

הלכות הנהגת אדם	סימן כה	הלכות שבת	סימן עז	סימן קח
צבוקר	הלכות בליעת הפת	סימן נ	סימן עח	הלכות עירובין, ליקוטים
סימן א	סימן כו	סימן נא	סימן עט	סימן קט
הלכות ליאית	הלכות דברים הנוגעים	סימן נב	סימן פ	סימן קי
סימן ב	בסעודה	סימן נג	סימן פא	סימן קיא
סימן ג	סימן כז	סימן נד	סימן פב	סימן קיב
הלכות תפילין	הלכות ברכת המזון	סימן נה	סימן פג	סימן קיג
סימן ד	סימן כח	סימן נו	סימן פד	סימן קיד
סימן ה	סימן ל	סימן נז	סימן פה	הלכות קידוש החודש
סימן ו	סימן לא	סימן נח	סימן פו	סימן קטו
סימן ז	סימן לב	סימן נט	סימן פז	הלכות פסח
סימן ח	הלכות ברכת הפירות	סימן ס	סימן פח	סימן קטז
סימן ט	סימן לג	סימן סא	סימן פט	סימן קיז
סימן י	סימן לד	הערות במסכת שבת	סימן כ	סימן קיח
סימן יא	סימן לה	סימן סב	סימן כא	סימן קיט
סימן יב	הלכות שבת	סימן סג	סימן כב	סימן קכ
הלכות קריאת שמע	סימן לו	קונטרס חי שעות	סימן כג	סימן קכא
סימן יג	סימן לז	סימן סד	סימן כד	סימן קכב
סימן יד	סימן לח	הלכות עירובין	סימן כה	סימן קכג
סימן טו	קונטרס השיעורים	סימן סה	סימן כו	מסכת פסחים
סימן טז	סימן לט	סימן סו	סימן כז	סימן קכד
סימן יז	קונטרס המוקצה	סימן סז	סימן כח	סידור מתן תורה
הלכות תפילה	סימן מ	סימן סח	סימן כט	סימן קכה
סימן יח	סימן מא	סימן סט	סימן ק	מסכת יומא
סימן יט	סימן מב	סימן ע	סימן קא	סימן קכו
הלכות נשיאת כפים	סימן מג	סימן עא	סימן קב	סימן קכז
סימן כ	סימן מד	סימן עב	סימן קג	סימן קכח
הלכות נטילת ידים	סימן מה	סימן עג	סימן קד	מסכת חגיגה
סימן כא	סימן מו	סימן עד	סימן קה	סימן קכט
סימן כב	סימן מז	סימן עה	סימן קו	הלכות יום טוב
סימן כג	סימן מח	סימן עו	סימן קז	סימן קל
סימן כד	סימן מט			

חזון

אוי"ח - מועד

איש

סימן קנב	סימן קמז	סימן קמב	הלכות ראש השנה	סימן קלא
סימן קנג	סימן קמח	הלכות סוכה	סימן קלו	סימן קלב
סימן קנד	סימן קמט	סימן קמג	סימן קלז	סימן קלג
סימן קנה	מסכת סוכה	סימן קמד	סימן קלח	הלכות חול המועד
השמטות	סימן קנ	הלכות לולב	סימן קלט	סימן קלד
סימן קנו	הלכות מגילה	סימן קמה	סימן קמ	מסכת מועד קטן
	סימן קנא	סימן קמו	סימן קמא	סימן קלה

סימן א

והא' דקאמר יסב לו קוץ לא יטלנו נראה דלא מיירי במקום סכנה דלא מצינו שיהא איסור הש"י בכלל עריות דיהרג ואל יעבור אלא שר"ל שיהי' לו צער ואמר ר"ט דיטער ולא יעבור ור"ל דיסב לו קוץ לא הוי כביעתותא דשרי, ומיהו במטלית עבה לכו"ע מותר, וטעמא דרבנן היה נראה דבמקום לורך שרי כיון דאינו אלא השקא ולא פליגי אלא בהא דקסתם ר"ט ותני יד לאמה תקאץ ואפשר דהלכה כחכמים להחיר במקום צער וכש"כ לנשוי דמותר גם משום נלוות אצל בתו' יומא ל' א' פי' דחכמים פליגי עלי' דר"ט אף בלא יסב לו קוץ ופ"י הלכה כר"ט ור"ע. ועיין בר"מ פכ"א מהא"ב הכ"ג ודבריו ז"ל כריכין תלמוד.

נדה י"ג א' דאר"נ אם היה נשוי מותר, נראה דר"נ כר"א ס"ל ומתיר בנשוי משום נלוות אצל לפי' ראשון שכתבו תו' דאין הלכה כר"א ז"ע דר"נ ע"כ לא שרי בנשוי בלא טעם נלוות שהרי סתמא שנינו באנשים תקאץ וכדפריך בהא דהיה אוכל בתרומה כו' ולא מוקי לה בנשוי ור"ל דר"נ מיירי ללורך מזה כגון ההיא דכותל דהב"נ אצל א"כ הו"ל לפרושי וכן ההיא דיוצא דר"בב"ח וההיא דר"י נראה דאיתא כר"א ומשום נלוות דאל"ה הו"ל לפרושי ובלא שום לורך ודאי לא הו' שרי וכמש"כ תוד"ה באנשים, ויש לעיין כיון דר"א מודה במעטרה ולמטה א"כ מ"ט דרבנן דקשרו ור"ל דמיירי בגוון דליתא להאי תקנתא, שו"מ בחוספי הרא"ש שהק' כן.

סימן ב

ב' פריך טעמא דכתב רחמנא כו' ואמר רחמנא עבד ל' תכלת כו' ומאי קושיא הא אינטריך אפי' היכי דאפשר לקיים שניהם וזה לא שמעינן מהכלת.

ג' יבמות ד' ב' תוד"ה אפי', וקשה דבפ' ב"מ כו', למש"כ התו' בסמוך דהכנף לאו רבויי' א"כ ע"כ לתנא דבי ר"י לית לן לחיובא שאר מינין דהא לתדרי' ודאי איכא למילף כל בגדים שנאמרו בחורה סתם מנגעים שפרט בהן הכתוב, ולמה לא ניליף יציאת, ור"נ ב"י דאמר לאתוי' יציאת היינו לאפוקי שריצים דמרבינן מאו בגד שלש על שלש או שלשה ע"ש ובעי לאוקמא תדרי' שלא יהא הדין כלל בשאר בגדים אצל כו"ע מודו דתדרי' ממעט גם יציאת וכן אמרו מנחות ל"ט ב' דלתדרי' שאר בגדים אינן חייבין בציצית מה"ת, וכ"כ תו' שם דתדרי' לית ל' דרבא ורבא ע"כ לית ל' תדרי', ורבא סבר כברייתא מנחות ל"ט ב' וכמש"כ תו' ה' א' ד"ה לרבנן, ואפשר דמי ששנה זו לא שנה זו והבא ס"ל להתו' דרבא סבר דתדרי' כותי' ס"ל בציצית, ולכך דר' ב' רבא בשבת כ"ז א' כדי שלא יחלוק תדרי' אדתדרי', ואם איתא למה דחיק רבא דשלשה על שלשה אית ל' ומעיקרא סבר דלגמרי ממעט ל' לימא דאף כל לאתוי' יציאת אלא רבא מוקים תדרי' כותי' ומרבינן מהכנף כל מיני, וסוגיא דיבמות ע"כ כרנב"י דלרבא לא מיתר אמר ופשתים, ולכך פריך והא' תדרי' לית ל' דרבא, וכתבו תו' מנחות ל"ט ב' ד"ה ור"נ דהלכה כרבא דבתרא הוא. ואע"ג דרנב"י בתרא הוא וסבר אף כל לאתוי' יציאת, אי מודה רבא דתדרי' דלא כותי' אין רא' דרנב"י פליג אדרבא, ואפי' אי רבא מוקי לתדרי' כותי' מ"מ י"ל דרנב"י כרבא ס"ל ומ"מ לא מסתבר ל' למעוטי שריצים כדי שלא יחלוק על איך תדרי', ומיהו אי רבא פליג אדתדרי', הדין נותן דשאר בגדים מטמאין בשלש על שלש מאו בגד, להפוסקים כרבא, והרמב"ם שפסק בפכ"ב מה' כלים דשלש על שלש בשאר בגדים אינו מטמא לטעמי' אזיל שפסק בה' יציאת כר"נ ודלא כרבא.

א' נראה דבכ"מ דפסלינן נדמה פסלינן כלאים, דהא כלאים חשיב נדמה וגרוע מנדמה וכדא' בכורות י"ב א' ב"ק ע"ה א', וא"כ רחל שאביה עז אף למ"ד אין חוששין לזרע אב ומותר להרביע עליה מינא דאמה בנה פטור מן הבכורה ואין לוקין על אמרו משום כלאים כמו רחל בת רחל בת עז בת רחל, ופסול להקדשה, ואז"ל כלאים עצמן, ובמ"ב ס' ט' בבה"ל ד"ה רחלים, כתב כן בשם הפמ"ג דכלאים אמרו פסול לציצית ותמה עליו, ולהאמור נתפרש טעמו.

ב' מנחות מ' א' תוד"ה כיון, דמגו דתכלת פטור בשל פשתן לבן נמי פטור, בתו' יבמות ה' א' ד"ה דאפי', ביארו דבריהם דמגו דאמר פטור בשל פשתים פשתים פטור בשל אמר, ותימא כיון דהיכי דאפשר לא דחי והבא עיקר קרא לתכלת בפשתן דלא אפשר, א"נ בפשתים באמר היכי דלית ל' אמר דהיכי דלית ל' חשיב לא אפשר כדאמר שבת קל"ג א' דלכילא אחר וכן בציצית ח' ב' היכי דלית ל' עפר לכסות, היכי שרינן פשתים באמר נהי דשרינן אמר בפשתים אפי' לבן כיון דמוכרח ליתן תכלת וע"י חוט אחד אמר נעשה כל הבגד שעטנז ואין לנו מוסיפין באיסור אי נותן עוד חוט אמר אצל מנ"ל להתיר פשתן באמר כיון דאפשר בלא כלאים כלל, ואפשר דהיינו טעמא דחוט פשתן הניתנין בבגד אמר חשיבין להו כגוף הבגד וכיון דהותר תכלת בבגד פשתן אין איסור במה שנעשין חוטי לציצית של פשתן כלאים עם התכלת ושזב אמרינן דאין קפידא במה שהם כלאים עם הבגד דבלא"ה הן כלאים עם התכלת וכן הבגד והתכלת כחד חשיבי וכיון דהפשתן מותר בתכלת מותר בכל הבגד, אצל כשאין תכלת ונותן כולו לבן אין להטיל חוטי אמר וחוט פשתן בבגד של אמר כיון דאפשר הכל באמר.

ומש"כ דמה"ת שרי אע"ג דאפשר דכלאים בציצית משרי שרי אע"ג דאפשר ז"ע דהא מהבא ילפינן דעשה דוחה ל"ת כדמסיק יבמות ה' ב' ואיך יליף מני' כיון דהבא שרי אע"ג דאפשר לקיים שניהם ובעלמא היכי דאפשר לקיים שניהם לא דחינן, וביבמות ד'

לקמאי מתכשרי בתראי, ואפי' בכיון לבטולי, וקדם דשקיל להו פסול.

(ז) אצל דעת הראב"ד פ"א מה' ציטת, דהא דאמר בסנהדרין האי לחודי' קאי הוא לענין עיקר הדין ללא מפסל, ואם נתכוין על אחת מהן למאזה קיים מלכותו, ולא עבר על צ"ת, ואפשר דאף במכוין לתוספת קיים המלכה וקעצר משום צ"ת על השני, ולפ"ז הא דאמר הכא דקעצר משום צ"ת אינו לענין פסול הציטת, רק לענין לאו דצ"ת, ולפי' זה נראה דהא דפריך מר"ז מהטיל למוטלת, הוא משום דס"ד דמייירי בהטיל צוננת הוספה, ולכך אין כאן הטלה לשם מלכה, ורצא משני כיון דהטלה זו לשם הוספה חשיב לורה מקולקלת ואע"ג דלא עבר עד לציטת מ"מ הוא על לורה שנאמר עליה כל תוסיף במכוין זה בכלה, ור"פ מוקים להא דר"ז במכוין לבטל וצכה"ג הוי הטלה כשרה, והא דאמר מעשה איכא היינו מעשה הכשר, כן נראה לפרש לדעת הראב"ד, ולפ"ז בכל ענין כשר אלא דבמכוין להוסיף קמאי כשרים, ובתראי מתכשרו כשמסיר קמאי, ובמכוין לבטל תרויהו כשרות, ובלבד שיכון לקיים המלכה באחת מהן.

(ח) ולעת הר"מ נראה דסוגיא דסנהדרין דוקא לענין ז"מ וכמש"כ סק"ד, אצל לענין דין הציטת, כל שנתכוין להוסיף, נאצדה לורה המלכה, ואף קמאי מפסלו מעכשו, אצל כל שנתכוין להסיר אחת מהן אע"ג דהשתא אי אפשר לי' לקיומא דהו מלכות ציטת, מכל מקום כיון שדעתו להסיר אחת מהן, לא מקרו השניות תולמ"ה, כיון שהן נעשין בהכשר ודעתו להסיר התוספת ואין כאן רק כגומר תנאן, וסוגיא איכא לפרש דברי רבא כפרש"י אלא שדברי ר"פ מתפרשין מעשה איכא היינו מעשה הכשר, וממילא אידחו דברי רבא וקי"ל כר"פ, והכ"מ פי' דברי רבא בל' תמי' דכיון דקעצר צ"ת ודאי חשיב מעשה, אצל לפ"ז לא מצינו דר"פ פליג בזה על רבא דרבי, כיון דרבא לא קאמר בלשון תירוצ' וישב דברי ר"ז אלא סברא פשוטה היא בדעת רבא לחשיב מעשה, והגר"א פי' דמעשה לא הוי למפסל, ובל' תמיה קאמר, וכונת רבא למפלג על ר"ז ור"פ מקיימה, ול' מעשה לא הוי, אינו מיושב כל כך, ול' התו' בסנהדרין ובסוכה ובר"פ התכלת עדיין ל"ע. [א"ה, ע"ע לק' סי' ג' ס"ק י"ז].

(ט) צמ"א סי' ט"ז כ' בשם מהרי"ל שיהיו הכתפים של טלית ד' כנפות רחבים דאל"כ אחי אדה"ג ודה"ג ומבטל לי' ובתשובת הגריעצ"א סי' כ' השיג מדברי תו' עירובין י' ב' וכן צאה"ח כ' דלא קיי"ל כמהרי"ל, והנה לא בארו אחרונים ז"ל דלא נאמר זה אלא אם בית האורא אינו מרובה על הכתפים אצל אם בית האורא מרובה הו"ל כעומד מב' דדיון ולא חשיב עומד לדעת הראב"ד וריא"ז הובא צמ"א סי' שס"ב בשעה"א אות ל', וכ"נ מסקנת הגמ' עירובין שם דבין לרבינ' ובין לר"ד ל"א עומ"ר מב' דדיון ואף אם כתף א' מרובה על הפרוץ י"ל דאינו נידון עדיין בעומ"ר להחשיב את הכתף השני הקצר לבגד, וזה יש להסתפק גם בעור העסלא, ועיקר דברי מהרי"ל דלמחשב בגד צריך עומ"ר כמו בעור העסלא

והא דפריך יצמות ה' א' לרבנן ופי' בתו' דהיינו ברייתא דמנחות ל"ט ב' אליבא דרבא משמע דמורה רבא דתדר"י סבר דשאר בגדים פטורים מן הציטת, ומיהו י"ל דלרבנ"י קאי ורבנ"י יכול למסבר כרבא דלינא וברייתא דמנחות דמחייבא שאר מינין בציטת מן התורה הוא, ולמש"כ תו' מנחות שם דלמאי דדחי הא דאמר ה"נ מסתברא גם ר"נ מודה דברייתא מה"ת קאמר ואיהו דאמר כתדר"י, גם לר"נ פריך הכא. [א"ה, ע"ע לק' סי' ג' ס"ק כ"ד].

(ד) מנחות מ' ב' השתא צ"ת קאי מעשה לא הוי מתקין לה ר"פ כו', בשו"ע סי' י' פסק הרמ"א דבין להוסיף ובין לבטל אי הסיר הראשונות כשר באחרונות, וקדם שהסיר פסול, ומשמע דאף שמכוין לאכילת מלכותו באחת מהן, והשני חוטין בעלמא איתלו בכנפו, פסול, שנאצדה לורה המלכה, ולפ"ז ל"ל דהא דאמר סנהדרין פ"ח ב' דאי קשר עליון לאו דאורייתא האי לחודי' קאי והאי לחודא קאי, לאו למימרא דלא מפסל, אלא שאין חייב בז"מ, אלא בדבר שבהוספתו גורע את הראשונה לא מחמת מוסיף כמו בתפילין שבהוספתו אין הראשונה רואה את האויר, אצל בציטת האי לחודא קאי, ואין כאן גרעון בראשונה, אלא מחמת הכטרפות כלם נאצדה לורה הראשונה, ודוחק.

(ה) והא דאמר רבא השתא צ"ת קאי מל"ה, נראה דאפי' במכוין לבטל הראשונה ס"ל לרבא כיון דיך כאן לורה הפסול, והלובש בצורה זו לשם מלכה קאי צ"ת, לורה זו לא מקרי עשי' וכשמסיר התוספת ומעמידה על לורה הנכונה זאת היא עשייתה, ונראה דאם הטיל קוף למוטלת והסיר הראשונה לתקן השני' מודה רבא דפסול, אלא הכא חשיב הטלה מעשה ולכן חשיבא הסרת התוספת גמר המעשה ומיהו אי הטיל ג' חוטין לבטלת ג' והשלימה לד' והטיל אח"כ חוט הרביעי לג' הראשונות פסול, ולא אמרינן בב' תגרע קאי מעשה לא הוי, דגרעון לא חשיב מקולקל דכן היא עשייתו וכל דרך העשיה לא חשיב קדם הגמר מקולקל. וזה ע"פ מש"כ המ"ב סי' י"ד ס"ב צבה"ל ד"ה לא דבעינן גם הטלה לשמה ולא מהני קשר לחוד, דאי הוי סגי בקשר לחוד לא מש"ל בתיקון כל תגרע כלל. [א"ה, ע"י לק' סי' ג' ס"ק י"א ד"ה צמ"ב].

(ו) ור"פ דלחתיקין מאן לימא לן דגברא לאוסופי קמכוין כו', נראה דפריך אעיקר סברא רבא, דלא חשיב לי' מקולקל כיון שאפשר להסיר אחת מהן ולהשאיר השני', ואכל חדא וחדא י"ל שהוא לורה שלימה של ציטת, ואע"ג דהשתא פסולין, מ"מ מחשב כל אחת בפני עצמה, וכיון שאין ראוי למחשב שתיהן כחטיבה אחת, אף אם חשב בהדיא ללובשן יחד אינו מועיל למחשב לורה מקולקלת, והו' דאמר ר"פ מאן לימא לן כו' היינו סתמא דב' ציטות כפולות אינן מורין על כונת כל תוסיף, וא"כ אף אם כיון בהדיא נמי לא חשיב קלקול האורה, וא"כ ראוי למפסל השניות משום תולמ"ה, כיון דכל כמה דלא שקיל לקמאי לאו שם ציטת עליו וא"כ ר"פ מקשה אעיקר דברי ר' זירא, ואנן קיי"ל כר"ז וכרבא, דלכי שקיל לי'

מתורת בגד ושוב אין לירוף לבגד של מעלה עם של מטה וצמ"צ לא כתב כן, אבל אין להקל בזה שהוא נוגע לדאורייתא וגם לענין הוצאת שבת. וא"ה, וע"ע לקמן סי' ג' סק"ט].

נראין מאד וגם האחרוני' לא פקפקו בזה וואית דמפרשי עור העסל' לענין מדרס הזב ודומה יותר ללמוד ממנו לענין בגד ולפ"ז צריך ליזהר שלא יהי' נקב בית האור' מרובה על שום כתף ואף שיש עומ"ר בארץ נראה לזריך גם לרחב דאל"כ בטל האי

סימן ג

הרבה מדאמר בסוגין צריך לקשור על כל חוליא וחוליא ובגמ' צ"ב ע"ד א' לממני חוליות, וכדתניא הפוחת אל יפחות משבצ. הפי' הב' דשיעור עניבה היינו מהגדיל, ויש לעי' לפי' זה דבגמ' פריך כיון דאשתרי עילאי אשתרי לי' כולה, והיינו דודאי צריכין הגרדומין הנשארין להיות קשורין בטלית, ואם נפסק הגדיל ולא נשתייר אלא כדי עניבה א"כ אין כאן קשר דס"ד שאין קשר סמוך לבגד אלא מתחיל לעשות חוליות ולבסוף הוא קושר, ואמר ש"מ לזריך לקשור על כל חוליא, והדבר תימא לכאורה למה לן שיעור עניבה כיון דלזריך שישתייר חוליא וקשר הרי יש כאן יותר מכדי עניבה, וע"כ ז"ל דלפעמים חוליא וקשר פחות מכדי עניבה, ועוד י"ל דאם צריך לקשור על כל חוליא וחוליא צריך ג"כ לקשור סמוך לבגד קדם התחלת הכריכה דאין גדיל אלא זה הנכרך בין צ' קשרים.

ג) בתו' הקשו לפרש"י דכדי עניבה היינו מענף א"כ שפיר קשר התחתון קיים וכתבו בשם רש"י דרבא סבר דא"כ כדי עניבה, והדבר תימא דהא לך' פריך רבא לר"נ מהא דתניא שיריו וגרדומיו כל שהו ושני לי' ר"נ ומשמע דקידל מני', ולמה יפלוג רבא על רב ושמואל ור"נ, ולמה לא הביאו בגמ' דרבא פליג, ולפי' הב' בסק"א דאם נשתייר לבן כשר אפי' נעקר תכלת מעיקרו שפיר קשיא לי' דאשתרי כולה, ואף לפי' א', יש לפרש דקשיא לי' אם נפסק צ' ראשין של התכלת וצ' ראשין נשארו למה כשר הרי אין הקשר קיים. יש לעי' לפרש"י למה פסול בנפסק מעיקרו כיון דהותר הקשר הרי נעשה הגדיל ענף ושיעור גדיל נשאר דסגי בחוליא אחת והרי יש כאן ענף כדי עניבה, ואפשר דלא סגי בהאי גרדום דבעינן גרדומין מענף, מיהו אם יש בענף ד' שיעור ענף יש לומר דכשר ואפשר דפסול משום תעשה ולמ"ה, לזריך שיהא ענף בשעת תליית הציצית, וכיון שהיה גדיל ונעשה עכשיו ענף פסול, וזכ"כ המ"ב סי' י"ב ס"ג בבה"ל ד"ה יש, בשם הפמ"ג והגרע"א].

ויש לעי' בדרך הרבה ולא נשאר ענף ד' ונשאר כדי עניבה אי כשר משום גרדומין שהרי כשעשה חוליא אחת אילו הניח כן כשר, ואם הרבה החוליות וקיצר את הענף הרי זה כפסק את הענף והניח כדי עניבה, ולכאורה אין חילוק בין נפסק ממילא לפסק בידיים, ונראה דלא חשיבי גרדומין כיון דהחוט ראוי לגדיל וראוי לענף כי עבד לי' גדיל אשתכח דלא הוי ענף מעולם, ולפ"ז אפשר דחסר כאן לשמה כיון שחשב לעשות באופן הפסול, והדין

א) מנחות ז"ח ב' דאי איגרדס תכלת וקאי לבן כו', בתו' ורא"ש מבואר צ' פירושם, א'. דבעינן צ' דברים שיהא צ' חוטין קימין בשיעור הכשר, וצ' הגרדומין ינאך בהן כדי עניבה, ולפ"ז אם נפסק חוט אחד מעיקרו ולא אשתייר ענף מחוט זה פסול דהא אם עשה מתחלה ו' חוטים פסול, ולזריך כאן להכשר גרדומין, ואין גרדומין בפחות מכדי עניבה, ושיעור עניבה אין צריך צ' ראשין התלוין שבוט, אלא כל חוט מד' החוטין שנשאר באחד מראשיו כדי עניבה כשר משום גרדומין, אבל אם נפסקו צ' ראשיו ולא נשתייר באחד מראשיו כדי עניבה פסול, ואם נפסקו ה' חוטין התלוין צ' חוטין נפסקו צ' ראשיהן וחוט אחד נפסק ראשו האחד, אע"ג דנשתייר בכולן כדי עניבה פסול.

הפי' הב' דאם נשתייר כדי עניבה כשר אפי' כל הח' גרדומין, ואיגרדס תכלת וקאי לבן היינו איגרדס תכלת מעיקרו כיון דלבן קיים כשר, ומשמע דאם איגרדס לבן אפי' ראש אחד של חוט אחד פסול אף דנשתייר בו כדי עניבה.

ב) עוד מבואר בתו' צ' פירושם, א'. דשיעור כדי עניבה צריך להשתייר בענף למאי דקיי"ל כרב לך' ז"ט ב' דענף מעכב, ושיעור ד' גודלין כדאמר לך' מ"א ב', ואע"ג דאמרו לך' ז"ט א' תכלת שקרב רובה כשרה, היינו דוקא ביש בענף ד' וכדפרש"י מ"א ב' משולשת ד', וזה מוכח בסוגין לפרש"י דשיעור עניבה הוא בענף, וע"כ דיש שיעור לענף ובתחלתו לא סגי כדי עניבה, ולא מצינו לי' שיעורא אם לא כפרש"י במשלשן ד', ואף למש"כ תו' לפרש שיעור עניבה בגדיל מ"מ ע"כ ענף שיעורו ד' מדאמרו בגמ' כרך רובו כשר ולא יהיה שיעורא בענף ואי אפשר דסגי בכל שהו, וע"כ שיעורו ידוע והיינו משלשן ד', ואמנם בתו' מ"א ב' פי' בשם ר"ת דמשלשן ד' היינו הגדיל, ונראה דגם לפר"ת עיקר פלוגתא צ"ש וב"ה בענף ולעיכובא דלצ"ש ד' ולצ"ה ג' אלא שנהגו לעשות הגדיל שיעור של ענף ואת הענף כפלים, והלכך לצ"ש עושין הגדיל ד' ולצ"ה ג', ואי אפשר לומר לדעת ר"ת גדיל ד' לעיכובא שהרי אמרו ז"ט א' ואפי' לא כרך בה אלא חוליא אחת כשרה וסיימו וכמה שיעור חוליא כו' הרי דא"ל גדיל ד', וע"כ דברי ר"ת למנהגא שהרי סיים שיהא ענף ח' וזה אינו אלא לנוי כדאמר בגמ' ונוי תכלת כו', ולפרש"י דמשלשן היינו ענף לא הוזכר בגמ' נוי באורך הגדיל וסגי בגדיל צ', ולפר"ת נהגו בגדיל ד' וענף ח', ולכו"ע סגי בחוליא אחת של ג' כריכות וד' ענף, אבל נראה דנהגו בחוליות

מאות אחת של תכלת ואחת של לבן, ואפי' את"ל דכשאין לו אלא מין אחד נותן ד' חוטין, מ"מ כשנותן ב' תכלת וב' לבן יש כאן ב' מאות וכל אחת סגי לה ב' חוטין, ולפ"ז אם נפסק חוט אחד בין מן התכלת בין מן הלבן הפסיד מזה ז' של הנפסק וחייב לתקנו, ואע"ג דחזיו קיים לא דמי לנפסק תכלת וקאי לבן לא דמי אלא לנפסק חזי תכלת וחזי לבן.

ואם אין כאן אלא ד' חוטין לבן יש מקום לומר דלא יהא דינו קל מאינא של תכלת ולבן ומפסל ג"כ בחוט אחד ולזה סיימו דחינו כן דכיון דכולו לבן לא גרע מתכלת ולבן לרבי דלא מפסל בתכלת לחוד ולא בלבן לחוד, וה"נ לא מפסל בנפסקו תרי חוטין שהרי תרי לבן קיים.

והוסיפו לומר דאף צנתן ב' חוטין תכלת וב' חוטין לבן נראה דאגרדס תכלת וקאי לבן דאמר דכשר הוא אפי' לרבנן דלא מסתבר דהא דר"ח דלא כהלכתא, וע"כ ז"ל דחד מזה נינהו או אפי' תרי מאות מ"מ מסיעת אחת לחברתה, והנה מסקנתם לדינא כדעת ר"ת דאם נפסקו ב' חוטין ונשתייר כדי עניבה כשר ודוקא נפסקו ג' פסול.

עוד הוסיפו לפרש דר"ח מכשיר גרדומין בארבעתן, והא דאגרדס תכלת וקאי לבן היינו אגרדס ולא נשתייר כדי עניבה, ודין אשתייר כדי עניבה ודאי אין חילוק בין רבי לרבנן ואין חילוק בין זינא של ב' מינים לזינא של לבן לחוד, ואמנם צנעקו ב' חוטין מעיקרן עדיין י"ל לרבנן אף צנעק חוט אחד פסול בין מן התכלת בין מן הלבן וכמו שנסתפקו לעיל, אלא דלפי' קמא הכריעו הדבר דלא מסתברא דר"ח דלא כהלכתא, אבל לפי' בתרא דר"ח לאו בהכי איירי שפיר י"ל לרבנן אף צנעק חוט אחד פסול, ומ"מ אין הדבר מוכרע כמו שנסתפקו לפי' קמא, וכש"כ בזינא של לבן לחוד דינא מקום להכשיר צנעק חוט אחד וכמו שכתבו לפי' קמא. ואפשר דלפי' קמא דההכשר הוא משום שזר כדי עניבה וחשיב כאילו כל החוטין קיימין מסתבר דאין חילוק בין רבי לרבנן וכשר אפי' לרבנן, אבל לפי' הב' דהתכלת חסר לגמרי ומתכשר בלבן מסתבר דאין ללמוד הכשר זה לרבנן מהא דכשר לרבי לרבי חשיב כל מין טפי כיון דאין כלל מאות זינא בלעדו משא"כ לרבנן ועוד דהא אמר רב אם נפסק החוט מעיקרו פסולה, [עי' סק"ז].

ו) ונקטינן לדינא להחמיר כדעת ר"ת ואין להכשיר בג' חוטין גדומין אף שגשאר בהן כדי עניבה ושנים גדומין כשר, ואם ידוע שהן מב' חוטין אף שלא נשתייר בהן כדי עניבה כשר שהרי ראש השני של כל חוט קיים והרי נשאר כדי עניבה, ואם אין ידוע, אם לא נשאר בהן כדי עניבה פסול דלמא תרוייהו מחוט אחד והרי לא נשתייר כדי עניבה, ואם אחד מהן כדי עניבה כשר ממ"נ שאם שני הראשין מחוט אחד הרי יש בו כדי עניבה, ואם הן מב' חוטין הרי יש צנניהם כדי עניבה שהרי אחד מראשיהן קיים.

והרא"ש הסכים לפי' הב' שאם כל ח' החוטין נפסקו ונשאר בהן כדי עניבה כשר, ואם ידוע שיש ד' ראשין מכאן וד' מכאן, אם

מוכרח שהרי מדת ענף לפרש"י ד' לעיכובא וסתמא לאו בחוליא אחת איירי וסו"מ במ"ב בבה"ל בסי' י"א כתב כן בשם הפמ"ג, אבל נראה מדבריו דאם היתה דעתו להניח כך ונמלך ועשה עוד חוליות כשר, ולמש"כ כל שהרבה חוליות חשיב תחלתו. ועוד נראה דכל חלק וחלק מן הזינא צריך שיחול עליו שם קדושת המזה שהרי פסול צחצר עשי' וכשמוסיף גדיל חייל שם גדיל מזה עליו ואם מתקצר משיעורו לא מתקדש דלא שייך הכשר גרדומין אלא אם נתקדש, אבל איד יתקדש על סמך גרדומין, והגדיל החולין מפסיק בין גדיל הקדוש לענף, ועוד אם אחוסף עכשיו גדיל חשיב תחלתו ואין כאן שם גרדומין אלא תחלתו, וכן אם אחר שגמר חוליא ראשונה נפסק חוט אחד אי אפשר לעשות עוד חוליות דחשיב תחלתו, ומיהו נשאי להניחה בחוליא אחת וכשר, אף שהיה בדעתו להוסיף חוליות, ובמ"ב בבה"ל ד"ה שמה, משמע קצת דאף אם מניחו כך פסול.

נראה דדין גרדומין הוא אפי' נפסק קדם שלבש הטלית ואע"ג דקיי"ל חובת גברא ועדיין לא שמשו הזינא למאות מ"מ כיון דפסלה תורה עשוי מעצמו ובעינן עשי' דוקא עשייתו חשיבא, וכל שנקשרו כהלכתא ואח"כ נפסקו הרי הן כהכשר גרדומין, וכן אם נקדע הטלית וירדו הזינא למטה מקשר אגודל דמכשרין כדאמר מ"ב א' בשעת עשי' אתמא, היינו עשי' ממש אף שלא לבש, ודבאזוב ז"ע אי סגי במעשה האיגוד או צריך שיזה בהן. וא"ה, ע"ע חזו"א פרה סי' ט"ו סוס"ק ב'.

ונראה דאם נפסקה הזינא קדם שהטיל כל הד' זינא נמי יש לה דין גרדומין אע"ג דד' זינא מעכבי אהדדי, מ"מ כל אחת חשיבא עשי', וכן צירדה הזינא למטה מקשר אגודל קדם שהטיל כל ארבע הזינא כשר.

ד) ל"ח ב' ש"מ צריך לקשור על כל חוליא, יש לעי' איד ס"ד שלא יקשור במה מפסיק בין חוליא לחוליא, י"ל דקשר היינו ב' קשרים זה ע"ג זה, והיכר חילוק החוליות סגי בתכיפה אחת.

ל"ט א' תוד"ה קשר, אבל קשר שאחר הגדיל כיון שרחוק מן הטלית כו', ורצא דמוכח לעיל דצריך לקשור על כל חוליא לא ס"ל כרבה וכוונת הגמ' דרבה ס"ל דבעינן דוקא קשר עליון דלא כרצא.

ורש"י סנהדרין פ"ח ב' פי' דפלוגתא היא במנחות אי קשר עליון לאורייתא וכתו' שם חלקו על רש"י דאין בזה מחלוקת ולמאי דפרש"י דקשר עליון היינו דוקא סמוך לטלית באמת פליג רצא, מיהו לענין גרוע מעיקרא אין נפקותא אם הקשר למעלה או למטה, וע"כ קשר עליון לאו דוקא, וז"ע למה נקיט ל' בגמ' בלשון ספק.

ה) ל"ח ב' תוד"ה אלא, ויש לדקדק קצת כו', נראה דדוקא אגרדס תכלת וקאי לבן כשר אבל נפסק חוט אחד מן התכלת וחוט אחד מן הלבן אף שגשאר כדי עניבה פסול, דבעינן מין אחד קיים כולו, ולפ"ז לרבנן דלא מעכבי אהדדי, כשנותן תכלת ולבן יש כאן ב'

שיהא הגדיל במלוא השיעור, ויש מקום לומר לזריך ד' ביחד של הגדיל וענף, וזכ"ה דעת רש"י בכורות ל"ט ז' וז"ל הר"מ פ"א מה' ליצית וזכ"ה בשו"ע סי' י"א ס"ד ושיעור י"ב גודלין כ' בשם י"א, אלא כיון דענף מעכב לא מסתבר דסגי לי' בכל שהו, וזכ"ה בלשון התו' בכורות שם דההידור הוא י"ב גודלין.

(ח) ל"ח ז' תוד"ה אלא, ומיהו לא מסתבר דסוגין לא הוי כרבנן דהא דאמרי בני ר"ח כו', וכן הא דרב ל"ט א' אס נפסק החוט מעיקרו והא דתריץ שם ר"ע לרבא כולוהו אליבא דרבי ולא להלכה. שם תוד"ה כדי ויתכן יותר לפרש דשיעור עניבה סמוך לכנף כו', לפי' הב' דסגי או זכ"ע בכל ד' או בשנים מעיקרן שפיר ניחא לפרש"י דק"ל למה כשר ז' מעיקרן, אלא לפי' א' דבעינן ז' שלימין וז' כד"ע קשיא לפרש"י, וקשה מה ניחא להו אס נפרש סמוך לכנף אכתי לא אשתרי כולה שהרי הקשר בסוף הגדיל קיים וכולה קיימת, וז"ל דכללל כיול דאס נשאר כ"ע כשר אף דנפסק סמוך לקשר, משא"כ לפרש"י לזריך כ"ע רחוק מן הקשר, אבל קשה למה לי' להקשות מחמת סתירת הקשר ליפרך הרי אין כאן שיעור כ"ע שהרי ז' הנפקתין אינם קשורים בצד כלל, וע"כ ז"ל דבאמת זו קושיא הגמ' וז"ע ליסב לשון הגמ', ואפשר דאס הקשר שצסוף הגדיל חשיב קשר גם הידוק הגדיל חשיב הידוק והלכך אס נפסק החוט בתוך הגדיל והגדיל מחזיקו שפיר נחשב כדי עניבה קיימת, והלכך לא מקרי אשתרו כולהו אלא אס נסתר הקשר, ונראה דלפי' הב' דנעקרו ז' וב' שלימין כשר גם רש"י מודה דאין נ"מ בין נפסקו ז' כל ענפיהם או נפסקו למעלה סמוך לכנף כיון דעיקר ההכשר בז' השלימין הנשארים.

שם כשהיה נפסק אחד מן החוטין הנכרכין כו' וי"ל דה"ק מסתמא בנקשר תלתא מכל ד' ונשאר תלתא ממין אחד לא קאי וכן נראה להגיה, וכונתם דאס קשר חוט הכורך הלצן בחוט של התכלת ובתוך הקשר ג' חוטין לצן וג' חוטין תכלת, ונפסקו ג' סמוך לקשר ונשמטו מן הקשר גם הג' הנשארים כבר אינם קשורים וה"ה דיש להקשות דהרי נפסק חוט התכלת של הקשר, אלא קושטא דמלתא נקטו דגם אס חוט התכלת של הקשר לא נפסק אכתי אשתרו כולהו, והרווחו בזה ליסב דאף את"ל דקיימין בקשר חוט הלצן הכורך באחד מחוטי הלצן הנכרכים, אכתי אשתרו כולהו במאי נפסקו ד' חוטי תכלת ובקושיאם דקדקו דבחוט אחד של הנכרכים שנפסק לא נפסק הקשר, וכבר נתנו מקום ליסב קושיאם דקשיא לי' אגרדס כל חוטי התכלת הנכרכים, או קשיא לי' נפסק חוט אחד בשני החוטין הנקשרים.

(ט) ל"ט א' דלמא דאיקטור, אפשר דרבא סבר דחשיב כתחלתו כיון דעד עכשו היה כשר בלא קשר העליון ועכשו שנפסק התחתון נטל קשר העליון כל כח ההכשר לא חשיב גרדומים.

שם ש"מ קשר עליון דאורייתא, פרש"י ואפי' יכול לכרוך יפה ולהתקיים בלא קשר יום או יומים, נראה דבא גם למעט שליבת החוטין פעם אחת ולא כפל הקשר ובא למעט גם עניבה.

נפסקו ד' מכאן ולא נשאר בהם כדי עניבה וד' שמאל שני נשאר בהם כדי עניבה כשר.

ואף לז"ע ר"ת דלא מכשרין בג' גרדומין אף דנשאר בהן כדי עניבה, אס נשאר בהן טפח כשר דשיעור ענף טפח, אלא משום נוי ליצית עבדינן טפח גדיל וב' טפחים ענף ובגרדומין דמכשרין בכדי עניבה בשני חוטין אף שהיו פסולין בתחלתן כש"כ דסגי ב' טפח ענף שהן כשרין בתחלתן, ואס נשארו ז' חוטין שראשיהן טפח, הרי הן כשלימין, ואס ז' החוטין השניים נשאר בהם כדי עניבה כשר והיינו דיש לו סימנים בהחוטין או בתכלת ולצון, ובני' כתב דאס יש בהן י"ב אלבעות אף שהיו ארוכין מתחלה דין כשלימין וז"ע דבד' אלבעות סגי כמ"כ סק"ב ואחרי שמעיקר הדין יש לסמוך על הרא"ש שהכריע כפי' הב' להכשיר בנשאר כדי עניבה בכל ד' החוטין אין להחמיר בנשתייר ד' אלבעות.

נפסק חוט אחד סמוך לטלית למעלה מקשר העליון פסול דהרי חסר כאן חוט זה והרי מחמירין בנפסק חוט אחד מעיקרו, נפסק חוט אחד למטה מקשר עליון כיון דקשר עליון קיים כשר דהרי נשאר ראשו השני וזה בכלל נשאר כדי עניבה, וכן אס נפסק חוט אחד בקשר עצמו בקשר ראשון פסול ובשני ומן השני ולמטה כשר. והא דמכשרין נפסק למטה מקשר עליון דוקא בנשאר מעט סמוך לקשר אבל נפסק סמוך לקשר ממש מבואר בגמ' דבטל כח הקשר וסופו לאשתרויא כולו.

יש לז"ע בנפסק חוט הכורך בחוליא ראשונה אי כשר משום גרדומים דאפשר דגדיל מעכב גם בגרדומים, וגדיל לריך בחוט המחובר לצד.

(ז) ל"ט א' אס נפסק החוט מעיקרו פסולה, לפי הא' אשמועינן דאע"ג דנשארו ג' חוטין שלימין אין כאן הכשר גרדומין, ולפי' הב' דבאמת לרבי כשר, אשמועינן דלרבנן פסול, וזהו טעמם של התו' והרא"ש דלפי' א' דדדו דגם לרבנן כשר גרדומין, ולפי' הב' נקטו בפשיטות דנעקר התכלת מעיקרו פסול לרבנן והיינו משום מימרא דרב.

שם מאי לאו שיריו דאפסיק מנייהו כו', ר"ל דאס נשתייר מקצת חוט כשר בכל ד' חוטין, ואס אגרדוס כל החוט לריך שישאר ז' או ג' שלימין, ולפי' הב' הוי מאי למימר רבי היא אלא דמתרץ לי' אליבא דרבנן, א"נ משמע לי' דאפי' בכולו חד מינא איירי וע"כ רבנן היא.

או"ח סי' י"א ס"ד וי"א י"ב גודלים, בזה"ל דן אס הוא לעיכובא, ואין מקום כלל לומר דמעכב, שהרי מקור הדברים הוא בתו' מ"א ז' דמשלשן ד' היינו גדיל, ובגמ' מסיק על זה דלמטה יש להם שיעור, וזה מוכח דשיעורו מעכב דלא שייך יש להם שיעור אס כשר בפחות, וא"כ הדין נותן דגדיל מעכב ובהדיא אמרו ל"ט א' דאס עשה חוליא אחת כשר, ואס בא התנא לפרש עיכובא ב"ב גודלין, אבל מדת ד' אינה לעיכובא בשום פעם, הו"ל למתני אורך החוטים י"ב גודלין, וע"כ ז"ל דמדת ד' איכא לעיכובא ואמרו

היינו גדיל שמעינן דנוי' בד' גדיל וכן פי' לרש"י לריד' ב' גדיל, ומ"מ י"ל דמודים רבותינו דאפשר להוסיף על ענף יותר מב' שלישים והאזהרה שלא להפחית, וריד' לפרש לשון הרמ"א ג"כ שאם האריך ויש ח' גודלין בענף בפחות מב' שלישים מ"מ צעין בענף ב' שלישים, ובזה ניחא ללא קבצו חכמים שיעורן במשהו לענף פחות משהו או יותר משהו הפסיד הנוי, ואחרי שהדבר לקבוע לפי דעתם, אין ראוי לקבוע בדבר המכביד, ועי' תו' עירובין כ"ג א' ד"ה ובלבד אכל אם אריכת הענף אינו מפסיד יאריך הענף ויהיה מקיים הנוי.

(יא) מ"ב ב' עשאן מן הקולין ומן הגימין כו', פי' בתו' דלע"ג דרב סבר סוכה י"א א' לאס תלחן ור"ל גמר הקשרים והכריכות ואח"כ פסק ראשי החוטין כשר לפסיקתן זו היא עשייתן, מ"מ כיון דנתחברו הליצית בטלית שלא לשמה מודה רב דפסול ולא מהני עשייתן את הקשרים והכריכות להכשירן, אלא בלא פסק ראשיהן סבר רב דשפיר מתקיים תנאי לשמה במעשה התלי' אף שמחוסרין פסיקת ראשיהן ופסיקתן זו גמר עשייתן, ומיהו אם פסקו קוף פסול לריד' שיתכשרו ע"י מעשה לשמה, וכ"כ תו' סוכה י"א א' ד"ה פסיקתן.

וסתמימת פרש"י מ' ב' ד"ה יתפרנו, מ"א א' ד"ה יתפור, מ"ב ב' ד"ה פסולה, משמע דאין תנאי בליצית שיכניס ד' חוטין בנקב ויכפול ויקשרם אלא אף אם החוטין יוצאים מן הבגד כשר אלא אם נעשו שלא בזונה חסר לשמה, ואפשר לפרש דאיידי דעשה נקב בבגד והכניס החוטין כדין ומ"מ פסול דאין חיבור אחר חיבור, ועיקר עשיית הליצית הוא לקשור את חוטין התלושין בבגד, ודב"ז סי' י"ב סק"ג משמע שמפרש דמכניס בנקב ג' חוטין ארוכין ואחד קצר שקושרן בחוט היוצא מן הבגד ומשלים את ארוכין ונראה דגם בזה מודה רב דפסול ולא דמי לפסק ראשי החוטין דמכשיר רב דהתם התלי' היא כהגון והחסרון הוא מן הצד, אבל בעשאן מן הקולין אין כאן קשירה לשמה כמש"כ תו' והלכך אף אם פסקו אח"כ מן הבגד פסול ונראה לריד' לקשור כל הד' יחד לאס ראשי לקשור כל חוט בפ"ע בבגד אזלה קושיית רבא ל"ח ב' אשתרי כולו וכו' דנו התו' לסתור מכאן הגהת ר"ת לכרוך אחד על כולן ותיראו אבל זה מוכח לריד' קשירת כולן יחד וע"כ בגמ' איירי דקשר את חוט היוצא מן הבגד עם כולן ועוד יש להוכיח דבעינן קשירת החוטין זה בזה מהא דאמרו מ' ב' שמה יקרה סדינו כו', ולדעת הר"מ שהביא באור"ח סי' י"ד דא"ל עשי' לשמה למה פסול וע"כ לריד' קשירת החוטין זע"ז ואפשר דזהו בכלל ופותריהו מתוכו שאמרו ל"ט ב' ועי' בתו' שם ד"ה ופותריהו.

ויש לעי' למעלה מג' למה יתפור כיון דמעביר חוט הרביעי בנקב אלא שהוא קצר וקושרו בחוט הנשאר מן התפירה וכפי' הט"ז א"כ שפיר מצי לקשור בחוט היוצא מן הבגד למעלה מג' אצבעות, ויש מקום לומר דזה כשר כיון דמקום חיבורו בבגד הנעשה מאליו הוא למעלה מג' וקשר השני לחוט היוצא מן הנקב

מ"ב א' וריד' לפרודה כליציתא דארמאי, לא בא לומר לריד' לקצוץ החוטין דזה אינו משום ענף אלא דחסר מנין החוטין ומעכב דיעבד דלאמר סוכה י"א ב', אלא בא לומר שלא יהיו החוטין מסובכין וכמו שפי' אחרונים באור"ח סי' ח' ס"ז והיינו כליציתא דארמאי דאמר, ונראה דאינו מעכב דיעבד ואינו אלא נוי המאה, וכש"כ שאינו פוסל אם בשעת הקשירה היו מסובכין, ונראה דאף אם היו קשורין בעניבה בשעת קשירתן בטלית לית לן בה וכן נהוגין לענב ד' חוטין בשעת עשי' לסימן שיהיו ד' ראשין מאל הקשר מזה וד' ראשים מאל השני, ואף שעונבין אחר שעשה קשר עליון, מ"מ הא חוליא אחת מעכבת ומסתבר דבחוליא ג"כ יש דין תעשה ולמ"ה, ובסוכה י"א ב' תניא תלחן ולא קאץ ראשי חוטין שלהן פסולה ומפרש רב פסולה עד שיקלצן ואם איתא דגם סיבוב עראי פוסל לא הו"ל לתנא לשנות משנתו במחזורין חיבור גמור, אלא ודאי אין דין פירוד המסובך רק משום נוי, ובמ"ב סי' ח' ס"ז דד לומר דמעכב דיעבד, ול"מ כן בסתמימת הפוסקים וסתמימת הגמ' וכמש"כ, ומה שדד להכשיר משום גרדומין, נראה דאם קשרן קשר של קיימא ובטלו פסול שהרי אין כאן ד' חוטין, ולא נאמר גרדומין אלא באגרדס שיעור ארכן, אבל לא בנעשו חוט אחד, שזה כנעקרו מעיקרן כל ד' חוטין שאין בזה דין גרדומין.

ל"ט ב' תוד"ה או, דלאטריך לאשמועינן דלאחר עשייתן לריד' לפרוד כו', מדבריהם משמע דהא דאביי יליף מקרא וא"כ ראוי לעכב, אבל נראה עיקר כונתם גדיל ופחיל אפשר לקיים אף אם לא קאץ את ראשי החוטין דמ"מ לאו גדיל הוא כיון דהחוטין נפרדין בכל ארכן, אבל מליצית ילפינן לריד' שיפריד ראשן וילפינן מכאן לריד' חוטין נפרדים גם בגדיל, ומיהו לשונם דלאחר עשייתן כו' מבואר דאין כונתם על קליצת הראשין דזה לריד' קדם עשייתם כדמסיק סוכה שם, אלא כונתם על מימרא דאביי, ומ"מ מבואר מדבריהם דסגי בפירוד לאחר עשייתן ואין כאן משום תולמ"ה, וע"כ משום דלא מעכב.

(י) אור"ח סי' י"א ס"ד ואם האריך הליצית יראה ששלישיתו כו', לא נמצא דין זה והנה מלשון הר"מ פ"א הל' ח' שכתב שיהיו כל החוליות בשליש כו' מבואר שצ"ב כאן להזהיר שאם הרבה בחוליות יעומצמו כולן בשליש העליון ולא יאחו מקצתן חוץ לשליש, ואילו לא הוסיף רבינו תיבת כל ולא יאמר בשליש אלא שלישי והיה אומר החוליות שלישי כו', היה אפשר להכיל ב' אזהרות שלא יחזיקו יותר ושלל יחזיקו פחות, ושמעינן דאם הענף יותר מב' שלישים לית לן בה אלא האזהרה שלא יהא הענף פחות מב' שלישים, וי"ל דהא דסיימו בגמ' ל"ט א' ונוי תכלת שלישי גדיל כו' שז' אהא דאמר דכרך רובה כשרה ואמר דנוי' לא סגי בענף רובה אלא לא פחות מב' שלישים, אבל במה שאמר לא כרך בה אלא חוליא אחת כשרה לא סיים כלום אלא סמך על הידוע לריד' ז' חוליות ודבגמ' הקדים דין כרך רובה והר"מ סיים כדרך רובה כדי שיוצן ונוי תכלת כו' שזה קאי נגד זה שהכשיר כרך רובה ומיהו לפר"ח דמשלשן ד'

שנסתיע מדברי הח' מ"ב ב' ד"ה הקולאים, ג"כ תמוה להתם החוטין מחוברין בצגד והויא קשירה שלא לשמה וקשר עליון לבגד ודאי בעינן לשמה וכמש"כ לעיל, איברא לכאורה יס' ראי' דבעינן תחיבה לשמה מהא דאמרינן ל"ח א' דבעינן להקדים לבגד לתכלת, והיינו ע"כ בתחיבה דהא הקשירה היא כל החוטין יחד, ואין לומר להקדים בכריכה כדאמר ל"ט א', דבתו' ל"ח א' ד"ה ואם, לא משמע כן שכתבו דהא דלא מעכב משום שאין זה אלא מצוה בסדר ואם קאי על הכריכה הרי יס' כאן שינוי בצורה, וכן בתו' ל"ח ב' ד"ה מידי, כתבו תן שני חוטי לבגד תכלת, ואם כשרה התחיבה אף שלא היה הבגד עומד כלל לציית ולא הוכנסו החוטין כלל לשם ציית לא שייך לקבוע כאן מצוה להקדים לבגד, וע"כ ל"ל דבמאות תכלת בעינן תחיבה לשמה וכדי לקיים מצוה הקדמה, אבל כל זה לא מעכב והלכך אף שלא לשמה לא מעכב, וכשאין לו אלא לבגד ודאי א"כ תחיבה לשמה, ופירי פריה בגמ' שם פוסק ואח"כ קושא מאי למימרא דאף אם נתן לבגד ותכלת לא מעכב.

ואמנם הר"מ פ"א מה"א ה"ו, כתב דתוחב ד' החוטין ולא הזכיר הקדמת לבגד, וע"כ דמפרש לי' בכריכת החוליא וכדאמרו ל"ט א' וכתבו הר"מ שם, ולא הזכיר דין הקדים תכלת דכשר דלרבנן לא אכטריד לאשמועינן דהא תכלת לחוד ג"כ כשר. ומיהו הר"מ לא הביא דין תכלת לחוד רק דנפסק הלבן.

ל"ח ב' תוד"ה אילימא, וי"ל דמשום מתני' נקט הכי כו', עיקר כונת הגמ' להוכיח דחיסר מצוה דקתני היינו חיסר מצוה מן המובחר, אבל מצוה לבגד ותכלת יא' דאם איתא דחסר כאן אחד משניהם דין הוא שלא יא' אף אחד מהם לרבי דשניהם מעכבים זא"ז והיה אפשר למינקט חיסר מצוה דתכלת אלא דנקט חיסר מצוה דלבגד דבזה קיימינן דמתני' איתא אפילו כרבי דהלבן אינו מעכב את התכלת לענין הקדמה אבל קושטא דמילתא דאין מקום לומר דתכלת יא' ולבגד לא יא'.

שם תוד"ה לרבי, אי נמי י"ל דכ"ס לרבנן דקשה טפי אמאי חיסר מצוה הא לא מעכבי אהדדי, יס' לעי' הא גם לרבנן מצוה, בשניהם לבגד ותכלת ונהי ידי ציית יא' אבל מצוה לבגד ותכלת חיסר ונראה כונתם דכיון דלא מעכבי אהדדי ויס' כאן ציית כשרה ע"כ קיים גם מצוה לבגד ותכלת כיון דיש כאן שני המינים דבאמת אין מקום לומר דקיים מצוה תכלת וחיסר מצוה לבגד וכמש"כ לעיל אלא דלמאי דמוקים לה כרבי מוכח מגופה דאי אפשר לומר דחיסר מצוה לבגד דא"כ אין כאן מצוה ציית כלל כיון דמעכבי אהדדי אבל קושטא הוא דגם לרבנן אי אפשר לומר דחסר כאן מצוה לבגד.

מ' ב' תוד"ה שמה, אבל תולמ"ה ליכא לפי מה שאפרש לקמן כו', הוא ל' מ"ב ב' ד"ה הקולאים, ולכאורה דבריהם שם דוקא לרבי דקיימתם זו היא עשייתן ואין כאן משום תולמ"ה, אבל אנו הא קיי"ל כשמואל ולית לן קצוה"ע, ולכאורה ראי' מכאן לדעת הגר"א דמורה שמואל בכל עשיית הציית, אבל כונתם דתולמ"ה הוא

קובעו במקום ציית חשיבא עשייה עכשו, ויותר נראה דגם זה פסול, אלא דאם חיבור הראשון למעלה מג' לא יטעה להכשיר אבל כשיוצא תוך ג' יטעה להכשיר.

והנה בתלפזן ואח"כ חתך ראשי חוטין שלהן קיי"ל כשמואל דרב עלה בקשיא, ומבואר בגמ' סוכה שם דמורה שמואל דאם תחבן בצגד ולא קשרן ואח"כ פסק ראשי חוטין שלהן כשר, והנה הדין נותן דאם תחבן וקשרן קשר עליון ואח"כ פסק ראשי חוטין פסול לשמואל דלשמואל חסרון פיסוק הראשין כעשאו מן הקולין לרב, וזה מוכח גם בגמ' דבגמ' אמר מאי לאו שקושא ואח"כ פוסק כו' מבואר דלשמואל פסול, וכ"ת קושא דבגמ' היינו קשר שאחר החוליא, אכתי לישני כמו שהוא באמת דאפי' קשר קשר עליון ואח"כ פסק כשר, ובגמ' פריך פוסק ואח"כ קושא מאי למימרא אלא ודאי כל שקשר קשר עליון ואח"כ פסק פסול לשמואל.

וב"י סי' י"א אחרי שהאריך לפרש לשון הפוסקים דאין אחד מן הפוסקים שיפסול בתחבן ולא קשר ואח"כ פסק, סיים לדינא דכל שלא קשר אחר החוליא הרי זה פוסק וכשר, והדבר תמוה מאד דאפי' למש"כ תו' ל"ט א' ד"ה קשר, לפרש קשר עליון היינו אחר הגדיל, מ"מ אם עשה קשר קדם החוליא מקיים בזה חיבור הציית ואריך לשמה ואם נעשה שלא כמאותו כבר אין לו תקנה כמו בעשה מן הקולין, וזו דעת הע"ת כמבואר במ"ב סי' י"א סי' צבה"ל ד"ה ונתקו, ובחנם חלק עליו המ"א, ואף שהב"י והט"ז כתבו דקשר עליון אינו מפסיד, דבריהם ז"ל כע"ג שזו נגד הגמ' וכמש"כ לעיל, ואמנם אם לא עשה קשר עליון יכול לחתוך ראשי החוטין אפי' אחר הכריכה כל שלא קשר אחר הכריכה, ולשון הפוסקים שהביא ב"י שכתבו דקשרן ואח"כ פסקון פסולה מתפרש גם על קשר ראשון, וכן מבואר בלשון הר"י שהביא ב"י שכתב שאם לא פסקון קודם שתחבן רק שלא קשרם כשרים מבואר דאינו כשר רק בתחיבה בלא קשר, ולשון הסמ"ג ברישא דוקא ובסיפא ל"ד.

והגר"א ז"ל צביאורו נראה דמסכים עם הב"י ויהיב טעמא דקשר קשר עליון ואח"כ פסק כשר משום דכיון דעושה כריכה וקשר אחר הכריכה שזו מעשה עיקרית של עשיית הציית עדיפא מפסיקת החוטין ומורה בזה שמואל דעשייתן האחרונה חשיבא עשי', אבל לא הגענו אליהם דא"כ מאי פריך פוסק ואח"כ קושא מאי למימרא וכמש"כ לעיל, ומנ"ל לחדש דמורה שמואל בזה, והגידון דלאורייתא, וכיון דלא אתדבר טעם להקל נתייבנו להחמיר, ובמ"ב ס"ק ס"ד כתב להחמיר לכתחילה ולמש"כ יס' להחמיר דיעבד.

במ"ב סי' י"ד ס"ב צבה"ל ד"ה לא יכרך, דאם תחבן הציית תוך הבגד ולא כיון לשמה אף שקשר לשמה לא יכרך וצד לדרך מדין הוכיח סופו, ותימא אם לשמה מעכב בתחיבה אלמא תחיבה בכלל עשי' א"כ דין הוא שאם תחבן ואח"כ פסק ראשי חוטין פסול לשמואל, ואפי' אם נמא טעם דמורה בזה שמואל מ"מ לא תחבן קו' הגמ' סוכה שם מאי למימרא דודאי אכטריד לאשמועינן, ומה

כ' עור המ"ב שם דג' אצבעות מודלין מנקב העליון, וזה מעבד דיעבד, שאם נקב העליון למעלה מג' אצבעות פסול, ונקב התחתון מותר לעשות למטה מקשר אגודל, ואין נקב התחתון שום קפידא בזה.

ס"ט ו' צבה"ל ד"ה לאורך, כ' ללמעשה יותר טוב דהעליונים יעשו ברוחב הטלית, ואינו כן אלכלו שהטליתות ארוכות ומתקפלות באופן שנוטפות על הקרן כשתלוין באורך.

טור יו"ד סי' ט' ויכלד הן ב' תכיפות כו', לכאורה כונת הטור ללהרא"ש לא סגי ב' תפירות עד שיקשור ב' הראשין קשר של קיימא והיינו ב' פעמים זה ע"ג זה, וכמש"כ ב"י בה' שבת סי' שי"ז בשם הרא"מ והסמ"ג והמרדכי, ואם תפר תפירה אחת וקשר ב' הראשין על שפת הבגד אף שקשר קשר ע"ג קשר אין בו משום כלאים, וזהו ששנינו תכיפה אחת אינו חיבור, אבל זה דבר שאי אפשר דהא במנחות ל"ט א' אמר ש"מ קשר עליון לאורייתא דאל"כ לא אלתריך קרא למשרי כלאים צליית דהא תנן התוכף תכיפה אחת אינו חיבור, אלמא דתכיפה אחת אינו חיבור משום שחסר קשירה, ולכן פי' הפרישה דלא איירי בלא קשר ב' פעמים, ולפי' ב' תפירות חייב אף בקשר אחד, אבל הדבר תימא דשלב חוט בחוט לא חשיב קיום כלל, ולכן נראה דמייירי דכורך חוט אחד ע"ג חבירו וקושרו בעצמו וחוט השני נתחב בקשרו ובמרדכי בה' צליית האריך בזה ומסיק דחזר בו ר"ת והאריך ב' קשרים זה ע"ג זה, ונמש"כ המרדכי פ' א"ק בשם הר' פורת, דקשר חוט בעצמו אף פעם אחת חשיב קשר של קיימא היינו כשאין תחוב בו חוט אחר, ואפשר דלענין שבת חייב אף בתחוב בו חוט אחר אבל לענין צליית צעינן חיבור החוטין ולענין זה צעינן ב' קשרים זה ע"ג זה דזה אינו מניח להרפות את הקשר ומכביד על שליפת החוט השני המהודק בקשר, אבל נראה דגם לענין שבת לאו קשר הוא דהרי תנן בפ"ט דכלאים, דהשומטה בשבת פטור, ומיהו י"ל דשומט החוט עדיין הקשר קיים, ואין כאן משום מתיר, ובזה ניחא דשנה התנא שומטה ולא תני לענין תוכף בשבת תכיפה אחת, וכמו שהק' בתו"ח כלאים שם, דבתוכף חייב משום קושר והלכך בתופר ב' תפירות וקושר חוט אחד בעצמו ותחוב חוט השני בקשרו, חשיבא תפירה קיימת לחוט התפירה הנכנס בצג דחקה ולחץ יש לו קלת קיום וב' תפירות וקשר מעט יש בהם קיום מספיק, אבל תפירה אחת וקשר רפוי אינו מספיק, וזה גם כונת הר"ן והסמ"ג בשם הרא"מ שהביא ב"י שם, ובצ"י שם הביא בשם המרדכי דקשר הגרדין בחוט הנפסק מקרי קשר של קיימא, אפי' בקשר אחד, ומוכח דתחוב חוט בקשר של חבירו מקרי קשר של קיימא וזה כדעת ר"ת מעיקרא, ואפשר דגרדין קושרין ב' חוטין יחד.

ס' והרמב"ם כתב כו', כפי מה שפירשו הרא"ש האי תכיפה אחת היינו תפירה אחת וב' תכיפות היינו ב' תפירות ובזה תמה הרא"ש איך אפשר לחייב ב' תפירות בלא עשיית ב' ראשיהן לכל אחד הלכא בהדיא אמרו בגמ' שבת ע"ד ב' דווקא בשקשרן, ובמתנ'

בעשה לשמה אלא שלא פסק ראשי החוטין וכיו"ב דחסר עשי', אבל כשתלואן שלא לשמה אין מה שיתקנס ומודה בזה רב ואין ראוי להזכיר פסול זה בשם תולמ"ה לא לרב ולא לשמואל, ומ"מ אין קושיא כל כך אי קרי לי' תולמ"ה, ועי' לק' ס"ק כ"ב.

יב' טור אור"ח סי' י"א ויעשה נקב באורך הטלית בתוך ג' אצבעות, לשון הטור הוא דווקא שאין להשאיר ג"א מתחת לצליית דהרי ג"א הוא שיעורא דכבר יא' מכלל כנף, ולא מצינו שיעורא של ג"א ומשהו, וכ"ה לשון הגמ' מ"א ב' בתוך ג', וכ"ה לשון רש"י ד' חוטין נותן בתוך ג"א, ומש"כ רש"י שלא ירחיק מן השפה יותר מג' אצבעות ר"ל נתינת הצליית לא יהיו חוץ לג"א דא"כ מתרחק מן השפה יותר מג"א למאור מקום להנקב אלא מתרחק רק ג"א ובמרחק זה יעשה הנקב, וברוקה שהביא ב"י כתב ולא ירחיק מן הכנף ג"א, ור"ל שלא יאחר מן הנקב ולמטה ג"א, וכל הפוסקים שוים בזה, ובצ"י פי' דאין פסול רק אם נשאר ג"א ומשהו תחת הנקב וזה תמוה מאד וכבר חלק עליו הב"ח והדרישה, ועיקר הנידון אינו נוגע למעשה דמי יכול להכריע משהו ואריך לעשות במקום שהוא ודאי תוך ג"א.

ומכלא קשר אגודל נמי שיעורא הוא וא"כ מלא קשר אגודל ומשהו, ובמ"ב כתב דבעינן מ"ק ומשהו ומסתפק דיעבד אי כשר במ"ק מזומא, ותימה מה ספיקא היא זו הלא אמרו כריך שירחיק מ"ק אגודל ולמה נוסף עוד משהו, אבל כל זה אין נפקותא למעשה שאי אפשר לזמאם ואריך להרחיק עד שיא' הספק מלבו.

לשון הכלבו בצ"י אוחז כו' שאין כנף פחות מכן כו', הב"ח הגיה יותר מכן, ויש לפרש לשון פחות ור"ל שאין שטח כנף כולו פחות מכן.

ס' בצ"י כתב הרוקח נראה ברוחב הנקב שבו החוטים כו', כבר האריך המ"ב צבה"ל ד"ה ולא, לפרשו, אבל אין לשון הרוקח מתקבץ כלל, אבל נראה דהבאים דנפלה כאן ט"ס, והיה כתוב נרחב הנקב שבו החוטים כו', וזה דין הגמ' מ"ב א' חזי' כו' דסתר ובכר ממלא קשר גודל ופרש"י נרחב הנקב וירד הגדיל כו', ואירע הדבר דנפול תיבת נרחב וגם נתחלף החי"ת באל"ף שהן דומין בכתב רש"י, וכן הבי"ת נתחלף בה"י, ובנרחב השני נתחלף הגו"ן בבי"ת.

במ"ב סי' י"א ס"ט צבה"ל ד"ה יעשה, דהעושין ב' נקבים יעשו באופן שהצליית יהיו נוטפין על הקרן כדאיתא לקמן ס"ט ו', ואינו מובן דככל אופן שיעשה לא יהיו נוטפין על הקרן, אבל כונתו ז"ל דב' הנקבים יהיו נמשכים לאורך הטלית וזה מקרי נוטף על הקרן דהקשר יעשה סמוך לנקב החיצון ומשם הצליה תלוי' והיא נוטפת על שטח הבגד שצין הנקבים אבל אם יעשה הקשר סמוך לנקב העליון אינה נוטפת על הקרן, ואריך להרחיק בין נקב לנקב כדי שיהא ניכר נטיפתה אבל כל זה אינו מעבד דיעבד, ואף אם עשה ב' הנקבים לרוחב הבגד והצליית תלויות למטה כשר, וכן אם עשה הנקבים באלכסון נראה דקשר דיעבד ועי' מ"ב לק' ס"ק ע"ג.

מס"כ דאס יותר הקשר חסר קשר עליון תמוה דמאן דמפרש קשר עליון הוא אחר החוליא היינו דסגי בקשר זה אבל קשר הסמוך לבגד ודאי חשיב חיבור לציית ולכלאים, ואע"ג דבעינן קשר בסוף חוליא לקיים את החוליא ואת"ל דבעינן קשר גמור בכל חוליא וכדאמר רבא ש"מ כריך לקשור בכל חוליא זה רק בשביל מאות גדיל, ואפשר דאס נסתר הגדיל קשר בגרדומין, ואת"ל לחוליא אחת מעכבת אפי' בגרדומין, אכתי אין כאן פסול דלל קשר השני הרי יש כאן חוליא השני ואת"ל לחוליא כריכה ב' קשרים בתחלתה ובסופה אכתי איכא קשר הראשון והשלישי וב' החוליות הן חוליא ארוכה, ועוד הרי יש כאן חוליא השלישית והרביעית, ואמנם אין לנו כריכים לכל זה דהבא לא נסתר קשר השני כיון דאיכא גדיל וקשר לאחריו המחזיקים את קשרו וזו כונת המ"ב דלא דמי כאן לסוגין.

והא דלא מרינן דפסיקת החוט גורמת להתרת הקשר, פי' במ"ב שם דהיינו בלא נשאר כדי עניבה ולא משמע כן דהא מצעי לן כדי עניבה מהו לענין הכשר גרדומין, ואין סברא דגם לענין התרת הקשר מצעי לן, אלא הא דאמר כיון דאשתרי עילאי כו' היינו בנפסק סמוך לקשר דהא לא יהיב שיעורא וכמס"כ לעיל סק"ג, וסק"ה.

(יד) במ"א סק"ג כתב דאס אין כדי עניבה בראש אחד רק בצירוף ב' השוירין ספיקא הוא והוא מהב"י, והדבר תימא הלא החוט הוא ארוך הרבה, אלא דבעינן ענף כדי עניבה וכשם שבתחלה שיעור ענף ד' כריך כל ענף וענף ד' ולא שייך צירוף שני ראשין שאין לנו כריכין ארכו של החוט כולו רק כריכים ענף שזה שם לציית שאמרה תורה כדאמר מ"ב א', כן הכשר הגרדומין של ענף אין להם קשר זה עם זה וכל ענף כריך שיעור גרדומין, והכי מוכח בגמ' דמצעי לן כדי לענבן כולהו אהדדי, ופי' המרדכי דלפר"ת היינו ד' חוטין ולפר"י היינו ח' חוטין והביאו הב"י, והנה מספקא לן בגמ' במימרא דשמואל דאמר כדי לענבן דאפשר דנקט באגרדס כולהו ועל זה יהיב שיעורא דעניבת כולהו והנה לפר"ת אי אפשר לפרש דנקט באגרדס ח' דא"כ לא מהני שויר כדי עניבה, וע"כ דנקט באגרדוס ד', ואע"ג דהשויר סגי בב' מהם, מ"מ גם בנשתיירו ד' לא סגי בפחות מכ"ע כולן שוין, וכן באגרדוס ח' לפר"י, ואס איתא דמאטרפין א"כ בד' לפר"ת שיעורא שיעשו ב' חוטין כפולין וישערו אז אס יש בהן כד"ע אבל אין סברא כלל דכוונת שמואל דיסערו כדי עניבה בד' חוטין מן השוק ואח"כ יהי' שיעור גרדומין בחצי אורך החוטין מן השוק שהבאנו, אלא ודאי הדבר כפשוטו שאס באגרדוס ד' חוטין לפר"ת או ח' לפר"י כריך לענב כולן, ואין נראה לעשות כאן סניף להקל.

עוד כ' ב"י דא"ל לענבן כולן אלא אותן הגרדומין, והנה אס הראשין ידועין ונפסקו ד' ראשין מב' חוטין וכריך כדי עניבה מכל חוט בראש אחד, וראש השני לא אכפת לן אס נפסק כולו, והנה שיעור עניבה בזה בד' חוטין, בין בנשאר בב' ראשין כד"ע בין

לכלאים תנן והשומטה בשבת פטור, וגם על זה קאי התנאי דתכיפה אחת מכלל דב' תכיפות השומטה חייב ודברי הט"ז והגר"א סי' ט' לחלק בין שבת לכלאים לדעת הר"מ ל"ע ואס שומטה חייב משום קורע התופר חייב משום תופר, ובפ"י מה' שבת ה"ט כתב הר"מ דתופר ב' תפירות אינו חייב אלא א"כ קשר ראשי החוט מכאן ומכאן, ונראה דהר"מ מפרש תכיפה אחת היינו ב' תפירות, וכ"ה בהדיא בפ"י הר"מ במתני', והיינו דקרי לה תכיפה ולא קרי לה תפירה כמשנת שבת ואינו חיבור, עשה ב' ראשיהן לכל אחד היינו שקשר אחד מן החוטין בעצמו והחוט השני תחוב בקשרו וכמס"כ לעיל, וה"ה בקשר ב' ראשי החוטין שלא ישמטו מן הבגד כמס"כ הר"מ בה' שבת, ולפ"ז אין כאן פלוגתא וגם הר"מ ס"ל כהרא"ש.

ובמ"א סי' י"א ס"ק י"ג ג"כ פי' דברי הרא"ש והטור כמס"כ הפרישה דבתפירה אחת בעינן ב' קשרים ובב' תפירות סגי בקשר אחד אלא שלא פירש מהו קשר אחד כמו שלא פירשו הפרישה, וכ' המ"א דהעושין ב' נקבים סגי בקשר אחד וכמס"כ לעיל דדוקא בחוט הגתחב בחוט סגי בקשר אחד, לדידן שקושרין ד' חוטין עם ד' חוטין לא סגי בקשר אחד אף בב' נקבים, ועוד דלא אמרו דסגי בקשר אחד אלא בתופר דהחוט נכנס בדוחק בבגד ומתהדק, אבל לא בחוטין שמכניסין בנקבי הטלית בריוח.

מס"כ הר"ן דע"כ דתופר ב' תפירות לא איירי בקשר גמור דא"כ ליחייב משום קושר קושטא למלתא קאמר אבל אין זו קושיא דאה"נ דחייב גם משום קושר, ובזהגר"א כתב דבירו' פריך מהמתח חוט ומשמע דמתני' ל"ה, והר"מ דפי' דקושר ראשי החוטין מכאן ומכאן לא חש לה דהא בזה איכא קשר לאורייתא לדעת ה"ר פורת וכמס"כ לעיל.

ור"י דפליג במתני' לכלאים ואמר עד שישלש, היינו שישלש חשיב חיבור בלא שום קשירה אבל ב' תפירות אף שקשר קשירה פחותה אינו חיבור, ומיהו ב' תפירות בקשר גמור מודה ר"י דחשיב חיבור, ומהא דר"י ג"כ ראוי לחין חילוק בין שבת לכלאים, דאס איתא דלת"ק ב' תפירות בלא שום קשר חשיב חיבור ויש בו משום כלאים, והשומטה בשבת פטור, ור"י סבר דדין חיבור וכלאים כדין שבת, אינה מן המדה שישנה התנא ג' דברים ויסתום פלוגתת ר"י ובאמת בחדא מניהו מודה ת"ק.

(יג) כתב במ"ב סי' י"ב ס"ג בבה"ל ד"ה יש לסמוך, דאס נפסק חוט אחד בגדיל בין קשר לקשר דין הוא דכשר אף לפרש"י דאע"ג דבעינן שישתייר כד"ע ענף הבא הלא נשתייר ראש השני של החוט, וראש הנפסק אינו פוסל אף אס נפסק סמוך לקשר ולא נשאר ממנו כלום, וא"כ אף אס נפסק תוך הגדיל לית לן בה, אמנם אס נפסק בחוליא שני' סמוך לקשר השני פסול דהוי כנפסק הקשר וכדאמר ל"ח ב' כיון דאשתרי עילאי אשתרי כולה, והרי חסר קשר עליון שהוא לאורייתא, וסיים דאפשר דלא דמי לנידון הגמ' בנפסק הענף סמוך לקשר.

לאחר עשייתו נפסקו באופן דנפסלו לא מהני קשירה דה"ל תולמ"ה, ואם נפסק חוט אחד מאל אחד יכול לקשור ולהשלימו כיון דלא נפסל שהרי נשאר בכשרותו מדין גרדומין, ונראה דכל חוט שקושר לאחר שכבר הציית מחוברין לבגד הוא בכלל תולמ"ה אף שהציית כשרין בלעדיו של חוט הגוסף, ולפיכך אם לאחר שקשר חוט הגוסף נפסק ראש השני פסול, ולשון הט"ז אינו מוכח שחוט הנקשר יהנה אף אם יופסק אח"כ ראש השני אלא שאין איסור אם קושר לנוי כיון שקשר בלעדיו, ודברי הט"ז מתפרשין שקושר לראש זה שנשאר בו כדי עניבה, ולא איירי כלל בקושר לראש הפחות מכ"ע.

יט' לעי' במש"כ המ"ב סי' י"ב צב"ל ד"ה יט' לסמוך, אם נפסקו ב' חוטים במקום הגדיל פסול הלכא חוט הנפסק הוא מחובר ע"י ב' הקשרים הקשר שלמעלה מן הפסיקה והקשר שלמטה מן הפסיקה ואילו קשר ג' חוטים קצרים זל"ז הרי הוא חוט כשר והכא נמי החוט הנפסק מתחבר ע"י חוט שצדו שמחבר ב' חוטים הנפסקים ואפשר דהכא גרע שמתחלה נתחבר בבגד בקשר עצמי ועכשיו כשנפסק הפסיד את חיבור העצמי ואריך לשמש בקשרים שבינו לבין חבריו אמנם נראה דאם יכניס ב' חוטים קצרים שיתחברו ע"י קשרי הציית פסול לכיון דחיבורן נעשה ע"י חוט שני חשיבי כחוט אחד ואין מונין להם שנים אלא אחד.

טז' ה"ו לו ג' חוטים ב' מהן טווין לשמה ואחד שלא לשמה, וקשרן זה בזה והפסול באמצע פסול אף אם יט' בכשרים שיעור בלא הפסול, כיון דהפסול באמצע וחיבור החוטים בבגד הוא ע"י הפסול חסר עיקר הקשר, ואף חוט אחד שהניח מקצתו במחשבתו שלא יהי' לשם ציית הרי מקצת זה מפסיק את החוט לשנים ופסול.

וכן חוט שבאמצעו לא היה שזור פסול, ובמ"ב סי' י"א ס"ג צב"ל ד"ה ונעשו, מסתפק בזה ונוטה להכשיר, ולא אתפרש טעמא, ואין חילוק בזה בין שלא היה שזור מתחלתו בין שנתפרק אח"כ.

כ' במ"ב צב"ל דאם נתפרק חוט אחד שאין כאן פסול משום חסרון חוט, אבל יט' כאן פסול משום יתר חוט, יבטלו בלבו שאין דעתו על חוט המפורק, ונראה דלכריך לבטל שתיהן שאם ישאיר בדעתו חוט אחד הרי חוט זה הפסול משום כל חוסף כאילו חוסף חוט ממין אחר וקרוצ הדבר שזה פסול אף לדעת צב"ה ע' דאין שיעור לחוטים למעלה, וכן צהיו שזורין שנים לאחד וחזר ושזר שנים שזורין לאחד והיה חוט הציית כפול ד', ונתפרק לשנים והרי אין כאן חסרון חוט דסגי בכפול שנים, אבל הרי יט' כאן יתר חוט, יבטלו, ולמד זה מהא דאמרו בגמ' מ' ב' דלמא לבטולי קמכוין, אבל נראה דדוקא במטיל למוטלת שעושה ציית חדשה דהאי לחודה קאי ונראה דדעתו לחתוך ראשונות אבל במוסיף חוטים פסול אף באינו מכין דלעבור א"ל כונה וכמש"כ תו' שם ד"ה ממאי.

בנשאר בכל חוט ראש אחד כדי עניבה, אע"ג דדין השויר אינו אלא על ב' חוטים, ואם נפסקו ב' ראשין מחוט אחד אז כדי עניבה מב' חוטים ולא מד', בין שנשארו שניהם כד"ע ובין שנפסק אחד מעיקרו והשני נשאר בו כד"ע.

והנה לפי זה אין שאלת הגמ' על מדת אורך החוט אשר נקבזה בשם כד"ע, אלא השאלה היה אם אורך החוט של כד"ע שזה בכל אופני הפסיקה או הדבר משתנה לפי מספר הגדומין, ויש לעי' כיון דמספקא ל'י' בכד"ע חוט אחד ויהי' שיעור שזה בכל הפסיקות, א"כ ראוי להסתפק בכד"ע כולן ג"כ בשיעור שזה וא"כ הו"ל להסתפק בג' פנים, ומש"כ הב"י דלמה לן להכניס החוטים השלימין בעניבה אין זו טענה לאורך החוט הפסוק מאריך שויר חשוב ומה שאנו מצריכים כדי עניבה כולן אינו אלא סימנא לאורך החוט הנשאר, והרי לעולם מארכין עניבת ד' או ח', בזמן דהנשאר סגי בב' או ד'.

ולפיכך נראה דכד"ע כולן הוא כפשוטו דזהו שיעורו בין נפסקו כל ח' בין נפסקו ב' מעיקרו לפר"י, וכן לפר"ת לעולם כד', ומה שנסתיע הב"י מדברי המרדכי דפי' לר"ת ד' ולר"י ח', אין הטעם דלעולם אין ראוי למהיב שיעורא דבה כדי עניבה של כל החוטים כיון שאין כולן גדומין, אלא דשמואל ודאי בגדומין איירי דהא בגרדומין קיימין, אבל שפיר מתפרשין דברי שמואל בגרדומין המרובים האפשרים והיינו ד' חוטים לפר"ת וח' לפר"י, ואורך הגרדומין קביעי וקיימי בין בגרדומין המרובין בין בגרדומין הפחותין.

ובמ"ב העתיק לדינא דלירוף ב' ראשין ספיקא הוא, ומרן בשו"ע סתם שא"ל כד"ע רק בצותן הגדומין, ולהאמור ראוי להחמיר שאין לירוף ספק, ולעולם בעינן כד"ע ד' לר"ת וח' לר"י.

טו' ב"י סי' י"ב ד"ה ומש"כ רבנו גבי כד"ע כו' אבל הרי"ף והר"מ לא הזכירו ד"ז כו' וטעמא משום דס"ל דשיעור זה אינו אלא מדרבנן, אם מן הדין סגי בכל שזה כריך טעם למה החמירו חכמים, ונראה דהאי שיעורא לאורייתא הוא או שהוא הלכה או שהדבר מסור לחכמים לקבוע שיעור חשוב דמינכרא שיעורה וטעם הרי"ף והר"מ דנקטו האיביעיא לקולא אפשר דטעמייהו דהא דמיביעיא ל'י' דלכריך לענבן כולוהו צהדדי ולא יהא סגי בחד חד לחודי' דנהי דכל חוט וחוט מינכרא שיעורי' מ"מ כיון דהם הרבה חוטים ביחד טבע הדברים דמיקליש הכרתן כשהם קצרים בארכן ומיביעיא ל'י' אי קובעין חשיבותן כל חוט וחוט בפני עצמו או מתחשבין בצורתן הכללית ושאלה זו היא ג"כ באלומי דלא מיענבי דיש בהם שיעור אורך אלא דעובין פוגמת חזותן וכיון דמסקינן דבאלומי דלא מיענבי לית לי צה וחשיב מינכר מצותייהו ה"ג במיענבי כל חד וחד לחודי' סגי, ומיהו לפ"ז לא גרסינן בגמ' תיקו.

במ"ב סק"ז כתב בשם אחרונים ז"ל דאם אין לו חוטים ארוכין כשיעורן יכול לקשור ב' קצרים ולעשותן חוט ארוך, ואמנם אם

וממילא אין כאן משום תולמ"ה כיון דראוי לקיים האחרונות לשם ציאת.

ומשמע דרבא סבר לצורה זו של ציאת כפולות פסולה דנראית כאילו על צורה זו נצטוונו, ור"פ סבר דאם לא נתכוין להוסיף כשרה.

ולפרש"י ג"כ נחלקו רבא ור"פ אי יס כאן איסור צ"ת בצורה זו, ואפשר דמה שפרש"י דלר"פ הדרה קושיא לדוכתה, היינו דר"פ סבר דאין כאן כל תוסף מ"מ שינוי מקרי ואין כאן מלות ציאת, ולפיכך ראוי לפסול בין שקצץ הראשונות בין שקצץ השניות, ולפ"ז הא דמביא בגמ' אידיך מימרא דר"ז דתכלת אין זה משום כלאים אפי' הטיל למוטלת, הוא לאפוקא מר"פ דאין כאן פסול אלא אחת מהן ציאת, וממילא אין כאן משום תולמ"ה, ואף אם גם ר"פ מודה דלא נפסלו ציאת הראשונות ומ"מ קשיא ל"י לציאת השניות שנעשו שלא לצורך יס בהן משום תולמ"ה, מ"מ לדינא לא נדחו דברי ר"ז כיון דלא נקטוהו בגמ' אלא בלשון התקפתא וע"כ צריך לחלק ולומר דהטיל למוטלת עדיפא.

וזה מבואר בטור סי' י' דכלל כיון להוסיף לכו"ע כשר, ובכיון להוסיף להר"מ פסול, ולהרא"ש כשר.

מ"א ר' ח' חדא מכלל חזירתה איתמר, יס לעי' למה מותר בכלאים נהי דאין כאן משום צ"ת ולא נפסלו תרויהו מ"מ אין ציאת אלא חד מניהו, ואידך ליהוי כלאים, וי"ל כיון דיס כאן אמר ופשתים והתורה התיירתו אין איסורו מתוסף אם מוסיף בבגד עוד חוטי אמר כמו שאין איסורו מתוסף אם מוסיף בבגד עוד חוטי פשתן, אלא אם היו כל הציאת נפסלין כשהן כפולין אז היו חייבין עליו משום כלאים שלא במקום מורה, והנה מבואר במסקנת הגמ' דלא כרבא דמפרש דאין הכשרן אלא לאחר שפסק אחת מהן, דא"כ כל זמן שלא פסק חייבין עליו משום כלאים, ואולי רבא מפרש תכלת אין זה משום כלאים ג"כ לאחר שפסק אחת מהן, ואשמועינן דהציאת כשרין, ולפי' הראב"ד בהש' דאף אם עובר משום צ"ת מ"מ צ"ב ציאת אמרינן האי לחודא קאי וכ"כ תו' לעיל ל"ח א', ניחא דאין זה משום כלאים אף לרבא, אבל דעת הר"מ דאם יס כאן צ"ת איפסלי תרויהו, וכ"מ בטור סי' י' דדוקא לאחר שחתך מתכשרי.

נ' צ' רש"י ד"ה הטיל, צ"י סי' י' הביא ל"א ברש"י ותוכנו דהא דרבא לית ל"י דר"פ הוא דלעולם אין עושה כל הד' צבת אחת וקדם שפשה הרביעית ויס כאן ג' כפולות ואחת יחידה וצורה זו נראית כמוסיף בהגך ג' וראוי לפסול, ור"פ סבר דגם בצורה זו אמרינן דסופו לבטל הראשונות.

ובעיקר קושיית תו' למה לא מש"ל בגמ' סנהדרין המוסיף גורע בהטיל למוטלת, י"ל דדוקא בתפילין דעביד ד' בתי בהכשר ואייתי אחרינא ואנח גבייהו מקרי מוסיף גורע משום דאין בית החיצון רואה את האויר אבל הטיל למוטלת מקרי גורע ועומד דלא מייחדא חד טפי מאידך ותרי פסול, וספיר י"ל דתרי פסול, וכן אם

ונראה דלא מהני גם קציה אף לדעת רמ"א סי' י' ס"י דבהטיל למוטלת וכיון להוסיף מהני קציה, דסילוק פסול תוספת חשיב מעשה, דלא נאמר זה אלא בהטיל ציאת לשם ציאת ואין כאן חסרון בקשירתו בבגד ועיכוב הכשרן הוא מן החוץ שיש כאן ציאת מקדם, בזה חשיבא מעשה אחרונה להכשיר אבל כשהחוטין הם בקשר אחד עם חוטי המורה בטל הקשר, ולא מהני קציה, וכבר מצינו חילוק זה בתו' מ"ב צ' אליבא דרב דאית ל"י בפסק ראשיהו קציתא זו היא עשייתו, ובנידון דידן דדינא דרמ"א בפלוגתא הוא אין לנו אלא במה שאמור צענו.

אמנם למאי דמבואר בגמ' סנהדרין פ"ח צ' דאי קשר עליון לאו דאורייתא אי הוסיף חוטים כשר דהאי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי, ופי' הראב"ד בהש' דאי קשר עליון לאו דאורייתא אף אם עשה קשר נמי אמרינן האי לחודי', אלא אי קשר עליון דאורייתא מפסל הקשר כיון דהקשר מתהווה בשיתוף חוטין של חוץ שאינם בכלל המורה, ולפ"ז בנתפרקו החוטין צענף, והכשר הציאת נעשה בחוטי המורה אין חוטין היתירין פוסלין, ואע"ג דהר"מ חולק ופוסל בהטיל למוטלת במכוין להוסיף, ובתו' סנהדרין שם כתבו דאם אגד ג' מינים וחזר ואגד עוד מין עמהם פסול, י"ל דוקא קשר כולם יחד, אבל הכא חוטים המפורקים אינם מחוברים אלא לחוט אחד והחיבור בסוף החוט שכבר נגמרה המורה שפיר י"ל דהאי לחודא קאי, ואף אם היה מכוין לתוספת לא מיפסל כמו דכשר תוספת אי קשר עליון לאו דאורייתא ומשמע אף שמכוין להוסיף דומיא דזקן ממרא שהוא מורה להוסיף.

ואם נפסקה השזירה בחוטין שצנקה הבגד קדם קשר הראשון ונשארו צ' שזורין והגידון משום תוספת חוטין, הדבר צ"ע כיון דבקשר כל השזירה קיימת, והדבר כמעט נמנע דהשזירה לעולם קיימת באמצע החוט ומתפרקת בסוף החוט.

מיהו בהוסיף מתחלה חוט חמישי שכתב המ"ב סי' י"א סי"ב צבה"ל בשם הפמ"ג דמהני קציה בזה יס לדון כמש"כ לעיל, ומש"כ להסתפק בקצץ עד הגדיל, צ"ע דהרי אם הוסיף מתחלה חוט קצר שאין בו כדי הגדיל וענף רק כדי גדיל לחוד ודאי פסול וזהו מבואר בל' הראב"ד בהש' ואף אם באנו לנטות מטעמו של הראב"ד מ"מ הדין אמת דיתר חוט בגדיל פסול ואם היה ארוך מתחלה ונתקצר מאי הוי ואידך יוכשר.

(יז) נ' צ' ר' השתא צ"ת קאי מעשה לא הוי, עי' צ"י סי' י' לפרש דעת הר"מ דפסק דאם מתכוין להוסיף פסול ולא מהני ל"י קציה, ומפרש דרבא אמר דלפיכך חשיבא עשי' מעליתא כיון דקאי עלה צ"ת, והדבר קשה הלא צעינן שפשייתו יהוה מלות ציאת, והכא מהוה פסול, ואפשר לפרש דרבא מתמה על השואל עד שאתה שואל דחסר כאן מעשה ואף אם היה הדין דהטיל לבצעל ג' והשלימה לד' כשרה הכא ודאי פסול כיון דאיכא כל תוסף ודעת רבא באמת לחלוק על הא דר"ז, ור"פ משני דאין כאן משום צ"ת

אחד מחלקי הטלית חייב צליצית ולא נחבטלו הצליצית וכמס"כ ב"י סי' ט"ו בשם הרשב"א, ושזין שאינו מביא מבגד אחר אף שיש בו אמה על אמה דהיינו שיעור בגד ווי"ה מוכח מכאן לאמה על אמה י"ב בו שיעור בגד דב' בגדים הוא פנים חדשות ואי אפשר לקיים ב' צליצית שמכאן לכאן וב' צליצית שמכאן לכאן, ואף לפרש"י למאי דמפרש ר"י מתפרש כן דהא כל עיקר לא יתפור היינו משום דהצליצית נחבטלו וכל זה באין בשטח הנפרד שיעור בגד, אבל בי"ב בו שיעור בגד יתפור וא"ל להסיר הצליצית.

(יט) לח"כ ראייתו בר"י נ"ט ח"ג מפרש דר"ע ורש"י לא פליגי, ועיקר הדין דאם נקרה חתיכת בגד והצליצית בחתיכה זו נחבטלו הצליצית ואם יחזור ויתפור הוא תולמ"ה, ואין חילוק בין נקרה תוך ג' או חוץ לג', ואם יתיר הצליצית ויחזור ויתלן לאחר התפירה כשר זהו משורת הדין, אבל חכמים אמרו דאם נקרה תוך ג' אף אם חזר ותפרה והתיר הצליצית וחזר והטילן פסול, והטעם כמו שפרש"י דחיישינן דלמא יכרך חוט התפירה, ולכך אמרו חכמים שאין פחות מרוחב ג' חיבור לענין צליצית וממילא לא יבוא לכרך חוט התפירה היוצא מהתפור, אבל אם נקרה כל שהו בבגד ותפרו לא פסלו חכמים בגד זה אף אם היה הקרע תוך ג' שהרי לא נפסלו הצליצית, וליכא חששא דיכרך חוט התפירה, ואף אם נקרה הטלית קדם שהטיל בו הצליצית ותפרו לא גזרו בכל שהו דלא שכיח קריעה קדם שהטיל בה צליצית, ולפיכך כתב ר"י דאם נקרה תוך ג' אבל לא נפרד הקרע מהבגד אלא נשתייר כ"ס יתפור דס"ל דלא נחבטלו הצליצית, ואין כאן מחלוקת בין ר"ע לרש"י אלא ר"ע פי' פרטי הדין ואנו צריכין לפרש"י בטעם הדין, וזו גם דעת הרא"ש, ובזה ניחא הא דאמרו בגמ' מ' ב' משום תולמ"ה, ומיהו הרא"ש בתשובה שהביא ב"י ס"ל לפרש"י אף בקרע כ"ס לא יתפור תוך ג', ודלא כר"י, וזוהי ניחא הא דמביא תנא נ"ה כו' והקשו הלל רבנן אמרי יתפור ותיקן ב"י סי' ע"ו בשם הגה"מ דמייחא מר"מ דהלכה כר"מ בגזירותיו, וזה ניחא לפרש"י אבל לר"ע קשה ולהאמור דגם לר"ע הוא משום גזירה ניחא, ולהג"י ל"ק דהוא גרס וחכ"א לא יתפור כמס"כ ב"י.

ולפ"ז אף אם נקרה חוץ לג' דאמרו דיתפור היינו דיתיר צליציותיה ויחזור ויתלה, אבל בני"ב משמע דלא נחבטלו הצליצית וב"י פי' שזו דעת הר"מ וכ"מ בזה דסיים התנא ושזין כו' וכמס"כ לעיל.

ונראה דאם נקרה ונפרד אפי' רחב ג' לא יתפור כיון דהוא פלוגתא הפוסקים בדאורייתא, אבל אם יתיר הצליצית ויחזירם לבו"ע כשר, ואם נשאר ג"א מחובר יתפור כמבואר בתו' מ' ב' דסגי בחיבור ג"א וליכא מאן דפליג בזה, והרי לדעת הר"מ והג"י אף בנפרד לגמרי יתפור, ולדעת ר"י בנשאר כ"ס יתפור, ואם נשאר פחות מג"א י"ב להחמיר משום דעת תו', וכל זה בנקרע רובו של טלית אבל אם רובו קיים לא נחבטל הצליצית ויתפור ואין כאן משום תולמ"ה, ובטליות הקטנות שלנו אם נקרה רובו שלפניו לא מקרי רובו עד שיהי' הקרע יתר על העומד בכל אורך הטלית

היו שזרין ד' וסתר שזירתן והעמידן על שזור ב' וע"י זה נתוספו החוטין [ע"י ס"ק ט"ז] גרוע ועומד הוא, וכמס"כ חזו"א סנהדרין סי' כ"ג.

(יח) מ"א ח' טלית שנקרעה חוץ לשלש יתפור כו', בב"י סי' ט"ו האריך בפי' ר"ע שהביא הרא"ש והג"י, ונראה שאין פי' ר"ע כפי' תו' מ' ב' דהתו' לא חילקו ברוחב בגד הנפרש, אלא כל שנפרש לגמרי הצליצית בטלית ואם יחזור ויתפור הו"ל תולמ"ה, וחידשו בגמ' דכל שלש נשאר ג"א שלם כמאן דפסיק דמי, ולא יתפרנו, אבל ר"ע מפרש דאיידי בנקרע ונפרש לגמרי מן הבגד, ויש חילוק בין רחב הנפרש ג"א, לפחות, ובג"א חוזר ותופרו, ובפחות מזה לא יתפור, ולב' הפירושים למדנו מכאן דבר מיוחד דלע"ג דהיתה שעה אחת שאין הצליצית בתעודת מלות מ"מ חוזרין למלות ע"י תפירה ולא קרינן בהו תולמ"ה, דאפי' לפי' תו' נראה דקדם תפירה פסול, וטעמא דמלתא כיון דב' הקרעים היו מאוחדין וכשנקרעו סתמא הן עומדין להתחבר כשחזרו ונתחברו חוזרין לחשיבותן הראשונה.

ונראה דחוץ לג' יתפור הוא אף אם לא נשאר שיעור בגד באחד מהן, דאם איתא דכלל נשתייר שיעור בגד לא יתפור אף בנקרע חוץ לג' למה לא פטרינן סדין משום שמה יקרע ולא ינשתייר שיעור בגד ולמה נקט תוך ג' דאינו אלא לר"מ, וגם סתמא דגמ' משמע הכי מדלא מפליג.

ואם התיר את הצליצית וחזר והטילן לאחר שתפר את הקרע לבו"ע כשר אפי' נקרה תוך ג', ולשון הרא"ש בזה ל"ע דמשמע מדבריו ז"ל דאפי' הטיל הצליצית אחר שתפר פסול דלא חשיב חיבור לבגד, וזה לא יתכן דהא בגמ' מ' ב' אמר דפסול משום תולמ"ה מבואר דהשתא אית לי' לבגד צליצית אלא שחסר להן עשי', ועוד דהא אמר מ' ב' דכנף של עור חייב צליצית אלמא דתפירה חיבור ועוד לא סגי בג"א לענין טומאה כמס"כ תו' שבת ע"ו א' ד"ה ואמר, ומשמע דסגי בשיעור כנף.

ורש"י פי' דלא יתפור שמה יעשה חוט הנשאר מהתפירה לחוטיו צליצית ואיידי אף בנקרע קדם שהטיל בו צליצית ומבואר בב"י דפסלו חכמים דיעבד ואם הטיל צליצית בבגד שתפר בו קרע תוך ג' לא יא' מלות צליצית מדרבנן, ואפי' בקרע כל שהו, ובתו' מ' ב' הקשו לפרש"י דתקשה מהאי ברייתא לר"ה דאמר מ"א ב' דכשר תוך ד', עוד יש ל"ע לפרש"י מהא דסיים בברייתא מ"א ח' ושזין שלא יביא אפי' אמה על אמה ממקום אחר כו', ולפי' ר"ע שפיר קמסיים דלע"ג דמחזיר ותופר קרע הנפרש ובו תכלת אבל אינו מביא ממקום אחר, אבל לפרש"י אינו ענין כלל ליישא, וגם לפי' תו' קשה דאשמועינן ממקום אחר לישמעינן אפי' קרע מבגד זה לא יחזיר בנקרע כולו, ואפשר דבאמת לרבנן דתוך ג' יתפור אף בנקרע כולו יתפור ונקט תוך ג' לרבותא דר"מ.

ואפשר לפרש הא דסיים ושזין כו', משום דפלוגתתם באין בשטח הנפרד שיעור טלית, אבל בי"ב בשטח הנפרד שיעור טלית אף בנקרע תוך ג' [לפי' תו' דלא נשתייר ג"א מחובר] יתפור כיון דכל

עד שימנעט מג', אלח ודאי התנחל אשמועינן דקוב אינו חיבור ע"י הנשאר אע"ג דנשאר כדי שיעור קבלת טומאה, ואפשר דתנחל אשמועינן דאף אין הנשאר טמא, וכן נקטו בפשיטות רש"י תו' ודנו אמאי אינו טמא מגע מדרם כמבואר בתו' חולין ע"ב ב' ד"ה בשעת.

והנה הא דאמרו לאשתייר כדי מעפורת טמא היינו טומאת מדרם אע"ג דכדי מעפורת פחות משלשה טפחים על שלשה, דכל הבגד חשיב כשלם, וכן מה שהביאו רא"י דשלש על שלש אינו חיבור היינו שאינו מחשיב את כל הבגד לשלם, דהכא לענין יציאת מחשבינן גם את הקרע לשלם ואין הציצית בטליו, והנה אין קושיא מהא דאין גע"ג חיבור לעכב טהרת הטלית, דהא אמרו זכאים ל"ד ב' דבנשתייר כדי מעפורת נמי אינו טמא אלח מדרבנן, וקריעת רובו ראוי לטהר מה"ת, אבל הכא לענין יציאת כל שחשיב עכשו בגד אף אם הוא עכשו כפנים חדשות מ"מ שפיר הציצית קיימין ואף את"ל דאין הכשר הטלית אלח לאחר שתפרו וכמס"כ לעיל, גם לענין תולמ"ה אין ללמוד מטלית שנקרע, אבל קושיא מהא דלח חשיב בגד לענין כיבוס בשייר ג"א ובעינן שייר כדי מעפורת כדאמר בזכאים שם, והכא בציצית סגי בגע"ג, ותיירו דהתם נקרע כל הבגד, ר"ל דהתם כריך קריעה המטהרת את הבגד מטומאתו והיינו שהיה לו אורת כלי ונפסדה אורתו ע"י הקריעה, או שקרעו קריעות הרבה ולא הניח רחב שלש, וכמס"כ תו' זכאים שם, ולפיכך לא חשיב בגד בפחות מכדי מעפורת, אבל הכא איירי שנקרעה חתיכה אחת וכל הבגד קיים, ובזה ג"א הנשאר בסוף הבגד חשיב טפי וחשיבא גם החתיכה בכלל הבגד לענין דמהני לה תפירה ולא קרינן בה תולמ"ה, ואמנם לולא דבריהם י"ל דלענין תולמ"ה קיל טפי וסגי בג"א והרי דעת רי"ו דסגי בחיבור כ"ס, ודעת הר"מ ור"י דאפי' בנפרד לגמרי מהני תפירה, ואפשר דגם בדין כיבוס סגי בג"א אלח להחמירו לשייר כדי מעפורת כיון דסגי בקריעה זו לטהר מה"ת.

שם בתו' אבל מבדיקתא דחסידי ליכא לאקשויי כו', נראה דר"ל דקשה לר"ה דמקום יציאת תוך ד' למה לא הטילו יציאת כיון שהתחילו לארוג ד"א האחרונות אבל לשונם אינו מתישב דמשמע דאי תניא כיון שארגו ג' קשיא לר"ה ואי תניא כיון שפצעו ניחא, והדבר בהיפוך, ואולי כונתם דליכא לאקשויי בשביל דמפרשין דאפשר דר"ה לא סבר דהטיל לבדל ג' והשלימה לד' מקרי מן העשוי, וכמס"כ תו' בסוגין ד"ה והאמר.

כאן אור"ח סי' ט"ז ס"ד ור"ע פי' כו', למס"כ לעיל ס"ק י"ט, לדעת הרא"ש ורי"ז ר"ע ורש"י חד טעמא הוא והא דנקרע תוך ג' ותפר ואח"כ רמי יציאת פסול הוא מדרבנן דלמא ישאיר חוט התפירה אלח דלא גזרו רק בנקרע כולו דנתבטלו הציצית ולא בנקרע ונשאר מקצתו שלם דלא נתבטלו הציצית, ולפ"ז י"ל דטלית ש' למר ותפרו בקנבוס ורמי בו יציאת כשר אף לדעת ר"ע.

וקרוב הדבר דאף עומד הנמצא בין ב' קרעים מקרי עומד, ולא דמי למחילות, דלענין תולמ"ה כל עומד מאלו והרי לדעת הר"מ והג"י אף בנפרד חוזר ותופר.

והנה למס"כ [לעיל סי' ב' סק"ט] דכל כתף צריך להיות מרובה על הפרוץ שבאמצע י"ס לדון בנקרע קאת הכתף ואינו מרובה עכשו על הפרוץ אם הוא פסול, ונראה דהוא כשר דקרע לא חשיב כחסר וכיון דרוב הטלית שלם הקרע אינו מפסיד, וכמס"כ דמותר לתפרו. ובמ"ב סי' ט"ז בבה"ל, מבואר דמותר להניח בתחלה הכתף חלוק לשנים ולשלבו בקרסים בשעה שלובשו, ומכאן נראה דאם נקרע כל הכנף יתפור ואין בו משום תולמ"ה, ולדעת הר"מ והג"י דנקרע כולו יתפור ה"ה אם נקרעו ב' הכנפים יתפור אף שיש ביניהם נקב שיש בו חסרון.

במ"ב שם מסתפק אי צריך שיהא שיעור טלית במה שלפניו לבד ובמה שלאחוריו לבד, או דעולין שניהם להשלים השיעור, ולכאורה אין חילוק בין מחוברין הכתפים באריגה אחת או בתפירה, או בקרסים דאם קרסים חיבור כשיש בכל חלק כשיעור ה"ה דחשיב חיבור להשלים השיעור.

ומס"כ במ"ב שם די' כחן צירוף של אורך ורוחב לצירוף שיעור נראה כונתו דבעינן שיכסה גופו בין אם יתן אורך הבגד לאורך קומתו, ובין אם יתן רוחב הבגד לאורך קומתו ויהלשון אינו מכוון, וגם אינו מובן מה ענין זה לשליבת הקרסים, אבל דין זה תמוה, עי' ס"ק ל"א.

י"ס לעי' בנקרע תוך מלא קשר אגודל וקדם שהטיל הציצית, לשיטת ר"ע מהו כיון דלא שייך כאן לגזור שפיר רשאי לתפור, או דלמא כיון דאמרינן דתוך ג' לא חשיב חיבור אי אפשר לחלק בין תוך ג"א לתוך קשר אגודל דלא מינכרא לאינשי לחלק, ובתה"ד סי' מ"ו נקט בפשיטות דלדעת ר"ע גם תוך קשר אגודל לא יתפור, אבל אפשר שלא פי' דעת ר"ע כדרך שכתבנו ע"פ דברי רי"ו.

הא דאמרינן תוך ג' לא יתפור הוא אפי' נקרע קדם שהטיל בו יציאת אף לדעת ר"ע דאע"ג דלא גזרו בנקרע כ"ס ולא חשו שמה יקרע מקדם, מ"מ בנקרע תוך ג' אין חילוק ופסול בכל אופן לכיון דאמרו דאין זה חיבור ע"כ פסול בכל גווני, אבל תוך מלא קשר אגודל דלאחר הטלת הציצית לא שייך למפסל דאף אם אינו חיבור כשר כיון שהי' מק"א בתחלה, אלח כשתפר קדם שהטיל הציצית י"ס מקום להסתפק כמס"כ לעיל.

כ' בתה"ד סי' מ"ו דאם תפר תוך ג"א בחוטין כדבעין כשר כיון דאנו נוהגין בלבנים אין כאן גזירה, ור"ע כיון דאין למנהג זה עיקר מן ההלכה, וגם אין כאן איסור לשנות את המנהג, ואין כאן רק כעושה עשה שלא יבטל, ובזה לעולם לא פלוג חכמים.

כ' מ' ב' תוד"ה שמה, והא דמשמע פ' דם חטאת כו' ובפ' העור והרוטב מוכח כו', נראה כונתם דהא דתנן טלית שהתחיל בה לקורעה כיון שנקרע רובה כו' וטהורה, משמע אע"ג דנשתייר ג' דאי דוקא דללא אשתייר הו"ל לומר טלית שנקרעה רובה טמאה

במ"צ סי' ט"ו סק"ה פי' בדעת המ"א ליכול לתפור ב' בגדים שבזה ב' ליצית וזזה ב' ליצית ונעשין בגד אחד בד' ליצית, ואין כאן משום תולמ"ה, והא' לתניא ושזין כו' היינו דוקא אמה על אמה שאין זה שיעור בגד לענין חיוב ליצית, וזה לא יתכן דמאי רבותא דאמה, ועוד דא"כ למעלה מג' יתפור היינו בלא חליפת הליצית, ואין לנו מקילים בדעת הר"מ והג"י, אבל כונת המ"א דלעולם יש מקום לומר דאם הטיל ב' ליצית ואח"כ תפר עוד חתיכת בגד ללד שני והטיל ב' ליצית בחתיכה הנוספת, יהא פסול משום תולמ"ה, דבשעה שהטיל ב' הראשונות עדיין לא היו ב' הקרנות החדשות בבגד זה, ואנן מכשרינן בזה ולא משגחינן במאי דנאכדו קרנות הראשונות ע"י התפירה וקרנות חדשות נעשו תחתיהן, כיון דתחלתו בחיוב וסופו בחיוב ולעולם ב' הראשונות אינן מהוין את המלאה ותלויין ועומדין לזווג להן את ב' הנתרות ואז משמשין מלתן, והלכך גם הטלת ליצית בחתיכה הנוספת חשיבא עשי' לליצית הראשונה, ואין נפקותא בשיעור חתיכה הנוספת אם היא גדולה כשיעור עטיפה או לא, וכל זה במטיל הליצית בחתיכה הנוספת אחר התפירה, אבל אם הטיל בה הליצית ואח"כ תפרה שגזווגו ד' הליצית ע"י תפירה ב' חללי הטלית יש כאן משום תולמ"ה דבשעת עשי' לא היו לכל אחת רק ב' קרנות מטלית זו שהיא מתעטף בה עכשיו, וזווג ע"י תפירה לא חשיב עשי' בין שהי' בכל חתיכה שיעור עיטוף או לא, ודוקא בזווג ב' חללים, אבל בגד שנחלק ויש בכל אחד שיעור עיטוף וחזר ותפרן כשר וכה הראשון ששמשו ד' הליצית כבר יחד מהני להו שלא לפוסלן משום תולמ"ה, ודוקא בנשתייר שיעור עיטוף בכל אחת, דלא פקע מהן חיוב ליצית שעה אחת, אבל אם אחת מהן פחות משיעור עיטוף כריך להתיר הליצית מזו שאין בה שיעור ולהחזירן אחר התפירה, וכל זה נלמד מהא' דתניא ושזין כו' ממקום אחר וכמש"כ לעיל.

(כז) סי' ס"ו ט"ו בהגה' בכ"מ שחופר בחוט שהוא מין הליצית, ל"ע אם הוא דוקא כשעושה הליצית ממין הבגד או אפי' כשהליצית אמר ואע"ג דאין לנו נוהגים לעשות חוט אחד מינו וג' אמר דהוי ספיקא דדינא כדאיתא סי' ט' ס"ד, מ"מ יש לחוש שיעשו כל החוטין מינו.

ואיסור התפירה תוך ג' הוא בין שחוט התפירה נטוה לשם ליצית ובין שהוא חוט שלא לשמה, ועיקר הגזירה הוא בחוט הגטוה לשמה דלעולם לא חיישינן דיטכח דין לשמה, ודהרי לא גזרו בסדין בגמ' מ' ב' משום שיעשה חוטין שלא נטוה לשמה אלא שמה יקרה תוך ג', אלא שלא חלקו חכמים בדבר שאי אפשר לאסור התפירה בחוטין טוויין לשמה ולהתיר בחוטין מן השוק, ובמ"א סי' ט"ו סק"ה פי' דעיקר הגזירה משום חוטין שלא נטוה לשמה, דאי משום שלא נקשרו לשמן הרי לדעת הר"מ בשו"ע סו' י"ד ס"ב כשר, וזה תמוה דהא בגמ' אמרו שמה יקרה ולא גזרו שמה יעשה הליצית מחוטין שלא נטוה לשמה, ועוד דבגמ' אמרו דהפסול משום תולמ"ה, ולא משום שלא לשמה, אבל כאן שנקשר בבגד שלא

קם וי"ס יא את כולם היכי דאפשר, במ"ב ס"ק י"ז היכי דלא אפשר נקטינן דעת ר"ס עיקר ותפירה חשיב חיבור, ואם תפר ואח"כ רמי ליצית כשר ולא פסל אלא בנקרע תוך ג' ותפר ולא החליף את עשיית הליצית, וההוא כדעת הג"י בפי' דברי הר"ע, ומיהו לפי' הג"י יוצא קולא דאם נקרע חוץ לג' יתפור וא"ל חליפת הליצית וזה לדעת רש"י והרא"ש ורי"ו פסול דאורייתא, בזה לא מקילינן, אלא בתפר ורמי בו ליצית לדעת הרא"ש ורי"ו ג"כ כשר מה"ת בזה סמכינן על המקילין וכש"כ בנקרע ונשאר מקצתו ותפר ואח"כ רמי בו ליצית דמקילינן, אבל תפר עם הליצית בעינן שזיר ג"א.

קם ס"ב אינו יכול ליקח הכנף כמו שהוא כו', דין זה יש בו ב' חלוקות, א. כשאין בכנף שיעור בגד, ב. כשיש בו שיעור בגד, ודין א' לא אלטרדיך לשמועין אלא לדעת הר"מ והג"י והוא הי"א שבס"ד דחוץ לג' יכול לתפור עם הליצית וזוהי אמרינן דדוקא לבגד זה שנפרד ממנו יכול לתפורו אבל לא לבגד אחר, אבל לדעת תו' והרא"ש ורי"ו גם לבגד זה שנקרע ממנו אינו יכול לתפורו עם הליצית, ודין ב' ביש שיעור בגד בכל אחת מהן בזה בגד שנקרע לשנים יכול לתפורו ואין הליצית בטלית לכו"ע וזהו דין הרשב"א שהביא לק' ס"ג, ודוקא הקרעים שהחזירו חוזרין להכשרן, אבל לחבר קרע מבגד זה לבגד אחר לא, ודוקא כשיש ליצית בכל חתיכת הבגד, אבל בגד שנקרע ממנו חתוכה עם ב' ליצית ונשתייר בו ב' ליצית וגם נשתייר בו שיעור בגד, ורואה לתפור לו עוד חתיכת בגד ולהטיל עוד ב' ליצית ראשי דב' ליצית שנשארו לא נתבטלו, ושפיר מלטרפין עם חתיכת בגד הנוסף שמיטיל בו עכשיו ליצית, וכן אם חיבר ב' חללים של ב' טליתות דאמרינן דפסול ואין ב' הליצית של זו מלטרפין עם ב' הליצית של האחרת, יכול להתיר הליצית של אחת מהן ולחזור ולהטילן ויתכשר.

מ"ב סק"ז כתב דאם הקרע מחזיק ג"א יכול לתפור עם הליצית לדעת השו"ע, ולא מנינו שהקיל בזה בשו"ע, דהוא ספיקא דאורייתא ודוקא ביש בשני החלקים שיעור בגד מקילינן, וזכ"ה במ"ב סק"ח, ומש"כ קם להחמיר גם בזה כהט"ו, ברייתא דקתני ושזין כו' משמע בהדיא דדוקא ממקום אחר אבל לאחות את הקרעים מותר וכמש"כ לעיל.

במ"ב ס"ק ט"ו, כ' לכל אחרונים חולקים בזה ש' בשו"ע דפחות מג' לא חשיב בגד ואין התפירה חיבור, ואמנם זה לפי מה שפירשו דזה פסול דאורייתא וזה נסתר מגמ' מ' ב' וכמש"כ לעיל, אבל למאי דמבואר ברי"ו זהו מדרבנן וכמו שפרש"י ודוקא בתפר בחוטין הכשרין בבגד זה לליצית, ודאי יש לחוש לדעת זו והלא לנו חוששין לדעת רש"י אף בקרע כל שהו, ואמנם זה דוקא בתפרו בזמנא או במינו של הטלית.

במ"ב הביא דנהגו לעשות מטלית גע"ג בקרנות הטלית משום דלפעמים יש תפר תוך ג"א, ור"ל בחוט הפסול לליצית, וחשו לפי' הפוסל גם בזה לדעת ר"ע, ולמש"כ לעיל אין להחמיר בזה.

דחסידיים הראשונים כיוון שפצעו בה ג' היו מטילין לה תכלת, ופרש"י כיוון שהתחילו לארוג ג' אצבעות אחרונות, ואיך הוכשרו הציצית כיוון שאין כאן קשר אגודל משפת הבגד, ושמעינן מכאן דאם בשעת הטלתן לא היה שיעור קשר אגודל והוסיף לארוג והשלימו לקשר אגודל לא מפסל משום תולמ"ה, דעיקר מצוה איכא רק חסר תיקון, ולפ"ז אפשר דגם בנקרע מן הנקב ולמטה והטיל הציצית וחזר ותפרו כשר.

מיהו לדעת הטור סי' י"א, דא"ל קשר אגודל אלא לאורך הבגד ולא לרוחב וזהו אורכ אינו ר"ל דהארוך מקרי אורכ והקצר מקרי רוחב, אלא זה שלאורך האדם מקרי רוחב הבגד, אף אם מדתו גדולה ממדת משך המעטף את סביבו, ומשום שהציצית נוטף על הקרן כדאיתא סי' י"א סט"ו, ובמקום שקושר הציצית צריך ליטא קשר אגודל, מש"ל דיש קשר אגודל באורך, וברוחב א"ל קשר אגודל ומיהו צריך שלא תהא התכלת למעלה מג' והלכך כיוון שפצעו בה ג' הטילו לה ציצית, אבל לדעת ש"פ שהדיא צ"י דבין באורך בין ברוחב צריך קשר אגודל ע"כ מוכרח דאם לא היה מלא קשר אגודל בשעת עשי' והשלימו כשר.

בעיקר דברי הטור דמלא קשר אגודל הוא באורך הטלית ולא ברוחבה, נראה דלאו באורך ורוחב הדבר תלוי אלא בשפה שהציצית נקשרו הדבר תלוי ומפני שמצותן לקשרן באורך כתב שצריך מק"א באורך, אבל אם קשרן ברוחב ודברי אין הדבר מעכב כמש"כ במ"ב סי' י"א ס"ק ע"ג צריך מק"א ברוחב.

כד' ל"ט ב' אימא או אמר או פשטים, יש לעי' אכתי איך יהיב פשתן ותכלת בשיראים הא הוי כלאים, וע"כ צ"ל דאיירי בליכא תכלת ועושה כל ד' חוטין מפשתן או מממר, ובתו' כתבו דפירשו כן מפני הדחק, והיינו דהתנא נקיט מלת' תמיד בעושה מצותו כרגיל ואם הוא במקרה דרכו לפרשו, ועל דרך הרגיל הרי אינו רשאי להטיל פשתן בשיראים כיוון לצריך להטיל תכלת ופ"מ דשאר מינין לאוריתא, ובתו' ד"ה ופליגא, כתבו דהא דלא מפרשין מלתא דר"י ג"כ מדרבנן דאמורא דרכו לפרש, וצ"ע דהא ר"י איירי בהדיא בזמן דמטיל תכלת כדאמר חוט של אמר פוטר בשל פשתן כו', וא"כ איך יפטור בשל פשתן בזמן דאיכא תכלת אם שאר מינין דרבנן, ושו"ר ברא"ש סי' י"ז כתב בשם בעה"ע דאי שאר מינין דרבנן לא חייבוס כלל בתכלת רק במינס.

שם תוד"ה אף, ולפירוש זה ע"כ תדר"י לית לי' דרבא, ביצמות ד' ב' מוכח בהדיא דאיכא תנא דלית לי' דרשא דתדר"י הואיל ונאמרה בתורה בגדים סתם כו' דאמר התם דל"פ דכלאים מופנה דאיכא למילף מתדר"י, ופריך הגיחא לתדר"י לרבנן מנ"ל דעשה דל"ת, וע"כ דאיכא תנא דלא גמיר כלל מנגעים, ופי' תו' שם דהיינו תנא דסוגין למחייב שיראין בציצית מדאורייתא, דע"כ לית לי' ילפותא מנגעים דליכא למימר טעמי' כדרבא דהכנף מין כנף, דאף אם שאר בגדים פטורים שפיר מתקיים הכנף מין כנף אמר לומר ופשטים לפשטים בזמן דליכא תכלת, ועוד דמין כנף מתקיים

בקפירה דרך הנקב פסול מן הדין אף לדעת הר"מ דלא בעינן תלי' לשמה, וכשעושה אח"כ הו"ל תולמ"ה וכמש"כ לעיל ס"ק י"א.

בדרישה סוף סי' ט"ו הביא קו' למה אמרו תוד ג' לא יתפור הלא למטה מקשר אגודל לאו מקום ציצית הוא ודין הוא דיתפור, ותיירץ כיוון דאם היה בתחלה קשר אגודל ונקרע כשר, דין הוא דלא יתפור תוד קשר אגודל דלמא יקרע תוד קשר אגודל ויכרך חוט זה, ודבריו ז"ל תמוהים דלא הוכשרו ציצית שירדו למטה מקשר אגודל אלא כל זמן שהם כשרים אבל אם נפסקו באופן שנפסלו. כגון שנפסק חוט אחד מב' ראשו וכיו"ב וצ"ל להוסיף חוט אחד כדי להכשירו, הרי מרחק כדי קשר אגודל מעכב, וא"כ דין הוא דלמטה מקשר אגודל יתפור, וכ"ה בהדיא בשו"ע דלמטה מקשר אגודל יתפור.

בצ"י סי' י"א ד"ה ויעשה נקב, הביא בשם מהר"י ב"ח טעם על שיעור קשר אגודל וג"א, דעל הכנף בעינן ולא בקרן הבגד, ולא על הבגד, ואם יש ג"א למטה מקרי על הבגד ולא על הכנף, ופחות מקשר אגודל אין לו שם כנף, והנה הקדים דשמע דקשר אגודל הוא יותר מב' אצבעות, והנה הקדמה זו אין לה קשר עם גדר הטעם, אלא קבעו חכמים שיעור קשר אגודל לשם כנף, ואין מקום לומר דקבעו חכמים שיעורן ביותר מב' אצבעות וקשר אגודל הוא סימנא בעלמא, דאין לצדות דברים בזה, והנה כל השיעורים הוא בצינוני לפי דעתו של רואה כדתנן פי"ז דכלים, וה"נ משערין בקשר גודל צינוני, ואין הריצ"ח צריך להקדמה זו בכל אופן דהא עיקר טעמו דבעינן שם כנף למטה מן הציצית וכנף יש לו שיעור קשר אגודל, ונראה דקושטא דמלתא נקט אבל אינו ענין לעיקר הטעם, ושיעור יותר מב' אצבעות תמוה דאין קשר אגודל מגיע לב' אצבעות, ואפשר דבבגד דלית לי' גזיל איירי ומחמירין להרחיק מעיקר הבגד מלא קשר אגודל ועם הגדיל הוי יתר מב' אצבעות, ואחרי שאין נפקותא בשיעור אצבעות לא חש לפרשו, ואח"כ הראו לי בש"ך יו"ד סי' מ"ז ס"ק י"ג, כתב בשם ראב"ן דקשר אגודל ב' אצבעות, ואמנם שם מדובר דב' אצבעות היד ולא בגודלן דזהו שיעור תפיסה, וא"כ ב' אצבעות שהזכיר ראב"ן ג"ט ב' אצבעות היד קאמר, ובאמת זרת וקמיאה הם בערך קשר אגודל. כג' במ"ב סי' ט"ו ס"ק כ"א כ' בשם הפמ"ג דאם נקרע מן הנקב עד סוף הבגד ותפרו יש מקום לפסול לדעת ר"ע, ותמוה כיוון דרובו קיים ודאי חשיב כבגד שלם, ואם יעשה נקב חדש בצד נקב הראשון ויטיל בו הציצית כשר כי תפר את הקרע והטיל בנקב הראשון למה יפסול, וכל זה למאי דפי' צ"י דלר"ע לא מהני תפירה מעיקר הדין לפי' הרא"ש ורי"ו דדעת ר"ע, אבל למש"כ לעיל מודה ר"ע דכשר מה"ת, ורק מדרבנן פסול, ודוקא בנקרע כולו, ואפשר דנקרע מן הנקב ולמטה נמי פסלינן תפירה, מיהו דוקא בתופר בחוט ממין הבגד כמו לפרש"י.

במ"ב שם בבב"ל ד"ה ואם, כתב דאם נקרע מן הנקב עד השפה ונשתייר כ"ש, וצ"ל עכשיו להטיל הציצית צריך לתפור מקדמ' כדי שיהי' שיעור קשר אגודל, וד"ז צ"ע דהא אמרו בגמ' מ' ב' ב'

שיסבור שכולו תכלת, אע"כ שא"כ חסר כאן מלות לבן, הטועה יסבור שלא היה לו לבצע הטלית לבן, וק"ק דא"כ ראו לגזור דלמא יחליף ב' חוטין כדי לקיים מלות לבן, ולפי' זה מבואר דאם אין לו לבן צעין ד' חוטי תכלת ולא סגי בב' חוטי תכלת וכמס"כ תו' ז"ח א' והרא"ש סי' ו'.

עוד פירש"י דבת ד' פסול דיעבד, דקלא אילן אינו עולה משום לבן, ויש מקום לומר שאין כאן כלל מלות ליצית דאין כאן רק ב' חוטי תכלת וב' דקלא אילן אינם עולים לא משום לבן ולא משום תכלת ואפי' לרבנן דלבן אינו מעבד את התכלת, מ"מ ד' חוטין צעין, וצטלית בת ח' דכשר היינו כשר בתכלת לחוד כרבנן.

ועוד יש לפרש דאין כאן חסרון חוטין כיון דסוף סוף יש כאן ד' חוטין אלא שלא קיים מלות תכלת שאין כאן ב' מינים, ולפי"ז ז"ל דבת ח' חוטין היינו ב' תכלת וב' צבע אחר ועוד ב' תכלת וב' קלא אילן דקיים גם מלות תכלת, ולשון רש"י סתום בזה.

שם תוד"ה ואם, למאי דפי' הקונטרס כו', בתו' פירשו שאין כאן חסרון ד' חוטים, רק חסרון תכלת שאין כאן ב' מינים, ואח"כ ראיתי דהדבר מבואר בהדיא בגמ' דקלא אילן עולה משום לבן בהא דפריך מ' א' לא יהא אלא לבן, וקשיא להו דאפשר לפרש ואם הביא כשר מלות ליצית אצל חסר מלות תכלת, וי"ל כיון דתנא רישא מביא תכלת וד"א וסיים בקלא אילן ואם הביא כשר משמע דמקיים גם מלות ב' מינים ולכך מוקי לה צטלית בת ח', מיהו קשה דאכתי לא הוי סיפא דומיא דרישא דאיירי בד' וכה"ג בקלא אילן אם הביא פסול לענין מלות תכלת.

ל"ח א' תוד"ה התכלת, ופריך לא יהא אלא לבן כו' ומיהו יש לדחות כו', הנה לא קשיא להו אלא אי איכא בל תוסיף איכא איסור כלאים, אצל אכתי אף אי מותר להוסיף שפיר איכא לאוכוחי דלבן לחוד צריך ד' חוטין דאי סגי בב' ודאי אסור להוסיף אמר כיון דהמלוא מתקיימת בלעדה, וא"ל להא דר"ל, דבשלמא אי ד' חוטין מעבדי, א"כ המלוא מתקיימת עכשו צלמר ויש מקום לומר דעשה דל"ת, אלא כיון דאיכא תקנה בלבן הדרינן דלר"ל דאם אתה יכול לקיים שניהם כו', אצל אם א"ל רק ב' חוטין נהי דמותר להוסיף וכל החוטין בכלל המלוא אצל כיון שהוספה רשות אין להתיר איסור כלאים בהתוספת וגם לשון הגמ' כיון דאפשר במינן משמע דצריך ליתן תחת האמר מינן, מבואר דצריך ד' חוטין ועוד הביאו בתו' ראוי דצעין ד' חוטין מהא דאמר מ' ב' שמה יקרה ופי' בתו' שם דאף לרבנן דהלבן אינו מעבד את התכלת מ"מ צעין ד' חוטין, מיהו ז"א אלא לפרש"י, אצל לא לפי' תו' שם, עוד י"ל דחוט הפסול הוי משום כל תוסיף.

ולמאי להסכימו רש"י ותו' והרא"ש דלעולם צעין ד' חוטין שמעין דקלא אילן עולה משום לבן אע"ג דצעין תכלת וכמס"כ לעיל.

כה) מ"א ב' טלית אין פוטר בה אלא מינה, פרש"י דשני חוטי לבן צריכים להיות מצבע הטלית, וכ"ד הר"מ כמס"כ הטור וב"י

לענין צבע דאמרה תורה ב' חוטי לבן וב' חוטי תכלת, אלא לפי שכתוב בתורה בגדים סתם סבר האי תנא דכל הבגדים חייבה תורה, ומסתבר לי' למדרש דל"פ פוטר בכולן ושאר מינין צמינן פוטרין וכ"מ בסוגין דאמר ר"נ כהדר"י משמע דתדר"י אית לי' שאר מינין דרבנן, וכן אמרו ביצמות שם דתדר"י לית לי' דרבא, ומס"כ תו' ולפי' זה כו' היינו דלפי' זה הדבר מבואר טפי אצל גם לפי' קמא דתדר"י דלא כרבא, ואף למאי דמפרשי צבי ורבא שבת כ"ז ב' דתדר"י למעוטי שאר בגדים בשרצים, מכל מקום גם ליצית איממעט, ורנב"י שם דאמר למעוטי ליצית היינו למעוטי שרצים דאתרבו מאו בגד, אצל לענין דינא שפיר מצי רנב"י סבר כרבא רבי' וכהאי תנא דמחייב שאר מינים מה"ת, והיינו טעמ' דרש"י ור"ת דפסקו כרבא דכל המינים מה"ת דלא מצינו מאמוראי בתראי מי שפליג על רבא, וכבר תמה הרא"ש סי' י"ח על הרי"ף למה פסק דלא כרבא, ולשון הרא"ש שם ז"ע שסיים אי משום דתדר"י הא איכא דתדר"י אחר דפליג, הלא זה שפליג הוא משום דמרבה מאו בגד, ושפיר יש לפטור שאר מינים בליצית דליכא ריבוי', אלא העיקר משום צרייתא דמחייבת שיראין כמס"כ תו'.

ונראה דאף לדעת הפוסקים כרבא וסתם בגדים שבתורה הם כל המינים, מ"מ בשאר מינים דוקא שלשה על שלשה, דאין בגד פחות מזה וכמס"כ תו' שבת שם, אצל דל"פ אף שלש על שלש טמא דגלי רחמנא בנגעים וה"ה בשרצים כדאמר שם כ"ז א'.

יצמות ד' ב' תוד"ה ואפילו, ול"ל כו', עי' מהרש"ל דבתו' כאן ס"ל דהכנף ריבויי הוא, ול"ע דא"כ מאי קשיא לי' לרבנן מנ"ל ופי' תו' דהיינו צרייתא דמנחות דמחייבת שאר מינים מה"ת, דהלא שאני התם דהכנף ריבויי הוא, ובקושת הגמ' מרבנן יש לעי' הלא רבנן ג"כ דרשי סמוכים וילפי דל"פ פוטרין שלא במינים כדרבא, וא"כ שפיר איכא למילף למר לפשתים ופשתים לצמר, ואפשר דס"ל דדרשין סמוכים אף דלא מופנה והכא פריך לר' יהודה, א"נ לבתר דיליף דעשה דל"ת שמעין דסמוכים דכלאים לליצית ג"כ להתיר כלאים בליצית.

ולענין הלכה המחבר פסק סי' ט' ס"א דשאר מינים אינם אלא מדרבנן וכשיטתו להכריע כהרי"ף והר"מ, והרמ"א שם הכריע בתו' והרא"ש ורש"י ור"ת והמרדכי בשם ר"י והסמ"ג, דשאר מינים דאורייתא, והגר"א ז"ל בציאורו כתב טעם של ב' הדעות, וכ' טעם הרי"ף משום דאמוראי נו"נ בהא דתדר"י משמע דהלכתא היא, ול"ע דהא רבא צעמנו נו"נ בהו אף דלא סבר לה.

מ"א ב' כאן צטלית בת ד' חוטין כו', צפי' קמא פרש"י דבד' חוטין כשר ובח' פסול, וד' היינו ב' תכלת וב' קלא אילן לא יציא דחיישין שמה יחליפם ויטול שנים מהם לבגד אחר ויתן ב' לבן תחתיהם, אצל לא פסלו חכמים דיעבד דלא שכיח כולי האי חילוף זה, אצל ליתן ד' תכלת וד' קלא אילן אסור לכתחלה ופסול דיעבד מדרבנן דשכיח שיתירם מבגד זה לבגד אחר, ולפי' זה מן הדין קלא אילן כצבע אחר ומקיים בו מלות לבן, ומ"מ חיישין לטועה

הלבן משום השתוות המין והיינו דבשאר מינים יש חובה של השתוות, והלכך לעולם הלבן קדם אף במקום להלבן והתכלת שניהם אמר, אבל אם הלבן פשתים והתכלת אמר דין הוא דתכלת קדם, אבל י"ל דהא דהקדימה תורה לבן לתכלת אי אפשר לפרש דהטעם דחציבה השתוות המין לשון הכתוב משמע לזבע הלבן קדם לזבע התכלת דבלשון תכלת כתיב זבע ולא מין וא"כ ע"כ דרצון התורה לזבע התכלת יאחר וימנע כבר שאר הזבע להזדווג עמו, וא"כ הדין נותן דאף טלית שכולה תכלת הלבן קדם, וזו כונת רבא מידי זבעא קגרים, כל זה אפשר לפרש בכונת החו', אלא שקשה ליישב לשונם, אבל קשה לפ"ז לפרש סברת רב"ח. שם ועוד י"ל לזביעה כו' ולפי תירוצו ראשון כו', כל דבריהם צריכין רב.

(כו) ס' ט' ס"ד אם הטיל בטלית של שאר כו', במ"ז ס"ק י"ד כתב בשם אה"ח דב' חוטי מינו וב' חוטי אמר שפיר דמי, ומקום הספק בזה הוא אם ב' חוטין הבאין תחת תכלת דינם כדין התכלת, וכי היכי דב' מציאת הכנף וב' תכלת מלותיו בזמן דאיכא תכלת, ה"נ ב' מין הכנף וב' אמר כשר בזמן דליכא תכלת, או דלמא כל ארבעתן צריכין להיות מין הכנף, והנה לדעת רש"י והר"מ דבעינן בציאת זבע הכנף, מצויר לעיל ס"ק כ"ה דחוטין הנוספין תחת חוטי התכלת א"כ שיהיו בלזבע הטלית, ואפשר דה"נ א"כ שיהיו מין הכנף.

ונראה דספקו של תה"ד הוא אפי' בזמן דאיכא תכלת ונותן חוט אחד של משי וחוט לבן של אמר או של פשתים וב' תכלת, ואם נותנן חוט אחד אמר וחוט אחד פשתן וב' חוטי תכלת, אפשר דזה בכלל ספקו של תה"ד ואפשר דלא נסתפק רק בחוט אחד של מין הכנף וחוט אחד של כו"פ דהתורה חלקן מין כנף או כו"פ, אבל כו"פ כחד חשיבא.

יש לעי' בעשה מקצת מהד' ציאת של מין כנף, ומקצת מהד' אמר, אם גם זה בכלל ספיקו של תה"ד, או דוקא כשציצה אחת מעורבת חוטיה מספקא ל', אבל כל שהציצה בפני עצמה כהוגן לא אכפת לן מה שאין אחת מהן ממין חברתה.

(כז) מנחות מ' א' תוד"ה סדין, ומיהו תימא דהשתא כיון דלא אפשר נדחי עשה לל"ת, ר"ל אפי' לא דרשינן סמוכין וכו"פ כדרכא, מ"מ שמעינן דמותר כלאים בציאת דאל"כ לא מש"ל ציאת של פשתים כיון דתכלת מעכב ואין פשתים בלא תכלת.

ברא"ש הביא דברי העיטור דמפרש הא דאמר ריב"ז ל"ח ב' אין לו תכלת מטיל לבן היינו אמר לבן אבל אמר מעכב, ואין ציאת בלא אמר, והלכך למאי דאסרו כלאים משום דלמא יקרע תוך ג' אין מטיילין ציאת בסדין דפשתן לחוד לא סגי, ויש לעי' הלכא אמרו בגמ' כיון דאפשר במינן כו', מצויר בהדיא דאפשר במינן בלא אמר, [שו"ר שכבר הק' כן הרי"ף].

ולדינא נחלקו הפוסקים דעת ר"ת דהא דאסרו חכמים סדין בציאת משום גזרה דלמא תקרע תוך ג' או משום גזרת כסות לילה,

ס' ט', ונראה דאין נפקותא בין יש לו תכלת לאין לו תכלת, דהא היכרא דב' מינים איכא אף אם אין הלבן בלזבע הטלית, וע"כ שמתא הלבן בעיקרו מכונת התורה שיהא הלבן בלזבע הטלית, וא"כ אין נפקותא בין איכא תכלת לליכא תכלת, וכ"מ בר"מ ובטור שכתבו ד"ז בזה"ז, ואין נ"מ בין אם הציאת אמר או פשתים או מינו של הטלית דכיון דקריא לה ציאת הכנף והיינו זבע הכנף הכל בכלל, מיהו דוקא ב' חוטין צריכין בלזבע הבגד, אבל אם אין לו תכלת ונותן ד' לבן, אין קפידא ב' הנוספות בציאה זבע יהיו, וראי' מהא דפריך בגמ' מ' א' ולא יהא אלא לבן ואם איתא דכל ד' חוטין צריכין ממין הטלית בלזבע א"כ בסדין לבן אין כאן ציאת וכבר הביא סמ"ג ראו' זו לדחות פרש"י דסמ"ג סובר דבמקום דליכא תכלת וארבעתן לבן יש לכל ד' חוטין דין לבן, וא"כ מוכח בגמ' דא"כ כלל בלבן זבע של הטלית, אבל לפרש"י והר"מ ע"כ ז"ל דיש חילוק בין ב' החוטין של לבן ובין ב' החוטין הנוספים תחת התכלת.

ואמנם ב"י ס' ט' הביא דעת הראשונים החולקים על רש"י והר"מ דלא בעינן בלבן זבע הטלית כלל, והא דתניא טלית אין פוטר בה אלא מינה ז"ל דכל שאינה זבע תכלת קרי לה מינה דהכתוב נמי קרי לה ציאת הכנף ר"ל ציאת של זבע הכנף דנקט הכתוב בבגד לבן וחוטיו הציאת לבנים ואבל אין זה תנאי בדין המצוה שיהא הזבע ממין זבע הבגד אלא שלא יהא זבען תכלתו ולפי שיש מקום לומר דב' חוטי התכלת חובה ואם עשה ד' תכלת נמי כשר, לזה אמר התנא שאינו כן אלא רצון התורה דוקא ב' מינים, ואם עשה כל ד' החוטין תכלת לא יא' מלות תכלת, ואם הטלית תכלת אי אפשר לעשות הלבן ממין הטלית אלא דוקא ממין אחר, ועוד יש לפרש אין פוטר בה אלא מינה היינו טלית של שאר מינים דחוטי מינה פוטר בה משום לבן, אבל קשה לפ"ז הא דסיים טלית שכולה תכלת כו' דמשמע דרישא נמי לענין מראה, ועוד הקשו בתו' דלא שייך למיתני אלא מינה דהרי כו"פ נמי פוטרין בה. ל"ח ב' אטו זבעא קגרים, לפרש"י דלעולם לבן ממין זבע הטלית, סבר רב"ח דמינו חביב במצוה לאקדומי' והלכך בטלית של תכלת מותר להקדים את התכלת, ורבא סבר דלבן חביב במצוה לאקדומי, ואין שוין הזבע גורם כלום, ולדעת ש"פ דא"כ בלבן ממין הטלית ז"ל דרב"ח סבר דמ"מ חביב הוא מינו והלכך הצריכה תורה להקדים לבן דעל הרוב הוא מין הטלית, אלא שלא חילק הכתוב בזה אבל בטלית של תכלת שאי אפשר כלל שיהא הלבן ממין התכלת ראוי להקדים התכלת ורבא סבר דלעולם הלבן קדם, ובתו' הקשו מסוגיא זו על פרש"י וכן הביא ב"י בשם סמ"ג וז"ע כונתם דסוגיא זו רהיטא טפי כפרש"י.

ל"ח ב' תוד"ה מידי, וי"ל כיון דקרא ע"כ לא איירי כו', נראה דאם חובה לעשות הלבן בלזבע הטלית, י"ל שהקדימה התורה הלבן בשביל שחציבה ההשתוות, וזה מחייב להקדים התכלת בטלית שכולה תכלת, אבל אם אין חובה בהשתוות הזבע, ע"כ הקדמת

ולפ"י יש מקום לומר דאם לבש כלאים בזמן שאין זה ד' יציאות לוקה משום כלאים כיון דיש כאן עשה שלא ללבושה, ואין כאן דין עשה דוחה ל"ת, ואשמועינן ר"י כסברת ר"י שאין איסור בלבושה, וא"כ שפיר איכא מנהג ללבוש הטלית אף בציצית אחת ושפיר יש כאן עדל"ת דכלאים, ולהאמור יש ראי' לסברת ר"י מהא דר"י דאמר סדין בציצית איכא ביניהו, ונראה דאם יציאת אחת כשרה ושאר הציצית נקשרו בפסול, ג"כ אין כאן איסור כלאים אף שכולן אמר, דכיון דהותר כאן אמר בפשטים בציצית הכשרה אין לן נפקותא אם יש כאן אמר הרבה וכמס"כ לעיל ס"ק י"ז, ורצא ב"ר דאמר טלית בעלת חמש א"כ ופרש"י דלר"י חייב בה' יציאת הוא ג"כ מלתא חדתא דיש מקום לומר דמודה ר"י דטפי מד' לא אמרה תורה, ורבינא דאמר א"כ דר"ה כריך טעם היאך ס"ד לחייב לר"י ומה אשמועינן רבינא, ואפשר דכיון דגם לר"י אין דרך בני אדם ללבוש טלית בלא ד' יציאת כדי שלא לעבור עשה דארבע לא חשיבי הציצית כטלית בפחות מד' קמ"ל.

סי' י' סעי' ז' ואין יוצאין בו בשבת, ד"ל לא נתבאר בגמרא ובפוסקים, והדבר כריך עיון דהרי לא מנהג בלבד עושה החוטין טפל לבגד אלא כל שיש לו כורך בתלייתו הן נטפלין לבגד, ועי' סי' ש"א סעיף כ"ג בהגה' בעגולים ירוקסין וא"כ יציאת שהטיל מחמת ספק הרי יש לו כורך בהן והן בטלין לבגד ואינן עומדין ליטול דין הוא דחשיבי כבגד עצמו אף אם אמתה הדין שבגד זה פטור מן הציצית, ולשון הר"מ פי"ט מה' שבת ה"כ שאין הציצית הגמורה משוי אלא הרי הוא מנוי הבגד ומתכססיו כמו האימרה, וכן הרא"ש בתשובה שהביא ב"י סי' י"ג כתב וכן טליתות שלנו שיש להם ד' יציאות אפי' אי חשבת להו אינם מצויות כהלכתן בטלי להו גבי טלית, ור"ל אפי' אי חסר להו עטיפה כמס"כ במרדכי או דנחוש דהלכה כרבי דתכלת מעבד את הלבן דלא נתפרש בלשון הרא"ש למה אינה מצוית כהלכתה ור"ל דדוקא בעומדים הציצית לתקוני ולפי מנצם עכשיו לא נחא ל"י בהו והיה משליכם אלא מחזיקים מפני שסופו לתקנם, בזה חשיבי משא כל זמן שלא תיקנם, אבל אם אינם עומדים לתיקון ומחזיקים כפי יחוסם עכשיו שחושש שיש כאן מצות יציאת גם במצב זה אין כאן משוי אלא הן מרכי הבגד, ומטעם זה טלית שחייב בציצית מספק, אין יציאותיו משוי.

ונראה דטליתות קטנות שאין בהן שיעור נמי אין הציצית משוי כיון דאינו עומד להסיר הציצית מהן וניחא ל"י בהן דנראה על ידן כלובש בגד יציאת הרי הן תכסיסי הבגד, ובמ"ב לא כתב כן.

כ"ט) ב"י סי' י"ג הביא דברי הראשונים ז"ל שמהר"ם ז"ל לא היה יוצא בציצית לרה"ר, ובטור סי' ש"א משמע שהיה מחמיר לחוש לדעת רבי דתכלת מעבד, וכ"מ בלשון הרא"ש בתשובה שהביא ב"י, אבל במרדכי פ' חבית משמע שלא היה בודק בשבת וחש דלמא נפסק, וכ"ה בתשובת רמב"ן שהביא ב"י וולטעם זה אין חילוק בין ט"ג לט"ה ובמרדכי הזכיר ט"ה משום שאין דרך ללכת בט"ג אף בחול ויש לעי' הלל מבואר בגמ' דמב"ר נפיק בו

לא בתכלת לחוד אסרו, אלא אפי' לעשות פשתן בלא תכלת אסרו, דגזרו דלמא אחא למעבד תכלת כיון דבאמת כן הוא הדין דמוחר גם לעשות תכלת, והריוח בזה הא דשרי ר"י סדינו דהיינו בלא הטיל בו יציאת כלל, וכן הא דאמר ל"י מלכא לרב קטינא סדינא בקייטא היינו שלא הטיל בה יציאת כלל, וכן העיד רה"ג בשם גאונים הרבה דאין עושין בטלית של פשתן יציאת כלל, וכ"כ בעיטור, אבל דעת רש"י הרי"ף והרמב"ם והרא"ש דלא גזרו אלא על תכלת אבל פשטים בפשטים לא גזרו וממילא טלית של פשתן חייבת.

וכן בגד של שאר מינים לדעת ר"ת והגאונים אסור לעשות בו יציאת של פשטים דגזרו דלמא אחא למעבד בו תכלת כן מבואר בעיטור ואף דהעיטור יהיב טעמא משום דלעולם אין יציאת בלא אמר והרא"ש סתר זה ופי' טעם הגאונים משום גזירה, מ"מ שמעינן מדברי העיטור דהגאונים נהגו לאסור יציאת של פשטים בכל בגדים ולהחולקים שרי, ולעשות מין כנף בשאר בגדים לכו"ע שרי.

מ' ב' חמץ בפסח ויוה"כ דכרת סמכין אדיסקא, יש לעי' ואי לא סמכין אדיסקא מאי אפשר למעבד, וי"ל דמייתא מהא דמעבדין אחר הפורים כדאמר ר"ה ז' א' ואין חוששין דיסמכו על קריאת המגילה כדאמרו בגמ' שם, וכן מהא דאמרו שם י"ט ב' רזו חדש רזו ל', ולא קבעו הדבר כדי שלא יטורכו לסמוך על השלוחים, וכן לענין יוה"כ לא קבעו את אלו אלא זימנין מלא זימנין חסר כדאמר שם.

שם הבא דעשה בעלמא לא כש"כ, ז"ע דהכא אין הגידון בקיום עשה דאדרבה אנו מבטלין עשה אלא אנו שוקדין שלא להכשל בכלאים, ואולי ז"ל דלא תעשה בעלמא.

מ' ב' גזירה משום כסות לילה, יש לעי' בבגד אמר דמן הדין עושה לבן של פשטים כדאמר לעיל ל"ט ב', אם יש כאן גזירה משום כסות לילה, ונראה דפשטים בצמר לא שכיחא ולא גזרו, וסוגין מוכחת כן דמשמע דלא נחלקו אמוראי לדינא אלא בטעמא, ולמאן דמפרש טעמא שמה יקריע ודאי סדין דוקא, וה"ל למאן דמפרש טעמא משום כסות לילה נמי דוקא סדין, וכ"ה בב"ח סי' י"ח.

כח) מנחות ל"ז ב' מאי ביניהו אר"י כו', יש לעי' הלל בפשוטו נ"מ באין לו ד' יציאות לר"י עושה מה שצידו ולרבנן פטור לגמרי, ואם נימא דגם לר"י לא ילבש בגד בלא ד' יציאות משום דעובר בעשה של ז' שחיסר ניחא, אבל במרדכי כתב בשם ר"י שאין איסור בלבושה טלית בלא יציאת בזמן שאין לו יציאת, ואפשר דאין כאן שאלה מאי ביניהו אלא בגמ' הביאו כל הגי' אמוראי דאמרי מילי דנפקי בין ר"י ורבנן ואפשר דיש בכל הגי' מילי חידוש, ר"י אמר דלר"י מותר כלאים אפי' בציצית אחת, דיש מקום לומר דאסור ללבוש טלית בלא יציאת אף בזמן שאין צידו יציאת ודלא כר"י שבמרדכי, וא"כ אף לר"י אם אין לו ד' יציאות אסור ללבושה,

ושיעור קטן מתכסה בה ראשו ורובו, נראה לזריר רחבו מראשו וגם כיסוי הראש] עד רוב קומתו, וארכו כדי כריכת כל הגוף, ואפשר לאורך ורוחב חד שיעורא הוא כאן, אף דטלית של גדול נקטו הפוסקים לשון אורך על כריכת הגוף, [ע"י לעיל ס"ק ו"ח] דלדנו דשיעורא אמה על אמה] ומדת כל אחד מעכבת ואין האורך משלים לרוחב ולא הרוחב לאורך.

ואם י"ש נקב שיש בו חסרון ועומד מרובה על הפרוץ מכל סביבו אפשר דהנקב עולה לשיעורו, ואם אי אתה אומר כן נמצא שנקב משהו מפסיד שיעורו, ועוד שאם תאמר דמקום הנקב אין ראוי לכסות את הקטן ואינו עולה למדתו, א"כ אף אם יש בעומד שיעור מלבד הפרוץ אין כאן שיעור דבעינן שיהי' עומד במקום אחד בשיעור כסות קטן, ואם אין צבג לכסות ראשו ורובו במקום אחד אין כאן שיעור, כיון שהנקב מפריע כיסוי, וכן אמרו עירובין י' ב' עור העסלח וחלל שלו מאטרפין.

מנחות מ"א א' והתנן אין עראי בכלאים, י"ש לעי' אם צא להוכיח דבגד שאין גדול יואל בו דרך עראי אסור בכלאים, איך מוכיח כן ממתני', אדרבה במתני' אשמועינן דאין איסור כלאים תלוי בקבע אלא בגד עראי ג"כ אסור בכלאים, אבל אם אין הגדול יואל בו עראי שפיר י"ל דמותר בכלאים, אבל למש"כ לעיל לפרש דזה פשיטא לי' דאין תלוי בגודל הבגד, אלא מקום הספק אם לבישה שאינה הגונה ג"כ מקרי לבישה וזה אשמועינן מתני' דכל לבישה אסורה, והלכך אין להתיר אף בגד שאין הגדול יואל בו דמ"מ לבישה היא, בר"ש במשנה שם פי' בתחלה כפי' הר"מ וסיים דבגמ' מנחות משמע דאיירי בצבג שאין גדול יואל בו עראי וי"ע איך משתמע כן ממשנתנו הלא במתני' תנן דא"ל בגד של קבע אלא עראי ג"כ אסור.

ל"ל מנחות מ' ב' טלית שקטן מתכסה בה ראשו ורובו כו', כ' בזה"ח בשם רדב"ז לזריר באורך ורוחב, ור"ל דאם שיעור כריכת הגוף אמה וחצי ושיעור רוב קומתו אמה לא סגי בטלית מרובעת אמה וחצי אורך על אמה רוחב, דכיון לזריר לדקדק בלבישתו אין זו טלית חשובה אלא כריכה שתהא מרובעת אמה וחצי על אמה וחצי, ואין זו סברא כלל, ואין לזה רמז בגמ', וכל שהקטן מתכסה בה הרי זה בכלל שיעורא דבגמ', וכ"כ בזה"ח בשם מהריק"ש.

וי"ש להסתפק אם אין בארכו לכריכת קטן, אבל י"ש בארכו מדה כפולה של רוב קומתו ואפשר ליתן את אמצע הבגד על ראשו ולשלשל את ב' ראשיו לכסות רוב קומתו מחצית של עוצי הגוף בראש זה ומחצית בראש השני' אי סגי בשיעור זה, [ואין זה ענין למש"כ לעיל דאין האורך משלים לרוחב דזה היכי דהרוחב קצר משיעור זה רק ארכו מרובה ואפשר לעשות כפלים הרבה דזה אינו מועיל].

נראה דגם בכריכה סגי בנתכסה רוב היקף הגוף ואף את"ל דלא סגי ברוב מזמנא מ"מ אין קפידא אם מגולה מעט בין שפתי הבגד, וזה אנו כריכים למאי דמבואר באחרונים ז"ל דסגי ברוחב

בשבת, וי"ל דוקא לכרמלית נפק אבל לא לרה"ר, ובנ"י בשם ריטב"א כ' להחמיר בט"ק דוקא ודוקא כשאין בה בית אחיזת משום שאינו מלבוש גמור, ובית אחיזת משמע דהיינו קרסים לרכס ולא נתפרש תמונת הבגד, ולדין אפשר לזריר לרכס את זה שלפניו עם זה שלאחריו, ואמנם מבואר בריטב"א שאינו מעיקר הדין רק חומרא וב"י סיים שאין להחמיר.

במ"ב סי' י"ג סק"ג הביא דאפי' אם ליצית הנשארות פסולות מ"מ אסור ללכת בהן בשבת אם לא שנפסקו כל הארבע ליציות ולא נשאר בהן כדי עניבה דאז בטלים הם להבגד, ויש כאן לפרש, דאם חוט אחד נפסק ב' ראשיו ולא נשאר בהן כד"ע אף דשאר ג' החוטין נשאר בהן כד"ע הם בטלים להבגד, דהרי זריר להוסיף בה חוט, ואין כאן היתר גרדומין כדליתא סי' י"ב ס"א, וכיון שזריר עשייה עכשיו, הרי אין להכשיר חוטין פחותין מכשיעור ואף אם החוטין הנשארים י"ש בזה"ח מראשיהן ד' גודלין כיון דראש השני פחות מד' גודלין אינן ראויין כבר לליצית ובטלין, ולדעת ר"ת שם אף אם נשארו כולן כד"ע אין להם תקנה, ואף אם ד' ראשין מאל אחד ד', וד' ראשין השניים כדי עניבה, כבר אין כאן חוט אחד כשר.

ל' סי' ט"ז בזה"ח דוקא כשהגדול לובשו פעמים עראי כו', בזה"ח החזיק בדעת רש"י והטור דגדול יואל בו עראי הוא תנאי, וי"ל דתלוי לפי המקום והזמן, והדבר תימה למה לא סיימה הדבריתא דין אין הגדול יואל בה עראי וכמו שהקשו ז"ל, וגם הטור לא הזכירו, וכל מה שהק' הגר"א אינו אלא במה שפי' הריב"ח דהגדול יואל בו היינו שחייב ליצית בזמן שיואל בו, אבל הפרישה פי' והגדול יואל בו היינו שיעור אבל אין הדבר תלוי במקום ובזמן אלא קבעו חכמים כן שכן הוא עיקר טבעי בני אדם וחשיב כסותך, אף אם במקום הזה אין גדול יואל בו עראי, והזכירו והגדול יואל בו לטעם הדין, ונתישבו כל קושיות הגר"א, ומה שהק' הגר"א לפי' הר"מ במשנה כלאים דאין עראי בכלאים היינו לבישת עראי מאי פריך בגמ' דלמא טלית שאין ראוי לקבע מותר בכלאים י"ל דזה פשיטא דאין כלאים תלוי בצבג של לבישה כדתנן פ"ט מ"ב מ"ג דכלאים בכרים וכסותות ומרדעת שאם נכרך נימא עליו אסור ווא"ת שגם עראי נלמד מהני מתנייתא אה"נ אלא אין עראי בכלאים הקדים התנא לפרט אה"כ את הדינים ולפיכך הביאו משנה זו] אלא מביא שגם לבישת עראי אסור וממילא אין היתר בטלית שאינו לובשה אלא עראי וגו' אחרת שרמז עליה הגר"א עלומה, ומהרי"א הביא שגם ר"ע לא הזכיר גדול יואל בה' [ואם גם הר"ע היה לו גי' אחרת היתה מפורסמת צפי הראשונים ז"ל ופרש"י דאין עראי בכלאים היינו אין דין עראי ואפי' אין הגדול יואל בו עראי אסור, ז"ע מנ"ל לפרש הכין, כיון דר"ע והר"מ ודאי ס"ל דא"ל שהגדול יואל בה, לדעת מהרי"א וריב"ח וב"י והפרישה אין חולק בדבר לכאורה אין מקום להחמיר ואף ה"ט והמ"א שפי' דברי הטור שהגדול יואל הוא תנאי כתבו דסתמא חד שיעורא הוא.

ריב"ח להא דקתני והגדול יואל בה היינו לאז בא הנידון אם חייבת בציצית, והגר"א ז"ל הק' דא"כ תקשה ברייתא זו למ"ד חובת טלית ולמש"כ אף למ"ד חובת טלית אינה חייבת קדם שלבשה, ושו"ר דז"א כמש"כ ס"ק ל"ד].

לג) מ' ב' היא של בגד וכנפיה של עור חייבת, נקט של עור, ולא נקט כנפיה של משי, דרבא ס"ל של משי נמי חייבת מה"ת כדלמך לעיל ל"ט ב', ועוד דנקיט עור דאפי' חיוז דרבנן ליכא, אבל לדעת הר"מ דשאר בגדים אינם חייבין מה"ת יא נפקותא בפלוגתא דבא ורב אחאי, גם זהא של בגד וכנפיה של משי, לענין חיוז דאורייתא, ויש לעי' בהיא של אמר גפן וכנפיה של משי דמין כנף פוטר, איזה מקרי מין כנף, משי, או אמר גפן, ואפשר דבזה בעינן אמר או פשתים דוקא, וכן היא של כ"ג וכנפיה של עור אפשר שאין כ"ג פוטר.

היא של בגד וכנפיה משי חייבת מה"ת אף לדעת הר"מ, נקטע הכנף עם הציצית חוץ לג' חוזר ותופרו ואין בו משום תולמ"ה לדעת הר"מ וכמש"כ לעיל ס"ק י"ט, אבל יש לעי' אי בעינן ג' טפחים כשיעור בגד במשי או סגי בג' אצבעות כשיעור כנף, וכן יש להסתפק בבגד שכולו משי לענין דרבנן לדעת הר"מ ולענין דאורייתא לדעת הרא"ש ונראה דשיעורו בג' אצבעות.

היא ש"ב וכנפיה ש"ע דחייבת היינו אפי' אין שיעור בגד בלי העור דהעור נטפל לבגד וחשיב כבגד וראי' לזה מרב אחאי דאזיל בתר כנף אף שאין בכנף שיעור בגד, אלא דחשיב כנף עיקר ומחשיב את העור המשמש את הכנף כבגד, וה"נ לרבא דאזיל בתר בגד.

לד) בטור ס' י"ח הביא פלוגתא בכסות לילה שלבשה ביום, ולכאורה פלוגתתן גם בבגד שמיוחד לתשמיש כלי שלבשו, ובאמת לא מצינו מי שאמר דכסות לילה שלבשה ביום חייבת דבר"מ למדנו דלילה לאו זמן ציצית אף בכסות יום, אבל לא שמענו מדבריו ז"ל דכסות לילה חייבת ביום והר"ן פ"ק דקדושין כ' בהדיא דאינו חייב בציצית אלא בכסות יום ביום, אבל מדברי הטור למדנו ד"א דכסות לילה ביום חייבת.

והנה אמרו דטלית שקטן מתכסה בה ראשו ורובו וגדול יואל בה דרך עראי חייבת בציצית, ונראה דדוקא ביחודה בעליה ללבושה אבל יחודה לקטן חייבת מחמת חובת חינוך אבל לא מחמת הגדול ואפשר דסתמא עומדת גם לגדול דרך עראי, אבל בידענו שאינה עומדת לגדול כלל אין כאן חיוז של כסות גדול אף שראוי' לכך ואם לבשה גדול פטור מציצית, מיהו י"ל דאם לבשה בבית ואינו יואל בה לשוק חייבת כיון דראוי' ללכת בה לשוק דרך עראי.

והא דקתני והגדול יואל בו דרך עראי לא קאי על הבעלים אלא דאם אין בה שיעור רו"ר של קטן לא חשיב בגד אע"ג שבעליו יחדה ללכת בה דרך עראי, ואף אם מנהג כל בני עירו ללכת בכיואל בה, וכשיש בטלית שיעור, ובעליו יחדה ללכת בה דרך עראי, עדיין יש מקום לדון אם אין בני עירו יואלין בכיואל בה אי

אמה ואם באלו לשער צבן ט' כדליתא בטור לא סגי ברחב אמה להקיף גופו, ואריכין אנו לומר דלא בעינן צן ט' וסגי צבן ז', או דמטרפין בכריכת הגוף ב' הראשין, אבל אי סגי בהקפת רוב עובי הגוף ניחא לן גם אי משערינן צבן ט', אף אם לריך שטח שלם להקיף גופו, ואפשר דבן ט' שכתב הטור בנכנס יום אחד לט' סגי, ורוב קומת הגוף צבן ט' הוא לערך אמה ושקית אמה, ולמש"כ לעיל ס"ק [י"ח] להוכיח מגמ' דאמה על אמה סגי, כ"ל דסגי צבן ח' ויום אחד, ואח"כ ראייתו בזה"ד ס' מ"ה משמע דרובו היינו מאחוריו, ור"ל רוב קומתו על גבו ורוחב הטלית כרוחב גופו].

ונראה דמעיקר הדין סגי באמה על אמה, ולבישת הגדול אין נפקותא בין לובשו על גבו ומתעטף בו לעושה נקב בית האורח באמצעיתו וכל שעומד מרובה על הפרוץ מב' דלדין גם הנקב עולה למדתו וכמש"כ לעיל, אבל הרי הוזהרנו על יראת הוראה למעשה אנו נוהגין לעשות אמה לפנינו ולאחריו, ונמצא ארכו ב' אמות ורחבו אמה, ואין להחמיר לעשות האמה חוץ נקב בית האורח.

באה"ח הביא דעת פה"א דשיעורו ג' רבעי אמה אורך וחצי אמה רחב, ואם כונתו ג' רבעי אמה בכל דל, דבריו מכוונים אף אם ננקוט כלשון הטור צן ט', והוא אמה וחצי, והרחב לכריכת גופו חושב אמה ומטרפין ב' חצאין, אמנם כיון דלריך ללכך ב' חצאין לריך שיעור אורך ג' אמות, או רחב אמה, הלכך שפיר תמהו על שיעור זה, ואמנם אם הרחב הוא אמה שפיר יש להקל באורך ג' רבעי אמה לכל דל, ובמ"ב סק"ד הקיל באורך ג' רבעי אמה ולא הזכיר שיעור הרחב.

ועיקר שיעור אמה וחצי שכתבו דלפ"ז קטן צן ט' קומתו ג' אמות אינו מובן דזו קומת גדול, ונראה דזה בשיטת הארה"ח דרובו שאמרו היינו חוץ מראשו, אבל אין לזה הכרע דשפיר י"ל דראשו בכלל רוב גופו ואשמועינן באיזה רוב גופו קיימין דראשו יהי' בהכרח בתוך רובו, ולשון רי"ז והחינוך שהביא הארה"ח אינו מכרעת יותר מלשון הגמ'.

מ"א א' והגדול יואל בו דרך עראי חייבת כו', הזכירו שהגדול יואל בו עראי לא לדייק דאם גדול יואל בו בקבע חייב אלא זה מוחלט שאינו ראוי לקבע אלא אף לעראי אינו ראוי, ודברי הב"ח ז"ל תמוהים.

לב) מ"א א' כלי קופסא חייבין בציצית, היינו כשעשאו ללבושן כמו שפרש"י דהואיל ועומדת להתכסות בה אשר תכסה בה קרינן בה, ויש לעי' בעשאה לקטן אם חייבת בציצית מדין כלי קופסא ואע"ג דהיא ראויה לגדול דרך עראי ואי לבשה הגדול חייבת בציצית מ"מ אין לחייבה מחמת הגדול מדין כלי קופסא, כיון שלא עשאה לעצמו ללבושה דרך עראי, אבל י"ל דחייבת מדין כלי קופסא מחמת לבישת הקטן, ונראה דאין חיוז כלי קופסא אלא בעשאה ללבושה אבל אם עשה למוסרה לעני פטורה, וכש"כ בעשאה בשביל קטן, ולעיל סק"ל הובא מה שהגר"א חולק על פי'

מלילה ולזה ממשיך להתכנסות בה זה עראי שפל וגרע מיוחדת ללבושה עראי ביום.

(לו) מנחות מ' ב' תוד"ה משום, מיהו בירושלמי דקדושין כו', נראה לנסתפקו דעת ר"ש אי באמת פליג ופטר כסות המיוחדת ליום [או ליום וללילה] בלילה ודלא כר"ת, או דר"ש לא חש לקושי רבנן דלע"ג דכסות יום חייבת בלילה מ"מ מקרי מ"ע שהזמ"ג כיון דמיוחדת ללילה פטורה כמו שפר"ת, ובאמת דעת הר"מ דכסות יום פטורה בלילה, ומפרש כן דעת ר"ש, והרא"ש כ' דבירו' משמע כר"ת וכן נקט הגר"א בביאורו.

ולדעת הר"מ סדין שמתכסה בה בבקר חייבת בלילית, מיהו למש"כ לעיל [א"ה, סקל"ד] אפשר דמודה הר"מ דכסות לילה פטורה ביום ולא מקרא אלא כיון דפטרה תורה לילה ממילא כסות המיוחדת ללילה הויא כמיוחדת לתשמיש כלי, וכן דעת הר"ן כמש"כ לעיל, והמקיל י"ש לו על מה לסמוך, והמ"א הקיל בשל פשתן דהא י"ש סוברין דשל פשתן פטורה כדאיתא סי' ט' ס"ו, ובשאר מינים שחיובן מדרבנן לדעת הר"י"ף והר"מ, ולדעת ר"ש במרדכי דרך העלאה פטור.

מ"א ח' תוד"ה תכלת, ואין לרמות לילות למדינה כו' כנדל"ל.

שם אצל גבי ציית אין לחלק בין לבישה ללבישה כנדל"ל.

במרדכי [הובא בב"י סי' י'] הביא בשם ר"ש לפרש הא דתניא בספרי כסותך פרט לסדין היינו לאין חיוב ציית במשמע בבגד דרך העלאה ולא דרך לבישה, וסיים דלא הודה לו רבי, אלא הויא דספרי אסמכתא וכמו שהביא בשם רבי שם, ואפשר דקבלה מני' דהוא אסמכתא, ומיהו במציע תחתיו ודאי אינו בכלל לבישה והרי בכלאים ג"כ אין חיוב במציע תחתיו, ובמרדכי הביא דבספרי ממעט כרים וכסתות, וזוהי ליכא מאן דפליג, ובמ"ב סי' י"ח סק"ח כתב די"ש מחייבין בציית מציעות שמתחתיו, ואין לדברי התו' מנחות מ"א וכבר כתבנו שהיא ט"ס.

ולדעת הר"מ דהעלאה על גופו כשהוא שוכב לאו לבישה היא ז"ל דהא דממעט כסות לילה היינו בלבוש דרך לבישה, אלא שמייוחדת ללילה.

(לז) בתה"ד סי' מ"ה כתב דבשכיל ללאת דעת ר"ח או"ז יעשה עטיפה אחר הברכה וישהה כדי הילוך ד"א, ואח"כ לית לן בה, דעיקר תלוי בהתחלה, והדברים לע"ג דמה שייך כאן התחלה, הלא צריך לבישה כל הזמן ואם פסקה הלבישה פסקה מצות ציית ולדעת ר"ח דבעינן עיטוף דוקא כיון דפשט הטלית מעל ראשו אזלא מצות ציית, ומדברי הגר"א בביאורו נראה דבאמת אין אנו חוששין לדעת ר"ח, אלא בשכיל ללאת לשון הברכה שאנו מצרכים להתעטף אנו עושין עטיפה.

בתה"ד ס' כ' די"ש עושין ראעות בשפת הטלית לתלות הטלית לאחריהם והראעות על אוריהם כדי ללאת דעת ר"ח או"ז דאינו חייב בלבישה אלא בעיטוף, ונראה דאם י"ש בחלק הטלית מאחוריו שיעור עטיפה אין בית האור מפקיד את העטיפה, אלא כונתו

חייבת דבטלה דעתו אצל כל אדם ולדעת המ"א והגר"א פטורה והא דקתני והגדול יולא בה הוא תנאי דבעינן מנהג אנשי מקומו ללאת בכיו"ב, ואם לאו בטלה דעתו, ולדעת הפרישה שכתבנו לעיל סק"ל כבר החליט התנא דבשיעור ר"ר של קטן ראוי לגדול ללאת בה דרך עראי ואם אין אנשי מקומו יולאין בכיו"ב הוא סלסול יחירה ואין הטלית פטורה לפ"ז, אצל כל זה בזמן שהבעלים יחדה לכך, לדעת הפוסקים דכסות לילה פטורה ביום וכמו שהכריע הגר"א בביאורו מן הירושלמי, ולמש"כ ל"ק מה שהקשינו לעיל ס"ק ל"ב על דברי הגר"א שכתב דאי כלי קופסא חייבין חייבת בלילית בלל לבישה.

ובב"י כתב טעם לפטור סודר הראש וסודר האור, משום שאינו מיוחד ללבישת הגוף, ואע"פ שעכשיו גופו לבוש פטור, למדנו ג"כ דאם לבוש לפי שעה בגד שמייוחד לתשמישו ואינו עומד ללבישה פטור.

(לה) מ' ב' טלית שקטן מתכסה בה כו', לכאורה נראה דאם נכפלה הטלית בשעת לבישת הגדול ואינו מתכסה בכל מדת שטחה, הוי כאין בה כדי שיתכסה בה קטן ר"ר, שהרי שיעור חכמים דמדה זו מכסה בה הגדול גופו שיעור חסוד שיעור מתבייש לילך דרך עראי, א"כ בעינן שכל ארכה ורחבה ישתרע על גופו לכסותו, אצל בב"י כתב דהדיא דסודר שעל האורא אם י"ש בו שיעור טלית י"ש לחייב בציית ולא יתכן שיהי' בטלית שיעור בזמן שכל הטלית היא רק על האורא, אם לא שרכה וכפלה, משמע דלא בעינן שיעורא רק לחשיבת הטלית אצל כיסוי גופו סגי בזה שמכסה כדרך שבני אדם נהיגי להתכסות, וכן נלמד מהא דממעט בספרי סודר הראש, וע"כ די"ש בסודר שיעור של קטן מתכסה בה ר"ר, ואע"ג שהסודר כרוך וסובב על הראש.

ובמ"ב בבה"ל סי' ט"ז, כתב דגדול יולא בה דרך עראי היינו גדול בן י"ג שנה, מבואר מדבריו דלע"ג דגדול מבוגר בוש ללאת בה עראי מ"מ חייב בציית דלא נאמר תנאי זה דגדול יולא בה דרך עראי אלא לקבוע שיעור הטלית ונקבע על בן י"ג, אצל כל לבישת מקאת גופו שדרך בני אדם ליהנות מלבישה זו אשר תכסה בה קרינן ב', וכ"כ במ"ב שם בשם תשובת ב"י, דאם נכפלה הטלית ויכול לפשט את הקמטים לא צר שיעורו.

סי' י"ח ס"ב סדינים לע"פ כו', לכאורה נראה דהא דכסות לילה פטורה ביום, הוא משום דלבישת לילה חשיבא כתשמיש כלים, ולבישת יום אינה מחייבת כיון שאינה מיוחדת ללבישה זו וכמש"כ לעיל, אצל קשה כיון דבגד העומד לתשמיש כלים אם הוא מיוחד ללבישת עראי סגי בזה לחייבו בציית, למה גריעא כסות לילה שישן בה ביום מיוחדת ללבישת עראי ביום, וכדאיתא בס"א דאם היא מיוחדת ליום וללילה חייבת אפי' בלילה, ומהא דאמרו בשיעור טלית דגדול יולא בה עראי, משמע דלעולם סגי לענין חיוב ציית עראי, וא"כ מיוחדת ללילה ויום דחייבת היינו אפי' עראי ביום, וא"כ ישן בה בבקר נמי, וע"כ ז"ל כיון דשנתו נמשכת

הטלית לא מקרי כנף, ואפשר להם ב' הסדקים רוב כנגד הגשאר סגי, אבל במיעוט לא מקרי כנף, והיינו טעמא דבגדים שלנו פטורים אף שיש להם כנף מימין וכנף משמאל מלמעלה, ואולי זו כונת הד"מ באיכא קולנר מלמעלה.

דאס איז שיעור עטיפה מאחוריו, אלא בצירוף זה שמלפניו זה שמלאחריו, לא מקרי עטיפה, ומיהו אכן לא קיי"ל כן אלא גם לבישה חייבת בצלית.

טלית שזדה האחת מרובעת וזד שכנגדה עגולה, אם סדק את הטלית [סמוך להתחלת העיגול] מב' האדדין אם אין הסדק ברוב

סימן 7

יו"ד, וכש"כ רגל היו"ד שא"ל רחב שיעורה וכטבע היו"ד שרגלו דקה.

ב' מנחות ל"ו א' ועד מתי מניחין כו' פרש"י דכלהו ס"ל לילה לז"ת, ומ"מ אינו חולץ למר כדאית לי' ולמר כדאית לי' ויש לעי' לרבנן אמאי חולץ אחר שקה"ח הלל ספק חיוב הוא ושוא"ת עדיף, וז"ל דזה מקרי קום ועשה ויעוין תו' יצמות ל' ב' ותו' שבעות ט"ז א' וס"מ וז"ע.

אר"נ הלכה כר"י דעד שתכלה כו', משמע דס"ל לר"נ לילה לאו ז"ת רק אינו חולץ עד שתכלה כו', ואמרינן תו' דר"ח ורבר"ה מכלי זהו באורחא ופרש"י דס"ל כר"י, א"ד אין הלכה כר"י אלא כת"ק ודר"ח ורבר"ה פליגי דס"ל כר"י או דס"ל לילה ז"ת, ופריך מהא דאמר רבר"ה ספק חשכה א"ח וא"מ הא ודאי חשכה חולץ וה"ה דהו"מ למפרך ממ"מ מאי קסבר אי ז"ת אנוחי נמי מנחין ואי לז"ת וכמאן אי כת"ק הא חולץ אחר שקה"ח אי כר"י אף ודאי חשיכה אינו חולץ, אלא דעדיפא קפריך ידי' אדידי' ומשני ההוא דע"ש וס"ל כר"י או כחכמים או כמ"ד לילה ז"ת ומנחין אפי' בלילה והכא משום איסור שבת נגעו זה וקסבר שבת לז"ת וסבר כרב דכל שאסרו חכמים ללאת בהן לרה"ר אסור גם לאחר ואסור להניח תפילין בביתו משום איסור שבת, ומיהו דוקא אי לז"ת אבל אם שז"ת מודה רב דמותר בחצר משום דמשמש זה בכל שעה ולא גזרינן דלמא נפיק לרה"ר, כ"כ התו', ולו"ד י"ל דמשום מלוא תפילין לא גזרו בבית ובחצר אבל גזרו ברה"ר ויכול לקיים מלוא תפילין בבית וזוהי מיושב דברי רש"י ז"ל סנהדרין ס"ח א' שכתב דס"ל שלז"ת ולכאורה אף למ"ד ז"ת מ"מ אסור ללאת לרשות הרבים כדאמר שבת ס"א א' וכן מוכח עירובין ל"ה ב' דמוקמינן חכמים דס"ל זוג א' אין טפי לא כמ"ד שז"ת ואפ"ה דוקא משום הכלה שרינן ובלא"ה אסור דלמא אחי לאתוי' ד"א ברה"ר כמבואר שבת שם, ורש"י עירובין שם ד"ה אי, כתב ואע"ג דלאו אורחי משום הכלה שרי, ואין מובן למה נאיד ממאי דאיתא בגמ' בהדיא, סוף דבר כיון דאף למ"ד שז"ת אסור ולמה הכריח רש"י ז"ל דסבר שלז"ת, ולפי האמור ניחא דר"א הלל היה בבית ורק משום כל שאסרו כו' כמ"כ תו' סנהדרין שם, וזה דוקא אי שלז"ת אבל אם שז"ת מותר בחצר ואף למ"ד שלז"ת אינו חולץ בביתו ביה"ש אף דברה"ר אסור ללאת והטעם י"ל דגם בה"ש אסור בהיסח הדעת ומחויב בתפילין מספק לכן לא גזרו בית אטו רה"ר, אבל קשה אנוחי אמאי לא מנחין ביה"ש יניח ויתנה דאם עתה לילה לא

א' טור או"ח סי' כ"ז כתב דאם פחת או הוסיף בשיעור הרצועות אינו מעכב וכתב ב"י דקאי בין אלוך בין ארוחב וכ"כ הרא"ש ומסיק ב"י דהרמב"ם פוסל בפחות מכשיעור בין בלוך בין ברוחב וכן הלכה היכא דאפשר למלא אחרת כתקנה ונראה דשיעור אלוך רצועות הראש המבואר ברי"ף ורמב"ם וטוש"ע והוזכר בזוהר פ' פנחס, וכן שיעור רחב שיעורה המוזכר ברי"ף והוזכר בתנחומא פ' בא, הוא ע"פ חכמת האמת לרמז על ענינים גבוהים, אבל אינם שיעורים בעיקר המלוא, שהרי בגמ' מנחות ל"ה ב' שאלו מכלל דאיכא שיעורא ומפרש עד אצבע כרדא, ולפרש"י דקאי אשגל ראש מבואר שא"ל עד הטבור, ואי כהמפרשים על של יד, א"כ לא היה צידם שיעור בשל ראש דאילו הוי שיעורא שפיר היה מתפרש הא דאמר גרדומי רצועה כשרים, אלא ודאי אין השיעורים אלא על דרך הקדושה, ואף שיעורים הנאמרו בגמ' בש"ר לפרש"י או בשל יד לשאר מפרשים לאו שיעורים של הלמ"מ דא"כ לא היו שואלין בגמ' מכלל דאית להו שיעורא, והי' נזכר בגמ' שזה הלמ"מ, וכן בשבת כ"ח ב' פריך מרצועות שחורות ולא פריך משיעור אצבע כרדא אלא זהו שיעור דרבנן וקבעו לפי הגאות בנוי המלוא ולדעת הרמב"ם שיעור ארכו ורחבו המוזכר בדברי חז"ל בזהר ובמדרש ג"כ שיעור בהלכה מדרבנן, והנה מה שכתב הרא"ש והטור שאם פחת אינו מעכב טעמן דסבירא להו דשיעורין הללו שלא נזכרו בגמ' אינו אלא על דהקדושה ואינו מעכבין בעיקר ההלכה ומש"כ הב"י דאם אינו מלא אחרות יכול להניחן ומשמע אף אם יכול להשיג בטורה מרובה אינו חייב להטריח וכדאי הם הרא"ש והטור לסמוך עליהן בשעת הדחקן טעמו כיון דהגדון הוא רק דרבנן יש לסמוך על דעת הרא"ש והטור, ומיהו שיעורים שנזכרו בגמ' ודאי הן לעכב מדרבנן ואפ"ה אם א"ל לו להשיג אחרות בשום אופן נראה דמצד עליהן כיון דמדאורייתא הן כשרות ונראה לפ"י דשיעור אלוך רצועה של ראש באצבע כרדא לפרש"י ושיעור אלוך רצועה של יד עד אצבע כרדא לשאר מפרשים אין להקל בפחות מכשיעור שאי אפשר להקל בשתיהן ועל כרחק כריכין להחמיר בשתיהן.

ונראה דיו"ד שברצועה של יד אין כריך רוחב שיעורה שאינו בכלל הרצועה אלא הוא כתר על הרצועה וכל' הרא"ש בהלכות תפילין שכתב ובסוף הרצועה אכל הקשר יעשה קשר קטן כעורת יו"ד וברש"י שבת ס"ב א' ורצועה קטנה מאד תלויה בה ואין בה אלא כפיפה כמין יו"ד כו' וכן המנהג שאין מדקדקין ברוחב הרצועה של

ז"ת דלמא סבר כר"י ולדידיה אין לדחוק כלל בטעמא דמשחשכה חולץ הוא משום איסור תפילין דהוא ללא כמאן דאי כת"ק אחר שקה"ח חולץ ולר"י אף אחר שקה"ח א"ח ואין איסור לא משום "ושמרתם" ולא משום ד"ת, עוד קשה להרמב"ם למה מנח ר"ח תפילין כיון דלילה לז"ת ואין כאן מראה, וכן קשה לפירש"י על ר"ח ורבר"ה.

הכ"מ בפ"ד מה' תפילין כתב דעת הר"מ דלא הותר לשמור אלא שלא לחלוץ אבל לא להניח, וכ"מ לשון הר"מ, אבל בגמ' משמע דר"א דאמר אם לשומרן מותר קאי על הא דאסור להניחן משום דלילה לז"ת, ולא על הא דאין מורין ולשומרן מותר להורות ואם באנו לחלק לענין להורות בין לשומרן ובין ללבושן היה נראה דהטעם דאין מורין הוא משום דלמא יניחם.

והנה לשיטת רש"י והרמב"ם א"א לפרש הא דאמר בספ"ק דביצה תפילין בראשו ושע"ח כו' דמייירי בחול ומשום דסבר דלילה לז"ת אם לא שנימא דאביי סובר כת"ק וכ"פ הר"מ שם ולפי דברי הכ"מ סבר הר"מ כן כפי' התו' בביצה שם הדין דאביי, אמנם אם ננימא דלשומרן מותר להניח יקשה קושית הגמ' שם אפי' מחתן ארעא נמי ואי גרסינן והוי מנח כו' ע"כ א"א לפרש כפי' התו', וא"ל דגרסת התו' ולא סליק בגירסת הרי"ף והר"מ וכפי' הכ"מ, והרא"ש בהלכות ט"ט שם הקשה על פי' רש"י והר"מ דכיון דלילה לז"ת ודאי צריך לחלוץ כיון דעובר בל"ת וכ"מ פי' "ושמרתם" כו' לכן פי' דכולהו תנאי ס"ל לילה ז"ת והכא טעמא שלא יאן ומר מחמיר טפי מאידך וכלהו מודים דאין מניחן אחר שקה"ח מטעם הזה, ופי' שקה"ח דהכא נראה דהיינו כה"כ ויתבאר כל הסוגיא אר"נ הלכה כר"י [עד שתכלה רמ"ה א"ח] ר"ח ורבר"ה מכלי זה באורתא [דסברי לילה ז"ת ולמאי דאמרין דהלכה כת"ק דאמרין דר"ח ורבר"ה פליגי, ומה שהקשינו לעיל לדעת הר"מ ממאי דפליגי דלמא לעצמם היו עושים קשה גם לפי' התו' וי"ל קצת לדעת התו' כפי' דברי ר"א, אמנם נראה דהם היו עושים צפורהסילן], ומי אמר רברב"ה הכי כו' [וכבר כתבנו לפרש דברי ת"ק שאמר עד שקה"ח היינו כה"כ וכמס"כ תו' מנחות כ' ב' ד"ה נפסל, ולפ"ז י"ל דברי רבר"ה כת"ק ומיושז מה שהקשינו לעיל] ומשני הדין בע"ש אחרת [אבל בחול א"ח עד שתכלה דלילה ז"ת אבל שבת לז"ת לכן חולץ משחשיכה וניחא קושית הגמ' מאי קסבר כו' אבל טעם האיסור נראה משום איסור שבת דכיון דסבר כר"ע ליכא איסור בהנחת תפילין בשבת כמס"כ התוס' נדה נ"א וביצה ט"ז ברש"י ותו' שם וכמו שביאר הגרע"א בתוספותיו על המשנה שם]. שו"ר בתשו' שאגת אריה סי' מ"א מ"ב מ"ג שצירר כבר את כל הסוגיות האלו.

יהיה לשם מראה וכה"ג ליכא ד"ת כמבואר עירובין כ"ו א' וברש"י שם וזולת ד"ת ליכא איסורא כיון דס"ל לילה ז"ת ושבת אימעיט מלואות וליכא איסורא בזה כמס"כ תו' נדה נ"א ב' ורק משום ד"ת אסור להניח בשבת כמבואר עירובין שם ובשלמא הא דכלהו מודים שאם חלץ אינו מניח אחר שקה"ח הוא משום דס"ל לילה לז"ת ואסור משום ושמרתם את החוקה וע"ז י"ל דלא מהני תנאי, ולפרש"י קשה טובא הא דפריך מאי קסבר כו' הא י"ל דס"ל לילה לז"ת והא דללי זהו באורתא הוא משום דס"ל כר"י, אבל אין לפרש דהדין דרבר"ה אתיא אפי' כרעב"ש דמתיר לאחר והכא אסור משחשכה משום איסור תפילין בשבת, דהלא לר"ע ליכא איסור, וב"ת ליכא כיון דלא מכין לשם מראה אחרי שהוא שבת ופטור, אמנם ברא"ש בהלכות ט"ט ה' תפילין סי' י"ז במס"כ שם סה"ת נראה דמפרש האיסור משום תפילין דהקשה על פרש"י אידן יתכן דאם לילה לז"ת מ"מ אינו חולץ הא דאמרין דבשבת חולץ משום דלז"ת, ביאור דבריו דל"ל דאתיא כת"ק דא"כ ספק חשכה אמאי אינו חולץ ועוד ע"כ לא קאמר ת"ק אלא בלילה דנפקא לן מושמרתם, אבל הכא ליכא איסור כיון דאינו אלא מלואות, אמנם י"ל דסבר כת"ק דאף שהוא לבוש חולצין וזה דוקא היכא דהאיסור מושמרתם אבל היכא דהאיסור משום ד"ת אינו חולץ עד שתחשך אבל לר"י וחכמים י"ל דאף דלז"ת מ"מ אינו חולץ ול"ק קושית סה"ת על פרש"י ור"ע. ולפי' זה דהאיסור הוא משום ד"ת ע"כ הא דמכלי זהו באורתא הוא משום דלילה ז"ת ומיושז מה שהקשינו לעיל, אבל קשה על פי' זה כמס"כ לעיל.

שם אר"ח המניח כו' ואר"א אם לשומרן כו', פירש"י מותר להניחן וכ"מ דקאי על הא דאמר המניח כו' וכ"מ בעובדא דר"א לפי גרסתו והוי מנח תפילין וכ"ה בהדיא בצרייתא ע"א השכים ללכת לדרך כו'.

שם קסבר הוא"מ כ, פי' דסבר כר"ע דלילה ז"ת וא"כ מנחין בתחלה אבל אין מורין כן שמה יאן בהו, והא דאמר עירובין כ"ו ר"ה חולץ ר"ה מניח, נראה דה"נ קאמר אם צרי בנפשו שלא יאן מניח.

ולענין הלכה קיי"ל כר"א דבתראה הוא, וכן סבר ר"נ עירובין שם, זהו שיטת רש"י ז"ל.

והרמב"ם ז"ל מפרש בפירש"י דכולהו תנאי ס"ל לז"ת, ומ"מ אין צריך לחלוץ מן הדיו, דהקפידא רק שלא להניח ולמד זה מהא דר"א וגרס "ולא סליק" וכן גרסת הרי"ף, ולפ"ז כללו תנאי פליגי בהוראה לעם, וזה דוחק, גם קשה אידן מוכח דר"ח ורבר"ה פליגי, דלמא לעצמן עשו כן כמו ר"א וכה"ג מותר כל הלילה, ומה שהקשינו לעיל לשיטת רש"י קשה גם להרמב"ם מנלן דס"ל לילה

סימן ה

מפרשים את המכילתא כפי' הרא"ש והטור דהקדמת זמן פוסלת אלא דס"ל דלא שייך זה אלא כשכל הפרשיות כתובות על קלף

ראיתי במכתבו העתקת דברי העיטור ודברי רש"ש ואינם תחת ידי, אבל לפי העתקתו נראה מבואר דהעיטור ורבו יחיאל

פסול תלה לא כש"כ שאפשר לקרות את התליה שלא במקומו, וסימנא לאו כלום הוא, והירושלמי משמע כן שאם פסול תולין משום הקדמת זמן הו"ל למימר תפילין ומזוזות בעינן כתיבה כסדרן וס"ת א"ל כסדרן, אלא תולין ואין תולין היינו אפי' נכתבו כסדרן, זו דעת הר"ן.

והנה לא נמצא אף פוסק אחד שהכשיר נכתב שלא כסדרן, והפוסלין המה כל עמודי הוראה וכמו שנתבאר לעיל, ובהגה"מ בשם מהר"מ דן בענין לתקן אות אם יש בזה משום שלא כסדרן והוצא בב"י סי' ל"ב, וכן דן בזה בא"ח בשם ה"ר יונה בב"י שם.

והתו' נסתפקו בזה ומש"כ ל"ד ב' דלוחק לפרש המכילתא על הכתיבה היינו לפר"ת דמונחין הפרשיות בתפילין שלא כסדרן בתורה, ולא מסתבר שכתבתן שלא כסדר הנחתן, וכמש"כ לעיל, אבל לפרש"י שפיר י"ל דקאי על הכתיבה, ולפ"י י"ל דהא דכתבו תו' ל"ב א' ד"ה דלמא, דאם והיה אם שמוע בראש הדף ישלים היינו להאי ד' דמפרשין את המכילתא על הנחה שלא כסדרן, אבל אם נפרש המכילתא על זמן נפרש ישלים אם שמוע בסוף הדף, ומש"כ הט"ז יו"ד סי' ר"א דדעת תו' דבהקדמת פרשה לית לן בה תמוה מאד שהרי ידעו בגמ' לזריך להשלים שהרי שמוע והיה אם שמוע אינם סמוכים בתורה וכמש"כ תו' שבת ע"ט ב' אלא דקאיא ל' אם שמוע הוא בסוף הדף ע"כ היא סתומה ואי אפשר להוסיף על הגליון והיה ושתהא פתוחה ואם והיה בראש הדף אי אפשר להוסיף שמוע ושתהא פתוחה, ומשני להשלים ר"ל שיס מקצת מפרשת והיה בראש הדף וישלים שמוע ומקצת והיה ויעשה פתוחה וכמו שפיר' רש"י א', וא"כ ע"כ תחלת והיה נכתב במאחר ומוכח דעת תו' דאפי' מקצת אותיות נכתבו שלא כסדר כשר, ובתו' ל"ד ב' מבואר שפיר' דסיפא דמכילתא קאי ארישא דסדרן קדש והיה שמוע והיה, ועל זה קאמר דכותבן כסדרן [ר"ל הפרשיות כסדר הזה] וביה דנו התו' אי קאי על הנחתן בתפילין או על כתיבתן, וא"כ אין מקום לחלק בין פרשיות לתיבות, דאי המכילתא קאי על כתיבה מבואר דפרשיות פוסלת כתיבה שלא כסדר, ואי קאי על הנחתן אין לנו מקור לפסול הקדמת זמן אף בתיבות, גם דברי הש"ך בנה"כ ז"ע אחרי שבתו' ל"ד ב' נסתפקו בזה בהדיא.

ילפותא מקרא והיו נזכר בב"י בשם הרי"א, ואין כאן דקדוק שמחדש דרשות אחרי שהדין מבואר, ודרש והיו הוא פשוטו של הוי' שתהא בלא שינוי, ושאפיר ניתן לחכמים לומר שזו כונת התנא במכילתא, אחרי שאין לנו מחדשים שום דין בזה רק גמרינן טעמא, ואין כאן מקום לפקפק.

לדברי הגר"א הן בפשוטן, ובמקום שהכונה לרופף את הדין ולומר שאינו מוכרע משמש לשון זו דעת פלוני אבל פלוני כתב כו', ובמקום שהכונה לקיים את הדין ולאפוקי מהחולק, בזה שימוש הלשון לומר וזה דלא כפלוני, ואם באנו להרוס את מובני הלשון אצלנו ח"ו כל תורה שבע"פ הכתובה, וחלילה מנליזות כאלו.

אחד וחייב על כתב זה שם מגילה וסדר ואם כתוב עכשיו פרשה מאוחרת ודילג המוקדמת נראה בזה כאילו כן הוא סדר הפרשיות שנתנה למשה וחייב שם פסול על כתיבה זו, אבל פרשיות של ראש שכל פרשה נכתבת על קלף מיוחד, אין להם קשר זע"ז ואין סבירא שהקדמת הזמן תפסול, ואם היתה כונתם שאין הקדמת הזמן פוסלת גם בשל יד, היו קובעין דצריהם לפרש המכילתא, ואם כשר בשל יד הקדים בזמן ואין פסול רק בכתוב למפרע כגון כתובה פרשה והיה כי יביאך ואח"כ קדש, אין שייך לדון בשל ראש, אלא ודאי כונתם לחלק בין של יד לשל ראש בהקדים זמן הכתיבה של המאוחרת בתורה, וכן פירשה הב"י, ולכן נסתייע לפסול גם בש"ר, מהא דכתבו הפוסקים דאף לדעת ר"ת צריך להקדים כתיבת שמוע לוהיה אם שמוע, ור"ל דהתם באמת בשל יד לאחר שגמר כל הפרשיות הרי כתובות הן על קלף אחד היפוך סידורן בתורה וכן הוא מלות התפילין, ולפי סברת הר"י אין מקום לפסול הקדים והיה לשמוע משום שנראה שהן סדורות כן בתורה, שאם הן כשרות כן בסופן אין לפסולן בתחלתן, אלא ודאי גזירת מלך הוא שיכתבו כסדרן ואין לחלק בין של יד לשל ראש, ומיהו אין הכרח של הב"י אלא לדעת ר"ת אבל לדעת רש"י שפיר יש לחלק בין של ראש לשל יד, והנה מה שחשבו את העיטור והר"י ושאר ראשונים שהביא רש"ב"ש כחולקים לגמרי על דין כתיבה כסדרן, אינו מדוקדק, דלדבריהם בשל יד ובמזוזת ס"ל כדעת הרא"ש והמרדכי וסה"ת דהקדמת זמן פוסלת ורק בשל ראש הם מכשירין, וגם בשל ראש לא הכשירו אלא בהקדים פרשה אבל לא בהקדים תיבה או פסוק מאוחר, ומבואר כן בהדיא ברש"ב"ש שם שהביא בשם רבנו יחיאל דמעשים בכל יום שאם פרשה אחת פסולה אין מחליפין פרשיות שלפניה, ואם היה המנהג שמגיהין אותיות או תיבות שנמחקו הוי ל' להזכיר זה בעדותו והויא רבותא טפי שאין מחליפין כל הפרשה בין בשל יד בין בשל ראש, אלא ודאי לעולם מחליפין כל הפרשה, וקמו העיטור והר"י בשיטת הפוסלים בהקדמת הזמן, ודע דאף התו' מודים לדעת ר"ת ע"כ פי' המכילתא על זמן הכתיבה, דהתוספות ל"ד ב' ד"ה והקורא, פי' המכילתא בין בשל יד ובין בשל ראש ובשל ראש איירי בהחליף הנחתן והגיהן כדעת ר"ת שהקדים והיה, ולפי שאי אפשר לפרש כן לדעת ר"ת ע"כ צריך לפרש לדעת ר"ת שהכתיבה צריכה להיות היפוך ההגהה ואריך לכתוב מקדם שמוע ובשל יד צריך להגיה חלק מקום והיה וזה חשבו לדוחק ולכן הסכימו לדעת רש"י, וגמרינו למידים לדעת ר"ת ור"ה גאון ושאר הגאונים שהביאו תו' שם דקיימו בשיטת ר"ת מפרשים את המכילתא דנקטה סדר הפרשיות שמוע קדם לוהיה, היינו על זמן הכתיבה.

גם מדברי הר"ן אין שום הכרע דפליג על דין כסדרן בזמן הכתיבה דדין אין תולין בתפילין ומזוזות ס"ל להר"ן דאף בהקדים התלי' וכגון שהיה הקלף קצר וראה שהוא זקוק לתלות בין השטין ותלה ונכתב על הסדר ומ"מ פסול מק"ו אם נכתב שלא על הסדר

אות אחת כחות אחרת, קמ"ל דאינו כן אלא גם תו"מ כריכין דקדוק האותיות, כן משמע בתשובת הרשב"א סי' תרי"א. ופי' הר"ן בירו' לא חשבו הר"ן למוכרע שהרי סיים שאם המנהג להכשיר כתיבה בין הדפין יסמוך על פי' הראשונים בירושלמי הפסול הוא משום שלא כסדרן, ולא חשבו בדבר המופרך בהחלט מסיום הירו' ספרים שכתבן כו', אלא שאפשר לפרש דהא לאמרו תולין כו' אינה קושיא אלא הלכתא נקיט ואזיל, וספרים שכתבן היינו כפי' הפ"מ, וזו דעת ראשונים שפי' שהפסול משום שלא כסדרן, וכן דעת הר"מ שלא הביא דין ספרים שכתבן כו' וכן סתמו כל הפוסקים דתולין בספר תורה ומשמע אפי' כתבו בכתב דק, וכן סתמו דאין תולין בתו"מ, ומבואר להיות להו פירוש הר"ן בירו' והא דלא תנן במתני' דאין בין דתולין בס"ת ואין תולין בתו"מ, דלא תני אלא עיקר הכתיבה ולא איירי בפרטים שאירעו.

והנה הגר"א יו"ד סי' רפ"ח סק"ו, המגיה כ' דהא דאין תולין הוא מחמת כסדרן, ואריך לפ"ז תלמוד סיום דברי הירושלמי ספרים שכתבן כתפילין ומזוזות כו' תפילין ומזוזות כו', ור"ל סס"ת שכלה ועשה מהן תפילין ומזוזות וכתב והיה על הגליון עכשיו תלי' פוסלת אף בשמע שבתורה, ואף שאין לעשות כן משום אין מורידין מקדושה חמורה מ"מ זה אינו פוסל א"נ דמהני בזה תנאין ותפילין ומזוזות שכתבן בספרים תולין, ר"ל דפרשיות אלו ג"כ תולין בהן וכמו שפי' הפ"מ וגרסינן ספרים שכתבן תפילין כו' תפילין ומזוזות שכתבן בספרים כו' ואלא דמי להטלת קנקנתום עירובין י"ג א' דלמ"ד מוחקין לה מה"ת אין מטיילין ומבואר דעת הגר"א דהירוש' פוסל תלי' משום כסדרן.

והא דלאמר בירו' שם ככתב ספרים כן כתב תו"מ, ר"ל דספר תורה חמורה ואריכה דקדוק אותיות כדאמרו בגמ' שבת פ' הבונה, אבל תו"מ היה אפשר דסגי באפשרות לקרות כהוגן אף שגדמה

סימן ו

ב' ודעת רמב"ן דרבנן פליגי גם בכתיבה דלא בעינן לשמה זולת ס"ת דילפינן מכתבו לכו, ולפי' אי אפשר לפרש דרבנן ורשב"ג פליגי בהזמנה מלתא וטעמא דרבנן דלא בעינן לשמה משום דהזמנה לאו מלתא היא דזה לא שייך רק בעיבוד אבל כתיבה ודאי מקדשת בקדושת תפילין ומזוזות ומ"מ לא מארכי רבנן לשמה, והלכך פי' רמב"ן דהא דלאמר תנאי היינו דרבנן ורשב"ג ס"ל הזמנה מלתא ופליגי אברייתא דמייחא.

וטעמא דרבנן דלא בעינן לשמה משום דסגי בהזמנה או דלא ס"ל לשמה כלל בתפילין ומזוזות, והלכה כרבנן דרשב"ג וא"ל לשמה כלל בתפילין ומזוזות אפי' בכתיבה ואפי' באזכרות, רק בס"ת בעינן לשמה אפי' בעיבוד הגוילים, ומ"מ הלכה כשמואל דבעינן טו' לשמה וכסוגיא דסוכה ט' א' דיליף ל' מקרא ודלא כסוגיא דמנחות דשמואל כרשב"ג אלא שמואל אפי' כרבנן.

ופלוגתא דרשב"ג ורבנן בעור הבתים ולכו"ע כשר בעור המזה וא"ל עיבוד מעיקר מצות הקציעה אלא דרשב"ג מאריך עיבוד כל שבו כדי שיוכל לעשות לשמה, ולרבנן דא"ל לשמה כשר בלא עיבוד כלל, ודברים אלו קשי ההבנה, דאם כשר בעור המזה למה מאריך רשב"ג עיבוד לשמה, ויעשה את הקציעה לשמה מעור המזה אבל למה יטריד עיבוד מה שלא הכריחו התורה.

ואם כי לשון הברייתא קשה לפרשה על הרצועות כפי' ר"ח והר"ה, אבל לפרש על עור הבתים לא יתכן כלל לדעת הגאונים דא"ל עיבוד כלל.

ג' והר"מ פ"ג מה' תפילין ה"ו, פסק דעור רצועות צריך עיבוד לשמה ועור הבתים א"ל עיבוד כלל ונראה דדעתו כדעת ר"ח והר"ה דרשב"ג ורבנן פליגי בעור הרצועות והלכה כרשב"ג, וכן גויל וקלף צריך עיבוד לשמה לרשב"ג מק"ו דרצועות וכדאמר גיטין מ"ה ב', וכ"ה בהדיא בירו' פ"ג דיומא בעור שעיבדו לקמיע

א' מ"ב ב' כתנאי כיפן זהב כו', בבהמ"א סוכה ט' א' כתב בשם הגאונים דהלכה כשמואל משום דבסוכה שם פריך וב"ה כו' משמע דהכי הלכתא, והגאונים גרסי אלמא בעינן טו' לשמה ודלא כפרש"י שם ומפרש מן הקולין כו' דהיינו פסולת האמר ולא כפרש"י ובאמת רב לא בעי גם תלי' לשמה, וכיון דהלכה כשמואל הלכה כרשב"ג, ולפי' הא דמוקי סנהדרין מ"ז ב' פלוגתא דהזמנה מלתא בפלוגתא דרשב"ג ורבנן, אי אפשר לפרש כפרש"י דרשב"ג ס"ל הזמנה מלתא דא"כ רבא דאמר הזמנה לאו מלתא היא לבר מהלכתא וקיי"ל כרבא, אלא הגאונים מפרשי כפר"ת דרשב"ג ס"ל הזמנה לאו מלתא היא, והלכך לא מהני הזמנה לקדושה עד שיעבוד לשמה.

והא דנחלקו רשב"ג ורבנן פי' הר"ה ברצועות של תפילין דאילו הבתים א"ל עיבוד כלל ואפי' בעור מזה כשרין, ולפי' הא דקתני ואפי' לא עיבדו לשמן לא קאי ארישא בטלה עליהן עור בהמה טהורה אלא מלתא באפי נפשה לאותו דבר לרריך עור מעובד אין צריך עיבוד לשמן והיינו רצועות, והר"ה הביא כן גם בשם ר"ח.

וכתב הר"ה דבגויל וקלף מודים חכמים לרשב"ג דבעי עיבוד לשמה כיון דהוא גוף הקדושה, ונראה דכונת הר"ה דזה ידעינן מסברא דכתיבה שלא לשמה לאו כתיבה היא והוי כעשוי מעלמו ואף עיבוד הגויל בכלל תיקון הכתיבה, ואפשר דיליף לה משום מקום, ואשכחן לגבזה דבעינן חדשים וכדאמרין מנחות כ"ב א'.

והרמב"ן פי' דברי הר"ה דבגויל בעינן עיבוד לשמה כיון דהוא גוף הקדושה יליף לה מעגלה ערופה ותימא דהלל הר"ה הסכים לפר"ת דאי הזמנה מלתא היא לא בעינן לשמה ובאמת ס"ל לרבנן דרשב"ג דהזמנה מלתא היא ואפי' בתשמישי קדושה ומה"ט לא מארכי לשמה, ומ"מ מודים בכתיבה דבעינן לשמה.

ב' מוכיח באמת מכאן דמזוזה א"צ עיבוד לשמה ודעתו ז"ל שם דגם תפלין א"צ עיבוד לשמן אבל מ"מ שמעינן מכאן דמזוזה א"צ עיבוד לשמה, ומיהו לדעת ש"פ דמזוזה צריכה עיבוד לשמה ע"כ ז"ל דעיבוד לשם ס"ת מהני אף למזוזה.

(ו) הגרע"א שם כתב דלהתנות שיהי' לס"ת או לגט ג"כ הוי בכלל ברירה ואין כונתו ז"ל שיהי' כל העור לס"ת או לגט דזה לא הוי בכלל ברירה כיון דגט א"צ עיבוד לשמה אין כאן רק תנאי שיהא לשם ס"ת אם יכתוב עליו ס"ת ואם לא יכתוב עליו ס"ת לא יהא לשם ס"ת וכמס"כ [חזו"א דמאי סי' ט"ז] באורד, אלא כונת הגרע"א שחלק מהעור יהי' לס"ת וחלק ממנו יהי' לגט וזה הוי ברירה כיון שכל חלק וחלק אפשר שהוקדש לס"ת ולא נתברר איזה מהן הוי כמתנה על אחד מז' דברים.

ועיקר דברי הגרע"א דמעבד לשם ס"ת הזמנה מלתא היא משום דהוי גוף הקדושה, אינו מוכרע דהרמב"ן במלחמות שם ס"ל דלא מקרי גוף הקדושה אלא תשמיש הכתב וגם לא מצינו אלא במת דיליף שם שם מע"ע, ולא מצינו מי שחולק על הרמב"ן בזה, אלא דלפי מה שגנראה מדברי רמב"ן פי' כן דברי הרז"ה וכמס"כ לעיל וז"ע.

ואמנם מה שזכר הגרע"א שם דלהוריד מקדושה חמורה לקדושה קלה לא מהני מה שהוא גוף הקדושה וכתב לישב בזה סוגיא דמנחות וחזר וכתב שדוחק לחלק בכך ולכן יישב סוגיא דמנחות באופן אחר והניח הדין דהזמנה מלתא היא בגוף הקדושה ואסור להורידו אפי' מקדושה חמורה לקדושה קלה למס"כ לעיל סק"ד שפיר יס' לפרש סוגיא דמנחות דמס"כ לש"י אינו ענין לגוף הקדושה, אבל אינו מטעם דמקדושה חמורה לקדושה קלה לא מהני הזמנה אף בגוף הקדושה אלא ש"ר וש"י חדא קדושה היא אבל מס"ת לתפלין שפיר נאסר בהזמנה שהרי ס"ת ותפלין לאו חדא קדושה וצריך לעבד לשם ס"ת בהדיא, והלכך שפיר י"ל דנאסר להוריד בהזמנה לחודא.

(ז) הא דתנן שבת ע"ח ב' קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפלין, לדעת הר"מ דתפלין צריכין עיבוד לשמה ז"ל דמתנ' בקלף שיעבד לתפלין, וז"ע שלא פירשה הר"מ בפי"ח מה' שבת, [שו"מ שכבר עמד בזה במשכ"י סי' מ"ב] ואפשר דאפי' לא עובד לשמה דכיון דמהני החזרת סיד לשמה כמס"כ הרא"ש מס' העתים בשם הגאון והביאו בטויו"ד סי' רע"א, לעולם מחזירו וכותב עליו תפלין.

(ח) ובמלחמות שם מבואר דס"ל להלכה דגם כתבן נכרי מומר כשר ולא קיי"ל כברייתא דתני ר"ח דר"ר מפסרוניא מנחות מ"ב ב', שכתב דאי באמת מומר וכל הני פסולין אין להכשיר ליקח שלא מן המומחה דיך לנו לחוש שמא כתבן אחד מכל אלו, ומבואר עוד דגם אזכרות א"צ לשמה ואפי' כתבו מומר כשר, ונראה דאין לשמה של אזכרה ענין מיוחד אלא זהו לשמה של כל הכתב, והכותב צריך שידע בשעת כתיבתו את הקדושה שמתהווה בכתיבתו

לכתוב עליו מזוזה וכמובא במלחמות, ומבואר דרבנן לא מצרכי לשמה אף בעיבוד הגויל ודלא כהרז"ה, וכמס"כ במלחמות, וזה מכריח לנו דעת הר"מ דלהלכה כרשב"ג דהא הר"מ פסק פ"א מה' תפילין הי"א לצריך עיבוד לשמה בס"ת ותפילין, ואמנם מה שפסק הר"מ דמזוזה א"צ עיבוד לשמה לא נתישב כיון דבירו' מבואר דלרשב"ג צריך עיבוד לשמה, ועי' בכ"מ שהביא תשובת רבנו ותמה עליו ויותר יס' לתמוה שכתב דלא חתמר והרי חתמר בירו'.

(ד) ל"ד ב' ולמ"ד הזמנה מלתא היא דאתני עלי' מעיקרא, הק' הגרע"א בתשובה סי' ב' ג', הא טעמא דמ"ד הזמנה לאו מלתא היא סנהדרין מ"ז ב' משום דיליף משמשין ממשמשין אבל הכא של ראש הויא גוף הקדושה וצדין הוא ליליף מע"ע דהזמנה מלתא היא, ותיירץ דנקט לשון ולמ"ד משום דלמ"ד כריתות כ"ה א' עריפתה חוסרתה צדין דהזמנה לאו מלתא היא אפי' בגוף הקדושה, ואפשר דא"צ לזה דהכא ש"ר וש"י חדא קדושה היא שהרי א"צ לכתוב ש"ר לשם ש"ר אלא לשם תפלין סתמא והלא ש"י מותר לעשותו ש"ר אף דלא נכתב לש"ר אלא חדא קדושה היא אלא כבוד הקדושה בעלמא הוא בש"ר והלכך לא שייך למילף מע"ע דהתם ההזמנה לעיקר הקדושה, והלכך הכא תלי צדין הזמנה מלתא בעלמא.

(ה) כתב הגרע"א שם דאפשר לעבד לשם ס"ת ולהתנות שאפשר לשנות לתפלין ומזוזה, והנה לפרש"י סנהדרין שם דאם הזמנה לאו מלתא לא חשיב לשמה כיון דאפשר לשנות אחר העיבוד לכאורה אי אפשר להתנות דא"כ בטל לשמה אבל הרמב"ן במלחמות שם כתב דכ"ז לאביי אבל רבא ס"ל דאע"ג דהזמנה לאו מלתא היא חשיב לשמה והכי קיי"ל, וכן לפר"ת מהני לשמה אע"ג דהזמנה לאו מלתא היא.

וכתב הגרע"א דלהתנות שיהי' לשם זה שימשנו לא מהני דאין ברירה, אלא לעבד לשם ס"ת ולהתנות לשנות לתפלין ומזוזה, ומבואר דאע"ג דס"ת תפלין ומזוזה מלוות נפרדות מ"מ קדושתן אחת והא דבעינן לשמה היינו לשם קדושה, ואם עשה לשם קדושה חמורה סגי גם לקדושה קלה והלכך אם עשה לשם ספר תורה חשיבא קדושה לתפלין ומזוזה והלכך הדרך המחזור שיעבד לשם ס"ת ויתנה על היתר לשנות, וא"ת כיון שמתנה לשנות א"כ אין כאן לשמה לשם ס"ת, י"ל שא"צ שיחשוב בהחלט שיכתוב עליו ס"ת אלא שיוקדש לקדושת ס"ת ואם יראה לכתוב עליו ס"ת יכתוב, וכן בגט כותב גט לשמה שאם יראה לגרש יגרש, ומיהו לא יכול להתנות שיהי' לקדושת ס"ת אם יכתוב עליו ס"ת, ויהי' לקדושת תפלין אם יכתוב עליו תפלין דכיון דמתנה עליו על ב' קדושות גרע טפי וכיון דאין ברירה לא חייל כלל.

ויס' ראוי' דסגי בקדושת ס"ת לכתוב עליו תפלין מהא דאמרין שבת ע"ט ב' בס"ת שכלה אין עושין מהן מזוזה מפני שאין מורידין הא מורידין עושין אע"ג דלא עיבד לשם מזוזה, ומיהו לדעת הר"מ דמזוזה א"צ עיבוד לשמה אין ראוי' מכאן, [שו"ר דרשב"א גיטין נ"ד

וס"ל לרב דגם תלי' לשמה לא צעין, ומ"מ לל"ק שם פוסל רב עשוי' ע"י נכרי, ואמנם לפי' הר"ן גטין מ"ה ב' באמת לל"ק מודה רב דתלי' לשמה צעין מדפסל נכרי, וסוגיא דסוכה כר"מ דרב מכשיר ע"י נכרי וס"ל דלא צעין תלי' לשמה. [עיי' ס"ק י"ג].

(י) כ' הרא"ש ה' ס"ת סי' ג' דעיבוד הגויל ע"י נכרי שפיר דמי ויהיב טעמא דאע"ג דלענין גט אמרינן נכרי אדעתא דנפשי' קעביד ש"ה דצעין כתיבת כל התורף אבל הכא דסוגי דרגע אחת כשמישים העור בסיד בזה אמרינן אדעתא דישיראל קעביד, וראי' ממלה דכשרה ע"י נכרי כדאמר ע"ז כ"ז א' אע"ג דצעי לשמה, והנה אינו מובן מ"ל רגע אחת ומ"ל דבר הנמשך אס באמת רגע ראשונה היא אדעתא דישיראל וחשיב בזה לשמה כי נמשך הדבר מאי הוי למה יחזור הנכרי ויעשה אדעתא דנפשי' ואי עביד הנכרי אח"כ סתמא נימא על דעת ראשונה דגם כשישראל עושה אינו אסור בזה"ד אלא כל מה שעושה סתמא חשיב לשמה, ועוד קשה דהרא"ש פ' כ"ט סי' כ"ו כתב בשם רה"ג דמלה שנאפה ע"י נכרי וישיראל עומד ע"ג מותר ומשמע דר"ל דהנכרי לש וכתב"כ ב"ח סי' ת"ס, ואע"ג דהתם פעולתו נמשכת, ונראה דהא דאמר נכרי אדעתא דנפשי' קעביד, אינו חשך ספק שמה אינו מסכים לדעת המורה, אלא אחרי שאין הנכרי בר מזה אינו ראוי לעשות דבר הנריך לשמה ולשמה של נכרי לאו כלום הוא, אלא אי הוי פעולת הנכרי נגדרת אחר ראונו של המורה הוי לשמה ע"י ישראל המורה ומעשה הנכרי חשיב חזיו דהמשלה, אבל כיון דגדול שיש לו דעת נחשד כעושה על דעת עצמו ולא נעשה חזיו של משלחו לא חשיב לשמה אף אם חושב לשמו דגם מחשבתו לשמו הוא אדעתא דנפשי' ואין נכרי עושה הכשר בדבר הנריך לשמה.

והנה חידש כאן הרא"ש דתחלת זיקתו לעבודת המורה מתיחס אמנם אל המורה אפי' בנכרי, אלא שזה שמשך בדבר ולא מינכר תו פקודת המורה לא חשיב חזיו של המורה, והלכך בדבר הנמשך לא מהני ישראל עומד ע"ג נכרי.

ונראה דבגט אפי' התחיל לכתוב לשם גירושין לא אמרינן עכשו דסתמא לשמה דבכל רגע ראוי לפיוס ולחרטה מגירושיה וצעין לשמה בכל כתיבת הגט אלא שאמירתו של הבעל והסופר מתחלה נמשכת בכל הכתיבה והוי כולה לשמה, אבל דעיבוד העור לשמה כל שהתחיל לשם ס"ת בחר הכי סתמא לשמה וא"צ שתמשך אמירתו על כל הפעולה אלא גמר הפעולה סתמא לשמה, וזו כונת הרא"ש דהוי רק רגע אחת ר"ל דרגע זו גוררת את העור לס"ת עד שסתמא לשמו, ולפ"ז נראה דאם מלח נכרי ע"י ישראל לשמו אף אם גמר לקמחו ולעפץ בינו לבין עצמו כשר וכמש"כ תו' ע"ז כ"ז א' מנחות מ"ב א' דדבר דסתמא כשר גם עכו"מ כשר ולפ"ז הדין נותן דגם טוית ליצית כשר ע"י נכרי אף שהטוית נמשכת, וכן בלש לשם מלת מורה שאר עבודות סתמא לשמה, ואחרונים ז"ל לא כתבו כן [עיי' מ"ב סי' י"א ס"ב בבה"ל ד"ה וישיראל].

זו, ואחרי שיש ב' עניני קדושה קדושת התורה ככללה וקדושת האזכרה בקדושה מיוחדת לריד לכיון בכל כתב וכתב לקדושתו, והלכך אם א"צ לשמה א"צ לכיון גם באזכרות].

ונראה דמ"מ מודה רמב"ן דחק תוכות פסול וכדאמר גטין כ' א' דזה תנאי בדין כתב ולא מקרי וכתב אלא בחק ירכות, ונתכוין לכתוב יהודה בגמ' שם אפשר דג"כ כשר, ואמנם הדבר תימא דבגמ' מנחות שם מביא ברייתא דר"ח ומשמע דהלכתא היא, ועיקר הוכחת הרמב"ן מהא דנקחין מאינו מומחה שפיר י"ל משום דלא שכיח שיכתבו פסולין דמה ירויה המוכר בזה דהלא שכיח כשרים ואין הפסולים בזול יותר מן הכשרים וגם הכשרים בקיאים באומנותם טפי וגם בפסולין שכיח טפי הקלוקל, וגם יראים שיתפרסם שלקה מן הפסולים, ומכל הני טעמי רוב מצוים אצל כתיבת סת"ם כשרים, וכשצודקם ומואל אותם בדקדוק, זה עד שנכתבו ע"י מומחים, אבל כל הני טעמי לא שייך בתכלת שתכלת ציוקר ומוסר נפשו לזיוף וגם שכיח שיצבע לדברים אחרים, וזו דעת הפוסקים דפסקו דצעין עיבוד לשמה, ומ"מ פסקו דנקחין שלא מן המומחה כמו שפסק הר"מ פ"ב מה' תפלין ה"ג.

ובמלחמות שם הביא דעת הגאונים וס"ל שאין חילוק בין ס"ת לתפלין ומפרשי כפרש"י סנהדרין וא"כ גם ס"ת א"צ עיבוד לשמה למאי דקיי"ל כרבא סנהדרין שם, והא דר"א גיטין נ"ד ב' דפסל ס"ת שלא עיבד הגוילין לשמה דלא כהלכתא ור"א סבר כאצוי וכרשב"ג, וזו דעת רב משה גאון, והרמב"ן לא ניחא לי' בזה דבגמ' גיטין משמע דהלכתא היא שאם אין הלכה כן היו מסיימין בגמ' דלא היא, והלכך חילק הרמב"ן בין תפלין לס"ת.

(ט) ר"מ פ"א מה' תפלין ה"ג הכותב ס"ת או תפלין או מזוזה ובשעת כתיבה לא היתה לו כונה וכתב אזכרה מן האזכרות שבהן שלא לשמן כו', הלשון קשה אם כונת רבנו לשנות דין אזכרה שלא לשמה, הלא זה יתכן גם בכותב בזונה לשם ס"ת אלא שלא זכר בשעת כתיבת אזכרה לכיון לקדושה הנוספת של האזכרה, וגם תימא שלא הזכיר רבנו דין כתיבה לשמה, ואפשר דל"ל או כתב אזכרה כו', ואי כאן כונת רבנו רק על אזכרות אפשר דלא הזכיר רבנו בהדיא כתיבה שלא לשמה משום שלא הזכיר בהדיא בגמ' אלא בכתיבת מין מומר, ומהא דממעט גיטין מ"ה ב' אלו שאינן בקשירה שמעינן דצעין לשמה דאי לא צעין לשמה בדין הוא דגם אלו כשרים, ואע"ג דב"ז כ"ו ב' ס"ל לר"מ דימול כתיב ואל ימול נכרי וס"ל דלא צעין לשמה ומ"מ פסול נכרי, התם מילה עיקר המורה ויש מקום לומר דפסול ע"י נכרי שאין מורה ע"י מי שאינו בר מורה, ולשמה לא צעין כיון דלורת המורה מעידה על עצמה, אבל כתיבת התפלין שאין זה רק יצירת חפץ לעשות בו מורה, אי אין לריך כתיבה לשמה אין לפסול כתיבת נכרי, וזוהי דממעטין אלו שאינן בני קשירה שמעינן דצעין כתיבה לשם מורה, ומיהו קשה לפי' הגאונים הא דרב מנחות מ"ב ב' דמן הקולין פסולין דהיינו פסולת האמר וגרסי סוכה ט' א' אלמא דצעין טו' לשמן,

כן מהא דכתבו הרא"ש והטור בשם הגאון דהחזרת הקלף לסיד מקרי עיבוד לשמה ואפי' אי מתוח והחזרת הסיד מקלקל העור וחוזר ומתקנו מ"מ אינו מחזירו לעור מנה אלא לחיפה או דפתרא ושמעין דסגי בעיבוד האחרון.

ומ"מ בעור הרצועות ז"ע דהרמב"ן במלחמות שם כתב דדבר דאינו עומד לכתובה א"ל עיפוז ואפשר דעור הרצועות סגי במליח, ונהי דלחומר אחרין דבעי עיפוז אכל אי מלח שלא לשמה אפשר דאין לו תקנה שכבר הוכשר עיבודו ונעשה שלא לשמה, ובמ"ב שם משמע דאף אם אין החזרת הסיד מקלקלו ופוסלו לפי שעה וחוזר ומתקנו, אלא הוא קלף כשר בכל הזמן ומ"מ חשיב עיבוד לשמה תוספת עיבוד הסיד, ולפ"ז י"ל דאף אם נמלח שלא לשמה מהני גמר העיבוד וז"ע.

ואם באלו להחמיר להצריך כל ג' עבודות שהזכירו בגמ' [מליח קמיה עפיז] לשמה יש להסתפק בהסרת השיער אי בעינן לשמה ולכאורה א"ל שהרי א"ל חילוק העור לשנים לשמה אע"ג דחילוק העור אי לגבי הדוכסוסטום בהסרת השיער אי מחלקו קדם הסרת השיער, ואף אי מחלקו אחר הסרת השיער החילוק עושה אותו לדוכסוסטום ומ"מ לא מצינו דבעי לחלקו לשמה.

והאידלנא שורין את העור במים לרככו, ואח"כ משימין אותו בסיד עד שהשיער נופל, ואח"כ מוסיפין לשרות אותו במינים חריפים לחזקו, ולענין רצועות סגי בשריית הסיד עד שהשיער נופל והשאר נראה כיון דאינו צריך אין צריך לעשותו לשמה, וכן המנהג דישראל משימו בסיד ולא יותר, וכ"ה בנו"ב תנינא סי' קע"ה לענין קלף.

(יב) ירו' יומא פ"ג ה"ו דל שיהו חדשים אם אומר את שלא ילבש שחקים והא תני ולבשם אפי' שחקים ור"ל אלא צריך שיהו חדשים בתחלה כשלבשם כהן ר"ח בשם ר"י כמחלוקת עור שעיבדו כו' ור"ל אי בעינן חדשים תלי במחלוקת רש"ב"ג ורבנן, ונראה דחדשים דאמר היינו שיעשם לשם קדש אבל עשאן לשם חול וליוקחם עכשיו לקדש מקרי יסנים, דאי בא למעט אם נשתמש בהם הדיוט זה אינו ענין לפלוגתא רש"ב"ג ורבנן וכו' מודים בה וכדנתיא לק' משנשתמש בו הדיוט אסור להשתמש בו גבוה, ואולי הכתוב ר"ח בשם ר"י כמחלוקת ט"ס כאן.

שם ובקדש יחצבו, אפשר דר"ל דלריך לחצוב לשם קדש ולהקדישו קדם חליבתו.

שם לתני כו' דתני העושה כלי להדיוט כו' נראה דהא דתני העושה כלי לגבוה עד שלא נשתמש בו גבוה מותר להשתמש בו הדיוט אשמעינן דין עשיית כלי לגבוה שא"ל עשי' בקדש אלא עושהו בחול ואח"כ מקדישו ואפשר דסבר דלריך לשמה אלא לשמה בשעה שהוא חול מהני, ולזה מוכיח ר"י שאינו כן דהא אשכחן ברייתא דהעושה כלי להדיוט עד שלא נשתמש בו הדיוט מותר להשתמש בו גבוה וע"כ האי תנא סבר דא"ל לשמה כלל, וא"כ אין לעשות ג' מחלוקת אלא תנא דאידך ברייתא נמי דאמר עד שלא

ולפ"ז כל שנעשה התחלת עבודה ע"י ישראל לשמו סגי ואין צריך ישראל לעמוד על הא"י בשאר עבודות שהרי אפי' עומד על גביו אינו עושה על דעת ישראל בדבר הנמשך אלא אנו מכשירין משום סתמא לשמה א"כ כי אינו עומד על גביו ג"כ, ומיהו אם אין ישראל מתחיל בעבודה ע"י עצמו או ע"י שעומד על הא"י ומאווה לא סגי אע"ג דהבעלים אמר בפיו שנותן העור לעבדו לשם ס"ת שאין מחשבת בעלים קובע אלא בעינן מחשבת עובד, ואפשר דהיינו דהצריכו הגאונים שיסייע ישראל בתחלה שע"י סיוע מקרי עובד ומהני מחשבתו לקבוע לס"ת, ואפשר דאף לדעת הר"מ דלא מהני ישראל עומד ע"ג א"י דלא כהרא"ש, מ"מ אם ישראל עצמו התחיל בעבודה והא"י גומר סגי משום דעכשיו סתמא לשמה.

ונראה דא"ל עבודת אדם אלא אפי' גמר קוף עבודתו ולא דמי לגמ' דבעינן כתיבה וגם צנכרי פסול התם] וכן בטוית ליטית אי טוה ע"י דשקיל בדקא דמיא על מכוה שטוה סגי דכיון דכח ראשון הוי לשמה הו"ל אידך סתמא לשמה וא"ל כח אדם.

ובנו"ב תנינא סי' קע"ה מבוחר דאי הטיילו ישראל לדבר העושהו דפתרא סגי אע"ג דבעינן קלף ונהגו"ב ס"ל דלא סגי בסתמא בדבר הנמשך ותמה על הב"י שהכשיר טוה ע"י נכרי לדעת הרא"ש] משום שכבר עובד ע"י ישראל, אבל לא סגי בשריה במים ע"י ישראל דשריה לרככו לאו עבודה היא, והדברים ז"ע דנראה דעבודה הגומרת את ההכשר היא עיקר עבודה וצריך לשמה וכל שנעשה קלף שלא לשמה לאו כלום הוא, ולמש"כ דסתמא לשמה לאחר שקבעו ישראל לס"ת בעבודה יש מקום לומר דסגי בשריה לרככו דסוף סוף קבעו לעור לס"ת ומיהו כיון דלאו עבודה חשובה היא הוי כקבעו במחשבה שלא בשעת עבודה, ומיהו אי עשה ישראל בעצמו כל העבודות ובשעת שרי' אמר לשם ס"ת סגי דכיון דלאו באין מטעם כל העושה ע"ד ראשונה עושה סגי גם בשרי' דסוף סוף התחלת עבודה היא וקבעו במחשבתו וברצונו לס"ת ויש מקום לומר דאפי' אמר קדם שרי' שמזמינו לס"ת ועבדו סתם אחרין ע"ד ראשונה עושה וואם אמר בהדיא שכל עבודות שיעשה הוא לשם ס"ת משמע דחשיב כאמר לשמה בשעת עבודה.

ובנו"ב סי' ל"ב ס"ק כ"ה, כתב דאף דכשישראל עושה כל העבודות לא סגי במה שאמר בשעת שרי' וכתב כן בשם הגו"ב ולכאורה אין דברי הגו"ב אלא במוסר לא"י אבל בעושה הישראל ואמרין העושה ע"ד ראשונה עושה בזה סגי בשרי'.

(יא) בנו"ב וצ"ל שם כתב בשם הפמ"ג דעיבוד לשמה הוא מדרבנן, ותמה דהא במנחות מ"ב ב' אמר דרו"ש פליגי בפלוגתא רש"ב"ג ורבנן ורו"ש דלאורייתא פליגי כדמוכח סוכה ט' א', ובלא"ה אין לנו לחדש דבר שלא נזכר בגמ' ובראשונים ז"ל וסתמו כפירושן שהוא מעיקר הדיון, וכן בהא דאמרו סנהדרין מ"ח ב' דפלוגתא דלשמה תליא בהזמנה מלתא משמע דלאורייתא פליגי.

וכ' הנו"ב שם דסגי בגמר העיבוד והיינו אי קדם עיבוד ישראל היה פסול וע"י עיבוד ישראל מתקשר מקרי עיבוד לשמה והוכיח

הכתיבה עיקר חלל הקריאה עיקר, מ"מ כיון דפסלה תורה כתיבה
בנכרי מסתבר דכתיבה למאור בעינן וכמו שכתבנו לעיל סק"ט.

שם ולרש"י ז"ל נראה כו' ז"ל ולר"ש נראה וכו' נראה כו' רע"ו
והוא כתיבון אחרון בתו' מ"ב א', ויש כאן הרכבת לשון המרדכי
ולשון הר"ש עצמו כמו שסיים עכ"ל ר"ש.

שם ולהכי נקט בהגזקין אזכרות שלו כו' אינו מובן מה שייד
לדקדק במעשה שהיה, ואפשר להלשון לאו דוקא חלל איך נעשה
הדבר שכל התורה כתב לשמה ואת האזכרות כתב שלא לשמה, דאי
סתמא לשמה גם באזכרות א"כ ע"כ איירי שעשה במזיד כדי
להפסידו לצעלים וחשז בהדיא שלא לקדש את האזכרות א"כ הו"ל
לכתוב את הספר שלא לשמה אבל לפי האחרון [כן נראה לגרוס]
לאזכרות בעינן בהדיא לשמה וכל התורה סתמא לשמה יש לפרש
שאינו אומר שהזיד לכתוב שלא לשמה חלל ששכח לקדש את
האזכרות, וא"ת הלא מסקינן דסבר שאינו מפסיד רק שכר אזכרות
א"כ שפיר י"ל להזיד וכתב בהדיא שלא לשמה ולא ראה לכתוב
כולה שלא לשמה כדי שלא יפסיד שכר כולה, י"ל דהו"ל לכתוב
מקצתו שלא לשמה.

ונראה דאין להוכיח מכאן דלריד אמירה צפה דוקא, שלא נכנסו
רבותנו בלאו בזה, דלדעת ר"י מאורליניש סתמא לאו לשמה ולריד
מחשבה או דיבור בהדיא ונקטו לשון דיבור וה"ה מחשבה בהדיא
ולדעת הר"א א"ל מחשבה בהדיא חלל כיון שכותב ס"ת סתמא
מושך לשמה, ולדעת ר"ש כל התורה סתמא לשמה ואזכרות לריד
מחשבה או דיבור בהדיא.

וזה ללא כהנ"ט ס"י רע"ו סק"א, ונראה דלמאן דס"ל דלריד
אמירה צפה לריד אמירה גם באזכרות ואע"ג דכבר אמר בתחלת
הספר לשם קדושת ס"ת אינו מועיל כלום לאזכרות וכיון דלא סגי
במחשבה בעינן אמירה ואין כאן מקום לפשרה דסתמא פסול
ובמחשבה סגי ואע"ג דכל לשמה לריד אמירה ומש"כ הרא"ש והטור
אמנם בשעת כתיבת האזכרות לריד שיחשוב לשם קדושת השם לא
בא לומר דסגי במחשבה חלל בא לומר דממה שאמר בתחלת
הספר סגי וא"ל מחשבה בכל פעם שצא לכתוב דכל הכתיבה חד
הוא אבל האזכרות כריכה מחשבה שאינה בכלל מחשבה ראשונה,
והדיבור ג"כ נאמר בלשון מחשבה בפוסקים שעיקר הלשמה הוא
במעשה הכתיבה והדיבור הוא קדם שהתחיל ומורה על מחשבה
בשעת מעשה ואף אם טרוד במחשבות זרות לית לן בה, ודברי
הט"ז ונה"כ בזה קשה.

והנה יש ב' קדושות באזכרה קדושה האוסרת מחיקה וזה אפי'
נכתב על ידות הכלים וזוה כל שכותבו לשם שם הוא באיסור
מחיקה, אבל שם בס"ת יש בו קדושה נוספת וזוה לריד שיכוין
לקדשו בקדושה של שם הכתוב בספר, ובכותב ס"ת ואומר שכותב
האזכרה לקדושת השם סגי דמתפרש קדושת השם בספר, ולדעת
הר"א במרדכי דסתמא לשמה אף אם לבו כל עמו כלל כשר
דמעשיו מוכיחין עליו וחשיב לשמה. ולדעת ר"ש לאזכרה לריד

נשתמש בו גבוה מותר להשתמש בו הדיוט דס"ל דעושין בחול וא"ל
לשמה כלל דאי לריד לשמה לריד לעשות בקדש.

שם ר"ח בשם רבנו דתמן תיפתר שצא מתרומת הלשכה כו', ר"ל
באמת כו"ע מודים לגבוה לריד לשמה והגי ברייתות דהעושה כלי
לגבוה פליגי אי מהגי לשמה בעודו חולין דברייתא קמייתא ס"ל
דמהגי לשמה אפי' כשעדיין לא הקדישו והלכך אף שעושה לגבוה
מותר להשתמש בו הדיוט, ותנא דברייתא ס"ל שאין לשמה חלל
א"כ מקדישו קדם והגי ברייתות דהעושה כלי להדיוט לא פליגי
חלל תנא דברייתא איירי ביחיד העושה בחול ונעשה שלא לשמה
ופסול לגבוה לכו"ע, ותנא קמייתא איירי בצא מתרומת הלשכה
דאע"ג דעשה להדיוט אין מחשבתו כלום דאם ידע שהוא מתה"ל
הרי מחשבתו הבאי ואם טעה ג"כ לא חשיבא עקירה וסתמא
לשמה, חלל א"כ השתמש בו הדיוט פסול דבעינן חדשים לגבוה
וכדאמר מנחות כ"ב א'.

ונראה דהירו' לא ס"ל דרש"ג ורבנן בהזמנה פליגי, דהא לגבוה
לכו"ע אפשר להקדישו עכשיו.

במשכנ"י שם הביא ראי' להכשיר עיבוד ע"י נכרי וישראל עומד
על גביו מהא דכתיב מלכים ה' ל"ב ויפסלו בני שלמה ובני חירם
וגו' ואפשר דפסלו מן ההרים וכדפרש"י אבל סתות האזנים היה
ע"י בני שלמה, וגם בסתות יש אומנות להשתתף שכשר ע"י נכרי
כגון לכיין ולרשום בתו' איך לסתותו ולברר את האזנים היותר
מעולות ולעשות מלבושות להחזיק את האזן בשעת סתות, ולתקן
את המקובות וכיוצא בו וכן יוכלו להשתתף בסידור התכניות של
הבנין אבל בנין עצמו נעשה ע"י ישראל לשמה, וגם השתתפו בבנין
ביתו.

(ג) **מ"ב א' תוד"ה** ואל, א"נ באזכרות לצד בעינן כולי האי, יש
לעי' אי גם באזכרות סתמא כשר א"כ מה פריך גטין מ"ה ב'
ורש"ג עיבוד לשמה דעי כתיבה לשמה לא בעי, אה"נ דכתיבה
כיון דכשר סתמא כשר בנכרי וכבר הקשו תו' שם דנימא כן הא
מ"מ מוכח דגמ' ס"ל דסתמא לא הוי לשמה ואפשר דגמ' פריך
משום אזכרות אבל מ"מ למדנו מיהא לאזכרות פסולין בנכרי,
ונראה לאזכרות בנכרי לא חשיב כסתמא בישראל דכיון לאזכרות
דעי קדושה של שם הנכתב במקומו שיש לו קדושה יתירה מנכתב
שלא במקומו ואף דגם בנכתב שלא במקומו אינו נמחק כדאמר
ערכין ו' א"ל נהי דבישראל חשיב סתמא לשם במקומו אבל בנכרי
לא חשיב כסתמא של ישראל ולא דמי למלה או כתיבת סת"מ.

מרדכי פ' התכלת, ונראה דאפי' מאן דלא בעי עיבוד לשמה
כתיבה לשמה דעי כדמשמע הכא מדפסיל עכו"מ לכתיבה,
לכאורה הדברים סותרים זא"ז דהא הוכיח לעיל מדאזכרין
למפסל עכו"ם מכלל דלא בעינן לשמה, ונראה דלעיל דעי לפרש
דלשמה בעינן מסבירא כמו בליכית ובעיבוד, אבל כאן פירש דאפי'
אי נימא דהאי תנא לית לי' לשמה בסבירא ככתיבה כיון דאין

אין תקנה למחוקו אבל אם לא כתבו לשם שם כלל יש תקנה למחוקו ולכתוב לשמה דבמחיקה לא מחזי כמנומר כדאיתא ביו"ד סי' רע"ט ס"ד, ועי' בהגהות הגרע"א ש"יין בתשצ"ז לענין מחיקת התיבה בכל הספר, ואמנם בש"ך סי' רע"ו ס"ק י"ב כתב דאפי' לא נכתבו לשם שם אם הם הרבה אסור למחוק ולחזור ולכתוב משום דמיחזי כמנומר וכ"ה בב"י בשם ריב"ש סי' ז', ואמנם אין לזה מקור דסוגין אפשר לפרש בנכתב לשם שם, ועוד קשה מנ"ל להש"ך להחמיר בהרבה אפי' שאינו בכל הספר והלא בסי' רע"ט ס"ד סגי בדף אחד כהוגן ומנ"ל דמחק גרע.

ונראה דסוגין ע"כ בנכתב לשם שם דאי בלא נכתב לשם שם ומותר למחוקו למה פריך ולעביר עליהו כו' נימא דלא כר"י כו' אכתי תקשה למחיקתו דהא השתא לא אסיק משום דמיחזי כמנומר, ואע"ג דאף בנכתב לשם שם אפשר לקדור ולטלות מטלית וכמ"כ ב"י ס"ס רע"ו בשם התשצ"ל, וכתב דמ"מ הפסיד הסופר השכר דלא נחייב בשכרו באופן זה, מ"מ גרירה אינו מפסיד אורחו כל כך, והרי העברת קולמוס ג"כ מנמר מ"מ אם היה כשר בכך לא היה מפסיד שכרו.

ובמרדכי בשם ראבי"ה כתב דשכר חומשין יש לו הביאו רמ"א סי' רפ"א ואי נכתב שלא לשם כלל הו"ל כלא כתב כלל את השמות ונראה דפסול אף בחומשין דהא דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן ע"פ.

לשמה בהדיא היינו דבלא מחשבה בהדיא לא חשיב לשמה של שם ס"ת אבל לענין איסור מחיקה ודאי שם הנכתב בס"ת סתמא לשם שם ואסור למחוקו ואין תקנה רק לקדור אי שרי להקדיר.

(יד) גטין נ"ד ב' א"ל ר"י נהי דהפסיד שכר אזכרות שכר דס"ת כולי' מי הפסיד כו', יש לעי' מאי דעת' דר' ירמיה, אי טעמא משום שכר זכה בשכרו קדם שכתב השם וכשכותב השם הוא מוסיף בהיזק שאינו ניכר, א"כ מה השיבו ר"א דכל ס"ת כו' אינו שזה כלום, ועוד דלדעת הר"א איירי בעשה במזיד וחייב גם בהיזק שאינו ניכר, ועוד שאינו זוכה בשכרו אלא בעושה כל מלאכתו כהוגן, ואפשר דר"א סבר דטעון גניזה ור"י סבר דראוי לחומש, ומה שאמר נהי דהפסיד שכר אזכרות היינו שכר אזכרות לשמן ר"ל ס"ת כשרה, וזה ניחא לדעת הט"ז סי' רפ"א סק"ה, אבל לדעת רמ"א שם דבאמת יש לו שכר חומש א"א לפרש כן, ואפשר דר"י ס"ל דמעביר עליו קולמוס ומקדשו והיינו דמסיק בגמ' וליעבד עליהו כו' מיהו לפ"ז מוכח דהלכה כר"י, ובש"ך סי' רע"ו סק"ב כתב דלא מהני העברת קולמוס, וכ"כ ב"י בב"ה שם, וכ"כ שם בשם רי"ו, ונמל' הטור ס"ס רע"ו בנדבדקו אותיות השם משמע דמהני העברת קולמוס כר"י ור"ע, ולמ"כ ב"י ס"ס רע"ו בשם תשצ"ז דיש תקנה בהקדרת האזכרות ולטלות מטלית אלא דלא ניחא לי' להצעלים בזה ואינו חייב בשכרו י"ל דזו דעת ר"י דלא הפסיד שכר ס"ת כולה.

שם אבל דבולי ס"ת לא משום דמיחזי כמנומר, נראה דכתבו שלא לשמה היינו שלא לקדושת שם של ס"ת אבל לשם שם נכתב והלכך

סימן ז

הב"ח, אלא שהב"ח כתב דהרא"ש ס"ל דלפי' הב' בעינן שיעור או"ח גם בשמאלית ולמ"כ ז"א.

וב"י סי' ל"ב הביא לשון סה"ת שלשון אחרון עיקר דלשון תוכו משמע אמלעיתו דהיינו חללו, דלחידך לישנא שפרש"י תוכו רגל שמאלית שהיא צפנים לא נכון הוא דמ"ל ימין מ"ל שמאל, נראה דר"ל מ"ל ימין דקראו ירכו, ומ"ל שמאל דקראו תוכו שהרי אין לה"י נעשה אלא ע"י שתיהן ושתייהן סובבין את תוכו, אבל אין לומר שכונתו שאין להכשיר בשמאל יותר משל ימין, דודאי יש מקום לומר דשמאל סגי בנקודה, ועוד דלשון סה"ת מבואר שלא בא אלא לסיים קושיתו הראשונה ולא בא להקשות קושי' שני.

ובב"י שם סיים לדינא דלא דחינן כל הני רבנותא מקמי הרא"ש, וחלק על הטור שהכשיר ברגל שמאל בכל שהו, ותמוה דנהי דהני רבנותא מפרשי תוכו כלישנא בתרא דרש"י מ"מ לא מצינו דפסלי ברגל שמאל בלא נשתיר או"ח, וסתם ירכו היינו ימין ואי שמאל נמי פסול הוי לכו לפרש בהדיא, ואע"ג דהמאירי שהביא ב"י אינו מחלק בין ימין לשמאל, היינו משום שפי' דאיירי דנפסק עובי הקולמוס ובזה לא שייך לחלק בין ימין לשמאל.

מנחות כ"ט א' ניקב תוכו של ה"י כשר ירכו פסול כו', הרא"ש הסכים דתוכו היינו רגל השמאלית דאי תוכו ממ"מ למה נקט ה"א יותר משאר אותיות, וכתב דאשמועינן שאין שיעור לרגל השמאלית, ור"ל דברגל הימנית דאמר דאם נשתיר מלא אות קטנה כשר היינו דיעבד, דלכתחילה בעינן עד סוף השיטה כפי הכתב שהוא כותב, וכן אם תוכו היינו תוכו ממ"מ אינו אלא דיעבד, אבל ברגל השמאלית אם כשר פחות מאות קטנה מסתבר דכשר לכתחילה שאם היתה לריכה שיעור היה השיעור מעכב ויותר נראה דהרא"ש סובר דבסברא סגי בנקודה כל שהו, ומ"מ לא שייך כאן פשיטא וספיר י"ל דאשמועינן שאין לה שיעור, ולפ"ז נראה דאף לפי' הב' דתוכו היינו ממ"מ תוכו מ"מ אין שיעור לרגל השמאלית, דכיון דלפי' הא' הדבר מבואר וכן נקט הרא"ש לדינא, ולפי' הב' הדבר סתום יש לנו לנקוט את המבואר, וכש"כ אם דברי הרא"ש הן מסבירא שאין לנו מי שחולק על זה, וירכו שהזכר בגמ' הוא רגל ימנית, ולא עוד אלא כיון דנקטו בגמ' ירכו והיינו רגל ימנית ושייר לאשמועינן דין רגל שמאלית דהרי מדין ירכו אי אפשר ללמוד שמאלית ש"מ דשמאלית אין לה שיעור, וזו דעת הטור כמ"כ

הב"ש בוי"ו, וכמש"כ המ"ב בסי' ל"ו באות ב' שחלל הב' עובי קולמוס, וא"כ ע"כ אין האויר שבין רגל השמאלית לגג הה"י, כעובי הקולמוס, ואם יש באויר כעובי הקולמוס פסול, ובז"י בשם ב"ש כתב דהאויר לא יהי' יותר מעובי הגג ומשמע רק לכתחלה, ושניהם שוין שפיר דמי לכתחלה, והרי אפי' שוין פסול דיעבד, וגם תימא ס' ב"ש שזכה בהלכות כתיבת סת"ם להיות מורה הוראה לישראל, ישמיט העיקר הזה שצריך לעשות רגל השמאל כעובי קולמוס ועוקץ כגודל אות יו"ד בכתב שלו, דבר שמכשולו מאי, וכמש"כ במ"ב שנקשלין בזה מאל, וע"כ שא"ל שום שיעור ברגל השמאלית, או שאו"ק שהזכרה היינו יו"ד קטן שאפשר לאדם לכתוב, ודברי המ"ב ז"ל שהעתיק דברי הב"ש שלא ירחיק הרגל מהגג יותר מעובי הגג, וכתב לאורך הרגל כאורך יו"ד עם עוקץ התחתון שלה, וכתב בסי' ל"ב סט"ו למשערי ציו"ד של כתב שלו, קשים מאד שהן דברים סותרים זא"ז.

ונראה לדינא דברגל ימין צריך שישתייר כיו"ד ועוקץ שלה בכתב זה, אבל ברגל שמאל סגי ציו"ד קטנה שבקטנה דכשר ממ"נ וכמש"כ לעיל, ומנהג שכתב המ"ב מסייע לן כמו שאמרו פוק חזי מאי עמא דבר.

ובסו"ע סי' ל"ב סט"ו חזר בו מרן ז"ל וסתם כהרא"ש, ונראה משום דס"ל דלא מצינו מי שחולק בזה על הרא"ש, ודברי הרמ"א ז"ל בסו"ע שהם ע"פ דברי הב"י לע"ג, לדברי הב"ח דלעת הטור מוכרעין דולאי היה הטור מביא דעת החולקין אילו כל הני רבנותא דמפרשין כפי' הב' פוסלין גם בשמאלית. וכיון שדעת הטור שאין כאן מחלוקת, אין צדינו לחלוק.

במ"ב בבה"ל שם כתב דאם הכתב צינוני משערינן או"ק בכתב ידי' ואם הכתב גדול משערינן צינוני, ונראה דעתו ז"ל דאם הכתב קטן משערינן ג"כ בכתב ידי', וקשה לקבוע מהו כתב צינוני, ואם השיעור לפי הכתב אפשר דלעולם לפי הכתב אף בכתב גדול, והנה בבה"ל שם כתב דאי אפשר לפרש או"ק קטנה שבקטנה דא"כ אין לזה שיעור, ואין זה מוכח דאפשר לשער לפי רוב צני אדם שאפשר להם לכתוב יו"ד, דאף שזה שיעור זוטא, אבל יש לו קצב שאי אפשר לעשות נקודה בתמונה מדויקה כזו"ד אלא בשטח מסוים, ונראה דלדעת רמ"א דרגל השמאלית צריכה שיעור או"ק ע"כ או"ק ממש קאמר ולא יו"ד לפי הכתב, דהרי יו"ד יש בגופו עובי הקולמוס ועוד עוקץ יואל ממנו למטה וא"כ ע"כ לא נשאר בין רגל השמאלית לגג הה"י עובי הקולמוס שהרי בנהוג שבכתב רגל הימנית של ה"י ארכה ב' קולמוס וכמש"כ ב"י בשם

סימן ח

ובמ"ב סי"ג, בבה"ל ד"ה האות, כתב שאם יש שיעור אות עד הנקב כשר ונקב תוך שיעור אות הניח בל"ע, ולמש"כ אין מקום לחלק בין יש שיעור אות בשריטה שמאל הנקב ליש שיעור אות עד הנקב, דאפי' יש שיעור אות עד הנקב מ"מ שם אות על כולו וחשיב מנומר ואם אנו סומכים על דברי המאירי דהא דאמר אביי האי קילפא צריך למצדקי' אינו אלא משום דהנקב קדם הכתיבה, שמעינן דאינניקב לאחר הכתיבה כשר אף בתוך שיעור האות, דאי תוך שיעור אות פסול שפיר צריך למצדקי' ואין ראי' דלאחר שיעור אות פסול קדם הכתיבה.

ונקב קדם הכתיבה בין תוך האות בין אצל האות בין בצדו ובין בסופו יש לפסול מדברי המאירי בודאי, ואין זה ספק.

אח"כ ראיתי דמההיא דאמרו כל נקב שהדיו עובר עליו אינו נקב אין ראי' כל כך דנקב פוסל מדין חסרון מוקף גויל, די"ל דחיישינן שיזדמן הנקב בקו"ש של יו"ד או ברגל היו"ד שבאל"ף ובשי"ן ובצדי"ק וכיו"ב, ולפעמים עביו רק כרוחב נקב שהדיו עובר עליו, ואי חשיב נקב נמצא שנפסק האות, וכן מבואר בסו"ע סי"ג דנחלק האות לשתיים, והמאירי לשיטתו דסובר דאפי' נפסק האות אם התינוק קורא אותו כשר וא"כ ע"כ מוכח לחלק בין ניקב קדם הכתיבה לניקב אח"כ אבל למאי דקיי"ל כהמרדכי דנפסק האות לעולם פסול, אין ראי' דניקב מתחלתו יפסול משום חסרון מ"ג, ולמש"כ לק' דאם הנקב ממלא את כל האויר פסול אף בניקב לאחר הכתיבה י"ל דהא דאמר כל נקב שהדיו עובר עליו אינו נקב

(א) מנחות כ"ט א' אם נשתייר בו כשיעור או"ק כשר, הב"י סי' ל"ב הק' הא אמר לעיל כל אות שאין גויל מוקף לה מד' רוחותיה פסולה, ותיירץ דהתם לאפוקי אות הנוגעת בחברתה, אבל נקב אינו פוסל, ותימא דהא אמר לק' ל"ה א' האי קילפא דתפלין צריך למצדקי' כו' וכן אמרו שבת ק"ח א' כל נקב שהדיו עובר עליו אינו נקב אלא נקב דנקב שהדיו אינו עובר עליו פוסל, והב"י הביא שכן הק' המאירי וחילק בין ניקב לאחר הכתיבה לניקב קודם הכתיבה, ואפשר דניקב בתוך עובי האות גרע טפי דהוי מנומר ולא חשיבא כתיבה תמה וכדאמר טעם זה בגמ' שם ואין זה ענין למוקף גויל, מיהו המאירי מפרש דניקב בתוך עובי הדיו נמי אי לא בעינן מוקף גויל היינו מחשבינן השריטה שמאל הנקב לאות ואין יתרון הדיו שבצד שני של הנקב מקלקל את האות אלא משום דבעינן מוקף גויל וצריך לחשוב את כל הירך לירכו של האות וחסר כאן כתיבה תמה.

ונמצינו למידין לדינא שאם ניקב תוך ירכו של אות והדיו מקיף את הנקב לתירוצ' א' שבז"י פסול אף בניקב אחר שנכתב, ולדעת המאירי כשר, ואם כתב על הנקב לכו"ע פסול ונראה די' להכשיר כיון דהדבר מבואר במאירי להכשיר, והלא אי אפשר לנטות מדברי הראשונים אלא בדבר התמי' לן, אבל לא בסברא בעלמא, ועוד דחילוק בין קודם הכתיבה לבין אחר הכתיבה מבואר בירו' בנגיעת האותיות ונהי דהתם נקטינן דלא כהירו' כמש"כ לק' סק"ב מ"מ בנקב שפיר מחלקינן.

מהמבואר בשו"ע בראי' מכרעת, וכאן יש לדחות ולקיים דברי השו"ע ברגל הד' מזומאמת, אבל ביש שיעור ד' קדם שהגיע לסוף הקלף באמת כשר, ומיהו יש מקום לומר לסוף הקלף גרע מפגע בנקב תוך הקלף, ואף אם האריך הד' לאחר שסילק ידיו פסול, ועי' סק"ג.

ג) כתב המ"צ סט"ז בזה"ל ד"ה ואח"כ, בשם הגו"ב והדה"ח דהא דאמרו נקב לאחר הכתיבה אינו פוסל הוא דוקא בנשאר מעט קלף בין אות לאות אבל אם הנקב ממלא כל האויר שבין אות לאות פסול אף בנעשה אחר הכתיבה, והם דברים מסתברים דזה שאין הנקב פוסל לאחר הכתיבה ופוסל בשעת כתיבה הוא ענין מחודש ואילו לא היתה לנו ראי' מכרעת על זה היינו פוסלין אף בניקב לאחר הכתיבה, והראי' המכרעת היא מהא דאמרו ניקב ירכו ונשתייר או"ק כשר, וזה אינו מכריע אלא בנשתייר עדיין קלף אחר הנקב, והטעם, דחסרון נקב הוא מחמת שאין ניכר איפה גמר האות דבגויל מקיפה גמרה ניכר, ולורתה מסוימה, אבל בנגמר אכל הנקב עין הרואה מספקת דלמא נחסר מקצת האות, ולפ"ז יש לחלק בין נשתייר מקצת קלף ללא נשתייר דבנשתייר קלף אף אם נמלא את כל הנקב דיו אכתו איכא ריוח בין אות לאות אבל בנקב הממלא את כל האויר מראיתו מספקת דלמא נפסק מקצת האות ובמקום הנקב היה המשך האות והו"ו ב' האותיות אות אחת דב' אותיות הנוגעות פסולין משום דנחשבות כאות אחת בצורה חדשה, ואין לנו ראי' להכשיר זה לאחר הכתיבה למאי דקיי"ל דנגיעת ב' אותיות פוסלות לאחר הכתיבה.

ובאמת לפ"ז יש לפסול בנגמר הד' בסוף הקלף אפי' האריכו אחר שסילק ידיו דהתם נמי הוי כמלא הנקב כל האויר, ומיהו י"ל דסוף הקלף עדיף שאין הצורה חסירה כל כך כיון שאין כתב אחר לפנינו, וכבר הכריעו אחרונים ז"ל לאיסור כמש"כ ב"י, אבל מה שחילקו בין האריך בשעת כתיבה להאריך לאחר שכבר סילק ידיו ז"ע דהא בירו' מבואר דכל שנגמר שיעור אות בהכשר מקרי לאחר כתיבה וכמש"כ לעיל, ואפשר משום דקשה לעמוד על אמרם שיעור רגל הד' ועושין עד שיואל הספק מלבד, והלכך אי אפשר להכשיר באינו מוקף גויל דלמא הוא שיעור מזומא.

ד) זה שאמרו כל אות שאינה מוקפת גויל כו' אין כאן הלכה מיוחדת של היקף גויל, אלא בהיות שזורת האות נעשה לעולם ע"י ב' השותפין הדיו והקלף גדרו חכמים מה דמפסיד לורתה ומה דאינו מפסידה, והלכך יש כאן מדרגות חלוקות בענין הקפת גויל, וכמש"כ לעיל, שיש חילוק בין נגיעה לנקב, ובין נקב מאות לאות לנקב מועט, וכן נגמרה האות בסוף הקלף נידון בפ"ע, ולפ"ז יש מקום לומר דניקב תוכה גרוע טפי שגויל שמצפנים הוא מעיקר האות, והלכך לדעת הפוסלין ניקב תוכה פוסלין אף בניקב אחר הכתיבה כמבואר בלשון הטוש"ע, מיהו בניקב כל תוכה הוי כנקב המגיע מאות לאות דפוסל לאחר הכתיבה אפי' בנקב מבחוץ, אלא

היינו כשהנקב ממלא בין אות לאות דחשיב כגויל, ולפי זה אין לנו מי שפוסל בנקב בעובי הכתב יותר מנקב בלד הכתב.

ז) ואות הנוגעת בחברתה, נראה דאף לאחר הכתיבה פסול, שהרי בירו' מכשיר לאחר שכבר נגמר האות, והמרדכי כתב דלא קיי"ל כן דגמ' דידן לא ס"ל הכי דאמר סתם כל אות שאינה מ"ג מד' רוחותיה פסולה וכתב ב"י שזו דעת כל הפוסקים שלא חילקו בדבר, ואם איתא שאין פסול זה אלא קדם כתיבה, ולא דן המרדכי אלא בשעת כתיבה לאחר שנגמר שיעור האות והוא מאריכה עד שנגעה בחברתה אין כאן שום ראי' דגמ' דידן פליגא אירושלמי, דשפיר י"ל דזה מקרי לאחר כתיבה ולא אצטריך לחשמעין כשם שלא השמיעונו עיקר דין של נגיעה לאחר כתיבה, אלא ודאי כונת המרדכי דגמ' דידן משמע דכל שהאות עכשיו אינה מ"ג פסולה ואין חילוק בין קדם כתיבה לנעשה לאחר כתיבה, ולפ"ז הא דאמר ר"י כל אות שאמ"ג מד' רוחותיה פסולה, לא איירי בנקב אלא לענין שלא תגע אות בחברתה, שפסול זה גרע טפי שחסרה עיקר לורתה שגמרה כחילו שתי האותיות אות אחת, וכשנגמרה האות אכל נקב נמי פסולה הוא משום שלא הוקבעה לורת האות דכשקלף מקיפה מד' רוחותיה הרי לורתה נכרת היכרא גמורה אבל כשנקב בצדה אין גבול האות מסומן שאפשר שנגמם האות, ומ"מ נגיעה גריעא טפי שפוסלת אף לאחר כתיבה משא"כ בנקב, ובגמ' אמר כתב אחד מעכב לא פירשו למעוטי נקב אלא למעוטי נגיעה, דלשון עיכוב נופל טפי על דבר המעכב לעולם דלעלו לא חשיבא אות, ולשון כתב אחד דתנן אינו ר"ל דאע"ג דהפסול אינו אלא באות אחת דזה פשיטא וכדאמר בגמ' בקו"ו של יו"ד, אלא ר"ל הלכה של האות ר"ל שיהא האות ניכר ומסוים מעכב, וכדפרש"י פס.

ובמ"צ סט"ז בזה"ל ד"ה כשנכתב, הביא כן בשם דבר משה והגרע"א, והדה"ח חולק וס"ל דהוא ספיקא דדינא ובמ"צ הסכים עמו, וחילי' מהא דאיתא בשו"ע שם ברגל הד' המגיע לסוף הקלף מתחלתו פסול, ומבואר דאם אחר הכתיבה האריך הד' עד סוף הקלף כשר וכדין ניקב אחר שנכתב בכשרות. וקשה דבהאריך הד' בשעת כתיבה נמי מסתמא לא איירי כשרגל הד' בשיעור מזומא, וא"כ כבר הוכשר הד' קודם שהגיע לסוף הקלף ולמה הוא פסול, וע"כ לומר דכל שלא סילק ידיו מהאות חשיב כנפסל מתחלתו, וקשה דהא בירו' מבואר דנגע הוי"ו לנו"ן למטה כשר כיון שכבר הוכשר האות, וע"כ ל"ל דגמ' דידן פליגא מדסתם כל אות שאמ"ג מד' רוחותיה פסולה, ואם איתא דגמ' דידן ס"ל דנגיעת אות באות פוסלת אף בנגעו לאחר שסילק ידיו, א"כ לא מצינו דגמ' דידן פליגא אירו' בזה דאמרו בירו' דאין חילוק בין סילק ידיו ללא סילק, וא"כ בנקב דמכשרין בנעשה אחר הכתיבה יש להכשיר אף בהאריך הד' עד סוף הקלף, ואמנם למש"כ לעיל דברי הד"מ והגרע"א מוכרחים, ואף אם דבריהם נגד השו"ע מצינו הרבה פעמים לרבותינו האחרונים ז"ל הגוטים בהלכה מהלכות

דמיירי ללא נשתנה אורת האות למ"ס וטי"ת, אלא שהיתה ניכרת שהיא נגיעה, ולפי' הרשב"א לא הוזכר בירו' דין גרידא דמה שאמרו בירו' מלמטה כשר היינו בלא גרידא, אלא לפי טעמו של הרשב"א ילא לן דמלמעלה לא מהני גרידא, אבל מדברי הסמ"ק נראה שפי' מלמטה כשר היינו בגרידא, ועוד מצואר מדברי הסמ"ק דאפי' נפלה טיפת דיו ואין האות נכרת עכשיו כלל מ"מ מהני גרידא כיון דהאות נכתבה מתחלה בהכשר.

אבל דעת הרא"ש והמרדכי דהירו' מכשיר מלמטה אפי' בלא גרידא דסבר דאין צריך מ"ג אלא בשעת כתיבה וגמ' דידן פליגא שאמרו כל אות שאמ"ג ד' רוחותיה פסולה ולא חילקו בין שעת כתיבה לבין אחר כתיבה, ומסיק ב"י דזו דעת הרי"ף והר"מ שלא חילקו בדבר והכי נקטינן.

ו) ואחרי שלא הוזכרה דין גרידא בירו', הכריע הרא"ש דבנגיעה שלא נשתנה אורת האות סגי בגרידא אף בנגיעה שנעשה קדם גמר האות, אבל נגיעה ששיתנה אורת האות לא מהני גרידא אף בנגיעה הנגיעה לאחר כתיבה, ואין לנו מקור נאמן להתיר גרידא בנגיעה קדם שנגמר האות והרשב"א פי' הירו' דלא מהני גרידא, אבל כבר הכריע בשו"ע כהרא"ש. [ואח"כ ראיתי בזה"ט הביא בשם אה"ע שחולק בזה].

וכ' צמ"צ ס"ק ע"ט בשם אחרונים ז"ל דה"ה אם גג האות או רגלה או אלה בסוף הקלף מהני גרידא, ולמ"כ צמ"צ ס"ק פ"א דאם כל אורך האות דבוקה לחברתה לא מהני גרידא י"ש מקום לומר דגם באורך כל האות בסוף הקלף לא מהני גרידא, אמנם אחרי שגמר האות בסוף הקלף אין פסולו ברור כל כך, וכמ"כ לעיל סק"ג, וכבר הכריעו אחרונים ז"ל להכשיר בגרידא י"ש לנו על מה לסמוך.

צצ"י הביא פלוגתת הרד"ך והרלב"ח צמ"ס פתוחה שנסתמה, לדעת הרלב"ח סגי בגרידת החרטום ר"ל הוי"ו, ולדעת הרד"ך צריך למחוק גם הנו"ן, וטעם הרלב"ח דהרי לעולם מותר לכתוב חזי אות היום וחזי אות למחר, ואח"כ אם מוחקין את החרטום ונשאר הנו"ן שהוא חזי המ"ס הנכתב בתחלה בכשרות חזר להכשירו ואפשר לגמור עכשיו חזי אות השני וא"ת א"כ ליסגי בהסרת הסתימה שהרי נכתבה האות בכשרות קדם שנסתם המ"ס, ז"א דא"כ חזרה האות לכשרותה במחיקה ולא בכתיבה, אבל כל שמחק מקצת האות עד שנפסלה וחוזר וגומרה מקרי כתיבה, ואפי' לדעת הסוברין שאם נפל דיו ונעשה חזי אות אין לגמור חזי השני של האות וכמ"כ צמ"צ ס"ק ס"ז, הכא עדיף שגם חזי הראשון נכתב בכשרות, ודעת הרד"ך דבשעה שנסתמה המ"ס בטלה כתיבה הראשונה לגמרי, ואי אפשר להכשירה במחיקה והו"ל חק תוכות, והצ"י הסכים להרלב"ח וכן סתם בשו"ע.

וצרי"ש שעשאו דלית כתב צ"י דלא סגי במחיקת הגג לחוד או הרגל לחוד אלא צריך למחוק הכל כהרד"ך, ובט"ז פי' דבריו דצמ"ס כותב הסופר צב' כחות תחלה הנו"ן ואח"כ הוי"ו אבל הד'

דבירו' מצואר דאפי' נקב מאל אחד בתוכה פוסל כמ"כ בזה"ל, ובזה י"ל דתוכה חמיר טפי, ומודה הירו' דבחוז אינו פוסל לאחר הכתיבה.

דינים העולים. ניקב לאחר הכתיבה אלא האות ואין הנקב מגיע לאות אחרת כשר, הגיע לאות אחרת פסול, היה הנקב בשעת כתיבה פסול אף שאינו מגיע לאות אחרת, היתה האות נוגעת בחברתה פסול אף אם נעשה לאחר הכתיבה, היה האות מגיע עד סוף הקלף פסול, ודוקא בשעת כתיבה, דזימנן דלא היה בו כשיעור עד הסוף.

ניקב תוכה תלוי בתרי ליסני דרש"י שאם תוכה ממ"ש ע"כ גמ' דידן פליגא אירו', ואין לומר דגמ' דידן איירי במקצתה אבל בכולה פסול, דא"כ הוי מפרש לה, ועוד דבירו' פוסל אפי' מקצתה ואפי' ניקב אח"כ, וע"כ לדעת הירו' בתוכה נפסדת האות טפי וכיון דבגמ' דידן לא ס"ל הכי ומכשיר תוכה אין לן לחדש דבכל תוכה פסול מכה הירו', אלא שעדיין י"ש מקום לומר דנקב בפנים הוי כנקב בחוץ וכל שהנקב מגיע מקו לקו פסול כמו בנקב המגיע מאות לאות, וזה אפי' ניקב לאחר כתיבה, וקדם כתיבה אפי' במקצת פסול כל שנוגע באות, וי"ש מקום לומר דכיון דלא אמרו בגמ' דידן אלא מ"ג מד' רוחותיה, משמע דבפנים א"ל, ועוד דנקב תוכה משמע אפי' כולה וע"כ דתוכה קל טפי, וא"כ אין לנו מקור לפסול קדם כתיבה, ובשו"ע משמע להחמיר בניקב כולה וא"ה, אולי ז"ל בניקב תוכה אפי' לאחר כתיבה.

ה) צ"י סי' ל"ב הביא דברי המאירי, שמפרש ניקב ירכו היינו שנחסר עובי הדיו, ונשתייר או"ק היינו שריטה מועטת דאין שיעור לעובי האות, ולפ"ז הא דאמר ואם לאו היינו שלא נשאר כלום וזו מלתא דא"ל לאשמעינן אלא משום דאמר אם נשתייר כו' סיים ואם לאו.

סם הביא דברי הרשב"א צפי' הירו' דאמר עירב האותיות מלמטון כשר ומלמעלן פסול ומפרש כגון שנגעו נ"ו של ארצנו אם נגעו למעלה לא הוי הוי"ו מעולם בהכשר פסול, אבל אם נגעו למטה הרי הוכשר הוי"ו קדם שנגע כשר, ופי' הרשב"א דלפיכך כשר אע"ג דהשתא אין כאן אורת וי"ו שלמה, משום דכיון דאזי מחיק לה להנגיעה כשר חשיב כראוי לבילה שאין צילה מעכבת, ואין הדברים כפשוטן, דאין זה ענין לראוי לבילה דהתם אין הבלילה אלא למנוה ולא לעיכובא, אלא אמרו חכמים שאם אין המנוחה ראוי' כלל למנוה צילה פסולה אבל הכא אין כאן אורת וי"ו, ואיך יוכשר מפני שאפשר לשנות את האורה שלפנינו ולהעמידה על אורה מתוקנה, אלא כונת הרשב"א דלפיכך הכשיר הירו' מלמטה דכיון דעיקר האות שמה עליה גם עכשיו שהרי אם ימחק הנגיעה כשר ולא חשיב חק תוכות, א"כ ע"כ אות היא, ומיהו בנגע הוי"ו למעלה אי אפשר לחול עליו שם אות בתחלה, ואם בא לחקנו לא סגי במחיקת הנגיעה, אלא צריך למחוק כל הוי"ו, והלכך פסול ומה שהזכיר הרשב"א ראוי לבילה שיגרא דליסנא הוא, ונראה

את העין לחשבה לאות אחת, והלכך כשנראה לב' אותיות לא יועיל מה שהתינוק מחברו בקריאתו, כיון דראוי היה לתינוק לקוראן לשתיים, ואין הדבר מוכרע כל כך ד"ל לעולם התינוק מכריע דהרי במקום שנראה שכן ב' אותיות גם התינוק לא יקרא אות אחת.

ומלשון השו"ע שכתב ד"י שכתב יו"ד נו"ן כו' נראה שתלוי לפי ראות העין ואין זו כלל דלד"י גרע אלא עיקר תלוי לפי נטיית כל חלק, וכן משמע במש"כ בסיפא יו"ד שעל השי"ן ולכאורה הרי זה יו"ד ועי"ן דרישא, אלא הכל לפי טביעות העין, והעיקר אם צעינינו שנפסד אורת האות לא מהני תינוק, וכ"כ צב"ה"ל, אבל מה שתלה הדבר בגודל ההפסק אינו מוכרע, שאין לנו שיעורים בגודל ההפסק, ואין לקבוע כאן ב' הלכות, ניכר להדיא חד שיעורא, וניכר בהסתכלות שיעור שני, דבר שלא הוזכר בגמרא ובפוסקים, וכל הפסק הניכר לעין חדא הוא, אבל הכא בהכרעת המבט הדבר תלוי, ובמקום שצפירודן נעשו ב' אותיות טבעת ההכרעה לשופטן לב' אותיות, יותר מפירוד של אלה וכיו"ב.

והנה בחי"ת שאין החוטרא נוגעת הביא ב"י סי' ל"ו בשם מ"כ דאפי' תינוק קוראו לב' זיינין מותר לתקן, נראה דעתו ז"ל דמהר"מ לאו דוקא תינוק נקט, אלא דבליכא תינוק אפשר להכריע דעתו של תינוק, והלכך בחוטרא של חי"ת שאין התינוק רגיל בה הרי אין כאן תינוק ויש להכשיר כיון שנראה לו שיהיה אות חי"ת והיינו כשההפסקה מועטת וזו מקרי אינה ניכרת להדיא ולוא היה תינוק רגיל בה היה קוראה חי"ת, ואפשר דהמ"כ לית לי' הא דחידש הרי"א דיו"ד של ד"י, אבל י"ל דחוטרא מראה שאין כאן ב' זיינין אלא חי"ת ומודה זה הרי"א.

(ח) **סי' ג' יהי** הקלף שלם כו', במ"א בשם הב"ח דאפי' נשאר נקב דק כשר, ובט"ז כתב שלא יהא נקב כלל, והדברים סתומין, ויש כאן ב' ענינים, אחד כשקו האות עב והנקב בצמצע עביו או בצדו, ובזה הנידון בפסול היקף גויל, ובזה יש להכשיר כיון דבשעת כתיבה הדיו עובר עליו וסותמו, ואם נפל הדיו אח"כ הו"ל כניקב ירך האות לאחר כתיבה דכשר, ואמנם אם קו האות דק כל כך שכל האות נפסקה לשתיים ע"י הנקב כשנפלה הדיו, ובזה נראה דפסולה, דלא אמרו כל נקב שהדיו עובר עליו אינו נקב אלא שהנקב הוא כקלף, אבל לא עדיף מקלף ואילו היה קלף במקום הנקב ונפסק הדיו הרי היא פסולה כדלקמן סכ"ה, כמו כן בנקב פסולה, ועיקר הדיו בנקב שהדיו עובר עליו היינו שיהא דינו כנקב ולא כקלף וממילא אפי' כשנסתם ע"י הדיו אכתי האות כפסוקה במקום הנקב לא חשיב כתב כיון דהדיו באויר ולא על הקלף, וכן כשהנקב בצד האות היה דין שיפסול משום חסרון מ"ג, ובזה אמרו כל נקב שהדיו עובר עליו אינו נקב אלא חשיב אוירו כקלף עצמו ואם באמת סתמו הדיו חשיב כדיו ע"ג קלף ואם הנקב בצד האות חשיב מ"ג, אבל אם נפל הדיו הרי נפסקה האות, ומה מאד תמוהים דברי המ"ב בזה, שכתב צב"ה"ל שם דהפסק בגודל נקב

כותב בכח אחד, ואין הדברים מובנים דמידי מנהגא משא"ל אית בו לשונות הדין והרי מותר לעשות אות בכחות הרבה ומותר לעשות מ"ם פתוחה בכח אחד, וסוף סוף חד טעמא לתרויהו אי נימא דבשעה שנעשה דלי"ת או מ"ם פתוחה בטלה כתיבה ראשונה ודאי צריך למחוק הכל, ואם נימא דחאי הראשון בהכשרו קיים א"ל למחוק.

ומרן קבע כן בשו"ע לחלק בין מ"ם לרי"ש, וקשה לעמוד על סוד הדבר, ולפי מה שהכריע הב"י כהרלב"ח ראוי להקל גם ברי"ש, וא"ל לגרוד רק הנכתב אחר הפסוק.

ובמ"ב ס"ק ס"ח כתב בשם הפמ"ג דלדי"ת שכתבו ה"י, לא סגי בגרירת הרגל, אלא צריך לגרוד גגו עד שיהי' ענין וי"ו, או יגרוד ירכו, ובס"ק ע"ב כתב דלדי"ת שעשאו ד' פשוטה, ימחוק כל רגלו, וכל זה תמוה דלפי מה שהשריש בס"ק ע"ה דכל שנכתב בכח אחד צריך לגרוד הכל א"כ בד' שעשאו ה' או ד' לא סגי במה שפסולו אלא צריך למחוק הכל, ובס"ק ע"ג כתב צב"ז זיינין שעשאו חי"ת, צריך לגוררם עד שיבטלם מתמונתם, וזה ג"כ אינו מכוון, שאם זיינין נעשה בכתיבה אחת צריך למחוק הכל ואם הגג נעשה בכח אחד והרגל בכח שני, אכתי צריך למחוק כל הגג או כל הרגל, וכן בס"ק ס"ז שנפלה טפת דיו כ' יגרוד קצת מהאות ויתקנו וכו' אינו לפי הכלל שכייל, אבל למש"כ לנטות משרש שקבע יהיו כל דינים אלו מכוונים.

אח"כ ראיתי צב"ה"ל ד"ה ורי"ש שתמה כן על המ"א, וגם הביא שהפר"ח והגרע"א תמחו על השו"ע דדין רי"ש שעשאו ד' ודעתם והגרע"א לא הורה לעשות רק הניח בקושיאן דמהני לבטל אורת האות ולתקנה וא"ל למחוק כל האות.

מ"ם פתוחה שנסתמה שהוזכר בשו"ע תקנתה לגרוד החרטום, נראה דה"ה דמחיקת הגו"ן מהני שהרי גם החרטום נכתב קודם הנגיעה, מיהו אם הוי"ו צריך שיגיע עד כנגד קו התחתון של המ"ם, משכחת לה שנגמר בפסול כשפגע בקו, אבל נראה דסגי בקריאת התינוק כמו בוי"ו, ובכך נסתפק בזה צב"ה"ל ד"ה כל, מיהו מה דמבואר בדבריו דא"ל מחיקת כל הגו"ן או הוי"ו, אלא כל שביטל שמו סגי, הוא רק לדעת הפר"ח דדין רי"ש שעשאו ד' וכמש"כ לעיל.

(ז) **שו"ע** סכ"ה או שהיתה אות אחת חלוקה לב' אותיות כו' ויש מי שאומר דה"ה אם חוטרא דחי"ת כו', עיקרא דמלתא דכל שיש שם אות עליה אף שאינה כתיבה תמה ופסולה מ"מ אינה מעכבת דין כסדרן שאין קפידת כסדרן רק שענינו יכתב כסדרן, אבל מה שהקפידה תורה בכתיבה תמה רשאי לתקנה, והדבר מסור לחכמים לקבוע מה מפסיד האות לגמרי, והנה הפסק מועט אינו מפסיד את אורת האות לגמרי, ושיעורו דתינוק שקוראה כתיקונה, והרי"א שהביא ב"י חידש דיו"ד של ד"י ושל שי"ן גרע מיו"ד של אלה וכיו"ב דצב"י נראה כב' אותיות יו"ד ונו"ן, משא"כ בצל"ף נהי הוי"ד נראית יו"ד אבל האלף חסר הוי"ד אינה אות כלל וזה מושך

י) שו"ע סי"ח אלף יגרור כל מה שנעשה בפסול כו' עי' במ"ב בזה"ל שכתב לחלק בין כתיבה אחת לב' כתיבות וביו"ד העליון שנגע בגג א"ל למחוק רק היו"ד, וזה תמוה מאד שלא הוזכרה סברא זו אלף להחמיר דלע"ג נכתב בכשרות מ"מ כיון דלריך לבטל אורת האות לא סגי במחאתו אלף לריך למחוק כל הכתיבה, אבל מה שנכתב אחר הפסול כל הכתוב אחר הפסול לאו כתיבה היא בין הגג ובין יו"ד התחתון, כיון דכתיבת יו"ד התחתון אי אפשר לו להשתתף בצורת האל"ף הכשרה בלא מחיקת היו"ד העליון והגג לאו כתיבה היא, וזה מבואר בב"י בפלוגתת הר"ד והרלב"ח דדעת הר"ד בב"מ שנסתם שריך למחוק גם הנו"ן ודעת הרלב"ח דסגי בגרירת היו"ד, והרי הר"ד לא מחלק בין כתיבה אחת לב' כתיבות, והרלב"ח מכשיר משום דהנו"ן נכתב בכשרות, אבל ב' כתיבות לאו טענה היא אינו נכתב לאחר הפסול, ולשון הב"י דהתם כיון שצורת נו"ן שבה נעשה בהכשר כו' הרי מבואר דגם בב' כתיבות לריך שיהא נכתב בכשרות, אלף בכתיבה אחת לא מהני מה שנכתב בכשרות, ועיקרי הדברים אם התחיל ביו"ד העליון ואח"כ הגג ובעת כתיבת הגג פגע בגוף היו"ד, א"ל למחוק את היו"ד כיון שהיו"ד כאן אין לו דין יו"ד אלף הוא מקלף האל"ף ונכתב בכשרות שפיר גורר את הגג ויו"ד התחתון וחוזר וכותב, ואם התחיל בגג ואח"כ יו"ד העליון ואח"כ התחתון, לריך למחוק ב' היודין, אבל לא הגג, וכ"ז דלא כהב"י והרמ"א בזה"ע סי' קכ"ה דמכשירי אפי' נפלה טיפת דיו ונעשה חצי האות ואח"כ השלימו, וזה סותר דברי השו"ע בזה שהלריך מחיקת כל האות ברי"ש ששאו דל"ת וכמ"כ הגרע"א.

מ"א סק"ג אם האות גדולה ונדבקה בסופה באופן שאם נגרר כו' ישאר אורת אות כשר, הכונה שנדבק היו"ד לנו"ן בתיבת תפארתנו, והנגיעה בסופו, ויש בו שיעור וי"ו עד הנגיעה, ונמצא שהיה כשר קדם שנגע, לפיכך אין הנגיעה פוסלת, וזו כדעת הרשב"א ע"פ הירוש', אבל אות הנוגעת בחברתה שצדה כגון גג הרי"ש או הדל"ת שהאריכו עד שפגע בגב האות שלאחריה פסול כיון שאות השני נגעה בגב האות שלפניה קדם שנגמרה לע"ג שיש בגג הרי"ש כדי לגרר וישאר שיעור אות.

ב"י הביא הירוש' אבל ארכך ותפארתך לריכא, ולא אתפרש מאי ספיקא איכא, מה נפשך אי סגי ברגל הד' עד הנגיעה הרי כבר נגמרה האות בהכשר, ואי לא סגי ברגל הד' עד הנגיעה ודאי פסול, ואולי באמת מספקא לי' בשיעור רגל הד' ומפני שגגו קצר מרג"ש, ניכר שהוא ד' ולא רי"ש אף ברגל קצר.

ויש לעי' בארצנו שנגע וי"ו לנו"ן מלמטה למה כשר נהי דמ"ג אינו פוסל בנעשה לאחר כתיבה, אבל שינוי אורת האות פוסל כדלית' סי"ז, והבא בנגיעת וי"ו לנו"ן מלמטה נעשה ט', ואמנם נו"ן אינו דומה כלל לב' של טי"ת, וניכר שאינו טי"ת.

יח) מ"א סי' ל"ו סק"ג, כתב בשם הרמ"ע שאם התגין נוגעין זכ"ז או שאינן נוגעין באותיות פסולין ולשון פסולין משמע שהתגין

שהדיו עובר עליו, אינו הפסק, ללא גרע מנקב שנפל הדיו, ומבואר שפי' דברי הב"ח והמ"א אפי' בקו דק שנפסקה כל האות לשתיים כשר וזה דבר שאי אפשר, והרי בזה"ל שם פוסל הפסק שאינו ניכר להדיא אלף ע"י הסתכלות, וזה ודאי דיו עובר עליו.

והלכך אפי' הפסקה דקה פוסלת, ובס"ת יש ללדד להקל משום דעת הר"מ דמוחר לקרות בפסולה, כמבואר סי' קמ"ג, והבא עיקר האות קימת במקום שתינוק קורא אותה כהוגן, שהרי אינו פוסל משום שלא כסדר, ומשום דעת המאירי שהביא ב"י סי' ל"ב דמפרש הא דמנחות כ"ט א' ב', דמטרף גם מה שלמטה מן הנקב בזמן שהתינוק קורא כהוגן, וזה אפי' ניכר להדיא ההפסק.

ט) ובנגיעה אות לאות, אם הנגיעה נעשה לאחר שנגמרה האות כמו ו' לנ' למטה המבואר בירו' יש להקל בס"ת משום דעת הר"מ בפסולה, ומשום דעת הרשב"א דנקטו לדינא כהירו' אבל בנגיעה למעלה פסול, ואם אות של שיטה עליונה נוגעת בשיטה תחתונה או של תחתונה בעליונה, היא בחזקת שהנגיעה קדמה לגמר האות, שאם ד' של עליונה נוגעת בשיטה תחתונה הרי אות של תחתונה נגעה ברגל הד' קדם שנגמרה, ואם אורח הל' נוגע בעליונה לא נגמר הל' קדם הנגיעה.

ובב"מ צ"ב סי' קמ"ג סק"ה הביא דיש מקילין גם בנגיעה קדם שנגמרה האות, משום סברת הרשב"א שהראוי למחוק אין מחיקה מעכבת, ואינו מובן שאם ננקוט פי' הירו' כהרשב"א הרי מפורש בירו' דמה שנכתב אחר הנגיעה לא מהני מחיקה, ולא מצינו בגמ' היפוך מזה, אלף שהחולקים סוברים דבגמ' דידן שסתמו כל אות שאמ"ג פסולה משמע אפי' נעשה נגיעה אח"כ פסולה, אבל א"כ הדין נותן דלא מהני מחיקה אף בנעשה אח"כ, או דלא אמרינן ראוי למחיקה כמחוק דמי, ודעת הרא"ש דמהני מחיקה ומ"מ פסול, ומפרש דהירו' דמכשיר בנגע אח"כ ס"ל דכל שנכתב בכשרות אין נגיעה פוסלת, וא"ל מחיקה כלל, ובה נקטינן דגמ' דידן פליגא ולעולם לריך מ"ג, וממילא לית לן כאן סברא ראוי לבילה, וכשם דנגעה קדם שנגמרה פסולה ה"נ בנגעה אח"כ, ואין כאן שום דל להכשיר.

מ"א סי' ל"ב ס"ק כ"ז כתב בד' המגיע לסוף הקלף מהני גרירא, ומלשון הרלב"ח שהביא ב"י לא משמע כן שכ' שפסלם ורהיטת הדברים שאם היה מלריך גרירא היה מזכירו, ומשמע דפסלן לגמרי, ואע"ג דבאותיות הנוגעות מהני גרירא אות שכלתה בסוף הקלף גריעא טפי וכמ"כ לעיל סק"ו, ומיהו למש"כ לעיל סק"ג שאין דברי הרלב"ח אלף בשיעור מלמטה או ספק מלמטה נחא דלא מצי גריר ל' ודברי המ"א בשיעור מרווח, ועי' לעיל סק"ו, שעיקר הדין אינו מוכרע, דלע"ג דבחד דל נקב קיל מנגיעה דנקב לאחר שנכתב בכשרות אינו פוסל ונגיעה פוסלת, מ"מ לענין תיקון של מחיקה י"ל דנגיעה קילא טפי, שהאות ניכרת בפני עצמה וניכר שאין הנגיעה מן האות, אבל באות שצדק הקלף אין ניכר סוף האות, ואפשר שצורתה היתה מארכת עד שנתנתה עיקר צורתה.

כהוגו, ואיך יתכן שיחדש הרמ"ע דינים בלא שורש בגמ' ובפוסקים ולא ידון עליהם כלל וכאילו הם מובנים לכל, אבל למש"כ לעיל הם מכוונים ומיושבים.

והצרינו כדעת ה"א שהביא המ"צ סי' ל"ו ס"ק י"ג ודלא כהלכו"ש שהביא שם, ואח"כ ראיתי בדברי הרמ"ע ונראה מדבריו ז"ל דפוסל הפרשיות, גם נראה מדבריו שאל מתחלה לא נדבקו התגין אף שכתבן סופר מומחה פוסלן, והדברים בלתי מובנים וכמש"כ לעיל, ואחרי שהפסקת התגין היא מילתא דשכיחא טובא, ואם זה פוסל את התפילין והמזוזות, הרי ענין זה חמור מאד, ולא משתמיט שלא יזהירו בזה הפוסקים ולכן נראה דלא ס"ל הא דרמ"ע, שו"ר במדרכי בה"ק ס"פ הקומץ כתב להוכיח דאין חסרון תגין פוסל מדלל תני ל' תנא כי היכי דתני היקף גויל, ומדלל אישתמיט שום אמורא לאשמועינן פסול תגין, וכל הני דיוקי אפשר למידק בהפסק רגלי התגין שזה חידוש גדול ואם המדרכי דייק כן מן הגמ', כש"כ דאנן אית לן למידק מן הפוסקים אשר מסרו נפסם לפרש לדורות שנתמעטו הלצבות כל הלכה והלכה כללותיה ופרטותיה, וסתמו דהתגין אין מעכבין ואם היו הפסקות פוסלות מלתא דשכיחא טובא ודאי היו מכירים ראשית חובתם לפרש ולזוהר עלי, וגם אז היו צריכים לפרש דין נפסק אחר הכתיבה, אלא ודאי שדעתם דדין נפסק לא גרע מלא זיין כלל, ולא עוד אלא לפי דעת ר"ת וס"פ דתגין מעכבין נראה דאם ההפסק מועט וניכר הדבר שהן תגי האות כשר, וכדין הפסק באות עצמו שדעת המאירי שכל שהתינוק קורא כהוגו כשר ואף לדעת החולקים מודים שלא נפסל משום שלא כסדרן דמ"מ שם אות עלה א"כ ה"נ שם תג עלה ונחשב מגוף האות ודין כתיבה תמה שהצריכה תורה תמימות יתירה אפשר דלא נאמר על התגין, וכש"כ להפוסקים דסברי דאין התגין מעכבין ודאי לא קרינן בזה כתיבה תמה, וכל שהקורא מלפני קיים גם מאות תגין.

פסולין, אבל הפרשיות כשרין כדין אין לו תיג, ואע"ג דהן כאותיות בין שיטה לשיטה מ"מ לא מצינו דמפסל בהכי, ובפרט בתגין שניכרין שהן תגין רק שהן כתובות שלא כדין, תדע שסיים שאל ידוע שכתבן מומחה תלינן שנפסקו אחר כתיבה ומכשירין, ואם כל הפרשיות פסולין לא מסתבר להכשיר בנפסקו קדם שחזר וחזרו, ומה דפסלן בכתבן בלתי מומחה, נראה דכיון דהסופר לא ידע שהן חלק מהאות, וסבר שאינן צריכין ליגע חסר כאן לשמה שהרי לא סבר לקדשן לשם האות של שטטנ"ז ג"ץ רק סבר שהן כתב בפני עצמן, וממילא אין כאן תגין ואי אפשר להשלימן, ולפיכך ראוי למוחקן ואע"ג דאם נכתבו בלא תגין מכשירין ולא מטרחינן ל' לחזור ולעשות תגין מ"מ כאן שיש כאן כתיבה בפסול יש למוחקן משום ואנוהו, אבל בכתבן מומחה הרי נכתבו בכשרות ואפשר לחברן כשר ואע"ג דהשתא לאו תגין הן מ"מ לא מפסדי בנזיל הספר, ונראה לפ"ז דאם נמלאו ההפסקות רק במקומות מפוזרות כשר שהרי נתגלה שכתבן סופר מומחה ותלינן שנפסקו, ואפי' אם עינו של הסופר הטעתו ולא חיבר מתחלה כשר, ואפשר לחברן עכשיו והלכך כשר אף שלא חזרו, ואם קוי התג נגעו זב"ז נמי מסתבר דרשאי לגרור נגיעתן ולחזור ולחברן כיון שעד הנגיעה נכתבו בכשרות והלא השו"ע מיקיל לגרר אף בנגעו למעלה, ואע"ג דשאר נגיעות עדיפי שהנגיעה דקה, והכא כל קוי התג דקים, מ"מ נראה דאין להחמיר בתגין, וכל זה באירע כן באיזה מקומות אבל אם כתבן כולן כן חזינו שכתב מתחלה ע"מ לחברן זל"ז וזה מפסיד כונת לשמה וכמש"כ לעיל.

ולא יתכן לפרש דהרמ"ע מחלק בין היו מחוברין ונפסקו ללא נתחבר מעולם שאין שייך לחלק בכך אלא בהקפת גויל, ד"ל דלא נאמרה אלא בשעת כתיבה, אבל הפסק ע"כ מחלק בין ב' הכתיבות, ואם פסול בתחלה פסול בסוף, והרי בנפסקה האות פסול אף בסוף ולדעת המאירי כשר גם בתחלה כשהתינוק קורא

סימן ט

הראש כזה ואין זכר לעיקום זה אלא צריך קוץ ממנו וזו פי' הא' שהביאו תוספות והרא"ש ומש"כ המדרכי לעיל בשם סמ"ק דסומכין על הקרנות ר"ל שמבליטין הקרנות קתא. מדרכי סי' תתקנ"ג, אין ראוי מכאן לאימא ע"י מחיקת הסכין אחרמי שעשה זיונין, ר"ל כשמחך את החטוטרת נכנס מעט בעובי הראש ונשאר קוץ בזיין זה ובזיין זה, אבל עדיין צריך חריץ שני וע"י ב' חריצים נעשה ג' קולין למעלה, וז"ל דנעשה בסכין עוד חריץ בזיין זה ובזיין זה, ויש לעי' למה דקדק דאיתרמי דעשה זיונין הלא אפשר לפרש דאירי דעשה זיונין בכוונה, ואפשר דא"כ חייב על עשייתו הזיון וחשיב כותב, או דא"כ הו"ל בגמ' לפרש ולכך ניחא ל' לפרש דאחרמי, ואפשר שכוונתו ז"ל שהיה חריץ בראש הזיין והיה קוץ בימין הזיין הימני וקוץ בשמאל הזיין השמאלי וע"י חקיקת החטוטרת נעשה חריץ שני בזה ובזה ונעשו ג' זיונין, והיה

לא) מנחות כ"ט ב' א"ר שבעה אותיות צריכות ג' זיונין, רש"י פי' כאן ובשבת ק"ה א' דהן בימין ובשמאל ולמעלה ובתו' הביאו עוד פירושים ואנו נוהגים כולם למעלה, ובהגה"מ פ"א דה' תפילין הביאו דברי הרא"מ וז"ל שלא יעשה ראשו עגול אלא משוך שיהא לכל ראש האות ג' פנים וראיתי כו', והנה אין כונתו ז"ל דלא בעינן כלל זיונין אלא זיית מרובע דא"כ הוי מסיים לא עגיל אלא מרובע, ועוד דמרובע משמשין בגמ' בלשון מרובע אלא כונתו ז"ל דהני ג' זיונין אינם על הראש כעין זיין אלא ג' הזויות החיצוניות מולאין מהן קוץ כלשהו, ואפשר דזה שהביאו התו' מנחות כ"ט ב' ד"ה שטטנז, והרא"ש ה' ס"ת סי' ט"ז י"מ השנים ללד שמאל אחד מלמטה ואחד מלמעלה ואחד ללד ימין, וזהו רמ"ב ז"ל דביאורו למדרכי פ' הקומץ תתקנ"ג. נראה דפי' דעשה מרובע והיה קשיא ל' דהו"ל לומר מרובע ולא ל' זיונין, ופי' דצריך לעקם

(ב) ר"א"ש מנחות ה' ס"ת ס' י"ב ואפשר דקוואו ש'ל יו"ד ד'פ' הקומץ היינו תג ש'ל מעלה ויו"ד כפוף היינו רגל ימיני, ובהגה"מ שם סיים דאילו ש'ל שמאל קרי ל' נקודה לעיל, והנה כונתם לדגינא ודאי כל תלתא מעכבי רגל הימיני ונקודות ש'ל מעלה וש'ל מטה שהרי שתי הנקודות נזכרין בפסיקתא, ונקודה התחתונה הוזכרה בגמ' דידן כדאמר מפני מה כפוף ראשו דהיינו לל' ש'מאל לל'ד ימין קרי רגלו כמש"כ הרא"ש אלא אחרי שי'ש לנו ב' קוץין אחד למעלה ואחד למטה אין לנו הכרע איזו קוואו ש'ל יו"ד המוזכר בגמ', וכן יו"ד כפוף דבפסיקתא כיון דלא הוזכר שם ראש יו"ד י"ל דקאי על רגלו, מפני דנקודה למטה כבר הזכירה, ומ"מ לא הכריעו בשביל זה דאפשר דרמזו בנקודה ב' ענינים, ומה דקרי לה לעיל נקודה ובסוף קרי ל' יו"ד כפוף אין קפידא שהן ב' בחינות, והנה דרך החכמים להגדיל תורה לפרש כל מה שראוי להסתפק, ומ"מ י'ש כאן ספק לדגינא דבתו' משמע דפסיקא להו דקוואו ש'ל יו"ד היינו קוץ שלמטה דלמעלה קרי תג, ועוד דקוץ שלמטה הוזכר בגמ' דידן אבל קוץ שלמעלה לא הוזכר בגמ', אלא שהרא"ש והגה"מ הוסיפו שאין זה הכרע גמור וי'ש להסתפק דבגמ' כיונו לקוץ העליון, ואם כונת הגמ' לקוץ שלמטה אפשר דקוץ העליון אינו אלא לכתחלה, אבל כיון דאפשר דבגמ' כיונו לקוץ העליון אין להכשיר אף בעליון, אבל להכשיר בתחתון ודאי אי אפשר דיותר הדעת נותנת דכיונו לתחתון, ואפשר דאם כיונו לעליון היינו אפי' עליון, דתחתון דהוזכר בגמ' הוי עיקר טפי.

ולמדנו מדברי המ"א דאם אין על האל"ף יו"ד הכשר בגט פסול, ולמדנו שאם אין ליו"ד רגל ימינית רק ערוך השמאלי נוגע בגוף האל"ף פסול, שהרי אל"ף זה פסול בגט כיון שאין כאן יו"ד הכשר בגט, והוי שינוי בצורת האל"ף, ובנו"ב תנינא יו"ד סי' קע"א כתב להכשיר משום שלא נתבאר פסולו בגמ', ור"ל אע"ג דבאלפא ביתא דר"ע קרי ל' יו"ד וביו"ד ודאי פסול והוזכר בגמ' לפרש"י מנחות כ"ט א', ולפר"ת פסולו פשוט, מ"מ אין לפסול והביא רא' מכתב וועליש ומשמע דבכתב וועליש יא' אותיות שפסולים ע"פ הב"י, והדבר ל"ע ללכאורה אי אפשר להכשיר דבר המבואר בבי"ד לפסול, והדבר תימא דבאה"ע סי' קי"ג דן הגו"ב בקש"י בגט והביא דברי המ"א שהוכיח דבגט כשר בלא קש"י מדהכשיר הרמ"א אה"ע סי' קכ"ה בערוך היו"ד שעל האל"ף נוגע בגוף האל"ף ש"מ דמקרי

למדנו מדבריו שהיו נוהגין כן ואם א' הפוך כתב הראשונים הספרדים הרי"ף והרמב"ם ודאי היו כותבין כן גם בס"ת וכן הפ"מ הזכיר שהכותבין הפוך כותבין כן מדורות ולא כתב שכן הוא כתב וליש ושכן כותבין רבותנו הקדושים חכמי ספרד, שזה מסלק מכל הראור פסול, אלא שזה לא היה בידם, וערבא ערבא לריד.

וא"ה, מכתב זה קדום הוא ונכתב לפני סימן ט' יקרתם הגיעני, ואמנם חמורה היא ההלכה, ולא נתנה להקבע ע"פ סיפורים, אלא העיקר העיון בגמ' ופוסקים ומסירת נפש להבין קשט אמרי אמת, ואמנם הגידון של א' ביו"ד הפוכה, אין הכשר מוכרע, כי מש"כ הנו"ב דשינויים שלא הוזכרו בגמ' אינם פוסלים, אינם אלא בדברים שאינם מעיקר תמונת האות, אבל אות יו"ד שכתב רגלה בשמאל ודאי פסולה, וא"כ הגידון כאן אם יו"ד של א' פוסל זה היפוך כשאר יו"ד, ועל זה אין לנו ראי'.

אין כונת הזהר רק על אותיות שנבראו קדם בריאת שמים וארץ והם ענינים רוחניים ע"פ חכמת עשר ספירות ואותיות לידן הם רומזים על מדות ידועות בעולמות הי"ס, ובהם יש שינוי לפי זכויות העולם ותיקוניו, ויו"ד נ"ן שצדדיה בעולם המחשבה והאילות, אפשר שימצא בתמונת /במקור משורטט א' עורף מול עורף, ובתמונת /במקור משורטט א' פנים כנגד פנים, ובשעה שצאה הא' לבקש לברוא זה העולם היה עורף כנגד עורף, ולאחר התיקון נהפך פנים כנגד פנים, אבל הכתיבה בעולם המעשה שלנו אין זה שינויים וכפי דברי הב"י אנו כותבין פנים כנגד עורף וכתיבה זו לא הוזכרה בזהר כלל, ולפי קבלתנו לריכים לכתוב נ"ן יו"ד, וסתמו כפירושן ככל יו"ד, ומש"כ דכתיבה הב"י כללית התיקון תמוה דא"כ היה לריד לכתוב פנים כנגד פנים כזה /במקור משורטט א' וא"כ הדבר ספק מנקודה ההלכה, ואין הדבר מוכרע אם מה שאמרו בשם הגר"א אינו אמת לאפשר להוראתו היתה מלך ההלכה, ודלא כהפ"מ שהביא בפ"ת סי' רע"ד סק"ה, ולענין אם כתב הספרדים ביו"ד הפוכה, או אמת כהא דספרד קשה לזכר, והשינויים שכתב ולי"ש אפשר שאינם צעיקר אורת האות, והגהגים בהפיכת היו"ד כקבלתם לא שייך לומר דעושים שלא כדין כיון שהורו להם חכמי הדורות, וע"ד כן נתנו המאות לישראל, וגם הפמ"א מכסיר אף אם זה שינוי, אבל מי שמהדר אחר כתב הב"י אין מזניחין אותו, ויש לשאול על המכשירים יו"ד הפוכה בל', למה פוסלין אם פני הנו"ן הפוכה, הלא גם זה לא נזכר בגמ' לפסול, וגם איתא בזהר דאין היו"ד והנו"ן אנפין באנפין, משמע דהתיקון שמהיינה אנפין באנפין, וראוי להכסיר אנפין באנפין, ולא שמענו להכסיר בזה.

חיבור דסמכא הוא כי מאד דקדק המחבר והמגיה עכ"ל וז"ל ר"ש ב"ש בהגה' של אות א', פי' זנב הרגל של היו"ד יגע לירך הא' לאפוקי מאותם שאין עושין שום רגל ליו"ד של הא' אך שמדבק פני היו"ד לזואר הא' כזה א' /במקור יש שרטוט/ כמו שכותבין במחזורים ובהם הם פסולין ומחטיא את הרבים באות אחת בתרי טעמי חדא שמפרידים בין רגל של יו"ד לזואר הא' וגריכין האותיות להיות אדוקים בלי פירוד לבד מק' וה', כמו שהוכיח מהר"מ לעיל כו', ועוד שמדבקים פני היו"ד לזואר הא' שלא כדת, עכ"ל, ואילו ראו הפ"מ והנו"ב ודאי היו מקבלים דברי פוסק ראשון.

ובב"ש שם סיים ואם היה לי כח הייתי מסלקם מן הכרם כמו שעשית בערץ לחיזן [סוף התיבות נראה ליש בהם ט"ס] והנה נתגלה שכבר פשטה הטעות לפני שש מאות שנה ולא היה כח ביד רש"א לבטלו, ולפיכך אין כאן בירור ממה שימצאו ספרים ישנים ביו"ד הפוך, וכן כתב וליש שהזכירו אפשר שהיו ביו"ד ישר וצו"ד הפוך כל סופר כמנהגו.

וכ"ז ביו"ד שצאל"ף אבל יו"ד שצ"ל הרבה רבבות ישראל מחזיקים לכתוב דוקא ביו"ד הפוך ע"פ הזהר ונהרא נהרא ופשטי'. מיהו לאותן הנהגים בל' ישר לריכים לנהוג זה לעיכובא וכדעת הב"ש, וכן מצואר בח"ס אה"ע ב' סי' ח' שדן להכסיר א' הפוך בגט וכתב כיון דכן הוא כתיבתו ע"פ המקובלים [והר"ה לס' מ"ח ומ"ט] והתינוק קורא אותו א' הרי הוא כשר בגט, והנה במקום שכותבין א' הפוך בסת"מ ודאי כותבין כן בגט, ונידון הח"ס הוא במקומות שכותבין א' ישר, ואם היתה דעת הח"ס דכשר א' הפוך בסת"מ אף במקומות שכותבין א' ישר לא שייך לדון בגט, אלא דעתו ז"ל לנהגים בל' ישר הוא לעיכובא בסת"מ, אלא בגט יש להכסיר דמ"מ כתב הוא, ועיקר מנהג א' הפוך ע"פ המקובלים הותחל ע"פ האר"י ז"ל כאשר פשטה חכמת הנסתר על פיו זל"ל, וכמצואר בלשון הח"ס, ולא הזכיר שכן הוא בכתב וליש, ושכן כתבו הראשונים ז"ל שהרי זה עמוד ברזל להכסיר בגט גם לאשכנזים ולא היה הח"ס משמיט, וכן מצואר בלשון הנו"ב שם דכתב וליש לא שייך לדון דודאי כשר הוא, ומ"מ ביו"ד הפוך באל"ף יש מקום לפסול, אלא הנו"ב מכריע בסברא דשינוי זה אינו פוסל ואע"ג דאינו כתמונת הב"י שאין דקדוק האותיות שבב"י כולן לעיכובא שיש בהן רק לכתחלה וראוי מכתב וליש וממילא יש לנו רשות לדון בכל שינוי ולהכסיר במה דמסתבר להכסיר, כן מצואר בנו"ב שם, ואם א' הפוך בכתב וליש הי' הנו"ב מסתיע בזה ליו"ד הפוך באל"ף.

ובתשובת השיב משה סי' נ"א הביא דעל פי המקובלים כותבין בתפילין א' הפוך ובס"ת א' ישר, ואף שלא ראינו כן בזמננו מ"מ

סימן י

+העתק מכת"י אאמו"ר זללה"ה וז"ל:+

לאם הניח חלק בסוף הפרשה והתחיל פרשה שאחריה בתחלת שיטה זו היא סתומה וכן אם הניח הריוח באמצע השיטה הוא בכלל סתומה וכדליתא בהדיא שם, ואמנם לא קי"ל בזה כמ"ס אלא כהא דאמר בירו' פתוחה מראשה פתוחה פתוחה מסופה פתוחה, ובמ"ס שם מסיים גמר כל הפרשה בסוף הדף כריך לשייר שיטה אחת מלמעלה ואם שייר מלמעלה כו' מתחיל מלמעלה והנה למ"ס אם שייר מלמעלה ומתחיל מלמעלה זו סתומה וא"כ למדנו דהא דאמר גמר כו' בסוף הדף כריך לשייר שיטה אחת מלמעלה היינו דבזה נעשה סתומה ופסק כן הרא"ש דלע"ג דבמאי דקתני שאם הניח מלמעלה והתחיל מלמעלה בתחלת שיטה הוא סתומה לא קי"ל כמ"ס מ"מ בזה דהניח שיטה נעשה סתומה ליכא דפליג על מ"ס, ומבוארין כל דברי הרא"ש.

והר"מ גרס במ"ס גי' אחרת וכמ"ס ב"י יו"ד סי' ער"ה בשם הרא"כ וכן הסכים הגר"א אור"ח סי' ל"ב ולפי גירסתו מבואר דפתוחה י"ל לה ב' נורות, א, אם הניח בסוף השיטה חלק ופרשה שאחריה התחיל בתחלת השיטה, ב, אם סיים הפרשה בסוף השיטה והניח שיטה שלימה חלק והתחיל פרשה שאחריה בתחלת שיטה שלימה, וסתומה י"ל לה ג' נורות, א, כשסיום הפרשה והתחלת הפרשה בשיטה אחת וריוח ביניהן, ב, כשסיים הפרשה בסוף שיטה והניח בתחילת שיטה שני' חלק והתחיל פרשה שני' באמצע שיטה, ג, כשהניח חלק בסוף שיטה וגם בתחלת שיטה שאחריה, והירו' דאמר פתוחה מראשה פתוחה מסופה פתוחה ר"ל החלק שבין הפרשות בין שמתחיל מראשה של השיטה ומפסיקה שיטה שלימה בין הפרשות, ובין שמתחיל בסופה של השיטה ומניח חלק בסוף שיטה הוא פתוחה מכאן ומכאן סתומה אם הניח חלק בסוף שיטה וגם בתחלת שיטה שאחריה זו היא סתומה.

והנה בס"ת אפשר לזאת מפלוגתא דהא פתוחה מסופה לכ"ע פתוחה היא, וסתומה באמצע לכו"ע סתומה היא, ואפשר לכיון שתיינה כל הפתוחות בסוף וכל הסתומות באמצע אבל במזוזה דמסקינן מנחות ל"ב א' דמורה בסתומה ויש מנהג ע"פ המקובל להתחיל והיה בתחלת השיטה אי אפשר לזאת דעת הרא"ש אלא א"כ יניח חלק שיטה שלימה וזה לדעת הר"מ פתוחה, לכן נהגו להניח חלק מתחלת השיטה וזו סתומה לדעת הר"מ דהסכימו האחרונים לדעת הר"מ וכמ"ס הד"מ יו"ד סי' רע"ה סק"ב והיה בידו ז"ל ס"ת מוגה כמ"ס פ"ח מהס"ת ה"ד.

ואף לדעת הרא"ש אין כאן פסול דקיי"ל דאם עשאה פתוחה כשרה כרנב"י וכמ"ס כ.

והיה ראוי לעשות כן גם בתפילין אלא שהר"מ כתב בתפילין ואם שניה פסול ומשמע דאם עשה בין פ' שמע לפ' והיה פתוחה פסול ולכן יש שחששו בזה לזאת גם דעת הרא"ש.

והנה הסכימו הט"ז והגר"א באור"ח סי' ל"ב דיש עצה לזאת גם דעת הרא"ש והוא להניח פחות מכשיעור בסוף פ' שמע ולהניח

(א) מנחות ל"ב א' בכמה ריוח כו' כמלא אטבי דספרי, ע"ד הגליון והריוח במזוזה ובתפילין, יעוין בהל' תפילין בטוש"ע ואחרונים ובביאור הגר"א ז"ל וכפה"נ מסגנון המחבר בשו"ע אור"ח ויו"ד דבמזוזה שנאמר זה בפירוש בגמ' חשך לדעת הרר"י ובתפילין סתם כסה"ת, וכן נזכר בצ"ח ובפרישה סברא זו לחלק ביניהם, והנה לענין דיעבד הוצא צפ"ת מספר ת"ל דגם במזוזה כשר בדיעבד, ומבואר שם דהמזוזה כשרה, והביא ראיה משיעור הגליון בס"ת דמבואר ברמב"ם דאין רק למורה, וואם שניה אינו מעכב וסתומה קתני דלפילו לא השאיר אף כמלא אטבי כשר, ועוד הביא ראיה להכשיר בדיעבד אף במזוזה, והביא ראיה לזה מהברייתא דלא ימעט הכתב בשביל הגליון, ולפ"ד זהו המקור לדברי הרמב"ם דאין רק למורה, ויעוין"ש בתשובה ההיא, ולדעתי נראה דהשיעור גליון במזוזה ובס"ת אינו בשביל גוף הס"ת והמזוזה, רק במזוזה הוא כדי שצעת הכתיבה שדרך לתחוב המזוזה באטבי דספרי שלא יכפול הקלף, כריך להניח שיעור האטבי חלק ממעל לכתב, כדי שלא תתחוב האטבי בגוף הכתב שזהו דרך בזיון לכתב, ואולי גם אח"כ אין לתחוב הריוח בשביל תיקון המזוזה לאחר זמן שאז יתחוב שוב באטבי דספרי, ובס"ת טעם הריוח והגליון הוא משום משמץ היד בהם כפירש"י שם בטעם החילוק בהריוח מלמעלה ומלמטה, ואף לאסור לאחוז הס"ת ערום י"ל קפידא גם באחוזו ע"י בגד שלא יגע בגוף הכתב דלא ליתי לידי מחיקה, ולהכי במזוזה ובתפילין דאין דרך למשמץ בהם אחר הכתיבה לא חששו בגליון רק לפי האורך בשעת הכתיבה שתחוב באטבי דספרי, ולענ"ד מקום הניחו לי מ"ה בזה, ולפ"ז אין מקום כלל לחוש שום חשך בדיעבד, שאינו נוגע כלל דין הריוח בגוף הכשר המזוזה, ולענ"ד די בזה.

ולענין לכתחלה אף שלענ"ד נראה מסגנון המחבר בשו"ע לחוש במזוזה לדעת הרר"י כנ"ל, מ"מ כפה"נ שאין נוהגין הסופרים רק כמ"ס המחבר בשו"ע אור"ח ואולי הטעם שמקילין עתה לכתחלה משום שלא נהגו עכשו לתחוב באטבי דספרי וכן אמר לי הסופר שלא קיבל מרבו מומחה ומוזהק ונאמן רק שיעור זה של נואר הלמ"ד והקפת גויל מלמעלה והגל הק' פשוטה והקפת גויל למטה, אף שבספרי המחברים האחרונים העתיקו בתפילין כלשון המחבר באור"ח ובמזוזה כלשון המחבר ביו"ד.

+ע"כ העתקה+

(ב) דעת הרא"ש ה' ס"ת סי' י"ג דפתוחה היא על ב' נורות, א, ריוח חלק בסוף שיטה ומתחיל פרשה בראש השיטה השני', ב, שמסיים הראשונה בסוף שיטה ומתחיל הפרשה באמצע שיטה שני', וה"ה אם הניח ריוח בין בסוף שיטה ראשונה ובין בתחלת שני' דהוי בכלל פתוחה וסתומה הוי ג"כ על ב' נורות, א, שמסיים הפרשה ומתחיל השני' בחד שיטה ומניח ריוח בין הפרשות, ב, שמניח שיטה שלימה חלק בין הפרשות ואז אפשר לסיים פרשה ראשונה בסוף שיטה ולהתחיל שני' בתחלת השיטה, וגרס במ"ס איזה היא פתוחה כל שלא התחיל בראש השיטה כו' וס"ל למ"ס

ומשום דבחד לך הוא פסול ליעבד היכי לאפשר לו לכתוב פרשה אחרת סתם, ומש"כ הט"ז להוכיח מקו' הגמ' ל"ב א' ולמה לא משני הא מורידין עושין היינו אתפילין אינו מובן דמ"מ קשה למה שנה התנא ס"ת שכלה, ועוד אי ללא כרנצ"י ע"כ פתוחה דוקא במזוזה ומשום לאינה סמוכה בתורה ע"כ גם בתפילין דוקא פתוחה, ונמל' הט"ז משמע לאחר שמהרה בסתומה גם במזוזה מחמירין בתפילין טפי אף ליעבד וזה אינו ענין להא דבגמ' וע"כ דיוק הגמ' מס"ת].

ונראה להנהיגין כן כריכין ליזהר שלא להניח ט' אותיות קטנות שהרי פי' ב"י סי' רע"ה דג' תיבות אשר אינו אלא מנהג ומן הדין סגי ג' תיבות קטנות כגון וי"ו וי"ו וי"ו ונראה דג' תיבות ואורין בעינן דהא דמ"ס תניא ג' תיבות של ג' אותיות אבל מדברי הר"מ שהזכיר ט' אותיות משמע דסגי בט' אותיות וכ"כ ב"י בשם סה"ת דשיעורו כתיבת למשפחתיכם ומיהו ע"כ למשפחתיכם לאו דוקא דסגי בג' תיבות של אותיות קטנות, ואפשר דלמשפחתיכם ודאי יא' בו ג' תיבות ואורין באותיות קטנות ול"ע] שאם יעשה כג' תיבות "אשר" קשה לכיון שלא יהא במקום אחד שיעור ט' אותיות קטנות כי כורת א' וס' כג' יודין, ונראה להמניח בתחלת והיה וכמו שנהגין במזוזה לא הפסיד כיון דכשר דיעבד גם לדעת הרא"ש ולדעת הר"מ (עלה) [נלא] מלות סתומה וכבר הוכיח ר"י ממנהגנו במזוזה כדעת הר"מ דבתחלתו הויא סתומה וכמש"כ המרדכי אלא שר"י חילק בין סוף הדף לאמצע הדף אבל דמ"ס משמע דאמצע הדף ותחלת הדף חד דינא ויותר מבוחר כן דמ"ס לגי' הריא"כ שהביא ב"י ור"י יחיד בדבר זה ומ"מ העוסק בדברי הט"ז ג"כ לא הפסיד אע"ג שעי"ז לא יהי' הריח יחד רק ג' תיבות של ג' אותיות קטנות אבל כריך לדקדק שיהא ודאי שיעור ג' תיבות של ג' אותיות ואורין שאם יחסר משיעור זה פסול ליעבד לכו"ע ואפשר שנהגו בג' תיבות אשר משום שלא לבוא למעט בזלזול הדקדוק וגם לאו כו"ע בקיאי במדידת הדקדוק וראוי לשמור על הדבר, ואולי אינו כדאי להכנס לתוך הדחק ללכת דין לכתחלה לדעת הרא"ש בזמן שלבו נוקפו אם יא' שיעור הריח בשניהם יחד כג' אשר, אמנם אם לבו בטוח שיש כאן ג' תיבות ויז בשניהם יחד יכול לעשות כדברי הט"ז, ויותר נכון לדקדק דשניהם יחד יהי' כג' אשר, ומ"מ אם עושה כדברי הר"מ ג"כ מדה היא ויניח כג' תיבות אשר ומרויח את הבטחון של שיעור פרשה שזה עיכוב דיעבד וכמדומה שראוי להנהיג כן בזמננו שחסר הדקדוק לכתחלה.

ונראה דאם מניח מב' דדין חלק בתחלה ובסופה וכדעת הר"מ דזה הוי סתומה, כריך לדקדק שלא יניח בסוף השיטה חלק כדי ט' אותיות ותיבת והיה שאם מניח ריח זה ראוי לו לעשות סתומה באמצע וכשמניח כולו חלק הוי פתוחה וכן דקדק הר"מ בלשונו שאם אין בסוף שטה כט' אותיות ותיבת מפ' שאחריה אז מניח חלק בתחלת שני' ול"ע.

פחות מכשיעור בתחלת והיה, ופתי ההנחות יסלימו את שיעור הריח וזיה חשיבא סתומה בין לדעת הר"מ ובין לדעת הרא"ש והנה יא' כאן מקום לדון אם אפשר לכתוב ב' ההנחות ויש מקום לומר דבעינן שיעור הריח במקום אחד וא"כ יא' כאן פסול ליעבד שאין כאן פרשה כלל, ואת"ל דמאטרפין יא' לדון שיהא בזה דין פתוחה לדעת הרא"ש כיון דבין בראשה ובין בסופה חשיבא פתוחה, וי"ל דכשמאטרפין ב' הרוחים ג"כ חשיבא פתוחה, והדבר הוכרע מדברי הרא"ש עצמו ש' ב' מזוזה סי' ה' שניח מעט בסוף פ' שמע ומעט בתחלת והיה כדי לקיים מה שאמרו מלה בסתומה. ובצ"י סי' רפ"ח הק' דהא לא הוי פרשה כלל אלא קושיא היא דשני הרוחים מאטרפין, וכמש"כ בהדיא הסמ"ג והביאו המרדכי לפרש הא דליאת בירו' מכאן ומכאן סתומה דהיינו בעושה פחות מכשיעור מכאן ופחות מכשיעור מכאן הרי דאע"ג דהסמ"ג סובר כשיטת הרא"ש דבין בתחלתו ובין בסופו פתוחה וכן בהניח בתחלתו ובסופו מ"מ אם אין שיעור ריח במקום אחד הוי סתומה ואע"ג דהרא"ש פי' הא דאמר מכאן ומכאן סתומה באופן אחר מ"מ שפיר י"ל דהרא"ש ס"ל מסבירא דזה חשיב כהניח באמצע השיטה וחשיבא סתומה.

ועוד הדבר מבוחר בר"מ בצורה ב' שכתב שאם אין בסוף השיטה כדי ט' אותיות ותיבת אחת מפ' שאחריה יניח מעט ריח בתחלת השיטה ויתחיל פ' שני' והנה מבוחר דאע"ג דמניח שיעור ריח בסוף השיטה מ"מ כיון שמניח ג"כ בתחלת השיטה ה"ז יואל מלכות פתוחה ונעשה סתומה וומיהו בזה פליג הרא"ש לדעת הרא"ש כיון דיש שיעור פתוחה בסופה הויא פתוחה אבל באין שיעור ריח במקום אחד מודה הרא"ש וכמש"כ לעיל] ובכלל דברי הר"מ שלא נשאר כלל שיעור ריח בסוף השיטה ומ"מ א"ל שיעור בתחלת שיטה דאל"כ הו"ל לפרש שאם אין בסוף השיטה שיעור ריח כריך להשאיר בתחלת השיטה שיעור ריח ומסתם משמע דבכל אופן סגי במעט והיינו שא"ל שיעור שלם דהריח שצסוף שיטה משלימו וכ"ת אחתי הו"ל לפרש לריך שיהא ב' הרוחים יחד שיעור ט' אותיות וי"ל דלגודל הפשיטות לא פירשו והרי כבר כתב דהשיעור הוא כדי ט' אותיות ועוד הדבר מוכח שהרי מקור דברי הר"מ בירו' דאמר מכאן ומכאן סתומה ומשמע דאף דהשיעור נשלם ע"י שניהם.

ועפ"י הסכימו הט"ז והגר"א לעשות כן להניח פחות מט' אותיות בסוף שמע ופחות מט' אותיות מתחלת והיה ויואל ידי כולם, ואף שברא"ש כתב שיעור הריח ג' אותיות אף בפתוחה מ"מ אין לחוש כיון דהטור סי' ער"ה כ' דלעת הרא"ש ט' אותיות בפתוחה וכדעת הר"מ ועי"ש דדרישה שהאריך, ובכל אופן הויא סתומה לדעת הר"מ אף אם יא' שיעור ריח של פתוחה, וגם העיקר לדינא דאף אם עשה פתוחה ממך כשר כמו במזוזה וכמש"כ הגר"א ואפשר שמש"כ הר"מ ואם שינה פסול היינו על הפתוחות שעשאן סתומות אבל הסתומה שעשה פתוחה סמך על מש"כ במזוזה שהיא כשרה,

סתומה ועכשיו מוסיף פרשת שמע על הגליון שלמעלה, וי"ל שזה אי אפשר משום כסדרן כדליתא ביו"ד סי' רפ"ח, מיהו עדיין קשה הא מש"ל כשלל נשאר בסוף פ' שמע כשיעור ט' אותיות ועכשיו כשמוסיף בגליון פ' והיה יניח כדי ט' אותיות ויעשה פתוחה, והשתא קשה טובא מאי נפקותא אם מזוזה סתומה או פתוחה הלא ע"כ א"ל לעשות מזוזה מס"ת אם לא להוסיף על שמע וספיר מוסיף עליה בין אם היא פתוחה בין אם היא סתומה, ואין בידינו ליבא אלא כשיטת התו' והאור"ז וריטב"א דמותר לתפור ב' דפין במזוזה והוי ס"ד לעושה כל המזוזה מס"ת שלוקח פ' שמע ופ' והיה ותופרן ב' דפין ואי אמרת בשלמא דמזוזה סתומה מש"ל שיתפרס לשיטת הר"מ דפ' שמע נגמרה בריוח מעט או בסוף שיטה, ופ' והיה הותחלה באמצע שיטה בהנחת ריוח ט' אותיות או פחות, אבל אם מזוזה פתוחה לא מש"ל דא"כ צריך שיתחיל והיה בראש השיטה וזה דבר שאי אפשר בס"ת, וכן לשיטת הרא"ש לא מש"ל ללא יתכן פתוחה אלא או שיהא בסוף פ' שמע כדי ריוח ט' אותיות או שיהא בהתחלת פ' והיה כדי ט' אותיות ושיתיהן לא יתכן בסתומות, ואע"ג דאפשר לסתומה שיהא ריוח ט' אותיות בסוף השיטה כגון שהתיבה שאחריה בת ז' אותיות וא"ל להתחיל בתיבה זו, מ"מ ב' שמע לא יתכן זה, שמתחילה פ' שאחריה בתיבה והיא והא' למשני למלא להשלים היינו שאינו נוטל מס"ת רק פרשה אחת וכמש"כ תו' ופ"ז מש"ל בכל אופן אפי' בסתומה שהריוח באמצע ותהא ההשלמה של ס"ת בשיטות ולא ב' שלמה.

סימן יח

אדם, וא"כ הדין נותן דלמ"ד מדבקין את הקרע ה"ה כותבין ע"ג המטלת וכבר הכריע המנהג את ההלכה.
שם ש"ך סק"ו כ' בדשעת הדחק סומכין על הרא"ש לדבק אף במקום שאין תופרין ובאמת אין כאן מקום לחלק בין ב' שיטין לב' דבק הוי כגרדין וע"כ דבק חשיב חד קלף וא"כ אף בג' ידבק והר"מ אסר את עיקר הדבק משום שאינו מתקיים אבל לא חלק על סדרת הרא"ש דאי דבק מועיל אף בג' שיטין ידבק, ועוד כיון שנהגו לכתוב על המטלת וכל מטלת הוי קרע גדול שהרי הוא קרע בכל היקפו ודין קרע הבא בשלש שיטין לאו חסרון ג' שיטין מעכבו מלתפור אלא גודל הקרע מגנהו וג' שיטין שיעורא הוא חדע שהרי מצביא לי' בגמ' מנחות ל"א ב' בין שיטה לשיטה מהו ור"ל אם ראוי לתפור קרע גדול בשיעור ג' שיטין וע"כ לא מצביא לי' אלא משום שהקרע הוא שלא במקום הכתב ולא מגניא כל כך, אבל מה שלא בא הקרע בג' שיטין לאו מעליותא היא כיון דאית בו שיעורא דג' שיטין ואף אם נדחוק לומר שאין המנהג לכתוב על המטלת אלא במטלת קטנה שאין בכל היקפה שיעור ג' שיטין, אכתי כנגדו בחפירה פסול שהרי אמרו בירו' פ"ק דמגילה דף אחד ב' עורות פסול בין בספרים בין בתפילין ומזוזות וטלאי

בענין סדורה לא מסתבר שהיו עוד פרשיות בתורה בשם סדורה ונשכח כל הענין מאתנו, אלא אותן האורות הסתומות היו מדקדקין באיזה פרשה לעשות לורה זו דוקא והיתה אחת האורות נקראת סדורה אבל דקדוק הזה אינו אלא מנהגא, ויותר נראה לדחת האורות היתה נקראת סדורה אבל לעולם יס' רשות לעשות איזה לורה שיראה בסתומה.

ג) מנחות ל"ב א' אמאי הכא סתומות והכא פתוחות, יס' לעי' בין לשיטת הר"מ בין לשיטת הרא"ש המבואר בטו"ד סי' רע"ה, מש"ל, לשיטת הר"מ מש"ל כשכלה פ' שמע בסוף הדף באמצע השיטה ולא היה בו להניח אויר ט' אותיות ותיבה מפ' שאחריה, והניח ריוח מעט בשיטה ראשונה של דף הב' כדין סתומה, ועכשיו יכול להוסיף על הגליון למטה פרשת והיה ויתחיל בראש השיטה ותהא לורת פתוחה, ואף אם גמר פ' שמע בסוף שיטה או פחות מעט אפשר לעשות פתוחה שיניח שיטה אחת חלק ויתחיל והיה, ולשיטת הרא"ש מש"ל כשלל נשאר שיעור ג' אותיות ותיבה שלאחריה והניח חלק שיטה אחת בראש הדף הב' כדין סתומה ועכשיו כותב על הגליון פ' והיה והוי פתוחה שגשאר ט' אותיות, ומיהו אין זו קושיא לדעת הרא"ש דתיבה שלאחר פ' שמע הוא בן ד' אותיות ואם נשאר מקום ט' אותיות היה אפשר לעשות סתומה להתחיל פ' שני' בסוף השיטה, ומיהו אכתי מש"ל שהותחלה פ' והיה בראש השיטה כשלל היה בשיטה אחרונה [שצסוף הדף] של פרשה שלפניה כדי ז' אותיות והניח בראש הדף שיטה אחת כדין

א) יו"ד סי' ר"פ ס"א בהגה, וכן אם נחסר דבר כותבין על הקלף הדבוק, עי' בהגר"א דאע"ג דבמס' סופרים ספ"ב נחלקו בזה ר"מ ורבנן, ורבנן ס"ל דאין כותבין על המטלת מ"מ קיי"ל כר"מ משום דאמר שם בסיפא ס"ת שנקרע מטלה עליו מטלת מבחוץ, וסתמא כר"מ, וי"ל דהא נחלקו ברישא אין דובקין דבק ואין כותבין ע"ג מטלת תרי מילי נינהו משום חד טעמא דר"מ סבר וא"ה, כמדומה דל"ל דרבנן סברין דאין הדבק עושה אותו כקלף אחד ממא אלא דחשיב חיבור וקיי"ל דלא מהני חיבור בס"ת אלא בנחפז בגידין אבל לא בגרדין אע"ג דגרדין ג"כ חיבור בעלמא, וה"נ דבק היינו גרדין והלכך לא חשיב חיבור, ורבנן סברי וא"ה, כמדומה דל"ל ור"מ סבר דדבק הוי ממא קלף אחד ואין כאן פסול גרדין, ומדברי הרא"ש נראה דחד מלתא היא שמדבק דבק וכותב ע"ג מטלת שדבק וזה נחלקו אבל לדבק הקרע לכו"ע מותר ולפ"ז קיי"ל כרבנן שאין כותבין על המטלת, אבל אין טעם לחלק בזה, דע"כ אי אפשר ללמוד בסברא חיבור דבק מתפירת גידין דולאי דבק הוי מין אחר ואם דבק את היריעות דבק הוי כתפרן במשי ובשאר מינין ופסול, וע"כ כשמכשרין לדבק את הקרע הוא משום דלא חשיב כתפור אלא הוא קלף אחד ממא שכל קיום קלף הוא דבק המתחבר זה לזה בטבעו ומ"ל דבק בידי שמים מ"ל בידי

7) וחיבור דבק דמהני לכו"ע למש"כ סק"ב, נראה דבמקום ללא מהני תפירה לא מהני דבק לאחר כתיבה, דכיון דבשעת כתיבה אין כאן הכשר כשדבוק קרינן זו תעשה ולמ"ה, והלכך לפי מנהגנו לכתוב על המטלת אם כתב קדם שדבקה ואח"כ דבקה פסול ואפי' אם נפלה אינו חוזר ומדבקה וכ"כ הגרע"א ביו"ד סי' ר"פ בגליון ס"ד סק"ז, מיהו במקום שתופרין כגון ב' דפין בב' עורות אפשר דכותבין ואח"כ מדבקי, וכשר כמו בתפירת גידין.

והא' לכתבו תו' סוטה י"ח א' דבגט לא מהני דיבוק ב' עורות נראה דגט שאני מס"ת תפילין ומזוזות דמהני דבק, דבספרים תו"מ לא דרשו חכמים שיהא אחד אלא שאין תופרין דף אחד בב' עורות שאין התפירה ענין נאה זולת מה שאמרה ההלכה שהרי אין חילוק בין גידין לגרדין ומ"מ גרדין פסולין, תדע שהרי תופרין ב' דפין בב' עורות אע"ג שאין זה ספר אחד, והלכך מהני דבק אף במקום שאין תופרין, אבל בגט דדרשו ס' אחד ולא מהני תפירה ה"ה ללא מהני דבק כמו ללא קרינן ל' אחד בשופר כמש"כ תו' סם, ומיהו אין זה מוכרח וי"ל אדרבה דבגט מהני תפירה אף דף אחד בב' עורות דתפירה מחשיב ספר אחד ושאני סת"מ דבעינן קלף דוקא וגידין דוקא, וזהו ספיקו של אור"ז בגט אע"ג דהכשר חיבור ב' עורות בתו"מ. ומיהו באור"ז כ' דילפינן ס' אחד בתפילין ומזוזות מגט ומגלת סוטה ולפ"ז קשה למה הקיל בתו"מ וי"ע. וזה גם דעת הרמ"א בזה"ע סי' ק"ל דכתב דבגט הוי ספק אע"ג דביו"ד סי' רפ"ח סתם בשו"ע כהר"מ ללא מהני תפירה במזוזות.

ובתו' מנחות ל"ב א' ד"ה דלמא, כתבו דמוחר לחפור ב' עורות והא' דאמר דכיר' דתו"מ אינן נכתבין אלא על עור אחד היינו בשלל תפרין וכ"ה באור"ז הגדול וקשה לעמוד על הדברים דאי בשלל תפרין איך כשר בספרים. ושו"ר שכבר תמה בזה (הש"ך) והשיירי קרבן, ומה שתמה גם על מנהגנו לכתוב על המטלת כבר נתישב לעיל. (ה' יו"ד סי' ר"פ בתוך שני שיטות יתפור בתוך ג' ל"ה, בפרש"י כתב שנקרע הגליון ונכנס הקרע בכתב וכ"ה ל' הטור, ונראה דה"ה בנקרע באמצע בג' ל"ה אע"ג דראשו וסופו קיים. וראי' מדבעיא ל' בנקרע בין השיטין, וזה ללא כש"ך סק"א.

סם ט"ז סק"א כתב דמוחר לקרות בלא תפירה אלא דמוחר לחפור, ותמוה דהא אמר בגידין ולא בגרדין ואמאי לא יהא אלא כמי שלא תפר כלל, וכן הר"מ אסר לדבק אלמא דחייב לתפור, וכ"ה בהדיא בגמ' לפי' ב"י בדעת הר"מ דהא דמבעיא ל' בין דף לדף היינו אי צריך לתפור, אלא י"ל דמ"מ מותר לקרות קדם שתפר אלא דמורה לתפור, אבל ל"מ כן אלא כל זמן שלא תפר פסולה כמש"כ בנה"כ וכ"ה בל' הרא"ש בשם מהר"מ שכתב ולא משכח תלמודא תקנתא אחרייתא כו' ובתשובת הרא"ש שהביא ב"י בב"ה כתב קרע של ס"ת אינו פוסל בגליון אלא שגייע תוך שיטות הכתב אלמא דבשיטות הכתב פוסל, מיהו נראה דאין הפסול משום שלא נקרא כתב שאין אות שצדל זה מתקשר עם אות שצדל השני כיון שהקרע מפסיק דא"כ לא היה מועיל תפר ללא נאמר תפירה

הוי כדף אחד בב' עורות וע"כ דבק עדיף לחשיב כחד קלף, אלמא דאפי' במקום שאין תופרין מדבקי.

ולפי' דרכנו למדנו דף אחד בב' עורות מדובק בדבק שפיר דמי אבל תפור בין בגידין בין בגרדין פסול ואע"ג דבעלמא גם תפירה חיבור כגון לענין טומאה וכמש"כ הר"מ פי"ב מה' ט"ז הי"ב מ"מ הכא כבר גלתה תורה ללא בחיבור תליא שהרי תפר במשי פסול ואף בחיבור ב' יריעות של ג' ג' דפין ולא אמרינן נהי דאין כאן הכשר תפירה מ"מ ליתכשר מדין חיבור ויהא כיריעה אחת בת ו' דפין, אלא שאין זה תמונה הס"ת שאמרה תורה, ואם דבוק דבוק הדין נותן לכשר מדין יריעה בת ו' דפין, ואם דבק ב' יריעות של ה' ה' דפין פסול דחשיב כיריעה בת ו' דפין והלכך חיבור היריעות בתפירה שאמרתן תורה הוי כמאותה אבל חיבור דף אחד של ב' עורות בתפירה לא הוי כמאותה ופסול.

במ"ב סי' ל"ב בבה"ל ד"ה מעור אחד, הביא דברי האור"ז והריטב"א מגילה ח' ב' דמזוזות בב' עורות ותפרין בגידין כשר, ונראה דאייירי בכתבן בב' דפין ותפרין דאי ב' עורות דף אחד הא מסקינן דכיר' דפסול אף בספרים, וומיהו באור"ז כתב דאפי' דף אחד בב' עורות מותר לתפור ומפרש הא דכיר' בלא דבוק אבל קשה להבין זה וכמש"כ לק' סק"ז ואע"ג דכיר' סם אמר דגם בב' דפין בב' עורות פסול בתפילין ומזוזות אפשר דמפרשים דכיר' מוכיח מכאן דבאמת כשר גם בתפילין ומזוזות דכיר' לא מסיק עלה תירוצ' ואפשר לפרש דה"ק אם איתא דפסול בתפילין ומזוזות מ"ט לא תני לה, א"נ כיון דבגמ' דילן לא פריך לה ס"ל שהוא כשר, אבל דף אחד בב' עורות דאמר דכיר' דפסול אף בכל הספרים לא מצינו דפליגי עלה בגמ' דידן.

ולפ"ז יס' מקום לומר דהא דכ' הר"מ ופסקוהו ביו"ד סי' רפ"ח דכתבן בב' עורות אע"פ שתפרין פסולה היינו דף אחד אבל בב' דפין כשר, אבל סתימת הדברים משמע דאף בב' דפין ולפ"ז ס"ל להר"מ כהיר' ללא נאמר תפירה יריעות אלא בספרים ולא בתפילין ומזוזות, אלא דקשה לפ"ז למה הכשר הר"מ בב' דפין בעור אחד וכיר' סם משמע דפסול וכבר הניחו הגר"א ז"ל בסק"ז בקושיא.

נראה לדעת האור"ז וריטב"א כותבין בב' דפין ואח"כ תופרין וכשר כמו בס"ת דכיון דאמרינן דלענין נתפרין בגידין שוין תפילין ומזוזות וס"ת, ופי' ריטב"א לענין נכתבין בב' עורות, דינן כס"ת לגמרי ותדע דאם איתא דחיבור לאחר כתיבה לא מהני א"כ ע"כ אינו בכלל הלכת ס"ת לחצר יריעות מנ"ל דמהני תפירה קדם כתיבה ודוקא בגידין ולא בגרדין וכ"ה בהדיא בתו' ל"ב א' ד"ה דלמא ובאור"ז ולדעת הר"מ אפי' תפרין ואח"כ כתב פסול דכיון דאין בכלל ההלכה לתופרין בגידין אין תפירה בכלל חיבור, תדע דאם איתא דבחיבור ע"י תפירה קדם כתיבה כשר א"כ תפרין בגרדין נמי ליתכשר דלענין חיבור אין חילוק בין גידין לגרדין, אלא ודאי דאף קדם כתיבה לא מהני חיבור לא בגידין ולא בגרדין.

ז) מעשה שנקלף מקלף מקלף בפרשה של תפילין והכתב היה קיים על הקליפה שנקלפה, וראוי לדון אם מותר לדבק בדבק את הנקלף, בזמן שהאותיות שלמות והקלף הוא בין אות לאות.

ונראה דזהו דין נקרע בין אות לאות דלא גרע נקלף מנקרע מעבר לעבר, והנה דין נקרע בתפילין ומזוזות כדן קרע של ס"ת כדתן מגלה ח' ב' אין בין ספרים כו' וזירו' שם פריך הרבה ולא פריך מקרע וכ"ה בהדיא בריטב"א שם דתו"מ תופר קרע שלהן, והיכי דמותר לתפור אחר הכתיבה מותר לדבק אחר הכתיבה וכמס"כ לעיל סק"ה דע"י קריעה לא נתבטל הכתב, ומה"ט אין כאן פסול משום שלא כסדרן, ואפי' אם הקרע של כל סביבות הקלף מחזיק יותר משיעור ב' שיטין יכול לדבק משום דעבוד שלנו חזק כאפי' וכמס"כ לעיל וא"כ אפי' יותר מג' יתפור, ועוד דמדבקין אפי' בישן יותר מג', מיהו לא נתבאר בהדיא אם הקרע מתעגל כל סביבות האות או התיבה אי חשיב חיבור, ואשכחן כלים פכ"ח מ"ז דלא חשיב חיבור עד שיהא תפור מב' רוחות זכ"ז, ומהא דאמר גיטין כ' ב' ל"ז דמעורה משמע דסגי בחיבור מלד אחד וכן מבואר בב"י בשם המרדכי דמפרש בין שיטה לשיטה היינו שנקרע בין דף לדף ונכנס בין שיטה לשיטה, ולא מצעיא ל'י' אלא אם הקרע מגנהו אבל הכתב לא בטל אע"ג שאין כאן חיבור מב' רוחות, וא"כ הדין נותן דאפי' הקרע בא בג' רוחות טולה עליו מטלית ודין נקלף כדן נקרע ומדבקו וכשר כל שלא נכנס הקרע בגוף האות.

ודוקא בנכתב על הקלף כמנהגנו אבל נכתב על הגויל אין לו תקנה דהנקלף הוא קלף ואינו נכתב במקום שיער ועוד דהו"ל מקלחו גויל ומקלחו קלף, עי' בדברי הגרע"א סי' רע"ט ס"ד.

ח) במ"ב סי' ל"ב ס"ק ק"ב כתב דאם דבק השי"ן פסול והוא מתקובצת הגרע"א סי' י"א, אמנם דברי הגרע"א הוא ע"פ דברי הרמ"א אה"ע סי' ק"ל דדבק הוא ספק, אמנם למה שהכריע המ"ב בזה"ל ד"ה מעור, להקל בדבק ד' בתים וכמבואר באו"ז דדבק הוא חיבור וכמס"כ לעיל סק"ב סק"ד דדבק חיבור טפי מתפירה וגט שאני, יש מקום להקל בדבק השי"ן, ומיהו אין לחדש בכעין זה ואפשר דשי"ן של תפילין בעי חיבור טפי והוי כשופר וגט דלא מהני דיבוק בידי אדם ואחרי שלא עשו כן בדורות הראשונים הוי כהוראה לאיסור.

ט) או"ח סי' ל"ב סמ"ז ויזהרו ליטול דבק כשר, לאפוקי טמאה, אבל היוצא מן הארץ וגדוליה מותר, כמו פשתן למ"ד מכות י"א א' להלכותיו לא אחקש, וכ"מ בנו"ב תנינא סי' ג'.

י) סימן ל"ב סנ"א ד"ה יתפור, מס"כ המ"ב לדבק קדם התפירה, מפני שכן הוא הדבר במלאכת הדיבוק, שלא עלה על הדעת לדבק אחר התפירה, ושהרי העושין כן הוא כדי ללאת מפסול דיבוקן אבל אין נפקותא בזה שהדיבוק אחר כן ג"כ מבטל את התפירה שאין תפירה מחזרת עכשו כלום כיון שהוא גוף אחד מצלעדי הגידון,

אלא בחיבור יריעות ולא בחיבור דף אחד וכס"כ דלא נאמר תפירה לחבר האותיות של תיבה אחת, אלא ל"ל דכל שמעורה לא נתבטל הכתב וכדאמר נמי גיטין כ' ב' ל"ז דמעורה אלא מ"מ הקרע מגנה את הספר ופסול משום חסרון שלמותו כמו שפסול תפרו בגרדין אע"ג דחשיב חיבור לענין שיהא חשיב כתב, והנה לא נתפרש כמה שיעור קרע שצריך לתפורו וא"ל לומר כל שהו שהרי נקב שיס בו חסרון נמי אינו פוסל בין אות לאות ואפשר דהא דאמר בגמ' קרע הבא בב' שיטין דוקא הוא ואם אינו בא בב' שיטין א"ל לתפור כדן נקב.

הש"ך בנה"כ הסכים בדחתא אפי' יתר משלש שיטין יתפור וכן הסכימו אחרונים ויש לעי' בשיעורא אי בעינן רובו קיים וכדאשכחן בטלית שהתחיל לקורעה חולין קכ"ד או סגי בשזיר כ"ש, ומיהו אי נבדל כולו ודאי לא מהני תפירה דבטל הכתב והו"ל תעשה ולמ"ה ואף אם נקרע בין תיבה לתיבה אע"ג דמחזרין יריעות התם כן ההלכה אבל דף אחד אינו נתפר, וכל שבטל הכתב לא מהני אף דבק כמס"כ לעיל סק"ד.

הא דמצעיא ל'י' בין דף לדף היינו דוקא כשלא נשארו ג' דפין בכל דף אבל אם נשארו ג' דפין בכל דף אפי' נבדל לגמרי יתפור.

ו) מנחות ל"א ב' הא דאפי' כו', רש"י פי' אפי'ן הוי שחור כעתיקא ולא יתפור בשלש אפי' בחדתא ומשמע דעתיקא לא יתפור אפי' לא אפי'ן וקשה הא דאמר ולא עתיקתא עתיקתא ממס' ולא חדתא ממס', דבאמת הוי ממס' אלא דאפי'ן כעתיקתא, ובטור כתב דאפי'ן יתפור וכ"כ הג"י ופי' משום שהוא חזק, וכן פי' הר"מ אלא דמפרש דלא אפי'ן היינו שכבר אינו ניכר מפני יושנו.

והנה עיבוד שלנו דחשיב כאפי'ן לענין חזק ואינו שחור דינו כחדתא לכל הפירושים ותופרין אפי' ביתר מג' אלא בעתיקתא הדין נותן דאין תופרין לפרש"י ולפי' הר"מ אלא שאין לנו בקיאות בשיעורא דעתיקתא ואם הקלף כבר רפה ראוי להחמיר. מיהו לדבק מטלת מותר ואפי' ביתר מג', ועי' ש"ך סק"ג.

ש"ך סק"ד הביא דעת הטור שפסק האיצעני לחומרא והר"מ פסק לקולא. וטעם הר"מ כ' ב"י בתירוץ א' דס"ל דהא דאין תופרין בשלש אינו אלא מדרבנן, ור"ל דמן הדין מהני תפירה אפי' בשלש, אבל בלא תפירה נראה דאין לו קדושת ס"ת מן הדין.

ש"ך סק"ז כתב דאין כותבין אות אחת על היריעה והטלחי, ולמדה מנקרע באמצע האות דלא מהני טלחי, וי"ל שא"ה דהוי תעשה ולמ"ה אבל אם טלה על הקרע ואח"כ כתב אם הוי הקרע כנקב שהדיו עובר עליו כשר, ואי אין הדיו עובר עליו פסול משום נקב דנקב שאינו מפולש נמי פוסל, וה"נ בטלה על נקב שיס בו חסרון וכתב אות אחת מקלחו על היריעה ומקלחו על הטלחי אי הוי כנקב שאין הדיו עובר עליו פסול ומשום שקשה להכריע ראוי להחמיר.

ותו לא מידי, ועיקר הדין אינו מוכרע לאפשר דכל החיבורין פסלה

תורה וחשיב עדיין כמפורד, אבל לא שיפסיד, עד שיחזר בגידין.

סימן יב

העליון עם היו"ד עושה עי"ן הפוך, ע"י העיקום התחתון, וכן נראה מדיהיב שיעורא כע"ן, והנה לפי הרא"ם לא איירי בפסול נפסק הרגל, אלא יו"ד התחתון מחובר ומ"מ פסול, ולדינא שניהם אמת, ואם עקם כזה (ד) פסול.

וב"י סי' ל"ו הביא לשון הב"ש וז"ל וסוף גגה כתב הרא"ם שיהי' עקום מדאמרינן כו' פי' שלא יעשנה ממש עקום וגבוה כמו ראש שמאלי [של העי"ן] ואע"ג דלא היה דומה ממש לעי"ן מ"מ חשוב דומה לעי"ן, עכ"ל, אלא שהוספנו ד' תיבות שנשמטו, ומש"כ שאינו דומה ממש לעי"ן, היינו שהוא עי"ן הפוך וגם המרחק בין יו"ד להקו אינו על תמונת העי"ן וגם אין להקו יו"ד בראשו כמו שיש לעי"ן.

וב' ב"י שכתב הרא"ם כתב הסמ"ג והגה"מ והמנהיג והאגור, וכתב עוד דאע"ג דלפרש"י וסה"ת והרא"ש אין לנו מקור לעקם מלמטה מ"מ כיון דלהרא"מ ודעמי' כריך, יש לדקדק בדבר והיינו לכתחלה וכמש"כ המ"ב.

הב"י שם כלל דעת הר"ן עם דעת סמ"ג, וזה תימא שהר"ן מפרש צענין אחר וכמש"כ לעיל ולא הזכיר עיקום למטה אלא כדבר רשות ולא מורה לכתחלה.

הרמב"ן הביא דעת אחרים שפירשו דיעקם למטה יותר מדינא וירחיק רגל היו"ד, וז"ע למה לן תרויהו הלז בהרחיק היו"ד לחוד סגי, ואפשר דאו או קאמר ובאחד מב' השינוין פסול, ואפשר דהא דאמר שאם ירחיק רגל היו"ד הוא לפרש היאך יקרא עי"ן צעיקם יותר מדינא, שאם תסלק היו"ד יהי' עי"ן.

ולדינא הביא ב"י דברי הב"ש דלכתחלה כריך לעקם הירך למטה מעט, אבל לא הביא דברי הרשב"א והר"ן לזקוף, כיון דאין הדבר אלא לכתחלה, ולדעת הרא"מ והגה"מ והמנהיג והאגור והסמ"ג לא מצינו קפידא למעלה, ולפרש"י וסה"ת והרא"ש לא מצינו קפידא לא למטה ולא למעלה, לכן הזכירו לעקם למטה ולא הזכירו לזקוף למעלה, ודיעבד אם לא עיקם למטה כשר.

ומה שנוהגין הסופרים להתחיל הירך בשכיבה משהו ואח"כ מושכין הירך באלכסון אין צוה לורד, וכן מה שעושין קוץ בסוף הירך לימין אין בו לורד.

(ב) אור"ח סי' ל"ט ס"א או מומר, היינו לעכו"מ או לחלל שבת צפרהסא או לכה"ת כולה חוץ מעכו"מ ושבת ובכל אלו אפי' לתיאבון, או מומר להכעיס אפי' לאחת משאר עבירות, והאי להכעיס היינו שביק היתירא ואכיל איסורא אף שאינו רודף אחר האיסור דוקא, ומיהו שלשה ענינים הראשונים פסולין מה"ת אבל מומר להכעיס לאחת מן העבירות אינו פסול אלא מדרבנן, ולעולם אינו פסול אלא בשנה בחטאו ג"פ, ואם רודף אחר החטא, הוי כמין ופסול מה"ת ואי כריך ג"פ ז"ע, ואי עושה לתיאבון אפי'

(א) ברשב"א שבת ק"ג ב' פי' הא דאמרו לא יעשה אלפין עיינין, דר"ל שלא ירחיק יו"ד התחתון מקו האמצעי וישאר קו האמצעי ויו"ד העליון ויהי' נראה כעין, ומכאן יש ללמוד דלריך לזקוף ראש הקו, ונראה כונתו ז"ל לאפשר לעשות הקו שוכב רק להגביו משהו לצד שמאל ולהנמיכו לצד ימין אבל השמאל לא יגיע עד שרטוט העליון והימין לא יגיע עד שרטוט התחתון כזה (א) /לוח האורות נמצא בסוף הספר המודפס/ ובאופן זה לא ידמה היו"ד והקו לעי"ן, אלא הקו האמצעי כריך שיגיע ראש השמאלי עד שרטוט העליון, ובכלל דברי הרשב"א ג"כ שלא יהא שוכב הרבה וזקיפתו מעט כגון שיהא רחב הרבה וקומתו קצרה כזה (ב) /לוח האורות נמצא בסוף הספר המודפס/ כללו של דבר שיהא הקו האמצעי עם יו"ד העליון כתמונת עי"ן, ואפשר ג"כ באלף רחב שיהא נראה כע"ן אם יעקם את הקו ויזקוף ראשו כזה (ג) /לוח האורות נמצא בסוף הספר המודפס/ ואפשר שכונת רשב"א לזקוף בדוקא ע"י לעקמו שכל שהולך אלכסון ישר אין לו לורת עי"ן, וכן פירש הר"ן דרמזו כאן על זהירות הפסקה כל דהו של יו"ד התחתון מפני שרגלו דקה והסופר נוהג שלא תהא עבה ולא תגע כל הנקודה בקו האמצעי והרגל נמשכת מן הגוף בעודו לח ועלול הדבר שתתעבה, והלכך שכיח הדבר שניח הפסק כל שהו, וזרזו חכמים שיזהר בכתובה תמה, ובב"ש הר"ן כתוב וכ"ש אם יעשה ירך האמצעי מעט עקום וקשה לעמוד על כונתו ז"ל על איזה עקום כיון, אם כונתו לעקם ראשו כדי לזקוף, א"כ יהא מוכח דאפי' בלא עקימה הוי עי"ן, ולא יתכן מה שסיים דמכאן יש ללמוד שלריך לזקוף ראשו, ונראה דאם יעקם סופו מעט קאמר שזה מראה יותר על תמונת עי"ן אבל בלא עקימה נמי נופל עליו שם עי"ן ואפשר לפרש כונתו שיהא הירך נמשך בזקיפה ולא בשכיבה וכמש"כ לעיל, ולזה קאמר וכ"ש אם נזקף ראשו ע"י עקימה, ומש"כ ומכאן יש ללמוד דלריך לזקוף ראשו היינו בין ע"י עקימה בין ע"י המשכת הקו בזקיפה לא בשכיבה.

ולשון הגה"מ פ"א מה' תפלין וכתב רא"מ שריכה להיות מעט עקומה לצד ימין מדתניא פ' הבונה שלא יעשה אלפין עיינין פי' שלא יעשה ממש עקומה לצד ימין כע"ן לצד שמאל מכלל שדומה קצת עוקם אל"ף לצד ימין לעוקם עי"ן לצד שמאל ובב"ש הגה"מ יש הרבה ט"ס וז"ל כמו שכתבנו וכוונתו שהעיקום יהי' רק מעט והאי מעט היינו על איכות העיקום שלא יוגבה הרבה חלק הקו שאחר העיקום ובעין העיקום של העי"ן, אלא יהי' עיקרו נמשך לצד מטה אלא מעוקם אלכסונו מעט, ומה שגראה עי"ן יש לפרש עי"ן הפוך, חלק העליון של הקו עם היו"ד, ואפשר לפרש דחלק התחתון ע"י שהוא עקום הרבה ומתקרב אל היו"ד עושה עי"ן ישר אלא שהוא מטה לא שוכב ולא עומד, ואפשר שכונתם דחלק

בר קשירה, אכתי הו"ל לאשמעינן לעובד עכו"מ מחמת יראה לא הוי מומר לעכו"ס.

בכל סוגין ז"ל "עכו"מ" במקום "כותי" דהא דר"א סתם מחשבת עכו"מ לעכו"מ אינו כותי אלא בעכו"מ וכן הא דגר שחזר לסורו לא שייך לקרותו כותי אלא עכו"מ, ורק בברייתא דרב המנונא גרסינן כותי ופרש"י דקסבר גרי אריות הן, ושמעינן מפרש"י דלמ"ד גרי אמת הן מקרי בר קשירה וכדמוכח חולין ג' א' דמקרי בר זביחא.

ג) ע"ז כ"ז ב' תוד"ה סמי, נראה דדוקא לגבי הורדה כו', לכאורה כונתם דהתם בר"ה גם מומר לתיאבון בכלל וכן בגיטין גם מומר לתיאבון בכלל, אבל הדבר תימא דעושה עבירה אחת לתיאבון יהי חמור מרשעים גמורים ומפושעי ישראל בגופן דחשיב בר"ה מקמי מומר, וכן הר"מ פ"ג מה"ת כתב דדוקא מומר להכעיס וכן לענין כתיבת סת"מ אין סברא דמומר לאחת העבירות לתיאבון יהי פסול ובר"ן וריטב"א גיטין ס' כתבו דוקא מומר להכעיס, ואפשר דבר"ה חשיב להו בתרתי משום שאין חטאם שוה וממילא אין עונשם שוה, וכן בגיטין דינס חלוק דמין ישרף אם אדוק בעכו"מ, ואם אינו אדוק יגנו מדאורייתא אבל מומר פסולו מדרבנן, אבל הכא לענין מורידין אין להזכיר רק מין שבשכיל שנידון למין דינו הורדה ואפשר שזו כונת תו'.

ד) גיטין מ"ה ב' כל שיטתו בקשירה ישנו כתיבה, האי דרשא הלכתא היא וכדמיינתא לה בגמרא מנחות מ"ב והאי תנא נמי אית לי' דבעינן כתיבה לשמה ואיכטריך האי קרא למפסל נשים ועבדים וקטן שגדול עומד ע"ג דאין כאן חסרון לשמה ופסול משום שאין בר קשירה, אבל עכו"מ ומומר א"ל למפסלינהו משום שאין בני קשירה דבלא"ה פסולין משום חסרון לשמה, כן כתבו תו' ע"ז כ"ז א', וכן מבואר בסוגין דהני לאו בני לשמה נינהו דפריך ורשב"ג עיבוד לשמה בעי כתיבה לשמה לא בעי אלמא פסיקא לי' דהני לאו בני לשמה נינהו, ונראה דלאו משום דחשדינן לי' שאינו כותב לשמה אלא שאין מחשבת עכו"מ כלום במקום דבעינן מחשבת לשמה.

והא דלחמר ע"ז ס' דמילה כשרה לר"י בעכו"מ אע"ג דפוסל כותי משום שכל שכל לשמה פי' תו' ע"ז ס' משום דמילה סתמא לשמה, ובדבר דסתמא לשמה כשר גם בעכו"מ, והא דפריך בסוגין ורשב"ג עיבוד לשמה דבעינן כתיבה לשמה לא דבעינן היינו דכתיבה אין סתמא לשמה, והיינו דקשיא להו בסוגין ד"ה עיבוד מאי פסיקא לי' דכתיבה אין סתמו לשמה.

והא דפריך מרשב"ג דבעי עיבוד לשמן קושטא דמלחא נקט דרשב"ג סבר דגם עיבוד לשמה דבעינן אבל כתיבה לשמה ליכא מאן דפליג כמש"כ הר"ז"ה סוכה ט' א', וכן האזכרות לריבין לשמה לשם קדושת אזכרות, ולמאי דמסיק דאיידי בגר שחזר לסורו הא דתניא קורין בו נמי בהכי איידי וכמש"כ לעיל סק"ב.

אינו מניח תפילין לתיאבון כשר, כל זה נלמד ממה שנתבאר בחזו"א יו"ד סי' ב'.

ובמ"ב כתב דשביק היתירא ואכיל איסורא ואינו בוחר באיסור דוקא כשר, ואינו כן דהא הריטב"א ס"ל בע"ז דפלוגת ר"א ורבינא בשביק היתירא ולא ברודף אחר האיסור, וקיי"ל לקולא דמומר הוי ולא מין, ושחיטתו כשרה, ומ"מ פסול לענין כתיבת סת"מ כדתניא גיטין מ"ה ב' ובשכיל זה פי' ריטב"א גיטין ס' דחכמים פסלוהו, וכן הביא הר"ן בשם אחרים פירשו דהפסול מדרבנן, וגם הר"ן פי' דמומר בגיטין בשביק היתירא, וזה מוכח דאי ברודף אחר האיסור זה בכלל מין לדעת הר"ן והריטב"א שהוא כדעת הרא"ה.

מיהו הפסול מדרבנן אבל אם אינו מניח תפילין בלי מניעת הטורח לדעת תו' והרא"ש דס"ל דשחיטתו פסולה מה"ת ה"ה לענין כתיבה, ולדעת הרשב"א ור"פ דשחיטתו כשרה הכא אינו פסול אלא מדרבנן.

ובמ"ב ס' מחמיר בפ"א ולמש"כ ס' יט' להקל בפחות מג"פ מיהו באומר שעושה להכעיס אפשר דנעשה מומר לאחור, והרי לדעת הרא"ה מומר לכה"ת מדין כופר וכמש"כ וס'.

ומסור נראה דאפי' בפ"א כיון דהוא משום קנסא וכמש"כ ס' ואפי' ברודף למסור אף שלא מסר דכל שהוא בדין מורידין הוא בכלל קנס חכמים וכבר דנו בזה אחרונים ז"ל במ"ב ס'.

גיטין מ"ה ב' והא דתניא קורין בו כו' ורשב"ג כו' מתחלה סבר דהאי תנא דלחמר לוקחין ספרים מן הנכרים סבר דלא דבעינן לכתיבה בר קשירה וגם לא דבעינן לשמה, וסתר מהא דרשב"ג ומסיק דאיידי בגר שחזר לסורו מחמת יראה וא"כ ברייתא דתני קורין בו נמי בהכי איידי וברייתא דקתני ישרף ויגנו מיידי בנכרי, וא"כ ברייתא דקתני קורין בו בגר שחזר לסורו ליכא מאן דפליג עלה, וכ"כ הרא"ש והריטב"א בסוגין, וכ"ה בתשובת הרשב"א שהביא ב"י סי' קי"ט, ובמ"א סי' ל"ט כתב לפרש סוגית הגמ' דבגר שחזר לסורו פליגי תנאי ודייק לי' מדלחמר בגמ' האי תנא הוא ומשמע דאיכא דפליגי ואין זה דיוק דמשום דלשכח ברייתא בהדיא אמר האי תנא הוא, ומיהו הכא א"ל לזה דמתחלה ס"ד דפליגי אבל למאי דמסיק כו"ע ס' ל' דבעינן בר קשירה וכו"ע ס' ל' דחזר לסורו מחמת יראה קורין בו, ובמ"א כתב דאיידי שאינו מניח תפילין בלא יראה וזה אינו ענין להא דתניא ולא שייך פלוגתא בזה. ושו"ר בבהגר"א פ"י דת"ק דלחמר לוקחין ספרים מן הנכרים היינו נכרי ממש וס"ל דלא דבעינן לשמה וגם לא דבעינן בר קשירה, ומיינתא ראי' מרשב"ג דרשב"ג איידי בגר שחזר לסורו ואינו מניח תפילין וס"ל דלא דבעינן בר קשירה, ור"ע שאם אינו בר קשירה גם לשמה ידי' לאו כלום הוא.

ומה שנסתיע המ"א מהשמטת רי"ף ור"מ דין זה תימא, דעד דדייקת דהשמיטתו להכשירו דייק דהשמיטתו לפוסלו אלא מהא ליכא למשמע מני', ועוד נהי דבאינו מניח תפילין בלא יראה אינו

ונראה דהר"מ מפרש דכתיבה לשמה ילפינן מהא דברייתא דר"ה דבעינן בר קשירה דדבר ללא בעינן לשמה וכשר אפי' בכתב להתלמד לא שייך למעט נכרי וכמו בגט לר"מ דכשר מאלו באשפה אפי' בנכרי כדליתא גטין כ"ג א', וכן במנחות מ"ב א' בעי למימר לאי פסול נכרי בעי ברוכי והיינו משום דבעינן כתיבה למארה ואף ללא קיימא הכי במסקנא היינו משום דלא הוי גמר מארה לא בעי ברוכי אבל כתיבה של מארה בעינן, וזה ניחא קושית תו' ע"ז כ"ז א' למה צריך למעט מין מסור ועכו"מ וכו' וישראל מומר משום שאינן בני קשירה תיפוק ל' שאינו לשמה דכל הני כיון דלאו ישראל נינהו אין ראוי לעשות לשמה ותיכרו דעיקר קרא לעבד ואשה והני אגב גררא נקטינהו, אבל לא כריכין לזה דהאי קרא באמת מלמדנו דין לשמה.

וכיון דעיקר לשמה מהבא גמרינן ובגמ' לא הוזכר ביחוד דין כתיבה לשמה של ישראל אלא פסול כל הפסולים שאף אם עושין לשמה אין צמעייהם לשמה, גם הר"מ הביא דין פסול של אלו דלאו בני קשירה וממילא משתמע דין לשמה.

ואפשר דמש"כ הר"מ פ"א מה' תפילין הט"ו ובשעת כתיבה לא היתה לו כונה וכתב אזכרה מן האזכרות שבהן שלא לשמה פסולין ר"ל או כתב אזכרה כו', ואי כונת הר"מ דוקא על אזכרה אינו מתיישב למה הקדים שכתב בלא מחשבה שאין זו סיבה לאזכרה כלל והו"ל למימר שכתב אזכרה שלא במחשבה.

ו) ברכות כ"ג א' מהו שא"צ לביה"כ קבוע, עי' בתו' ורא"ש ש' שאין איסור בכניסה בתפילין בבה"כ, ואפי' הן בראשון, אלא כשנכנס לעשות ברכיו, אז יש איסור בלבישה, וגם אין כבודן שיהיו כלל בבה"כ, והלכך מן הראוי מיותר שיהי' מניחן בחורין ברחוק מבה"כ, אלא מפני שא"א מפני עכברים ומפני עוברי דרכים, התיירוהו בכניסה, ומיהו איסור לבישה כדקיימא, והחמירו עליו לחלץ ברחוק ד"א, ולפ"ז נראה דבקמיע אפי' אם יש בה משום קדושה, מ"מ א"צ לחלצה, דכיון דאינו יכול להניחה בחורין, וע"כ שיכניסנה, וא"כ מה לי אוחזן בידו, ומ"ל לבוש בהן, ובהדיא אמרינן, שבת ס"א ב', דאי יש בהן משום קדושה אסור לאת בה בשבת משום זמנין דמאטריד, ונ"ל דמייירי דהקמיע בגלוי ויהא צריך לחלצה ולכסותה בידו, או בצגדו ובידו, וכדמסקינן הכא בתפילין, מיהו ל"ע הא דפריך שם ס"ב א' והרי תפילין דמחופין עור ותניא הגכנס לבה"כ חולץ תפילין ברחוק ד"א, ומאי קושיא, תפילין שאני דאסור אפי' להפיח בהן והלכך צריך לחלץ משא"כ בקמיע, דמה לי בראשון ומ"ל בידו, והו"ל להביא הא דאחזן בצגדו ובידו. ומ"מ למדנו ממסקנא דהתם דמשני משום שין ויו"ד כו', שאם הן מופין מותר הכניסה, [לא נגמר לע"ע].

והרא"ש פ' בה' ס"ת סי' ג פירש הא דכשר עכו"מ במילה איירי בעושה לדעת ישראל, ואע"ג דאמר גטין כ"ג ב' דעכו"מ אדעתא דנפשי' עבד היינו דבר הנמשך אבל דבר הנעשה מיד נחשבת עשייתו על דעת המארה, ולכן הכשיר הרא"ש עיבוד ע"י נכרי והוצא בבהגר"א סי' י"א ס"ב וס"ה, והנה במנחות מ"ב מכשיר רב כיצית ע"י נכרי ולחד ליטנא ממעט ל' מקרא, וקשה לפרש"י סוכה ט' א' דגם רב סבירא ל' דבעינן הטלה לשמה איך כשר בעכו"מ, ומזה ראי' להרא"ש דבהטלה לבגד מהני עומד על גבו, אבל הר"מ פ"א מהלכות תפילין הי"א סבירא ל' כדעת תוספות דאין כשר עכו"מ אלא במידי דסתמא לשמה, ומפרש דרב סבירא ל' דא"צ הטלה לשמה ומפרש הא דאמר רב עשה מן הקולין ומן הגימין כו' במילי אחרת וכמש"כ הר"ה סוכה פס', כל זה פירש הגר"א פס'.

מיהו החילוק בין טוי' לגט ל"ע דגם טוי' נמשכת ואי משום שא"צ כונה אלא בתחלה ואח"כ סתמא ע"ד ראשונה וכמש"כ הגר"א פס', הא גם בגט כן, ומלשון הגר"א משמע דבגט לא סגי בסתמא, וזה דבר מחודש שאם הסיח דעתו ממחשבת לשמה רגע אחד יפסל וכבר נתקשו בזה אחרונים ז"ל וכמש"כ בבה"ל סי' י"א ד"ה וישראל.

גיטין כ' א' הרי שהיה צריך לכתוב את השם ונתכוין לכתוב יהודה כו', בידיים סי' ח' ס"ק י"ח כתוב דהיכי דלא נכתב כלל לשם שם מותר למוחקו אבל אם נכתב לשם שם אבל לא נכתב לשם קדושה אסור למחקו, ויש לעי' בהאי אי מותר למחקו כיון דלא נתכוין כלל לשם, או דלמא כיון דזהו מקומו של שם ואילו ידע היה מקדשו חשיב שם לענין איסור מחיקה, ואם אינו שם כלל ודאי פסול וא"צ לחסרון לשמה, אבל אי חשיב שם לענין איסור מחיקה אכתי פסול משום חסרון לשמה ולכו"ע בעינן לשמה בכתיבה ובאזכרה, וכמש"כ לעיל, [כ"ה בהדיא במ"ס פ"ה דמותר למחקו].

וכן הא דאמר לק' נ"ד ב' אזכרות שבו לא כתבתם לשמן י"ל שלא לשם כלל וי"ל שלא לשם קדושה, ואפשר שעשה כן במזיד להזיקו ואפשר בשוגג, מיהו אי סתמא כשידע שכותב שם חשיב לשמה ל"ל דלא הרגיש כלל בשעת כתיבתו שכותב שם.

ה) ויש לתמוה על הר"מ פ"א מה' תפילין שאל הזכיר בהדיא דין כתיבה לשמה, ולמש"כ לעיל אין סתמא לשמה דהרי קדושת ס"ת היא קדושה מיוחדת שאין במגלה להתלמד ואין בחומשין והוא בעושה מקדש על מחכונתו והכותב צריך שיכוין לשם קדושה זו וסתמא הוי ככותב מגלה לחינוך, וכש"כ אם סבר באמת שהיא מגילה להתלמד שאין להכניס יריעה זו בס"ת וכן אם כיון בהדיא שלא תתקדש בקדושת ס"ת, וכל הני בכלל שלא לשמה ולא הזכירם הר"מ לא בה' תפילין ולא בה' ס"ת כשמה דברים הפסולים.

והסכים על גיר' אחרת בגמ' באופן לעולם לא אתותב וקיי"ל כעולם ונמצא מהלך אדם ל' מיל מנה"ח עד שקה"ח ועולה שיעור מיל כ"ד מינוט ומעה"ס עד נה"ח ה' מיל והיינו ב' שעות, וכ"ה צפי' המשנה במשנת בלך החרש פ' א"ע ופ' מי שהיה, וכ"כ הר"מ בס' היר' ה' ק"פ פ"ה, אבל אנו סומכין על התה"ד והשו"ע שהסכימו על גי' דידן בגמ' ע"פ פרש"י ותו' וכלעת הר"מ בילדותו, וע"פ פי' הגר"א יאלנו מהקושי בסתירת דברי הר"מ מההיא דפי' בצרכות לההיא דפסחים.

ג) והנה נחלקו התה"ד והגר"א גם לענין זמן ק"ס של שחרית בחשבון של ג"ס דהתה"ד כתב לחשבינן מעה"ס ודעת הגר"א דג' שעות מנה"ח, וכן לענין איסור חמץ בעה"פ, אבל אין זה ענין לשיעור מיל, דשיעור מן המודיעין לירושלים בע"פ קיימינן לאורך היום י"ב שעות וזוהי אמר עולם דמהלך מנה"ח עד פלגא דיומא ט"ו מיל ומפלגא דיומא עד שקה"ח ט"ו מיל וזוהי הדבר תלוי אם אתותב עולם או לא, ואם אתותב רק בשיעור מעה"ס עד נה"ח, או אתותב גם בשיעור י' פרסאות, וספיר י"ל דהלכה כהתה"ד בשיעור מיל, ואין הלכה כמותו בק"ס ובאיסור חמץ בע"פ, וספיר י"ל דהלכה כמותו בק"ס ובחמץ, דמעה"ס מנינן, אף שחשבון שיעור מיל י' פרסאות הוא מנה"ח עד שקה"ח, אלא שדעת הגר"א דכל השעות שבגמ' היינו מנה"ח.

ומתחלה פי' הגר"א טעם י"ח מינוט משום ד' פרסאות הוא מעה"ס עד כה"כ והוא יב"ס, וזוהי כ' הגר"א דזה שגגה דודאי בעה"פ בירושלים יב"ס מנה"ח עד שקה"ח, אבל למאי דמסיק הגר"א שיעור י"ח מינוט נכון, אף שיום הוא יב"ס מנה"ח עד שקה"ח, ואמנם הגר"א קובע דגם ג' שעות דק"ס הוא מנה"ח כיון דלעולם נחשבין הימים והלילות שוין ואין זה אלא אם נחשוב היום מנה"ח עד שקה"ח, ואמנם אין זה הכרח גמור כיון דלענין דיני תורה מעה"ס יממא הוא שפיר י"ל דג' משמרות דלילה הוא עד עה"ס, אלא מסתבר לי' להגר"א דכיון דטעם הדבר דחיי זמן יב"ס בעולם שהחמה על הארץ, וחיי זמן שאין החמה על הארץ מסתבר שהיום שבדברי חז"ל היינו מנה"ח.

והמ"א סי' נ"ח כתב דלענין ג"ס דק"ס לכו"ע מעה"ס מנינן והוכיח זה מהא דאמרו ג' ב' דתרי שעה דיממא משלימות את תרי המשמרות ואחרי שהמשמרות כלות בעה"ס כמס"כ תו' ע"כ שעות היום מתחילין מיד בעה"ס, ואין זה מוכרח, דבאמת י"ל דיש כאן יותר מב' משמרות ולא הזכיר דוד אלא מלתא דקין דהיינו משמרות משמרא ופלגא דליליא ופלגא משמרא דיממא, ולא קשיא לי' אלא אי הוא בלוי מתרי משמרא, ובאמת דעת הגר"א דג' שעות הן מנה"ח.

ד) וכן נוהגין הרבה כהגר"א, והמחמירין לחשוב מעה"ס, יב"ס מקום לחשוב עה"ס שעה וחומש קדם נה"ח דלדברי הגר"א כן שיעורו אף אי נימא דג' שעות של ק"ס הן מעה"ס כמס"כ לעיל, אבל המחמירין מחמירין לחשוב מעה"ס עד נה"ח כ"כ מינוט וחיי

א) פסחים כ"ד א' רש"י ד"ה ת"ש, ר"י קא חשיב כו' מיהו בזה מותבין כו', ולא ניחא לי' לרש"י ז"ל לפרש דבאמת פריך הגמ' על עולם ועל רבא ד' פרסאות אדם הולך ב' צ' שעות מנה"ח עד שקה"ח, ואינהו ס"ל ד' פרסא הוי מעה"ס עד כה"כ, לזה לא קשיא לאפשר לפרש דברי ר"י אחד מעשרה ביום היינו יום מעה"ס עד כה"כ, והגר"א אור"ח סי' תנ"ט הביא דביר' ריש בצרכות אמרו דר"י אמר דמהלך החמה ת"ק שנה ממזרח למערב ומעה"ס עד נה"ח נ' שנה וכן משקה"ח עד כה"כ, והיינו לעובי הרקיע אחד מעשר, ות"ק שנה היינו מנה"ח עד שקה"ח, וספירי אמרו חגיגה י"ב א' דמארץ עד רקיע וממזרח למערב חד שיעורא והיינו מנץ החמה עד שקיעת החמה ביום בינוני כטבע אלכסון של העיגול שהוא באמצע העיגול, וכ"ה בהדיא פ"ד דתמיד דהמרחק הוא בתחלת הזריחה ובשעת השקיעה, שהחמה נראית, ומארץ עד רקיע ת"ק שנה, כדאמרו לקמן א"כ מצואר בהדיא דבאמת ר"י אמר ד' פרסאות מהלך אדם ב' צ' שעות של היום מנה"ח עד שקה"ח וללא כעולם ורבא, ולפ"ז פי' הגר"א דבאמת כונת הגמ' להקשות תרתי, חדא דאינהו אמרי מעה"ס עד נה"ח ה' מיל ור"י אמר ד', ועוד דאינהו אמרי י' פרסאות מעה"ס עד כה"כ ור"י אמר מנה"ח עד שקיעתה, ולשון הגמ' מרחו זוהי לפרש"י קשה לשון אמר כך דאם ר"י לא אמרה הרי לא אמרה ואם אמרה באמת קשיא לי', וגם לשון דקא מחשבי דמקדמי כו' קשה דמשמע דלא הוי להו למחשב דמקדמי, ופי' הגר"א דהא דאמר לימא תיהוי תיובתא דר"י היינו דאיהו ג"כ סבר ד' פרסאות הוי מעה"ס עד שקה"ח וא"ה, כמדומה דל"ל עד זאת הכוכבים וכמו שפירשוהו עולם ורבא, ומשני דבאמת טעו דאיהו אמר דיממא ואינהו סברי דגם מקדמי ומחשבי בכלל היום, ואינו כן, ומפני דר"י סתמא אמר והיה מקום לפרש דמעה"ס קאמר נופל לשון אמר כך, ולפ"ז לשון אחד מעשרה דר"י ואחד משקה דרבא שוין דהיינו מלגא, ופי' זה מוכרע מהיר' דהרי אין לנו שום הכרח לומר דגמ' דידן פליגא אירוש' ואדרבה לשון הסוגיא מורה ומאירה ע"פ הירוש' ודאי הכי נקטינן, ווהיר' לא היה בידי הראשונים ז"ל בקביעות מפני העניות שלא היו כתבי היד מזוים הרבה ומפני שאר סיבות ואילו ראו רבותינו את הירוש' היו מפרשים כן את הסוגיא.

ב) ובתה"ד [סי' א'] וסי' קכ"ג וסי' קס"ז, כתב דשיעור מיל י"ח מינוט וכן סתם בשו"ע אור"ח סי' תנ"ט, יו"ד סי' ס"ט, והאחרונים ז"ל נתקשו בזה לפרש"י בסוגין יולא דביצ"ס של היום אדם הולך ל"ב מיל ונמצא שיעור מיל כ"ב מינוט וחיי, אבל לפי פי' הגר"א דברי התה"ד מכוונים ובסי' ח"י הביא שכ"כ מהרי"ו, ואחרי שהתה"ד דרכו לקבוע הוראותיו ע"פ הראשונים ז"ל ודאי קבלה בידו שיעור מיל ע"פ הראשונים ז"ל שפירשו הסוגיא כפי' הגר"א, ויש לנו עוד יסוד לזה שהר"מ צפי' המשנה ריש בצרכות כ' דמעה"ס עד נה"ח שעה וחומש וזה עולה בסוגין לפי פי' הגר"א דמעה"ס עד נה"ח ד' מיל ומיל י"ח מינוט, ומיהו הר"מ בפסחים חזר בו

הקלר, קבעו לחשוב השעות זמניות, וממילא יסודר הדבר דבר יום ביומו, והיה ציד חכמים לחלק את היום מנה"ח עד שקה"ח, או מעה"ש עד ז"ה, וואף דלאורייתא מסרה התורה לחכמים לקבוע כפי הנאות! אבל כל שקבעו חכמים בזה נקבעה ההלכה על ידם, ואין לזוז ממנה.

והנה אין ממדת החכמה לסדר את פרקי העבודה ע"פ שעות זמניות מנה"ח עד שקה"ח, ולמנות השעות מעה"ש דלמה יעקפו עלינו הדרך בזמן שאפשר לישר המסלה ולחשוב שעות זמניות מעה"ש עד ז"ה, אלא ודאי אם כונת חכמים להתחיל מנין השעות שהזכירו מעה"ש גם השעה היא אחד מי"ב ממשיך היום מעה"ש עד ז"ה, ואין שם שעה הנושא של ההלכה אלא סימנא בעלמא, ולא נמצא שום דין מדיני התורה שיהא לורך בו לדעת מה נקרא שעה בתורה.

והנה פירשו דעת הר"מ דס"ל לענין זמן מנחה וחמץ בעה"פ השעות שקבעו חכמים הם אחד מי"ב מנה"ח עד שקה"ח, ואם כדברי המ"א דלענין ק"ש ג' שעות מנין מעה"ש, ע"כ דהשעות הן אחד מי"ב מעה"ש עד ז"ה, דהר"מ בפי' המסנה כתב דהכונה רביע היום, ולא יתכן שיוגמר זמן ק"ש ברביע היום, אלא א"כ נחשוב ג' שעות זמניות מעה"ש עד ז"ה, וכן בשו"ע סי' נ"ח כתב רביע היום.

בקלרה, שעה זמנית אינה מציאות חיובית, והיא משמשת לדיני התורה לזמן מנחה ולאיסור חמץ, אלא זמן מנחה וחמץ היא סיבה למציאותה של שעה זמנית, ושעה זמנית היא כבחנית מסובב תולדת הסיבה, ולא שייך כאן לשאול למה השתנתה השעה, כי המסובב הוא בנה של הסיבה ואם הסיבה היא חלוקת יום ארוך גם המסובב הוא חלק מחלקי גוף הגדול מתאריך.

והדבר מפורש בגמ' ג' א' דפריך אי קסבר ג' משמרות הוי הלילה לימא עד ד' שעות, ואי שעות זמניות הן קבועות אחד מי"ב מנה"ח עד שקה"ח, א"כ ד' שעות מנה"כ הויין יותר ממשמרה הראשונה, וכן אמרו ג' ב' שית דליליא, אלמא דליליא מנה"כ עד עה"ש מתחלקת לי"ב שעות זמניות ואין שעות אלו משתוות עם שעות היום לעולם, הרי לנו ב' מיני שעות זמניות, ומפני שהשעות הן מסובב לעולם וכמש"כ, ומזה יש להוכיח דשעות היום לדעת המ"א דמנין מעה"ש, מחלקין את היום לי"ב חלקים מעה"ש עד ז"ה, דאי השעות הן קטנות ואין מגיעות לששית היום, א"כ אין כאן ב' משמרות דמן הלילה יש חצי הלילה והוא משמרה וחצי, וחסר עדיין חצי משמרה ממשמרות היום, והן ב' שעות זמניות גדולות ונתנו תחתיהן ב' שעות קטנות.

ועיקר ראית המ"א דמנין מעה"ש דל"כ אין חשבון תמניא שעות שבגמ' מכוון, לא מכרעא, דאפשר דאיכא טפי שזמן עה"ש מפסקת בין שעות הלילה לשעות היום, ודוד ע"ה הזכיר את האשמורות שהן ע"י השעות של היום והלילה, ולא קשיא להו בגמ' אלא אם הוא פחות מב' אשמורות, אבל אם הוא טפי מב'

שיעור מיל ומעה"ש עד נה"ח שעה ומחאה, שכן הוא לפי פרש"י בסוגיא דפסחים, אבל אין מחמירין לחשוב מיל כ"ד מינוט ומעה"ש עד נה"ח ב' שעות, מפני דעת הר"מ.

והא דפסקה הר"מ כעולא כ' הגר"א דל"ל להיותה לו גירס' אחרת, ואפשר דגירסתו תיובתא דרבא תיובתא דעולא לימא תיהוי תיובתא דר"י א"ל ר"י ביממא אמר ורבנן הוא דקא טעו דקא חשבי דקדמו וחשיבא, והא דאמר לימא תהוי תיובתא דר"י היינו דאיהו סבר ד' פרסאות הוי מעה"ש עד ז"ה כ' ור"י סבר ד' פ' הוי מנה"ח, ומשני ר"י [ר' יהודה] ביממא אמר ורבנן הוא דטעו כו', ר"ל אמוראי דהיתה ברייתא מקובלת בידם לא היתה קבלה בידם רק דברי ר' יהודה דמהלך אדם ביום עשרה פרסאות, ועפ"ז אמרו עוביו של רביע אחד מעשרה ביום מפני שסברו דר"י מנה"ח עד שקה"ח קאמר, והו סברי דמעה"ש עד הג' ד' מיל, אבל טעו דבאמת ר"י מעה"ש ועד ז"ה קאמר, ודל ה' דמקדמי וה' דמחשבי אשתייר ל' מיל לי"ב דיום ונמצא לפ"ז שיעור מיל כ"ד דקין וממודיעין לירושלים ט"ו מיל, ועפ"ז הירו' עלו דברי פסקי הר"מ כהוגן.

תמיד ל"ב א' תדע שהרי חמה במזרח כו', לפ"ז ז"ל דממזרח למערב המרחק יותר מכפלים לעומת מן השמים לארץ שהרי האדם המסתכל עומד באמצע המרחק שממזרח למערב.

פסחים ז"ד ב' ועוביו של רביע מהלך חמש מאות שנה כו', אין זה עוביו של רביע הנזכר לעיל בדברי ר"י שהוא אחד מעשרה ביום, וזהו אחד מעשרה מן השמים לארץ דשין הן כדאמר תמיד שם דעוביו רביע שבדברי ר"י היינו סבוב השמש מחצי כדור העליון לחצי כדור התחתון בעת שקה"ח ומחצי כדור התחתון לחצי כדור העליון בנה"ח ובשקה"ח גוף השמש שוקעת ועדיין אורה מבהיק על הארץ, ואורה מתמעט והולך, ועד גמר אפיסת אורה כדי הילוך ד' מילין, ובה"ח אורה מתחלת להבהיק על הארץ ואורה מתוסף והולך עד עלות גוף השמש על הארץ והוא ד' מיל, אבל עובי הרקיע הנזכר שהוא ת"ק שנה, היינו גוף אוירי זך שנקרא רקיע ואשר למעלה ממנו עוד רקיעים ובין רקיע לרקיע ת"ק שנה, ואף שאמרו שם"ה חלונות יש ברקיע והחמה יואלת דרך חלון ומקפת מבחור, הוא ענין סודי כמש"כ הגר"א בפי' ס' יאירה.

מכתב א

הא דקבעו חכמים שעות בהקדמת תמיד של בהע"ר כדאמרו פסחים נ"ח א' וכן פלג המנחה ברכות כ"ו ב', אין ענין השעה קובעת כלום אלא השקפה כללית על משך היום, ועניני העבודה שאריכים ליעשות בו, מחייבים לחלק את היום לחלקים מסוימים, ובהיות שהתורה חלקה את היום השלם המזווג מיום וליל לכ"ד חלקים ואנו קורין לכל חלק בשם שעה וזה ניתן בסוד העיבור כדאמרו ר"ה כ"ה דחידוש הלכנה כ"ט י"ב תש"ג מתת"ק"ה שהשעה נחלקת ונוח ליחס י"ב שעות ליום וי"ב שעות ללילה, והלכך בחרו חכמים לחלק את היום לשעות, ובהיות שהכלית סידור העבודה של היום, לגדל השעות ביום הארוך ולקצר ביום

אין כונת הר"מ לחדש יום חדש מעה"ש, וכן עד ג' שעות בק"ש פירוש מנה"ח וכמס"כ הר"מ שהוא עד כלות רביע היום ויחלילה לנטות מהאמת, שדלתי כונת הר"מ והשור"ע דזמן ק"ש עד כלות רביע היום, ואין מקום כלל לדון בזה ודברי הר"מ הסותרים הוא באמת שמתחלה הוא סבר ב' חומשי שעה ולבסוף הדבר ב' ומסתבר דההיא דברכות אחרניתא, וכמו שפי' הגר"א.

מס"כ דשרו של עשו הוא ממונה לומר שירה בכל יום בעה"ש, יעוין חולין ז"א ב' דמיום שנברא לא אמר שירה ואינו ענין להמלאכים המתחלקים למשמרות, שהם מלאכים מיוחדים שנבראו לכך אבל יש עוד מלאכים לתעודות ידועות, ושר של עשו הוא מלאך פרטי וזה הפעם שזכה לומר שירה ביום, ובעוד לילה לא היה עדיין ראשי לכך ויום בצחינה זו הוא מעמוד השחר, אבל אינו ענין למשמרות.

השעה המוזכרת בין בגמ' בין בפוסקים היא שעה השואה אחד מכ"ד והוא ע"פ המבואר בבהגר"א, או ע"פ הפי' י' פרסאות מעה"ש וא"ה, כמדומה לז"ל מנה"ח עד שקה"ח י"ב שעות וכן עיקר לדינא אחרי שצוה התה"ד והגר"א והשור"ע מסכימים לדעת אחת, והוא כדברי הר"מ בברכות.

ומס"כ מגמ' ג' א' ג' ב' הוא ע"פ דברי התו' והמ"א, ולא ע"פ דברי הגר"א, ואין בדבר שום ספק דג' שעות הן שעות הגדולות לפי דברי המ"א, דהיינו רביע היום.

אין שום טעם שיחשבו את השעות מעה"ש כשצביל זמן ק"ש מתחיל מעה"ש כיון שהכוונה להודיע סוף הזמן וסוף הזמן הוא לעולם אחר נה"ח ותכלית ההוראה לרבים נוחה להגיד את השעה האחרונה לפי שעות היומיות אחר נה"ח, וכס"כ בזמן שהשעות הן שעות של אחר נה"ח עד שקה"ח.

סימן יד

נדרש מוהיו ללה"ק, והלכך גם כשרצה כל לשון, י"ל דמ"מ לשון בעינן, אבל לא השמיע לאזנו אינו אלא הרהור ולא מסתבר דיוצא בהרהור, ור"י סבר דלה"נ דיוצא בהרהור, דכיון דמרבין כל לשון גם הרהור שפיר דמי, דל"ד לשון בעינן, אלא משום שלא תאמר דבעינן לה"ק, וממילא אינו יוצא גם בהרהור בלה"ק, דלא מחשב לה"ק בהרהור, שאין חשיבות חילוק לשונות אלא כדיבור, ואי פסול שאר לשונות כס"כ שפסול הרהור, אבל כשמעט דלא בעינן לה"ק, גם בהרהור יוצא, ומ"מ אין זה מוכרח בדברי ר' יהודה די"ל דס"ל ג"כ דאין להכשיר הרהור מסבירא אלא דס"ל דלא השמיע לאזנו מקרי דיבור, וזהו כונת הרשב"א ז"ל ש' ואפשר דר"י סבר כו' ר"ל דבפשוטו משמע דר"י סבר דיוצא גם בהרהור, אבל אין זה מוכרח די"ל דלה"ל מקרי דיבור לדידי' ובזה תלוי פלוגתא האמוראים לקמן כ' ב' אי הרהור כדיבור, ובמס"כ מיושב כל דברי הרשב"א ז"ל ממה שהקשה הש"א סי' ז', והא דאמר לעיל י"ג א' דרבנן סברי

אשמורות שפיר קאמר קדמו עיני אשמורות, ואע"ג דכי חשבת ו' שעות מהלילה וב' שעות מהיום אכתי ו' שעות הן קטנות ואין כאן ח' שעות שליט של כ"ד שעות מעל"ע מ"מ שפיר קרי להו אשמורות כיון דו' שעות הן אשמורה ומחלה של הלילה, וב' שעות הן מחלה אשמורה של היום.

מכתב ב

אחרי שדברי ר"י שהוצא בגמ' פסחים ז"ל א' מבוארין בירושלמי דעשרה פרסאות הן מנה"ח עד שקה"ח, ואין שום רמז בגמ' דידן דפליגא, דבפשיטות מתפרשת הסוגיא כפי המבואר בירוש', ההיא דירוש' מכרעת אף נגד הר"מ, אלא שצומננו אין מי שיכול לומר שדברי הר"מ הם נגד הירוש', אבל אם אפשר לפתור את המסופק ע"פ הירוש', זו הכרעה קיימת אף לדידן, וכס"כ אם הדבר יא' מפי הגר"א שהוא כאחד מן הראשונים אשר ניתן לו רשות לחלוק על הראשונים, ואמנם הגי' בירוש' כריכה תיקון וע"פ הגי' בבהגר"א ובירוש' לפנינו, ובהגהות הגר"א על הירוש', נראה דכ"ל עוביו של ריקע מהלך נ' שנה, אדם בינוני מהלך ארבעה מיל, החמה מהלכת ת"ק שנה אדם בינוני מהלך ארבעים מיל, עד שהחמה נוסרת דריקע מהלך חמשים שנה אדם מהלך ארבעת מיל, והנה סדרו מעה"ש עד נה"ח נ' שנה, האדם ד' מיל, מנה"ח עד שקה"ח ת"ק שנה, האדם מ' מיל, משקה"ח עד לה"ב, החמה נ' שנה, האדם ד' מיל, אלו דברי הגר"א להכריע ע"פ הירושלמי דעשרה פרסאות ביום היינו ב"ב שעות שכל שעה אחת מכ"ד במעל"ע.

ומס"כ הר"מ שעה וחומש משעות זמניות כונתו ז"ל דביומא דניסן ותשרי הוא 72 מינוט וזימים הארוכים יהי' ג"כ מעה"ש עד נה"ח שעה וחומש אבל תגדל השעה כמו שתגדל בחלוקת היום ל"ב חלקים, וכן זימים הקצרים יהי' מעה"ש עד נה"ח שעה וחומש אבל תקטן השעה כמו שתקטן בחלוקת היום ל"ב חלקים, אבל

א' ברכות ט"ו א' ור"י תרתי ש"מ, הרשב"א ז"ל היתה גירסתו, לאו ממילא שמעת מינה, ומפרש דה"ק ר"י כיון דאם לא השמיע לאזנו יא', א"כ גם בהרהור יא' וכדאמר לקמן כ' ב', ובהרהור לא שייך לשון ולמה לי קרא לכל לשון, ומדאכטריך קרא ולכל לשון ש"מ דלריך להשמיע, ונראה ביאור דבריו ז"ל, דס"ל לר"י מסבירא דלא השמיע לאזנו לא מחשב דיבור כלל, שעיקר הדיבור הוא השמעת קול לזולתו, ובחשאי אין לו תורת דיבור, אלא תורת הרהור, והלכך כל היכי דבעינן דיבור, אינו יוצא כ"א בהשמיע לאזנו, ומתחלה סבר, דגם ר"י ס"ל דלא השמיע לאזנו חשיב דיבור, והא דאינו יוצא הוא מקרא להשמע, וכדמסיק דקרא לכל לשון הוא דאחי, מישב דברי ר"י אף כרבנן דרבי, לעיל י"ג א', דקרא לכל לשון, אלא דס"ל מסבירא דלאו לשון הוא, וכ"ת מנלן דבעינן כלל לשון, לזה קאמר מדאכטריך קרא לרבי כל לשון, והיינו ע"כ, או משום דכה"ת כלה בלה"ק נאמרה, או משום דלא

יתכן אלא לפי' הב', אבל לפי' הא' דסוגיא חזלא למאי דמפרשין טעמא דר"י משמע, תשוב קו' תו', ור"י לאמר ל"א ר"י חלא בק"ש אבל לא בשאר מצות, ע"כ ס"ל טעמא דר"י דדריש השמע, ומיהו סוגיא דמדמה חרש ללה"ל משמע לכל הטעמים וז"ע, ומיהו ליגנא דלא השמיע משמע שקולו נמוך מדללא קאמר ולא שמע באזנו וז"ע.

ג) י"ג ח' ורבנן סברי כמ"ד לה"ל יאזא ז"ע הא ר"י הוא דס"ל הכי לקמן ט"ו ח' ומסקינן שם דר"י כראב"ע ס"ל דלכתחלה צריך להשמיע משום דכתיב שמע, וכן לקמן קשה דקאמר שם ות"ק ההוא שמע לכל לשון, ולימא דההוא שמע לכתחלה הוא, לכ"נ דלכו"ע אי דרשינן שמע הוא תנאי במצות ק"ש ואם לא השמיע לא יאזא, וראב"ע לא דריש שמע אלא לכל לשון והא דקאמר השמע שנאמר שמע, אינו אלא הידור מצוה ואסמכה אקרא, וצוה יתפרשו דברי תו' בסוגין ד"ה וחכמים שק' ועוד דרבנן כו' ועי' בק"א סי' ז'.

כמ"ד לא השמיע יאזא היינו כר"י דהלכתא כותי', ולפי המבואר דברי הרשב"א ז"ל, מוכרח דהרהור היינו הרהור המלות, ולא ליורי הדברים במחשבה, ודלא כמ"כ לקמן סי' כ"ט סק"ח.

ב) מיהו קשה דאי טעמא דר"י דלא מחשב לי' דיבור כי לא השמיע לאזנו, תינח היכי דקרי בלחש, אבל כי קרא בענית קול רק שהתעשת ולא שמע אמרי פיו, למה לא יאזא, וכ"ת ה"נ דיאזא ח"כ בחרש המדבר ואינו שומע, למה לא יאזא, הא לשון מיהא הוי, וי"ל דסוגיא דמדמה חרש ללה"ל השמיע חזלא למאי דמפרש טעמא דר"י מקרא דהשמע כו', אבל למאי דמפרשין טעמא דר"י, משום דלאו לשון הוא, ע"כ הא דחרש לא יתרום וחרש לא יקרא אה"מ, הוא מדינא דאמר חכמים שמעו להשמיע לאזנו ואתיא כר"י נמי, א"נ י"ל דלר"י כיון דבלחש לא יאזא מן הדין אמרו חכמים שגם לא השמיע ענית קולו לא יאזא, ולפי' הרשב"א ניחא הא דפריך בסוגין אלא הא דתניא ל"י אדם בה"מ בלבו וא"כ יאזא מני אי ר"י הא דיעבד נמי לא, ובתו' הקשו דלא אמר ר"י חלא בק"ש דכתיב שמע, ולפי' הרשב"א דטעמא דר"י דלאו לשון הוא ניחא, מיהו זה לא

סימן טו

דאלא"ה איכא משום לוועג לרש, ומוכרח מזה דל"א לענין זה בית כד"א דמיהא.

ג) תו"ד"ה ואינו כו' נראה דצירושלמי מספקא להו דאם יש לו מי שישא משאו יהי' חייב בכל המצות, ולא שרשאי להחמיר עליו, כדמוכח מהא דפשיטא מניילת לולב ומתק"ש, דקתני פטור, וכן הדין נותן, דכיון דכל עיקר פטורו משום טרדא דמצוה, והאי לא טריד ולטעמא דמשום כבודו של מת, מוכרח צירושלמי דאפי' בשבת יש עליו דין אונן ופטור מכל המצות, שאם יעסוק בש"מ הוא פוגם בכבודו של מת, וז"ע מה טעם יש בזה שאם אין זה כבודו של מת, איך נפטר עי"ז ממצוה לאוריייתא, ולכאורה אין זה בכלל גדול כ"ה שדוחה ל"ה, ואולי הוא מדרבנן שעיקרו בשוא"ת, ובתו' הקשו בהא דחשיב ציר' אונן ציו"ט ובגמ' דין אמרינן דבשבת אין עליו דין אונן, וכתבו דפליגי, וכן צירושלמי רישא וסיפא פליגי, ור"נ תי' דצירושלמי מייירי דדעתו להחשיך על התחום, והגה לשני הפירושים, מוכרח דאנן לא קיי"ל כטעמא דמשום כבודו ש"מ דלהאי טעמא הא מבואר שם דגם ציו"ט יש עליו דין אונן, ואף בלא הסברא דצריך להחשיך, וא"כ גם בשבת, יש עליו דין אונן, וכ"כ תו' דלטעמא דמשום כבודו, ע"כ ההיא דבשבת מיסב ואוכל כו' פליגי אהא דפטרינן ציו"ט.

ד) וא"כ כיון דאנן קיי"ל דבשבת אין עליו דין אונן, ע"כ לית לן טעמא דמשום כבודו, אלא טעמא, משום דטרוד במצות קבוצה, ולהאי טעמא קאמר צירושלמי דאם יש לו מי שישא משאו חייב, ולפ"ז כשהפקיד מתעסקים בקבוצתו ובטוח בהם ואינו טרוד, חייב בכל המצות, אבל בטוש"ע יו"ד סי' שמ"א כ' דאפי' אם יש לו אחרים עוסקים בשבילו יש עליו כל דין אונן, ובא"ח סי' ע"א כ'

א) ברכות י"ז ב' מתנ' מי שמתו כו' פטור מק"ש, יס לעי' בזה, דנראה הטעם בזה משום עוסק במצוה, וכמ"כ רש"י ד"ה מי, וא"כ אם הגיע זמן ק"ש קדם מתו יהי' חייב לקרות, וע' סוכה כ"ה ב' בתו' שם, ומיהו מלינו צמת מצוה שדוחה פסח כדאמר לקמן י"ט ב', ואף שכבר התחיל בעשיית פסח, ולא פטרינן לי' מקבוצת מ"מ משום עוסק במצוה, וה"נ כל המתים על קרוביהן כמת מצוה דמיין, ואע"ג דלענין להטמא בערב הפסח, אין הקרובין מיטמאין לאחר חלות, היינו משום שיכולין לקבר ע"י אחרים ולשוב לפסח, אבל הכא דאינן יכולין לקרות ק"ש וכן לעסוק בשאר מצות, משום שצריכין להתעסק שיקבר מתם, הרי הוא עליהן כדן מת מצוה שאף אם עוסקין בשאר מצות, יניחו מצותן ויתעסקו בקבורתו, ולפ"ז אף אם מת להן מת באמצע ק"ש, י"ל דיפסיק דהרי פקע חיובו, ובפ"ת ליו"ד סי' שמ"א סק"ו הביא מהשבו"י דיגמור וז"ע.

ב) וכיון שעיקר מצות קבוצה קדמת לשאר מצות, פטור מש"מ אף שלא יתבטל עי"ז מקבוצתו, אלא מכיון דטרוד במחשבתו וקשה עליו להסיח דעתו ולעסוק בשאר מצות פטור כדן עוסק במצוה שפטור מאחרת, ואף שהיא עוברת, ומסיק ר"פ דהא דתנן מתו מוטל לפניו היינו דוקא בבית שהמת בו, אבל חוץ לבית חייב בק"ש ובתפלין, וז"ל לר"פ דלא חשיב הטרדא לפוטרו, כיון שלא יתעכב בקבוצת המת בשביל הקריאה, ומ"מ בבית המת לא יעסוק במצוה, שנראה כמסיח דעתו מקבוצתו, ואין זה כבוד המת, ומיהו ז"ע אי חשיב פגם בכבודו כל כך, לפוטרו ממצוה לאוריייתא, ואולי כיון שאין זה כבוד המת מטריד לי' מחשבתו טפי ומודה ר"פ דטרדא כהאי פוטרו, ומיהו בשבת, וכן אחרים שאינם קרובים, עוסקים בכל המצות ואף בבית המת, ומיהו חוץ לד"א דוקא כדמסיק

אמחזיר פניו וע"כ דמייירי חוץ לד"א ואפילו הכי דוקא כי אין לו בית אחר, וז"ל דלוחן שחייבין בקבורתו גריעי דאף חוץ לד"א נראה כמסיחין דעתן מקבורתו וכמו שפרש"י ר"פ טעמא דכולהו, ואע"ג דאין לא קיי"ל כר"פ, אלא שפטור מכל המצות מכל טרדא דמארה, מ"מ בטעמא דלוחן בבית אחר, י"ל דכו"ע מודים בטעמא דר"פ, ולפ"ז אחרים אוכלים בבית המת חוץ לד"א, וכן האונן בשבת דאין עליו דין אונן, אבל ז"ע דא"כ ליתני דבשבת אוכל בבית המת, ובשלמא לר"פ דכלהו מייירי במחזיר פנים ניחא, אבל לר"א, הו"ל למיתני, והלכך נראה דלענין אכילה לא מהני ד"א, ולפ"ז גם בשבת אוכל בבית אחר וז"ע, ועי' בפ"ת שם סק"ב שתלי ד"ז במחלוקת ט"ז וס"ד שם.

ז) בגמ' מתו מע"פ שאינו משמרו, ויש לעיין לר"פ דלא מפטר אלא כשמוטל לפניו, יאז לחוץ ויקרא את שמע, וז"ל דגם אצחו חוזה אין זה כבוד המת.

שם ראה להחמיר אין מוחין אבל מן הדין פטור והוא כטעמא דמשום כבודו כמש"כ בביאור הגר"א ז"ל שם, וז"ע.

ה) ב"ס פ"ת ליו"ד סי' שמ"א סק"ו כ' משב"י דהא דלוחן אינו קורא שמע הוא מדרבנן, ונראה דבריו ז"ל ב"ס לו מתעסקים אחרים בשבילו, ובזה לא מפטר אלא מפני כבודו ש"מ ובזה ז"ל דתיקון רבנן הוא וכמש"כ בסק"ג. וכן מבואר בד"י באו"ח סי' ע"א בשם ראב"ה, אבל כשאין לו מתעסקין אסור מדאורייתא שמבטל מצות קבורה ואפי' בהיסח הדעת גרידא יוכל לבוא לעיכוב קבורתו, ומיהו י"ל דלא אסרה התורה להתחזק ולעסוק במארה, שאינו אלא לערר ידי' אלא שאינו חייב להצטער כיון שעוסק במארה וכלאמרינן בחתן, והא דאסרו בירושלמי הוא מדרבנן, וז"ע.

ו) בגמ' שם אוכל בבית אחר, פרש"י משום לוועג לרש, ובגמ' אמרינן דחוץ לד"א ליכא משום לוועג לרש בעוסק במארה, ולכאורה גם באכילה כן, והכא דאסרינן אף חוץ לד"א, מדקתני ואין מברכין עליו משמע דאחרים רשאים וכן בשבת שרי ור"פ מוקי לה דקאי

סימן טז

והנה למש"כ לעיל סק"א דעירות נוגעת בבשר חזרו לכו"ע אסור ז"ל הא דפליגי כ"ה ב' בעקבו נוגעת בערוה היינו בערות חזרו אבל בערות עצמו לכו"ע אסור משום דעירות נוגעת בבשר, ואפשר דנוגעת בבשר עצמו קיל טפי והלכך איכא מאן דשרי.

והנה רש"י פי' והא איכא עגבות דנגעי אהדדי, ואע"ג דאפי' ערוה בבשר נמי אסור, מ"מ הולך רש"י לפרש דנגעי אהדדי משום דעיקר קושיתו הוא מן הברייתא דכיון דמלכך תנא החזרת פנים ע"כ ערוה בערוה אסור א"כ עגבות נמי נגעי אהדדי, אבל לקושטא דמלחא בערוה הנוגעת בבשר נמי אסור, וכן זה שפירו נוגע בערוה אסור.

והרשב"א הביא לשון רש"י, "דהא נוגע בעגבות דחזרי" ונהה האיסור על זה שפירו נוגע בערוה ודקדק מזה דזה שפירו נוגעת בבשר חזרי' לית לן בה והק' עליו וקשה לעמוד על דבריו ז"ל אבל אפשר דכונתו ז"ל למש"כ סק"א.

ג) סוכה י' ב' תוד"ה מואיל, לא חייש שמואל ללבו רואה את הערוה וכ"כ הרא"ש פ"ג דברכות סי' ל"ו, וז"ע דהרי הכא איירי בדין איסור ערוה מגולה וכמש"כ לעיל סק"ב ואפי' לבוש חגורה שאין כאן לבו רואה אה"ע אסור בערותו מגולה, וא"כ שפיר י"ל דגם שמואל אית לי' לבו רואה אה"ע אסור והכא בלבוש חגורה איירי שאין כאן משום לבו רואה אה"ע אלא דבעומד בבית והואיל ראשו מן החלון אסור משום ערותו מגולה ואשמועינן שמואל דכילה חשיבא כיסוי.

מ"א סי' ע"ד סק"א וא"ה, בשו"ע הנדפסים הוצא בסי' ע"ג סק"ב הביא ל' הרא"ש פ' הרואה סי' י"ג שהביא הירוש' פ' הרואה בהואיל ראשו חוץ למגדל וסיים דמספקא לי' אם לבו רואה אה"ע מותר, ותמה המ"א א"כ למה נקט מגדל, ויותר יש לתמוה שהרי

א) ברכות כ"ד א' והא איכא עגבות כו', יש לפרש דעגבות חזרו אסרתו משום דין עקבו נוגע בערוה דמסקינן לקמן כ"ה ב' דאסור בין נוגע בערותו בין נוגע בערות חזרו כדאיתא בטוש"ע סי' ע"ד ס"ה, מיהו פלוגתא היא התם דהכא פריך בפשיטות ולכן נראה דפריך משום דעגבות ידי' נוגעת בבשר חס של חזרו וזה אסור, וזה ע"כ מוכח מברייתא דקתני מחזיר פניו והיינו שלא תהא נגיעה בערוה בחזרו, והיינו דפריך והא איכא עגבות ולא הרויח כלום בהחזרת פניו וס"מ דעגבות אין בהן משום ערוה.

ב) וברייתא במכוסין במכסה אבל ערום אפי' לבוש חגורה שאין לבו רואה את הערוה אסור כיון דעירותו מגולה, כדאמר סוכה י' ב' בערום בבית שהואיל ראשו מן החלון אסור לק"ש, ולבוש שהואיל ראשו חוץ לחלון ואחד שוכב בבית ערום על הארץ למטה מן החלון נראה דמותר אע"ג שם ינטל הכותל תהא ערות חזרו כנגדו מ"מ השתא חייז הכותל, ומ"מ ערום שהואיל ראשו מן החלון אסור אע"ג שאין ערותו כנגדו מ"מ כיון דעירותו מגולה אסור וזה בכלל ולא יראה דך ערות דבר, וכ"מ בסוגין דאמר לימא מסייע לי' לר"ה האשה כו' ולמה תהא אסורה משום עגבות אפי' עגבות הוי ערוה הלא ערוה מאחוריו מותר כמש"כ הר"מ פ"ג מה' ק"ש ומה שפירו רואה את הערוה נמי לית לן בה דקיי"ל עקבו רואה את הערוה מותר, אלא משום דעגבות ערומות אסור אי אית בהו משום ערוה, וזו כונת הט"ז והש"ך יו"ד סי' ר' שחלקו על הב"ח והסכימו עמהם אחרונים ז"ל.

וערותו נוגעת בבשר חזרי' נמי אסור מלחא דגילוי ערוה כיון דמתחמם ויש בזה משום קלות ראש, ומיהו נגיעה איסורא מדרבנן ואפשר דלאו מלחא דגילוי ערוה אסורה אלא משום קלות ראש וחסרון אימה.

לבו רואה אה"ע מותר אבל לדברי המ"א אי אפשר לי' למינקט הו"א לכו.

כ' במ"ב סי' ע"ד צב"ל ד"ה משום, לאס עומד ערוס ככלי ומו"א ראשו חוץ לכלי שפיר דמי, ולא מצעי לי' צירו' אלא במגדל אי הוי ככלי, הגה פי' לאיירי צב"א במדה ומשום דדמי טפי לאהל וכדאמר עירובין ל"ד א' אבל כלי ודאי חשיב לבוש ואינו מוכח דנראה דבמגדל פחות ממ"ס נמי מצעי לי' וכל הכלים בכלל הספק, מיהו למש"כ רי"ו ספיקא דירו' לקולא א"כ הו"א ראשו חוץ לכלי מותר, מיהו נראה דוקא כילה ומגדל שכל גופו מתכסה בתוכו אבל עומד באמצעי שכולו ערוס נגד העומד למעלה אין זה עשוי כמין לבוש אף אם יסמוך על דופן אמצעי ויו"א ראשו חוץ לאמצעי, וזו דעת הט"ז יו"ד סי' ר' ול"ק קו' המ"ב בשם פמ"ג.

ה' כ"ל ד' חוץ בטליתו על כו"א כו', אע"ג דערומו מכוסה מ"מ צעין שידביק הטלית בצוארו דכמו שיש איסור בלבו רואה אה"ע כן יש איסור צעיניו רואות אה"ע ובלבו רואה אה"ע לא מהני מה שהוא לבוש חלוק המכסה לבו וערומו דמ"מ חשיב לבו רואה אה"ע וה"נ צעיניו אע"ג דאין כאן ראוי והבטה של עין אסור דהרי הלכ' לעולם אינו רואה אלא כל שנגדו בלי הפסק חשיב רואה וה"נ צעין מלבד איסור של הבטה יש איסור בערוה כנגד העין ומשמע דאפי' הטלית נוגעת בגופו ומכסה לבו וערומו חשיב לבו רואה, וראוי מיושב במים כלולים לאס לבו במים אסור אע"ג דמים חשיבי כיסוי דאל"כ היה אסור משום ערומו כנגד עיניו כמש"כ הרשב"א והלכך אם לבו חוץ למים מותר וכמש"כ הרמ"א סי' ע"ד ס"ב ומ"מ בלבו תוך המים אסור אע"ג דהמים נוגעים בצפרו ומיהו ע"כ מים כלולים גריעי שהרי במים עכורים באמת אין בהם משום לבו רואה אה"ע אע"ג דערומו ולבו תוך המים וכן ביושב צעפר עד למעלה מלבו מותר וא"כ הדין נותן דגם חלוק או מכסה יהיו כמים עכורים ועפר ומ"מ הדין אמת דחלוק ומכסה הוו כמים כלולים, ונראה דדוקא בחלוק רחב דעשוי שיוסר מעל צפרו ויהי' הלכ' מגולה אסור אפי' בזמן שהחלוק מונח על הלכ' אבל חלוק מהדוק חשיב כחגורה, ואם אפד בגד על לבו לבד וערומו מכוסה לא חשיב לבו רואה וזמן שהחלוק על כל גופו כריך שיהדק הבגד על לבו או למטה מלבו והידוק חשיב הפסק וכן הדין במכסה שמכסה ראשו וגופו כריך הידוק על כו"א למ"ד לבו רואה אה"ע מותר ולדין כריך הידוק על לבו או למטה מלבו ומפסיק ללבו ולעיניו.

ו' כ"ה ד' והלכתא נוגע אסור, והיינו מזל עקבו שנוגע בערוה ואפי' נוגע בערות חצרו וכמש"כ בטוש"ע סי' ע"ד ס"ה, מיהו זה שערותו נוגעת בצפר חצרו אין זה בכלל דין עקבו נוגע בערוה בסוגין, אבל גם זה אסור ואפי' מאן דשרי עקבו נוגע בערוה מודה בערוה נוגעת בעקב של חצרו וכמש"כ סק"א.

וכתבו תו' דהא דאסור עקבו נוגע משום דגזרינן שמה יגע בידיו ויש לעי' מאין פסיקא לן נגיעת ידיו לאיסורא ואי משום דמחמם

אמר מהו שיעשה כמו מלבוש הרי בהדיא דמספקא לי' אי מגדל כמלבוש ולדברי הרמ"א פשיטא לי' דמגדל כמלבוש אלא דמספקא לי' במלבוש, ועוד הלא הספק אי מגדל כמלבוש רהיט בסדרא ובלשון היור' שלא ילזו מזה כל קורא ואין לחשוד את הרמ"א ז"ל בהעלם עין מגמ' דסוכה כל כך שהירו' לא הועיל לו להזכירו את סוגיא דסוכה, ובפ"ג סימן ל"ו כשדן הרמ"א ש' דין לבו רואה את הערוה היה זכור להביא סוגיא דסוכה דשמואל ס"ל לבו רואה את הערוה מותר וסיים דמ"מ אין הלכה כן וכאן סיים הרמ"א ש' ולעיל פסקנו דאסור והאי לעיל היינו פ"ג סי' ל"ו ושם מביא סוגיא דסוכה, ועוד דבירו' מצעי לי' מקדם בבית ואח"כ מצעי לי' במגדל והיינו את"ל בבית אסור, ולכן דברי המ"א ז"ל תמוהים בזה.

אבל נראה דיש כאן ט"ס בלשון הרמ"א ש' ופתי תיבות "אסור או" מיותרות וכל"ל מספקא לי' אם לבו רואה את הערוה מותר, ולמעלה פסקנו דאסור, ור"ל דאם לבו רואה אה"ע אסור בל"ה אסור, אלא אי קיי"ל לבו רואה את הערוה מותר מספקא לי' כאן לר"י אי מגדל חשיב כמלבוש, וכמו שדקדקו תוס' והרמ"א ש' מהא דשמואל דס"ל לבו רואה אה"ע מותר כן דקדקו מהא דירו' מיהו עיקר דקדוק הראשונים מהא דשמואל אין מובן לן וכמש"כ לעיל, וכבר כתב המ"א כן בדעת רי"ו והט"ס כאן הוא קל למעתיק שהמעתיק רואה בספר מלות מספר ולוחסם בזכרונם וכתבם וכאשר המעתיק ראה את המלות מספקא לי' אם לבו רואה אה"ע מותר וחשד דהספק הוא אם לבו רואה אה"ע אסור או מותר הטעיהו זכרונם שכתוב כן והעתיק כן.

ל' רי"ו שהביא המ"א, אינו מובן לי' ועשהו כמין מלבוש מה עשוי יש כאן הלא זהו ספקו של היור' אי דינו כמלבוש, ואינו מובן לי' כ"ה צירו' שסיים דבירו' מצעי לי' ורי"ו פשיטא לי' ואין דרך הפוסקים לכתוב לשון זה אף אי הספק דדרבנן ונקטינן לקולא, אבל כאן עיקר הדין ז"ע ולכאורה בהו"א ראשו מן הבית אסור מה"ת וא"כ ספיקו לחומרא, ואפשר משום דבגמ' סוכה שם מסקינן שאין אסור רק בית או כילה גבוהה י"ט שהיא בבית וצירו' משמע דמגדל עדיף מבית ומשמע דגמ' דידן ס"ל דמגדל מותר דאם איתא דגם מגדל אסור הו"ל לאשמעינן מגדל, ויש לעי' כמה יהא רחב המגדל דאם הוא רחב הרבה לא עדיף מכילה גבוהה י"ט, ואולי דוקא בנוגע האדם בדפנותיה או בתוך ג"ט.

ז' כתב המ"א שם שאם הו"א לבו מן המגדל ודאי אסור כיון דרובו בחוץ, ונ"ע מהיכן פסיקא לי' זה ולכאורה כילה שאינה גבוהה י"ט כיון דלינה כלבוש כי הו"א רובו נמי הוי כהו"א רובו מן הטלית וכל שערותו מכוסה בכילה חשיב כיסוי וה"נ במגדל אי דינו ככילה, וכן מוכח מדברי התו' והרמ"א ש' [הובא סק"ג] שכתבו דשמואל אית לי' לבו רואה את הערוה מותר וקשה דלמא שמואל איירי בלבוש חגורה וכמש"כ לעיל, אבל י"ל דקדקו מדנקט שמואל הו"א ראשו ולא נקט הו"א לבו וזוהי מתקן שלא יהא ערומו מגולה, ושלא יהא לבו רואה אה"ע, אלא ש"מ דשמואל ס"ל

עגבות נוגע בערוה אסור ואינו מוזן שהרי עגבות בעגבות נמי אסור, וכן לפי סדר הדברים הו"ל לסיים דבגדולים אסור נגיעת בשר אפי' החזירו פניהם שזהו עיקר הדין המבואר בגמ', ואף יתכן שיכתוב דין שאין לו זכר בגמ' וישמיט עיקר הדין המבואר ולכן קשה ללמוד מזה ואולי יש כאן ט"ס, ובש"מ בסוגין מבואר בהדיא דמשום נגיעת ערוה מלכין החזרת פנים.

ז) נראה דבתו הקטנה דשרינן אפי' נגיעת עגבות דינו כאשתו ואסור בנגיעת ידי למש"כ לעיל, ומיהו אפשר דדוקא למטה ממחנה.

כ"ד א' אלא באשתו ולק"ש, לכאורה הו"ל למימר אלא לענין ק"ש ונראה דבאשה אחרת כל שמסתכל אסור בק"ש אפי' מסתכל באצבע קטנה והלכך לא מש"ל שיעור טפח אלא באשתו ולפ"ז מוכח מדעת הר"י דלא אסרו אלא במסתכל אבל לא בראי' דאי אסרו אף בראי' א"כ גם באשת חבירו מש"ל שיעור טפח לענין ק"ש ובראי' ואינו מסתכל ולפ"ז פחות מטפח באשתו אפי' מסתכל שרי ומיהו אפשר לפרש הא דאמר בגמ' באשתו ר"ל אפי' באשתו ולענין ק"ש וגם באשת חבירו יש נפקותא בהאי דינא לענין ק"ש ואפי' בראי' בעלמא אסור, ומיהו ראי' פחות מטפח אפי' באשת חבירו מותר, ומיהו יש לומר בדמקום לנוע אסור דאין ראי' במקום לנוע בלא הסתכלות, ולפ"ז הא דאיתא ברמ"א סי' ע"ה ס"א באשת חבירו אפי' פחות מטפח אסור ליכא מאן דפליג בזה דכיון דעבד איסורא ודאי איכא טרדא והב"ח כתב דלא קיי"ל כבה"ג שהביא הגה"מ ולהאמור ליכא מאן דפליג על זה והב"ח עצמו כתב דמסתכל אסור, אלא כתב דהכא בראי' קיימין אבל כיון דדין טפח אינו אלא במקום שדרך להיות מכוסה הו"ל כל ראי' כאש בנעורת ואסור.

נראה דבשרו נוגע באשת חבירו אפי' למעלה ממחנה אסור דהרי שמעינן מסוגין דכל ראי' ונגיעה המטרדת אסור וכשם שרואה טפח אסור כן נוגע בכל שיהו אסור ואע"ג דבאשתו נגיעה קיל מראי' מ"מ באשת חבירו נוגע חמיר טפי.

סו"ע סי' ע"ה ס"ו כתב דערוה כנגדו ועל עינו מותר והט"ז ומ"א חלקו דלא מהני עצימת עינים, ודעתם דליכא מאן דמתיר בזה, דמה שלמד הב"י עצימת עינים מהחזרת פנים לאו ילפותא היא דהחזרת פנים שאני דהוי הערוה אחוריו ועקבו רואה אה"ע מותר, ומה שלמד מדברי הרשב"א שכתב דמוציא ראשו חוץ למים ליכא משום עינו רואה אה"ע שא"ה דמים חשיבי הפסק ולא מקרי כנגד עינו אלא אם רואה אסור כמו ערוה בעששית ולמדנו לפ"ז דערוה בעששית מהני עצימת עינים או חזרת הבטה בחוץ והנה מהא דאמר חוץ בטליתו על לואו למדנו דעינים רואות אה"ע אסור כמו לבו רואה אה"ע והנה בלבו רואה ערות חבירו לא מהני כיסוי הלכך בידיו כדאיתא סי' ע"ד ס"ב וה"ה דלא מהני עצימת עינים דהיינו כיסוי עפעפיו וכן לילה וכן סומא דלבו לעולם סומא, ומיהו ערוה כנגד עינו דאורייתא וערום המכסה

ומציא לדי הרהור הלכא הכא בבעל העקב קיימין ולא בבעל הערוה, ואי בנוגע ביד בערות חבירו ג"כ מטריד אימא אפי' נוגע בעקבו נמי.

ויש לעי' מאי חיריא עקבו נוגע בערוה הלכא עקבו נוגע בבשר חבירו למטה ממחנה אסור כדאיתא סי' ע"ג ס"א דקיי"ל כר"י לעיל כ"ד א' דלא שרינן אלא באשתו, וי"ל דה"ל באשתו או בערות בני ביתו הקטנים, מיהו יש לעי' בשנים במטה ונוגעין ז"ז ואחד בשר מעלה נוגע ואחד בשר מטה נוגע, י"ל דשניהם אסורים וי"ל דשניהם מותרים וי"ל דלמטה אסור ולמעלה מותר וי"ל להיפוך, ואי נימא דזה דלמעלה מותר י"ל דעקבו נמי אינו בכלל למטה ממחנה [כיון דעקבה של אשה ג"כ אינו בכלל ערוה במקום דהולכים יחד] וכמו שנסתפק בזה במ"ב בבה"ל, ומ"מ בעקבו נוגע בערוה אסור. אח"כ ראיתי במ"א סי' ע"ד סק"ט החליט כן דזה דבשרו שלמטה נוגע מותר אפי' נוגע בבשר חבירו שלמטה ממחנה ופי' כן הא דאיתא בטוס"ע נוגע בערות חבירו אבל אין הכרח בגמ' לז"ז ונוגע בערות חבירו י"ל בבני ביתו הקטנים [עי' סק"א].

ויש לעי' בנוגע בידו באשתו אי הוי כנוגע בערוה, ולפי דמשמע מדברי התו' דביד חמיר טפי נראה לנוגע בידו באשתו אסור וכל היכי דרואה זה הוי ערוה ה"ה נוגע בידו, אע"ג דנוגע בגופו קיל טפי דאפי' נוגע בעגבות שרי מ"מ ביד אסור, ואפשר דביד אסור אפי' חובק פניה וידה.

כ' במ"ב סי' ע"ג סק"א דשני אנשים פניהם זכנ"ז אסור אפי' אינם נוגעים והיינו אפי' ראשם חוץ לטלית וגם חגורים חגורה וגם ערותם או לבס מכוסה שלא יהא לבו רואה ערות חבירו, ואינו מוזן מה איסור יש בדבר הלכא עקבו רואה את הערוה מותר וה"ה ערוה רואה ערוה מותר, וכ"מ ברש"י כ"ד א' ד"ה ואפי', שכתב דכלל החזרת פנים איכא הרהור נגיעת ערוה ומבואר דהחזרת פנים אינו אלא בשביל להתיר נגיעה אבל בלא נגיעה שרי בלא החזרת פנים וכן מוכח מהא דפריך והא איכא עגבות ומאי קושיא אימא ה"ל דאיידי דאינו נוגע בעגבות ומ"מ החזרת פנים בעי, אלא ודאי בלא נגיעה א"ל החזרת פנים רק כיסוי הלב, ואפי' באשתו, וכש"כ בב' אנשים, ובמ"ב שם כתב שאין איסורו אלא בקירוב והאי קירוב לא מצינו לו שיעור בגמ' ואם איתא דין זה הו"ל בגמ' לפרש, ומש"כ בב"מ פ"ג מה' ק"ש הי"ח בשם ה"ר מנוח ג"כ יש לפרש משום נגיעת ערוה.

נראה דנוגע בידיו בחבירו למעלה ממחנה מותר.

אח"כ ראיתי בתו' ר"י החסיד, שכתב דבני ביתו קטנים מותרים אפי' נוגעים בערותן זו בזו כו' משא"כ בגדולים כו' אסור כיון שאין הפסק בערותן אע"ג שאין נוגעין ולכריכין להחזיר פניהם, ומשמע לכאורה כדברי המ"ב, ואמנם כל הדברים שם אינם מיושבים על אופן שפסק שם כדרייתא דפליגא ארז יוסף וא"כ לא מהני החזרת פנים וכתב שם דעגבות אין בהן משום ערוה אבל אם נוגע בערות חבירו אסור דלא גרע מעקבו משמע דר"ל דאם

שאינו מקום לנוע באיש, אפשר דר"ל בביתו אינו מקפיד לילך מגולה קצת מן השוק, ולפ"ז לא נחבאר בגמ' דפרק התחתון ערוה ותלוי במנהג וכמש"כ הפמ"ג, וקשה להכריע בדבר, ובתשובת רעק"א תנינא סי' כ"ח, כתב כיון דקרוסול וכרעים ורכובת חד הוא והוא בהחלט מה שקורין קני"א וזה המחבר ע"ס הארוך התחתון ע"ס ע"ס אמרני א"כ ע"כ שוק דמתנ' דלהלות היינו שוק דבהמה, ואמנם א"א לפרש כן מתנ' דלהלות דהרי קתני ו' בפסת הרגל ו' בכל אצבע ואח"כ חשיב י' בקורסול, ולמה לא חשיב ע"ס הארוך שצין פסת הרגל וצין הקורסול, ושם קרוסול לא מכרעא קזה שם הנופל על כל הרכב ע"ס ע"ס חזרו, וכן שם שוק משתמש בלשון מושאל על ע"ס התחתון, אבל עיקרו על ע"ס האמנעי שצין ירך לבין ארכובה הנמכרת ע"ס הראש, מיהו לפי סדר המשנה אין רק ע"ס אחד מארכובה עד הקטלית אע"ג דבהמה י"ס שם ד' עצמות כדאמר חולין ע"ז א', ובבכורות מ"ה א' אמרו רוב בני ד' שוקיים וירך אחד וע"כ שוקיים היינו התחתון וירך כולל כל האורך מהקרוסול עד הקטלית ולפי' הגרע"א לא יהי' רוב הגדול.

כ' במ"ב סי' ע"ה בבה"ל ד"ה טפח, לטפח באשה הוא מבית ג' שנה ויום אחד וכן שוק וולמאי דמבואר לעיל דבאשה אחרת כל שנה ה"נ אסור כ"ן ולמאי דמבואר לעיל דכל הני אינה ערוה בעיקרו אלא חכמים אסרוה משום הרהור וטרדא היה נראה דכל שאין דעתו של בני אדם עליהן מחמת קטנותו מותר והרי דעת הר"י שאין איסור בראי' אלא בהסתכלות ונהי' דעת ש"פ שסתמו בזה להחמיר בראי' שעינא וליבא סרסורא דעבירה מ"מ זו שאין יצר עליהן מחמת קוטנן הדעת נוטה שלא אסרו חכמים ואין כאן שיעור בשנים אלא לפי מציאותן וקטנות גופן.

ובשיעור דמותר בפנוי' ואסור בנשואה לכאורה לא היה ראוי לאסור אלא באשה שהוא מכירה ורואה אותה תמיד בשיעור מכוסה וכי מגלה השתא חשיב ערוה אבל רואה אשה שאינו מכירה וראשה פרוע לא עדיפא מפנוי' אבל ל"מ כן בפוסקים אלא הכי קבעו חכמים דשיעור נשואה כיון דחייבת לכסות עשאוה כערוה לכו"ע ונראה דאפי' פרוה שיואלת תמיד בראש פרוע אסור דלא הקילו חכמים בפריאות והרי גס פני' וידיה י"ס בהן איסור בהסתכלות וי"ס מקום לאסור לקרות ק"ס אף נגד פניה אלא שכל גזירת חכמים בפלס שקלוה וא"א להכביד על הציבור ולכך הקילו בפניה ובשיעור פנוי' מ"מ בנשואה שחייבת בכיסוי' לא הקילו, וכ"כ במ"ב.

טו' סי' ע"ג מ"ב סק"א וא"ס הם שוכבים פנים להדי פנים אסור כו' אפי' אם אינם נוגעים כל ששוכבים בקירוב כו', ד"ז אין לו שום מקור וכמש"כ לעיל סק"ו, ולמש"כ שם פנים להדי פנים ג"כ מותר באינם נוגעים, ובאשתו אפי' נוגעים מותר ובלבד שלא יגע ערוהו בבשרה וערותה בבשרו ויהא לבו מכוסה, וכן אם הוא החזיר פניו וגם אינו נוגע בערותה שניהם מותרים ודלא כמש"כ במ"ב סק"ה.

ס' סק"ז כתב ג"כ דפנים כנגד פנים אפי' בבניו הקטנים אסור ולמש"כ לעיל בקטנים מותר אפי' בנגיעה זולת נגיעת ערוה, והכא

בסדינו ולא הוציא ראשו חוץ מסדינו אפשר שהוא דרבנן ועולם עיניו מערוה שנגדו אפשר שהוא דאורייתא, ואפי' מכסה עיניו בבגד נראה לאסור ולא דמי עיניו ללבו בזה דבלבו מהני כיסוי הלב, והלכך לא מהני עצימת עינים אף בלבוש משקפים.

ולענין טפח באשה כ' במ"ב סי' ע"ה בשם אחרונים ז"ל דמהני עצימת עינים שהרי אין זו ערוה ממס, תדע דעקבו נוגע בערוה אסור ונוגע בבשר אשתו מותר, וכן לבו רואה ערוה אסור ולבו רואה טפח באשה מותר, וכן אשה בחברתה אין איסור בטפח מגולה כדאיתא סי' ע"ה במ"ב סק"ח בשם אחרונים ז"ל וואחרונים כתבו דלא פליג בזה הרא"ש ואין איסור טפח מגולה אלא משום טרדא וכמש"כ הרשב"א כ"ד א', בשם הראב"ד, והלכך כל שאינו רואה מותר, ולאו דוקא עצימת עינים אלא החזרת מצטו ג"כ מהני כל שאין מרגשת וכמו במביט חוץ למים שכתב הרשב"א שאין בו משום ראית ערוה.

ח' כ"ל א' שוק באשה ערוה, במ"ב סי' ע"ה סק"ז כ' בשם הב"ח והט"ז דבשוק אפי' כל שיהו אסור, ואמנם מדברי הרשב"א והראב"ד מבואר דאשמועינן דגם שוק בכלל טפח באשה ערוה דהו"א שוק קיל טפי משום שאין מקום לנוע באיש ולפ"ז שיעורו טפח, וכן נראה דאי שוק כ"ס א"כ עגבות וצטון נמי כל שיהו שהם טפי בהלנע והו"ל לפרש באיזה מקום שיעורו טפח אלא ודאי פחות מטפח באשתו מותר דסתמא לא מטריר ולא החמירו חכמים בפחות מטפח והב"ח ע"ס דכיון דכיון נראה דחזר בו ומפרש דשוק קיל טפי, והאי שוק נראה דהוא פרק התחתון מארכובה עד כף העקב אבל מן הארכובה ולמעלה הוא לנוע בהחלט ולא אכטריך לאשמועינן והרי כתבו הראב"ד והרשב"א דבאיש הוא מגולה והב"ח כתב שהוא תמיד מלוכלך וכל זה אינו אלא בפרק התחתון אבל מן הארכובה ולמעלה הוא בכלל ירך ואמרו מה ירך בסתר [מ"ק ט"ז א'] וכבר כתבו תו' מנחות ל"ז א' ד"ה קיבורת, דשוק המוזכר בל"מ היינו פרק התחתון, וכל טפח מגולה אסור, וי"ס לעי' ביד אי פרק התחתון שצין הזרוע והכף בכלל איסור ואי מהני לי' מנהגא, ובמ"ב סי' ע"ה סק"ב הקיל בפרק התחתון של הרגל עד ארכובה במקום שהולכין מגולות ולהאמור הוי בכלל פריאות ולא מהני לי' מנהגא, ובא"ח סי' ש"ג סע"ו ויולאין באעדה שמיחין בזרוע וזרוע היינו פרק העליון של יד וכמש"כ תו' מנחות ל"ז א' ומשמע דבקה היינו הפרק שמכף היד עד הזרוע אינו מקום לניעות, ובגמ' שבת ס"ג ב' אמרו בירית תחת אעדה עומדת ואעדה היינו זרוע דכתיב ש"ב א' י', ומשמע דבירית נמי בפרק עליון שצין הירך וצין הארכובה הנקרא שוק דבהמה, וכן בהא דאמר ב"ק מ"ח א' למיפא בעי לניעותא פרש"י שם שמגלה זרועותיה, וכן נראה דאם באלו לאסור גס פרק הקנה א"כ אף מקצתו אסור ולא נהיגי לאסור מקצתו, וכן במקום דהולכות יחפות ע"כ מגולה קצת הפרק התחתון, ומכל זה היה נראה דשוק המוזכר כאן היינו שוק שאלל הירך, ומש"כ הראב"ד

אבל נקב שהעין שולטת בו ונראה מקצת זקן התחתון חשיב נגד ערוה, ואין ידוע גבוליה של הערוה בדיוק.

וביציא משמע מלשון רש"י ד"ה אבל, דהוי בכלל ערוה, מיהו לענין עקבו נוגע בערותו כ' ד"י סי' ע"ד דבציא לית לן בה כיון דאמרו נדה י"ג א' אבל מסייע בציא מלמטה, ומ"מ אפשר דביציא נוגעות בבשר חדרו חשיב כערוה ושניהם אסורים.

כ' במ"ב סי' ע"ד ס"ק י"ז דבא"ר פסק לעגבות יש בהן משום ערוה ואינו מובן לייבא מאן דפליג אדר"ה ובגמ' מסקינן דברייתא דזה מחזיר פניו כו' מסייע לר"ה והא דאמר רנב"י כגון שהיו פניה טוחות היינו לדחויי דממתני' אין ראוי אבל אכתי יש ראוי מברייתא דמתרת בהחזרת פנים ואע"ג דמסקינן תנאי היא ואיכא מאן דאסר החזרת פנים מ"מ לאו משום עגבות אסר אלא משום נגיעת בשר, ואפשר דמפרש דרנב"י סבר דמאן דאסר משום עגבות קאסר ולפ"ז מוכח דב"ב הקטנים גם בנגיעת ערוה מותר, אבל למה לן לנטות ממה דמבואר בגמ' דבנגיעת בשר בבשר פליגי ולכו"ע עגבות אין בהם משום ערוה, וכבר כתב כ"ז המ"א סי' ר"ו סק"ה, אלא שהביא דברי הר"מ בפיה"מ פ"ב דחלה שהביא הא דאמרו כגון שהיו פניה טוחות, ואמנם קשה שהרי הר"מ כתב בבני ביתו קטנים לריד החזרת פנים ואי עגבות יש בהן משום ערוה כי החזיר פניו מאי הוי אבל מל' הר"מ שם נראה דאין ערוה נכסית עד שתפשוט רגליה על הארץ ותקרב רגליה זו אלל זו והיינו דאמר רנב"י פניה טוחות ורנב"י לא משום עגבות קאמר לה אלא משום כיסוי ערוה ובגמ' הוי סבר דבכל ישיבה קאמר ואיכא ישיבה בלא פישוט רגלים ואז קלות עגבות נראין ומשני דרנב"י תרגמא בפניה טוחות דבלא"ה אין ערוה נכסית וזוה ממילא גם עגבות מכוסות.

פ"ר ב"ב סי' ע"ד וזמאירי, נראה מדבריהם דרנב"י דמוקי בפניה טוחות דוקא קאמר וס"ל דעגבות יש בהן משום ערוה לענין שאסר הן מגולות אסור לקרות ק"ס ולכן דעינן פניה טוחות, וכן אסור לקרות כנגדן אבל לענין נגיעה אינן כערוה, ור"ה קאמר שאין בעגבות משום ערוה אפי' מגולות ועל זה מביא ראוי שהרי מותר בעגבות נוגעות והדר דעי למיתי ראוי' גם במגולות שרי ואמר רנב"י דאיידי בפניה טוחות ולעולם במגולות אסור.

י"א כ' המ"א ר"ס ע"ד דלואה בבית והוא ראש חוץ לחלון אסור, וכונתו ז"ל אפי' לר"ה כ"ה א' דהכנים ידו לביהכ"ס מותר ויהרי"ף פסק כן והובא סי' ע"ו ס"ד ואינו מוכח דכיון דר"ה דייק כל הנשמה מסתבר דלזלינן בשר ראש וכל דמי לערום שהוא ראש מן החלון דהתם בית לאו מלבד הוא וחשיבא ערוה מגולה אבל הכא הרי ראש בשרות אחרת, ומש"כ רש"י סוכה י' ב' דשדינן ראש בשר גופו לאו דוקא אלא ר"ל שאין הבית מפסיק אלא הגוף נידון לעצמו והרי הוא ערום כשאר ערום, מיהו ז"ע הלל הכא האיסור משום ערותו מגולה ואפי' אי הוי חשיב הפסק שהרי לבוש חגורה וערותו מגולה אסור, ואפשר דזה בזה תלוי דאי הוי חשיב

בקטנים מוכח כן בגמ' שהרי בברייתא כ"ד א' לא נזכר החזרת פנים רק הפסקת טלית והפסקת טלית מותרת אפי' פנים כנגד פנים וכססיים התנא ואם היו קטנים מותר אם איתא דבעינן החזרת פנים הו"ל להזכירו שהרי עסיק כאן התנא לפרש דיני נגיעת בשר בבשר ואיך סתם התנא דבקטנים א"ל הפסקת טלית שזאמת אם שוכבים זכנ"ז לריד הפסקת טלית גם בקטנים אלא ודאי וגם פכנ"פ א"ל הפסקה, ואע"ג דכלל כיסוי ערוה ודאי אסור והתנא לא הזכירו, זה א"ל להזכירו שהתנא לא עסיק כאן דיני ערוה רק דיני נגיעת בשר בבשר.

מ"א סי' ע"ד סק"ט הביא פלוגתא ב"י והרמ"א דבקטנים בני ביתו דמותר נגיעת בשרים אי מותר גם נגיעת ערוה, וסיים ול"נ לאסור מידי דהוי ארוחה ערות קטן, ודבריו ז"ל קשים שתר"י כתבו דיש שאמרו שאין ערות קטן ערוה והיינו תיטוק עד י"ב ותינוקת עד י"א והביאו ראוי' מהא דאמרו כ"ד א' דבקטנים מותר ופירשו דמותר אפי' נגיעת ערוה וס"מ דערוה קטן וקטנה אין בהן משום ערוה ותר"י דחו דהלל התם ליכא ראוי', ופי' ב"י דר"ל דליכא נגיעה ג"כ והרמ"א פי' כונת תר"י לחלק בין נגיעה לראוי' דראוי' שהתורה אסרה משום כבוד שכינה גם ערות קטן אינו כבוד, אבל נגיעה שאסרו חכמים אינו אלא משום הרהור וטרדא ובקטן דרגיל בו ליכא הרהור ופי' דברי תר"י מטין לפי' הרמ"א דאי דעי למימר דאיידי בלא נגיעה עיקר חסר מן הספר בל' תר"י, ולפ"ז לדינא כולן שוין דנגיעת ערוה של קטן מותר וכמש"כ בהג"א וכן רהיטא ברייתא דמתרת בלא הפסקת טלית ומשמע אפי' נוגעין בערותו וכמש"כ בהג"א וכסם שקטנות בבניו ובנותיו גורמת לשלילת הרהור בנגיעת ערוה כן גורמת לשלילת הרהור בנוגע ערותו בבשרם, וא"כ קשים דברי המ"א שהביא ראוי' לאסור מהא דאסור ראוי' בערות קטן שזה כחלי תניא דכלל תניא שהרי באמת המתירים ראוי' למדו מנגיעה, ואנן אסרינן ראוי' ולא ילפינן מנגיעה אבל נגיעה לכו"ע מותר, ומיהו דעיקר הדין נראה דעת הרמב"ם והטור לאסור שהרי האריכו בקטנים החזרת פנים, מיהו יש לעי' אי קפדינן בנגיעת ערות קטן או קפדינן בנגיעת ערות האב בבשרן או תרויהו אסור, ויש לעי' אי גם בפחות מבן ט' ופחות מבן ג' יש קפידא בנגיעת ערותו בהן או נגיעת ערותו בו.

י"ב כ"ד א' כגון שהיו פניה טוחות בקרקע, מבואר דאי עגבות הו בהן משום ערוה אף קלות העגבות החילונויות היו בכלל ערוה, ובהא דמצעי לי' שער יואל בבגדו מבואר דזקן התחתון בכלל ערוה ולא מצעי לי' אלא בנקב בבגדו שאין ההבטה חודרת תוך הנקב

ארמאות, והנה בטר"י כתבו ש"ס יכול לכוין ולא לשום לב לקול השיר מותר, ואפשר דהר"מ לא ס"ל כן, ואפשר דכונתו אפי' מוטרד מותר משום עת לעשות, ומה"ט אפשר ללמד להקל בזה"ל להגיד תוכחה ברבים ולהזכיר דברי חז"ל אף שיש פרעות ראש כנגדו ומשום עת לעשות וגם אפשר לסמוך על דעת הר"י דכיון דאינו משיב לבו מותר.

הפסקה הוי חשיב הבית כלבוס, ומיהו נראה דאם לבוס חלוק וערותו מכוסה והוא לא לבו חוץ לחלון מותר ואין כאן משום לבו רואה אה"ע דלא גרע מחילת הבית החוצץ למטה מלבדו מחזק בזרועותיו מותר כדאיתא סע"ד ס"ג, ואפשר דהכא בכפף קומתו והוא לא ראשו ויש אומר כינו למחילת הבית ואי הבית חשיב לבוס חשיב כיסוי וחשיב הפסק.

כ' המרדכי בשם הר"מ דבעו"ה אנו יושבין בין העכו"מ ועת לעשות וגו' הלכך אין אנו נוהרין מללמוד בשמיעת קול שיר נשים

סימן יז

ה' אלף נראה דיהיב טעמא שאין הספסל ביה"כ דאע"ג דהוא מיוחד להעביר דרך אורו לואה בקביעות מ"מ כיון שאין הוא גוף אחד עם הגרף שתחתיו לא חל עליו שם ביה"כ ונמשמע דאף שהספסל מוקף מחילות ויש לו תוך גמור וכש"כ שאין עליו תורת ביה"כ בשעה שאין הגרף תחתיו וכש"כ כשמכסין את הנקב, ונמנע"ג"כ מל' המרדכי שאין על הכתלים של ביה"כ דין ביה"כ דאל"כ לא מהני סתימה כלום ונמנע"ג"כ מל' המרדכי דאי הוי על הספסל דין ביה"כ דהיינו לאורו נחשד כאור ביה"כ אסור לקרות כנגדו ואע"ג שיש לו תקרה כיון שיש נקב בתקרה ולא דמי למש"כ לעיל דנקב בתקרה אינו מפסיד דהכא אין הספסל גבוה י"ט ואינו מפסיק מחילה, א"נ כיון דהנקב לאורך ביה"כ חשיב כל הנקב כאור ביה"כ, והנה דברי המרדכי עולים על הא דבתי כסאות דפרסאי כסתומות דמיא ואע"ג שגדפסו אחר מימרא דרפרס דעומד אדם כנגד ביה"כ כו' הא דמתחיל נשאלתי על בני אדם הוא ענין דפ"ע והיה מליון על הא דבתי כפרסאי ומליון הדבר בס' המרדכי, ובזה יאלנו ממה שעמעמו זה האחרונים ז"ל.

(7) הגי' ביה"כ דידן לכאורה כבי"כ דפרסאי נינהו שהאורה נופלת לבד רחוק ד"א מן הנקב, אלף ש"ל דלא דמי דהתם בבתי כפרסאי לא היתה האורה מתעכבת כלל אלף מתגלגלת תיכף למרחוק אבל בהגי' דידן האורה מתעכבת עד שמזרם עליה מים לשטופה, והנה גרף יש לו דין ביה"כ וכמס"כ ב"י סימן פ"ז בשם הרא"ש ואע"ג דאין בגרף אלף לפי שעה ולא בקביעות מ"מ כיון דמשתמש בו תדיר והכלי מזדהם חשיב ביה"כ וה"נ בהגי' דידן כיון דמשתמש תדיר ואילו היתה הקערה של חרס היתה מזדהמת י"ל דיש עליה דין ביה"כ דאע"ג דהקערה מזופה בהיתוך כעין זכוכית ואין עליה דין גרף מ"מ כשאנו דנין על הבית אם יש עליו דין ביה"כ אין לנו ראיה מהני דפרסאי דהתם אינה שוהה כלל במקום הסמוך אבל הגי' דידן דשוהה שיעור שמזהם את מקומו אפשר דיש על הבית דין ביה"כ ומה דומה לזה ביה"כ שמפנה ממנו האורה בכל שעה דאפשר דיש עליו דין ביה"כ, וומיהו גם בהגי' דפרסאי אין מדרך הרגיל שלא יהא לכלוך בקרקע המדרון וע"כ כיון שאינו דרך קביעות ואינם מיוחדים לכללך זה אין לכלוך זה עושה הבית עליון ביה"כ וא"כ הגי' דידן נמי אבל י"ל דהתם עדיף דגם המדרון

(א) נראה דאין בית נאסר משום ביה"כ במעשה דהסכת רגליו אע"ג דהבית מיוחד לכך, וראי' מבתי כסאות דפרסאי בס' פ"ג ומשמע דבית בנוי על פי החפירה ומותר לקרות שם בבית אע"ג דמיוחד לפירועו ונמשמע דאין מעשה זה פוגם כרחילת בית המרחץ לכל הבית חשיב מזוהם אלף דין ביה"כ הוא ע"י יחוד האורה בתוכו ועי"ז חל דין ביה"כ על כל תוך הבית ואפי' אם הבית יותר מד"א ומקום המיוחד לאורה הוא באחת הפנות אסור לקרות ק"ש בתוכו אפי' ברחוק ד"א מן האורה ואפי' כיסה האורה, ודוקא תוכו אבל חוץ לו מותר שאין הכתלים נעשין ביה"כ וכמס"כ ב"י סי' פ"ג והא דנחלקו עליו הט"ז והמ"א היינו שאם האורה נוגע בכותל בקביעות לא גרע הכותל מגרף וגם הב"י מודה בזה, ומיהו דוקא בכותל של עץ או של חרס אבל כותל של זכוכית או של מתכת שאין דין גרף בהם כמבואר סי' פ"ז אין כאן על הכותל דין גרף, ואם הכתלים של עץ והאורה סמוך לכותל אחד זה הכותל דין גרף עליו ושאר הכתלים חולאים ומותר לקרות ק"ש סמוך לכותל.

(ב) נראה דביה"כ נידון כל אורו כלאורה ולכן אם ביה"כ בחפירה עמוק י"ט צריך להרחיק מכנגדו כיון דהאור כנגדו, ד"א בשאינו מקורה אבל מקורה מותר ואם יש ארובה בתקרה מסתבר שאין ארובה מבטלת מחילה ועל התקרה חשיבא רשות דפ"ע וכמו מחילה המפסקת כינו לאורה דאע"ג דחלונות יש במחילה מ"מ מפסקת. ומיהו גם באין לו תקרה ראוי להתיר כנגדו דנהי לכל אורו כלאורה מ"מ לא מיבטלי מחילות ועדיין האורה ברשות אחרת.

ויש לעי' לפ"ז בבה"כ דפרסאי למה צריך שתהא מקום האורה רחוק ד"א מפיה וכמס"כ הטור סי' פ"ג ומשמע דאע"ג דהחפירה עמוקה י"ט, ונראה דכל שיש מחילות סביבות פיה וכל עיקר פיה נעשה לשם ביה"כ חשיבא הבית העליון עם החפירה חד ושם ביה"כ גם על העליון כל שאין מקום האורה רחוק ד"א מפיה, אבל ברחוק ד"א לא חל על העליון שם בית הכסא.

(ג) כ' ב"י בשם המרדכי דספסל נקוב שבית ותחתיו מעמידין הגרף מותר ופירש ב"י דהספסל דין ביה"כ עליו אלף שאין צריך להרחיק מלא עיניו, ולי' המרדכי ל"מ כן וגם קשה קו' המ"א ס"ק

מקום לחלק בין בנאו לשם ביה"כ לבנאו לבית דמ"מ השתא משמש לחובו ותוכו מיוחד לביה"כ ואפשר כונת הט"ז שהמחילה בין ביה"כ לבית מסיפס בעלמא וכותל החיצון הוא גם עכשו לשמירת הבית]. והנה ביה"כ של זכויות ומתכת ג"כ תוכו חסור וחולה לו מותר, וכן גרף של מתכת היה ראוי לאסור תוכו אלא כיון שנעשה להשתמש בו לפי שעה וכיון שהוא של מתכת שאינו מזדהם לא חל עליו שם ביה"כ כלל וכ"ז מבואר בב"י סי' פ"ז, ונראה דגרף המופה זכויות מצפנים ונשרף מקצתו נעשה כל תוכו גרף.

ו) נראה דאין דין ביה"כ בלא מחילות אם יחד מקום לפנות ואינו מוקף מחילות מכסה לואתו וקורא ק"ש, אבל אם המקום מוקף מחילות חייב שם ביה"כ על המקום ולא מהני כיסוי האוהא שכל תוך הבית נאסר, אבל כל שאין לו תוך אינו תופש אויר, אבל במ"ב סי' פ"ג בבה"ל, פשוט לו שהאוהא אוסרת אויר ולא מהני כיסוי ונ"ע.

ומיהו הכל מודים שאם המקום מוקף מחילות כל תוכו נאסר ואף אם כיסה האוהא ולפיכך הדעת נוטה להכריע שאין האוהא אוסרת אוירא, דא"כ יש בכלל ביה"כ שני ענינים לתפוש שם ביה"כ על אוירה כנגדה, ואם הקיף סביבה תופשת חוה"ל כל תוך המחילות, ואין לנו לחדש דמשמעותו רהיט לפרש ביה"כ בבית המרחץ שאין בית המרחץ בלא בית.

ואם אין על האויר בלא מחילות דין ביה"כ אם כיסה מותר וכן אם חפר והוציא כל העפר המזוהם בטל ל"י דין ביה"כ במקום הזה, וזוהי דלד גם במ"ב שם להקל משום דעקר שמו מהני, אבל אם הקרקע מזוהם אף שאין כאן אוהא עכשו דין העפר כגרף של חרס, דהדפנות המזוהמות דין כלואה עצמה.

ואם יחד מקום לפנות וכבר נפנה עליו ואח"כ הקיפו מחילות נראה דכל תוך המחילות חסור מה"ת כדין ביה"כ אע"ג דעד השתא לא נאסר האויר השתא דינן לו תוך חסור, וזה אינו בכלל הבעיא של הזמינו לביה"כ דזה לא מצעי ל"י אלא בחדתא אבל כשמקיף מקום שכבר יש בו אוהא בקציעות זהו ביה"כ גמור.

ז) נראה דאם עשה ביה"כ בשל חדרו בגזילה קרקע המזוהם דינו כגרף וא"ל כאן יחוד בעלים אבל תוך המחילות לא נאסר כיון שלא יחדו בעלים לכך ומכסה האוהא ומותר או מוציא העפר המזוהם ומותר.

ונראה לפ"ז דביה"כ שנפלו מחילותיו הותר כל אוירו ואם כיסה מקום האוהא מותר שנעקר שם ביה"כ שאין דין ביה"כ אלא על אויר המוקף.

ח) ברכות כ"ו א' רש"י ד"ה כנגד, ברחוק ד"א, נראה דרש"י פי' למאי דס"ד השתא דרפרס איירי בביה"כ שיש בו אוהא ופריך לרבא דאמר לפניו מלא עיניו וע"כ לפרש הא דרפרס דכנגדו היינו ברחוק ד"א אבל למאי דמסיק דרפרס בחדתא נראה דא"ל להרחיק כלל דאי צריך להתרחק ד"א ה"ל למימר כי מצעי ל"י לרבינא תוך ד"א אבל חוץ לד"א לא, ומדקאמר למיקם עלי' ולכלויי בגוי'

ברשות אחר ובהני דידן הקערה ברשות העליון ואע"ג דמבואר במרדכי לעיל סק"ג דאם יש לו ספסל בבית ונפנה עליו תדיר אין על הבית דין ביה"כ ולא דין המרדכי רק על הספסל וכמש"כ לעיל שא"ה שהאוהא בכלי ולא בקרקע הבית אבל אם נפנה על קרקע הבית וחוזר ומוציאה יש על הבית דין ביה"כ, והא דלמד המרדכי מהני דפרסאי לחלל הספסל שאין עליו דין ביה"כ, ומשמע לכאורה שאין נ"מ בין שוהה ומוציאו למתגלגל מיד, י"ל דהמרדכי לא למד רק שאין פירוע עצמו עושה הבית ביה"כ אלא הנחת האוהא, אבל זה דלא הוי הנחה ממש כל חד טעמי' לחוד דבהני דפרסאי אין הנחה כלל, ובהא דספסל משום שמקבל בכלי והכלי אינו חיבור לספסל לעשות את תוך הספסל כבי"כ.

ומ"מ יש מקום לומר דכל שמקום האוהא מופה בזכויות או מתכת ומפנהו תיכף לא חל על הבית שם ביה"כ כמו שלא חל שם גרף על של זכויות ושל מתכת ולפ"ז הני דידן יש להן דין בת"כ דפרסאי. [עיין סק"ה].

והעולה לדינא דבתוך ביה"כ דידן שהקערות מופות היתוך כעין זכויות ומתכת הדבר ספק אם יש עליהן דין ביה"כ, והני מילי בשמקום האוהא רחוק ד"א מפיא, וד"א שאמרו נראה דהמרדכי של מזרח מערב דרום צפון נמדד ואין העומק משלים את הד"א ול"ע] והקערה נקי' היטיב ואין שם ריח, ויש להחמיר מספק וביה"כ אע"פ שאין בו אוהא משמע בר"י שהוא לאוריייתא והביאו ב"י סי' פ"ג [ומיהו לק' סק"ט דלדנו שהוא מדרבנן] ובחזק כנגד הכותל ודאי מותר כיון שאין האוהא נוגע בכותל ואין הכותל מזדהם כלל.

ה) כ' הט"ז דאם הכותל נעשה לבית ואח"כ סמך לו ביה"כ אין על הכותל שם ביה"כ ולמש"כ לעיל דאין דין ביה"כ רק על תוכו ודין ביה"כ כדין בית המרחץ שאין הכותל בכלל בית המרחץ דהא בבית האמצעי אין דין מרחץ] ורק הכותל המזוהם לא גרע מגרף א"כ אין נ"מ אם הכותל מיוחד לביה"כ או לא דגרף מציאותו מזוהם, ואפשר דדעת הט"ז דאף כותל של מתכת של ביה"כ דינו כגרף דבזה ביה"כ חמיר טפי מגרף אבל אין לנו מקור לזה כיון דגם גרף דינו כביה"כ ומ"מ הדפנות אינן נאסרין רק מחמת זוהמתן ויש מקום לומר דשאני גרף של מתכת דגם תוכו אינו כביה"כ בזמן שהוא של מתכת אבל ביה"כ שתוכו נאסר אף בשל מתכת גם כחליו נאסרין אבל לא מסתבר הכי, ועוד שהרי דעת ראב"ה בטור סי' פ"ז דמהני כפיה על פיו בעציט ואף הטור לא חלק עליו אלא משום דכלוע והוי כרו כחוכו, והרי גרף דינו כביה"כ כמש"כ ב"י שם בשם הר"מ והרא"ש וא"כ כחליו כלואה אלא ודאי שאין כותלי ביה"כ הנקיים נדונים כביה"כ, ועוד אי כחליו נאסרין גם תקרתו נאסרת וא"כ בתי כסאות דפרסאי למה כסתומות למיאל הלא תקרת החפירה כביה"כ ואף ש"ל שאחר האלכסון החפירה עמוקה י"ט בכתלים זקופות אבל כיון דסתמו משמע דכל ענין מותר ומיהו י"ל להתקרה משתמשת גם רכפה לבית שע"ג החפירה ובכה"ג מודים הט"ז והמ"א] ובכל אופן אין

(י) כ' המ"א סי' פ"ז סק"א דגרף המיוחד גם לתשמיש אחר אין עליו דין גרף ואם הוא נקי ואין בו ריח רע מותר, והיינו טעמא דכל שהוא נקי אין איסורו אלא מחמת שמו שהרי נפנה בו עראי ולא יחדו לכך מותר, ואם יחדו ונפנה בו פעם אחת אסור והרי אין זוהמתו של המיוחד מרובה מזוהמתו של אינו מיוחד ואין כאן רק גנות השם בלבד וס"ל להמ"א דכל שמשותף לתשמיש אחר אין גנותו שלימה ואינו אסור לקרות כנגדו, ויש לומר לדעת המ"א דגם בית המיוחד לפנות בו ולתשמיש אחר אין שמו אסור, והלכך אם כיסה הצואה ואין בו ריח מותר, ולמש"כ לעיל דאיסור השם אינו אלא מדרבנן אפשר ללמד להקל, מיהו יש לעי' אם איסור השם אינו אלא מדרבנן א"כ לא מש"ל איסור דאורייתא של ביה"כ דאם יש בו צואה תיפוק ל' משום צואה וס"ל דאפי' חוץ לר"א אסור אבל אכתי איסור זה דחוץ לר"א אינו אלא משום שם שהרי חילו לא יחדו לביה"כ לא היה אסור חוץ לר"א, ואפשר דדין ביה"כ שאמרו חכמים היינו כשהעפר מזדהם וכמו בעציט וזזה אין חילוק בין יחדו ללא יחדו דמציאותו מזוהם וזה דאורייתא אבל בפעם אחת שאינו מזוהם עדיין אסור ביחדו ומותר בעראי בזה גם יחדו אינו אלא מדרבנן ולפ"ז היה אפשר למגרם בל' הר"א ש' חדש שאין בו צואה אינו אלא מדרבנן ור"ל חדש שנפנה בו כבר אלא שלא נזדהם עדיין ואילו לא יחדו היה מותר, והא דלא מוקי כן בגמ' כ"ו א' בחדתא שכבר נפנה בו משום דפשוט ל' לגמ' שלא חלקו חכמים בזה ודינו כצואה ממש מדרבנן לאסור לפניו מלא עיניו וכמו דפריך בגמ' מהא דביה"כ שאמרו אע"פ שאין בו צואה ולא מוקי לה לענין לאסור תוך ד"א, אלא דפשיטא ל' שאין חילוק בזה אלא בהזמינו ולא נפנה עדיין.

(יא) כתוב בתר"י בשם ר"ה גאון ז"ל דבת"כ דידן לא דמו להגי דפרסאי דהני דפרסאי הוי במדרון ודין אינם במדרון ונראה דר"ל דמקום שהוא יושב עשוי מדרון וכמו שכתב שם צענין שהמים יורדים מיד והן הנה דברי רבני כרפת שהביא אבל החפירה היתה עשוי' מדרון כדי שתתגלגל הצואה ברחוק ד"א דאל"כ אינו ענין לבת"כ דפרסאי.

דינים העולים. גרף של מתכת או של זכוכית כל שהוא נקי ואין בו ריח קורא כנגדו, של עץ ושל חרס דינו כצואה אף שהוא נקי עכשו, הזמינו לגרף ועדיין לא נפנה עליו קורא כנגדו וכן ניירות שהזמינו לקינוח קורא כנגדו, הזמינו לגרף ונפנה עליו פעם אחת אף שנקוה ולא נזדהם עדיין דינו כצואה, ואפשר שאינו אלא מדרבנן, היה הגרף מיוחד גם לתשמיש אחר ועדיין לא נזדהם ונקוה ואין בו שום ריח מותר, היה הגרף של עץ או של חרס ומאופה מתכת או זכוכית צפנים דינו כשל מתכת.

ביה"כ שהכללים והרצפה של מתכת אע"ג דנקוה אסור ואפשר שאין איסורו אלא מדרבנן ואין איסורו ברור אלא שאין להקל ואם אין הצואה נוגעת בכתלים אין חילוק בכתלים, אם הן של מתכת או של עץ וחרס, אבל אם אין לו רצפה או שיש לו רצפה של עץ וחרס

משמע לחולה לו מותר אפי' בסמוד ומדברי המרדכי אין להוכיח כלום שאי אפשר לעמוד עליהם שהרי כתב דמוקמינן ל' באין בו צואה ולפי' הגמ' באין בו צואה נמי צריך להרחיק מלא עיניו ודברי המ"א ז"ל אינם מספיקים לפשוטו וכ"כ במ"ב בשם א"ר.

ולמדנו מכאן שאין תוך ביה"כ אסור מדין הרחקה ממקום שנפנה עליו שהרי בהזמנה א"ל להרחיק ומ"מ תוכו אסור אלא תוכו עצמו נאסר.

ולמדנו לפ"ז דאין הזמנה אוסרת הגרף שהרי אין הזמנה אוסרת אלא בתוכו ולא בסמוד לו, והלכך הזמין לגרף ועדיין לא נשתמש קורא כנגדו.

(ט) והא דמבואר בסוגין דכנגדו אסור ביש בו צואה או בישן אעפ"י שאין בו היינו ביש לו לביה"כ ג' מחילות ורוח רביעית פרוצה במלחה והוא כנגד רוח הפרוזה אבל אם הוא כנגד מחילה לעולם מותר אלא א"כ הצואה נוגעת במחילה ויש על המחילה דין גרף, ואם מחילותיו של מתכת אף בצואה נוגעת בהן מותר וכמש"כ לעיל ואם אין רוח רביעית פרוצה במלחה תלי בפלוגתא הפוסקים בסי' ע"ט בצואה כנגדו ברשות אחרת וואפי' ברוח רביעית פרוצה במלחה אפשר דמה"ת חשיבא רשות אחרת כיון דג' מחילות רה"י מה"ת.

מהא דפנוי עראי אינו עושה ביה"כ שמעינן דאין מציאות הצואה בבית עושה דין ביה"כ אלא יחוד הבית לזה והא דמבעי ל' בהזמנה היינו משום דהזמנה לחוד אפשר ללא סגי, ואם הזמינו ונפנה פעם אחת לא מצעי ל' ואפי' פינה הצואה וניקהו כיון דיחדו לביה"כ ועשהו ביה"כ, ולא משום אומני' ור' בי' אתינן עלה אלא מציאותו ביה"כ אלא שאם לא יחדו לכך אין שמו עליו, אבל כשיחדו אף בפעם אחת שמו עליו, ואף אם התחרט אח"כ ואין דעתו לשמש בו עוד לביה"כ לא מהני שכבר נאסר תוכו אלא"כ סתרו וחזר ובנאו.

יחדו לכסות הצואה בכל פעם נראה דהוי ביה"כ אבל יחדו להוציא הצואה ולהסיר גם העפר המזוהם בכל פעם יש מקום להסתפק כמו בבתי כסאות שלנו, לעיל סק"ד.

ונראה דביה"כ שאין בו צואה ואין בעפרו זוהמא מפני שלא נפנה בו רק פעם אחת או שפנה גם עפרו או שסיסהו בעפר אינו אסור אלא מדרבנן כיון דאין בו טינוף ולא ריח רע וכן משמע בתר"י ש' דלא אסרה תורה אלא ביה"כ עצמו כו' אבל כשאין בו צואה אינו אסור אלא מדרבנן וכ"מ בר"א ש' ש' אבל צ"ה חדש שאין בו צואה אינו אסור אלא מדרבנן ומצעי ל' כו' וב' הר"א ש' נראה דיש ט"ס ותיבת חדש מיותר שהרי סיים דבהזמנה מצעי ל' וס"ל בל' הר"א ש', ככל' תר"י, והא דכתוב בתר"י לעיל דוקא יסן כו' כיון שהיה אסור מתחילה אסור הוא מה"ת משום והיה מחניך קדוש כו' ז"ל דכונתו דבישן שיש בו צואה אסור מה"ת והחמירו גם באין בו צואה כיון שכבר נאסר.

היטב, אבל אין היתירה של דין ברור ונרדף להחמיר, ולענין לקרות ק"ש כנגד ביה"כ מבחוץ, אם הכתל של עץ ושל חרס והאורה נוגעת בהם אסור אבל אם אין האורה נוגעת בהם או שהן של מתכת מותר ואם הכותל של לבנים וטיח והוא עב ואין הזוהמא מחלחלת מבחוץ אפשר לדינו כשל מתכת, והני דין דלפי' בתוכן אין הדבר מוכרע שדין ביה"כ ודאי אין להחמיר מבחוץ כיון שאין האורה נוגעת בכתלים והקערה מצופה כעין זכוכית, והכתלים החילוניים משמשים גם לכל הבית, וכש"כ בזמן שהבית משמש גם לבית המרחץ.

סימן יח

ר"י דקתני עד שיעבור הפסח ואי לא ראשון קאמר הו"ל לפרש וז"ע.

(ה) ל' ב' ר"י אמר כו' רבה אמר כו', מכאן קשה לפי' המפרש נדרים ס"ב ב', דתנן התם עד שיעבור הגשמים ר"י אומר עד שיעבור הפסח כו' ופי' דר"י לטעמיה, וא"כ יכול להקשות כאן ממתנ' דשם והתם לא שייך תירוץ ר"י ולא דרבה, וע"כ דבלשון בנ"א ממנה טפי, וכ"כ בלח"מ פ"י מה' תענית הי"א ליטב פסקי הרמב"ם, ועי' ביאור הגר"א יו"ד סי' ר"ך ס"ק כ"ו.

שם עד שיעבור זמן שח"פ, ע"כ תק"ח הוא לענין שאלה דלא מצינו למימר דמשלם זמנו בפלגא דיומא, ונריך להבין טעם תקנה זו, וכן ר"י דמתנ' דמתחיל ביום ח' ולא בלילה הוא משום תקנה דמפרש בירושלמי לר"י.

(ו) שם הא לן, פי' מתחילין לשאול בז' מרחשוון, כן פי' התוספות, וזה דאמר ר"א הלכה כר"ג, ולפ"ז יתפרש דברי ר"א הלכה כדבב כר"ג בא"י דר"ג בא"י קאי, ודוחק, ועוד קשה איך יחלוק ר"א על חנניא לקמן י' א' ולא מצינו מי שחולק על חנניא כמש"כ הרא"ש בשו"ת כלל ד' סי' י', ועוד קשה בזה דאמר הא להו, ופי' תו' דמתחיל לשאול כשמתחיל להזכיר, ותימה כיון דהשתא אית לן לחלק בין הזכרה לשאלה, וא"כ מנ"ל לר"י לפלוגי על ר"ג ות"ק דכלהו ס"ל דאין מתחיל לשאול תיכף אחר החג, וזה קשה אף למאי דמשני דר"י מיירי בזמן שאין ביהמ"ק קיים דא"כ הו"ל לשאול בזמן רביעא ראשונה דמאן פליג אר"ג ות"ק, ונראה דר"י דאמר מתחיל להזכיר לשאול ס"ל דמן הדין מתחיל לשאול בשעה שמתחיל להזכיר אף שא"ל לגשמים כיון שאין מזיק, והא דאין שואלין לת"ק עד ג' חשוון ולר"ג עד ז', הוא משום דת"ק ס"ל כר"מ דרביעא ראשונה בג' הלכך לא משגיחין תו בעולי רגלים כיון שכבר הגיע זמן לנריך לגשמים, ור"ג ס"ל כר"י דבז' רביעא ראשונה, ולפ"ז הא דקאמר ר"ג כדי שיגיע הוא טעם אהא דאין מתחילין אחר החג, וה"ה לת"ק נמי הא דאין מתחילין אחר החג הוא משום עולי רגלים, וכל שא"ל מאחרינן משום עולי רגלים, ומדהנך ר"ג לומר הטעם כדי שיגיע, ש"מ דס"ל דאל"ה מתחילין אחר החג אף שא"ל לגשמים, ולפ"ז ר"ג פליג אהא

זה דין ביה"כ דלורייטא ואסור בכל תוכו אפי' חוץ לד"א מן האורה ומקום האורה מאחוריו ואפילו כיסה האורה, ואיסור חוץ לד"א או כיסה האורה אפשר לדינו אלא מדרבנן, אפי' פנה האורה וכל העפר המזוהם אסור, ואפשר דאם פנה העפר המזוהם אין איסורו אלא מדרבנן, פנה עפר המזוהם וסתר כל הבית וחזר ובנאו לתשמיש אחר מותר, היה הרצפה של מתכת והבית מיוחד לביה"כ ולתשמיש אחר ונקאו ואין בו ריח אפשר דמותר, היה בנוי על החפירה והאורה מתגלגלת תיכף בחפירה ומתרחקת ד"א מפיה מותר אפי' בתוכו בזמן שהוא נקי, וכן הני דין בזמן שנקא הקערה

(א) תענית ב' ב' ר"א כו' עד אף הזכרה מאורתא, תימה דלקמן ג' א' מוכח דר"י דמתנ' ור"י דברייתא לאו שוין הן, ור"י דברייתא דאמר משעת הנחתו פי' ליל שמיני כמש"כ תוד"ה משעת, וכ"כ רש"י ד' סע"א, וזהו דכתב רש"י בסוגין ד"ה משעת, וכן לקמן ג' א' ד"ה אלא, דהיינו שביעי, אין כונת רש"י דהתחלת שאלה בז' רק דיום הנחתו היינו ז', ויתחיל במוצאי יום הנחתו, ועי' רש"י שם ד"ה האמר דלא משמע כן, וע"כ אי אפשר לפרש דלר"י יתחיל בז' דהלא עוד זמן סוכה וסימן קללה הוא, וע"כ כפרש"י ותו' דבמוצאי ז' יתחיל, ואפ"ה פשיט להו למסדרי הש"ס, דר"י דמתנ' ור"י דברייתא לאו שוין, ומוכרח לדינא דביום משמע יום ולא ליל יו"ט ומאי קמצעיא לי' לר"א, וי"ל דהא דפשיטא לי' דביו"ט דר"י הוא יום דוקא, הוא לבתר דפשיט לי' מביריתא, דר"א מלולב גמיר, ואם איתא דלר"י מאורתא, הו"ל למתני בדיא בליל יו"ט, ואין להקשות נימא אפכא, דר"י דמתנ' ודברייתא שוין, ור"א דמתנ' ודברייתא לאו שוין הן, דאין סברא דתנא דמתנ' יפלוג אהא דקתני בדברייתא אר"א כו'.

(ב) שם תוד"ה דאמר, נראה דזה מוכרח דאם איתא דס"ל דניסוך המים בראשון, הו"ל להתחיל בראשון מאורתא, דיותר מסתברא להתחיל משום ניסוך המים כדחזינו לריב"ז ולר"ע, דמשום לולב לא חששו, ואין לומר דר"א תרתי בעי לולב וניסוך המים, דא"כ הו"ל להזכיר בטענותיו לר"י ניסוך המים, אלא ע"כ דס"ל דניסוך כריב"ז או כר"ע, וה"ט דלא הזכירו לקמן ג' א' משום דהוא בכלל ריב"ז ור"ע וזה דלא כפרש"י ז"ל שם.

(ג) ג' א' אי ר"י חד יומא פי' שמיני וכ"כ מהרש"א, ולכאורה השתא לא ס"ל דבשמיני מנסכין, ועוד תימה איה מלאנו לר"י חד יומא הלא בדיא אמר הטעם משום דגשמים בחג כו' משמע הא בלח"ה היה מתחיל בראשון וז"ע.

(ד) רל"ט סי' ב' ובסדר ר"ע כו' ודייק לה ממתנ' כו' לכאורה נראה דעתו בין לשאלה בין להפסקה דשניהם כהדדי נינהו ועי' בשו"ע סי' קי"ד ס"ג בהגה', וז"ע לי' הגמ' ד' ב' עד שיעבור ש"ל ראשון כו', ולכאור' לפי' זה הו"ל ש"ל אחרון, וכן מוכח ממתנ' לפי'

פוסק מלהזכיר כ"ז בא"י וקמ"ל לאפוקי שלא נפרש כמו ששנה ר"ח לעיל משאיל שאיל ואזיל כו', ולכן נראה דאם אמר מוה"ג בין פסח לעצרת במדינתו מחזירין אותו כמבואר בשו"ע, קי"ד ס"ד, והגאון רימ"ה שליט"א במ"ב שם בבה"ל הביא כן בשם הפמ"ג והח"א ותמה עליהם, ולפי האמור דבריהם מכוונים והחילוק בהזכרה בין זמן עצירת גשמים לשאר זמנים שמבואר שם ודאי לא מסתבר בזה לחלק לענין הזכרה, וע"ע בדבריו בבה"ל סי' קי"ז ס"ב ד"ה ושאל. (ח) נראה דאם התפלל מנחה בין פסח לעצרת ושאל מטר, ואח"כ בערבית אינו שואל, אינו חוזר, למאי דאיתא בשו"ע לסמוך על דעת הרא"ש דיעבד, ואע"ג דהשתא ממ"נ מחויב להתפלל לדעת הרא"ש לא יאכל תפלת ערבית, ולדעת שאר פוסקים לא יאכל בתפלת מנחה, מ"מ כיון דאף אם יתפלל עוד הפעם, הרי לא יאכל גם בתפלה הב', הלכך לדעת הרא"ש הדין נותן שלא יתפלל, וזה מבואר דאל"כ לא מש"ל לדינא דשו"ע לסמוך על הרא"ש דיעבד, ולעולם יתחייב אח"כ כשיתפלל תפלה הסמוכה לה, ומה"ט יש לעי' בסדרת הגרימ"ה שליט"א שם שם' דאם לא הזכיר מה"ר ומה"ג חוזר בממ"נ ויבעיקר דבריו כבר כתוב לעיל מה שי"ל בזה] ולפי האמור אין זה ממ"נ, דלהרא"ש א"ל לחזור משום שלא הזכיר, שהרי גם בתפלת החזרה לא יזכיר, ומיהו נראה כיון דאין אנו חוששין לכתחלה לעשות ספק משום דעת הרא"ש דא"כ איך מתפללין לכתחלה תפלה שהיא נגד מטבע שטבעו חכמים בדבר המעבד דיעבד, וע"כ שאנו מחזיקין לעיקר דעת ש"פ, אלא דיעבד סומכין על הרא"ש, ע"ד שעת הדחק או דעבד כמה, ואין זה אלא אם יאכל לדעת זו אכל אי לא עבד כחד מניהו, שפיר חוזר, ואע"ג דלדעת הרא"ש מוטב שלא יתפלל עוד, הרי הוא כקדם שהתפלל לדעת הרא"ש א"ל להתפלל את התפלה שהוא רואה להתפלל, ר"ל בלא שאלה והזכרה, ונקטינן עיקר ש"פ, וה"נ כשהתפלל ולא יאכל, ומיהו תפלה הסמוכה לו אינה מזיקתו לחזור מדין השלמה, ולפי מש"כ סק"ז א"ל לכ"ז.

(ט) שם ו' א' רי"א ראשונה ב', תימא הא אמר לעיל דר"י ס"ל דזמן שאלה אחר החג לתירוץ קמא שם דאמר גברא אגברא קא רמית, ולפרש"י גם למסקנא דבזמן שאין ביה"מ קיים מתחילין אחר החג, ובזמן שציה"מ קיים הלא הטעם משום עולי רגלים, ויענין מש"כ לעיל לפי התו' וי"ל דנ"מ בזמן רביעא ראשונה לענין אם אמר עד הגשם, לפי הרא"ש נדרים ס"ב ב', ואף לפי שם, י"ל דאמר בהדיא עד זמן רביעא ראשונה, א"נ נ"מ לענין למנות את השני' כדאמר רשב"ג, והא דאמר רביעא ראשונה לשאול היינו דלא כר"י דאין שואל כ"ז שא"ל לגשמים.

(י) שם גשמים שירדו ז' ימים מונין זה ראשונה ושני' כ"ה הגי' הנכונה כמאן כר"י, בנדרים ס"ג א' מבואר דרשב"ג ס"ל דא"ל שירד גשמים, רק זמן גשמים, ורשב"ג לדבריו דת"ק קאמר. ומבואר דת"ק תרתי בעי זמן רביעא שני' וגם שחרד גשם, ומשמע דס"ל, דאם עבר זמן רביעא ראשונה ולא היה מטר, והגיע זמן רביעא

דחנניא, וגם בצב"ל כריך להתחיל אחר החג אף שא"ל לגשמים עד ס' יום אחר התקופה, רק דלכא"ל אין מזכיר אחר החג משום דאית לן פירא בדברא וא"כ מזיק הגשמים וב' חשוון מתחילין, ולמסקנת הגמ' לאחר חורבן מתחילין אחר החג, ולפ"ז חנניא פליג אמתנ', ואנן דקיי"ל כחנניא, דאמוראי בתראי הכי ס"ל דכל שא"ל לגשמים אין מתחילין, א"כ אף בזמן שאין בית המקדש קיים מתחילין לשאול בזמן רביעא ראשונה, ולפי זה הא דפסקו הרמב"ם והשו"ע ב' מרחשוון הוא כר"י, והרמב"ם פסק כר"מ, עיין בלח"מ פרק ג' מהלכות תענית הלכה י' שהאריך, ועוד יש לומר דכלהו אמוראי סבירי להו דחנניא לא פליג, דר"ג סבירא ליה כר"מ דרביעא ראשונה ב', ואפילו הכי מדחינן משום עולי רגלים, ומשום הוואך לתת הטעם כדי שיגיע, ולפ"ז יקשה דהאידנא יתחיל ב' כת"ק כיון דקיי"ל כר"מ, ועי' בר"ן מה שהאריך לישב פסק הרי"ף והרמב"ם ועי' ביאור הגר"א סי' קי"ד סק"א וסי' קי"ז סק"ד.

(ז) שם הא לן הא להו, פרש"י דאין מתחילין לשאול ולהזכיר ב', וקשה איך פליג על חנניא, ועו"ק מנ"ל דר"י פליג על ר"ג הלא ר"א מחלק בין שאלה להזכרה, כדאמר אף אני לא אמרתי לשאול, וי"ל, ועי' דדרו"ח להגרע"א מה שתמה בפרש"י, ועוד זה דוחק דנדחי הזכרה בזמן שציה"מ קיים, ולכל הפירושים לא קיי"ל דנדחי הזכרה כמבואר בפוסקים להזכרה ביו"ט האחרון בכ"מ, ושאלה בא"י ב' חשוון ובגולה ס' יום אחת"ת, וכן ברא"ש בפסקיו, ובתשובה כלל ד' סי' י', כ' וז"ל דכמו שא"י ובבל חלוקים במנהגם בשאלה והזכרה כו' וכ"ד שם, נראה דמפרש הסוגיא כפרש"י ונקיט כן להלכה וכו', ונראה דאף דהמחבר סי' קי"ז ס"ב חשש לדעת הרא"ש לענין חזרה, מ"מ זה דוקא לענין שאלה, אבל לא להזכרה דהזכרה שאנו מסדרין שבתו של מקום, כריך לילך אך אחרי סדרי א"י, דעיקר הלימוד של גבורת גשמים בתפלה בא"י כתיב ונתתי מטר ארצכם כמבואר לעיל ב', ועי' לקמן י' א' כמה מאמרי חז"ל דעיקר גשמים בא"י וכל העולם הוא מתמציא, הלכך אין להזכיר גשמים בזמן שצ"א אין כריך אף במקום ששואלין שם בעת ההיא, וכשם שבתחלה מזכירין מזמן שצריך בא"י כך מפסיקין בכלות הזמן בא"י, ונראה דאף למ"ד דבמקום דזמן שאלה מאוחרת מדחינן נמי הזכרה, מ"מ מודה שאין להזכיר אחר שכלה זמן הזכרה בא"י, ואפשר שזה דעת הראשונים במונפיסליר המוצא בשו"ת הרא"ש שם שהיו מזכירין [אולי כ"ל שואלין כמש"כ בסוף דבריו מה שאנו שואלין כו'] ב' והיו מפסיקין ביום א' של פסח, דס"ל אף שאלת חו"ל כריך להיות מישך שייך בזמן שאלה דא"י, ורק אז יכולים לקובעה במטבע הברכה אבל לא משום חו"ל לבד, דלא מצינו בגמ' רק לרחות זמן השאלה מהתחלתו אבל לא לרחותו בסוף, ואף אם בשאלה אנו חוששים לדעת הרא"ש, אבל לענין הזכרה כי היכי דמתחילין ביו"ט אחרון כן מפסיקין ביו"ט ראשון, ומה שאמרו במקום ששואלין אינו דין שיהא מזכיר כ"ז בא"י כיון ששואלין הרי כריך לגשמים ולמה לא יהא מזכיר, וכן הא דאמר פסק מלשאל

הפסיד המטבע, א"כ הדברים נראין דאפי' אם היה יכול לחזור לאמנע הברכה וכבר היה מתקן בדבריו שלא יאמר עוד מוה"ג, מ"מ לאו כלום הוא, דכל שצריך לזרף תחלת הברכה לסופה ובאמנע התפלל בדבר המפסיד, הרי היא מקלקלת את כל מטבע הברכה, דע"כ כל מה שהתפלל בין תחלת הברכה לסופה בכלל הברכה, וזהו כונת הרא"ש ש' לזרף לחזור לאתה גבור ויבדך עתה כל הברכה שלמה, ושם לא יפסידנו מה שהזכיר מקודם מוה"ג, דנמצא דהזכרתו היה בין ברכה לברכה, ואיננה מפסדת, וגם משום הפסק ליכא דאע"ג דג"ר אחת הן, דהרי בברכה אחת ג"כ לא היו הדברים מפסיקין מלד הפסק אלא משום שהיה נכנס בכלל התפלה, מיהו קשה כיון דג"ר א' הן, א"כ מ"ש בברכה אחת דאמרינן דע"כ הוי מוה"ג בכלל תפלתו, ומ"ש בין ברכה לברכה, דכיון דכל הג' ברכה א' ע"כ צריך למחשך כל מה שאמר בין תחלת ברכה ראשונה עד סוף ברכה הג' הכל בכלל תפלה, וז"ל דלענין זה לא נחשב ג"ר כא', ואיך קא סתם טעה בג"ר חוזר לראש ומשמע דכל דברכה א' היה בדין שחוזר לראש ה"נ בג"ר, ועוד מאין פסיקא לן לחלק בין דין ג"ר לברכה א', כיון שכלן א' הן שפיר איכא למימר דכל מה שאומר ביניהן ע"כ בכלל תפלתו הן, ונראה דזהו קו' הגר"א ז"ל סי' קי"ד, ובס' דמ"א תמה בדבריו.

(יג) בנ"א כלל כ"ה סי' י"ד כ' דאם שח באמנע ג"ר דאיתא בשו"ע דחוזר לראש היינו דוקא כשסיים הברכה, והביא רא' מהא דסי' קי"ד בהזכיר מוה"ג בימה"ח דחוזר לתחלת הברכה וכבר נתבאר דבהפסיק לא שייך תיקון, עד שיחזור לומר ברכה שלמה, אבל כל שחוזר לאמנעו חינו אלא כמוסיף הפסק על הפסקו, וההיא דהזכיר מוה"ג לאו מדין הפסקה הוא חוזר אלא משום שהזכרה הזאת נכללת בתפלתו ומפסדת המטבע, והלכך כשהוא חוזר לראש הברכה כבר תיקן המטבע, אלא שגשאר מלד הפסק, וזוהי לא הוי הפסק, אלא שצ"ע למה לא הוי באמת הפסק, ובדעת ראב"ה היה אפשר לומר דס"ל כדעת הרשב"א הובא בב"י סי' ק"ד, אבל הרא"ש והטו"ש דסתמו כראב"ה קשה, ונראה דמוה"ג לא הוי הפסק כמש"כ בשו"ע סי' ק"ח סי"ב, ואפי' להחולקים שם היינו משום דבאמת נכללין בכלל התפלה ומפסידין המטבע, וזה נראה דעת הגר"א דאע"ג דס"ל בב"י ק"ד כהרשב"א, מ"מ לא ניחא לי' בפסק השו"ע סי' ק"ח, ובמ"ב שם נסתפק בדעת הגר"א, אבל כ"נ דעתו ז"ל, ואפי' אי נימא, מעין המאורע בשאר ימים הוי הפסקה, מ"מ בזה י"ל דהוי כמוסיף שבה, לולא שמפסיד המטבע, עי' במ"ב שם מש"כ בשם דה"ח.

שני, ונתן מטר, עדיין לא הותר עד שירד הגשם עוד הפעם, דאל"כ מאי מונין בו ראשונה ושני' דקאמר, הא אף אם לא היה כלל מטר בזמן רביעא ראשונה מהני, ולא עוד אלא אף אם התחיל גשם קדם שהגיע זמן רביעא שניה ולא הפסיק עד שהגיעה, נמי עדיין לא הותר עד שיהי' הפסק ביניהן, ודוקא התחיל ב"ז וירד עד כ"ג, אז מונין בה שנים, ובשו"ע יו"ד סי' ר"ך סעי' י"ח חינו מבואר כן, והתו' כ' שני' וג' ול"י לפרשה שלישית למאי ובגדרים מבואר דרשב"ג קאי היכי דקאמר עד הגשמים יעו"ש וז"ע, ועי' שם בפ' הרא"ש וכתו' ש' דרשב"ג מיירי לענין הילוך בצבילי הרשות ול"י לפרשה הלל בגמ' קאמר ההוא דקאמר עד הגשמים, ועי' בטוה"מ סי' רע"ד מבואר דתלי בזמן.

(יד) שם אר"ח הלכה כר"ב יוסי, רש"י ז"ל הגיה כר"י, ונראה טעמו מדקאמר אמימר מתני בהא ליטנא משמע שאינו חולק על עיקר הדין וזה יתכן אם נגרום הלכה כר"י, ובגמ' איתא ב' פעמים דברי ר"ח, ול"י למה, ובשניהן צריך לגרום ר"י, וכאן משמע דר"ג כר"י ס"ל, ואינו מוכרח, דז"ל דרק בזמן שאלה שוין הן, אבל בטעמיהן חלוקין הן דר"ג כר"מ ס"ל כמש"כ הר"ן ולהכי הו"ד לכת הטעם כדי שגיע, ואנן דקיי"ל כר"ג י"ל דלאו מטעמי, אלא משום דקיי"ל כר"י, ולהכי אף בזמן שאין ביה"מ קיים ודלא כר"י לעיל ד' אלא כסוגיא דשמעתא דאמר ראשונה לשאול, ועי' ש"ך יו"ד סי' ר"ך סעי' י"ח ובציאור הגר"א שם.

י' א' רג"א כו' כדי שגיע, ער"ן ש' דיגיע בהילוך יום וליילה, ועי' ב"מ כ"ח א' מבואר בהיפך ועי' תו' שם.

(יז) רא"ש תענית פ"ק סי' א', וחוזר לראש הברכה ואם סיים הברכה חוזר לראש התפלה דג' ראשונות כו', י"ל לעי' בטעמא דראב"ה, לפי פי' הב"י סי' קי"ד, דדוקא חוזר למכלכל חיים ומ"מ חינו חוזר לראש, אי טעמא משום דנחשב הכל בהברכה, ואע"ג דכפל בה דברים, מ"מ לא הפסיד מטבע שקבעו חכמים, או דלמא באמת לא נחשב הברכה, אלא מה שאמר עד מכלכל בתחלה, ומה שאמר ממכלכל ואילך אחר חזרתו, ומ"מ לא הוי הפסק במה שאמר ממכלכל כו' קדם חזרה, ומ"מ כשסיים הברכה חוזר לראש התפלה, ול"א כיון דג"ר חסודות כחדא ברכתא יחזור לאתה גבור דכיון שגמר הברכה לא שייך עוד למחשך כל מה שאמר בברכה ארוכה, והוי ברכה יתירתא ומפסקת, וכ"ז שייך למימר בלא הזכיר דבר שצריך להזכיר, אבל כשאמר מוה"ג בימה"ח שהדין לזרף לחזור, דאע"ג דאם אמר מעביר הרוח ומפריח הטל אין מחזירין אותו, הרי שאין הטעם משום הפסק דברים, אלא משום שהפסיד המטבע ואפי' אם יכוין באמירתו מוה"ג לשם דברים בעלמא מ"מ

סימן יט

שגם בשומע מפי המחויב לא יפטר, אלא כשגם חזרו המשמיע מקיים עתה המצוה דציבור, אבל אם כבר יצא וחוזר ואומר בעד חזרו, שוב הוי אמירתו כאמירת האינו מחויב בדבר, ול"מ במצד

(א) קיי"ל דשומע כעונה [סוכה ל"ח], ודוקא כששומע מפי המחויב בדבר, דאלו שמע מפי דלאו ב"ח, הרי הוא כשומע מן הקוף, ולא מקרי שומע ברכה, אלא קול דברים בעלמא, והיה בדין

ונראה דאפי' אינם בקיאים שבעיר אינם יוצאים בתפלת הש"ס כל שלא שמעו, וחייבין לשמוע מפי יחיד שלא התפלל, ולשיטת הפוסקים דאף אם לא יצא אינו מוציא [ענין בסי' קכ"ד צ"ו] כריך שיהי' אחד מקריא לפניו, ולכ"ג עיקר התפלה הוא תפלת הש"ס שאז נפטרינן כל העם, ותפלת לחם אינה אלא להסדיר, ולרבנן, הבקי חייב להתפלל בעצמו, ואינו יוצא בתפלת הש"ס, ולא מציעה אם אינו בזהכ"ס אפי' ע"י אונס, מ"מ כריך להתפלל בשדה, אלא אפי' אם שמע מש"ס לא יצא, וכדל"ל לדבריהם למה הציבור מתפללין משמע לדלדלהו ניחא, וה"ט כיון שהן בקיאים אינם יוצאים בתפלת הש"ס, והאינם בקיאים שבשדה יוצאים אף לרבנן, וא"ל להחזיר שיהא אחד מקריא אותן, ואותן שבעיר כריכין לבוא לשמוע, ואם לא באו לא יצאו, ואותן שאינן מצינין בלה"ק שאינן יוצאים בשמיעה, לכאורה א"ל שיהא אחד מקריא אותן, דהא לא גריעי מאותן שבשדה, דאין לך אונס גדול מזה, ובב"י ס"מ הכי וצ"ע.

(7) כתבו תו' והרא"ש בשם בה"ג, שאם טעה בדבר שאריך לחזור, ישמע ויוצא מהש"ס כדאמר בזכרות כ"ט כאן ציבור מפני ששומעה כו', ואע"ג דקיי"ל כרבנן בכל ימות השנה, דהבקי אינו יוצא בשמיעה, מ"מ בהתפלל וטעה, מודים חכמים דאף הבקי יוצא בשמיעה, כ"כ תו' ס"מ, וכ"כ הטור, מיהו מלשון בה"ג, משמע, דס"ל דלעולם יוצא דיעבד בשמיעה, והא דאמרו לדבריהם למה הציבור מתפללין, ומשמע לדלדלהו ניחא, היינו דבתחלה יס' להבקי להתפלל בעצמו, ואח"כ לשמוע מש"ס, אבל דיעבד יוצא בשמיעה, ובה"ג יליף דין שכת דהוי כעין דיעבד, מדין לכתחלה לר"ג, והב"ח סי' תקצ"א, הקשה הלא שכת לא עדיף מאונס, והלא ר"ג לא פטר אלא היכי דאניס, מכלל דרבנן לא פטרי אפי' אניס, ואינו מובן, דהלא ר"ג פטר באניס אף בלא שמיעה, ואף שהוא בקי, ובהא פליגי רבנן דכיון שהוא בקי אינו יוצא בלא שמיעה, אבל בשמיעה, י"ל, דכמו דלר"ג יוצא לכתחלה אף בלא אונס, כמו כן לרבנן היכי דאניס יוצא בשמיעה, וכמו שיוצא האינו בקי, דהלא מעיקר הדין שומע כעונה, אלא כיון שהוא בקי החמירו עליו, משא"כ בהתפלל וטעה, ואע"ג דאינו דומה לאינו בקי, דהתם א"ל לי' דענין אחר, אבל הכא הרי יכול להתפלל עתה, מ"מ שפיר י"ל דלא חייבוהו עוד חכמים. והב"ח כתב, דבה"ג פוסק כר"ג בכל ימות השנה, ותמוה דהלא בהדיא אמר ר"י הלכה כר"ג בר"ה ויוה"כ, מכלל דאין הלכה כמותו בשאר ימותה"ש, ומתחלה לא אסקה הגמ' לכולה מלתא דר"י והביא בסתם, ולבסוף מסיק דא"ר"ה ויוה"כ קא"ל, ולפי הגירסא שלפנינו שר"ח כפורה אמרה משמ"י דר"י, וע"כ דחד מימרא היא אלא שלא אסקה עד לבסוף, וכ"מ, דקאמר אלא אר"י, ואף אם מתחלה הגירסא והאר"י כמו שכתוב בב"ח, מ"מ הדבר מוכרח כמש"כ, ועוד ראוי דאין הלכה כר"ג, מהא דאמר בזכרות ל' בתפלת המוספין דסבר ר"י משום ראב"ע דאם יס' חבר עיר, יחיד פטור, ומסתבר דלא פטר אלא כשהוא אניס, דאל"ה

לחברו והוא א"ל לאותה זכרה והרי בעלמא יס' איסור בזכרה לבטלה, ואיך נימא דה שומע כעונה, שהרי שמע זכרה לבטלה, ולאו זכרה היא, אלא אפי' בהלל ובמגלה שאין איסור בקריאתו, מ"מ הלא לא שמע קריאה של מזה, אמנם קיי"ל בר"ה כ"ט, דאע"פ שיצא מוציא, ואפי' במזבד לחברו, דכיון שמזבד בשביל חברו הוי זכרה מעליה, וגם חברו זכרה מעליה שמע, ופרש"י שם דהוא משום ערבות וכיון שעלי' ידי' רמי שחברו יבדך, יוכל לבדך בשבילו ע"י שמיעתו, אבל בזכרת הנהגין כיון דאינו מחויב לבדך ודל"ל יאכל ולא יבדך אין שייך בזה ערבות, והלכך אין יכול להוציא אחרים דהוי זכרה לבטלה אלא א"כ שהוא עצמו כריך לאותה זכרה, והוי זכרתו זכרה מעליה מחמת עצמו, והלכך גם חברו יוצא בשמיעתו בזכרה מעליה שמע, כ"נ ביאר ד"ז.

(3) ובה"נ כשיצא אינו מוציא אפי' למי שאינו בקי, ויס' דברים שאע"פ שיכול ללכת בשמיעה לחוד, ואפ"ה אמרו חכמים, שהבקי לא יפטר בשמיעה, והוא, דה"נ כשלא יצא, שאינו מוציא אלא אם הסבו צפת ויין כמבואר במתני' זכרות מ"ב א' ובגמ' ס"מ מ"ג א', ולי"פ בשאר דברים גם הסבה לא מהני, ובזה"מ שהיה דין שאף אם לא אכל יבדך בעד חברו, ואמרו שאינו מוציא אלא א"כ אכל [ענין תו' זכרות מ"ח א' ד"ה עד] והחמירו על הבקי שאינו יוצא אלא א"כ היו שלשה והסבו, ובשאר דברים זולת הפת, אין הבקי נפטר בזכרה שלאחריו בשמיעה לעולם, וכן אמרו בירושלמי דאין הבקי נפטר בק"ש ותפלה בשמיעה, ובתפלה גם האינו בקי לא נפטר בשמיעה אלא אם עדיין לא התפלל המשמיע, אבל אם כבר התפלל אינו יכול להוציא את שאינו בקי, אלא א"כ יס' עשרה שומעין תפלתו, וכדחנן מגילה כ"ג ב' אין עוברין לפני התבה פחות מי', וכן אמרין ר"ה ל"ד ב', יחיד שלא בדרך אין חברו מזבד לו.

(ג) גרסינן שלהי מס' ר"ה בשם שש"ס חייב כך כל יחיד כו' רג"א ש"ס מוציא את הרבים יד"ה, ובגמ' א"ל לר"ג לדבריהם למה הציבור מתפללין, וא"ל כדי להסדיר ש"ס תפלתו א"ל ר"ג לדבריהם למה ש"ס מתפלל א"ל כדי להוציא את שאינו בקי, ומסקינן דהלכה כחכמים בשאר ימותה"ש והלכה כר"ג בר"ה, ואמר ר"ש חסידא דלא פטר ר"ג אלא עם שבשדות לאניסי אבל דעיר לא, וכתב הר"ן דהא דאמר דעיר לא, היינו בלא שמיעה, אבל בשמיעה יצאו, כדאמר למה הציבור מתפללין כדי להסדיר, הרי שמן הדין יוצאים אף אלה שהן בבית הכנסת בתפלת השליח ליבור, ולדברי הר"ן, ר"ג ורבנן בתראי פליגי, ר"ג ס"ל דעם שבשדות לאניסי מלבוא לבהכ"נ יוצאים בתפלת הש"ס אע"ג דלא שמעו, ואע"פ שהן בקיאים, דלא רמו רבנן חיוז תפלה על כל יחיד, רק כל עדה מחויבים לברור מציניהם עשרה, וירד ש"ס ויתפלל בעשרה ויפטור את כולם, וכדס"ל לר"י בשם ראב"ע בתפלת המוספין זכרות ל' א', מיהו אותן דלא אניסי אינם יוצאים בתפלת חבריהן, וחייבין לבוא לבהכ"נ להסדיר התפלה ולשמוע מפי הש"ס, ואם לא באו אינם בכלל זכרה הש"ס, כמון עם שאחורי כהנים, וחייבין להתפלל בעצמן,

שהרי שפיר יאל בתפלתו לפני התבה, ואינו מעכב תפלת הסידור דיעבד, כ"כ אחרונים ז"ל.

אחד שצא לבהכ"נ בשעה שהש"ץ מחזיר התפלה וקדם שהתחיל עדיין נראה דיתפלל יחד עם הש"ץ, אף שאם ישמע מש"ץ ואח"כ יתפלל בעצמו יואל תק"ח בחזרת הש"ץ, מ"מ כיון דהבקי אינו יואל אלא בתפלת עצמו, נכון יותר שהיה תפלתו בצבור, וכשמתפלל עם הש"ץ הוא תפלת הציבור.

אם עובר זמן תפלה יתפלל ש"ץ בקול רם, והציבור יתפלל יחד עמו, והש"ץ יואל את שאינו בקי שצבהכ"נ ומיהו נראה דאינו מואל את שאינם בקיאים לאניסי, בכה"ג, ואע"ג דבעלמא אין יחיד מתפלל בקול להואיל את שאינו בקי, מ"מ בכה"ג שיש ציבור ומתפלל כדי לענות קדושה, מותר, ומ"מ נראה דבזה אין חוב קבוע לעשות כן אלא אם יש אינו בקי צבהכ"נ, ואם לאו, יגמור הש"ץ אחר קדושה בלחש, ומי שהתפלל כבר לכאורה אין לו להתפלל כדי לענות קדושה, ואף שיש שם אינו בקי, כיון שאין עשרה שומעין, אמנם יש לעי' בזה בשו"ע סי' ס"ט, ומי שכבר שמע חזרת הש"ץ או שהיה בעצמו ש"ץ, יכול להיות ש"ץ עוד הפעם לפני עשרה שלא שמעו, ואע"ג דאין צבהכ"נ מי שא"ב, ויש בזה דין אע"פ שיאל מואל, כ"ה בשו"ע ובאחרונים שם.

עשרה שהתפללו ביחידות אם יכולין אח"כ לשלוח ש"ץ לפני התיבה, נראה דאם לא התפלל עוד ש"ץ בעיר ירד ש"ץ לפניו, וכן אם יש ביניהם אינו בקי, אבל אם בקיין כלם, ז"ע, די"ל דלא היתה תק"ח להוריד ש"ץ, אף שאין צבהכ"נ אינו בקי, אלא כשהתפללו בציבור.

כל הגאמרא באות זה אינו אלא מה שגראה לכאורה בלי עיון בפוסקים בד"ז, וביחוד יש לעי' דין פריסת על שמע המבואר בשו"ע סי' ס"ט ובמה שחולק הרדב"ז שם המוצא באחרונים.

(ח) ברכות מ"ג א' תוד"ה הואיל כו' ומיהו אע"ק מהבדלה שאנו מדילים ועומדים היאך אנו פוטרים זא"ז מין ומהבדלה כו', ז"ע דהא מסקינן ר"ה כ"ט ב' דברכת הלחם של מנה וברכת היין של קידוש אע"פ שיאל מואל, וכש"כ שא"ץ הסבה, דלא נאמר הסבה אלא בברכת הגהנין, דאינו מואל אלא כשמברך גם לעצמו והחמירו על הבקי דאינו יואל אלא כשהסב, אבל צבהכ"נ דבקי יואל בתחלה ואף מאותן שכבר יאלו, מה שייך הסבה.

(ט) ר"ה ז"ה א' בגמ' לא פטר ר"ג אלא עם ששדות, פרש"י, דפטירי אף אם לא באו לבהכ"נ, וכן נראה, שאם נפרש דר"ג ורבנן, ז"פ, אלא אי נפיק בשומע כעונה, דר"ג ס"ל דנפיק אע"ג שהוא בקי, ורבנן ס"ל דלא נפיק אלא א"כ, אינו בקי, דלפ"ז ז"ל דעם ששדות טרידי ואין להן פנאי להסדיר והלכך מפטרו בש"כ, והא תינח בשאר ימיה"ש אבל בר"ה ויה"כ הלל אינם טרודים ויכולין להקדים ולבוא ולהסדיר התפלה עם הציבור, ועוד מדקאמר להו לחכמים לדריכם למה ש"ץ יורד לפה"ת, משמע דלדידי' נחא, והלא גם לדידי' תקשה כיון דסוף סוף הלל הציבור

למה לא יבוא לשמוע, כמו דס"ל לר"ג הכי בכל השנה, דאע"ג דכלן יואלין בחבר עיר, מ"מ אותן שעליהן לבוא לבהכ"נ ולא באו, הו' כעם שאחורי כהנים, ואינם בכלל תפלת הצבור, וודאי דה"נ התם לא פטר, אלא היכי לאניסי, אבל לא אניסי, ולא שמע, הו' כיחיד שלא בחבר עיר, והא דמיינתא התם, דא"ש מימי לא מאלנינא לכותא דמוספין ביחיד כו', וכן הא דאר"י אנה ראיתי את ראב"ע וא"ה, כמדומה דל"ל את ר' ינאי דל"ל כו', כל הגי אניסי הו', דהא ודאי לא יפגעו, מלבוא לתפלת הציבור, וכיון דפליגי אמוראי בתפלת המוספין, מכלל דאין הלכה כר"ג בכל השנה, ועוד ראוי מהא דאין ש"ץ יורד לפני התבה בערבית, מפני שהיא רשות, ולדברי ר"ג היה ראוי שינהגו שירד ש"ץ שהלא זהו עיקר התפלה, ובזה יואלין אף הבקיין, ועיין ב"י סי' רל"ז שהביא תשובת הרשב"א דמבואר בהדיא דלר"ג ראוי שירד הש"ץ בערבית.

(ה) כתב הטור סי' תקפ"א, דלדעת בעה"ע, בקי אף שהוא צבהכ"נ, אין הש"ץ פטור, והב"י שם הקשה דהלל קיי"ל כר"ג, בר"ה, דאמר כשם שפטר את שא"ב כך פטר את הבקי, ונראה, דעת בעה"ע, דר"ג ס"ל ג"כ, דלא נפטר אף בשמיעה, כל שהוא בעיר, משום שפגע ולא היה בתפלת הסידור, וכ"מ מלשון רש"י ד"ה אבל כו' ויכולין להסדיר תפלתן עכ"ל, והב"י כתב, דבה"ע ס"ל דר"ג לא פטר אלא עם ששדות בשמיעה, ובני העיר אף בשמיעה לא יאלו, ובאמת שפי' זה מוזכר גם בתו' בסוגין ד"ה כך בכה"ד, אבל פי' זה ז"ע ויבואר להלן. וא"ה, עי' לק' סק"ט.

(ו) שו"ע סי' קכ"ד סעי"ג, קהל כו' וכלן בקיאים אע"פ יורד הש"ץ, וכתבו אחרונים ז"ל דכן היה תקנת חכמים דלמא ימלא לפעמים מי שאינו בקי שיואל וכ"ה בס' מ"ב, ונראה דא"צ לדבריהם, אלא כשכבר ירד ש"ץ צבהכ"נ אחד שבעיר, אבל אי לא"ה הלל כריך ש"ץ להואיל הגי דאין בקיין ואניסי, דיואלין אף שאינו צבהכ"נ, ומקור דין זה דש"ץ יורד לפני התבה בכל צבהכ"נ ובכל די עשרה, נראה, דהמנהג להתפלל בכמה בתי כנסיות בעיר אחת וכן כמה פעמים צבהכ"נ אחד היה גם בזמן המשנה וכששאלו למה ש"ץ יורד ושנו להואיל את שאינו בקי היה גם על מנין שני, ומבואר דש"ץ יורד להואיל את שאינו בקי אף היכי דכבר התפלל ש"ץ אחד בעיר וכבר יאלו הגי לאניסי, אפ"ה ש"ץ יורד להואיל אותן שאין בקיין דלא אניסי דלא יאלו בלא שמיעה, ומסתברא דשוויהו רבנן לחוב קבוע שיוורד הש"ץ אף היכי דליכא אינו בקי, מפני ששקדו חכמים כדי שהאינו בקי יוכל ללאת, ועשוהו לחוב קבוע להש"ץ בכל די עשרה, וזהו דינא דשו"ע האמור.

(ז) ויש לעי' אם יש אינו בקי צבהכ"נ, ויש שם עשרה שכבר שמעו תפלה מש"כ, אם יוכל ש"ץ לירד כדי להואיל את שאינו בקי צבהכ"נ ומסתברא דמתפלל להואיל.

ש"ץ שצא בשעה שהציבור כבר התפלל, יכול לירד לפני התבה מיד אף שלא התפלל, דהלא מה שש"ץ מתפלל בלחש הוא להסדיר

הוא צבקי וקיי"ל כר"ג בר"ה, וא"כ אף הצבקי יואל, ולפי המבואר לא נחלקו אלא צבקי דאנים, אבל היכי דלא אנים, ר"ג כרבנן ס"ל, ואינו יואל אף בשומע כעונה, ולפ"ז ביאור סוגין הכי הוא, דלכ"ע צבקי אינו יואל בשמיעה וכפ"כ שאינו יואל בתפלתו של ציבור בלא שמיעה, [ואפי' היכי דאנים לבוא לבהכ"נ] ואינו צבקי ואנים, לכ"ע יואל אף בלא שמיעה, ואינו צבקי ולא אנים לא יואל עד שישמע, וצבקי ואנים מחלוקת ר"ג ורבנן, וקיי"ל דבשאר ימה"ש לא יואל, ובר"ה ויה"כ של יוצל יואל, ולפ"ז בטעה בתפלתו בשאר ימה"ש לא יואל בתפלת הש"ס, כיון דקיי"ל כרבנן, דאפי' אונס לא פטר ל' למפטר בש"ס, ואין לומר דדוקא כשלא שמע מש"ס אבל כששמע פטור, דהלא לכ"ע, צבקי אינו יואל בשמיעה, ואין לומר דדוקא כשיכול להסדיר התפלה ולא צאנים, דלרבנן אין הטעם משום סידור, אלא שכן הוא מעיקר התקנה, דהצבקי יתפלל בעצמו, ומ"מ י"ל דהתפלל וטעה עדיף מאנים, ומודים חכמים דיואל בשמיעה וכדלמרינן בצרכות כ"ט א', כאן ביחיד כאן בציבור כו' וכ"ה בטוש"ע סי' קכ"ד. מיהו מדברי תו' בשמעתין משמע דס"ל דגם לרבנן יואל אף הצבקי בשמיעה, והא דקא"ל רבנן לדבריד למה ציבור מתפללין דמשמע דלדידהו ניחא, היינו שמעוהו יותר שיתפלל בעצמו, וכיון שמתפלל קדם שמיעה שפיר עבד, אבל לר"ג דאין חיוב כלל ליחיד להתפלל למה מתפללין, ומשני להסדיר, ולפ"ז הא דקאמר אבל דעיר לא, היינו שאינם יואלין בלא שמיעה, אבל אי שמעו מהש"ס יואל.

כבר התפללו, ולמה ש"ס יורד לפה"ת, אם לא להוציא את שאינו צבקי, ועוד, אם אין אינו צבקי בצ"ה, איך ש"ס יורד לפה"ת, לכן פרש"י מוכרח, דש"ס יורד לפה"ת, ומוציא אף אותן שאינם צבהכ"נ, ופי' דחכמים תקנו שכל ציבור, חייבים לשלוח עשרה לבהכ"נ ולהתפלל, ובזה יואלין כלן יד"ת, וכמו דס"ל לר"י אליבא דראב"ע בתפלת המוספין דאם יש סם חבר עיר יחיד פטור, אלא שמתלבד מזה הזאת חייבו עוד חכמים לכל יחיד להתפלל, לכל חד וחד כדאית ל', ור"ג אית ל' שש"ס מוציא את הרבים היינו שע"י ש"ס שמתפלל בעשרה פטורין כלן, ושאלו אותו א"כ למה הציבור מתפללין, הלא לא גריעי הני שבהכ"נ למפטר ע"י הש"ס, מכל הני דלא באו לב"ה, ומשני להו כדי להסדיר וחייבו חכמים להציבור שיתפללו יחד עם הש"ס בשעה שמסדיר התפלה, ומסקינן, דכל דלא אנים וצקיאין, חייבים באותה התפלה שאמרו חכמים בשביל סידור, אע"ג דלא שייך סידור אלא יחד עם הש"ס, מ"מ כיון דרמו רבנן חיוב על"י משום סידור, רמו על"י אף היכי דלא שייך סידור, א"נ הא דקאמר לא פטר היינו לכתחלה, אבל דיעבד גם אותן שבעיר פטורין, ורבנן ס"ל דכל יחיד ויחיד חייב, וש"ס הוא להוציא את שאינו צבקי ואפי' לא בא לבית הכנסת.

(י) ויש לעיין לפ"ז לר"ג באותן שבעיר דלא פטר להו ש"ס, אי באו לבהכ"נ ושמעו מש"ס, אם יואלין בזה, די"ל דכל שלא עשה כהק"ת, לא מפטר בתפלת הש"ס, ונראה דזה דעת בעה"ע והוצא לעיל סק"ה] שכתב דלא פטר ר"ג אלא לשאינו צבקי, אבל צבקי אינו יואל בתפלת הש"ס והב"י תמה הלא כל מחלוקתן של ר"ג ורבנן

סימן כ

והלא אדרבה עיקר זמנה בזמן מנחה קטנה וכדאיתא בשו"ע סי' רל"ג, ול' רש"י ז"ל בסוגין ז"ע לפרש, והא דאמר סמוך לשק"ה"ח קא פרשי ר"ל שאין נ"כ אחר בין שק"ה"ח לנ"כ דמנחה אלא נ"כ דמנחה הוא האחרון סמוך לשק"ה"ח והוי נ"כ זה במקום נ"כ דנעילה, ואף אם מתפללין מנחה גדולה הדין כן שהרי הכל יודעין שאין נעילה אחרי כן והוי מנחה במקום נעילה וכ"מ ל' הר"מ וטוש"ע שלא כתבו הדבר בתנאי שחם מתפללין מפלג המנחה ולמעלה אלא סתמו הדבר משמע דלעולם נ"כ דמנחה דתעניתא] יש לעי' כשאנן נהיגין להתפלל מנחה סמוך לשק"ה"ח בכל יום וליכא לדידן היכירא, אי נושאין כפיים דמנחה דתעניתא, ואפשר דבזה לא מפלגינן, עוד יש לעי' לדידן דאנו מקדימין מנחה דתעניתא למנחה של כל יום, ובכל יום אנו מאחרין ובתעניתא אנו מקדימין, אי חשיב נמי היכירא דלא אתא לאיחלופי דמנחה דעלמא או אין לנו אלא מה שאמרו בגמ', וכיון שאם עלה לא ירד כמש"כ הר"מ פי"ד מה' תפלה ובטוש"ע סי' קכ"ט ואין כאן רק ספק אם יש בזה משום גזירת חכמים שלא יעלה אפשר דבספק יעלה וכו'.

תענית כ"ו ב' והאידינא מ"ט פרשי כהני כו' כיון דבסמוך שק"ה"ח קא פרשי בתפלת נעילה דמיא, אפשר דכיון דבזמן תעניתא התלמוד קבעו דפרשי ידיהו דמנחה דתעניתא אין לנו לשנות מנהגן אף אם מתפללין מנחה בעוד היום גדול שאנו נגררין אחר מנהג רבותינו בנ"כ דמנחה דתעניתא אף שאין אכלנו הטעם שהיה צומנם ואפשר דלא הוקצע הדבר אלא במתפלל סמוך לשק"ה"ח, ואת"ל דלא הוקצע אלא במתפלל סמוך לשק"ה"ח וכ"מ דריטב"א שאם יש ציבור המתפלל בעוד היום גדול אין נושאין את כפיהו ונראה לפ"ז דגם אנו צריכין לחלק בזה, ומיהו דברי ריטב"א הם לדעת האומרים דאף ביש נעילה נושאין כפיים דמנחה אבל למאי דקיי"ל דדוקא במקום דליכא נעילה י"ל דכל שאין נעילה נושאין כפיים דמנחה, והא דאמר בגמ' כיון דבסמוך שק"ה"ח כו' ר"ל דבתענית דליכא נעילה אי הו נושאין כפיהם גם דמנחה ניכר הדבר דמנחה היא המחייבת את נ"כ ויאמרו דגם דמנחה דעלמא כן אבל השתא דאין נ"כ דמנחה דתעניתא דליכא נעילה, הרי חזי דלא פרשי ידיהו דמנחה וכשנ"כ דמנחה דתעניתא דליכא נעילה יאמרו שהוא חובת התענית לישא כפיים ב' פעמים ובמקום נעילה נ"כ דמנחה, וכן נראה דלאו בזמן תליא דלא מצינו שהיו מתפללין מנחה גדולה

סימן כא

לחוס' ידיס כ' דלענין נט"י כל שהשבר מחזיק רביעית נוטלין ממנו אף שצא מיותר מסאה וט"ע] ובשאר כלים כגון של עץ כל שלא ניקב כשיעור רמון וכן בכ"ח העשוי לאוכלין א"צ שיעור גסטרע דהא עדיין הוא כלי לק"ט, וכיון שמחזיק רביעית מן הנקב ולמטה נוטלין ממנו, ויש מקום לומר דמה שמק"ט מדין אוכלין לא מהני לנט"י דבעינן שיהא ראוי למשקין ובעינן שיהי' דין גסטרע מן הנקב ולמטה, ויש לפרש בזה ל' הטור שכתב דלא מהני יחוד לזיתים לענין נט"י, אבל ל"מ כן בל' הר"מ והרשב"א, ולכן יש להקל, ולפ"ז כל שמיוחד לזיתים ונשתייר רביעית מן הנקב ולמטה, אף אם יש בשוליו נקב מוציא משקה כשר אף שגסטרע בטלה מתורת כלי בנקב מוציא משקה הכא לאו מדין גסטרע אחינן עלה אלא מדין כלי לאוכלין.

וכן גסטרעאות ממש בין דפנות בין שולים כל שיש בהן שיעור גסטרע לענין טומאה נוטלין מהן, ודוקא ביושצין שלא מסומכין, ואין להם חידודין המסרטיין, ואפשר דבעינן דוקא יחדן לתשמיש כמש"כ תו' חולין נ"ה א', והא דתנן פ"א לידים מ"ב אין נותנין לידים לא בדפנות הכלים ולא בשולי המחץ היינו באין להם תורת גסטרע, כגון דאין בהן כשיעור השנוי פ"ב לכלים וכמו שפי' תו' הא דתניא בתוס' כה"ג [עי' תו' חולין נ"ה א' נדה מ"ט א'] א"נ באינן יושצין שלא מסומכין וכמש"כ תו' חולין ק"ז א' ואי בעי יחוד י"ל דאייירי בלא יחדן, א"נ בשפתו חד ומסרט וכן פי' הגר"א בביאורו לחוס' ידיס, ועי' מש"כ לקמן סי' קנ"ו.

(7) מ"ב סי' קנ"ט סק"ח כ' דיט להחמיר במוציא משקין בלא נשתייר מן הנקב ולמטה רביעית, ובש"ס סק"ו כ' טעם חומרא זו משום דממ"א משמע דהרשב"א ס"ל כסמ"ק וסמ"ג בזה, והדברים תמוהים דברשב"א כפי פי' המ"א מבואר בהדיא דדין כלי שניקב בכ"מ א"נ ממנו היינו בלא נתבטל בנקב זה מדין כלי כגון בכלי עץ או בכ"ח ומיוחד לאוכלין דשיעורו בזיתים, ולפיכך אין הנקב פוסל אלא למטה מרביעית, וא"כ מבואר בהדיא דאפי' למטה מרביעית צעינן ככונס משקה ולא סגי במוציא משקה, וכ"ה בהדיא בל' הרשב"א בזה"ק דנקב למטה מרביעית צעינן ככונס משקה, וא"כ מבואר דעת רשב"א כדעת הרא"ש והטור, וזה גם דעת סה"ת שלא הזכיר רק שבר ולא הזכיר לפסול במוציא משקה, ולמש"כ לעיל זה גם הכרעת התה"ד.

שם סק"י כ' להחמיר בכ"ח המיוחד למשקין בניקב ככ"מ אע"ג דנשתייר רביעית מן הנקב ולמטה ולמש"כ המ"ב לק' ס"ק י"ב להקל בשולי הכלים אין מקור נאמן להחמיר בזה, והעיקר דלינא דיט להקל בזה בין בניקב ובין בשולי הכלים ובין בדפנות הכלים אמנם דוקא באלו הגסטרעאות שמק"ט וכמש"כ לקמן סי' קנ"ו, וכבר הביא הט"ז בשם האגודה רא"י ברורה דבנקב למעלה ונשתייר שיעור גסטרע למטה מן הנקב חשיב כלי מהא דתנן פרה

(א) והרמב"ם ז"ל נמי מפרש מימרא דרבא כלי שניקב ככונס משקה כו' מדין ביטול כלי ומייירי במיוחד למשקין בכ"ח ומיוחד לאוכלין ושאר כלים כל חד כדני' לענין טומאה דינו לענין נט"י, וכמש"כ בפ"ו מה"ב הי"א, ובדבריו ז"ל י"ל דכל שטמא מדין גסטרע חשיב כלי שכשר לנט"י, ורבא נמי איירי באין טמא משום גסטרע, כגון דלית בו שיעורא, א"נ שמוציא משקה משוליו, ואם גסטרע בעי יחוד איירי בלא יחוד.

(3) ולעת הרא"ש והטור וכ"כ הרשב"א בשם סה"ת, דאפי' ניקב ככונס משקה נוטלין דרך הנקב, ומסתמית דבריהם היה נראה דאפי' כשאין טמא מדין גסטרע כגון שהכלי יותר מסאה, או שאר כלים זולת כ"ח שלא נתבאר שיעור גסטרעאותיהן, מ"מ כל שמחזיק רביעית נוטלין, ונט"י קיל מק"ט בזה, ולפ"ז אף אם יש ב' נקבים אחד למעלה מרביעית ככונס משקה, ואחד למטה מרביעית במוציא משקין נוטלין מן הנקב העליון ומיהו אין לעשות פלוגתא כיון דבר"מ וסמ"ג וסמ"ק מבואר דכל שאינו כלי לענין קב"ט אין נוטלין ממנו, ודבריהם יש לפרש היכי דאיכא שיעור גסטרע לענין קב"ט.

717 דברי הר"מ והרשב"א הסמ"ג והסמ"ק נמי יש לפרש היכי דאין טמאין משום גסטרע, וא"כ אין פלוגתא בין הפוסקים רק דדין מוציא משקה, ובזה נקטינן לקולא כמש"כ ב"י ומה שפי' ב"י דעת תה"ד להחמיר ותמה עליו, י"ל דאדברה כונת תה"ד להקל, ומש"כ דהיכי דמפורש בדברי גאון לאיסור ואין מפורש בדברי גאון אחר להיתר אלא מהוכחות אין להקל לאו אנדון דקאי ב' קאמר אלא בעלמא קאמר וכן מוכח בלשון ז"ל שם, וכן מוכח דעת תו' נדה מ"ט א' ד"ה אם, שכתבו דאע"ג דשיעור כונס משקה לא נאמר אלא בכ"ח מ"מ מימרא דרבא חולין ק"ז א' בכל הכלים דהא סתמא קאמר, ואם דברי רבא בכל הכלים ע"כ טעמי' משום שאינו כלי לנט"י כיון שאינו מקבל מים, אבל אם הנקב למעלה מרביעית נוטלין מן הנקב דהא בשאר כלים לא בטל הכלי מק"ט בנקב כונס משקה אפי' באין שיעור גסטרע, דמשמטין בו לאוכלין וזה הכל מודים, וא"כ כיון דרבא איירי בנקב למטה מרביעית או למעלה ונוטל דרך פיו, מאי איירא כונס משקה אפי' מוציא משקה נמי, אלא ודאי אין מוציא משקה מפסיד לנטיילה, ולדעת הסמ"ג וסמ"ק רבא בכ"ח דוקא ולמעלה מרביעית.

(ג) ונקטינן להלכה דאם ניקב במוציא משקה אפי' למטה מרביעית נוטלין ממנו וכדעת השו"ע, [ובמ"ב כתב להחמיר בזה ולהקל בנקב למעלה אפי' ליטול דרך פיו, והסמ"ג והסמ"ק עצמן לא ס"ל לחלק בכך] ואם ניקב ככונס משקה ויותר מזה ונשאר שיעור גסטרע היינו מלוג עד סאה רביעית בכ"ח, וליט פוסקים צעינן יחוד לגסטרע, [ובשאר כלים לא נתפרש שיעור גסטרע] נוטלין מן הנקב אם מחזיק רביעית עד הנקב, [והגר"א בביאורו

חרם אלא זולת חבית קאמר שתשמישה בלונן לפר"ץ ולפי הגר"א שתשמישה ליון, תדע שהרי לא הוזכר כלל חרם ברישא אלא סתם חבית, וזו כונת הראב"ד פי"ד ס"ס.

והרמב"ם שם נראה ללך גרם כגר"ץ ולפי גרסתו היה כתוב בצרייתא חילוק בין כ"ח לשאר כל הכלים לענין להאיל על אוכלין שבתוכן דכ"ח מזיל על אוכלין שבתוכה מיד כ"ח אבל שאר כל הכלים אין מזילין מיד כ"ח בל"פ. ואין נפקותא בין זפת לטיט לשאר הממרחין, והא דזפת לא חשיב חיבור לגמרי למחשך ככלי שלם להאיל גם על הטומאה למחשך תוך תוכו, אי בטלו זפת ה"נ דחשיב כלי שלם, והר"מ חייבי בסתמו כדי שלא יטמאו האוכלין ולא תיקון הזפת כתיקונו לתקן הכלי לעולם.

ולדינא אין כאן פלוגתא דמורה הר"מ דהזפת חשיב חיבור לטמא את הכלי כמבואר בר"מ פי"ט הי"ד, ובפ"ד ה"ה, ואפי' בשל עץ כמש"כ הט"ז במשפך, ובשל נחושת כמש"כ בפ"ד ה"ח ומשמע דוקא בעשוי ליון.

ו) וסותמין בזפת בצעץ וגפרית בסיד ובגפסים, כמש"כ הר"ץ פי"ג מ"ז, וכן גי' הראב"ד פ"ד מה' כלים ה"ג ובר"מ שם ע"כ ט"ס דהא כתב בפ"ט הי"ד דזפת בחבית חיבור, ובפ"ט מה"פ ה"ז כתב דסיד וגפסים חיבור, וכן מבואר בפ"י מה' מקואות ה"ד.

ומיהו בשאר הממרחים השנוים בפ"י מ"ב ודאי אין סותמין למהו כלי לק"ט ולשאר מילי, ללא נאמר הנו ממרחין אלא לענין ל"פ, וכן הוא בהדיא בתוס' בר"ץ פ"ח מ"ג דזפת מהני אף להאיל שלא תלא הטומאה וטיט לא מהני, ומאד תמוהים דברי הג"א בזה שכתב ללמוד סתימת כלי מדין מירוח בל"פ, וגם במ"ב בבה"ל רמז עליו, וז"ל דלענין לעשות כלי בעינן דבר נאמן ומתקיים ולא בלא ודבילה, וכיו"ב, ואף זפת ואינך דסותמין בהן נראה דדוקא בעשאו אומן והסתימה מתקשה ומתקיימת אבל אם סתם הדיוט בזפת ואינו מתקיים לא מקרי סתימה, ולענין ל"פ א"ל שיתקיים.

כ' במ"ב דאם סתם צמינו ודאי מהני, ואין כונתו סתימה שתקע מתכת בנקב כלי מתכת דזה לא מקרי סתימה עד שיתוך את המתכת ויחבר את הטלחי כדרך האומנים דזה הוא ככלי חדש וכן בשל עץ אם תיקן את הנקב כדרך האומנים הוא ככלי חדש דהרבה כלים מתכוננים מלוחות קטנים, אבל תקיעה בנקב של הדיוט ואינו מתקיים לא חשיבא סתימה, ובשל חרם לא מהני סתימה בחרם שאינו מתקיים כלל.

ז) סי' קנ"ט ס"ה כלי שהוא מלא נקבים מתחתיו כו' למש"כ כלים סי' ד' אין דין טיטרוס אלא בכ"ח ללא בעינן רק תוך ואפי' בדפנות לחוד מקרי תוך, אבל בכלי עץ לא סגי בקבלה זו ללא הוא דומיא דשק מ"מ הכא לענין נט"י אי חשיב קבלה גם בכלי עץ כשר, ודעת רש"ל דאע"ג דחשיב תוך מ"מ לא מקרי קבלה, ואינו מוכרח.

במ"ב כתב דאין דין טיטרוס אלא ביוצאין המים מעט מעט, ולפיכך בליווער שלנו אין נוטלין, ומיהו למש"כ שם דמשפך עדיף

פ"ה מ"ז נקבה מן האל ופקקה בסמרטוט המים שבתוכה כשרים וע"כ לא משום סתימת הסמרטוט דא"כ למטה נמי אלא מדין גסטרטא ולמאי דמבואר בתו' חולין נ"ה א', נדה מ"ט א', דאין ממלאין בגסטרטא אלא ציץ זה כשיעור השנוי פ"ב דכלים ז"ל דה"נ בנקב מן האל ונשתייר שיעור גסטרטא, ואפשר דכיון דמחוצה, משמטין בו אף בפחות משיעור דיך טורח לעוקרו וע"כ בנקב ככ"מ דאי כמוציא משקה למעלה נמי כדאמר נדה מ"ט א', ומש"כ הט"ז דמשמע דהמים למעלה מן הנקב נמי כשרין, כבר כתב הרא"ץ שם במשנה דחייבי דוקא במים שעד הנקב, ואין לומר דהתם במיוחד לאוכלין והוי כלי, ולא מדין גסטרטא אחינן עולה, דהא ארישא קאי בשוקת דעשוי למשקין, ואח"כ ראייתי להגר"א בל"ר ש' דנקב מן האל כשר גם למעלה מדלל תנן היו המים למעלה מן הנקב כמו בסיפא, וי"ל דהתם עיקר הדין אשמועינן בעטרה דאם בריא הוי חד כלי ואם אינו בריא לא, אבל הכא עיקר הדין אשמועינן בלמטה מן הנקב דכשר ולמעלה לא אכטריד לאשמועינן דהיינו נקב למטה].

ובנו"ב יו"ד סי' קמ"ב כ' לפרש דעת הר"מ פ"ו מה"פ ה"ז דמשנתנו בנקב מוציא משקה חייבי ואילו לא סתם היה כשר, אלא הסמרטוט שתחת הפסיד את המלאוי והקידוש דהמים שוכנים על הסמרטוט ולא על הכלי וואף דתנן פ"ו מ"ג אם היה ספוג בכלי המים שצפוף פסולין אבל כל המים לא נפסלו בשביל כך, הכא גרע טפי שהכלי נקוב והסמרטוט מחזיקו, ואע"ג דבלא סמרטוט המים מתקיימים מ"מ גם בלא חרם כל שהו המים מתקיימים וכל משהו מסייע להחזקתו, ולולא הסמרטוט אילו היה גומם החרם שאלא הנקב היו המים יוצאים, ועכשיו דסתם בסמרטוט את הנקב יכול לגומם מעט מן החרם נמצא דהסמרטוט מחזיק את המים, ומיהו הסמרטוט אינו אלא מסייע כיון דהכלי יכול להחזיק בלא סמרטוט, וקיי"ל מסייע אין בו ממש וי"ל כיון דהנקב מוציא משקה הו"ל הסמרטוט מסייע שיש בו ממש. וא"ה, עי' חזו"א פרה סי' י"ב סק"א.

ה) ולענין סתימת הנקב כ' הט"ז דדוקא זפת לכ"ח מהני אבל לא לשאר כלים, והוא מדברי הראב"ד פי"ד מה' כלים ה"ג, אבל אי אפשר לפרש כונת הראב"ד שאין זפת סתם בשאר כלים, שהרי קיי"ל דמשפך של עץ שסתמו בזפת טמא, כדתנן פ"ג מ"ח דכלים, ופסקו הר"מ פי"ט הט"ז, ואע"ג דבשל חרם לא מהני זפת כדתנן התם מפני שהנקב עשוי מתחלה והוא חלק כמש"כ הר"ץ שם, או משום שצא להוציאו ממלאכתו ראשונה כמש"כ הגר"א בביאורו לתוס', ואפ"ה בעץ מהני מפני שהוא מינו אלמא זפת מהני בעץ יותר מחרם, וכן בכלי מתכות תנן התם מ"ז דבלונן חיבור והכי תניא התם בתוס' בר"ץ שם הזפת חיבור בכ"מ בדבר ראוי לה ופר"ץ היינו כשתשמישו בלונן וביאורי הגר"א לתוס' משמע דוקא בדברו לזפתו, וע"כ ז"ל הא דתניא בתוס' בר"ץ פ"ח מ"ג ושאר כל הכלים שעשאו בזפת אין הזפת חיבור להן אין הכונה זולת כלי

ונראה לאם הכנים ידיו תוך הכלי עד הנקב וכשמערה הכלי המים נופלים על ידיו לכו"ע כשר.

כתב ב"ת"ה ש"ג וז"ל כ' בטה"ת ש"סור לטול ממנו דכל שלמעלה מן השבר אין לו תורת כלי ושבר כלי הוא ומ"מ אם דרך השבר ניגרין המים על ידו מסתברא שהוא מותר דהו"ל כבזא, עכ"ל, ואינו מובן אם המים רק עד הנקב למה לן טעם דהו"ל כבזא, אלא לשונו ז"ל משמע שהמים למעלה מן הנקב ומקלחין מעלמנו, וקשה למה הוא כשר מה ענין ברזא לכאן, התם נעשה מתחלה לכך, וגם התם בשעה שמסיר הברזא אין לו דין כלי קיבול, אלא כשהיו המים בשעה שהברזא סותמת, ואח"כ נוטלה ומים מקלחים חשיב כמקלחין מן הכלי וכו'.

(ט) שו"ע קנ"ט ס"ה כלי שהוא מלא נקבים כו', נראה דאין נוטלין ממנו דרך פה דלענין נטילה מפיו הנקבים מפסידים ולא חשיב כלי קיבול, וכן בחזית שיש לו ברזא אין נוטלין מפיו בשעה שהברזא מוסרה והנקב פתוח כמש"כ ה"ח יו"ד ס' קל"ח בשם הב"א, ואף אם הברזא תקועה אפשר דאין נוטלין דרך פה אלא א"כ הברזא מתוקנה בסגירה יפה, אבל אם כשהופך החזית הברזא נופלת אין נוטלין דרך פיו.

(י) ב"ב ס"ו ב' תוד"ה בעי, דעת תו' דר"א ורבנן דפליגי בדף דלר"א אפי' חקקו ולבסוף קבעו טהור, ולרבנן אפי' קבעו ולבסוף חקקו טמא, הוא דוקא בדף דעשוי לפעמים לטול, ור"א חשיב ל' כקרקע וכיון שקבעו טהור וא"ל שינוי מעשה לכיון דחשיב כקרקע הוא כשינוי מעשה, ורבנן מטמאין אפי' בקבעו ולבסוף חקקו לכיון דנוטלו לפעמים לא חשיב כקרקע וגם לא חשיב משמש עם הקרקע דהוא ראוי למלאכתו בפ"ע ואין הקרקע צריך למלאכתו וגם עשוי לפעמים לטול מן הכותל הוא ככלי, וכן צנור שקבעו בקרקע נמי לפעמים נמלך ונוטלו לשמש כתלוש, והלכך לר"א כמחובר הוא אפי' חקקו ולבסוף קבעו, ולרבנן כתלוש אפי' קבעו ולבסוף חקקו, אלא לענין לפסול המקוה הקילו בקבעו ולבסוף חקקו, ולענין הכשר זרעים נמי בפלוגתא דר"א ורבנן.

ומיהו דוקא בדף וצנור פליגי אבל כותל שאין ראוי לטול ממקומו ולשמש בו במקום אחר לכו"ע הוא כמחובר ומודים בו חכמים, ולפיכך אם בנה סילון בקרקע ודאי היא כקרקע והמים שבה כמחברים ולא כתלושין וכן כותל לענין הכשר זרעים כמחובר [למ"ד דהכשר זרעים תלוש ולבסוף חיברו כמחובר] ובאטרובלין מצביא ל' אי מודים בו חכמים לר"א שדינו ככותל או כדף שקביעותו ממוצע בין כותל ודף, והא דמסקינן לגביין פרנסה מאטרובלין פרש"ס דהוא כר"א, ולפ"ז הלכה כר"א בדף, וליכא למימר דרב נחמי ס"ל דמודים חכמים לר"א באטרובלין דהא מסקינן לה בחיקו, הלכך מסתבר דכר"א ס"ל, ומיהו י"ל דלענין גבית חוב מודים חכמים דדינו ככותל כיון דאין דרך לטול ובע"ח סמך עלי'.

משום שמקבלין בו לצורך תשמיש קבלה ככל הכלים משא"כ בטיטרוס שאין משמשין בו להביא מים על ידו אלא להזות, והלכך מטהר ראב"ז ור"י בעי שלא ילאו המים במהרה, י"ל דליווער שלנו הוא כמשפך ומיהו לא נתפרש דמשפך של רוכלין נוטלין ממנו לאפשר דטיטרוס עדיף שמחזיק המים למטה וא"ל הגנת אצבע למטה, ומיהו בליווער יש מקום להקל.

במ"ב ס"ה כ"ד כ' דד היוצא מן הכלי פלוגתא אחרונים ז"ל ואין מובן טעם פלוגתתו, דולאי אם הדד גבוה מפי הכלי אין נוטלין מן הדד, דדין חלק הדד שמוגבה מפי הכלי כדין חלק הכלי שזמן הנקב ולמעלה וכבר הוכרע דדין דבנקב כונס משקה אין נוטלין רק דרך הנקב, ואין מקום לחלק בין אם הדד כשפופרת או כחלי שפופרת, ואם הדד נמוך אין נוטלין רק דרך הדד, ואם שזין נוטל מאיזה שיראה, וכן בנקב בדופן לנוי ודאי הלכה כהט"ז שאין נוטלין רק דרך הנקב, כדין עשוי לאוכלין שאין נקב ככ"מ מפסיד הכלי מ"מ אין נוטלין רק דרך הנקב, ודעת החולקין שהביא המ"ב אינו מובן, וגם דברי המ"א אינו מובן דדדי הכיור היו מן האד או למטה וסתומות בברזות ופותחין אותן בשעת נטילה, וכמש"כ רשב"א במה"ב.

(ח) חולין ק"ז א' ואי מקרב לגבי דוולא דקא אתו מכח גברא נוטלין ממנו לידים, דפרש"י מבואר דאפי' אין המים נופלין מן הדלי על ידיו אלא המים נופלין בסילון ומקלחין על ידיו כשר דכל זמן שלא פסק כח השפיכה והמים ממהרין קילוחן מכח השפיכה מקרי כח גברא, ולפיכך יש לעי' על מש"כ הפוסקים דאם יש נקב בכלי אין נוטלין מפי הכלי אלא מן הנקב, ולמה לא יטול מפי הכלי כיון דהמים מקלחין מן הכלי לא יאה הדופן שלמעלה מן הנקב אלא סילון מ"מ המים מקלחין מכח השפיכה של הכלי, ואפשר כיון דבהטיה מעט של הכלי ילאו המים מן הכלי ועברו מן הנקב ולמעלה ועדיין אינם מקלחין לחוץ וצריך להוסיף ולהטות הכלי וההוספה אינו בהטית הכלי אלא בהטיה החלק שלמעלה מן הנקב כיון שמעט המים שיצאו הן כבר מונחין למעלה מן הנקב, ומיהו י"ל כיון שגם המים היוצאין מן הכלי באחרונה דוחפין את המים הראשונים בקילוחן חשיב כח גברא ולא חשיבי כמו שהנחנו כבר חוץ לכלי, ואפשר דהא דכתבו הפוסקים שאין נוטלין דרך פה היינו למלא מים בכלי למעלה מן הנקב אבל כשהמים עד הנקב ומערה דרך הפה לית לן בה, אף שמל' האחרונים ז"ל לא משמע כן, ואם נימא דאף במים שעד הנקב אין נוטלין דרך פה, א"כ אין נוטלין אף מן הנקב אם הנקב עגול, שאין נוטלין רק מן הנקודה הגמוכה וכל שהדדין של הנקב מיגבהין המים היוצאין משם משבר כלי הן באין, וכן אם יש פגם בשפת הכלי אין נוטלין אף מן הפגם כל שהמים מתפשטין בקילוחן על שפת הכלי הבלתי פגום, וכל הראשונים והאחרונים סתמו בזה להכשיר, ומכאן סמך שהקילוח מקלח מן הכלי אף שהקילוח עובר בחלק השבור לית לן בה וכו'.

וא"ה, עי' לק' סי' קנ"ו לסי' קנ"ט ד"ה נראה.

ומקיים פי' תו' לאיצעיא למ"ד כותל בנין כמחוצר וקאי בתיקו ושוב כ' לפ"ז נ"ל דאין ליטול מים לאכילה מאותן אבנים שיש להן בית קיבול ונקבעו בכותל ויש להן ברזות כו' עי' מס' פרה כו' דמותר, ונראה כונתו ז"ל דלפי' תו' דכותל כו"ע מודים ללא מהני חקקו ולבסוף קבעו, א"כ אם עושין בית קיבול באבן הקבוע בכותל אפי' חקקו ולבסוף קבעו אין נוטלין ממנו לידים דדין כלי לנט"י דדין כלי לפסול המקוה וכלי לק"ט, ואין נ"מ אם לענין הכשר זרעים גם כותל כחלום מ"מ לענין נט"י כל שאינו כלי לק"ט ולפסול המקוה אינו כלי לנט"י ומיושב קו' הח"ס וגם קו' הט"ז כיון דהוי ספיקא בנט"י לקולא, ומש"כ ח"ס שם דאם בשחיטה הוי כחלום כש"כ לענין הכשר אינו מוכן דרבא שם מילי מילי קאמר ואפשר דבזה הוי כחלום ובזה הוי כמחוצר ושפיר י"ל דלענין שחיטה כחלום ולענין הכשר זרעים כמחוצר וסיים אגודה דבפ"ה דפרה מוכח דמותר וכונתו ז"ל כמש"כ לעיל דשוקת שצסלע מצטל ל' ככותל ואפ"ה חקקו ולבסוף קבעו כחלום דמי כדתנן בהדיא היתה כלי וחצרה ממלאין זה כו' ודברי הח"ס ז"ל שז' לחי תניא בדלא תניא תמוה מאד ומה שפי' זו הח"ס שם תמוה שאין שום פוסק מדבר ברזין ורמזים ועיקר חסר, וגם אין הדברים מכוונים ואין הדין כן דאפי' הברזא למטה שרי וכמש"כ הרמ"א סתם ולא התנה שישתייר רביעית מן הברזא ולמטה, ועי' מש"כ מקוראות תנינא סי' ב' ס"ק י"ג, וסי' ו' ס"ק י"ג.

(יג) חולין ק"ז א' האי אריתא דללאי כו', ברי"ף פ' א"ד הגי' אין מטבילין זה הידים דשאוין נינהו, ופי' תר"י שם דהיינו ששואב בדלי, וס"ל דהנור אינו כלי דאי הוי כלי הו"ל למימר שאין מטבילין בכלים ומדאמר שאוין משמע דהשתא לאו בכלי נינהו, וכ"ה בריטב"א דהוא שופך בחריץ בקרקע ווהמים אינם זוחלין דזוחלין פסול לטבילת ידים וכת"ה כ' בשם רמב"ן שהנור מחוצר לקרקע, וס"ל דהוא קבעו ולבסוף חקקו דאי חקקו ולבסוף קבעו כשר לנט"י וברמב"ן כ' לתרץ דברי בה"ג דלמה לא נטהרו ידיו מדיו שכך בכלין ועוד דמאי איריא אריתא דללאי שנתמלא ע"י הדולה אפי' נתמלא מן הנהר ומן הגשמים נמי שאין מטבילין בכלים, וכ"כ במ"ב בבה"ל בס"ז בשם הגר"א, ונראה דעיקרו חריץ אלא שעושין לו שולים וכתלים של נסרים ולכך הוא תמיד קבעו ולבסוף חקקו.

ולדעת הראב"ד דמכשיר מ"ס שאוין לטבילת ידים ע"כ ז"ל דמה שאמרו אין מטבילין בהן דשאוין נינהו היינו דהנור הוא כלי, וכמש"כ בבה"ל סי' קנ"ט סט"ז בשם הגר"א, ואי סבר הראב"ד כהר"י דלא בטלו רביעית לטבילת ידים, י"ל דהכא באריתא דללאי אין זה מ"ס ולכך אינו כשר בשאוין וכ"כ רשב"א וריטב"א דאיידי באין זה מ"ס, ומש"כ בבה"ל שם דקבעו ולבסוף חקקו אינו כשר בשאוין לב"ה, אינו מוכן דודאי כל דכשר במ"ג לכל הטמאין כשר לב"ה בשאוין, ולהראב"ד לטבילת ידים.

(יא) ודברי הטור סי' ז"ה שתלה דין חלום ולבסוף חצרו לענין שבועה בפלוגתא דר"א ורבנן לא יתכן לפי שיטת תו' דאין פלוגתא ר"א ורבנן אלא במידי חלום ולבסוף חצרו הוי כמחוצר אי צעינן חיבור לעולם שאין דרכו לימלך עליהן, או אפי' דף ונור, אבל בכותל לא נחלקו ולכו"ע הוי מחוצר ובטור בשם בה"ע הזכיר גם כותל, ועוד דלא נחלקו אלא בדבר שדינו ידוע דחלום ולבסוף חצרו כמחוצר אבל בשבועה י"ל דאפי' כותל הוי כחלום כמו שהוא כחלום לענין ע"ז ולהכשר זרעים למאן דאית ל' הכי חולין ט"ז א', ומה שהביא הטור שם דברי ר"א בענבים העומדים לצורך ודאי קשה שאינו ענין לפלוגתא ר"א ורבנן.

(יב) ובעיקר הסוגיא קשה דהכא מסקינן דלרבנן נטור שקבעו ולבסוף חקקו מן הדין כחלום אלא בשאוין דרבנן מקילינן ולר"א אף בחקקו ולבסוף קבעו דינו כמחוצר, ובפרה פ"ה מ"ז מבואר דמחלקינן גם בדאורייתא בין קבעו ולבסוף חקקו לחקקו ולבסוף קבעו דכלל היתה כלי בחלום א"כ ז"פ, ובהיתה כלי ממלאין זה ומקדשין זה, וזה דלא כר"א ודלא כרבנן, ובתוס' הביאה הר"ש שם דבר מבואר יותר בהדיא דבעינן מחשבת כלי בחלום, ולכן נראה דהא דאמר בגמ' שאני התם לאיכא תורת כלי עליו בחלום הוי כמו אלא והשתא מסקינן דלא אמרי רבנן דף טמא אע"פ שקבעו ולא עלה מטומאתו ע"י שקבעו אלא משום דהיה עליו תורת כלי בחלום, אבל בקבעו בכותל ואח"כ חקקו מודים חכמים דדינו כקרקע וכן בנור, והשתא מתנ' דפרה כרבנן ולפ"ז מבואר דהלכה כרבנן משום דסתם לן תנא כותי' בפרה ובמקוראות, ולפ"ז ז"ל הא דמבעיא לן באיטרובלין אליבא דרבנן היינו נמי משום דהוי כחקקו ולבסוף קבעו וכמש"כ רשב"ס ס"ז א' ד"ה כי תבעי, ואפשר לפרש כפי' תוספות לאיטרובלין יותר קבוע ומבעיא ל' דמודים חכמים, אבל לכאורה שוקת שצסלע דבמשנת פרה נמי קבוע ואפ"ה בחקקה ולבסוף קבעה דינה כחלום ולכן יש לפרש דלענין הכשר זרעים מבעיא ל' דאע"ג דמועיל תורת כלי לענין דין התלוי בכלי כמו ק"ט ולעשות שאוין אבל לענין הכשר זרעים אפשר דחשיב כמחוצר.

ולפ"ז לענין נט"י נמי קבעו ולבסוף חקקו אין נוטלין ממנו, וחקקו ולבסוף קבעו נוטלין ממנו, אבל לפי פשטא דסוגיא אין מקום לחלק לענין נט"י ויש להכשיר אפי' בקבעו ולבסוף חקקו וכמש"כ ט"ז סי' קנ"ט סק"ח, וכבר כתב הטור יו"ד סי' ר"א להכשיר לעשות מקוה בכלי שקבעו ולבסוף חקקו וכ"מ בש"פ ובנו"ב סי' קמ"ב תמה בזה וכן שאר אחרונים ז"ל ולהאמור ניחא, וכן מוכח מדברי האגודה שהביא הד"מ סי' קנ"ט ופסקו בשו"ע שם ס"ז, ומדברי הט"ז נראה דאין הדבר מבואר בהדיא באגודה אבל מל' הד"מ משמע דכתב כן האגודה בהדיא בשם ר"י ונראה דבאגודה שלפני הט"ז היה חסר.

ובח"ס סי' קנ"ח העתיק ל' האגודה, וזו גם גי' הט"ז, וז"ל הח"ס, ומייתא איבעיא דחישב להדיח לאיטרובלין ודחה פרש"ס

לקדש דבעי טבילה, תדע דהרי אנו מקילין לעיל בס"ז בלייף הדולא לנהר אע"ג שאין זה חיבור בטבילה.

ומהא דתניא בתוס' בר"ש פ"ק דמקואות מ"ו, זה הכלל כל מקום שאדם טובל בו ידים כו' ל"ק לא להראב"ד ולא להר"י דהתם

סימן כב

רביעית או שעשה לה מושב, וקדם שתיקנה אף יחוד לא מהני דבטלה דעתו, ואם תיקנה ויחדה נמי פשיטא דהשתא מתוקנת מתחלה מהני לה יחוד עשה בה מעשה ויחדה לא כש"כ, אלא נראה דאם רוצה ליטול בה מתקנה ונוטל בה אע"ג דאין דעתו לשמש בה תמיד, כיון שעשה בה מעשה שיהא ראוי לתוכה חשיב השתא כלי, ומשנת כלים ביחדה לתשמיש וכלא מעשה, והשתא מפרשין משנת ידים נמי במגופה שאמנעה חד ואפי' ביחדה לתשמיש בטלה דעתו ולא חשיב כלי, ואולי זה כונתו' בחולין שם דמדקתני מגופת חבית עם שולי המחץ ואינך, והתם לא משום חסרון יחוד אלא דלא מהני להו יחוד, וה"נ איירי במגופת חבית שאינה ראוי, דאי פירשו דעת רש"י דמתנ' איירי באינה מחזקת רביעית, תימא דא"כ למה לתנא לאשמעינן מגופת החבית אפי' כל הכלים נמי, אלא ודאי מודה רש"י דמתנ' אפי' במחזקת פסולה, שאין עשוי לתוכה אלא שאם חקק בה השתא לקבלה נוטלין ממנה, אע"ג דלא ישתמש בו תדיר, ולזה כתבו דמתנ' לא משמע בחסרון חקיקה שאין קבלה ראשונה נעשית לתוכה, אלא החסרון שאינה יושבת שלא מסומך, ונראה דאף בזה בית קיבול רביעית והוסף לחקוק להוסף הקיבול ג"כ נוטלין ממנה.

ותר"י פ' א"ד הקשו לפרש"י דתיקנה היינו שעשה לה בית קיבול פשיטא, ולכאורה אף אם עשה לה מושב נמי פשיטא דהא ע"כ בעשה לה מושב כדי שתקבל עסקינן, דאי עשה לה מושב שלא לצורך קבלה לאו כלום הוא, דהא כיסויים טהורים אע"פ שמקבלים ויושבין כמש"כ לעיל, אמנם למש"כ לעיל דבעשה לה תיקון קבלה הוי כלי אף שאין חושב לשמש בו תדיר, חקיקה פשיטא, אבל תיקון מושב י"ל דלא חשיב כולי האי, אבל ל' תר"י שם ל"מ כן.

והנה נראה לדינא דכל שיש למגופה בית מושב ומחזיקה רביעית, מהני לה יחוד לתשמיש תוכה, אבל כל זמן שלא יחדה אין נוטלין ממנה, ואם אין לה בית מושב לא מהני לה יחוד, ואם עשה לה בית מושב כדי שתקבל המים לעת האורך אע"ג דאין דעתו לשמש בה הוי כלי ונוטלין ממנה, וכש"כ אם חקק בה להיות מוכן לעת האורך, דנוטלין ממנה, ופלוגתא הראשונים ז"ל אינו אלא בפי' המשנה אי איירי בכסוי מקבל ויושב, ומשום דלאו לאשתמושי בגווה עבידי או דמיירי באינו יושב שלא מסומך ואף אם יחדו לא מהני, אבל לדינא אין כאן פלוגתא.

ג) ובצ"צ ס"ק ט"ו כתב דכסוי כלים שיש להן מושב ומקבלין רביעית נוטלין מהן, וכ"מ לכאורה ל' המרדכי פ' א"ד, אבל הדבר תימא דבמשנה פ"ב דכלים מ"ה תנן בהדיא דאין מק"ט, ורק כיסוי הלפס טמא ויהבו תנאי שם טעם, ואיך ניקום אנו ונימא כלל דכל כיסוי הכלים נוטלין מהן, ול' המרדכי ע"כ לפרש

(א) ידים פ"א מ"ב אין נותנין לידים לא בדפנות הכלים כו' מפני שאין ממלאין כו', האי דפנות הכלים ושולי המחצין איירי באין להם דין גסטרות כגון שהן באין מכלים גדולים דלא סגי בגסטרות רביעית דתנן פ"ב דכלים מ"ב, אבל אם יש להן דין גסטרות הן כלים לכל דבר וכמש"כ הר"ש במשנתנו דתניא בתוס' החמת והכפיסה אע"ג שפחותין נוטלין מהן לידים, ותניא תו צפ"א לידים שבר כ"ח שיש בהן כדי קבלת רביעית נוטלין מהן לידים, ובר"ש פ"ט מ"ח החמת והכפיסה שנפחתו כמוציא רמון אע"פ שצטלו מתורת כלי הרי אלו מצילין מיד כ"ח, ובר"ש פ"י מ"ד שצרי כ"ח שמקבלין אפי' כל שהו ממלאין בהן כו' וכ"כ תו' חולין נ"ה א' ד"ה שיעורן דהא דתניא בתוס' שולי המחצין כו' אין ממלאין כו' שפן כו' איירי בצצרים הפחותין משיעור המפורש פ"ב דכלים, וכ"כ תו' נדה מ"ט א', ואפי' ביט בהן כשיעור מש"ל שאין להן דין גסטרות באין יושבין שלא מסומכין וכן פי' תו' חולין ק"ז א' ד"ה מגופת, משנתנו, וכן אם שפת הכלי מסרט אע"ג שיש בו שיעור ויושב שלא מסומך אינו כלי וכן פי' הגר"א הא דתניא בתוס' בר"ש במשנתנו שולי כלי עץ כלי עץ כלי זכוכית א"נ מהן לידים כו', ואי כל הגסטרות צעינן יחוד וכמש"כ תו' חולין נ"ה שם י"ל דמשנתנו קדם יחוד, מיהו הא דתניא שפן כו' מבואר דאיירי במחוסר תיקון ולא במחוסר יחוד.

ב) שם דמתנ' ולא במגופת החבית, נראה דאפילו מחזקת רביעית ויושבת שלא במסומך אין נוטלין ממנה דתנן פ"ב דכלים מ"ה כסוי כדי יין וכדי שמן וכסוי חביות הגיירות טהורין ואם התקינו לתשמיש טמאין, כסוי הלפס בזמן שהוא נקוב ויש לו חידוד כו' מפני שהיא מסכנת כו' ומדמפליג בסיפא ולא מפליג ברישא משמע דברישא אע"ג דמקבל ויושב שלא במסומך טהור שאין משתמשין בו ואין עשוי לתוכו וכמו שפר"ש והר"ש שם, ותנן צפ"י מ"ג דאין מגופה מלכלת מיד כ"ח, ובחולין ק"ז א' אמר מגופה שתיקנה נוטלין ממנה לידים, ואם תיקנה היינו שיחדה לתשמיש תוכה, ויש לתמוה וא"ה, כמדומה דל"ל יש לתמוה מאי קמ"ל תניא ואם התקינו לתשמיש טמאין ודוחק לומר דנטי' איטריד ל' דאם הוא טמא ככ"ח משום קבלה ודאי כשר לנטילה, והנה רש"י פירש שם שתיקנה שעשאה לה בית קיבול רביעית, ובתו' פי' שתיקון לה מושב, ותימא כיון דאפי' בראוי לישב ומקבלת רביעית אין נוטלין ומתנ' במגופת חבית מתוקנת תנן אין נוטלין ממנה, ע"כ רבא אמתנ' קאי ותיקנה היינו יחדה, ולמה להו לרש"י ותו' לדחוקי, ואפשר דע"כ רבא לא איירי ביחדה להשתמש בתוכה דא"כ היינו מתנ' דכלים, והו"ל למימר כל' המשנה שהתקנה לתשמיש, אבל תיקנה משמע שעשה בה מעשה, ולכך פירשו שלא היתה מחזקת

למשקין מלבד קשה, ואם עשאו יחיד בטלה לעתו, והמקילין בשעה"ד, סברי דרוב בני אדם משמשין בכובע למים בדרך בשעת דוחק האמא כי אין להם מים ועי"ז ע"כ חשיב כלי קיבול, ומ"מ י"ל כיון שהוא ע"י הדחק ולמקרה רחוק לא מקרי תשמיש וזה דעת המחמירין.

והא' לאמר חולין ק"ז א' חמת וכפישה שתיקנו נוטלין מהן לידים שק וקופה אע"פ שמקבלין [צרי"ף פ' א"ד הגי' אע"פ שתיקנו] א"נ מהן, נראה דתיקון דחמת וכפישה אינו עשית מושב דהלל מתחלה למים עשויים והם עשויים לררור פיהם ולהולכים בדרך, והלכך אין צריכים כלל מושב, וגם הם רכים ולא שייך להם תיקון מושב, ולו"ד הרשב"א בתה"ק והר"י פ' א"ד, היה נראה לפרש דה"ק חמת וכפישה נקובין שתיקנו בזפת נוטלין מהן אבל שק וקופה שזפתו אין נוטלין מהן, והנה בר"ס פ"א דידים הביא הגי' חמת וכפישה אע"פ שפחותין נוטלין ופר"ש דבלבד שיחזיקו רביעית ובגמ' הגי' אע"פ שתיקנו, ואפשר דתרויהו גרסינן אע"פ שפחותין ותיקנו נוטלין מהן, וקמ"ל דאע"ג דמהני זפת בחמת וכפישה לא מהני בשק וקופה.

(ה) ר"ס פ"א מ"ב השדה והתבה והמגדל בזמן שאינו עשויין לאהלים נוטלין מהן כו' אין תלוי במחזיק מ"ס אלא בעשויין אהלים, ועי' אהלות פ"ח מ"א ובתוי"ט סס, ואולי הכונה הכא אם הן משמשין בתורת מחיצה בין חדר לחדר ואין מטלטלין אותן כלל כיון משמשין מחיצה, אין עליהם תורת כלים, ועיין עירובין ל"ה א' דכו"ע כלים הן לענין אין בנין וסתירה בכלים, ואפשר עשויין אהלים דהכא היינו שעשוי לזני אדם ליטב בהם כההיא דאמרו הנכנס לארץ העמים בשדה תבה ומגדל.

סס החוקק באמת המים כו' ענינו שעשה שקות באבן המחזרת וכיון שהיתה קבועה אין כאן כלי ואע"פ שתלשוא מים וחזרו וחזרו כיון דלא היה עליה מחשבת אדם לכלי לא מקרי סס כלי בתלוש וכיון דחזרה ונתחזרה דינה כקרקע ולא ככלי אבל אם תלשוא אדם וחזרה וחשב עליה אחר תלישתה הוי כחקקו ולבסוף קבעו והוי כלי, ופי' הגר"א צביאורו לתוס' דהאי וחשב עליה היינו או חשב עליה דודאי מחשבה בשעה שהיא תלושה מהני אף בתלשוא מים, ואם תלשוא אדם הוי כחשב עליה, והאי חשב עליה נראה דאפי' חשב לקבעה ולשמש בה אחר קביעותה, דמ"מ כיון דעכשו היא תלושה ומחשיבה חשיב סס כלי בתלוש, ואין לומר דבעינן מחשבה לשמש בתלוש דהא אמרו קבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל משמע דחקקו ע"מ לקבעו וקבעו פוסל את המקוה, אע"ג שלא היה דעתו לשמש בו בתלוש, דאל"כ ליתני חקקו ע"מ לקבעו וכס"כ קבעו ולבסוף חקקו וכ"ת קבעו ולבסוף חקקו אשמועינן אע"ג דדעתו לעוקרו לשמש בו בתלוש, דלא משמע כלל דאייירי בהכי, ועוד דכיון דאין דעתו לבטלו לא חשיב מחובר לקרקע, ועי' ר"ס פ"ה דפרה מ"ז, ומשמע דבשעה שהיא תלושה נוטלין ממנה אף שלא חשב עליה, ואע"ג דבעי מחשבה דכלי הנעשה מאליה לאו כלי הוא כל שלא חשב אדם עליה וכדתנן כלים פ"ז מט"ז

בכיסוי כוסות משמשין בתוכן, אבל לא כל סתם כיסויים דזין זה, ואם יחדן לשמש בתוכן הכל מודים דמהני כדתנן במתנ' סס וכמש"כ לעיל, וגם בזה אין פלוגתא, ומש"כ ר"ס שתיקה שחקק בה רביעית הוא כפרש"י וקאי באינו מיחדה לשמש בה אלא מכינה לפעם אחת או להזדמנות רחוקה, ובזה בעינן חקיקה.

ול' הראשונים ז"ל אמנם ל"מ כמו שפירשנו, אבל קשה ליטב משנת כלים אם לא שנימא דאע"ג דאינו כלי לק"ט הוי כלי לנט"י, ואף אם אין עשוי לקבל נוטלין ממנו אבל קשה לחדש זה, ובמתנ' קתני דין נט"י ודין מניל בזהל השרץ כהדדי ומגופת חזית תנן פ"י מ"ג דאינה מכלת וכמו שפי' הגר"א בא"ר סס ונקט סתם וסמך אמגופה דתנן פ"ב מ"ה ואפי' יושבת איירי, ועוד דבאין עשוי לקבלה ודאי הכל מודים שאינו כלי וכמבואר בשו"ע ס"ד בכובעים וק"ו מלפסול המקוה דהתם אפי' נקוב מן האד הרבה ונשתייר כ"ס פוסל מ"מ אין עשוי לקבלה אינו פוסל כדתנן פ"ד מ"ג דמקואות ובשו"ע יו"ד סי' ר"א סל"ז, כס"כ בנט"י.

סס ס"ק ט"ז כ' דחלל המגופה הוא על גבה, ול"מ כן בל' הר"ס פ"ב דכלים מ"ה, ובל' הר"י פ' א"ד אלא כופין את חללה למטה, ועי' תויו"ט סס כל המשמש כפוי, אבל אם חללה למעלה י"ל דראוי לתשמיש, ומ"מ אם אין עשוי לקבלה ודאי לא חשיב תוך.

סס ס"ק י"ד כתב אם עשוי מתחלה חד שאין ראוי להוסיף חשיב כלי, נראה דוקא כלי שהשתמשות שלו הוא ביד כמו טיטרוס וכיו"צ והכל עושין כן, אבל כלי מקולקל בתחלה שאינו יושב, ועשהו לאונסו, או שעשהו שוטה אינו כלי אף שתחלת יצירתו כך.

(7) שו"ע קנ"ט ס"ד שק וקופה כו' אין נוטלין מהן לפי שאינם עשויים לקבל משקים, נראה דכלי שעשוי לקבלה כל דהו אף שאינו עשוי לקבל משקים נוטלין ממנו וכדתניא בר"ס פ"א דידים מ"ב השדה והתבה והמגדל בזמן שאינו עשויין אהלין נוטלין מהן לידים, אלא שק משום שאינו ראוי לקבל משקין ואין דרך לזפתו למשקין ועתיד לפנותו הלכך אין הזפת חיבור לו וחשיב כנקוב, ואע"ג דיחדו למשקין בטלה דעתו שאין עושין כיוצא בו, ואף אם תפר השק מתחלה לכך, דהזפיתה לקבל הוי כחקיקה בשאר כלים, ולעולם הזפיתה הוי כעשי' מתחלה ואפ"ה לא מהני, ולהאמור אין מקום לדברי המ"ב ס"ק י"ז בהחילוק בין שק למגופה, ואולי כונתו למש"כ.

סס וה"ה לכובעים של לבדים כו' ומ"מ ע"י הדחק מותרים שעו"ד רגילים לשחות בהם, מכאן משמע דמגופה אע"ג שאינה יכולה ליטב על שוליה אם יחדה לקבלה נוטלין ממנה, וכדתנן פ"ב דכלים מ"ה סתמא אם התקין לתשמיש טמאים, ואפי' אין לה מושב, דכיון דעיקרה לכיסוי משמשין בה תשמיש עראי אף שאין לה מושב, דהא כובעים סתמא אין להם מושב ומ"מ אם משמשין בה קבלה הויא כלי.

ונראה נידון הכובע הוא בשני דברים אחד שאין עשוי לקבלה ועוד שאינו ראוי לקבלה כמו שק זפות ורוב בני אדם לא יעשו כלי

שם צין מחמת מקומן, אם באנו לדמות דין מים לנטילה למי חטאת אין לנו מקור לפסול נשתנו מחמת מקומן דבתוס' דר"ש פ"ט דפרה מ"ה תניא נשתנו מחמת עשן או שנפל לתוכן סטים כו', ושינוי עשן נמי מקרי מחמת דבר אחר שהעשן נכנס לתוכן ומתערב עמה, אבל שינוי מחמת מקום שהיה חס ביותר או שאר אוריר היינו שינוי מחמת עצמו דכל שינוי המים הוא מחמת איזה פעולה שהרי בנהר אין משתנין מאליהן לעולם, וגם אין דרך הרמב"ם להוסיף על לשון המשנה, אלא המוכרח לפרש, ולא נתפרש מה הוא מחמת מקומן, ואם כונת רבנו מחמת עצמן ומפני שאין דרך השינוי מחמת עצמן אלא מחמת המקום ולפיכך כתב מחמת מקומן, והוא כדעת הטור, הו' ניחא הלשון טפי, אלא שהדין תמוה כמ"כ המ"א לכיון דמשנה תנן נפל לתוכן דיו ובתוס' דפרה מחלקינן בין נפל לתוכן לנשתנו מעצמן מנ"ל לפסול נשתנו מעצמן, ומיהו י"ל דפירש כן הא דאמר חולין ק"ז א' קפדיתו אחזתא דפירושן שיהי' חזותן עליהם ואפי' נשתנו מעצמן וניחא קושית התו' שם דהא מתנ' היא, ועי' לק' ס"ק י"ג.

(ח) שם אם נתגלו גלוי האוסר אותן משתי' נפסלו בנט"י, מש"כ הכ"מ אינו מספיק דמנ"ל לפסול לנט"י, וגם מי הכריח לרבנו לשנות ממה שנאמר בגמ' לאסור רחיצה, וכן היה ל' לרבנו להסתפק במה שהביאו בפ"א מה' רואח ה"ו.

שם ה"ט או עכורין, דברי רבנו תמוהים דפ"ח מה' מקוואות ה"ט כ' דטיט עבה שאין פרה שותה אינו משלים, וכפ"כ שאין טובלין בו, ובכר תמה כן הרא"ש על הרי"ף, ומש"כ הל"מ דבנט"י הקילו תמוה דמנ"ל להקילו דלמא מתנ' בנפסלו מחמת מריכות ומליחה דכשר אף לטבילת כל הגוף ועוד דהא רש"א פליג ואמר טובל בהן כל גופו אבל לא ידיו כדאמר חולין ק"ז א' אלמא דבכשר לטבילת הגוף קיימינן, אמנם נראה דאין כונת הרי"ף והרמב"ם שאין פרה שותה משום שהן עב דיותר אלא שהן עכורין ומ"מ אינה שותה, ואין כל המימות שוין ואין כל הטיט שוה, ולפעמים העכור מפסידן, ופעמים הטיט רב במים אבל אינו ממוזג עם המים ואינו מפסיד טעם המים ופעמים שהעפר מעט ומעוכר במים ביותר ומפסיד טעם המים, והנה רבנו דקדק ובה' מקוואות קרי ל' טיט והבא קרי ל' עכורין, ומים עכורין שאין הפרה שותה הן מים גמורין וכשרין למקוה, אלא פסולין לנט"י, כמים המרים והמלווין.

שם חמי טבירי' כו' דברי רבנו קשים דלמה לא כתב דין בת בירתא בכל המימות שנפסלו משתית בהמה דהא בכלהו פליגי רש"א ורבנן וכיון דפסק כחזקי' היינו כרשב"א וא"כ בכל המימות הדין כן ומש"כ הכ"מ בזה קשה דאין לנו אלא מה שאמר בגמ' ואי כדברי הכ"מ ה"ל למימר לר' יוחנן ודאי תנאי היא וחזקי' אמר לך כו' כדרך הגמ', אמנם מדברי רבנו נראה דאפי' יש בו מ"ס בבת בירתא אין מטבילין בה דבעינן דוקא במקומן, וזה מבוואר כדברי הכ"מ דהא דגזרינן אטו מנא הוא משום דאין פסולין ניכר בהו,

האלון והאגוז שחקקום תינוקת כו' אלמא דנעשה מאליו לאו כלי הוא, מ"מ אם נוטלה ליטול בה לידים סגי בהכי למחשך כלי כ"כ הגר"א, ועיקר הדין דבעי מחשבת אדם, אפשר להטעם שאין הנעשין מאליהן מיוחדין כל כך לתשמיש שאין עשיתן שלמה, אבל אם היה עשיתו שלמה אפשר דסתמו הו' מחשך כלי, וכן אלון ואגוז אינטריק לאשמועינן, אבל עשו כלי אומן א"ל מעשיהן אלא מעצמו הוא כלי, והא דקתני תלשה וחיברה, לכאורה נמי או או קתני, אבל הגר"א כתב דתלשה מים וחברה לא מהני וא"ע טעמא.

(ו) תנן פ"ה דפרה מ"ה דמקדשין בספינה, ולכאורה ספינה הו' כשדה העשוי לאלהים, ועי' תו' מנחות ל"א א' ד"ה השדה, ואין נוטלין מספינה ו"ל דקידוש חלוק בזה מנט"י, וא"כ מקדשין בשדה העשוי לאלהים, ובה ניחא דלא קתני התם נט"י משום ספינה, ואפשר דהא דפליגי שם במ"ו בביאת היוצרים וביאת התרנגולת לא פליגי בנט"י וביאת התרנגולת אין מחזיק רביעית ובלא"ה אין ראוי לנט"י.

(ז) רמב"ם פ"ו מה' ברכות ה"ז מים שנשתנו מראיתן בין בכלים בין בקרקעות, הנה רבנו דקדק ל' המשנה דנפסלו משתית בהמה תני בכלים פסולים ובקרקעות כשרים, ובנשתנו מראיהם לא חילק, וכן בעשה בהם מלאכה, ש"מ דשינוי מראה ועשית מלאכה פוסל אף בקרקע וכ"כ הכ"מ בסמוך בה"ח, והא דתנן בקרקעות כשרים היינו לטבול בהן כמ"כ רבנו בה"ט, ואין נ"מ במקום שנפסדו שם משתית בהמה, שאף אם נפסדו בהיותן בכלים וספקן בקרקע וחיברן למקוה טובלין בהן הידים, ואם נפסדו בהיותן מחוברין בקרקע ונטל מהן בכלים פסולין, וא"כ שינוי מראה ועשית מלאכה שפסולין אף בקרקע היינו אף אם הן בקרקע ויש בהן מ"ס, וזה שכתב רבנו בין בקרקעות היינו שהן מקוה כשר מ"מ אין טובלין בהן לידים, ואע"ג דלענין לטבול גופו אין שינוי מראה מחמת נגע פוסל כמ"כ רבנו פ"ז מה' מקוואות ה"ח, הכא לנט"י פוסל גם נגע, והא דכ' רבנו בה"ח כיצד מים שאובין שהדיח כו' היינו שאין עשית מלאכה פוסל אלא במים תלושין אבל מים מחוברים אינם נעשין שופכים לעולם, ודבר זה מוכרח דאל"כ יפסלו כל הגהרות כשמדיח בהן, ועוד לדעת רבנו דגם בקרקע פסולים א"כ מקוה שטבל בו פעם אחת יפסל לנטילה אלא ודאי שאין דין מלאכה אלא בהיותן תלושין והלכך מים שנעשה בהן מלאכה בתלוש אפי' נתנו בקרקע וחברן למקוה כשר והכשירן אין טובלין בהן הידים, עשה מלאכה במקוה כשר נוטלין מהן בכלי וכשרין לנטילה, כן נראה לפרש דעת רבנו, אבל הדברים תמוהים דבגמ' חולין ק"ז א' פריך בפשיטות השתא גופו טובל בהן ידיו מצביעא משמע דליכא למ"ד להחמיר בנט"י יותר מטבילת כל הגוף, ומן המשנה אין ראוי ד"ל דתני ברישא וה"ה לאינך, א"נ רישא נמי לאשמועינן להכשיר בבת בירתא כדאמר חולין ק"ז א', וא"ל לאשמועינן בכלהו, וס"פ סתמו הדברים משמע דבמקוה אין חילוק בין טבילת הגוף לנט"י, וכן סתמו אחרונים לדינא.

אם חופן לרחיזה, כיון שאין מתכוין להדיחן בכלי אלא במים שבחפניו, ובז"י כ' בשם רי"ז דיש מכשירים אפי' נטל הנחתום ידיו בהן.

ס"ט ר"ט מים שלפני הגפה אע"פ שלא נשתנו מראיהם כו' ושלפני הספר אם נשתנו מראיהם פסולים כו' לכאורה אין ראוי להזכיר כאן נשתנו מראיהם דזה פסול אחר, ועיקר אחת לאשמועין דמים שלפני הגפה לא דיינין לי' כספק נעשה בהן מלאכה אלא הן בחזקת שנעשה בהן מלאכה, אבל שלפני הספר הוא ספק, ומה לי' להזכיר נשתנו מראיהם, ועוד קשה מ"ט לפני הספר מלפני הגפה כיון שהן לפני הספר להדיח כליו הוא בחזקת שנעשה בהן מלאכה כמו מים שלפני הגפה, ואפשר לפרש שלפני הגפה שמכבה בהן את הברזל פעמים שמשתנה מראיהם ופעמים שאין משתנה ולפיכך אם לא נשתנה מראיהם נמי פסולין דהן בחזקת שנעשה בהן מלאכה, אבל שלפני הספר דרכו בצורית וכשהוא מדיח משתנה מראיהם והלכך כשלא נשתנו מראיהם ניכר שלא נעשה בהם מלאכה, א"נ הספר פעמים ששופך מן המים על ידיו ועל כליו ופעמים שטובל ולפיכך הוא ספק, ואם נשתנו מראיהם דקתני נראה דאפי' לא נשתנו שינוי גמור או שנשתנו מקלת המים כלו פסול, דשינוי המראה תלין דנשתמש בחוכן.

ס"י נטל מן הסילון היינו כעין אחיתא דלחאי כו' וסוגיא דהתם כר"י, דברי רבנו סתומים דהתם לכו"ע פסול אי לא מקרב ידא לדוולא שאין כאן נוטל מן הכלי כלל, והבא דקדק ת"ק ואמר שי' בו כדי קבלת רביעית והוא הסילון עצמו כלי ונתן ידיו תחת הקילוח היורד מן הסילון וחשיב לי' ת"ק נטילה ומיירי בסילון שחקקו ולבסוף קבעו, ועי' לק' סי' כ"ג סק"ז.

יא זבחים כ"ב א' לרביעית אינו משלים, פרש"י לנט"י, ומסקינן למעועי נתן סאה ונטל סאה, ומשמע דמי פירות אין נוטלין מהן לידים, ותימא דהא דעת רש"י ברכות נ' ב' דמי פירות כשרים לנט"י, ואי בנשתנו מראיהם כי נתוסף בהם מים וחזרו למראיהם כשרים כמ"ט המ"א סי' ק"ס סק"א, ולא שייך לדון עליהם להשלים, וכן אם נפסלו משתית הבהמה ונתוסף עליהן מים ושבו לביראותן נראה דהן כלן כשרים וכן בנעשה בהם מלאכה שהטעם שהן כשופכין ואצדו חשיבותן נמי נראה דבטלין ברוב ושצין לביראותן, אמנם ממש"כ הר"מ פ"א מה' מקואות דמים פסולים שנפלו למים כשרים אינם משלימין והוא דין המבואר בסוגין משמע דבכל מים פסולין הדין כן, ושאפיר יש לפרש בסוגין בנשתנו מראיהן או נפסלו משתית בהמה או נעשה בהן מלאכה.

ומש"כ המ"א סי' ק"ס דלעת הר"מ שאין דין זה אלא בתרומה אבל לנט"י לחולין מים הפסולין בטלין ברוב ומשלימין, לא נראה כלל דלא מצינו שום חילוק בדין נט"י בין חולין לתרומה וזשניי דא"ל בחולין הוא משום דגם לתרומה א"ל אלא לטהר המים וזה צריך גם בחולין וכמש"כ סי' כ"ד וכן"כ בדין מים פסולין דהואו ודאי חולין ותרומה מנ"ל לחלק לענין ביטול ברוב, והא דלא הביא

ולפ"ז י"ל דכונת הגמ' דרש"א נמי אחמי טבירי קאי שהן מים שאינן ראויין לשתיית בהמה במקומן ואין פסולן ניכר ופליגי אי גזרינן, ובת"ה נמי פירש מתחלה בת בירתא דלית ב' מ"ס.

טו מ"ב סי' ק"ס סק"ד כ' דאם נמוח גוף האבצ במקוה פסול לטבילה, ולא נזכר זה בראשונים ז"ל אלא אף אם נמוח כשר דהמראה לא מקרי ממש וגוף הגמור נמי בטל שגם הוא נהפך למראה ואם יש בו מן הגוף הוא כעפר המעורב, ולא נפסל מקוה אלא ביין ומי פירות דכיון דנהפך למראה של היין חמרא מזיגא מקרי, וכן במי פירות, אבל הכא מי אבצ מקרי, וכדאמר מכות ג' ב'.

ס"ס סק"ג כ' הא דעכור לא מקרי שינוי מראה דדרך גידולו הוא, ונראה דאף אם נתעכרו המים שנפלו לתוכן שומשמן וכיו"ב דבר דק ונשתנו מראיהם לא מקרי שינוי מראה דהמים לא נשתנו מראיהם אלא הרואה רואה את המים ואת המעורב בהן ולא מקרי שינוי מראה אלא בדבר המזדווג עם המים יפה, וזהו בכלל דברי הפמ"ג שאפשר לזול את המים.

נראה דעשית מלאכה במים פוסלת אפי' אינו בעלים, דהא אפי' שחה מהן בהמה אי חשיבא מלאכה פסול כמ"ט התה"ד סי' ר"ס, והביאו ב"י סי' ק"ס, ונראה דאם הטמין בהם לונן שלא יתחממו נמי מקרי מלאכה, וכן במלא כלי מים שיבליע, וכן במנסה אם אין הכלי מנוקב, אבל נתן לתוכה דגים חיים שיחיו אין זה בכלל מלאכה, ומה שחלקו אחרונים ז"ל מתקן ממשמר אין לו מקור.

י פ"א מ"ג עשה בהם מלאכה או ששרה בהן פתו, כל הגי השגוין לקמן נמי משום מלאכה הן וכן שרה פתו משום מלאכה, וקשה ללישנא דאו ששרה בהן, ולפיכך פי' הרא"ש דה"ק עשה בהם מלאכה כגון שנינו בהן (ויין) אולי ז"ל [חמין] ור"ל שכל המים עשו את מלאכה זו, או שלא עשה המלאכה בהן ממש אלא ששרה בהן פתו הקשה לרכבו, דדי במעט המים הנבלעין בפת, מ"מ מקרי מלאכה בכלו, שלא חלקו חכמים בדבר, ואפשר דאם שרה פתו הרך כדי שיכנסו בו המים וימוץ את המים הוא נמי בכלל שרה פתו.

ס"ס שמעון התימני אומר אפי' נתכוין כו' כ' בתווי"ט בשם מהר"מ דאם נפל ממילא ולא נתכוין כלל מודה ת"ק דכשר וכ"כ המ"א סי' ק"ס סק"ד, וז"ע אי דוקא בלא ניחא לי' או אפי' בניחא לי'.

מ"ה וכשהוא מדיח את ידו בהן, הר"ט והרא"ש פי' שאינו מדיח לנקות את ידו מן העיסה אלא מדיח ידו שיהא מתחלחת במים ויטווח את הגלוסקא במים שעל ידו, וכן תניא בתוס' וכשהוא נוטל ידיו ונותן ע"ג ככרות, ולפ"ז י"ל דבנוטל ידיו לנקותן אפי' אם לא כיון להדיחן בכלי אלא שנוטל מים בחפניו ומשפשף בהן את ידיו מ"מ ניחא לי' בנקיותו וכשהוא נותן ידיו במים כבר הן מתחילין להנקות וחשיב נעשה בהן מלאכה, אבל מל' הר"מ במשתנו שכתב שרחץ בהן ידיו ולא הזכיר כלל שנותן על הגלוסקא משמע דמפרש דחופן לרחיזה ידיו מ"מ מה שגשאר כשר, ותוס' דברה בהוה וה"ה

שנשתנו פסולין מה"ת, ואפשר לדעת הר"מ דנחמנו היינו מחמת עצמן מחמת יושנן, יא' לומר דמה מים שלא נשתנו היינו שאינו משתנין מחמת יושנן ואין זקנה שולטת בהן אף כלי שלא בלתי מחמת זקנה, וע"כ צריך לפרש כן לדעת המ"א דמים שנשתנו מחמת עצמן כשרין לנט"י וה"ה למי כיור, א"כ מאי האי דאמר מה מים שלא נשתנו הלכא בכלי שנשתנה מחמת עצמו קיימין, וכה"ג גם במים כשר, ומיהו אפשר לדעת הר"מ דגם נשתנו מחמת עצמן פסולין והיינו מחמת מקומן דכתב הר"מ וכמש"כ לעיל סק"ז.

והא' לפסק הר"מ כר"י כתבו משום דרבא אליבא' קאמר, וקשה מנ"ל דרבא אליבא' דר"י קאמר והלא לא מצינו דפליגי רבנן עלי' אלא בכלי אי דרשין ככ"ח כלי שאמרתיו לך כבר, אבל להקיש כלי למים לא מצינו פלוגתא, ואי לרבנן ודאי לא מקשינן דהא מכשרי כלי יאן מנ"ל דר"י מקיש, ועוד דלמא רבנן נמי לא מכשרי אלא יאן שלא נשתנה, ואין לומר דמלאכה פוסלת במי כיור וא"כ ע"כ רבנן לא מקשי כלי למים, א"כ ל"ל למימר לר"י דיליף מקרא בכלי חרס, תיפוק לי' מהיקשא למים, ואפשר דהרמב"ם מפרש דרבנן לא פליגי כלל אר"י ואע"ג דלמאי דס"ד טעמא דר"י דיליף ממאורע ובעינן נמי חיים פליגי רבנן עלי' מ"מ למאי דמסיק דר"י מקרא דריש ל"פ רבנן עלי' כלל, ואע"ג דבמתני' לא תנן חדשה מה דלא מפרש במתני' מפרש בדרייתא.

(יז) מיהו יא' דלקדק לדעת הר"מ דהא דרבא הוא בנחמנו מחמת עצמן ולכו"ע בעינן חדשה שלא נעשה בו מלאכה ואתא רבא לאשמעינן דכלל נעשה בו מלאכה לחוד לא סגי אלא בעינן שלא יתאכס, א"כ לא יתכן ליטנא לא שנו כו' דלא נשנה בשום דוכתא לא נעשה מלאכה אלא חדשה והו"ל לרבא למימר חדשה שאמרו שלא נתאכס, ונראה דרבא במאורע קאי דהא בסוטה ילפינן ממאורע כלי שאמרתיו לך כבר, ובמאורע מקשינן כלי למים ואמר רבא דדרשין נמי מה מים שלא נשתנו אף כלי שלא נשתנה, וכיון דידעינן מאורע ה"ה בסוטה דהא אמר כלי שאמרתיו לך כבר וקאי רבא אהא דאמר מה מים חיים שלא נעשה בהן מלאכה וכו"ל דהיא ברייתא ואע"ג דנשתנה מחמת עצמן מקרי מים חיים כדתנן פרה פ"ח מי"א, נראה דמחמת עצמן לא מקרי שינוי דזהו שם מים, אבל כלי שנתאכס הוי כנשתנה המעין מחמת סיבה דלא מקרי מים חיים.

ולאחמור דברי המל"מ תמוהים שם' דלפיכך פסק הר"מ בעיא דרבא לקולא דס"ל כמש"כ תו' דאינו אלא מדרבנן, והרי לא כתבו כן תו' אלא לרבנן אבל לר"י דיליף כלי סוטה מכלי מאורע והתם ילפינן כלי ממים, והתם במים שנשתנה מראה פסול מה"ת כדתנן פ"ח דפרה מי"א, ובר"ש פ"ט מ"ה או שגפול לתוכן סטים כו' זה הכלל כו'.

והא' למציעא לי' בהחזיקן לכבשן ולא פשיט לי' ממים, אפשר דבמים פשיטא דפסול דלא מקרי תו מים חיים כיון דלאחר נביעתן

הר"מ דין זה בה' ברכות אין זה דיוק, דהרבה סמך מזה על זה כמש"כ ב"י סי' קס"ב, וגם הא' דלא הביאו ש"פ דין זה ג"כ אין מכרעת כלל, דאף אם נימא דדעתם דבטל ברוב נמי היה להם לפרש כיון דבגמ' אמרו דאינו משלים היה להם להביא לחולין משלים אלא מהא ליכא למשמע מינה, ואין לדחות הסוגיא, ונשאר לנו הדין דאין מים פסולין משלימין ואף אם נפלו לרביעית או ליתר מרביעית כל שבכלי שהוא נוטל ליכא רביעית מן הכשרין פסול, ומש"כ מ"א שם דאין ד"ז אלא ברביעית מאומאם אין מובן כונתו ז"ל דאי בשעת נטילה קאמר הדבר תלוי בכמות מים הפסולין ולעולם בעינן מי רביעית כשרין, וע"כ כונתו דאם נפלו הפסולים ליתר מרביעית בטלים ומשלימין, וזה תימא דהא אמרו בגמ' דאם קדח רביעית כשר דמהכשירא דמקוה קאתא, אלמא דאי לאו האי סברא דמהכשירא דמקוה פסול אע"ג דנפל לז"ט סאין, ולפיכך לענין נט"י אין חילוק ולעולם אין מים פסולין משלימין והא' דאיתא ברש"י ובר"מ רביעית הוא לרבנותא דאע"ג שהיה שיעור שלם ונחצטלו הפסולין מ"מ אם חזר ונטל מהן אין הפסולין משלימין, ומש"כ רש"י דרביעית הוא שיעור זוטא אין חשוב לבטל היינו כיון דשיעור הצריך הוא רביעית אם הוא חסר משיעורו אלא שפסולין משלימין אותו אין ראוי להתכשר כיון דכלא"ה הוא שיעור זוטא והשתא חסר לי' גם שיעור הזוטא, ומתה"ד אין ראוי דאין דרך לזמאם הרביעית ולעולם ישתיר רביעית מים כשרים.

נקטינן לדינא דמים פסולין אין פוסלין הכשרים אם הן מיעוט, אבל אין משלימין הרביעית, וכדעת ב"י בבה"ב שהביא המ"א, ולעולם בעינן רביעית מן הכשרים.

(יב) ולפ"ז מבואר דמים שנפסלו וחזרו לבריאות פסולין דאם איתא דחזרו לכשרותן א"כ לא יתכן לומר דאין משלימין דאם מראיהן נשתנה כלן פסולין ואם מראיהם השתא מראה מים הרי חזרו הפסולין להכשירן, וכן בפסולין שנפסלו משתית הבהמה ונתערבו והשתא חזין לבהמה הרי חזרו ומיהו אפשר דסרוחין לא הוחזרו אלא שנתבטלו.

והמ"א הביא ראוי דחזרו לברייתן כשרים מהא דמציעא לן סוטה ט"ו ב' ב' ככ"ח שנתאכס והחזירו לכבשנות אי יא' דיחוי או לאו ופסק הר"מ פ"ג מה' סוטה דכשר, והלא עיקר פסול נתאכס בכלי ילפינן ממים אלמא דמי כיור שנשתנו וחזרו כשרים, וכל עיקר נט"י סמכו למי כיור כמש"כ ב"י סי' ק"ס בשם הרא"ה, ומיהו יא' לעי' למה מציעא לי' לרבא בכלי תצעי לי' במים ומשמע דמים אין להן תקנה לחזור, ואע"ג דיא' להן תקנה ע"י תערובות בעינן תקנה בעיניהן ותערובות מלתא אחרייתא היא שתערובתן גרמה להן וכו'.

(יג) והא' דפסק הר"מ לקולא כ' המל"מ שם דסבר כדעת תו' דאינו אלא מדרבנן ואסמכתא בעלמא הוא וכו"ל דגם מי כיור נפסולין מדרבנן בשינוי, מיהו לא שייך להסמך כלי על המים כיון דשניהם מדרבנן, וב"י כתב בסי' ק"ס בשם הרא"ה דמי כיור

הנשפכין נפגמין מחמת מלאכה כדתניא בתוס' בר"פ פ"ג מ"ג ואינו חושש משום ד' דברים כו' אבל כשאינו שופכן אלא מכנים בהן ידיו אינן נפגמין, ומיהו יס' לעי' דהא בתוס' תניא וכשהוא נוטל ידיו ונותן ע"ג ככרות משמע דנותן ע"ג ככרות איירי כפר"ס, ונראה שהתו' מפרשים דבתוס' מלתא אחרייתא קתני אבל משנתנו במדיח ידיו, ולמש"כ גס התו' מודים דלדין בהן את החמין או שכיבה בהן הגחלת פסולין.

וכתב"ז דגס דעת סה"ת כהתו' והא"ח כ' שכן דעת הר"י"ף, ומ"מ אחרונים ז"ל מחמירין דלעת הרמב"ם הר"ס והר"ס והרשב"א והטור אינו כן.

ס"ס ו' ולהר"י מטבילין זו דהר"י מפרש דפסקינהו צבת בירתא היינו דאין זו מ"ס ואינו מחובר, ויס' לעי' לפ"ז ל"ל לר"פ זבחים כ"ב א' למימר דמטבילין זו מחטין ולטוריות דהיינו קדם שצטלו רביעית לכלים לימא מטבילין זו את הידים כמו שאמר ר"ל לרביעית דהיינו לנט"י כמו שפי' רש"י ותו' והרמב"ם, ואפשר דלרבנן קאמר דכשר אפי' לדאורייתא, ועי' מה שפירש בו הראב"ד בס' בעה"נ בשער המים.

יז) ס"ס מ"א סק"ב הקשה מאי קשיא להו להפוסקים דמ"פ יפסלו משום שינוי מראה הלל נשתנו מחמת עצמן כשרין ותרין דכיון דאם נפלו במים נפסלין המים כש"כ הן עצמן וז"ע אי מים שנשתנו מחמת עצמן כשרין, וגם אם נפלו אח"כ למים אחרים ושינוי את האחרים לא פסלו, מנ"ל דמ"פ דלעת המכשירים שנפלו למים פוסלים בשינוי מראה דשפיר י"ל כיון דהכל דין מים להם אינן פוסלין, ולא דמי למקוה דנפסל בשינוי מראה ע"י מ"פ, דמ"פ פסולין למקוה, ואפי' אם נשתנו מחמת עצמן פסולין, י"ל דמ"פ הכשרין לנטיילה אין פוסלין את המים בשינוי מראה, ונראה ראי' לזה מהא דכתב בהג"א בשם א"ז לטולין משכר ומי דבש ולמה לא נפסלו המים משום נשתנו מראיהם אלא הא"ז סבר דמי פירות כשר וכיון דשינוי המראה הוא מחמת מי פירות המתערב בהם לא מפסל, ומויזש קו' המ"א והגר"א ומיהו מ"מ י"ל דמחמת עצמן כשרין וזהו בכלל מש"כ הרא"ש דשאני מ"פ דזהו מראיתו וה"ה מים שנשתנו מחמת עצמן.

אבל מש"כ המרדכי דדוקא יין לבן כשר ז"ע כיון דמ"פ מקרי מים לנטיילה מה לי לבן מ"ל אדום ומשמע דס"ל דהקפידו חכמים על המראה ואף נשתנו מחמת עצמן פסול, א"נ ס"ל דמ"פ שנפלו למים הדין נותן דפוסלין, וא"כ ראוי לפסול מ"פ לנטיילה, אם לא בלבן שאין הוא ראוי לפסול המים, אבל קשה הא דאמר זבחים כ"ב א' ביצחוסין אדומין אפי' בעיניהו נמי ומשמע אפי' לנט"י אבל אין זה הכרח ד"ל לנט"י פסול משום מראה, ומיהו דעת רש"י והרשב"א והראב"ד משמע דאפי' יין אדום כשר, אלא דלדעת רש"י יין בל"ה פסול, אבל שאר מ"פ אפי' אדומין כשרין.

יח) כתב בזה"ל סי' ר"ס בשם א"ז בשם ר"ח דמים שלקק מהן כלב פסולין ובמרדכי פ' א"ד כתב כן בשם תוס' ובז"י סי' ק"ס

נפסלו, כי חזרו עכשו הו"ל כמים מכונסין דבטלה כבר נביעתו כשנפסלו ומ"מ לענין כלי שפיר י"ל דבתר השתא אזלינן, ואפשר לאידך גיסא דגם מים שחזרו כשרים דכל שהן מחוברין לא שייך בהן דיחוי, אבל כלי אפשר דבעינן שיהא כלי מתחלתו ועד עכשו. ולהאמור אין ללמוד מכאן דין מים שנפסלו וחזרו לענין נט"י דאפשר דמים שנפסלו בתלוש גרע אלא ד"ל דתלוי בצעיה דרבא בכלי, וטעם הר"מ דפסק בעיה דרבא לקולא לא נתפרש.

טו) סוטה ט"ו ב' והחזירן לכבשן האש ונתלבנו מהו, נראה דאינו ענין לדיחוי במלות דהתם בעלתה זו תמרה בעיו"ט או ליקט הענבים מעיו"ט לא חשיב דיחוי לכו"ע ואפי' אגדו אמרינן סוכה ל"ג ב' הזמנה לאו כלום הוא, ואילו הכא אף אם אין סוטה ומאורע בעולם בשעה שנתאכמו מצעיה ל"י ואפילו האוכמין בשעת מ"ת מצעיה ל"י כשהחזירן לכבשן אחר מתן תורה, ומצעיה ל"י אי נשתנו מקרי כל שנשתנו פעם אחת ואף שתיקנו דהמתוקנן נמי לא מקרי חדשים ובעינן שיהיו חדשים מחמת שלא נתישנו מעולם או אפי' נתישנו ונתחדשו מקרי חדשים, וז"ל דלעת תו' יבמות ק"ד א' דרבא ס"ל אין דיחוי אלא מצות אפי' לקולא, ומאי קמבעיה ל"י הכא אלא ודאי הכא שאנין אבל בנקטם ראשו ועלתה זו תמרה ודאי הוא הדך שבתורה אלא שהתורה פסלה זה שהיו בכלל מצוה ונדחו, והלכך זה שעלתה זו תמרה מעיו"ט ודאי כשר כיון שלא בא עדיין לכלל מצוה, ואיכא מאן דמכשיר גס בעלתה זו תמרה דיו"ט דקרינן בו לא בא לכלל מצוה אלא א"כ נקטם ראשו דיו"ט ועלתה זו תמרה דיו"ט אבל הכא מספקינן לפסול אפי' נתאכמו קדם מ"ת והחזירן לכבשן אחר מ"ת, ומספקינן להכשיר אפי' החזירן לכבשן האש בשעה שהמאורע לפנינו ואפי' נתאכמו אחר שהיה המאורע לפנינו, דכיון דאין הכלי מעיקר המצוה אלא מתנאי המצוה לא הוא בכלל דיחוי של מצוה, וז"ל כן למש"כ תו' סוכה ל"ב א' דהא דאמר רבא יבמות ק"ג ב' דבסנדל של עכו"ם חליצתה כשרה היינו אחר ביטול ולמה לא חשיב דיחוי בשלמא לולב איירי שצטלו מעיו"ט כמש"כ תו' שם אבל חליצה לעולם זמנה הוא אלא ודאי משום הכשר מצוה שאנין וזוהי נתישבה קו' התו' בסוגין, וכן בצגדי כהונה שאינן אלא תנאי המצוה אע"פ שגראין ונדחין חורין ונראין וגם לא שייך למפסלינהו משום מטושטשין דלא בעינן רק לכבוד ולתפארת וכל שתיקנו שפיר דמי, ואפשר דין דיחוי במצות אינו אלא במידי דממילא כמו דם והדם, אבל היכי דהמצוה הוא בכלי שנעשה בידי אדם כל שתיקנו הוא עש"י ולא מקרי דיחוי.

טז) סימן ק"ס ס"ב בהגה' כתב דעת רי"ז בשם התו' דמה שנהחיתוס מדיח ידיו מהבצק לא מקרי מלאכה והן דברי התו' סוטה ט"ו ב' ד"ה מה שפירשו מתנ' דתנן וכשהוא מדיח את ידיו בהן כפשוטו שהוא מדיח לנקותו והטעם דאין המים נפגמין אלא במלאכה שהן משתמשין למשמשי אדם כמו כלים ואוכלין אבל כשהן משתמשין לאדם עצמו אשר עליו נאמר והארץ נתן לבני אדם לא נפגמו בכך שדרך האדם לשמש בכל, ומיהו אם נטל ידיו המים

ומיהו בשאר בהמה וחיה מים החוזרין הן מעט וצטלן כמ"כ התה"ד אבל כלל שהוא לוקק מים החוזרין הן הרבה, והנה מים פסולין אע"ג דהן מיעוט אין משלימין הרביעית וכמ"כ לעיל ס"ק י"א, והלכך נקט לי' בכלל דאף אם נוטל יותר מרביעית חוששין דלמא ליכא רביעית מים כשרים אבל בשאר בהמה כי נוטל יותר מרביעית שהרי אין דרך לזמאם, על הרוב איכא רביעית מים כשרים.

ולפ"ז כל שלא נפסלו המים משתית בהמה ליכא לעולם משום מיאוס, והאחרונים ז"ל לא כתבו כן.

ומש"כ בתה"ד שם דבמי חטאת לא מהני ביטול משום חומרא דמי חטאת ז"ע דהא בגמרא זבחים פ' א' אמר טעמא משום דהזאה כריכה שיעור וזכר לי' שיעורא, וה"נ בנטי"י אי זכר רביעית פסול כדמוכח סוגיא דזבחים כ"ז א', והכי הו"ל למימר דהתם זכר שיעורא ובנטי"י איכא שיעורא, ועי' לי' תו' זבחים ע"ט סע"ב. [עי' מש"כ בס"ד פרה סי' ט' ס"ק ט"ז ויתישבו דברי התה"ד].

נתקשה מ"ש כלל מכל בהמה וחיה, ופי' דסברי דהוי מלאכה וכדעת רש"י חולין ט' ז', אמנם רש"י כתב שם טעם אחר וכ"כ תו' שם דמשום מלאכה ליכא, אמנם האחרונים חלקו על הב"י אחרי שהמרדכי כ' דכן תניא בתו', ופי' הב"י דהוא משום מיאוס ונעשו שופכין, וזה תימא דהא תנן מים שנפסלו משתית הבהמה אבל כל שלא נפסלו משתית הבהמה אף שנפסלו משתית האדם כשרין ונפל לתוכן דיו קומום וקנקנתום נמי נמאסין לאדם ומ"מ אם לא נשתנה מראיהם כשרים, ועוד דעשה בהן מלאכה הוא דוקא לפי גזירת חכמים שהרי נשרה פתו שלא במתכוין כשר, וכן נפלה הגלוסקא, וכן הדיח הנחתום ידיו, ואילו כגון בהן חמין או שמדד בהן פסולין אף שלא נמאסו כלל, והלכך אם אין השתי' בכלל מלאכה אינו בכלל גזירת חכמים, ועוד שאין כלל ממאס יותר משאר בהמה וחיה, ואפשר לומר דהמים שבפי בהמה וחיה הוי בכלל מלאכה ואפי' אי לא חשיבא מלאכה במי חטאת י"ל דהכא הוי בכלל מלאכה כיון שכבר באו צפה נחבטלו ונתיחדו לתשמיש ונפרשו מכל העולם ולא גרע מנתיחדו למלאכת הדחה,

סימן כג

וכשנפלין על היד כבר הן חוץ לכלי, אבל כשמשכשך בכלי שפיר איכא כח גברא בכלי, וכ"כ המרדכי פ' א"ד, וכ"כ הריטב"א בסוגין דדברי זכ"ג יתכנו אפי' לר"י, ומיהו יש מקום לומר דשכשך בכלי לא מהני אפי' לת"ק דבעינן נטילה דוקא, וכ"ד הרא"ה והריטב"א. ולענין הלכה כ' בשו"ע סי' קנ"ט ס"ח דבשעת הדחק אנו סומכין על זכ"ג, ונראה דאם שכשך ידו אחת כבר נפסלו המים לידו השני' כדין מי רחיקה, אלא משכשך ז' ידיו זכ"א.

ובנ"טל קוף המחבר הכריע להקל דעת הרמב"ם והרשב"א, והרמ"א מחמיר דעת ש"פ, ולדעת המחבר שכשך ידו בכלי חמיר טפי מנתן קוף, ולא סמך על זכ"ג אלא בשעה"ד ובנתן קוף הכריע להקל, והטעם דאפי' לדעת הרמב"ם דהלכה כת"ק מ"מ י"ל דנטילה מן הכלי בעינן ולא בתוך הכלי, והרמ"א הקיל טפי דדין זכ"ג מנטל קוף, וטעמו דנראה דעת רה"פ דהלכה כר' יוסי, ומ"מ אפשר דשרי לשכשך ידו אפי' לר"י וכמ"כ המרדכי והריטב"א.

ג) ובהטה החצית על צדה והמים מקלחים כל היום סתם המחבר להקל דפי' מתני' דתנן מטה חצית על צדה ונוטל היינו חצית מוטה על צדה מעצמה אבל מכא אדם שפיר דמי אפי' לר"י דמקרי מכא אדם כמו בסרנא דפחרא חולין ט"ז א' דאפי' כח שני מקרי כחו, והגר"א ז"ל חולק דדומיא למניח חצית בין ברכיו קתני דאיכא מניח ואפי' דוקא בין ברכיו אבל לא על הארץ, והלכך לדעת הרמ"א דקיי"ל כר"י מטה חצית על צדה נמי פסול, ויש לעי' אם הכנים ידיו בכח ראשון אי כשר לר"י דאפשר דלר' יוסי בעינן שתייהנו ידיו תחת הכלי קדם שמערה אבל אם כבר ילאו המים מן הכלי ואח"כ הושיט ידיו וקבלם לא מקרי מכא גברא,

א) ידיים פ"א מ"ה ר"י פוסל בשני אלו, דעת רשב"א בת"ה דלת"ק לא בעינן נתינה כלל, ואילו ירדו גשמים לכלי שנקב הברזא פתוח והמים יואצין דרך הנקב נוטלין ממנו לידים, וכן הפיל הרוח את החצית והטה על צדה והמים יואצין נוטלין ממנה לידים, וא"כ רק שהמים ילאו מן הכלי על היד, והרשב"א פי' כן גם דעת הראב"ד זכ"ה, אבל הרא"ה שם כ' דאי אפשר לומר כן דמדקתני הכל כשרים ליתן אלמא נתינה בעינן, אלא דוקא בנתנו קוף או הטה האדם את החצית על צדו הכשיר ת"ק דחשיב לי' נתינה, אבל בלא נותן לכו"ע לאו נטילה היא, וזה דעת הרמב"ם ולפי' זה נראה דדוקא בקוף הכשיר דהוא בר תשמיש אבל לא בשאר בע"ח דהוי כהפילו הרוח.

ולעת הרמב"ם דהלכה כת"ק ואע"ג דאמר חולין ק"ז א' דבעינן כח גברא כבר כתבו תו' שם דיש לפרש כח כלי דכבר פסק כח הדוולא כשצאין המים על ידיו, ולכו"ע בעינן שיבואו המים מן הכלי על ידיו, וכ"ד הרשב"א, אבל דעת ש"פ דהלכה כר"י כפשטא דסוגיא דחולין דבעינן כח גברא.

ב) חולין ק"ז א' תוד"ה ללא, ומיהו י"ל דבעינן נטילה מן הכלי כו' א"נ משום דתנן כו' ודאי קושטא דמלתא דהכא בנותן ידיו באריתא דלחאי אין כאן נטילה מן הכלי ומודה בה ת"ק דר"י דפסול, ולא נסתפקו אלא בלישנא דרבא דהזכיר כח גברא, דהוא דוקא וממילא שמעינן דס"ל כר"י, או לאו דוקא אלא פסק כח גברא קאמר וממילא פסק כח כלי, ומיהו מה דפשיטא להו לרבננו דאי הלכה כר"י ליתא לדינא דזכ"ג ז"ע טעמם דנהי דהיכי דהמים באין על ידיו בשפיכה בעינן שיהא השופך אדם, משום דהשופך הוא העושה שהוא המערה המים מן הכלי

שלמעלה כל שמחזיק רביעית, אבל לדעת ש"פ בב"י סי' קנ"ט דמן הנקב ולמעלה אין נוטלין ע"כ לפרש הפקיע היינו הסרת ברזא, ומדברי הרא"ה נלמד דמים היוצאין מכח שצירה לא הו' כיוצאין מן הכלי אלא כיוצאין משבר כלי, דאי הו' חשיב כיוצא מן הכלי אף בלא נשתייר רביעית נמי, וזה ללא כח"ס סי' קנ"ח.

וביארור דברי הרא"ה שם, דמתחלה פי' משנתנו דתנן מטה חבית על אדה ונוטל, היינו בנטל מכח ראשון ואפשר לדידו הן תחת הגנאק מתחלה, ומניח חבית בין ברכיו ומטה חבית חדא מלתא היא שא"ל שיהא שופך אוחז הכלי ושופך אלא אף אם כבר גמר השופך הטיתו והמים מוגרים מאליהן כשר בכח ראשון, ומיהו ל' הרא"ה שם ש' דבין ברכיו כשר וכל דכן מטה חבית ל"ע מאי כש"כ, ואין נראה לומר דמתנ' אשמועינן דא"ל שיהא הכלי ביד אחרים וכשר אפי' הכלי בברכי הנוטל עצמו וכש"כ בכלי על הארץ, דמהיכי תיתי שיהא הכלי ביד אחרים, ואולי מפרש דמניח בין ברכיו היינו אפי' אינו מנענע המים ודלא כרשב"א, ואפי' בכח שני אבל מטה חבית דוקא בכח ראשון והיינו כש"כ ור"י פוסל בשני אלו היינו חש"ו וקוף, אבל במניח חבית ומטה חבית מודה ר"י דכשר, וקיי"ל כת"ק דכשר בחש"ו וקוף, ומיהו כח נותן צעינן דבעינן כח כלי [נראה דהרא"ה מכשיר אפי' נפלה הכלי ממילא ונשפכו מימיה דכח ראשון מקרי כח כלי, ולא פסל אלא המים היוצאין בכח שני או שהמטר יורד לתוך הכלי והמים יוצאין מאליהן שאין כאן הטיית כלי כלל] והא דפליגי בתו' בהפקיע את המוליאר היינו בכח ראשון ולר"י פסול, דאין זה כח גברא, ובסילון פליגי במלתא אחריתא, ולבסוף כ' הרא"ה לפרש דמטה חבית כשר אף כח שני לת"ק כיון דאתא מכח מטה ואהא פליג ר"י אבל על חש"ו לא פליג, ובהפקיע את המוליאר נמי פליגי בכח שני אבל בכח ראשון מודה ר"י.

(ו) מ"א סי' קנ"ט ס"ק ט"ז כ' דדין מניח חבית בין ברכיו דמודה בה ר"י היינו צמנענע בכל שפיכה והן דברי הרשב"א בת"ה, ויש לעי' ה"ד אי מגביה החבית וחוזר ומטה אותה כדי שתשפוך היינו נתינה ממש ומ"ל נותן ביד או בברכיים, ואי כשלא הגביה והמים מקלחים מעצמן כי מנענע מאי הו' ואף את"ל דנענוע ממהר את קילוח המים, מה נפשך אי האני נענוע חשיב כח גברא א"כ אף במטה חבית על אדה כי מנענע מודה ר"י, ולמה חלקינהו ליתני בין מנענע בין אינו מנענע ור"י פוסל באינו מנענע, ואי במטה חבית והיא מונחת על הארץ לא מהני נענוע כי מניחה בין ברכיו מאי הו', וע"כ כיון דאדם אוחז בכלי והמים מקלחין ממנו הו' כח גברא כי לא מנענע מאי הו', ומדברי שאר מפרשים דלא הזכירו תנאי זה משמע דס"ל לע"ג דאינו מנענע כשר, וי"ע.

(ז) ב"ב ה' נט"ו שער ד', ד"ה תנן, ואפשר דבהכי סגי לר"י ולא צעי כונה, בהדיא אית ל' לר"י בתו' דבעינן כונת נותן וכונת נוטל וכמש"כ בת"ה בסמוך, אלא שהרא"ה מוקי לה בחרומה, והכא לחולין קאמר דאפשר דמודה ר"י דלא צעינן כונת נותן, ור"ל אפי'

ואע"ג דבאחרונים ז"ל בשו"ע סי' ק"ס סי"ג משמע דפשיטא להו דזה שרי, מ"מ למש"כ לקמן סי' כ"ד [וסק"ל] אין זה מוכרע.

ובחבית המוטה ע"י רוח שלא מכח נותן סתם המחבר דפסול משום דאפי' לדעת הרמב"ם דהלכה כת"ק מ"מ מודה דנותן כל דהו צעינן, והרשב"א דסבר דא"ל נותן כלל יחידאה הוא, ומיהו בהסיר הברזא והמים יוצאים שהחמיר המחבר בכח שני כ' הגר"א דלדעת הרמב"ם זה כשר דלת"ק דר"י גם כזה כשר, דתניא בתוס' דהפקיע המוליאר כשר, והיינו ע"כ בכח שני דבכח ראשון ל"פ ר' יוסי, וכ"כ הרא"ה בהדיא דפקיעת המוליאר מקרי נתינה לדעת הר"מ, ולדידן אין נפקותא בזה כיון דהרמ"א החמיר כר' יוסי.

(7) ויש לעי' בהפקיע המוליאר נהי דחשיב כח גברא מ"מ כיון שנקב בכונס משקה אין נוטלין ממנו לידים דמן הנקב ולמעלה אין עליו תורת כלי לענין נטילה כיון דאין מחזיק המים, וכמש"כ ב"י בשם כמה פוסקים ואף אם מחזיק רביעית מן הנקב ולמטה, מ"מ השתא הוא נוטל ממים עליונים וכמש"כ ב"י ד"ה והא דמכשירין, והיה מקום לומר כיון דהיו המים בכלי והשתא שברו כדי ליטול הימנו כיון ששברו חשיבי המים כיצאו כלן וכאילו יצאו מן הכלי, אבל מל' הב"י שם והרמ"א ס"ה, מבואר דדוקא בברזא אין הסרתו [ו]הנקב מנוטל כח כלי, אבל אם עשה נקב והמים יוצאין מקרי מים שלא מן הכלי, וכן לענין לפסול המקוה אם שבר הקנקנים מקרי המשכה ולא מן הכלי עי' מקואות פ"ב מ"ח מ"ט] וז"ל דהפקיע את המוליאר היינו כעין הוצאת הברזא העשוי לכך.

ולענין ברזא דאמרינן דלא בטל מתורת כלי כיון שדרך תשמישו כך נראה דמ"מ צעינן שיהא סתום קדם נטילה כדי שיחזיק המים, ואז חשיבי המים באין מן הכלי, אבל אם שפך מים לחבית בזמן שהברזא מוסרה, והמים יוצאין מיד דרך הנקב לא מקרי נתקבלו המים בכלי, ומ"מ כשנתקבלו המים בחבית סתומה ואח"כ הסיר הברזא כשר, דחשיבין ל' כיצאת המים ולא כשצירת הכלי כיון שדרך תשמישו בכך, ומהני כח כלי שהיה למפרע, משא"כ בשבר הכלי שאין זה דרך תשמיש בשעה שנסבר בטל ל' מכלי ולא חשיבין כיצאו מים מן הכלי אלא כשבר הכלי והוסר הכלי מן המים ולא שהוסרו המים מן הכלי, ואפשר דבהסיר הברזא עדיף כיון דלא בטל מדין כלי לענין טומאה אלא שאינו יכול לקבל עכשו המים משא"כ בנסבר, ואע"ג דנסבר נקב שאין מטהרו ונטל ממנו בשעת שצירה נמי פסול התם הא דמק"ט משום דעדיין הוא כלי לאוכלין, אבל בברזא הוא כלי משום שכן דרך תשמישו, וזהו עיקר כליו להסיר הברזא, ובלא הסרה אינו ראוי למלאכתו.

(ה) והרא"ה ב"ב כ' דהא דהפקיע את המוליאר איירי בנשאר רביעית מן הנקב ולמטה, מבואר דמפרש דהפקיע בפשוטו ששברו, ולא בהסרת ברזא, ומ"מ אם נשתייר רביעית מן הנקב ולמטה שפיר דמי, נראה דעתו דכל שנסתייר רביעית נוטלין אף במים שלמעלה מן הנקב, וכן דעת הרשב"א שם בשער ג' דאין מחלקין את הכלי לשנים וכל שלא ניקב בכדי טהרתו נוטלין אף מן המים

(ח) ר"ק פ"א מ"ה הכל כשרין ליתן לידים אפי' ט"מ כו', דין נט"י לחולין תיקנו אפי' בנדה וכיו"ב ואע"ג דאין ידיו מטהרות בנטיילה כלום מ"מ לא חלקו חכמים בנט"י לאכילה, ומה"ט גם אנו חייבין בנט"י בזה"ל, מיהו בזמן לאכילת טהרה יש לומר דמי שגופו טהור צריך לטהר ידיו בשעת אכילה טהרה גמורה המועילה גם לתרומה [וזולת כונה לתרומה א"ל כיון דהוא רק משום מעלה] ולא תהיינה ידיו מטמאין משקה חולין, ולפ"ז אינו נוטל ידיו ממים טמאים, כיון דמים טמאים אינן מטהרין לתרומה, וה"ה שאין נוטלין מן הנדה אפי' בכלי גללים, ולא מטמא מת בכלים המקבלים טומאה, ומיהו מי שגופו טמא לא אכפת לו בנטול במים טמאים שהרי אם יטול בטהורים ג"כ מיטמאין בשעת נטיילה מגופו, וגם א"ל לטהר הידים לתרומה, אמנם יש מקום לומר דמ"מ גזרו משום שאר נטיילה שיטול במים טהורים ולפ"ז אין נדה נוטלת לעצמה, והנה קים להו לראשונים ז"ל דנדה נוטלת לעצמה, ואכתי לא איפשט אי טהור נוטל במים טמאים, ואי נוטל מן הטמא המטמא את המים, והנה תו' נדה ע"א ב' ד"ה מערה, דעתם דאפי' בזמן טהרה וגופו טהור נוטל במים טמאים ונוטל מן הנדה, ואע"ג דידיה טמאות לתרומה ומטמא משקה חולין מ"מ אינו אסור באכילת פת, אבל דעת ר"ק נראה לחלק נהי דבזמן שגופו טמא צריך נט"י לחומרא, מ"מ אין להוכיח מכאן קולא שיטול במים טמאים אף מי שגופו טהור ויכול לטהר ידיו לתרומה, ולכא"ו דברי הר"ק מוכרחים מהא דאמר ברכות נ"ב ב' דלכ"ס אין נותנין המפה על הכסת דלמא יטמאו המשקין מחמת כסת שאינה נשמרת מלהיות שני ויחזרו המשקין ויטמאו הידים, ומאי אכפת לו שיטמאו הידים הרי נוטלין לכתחלה במים טמאין וכס"כ שאין נגיעת מים טמאין מצריכין נטיילה שני, ועוד אם ידיו טמאות לתרומה ומטמא משקה חולין א"כ לעולם מים שצמפה טמאין מחמת הידים ושם מצוה להמים טהורין, ואין לומר דהתם באוכל חוליו עט"ת, דא"כ א"ל לי' להשתמש בשלחן שני, ולפי' תו' ז"ל דהתם באוכל חוליו בטהרה, אבל מדין נט"י לפת לא אכפת לו במים טמאים, ולדין אין נפקותא בכל זה כיון דכלנו טמאים והמים טמאים הכל מודים דנוטלין מן הנדה ומן העכו"מ ומהרש"ל ב"ש"ס כ' דצריך ליזהר במים ששאצ עכו"ם או נדה, ואין זה מובן כלל, דכיון דהמים טמאים בלא"ה מ"ל חד טומאה מ"ל ב' טומאות, ובמ"א ס"ק כ"ב כ' להיזהר מיציקת עכו"ם ונדה ולא מלאנו מי שהחמיר בזה, דא"כ נדה ג"כ צריכה ליזהר שלא תטול מנדה חברתה וא"כ מעצמה נמי וצריכה לבקש טהור שיתן על ידה והלא כתבו כל הראשונים דנוטלת לעצמה, ועוד שאנו אם לא נוטל מנדה אכתי ניטול מט"מ ומה נרויח, ולא נאמר לחלק בין אפשר ללא אפשר אלא באפשר למעט את החסרון, אבל אנו אין אנו מרויחים כלום דהמים טמאים בלא"ה, ולכן דברי המ"א ורש"ל ז"ע.

שפך מים ולא נתכוין כלל שיפלו על ידיו של חברו, מ"מ כשר, ומיהו בתרומה ס"ל לר"י דבעינן כונה שניהם לטהר כמו בטובל לתרומה דבעינן כונה לטהר ואם לא כיון לטהר אינו מחזיק עצמו אפי' בעורו לח וכמש"כ לק' סי' כ"ה, ומיהו קשה דלמה מצריך ר"י כונה שניהם הא אמרינן חולין ל"א ב' דאנסה חברתה וטבלה מהני כונה דחברתה, וז"ל דשאני טבילה דלא בעינן מכח אדם ולא מכח שופך, אבל בנט"י דבעינן כח אדם ס"ל לר"י דלא חשיבא מחשבת נותן על הנוטל בתרומה וצריך גם מחשבת נוטל, וכן מחשבת נוטל לא סגי כיון דהנותן הוא משתתף במעשה הנטיילה ור"י לשיטתו דפוסל בקוף, אבל אילו היה מכשיר ר"י קוף בחולין היה מכשיר גם בתרומה כיון דא"ל נותן כלל הוא הנוטל העושה כל המעשה, ולרבנן סגי במחשבת נוטל לטהר אפי' הנותן היה מתעסק בעלמא, וכן בכונה נותן סגי אפי' לא נתכוין הנוטל לנטיילה כלל ובלבד שיחזיק עצמו בעוד ידיו לחות וכמש"כ לק' סי' כ"ה, ולדעת רש"א פלוגתא ר"י ורבנן בחולין, ולרבנן בעינן כונה אחד מהן לטהר, ולר"י בעינן כונה שניהם, והא דלא סגי בכונה נוטל הוא לטעמי דבעינן נותן.

סם בבה"ב ואפשר דהתם נמי דוקא במטביל ידיו כו' ז"ע למה נוטל לא מקרי טובל, וי"ל דטובל בעינן שתתכסה כל היד בב"א במים, אבל נוטל א"ל רק שיעבור הקילוח על כל היד ואפי' במקל זה אחר מקל זה, והנה מתחלה פי' רבנו דפליגי בטובל ידיו במעין שסילון שאין בו מ"ס לרבנן סגי ברביעית ולר"י בעינן מ"ס, וז"ל שיש בו קבלת רביעית קשה לפרשו וגם עיקר סילון מיותר לימא טבל במעין שאין בו רק רביעית והיינו כדעת ר"ת דמעין נמי בעינן מ"ס לאדם, ואח"כ פי' דגם לרבנן בעינן מ"ס בטובל ידיו, אלא הכא בקילוח יואל מן הסילון והסילון מחזיק רביעית וכשר מדין נטיילה, ואע"ג דאין כאן נותן כלל מ"מ כשר מדין מעין והוי לרבנן דין מחודש במעין ששטיפת המעין חשיב כאיכא נותן ומיהו דחוק מאד לחדש כזה ור"י סבר דמ"מ בעינן מ"ס אבל באיכא מ"ס מודה ר"י דכשר מדין נטיילה וא"ל לכסות כל היד במי המעין בב"א, א"כ ר"י לית לי' כלל דין נטיילה ממעין, והנה נדחק רבנו בכל זה לשיטתו ז"ל דלכו"ע בעינן נותן, אבל לדעת רש"א מתפרש הפקיע את המוליאר ונטל מן הסילון אחד גוונא, דהפקיע את המוליאר היינו בנטל מכח שני, ונטל מן הסילון שיש בו כדי קבלת רביעית היינו דהסילון הוא כלי שיש בו לבזבז המחזיק רביעית והניח ידו סמוך ליציאת המים ואע"ג דהמים יואל מן מעצמן לרבנן כשר ומיהו יש לעי' דהא רביעית מים שהסילון מחזיק אינן יואל מן המורמין למעלה יואל מן, ולדעת רש"א לעיל סק"ה דגם למעלה מן הנקב חשיב כלי ניחא י"ל דאיירי דהמים יואל מן נקב, אבל לדעת ש"פ קשה וי"ל דלעולם המים הבאין דוחפין את המים הראשונים לזאת הואיל שבאים בכח וקוטפים וכמש"כ הנו"ב יו"ד סימן קל"ט.

בר"ש מקוואות פ"ד מ"ז, דאע"ג דב' ראשין מגיעין לארץ מטבילין בהן ואין מטבילין בכיפה ומדאמר חגיגה י"ט א' לאם עודהו רגלו אחת במים מחזיק ערמו, מוכרח ע"כ דמים השוכנים על ידיו לא מקרי כיפה, היינו דוקא במחזירים למעין ולמקוה, אבל באינם מחזירים למעין חשיבי כחלופים באויר, ועדיין לא נתישב דהא נאוק המעין לכו"ע חשיב חיבור, ואף בטבילת הגוף, מעין העובר על הכלי, טובלין בתוך הכלי, וכמבואר בר"ש מקוואות רפ"ה, והא דאין טובלין בצנור כשהדלי נקוב והגרוק מחברו, היינו משום שאין הגרוק של מעין אלא של כלי וכבר פסק כח המעין וכמש"כ מקוואות תנינא סי' ג', וא"כ הדין נותן דאף אם שכך ידיו במעט מים וחיבר אצבע אחת למעין וידיו לחות טלה"ט, כיון שנגע במעין נעשה כלו מעין והוטבלו ידיו, ואפשר דהכא גרע דמים שעל ידיו זוחלין, ואין חיבור למעין מועיל לטהר בזוחלין כדתנן מקוואות פ"ה מ"ג, והלכך אף בטבל פלגא פלגא דידא חיישינן דפלגא דידא שטבל ראשון כבר נעקרו המים שעליה מזחילת המעין ונעשו קטפרס מעלמן ואין יכולין לשוב לדין מעין לטהר בזוחלין.

יח' כתב במ"ב ס"ק מ"ז בשם אחרונים ז"ל דצנור המקלח מים מן הנהר לתיבה, מטבילין ידים בתיבה בשעה שמקלח אבל אין נוטלין מן הקלות, ללאו כלי הוא, וגם אין כאן כח נותן, וזה דוקא באין הקלות מקיף כל היד אבל אם מקיף כל היד מטבילין בקילוח, אם לא שלא הגיע הקילוח למים שבתיה משום דאין מטבילין בכיפין, וכן בפליאמ"פ אם הקלות עב כדי שיתכסה ידו בצ"א והקלות כבר הגיע לארץ טובלין אף בראשו, ואם אין ידיו מתכסין בצ"א אף אם יניחם סמוך לארץ לא מהגי, ומש"כ במ"ב שם דיניחם סמוך לארץ אינו מבואר, מיהו עיקר הדין דפלומ"פ אינו אלא להמכשירים בדלי נקוב המחבר, אבל לדעת החולקין ה"נ לא חשיב חיבור בפלומ"פ דכיון דהמים נעקרין מן המעין בכח מכריח נגד טבעת שטיפתו בטלו מדין מעין לענין נאוק וחילה ואין נאוק כזה מחבר למעין, ונראה עוד דאפי' לדעת המכשירים התם הכא פסול משום דהמים זוחלין ואין מועיל חיבור למעין לטהר בזוחלין וכמש"כ סק"י והא דמכשירים באריתא דללאי י"ל דאיידי באשבורן, וכמש"כ במ"ב ס"ק מ"ב בהמשכה ואין לנו מקור להכשיר בזוחלין.

יב' שו"ע סי' ק"ס סי"א מים שיש לו ספק כו' ויש מי שאומר כו', אם כפי' הגר"א בתוס' בר"ש פ"ב דמקוואות מ"ג דאע"ג דספק מ"ש כשר מ"מ מורין לו לטבול שנית אם אפשר לו בלא דוחק, ואם דין מים לנט"י כדן מ"ש, אין נוטלין לכתחלה מן הספיקות, ואם נטל ממכרינן לי' ליטול שנית, ואם אין מים מזוים נטל לכתחלה מן הספקות, ואם כפר"ש בתוס' ואין לנו מקור להחמיר לכתחלה רשאי ליטול לכתחלה מן הספיקות וכמו שנתבאר ידיים סימן ו', ואם ספק יש בהם כשיעור כתב המג"א ס"ק י"ג דאין נוטלין לכתחלה ופי' אחרונים משום דאפשר לזכר, ומיהו פעמים שאין לו

ט) שם בר"ש א"נ האי תנא כו' וסוגיא דהתם כר"י כו' ז"ע הלכא מש"כ למעלה מוכרח דאף אם א"כ כח גברא מ"מ בעינן שיטאו המים מן הכלי, וכיון דכבר נחו המים בצנור כבר אינן בכלי, ומה זה ענין לפלוגתא דר"י ורבנן, ואי סוגיא דהתם כר"י אינו אלא מלשון רבא דאמר כח גברא, ואולי כונת רבנו דכי היכי דחשיב כח גברא כל היום ה"נ לרבנן מקרי כח כלי כל שהמים גרורים בצנור מכח השופך וז"ע.

סס סברכיו מסייעין לשפוך, אין כונת רבנו שמנענע דא"כ הו"ל לפרש דאיידי בהכי, אלא מסייעין שאם יניחו תפול החצית ולא תשפוך על ידיו והרשב"א ז"ל כתב דבעינן נענוע דוקא וכמש"כ לעיל.

סס הגהו בני כונה ניהו, הכא בעינן כונה לטהר, וחש"ו לאו בני כונה ניהו, כדאמר חולין י"ב ב', אלא כונת רבנו דבנטי"י סגי בכונה כל דהו, והראב"ד פ"ו מה"ב כתב משום דיש להן מעשה ונראה דאין כונתו ז"ל דזה מקרי מעשה דאין כאן מעשה גמורה דלמא לנקיות בעלמא קעבדו, אלא אלו שיש להן מעשה הכא סגי במחשבתו, ולכאורה נראה דמדרי"י נשמע לחכמים דכי היכי דר"י מצריך כונת נותן ונוטל ומ"מ סגי בחש"ו ה"נ לרבנן בנתכוין נותן לחוד סגי בחש"ו, וכבר נסתפק בזה במ"ב.

י) שו"ע סי' קנ"ט סי"ד הטביל ידיו במי מעין כו' כל שמתכסין ידיו בהן בצ"א כו' אין כונת השו"ע ב' ידיו בצ"א אלא ה"ה אחת אחת דאין שיעור למעין אלא צריך שיתכסה כל היד שאין ידים טהורין לחלאין ואין טבילה לחלאין וכן לדעת הרמב"ם דמעין כל שהו כשר אף לחדם, אין שיעור למעין אלא צריך שיתכסה כל גופו שאין טבילה לחלאין, ובמ"ב כתב דבעינן שיתכסה ב' ידיו בצ"א משום שזה שיעור במעין שיתכסה כל גוף הגטבל, והדברים מתמיהים, ובעיקר דברי השו"ע דלצריך שיתכסה כל היד בצ"א יש לעי' כיון דטבל פלגא ידא והדר אידך ועדיין משקה טופח על פלגא ראשונה נימא דמים שעל פלגא דידא שחוץ למים הם חיבור למעין דמשקה טלה"ט חיבור, וכדאמר חגיגה י"ט א' ברגליו של ראשון נוגעות במים, ואע"ג דלא קיי"ל התם כר"י שאין קטפרס חיבור הכא בנטי"י נאוק וקטפרס חיבור כמבואר בשו"ע לעיל ס"ז, ומיהו יש חולקים גם שם, וגם מעין כל שהוא לא נתבאר בהדיא, וי"ל דלדעת ר"ת דלחדם בעינן מ"ס ה"נ בנטי"י, וכמש"כ ב"י, ולפיכך אין מקילין בתרתי בנאוק ובפחות ממ"ס, ומיהו אכתי קשה כיון דמעין מטהר בכל שהו למה לי כלל חיבור הלכא כל טפה וטפה שעל היד הוא מעין, וגל שנתלש נמי הוא מעין לטהר בכל שהוא, והא דתנן מקוואות פ"ה מ"ו ובו מ' סאה כ' רשב"א בת"ה בשם ר"ת דמיידי לחדם וזהו דחשיב ארבעים סאה אע"ג דאין נאוק חיבור י"ל דלא חשיב נאוק אלא קילוח הפורץ אבל כל הגל יחד לא חשיב נאוק וי"ל דמים שעל היד אי לאו שהן מחזירין למעין חשיבי כמנוחין בכלי ובטלו מחורת מעין, ועוד דהן כיפין ואין מטבילין בכיפין, ואע"ג דלכפינן לא מהגי חיבור כמבואר

נעשה בהם מלחמה ואחד לא נעשה ב"מ, ונשפך אחד מהם ונשתתף אחד מהם, דבאחד שיש בו ספק מוקמינו ל"י אחזקה, ומודה בזה ר"י, ועוד דהוי טהרה ודאית דכיון דהמים כשרים ע"י חזקת כשרות אתרע חזקת הידים וכמש"כ רמב"ן ושאר ראשונים במקוה שנמדד ללא מוקמינו טהרות אחזקתו ולפ"ז בספק נעשה בהן מלחמה נוטלין מהן לכתחלה ואפי' יש לו מים אחרים ומזכרין על נטילה זו.

כתב צמ"צ דאם נטל במים מסופקים צריך לחזור וליטול מדיו דשיל"מ דספקו להחמיר אפי' דדרבנן, ולא נראה דהתם דאכל בינה ספק שנובלה ביו"ט עבד איסורא ונקרא עבדן אכל הכא משנה שלמה שנינו ספק ידים טהור, ואף לדעת הראב"ד אינו אלא מדה טובה, אכל אם אכל לא עבד איסורא, ואין לדמות ספק דרבנן זל"ז, ועוד דהכא טהור לנגיעת תרומה ללא שייך התם יל"מ וכל שטהור לתרומה לא גזרו לאכילת חולין.

כתב המ"א סי' ק"ס ס"ק י"ג בשם יס"ט דאם אחר נטילה נולד לו ספק אם נטמאו א"צ לחזור וליטול אף שיש לו מים, והקשה המ"א הא הוי ה"ה, וי"ע כונתו דהא במתני' נמי תנן ספק הידים ליטמא, ספק נגע בכר טמא טהור, וכל שספקו ידוע ולא הסיח דעתו לא מקרי ה"ה דכמש"כ תו' חגיגה כ"א א' ד"ה האונן.

כתב צמ"צ סי' קנ"ח סק"ד דאם נטל ידו אחת ואוכל בה אסור שמה יגע בשני, ואין זה הטעם אלא לאסור לו לאכול כיון שהשני אינה נטולה מדיו אוכל מחמת מאכל דקיי"ל דלריך נטילה כדאיתא לק' סי' קס"ג ס"ב, ומבואר בגמ' חולין ק"ז ב' דאפי' במקום דליכא למיחוש לנגיעה אלא דכן הוא עיקר תקנת נט"י, על האוכל אע"פ שאינו נוגע, וצריך ליטול ב' ידיו ואם נטל אחת אסור לו לאכול מחמת השני.

שו"ע סי' קנ"ט ס"ב המטביל ידיו מצדך על נטילת ידים, הטעם כ' תר"י והרשב"א שלא הוזהרנו רק על נטילה והזמן הזה ראוי לבדוק שהרי טובל בשביל אזהרת נטילה, ואין מובן כלל מש"כ המ"א דאם מי המקוה אינם ראויים לנטילה צריך לבדוק על טבילה מה מפסיד לבדוק מה שאינם ראויים לנטילה.

מ"ר שלח נשתנו מראיהן ממים, וגם הן ראויין לשת' בהמה מ"מ פסולין לנטילה, אע"ג דדינן כמים לענין הכשר כדתנן מכשירין פ"ו מ"ה, מ"מ כיון דפסולין למקוה כמש"כ ר"ט מקואות פ"י מ"ו, פסולין לנטילה, ועוד שהרי הן מטמאין את הידים כדאמר יומא ל' א', ואם נפלו במים אם לא שינו המראה ולא נפסלו משתית בהמה בטלין במיעוטן ואם יש רביעית מים זולתן והמים רובא נוטלין מהן, ואינן מטמאין את הידים כדין ביטולן לענין מחניך קדוש כדאמר ברכות כ"ה ב' וכמש"כ בח"ל סי' ק"ב, ואם נגע אחר נטילה בעביט אפשר דהוי כהניסן לבדיק וצריך לחזור וליטול. [עי' לק' סי' כ"ד ס"ק כ"ו].

מדה לבד או שאין לו כלים, או שנטל משירי טהרה, ומיהו אף באפשר לבד או הדבר מוכרח שצריך לבדוק שהרי אין הנטילה איסור בפחות משיעור ואי אפשר לאסור ליטול, ואפי' את"ל דלריך לבד היכי דאין לו מים נראה דא"צ לבדוק, דמה בצע שידע שהם פסולים, טוב שיטול מספק.

ונראה דהנטול ממים מסופקים אינו טהור ודאי אלא טהור מספק שלא הכשירו מים פסולים מספק אלא טיהרו את הידים מספק, ואילו הכשירו מים מסופקים בהכשר ודאי, למה הצריכו הראב"ד ליטול שנית להוציא את עצמו מן הספק הלכא כבד הוא טהור ודאי, וכן אם נטל מאחד מב' כוסות לפי"ט חולין אע"ג דאם נטל גם מהשני שניהם טהורין, וכן בספק טהורים ספק טמאים אי אפשר לומר דטהור ודאי דהא מים טמאין מטמאין את הידים, ובמתני' תנן כל הספיקות בחד דינא, וכן מהא דפוסל ר"י ספק ליטהר משמע דלא הכשירו מים מסופקים בהכשר ודאי, ודין טהרת ידים לאכילה ולתרומה חד דינא הוא, ולפיכך ראוי שלא לבדוק מספק אע"ג דהנטילה מועלת להתירו דמעיקרא היה ודאי אסור באכילת פת ובנטילה זו הותר, ובבב"ל כ' בשם הפמ"ג דיבדק וכ"מ קת"ל ה"ה וי"ע, ועי' ר"ט פ"ב מ"ג משום שמה לא נטלו מן הרביעית ופ"ט משום ספיקא לקולא ומבואר דנוטלין לכתחלה ומשמע דמזכרין, דאל"כ מפסיד הדרכה ומ"מ אינו מוכרע.

ובספק מ"ט למקוה למש"כ לעיל דמודה בהו ר"י משמע דיש הכשר במקוה, ומ"מ נראה דלא הכשירו רק מספק.

יג' ידים פ"ב מ"ד ספק טמאין ספק טהורין, אין פירוש דנפל בהם ספק שמה נגע בהן טמא דא"כ ברה"י ודאי טמאים כדתנן פ"ד דטהרות מ"ט, וברה"י ודאי טהורים, וכן בספק שאבד"ל ודאי טהורים, אלא איירי בב' כוסות אחד טמא ואחד טהור וכדתניא בתוס' ולגר"ט דה"ג חולין י"ל דאיירי דנאבד אחד, ואיירי שנגע טמא באחד מהן ואינו ידוע באיזה מהן נגע, וכשהיו ברה"י, אכל אם היו ברה"י שניהם טהורים דמעמידין להן אחזקה, וכמש"כ תו' חולין ט' ב' ד"ה התם, וזה כונת תו' פסחים ט"ו ב' ד"ה חבית, ואע"ג דגם ברה"י מדרבנן שניהם תלוים כדין באלו לשאול בב"א, מ"מ אפשר דמודה ר"י בזה דאם נטל מאחד מהן ידיו טהורות כיון שמעיקר הדיו הן בחזקת טהורים, עוד יש לפרש ספק טמאים ספק טהורים בזה ידוע מי הטמא ומי הטהור ואח"כ נתערבו וכה"ג לא שייך חזקה, ואע"ג דכשאלו דנין על אחד מהן י"ל דאוקמי' אחזקה שלא נטמא, וממילא נחליט כי הוא היה טהור הידוע מ"מ ז"א כיון שכבר היה טמא ידוע ושורש הספק הוא מחמת התערבות לא שייך חזקה וכ"מ בתו' עירובין ל"ו א' ד"ה אכל, ואפשר דאף בכוס אחד שידע אם הוא טמא או טהור ושכח לא שייך חזקה, וכן ספק נעשה בהם מלחמה נמי איירי בהיו שנים אחד

שהוא מבואר בדברי רבנו בסמוך, ובס' מ"א במכילתין פי' דברי הר"א על המשקין וז"ל, ומש"כ דגם הר"מ כתב כן בהקדמתו למכילתין ז"ל דהר"מ כ' דבסתם ידים אין משקין חולין מיטמאין ואף לטמא תרומה, ומשקין תרומה מיטמאין אף לטמא חולין, ומש"כ הרא"ש בפ"ח דפרה מ"ז תרומה הוא משום דבמתני' קתני ופוסל אחד וזה אינו אלא בתרומה ולכך נקט תרומה, אבל באוכל הנוגע במשקין אין נ"מ בין חולין לתרומה, וכל' הר"ש פ"ב דטבוי" מ"ב נראה דיש ט"ס וה' תיבות אם הגי' משקין לתרומה יניחו מיותרות דהא ע"כ ואם היה ידיו מסואבות הכל טמא היינו אפי' חולין דאי לתרומה למה הפסיק בבבא דחולין, ועוד ללא נחלק בזה אדם למשקה מטמא אפי' חולין וכמש"נ לעיל וכ"ה בל' הרא"ש כן במשנתנו ואפשר להגי' בר"ש אפי' הגי' משקין [לחולין] לתרומה יניחו, ומ"ס סתומה קל להתחלף מפ"א ונחסר הקו בסופו.

ג) ר"מ פ"ח מאה"ט ה"י אבל אין משקין אלו שנטמאו מחמת הידים מטמאין כלים, בהקדמת רבנו לס' טהרות כ' דכלים שנטמאו מחמת משקין מטמאין משקין ומשקין אלו מטמאין כלים, אף על גב דכלים שנטמאו מחמת משקין אינו אלא מד"ס מ"מ טומאתן מתיחסת לאלו הטומאה שהרי המשקין הראשונים שטמאו את הכלי נטמאו מאז או מראשון או משני וכן תולדות אב הטומאה הן, משא"כ בידים שאין טומאתן תולדת אב, ויש לעי' לפ"ז בידים שנטמאו מחמת אב או ראשון וכהא דתנן רפ"ג לידים, משקין שנגעו בהן אי מטמאין כלים, ומהא דכ' הר"מ פ"ב דטבוי" מ"ב דהכל טמא היינו מה שבקדירה בין חולין בין תרומה ולא קאי על הקדירה, וכ"כ פ"ה דמכשירין מ"א דהא דתנן הקדירה טמאה, ולא מוקי לה בידים טמאות שנטמאו ווע"כ בהכי איירי למש"כ רבנו בהקדמתו למכילתין שאין סתם ידים מטמאות משקה חולין משמע דמשקין הבאין מחמת ידים טמאות נמי אינן מטמאין כלים, והטעם ללא מקרי כטומאה בזה מתולדת אב, כיון שאין ענין טומאת ידים בלא גופו בתורה כלל, והיינו נמי טעמא דאכל אוכלין טמאין ונגע במשקין אין משקין אלו מטמאים כלים, ואע"ג דהאוכלין טומאתן תולדת אב, כיון שאין ענין טומאת הגוף ע"י אוכלין טמאין בתורה.

ד) ר"מ פי"א מה' מקואות ה"ג שדין מים שניים דוקא לתרומה והראב"ד כתב דאף לחולין כן, ובתוי"ט לק' פ"ב מ"ב מבואר דאף אם נטל ידיו לתרומה ונפל ככר של חולין במים ראשונים טהור, ולא נראה כן אלא המים שנעשו תחלה הן תחלה בין לחולין בין לתרומה, ולא כתב הר"מ בהקדמתו רק לחולין לא גזרו בסתם ידים לטמא משקה להיות תחלה, ואם נגעו ידיו במשקה חולין הן טהורין לגמרי אף לתרומה ואם נגעו ידיו במשקה תרומה הן תחלה אף לחולין וכמש"כ לעיל סק"ב, ונראה דהא דלא מצריך הר"מ נטילה שני' לחולין היינו לאכילת חולין אבל לענין לטמא משקה מודה דצריך שניים והא דלא מצריך שניים לאכילה משום

א) הרמב"ם ז"ל בהקדמתו כתב דאע"ג דסתם ידים טעון נט"י לאכילת נהמא או לדבר שטיבולו במשקה מ"מ אין מטמא משקה חולין מדין כל הפוסל את התרומה מטמא משקה, והא דמצינו דסתם ידים מטמאין משקה היינו משקה תרומה, א"נ בידים שנטמאו בדבר המטמא את הידים, ומקור ד"ז חגיגה י"ח ב' דאמרין כאן לאכילה כאן לנגיעה ומפרש הר"מ לנגיעת חולין לא גזרו אפי' בנגיעת משקין, ואין כן דעת רש"י פסחים קט"ו א' דפירש טעם דבר שטיבולו במשקה משום דמשקה נעשה תחלה ומטמא את האוכל ואף התו' שם דפליגי אפרש"י ל"פ אלא דלא גזרו כמו בנהמא, אבל מודים דהטעם משום דמטמא המשקה, ולפי' הר"מ צריך טעם בזה לטיבולו במשקה, והא דתנן מכשירין פ"ד מ"י ולא יסיקם אלא בידים טהורות, ל"ל טהורות מטומאה ידועה אבל סתם ידים לא אכפת לן, וכן שם פ"ה מ"א היו ידיה טמאות כו' היינו טומאה ידועה, וכן הא דתנן טבוי" פ"ב מ"ב ואם היו ידיו מסואבות הכל טמא מסואבות בטומאה ידועה, ובס' היד בפ"ח מה' אה"ט ה"ח וה"י שכתב הו"א והידים שניות כו' מבואר דהדר ב' רבנו בזה וס"ל דאף סתם ידים מטמאין משקין וכדעת רש"י ותו' והא דאמר חגיגה שם ללא גזרו בנגיעה היינו נגיעת אוכלין אבל משקין מטמא מדין כל הפוסל את התרומה מטמא משקה ואם לא שנטל ידיו לחולין דאע"ג דפוסל את התרומה מ"מ אינו מטמא משקה וכמש"כ תו' חגיגה שם ודברכות נ"ב א' דאמרין לב"ש נוטלין לידים ואח"כ מוציין משום משקין שאחורי הכוס מבואר דסתם ידים מטמא משקין, ולפי' הר"מ בהקדמתו ל"ל דגזרינן סתם ידים משום טומאה ידועה ולעולם הצריכו נטילה קדם מזיגה.

ב) ומשקין חולין שנטמאו מחמת ידים בין בסתם ידים לדעת הר"מ בחיבורו, ובין בידים טמאות ידועות לדעת הר"מ במכילתין או משקין תרומה שנטמאו בסתם ידים, כל משקין טמאין הללו מטמאין אוכלין חולין, וכדתנן פ"ח דפרה מ"ז ה"ז אומר מטמאין לא טמאוי ואתה טמאתני, וע"כ האוכל חולין דאם האוכל תרומה הרי האוכל שני פוסלו ודוחק לומר לא טמאוי אלא פסלני, וכן תנן פ"ה דמכשירין מ"א הקדירה טמאה, ובפ"י דטהרות מ"ו כ' הר"מ דהענבים נטמאו מידי דאמצעות המשקה, וגדולה מזו אמרו ברכות נ"ב א' דהכלים מיטמאין במשקין הבאין מחמת ידים, ואע"ג דהר"מ לא פסק כן וכמש"כ הכ"מ בטעמו בפ"ז מאה"ט ה"ב מ"מ באוכל חולין ליכא שום טעם לטהר, וכן פסיקא להו לרש"י ותו' פסחים קט"ו א', ומש"כ הראב"ד פ"ח מאה"ט ה"י דאין מטמא אוכלין חולין לא קאי אמשקין שנגעו בזה שטעון ביאת מים מד"ס, אלא על אכל אוכלין טמאין שכ' שם הר"מ ואם נגע באוכלין עשאן שלישי ולא פירש דוקא אוכלין תרומה, וע"ז כתב הכ"מ דהוא פשוט ואע"ג דל' הראב"ד אינו מדויק וגם כלו מיותר מ"מ ע"כ כונתו על האוכל ולא על המשקין שנגעו בו דהא הראב"ד ס"ל דמטמא גם כלים, וכן פירשו הכ"מ וכמש"כ שם

לטהר את היד וימלאו את הראשונים ע"ג היד וישתתפו עמהם לטהר ואז יתטהרו גם הראשונים, והוי היד כעין ב' דברים המטהרים אותה ומהמטהר הראשון איקלש טומאתה וגם המים שעל היד מעורב בהן כח טהרה עד שיצואו המים השניים ויוגמר טהרתן, והידים קדם שבאו השניים פוסלן את התרומה ומטמאין משקין, וכן המים שע"ג היד פוסלן תרומה ומטמאין משקין אבל אין המים שעל היד מוסיפין טומאה על היד דשניהם קלישי טומאתן ושניהם מעורב בהן טהרה ואין מוסיפין טומאה זה לזה כיון שהמים באין לטהרן והקלישו את טומאתן לא גזרו שיטמאו את היד לע"ג דאם נגעה בהן יד אחרת נטמאת.

(ו) פ"א מ"א מוסיפין על השניים וא"מ על הראשונים, ובתוספ' פליג ר"מ ואמר דמוסיפים על הראשונים וא"מ על השניים, ופר"ק דפלוגתתן בליכא טופח להטפיה, את"ל לטלה"ט חיבור, וסוגיא דגיטין ט"ו ב' במים ראשונים והא דמייתא מר' ינאי היינו דר' ינאי פסק הלכתא כמשנתנו דאין מוסיפין על הראשונים, והא דמוסיפים על השניים מש"ל לר' יוסי לק' פ"ב מ"א בתרי עיני, בנטל בפחות מרביעית ב' ידיו משירי טהרה, ואז כריך שניים לטהר את ידיו ואת מים הראשונים, ובנטל מרביעית וידיו טהורות מראשונים וכריך שניים לטהר המים, ולר"מ סם מש"ל רק בחד גונא בנטל ראשונים בפחות מרביעית, והכא שרינן להוסיף בשניים בכל גווי בין לטהר את הידים ובין לטהר את המים, לכל חד כדלית ל', ומיהו ר"מ פליג בתוס' ואמר מוסיפין על הראשונים וא"מ על השניים, ולר"מ לא מש"ל שניים אלא בבאו משירי טהרה שלא נטהרו עדיין גם הידים.

והא דאין מוסיפין נסתפקו הר"ק והרא"ק אי דוקא להשלים חצי היד קאמר דאין מוסיפין אבל אי יתן על כל היד מהני או דלמא בעינן ניגוב תחלה, ומקום הספק הוא דלע"ג דאם היו מים על היד שלא מנטילה ודאי כריך לנגב דלכ"כ נטמאו המים מחמת מים שעל היד ואי אפשר להם לטהר את היד שהיד מתטמאת בכל שעה מהמים, ואף אם לא היו מתטמאים המים אכתי נטמאת היד ממים הטמאים הראשונים שלא נטהרו, מ"מ הכא שהמים באו דרך נטילה ואף שאין נטילה לחצאין מ"מ אפשר דלא גזרו כולי האי לטמא את הראשונים טומאה גמורה שתטמא את היד, ומ"מ מסתבר כיון שאין זה דרך נטילה המים טמאין ומטמאין את היד, והא דמוסיפין על השניים נראה דסגי בחצי היד שלא נטל לכל הפירושים, ונראה דלר"מ דאין מוסיפין על השניים את"ל דבעי ניגוב גם ניגוב לא מהני דהפסיד גם הראשונים כיון שנטמאו ידיו אחרי שנטל ראשונים דהמים הבאים שנטמאו מחמת ידיו חוזרין ומטמאין את היד כיון שאין המים הבאים באו כדן נטילה והוי כשפסף בכותל וחזר ונגע בהן, וכן הא דתנן פ"ב מ"ב נטל את הראשונים ונמצא על ידיו קיסם כו' שאין המים אחרונים מטהרין כו' לא מהני ניגוב והפסיד גם הראשונים כדן נגע במים טמאים בעלמא אחר נטילה ראשונה, ואף אם נגב תחלה ונטל השניים על

דקיי"ל לטמא ג"כ כריך נט"י לסעודה ונטל אף במים טמאים וכלנו טמאי מחים והמים שלנו טמאים ונהיגין בנט"י וכיון דכשר מים טמאים לחולין לא שייך להכריך שניים לטהר את המים שהרי בלח"ה הן טמאים, ודעת הר"א דנהי דכשר מים טמאים לחולין, מ"מ אופן הנטילה דגזרו משום סרך תרומה כריך שיטול כדן התרומה, ומיהו בזמן שהיו ישראל טהורין נראה דהיה כריך מים טהורין לחולין בזמן שהיה גופו טהור, שהרי אם היה נטל ידיו ואח"כ נגע במים טמאים כדן הוא שיהא כריך נטילה אחרת, ואין יטול במים טמאים, וא"כ הדין נותן דבזמן שגופו טהור יהא כריך מים שניים, ומדסתם הר"מ משמע דאף בזמן שנהג תרומה א"ל שניים לחולין, וע"כ דעת הר"מ דלעולם לא הצריכו שניים לחולין, ומיהו לענין אכילת חולין א"ל להזכיר שניים דדעת הר"מ דנטל ראשונים ונגבן ידיו טהורות וא"ל שניים, ואין השניים רק לטהר המים, ולכן לא הזכיר הר"מ דין שניים בה' ברכות שאין הדבר נוגע לנט"י לחולין רק לדין טהרות, אמנם בה' מקואות נמי נקט תרומה ומשמע דלחולין גם המים טהורים בלח"ה שניים ומ"מ אין הדבר מוכרע בדעת הר"מ, ואין להקשות אי נטל לחולין גם המים טהורים כי נטל לתרומה נמי למה נטמאו המים הלח"ה המים חולין נינהו י"ל דכיון דנטל לתרומה והמים הן נשמרין עכשו לתרומה יש להן דין תרומה [שו"ר דבר"מ פ"ו מה' ברכות הט"ז דכתב דין הנטל כריך להגביה בחולין מבואר בהדיא דגם בחולין מים ראשונים טמאים ואם בא לטהרן כריך שניים, וע"כ הא דלא הביא דין שניים משום שאין זה נוגע לאכילת חולין אלא לדין טהרות וכמש"נ לעיל] ולכן אף בסתם ידים שאין מטמאין משקין אם נטל לתרומה המים טמאין ומטמאין אף חולין, והא דתנן במשנתנו נפל ככר של תרומה מלתא פסיקא נקט דבחולין אין נפקותא בטומאתו, ועוד דנטילת ידים לחולין אינו אלא משום סרך תרומה ולכך איירי בתרומה, והנה מהירושלמי שהביא הר"א בהש' והר"ק פ"א מ"א מבואר דגם לאכילת חולין בעינן שניים דאמר ר"ק ב"י צעי נטל ושונה ואת מר רשות ולתורמה לא אמר רשות אלא לחולין אלמא דגם לחולין נטל ושונה ולזה נתכוין הר"א בהש' ודעת הר"מ לא אתפרש.

(ה) ענין ראשונים ושניים עי' תויו"ט פ"ב מ"ב כתב שאלת הראשונים כיון דמים ראשונים נטמאו ואילו נגעו מים אלו בזה שכבר נטל ידיו ב' פעמים כדן כריך לחזור וליטול, אם כן יטמאו גם ידיו ממי היד ומה יועילו שניים, וכתב שאין ידים טומאה ממך אלא טומאת לכלוך, ולכאורה אינו מובן דהא מכל מקום המים שנגעו ביד טמאים טומאה דרבנן ומטמאין הידים ותניא בתוספתא בר"ק פ"ב מ"ב שאל שפסף בכותל וחזר ונגע בהן נטמאו ידיו, ונראה דה"ק כיון דלא גזרו אלא משום דעסקניות הן, ראוי לומר דהמים מטהרין את היד ואין בכח היד לטמאותן וכמו דהוא באמת בנטל מרביעית לר' מאיר לפר"ק פ"ב מ"א, אלא דמ"מ כיון שאין הראשונים גומרין לטהר הן מיטמאין עד שיצואו שניים הבאים

אף אחר שנגבו ואמר דז"א לאחר שנגבו ודאי אין מטרופין ואף ר"מ לאחר מוסיפין על הראשונים היינו דוקא קדם שנגבו.

ומש"כ הר"א בהש"ג דרביעית ובהאי לוג נוטלין בלא חוספת ומלוג ולמעלה בתוספת היינו דבולג לעשרה לא הגיע חזי רביעית לכל אחד למים ראשונים ונריך להוסיף עוד להשלים לראשונים ומשמע דראשונים לא פחות מחזי רביעית.

והא לאין מוסיפין על השניים לר"מ בתוס' היינו בנטל שניים מכלי אחר לא משירי ראשונים, דאי משירי ראשונים ח"א צירוף לרביעית דב' ידים וב' נטילות ראשונים ושניים חדא מלתא וא"כ שיעור רביעית רק בתחלתו.

ונראה דבתוס' יס ט"ס וה"ג מי רביעית נותנים לידים לאחד אבל לא כו' מוסיפין על השניים וא"מ על הראשונים דברי ר"י רמ"א מי רביעית כו' ומוסיפין על הראשונים וא"מ על השניים, וזה מיושבין יותר דברי הר"א וגם לא תקשה דר"י אדר"י דמשנתנו דדוחק לומר דביד אחת איירי וכמש"כ סק"י אלא מחוורתא להגיה, ולפ"ז יס לתמוה על הראש"ש שפי' דר"י דאמר ובלבד שישאר לאחרון רביעית לא קאי רק אלוג, דהא בתוספ' מבואר דפליג גם ארביעית.

(ח) פ"א מ"א ואין מוסיפין על הראשונים, אם נתן רביעית שלמה דא"כ שניים כמש"כ הר"ש פ"ב מ"א, יס להם דין ראשונים לענין שאין מוסיפין, ומיהו אם עדיין טלה"ט על היד, לדעת הרמב"ם הר"ש והראש"ש מוסיפין, ולדעת הראב"ד אין מוסיפין, ואף דלא קיי"ל כהראב"ד למצריך רביעית דוקא לנטילה, מ"מ אפשר לפרש דאין מוסיפים אע"ג דאיכא טלה"ט ואף בלא נתגב עדיין כלום, ובעיא דגיטין במקום דמוסיפין ומציעא לי' דמוסיפין דקאמר אף אם נתגב ואמר דאין טהורות לחלאין ומציעא לי' אי סגי בטלה"ט או דבעינן כקלה"ש או שלא יהא מנכר נגיבתו, ופר"ש דר"י דאמר ידים אין טהורות לחלאין היינו דבא לפסוק הלכה כר' יוסי דחוק מאד כיון דלא הוזכר פלוגתא בגמ', ועוד דאין דרך הגמ' להשמיט מלהביא משנתנו, ועוד דר"י לא הזכיר ראשונים בדבריו ולמה שניה מל' רבותיו ולימא הלכתא אין מוסיפין בראשונים, ולכן יס להחמיר אף בטלה"ט בראשונים וכ"כ המ"א סי' קס"ב סק"ה, אלא שהמ"א פי' דמשנתנו לכתחלה וגמ' דגיטין דיעבד, וזה דוחק דכל המשנה קתני ל' לכתחלה נוטלין לידים לאחד כו' ומעבד דיעבד, ועוד דלכתחלה מסתבר היינו שלא יפסיק אבל אם כבר נתן ולא הגיעו המים עד הפרק כבר הוא דיעבד ובתוספתא תניא בהדיא ונטל השניים ואין כדי שגיעו לפרק כו' ומש"כ המ"א שם דאין ליטול מכלי שפיו כר', עי' ט"ז סק"ה שלא כתב כן, ואולי כונת המ"א דלמא יפסיק הקילות.

(ט) ר"ש פ"א מ"א ואם משטיפה אחת הגיעו עד הפרק מנגב ידיו במפה והן טהורות, אם נטל על ידו אחת אף בנטל משירי רביעית, ומיהו כתבו תו' חולין ק"ז א' דדוקא בשטיפה מרובה כשחים וז"ע מהו מרובה כשחים דגם במעט מים אפשר שיחפשו

חזי ידו מנגב וחוזר ונוטל ראשונים, וכפר"ש פירש גם הר"מ ופסק בפ"א מה' מקואות דמוסיפין על השניים אף כשנגבה מחנית היד ואין מוסיפין על הראשונים אם אין עליה טלה"ט אבל אם יס עליה טלה"ט מוסיפין וכסוגיא דגיטין ט"ז א'.

(ז) אבל דעת הראב"ד לעולם בעינן שיבואו מים על ידיו רביעית חזי רביעית לראשונים וחזי' לשניים, והא דנוטלין רביעית לשניים היינו ראשונים לזה ולזה ואח"כ יטלו שניים, והא דנתן מלוג ולמעלה אף למאה היינו שנוטלין מעט משירי טהרה ואח"כ יוסיפו אף מכלי פחות מרביעית עד שיבואו מים על ידיהם רביעית, וכ"ז מבואר בב"י סי' ק"ס, בשם הראב"ד [ד' ולפ"ז פי' הא דנתן אין מוסיפין על הראשונים בנתן על מקאת היד, היינו אפי' איכא עדיין טלה"ט, ואפי' לא נגבו עדיין כלום, ומשום דכל שלא נתן על כל היד אין מים הקודמים מטרופין עם אלו שבאו אחריהן להשלים רביעית, אבל אם נתן רביעית שלימה על מקאת היד יכול להשלים בזמן דאיכא טלה"ט, וזהו דמציעא לן בגיטין ידים אי טהורות לחלאין בשפך רביעית על מקאת היד ונגבה וחזר ונתן ואמר ר' ינאי דאין ידים טהורות לחלאין ובתר הכי מציעא לי' בטלה"ט אבל בלא נגב עדיין כלל ודאי טהורין לחלאין ודוקא בנתן רביעית שלמה אבל אם נריך לזרף הראשונים והאחרונים לרביעית באנו למחלוקת ר"מ ור"י וקיי"ל דאין מוסיפים על הראשונים וכל שהראשונים לא היו על כל היד שוב אין מים הקודמים מטרופין לרביעית.

ונמצא לפ"ז לדינא דאם נתן מקאת רביעית ונגבו המים וחזר והוסיף עד רביעית טמאה בין שנתן מקאת הראשון על כל היד ובין שנתנו על מקאת היד, דכל שנגבו ואין בהם טלה"ט אינן מטרופין, ואם יס בראשונים טלה"ט בשעה שמוסיף אם נתן המקאת על כל היד מטרופ עם המים הבאים אחריו לרביעית, ואם נתן מקאת הראשון על מקאת היד אין מטרופ ואם נתן רביעית שלמה על מקאת היד וחזר ונטל את הגשאר ברביעית שלמה מטרופין הנטילות וידיו טהורות מסוגיא דגיטין, ובמים שניים אף אם נתן על מקאת היד מטרופ עם הראשונים ועם המים הבאים אחריה לרביעית, וזהו נתפרשו דברי הר"א בהש"ש שמתחלה השיג על הר"מ שכו' דאי איכא טלה"ט מהני בנתן על מקאת היד אף בראשונים, וכתב דז"א דמתנ' דאין מוסיפין על הראשונים היינו באיכא טלה"ט וקיי"ל כר"י דאין מטרופין לרביעית ולא מהני טלה"ט דאין כאן שיעור נטילה וסוגיא דגיטין באיכא שיעור נטילה על כל מקאת, וכתב דאפשר דפסק כר"מ דמוסיפין על הראשונים ומתנ' דאין מוסיפין ר' יוסי קתני לה והוא סיוס דברי ר' יוסי, וכסם שאין הלכה כר' יוסי בשירי טהרה ה"נ אין הלכה כמותו דאין מוסיפין על הראשונים ומיהו אין הדברים בטוחים בכונת הר"א שאין הלשון מורה על זה וגם אין הדברים מכוונים דמה ענין שירי טהרה למוסיפים, ועוד אם הלכה כר"מ דדין הוא שאין מוסיפים על שניים וז"ע וחזר והשיג אהא דכ' הר"מ דמוסיפים על שניים

אבל לא לשנים אבל בחצי לוג אף דהראשון נטל הרבה ושייר פחות מרביעית נוטלים שנים משיריו ואף שלשה אבל לא ארבעה ומלוג אם הראשון שייר פחות מרביעית נוטלים מהאי שיריים אפילו מאה וכן בחצי לוג נוטלים מרביעית ראשון אפילו מאה כיון דכל הנוטלים נוטלים מרביעית.

סם רי"א ובלבד שלא יפחות לאחרון שבה מרביעית, לית ליה שיירי טהרה וממילא אין חילוק בין חצי לוג ללוג אלא כ"ז שלפניו רביעית נוטל אפי' במשהו ואם אין לפניו רביעית אינו נוטל ממנו ומשמע אף אם נטל הראשון רק ראשונים יד אחת, אין נוטל השני אף שניים ממנו אע"ג דלהראשון שיריו כשר לשניים, וכתב הגר"א דמודה ר"י ביד אחת והכי תניא בתוספתא בר"ש פ"ב מ"ב לב' ידיו כריך שיטול מי רביעית לידו אחת אפי' נטל משיירי רביעית כשר ור"ש פירש שם דלפרושי ר"מ קאתי ולענין שא"ל שניים קאמר ותימה דהא ר"י ל"ל שירי טהרה כלל ואף לראשונים לא עלו ליה בנטל ב' ידיו משיירי טהרה, וע"כ ר"י מלתא באנפי נפשי' היא ולא קאי אר"מ ומ"מ למדנו דמודה ר"י ביד אחת ומשמע דאף אם הראשון נטל ב' ידיו נוטל השני יד אחת משיריו, וי"ע אם נוטל אחת אחת או יד אחת לבד, ובמשתנתו הביא הר"ש תוספתא דשעורא דחצי לוג ולוג השנוי במשתנתו ר"י היא וע"כ לענין יד אחת קאמר ר' יוסי, דמודה ר"י בה דסגי בשיירי רביעית.

סם בר"ש ואי הוה מפרשין כולה מתנ' בנטלין בב"א ניחא טפי, נראה דהדין אמת אף בנטלין בב"א, דכל דכשר בזא"ז כשר בב"א וכל דפסול בזא"ז אף בב"א כולן פסולין דיג לחוש כאלו כ"א נטל משיירי השניים ואף אם היינו מפרשים בב"א גם דין בזא"ז נלמד ממנו, אלא דאם נפרש בב"א נרויח דסתמה המשנה אבל בזא"ז גם בפחות מחצי לוג משכ"ל דנוטלין הרבה וכמש"כ לעיל, ויש לעי' אידן יתכן לפרש בב"א מאי האי דאמר ר"י ובלבד שלא יפחות לאחרון כו', אלמא דת"ק דאיכא אחרון איירי, ויש לעי' אי פליג ר"י בב"א, ואי מודה ר"י בב"א יס לפרש כן דברי ר"י בתוס' בהא דאמר מי רביעית נותנין לידים לאחד כו'.

בדין שיירי טהרה נראה דאם א' נטל שניים מרביעית נקרא שיירי טהרה אף ליטול ממנו ראשונים ומיהו יס לעיין בנטל ראשונים מרביעית ידיו וטהרות לפירוש ר"ש פ"ב מ"א ואח"כ נטל ידיו מרביעית אחרת לטהר המים שעל היד לר"י שם, אי מקרי שיירי טהרה ליטול מהם ראשונים ומשמע דאין חילוק בשיירי טהרה, מיהו יס לעי' בנטל שניים על מקצת יד דקיי"ל דמוסיפין על השניים אי מקרי שיירי טהרה עי"ז וכן בנתן ראשונים על מקצת היד, לדעת הפוסקים דכל זמן דאיכא טלה"ט מוסיפים אי מקרי עי"ז שיירי טהרה.

(יא) **פ"ב מ"ג** בראש או בכותל וטהרה, הר"ש פי' בנטל כל רביעית לב' ידיו או שטיפה אחת לידו וטהרה שא"ל שניים, ומיהו היה אפשר לומר בלא נטל כל רביעית וטהרה מדין ראשונים אלא וטהרה לגמרי משמע, ודעת הרמב"ם דראשונים

עד הפרק, ואפשר למים רבים שלא יתפשטו ותלוי באופן הנטילה ואם נטל על שתיהן בב"א כריך רביעית, ומבואר בתו' שם דלכריך שיטפוד רביעית מים על ידיו ולא מהני מה שנטל מרביעית, ומה שדקדק הר"ש לק' פ"ב מ"א, בהא דתנן עד שיטול מרביעית דמש"ל בפחות מרביעית באתו משיירי טהרה, לאו דוקא ה"ה מרביעית אלא שלא נטל כל הרביעית על ידיו, וכן רישא נטל לידו אחת משטיפה אחת מש"ל בנטל מרביעית אלא שלא נטל כל הרביעית, וגם ל' המשנה עד שיטול מרביעית לאו דוקא אלא שיטול רביעית, ובזה ניחא דמש"ל שניים אף לר"י דלית ליה שירי טהרה, כגון שלא נתן כל הרביעית על היד, ומיהו בלא"ה צעין לר"י שניים לטהר את המים דהא ר"י אית ליה פ"ב מ"א דנפל ככר של תרומה טמא אע"ג דידיו וטהרות, ומ"מ שניים מהני לטהר את המים אע"ג דאין שם נטילה על השניים וכמבואר בר"ש לקמן בב"א, שכ' אע"פ שידיו וטהרות כו' ולכך עבד שטיפה אחרת כו' ועוד דבידו אחת מודה ר' יוסי דמהני שירי טהרה כמש"כ הגר"א בב"ר בשם התוספ'.

סם ואם אחר שנגב נמלך כו', ז"ע מה דין נטילה יס על השניים כיון שאין כריך להם, ולכ"ד הר"ש היינו מגיהין בתו' ושפסף ונטל כו' ובלא נטל רביעית איירי, מיהו ז"ע למה נקט ושפסף, ולהמפרשים שפסף היינו שפסף ידיים זכ"ז ניחא, ומזה ראוי להמ"א סי' קס"ב סק"ח דלכריך שפסף אחר ראשונים.

סם אבל על הראשונים כו' דכיון דלא טיהרו כו' לפי טעם זה גם על השניים אין מוסיפין כשלא נטל רביעית, ואף בנטל רביעית אם לא נגב ידיו אין מוסיפין, אבל ז"א כמו שמסיק הר"ש דאף בלא נגב פליג ר' יוסי, וכ"ה בלא נטל רביעית, אלא הקילו חכמים בשניים.

סם שנים שנטלו שתי ידיהן כו' אלא פוסלין ידיהן, אפשר לפרש דר"ל דאם הן מים שניים פוסלין ידיהן ומפסידין אף את הראשונים דאין השניים מטהרין אלא מים שעל היד כדתנן פ"ב מ"ב ולא אלו שצאו מן הקיסם, וה"נ לא אלו שצאו מן החוץ ונטמאו וטמאו את הידים.

(י) **ידים פ"א מ"א** מי רביעית נותנין לידים לא' אף לשנים, ר"ל אחד נותן ד' נטילות ראשונים ושניים לכל יד, וכן יכול ליתן על ב' ידיו בב"א ראשונים ושניים וכן השני, אבל אם נוטל מים דלא אחר משיירי טהרה כריך רביעית אף אם בא ליטול ידו השני' ואף אם בא ליטול מים שניים, ואף אם המים משיירי טהרה אם כבר נטלו שנים מרביעית אין השלישי נוטל ממנו אף לשניים ואף ליד א', ואף אם ראשונים נמי לא נטלו ממנו אלא יד א' ונטילה אחת, ולא עוד אלא אם נטל אחד יד אחת והשני יד אחת אין השני חוזר ליטול ממנו ידו השני' כדתניא בתוס' בר"ש פ"ב מ"ב.

סם מחצי לוג לשלשה ולארבעה, ר"ל דבשלשה כריך חצי לוג דוקא ואם הי' פחות משהו ונטל הראשון רביעית רשאי השני ליטול ממנו אבל השלישי אינו רשאי דלא מהני שיירי טהרה אלא אחד

יוסי, ואולי יא' לפרש דר"מ סבר דלשם ראשונים לא עלו לו אצל לשם שניים עלו לו ולכך קאמר עד שיטול מרביעית ומהני נטילה זו אף לטהר המים ונפל ככר של תרומה טהור, ור"י מטמא.

ויא' לעי' לדעת הראב"ד דגם כשתנן רביעית צריך שניים כמ"כ ב"י סי' קס"ב איך יפרש משנתנו דא"א לפרש כפר"ש, וכפירוש הר"מ ג"כ א"א לפרש דלא יתכן לשון עד שיטול מרביעית דהא ס"ל דגם ראשונים ניטלין משירי טהרה כמבואר בפ"א מה' מקואות בהשגה, וי"ל דיפרש כפי' הר"מ ועד שיטול מרביעית היינו דלא עלתה לו נטילה ראשונה, וצריך שיטול מרביעית היינו שיתן מי רביעית על ידיו, שאין הראשונים מצטרפין, דהא דעת הראב"ד דבעינן רביעית דוקא אלא שהראשונים ושניים מצטרפין לרביעית, עוד יא' לפרש עד שיטול מרביעית דרביעית שתנן ממנו שטיפה אחת על ב' ידיו אינו עושה את שירי טהרה כיון שלא טיהר כלום, ואם בא לחזור וליטול אינו נוטל ממנו הנשארים מרביעית ראשונה אלא יחזור וימלא את הרביעית ויטול, עוד י"ל דר"מ ס"ל דשטיפה אחת על ב' ידיו אינו זו רחילה יפה עד שיטול מעט מעט.

יג) פ"ב מ"ב נטל את הראשונים ונמלא על ידיו קיסם כו' שאין המים האחרונים מטהרים אלא המים שע"ג היד, הר"ש פירש דמים שעל הקיסם הוי כמים חוץ לפרק מ"ג דאם חזרו מטמאין את היד וה"ע ע"כ חזרו מים מקיסם ליד, דהא אמרין בסוטה ד' ב' לצריך להגביה ידיו שלא יחזרו המים מחוץ לפרק לתוך הפרק, וה"ע דקיסם המים חוזרים מקיסם ליד ומטמאים היד דלא שייך בו הגבהת ידים להציל שלא יחזרו מימיו ליד, ואף על גב דכל המים שעל היד טמאין ואינן מטמאין היד, המים כל זמן שהן על היד לא גזרו עליהן דאם לא כן אינו טהרה לידים לעולם, אצל הפורשין מהיד וחוזרין הוי כשפסף בכותל וחזר ונגע בהן, וגם השניים לא מהנו כלום כיון שיש כאן מים טמאים שאין מתטהרין מהשניים, ונראה דאף אם נטל מרביעית הדיו כן, אע"ג דידיו טהורין מרביעית בלא שניים מ"מ כיון דהמים טמאים לר"י ואם נגבן בכותל וחזר ונגע בהן ידיו טמאות ה"ע הוי כנגב דקיסם וחזר ונגע בהן, ואף לר"מ דהמים טהורין מ"מ דין רביעית כדון ראשונים ושניים ב"א והראשונים נטמאין, אצל אינו זה מוכרח ד"ל דלר"מ אין כאן טומאה למים כלל כיון שנטל רביעית ב"א ולפ"ז לא איכפת לן דקיסם ולא איכפת לן ביצא חוץ לפרק וחזרו, וכ"פ בשו"ע סי' קס"ב ס"א וס"ט, אמנם לדעת הרמב"ם והראב"ד דגם רביעית צריך שניים לא מהני רביעית מידי, וכן לדעת הר"ש והראב"ש דהא דתנן נפל ככר של תרומה טהור ר"מ קאמר לה דין נותן להלכה כר"י דהמים טמאים אפי' רביעית, ומיהו הראב"ש פ' כ"ה נקט בפשיטות דבנטל רביעית גם המים טהורין וכ"כ הטוש"ע סי' קס"ב וב"י כ' בשם סמ"ק דבנטל רביעית א"א לדקדק בהגבהת יד משמע דס"ל להלכה כה"ק דנפל ככר ש"ת טהור ור"י ארביס פליג, ונקטינן להקל בדרכנו, והא דנמלא על

צריכים רביעית שלמה לעולם ושיבוצ כל מי הרביעית על היד, וכמ"כ בפ"ק מ"א ובה' ברכות פ"ו ה"י, ואפ"ה בעינן שניים, ומ"מ העתיק בפ"א מה' מקואות משנתנו דנגב ידיו בכותל ידיו טהורות, דס"ל דא"א שניים לטהר היד אלא לטהר המים שעל היד וכמ"כ בפ"ב מ"ב.

ר"ס פ"ב מ"ב ובשלא נטל כי אם הראשונים כו', ר"ל רביעית ידיו טהורות ובעי' נגוב משום דהמים טמאים כר' יוסי במ"א, ומסיק הר"ש דאפשר דלעולם בעי' נגוב אף אם נטל שניים דאין טהרה של כבוד בלא נגוב.

והנה מבואר מדברי הר"ש דקיי"ל כר' יוסי דאף אם נטל רביעית שלמה המים טמאין אע"ג דבמתני' תנן סתמא נפל ככר של תרומה טהור הוא סיומא אליב"ד דר"מ, וכ"ה בהדיא בל' הר"ש והראב"ש במ"א, וכ"ה בר"ש פ"ק מ"א, ולפ"ז הלכה כר' יוסי דהמים טמאין. יב) פ"א מ"א מי רביעית נותנין כו', דעת הר"מ דראשונים בעינן רביעית על ב' ידיו ושיבוצו כל מי רביעית על הידים ואין השניים משלימין, ומשנתנו בשניים, ופי' כן הא דאמרו חולין ק"ז א' שא"ה דאחו משירי טהרה היינו שאנו עסוקין בשירי טהרה דהיינו שניים אצל ראשונים בעינן שיעור שלם, ולשון דאחו אינו מיושב, וי"ל אשיעורא לא קפדינן היינו שנטלו שנים מרביעית ומסיק דז"א אלא בשניים, והא דאמר שם כלי שאין בו רביעית הוי מצי לאוקמא בראשונים אלא דשפיר מוקי לה בשניים ובתחלה.

ויא' לעי' דהא דאמרו נזיר ל"ח א' דלא חשיב מי רביעית דבפלוגתא לא קמיירי, ומאי פלוגתא איכא דהא בראשונים כו"ע מודים וגם בשניים בתחלה לכו"ע בעינן רביעית, ואולי ר"ל משום דפעמים בעינן חזי לוג ולוג ואיכא כמה שיעורים לפלגינהו ובה לא מיירי.

פ"ב מ"א נטל לידו אחת משטיפה אחת, הר"ש והראב"ש פי' שלא נטל פעמים, אצל להר"מ עיקר משנתנו דר"מ ס"ל שאין נוטלין ב' ידים כאחד ולשון שטיפה אחת בידו אחת דקתני לא נתפרש, ובר"מ פ"ו מה' ברכות כ' לצריך ליתן המים מעט מעט ואם נתן בשטיפה אחת כשר ומשמע דמפרש כן משנתנו והא דמעט מעט עדיף נראה דמעט מעט רחילתו יפה, והא דקתני בסיפא שטיפה אחת הוא רבותא דר"מ דאפי' בשטיפה אחת ואין המים מקדימים את יד אחת לחברתה כל כך אפ"ה לר"מ ידיו טמאות.

ס' ר"מ מטמא עד שיטול מרביעית, פי' הר"מ דלא עלו לו ראשונים ולפיכך צריך שיטול עכשיו מרביעית ולא משירי רביעית דהא שניים כשרין בשירי רביעית וראשונים בעי' רביעית, והא דקתני נפל ככר של תרומה טהור היינו דברי ת"ק דאמר דב' ידיו כאחת טהורים וכשנטל שניים ונפל עליהם ככר של תרומה טהור, ור' יוסי מטמא ס"ל כר"מ דראשונים לא עלו לו, והוי שניים ראשונים ולכך הככר טמא, כן מבואר בתו"ט, וכל המנהג קשה למה קתני ברישא ברמז יטול מרביעית ליתני ידיו טמאות, ונפל שם ככר הוא מיותר ולמה שנה רישא בשם ר"מ וסיפא בשם ר'

שם לקדק הב"י למה צריך להגביהם יפילם והוא תמוה כמ"כ בהגהות מהר"ח לעולם יש לחוש ד"ש מעט חוץ לפרק ונגע מקדם תוך הפרק או שנוגעין עכשיו במים שבתוך הפרק ונטמאו, והלכך צריך להזהר שלא יחזרו תוך הפרק, וצריך להגביהם מנטילה ראשונה עד שינגבם כלם.

הב"י טרח לפרש ל' תר"י ובגליון האלפס הגיהו שיגביהם כו' שאם לא יגביהם כו', אבל אכתי לא מחישב דב' זה מבוחר דהמים השניים מתטמאים והם מטמאים הדי, ואם כונתו ז"ל שיחזרו המים מחוץ לפרק תוך הפרק הלא המים עצמן יטמאו, וא"כ לטומאת המים השניים.

מס"כ הב"י בדעת הרמב"ם שאם בא לחלק הרביעית לראשונים ושניים צריך להזהר להגביה ידיו תמוה מאד לדעת הרמב"ם צריך רביעית דוקא בלא הפסק כלל ואם הפסיק רביעית אם נגבו ראשונים לא עלתה לו נטילה, ואם יש עדיין טלה"ט מאטרפין וחשיבא הכל נטילה ראשונה, וידיו טהורות אם נגבן אבל המים טמאין, ואין חיובן בין חולין לתרומה, אלא דבתרומה הוא נזהר בשניים כדי לטהר המים, אבל ידיו טהורות אף לתרומה, ולדעת הר"מ אף אם נטל רביעית בב"א המים טמאין, והלכך שפיר כתב לצריך שיגביה ידיו אף בחולין, ועי' לעיל סק"ד.

טו) יש לעי' למ"ד חולין ק"ו ב' לחולין עד הפרק ולתרומה עד הפרק וכן הוא מעיקר הדין ואמוראי בתראי החמירו וכמס"כ תו' שם, כשנטל ידיו לחולין עד הפרק אי מטמא משקה להיות תחלה, ואפשר כיון שהוא טהור לחולין א"מ משקה חולין וכמס"כ תו' חגיגה י"ח ב' בנטל לחולין ולא הוחזק לתרומה, ומיהו אפשר להבא גרע טפי שלא נטל כלל שיעור הצריך ומקרי פוסל את התרומה, ואת"ל דמטמא משקה חולין א"כ שניים טמאים מן הדין ומ"מ תיקנו ראשונים ושניים גם בחולין משום סרך תרומה, וכן יש בחולין דין נטל ידו אחת ושפשה בחצרתה, ודין נגב ידיו בכותל וחזר ונגע במים, וכן נטל ידו אחת אחת וחזר ונטל שניים בב"א, וכן נטל מקצת ידו ולא נגב והוסיף על כל היד דכל הגי פסולין הוא משום שמים טמאין חוזרין ומטמאין היד ולא שייך אלא בתרומה אבל בחולין דלאחר שניים לא נטהרו המים לא הראשונים ולא השניים ומאי אכפת לן בשאר מים טמאים מ"מ משום סרך תרומה נתנו דין נט"י לתרומה, ומ"מ לאחר ניגוב אם נגע במים טמאין א"כ נטילה עכשיו שכלנו טמאי מתים, ומיהו הטומאות המאורעות בשעת נטילה נוהגין כדין נטילת תרומה, ואם נגב ידיו ונגע במים שנגבן נמי גזרו, ומיהו מים טמאין מחמת ידיים כשרין לנטילה לדין דכל המימות טמאין וכמס"כ התה"ד סי' רנ"ט, ונראה דה"ה נמצא על ידיו קיסם או ילאו המים חוץ לפרק וחזרו נוהג האידנא וכמבואר בשו"ע וכלהו משום סרך תרומה, ואם כשטיהר ידיו לחולין אינו מטמא משקה חולין ניחא טפי.

והב"י כ' בשם הרשב"א ובשם האגור בשם הר"א דאין דין ילאו הראשונים חוץ לפרק אלא לחולין בנטל אצבעותיו לבד וכשיצאין

היד קיסם היינו אפי' אם הסיר הקיסם קדם השניים ונטל השניים אין צידו אף נטילה אחת דטיפת מים טמאים שחזרה מהקיסם על היד מטמאה את היד ואת המים בכל שעה עד שינגב ויחזור ויטול. (יד) והרמב"ם ז"ל פי' משנתנו בנמצא על ידיו קיסם החוצץ והסירו ונטל השניים ידיו טמאות ואפי' נטל רביעית ולא אמרינן דסלקו ל' שניים במקום ראשונים ותהיינה ידיו טהורות [דלדעת הר"מ דשניים הם רק לטהר המים וכמס"כ לעיל] ויכול לנגבן והן טהורות או ליטול שניים ויטהרו גם המים והטעם משום דלא נתכוין בשניים אלא לטהר המים ולא לטהר היד משום שסבר שכבר נטהרו ידיו ותרומה בעי כונה לטהר כדאמר חולין ל"א א', ומיהו הכא אין כאן היסח הדעת משמירתן לתרומה אלא דסבר שכבר נטהרו וזה לא מצינו בהדיא דפסול לתרומה.

והנה משנתנו בין כשנגב את הידים ואח"כ נטל השניים ובין כשלא נגב, וכ"ת בשלא נגב למה לי טעם שאין המים אחרונים מטהרים אלא המים תיפוק ל' דמים הראשונים הוי על חצי ידו ונקטינן לצריך ניגוב דהמים הטמאים מטמאין את המים הבאים, י"ל באיכא טלה"ט עדיין והיה ראוי שתושלם נטילה ראשונה בצירוף ב' הנטילות, ומפני חסרון הכונה בשניים לא עלתה צידו אף נטילה ראשונה.

ויש לעי' מאי איריא משום חליצה תיפוק ל' דמים הגוטפים מהקיסם מטמאין את הידים וכמו שפר"ש דהא ע"כ מודה בזה הר"מ דהוא מבוחר במ"ג בחזרו מחוץ לפרק ומ"ל חזרו מחוץ לפרק ומ"ל חזרו מקיסם, ואפשר דאיידי במקום דליכא חשק חזרה כגון שהחליצה בראש הפרק והגביה ידו וכו'.

טו) ב"י סי' קס"ב ד"ה ומ"ס, כ' דחזן לפרק היינו שהיו תוך הפרק ויאלו, ואם באו מתחלה חוץ לפרק נמי אפשר דמיטמאין בנגיעתן במים שבתוך הפרק, ומ"מ אין המים שחוץ לפרק מטמאין המים שבתוך הפרק דבלא"ה המים שבתוך הפרק טמאים ומ"מ אין מטמאין היד, והלכך לא גזרו משום נגיעת המים שחוץ לפרק וכן בנותן מים שניים השניים טהורים אע"ג דנגעי במים שחוץ לפרק כיון דבלא"ה נוגעים בראשונים ולא גזרו רק בשחזרו על הידים כדתנן פ"ב מ"ג וחזרו ליד, ומיהו דוקא במים שנטמאו מיד זו אמרינן דאין מטמאין את המים שעל היד, כמו הכא בנטל ויאלו המים חוץ לפרק אבל אם נפלו מים טמאין חוץ לפרק כיון שהגיעו למים שעל היד טמאום וצריך לנגבם ולחזור וליטול, וכן אם נגב מעט מים על הכותל וחזר ונגע בהן חוץ לפרק והגיעו במים שבתוך הפרק טמאו את המים ואת היד אלא כל זמן שלא פירשו אין מטמאין את המים שעל היד בנגיעה.

שם והערוך כתב כו', הב"י פי' דהערוך סבר דהמים מיטמאין מן הזרוע והוא תמוה ודברי הערוך מתפרשין כדעת כל הראשונים ומס"כ שלא אותו כו' ר"ל שהמים ילאו חוץ לגבול הנטילה והיו מים אלו כפירשו לכותל וכשחוזרין על היד מטמאין.

והלכך אע"ג דהכף הוא בכלל תוך הפרק לתרומה ואילו נטלו כלו היה מיטמא אע"ג דהוא נטל לחולין, השתא מיהא דנטל פלגא דכף מיטמא מטמא את המים וטהרה לית להו, ומש"כ המ"א דאם השניים יוצאין חוץ לפרק נמי מיטמאין לדעת הרשב"א ג"כ תמוה דהא תנן בהדיא נטל את הראשונים עד הפרק והשניים חוץ לפרק וחזרו ליד טהרה ולדעת רשב"א היינו חזרו מכף לאצבעות, וע"כ כיון שכבר נטהרו ידיו לחולין אין המים הבאין לכף מקבלות טומאה לענין לטמא ידים לאכילת חולין תדע דאל"כ יהא צריך להזהר בשעת סעודה שלא יעברו משקין על הכף ויגע בהן ויטמא ליטול ידיו וזבחת כ"כ הרא"ה בזה"ב אצל הרשב"א בזה"ב חולק בזה! אלא ודאי דלענין אכילת חולין חשיבא הכף כטהרה, ומה"ט יש לתמוה על מש"כ המ"א דלדעת רשב"א לא מהני טבילה לידים או נתינת רביעית ולמש"כ ז"א דכיון דהמים באין לכף בשעה שידיו טהורות גם הכף טהור, וכן בנטל רביעית שצאה הטהרה בזה"ב אפשר דלא גזרו במים שעל הכף, וכדנתיא בתוס' דר"ס פ"ב מ"ד דהמטביל א"ל להגביה, ואח"כ ראייתו כן דברי מרן המ"א בדעת רשב"א מכוונים, עי' לק' ס"ק כ"א.

(יח) ולענין הלכה קשה להקל כדעת רשב"א שאין כן דעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ופ"פ ואין שיטת הרשב"א מבוארת ולכאורה הוא נגד משנה שלמה פ"ב מ"ג הידים מטמאות ומיטהרות עד הפרק והיינו ע"כ פרק הכף והזרוע, וקתני סיפא כיצד כו' וכמש"כ לעיל ועוד מ"ס חוץ לפרק על הזרוע מעל הקיסם וכמש"כ לעיל, והלכך אף אם נטל עד הזרוע צריך שיגביה ידיו.

ומש"כ הרמ"א עפ"י דברי הבי"י דיספיל ג"כ תמוה דע"כ א"א לצמצם ויאלו מעט חוץ לפרק ומה שאמרו בגמ' סוטה ד' ב' שמא יאלו המים חוץ לפרק היינו נמי בשעת נטילה יעברו המים דא"א לצמצם והלכך צריך להגביה דוקא.

ואם נטל ג"פ אם נימא דכבר כלו הראשונים י"ל דמצי להשפיל ואע"ג דחוזרין השניים והשלישים שנטמאו מהראשונים מ"מ כיון דאם לא חזרו ליד הידים טהורות ואע"ג דלעולם נוגעין המים שחוץ לפרק למים שבתוך הפרק מ"מ לא חיישינן כיון דבלא"ה המים שבתוך הפרק טמאים ומ"מ השניים לא נטמאו, גם נגיעת השניים בחוץ לפרק אינו מפסיד והידיים מיטהרין כיון דמים שחוץ לפרק נמי קבלו טומאתן מחמת אותה היד, ולא גזרו במים חוזרין ליד ומטמאין היד, ולפ"ז י"ל דשניים החוזרין לא אכפת לן כיון שאין טומאתן אלא מחמת נגיעה במים חוץ לפרק וכבר הוכרחנו לטהר נגיעתן קדם שחזרו, וזה נראה כונת המ"א סק"ב שכ' דהמים עצמן אין מטמאין זא"ז, ולדידן דכל המימות טמאין, ומ"מ אם נוגע במים אחר שניים אין מפסיד נטילתו אף קדם הניגוב, אמנם אם נגע במים שנגב מראשונים קדם שנגב ידיו טמאים, ולפ"ז י"ל אם נגעו מים אחרים במי הנגיבה ונגע בהן אחרי שנטלן שניים י"ל דהוי כנגע בשאר מים טמאים, ולפ"ז י"ל דחוץ לפרק הוי ג"כ כשאר מים טמאים.

חוץ לפרק מיטמאין אצל לא בנטל כל היד, הנה ס"ל דנטל ידיו לחולין מטמא משקה חולין, ותימא דלדרכה א"כ מאי אכפת לן ביאלו חוץ לפרק הלא גם תוך הפרק מיטמאין מים ידיים אין טהורות לחלאין, וע"כ דנתנו בנט"י לחולין דין נט"י לתרומה ואי בתרומה לא אכפת לן ביאלו חוץ לפרק א"כ גם בחולין לא אכפת לן, ועוד דהא תנן פ"ב מ"ב בנמצא על היד קיסם ידיו טמאות משום דחוזרין המים מן הקיסם על היד, והדין נותן דהוא הדין מחוץ לפרק תוך הפרק, ועוד איך יתכן דמשנתנו ביאלו ראשונים חוץ לפרק בחולין דוקא ולא בתרומה, הלא תנן מטמאות ומטהרות עד הפרק והיינו לתרומה דלחולין מטמאות ומטהרות אינן בפרק אחר.

ואפשר דדעתם ז"ל כיון דמעיקר תקנת חכמים לחולין עד כף היד ואמוראי בתראי החמירו כל היד, אם באו המים מכף היד לאצבעות לא אכפת לן דהא כף היד ג"כ בכלל נטילה שהרי מטהר בזה לתרומה ומטהר שלא תהיינה ידיו מטמאות משקה והלכך גם המים שעל הכף באין לטהר ואין בכחן לטמא היד וכשצאין מכף לאצבעות הוי כמאצבע לאצבע, וכן המים שצאין מזרוע לכף היד אין מיטמאין היד דלחולין אין כף היד מעיקר הנטילה ולא גזרו על זה, אצל בתרומה אם באו המים מזרוע לכף טמאות ומשנתנו בין לחולין בין לתרומה, והא ליכא למיחוש שיבואו המים מזרוע לאצבעות דודאי אין בטלה"ט כח לעבור כל כך, אצל ל' הרשב"א ל"מ כן, ועוד לפ"ז נמצא קיסם על כף היד בחולין לא אכפת לן וכו'.

(יז) ונראה לדעת רשב"א אין נפקותא בין באו המים מן הכלי חוץ לפרק בין עברו דרך כף היד חוץ לפרק ואע"ג דכבר נטמאו המים בעצמם דרך היד מ"מ לא גזרו עליהן לכשיחזרו והשניים מטהרין אותן, דהא אף אם לא עברו דרך היד דדין הוא שנטמאין במקומן בנגיעתן למים שבתוך הפרק וכש"כ כשהן חוזרין תוך הפרק שהן מיטמאין, ואפ"ה לא חש להו הרשב"א.

ובמ"א בפתיחתו לסי' קס"ב, כתב עפ"י דברי ב"י דלדעת הר"ס ופ"פ החשך דוקא שמא באו מתוך הפרק חוץ לפרק ולדעת הרשב"א החשך בצאין מן הכלי חוץ לפרק ולמש"כ לעיל לדעת פ"פ אף אם באו מן הכלי חוץ לפרק הן מיטמאין בנגיעתן במים שבתוך הפרק או בצואן תוך הפרק, ולדעת הרשב"א אף אם באו מתוך הפרק על הזרוע אין חוששין להן.

כתב עול המ"א שם דהא דאין השניים מטהרין את הראשונים לדעת הרשב"א הוא משום שמא לא הגיעו השניים עד סוף הראשונים או שמא עברו השניים יותר מן הראשונים, וכל הדברים תמוהים מאד דהא תנן נטל את הראשונים והשניים חוץ לפרק וחזרו ליד טמא ותנא רישא הטעם שאין מיטהרות אלא עד הפרק, ולדעת רשב"א היינו פרק של קשרי אצבעות אלמא דאין השניים מטהרין הראשונים אף אם השניים בצמאם עם הראשונים והטעם דלא נטל כל כף היד אלא מקצת הכף ואין ידיים מיטהרין לחלאין,

ידים צב"א אצל כשאנו נוטלין ידים אחת אחת, הלך סגי בשטיפה אחת מרובה כשתים כמש"כ תו' חולין ק"ז א', והא דתנן פ"ב מ"א נפל ככר של תרומה טהור קאי בין בנטל ב' ידיו מרביעית ובין בנטל ידו אחת בשטיפה מרובה וכן מבואר בר"ש ור"א שם שפי' טעמא דר"מ דכיון ידיים טהורות וא"ל שניים ה"ה המים טהורים וא"כ בנותן רביעית על כל יד ודאי סגי, ויש לתמוה על הב"י ש' בשם סמ"ק דאם נותן רביעית על כל יד א"ל להגביה ידיו וכו' צ"י ע"ז לכל ששפך פחות מרביעית אף אם שפך על כל יד ויד נטמאו המים וכששפך רביעית צב"א אף אם נותן על ב' ידיו צב"א לא נטמאו המים, והלא בהדיא שנינו דביד אחת סגי בשטיפה מרובה ואפי' בפחות מרביעית, וכן הרא"ש והטו"ש סתמו דרביעית על כל יד בעינן לטהר המים, ואפשר דאין לנו בקיאות בשיעור שטיפה אחת כשתים ולכך סתמו רביעית על כל יד, ובמ"א סי' קס"ב סק"ג הביא ד"ז דביד אחת סגי בשטיפה מרובה שלא להאריך שניים בשם ת"ה וס"פ, וכן הביאם צ"י סי' ק"ס ותמה למה השמיטם הרא"ש והטור [אלא של' הב"י משמע דבשטיפה אחת צריך רביעית דוקא ולא סגי בשיירי טהרה וז"ל דודאי כשר משיירי טהרה אלא ללא עלו לשם שניים וא"ל הטור להביאם בסי' ק"ס ובסי' קס"ב הביאו ולא השמיט הטור רק דין ידו אחת בשטיפה אחת, ואלדבריה כתב בסי' קס"ב שיתן רביעית על כל אחת].

(כ) שו"ע סי' קס"ב ס"ב כתב לזריך ליתן ג"פ אחת להעביר לכלוך וכל דבר החוצץ, ונראה דהמים צעמון מעבירין את הכללוד בלא שפשוף וכל כה"ג לא מקרי חציצה שהרי כיון שהמים העבירים ובאים על עצם היד הוי נטילה מעליהם ומ"מ משמע להו להראשונים ז"ל דשטיפה לטהרת הידים בעינן על יד נקי' וא"כ הדיו נותן שיוסיף עוד מים שיעברו על יד נקי', ונראה דגם תחלת הנטילה הוא בכלל נטילה והלכך כתב בשו"ע דיתן מקצת הרביעית ולא אמרינן דחסר ל' רביעית, ומיהו הדיו נותן ללא יפסיק, דכיון דהפסיק הו"ל כמוסיף על הראשונים ותנן אין מוסיפין על הראשונים, ומיהו מצינו לדעת הראב"ד דמאריך רביעית דוקא ומ"מ מוסיפין והא דאין מוסיפין היינו בנטל מקצת היד דוקא וכמש"כ לעיל ס"ק ז', ומ"מ לא מצינו להקל בזה, ואם נתן פעם אחת והפסיק הדיו נותן לזריך ניגוב, ואז אין נטילה ראשונה מכלל נטילה וצריך רביעית שלמה לנטילתו אח"כ, אף שלשון הטו"ש ע"ל"מ כן מ"מ קשה להקל בזה, ובמ"ב כ' ללא מצינו בראשונים דנטילה להעביר חציצה תהי' בכלל נטילה ולכן כתב דראוי להחמיר שישתייר רביעית, אצל ניגוב כתב דא"ל דהוי כנגע במים ללא נפסלו לנטילה, ולא נראה כן אלא האז דומה לנטל מקצת יד דקיי"ל דאין מוסיפין על הראשונים וצריך ניגוב ואף שהר"ש נסתפק אי צריך ניגוב הוא משום דבאו דרך נטילה אצל אם באו שלא בדרך נטילה לעולם צריך ניגוב דכל המים שצאו על היד שלא בדרך נטילה אין מים שניים מטהרין אותן כמו שצאו מחוץ לפרק ומקיסם ומ"ל באו אחר נטילה ומ"ל באו קדם נטילה, הלך אין

ומש"כ המ"א שם ע"פ דעת הרשב"א אין לו מקום למש"כ לעיל שאין כונת הרשב"א משום שנותן השניים רק עד הפיטול אלא ללא שייך שניים רק עד הפיטול ולמעלה מהן לא נתן רק מקצת הכף ואין טהרה במקצת, ועי' ס"ק כ"א].

כ' המ"ב סק"ג דהגבחה הוא אחר נתינת מים שניים, ותמוה מאד דאם יחזרו מים ראשונים מחוץ לפרק לתוך הפרק כבר טמאו את היד ובטלה נטילה ראשונה דדוקא מים שצאו על היד מדין נטילה אין מטמאין את היד אצל מים שצאו שלא מדרכ נטילה אפי' מים טהורין שנטפו על היד מיטמאין ומטמאין את היד וצריך ניגוב ונטילת ראשונים מחדש וכן הוא בנטל שניים על מקצת היד למ"ד אין מוסיפין על השניים, וכמש"כ לעיל סק"ו, והיינו משנתנו דנמלא קיסם פ"ב מ"ב דתנן נטל הראשונים ונמלא על ידו קיסם כו' ידיו טמאות שאין המים האחרונים מטהרין אלא מים שע"ג היד, ואם איתא דאם הסיר הקיסם ונטל ידיו טהורות הו"ל למתני נטל ראשונים ושניים ונמלא על ידיו קיסם אלא ע"כ ה"ק כיון שנמלא קיסם אחר הראשונים ידיו טמאות שאין כאן גם נטילה ראשונה מפני שאי אפשר לטוול שניים שאין השניים מטהרים אלא מים שעל היד ר"ל שצאו על היד בדין נטילה ולא מים שצאו מהקיסם על היד והוא מסתבר ללא שייך טהרת שניים במים טמאים שנפלו על היד, וכדתיניא בתוס' בר"ש פ"ב מ"ד ואם עשה כן צריך לנגב, ובמ"ב ס"ק ס"ב כתב דאחרונים ז"ל נסתפקו בזה, ול"ע ספיקם, ובמ"ב שם כתב דאם נמלא אחר שניים לא מהני הסרת הקיסם וליתן שלישיים אלא צריך ניגוב, ולכאורה הדברים סותרים זא"ז, ואחרי שהמ"ב לא הקיל בנמלא קיסם כמו כן לא מצינו להקל בהשפיל ידיו אחר מים ראשונים, ודין הגבחה הוא מתחלת נטילת ראשונים עד אחר ניגוב, ואם השפיל נראה דידיו טמאות דסתמא ירדו המים וכמו בנמלא קיסם דאמרינן מסתמא ירדו מים מעל הקיסם ובמ"ב כ' דאם השפיל הו"ל ספיקא וטהור וז"ע, ועי' ס"ק כ"א דלגרש"י דברי המ"ב מכוונין דא"ל להגביה רק בשניים וזו דעת ראב"ד שבהיכל הכלבו אצל אין זה דעת ש"פ].

יט' ואין לנו להקל בדין הגבחה היד רק משום שאנו נוטלין רביעית על כל יד, ואף לדעת הרמב"ם והראב"ד והר"ש רק היד טהורה אצל המים טמאין וצריך להגביה מ"מ יש לסמוך אסמ"ק והרא"ש והטור להקל, ומיהו יש מקום להחמיר ללא סגי ברביעית לדעת רש"י ותו' חולין ק"ו דגם לתרומה סגי עד קשרי אצבעות א"כ נאמר שיעור רביעית על ניטלין עד קשרי אצבעות, אצל אם נוטל עד פרק היד והזרוע הוא מוסיף חנם, וא"כ לא שפך כל הרביעית על ידיו, ולא הועיל כלום בדין טהרת המים, וגם לא טיהר כלל ידיו בלי שניים, אם לא שנסמוך ע"ד ש"פ דלתרומה עד פרק היד והזרוע, ואם באנו ללאת דעת רש"י ותו' והרא"ש והובא בשו"ע ס"ס קס"א, צריך לשפוך ב' רביעיות על כל יד ואפשר דמעט יותר דלולי כף היד גדולה מכל האצבעות, באופן שיטול רביעית על האצבעות אמנם כ"ז אם היינו נוטלין רביעית על ב'

טהורות אף בלא שניים כדתנן פ"ב מ"ג בראשון או בכותל טהורה וקתני בתו' אם חזר ונגע במים שבכותל ידיו טמאות, אלמא ידידיו טהורות והמים טמאים וע"כ בלא נטל שניים איירי וכן הוא בלשון הר"מ בהלכות מקואות, וכן הוא בלשון הראב"ד שהביא הכלבו, ואם כן אין נפקותא לדידן לדינא ללכולי עלמא נטל רביעית ומנגב ידיו והן טהורין, אלא לנפקותא לדעת הראב"ד לריד הגבחה ידיים והירות מקיסם אף בנטל רביעית ב"א, וכן בנטל כל יד בפ"ע אסור לשפסף זו בזו לדעת הראב"ד אף בנטל רביעית, ואם נטל כל אחת בפ"ע לריד לעולם שניים לדעת הרמב"ם והראב"ד משום מלוא שפשוף, דהיינו מלוא לשפסף זו בזו.

ש"ע שם ס"ג נטל מקאת ידו וחזר והוסיף כו', כ' הר"ש פ"א מ"א דהא דאמרו בירו' לריד להפסיק היינו לריד לנגב אם נטל מקאת ידו, וז"ע היכי נרמז זה בירו' והלא בירו' משמע ללעולם לריד להפסיק והיינו דבעינן ראשונים ושניים, ובת"ה כ' דנטל ומפסיק היינו אם נטל מקאת יד לריד לנגב ולטוול אח"כ על מקאת שלא נטל, דאי לא ינגב יטמאו מים הבאים את מים הראשונים ואינו מובן לדבריהם אם מאטרפין א"ל ניגוב כדאמר בגיטין בדאיכא משקה טופח עדיף, והרשב"א עצמו סיים דהוא ללא כהלכתא דקיי"ל ידיים אין טהורות לחאלין, וז"ע דהא במתנ' תנן אין מוסיפין על הראשונים, ואולי כונת רשב"א דירו' כר"מ דברייתא אצל בר"ש מבואר דמנגב ונטל כלה.

ולדינא נראה לריד ניגוב ולטוול אח"כ כל היד וכמס"כ לעיל סק"ד ומס"כ בש"ע דאם עדיין טלה"ט יכול להוסיף נראה דדוקא בלא נגבה כלום אצל אם נגבה מקאת אינו יכול להוסיף לאשתכח דהמים שבמקום שנתנגב לא טיהרו כלום, ומים שאינם מטהרין מטמאין היד והמים ולריד ניגוב ונטילת כל היד, ובזה ניחא דהגריכו הר"ש והראב"ש ניגוב ולכאורה קשה ממ"נ אי איכא טלה"ט נקטינן לקולא דמוסיפין ואי ליכא טלה"ט הלכא אין המים מטמאין כמס"כ ר"ש רפ"ג לטהרות וומיהו בפ"ק מ"ט שם נסתפק בזה אלא בנגבו מעט לריד לנגב הכל, ומיהו אפשר דבמוסיף מים מתכנסין מים הראשונים ואפשר דיש בהן טיפה שמגעת לטלה"ט, וכמו במים בלועין בחרסין דבמקפיד עליהן מטמאין אף שאין טופחין וכדאמר נדה ס"ב ב' וזה יש להסתפק לדינא לדעת ר"ש דמאריך ניגוב אי סגי באין בהן טלה"ט או ללא יהי' בהן טופח כלל, ובעיקר דין טלה"ט יש חולקין ללא מהני וכמס"כ לעיל ס"ק ז'.

כג) ש"ע שם ס"ד לריד שיספוף לו אחר, כ' המ"א בשם רש"ל משום שיוכרח להספיל ידיו, ועוד כשיטול הכלי לשניים יהי' האוזן טופח מהמים הראשונים והוי כנגב בכותל וחזר ונגע במים, כן נראה לפרש, ובמ"א כתב דהאוזן יטמא ויחזור ויטמא את המים שבידו וזה תימא דאין אנו נזהרין מטומאת הכלים דבלא"ה כל הכלים טמאים ודוקא טומאת מי ידיים פוסלין דזה בכלל דיני נטילה אצל מי נטילה שנגעו בכלי ונגע בידיו בכלי שלא במקום

ביאתן פוסלת אלא מציאותן וכל שנמצאין מים שלא בדרך נטילה בשעה שבאים מי הנטילה נטמאת היד מהמים הטמאין שלא באו דרך נטילה ואין השניים מועילין לזה כלום, והלא הגריכו חכמים שניים לטהר ראשונים, ובדין הוא שהראשונים יטמאו השניים אלא כיון שבאו לטהר הם נלחמים עם הטומאה ואתערב בהו טהרה וכמס"כ לעיל סק"ה משא"כ במים הבאים שלא בדרך נטילה, והא דנגע במים טמאים כשרים לנטילה הוא משום דלדידן כל המימות טמאות ואפ"ה אנו כריכים נט"י לחולין ולפיכך לא שייך למפסל משום טומאה אלא בשעת נטילה ובמעשה הנטילה וכדין סרד חרומה אצל לא בטומאה קדומה, ולפיכך נגע במים כשרים לנטילה, אצל נגע במי נטילה אחר נטילה לריד ניגוב ונטילה ולפיכך גם דברי המ"א סי' קס"ב סק"י ז"ע דהא דכתב דאם נגע בזה שנטל שניים א"ל לנגב רק נטל שניים וכן מס"כ דאם הברזא לחה לא אכפת לן, גם דברי הב"י שם דהר"מ לא מאריך ניגוב בנטל מקאת יד ז"ע דאין כל הכרח בדעת הר"מ דהר"מ עיקר דינא קתני ללא מהני נטילה למקאת הנשאר וכיון לריד נטילה מחדש נמצאת דהראשונים לא באו לטהר כלום ושפיר י"ל דמטמאין את היד ואת המים הבאים ולא יועיל נטילה עד שיעגבם, וכן נראה עיקר לדינא ללעולם לריד ניגוב, ולכן בנטל להסיר לכלוך אם הפסיק לריד ניגוב ואם לא הפסיק נראה דיש להקל בדעת השו"ע דעולין בשיעור רביעית ומ"מ לכתחלה ראוי להחמיר להפסיק ולנגב ואז ודאי לריד רביעית בתחלה.

כח) כל מס"כ ס"ק י"ח הוא ע"פ גי' הר"ש ופ"פ במשנה פ"ב מ"ג, אצל לגרש"י סוטה ד' ב' אין חוששין למים שחוץ לפרק ולא החמירו בהן יותר מתוך הפרק בין שבאו מתוך הפרק חוץ לפרק ובין שבאו מכלי חוץ לפרק ומה שהן מיטמאות מהיד או ממים שעל היד אין בכחן לחזור ולטמא היד או המים שעל היד, והלכך אם נטל שניים עד מקום שנטל ראשונים לא אכפת לן כלל במה שיחזרו המים שכלן נטהרות, אלא הא לריד להגביה דחיישינן שמא לא הגיעו השניים לסוף ראשונים, ומדברי הראב"ד דכל זו שהביא ב"י מבואר דה"ה אם השניים יעברו יותר מהראשונים הם מתלכלכין שם ואם יחזרו יטמאו, ולפ"ז א"ל הגבחה רק אחר שניים וכמו שפי' המ"ב ואפשר שזו גי' הרשב"א ג"כ והוסיף ללא שייך לכלוך אלא בכף היד ולא בזרוע, וז"ל דהרשב"א אינו חושש שיעברו מתוך הפרק חוץ לפרק דיכול להספיל בראשונים, ועפ"ז מבוארין דברי המ"א בדעת רשב"א, וב"י כתב דגם בסה"ת גורם כגריש"י.

כז) מ"א סי' קס"ב סק"ג הביא דעת הראב"ד דגם בנטל רביעית לריד שניים, וד"ז מוכרח בירו' לדעת הראב"ד ללעולם לריד רביעית ולא מהני שירי טהרה ואפ"ה קאמר בירו' בראשונים נטל ומפסיק ומבואר דחובה להפסיק, ודעת הרמב"ם ותר"י ג"כ ללעולם בעינן רביעית וממילא לריד שניים אף בנטל רביעית, ומיהו לדעתם אין השניים רק לטהר המים אצל אם נגב ידיו הן

כד) שו"ע ס"ז שלא יגע בשעת שפשוף חוץ למקום שהגיעו המים, ד"ז כ' הכלכו בשם הראב"ד, והראב"ד לשיטתו דס"ל לילאו השניים חוץ לפרק וחזרו ליד טמאה, אבל לא מלינו ל' חזר בכל הפוסקים ובג' במשנה פ"ב מ"ג איתא בהדיא לילאו שניים חוץ לפרק וחזרו ליד ידו טהורה, וגם לגרש"י ליתא דין ילאו שניים חוץ לראשונים ודעת הראב"ד מזוהר בכלכו שהביא ב"י לחינו משום לתא דטומאה אלא משום לתא דלכלוך ואף בנטול כל הכף, ודעת רשב"א דפי' חוץ לפרק היינו על הכף היינו דוקא ביאלו ראשונים אבל ילאו שניים כיון שכבר נטהרה היד לא שמענו, ומה שהכף טמאה לתרומה לית לן זה לחולין מיהא טהורה לכן לית לן שום מקור לאסור נגיעה בכף לדעת הפוסקים דכג' לחולין עד קשרי אלבעות, ועוד דלעת הפוסקים דנט"י עד קשרי אלבעות ס"ל דגם לתרומה כן, והרשב"א לא פירש רק אליבא דרב דמקיל בחולין אבל אנו מחמירין בחולין כתרומה כדאמר חולין ק"ו ב' אלא דלפרש"י שם גם בתרומה עד קשרי אלבעות, וא"כ לא שייך להחמיר כלל, כיון דמקילין בלא נגע יא להקל גם בנגע. ודברי השו"ע צ"ע.

שו"ע ס"ו בהגה' כ' לחין ליגע ביד שנטול עליה שניים ליד שנטול עליה ראשונים בלבד, וכתבו אחרונים דאם נגע כריך ניגוב, ונראה דאף אם נטל ב' ידיו בב"א דרשאי לשפסף אם אח"כ נטל שניים על אחת מהן ושפספה בחברתה שתיהן טמאות וכריך ניגוב דלענין יד שנטולה רק ראשונים אין השניים כלום ומיטמאות בנגיעתן לראשונים וחוזרין ומטמאין את השני, ואת הראשונה.

שם ס"ח העתיק המחבר דין התוס' דאם נגב בראשונים ידיו טהורות ואם נגע במי הנגיבה ידיו טמאות, ואם יא במי הנטילה רביעית אף אם נגע במי הנגיבה ידיו טהורות, ודברים אלו תמוהים מאד, לכיון דסבב דברביעית א"ל שניים והמים טהורים ע"כ לפרש מתח' פ"ב מ"א כפר"ש והרא"ש ותו' חולין ק"ז א' גיטין ט"ז ב' בשם ר"ת דעד שיטול מרביעית דאמר ר"מ היינו לטהר הידים אבל לטהר המים נחלקו אח"כ בסיפא בנפל ככר ש"ת, ומבואר מזה דפחות מרביעית אף הידים טמאות ולא מהני להו ניגוב, וכ"ה בהדיא בר"ש [פ"א מ"א] בנ"א, וכ"ה בר"ש ורא"ש בפ"ב מ"א, ולפי' זה יכול ליתן שניים אף אחר ניגוב, וברייתא דקתני דשפספה בראש או בכותל טהורה חזר ונגע בהן טמאה בנטל רביעית איירי וכר"י דאמר נפל ככר של תרומה טמא דהיד טהורה והמים טמאין ולא קיי"ל כן אלא כת"ק דגם המים טהורין, ויש כאן שיטת הרמב"ם והראב"ד ותרי' דלעולם כריך רביעית ומ"מ כריך שניים ולדעתם מהני ניגוב בראשונים לטהר הידים, אבל דוקא בנטל רביעית, ולפ"ז ליכא למ"ד דפחות מרביעית מהני בניגוב אחר ראשונים, ולא היה ל' להמחזר להעתיק כלל דין חזר ונגע ללא נאמר אלא ברביעית לר"י ולא קיי"ל כן, ואפשר דמפרשין התוס' בראש או בכותל טהורה לא טהרה גמורה אלא טהרת ראשונים ויכול ליתן עליהן שניים, אבל אם חזר ונגע במי הנגיבה ידיו טמאות ולא מהני להו תו שניים עד שינגב ואפשר

המים לא שמענו שפוסל בנט"י, וסיים המ"א ומ"מ אפשר לשפוף על כל יד בפ"ע ראשונים ושניים כו' צ"ע דאכתי אי אפשר להשפיל אחר שניים עד אחר ניגוב, ואין קו' המ"א רק על טעם השני.

מ"א סק"ט כתב דאם נטל ידו אחת ברביעית ואחת בפחות מרביעית ושפספן טימאן, והקשה למה נטמאת היד שנטל עליה רביעית הלא אמרינן לחין כריך הגבהת ידיים בנטל רביעית אף אם לא נטל רק עד קשרי אלבעותיו אע"ג דהמים נוטפין מכף ידו לאלבעותיו, וי"ל דקדם שטיהר ידיו אף כף היד בכלל ענין הנטילה ואם מים טמאים חוזרין מכף היד לאלבעותיו מפסידין הנטילה, אבל לאחר שטיהר כבר ידיו כבר נגמרה הנטילה, ולא חשבינן תו המים שבכף היד לטמאין לענין נטילת חולין, וכן נגע בכף היד במים שבידו של חברו אחר נטילה שניה אינו מטמא שהכף טהור לחולין לענין דין נטילת ידיים, ומיהו בזה החמיר בשו"ע סעיף ז', אבל מים שבא מהכף אינן בכלל נטילה, אבל נטל ידיו ונגע באלבעותיו של חברו קדם שנגבו אף אם נטל שניים או נטל רביעית הפסיד נטילתו שהרי האלבעות טמאות אף לחולין, לטמא משקה חולין ולאסור אכילת חולין, ועי' לעיל ס"ק י"ז.

שם סק"י כ' בשם יס"ט דאם נטל שניים ונגע בחברתה לא הפסיד ראשונים, וביס"ט שם כ' הטעם דהא גם הראשונים טמאים ואפ"ה שניים מטהרים אותם ה"נ יטהרו שניים את הטמאים והדברים תמוהים מאד, להדבר פשוט שאם נטל ראשונים ושניים ונגב והרי ידיו טהורות, אם חזר ונגע במים ראשונים של חברו נטמאו ידיו וכריך ראשונים ושניים וה"נ בנגע בחברתה אחר שנטל שניים הרי המים נעשו ראשונים ומטמאים ידיו עכשיו ונטילתו ראשונה ושני' קדם הטומאה בטלות ועכשיו על ידיו מים טמאים שלא באו דרך נטילה ואם שופך שלישים עליהם הרי הוא כטובל ושרץ בידו שהמים הטמאים מטמאים גם המים הבאים, אלא ודאי דכריך ניגוב וכבר פירשו כן אחרונים ז"ל דברי הרמ"א בס"ו.

וביס"ט שם כתב דאם נטל כל אחת בפ"ע ושפספן ידיו טהורות וזה נגד משנה שלמה פ"ב מ"ג נטל את הראשונים לידו אחת כו' והיינו אחת אחת כדנתיא בתוס' כמש"כ הר"ש.

כ' הגמ"א שם אם דוחק הברזא הלחה בידיו כדי ליטול ידיו לית לן זה דהוי כמים שנגע בהן ידיים מסואכות דכשרים לדין לנט"י, ואם נטל ראשונים ושניים ליד אחת לא יטול יד שני' מפני שגשאו מים טמאים על הברזא, ונראה דאם הברזא לחה בתחלה כיון שנגע טימאן והמים הן כבר מלוכלכות בידו וכל שמים טמאין על ידו לא מהני להו נטילה, ולא דמי לנגע מקדם במים דהתם המים באין על ידיו דרך נטילה ואין הידים מטמאות המים עכשיו, וטומאה קדומה לא אכפת לן, דכלא"ה כל המימות טמאים, משא"כ במגיע טומאה למים בשעת נטילה, וכן אם נטל ראשונים בברזא נגובה כריך לנגבה גם לשניים, וכן אם נטל ראשונים ונטף עליהם מים מכל מקום שהוא מנגב וחוזר ונטול, ואף אם נטל ראשונים בברזא נגובה רביעית שלמה כריך נגיבה ליד שני'.

כדין מיעוט שאינו מקפיד, והמ"א כתב לאיירי בכו"ב לי' להסירה, ואינו מובן כי כתיב לי' מאי הוי אכתי הוי חליצה ועי' ביו"ד סי' קצ"ח ט"ז ס"ק י"ד, וממקומו הוא מוכרע שהרי מבואר ברא"ש ללא סלקא נטילה תחת הרטי' והוי פלגא דידא, ואסור להסיר הרטי', אלא דהוי כנקטעה אצבעו, וטעם זה אינו מובן לכיון דתחת הרטי' אצבעו קיימת וכל שעה בידו להסיר הרטי' ואיך הוא כנקטעה אצבעו ועוד א"כ רטי' שעל המכה לא תחוך גם בנדה היכי דכואב לה להסירה דהוי כחסר אצבעה, ומעולם לא שמענוה וומיהו הבא י"ל דאינו יד אלא מקום הרטי' הוא שאר הגוף, ללא תיקנו אלא ביד הראוי לנטילה, אבל אינו ראוי אינו יד, משא"כ בשאר טבילות שכל הגוף הוא דין טבילה ואפשר לאיירי דכתיב לה או דמיא מרזו מכא כדאמר יצמות מ"ז ב', פטור מנט"י, ומן הדין אורכ כלל נטילה אלא במפה, ולזה החמיר הרא"ש דמ"מ יטול מאי דאפשר וינקה והשאר היינו המכה תשאר ברטי' שהוא כמפה, ופע"ג דאין תועלת בנטילה מ"מ בלא"ה הוא מותר במפה, אבל עדיין לא מתקבץ דמ"מ דין הוא דלריך מפה לכל היד שאין נטילתו כלום, וברא"ש מבואר דהוי נטילתו נטילה מעליה מן הדין והרי הקפיד שלא יגעו המים ברטי' ודימה אותו לנקטעה אצבעו, והדברים קשים להבינם, ויש לעי' אי חשיב לי' הרא"ש ז"ל נטילה גם שלא לפסול תרומה, או דוקא לענין נטילת חולין, ונראה דאי נפלה באמצע סעודה בטלה נטילתו ולא מהני מה שיחזירנה למקומה, אלא מחזירה למקומה וחוזר ונטול וכו'.

כו) שמעתי אומרים לנוטלים ידים צביה"כ ויואל ואע"ג דידיו חוזרות ומיטמאות הלא קיי"ל דאין מוסיפין על הראשונים ומ"מ אם עדיין טלה"ט מוסיפין אלמא דכל זמן דמים שעל היד קיימין מטהרין בכל שעה כי יאל מצה"כ והמים על ידיו קיימין נטהרו ידיו, ואין הדין כן דמעשה הנטילה דלריך כלי ונטילה מכלי לריך שיעשה אחר הטומאה ואז נמשכה טהרתו עד שיגמור נטילתו על כל היד, ולא אמרינן כשהגיעו המים על מקצת ידו ועדיין לא נטהר מקצת זה דאין ידים טהורין לחלוטין, כבר בטלה מעשה הנטילה והוי כמים מונחין על ידו שלא מכלי ושא לא מכא אדם, לכיון דהמעשה נעשה כדין לא אכפת לן בחלות הטהרה לאחר זמן, וה"נ במשי פלגא דידא ועדיין מימיה קיימין מוסיף עליהן כיון דהנטילה נעשית כהלכתה ואמרינן מ"ל בב"א מ"ל בזא"ז דהרי בב"א ג"כ קדם פלגא דידא לאידך פלגא, אבל אם נטל מקצת היד או כל היד, והכנים ידיו לבה"כ הרי טימאה אותה עכשיו ובאת הזוהמא אחר הנטילה נטילה זו שקדמה לטומאה אין שם נטילה עליה כלל לענין טומאה החדשה, והוי כמים שוכנים על היד שלא מכלי ושא לא מנטילה ואינם מטהרין כלום, ולכן אם איתא דמכנים ידיו צביה"כ באמצע סעודה לריך נט"י ה"ה אם הכניסו ועדיין טלה"ט עליהן ג"כ הפסיד נטילתו, וכמו כן אין נוטלין צביה"כ, מיהו לא מצינו בהדיא ד"ז דהא דלריך נטילה ביואל מצה"כ בלא

לפרש כן דברי השו"ע אלא שהב"י כ' בסי' קס"ה בשם מהרי"א דידיו טהורות לגמרי ודברי מהרי"א אינו אלא לשיטת הרמב"ם וס"פ, ולכו"ע אם נטל רביעית ונגבן א"ל שניים לכו"ע ידיו טהורות, ואם לא נגבן לדעת ר"ס וס"פ דבמחלוקת שנוי' אי המים טהורין אם הלכה דהמים טהורין לא שייך שניים, ולדעת הרמב"ם שייך שניים לטהר המים, אבל אין חובה לטהר המים ורשאי לנגבן, ובפחות מרביעית לדעת הר"מ וס"פ לא מהני, ולדעת ר"ס וס"פ לריך שניים ויכול ליתן קדם ניוב, ויכול ליתן לאחר ניוב, ודברי המ"ב צביה"ל תמוהים טובא.

כה) מ"א ס"ק י"ז כ' דקיי"ל דאם ריסק בריחו מן המים מטבילין בו ונוטלין ממנו לידים, אבל בעיני' לא, וגם ממעט בשפה"נ וחוצץ, ונראה דרשב"ג מודה דאין מטבילין בו בלא רסקו, אלא לענין למעט בשפה"נ אינו ממעט כיון דראוי לרסקו ולהיות בתורת מים, וכן אינו חוצץ לפי' הר"מ פ"ב לידים מ"ב, ואין המים שעליו כמים שעל הקיסם לפר"ס שם, ונמצא לפ"ז דהא דאמר רשב"ג זבחים כ"ב מטבילין בו היינו ברסקו, ובהא ל"פ רבנן עלי', או דפליגי והלכה כמותו כדמוכח סוגיא דזבחים, אבל בהא דאית לי' דאינו ממעט בשפה"נ ואינו חוצץ אין הלכה כמותו, וע"כ דלרב"ג אינו מים ממך דהא מודה רשב"ג דדגים צעי הכשר מים, ונמצא לפ"ז דיבחושין אינן משלימין לרביעית, אבל בהג"א פ"ב דברכות כתב דאפי' בעיניהו נוטלין מהן וכתב דשמא לריך שיהיו לחות קצת, ור"ל דאינן מים לטבול בהן ולא ליטול מהן אלא כשהן נמצאין במים הן כמים ומשלימים לשיעור ואפי' רובא מהן דהמים נחשבין על ידיהן, ואם רסקו ריסקוהו הוא מים ממך, ולפ"ז ג"כ האי דזבחים והאי דמכשירין וא"ה, כמדומה לז"ל והאי דמקואות ודידים י"ל דתרי מיני נינהו והלכה כרשב"ג דאם רסקו מטבילין במי ריסקוהו והן משלימין לשיעורא אפילו רוב השיעור מהן ובלבד שהנזל יקיף את כל הנטבל דדבר יבש הנוגע בגוף הנטבל לאו שם טבילה עלה, אבל בשפה"נ קיי"ל דממעטין דעירוב המקוה בעינן בנוטלין הראויין לטבילה, וכן חוצצין בטבילה כיון שגופין יבשין דבוקין זה בזה, וכן המים שעליהן לא הו כנוגעין בגוף.

סו"ע ס"י כ' דמי שיש לו רטי' על ידו יטול השאר דהוי כנקטעה אצבעו, והקשו הא תנן פ"ט דמקואות מ"ב רטי' שעל המכה חולצת ותניא חולין ק"ו ב' וב"ד שחוצץ בטבילה בגוף חוצץ בנ"י לחולין, ותירץ הל"ח דאיירי באינו מקפיד, ואינו מובן הלא המשנה אמרה דחולצת ומה שאינו מקפיד לשעה מפני ההכרח לא מקרי אינו מקפיד, ומיהו בטור סי' קס"א משמע דפעמים אינו מקפיד גם על הרטי' אבל לדעת הפוסקים ביו"ד סי' קצ"ח דאם רוב צנ"א מקפידין אף שהוא אינו מקפיד דינו כמקפיד לעולם חשיבא רטי' מקפיד, וכ"ה במ"א שם סק"ה, ועוד דאם מדין אינו מקפיד אחינן עלה לא הוי חשיב לי' הרא"ש משי פלגא דידא, ועוד דא"כ לריך שיהיו המים על הרטי' ג"כ וגם לא אכפת לן במה שהמים באין מרטי' על היד, ועוד אף אם הסיר הרטי' אח"כ ג"כ ידו טהורה

הפסיד הראשונים ונריך נגוב, ושמעין מכאן דגם לטהרת המים נריך כונה אע"ג דידיו כבר נטהר, והגר"א ז"ל פי' דאם נתכוין בראשונים לתת על שתי ידיו ב"א אז תשיבא כיד אחת אבל אם לא נתכוין לא, וקשה ל"ל למתני שניים כלל לפלוג בראשונים אם נתכוין או לא נתכוין, ודוחק לומר דאירי בסתמא וסתמא כנתכוין אלא משום דנטל שניים זו לעצמה וזו לעצמה אמרין הוכיח סופו על תחלתו ועוד דקתני דנמלך, ולפר"ש אין להקשות למה קתני זו לעצמה וזו לעצמה אפי' ב"א נמי, י"ל דרבותא קתני דאפי' יד עצמה מטמאין ראשונים לשניים וכש"כ בראשונים שביד זו מטמאין מים שבחברתה היכי דבאו שלא בכונה.

שם נטל את הראשונים ויאלו חוץ לפרק כו' ר"ש פי' דבנטל עד הפרק ויאלו חוץ לפרק ונפלו משם לארץ הן טהורין, ואין מובן מי טיהרן והלא שנינו דיאלו חוץ לפרק וחזרו טמאו את היד, ומיהו י"ל דהתם בנפלו המים מן הכלי לחוץ לפרק ויאלו היינו מקום הנטילה נתרצב ויאלו חוץ לפרק, ועוד כשחזרו הן מיטמאין ומטמאין, אבל הדבר קשה מסבבא דאם נטל מתחלה חוץ לפרק הן טמאין ואם יאלו מתוך הפרק הן טהורין, ומ"ל חוץ לפרק מ"ל על הארץ, והגר"א ז"ל הגיה שתי נוסחאות, אחת, נטל את הראשונים חוץ לפרק כו' מן הפרק ולפנים טמא מן הפרק ולחוץ טהור, והיינו בנפלו לארץ ולא נגעו זה בזה, זה שנטף מן הפרק ולפנים טמא דלא טיהרו שניים הראשונים שעל הארץ, מן הפרק ולחוץ טהור זה שנטף מן הפרק ולחוץ לא נטמא מעולם, וי"ל דלא נגעו מים שמחוץ לפרק למים שבתוך הפרק דאם נגעו למה לא נטמאו, ובסיפא גרסינן נטל את הראשונים ואת השניים ויאלו חוץ לפרק ונפל כבר של תרומה טמא דנטמאו גם מים שחוץ לפרק ואין להם טהרה בשניים, ונ"א גרסינן בסיפא ונפל כבר ש"ת מן הפרק ולפנים טהור מן הפרק ולחוץ טמא והיינו בנגע כבר ש"ת במים שעל היד, ובסיפא גרסינן ומה מי גשמים שאין מטהרין מים שע"ג היד מטהרין את המים שע"ג הארץ כו' ור"ל דמים טמאים בטלין ברוב מי גשמים כדתנן פ"ד למכשירין מ"י.

ואפשר להגיה נטל את הראשונים ואת השניים חוץ לפרק ונפל כבר של תרומה טהור והיינו דנטל חוץ לפרק ולא נטל תוך הפרק כלל ואין כאן טומאה כלל והא דנקט שניים כדי נקט דה"ה ראשונים אלא אגב סיפא נקטה נטל את הראשונים ויאלו חוץ לפרק והיינו בין שהנטילה נתרצבה מתחלה ובין שהמים שבתוך הפרק יאלו מעצמן חוץ לפרק ונטל השניים על גבם ונפל כבר ש"ת מן הפרק ולפנים טהור ור"ל נפל על היד ונגע במים שביד וטהור משום דטהרו שניים את הראשונים מן הפרק ולחוץ טמא ודאין השניים מטהרין מים שחוץ לפרק והדין נותן שיהא טהור והכבר שנגע במים שחוץ לפרק ומה אם הראשונים שאין מטהרים מים שע"ג היד והיינו תוך הפרק שהראשונים שאלו לטהר את היד לא טיהרו את המים שעל היד מטהרים את המים שע"ג הארץ והיינו חוץ לפרק וקרי להו שע"ג הארץ משום דרישא הזכיר התנא

עשה לרכיו הוא משום ר"ר למש"כ המ"ב סי' ד' ס"ק מ', ומ"מ אפשר דמשום זוהמא ג"כ איתא, וקשה להקל.

כו' ר"ש פ"ב מ"ג ואין חוששין נמי שמא לא ניטלו מן הרביעית כו' נמצא כשהמשך הולך ושופך כו', ל"ע דהא הכא ב"א קיימין ותנן פ"א מ"א מחאי לוג לג' ולד', אבל לא לחמשה, ומסתברא דמתנ' גם ב"א איירי וכבר ראה הר"ש לפרש מתנ' שם ב"א, ומשמע דסבירא ל' שם דלחמשה ב"א לא סגי בחאי לוג, ואין כאן ספק אלא שיעורא הוא דב"א לה' לא סגי בפחות מלוג, ולא יתכנו דברי הר"ש אלא בשפך המשך לכל אחד בפ"ע ולא ראה אם נשתייר רביעית לרביעי, אבל רישא דברייתא דקתני אין חוששין משום שמא נעשה בהן מלאכה ושמא לא באו מן הכלי לא יתכן אלא ב"א, ולדעת הרמב"ם דבעינן שיגיע שיעור רביעית לכל אחד ניחא בפשיטות דלא חיישין שמא לא באו מים רביעית על ידיו ובמים ראשונים איירי, וכן לדעת הפוסקים דאיירי טהרה היינו דוקא בלא הפסיק הקילוח [ע"י ד"י סי' ק"ס] ניחא דבלא הפסיק אין חוששין שמא לא הגיעו המים על ידיו בשכבר נתמעטו המים מרביעית, אבל לדעת ר"ש ופ"פ דאף אם הפסיק ונטל השני בשירים כשר, קשה לפרש הא דאמר דאין חוששין משום שמא לא נטל מן הרביעית, ואפשר דה"ק דכשנטל לשנים ב"א אין אומרים דליבועי רביעית לכל אחד דעדיין לא חייל על המים שם שירי טהרה דליתכשר בפחות מרביעית, וכן בשלשה וארבעה, אלא דינו כשירי טהרה לכל אחד וסגי בשנים ברביעית ולארבעה בחאי לוג, ולחמשה בלוג, ולא חשיב לכל אחד כלא נטל מן הרביעית.

ושמעין מהאי ברייתא דמי נטילה אין נוטלין מהם לידים משום שנטמאו ומשום שנעשה בהן מלאכה, והלכך אפי' נטל רביעית ב"א דלעת הפוסקים דלא נטמאו המים, ואפ"ה פסולין לנטילה משום מלאכה, וכ"ה בשו"ע סי' ק"ס סי"א בהגה', ובמ"ב שם בשע"ה כ' בשם הפמ"ג דפסולין גם משום מיאוס וכמש"כ המ"א שם סק"ז, ולא נראה דא"כ הו' תנא הכא דאין חוששין משום שמא נעשו שופכין.

י"ל לעיין לדעת הסוברים דגם בנטל רביעית המים טמאים, אם המים הנשארים בכלי ג"כ טמאין, וכן לדעת המטהרים מים ראשונים בנטל רביעית י"ל להסתפק כן, בנטל השני בפחות מרביעית, ולמש"כ במס' טב"י סי' ה' סק"י דאין נילוק חיבור המים טהורים משום דאין נילוק חיבור, אבל לדעת הגר"א ז"ל דלא נאמר אין נילוק חיבור אלא בטב"י י"ל לעי' אם המים הנשארים בכלי פוסלין את התרומה.

כח' שם ב"א שם נתכוין ידיו טהורות ואם לאו טמאות, פר"ש שנטל שניים להקר ידיו וכיו"ב ולא נתכוין לטהר, המים שעל ידיו טמאות ולא מהני להו נגוב, ומיירי בנטל מרביעית דידיו טהורות ומהני להו נגוב כדתנן לעיל מ"א, השתא דנטל שניים נטמאו וטמאו את הידים ואתיא כר' יוסי לעיל מ"א דנפל כבר של תרומה טמא, ומכאן דאם נפלה טפה של מים על היד אחר הראשונים

כבר הן מים טמאין לגבי שני, וכבר נעשה בהן מלחמה, וע"כ כונת רש"א דכשהיוצק מכין עצמו ליצוק להראשון פשט גם השני ידיו וכשהתחיל ליצוק גם ידי השני מעותדים תחת הנזק, והלכך חשיבי כיד אחת, ואע"ג דמים נשארינן מתחלה על ידי הראשון וכשהקילוה מתחיל לידי השני כבר חסר לי' הרביעית אמרינן דהמים שעל ידי הראשון חשיבי חיבור למים כמו דרגליו נוגעות במים, וע"כ כונת הרש"א כן דהא מתחלה רצה לפרש זה בצד זה אלא דהוי קשיא לי' איזוהו ראשון ואיזוהו שני, והוי לי' לשנוי' דהידיים הן זה תחת זה ולמה לי' לחדש לחדד הכנים ידיו באמצע הנטילה מ"ל באמצע מ"ל בתחלה, אלא ודאי כונת רש"א שכן זו תחת זו, והאחרונים נראה דלא פי' כן כמש"כ במ"ב ס"ק ס"ח והוא תמוה, ומש"כ האחרונים טעם דלא חשיבי מי רחיאת חצרו משום דחצרו כיון מתחלה להכנים ידיו באמצע הקילוח, אין זה מספיק לדבר זה אין לנו לומר מעצמנו ולא מאלוהו במשנה וברייתא ומנ"ל לרש"א לומר כן, ואם באנו אחר רהיטת לי' הרש"א משמע דלא כיונו יחד, ואם באנו לתקן לשנוי ז"ל דמייירי בכיונו ליטול יחד אף אנו נאמר דאיירי דפשט גם השני ידיו קדם שהתחיל ליצוק, ואף לדעת האחרונים דעת רש"א אין להקל דהא אנו מקילין כדעת שאר פוסקים דאפי' בזא"ז מהני שירי טהרה ולשיטתם ודאי אין להקל בפשט שני ידיו באמצע הנטילה.

ויש לעי' לשיטת רש"א ל"ל למימר חולין ק"ז א' דכלי שאין מחזיק רביעית אין נוטלין ממנו אפי' לשני כיון דבחד קילוח הוא ע"כ הכלי מחזיק רביעית וז"ל בדוחק דבא למעט נשבר שפת הכלי כשהמים מגיעים לשני.

ומש"כ ב"י דאין הידים נחשבין כיד אחת אלא בנוגעות זו בזו, לכאורה אין לנו לחדש כיון שלא התנו זה במשנה ושפיר י"ל כיון דהקילוח מעותד לב' ידים בב"א חשיב כיד אחת, ואם באנו להחמיר כדעת ב"י בב' בנ"א ה"ה באדם אחד בנוטל ב' ידיו כאחת דדיון אחד להם בפ"ב מ"ג ולק' סי' קס"ב ס"ה בנוטל ב' ידיו סתמו הדברים ולא פירשו דלכך ליגע דוקא, ולדעת ב"י דלכך ליגע כש"כ דיך לפסול בהכנים השני ידיו באמצע הנטילה בתוך מי רחיאת חצרו.

שם סט"ו ואח"כ חזר השני ונטל ידו השני' כו' לדעת רש"א אפי' בצרפו ג' הידות בתחלת הנטילה, כיון דיד חצרו בין ב' ידיו, אבל לדעת ש"פ י"ל דדיון זה דוקא בזא"ז אבל בב"א לית לן בה.

מל' הטור משמע דאין דין שירי טהרה רק בכיונו ליטול זא"ז, ויש לעי' בזמן שנהג טהרות ונטל ראשון מלוג והניח רביעית שלא בכונה אי נטמאו הנשארינן ונפסלו לנטילה, ועיקר הדיון דבעי כונה אין לו מקור נאמן, ומהא דכ' תו' זכאים כ"ב א' דאין קידוש חמור מנטי' אין סתירה לזה דבקידוש ידים לעולם כשמהקדשין לד' כהנים הוי כונה לקידוש לכלם.

אם נטל רביעית ומעיקר הדיון בשטיפה אחת מרובה כשתים סגי אלא דאין אנו בקיאים בשיעורה על כל יד בפ"ע א"ל להזהר

נטל את הראשונים כו' איירי במים שע"ג הארץ דאפי' על הארץ הן טהורין שניים שמהרי"ן את המים שע"ג היד אינו דין שיטהרו את המים שע"ג הארץ והיינו המים שחוץ לפרק אפי' הן על הארץ ומיהו על הארץ א"א לדון בק"ו אלא על היד, אלא מלתא בעלמא קאמר דראשונים שחוץ לפרק אפי' הן על הארץ הן טהורין, וראשונים אפי' הן על היד טמאין, וא"כ אחר שנתן שניים שהמים שעל היד טהורין כש"כ המים שבחוץ מחוץ לפרק שהן טהורין אפי' הן על הארץ.

כטו) פ"ב מ"ג נטל את הראשונים לידי אחת כו' פר"ש ע"פ התו' אחת אחת, ולר"י לעיל מ"א איירי אפי' בנטלן שטיפה מרובה כשתים, דמ"מ המים טמאין, אבל לר"מ איירי בשטיפה בלתי מרובה ואז המים טמאין, ואם נטל רק אחת אפי' בשטיפה מרובה ואפי' חליצ' דר"מ ידיו טמאות, וסיפא דקתני נטל ידו אחת ושפספה בחברתה טמאה דאיירי בשטיפה מרובה כדקתני סיפא דשפספה בראש או בכותל טהורה, וע"כ בשטיפה מרובה, אי כר"י אחת אפי' בנטל שתייהן נמי, ואי ר"מ דוקא בנטל אחת, וע"כ רישא וסיפא לאו בחד גונא דא"כ תרתי למה לי, וי"ל דאחיה כר"מ ורישא בנטל שטיפה בלתי מרובה ואפי' נטל שתייהן וסיפא בשטיפה מרובה ודוקא בנטל אחת, אבל אי רישא ר"י ואפי' נטל שטיפה מרובה ואפי' שתי ידיו סיפא ל"ל, ומיהו י"ל אפי' תימא ר"י ולא זו אף זו קתני ורישא בשטיפה מועטת וסיפא בשטיפה מרובה.

ל) שו"ע סי' ק"ס סי"ג, כל אחד על ידיו ג"פ, כבר כתבנו לעיל דפעם הג' אינו בכלל הנטילה, והלכך דרביעית שנטל ראשון ג"פ הוי פעם השלישי כשנשפך וא"ה, כנלד"ל כנשפך מעט על הארץ, וכיון דרביעית נוטלין שנים ולא ג' נראה דאם נשפך מעט על הארץ הוי כנטל כבר שני והשני הבא ליטול חשיב כשלישי, וכן בחאי לוג אם נטלו ג"פ אין כאן שיעור לג' וד', ומיהו בלוג יס לעי' כנשפך כיון דבלוג נוטלין אפי' מאה, כי נשפך נמי, או דלמא נשפך שאני והוי כפחות מלוג, ואם נטל הראשון ג"פ אי נטילה הראשונה המעברת הלכלוך אינה בכלל נטילה ודאי הוי חסר הלוג.

ואם נוטל כל היד עד הזרוע יס להחמיר לחשוב את המים הנשפכין על כף היד כנשפכין על הארץ ובכ"כ לי' רביעית וחלי הלוג, וכמש"כ לעיל.

ומש"כ בשו"ע דעת רמב"ן ורש"א דאין דין שירי טהרה רק בלא נפסק הקילוח הדברים סתומים ונראה קצת דבשעה שקבר הראשון באמצע הנטילה מהני פשיטת יד השני, אבל זה דבר שאי אפשר דהא ידיים של ב' בני אדם נחשבין כיד אחת ואין חוששין משום ד' דברים כדחנניה בתום ב"ר פ"ב מ"ג היינו בתחלת הנטילה אבל כל שהתחיל כבר הראשון ואין ידי השני תחת הנזק כיון שיצאו מעט מים מן הכלי נפסלו מים אלו לגבי שני דלגבי שני חשיבי כלא באו מן הכלי, וכשכבר הגיעו מעט מים על ידו של ראשון

מעיקר הדין הנוטל ידיו שלא לאכילה אלא לחביצת הטהרה או לחורה ותפלה ויודע שנטל כדין ידיו טהורות לאכילה, ודוקא לזמן מועט אבל לזמן מרובה צריך שיכוין שאם יבוא לאכול יאכל על סמך נטילה זו, אבל ראוי להחמיר אף לאלתר כדעת רש"א לזריך כונה, אבל אם התנה שיאכל על סמך נטילה זו מודה רש"א.

נוטל אדם שחרית או בכל עת שירצה כדי לטהר ידיו כל היום לאכילה, ויזהר שלא יסיח ידיו משמירתן, ואינו מצריך על נטילה זו, ואוכל בכל זמן על סמך נטילה זו, וי"א שאין סומכין ע"ז רק בשה"ד, וי"א דכל שהוא לו בטורח רשאי, אבל בלא טורח מרובה צריך לחזור וליטול בלא ברכה, ונכון ליגע בדבר הפוסל כדי שיוכל לברך, ואם יואל לדרך לכו"ע נכון שיטול ידיו ויתנה וא"ל להתחיל בסעודה ולהפסיק וללכת לדרך.

נטל ידיו והתנה ועשה צרכיו ואולי אפי' נכנס לב"ה ולא עשה צרכיו וא"ה, עי' לעיל סוס"ק כ"ו או שפסק מ"ר, או נגע בבשרו או חיכוך ראשו, וא"ל נגע בצואה בטלה נטילתו ונטל ידיו ומצריך, וכן באמצע הסעודה, ורש"ל מפקפק על הראשונים ז"ל שאמרו לברך גם באמצע הסעודה ונהגו כן, והמצריך לא הפסיד.

כשצריך לברך ברכת א"י י"א דלא יטול ידיו לסעודה אלא יטהר ידיו במעט מים ויברך א"י, ואח"כ יטול כדין, ויש מקילין ליטול לסעודה ויברך על נט"י ואח"כ א"י וכן נוהגין, וכן באמצע סעודה מי שנוהג לברך.

כשנוטל לאכילה ומצריך ענט"י אין להפסיק בין נטילה לסעודה יותר משיעור כ"ב אמה וכתבו אחרונים דהיינו מאחר הניגוב, ואם שהה א"ל לחזור וליטול, ואם הפסיק במעשה או בדיבור אפשר לזריך לחזור וליטול, וקשה לעמוד על דיני הפסקה ושיעורו ולכן יש להקל שאין נטילה שני מעיקר הדין רק מקנסא, או מחמת הידור, ואם שוהה לצורך הסעודה נראה דלא חשיב הפסקה, ואם נוטל ידיו בבית זה והולך לבית אחר אין קפידא כיון שהוא קדם ניגוב, ואפי' נטל רביעית על כל יד, ואפי' טבל ידיו צנהר וצא לבית כ"ז שלא שהה אחר ניגוב אין כאן הפסקה, ואע"ג דא"ל ניגוב בטבילה, מ"מ אפשר דסתם נפשו קלה בידיים לחות, ובלא"ה יש מקילין בשהי' וכש"כ כשהולך לסעודתו דאין הליכה זו הפסקה, ויש להקל בשהי' אף אם נגבו ידיו ושהה כ"ב אמה עד סעודתו.

נגיצת ידים במקום שנטל רביעית על כל יד הוי ספיקא, וראוי להחמיר מפני שהחמירו חז"ל בדין ניגוב, ובטבל לכו"ע א"ל ניגוב, אלא אם נפשו קלה. וא"ה, עי' לק' סי' כ"ה סק"י.

בהגבחה ידים אבל בפחות מרביעית צריך הגבחה ידים מתחלת נטילת ראשונים עד אחר הניגוב וי"א דא"ל הגבחה רק בשניים ולא מהני השפלת ידים מתחלה ועד סוף, ולא נטילת כל היד, ואם הדיח פעם שלישי חשיב כניגוב ורשאי להגביה אח"כ, ואין ד"ז מוכרע כ"כ, ואם השפיל שעה אחת בין אחר נטילה ראשונה בין אחר שניים וחזרו המים מחוץ לפרק לתוך הפרק צריך ניגוב ולחזור וליטול ראשונים ושניים, ואם ספק אם חזרו סתמא חזרו, וי"א דהוי ספק נט"י להקל.

אם נטל להעביר הלכלוך [שהיה דבוק ונמס ועבר ע"י השפיעה] והפסיק צריך ניגוב ואם לא נגב ונטל ראשונים ושניים לא עלו לו וצריך ניגוב ולחזור וליטול, ואם לא הפסיק עד ששפך על ידיו הנקיות שטיפה משטחת על כל היד, עלו לו ראשונים וחזר ונטל שניים, ואף אם לא נשתייר רביעית אחר העצרת הלכלוך, אבל אם הפסיק ונגב וחזר ונטל צריך רביעית בשעת ראשונים על ידיו הנקיות, ואם נטל מרביעית מלומאם בשטיפה אחת שהעבירו הלכלוך ורחצו ראשונים ושניים הכל בשטיפה אחת לא סגי דבעינן רביעית על ידיו נקיות וצריך עדיין לשניים, ולכתחלה ראוי להחמיר להעביר הלכלוך ולנגב ולחזור וליטול כדין נטילה.

רשאי לכתחלה ליטול מרביעית ולשפוך ממנו מעט וליטול ראשונים ושניים ולהזהר בדיניהם, או ליטול כל הרביעית על ידיו ולהסתפק בראשונים בלא שניים, וא"ל לזקק לשפוך צנחת אלא רשאי לערות כל מי הרביעית בב"א, ולדעת הרמב"ם והראב"ד לעולם צריך שיטול רביעית לדעת הרמב"ם בב"א ולדעת הראב"ד בצירוף ראשונים ושניים, ולדעתם א"ל שניים אלא לטהר המים אבל אם מנגב ידיו ידיו טהורין אלא שצריך להזהר בהגבחה ידים אף בנטל רביעית, ולדעת הרמב"ם צריך שישפוך הרביעית צנחת, ואם שפך בב"א כשר.

מזה לשפסף ידים זו בזו אחר נטילה.

נטל מקצת היד והפסיק ואיכא טלה"ט יכול להוסיף על מקצת היד שלא נטל, ויש מחמירים בזה, ואף לדעת השו"ע דהקיל דוקא בלא נגב כלל אבל אם נגב מקצת אף שהשאר טלה"ט אין להוסיף אלא מנגבה וחזור ונטל, ואם לא נגבה ונטל לא עלתה לו נטילה שני' ג"כ, ולכו"ע אם נפלו מעט מים על ידו שלא כדרך נטילה צריך לנגבן ואם נטל ולא נגב נטילתו פסולה וכן עמא דבר.

שפך ראובן מים ונפלו על ידיו של שמעון והחזיק שמעון ידיו לאכילה מעיקר הדין ידיו טהורות, וכל זמן שהן לחות יכול להחזיקן, אבל ראוי להחמיר כדעת רש"א לזריך כונת נותן או כונת נוטל, קדם שיצאו המים מן הכלי.

סימן כה

ע"כ בנגיעה דבאכילה גם חולין טעונין נטילה, ובנגיעה ל"פ, ואחיה מתנ' דבכורים ככו"ע, וכן משנתנו אחיה ככו"ע דאירי באכילה וזהו דמוקי באמת מתנ' כרבנן ולא כר"מ משום דבלא"ה

אח' חגיגה י"ח ב' מתקין לה רש"א עד כאן ל"פ כו' אבל בנגיעה דמעשר ובאכילה דחולין ל"פ, עיקר אחתפתי' אהא דאמר הא ר"מ הא רבנן דלמה מוקי מתנ' דבכורים כר"מ ולא כרבנן הלכא התם

ואפשר לאיירי בידים תחלות וכדלמך חולין ל"ג ב' וכמס"כ רש"ז א' בת"ה.

(7) חגיגה י"ט א' טבל ועלה מחזיק עצמו לכל מה שיראה, פי' תו' כל זמן שהוא לח ומסקינן דאי הוחזק לדבר קל שוב אינו מחזיק אלא א"כ עודהו רגלו במים, אבל לא הוחזק כלל מחזיק עצמו לכל מה שיראה כל זמן שהוא לח, ויש לתמוה דחולין ל"א א' אמרינן דנדה שגאנסה וטבלה אסורה לתרומה ומסקינן שם דבין דנפלה מן הגשר ובין שירדה להקר אין זו טבילה לתרומה ומשמע דאפי' החזיקה עצמה בזמן שהיא לחה לא מהני דמעשה הטבילה אינה מעשה לטהר בלא כונה, דומיא דר"י דאמר אף לבעלה אסורה דיליף מוכובס דבעינן לדעת, דודאי לא מהני החזקה, וכן מוכח מהא דפשיט לעיל דחולין א"כ כונה מהא דפירות שגפלו לתוך אמת המים ופשט מי שידיו טמאות ונטלן ידיו טהורות, ודלמא בהחזיק עצמו אח"כ, וע"כ בהכי איירי דאי לא החזיק עצמו הלכא הסיח דעתו משמירתו וידים מיטמאות בהיסח הדעת, אלמא לתרומה דעינן כונת טבילה לטהר וכל שכל טבל בכונה אין כאן שם טבילה כלל, וי"ל דהא דאמרינן דטבל ועלה מחזיק עצמו כ"ז שהוא לח היינו בטבל כדי להטהר מטומאתו מפני שערבה עליו הטהרה ולא נתכוין לצורך תשמישו לא לחולין ולא לתרומה ובעודו לח החזיק עצמו לתרומה הקילו בו אע"ג דלא נתכוין בפירוש לתרומה והוי כאיגלי מלתא למפרע לתרומה טבל, אבל אם לא נתכוין לטהר עצמו הטבילה פסולה ולא מהני החזקה והיינו דין נדה שירדה להקר או פשט ידו ליטול פירות מאמת המים, והיכי דטבל לטהר עצמו והחזיק עצמו בעודו לח לא חשבינן ל' כהיסח הדעת משמירת גופו כיון דהוא משמר עצמו לחציבת הטהרה אע"ג דלא נתכוין בפירוש לתרומה לא חשיב היסח הדעת היכי דמיהר להחזיק עצמו לתרומה בעודו לח והקילו בזה חכמים, ומיהו אם כבר נתגב אינו יכול להחזיק עצמו, ולא בלבד דחשיב היסח הדעת מתרומה אלא דלא עלתה לו טבילה הראשונה דהטבילה פסולה, ואם טבל מטומאת מת הרי הוא אב הטומאה אע"ג דלא הסיח דעתו מטו"מ וכמס"כ בס"ד במס' טהרות סי' י' ס"ק ב'.

(8) ויש לעי' לפ"ז במאי פליגי הרשב"א והרא"ה אי דעינן כונה לנט"י לחולין הלכא ע"כ צריך כונה דאל"כ הו"ל היסח הדעת משמירת ידיו והיסח הדעת פוסלת וזהו עיקר סתם ידים שלא שם לבו לשמרו, וי"ל דמס"ל בחשב עליהן בעודן לחות, אלא שנטלן להקר או לנקותן ולא לטהרן, ואת"ל דלא מהני החזקה בעודן לחות לכו"ע כיון דלא כיון לשמרו בשעת נטילה, י"ל דכיון עליהן כשיצאו המים מהכלי שלא ע"מ לטהר וקדם שהגיעו המים על ידיו חישב לטהרן דלדעת הרשב"א אין כאן נטילה מן הכלי לשם טהרה ולדעת הרא"ה כשר, א"כ נטל לטהרן כדין טהרה לחציבת הטהרה או לתפלה, אבל לא נתכוין לטהרן לאכילה, דלדעת הרשב"א פסול, ולדעת הרא"ה כשר, ונראה דמודה הרשב"א אם

מתני' כרבנן דקתני סיפא טבל לחולין כו' אסור למעשר וכדלמך לק' י"ט ב' והלכך למאי דס"ד דרבנן פליגי גם דנגיעה מפרשינן מתני' דנגיעה ודלכא כר"מ, אבל לרשב"א דנגיעה ל"פ וע"כ מתני' לאכילה ואתיא ככו"ע, וא"כ בין משנתנו בין משנת בכורים אתיא ככו"ע ומסיק אידי ואידי באכילה כאן באכילת נהמא היינו משנתנו בין חולין בין מעשר באכילת נהמא ואתיא ככו"ע, ומשנת בכורים באכילת פירי דאינו אלא משום לתא דנגיעה ולכך א"כ נטילה ואתיא ככו"ע, וה"ה דהו"מ למימר דנגיעה ממס אלא דרבנן קאמר דאפי' אכילה דפירי א"כ נטילה דמעשר זהו שיטת תו', ולכאורה תמוה דבהדיא אמרינן חולין ל"ג ב' דבשר הלכות בכסף מעשר אינו נאכל בידים מסואבות לרבנן דאע"ג דנגיעה ל"פ מ"מ באכילת פירי פליגי, וי"ל דהתם לרובחא דמלתא קאמר אף אם תדחוק לומר דרבנן פליגי גם באכילת פירי מ"מ לא תחישב מתני' דמדקתני נאכלין משמע אפי' ספי ל' חברי' אבל לקושטא דמלתא לא פליגי רבנן באכילה דפירי דמסקינן רש"ז א' כאן.

(9) אבל קשה לדחות סוגיא שלמה ועוד קשה למה ל' לרשב"א להזכיר אכילת פירי, ואפשר לפרש דרשב"א פריך ל"ל למימר הא ר"מ הא רבנן הלכא דנגיעה ל"פ, ומסיק דמתני' דבכורים איירי באכילת פירי, וכן משנתנו דמעשר היינו אפי' אכילת פירי, ומשנתנו דבכורים דבכורים כר"מ, ומיהו קשה מאן לימא לן דמתני' דבכורים באכילת פירי וכו"מ דלמא דנגיעה וכו"ע, ולכן נראה דהא דקאמר כאן באכילה דפירי היינו הא דאמרת דחולין אין טעון נטילה, אבל לשון אידי ואידי ל"מ כן, וכן קשה דלמא מעשר נמי איירי באכילה דנהמא, ולכן אין לנטות מדברי התו', ובטו"א פי' כפי' בתרא, וכתב דלכך מוקי משנתנו באכילה דפירי דאי בנהמא היינו חולין, ואין זה דקדוק דנקט מעשר משום דבעינן כונה למעשר ונטל לחולין אסור דמעשר וכדקתני סיפא בטבל.

(10) כ' הרשב"א בת"ה דנט"י לאכילת חולין דעי כונה וכדלמך דתוס' דר"ס פ"א מ"ה הנוטל מתכוין כו' ובפ"ז מ"ג א' אם נתכוין כו' וולפי' הגר"א שם אין ראוי מכאן וכמס"כ סי' כ"ד ס"ק כ"ח והא דאמר חולין ל"א ב' דחולין לא דעי כונה ומייתא מהא דאם הדיח ידיו ידיו טהורות היינו לנגיעת חולין ובחולין שגששו עט"ת דיך בהן שלישי, אבל כונה א"כ, והרא"ה בצד"ה שם ס"ל דחולין א"כ כונה ותוס' לענין תרומה, ויש לתמוה דלדעת הרשב"א מהא דאמר חגיגה י"ח ב' הנוטל ידיו נתכוין ידיו טהורות כו' והתניא בין נתכוין כו' ידיו טהורות, ל"ק כאן בחולין כאן דמעשר, והאי מעשר ע"כ אכילת נהמא דלנגיעה ולאכילת פירי א"כ נטילה לדעת תו' וכמס"נ סק"א, וא"כ אפי' חולין נמי, ואפי' אם נימא דאכילת פירי נמי צריך נטילה דמעשר, אכתי הוא מדין אכילה, ודין נהמא בחולין ופירי דמעשר חד הוא, ול"ל למימר דמעשר נימא כאן לאכילה כאן לנגיעה, ובדוחק י"ל דאיירי דמעשר עט"ת ולריך כונה גם לנגיעה, ואע"ג דחולין עט"ת א"כ כונה מעשר עט"ת צריך כונה, ודוחק, ועוד למה לא משני כאן לאכילה כאן לנגיעה

נראה לפ"ז דאס נטל בכונת אכילה ואח"כ אסח דעתו משמירת ידיו לאכילה אלא משמרת לשם תורה ותפלה, כריך אח"כ נט"י לסעודה אף לדעת הרא"ה, וכפ"כ לדעת רש"א, ושמירה מקרי כל שאס יטריך ליגע בדבר הפוסל יזכר להזהר.

(ח) אס נטל ידיו שחרית או בכל זמן שנזדמן לו מים ואינו בא עכשיו לאכול, אין לו קיום מצוה דרבנן לא בשעת נטילה ולא בשעת אכילה, אלא שרשאי לאכול כיון שידיו טהורות ולפיכך אינו מצריך על נט"י, וגם אס יטול עוד הפעם לא תיקון כלום ואין לו לבדך על נטילה שני' כמבואר בשו"ע סי' קס"ד ס"א, אס לא שסיח דעתו משמירתם או שיטמאם ואח"כ יטול ויוכל לבדך, אבל כשבא לאכול ונטל ידיו מקיים מצוה דרבנן ומצריך, ובזה כריך נטילה סמוך לסעודה כדאמר ברכות נ"ב ב', ואס הפסיק הפסיד המצוה וימיהו הברכה לא הוי לבטלה כמ"כ בשע"ת ר"ס קנ"ח בשם ריטב"א חולין ק"ו והיה דין שא"ל נטילה שנית דמ"מ ידיו טהורות אבל בתר"י פ' א"ד פירשו הא דאמר פסחים ק"ו ב' נטל ידיו לא יקדש היינו שאס קידש כריך נטילה שנית, והוקשה להם למה נהי דבטל מצוה מ"מ ידיו טהורות, ותיבא משום קנס, וימיהו ש"ע מנ"ל לתר"י דגם דיעבד קאמר לריך נטילה שנית הא לא אמרו אלא לא יקדש לבטלה ואולי לא פירשו כפרש"ס דאס יקדש אחר אין כאן הה"ד דלענין הה"ד אין חילוק בין מקדש הוא או מכין לשמוע מפי אחרים, וא"כ אין לו תקנה ואי אפשר לבטל הקידוש, וע"כ הא דאמר לא יקדש היינו לא יקדש ויאכל על סמך נטילה ראשונה אלא יטול עוד הפעם וכ"מ מפרש"י שם וימיהו לתירוצו הו' פסחים שם דלא נאמר דין נטל אדם שחרית כו' אלא בדלא שכיחי מיא, אין רא' כלל דהפסקה מפסדת המצוה, ובחולין ק"ו ב' כתבו תו' בשם ר"ת דלא נאמר אלא בשחרית וע"כ כונת ר"ת בתר"י דבסמוך לסעודה אין להפסיק דמפסיד מצותו, ועוד תירצו דבשכיחי מיא לא מקילין ומצריכין נטילה שני'.

שו"ע סי' קס"ו י"א שא"ל ליזהר מלהפסיק בין נטילה להמוציא, לא נתפרש דעת זו דהא בהדיא אמרינן ברכות נ"ב ב' דאין מוציין הכוס אחר נטילה, ועיין פרישה, ונפל דביבא היתר הפסקה דלא ידעינן מה נקרא הפסק ומה אינו נקרא הפסק, וראוי לעשות כדעת המחמירין.

וכתב במ"ב סק"ה דדיעבד ששהה הרבה או הפסיק א"ל נטילה שני', ונ"ע למה הלך הר"י פי' סוגיא דפסחים ק"ו ב' דלריך לחזור ולטול משום קנס, וכ"מ בפרש"י שם, וכן לדעת תו' דאין דינא דרב חולין ק"ו ב' אלא בלא שכיחי מיא, והלכך אמרינן נטל ידיו לא יקדש נמי הדין נותן דיחזור ויטול, וימיהו שהי' ושימור ידיו לא מצינו בהדיא דחשיב הפסק, והרי דעת ראשונה בשו"ע דלא חשיב הפסק, אבל הפסק גמור ראוי לחזור ולטול, וכל ששוקה לצורך הסעודה וכגון שיטלו כל המסובין לא חשיב הפסק דיעבד.

(ט) שו"ע סי' קס"ד ס"א בהגה' אבל אס נטל לצורך אכילה לא מהני תנאי, ר"ל שאס יפסיק יפסיד מצות נטילה ואי אפשר לו

נטל לטהרן שלא יטמאו משקה חולין בזמן שנהג טהרות לחשיב כונה לאכילה חולין.

ונראה לדעת הרא"ה כשר אפי' שפך מים שלא לשם נטילה כלל ונפלו על ידיו או על ידי חבירו, וכדין שחיטה בהפיל סכין לנועצה בכותל ושחט כשר, ונראה דמהני החזקה כל זמן שהן לחות כדאמר בפשט ידיו ליטול פירות ידיו טהורות וע"כ בנתיבין לשמרתן בעודן לחות וכמ"כ לעיל, אבל אס לא נתיבין לשמרתן נפסלו בהיסח הדעת ומודה הרא"ה דאין כאן נטילה.

ולדעת רש"א אס נתיבין לשפוך המים ונפלו על היד ולא נתיבין הנוטל פסול, ולא עוד אלא אף אס נתיבין ליטול ידיו לשם נקיות בעלמא או להקר פסול, ולא עוד אלא אף אס נתיבין לטהרה לתורה ולתפלה פסול, עד שיתכוין לשם טהרת אכילה ומסתבר דאס לא נתיבין הן בטומאתן גם לענין לטמא משקה חולין כדין כל הפוסל אה"ת מטמא משקה, ואס כיון לטהרן לחולין אין מטמאין משקה כמ"כ תו' חגיגה י"ח ב'.

ואס נתיבין הנותן לחוד או הנוטל לחוד סגי כדתיבא בתוס' בר"ש פ"א מ"ה, ואס נתיבין הנותן לחוד כריך שיחזיק עצמו הנוטל בשמירה בעוד ידיו לחות, אבל אס לא נתיבין שניהם לא מהני החזקה אף בעודן לחות, ואפשר דכיון שיצאו המים מן הכלי בלא כונה פסול.

ולדעת הרא"ה ברייתא בתרומה, אבל לחולין ידיו טהורות, ואס טיהר ידיו לחולין ובא אח"כ ליטול לתרומה יס להסתפק אס כריך שניים לטהר המים דהא מי שידיו טהורות לחולין אינו מטמא משקה חולין והמים חולין הן, אבל אפשר כיון שצא ליטול לתרומה חשיב כתרומה וכמ"כ לעיל סי' כ"ד ס"ק ד'.

(ו) וכתב המ"ב סי' קנ"ט ס"ק ע"ה דלעת רה"פ כהרא"ה, והלכך כל שנטל כדין לשם טהרה כל דהו ומשמר ידיו מפני חציבת הטהרה או משמרת לתורה ולתפלה, ואח"כ בא לאכול אוכל על סמך שמירתו, וי"א דלזמן מרובה כריך תנאי מפורש שיאכל על סמך נטילה זו, ואס לא נתיבין הנוטל והנותן כלל ובעוד ידיו לחות נתיבין הנוטל לשמור ידיו נמי כשר, וימיהו לבטלה מחמירין כדעת רש"א, וכריך כונה לאכילה, ומ"מ מעיקר הדין יכול ליטול אימתי שירצה ולכוין לאכול על סמך נטילה זו בכל היום וגם בזה נוהגין להחמיר לבטלה ליטול סמוך לאכילה, דו"א דרב לא אמר חולין ק"ו ב' דנטל אדם שחרית ומתנה אלא בדלא שכיחי מיא.

(ז) כתב הרא"ה דהא דאמר חולין ק"ו ב' נטל אדם שחרית ומתנה עליהן היינו תנאי לאכילה ממך ואס משמר ידיו שלא לשם אכילה לא מהני לזמן מרובה דלמא מסח דעתו אלא שאס כיון בהדיא לאכול על סמך נטילה זו מהני אף לזמן מרובה, וה"נ משמע פסחים קט"ו ב' נט"י תרי זימני ל"ל כו' כיון דבעי למימר אגדתא והלילא דלמא אסוחי אסחי' דעתו ונגע, אלמא כל שאינו תנאי מפורש חוששין דלמא נגע.

א"כ ניגוב בטבילה, והב"י סתם כדברי המרדכי ב"ש"ע סי' קנ"ח סי"ג והוסיף דאפי' בנטל רביעית א"כ ניגוב זה תמורה מאד לאס איתא דרביעית אין המים טמאין ע"כ מתפרשת המסנה פ"ב מ"א כפר"ק ומוכח דאין הידים טהורות בלא שניים בפחות מרביעית, וא"כ לא מש"ל דין ניגוב ידים משום מים טמאים דקדם שניים גם הידים טמאות ולאחר שניים גם המים טהורים, וע"כ הניגוב משום מיאוס, ונראה דכיון דלאנו טהורין כדעת ר"ק ותו' לקולא בנטל רביעית וכמבואר ב"ש"ע סי' קס"ב ראוי לנו להחמיר בניגוב אפי' בטבל ידיו. ונ"ה, עי' לעיל סו"ס כ"ד.

(יא) ר"ק פ"ב מ"ד הנוטל ידיו לא יאמר הואיל והראשונים טמאים הריני נוטל את הטמאים ואם עשה כן כריך לנגב, הר"ק פי' בנטל את הראשונים ממים טמאים איירי לא יאמר שיטול גם השניים טמאים ואם עשה כן אין לו תקנה עד שינגב ויחזור ויטול, וה"ה בנטל שניים טהורים אין לו תקנה, אלא נקט נטל שניים טמאים משום דבעי לסיומא דבטובל ידיו א"כ לנגב מקדם, ואינו מובן דמ"מ למה לי' למתני שניים טמאים ליתני דאפי' נטל שניים טהורים אין לו תקנה, ואפשר לפרש דה"ק הואיל והראשונים לעולם טמאים אפי' כשנוטל טהורים א"כ הריני נוטל טמאים, ואם עשה כן כריך לנגב ואח"כ ליטול ראשונים ושניים אבל המטביל אחר שנטל מים טמאים א"כ לנגב, ובמרדכי פרק א"ד כתב בשם תוס' הנוטל ידיו כריך לנגב והמטביל א"כ לנגב, ונראה דגרסו ואם עשה כן ידיו טמאות הנוטל ידיו כריך לנגב אבל המטביל כו' א"כ ה"ג ואם עשה כן כריך לנגב, הנוטל ידיו כריך לנגב כו' ואח"כ ראיתי שכבר הגיהו הגר"א ודין מים טמאים שהוזכר בתוס' הוא בזמן דאיכא טהרות אבל לדיון כל מימינו טמאים ונוטלין בהן, ואפי' נטמאו מחמת ידים נוטלין בהן וכדאיתא ב"ש"ע סי' ק"ס סי"א.

(יב) כ' במ"ב סי' קס"ד ס"ב בבה"ל בשם אחרונים ז"ל דאם נגע בנבלה ובשרץ באמצע סעודה א"כ לחזור וליטול כיון דכלנו טמאים, ואל"כ לא מש"ל נט"י דהא הכלים שמשתמש בהן הן טמאין, וה"ה בנוגע במים טמאים ואפי' המים טמאים מחמת ידים, וכמבואר ב"ש"ע סי' ק"ס סי"א, אבל אם נגע במי רחיצת חזרו ידיו טמאות כמבואר ב"ש"ע סי' קס"ב ס"ה, ומשמע דאין חילוק בין נגע במי נגיתו או במי נגית חזרו, מיהו י"ל לנעי' אם נטל חזרו שלא כדין כגון שהיה בהן חיצה או שנטל על מקצת ידו, ונגבן, ובא זה באמצע הסעודה ונגע במי נגיתו, מהו, מי אמרינן כיון שלא נטל כדין הוי כנגיעה בעלמא במים ומים טמאים מחמת נגיעה אינם מטמאים את ידים הטהורות או דלמא כיון דבא ליטול ידיו גזרו בהן רבנן ונראה להקל, ואע"ג דהנוטל שלא כדין כריך ניגוב כשצב ליטול ש"ה דהמים שהוא נוטל מיטמאין עכ"ל והוי פסול בנטילה.

ובמה"ש סי' קס"ב ס"ה ט"ז כ' דיש לזהר שלא לקנח במפה שקנח חזרו דלמא לא נטל חזרו כדין ואם אינו חזר לכך ולמש"כ

לברך, וכמש"כ לעיל סק"ה, ומש"כ במ"ב בבה"ל לחלוק על הרמ"א דמהני תנאי תמורה, וקו' תר"י הוא לענין דיעבד וכמש"כ לעיל ותירו משום קנס, ולפי' המ"ב לא תירץ הר"י כלום דלמה קנסו אותו כיון דרשאי להתנות וקידוש הוי כהתנה.

נטל והתנה לכל היום ואח"כ עשה כרכיו, או הטיל מים ושפסף, או נגע במקום המכוסה בגוף או חיכת ראשון, כריך נט"י לסעודה ומבדך ובה מודה רש"ל דמבדך דהא נטילה זו מבוארת בגמ' פסחים קט"ו ב' משום שמא נגע ופי' ר"ח ורש"י ורשב"ם דנגע בטינוף או בבשרו, וכן מבואר בי"ש"ס סי' מ"א, אלא שדעתו דוקא קדם הסעודה דקדם הסעודה כל שידיו עסקניות בטלה שמירתן והוי בכלל חיוב נטילה, ואין נגיעה בטינוף הידים להאריך נטילה, אלא מבטלת שמירתן, אבל כל שטיהר ידיו לסעודה סעודה זו כבר פטורה מנט"י וא"א למחשב הידים עסקניות לחייבן עוד בנטילה אם לא שהפליג אבל אם יודע מאורעותיהן לא נתבטלה נטילה ראשונה, אלא שריך לנקות ידיו כעושה כרכיו בעלמא לכן אינו מבדך, ולדעת מהרש"ל א"כ גם נטילה כדין אלא רחיצה בעלמא וכ"ה בהדיא בי"ש"ס שם, ולדבריו ז"ל הא דאמר יומא לי' א' נוטל ידו אחת היינו לנקות בעלמא ולא מדיון נטילה לסעודה, ולא משמע כן, אבל דעת הרמב"ן והרשב"א דאפי' באמצע סעודה מבדך, ובמ"ב כתב להכריע דבעשה כרכיו יבדך וכן בנגע בצואה, אבל לא בש"ד, והדבר קשה לחלק במה שלא חלקו ראשונים ז"ל, והמבדך לא הפסיד, והמקיל משום ספק ברכה כדעת רש"ל אין מוחין בידו.

(י) ר"ק פ"ב מ"ב כריך לקנח מים שעל ידיו במפה או בשאר דברים, נראה דה"ה דיכול להמתין עד שינגבו, דהא עיקר הטעם משום מים שנטמאו או משום מיאוס וכל שנתנגבו לית לן בה.

שם ומיהו אפשר דשפסף בעי לעולם, הגה נסתפק רבנו אי טעמא משום מים טמאים ודוקא בשלא נטל שניים, או משום מיאוס ואפי' בנטל שניים, ונראה דלהפוסקים כת"ק לעיל מ"א דנפל ככר ש"ת טהור וזה דעת תו' חולין ק"ז א' והרא"ק וטוש"ע, ע"כ הניגוב הוא משום מיאוס ולא משום טומאה, דהא אי נטל רביעית שלמה אין המים טמאים, ובפחות מרביעית גם הידים טמאות אף אחר ניגוב וכמש"ל לעיל סי' כ"ד ולא מש"ל דין אוכל בלא ניגוב, אלא ע"כ הטעם משום מיאוס, וכן פרש"י סוטה ד' ב'.

ונראה דגם מטביל ידיו כריך ניגוב, והא דתניא בתו' בר"ק פ"ב מ"ד אבל המטביל את ידיו א"כ לנגב, פר"ק לק' דבנטל ידיו ממים טמאים איירי ואח"כ הטבילן, ואילו לא הטבילן ונטל שניים כריך לנגב ידיו ולחזור וליטול כדקתני ברישא שם אבל המטביל א"כ לנגב קדם טבילה, אבל לא הוזכר שם דין אוכל בלא ניגוב, ובב"י ס"ס קנ"ח כתב בשם מרדכי וסמ"ג דלמדו מתוס' זו דהטובל ידיו א"כ לנגב, וע"כ גי' אחרת היתה להם בתוס', ואולי דעתם דהידיים לעולם טהורות במים ראשונים ושניים הם רק לטהר המים וכדעת הרמב"ם והראב"ד, ואם דעתם כדעת הר"ק ע"כ כריך טעם למה

והאריכו נטילה לזמא יגעו במשקין ויטמאו את האוכלין, ואוכל מחמת מאכל א"צ נטילה, וכן מפה על ידיו אפשר דמהני, ואם עבר אין אכילתו עצירה אלא לא נהג כחבר.

ולדעת רש"י אף בזמן שהוא טמא כריך נטילה ואף בזה"ז כדי נט"י לפת, אבל לדעת תו' אין זה אלא בזמן טהרה ואינו נהג בזמא"ז, ולדינא הו' ספיקא ודעת אחרונים להחמיר, וכ' הט"ז כי היכי דמסקה א"צ משום שאין דרך לשחות בידים ה"נ כל תבשיל שאין דרך ליטלו בידים לא תיקנו בו נטילה, ומיהו אין מקור נאמן לזה ויש מקום לומר שלא חילקו בטיבולו במסקה, אלא שכבר המנהג כן.

טו) כ' במ"ב סק"כ דפחות מכזית א"צ נטילה בדבר שטיבולו במסקה כמו באכילת פת, ואין ללמוד מהתם משום דפחות מכזית אינו מק"ט מדאורייתא אבל משקין מיטמאין בכל שהוא וכמ"כ תו' חולין פ"ז ב' ד"ה כל, והלכך שפיר י"ל דאף בכל שהוא כריך נטילה. [וא"ה, אף המ"ב בעצמו חזר בו, בהוצאה שניה של המ"ב, ועי' סי' תע"ג ס"ו בבה"ל ד"ה פחות].

טז"ע ס"ז נטל ידיו לדבר שטיבולו במסקה כו' שאין אותה נטילה עולה כו', הוא דעת תו' פסחים קט"ו ב' והוכיחו כן מהא דלמור ברכות מ"ג א' דאע"ג דנטל ידו אחת למסקה שלא יטמאו המשקין מחמת היד, מ"מ כשכא לאכול כריך ליטול ב' ידיו אלמא דכל שלא כיון בנטילה לאכילה לא מהני לאכילה, והא דלמור שם הא משא לי' ידא חדא זימנא כו' ומשני שם דלמא אסוחי אסח דעת' ונגע ולא משני משום דלפת לא מהני נטילה ראשונה, נדחקו בתו' שם דהוי מצי לשנויי הכי, אלא קאמר אף את"ל דא"צ נטילה שני' שאני הכא דאוכא היסח הדעת, וזה תימא דע"כ המקשה סבר דלא הו' היסח הדעת וגם סבר דנטילה לטיבול מהני לפת, והו' לי' לר"פ לאהדורי להו דאין נטילה לטיבול מועיל לפת ולהוכיח כן מצרייתא דברכות ולא למהדר דהוא היסח הדעת בדבר שאין לו רא' ועוד איך נדחה סוגיא מפורשת דלולא היסח הדעת היתה מועילה נטילה ראשונה, וגם עיקר הדין קשה כיון דעיקר חובת הנטילה לטהר ידיו שלא יפסלו את התרומה וכל שנטלן שלא יטמאו משקה היינו כונה לטהר ידיו, ולמה לא יועיל כמו בנטול שחרית ומתנה עליהן ואף לדעת רש"י דלכך כונה לנט"י לחולין נראה דכונה לטהרן שלא יטמאו משקה היינו כונה טהרה.

והנה לדעת רש"י דדבר שטיבולו במסקה דינו כפת ודאי א"צ נטילה שני' לפת כמבואר בדבריהם וניחא סוגיא דפסחים דדוקא משום היסח הדעת, ואף לשיטת תו', אם נימא דנטול לטהרן למשקין מהני נמי לפת נמי ניחא, אלא דקשה סוגיא דברכות, אמנם למש"כ תו' שם דאין הנטילה שלא יפסול המשקין שאין נוגע במשקין אלא משום כבוד הברכה וכ"כ חגיגה י"ח ב' דאינו אלא משום נקיות ניחא, דאינו נטול כדין, אלא כל רחיצה כשר וא"צ מרביעית ולא כלי, ואין כאן שמירה לטהרת ידים, ואיירי התם אף

לית לן בה דהו' כמים טמאים בעלמא ולא מזינו שאם נגע במים טמאים אף קדם ניגוב שהפסיד נטילתו, אע"ג שאם נגע קדם ניגוב ביד טמאה הפסיד נטילתו, התם הו' יותר דין טומאת ידים, אבל במים לא מינכר שהן טמאין מחמת ידים ולא גזרו בהן רבנן. [ועי' סי' כ"ד ס"ק כ"ג].

וסתם מפה שנחלקו הט"ז והמ"א אי חוששין לטלה"ט לכאורה מבואר בהדיא בגמ' ברכות נ"ב ב' דחוששין שיהא במפה טלה"ט ועיי"ש רש"י ד"ה משקין, ומשמע דאי ליכא משקין על פניה אע"ג דבליעי בה משקין אינן מטמאין, ואע"ג דהן יולאין שלא ע"י הדחק ולא חשיבי בלוע כמ"כ תו' נדה ס"ב ב', מ"מ לא חשיב נגיעה במשקין כיון שנוגב בחוץ, ועי' ר"ש פ"ד לטהרות מ"ה, ועי' מכשירין פ"ד מ"י, וכלים פ"ט מ"ד, ועי' מש"כ טב"י סי' ג' סק"ד.

יג) במ"א סי' קס"ה סק"א מבואר דתכף לנט"י סעודה היינו משום המוציא אבל אם טמא ידיו באמצע הסעודה לכו"ע א"צ אכילה תכף לנטילה, ואין מקור לדברים אלו, והעיקר דלכך תכף לנטילה סעודה דאז חייל מלות נטילה על הסעודה וכמ"כ לעיל סק"ה, וא"כ לדעת רמב"ן וס"פ דטימא ידיו בתוך הסעודה נוטל ומצד כריך להתכין סעודה לנטילה, אם לא שנימא דסעודתו מוכחת עליו כיון שחזר לסעודתו בלא ברכת המוציא, וניכר דנטל לאכילה אף אם הפסיק ומ"מ אין להקל בלי רא' מהגמ' והראשונים.

נראה דאם נגע מי שלא נטל ידיו במשקין שצדיקו באמצע הסעודה א"צ נטילה אחרת, והו' כדין נגע במשקין טמאים, אע"ג דנגע אחד שלא נטל ידיו במים שצידו קדם שנגב בנטילת ידיו הפסיד נטילתו התם קדם שנגב עדיין שם נטילה עליו, ואפי' טבל ידיו שא"צ ניגוב מ"מ עדיין שם נטילה עליו משא"כ לאחר שנגב.

יד) פסחים קט"ו א' תוד"ה כל, דעת רש"י דדין טיבולו במסקה כדין פת וגזרו בהן משום סרך תרומה ואע"ג דלא גזרו בפירות משום שאין תרומתן דאורייתא או משום דפעמים לא הוכשרו, וכן לא גזרו במשקין דשותין ע"י כלי ואין דרך ליגע בהן ולכן אף בשותה בידיו לא גזרו, אבל אוכל הטבול במסקה חיישין שמא יגע במסקה והאריכוהו נטילה אף בחולין משום סרך תרומה דהא איכא משקה תרומה וגם כיון דמשקין עלולין לקבל טומאה ונעשו ראשונים גזרו בהו טפי איכא סרך תרומה טפי, והלכך לא מהני מפה ולא מהני נטילת יד אחת דהא אפי' אוכל מחמת מאכל כריך נטילה ואם יטהר ידו אחת אכתי אסור באכילה משום ידו השני' הטמאה אף שיאכל ביד הטהורה, ואם אוכל בלא נטילה אכילתו עברה, וכ"ד כמה ראשונים כמ"כ ב"י סי' קנ"ח, ודעת תו' שלא התקינו נטילה לטיבולו במסקה אלא הוא מדיני סעודה ודרך ארץ וזהירות כעין שנחלקו ב"ש וב"ה ברכות נ"ב ב' אי מניח מפה על השלחן או על הכסת, וה"נ באוכלי חולין בטהרה קיימין,

דעת הגר"א לעיל ס"ק כ"ד, ואם מזגו במים כ' במ"ב דהולכין אחר הרוב ואין כן דעת הרמב"ם אלא מ"פ שגפול לתוכן מים כ"ט דינו כמים וכמס"כ מכשירין סי' ד' סק"ד.

מס"כ במ"ב ס"ק כ"ד בשם הגר"א דאם הדיח הבשר קדם גלי מוהל היוצא דינו כמסקה, אם כבר נתיבשו המים ודאי אינו כן, ואפי' לא נתיבשו עדיין אינו מוכרח דכונת הגר"א כיון שא"ל הדחה נמצא דאין המים מוסיאין המוהל אלא האש, והלכך אף אם הדיח לא דמי לבישול דהתם המים מוסיאין המוהל, ומ"מ לדעת הרמב"ם בלא"ה דינם כמים משום תערובות מים כ"ט.

באינם נשמרים בטירה ואפי' בטמאין, מיהו לדעת רשב"א בת"ה דתיקנו נט"י ביד אחת למסקה לריח טעם למה חוזר ונוטל.

ובה"א דמשני בפסחים שם דלמא אסוחי אסח דעתו ונגע יס לעי' הא ע"כ הוא משמר עצמו מליגע בטינוף או בבשרו דהא נאסר עי"ז לאגדתא והלילה, ולדעת רשב"א דשמירה לתורה לא מהני לאכילה ניהא, ולדעת הרא"ה נמי י"ל דחשיב כזמן מרובה ומודה הרא"ה לזמן מרובה בעינן תנאי בשעת נטילה ואז זכרנו להשמר יותר חזק אבל אם לא התנה אינו מועיל מה שמשמר לתורה ולמא נגע ונקה ידיו ושכת.

כתב במ"ב סי' קנ"ח ס"ק כ"ו דיי"ש לא הוא משקה, אבל דעת הגר"א דיי"ש הוא משקה וכמס"כ לקמן ריש סי' קנ"ו ובמ"ב הביא

סימן כו

לתורת לחם לא מהני כזית כל שאין בו תוריתא דנהמא, מיהו עדיין לא מצינו מקור ד"ז בגמ', ונראה דתרי עיני תוריתא דנהמא נינהו, דהא כתבו הרא"ש והר"י דנתיבשל לעולם מקרי ליתא תוריתא דנהמא, וז"ל דלחם מבושל נשתנה לריתו הקודמת אבל עיסה שנתבשלה יתכן שיהי' לה תואר לחם כל דהו. [א"ה, ע"ל ס"ק י'].

(ב) והר"ש פ"ק דחלה דעתו דלחם גמור שנתבשל אף שיש בו כזית ואית בו תוריתא דנהמא בטל לי' מתורת לחם דקיי"ל כר"י דאינו יוצא בריק המבושל, וההיא דפרוסה קימת ר"מ היא ודלא כהלכתא, והלכך עיסה עבה בתחלה ובשלה במשקין הוא כסופגנין דלא עדיפא מלחם גמור, מיהו בטיגון ז"ע אי מבטל לי' ללחם גמור, ואף שמבואר בדבריו דעיסה שבלילתה עבה בתחלה ואח"כ טגנה דבטלה, שהרי מטעם זה כתב דהא דמנחות מצדך עליהן המוציא לא מיירי במחבת ומרחשת, מ"מ נראה דטעמו דמחלק דדוקא לענין חלה דתלוי בגלגול והלכך כיון דגלגל דעתא דעיסה גמורה הוטבלה לחלה, משא"כ לענין ברכה דתליא במה שהוא בשעת אכילה ולא נחית עלה תורת לחם ע"י טיגון, וכ"כ ממה שכתב דלר"ל ודאי לא מיירי בכל המנחות, ר"ל שאפי' אי נימא דמנחות שמנן מועט ולא הוא כבשלה במשקין לר"י מ"מ לר"ל דפטור מעשה אילפס ע"כ לא עדיפי מנחות ממעשה אילפס, ונראה דלחם גמור לא נפיק מתורת לחם אפי' לר"ל, תדע שהרי בהרתיח ולבסוף הדביק מודה ר"ל דנחית עלה תורת לחם ע"י אילפס, וכש"כ לחם גמור שרככו באילפס דלא בטל אפי' בהדביק ולבסוף הרתיח, אלא שכונת הר"ש לחלק דלחם גמור אינו בטל, אבל עיסה לא חל עלה דין לחם ע"י טיגון, ונראה דאף אם עשאה מתחלה לתנור ונמלך לטגנה נמי לא הוא לחם, ואע"ג דלענין חלה לא מהני נמלך וחייבת בחלה שא"ה שכבר הוטבלה, ובהכי מתפרש דברי הר"ש שמתחלה היה דעתו לפרש דכל שהיתה בלילתה עבה בתחלה אף שבשלה נעשה לחם לכל דבר והלכך לא מהני מחשבתו בשעת גלגול לבשלה לאפקועי מדיון לחם דהא אף לפי מחשבתו אכתי לחם הוא, ואח"כ כתב דלעולם ע"י בישול וטיגון לאו לחם

(א) פסחים ז"ל אר"ל הללו מעשה אילפס הן כו', מבואר שעיסה שבלילתה רכה בתחלה בלאחד מארבעה האופנים השונים במתנ' אינה עיסה, אבל דינה תלוי בגמר אפיתה, והלכך אם אפאה בחמה לכו"ע לאו לחם הוא, וכן אם טגנה או בשלה במשקין, וזהו תחלת סופגנין וסופה סופגנין אבל אם אפאה בתנור או באילפס בהרתיח ולבסוף הדביק לכו"ע לחם הוא, ולר"י גם בהדביק ולבסוף הרתיח הוא לחם, וכתב ר"ת דה"ה אם היתה עיסה בתחלה ואח"כ טגנה או בשלה במשקין הוא לחם ומצדך עליו המוציא וטעון בה"מ, כדתנן תחלתו עיסה וסופו סופגנין חייבת בחלה, ומיהו ממתניתין ליכא לאסוחי אלא שאין הבישול מפקיעתו ממה שכבר היה, אבל לענין המוציא ובה"מ שצריך שהבישול יגמרנו להיות לחם לא שמעינן ממתניתין, ואפי' פת גמור שבשלו י"ל דפקע מיני' שם פת וחייב חלה שאני שכבר הוטבלה לחלה ואסורה עד שיתרום, אבל לענין ברכה ובה"מ בחר שעת אכילה אזלינן, אבל דעת ר"ת דהוי לחם בשעת עיסה אלא שאין לחם עד שיהא ראוי לאכילה, וכל שנגמרה לאכילה ואפי' ע"י בישול הוא לחם, והא דאמר שאין לחם אלא האפוי בתנור היינו שנתה עיסה העומדת לתנור ולא לאילפס, מיהו כתבו התו' דלא הוא לחם ע"י בישול אלא א"כ יס לה תוריתא דנהמא, ולכאורה טעמם משום דלא עדיפא עיסה שנתבשלה מלחם גמור שנתבשל, דאמר ברכות ל"ז דאם אין פרוסה קיימת ברכתו מזונו, וכתבו שם התו' בשם הירו' דשיעורו בכזית ופי' דאורחא דמלתא בכזית, אבל העיקר תלוי בתוריתא דנהמא יעו"ש, ולפ"ז י"ל דגם בכזית בעינן דיהי' בו תוריתא דנהמא, וכ"מ מדבריהם דלא מוקו לההיא דירושלמי דלית בהו תוריתא דנהמא, מיהו י"ל דיותר מתפרש פרוסה קיימת היינו תוריתא דנהמא, וע"כ ל"ל דשיעור תוריתא דנהמא אורחי' בכזית, אמנם הרא"ש בשם הר"י פי' דכזית לא בעינן תוריתא דנהמא וכ"כ הטור סי' קס"ח, ואפ"ה העתיק דברי ר"ת דעיסה שנתבשלה שאינו לחם עד שיהי' בו תוריתא דנהמא, וכבר כתב שם הב"ח לחלק דאע"ג דבלחם גמור שנתבשל אינו יוצא מתורת לחם כשיש בו כזית, אבל לבוא

ואם איתא דפחות מכזית אף לאית לי' תוריתא דנהמא בטל ע"י טיגון גם פחות מכזית בתחלה לא חלה עליו תורת לחם, ומשני דבא מלחם גדול וזה"ל דבתחלת עיסה דעינן כזית, ולמאי דמסקינן דגם פחות מכזית לא בטל באית לי' תוריתא דנהמא גם בפחות מכזית בתחלה מהני תוריתא דנהמא למחשב לחם, ולא ניהא להו לפרש גם לפרש"י כן, דשפיר יא' לחלק בין פחות מכזית מבטל לפחות מכזית בתחלה, ואין לומר דהקושיא הוא מטיגון, דהא גם לפרש"י דיכול וטיגון דין אחד להו, כלמייתא ממנחות דהא תקשה היא גופה היאך מיייתא ממנחות לדיכול, וע"כ ז"ל דחשיב מנחות בדיכול ממא ואם כן מאי מדמה כזית בתחלה לכלא, ומיהו אין זה קושיא כ"כ די"ל דמסתבר לי' לר"י לדיכול וטיגון שיעור אחד להו, וכיון דמשכח בטיגון דכזית אינו בטל ס"ל דגם בדיכול כן, וגם מדברי תו' ד"ה אמר משמע דלא נדחה להו פרש"י לגמרי.

(ה) יֵשׁ לַעֵיִן לַפֶּר"ת עֵיסָה שְׁזָלְיָתָהּ עֲבָה וּפְתָחָהּ וּבִשְׁלָהּ פָּחוֹת מִכִּזִּית מֵהוּ, לִלְפִי מִשְׁ"כ לַעֲלִי לַעֲיָסָה שְׁתַּחֲבֹּלָהּ אִיכָא עֲלֵה תוֹרִיתָא דְנִהמָא טַפִּי מִלְחָם מִבּוֹשָׁל, י"ל דְּבִנ"ד הוּא לָחֶם, אֲכֹן יוֹתֵר נִרְאֶה לַעֲוֹלָם גַּם עֵיסָה שְׁתַּחֲבֹּלָהּ לִיכָא עֲלֵה תוֹרִיתָא דְנִהמָא בְּעֲמֻמוֹתָהּ שְׁעֲמֻמוֹתָהּ מִבּוֹשָׁל וְלֹא אֲפּוּי, וְהָא דִּכְתּוּב דְּבַעֲיֵין שִׁיחֵי תוֹרִיתָא דְנִהמָא הֵייוּ תוֹאֵר לֹרְתוֹ, וְאִע"ג דְּבַפְת מִבּוֹשָׁל לֹא אֲכַפֵּת לֶן בְּזוֹרְתוֹ כִּיּוֹן שְׁנִשְׁתַּנָּה עֲמֻמוֹתוֹ הֵייוּ הִיכִי לִיכָא כִּזִּית אֲבָל בְּכִזִּית גַּם כְּשִׁנִּשְׁתַּנָּה עֲמֻמוֹתוֹ וְזוֹרְתוֹ אִינוּ בְּטוֹל וּבַעֲיָסָה גַּם בְּאִית בַּה כִּזִּית בְּטוֹלָה, בְּדִלְיָכָא עֲלֵה תוֹרִיתָא דְנִהמָא גַּם בְּזוֹרְתָהּ, וְנִרְאֶה דְּזִהוּ דִּמְקָשָׁה אֲבִי לִר"י, אֲלֹא מַעֲתָה לְתַדִּר"י כו', וּלְכַאוֹרָה גַּם ר"ס מוֹדָה כְּשִׁמְחָזִיר לְסַלְתָּה כִּיּוֹן לִיכָא עֲלֵה תוֹרִיתָא דְנִהמָא וּמֵאִי ס"ד לְאֲבִי, אֲלֹא שְׁאֲבִי ס"ל לֹא בְּטוֹל אֲלֹא כְּשִׁעֲמֻמוֹתָהּ מִשְׁתַּנָּה כְּמוּ בְּזִישׁוֹל מִשְׁא"כ בְּזִיגוֹן אִוּ בְּדִיבּוֹק, אִף שִׁיפֵרֵד עַד שִׁיעֲבֹר תוֹרִיתָא דְנִהמָא בְּמַלְתִּי קָאִי וְלֹא בְּטוֹל, אִם לֹא שְׁנִימָא דְּפָחוֹת מִכִּזִּית בְּתַחֲלָה לֹאֻ לָחֶם הוּא וְהִ"ה לְפָחוֹת מִכִּזִּית כְּשִׁנְתַּעֲרַב וּכְס"נ לַעֲלִי. הַיּוֹרָא מִזֵּה לְדִינָא, לָחֶם שְׁתַּחֲבֹּל וְאִין בּו כִּזִּית בִּין שְׁלָא הִיָּה כִּזִּית בְּתַחֲלָה בִּין שְׁנִימוֹח בְּקִדְרָה לְפָחוֹת מִכִּזִּית וְאִפִּי לְקַח פְּרוּסָה קִימָת וּפְתָחָהּ בְּטוֹלָה וּמִצְרָךְ עֲלִי בְּמ"מ וּמַעֲיֵן ג', וּמֵיָהוּ נִרְאֶה לְכַשְׁפוֹת וְאוֹכֹל מִיַּד אִינָה בְּטוֹלָה, דְּלִז"כ לֹא מִשְׁ"ל פְּרוּסָה קִימָת אֲלֹא כְּשִׁלְוַעַם כִּזִּית שְׁלָם וְל"ע, וְאִם יֵשׁ בַּה כִּזִּית אִף כִּי עֲבַר מִמֶּנָּה לֹרְתָהּ מִצְרָךְ עֲלֵה הַמוֹאִיָּא, וְאִם נִטְגוֹן אִוּ נִדְבָק בְּמִרְק וּבְדִבָּק וְכִי"ב אִם יֵשׁ בּו תוֹרִיתָא דְנִהמָא אִף שְׁאִין בּו כִּזִּית מִצְרָךְ הַמוֹאִיָּא, וְאִם אִין בּו תוֹרִיתָא דְנִהמָא מִצְרָךְ בְּמ"מ וְאִף אִם הִיָּה בּו תוֹרִיתָא דְנִהמָא אַחֵר הַטִּיגוֹן וְהִרַם תוֹאֲרוֹ אַחֵר הַטִּיגוֹן בְּטוֹל, וְלַפֶּר"ת גַּם בְּעֵיסָה שְׁתַּחֲבֹּלָהּ אִוּ נִטְגָנָה לִינָה הִכִּי, אֲלֹא לְאִפִּי בְּכִזִּית שְׁתַּחֲבֹּל לֹא חֵל עֲלִי תוֹרַת לָחֶם אֲלֹא א"כ יֵשׁ בַּה תוֹרִיתָא דְנִהמָא בְּזוֹרְתָהּ, וְכִס"פ לֹא חֵל תוֹרַת לָחֶם עַל עֵיסָה שְׁלָא נִאֲפָה אֲלֹא שְׁנִגְמָרָה בְּזִישׁוֹל אִוּ בְּזִיגוֹן.

הוא אלא שצחלה אזלינן בחר גלגול, ועפ"ז נראה לי "הר"ש לפרש
דחגני מחשבת ביסול בשעת גלגול גם לענין חיוב חלה.
ג) והנה דין לחם גמור שנתבשל נקטינן ללא כהר"ש ולא בטל
אלא ח"כ לית ב"י כזית, ול"פ צעינן ג"כ תנאי דלית ב"י תוריתא
דנהמא, אבל עיסה שנתבשלה או נטוגנה הסכימו הפוסקים לפי
הר"ש דעיסה שעשאה ע"מ לעשות סופגנין פטורה מן החלה,
ומוכרח מזה דאינו נעשה לחם באתה האפי' של אפית הסופגנין
ואף שבתחלתו היתה עיסה עבה, וח"כ לענין ברכת המוציא אף
בעשאה ע"מ לאפותה בלחם ונמלך ועשאה סופגנין מברך
במ"מ, ולפי האמור שפיר הקשה הב"י סי' קס"ח על הטור שם
דקסתם כר"ת, ודברי הב"ח שם לחלק בין נמלך ללא נמלך לא
יעלו לפי המבואר, גם דברי הדרישה שם ז"ע, דנראה מדבריו
שבאמת יש לחלק בין נמלך ללא נמלך גם לענין ברכת המוציא,
והלכך דברי הטור לא סתרו, אלא שכתב שהר"ש גופי' לא ס"ל הכי
ממש"כ דההיא דפרוסה קימת כר"מ, וזה תמוה דבזה ליכא ספק
כלל, דלדעת הר"ש דביסול מבטל אפיה בלחם גמור ודאי אינו
תלוי כלל במחשבתו מתחלה, אלא דאין לא קיי"ל בזה כהר"ש
וכפ"י, אלא שקיי"ל כותי' ללא חל תורת לחם על עיסה שנתבשלה,
ובזה שפיר יש לחלק לפי מחשבתו בתחלה, ומיהו אין לחלק בהכי
אלא לענין חיוב חלה אבל לא לענין ברכה וכפ"י, ודע דגם לענין
חלה אם היה דעתו בשעת גלגול לבשלה אחר אפי' ואפי' דעתו
לבשלה ביסול גמור עד שיהי' נמוח, מ"מ לא מהני מחשבתו זאת
למפטרה מחלה, וזהו דין קטובקאות השנוי' במשנה שם דלא מהני
מחשבתו לפטורה מחלה אלא אם לא תבוא העיסה לכלל לחם,
דכתיב באכלכם לחם, אבל כשתבוא לכלל לחם ואח"כ יבטל
לחמה חייבת.

7) צרכות ל"ז ב' אר"י הא"י חציאל כו', יעוין צפרש"י וקשה הא דקאמר הב"ע צבא מלחם גדול הלז כל המנחות כן הוא והו"ל ש"ה כו', ועוד היכי מיייתי ר"י רא"י ורש"י ז"ל פי' דבעינן שיהי נשאר שלא נפרס, ולפ"ז לא קאמר ר"י אלא כשפתת כל הככר, ואינו מובן מה מועיל הנשאר להפירורין ועוד קשה היכי קאמר שאם מזה הוא יוצא זה יד"ח צפסח הלז יא' זה כל הפסולין הנזכרים בגמ' פסחים ל"ח ב', ובתו' פי' דחציאל אינו מבושל אלא שנדבקו הפרורין ע"י מרק, ונראה לר"י אין חילוק בין שתבשל לנטוג או שנדבק, ונקט חציאל לרבותא דאפ"ה בליכא כזית בטלה ואין חילוק בין אין זו כזית שנמס וגמחו צבישולו וצטייגו וצין אם פתחו בידיים אחרי צישולו וטייגו, וכל שהוא מבושל והוא פחות מכזית בטל, והא דמיייתא ר"י רא"י אינו לדין חציאל, אלא לשיעור כזית וה"ק כיון למאינו צמנחות שיה' עיסה בתחלה ואח"כ נטוגה ואח"כ נפרסה לכזית לאינה בטלה, והלכך שיעור ציטול הפת בכזית לליכא שיעורא אחרינא צפחות מכזית, והא דפריך מלקט מכלן כו', נראה לסבר אב"י לזא' עדיף פחות מכזית בתחלה, היינו שעשה עיסה פחות מכזית מפרורין הצאין מלחם גדול אף שנטגנו,

פעמים שאין מצדך עלי' המוציא עד שיקבע כגון אם הוא באופן
ללא רגילי אינשי לקבוע סעודה עליהו כמבואר בז"י, וא"כ אין
המוציא תלוי במה שהוא לחם, וציר' משוין דין המוציא וחיוב
חלה ולגלות ידי חובה בפסח, גם בסוגין מביא ראי' מהא דיוצאין
בה ידי חובה, לכן נראה דכל פת כסנין יס' להם דין לחם לכל דבר
אלא לפי שאין קובעין עליו בני אדם סעודה לא תקנו בו חכמים ג'
בכרות רק כשאכל שיעור קביעות, ויש לעי' לפי זה כשאוכל כיסין
ממולאין אי בעינן שיעור קביעות בכיסין לבד זולת המוליאחא,
שהרי רק על הכיסין דין לחם, ומיהו כשלא אכל כזית מהכיסין
נראה ודאי דאין מצדך ג', אע"ג דהמוליאחא השלימה לשיעור
קביעות סעודה, ואולי אף לברכת מעין ג' אין המוליאחא מאכרף
כה"ג, אבל כשאכל כזית מהכיסין והמוליאחא השלימה לשיעור
ק"ס ז"ע, ובנלושות בחבלין ובשמים נראה דבטלין אגב עיסה
ומאכרפין אף לכזית וז"ע. וא"ה, עיין לקמן סק"י. וא"ה, דדין פת
שתפת, עי' לק' סי' קנ"ו לסי' קס"ח.

(ט) לחם שנתבשל ונמוח ואין בו כזית אף דאיכא עלי' תוריתא
דנהמא בטל, וקובעין עליו סעודה בלא בה"מ, ונראה דדוקא
שנתבשל שיעור דיכול או כמב"ד אבל הוחלטו ברותחין וסלקון מיד
לא נפקו מתורת לחם, ולפ"ז מותר לאכול מזה מבוסלת כל שאין
פרוסה כזית בלא נט"י ובה"מ אף בשיעור קב"ס, אע"ג דרוב מנות
שלנו לא יפסידו תואר לחמן בדיקולן. היה בפרוסה כזית אף שאין
בה תוריתא דנהמא כריכה נט"י ובה"מ כלחם גמור אף בלא קבע
עלי', זהו דין הביטול, ואם נטגן אפי' אין כזית ויש בה תוריתא
דנהמא כריך נט"י ובה"מ, והלכך מזה שנטגנה, וכן המניחים
פירורי מזה במחבת הדגים שיש להן דין טיגון כריכין נטילת ידיה
וברכת המזון בכזית אף שהפרוסות פחותין מכזית כיון שיש בהן
תוריתא דנהמא, אבל לחם שנטגן ואין בו תוריתא דנהמא ואין
בפרוסה כזית בטל לחמו וקובעין עליהן ומבדך מעין ג', וכן הדין
בעירב פרורין במרק ובדבש וכיו"ב, וכן אם שראו במים יס' להן כל
דיני טיגון. עיסה שנתבשלה או נטגנה ואפי' כלילתה עצה קובעין
עלה בלא בה"מ ואף דאיכא כזית ואיכא עלי' תוריתא דנהמא, חזר
ואפאה נראה דהוי לחם גמור, ונע"כ ל"פ ר"י ורבנן פסחים ל"ז ב'
אלא אי מהני אפית תנור אחר אפית אילפסן, וכש"כ כשחלטה
ואפאה, [כמבואר תו' שם ל"ו ב' ד"ה פרט], והלכך הלחמים
העגולים שקורין בייג"ל המצויות בינינו הנחלטין או מתבשלין קדם
אפייתן לחם גמור הוא. עיסה שכלילתה רכה ואפאה אפי' באלפס
לחם גמור הוא, חזר ובשלה אי איכא עליה תוריתא דנהמא לדעת
תו' או כזית לש"פ הוי לחם גמור, ונע"כ תו' שם מ"א ח' שכתבו
דמייירי בכלילתו רכה, ובמהרש"א שם דמשמע להו דמייירי בפרוסה
קיימת כדקתני אע"פ שלא נמוח, וז"ע כיון שכבר נאפה מ"ל
כלילתו עצה מ"ל כלילתו רכה וז"ע. פת ששראו במים עד
שנתרכך וחזר וגבלו בטל, ואע"ג דאיכא כזית כיון דליכא כזית של
גוף הראשון במקום אחד שנהרס בשעת גיבולו אלא שחזר ונדבק

(י) וכתב הר"ש דהא דמנחה מצדך עלה המוציא היינו דוקא
במנחת סלת ומאפה תנור, דהוי סופו עיסה ממשי, ויש לעי' לפ"ז
מאי מיייתי ר"י ראי' ממנחה, הלא התם פת גמור הוא, ואפי' פחות
מכזית נמי ואפי' אם החזיר לסלתן נמי דהו"ל פרורין בעין דאפי'
פחות מכזית ולית בו תוריתא דנהמא ברכתו המוציא וכמש"כ
הרא"ש וס"פ, וכן לפי' הב' שז' שם דשמנן מועט קשה כמו כן,
כיון דהוי לחם גמור מה ענינו לכאן ואולי יפרש דעת ר"י דכל
שנתפרר ואין בו כזית בטל, וחבילתא דנקט שדבר בהוה, ומקשה
חביו שפיר מלקט מכלן כו', והא דמשני בלא מלחם גדול, ז"ל
כפרש"י משום שנתפרר מלחם שלם, ויתכן לפרש שפרס ואכל דכה"ג
לא בטל וכמש"כ לעיל, וכ"נ מסתימת הפוסקים שלא הביאו כלל
דין פחות מכזית בתחלה שצריך שיהי' בו תוריתא דנהמא אף
שנאפה אפי' גמורה, ולא הביאו פרש"י בלא מלחם גדול ולפרש"י
אם בלא מלחם גדול אף שנתבשל לא בטל, וזה לא שמענו אלא ע"כ
כמש"כ, אבל עדיין אינו מתישב, גם מנא אמינא לה לא שייך לפרש
אהא דכזית הוי פת ומאי צריך ראי' לזה ונע"ג, וכיון שהסכימו
הפוסקים לפרש"י אין לנו עוד ראי' שמבוסל ופרוסה קיימת ונתפרר
שבטל וכן אין ראי' לטיגון שלא יהא בו דין ביטול, ואחרונים ז"ל
נסתפקו בזה.

(ז) כתבו תו' שר"ד היה רגיל ללבו פרורין במים ואוכלן בלא
בה"מ, ומשמע במים לווננים ולפ"ז שריו במים הוי כמו חבילתא ולא
מקרי בעין, ולפ"ז פת כנומה מייירי דאיכא עלי' תוריתא דנהמא,
וברא"ש כתב בפ"ז דאפי' לית בו תוריתא דנהמא, ויש לעי'
בטעמיה' אי משום דמפרש פ"ז בלא תערובת מים, או דס"ל דשריו
במים לא הוי כחבילתא והמרדכי כתב בשם בה"ג דדוקא בקערה
דהו"ל כלי שני אבל לא בקדרה, נראה דמוקי לה בדאיכא תוריתא
דנהמא, א"נ ס"ל דשריו במים הוי בעין, ולפרש"י ותו' דגם
במבוסל תלוי העיקר בתוריתא דנהמא ע"כ ז"ל להתאים דברי
בה"ג דשריו במים הוי בעין, ודברי המרדכי שהביא הב"י ל"י
לפרש"ס.

(ח) ל"ח ח' האי כובא דארעא מאי מצדך כו' גובלא בעלמא הוא,
כתב הב"ח לפרש דברי הטור דהכא בטריתא קיימין ואפי' בקבע
עלי' מצדך המוציא ובה"מ ויוצא יד"ח בפסח, ותמוה מאד כיון
דלאו לחם הוא איך יוצא בה יד"ח בפסח, ובשלמא לענין בה"מ
דכל ז' מינים טעונין ברכה מה"ת כדאמר לעיל ל"ה ח', והיכי
דקבע סעודה עליהו תקנו חכמים ג' שלמות וכדאמר שם לעיל
ל"ה ב' דגם ביין אי קבע בהו סעודה היה דדין שיערבך ג' שלמות
יעו"ש, אבל לגלות יד"ח בפסח לחם בעינן ומאי מהני קביעות
סעודה, והעיקר נראה דגם לענין המוציא ובה"מ לא מהני קביעות
סעודה אלא בלחם גמור שחייב בחלה שזהו בכלל לחם דכתיב
ולחם לבב אנוש יסעד, וכדמשמע לעיל שם דלא קבעו אלא על
מה שסועד את הלב, חדע דאי מהני קביעות לענין המוציא אף
בדבר שאינו לחם לענין חיוב חלה, וגם דבר שהוא לחם גמור

לחם הלח מנחה סופו כתחלתו, ונראה מדברי ר"ת דס"ל דהליקשה בפושטין היתה בפ"ע ואח"כ נתנה בכלי ששמן בתוכה כדין המנחה וחוזר וכולל, וכ"מ בסוגין לפי מש"כ לעיל סק"ד, מיהו יש לפרש הסוגיא התם דמשעת יליקה בטלה דהוי כדין חביאל, ועד"ז יש לפרש גם לפי הר"ש דשמן מועט, וקשה מאי מיייתי ר"י ראי' ממנחות, וכס"נ לעיל סק"ו, ולפי האמור י"ל דמיייתי ר"י ראי' מהא דאינה בטלה משעת יליקה, ולפ"ז תהא הראי' רק ממחבת ומרחשת דמאפה תנור א"ל יליקה ומנחת סלת אפיתה בשייריים וכו', מיהו בלחם שנטגן באופן שאינו בטל, נראה דלכו"ע אינו עובר ע"י טיגון לדין כסנין דכיון דהוי לחם שקובעין עליו בראשיתו, ואף שאין קובעין עליו כמו שהוא עתה, לא הסירו חכמים בשביל כך ברכתו והוי כפת לכ"ד, ונראה דגם צפת מצושל אין קובעין עליו, ואפ"ה פת גמור הוא, ובזה נדחו קצת מהדברים בסק"ח. [א"ה, אולי ל"ל בסק"ו].

הו"ל כאין בו פרוסה כזית, וכיון דליכא עלי' תוריתא דנהמא בטל ומותר לקבוע עליו ולדעת ר"ד בתו' דגם במים בטל בלא בה"מ וכס"כ כשגבולו בשומן וכיו"ב, ואם חזר ואפאו באילפס בלא מים הוי לחם גמור ומצדד עליו המוציא בכזית, וא"ה, אולי ל"ל המוציא בכ"ס} ואם עירב בו שומן הרבה או שאר משקין הוי כפת כסנין דאין חילוק אם אפה מקמה או מפת שנתבטל וכן הסכימו אחרונים ז"ל ודברי המ"א ז"ל ז"ע, ואם בשלו או טגנו במשקין קובעין עליו בלא בה"מ כדין עיסה שנטגנה.

(י) כתב צ"ח אה"ע דעיסה שנטגנה אף לדעת ר"ת דהוי לחם, מ"מ אם נטגנה במשקין הוי כסנין, והא דמנחות מצדד עליהן המוציא משום דר"ת ס"ל דנלוש במשקין לא הוי כסנין, א"נ משום דרובה מים, דהא במנחות נלוש מתחלה בשמן כמבואר ברמב"ם דהליקשה היתה אחר בליילה, וכ"ע א"כ מאי מיייתי ר"ת ראי' ממנחה דעיסה שבלילתו עבה בתחלה וסופו סופגנין שטגנו במשקין הוי

סימן כז

צפת הבאה בכסנין אי מצדד עלי' מעין ג' קודם בה"מ כגון אם אכלו לאחר המזון קדם בה"מ, והנה ברש"א ז"ל המוציא בב"י סי' קע"ז מבואר דבה"מ פוטרין כה"ג אף לכתחלה דפי' שם דפהב"כ באמצע סעודה א"ל ברכה לפניו ואף שלא בזה אלא לקינוח סעודה, ומחלק שם מפירות דשאני פהב"כ דפת גמור הוא, אלא לפי שאין קובעין עליו אין מצדדין עליו המוציא, והלכך כיון דקאכיל לי' באמצע סעודה המוציא פוטרין, ולפ"ז הא דקאמר שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון לאחריו אלא פת הב"כ מיירי לאחר סעודה, ומבואר דאפ"ה אין טעון ברכה לאחריו וכ"כ שם הרש"א ז"ל בהדיא יעו"ש, מיהו מלשון שם משמע דס"ל דבכל מזון דינא הכי, שכתב דבה"מ פוטרין משום דמזון נינהו משא"כ בתאנים וענבים, ולא הזכיר בטעמי' משום דפת גמור נינהו וכו', אמנם ברא"ש ובטוש"ע מבואר דפהב"כ כשאכיל לי' בתוך הסעודה לקינוח טעון ברכה לפניו, והא דתנן ברכך על הפת פטר את הפרפרת היינו כשאוכל לשבוע נפשו, ולפ"ז סוגיין דקאמר שאין לך דבר שט"ב לפניו וא"ט לאחריו אלא פת הב"כ היינו כשאוכל תוך הסעודה, ולדבריהם י"ל דלאחר המזון דין פהב"כ כפירות וטעון ברכה לאחריו קדם בה"מ.

(ב) כתב הב"י בשם הרש"א, שדין השלישי, שדור"פ, דהיינו לאחר המזון, אינו אלא בדברים הבשמים, דהיינו פירות, אבל הבאים מחמת סעודה, אין טעונין ברכה לא לפניו ולא לאחריו, ונראה דר"ל, דשקובעין על פירות בזה יש חילוק תוך המזון נעשה טפל לענין הסעודה ובה"מ פוטרין, ולאחר המזון כיון שהקובעו לעצמן אינן כטפל לסעודה, ואין בה"מ פוטרין, אבל מעשה קדירה וכיו"ב כיון שבאין להשיב חשיבא עדיין המשכת סעודה עצמה, אף אם כבר משך ידו מן הפת, וקבע עצמו עליה, עדיין תוך המזון הוי כיון שהם ג"כ בגדרי פת, וא"ל ברכה לא לפניו ולא

(א) ברכות מ"א ב' ור"ש אמר טעונים כו' בין לאחריהם, וכן אמרינן לקמן אף לר"ה ולר"נ, לענין אם אכל לאחר המזון טעון ברכה לאחריו, ובתו' וברא"ש מבואר דאף אם אכל דבר שצרכתו לאחריו ברכת על המח' מ"מ לא יסמוך על בה"מ אלא יברך קדם ברה"מ ברכת על המח', ואע"ג דיעבד אם ברכך בה"מ במקום על המח' יא, וכמש"כ צ"ח אה"ע סי' ר"ח, מק"ו מתמרי דאמר לעיל י"ב דיאל, משום דזיין, וכס"כ הני דמצדד עליהו על המח', מ"מ לכתחלה לא יסמוך על בה"מ אלא מצדד ברכתו שטבעו בהן חכמים, וה"ט דתרי מילי תקנו חכמים, תקנו לבדך וקבעו דברים במטבע הברכה המעבדים דיעבד כמו אם חסר מלכות או לא חתם במקום שחותמין, וכן בכל מטבע הברכה קבעו דברים מעבדים, ועוד התקינו לנו נוסחת כל ברכה וברכה למארה להיות נוסחתם מתוקן בלשון משובח מכוון ומובחר, ולפיכך אם ברכך בלשון אחר ממה שתקנו אם לא שנה באותן הדברים שאמרו חכמים לעכב יא, והלכך בחמשת המינין וכן בתמרי אם ברכך ברכת הזן יא, שלא חסר אלא הידור מארה, וכן ביין לדעת הפוסקים דיאל בבה"מ, ומיהו בתחלה לא יעשה כן ואף לזריך לבדך בה"מ על המזון שאכל מ"מ יברך ברכת מעין ג' קדם שהיא מכוונת יותר למאי שתקנו חכמים, אבל אכל פירות וברך בה"מ לא יא אפי' דיעבד שבה תקנו חכמים לעיכובא שיזכיר פירות בצרכתו, ואע"ג דכל מילי זיין כדאמר בצרכות ל"ה ב' מ"מ סתם זן משמע על מידי דמזון ולא יא מה שטבעו חכמים, ונראה דמה"ת מיהא יא בצרכת הזן אפי' אם ברכת מעין ג' ב' מיניס דאורייתא, וכדמשמע שם ל"ה א', מ"מ יואל בצרכת הזן, כיון דזיין דנוסחו לאו דאורייתא, וכל שבדך קיים וברכת, ויש לעי' מנ"ל להגמ' לחלק בין תמרי לשאר פירי דלכאורה גם תמרי לא הוי בכלל מזון אלא מידי דזיין ואף דזיין טפי מ"מ מנ"ל לחלק בזה, ויש לעיין

לסעודה, וא"כ ברכה לא לפניו ולא לאחריו, וכמ"כ הרשב"א ז"ל, וגם לפי זה נראה הכל כמ"כ לעיל דגם תו' והרא"ש מודים לדינו של הרשב"א, אבל בהב ונכרך ואח"כ אוכל דברים הבמ"ס, טעונים ברכה גם לאחריו, כמו באוכל דברים הבמ"ס לאחר שהוקבע לפירות שטעון ברכה לאחריו, וכמ"כ תו' והרא"ש וכמ"כ בסק"ב, ולפי זה גם הרשב"א ל"פ בזה, וכן ביין אם הסיח דעתו משתי לגמרי, ונמלך לשות שחר משקין, כריך ברכה לאחריו, וכ"כ המג"א סי' ר"ח ס"ק כ"ד, ובמ"כ שם סתם ולא כמג"א בשם אחרונים ול"י טעמם, גם הביא צסי' קע"ז בזה"ל דהמא"מ חולק על המג"א ובהב ונכרך ואכל אח"כ פירות, א"כ ברכה לאחריו דהוי כחך המזון לדידך, ולכאורה טעמי' דכל שחוזר לאכילה, לדידך דלית לך קביעות לפירות, הוי כחוזר לפת ומאי אכפת לך בזה לדידך ברכה על הפת, הלא ראוי לברך ולאכול, ולא נאמר דין לאחר המזון, אלא לדידהו, דהוי להו קביעות בפירות לחודיהו וכבר היו משוכים ידיהם מן הפת, אמנם לפי מש"נ דעת תו' והרא"ש דכשמושקין ידיהן מן הפת לאכול דברים הבמ"ס אינן טעונים ברכה לא לפניו ולא לאחריו, ואפ"ה כשקבעו על הפירות, ונמלכו לאכול דברים הבאים מ"ס טעונים ברכה לאחריו, מבואר דכל שאין אוכלין פת, אחר שהסיחו דעתן מן הפת, לא הדרא סעודה קמייתא, ולא עדיפו פירות לדידך, מדברים הבמ"ס לדידהו, ונראה דאף כשברך ואכל פת באכילה הב' לא הדר לקמייתא, אלא ב' סעודות חלוקות הן, והפת הב' טופל עליו כל המינים להפטר בזה"מ וכמ"כ לעיל סק"ג, ובזה"ל שם מסיק דאם אכל דברים הבמ"ס לאחר שאמר הב' ונכרך, יס לסמוך על דעת המא"מ אחרי שדעת הרשב"א ועו"פ דגם לאחר המזון אינן טעונים ברכה לאחריו, ולפי המבואר גם הרשב"א מודה בהב ונכרך, גם מש"כ שם בזה"ל ללדד דכשמשך ידו מן הפת ואוכל בשר ודגים טעון ברכה גם לאחריו, ולכאורה משמע מדבריו, דבמשך ידו מן הפת וקבע אבשר ודגים, וכמ"כ הטעם כיון שהן באין ללפת את הפת, וכבר משך ידו מן הפת, ולפי האמור, הכל מודים בזה דאין טעון ברכה לא לפניו ולא לאחריו, אף לדעת תו' והרא"ש. ועוד מבואר ברא"ש דכל דברים הבמ"ס להשביע יס להן דין דעיקר פוטר את הטפל שהן טפלין לפת, אף שאוכל בלא פת, כמו שמצינו דלנון פוטר את הזית אף שאוכלין לבדו אחר האנון, הרי דלאו מכח חשיבות סעודה אחינן עלה, אלא שהן בעיקרן טפלין לפת, וא"כ ודאי א"צ שיהי' דעתו לאכול עוד פת, כמו שאין אוכל עוד לנון אחר הזית, ומבואר ברא"ש שם דבשר ודגים הוי בכלל דברים הבאים מ"ס, ולא גריעי מדייסא, ומש"כ שם עוד לחלק בין בשר ודגים לדייסא כ"ע דהלל מבואר בלשון הפוסקים דבשוד"ג הו' דהמ"ס.

(ה) כתבו תו' פסחים ק"ג ב', דיון, אף לאחר המזון, אין טעון ברכה לאחריו דלעולם חשיב ב' מחמת סעודה, והא דאמר, לאחר המזון טעון ברכה, היינו בשאר דברים, ולפי מש"כ ז"ל דמיירי

לאחריו שהן לעולם טפלין לסעודה, ונראה דתו' והרא"ש ל"פ בזה על הרשב"א והא דכתבו דלאחר המזון היינו אפי' דברים הבמ"ס, ר"ל כשקבע על הפירות, דזהו לאחר המזון, אף אם הביאו לו אח"כ דברים המ"ס, דינן כלאחר המזון, כיון שכבר נפסקה סעודתו כשמשך ידו מן הפת ומשארי דברים הבמ"ס וקבע על פירות, ואע"ג דאמר לקמן דאפי' גמר וסלק כל שלא אמר הב' ונכרך ראוי לאכול פת, ונראה דה"ה כשקבע לאכול פירות עדיין הוא ראוי לאכול פת, מ"מ כל שלא אכל פת, הו' פירות קביעות לעצמן והלכך אף אם אוכל מעשה קדירה בין הפירות אינן נטפלין לסעודה הראשונה, ובדין זה י"ל דגם הרשב"א ז"ל מודה, אבל כשאוכל דברים הבמ"ס לאחר המזון שזהו דינא דהרשב"א, י"ל דמודו גם תו' והרא"ש, וכ"מ בב"י דל"פ, ואת"ל דפלגי וכן מבואר בדרישה, נראה דבהכי פליגי, דהרשב"א ז"ל לא סבר לה לדינא דתו' והרא"ש, ולעולם כשאוכל דברים הבמ"ס לאחר המזון, אפי' לאחר שכבר קבע עצמו לפירות לחודיהו, הוי כהדר לסעודה קמייתא כאילו אכל פת, ואין טעונים ברכה, אבל תו' והרא"ש ל"פ בדינא דהרשב"א דאי משך ידו מן הפת וקבע לש"ד הבמ"ס, עדיין סעודתו עלי', וכ"מ לקמן בזה דמשני סלק אתמר, וכן בזה דקאמר אתכא דר"ג סמיכין ומשמע שכבר משכו ידיהן מן הפת, מ"מ מותר לאכול מעשה קדירה בלא ברכה, ואף שיש לדחות דאכלו נמי פת, וכ"כ תו' שם דמאכל שהביאו לפניו היה פת, מ"מ נראין הדברים כמ"כ.

(ג) ונראה דגם הרשב"א ז"ל לא קאמר, אלא כשלא אמר הב' לן ונכרך, וזהו עיקר דינו של ר"פ, דכשאוכל סעודה של כמה מינין, וכלן בלא היסח הדעת, יס בזה ג' חלוקי דינים, ב' היכי שמערב אכילת המינין בין אכילת הפת, וא' כשקבע אכילת פירות לאחר גמר אכילת הפת, ואשמועינן ר"פ דאע"ג דלא הוי עדיין היסח הדעת גמור, ועודנו מותר בפת, מ"מ לענין ליפטר בזה"מ, לא מפטר, דהוי כאוכל ב' סעודות חלוקות, ונתחייב אכל סעודה וסעודה ברכתה הראוי' לה, וכיון שאינן שוות, דסעודה אחת טעונה בזה"מ, וא' טעונה מעין ג', או בנ"ר, מברך על כל אחת ואחת, ומבואר דקים ל' לר"פ דלכתחלה לא פטר ל' בזה"מ לברכת מעין ג', ולפיכך נראה באמר הב' לן ונכרך או בשאר גוונא דנתחייב לברך על פת, כשאוכל אח"כ דברים המ"ס כריך לברך בין לפניו, ובין לאחריו, ולדידך, אף אם אכל מה' מינין מברך קודם בזה"מ מעין ג', והא דאוכל פת לאחר שאמר הב' ונכרך, א"כ לברך ב' פעמים בזה"מ, אין הטעם משום שנעשין שתי סעודות אחת, אלא דב' סעודות חלוקות נפטרות בזה"מ פ"א, כיון שצרכותיהן שוות, משא"כ באכל אח"כ דבר שטעון ברכת מעין ג'.

(ד) ועוד י"ל דקבע עצמו על פירות, אסור לאכול פת, דהוי כהסיח דעתו בהדיא, שכתב הרמב"ם דמהני, ור"פ אשמועינן דאע"ג דבדעתו מתחלה לאכול פירות, מ"מ אינן נטפלין לסעודה, אבל הסיח דעתו מן הפת ודעתו לאכול דברים המ"ס, הן נטפלין

כה"ג, הלא אפי' מה ששותין לאחר המזון מיד, אחד מצדך לכלם, י"ל אה"ג, הלא כיון דמתני' איירי שכבר בדרך בחר המזון וא"ל תו ברכה, הלא יין שלאחר שהי', מיהו פשטא דסוגיא לא משמע הכי וי"ע.

ומצדרי תו' בסוגין מ"ב ב' ד"ה ור"ש, דסתמו דבריהם וכתבו דלדידן אין נפקותא דאין אנו מושכין ידינו מן הפת כלל, משמע דלדידהו מייירי בשותה מיד אחר המזון בקביעות הפירות, ולא כפירוש הרשב"א דאי לאו הכי לא הו' שחקי מלפרש, ולסיים דלדידן אף לאחר שהי' ושותה לזמאו א"ל ברכה, ומשמע מדבריהם דיין שלאחר המזון לא חשיב מחמת סעודה, ודלא כמו שכתבו בפסחים דאם איתא דיין שלאחר המזון לעולם מחמת סעודה הוא ואפי' הכי חשיב לי' לשותות ולא לשורות וקמבעיא לי' אי יין שבתוך המזון פטור לי' א"כ גם לדידן נמי דאע"פ שאין אנו מושכין ידינו מן הפת, היינו שלא הסיח דעתו מהפת, ועדיין דעתו עליו, אבל מ"מ יתכן שלא יאכל פת אח"כ, וע"כ שאין היין נטפל אלא לפת שאכל בתחלה, ואין חילוק לדידן ממה שהיה בימיהם, הלא שלדידן יותר נטפל, כל הבא לאחר המזון, לסעודה שקדמו, מפני שלא נסתלקו עדיין מהסעודה בדעתנו, וכל שאין סילוק הדעת שפיר נמשך עדיין שם סעודה למיטפל לה כל הנאכל אח"כ, משא"כ לדידהו שהיו מסתלקין מן הסעודה, וקבעו לפירות ויין וכיו"ב, וכ"ז בש"ד חוץ מן היין אבל יין דחשיב גם לדידהו מחמת סעודה, ונטפל לפת שאכל בראשונה, אין חילוק לדידן, מהדין שהיה בימיהם, וע"כ שהתו' דהכא לא ס"ל דיין לאחר המזון חשיב מ"ס, ומיהו יס' לרחות דלדידן חשיב גם לאחר המזון לשורות יותר מימיהם אע"ג דגם בימיהם מ"ס הוא בא וי"ע, ומיהו לדידן משמע דב"י דאף אם נשתה הרבה לאחר המזון ושותה יין לזמאו מקרי מ"ס, ויין שבתוך המזון פטור, וגם א"ל ברכה לאחריו דבה"מ פטורו כיון דעוד דעתנו על הפת.

ז' ולפי מש"כ, דעת תו' והרא"ש, דשקובעין לקינוח סעודה, כל מה שמביאין אז לפניו, אפי' דברים הבאין מחמת סעודה, סתמן לקינוח הן באין ולא להשביע, והלכך כריכין ברכה לאחריהו ואין בה"מ פוטרתן שאין נטפלין לסעודה, שאין נטפל לפת אלא הבא לאכילה ולשביעה, ולא לקינוח ולתענוג, וכ"מ בתו' מ"ב א' ד"ה בהך יעו"ש, אין ללמוד מזה לדידן באמר הב ונבדך, ונמלך ואכל דברים הבמ"ס שיהיו כריכין ברכה לאחריהו, ולא יפטרו דבה"מ, די"ל דלעולם נטפל לסעודה אע"פ שכבר הסיח דעתו ונמלך, כל שאוכל אח"כ לשביעה, והא דלאחר המזון טעון ברכה לאחריו לדידהו, אין עיקר הטעם משום שמשכו ידם מן הפת, אלא עיקר הטעם משום שאוכלין לקינוח ולא לשביעה, ואכילת קינוח אינו נטפל לפת, משא"כ לדידן באמר הב ונבדך ונמלך, וזהו כדעת המאמר' שהביא במ"ב סי' קע"ז ודלא כמג"א וכמס"כ לעיל סק"ד, וכן בשתה יין והסיח דעתו ונמלך לשותות שאר משקין, כריכין ברכה לפניו וא"ל ברכה לאחריהו וכדברי האחרונים ז"ל

דשותה יין בשעת קביעות על הפירות, דאילו אכל שאר דברים הבאים מ"ס בשעת אכילת הפירות טעונין ברכה, דלא חשיבו אז מחמת סעודה, אבל יין לעולם מחמת סעודה הו', והטעם משום דשקובעין לפירות אין דרך לאכול עוד דברים מ"ס והלכך כשקבע לפירות כבר הוא סילוק סעודה וכשנמלך לאכול דברים הבאים מ"ס, הו' לאוכל בלא סעודה, אבל יין דרכן לשותות בין הפירות ועדיין דעתו עליו, ועוד שדרך טפילת הפת לבוא אחריו מיד בדברים הבאין מ"ס, ולא לבוא אחר אכילת הפירות שהפסיקו ביניהן ובין הפת, והלכך אינן טפילת הפת, אבל טבעת היין הבא מ"ס להמשיכה מעט מאכילת הפת ולהפסיק באכילת פירות, והלכך עדיין הו' טפילת הפת, שכן דרכן לבוא בטפילה לסעודה, אחר המזון בין הפירות, ומיהו אע"ג דהיין נטפל לסעודה, מ"מ לא חשיבא עדיין בתוך המזון, ולענין שהי' אכילת הפירות כחך המזון ולא יטענו ברכה לאחריהו, ובש"ד הבאים מ"ס שכתב הרשב"א שאף אם באין לאחר המזון אין טעונין ברכה וכש"כ לעיל יס' להסתפק בפירות שאכל ביניהן אי חשיבי כחך המזון אבל כשמשך ידו מן הפת וקבע עצמו על היין, בזה אין חילוק בין יין לש"ד הבמ"ס, דגם בש"ד א"ל ברכה כה"ג, וכש"כ לעיל, וכ"ה בהדיא בתו' שם דלאחר המזון היו קובעין לאכול פירות ולשתות יין, ואפשר עוד דכונת תו' בש"ד היינו ש"ד שבאו לאחר המזון דהיינו פירות ומיני תרגימא, חוץ מן היין, שאע"פ שהוא בא בקביעות שלאחר המזון, מ"מ מחמת המזון הוא, ואפשר לדעתם דגם בש"ד הבמ"ס הדין כן וכדעת הרשב"א כפי שנתבאר בסק"ב, וכ"מ בתחלת דבריהם שם שכתבו דדברים שאינם באין מ"ס לאחר המזון טעונין ברכה יעו"ש, וזה ללא כדבריהם בדברות שם וי"ע.

ו' עוד י"ל דעת תו' והרא"ש דכל שקבעו לקינוח סעודה סתמן שכל כל המובאין לפניו לא להשביע הן אלא לקינוח, והלכך אף אם מובאין דברים הבאין מ"ס להשביע, השתא מיהא לקינוח אוכלין אותו, והלכך טעונין ברכה לאחריהו שאין נטפלין לסעודה, ואף שדעתו עליו לאכול לקינוח בשעה שמשך ידו מן הפת, אבל דעת הרשב"א דדברים הבמ"ס לעולם חשיבו מ"ס, ובהו יתפרשו דברי התו' שחלקו ביין דלעולם חשיבו מחמת סעודה אף אותו ששותין על שולחן הפירות, ויהי' דעת תו' ביין כדעת הרשב"א בכל דבהמ"ס, ויס' לעיין לפי' תו' דיין שלאחר המזון נמי מחמת המזון הוא ומשמע דבשביע קביעות הסעודה הוא בא, בהא דמבעיא לן, ברכות מ"ב ב' יין שבתוך המזון אי פטור את היין שלאחר המזון משום שזה לשורות וזה לשותות, וי"ל דאע"ג דלאחר המזון נמי מחמת סעודה הוא, מ"מ חשיבי טפי לשותות מאותן שבתוך המזון, אבל במס"כ הבי' בשם אהל מועד וכתב דכן דעת הרשב"א, למדנו דהרשב"א ז"ל מפרש דהכא קמבעיא לן ששה הרבה לאחר המזון עד שזמא לשותות, וכה"ג לא חשיבי יין מ"ס, ולמאי דקאמר דמתני' דלאחר המזון אחד מצדך לכלם מייירי שכבר ברכו על שבתוך המזון, היינו נמי שכבר שהו וזמאו, ולא תקשה למה נקטה מתני'

להשביע, כש"כ שיפטור פת, את מעשה קדירה שעיקרו להשביע, אבל לפי' הרשב"א, לעיל סק"א, דמייירי אפי' כשאוכלו לקינות, משום דהוי כפת, ל"ע מאי כש"כ למעשה קדירה, וכן יש לעיין לפי' ר"ה, דהוא פת לטומה, והוי כמעשה קדירה, ומאי כש"כ דקאמר.

(ט) מ"ל' א' תוד"ה באוכל כו' א"נ בשעה שאכל כו' לא היה, וכ"ה בשו"ע ס"ס קע"ז, מבואר מזה דהא דעיקר פוטר את הטפל, אין פירושו דטפל א"ל ברכה, דנטל חיוב ברכה ממנו כיון שהוא רק טפל אלא פירושו שהטפל א"ל ברכה ידיד', אלא שצריך עתה ברכת העיקר, והוי עתה העיקר והטפל ברכותיהן שוות, וברכת העיקר הוא גם ברכת הטפל, והלכך כשלא היה הטפל בשעת ברכה ולא היה דעתו עליו' לא מפטר.

ללא כמג"א, ומיהו אין הכרע בדבר דשפיר י"ל כהמג"א דלעולם אין הטפל נטפל לעיקר אלא אם דעתו עליו' אבל כיון שהסיח דעתו מאכילת העיקר, שוב אין כאן קישור בין העיקר והטפל, והוי כאוכל כל אחד ואחד בזמן מיוחד, וכ"מ בל' התו' מ"א ז' ד"ה ולאחר, וכשאוכל פירות לאחר שאמר הב ונברך נראה ודאי כדעת המג"א דלריך ברכה לאחריו ואין בה"מ פוטרתו, דבשכיל אכילת פירות לא דר לסעודה קמייטא כיון שהן לעולם לקינות ולא מחמת סעודה, ואע"ג דכל שלא אמר הב ונברך בה"מ פוטרתו, כיון דהוי תוך המזון, מ"מ באמר הב ונברך, לא גרע לדידן, מאחר המזון שבימי הגמ'.

(ח) ברכות מ"ב ז' בגמ' וכש"כ מעשה קדירה, לשיטת הפוסקים דמייירי באוכל הפרפרת להשביע וכש"כ לעיל סק"א, ניחא דה"ק אי פטר פת, את הפרפרת, שעיקרו לקינות, אלא שאוכלו עתה

סימן כח

יברך בה"מ על הכוס, אלא ע"כ סברי ז"ש אין בה"מ ט"כ, והא דקאמרי ז"ש מברך על היין ר"ל שמוחבב לשותה, ורשות לו לברך על היין, וב"ה סברי שאינו חייב לשותה, וכ"ה דתניא הנכנס לביתו בזמ"ש דקתני משלשן כלן לאחריו ומוקמינן לה כז"ש, ל"ל נמי דאית לי' מים לשותה או ללא יטכר עוד לשותה אחר המזון, דאלא"ה לא ירויח בה"מ על הכוס, שהרי אחר שתית הכוס יתחייב בבה"מ מדאורייתא וז"ל.

(ג) שו"ע אור"ח קפ"ג ס"ח דינה כתפלה, אפשר דלא החמיר אלא לענין לשאול שלו' ולהשיב, אבל לענין קדושה וברכו באמצע הפרק ואמן בין הפרקים לא חמירא בהמ"ז מק"ש וכמס"כ הרא"ש ברכות פ"ב סי' ה', דיותר יש להתיר ברכו וקדושה משאילת שלו', דהא בתפלה דתנן ר"פ ת"ה אפי' המלך שואל בשלומו לא ישיבנו, ואפי' נחש כרוך על עקבו, ומ"מ לא פסיקא להו בגמ' לענין קדושה ולמדו שם מאמוראי, ולענין יהש"ר איכא פלוגתא, אלמא דקדיש וקדושה עדיפי, ואפי' להפוסקים דאסרי קדיש וקדושה בק"ש היינו משום דס"ל דכיון דעסיק בשבחו של מקום א"ל להפסיק משבחו לשבח, אבל בעיקר כבוד ק"ש קל יותר להפסיק לקדיש וקדושה, וכן לענין מלך שואל בשלומו ונחש כרוך על עקבו אין להחמיר בבהמ"ז יותר מק"ש, ויעוין בבהגר"א שכתב מקורו מהלל וז"ע דהתם הא מפסיקין, ואפשר דכוונתו ז"ל הא דפסיקא לי' שאין מפסיקין לכל אדם הוא דודאי לא קיל מהלל. [א"ה, עי' הקדמת תקלין חדתינ למס' שקלים ד"ה גס].

(ד) ברכות נ"ג ז' וכמה שיעור עיכול כו', יש להסתפק הא דיכול לברך תוך שיעור עיכול אי הוי הטעם משום שאין בה"מ בזה דוקא על מעשה האכילה, אלא על מה שהספיקו הקצ"ה מזונו וכ"ז שהמזון לא נתעכל, והמזון מזין אותו ומפרנסו הרי הוא כאכל בכל שעה, או דלמא שבאמת אין בה"מ אלא על עיקר האכילה, אלא שזמן הברכה עד שיתעכל, ונראה דאין בה"מ אלא על

(א) ברכות נ"ב א' וסברי ז"ש בה"מ טעונה כוס כו' תרי תנאי ואליבי' דז"ש, כ' הרשב"א ז"ל דאין ראוי ממתי' דב"ה סברי בה"מ ט"כ, ד"ל דהא דאמרי ז"ש מברך על היין ואח"כ מברך על המזון, היינו דלריך לברך על היין קדם בה"מ, דב"ש סברי כר"מ, ושבעת ז' שתי', ועדיף טפי לברך על היין קדם, כדי להתחייב בבה"מ מה"ת, וב"ה סברי דיש לו רשות, לברך על המזון ואח"כ על היין, דסברי ז"ה ושבעת ז' שביעה, ולפי' ל"ל דהא דמוכיח בסוגין דב"ש סברי בה"מ אט"כ, ול"א דטעמא דב"ש משום דעדיף לקיים מ"ע דבה"מ מדאורייתא, ומבטלינן מפני זה בה"מ על הכוס, היינו דאם איתא דבה"מ ט"כ, טוב יותר לברך בה"מ על הכוס, ואף שאין חייב עתה בבה"מ מדאורייתא, שאין חיוב על האדם להכניס עצמו בחיוב מזה, וכיון שאכל וחייב בבה"מ מדרבנן וגם נתחייב מדבריהם לברך על הכוס, צריך לקיים מצות חכמים כתיקונה.

(ב) מיהו ל"ע דכשיטה הכוס אחר בה"מ, יתחייב בבה"מ מה"ת, דהא מה"ת אין שום קביעות לסעודה שאין צריך לברך על המזון לפניה מה"ת ולא נט"י, וא"כ הדין נותן, דכל שאכל והוא צמא לשותה, חייב לברך בה"מ מה"ת אחרי שתיתו, ואף שלא שותה מיד אלא לאחר זמן מפני איזה דבר שעכצו משתי' לאלתר, וכס"כ הכא שדעתו לשותה תיכף אחר בה"מ ואינו מתעכב רק משום תקנת חכמים, ודאי יתחייב בבה"מ אחר שתי' מה"ת, ואין בה"מ שברך קדם שתי' פוטרתו, שעדיין לא נתחייב בה"מ מה"ת, וא"כ ע"כ יברך אח"כ בלא כוס, ועדיף טפי לשותה קדם, ועוד, לא מצינו כלל שיחייב בבה"מ מדרבנן בלא שביעה לדידן, ובלא שתי' לר"מ, אלא כשאין דעתו לגמור אכילתו ושתיתו עתה, אבל כשדעתו לגמור, אין עליו חיוב כלל אפי' מדרבנן, וי"ל דמשמע לי' לגמ' דב"ש מייירי אף ביש לו מים לשותה, דאין לו אלא אותו הכוס איין קאי, ואם איתא דבה"מ ט"כ, היה לו לשותה מים ולברך, ואח"כ

אם יאמרו בעלמון ברית ותורה, ולמש"נ לק' סי' ל' סק"ב דאין דין שומע כעונה, אלא אם שומע ברכה שלימה, ז"ל דהא דאמר נ"מ לאפוקי כו', היינו להוציא אנשים בצרכת הזן, אבל בצרכת הארץ אינן מוציאות אפי' אי נשים בבה"מ דאורייתא, ונראה דאף למי שאכל שיעורא דרבנן, אינן מוציאות, כיון דאינן בצריית אפי' מדרבנן, ולפ"ז הא דאמר עבד מצדך לברו ואשה מצרכת לבעלה, היינו חוץ מצרכת הארץ, ונראה דגם בצרכת ירושלים, אינן מוציאות, כיון דאינן במלכות, כדאמרין ברכות מ"ט א', ולא נשאר לן מה שמוציאות, אלא בצרכת הזן לחוד, וז"ע.

ז) ברכות כ' ב' תוד"ה נשים כו' דטעמא משום דכתיב כו' כיון דלא מלו למימר ב"ת כו', לפי המבואר דמבעיא ל' בצרכת הזן אין להקשות נהי דאינן בצרכת הארץ, מ"מ ליחייבו בשאר ברכות, ל"ק היא, ל"מ לדעת המג"א סי' קצ"ד, דברכות מעכבות זא"ז, והיינו הזכרת זן וארץ וירושלים, ואפי' אם הזכירן בב"א וכש"נ לעילן וכיון שאינן בצרכת הארץ ליתנהו בכל הברכות, אלא אפי' לדעת הסוברין דכל ברכה מזה צפ"ע מה"ת מ"מ לא חייבה תורה אלא אותן ששייכין בג' ברכות, ומיהו בעיקר דבריהם דהזכרת ב"ת, הוא מה"ת, ז"ע מנ"ל לחז"ל, ויש שכתבו שהוא הללמ"מ, ול"מ כן כלל, ועי' רש"י, ברכות, מ"ח ב', שכתב טעם להזכרה זו, ומשמע דכן תקנו חכמים במטבע הברכה, וקצעה לעכב דיעבד, ודע דלפי דבריהם אין ברכת מעין ג' פוטר בה"מ, אף אם מנין ברכות אינו מה"ת, משום חסרון הזכרת ב"ת, ואחרי שכתבו הפוסקים דבפ"כ אף שקבע עליהן, כיון שאין אחרים קובעין בשיעור זה, מצד מעין ג', מבואר שמעין ג' פוטר בה"מ מה"ת, כמש"נ לק' סי' ל"ד סק"ד, ומבואר דהזכרת ב"ת אינו מה"ת, וכ"כ בס' מ"ב סי' קפ"ז בבה"ל בשם הפוסקים, והא דמבעיא לן בנשים, היינו משום שלא נטלו חלק בארץ, ומה שהקשו מכהנים ולוים כבר תרצו, ומש"כ במ"ב סי' קפ"ז בבה"ל ד"ה ומוציאות, דאם הזכירו ב"ת מוציאות, ז"ע כיון שאינן חייבות היאך יוכלו להוציא, ובאמת מסתימת הפוסקים משמע דלא ס"ל כהג"א בשם א"ז, ואולי הטעם, כיון דמן הדין, יכול לצד אחד בשביל חבירו ואף שלא אכל, ומשום טעמא דערבות, אלא שאין זה כ"א בב"ח במורה זו, והלכך אי נשים בבה"מ מה"ת, יכולות לצדן וגם לומר ב"ת בשביל אנשים, וכש"כ לדעת הסוברין דב"ת אינן מעכבין אלא מדרבנן.

ח) ברכות מ"ח ב' משה תיקן לישראל כו' יהושע תיקן כו', כתבו הראשונים ז"ל, דגם קדם שנכנסו לארץ היו מצרכין ברכת הארץ, וז"ל דלכך לא תיקן להם משה מטבע ברכת הארץ משום שהיתה עומדת להשתנות אחר כיבוש הארץ, והיו מצרכין אותה כ"א כפי דעתו עד אחר כיבוש שתקן להם יהושע מטבע קבועה לכל, וכן ברכת ירושלים היו אומרים אותה קדם קידוש ירושלים אלא שבשביל שהיתה נריכה להשתנות, לא קבעה יהושע, אבל אין לומר דלעולם קבע משה לכלם אלא שגשגנו ע"י יהושע ודו"ש. דא"כ גם ברכת ירושלים נשתנתה אחר שנחרבה וכמ"ס הראשונים ז"ל, ועי'

האכילה ועד שיתעכל הוא רק הזמן לצדך על אכילה ראשונה, וזכר לדבר מהא דאמר ר' ז"ש דיחזור למקומו ויברך, אלא שעדיין יש להסתפק אי מן הדין היה צריך בה"מ סמוך לאכילה תיכף בלי הפסק כמו בכל ברכות הראשונות, וברכות אחרונות של הקורא בתורה ובנביאים, אלא מפני שעדיין המזון בתוך מעיו אין שהיה מפסקת ועדיין שם האכילה עליו, או דלמא מן הדין אין שהי' מפסקת בצרכה שלאחריו, אלא שלאחר שנתעכל כבר כלתה טובתו ואינו ראוי שוב לברכה, והנה המ"א סי' רט"ז סק"א כתב בשם הכלבו דלכך אין מצרכין ברכה לאחר הבשם משום דדמי לנתעכל המזון, נראה מזה דלאחר שנתעכל שבטלה כבר טובתו אינו ראוי לברכה, אבל ז"ע דהא אמר לעיל מ"ח ב' משה תיקן לישראל בה"ז בשעה שירד להם מן הרי שעל המן מצרכין בה"מ, ואמרין יומא ע"ה ב' שהיה נבלע באיברים כו' ומה אני מקיים ויתד תהי' לך כו' עי"ש, ומבואר שהמן היה משקה ומרור את האיברים בלי ענין כל עיכול והוא בצחינת ענין הבשם ואין יתכן עליו בה"מ, וע"כ שא"כ תנאי שלא יתעכל אלא כשהפסיק אבל כשמצרכין תיכף לאחר אכילה לא חכפת לן בנתעכל כמו ברכת התורה שלאחריו והנלמד מבה"מ וברכת רא"י וכיו"ב, אלא שבה"מ יכול לצדך אף שהפסיק משום דכ"ז שלא נתעכל נמשך מעשה האכילה לענין שאין שהי' הפסק, ובמן היו צריכין לצדך תיכף בלא הפסק, ולפ"ז גם בבשם שייד לצדך ב"א, וז"ל הטעם דלא מצרכין כמש"כ רש"י משום דלא חשיב לא תקנו בו חכמים ב"א.

ה) ומיהו אם הכין עצמו לבה"מ בסוף הזמן וקדם שהתחיל לצדך עבר הזמן אף שלא הפסיק ולא הסיק דעתו משעה שהכין שהיה בתוך הזמן עד לאחר הזמן, מ"מ אינו יכול לצדך ואפי' תוכ"ד של כלות הזמן, נראה שאינו מצדך דכיון דמתחיל לצדך לאחר שיעור עיכול אין כאן מעשה מוכיח על בה"מ שמישך שייד על האכילה המוקדמת, מיהו אם התחיל לצדך תוך הזמן נראה דיכול לגמור אחר הזמן דשפיר נגרר סוף בה"מ אחר תחלתו, ותחלתו אחר האכילה ואין כאן הפסק, וכיון שאין כאן הפסקה שפיר שייד לצרכי גם לאחר שנתעכל כמו שפי', ובס' יד אליהו מהגר"א מקאליש ז"ל לא כ"כ וז"ע.

וכיון שבה"מ עיקרו על האכילה אם אכל כשהוא גוי ונתגייר א"ל לצדך אף קדם שנתעכל, ונראה דגם קטן שהגדיל קדם עיכול המזון א"ל לצדך מה"ת, דמה שהיה לאו בר חיובא בשעת אכילה זה גרע יותר מהפסקה, ודוקא כשהיה החיוב עליו תיכף מהני מה שלא נתעכל לאמשוכי זמן הברכה אבל לא כשהפסיק זמן פטור, דאז לא מהני מה שלא נתעכל לחיובי' וז"ע, וכבר נסתפק בזה הגרע"א בחידושיו לאור"ח יעו"ש.

ו) כתב בהג"א פ"ק דמגילה דנשים חייבות בבה"מ מה"ת, אבל אינן מוציאות את האנשים, שאינם יכולין לומר ברית, וכתב הגרע"א בדרו"ח, ברכות, כ' ב', דאע"ג דקאמר, בברכות שם, נ"מ לאפוקי כו' משמע דאי מדאורייתא, מוציאות את האנשים, היינו

נמי על ירושלים אלא שהפתיחה בישראל, ופתח צירושלים היינו היכי שלא הזכיר ישראל, וכן בשבת שמתחיל בנחמנו כו' בזנין ירושלים ואינו פותח בישראל שכבר נכלל בנחמנו, ולפי"ז ז"ל דר"ש מפרש הא דקאמר ר"א החותם מ"י ה"ז מגונה, וכן הא דתניא מהו חותם בזונה ירושלים היינו כשלא פתח בישראל, וזה תימא דמשמע דמיירי בכל מצרך כתיקונו דמזכיר רחם על ישראל דקאמר ר"נ לעיל מ"ח ב', ח"נ י"ל דס"ל כריכר"י, מיהו ח"כ מאי פריך מ"י אין ב"י לא, ומאי קושיא רלא ר"ש ס"ל כן וז"ל דקושית הגמ' לר"נ ואף דר"נ יתרץ אנא כרבנן ס"ל מ"מ מסתבר לר"נ למימר דריכר"י נמי אף במ"י קאמר ומיירי אף אם התחיל ב"י, ולפי"ז י"ל דרבנ"ה דפתח בחדא היינו שהתחיל ברחם וגם הזכיר ירושלים ח"נ פתח צירושלים לחוד אבל ז"ע דא"כ מאי פתח בחדא דקאמר הלא תמיד הפתיחה בחדא וע"כ ז"ל ללא הזכיר ישראל אלא ירושלים וסבר לתקן ולהזכיר בסיום וכיון שאין חותמין בשתיים אין זו תקנה וכדמסקינן וז"ע.

ופסקו הפוסקים כר"נ ואף להלכה כר"ש באיסורי, דבגמ' מסקינן בדברי ר"נ.

שם ואמאי לא אמרת כד"ח א"ר כו', ואע"ג דרב דיעבד קאמר, נראה דהיה אונס שלא היה יכול לצדק כלו, ולא צדק אלא דברים המעכבים דיעבד, ועי' ד"מ סי' קפ"ז שהביא את הגוסס שיוצאין בו דיעבד, ולא הזכיר ברית ותורה ומלכות ור"ש ס"ל דזה מעכב דיעבד ולפי' רבנו יחיאל דהא דקאמר לא יא יא ידי חובתו היינו למאנה, יא לומר דרב דקאמר יא שאינו חסר מאנה ור"ש ס"ל דזה חסר מאנה ואף שהיה מחמת אונס מ"מ ראוי להזכיר, ובס"נ נ"א כלל מ"מ סי' י"ד לא כתב כן עיי"ש.

שם ברית שאינו בנשים כו', נראה מכאן דרב ס"ל דבז"ת לאו דאורייתא, ומאן דפליג על רב נמי ס"ל כן אלא דס"ל דחכמים תקנו לחוב שצריך לחזור וע"ז קאמר רב שאין ראוי לומר שיעכב דיעבד כיון שאינו בנשים ועבדים דאילו היה טעמא דמ"ד לא יאנו משום שהוא מה"ת מהללמ"מ מה טעם הוא זה שאינו בנשים, וז"ל שלא אמרה תורה אלא למאנה וז"ע, שוב ראיתי בחידושי הרשב"א כתוב גירסא אחרת דרב לכתחלה קאמר דאין צריך להזכיר בז"ת עיי"ש.

סימן כט

קריאת מצוה, והלכך כשיצא כבר, והוא קורא להוציא חזרו, ז"ל דע"י שחזרו יוצא זה יד"ה, יחול על קריאתו שם קריאת מצוה, וכיון שאין חזרו יוצא עד שיהי' קריאת מצוה, ואיננה קריאת מצוה עד שתאמר שיוצא זה השומע יד"ה, נמצא שדין שומע כעונה שחדשה תורה הוא המכין את השמיעה והדיבור הראוין לדין שומע כעונה, ואותה השמיעה ששמע אם לא היה דין שומע כעונה, אותה השמיעה באמת אינה ראויה לדין שומע כעונה ולא נאמרה עליה דין שומע כעונה ולא נאמר דין זה אלא מכח הערבות של

בב"ח סי' קפ"ח, וז"ל שמתחילה קדם שנבנית ירושלים היו מבקשין על בנין בית הבחירה, ח"נ כבר ידעו כי ירושלים היא הנחלה שכבר נתקדשה מימות ח"א ע"ה, שהוא הר המור, ובס' מעיו"ט, כ' דבה"ז נתקנה בסוף מ' שנה בערבות מואב, כמו שנכתבה במשנה תורה שנאמרה בערבות מואב, ולא נראה כן דכל תרי"ג מאות בסיני נאמרו, וכדאמרין בבב"ד, ועי' חגיגה ו', דבין לר"י ובין לר"ע, כללות כל המאות נאמרו בסיני, ובאהל מועד כבר נאמר הפרטות, ולר"ע גם פרטות בסיני נאמרו, ונשנו בא"מ, ונשתלשו בערבות מואב, ועי' בפרש"י והרמב"ן ריש פרשה בהר, וכו"מ הלשון בשעה שירד להם מן, מיהו ע"כ לאו בהתחלת ירידת המן, שהתחיל לירד קדם מתן תורה.

שם סדר בה"מ ראשונה כו', ז"ע אם סידורן מעכב דיעבד, למאן דסבר ברכות מעכבות זא"ז, ואפי' אם אינם מעכבות זא"ז מדאורייתא מ"מ מדרבנן מעכב, ויש להסתפק בסידורן.

שם רש"י ד"ה כי הוא כו' וזנו לאכול כו', ז"ע דא"כ הו"ל ברכת המאות ומנ"ל ברכה לפניו באכילת רשות.

מ"ט ח' וכל הפוחת מא' ה"ז מגונה, ולענין אם יא עי' בבה"ל במ"ב סי' קפ"ז ד"ה ברית.

שם וכל החותם מנחיל ארלות בב"ה ומ"י בב"ה ה"ז בור, ברא"ש איתא ה"ז מגונה, ולפי מש"כ במ"ב שם נראה דינא דיעבד.

טו) שם פתח בחדא, פרש"י שלא אמר אלא אחד מישראל וירושלים, ומשמע שאף אם התחיל בישראל לחוד יא, ולכאורה נראה דע"כ בחסר ירושלים מיירי, שאם פתח צירושלים ל"ל לסיים בתרתי הא לכו"ע שאם התחיל צירושלים מסיים צירושלים ואף ריכר"י ז"ק אלא אף במ"י, אבל בזנין ירושלים ודאי שפיר טפי, ומיהו י"ל משום שדלג בישראל בפתיחה רצה להזכירו בחתימה, ולפרש"י נראה דהא דקאמר פתח ברחם על ישראל היינו שלא הזכיר ירושלים, ופתח צירושלים היינו שהזכיר גם ירושלים, וס"ל לר"ש דהא דקאמר ר"א החותם מ"י ה"ז מגונה, היינו היכי שהזכיר גם ירושלים וכן רבנן דפליגי על ריכר"י בהכי מיירי, אבל אם פתח ברחם ישראל לחוד מסיים בתחלה מ"י, ור"נ סבר דגם בזה פליגי רבנן על"י דריכר"י והלכתא כותיהו, אבל מדברי הגר"א ז"ל בביאורו סי' קפ"ח סעי' ד' נראה דפתח על ישראל היינו דקאמר

חא) הא דאמרין שומע כעונה, אי פירושן שיוצא במעשה השמיעה לחוד, או שמתחם אליו גם הדיבור של המשמיע, ע"י שמיעה, ויוצא יד"ה בשיתוף, השמיעה, והדיבור, של חזרו.

נראה מדבועין טעמא להא דינא מוציא, משום דכל ישראל ערבין, והלכך אינו מוציא בצרכת הנהנין, כשיצא, דה"ט דשומע כמדבר אינו אלא כששומע ברכה ודיבור של מצוה, כגון השומע ק"ש מפי חזרו, שכולא מאות הקריאה, הרי הוא רק קורא בתורה, וכשיצא זה יד"ה העשה של מאות ק"ש, נחוסף בקריאתה שם

המלצה, כלידי' למיאל, וכן ראייתו בם' שו"ת בית שלמה סי' י"ז עיי"ש, ולפי האמור יש לעיין במש"כ בם' ב"ה להגרי"ד ז"ל הגאב"ד בריסק, שאין דין שומע כעונה בדרכת כהנים משום דלרד"ק קול רם, ולפי האמור כיון שנשלמו תנאי הדיבור במשמיע סגי לי' לשומע, ונראה בדרכת הכהנים עיקרה, הדיבור, שהוא שוה בגדרו בין בקול נמוך ובין בקול רם, וכשהוא בקול רם אינו אלא כמוסיף עליו תנאי שהוא חוץ ממנו כתנאי הכוס והמגילה וכו', ובקצרה, כיון לכל שומע, גם הדיבור של המשמיע הוא לעולם הגשאו של המלצה, עד שיתכן להגדרה בתנאים מיוחדים, כמו שתהי' מתוך הכתב ועל הכוס וכיו"ב, שפיר יתכן זה גם תנאי של קול רם, ומנ"ל שוב לחדש שלא יהא בזה דין שומע כעונה ולפי פי' זה בחוס' פסחים, נראה שאם שנים מצרכים על כוס אחד, ודאי לא קיימו מצות על הכוס, וה"ט או שאין יכול ללכת כשהכוס ביד חברו, או שאין שנים מצרכין על כוס אחד, וכ"מ בשו"ת רע"א סי' ז' ועי' בם' מ"ב סי' רע"א בבה"ל.

(7)

וכן לענין תקיעת שופר אינו יוצא בשמיעה אלא בקול שופר של מצוה, והלכך אינו יוצא מחשוק"ק ולא ממחשוק. וכן כשלא כיון חזירו להוציאו, דלדידי' לא הוא קול שופר של מצוה, רק בזה חלוק דין שופר, משאר מצות שדיבור, שאף כשתוקע בעצמו אינו יוצא כי אם בשמיעתו שאין בשופר מצוה בתקיעה אלא בשמיעה, ואין התקיעה אלא תנאי, אלא שצריך שיהי' בחוקע ובשומע, כל הדברים הנלכדין בשמיעת קריאה מפי חברו במצות הדיבור, ואמרין ב"ה כ"ט, שח"ע וחב"ח אינו מוציא אף את עצמו, וה"ט דאע"ג דכששומע התקיעה מחברו גם כן לא שמעה שלמה, שמעורב בשמיעתו חליו של פטור, וכן כל מצוה שצריך לא שייך כי אם בגוף שלם, מכל מקום כחיובו כן קיומו, וכי היכי דחיובו בתערוכות קיומו בתכונה הזאת, אבל בתקיעת שופר שהמצוה היא השמיעה, ואין התקיעה אלא תנאי, הלכך כי היכי שאין מוציא את מינו, מפני שעליו לשמוע תקיעה שלמה, וכששומע מחליו עבד לאו תקיעה היא, כן אינו מוציא את עצמו, שהרי צריך ללכת בשמיעה, והרי לא שמע תקיעה שלמה, אבל כששומע ממחויב, דאע"ג דשמיעתו איננה שלמה חיובית אלא תערוכתית, לא אכפת לן דחיובו קיומו, ובק"ש, נראה שיכול להוציא את עצמו, שהרי יוצא בקריאה, ולא בשמיעה, מיהו למ"ד צריך להשמיע לאזניו, נראה דצריך לשמוע מפי אחר דאז הוא קריאה שלמה ושמיעה בתערוכות, אבל כששומע מפי עצמו הוא הקריאה בתערוכות והוא שמע קריאה קטועה ולא יצא, ולכאורה ז"א ד"ל דא"צ שמיעת אוזן של בר חיובא, אלא שמיעת האוזן מתקנת הדיבור, ולתקנת זו מהני גם שמיעת אוזן של חזי העבדות, ואפשר שא"צ אלא קול הראוי לשמיעה וכו' דאע"ג בסוגיא, אמנם א"כ מה אכפת לן בחרש, ומה לי ראוי לשמיעת אזניו ומה לי ראוי לאוזן חזירו וכן בקריאת המגילה

האחד על חברו, והלכך מתאחדים השומע והמשמיע ומשתתף השמיעה והדיבור להיות מצוה שלמה, אבל לולא הערבות אין כאן שיתוף ביניהם, והו"ל כשומע שמיעה שאינה של מצוה, אחרי שכל שמיעה צריכה הכנה מקדם, מכח דין שומע כעונה, לתקנה שתהי' ראוי' לדין זה, וכאמור, והלכך צריך דעת השומע והמשמיע משום דבכל דעתם אין משתתפים הדיבור והשמיעה, ואין הדיבור של מצוה, ולא השמיעה שמיעת קריאה של מצוה, ואפי' למ"ד מצות מצוה כונה כשעושה בעצמו, אבל הכא צריכין דעת להשתתף יחד, ואפי' למ"ד דא"צ כונה גם בזה, היינו דבסתם נתקיים המצוה ונתאחד השמיעה והדיבור כאילו כיונו, תדע שאם נחזיון שלא להוציא או שלא ללכת לכו"ע לא יצא, ואפי' כשלא יצא המשמיע וקורא לעצמו ולחברו, מ"מ לגבי' חברו השומע, אין מועיל כלום מה שהוא יוצא זה יד"ח, שהוא אינו שומע כ"א דברי תורה, עד שיכין השומע ומשמיע שתהי' קריאה של מצוה גם בעד חברו, ולא מחשבה קריאה של מצוה לגבי' חברו עד שמתאחד השמיעה והדיבור, והלכך אין ענין הלזה אלא כשהמשמיע ג"כ בחיוב המצוה דבזה חידוש התורה דמתאחדים ומשתתפים במעשיהם, משא"כ בלוחו שאינו מצוה בזה, ובס' טו"א ר"ה כ"ט, הקשה ל"ל טעמא בחשוק"ק משום דלאו בני חיובא נינהו תיפוק לי' דבעינן כונת המשמיע ולדידהו לית להו מחשבה, אמנם, עיקר דין דבעינן כונה, אינו אלא אחרי שהשמיענו מתנ' יסוד דין שומע דאינו בשמיעת קול דברים, אלא בהתאחדות הדיבור והשמיעה ואינו אלא בתנאי שהמשמיע מחויב בדבר, ובזה למדו דגם כשהמשמיע בר חיובא, צריך כונת שניהם לזה, אבל אי נפיק בשמיעה מחשוק"ק, אף אם היה להו מחשבה, כש"כ דנפיק בלא מחשבת המשמיע.

(ב) מיהו כשקורא ומצרכ גם לעצמו אז מהני מחשבתו לחוד לחשובי קריאת עצמו קריאת מצוה גם לבהדי חברו אף בלא טעמא דערבות, והלכך מהני גם בדרכת הנהגין, ומשמע ברא"ש, ברכות כ' ב', דבעינן דנקים בבה"מ, דטעמא דערבות, היה מהני גם לאינו בר חיובא והוא מחשב מצוה בעד חברו, כמו היכי דילול אלא שאין ערבות אלא בדבר שהוא חייב בו, ועי' בשו"ת רע"א סי' ז'.

(ג) וכיון שענין שומע כעונה הוא התאחדות השומע והמשמיע זה דיבור וזה בשמיעה עד שמתחכם גם הדיבור למצות השומע, לכן, אף במצות שאינו יוצא דיבור כל דהו אלא שצריך תנאים בדיבורו, מ"מ יוצא בשמיעה, כמו, למ"ד לא השמיע לאזניו לא יצא, ומכל מקום יוצא בשמיעה, ואם השמיעה היתה נחשבת כאחד ממניי דיבור, אכתי' הו' דיבור בלחש שלא השמיע לאזנו, אלא שדיבור המשמיע מהני לי' כלידי', וכן כששומע מגילה, שאם היתה השמיעה כלידי', אכתי' הו' קריאה על פה, ולא יצא, אלא שכל קריאת המשמיע הו' כלידי', ונראה, דזהו שנסתפקו בתו', פסחים כ"ט ב', ד"ה לא יפחות, שיהא צריך כוס לכל השומעים, דה"ט דנהי דשומע כמדבר מ"מ לא הו' על הכוס, ומיהו למאי דקיי"ל שא"צ כוס לכל אחד, ע"כ ה"ט דיבור המשמיע הגשלים בכל תנאי

דבקטון ליכא למימר הכי, מ"מ אשה י"ל דליתא בערבות מדרבנן כיון דחייבת מדרבנן, ועי' בס' מעי"ט סק"ג דרבינא דבסמוך הוא רבינא הקדמון, גם י"ל דהאיבעיא, למ"ד לריך להשמיע לאזניו, מיהו א"כ מאי מקשה מההיא, דבן מבדך, ואשה מבדכא, ליפני דההיא כמ"ד דא"ל להשמיע, והרהור ג"כ כדיבור, וי"ל דשפיר הוי מלי לשנוי הכי, אלא דמוקים לה אליבא דכו"ע, ובסו"ת בית שלמה תירץ דמייירי שכיון שלא ללכת בהרהור, ומביע לי' אי נפיק בשמייעה, ומיהו עדיין לריך להתישב בזה, דלכאורה כיון שמכיון ללכת בשמייעה, וחלק השמייעה הוא בהרהור, ובו יוכל ללכת, ומכיון ללכת בו, ולא יתכן כ"א ע"ד תנאי, שאם הוי בזה שמייעה כדיבור יפוק, ואי לא הוי כדיבור לא יפוק, ול"מ כן כלל דהאיבעיא בפירש תנאי כזה, ויש לומר עוד דמדרבנן חייב ללכת את הדאורייתא כדיבור ולא בהרהור, וא"כ תהא האיבעיא בתחלה, אי יפוק מהאשה, או טוב שיענה אחריה, מיהו העיקר דהתם רבינא הקדמון, וברא"ש הגי' ר"א.

(ח) ובעיקר דין הרהור כדיבור, י"ל שאין הרהור דברים בלבד בכלל, אלא כיון דאיכא תרתי מילי במלות התלוים כדיבור, היינו, הדיבור, וכונת הלב, ובתחלה המורה שיעשה בשתיקה, וזדיעבד נפיק בלא כונת הלב, ואף שאין בדברים בלא כונת הלב כלום, ואילו קרא ק"ס בחלומי לאו כלום הוא, מ"מ כשכיון לדבר יולא, דכח הדיבור אלס למחשב ולבטל חסרון העדר המחשבה, וכמו שאין דברים שבלב דברים בין אדם לחברו אף אם מכיון הפכו, כמו כן במורה מחשב הדיבור, וחשיב אף בלא מחשבה, ומאן דס"ל דנפיק בהרהור היינו כונת הלב, אבל בהרהור הדברים לבד, לא נפיק, מפני חסרון כונת הלב, כיון שאין כאן דברים אלא הרהור, ובזה יתישב קו' הגרע"א וקו' הטו"א מגילה י"ט ב', ולהכי לריך לדין שמייעה למחשב כדיבור, ונפיק אף שלא כיון לבו, ובזה מבוארין דברי הרשב"א ז"ל שכתב דכל דמהני הרהור מהני כל לשון, דבהרהור לא שייך לשון, ואם איתא, דהרהור היינו הרהור המלים, ודאי שייך בהן לשון, וכבר תמה דדבריו בס"א סי' ז', ולפי האמור, דהרהור היינו כונת הלב ודבר זה יתכן אף בלא לשון אלא ליורי הדברים בלבד כמו שהן, ואין להקשות דאכתי לא שמעינן דמהני כל לשון היכי שלא כיון לבו, ז"א, דבשלמא אי כל לשון מהני ללא בעינן אלא שיראה דדבריו על כונת הלב ואע"ג דבאמת לבו בל עמו, מ"מ הדבור בעצמו חשיב, כיון שהוא מורה על כונת הלב למה שחייבתו תורה, שפיר אמרינן דכשכיון לבו ולא גלה כונתו בדברים נמי מהני, אבל אי כל לשון ל"מ אלא לה"ק, הרי שלא מהני מה שמראה, על כונת הלב, אלא המורה הוא הדיבור בעצמו, ובלה"ק, ודאי לא מהני הרהור אף בכונת הלב, מיהו עיקר דברי הרשב"א ז"ל עדיין כריכין ביאור ארוך, ומש"כ הרא"ש דמ"ד לריך להשמיע לאזניו, ע"כ לית לי' הרכ"ד, נמי יש לפרש דבאמת אף שלא השמיע לאזניו הוי דיבור מעליא וכבר הורה על כונת הלב, אלא שלא די בזה, אלא מאותו כדיבור מעליא, וכיון דעדיין מאותו

כיון שאין יולא בקריאה על פה, י"ל כיון דראיתו בתערובות וקריאתו ע"י ראי' בתערובות לא יולא והלכך ישמע מאחר, דהוי ראי' שלמה וקריאה שלמה ואין תערובות אלא בשמייעה, וזה דעת ה"א בסו"ע תרפ"ט סעי' ג', ואכל י"ל שא"ל ראי' של בר חיובא, אלא אף אם נתן שטר שחרור לעבדו שיחול בין ראי' לדיבור שפיר מקרי קורא מתוך הכתב ועי' בסו"ת בית שלמה סי' י"ז.

(ה) ברכות כ' ב' ה"ב כגון דאכל שיעורא דרבנן כו', כתב הגרע"א בדרכי"ח ובתשובה סי' ז' דאף אם אכל הבן שיעורא דרבנן, מ"מ לא הוי תרי דרבנן, כיון דבגדול אף שאכל שיעורא דרבנן מפיק למאן דאכל שיעורא דאורייתא, דבה"מ הוי ככל ברכת המלות, דמוציא אע"פ שיולא, אלא דרבנן החמירו שלא יולא אלא א"כ נתחייב בבה"מ, ואף אם חייב מדרבנן מוציא, וא"כ אין החסרון דקטן אלא מה שאינו ב"ח, אבל מה שלא אכל אלא כזית, בזה ליכא חסרון, וכיון שהגדול לא אכל רק כזית ואינו חייב אלא מדרבנן, דבזה שפיר מוציאו הקטן, אף שחיובו מדרבנן, ה"ה אף אם אכל הקטן רק כזית מוציא, ותמה בדברי החו' במגילה דלא כ"כ, ונראה בדעת החו' דבקטן לא תקנו חכמים ערבות, ואין ערבות הגדולים על הקטנים, והלכך אין קטן מוציא לגדול אלא היכי דחייב בעצמו, כדין ברכת הגהנין, והלכך אינו מוציא אלא אם אכל שיעורא דאורייתא, והגדול שיעורא דרבנן, אבל אם אכל הקטן ג"כ שיעורא דרבנן, הוי תרי דרבנן, ולא חשיבא ברכה לגבי הא, וכן אין קטן שהתפלל מוציא לאשה שהתפללה בקידוש היום דהוי תרי דרבנן, וכמש"כ בדמ"ר, והגרע"א שם השיג עליו, וי"ע, ועי' במ"א סי' קנ"ג.

(ו) כתב הגרע"א [שם בתשובה] דאם קטן מקדש לאשה והוא בן י"ג שנה וספק הביא ב"ש דדאורייתא לא סמכין אחזקה דרבא, ולריך שתענה האשה אחריו, וכמש"כ המ"א, לא תאמר האשה הפתיחה והחתימה לכיון דיוצאת ממנו הוי ברכתא לבטלה, אלא שתענה אמצעית הברכה ובה יולאת מה"ת, וכן אם מבינות בלה"ק בפתיחה ובחתימה ואין מבינות שאר הגוסס עונין אמצעית הברכה, ומבואר דדבריו ז"ל דשפיר נפיק בשמייעת חזי ברכה, והשאר גומר בעצמו. וי"ע בגמ' ברכות מ"ו א' בה"מ ב' ובג', והסכימו הפוסקים לדעת הרי"ף דאם אין אחד יודע ברכה שלמה אין מחלקין ברכה אחת לשנים, וכמש"נ לקמן סי' ל' ס"ק ב' וג' ז"ע.

(ז) ברכות כ' ב' ואי אמרת דרבנן הוי שאינו מחויב בדבר וכל שאמ"כ אין מוציא אה"ר יד"ח, הקשה הגרע"א הא רבינא ס"ל בסמוך הרהור כדיבור, וא"כ מדאורייתא נפיק בהרהור, ולענין חוב דרבנן של דיבור, שפיר נפיק מאשה שחייבת מדרבנן, ואע"ג דגם האשה כבר נפקה בהרהור דכל דיבור הוי מתחלה בהרהור, מ"מ לא הוי תרי דרבנן כמש"כ הגרע"א דבבה"מ לא בעינן אלא שיהא בר חיובא בחד דרבנן, אבל מה שאינו מחויב עתה בברכה כ"א בתרי דרבנן, בזה אין קפידא, ואף למש"כ לעיל בסק"ה לדעת חו'

אבל העיקר כיון שמכיון לבדך וללכת יד"ח על כוס זה אין כאן משום לא כיון ללכת אלא שאין שם ברכה על הפתיחה אבל אי אזלינן בחר חתימה ועדיין יכול לסיים כמו שיראה אין חסרון בהפתיחה, תדע שהרי אם פתח אדעתא דשיכרא וסיים דחמרא יא, ואף שלא כיון ללכת יד"ח על חמרא אלא דלא צעין כ"א כונה לברכה, ועיקר שהביא דברי הר"ס היינו דאף את"ל דלא צעין כונה לברכה אבל אם כיון בהדיא שלא לברכה לא יא כמו אם כיון שלא ללכת.

(יא) וצ"ל שם הק' על דברי הר"ס מסוגיא דשם ובר"פ המואל תפילין דקאמר בטעמא דאין מכניסן שתיים שתיים משום דמאות א"ל כונה וגם לעבור לא צעיא כונה ואכתי יכניס ב' ב' ויכין בהדיא שלא לשם מורה, ונראה דבאמת אין כונה ש' לעבור כונה ללכת דהא דקאמר דכונה עובר אין זה כונה ללכת שהרי יודע הוא שאינו מורה בזה אלא שהוא מוסיף ואילו היכי לרריך ללכת והיה מכין לשם מורה, אבל היה יודע בלבו שאינו עושה שום מורה ודאי לא יא, אלא עיקרא דמלתא כך הוא דאי מלתא ז"כ א"כ אין במעשה המורה אלא חצי דבר והלכך רריך לענין ב"ת גם כונה שעושה זאת לשם מורה ר"ל שיחשב דבר זה ג"כ לשם מורה ולשם השם, אבל אי מלתא א"כ א"כ כשעושה מעשה המורה כבר הוסיף מורה, אבל שפיר י"ל דאף אם מכין שלא לשם מורה מ"מ עובר על ב"ת בהוספת מעשה המורה לחוד ואע"ג דללכת אינו יוצא אם מכין בהדיא שלא ללכת מ"מ אין זה הכרח שלא יעשה בזה איסור ב"ת ע"י שיכין שלא לשם מורה ואף אי מ"מ הא דלא עבר בב"ת בלא כונה אין הטעם דנלמד מללכת, אלא כיון דצעיא כונה הלא לא הוסיף עוד כמתכונת המורה עד שיוסיף גם במחשבתו משא"כ אי מא"כ אף שכונה שלא לשם מורה פוגמת את מלתו, מ"מ אין זה מועיל להגלל מב"ת, דאין זה חשוב חסר בתכונת המורה וז"ע, ודע דאי מ"מ היינו כונה שעושה מה שהוא עושה לקיים מלתא בוראו ואף אם יכין שעדיין לא יא יוצא בזה וישאר עדיין בחיובו הוי מחשבתו הבאי דאין יתכן שישאר בחיוב כיון שקיים המורה ומש"כ בשו"ת שם אינו מובן.

בדיבור דוקא. לא נפיק בהרהור אף בכונת הלב. וא"ה, עי' לעיל סי' י"ד סק"א.

(ט) ברכות י"ב א' פתח דחמרא וסיים דשכרא מאי בחר עיקר ברכה אזלינן או בחר חתימה אזלינן, כתב הר"י דאע"ג דקיי"ל מלות א"ל כונה מ"מ אי אזלינן בחר עיקר ברכה לא יא דבמלות התלויות בדיבור לכו"ע צעין כונה, ובטור"א ר"ה כ"ח, הקשה מסוגיא דלקמן י"ג א' דתנן היה קורא בתורה כו' אם כיון לבו יא, ודייקין שמע מינה מלות כריכות כונה כו', הרי דלמ"ד מא"כ גם במלות התלויות בדיבור א"ל כונה, אבל דברי הר"י בלא"ה לריכין פירוש דהרי הכא דפתח דחמרא גרע טפי מלא כיון ללכת דכיון דבשעה שאמר ברוך היה דעתו לסיים על חמרא לא חל כלל שם ברכה על דבריו ונהי דלא צעין כונת הלב מ"מ צעין כונה לדיבור ובכלל זה שיהי' דעתו בתחלתו לסיים מה שסיים, ואם כיון בתחלה לסיים צעין אחר לא הוי כלל תורת ברכה על פתיחתו וזה כונת הר"י דאפי' אי במלות התלויות במעשה א"ל כונה מ"מ התלויות בדיבור לא סגי להו בלא כונה כלל דע"כ רריך כונה מראש לאגד את החתימה עם הפתיחה שהוא כונת הלב לברכה בעלמא, ואף אם לא כיון לבו ללכת בברכתו יד"ח יא, וזהו כעין דמשני התם בקורא להגיה לפרש"י שם, והא דקאמר בחר חתימה אזלינן היינו שא"ל שיכין בפתיחת הברכה כלום אלא שהוא נותן הודאה לד' ואח"כ כשאמר סוף הברכה מועיל הודאתו על מה שסיים ואף אם מכין בתחלה לחתום בדבר מה אין כונתו מגרע את פתיחתו שלא תהא הודאתו אלא על מה שחשב שאין ההודאה של הפתיחה קשורה עם החתימה שההודאה הנה צפ"ע אלא שהחתימה לריכה להיות סמוכה להודאה, ואם נפרש דברי הר"י כמו שפירשו ז"ל תקשה באמת מאי קאמר א"ד בחר חתימה אזלינן ומאי קמבעיא ל' ודאי רריך לכין בכל הברכה ללכת וכיון שבתחלת הברכה לא כיון ללכת ודאי לא יא והלא אין ספק דק"ס שאם רריך כונה רריך לכין על כל הפרשה.

(י) וכן רריך לפרש לפי' הר"ס שהביא הר"י, דהיכי דמכין בפירוש שלא ללכת לא יא, ותקשה א"כ מאי קאמר א"ד בחר חתימה אזלינן ומ"ס מק"ס שאם כיון שלא ללכת אף בתיבה אחת לא יא,

סימן ל

יכרך לכלן דכיון דנחשב קביעותן לברכת הזימון לא נראה עוד להחמיר ולהצריך ליחלק בשאר הברכות, ומזה יש להוכיח שאין ברכת הזימון בלא הסבו דאס"ד יש זימון בלא הסבו ואף דיש זימון מ"מ כ"א מברך לעצמו א"כ גם בהסבו יכרך כ"א לעצמו שאין ברכת זימון מועילה שיהא אחד מוציא את חברו ואם נימא דיי"ז בלא הסבו וגם א' מוציא את חברו כיון שנטרפו לזימון א"כ תקשה מאי קמבעיא להו לתלמידי דרב לעיל מ"ב ב' כיון דהו"ג וחיבין בברכת הזימון ודאי אחד מוציא את חברו, אלא ע"כ שאין ברכת זימון בלא הסיבה, וכן מבואר בפוסקים, ויתר מיכן סובר הר"י

(א) ברכות מ"ה ב' שנים שאכלו כאחד מורה ליחלק בד"א כששניהם סופרים אבל כו' סופר מברך ובור יוצא, מבואר שאין אחד מוציא חברו לכתחלה אף אם הסבו דאילו לא הסבו מאי איריא שנים אפי' שלשה ועוד דאי לא הסבו מתנ' היא מ"ב א' הוי יושבין כ"א מברך לעצמו ומזה למדו הפוסקים דבכל ברכה אחרונה מורה לחלק כל היכי דליכא זימון, וכתבו דתו' הטעם שבעת ברכה אחרונה אין קביעותן נחשבת כ"כ כמו בברכה ראשונה שמציאתן לידי אכילה ונהגין בברכתו של זה, והלכך החמירו בב"א שאף אם הסבו כל אחד מברך לעצמו, ומיהו היכי דאכיל זימון אמרו שאחד

אחר המצדך ובזכרת הזן לא מהני אף אם יכולין לענות לדעת הטור שפסק כר"פ.

(7) **ברכות מ"ה ב'** חילוק ברכות עדיף לו, מצואר שזכרת זימון לריד שיהא א' מצדך לכלם, וז"ל אלא כר"פ וצבה"ז, וכש"נ לעיל סק"ב, ויהא מכאן ראוי להלכה כר"פ, אבל ק"ק הרי יש להם תקנה לשמוע צבה"ז ולא ללכת צה לדעת הר"י והוצא לקמן סי' ל"ב או לענות בלחש אחר המצדך לפי מש"כ אחרונים ז"ל סי' קפ"ג ס"ז, דבזה יוצא ידי זימון, ועוד תקשה לדעת הר"י ור"מ שפסקו כר"נ ובודאי יכולין ליחלק אחר ברכת נבדך, ומהא דקאמר וכו' נהדר ונזמן אין זימון למפרע וא"כ סברא זו לר"פ כיון דאין צ"ל בלא צבה"ז הלא אין יכולין להדר ולזמן עוד הפעם צבה"ז, משמע דס"ל כר"נ, ואולי זכרו גם ברכת זימון אבל לא בנוסח שקבעו חכמים אלא כל אחד לעצמו והיינו דקאמר להו מרימר ידי זימון לא יאחזם משמע קצת שזכרו ברכת הזימון וכו' מלשון נהדר ונזמן, ומיהו מהא דקאמר נהדר ונזמן משמע שאין צבה"ז אלא נבדך, ור"ע על הפוסקים שסמכו אהא דהלכה כר"פ באיסורי, שהרי אמוראי בתראי לא ס"ל, ומיהו מהא דקאמר לקמן נ' א' א"ר תוספאה הני ג' כו' וקדם חד מניהו ובריד כו' איהו לא נפיק כו' שאין זימון למפרע אין ראוי דס"ל כר"נ דהא התם ישמע הזן אע"ג דלא נפיק עתה צבה"ז לית לו צה וכש"נ לעיל בדעת הר"י, ומיהו להפוסקים דס"ל שצריך ללכת צבה"ז ע"כ לא ס"ל כר"נ, ועיין מש"כ לקמן סי' ל"א סק"ב.

(8) **כתב במ"ב סי' קצ"ד** צבה"ל ד"ה אבל, שאם אין א' מהג' שיועד ברכת זימון וצבה"ז וצריך לחלקן לב' לא יזמנו למאי דמצואר בהגה' סי' ר' דצ"ז עד הזן, ונראה כיון דהרי"ף והר"מ והרשב"א בשם הגאונים וכו' דהרשב"א דקיי"ל כר"נ וכותי' סתם הב"י, י"ל דהרמ"א לא הביא דברי הר"י אלא להחמיר כותי' שיהא המפסיק שומע גם צבה"ז אבל לא להקל כה"ג.

(9) **שו"ע סי' קצ"ג סעי' ב'** בהגה', ומ"מ אפי' כ"מ שרשאין ליחלק עדיף טפי לזמן כו', כתבו אחרונים ז"ל דמקורו מהא דר"פ הו יתבי בסעודה' כו' ברכות מ"ז א' לדעת הר"י [הוצא לעיל סק"א] שאין חוב זימון אלא א"כ קבעו בתחלת המוציא וע"כ יש רשות לזמן אע"פ שאין חייבין, ואין להקשות הלא הרמ"א פסק כהר"י וכר"פ דצבה"ז עד הזן, וכבר נתבאר לריד שישמע דוקא צבה"ז מפי המצדך והכא הלא צריכין להתחלק גם צבה"ז לדעת הר"י כל שלא קבעו מתחלה אין אחד מוציא את חברו, י"ל דה"נ ישמע צבה"ז מפי המצדך ואף שלא נפיק צה לית לו צה וכש"נ לעיל, ואף דבשנים קיי"ל אם רצו לזמן אין מזמנין י"ל שא"ה דאיכא דעות, ומ"מ אחרונים ז"ל חולקין בזה וכן נתבאר לעיל דלא שייך צ"ז אלא בצופן שיוכל א' להוציא את חברו, ואולי גם דעת הר"י דוקא כשקבעו לבסוף דנהי דלא חשיבי קביעותיהו לחייבינהו בזימון מ"מ רשאי לזמן דמן הדין יש להם להוציא א' את חברו דלענין להוציא חברו הוי קביעותי' קביעות, והא דמתחלקין צבה"מ הוא מפני

דבעינן הסיבה מתחלת המזון שגם ברכת המוציא ברכ' א' לכלן, והר"פ ז"ל חולק בזה, עיי"ש.

(10) **ומ"מ אף שאכלו ג'** כאחד רשאי לחלק אחר ברכת זימון ויצדך כ"א לעצמו, ויתר על כן אמרו שמונה להן מן השוק וכן מפסיק להן ברכת זימון וחוזר לסעודתו, ולכאורה נראה דאפי' לר"פ דצ"ז עד הזן מ"מ רשאי לחלק אחר ברכת נבדך דלא צעין אלא שיהא ברכת נבדך סמוכה לזכרה, תדע שהרי קיי"ל דלא צעין כלל שיוציא יד"ח ברכת הזן [וכמש"נ לק' סי' ל"ב] והא דאמר צבה"מ ב' וג' ופי' התו' שאין רשאי לחלק ברכת נבדך וברכת הזן לב' אנשים, י"ל דה"נ שהמצדך ברכת נבדך עליו לבדך גם צבה"ז אבל אין חוב על כולם שילאו בשמיעה ממנו, ועוד נראה דה"נ שרשאי לחלק ברכת נבדך וברכת הזן, וכן רשאי לחלק כל הברכות שיצדך בעצמו חלי' וישמע מחברו חלי' השני, והא דאמר אין צבה"מ בארבעה היינו משום השלישי שאינו יוצא בשמיעה משנים חלי' מזה וחלי' מזה, ומיהו נראה עיקר דלעת האחרונים ז"ל שכתבו דלר"פ צריך שישמעו המסובין מפי המצדך צבה"ז דאם איחא שיכול ללכת בשמיעה חלי' ברכה בגומר בעצמו חלי' השני' גם בשומע מפי אחר ילא, וכן כשהמצדך אומר נבדך ושומע צבה"ז מפי אחר שפיר דמי אלא ש"מ שאין דין שומע כעונה אלא כששומע ברכה שלמה והלכך לר"פ כיון דאין ברכת נבדך חסובה ברכה עד שיאמר גם צבה"ז, אם המסובין לא ישמעו כ"א ברכת נבדך הוי כשומעין חלי' ברכה.

(11) **ס"מ מ"ו א' צבה"מ ב' וג', פי' התו'** דאשמעין שאין מחלקין ברכה אחת לשנים, ונראה דלר"נ שאין ברכת זימון אלא עד נבדך אם אין אחד יודע לבדך ברכה שלמה בשאר הברכות יזמנו ויצדך מי שיועד את חלי' הברכה הראשונה של צבה"ז ויענו כלם אחריו, ואח"כ יתחיל מי שיועד חלי' השני' וכלם יענו ונמצא שזכרו כולם צבה"מ, אבל לר"פ אין מזמנין עד שיהי' אחד בקי צב"נ וצבה"ז כלה, וכש"נ לעיל [ואין לומר דיצדך צבה"ז מי שיועד והמזמן יענה אחריו וישמעו כלם ממנו דכיון דיצדך כבר נפקע מזימון], ואם אחד בקי צב"נ וצבה"ז ובשאר הברכות אין אחד בקי בכלה אלא אחד בחלי' ואחד בחלי' השני' חייבין לזמן, ואף אם הברכות מעכבין זא"ל, וכדעת המ"א סי' קצ"ד, מ"מ יענו כלם אחר המצדך, ויצדכו כל צבה"מ, וצריך להבין לשון הר"י ור"פ שכתבו דכשאחד יודע הראשונה וא' השני' כו' חייבין צבה"מ, ומשמע דכשאין א' יודע לבדך ברכה שלמה פטורין ואמאי לא יענו, וי"ל דמייירי בצופן שאין יכולין לענות אחר המצדך, ומיהו שמעת מינה דעת המג"א שמעכבות זא"ל ודלא כה"ע שהשיג על המ"א, ומיהו י"ל דחייבין בכל צבה"מ קאמרו דאם אין א' בקי בברכה שלמה אין מצרכין ברכה זו, ובטור סי' קצ"ד כתב שאם אין א' בקי בברכה שלמה אין מזמנין ואין זימון תלוי אלא בברכת הזן, ור"ע למה סתם והו"ל לפרש דדוקא בברכת הזן צעין אחד ואי ס"ל דמעכבות זא"ל הו"ל למימר שאין מצרכין כלל, וגם ל' השו"ע ז"ע, שהתחיל בזימון וסיים בברכה, גם ז"ע למה לא פירשו דמייירי שאין יכולין לענות

מוציאות את אנשים היינו דיעבד ובהסבד, ומיהו ראי' משם ליכא דיי"ל כשהאיש בור שהאשה מוציאתו אפי' לכתחלה, וכתב בב"י סי' קצ"ט בשם הר"ן שאם יש ג' אנשים אז מטרפות גם הנשים בזימון כיון שאין הזכרה בזה בצירוף אנשים ונשים, ליכא קפידא בצירופן, ולפ"ז יש לפרש שהיא דלעיל כה"ג, ולכאורה נראה דגם הנשים רשאיות לזמן כה"ג אם אין אנשים בקיאות, ונראה דלעת הר"ן דנשים חייבות בזימון, אבל בב"י כתב בשם הסמ"ג דנשים פטורות מזימון ואפ"ה אם יש ג' אנשים בלעדן חייבות ונראה הטעם שבאמת חייבות בזימון אלא שאין זימון רק בג' אנשים וכמו דבר שבקדושה דבעינן י' אנשים דוקא ולא נשים וכו'.

(ט) כתב הטור סי' קצ"ט בשם ר"י דנשים מטרפות לזימון, והביא ראי' מהא דקמבעיא לי' שם נשים בבה"מ כו' למאי נ"מ להוציא את הנשים, ונראה שאין ראייתו אלא דנשים חייבות בזימון, אבל מיירי באופן דליכא קפידא בחבורתן כגון דליכא ג' אנשים זולתן, וא"כ ס"ל דאיש ואשתו מטרפין ודלא כהר"י בשם רש"י, אבל אין לפרש דמיירי בצירוף לעשרה וכמס"כ הב"ח דא"כ אינו ענין להאיבעיא דנשים להוציא אנשים, גם אין לפרש דמתני' דנשים ועבדים וקטנים, היינו כולם ביחד, דא"כ לא פריך מידי מ"ז ב' לר"א דאמר קטן המוטל בעריסה מזמנין עליו, ועוד אין מזמנין עליהן קתני, ודברי הדרישה כ"ע, וכן מוכח מקור' הגמ' דאפי' אשה אחת אין מטרפת, ודלא כמס"כ בהגהות הטור בשם מהר"ח עיי"ש, ודין טוה"א נראה שחלוי אם צירופן ראוי עתה כשהם בספק ואינו חלוי במה שהן באמת והלכך טומטום אין צירופן ראוי מאלד ספיקון לא עם אנשים ולא עם נשים ולא עם מינו, ולכאורה גם אנדרוגינוס כן אבל הרמב"ם ז"ל כתב שמטרף עם מינו וא"ל שחבורתן ראוי וכו', ומס"כ אחרונים ז"ל משום שזה ספק וזה ברי' לכאורה אינו ענין לכאן וכו'.

(י) ברכות מ"ז ב' כיצד סדר הסבה כו', נראה שאף אם לא הסבו כסדר הזה, מ"מ אחד מדרך כללם, ואין זה אלא ממדת ד"א, ופרטי דין והדרת פני זקן.

שם מ"ז א' ועד השתא לאו מר כו', א"ל הכי אר"י כו' כ"ע אמאי לא הביאו ברייתא דאין מכבדין בדרכים, ואולי משום דיי"ל דמיירי במקום סכנה דומיא דגשרים וכמס"כ ראבי"ה, אבל א"כ מימרא דר"י אף בלא סכנה וכ"מ באמת מימרא דר"י, ובמרדכי משמע דראבי"ה לדינא קאמר דדוקא במקום סכנה אין מכבדין.

שם מ"ג א' ורי"א אפי' יין נמי מהני לי' הסבה, ובטור סי' רי"ג מבוזר דעת פוסקים דדוקא יין אבל שא"ד לא, וא"ע מגמ' לעיל ל"ז א' נתן ר"ג לר"ע רשות לדרך ועיין תו' שם דר"ג ס"ל מזמנין על ז' מינין, הא מ"מ תקשה הא דבעינן הסבה ועי' ב"י שהביא בשם הראב"ד דהיה לאחר המזון ומהני הסבה דמזון גם לפירות, ואף שמדבריו ז"ל משמע דא"ל דר"ג סבר מזמנין על הפירות, התו' לא ס"ל כותי' בזה, אבל קשה מהא דתניא לקמן מ"ח רשב"ג אומר עלה והסב עמהם ואפי' כו' מטרף והלא אין מטרף בלא הסיבה

שהחמירו בזכרה שלאחריה וכפ"נ סק"א, דכל דליכא זימון מתחלקין ובהא אמרינן דמ"מ רשאין לזמן, ומיהו פי' דברי הרמ"א אינם כן וכפ"כ האחרונים ז"ל, אח"כ ראייתו בב"י סי' קפ"ג שכתב דא"ל לשמוע עד הזן אלא לפרש"י אבל לא לפי' תו' והרא"ש, ולפי האמור הדברים האלה כ"ע, עוד ראייתו בב"ח סי' קצ"ג שהשיג על הב"י ודעתו דלכריד לשמוע כל ברכת המזון מפי המזכר והביא ראי' מהא דאמרי חילוק ברכות עדיף לן ודבריו ז"ל כ"ע וכמו שנתבאר.

(ז) שו"ע סי' קס"ז סעי' י"ג, אם לא קבעו וברך אחד וכיון להוציא והם כיונו לאחת יאלו, וכתב הגר"א ז"ל דהיינו מימרא דר"י מ"ה ב', שנים שאכלו אחד יוצא בברכת חברו ואף שמא לא לחלק וה"ה ללא הסבו אבל דעת הרא"ש דדוקא כשהסבו ואף שמא לא ליחלק מ"מ יוצא דיעבד אבל כשלא הסבו גם דיעבד אינם יוצאים וחייבים מדרבנן לברך עוד הפעם ואע"ג דבתפלה אין הבאי יוצא בשמייעה אפי' דיעבד [וכמס"נ לעיל סי' י"ט] שא"ה שהרי יכול להתפלל אחר תפלתו אם יכול לחדש בה דבר משא"כ בבה"מ, והלכך בתפלה חייבוהו חכמים להתפלל בעצמו לאחר ששמע ולא בבה"מ, והא דפריך תנינא שמע ולא ענה יאלו, ואע"ג דגבי הלל תנינא לה והתם אפי' לכתחלה, מ"מ קים לי' דדיעבד יאלו, ומיהו לדעת הרא"ש דבלא הסבו אינו יוצא דיעבד ק"ק מאי פשיטותא דלמא גם משום מזה ליחלק אינו יוצא דיעבד, והא דקאמר לומר שאין ב"ז צנייהו, פרש"י דאלא"ה לא מקרי אחד יוצא בברכת חברו כיון שגם הוא עונה וקשה כיון דר"י דיעבד מיירי אין שייך לדקדק בזה, ואולי י"ל אם שנים יכולין לזמן פשיטא דאחד יוצא בברכת חברו ואפי' לכתחלה וכמס"כ לעיל סק"א דכל שמזמנין א' מדרך כללם, ומדאשמעינן ר"י דא' יוצא בברכת חברו שמעינן דס"ל אם ראו לזמן אין מזמנין, וכיון שכן מזה לחלק ואשמעינן דדיעבד יוצא, ור"י חדא דלית ב' תרתי הוא דקאמר דאס"ד לאשמעינן אם ראו לזמן וה"ל לאשמעינן בהדיא, ולפ"ז יתישב גם לדעת הרא"ש.

(ח) נשים ועבדים א"מ עליהן ודעת הרא"ש ז"ל שאין הטעם משום דאינן בתורת זימון דהא אמרינן הכל חייבין בזימון לאתו' נשים [וערכין ג' א'], והא דאמר מ"ה ב' והא מזה נשי כתרי גברי היינו קדם שמשני ש"ה דליכא דעות והוי ס"ד דבעינן ג' אנשים כמו לענין מנין עשרה אבל למאי דמשני דתלוי בדעות גם נשים חייבות בזימון ודלא כפי' התו', וועפ"ז י"ל דגרסינן שפיר א"ה נשים ועבדים כו' דהוי ס"ד שאין לפוטרו מזימון משום פריאותא כיון דחייבין ובתו' ל"ג א"ה שכבר פירשו דנשים מזמנות רשותן והא דנשים אינן מטרפות עם אנשים משום שאין חבורתן נאה ואינם נקבעין זע"ז לחבורה אחת, ומיהו נראה דבזכרה המוציא יוצאות בברכת אנשים ולא הוי כחסרון הסיבה שכ"א מדרך לעצמו דדוקא להשתתף בברכה בשביל אחדותן אין ראוי אבל קביעות קביעות לענין המוציא, וכן לענין בה"מ אם כיון להוציא וכיונו לאחת לדעת הרא"ש בלא הסבה אינו יוצא דיעבד הכא הנשים יוצאות, ולפ"ז י"ל הא דקאמר לעיל כ' ב' דאם נשים בבה"מ דאורייתא

להוציא למה לא בדרך להו ככוס ראשון ול"ק היא דברכת זימון לא היה יכול לומר קדם שאכל וגם היה רוצה לקבוע עמנה שיהא להם דין הסיבה שא' מברך לכלם, וי"ע נהי דס"ל לשב"ש דיכול לברך בשביל אחר מ"מ כיון דאין בה"מ פוטר מעין ג' לכתחלה אך שמחויב בבה"מ א"כ איך בריך להו שהרי לא היה יכול להפסיק לאחר ברכת הזימון ולברך ברכת מעין ג', ובב"י סי' ר"ח כ' בשם הרשב"א דגם בזה לגרמי' לעבד אכל ז"ע מאן תנא דפליג עלי', ועוד הו"ל לגמ' לפרש ואולי כיון שהם לא ידעו לברך טוב ללא בבה"מ ברכת מעין ג' ולא לבטל ברכת זימון.

יג) שם ולהוציא רבים יד"ח עד שיאכל כזית דגן, כתב הרא"ש והטור דאף אם אינו פת כיון דחייב בברכה מה"ת, והיינו אם היו אוכלין כדי שזיעה וס"ל דברכת מעין ג' לאורייתא ומשמע דיברכו כל בה"מ, ולפ"ז הא דשב"ש דאמר לגרמי' היינו משום דשתה ומשום ברכת זימון שאומר בה שאכלנו קאמר לגרמי' כו' ול"מ כן כלל, ועוד מ"ש מהא דעונה ברוך שאכלנו, ועוד מאן תנא דפליג עלי' דשב"ש, ואם כונתם מקרא דואכלת דסמך עלי' בירושלמי וכיון שאכל יכול לברך בשביל אחרים מכל מקום כריך עיון היאך יפטור דייסא בבה"מ לכתחילה, וכריך לומר דכוונתם באין אחר בקי בברכה וכמס"נ לעיל בעובדא דשב"ש וי"ע, ודיוקא מהא דאמר כזית דגן ז"ע דה"נ אמר תשעה אכלו דגן כו'.

סו"ע סי' קל"ז ס"ב והוא שיהי' המצרך אחד מאוכלי פת, ובס' מ"ב שם נראה דאפי' ברכת זימון לחוד אין מברך אלא האוכל פת ואפי' לר"נ דברכת זימון עד נברך, ומיהו אינו לעיכובא לר"נ דברכת זימון עד נברך וכן לר"ס היכי דמברכין בעשרה דאז גם לר"ס א"ל לשמוע ברכת הזן כמבואר בטור וב"י סי' ר"ן רק לכתחלה המזמן מברך כל בה"מ להוציא כל המסובין ולזה אמר שיהי' אחד מאוכלי פת ולא יברך האוכל ירק בשבילן, ומס"ב במ"ב בשה"ל בשם ח"מ דבשתה מים אין מלטרף לדעת הרמ"א דפסק כר"ס דב"ז עד הזן ואע"ג שא"ל ללא בברכה הזן כמס"נ לעיל וכן בסוגין דלחל"ה איך מלטרף באכילת ירק אף שריך לברך בנ"ר לעצמו כמבואר בשו"ע שם ס"ג] מ"מ כריך שיהי' שייך ברכת הזן לאכילתו, ומיהו אין טעם זה אלא בפחות מ' אכל די' לכו"ע ב"ז עד נברך כמס"כ לעיל, ומיהו כיון דבגמ' לא נזכר אלא ירקא ולעיל מ"ד ב' דקאמר אכל מיא לא משמע דמיא פחות מירקא י"ל דאין מלטרף וי"ע ועי' מס"כ לקמן סי' ל"א סק"ב.

(יד)

סס מ"ח א' ט' אכלו דגן וא' אכל ירק מלטרפין, לכאורה נראה דפליג על ריב"ל דאמר לעיל מ"ז ב' קטן המוטל בעריסה עושין אותו סניף לעשרה דלדידי ט' יכולין לזמן אלא משום דכורי שם שמים כריך די עשרה דשכינתא שריא, אכל כל דאיכא י' אע"ג דהעשירי לא אכל ואינו משתתף עמהו בברכה מ"מ יכולין לזמן בשם כמו קטן המוטל בעריסה דמלטרף אמנם י"ל דהא דאמר

וכס"נ לעיל, ואין לומר דכיון דשניהם מסובין והוא בא אכילה נגרר בתריהו דהא מבואר ברא"ש בפירקין סי' א', דגם הג' כריך שיקבע עמנה בהסבה, ומיהו י"ל לחלק דהיכי דאוכל שדרך להסב וכיון שאינו מיסב אינו קבע, אכל כשאוכלין פירות ללא מהגי הסבה משום שאין אכילת פירות קבעתן בזה מלטרף הג' באכילת פירות ונגרר שפיר אחר השנים שקבעו, ועי' במ"ב סי' קס"ז בבה"ל ד"ה בלא.

יח) מ"ח א' אפי' לא טבל עמנה אלא בציר ולא אכל אלא גרורת א' מלטרף, בשו"ע סי' קל"ז ס"ב איתא דדוקא כזית, והגר"א שם הקשה דהלא גרורת הוא פחות מכזית, וכן מל' אכל עלה של ירק משמע אע"ג דליכא כזית ואע"ג דליכא ברכה אחרונה בפחות מכזית מ"מ יכול לזמן ברכת זימון עמהו, וכ' הגרי"מ (שליט"א) [ז"ל] בשה"ל אות י"ד דאף לדעת הגר"א דוקא בצירוף לי' לא בעינן כזית אכל בצירוף לג' לכו"ע בעינן כזית, דהא תנן השמש שאכל פחות מכזית א"מ עליו, ולא נראה כן, דהא לדעת הפוסקים דבאכילת ירק מלטרף לג' מימרא דר"ח ב"י משמ"י דרבא הוא לדין צירוף ג' והלכה כרשב"ג, וכיון שהוכיח הגר"א מהא דקאמר גרורת אחת ועלה ש"י ללא בעינן כזית מוכח מזה דגם לצירוף ג' ל"ב כזית, והא דתנן השמש שאכל כו' א"מ עליו, נראה הטעם כמס"כ לעיל דבאכילת פת בעינן הסיבה דוקא וקביעות גמור שאין דרך לאכול כזית פת בלבד והלכך אם אכל כזית שנתחייב בבה"מ נקבע עמנה בברכה, אכל אם אכל פחות מכזית כיון דלא נתחייב בברכה וגם לא נקבע עמנה דאין אכילת פחות מכזית פת קבעתן אינו מלטרף עמהו ובאמת לטעמא שאין השמש נקבע בפחות מכזית לג' ונקבע לעשרה, קשה הא דפריך לעיל מ"ז ב' פשיטא ומאי פשיטותי' כיון דמלטרף לעשרה, ואין לומר דפריך דמדיוקא דרישא שמעינן לי', דאין זה קושיא שכן דרך המנהג, ועוד דקמסני אידי דתנא רישא משמע דאי לאו רישא לא הו"ל למתני סיפא וכן לדעת הרא"ה והובא בבה"ל שם ד"ה כזית לג' אינו מלטרף באכילת ירק ופחות מכזית פת לא עדיף מירק, מ"מ קשה מאי פשיטותי' הלל רשב"ג פליג וס"ל דמלטרף בירק וה"ה לפחות מכזית דהרא"ה ס"ל דבכ"מ דמלטרף בירק ל"ב כזית וכדעת הגר"א כמס"כ בבה"ל שם וי"ע.

יב) במ"ב שם סק"ח כתב בשם הרשב"א הטעם דבעינן כזית, דבעינן שיתחייב בב"א, ז"ע דהא רב דאמר אכל ירק מלטרפין ס"ל לעיל מ"ד ב' אכל ירקא לא ומשמע שם דריב"א הוא תלמיד רב ומשום רבנו הוא רב מדפליג התם ר"י ומדפריך לי' ממתני' וקאמר בשלמא כו' יעו"ש, ועי' תו' ב"ב פ"ז א'.

סס בגמ' ש"ס דעבד לגרמי' דעבד כו' אר"י לעולם אינו מוציא את הרבים כו', לכאורה תקשה איך פליג ר"י על שב"ש, ונראה דמתני' דקאמר עד כמה מזמנין עד כזית דהיינו להוציא כמו שפרש"י שם פליגי עלי' א"נ כיון שהוא דרבנן יכול האמורא להחמיר, ולכאורה קשה אם שב"ש ס"ל דאע"פ שלא אכל יוכל

ומ"מ הדבר מסתבר, לכיון דבעת שאלכו לא יכלו לאכול זה מזה, לא עדיף מלא הסבו, ולא היו קביעות, ומה יועיל מה שהיו יכולין לשאול, ואין להקשות מהא דאמר, מ"ז א', באכל דמאי דמטרף משום דאי בעיא מפקיר נכסי, להתם הוי צירוף מעליא משום דהוא יכול לאכול מהן, אלא משום דאכילת איסור לא חשיבא, ולא קבע, וכיון שהוא איסור קל ויש לו תקנה לעשותו היתר, מטרף, אף שהוא אכילת איסור, ומיהו דוקא דמאי דיש לו תקנה ע"י הפקר נכסי, אבל אם אין תקנה לעשותו היתר, אלא ע"י שיתקן הדבר בעצמו, אף שהוא איסור דרבנן אינו מטרף כדמוכח באכל טבל, דמוקים לה בגמ' בטבול מדרבנן, ואף שיש תקנה בהפרשה אינו מטרף.

וא"ה, דדין ברכות וזימון בדמאי, ודין מע"ש מוטל לזימון וברכה, עי' לק' סי' קנ"ו לסי' קצ"ו, קצ"ט.

סימן לא

עמיהן שיכול לומר ברוך שאלכנו, ובזה נדחה מש"כ לעיל סי' ל' ס"ק י"ג ראי' מאכל ירק דא"ל ללאת בצה"ל ומש"כ שם ססק"ד ראי' מסוגין וכן מש"כ במ"ב דאינו מטרף בשתה מים הובא שם. מ"ט ב' במתנ' נבדק לד' כו', למש"כ בחוד"ה נבדק, נראה דגם הכא הלכ"ד יתירא.

שם יוסף הכרובים צרבו והוא כו' כ"ל ותיבות על המזון שאלכנו ל"ג אלא בסיפא כענין שהוא מצד כו' כ"מ בגמ' נ' א' דקאמר אבל בעשרה דאיכא שם שמים מוכחא מלתא דתנן כענין כו' משמע דבריא ליתא, וכן ברא"ש ליתא.

(צ"י) שם רש"י ד"ה תנן כו' כלומר רבים אחס, לכאורה אין טעם זה אלא דבאיכא ד' עדיף לומר צרכו, אבל אין זה טעם שלא יהיו רשאים לחלק ו' לג' ג', אבל למש"כ תוד"ה תנן ניחא.

שם נ' א' תוד"ה אלא כו', נראה דשמואל ס"ל דאין עילוי כלל בצרכו יותר מנבדק בשום דל והלכך עדיף נבדק שלא להוסיף, אבל אם היה מעלה בציזה דל בצרכו, לא אמרינן לעזוב מעליותא ההיא בשביל שלא להוסיף, וממתנ' דו' נחלקין לא שמעינן אלא דאין מעליותא בצרכו אבל לא מוכח נמי מעליותא דשלא להוסיף עצמו, אלא דברי שמואל מסתברין, כיון דאין מעליותא בצרכו עדיף נבדק, ועוד י"ל דלכו"ע יש מעלה בצרכו וגם יש מעלה בנבדק, אלא שמואל קאמר דמעליותא דנבדק עדיף, ולפ"ז אין ראי' ממתנ' דו' נחלקין דאין צרכו עדיף אבל אכתי י"ל דשקולין הן, ומ"מ הלכה כשמואל דנבדק עדיף, ובצ"ח סי' קצ"ב ד"ה ואם, עשה פלוגתא בין ל' התו' ללשון הטור, ולפי המבואר גם תו' ס"ל כלשון הטור.

שם בין שאמר כו', ברא"ש הגי' בין שאמר צרכו אין תופשין כו' והנקדנן כו' ולפי גי' זו קאי אדסמיק ל'.

ג) שם ע"ב אבל אקדימו הג' ואזמין עלי' דזוכתיהו פקע זימון מניהו, דעת הרא"ש דהיינו כשיזמן עמיהן ע"י שהפסיק להן באמצע

אכל ירק מטרף היינו לאשמעינן דאיתו שאלכו ירק מטרף בהדיהו ומצדך ברכת זימון ומהאי טעמא מטרפין אפי' ז' אכלו דגן וג' ירק משא"כ בקטנים דדוקא אחד ולא שנים וצ"ע.

טו) ברכות מ"ה א' תוד"ה אכל כו' חע"פ שיכולים לשאול על נדרם להשתא מיהא לא חתשילו, בצ"י סי' קצ"ו הביא ראי' לדבריהם מהא דאמר בערכין הטעם דכהן שאל כל תרומה מטרף, משום שהוא יכול לאכול מהן חולין, משמע דאל"ה אין מטרפין עמו, ואע"ג דתרומה אפשר בשאלה ויכולין לאכול משלו, ומיהו לאו ראי' היא, ל"מ לדעת הפוסקים דבאתא ליד כהן, לא מצי גם הישראל למשאל עלי', אלא אפי' לדעת הרא"מ בפי' הרא"ש נדרים נ"ט וועי' בכ"מ פ"ד מה"ת שכלד שכן דעת הר"מ מ"מ מאן לימא לן להבעלים איכא גבי', ועוד אף אם ישאלו, אכתי תהוי טבל ומחוסר הפרשה, ועוד מי מזה לאתקולי עלי', משא"כ בנדר,

א) ברכות נ' א' שמע ר"ג ואיקפד, כתב הראש"א ז"ל וגדול כבוד הבריות שלל"ת שבתורה וכש"כ זה דהוי דרבנן, נראה דהיינו הזכרת השם ב' הוא דרבנן אבל עיקר ברכת זימון דאורייתא הוא כדמוכח לעיל מ"ו א' דקאמר ברכת המזון ג' וד' וקחשיב לברכת זימון, והתם ברכות דאורייתא קחשיב, דלמאן דמוקים לה התם לברכת הטוב והמטיב קאמר דסבר ברכת הטובה"מ דאורייתא וכ"מ בירושלמי שהביא הרי"ף שם וכ"כ הטור בשם הראש"ד ז"ל בסי' קפ"ח לענין ברכת שנתן שבתות כו' ומדלא בחר הטור בשום מקום דלא כהראש"ד שהביא משמע שכן דעתו ז"ל, אבל ראיתי בס' מ"ב בשם הפמ"ג דדעת רה"פ דברכת זימון דרבנן ול"י מי המה, וסוגיא דהתם י"ל דאע"ג דלא קחשיב לברכת הטוב שהיא דרבנן משום דמלתא דפשיטא הוא דנחלקת לאדם אחר שלא בדרך בה"מ, אבל ברכת זימון שפיר י"ל דאינה נחלקת דהיא סמוכה לבה"מ וכמו דס"ל באמת לר"ס, ואיטריד לאשמעינן דנחלקת, א"נ משום דנתוספת ע"י צירוף ג' חשיב לה, מיהו פשטא דסוגיא משמע שהיא דאורייתא, וכן מהא דפועלין חייבין בזימון אף שפטורין מצרכת הטוב כדמוכח שם, משמע שהיא דאורייתא, מיהו י"ל מפני שהיא קצרה אין בה משום דיטול מלאכה וצ"ע.

ב) שם דאוסקי כו"ע לא שמעי, כ' בס' מ"ב סי' קצ"ג בשם אחרונים ז"ל דאם לא יוכלו לשמוע ברכת הזן אף שישמעו ברכת זימון מ"מ צריכין לחלוק כמש"כ רמ"א סי' ר' בהגה' דברכת זימון עד הזן וצ"ע דהכא כיון דאיכא עשרה ומצרכין בשם לכו"ע אין צ"י צריכה לברכת הזן כמש"כ הטור בס"ס ור"י והובא במ"ב שם.

שם איניהו נפקי בזימון ידי', כתב הרא"ש דלא גרע מאכל עלה של ירק, ונראה מכאן דלא בעינן כזית שיתחייב בשום ברכה דאל"ה גרע כאן שאיננו חייב עוד בשום ברכה ומשמע עוד דהכא וכן כשמטרף באכילת ירק א"ל לשמוע עד הזן דבאמת איננו בכלל בזה"ז אלא שבה"ז בשנים היכי דיש להם שלישי המצורף

(ד) שו"ע קצ"ד ס"א בהגה', ואם הא' זימן עם אחרים אף ב' הנשארים אינן יכולין לזמן, כ' בחי' רע"א, וכ"כ במ"ב, וביאר דבריו, דמ"מ לא פקע זימון מניה ואם יצא אליהם עוד א', זימנו, אף שלא יאכל עמהן, אם הא' בא מחצורה של ג' שנתחייב בזימון וחילוק זה בין ברכו רובן של חצורה לברכו מיעוטן אין לו מקור בש"ס, ויותר מסתבר לגירסת רה"ג ז"ל דגם בא' שצרך פקע זימון מהב', ולדבריהם, עכ"ל דמייירי שלא אכל עמהן אח"כ, דאם אכל מטריף, דאע"ג דהסכימו אחרונים ז"ל כדברי המ"א בחצורה של ה' שהפסיק א' לב' שאין מטריף שוב אף שאכל, היינו משום שכבר פקע זימון כיון שזימנו הרוב, וכ"ל כיון דאיכא ב', שמהן פקע זימון, והוא כבר יצא בזימון אף על מה שאכל, לא מטריף, אבל הכא ודאי מטריף לפי דבריהם, והמ"ב כ' שאם נזדמן להם א' מן השוק זימנו כשיטעום עמהן, ור"ע דמ"ש א' מן השוק, דה"ה הוא עצמו, ובאמת שדברי הגרע"א מוכרחין לפי מה שהסכים לדברי אה"ע דדוקא כשצרך בה"מ א"מ עמהן וע"כ דל"א כאן פקע זימון מניה, דאל"ה אין מטריף אחר ב"ז לחוד, דבזה קיי"ל כהמ"א דהיכי דאיכא תרתי, שיצא הוא, ומהן פקע, לא מטריפו אבל כ"ז ע.

(ה) והמתבאר לפי האמור לו"ד האחרונים ז"ל, ה' שאכלו כאחד והפסיק א' לב', ואוכל שוב עם הב', מטריף, ואז"ל כשא' הפסיק לב' ואח"כ באו אכלו ב' מן השוק, אבל זימן עמהן ולא אכל אח"כ, אף שבאו ב' מן השוק, א"מ עמהן, ואף שלא ברך בה"מ עדיין, ג' שאכלו כאחד והלך א' ונלטריף עם ב' וזימן עמהן, פקע זימון מניה, ואם בא אחד מחצורה של ג' א"מ עמהן עד שיטעום, וכן הוא עצמו כשצא אליהן וטועם עמהן מטריף ואף שלא ברך בה"מ, ור"ע בל' המ"ב סי' קצ"ד סק"ד שכ' דא' מן השוק מטריף עמהן דבשביל אחד לא פקע זימון מניה אח"ד. ונראה דאף ב' הבאין מה' הדין כן ור"ע.

(ו) שם א"ר מנח אמינא לה דתנן מטה שנגנבה חזי' כו' טהורה החזירה מקבלת טומאה מכאן ולהבא כו', נראה דלפי' ר"י והר"י דהבא מייירי שהוא לא יצא בזימון עמהן ואפ"ה פקע זימון מני' ע"י שברכו הן כיון שא"א לו עוד לקיים מצות זימון פקע מני' חיוב זימון מחמת אונסו ואינו מזמן עוד אף לכשיזדמן לו עוד שנים כמותו, ולפי שז"ל כיון דקיי"ל דג' הבאין מג' חצורות מטריפין, א"כ גם כשיזמנו ב' מהג' לא יפקע זימון מהג' משום שאפשר לו למנוח עוד אנשים כמותו שלא זימנו עוד, וע"ז מיייתא רבא דל"א הכי, אלא כיון שבשעה שזימנו בני חצורתו, לא היה לפניו אנשים שלא זימנו להטריף עמהן פקע זימון מני' וכיון דפקע שוב אינו מטריף, וכדלמרינן במטה שחלקה, דאע"ג דהיכי שהמטה היא של אחד לא נטהרה במה שנחלקה, משום שעומדת להחזיר ולא מקרי שברי כלי, אפ"ה כשנגנבה חזי' כיון שאין מוכן חזי' האחרת לתקן אותה טהורה, ואע"ג שעומדת עוד לעשות חזי' הב' ולהחזירה, וכ' הגרע"א דג' הבאין מג' חצורות של ד' ונלטריפו

סעודתו, או כשענה אותן מן השוק, ובכה"ג גם כשאכלו אח"כ יחד אין מזמנין, דכבר יצאו חובת זימון גם במה שיאכלו אח"כ, אבל כשהיה ד' בכל חצורה, ונשתייר ג' בכל חצורה אחר שפירשו אלו זימנו בלעדן, לא פקע זימון מניה, וכשנתקצטו ג' חייבין לזמן אף שלא אכלו, ודעת הר"י דכשעונה אותן מן השוק לא יצא חובת זימון, ואפ"ה פקע זימון מני' כיון שאילו יכול עוד לזמן בחצורתו, וכשמטריפין ג' כאלה הוי כג' שבאו מג' חצורות שלא היה בכל חצורה ג', דמ"ל אם לא נחת עליהן חוב זימון ומ"ל שפקע מהן אח"כ, והלכך בין שעלה להן מן השוק ובין שנתתיירו ג' וזלחו זימנו לעצמן, אין שלשה כאלה כשנקלעו יחד חייבין לזמן, והני מילי כשלא אכלו אחר כך, אבל אכלו אח"כ יחד חייבין דקיי"ל כהר"א ש, דאף אם קבועין יחד בסוף סעודה, חייבין בזימון, וא' שהפסיק לב', אע"ג שאין ג' כאלה חייבין בזימון אף כשאכלו אח"כ, מ"מ א' המפסיק מטריף לב' שלא זימנו, כ"כ הב"ח ומ"א ס"ס ר', דהוי כא' אכל ירק, ואע"ג דבבב"א אחד וברך לנפשי' מטריף עדיין לב' שלא ברכו, אף שלא אכל עמהן אח"כ כלום, והכא משום דכבר יצא חובת זימון גרע ולא מטריף כל שלא אכל, כמבואר סי' קצ"ד ס"א בהגה', מ"מ כשאכל עמהן אח"כ מטריף, ונראה דב' הבאין מב' חצורות של ד' ד', שזימנו חצורתן בלעדן, וא' המפסיק לחצורתו, מטריפין, כשאכלו יחד, כדין ב' אכלו פת וא' ירק, וזהו דעת אה"ע סי' ר' שהשיג על המ"א שם שכ' דחצורה של ה' והפסיק א' מהן לב' אין מטריף שוב לב' הנשארים, משום דפקע זימון גם מהב' הנשארים, דהא קיי"ל כהר"י שאף אם זימנו ג' מחצורה לעצמן פקע זימון מהד', ומ"ל אם הן ד', או ה', כיון שלא נשאר שיעור זימון, והשיג בזה"ע, שהרי לא פקע מהן זימון אלא לענין שאין מטריפין שוב בלא אכילה, אבל כשאכלו אח"כ מטריפין, וא"כ אף אם ב' אכלו פת וא' ירק מטריף עמהן, וא"כ ה"ה כשא' שהפסיק לחצורו אוכל עמהן, והגרע"א שם כ' על דברי אה"ע, דשא"ה שהג' שמטריף עתה עמהן כבר יצא ידי זימון, וקיי"ל כהר"א ש, דג' שהפסיקו אין מטריפין אף אם אכלו אח"כ, ואינני מבין הדברים, שאם מפני חסרון הג' שכבר יצא ידי זימון, באנו לדון, ונדון אותו כגרע מאכל ירק, א"כ גם כשבאו ב' מן השוק ונלטריפו לאותו שהפסיק, לא יטריפו, וזה מבואר במ"א דפי' דברי הטור דמטריפין, ור"ע, ומש"כ בזה"ע שם דדינא דהרמ"א בסי' קצ"ד בהגה' שאם הא' זימן עם אחרים אינו מטריף שוב עמהן, היינו, כשצרך בה"מ, אבל כשלא צרך מטריף אף שזימן, ז"ע מנ"ל הא, דהנה מקור דין הרמ"א, הוא ע"פ גירסת רה"ג המובא ברש"א שם שאם זימנו אותן ג' שבאו מג' חצורות של ג' ג', פקע זימון מהנשארים ב' ב' בחצורתו, ואין אלו מטריפין עוד עמהן, ואע"ג דא' שצרך לנפשי' מטריף הכא ליצא חובת זימון גרע, כמבואר בב"י, ופיר' י"ל דבברכת זימון לחוד כבר פקע מהן וא"מ עמהן עד שיאכל עמהן עלה של ירק, ובחי' רע"א שם העתיק דברי אה"ע.

מג' חבורות של ג' בנ"א, ללא נשאר שיעור זימון בלעדו, ולאפוקי
אם מחבורה של ד', וע"ז קאמר רבא, ואם אזמין פקע זימון
מחבורתו, ואע"ג דבעלמא לא קדם חד מחבורה ובריד לנפשי
אכתי אינהו נפקו בזימון ידי, שא"ה דבריד בלא זימון, אבל הכא
כיון דזימן שוב א"מ עליו, ונראה דרבא אשמועינן דפקע זימון
מניהו לאפי' ינטרפו עם עוד א' שפירש מחבורה ולא זימן, א"מ,
וכמו שמבואר לפי' הר"י, וע"ז מיייתי רא"י ממטה שנגנבה כמו לפי'
הר"י, וכש"נ בסק"ו, דאלא"ה אלא לאשמועינן דאותו שזימן אין
מנטרף עוד עמהו שזימנו עליו, אין לו ענין למטה שגנבלה, וזה
ללא כדברי האחרונים ז"ל כמש"נ סק"ד, בע"ה.

ט) ובעיקר דינא דג' שבאו מג' חבורות דמשמע אף שלא אכלו
בבית אחד, ובריד תלמוד, מאי שנא מב' חבורות שאין מקצתן רואין
אלו את אלו דקתני מתנ' דאלו מזמנין לעצמן, ואם הכא הטעם
כיון שהם במקום אחד בשעת ביה"מ, יהי' דינא דמתנ' דוקא כשלא
נועדו יחד בשעת ביה"מ, ואי הכא דוקא משום דלריכין זל"ז לקיים
מלות זימון מנטרפין, אפשר דבב' חבורות שנועדו בשעת ביה"מ,
כריכה כל חבורה לזמן לעצמה, וכן נראה, דהלל קיי"ל דאין אחד
מוציא את חברו בביה"מ עד שיסבו שניהן יחד בשעת אכילה, ונעי'
מש"כ סי' ל' וכל היכי שאין א' מוציא את חברו, אין ברכת זימון
ביניהן, ומשמע דג' הבאין מג"ח מוציאין זה לזה בביה"מ, וע"כ
ה"ט כיון דנתחייבו בברכת זימון ואין יכולין לזמן זבל"ז הוא
קביעות כשנועדין יחד בביה"מ, והלכך ב' חבורות של ג' ג'
שנטרפו יחד בביה"מ, אלו מזמנין לעצמן ואלו לעצמן, כדחנן
במתנ', וא' שבא לחבורה של ג' נמי מזמן עמהו כיון שכבר נתחייב
בחבורתו, ואינו יכול לזמן לעצמו מנטרף עמהו.

מש"כ הרא"ש דהעונה מן השוק אוכל אח"כ בלא נט"י ובלא
המוציא יעוין במש"כ לקמן סי' ל"ב בס"ד.
ברכות נ"ב א' תרי לא היו ומחד נפיש, לכאורה לפ"מ מ"ט דב"ה,
ועי' בחי' הרשב"א ז"ל שבדבריו יתישב כל הסוגיא.

סם ע"ב ד"ב סברי מותר להשתמש בשמש ע"ה, לא עמדתי על
עיקרן של דברים דהלל ד"ס וז"ה מיירו באדם האוכל חולין
בטהרה כמבואר כל הסוגיא והלא בגדי ע"ה מדרם לפרושין.

סימן לב

שהוא שומעה, ומתכוין לתקן בשמיעתו ברכת נכרך, שפיר נתקנה
בשמיעתו, ואף דיכוין שלא ללכת בברכת הזן יד"ה, ואין לומר כיון
ללא יא' לאו שם ברכה עלה כלל לגבי' ידי' ז"א דדוקא במצרך
בעצמו יא' איסור בברכה לבטלה, ללא נתנה רשות לאדם לבדך את
קונו בברכה אלא כפי מה שקבעו חכמים אבל השומע ועונה אמן,
הרי הוא עוסק במטה שמצרך את קונו והרי הוא כאומר שאר
שירות ותשבחות וכו' שברכת הזימון שפיר הוא ברכה אף ללא יא'
בברכת הזן, כריד שיכוין שלא ללכת כדי שיוכל לגמור כל ביה"מ בלי
הפסקה, ואף אם אינו מכין בהדיא שלא ללכת, מ"מ כל שלא כיון

קודם שזימנו חבורתו לא פקע זימון מהן אף לאחר שזימנו חבורתו,
ובמ"ב בבה"ל כשבאר דבריו כ' ש"ה בליקוטי הרמב"ן, וז"ע אי
גם במטה שחלקהו הדין כן שאם הכין חזי' השני' קודם שחלקהו
שותפין לא יפקע טומאה מינה, וי"ל דלא שייך למחשבה כשלמה,
אלא כשעומדת להחזיר אבריה עצמה, אבל לא כשיעמידנה באברים
חדשים שתקן לה, ולפ"ז ז"ל דרית רבא אינו אלא מנאכדה חזי',
שאם נמלאת חזי' האבודה חוזרת לקבל טומאה מכאן ולהבא,
ואפ"ה פקע טומאה הישנה, ול"א כיון שבשעת אכילה עדיין הדבר
תלוי אולי ימלא לא יפקע טומאה כשנמלאת לבסוף, והוי דומיא
לזימון דהכא, אבל חלקהו שותפין גרע מזימון דהכא שאינו עומד
כלל שהשותפין יחזירוה.

ז) וכ"ז לפירושם אבל לפי' הרא"ש שאותן ג' שמנטרפין יאלו ידי
זימון ואף על מה שיאכלו, ז"ע מה ענין זה למטה שחלקהו שהרי
הכא אנו דנין שיתחייבו בשביל מה שיאכלו אחר זימון, הוי כקבלת
טומאה מכאן ולהבא התם, אלא דאמרין דזימון שבאמצע סעודה
פוטרי כל הסעודה, וזהו באמת קו' רבנו יהודה ש"כ הרא"ש אלא
דמשמע מדברי הרא"ש דלמאי דמפרש דמייירי שאכלו אח"כ נחא
קו' ר"י, אבל ז"ע מאי נחוחת, ואולי י"ל דבאמת אין שייך שיפטור
זימון שבאמצע סעודה אף מה שיאכלו אח"כ, אלא אם אוכלין אחר
ב"ז באותה חבורה שאכלו קדם ב"ז, אבל לא כשאוכלין בחבורה
אחרת כמו היכי שבאו ג' מג' חבורות ואכלו יחד, אלא כיון שבשעה
שזימנו עם חבריהן לא היו מורפין עם חבורה אחרת, אלא עם
חבורתו, וכיון שזימנו עמהו פקע זימון מהן מכל סעודתו, ואף אם
ינטרפו עם אחרים בסעודתו הזאת, לא יתחייבו, כי חשיבי כלאו
בני חיובא בסעודה זאת, ואילו היה מועיל מה שיוכלו עוד
להנטרף עם אחרים, היה הדין נותן שבתחלה לא יפטרו בברכת
זימון על צירוף חבורה אחרת, וע"ז מיייתי שפיר רא"י ממטה
שנגנבה כו' דאינו מועיל מה שעומדת לתיקון אלא דיינינן לה כמו
שהיא באותה שעה, והוי כשבירי כלי ופקע טומאה מינה.

ח) והרשב"א ז"ל הביא גי' רה"ג ז"ל, א"ר ואי אזמין פרח זימון
מניהו, דהוא ז"ל מפרש ג' שבאו מג' חבורות אינן רשאין לחלק,
היינו לזמן יחד בלא חבירה שנסארו בחבורתו וכדמפרש ר"ח שבאו

א) ברכות מ"ו ב' להיכן הוא חוזר, בתו' פי' בשם הר"מ, דקאי
אינא חד מהם לשוק דקורין לו ומזמנין עליו, ואליבא דר"ש דאמר
ברכת זימון עד הזן, והיה כריד לשמוע כל ברכת הזן מפי המצרך,
ומציעא לי' כשהוא חוזר לבדך ביה"מ, להיכן הוא חוזר, ואר"י
משמ"י דאביי חוזר לראש, ובריד לומר גם ברכת הזן, נראה טעמו
דאע"ג דאמר חכמים שאין יוצא בברכת זימון לחוד, שאינה ברכה
עד שישמוך לה ברכת הזן, מ"מ אין חיוב עליו ללכת ידי חובתו,
ול"א כיון דאינו יוצא בברכת הזן, הרי הוא כלא שמע, ולא הוי
הזימון בג' דכיון ללא הוי ברכת הזן אלא לתקוני ברכת נכרך, כיון

ולשחות, והוא מצדד, הוי זה"מ הפסק, אבל הכא שאינו מצדד
אלא בשביל ללכת יד"ח זימון הוי כמצדד ברכה אחרת באמצע
הסעודה, שאינו חייב בשבילה לחזור ולבצע, אף דמיכלי וברוכי
לא אפשי, וכמש"כ תו' שם ד"ה מישתי עיי"ש, ונראה דאף אם
התחיל לצדד בעצמו ודעתו לאכול עוד, וכיון לפטור את מה
שאכל, ולחזור לסעודתו, פוסק ואוכל בלא ברכה.

(7) מיהו דוקא כשיאכל אח"כ פת, אבל אם אין דעתו לאכול רק
פרפרת, וא"כ לא יוכל לצדד עוד ברכת הזן, ויטורד ללכת בצרכה
הזן, נראה דאסור לי' לאכול עד שיגמור זה"מ, מיהו כשאוכל פ"כ,
לשבע, י"ל דמטרפין לסעודתו, וראוי לצדד עליהן זה"מ, כיון
דפת גמור הוא, ואפי' בש"ד הבאים מ"ס, נראה די' להן דין טפל
לסעודה, וכיון שגמר בהן סעודתו ושיעיתו, נראה דנתייב עתה,
מה"ת, לצדד, יכול לצדד גם זה"ז, וכן י' להסתפק לדעת הר"י
[הובא בסק"ב] דאע"ג שנתבאר לדעתו, כל שלא כיון בהדיא ללכת,
אינו יולא, כל שאין דעתו לצדד עתה כל זה"מ, מ"מ י' להסתפק,
בכיון בהדיא ללכת ולחזור לסעודתו, דאז הוי הדין גם לדידי, כמו
בסתמא, לדעת הרא"ש והטור.

(ה) והראב"ד ז"ל כתב דיחיד המפסיק לשנים צריך לצדד המואיח
כשחוזר, ובב"י סי' ר' מסתפק בדעתו אם צריך לגמור זה"מ קדם
שיאכל, ונראה דעת הראב"ד, דאף לר"נ דאין פוסק אלא לצרכה
נצרך, וכן לר"ז משמ"י דאביי אליבא דר"ש, דחוזר לראש, ואין יולא
בזה"מ, מ"מ צריך ברכה מתחלה, וטעמי' דס"ל דכל זה"מ, כיון
דהוי גמר הסעודה, ל"מ מה שדעתו לאכול, כיון דמיכלא וברוכי
בהדה"ד א"ל, וראוי לזה מש"כ הרא"ש בשמ"י וז"ל איך יתכן
שיאכל באמצע הברכה, כי הזימון א' מן הברכות ואיך יצדד ברכה
א' ויאכל ואח"כ ישלים עכ"ל, וע"כ כונתו לצרכה הזימון, דברכת
הזן הרי צריך לצדד עוד הפעם בשביל אכילתו שאח"כ, ועוד ראוי
שהרשב"א ז"ל פסק כר"נ כמש"כ ב"י, ואפ"ה הסכים להראב"ד,
וכן הב"י שפסק כר"נ, הוצרך לפסוק דלא כהראב"ד, מיהו לענין
אם צריך לגמור זה"מ י"ל דאף לדעת הראב"ד שפסק כר"ש,
וכמ"ד דחוזר למקום שפסק, דלעולם צריך ללכת בצרכה הזן, מ"מ
י"ל דאין חייב לגמור זה"מ, כיון שדעתו לאכול עוד, ואילו היה
רוצה לצדד בעצמו לא היה ראוי, אלא שצמיעה אין איסור, מיהו
אם לא היה דעתו לאכול עוד, ולאחר שגמר זה"ז, נמלך לאכול,
נראה דחייב לגמור זה"מ, כיון שכבר נתייב בזה"מ, ואף שרואה
לאכול פת, ולצדד עליהן כל ג' ברכות, ומל' הרא"ש האמור נראה
דדעת הראב"ד אף למ"ד ברכת הזימון עד נצרך, מ"מ המפסיק
צריך לגמור זה"מ, והב"י לא הביאו וי"ע.

(ו) נמצינו למידין לדינא, לדעת המחבר שפסק כהרי"ף והר"מ,
יכול לאכול אחר שהפסיק, בין פת, בין שאר דברים, ובלא ברכה
מתחלה, ולדעת רמ"א, שהוא כדעת הר"י, צריך שיהי' בדעתו
לאכול עוד, ואפי' פרפרת, ואז אוכל בלא ברכה מתחלה, לדין,
דהכל נחשב תוך הסעודה, מיהו אם דעתו לאכול באופן שצריך

ללכת בסתמא אינו יולא, כיון דהכי עדיף טפי, ורבנן דאמרי
למקום שפסק ס"ל דלא נתקנה ברכת הזימון אלא א"כ כל הג'
המזמנים יסמכו לה ברכת הזן ויפקו זה יד"ח, דדוקא הברכה שיוולא
בה יד"ח דהוי עלה תורת ברכה, מתקנת ברכת הזימון, והלכך על
אותו שעונה להן מן השוק, לשמוע ברכת הזן מפי המצדד וללכת
בה, ואף אם לא כיון בהדיא ללכת, סתמי' כפיירוש' כיון דהכי
עדיף טפי ובלא"ה לא קיים ברכת זימון, והלכך כשהוא חוזר, חוזר
למקום שפסק, וכפי' ר"מ פי' גם הראב"ד הובא בב"י סי' ר'.

(ב) ונראה לפי' זה כיון דקיי"ל דחוזר למקום שפסק, א"כ גם
באחד המפסיק לשנים, צריך ללכת יד"ח ברכת הזן, ואם חזר ואכל
ומצדד אחר אכילתו, צריך לומר גם ברכת הזן בשביל מה שאכל
אח"כ, אבל אם לא אכל אח"כ, אף שהיה דעתו לאכול, א"ל לצדד
ברכת הזן, דלא כמש"כ ב"י בשם הר"י, וכ"מ בביאור הגר"א,
שכתב על דברי הרמ"א, שהעתיק דברי הר"י, וכתב דזה דלא כפי'
הר"מ בתו', והר"י מפרש, להיכן הוא חוזר, כפי' הראשון שבתו',
והלכך ס"ל, דהא דאמר ר"ש, דבה"ז עד הזן, אינו אלא שצריך
שישמעו כל ג' ברכת הזן, אבל אין חוב ללכת, וכפי' מה דס"ל
לאביי, לפי' הר"מ והראב"ד, והלכך ס"ל, דאם דעתו לאכול עוד,
אז מסתמא אינו יולא וחוזר לראש, אבל אם לא היה דעתו לאכול,
מסתמא כבר יולא ונראה לפי' זה, דאף אם לא היה דעתו לאכול
פת, אלא שאר דברים מסתמא, אינו יולא בצרכה הזן, ול"מ אם
עוד לא משך ידו מן הפת באופן שא"ל ברכה לאחריו, כמו לדין,
שאין אנו מושכין ידינו מן הפת עד נטילה, אלא אף לדידהו, שצריך
ברכה לפניו ולאחריו, מ"מ כיון שאין דעתו לצדד עתה זה"מ,
מסתמא, אינו יולא גם בצרכה הזן, כל שדעתו עוד לאכול, וכן
היכי דעונה להן מן השוק חוזר לראש, מיהו גם לפי' הראשון בתו',
אין הכרח בגמ' כפי' הר"י, אלא דברי סברא הן.

(ג) והטור שחלק ב' המפסיק לב', דמשמע דדעתו עוד לאכול,
אפ"ה מחלק בין אכל ללא אכל. נראה דעתו דלא כהר"י אלא
שצריך ללכת יד"ח, בצרכה הזן, עכ"פ, ואינו חייב ברכה על העבר,
אלא על מה שיאכל, והלכך דוקא כשאכל פת, אבל אם לא אכל
אלא דברים שאין מצרכין עליהן זה"מ, א"ל לצדד הזן, וכ"נ דעת
הרא"ש, שכתב שצריך ג' ברכות, משום מה שאכל אח"כ, ולפ"ז ז"ל
דדעתם שכתבו, דא"ל ברכה מתחלה, דלא כר"ה והראב"ד ז"ל,
דטעמם דכיון דמן הדין, אינו חייב בזה"מ, כל שלא גמר סעודתו,
אלא שצביל ללכת ידי זימון, הוא מצדד ברכה אחת ומפטור ממאי
דאכל, מ"מ אינו חייב לגמור זה"מ, כיון דדעתו לאכול עוד, ויצדד
עוד כל ג' ברכות, ונהי דאילו צדד בעצמו באמצע סעודתו, בעוד
שהיה דעתו לאכול עוד פת, וכיון למפטור מה שאכל, עבד
איסורא, אבל לשמוע מפי המצדד, מותר לכתחלה, והלכך כיון
שלא נתייב לגמור זה"מ, יכול לאכול אח"כ, בלא ברכה, ול"ד
להא דאמר בפ' כ"ה פ"ז א' משתי וברוכי בהדי הדדי לא אפשי,
והלכך טעון ברכה אחר זה"מ, דדוקא כשאין עוד דעתו לאכול

באחרונים ז"ל, ואם אינו יכול לבדך עוד ברכת הזן, נראה, לאסור עוד לאכול, וכש"כ בס' מ"ב בבה"ל סי' ר' עיי"ש. ונראה עוד, דכיון שכל ברכת הזן ע"ד שכל לאכול עוד פת, הוי ברכת הזן הפסק, להטעינו ברכה לפניו [אף שאסור לי' לכתחלה, מ"מ יש נפקותא בזה] ולאחריו, להכא ודאי שייך מיכללא וברוכי א"א, וא"כ אם אכל אפי' דבר שברכתו בנ"ר אינו יוצא בברכת הארץ וכו', ודלא כדמשמע מפמ"ג המובא במ"ב בבה"ל שם, דעדיין מקרי תוך הסעודה, אלא שחסר ברכת הזן, וכש"כ אם אוכל דברים השמ"ס, ואם אכל פ"כ לקינוח טעון ברכה לאחריו, ואם אכלן להשביע, כ"ע אם יכול לבדך בשבילן ברכת הזן [ועמ"ש סי' ל"ד] וכן כשלא כיון ללכת בברכת הזן, ודעתו לאכול פ"כ לקינוח, כ"ע אי ברכת הזימון הוי הפסק, וכש"כ לעיל, אבל המג"א ז"ל העתיק בסתמא, שאם דעתו לאכול פרפרת, ואכל פרפרת, מברך מנוחה לך, והוא מהב"ח בפירוש דברי הטור, וכבר נתבאר, שהטור לא ס"ל כדעת הר"י, וכן מש"כ האגור בשם ר"י, י"ל נמי דס"ל כשיטת הרא"ש והטור, ואם נדחוק דהרא"ש והטור נמי ס"ל כהר"י, וכדמשמע מסתימת כל האחרונים ז"ל, באמת יקשה פי' הב"ח בדברי הטור, וכן דברי הד"מ שהביא בשם האגור, אם לא שנימא דעת הר"י דכל שלא יטרוך לבדך עוד בזה"ז, דעתו ללכת בבה"ז, ואינו חושש להפסקה, וגם אינו חושש למה שיטרוך לבדך ברכה אחרונה, אבל ד"ז אינו מובן, כיון די' לו תקנה שלא ללכת בבה"ז, מה לי דעתו לאכול פת, שאינו יוצא, ומ"ל אין דעתו לאכול פת, אלא ש"ד המ"ס, וכ"ע, ועפ"ז י"ל דהאגור מיירי בפרפרת שלאחר המזון שבזמן התלמוד הטעון ברכה לאחריו, והלכך דעתו ללכת בברכת הזן.

ברכה לפניו ולאחריו כ"ע, ואף שנתבאר דכל שאין דעתו לבדך כל בזה"מ, מסתמא אין דעתו גם ללכת בבה"ז, מ"מ י"ל כל שאין דעתו לאכול מחמת סעודה, הוי ברכת זימון הפסק, וכדעת הראב"ד ז"ל, להכא שייך מיכללא וברוכי א"א, ואולי אף לדין, אם דעתו לאכול דבר שאין טעון ברכה לאחריו, וטעון ברכה לפניו, הוי ב"ז הפסק אף שכבר ברך על אותו מין תוך הסעודה, מיהו נראה שאין ברכת הזימון מחייבו לגמור בזה"מ וכמו שנסתפק הב"י וכ"ע.

ז) לינים העולים. הפסיק ודעתו לאכול פת או דברים הבמ"ס [וכש"כ לעיל סי' כ"ז בס"ד] אוכל בלח ברכה בתחלה, ואכ"ל שאינו חייב לגמור בזה"מ.

אם דעתו לאכול דברים הבמ"ס [וכש"כ שם] אף לדין דנחשז הכל תוך הסעודה, י"ל דטעון ברכה גם לאחריו להכא הוי ברכת נכד הפסק משום מיכללא וברוכי א"א וכדעת הראב"ד, כיון להכא הוי ברכת הזימון בגמר אכילה, ואף לדעת הגרי"מ ש"כ שם דבהב ונכד א"כ ברכה לאחריו, י"ל להכא שכבר התחיל בבה"מ גרע, וגם נתבאר שם דבהשמ"ס, לכו"ע טעון ברכה לאחריו, אם אכלן לאחר שאמר הב ונכד, מיהו י"ל לדעת החולקים על הראב"ד, לעולם נחשב ברכת הזימון שברכה בהפסקה כברכה אחרת, שאין מפסקה, וכש"כ לעיל סק"ג, גם י"ל לדין כל שדעתו לאכול פירות הוי כדעתו לאכול פת וכ"ע ד"ז, ואם נימא דברכת נכד הוי הפסק יש להסתפק אם חייב לגמור בזה"מ, וכן אם אוכל לאחר המזון, שבזמן הש"ס, אחר שהפסיק בזימון כ"ע, ואף אם כיון בהדיא, שלא ללכת בברכת הזן, ד"ל דברכת נכד הטעינו לגמור בזה"מ.

אם כיון בהדיא ללכת בבה"ז, ואוכל אח"כ דהמ"ס, נסתפקנו לעיל שיוכל לבדך אח"כ עוד הפעם ברכת הזן, אבל ל"מ כן

סימן לג

בעי אוכל אלא תשמיש דהנחתו וביעורו שיה ויהי קור ניקח בכסף מעשר כדאמר עירובין שם והרי כשאוכלו הנחתו וביעורו שיה מ"מ הנחת אכילה לא חשיבא אלא במידי לאוכלא והרי קטפא לאו פירי הוא ומיהו בתו' ב"ק ק"א ב' משמע דוקא קטפא בטל אגב עץ אבל לענין שביעית לא בעינן אוכל חסוד ולפ"ז קור חשיב אוכל לענין שביעית אלא משום דסתמו להקשות עומד.

והא לאמר ברכות ל"ו א' טעמא דמברכין על קורא שהכל משום דלא נטעי אדעתא דקורא נראה דאין טעם זה מכריע שאינו אוכל שהרי זרע גרגיר חייב במעשר ולענין מעשר דאין אוכל טפי מלענין ברכה אלא הכא קורא לאו אוכלא הוא שהרי אינו מטמא טו"א אלא דלענין ברכה א"כ חשיבות אוכל כל כך ולכך אם נטעי אדעתא דהכי מברכין בפה"א אבל כשרובן אין לוחקין אותו לאכילה לאו פירי הוא גם לענין ברכה.

א) אמרו ב"ק ק"א ב' סתם ע"מ להסקה ולא חיילא קדושת שביעית אפי' אע"מ דמשחן שלקטן להתחמם, ונראה דאין ד"ז אלא לענין שביעית אבל לא לענין מעשר שהרי זרע גרגיר חייב במעשר כדאמר עירובין כ"ח ב' ואמר הסם טעמא שהראשונים היו שוחקין אותו ומשמע דהשתא רובן לזריעה ומ"מ חייבין במעשר הואיל וראוין לשחקן ונראה דמיעוטן שוחקין אותו גם בימים אחרונים דאם אין אוכלין אותו כלל בטלו מתורת אוכל א"נ זה שצא לשחקן חייב לעשרן כיון דהן ראוין לכך ולא בטלה דעתן ולענין שביעית אין זרע גרגיר חייב בשביעית דאמרין סתם זרע גרגיר לזריעה עומד.

ונראה דקור נמי פטור מן השביעית כיון דרוב קורא מניחים אותו להקשות וכדאמר ברכות ל"ו א' דלא נטעי אדעתא דקורא ופרש"י דחסים על הפסד האילן, והוי כסתם ע"מ, ומיהו מטעם דלאו אוכלא הוא נמי יש לפוטרו משביעית אע"ג דלענין שביעית לא

בפה"א נראה לנריך רובא והא' דכ' רש"י בקורא ללא נטעי אדעתא דקורא משום דמפסיד האילן קושטא קאמר אבל ה"ה בלא נטעי אדעתא ידי' משום דלא חשיב להו וכמס' כ"ז ס' ר"ב בשם הרשב"א דעל הגרעינים מצד שיהכל משום דלא נטעי אדעתא דגרעינים, ויש לעי' לפ"ז למה זרע גרגיר חייב במעשר משום דשוחקין אותן ומשמע דאפי' מיעוטא דדוקא הראשונים היו שוחקין אותן וי"ל דשחיקה לא הו' שניי בגופו והו' אוכל גמור.

ובמ"א שם ס"ק י"ז כ' דקליפי תפוז"ל לאחר טיגון מצד עליהן בפה"ע משום דעיקר תיקון ע"י ריקוח ול"ע דכיון דאין מרחקין רק מיעוטן ומיעוט אנשים ורוב אזיל לאשפה לא מצינו מקור לזה דחשיב פירי ואין נפקותא בין מיעוט השכיה ללא שכיה וכ"ד הט"ז והא"ר ובנ"א כלל נ"ג ס"ו השיג על הא"ר שמציאים הרבה קליפות לאלפים ואין זו תשובה לדחותן שמסליכים מרובים עליהם עשר פעמים, ונראה דמצד עליהם שיהכל ולא דמי לקפריסין דהתם אוכלין אותן אלא שאינו עיקר הפירי וטעמו פחות אבל קליפי תפוז"ל אין אוכלין כלל חייין, ובמ"ב ס' ר"ב ס"ק ל"ט הביא הרבה אחרונים שסוברין כן, ולפ"ז הן פטורין מן המעשר, וכש"כ מן השביעית כיון דסתמן לאשפה. וא"ה, וע"ע ס' קנ"ו לס' ר"ב.

ג) והנה מצינו בקליפי אגוזים ושקדים שאינו אוכל כדתנן מ"פ פ"א מ"ג ילאו קליפיהן לחולין, ומצינו קליפי אתרוג וקליפי מלפפון דהוי אוכל כדתניא בתוס' תרומות פ"ט ושאר קליפין לא שמענו וילמוד סתם מן המפורש וכל שאין אוכלין אותו כלל לאו אוכל הוא, והא דתנן שביעית פ"ז מ"ג קליפי רמון יש לו שביעית לא לתפרש אי משום אוכל אדם או משום אוכלי בהמה או משום ממין האובעין, שו"ר בר"מ פ"ק דערלה מ"ח פ' שהן ממין האובעין, וקליפי אגוזים דקתני התם פר"ש משום כביעה.

וגרעינין תנן תרומות פ"א מ"ה דקדשי בקדושת תרומה בזמן שנסנס כהן ואמרו בירו' דנחלקו אמוראי איכא למ"ד דוקא בגרעיני אגסין וקרוסטמלין ואיכא למ"ד בכל גרעינין שיש בהן לחות מן הפירי למצמץ ואפשר דר"א בירו' פליג על ר"י בגרעיני אגסין אבל ר"י לא פליג על ר"א בגלעיני הרוטב דהא תנן עוקצין פ"ב מ"ב דמטרפין ופר"ש משום דעומדין למוץ וכדתנן טבוי"י פ"ג מ"ו [מיהו הר"מ פ' שם משום שומר] והר"מ פ' שם דגלעיני אגסין נמי אין מטטרפין ומשמע דפסק כר"א ודלא כר"י וכן פסק הר"מ פ"א הי"א ויש גרעינין חשיב אוכל אף בלא כנסן וכמס' כ"הר"מ שם והפ"מ פ' משום שיש עליהן אוכל קצת, והנה גרעינין מצד עצמן אינן אוכל ונראה דגרעינין של תפוז"ל אינן אוכל כלל ופטורין מן המעשר ואף מן השביעית. וא"ה, ע"ע השמטה סו"ס קנ"ה.

ול"ע בל' התו' ברכות ל"ו ב' שכתבו דכל גרעינין חשיבי פירי ולמדו מהא דאסורין משום ערלה דהו"ל לפרש דוקא שיש בהן לחות מן הפירי ואי גרעינין לא חשיבי שומר ע"כ איירי ביש בהן למצמץ, או דאחרבי מפני שהן טפל לפירי וכן נראה ללא איירי

ב) ולענין קליפי תפוז"ל נראה שאינו אוכל כלל מצד עצמן והאוכלן בטלה דעתו ואין ראוי לחייבן במעשר מצד עצמן אלא שיש לדון משום שמתגנים אותם, והנה דבר שרובו עומד לכך ודאי חשיב אוכל כמו כל המינים שאינם ראויין חיים אבל דבר שרובו לאיבוד רק מיעוטו משתמש בו לטיגון הו' בקורא דאע"ג דראוי לאחר שליכה מ"מ לא חשיב אוכל ולא מצינו חילוק בין מיעוט השכיה למיעוט שאינו שכיה, ועוד נראה דקור נמי עומד לשליכה ולפיכך עדיף מעור שאינו נקח מכסף מעשר ומ"מ קדם שליכה אינו אוכל משום דרוב הקור נשאר על העץ להתקשות וכש"כ בדבר שרובו מאבדין אותו, ולענין ברכה אפשר דסגי במיעוטו דהא דקור לא נטעי אדעתא דהכי פרש"י משום דמפסיד האילן אבל הכא דמי לעלים ותמרות של כלף וסגי אף במיעוטו ולפ"ז מצרכים עליו בפה"ע, ואע"ג דעלים ותמרות בפה"א התם לאו עיקר פירי אבל הכא אחר טיגון הו' פירי גמור, אמנם לא מצינו חילוק בין ברכה למעשר אלא לענין חשיבות אוכל לענין ברכה סגי בהנאה כל דהו [ודוקא לענין ברכת בפה"א אבל אין מצרכין בפה"ע] אבל דבר שאינו אוכל עכשו כלל אלא שנעשה אוכל ע"י שליכה וטיגון בזה י"ל דגם לענין ברכה חשיבין ל"י כנעשה אוכל אחר שליכה וברכתו שהכל, אף דמיעוטו נטעי אדעתא דהכי, אמנם ממס' כ"ב ראשונים דשקדים המרים שמתקן מצד בפה"ע אע"ג דפטורים ממעשר חזינן דברכה עדיף והטעם נראה דלענין מעשר נחלקו תנאי אי חייבין במעשר משום שראוי למתקן ומאן דפטור ל"ל טעמו דלא דמי לכל הפירות שאינם נאכלים חיים, דהתם נטעי להו אדעתא דהכי אבל שקדים כיון דרוב המין משמשין אותו בקטנותם הו"ל המרים כמיעוט ומאן דמחייב סבר כיון דבגמר גידולם עומדים כולן למתקן חשיב כמין הנאכל ע"י תיקון, וכ"ז לענין מעשר אבל לענין ברכה סגי בזה דכל הגדולים עומדים לתיקון אע"ג דלענין קפריסין מוכיח בגמ' מדפטר להו ר"ע ממעשר ש"מ שאין מצרכין עליהן בפה"ע התם חסרון הקפריסין שאין טעמם ערב ונאכל ע"י הדחק ובה מעשר וברכה שוין אבל לענין חשיבותן מחמת תיקון המיתוק שנהגין בו ברכה עדיפא מחיוב מעשר ומצרכין בפה"ע אף שפטור ממעשר ומ"מ דוקא ברובו עומד לכך השתא אבל אם מיעוטו עומד לתיקון ורובו לאיבוד ומתקן ואוכלו מצד שהכל כדאיתא בשו"ע או"ח ס' ר"ב ס"ג וכמס' כ"הר"מ ס' סק"ז, ומס' כ"הר"מ ס' בראשית דבריו לתלות בפלוגתא הרשב"א והרא"ש הוא משום דס"ל דאף לאחר המיתוק אינו מאכל הגון רק אם שבים להיות כגרעינים בלתי מרים אבל נראה דאף אם שבים להיות אוכל גמור ברכתן שהכל כל שאין רובן עומדין לתיקון וזה מוכח מקושית הר"מ א' דהא להרא"ש גרעינים פירי ומסתבר דה"ה המרים שמתקן הו' פירי ומ"מ ברכתן שהכל כיון שרובן לאיבוד, ומלתא דהשתא לאו פירי אלא שאפשר לתקנו לא מקרי פירי אף לענין ברכה אלא א"כ רובו עומד לכך ואז מצד בפה"ע אבל במיעוטו עומד לכך מצד שהכל ולא עוד אלא אף לענין ברכת

תרומה ובכורים וערלה ומיהו לענין שביעית אפשר לילפין מחלב ואינך כיון שהוא איסור הבא מאליו וכמש"כ מעשרות סי' ז', וא"ת ל"ל למילף שביעית לחייב את המשקין היוצאין נהי דזיע בעלמא היא מ"מ הא דין שביעית אף במיני לבנין כל שהנחתו וביעורו שיה וכו"ת דוקא כשגדל לכך מתחלה אבל גדל לאדם ונפסל מאדם אינו קדוש, הא אמר בירו' שביעית פ"ז ה"א דקניצתא דירקא קדשי מדין מאכל בהמה, ועי' שביעית סי' ט' סק"ד, וא"כ משקין היוצאין הם אינן אוכלין הוי אכילתן כשאר תשמיש אדם שהרי עומדין לאכילה, וי"ל דזיע בעלמא אינה פוגמת אכילתן שהרי מצרכין עליהן שהכל כדלמך ברכות ל"ח א' אלא ללא אחרת תורה דינים על זיע ואינו עיקר הפירי והלכך גריעי ממניי לבנין או אוכל שנספד ומיוחד עתה לבהמה דהתם איכא גוף הפירי, תדע שהרי אמרו פסחים כ"ד ב' דגם בערלה אין הזיע אסורה אע"ג לאסור בהנאה וע"כ אכילתו הנאה כדלמך פסחים שם דאפי' למאן דמחייב שלא כדנ"נ זיע מותר אלא ללאו פירי הוא, ומה שהקשו תו' חולין ק"ד א' ד"ה אלא, דהא חמץ אסור בהנאה אינו אלא בהמחה לכל גופו קיים אלא דלנו באין לפוטרו משום דכתיב אכילה אבל זיע אף דבר האסור בהנאה מותר וגם י"ל דדבר הקדוש בק"ש משום אכילה הם אין אכילתה הגונה בטל תשמישהו כולו.

והר"מ כתב דין שביעית בפ"י מה' מ"א הכ"ב לענין ספיחין ונראה דמורה הר"מ דגם לענין ק"ש איירי בצרייתא אלא נקט מידי לאיסור אכילה.

והגה הנסחטים מתפ"ו וחברותיהם ודאי יס' בהן ק"ש אפי' את"ל לילפין שביעית מערלה ותרומה מ"מ איסור דרבנן איכא, ואי ילפין מחלב ושרצים איכא ק"ש מה"ת [בזמן לשביעית מה"ת] והנה נחלקו הראשונים בדין משקין היוצאין, דעת תוס' חולין קי"ב דדוקא היוצא ע"י מליחה וסחיטה אבל היוצא ע"י בישול היינו טכ"ע לאסור מה"ת וזו נראה כונת תו' ברכות ל"ט א' ד"ה מיה, וזו דעת הרא"ש שם, והא דנסתפק הרא"ש שם בפרי העץ ששולן אי מצדך על מימיהן צפה"ע נראה לספיקו לענין ברכה דוקא כיון שאין עומדין לכך ואין כאן רק טעם אבל לענין איסור ס"ל דחשוב טכ"ע, אבל דעת הרשב"א בחי' שם ל"ח א' דאין חילוק בין משקין היוצאין ע"י בישול או ע"י סחיטה אלא החילוק בין עומדין לכך או לא וכל שעומדין לבישול משקין היוצאין ע"י בישול חשיב עיקר הפירי ואמרינן דו טכ"ע ומצרכין על טעמו צפה"ע, וכל שאינו עומד לכך חשיב זיע ואף טעמו ע"י בישול חשיב זיע ומשמע דאם עומד לסחיטה נמי היוצא מהן חשיב פירי וכ"מ בל' הרשב"א שם, ומיהו משמע שבת קמ"ד ב' דכל פירות זולת זיתים וענבים אינן עומדין לסחיטה ואפי' תותים ורמונים וכדלמך בהדיא פסחים כ"ד ב', אבל יס' לעי' לדעת רשב"א אם דרכן בבישול אי חייב אף על היוצא מהן ע"י סחיטה ונראה דכיון דאין דרכן בסחיטה היוצא

בשל רוטב מהא דתנן שם שמוחרין ברבעי, והרשב"א ז"ל חולק שם וג"כ לא פירש דבריו ולא הביא הא דתנן לענין תרומה, ולענין טו"א, וכבר הביא כ"ז הגר"א והכריע בהרשב"א, וולכאורה אין כאן מחלוקת דהרשב"א מייירי באין בהן למלמך ובתו' איירי דאיכא בהו למלמך ועומד למלמך אבל ל' הרשב"א משמע אף שראוי למוץ מצדך שהכל ול"ע כיון לאסור משום תרומה ע"כ דחייל עלי' שם תרומה א"כ המיץ חשיב אוכל וחייב במעשר וכיון דחייב במעשר מצדך עליו צפה"ע כדמוכח ברכות ל"ו א' ועי' מש"כ עוקצין סי' ב' סק"א.

ר"א"ש פ' כ"מ סי' ג' בשם צה"ג דשקדים מרים קטנים צפה"ע והק' דאנן קיי"ל זה וזה לפטור ובגמ' מוכיח דר"ע פליג אהא דתני' קפריסין מצדך עליהן צפה"ע מדפטר להו ממעשר ולמש"כ מעשרות סי' א' סק"ז דטעם הפטור משום דלא חשיב ל' עוהמ"ע עדיין בקטנותן ל"ק קו' הרא"ש דדוקא לענין אוכל הנאכל ע"י הדחך שוין מעשר וברכה אבל לענין שיעור בישול הפירי מעשר שאני דבעינן שיעור זורעין וממחיה או שיתבשל בשיעור אוכל כאותן שזורעין וממחיה אבל לענין שאר מילי חשיב פירי מקדם תדע שהרי בוסר כפול הלבן מצדך צפה"ע אע"ג דאינו חייב עדיין במעשר עד שיבאישו ומש"כ הרא"ש שם מיהו אמרינן בשמעתין כו' נראה דכונתו ז"ל שאין לצדך שהכל רק צפה"א.

(7) כ' הרשב"א בתשו' סי' תכ"ח לכל הפירות משויאליו מצרכין צפה"ע אע"ג דרוב המין אינו נאכל עכשו אלא נשאר על האילן להגמר, ול"ע מאי קושיא הלא לא נזכר בגמ' דבעינן נטעי אינשי אדעתא דהכי אלא בדבר שאינו עיקר הפירי ואין ראוי לצדך עליו צפה"ע אף אם נטעי אדעתא ידי' ואין הגידון רק אם לצדך צפה"א או שהכל ובזה מכרעת הא דלא נטעי אדעתא דהכי אבל הכא משויאליו הוא עיקר הפירי בזה לא מצינו שיהא נזקק שיטעו אדעתא ידי', ונראה דזו כונת הרשב"א שם בתשובתו, א"נ כונת הרשב"א שיש בפרי הגמור גם גוף הבוסר ונמצא שאוכל לעולם את הבוסר בסוף והלכך אף כשאוכלו בזמן מוקדם מקרי נטעי אינשי אדעתא ידי', ובשקדים המתוקים שקליפתו ראוי לאכילה בקטנותו אם אוכל אותו מצדך שהכל שאין סופו לאוכלו וגם אינו עיקר הפירי.

ואם הסמדר מר ועפוז וממתיקו ע"י האור כ' המ"א סי' ר"ב סק"ה דמצדך שהכל ואע"ג דהוא גוף הפירי כיון דהשתא לא חזי לצדך עליו צפה"ע אלא משום שמתקנו אחינן עלה בעינן שיהא רוב המין עומד לאכלו ע"י תיקון וכמו קור ששלקו וגרעינים שמתקו וכמש"כ לעיל ונראה דאין נפקותא אם ראוי קצת או אינו ראוי כלל כל שאין ראוי לברכה צפה"ע לא מהני מה שמתקו שיש לברכה צפה"ע ואף אם ראוי כמו שהוא לברכה צפה"א ומתקו אינו חוזר לצפה"ע וביד אפרים לא כתב כן.

(ה) חולין ק"ד ב' והשביעית משקין היוצא מהן כמותן, פרש"י לענין קדושת שביעית ומסקינן דהיא פלוגתא דר"א ור"י לענין

ולעת תו' חולין קי"ז ב' ג"כ כהרא"ש לטכ"ע עדיף מזיר וכ"ד הר"ן חולין שם מיהו אפשר דמודים לסברת רש"א דבמיוחד למשקים ולזירים א"ל ריבויא אלא דס"ל דבשר המתבשל הבשר עיקר ולא מקרי עומד לסחיטה אף שאוכלין את הרוטב ולכך יהבי טעמא דהיולא ע"י בישול חשיב טפי עיקר פירי וכמס"כ לעיל.

ולמאי דמבואר בתוס' ובר"ן דהיולא ע"י מליחה הוי כמסקה היולא מעצמו וזריד ריבוי [ונראה דה"ה כבוס] הדין נותן דפירות שמלחן וכבשן ונתנו טעם במים אינו מבדק צפה"ע אף לדעת הרא"ש אבל הב"י סי' ר"ב כ' לדעת הרא"ש אפי' שראם במים וצ"ע מנ"ל הא, ואפשר דלמאן דיליף טכ"ע מקרא דמשרת הכי מוכח, אבל י"ל דשאני ענבים דלעולם משקין היולאין מהן כמותן, ואפשר דכבוס עדיף ממליחה.

מן האמור נלמד דסחיטת תפוז הנהוג שמעריץ כל האוכל לתוך הכוס ואינו נשאר רק הפסולת הדעת נוטה שיש לו דין ריסוק של פויל"א שנהלקו בו הפוסקים או"ח סי' ר"ב ס"ז ודעת רמ"א שם דהעיקר דברכתו צפה"ע ומותר לעשות פויל"א מפירות שביעית ומתרומה.

ואף אם לא חשיב רק סחיטה עדיין במחלוקת שנוי' לדעת רש"א דכל שרוב משמין אותו להוליא המשקין חשיב פירי מותר לסחוט המיוחדין לכך אף בתרומה ושביעית.

ואפשר דליכא דפליג עלי' דהרשב"א, ולמעשה צ"ע.

ולמזון עדיף טפי שאין דרכו לאכלו כולו אלא לעולם המיץ שלו עיקר.

ובכ"ז זה נראה דא"ל רובא דעלמא אלא סגי בזה שנהוג באתרא ידי' דלא נחלקו חכמים עלי' דר"א בקואים בשרם אלא אי דיינין להו לכל העולם בשביל מקום אחד אבל מקום שמקיימים הכל מודים וכמס"כ הר"מ פ"ה מה' כלאים הי"ח ומיהו צריך שיהא באופן שאם היה כל העולם נמצא בתנאי מקום זה היו ג"כ סוחטין וכמס"כ תו' שבת ל"ב ב', וכמס"כ המ"א סי' ש"ד.

למנע נראה דהני דסברי דבנתרסק לגמרי מבדק שהכל ועי' או"ח סי' ר"ב ס"ז בהגה' ע"כ סברי דגם לענין ערלה פטור עליהו וכן לענין תרומה אין חייבין עליהו דהא בגמ' ברכות ל"ח א' מבואר בהדיא דלר"א מבדק צפה"ע על דבש תמרים אע"ג דבש הגסחט מרוסק יותר מתמרים שריסקן אלמא לאין הברכה תלוי בקיום האורה אלא תלוי אי חשיב עדיין פירי בכל דיני התורה, וכל דיוקו של התה"ד הוא מפרש"י על טרימא הנאמר לענין תרומה וכ"מ ברשב"א דלדעת הראב"ד דמשקין היולאין ע"י סחיטה אינן זיע, מבדקין עליהן צפה"ע וא"כ ע"כ הני דסברי שצרכתן שהכל ס"ל דזהו בכלל מי פירות לכל דיני התורה, והני פוסקים דפליגי לענין ברכה תלוי בב' תירוצי התו' בחולין ק"ך ב' דלדעת הר"ש שם המחיה את החמץ לא חשיב זיע בעלמא מסבירא אלא משום דכתיב אכילה וא"כ בכלאים חייב בהמחה הפירות וה"ה לענין ברכה מבדק עליהן צפה"ע ולפי' קמא בתו' שם גם מיחוי פירות בכלל

ע"י סחיטה חשיב זיע, וי"ל לדעת רש"א הא דמרבין בשראים לירן היינו באין עומד לכך.

ויש לעי' לדעת הרשב"א אם זהו דין מוכרע שאין כל הפירות עומדין לסחיטה ואף אם ישתנה הדבר בדור מן הדורות בטלה דעתם או דיינין הדבר בכל דור ומהא דפריך עירובין כ"ח א' ובב"ל הוי רובא דעלמא וכן שבת קמ"ד ב' משמע לאין מתחשבין בדורות עברו וא"כ אם נשתנה הדבר נשתנה הדין ולפי"ז י"ל לדעת הרשב"א דמיזן של תפוז הוי בכלל עומד לסחיטה בזמננו ואם רוב תשמין בכך דאם הוא מיעוט לא מלינו חילוק בין מיעוט מועט למיעוט מרובה ואפשר דמיעוט המזוי סגי אבל בגמ' פסחים כ"ד נקט תוחים ורמונים משום דאיכא דסחיט להו ומשמע דהוא מיעוט המזוי ואפשר דא"ל רוב תשמין אלא רוב בני אדם משמין למסקה ואף אם הוא מיעוט ואפשר דכל שרוב בני"א ניחא להו במשקין כמו בפירי מקרי עומד לסחיטה, וי"ע.

ואפשר דיש נפקותא בזה לקולא אי מותר לסחוט בשביעית שאם מבדקין עליהן בורא פרי העץ וחשיב עיקר פירי י"ל שדינו כלעשות תמרי טרימא דמותר כדאמר ברכות ל"ח א' ומיהו לדעת תו' והרא"ש משמע דאף אי רובן סוחטין חשיב זיע וא"כ אסור לסחוט אפי' את"ל דשביעית לא פקעה מהן משום דילפינן מחלב ושראים מ"מ חשיב משנה מצרייתו ואע"ג דאוכלי אדם מותרין לכביעה התם מצער את הפירי בהנחת כביעה אבל הכא בשעת סחיטה מפסיד הפירי וגם כשהוא נהנה אינו נהנה אלא מזיעת הפירי והפירי הובערה מן העולם שלא בהנחה, ומיהו פרי שעומד לכביעה מותר לסחוט לכביעה דלענין תשמין כביעה לא שייך הגדרים שצאכילה וגם משקה היולא הוא עיקר הפירי כלפי ענין הכביעה.

למנע נראה דלא חשיב יולא מהן אלא בנשמר במלכתו שלא יכנס כל גוף הפירי לתוך המשקה וכן הוא דריכת ענבים בגת וזיתים בדב שאינו ממסמם גוף הפירי אלא כובש את הציבור של ענבים כדי שינא הכלול אבל אם ממסמם את כל הפירי לתוך הקערה ולא נשאר רק הקרומין היינו ריסוק כל הפירי והיינו טרימא ואע"ג דמעיקרא אוכל והשתא משקה מ"מ לא מקרי הפסד והא דבעינן קרא בהמחה את החלב היינו משום דכתיב אכילה וכמס"כ תו' חולין ק"ך ב' בשם הר"ש אבל הוא עיקר הפירי ובתפוז"ז לעולם הגאת אכילתו הוא כעין שתי' ולא מקרי משנה מצרייתו, ויש עוד לכרך דעת הראב"ד דלא נאמר זיע בעלמא אלא ביוולא מאליו ולא בסוחט וכונתו ז"ל דלר"י דלא החשיבה תורה משקין היולאין ע"י סחיטה פירי מסתבר דהיולא מעצמו זיע הוא אפי' לענין ברכה ואפשר דאף ר"א מודה בו והוי דברי הר"א כדברי הרשב"א דמדרשא דקראי ילפינן טעמא אלא דלדעת רש"א ילפינן דגם הגסחטין חשיבא זיע ולדעת הר"א דוקא ביוולאין מעצמן ומיושב קו' רש"א שם אלא שעדיין קושית רש"א מתוספתא קיימת.

שעיקרו פירי אינו פוגם את המשקה היוצא ממנו אלא כל שעיקר האכילה הפירי והמשקה היוצא אין בני אדם דעתם עלי' חשיב זיע אצל כשרוב בני אדם יהבי חציבותם על המשקה ונהנין זה כהפירי לא גריעי היוצא מהפירי מהיוצא מקנים וכיון דהרש"א הכריע הדבר ואין לנו הכרח שהרש"א חולק למעוטי בפלוגתא עדיף. ואמנם במ"ב סי' ר"ה ס"ג כתב בשם אחרונים ז"ל דהרש"א חולק אף בדרך למסחטינהו אצל לא מצינו הכרח לזה ובתה"ד סי' כ"ט מבואר בהדיא דכל שדרכן לרסקו לגמרי מבדך עליהן בפה"ע אף שדעת התה"ד דבנתרסקו לגמרי חשיבי כמשקין היוצאין ומבואר בדרכן למסחטינהו נמי חשיבי פירי.

סימן כל

פטר את היין, מהא דקאמר הכא דהיה ראוי לבדך ג' ברכות על היין, אי לא משום דלא קבעי סעודתא עלי', ומאי ראוי' היא ז', נהי דמברכין ג' ברכות, מ"מ אינונו בנוסחת בפה"מ, וכמש"כ לעיל לר"ג דאית לי' ג' ברכות בכל ז' מינין, לכן נראה דהא דקאמר נברך עלי' ג' ברכות היינו כיון דסועד שייך שפיר גבי' נוסחת בפה"מ כמו על הפת, והו"ל לקבוע להו בפה"מ, ואף אם נימא דלריך לחלק בין לאורייתא לדרכנו, מ"מ ניתקין להו מעין ג' בנוסחת בפה"מ, והא דקאמר נברך עליו' ג' ברכות היינו דמסתבר לקבוע עלי' בפה"מ כיון דשייך גבי' טפי והיא משוכחת מברכת על הגפן, ומשני דלא קבעי עליו'.

ג) כבר נתבאר דבתמרי ויין ודייסא, בפה"מ פוטרתן, וכתבו הפוסקים, דבברכת הזן לחודא יאל, ונראה דכן מוכרח בסוגיא לעיל י"ב, דקאמר פתח דגנהמא וסיים דתמרי יאל, ואם איתא דבברכת הזן לחודה לא יאל, א"כ ה"נ, כשאמר, בא"י אמ"ה, היה בכונתו להודות על המזון לחוד ואח"כ כשסיים בברכת מעין ג', ע"כ חסר בברכת הארץ שם ומלכות, דשם ומלכות שהזכיר, לא היתה כונתו רק על המזון, וע"כ דבברכת הזן לחודא, היה נפיק, ובס' מ"ב הקשה לשיטת הפוסקים דמעין ג' לאורייתא, איך יאל בברכת הזן לחוד, ולפי מש"כ לעיל, דבברכה כל דהו סגי מה"ת, ניחא, מיהו אין לומר דסוגין איירי דלא אכל כדי שביעה, דמסתברא דחכמים לא חלקו באוכל כשיעור, בין שבע ללא שבע, ואי שביעה לא יאל בברכת הזן, גם בפחות משביעה ל"י כיון דאכל כשיעור, ואע"ג דמצינו שחלקו בפ"כ, בין קבע עליו ללא קבע, שא"ה דפת גמור הוא אלא שמפני שאין קובעין עליו, העתיקו ממנו בפה"מ. והלכך כשקבע עליו, מבדך בפה"מ, אצל דבר שברכתו ראוי לו בין שביעה בין בלא שביעה, ותקנו עליו ברכה א' שביעה ובל"ש, אין חילוק דיעבד בין שבע לל"ש. ויש לומר דכל ברכה שברכות סמוכות לה, כיון שהסמוכות א"ל שם ומלכות בתחלתן, י"ל דשם ומלכות שבתחית ברכה ראשונה, הוא על כל הברכות הסמוכות, ולפ"ז אין ראוי מהא דפתח דגנהמא כו' בברכת הזן לחודא פוטרת לתמרי ולא עיינתי כעת).

זיע בעלמא, ואמנם כבר כתב המ"ב שם דהעיקר נקטינן דאף בנתרסק לגמרי למשקה מבדך בפה"ע וא"כ הוא עיקר הפירי ומותר לרסק תרומה דזהו בכלל טרימא.

עוד יש לומר דגם הרש"א מודה להרש"א דהיכי לעיקר דרכו בסחיטה חשיב פירי והא דהולך הרש"א למיהב טעמא במי שליחא משום טכ"ע דהתם אין דעתו על המשקין היוצאין אלא לאכול את הירק המבושל והמשקין הן רק טפל אלא אצל אם כל דעתו על המשקין חשיב פירי חדע שהרי בסוכר ס"ל להטור בפה"ע משום דזהו עיקר פריו ולא חשבינן לי' זיע דאע"ג די"ל דשא"ה שאין שם פירי אחריתא אצל לא מסתבר לחלק שהרי מה

א) ברכות מ"ד א' מתנ' אכל ענבים כו' מבדך עליהן ג' ברכות, נראה דאינו מבדך כנוסח בפה"מ שכל הפת, אלא כנוסח הש"ך להו, כמו נוסח מעין ג' לדיקו, אלא שמסדרן בג' ברכות, ואפי' דיעבד אין בפה"מ פוטרתן כמו דקיי"ל בברכת מעין ג' אין בפה"מ פוטרתה, ואף אם לריך לבדך בפה"מ בשביל אכילת הפת מ"מ לא נפטרו הפירות [עי' מש"כ בס"ד לעיל סי' כ"ז] מיהו בתמרי ובמעשה קדירה וביין נפטר בפה"מ וכמש"כ לעיל שם].

ומפרש"ן טעמא דר"ג דס"ל דמאות וברכת קאי גם על ז' מינין הנזכרין שם, ורבנן ס"ל ארץ הפסיק הענין, נראה דלדעת הפוסקים [בב"י סי' קל"א] בברכת מעין ג' יואל מה"ת בפה"מ, דמנין ברכות אינו מה"ת, ע"כ ל"ל בברכת מעין ג' בז' המינין לאו לאורייתא, דאל"כ אין חילוק מה"ת, בין ז' מינין לפת, ומאי קאמר ארץ הפסיק הענין, אצל אי מנין הברכות מה"ת, י"ל דהפסיק הענין היינו דבגי בברכה אחת מעין ג' ואפי' אי סגי בפה"מ בברכה אחת מה"ת, מ"מ י"ל דבלחם חייב להזכיר באותה ברכה מזון וארץ וירושלים, כמו שכתב בחידושי רע"א סי' קל"א, ובז' מינין סגי בברכה כל דהו, מה"ת, מיהו נראה דברכת מעין ג' לרבנן, לאו לאורייתא, והא דאמר, ברכות ל"ה, איתא מז' המינין, היינו שנימא דוברכת קאי עלי', אצל למסקנא אינו כן, ומש"כ בדרישה סי' ר"ט, דברכת מעין ג' הוא מדרשא אחרינא, או הללמ"מ, ל"ע, דאיה מצינו, דהוא מה"ת, עד שנימא דהוא מדרשא או מהלכה, וגם לא יתכן שלא יביאו רז"ל בגמ' אותה דרשא או הלכה, וכ"מ בביאור הגר"א סי' ר"ט, שהסכים בברכת מעין ג' לא"ד, כסתימת השו"ע, ומשמע שם דגם לר"ג אינו אלא אסמכתא עיי"ש.

ב) ויש לעי' בהא דפריך שם ל"ה ב', בהא דקאמר יין סעיד, אלא מעתה נברך עלי' ג' ברכות, ומאי קושיא, הלא כל ברכת היין אינו אלא לרבנן, ואף אם היא לאורייתא, הלא ע"כ ל"ל, דקרא דארץ הפסיק הענין היא דרשא גמורה, למעוטי ג' ברכות, אי מנין הברכות הוא לאורייתא בפה"מ, או למעוטי דא"ל להזכיר כל ג' בברכה, אם גם בלחם אין המנין מעבד מה"ת, וספיר ניחא דאין מבדכין ג' ברכות על היין, ועוד קשה במש"כ הר"י דדיעבד בפה"מ

(ו) ב"ס' מ"ב ס"ס ר"ח בבה"ל, הק' בזה לכתב השו"ע דבה"מ פוטר את היין, מהא דפריך ברכות ל"ה ב' נכריד עלי' ג"כ, דהלל אמרינן שם לטובא גריר ולא סעיד, וע"כ דקו' הגמ' קאי בפורתא יעו"ש, וז"ע דהלל בזהדיא אמר שם אי קבע עליו סעודתי מאי, ומאי פריך, והלל טובא גריר, ומש"כ דכיון דבעת ששתה פורתא כבר נתחייב בצרכה, ואז שייך ב' בה"מ, ל"ע דמ"מ יין ששתה אח"כ לא מפטר בבה"מ, ללא שייך גבי, ועוד קו' הגמ' אי קבע מאי, עדיין קשה, כיון דבלא קביעות לא שייך בה"מ, גם בקביעות לא שייך דגריר, ולמש"כ לעיל סק"ב י"ל כיון דיין סועד שייך גבי בה"מ אף ללא שתי כשיעור הסועד, ולא נראה, ועוד איך יתכן לקבוע סעודה עליו כיון דגריר, ואולי פורתא סעיד וטובא גריר, עד שיסתה שיעור שביעה, והדר סעיד.

(ז) מ"ד א' תוד"ה על כו' היכי דאכיל דייסא ושתה יין כו' יכלול הכל בצרכה מעין ג'. נראה דהא דאין כוללין בצרכה ראשונה שיאמר בורא פה"ע ופה"א וכדומה, משום, כיון דאינו חותם בה, דינה בצרכה החתימה, שאין חותמין בתרתי, ועוד י"ל, כיון דבצרכה ראשונה אין להפסיק עד שיטעום, אין שייך לבדק על שתים, ואף שיכול לטעום משתייהן כאחת, מ"מ תק"ח שיתחלקו בצרכה, משא"כ ב"א שפיר מברך ברכה אחת על כלי, ובזה א"ש ג"כ הא דבצרכה ראשונה אין ברכה כוללת פוטרת את הדבר שפריך לבדק עליו בפרט, כגון אם הי' לפניו פה"ע ופה"א, וברך על פה"א וכיון לפטור את פ"ע, לא ילא משום ברכה פה"ע, וכש"כ בש"א ס' כ"ז, וכ"כ במ"ב ס' קע"ו בשם שטמ"ה, דאם ברך על הפרפרת לא פטר את הפת, אף אם כיון לפוטרו, ואילו כשברך בה"מ פטר את התמרים והיין ומעשה קדירה, ואף היכי שפריך לבדק עליהן לכתחלה ברכה המיוחדת להן, קדם בה"מ, וכש"כ לעיל, ואע"ג דבה"מ יש לו על מה לחול בלעדן, אלא שה"ט כיון שברכה ראשונה, מתיחסת יותר לטעימה ראשונה, יעוין בתו' ברכות ל"ט ב' ד"ה והלכתא, וכל הסעודה נטפל לברכה, לכן אין מין אחר נטפל לברכה, וכיון שאם טעם בתחלה את פה"א לא נפטר פה"ע, ה"ה כשיפסד משניהן כאחת, וכ"ז ב"ר משא"כ בצרכה אחרונה, מיהו בשו"ע ס' ר"ו סעי"ב סתם דגם ב"ר אף אם פרס את פה"א ילא ברכה פה"ע ג"כ, וז"ע על המ"ב שסתם בסי' קע"ו דברי השמ"ק.

(ח) שם בגמ' על הארץ ועל המח'י, ואינו חותם בירושלים ללא חתמין ב"ב.

שם בגמ' ופירותיה כו', נראה דלא יהא חתימה ב"ב מברך פירותיה דהוי יותר כחד, ועוד להזכיר שצח א"י.

(ז) ונראה דדוקא כשברך ברכת הזן, ילא, אבל אם ברך בנוסח מעין ג', ודלג בארץ וירושלים, לא ילא, כיון דשנה מטבע שטבעו חכמים, ויש להסתפק בפ"כ, אם ילא בבה"ז לחודה, דכיון דהוא פת גמור, אלא מפני שאין קובעין עליו, מתישב עליו טפי ברכת מעין ג', י"ל דלא הפקיעו חכמים חיוב של הזכרת כל הג' דברים אף לענין דיעבד, ולפ"ז ה"ה בפתח עלי' בצרכה הזן, וסיים בצרכה מעין ג', לא ילא, ואם אכל ופצע, בשיעור שאין אחרים קובעין עליו, למברך מעין ג' כבשו"ע ס' קס"ח סעי"ו, נסתפק בחי' רע"א, אם הטעם הוא שמה"ת בעינן שיעור שאחרים קובעין עליו, או דלמא טעמא משום דמה"ת ברכת מעין ג' פוטר, ויהי' נ"מ לענין אם יולא בצרכה הזן לחודה, אם נימא דבלא קבע, גם בפ"כ, פוטר ברכת הזן לחודה, ועיין במ"ב ס' קפ"ד בבה"ל, שהביא בשם רדב"ז, דאם גמר שביעתו בכזית פת, חייב בבה"מ מה"ת, הנה מבואר דעתו ללא בעינן שיעור שאחרים קובעין עליו, ומש"כ שם לדחות דמייירי שאכל פת מקדם וברך בה"מ, ואח"כ אכל, נראה שאם כריך שיאכל פת שיעור שביעה, גם כה"ג, כיון שגמר סעודתו בלא שביעה, והסיח דעתו כבר מלאכול, ואח"כ כשיאכל כזית אינו חייב בבה"מ מה"ת, ויש להסתפק ג"כ, באוכל כזית פ"כ, אחר שכבר אכל שאר דברים, ופצע בכזית, אי חייב בצרכה מעין ג' מה"ת כיון דהוי לחם גמור, וכן כשאוכלן אחר בה"מ, וגם יש מקום לומר דככה"ג יברך עליהן ג' שלמות, ד"ל דכל מקום שהוא חייב מה"ת בבה"מ, לא פטרו חכמים בצרכה מעין ג', ומכש"כ להסוברים דמניין ברכות מה"ת בבה"מ, מיהו משמע בגמ' ברכות ל"ח א' מ"ב א' דאין מברך ג' ברכות על פ"כ אלא כשקבע עליו, והדעת נוטה כמש"כ הפמ"ג המובא במ"ב ס', דאינו חייב בבה"מ, עד שיאכל שיעור שביעה, או שיעור שביעתו, בסעודה אחת, שהפת יהי' בה העיקר.

(ה) מיהו בפירות מז' מינין, ל"ע, לדעת הסוברים שטעונין ברכה מה"ת, אי בעינן שיעור שביעה, כיון שאין אוכלין אותן לשביעה, ונראה שאם אוכלן, בדרך האוכלין, מקרי שביעה, כמו ביין דשיעורן כדי שביעה מלא, ושיעורן ברביעית, [כ"מ ב"ס ח"א] והאחרונים ז"ל ב"ס ר"ט סתמו גם בפירות כדי שביעה, וז"ע, ועיין בגמ' מ"ד ב' ומי איכא מידי דהוי שלק מזונו כו', וגם יש להסתפק בפירות, אם אוכלן אחר בה"מ, כמבואר לעיל בפ"כ, גם י"ל דאם שבע קדם אכילתו אינו חייב עוד ברכה עליהן, ואף ללא הו' אכילה גסה, וכבר נתבאר סתימת השו"ע דגם פירות מז"מ אינן טעונין ברכה מה"ת, ואין נ"מ בכ"ז.

סימן לה

שדעתו למוכר כיון שעתה כמו שנמצאין במקומן לא הו' להריח אין עליהם שם בשמים לענין ברכה ללא תקנו חכמים ברכה על בשמים אלא אם כבר הן מוכנים להריח בהן בשעה שמריח, והלכך

(א) ברכות נ"ג א' כל היכי דלאו לריחא עד סוף הסוגיא, נראה דאין מברכין על כל בשמים אלא א"כ עומד אלא בעליו להריח, ואף בשמים שסתמן להריח כיון שלא יחדן בעלים להריח אלא

מ"כ כתב בפשיטות ע"פ דברי אחרונים ז"ל דבשמים המונח בחדר ש"ה המ"א שאין לבדק עליהן היינו כשאנו לוקחין ביד להריח, וכן בפירות העומדים לאכילה הם לוקחין הפעם להריח לכו"ע מצד עליהן, וכן באתרוג של מזהב הם לוקחו שלא למאכל אלא להריח מאלד שצריך אלא בזה הביא לאחרונים ז"ל חולקים בזה וכן בפת חמה מאלד בשה"ל אות מ"ז לדעת הגר"א שצריך הם נוטלין ביד ומריח בהן.

(ד) ולפי דבריו א"ל יחוד להריח אלא בעומד והריח מגיע אליו לאם מיוחד שאנשים יריחו בהן כמו חנות דניחא לי' דלירחו אינשי מצד ובחדר אינו מצד, וכן בפירות העומדים לאכילה וכן אתרוג ש"מ ופת חמה, אבל אם נוטלין ומריח בהן מצד עליהן והא דאיפלגו הראשונים ז"ל בפ"ח ובאתרוג ש"מ היינו משום תנאי השני שנתבאר לעיל דהיינו אפי' בדבר המיוחד להריח הם נוטלין לכוונה אחרת אינו מצד, ובזה איפלגו הם לוקחין למאכל ולהריח וכן לאכול ולהריח, והמעין בל' הגר"א ס"ק ל"ו ז"ל יראה שז"א ול"מ למה שביאר הגאון (שליט"א) [זללה"ה] בזה"ל דלאכול ולהריח גם הגר"א ז"ל מודה דמצד דמסתברא הוא הדין למאכל ולהריח וכן בפ"ח ולהריח, ומה שדחקו בזה"ל בד"ה או, לחלק בין לאכול ולהריח לאתרוג ש"מ ופ"ח, אולי יתקבל החילוק אם היה הדין מבואר אבל לא שייך להכריע בסברא זו, והגר"א ז"ל מכריח סברת הי"א שאין לבדק על דבר שאינו עומד לריח מהא דאמר בגמ' בחנותו של בשם שאין לבדק לולא הטעם דניחא לי' דנירחו, ולפי דברי הגאון (שיחי') [ז"ל] אינו ענין להלל התם אם נוטלין ביד מצד והכא בנטלין ביד להריח עסקין אלא אפי' אם נפרש דברי הגר"א כפי' הדמ"א שהביא בזה"ל שם דלאכול ולהריח א"מ, מ"מ מה ענינו להביא דחנות של בשם דהתם כונתו שלמה להריח אלא שאין הבשם מזומן לכך, והכא אילו היתה כונתו להריח לחוד ודאי מצד, אלא משום שצריך דעתו למיכל או"ל כמתעסק לענין הנאה ואף שמכין להריח דרך התעסקות אינו מצד.

(ה) לכן נראה כש"נ לעיל לדעת הגר"א וכפי שבאר הוא דעת הי"א אין חילוק במכין להריח בין נוטל ביד למונחים במקומם ומריח בהן, וכל שא"מ עליהן במכין להריח בהן כשמונחים במקומם, א"מ עליהן כשנוטלין ביד, וד"ז מוכרח בגמ' דפריך בהא דקאמר ר"ה בשמים של בזה"כ א"מ עליהן דהיינו אף אם נוטלין אדם ומריח בהן לתענוג כמש"כ במ"ב שם, מהא דנכנס לחנותו ש"ב, ומאי קושיא דלמא לעולם לא צעין יחוד להריח והלכך הנכנס לחנותו ש"ב מצד ומיירי שמכין, ובשמים של בזה"כ שאני, תדע דהלל בלקחן ביד נמי א"מ עליהן, ובחדר של בשם מצד בנטלין ביד, אלא ע"כ דכל שאינו מיוחד להריח לאו בשם הוא אף כשלקחן להריח לחוד כיון דהוי באקראי ומבוארין דברי הגר"א ז"ל ס"ק ל"ו ז"ל.

(ו) ונראה דזה גם כונת הגר"א סק"ח, והיינו דהרא"ש ס"ל לחלק בין נוטל ביד לעומד ומריח דרך מעמדו וכש"נ לעיל סק"ד, והלכך

אם מחזיק בשמים בחדר ואינו מוכר באותו חדר אלא שמביא משם לחנות ללא שייך טעמא דנירחו אינשי וניצבון אין לבדק על אותן בשמים ולא מועיל אף אם נוטלין בידו ומריח כיון שמחזירין למקומן וכש"כ שאינו מצד בזה שמריח בעמדו בחדר הבשמים ואם יחדן בעלים שיבואו אנשים לחדר ויטלוס ויריחו בהן כל הבא בחדר ומריח ואף שאין לוקחין ביד מצד עליהן וכש"כ כשיחדן שיבואו אנשים בחדר ויריחו את הבשם כמו שהוא במקומו, ולא עוד אלא אף אם עיקרן למכור ומכין שיריחו הלוקחין הבאין בחנות, הוי עליו"ש שם בשם ומצדכין עליו, וכן העשוי להריח אבל לא לריח של תענוג אלא להנצל מריח רע כמו בשמים של בזה"כ ושמן העשוי להעביר הזוהמא לא הוי עליו"ש שם בשם, ואף אם נוטלין ביד ומריח בהן ריח לתענוג כיון שאינו מיוחדין לכך אין מצדכין עליהן וכן העשוי לגמר את הכלים אף שמריח בהן לתענוג ולפ"ז הא דאמר לעיל מ"ג ב' דמורה באתרוגא ובחבוסא מצד איירי שיחדן להריח עד שיצטרכן לאכילה ואז מצד עליהן אף שאין לוקחין ביד אלא שמונחים במקומן כיון שמגיע אליו ריחו, ואף אותם שיחדן להריח אם נוטלין באקראי להעביר ריח רע או להעביר הזוהמא א"מ עליהן באותו פעם, והלכך אתרוג וחבוסא שיחדן להריח ולוקחין לאכילה אינו מצד עוד עליהן על ריחו כיון שריחו ממילא הוי, ואפשר עוד שכשלקחן לאכילה אף אם כיון גם להריח כבר בטל יחודן לריח וא"מ על ריחו.

(ב) ולפי' זה הא דאמר שמן העשוי להעביר כו' היינו אף שלוקחין עתה לתענוג, וברש"י ד"ה אין מצדכין ל"מ כן אלא הכא משום דבא להעביר אבל אם מריח בהן לריח מצד עליהן, ואפשר דשמן שאני כיון שמקצת השמן שהוא נוטל כבר הן כלין בתשמישן, והלכך אם מריח בהן עתה אותה המקצת הוי כיחדן להריח עתה ומצד עליו"ש אף שלא נעשה מתחלה אלא להעביר ריח, ולפ"ז הא דאמר שמן העשוי לא על תחלת עשייתו קאמר אלא ר"ל שהסיכה בהן להעביר ואף אם עיקרו נעשה להריח, וכן אם הסיכה של עכשיו להתענוג בריחו אף שלא נעשה לכך מצד עליו, ולפ"ז לא הוי שמן העשוי להעביר דומיא דבשמים של בזה"כ אלא תרתי מיילי אשמעינן דצעין שיהיו מיוחדין להריח ובשעה שנוטלין יהי' כונתו להריח ולא לד"א.

(ג) כתבו תו' לעיל מ"ג א' בשם בזה"ג דגרים שם תנא הדם וכל דדמי לי' ופי' דהיינו למעוטי אתרוגא וחבוסא דעיקרן לאכילה, והיינו דברייתא דהתם אשמעינן דינא דר"ה בשמעתין שאין מצדכין אלא על בשם המיוחד להריח כמו אפרסמון והדם דסתמן להריח אבל העומד לאכילה אף שמריח בו אינו מצד ואף שלוקחו ביד ומריח בו אינו מצד כיון דלא אומני' להריח, ולפ"ז אתרוג של מזהב אף שלוקחו להריח כיון דאינו אלא באקראי בלא הזמנה לכך אינו מצד על ריחו, וכן המריח בפת חמה, וזהו דעת י"א בשו"ע סי' רט"ז סעי' י"ד וכפי שביאר שם הגר"א והסכים לדעת זו, ובס'

סק"ג, ולפמ"כ לדעת הגר"א אף אם נטלן ביד א"מ עליהן ו"ע, ואולי כל בשמים עשויין לבוא לגן ולהתענג בריחן והוי כחנות ש"ב. יש לעי' אם יוצא במו"ס בפירות המריחין כמו אחרוגא וחבוסא. נראה לאף שאין מחזירין על הבשם כמבואר בשו"ע סי' רנ"ז ס"א, מ"מ אם יש לו חייב לבדק עליו ולהריח בו, ומ"מ לא נפיק בזה מתורת ברכת הנהנין כיון דעיקרו בה"נ ואין החוב כל כך, וכמבואר בשו"ע שם סעי' ה', וכן בברכת המאור אע"ג דכשיש לו נר חייב לבדק עליו מ"מ לא שייך ערבות בזה למחשב בברכת המזלות, כדמוכח ממה שכתבו תר"י והרא"ש טעם שא"ל הסבה למאור ואי הוי בברכת המזלות הל"ל א"ל הסבה אלא לחשיב כבה"נ ולפ"ז ז"ל הא דאמר פסחים נ"ד רבי מפזרן וחוזרן וכוונסן על הכוס להוויא ב"ב היינו קטנים כדן בה"נ, כדאמרינן ר"ה כ"ט ב' ו"ע, ונראה דאם מבדק לקטנים אין הגדולים השומעים יוצאין בברכה זו ללדידהו לא מחשב ברכה אף שהוא חייב בה מחמת חינוך הבן על האב ועי' מש"כ סי' י"ט בס"ד.

שו"ע רט"ז ס"י בהגה' וא"ב על כלם ב"ב יא, עי' ב"ב דהיינו אף שצדק על מיני בשמים שבידו וכיון להוויא את עי' בשמים כו' יא, ועי' מש"כ בס"ד סי' ל"ד סק"ז.

ס"ל דכשנטלו לאוכלו ולהריח דרך אכילתו גם כן מבדק רק אם אינו מכין כלל להריח אינו מבדק, וד"ז נלמד משמן להעביר הזהמא אף שסוף סוף הוא מריח כיון שאין כוונתו להריח א"מ, אבל לדעת תו' החסרון הוא משום שאינו מיוחד להריח והלכך אף כשאוכלו ומריח בהן א"מ ואף שיחדן להריח דכיון שאוכלן פקע יחודן, ולפ"ז מש"כ תו' ד"ה ועל, לאפוקי תפוחים וחבוסים, היינו אף שמריח בהן משום שאינן מיוחדין לכך, ומש"כ ב"ה הא היינו אף המיוחדין להריח כיון שאוכלן א"מ עליהן, ומש"כ בבה"ל דכמה ראשונים העתיקו בשם תו' כמש"כ הרא"ש, אין זה תימא אם הגר"א הכריח מן הסוגיא כדעתו ומבאר דברי התו' שפנינו כן, ואפשר שנפלה מחלוקת בדעת התו' בין מעתיקי דבריהם ז"ל, ודברי תו' שפנינו יתפרשו כמו שצאר הגר"א וכן מוכרח דבריהם כמו שהכריח ברמיהו, גם י"ל דהא ש"כ בשם תו' לאכול ולהריח היינו בתחלת לקיחתו לבשם לרשותו היתה להריח עד אכילה, ומיהו מש"כ בשם רש"י ל"י כונת רבנו.

ז' כתב בבה"ל בשם שכה"ג להמריח בבשמים כשגדלין ובאציהן הריח מבדק, ולכאורה ז"ל דדוקא כשנטלן ביד או כשקרב אליהן להריח דנראה דהו"ל כנטול ביד אבל כשצא לגינה ומריח אף אם כיון להריח אינו מבדק דבמחוצר דומה לחדר ש"ב המבואר לעיל

סימן לו

ובמאמרה הכלי עושה, ולפיכך נכרי שהביא דגים לישראל ביו"ט שדינו מבואר בסי' תקט"ו אין נפקותא בין כל במאמרה לכל בלחי וקוקרי, ושו"ר ב"ב א"י שט"ז סק"ט פי' דברי תו' כפשוטן ו"ע, אח"כ ראיתי בריטב"א שם שפי' ג"כ דברי תו' כהמ"א, וז"ל לפ"ז דעיקר אידה הוא בכח אדם, ולשון התוספתא כריך לפרש דבשעה שהוא פורש נכנס, ומש"כ תו' שאינו יודע אם יאור אם לאו הוא להטעים לכל דמי לאפי' ובישול, ועדיין כריך תלמוד מה מקרי מיד לאין לחלק בין הפסק מועט להפסק מרובה ואפשר דבעינן שיאחז המאמרה בידו, ומאינו כעין זה ב"ב כ"ב ב' זימנין בהדי דמנח ל' כו', ולפ"ז גם בלחי וקוקרי יש חילוק בין מיד לבין לאחר זמן, ועי' מנחות ס"ד א' דפורש מאמרה חייב וז"ל דאיידי נמי שבשעת פרישה נכנס וואפשר דבעינן שתהא האידה מכחו שהפריש המאמרה על הגיטול ולפ"ז יש מקום להקל בנכרי שהביא דגים ביו"ט.

ומיהו דוקא מלאכות שדרכן בכך כמו אפי' ובישול ואידה, אבל מלאכות אחרות אפשר דבעינן מיד, מיהו בנותן חטים לרחיים שהמלאכה נעשה מיד נראה דברי אחרונים ז"ל דיך כאן חוב לאורייתא, כיון דדרך טחינה בכך.

החורש או זורע בשבת במכונה המתוקנת לכך והאדם לוחץ לחיצה הראשונה ועי"ז מוויא כח חוס הגורם לאדים שיצואו ויניעו את הגלגל ותנועת הגלגל ממשכת יצירת האדים וכן חוזר חלילה, נראה דכל החרישה והזריעה חשיבא גירא דילי' ומעשיו וכמו שכתב הג"י

א' כתב המ"א סי' רנ"ב דנותן חטים לרחיים של מים אינו חייב כיון דאינו עושה המלאכה, ובמ"ב שם הביא דכל אחרונים חולקין דכיון דאצני הרחיים הולכין ומתגלגלין בטבען כשנותן החטים לתוכן היינו מעשה הטחינה כמו בצידה.

ובתוס' שבת י"ז ב' הלשון סתם שכתבו דזימנין דאתא לידי חיוב חטאת כגון דבשעת פרישתו ילכו, ומשמע לכאורה דאם ילכו לאחר זמן אין כאן חיוב חטאת, אבל אין כונתם לחלק בין מידי לבין לאחר זמן שהרי אפי' מיד האידה נעשה בכח החיה ומה לי מיד מ"ל לאחר זמן, וכן בתוספתא שהביאו תני סתם ונכנס לתוכה חייב, וכן בתחלת דבריהם כתבו שאינו יודע אם יאור או לאו, מבואר שם יאור חייב, אלא כונתם דשורין דיו ואידך דתנן אי עביד להו בשבת עושה עיקר המלאכה בשבת אבל פרישת מאמרה אם לא ילכו אין כאן מלאכה כלל ולזה סיימו דמ"מ גזרינן דזימנין אחי לידי חיוב חטאת ובשעת פרישתו היינו כל זמן שהיא פרושה מקרי שעת פרישתו היינו שמתקיימה מעשה הפרישה, א"נ כונתם מיד ומשום שיך מקום לומר דלא גזרינן אלא אם בעושה זאת בשבת מתחייב מיד ובזה חיישינן דכשמתירין לו עם חשכה זימנין דיתאחר בשבת אבל בדבר שאין המלאכה מיד י"ל דלא שייך למגזר דבין כך וכך יזכור ויוציא המאמרה ולזה סיימו דזימנין דילכו מיד, ונראה לאפי' בלחי וקוקרי חייב חטאת דלגבי האדם העושה אין חילוק בין מאמרה ללחי וקוקרי, ולא חילוקו בזה בגמ' שבת י"ח א' אלא לענין שביחת כלים, דבלחי וקוקרי אין הכלי עושה מלאכה,

נעשה בכח הבהמה, ולפיכך קשיא לי להרמב"ן מ"ט ממחמר, אלח שתשובת הרמב"ן סתומה, ולכאורה מחלק הרמב"ן בין מחזיק את הבהמה ע"י העול שנתן עליה, ובין משא שעל הבהמה ואין האדם מחזיק בה, ולפ"ז גם במחמר אם נתן עליה עול ומחזיק בה והוליא מרה"י לרה"ר חייב חטאת, וזה לא שמענו, ואפשר דדוקא בחורש שמחזיק את הבהמה לתלמיה ואינו נותן לה להטות על לדה וגם לפניו אי אפשר לה להלך אלח א"כ תעקור רגבי העפר במחומר וחשיבא כקשורה למחומר, ובאמת החרישה מכבדת עליה יותר משאר נשיאת משא ובה נחשבת ככלי אומן, ושמעינן מדברי הרמב"ן דאף אם יכין מחרישה כבדה שהיתיד לא יקפוז מעומק האדמה והאדם מחמר אחריה בלי החזק בכפות המחרישה ג"כ חייב משום חורש, וכן אם אחד חורש בעלמו בלח בהמה והשני מחזיק במחרישה החורש חייב והמחזיק פטור ולא קרינן בהו שנים שעשאוהו שיהיו שניהם פטורים, ואם אחד אוחז המחרישה ואחד מחמר אחר הבהמה המחמר חייב והאוחז פטור ומהא דמבואר במכות שם שאם מחפה את הזרעים ע"י החרישה חייב משום זורע מבואר כדברי הרמב"ן שחיפוי העפר אי אפשר למירמי על האוחז המחרישה שהחיפוי הוא דבר הנעשה בעפר התחוח כבר ועכשיו אין כאן כח של אוחז המחרישה.

ומכאן לחורש במכונה שמתנעה ע"י קיטור או ע"י חשמל, והאדם מכווין אותה שתלך לפי תלמי השדה אף אם אין כאן כח האדם בעלם החרישה, המכונה היא כלי האומנות של האדם ועמידת המכונה על השדה וכיוון הפרקים על מכונס לצורך החרישה זהו מלאכת חרישה וחייב עליה חטאת.

ג) ע"ז היורה הקבוע בתנור וממלאים אותה מים מע"ט ומסיקין אור רפה תחתיה, והאור תחתיה כל הלילה, ובהשכמת הבוקר היא מרתחת מימיה, נראה שאפשר להקל, מדין קדירה חייתא שבת י"ח ב' ובש"ע סי' רנ"ג ס"א, ואפי' בשדא בה גרמא חייתא שפיר דמי, וה"נ נהי דבמים אסור אפי' חיים וכדאמר שם לא ימלא נחתום חבית כו' ופי' הרמב"ם משום שממהר להתבשל ואין לו היתר של חי, וכמש"כ ב"י ס"ס רנ"ד, מ"מ בהוסיף מים כל כך שקשה רתיחתו יותר מבישול בשר, נראה דריבוי המים נידון כשדא בה גרמא חייתא, ועוד דלפי' תו' והרא"ש בזה לא ימלא נחתום חבית שהוא מים וא"ה, נדל"ל של מים שצריך למו"ט לאפות הפת וחיישין שיטענו סמוך לחשכה וכמש"כ הטור ס"ס רנ"ד א"כ אין לנו ראוי לאסור מים חיים, ועוד יש לצרף דעת הכלבו והגה"מ שהביא ב"י סי' רנ"ג ד"ה ומ"ט רבנו וכו' כו', ואדא שם לפרש כן בדעת הטור, דכל שהוא לצורך מחר שרי אף בתנור וא"ג ואף דבשיל ולא בשיל, ועוד יש סניף דאפשר דכל שאין היורה מגולה להאש מקרי סמיכה דשרי בכירה, ולמש"כ הרמ"א תנורים שלנו יש להן דין כירה ויוס כאן דלדים רבים לעי' בהם ול"ע אבל טעם ראשון עיקרן והלכך אם נהגו היתר אין בכחנו למחות, ואם

באש דכל ההמשך הוא מעשיו אלח שמלאכת הכל נעשה בשעה ראשונה, ואם מסיר את המונע אפשר דדוקא כח ראשון הוא מעשיו ואפשר דגם כח שני חשיב מעשיו וכמש"כ לעיל, ועוד דעיקר חרישה וזריעה נעשה ע"י שור ואין האדם רק הנועץ את יתד המחרישה ומחזיקו ומבואר מכות כ"א ב' דחורש בשור חייב משום יו"ט ומשום שביעית, ואם החרישה מכסה את הזרעים חייב משום זורע, אע"ג דעיקר המלאכה נעשה בכח השור המושך, לכיון דלרכו בכך זהו עיקר המלאכה, וכן אמרו בירו' סנהדרין פ"ז ה"ז דחורש בבהמה בשבת הוא נסקל על ידה מבואר דחייב על החרישה של הבהמה, מיהו במלאכה שעיקרה בכחו אינו חייב על מעשה בהמתו דהא אמרו שבת קכ"ב א' מעמיד אדם את בהמתו ע"ג עשבים בשבת אע"ג דלענין נזקין מעמיד חשיב אדם המחזיק ולעת הרב"א [עי' ב"ק סי' א' סק"ז] אלח דבמזיק שנאו לפני המקום הנזק ובשבת שנאו לפני המקום טורח האדם במלאכת חול וכמש"כ לעיל, ומיהו דעיקר המלאכה כך, חייב על ראשית גרמו, ונראה דהזורע ע"י שורים שביעית חייב דהרי מפולת שורים הוא הנהגת הזריעה כדאמר ב"מ ק"ה ב'.

ולענין שביעית חייב על זה בין משום חורש ובין משום זורע, ואע"ג דאמרו מ"ק ג' א' דבשביעית אבות אסרה רחמנא תולדות לא אסרה רחמנא, לא מקרי תולדה אלח בשינוי בצורת המלאכה כמו משקה מים לזרעים, אבל כשאין שינוי בצורת הזריעה ובצורת החרישה אלח האדם הכין השתלשלות אמצעיות בין מעשיו לעצם הזריעה אין כאן נידון רק אם חשיב מעשיו או לא ואם חשיב מעשיו הרי זה בכלל האב של זריעה.

ב) מבואר בגמ' מכות כ"א ב' דחורש בבהמה ביו"ט לוקה דאע"ג דפעולת החרישה דהיינו עקירת רגבי העפר מחיבורן נעשה ע"י הבהמה, מ"מ חייב האדם על זה שמחמר את הבהמה ורמינן על המחמר את כל פעולת החרישה ואמרו בירו' סנהדרין פ"ז ה"ז דהוא נסקל על ידי בהמתו בחרישה, ויש להסתפק אם זה דוקא כשהאדם אוחז בכנפי המחרישה לדחוק יתד המחרישה בארץ שלא יעלה למעלה, ואם יתקן המחרישה על תכנית שידחק היתד בארץ מאליו ולא יהי' צורך לאחיזת האדם בכנפי המחרישה, לא יהא האדם חייב משום חורש על החימור לחוד, או דלמא בכל אופן חייב המחמר אחר בהמתו בשעת חרישה.

והנה הדבר מבואר ברמב"ן בחי' שבת קנ"ג ב', וז"ל אלח שמ"מ צריך טעם בדבר שהרי החורש בבהמות אתה ובהמתך הוא כמחמר שהחרישה בכח הבהמה היא נעשה כו' שמפני שהחורש בבהמה הוא נותן עליה עול והוא כובש אותה תח"י וברשותו היא עומדת כל המלאכה על שם האדם היא וכו' היא תלוי' ואין הבהמה אלח ככלי ביד אומן ואינו דומה למחמר שהבהמה היא הולכת לנפשה אלח שיש לה התעוררות מעט מן המחמר, והנה מבואר מדבריו ז"ל דאין חיוב האדם על אחיזתו במחרישה דא"כ לק"מ ממחמר, אלח אחיזתו לאו כלום הוא ומעשה החרישה שהיא תלישת העפר

ורא"ש אלא שאם יתקנו מנעול לנעול את דלת התנור יש להחזיר כמו בטה בטיטו.

ירתיחוהו מבעו"י ודאי שרי, וכמו שכתבת, אבל אי אפשר להכריחם בזה אם לא שצבר הורו לאיסור.

אח"כ נודע כי כל הלילה מסתפקין ממנה בלא הפסק עד הבקר ואח"כ אין היתר כלל דמי לחצית ש"מ ותורמסין שם לפרש"י ותו'

סימן לו

אי מצטמק ויפה לו ג"כ מותר לרצנן או מצטמק ויפה לו חשיב כלל צביל כל צרכו, וא"כ ר"ע דאמר לי' לר"א אנו נעבד כר"י דסמך לי' גמ' להא דאמר רשב"י משום ר"י מצטמק ויפה לו מותר משמע דאהא קאי ומשמע דקיי"ל כרצנן דחנניא שאין משהין רק בצביל כל צרכו, ואפשר דהא דאמר אנו נעבד כר"י היינו כפי פלוגתא אמוראי אליבא דר"י וקוצר בדבר אבל סמך על ר"ש משמ"י דר"י וכפי שהחזיק רבא, א"נ ר"ע לא הקיל כל כך אבל אנו מקילינן טפי דסתמא דגמ' שהביאה דברי רבא וסיימו ור"ש דיוקא דמתנ' קמ"ל היא מדרא דתרעה שאתר ר"א.

ג) ודעת הרי"ף והר"מ דמאחר דסיימו בגמ' דין מצטמק ויפה לו משמע דקיי"ל דלא כחנניא אלא כרצנן וגם דין מצטמק ויפה לו פסקו לחומרא, והלכך אין משהין על אינה גרופה אלא צביל כל צרכו ומצטמק ורע לו, ואנו נהיגין להקל כמש"כ רמ"א סימן רנ"ג. ויש כאלו שיטה אחרת של הר"ז"ה דס"ל דמצטמק ורע לו סגי בנחשול כמב"ד, אבל מצטמק ויפה לו לכו"ע לא סגי כמב"ד אלא בעינן כל צרכו, ובכל צרכו ג"כ צמנהגא תליא מלתא, והרמב"ן הרחיק דעת זו וכתב שדעת הגאונים להחזיר בנחשול כמב"ד אפי' מצטמק ויפה לו והאריך להוכיח כן מן הגמ' לדעת הפוסקים להחזיר תנו, ולשון הטוש"ע שהזכירו היתר מצטמק ויפה לו בנחשול כל צרכו ז"ע אם הוא כדעת הר"ז"ה או שהוא לא דוקא, ונראה דיש להקל אף במצטמק ויפה לו בציסול כמב"ד וכדעת הגאונים שהביא רמב"ן, וכן רש"י ותו' והרא"ש לא הזכירו לחלק בין צביל לנחשול.

צמ"צ סי' רנ"ג צב"ל ד"ה ונהגו, כתב דטוב ליזהר שיהא מצויל כ"ז קדם חשכה ולסלקו מן האש, ונראה דר"ל אם הוא מצטמק ויפה לו דאי מצטמק ורע לו א"צ לסלק דהא הרא"ש כתב דאין למחות משום שאל ישמעו, ואמנם נראה דאין כונת הרא"ש משום מוטב שיהיו שוגגין אלא כונתו ז"ל כיון דהמחמירים הם גדולי עולם כמו השאלות והרי"ף ועוד, ה' ראוי להחמיר שאל להכנס לפלוגתא אבל מפני שיש כאן הרבה פעמים ציטוט עונג שבת לא ישמעו להחמיר אלא כל שאפשר להקל מעיקר הדין יאמרו להקל ומעיקר הדין אפשר להמקילין להקל אחרי שהם מבני צניהם של אלו שהקילו ע"פ הוראת רבותיהם וגם כי הוא מד"ס ולכן הגח להם שישמכו על דעת רבותינו המקילים, ואפשר שאין להחמיר אחרי שהגאונים לא החמירו לעצמן וכדאמר גם בגמ' דרנב"י מרא דעובדא משהו לי' ואכיל.

א) שבת ל"ו ב' איבעי להו לשהות תנו כו', נראה דחנניא ודאי לא פליג אצית הלל, וגם אין סברא לומר דס"ל דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה דכולהו תנאי ס"ל דנחלקו כאן ב"ש וב"ה, אלא דחנניא ס"ל דב"ש וב"ה נחלקו בצביל צאינה גרופה ובחזרה בגרופה, והלכך מצעי לי' אי מתנ' חנניא וכההיא מתנ' דפ"ק או משנתנו ר"י היא, ופליגא אמתנ' דלעיל, ומשום דסתימת המשנה משמע לשהות תנו, והשאלת המשניות שלא יסתרו זא"ז הוא אי מפרשין לא יתן לא יחזיר, מצעי לי' לשהות תנו או להחזיר תנו.

ב) א' אלא אי אמרת להחזיר תנו מתנ' מני כו', אע"ג דגם לחנניא איכא למפך כמאן דלא כר"מ ודלא כר"י, מ"מ משמע לי' דרבי סתם אליבא דתלמידי ר"ע ר"מ ור"י, ועוד דמאינו ר"מ ור"י דגרסי פלוגתא ב"ש וב"ה כמו תנא דמשנתנו אבל חנניא י"ל בדוחק דפליג וסבר דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה, והא דמשני לעולם אימא לך להחזיר תנו ותנא דידן כו' עיקרו סמך דהא דחנניא ודאי הכי ס"ל דאל"כ ודאי אין ראוי לחסר משנתנו ולחדש פלוגתא דתנאי במה שלא שמענו.

ב) ודעת רש"י ותו' וגאונים קדמאי וכמש"כ הר"ז"ה והרמב"ן במלחמות דהלכה כחנניא ובתו' סמכו מהא דדחקו בגמ' לחסר המשנה ולחוקמה כחנניא ואי לאו דהיו מחתימי התלמוד נוטים לקבוע הלכה כחנניא ודאי טפי עדיף לאוקמי מתנ' כרצנן וכהלכתא וכפשטא דמתנ', ועוד דבגמ' הביאו לבסוף דברי ר"ש בשם ר"י דלהחזיר תנו ורבא סיים עלה תנינא ור"ל דולאי להחזיר תנו דלא ליסתרו מתניתי אהדדי ובגמ' הוסיפו ור"ש דיוקא דמתנ' קמ"ל ואין צורך בזה שהרי איכא אמוראי דס"ל לשהות תנו ובגמ' שקלו וטרו בזה טובא, אלא לאשמעינן דדברי רבא עיקר דולאי מתנ' דלעיל מכרעת להחזיר תנו ומ"מ איכא טרין דר"ש לאשמעינן דפשטא דמשנתנו לא דייקא הכי וכן השיב לו ר"י לאב"י דבסורא משהו ורנב"י מרא דעובדא ומשהו לי' ואכיל.

אבל קשה לפ"ז הא דאמר לי' ר"ע ממשן לר"א אנו נעבד כר"י ומשמע דקאי אמצטמק ויפה לו ופלוגתא דמצטמק ויפה לו לא חולא לחנניא דולאי חנניא אפי' מצטמק ויפה לו שרי כל צביל כמב"ד וכמו שהוכיחו תו' והרמב"ן מהא דתנו י"ט ב' אין אולין צר בלל ובינה אלא כדי שיכלו מבעו"י ומפרשין כמב"ד אע"ג דבינה מצטמק ויפה לו ועוד במתנ' קאמרי ב"ה חמין ותצביל ורוב צביל מצטמק ויפה לו וכמש"כ הרמב"ן, אלא הני אמוראי ס"ל לשהות תנו אלא דס"ל דרצנן דפליגי אחרניא ס"ל דבעינן כל צרכו אבל בצביל כל צרכו מותר לשהות אפי' לרצנן ובזה נחלקו אמוראי

לחזיון סבר דע"ג אסור בכופה אפי' גרף וקטום דהא חזיון ס"ל דגרף בגפת ועלים הוי כקש וגבצא ולא ניהא לי' להחמיר בגרף בגפת ועלים יותר מבקש וגבצא, וראב"א ס"ל דגרף בגפת ועלים חמיר טפי, אבל להחמיר בקש וגבצא יותר מבגפת ועלים ודאי ליכא למ"ד וע"כ לחזיון ס"ל דלענין ע"ג כופה כתנור לעולם בין בקש וגבצא ובין בגרף בגפת ועלים, וברא"ש כתב דהא דתניא כותי' לחזיון חינו אלא לענין סמיכה דכתנור אסור סמיכה ובכופה סומכין בקש וגבצא, אבל לענין על גבו קיי"ל כראב"א דבגפת ועלים אפי' גרף וקטום אסור, ואי גרסינן בצרייתא ואין נותנין הרי מבואר לחזיון דאפי' בקש וגבצא אין נותנין על גביו, ולפיכך הגיה הגר"א ונותנין ע"ג ואב"י לקולא פליג דאפי' בגפת ועלים אי גרף שפיר דמי, וזוהי לא שמעינן בצרייתא, ובת"י כתבו דאי גרסינן בגפת ועלים סומכין ואיירי בגרף גרסינן ונותנין ע"ג ואי בקש וגבצא אין נותנין ע"ג כש"כ בגפת ועלים וגרף שאין נותנין על גביו, אלא ודאי גרסינן ברישא ונותנין ע"ג, וכן הוא בר"מ פ"ג ה"י דכופה שהוסק בקש וגבצא מחזירין ע"ג.

ובטור כתב דכופה שהסיקו בקש וגבצא כריך גריפה וקטימה ובצ"י תמה הלכא לא הוזכר גריפה בקש וגבצא, ובצ"ח כתב לישב ע"פ גירסתו ואין נותנין, והוא תמוה דודאי הגירסא ונותנין, ואי גרסינן ואין נותנין, דין אין נותנין בלא גרף מבואר, אלא דלדבריה קשה מנ"ל להתיר בגרף, ומדברי הב"ח נראה שגירסא ואין נותנין מאפשרת להכריך גריפה בקש וגבצא אבל אין הדבר מוכרח ואינו מובן, ובצ"י מבואר דכונתו דתמה על מה שהכריך הטור גריפה וכשהעתיק הגמ' העתיק ואין נותנין ואולי ט"ס הוא וכו' ונותנין.

בצ"י הביא דברי המ"מ שנהלקו על הר"מ דאסור סמיכה בכופה שהסיקוהו בגפת ובעלים אע"ג דגרף, ואמרו שלא אסרו סמיכה בכופה אלא בלא גרף, וכתב בצ"י דתליא בגירסא ואי גרסינן סומכין מבואר דלא נאסר סמיכה אלא בלא גרף, ונראה דאפי' אי גרסינן ואין סומכין י"ל דדוקא בלא גרף אבל בגרף נהי דמפרשינן כראב"א דכופה בגפת ועלים לא מהני גריפה להתיר על גבה מ"מ אין לאסור סמיכה, כיון דבכירה מותר מתרי טעמי, חדא דסמיכה מותרת אפי' אינה גרופה וגריפה מתרת אפי' על גבה ולא יזהינן לכופה תרי חומרי.

בצ"י כתבו דאי גרסינן וסומכין גרסינן ונותנין על גבה ובתוכה, ולא תתכן גירסא זו אלא אי לשהות תנן אבל אי להחזיר תנן תוכה אסור אפי' גרופה.

(ו)

דינים העולים לפי מנהגו כדעת הפוסקים להחזיר תנן, משהין חמין ותבשיל סמוך לחשיכה אפי' תבשיל שהוא מטמא ויפה לו, כל שיהי' מבושל כמב"ד קדם שקה"ח והוא שלישי בישולו ולהר"מ חיי בישולו, והנה בישול הוא מורה בהאכל ולא שייך בה חלאים במדה וקריד לשער בזמן הבישול, אם מתבשל כל כרכו בצ' שעות,

(7) ל"ז א' תוד"ה אה"ב, קשה לר"י היכי צעו למימר אליבא דרב דמתנ' להחזיר תנן כו' וי"ל דבבב"ה לא סבר לה רב כשום תנא כו' וכן ר"י דשרי לקמן כו', וע"כ איכא רבנן דפליגי אחנניא וס"ל דבעינן בישול כל כרכו ולרבנן כל כרכו כבשיל כמב"ד לחנניא ווכמ"ש"כ תו' ל"ז ב' ד"ה חמין ומש"כ כאן דלא סבר כשום תנא ר"ל מתנאי דהוזכרו בהדיא ומיהו למאי דמפרשינן הא דר"י ל"ח א' דאסור להו ביצים המאומקות לשהות הבאה, אית לי' לר"י מטמא ויפה לו אסור וכמו שפי' תו' שם דבאינה גרופה איירי אלא שאין הכרעה בגמ' בפירוש דברי ר"י, ואיכא תלחא תנאי, לר"י אסור באינה גרופה אפי' בשיל כל כרכו ומטמא ורע לו דהא לא תני מה משהין על אינה גרופה ומשמע דלא כלום וכדאמר לק' ל"ח א' דר"מ מתיר חמין שהוחמו כל כרכו דיעבד אבל לכתחלה לא ובאינה גרופה לא פליג ר"י ועוד דר"י אמר התם דדוקא מטמא ורע לו מותר ומשמע דוקא דיעבד ולרבנן דחנניא מותר בשיל כל כרכו ולר"י אפי' מטמא ו"ל ולכו"ש דוקא מטמא ורע לו, ולחנניא שרי בבשיל כמב"ד, והלכך שפיר י"ל דרב מוקי מתנ' כחנניא משום דמתנ' י"ט ב' כחנניא וכדאמר רב גופי' כ' א' דכדי שילולו היינו כמב"ד משום דמתנ' שריא צפת בקרמו פניה אבל רב גופי' ס"ל כחכמים דחנניא דבעינן בשיל כל כרכו, ומיהו למאי דדחי דרב אסיפא קאי, שפיר י"ל דרב סבר לשהות תנן ומוקי מתנ' כרבנן דחנניא ובעינן כל כרכו ומתנ' דללא בשיל כל כרכו, והא דאמר אה"ב לשהות תנן מתנ' ר"י היא, אינו אליבא דכו"ש ור"י דלדידהו מתנ' שריא בבשיל כל כרכו ור"י אסור אפי' בשיל כל כרכו אפי' מטמא ורע לו אלא לפום מאי דבעי למימר דלשהות תנן הכל אסור אפי' בשיל כל כרכו ובת"י כתבו דכו"ש ור"י סברי להחזיר תנן אלא דמתנ' בגמר כל כרכו והלכך לשהות מותר וסתמא דגמ' דאמר דאי להחזיר מתנ' חנניא היא, דלא ככו"ש ור"י, דסברי בגמ' דמתנ' אפי' בלא בשיל כל כרכו מתרת, ולפ"ז לא קיי"ל ככו"ש ור"י דסתמא דגמ' עדיפא דמשמע להו דאי להחזיר תנן לשהות משהין אפי' בלא בשיל כ"כ.

ובתוס' ל"ז ב' הוכיחו דסתם תבשיל היינו אפי' נתבשל כל כרכו מהא דאמר בגמ' לדברי האומר מחזירין מחזירין אפי' בשבת ואמר דאף ר"א סבר מחזירין אפי' בשבת כו' ודלמא התם הוחם כל כרכו, ולדעת הר"י דקיי"ל לשהות תנן ומ"מ בנתבשל כ"כ מותר, ל"ל דלענין חזרה ודאי אין חילוק ובמקום דאסור להחזיר אפי' הוחם כ"כ אסור, וכ"ה בר"מ דבאינה גרופה אסור להחזיר אפי' הוחם כ"כ, וגם בתו' שם מתפרש כן, והא דאמר ב"ש חמין ולא תבשיל משמע בתו' שם דהיינו מטמא ויפה לו, ואפשר דב"ש בכל תבשיל אסרי אפי' מטמא ורע לו, וכן מוכח למש"כ ת"י לפרש לכו"ש דמתנ' להחזיר תנן ולשהות משהין ודוקא בבשיל כ"כ ומטמא ורע לו וא"כ לב"ש אף מטמא ורע לו.

ל"ח ב' תניא כותי' לחזיון כו' כופה שהסיקוהו בקש וגבצא סומכין לו ואין נותנין על גביו, אי גרסינן ואין נותנין ע"ג, ע"כ ל"ל

ובשנתנו תכניות התגורים אצל הראשונים ז"ל היה להם להכריע על תכנית זו אם הוא תנור או כירה, והכריעו שהוא כתנור וא"ה, כמדומה לז"ל כירה) ואין נפקותא בין של נחתומין לשל צעה"ב, ובמ"ב כתב להחמיר בשל נחתומין ולא משמע כן בראשונים, ואין נ"מ בזה לדינא לענין שהיה דאנו נוהגים היתר בשהי' כחנניא וחנניא מתיר אף בתנור בלא גרוף, וכן אין נ"מ בלהחזיר בתוכה דאפי' בכירה גרופה אסור להחזיר בתוכה, אלא נ"מ לענין להחזיר ע"ג דבתנור אסור ובכירה מותר וכן לענין לסמוך לה דבתנור אסור ובכירה מותר.

(ח) הא' דאסור להחזיר לתוך הכירה בשבת בגרופה או ע"ג ולסמוך בתנור אינו אלא אם החוס גדול שהיס"ב אצל אם אין היס"ב מותר שאין דין השהי' מדין הטמנה בדבר המוסף הכל שאין בשהי' הטמנה אלא הוא איסור מיוחד וכמו שהאריך הר"ן והרמ"ה ולא אסרו חכמים אלא במקום שהיס"ב וכמ"ש"כ הב"י והרמ"א בהגה', ומדברי המ"ב צה"ל ד"ה אצל, מבואר שפי' דבעינן שיהא התבשיל הניתן שם והוא אין יס"ב יוכל להתחמם ולבוא לידי שיעור יס"ב והוא חוס יותר גדול מיס"ב במקום הזה, וכבר דן בזה הב"י סי' שיי"ח ד"ה מותר, לענין נגד המדורה, והכריע כן דלע"ג דאין היד שולטת כאן מ"מ כל שזה שניתן כאן לא יבוא לידי יד סולדת בו מותר וכמו שפי' הרא"ש.

וב"י הביא דברי הכלבו, שדן בתנור שאפו בו מע"ש ורואה ליתן לתוכו בשבת להתחמם, וכתב ללדד להתיר משום שגרפו מע"ש ואף אם נשארו בו גחלים כבר כהו כל גחליו, ואינו מובן הלל אסור להחזיר לתוכה של כירה אפי' קטומה ואפי' גרופה, וא"כ אפי' אי יהינן לתנור דידן דין כירה אסור להחזיר וכש"כ ליתן לכתחלה בשבת, ואי איירי שחי אפשר לבוא לחוס שהיס"ב הו"ל לפרש זה ומשמע דאיירי דאפי' יכול לבוא לידי יס"ב שרי וס"ל דאפי' אחר אפי' אין בו משום ביטול אף שנגטנו וכדאיתא סי' שיי"ח ואולי ס"ל דגרוף נשארינן מעט גחלים על הרוב ווכל' הר"מ פ"ג ה"ו ולא חלקו חכמים בדבר ודלל כהר"ן לעיל סק"ו אצל כאן שלא הסיקה כלל לשבות עליה אין דרך ליטול למחר גחלים ובכונן זה לא שייך כל כך לדון משום לא פלוג, וכן מבואר בב"י שם.

והנה הב"י לא מלא שום היתר להחזיר ביום השבת לתוך התנור, כשהיה התבשיל בתנור, ואע"ג דכתב הר"ן דבירו' מפרש דאם נטל מע"ש ע"מ להחזיר ועודן בידו עד שחשכה מחזירין ובזה פליגי אמוראי בהניחה ע"ג קרקע מ"מ אין ללמוד מזה דאם נטל הקדירה בשבת מחזירין אפי' לתוכה דולדי גס הירו' מודה דהא דאמרו ב"ש נוטלינן אצל לא מחזירין היינו אפי' נטל בשבת אין מחזירין וכן הא דאמר רב דב"ה לא התירו אלא על גבה אצל לא לתוכה היינו אפי' נטל בשבת אלא דהירו' סובר דבזה לבו"ע מחזירין אפי' הניחה ע"ג קרקע ולא נחלקו אלא בנטלה מבעו"י וחשבה, ודברי הד"מ תמוהים בזה וכמ"ש"כ המ"א ס"ק ל"ה וולקון המ"ב ס"ק ס"ז ש"כ דהמ"א מלדד כב"י אינו מכוון דהמ"א אינו

ארבעים רגעים הם לשליש ביטולו, ונראה הדברים לעד שהמים מביעים ליד סולדת אינו מן החשבון והתחלת הביטול הוא משעה שהיד סולדת, ומשניין בין בתנור בין בכירה בין על גבן בין לתוכן אע"ג להסיקן בגפת ובעצים ולא גרף ולא קטם, נטלן בשבת אין מחזירין אם היא אינה גרופה וקטומה אצל גרופה או קטומה מחזירין, בד"ה בכירה אצל תנור וכופה אפי' גרפן אין מחזירין לה, והא דמחזירין בכירה גרופה דוקא על גבה אצל לא לתוכה, ולענין לסמוך אצל דופנה מבחוץ יש חילוק בין כירה לתנור דלכירה מחזירין אפי' הסיקה בגפת ולא גרף, ולתנור אין סומכין בשבת אפי' הסיקו בקש וגבצא ואפי' גרף, ובכופה אי הסיקו בקש וגבצא סומכין בגפת ועצים אין סומכין אפי' גרף, כירה שהסיקה בקש וגבצא מחזירין ע"ג אצל לא לתוכה, תנור שהסיקוהו בקש וגבצא אין מחזירין לא ע"ג ולא לתוכה ואף לסמוך אסור, כופה שהסיקוהו בקו"ג הרי הוא ככירה.

הרמ"ה פי' דגרופה א"כ שיוציא כל הגחלים לחוץ אלא מסלקן ללד אחד ולזה נוטה דעת הר"ן ומשמע מדבריו ז"ל שאם הוציא הגחלים לחוץ מותר להחזיר לתוכה, ואין כן דעת רה"פ אלא לריד להוציא הגחלים לחוץ וכן סתם בשו"ע סעי' א', ואפ"ה אסור להחזיר לתוכה.

(ז) כתב הר"ן בשם ר"ח דדין התנור דמתנ' הוא בתנור של נחתומין אצל תנור דידן כיון דהוא ככירה דנחתומין דינו ככירה [דהרי לא חילקו במתנ' בין כירה של צעה"ב לשל נחתומין וגם כירה דנחתומין מותר וע"כ דדוקא תנור של נחתומין דינו כתנור] מיהו כופה כיון דחללו מועט ובשכיל זה חומו רב ודינו כתנור הוא אפי' כופה דצעה"ב, ודין כופה אינו אלא בחללו כר כפי מדת שפיתה אחת אצל אם חללו רחב אלא שמכוסה מחציתו למעלה דינו ככירה, וזו נראה כונת הכל בו שהביא ב"י שכתב ואלו הכירות שלנו כו' מאחר שגרפה כו', ונראה דנסתפק אם יש לו דין תנור, או אולי יש לו דין כופה מפני שאין לו אלא שפיתה אחת, ולזה אמר דכיון דהוא רחב צפנים אין לו דין כופה, וגם אין להסתפק בו בדין תנור כיון דכתב ר"ח דתנורים של צעה"ב דינם ככירה, ובב"י הביא דברי רי"ו דכירות שלנו אין חילוק בין שפיתה קדירה אחת לשפיתה ב' קדירות ואולי היו רחבות מצפנים, והר"ן שכתב דכירות שלנו הם כופה אפשר שבמקומו היו כופחים ממך ואפשר דס"ל כיון דסתם למעלה צפנים ואין לו אלא שפיתה אחת מחזיק חומו ודינו ככופה אע"ג דחללו רחב, ותנורים שפיהם מן האד חומם אינו משתמר כתנורים שלהם ולפיכך אין לנו ליתן להם דין תנור ובב"י שם משמע דה"ט דהכל בו שכתב דתנורים שלנו דינם ככירה וא"כ איירי צפיהם מן האד וכל' לפ"ז הא דהזכיר דברי ר"ה הוא ללמוד דתנאי תנור הוא במדה חמורה בחוס והלכך אין ראוי ליתן דין תנור בזמן שפיו מן האד וא"כ בתנור של נחתומין קיימין, ואפ"ה אין להם דין תנור, ומיהו נראה דלורת התנור קובעת דינה ואם יש לצעה"ב תנור בתכנית של הנחתומין היינו תנור של נחתומין,

על כיסוי שעל חללה ווהוא לשון רש"י ל"ז א' ד"ה גבה, והוא מוכח בגמרא דהא מצעי ל' בסומך וע"ג הכיסוי ודאי חמיר מסומך לדופן ומדמצעי ל' לסומך לדופן מכלל דעל הכיסוי אסור וזה שהזקיקו לרש"י ז"ל לפרש זה, ובמ"ב צבה"ל וד"ה ליתן דן מל' הר"מ בזה ואין ראוי לספק בזה ול' הר"מ אינו מורה בזה דסתם שהי' נקטן וב"י פי' על שפתה היינו על עוצי הדופן ואפשר דעל שפתה היינו שפיתת הקדירה על חללה, ומ"מ מבואר בטור דהעמיד על הכיסוי לא מקרי סמיכה אלא על גבה, והנה הא דמהני הפסק קדירה ריקנית נראה דהוא שינוי שאין דרך ביטול בכך וגם ממעט את החום הרבה, אבל הכיסוי שדרכו בכך ואינו ממעט החום כל כך הוא בכלל על גבה וכש"כ לדופן התנור עצמו לא חשיב הפסק ולא חשיב כסומך דדרך החום לבקוע למעלה ולא מקרי סומך אלא מן האד, ואע"ג דבהגהמ"ר נקט לשון גרוף וקטום אינו אלא סמך בעלמא אבל עיקרו לחשיב כסומך ועדיף מסומך, ומ"מ דוקא חזרה מותר אבל ליתן לכתחלה בשבת אסור, וגם לסומך בשבת לכתחלה אסור, ואע"ג דליתן כנגד המדורה שרי אפי' לכתחלה בשבת בדבר שנתבשל כ"ל והוא חס, י"ל דלסומך אכל התנור הוא בגזירת חכמים טפי, ובת"י ל"ז ב' כתבו דדוקא בשמן שאין בו משום ביטול שרי כנגד המדורה אף במקום שיש"כ למ"ד שאין בו משום ביטול אבל תבטל אסור אפי' כנגד המדורה, וכ"מ בתו' ל"ז א' ד"ה ת"ש, דדוקא במפסיק דופן שרי אבל מפסיק אויר לא, ואמנם מדברי הרא"ש נראה דמותר ליתן כנגד המדורה בנתבשל כל דרכו לכתחלה בשבת, ומדמה ל' כלסומך, ומשמע דגם לסומך מותר לכתחלה בשבת, וכ"כ במ"ב ס"ק ט"ו בשם הב"מ, אמנם מהא דמצעי ל' בגמ' מהו לסומך משמע דבשבת ודאי אסור, דכיון דגזרו על תוכה וגבה גזרו על הסמיכה ורק להחזיר שרי, וכ"כ במ"ב שם [שעה"ל כ"א] בשם חידושי הר"ן, והנה בהפסיק בקדירה ריקנית נמי לא שרינן אלא חזרה.

ל"ז א' תוד"ה ת"ש, ומ"מ אין ללמוד מכאן לסומך אכל האש כו', אי לסומך לכתחלה בשבת אסור ע"כ כונתם להחזיר, וכונתם ששהו מצעו"י אכל מדורה, א"נ אפי' הסירו מע"ג כירה שאינה גרופה יש לדון להניח אכל מדורה דמקרי חזרה כדן מכירה לכירה דאמר בירו' דמקרי חזרה, והאי אכל האש שכתבו תו' היינו אפי' אין האש נוגעת בקדירה דבנוגעת בקדירה אינו ענין לסמיכה, אלא כונתם לחלק בין מפסיק דופן למפסיק אויר, והא דמתירין לק' מ' א' בשמן ז"ל דשאני שמן שאין בו ביטול כלל וכמש"כ ת"י ל"ז ב'.

רא"ש פ"ג סי' י' והכי איתא בירו' כו', לכאורה אין זה מספיק דהא עיקר ראית הרא"ש משמן למ"ד אין בו משום ביטול והתם מותר ליתן במקום שאפשר לבוא ל"ס, וע"כ כונת הרא"ש דאפי' למ"ד שמן מותר במקום שי"ס מ"מ אריך להניח אויר בין הקדירה לאש וזה הוי היכר, וזו דירו' מלתא באפי' נפשה, ואפשר דעיקר קו' הרא"ש מקיתון של מים אבל שמן ודאי יש לחלק כמש"כ ת"י כיון דאין בו משום ביטול עדיף, והוי ס"ד דהרא"ש דמניח במקום

מניח כלל מקום לדברי הד"מ, ובמ"ב שם כתב ליטב המנהג משום שאין התנור חס כל כך להרתיח ר"ל להחם כשיעור יס"ב, ואין לקבוע בן אחרי שבגמ' מבואר דאין מחזירין ביום השבת לפירש"י, וכן הכלבו נדחק להתיר ליתן לתנור שאפו אבל לא לתנור ששהו בו ביום השבת וא"כ אין הדבר פסוק בסתמא עד שידע לך, ולפעמים יש שומן על קרקעית הכלי שנוח להם לבוא ליס"ב אף שכל הבשר או התבטל לא יבוא ליס"ב, ולכן אין להקל עד שברי לו שהתנור כבר מאונן ולא יבוא ליס"ב, ויש להסתפק אם סומך לפיו אין יס"ב ובעמקו יס"ב אי מותר להחזיר, ומסתבר דאסור שאין למסור לכל אחד תורתו בידו ואין כאן מחילה המגדרת בין מקום האסור למקום המותר, ולפיכך אם יש שם גחלים עדיין אין כאן היתר ליתן במקום שאין היס"ב כיון שנותן לתוכו, ובמ"ב ס"ק ס"ח כתב להקל אם הגחלים נלד אחד, וכ"ז תמוה שאין כאן שום היתר מן הדין להחזיר לתוכה אפי' גרופה וקטומה וכמש"כ לעיל ואין כאן רק לדון להתיר במקום שאין היס"ב ואם מותר בתוכה בסומך לפיו שאין היס"ב א"כ אפי' גחלים בוערות מותר כדן נותן כנגד המדורה בס' שי"ח סי"ד, ואם תוכה אסור טפי ונכמש"כ במ"ב שם סט"ו לענין דבר שנתבשל כל דרכו דאע"ג דמותר כנגד המדורה אסור בתוך התנור וכמש"כ הרא"ש מ' ב' לחלק ביניהן א"כ אף אם הוא קטום או גרוף נלד אחד אסור, ועיקר דברי הישי"ע דלענין איסור חזרה סגי בגרוף נלד אחד אף דלמ"ד לשהות בעינן הולאת הגחלים אינו מובן ואינו תח"י לעי' בן ולידינא נראה דכל שהיס"ב בפנים אסור להחזיר אף אם יעמיד סומך לפיו, וכש"כ כשיש עדיין גחלים בוערות אפי' הן עוממות, ומיהו אם נהגו להחזיר במקום שאין י"ס אין כח למחות, ובמ"ב סק"ל הזכיר היתר להחזיר אפי' התנור יס"ב ע"פ המנהג שכתב רמ"א ואין להיתר זה שום מקום כמש"כ המ"א, ואף הרמ"א כתב טוב להחמיר, אבל הטבה זו חיובית מעיקר דינא המפורש בגמ' אבל תוכה אסור ואין שום דבר בהלכה לדון בזה, ובאמת לא הוזכר ברמ"א היתר חזרה לתוכה אלא בד"מ.

ועיקר דברי הר"ן ז"ע דהא בגמ' דידן לא הוזכר מחלקותן בנטל מצעוד יום וסתמא לא איירי בהכי, והנה הר"ן נזהר מזה וכתב לפרש מחזירין אפי' בשבת ר"ל דהחזרה הוא נתינה בתחלה בשבת דעדיין לא היה בשבת על הכירה, ועדיין ז"ע דהא מייטא עלה בגמ' ובירו' דר"א דהעלנו לו קומקום של חמין כו' ומאן דכר שמייה נטילה מצעוד"י, ולולא דברי הר"ן יש לפרש הא דאמר בירו' נטלו מצעוד"י וקידש עליו היום הוא מאמר כרות ור"ל בזה לא, ומאוי בירו' כן שלא סיימו ור"ל בתמי' שמא אף בזה מותר ודאי לא, ור"ס בן תדאי הוא מלתא באפי' נפשי'.

טו) במ"ב ס"ק פ"א דן בנותן ע"ג תנור בשבת בתנורי דידן שפתחו מן האד וכתב בשם המ"א לדמות להא דס"ג בנותן קדירה ריקנית להפסיק בין קדירת התבטל לבין הכירה והביא דברי מהרי"ל דאריך הפסק אחר, והנה בטור כתב דעל גבה מקרי על שפתה או

יח) שהי' דנהוג בארצנו הק' שפתילת האש למטה תחת הפטפות ושופתין הקדירה למעלה על הפטפות, והאש תחת שולי הקדירה דינו ככירה שאינה גרופה, ואף אם מעמידין פח של מתכת ומשימין הקדירה בתוך הפח מ"מ לא חשיב כדין נתן קדירה ריקנית על הכירה להפסיק להכא לא הוי רק ככירה את הכירה בכיסוי' והעמיד הקדירה על הכיסוי' דזה חשיב על גבה וכמ"כ לעיל סק"ט, והלכך אם נטל אין מחזירין בשבת אפי' עודה בידו ודעתו להחזיר, ואם העמיד קדירה ע"ג קדירה, קדירה העליונה נטל ומחזיר, דע"ג קדירה אין זו משום איסור שהי' וכמ"כ סק"ט והלכך כל שאין זו משום איסור ביטול כגון שהוא דבר יבש שאין בו מרק או תבשיל שהוא רותח ואפי' נכטנו, אבל לא נכטנו לגמרי, מחזירין ע"ג הקדירה, ואפי' היה טמון נותנו ע"ג קדירה העומדת על הפטפות ולא חשיב כמשהה בתחלה בשבת, נטל את ד' הקדירות ורואה להחזיר את העליונה תוך הפח אסור אפי' אם יעמיד קדירה ריקנית להפסיק לחשיב כמשהה בתחלה בשבת, ראה להחזיר את התחתונה נותן קדירה ריקנית להפסיק ומחזיר, ונראה דוקא קדירה של חרס ישנה מותר ליתן אבל של מתכת כשהיא ריקנית יש לחוש לביטול כדאיתא בר"מ פ"ט ה"ו דהמחמם את המתכות עד שנעשה גחלת ה"ז מבשל ואף אם עדיין לא נעשה גחלת נראה דאסור].

מן האמור נלמד כפי שרגילין להעמיד התבשיל תוך הפח למטה ועליו קומקום של חמין, את החמין נטל ומחזיר כל זמן שהקדירה תוך הפח, לקח הקדירה מן הפח אי אפשר עוד להחזיר החמין, היה לו עוד קומקום טמון צמוכין [או בקבוק מתוכן לשמור את החמין שקורין טרמו"ם] מותר ליתן לתוך הקומקום שעל הקדירה כל זמן שהחמין שנותן לא נכטנו לגמרי [והיו מבושלין מע"ש].

לשמות שרי כל שנתבשל כמ"ד קדם שקידש היום ואפי' בלא הפסק פח שרי כדין שהי' ע"ג כירה שאינה גרופה, מיהו אסור לכסות הקדירה בצגדים כיון שהקדירה ע"ג האש אבל כשנותן פח והקדירה תוך הפח מותר לכסות הפח בצגדים ואחרי שנהגו לכסותה הוצרכו לפח, ואמנם אם האש מוגן מאויר ובהסרתו את הקדירה מגיע אויר יש לחוש משום מצעיר ולכן כריך כיסוי על האש.

יז) הב"י הביא דברי הר"ן דהא דאסרינן בהניחו ע"ג קרקע אינו אלא בנטלו מצעו"י ולא החזירו עד שהשיכה וסיים ודבר פשוט הוא שאין כן דעת תו' והרא"ש וסיעתם שהרי הם אוסרים להחזיר אפי' מצעוד יום כו', ואינו מובן שהרי מה שהם אוסרים היינו באינה גרופה והכא בגרופה קיימין דמותר להחזיר, אלא לענין הניחה ע"ג קרקע קיימין, אלא דלפי' הר"ן ז"ל דהא דאמר בגמ' מחזירין אפי' בשבת היינו שתחלת השהי' ע"ג כירה נעשית בשבת אבל לפי' התו' והרא"ש דמחזירין אפי' בשבת הוא מלתא אחריתא, ממילא לא נזכר בגמ' דידן דין לקח מצעו"י וחשכה וממילא אי

שהי"ס אלא שמסלקו מקדם ולזה פי' הרא"ש ע"פ הירו' דמניחו במקום שאי אפשר לבוא לידי י"ס, ולפי' אסור ליתן תבשיל אלא מדורה בשבת במקום שאפשר לבוא לידי י"ס אף שהוא חם ובישל כ"כ, ובשו"ע סי' ש"ח סט"ו כתב דמותר לכתחלה והיינו בהפסק אויר וכמ"כ במ"כ שם ס"ק ז"ל.

ובתוך התנור ודאי אסור וכמ"כ במ"כ שם ומש"כ במ"כ שם דאם נותן דבר המפסיק מותר תמיה ללא נאמר אלא במעמיד על גביו אבל תוך אויר התנור דכל האויר חם ואין הפסק בין קרקעיתו לקדירה מתיר כלום וכ"כ במ"כ שם בשם הח"א.

הקשה המ"כ למה כאן צ"כ לא התיר המחבר בהפסק קדירה ריקנית אלא חזרה ולק' ס"ה מתיר ליתן לכתחלה לחם ממולא בשר כונן על הקדירה שעל הכירה לחממו, וכ' בשם הפמ"ג דקדירה ריקנית משמשת לכירה וחשיב כמעמיד על הכירה אבל מעמיד על הקדירה שתבשיל בתוכה חשיב כמעמיד על הקדירה ולא כמעמיד ע"ג כירה, ואפשר שאם יש חום עולה לקדירה עליונה להרחיבה כגון שאם התחתונה גדולה ומלאה וכדזה להרחיבה והעליונה קטנה ונוחה להרחיבה היתה העליונה מרתחת קדם לתחתונה ודאי חשיבא כעומדת על הכירה אלא היה כאן היתר של הגהמ"ר ודוקא להחזיר אבל לא ליתן לכתחלה בשבת אבל באמת כל שהתחתונה מלאה היא בולעת חום הכירה ואין החום עולה לעליונה אלא מחום הקדירה והלכך גרע ממפסיק בקדירה ריקנית דהתם חום הכירה סלקא למעלה.

י) סימן רנ"ג ס"ב בהגה' ואפי' לכירה אחרת, ובמ"כ שם בשם הרמב"ם אפי' אם הבלה מרובה מראשונה, ונראה דאפי' מסמיכה לעל גבה מותר ללא אסור בירו' אלא מטמינה לשיהוי אבל כל שיהוי אחת היא.

ס"ז י"ץ למחות כו' ובמ"כ שם אחרונים להקל כל זמן שלא נכטנו לגמרי, ובב"י הביא בשם הרשב"א להקל אפי' אם הקדירה על הכירה, ונראה דדוקא בכירה גרופה וקטומה דאל"כ אסור להחזיר והמים חמין שנטל מכירה אסור להחזיר לאותה כירה וכש"כ לכירה אחרת ואיך יתן המים לקדירה שע"ג כירה שאינה גרופה, ואף בכירה גרופה אין היתר אלא אם המים היו ג"כ ע"ג כירה או סמוכין לכירה במקום שים"כ אבל אם היו טמונים אסור דהו"ל מחליף מהטמנה לשהי' וכן אם היו במקום שאין יס"כ אף שהן עדיין חמין שים"כ מחום ביטולן אסור במקום שאין י"ס לא חשיב שיהוי והו"ל משהה בתחלה בשבת.

ואם נטל ונכטנו שאין הים"כ וכשיחזיר יבוא ל"ס, דעת המ"א דבטל ל"י שיהוי ראשון כיון שנטל והלכך אפי' בדבר יבש שאין בו משום ביטול או שלא נכטנו לגמרי דמקילין אפי' בתבשיל שיש בו מרק, מ"מ ע"ג כירה אסור להחזיר, ובמ"כ הוכיח שאין מקור לזה והלכך כל שאין זו משום איסור ביטול מחזיר אפי' ע"ג כירה כשהיא גרופה, וכ"כ בשם הגר"א.

וכתב הרמ"א לאנן נוהגים להקל כדעת הרשב"א והר"ן לאפילו בדבר לח אין בישול אחר בישול אף שנלטנו אלא שאין אנו מקילין אלא בלא נלטנו לגמרי, והנה מעיקר הדין אין שום מקום לחלק בין נלטנו לגמרי ללא נלטנו לגמרי דכל שאין היס"ב חשיב מן הדין כאונן וע"כ שאנו תופשין לעיקר הדין כדעת הרמב"ם והרשב"א והר"ן שאין איסור לחמם את האונן המבושל, אלא מפני שלא יבואו להקל בחמים לא נהגו להקל בלונן שאין חמימותו ניכרת, ואפשר שהוא משום גדר חזרה ע"ג גרופה דבנלטנו לגמרי כדעת הרמ"א בטלה שהי' ראשונה ומיהו משמע דבדבר יבש מקילין אפי' בנלטנו לגמרי.

ס"ד וי"א דוקא אם מטמא ויפה לו, ס"ל לרי"ו שאין הטעם משום דלח כשנלטנו חוזר לקדמותו, אלא ס"ל למטמא ויפה ההבדל בין חם לקר חשיב בו והוי שינוי צורה והרי מבשל אינו דוקא באוכלין אלא המחמם ברזל ג"כ מבשל ובגמ' ע"ד ב' דעאים בתנור נמי חשיב מבשל וה"נ שינוי טבע המאכל וזכורו ע"י האש בכלל מבשל משא"כ בדבר יבש או במים וכיו"ב, ואע"ג דדין זה נלמד מהא דאין טומנין משחשכה והתם אסרינן אפי' חמין כדאיתא סי' רנ"ז י"ל דלא פלוג חכמים בהטמנה, וכמו דס"ל לרי"י בשהי' דאסור להשהות חמין שהוחמו כ"ל ע"ג כירה שאינה גרופה אע"ג דאין צורך לחיתוי אלא לא פלוג.

במ"ב בזה"ל נסתפק בשם הפמ"ג אם עדיין יד סולדת בו אכל הוא בכלי שני אם יש בו משום בישול כדין נלטנו, והדבר מפורש לאיסור בר"ן ר"פ ב"ט בשם הר"י דאסור לערות חמין לתוך חמין ושניהם י"ם ושניהם כלי ראשון משום דאיכא מ"ד בירי' דעירוי ככלי שני וכיון שיצאו המים הרי הן ככלי שני וכשנבאין אח"כ לכ"ר הן מתבטלין, מיהו יש לתמוה דהא מצעי לן ל"ח ב' בפינה ממיחם למיחם ותיפוק לי' דאסור להחזיר משום איסור בישול שהרי ע"כ במחזיר במקום שהי"ם קיימין דאל"כ אפי' ליתן לכתחלה בשבת מותר, ואף דיש לדחות דאירי בדבר יבש מ"מ כל כהאי הו"ל לגמ' לפרש וב"י כתב בשם רי"ו דבגמ' משמע דכל זמן שהוא רותח אין בו משום בישול אף דנשתנה רתיחתו ואולי כונתו אף שיעירה לכלי שני וכדמוכח מפינה ממיחם למיחם, ואי כונתו שנפחת חומו כ"ע היכן מוכח כן בגמ' ואי דלעולם נפחת חומו מנטילתו עד החזרתו א"ל ראי', ואולי כונתו ז"ל ממה שאמרו ל"ח ב' והעלנו לו קומקומוס מדיוטא התחתונה לדיוטא עליונה, מיהו דברי הר"י צ"ע.

הר"ל לחמם את הבשר המבושל כל צרכו מאתמול, נותנו על גבי קדירה העומדת על הפטפוט אף שהאש בפתילה עדיין תחת הקדירה כיון שהקדירה מפסקת, ואפי' יש שומן על הבשר ונמס אין לו דין דבר לח אלא דין דבר יבש וכמבואר סט"ו, ובמ"ב ס"ק ק"ה, והלכך אף אם הוא כונן גמור מותר ואף שיבוא לידי יס"ב, ואם רואה להחם מרק כונן שיש לו מאתמול, אם א"ל לבוא לידי יס"ב כשהקדירה מפסקת מותר, ואם אפשר לבוא לידי יס"ב אסור

אפשר להתאים הירי' עם גמ' לידן, ולפ"ז גם לפרש"י בזה דמחזירין אפי' בשבת מוכח ללא כהר"ן.

ונראה דאין מקום להקל מדברי הר"ן וכמס"כ ב"י, ומיהו בדעתו להחזיר והניחו ע"ג קרקע או בעודן בידו ואין דעתו להחזיר דבזה יש מקילין כמס"כ ב"י בשם סה"ת ובמ"ב בזה"ל הביא עוד פוסקים מקילים, בזה יש מקום לזרף גם דעת הר"ן ואפשר דהיינו טעם המנהג שהביא רמ"א דמקילין להחזיר בהניחו ע"ג קרקע. ונראה דאין המנהג רק בדעתו להחזיר אבל הניחו ע"ג קרקע ואין דעתו להחזיר אין מנהג ולכן דקדק הרמ"א במ"ב ובס"ג להזכיר דין נחנו ע"ג קרקע להקל, ולא הזכיר אין דעתו להחזיר, דבזה לא מקילין, ואם נטל הקדירה מבעור"י וחשכה אף בעודן בידו ודעתו להחזיר אסור להחזיר, ובמ"ב ס"ק נ"ו כתב להקל בעודן בידו ואין דעתו להחזיר ודעתו להחזיר ונתנן ע"ג ספסל אבל לא בנתנן ע"ג קרקע, ואינו מובן שהרי בנטלן בשבת קיימין וכבר כתב הרמ"א להקל אפי' נתנן ע"ג קרקע, ויש מקום להקל בנתנן ע"ג ספסל אפי' באין דעתו להחזיר בצירוף דעת הר"ן להקל בנטל בשבת, ומ"מ ראוי להחמיר בחזרה בהניחו ע"ג קרקע אפי' דעתו להחזיר שכן דעת רה"פ.

יג) סימן ש"ח סט"ו דבר שנבשל כל צרכו והוא יבש כו' מותר להניחו כו' אפי' במקום שהי"ם כו', מקור פלוגתתם, משום דתנן שבת קמ"ה ב' כל שבה בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת וילפינן מזה דמבושל שנלטנו אין בו משום בישול במה שמחממין אותו, ובגמ' ל"ד א' אמר דאין טומנין בדבר שאינו מוסיף הב' משחשכה שמא ירתיח ופרש"י שמא ימלא קדירתו כונן ובשעה שבה להטמין הרי בשיל כ"ל ומ"מ גזרינן דלמא ימלאנה כונן וירתיחנה אלמא דיש בהם משום בישול ובגמ' שם פריך א"ה ביה"ש נמי ופרש"י כיון דיש כאן משום מלאכה לאורייתא, ולפיכך פי' הרא"ש פרק כירה דיש חילוק בין דבר יבש לדבר לח דדבר יבש כיון שנבשל אין בו עוד בישול אבל דבר לח דאינו מתרכז בבישולו אלא חמימותו זהו תיקונו וכל שנלטנו חוזר לקדמותו ויש בו בישול אחר בישול.

ודעת הרשב"א והר"ן דאפי' בלא אין בישול אחר בישול וההיא דס"פ ב"מ משום הצערה אחינן עלה דלמא יתחא, והגר"א סי' רנ"ג כתב לשיטתם דשמא ירתיח היינו ע"ג האש או ע"ג כירה ונ"ע דאכתי אין כאן איסור לאורייתא וע"כ משום חיתוי אחינן עלה, ובסי' ש"ח הביא הגר"א גי' רי"ף ור"מ דקאי אדבר שמוסיף הב' מבעור"י וחיישינן שמא ירתיח ויגלה, ואפשר דחיישינן דלמא ימלא שלא נתבשל כ"ל, והנה נחלקו עוד הראשונים ז"ל כמה שיעור בישול שאין אחריה בישול דלעת הרשב"א והרא"ש דכל שנבשל כמב"ד אין בה משום בישול וכדאמר שבת כ' א' כל שנבשל כמאכל בן דרוסאי אין בה משום בישול עכו"מ, ודעת הר"מ דכל שלא נתבשל כ"ל יש בו משום בישול.

כמז"ד חייב, או הטעם לכל שאינו משום בישול אין בו משום הגסה, ואפי' הגסה ראשונה, אבל קדם שנתבשל כמז"ד יא הגסה אחר הגסה והרש"א הביא דעת רמב"ן דאין הגסה אחר הגסה, ואפשר לדברי הרמב"ן בהגיס וחזר והגיס קדם שנתבשל כמז"ד אבל מודה הרמב"ן דלאחר שנתבשל כמז"ד כי היכי שאין בו משום בישול אין בו משום הגסה, וכ"כ הרא"ש פ' כירה סי' י"א דלאחר שנתבשל כמז"ד כשם שאין בו משום בישול אין בו משום הגסה, וכ"כ הר"ן בספ"ק, וכ"כ המ"מ פ"ג הי"א, ופי' כן גם דעת הר"מ, אלא שלפי דעת הר"מ פ"ט אף לאחר שמתבשל כמז"ד יא בו משום בישול והלכך יא בו משום הגסה, ולא מלינו מי שאסר הגסה לאחר שנתבשל כ"כ והרש"א כתב למנהג פשוט ליטול בכף מהקדירה, ואף שבלשון הר"מ פ"ג הוזכר על האש ליצר בהוה דבאינה גרופה אין מחזירין על גבה והלכך כשהעמיד עליה קידרא חייבת ורובה להחזיר אין לו תקנה שאם יטלנה לא יהא רשאי לחזור את המותר ורובה ליטול בכף ולזה נקיט הר"מ בהוראת דין זה שהוא אסור, אבל אין נפקותא בין הוא על האש להעבירו מעל האש דאם בישל כ"כ מותר גם על האש ואם עדיין לא בישל כ"כ גם כשהעבירו אסור, וכ"כ הבי"ס ס"ם ש"ח, אבל הל"מ כתב דלעת הר"מ שאין במגיס משום בישול אלא כשהוא על האש ובשעה שמגיס מקבלת הקדירה הבל חדש מן האש אבל כשהעבירה מעל האש אין מגיס מכלל הבישול ודברי הר"מ פכ"א הי"ג מראין כן שהתנה בשחיקת הריפות בעץ הפרור שתהא אחר שהעבירה מעל האש, וע"כ בלא נתבשל כ"כ דאי נתבשל כ"כ גם על האש מותר ומ"מ לאחר שהעבירה מעל האש מותר, וכל זה לפי דברי המ"מ להשוות דעת הר"מ עם דעת שאר הראשונים ז"ל אבל סתימת דברי הר"מ דגם בבישול כ"כ איירי דמ"מ גיסה בשעה שהיא על האש הוא ענין מחודש וריסוקו חשיב בישול, והא דאמר בספ"ק שמא יגיס היינו משום לרבע, וכמו שפי' הל"מ, ודברי הכלבו שהביא ב"י סי' רנ"ג דאסור ליתן מים חמים לתוך הקדירה כ"כ שהיא על האש משום מגיס וכל זמן שהיא על האש חייב משום מגיס הכונה לדברי הר"מ ומשמע דאיירי בנתבשל כ"כ דאל"כ איכא גם משום בישול שהחם של כ"כ מבשל ואף שגם השני חס מ"מ איכא הוספת בישול, אבל לפ"ז תשאר קו' הרש"א למה מתירין רבנן דחנניא בגרופה יותר משאינה גרופה הלא הדין נותן שלא ישהה אף על גרופה אלא זה שנתבשל כ"כ וכבר אינה צריכה גיסה או שתהא הקדירה טוחה משום חשך שמא יגיס, ואחרי שדעת הרמב"ן [לאחר גיסה ראשונה] והרש"א והרא"ש והר"ן דלאחר שבשיל כ"כ שאין בו משום בישול אין בו משום מגיס והמ"מ פי' גם דעת הר"מ כן אפשר להקל בדבר, ואמנם בהגסה ממש בזמן שהוא על האש ראוי לפרוש, אחרי שלדעת הר"מ היא מלאכה לאוריתא כפי מה שפירשו הכלבו, מ"מ ליטול בכף שהוא רק מדרבנן כדמשמע מל' הר"מ אסור כו' ונמצא כמבשל ומשמע שאינו מבשל ממש, וכ"ה בהדיא במ"מ, יא לסמוך להקל כש"פ

אף שדעתו ליטול קדם שיעשה יס"ב, בד"א כשהוא כונן גמור אבל אם הוא פושרין מותר, היה כונן ועירה לתוכן חמין מכלי שני ועכשיו הן פושרין נראה ללא הותר בזה דבזמן שהן כוננין בשבת קבלנו עלינו להחמיר כדעת הר"י והרא"ש ללא כונן יא בו בישול אחר בישול ובמה שהיה כונן פעם אחת בשבת הדבר תלוי, וכן אם נתן על הפטופט בהפסק קדירה ונעשה פושרין אינו רשאי עכשיו להעמידו על פטופט אחר [בהפסק קדירה] שהבול מרובה לחממו עד ש"ס.

(יד) במז"ב סי' ש"ח ס"ק ז"ב כ"ד, משמע מדבריו ז"ל דלדעת הרש"א מותר אפי' אש המדורה נוגע בקדירה, וכן בבהגר"א ס"ז כתב דהר"ן ומ"מ פליגי על הרא"ש וס"ל דאלל המדורה חשיב כסומך, ואינו מובן היטב דנראה דבאש נוגע בקדירה הוי כדרך הבישול וגם לא דמי לסומך, ולכו"ע בעינן שיעמוד כנגד המדורה ולא תוך המדורה וכל שהקדירה נוגעת באש הוי תוך המדורה שכל היקף האש הוא בשם מדורה, ולא דנו התוספות והרא"ש אלא דאפי' יא חויר בין הקדירה והאש אכתי לא דמי לסומך דהתם מפסיק דופן ומ"מ לדינא הדבר אמת לכל דהניח חויר בין האש והקדירה מותר וכמש"כ סק"ט, ומיהו למש"כ שם לפרש דעת הרא"ש דלא הותר אלא במקום שאי אפשר לבוא לידי י"ס, ודאי יא כאן מחלוקת ולדעת הר"ן והמ"מ והרמב"ן והרש"א מותר אפי' במקום שיבוא לידי י"ס, אבל לפ"ז דברי המ"מ ס"ק ז"ד אינם מכוונים שכתב לדעת הרא"ש צריך להרחיק קצת שיהי' היכר ולא די בזה אלא צריך להעמיד במקום שלא יבוא לידי י"ס, אבל דברי הגר"א אפשר לפרש כן דלדעת הרא"ש לעולם אין סומכין למדורה במקום שאפשר לבוא לידי י"ס.

במז"ב ס"ק ק"א כתב דכנגד האש היינו ע"ג איזה כלי המפסיק, ולשון זה משמע שהאש למטה תחת הכלי המפסיק וזה אסור אפי' בהפסק כלי ריקנית כדין להשהות לכתחלה ע"ג כירה גרופה וכדאיתא סי' רנ"ג ס"ג, אלא איירי כנגד המדורה.

ס"ט"ו דבר שנתבשל כ"כ והיא יבש כו' מותר להניחו כנגד המדורה כו', בזה"ל בשם אחרונים הק' דהא הו"ל כלי אחר בישול, וע"כ ז"ל לכל שלא יבוא לטעם כלי ממש אלא שיתבשל קצת אין בזה בישול אחר בישול, ואפשר לכלי קדר כדין בישול לענין זה, ודוקא כלי על גחלים או על שפוד יא בללי' זו אחר בישול.

(טו) סימן ש"ח ס"ח אס לא נתבשל כ"כ אין מוסיאין בכף מהם כו', ברש"א י"ח ב' הוכיח דאם הגיס פעם אחת וכבר נתבשל כמז"ד אין איסור בהגסה, מהא דמותר גרופה וקטומה לרבנן דחנניא ואסרי אינה גרופה, והלא בגמ' אמרינן דאפי' יורה עקורה גזרינן דלמא יגיס וא"כ גם בקדירה ע"ג כירה גרופה ליגזור דלמא יגיס וע"כ דאחר הגסה ראשונה וכבר נתבשל כמז"ד אין משום הגסה, וכן הוכיח מהא דאמר בעססיות ותורמוסין שמא יחתה ולא אמרו שמא יגיס, אלא דאכתי לא מוכרע אי הטעם משום דאין הגסה אחר הגסה ולפ"ז המגיס הגסה ראשונה אחר שנתבשל

לכיצד משום זיטול כגון נתבשל כ"ז והיא חמה אסור, ולזה פריך ל"י דע"ג קדירה אינה כע"ג כירה שהרי מיחס ע"ג מיחס מותר בנתבשל כ"ז ופריך ממעשים בכל יום אבל בצרייתא איירי באין בתחתון כדי להרתיח, וזוהי גם כ"ג כירה מותר, והשיב ל"י רבה ללא משום לתא לאיסור שהי' קאסר אלא משום לתא לאיסור זיטול שהרי אולודי קמוליד והוא דרך הזיטול והלכך דע"ג דיסלקנה מקדם אסור.

ולדעת הר"י והרא"ש דכל לח שנלטון יס בו משום זיטול, מתפרש בנתבשל כ"ז ובשזיל שיחמו היינו כונן ובשזיל שיהיו משומרים היינו חמים, ולפ"ז י"ל דר"י פריך מצרייתא דמוכח דע"ג קדירה אינו כע"ג כירה. וא"ה, וע"ע במכתבים בזה, לק' סי' קנ"ו לס' רנ"ג.

ולדעת הר"מ ופ"פ דנתבשל כ"ז אפי' לח אין בו משום זיטול ובצרייתא בלא נתבשל כ"ז, כותי' דהר"מ והטור דייקא, דאפי' נתבשל כמז"ד יס בו משום זיטול כל שלא נתבשל כ"ז ללא מסתבר דאיידי בשבת בתבשיל שלא נתבשל כמז"ד, וגם הוא מוקצה אם אינו ראוי לכוס וכו'.

סימן קי"ח ס"ו כלי שיש בו דבר חם כו', המחבר ס"ל להחמיר בדבר לח שנלטון שיש בו משום זיטול כמז"כ ס"ד וס"ו, וא"כ מתפרשת הצרייתא דקתני בשזיל שיחמו אסור ובשזיל שיהיו משומרים מותר דר"ל דקדירה לוננת אסור וחמה מותרת ושיעור החם היינו י"ס ואם אין י"ס היינו לוננת, ולמש"כ הרמ"א להקל בצונן מפורש ולהחמיר בצונן גמור, יהי' הדין בצונן גמור אסור ומפורש מותר, אבל אין פירוש הצרייתא כן שאין דין מקום לחלק בין צונן גמור למפורש וכמש"כ לעיל, אלא הוא מנהגא בעלמא להחמיר בצונן גמור, אבל הדין לדידן אמת לחלק בין צונן גמור למפורש והנה מיירי בשזיל כ"ז דאל"כ יס בו משום זיטול מעיקר הדין, והט"ז כתב דאיידי אפי' בלא בשזיל כ"ז ולמש"כ לעיל ז"א, ובמ"ז בשה"כ כתב דבר"ן משמע כהט"ז למה שפירשו הב"י סי' רנ"ה, ולמש"כ לעיל ז"א, דלדעת הר"ן מתפרש בשזיל שיהיו משומרים שאין בכח הקדירה התחמונה להרתיח העליונה, ואמנם צרייתא איירי בהכרח בדבר שלא נתבשל כ"ז, כיון דבנתבשל כ"ז מותר ליתן כנגד המדורה אפי' כשנלטון, וכ"ה למנהגנו דמקילינן בלא נלטון לגמרי ליתן כנגד המדורה, וא"כ צרייתא ע"כ בלא בשזיל כל ארכו וכמש"כ לעיל ובשזיל שיהיו משומרים היינו בשאין בכחו של התחתון להרתיח.

יז) צמ"ז ס"ק נ"א כתב דמותר לכסות בשבת גם העליון כיון שעוסק לכסות התחתון שנתגלה מכסה גם העליון, וכ"ז תמוה מאד ולא עלתה על דעת השו"ע ולא ע"ד הר"י והר"ן וכוונת הר"י שהציא הר"ן הוא דכיסה את כוזא דמיא בשבת מדין מותר להטמין את הצונן אפי' בשבת והיה ס"ל לר"י דאפי' נותנו ע"ג קומקומא באופן שאינו יכול להתחמם אלא לפשר הו"ל בכלל מטמין את הצונן, ורבה נזהי' והיה סבר ר"י דאוסר משום הוספת הבל אפי'

אפי' כשהוא על האש וכמש"כ הראב"ד, ובמ"ז כתב להחמיר לזיטול בכף כל זמן שהוא על האש, אף בנתבשל כ"ז, ונראה דברוצה להשאיר הקדירה כשהיא על כירה שאינה גרופה שאם יסלקה לא יוכל להחזיר, ואין לו תקנה אלא לזיטול בכף, אפשר להקל.

ונראה להגני רבנותא דסברי דכל שנתבשל כמז"ד [לדעת רש"א ופ"פ] או כ"ז [לדעת הר"מ והטור] אין איסור הגסה, אף איסור דרבנן ליכא, אף בעומד על האש, דע"ג דלענין זיטול אחר זיטול אסור ליתן מבזל כ"ז על האש מדרבנן התם איסורו מדין שהי' שמה יחתה, אבל מדין זיטול אין חילוק בין נותן כנגד המדורה או נותן על האש, ולכן יס לתמוה על המ"מ דמשמע מדבריו דע"ג דנתבשל כ"ז אין בו משום הגסה מה"ת בין שהוא על האש ובין שהעבירן מעל האש מ"מ בזמן שהוא על האש יס איסור דרבנן ואיסור זה לא מלאנוהו דנהי דלהעמידו על האש אסור אבל כי עומד על האש מע"ש למה אסור להגיס.

טז) מ"ח א' התם אוקומי קא מוקים הכא אולודי קא מוליד, לדעת הר"מ והרש"א והר"ן דאפי' בתבשיל וחמין אין זיטול אחר זיטול דע"ג דנלטון, כ"ל דהא דתניא לק' נ"א ב' נותנין מיחס ע"ג מיחס לא בשזיל שיחמו אלא בשזיל שיהיו משומרים איירי בלא נתבשל כ"ז [ולדעת הרש"א והר"ן בנתבשל כמז"ד סגין] וכל שיש בכחו של תחתון להרתיח העליון [היינו להציאו לידי י"ס] היינו שיחמו שהרי מוסיף לו עכשיו חום והוי כנותן אלא מדורה וכל שלא זיטול כל ארכו ונותנו כנגד המדורה חייב משום מבזל והא דבשזיל שיהיו משומרים היינו שאין בכח התחתון להרתיח העליון אלא ע"י שנותן על המיחס משתמר חום העליון יותר, ויש לעי' בשיעורו דאפי' אם אין בכח התחתון להרתיח העליון אם היה העליון קר בתחלה אבל בזמן שהעליון חם מתחלה כל שהתחתון מעלה הבל שידו של אדם סולדת ע"כ יס כאן הוספת זיטול כנותן כנגד המדורה ובנותן כנגד המדורה חם שלא נתבשל כ"ז מסתבר דאפי' אם הקדירה רחוקה קצת מן המדורה באופן שאילו היתה הקדירה קרה בתחלה לא היתה מתחממת מ"מ עכשיו שהקדירה חמה בתחלה ומספיק חם זה להוסיף זיטול יס כאן משום מבזל, ויש מקום לומר דכל שקדירה עליונה חמה זי"ס ואינו נותנה על האש אלא על כ"ר לא מקרי זיטול שאין כאן הוספה אלא שימור חום העליון שהרי יס בחום העליון לבדו לבזל אלא שהיה מלטון ומסייע בחום התחתון להשתמר אבל כנגד המדורה הוא ענין מחודש, ולפ"ז יהי' פירוש שיחמו היינו שהיא קרה ובשזיל שיהיו משומרים ר"ל שהיא חמה אפי' לא נתבשל כ"ז, אבל בצ"י סי' רנ"ח בשם הריב"ח מוצא דכל שלא נתבשל כ"ז אסור אפי' חמה, וכן יס ללמוד מהא דכ' הטור סי' רנ"ז שאם לא נתבשל כ"ז אסור להוסיף כיסוי דהוי מבזל בשבת, והנה מסקו תו' דר"ז אמר להתיר משום שנותן רק להפסיר, והוי ס"ד דר"ז דרבה אוסר דחשיב ע"ג מיחס כמשהה ע"ג כירה בתחלה בשבת דאפי' במקום

האחרונים ז"ל במ"ב סי' רנ"ח בבה"ל ד"ה שאין, ונראה דמוסיף הכל מחמת הקדירה אינו בכלל גזירת חכמים שהרי לעולם כשמתמין את החמים בדבר שאינו מוסיף הכל הם מוסיפים הכל ע"י הקדירה עצמה והלכך אף כשמעמיד על קדירה אחרת ג"כ מותר שלא אסרו להעמיד ב' קדירות תחת כיסוי אחד ואם אינו מכסה התחתון אלא העליון לא חמיר מאילו כיסה שניהם וזה שכתב ב"י ס"ם רנ"ח שאין זה מוסיף הכל מלד עצמו אלא הולך ומאטנו ר"ל דענין זה אינו עושה דין מוסיף הכל כאן, אבל הוספת הכל של כירה שפיר הוא בכלל הגזירה והלא גם רמז הולך ומאטנו ועיקר הגזירה שמא יטמון ברמז.

ולדן שמטמין את האונן ע"ג חס בשבת ליכא מאן דפליג עלי' דהר"י, וכן מבואר בר"ן בסוגיא דנותן אדם קיתון של מים כו' מ' ב' והוא מדברי הרשב"א, ומש"כ במ"ב סי' רנ"ח בשה"ל לדחות דמשום בישול אחינן עלה אינו מובן דבר"ן מבואר דמשום הטמנה בשבת אחינן עלה ויותר מבואר הדבר ברשב"א שסיים בהדיא דאע"ג דמותר להטמין האונן שיפוג כינתו מ"מ ע"ג מיחס אסור וכדברי הר"י, ובמ"ב שם בשה"ל כ' להקל בדעתו להפיק כינתו וזה תימה דלאו במחשבתו תלוי אלא במניח תחת הכר שאין כאן תוספת הכל הוא בכלל מותר להטמין את האונן אבל ע"ג מיחס אין זה בכלל היתר אונן אלא דינו כמטמין חמין בשבת ומעשה הטמנה זו אסורה.

(יט) מ"ז ב' קופה שטמן בה אסור להניחה על גפת של זיתים, הר"י והרשב"א שהביא הר"ן פירשו שזה שמעמיד על הגפת אין זו משום מטמין ואילו לא נתן בגדים על הקדירה אלא נתן הקדירה בקופה והניח הקופה על הגפת שרי, אלא הכא ע"י הגפת הקדירה והבגדים שעליה מוסיפים הכל וצדין הבגדים להיות דבר המוסיף הכל, והלכך אם שהה הקדירה ע"ג כירה אסור לכסותה בבגדים דצדין הבגדים להיות מוסיפין הכל, ונראה דלפ"ז אין חילוק בין גרוף ואינו גרוף ואפי' בגרוף אסור.

ונראה דהא דפסיקא להו דלא חשיבא הטמנה ממש במה שמעמיד הקדירה על הגפת, דא"כ למה נקט קופה שטמן בו, משמע שטמן כבר בקופה קדם שהניחה על הגפת, לישמעינן שאין להעמיד על הגפת לחשיב הטמנה אף שאין הקדירה טמונה קודם שנתנה על הגפת כגון שלא כיסה הקדירה בבגדים ואת"ל דקופה עצמה חשיבא כבגדים אכתי מש"ל שהקופה גדולה ויש אויר בין קדירה לדפנות הקופה דלא חשיבא הטמנה אלא ש"מ דכה"ג באמת מותר, והטעם נראה דכיון דקופה מפסקת בין גפת לקדירה אין זה דרך הטמנה תדע שהרי גפת של שומשמין אע"ג שאין טומנין בו מ"מ דרך הקופה אינו מעלה הכל הרי שהקופה חוללת והלכך גם בגפת של זיתים אין דרך הטמנה בכך.

ולעת רמב"ן דמעמיד על גפת של זיתים חשיבא הטמנה ממש כיון דאין הקופה חוללת בפני הכל של הגפת בשל זיתים, ואפשר נפרש לדעת רמב"ן דנקט קופה שטמן בה שדברו בזה דלא

כלל כיסוי ופריך ל' שהרי מותר להעמיד בשבת מיחס ע"ג מיחס חס ע"ג חס ולא חשיב כנותן ע"ג כירה וה"נ מאי אכפת לן בהוספת הכל כיון שאינו מביא לידי י"ס ושהי' עצמה אין ראוי לאסור ומשני ל' התם אוקומי מוקים דהתם צונן הוא אסור משום מבשל דאיידי בחס גמור אלא שנתבשל כ"ל, או דאיידי שגם התחתון אין בו כח להרתיח העליון, ובכל אופן התם מותר שאין הנידון אלא לענין איסור בשול ואין כאן חס התחתון בעליון לאסור משום בישול, אבל הכא הנידון בהיתר הטמנה אונן ולא הותר אלא בדבר שאינו מוסיף הכל אבל הכא חשיב כטומן את האונן בדבר המוסיף הכל כי העליון מוליד חום בכל הכיסוי וזה לא הותר צונן, אבל להטמין את החמין בשבת אסור בכל ענין ולא שייך כאן סברת אגב דאין האיסור משום טורח אלא האיסור בקדירה שמטמינה בשבת וכבר אמרו אין טומנין בדבר שאין מוסיף הכל משחשבה, והרי הוא עובר ומטמין בשבת, ומה שהביא במ"ב על התוס' דקתני טומנין מיחס כו' י"ס להגיה בתוס' ע"פ הגמ' אחרי שתוס' זו הובאה בגמ' והג' בגמ' מניחים מיחס כו' וברא"ש ר"פ כירה הביא תשובה לגאון וכתוב שם להטמין על הכירה ומשמע דגם על שהי' נופל לשון הטמנה. [וא"ה, וע"ע בסי' קנ"ו].

[לעיל כתבנו דליתן כוזא דמיא ע"ג קומקום חמין ולכסותו אסור לחשיב כטומן את האונן בדבר המוסיף הכל, כי העליון מוליד חום בכל הכיסוי וזה לא הותר צונן, ואינו מדוקדק דלאו משום טומן בדבר המוסיף הכל אחינן עלה דא"כ גם מצעו"י אסור, אלא כיון דמגיע לו חום חשיב כטומן את החמין ולא כמטמין אונן.]

(יח)

טור סי' רנ"ח ואם הניחו בע"ש מותר שאין זה כטומן בדבר המוסיף הכל, לדעת הטור לעיל סי' רנ"ג כל שמעמיד ע"ג גחלים מקרי הטמנה, והיה מקום לומר דמעמיד מיחס ע"ג מיחס הוא כמעמיד ע"ג גחלים, ואמר דזה מותר, אבל קשה דהלא חס ע"ג חס מותר אפי' בשבת הרי שאין בזה משום הטמנה, ועוד שהרי בדברי הטור בקר, ונראה דבשניהם חמים ודאי לא אכטריך לאשמעינן אלא בעליון קר אשמעינן דלא נאסר אלא משום שבה לידי בישול אבל משום הטמנה ליכא דא"כ גם מצעו"י אסור אלא דוקא בשבת משום בישול. [וא"ה, וע"ע מכתבים בסי' קנ"ו לסי' רנ"ג].

והנה אם העמיד קר ע"ג חס וכיסה בבגדים בשבת, כ' הר"ן בשם הר"י דזה אסור אפי' כשאי אפשר לבוא לי"ס דזה מקרי מטמין את החמין ולא כמטמין את האונן, ואסור בשבת אפי' בדבר שאינו מוסיף הכל, אבל מצעו"י מותר דאפי' אי חשבת ל' למטמין את החמין אכתי הוא כמטמין בדבר שאינו מוסיף הכל דמותר, ויש כאן מקום עיון ממש"כ הטור סי' רנ"ז דאם כיסה בבגדים והניח הקדירה בתוך כירה הגרופה אסור לחשיב כמטמין בדבר המוסיף הכל כיון דהכירה מוסיפה הכלה בבגדים, וכבר הקשו כן

המוסיף הכל תחת שולי הקדירה לחוד ואינו מטמין כל הקדירה בתוכו אבל לדעת הר"י והרשב"א לאסור לכסות הקדירה בבגדים אפי' בזמן שאויר מפסיק בין הקדירה לגחלים אין ראי' שתהא חשיבא הטמנה בנותן הקדירה ע"ג גחלים בזמן שכל הקדירה מגולה דקופה שטמן בה ונתנה על הגפת איכא טעמא אחרינא דהבגדים שצ"ל לדין דבר המוסיף הכל, ואמנם מדסתמו הרא"ש והר"ן הדברים משמע דזה פשוט מסבירא דכל שמטמין חלק אחד מן הקדירה כמטמין כולה כיון שהטמנה זו מוספת הכל בתבשיל, וכן מבואר בטור ס"ס רנ"ז בשם הרא"ש שדקדק שתהיינה דפנות החפירה גבוהות מן הקדירה ויתן לוח על החפירה ומשמע דכל שהבגדים על הקדירה אסור אף אם אין הבגדים סביבות הקדירה.

והנה הר"ה הביא מי שאומר דגחלים ג"כ לא מקרי דבר המוסיף הכל בזמן שהם קטומות ועוממות והולכות, ולא נראה כן דעת הפוסקים שלא חילקו בדבר וסתמו שהקדירה לא תגע בגחלים וכן ראינו שבעתא ל"ד ב' דגזרו שמה יטמין ברמץ שיש בה גחלת, ואיך יתכן שמוחר באמת להטמין ברמץ שיש בו גחלת, בזמן שהגחלים עוממות, ובאמת ל"ע לדעת המתירים איך יפרשו סוגיא זו, ואולי גי' כגי' הרי"ף בגמ' שם ולגי' הרי"ף מבואר כן וכמש"כ הר"ן לתמוה בזה, אבל י"ל דגזרו על שם הטמנה שמה יטמין ברמץ ויחתה, ולא אמרו משום בישול, משום שסתם קדירה בשבת מבושל כל כרכו, והלכך אמרו שמה יחתה ואיכא משום הבערה].

כתב ב"י סי' רנ"ז וז"ל וכ"כ בסמ"ג וסמ"ק והתירוהו וז"ל ואסור לתת גחלים בוערות תחת הקדירה שמטמין אע"פ שאין גחלים סביבה כדלמרינן קופה שטמן בו, והנה אם הכונה הקדירה שמטמין היינו שמטמין בבגדים, יש לעי' מאי איריא שמטמין אפי' בלא בגדים אין להעמיד על הגחלים שהרי קדירה ע"ג גחלים היינו הטמנה, ואפשר דאפי' במפסיק אויר קאמר אבל ממה שסיים אע"פ שאין גחלים סביבה משמע דאף אם הגחלים נוגעים בשולי הקדירה לא מקרי הטמנה כל שאין גחלים סביב הקדירה, אבל לשון הר"ן והרא"ש בשם הגאונים מבואר דדוקא בקדירה ע"ג פטופט של ברזל מאל מהטמנה.

ובב"י סי' רנ"ג הביא דברי הגה"מ בשם ראב"ה והמרדכי בשם א"י דמותר להעמיד גם על הגחלים וצ"ל מפורש הטעם דס"ל כדעת רשב"ם דכי היכי דשיהוי שרי ה"נ הטמנה שרי, ואנן לא קי"ל כן אלא במקום שנהגו וכמש"כ הרמ"א סי' רנ"ז ס"ז ודוקא בנתבשל כל כורכו.

וב"מ סי' רנ"ג אות ג' כתב דבסי' רנ"ז מבואר דלא מקרי הטמנה אלא במכסה מלמעלה ולכן סתם לדינא להקל ליתן בגחלים והוא תמוה מאד שאין לזה זכר בסי' רנ"ז, דהתם מבואר דמכסה מלמעלה חשיב כמטמין בדבר המוסיף הכל אפי' כשאין הקדירה על הגחלים אבל על הגחלים שפיר י"ל דחשיבא הטמנה, ואין מקום להקל ליתן בגחלים אלא ממש"כ הר"ה ומדעת רשב"ם וכמש"כ לעיל, ואין כן דעת רה"פ.

הטמנת בגדים אין מעמידין על הגפת שאין בכח הגפת שתחת שולי הקדירה לשמור חום הקדיר' בזמן שאויר סביבות הקדיר' מתמיד לקרר הקדירה, ואפשר שמטעם זה באמת לא חשיבא הטמנה בדבר המוסיף הכל ומותר להעמיד על הגפת, אמנם בזמן שהקדירה מכוסה אז מחשבא הטמנה מזד הגפת עצמן וא"ל לומר דהבגדים שצ"ל דינן כדבר המוסיף הכל, והלכך ס"ל להרמב"ן דקדירה ע"ג כירה מותר לכסותה בבגדים, בזמן שיט אויר בין קדירה לגחלים, וכן בגרופה והקדירה על קרקעית הכירה, שאין על הקרקע שם הטמנה.

ובתוספות מ"ח א' ד"ה דזיתים, כתבו לישב המנהג שמסיקין את הגומא וגורפין אותה ומשימין הקדירה בתוכה ומכסין אותה בבגדים, ולא דמי לקופה שמניחין על הגפת, דלא אמרו אלא בגפת שראוי לשקוע קדירה בתוכה וראוי להטמנה והלכך גזרו אף במטמין בבגדים ומעמיד על הגפת, אבל מעמיד על רגפת הגומא לא גזרינו, ועוד כתבו בשם ר"ב דשאני כירה גרופה שהכלה פוחת והולך אבל גפת מוסיף הכל לעולם, והנה לטעם ר"ב אין היתר רק בגרופה אבל בקטומה או שאינה גרופה וקטומה כלה, אסור לכסות בבגדים, אבל לתירוצ' ראשון אפשר דדוקא בגרופה מותר אבל בקטומה אפי' הקדירה ע"ג פטופט אסור, ומיהו אם הקדירה ע"ג גחלים ממש ודאי אסור, ואפי' בלא כיסוי בגדים אסור להעמיד הקדירה ע"ג גחלים דזה מקרי הטמנה.

והנה בשו"ע סי' רנ"ז ס"ח סתם להחמיר כדעת הר"י והרשב"א וכ' במ"ב שם ס"ק מ"ג בשם י"א דדוקא באינה גרופה מחמירין אבל בגרופה דגם דעת חו' להקל אפשר להקל ומותר לכסות ושאין למחות במקילין בזה, אבל בקטומה אין להקל, ואף שיט מקום לומר דלתירוצ' ראשון צ"ל אין לאסור רק בנוגעת הקדירה בגחלים דומיא דמניח על הגפת מ"מ אין הדבר מוכרע ד"ל דכל שגחלים תחת הקדירה ומעלים הכל על הקדירה ועל הבגדים הוא כמניח על הגפת, וכיון דלתירוצ' ר"ב אסור אף בקטום ואף באין הקדירה נוגעת בגחלים וכ"ד הר"י והרשב"א והטור וכן דעת השו"ע אין להקל].

והנה במ"ב כתב בתנור שפתחו מן האד שמתירין להשהות על גבה כדין גרופה וקטומה וולמ"ש"כ לעיל הטעם משום שהכיפה עבה ואין האש מגיע עליה וחשיב כסומדן מותר לכסות לדעת המקילין לכסות בגרופה, והדברים ל"ע שהרי טעם ר"ב שהולך ומתקרר ליכא כאן שהרי אש התנור הולך ומחמם והוי ככירה קטומה ולא בגרופה ולא נאמר טעם ר"ב אלא בגרף עכשו האש ואין כאן רק חום הקדום.

והנה הרא"ש והר"ן הביאו דברי ר"ח והגאונים דמשנת כירה איירי בקדירה ע"ג פטופט של ברזל או ע"ג דופני הכירה אבל אם הקדירה ע"ג גחלים אסור משום הטמנה, והנה לפי דעת הרמב"ן דקופה שטמן בה אסור להניחה על הגפת הוא משום דחשיבא הטמנה על הגפת, מבואר שאיסור הטמנה הוא אפי' בנותן דבר

של ארץ כנען הוא משום דשריק ובארץ ריינוס וקרפת לא היה שריק היה ראוי לקצר ולהדגיש החילוק ביניהן אללא בא"ז מילי מילי נקט והטמנת ארץ כנען ודאי שרי שהם נותנים בתנור ולא בגחלים ושריק.

כא"ל רנ"ג ס"ה בהגה' לכן אסור לומר לא"י להחם הקדירה אם נלטנן כו', פעמים שיש שבות משום נתינה במקום חס לגזרו שמה יחתה, וקורין איסור זה איסור חזרה, ויש שאסור משום ביסול, כיצד תבטל שביטל כ"ל והוא חס י"ס אין בו משום איסור ביסול, דבר יבש אע"פ שהוא לונן גמור אין בו משום ביסול. דבר שיש בו מרק והוא לונן במחלוקת שנוי ולפי המנהג מחמירין בנלטנן לגמרי ומקילין במפוסה, ובמקום שאין בו משום ביסול מותר ליתן כנגד המדורה ובלבד שלא תגע הקדירה באש, ומותר ליתן ע"ג מיחם העומד על האש, ואין נ"מ במצבו הקדום של התבטיל, אם היה עדיין חס ממה שהוחם מצעו"י או שהיה מוטמן עד עכשו או שהיה עומד ע"ג כירה, בכל אופן מותר ליתנו כנגד המדורה או על המיחם, ואם נלטנן לגמרי אסור ליתנו כנגד המדורה או על המיחם במקום שאפשר לו לבוא לידי י"ס אף אם בדעתו להסירו קדם שיהא י"ס, וג"כ אין נפקותא במצבו הקדום, ואמנם לענין ליתנו ע"ג הכירה או לתוכה או לסמוך לה מבחוץ, היכי דאין בו משום איסור ביסול משתנים הדינים לפי שינוי המצבים הקודמים של התבטיל, שאם היה חס מצעו"י או שהיה מוטמן אסור להשהותו עכשו ע"ג כירה אפי' גרופה ואפי' לסמוך לה מבחוץ ואפי' התבטיל עדיין חס יד סולדת, כל שהמקום שנותנו יס בכחו להחם חס של י"ס, היתה הקדירה עומדת על הכירה או תוכה או סמוך לה והסירה בשבת מותר להחזירה ע"ג כירה או לסמוך לה בין שהיא חס י"ס ובין שהיא פושטין, ואם הוא דבר יבש אפי' נלטנן לגמרי ולדעת המ"ב ולדעת המ"א נלטנן לגמרי אסורין אבל אסור להחזירה לתוך הכירה אפי' עוונה חס, בד"א בגרופה אבל אינה גרופה גבה אסור וסמוך לה מותר, והנה אסורין כאן ע"י א"י כל השבותין בין האסורין משום ביסול כגון תבטיל נלטנן לגמרי כנגד המדורה או ע"ג מיחם ובין האסורין משום חזרה כגון אלו שהיו מוטמנים ועכשו רוצה להניחן על הכירה או אכלה, או שהסירן מעל הכירה ורוצה להחזירן לתוכה שאלו אפי' חמין אסורין.

ונראה דעת הרמ"א לאסור כאן אמירה לנכרי ולא דמי לשבות דשבות במקום מזה דמתירין כדאיתא סי' ש"ז ס"ה, דהבא בנלטנן לגמרי בדבר שיש בו מרק לדעת האוסרין יס בו ביסול לאורייתא, ודבר יבש או תבטיל חס ונותן ע"ג כירה או תוכה או סמוך לה באחד מהאופנים האסורים לא שייך להחיר משום שבות דשבות דאין האיסור הנתינה אללא מציאות מצב זה אסרו חכמים ששרשו שמה יחתה והכל בכלל הגזירה אם יעמיד בעצמו או ע"י נכרי ואפי' העמיד נכרי או קוף חייב להסיר וכמו קדירה בטיל ולא בטיל העומדת מע"ש משקידש היום חייב להסירה וכמ"כ במ"ב סק"י ה"נ היכי דאסרו חכמים החזרה, ונותן ע"י נכרי גרע מנתן

מיהו בא"ז הוזכר עוד היתר לשהות על הגחלים, וז"ל ושיהיו זה אינה הטמנה אללא כגון כסא של ברזל כו' ע"כ פר"ח ז"ל, משמע מלשנון שלשהות ע"ג גחלים ממש אסור ומל' רש"י שפי' ואין דמשהינן ע"ג כירה כו' משמע שאף על הגחלים מותר כו' וז"ע היכי משמע כן מל' רש"י ואוקמא ר"א בבשרא אגומרי כו' ותו דתנן כו' ולא חררה ע"ג גחלים כו' ואע"ג דמל' רש"י משמע דבחררה שבתנור עסקין מ"מ הא היה נפשי' פירש דבתנור שאינו גרוף וקטום עסקין, ואינו מובן אף אי איירי בתנור מ"מ החררה ע"ג גחלים שבתוכה ואי אפשר לפרש ע"ג גחלים דתנן היינו כנגד הגחלים מה הועיל במה שפרש"י שהתנור אינה גרופה ולכ"א נמי שפירש כו' וס"מ דכל שהוא כמב"ד כו' מותר לשהותו ע"ג גחלים ממש דהואיל שהיה שם מצעו"י לא חיישין דלמא אחי לחתויי אבל ודאי להטמינו בתוך גחלים לצורך מחר בהא ודאי מסתברא כפר"ח לאסור, ולא נתפרש כונתו ז"ל מה בין רישא לסיפא, אי רישא לצורך לילה וסיפא לצורך מחר, הלא הטמנה לצורך לילה נמי אסור, גם לשנון ז"ל לא משמע דבא לחלק בין לצורך היום לצורך מחר, ואי כונתו לחלק בין מעמיד ע"ג גחלים למקיף הגחלים סביב הקדירה הו"ל לפרש, ונראה כונתו ז"ל לחלק בין מעמיד ומכוין להטמנה ובין משאיר הקדירה בלא כונת הטמנה.

כתב במ"ב סי' רנ"ג ס"ק ס"ט דמותר להטמין בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל בזמן שהקדירה מגולה למעלה, ע"פ דברי הרמ"א שאין הטמנה אללא א"כ הקדירה מכוסה למעלה, ולהאמור לעיל הדבר נ"ע ואין מקום להקל בזה, והטמנה בגחלים יס עוד כל היתר מדעת רש"ס וכמ"כ לעיל אבל הטמנה בשבת אין שום סניף להקל ואין להקל בשום הטמנה המשמרת את החום אף שאין כל הקדירה מכוסה.

כתב במ"ב סי' רנ"ז ס"ק כ"ד בשם רש"ל דאפר חס או שארי דברים חמים לא מקרי דבר המוסיף הבל והוא ע"פ דעת ר"ב בתו' מ"ח א' והי"מ שהביא רז"ה ואלא שלהי"מ אף ביש בהם גחלים ובזה החמיר רש"ל ומיהו לא הקילו בזה הרא"ש והטור, ובמ"ב ס"ק (י"ג) [מ"ג] כתב בשם אחרונים להקל בשהה ע"ג כירה גרופה וכיסה בצגדים משום דיש כאן סניף מדעת רמב"ן דלא מצרפינן שהי' והטמנה למחשז מטמין במוסיף הבל, אבל הטמנה גמורה באפר חס לא מצינו שהקילו, ואמנם אם ילטנן קדם שחשכה אף שיהי' עדיין חס ביה"ש ודאי יס להקל.

כ) במ"ב סי' רנ"ז ס"ק מ"ז הביא פלוגתא אחרונים ז"ל אי מהני שריק לענין הטמנה, וכתב דבא"ז מבואר להיתר, וקרוי הדבר שאילו ראוהו המחמירים לא היו מחמירים, ונראה דאין מדברי הא"ז סמך לד"ז והטמנה בארץ כנען שהזכיר לא היה כלל בגחלים אללא אלל הגחלים אי גרף או על גבי פטפוט שהרי הזכיר היתר בטיל, וזכיר דבריו ס"ל דהטמנה אסור אפי' בבטיל וגם במה שסיים בהטמנת ריינוס וקרפת שהם מטמינים בגחלים משמע דברישא לא איירי במטמין בגחלים, ואילו כל היתר בהטמנתם

התחלת הביטול, ולכאורה נפל בצירא דין קדירה חייתא שהרי אי אפשר למצוא ליתן סמוך לשקיה"ח וכשמקדים הרי בשיל קאת קדם שקיה"ח, אבל השתא דבעינן התחלת הביטול שפיר נותן קדם שקיה"ח באופן שלא יהי' עדיין י"ס בשעת שקיה"ח, מיהו שדא זה גרמא חייתא קשה דאי שדי לתוך קדירה י"ס הרי מיד בשיל קאת, וז"ל דקדירה בשיל ולא בשיל היה ונלטון ועכשו נותן גרמא חייתא, ומחזירו ע"ג הכירה.

בבב"ל ד"ה מסיח, משמע שאם דעתו לאכול כלילה אסור, ולפ"ז כל דין קידרא חייתא מכרעא בסתמא ולכאורה כל נותן קדירה יש בלבו יחוד לאיזה סעודה הוא מכינו, והיה נראה ללא גזרו חכמים אפי' דעתו לאכול כלילה ומאפה עליו כיון דעל הרוב אינן משהין קידרא חייתא אלא לאורך מחר, וזה נוח דעת הכלבו והגה"מ שהביא ב"י דבחושב בהדיא לאורך מחר מותר אפי' בשיל ולא בשיל, ומיהו אין הכרח לדיניהם דשפיר י"ל ללא פלוג בבשיל ולא בשיל.

בבב"ל ד"ה מותר, החליט דלסמוך מותר אפי' בחזרה אפי' לדעה קמייתא, וחילי' מהא דבעי למפשט מב' כירות המתאימות, וקתני שם בסיפא דמחזירין, ואין לדבר זה הכרע, דבאמת י"ל דהכל מספקא לי' אי מותר לסמוך לשהות ולהחזיר או שניהן אסורין או מותר לשהות ולא להחזיר, לכיון דחזינן בגמ' דחזרה חמירא ומספקא לי' בסמיכה לאסור שפיר ראוי לספק בכל מילי, ולמאי דבעי למפשט מב' כירות המתאימות ודאי גם חזרה מותר, אבל האי שינויי דשא"ה דשליט אורחא נראה דקיימא במסקנא ונ"מ דתנור וכירה המתאימות, משהין ע"ג כירה הגרופה אע"ג דבתנור סמיכה אסורה וא"כ אין לנו ראי' להתיר חזרה, וכיון שלא נתבאר להתיר ממילא אסורה, והלא לא נתבאר שאסור להחזיר אפי' בשיל כ"ז ומ"מ פשוט בפי הפוסקים לאסור להחזיר אפי' בשיל כ"ז, ומיהו שא"ה דלעולם חזרה ביום השבת הוא לאחר שבשיל כל אורכו.

בבב"ל ד"ה מ"ב ס"ק כ"ב כתב בשם א"ר דבר"מ משמע דתנור שהסיקוהו בקש וגבצא וגרפו דינו ככירה גרופה, והוא תימה דאדרבה דבר"מ משמע דבקש וגבצא לא שייך לחלק דלעולם חשיב כגרופ וקטום ואחרי דאסרינן בתנור שהוסק בקש וגבצא אין נפקותא בין גרופ לאינו גרופ, ואילו היה חילוק בין גרופ לאינו גרופ היה הר"מ מפרשו בהדיא שאין כאן מקום לסתום בזמן שכל ההלכות האלו מפורשות ומפורטות בלשון הר"מ לכל חלוקיהו, וכן בגמ' משמע דבקש וגבצא אין חילוק בין גרופ לאינו גרופ, ואפשר דנתן קש וגבצא על הגחלים של העצים היו כנתן עליהם נעורת של פשתן, ודברי הטור שחילק בכופח שהסיקוהו בקש בין גרופ לאינו גרופ כבר נתקשה בהן ב"י, ובמ"ב כתב דמבואר בכלבו ובחי' ר"ן להקל בתנור המוסק בקש וגרף וז"ע בפנים דבריהם.

בבב"ל ד"ה אלא, בשם הגרע"א, דיש אסורין להשהות זה שלא הגיע למב"ד אפי' ע"ג גרופה, וזה מבואר ברא"ש בשם הר"י דמפרש הא דאמר ספ"ק אין אולין כו' אלא כדי שיכלו מצעו"י

קוף שהרי זה נותן ממש ומ"ל בידים ומ"ל ע"י גרמא דידי, ובמ"ב בבה"ל כתב בשם אחרונים להקל לאורך שבת אמיירה לא"י היכי דהאיסור משום חזרה ולהאמור אין לנטות מדעת האוסרין בזה, ואמנם ליתן כנגד המדורה או ע"ג מיחס תבשיל שנלטון לגמרי שכתב המ"ב להקל כדעת הר"מ והרשב"א דאפי' נלטון לגמרי אין בו משום ביטול ונהי דמחמירין ע"י ישראל, ע"י א"י אין להחמיר, הדבר מסתבר, אחרי שאנו מקילין ע"י ישראל בלא נלטון לגמרי והוא ע"כ כדעת הר"מ והרשב"א והר"ן וכמש"כ לעיל.

ולהאמור יש לעי' בשריותא דהרמ"א ליתן ע"ג התנור ע"י א"י קדם שהוסק ואח"כ מצעיר הא"י את התנור ונהי דליכא משום אמיירה לנכרי במה שמצעיר התנור אפי' בקדירה כוננת שעיקרו משום היסק התנור להחם הבית ואע"ג שיש כאן פ"ר של הביטול מ"מ לא אסרו אמיירה לנכרי כה"ג וכמש"כ במ"ב, מ"מ כיון שניתן לדעת ישראל שתשאר הקדירה ע"ג כירה שאינה גרופה למה אין זו בכלל גזירת חזרה ומה תועלת שריותא יש בזה שבשעת הנחת הקדירה עדיין לא הוסק התנור מ"מ מתקיימת מחשבתו להחם התבשיל המוחזר ע"ג כירה שאינה גרופה שאסרו חכמים משום גזירת חיתוי, וע"כ י"ל דחשבו הדבר לשהי' מע"ש ולא כחזרה כיון שבשעת הנחה התנור כונן, ואמנם י"ל דחזרה ע"ג התנור בתנורים שפתחו מן הצד אינו בכלל ע"ג הכירה דכירות שלהן עיקר הביטול הוא על גבן ואפי' מעמיד ע"ג הכיסוי אין הכיסוי הפסק שהכיסוי דק והחום עובר בעדו ודרך לבשל גם על הכיסוי אבל ע"ג התנור אין דרך לבשל וחומו מועט מפני עובי הכיפה ואין משמשין שם רק לשמירת החום וחשיב כנותן נגד המדורה או ע"ג מיחס שעל האש, או כסומך, וזו כונת המ"ב ס"ק פ"א, ולפ"ז היה מותר ליתן גם אחר שהוסק, ונהי דמחמירין לאחר שהוסק אבל קדם שהוסק מקילינן, וכן מקילינן לאחר היסק בנותן דף להפסיק ולמעט חומו. מ"ב ס"ק ז"ה הזכיר חזרה על התנור כש בו משום ביטול ואין בו משום איסור החזרה וכ"כ בשעה"ל אות ז"ה ואינו מובן דע"ג התנור הוזכר כאן בדין איסור חזרה וכמש"כ בבב"ל ד"ה להחם ובמ"ב ס"ק ק"ג, ואמנם חזרה ע"ג תנור בבקר פעמים מותר אם כבר עממו הגחלים והרי הן קטומות, וזה היה צריך לפרש, ואולי כוננו למש"כ בס"ק פ"א דע"ג התנור לדין חשיב כסומך.

והנה אי מעמיד קדם שהוסק התנור הוי ג"כ כמשהה בתחלה בשבת למדנו אם סוף אש לבוא להתנור כמו מכונה חשמלית שהוכן מע"ש לבוא בשעה פלונית, אסור ליתן לתוך התנור קדם שצא האש אפי' תבשיל שבשל כ"ז ואפי' הוא חם וכדין איסור חזרה דחשיב כמשהה בשבת, ואפי' אי בתנור שמסיק הנכרי לא חשיב משהה החם מחוסר מעשה של צעל בחירה אבל הכא דסוף חום לבוא מעצמו נראה דחשיב משהה.

בבב"ל סימן רנ"ג ס"א או שהיה חי שלא נתבשל כלל, במ"ב ס"ק י"א כתב דאפי' הוחם מותר כיון דעצם הביטול לא נתבשל כלל, ונראה דר"ל דהוחם ולא הגיע לי"ס אבל כל שהגיע לי"ס היינו

וב"י סי' רנ"ג פי' דעת הר"י והר"מ דמבעי ל' אחר גזירה אי גזרו אף בצביל כ"ז ומלטמק ויפה לו והוא ממש כפי' תו' למש"כ לעיל אלא לדעת תו' אין נפקותא לדינא דבעינא זו שהרי אנו קיי"ל דמלטמק ויפה לו משהין לכתחלה, אבל לדעת הר"י והר"מ דמלטמק וי"ל אסור להשהות יש נפקותא גם לדין דבעינא זו והנה האיבעי לא איפשיטא וקיי"ל לקולא דלאם שכה ושהה כל שצביל כ"ז מותר אף שמלטמק וי"ל, ועפ"ז הם דברי הר"מ ושו"ע דעבר ושהה מלטמק וי"ל אסור דיעבד ושכה ושהה מלטמק וי"ל מותר דיעבד.

(כז) סי' רנ"ג ס"א דהגה ואם החזירו ישראל כו', דין החזיר בשבת אי נאסר התצביל לא הוזכר בגמ', והנה אם לא נתבשל כמאכל ב"ד בשעה שהחזיר, יש כאן משום מצביל, ולדעת השו"ע סימן ש"י"ח אף בשוגג אסור בו דיוס, ולדעת הגר"א שם העיקר דעת תו' דהלכה כר"מ ובשוגג מותר, ואם נתבשל כמב"ד ולא נתבשל כל דרכו לדעת הר"מ והטור [לעיל ס"ק י"ג] יש בו משום מצביל, ולדעת הרשב"א והרא"ש אין בו משום ביטול אלא משום איסור חזרה, ובזה יש לדון אי נאסר דיעבד, וכן בנתבשל כ"ז והוא מלטמק ויפה לו, דאין בו משום ביטול [וזולת לדעת רי"ן] ויש בו משום חזרה, והנה בהחזיר במזיד ודאי אסור דיעבד דעד כאן ל"פ ר"מ ור"י אלא אי קנסו שוגג אטו מזיד דדרבנן אבל במזיד ודאי אסור, וכן קיי"ל כר"י ל"ח א' דאפי' היה מבוסל כ"ז אם הוא מלטמק ויפה לו חשיב שבה לאסור דיעבד במזיד, אבל אם החזיר בשוגג יש להסתפק אי אסור דיעבד, שהרי בשכה ושהה קדם גזירה היה מותר, ואי אפשר לאסור בהחזיר משום האי גזירה שגזרו בשכה ושהה, שאין לנו בגזירת חכמים אלא מה שגזרו עליה ואם רבו משהין לא מצינו בגמ' שרבו מחזירין, והחזרה לא שכיחא כולי האי וגם חזרה בשבת חמירא להו, ואין לנו בזה אלא מה שאמרו בגמ', ואמנם יש מקום לדון לאסור את המוחזר לדעת הגר"א דהלכה כר"מ ור"מ גזר דדרבנן שוגג אטו מזיד, ואמנם כבר כתבנו לעיל דמהא דשרי ר"מ שוגג בשהה שמעינן דלא מחמירין דדרבנן אלא ביטל לעבירה שם בפני עצמה, אבל ביטול ואצורי דידה לא מחמירין בשבותין יותר ממלאכה עצמה, וכפ"כ לדעת השו"ע דהלכה כר"י ולא אסרו שוגג אלא דלאורייתא ולא דדרבנן, ועוד דאפי' אי הלכה כר"מ דלאורייתא, אין הלכה כמותו דדרבנן דלא תלי זה בזה, והלא סתמא דמתני' גטין נ"ב ד' דהמטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטורין דלא כר"מ, והלכך הדין נותן דתצביל המוחזר בשוגג אינו נאסר אם לא נעשה בו איסור ביטול.

ואמנם למש"כ הרמב"ן במלחמות ר"פ כירה, להוכיח דהלכה כר"י דאף בשוגג אסור, מהא דשבת ק"ט א' דחב"א לא אכל שריקא טויה דעבדא דבייתא דזעירי, וכן שם ק"מ א' דחרדל שלשו מע"ש ומחו ל' בשבת דאמי' דאביי עבדא ל' ולא אכל דבייתא דזעירי עבדא ל' דרשב"א ולא אכל וכן בינה י"ד ב' דר"פ לא אכל דייסא, נראה דסבר דכי היכי דאסר ר"י שוגג במבשל ובנוטע

היינו אפי' לרבנן דחנניא ומהני כדי שיכלו שיהא מותר לגרוף קדם שקידש היום ולהשאירן ע"ג הגרופה, ולכאורה משמע שכן דעת הרא"ש שלא העיר בזה כלום, וכן משמע ברשב"א י"ח ב', שכתב דהא דלא חיישין בקדירה ע"ג כירה שמה יגיס משום דלאחר שנתבשל כמב"ד אין בהגסה משום ביטול ואי מותר בגרופה אפי' לא נתבשל כמב"ד אכתי תקשה שמה יגיס, ואפי' אי נימא דבכלי מותר בגרופה אפי' לא נתבשל כמב"ד ודלא כהר"י אכתי בקדירה ראוי לאסור אלא א"כ טווח משום שמה יגיס, ויש לעי' מאן פליג עליהו ומתיר אפי' לא הגיע למב"ד, ובד"י הביא בשם רי"ן בשם הר"י שאם לא הגיע מבדע"י כמב"ד אם נטל לא יחזיר ומשמע שאין איסור בשהי' ואמנם בד"י תמה אם עכשו הגיע למב"ד למה אסור להחזיר ואמנם לדעת הר"י ודאי הכי הוא דאסור להחזיר, אלא שיש לדון אפי' לא החזיר משום עבר ושהה או שכה ושהה, וב"י הביא בשם המ"מ בשם רמב"ן ורשב"א דאסור להחזיר אם לא הגיע למב"ד עכשו ומשמע דשהי' היתה בהיתר משמע דס"ל דמשהין ע"ג גרופה אפי' לא הגיע למב"ד אבל יש לעי' ניוחש שמה יגיס ולדעת רמב"ן דאחר הגסה ראשונה אין בו משום מגיס ניוחא. ומש"כ לדייק מל' המ"מ ד' רמב"ן ורשב"א דבגו"ק מותר לשהות אפי' לא הגיע למב"ד, הוא מבואר בהדיא בדבריהם ר"פ כירה].

(כג) ל"ח א' שכה קדירה ע"ג כירה כו' בשוגג יאכל במזיד לא יאכל כו', בגיטין נ"ג ב' אמרו דר"מ דלאורייתא לא קנים שוגג אטו מזיד ובדרבנן קנים, וז"ע למה לא קנים הכא ר"מ בשהה כיון דאינו אלא איסור דרבנן, ואפשר כיון דכל עכמו הוא טורח בצביל לשמור את השבת שלא לבשל בשבת לא קנסין ל' וכדאמר שם בגמ' נ"ד א' דמעשר בשבת ובמטביל כליו, א"ל כיון דלאיסורא משום מצביל דין השבותין כדין עיקר המלאכה, והאי במזיד לא יאכל היינו בו דיוס כדס"ל לר"מ במבשל בשבת כמו שפרש"י ותו' חולין ט"ו א', ור"י ס"ל גיטין שם דלאורייתא קנסין שוגג אטו מזיד ובדרבנן לא קנסין שוגג, ומשמע דר"י לא פליג אר"מ אלא במלטמק ויפה לו אבל בשוגג ומזיד לא פליג, ואע"ג דעיקר ביטול הוא דלאורייתא מ"מ שהי' שהוא דרבנן מודה ר"י דלא קנסין בשוגג.

שם תול"ה עבר, ואומר רשב"א דקדם גזירה בעי כו', נראה דר"י פירש דמבעי ל' לר"י לאחר גזירה דנהי דגזרו על השוגג מ"מ י"ל דלא גזרו אלא בחמין שלא הוחמו כ"ז ותצביל שלא נתבשל כ"ל, דהוא רדוף לגמור ביטולו ויש לחוש שיערים ויאמר שוגג הייתי, אבל צביל כל דרכו לא קנסו אע"ג דמלטמק ויפה לו או אפי' במלטמק ויפה לו גזרו, אבל בלא נתבשל כל דרכו ליכא למבעי דולאי לאחר גזירה אסור, ורשב"א פי' דמבעי ל' קדם גזירה ומבעי ל' אף בלא נתבשל כ"ז ואף בלא ביטול כמב"ד אי מודה ר"י לר"מ להתיר שוגג כיון דמבשל בשבת אסור ר"י לאותו שבת אפי' שוגג, ויש לעי' לפ"ז מאי פשיט מר"י דלמא ההיא דר"י לאחר גזירה.

ל"ח א', אין לנו לחדש ולאסור בהחזיר כיון דאין איסורו אלא מדרבנן משום קנסא, אין להחמיר כל שלא נאמר בגמ', ומשמע דאין צריך להמתין עד שיטענו אע"ג דנהנה במה שלא נטענו, ואם הוא מטמא וי"ל אסור, וז' הרמ"א ואם החזירו ישראל דינו כעבר ושהה, משמע דאפי' בשוגג אסור וכ"ה בהדיא במרדכי, ומיהו לדעת הר"מ דבשהה בשוגג תבטל שנתבטל כ"ז שרי אפי' מצוי"ל, אין לנו מקור לאסור את המוחזר המבטל כ"ז ומצוי"ל, ואמנם אחרי שבמרדכי אסר והעתיקו הרמ"א כבר איכא הוראה לאיסור. ומש"כ הרמ"א לאסור לו ולהתיר לאחרים, אין לדברים אלו מקום אלא לדעת המרדכי דלאחר גזירה אין אסור אלא לו, אבל לא משמע כן בגמ' דהא רחב"א אמר ול"ש ודין שוגג דדין מזיד, וכיון דרנב"י מפרש ל' לאיסורא הרי דין שוגג דדין מזיד, וכבר כתב כן הגר"א.

(כה) סי' רנ"ז ס"א בהגה' י"א דאם שכת והטמין כו', הדברים סתומים בלשון המרדכי ויש שם בתחלת הפרק דהטמין דבדבר המוסף הבטל בשוגג מותר והיה דמתנ' שעשו אנשי טבריא במזיד, ולחד תירוצא שם מחלק בין טמון כל הקדירה לנמלאו מעט גחלים סביבות הקדירה, ואינו מובן דבתחלת הדברים כתב דאם שגג והטמין דבדבר המוסף הבטל שרי ומשמע דאפי' בהטמנה גמורה, ועוד דקדק בתחלת דבריו ז"ל שהיה כבר מבטל כ"ז משמע דלא התיר אלא מצוי"ל וא"כ ל"ק ממעשה דאנשי טבריא, והנה הדין נותן דהטמין דינו כשכת ושהה וכמש"כ לעיל, ויהא מותר מצוי"ל, אבל בלא בטל כ"ז וביטל בשבת אסור, והרמ"א סי' רנ"ז הביא י"א דאם שכת והטמין שרי לאכול, וכתב הרמ"א דוקא בבטל כל דרכו ללא עדיף משהי' ר"ל דהלא לאחר גזירה אסרינן שהה בשוגג לדין בלא נתבטל כמב"ד ולר"מ ור"י בלא נתבטל כ"ז, ושמעינן דאין היתר מטעם שכתו מועט אלא בבטל כ"ז ומצוי"ל אבל כל שלא נתבטל כ"ז אף שכבר נתבטל כמאכל בן דורסאי מקרי שכת לענין לאסור דיעבד, ולענין עיקר קנסא מסתבר דלא קיל הטמנה משהי' והרי אסרו במעשה דאנשי טבריא וכיון לאסור במזיד אסור בשוגג דכשם שחשודים להשהות חשודים להטמין, וכמו דאסרינן בהחזיר בשוגג.

ויש כאלן בלשון הגר"א ז"ל דברים בלתי מובנים, שדבריו ז"ל משמע דהאי י"א היינו דעת רש"ם דכל שמוחר להשהות מותר להטמין, ואינו מובן דא"כ מאי איריא דיעבד ושוגג, אפי' לכתחילה נמי, ובלשון המרדכי הלא מפורש להתיר שוגג בבטל כ"ז וכדברי הרמ"א.

ומיהו לדינא למאי דסיים הרמ"א דדיעבד סמיכין על דעת האומרים דשהי' לצורך מחר מותר ועל דעת האומרים דדין הטמנה דדין שהי', א"כ כש"כ דיש להקל בהטמין לאחר שכבר נתבטל כמב"ד דקיי"ל דבשהי' מותר, ואין דברי הרמ"א אלא לפרש דעת י"א קמא שהביא הרמ"א, ואפשר שגם כונת הגר"א דנדהה גם י"א קמא היינו שאין להתיר בהטמין לאחר שבטל כמב"ד מחמת

ובשאר מלככות ה"ה בשבותין דידהו והא דמתיר ר"י שוגג בדרבנן אינו אלא דרבנן דאית ל' שם בפ"ע וכמש"כ לעיל דהרי כל הני דרבנן נינהו, וכבר הקשה כן הגר"א בביאורו סי' ש"ח על הרמב"ן אבל דעת הרמב"ן דמבטל דרבנן כמבטל דאורייתא ובורר דרבנן כבורר דאורייתא, וכדמוכח מהא דשרי ר"מ ל"ח א' שכת קדירה ע"ג כירה ובטלה בשבת וכמש"כ לעיל, הדין נותן לפ"ז דמחזיר בשבת בשוגג לדעת השו"ע דהלכה כר"י אסור דיעבד, אף במקום דלא הוי איסור ביטול אלא איסור חזרה, ואף בבטל כ"ז ונלטמא ולימורו יפה לו יש לאסור אע"ג דשרינן מטמא ויפה לו בשהה בשוגג י"ל דע"כ לא מבטלי לן אלא בשהה ללא קעביד מעשה בשבת, אבל החזיר בשבת כל שיש כאן שבת אסור.

עוד יש מקום לאסור החזיר בשבת אע"ג דקיי"ל דלא קנסו שוגג אטו מזיד דרבנן, משום הא דאמרו ל"ח א' משרבו משהין במזיד גזרו על השוכח ובכלל גזירה זו כל מלככות שבת דרבנן דנמלאין חשודין עליהן וסמך לזה מהא דאמר בירו' ר"פ כירה דאמר שם דקיי"ל כר"מ וכסתמא דמתנ' דתרומות דמבטל בשבת בשוגג מותר ופריך מהא דגזרו על השוכח א"ר אילא נחשדו להיות מניחין ולא נחשדו להיות מבטלין, משמע דמה שנחשדו הוא בכלל הגזירה וזו נראה כונת הגר"א סי' ש"ח.

ואי המוחזר בשבת אסור יש לעי' אי דוקא במטמא ויפה לו, או אפי' מטמא ורע לו, ואע"ג דבשכת קדירה מע"ש מותר מטמא ויפה לו, ומטמא ורע לו מותר אפי' שהה במזיד, מ"מ בהחזיר בשבת י"ל דאפי' מטמא ורע לו אסור כיון דהוא מתבטל עכשיו ע"י החזרתו ואולי היה חי היה מתבטל עכשיו ע"ג כירה הרי הוא בכלל קנס חכמים, וזו נראה כונת הגר"א ר"פ כירה, שכתבו ול"ע אם החזיר באיסור בשוגג אם מותר באכילה אם לא, דלמא דוקא שכת קדירה ובטלה שנתקן המאכל בשבת באיסור, אבל בהחזרה כבר היה ראוי לאכילה ואינו נהנה כל כך לא, והדברים סתומים דהוי ל' לפרש דהחזיר מטמא ורע לו, ואפשר דגם במטמא וי"ל מסתפק שהרי מטמא וי"ל לא אפשר אי אסור בשוגג ולדעת הרי"ף והר"מ נקטינן לקולא ומבטלי ל' מה דינו בהחזיר בשבת וכתבו עוד, ואע"ג דאם נכרי עשה לצורך ישראל מותר כה"ג שאין הישראל נהנה ממנו כל כך מ"מ כשישראל בעצמו עשה איסור אפשר דקנסוהו רבנן, אי מייירי במטמא וי"ל ל"ע מאי פסיקא ל' להתיר בהחזיר נכרי לצורך ישראל, ואי איירי במטמא ורע לו ניחא, והא דמשמע דהנאה פורתא אית ל', י"ל דיש לו הנאה דניחא ל' בתבטיל חס, ובצרייתא ל"ח א' דשרי חמין שהוחמו כל צורכן משמע דאע"ג דנהנה במה שלא נטענו מ"מ לא אסרינן בבטל זה דיעבד, ואמנם בצרייתא שרינן מטמא ור"ל אפי' שהה במזיד ובהג"א משמע דלא מסתפק אלא בהחזיר בשוגג.

ולדינא כתב הרמ"א דאם החזיר והוא מטמא ור"ל מותר ומשמע אפי' החזיר במזיד וכן הדין נותן כיון דבשהה נמי אסרינן דיעבד ומ"מ במטמא ור"ל מותר משום שלא נהנה מן האיסור כדתניא

והרמ"א סי' רנ"ג ס"ה כתב דאם אמר לא"י להחם הקדירה אסור אפי' דיעבד ואפי' לאכלו כוונ' אסור, ומשמע דאפי' מטמא ור"ל אסור, מבואר דכל שיש בו איסור ביטול חשיבין ל' שצחא לאסור אפי' נלטנו, ומיהו מקור דברי הרמ"א הם בתשובת הרשב"א שהביא ב"י והרשב"א ס"ל לאין ביטול אחר ביטול אפי' בדבר לח, והא' לאסור הרשב"א הוא משום שזו לו לא"י להבעיר אש, כמבואר ברשב"א שם, ושמעינן דמאונן לחם חשיב ל' שצחא דלמה נחמיר באמירה לנכרי יותר מעבד ושהה לר"מ ל"ח א' דכל דליכא שצחא מותר לאכול וע"כ דהרשב"א חשיב ל' שצחא, ומיהו אי הטמין את החם בדבר המוסיף הכל מותר אע"ג דלולא ההטמנה היה מטמין מ"מ כיון דלא מינכרא שצחא מותר.

ומבואר ברשב"א דכל דהוחם באיסור וראוי לקנסו אסרינן לכל השצת אפי' נלטנו כבר, ולפ"ז הדין נותן דגם בהחזיר בשצת דשרינן אם החזיר מבטול כ"ז ומאור"ל אף אם החזיר מזיד כמ"כ ב"י סי' רנ"ג ס"ק ל"ו, אינו אלא בהחזיר חם, אבל החזיר כוונ' אסור דחומו חשיב שצחא, והלכך אפי' הי' דבר יבש שאין בו משום ביטול לכו"ע מ"מ אסור דיעבד משום איסור חזרה ואפי' החזיר ע"י א"י, וכמ"כ ס"ק כ"א, ואפי' כוונ' אסור לאכלו, וזה דלא כמ"כ המ"כ סי' רנ"ג ס"ה דבה"ל ד"ה להחם בשם הפמ"ג.

דינים העולים. שכתב קדירה וע"ג כירה שאינה גרופה] שלא נתבטל כמב"ד בשעת קידוש היום ואפשר דהיינו לאת הכוכבים כיון שנתן הקדירה ע"ג כירה קדם ביה"ט, יעוין רש"י ל"ד א' ד"ה א"ה, מבואר דלרבי דלא גזרו על שבות ביה"ט ראוי להתיר שבות הטמנה, והדין נותן דה"ה שהי', ואף שאין מתירין רק במקום מלאה כדאיתא סי' שמ"ב מ"מ דיעבד יש להתיר אסור לאוכלו, ונריך להסירו אע"ג שהוא מוקפה וכלא מלאנו הדבר אבל כן מסתבר וכ"כ בשהה במזיד.

החזיר בשצת תבטל שביטול כ"ז והוא מאור"ל, ע"ג כירה שאינה גרופה, והוא עדיין חם דרך שבני אדם אוכלין מותר אע"ג שאילו לא החזירו היה מטמין, ודין זה אפי' החזירו במזיד וכ"כ בשוגג.

היה כוונ' בשעה שהחזירו והוחם אסור לאכלו אפי' כוונ' ואפי' החזירו שוגג וכן משמע מדברי הרשב"א בתשובה שהביא הרמ"א סי' רנ"ג ס"ה וכמ"כ לעיל, וכ"מ מדברי הרמב"ן שהביא המחבר סי' רנ"ז ס"א] וכדין חזרה שהחמיר רמ"א סי' רנ"ג ס"א וכמ"כ לעיל, מיהו יש מקום להקל למש"כ המ"כ סי' ש"ח להקל כדעת ח' דהלכה כר"מ דבשוגג יאכל, ולמאי דהחמיר הרמ"א בנלטנו לגמרי בדבר שיש בו לחלוותי יש בו משום ביטול, א"כ אין ראוי ליתן חומרת חזרה כיון שיש במעשיו משום ביטול, ומ"מ נראה דאין דברי הרמ"א אלא משום חומרא אבל מעיקר הדין אין בו משום ביטול וכמ"כ לעיל, ועוד דהא בשו"ע פסק כדעת הר"י והר"מ דהלכה כר"י דבביטול בשוגג לא יאכל.

אם החזיר תבטל שלא נתבטל כ"כ במזיד ודאי אסור, בשוגג יש מקום להקל כדעת המ"כ כיון דלדעת הר"מ והטור יש בו משום

דעת רשב"ם, אבל אכתי יש להתיר דיעבד בבטול כ"ז ומאור"ל וכמ"כ המ"א בדעת י"א קמא.

(כ) סי' רנ"ג ס"א בהגה ואם החזירה א"י בשצת דינו כשכת, ר"ל אחרי דמיקילין בשכת ושהה מבטול כ"ז ומאור"ל שלא למחשז האי שצחא לאסור דיעבד, ומחמירין בהחזיר בשוגג לאסור מאור"ל והחילוק בין שהה להחזיר משום דבהחזיר עשה מעשה בשצת ובשהה לא עשה מעשה בשצת, א"כ הדין נותן דבהחזיר א"י בשצת לאורך ישראל חשיב כלל עשה מעשה בשצת ודינו כשהי' ויש להתיר מאור"ל, והגר"א עשה סמוכין לזה מהא דבטל בשצת במזיד אפי' באיסורא דרבנן אסור לו עולמית לר"י ואילו באמירה לנכרי אינו אסור אלא בכדי שיעשו.

ונראה דאם החזיר א"י בשצת חייב לסלקו כדי היכי בשהי' אם נשאר על הכירה במקום דשהיתו אסור חייב לסלק וכמ"כ לעיל הי"א אם הוחזר בשצת חייב לסלק דשרש איסור חזרה הוא מחשז דלא ליתי לחתויי וחייב לסלק, ולפ"ז אם לא סילק במזיד חשיב כחזרת מזיד, ובמזיד אסרינן דיעבד בשהי' אע"ג דלא עביד מעשה בשצת, וה"נ בחזרה אע"ג דלא עביד מעשה אסור דיעבד מאור"ל, ולפ"ז אם החזיר א"י בכוונ' של ישראל אם ידע דחזרה ע"י א"י אסור והיזד להקל בזה אסור דיעבד מאור"ל, ואין דברי הרמ"א אלא בהחזיר שלא מדעת ישראל, או דשגג שמותר להחזיר ע"י א"י, וזה בדברי הלבוש שהביא דבה"ל ומה שתמך המ"כ בדברי הגר"א שכתב דע"י נכרי חשיב כשגג אין זה יסוד שאין כונת הגר"א אלא דחשיב כשכת בעשה שלא מדעתו, אבל בעשה מדעת ישראל לא ממעשה הנחת הקדירה ע"ג כירה אחינן עלה אלא מפני שחייב לסלקו ולא סלקו אחינן עלה, וכמ"כ לעיל ס"ק כ"א.

(כז) רנ"ז ס"א אבל בעומד בחמימותו כשעה ראשונה מותר. אם הוא מטמין וי"ל לעולם יש שצחא אלא במזיד"ל אם היה כוונ' ונתחמם אסור אבל אם עומד בחוממו מותר, ואפשר דר"ל אם לא נתבטל כ"כ אף שהיה חם מקדם ועכשו הוא חם אסור, אלא אם היה מבטול כל כרכו מותר, אבל כוונ' וחס שהזכיר הרמב"ן משמע דאפי' בבטול כ"כ אם היה כוונ' והוחם אסור, ולפ"ז הא דאמר ל"ח א' אבל חמין שהוחמו כ"כ ותבטל שביטול כ"כ בין בשוגג בין במזיד יאכל, היינו דוקא בחס מע"ש. והנה לדעת הר"י והרא"ש דכל שנלטנו יש ביטול אחר ביטול יש לומר דברייתא בחס קאמר לעונן הוי כלא נתבטל אבל לדעת הרשב"א דאפי' נלטנו אין ביטול אחר ביטול הרי שם תבטל שביטול כ"כ כולל בין חם בין כוונ', ועוד אפי' לדעת הרא"ש תבטל שביטול כ"כ היינו אפי' כוונ' שהרי לרבנן דחנניא לאסרי לשהות תבטל שלא ביטול כ"כ ושרו בבטול כ"כ היינו אפי' עכשו הוא כוונ' דאע"ג דיך בו דין ביטול מותר דלא אחא לחתויי כיון דכבר הוא מבטול והלכך סתם תבטל שביטול כ"כ היינו בין חם בין כוונ', והדין נותן כיון דכבר נתבטל לא חשיב שצחא, ואף אי חשיב שצחא ליסגי להמתין עד שיטמון.

כשמעמידין פה על הפטופוט ומשימין הקדירה תוך הפה, מותר לכסות בזגדים את הפה אבל אסור לכסות הקדירה עצמה בתוך הפה, וכמבואר כ"ז בס' רנ"ז ס"ח.

ל"א ח' אבל פנה ממיחם למיחם מותר, ופי' מותר להטמין בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל, ופי' הר"מ פ"ד הל' ה' דזהו בכלל מותר להטמין את האונן כיון שהוא כלי שני, ודוקא בדבר שאינו מוסיף הבל, אבל בדבר המוסיף הבל אף האונן אסור אפי' מבעוד יום וכדאמר ל"ט ח' שמא יטמין ברמץ אע"ג דביאה לוננת, וכדאמר שם הר"ח ממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרי להו רבנן בטלה הטמנה כו' ואפי' מבעוד יום, אע"ג דהוי אונן, וכבר פירש כ"ז הר"ן ס"פ ב"ט, וכ"ה בר"מ שם ובשו"ע סי' רנ"ז ס"ו, ואם נלטנו שאין הי"ס אף בכ"ר לא עדיף מכ"ש ומותר לטומנו בדבר שאינו מוסיף הבל בשבת, ומש"כ במ"ב בשעה"ל ס"ק כ"ט לתלות הדבר בפלוגתא של ז"י והרמ"א בס' שו"ח, למש"כ לעיל דברי הרמ"א הם משום שסומכין על דעת הפוסקים דאפי' בדבר לח אין ביטול אחר ביטול אלא שנהגו להחמיר בנלטנו לגמרי כדעת המחמירין, אבל כל שאין יס"ב הוא בכלל אונן, וכמש"כ ב"י סי' שו"ח וז"ל ומשמע לי שכל שהי"ס בו מקרי רוח, וכן הביא ב"י שם ל' הרי"ו וז"ל ומ"מ מוכח מהגמ' שאם לא נלטנו אפי' שניה מרחיחין קצת מותר להחמירה, ומבואר דאם נלטנו עד שאין י"ס הוי בכלל אונן, ויותר מזה מבואר לעיל ס"ק י"ג, דאפי' י"ס אם הוא בכ"ש יש בו משום ביטול והמתירים אינם מחלקים כלל בין יבש ללח, ואפי' באונן גמור מותר, כמבואר דבריהם ב"י שם, וע"כ דברי רמ"א כדעת המתירים אלא גדר גדרו במנהגא להחמיר בנלטנו לגמרי, וכמש"כ לעיל ס"ק י"ג.

ל"ב מ' ז' ובקשתי להניח לו פך של שמן באמצעי, ונראה דר"ל להכניס הפך תוך אמצעי, ואע"ג דזו חשיבא הטמנה כהיא דסילון של אונן לתוך אמה של חמין, ואסור להטמין את האונן בכה"ג אפי' מבעוד יום וכמש"כ לעיל, מ"מ בחמין שצבלי מותר להטמין את האונן דהרי מותר ליתן אונן ע"ג מיחם מבעוד יום ולכסות ולא מקרי מטמין בדבר המוסיף הבל דב' קדירות זעג"ז כד קדירה הוא ולא אסרינן במה שהתחתון מעלה הבל לעליון, וכמש"כ לעיל ס"ק י"ח, אלא דבשבת אסור לכסות את האונן העומד ע"ג מיחם דכה"ג יחבין לאונן דין חמין, והו"ל כמטמין חמין בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל, והכא בטומן אונן בתוך מים חמים כיון שאין כאן כיסוי אחר אלא המים עצמן אין כאן משום הטמנה דאפי' אי יבשת לי' להאונן דין חמין אין כאן איסור הטמנה דמותר ליתן כוס חמין לתוך קדירה של חמין ואין כאן איסור הטמנה, ומתנ' היא קמ"ה ז' כל שצא בחמין מע"ש שורין אותו בחמין בשבת, וקשה נהי דביטול ליכא ליתסר משום הטמנה אלא ודאי בקדירה ליכא משום הטמנה.

ובמ"ב סי' רנ"ח כ' בשם אחרונים ז"ל דכלי אונן אסור לתחוב לתוך חמין משום הטמנה, והא' למבואר בגמ' מ' ז' דבמקום דליכא

ביטול, ומ"מ כיון דבשו"ע סתם לאסור שוגג אף אם ניקיל כדעת הגר"א אינו אלא דביטול גמור אבל לאחר שנתבשל כמב"ד לדעת כמה פוסקים אין בו משום ביטול ואין כאן אלא איסור חזרה.

היה מבוסל כ"ז והוא מכו"ל אפי' החזירו כשהוא חם אסור, ואפשר דוקא בניכר שצחא אבל במלמחמ כבד כל דרכו ואין דעת בני אדם כבד על צימוקו ולא החזירו אלא שלא ילטנו מותר אפי' החזירו מזיד וכ"ש שוגג.

שפך חמין לתוך הקדירה שע"ג כירה ובין שהיא גרופה בין שאינה גרופה והן חמין שו"ס, אין כאן משום ביטול אלא משום איסור חזרה, ולכן אפילו עשה בשוגג אסור, וכן בנתן מים לוננין שהוחמו כ"ז מע"ש ונלטנו, אבל נתן מים חיים יש לו דין מבוסל בשבת ולדעת המ"ב יש להקל בשוגג אם הוא לאורך.

היה מוטמן ונתנו בשבת ע"ג כירה ובין גרופה בין א"ג וכן היתה קדירה נתונה ע"ג קדירה שע"ג כירה והסיר התחתונה ונתן עליונה ע"ג כירה דינו כהחזיר בשבת ואסור אפי' שוגג ואפי' מבוסל כ"ז כל שהוא מכו"ל על דרך שכתוב לעיל.

כח רנ"ז ס"א אבל בעומד בחמימותו כשעה ראשונה מותר, כתב המ"א דה"ה במטמין בדבר שאינו מוסיף הבל בשבת, ומשמע אפי' מכו"ל ואפי' לא ביטול כ"ז, והדבר ז"ע שהרי לא התיר הרמב"ן עומד בחמימותו אלא מאור"ל שאין כאן שצחא, אבל מכו"ל או שעדיין לא נתבשל כ"ז הרי בהטמנתו נעשה שבת דכל שמשתמר חומו הולך ובשיל וכמש"כ המ"ב בבה"ל לק' סעי' ד' ד"ה גורם, בשם אחרונים ז"ל, א"כ ראוי למיסר שצחא שנעשה באיסור.

כטו סי' שו"ח ס"א ובשוגג אסור בו ביום כו', בבהגר"א האריך להכריע להלכה כר"מ, ואמנם עיקרו שיקול הדעת דמש"כ דמתנ' דתרומות עדיפא שהיא שנוי' להדיא, י"ל כיון דבגמ' אמרו דמתנ' דחולין כר"י א"כ ע"כ שנה כאן רבי דעת ר"י, ומ"ל בבה"א ומ"ל מדיוקא, ומה שכתב רבינו דלנחנו בני תורה, י"ל דכשאמרו חכמים להחמיר נגד הדין אין אנו מחמירין, אבל כאן דר"י אית לי' כן לדינא ולולא דעת ר"י לא היה רב מחמיר אלא דלדורי כר"י גם לדין צריך להורות כר"י, ומש"כ רבינו מהא דפריך בירו' ויעשה ר"ג שוגג אלא ר"ז ז"ע דאיסור שחיקת פלפלין ברחיים שלהן אינו אלא מדרבנן, ומותר לר"י, ואף שאנו מחמירין גם במלאכת שבות וכמש"כ לעיל, י"ל היינו לאחר גזירה וכל השבותין בכלל הגזירה לאסור שוגג.

ומש"כ תו' מהא דאמר שבת ל"ח ח' המבוסל בשבת כו' י"ל דנקטו ר"מ משום דבדרבנן ראוי להורות כן אף לר"י אלא דגזרו משום שרבו משהין, או משום דבעי למימר דאף לר"מ אסור כאן שוגג.

ל' כשמעמידין הקדירה על הפטופוט שחתיו האש, כשנתבשל כמב"ד מבעוד יום, אסור לכסות את הקדירה אפי' בדבר שאינו מוסיף הבל, כמבואר בשו"ע סי' רנ"ז ס"ח, ואם שגג וכיסה דינו כהטמין בדבר המוסיף הבל, ויש להקל דיעבד כפי שהתיר הרמ"א שם ס"א.

נ"א ח' מותר להטמין את האונן, בר"ן פי' דעת רש"י דוקא מפני החמה שלא יחמו אצל שחפוג לינתו אסור ודעת הר"מ דאפי' שחפוג לינתו מותר, וכן נחלקו בפינה ממיחם למיחם, לדעת רש"י דוקא בפינה כדי לקרר, ולדעת ר"מ אפי' פנה לאיזו סיבה כיון שהוא עכשו בכ"ס הו"ל כדין אונן מותר להטמין את האונן, ויש לעי' הלל בפירוש אמרו בגמ' השתא אקורי קא מקיר לה כו', וז"ל דר"ל כיון דלא נמנע מלהקרר לא גזרו עוד שירתיח אף שפנה ממיחם למיחם לאיזו סיבה.

והר"ן הסכים לדעת הר"מ וכ"כ במ"ב סי' רנ"ז ס"ק כ"ט לדינא, ונראה לפ"ז מותר לערות מים ממיחם לבקבוק טרמ"ו בשבת, דאפי' אם נחשוב את הטרמ"ו כמוטמן במוכין אכתי יס' כחן היתר של כלי שני, ואפשר לכלי מרוקף סביבו צבד לא חשיב הטמנה, דלא גזרו אלא להטמין את הכלי צבד, אבל ליתן בתוך כלי אינו בכלל הטמנה, דהרי כל כלי מגין על מה שבתוכו שלא יטמון במהרה, ולא אסרו ליתן בתוך הכלי בשבת, ולפי זה אף לפרש"י שרי.

סימן לח

ומיהו מלאכה שדרכה בכך כמו אפי' וביסול שאין החיוב אלא כשיגיע לשיעור מב"ד, וזה נעשה מאיליו, מ"מ כיון שכן דרכו מקרי מלאכה ולא גרמא, וכן זורה אע"ג דהרוח עושה עיקר הזריי, וכן לידה נראה דאע"ג דניכוד לאחר זמן חייב, ומש"כ תו' לעיל י"ז ב' ד"ה אין, כגון שבעת פריסתו ילכו, אין כונתם דנלכד בתנועת האדם, דא"כ היה להם לפרש בהדיא וכמו שדקדקו החו' כאן, ועוד שכתבו שאינו חייב חטאת שאינו יודע אם יאור אם לאו, משמע שאם יאור איכא חיוב חטאת, וכן בתוספתא שהביאו לא הוזכר שעת פריסה אלא נראה כונתם אע"ג דאין כאן חיוב חטאת ודאי בשעת פריסה, ולא שייך כל כך לגזור דאף אם יפרוס בשבת יזכור ויוציאה טרם שצדדה, מ"מ גזרו דלמא תלד בשעת פריסה קדם שיזכר שהיום שבת, מיהו המ"א סי' שט"ז סק"ט לא פי' כן וכו'.

ב' נראה דאם שלב את השעון לכפות המנעול של החשמל בשבת בשביל שיכבה לזמן ידוע חשיב גרמא ואין בו איסור דאורייתא וכיבוי אש החשמל בלח"ה אין בו כיבוי דאורייתא דהוי כגחלת של מתכת אבל יס' בו משום סתירה, עי' לק' סי' נ"ן דהוי כגודר בכלי חרס חדשים דעדיין חסר מעשה של הילוך השעון ונולד כח שני, וכס"ב למש"כ דאף נותן מים שיפלו נצורות אין בו איסור תורה, ומיהו יס' לעי' אי יס' בו איסור דרבנן אי הוי כנותן מים לקבל נצורות, או כגודר בכלים, ונראה דלפי' תו' דנותן מים חיישינן דלמא יכבו הנצורות בשעת נתינה לא שייך כאן, ואף לפר"ת י"ל דהכא הוי כגודר בכלים ומ"מ כיון שהוא עושה את כח המכבה אסור משום שבות, וכל זה כשאנו באין לדון על הכיבוי, אבל יס'

משום ביסול מותר אפי' בכלי ראשון וכ"ה בשו"ע סי' שיה"ח סי"ג דמותר ליתן לתוך כ"ס היינו באינו תוחב כל הכלי, והוא ע"פ דברי רמ"א שאין הטמנה במגולה מלמעלה אמנם למש"כ ס"ק י"ט דמקצתה טמונה מקרי הטמנה ואפי' העמידה ע"ג גחלים ולא כיסה כלל הויא הטמנה א"כ מוכח בגמ' דאין נתינה בחמים בכלל הטמנה וכמש"כ לעיל והלכך מותר להשקיע כוס אונן מוקף למיד פתיל תוך חמים כל שאין בו משום ביסול כגון בכלי שני, או מבוסל ונלטון באופן שאין ביסול אחר ביסול כגון יבש, או אפי' לח לדעת הר"מ וש"פ, ואין בזה משום הטמנה, ואף אם יגיע ל"ס מותר כיון דאין כאן שם הטמנה כלל.

והנה למדנו מהאמור כשאריכין להחם את המרק או התבשיל המבושלין כל דרכן מע"ס, בשביל תינוקות או בשביל מפונקים, מותר ליתן הכוס תוך מים חמים בכ"ס אף שהי"ס, ואין בזה לא משום ביסול ולא משום הטמנה, ואף בכ"ר אם אי אפשר לכוס להתחמם שיהא י"ס.

א' שבת מ"ז ב' תורה מפני, פירוש דגזרינן ע"ס אטו שבת ובשבת יכול כו', לפי המבואר בסוגיא ק"ד ב' ל"פ ר"י ורבנן בעיקר גרמא אי אסור, אלא גם ר"י מודה דגרמא מותר, אלא ר"י גזר משום דהול על ממונו דלמא אתא לכבוי, ולפ"ז הא דאמר בסוגיא שם דטלית שאחז בה האור מלד זה נותן עליה מים מלד אחר הוא דלא כר"י, היינו דלר"י יס' לגזור דלמא אתא לכבוי.

ומבואר בדבריהם דיש ד' דרכים זו למעלה מזו. א' פשיטת עור על המגדל, שגרם הכיבוי הוא בזמנו מהתפשט האור וזה מותר לכ"ע ולא גזר בו ר"י דלמא אתא לכבוי. ב' נתינת מים על הטלית מלד האור, ובה ג"כ אין איסור כיבוי לכ"ע אלא דלר"י אסור לעשות כן משום גזירה דלמא אתא לכבוי. ג' לעשות מחיצה של שלג בפני האש, ובה נסתפקו בתו' אי יס' בזה איסור כיבוי, ואי יס' בזה איסור כיבוי גם לרבנן אסור, אבל לר"י זה אסור משום דלמא אתא לכבוי אף אם ליכא בזה משום מלאכת כיבוי, ווהחילוק שבין נתינת מים על הטלית למחיצת שלג, דנתינת מים על הטלית עיקרו מניעת התפשטות האור, אבל השלג עלול לכבות. ד' נתינת מים תחת הגלוות, בזה ג"כ דנו החו', דעת הר"פ דאין בזה איסור כיבוי אלא דזה אסור להעמיד בשבת דלמא יכבה בתנועת ידו שיקבל הגלוות בתנועתו, ודעת ר"ת שיש בזה איסור כיבוי אף אם הגלוות נופלות לאחר שהעמיד.

ונראה דאף לפר"ת אין כאן כיבוי דאורייתא, אלא כיבוי דרבנן, וכמו דפסיקא להו להתו' בתחלת דבריהם וכו"מ ממש"כ המ"ב סי' רס"ה ס"ק ט"ז בשם אור"ה דמשום סכנת דליקה מותר, מיהו יס' לדחות שטעמו שסומך על דעת ה"ר פורת דאין כיבוי דאורייתא אלא אם הכיבוי ע"י כחו של האדם ומ"מ גזרו ע"ס אטו שבת,

בו משום שבות, וזהבא גרע טפי לכיון דהותחל לחלוב ע"י מעשיו כל המשך החליצה מתיחס אליו והרי השתא חליצה גמורה, ומ"מ נראה דחיוצ ליכא אמתא אס אחר שהלביץ בשעה שהחלב הולך לאיבוד נפסק זרם החשמל, מותר להעמיד כלי תחת האנור אע"ג שהשעון יחזור ויפתח את החשמל ויחלוב תוך הכלי, כיון דבשעה שנותן הכלי אין כאן חליצה וכבר נפסקה מעשה הראשונה, ואין היתר זה אלא משום הפסד ונכ"ח אצל שלא במקום הפסד גם גרמא אסורה וכמש"כ הרמ"א סי' של"ד סעי' כ"ב, וכמש"כ לעיל סק"ג.

וכל זה כשזרם החשמל הוכן מע"ש והשעון מפסיק את חבל החשמלי וחוזר וקושרו, אבל אם נעשה בתחנת החשמל בשבת ע"י ישראל שאינו משמר שבתו, אסור ליהנות ממנו, ואף אם הוא באופן שיס היתר בשימוש מן הדיו, אסור להשתמש בו מפני שיס בשימוש איסור ח"ה שאינו חס לכבוד שמים כיון שהוא שימוש ליבורי והעובד בשבת הוא עושה במרד ר"ל, והנהנה ממעשיו מעיד ח"ו שאין לבו כואב על חילול שבת, ויהא רעוא שיסובו בתשובה שלמה במהרה.

(ה) מ"ז ב' תוד"ה מפני, דבירושלמי מוקי מתנ' כר"י, הירושלמי פליג ג"כ אסוגיא דלקמן ק"ד ב' דאמר דמודה ר"י דגרמא שרי, אלא טעמא דר"י משום דאדם צהול על ממונו דלמא אתא לכבויו, וא"כ הכא צנות מים תחת הגלויות היה דיון שגם ר"י מודה, וכמש"כ תו' לעיל דד"ה לימא, וס"ל להירו' דטעמי' דר"י דחשיב גרמא כמלאכה לענין שבת, אע"ג דבמחיקת השם גרמא שרי, לענין שבת החמירו, ואפשר לפ"ז לפרש בהא דאמר לימא תנן סתמא כר"י, היינו דלפ"ז טעמי' דר"י אינו משום דאדם צהול, אלא דאסר גרמא בשבת וכדס"ל בירו' ולא מצי למימר ולטעמיה, ומיהו למאי דמסיק ר"א דהכא גם רבנן מודו, שפיר אמרינן טעמי' דר"י משום דאדם צהול כו'.

כ' הר"ן בהא דאמר ק"ד א' דטלית שאחז בה האור נותן עליה מים כלל אחר והשמיטה הרי"ף, דהראב"ד והרמב"ן פירשו דעתו ז"ל דמפרש דר"י ס"ל טעמי' דר"י משום גרם כיבוי ומתנ' דלא יתן לתוכו מים נמי כר"י וכדסלקא דעתיה בגמ' וכדמסיק בירו', אבל חנן קיי"ל כר"א דמתני' דלא יתן לתוכו מים אפי' רבנן מודו וה"נ צנתינת מים על הטלית, והר"ן סיים לכיון דבגמ' קבעו מימרא דר"י סתמא אי אפשר לדחותה דלא הוי משתמיט בגמ' מלפרש דההיא דר"א ס"פ כירה דלא כר"י, ועוד יש להוסיף דסוגיא דלק' ק"ד ב' דמסתיים דטעמי' דר"י ע"כ משום אדם צהול על ממונו כו', משמע דהוא מוכרע, ואי ר"י מפרש טעמי' דר"י דגרמא אסור תקשה דר"י אדר"י.

ק"ד ב' ורמי דרבנן אדרבנן ורמי כו', יש לעיין כי נכנס למים והמים מוחקין את השם למה נקרא גורם, מ"ש מהכנים נר הדולק לתוך המים דהוי מכבה ממש, ואפשר דאינו נמחק תיכף אלא הדיו נשרה מעט מעט עד שנמס, ומ"מ נראה דכה"ג בשבת חייב משום

כאן איסור תורה משום בונה כיון דבשליכתו הוא עושה תיקון בנין וכה"ג יס בנין בכלים וכש"כ במחוצר. ועי' לק' סי' נ"א.

כשיס לו תנור הניסק ע"י חשמל, והכין מע"ש שעון לפתוח החשמל בשעה ידועה, אסור להעמיד הקדירה ע"ג תנור קדם שנפתח החשמל, משום דין שהי' ע"ג כירה ותנור בשבת שהרי אסרו גם חזרה באינה גרופה, ובגרופה לא התירו אלא חזרה בשלא הניחה ע"ג קרקע, אבל שהי' בתחלה אסור, ואף אם העמיד חייב להסירה, וכן אם הקדירה ע"ג כירה מע"ש באופן האסור כגון ציל ולח הגיע למצ"ד חייב לסלק את הקדירה, דכל שנמצאת הקדירה בשבת באופן שאסרו חכמים משום שמה יחתה אסור, ואין האיסור תלוי במעשה העמדה של הקדירה, אלא במציאות הקדירה על הכירה בשבת, וכמש"כ לעיל סי' ל"ז ס"ק כ"א, ואין כאן היתר של קדירה חייאת דזה לא הותר אלא בזמניה מע"ש ומסיח דעתו ממנו עד למחר וכדאיתא סי' רנ"ג ס"א, ואין לורד לחיתוי, אבל כשהכירה לוננת ומתחממת בשבת הוא לעולם בגזירת חיתוי.

והלכך אף אם העמיד קדיר מע"ש במקום שחם החשמל יבוא בשבת אסור ואף אם נתבשל כמצ"ד מע"ש נראה דאסור להחזיר דחום החשמל חשיב כאינה גרופה, ואף אם התנור סגור אין כאן היתר טח בטיט המבואר ברמ"א סי' רנ"ד ס"א, רק צנות מע"ש, אבל לא מצינו היתר זה ליתן בשבת, ומיהו בע"ש מותר ליתן בתנור סגור כמו שמוותר ליתן לאינו גרופ בהיתר של שריק.

ג) אבל משום גרם ביסול ליכא בהעמדה בתנור זמן שסוף חום לבוא, דגרמא לא אסרה תורה בכל מלאכות כדאמר ק"ד ב', וזה נקרא גרמא כדיו גודר בכלי חרס חדשים וכוונתו מים לקבל נזרות, וכדאמר סנהדרין ע"ז א' לענין רציחה, ונראה דגם איסור דרבנן ליכא דלא דמי לנתינת מים לקבל נזרות דהכא עדיין חסר כח החשמל לגמרי והשעון עדיין לית לי' כח הפתיחה ולא חמיר מכ"ח חדשים, וכש"כ לפי' תו' דגם מים לקבל נזרות אינו אלא משום חשך דלמא יכבה בשעת קירוב המים, והכא לא שייך חשך זה, ומיהו למש"כ המרדכי פ' כ"כ בשם רבנו יואל דלא התירו גרם כיבוי אלא במקום הפסד וכן פסק הרמ"א סי' של"ד סכ"ב, הכי נמי בכל מלאכות אסור גרמא בלא הפסד.

ד) ונראה לפ"ז דמותר להלביץ האנור על דדי הפרה שסוף תנועת החשמל לבוא ע"י פתיחת השעון ותהא תנועה זו חולצת את הפרה, שאין זו אלא גרמא מהגרמות המותרות.

וכן מותר להלביץ את האנור בזמן תנועת החשמל, כשהחלב הולך לאיבוד, אבל אסור להלביץ בשעת התנועה והחלב נחלב תוך הכלי, שלבישה זו אינה גרמא אלא מלאכה ממש כיון דבכח ראשון נעשה החליצה וכה"ג חייב על רציחה ג"כ.

ואם הלביץ בשעה שהחלב הולך לאיבוד ואח"כ העמיד כלי תחת האנור לקבל החלב נראה דחיוצא ליכא, אבל אסור לעשות כן, זכר לדבר מה שאמרו לעיל ח' ב' ובבבז שלא יחליפו, אע"ג דכל אחת ואחת היתירא מ"מ כל שהשיג את התועלת של מלאכה גמורה יש

כיבוי, אבל בהקצה להדלקה נטילת השמן משפופרת אסור לכיוון
ההקצה לכך חשבוהו חכמים נטילתו ככיבוי, ואפשר דס"ל
דמסתפק מן הגר עצמו ג"כ אין החיוב רק מדרבנן וכלשון התו'
דנראה ככיבוי, וא"כ אין נפקותא בטעם התו' למכה אורו לחיוב
לאורייתא ליכא וצבות איכא אפי' בשפופרת, ונראה דגם התו'
מודים דגזרו משום כיבוי אפי' מסתפק מן השפופרת וכמש"כ רש"י
שבת סס, ומיהו במסתפק מן הגר עצמו אפשר דחייב מדאורייתא,
ולשון נראה ככיבוי שכתבו תו' לאו דוקא ור"ל דהוי ככיבוי ממש.

ולשון הרא"ש ומיהו ההיא דשפופרת כו' מורה שאינו צא להקשות
ולסתור אלא להוסיף על דבריהם, ומיהו נותן שמן לנר שהזכיר
הרא"ש משמע לחיוב לאורייתא קאמר אם לא דנימא דגם נותן
שמן אינו אלא מדרבנן, וצאמת משמע בצרייתא דנותן ומסתפק
כהדדי נינהו.

ומלשון הרא"ש בתחלת דבריו דאי אפשר לומר משום גרם כיבוי
דקיי"ל כרבנן, ומשמע דלר"י ניחא, נמי משמע דמדרבנן הוא,
דהלא ר"י לא אסר אלא מדרבנן כדאמר שבת ק"ד ב', ומיהו עיקר
דברי הרא"ש ז"ע דהא ר"י לא אסר אלא בדליקה דאדם בזהב,
אבל הכא בנר לא שייך זה, ודלרבה יס מקום לומר דהכא גם
לרבנן אסור דמקרב כיבוי לפר"ת שבת מ"ז ב', מיהו הכא הוי
כפורס עור גדי וכגודר בכלים וכמש"כ לעיל.

ולמש"כ גם הרא"ש מודה דנר של שפופרת מותר לחותכו, דלא גזרו
אלא בשפופרת ע"פ הגר דאחא לאיחלופי בשמן שבת עכמו.

ובי"ט תירץ דשפופרת אסור דלמא יסיר כל השמן, ומשמע
דבמסיר כל השמן מודה ליה להרא"ש דאיכא חיוב חטאת ודהי"ט
מפרש דעת הרא"ש דשפופרת איכא חיוב חטאת, ואינו מובן מה
איכא בין נוטל מעט שמן לנוטל כולו כיון דשמן שהוא נוטל עדיין
באור ואין לו שום קשר עם הפתילה, הגע עצמד, אש שהוא הולך
וכבה, ונשברה חבית של שמן למעלה הימנה ובא אחד וקלט את
השמן מן האור התחייבו משום מכבה, והרי תנן קכ"א א' כופין
קערה ע"ג הגר שלא תאחוז בקורה ולמה אינו חייב משום מכבה,
ולשון הרא"ש שהרי הגר לעולם מלא שמן כו' קושטא דמלתא נקט,
אבל עיקר כונתו דבמה שנוטל שמן מן האור אינו מכחיש אור
הגר.

שבת כ"ט ב' בהני קאמר ר"י משום דלא מיפסק כו', לגי' דידן
קשה קאת למה חשיב קערה מיפסק כיון דהפתילה תוך הקערה
ומושכת את השמן שבתוך הקערה, ועוד עדיפא הוי לי' למימר
דבהני תרתי אפי' אם יסתפק אינו אלא שבות, אבל מסתפק מן
הקערה הוי כיבוי לאורייתא לר"י דמלאכה שא"ל חייב עלה וגי'
הר"מ [כמבואר בפ' המשנה] בהני קאמר ר"י משום דמיפסק אבל
קערה דלא מיפסק, ור"ל דבנותן שפופרת מפסיק אור בין שמן
לפתילה אבל קערה לא מפסיק דהרי ריש הפתילה בקערה, ונראה
לפ"ז לפרש דר"ל דבהני תרתי אף אם יסתפק אין כאן רק איסורא
דרבנן אבל בקערה אי מסתפק איכא איסורא לאורייתא.

מלאכה כיון שהתחילה המלאכה בכח ראשון, וכן לענין ראייה
דחפו לתוך האש ולתוך המים חייב וכן כפתו בחמה וצאנה וכדאמר
סנהדרין ע"ז א', ואפשר דאיידי שאין השם נמחק עכשו אלא הדיו
מתרפה ועובר בזמן מוקדם והעברתו בטבע מחוס הבשר ומפעולת
האור, וזוהי ניחא לפר"ת דבנתינת מים תחת הגר אסור ר"י מפני
שמקרב כיבוי, והכא בטובל מתיר ר"י לע"ג שמקרב מחיקה שהרי
אין דבר מפסיק בין המים לשם, אלא דהכא אין המחיקה עכשו
אלא לאחר זמן, ומדמה לי' לכ"ח חדשים.

ו' צילה כ"ב א' תוד"ה והמסתפק, וגרם כיבוי ביו"ט שרי כו'
ובשבת נמי אינו חייב, נראה דאין כונתם דגרם כיבוי זה הוא
בפולגתא דר"י ורבנן שבת ק"ד א', דהרי לא נחלקו אלא בכ"ח
חדשים, אבל גודר בכלים לכו"ע, ואם גרם מהירות הפסקת האש
ע"י הסרת השמן יהי אסור לר"י א"כ חתיכת הגר ג"כ בכלל גרם
כיבוי, א"כ מחיאת כלים נמי אסור שהרי כל הבית כנר של שפופרת
גדולה, וכן שדה תיבה ומגדל שאחז בהן האור שפורס עליו עור של
גדי וכן טלית שאחז בה האור דמתכסה בו, דבכל הני מודה ר"י,
ואם אסור לגרום מהירות הכיבוי א"כ כל הני אסירי, אלא כונתם
דגרם זה שרי לכו"ע, ומש"כ דבשבת אינו חייב, ומשמע דאיסורא
איכא, נראה כונתם על שמן שבת דאסור משום מוקצה כדאמר
שבת מ"ה א' הואיל והוקצה למאורו הוקצה לאיסורו ומה"ט אין
נאותן משמן המטפטף כמש"כ תו' שבת מ"ב ב' ד"ה ואין, ומיהו
טעם זה שייך גם ביו"ט אם הדליק לכבוד יו"ט, ומיהו מש"ל בנר
שנוטל ממנו אש לבישול והוא נר של רשות, א"כ בשבת אסור משום
מוקצה דהוי בסיס לדבר האסור כדאמר ס"פ כירה וכמש"כ תו'
סם מ"ה א' ד"ה אלא, אבל ביו"ט אין השלהבת מוקצה כיון דרשאי
להדליק ממנו.

רא"ש פ"ב סי' י"ז, ומיהו ההיא דשפופרת ע"פ הגר כו', בי"ט
פ' דהרא"ש מדאורייתא קאמר, ואפי' חותך נר של שפופרת בשעה
שהוא דולק, וזה תימא דזה נגד המשנה שפורסין עור של גדי על
השדה, וכמש"כ לעיל, ואע"ג דרש"י שבת כ"ט ב' כתב הואיל
והקצה שמן זה להדלקה, וא"כ בשדה שאחז בה האור לא שייך זה
נראה דלא שייך חילוק זה אלא בשבות דרבנן, אבל בשרש המלאכה
אין לחלק מפני מחשבתו, וזכר"ש ס"פ כירה מבואר כפי' ה"ר
פורת בתו' דמקרב כיבוי היינו דלמא יקלוט בידים את הנלוות
אבל מה שנופלות הנלוות במים אחר שנתן את הכלי אין בזה
משום כיבוי, לע"ג דנפילת הנלוות הוי כרוח מנויה, וכש"כ
בנטילת שמן מן השפופרת דלא חשיב כיבוי, אלא כל עיקר החומר
בשפופרת משום שהקצהו ומדרבנן, ולכן נראה דכונת הרא"ש לפרש
ולא לחלוק, וכונתו לחיוב דרבנן דחכמים אסרו גרם כיבוי זה
וחשבוהו ככיבוי, והלכך אף בשפופרת כיון דהקצה שמן זה חשבוהו
חכמים ככיבוי, וזמש"כ הרא"ש לחלק בין עושה דבר חוץ לו
לנוטל מן השמן עצמו, כונתו דכלל הקצהו אז ליטול העצים שלא
תאחוז בהן האור ודאי שרי ולגדור בכלים מלאים תלוי בדין גרם

כונתו לכיבוי אלא להגביה השמן, ומשמע דאם כונתו לכבות אסור, וכ"ז לפר"ת, אבל לפי ה"ר פורת אפי' מכיון לכיבוי מותר, דהבא לא שייך למגזר דלמא יכבה בשעת נתינת המים, שאם יכלה השמן ודאי לא יתן מים שהרי זה מכבה ממך וזמן דליכא שמן לא יבוא למלאכה דאורייתא דנתינת המים לעולם.

והרא"ש כתב דמים בעששית מותר שאין כאן גרם כיבוי כלל, דאפילו לא יתן לתוכו מים, כשיכלה השמן תכבה הפתילה, ואין נתינת מים ממנהרין הכיבוי, ונראה דהרא"ש מייירי שהפתילה קבועה למעלה מן הנר דבזה אין כאן גרם כיבוי כלל. ומיהו קושטא דמלתא שאפילו הפתילה כפה על השמן כאופן השני שכתבנו מותר לדעת הרא"ש, וכמו שסיים הרא"ש שם דלנפילת נאורות לתוך השמן לא חיישינן, כיון דליכא למיגזר משום כיבוי דאורייתא, ה"נ ליכא למיגזר שיתן מים לאחר שכלה השמן, וכמש"כ לעיל.

והנה המחבר מייירי שהפתילה כפה ע"ג השמן, כאופן השני שכתבנו, ומ"מ מותר מפני שאינו מתכוין והוא כפירוש ר"ת, והיא"א שהביא רמ"א הוא כפירוש ה"ר פורת.

מ"ב שם דבזה"ל ד"ה כיון, כתב דעת הרא"ש דנותר מים בעששית ליכא כיבוי כלל, ומשמע מדבריו ז"ל דהפוסקים חולקים עליו, ולמש"כ לעיל אין כאן מקום לאיפלוגא, דבפתילה למעלה דמייירי הרא"ש ליכא מאן דפליג, ואפי' את"ל דהמים גורמים שתכבה הנר בעוד שיש עדיין מקצת השמן, מ"מ אין כאן כיבוי אלא כפורש עור של גדי על השדה, ואין בזה גרם כיבוי, ומש"כ במ"ב שם בשם הרשב"א דנתינת מים בעששית הוא כנותן מים תחת הנר אלא שאינו מכיון לכיבוי, דברי הרשב"א שם הם דנפילת נאורות, או דנפילת ראש הפתילה הדולק לתוך המים, אבל כשראש הפתילה קבוע למעלה ודאי אין כאן איסור של גרם כיבוי.

טו) היכי דאסור ליתן מים מע"ש כגון כלי מים תחת הנאורות, או מים בעששית תחת השמן כדי שיפול בהם ראש הפתילה הדולק כשיכלה השמן למאן דאסור, אין נפקותא בין נותן המים אחר שכבר הדליק, לנותן קדם שהדליק, וזה מוכח מהא דדנו ראשונים בטעם המנהג שנותנין מים בעששית, אע"ג דסתמא דמלתא נותנין המים ואח"כ מדליקין, ואע"ג אס יקבעו חכמים דמותר מע"ש קדם הדלקה ואסור לאחר הדלקה תו ליכא למגזר שיעשה בשבת, מ"מ לא ראו חכמים לקבוע כן, אלא אסרו מניאות המים תחת הנאורות בשבת, ונראה לפ"ז דאף אם הדליק א"י נר בשבת בשביל חולה אין להניחו ליתן מים תחת הנאורות וכמו כן ליתן מים בעששית באופן האסור לדעת האוסרין.

ובמ"ב דבזה"ל שם מבואר דלדעת הרא"ש שרי ולכ"פ אסור, ולמש"כ לעיל אין כאן מחלוקת, ואם ראש הפתילה קבוע מותר לכר"ע, ואם נופל למים ונכבה הוא במחלוקת המחבר ורמ"א, ולדעת רמ"א מותר להניח לנכרי לעשות כן ואף אם ישראל עצמו נותן המים לתוך העששית קדם שהדליק הנכרי אין איסור בדבר,

ז) כ' המדרכי פ' כ"כ בשם רבנו יואל דלא התירו גרם כיבוי אלא משום היזק, ואריך לומר לפ"ז הא דאמר מ"ז ב' לימא תנן סתמא כר"י כו' דמשמע לי' דאייירי אפי' אין לו כלי שאין האור שולט בו ומוכרח ליתן מים בכלי מ"מ אסור, ומ"מ אין כאן גרם כיבוי שחינו בהול כיון דהאלתו ע"י מים בכלי נוחה וקלה, ולא דמו דלדיקה שאינו בטוח שיוכל להציל, ולכן שפיר כתבו תוס' מ"ז ב' דהוי מצי למימר ולטעמיה.

במ"א סי' תקי"ד סק"ז כתב דלדעת הרא"ש דגרם כיבוי מותר אפי' שלא במקום פסידא, דאל"כ ל"ה מהא דאסור להסתפק מן השמן שזכר ומן השמן שזכרופרת, ואין זה מוכרח דגרם כיבוי כיון דמותר משום היזק ממון הוא איסור קל ולא הוי תני לי' תנא המסתפק ממנו חייב משום מכבה, וכש"כ שאין לגזור ליתן שפופרת ע"פ הנר משום חשש שמא יסתפק ממנו.

ומש"כ עוד המ"א שם דליתן סביב הנר דבר המונעו מלישרף מותר לדעת הרא"ש וליקח מעט מן הנר אסור, א"ע דנתינת סביבו היינו לקיחתו ואילו הפסיק במחילה תוך השמן שלא יגיע הפתילה בשמן שמן המחילה ולפנים ודאי דינו כמסתפק מן השמן, אלא כל שהוקצה להדלקה אסור ליטלו, וטלית שאחז בה האור דמותר ליתן מים בזה שני משום שלא הוקצה להדלקה וכמש"כ לעיל, ואח"כ ראיתי במ"ב הביא אחרונים ז"ל שחולקים על המ"א ומיהו בנר של שעוה אפשר דמורה הרא"ש וכמש"כ לעיל.

תקי"ד ס"ג בהגה' ויש מחירין לחתוך נר של שעוה כו' וכן נוהגין, יש לעי' הא דרמ"א החמיר לעיל של"ד סכ"ב, כר"י במדרכי דאין גרם כיבוי מותר אלא במקום הפסד, ור"י שם אסור מטעם זה לחתוך הנר ביו"ט, ונראה דר"י תרתי אית לי', חדא דאין גרם כיבוי מותר אלא במקום הפסד, ואידך דחתיכת נר מקרי גרם כיבוי, והרמ"א סבר לי' כותי' בחדא, דגרם כיבוי לא הותר אלא במקום הפסד, ופליג עלי' בחדא, וסבר דחיתוך נר אף גרם כיבוי אינו ואע"ג דשמן מן השפופרת אסור היינו דשמן בשמן מיחליף אבל נר מותר וכמש"כ לעיל.

ח) סי' רס"ה ס"ד ומ"מ מותר ליתן מים בעששית כו', יש בזה תרי גווני, אחד, שראש הפתילה אחוז למעלה וראשה השני משולשל למטה תוך השמן ובה לעולם אין הראש הדולק נופל תוך המים אלא כשכלה השמן הנר נכבה ואין המים גורמים כלל כיבוי, ואף אם יתן מים לתוך עששית בשבת אין כאן משום מכבה אלא משום מבעיר שמגביה השמן וטובל בשמן את הפתילה הנגובה, ובה לא שייך כונה לכבות שאין כאן תועלת למהירות הכיבוי כלל.

ויש שהלכנו שהפתילה אחוזה בו קף ע"ג השמן וכשכלה שמן הוא נופל לתוך המים [שהשמן שהוא עצם הוא קף ואינו שוקע אבל במים הוא שוקע] ובה אם יתן מים בשבת הוי כנותן מים תחת הנר לקבל נאורות, ויש מקום לאסור גם מע"ש, לפר"ת דטעם שאין נותנין מים תחת הנר הוא משום דליכא מידי דמפסיק בין המים לנאורות, ובה הוא הגידון של התו' מ"ז ב', וכתבו להתיר היכי שאין

דשבת של יו"ט אומרו אחר התפלה ומיהו בשבת של יו"ט אף היחיד אומרו משום שהוא חוב לאומרו כדאמר שבת קי"ט ב' אפי' יחיד המתפלל בע"ש ז"ל ויכולו שזה כולל אמירתו בתפלה בכל שבתות השנה ואמירתו אחר התפלה בשבת של יו"ט, והנה יחיד המתפלל או שסיים תפלתו אחר שאמרו הציבור ויכולו אומר ויכולו משום טעם התו' והרא"ש, ואפשר דא"ל לא קו"ר ולא מעומד ללא מלינו זה בפוסקים, ואין לנו לחדש דברים, וכן ויכולו שאומר על הכוס להוציא ב"ב, ונראה דאין להדר אחר שנים ללא מלינו בפוסקים הידור של שנים ויש לחוש דמחזי כמעמיד עדים על מעשה בראשית.

והט"ז כתב דיחיד לא יאמר ויכולו ללא שייך עדות ביחיד והדברים תמוהים דודאי גם יחיד אומר בתפלה ולאחר התפלה בשבת של יו"ט, ויש לו מעלה שאמרו חכמים כאילו מעיד על הקב"ה שברא עולמו כו' [כ"ה גיר' הרא"ש פ' ע"פ סי' ט"ו] אלא דהבא בתפלה כבר קיים המצוה ולא שייך לכפול המצוה, ומיהו כיון שנהגו כן משום יו"ט, שפיר עבד ויעיד ומה בכך, שעיקרו מצוה ואמונה וקבלת השבת.

ומש"כ המ"ב למהר התפלה כדי שיאמר ויכולו עם הציבור ז"ע דכיון דעיקר מעלת ויכולו הוא יוצא בתפלה שאומר עם הציבור ואינו אלא הידור בעלמא אחר התפלה ולא הוזכר בגמ' ומעלת המאריך בתפלתו נמצא בגמ' אין ראוי לקצר בשביל זה, ואפי' דיו"ט אין ראוי לקצר כיון דלא הוזכר בגמ' שיאמר הציבור, ומיהו מהא דאמר שבת קי"ט ב' אפי' יחיד המתפלל ז"ל ויכולו משמע לציבור עדיף וז"ע.

[א"ה, אי יש להדר אחר קריאת ההפטרה בג"ך שלם, והיו לפניו ב' תפלות מנחה ומוסף, עי' סי' קנ"ו לסי' רפ"ד, רפ"ו].

אבל אחר שהדליק הנכרי אסור לישראל ליתן מים לעששית משום מבעיר כיון שמגביה השמן ומקרבן לראש הדולק וכמש"כ תו' ביא"ב ח' בהטה השמן, ודברי המ"ב סתומין אם דינו בנותן מים קדם שהדליק הנכרי או לאחר"כ, אבל קשה לכוונם בכל אופן.

וליתן מים בקנה של נר שעוה, דינו כנר האף על השמן, ולמה שכתב הרמ"א המנהג להקל כדעת הרב פורת גם זה מותר, ללא שייך למגזר דלמא אחי לכיבוי דאוריתא, ובמ"ב פי' דהפוסקים חולקים על הרא"ש אף בראש הפתילה קבוע למעלה, ובזה איירי הרמ"א, אבל בנר שעוה בקנה לכו"ע אסור ר"ל אף לדעת הרא"ש, וכתב דבאור"ח י"ס לסמוך על דעת הר"פ, ולמש"כ לעיל אין כאן מחלוקת בראש הפתילה קבוע למעלה, ועיקר דברי הרמ"א בנופל למים ונכבה, ומה שהאריך המ"ב ליתן המים קדם שהדליק אין לזה מקור דבע"ש בכל ענין מותר, ומיהו ליתן מים בשבת לתוך הקנה אסור אפי' לפי הר"פ לדעת הר"י ללא התירו גרם כיבוי אלא במקום הפסד, וכמש"כ הרמ"א סי' של"ד, ולפ"ז אם עושה בשביל חולה [שהעשן העולה מן הפתילה המארכת כביית הפחם מזיק לו] מותר.

י' טור סי' רס"ח וי"א שנהגו לומר אותו בקול רם ומעומד כו', נראה דלהאי סברא א"ל לטעם שכ' התו' והרא"ש דנהגו לאומרו אחר התפלה משום שבת של יו"ט, אלא אומרים אותו כל הציבור יחד בקו"ר וזהו כאילו מכריזין ומעידין בפני כל באי עולם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וינה ביום השביעי, והא דבעינן יחד דבזה איכא היכרא ופרסומא מלתא טפי, וכן קו"ר ומעומד, ול"ק משה"ק מ"א מדין עדות דא"ל יחד, דהבא לא מנכרא מלתא אלא יחד, ונראה דלטעם זה אין היחיד כופל ויכולו, דביחיד ליכא רק קו"ר שבתפלה אומר בלחש, ומשום זה לחוד אפשר דא"ל לכפול, ולטעם התו' והרא"ש אפשר דגם היחיד כופל כיון

סימן לט

מסור לחכמים לקבוע את המדינה שי' להגיד עליה שפירותיה הם הבינונים בהגלילים והארצות השונות.

והנה ר"י וב"ד חייבו את היחיד ליטול הגדולה והקטנה ולחלקם אף שהקטנה והגדולה הוא מסור לדעתו של רואה מ"מ זה עדיף מלמסור לו באומדן את הבינוני שבה מוסיפין לשלול הדקדוק ביותר, ור"י סבר כיון דסוף סוף אין בשיעורין דקדוק מאמת אלא קירוב אין להכביד על האדם ליקח גדולה וקטנה אלא אומדן לפי דעתו.

ב' והנה כשקבעו חכמים את האגורי ואת המדברית ואת המצרית, היינו כל זמן שמצוי בידן, אבל אם אין מצוי בידן רשות ביד חכמים שדורות הבאים לקבוע לכל ישראל מה שנראה להם מן הבינונית בזמניהם, או למסור לכל אחד שיקבע הבינוני לפי דעתו במקומו, ואם לא קבעו חכמים בדבר שב ממילא הדבר לכל יחיד לפי דעתו של רואה.

א' כלים פ"ז מ"ו אר"י וכי מי מודיעני איזוהי גדולה כו', משמע דאילו היה אפשר לעמוד על הגדולה ועל הקטנה היה ר"י מודה לעשות כר"י, ויש לעי' לפ"ז א"כ הרי אפשר שבשעה שאומדן את הבינונית הוא טועה ומטהר שלא כדיון או מטמא שלא כדיון, ונראה דבין לר"י ובין לר"י השיעור מתחלה ניתן לפי האומדן וכמו שאמרו תרומ"ע ניטלת באומדן, וכשנאמרו שיעורין בסיני נאמרו על האומדן ומה שנראה לו לאדם זהו שיעורו, ואמנם הדבר מסור לחכמים לקבוע גברי השיעור לכל ישראל וכמו שאמרו חכמים כזית שאמרו זה אגורי כשעורה זו מדברית כעדשה זו מצרית לא שנאמרה למשה כך אלא נאמרה סתם והיא הבינונית אלא חכמים עיינו בדבר וקבעו לכל ישראל שכזית אגורי ושעורה מדברית ועדשה מצרית הם הבינונים, וכשם שמסור לדעתו של רואה להכריע על הבינוני של הפרי בין חזיריו הגדולים והקטנים כן

(ה) והנה חז"ל בעלי הגמ' שהן סנהדרין לכל ישראל מסרו לנו שני מודלים לדעת את המדה בשיעורי תורה, האחד הוא הביאה כדאמר עירובין פ"ג א' דשיעור חלה יולא מ"ג ביצים וחומש ביצה, ועפ"ז יס למדוד הרביעית, שהרי הלוג ו' ביצים נמצאת רביעית ביצה ומחאה, ויש עוד מודד בגמ' פסחים ק"ט א' האלכב שמודד את הטפחים והאמות ומסרו לנו שיעור רביעית ושיעור הלוג והסאה ועפ"ז יס למדוד את שיעור חלה ז' לוגין וחומש, ונראה דיש רשות למדוד בכל אחד מהן כפי שנמסר לנו דהכל לפי דעתו של הרואה ואם עמד על אחד מהן אינו חייב לחפש אחר מדידה השני' ואף אם נשתנו הביצים שנתקטנו או הגדילו אין בכך כלום אחר שהוקבעה המדידה ע"פ ז"ה, ואמנם אם נתברר לו מדה מן המדות ע"פ שני החשבונות ואינם שוין, יס לתפוש את מדת האגודל לעיקר שהרי מדת אמה וטפח הוזכרו בקרא, וכפ"כ כשנראה שמדת האלכב משתוית עם מדת חז"ל והביצים שלנו קטנות, וכן מבואר בגמ' עירובין פ"ג א' דע"פ סאה המדוקדק שהביאו לרבי הוסיף על הביצים אחד מכ', אע"ג דהביצים נתקטנו והביאה המדברית היתה גסה וכמש"כ תו' שם, מ"מ השיעור הנמסר הוא במדה וכדאמר פסחים ק"ט א', ובשביל לשמש בביצים טרח רבי לקבוע מדת הביצה הקטנה וקבע להוסיף עליה א' מכ', ויש לעי' למה לא קבע רבי הדבר ע"פ מדת האגודל, ואפשר דקבע לקבוע מדת אגודל הבינוני בצמאוס גמור, א"י כל שקיים בידינו מדת הראשונים הולכין אחר מדתן אף שנתקטנו מעט האגודליו, ורק כשאין בידינו מדה מקובלת על ז"ל שדור לקבוע המדה לפי הבינוני שדור, והרי כל זמן שהיו בישראל מטבעות של משה רבנו היו קובעין על פיהן שקל ודינר ופרוטה, ואחר שאבדנו אנו קובעין ע"פ קבלת הגאונים בשעורות, וכן כל זמן שהיה בידם אמה של משה לא היו מתחשבים אס נתקטנו האגודליו, והא דתנן פי"ז דכלים מ"ט ב' אמות היו בשושן הבירה כו' אין הכרע שהיה ממש כשל משה, אלא ר"ל אמה של משה טפחים לפי האגודל שקבעו כנסת הגדולה ומאורע זה אירע בזמן הגאונים בעל נ"ב והגר"א שמאלאו דמדת האלכבוע ומדת הביצים אינן משתוות אללנו ומדת הביצים קובעת שיעור חלה מחאה ממדת האלכבוע, ובאשר לא מסתבר שהאלכבוע שלנו נתרצבו מדורות הראשונים החליטו דנתקטנו הביצים, וקבעו לכל ישראל לקבוע המדה ע"פ האגודל, ועל פיהם נהגו כל בני הגולה ונתפרסם בכל הספרים הבאים אחריהם דביצים שלנו קטנים הם, וכן חשבו בעלי הוראה את מדת האמה ע"פ האגודל ומשצוהו ל"ג ורשקא ברוסיא שהוא 58 ס"מ במדת מטר, וכתב לי נאמן שמסר לו הרב"צ ידלר שליט"א ממונה על תיקון עירובין צירופלים שגם הגר"ס ז"ל זקן ההוראה של ירושלים היה מיקיל פרצה עד עשר אמות לחשוב הטפח 10 ס"מ כשלא היה אפשר לתקן, ואמנם היה מחמיר במקום לאפשר, למחשב הטפח 8 ס"מ, ואמנם זה שהיה מחמיר אין זו הוראה אלא מדה טובה ועין יפה, אבל זה שלא היה אומר בשעה שלא היה

(ג) ונראה דגם פרוטה שנמסרה בשיעורין נמסרה על משקל דבר טבעי שקיים לדורות ואע"ג דהר"א הקב"ה למשה מטבע ונתאמת לו אורך ורוחב של הפרוטה בכסף כרוף והיה השיעור שיעור אמתי מ"מ לדורות אי אפשר שיעור להשתמר וע"כ דניתן לחכמים לקבוע משקל הפרוטה ע"פ גרעין טבעי הקיים לדור דור, ואפי' את"ל דכל שהיה המטבע קיים והיה ידוע משקל אמת היה שיעור פרוטה אמתי ולא מאומד, מ"מ אם יראו חכמים שהשיעור יאבד מדורות הבאים על החכמים לשקול הפרוטה ולקבוע שיעורה, והלכך כשקבעו הגאונים שיעור פרוטה משקל חצי שיעור בינונית הוא שיעור אמתי וקבוע לדורות כמו כל השיעורין, ואולי הדבר בקבלה בידי הגאונים מרבנן סבוראי ומצ"ד של רבינא ור"א שהיו סוף הוראה.

והלכך אף אם השעורה משתנית לחליפת הזמנים, או לשנוי הארכות מ"מ שיעורין של הגאונים קיים ושעורה קובעת את הפרוטה, ואם אין השעורה קובעת באמת, היו רבותנו מזהירים עלינו שלא לסמוך על שיעורם שהרי אין אנו יודעים עד כמה אפשר להסתפק בשינוי משקל השעורה, ולפי שיעור שמסרו לנו הגאונים יולא שאם קידש אשה בכסף כרוף פחות ממשקל חצי שעורה אינה מקודשת, וכן לענין פה"ב, ולשאר הלכות, ואם הוא שיעורא ניחא, אבל אם אינו אלא סימנא נפל בצירא כל השיעור, ומה שהביאו מס' נ"ש ששיעורו בשעורה שאינה משתנה כונתו ז"ל שאם יאמרו משקל שדורם המשקל משתנה ואין דורות הבאים יכולים לעמוד עליו אבל כמה מן הצמחים קיים לעולם, ואפשר לו לשמש שיעור של שיעורי תורה והן הנה דברי הגאון לק' סק"ו.

(ד) ואמנם השיעורים שנאמרו במדה לא נתנו לחכמים לקבוע מדתן אלא במדה ולא ניתן ליחיד לשער אלא במדה, והשיעורים שנאמרו במשקל לא נתנו לחכמים לקבוע אלא במשקל ולא ניתן ליחיד לשער אלא במשקל, וחוסר האמת המדויק אינו מפסיד את המדה בזמן שעיין וספט על מדתו, כיון דכן הוא טבע שיעורו להיות בגורל של שינויים בחילוף צבא הטבעיים, אבל אם ישקלו חכמים מדת הקמח של שיעור חלה או ישקלו רביעית יין לנזיר וימסרו משקלן לדורות, לא יהי' זה בכלל השיעור של תורה, ששינוי שנעשה בין דורות הראשונים לאחרונים במשקל הקמח מל שניו הקמח, או מלד האגוז או השעורה שנקבעו למשקולת, הוא עיוות באמתת השיעור ואין זכות הטבע שבינוני מזכה את השיעור להיות שיעור אמת, כיון שהשיעור לא נאמר על המשקל אלא על המדה, וכבר רמז על זה הר"מ בפירוש המשנה חלה פ"ב מ"ו וז"ל ולא נתנו לו שיעור חלה במשקל אלא במדה כמו שתראה והגותן שיעור חלה בשיעור המשקלים טועה ומקום טעותו גלוי מאד, אלא אם נתן זה בקרוב במין רמז אלו, ור"ל שאפשר למסור משקל שיעור חלה של קמח חטה בעיר הזאת שנה זו שנתאמת שהקמח בעיר הזאת כולה על משקל אחד ואז אין המשקל משמש לשיעור התורה אלא מזכיר את המדה, שהמדה היא השיעור.

הנה מצוואר בדברי הגאון ז"ל לאפשר לשער דביאים וזה דעתו של רואה וזהו שיעור אמת, והנה הגאון ז"ל הזכיר דגם משקלן של ישראל עתידה להשתכח ואינה נשמרת לה, ומזה למדנו דגם בזה ניתנה רשות לחכמים לקבוע במשקל הצמחים המצויים בכל מקום ובכל זמן וזו משקל חצי שיעור שיקבעו הגאונים וכמש"כ לעיל. ונמצאת שיעור השעורה כשאר שיעורים והשעורה הבינונית היא כפי דעתו של רואה וזהו עיקר כונת התורה בשיעורים.

וממה שכתב דביאים ופירות לפי שהביאים והפירות נמצאים בכל מקום וקיימין בכל עת למדנו דכל מקום משער בפירות מקומו וכל דור בזמנו דאם צריך ביאה צימית משה ופירות של מתן תורה אכתי נפל שיעורא בבירא.

כן למדנו מדבריו ז"ל דשם של מדה או של משקל אינו קובע כלום כי כולן בני חליפות לבקרים.

ז) בס' מנחת ברוך סי' ע"ה האריך לחלוק על הגו"צ והנה גם הוא ז"ל קובע דהאגודל הבינוני אללנו הוא $2 \frac{1}{2}$ ס"מ בערך וכמתן של הגאונים רק קובע שמדית הטפח צריך לדחוק האגודלים זה לזה שלא יבלוט הבשר וזה תימא דודאי מדת האגודל כמו שהוא נמדד ובל' המ"צ הדברים סתומים ויש שם דברים שנראים כאילו אומר שאם לא נדחק האגודל ואין הבשר מתרחב אינו עושה האמה רק 11 ו. אבל אין כונתו ז"ל כן דא"כ א"כ כאן אריכות דודאי עיקר מדתו כמו שהוא שאינו מתרחב ואינו מתקצר ועוד שהרי כתב שמאל שהגו"צ והח"ס מדדו בצמאוס, ועוד שהרי מסיק שצריך לדחוק האגודליון זה לזה שיתמעט רחבו, אבל כמו שהן הן רחבות, אלא ודאי כונתו ז"ל דמניח אלצעו ודוחקו מעט אינו מתרחב כלל, וכן ענינו רואות אנשים כחוסים וחלופים שאי אפשר לקבוע שהן יותר מבינונים אגודל שלהם $2 \frac{1}{2}$ בערך וכמו שקבעו הגאונים.

וכן שיעור ז' שעורות שכתב הר"מ פ"ט מה' ספר תורה ה"ט, מכון $2 \frac{1}{2}$ ס"מ בערך, ומה שכתב הר"מ ב' שעורות לארכן בריות, האי ריוח היינו חצי שיעור ביניהם ורבע שיעור בתחלת הראשונה ובסוף אחרונה וכשמודדין טפח נותנין ח' שעורות וריוח חצי שיעור בין אחת לחברתה, ואשכחן טפח שוחק וכן אמות שוחקות והכונה להניח אורז בין אלצע לאלצע וכמש"כ הר"מ בפי' המשנה רפ"ק דעירובין, ואף דהתם הריוח מועט אחד ממ"ח, הבא לא כתב הר"מ שוחק אלא רווח וספיר דמי לכיון על חצי שיעור, ואם נפסך לומר דהשעורה המצרית היתה ארוכה מעט מאן מרמי לך מני', וניחא בפשיטות.

ומש"כ המ"צ לפרש ז"ש על דין לא יתכן כלל, שהרי האומר לחברו רחב ז"ש אני מוכר לך נותן לו רוחב ז"ש ולא מצי המוכר למימר על דין כוונתי, ולא אמרינן יד הלוקח על התחתונה, שאין בלשון זה ספק דסתמא על רחבן קאמר עד שיפרש, והרי המ"צ קאמר לה דענין מחודש לפרש על דין, ולא עוד אלא שאין השעורה מתישבת על כדה, ואיך אפשר לאמת בלב דבר שהלב

אפשר לגדור והיו אלפי רבבות ישראל מייקירי ירושלים נוסאים משא בחולות ירושלים ע"פ הוראת רבם באין מוחה ומערערין זו היא עיקר הוראה כדעת הגו"צ והח"ס והרי מנהג ירושלים כמנהג חו"ל.

ו) ומיהו לא היה כאן מכשול לדורות הראשונים דשפיר חשבו את מדת החלה והרביעית ע"פ הביאים דזה בכלל דעתו של רואה כל זמן שלא נתברר להם חשבון האחר, ואפשר דיך רשות לקבוע מדת החלה ע"פ הביאים אף שידוע שנתקטנו, ועוד דלעולם לא הכריעו ע"פ הביאים דקשה לעמוד על הבינונית, וכמש"כ המאירי פסחים ק"ט ולא ראינו דפנים אלא העתקת דבריו וכל שנתגדלה אחד משקה היא קרובה לכפולה שכל שנתוסף על האורך ועל הרוחב מעט מתוסף המעוקב הרבה, והיו משערים בגדולה מעט.

מיהו אחרי שנקבעה הלכה ע"פ הגו"צ והגר"א מהרא"ז מרגליות והח"ס ונתפשטה ההוראה כך הוי כאילו קבעו ב"ד לכל ישראל את המדה לפי ראות הב"ד ונקבע שיעור חלה ע"פ מדית האגודל והי' נראה להם כפי מה שקבלנו מהם 13 ו. האמה שהוא 58 ס"מ, ול"ש כאן אמת וטעות כיון דמסור לדעתו של רואה ודעתו של רואה הן ב"ד של גדולי הדור שקבעו כן, ומה שנראה להם זהו האמת וזהו עיקר השיעור, ושיעור האגודל הוא ג"כ הבינוני במקום הזה ובזמן הזה ואף שהוא מתחלף לפי המקום והזמן כן נמסר שיעורו.

אח"כ ראינו תשובת גאון [הגדפס באור הגאונים עירובין פ"ג, ואף שאין לסמוך על כת"י הנמצאין בהפסקת מסורת דור דור אבל כאן נראין הדברים שהן דברי גאון] וז"ל ששאלתם על שיעור חלה איזהו שיעור מדוקדק, ודאי שיעור חלה מ"ג ביאים כו', ולכך נתנה לנו התורה שיעור דביאים ובפירות שדברי סופרים על הר סיני נתנו כדכתיב ועליהם ככל הדברים [ונראה דר"ל אע"ג דביאים לא מצינו בתורה אלא דברי סופרים גם ד"ס בסיני נתנו ור"ל ויש דברים שמסרה התורה לחכמים, וגם זה ניתנה לחכמים לקבוע השיעור דביאים ובפירות] לפי שהביאים והפירות נמצאין בכל מקום כי גלוי וידוע לפני מי שאמר והה"ע שישאל עתידין להתפזר בין האומות ומשקלן ומדתן שהיו צימי משה ושהוסיפו עליהן צימי חכמי א"י אין נשמרין להן והמדות משונות בדורות ובמדינות שכל דור ודור היו חכמים מחדשים מדותיהן כו', ונשתנו כל אלו המדות שהן מזמן קרוב וכש"כ מדורות הראשונים שאין ידועים מדותיהם כלל ולכן תלו חכמים השיעור בפירות ודביאים שהן קיימין בכל עת ואין משתנים [ר"ל מציאותם קיימת ואין הטבע מחליף את הביאים על מין אחר כמו חילוף המדות שהן רק בהסכמת בני אדם, אבל שינוי הביאים בקטנותן וגדלותן אינו מפסיד שזהו עיקר השיעור] מיהו שיעור הביאים והפירות תלו אותן בדעתו של רואה ור"ל שיבדק הבינוני כפי ידיעתו בדורו ובמקומו, ויש מי ששיער במשקל ידוע כו' כך עלה בדעתו וכך ראה שיעור הביאים כו'.

כזדו, וכש"כ כשהקמחים מארזות שונות, או שאחד לח ואחד יבש, וכל דברי הגאונים בזה לא היה רק למקומם ושעתם וכמש"כ לעיל וחלילה לקבוע משקל במקום שניתן השיעור במדה ולעבור על דברי הר"מ המפורשין, וכש"כ שאין לסמוך על משקל דהם וכמש"כ בח"י ה' פסח סי' תנ"ו שזה עשוי להשתנות ואין השם מכריע כלל בין במדה בין במשקל ואין המסורה קיימת רק באחד הממחים ואף שגם הוא משתנה וכמש"כ לעיל.

ואמנם אפשר למסור משקל להמון עם ע"פ פקוח חכמי הדור בכל שעה שיהי' מכוון לפי המדה ולהעיר את הציבור בזמן שיוכנס שינוי במשקל הקמח לסיבות המשתנות, ואם מצאנו מנהג בישראל במשקל סתמא הוא ע"פ פקוח חכמים אבל אם יודע לך שגוים בקמח, כגון שצאו מארץ אחרת או שצא בקמח תערובות או שנשתנה מסלת לקמח מסובן ולא שינו משקלן אין למנהג זה ממש, ונעיקרו של מנהג שאנו לוקחים אותו למשקל מכריע – להיות הנהגת הציבור מבטחת את האמת והנכוחה, אשר זכות הרבים וזכות אבותם מסייעתם לכלי לתועות ולהכשל – הוא הנהגת הציבור ע"פ הוראה של החכם הממונה על הציבור שזו חובתם של הציבור לשמוע אל הרב שהמחוס עליהם, וע"י הנהגת הציבור מתאמת ההוראה, אבל הנהגת דלת העם שאינם מדקדקים בדיבורם ובמשאם ומתנסם ובדקדוקי מלות וכל מעשיהם מלות אנשים מלומדה אינה קובעת מנהג לקחת אותו למכריע, ומנהג זה אינו מבטל הלכה ואינו מקיימה].

(ט) והנה השיעורים קיימים כמו שהנהיגו אחרונים ז"ל לשער שיעור חלה י' אלצעות על י' אלצעות ברום ג' אלצעות ותשיעית אלצע בקרוב, והאלצע 2 1/2 ס"מ בקירוב והמשקל של פרוטה חצי שיעור בשעורה בינונית לידן, וכ' שיעור הוא משקל גר"ס.

ומלת האמה 58 ס"מ, ואף שמדת המדה ושיעור המשקל אינו מתאים עם המדה והמשקל שכתב הר"מ אין בזה הפסד, שאנו אין לנו אלא אגודל שלנו במדה, ושיעור שלנו במשקל.

(י) הלא דקבעו חכמים שיעור מקוה אמה על אמה ברו"ג אמות, היינו שחשבו את הבינוני בקומה ומלאוהו שהוא עולה בא"א ברו"ג א"א של אמה הבינונית, היינו למדוד אמה ו"ט שכל טפח ד' אגודלין באגודל בינוני, ואין האדם הבינוני בקומה, בינוני באגודלו, דהרבה מבעלי קומה שאגודלן פחות משהו מאגודל בינוני, והרבה פחותים בקומה ואגודלן רחב, והנה קבעו חכמים שיעור האמה להיות נמדד לפי האגודל הבינוני שצב דור שכן הוא מדת השיעורין שנאמרו למשה מסיני לשער בכל דור לפי גידולו במדה הבינונית, אבל אין לנו עסק לבינוני בקומה שזה היה ענין לחכמים בשעה שקבעו את השיעור, אבל לדורות אף אם נתמעטו בעלי קומה ואין הבינוני בקומה מחזיק ג"א באמה הבינונית שדורו אין בכך כלום, ואנו אין לנו אלא שיעור האמה במדת האגודלין, ואפשר לחכמים שקבעו את השיעור לא נקטו הבינוני בקומה שדורם אלא בינוני של כל הדורות, והנה לדעת תו' מצאו הבינוני מחזיק

יודע שהוא נגד האמת וגם החשבון אינו עולה ד"ש על לזן הוא פחות מצ' שיעור בארכן והר"מ כ' ב"ש בארכן בריות.

ושיעור רוחב רצועה אורך שיעור, ולמש"כ במ"ב הוא ג' שיעור ברצון, וכל רחב שיעור 8/14 3 מ"מ, נמצא שיעור 1 ס"מ 10/14 מ"מ, ולפי שא"א לאמצא אין להקל בפחות מ 11 מ"מ.

(ח) והנה בס' אמרי אש סי' ל"ג הק' מדברי הר"מ פ"א מה' עירובין דכתב למשקל רביעית יין או מים 1/2 17 דינרים והוא משקל 1680 שיעורות כפי חשבון פרוטה חצי שיעור ודינר ק"ב פרוטה והוא ל"ו שיעורות, ולפי שיעור שלנו משקל רביעית יין או מים לפי שאנו קובעין את הרביעית ע"פ האגודל ערך שלשת אלפים שיעורות, וכתב דאי אפשר לתרץ דשעורים שלנו הן קטנות ושל הר"מ הן גדולות דא"כ שיעור אגודל של הר"מ ג"כ גדול שהרי הוא ז"ש, ונראה דשיעורות מצריות של הר"מ היו כבדות ואף שלא היו גדולות יתכן שהיו כבדות והרי אמרו שלא יטמין משקלותיו במלח חזין סגולות הטבע בענין הכובד ספונים וטמונים וואין מי שיערב שלא נשתנו הכבדים והקלים בחליפת הימים כי טבעי העולם להשתנות כי להמון הבריות אין תכלית ואפשר שהי' קמחן כבש ביותר משלנו והן כבדות אף שהן על רחב ואורך אחד, ואפשר שהיו גדולות בעובין וארכן ולא ברצון, ולא יתכן לקבוע השיעור במשקל של הר"מ, שהרי אין קובעין דבר שנתנה בו תורה שיעור מדה במשקל ואין דברי הר"מ במשקל הרביעית קביעות שיעור אלא סימנא למקומו ושעתו וכמש"כ הר"מ פ"ב דחלה וכמש"כ לעיל סק"ד, וא"כ ע"כ על האחרונים ז"ל לקבוע לפי דעתם ואף אם דעתם לא היתה מתאימה עם דעת הר"מ קביעות האחרונים קיימת שאין כאן הוראה מהר"מ ששומעין לראשונים, ומיהו אילו היתה ידועה לנו שיעור חלה מהר"מ במדה, היתה קביעות הר"מ לכל ישראל, אבל עכשיו שהמדה המסורה לנו המבוארת בגמ' ובר"מ היא שנמדוד באגודל מדת חלה, אלא שמסר לבני מקומו משקל לסימנא, אנו נשארינן במדת האגודל ותלוי בדעתו של רואה והם ד"ד שצב דור.

והמשקל שמסר הר"מ ודאי אי אפשר שישמש לנו לסימנא וכמו שכתב הר"מ שזו טעות גלוי' לשמש במשקל, ובדאי יס אפשרות של שינוי בין כבד המים ובין כבד השעורים ובין כבד הקמח ולא היתה כונת הר"מ שישמשו בשיעור חלה במשקל גם במקומו ושעתו רק אחר הדקדוק שיהא הקמח על תכונה ידועה והיין על תכונה ידועה ולהחמיר בספק, אבל לדין ודאי אין לנו ממשקל הר"מ כלום ואין לנו אלא קביעות המדה עפ"י מדידת האלצעות ומה שקבעו לנו אחרונים ז"ל זהו עיקר שיעורו.

והנהוגים לקבוע שיעור חלה דהרבה זהו ודאי טעותא שהזהיר עלי' הר"מ וסותרין את עצמן כגון שנוהגין להפריש חלה ולברך במשקל קמח 520 דהרבה ואם המשקל 519 חוששין שלא לברך ויתכן שקמח 520 שברכו עליה מדתה הרבה פחות ממדת 519 שפרשו מלברך וכמש"כ הר"מ בחלה שם שאפי' מין אחד ישתנה

היינו רחב התחום, גם מש"כ משום מקדרין בהרים מי לא עסקין דהולך במישור, ועוד אם באמת הוא יואל חוץ לתחום יותר משלש מאות אמה למה התיירוהו וכי מפני להשוות מספר אלפים יתיירוהו לנאת חוץ לתחום.

יאל והנה כל הגאונים בשיטה אחת בעיקרן אף שיש בפרטן שינוי משהו מפני שטבע חשבון זה הוא בקירוב והכל הולך אל מקום אחד ובמע"ר כתוב למדדו לפני הגר"א שיעור חלה והיה ז' קווארט, ומדת ז' קווארט של הגר"א היא ג' קווארט של הש"ך שאין שם המדה קובעת כלום וז"ל הח"י סי' תנ"ו ומדברי כולם שאין לשער זה ע"פ הקבלה כי המדות ור"ל שם המדה אינה מכרעת משתנות לפי המקום והזמן כו', והנה הח"ס אורי"ח סי' קפ"א כ' כי אגודל ז' שערות לא נשתנו כי כשנותן בעל אצרים אגודלו על הדף ודוחקו בכח ויניח לפניו ז' שערות ברחבן או ב' בארכן ישו בשיעוריהם והוא לא"ל בקירוב, ויש שחשבו דתנאי בעל אצרים שכתב היינו שלא יהי' בינוני אלא גדול באצרים, וכן מש"כ שידחוק בכח היינו שיתרחב בשרו וא"כ אפוא למדו מהח"ס דז"ש המה יותר הרבה מאגודל בינוני שאינו דוחקו בכח, וא"כ מכאן סתירה לכל היסוד סיסד בסי' קכ"ז ודאגודל של אדם בינוני הוא ז"ש וכי דקד הגר"ב במדידתו ודלא כמש"כ בתשובה מאהבה לאגודל הגר"ב הוא גדול יותר מבינוני ולא די שסותר דבריו שבסי' קכ"ז, אלא בסי' קפ"א כתב ג"כ שלא נשתנה האגודל וזוהי סיים דגם עכשו האגודל ז"ש, ואיך יסיים לעכשו האגודל הבינוני פחות מז"ש, אבל כונת הח"ס דבקל רואה העין שהאגודל ז"ש שייניח לפניו ז"ש וידחוק האצבע בדיוק כנגדן יראה שהן שוין דבזמן שלא ידחוק קשה על העין לבחון ומה שלא חש דע"י הדחק מתרחב שהדבר ניכר ולא יחשוב את הבליטה היתירה ע"י הדוחק או שלפעמים רק פני האגודל נכבש אבל לדדיו אינם מתרחבין ומה שהזכיר בעל אצרים כונתו למעט את הקטנים והכחוסים ור"ל בעל אצרים בריא כדרך בינוני בריא, ומשום שבתחלת דבריו שם הזכיר קטנים סיים שיהי' שלם באצרי.

ויותר נראה דנשמט כאן תיבה אחת בלשון הח"ס וכנ"ל אדם [כחוש] בעל אצרים, ונקיט לשון הגמ' ברכות ל"ב א' פרה כחושא בעלת אצרים, ושיעור דבריו למלמדנו מלאכת המדידה, שקשה להניח האגודל על השערות שהן מתפזרות וקשה לכיין המדידה, והלכך מלאכת המדידה להניח האגודל על הדף כנגד השערות עד שהעין תבחין במדה המדויקת, ולזה צריך לדחוק האגודל על הדף, דבזמן שהאגודל מורם אי אפשר לעין לבחון, אבל בזמן שהאגודל מסורבל בבשר, אי אפשר לדחוק על הדף מפני עובי הבשר, גם הדוחק מרחיב את הבשר, ולזה העלה היעולה שינסה מדתו באדם כחוש שעצם אגודלו כאגודל בינוני ואין עליו בשר מרובה וזה נוח לדחוק על הדף ואינו מתרחב.

יב והנה לא מנינו שום פלוגתא באמתת המדה של הגר"ב והרי מהר"א מרגליות מדד אחריו ומלא כן, והח"ס בסי' קכ"ז מתנכל

ג"א עד הכתף, ובזמננו ג"א בינוניות באגודל הבינוני, הוא בעל קומה מופלג ואין לחוש לזה וכמש"כ, ולדעת רמב"ן מלאו הבינוני ג"א עם הראש, ויהי' אלכלו ג"כ בערך זה, והאחרונים ז"ל נתקשו לדעת רמב"ן מה יענה לראיתו מהא דשבת ל"ב א' דיליף מארון, והנה הלויים ע"כ גבהי קומה לערך ז' אמה דאל"כ איך נשאו המזבח על כתפן וכמו שפרש"י ד"ה ואבד"א, וא"כ אפשר למילף מארון בפשיטות, אלא דבגמ' נקטו וגמירי דכל טונא כו' לשון הפלגה דאפי' לא היה גבהן של לויים אלא ג"א ג"כ למעלה מי"ט הוי קאי ומזה דייקו תו' דג"א הוי מן הכתף, אבל י"ל לדעת רמב"ן דלא חשו בגמ' לגובה האורח והראש כיון דבאמת הלויים גבהי קומה.

ובזה ילאנו מהיסוד סיסד הגאון ר"ב זל"ל בס' מ"ב דשיעור אמה חלוי בפלוגתת רש"ב ותו' אי ג"א של אדם בינוני הוא עד הכתף או עם הראש, אלא דפליגי איזה קומה נקטו חז"ל בלשונם לכנות את האדם הכללי, ואדרבא מזה מוכח כמדת אחרונים ז"ל, שהרי להרשב"ם והרמב"ן נקטו ג"א עם הראש ואם האמה קטנה בת 48 ס"מ נקטו חכמים את הנגס אלכלו וכש"כ שהוא נגס הדורות.

עוד הק' בס' מ"ב ממה שאמרו עירובין פ"ג ב' האוכל כמדה זו ה"ז בריא ומבורך פחות מכאן מקולקל במעיו, וכתב דלפי חשבון הגר"ב עולה המשקל יותר מששה ליטרות והנה כבר פי' בנו"ב אורי"ח סי' ל"ח דשיעור סעודה ד' ביעים להשביע נפשו ומ"מ אפשר לאדם בריא להתרגל באכילה מרובה ויהי' בכח הקיבה לעכל ולהבריא עד מ"ג ביעים ליום, וגם הקמח צריך לשקול בסובן ומורסן ואין הקמח נכבש ושטחו מרובה ומשקלו מועט ועולה הרבה פחות משיעור ו' ליטרא.

ועוד דשיעור מ"ג ביאים דאמרו דהאוכל כשיעור הזה ה"ז בריא ומבורך, נראה דלא נאמר על פת, אלא על כל האוכלין שאדם אוכל ביום בשר ותבשיל ופירות ומיני מתיקה.

עוד הק' דתימא שבית הבליעה שמחזיק ביאת תרגולת כדאמר יומא פ' א' יחזיק ב' ביאים שלנו, והנה הביאה היא בלא קליפתה ואין חילוק בין גדולה לקטנה אלא מעט מפני שביאה הגדולה מתגדלת בכל שטחה וכטבע המעוקב שנקבל כמותה בתוספת מעט של הרחב האורך והרום, גם הבליעה מרוסק וההבלעה נמשכת ומקרי בת אחת כל שנבלע בפעם אחת ואין כאן תימא.

והנה במ"ב מביא רא' גדולה לחשבון האחרונים ז"ל מהא דאמר עירובין מ"ב א' דאלפים פסיעות בינוניות הם אלפים אמה והמליאות מעידה שהולך י"ג וו. בכל פסיעה, וכתב לדחות דהקילו לו לבא בדרך וחזר והק' דבריטב"א מבואר דגם יושב בבית הדין כן, ומה שצ"ד להכללו שהביא הד"מ סי' שצ"ט ס"ל דלא הקילו ליושב בבית אינו מובן שהכללו מביא בשם מהר"מ דלא יכנס בזה בזמננו דלמא לא פסע פסיעות בינוניות ואינו אלא ענה טובה אבל לא הוזכר כאן חומרא של יושב בבית ומש"כ עוד דהקילו משום אלכסון תימא דודאי יש לו אלכסון לתחמו ואלפים פסיעות

וביטוינו אינו משתער זה שהוא ממוצע בין חינוך בן יומו לגדול שבגדולים, אלא ביטוי בגדלו ובשנותיו והוא בן ל"ה שנה או יותר, וכמש"כ במ"ב ה' סוכה בסי' תרל"ג ס"א צבה"ל ד"ה למעלה, בשם מעשה רוקח בשם הר"א בנו של הרמב"ם.

והאחרונים ז"ל שנתקשו במדת הנו"ב משום משקל השערות היואל מדברי הר"מ פ"א מה' עירובין ופ"ו מה' בכורים, כמו האמרי חס"י ל"ג, לא מלא לנטות ממדת הח"ס דהאגודל הביטוי ז"ס, אלא שכתב שאם נימא דהשערות נתקטנו אלכלנו א"כ גם האגודל נתקטן א"כ ראוי שמדת החלה ע"פ האגודל שלנו יהי משקלו כמספר השערות בזמן הר"מ, וסיים ואולי פי' דברי הר"מ ליתן ז"ס על לך, ואפשר דכונתו דא"כ שפיר י"ל דהשערות נתקטנו והאגודל לא נתקטן ותחת שזמן הר"מ היה אגודל מחזיק ז"ס על לך אלכלנו מחזיק אגודל בשערות הקטנות שלנו ז"ס על רחב, והרי עסקן בדברים היה וטרח וסקל ומדד ולא הזכיר בדבריו שמואל את האגודל פחות ממדת הח"ס או שמואל ז"ס על לך שודאי היה מזכירו אלא ודאי מלא את המדה של אגודל כמו שמואל רבו אלא שנלעג במשקל של הר"מ שאינו מתאים, וכן בתשובות מהר"י אסאד סי' ר"ה כשראה לנטות משיעור הנו"ב הביא דברי ברורי המדות דמודדין בקשר אגודל ולא במקום הרחב, הרי כולם במדידה אחת דאגודל ביטוי שלנו במקום הרחב ז"ס שלנו, וכן בס' כפי יונה יו"ד סי' ל"ד כתב דמ"כ דז"ס דרוחק הן שש בריוח והיינו להניח ריוח ביניהן אחד מז' בשעורה ואחד מי"ד בתחלת ראשונה ואחד מי"ד בסוף אחרונה, וכן בס' משנת חכמים כתב דע"כ אגודל במקום הרחב הוא דהרי מדתו ז"ס, ובמקום הרחב כמעט שז"ס לא יספיק להן וא"כ אי אפשר לומר דהאגודל האמור הוא במקום הקצר, והנה מבואר מדבריו דבמקום הרחב שפיר מתאים מדת הר"מ ז"ס ואף שכתב כמעט דז"ס לא סגי להו מקום זה, האי מעט חסכו לאי אפשר לצמצם ואין מעט זה מחזיק שום מדה אלא הרגש העין שאם באמת אין האגודל מחזיק ז"ס היה עומד על הדבר בקושיא ולא היה מצליעו דנעימה כלשון כמעט.

[אח"כ שמעתי מפי נאמן דבס' בירורי המדות קובע אגודל כפי מה שטרח במדידתו 3 - 2 ובאשר השערות שהיו בידו היו ז"ס הרבה יותר משיעור זה כתב דלריך להניח השערות על לך, והנה היו בידו ז"ס על לך 3 - 2 ולחשבון המ"ב על רחבן הוא 4 - 2 והנה אין ביניהם אלא משהו שאי אפשר לצמצם, אלא שערות שנזדמנו לו היו גדולות ביותר, והלא כל הגאונים האחרונים מלאו ז"ס על רחבן 4 - 2 ומ"מ למדנו דכל הגאונים ז"ל עלתה בידם מדה אחת של אגודל ביטוי מ 3 - 2 עד 4 - 12].

יג) ובסיבת הדבר שמסקל הר"מ דביטוינו אינו משתנה עם שלנו כבר כתבנו לעיל דהשעורה שלנו שעורה עלובה היא ואינה שעורה שלפני ח' מאות שנה, והנה מצינו בכל מין סוגים שונים עד שנראין כמינים שונים, יס מיני עדשים שונים, עדשים שבפולין ורוסיה

במה שצדק אחר מדתם של חכמים וכי דק ומלא כדבריהם, והגאון מ"ב אשר הוא מרי דכולי תלמודא ולבו כלב הארי דק אחריהם ומלא שמדתם ממומלמת, ולא מלא ליסב אלא שלא יחשבו את האגודל אלא בהידוק בחזרו למעט רחבו ואז נפרש דהשערות על לך, אלא כשנחשוב האגודל כמו שהוא הוא כרחב ז' שערות המונחות כדרך וומיהו אין לנו בטוחים בכוונת הגאון ז"ל דמשמע מדבריו ז"ל ע"י דחיקת האצבעות זו בזו מתמעט הרחב שנתרחב ע"י דחיקת האצבע על הדף, אלא אם זו כונתו ז"ל קשה מאד דלמה לא חלק עליהם בתוקף עוז, דודאי לריך למדוד כמו שהוא ולא להרחיבו, ולמה לו להרחיבו ואח"כ לדחוק את האגודל ז' זו בזו, לא ירחיב ולא ידחוק, וגם מש"כ דרוחק מעט עושה י"ד וורסק, ולעינינו אין דוחק מעט מרחיב כלל, ואף אם ירחיב מעט לא יגיע העודף לג' וורסק על אמה, וכונתו עלומה וכן עדותו שמדדו לפני הגר"א, וכן הגרש"ז בשו"ע שלו בה' ליכית העתיק שיעור אגודל ז' שערות כלשון הר"מ ולא העיר כלום, וכן בה' נדה סי' ק"ל ס"ק י"ב. וזה עתה נדפסו תשובות חדשות של הגרע"א ז"ל וס' בסי' ל"ט נדפס קיצור ה' מקורות ואשר לרגלי סכסוך באחת הקהלות הוכרח הגרע"א למסור זה לקצין המלוכה וסונה שם שיעור אמה כ"ד אלא"ל כדעת כל האחרונים, ולריך לומר מאד מאד שלא להקל בשיעור מקוה בפחות משיעור האחרונים ז"ל ואשר לדעת רבותנו ז"ל כאילו לא טבלה ועומדת באיסור כרת, והשיעור לפי מדתם 648.000 ס"מ מעוקבים [חשבנו אמה 60 ס"מ ופורתא לא דק ולחומר לא דק, ולא הוספנו חצי אצבע כיון שהוספנו 2 ס"מ על האמה וזה בשעת הדחק, אלא לכתחלה ראוי לנהוג עין יפה ולעשות שיעור מקוה בריוח.

ומש"כ בתשובה מאהבה כי הגאון נו"ב אינו ביטוי וכי אמר בן לפניו ושחק הגאון ז"ל, אינו אלא פטומי מילי ואין ראוי להביאם לבית המדרש, וכי הנו"ב לא ידע שריך לקבוע הביטוי, וע"כ דאע"ג דהיה בעל קומה אגודל שלו היה ביטוי וגם התשובה מאהבה לא סיפר שהיה בשעת מדידה שאילו היה בשעת מדידה היה מעיר על זה אז, רק ראה בל"ח ומנא ידע ללא מדד רבו באגודל של זולתו, ואם הערת התמ"א היתה כל כך חסובה ולמרות שאינו מובן מה חידש לו והנו"ב חזר בו הלא היה כאן ענין בעל ערך כביר שהרי קבע בספרו הוראה לכל ישראל ונתחדש לו שהוא טעותא והיה ראוי למעשה כבירה ליתן לפרסום חזרתו וכי כך היא המדה לגמור הדבר בשחוק קל, אלא הנו"ב שמע הדברים כפטומי מילי בעלמא, והלא לפנינו עדותן של כל הגאונים והתמ"א לא כתב שמדד דביטוי ומלא אחרת, והלא כבר הביא הח"ס דברי תמ"א ובטלן.

והנה המ"ב מלא כי האמה ע"פ אגודל הביטוי 13 ורסק והוא 58 ס"מ וכן קבלתי מאתמ"ו הגאון זללה"ה הרבה שנים קדם ש"ל ס' מנחת צדק וכמדומה שקבע שיעור זה ע"פ נסיון המדידה וכיון לדעת המ"ב.

ובציר' תרומות פ"י ה"ה צריך ג"כ לפרש הכי לאמר וכמה לוגא
עבד תרתין ליטריין וכמה ליטרא עבד מאה זוזין עשרה זינין
נמלא כל זין זין אחת מתתק"ס, דר"ל דמתנ' דקתני סאתים ר"ל
שהיה דג טהור כמשקל סאתים מים ודג טמא כמשקל עשרה זוז,
ומשום דקשיא ל' אי סאתים דמשנתנו היינו מדה לא יתכן לשער
הטהור את מדתו, ואת הטמא משקלו, והלא כל ציטול איסור
במדה משערינו, כמש"כ הר"ן חולין פ' גיה"נ בסוגי' ז"ז ב', ומיהו
הכא ע"כ הקילו לשער במשקל שאינו אלא חומרא דרבנן, אבל לא
יתכן שיקבעו חכמים טהור במדה וטמא במשקל ולפיכך פירשו
דהאי סאתים היינו נמי משקל, ור"ל סאתים מים, וכמשקל הזה
היה דג הטהור והכל שנה התנא במשקל.

ואמנם יש הבדל גדול בין רביעית המוזכר כאן בגמ' לרביעית של
הר"מ דבגמ' כאן אמרו דמשקל רביעית מים חמשים זוז, ובר"מ
הוא י"ז ומחאה, והנה היה האגודל שציר' גדול מבזמן הר"מ שליש
מלגו רביע מלכד, והשעורה של הר"מ גדולה משל היור' חמישית,
באופן זה היתה הרביעית שציר' חמשים זוז, ושל הר"מ י"ז
ומחאה.

ובתוס' סוטה ה' א' ד"ה אדם, כתבו דרביעית כ"ה סלעים ופי'
הגרע"א בגליון דר"ל כ"ה סלעים בגליל, ואפשר דל"ל בתו' בהדיא
תיבת בגליל, דסתם סלעים היינו שביהודה.

טו) ויש לנו עוד מנהג קבוע הקובע את האמה כמדת הגו"צ והוא
שיעור גרים של כתמים שחשבוהו ה' שעורים על ה' שעורים,
והוא ע"פ הציור של הגאון מעיל דקה, ע"פ דקדוק העדשים,
והח"ס כתב כמה טרחות ויגיעות יגעתי עד שדקתי אחריו
ומאכתי שיעורו נאמן, הוצא בפי"ת סי' ק"כ סק"י, והוא 18 מ"מ
ובסלע שהוא אגודל ושלש יש בה יותר מב' גריסין כדמוכח יו"ד
סי' ק"כ סעי' כ"ה, ואי אגודל ו' שעורות, אגודל ושלש ח'
שעורות, א"כ סלע מ"ח שעורות והוא פחות מב' גריסין, ווב'
גריסין 648 מ"מ, וסלע שהוא אגודל ושלש אינו רק 547 מ"מ,
אם נחשוב את האגודל 20 מ"מ וכמו שציאר כל זה הגרש"ז ז"ל
בה' נדה סי' ק"כ, והנה בס' שארית יהודה כתב דהגרש"ז ז"ל חזר
בו, מפני שמדד את האגודל ולא היה רחבו אלא ו' שעורות או ז"ש
על דין, ולכן הקטין את הגרים, והנה הדבר תימא, דבר שכל
החכמים בכמה דורות ובארצות שונות אמרו דבר אחד דהאגודל
הוא ערך 4 - 3 ס"מ וא"ה, כמדומה דל"ל 4 - 2 איך עלתה לו
להגרש"ז אחרת, והנה להלכה ולמעשה ודאי אין להניח את כל
החכמים ולעשות כחיד, ע"פ סיפור מעשה, בזמן שהגרש"ז ז"ל בעלמו
קבע בספרו כהמרוזין, ולא כתב הדבר בספר שחזר בו וגם לא
פרסם חזרתו הנוגע בכל ההלכות המרוזות, וגם לא יתכן שכל ימיו
התיר את הכתמים האסורין, והתיר את הפרצות האסורות, אבל
קרוב הדבר שנזדמן לו להגרש"ז ז"ל שערות שמינות וגדולות
כאותן שהיו ציד הצירורי מדות, ועל פיהן שפט דהאגודל אינו אלא
ז"ש על דין [כמדת הצירורי המדות] ואין הגרים מחזיק ה' שעורות

המה קטנים הרבה מזה שצארנו וכן קטניות, ובפי"ז לכלים אמרו
כשעורה שאמרו לא גדולה ולא קטנה אלא בינוני' וזו מדברית
ובעדה אמרו מצרית למדנו דשעורה מצרית אינה בינונית, וומיהו
אין זה הכרע לאפשר לעדשה מצרית היתה גדולה בא"י, אבל
שעורה מצרית לא היתה גדולה בא"י, אבל אחרי שראינו שיש
שעורה גדולה וקטנה ובינונית אי אפשר לנו ללמוד שעורות לידן
משעורה מצרית של הר"מ בזמנו ולמדנו שיש שעורה בסוג גדולה
ושעורה בסוג קטנה וסוג בינונית, שאם כולן סוג אחד לא שייך
ליחד בשם את השעורה אלא צריך ליקח את הבינונית בגדולה, וזה
לפי דעתו של רואה, אבל כאשר היו סוגים מתחלפים לחילוף
האקלימים או שינוי כחות השדה או שינוי בגרעינים עצמם והם
ידועים לבני אדם בשמות מיוחדים, קבעו חכמים איזה סוג מהם
הוא הבינוני, ועכשיו נאבד מאתנו ולא נשאר בידינו אלא סוג אחד
ונשאר בידינו הקטנה ואפשר שהגדולה היתה גדולה בעובי וארך
הרחב היה על רחב אחד עם הקטנה, ולכן שוה רחב שעורה שלנו
עם שלהם.

ואף שנמלא שד' גרעיני שעורה היו משקלם כגרעין חרוב ולדידן
ג"כ משקל ד' שעורות כגרעין חרוב ול"ל דחרוב שלהם ג"כ היה
גדול משלנו, אין זה מן הגמנוע, ואפשר שהחרוב והשעורה הם
בגורל אחד ומושפעים ע"י כח אחד מסוגלת הגידול והאמיחה
הנמלא בארץ המיוחדת העשירה בכח ההוא.

ואנו אין אנו אחראים לקבוע חשבון הנעלם ממנו, ועלינו לעשות
החשבון ע"פ האמצעות שהחשבון זה מסור לנו להתנהג על ידו בכל
דיני התורה וגם נאמנים עלינו האמונים שקבעו החשבון שהיו כולם
רבנים של כל בני הגולה.

(ד) ר"מ פ"א מה' עירובין ה"ב ליטרא האמורה בכ"מ מלא ב'
רביעיות כו' והרביעית מחזקת מן המים או מן היין משקל י"ז
דינרין וחצי דינר בקירוב נמלא הליטרא משקל ה' ושלשים דינר,
לכאורה דברי רבנו סותרים זא"ז דהרי שיעור מדה ושיעור משקל
חלוקין הן ופעמים שזה מרובה ופעמים שזה מרובה, וברישא
קאמר רבנו מלא ב' רביעיות משמע לכל ירק צריך שיעורא
שמסליך מכלי מלא ב' רביעיות מים, ולפעמים משקלו פחות מל"ה
שקלים אם הוא קל מן המים, ולפעמים הוא יותר מל"ה אם הוא
כבד מן המים, ובסיפא שנה דמשקלו ל"ה שקלים משמע דמשקל
משערינו, ואין מתחשבין במדתו אם מחזיק ב' רביעיות.

וע"כ לפרש רישא דלא במדה משערינו כמלא ב' רביעיות, אלא
במשקל של נוזל הממלא ב' רביעיות וסתמא במים משערינו,
ומשום שאין הבדל כל כך בין נוזל לנוזל סתמו בדבר, והנה זה
השיעור נמסר גם לדורות, דכיון לכל השיעורין נמסר לפי דעתו
של רואה בכל מקום ומקום ובכל דור ודור, הרי גם לנו לקבוע את
הרביעית לפי מדת אגודל שלנו, ולשקול את המים של ב' רביעיות
ולקבוע על פיהן משקל הליטרא, ועפ"ז מלא הר"מ משקל
הליטרא ל"ה זוז בזמנו ובמקומו.

עירובין מ"ח ח' משום לאיכא ננס באבריו, פרש"י לגופו בינוני ואמתו קטנה ולא סגי לי' באמה ידי', ומשמע דננס בגופו ובאבריו אין נותנין לו אלא אמה ידי', וכ"כ המ"ב סי' שמ"ט לדינא, ונראה דהא דעוג נותנין לי' אמה ידי' היינו דוקא באבריו גדולים, אבל אם אבריו אינם לפי קומתו, כיון שהם יתירין על של קדש או כשל קדש אין מוסיפין לו, אע"ג דלא סגי לי', וכן אם הוא ננס באבריו אין נותנין לו אלא של קדש, וכן ננס שהוא ננס באבריו נותנין לי' אמה של קדש, ויש עוד לפרש דלעולם חושבין לו גופו ג"א ושלש גופו חושבין לו אמה ומוסיפין לי' אמה ידי', ולא מש"ל דיהבינן לי' אמה של קדש אלא כגופו בינוני וננס באבריו, ואע"ג דלפ"ז לעולם בדידי' משערינן, מ"מ לא פסיקא לי' דבינוני שהוא ננס באבריו אילו משערינן בדידי' היה ראוי ליתן לי' ג"א לגופו ואמה קטנה לפי שטו ידיו, ואנן יהבינן לי' ד"א של קדש, מיהו יש לעי' בבעל קומה וננס באבריו איך יהבינן לי' האמה יתירה, אם לפי גופו או לפי אבריו, ונראה דלפי אבריו, כיון שהוא לא פחות משל קדש.

שם אל"כ ד"א מצומצמות, נראה דפשיטת היד בכל מאי דאפשר הוי יותר מאמה בין לפי רש"ס והרמב"ן דראשו בכלל גופו, ובין לפי תו' דאין ראשו בכלל גופו, אלא דיהבינן לי' רק אמה דסגי בכך, ואין לו כל כך אורך לפשיטה יתירה.

וב"ת שם הביא בשם חכם אחד ראוי מכרעת על שיעור הגו"ב וסיעתו, מדברי הר"מ פ"ט מה' שבת, שכתב להמרחק מן האגודל עד האצבע כשירחיקום זה מזה בכל כחו, הוא ב' טפחים, והנסיין מורה, שהמרחק ביניהם באלס בינוני 20 ס"מ.

עוד ראוי מהא דאמרו סוכה נ"ב ב' דפרחי כהונה שעלו על סולם נ' אמה בל' לוג כחן יפה יותר מצנה של מב"ב ואי אצבע 2 ס"מ נמצא דל' לוג הוא דלי הרגיל אללנו וכל צעיר יכול להעלותו על הסולם מלא מים, וכש"כ מלא שמן שהוא קל.

ויש לעי' בטריפות הנאמרין בשיעורין כגון כרס החימונה טפח חולין נ' ב' וכן בדין נפולה דשיעורה ב"ט כדאמר ב"ק נ' ב' ואם באנו לשער לפי דעתו של רואה א"כ יתכן שב"ד זה יכשיר וזה יטריף והלא יסוד הטריפה שאינה חיה ואם באמת נתרסקו אבריה, מה יועיל דעתו של רואה ששיער את הטפחים לפי דעתו והכשירה, או אם לא נתרסקו אבריה למה נטריף אותה, ונראה דשרש הלכה נאמרה לפי דעתו של רואה ואם בעיניו שאין כאן י"ט הרי היא כשרה מן הדין ואף לאינה חי' דינה כשאר מסוכנת ולא אסרתה תורה ואף דאמרו חולין נ"ד ח' גמירי דאי בדרי לה סמא חי'א משמע דאי לית לה רפואה היתה נמנה בכלל הטריפות היינו דמיני הטריפות אין להם רפואה ומה שאין לה רפואה בכלל הטריפות אבל הכרעת השיעור בטריפה הפרטית נתנה לחכם ומה שנראה לו זה הוא שרש הלכה שנאמרה למ"מ ועל תנאי זה הוזהרנו, וכן אם הכריע שיש כאן י"ט היא אסורה אף שלא נתרסקו אבריה, ואפשר דחייב תלוי' בהוראת החכם אם היתה

על ה' שיעורות, והשארית יהודה עזבו באמצע הדיון שהיה נראה לכאורה כן, אבל לא גמר הגרש"ז את הדבר עד שמדד את האגודל במדה שהיתה נהוגה במקומו כמו לאל או ס"מ ומלא דהאגודל הוא מכוון כמו שהיה מחזיק עד עכשיו, ואז ראה שהשעורה גדולה, ונשאר הכל על מקומו ולכן לא פרסם חזרתו, ואין הדברים נוגעים לעיקר ההלכה, דודאי מנהג כל ישראל ע"פ גדולי הדורות היא העיקר ואין לזוז ממנה, וכמש"כ לעיל.

ובנו"ב תנינא יו"ד סי' כ"ט כתב דאין ע"א נאמן לומר שפלוגי האגון כתב לו שחזר בו ממה שהתיר אחרי שהאגון לא פרסם חזרתו כדין ע"א נגד דבר המוחזק בהיתר, והדבר מותר כמו שהיה, וס' בס' ל' כתב דאפי' ת"ח אינו נאמן.

עוד יש לנו סמך ממש"כ הרמ"א יו"ד סי' ס"ד סט"ו דזרוע הוא פחות מאמה, וזכר"י בבורות מ"ד ח' ד"ה בע"מ, משמע דזרוע הוא אמה, ונראה שהוא בקירוב ולכך נקרא אמה, שאי אפשר שנמסר שיעור אמה דזרוע, שהרי בגמ' אמרו דשיעור אמה בטפחים וטפח באצבעות, ועוד נראה דכל אבר דק וארוך נקרא אמה, ולכך מכונה הזרוע בשם אמה, ולשון רש"י זרועותיו גדולות כולל גם הטפחים והאצבעות, אה"כ ראיתי בר"ש פ"ק דלהלות כתב דקנה נקרא ע"ש קנה המדה שמודדין בו האמה, ואין כונתו שניתן בשיעורי התורה שיעור אמה בקנה היד, אלא בני אדם משמשין כן, מפני שהוא צורך כן, וכל אדם יכול להוסיף באומדן על קנה שלו.

ובס' ד"ת יו"ד סי' י"ט ס"ק כ"ז כתב דעת רמ"ע מפנ"ו דאמה מ"ח ס"מ, שכתב דאמה היא מדה זרוע, ואמנם לא עסיק כלל הרמ"ע בדיני שיעורין שם ונקיט זרוע לאמה שהוא צורך, ואין אורך לדקדוק במה שעסק שם בביאורו, ונקט לשון קצר, וכלשון הר"ש שם, ולא עדיף לשון רמ"ע מלשון רש"י והר"ש, וכן לשון אחרונים ז"ל באו"ח סי' שמ"ט דשמשו בלשון זרוע על אמה, נקטו לשון קצרה, כיון דהעולם מודדין כן, אלא שידועים דאמה של קדש גדול ממנו כך וכך, ומפני שהגידון בשר"ע שם אי ידי' יהבינן לי' אי של קדש, ולא לנו שם בקביעות השיעור, לא חששו למנקט לשון זרוע, ואמנם למש"כ סק"י דבינוני בקומה אינו בינוני באגודל, נראה דבאמת בינוני בקומה, קנה שלו אמה של קדש, כיון שהוא ג' אמות וידו יותר מחצי גופו, אבל אללנו נתמעטה הקומה הבינונית, ולפיכך גם קנה היד הבינונית קצרה, אבל אין לן נפקותא לדינא במדת קנה היד, דשיעורין דנאמרו למשה מסיני, לא נאמרו בקנה היד אלא באגודל, ובאגודל הבינוני שבכל דור נטוינו לשער, ואנו אין לנו אלא שיעור אגודל, וברש"י כתובות ה' ב' פי' זו אמה שמודדין בה אמת הבנין ואמת כלים, ויותר מפורש ברש"י מנחות י"א ח' ד"ה זו אמה, וז"ל נמי דבינוני בקומה הכי הוא, ולמש"כ אחרונים ז"ל דלדין הקנה ה' טפחים בגודל בינוני, י"ל דמודדין בו אמה של ה' טפחים, ובמקום לנריך אמה של ו"ט מוסיפין שות, וכשצריכין למדוד ה' אמות מודדין ו'.

מפרש דב' שיעורי נינהו דבד' כוסות שיעורא כרובא דכסא בין שיש כרובא מלא לוגמיו ובין שאינו, ובקידוש שיעורא מלא לוגמיו בין שיש בו רובא דכסא בין שאין בו, וכוס ראשון כליל פסח צעינן שניהם רובא משום ד' כוסות ומלא לוגמיו משום קידוש וא"כ אין לנו שיעור מקובל במלא לוגמיו, ואחרי שהר"ן לא עמד על השיעור ע"פ מדידה וצחינה גם אנו לא נוכל לסמוך על הדבר ע"י צחינה שהצחינה קשה ומדת הבינוני קשה לקבוע.

בבב"ל שם מסתפק במלא לוגמיו פחות מרובא דכסא אי צעינן רובא, ואפשר דהא דאמרו ק"ח ב' רובא דכסא היינו דב' כוסות, ותימא הלא זהו פלוגתת תו' והר"ן ובקידוש לכו"ע סגי במלא לוגמיו בפחות מרובא, וכליל פסח לדעת תו' סגי במלא לוגמיו ולדעת הר"ן צעינן רובא דכסא.

יז) במ"ב סי' תפ"ו כתב דשיעור כזית חצי ביצה בקליפתה ולמש"כ אחרונים ז"ל דביצים שלנו קטנות ביצה עם קליפתה, ולמש"כ בחזו"א עירובין סי' ל"ו ליכא מאן דסבר הכי אלא שיעור כזית חצי ביצה בלא קליפתה ולהר"מ שלג ביצה בקליפתה, וא"כ דביצים שלנו ביצה קלופה, אלא שהאחוז של הקליפה נגד האוכל משתנה שכל שהביצה גדולה האחוז של הקליפה מתמעט, וכגון מעוקב ד' על ד', וקליפה חצי אצבע נמצא עם הקליפה ה' על ה', ונמצא המעוקב עם הקליפה קכ"ה של אצבע על אצבע והאוכל 64/125 והקליפה 61/125 ואם האוכל ה' על ה' ועם הקליפה ו' על ו', יהי המעוקב עם הקליפה רט"ז והאוכל 125/216 והקליפה 91/216, וכן משתנה האחוז לפי התמונה כגון מעוקב ב' על ד' ברום ח', ועם הקליפה ג' על ה' ברום ט', ויהי המעוקב עם הקליפה 135, והאוכל 64/135 והקליפה 71/135, והנה האוכל של ד' על ד' ברום ד', והאוכל של ב' על ד' ברום ח' שוה, והקליפה אינה שוה, והלכך אין לשער ערך הקליפה להאוכל בחשבון מדויק, אלא בקירוב, וביצה קלופה מתמעטת עוד מפני שאין הביצה ממלאה כל הקליפה ונשאר מעט אויר ואין להאזיר קצב קבוע, ואם שיעור קלופה הבינונית משתערת ביחס קלופה בין הקלופות, יתכן לפ"ז להבינונית עם הקליפה איננה הבינונית של הקלופה וקשה לנו לפ"ז לשער קלופה הבינונית והלכך כריך להוסיף בכזית כל שהו על ביצה קלופה דידן, אבל אפשר לסמוך על דעת הר"מ שהכזית ב' שלישי ביצה שלנו עם קליפתה.

שיעור המצה כריך לקבוע ע"פ אמד העין, אבל קשה לקבוע משקל, שהמשקל משתנה בין יבש גמור ללח קלח ובין ספוג לעב, וגם אי אפשר לשער במים שהוא מפיל, שאין לחם מפיל כל כך מים כמו ביצה שהביצה אינה צולעת והלחם צולע מים ואינו מפיל כל כך, ואם המצה מפילה ב' שלישי ביצה יהי הכזית גדול ביותר, ומ"מ אפשר לקבוע ע"פ משקל שיעור שלל יהי בו ספק שיהי כזית ודאי, אלא שיהי בזה חומרא שיהי ע"כ יותר מכזית מזומאם. יח) הח"ס ח"ו סי' ט"ז עמד לקבוע שיעור אכילת פרס ע"פ דברי רש"י שבת ל"ה א' דפי' הא דאמרו הרוצה לידע שיעורו של

ההוראה בחייה כדאמר בירו' פ"ק דכתובות ה"ב אקרא וגו' בת ג' שנים ויום אחד ונמלכו ב"ד ועיברו את השנה בתוליה חוזרין. כל מש"כ אינו אלא להחמיר, אבל במקום ששיעור רבותינו האחרונים ז"ל הוא לקולא בדאורייתא, ראוי להיות מיראי הוראה ולהחמיר, וכן ראיתי שהיה המנהג להחמיר בשיעור יוה"כ אם לפי מצב החולה היה מספיק.

טז) בס' משנה ברורה סי' רע"א בבה"ל ד"ה והוא רובא, הניח בקושיא שאין עליה תשובה, דטרח למדוד מלא לוגמיו של אדם בינוני של שני האדדין ומלא ב' ביצים שלנו, ואחרי שמבואר יומא פ' א', שמלא לוגמיו מב' אדדין הוא יותר מרביעית, א"כ לא מלאנו ידינו אחרי שחשבון האגודלין שלנו יואל דהרביעית ג' ביצים שלנו ונראה דעמד גם על האגודלין ומלא כן אחרי שעסקו בדברים היה וגם עמד בקושיא ודאי מלא רוחו לעמוד גם על האגודלין ואחרי שהניח הדבר בתמי' ודאי מלא האגודלין כדברי הגאונים האחרונים ז"ל ואמנם קשה לעמוד על פעולת צחינתו ז"ל שאי אפשר לאדם למלא כל מלוגמיו שיומתחו ב' לחייו כל מתיחתו וכאשר ממלא כל פיו עדיין יכול לסלק את המים לכל אחד וא"כ אין ב' ביצים מלא לוגמיו מב' אדדין, ומיהו ע"כ זה שהוא ממלא לוגמיו ככל האפשר הוא טפי ממלא לוגמיו מזד א', דזה שאמרו יומא שם שמסלקו לכל א' ונראה כמלא לוגמיו היינו שמלא פיו כל כך שיכול לסלק לכל ויראה כמלא לוגמיו וזה די בפחות משיעור המלא האפשרי, ולמש"כ תו' פסחים ק"ז א' ד"ה אם, שיעור זה רובא דכסא בחדם בינוני והיינו שיעור ביצה ומחלה ומשהו דביצים שלנו, ומלא האפשרי ב' ביצים, ועדיין יכול לסלק לכל אחד, ומלא לוגמיו של ב' אדדין יותר מזה ואפשר שמגיע לג' ביצים או פחות מעט שקשה לעמוד על בינוני מזומאם ובכל אופן למדנו גם מזה שביצים שלנו קטנות דביצה ומחלה הוא פחות ממלא לוגמיו שלנו הרבה דהרי ב' ביצים עדיין יכול לסלק לכל אחד.

בבב"ל שם הביא דעת הר"ן דאין אנו בקיאים כמה שיעור מלא לוגמיו בציר מרביעית, וכתב דלפ"ז אחרי שאנו רואין דמלא לוגמיו הוא כביצה, ולדעת הר"ן אפשר שהוא הרבה יותר מרוב רביעית וא"כ י"ל דביצים שלנו לא נתקטנו ויהי מלא לוגמיו ב' שלישי רביעית ומב' אדדין ד' שלישי רביעית, ואין זה הכרח ל"ל דמסלקו לכל אחד הוא פחות ממחלה מב' אדדין דבב' אדדין כל הפה מלא וב' לחייו צולטות אבל מזד אחד אפשר דאין חצי פיו מלא, מיהו חזינן מדברי הר"ן שאין אנו בקיאים לשער דאם היה אפשר לשער היה הר"ן ז"ל מודד ומשער ואחרי שכתב הר"ן פ' יוה"כ דלא קאימנא כמה מלא לוגמיו בציר מרביעית ש"מ דלא אפשר לן למיקים עליו, והתו' פסחים ק"ז א' שכתבו שהוא רוב רביעית בחדם בינוני הוא משום דמפרשי הא דאמר שם ק"ח ב' והוא דאשתי רובא דכסא היינו חד שיעורא דמלא לוגמיו בחדם בינוני ולעולם הדבר תלוי במלא לוגמיו בין בקידוש ובין כליל פסח, וא"כ יק לנו שיעור מלא לוגמיו בגמ', אבל הר"ן בסוגיא פסחים ק"ז א' אי

עם שקיעתה הוא יורד וטובל ועולה לראש ההר. ויכול לסמוך על זה שכבר עבר זמן ביה"ט, אבל טבילה עצמה אין לה שיעור, והלכך אין לנו שום רמז לשיעור אכילת פרס, אבל נראה דט' מינוט ודאי כגי האיל ונפיק מפומי' דגאון ז"ל, אמנם לענין כזית מזה ומרור אין לשהות ט' מינוט, ואריך נסיון של אדם ציוני, ונראה דכל שיעור פרס הוא בתנאים שאמרו עירובין ד' א' בבית המנוגע פת חטין, ומיסב ואוכל כלפתו, ואכילת הכזית הוא בכלל שיעור פרס ודלתנו כריתות י"ב ד' מתחלה ועד סוף.

והא' לאיתא בשו"ע סי' תרי"ח ס"ז וישהו כדי אכילת ד' ביצים היינו מתחלת אכילה והיינו כדי אכילת ג' ביצים ושלש אחר אכילה [אם היתה אכילתו פת חטין בכל התנאים] ולשון המ"ב שם ס"ק כ"א בין אכילה לאכילה אינו מכוון, וכן מש"כ שיעור אכילת ד' ביצים בעצמו, אין זה אלא אם הוא ציוני לשיעור פרס אינו צדידי אלא ציוני, ובתנאים שאמרו בבית המנוגע, [דכל דלא תני לי' במתנ' פ"ז כללים צדידי' משערינן שיעורו ציוני כדאמר עירובין מ"ח א', וכן בגמ' כריתות י"ג א' אמר דביתנוק יונק נמי משערינן בכדי אכילת פרס, ואע"ג דאינו יכול לאכול ד' ביצים פת חטים].

סימן מ

דס"ל לר"י דגם במחוסר דיכה ליכא חיוב חטאת, ור"א סבר לאפשר דר"י לא גזר אטו מחוסר דיכה, אף דבמחוסר דיכה איכא חיוב חטאת, ור"י לאמר דבמחוסר דיכה לא פליגי מסבירא קאמר. (ב) ולענין הלכה קיי"ל כר"י וכדאמר הורה ריב"ח כר"י, ולפי' קמא אף במחוסר דיכה ליכא חיוב חטאת, והלכך משקין היוצאין מותר, ובידים אפשר לאסור אף במחוסרין שחיקה, ונראה דזה דעת הרמב"ן והרשב"א שהביא המ"מ פ"ג מה' שבת, אבל הרמב"ן במלחמות כ' לפרש דעת הרי"ף דאין דיכה אלא בשום בוסר ומליכות, אבל בזיתים וענבים אין אלא ריסוק ושחיקה, וריב"ח סבר דכיון דאין מחוסר רק שחיקה דמי לשום לאחר דיכה, ור"א סבר דשום לאחר דיכה שרי טפי, וקיי"ל כריב"ח ור"י דבין בשום לאחר דיכה ובין בזיתים לאחר ריסוק ליכא חיוב חטאת והלכך היוצא מהן מותר, אבל בידיים בזיתים לאחר ריסוק אסור, ושם לאחר דיכה משמע דלא עדיף לריב"ח מזיתים לאחר ריסוק, דאל"כ היכי יליף ריב"ח משום לאחר דיכה, אבל הרמב"ם כ' בפכ"א דשום לאחר דיכה מותר בידיים, וכ"כ הטור סי' שכ"א, ולפי' השני שבתו' ניהא דעת הר"מ והטור, וכ"כ הר"ן לפרש דעת הרי"ף כפי' הב' של התו', והרא"ש כ' לריב"ח סבר דמתנ' לא חשיב כמחוסרין דיכה, ויש לפרש דברי הרא"ש כפי' הרמב"ן במלחמות, והב"י סי' רנ"ב פי' כונת הרא"ש דקורה לאחר ריסוק עושה דיכה לאחר, ואע"ג דלאחר דיכה שרי בידיים מ"מ אסור לטעון קורה בשבת דהוי קדם דיכה, ולפ"ז במחוסר דיכה ילאו מעצמן אסור ולא קיי"ל כר"א לאמר היוצא מהן מותר אף במחוסר

ר"נ יניח חמה בראש הכרמל וירד ויטבול בים ויעלה היינו שזה יפרנס חצי מיל והיינו ט' מינוט, ופי' דהאדם עומד על שפת הים ורואה החמה בראש ההר, ונמצא לטבילה עצמה ירידה ועלי' לוקח זמן ט' מינוט ובכריתות י"ג א' מבואר דאפשר לאכול מקצת מן חצי פרס ולטבול ולעלות ולגמור את החצי פרס ועדיין תהא אכילתו מנטרפת וא"כ שמעינן לאכילת פרס לא פחות מט' מ. שהרי אין אכילת חצי פרס מנטרפת אלא בכדי אכילת פרס כדאמר בכריתות שם, ותמוה דלפי זה שיעור אכילת פרס י"ח מינוט שהרי צענין מהתחלת אכילה עד סופה לא יותר מאכילת פרס ואם הפסיק ט' מינוט ועדיין כל אכילתו תוך אכילת פרס ע"כ אכילת פרס לא פחות מי"ח מ. וחצי פרס ט' מ. ואכל חצי פרס ושהה כדי חצי פרס, ואמנם הדבר תימא מלד עצמו לדאש שהוא על שפת הים ויורד וטבול ועולה אין כאן שהיה כלל ואיך יתכן שיקבע זה שיעור ט' מ. ואמנם בירו' פ"ק דברכות שהביאו תו' בסוגין מפורש שהאדם עומד על ראש הכרמל ואמר שם לשיעורו צירידתו דרך שיפוע ההר, ואע"ג דלפרש"י הא דגמ' דידן הוא שיעור ביה"ט ובירו' קדם ביה"ט, מ"מ שפיר מתפרש מניח חמה ר"ל בעודו על ההר מניח חמה ר"ל הוא מתפרד ממנה והיא כבר שוקעת ותיכף

(א) שבת י"ט א' מאן תנא דכל מידי דאתי ממילא שפיר דמי כו', נראה דאין פירושו ממילא היינו דלא סחיט להו בידיים אלא ממילא הן יוצאין ע"י הקורה, דא"כ כשסחיט להו בידיים מודה ר"י דחייב חטאת וא"כ למה מותר ר"י באכילה וכמו שפירשו התו' לגזור דלמא סחיט להו בידיים ודוחק לומר דיאלו ע"י הקורה עדיף מילאו מעצמן, ולא גזרינן רק דלמא טעין לי' לקורה בשבת אבל לא גזרינן דלמא סחיט לי' בידיים, ועוד דבהדיא אמר לקמן לר"א דגם דיאלו מעצמן מותר ולא גזרינן דלמא סחיט בידיים, אלא כל שרסקו והמשקה זכ ממילא אף בסחטן ליכא חיוב חטאת והא לאמר שפיר דמי לאו דוקא, אלא חיוב חטאת ליכא וכן מוכרח מדלא אסרינן לב"ש משום שציתת כלים.

שם תול"ה ר"י, ועוד י"ל כו', נראה דלפי' קמא ס"ל דריב"ח לא שמיעא לי' הא דר"י דבמחוסרין דיכה דכו"ע לא פליגי, וסבר ריב"ח דאף במחוסרין דיכה לר"י ליכא חיוב חטאת, ומיהו ליכא למימר דלר"י שרי לעשות בידיים במחוסרין דיכה, דהא תנן ושזין שטוענין קורות בית הבד מצעוד יום אין משחשיכה לא, ומוקמינן לה כר"י ובמחוסרין דיכה, ולפי' זה ז"ל דהא לאמר ר"י דבמחוסרין דיכה מודה ר"י קבלה היתה בידו של ר"י, דליכא למימר דאין סברא שיאמר תנא במחוסרין דיכה דליכא חיוב חטאת, דהא איכא ר"א ותנא דמתני' דפטרי אף במחוסרין דיכה, אבל לפי' השני שכתבו ריב"ח שפיר שמיעא לי' להא דר"י דבמחוסרין דיכה מודה ר"י דלא יגמור, ומיהו מדשרי ר"י לגמור במחוסרין שחיקה ולא גזרינן אטו מחוסרין דיכה, יליף ריב"ח

לחתא לדי חיוב חטאת, ועוד היכא מלינו דעת הרי"ף והר"מ דמחגי' בדלח נחרסקו דילמא כל טעינה לאחר ריסוק היא, ועוד למה לי' למימר לדעת ר"י דטעינה לא חשיב ריסוק אף אי חשיב ריסוק כיון דלא חשיב דיכה הסוחטן חייב חטאת, ואפשר לז"ל ומשמע דלא חשיבי מרוסקין כו' הענבים דוקא וכן מדברי ר"י בח"א נראה דכל שלא נטחנו כו' אסור לטעון עליהם קורה מצע"י כו' והכי נקטינן, ומיהו אם אינו רואה לשותות כו' דלית להו שציתת כלים, והאי אסור לטעון עליהם קורה כו' היינו לטעון ולאכול בשבת וצ"ע.

סימן מא

דנר אע"ג דלהכי עידי מ"מ לא דמי ליחוד דמטה דהתם אין דרך להשתמש בה מידי אחרינא, וכמש"כ תו' דלכך דינה כחוליות, והלכך ס"ל לרש"י אף בשל חרס לא חשיב יחוד דנר כיחוד דמטה, ועוד דהא נר של מתכת מותר לטלטלה לר"י וה"ה של חרס חדש נהי ליחוד חשיב כמלאכתו לאיסור, מ"מ לא גרע משל מתכת כיון דחדש לא מאיס, ולכך פרש"י דדייק דאף ביחדו שלא להשתמש בו מלתא אחרייתא ג"כ שרי מדקתני אצל לא יאן ולא קתני ולא המיוחד, וע"ז הקשו דא"כ נידוק נמי מנר של מתכת דאף המיוחד שרי אע"ג דהדליק בו פ"א, ולזה פירשו דמגופי' פריך דשל חרס לעולם חשיב יחדו כיון דמימאס ולא חזי למידי אחרינא, ואע"ג דבעודו חדש לא מאיס מ"מ אין דרך לקבועו לשימוש בשביל שעה מועטת כזו, ולקמן בסמוך בסד"ה הא, כתבו לישב פרש"י דאפי' אי נר של מתכת שרי אף כשיחדו שלא לשמש בו מידי אחרינא וגם כבר הדליקו לא קשה אהא דאסר רב מטה שיחדה דמטה גריעא טפי, ומ"מ פריך שפיר מנר דמטה דלענין דין הזמנה בלא שימוש אין לחלק ביניהן, וכי היכי דנר של חרס לא מהני לי' הזמנה אע"ג דשימוש אסור, ה"נ בדין שלא יועיל הזמנה במטה, ומיהו עדיין אנו צריכין לדברי התו' דאי חרס חדש לא גרע משל מתכת יאן א"כ שפיר י"ל דהזמנה מלתא היא ואפ"ה מטלטלין נר חרס חדש כנר מתכת יאן, אלא ע"כ דשל חרס גרע טפי וכמש"כ תו'.

(ד) מ"ה ב' מודה היה ר"ש בצע"ח שמתו כו' חלוק היה ר"ש אף בצע"ח שמתו, יאן לעי' בטעם פלוגתאן הא בהדיא קאמר ר"ש לעיל מ"ד א' אצל כוס וקערה ועששית לא יזיז ממקומם ואסיקנא משום דנפישי ואין דעתו עליו' וכן אמר לקמן מ"ו ב' התם אדם יושב ומנפה כו' מי יימר כו' וכן ביצה ל' ב' קאמר בפשיטות דמודה ר"ש בסוכה צריאה שנפלה דאסורה, ונראה דלא בעינן דעתו עליו' אלא בדבר שאינו עומד לכך כמו סוכה שנפלה דכל שלא נפלה אינה עומדת להסקה אף בחול, וכן נר כל זמן שהוא דולק וכן בכור חם, והלכך לא חשיב מוכן לר"ש אלא דעתו עליו' אצל דבר שעומד לאדם לאכילה ולתשמיש אלא שצצת אינו ראוי לתשמישו מחמת איסור, בזה כיון דנסתלק האיסור שרי אף

דיכה, והא דכ' הטור ר"ס ש"ך דנותרסקו יפה היוצא מהן מותר היינו ריסוק ודיכה.

(ג) כ' ב"י סי' רנ"ב וז"ל ומיהו אם אינו רואה לשותות כו' ולכאורה משמע דשרי כו' דקיי"ל כצ"ה כו' אצל מדברי ר"י נראה דכל שלא נטחנו כו' אסור לטעון עליהם קורה מצע"י כו' וצ"ל לפי דעתו דבטעינת קורה לא חשיבי מרוסקין כו' חייב חטאת הלכך גזרינן שמא יסחוט מיהו כבר נתבאר לדעת הרי"ף והר"מ שרי עכ"ל וכל דבריו ז"ל תמוהים דמאי קיהיב טעמא לאסור לטעון מצע"י בלתי מרוסקים משום דטעינה אינה עושה ריסוק לאלתר, ואי סחיט להו בשבת אחי לידי חיוב חטאת, הלכא צ"ה שרו אף במידי

שבת י"ט ב' תוד"ה שמו, כיון דאין משקין צעולם כו', יאן לעי' דא"כ גם לר"ש ליתסר כמו מיא דעיבא אי מבלע בליעי גם לר"ש אסור כמש"כ תו' ביצה ב' א' ד"ה קס"ד, ח' א', ד"ה אמר, ואפשר דהא דאינו ראוי לאכילה מחמת הקורה, היינו שמקלה מדעתו מלאוכלם דטריחא לי' מלתא להסיר הקורה, ואין זה אלא לר"י אצל לר"ש לאו מוקלה נינהו והוי כשום וזכר שרסקו דלא חשיב נולד משום דחזיין לאכילה כמש"כ תו' בסמוך, ומיהו קשה דהרא"ש בשלי ביצה הוכיח מהבא דשמואל אף בנולד ס"ל כר"ש מדשרי שמו של בדיין, ולמאי דפירשנו לאו נולד הוא כלל לר"ש וצ"ל דכונת תו' דהכא דחשיב נולד כמו קליפין וגרעינין ועצמות, אצל אינם נולד גמור כמו מיא דעיבא אי בליעי, ואפר, כיון דהן צעולם, וגוף הפרי ומשקין הבלועין בה תרויהו חד מלתא הוא, ובתו' לקמן מ"ה א' ד"ה הכי, כתבו בכמה מקומות אשכחון דרב סבר כר"י כו' אלא דבעי לאוכוחי דסבר כר"י במגו דאתקלאי כו' ומשמע דמשמן של בדיין אין ראוי לזה, ולמאי דפירשנו דלא חשיב נולד אלא לר"י ומשום דלא הוי ביה"ש מוכן, א"כ שפיר משתמע מהבא דרב כר"י ס"ל באתקלאי ביה"ש, וי"ל דנולד גרע טפי, ולכך הביא הא דמניחין נר ע"ג דקל.

(ז) כ"ט א' תוד"ה אכלן, הקשו מ"ש גרעינין וקליפין ממיעי' דבר אווזא דאמרינן דלא הוי מוקלה אף לר"י דכיון דמסרח מאתמוול דעת' עלי', ולפרש"י דקדם דמסרח שדי לה לשונרא לא קשיא כלל, אלא דהתו' מפרשים דקדם דמסרח עומד לאדם, והא דאמר שדי מיעי' לשונרא היינו לאחר דמסרח, וכמש"כ בת"י כאן וכ"כ תו' ביצה ל"ג א' ד"ה וסדי, וה"ה דהו מלי לאקשו' מלואת קטן דאמר לקמן קכ"א ב' דלא הוי מוקלה אף לר"י דמדמי לה לנהרות המושקין ומעינות הנובעין, ובתיוראם יתיישב הכל דהכא האוכל צורך להם והם בטלים לאוכל, וכן צ"ל טעמא דביצה דאמר בריש מס' ביצה דחשיב מוקלה ולא דמי ללואת קטן דהתם חשיבא כתרנגולת עצמה.

(ג) מ"ז ב' תוד"ה ומה, פי' בקו' דדייק כו' נראה דהאי מיוחד דפרש"י היינו שיחדו שלא להשתמש בו מידי אחרינא וס"ל לרש"י

לית לי מוקצה, היינו טעמא דהכא אינן עומדין כלל לכלבים והו
כגורגורות ומוקין וכמס"כ תו' שאין דרך ליתנן חיים לפני כלבים.
(ז) שצת קנ"ו ב' תוד"ה ר"י, פירשו דיליף דמוכן לאדם לא הו
מוכן לכלבים דמתנ' סתמא קתני ואפי' באותן הראוין ליתנן חיים
לפני כלבים, ולכאורה קשה הא סוף סוף אינו מוכן לאדם,
ולכלבים אינו עומד אבל מוכן לאדם שפיר י"ל דהוי מוכן לכלבים,
ונראה כונתם דאי מוכן לאדם הוי מוכן לכלבים חשיב כמוכן
לכלבים מע"ש וכיון דראוי לכלבים מע"ש השתא דנתנבלה שריא,
וכ"כ תו' ביצה ו' ב' בשם הר"י מקורבל, וכ"כ פסחים נ"ו ב' בשם
ר"י.

שם תוד"ה והא, תימא לר"י כו', קושיתם הוא דפירשו דברי ר"י
דאמר הלכה כר"ש במידי דחזי לתתו חי לפני כלב, וס"ל דזה
מותר לר"ש ליתנו חיים לפני כלב, דאע"ג דעומד לאדם מ"מ לר"ש
לית לי מוקצה, והלכך גם כשמתה מותר ליתנה לפני כלבים,
והלכך קשיא להו דאע"ג דס"ל לר"י כר"ש במוקצה שמוקצה אדם
מדעתו, מ"מ במוקצה ללא חזיא ביהש"מ שפיר י"ל דס"ל לר"י
כר"י, דהא רב נמי דס"ל כר"י במוקצה ללא חזי ביהש"מ, מ"מ
במוקצה שמוקצה אדם מדעתו ס"ל לענין טלטול כר"ש וכדאמר
שבת קכ"א א' וכמס"כ תו' י"ט ב' דבסוף דבריהם מסקו דר"י
פסק כר"ש בסתמא אף במילי שאינן ראויין ליתנן חיים לפני כלב,
ונראה דלמס"כ תו' מ"ה ב' ד"ה הכא, דבע"ח חשיבי כגורגורות
ואמוקים ל"ק קושיתם אף במידי דחזי חיים לכלבים, דמ"מ הם
מוקצה בחייהם, והו"ל כמוקצה ביה"ש, ויש לעי' לפי דבריהם
דהכא, א"כ רב דאמר הלכה כר"י משמע נמי אף במידי דחזי ליתנו
חי, ואמאי הא רב כר"ש ס"ל לענין טלטול במידי דמוקצה אדם
מדעתו וכו'.

שם מיהו לטלטל היתה אסורה דכו"ע מודים דבע"ח הם
מוקצים, ל"ע כונתם דאי ס"ל דאינו עומד לכלבים והוי כגו"כ
וכמס"כ מ"ה ב', א"כ מאי הקשו מעיקרא ומאי קשיא להו מפירות
מחוצרים דראוין לעורבים, הלא התם ע"כ עומדים לעורבים,
וכמס"כ תו' ביצה ו' ב' ד"ה מוכן, דבעינן ראוין ועומדין, ואי
דבאמת ס"ל דהם מוכנים לכלבים למה אסורין לטלטל, וכן פירות
מחוצרים הראוין לעורבין למה אסורין לטלטל, ואי משום משמ
באילן זה אינו ענין למוקצה.

(ח) שצת כ"ט א' מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים ור"ש
מתיר, יש לעי' אי דוקא דרעוע מעיו"ט מתיר ר"ש, או אפי'
בבריא כיון דהוא כלי מעיו"ט, וכ"מ לקמן דאמר לר"י דאמר
מסיקין בכלים וא"מ בש"כ כיון דאדליק זהו פורתא כו' ותקשה לי'
גם לר"ש דהא אין כלי שלם עומד לשריפה ועי' לק' סי' מ"ג ס"ק
כ"א.

שם אבל תמרים דמעיקרא גרעינין והשתא גרעינין אימא ש"ד,
יש לעי' הא נמי שמעינן ממתני' קמ"ג א' וב"ה אומרים מסלק את

שלל היה עומד להסתלק, וזהו ניחא דבהמה שנשחטה בשבת שריא
לר"ש וכמס"כ הר"ש חולין ט"ו, וכ"מ בסוגיא שם ללא אסרינן
אלא לר"י אע"ג דאינו מנפה ששחט, ובת"י בסוגיין מ"ד א' כתבו
דבאמת בנשחטה בשבת מודה ר"ש, ובתו' חולין י"ד א' כתבו
דמייירי ביושב ומנפה שינשחטה חש"ו ואחרים רואין אותו, והגר"א
בסי' ש"ד כ' דאחיא כמדד"י דאמר חלוק היה ר"ש אף דבע"ח
שמתו, ולמס"כ נתישבו כל הסוגיות דהתם עומדת לאכילה כדאמר
שם י"ד א', ואתי נמי שפיר הא דמבואר בסוגין מ"ד ב' דהגיה
מעות על המטה כל ביהש"מ והוסרו המעות בשבת שריא, אע"ג
ללא היה עומד להסתלק אלא היינו טעמא דמטה עומדת לתשמיש
אלא המעות עכבו תשמישה והלכך לעולם חשיב כיושב ומנפה
ושריא לר"ש, והב"י סי' ש"י נתקשה בזה ולמאי דפירשו ניחא,
ולפ"י נראה לפרש דבע"ח שמתו איפלוגו אי חשיבי בע"ח מוכנים
לכלבים או לא דמר בר אמימר משמי' דרבא מדמה לי' לסוכה
שנפלה ללא מקרי עומד לכלבים עד שנתנבלה ומדד"י משמי'
דרבא מדמה לה לבהמה שנשחטה בשבת, דמוכן קתה לכלבים נמי.

(ה) ביצה כ"ז ב' מודה ר"ש דבע"ח שמתו, יש לעי' בשלמא בשבת
שפיר י"ל ללא חשיב מוכן שאינה ראוי' לא לאדם ולא לכלבים עד
שתמות, וכיון דבריא לאו אדעתיה שתמות מודה ר"ש ללא חשיב
מוכן דהוי דומיא דקערה דמודה בה ר"ש וכמס"כ סק"ד, אלא
ביו"ט כיון דראוי' לשוחטה לאדם למה לא חשיב מוכן לכלבים,
הלא ר"ש אית לי שבת קכ"ח א' דבשר תפל מותר לטלטלו אף
ללא חזי לאומא וכמס"כ תו' שם, ושם מ"ה ב' ד"ה הכא, ומבואר
דאף דאינו עומד לכלבים מ"מ שרי לר"ש ליתנו לכלבים, וא"כ
בהמה נמי, ואפשר דמשום דאסור לשחוט לכלבים לא חשיב מוכן
לכלבים אף לר"ש וכו', ולפ"י נראה דאותן הראוין ליתנן חיים לפני
כלבים וכמס"כ תו' שבת קנ"ו ב' ד"ה ר"י, לכו"ע דפליג ר"ש בזה
אף דבריא שמתה וכ"מ בתו' שם ד"ה והא, דלר"ש אף שעומד
לאדם חשיב מוכן לכלבים ואף בשבת הדין כן וזהו ניחא דפליג
ר"ש במסוכנת ביו"ט, אע"ג דמסוכנת נמי עומדת לאדם ביו"ט,
אלא דחשיב מוכן לכלבים אף שעומד לאדם אלא דביו"ט אסור
לשחוט לכלבים, אבל מסוכנת מנפה שתמות ויתנה לכלבים, ומיהו
בתו' שם כתבו דעופות ראויין ליתנן חיים ובגמ' שבת מ"ה ב' מבואר
דגם באפרוח מת מודה ר"ש דבריא למר בר אמימר.

(ו) מ"ה ב' תוד"ה הכא, ומוקצה אותם גם מכלבים כו', משמע
דאף הראוי ליתנן לכלבים חיים מ"מ הם מוקצה אף לר"ש, וגם
בהו מודה ר"ש דבע"ח שמתו ודלא כמס"ה סק"ה, וא"כ גם ר"ש
אית לי מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים ומוס"כ תו' דאי מחיים
שרי [משום דראוי ליתן לתינוק לשחק] אמאי מודה ר"ש דבע"ח
שמתו, ל"ע דהא ביו"ט שרי לכו"ע ואפ"ה מודה ר"ש דבע"ח שמתו
ביו"ט כדאמר ביצה כ"ז ב' והא דחשיב אינו מוכן לכלבים לר"ש
אע"ג דחזיין לכלבים, ואף שאינן עומדין לכלבים מ"מ הרי ר"ש

דהשחט לחולה שחלה בשבת מותר לבריא, וכן הביא שם בשם המרדכי להכריח להלכה כמב"א מסוגיא דביאה ל' ב' דמוקי בסוכה רעועה, ותימה דהא מבואר בצרייתא מ"ד א' דמודה ר"ס בקערה כיון דאינו יושב ומלכה, וכן בבקר בכור ביו"ט כדאמר מ"ו ב' משום מי יימר, ותקשה למר דר"י דאמר חלוק היה ר"ס אף בצע"ח שמתו ור"ע, ולמש"כ לעיל סק"ד נחא הכל ונתישב פסק השו"ע דפסק דאף בריאה שמתה מותרת כמר דר"י שפסק לקולא בדרכנו, ומיהו הרבה ראשונים פסקו כמר ב' א' כמו שהביא הגר"א ואפשר דס"ל לישנא דגמ' ביאה כ"ז ב' משמע כמר דר"י, במסקנא שם.

(יג) חולין י"ד א' מי סברת בהמה בחייה לאכילה עומדת כו', ומסקינן דבחייה לאכילה עומדת ולא צעי לאוקמא בעומדת לגדל וכדאמר שבת י"ט ב' עז לחלבה כו' רב אסר, דדומיא דיוה"כ קתני אף בסתמא, וא"ת נהי דביו"ט סתמא לאכילה בשבת מיהא לאו לאכילה עומדת, וי"ל דס"ל השתא כיון דסתמא לאכילה עומדת, נשחטה בשבת נמי לא חשיב מוקפה לר"י, וא"ת אכתי לר"י ליתסר דהא אפי' נשחט מאתמוול בשר תפל אסור לר"י כמבואר שבת קכ"ח א' וי"ל דמתנ' אפי' בעופות דכלן אסר רב ליומא, ועוף ראוי לכוס כדאמר שם שאני בר אומא, ולדעת הר"י שם כל בשר חי ראוי לכוס וניחא טפי.

ס"ט ו' א' ע"כ לא קאמר ר"מ אלא במצב דראוי לכוס אצל שוחט לא, תימא דלמא האי תנא כר"ס במוקפה ס"ל, ובת"י שבת מ"ד א' כתבו דהכא אפי' לר"ס אסור דאינו יושב ומלכה ששחט בשבת, אצל הרא"ש כ' דשוחט לחולה שחלה בשבת מותר לדידן דקיי"ל כר"ס וכמש"כ לעיל ור"ע, והנה כונת הגמ' להביא דברי רב לסחור כל הסוגיא דלעיל דבעי להתיר איסור מוקפה אף לר"י אלא אף לר"מ אסור נשחט בשבת, והא דלא אמר השתא דהא דנסבין חבירא למימר ר"י היא היינו ר"י דמוקפה משום דא"כ לר"מ נמי אסור, והלכך מוקי לה בהיה לו חולה מצעוד יום ור"י דמצב לא.

(יד) שבת קל"ז א' בכל השבת כלה הלכה כר"ס לבר ממוקפה מחמת מיאוס, היינו נר יסן וכ"ש נר שהדליקו בו בשבת, דמוקפה מחמת איסור דדחי' בידים חמיר ממוקפה מחמת מיאוס, וכדאמר בסמוך במוקפה מחמת מיאוס נמי הלכה כר"ס כו', ומיהו במוקפה מחמת איסור דלא דחי' בידים כמתנ' בנחנבלה בשבת נראה דסבר כר"ס וזה קיל ממוקפה מחמת מיאוס וכ"כ תו' מ"ו א' לר"י, אצל לרב חולין ט"ו א' מוקפה מחמת מיאוס קיל טפי, אם לא שנימא דהתם אינו יושב ומלכה וכמש"כ ס"ק י"ג] והאי בכל השבת כלה היינו מוקפה דמקפה מדעתו כמו בהמות מדבריות, ועז לחלבה לעיל י"ט ב', ומלאכתו לאיסור כמו חלוצות לעיל ל"ו א', ושברי כלים וגרעינין לעיל כ"ט א', ולהפוסקים שהביא הרא"ש שיהי ביאה דאסרי נולד, כולל רק הגי תלת מוקפה, נחנבלה בשבת ומוקפה דמקפה מדעתו וחלוצות, ובכלל מקפה מדעתו דחי' בידים

הטבולא כלה ומנערה, וי"ל משום דאיכא דמפכי לה למתנ' וי"ל דב"ש אית להו טפי מר"י קמ"ל.

(טו) קנ"ז א' ר"י סתמא אחרינא אשכח ב"ש אומרים כו' ואמר ר"נ כו', הא דלא הביא סיפא דמתנ' שם מעבירין מלפני השלחן כו' מפני שהוא מאכל בהמה ואמר בגמ' שם דאיתא כר"ס, י"ל דאי לאו דאפי' לה ר"נ הו"א דסיפא ב"ש קתני לה ולא חשיב סתמא.

(יז) ב' תוד"ה הגי. ומפרש ר"ת דכרכי דזוזי הן מוקפה מחמת מיאוס, והא דאסר רב נר כר"י כדאמר לקמן מ"ה א' משום שהוא מוקפה שהוקפה ביה"ש חמיר טפי דהא אפי' בנחנבלה בשבת אסור רב בטלטול דלא דחי' בידים וכ"כ בדחי' בידים, ומ"מ קשה דהא אסר רב לק' מ"ד א' מטה שיחדה למעות, וי"ל דמלאכתו לאיסור חמיר טפי דהא אפי' בראוי למלאכה היתר אסור מחמתו לכל אף לר"ס, והלכך בחלוצות אסור רב בטלטול כר"י אף לצורך גופו ומקומו וכן מטה שיחדה למעות דדמיא לחלוצות תו' שם, והא דאמר לקמן כ"ט א' דרב אסור גרעינין פרייתא לטלטל שא"ה דחשיב כנולד, ואין דברי רב בהיתר טלטול אלא במידי דחזי ומוקפה מדעתו, כמו בשר תפל ליתנו לכלבים.

(יח) מ"ה ב' קינה כו' מהו לטלטולה כו' הב"ע דאית בה ביאת אפרוח, נראה דאף למאי דמסיק דר"י כר"י ס"ל מ"מ נשארה האי אוקימתא דר' יוחנן לא סבר כר"י אלא במוקפה דדחי' בידים אצל בלא דחי' בידים לא וכדפסק ר"י קנ"ו ב' כר"ס בנחנבלה בשבת, וכן בקורה שגשברה ביו"ט וכן בעצמות וקליפין, וכמבואר שם בגמ', וא"כ ה"ה בקינה של תרנגולין דדמיא לחלוצות שאין עשוי לשמש בה תשמיש אחרינא, דלר"י אסור ולר"ס שרי, ס"ל לר"י כר"ס, וע"כ הכא כדאוקמינן בביאת אפרוח.

(יט) חולין י"ד א' תוד"ה מחתכין, ובהמה נמי איירי ביושב ומלכה שחטא ישחטנה חש"ו כו', לכאורה משמע דקיימו אמתנ' דמחתכין את הנבילה, וי"ל דדבריהם למר דר"י דר"י משמי' דרבא דאמר שבת מ"ה ב' חלוק היה ר"ס אף בצע"ח שמתו, אצל למב"א משמי' דרבא מתנ' במסוכנת איירי כמבואר ביאה כ"ז ב', והנה קשיא להו למר דר"י דר"י איך יפלוג ר"ס בצריאה שמתה הא מודה ר"ס בסוכה בריאה שפלה, ולפיכך פירשו דמשנתנו ביושב ומלכה שחטא ישחטנה חש"ו וי"ל דמייירי שהיה חש"ו בביתו הרגילים לשחוט, והוא מסתפק עליהם שישחטו היום, דלא שייך מלכה בענין אחר, וי"ל לעי' דא"כ למה פליג מר בר אמימר כיון דחשיב מוכן לאדם, וי"ל דכה"ג מודה ר"ס דמלכה לאדם לא חשיב מוכן לכלבים, ור"ע, ואפשר דדבריהם אסוגין בבהמה ששחטה בשבת דמסקנת סוגין דלר"י אסור ומשמע דלר"ס שרי, וכ"כ הרא"ש דלדידן חלה בשבת ושחט בשבילו מותר לבריא, וקשיא להו הא לר"ס צעינן יושב ומלכה ופי' במלכה שישחטנה חש"ו, וי"ל נמי דדבריהם כמב"א דמודה ר"ס בצע"ח שמתו ור"ע, ודעת הפוסקים אינו כן, ובאמת הק' הגר"א כן בסי' ש"כ"ד להרא"ש דסבר ביאה כ"ז ב' דהלכה כמב"א דמודה ר"ס בצע"ח שמתו, איך פסק בסוגין

שהנר דולק שרי לטלטלו למש"כ חו' מ"ב ב' ד"ה ואין, וע"ע בדבריהם מ"ה א' ד"ה אלא, וס' ב' ד"ה אמר, והגרע"א בתוספותיו כ' כיון דאין נאותין הימנו הו"ל מוקצה כיון שאינו ראוי, ולמש"כ י"ל דמקרי גמרו בידי אדם ומותר לטלטלו [שו"ר דבתו' מ"ג א' ד"ה בעודן מבואר כהגרע"א דפי' דגם לר"ס הוא מבטל כלי מהיכנו, וכבר תמה שם המהרש"א ולדברי התו' אלו רמז הגרע"א שם ויש שם ט"ס בדבריו ז"ל מיהו מתנ' איכא לאוקמא בנר גדול דמודה ר"ס א' אכל בתו' דדייקו מדקתני אין נאותין מבואר דאיידי בקטון].

ס' תול"ה הנח, הקשו דהא שברי פתילה חשיב מוקצה לאחר שכתב ותיקו שברי פתילה שאני, ונראה דר"ל דשברי פתילה היינו שאינו ראוי עוד להדלקה בלא תיקון, אבל פתילה הראויה להדלקה מקרי כלי, ומותרת לזרוד גופה ומקומה ופתילה ראוי לתשמיש לאור ע"פ כלוהית וכיו"ב, ולא גרע מחצוצרות, וכ"ז דלא כהגרע"א בתוספותיו, ודבריו ז"ל לא יתכנו למש"כ לעיל לחלק בין שלהבת לנר שמן ופתילה, וראוי לדברנו מהא דפריך אביי לר"ס ולא פריך לר"י אע"ג דקיי"ל כר"י בנר, ואביי גופי' כר"י ס"ל כמש"כ תו' מ"ו א' ד"ה דנפטא להוכיח דר"י אית לי' מוקצה מהא דפי' נוטל, וכ"ת משום דר"י אית לי' דבר שאין מתכוין אסור והלכך אסור לטלטלו בשעה שדולק, מ"מ לא שייך אתקציא לכלא יומא כיון דהוא כלי תשמיש ומשמש בשבת את תשמישו, והא דאי אפשר לטלטלו אינו מפסיד תשמישו שתשמישו במקומו הוא, וא"כ כשכתב מותר לטלטלו, אבל למש"כ ניחא דלר"י שפיר חשיב מוקצה ולא פריך אלא לר"ס דוקא, ולמש"כ לדידן דקיי"ל כר"י א"א לטעם שנעשה בסים לשלבת ועי' במ"א סי' רע"ט].

ומש"כ דחשיב גמרו בידי אדם אינו אלא לר"ס אלא לר"י אדרבה אמרינן כיון דהשתא מיוחד לדבר האסור אסור לכל השבת וכמש"כ תו' שבת מ"ג א' ד"ה בעודן, דאע"ג דבידו להפריחן לא חשיב גמרו בידי אדם.

ואפשר לפרש לדעת הגרע"א דשלבת חשיב מוקצה משום תוספתא כדאמר ברכות נ"ג א' ובי קמברך תוספתא כו' והאי תוספתא חשיב נולד אבל אכתי חשיב בסים לדבר המותר ולדבר האסור כדמוכח בדברות ס'.

מ"א סי' רע"ט סק"ב כגון אם הוא משומן אסור לאכלו, משמע דנר שאינו של מצוה שרי לאכול אחר שכתב, ויש לעי' מ"ס מחבילי קס דאע"ג דראוין למאכל בהמה כיון דסתמן להסקה אסורין אף לר"ס וכדתנן קכ"ו ב' ומתנ' דהתם מוקים שמואל כר"ס, וא"ל דהתם כל הקס סתמי' להסקה, אבל הכא סתם שומן לאכילה, מיהו להני דאסרי מוקצה דיו"ט יש לאסור, ומיהו י"ל כיון דראוין למלאכת היתר שרי אף באכילה ולא דמי לנשאל בשבת דחשיב מוקצה לאכילה אע"ג דלא הוא מוקצה לענין טלטול וכמש"כ תו' שבת מ"ו ב' ד"ה מי יימר, דהתם אינו ראוי לאכילה והבא ראוי.

כמו חטין שזרעו בקרקע וביצים שתחת תרנגולת לעיל מ"ה א', דאע"ג דקיי"ל כר"י היכי דחיי' בידים היינו דוקא היכי שהוא מוקצה מחמת איסור ודחי' בידים, אבל היכי דחזיא ביהש"מ לא הוא מוקצה, וזה דלא כמהרש"ל שהביא הדרישה סי' ש"י, ונראה דכיון לזה הדרישה שם, אלא שלשנו ל"ע שכ' דנר שהדליקו בו בשבת מוקצה מחמת איסור שאסור לטלטלו מחמת איסור לאוריייתא שלא תכבה, וזה תימא דהא מסקינן מ"ז א' משום דנעשה בסים לדבר האסור.

טו' ביצה ל' ב' סיפא אתאן לסוכה דעלמא, לפרש"י נשאר כן במסקנא, ודעת התו' דלמסקנא לא מהני תנאי במוקצה מחמת איסור, ובתו' שבת מ"ד א' כתבו דאע"ג דמהני תנאי בסוכה מ"מ בנר לא מהני תנאי כיון דחיי' עתה, אמנם דעת הרמב"ן והר"ן בשבת שם דבנר מהני תנאי, ומשמע שם בירושלמי שהביא הר"ן דאפי' לר"י מהני תנאי בנר של מתכת, ומבואר שם דאפי' בקערה מהני תנאי, ולכאורה נראה דכל שכן דמהני תנאי בסוכה, אמנם י"ל דהתם בנר אפי' בקערה עבידי דכבה ומהני תנאי, אבל סוכה בריאה נראה דלא מהני תנאי, ועוד י"ל דנר משום דאיהו דחי' מהני תנאי אבל לא בסוכה, והלכך קורה שנסברה דיו"ט באופן דלא הוא לי' לצפות לאסור לר"ס כמש"כ תו' ביצה ב' ב', לא מהני תנאי, וכן בע"ח שמתו למאן דאסר, וכן בכור שהתנה עליו מעיו"ט לא מהני תנאי, וכש"כ דלא מהני תנאי בגרעיני תמרה וכיו"ב דחשיב כנוול ומה"ט י"ל דלא מהני תנאי בקורה שנסברה, ובהמה שמתה דחשיב נולד, ולטעם זה אף בסוכה רעועה ובהמה מסוכנת לא מהני תנאי לר"י, ובעיקר הדין אי מהני לר"י תנאי בנר של מתכת י"ל דלמאי דמסיק בירו' שם דהא דקתני דמהני תנאי, אחיא אליבא דר"ס י"ל דלר"י ל"מ תנאי ועי' לק' סי' מ"ג דמבואר דסוכה שגפלה חשיב נולד אבל בהמה שמתה לא חשיב נולד ומ"מ לענין תנאי י"ל דחשיב כנוול, ועי' במ"א סי' רע"ט סק"ו שהק' מנר אסוכה רעועה ולמש"כ ניחא, ועי' לק' סי' מ"ט בארך].

טז' שבת מ"ז א' הנח לנר שמן ופתילה הואיל ונעשה בסים לדבר האסור, יש לעי' מ"ס שלבת מנר שמן ופתילה הלא בשעת הדלקה גם נר לא חזי למידי אלא לתשמיש האור, ואי דלא מקרי מוקצה כיון דהוא משמש להאור והו"ל כשאר הכלים המשמשים א"כ גם שלבת לא הוא מוקצה, וי"ל דלעולם אין דרך הנר לטלטל בשבת דלמא תכבה, א"נ לעולם השתמשות הנר הוא במקומה ואין דרך לטלטלה, ודבר שאין עשוי לטלטל כלל אע"ג דנהנה ממנו בשבת חשיב מוקצה, והלכך שלבת חשיב מוקצה, אבל נר שמן ופתילה כיון דמותרין לאחר שכתב הנר, מהשתא לאו מוקצה נינהו לר"ס דכיבוי הנר הוא כגמרו בידי אדם כקדירה רותחת כדאמר ביצה כ"ז א', וגמרו בידי אדם לא חשיב מוקצה אף קדם דמחזי, דהא קדירה רותחת מותר לטלטלה, והלכך היה ראוי להתיר נר לטלטלו דחשיב כלי תשמיש דהא מזומן לתשמיש ע"י שיכבה, והלכך כריך טעם דנעשה בסים לדבר האסור, ולפ"ז נראה דשמן המטפטף בשעה

מעיו"ט לא חשיב מתקן, ה"נ בזה, וכ"ת שח"ה דהיה אפשר לראותו מעיו"ט, הרי נולד הוא ומומו עמו שרי דיעבד אף לדין אע"ג דעבר ובקרו בעלמא אסור, וחשיב מתקן, מ"מ בנוולד הוא ומומו עמו לא חשיב מתקן, ה"נ בנוולד מוס עובר מעיו"ט אי חשיב בכך מוכן לר"י ה"נ לר"ש בקרו מבוקר.

סס בגמ' בבור כו' ר"י הנשיא כו' לגיר' רש"י בבור תס, הקשה דהא אף ר"ש אית לי מוקצה כה"ג כדאמר שבת מ"ו ב', דמי יימר דנפל בו מוס ולא שייך כאן יושב ומאפה ודוחק לומר דר"י הנשיא עדיפא מיני' דר"ש, ועוד אמאי לא פשיט דרבי לית לי מוקצה וכמו שהקשו תו' ודוחק לומר דגמ' מספקא להו בגירסא כיון דלא הוזכר בגמ', ולפי' ב' שכתב רש"י נוחא הכל, ואע"ג דרבי אית לי הכא מוקצה ליכא למפשט מני' דמוקצה אית לי בעלמא דהכא אף ר"ש מודה דאינו יושב ומאפה שיפול בו מוס דרבי לא מיירי בנפל בו מוס עובר מעיו"ט.

יט) שבת מ"ו ב' תוד"ה מי יימר, א"נ מיירי בפירות שלה ואסרתן לכל אדם, אין לפרש דההפדה כדי שיאכלו האחרים דא"כ אין הבעל יכול להפר דלא הוא לא משום דברים שבינו לבינה ולא משום עינוי נפש, וע"כ דר"ל לאסרתן לכל אדם ואסרתן אח"כ גם על עצמה ומיפר להתיר לה, אבל הקשה מנ"ל דמתנ' בהכי איירי דתקשה לי' דמוקצה הו, ומיהו האמת משני לי' דגם כה"ג לא חשיב מוקצה.

כ) שבת מ"ה ב' תוד"ה דאית בו ביצה, ואפשר דמש"ה לא הוא אסר ר"ש לטלטלה, נראה דחשיב ככלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לזכור גופו ומקומו כגון לכסות בה את הכלי ולסמוך בה כרעי המטה, ומיהו דוקא לר"ש אבל לר"י אסור דמייא לחלוטות כיון דאין דרך להשתמש בביצה, והא דתניא בביצה ג' ב' דאסורה בטלטול אחיא כר"י, וראב"א ביצה ד' א' דאסר כר"י ס"ל, ומיהו ליאנא דהתם משמע דאף ר"י מודה דאסורה בטלטול אע"ג דר"י כר"ש ס"ל שבת קנ"ו ב' וי"ל דה"ק אפי' ר"י לא קשרי אליבא דר"י אלא לגומעה כו' ולפ"ז לדין דקיי"ל כר"ש דמוקצה בשבת, ביצה שנולדה בשבת מותר לטלטלה לזכור גופה ומקומה, ולהפוסקים גם ביו"ט כר"ש גם ביו"ט הדין כן, ומיהו לטווחה ביו"ט לזכור השבת אסור דדמי לטלטול מחמה לאל, אבל אין כן דעת שאר הפוסקים.

כא) שבת קנ"ז לבד ממוקצה מחמת איסור ומאי ניהו נר כו', במלחמות בחולין ט"ו, וכן בפ"ב דביצה משמע דמפרש דבכל מוקצה מ"א קאמר אפי' לא דחי' בידים, מיהו במידי דמוכן בחול ונתעכזה הכנתו מחמת איסור, אי אזיל איסורו בשבת בלא איסור שבת שרי, ונתנבלה בשבת אסורה משום דמוכן לאדם לא הוא מוכן לכלבים, וקורה שנסברה דאסר ר"ש בצריאה, משום דחשיב דחי' בידים ויש לעי' דא"כ מאי פריך בסוגין לר"י מהא דאין מצקעין מן הקורה שנסברה ביו"ט, ומשני דריב"ז מתני לה הא באמת ס"ל לר"י לעיל מ"ה ב' כר"י בנר וא"כ ה"ה בקורה שנסברה, ואפי' אם נפרש לשון הרמב"ן דלאו דוקא דחי' בידים קאמר אלא קורה

יז) מ"ו א' ח"ל הא איכא תורת כלי עלי' כו' מי לא תניא כו' ואמר עולא מה טעם כו', הנה כבר ידענו דכלי שמלאכתו לאיסור מותר לזכור גופו וכמש"כ בת"י דהכא משום שאין דרך להשתמש בו מידי דהיתרא מייאחא ראי' משירים ונזמים, ומשמע דשרי אף לר"י וכמש"כ תו', וכן עולא דמפרש טעמא דשירים ונזמים כר"י ס"ל לק' קנ"ו ב', ואע"ג דבחלוטות אסר ר"י לעיל ל"ו א' אע"ג דאיכא תורת כלי עלי', כ"ל דהכא חזיא לתשמיש דהיתרא טפי וול"ל דחלוטות אין דרך לכסויא בו מנא' וק"ה דאמר עולא מה טעם הואיל ואיכא תורת כלי עלי' ואין זה עיקר הטעם דזה ידענו ממשתנו נוטל אדם קורנא לפנע בו אגוזין אלא הוא לי' למימר למאי חזיון, ורבה ור"י דאסרי וא"ה, כמדומה דל"ל ורב יהודה דאסר אף לר"ש ס"ל דזה גרע מחלוטות, ונראה דהיה צרייתא דשריא שירים ונזמים אחיא דלא כר' נחמיה דאסר שופר לעיל ל"ו א', ונראה דהוי מני לאתוי' ראי' משופר וחלוטות כי היכי דמייאחא משירים ונזמים.

יח) ביצה כ"ו א' דעתי עלי' ולשחטי' קמ"ל, פרש"י בחד ליאנא משום דעבר ואסקי', ונראה דאיירי דאסקי' בעוד שלא היה מוס, אבל אם אסקי' קדם שראהו חכם, והשתא נמצא בו מוס, לא קנסין לי' משום שהעלהו בעוד שלא ידע מומו, כיון דבעלם לא היה כאן עזירה שהרי היה בעל מוס מאז שהעלהו, דאל"כ אלא כיון שנתכוין לאיסור קנסין לי' למה לי' למימר שהיה בו מוס עובר מעיו"ט אפי' ה' בו מוס קבוע מעיו"ט נמי כיון דעבר ואסקי', ומיהו קשה לפי' זה למה לא אסר ר"י משום מוקצה, דאי משום דדרך מוס עובר להתקלקל לפעמים, מ"מ לא עדיף מזהמה מסוכנת שמתה דאסורה לר"י כדמוכח לקמן כ"ז ב', וכן סוכה רעועה לר' ל' ב', וכן נר שכבה אע"ג דיושב ומאפה אימתי תכבה נרו, ובתו' פירשו כפי' הב' דמשום מוקצה אסר ר"י, ויש לעי' למה לי' למימר דעבר ואסקי' הא אפי' במצא בו מוס בבור אסור, וי"ל דמשנתנו לא מתפרשת אלא בהכי, דאי בבור אי מצא בו מוס קבוע ודאי האי מוס דמתמוול, ואי לא מצא בו מוס, שוב לא יראנו, והלכך קאמר דאסקי' ואשמעין דאי נתקלקל מומו והוי לי' השתא מוס קבוע, מ"מ אל יאחטנו.

סס אמר רנב"י מתנ' נמי דיקא כו' שאין מומו ניכר כלל פשיטא כו', הק' מהרש"א לפי' דפרש"י דמשום מוקצה ליכא בהיה בו מוס עובר מעיו"ט, נימא דמתנ' בהיה בו מוס עובר מעיו"ט, וכשירד מומחה וראהו מצא בו מוס קבוע וזה שרי ר"י, ור"ש אסר דיעבד, ונראה דלפי' זה דכל שהיה בו מוס עובר מעיו"ט לא חשיב מוקצה לר"י, ה"נ לר"ש לאדא בר אוכמי בהיה בו מוס מעיו"ט והיה בו מוס עובר ונתקלקל ביו"ט והוי לי' קבוע, אם עובר ובקרו מבוקר, כדין עבר ובקרו מוס קבוע של עיו"ט דכיון דלא חשיב מוקצה מחמת שלא היה בו מוס מעיו"ט אלא הקצאתו משום שאין רואין מומין ביו"ט וזה לא חשיב מוקצה, ואף לפרש"י דר"ש אסר נולד בו מוס ביו"ט משום דחשיב מתקן, מ"מ כי היכי דבהיה בו מוס

חשיב נולד כמש"כ ל'ק' סי' מ"ג, ותקפה מכאן לדעת האוסרין נולד, י"ל דסוגין כר"ע ריש ביאה דמאן דלית לי' מוקצה לית לי' נולד, וכן ס"ל לר"י דקבלה היתה בידם דמתנ' דקורה שנסצרה, ר"י דריכר"י מתני לה.

סימן מב

דבעלמא סגי במחשבה, או במעשה תיקון, הכא בתשמיש קרקע בעי טפי הוכחה לתשמיש, ויש לעי' מאי פריך מחירות של דקל אהא דקנה ומוכיה דלא בעי רש"ג תורת כלי, דלמא במשמש קרקע בעי תורת כלי, וי"ל דסדר דתיקון כלי לאו מעליותא הוא לענין זה וכמש"כ לפרש"י לעיל, ומיהו תורת כלי גמור של תלוש מועיל שא"ל קשירה, וכדאמר בעירובין בוכנא קאמרת כו', וזהו כונת תו' בסד"ה והמונה, שכתבו דר"א אסר בפקק כו' בשאין תורת כו' ואפי' כגון שיש לו בית יד כו' מיהו קשה קאת דר"א אסר שם בגלוסטרא במשנה שם, ולמש"כ ב"י סי' ש"ג דעשה בית יד עדיף מגלוסטרא ניהא, והנה גם לפר"ת פלוגתא דרש"ג ורבנן בחירות של דקל אינו תלוי בפלוגתא דקנה שהתקינו דהא ר"י סבר בחירות כרבנן דלכריד לקשור, וכן בקנה לכריד תיקון מעשה, ואפי' סבר כרש"ג בקנה דא"ל קשירה, וא"כ לא קשה כלל דשמואל אדשמואל דאמר בעירובין שם הלכה כר"י, ובשבת נ' א' סבר דסגי במחשבה, דנהי דבחירות סגי במחשבה מ"מ בתשמיש קרקע בעי קשירה דהא תיקון מעשה כגון לקשור החירות לכו"ע מועיל בתלוש, ואפי' במשמש הקרקע לכריד קישור אף בתיקון הנגר במעשה מדאמר ר"י הלכה כרש"ג מכלל דרבנן פליגי, וא"כ שפיר ס"ל לשמואל דלכריד קשירה כנגד אף דבתלוש סגי במחשבה, ובתו' רמו להו אהדדו להגי תרתי דשמואל, ולא ידענא מאי רומיא ועי' בס' המאור ש' בהדיא כדברנו דשמואל מחלק בין תלוש למחזור.

(ז) והקשו הראשונים ז"ל על פסק הרי"ף שלא הזכיר בפקק החלון תורת כלי ולא האריכו קשירה ובנגר האריכו קשירה, ובקנה הכריד תיקון כלי, וכן בכסויי כלים, ובחירות פסק ישב אע"פ שלא חשב, והרא"ש כתב דפקק החלון לא שייך בנין והלכך לא בעינן לא קשירה ולא תיקון כלי, וקנה שהתקינו וכן כיסויי כלים ז"ל לדעת הרא"ש דמייירי דוקא בכיסוי קרקעות ובמה שצריך בית אחיזה קאמר ר"י דלכריד נמי תורת כלי, וכן נראה מדברי הרא"ש ש' לישב פרש"י שהצריך תורת כלי גמורה משום בנין דמי קאת לבנין לכריד תורת כלי ולא בעי קשירה, ונגר לכריד קשירה דוקא ולא מהני תורת כלי, וחריות כפקק החלון דמי, והנה לא נחבאר בדברי הרא"ש מקומו בש"ס שמאל הרי"ף שם שאין סוגיא זו מסקנא דשמעתא, אלא שאין פקק החלון ונגר שוין, ולא חריות וקנה שוין, אף שצבוגין השוים יחד, והרמב"ם במלחמות ס"ל שאין חילוק כלל בין מחובר לתלוש, וכל סוגיא נגד בשאין תורת כלי כלל על הנגר, אבל כל שתקנו לנגר א"ל קשירה וכדאמר עירובין ק"ב א' בוכנא קאמרת, פי' כל שתקנו לנגר הרי הוא כלי כמו שהבוכנא כלי ובכלי

שנסצרה חסר הכנה, אכתי מאי פריך מקורה שנסצרה אנתגבלה בשבת, הרי לדידן שרי נתגבלה וקורה שנסצרה אסורה וא"כ ה"ה לר"י דהא ע"כ ר"י מחלק במוקצה דהא ס"ל כר"י כנר והא דפריך מקורה אנתגבלה אע"ג דקורה שנסצרה חשיב נולד ונתגבלה לא

(ח) שבת קכ"ו ב', ואמר ריב"ש כו' והוא שיש תורת כלי עליהן וכ"ת כו' והתניא חריות של דקל כו', נראה דהאי תורת כלי דקאמר היינו לאפוקי אבן ובקעת שלל תקנו וכמו שפר"ת ואשמעינן דלא סגי במחשבה, ואע"ג דלעיל קכ"ה ב' לא מצריך ר"א משמי' דר"י תיקון, הכא בכיסוי שדרך לתקנו וכמו שפי' תו' שם, א"נ התם ר"א משמי' דנפשו קאמר וכמש"כ מהרש"ל שם מתוספות ארוכים, ולפ"ז ר"י קאי אף בכיסויי כלים דלא חזרן בארעא, ובאין תורת כלי עליהן אסירי משום מוקצה, ופלוגתא דר"א ור"י ורש"ג לענין אם צריך קשירה אינו ענין לפלוגתא זו דרש"ג ורבנן ידי' בחירות של דקל, דר"א בעי קשור ותלוי אפי' בתיקנו במעשה, ומשום בנין, ור"י סבר קשור אפי' נגר, ואפשר דמותר בנגר אף בלא תקנו אי סבר ר"י כרש"ג דסגי במחשבה, ור' יוחנן סבר דלא בעי קשירה משום בנין דס"ל דהלכה כרש"ג דקנה שהתקינו, דבנין עראי מותר אף במונה, מיהו בדין מוקצה סבר ר' יוחנן כרבנן דרש"ג בחירות של דקל, דבעינן תיקון מעשה להוציא מידי מוקצה ולא סגי במחשבה, ובתו' הקשו אי בקנה נמי שייך בנין דלמא בעי תורת כלי לרש"ג לאפוקי מחירות בנין, ונראה דס"ל לגמ' דלענין בנין לא מהני תיקון מעשה יותר ממחשבה, ואע"ג דכלי גמור לית ב' משום בנין ושרי אף לר' יהודה בלא קשירה וכדאמר עירובין ק"ב א' בוכנא קאמרת וכדתנן התם נגר שיש בראשו גלוסטרא כו', מיהו תיקון הנגר לא עדיף מעשה ממחשבה, ולפ"ז יש לתמוה לפרש"י דפי' תורת כלי דהכא היינו כלי גמור דא"כ מאי קאמר הלכה כרש"ג מכלל דפליגי רבנן עלי' דרש"ג אף דאיכא תורת כלי ומכריז קשירה ובסוגיא דעירובין שם מבואר דמודה ר"י בהא, דלא בעי קשירה, ומיהו ת"ק דרש"ג בעי קשור ותלוי וס"ל כר"א, ור"א ס"ל עירובין ק"א ב' דלא מהני תורת כלי, ואפשר דת"ק נמי הכי ס"ל, מיהו לא הו"ל למימר הלכה כרש"ג אלא כר"י, שו"מ בר"ן וריטב"א שהקשו כן לפרש"י.

(ב) ולענין הלכה קי"ל כר' יהודה ובעי קשירה דסוגיא דתלמודא בעירובין נסתיימה כותי', ולפ"ז בפקק החלון בעי קשירה, וכן בקנה שהתקינו לכריד קשירה, מיהו בכסויי קרקעות א"ל קשירה דלא דמי לבנין, והא לכריד בית אחיזה משום טלטול דליהוי עלי' שם כלי, והא דמבואר עירובין מ"ד א' דמותר להוסיף על אהל עראי אף דאינו לא קשור ולא תלוי, פקק החלון ונגר קביעי טפי ובעי קשירה, מיהו אהל עראי בתחלה אסור, אף בעראי טובא.

(ג) ובתו' פירשו דנגר ובקנה לא שייך בנין וסוגין משום טלטול, ולר"א ולת"ק דר"י כנגד לכריד קשור ותלוי, ולר"י בעי קשור, ואע"ג

הכי אלא כר' יוחנן דמחלק ביניהן וזוהי נסתלקה קו' הרמב"ן על הרז"ה שהק' איך נחלק בין קנה לפקק אחרי דבגמ' מדמה להו והא דאמר ר"י סבר כרשב"ג צדלא ופליג עלי' צדלא היינו דסבר כרשב"ג דקנה לא דמי לנגר וא"ל קישור, אבל סבר דלריך תורת כלי אף בתלוש, ולרשב"ג סגי במחשבה, ובאבן ע"פ חבית דעת הרז"ה להלכה כר' אסי דנעשה כיסוי להחצית בהנחה וחשיב בכך תורת כלי, ור' אמי דפליג בזה נראה דלא חשיב באבן תורת כלי לכיסוי, א"כ ס"ל כרשב"ג וא"ה, כמדומה דל"ל כת"ק דרשב"ג דלריך לקשור, והרי"ף פסק כר' אמי, והרז"ה דחק לתרץ שלא יהיו דברי רב סותרין דברי ר' אמי ומוקים לה במניח דלעת אבל לא יחדו לכיסוי אלא לא חש להסירו, וז"ע דהא רב אמר לעיל נ' א' קושר, וא"כ לא מהני ישב וה"ה דלא מהני הנחה מצדו יוס.

ו) **ולעת הר"ן והריטב"א** ג"כ דבעינן תורת כלי ובחירות שז דקל לא מהני חשב אלא ישב דישיבה משוה להו תורת כלי, וזנגר לא נחצאר בר"ן אי מהני תורת כלין ובקנה ובפקק סגי בתורת כלי, ואי פקק צו מצעו"י משוה לי' תורת כלי, ואפשר דלעתם כהרמב"ן דבנגר נמי סגי בתורת כלי, ואפשר לפרש דבריהם דלעת הרז"ה אלא דס"ל דהא דאמר ר' אבא אגא דאמר כהאי תנא דקנה, היינו דמדמו פקק לקנה ולא לנגר, ואע"ג דבנגר דעינן קשירה בפקק סגי בתורת כלי, ויש לעי' דדברי הריטב"א והר"ן סותרין דבריהם דלעיל ש"כ דפ' צמה טומנין דלאו דוקא ישב מהני לרב אסי אלא אפי' חשב, וחלקו על הרמב"ן דס"ל דוקא ישב, ונראה דבריהם דהתם באינו מחוסר תורת כלי כמו פקורין וליפא דפ' צמה טומנין וקש שעל המטה, דהרמב"ן סבר דדוקא מעשה כל דהו מהני, ולדעתם גם חשב מהני, ודבריהם דהכא בחירות דמחוסר תורת כלי קאת כמו קישור וכבישה.

ז) **כתב הר"ן פ' צ"ט** בשם הרשב"א דאין אבן לפצוע צה אגוזים מטלטלין אותה כמכנים אדם מלא קופתו כו' ואפשר דבעי לשמש צה פ"א, נראה דהרשב"א נסתפק אי אבן לפצוע אגוזים מקרי לאו צר עבדא צי' מעשה דאין מלאכתו לריכה לשום תואר כלי, והוי כעפר דאמר נ' א' דאפי' לרבנן סגי במחשבה, או אבן לא דמי לעפר ושייך צה מעשה כמו שפאוף וסתות, ומיהו אפי' אי שייך צה מעשה, דלעת הר"ן והריטב"א וס"פ דקיי"ל כרבנן וא"ה, כ מדומה דל"ל כרשב"ג דסגי במחשבה, ה"כ מהני מחשבה, והכא לא חסר תורת כלי, והוי כפקורין ותבן דמהני מחשבה, מיהו דלעת הרמב"ן דלריך בחירות ישיבה דוקא ה"נ לריך שיפצע צה פעם אחת מע"ש, ואפשר דהרשב"א ס"ל כהרמב"ן, או שמסתפק וחושש דלעת הרמב"ן, עוד י"ל דמסתפק דאבן נמי חסר תורת כלי, ומיהו דנשתמש פ"א חשיב תורת כלי, ודלעת הרז"ה וכו"ל הר"ן במידי דדרך להשתמש בהן, כמו כיסוי הכלים.

כתב עוד הר"ן שם דהרשב"א מצריך יחוד לעולם אבל יחוד לשבת אחת לא מהני, והר"ן חלק עליו דאין יחוד לשבת אחת נמי מהני, וביחוד לעולם גם לרבנן סגי במחשבה, ויש לעי' מהא דאמר

אין לריך קשירה, ולרשב"ג אף בלא תקנו כלל א"ל קשירה אלא במחשבה גרידא נעשה כלי, והנה ר' אבא פי' מתנ' בלא תורת כלי ואפ"ה א"ל קשירה כרשב"ג, ואנן קיי"ל כר' יוחנן וכשמואל לריך או קשירה או תורת כלי, בין בפקק בין בנגר, בין בקנה, בין בכיסוי כלים, והא דלא הזכיר הרי"ף קשירה בפקק דסמך אהא דר"י דבעי תיקון כלי, והא דמהני ישב בחירות ישיבה משוי להו תורת כלי, והא דמהני לרשב"ג מחשבה בלא קשירה זהו דוקא בדבר שדרך תשמישו בכך כמו ישיבה על החירות, אבל בקעת בעלמא לכסוי או לנגר לריך קשירה, והיינו טעמא דשמואל בעירובין שם דפסק כר"י ובעי קשירה אע"ג דסבר כרשב"ג בשבת נ' א' בחירות סגי במחשבה, ויש לעי' לפי זה צהא דאמר ר"י הלכה כרשב"ג צהא דאמר מתוקן אע"פ שאינו קשור, והלא ר"י מיייר באיכא תורת כלי ובהא ת"ק נמי לא פליג, וא"כ ר"י כלו כת"ק ס"ל, ואע"ג דר"י סבר כרשב"ג בחירות שא"ל קשירה אלא סגי בישיבה, מ"מ כאן לא נזכר מזה בדברי ר"י, ועוד קשה דהכא אמר רבצ"ח כמחלוקת כאן כך מחלוקת בנגר ובעי קשירה, ולעיל נ' א' אמר הלכה כרשב"ג שא"ל לקשור ומשמע דישיבה נמי לא בעי כמבואר בסוגין דפסיקא לי' דלרשב"ג א"ל תיקון כלי.

והא **דנחלקו ר' אמי ור"א קכ"ה ב'** באבן ע"פ חבית אי נעשה כיסוי להחצית, ור"א ס"ל דנעשה כיסוי להחצית, אע"ג דר"א משמי' דר"י בעי תורת כלי, ואי הנחה חשיב כיסוי עליהן מצעו"י א"כ מ"ט דר' אמי ודוחק לומר דס"ל כת"ק דרשב"ג ועוד האי אבן אין דרך לעשותה כיסוי ובהא גם רשב"ג מודה דלא מהני לא חשב ולא ישב, דהא בנגר דעינן קשירה בדבר שאין דרכו ליחדו אף לרשב"ג, דהא שמואל כרשב"ג ס"ל ואפ"ה פסק בנגר דבעי קשירה, פי' הרמב"ן דפלוגתתן לאו לענין לעשותו דין כלי להחציה לטלטלה לצורך גופה אלא לטלטלה לאותו דבר שיחדה, ולפ"ז גם בנגר ובקנה שהתקינו מותר לנעול צו כל שנעלו צו מצעו"י לרב אסי אף שאין עליו תורת כלי וזה דחוק, ועוד מאי פריך רבה לשמעתיא מאבן שצקירוי' התם הלא יחדו לעולם ועומד לכך, ועיקר דין החדש של הרמב"ן ז"ל לא מאינוהו בגמ' אלא בציצה ח' צ' מאינו צעפר שמוחר למה שהכינו ולא לדבר אחר וז"ע.

ה) **ולעת הרז"ה ג"כ** כהרמב"ן דלהלכה לא מהני חשב בחירות אלא ישב דוקא וישב משוה להו תורת כלי, מיהו בנגר ופקק לריך קישור אף באיכא תורת כלי דתשמיש מחובר חמיר טפי [אולי כונתו משום צנין דהא בכיסוי כלים אף בכיסויי הרקעות א"ל קישור אלא תורת כלין], ובקנה שהתקינו לנעול סגי בתיקון כלי ואפשר דסבר ר' יוחנן דאמר הלכה כרשב"ג דטעמא דרשב"ג דקנה לא דמי לנגר, אבל בנגר מודה רשב"ג דבעי קישור, וזה מוכרח דהא ר"י פסק בירו' הלכה כר' יהודה בנגר כמס"כ הרא"ש ובקנה סבר כרשב"ג, וע"כ דקנה קיל טפי, ואע"ג דת"ק דרשב"ג דמצריך קשור ותלו, ע"כ מדמה קנה לנגר, מיהו רשב"ג מיקל בקנה ובנגר, ואע"ג דר' אבא הביא ראי' מקנה לפקק ונגר אכן לא קיי"ל

עדיף, ונראה לענין הלכה לאבן ובקעת לנעול זו והאי לנעול נראה דהיינו לסמוך הדלת אבל אינו נגר דלין נגר חלוק משאר תשמישין כמבואר סי' ש"ג] ולהכות זו הצרזא ולסמוך את הקדירה מהני תשמיש מצעור יום דלין אבן לפצוע בה אגוזים, וא"כ מהני מחשבה לחוד ולדעת הר"ן אף לשבת אחת, ולדעת הרשב"א אף ביחוד סתמא אבל אבן ע"פ חבית לא מהני לא שימוש ולא יחוד סתמא, וביחוד בהדיא לעולם ז"ע, ובמ"ב סי' ש"ח ס"ק ז"ג כ' לאבן ע"פ חבית מהני רגיל להשתמש בה בימי החול, וזה תמוה מאד דזהו פלוגתא דר' אמי ור"א קכ"ה ב' ופסקו הפוסקים כר' אמי לאף במניח לא נעשה כיסוי להחבית.

(י) שו"ע סי' ש"ח ס"כ פסק דחריות מהני מחשבה, ואין כן דעת הרז"ה והרמב"ן והריטב"א והר"ן וכמס"כ סק"ו, ודעת השו"ע הוא דעת הרמב"ם וז"ע דהא הר"מ פסק כר' יוחנן בביסוי כלים לזריד תיקון כלי, וכן בקנה, ובגמ' קכ"ו ב' משמע דלמאן דמזריד תורת כלי גם דחריות לא מהני מחשבה, ומדברי הרא"ש נראה דלא מזריד ר"י תורת כלי אלא בתשמיש מחובר אבל בר"מ פכ"ה הי"ג מבואר לאף בתלוש צעינן תורת כלי, ובשו"ע לעיל סי' מסתם לה סתומי, ואף לדעת הרא"ש לא נתישבה הסוגיא דפריד מחירות לקנה, וז"ע למה לא הביא המחבר כאן דעת ר"י שהביא המרדכי דפסק לזריד קישור, ולקמן סכ"ב הביאו בשם יא אומרים.

שם סי' או שנתמש בהם מצעור יום, ד"ז למד הר"ן מהא דמהני יאב, ולא מזריד תורת כלי, אבל למה שפסק המחבר ס"כ דחש מהני דחריות אין מקור בש"ס לד"ז מ"מ אין גם סתירה לד"ז, אבל ז"ע דלקמן סי' ש"ג ס"א בקנה הזריד מעשה דוקא ובגמ' מדמינן קנה וכיסוי כלים, ולדעת הרא"ש דכיסוי כלים במחובר איירי, שמעינן מיהא דבמחובר לא סגי נשתמש בהם מצעור יום ואולי כיון לזה הגר"א אלא שקשה לעמוד על כונת הגר"א ז"ל כאן.

(יא) שבת קכ"ה ב' תוד"ה ואזדו, והא דקאמר ר' אסי פ' ב"ט כו' יאב אע"פ שלא קשר, התם רב אסי גרסינן, נראה דל"ל רב אסי, וכונתם דהבא ר' אסי, והתם רב אסי, דרב אסי לחוד ור' אסי לחוד כמס"כ תו' חולין י"ט א', והנה לתירוץ זה גם בביסוי חבית סגי במחשבה לרב אסי וכן בנדבך של אבנים סגי במחשבה, וכל הני אמוראי דלא כרשב"ג וכדאמר ר' אסי לזריד תורת כלי ומסקינן דפליג ארשב"ג, וזה כונת המ"מ פכ"ה הכ"א לפרש דעת הרי"ף, אבל קשה דהא הרי"ף פסק כר"א אר"י לזריד תורת כלי וע"כ ז"ל דעת הרי"ף דהבא שאני משום שאין דרך לעשות כיסוי חבית את האבן וכן אין דרך ישיבה על האבנים וכמו שמסיק המ"מ, ודברי המ"מ הן כדברי הרמב"ן והר"ן וזהו נמי כונת התו' בזה שסיימו דחריות ראויות לישיבה טפי מאבנים ר"ל דחריות מתיחדין לפעמים לישיבה לעולם, אבל אבנים אינם אלא לפי שעה, וזה דלא כהק"נ שחלק על המ"א דעצים שלנו דאע"ג דאינם מתיחדים לישיבה מ"מ הן ראויין לישיבה, דלמה נחלק בין השוין

קכ"ה ב' בזמורה הקשורה בטפיה קשורה אין כו' לימא מתנ' דלא כרשב"ג והתם משמע ביחודה לכך לעולם וכן שם קכ"ו א' בקנה שהתקינו ואמר שם ומי צעי רשב"ג תורת כלי כו' ומשמע דלרבנן צעי תורת כלי אף ביחוד לעולם וכן בביסוי כלים, ואפשר דדברי הר"ן דוקא בחריות שאם יחדן לישיבה אינן חסרין כלום לתשמיש ישיבה, ודרכן בכך לשמש בהן תשמיש קבוע של ישיבה, משא"כ בכל הני שדרך לעשות לתשמיש ההם כלים גמורים, ותשמיש קנים וזמורות הוא תשמיש עראי.

(ח) כתב הר"ן ס"פ כל הכלים דכיסוי כלים שנתמש בהן מצעור"י זהו תורת כלי שלהן, ונראה שאין כן דעת הרמב"ן במלחמות, שהרי בנגר סגי בתורת כלי ואפ"ה נשתמש בו מצעור"י לא מהני כמבואר בדבריו ז"ל וומיהו י"ל דהתם דרך הגגר לתקנו ומקרי אינו מיוחד לכך כל שלא תיקנו, תדע דהא שמואל לא מזריד תורת כלי ואפ"ה בנגר צעי קשירה כמבואר במלחמות, ודוחק לומר דמייירי דוקא צנועל בדבר שאין דרך לנול בו כללן אלא דוקא בחריות ישיבה משוה להו כלי.

(ט) ודברי ב"י סי' ש"ח דלין יחוד אבן סתומין שנתתפק שיהא זריד מעשה והביא דברי המרדכי שמזריד מעשה באבן ובקעת לסגור בהן הדלת או להכות הצרזא, וז"ע דדברי המרדכי הוא דלין הלכה כרשב"ג אלא דצעינן צעמים קישור ובאבנים סתומי, משום דקיי"ל כר' יוחנן דפליג על רשב"ג כדאמר ס"פ כל הכלים, ומזריד תורת כלי, אבל דעת כל הפוסקים שהביא ב"י דהלכה כרשב"ג בחריות, וחשך או יאב מהני, ודוקא במידי דחסר תורת כלי צעינן מעשה תיקון, וא"כ אבן לפצוע בה אגוזים אי נדמהו לחסר תורת כלי, ודאי זריד תיקון כלי, אלא נשתמש בה פ"א משוה ל' תורת כלי לדעת הר"ן, וכבר נתבאר לעיל ספיקו של הרשב"א, ומה שהביא עוד ב"י מדברי רי"ו דמחלק בין חריות לאבן שפ"פ חבית לאבן לא נעשה כלי במחשבה היינו משום שאין דרך לעשות אבן כיסוי כמו שכתבו הרמב"ן והר"ן, משא"כ באבן לשאר תשמישין, ובשו"ע סכ"ב השוה אבן ובקעת לסגור הדלת ולהכות הצרזא לאבן ע"פ חבית, דזהו תשמיש דלאו אורחיי, והאריכו יחוד לעולם, וכן באבנים סביב הקדירה בסי' רנ"ט כ' ב"י לזריד יחוד לעולם, אבל בל' רבנו ישע'י שהביא ב"י סי' רנ"ט וסי' ש"ח, נראה דמשתמש בהן סגי, ואילו באבן ע"פ חבית משמע דלא מהני שימוש, ונראה דכל הני עדיף מאבן ע"פ חבית, ועבידי אינשי ליחדן לעולם והלכך סתמא הוי יחוד, ואע"ג דאמר ב"ב י"ט א' דלא עבידי אינשי דטמנו בהן, הטמנה שאני מסמיכת הקדירה וגם לא קיימא במסקנא התם לפי' התו' שם, ובאמת דין יחוד לעולם במידי דלא עבידי אינשי להשתמש בהן כמו אבן ע"פ החבית, לא נתבאר בראשונים ז"ל דמהני, ובמלחמות פי' טעמא דשמואל דפסק בנגר לזריד קישור אע"ג דסבר בחריות כרשב"ג דסגי במחשבה משום דאין דרך לנעול בנגר שאינו מחוקק, ומשמע אפי' במשתמש בו פעמים הרבה, וע"כ ז"ל לדעת מרן ז"ל דיחוד בהדיא לעולם

דיחוד סתמא אינה אלא לשעתה ולא מהני, וכאזן על פי חבית לקמן קכ"ה ב', וכגזין מן הפתק דאין מטלטלין אותן, אע"ג דטמן בהו, ויש לעי' דאם כן אף אם פרפה מע"ס אף יולאה בשבת הא מוקאה הוא, וי"ל דאין הבגד נעשה בסיס להאזן וא"ה, כמדומה ל"ל להמטבעו והוי טלטול מן האר, אבל אחרונים ז"ל כתבו דפריפה חשיב מעשה ומועיל אף ביחוד לשבת אחת אף בדבר שאין דרך ליחודו, ולדבריהם ז"ל דהכא עדיף מהטמנה בגיזי הפתק וחשיב כלימוד אבנים דמהני אף לשבת אחת, אבל אין הכרח לזה דמפרש"י משמע דלכתחלה היינו שפורפת בשבת ומכלל דיוולאה פרופה היינו שפרפה מע"ס ויולאה בשבת, וכתבו אחרונים דיחוד לעולם מהני אף במטבע ולמדו זה מהא דסי' ט"ח סכ"ב, ועי' לעיל סק"ט ולכאורה יש לה"ר דיחוד לעולם מהני מהא דאמר בגיזי הפתק ואם יחוד להשתמש בהן מטלטלין אותן, אבל לא דמי כלל להגזין יפין להטמנה ולטלטול, אלא דחס עליהו, וכיון שיחדן בטל לי' חשיבות הפתק והו כשאר גיזין, ואין דרך להחזירן, אבל המטבע י"ל דעתידי להחזירה, ולא מהני יחוד לעולם דנמלך עלה ומחזירה, ואם מטבע עלה ולא אם כלי תשמיש.

ומסתפקנא בדגדים של חנוני שזחנתו העומדים למכירה, ופעמים שמקפלים ומשתמש בהם לכר וכסת אי מהני מה ששכב עליהם מבעו"י לטלטלם בשבת, אי מדמינן להו ללמוד ולפריפה דחשיב מעשה להכנה אף בדבר שאין דרכו ליחודו, ואף לשבת אחת, דה"נ קפיד עליהו ואינו מיחדן אלא עד מכירה, או דדמי להטמנה בגיזי אמר של הפתק דלא חשיב מעשה ואפשר דהוי כגשש של ספינה דמשמע קלף דלא מהני בהו לימוד, ואף בבגד מקופל יש להסתפק דמה שמסדרו במטו יחי' כלימוד, וקשה להקל למעשה, ומיהו אי לימדס מע"ס שוכב עליהם בשבת דאין כאן טלטול כמש"כ המ"א סי' ט"ח ס"ק מ"א.

יד) שבת קכ"ו ב' מתיב ר"ע ומדבריהם למדנו שפוקקין, וכתבו תו' דטפיה לא דמי לסדין ובעי קשור ותלוי לר"א ומשמע דלרבנן לא בעי קשור אע"ג דבפקק ונגר בעי קשור משום דאיכא תורת כלי ומכאן ראוי לדעת רש"י עירובין ק"ב דבאיכא גלוסטרלא לא בעי קשור כלל, אבל לדעת טוש"ע סי' שיי"ג צריך קישור אלא דסגי באינו ניטל באיגוד ואפי' בקשור בעיצרלא דשאל, והכא דטפיה אינו קשור כלל, ומיהו לדעת הטוש"ע גם דפקק החלון א"ל קישור כלל, וק"ק לדעת הר"ז"ה דבפקק בעי קשור והכא דטפיה משום דאיכא תורת כלי לא בעי קשור מאי פריך לר"י נפחא דלמא ר"י פסק כר"א בליכא תורת כלי, אבל באיכא תורת כלי סבר כר' יוסי עירובין ק"א ב' דנגר שיש בראשו גלוסטרלא שרי, ונראה דאי מחמירין דבעי תלוי לא מהני תורת כלי וכמו דס"ל לר"א במתני בעירובין שם ביט בראשו גלוסטרלא ומיהו התם ר"א בן שמוע הוא חזרו של ר' יוסי כמבואר יבמות ז"ו ב'.

סם תול"ה וכו', והא דאמרינן בעירובין נגר הנגרר עשה לי' בית יד כו' הי' מותר אפי' בלא בית יד, משמע מדבריהם דכל שמתקון

ומתכן אין ראוי דבולאי תבן מתיחד לפעמים לשכיבה, ומה שקשה על דבריהם מסוגיא דלקמן דפריך ומי בעי רש"י תורת כלי כו' עי' מהרש"ל ומהרש"א, ודברי מהרש"א הן הגה דברי הר"ז"ה והרמב"ן והריטב"א והר"ן, והק"נ הקשה ע"ז מהא דאמר נ' א' דוקא בית האבל או בית המשתה דטרידי אבל הכא קשר אין כו' דלמא בעלמא בעי יסב ולא קשר ולמה לן לאוקמי' דלא כהלכתא וזה קושיא גדולה, ואפשר דישיבה לאו טורח וע"כ סבר דישיבה ומחשבה שוין הן ובעלמא בעי קישור.

יב) סם בגמ' לאו ולמודס, פרש"י ולא נלמדך ליגע בהן, ומבואר דלמודס לא מחשב מעשה להתיר, ולשון האריכות רבי מעשה משמע להתיר טלטול, וכן משמע מהא דאמר אבל גשש של ספינה לא, ומשמע דלא מהני למודס, ולפרש"י אין כאן טלטול כלל, ומדברי הר"מ פכ"ה הכ"א מבואר דמפרש דלמודס חשיב מעשה להתיר טלטול וכן מבואר בל' המ"מ סם וכו' מ' ל' ר"י שהביא ב"י סי' ט"ח ס"ק הפוסקים כר"י א"ל מעשה גדול אלא כ"ד כגון לשפף האבנים לא לסדרם עכ"ל, והמ"א סי' ט"ח ס"ק מ"א, נתקשה דישיבה ע"ג מוקאה בלא"ה מותר, ונראה דה"נ והכא למודס הוא להתיר טלטול בידים שא"ל להזהר מטלטול או לפעמים מתקלקל ואריך לתקנם, והמ"א כתב לפרש דברי הר"מ כפרש"י ואי אפשר לפרש כן ל' הר"מ, והמ"א עצמו תברא לגיזי' ש' בס"ק מ"ב דדבר שאין דרך לשמש בהן מהני יחוד לשבת אחת במעשה, ואין מקור לזה לפרש"י בהא דלמודס אלא לפי הר"מ, ומיהו יש ללמדו מהא דפורפת על המטבע לעיל ס"ה א', ב', ובשו"ע סי' ט"ג סכ"ב, וא"ה, עי' לק' סי' מ"ז ס"ק י"ב]. וזבמ"א כתבו דאסור ליסב ע"ג מוקאה וניחא טפין.

טו"ע סי' ט"ח סכ"ב וי"א שצריך שיעשה בה שום מעשה, אף ביחוד לעולם ס"ל דלריך מעשה במידי דעבידי בה מעשה, ועי' סק"ז.

יג) שבת ס"ה ב' והאמרת רישא פורפת, פרש"י וההיא ודאי לכתחילה קאמר בשבת דאי מצעוד יום כו' הא תנא רישא מדיות פרופות, ק"ק דא"כ מאי משני סיפא אחאן למטבע דא"כ מטבע ברישא מיותר, והוי לי' למחני פורפת על האזן ועל האגוז ובלבד שלא תפרוק לכתחלה בשבת על המטבע, ולמש"כ אחרונים בשו"ע סי' ט"ג סכ"ב דאם פרפה על המטבע פ"א מע"ס והסירה, פורפת לכתחלה בשבת על אותה מטבע, יש לומר דה"ק פורפת לכתחלה בשבת כשפרפה כבר על אותה מטבע מע"ס ובלבד שלא תפרוק לכתחלה פעם ראשונה על המטבע אבל עיקר חסר מן הספר, ולולא פרש"י י"ל דשפיר איכא לפרושי פורפת דיעבד ואשמועינן דאין חילוק בין אגוז לאזן ומטבע, אלא דקשיא לי' למה לא תפרוק, ונקט ליסנא קלילא, והאמרת רישא פורפת, ומשני משום מטבע נקטה, והגה עיקר דין השנוי כאן הוא דאזן סגי ביחוד, ונראה דאזן לפריפה אורחה ליחודה וגם לאו בת מיעבד מעשה היא ולכו"ע סגי ביחוד כדאמר לעיל נ' א', ומטבע לא מהני יחוד

דעיסקא, אלץ לאורך שעה אסור כיון דמקפיד עליו, דכיון דחשבת לי' מוקצה ואסרת לי' לטלטולי קדם שנשבר סכינו, לא יותר אחר שנשבר סכינו כאבן שנמלך עלי' בשבת ויחדה לתשמישו לאסור אף לר"ס וכמ"כ סי' מ"ד ס"ק י"ד, ונלמד מכאן דמטפחות שבתות אס אינו מקפיד עליהן ללבושן לפעמים שרי לטלטלינהו וללבושן בין בשבת בין ביו"ט, ומיהו דוקא מטפחת וכיו"ב דאיכא עלי' תורת כלי, אצל בגד העומד לחתיכה ולתפירה לא חשיב תורת כלי, ולא מהני מה שאינו מקפיד עליו, וכדין ענין אע"ג דחזיון למסמך זהו הדלת חשיבי מוקצה וכדאמר שבת קכ"ד א', וזה דלא כהמ"א סי' רנ"ט סק"ד אלץ כדעת האה"ע שם שחלק על המ"א שם.

ומש"כ המ"א דדבר שדמיו יקרים אסור ודבר שאין דמיו יקרים אס נתן לאורר אסור ועי' במ"א ס"ק מ"ח, הנה המ"א למד מהא דסי' רנ"ט דמוכין שטמן בהן אין מטלטלין אותן, וגייז אמר של הפתח שטמן בהן אין מטלטלין אותן, וסתם גייז אמר שטמן בהן מטלטלין אותן, ולמד בזה דין עור בהמה דקה דאימתי מהני מחשבה בזה כשלל נתן לאורר אצל נתן לאורר דענין יחוד לעולם כמו דלא מהני טמן בשל הפתח משום שאין זה הזמנה אלץ לשבת אחת, ומיהו נראה דאין זה ראי' דגייז אמר אין דרך ליחדן להטמנה והלכך לא מהני להו יחוד לשבת אחת וכמ"כ הר"ן פ' ב"ט ובש"ע סי' זה סכ"ב, והא דמהני טמן בזה דאמרין דבסתמא יחדן להטמנה דאין דרך להטמין בגייז אמר כשדעתו לטווחו, אצל בשל הפתח דאמרין דלא יחדו להטמנה וסופו ליטלו ולהחזירו, אצל הכא בעור דמהני מחשבה לישב עליהן, ומשמע אפי' לשבת אחת, וע"כ דמקרי דבר שדרך ליחדו, וא"כ מהני יחוד לשבת אחת, אף בנתנו לאורר, ומש"כ המ"א דדבר שדמיו יקרים או נתן לאורר אסור, וכונתו ע"כ בדבר שאינו עומד לתשמיש, וא"כ ע"כ כונתו ביחדן לשבת אחת וכמ"כ ס"ק מ"ח, ול"י למה סתם דבריו ז"ל, ולמש"כ לעיל ליחנהו לכל הני כללי שכלל מרן הגאון ז"ל בזה.

סימן מג

יחוד לאגוזין שלל ישתמש בהן כלל מלאכתו, אלץ שיחדן גם למלאכת היתר, וא"ל כאן מעשה, ובתו' הקשו מכלי קיואי ומהא דאמר ר"י שרגא דמשחא שרי לטלטולי, ונראה דלא קשיא להו מעיקר נר יאן דמוחר לר"ס ושל מתכת שרי אף לר"י דאיכא לאוקמי' נמי ביחדן וכן שופר לעיל ל"ו א' איכא לאוקמי' ביחדו לגמע ב' מים, אצל מדאסר ר"י בדנפטא משמע להו בלא יחדו ומיהו אי ר"י בעי יחוד למלאכת היתר לחוד, אי אפשר לומר כן דהא ר"ס מתיר נר שבת, והכא בעי ר"י יחוד אף לר"ס דהא מתני' כר"ס אחתא כמ"כ תו' ל"ו א' ד"ה הא ר"ס.

(ב) קי"ג א' רש"י ד"ה מותר, ולא הוי מלאכתו לאיסור, וד"ה מהו, והוי לי' דבר שמלאכתו לאיסור, נראה לפרש"י דמספקא לי' אי חשיב דבר שמלאכתו לאיסור, ונראה דרש"י פי' כן לישב קו' תו' לק' קכ"ב ב' דהא ר"י אסר כל דבר שמלאכתו לאיסור לאורך גופו,

הנגר בתורת כלי א"ל קיסור כמו יא' בראשו גלוסטרס, ומשמע מדבריהם דא"ל קיסור כלל אף בעיברא דדשא ואינו ניטל באיגדו וזה דרך הרמב"ן במלחמות וכמ"כ לעיל, אצל דעת ש"פ משמע דנגר חמור טפי ובעי קיסור אף במתוקן לנגר, ודוקא ב"ס בראשו גלוסטרס או שעשאו כעין בוכנא שרינן.

(טו) שבת קכ"ד א' נגר ש"ס בראשו גלוסטרס רי"א שומטה מפתח זה ותולה בחברו, יא' לעי' לדעת הטוש"ע סי' ש"ג דבעי קיסור [אלץ דלא בעי דלת או ניטל באיגדו] היכי מטלטל לי' וז"ל בחבל ארוך עסקינן וז"ע, והק' הר"ס פי"א דכלים היכי שרי ר"י לטלטלה אע"ג דמטהר הגלוסטרס בצרייתא ולא אמרינן מדלענין טומאה לאו מנא הוא לענין שבת לאו מנא הוא, וז"ע דהא נגר בלא גלוסטרס נמי מנא הוא למלאכתו אלץ דאינו מקבל טומאה דשימוש קרקע לאו כלי הוא, אצל לענין שבת שפיר כלי הוא ודוקא בכלי שמק"ט אלץ שנשבר ואילו ראוי למלאכה אמרינן דאינו כלי גם לענין שבת.

(טז) מ"א סי' ש"ח סק"ג אצל אס אינו מקפיד עליו שרי, נראה דמיידי אף בכלים שמלאכתו להיתר כגון כפות וכינין שבתותיו וכיון שמקפיד עליהן לשמש בהן שלא יהיו נראין כיסנים ויוזלו דעניי הלוקח, חשיב מוקצה אף לר"ס ואע"ג דלפעמים נשבר סכינו בשבת וחפצו ליקח לתשמיש ביתו מסכיני חנותו מ"מ חשיב מוקצה כיון דלא שכיח כלל, וחשיב כגורגרות ואמוקים, ולא דמי לתמרי דעיסקא דהתם שכיח שיאכל מהן, אצל מדעם דלא מקפיד עלי' חשיב כתמרי דעיסקא אע"ג דלא שכיח שייחדו לתשמישו מ"מ לא גרע מכלי שמלאכתו לאיסור דמוחר לאורך גופו והכא עדיף כיון דמשמש בו עיקר תשמישו, ואפשר אף לר"י שרי, כמו עור דחזא למזגא דשרי אף לר"י כדאמר שבת מ"ט א' וכיפי דחזא למזגא שם קמ"ב ב', והלכך אף ביו"ט שרי אף לדעת המחבר בסי' תצ"ה, אצל אין לומר דנשבר סכינו שרי ליטול סכין חדש מחנותו כדין תמרי

(א) שבת קכ"ב ב' אר"י קורנם של אגוזים לפצוע בו את האגוזין, נראה דלא דעשאו בתחלה לאגוזין דא"כ פשיטא, אלץ של נפחין ויחדו לאגוזין וכן משמע בגמ' דקאמר רחא ומלגז מי מיחדי לי' לקטן, והאי יחוד היינו במחשבה כמו יחוד דעפר לעיל נ' א' דמידי דלאו בר עבידי מעשה הוא, ונראה דבענין יחוד לעולם ולא לשבת אחת אפי' לדעת הר"ן לעיל שם בסוגיא דבאבן שיחדה לשבת אחת לפצע בה אגוזין סגי בהכי, התם אין האבן מיוחדת למלאכה אחרת אצל הכא סוף סוף מלאכתו לאיסור, ומיהו קשה דרחא ומלגז מוקים לה ר"י ביחדן לקטן וכמ"כ תו', וכיון שאין דרך ליחדן לכך לא מהני מחשבה וכמ"כ הראשונים ז"ל בטעם אבן ע"פ חזית דלא מהני יחוד כדאמר לקמן קכ"ה ב', ומיהו ביחוד בהדיא לעולם דעת השו"ע סימן ש"ח דמהני, וכמו שנתבאר לעיל סימן מ"ב, אי נמי ביחדן ועשה בהן מעשה, ועוד יא' לומר דרב יהודה לא בעי

(ד) צייל'ה ל"ג ח' תוד"ה והלכתא, אצל רטיבא אין ראויין להסקה, נראה לאין כונתם לאסורין להסקה אלא ללא מקור ראויין להסקה ודבריהם יתכנו לפר"ת שבהיא הרא"ש, ואי אפשר לומר דרטיבא אסור להסקה כמ"כ סק"ג, וזה ללא כמהרל"ח בהגהותיו בטור סי' תק"ב והמ"ב שם סק"א, והק' הר"ן להכא אסרינן רטיבא ולעיל אמרינן בסופלי דמטלטלין לחיותא אפי' רטיבא דחזא להיסק גדול ותיכין בשם תו' דהתם מטלטל הרבה יחד וראוי להסקה מה שמטלטל ומבואר מזה דהיסק גדול היינו אפי' כלן לחין שפיר נאחו בהו האש וראויין להסקה בהן, ויש לתמוה במה דניחא לי' להר"ן בתירוץ התו' דנראה דהתו' בשיטת ר"ת אזלי דיבשתא שרי אף לסמוך בה הדלת, וה"ה למשדי לחיותא, אצל לדעת הר"ן דיבשתא לא שרי אלא ללכות ב' דדמי להסקה כיון דעביד לאורכל נפש כדאמר מ"ל ללכות ב' מ"ל ללכות בגחלתו, אצל לסמוך הקדירה אסור א"כ לטלטל לחיותא נמי אסור וצ"ע.

(ה) ויש לעי' למאי דקיי"ל לאין סומכין הקדירה בצקעת שלא ניתנו עמים אלא להסקה, איך שרינן לעיל ח' א' לכסות באפר חס שראוי ללכות ב' אף שאפר אינו עומד לכיסוי דבאפר שהוסק ביו"ט קיימינן מ"מ כיון שראויין למלאכת היתר שרי לאורך גופו, ומ"ש מכל עמים ללא שרינן לאורך גופו, וכשהיו עמים אסור לטלטלינהו לכיסוי, וכשהוסקו ביו"ט אשתרו.

(ו) שבת קכ"ד א' הא בקעת ביו"ט דבר שמלאכתו להיתר הוא כו', תימא דאמר ביצה ח' ב' הכנים עפר לכסות ב' דם צפור אסור לכסות ב' אואה, אלמא דבר שמלאכתו להיתר לאורך גופו אסור, והכא ליכא לתרוצי גזירה יו"ט אטו שבת, וע"כ רבא דהתם לא ס"ל כהאי סוגיא אלא כסוגיא דביצה ל"ג א' דאמרינן לא נתנו עמים אלא להסקה, וס"ל לרבא דעפר נמי דינו כעמים לענין זה דאינו מותר אלא למה שהוכן, ולפר"ת דסוגיא דביצה נמי משום גזירה יו"ט אטו שבת צ"ע, ואפשר כיון דאזיל לי' לכסות ב' אואה בטלה לי' הכנתו לצפור, דהא לא קאי השתא לצפור, ולאחר שיכסה ב' אואה לא יהא ראוי עוד לכיסוי, ומיהו לקמן אמרינן ואם זרקה באשפה אסורה ופריך אלא מעתה זריק לי' לגלימי' כו' וצ"ע.

(ז) צייל'ה כ"ח ב', שפוד שאלו ב' שר אסור לטלטלו ביו"ט, בגמ' מוכח דאפי' לאורך מקומו אסור מדקאמר מידי דהוי אקוץ ברה"ר והיינו במונח במקום שהולכין והיינו לאורך מקומו, ואפ"ה אסור, ואפשר דשפוד דנמאס ואין ראוי לשום תשמיש הוי ככוד עליון ותחתון, שבת קי"ג, דאסר ר"י לטלטלינהו לאורך גופן ומקומן אף לר"ש דהא ר"י כר"ש ס"ל, ומיהו קשה דהא שפוד דבר שמלאכתו להיתר הוא וראוי ללכות ב' עוד הפעם, וי"ל דמייירי שאל"כ עוד ללכות, אצל קשה מאי איריא שפוד אפי' קדירה נמי, ובצ"י סי' תקי"ח כ' בשם רי"ז משום דשפוד אינו משמש אלא מעשה קוץ החמירו בו, ורש"י כ' משום דנמאס, והנה כל הכלים מותרין לטלטלינהו אף מחמה ללא אף לאחר שאין דעתו לאשתמושי בהו כיון שמלאכתו להיתר וראויין למלאכתו, רק בשפוד החמירו.

ולפרש"י לדידן דקיי"ל כר"י לכוד העליון והתחתון אסור, היינו דוקא מחמה ללא, אצל לאורך גופו ומקומו שרי, אצל לקמן קכ"ג א' צפרש"י בשם רבנו הלוי מבואר דאף לאורך גופו ומקומו אסור, וכן פי' התו' קכ"ב ב' ד"ה רחת, ואפי' לר"ש אסור דהא שמואל ור' יוחנן כר"ש ס"ל קני' ב'.

(ג) קכ"ד א' אלא אר"פ הא ב"ש הא ב"ה, לפום סוגין דהכא קיי"ל דסומכין את הקדירה בצקעת למאי דקיי"ל כב"ה, אצל צייל'ה ל"ג א' פסקינן הלכתא יבשתא שרי רטיבא אסור, ודעת הרי"ף והר"ז והרמב"ן והר"ן דסוגיא דהתם פליגי אדהכא וקיי"ל כסוגיא דהתם משום דמה דאחמר בדוכתי' עדיף דמה שגראה לי' לרב אפי' עיקר טפי קבעה לה בדוכתה, ומה שהקשו בסוגין דהא דבר שמלאכתו להיתר לאורך גופו שרי כבר פירשוהו שם דעמים שאני שלא ניתנו אלא להסקה וגריעי מאורכלין וכלי תשמיש והחמירו בהן חכמים שלא לטלטלן אלא להסקה, והלכך לסמוך הדלת בצקעת אסור אפי' דיבשתא אצל ללכות דיבשתא שרי דמה לי ללכות ב' מה לי ללכות בגחלתו כדאמר התם אצל רטיבא אף בחיזרא ללכות אסור ללא שייך סברא מ"ל ללכות ב' כו' כיון שאינו ראוי להסקה אלא ע"י תערובות יבשים, וכמו שצאר הר"ן שם, ונראה דאפי' להפוסקים במוקצה כר"ש אף ביו"ט, מ"מ הכא קיי"ל ללא כר"ש דטעמא דר"ש הכא דמתיר אינו משום דלית לי' מוקצה, דהא הכא דבר שמלאכתו להיתר ואפ"ה אסרי לה רבנן אלא פלוגתא אחריתא היא וקיי"ל כרבנן דאל"כ קשיא הלכתא אהלכתא, דמה שפרש"י דהאי הלכתא לא קיימא כבר דחיה התו' וגם אי אפשר לומר דרטיבא אסור אף להסקה דא"כ ליפלגו ר"נ ור"ש בחיזרא להסקה ומדאפלגו ללכות ב' מכלל דלהסקה שרי וכן אמר לעיל כ"ב ב' בסופלי דרטיבא חזי להיסק גדול, וע"כ טעמא דאסרינן רטיבא משום שלא ניתנו עמים אלא להסקה, וה"ה יבשתא לסמוך בה הקדירה, ויש כאן שיטה אחרת לר"ת ז"ל כמו שהביא הרא"ש ולפר"ת רטיבא אסור לסמוך בה הקדירה וללכות בה, אצל יבשתא שרי אף לסמוך בה הקדירה, ויש לעי' לפר"ת וכי ת"ק ור"ש בפלוגתא דב"ש וב"ה קמפלגי, ועי' במלחמות, ונראה דאין להקל לסמוך בה הקדירה כיון דדעת הרי"ף והרמב"ם והר"ז והרמב"ן והר"ן להחמיר וסוגיא דביצה כותיהו רהיטא, ואע"ג דהרי"ף נקיט דרטיבא ליגנא דמוקצה וברי"ף שפנינו ליחא אלא בל' הרא"ש שהעתיק לי' הרי"ף איתא כן וכ"ה בל' הרמב"ן במלחמות ודמוקצה ביו"ט איכא כמה רביותא דמקילי כמו שהביא הרא"ש שלהי ביצה, מ"מ אין הכרע להקל בעמים דהכא פלוגתא אחריתא היא כמ"כ לעיל, והרי"ף כללה בל' מוקצה משום דאית לי' מוקצה ביו"ט וכל הנאסר בטלטול נכלל בל' מוקצה, וזה ללא כאחרונים ז"ל שהביא המ"ב סי' תק"ב ס"ק כ"א דלהמתירים מוקצה ביו"ט שרי לסמוך קדירה בצקעת, ואם כונתם ז"ל לסמוך בשעת הדחק על ר"ת והרא"ש והטור, אינו ענין למוקצה דלפר"ת שרי אף למאן דאסר מוקצה.

דהבא אסור אף לר"ש דמאוס דשפוד גרע ממאוס דנר והוי הא שפוד כדבר דלא חזי כלל דמורה ר"ש, והכריח זה, דזה המאוס דנר שנחלקו בו ר"י ור"ש הוא כעין פלוגתיהו בעצם שצמוקה ותורא דרדיא וכיו"צ שדעת האדם להקטותו קצת ור"י אסר לה בשביל זה, וה"נ נר חזי בעצמותו לתשמיש אלא שפני מיאוסו הוא מוקצה קצת מדעת האדם ומחוסר הכנה, ולכו"ע מהני הכנה מע"ש לנר ישן, וצמחשבה בעלמא דהוי מידי דלא עבידי בו מעשה ולכו"ע סגי במחשבה אלא הבא בשפוד או לא הוי רק כמאוס דנר אין כאן חסרון הכנה כיון שהיה מוכן מע"ש ועומד עתה לתשמיש, וע"כ דעכשו אינו עומד לתשמיש כלל ולא מהני ל"י הכנה, ולפי דברינו אין כונת הר"ן משום שאין מוקצה לחאי שבת, אלא שאינו מוקצה כלל, והגרע"א בתוספותיו צ"כ כירה במשנת נר כ' ע"פ דברי הר"ן אלו דלר"ש אסור לטלטל נר ישן לצורך מקומו דעד השימוש הוא מוקצה, וזה תימא, ובגמ' שבת מ"ה א' שרינן לטלטל נר דחנוכתא מקמי חבדי ואמר דכלאי ר"ש לסמוך עליו בשעה"ד, ואם איתא הא כה"ג אף לר"ש אסור ודוחק לומר דמיירי בשל מתכת דוקא, וכונת הר"ן פשוטה דלר"ש ללא חשיב הקצאה וכל זמן שרואה משתמש בה כה"ג לא חשיב מוקצה וחשיב כדבר שמלאכתו להיתר, ומה שהביא רא"י משפוד שאסור לצורך מקומו שאני שפוד דחשיב מוקצה אף לר"ש ואסור לכל תשמיש, ואם באנו לאסור טלטול נר ישן עד שעת שימוש גם תמרי דעסקי אסורין לר"ש עד אכילה ובשבת קכ"ח א' מבואר דלר"ש שרי לטלטל בשל תפל מחמה לכל משום דחזי לכלבים, אע"ג דאינו מוכן לכלבים.

(ט) הרא"ש שגלי צינה הביא דעת דה"ג דלדידן נולד אסור, ורביהם מרבא דאסר אוד שגשג דיו"ט, וצ"ע כונתם דהא ודאי סתמא דהש"ס שבת (קנ"ו) [קנ"ז] דמוקים לה בפלוגתא דר"א ורבינא, וקיי"ל כרבינא לקולא, עדיפא מרבא, וצ"ל דכונתם דהא דרבינא צמוקה אלא לא בנוול, וצ"ע דהא לעיל כ"ט א' איטריד לאשמעינן דאסר ר"י שצרי כלים וגרעיני תמרה וקליפי אגוזים ושקלינן התם דעת רב אי קבלה מני' דר"ת, אע"ג דאסר ר"י נר ישן ונתנבלה בשבת ותורי דרדיא, וע"כ דבצברי כלים וגרעיני תמרי קילי טפי, ואנן מתירין בכל הגי דאסר ר"י, ואסרינן בהני, ואע"ג דאמר דריש צינה קס"ד דאפי' מאן דשרי מוקצה בנוול אסור, האי נולד היינו דוקא צינה דלא היתה בעולם כלל אלא שצרי כלים בהדיא תניא דמותר וכמס"כ תו' שם.

(י) כ' המ"ב סי' תקי"ח צבה"ל ד"ה אע"פ, בשם הגר"ז, דנבילה שנתנבלה דיו"ט חשיב נולד ואסור לבה"ג, וזה תמוה מאד דהא הרא"ש הביא בשם ר"ת דשמואל אסר נולד, ונבילה שנתנבלה בשבת פסק שמואל קנ"ו ב' כר"ש אלמא לאו נולד הוא, וכן עיקר פלוגתא דר"א ורבינא איקבע בגמ' אפלוגתא דר"י ור"ש בנבילה ומבואר דר"א ורבינא תרויהו כר"ש ס"ל וטעמא דמלתא דבין חיים למיתה לא מקרי נולד כיון דדרך תשמישו הוא להמיתו, ובין שחוטה לנבילה ליכא פנים חדשות ולא דמי לשצרי כלים, ולא דמי

וחשבוהו כאין בו תורת כלי כיון שאינו עומד עתה לשום מלאכה, אבל כל שדעתו ללכות בו נראה דמותר לטלטלו אף לכל אורך ככל הכלים וכ"מ מל' רש"י, וכ"ה ל' הר"ן, אבל ל' הר"י שהביא צ"י משמע דאף קדם ללי' אסור לטלטלו אלא לצורך כלי, ולדבריו ז"ל מצינו דבר שמלאכתו להיתר ואסור לצורך גופו ומקומו ובשבת קכ"ד א' ל"מ כן וכמס"כ סק"ו, והטור סי' תקי"ח פירש דמיירי בחיזרא יבשתא דקיי"ל דשרי, ואמר דלאחר ללי' אסור לטלטלו, כיון דליכא תורת כלי עליו וצ"ע מ"ש לאחר ללי' מקדם ללי' דהא דעת הטור סי' תק"צ דסומכין את הקדירה בצקעת יבשתא דכיון דראוי להסקה מותר לצורך גופו, ואפי' לדעת הר"י וצ"פ דקיי"ל דאין סומכין את הקדירה בצקעת דבשבת יבשתא דכיון דאין לצורך מקומו, ואת"ל דכיון דאסור לצורך גופו כס"כ לצורך מקומו דחמיר טפי כדמוכח שבת קכ"ד א', א"כ אף קדם ללי' נמי, ואפשר דבסתמא נמאס ואינו עומד להסקה, והלכך אסור בלטול, ומיהו אי יהיב דעתו להסיקו שרי, ולפ"ז אסור ללכות בו פעם אחרת כיון שאין ראוי להסקה וגריעא מרטיבא, אבל אי אפשר לומר כן דמתחלת ללי' אידחי ל' וכי קמהפך באיסורא קמהפך וע"כ דראוי להסקה גם אחר ללי' ולמה אסור לטלטלו וצ"ע, ונראה לענין הלכה להחמיר בכל שפוד כל שאין דעתו ללכות בו עוד וכדעת רש"י ותו' [דאי הו' מפרשים כהטור לא הו' סתמו דבריהם] והרשב"א והרא"ה והר"ן ור"י והכלבו, והטור יחידא דזה, אם לא במקום היזקא, והכלבו כ' דלצורך גופו ומקומו שרי וצ"ע דהא משום היזקא היינו לצורך מקומו ואפי' דוקא משום היזקא, והלכך נראה דאסור אף לצורך גופו ומקומו, וכ"כ במ"ב בשם המאירי, ובחיזרא אין חילוק בין קדם ללי' לאחר ללי', דלהסקה וללי' שרי, ולגופו ומקומו אסור, דאנן קיי"ל דעצם לצורך גופו ומקומו אסור וכדעת הר"י וצ"פ דלא כר"ת שהוא דעת הטור סי' תק"צ, ולמס"כ איזמל של מילה שרי לטלטלו לאחר שמל וכדעת רש"ל ודלא כהט"ז סי' ש"י סק"ג, שו"ר צבה"א יו"ד סי' רס"ו שהכריע מהתוספתא ויר' כהט"ז וצ"ל דאיזמל לא מקרי כלי עומד למלאכה כל שאין תינוק מזומן למול מפני שאין הזדמנות מלאכתו מצוי' כלל, והלכך כיון שמל התינוק לא חזי למידי וחשיב כאבן וכן לולב לאחר שיצא בו, ומיהו למס"כ לעיל לחלק בין שפוד לשאר כלים, י"ל דלולב דמי לשפוד שאינו כלי כלל, אבל סכין של מילה י"ל דשפיר הוי כלי, ול"ק קו' הגר"א, ואפשר שזה דעת הר"י בשם הרמב"ן שהביא צ"י.

(ח) כ' הר"ן בסוגין וז"ל ומכאן מביאין רא"י לפסוק כר"י צמוקה דיו"ט דהא רבינא גופי' כו' ול"נ דהבא לא שייכא פלוגתיהו דר"י ור"ש צמוקה מחמת מיאוס כו' שהוקצה ציה"ש מחמת מיאוסו ולפיכך לר"י כו' אע"פ שהוא רואה להשתמש בו' והרי הוא עכשו אכלו כאילו נסתלקה ממנו הקצאתו כו' אבל שפוד זה אינו כן שמעיו"ט ראוי היה כו' כל שהוא רואה להשתמש בו' אי אתה יכול לאסרו עליו אלא אם כן תאמר דלא חזי כלל כו', נראה כונת הר"ן

תפל דשרי לר"ש אע"ג דלח חזי לאומנא כמבואר שבת קכ"ח א' לפרש"י ותו', ושם קמ"ב ב', ומדברי המ"א סי' תל"ט סק"ט נראה דפי' דברי הג"א ע"פ פי' תו' ומיירי בלל עידי למסרה ונסרה ואין הלשון משמע כן, ומיהו עיקר דברי המ"א להוכיח דהג"א מתיר נולד מבואר כאן ברישא דהתיר אוד שגשג דיו"ט.

יב) שבת קנ"ו ב' ואף לוי סבר הלכה כר"י כו' כי הוי מייתי טריפתא קמי' דיומא טבא כו' דלמא לא מתכשרא ואפי' לכלבים לא חזיא, י"ש לעי' כיון דנמצאת טריפה א"כ מאתמול לכלבים קיימא, י"ל דחיישין דלמא השתא נטרפה וספק מוקפה אסור כדאמר ביצה ג' ב' ספיקא אסורה ומסקינן משום דהוי דבר שיל"מ, ולפ"ז טריפות סרכות והוגלד פי המכה שרי, ולא משמע כן, ונראה כיון דלכלבים אסור לשחטה הו"ל מוקפה ואע"ג דמספיקא מותר לשחטה, מ"מ כיון דהשחיטה בשביל אדם ודעתו לאדם לא חשיב מוכן לכלבים, וי"ש לעי' למ"ד ביצה כ"ז ב' מודה ר"ש דבע"ח שמתו א"כ אין ראוי לזוי כר"י ס"ל דהא לא הוי ל"י לאסוקי אדעתיה כלל שטרופו וא"ה, כמדומה דל"ל שטרופו ומיהו אי כבר נטרפה מאתמול אינה אלא חסרון הכנה, ומיהו אי נטרפה דיו"ט י"ש לאסור אף לר"ש, ולפ"ז אף להפוסקים במוקפה דיו"ט כר"ש, מ"מ אי קיימ"ל כמב"א משמ"י דרבא דמודה ר"ש דבע"ח שמתו שאסורין, טריפה שנטרפה דיו"ט או די"ש ספק שנטרפה דיו"ט אסורה בטלטול, וסוגין דמוכח מהא דלוי דסבר כר"י ל"ל דמשמע ל"י דאף בטרופות שידוע דמאתמול הוי איירי, א"כ סוגין כמדבר"י דחלוקה ה' ר"ש אף דבע"ח שמתו, ובהג"א בסוגיא דביצה כ"ז ב' כ' אכל אם היתה בריאה ביה"ש ונטרפה דיו"ט אסור לטלטלה ולכך רואין את הטרפה דיו"ט אכל האשפה כו' וי"ל דכונתם בטרופות דחיישין שגולדו דיו"ט א"כ ס"ל דאף בטרופות שמתמול מודה ר"ש דלא אסיק אדעתיה שטרופו וסוגיא דשבת כמדבר"י ואנן קיי"ל כמב"א דמודה ר"ש דבע"ח שמתו ובטור ס"ס תל"ז כתב דלר"ת דפוסק דיו"ט כר"ש אם נמצאת טרפה מותר לטלטלה וכ' ב"י דאפי' בצריאה איירי ואע"ג דהטור פסק דצריאה שמתה אסורה אף לר"ש הכא טריפה דרך להמנא, ולא חלק מרן בין טריפות דקדם יו"ט לנטרף דיו"ט, ונראה די"ש להקל כדעת הטור דהא י"ש פוסקים כמדבר"י דחלוקה היה ר"ש אף דבע"ח שמתו, ומיהו בספק נולד הטרפה דיו"ט, או ודאי נטרפה דיו"ט, י"ש להחמיר, וכנתנבלה דיו"ט דהא רה"פ מחמירים במוקפה דיו"ט, ובזה לכמה פוסקים אף לר"ש אסור, ומיהו מש"כ במ"ב סי' תל"ז ס"ק נ"א דחשיב נולד לא יתכן, דהא נתנבלה בשבת לא חשיב נולד כמש"כ סק"י וא"כ ע"כ נטרפה נמי מדמייתי בגמ' דלוי סבר כר"י מהא דאסר נטרפה, ולא מחלקינן שא"ה דהוי ל"י נולד, ומיהו אכתי הוי מצי לדחוי' יו"ט שאני משבת וע"כ דלא ס"ל לחלק, ואנן סמכינן אהא דר"נ בריש ביצה חלק בניהן וי"ל בנולד ג"כ דאנן סמכינן אהא דרבא דאסר אוד שגשג ואהא דאסר ס"פ נוטל גרעיני תמרה ומיהו אין לחלק בין נטרפה לנתנבלה.

נמי לגרעיני תמרה דהתם נטפלין להאכל וכשנוטל האוכל הו' להו כפנים חדשות, ונראה דחלבים לא מקרו נולד כיון שאין לאוכל לורך בהן ובאפי' נפשיהו קיימו, ואפי' לר"י דאסר כל מוקפה מותר להדליק בחלב שנקרו דיו"ט וכן ליתן לכלבו, דעדיף מבני מעיים שנסרחו דשרי אף לר"י, ונראה דאף בנשחט דיו"ט אין החלב מוקפה אף לר"י דמאתמול דעת' עלי' ואע"ג דבחיים י"ש לבהמה לורך בהן מ"מ כיון דבחיים אין ראוי לאדם ולאחר שחיטה כל חד ראוי למלת' לא חשיב מוקפה והא דנקטו תו' כ"ט א' שגשג מעיו"ט קושטא דמלתא נקטו דמיירי שגשג מעיו"ט דבנשחט דיו"ט אין דרך למסרה ואי מתרמי שנסרח מוקפה הו"ל וכ"מ ל' הגמ' קמ"ג א' מאתמול דעת' עליו' דדוחק לומר דדעתו לכשישחטה, וכונתם דמעיו"ט דחסר הכנה, שמעיו"ט עדיין מוכן לאדם, מ"מ כיון שאין לאוד לורך בהן וגם עידי למסרה לא מקרי מוקפה, אכל המ"א סי' תל"ט סק"ט כ' דחלבים ועור של הנשחט דיו"ט הוי מוקפה לר"י, וחשיב גם נולד, והלכך להפוסקים דאסרי מוקפה דיו"ט אסור וכן לדין דמחמירין בנולד, ונמש"כ דע"ז להשיג על המ"א אין לדבריו ז"ל שום מובן, דהרכיב שבת ויו"ט ולא חלק ביניהם, ודעת הרי"ף והרמב"ם והש"ע לחלק ביניהן, וביו"ט אסור עצמות וקליפין אף שהן ראויין למאכל בהמה ומיהו נשחט דיו"ט ונסרחו בני מעיים דיו"ט נראה דאסור לכל הפירושים וכמש"כ לעיל, ומיהו אע"ג דלר"י אסור אפשר לדין דקיי"ל כר"ש [ולדעת רש"י ופ"פ אף דיו"ט] שרי, אף להחמיר בנולד, דאפשר דנסרח לא חשיב נולד, ונראה דחשיב נולד מדפריך ביצה ל"ג א' אהא דאוד שגשג מהא דשרי רבא למשדי בני מעיים לשונרא, והאי אוד שגשג נולד הו"ל וכמש"כ בה"ג, וע"כ דבני מעיים שנסרחו לא עדיף מאוד שגשג, ובס' ק"נ נתקשה בזה בסוגיא דביצה שם, ולא ידענא למה, דהא בקושיתו לא הוי ס"ל דאורחי' למסרה ודעת' עליו' ופיר חשיב נולד, וי"ל דנסרח גרע מנתנבלה דלא חשיב נולד וכמש"כ לעיל, ומיהו קשה אי נסרח חשיב נולד היכי אמר שבת קכ"ח א' דרב סבר כר"ש בטלטול לגיר' רי"ף ופ"פ בשר תפוח והיינו סרוח שנסרח דיו"ט והלא בשבת כ"ט א' מבואר דרב אסר לטלטל נולד, ולא מספקינן אלא אי קליפין חשיב מוקפה לר"י אכל אי חשיב מוקפה אסור לרב אף בטלטול, וע"כ דבה"ג גרס בשר תפל כרש"י וי"ע.

יג) כתב בהג"א פ"ד דביצה סי' י"ב ולית כו' כר"ש ק"ל דמותר ומותר להשליך בני מעיים לכלבים אע"ג דלא מסריח עכ"ל נראה דדבריו ז"ל ע"פ פרש"י דלפי' תו' אדרבה כי לא מסריח שרי אף לר"י דהא חזי לאדם, אכל לפרש"י כי נסרח פשיטא דמותר אלא אף אי לא נסרח נמי שרי, ומיהו גם לפרש"י אין נסרח פשוט יותר להיתרא מלא נסרח דעיקר היתרא משום דעבידי למסרה ומאתמול דעת' עליו', ועוד קשה דמשמע דמשום דקיי"ל כר"ש שרי, ובגמ' משמע דאף לר"י שרי, לכן נראה דהאי דלא מסרח היינו דלא עבידי למסרה כגון באופקים הקרים ואפ"ה שרי כבשר

רצא בנוול עיי"ש, גם לא הזכיר הט"ז שהרי"ף והרמב"ם מחלקים בין שבת ליו"ט, ותימא על אחרונים ז"ל שהביא המ"ב שם בזה"ל, ד"ה לשום, שנטו מדברי המ"א, ודברי המ"א מוכרחים בסוגין, וכ"ה בהדיא בתו' בסוגין ד"ה ורצא, ולפי"ה הט"ז שפיר י"ל דרצא שרי אף בנשבר בשבת וכת"ק אע"ג דבעלמא אית ליה מוקצה, ובס"י תק"א הביא המ"ב בשה"כ סמוכין לדבריהם מל' רש"י בסוגין ואינו ראוי כלל, ולא מצינו פלוגתא בגמ' אי חשיב נולד אלא אי נולד אסור ות"ק סבר מוכן הוא היינו ללא חשיב מוקצה דהא לכו"ע אסור מוקצה גרוגרות ומוקשים ואבנים והא ללא חשיב מוקצה חשיב מוכן וכן בחולין י"ד ב' חשיב לי' נולד לר"י, ומש"כ רש"י כיון דראוין למלאכה משום שאין עומד להסקה צריך שיהא ראוי למלאכה ובכלי חרס וזכוכית איירי וה"ה בשברי כלי עץ שאין ראוין למלאכה וראוין להסקה חשיב מוכן, ויש לעי' דלעיל כ"ט א' אשמעינן רב דאין מסיקין בשברי כלים לר"י הלא משנתנו היא זו דאסר ר"י מעין מלאכה, י"ל משום דמתני' איכא לאוקמי' בנשבר מע"ש ופליגי אי מוקצה היא.

ומיהו קשה הא דכ' הרי"ף בסוגין משמ' דרצ"ג דהלכה כר"י משום דר"מ ור"י הלכה כר"י, והרי"ף כ' כיון דשנה תנא דברי ר"מ בסתם הלכה כר"מ ואי פלוגתתן במוקצה הלא כבר הוכרע בגמ' שלהי שבת דהלכה כר"ש, וז"ל דס"ל לרצ"ג דנולד חמיר טפי, וכדעת בה"ג, ומיהו קשה דהא ר"ע קאמר מאן דלית לי' מוקצה לית לי' נולד, וע"כ דדחינן דברי ר"נ מהא דרצא דאסר אוד שגשבר ביו"ט או מהא דאסר שלהי פ' נוטל גרעיני תמרה, ולמה לי' לרצ"ג לטעם דר"מ ור"י הלכה כר"י אצל לדעת אחרונים ז"ל החולקים על המ"א חכמים נמי אית להו מוקצה ואפ"ה בעושינן מעין מלאכה סגי ולא חשיב מוקצה, ולמאי דקיי"ל כת"ק אף ביו"ט דקיי"ל כר"י שרי במעין מלאכה, והלכך אין פלוגתא זו פלוגתת המוקצה, ומיהו קשה דהא ר"מ לית לי' מוקצה מחמת מיאוס לעיל מ"ד א', וז"ל דנולד אית לי', כי היכי דאית לי' מוקצה מחמת איסור, ומדברי הרי"ף והרא"ש ראוי גמורה לדעת החולקים על המג"א, דמעין מלאכה לאו מוקצה ולא נולד הוא ואף ביו"ט שרי, אלא שסוגין לא נתישב לפ"ז וז"ע.

טו) כתב במ"ב ס' תק"א דהא דמסיקין בשברי כלים שגשברו מעיו"ט היינו באין עושין מעין מלאכתן אף שעושין מעין מלאכה לדעת המ"א, וזה תימא דהא לכו"ע נשבר מעיו"ט ועושה מעין מלאכה חשיב כלי ואינו עומד להסקה, וכי נשבר ביו"ט ואינו ראוי למלאכה חשיב נולד, ואסור, וכן כשמסיק בהן אסור להפוך בהן כשגשברו ואין ראוין למלאכה.

טז) קכ"ד ב' אצל בכרמלית לא כו', אפשר דדוקא במונח בכרמלית מע"ש אצל בהונח בשבת לא גרע מזרקה באשפה בשבת דשרי, ומיהו לא דמי דבאשפה ראוי ליטלה ולשמש בה אצל הכא לא צריך לה היום שאין ראוי להביא לאחר ובכרמלית ליכא מנא לכסוי' בו, ודמי לשפור לאחר שגבלה דאמר בינה כ"ח ב' דהוי

יג) שבת קכ"ג א' מדלענין טומאה לאו מנא הוא לענין שבת נמי לאו מנא הוא, בתו' פירשו דלרצא בעינן שיטמא ע"י יחוד, ותימא דאמר לק' קכ"ד ב', חרס קטנה שרי לטלטולי בשבת ואע"ג דלא מהני לי' יחוד, וכן תנן התם במתני' שבירי עריבה לכסות כו' שבירי זכוכית כו' ומשמע אע"ג דאין להן תוך, וי"ל דבכלי מתכת כה"ג היו טמאין ע"י יחוד אלמא כלי הוא, והא דטהור בחרס ועץ וזכוכית משום דבעינן תוך וליכא אצל שפיר מנא הוא, וזוהי נתיישבה קו' מהרש"א מקנה של זיתים עיי"ש ומהו קשה דאמר לק' קכ"ה א' קרומיות של מחללת מותר לטלטלן ורצא גופי' אמר התם בר המדורי אסברא לי' כו' וכן תנן דלתות הכלים שנתפרקו מותר לטלטלן, ולולא דבריהם י"ל דרצא מודה דטומאה כלי מעשה בעינן ושבת מידי דחזיא בעינן, אלא לענין נטילת קוץ ס"ל כיון דלא אכפת לי' לקוץ בין נקובה לשאינה נקובה ולא דמי לכל שבירי כלים דאינן משמשינן אלא בדוחק ואינן יפין כשאר כיסויין, וגם נטילת קוץ מלאכה חשובה היא, וע"כ הא דטהור, דאדם זורקה ונוטל נקובה שראוי לי' לתפירה ולנטילת הקוץ, והלכך גם לענין שבת לא חשיב עושה מעין מלאכה, ולפ"ז י"ל דגולמי דממלך עלה נמי לא חשיב כלי לענין טומאה, אלא לענין שבת, ומיהו מדלא מוקים לה בשיחודה לנטילת הקוץ משמע דכה"ג טמאה, ויש לעי' בניטל חודה ויחדה לנטילת הקוץ אי טמאה, ומדברי התו' משמע דלא מהני יחוד, וז"ע מ"ש מגולמי, ונראה דאם יחדה לנטילת הקוץ מודה רצא דמותר לטלטלה אם יחדה לעולם בהדיא לדעת השו"ע ס' ש"ח וכמש"נ לעיל ס' מ"ב ולא השוה רצא שבת וטומאה אלא בסתמא, ומיהו אם ידוע בלבו שלא יקיימה אלא סופו לזרקה בין גרוטאות מקרי יחוד לשבת אחת, וכיון דאין דרך ליחדה לא מהני יחוד לזמן מועט כמש"נ ס' מ"ב, ובמ"ב ס' ש"ח ס"ק מ"ח כ' דמהני יחוד וסתם הדברים ונלמד מן המפורש סכ"ב שם, ועי' ס"ק כ"ד דדעת תו' זכאים כמש"כ.

יד) קכ"ד ב' ל"ש אלא שגשבר מע"ש, לפ"ז פלוגתתן אי חסר להו הכנה דלחשמיש חזיין כל שעושין מעין מלאכה, אלא דאין דעת' עלי' מסתמא לר"י עד שיזמין ורבנן כר"ש, ופריך משבירי כלים שאין עושין מעין מלאכה דמוכנין להסקה וזוהי מודה ר"י דאין חסרין הכנה כיון דעיקרן להסקה הן עומדין, וע"כ בנשבר ביו"ט איירי, ואסר ר"י דחשיב לי' נולד, וכי היכי דשבירי כלים שאין עושין מעין מלאכה חשיב נולד ה"נ עושין מעין מלאכה חשיב נולד ומכאן י"ל להוכיח דעושין מעין מלאכה חשיב נולד ואסור ביו"ט לדעת רמ"א ס' תל"ה וכמש"כ מ"א ס' ש"ח ס"ו דאי מעין מלאכה לא חשיב נולד, א"כ לא פריך מידי דשפיר י"ל דבנשבר מע"ש פליגי ומשום חסרון הכנה אצל נשבר בשבת שרי אצל באין עושין מעין מלאכה ועומדין להסקה לא חסר הכנה בנשבר מעיו"ט ובנשבר ביו"ט חשיב נולד, ודברי הט"ז שם תמוהין מאד שהק' למה לא קיי"ל כרצא וכבר האריך בזה הרא"ש שלהי בינה דדחינן דברי רצא דקיי"ל כרצינא שלהי שבת, ויש סומכים אדברי

במקומה וכל שקובעין לה מקום לא חשיב כלי לטלטול, ופריך מכילת חתנים, ומיהו בקביעות מקום גמור כה"ג נמי אסור וכמש"כ לעיל סי' מ"א ס"ק ט"ז, לענין נר בשבת, וכ"כ אחרונים ז"ל דאסור לטלטל מורה שעות שעל הכותל, עי' שעת סי' ש"ח סק"ה, ואין לו מקור נכון בגמ' אלא זכר לדבר בסוגין, ועי' תו' לעיל ל"ה א' ד"ה ואפילו, משמע דמפרשין כמש"כ.

(יח) קכ"ד ב' כל הכלים הניטלים בשבת שצריהם ניטלים, נראה דאף כלי שמלאכתו לאיסור, ועכשיו מלאכתו להיות, או שהיו כלים מוקצים מחמת חסרון כים ונשברו מע"ש מותרים אף מחמה ללל, אמנם בנשבר בשבת י"ל דהוי נולד אף לר"ס כמו אפר כירה ש' תו' ביצה ח' א', דחשיב נולד אף לר"ס, מיהו יותר נראה ללל גרע מכלי שנעשה בשבת דשירי לר"ס כדמוכח שבת כ"ח ב', וז"ע, ובפמ"ג סי' ש"ח האריך בזה, ולעיל נסתפקנו הא דמסיקין בשבירי כלים אי בעינן שיהא רעוע מעיו"ט, וכמו כן יש להסתפק בעושין מעין מלאכה, ומסתימת אחרונים ז"ל משמע דאף בכלי בריא שנשבר מותר לר"ס ועי' ס"ק כ"א בארך.

(יט) שבת מ"ז א' והתניא בגדי עניים לעניים כו' בתו' פירשו דברייתא לענין מדרס ומיהו נראה דכי היכי דיליף לענין קרטין דאין מטלטלין אותן בבית עשירים ה"ה דילפינן לענין בגדים דפחות מג"ט אין מטלטלין אותן בבית עשירים וכ"כ תו' לק' קכ"ז ב' ד"ה כיון, והא דאמר לק' קכ"ה א' מטלניות שאין בהן גע"ג ללא חזיא לעניים אסורין לטלטלן פי' בתו' דה"ה פחות מג"ט לעשירים, וסוגיא שם ל"מ כן דהא כל הסוגיא שם דשירי כלים עדיפי מחרסין ונרורות דעלמא דאין מטלטלין אותן אע"ג דחזיין לכסוי' מנא ואפילו יחדן לכיסוי כריכין תורת כלי, אבל שירי כלים בתשמיש כל דהו סגי להו, וכאסר רב שירי פרומיות ממילא שמעינן ללל איירי ביש בהן ג"ט לעשירים או ג"א לעניים ללל גריעי שירי כלי מחתיכת בגד מתחלה, דהא רב לא אשמועין אלא דשירי פרומיות אין להן עדיפות שירי כלים, וא"כ למה לי' לאביי לפרושי דאין בהן גע"ג ללל חזיין לא לעניים ולא לעשירים, אם באמת אוסר רב אף ביש בהן ג' לעשירים הו"ל לפרש, והנה אביי בא לפרש דבירי רב יותר מפורשין מדברי אביי, ולולא דצריהם יש לפרש דאביי אשמועין דביש בהן ג' אף לעשירים מותרים דדרך להשתמש בהן משום שהן שירי כלים.

והראב"ד כתב דשירי פרומיות היינו דוקא טליתות של מצוה אבל שאר שירי בגדים אף בפחות מג' על ג' מותר לטלטלן, והא דאמר בגדי עניים לעניים ומבואר בפשט הסוגיא שם דהוא הדין לענין טלטול בשבת התם בחתיכת בגד מתחלה ואפשר דאף בבא מבגד גדול של לפופי העומד לחתיכה ולתפירת בגדים לית לי' דין שירי כלים דדוקא בכלי שימוש נאמר שיעורו ג' אצבעות לעניים וג"ט לעשירים ויש עוד שירים דאף לעניים שיעורן לטומאה ג"ט, והם קולי מטלניות דמבואר לעיל כ"ט א' דבעי יחוד לתשמיש והוא סמרטוט שנשחק ונבלה והילכך לא חשיב ובעי יחוד, ונראה לדעת

מוקצה, ומיהו התם כ' ז"י בשם רי"י משום דשפוד לאו כלי חשוב דמעשה קוץ משמש, ונראה דדוקא בחרסין אסרי שמואל ור"נ דאין לורד לשימושן היום, אבל בכלי כה"ג אף שאין לו שימוש היום חשיב כלי וז"ע, ומיהו דוקא דאין לורד להן היום לשום שימוש אבל אי ראויין לאיזה תשמיש לא גריעי מדבר שמלאכתו לאיסור דמוותרין ללורד גופן, אלא דשמואל ור"נ ס"ל דאין לורד בהן כלל, ורבא סבר דחזי לכפורי ב' ויש לעי' אי דוקא ללורד גופן שרי רבא או אפי' מחמה ללל, דאפשר דחשיב ככלי שמלאכתו לאיסור, כיון דאין ראוי היום למלאכתו, והא דשירי רבא ברה"ר היינו בעומד להכניסו אבל זרקו לרה"ר הוי כזרקו לאשפה, ואי מצעוד יום זרקו אסור, וכ"כ המ"ב סי' ש"ח ס"ז בבה"ל.

מש"כ הט"ז סי' ש"ח סק"י לפרש דברי התו' קכ"ד ב' ד"ה ורבא, תמוה מאד ודברי תו' פשוטין דרבא אית לי' מוקצה, ואנן לית לן מוקצה והתו' ס"ל דר"י ורבנן בנוול פליגי וכמש"כ לעיל, ודברי הטור כבר פרשום אחרונים ז"ל והלכך למאן דמפרש דלת"ק מעין מלאכה, לאו נולד הוא, ושירי אף ביו"ט ואף למאן דאסר נולד שרי נשבר בשבת אפי' ברה"ר, כיון שעושה מעין מלאכה.

והא דשירי רבא לטלטולי משום דחזי לכפורי נראה ללל דחשיב לי' מעין מלאכה בזה שראוי לכפורי בו, ללל מצינו אלא מלאכת כיסוי דדרך בני אדם לקיימן להכי, אבל לכפורי לאו מלאכה הוא ואין משמרין החרס בשביל כך, אלא דחשיב לי' לורד בו כמו שופר לגמע בו מים ורחת ומלגז לתת עליו לקטן, אבל הראב"ד כ' דשירי פרומיות דוקא של טלית מצוה אבל שירי בגדים אף שאין בהן ג' ראויין לקינוח ולמדה מחרס, ומשמע דה"נ חשיב מלאכה לכפורי בו ומיהו שירי בגדים משמרין אותן לקינוח ועדיפי מחרס קטנה.

קכ"ה א' תוד"ה מחללת, עי' מהרש"א אבל קשה למה הביא מהא דר"נ בחרס דאין ראוי משום דאיכא לאוקמא בנשבר מע"ש והוי להו להביא הא דשמואל לית לי' מוקצה, ואפשר דמיייתו מחרס דסגי מעין מלאכה ומדסתם שמואל נראה דבחד גוונא איירי, ומאה דשמואל לית לי' מוקצה אין ראוי דאיכא למימר נולד אית לי' וכדעת ר"ת שהביא הראב"ס שלהי ביצה, והלכך מיייתו מהא דחרס קטנה.

(יז) שבת מ"ה ב' הואיל ואדם קובע לו מקום א"ל אביי לר"י והרי כילת חתנים כו' וכתבו תו' היכי דקבע מקום לגמרי לכו"ע אסור כדאמר פ' כה"כ קכ"ג א', והיינו סיכי זיירי ומזורי דקפיד עלי', ונ' מדצריהם דהאי קובע לו מקום דהכא היינו שאין משתמשין במנורה אלא מלאכתה, ותימא דא"כ מאי פריך מכילת חתנים, הלא הכא מנורה מלאכתה לאיסור ולא הותר אלא ללורד גופן, ודוקא בדרך לפעמים לשמש בו ללורד גופן אבל דבר שאין דרך לשמש בו כלל מודה ר"ס דאסור כמו סכינא דאשכבתא ויחד של מחרישה וכיו"ב, וא"כ דין הוא שמנורה אסורה לר"ס, אבל כילת חתנים מלאכתה להיות, ואפשר לפרש לולא דצריהם ז"ל דהאי קובע לה מקום היינו שאין מטלטלין אותה אלא משמשין בה

לאורחים, ועי' סוכה מ"ב א' מ"ד הואיל כו' וברש"י שם ד"ה קמ"ל, מבואר דכל שראוי לאחד מותר לכל.

(כא) **בס"ק י"ח** כתבנו דמסיקין בשברי כלים לר"ס אף בשלמים שנשברו, ומאחתי שכ"כ המ"א סי' תק"א אלא שכתב הטעם דכלים עשויין להשבר, ולכאורה לאו כללל הוא, והלא אמרינן דמודה ר"ס בנר גדול דאינו מלפני שיכבה, וכן בצכור מי יימר דמזדקק לי' חכם, ומי יימר דנפל בו מוס, וה"נ כלי עץ שלמים ובריחים מתקיימים שנים הרבה, ולעיל כתבנו דלא בעי ר"ס יושב ומלפני אלא בדבר שאינו מוכן אבל דבר המוכן לאו מוקצה הוא לר"ס אף שהחלף לורתו, ולפ"ז נראה דהא דאמר שבת כ"ט א' נכרי שחקק קב בצקעת ישראל מסיקה, דוקא ביו"ט אבל חקק בשבת אסור אף לר"ס כיון דאינו עומד ומלפני, והכא בקעת מוקצה היא מע"ס, והמ"א סי' ש"ח ס"ק ט"ו כ' דא"י שעשה כלי בשבת אסור למאן דאסר נולד, ואינו אלא באופן דהיה מלפני לזה, אבל בלא"ה אסור לכו"ע, וכן בעשה א"י שופר ביו"ט מקרן של ישראל אסור באינו מלפני אף לר"ס, אבל בקעת נכרי וקרן נכרי יס להתיר לר"ס, ואף לר"י כ' המ"א סי' תקפ"ו להתיר, ולמש"כ נראה דכלי מוקצה מחמת ח"כ שנשבר בשבת אם היה בריא, שבירי הכלי שעושין מעין מלאכה או מעין מלאכתו והוא עתה מלאכת היתר, אסורין אף לר"ס משום מוקצה ודלא כמש"כ ס"ק י"ח, והמ"א סי' ש"ח ס"ק י"ט כ' ג"כ שהן אסורין אלא שלמדן מדלתות הבית ולדבריו ז"ל אף דרעועין מע"ס אסורין, ולא ידענא האי היקשא דללתות הבית אינן בכלל כלי תשמיש ואינן עומדין עכשיו לתשמיש והלכך אף בנפתרקו בחול אסורין, ואפי' אם עומדין למלאכת תשמיש עכשיו אינן כשירי כלים, אלא כשאר קורה, ובעי הזמנה ויחוד, אבל כלי המוקצה מחמת ח"כ כיון דאם נשברו מע"ס מותרין, כשנשברו בשבת נמי, והלא מבקעין עדים מן הקורה שנשברה ביו"ט דרעועה מעיו"ט אף שהוא מוקצה מחמת ח"כ מעיו"ט, ומ"ס שאר תשמיש מהסקה, ובמ"ב סי' ש"ח ס"ק ל"ה סתם כדברי המ"א בזה, ולמש"כ דרעועין מע"ס שבריהן ניטלין אף שהיו מוקצה ביה"ע.

(כב) **שבת מ"ט א'** תוד"ה טומנין, אבל עור דמעיו"ט משמע התם דאסור לטלטל, לכאורה י"ל דהא דאמר התם התיירו סופן משום תחלתן היינו לענין ליתן לפני הדורסין די' שם זה משום עיבוד, אבל ראיתם מהא דאסרי ב"ס לאגבהיהו וע"כ משום מוקצה, ואי נשחט מעיו"ט מודו ב"ה לב"ס דאסור אף בטלטול, ומכאן ראי' למש"כ לעיל סק"י דעור לא חשיב נולד, דאי חשיב נולד נהי דחזי למזגא עלי' אכתי אי לאו דהתיירו סופן משום תחלתן אסורין משום נולד, ומרא דשמעתא דביצה שם הוא עולא ואית לי' כר"י במוקצה שבת קנ"ו ב', ומיהו יס לרחות דראיתם מהא דאסרי ב"ס, וב"ס לית להו מוקצה ונולד דתתן קמ"ג א' בש"א מגביהין מעל השלחן עצמות, ומאן דאסר מוקצה לא מפיד למתני' וולמאן דמפיד ב"ה לית להו מוקצה ומיהו מסתימת דבריהם משמע דאי חזי למזגא

תו' דמטלניות אלו אסורין לטלטל עד שיחדן, אף לעניים, אבל לדעת הראב"ד לענין שבת הן מותרין בטלטול כיון שהן שירי כלים, וי' לעי' בפחות מג"ט בבית עשירים ויחדן לתשמיש אי מותר לטלטל, אי הוי דבר שאין דרך ליחדו ולריך יחוד לעולם, או הוי דרכו בכך ומהני יחוד, ובמ"ב סי' ש"ח בשעה"כ אות נ"ה כ' דהניחו בקופסא שרי לטלטולי אף לעשירים אף בפחות מג"ט, ולמדה מקולי מטלניות לענין טומאה, והנה התם לא מהני הניחו בקופסא אלא ביחדו מתחלה לתשמיש ואח"כ הניחו בקופסא דלא חשיב ביטול תשמיש, אבל לא התקינו לתשמיש לא מהני הניחו בקופסא, ונראה דלענין שבת נמי לא מהני הניחו בקופסא אלא יחוד לתשמיש בעינו, וגם בקולי מטלניות לא נתבאר דמהני לעשירים, והנה הא דבגדי עניים פי' בתוס' לענין מדרס ולעולם טומאתו ביחוד, ואפי' לעשירים בעינו ג"ט וז"ע.

(כ) **שירי בגדים וי' שם** בהן ג"א והן של עשירים שהן טהורין לדעת התו' או שזרקו בעה"כ לאשפה שהן טהורין אף לדעת הראב"ד, אם לקחן עני מאשפה, הן מותרין אלאו בטלטול, דכל בגד בתחילה בבית עני שיעורי' בג"א, ומותר לטלטל, ולא דמי לשבירי כלים שזרקו באשפה דאפי' חזר ולקחן הוא עצמו הן אסורין, דהו כשאר צרורות דאע"ג דחזי לכסוי מנא לאו כלים נינהו ואסורין בטלטול, ורק משום שבאין מכלי חשיבי ואדם משמש בהן, וכיון שזרקו בטל חשיבותן, וכשחזר ונטלן כנוטל שאר צרורות, משא"כ בגד של שלש דראוי לעניים, וזה דלא כהט"ז סי' ש"ח ס"ק כ"ה, אמנם כל זה אם זכה בהן עני אבל כל זמן שהוא של עשיר אסור אף לעניים שאין מטלית זו עומדת לתשמיש אדם, וכן אם הוא של עניים מותר לטלטלה אף לעשיר כיון שעומדת לתשמיש אדם לאו מוקצה היא, ומש"כ תו' קכ"ז ב' א"נ אפי' לעשירים בבית עניים ר"ל כיון שהיא של עניים אף העשיר מותר לטלטלה, והאי א"נ אינו אלא כמוסיף ואינם פירושים חלוקים ודלא כהט"ז שם שחלק בין עשיר הדור בביתו של עני שאין לדברים אלו שרש בגמ' כלל.

ולענין פלוגתת תוס' והר"ן שהביא המ"א ס"ס ש"ה, נראה דאפשר להשוותן דעיקר תלוי אם החפץ עומד היום לתשמיש אדם, וכל שעומד לתשמיש אדם מותר לכל, כדמוכח מתרומה, אלא דבגדים שאין בהן ג"ט והן בבית עשיר אינן עומדין לתשמיש אדם סופו לזרקן, אבל תרומה ביד ישראל סופו ליתן לכהן, ואפשר שינתן היום לכהן דקיי"ל כר"י ביצה י"ב ב' דמוליכין את התרומה, א"נ שיש לו כהן רגיל לאכול אלאו ומותר לכו"ע ויעוין תו' שם] וחשיב מוכן לאדם היום, ולענין אם נדרה מכר והכר שלה נראה דאם אין דעתה למתקן ואין דעתה הבעל להפך לה והכר מוכן להמסר לאכילת אחרים מודה הר"ן דלא הוי מוקצה, אלא כשעומד הגדר לשאלה ולהפירה ואין דעתה למסור לאחרים בזה ס"ל להר"ן דחשיב מוקצה כיון שאין ראוי לבעלים ואין מוכן לאכילת אדם היום, ואפשר דהתו' מודים כה"ג, אלא בסתמא כל אוכל מוכן אף

כד) שם ע"ב תוד"ה לא, ואפ"ה מותר לטלטלו כו', אע"ג דבשבת מותר לטלטל אפי' עפר שהזמינו, היינו דוקא בהזמין אצל הכהן בשלחין דסתמא הוא כהזמין, בזה בעינן שיהא מנא גם לענין טומאה, ומיהו איכא למימר דלענין שבת סגי ביחדן לזמן וכמש"כ ס"ק כ"ג, ולענין טומאה לאו מנא הוא עד שהוא מיוחד לתשמיש זה יחוד גמור, והתם במחט אם איחא דדרך להשתמש בה לנטילת הקוץ הוא יחוד גמור וא"כ אפי' לענין טומאה נמי ומדלענין טומאה לאו מנא הוא לענין שבת לאו מנא הוא.

ובזבחים ז"ל א' כתבו התו' לפי ר"ת דעור לח אסור לטלטלו דאע"ג דמהני יחוד, מ"מ כל זמן שלא יחדו אסור לטלטלו, וכן מחט אע"ג דיחוד למיתוח מהני מ"מ כל זמן שלא יחדה אסור לטלטלה, ולכאורה נראה דמפרשים מדלענין טומאה לאו מנא הוא היינו שאינו מקבל טומאה עכשיו וז"ל דס"ל דקין שבכ"ח א"ל יחוד וללא כפרש"י, ואפשר דכונתם דאין זה כלל לאי מהני יחוד לטומאה שרי בשבת בלא יחוד, אלא דאי לא מהני יחוד לטומאה אסור לטלטל בשבת, והא דאמר במחט מדלענין טומאה לאו מנא הוא, היינו לענין נטילת הקוץ דבזה לא מהני יחוד, דסופו לזרקה, שתשמיש זה רק לפעמים רחוקות ולזמן קצר, ומשתמש במחט הנקובה שיש לו, ולא יקיים השבירה בשביל הקוץ, והא דלא שרי לטלטולא למחט שנטל חררה משום דראוי למיתוח וככל שברי כלים שעושין מעין מלאכה ואפי' במלאכתן לאיסור כדאמר קכ"ה א' לענין עושה מעשה טפקא, משום שאין דרך ליחדן למיתוח כמו עור לח לישיבה, והלכך אע"ג דמהני יחוד אסור לטלטלה, ולפ"ז אפשר לפרש מדלענין טומאה לאו מנא הוא היינו בלא יחוד אצל עיקר הטעם משום שאדם זורקה, ועי' מ"א סי' ש"ח ס"ק כ"ד, ומש"כ לעיל ס"ק י"ג הן הגה דברי החוס' זבחים לפי האמור.

מותר בכל טלטול אף שלא לצורך דלא למסרת, ואף לעולא דאסר מוקאה.

כג) שם בגמ' אצל של אומן כיון דקפיד עליהו לא מטלטלין להו כו' ומסקינן תנאי היא, יא לפרש דעור יא עליה תורת כלי שמלאכתו לאיסור ומטלטלין לצורך גופו, ובאומן נחלקו משום דקפיד עלי' ומידי דקפיד אסור אפי' לצורך גופו, כיתד של מחרישה, אצל נראה דעור לא מקרי כלי כל שעומד לעשות ממנו כלים והוי כגויזי אמר דמבואר דאין מטלטלין אותן אפי' לצורך גופן כדאמר כילד הוא עושה נוטל את הכיסוי כו' וכן בעלים העומדין להסקה אמר לק' קכ"ד א' דאין מטלטלין אותן בשבת לצורך גופן כגון לסמוך בהו הדלת דגריעי מכלים שמלאכתן לאיסור משום דליכא עליהו תורת כלי, והני שלחין מטלטלין להו אפי' מחמה לכל משום דחזו למזגא עליהו, וכ"ת הא עלים נמי חזו לסמוך בהו הדלת ולמזגא עליהו, וי"ל דהכא דרך להשתמש בהן למזגא ולפעמים מיחדין עורות לכך והלכך בסתמא הוי כיחדן בהדיא למזגא וביחדן דין הוא דמותרינן אפי' יחדן לשבת אחת כיון שהוא דבר שדרך לשמש בו האי תשמיש, וכמש"כ הר"ן לק' בסוגין, ולדעת הרשב"א שהביא הר"ן ז"ל דהכא כיון דאורחי' טפי בהאי שימוש לא בעינן שייחדו לעולם, דהכא משמע דשלחין של אומן סופו לעשות מהו כלים, וכן ז"ל בהא דתניא בסמוך בנסרים של אומן שאם חשב לתת עליהן פת לאורחים מותר לטלטלן, ומשמע דאפי' סופו ליטלן, ונראה דמאן דאסר שלחין של אומן היינו אע"ג דטמן בהו, ואע"ג דגויזי אמר מסקינן דאם טמן בהו מטלטלין להו כל שאינן של הפתח, התם כיון שטמן בהו משאירן לכך, אצל הכא לא מיחדן להטמנה, ומאן דשרי שרי אף בלא טמן בהו ומשום דעומדין למזגא, ולקמן קמ"ב ב' דאמר כיפי חזיין למזגא עלי' ז"ל נמי דפעמים מיחדן לכך וחשיב כהזמין למזגא.

סימן מד

ביצה, ואי אפשר לומר דלעת הרי"ף כדעת הרז"ה בס' המאור ריש ביצה דלא חשיב מוקאה אלא בעומדת לגדל אפרוחים מהביצים, דהא הרמב"ן דחיק וא"ה, כמדומה דז"ל דאיתן לי' איסור מוקאה אף בעומדת לאכילה בחולב בשבת לתוך הקדירה כמו שהאריך כאן וביצה, ולא ס"ל דעת הרז"ה ואיך יציא דעת הרי"ף והגאונים שהם כדעת הרז"ה ולא חש כלל להזכיר שדבריו הם דלא כדעת הרי"ף והגאונים, אלא נראה דדברי הרי"ף בעומדת לאכילה ואפ"ה ס"ל דלא דמי לסחיטת אשכול דאשכול ראוי לאכילה כמו שהוא בלא תיקון והלכך לא חשיב דש, אצל חלב שחולב מן העז כיון שאין ראוי לאכילה בלא חליצה חשיב דש, והלכך פי' הרי"ף דעיקר היתירה משום צורך אוכל נפש דשרי ציו"ט, אלא משום דלתוך הקערה אסרו חכמים יליף ר"ח מדברי שמואל דלתוך הקדירה מיהא שרי, כיון דמעיקרא אוכלא ולבסוף אוכלא קיל טפי, ומ"מ קשה דמה ענין זה לדברי שמואל דהתם ליכא משום דש והכא

א) עמ"י עש"י יוס' ו' עש"ק טו"ב טבת תרע"ט סטופאי שבת קמ"ד ב' חולב אדם עז לתוך הקדירה, במלחמות מבואר דעת הרי"ף והגאונים דבאמת אף לתוך הקדירה יא בזה משום דש אלא שהותר ציו"ט לצורך אוכל נפש, ומה"ת גם לתוך הקערה שרי, אלא שאסור מדרבנן, ויש לעי' הא אשכול לתוך הקדירה שרי אפי' בשבת ולא חשיב דש, ואין לומר דדברי הרי"ף בעומדת לגדל דלא חשיב אוכלא דאפרת, ואפ"ה שרי משום צורך אוכל נפש, דמנ"ל להרי"ף הא דלמא רב חסדא בעומדת לאכילה איירי דלית בה משום דש, וסוגיא מתקשרת יותר דר"ח יליף דלתוך הקדירה לית צי' משום דש דהא יליף לה מדברי שמואל דהתיר סחיטת אשכול לתוך הקדירה אפילו בשבת, ועוד דלא יתכן שהתיר הרי"ף בעומדת לגדל דהא הרי"ף אית לי' מוקאה ציו"ט, ולענין איסור מוקאה אין תועלת בזה שחולב לתוך הקדירה דלא עדיפא מביצה שנוכדה בתרנגולת העומדת לגדל דאסורה משום מוקאה כדאמר בריש

שצבו, וא"כ יש להתיר להרשב"א חלב שנחלב בשבת, אבל לא קי"ל כהרשב"א כמו שסיים הרמ"א, והנה אנו אוסרים משום משקין שצבו בין בשבת בין ביו"ט, ואפשר דביו"ט אסור משום מוקצה, ודלא כסדרת הרשב"א דהג"א אפשר לפליג עלי' ולדעת הב"מ לא אמרה כלל הרשב"א.

(ה) בתשובת הגרע"א סי' ה' דן אי מותר לחולה שאב"ס לאכול מוקצה וכ' דמהא דגונח יונק חלב אין ראוי דקיי"ל כר"ס במוקצה בשבת, ונראה דאכתי מוכח מכאן להתירא למש"כ תו' שבת מ"ו א' דרב יוסף אית לי' מוקצה ובכחובות ס' א' אר"י הלכה כר"מ, ומש"כ הגרע"א דלא חשיב מוקצה משום דאפשר לחלוצו לתוך האוכלין וכמש"כ הרשב"א, אכתי אין דברי הרשב"א אלא בעומדת לאכילה, והכא אמרינן גונח יונק כו' משמע אפי' בעומדת לגדל, ואפי' אם נדחוק דבעומדת לאכילה דוקא, אכתי לדעת הר"י א' והתו' דבשבת אסור אפי' לתוך הקדירה, לא שייך סדרת הרשב"א, והוי מוקצה, וגם סדרת הרשב"א אפשר לאינה מוסכמת כמש"כ לעיל, וכן במלחמות משמע דלתוך הקערה כיון דמעיקרא אוכלא והשתא משקה חשיב נולד, איברא יש לדון בהא דהוכיחו התו' דר"י אית לי' מוקצה מהא דשבת קמ"ב ב' דאסר לטלטל כיפי ובר יונה, דאפשר דכיפי חשיב מוקצה אף לר"ס דהוי כאבנים ור"י לית לי' ע"כ סדרת אב"י דחזי למזגא עלי', ובר יונה אי לא חזי לאומנא הוי נמי מוקצה אף לר"ס לשיטת ר"י א' וס"פ בשבת קכ"ח א' דגרסי בשר תפוח והיינו סרוח, אמנם לפי' התו' שם לר"ס לא חשיב מוקצה כיון דחזיא לכלבים, ועוד י"ל דרב יוסף נמי שרי מן הדין משום דחזיא למזגא ולאומנא או דמוקצה שרי כר"ס, ומיהו כיון דמחמרי גני רבנן לעצמן ומנחי כפא וסכינא, בזה ס"ל לר"י דהאי כפא וסכינא לא מהני מידי ועי' תו' קמ"ג א' ד"ה רבא, אמנם אכתי מבואר דרב יוסף אית לי' מוקצה בביצה כ"א ב' הני סופלי לחיותא כו' ועיי"ס במלחמות לדעת ר"י א'.

(ו) שבת מ"ה א' אין מוקצה לר"ס אלא גוי' בלבד, בביצה כ"ו ב', מבואר דמתחילה מתקלקלין כל כך דלא מהני להו הזמנה כלל, ונראה דלא ביהני אשמעינן שמואל דמודה ר"ס דזה לא איטריד לאשמעינן דהוי ככרורות דלא חזיין כלל, אלא נראה דשמואל איירי לאחר שכבר נתיבשו וחזיין לאכילה דדרך בני אדם להמתין לגמר יבשותן ועיקר תיקונן וכדאמר ביצה שם אחזי ולא אחזי, ואשמעינן שמואל דאע"ג דכבר חזיין מע"ס אפי' אסירי אפי' לר"ס דאסוחי מסח דעתי' מניה, וכן אם נגמר תיקונן בשבת אסירי אפי' לר"ס וגרע מקורה רעועה שנשברה ונר שכבה, מדלא מפליג מידי משמע דגוי' אין חיובו בין ר"י לר"ס, ולר"י מבואר ביצה שם דנגמרו בשבת אסירי כיון דביה"ש לא חזיין, וא"כ ה"ה לר"ס, ומשמע דאפי' הניחן ליבשן בע"ס ולא נתקלקלו עדיין בשבת אסירי אף לר"ס וגרע מחטין שזרעו בקרקע וביצים שתחת תרנגולת כיון דסופן להשתבש לאכילה מסח דעתי' מלמיכלן השתא.

באמת איכא משום דש, אלא דשרי ביו"ט משום אוכל נפש, ומיהו בתו' פירשו דבאמת ביו"ט ליכא משום דש כיון דעז חזיא לשחיטה וחשיב אוכלא דאפרת, אבל בשבת חשיב דש, ודעת הרמב"ן דחולב אדם לתוך הקדירה אפי' בשבת, ודוקא בעומדת לאכילה כמבואר במלחמות פ"ב דביצה, למאן דאסר מוקצה, וכן באר ביד אפרים בהגהותיו למ"א.

(ב) ע"ז העומדת לאכילה לתוך הקדירה ביו"ט שרי, בשבת אסור, ולדעת הרמב"ן אף בשבת שרי וכ"ד הר"ז"ה ברי"ג ביצה ואפי' למאן דשרי מוקצה בשבת, אסור לחלוצו לדעת הר"י א', ולדעת הרמב"ן שרי אף למאן דאסר מוקצה, עומדת לגדל לתוך הקדירה ביו"ט אסור למאן דאסרי מוקצה ביו"ט, אבל למאן דשרי אפשר דשרי, וואפשר דכיון דאינה עומדת לאכילה חשיב דשן ודעת הר"ז"ה דאפי' למאן דאסר מוקצה שרי, ולדעת הר"ז"ה שרי אפי' בשבת ואפי' למאן דאסר מוקצה, ולדעת הרמב"ן למאן דשרי מוקצה ל"ע אי שרי, אבל למאן דאסר מוקצה אסור.

(ג) וכתב במ"ב סי' תק"ה דמשום שמתח יו"ט יש להתיר גם בעומדת לגדל תוך הקדירה, משום דעת הר"י א' והגאונים שהביא רמב"ן להקל, ולמש"כ סק"א ז"א, והר"ז"ה יחיד בקולא זו, למאן דאסר מוקצה, וכיון דקיי"ל לאסור נולד ביו"ט הרי חלב זה כביצה שגולדה דבתרנגולת העומדת לגדל אסור משום מוקצה אפי' למאן דשרי מוקצה כיון דאסר נולד כדאמר ריש ביצה קס"ד אפי' מאן דלית לי' מוקצה אית לי' נולד, וכ"ד אחרונים ז"ל שהביא המ"ב שם, וכל מה שהאריך בזה ל"ס להקל בזה לא הועיל כלום לענין איסור מוקצה, וכל מה שדן אינו אלא לענין איסור חליצה, ולכן נראה דאין להקל בעומדת לגדל.

(ד) כתב ב"י סי' תק"ה בשם הרשב"א דא"י שחלב ביו"ט שרי לישראל דהא ישראל גופי' שרי לתוך הקדירה וכנראה מדברי אחרונים ז"ל התיר הרשב"א אף בחולב לתוך הקערה, והיינו בעומדת לאכילה או בשל א"י דלא הוי מוקצה, אלא כיון דאסור לחלוצו ביו"ט לתוך הקערה יש לאסור החלב משום מוקצה וע"ז דן הרשב"א דלא חשיב מוקצה כיון דיכול לחלוצו לתוך הקדירה, והנה דברי הרשב"א דוקא בעומדת לאכילה וכמש"כ המ"א ודלא כב"י, ובמ"ב הביא דברי הב"מ שפי' דברי הרשב"א בחולב לקדירה דוקא, והנה הטור לעיל סי' ש"ה אסר החלב שחלב א"י משום משקין שצבו, והיינו למאי דקיי"ל כר"ס במוקצה בשבת והיה מן הדין להתיר אף בעומדת לגדל וחולב לתוך הקערה, מ"מ אסור משום משקין שצבו, ומטעם זה אפשר דאסור אף בחולב לתוך הקדירה למאן דאסר בשבת, ואף לדעת הר"מ דלתוך האוכל אינו אסור אלא מדרבנן מ"מ י"ל דהוי בכלל משקין שצבו וכמש"כ המ"ב סי' רנ"ב בזה"ל ד"ה בוסר בשם המאירי והנה טעם משקין שצבו איכא נמי ביו"ט כיון דאסור לחלוצו לתוך הקערה וומיהו למש"כ במלחמות דמה"ת שרי לתוך הקערה לצורך אוכל נפש יש לדון בזה, עי' תשובת רע"א סי' ה' ונראה דהרשב"א לא ס"ל טעם משקין

סי' שכ"ה, ונראה סברת הר"ן בע"ז ע"פ מש"כ בריש ביצה שמסכים לסברת הרמב"ן דתרגומה העומדת לאכילה אפי' נולדה ביצתה בשבת אין זה משום מוקצה כיון דתרגומה מוכנת והביצה עומדת להולד, וה"נ הקמח מוכן ועומד ליאפות כל שעה, ומיהו משמע בר"ן שם דאי נטחן ביו"ט היה אסור אי לאו דראוי לכוס וז"ע.

(ח) ויש לעי' במש"כ הרמב"ן דבעשה הכבש מעצים תלושין שרי לטלטולי משום שאין מוקצה בשל א"י. ומשמע דאיידי בעצים מוקצים, מ"ש הגי' עמים ממדי דלא חזי לכוס דהא הגי' עמים לא חזי למידי קודם שעשאן לכבש, וי"ל דחזו למזגא עליו ולתת עליהן פת לפני האורחים כדאמר שבת מ"ט ב' נסרים של בעה"ב מטלטלין אותן, ובש"ל א"י אפי' בשל אומן שאין מחשבת א"י עושה מוקצה, וכל הגמא ביד א"י דינו כנהרות המושקין ומעינות הנובעין דלא חשיב מוקצה אפי' לר"י כדאמר קכ"א ב' וכמש"כ תו' י"ט ב' הטעם דכל דאית' בעולם וסופו לבוא אלינו לא חשיב מוקצה, ומיהו אור שגמלך עליו בשבת לאכילה לא מהני מה שהי' בעולם דמחשבת ישראל עושה מוקצה, אבל לא מחשבת א"י, ומש"כ הר"ן שאין הא"י מקצה כלום שדעתו על הכל אפשר דלאו דוקא הוא אלא שאין מוקצה תלוי בדעתו אלא בדעתנו, ומיהו בעצים שנתלשו היום חשיב מוקצה כיון דלא חזיין אפי' היו ביד ישראל, ודעת הרא"ש דאפי' במידי דלא חזי לכוס לא חשיב מוקצה כיון דגמרו בידי אדם, ואע"ג דלא נאמר גמרו בידי אדם אלא במידי דשרי לישראל למעבד הכא כיון דהקמח ביד א"י ועומד ליאפות חשיב הפת הנאפה כמעטות הנובעין וכדאיתן קטן שבת קכ"א ב', ולא חשיב מוקצה אפי' לר"י, והלכך אפי' ביו"ט דקיי"ל כר"י ובדבר דלא חזי לכוס ומחוסר טחינה נמי שרי, ומיהו בנקצר היום אסור דמחוסר אינו בכלל תשמישי בני אדם ואין דעתו עליהם, ולא מהני בזה גמרו בידי אדם, ובזה נתישבה קו' ב"י סי' שכ"ה.

(ט) ובצ"י סי' שכ"ה בשם סה"ת כ' שיש אוסרין הפת שאפה א"י בשבת דאע"ג דקיי"ל כר"ש במוקצה דלא דחי' בידיים, ווהיינו כדעת הרא"ש דקיי"ל דשוחט לחולה שחלה בשבת שרי לבדל מ"מ הכא כגרוגרות ומוקדים דמי, פי' למידי דחזי כמו שהוא אלא שהוא ביה"ש ביד א"י חשיב כנהרות המושקין, אבל מידי דלא חזי וגם הוא ביד א"י לא חשיב מוכן לישראל אף לר"ש, ומבואר שם דאף מידי דחזי לכוס אסור דלא דמי לחזי לכוס של בשר דהכא אין הקמח והחטים ראויים לאכול בזה ענין שנעשה לבסוף, ונראה דלאו משום נולד קאמר אלא דכיון דחשיב כגרו"ל אסור אע"ג דחזי לכוס ולענין לכוס לא היה אסור, מ"מ הפת חשיב דבר חדש ולזה לא היה מוכן והוי כדבר שאין ראוי לכוס שנתבשל דאע"ג דלא הוי נולד מ"מ חשיב מוקצה למאן דאסר מוקצה, וה"נ בהיה ביד א"י אסור אף לר"ש דחשיב כגרו"ל.

שם בגמ' סד"א כיון דקאכיל ואזיל לא ליבעי הזמנה, לכאורה קשה למאי דמוקי לה בביצה, לאחר שכבר חזרו ונתקנו ואחזו קצת, מאי מהני קאכיל ואזיל כיון דכבר נתקלקלו וכבר פסק מלאכלן והסיח דעתו מהן, וז"ל כיון דקאכיל ואזיל סד"א יהיב דעת' עליהו לאחר שיהיו חזיין קצת, ועוד י"ל דסוגין דהכא פליגי ומפרשא לבדייתא בשבת ראשונה קדם שנתקלקל והלכך מהני הזמנה, ולסוגיא דביצה דמוקי לה ברחמי ולא אחזי ל"ק פשיטא דשפיר אינטריך לאשמעינן דבעי הזמנה ומהני הזמנה.

שם תוד"ה היכא, כגון הא דתנן ולא את האור, ז"ע דהא הכא אליבא דשמואל קיימינן ושמאל מפרש לה התם שלא יגמור את האור, ומיהו שמואל מסיים התם דמתנ' ר"ש, אבל לר"י לא מתחלינן וכן תניא התם תבואה לצורה בזמן שהתחיל בה כו'.

שם תוד"ה ואוכל, נראה דאזיל ואכיל שרי כו' גבי אור, לכאורה י"ל דדוקא הכא דמניח ליבשן הוי רבותא באזיל ואכיל, אבל מניח לאור היינו היסח הדעת מלהשתמש בזה ומלאכלן עכשיו, וז"ל דדבריהם נמי בראפן שאין במעשיו הוכחה שמסיח דעתו מאכילתו.

(ז) כתב הר"ן ס"פ כל כתבי בשם הרמב"ן דא"י שעשה כבש לעצמו דאמר לישראל משתמש בו דוקא לירד בו אבל לטלטולי אסור אי עביד מעצים שנתלשו בשבת מן המחוסר, אבל אם עשה מעצים תלושין מותרין אף בלטול דאין מוקצה בשל א"י, ואי אפה או בשל לעצמו, אי חזי' לכוס חי מותר ואם לאו אסור משום מוקצה כדאמר בשוחט לחולה בשבת, ונראה דהא דאסר באין ראוי לכוס היינו למאן דאית' לי' מוקצה מחמת איסור אפי' לא דחי' בידיים אבל לדעת הרא"ש וס"פ בחולין ט"ו א' ב', דקיי"ל דהשוחט לחולה שחלה בשבת מותר לבדל דקיי"ל כר"ש במוקצה מ"א דלא דחי' בידיים, ה"ה הכא שרי אף שאין ראוי לכוס חי וכן מבואר מל' הר"ן דמדמה לה לשוחט בשבת, וכ"ה בהדיא במ"מ פ"ו בשם הרמב"ן, ומיהו הר"ן באמת ס"ל דכל מוקצה מ"א אפי' לא דחי' בידיים קיי"ל כר"י דאסור ואסר שוחט לחולה שחלה בשבת לבדל באומא כמבואר בר"ן חולין ט"ו ב', וכ"ה דעת הרמב"ן כמבואר במלחמות שם, ובצ"י סי' ש"ח תמה על הר"ן בחולין דהא בלא דחי' בידיים קיי"ל כר"ש, ולא ראה מרן ס' המלחמות כידוע, אבל במלחמות מבואר דהלכה כר"י בכל מוקצה מ"א, וז"ל דהא דאמר שבת קנ"ז א' ומאי ניהו נר שהדליקו כו' לאו לדיוקא נקטי' דדוקא בדחי' בידיים אלא דברי ר"ש בדוכתי' נקט, ומיהו דעת הרמב"ן דלא נאסר מוקצה מ"א דבדבר המוכן אלא כשהוסר האיסור בחילול שבת אפי' ברשות כגון לחולה, אבל בהוסר ממילא שרי אף לר"י כמבואר במלחמות פ"ב דביצה והובא בר"ן פ' חבית בסוגיא דחולב עז, ומשמע דא"י שעשה הרי הוא כממילא, וא"כ באפה א"י פת י"ל דאפי' אם אין ראוי לכוס שרי, והר"ן בע"ז ס"ו ב' הסכים לדברי התו' דפת שאפה א"י בשבת שרי לישראל, ולא חש שמא נטחן מע"ש, והקמח מבואר בר"ן שם דאינו ראוי לכוס, ולכאורה סותר דבריו ז"ל במש"כ הכא בשם הרמב"ן וכבר רמז ע"ז הב"י

להני לאסרי מוקצה ביו"ט ואם בהמת ישראל נתגבלה אסורה וכן שחטה א"י אסורה, ל"ע בבהמת א"י להני לאסרי פת.

(יא) שו"ע סי' ס"ז בהגה' י"א דאין הכנה שייך בשל א"י ואפי' גו"ל שבידו מותרים, כבר כתבנו סק"ו דמוקצה גו"ל היינו בג' דברים, א. אחזי ולא אחזי, ב. קדם שנתקלקל, ג. בנגמר בשבת, ובכל הני בשל א"י שרי, אבל בלא חזי כלל הוי כאבנים ונדרות, מיהו י"ט לעי' דהא נחלש בשבת אסרינו משום מוקצה וכן רש"י דחשיב כגו"ל, והיינו ע"כ גו"ל שנגמרו בשבת ומבואר לאסרינו אף בשל א"י ובמ"כ כ' דדברי השו"ע באחזי ולא אחזי, אלא שלא כיון למש"כ.

בבב"ה כ"ו ב' מבואר דגו"ל שנגמרו בשבת אסרי ולא מהני בהו תנאי כדאמר שם ואי י"ט מוקצה כו' כי אומין להו מאי הוי, וא"כ באינן ראויין ביה"ט לא מהני להו הזמנה, וי"ט לעי' אי זה דוקא לר"י דנעי' שיהא ראוי ביה"ט אבל לר"ט דשרי נתגבלה בשבת ונר שכתב אלא כגו"ל מסח דעתי' מניהו א"כ י"ל דמהני הזמנה, ונראה דגם לר"ט לא מהני הזמנה ללא נחלקו כגו"ל וטעמא דאין מזמינן בלב שלם ללא ידע אי גמרי למחר.

(יב) המ"כ סי' ס"ז בבה"ל ד"ה בשל, כתב דנר א"י שכתב מותר וי"ט לעי' כיון דבשעה שדולק אסור, ללא חזי למידי או דנעשה בסיס לשלבהבת, א"כ ליתסר אח"כ, ואי משום דקיי"ל כר"ט בלא דחי' בידים מאן לימא לן דבשל א"י לא מיקרי דחי' בידים כיון דהנר מיהא מיוחד יחוד גמור לשעתו להדלקה וטעם דחי' בידים היינו נמי שמתחיד יותר לענינו ונדחה משאר עניני תשמישין.

(יג) שו"ע סי' רע"ט ס"ד אס התנה כו', לכאורה נראה דבעינן תנאי להשתמש בו ולא תנאי לטלטל מיהו כיון דראוי להשתמש ועומד לכך כיון שמתנה שאין מקצתו לכל השבת שפיר מהני, ונראה דדין זה תלוי לפי המקום והזמן דבמקום שאין משתמשין בנר לאורך גופו כלל דמי לסיכי זיירי ומזורי שבת קכ"ג א' ואפי' נר שלא הדליקו בו בשבת ואפי' של מתכת אסור, וכמדומה דבמקומנו אין שום תשמיש בנרות לאורך גופן, וכלהו אסרי, ואחרונים ז"ל סתמו בזה, וי"ע.

(יד) כתב הגרע"א בתוספותיו פכ"ד אות ק"פ דבשר חי מותר ליתנו לכלבים אפי' לדעת הר"ז והרשב"א דאסור לטלטלו אפי' לר"ט, כיון דנמלך עלי' השתא לכלבים שרי, וי"ט לעי' דא"כ אבן שנמלך עליה לפצע בה אגוזים בשבת יהא שרי, אלא ודאי כל דלא חזי ביה"ט והשתא נמי לא חזי יותר מביה"ט מודה ר"ט ללא מהני מחשבה בשבת, ועוד ללא שרי ר"ט אלא ביושב ומאפה, והכא לא שייך יושב ומאפה, וכן תנן קכ"ו ב' חבילי קש וחבילי עצים כו' אם התקינו למאכל בהמה כו' ומשמע דהתקינו מצעוד יום קאמר, ומתני' דהתם מוקי לה שמואל כר"ט.

(טו) שבת קכ"ח א' מטלטלין את החזב כו', מבואר בסוגין דלמ"ד כל ישראל בני מלכים מטלטלין כל הני הראויין לחיה, וי"ט לעי' מ"ט מחבילי קש דתנן במתני' דסתמן אסורין שעומדין להסקה

(י) שו"ע סי' ס"ז פת שאפה כו' י"ט אסורים כו', כ' המ"א סק"ט משום נולד, וכ' המ"ב בשעה"ל אות כ"ב דלהמתירים נולד שרי, וזה תימא ללא הביא המחבר דעת האוסרין נולד בסי' ט"ח כלל, אלא הכא חשיב כגו"ל וכמש"כ בשה"ת וכמו שהאריך ב"י, ומה שהאריך המ"א דהכא קמח וחטים לא דמו לקדירות רותחות ולפולין ועדשים כיון דביה"ט היו מיוחדים להיות חטים נראה דלאו קושיא היא דשל א"י שאני, וסל שפני אפרוחין שהיו האפרוחין עלי' כל ביה"ט דהסל מוקצה, אי של א"י הוא שרי, ללא חל עלי' יחוד למלאכתה בשל א"י, וכיון דעבידי להיות ראוי' בשבת חשיב כמעטות הנובעין וכמש"כ סק"ח, ומיהו כ"ז באפה פת ללא אסור משום נולד, ומיהו בה"ג חשיב גם פת נולד וכמש"כ הר"ן בע"ז ס"ט, אבל בנולד גמור נראה דאין לחלק בין של ישראל לשל א"י ולא מהני בזה גמור בידי אדם דהא אסרינו עצמות וקליפין משום מוקצה אע"ג דגמרו בידי אדם, וכדאמר שבת כ"ט א' וכן אפר כירה בינה ח' א' אסרינו משום נולד אע"ג דגמרו בידי אדם, ובשבת י"ט ב' כתבו תו' דשמן של בדדן היינו הזב והולך אסור דחשיב מוקצה אע"ג דהוי כגמור בידי אדם, ומבואר שם דגרע מנהרות המושכין דהתם המים בעולם, ולפ"ז נראה דעכו"ם שחקק קב דבקעת דמבואר שבת כ"ט א' דאסור לר"י היינו אפי' בחקק דבקעת שלו, ולא דמי לאפה פת דהתם כלי חשיב נולד וביה"ט לא היה כלי בעולם, והלכך לדיון דקיי"ל בסי' תל"ה לאסור נולד ביו"ט, עשה כלי בשבת מעלים שלו נמי אסור אע"ג דמיקילין באפה פת ולפ"ז עכו"ם שעשה מנעל ביו"ט אסור לדיון, והני דשרו שהביא בהג"א פ"ג דבינה ס"ל דנולד שרי ביו"ט, והני לאסרי חשיב להו כגו"ל, וכמדבריות דחשיב כגו"ל כדאמר שבת מ"ה ב' וכמש"כ לעיל בטעם האוסרין פת, והרמ"א הביא דין מנעלים בסי' רנ"ב בשבת והקיל דקיי"ל להתיר נולד בשבת, אבל ביו"ט י"ט לאסור, וכ"ז ללא כהמ"א סי' תקפ"ו דפשיט לי' דלהמתירים פת שאפה א"י ה"ה חקק בקעת של עצמו, ומוקי להא דראב"א בשבת בחקק דבקעת ישראל, ועוד ראוי' למש"כ מסוגיא שם דפריך ואמאי נולד הוא נימא דראב"א בחקק דבקעת של עצמו ואשמעינן דשרי, ומיהו י"ט א"י קו' המ"א על המחבר שם שהתיר שופר שעשה א"י, מיהו במ"כ כ' בשם הגה"ט ללא חשיב נולד דמעיקרא קרן והשתא קרן, עוד י"ל דסמך המחבר אהני דמתירים נולד ביו"ט, ומיהו י"ט ליטב דברי המ"א ולחלק דכלי שנעשה מעלים עדיף מעצמות וקליפין ודמי לפת, וי"ע, ובמ"כ סי' תק"א בשעה"ל אות ל"ה כ' לקולא דדברי המ"א וקשה להקל בזה, ומיהו י"ט לעי' בעשה כבש למה לא חשיב נולד כעשה כליו.

כ' המ"א סי' ט"ח ס"ק נ"ו דבהמת א"י שנשחטה בשבת והיינו שחטה א"י אין בה משום מוקצה ולכאורה להאוסרין פת שאפה א"י דחשיב כגו"ל ה"ה הכא אסור, ומיהו כיון דמתה מאליה שרי אפשר דהכא נמי חשיב כמתה מאליה, ומיהו להני פוסקים לאסרי בריאה שמתה י"ל דה"נ אסור להני לאסרי פת, ואם שחטה ביו"ט

טז) קכ"ח ח' בשר תפוח, פי' הר"ן סרוח שאין ראוי לכלבים אלא לחיה, ור"ע מה ענין זה לפלוגתא דר"י ור"ש, הא מאן דשרי שברי זכוכית שרי אף לר"י, ומאן דאסר אסר אף לר"ש, ויש לפרש תפוח שנתפח בשבת, וזה תלוי בפלוגתא דר"י ור"ש, והנה דעת רז"ה והרשב"א דכלל חזי לאומנא אף דחזי לכלבים מ"מ חשיב מוקצה אף לר"ש, ויש לעי' לפ"ז מאי פריך מצד אווזא ומשמע דאי לא דהך דר"ח ניחא, וע"כ דס"ד דר"ש שרי, והא דמשני שאני ד"א כו' היינו עובדל דב"א שאני שאינו תפוח וחזיא לאומנא, וה"ה לכל בשר חי, והרז"ה הק' לנפשי' מהא דפריך לק' קמ"ב ב' טעמא דחזי לאומנא כו' ומשמע דאי כר"ש ס"ל שרי אע"ג דלא חזי לאומנא ותיירז דה"פ הא לא חזי לאומנא לא אע"ג דנתפח ועומד השתא לכלבים, ור"ע דמהיכי דייק לה דהא רבא בבר יונה העומד לאדם קאי, והלכך שפיר קיהיב טעמא משום דחזי לאומנא.

סימן מה

דוקא אלא כונתם כל זמן שאינו נוטל אחת ומניח אחת, ומש"כ במ"ב שם בזה"ל דאין כן דעת תו' שבת ק"ל ח' אינו הכרח ד"ל דכונתם לישב דברי ר"נ שלא יהא פליג על ר"א דקדם מני' טובא, איברא דלא מצינו דעת הפוסקים דאין הלכה כר"נ אחרי דרבא כר"נ ס"ל ולא מצינו אמוראי דפליגי עלי' יש לן למנקט כותי', וכן אמר ע"ז ט"ז ח' להלכה כב"ב שהוא כר"נ כדאמר שבת ל"ד ח', והתויו"ט בפסחים פ"ד כ' דע"כ הרמב"ם לא גרס לה דהא פסק דלא כב"ב, והגר"ב בגליון הוסיף דפ' בפ"ח מה"ש דלא כר"נ, ולפ"ז מבואר דלגירסתנו שזה גיר' הרי"ף והרא"ש והר"ן והמ"מ והגה"מ הלכה כר"נ, וא"כ אף קטן בן יומו אין אסור אלא מדרבנן לדעת כל הראשונים ז"ל וזאת דעת הרז"ה דס"ל דמודה ר"נ בקטן שאינו מדדה, אמנם אינו נראה שהרמב"ם לא גרס בע"ז הלכה כב"ב אחרי שגיר' זו שנוי' צפי כל הראשונים ז"ל, ור"ל דהר"מ מפרש הלכה כב"ב היינו דלא כרבי בע"ז שם, ודוקא בסוס המיוחד לרכיבה קאמר, אף דב"ב גופי' גם במיוחד לעופות התייר, ובהכי איירי מתנ', ולפ"ז אין הכרע דעת ש"פ בזה, ומשנתנו לפרש"י דמאן דאסר לדדות ברה"ר דלא כר"נ, כותי' דר"נ דייקא כמש"כ הר"ן דמשמעות המשנה דמדדן עגלים היינו אפי' ברה"ר, אם לא נחלק בין גסה לדקה ור"ע, ומיהו דעת הר"ן בסוגין דאין הלכה כר"נ אע"ג דגרס בע"ז הלכה כב"ב וע"כ לומר כמש"כ לעיל.

ד) במ"ב שם באר פלוגתא הראשונים ז"ל בגורר דרש"י פי' דאסור מפני שנושאיתו והר"ן פי' דבגורר ל"א חי נא"ע ונראה דאם אמו גוררתו ורגליו נוגעות בארץ היינו הולאה כמבואר בתו' שבת ח' ב' ד"ה לא, ובהא לא אכטריך לשאמועין, אלא בגורר רגליו מעט מעט קאמר ומן הדין לא מקרי הולאה ואסור מדרבנן, ומפני שנושאיתו שכי' רש"י היינו מדרבנן דגזרו לאסורו כמו שנושאיתו, ושפיר הוסיף הר"ן ללכך אסורו דבתינוק הגורר איכא איסורא לאורייתא, מיהו אפשר דאף לר"נ גורר אסור והר"ן קושטא

כמש"כ הר"ן, ואע"ג דראוין לאכילת בהמה, וי"ל להכא בחב"ב וחרדל שאינו עומדין לשום תשמיש עסקינן, ובהגי אמרינן כיון דראוין לחיה חשיבי תשמיש אדם כיון דאי הוי לי' חיה היה לו לורד בזה, ומכאן ראי' לכלים שאין לו לורד בזה היום לא חשיבי מוקצה, כיון דראוין לתשמיש, והיינו נמי טעמא דטבול דאמרינן דאי בעי מפקיר נכסי, אע"ג דסוף סוף אין דעתו לאוכלה היום מ"מ אינו בכלל המוקצה, ויש לעי' לדעת התו' לקמן בשמעתין דבשר חי דלא חזי לאומנא שרי לר"ש, מ"ש מחבילי קש דאסיורי אף לר"ש כיון דעומדין להסקה אע"ג דראוין למאכל בהמה, וה"נ נהי דראוין לכלבים מ"מ הא עומדין לאדם, ועוד יש לעי' במה שפי' תו' דבשר חי למ"ד כל ישראל בני מלכים הן שרי לטלטלינהו אף לר"י אע"ג דהשתא קיימא לאכילת אדם ומ"ש מחבילי קש, וי"ל בזה דחבילי קש סתמן להסקה, אבל הני למאן דיך לו חיה סתמן אף לחיה.

ח) מ"ב סי' ש"ח ס"ק קמ"ט בין גדולים בין קטנים, ובס"ק ק"ן הקיל בכרמלית בגדולים, והנה הב"י הביא רק דעת הר"ן בזה, והר"ן סתם דבריו ז"ל ונראה כדוחק לחלק בדבר הסתם, אבל דברי הר"ן נראה דנובעין מדברי הרז"ה בס' המאור פ' נוטל שפי' דמתנ' נקטה עגלים וסיחים שהן בהמה גסה ואפי' קטנים שבהם נוח לדדותן, ושרי אפי' ברה"ר ולא גזרינן דלמא עקר להו, ובריייתא בהמה חיה ועוף דקתני בבהמה דקה וחיה דקה דקשה לדדותן וגזרינן בזה, ולפ"ז דברי המ"ב אינם מדוקדקים שכי' דבעגלים גדולים מותר לדדות בכרמלית ולפי האמור גם עגלים קטנים מקרו גדולים לענין זה, וכדעת הרז"ה והר"ן הוא ג"כ דעת ריא"ז בשם זקנו הובא בש"ג, ואפשר דיך לסמוך עליהו אפי' ברה"ר כיון דהוא איסורא דרבנן, ומדברי הרי"ף אין הכרח גמור להיפוך.

צ) התו' בשבת קכ"ח ב' הביאו גירסא אין עוקרין כו' ברה"ר ולפ"ז מותר לדדות אף ברה"ר דס"ל להאי תנא כר"נ ואפ"ה תרנגולת אסורה לדדות ברה"ר אע"ג דכי מקפיא נפשה נמי ליכא איסורא לאורייתא מ"מ אסור, ובחצר מותר לדדות ולא גזרינן דלמא מקפיא נפשה, והחמירו חכמים באיסור הולאה יותר מאיסור טלטול מוקצה אע"ג דהולאה חי נמי אינו אלא מדרבנן, ולפי גיר' זו אפשר לפרש דהאי תנא נמי כרבנן דר"נ ס"ל ומ"מ מחיר לדדות אף ברה"ר, ומשנתנו כותי' דייק כמש"כ הר"ן דמשנתנו משמע דאף ברה"ר מדדן דומיא דאשה את בנה, ואולי זה דעת ריא"ז שהביא בש"ג, ולפי גיר' זו מבואר דדוחין התרנגולין מרה"ר לבית וכ"מ משנתנו לדעת הר"ן דמשנתנו ברה"ר, וכ"כ המ"ב לדינא [שם בשעה"צ ס"ק קכ"א] ור"ל דהאי דוחין אינו דחי' שתנוע מכחו מרה"ר לרה"י דא"כ היינו הולאה, אלא דחי' שתלך מעצמה.

ג) וצ"ל קטן שאינו יכול לילך בעצמו כ' במ"ב שם דעת רה"פ דהוא לאורייתא, ובאמת כן מוכח בהדיא בגמ' קמ"א ב' דאמר רבא כר"נ ס"ל וכ"כ תו' שבת ל"ד ח' מחמת ראי' זו ומש"כ בן יומו לאו

דמלתא קאמר, וכדמוכח סוגיא דפ' נוטל דרבנן פליגי אר"נ בתינוק, וכן במדדה והשתא גורר אסור אלא ללא שכיחא ומתני' לא

איירי בהכי.

סימן מו

קבועים ונתפרקו לא חשיב כלי ולא שצר כלי אלא כעץ בעלמא, ועי' במ"ב סי' ש"ח סק"מ ש"כ בשם התו"ש ללמוד ללחות שנתפרקו מכיסוי בור, אבל דבריו ז"ל תמוהין והעיקר כמ"כ שם בשם הפמ"ג ואפי' בית אחיזה לא מהני מיהו ביחודה לתשמיש מהני יחוד, ונראה דאפי' יחודה לזמן מהני דבדבר לאורחי' בכך מהני יחוד לזמן, וה"נ משמע דחשיב לאורחי' בכך דהא שרינן האי לכת בחצר ולא חשיב בנין, ואם קשרה אפי' בחבל דק ודאי שרי, בין משום מוקצה בין משום בנין, ואפי' יחודה לשבת אחת.

ולכל החלון שנועל זה החלון כלילה לשמירה ושומטה בבקר שרי לנועל זה אף שאינה קשורה כיון שנועל ופותח זה תדיר, ואפי' של לוח אחד כיון שיש משקוף התחתון וכמ"כ לעיל, ונראה דלכל העשוי' חלונות של זכוכית שדרך לעשותן כפולות בימות הגשמים, ובימות החמה שומטין אחת ומניחין אחת, והתקינה בימה"ח לנועל זה החלון כלילה ולשומטה ביום, אם קשרה שרי, ואם לא קשרה יש להקל משום בנין, אבל כ"ע משום מוקצה דאפשר ללאו לאורחא ליחודה לכך, וגם משום בנין אפשר דחשיב כדלת אלמנה ולא מהני כאן שיפא ואסקופה כיון לאורחי' לקבועו לבנין בענין זה, ומ"מ אין בידנו למחות לטובג היתר בזה.

ש"ע סי' ש"ח ס"י כיסוי בור ודות אין ניטלין כו', במ"ב בבה"ל באר פלוגתת רש"י והרמב"ם לענין טלטול וכ' לדעת רש"י אף ללחות הבית שיש עליהן תורת כלי מותרין, והדברים רחוקים אינם מובנים, דודאי משנתנו ששנינו בדלתות הבית שנתפרקו שאינן מן המוכן בדלתות משופין ומתוקנים נמי איירי ואפי' לא חשיב מחובר תורת כלי, והלכך כשנתפרקו אפי' אם משמש בהן מעין מלאכתן לזקפה כנגד הפתח כל שלא הכינה לכך אסורה, ולא דמי לשצר כלי שעושה מעין מלאכה דניטל בשבת דשצר כלי משום דאחי מכלי חשיבא וכמ"כ הר"ז והר"ן, וכש"כ כשאין דרך לשמש בדלת המפורקת לאסורה, ובפשוטו ל' רש"י והרמב"ם חד הוא, דמ"כ רש"י שאינה כלי היינו משום תשמיש מחובר לא חשיב כלי, ומ"כ הרמב"ם אע"פ שהן כלי, שלא הוכנו לטלטל, ג"כ כונתו דכלי מחובר לא חשיב מוכן, וכונת המ"מ עלומה מאתנו וכיסוי בור שאין לה בית אחיזה לענין טלטול אי חשיב כלי בתשמיש כיסוי הוי כלי שמלאכתו לאיסור והלכך אי דרך להשתמש בה לפעמים לאורך גופה הוי שרי, אבל העיקר כמ"כ המ"ב דתשמיש מחובר כשאין לה בית אחיזה לא חשיב כלי כלל, וכ"מ בתו' קכ"ו א' ד"ה והמונח, ואם הכיסוי כלי למלאכה אחרת של היתר יש להסתפק אי בטל תורת כלי מני' כיון שיחודה לכיסוי, ועי' עירובין ק"ב א' בוכנא קאמרת, ושבת קכ"ו ב' דפרש"י בתורת כלי ובתו' שם, ונ"ע,

עירובין ק"א א' הדלת שבמוקצה כו', מסקנת הסוגיא, גבזה מן הארץ כמלא נימא שרי אף כשאין לה ליר ולא היה לה ליר ואף בדלת אלמנה שרי, נגררת אם היה לה ליר שרי, ודלת אלמנה נגררת אף שיש לה ליר אסור, ודוקא בדלת שבמוקצה שאין נכנס ויואל זה תמיד והלכך אין ניכר כל כך אם הוא פתח או גדר הפרצה, אבל העשוי' לכניסה ויציאה כ' הראשונים ז"ל דאינו בכלל דין המסנה, ובמ"ב סי' ש"ג כ' ע"פ משנת הגר"א דדעת המחבר דקשור מיהא בעינן, וכדין נגר הנגרר, ואע"ג דדעת המחבר דבפקק א"ז שיהא קשור ל"ל דהכא חמיר טפי, אבל דעת הגר"א דדעת הרי"ף והר"מ דא"ז קשירה, ואפי' לדעת הפוסקים דבפקק אריד קשירה י"ל דהכא עדיף, וכיסוי בור ודות דא"ז רק בית אחיזה וא"ז קשירה ונראה דאף בדלת אלמנה העשוי' לכניסה ויציאה תמיד שרי, כיון דלא הוזכר דין דלת אלמנה אלא בסוגין העוסקה בדלת שבמוקצה, אבל הגר"א פי' בדעת הרי"ף דלכל אלמנה אסורה אף בעשוי' לכניסה ויציאה תמיד, ומיהו בקשורה שרי אף שאינה גבזה מן הארץ, ואף שאין לה ליר, ואפשר דלפי' זה בדלת שבמוקצה אין נפקותא בדלת אלמנה כיון דלא שרי אלא בגבזה מן הארץ או קשור ויש לה ליר ובזה אף בדלת אלמנה שרי, ובפירוש דלת אלמנה נחלקו הראשונים ז"ל בזה דלית לה גשאמה דרש"י פי' בריחים המחדרים אותם וכן פי' הר"י והריטב"א והרי"ף פי' אסקופה התחתונה וכן פי' הרמב"ם והרא"ש וברמב"ם משמע דמפרש דלהדלת עצמה אין קבוע לה בסים וכן כעין אסקופה שזה היכר דלת ובלא"ה הוא כקרב בעלמא ולענין הלכה בהני תרי לישני שנחלקו בדלת אלמנה פי' הר"מ לקולא דלא חשיב דלת אלמנה אלא א"כ אינה אלא לוח אחד ואין לה אסקופה, והטור פי' לחומר דבחד ריעותא חשיב דלת אלמנה, וכ"פ בשו"ע, מיהו בפתח שנקו"ז תמיד כ' אחרונים ז"ל להקל, ונראה דאפי' באינה קשורה יש להקל.

מעשה בדלת בית הכסא שנשצרו ליריה והיו משתמשים בהדלת לזקפה כנגד הפתח כשנכנסים לבה"כ ושומטים אותה ויואלים והדלת יש לה שיפא וגשמא לפרש"י, אבל אין לה אסקופה, ונראה דמותר לנועל זה כיון שנכנסין ויואלין זה תדיר, ואף שהיא דלת אלמנה לפי' הרי"ף והר"מ יש לסמוך על הר"מ דבאית לה שיפא סגי וכש"כ כאן שהיה לה ליר, וכמ"כ סק"א, וכש"כ כשאין מכניסין אותה תוך חלל הפתח ממש אלא זוקפין ומוטין את הדלת כנגד חלל הפתח דשרי, דלא נראה בזה כבנין, איברא דיש לדון דהדלת מוקצה היא, כדתנן קכ"ב ב' בדלתות הבית שנתפרקו שאינן מן המוכן, ולא דמי לכיסוי בור דמהני בית אחיזה דהתם מתחילה תשמישה בתלוש אבל דלת המיוחדת לתשמיש מחובר בצירים

דמי לחלי בעיצורא דשאר, ודוחק דהכא כפקק החלון דמי, ובכ"מ שהוא תלוי דמי לנגר שבדלת, ואפשר דהכא דמי טפי לגדר מלדלת כמש"כ הראשונים ז"ל, אבל א"כ אין ראוי דבניטלן באיגדו שרי, והפוסקים השמיטו דבריהם להתיר בניטל באיגדו.

סימן מז

שם תוד"ה תינוק, והוי מלככה שא"ל, ק"ק למאי דפריך וליחייב משום תינוק היאך ניחא לי מאי דפטור על הכיס.

(ז) מ"ז א' תוד"ה ואמר, ואבן שע"פ החזית ה"א דמיירי שהוא מתוקן כו', ואע"ג דאבן שבכלכלה מוקמינן נמי לקמן קמ"ב א' בכלכלה פחותה, מ"מ ספיר מוכח מהא דהיכי דאפשר לנער לריד לנער, דאל"כ למה דחיק ר"י לאוקמי בכלכלה מלככה פירות לוקמי באינה פחותה וכלל פירות, ומיהו קשה איך יתכן לאוקמא מתניתין באבן מתוקן על פי חזית, דהא ר' אסי אית לי לקמן קכ"ה ב' דכה"ג נעשה כיסוי להחזית ולר' אמי שם אסור להטות כה"ג ומיהו כיון דלא סגי לי במתניתין ואריך להביא מדברי אמוראים מייאחא מהא דר"י, ומיהו קשה מאי קא קשיא להו ממתנ' דמעוה שעל הכר ואבן שע"פ החזית, הא אמרינן התם דלכורך מקומו מטלטלין ועודן עליו, והכא נמי ע"כ בהכי איירי למאי דמסקינן דבמחתה אגב אפרה איירי, ואם אפשר לנער במקומו לא שרינן לטלטל כדאמר קמ"ב א' וע"כ באי אפשר לנער במקומו איירי, והלכך לא קא קשיא לי אלא דבמניה נעשה בסיס ואפי' ניעור אסור, וזה מוכח מדברי ר"י, דלא משכחת לה היתר לטלטל אלא במלככה פירות.

(ה) מ"ז ד' תוד"ה הא, וקמ"ל דבאינה נשמטת שרי לגוררה לטלטל גמור, מבואר מדבריהם דבאינה נשמטת אע"ג דאפשר לנער א"ל לנער, ועדיף משכח או בסיס לדבר האסור ולדבר המותר דבהני אע"ג דאין ההיתר נעשה בסיס לדבר האסור, מ"מ אם אפשר לנער ואינו מנער חשיב כמכין ואל"ה, כמדומה דל"ל כמכין ללכורך דבר המוקצה לטלטלו, אבל הכא לא חשיב לטלטל השידה כלל ללכורך המעות, ודמי לשוירי הכוס וכמש"כ תו' מ"ז א' ד"ה הוה, ובזמן שהיא נשמטת נראה דאסור לגרור השידה בזמן שיש מעות על המוכני ואע"ג דאין השידה נעשה בסיס להמוכני, וגם אי אפשר לנער המוכני, מ"מ אסור לטלטל השידה דהרי הטלטול הוא גם ללכורך המוכני לסייע לטלטל השידה, וכל שמטלטל ללכורך דבר המוקצה אסור וכמש"כ תו' מ"ז א', ולפ"ז י"ל דשכח מטלטל השידה אע"ג דמעוה על המוכני ואפשר לנער א"ל לנער, כיון דאין המוכני בסיס לדבר האסור אלא לטלטל המוכני בפני עצמה אסור, דחשיב כמטלטל המעות כיון דאפשר לנער ואינו מנער, אבל לטלטל השידה שרי, כמו באינה נשמטת, ולפ"ז נתישב קו' התו' לוקמי בשכח, דא"כ גם ביש עליו מעות מטלטל השידה, והאי אין

ונראה דמחממה לכל ודאי אסור דתשמישה לאיסור, אבל ללכורך גופה, י"ל דשרי ולא חשיב כעצם לנעול בהו הדלת.

(ה) עירובין ק"ב א' תוד"ה כי פליגי, אע"ג דיכול לעמוד ע"י אותו חבל כו', ר"ל כיון דגבוה מן הארץ ע"י אותו חבל, וע"י מהרש"א שהק' דהא קשור בדלת א"ל שיהא ניטל באיגדו וכ' דהכא

(א) שבת קמ"ב א' ותיאוי כלכלה בסיס כו', כללו של סוגין, דמניח מדעת, נעשה בסיס לדבר האסור ואסור אפי' בניעור, ואפי' כשהניעור הוא ללכורך דבר המותר, ואם נעשה בסיס לדבר האסור ולדבר המותר ודבר המותר חשיב טפי, מותר לנער כשהניעור הוא ללכורך דבר המותר, וכן בשכח ללא נעשה בסיס מותר לנער, כשהניעור ללכורך דבר המותר, וכל מקום שמוותר לנער אם אי אפשר לנער במקומו מותר לטלטלו למקום אחר בין שהעיקוב הוא מלד החפץ כגון חזית בין החזיות, ובין שהעיקוב מלד המקום שצריך למקום הזה, מטלטלו למקום אחר צעודן עליו ומנערו, אבל כשאפשר לנער אסור לטלטלו צעודן עליו.

(ב) שם תוד"ה ונישדינהו, וי"ל דא"ל כל כך לטלטל התינוק, ע"כ כונתם דגם ביש לו געגועין א"ל כל כך לטלטל התינוק, דאל"כ ביש לו געגועין הוי היתר גמור, ומאי פריך א"ה אפי' דינר נמי ופי' התו' דפריך כיון דשרינן לטלטל משום געגועי התינוק אפי' דינר נמי לא ניחוש דלמא אחי לאחיו, ומאי פריך הלא בלטלטל התינוק אין כאן איסור כלל כיון דאי אפשר לנער, אלא ודאי א"ל כל כך לטלטל התינוק אפי' ביש לו געגועין, והא דכתבו דא"ל לנער שיככה התינוק אין כונתם דדמי לחזית בין החזיות, אלא דשרינן לטלטל בלא ניעור שלא יככה התינוק, וכ"ז דחוק דשרינן לטלטל משום געגועין ולא יהא חשיב ללכורך בלטלטל כמו פירות המטנפין וחזית בין החזיות, ולולא דבריהם י"ל דהכא שאני דלכורך לאבן לשעשע בו התינוק והוי הטלטול גם ללכורך דבר האסור, ולא שרינן לטלטל בשכח או בנעשה בסיס לדבר האסור ולדבר המותר אלא במטלטל ללכורך הניעור אבל מטלטל ללכורך דבר האסור אף שלא נעשה דבר המותר בסיס לדבר האסור אסור וכמו שכתבו תו' מ"ד א', והכא נמי אף שאין התינוק בסיס להאבן מ"מ אסור לטלטלו עם האבן ודעת התו' דלא ניחא להו בזה כל"ע.

(ג) קמ"א ד' תוד"ה א"ה, א"ל בשלמא דתרווייהו מבטל להו כו', ולא ניחא להו לפרש דמדמה אבן וכיס דלא חשיבי ודין הוא דלכטלו, אבל דינר לא, דא"כ מאי מיייתי ראוי לרבא מהא דהמוציא אדם וכליו עליו כו' דלמא כלים וטבעות חשיבי טפי, אלא ודאי עיקר השמיענו רבא דחשיב הוצאה מה שציד החי, ופריך לו ממתניתין וס"ד דטעמא דמשנתנו דלטלטל האבן מחיחס אל התינוק ולא לנושא התינוק וה"ל בהוצאה וא"כ אין לחלק בין אבן לדינר, ובמסקנא דמשום געגועין שרינן נמי מקילינן בהאי לטלטל ללא חשיב לטלטל כל כך כיון שהאבן נישא בכח אחר.

לפרש לשון רש"י קכ"ה ב' ד"ה לא שנו, עיי"ש בדבריו הנפלאים. [א"ה, ע"ע בזה, בסי' קנ"ו].

(ח) מ"ז א' תוד"ה הוה, ואילו בפ"ב דביצה כו', לכאורה בציורי כוסות כיון דלעתו לנערס היום לא חשיב בסיס וכמס"כ תו' בעצמות וקליפין לקמן נ"א א' ד"ה או, מיהו לקמן קכ"ג א' כ' תו' דדוקא בעצמות וקליפין שרינו משום שאי אפשר וכמס"כ סק"ז והילכך בציורי כוסות יש לאסור הטלטול, אם לא משום דלא חשיבי ובטלי אגב כסא.

(ט) קמ"ב ב' שכת ארנקי בחצר מניח עליה ככר או תינוק ומטלטלה, אע"ג דהטלטול הוא לצורך המוקפה ולא לצורך דבר המותר, וגם אפשר לטול דבר המותר ולהניח דבר המוקפה, מ"מ שרי דכשדבר המותר מטלטל ע"י דבר האסור נעשה דבר האסור בסיס לדבר המותר, והלכך שרי טפי מאדן שבכלכלה.

קמ"ג א' תוד"ה רבא, ואנוחי לקנא דמיה כו', מדבריהם מבואר דמפרשי דגרעינין למטה ואוחז בגרעינין וסומך בהן הספל, וזהו דין ככר או תינוק דשרי אמוראי לעיל בשכת, וקשיא להו דלא אמרו אלא בשכת ולא במניח כדאמר לעיל, ומסקו כיון דלא אפשר האי טלטול מאתמול שרי ע"י ככר או תינוק, ואפשר דלמאי דמסיק רב אשי לעיל דלא אמרו כא"ת אלא למת בלבד, גם היכי דלא אפשר לטלטלו מאתמול לא שרינו ע"י כא"ת.

והר"ן מפרש דהאי אגב רפתא ואגב לקנא דמיה היינו דמניח הגרעינין על הרפתא ובלקניא, ומטלטל לצורך דבר המותר, ושרי דלא נעשה בסיס לדבר האסור כיון דלצורך הגיעור מניח להו, וכל שלא נעשה בסיס לדבר האסור מטלטלו בעודן עליו לצורך מקומו כדאמר קמ"ב א' ב' וה"נ אי אפשר לו לנערן במקומו ומטלטל להו וזורקו, וכפי' הר"ן כ' הרא"ש ביצה כ"א ב' בשם ריב"א וכן מבואר במלחמות שם בסוגיא ויעו"ש.

(י) מ"ז א' הגח לנר שמן ופתילה הואיל ונעשה בסיס לדבר האסור, הגרע"א בתוספותיו פי' דנר ושמן בשעה שהוא דולק ראוי לצורך גופו היינו לצורך האור, והלכך קשיא לי' שיהא שרי לטלטלו בשעה שהוא דולק דבדבר שאינו ראוי כלל לצורך גופו מודה ר"ש דאסור לטלטלו, [וכבר כתבנו לעיל סי' מ"א לתמוה בזה] ותימא דא"כ למה לי' למימר משום בסיס ת"ל דמטלטל השלהבת וכל שמטלטל לצורך דבר האסור, אסור אף בלא נעשה בסיס לדבר האסור, וכמס"כ לעיל סק"א, ולמס"כ לעיל סי' מ"א ניהא הכל, ולמה שפירשנו שם דהנר חשיב מוקפה מחמת עצמו כל זמן שהוא דולק מפני שאינו ראוי לכלום, אף אם מניח עליה ככר מצדד יוס לא מהני, ובב"י סי' רע"ט בשם הכלבו והריב"ש מבואר דגם לדין חין האיסור של נר אלא משום בסיס לדבר האסור והלכך דנו להחיר בככר על הנר מצדד יוס, וזה בדברי הגרע"א ואל"ע.

(יא) שו"ע סי' ש"ח ס"ה י"מ לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור אפי' מחמה לאל ע"י ככר, זהו מדברי הרא"ש ונלמד מהא דמדוכה שיט ב' שום קכ"ג א', ומבואר דשרי אפי' לכתחלה ועדיף כלי לדין

גוררין אותה בשבת, היינו גרירת כל השידה דומיא דאינה נשמטת דשרי, דהיינו טלטול השידה.

(ו) נ"א א' תוד"ה או, ועוד קשה לר"ת דהא תנן נוער את הכיסוי כו', לקמן קכ"ג א' כתבו התו' דמניח ע"מ לטול בשבת אע"ג דלא חשיב מניח לענין שהגיעור מותר, מ"מ אסור לטלטלו למקום אחר במקום שאי אפשר לנער במקומו, מיהו נראה מדבריהם דהכא הטית הקדירה לא מקרי טלטול אלא ניעור, ורש"י ס"ל דזה מקרי טלטול, ומה שהק' ר"ת דבמתני' קחני נוער את הכיסוי, לפנינו הגירסא נוטל את הכיסוי, וספיר י"ל דהוא באופן שיכול ליגע בהכיסוי בלא טלטול מוקפה, ודעת ר"ת ור"י דכל שיכול לאחוז הקדירה ולנענעה עד שיפול כיסוי הקדירה ומה שעל הכיסוי עמו שרי, והכא בכיסוי הדוק בקדירה שלא יפול הכיסוי בנענוע והטיה, עד שיגביה הכיסוי מעל הקדירה קצת שירפה הדקתו, וזה אי אפשר בלא טלטול מוקפה דכיסוי המוקפה סובב כל כיסוי הקדירה, ולפ"י איירי בכיסוי רפוי שאפשר לנערו בהטיה אלא שהקדירה בקופה ולמעלה כל הכיסוי מוקפה.

(ז) קכ"ג א' תוד"ה האי, ועצמות וקליפין כו' קים להו דגם מניח בשבת נעשה בסיס מהא דאמר לעיל מ"ב ב' חין נותנין כלי לקבל ביצה ואמר טעמא דמבטל כלי מהיכנו ואי שרי לנער לא חשיב מבטל כלי כדאמר שם בכופין סל לפני האפרוחין ועיי"ש בתוד"ה בעודן וכן לעיל מ"ד ב' יש עליה מעות אסור לטלטלה ופי' בתו' שם במניח ואסור לנער, ומס"כ טעם החילוק דמותר לנער ואסור לטלטל, משום שלא היה לו להניח שיטרכך לכך, לולא דבריהם י"ל דלכך אסור לטלטל כיון דהניח לפי שעה כל שמטלטל נראה כמטלטל לצורך דבר המוקפה וההיתר אינו אלא כמשמש לדבר המוקפה, משא"כ במנער כיון דעוסק בגיעור והגיעור הוא לצורך דבר המותר שרי, אבל בשוכח דלא נעשה בסיס אף לפי שעה והלכך בשאי אפשר לנערו במקומו מטלטלו למקום אחר, והא דמסלק את הטבלא כו' י"ל כיון דמניח מתחלה לצורך הגיעור לא חשיב בסיס וכ"כ הר"ן ס"פ נוטל, וכן ל"ל לדעת הרז"ה דפי' הטעם בנוטל את הכיסוי משום שהכיסוי אורד הקדירה, ואין הקדירה אורד הכיסוי, ולא ס"ל סדרת התו' דמניח ע"מ לטול בשבת לא חשיב בסיס [ומיהו חין זה מוכרח דהרז"ה בס' המאור נקט גם טעם זה דכיון דאינו אלא לפי שעה לא חשיב בסיס] וע"כ הא דמסלק את הטבלא משום דמניח ע"מ לנער עדיף כסדרת הר"ן, ובריש ביצה כ' תו' דלא חשיב מניח העצמות דלא חש היכן יפלו.

ונראה לדעת הרז"ה והר"ן שכתבו דהא דנוטל את הכיסוי משום דהכיסוי אורד הקדירה, ל"ל דהיינו נמי טעמא דפוגלל ממטה למעלה אסור, דחשיב כמטלטל ולא שרינו רק ניעור, וכל שמטלטלו נראה כמטלטל לצורך המוקפה וכאילו עוד אורד בהמוקפה לכסות הקדירה והלנון, והגרע"א בתוספותיו כ' בזה

ניחא, ואפשר ליכא דעת המ"א דנהי דמכיון ליכא על גבי המוקצה אכל אינו ניכר שמכיון לנענועו, אכל מל' הראשונים ז"ל שדקדקו שאינו מטלטל הקש מפני שצריך לו אלא מפני שהוא צריך למטה ואי אפשר לי' בלא נענוע הקש, משמע דאם מכיון לישיבה על הקש אסור, וז"ע.

(יג) ולפי האמור אין היתר כלל לטלטל מוקצה בדחיפת הרגל, לאורך המוקצה, אף לדעת הרא"ש, ודלא כהמ"ב סי' ס"ח ס"ק י"ג, וכש"כ שמדברי הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן, איסורו מבואר, וכן מבואר בגמ' קכ"ז א' עושה שציל ברגליו בכניסתו וביציאתו ומשמע דוקא בכניסה ויציאה דרך הילכו אכל לא בהדיא, ומבואר מזה דאף לאורך מקומו אסור לטלטל מוקצה ברגליו ולא מקרי טלטול מן הצד אלא טלטול גמור.

(יד) וכ"ז דלא כהמ"א סי' ש"א ס"ק כ"ד, ודבריו ז"ל אינם מובנים לי לטלטול מן הצד לאורך מקומו מבואר בהדיא בגמ' קמ"ב א' ב' ללאורך מקומו מטלטלו ועודן עליו, מיהו כ"ז במטלטל דבר המותר עם האסור אכל טלטול דבר האסור לחוד אסור וכבר כתבנו שאין כאן מחלוקת בין הר"ן והרא"ש, והמ"א סי' ס"ה סק"ט אציל לשיטתו ולמס"כ אין כאן פלוגתא בדחיפת מוקצה בגופו אסור, והט"ז סי' ס"ח ס"ק י"ח התיר לגרר מוקצה בסכין, וחשיב לה טלטול מן הצד לאורך מקומו, מיהו י"ל דזה לא מקרי טלטול מן הצד לאורך דבר המותר דלא אמרו אלא בשכח אבן בכלי דמטלטל הכלי עם האבן, דשם הטלטול על הכלי, אכל הכא עיקר הטלטול בשציל המוקצה, אף שכוונתו לנקות השלחן אסור, והא דתנן קמ"ב ב' היתה עליו לשלשית מקנחה בסמרטוט ולא אסרינן משום טלטול מוקצה, התם מתבטלת בקינות, ועוד דהוי כגרף של רעי דשרי.

(טו) קמ"ב ב' מאן תנא דכל היכי דאיכא איסורא והיתרא כו', פי' התוספות דפסולת מרובה דורר אוכל אכל לא הפסולת דפסולת מוקצה הוא, אכל בפסולת מועט אין בפסולת משום מוקצה דמתבטל, וה"נ דדין הוא שיהא האבן בטל ולא חשיב מוקצה, אם לא משום דאי בעי למשקל לא משתקל לי' יין, ונראה דהאי ביטול דפסולת המועט שלא יהא חשיב מוקצה, אינו בענין הביטול של תערובות דהא באבן ע"פ חזית אין כאן תערובות ולא שייך ביטול, אלא ענינו דאוכל המעובב ע"י מוקצה מותר להפריש המוקצה מהאוכל ולא חשיב טלטול מוקצה אלא תיקון אוכל ולא גזרו חכמים ע"ז משום מוקצה, והלכך באוכל מרובה שרי להפריש המוקצה, ומה"ט הוי שרי למשקל אבן, אם לא דחשיב כפסולת מרובה, ומכאן למדנו דמותר להסיר זבוב או שאר מוקצה מהכוס והקערה בשבת היכי דליכא משום דורר ואין בזה משום טלטול מוקצה, וכש"כ היכי דמאזים דהוי כגרף, ובכלי כגון לקבל המוקצה בכף אפשר דשרי בכל מוקצה דלא נעשה בסיום כיון דמקבל על מנת לזרוק ואפשר דתחלת הקבלה חשיב טלטול ואסור, אכל למשקל מקערה אף ביד שרי כיון שהאוכל מרובה, וויש לעי' דבאבן

מארנקי מלחא מעות לאמוראי דשרי קמ"ב ב', דלא שרי אלא בשכח, ונראה דלדעת זו שרינן אפי' בסכינא לאשכבתא ע"י ככר, דהא רש"י פי' קכ"ג א' דמדוכה כסיכי זיירי, ואפי' ביש בה שום מטלטלין אותה, מיהו אין כן דעת שאר מפרשים, ונעיי"ש במהרש"א קכ"ג ב' בתוד"ה איתצ"ן אכל נר ודאי אסור ע"י ככר אף לדעת זו דממוכה לעיל מ"ה א' דמניחין נר ע"ג דקל בשבת ואי שרי ע"י ככר דדין הוא לאסור, וכן שם דגר חנוכה לא אמרו לטלטלו ע"י ככר, ודעת הר"ז"ה דהא דמדוכה שיש בה שום שאני דלא חשיבא מלאתו לאיסור כל זמן שהשום בחוכה, דכן הוא מלאתה לשמש בה כל זמן שהשום בחוכה, אלא לאחר שהסיר השום הוי מלאתה לאיסור, שאין דרך לשמש בה אלא לדיכה, ולא דמי לקדירה דיו"ט לאחר שאין דעתו לבשל בה היום שכתבנו בס' מ"ג דלא חשיב מוקצה, דהתם ראוי' למלאתה אכל הכא מתחלה מיוחדת לדיכה ואין ראוי' למלאתה היום, וכן קדירה בשבת כל זמן שהתבטל בחוכה שרי לטלטלה אפי' מחמה לכל לאורך הקדירה שאינו לאורך התבטל, ולאחר שנתרוקנה, הוי ככלי שמלאתו לאיסור, וכן הדין במיחם סאמאוו"ר שלנו, כ"ז שיש שם מים שרי, וריקן מחמה לכל אסור.

(יז) רא"ש פ"ג דשבת סי' י"ט והק' ע"ז הר"י כו' ול"ק דהתם אף טלטול אין כאן כו' אכל דקש אינו מטלטל אלא בגופו כו' דאין וא"ה, כמדומה דל"ל נראה דאין כוונת הרא"ש לחלק בין טלטול ביד לטלטול בגוף, דכי היכי דבטלטול גמור אין חלוק אי מטלטל ביד או בשאר אבריו וכדאמר ק"ב א' דאסור לטלטל המנעל ע"ג רגלו, ה"נ לענין טלטול מן הצד אין לחלק בין יד לשאר אבר, אלא כונת הרא"ש שאין ענין שכיבה על הקש שם טלטול הקש, אלא שם תשמיש השכיבה, הלכך אף אם כונת השוכב לנער את הקש מותר, שהוא דבר נמשך מפעולת השכיבה, משא"כ בטלטול מת במטה דבאמת יש כאן טלטול שניהו ולאחיה מהן שמתכוין מתיחם אליו עיקר הטלטול, וכ"מ בל' הרמב"ן במלחמות וז"ל דשאני טלטול לתשמיש הצריך נענוע הקש עכ"ל, וכעין זה כתבו גם הרשב"א והריטב"א והר"ן, אלא שמרהיטת לשונם נראה דהא דתנן אכל מנענעו בגופו, היינו שמוותר לשכוב עליו אף שמנענעו בגופו, אכל בכונת נענוע י"ל דאסור, אכל לדעת הרא"ש אף בכונת נענוע מותר, מיהו י"ל דגם לשאר רבותיו ז"ל אף בכונת נענוע מותר, וכונתם שדמעשו אין היכר טלטול אלא שכיבה על המטה, והלכך הוי כטלטול מן הצד בדבר המותר, ועפ"ז אין כאן מחלוקת בין הראשונים ז"ל בדבר, ומיהו נראה מל' הראשונים ז"ל דדוקא דקש שעל המטה שכוונת השוכב לשכב על המטה בין יהי' עלי' קש בין לא יהי', אכל חבילי קש שעל הארץ שעיקר כונתו שכיבה על המוקצה, י"ל דאסור כיון דכוונתו ניכרת ליכא על המוקצה והן מנענעו בגופו ומיתקנות ליכא עליהן, וזה דעת המרדכי שהביא המ"א סי' ס"ח ס"ק מ"א, דאסור ליכא ע"ג חריות מוקצה משום שמיזין בישיבתו, והמ"א תמה עליו מקש שע"ג המטה, ולמס"כ

כמו בטבל שחם עבר ותיקנו מתוקן, וכתו' הקשו מסל הכפוי' לפני האפרוחים ומעות שעל המטה לאסור משום דהוקא ביה"ש, וע"כ לחלק בין היכי שהמוקא מסתלק מן העולם כמו בטבל, להיכי דהמוקא בעולם כמו מעות שהסיר מן המטה וה"נ הכא לבינים שנפחתו איתנהו בעולם, ומסקו דמתנ' כר"ש, וז"ל דהוא באופן דיושב ומלפא מתי תפחות, א"נ כיון דפירות עומדין לאכילה והבית עומד להפתח א"ל יושב ומלפא וכמס"כ לעיל סי' מ"א והקשו דא"כ סתם לן תנא כר"ש דיו"ט, ותייראו דמתנ' עיקרו לאשמעינן דאין פוחתין לכתחלה ונקט משנתו אליבא דר"ש, ולא יכול להזכיר שהוא כר"ש דאפשר ר"ש כר"מ ס"ל דפוחתין לכתחלה, וז"ע דאכתי ליתני אין פוחתין ולמה לי' למתני שריותא דנפחת, או ליתני דאם נפחת אסור משום מוקא כר"י ולמה לי' למתני משנתו כר"ש, וע"כ כר"ש ס"ל, ועוד קשה מה סברא הוא זה, דמשום דהמוקא בעולם אסור נהי דהמעות בעולם הא מהמטה נסתלק המוקא, ואפשר לפרש כונת הר"מ דטבל חשיב מוכן קדם הפרשה, כיון דהמוקא יוכל להסתלק בלא איסור לאוריתא, אבל במטה שמעות עליה לא שייך לומר שהוא מוכן כשהמעות עליה כיון שאין מוקא מחמת עצמו אלא משום דנעשה בסיס להמעות, ולפ"ז י"ל דבית שנפחת דמי לטבל, מיהו אכתי קשה מעבר ובקר מוס דיו"ט דאינו מן המוכן וכבר הקשו כן תו' שבת מ"ג א', ונראה דלא נאמר דבאיסור דרבנן אס נסתלק האיסור שרי אלא בטבל ופירות שצבית הסתום דפירות לאכילה הן עומדין רק איסורא מעבד עליהן, ודמי לבמה דנשחטה בשבת דס"ל לאמוראי דשרי אף לר"י, ונהי דבמסקנא בחולין ט"ו א' לא קיימא הכי, אלא דלר"י חשיב מוקא, היינו היכי דאיסור לאוריתא מעבד עלי' אבל היכי דאיסורא דרבנן מעבד כיון שנסתלק שרי, אבל מעות שעל המטה הרי דחי' בידים ויחדה לתשמיש המעות לפי שעה, וכן זכור כל שלא הותר אין דעתו עלי' שהרי הוא בחזקת תם ואין תקנה לאיסורו, וזה נראה דעת הרז"ה והרא"ש והטור שכ' דלא חשיב מוקא משום דאין כאן רק איסורא דרבנן בסתירתה ולא חששו לקו' התו'.

(יט) **ס' בגמ' אר"י** דיו"ט אמרו כו' פלוגתא דר"מ ורבנן הוא משום איסור בנין וסתירה, דבשבת לכו"ע אסור משום שבות, וכחותמות שבהקדש, ודיו"ט שרי ר"מ משום שמחת יו"ט והיינו דקמשני ר"י דיו"ט אמרו דלא שרי ר"מ אלא דיו"ט והלכך לא קשיא נמי משום מוקא, ומשמע דלא פליגי רבנן אלא משום סתירת אהל, אבל בשאר מוקא מודים דשרי משום אורכל נפש, וזה כונת תו' שהוכיחו מכאן כהר"ב"א, ויש לעי' במס"כ התו' דז"ה ונפחת, ומ"מ קשה דהכא הפחת הוא בעולם כו' הלא אין איסור הפירות משום איסור טלטול הלבינים שהרי מותר טלטול מוקא משום אורכל נפש, אלא משום איסור סתירת אהל, וז"ל דכונתם דכל שאין הקצאת פירות מחמת עצמן אלא מחמת דבר אחר מקרי איתנהו בעולם.

שבתוך הכלכלה מלפא פירות למה לא שקיל לה לאבן כמו דמותר פסולת המועט מחוך האוכל, וי"ל דדוקא במעורב הפסולת בתוך האוכל ולא משתקל לי' שפיר האוכל ונריך צרירה והלכך לא חשיב טלטול מוקא אלא תיקון אוכל אבל האבן אינו מעורב, ואין צורך להאכל למשקלי', ובאבן ע"פ החבית הוא ס"ד דשרי כיון דלא משתקל יין בלא נטילת האבן, ומשני דחשיב כפסולת מרובה כיון דלא משתקל יין בלא אבן.

(טז) **מ"ג א'** קסבר מותר לטלטלו כו' בעודן עליו כו', מבוחר בתו' דלא חשיב גמרו בידי אדם אלא דלכך מותר כשירדו משום דאין מוקא לח"ש וכל שאין צידו להסירם בהיתר אע"ג דאם עבר והסיר מותר משום שאין מוקא לח"ש, מ"מ חשיב מבטל כלי מהיכנו, אלא הכא משום שצידו להפריחם, ונראה דאסור לנער האפרוחים שחם היה מותר לנער, לא חשיב מוקא כלל, דאף ביה ע"כ כל ביה"ש תנן מעות שעל הכר מנער, והכר מותר, ואף לר"י שרי, ואע"ג דאסור לטלטל בעודן עליו, מ"מ כיון דמנער ומטלטלו לא חשיב מוקא כלל, ולא דמי לאפרוחים שע"ג הסל דלר"י הפרחה, ואסור לנער, והא דאסור לנער האפרוחים מייירי בלא הקפיד עליהם שיהיו על הסל כל השבת אבל אם היה דעתו להפריחם מותר לנערם לדעת התו'.

(יז) **נ' ב' תוד"ה** מקאת, ושמואל סבר כרבנן כו', עי' מהרש"א ומהר"ם דדבריהם לפי מאן דמפרש טעמא דהני אמוראי משום טלטול מן האל, וע"כ שמואל כרבנן כר"ב"ת ור"פ"ה דלא ושלפה והדר דלא שרי, אע"ג דאי אפשר בלא מזיז עפר, מ"מ לא חשיב טלטול מן האל אלא ניעור, אבל בלא שלפה שהיא בחזק חשיב טלטול, וה"נ מחלקינן בין פוגל ממהל למעלה דאסור למקאת עליו מגולין דשרי, וכמס"כ תו' עירובין ע"ז ב' ד"ה מקאת, ופגה שטמנה בתבן וחררה בגחלים דאמר לקמן ק"ג א' דשרי לרבנן במקאתן מגולה תסם לא שייך דלא ושלפה דתבן וגחלים לא מהדקי אהדי ועדיף מדלא ושלפה, וכן פי' הגרע"א דדרו"ח, ומס"כ עוד הגרע"א דביאור דברי התו' מ"ד א', דס"ל דמתנ' דהיתה בין החביות מגביהה ומוטה על אלה אחי כר"ב"ת ולא כרבנן ולדבריו גם הא דתנן ר"פ נוטל כלכלה והאבן בתוכה ונוטלין תרומה טמאה עם הטורה ג"כ כר"ב"ת וכן הא דאמר שם ר"י אומר היתה מונחת באור כו' וכן הא דאמר שם לצורך מקומו מטלטלו ועודן עליו הכל כר"ב"ת ור"נ דאמר פוגל ממהל למעלה אסור פליג על כל זה, וזה תימא, ובסוגין קמ"א א' אמר תנינא דלא כר"נ ולא קאמר מהני מתנ' דפ' נוטל, ומה שדקדק כן מל' התו' לא ידענא שום הכרח בדבריהם דפליגי אהא דפי' צפ' כל הכלים, וכל דבריהם הוא רק בניעור אבל לא בטלטול וכ"מ בדבריהם בעירובין שם, אבל בטלטול ובהגבהה שפיר י"ל דמניח ע"מ ליטלו בשבת אסור.

(יח) **ביב"ה** ל"א ב' מתנ' בית מלך פירות שנפחת נוטל ממקום הפחת, כ' רש"י דלא חשיב מוקא כיון שאין הפחיתתה רק מדרבנן

אי אפער לזמאסן דא"כ גס בטהורה למעלה אי אפער שלא יפלו גס מהטמאים ועוד דבטמאה למעלה יוכל לנער כולן ולינקטינהו ביד ויחזירנה לכלכלה, דמ"ל ניעור על הארץ ומ"ל ניעור בכלי.

סם והשתא לא צריכנא לשינויא קמא כו', מבואר מדבריהם דהאי אבן לא הדקה ולא נעשית דופן לענין שתפקע סם מוקצה מהאבן וכדאמר לעיל קכ"ה ב' דבעינן הידוק, אבל הר"מ והטור מפרשים דהדקה ופקע לה סם מוקצה מינה, וא"כ אף בכלכלה ריקנית, ול"ג ולנעירינהו ועי' ב"י סי' ס"ט, ולשונו בתמיהתו על הר"מ בפי' המשנה אינו מדוקדק, דהר"מ אזיל כאן בשיטת התו' ומיירי באין האבן מהדוקה.

ונראה דהא דשרי לטלטל הכלכלה והאבן בתוכה בפירות המיטנפין הוא משום דכל הטלטול מתייחס אל הפירות המותרים, ולא אל האבן, וכן בטמאה עם הטהורה, אלא היבא דאפער לנער ואינו מנער מתייחס הטלטול גס אל המוקצה אבל היבא שצניעורו יהי' הפסד, ניכר שאין הטלטול משום אורח המוקצה בטלטולו, אלא ע"כ הוא מטלטל, ובר"מ פכ"ה הט"ז כ' ובמקום הפסד לא גזרו, וצ"ע לא יטלטל ולא יפסיד, ועוד דגם לאורך מקומו אמרינן מטלטלו ועודן עליו, ואפער דכונת הר"מ כיון דטלטול המוקצה הוא משום הפסד לא גזרו וכמו שפירשנו.

כג) שבת מ"ג ב' היכי דאיכא ככר או תינוק כו', דדרו"ח הקשה ליהוי מטה עצמה ככר, ודברי רבנו ז"ל בזה אינם מובנים דתקשה לכל הני דשרי לטלטל מוקצה ע"י ככר לק' קמ"ב ב', אע"ג דהטלטול לאורך דבר האסור וגם אפער לנער שיהי יכול להסיר הככר, ואילו אבן שצ"פ חבית ומעות שעל הככר צריך לנער, אע"ג דבשכח אין החבית והככר בסיס, ולמה לא חשיבי ככר, וכן באבן שצכלכלה מלמא פירות מבואר דאם אפער לנער צריך לנער אע"ג שאין הכלכלה בסיס לדבר האסור, מיהו יש לומר דכיון דלא התירו אלא בשכח הכא הוי מניח שיהי אפער בניעור, אבל נראה דהיכי דמטלטל המוקצה וההיתר נישא על ידו כיון דאפער להסיר ההיתר ואינו מסירו נראה כאילו המוקצה טפילה להככר ועיקר הטלטול הוא לאורך הככר והמוקצה בסיס להככר תדע דלא מינו בשכח ארנקי ע"ג הכר בחצר שיהא מותר לטלטלו בלא ככר, אלא ודאי כשהמוקצה בסיס לדבר המותר עדיף מדבר המותר נעשה בסיס להמוקצה, והלכך אף כשאינו בדין בסיס מ"מ אם אפער בניעור אסור בטלטול, וגם הניעור לא שרי אלא לאורך דבר המותר ולא לאורך דבר האסור.

סימן מח

מטלטל להו אגב רפתא כ' תו' סם דמחמיר על עצמו היה וכ"כ תו' סם י"ט ב' וכ"כ הר"ן בס"פ נוטל בשם הר"י והרמ"ה, ואפער דר"י ואב"י כר"י ס"ל וכמש"כ תו' מ"ו א' ד"ה דנפלא, אבל לר"ש שרי אפי' בשבת כיון דחזין ע"י הדחק, והר"ן ס"פ נוטל בשם הרמב"ן כ' באמת דבשבת אסור אפי' לר"ש דעומדין להסקה

כ) ונראה מדפריך בסוגין והאמר ר"נ כו' שרגיניהו ודאי אקנינהו דאין היתר לטלטל מוקצה ע"י דבר אחר אף לאורך דבר המותר, ודלא כהט"ז סי' ס"ח ס"ק י"ח, דאל"כ משכחת לה דפוחת בקנה ובכלי דליכא משום מוקצה ואיכא משום סתירת אהל, וכן מוכח בתו' במכילתין כ"ח ב' ד"ה גריפת, דטלטול מוקצה דהתם אינו אלא במגריפה, וכן משמע שבת מ"ה א' דאמר מניחין נר ע"ג דקל בשבת ואם איתא אכתי יוכל להסיר הנר ע"י ד"א, מיהו יש לדחות דכיון דאסור להשתמש בנר לאורך גופו אין לו אורך בו ולא חיישינן דלמא יטלו בשבת, אבל קשה בנר חנוכה סם למה לא שמטוה ע"י דבר אחר, וכן בטמן וכסה בדבר שאינו ניטל נ"א א' דתניא אינו נוטל ולא אמרינן תקנתא לגלות הקדירה ע"י דבר אחר, וכן בשלהי שבת לוי כי הוי מייחא טריפתא כו' דלמא לא מתכשרא כו' משמע קאת דאין תקנה למוקצה, וכן משמע קאת מהא דחשיב ביטול כלי מהיכנו, וכן מהא דהתירו סופן משום תחלתו, ומוכח מכ"ז דאסור לטלטל מוקצה בכל גופו ודלא כהמ"א סי' ס"ה סק"ט, ועי' לעיל ס"ק י"ד.

כא) ויש לעי' לפ"ז למה מותר לכבד הבית ולטלטל העפר והמוקצה, ואפער דהוי כגריף, א"נ דעפר ומוקצה שעל הארץ בטלן כמו אוכל מרובה על הפסולת, ואין ע"ז סם טלטול וכמש"כ ס"ק ט"ו.

כב) שבת קמ"ב א' ת"י ד"ה ונשדינהו, והיינו ע"כ בידיו דאי זריק לה בכלי כו', משמע דאי זריק לה בכלי לא קשיא הכא, והוא משום דאי מפרשינן בכלי, מפרשינן דמנער בכלי אבל למשקל ביד ולמרמי בכלי לא מארכינן ל' והלכך הכא צכלכלה פחותה אי אפער לנער, שתפול גס האבן לתוך הפירות, או שתפול האבן ויפלו הפירות לארץ בשעת הניעור, לזה הוכיחו דאי אפער לומר כן דא"כ גס בטמאה למעלה ינער לכלי אחר, וע"כ דלא מארכינן ל' להביא כלי אחר, אבל מארכינן ל' ליטול ביד על יד על יד, ואין לדחות ראיתם דלעולם מארכינן ל' להביא כלי אחר, ומיהו בטמאה למעלה אי אפער בניעור, דאי אפער לזמאם הניעור שלא יפלו גס מהטהורים, וע"כ לומר כן לפרש"י שפי' לישדינהו לארץ כלן ולינקטינהו לטהורה ביד ויחזירנה, ולא פי' בפשוטו לישדינהו לטמאה ולינקטינהו לטהורה צכלכלה שגשגארו סם, וע"כ שאי אפער בניעור להזהר בכך, ואפער דרש"י ס"ל דדוקא בפירות הטהורין המיטנפין איירי אבל משום האכלת המוקצה לא שרינן, והלכך הוצרך רש"י לפרש לישדינהו כללו קאמר, ומשום דניעור

לא) צ"ה כ"א ב' הני סופלי לחיותא כו' פי' התו' דלא חזיין בלא תיקון והתקון אסור ביו"ט ובלא תיקון חזיין ע"י הדחק, וצ"ל דהאי דחק גרע מאומא לאכוס, דאמר בשבת קכ"ח א' דשרי לטלטולי אפי' לר"י, ויש לעי' דהכא מסקינן דאסור לטלטלינהו בשבת ואפי' הוסרו מהתמרים מאתמול, ובשבת קמ"ג א' דאמר דשמואל

נעשה בסיס, ולמש"כ לק"מ להכא בצריך למקומו איירי וכמבואר בהדיא במלחמות.

(ז) שו"ע סי' ש"ח ס"ל גרעיני תמרים כו' ואדם חשוב צריך להחמיר, זהו ע"פ פר"ת שבת קמ"ג א' דשמואל מחמיר על עצמו היה, ועי' בסק"א דאפי' נתפרקו מע"ש אסורין לר"י דאסר מוקצה, אם אין ראויין כמו שהן בלא תיקון אלא ע"י הדחק, ואפשר דאם אינן ראויין אלא ע"י הדחק דחשיב להו בביאה כ"א ב' מוקצה, הוא אף לר"ש, והא דשמואל מטלטל להו אגב רפתא ברכין ובנתפרקו בשבת ומשום נולד ומשמע להו כן דסוגיא דשבת קמ"ג כלה איירי בנוולד, והלכך פירשוהו התו' ברכין ובנתפרקו בשבת, וכ"מ קצת בתו' שבת י"ט ב', וכן פי' הרא"ש שפלה ביאה, ולענין הא דאדם חשוב צריך להחמיר לא נתבאר אי צריך להחמיר בכל מוקצה כר"י, או דוקא באלו, ומש"כ המ"א בזה אין לו מקור לא בגמ' ולא בפוסקים, עוד קשה למה הצריך להחמיר לאדם חשוב משום דמצינו לשמואל שהחמיר, ולא הצריך להחמיר בסל"א בצפר חי דמצינו לרבא שהחמיר, ועוד דשבת מ"ו א' מצינו להרבה אמוראים דטלטלו שרגא כר"ש דשרי צנר שצבה, ונהי דס"ל כר"ש מ"מ למה לא החמירו לעצמם, ונר שצבה הוא החמור שדמוקצה, דבזה קיי"ל כר"י דאסר, ולפיכך נראה דהא דאביי ורבא ושמואל ליכא למילף מניהו, ידיעו כפי צורך עבודתם הקדושה לכלכל את מעשיהם וחסידותם, או היה צורך שעה שלא ילמדו מהם להקל וצ"ע למה סתמו בשו"ע להחמיר.

(ה) ביצה כ"א ב' תוד"ה כנונא, ור"ת פי' כו' ודאמרינן דבעינן קטמא כו', ויש לעי' לפ"ז הא דפריך שבת מ"ז א' מהא דתניא שאם יש בה שברי פתילה שאסור לטלטלה ע"כ פתילה לא עדיפי משברי עצים, וא"כ צדין הוא דלא חשיב הנר בסיס לשברי הפתילה, וא"כ שרי לטלטל הפתילה אגב הנר כמו שזורי הכוס אגב הכוס, ובבבד שלא יהא יכול לנער, וא"כ מאי משני בגלילא שנו ופי' תו' שם בשם ר"ת דבגליל השמן לא חשיב, ואכתי ליסתרי שאין ההיתר משום השמן אלא משום הנר עצמו, ולנער אי אפשר משום הפסד השמן, וי"ל דציון דמותר השמן לא חשיב כלל מקרי אפשר לנער, א"נ דבעינן שיהא השמן חשיב טפי מהפתילה ואז ניכר שאינו מנער בשביל השמן, וה"נ הקטמא חשיב טפי משברי עצים אלא שאין הכלי בסיס לא לקטמא ולא לעצים, והיתר הטלטול אגב כנונא עצמה, אבל בתו' שבת שם משמע דפר"ת הוא כפר"י כאן, והם ב' פירושים דבריהם דהתם ודהכא.

(ו) שם בגמ' הגי איסורי הנאה נינהו, פרש"י ומוקצי טפי, משמע דהא דשרי לטלטל כנונא עם שברי עצים וכן אבן ע"פ החזית הוא משום דאבן ושברי עצים לא חשיבי מוקצה כל כך והותר טלטולן אגב ההיתר אבל באיסורי הנאה לא, וא"כ שכת איסורי הנאה ע"ג הכר אסור לנער ואפשר דדוקא אגב כסא אסור באיסורי הנאה, אבל בשבב שרי בכל ענין, ועיין בשו"ע סימן ש"א סעיף ה', אם צריך למקום המת שרי לטלטל אף על גב דאיסורי הנאה נינהו,

וכסוגין, איברא הרמב"ן במלחמות כאן פי' סוגין דמיירי דוקא בנתפרקו היום, ובאמת חזיין לבהמה, ור"י ואביי כר"י דאסר מוקצה, וכיון דמעיקרא הן בטלין לאוכל ועומדין לאדם, והשתא עומדין לבהמה חשיב מוקצה לריה"ג דדריש לכס ולא לכלבים, אבל למאן דשרי לא חשיב מוקצה דכיון דנפש בהמה בכלל אוכל נפש חשיב מעין מלאכה ראשונה, והלכך בשבת אסור, אבל ביו"ט שרי דחזי להסקה, ואע"ג דמעיקרא לאכילה והשתא להסקה מ"מ לא חשיב מוקצה, ואנן לא קיי"ל בזה כר"י אלא כסוגיא דשבת כ"ט א' דאין מסיקין בגרעיניהן למאן דאסר מוקצה, ובשבת קיי"ל דשרי בלא רפתא דקיי"ל כר"ש במוקצה בשבת, ולכאורה דברי הרמב"ן אלו סותרין למש"כ הר"ן בשמו ס"פ נוטל, וי"ל דהכא בגרעינין רכין איירי שדמודין לבהמה, והא דשמואל מטלטל להו אגב רפתא מוקי לה בקשין העומדין להסקה.

(ב) ב"ס ק"נ ס"ק מ"א הקשה על דברי התו' למה אסור לתקן הסופני מאי שנא מהא דתנן מחתכין את הדלועין כו' ותיצר דהכא מטרח באוכלא, ולא נראה כלל בכונת הראשונים ז"ל דא"כ היו מזכירין פלוגתא דר"ה ור"י, אלא הכא לכו"ע אסור שיש בזה תיקון גדול ואסור משום שבות ולכך דקדקו התו' בלשונם ע"י תיקון גדול לחתכן ומדרבנן הויא מלאכה.

(ג) שו"ע סי' ש"ח סכ"ז ואם יש פת על השלחן כו' ואם היה צריך למקום כו', מבואר דשבת על השלחן שרי לטלטל אף באפשר לנער במקומו, ואין לזה מקור בגמ', ובתשובת הרא"ש בכללי מוקצה משמע דמפרש דהא דשמואל מטלטל להו אגב רפתא אע"ג דלא התירו ככר או תינוק אלא למת בלבד, משום דגרעינין לא חשיבי ובטלין אגב פת, ומ"מ זה לא דמי לטבולא שהפת והגרעינין עליה, וגם בזה דשמואל דעת הרמב"ן במלחמות שבת קמ"ג א' ובביאה כ"א ב' דמיירי דהגרעינין מונחין על הפת, וכ"כ הר"ן שם וכ"כ הרא"ש בביאה שם בשם ריב"א, וכ"מ בגמ' דאמר עלה עושה אדם כל צרכו צפת, ולא מצינו בככר המונח למעלה שיטטרך להא דשמואל דעושה אדם כל צרכו צפת, והלכך קשה להקל בזה, מיהו על הרוב אי אפשר לנער במקומו שיהיו נדרסין תחת רגליו, והלכך מותר לטלטל הטבולא למקום האשפה או לאבוס ולנערם שם, וזהו בכלל צריך למקומו המבואר בשו"ע ול' המ"א ס"ק נ"א אינו מובן שהביא דברי הרמב"ן והר"ן בזה דשמואל מטלטל להו אגב רפתא, ואינם ענין לכאן דהתם באי אפשר לנער במקומו איירי לצריך שיהי' קרקע הבית מקום נקי לתשמיש ולהילוך, וכיון דלא נעשה בסיס מטלטלו ועודן עליו כדין צריך למקומו, וכ"ה בהדיא במלחמות בשבת שם, אבל הכא באפשר לנער במקומו קיימינן, גם מה שדן אי מותר להניח לכתחלה ככר, ואייתא עלה דברי הרא"ש בביאה, ז"ע דדברי הרא"ש הוא כדברי הרמב"ן והר"ן, ודברי הרא"ש בתשובה הוא פי' אחר, דמשום ביטול הגרעינין לפת אחינן עלה, וראיתי ב"ס מה"ש הביא בשם ס' ת"ש לתמוה על הרמב"ן והר"ן, מהא דקיי"ל דאם אפשר לנער צריך לנער אף היכי דלא

כרש"י והריטב"א וכו' ריא"ז, ומהרי"ף והרא"ש אין הכרע
למשכ"כ הריטב"א דהא דר"ה איכא לפרש בליכא משום לעב"ח,
א"כ אין ראוי מהרי"ף [והרא"ש] דסתמו בזה, וסמכו אהא דכתבו
לעיל קכ"ח ב' דמותר לבטל כלי משום לעב"ח, ומיהו היכי לליכא
משום לעב"ח ליכא למאן דשרי ביטול כלי לכל השבת משום הפסד
מרובה וכן מוכח לעיל מ"ג א' דפריך מחצית של טבל שנסברה
דהוי הפסד מרובה וכן קורה שנסברה דיך לחוש שיפול בבית, וכו'
ללא כהמ"א סי' רס"ו ס"ק י"ד, וכ"כ המ"ב בבה"ל שם והוסיף
ראוי מהא דשבת קכ"ח ב' דמוקי ברי אפסר בפרנסה, ול"ל משום
לעב"ח תיפוק לי' משום הפסד הבהמה, וכן מוכח מסוגין דלא פרק
ר"ג משום הפסד החמור, ואפסר דכונת המ"א נמי דוקא הכא שרי
וכעין שפי' ריטב"א.

(ח) כתב הר"ה בסוגין דלכך מותר לשמוט הכרים בשליפי זוטרא
ולא נעשו בסיס לדבר האסור דלא היו עליו ביה"ש, ועוד שלא
נתנו עליהן אלא ע"ד לשמטון, משמע מדבריו ז"ל דאפי' ביחדן לכל
השבת מ"מ מותר לשמטון, אלא דהקאן לכל השבת, יש בזה משום
ביטול כלי מהיכנו, וכן משמע מדבריו ז"ל ש' דקורה שסמכה
בארוכות המטה מיירי שלא יחדה לכל השבת, דאל"כ אף בפרה יש
בזה משום ביטול כלי, אע"ג דברפה נראה דלא נעשה בסיס כלל,
שאין מטלטל את המוקצה בהסירו את ארוכות המטה, ואפ"ה אם
הקצה לכל השבת מקרי ביטול כלי, ויש לעי' לדעת הר"ה דמניח
בשבת ליכא משום בסיס א"כ מאי מקשה ביצה כ"א ב' בשו"ר
כוסות מהא דרבא דמטלטלין כנונא אגב קטמא, אפי' אי הונח
בכוס דבר חשוב מותר לנער כיון שהונח בשבת, ובמסקנא נמי
תקשי דמשני משום דהא"נ נינהו, למשכ"כ סק"ו, דהא"נ לא חמיר
מאבן, וע"כ לומר דלא הותר אלא לנער ולא לטלטל לאורך מקומו
וכעין שחלקו תו' שבת קכ"ג א', וזה דלא כהמ"א סי' ש"ח סק"ו,
דמשמע מדבריו ז"ל דהר"ה מתיר אף לטלטל לאורך מקומו
וכמשכ"כ שם ס"ק נ"ב, ובעיקר הדבר הר"ה יחיד בדבר זה, דהתו'
ס"ל שבת מ"ד ב' דגם מניח בשבת חשיב מניח ואסור לנער, וכ"מ
דבריהם קכ"ג א' ובביצה ב' א', וכ"ד הרמב"ן והר"ן ס"פ נוטל
דיהבו טעמא דהא דשמואל מטלטל להו אגב רפתא משום שנותן
ע"מ לזרקו, וכן כאן בסוגין השמיט הר"ן ראשית דברי הר"ה דלא
היו עליהן ביה"ש מיהו י"ל דהוצרכו לטעם זה כדי להתיר
הטלטול לאורך מקומו, ותימא לדעת הר"ה מאי משני שבת מ"ה
ב' דאית בה ביצה והיינו שנוכדה בשבת, אכתי למה לא ינער הביצה
ויטלטל הקינה נהי דקינה העשוי לכך חשיב מניח אכתי מניח
בשבת נמי שרי לנער, וז"ל דכיון דקינה מיוחדת לכך מודה הר"ה
דהוי בסיס אף בהונח בשבת, ובוזה יש לדון דאסור לנער נר של
חלב מן המנורה אף אי ליכא משום כיצוי כדתניא ק"כ ב' מנער
את הטבלא כו' ואם כבתה כבתה מ"מ המנורה בסיס להנר, אע"ג
דלא נעשה בסיס לכל השבת מכל מקום כיון שמיחדת המנורה
לנר גרע טפי, ועי' במ"ב סי' רע"ט בבה"ל ד"ה אפילו, והא

ולכל פרש"י יש לומר דמשום דאסורי הנאה לא בטלי אגב כסא
דאסורין מחשבן וכדתנן בשבת ז' א' לענין הוצאה רי"א המוציא
ממשמי עכו"ם כל שהוא כו' ועיי"ש בפרש"י, ולפ"ז לא עדיפי
איה"נ מכל מוקצה, אלא דאין בטלין מחמת מיעוטן, אבל בשכח
לעולם לא נעשה בסיס אף בדבר חשוב, ה"ה באיה"נ, וכן בבסיס
לדבר המותר ולדבר האסור.

(ז) שבת קנ"ד ב' והאיכא כב"ח קסבר כב"ח לאו דאורייתא, פרש"י
למ"ד כב"ח דאורייתא מביא כרים ומניח תחתיהן אע"פ שמבטל
כלי מהיכנו, ובאר הריטב"א טעמו אע"ג דאפסר להליך מלכ"ח
בנפילה על הארץ, ולא הותר מבטל כלי מהיכנו משום הפסד
ממון, מ"מ הכא אי אפסר לחייבו להפסיד ממון משום כב"ח,
לכ"ח הותר לאורך האדם, והלכך שרינן לי' להביא כרים, ולפ"ז
הא דאשרינן בשליפי רבדכי להביא כו"כ, היינו באופן דליכא משום
כב"ח שאין משאות גדולות שילערו החמור, א"נ שליפי רבדכי נמי
שרי משום כב"ח אלא דר"ה לא איירי משום כב"ח כיון שלא הזכיר
תנאי דשליפי רבדכי, והלכך אמינן דשליפי זוטרא שרי לליכא
משום בטול כלי, ולפ"ז ז"ל הא דחשיב לי' בגמ' הפסד מרובה,
היינו דאי שביק לי' על החמור כל השבת ישבסר החמור ברבא
ובהתחכו בכתלים, אבל דעת הרמב"ן והרא"ש דהא דפריך
והאיכא כב"ח היינו שישליכס לארץ אע"ג דמארי זיקי, ונראה דס"ל
דאע"ג דליכא משום כב"ח בדרך עבודת הבהמה אבל לער מרובה
שלא בדרך עבודתה אלא לערא בעלמא, לא ניתן לנערה בזה,
והלכך חייב להשליך משאה אף בהפסד, וכ' ריטב"א שדעת
הרמב"ם כהרמב"ן, ונראה שהריטב"א מפרש הא דכ' הר"מ פכ"א
ה"י, היו השקים גדולים פורק בנחת ומ"מ לא יניחם ע"ג הבהמה
כו' ר"ל דאם השקים גדולים אסור להביא כרים, אלא פורק ר"ל
מתיר החבלים וירפס בנחת עד שיגיעו לארץ ואם ישברו, ישברו,
ואינו ראוי להניחם על הבהמה משום כב"ח, וכ"ה פשוטו של דברי
הר"מ, ופירוש המ"מ אינו מובן לו, דמאי הוא פירוק בנחת אי ר"ל
ליקח ביד מעל הבהמה, איך יתכן שהתירו מוקצה בידים יותר
מביטול כלי, ולעיל קכ"ח ב' אמרינן דמביא כרים ומניח תחתיה,
ולא התירו להעלותה, וכן שם במשנה ובסוגיא מבואר דלא התירו
משום לעב"ח רק טלטול מן הגד ולא טלטול גמור, ועוד מאי לשון
בנחת ש' הר"מ, ואי ר"ל פורק בנחת היינו התרת חבלים, אם
אפסר בכך ולהנצל מהפסד, ולמה לא יעשה כן בשקים קטנים,
ונראה דמפרש דבנחת הוא כריך להחזיק בחבלים ולשהות בשלשול
השקים וזה חשיב טלטול, ושרינן ביטול כלי לשעה יותר מהאי
טלטול, אבל ביטול כלי לכל השבת לא שרינן אם אפסר בפירוק
בנחת, והיינו דקפריך בסוגין והא מבטל כלי מהיכנו משום דאפסר
בפירוק בנחת, וכ"ז דחוק מאד דפירוק בנחת מאן דכר שמי', ומאי
פסיקא לי' דאפסר בכך, והלא ר"ג הניח על החמור ולא היה
אפסר לי' לפרק בנחת דלא מארי זיקי, ופירוש הריטב"א בל' הר"מ
הוא מבואר ופשוט, ולענין הלכה אפסר דיך להקל במילי דרבנן

עומד בתחלה באשפה מנערו ונותן לתוכו מים ומציאו בחצר, וכש"כ דשרי כשריך לפנות, ומזה מוכח דהיכי דלא אפשר שרי לטלטלו בלא מים, שהרי שרינן לנער ולהחזיר אף שעומד באשפה, ואין לומר דהאי מחזירו היינו כשהוא בידו עדיין שהוציאו עכשיו דא"כ מחזירו בלא מים לדעת המ"א סי' ש"ח ולדעת אחרונים דאפי' בעודו בידו אינו מחזירו בלא מים מ"מ שרי להחזיקו בידו ולנער, ולא הכריחוהו להשאירו באשפה בלא נעור או למהר לכפותו, ויש לעי' למאי דס"ד אגב מנא מאי איריא גרף אפי' אבן כה"ג נמי כיון דהגיה ע"מ לזרקו, וכדאמר שבת קנ"ד ב' בשליפי זוטרא, וי"ל דמייירי אפי' במוציאו לאשפה ואינו מחזירו ולא היה דעתו להחזירו, א"נ דלא שרי אלא לנער ולא לטלטל וכמש"כ תו' שבת קכ"ג א', מיהו יש לעי' למה נקט שמואל גרף של רעי תיפוק לי' דרעי לא הו' מוקצה כלל דחזיא לכלבים וכדאמר שבת קכ"א ב' וז"ע, ולגירסת הרי"ף שם ניהא, וגיר' הרי"ף שם נראה דהכי איתא מתני שטותא לבני' ותיפוק לי' דהוי גרף כו' בלתיא' ואפקוה ואלא היכי אתני' כו' של תרנגולים מפני קטן, והא נמי גרף הוא באשפה כו' חצר נמי גרף הוא בחצר אחרת, והא דמוקי לה בשל תרנגולים דסתמא הן בחצר אחרת וכמש"כ הר"ן, אבל הגר"א בסי' ש"ח פי' דברי הרי"ף והרא"ש כגירסא דידן, אבל בק"נ כ' בשם הרשב"א דגירסת הרי"ף אינה כגירסא דידן.

וכתב המ"א סי' ש"ח ס"ק נ"ט דלא הו' בחצר אחרת מותר להוציאו לאשפה לצורך לפנות, והנה זהו עיקר דין חזרה, אלא שהמ"א הוסיף לבאר דשרי לטלטלו מחצר לאשפה, אע"ג דאין כאן משום היתר גרף כיון שעומד במקום שאינו דר שם, וגם יש כאן טלטול מוקצה שמתלטלו מלא ואפ"ה שרי, ובגליון י"א פי' דברי המ"א באין לו מים, וז"ל דא"כ אין כאן היתר משום לזאת אדם ראוי לכלבים.

וגרף ועביט פרש"י של חרס, ואפשר דשל מתכת מחזירו בלא מים, וכדין הרחקה בק"ש, בשו"ע א"ח סי' פ"ז, דמהני לי' רחיצה והכא שרי אע"ג דאינו רחוק כיון דמהני לי' רחיצה כלי הוא.

דאמר מ"ד ב' לא יחדה למעות יס עליה מעות אסור לטלטלה היינו כל זמן שהמעות עליה, אבל מותר לנער כיון שהונח בשבת, ולדעת התו' יס לעי' בהגיה ככר על המטה אי חשיב השתא בסיס לדבר האסור ולדבר המותר שיהא מותר לנער, ולכאורה יס ראוי מהא דאין נותנין כלי תחת הביצה וחשיב ביטול כלי מהיכנו, ואם איתא הרי אפשר לנער ע"י שיתן ככר בתוך הכלי, מיהו אפשר דכיון דאין דעתו לכך חשיב ביטול כלי וכלעת הר"ז"ה א"נ ביטול לשעה נמי אסור וכלעת הרשב"א והר"ן והט"ז סי' ש"י סק"ח כתב להתיר לנער ע"י שיתן ככר.

טו' ביצה כ"א ב' הני איסורי הנאה נינהו כו', כתב המ"א סימן שכ"ג ס"ק י"ד וז"ל ומשמע בשבת מ"ז בתו' דאפי' יס בכוס פירורי פת מותר לטלטלו ולא הו' בסיס דבטלי לגבי כוס עכ"ל, וז"ע למה לא סגי לי' בסוגין ודקדק להביא דברי התו' דשבת וגם פירורי פת לא הוזכר בתו', ועיקר דבריו ז"ל אינן מוכרעין דהא מסקינן הכא דלה"נ חמירי ואינן בטלין ע"ג הכוס, ואע"ג דאין קיי"ל דמזמנין עכו"ם בשבת, י"ל דס"ל דלא חשיב עשית גרף לכתחלה, ועי' תו' שבת קמ"ב א' ד"ה ונשדינהו, מיהו למעשה אין נפקותא דהא מיהא שרי לטלטולי' משום גרף.

י' ביצה ל"ו ב' וכשהוא מחזירו נותן לתוכו מים ומחזירו, נראה דמעיקר התרת כלים שהחזירו כדאמר שבת קכ"ג ב' הותר גרף דהוא כלי שמלאכתו להיות, ולא חשיב מוקצה מחמת מיאוס, דלא נאמר אלא בדבר שמתבטל מתשמיש מחמת מיאוס, משא"כ בזה שהוא בתשמיש, אלא גזירה בתראה היא שיתן לתוכו מים, וכן מוכח בגמ' דאמר דהוי ס"ד אגב מנא אין צפ"ע לא, ואי גרף עצמו הו' מוקצה ולא הותר אלא מדין גרף הרי אין כאן מנא כלל, אלא ודאי כדאמרן דאין הגרף מוקצה מן הדין, ובהכי ניהא מה שדקדק מהרי"א הובא בב"י סי' ש"ח למה הותר ע"י המים הלל לא אמרו כו"ת אלא למת בלבד, לדבריה הכא מותר מן הדין אלא שהחמירו להכריז מים, ומיהו כיון שהחמירו בחזרה שפיר י"ל כהרשב"א שלא הותר חזרה אלא לצורך, ולדעת המתיר אפי' שלא לצורך, נראה דהיינו דוקא שלא יגנב, ולהחזירו בקרן זוית בחצר, ונראה דאפי'

סימן מט

שמתה בשבת, אי מוכן לאדם חשיב מוכן לכלבים, הויא שריא אפי' לר"י, והלכך ביצה שנולדה בשבת מתרנגולת העומדת לאכילה לית בה משום מוקצה, וכן נחלב לתוך הקדירה בשבת, והיינו נמי טעמא דשוחטין ביו"ט שאחר השבת אף למ"ד שבת וי"ט קדושה אחת, ונשחט בשבת דחשיב מוקצה כדאמר חולין י"ד, משום שנפקע האיסור ע"י מלאכת איסור, ונר שבתה דחשיב מוקצה משום דדחי' בידיים, וסוכה שנפלה ונקאץ מן המחזור חשיב מוקצה שאינן מיוחדין מאתמול לתשמיש אדם, ושיטת הר"ן דדוקא ביצה וחלב לא חשיב מוקצה כשהתרנגולת והבהמה עומדין לאכילה וכסברת הרמב"ן, אבל התרנגולת עצמה כיון שנכנס שבת ואינה ראוי

לא' ביצה ב' ב' שבת דעלמא תשתי, יס בזה ד' שיטות, שיטת ר"א דדוקא בזהו לו חולה מצעוד יום לא חשיבא הביצה מוקצה, ושיטת הר"ז"ה דכל ביצה לא חשיבא מוקצה אפי' בתרנגולת העומדת לגדל, דביצה דמיא לזאת קטן ומעניות הנזעין דלא חשיבא מוקצה אפי' לר"י כדאמר שבת קכ"א ב' וכמו שהאריכו בזה התו' שבת י"ט ב', ועומדת לגדל המוזכר בגמ' היינו שהביצה ג"כ עומדת לגדל אפרוחים, ותרנגולת העומדת לאכילה היינו שהביצה עומדת לאכילה, ושיטת הרמב"ן דכל דבר העומד לאכילה, ואכילתו מנועה ומעוכבת מחמת איסור מלאכה אם אירע שעבר המונע בלא מלאכת איסור שריא ולא חשיבא מוקצה, כגון בהמה

א"כ סוכה רעועה שנפלה נמי קיי"ל כר"ש, תדע שהרי ר' יוחנן פסק שבת מ"ה ב' כר"י בנר, ואילו בקורה שנשברה ביו"ט אמרינן שבת קנ"ז א' דר"י כר"ש ס"ל, וכן משמע פשטא דסוגיא בשבת סס דקאמר ומאי ניהו נר שהדליקו משמע דוקא נר, ופשוט דזה דעת הטור שכ' דלר"ש שרי, ואשמעינן למהפוסקים ביו"ט כר"ש שרי, וכן"ה בהג"א מ"א וצ"ה"ג בשם רי"א וצ"ה"ב תמה עליהם ולמש"כ ניחא]

(ה) טור ס"ס תקי"ח אבל אם היה בנוי בנין גמור אפי' ר"ש מודה שאסור בו, הולך לאסור אף לר"ש להניי דפוסקים כר"ש ביו"ט ומוכח מכאן דלא חשיב מוקצה מ"א וכמש"כ סק"ד בטעם הדבר, מיהו י"ש לעי' הא בנחלה בשבת לא בעינן יושב ומלפפה כיון שמוכן ועומד וא"כ ה"נ בהני פירות, וי"ל דאינן מוכנין כמו הבהמה כיון שסתמן.

(ו) מ"א סי' תקי"ח ס"ק י"ג כ' דלר"י לא מהני תנאי וכ"כ ב"י וכ' דהא דאמר ואם התנה הכל לפי תנאו לר"ש איירי וצריאה, וזה תמוה דצריאה שאסורה לר"ש לא הוזכרה כלל בצרייתא ולא שייך למחניי עלה ואם התנה בו איברא מרן הב"י לא ראה ס' המלחמות דשם באר הרמב"ן דעת הרי"ף שהשמיט דין תנאי בסוכה דעלמא, ובדבריו ז"ל נתבאר גם דעת הרמב"ם, וזה גם דעת התו' בביצה שם דבמוקצה מ"א לא מהני תנאי, ואפשר שזה גם דעת הרמב"ן אע"ג דבנר מהני תנאי י"ל דנר שאני וכמש"כ המ"א, וכמש"כ לעיל סי' מ"א ס"ק ט"ו, מיהו דעת רש"י דמהני תנאי בסוכה רעועה, וכ"ד הר"ז"ה וכו' דהתו' שבת מ"ד א', מיהו דוקא ברעועה אבל בצריאה לא מצינו מי שסובר בהדיא דמהני תנאי, רק ב"י דייק ל' מל' הר"ן וז' המ"א שהביא שהר"ן והתו' חולקים על הר"ז"ה ל"ע דב' התו' מ"ד א' ד"ה שצנר ושם מ"ה א' ד"ה ואם מבואר כדעת הר"ז"ה דדוקא ברעועה מהני תנאי, וי"ג בל' המ"א והרמב"ן, וכונתו להרמב"ן שהביא הר"ן פרק כירה בנר, אבל אם נחלק בין נר לסוכה שנפלה אין הכרע מדברי הרמב"ן, ולכן נראה לדינא דלא מהני תנאי בצריאה, אבל ברעועה י"ש להקל דהא בל"א"ה להני דפסקי כר"ש ביו"ט שרי אף בלא תנאי.

(ז) ביצה ב' ב' ליפלגו בתרנגולת, הקשה הגרע"א לפי הר"ז"ה דמוקצה דשרי בשבת שרי גם ביו"ט, וביצה אינה ראוי' בשבת לאכלה מבושלת, והלכך אסורה ביו"ט אף לגומעה חי', א"כ שפיר אכטריד לאשמעינן ביצה ואי אשמעינן תרנגולת הו"א דביצה כיון דשריא בשבת שריא ביו"ט, וי"ל דאי הוי משני הכי הוי פריך ליפלגו בביצה שנוכלה מאתמול ועומדת לגדל אפרוחים, דהא דעת הר"ז"ה דכל שאינה עומדת לגדל אפרוחים אף בנוכלה ביו"ט שריא, ומשנתנו בעומדת לגדל אפרוחים, וא"כ בנוכלה מאתמול נמי.

(ח) שבת ל"ה ב' תוד"ה והתניא, ואומר ר"י בו' אפי' לאורך גופו ומקומו, ולמאי דמוקים לה כר"נ ניחא דאסור אפי' לאורך מקומו, אע"ג דמודה ר"נ דדבר שמלכתו לאיסור שרי לאורך מקומו וכמש"כ תו' לק' ל"ז א' ד"ה הא, דכיון דאורחי' לטלטולי' לאורך

אתקאאי לכולא יומא, ולפ"ז כ' דלמ"ד שבת ויו"ט קדושה אחת אין שוחטין ביו"ט שאחר השבת והא דאמר ו' ב' דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים ל"ל דמיירי בראוין ליתנן חיים לפני כלבים.

(צ) ביצה ל"ח ב' בית מלא פירות ונפחת נוטל ממקום הפחת, עי' במלחמות שכ' דאפי' כותל בריא שנפחת נוטל ממקום הפחת, והאריך בטעם הדבר דלא חשיבי פירות מוקצה כיון שראוין בלא פחיתה למאן לאיכא בפנים ואין הפחיתה מתקנת הפירות, והביאו דבריו הר"ן והמ"מ, ולכאורה קשה למה לן האי טעמא תיפוק ל' דנסתלק האיסור מאליו וכמו בהמה שמתה וכמש"כ סק"א, ואפשר דהכא חשיב כדחי' במאי דסתם, א"נ משום דלא צריא ל' להרמב"ן האי סברא דנסתלק המוקצה מאליו וכמבואר במלחמות ביצה כ"א ב' בסוגיא דסופלי, ומיהו הר"ן דלא ס"ל סברת הרמב"ן בדבר שהיה בעולם ואתקאאי שפיר הולך הכא לסברת הרמב"ן, וי"ש לעי' מ"ש בית שנפחת מלואת קטן דלא חשיב מוקצה, וי"ל דהתם עבדי דלחא, א"נ דחשיב כדחי' בסתימתו.

(ג) ספר המאור פ"ד דביצה ושון בסוכת החג בו' שמעינן מינה דסוכה רעועה מהני בה תנאה ואפי' לר"י בו' ואינה מוקאית מ"א דאי נמי סתם לה בו', ע"כ אין כונת רבנו דכיון דליכא רק איסורא דרבנן לא חשיב מוקצה מ"א דא"כ אף בלא תנאי מותרת ובגמ' מוקמינן הא דתניא אין נוטלין עצים מן הסוכה בו' ור"ש מתיר, בסוכה רעועה שנפלה, ואפ"ה לר"י אסורה, דדוקא בשהתנה קאמר ר"י דהכל לפי תנאו, אלא כונת רבנו דדוקא ברעועה מהני תנאי, ויהיב טעמא דכיון דאין רק איסור דרבנן בסתירתה, וומיהו ל"ע למה לן טעם זה תיפוק ל' דכיון דעבדי שתפול מהני תנאי משא"כ בצריאה והיינו דסיים רבנו ואם היא רעועה ונופלת בו' היינו פלוגתייהו לר"י אסורה בו' ובמוקצה מ"א כה"ג כגון מותר השמן בו' אפי' בשבת קיי"ל כר"י, ור"ל מוקצה מ"א כה"ג דסוכה שנפלה דדמי למותר השמן קיי"ל גם בשבת כר"י, ואע"ג דכ' הר"ז"ה לקמן דבית מלא פירות שנפחת באוירא דלכני שרי אף לר"י משום דאיסור דרבנן בפחיתותו, ודמי לטבל שאם עבר ותקנו מתוקן, נראה דלא נאמר אלא בפירות שמוכנין ועומדין לאכילה אבל בדבר שאינו מוכן לא וכמש"כ סי' [מ"ז] ס"ק י"ח, ובזה נתישב כל דברי המ"א סי' תקי"ח ס"ק י"ג, וללא כהאון רח"ז בגליון יד אפרים, מיהו מה שפי' המ"א דעת הר"ז"ה בבית שנפחת משום דאיכא תרתי מוקצה מחמת איסורא דרבנן ואין המוקצה מחמת עצמה, תמוה דהא הר"ז"ה מדמה לטבל וכמו שהק' הגר"א"ז שם בגליון, ובמש"כ כבר נתישב דברי הר"ז"ה.

(ד) מ"א סי' תקי"ח ס"ק י"ג מסיק דסוכה רעועה שנפלה אסורה אפי' להני פוסקים דפסקו כר"ש ביו"ט משום דבמוקצה מ"א קיי"ל כר"י אפי' בשבת וכמש"כ הר"ז"ה, ונראה דלמאי דקיי"ל סי' קי"ח דהשוחט לחולה שנחלה בשבת לא חשיב מוקצה דדוקא בנר קיי"ל כר"י דדחי' בידיה אבל בשאר מוקצה מ"א קיי"ל כר"ש, וכמש"כ המ"א שם סק"ד, וזה דעת התו' שבת קנ"ז א' והרא"ש פ"ק דחולין,

הכולב כל היום, ואף לגירסת הגר"א בתוספתא ספ"ז דסוכה י"ט הראשון שחל להיות בשבת, לענין איסור טלטול אין חילוק בין שבת ליו"ט, אלא ר' יוסי לענין אם הוציאו בשבת אח"כ חייב קאמר וכן פי' בקה"ע בירו' ספ"ג, וכל זמן שצידו אם הוציאו פטור, וזה דלא כש"ס דידן דכיון שיאלצו בו מחייב ר"י, ואפשר לפרש דהא דאמר אסור לטלטלו היינו אסור להשתמש בו, דלמאנה לא חזי עוד, ולשאר תשמיש אסור, והיינו דאמר בירו' זאת אומרת אסור בהנאה, וי"ע.

(י) כתב במ"ב סי' רס"ו סעי' י"ז דבה"ל ד"ה יכול, בשם דה"ח דמותר לטלטל הכיס שעליו בשבת דהיא לא נעשית בסיס למעות כיון שהניחה בשכחה ומותר לטלטלה לאורך מקומה לכן אם היה צידו יכול להוליכה לחיצה עכ"ל, ואינו מוצן דלע"ג דשכח הכיס עליו הוי הכיס בסיס שהרי המעות בסיס מדעתו ורצונו אלא הכיס עליו בשכחה, ולא יתכנו דבריהם אלא בדרכו להריק הכיס לתוך התיבה ונשתיירו המעות בסיס בשכחה, וזהו אי הכיס על הארץ וא"ל לסיס לגופה ומקומו, אסור לטלטל, אבל אם צריך למקום הכיס ס"ל להדה"ח דמותר לנער כיון דהכיס מותר לאורך מקומו, ואם לא נחא ל' להניח המעות כאן מוליכו למקום אחר כדין היכי דאי אפשר לנער במקומו דמוליכו למקום אחר, ואע"ג דזהאי הולכה ליכא כלל דבר המותר דהא כיס נמי מוקף מ"מ כיון שהותר טלטול הכיס כ"ז שהוא צידו, חשיב כדבר המותר, ועפ"ז דן דבשכח כיס עליו אע"ג דאפשר לו להניחו במקום שהוא מ"מ מותר להוליך למקום אחר כיון שאין הכיס בסיס ומותר לנער במקומו ואם אין משתמר במקומו מוליכו למקום אחר, מיהו גם זה א"ע דלא הותר נייעור אלא לאורך דבר המותר, אבל הכא א"ל לסיס כלל, אלא לתיקון המעות, וזהו לא הותר נייעור ולא הולכה למקום אחר וכמש"כ תו' שבת מ"ד א', וכיון דמעות שצידו אסור דמעות שצידו אסור לטלטל גם כן אסור דלא עדיף כיס שצידו מכר שצידו ועליה מעות וא"ל לכר כלל שאין מוליך הכר בשביל המעות להנניעו, ועי' לעיל סי' מ"ז ס"ק כ"ג.

(יא) עירובין ל"ה א' תוד"ה בעי, ואינו נראה דכי נמי סבר ר"א כר"נ שרי לטלטול סכין אינו אלא מדרבנן, והרע"ב פי' דמודה רבי דב' שבותים, והקשו אחרונים ז"ל דהא לעיל ל"ב ב' בנתנו באילן למטה מי' נמי איכא ב' שבותים משתמש באילן והוצאה מכרמלית לרה"ר, ובתשובת רע"א סי' קנ"ט כ' בשם אה"ע דהתם אין השבותין דב"א דכי עקר העירוב מהאילן עדיין אין כאן הוצאה כל זמן שידו פשוטה בכרמלית, עד שיביא ידו לאויר רה"ר, והרש"א בהגהותיו לתשובת רע"א, חלק על האה"ע דהא בסכין לחתוך החבל נמי אין איסור מוקף בשעת חתיכה, וכמש"כ מ"א דמוקף כ"ז שצידו מטלטלו לכל מקום, ואפי' לדעת אחרונים ז"ל שהבאנו סק"ח שלא נאמר אלא בכלי שמלאכתו לאיסור, כלי שמלאכתו להיתר לר"נ לא עדיף מכלי שמלאכתו לאיסור לדיון, והר"ל שם כ' בשם ת"ס לישב דתשמיש שאני דחשיב כטלטול חדש, וכונתו לדברי

מקומו מקרי לורך תשמישין, ולגמע מיס אסור לר"נ משום ללאו אורחי' בהכי, מ"מ השתא דאסור לגמע בו מיס לתינוק לא עדיף שופר מחלוצרות ואסור לטלטלו אפי' לורך מקומו, וכמש"כ תו' מ"ד א' ד"ה מטה, ולר"נ הוי שופר מחלוצרות כסכינא דאשכבתא דאסור אף לר"ס לאורך מקומו וכמש"כ תו' קכ"ג ב' ד"ה וסכינא, וזהו מצוה צרי דברי הגר"א יו"ד סי' רס"ו ש' דהכא שהשופר צידו אי היה שרי לאורך מקומו היה מותר גם להנניעו, אבל השתא דמוקמינן כר"נ הוי מוקף גמור ואסור להאריך בטלטולו אף כשהוא צידו, ואפשר דעת תו' דאין נכון לתקן שיתקע ברגע אחרונה ולטלטל בשבת וכמש"כ המ"א סי' רס"ו, ולכך פי' תו' דדייק מדקתני שאין מטלטלין, ומיהו השתא דקתני טעמא לפי שאין מטלטלין כו' שפיר מתפרש כפי' הגר"א דזה טעם שאסור מן הדין להנניעו, ולכך ע"כ מוקי לה כר"נ, ונראה מדברי הגר"א דמחלק בין כלי שמלאכתו לאיסור לשאר מוקף וכמש"כ שאר אחרונים ז"ל אבל אין מחלק בין נטל מתחלה בהיתר לנטל באיסור, שהרי נטל מצדו יום נטל בהיתר וכן איזמל של מילה נטל בהיתר, ולפי' דבר שמלאכתו לאיסור אף אם נטלו באיסור מוליכו למקום שירצה דהרי צריך לפנות ידו והוי לאורך מקומו, ואף שאפשר בנייעור, לא מצינו בכלי שמלאכתו לאיסור שיהא אסור לטלטל לאורך מקומו היכי דאפשר בנייעור, ובמ"ב סי' ש"ח ס"ק י"ג הביא דעת הגר"א לאסור בזה ולא נראה כן מדברי הגר"א ביו"ד שם, ובהדיא מצוה שם דאי נקט דבר שמלאכתו לאיסור מצדו מותר לטלטלו לכל מקום, וע"כ הא דפליג בסי' רס"ו משום שהוא מוקף גמור.

(ט) ודברי הגר"א ביו"ד שם באיזמל של מילה א"ע כונתו ז"ל אי כונתו משום דכל שנגמרו כרכי תשמישו חשיב מוקף וכדעת הט"ז וכו' שצ"י לדברי הט"ז, וע"ז כתבנו לעיל סי' מ"ג סק"ז לישב דברי רבנו ירוחם בשם רמב"ן ודברי הגר"א משמע דמפרש דברי רי"ו אפי' בהניחו כבר לאיזמל מותר לטלטלו ולא כמ"א סי' של"א אלא ל' הגר"א משמע דלורך מורה לא חשיב לורך לבטל שם מוקף אלא שגדחה מוקף מפני המורה וכבר כתבו כן תוספות סוכה מ"ב ב' ד"ה טלטול, אבל דברי תו' אע"ג דמקנים של מערכה שהביאו ראוי מוכח להיפוך שהרי בשבת קכ"ג ב' אמר דקדם התרת כלים נשנה ואף למאי דמסיק שאין לורך בהן היינו כמש"כ רש"א בחי' דהוי כמאן דאסר מחמה ללל, או כמש"כ ריטב"א דהוי שלא לורך כלל, אבל לכו"ע לורך מורה לא חשיב מוקף, ול' הגמ' טלטול בעלמא י"ל משום שקדם היתר כלים היה אסור וגם טלטול שלא לורך כלל אסור שייך ל' איסור בטלטול אבל קושטא דמלתא דאף איסור דרבנן ליכא בהאי טלטול, ועי' סי' תרנ"ה במ"א בשם הרשב"א דלולב שנתלש ביו"ט אסור ולא שרינן מוקף משום מורה, ועוד קשה הא דתנן מקבלת אשה מיד כו' ומחזירתו למים, ואיך מותר לטלטלו, הא מוקף הוא, ובסי' תקצ"ו כ' הט"ז דמותר לטלטל השופר כל היום, וכן נוהגין לטלטל

כן באמת אלא כיון דיתביז בה מחזי כהקצאה ודאית, ומיהו אין איסור יום שמיני משום מוקצה של נוי סוכה, אלא משום איסור מוקצה של יו"ט, כיון דאין מנחת סוכה בשמיני ולא הוקצה אלא מחמת ספק שאינו שמיני, ולא שייך התקצאי לכולי יומא.

ובזהל דכתבו דמוקצה מחמת יום שעבר לא אמרינן, יס לעי' אי ההיתר מתחיל לאחר שכבר הוא ראוי, או ההיתר הוא למפרע, ונ"מ להדס ביה"ט אי מותר לטלטלו, דאי ההיתר נעשה אח"כ עכשו שאינו ראוי להריח בו, אסור לטלטלו, אבל אי ההיתר למפרע מטלטלו ממ"נ אי שביעי הוא הרי הוא חול ואי שמיני הוא ראוי להריח בו, ואע"ג שאינו ראוי להריח מספק, ואין עכשו בהדס שום תשמיש מ"מ כיון שבעסס הוא ראוי אלא שפורש בטעות אין כאן מוקצה, וכן מסתבר.

ונראה דה"ה בסבור ביה"ט שיהא איסור ואח"כ נתגלה שהוא טעות אין כאן מוקצה. וא"ה, עי' שו"ע סי' ק"י ס"ד.

יס לעי' בזהל דפריך מ"ט סוכה מאחריו ובעי למיסר אחריו בשמיני וכן כלוי דאסר באמת בשמיני, הלא אחריו מותר להריח כדאיתא סי' תרנ"ג וא"כ לא הוי מוקצה ביה"ט, ומשמע דלא מהני מוכן לריח להכנת אכילה.

(יד) ביצה ל' ב' תוד"ה עד, וי"ל דה"ט משום הכנה כו', יס לעי' כיון דאינו אסור אלא משום מוקצה וכמש"כ סק"ג, א"כ קמח וכל שאינו נאכלין חיין ועלים דהו מוקצה בשבת יהא אסור ביו"ט שאחר השבת, ואפשר דהכא דביה"ט דט' היה אסור מחמת מנחה מספק ואזיל ל' איסורו בשחשכה שהוא כבר יו"ט, ומיהו אי הוי שרי ביו"ט היה יו"ט מכין לעצמו, אבל כיון דלא בא ראיות שלו ביו"ט מחמת איסור מוקצה אשתכח דהא דאזיל ל' ביו"ט איסור מוקצה של מנחה הוכן בזה לשבת ולא ליו"ט, ובסוכה שם כתבו דלא שייך בזה הכנה, וכאן כתבו לפרש טעם הגהגין איסור אבל משמע דאין מוחין בנהגין היתר.

(טו) יס לעי' בדין מנחה שרי' באחרון ש"פ שחל להיות בשבת, להנהגין בה איסור בכל ימי החג ומקילין באחרון ש"פ, ונראה דאין לאסור משום מוקצה אע"ג דביה"ט נהגין בה איסור, כיון דאין האיסור אלא מחמת יום שעבר וכמש"כ תו' סוכה י' ב' ד"ה עד, בלגין טב"י, דאע"ג דביה"ט אסור משום טבל כיון דאינו אלא משום ספק יום העבר לא חשיב מוקצה ונ"ע ראיתם מעירובין דהא טבל אם עבר ותיקנו מתוקן עי' תו' שבת מ"ג א' ד"ה טבל אבל משום הכנה יס מקום לאסור דה"נ אזיל ל' איסור חמץ במיפוק יומא טבא, אבל למש"כ סק"ב לא דמי לסוכה בשבת שאחר יו"ט, ולא שייך כאן הכנה, אמנם הביטול ביו"ט אסור דהא קמהפך במוקצה, ומיהו י"ל כיון דבשבת לא יהי' מוקצה, וביו"ט מותר לעשות לאורך אוכל נפש דשבת אשתכח דקמטלטל מוקצה לאורך אוכל נפש ומותר וכמש"כ תו' ביצה ח' א' ד"ה אמר, אבל אי אפשר לומר כן דהא בהדיא אמר שם ד' א', דלא אמר ר' יוחנן אלא לגומעה כו' אלמא כיון דביו"ט אסור לטלטלה לאורך אוכל

הרשב"א שבת כ"ט א' דשימוש במוקצה אסור אף שאינו מזיז ממקומו, אבל גמ' ערוכה שבת קמ"ז א' דלר"נ אי נטלו לאורך תשמישו משמש בו אף באין דרך תשמישו ולכך כשנטל הסייף לחתוך הגרורות מותר לשבור בה את החצית עיי"ש ודברי הרשב"א כנים, אבל קשה דלמה אינו יכול ליטול עירובו הלא כשנטל סכין ליתן פת לתינוק או לאורך מקומו דשרי אף לר"נ לרבא שבת קכ"ד א' יכול לחתוך בו החבל, ולכן נראה דבאמת לר"נ אסור לשמש בו מלתא אחריתא והתם בסייף לחתוך הגרורות כשצובר החצית הוא נחשב כשימוש חתיכת הגרורות, וכן מסתבר דלא שייך שהתיר להקדים ליטול בשביל שימוש היתר אחר כן, כיון דבשעה שנטלו עדיין אין אורך בו, דאל"כ ישמש בו כל היום שלא לאורך תשמישו, בשביל שימש בו היתר באחרונה, וכן משמע קכ"ד ב' דאמר לר"נ אין מסיקין בכלים, ומשמע דאפי' הכלי בידו אין משליכו לתור הבוער, משום דהסקה חשיב תשמיש, ומיהו נראה דדוקא לר"נ אסור לשמש בו שלא לאורך או אפי' להשהותו בידו שלא לאורך, אבל היכי דמותר לשהותו מותר לשמש בו ולא מקרי תשמיש טלטול חדש, שהרי אמר מ"ג א' קורה שגשברה סומכין אותה בספסל בצריך למקומו למ"ד אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל, ומסתבר דתשמיש בדבר הניטל לדבר שאינו ניטל נמי אסור ומ"מ כל שהוא בידו מותר, דלא חל על זה שם טלטול, כיון דעיקירתו היה לאורך מקומו כל מקום שמינוח מקומו, וזהו טעם שניטל למקומו מטלטלו לכל מקום, לדעת הגר"א ושאר אחרונים וכמש"כ סק"ח.

(יב) סוכה מ"ב ב' תוד"ה טלטול, ומיהו התם ניחא טפי כיון דזר הוא, ל"ע הא אמרינן לעיל מקבלת אשה מיד בנה כו' ובגמ' שם פשיטא מהו דתימא הואיל ואשה לאו בת חיובא כו', ומיהו הכא בקבלת זר והולכתו אפסל והוי ל' מוקצה ממש, ואפי' למאן דמכשיר זבחים ט"ו א' בהולכה, י"ל דהתם הוי טלטול שלא לאורך כלל דאסור בכלי שכלאכתו להיתר כדאיתא שו"ע סי' ק"ח ס"ד, וה"נ הולכת זר הוי שלא לאורך כלל, והא דמוקי עירובין ל"ה א' כר"נ ולפרש"י דחתיכת החבל שבות וכמש"כ לעיל ס"ק י"א, ולא אסרינן גם לרבנן משום טלטול הסכין שלא לאורך שהרי מטלטלו למעבד איסורא, דמ"מ כיון ששימש בו לא חשיב שלא לאורך ובעין שכתבו תו' ביצה י"ב ב' ד"ה הכא, אבל הכא הולכת זר צריך להחזיר ויוליך כהן.

(יג) סוכה י' ב' תוד"ה עד, דמ"מ חייב למיכל בה מחמת מה שיהי', מבואר שאין חילוק בין מוקצה ביה"ט מחמת מנחה או מחמת איסור, שהרי אחריו ביה"ט של שביעי אסור מחמת מוקצה למנחתו לכולי יומא התקצאי לכולי יומא, כיון דאין הקצאתו אלא מחמת יום העבר, אלא דבסוכה כיון דיתביז בה ביה"ט חשיב כהוקצה השתא למנחה הזאת, ואפי' הוא שמיני באמת מ"מ נכרך לו סוכה לקיים מנחת חכמים ואף שהיציבה מספק ההקצאה ודאית, ואפשר שאין הסברא

יו"ט, ונראה לכיוון לנוהגין היתר באחרון ש"פ אף בשבת רא"י הוא שאין מחזיקין זה לאיסור אלא כנדור, ואין לבטל מנהגן.
(יז) הקשה המלחמות פ"ב דבינה למ"ד שבת וי"ט קדושה אחת הן איך שוחטין ביו"ט הא הוי מוקצה מחמת איסור מאתמו, ומזה הוכיח בדבר המוכן ומעוכב מחמת איסור אי חיל איסורו בלא חילול שבת מותר, ונראה דזהו גם טעם היתר אפיה ביו"ט אחר השבת אע"ג דקמח מוקצה מאתמו וכן ביטול בדבר שאין ראוי לכוס וכן ענין, ולדעת החולקים נראה דלא שייך קדושה אחת בדבר שאיסור מוקצה מחמת איסור מלאכה, כיון דאין קדושה אחת באיסור מלאכה זו.

סליק קונטרס המוקצה

נפש דביטולה, אסורה לטלטל גם בשביל אוכל נפש דשבת, ועוד יש כאן איסור ביטול לכיוון דאסורה ביו"ט אין כאן הואיל, וראב"א דאמר בינה שם משום איסור טלטול ע"כ כר"ח ס"ל דאמר לרכי שבת נעשין ביו"ט, והרבה פוסקים מחמירין בזה עי' במ"ב בבה"ל סי' תקכ"ז, ואפשר לכיוון דמה"ת מותר ביו"ט גופי' והוא לריד עדיין לאכול מותר מה"ת אף שאין דעתו לאכלו, ויהי ראב"א שם אפי' כרבה, ומ"מ יש לאסור בנידון דידן כמו שאסר ראב"א דבינה.

טז) אמנם כל זה אי מחזיקין מנהגן לאיסור מן הדין ולריכין להתנהג כאילו אסור לכל, אבל אם הוא בדברים המותרים והחמירו, א"כ הוי רק כנדור וכיון שראוי להנוהגין היתר אין כאן לא משום מוקצה וכמש"נ לעיל סי' מ"ג סק"ד ולא משום מלאכה

סימן נ

הזכירו בזבחים ר"ס בדבר שאינו מתכוין אע"ג דהוי פ"ר, וכן זכריות שם הזכירו ר"ס בדבר שאין מתכוין, דזה מספיק להחיר אף זולת טעם משא"ל. ופלוגתא ר"י ור"ס בדבר שא"מ הוא פלוגתא בדאורייתא לפרש"י יומא ל"ד ב' גם בשבת ס"ל לר"י דאסור מה"ת ולפי' תו' שם מודה ר"י בשבת דמותר מה"ת אבל בשאר איסורים אסור לר"י מה"ת וכדאמר בהדיא בגמ' שם מהא דאיתריד קרא למוטל במקום בהרת לאבוי קדם שקיבל מרבא דמודה ר"ס בפ"ר, ואפי' אם נפרש לזירוף הוי פ"ר מ"מ למדנו דלאבוי לר"י חייב ולר"ס פטור וע"כ דפלוגתא בדבר שא"מ הוא בדאורייתא וכמש"כ תו' יומא ס"א.

ב) מיהו קשה לפ"ז הא דהזכיר סנהדרין פ"ד ב' במחט לטול את הקוץ דברי ר"ס במשא"ל, תיפוק ל' משום פ"ר דלא ניחא ל' שזה מתיר לכתחלה, וכן בשבת ק"ז ב' אמר דמפס מורסא להוציא ליחה פטור כר"ס במשא"ל, ולמה לא אמרו משום דאינו מכין ולא ניחא ל', ומיהו י"ל דהתם רב אמר לה ורב ס"ל לעיל כ"ב א' דדבר שאין מתכוין אסור, והלכך מוקי לה כר"ס במשא"ל, וכן י"ל דהא דאמר סנהדרין שם טעמא דמותר לטול את הקוץ משום משא"ל דהתם נמי פריך לרב דלא שביק לברי' למשקל ל' סלוא, ולפ"ז לרב אינו מותר רק משום זערא, אבל לדידן מותר לעולם כל דלא מכין ולא ניחא ל'.

ג) ק"ז ב' המפס מורסא כו' מאן תנא כו' ר"ס היא, הר"מ פ"א מה"ס פסק כר"י דמשא"ל חייב עלה, ומ"מ פסק שם בפ"י דמפס מורסא להוציא ליחה מותר, וכתב המ"מ שם דס"ל להר"מ דהני ליטני פליגי ומאן דמתני לה אמשנתנו לא מתני לה אהא דמשנת עדיות, אלא התם אף לר"י מותר לכל שפוסה להוציא לחה לאו שם מכה בפטיש עלה כלל, וכן בצל שלא יטכנו לאו שם זרה ע"י כלל, וזה מוכרח מהא דאמר שמואל ק"ז א' דמפס מורסא פטור ומותר אע"ג דשמואל ס"ל לעיל מ"ב א' דמשא"ל חייב ע"י וכבר הקשו כן תו' לעיל ג' א' ולמש"כ המ"מ ניחא.

א) שבת ק"ג א' תוד"ה לא, פי' בערוך דפס"ר דלא ניחא ל' כו' מותר לכתחלה, בתו' כתובות ו' א' כתבו דעיקר ראית הערוך הוא מהא דאמר זבחים ל"א דהמתנדב יין מזלפו ע"ג אשים ומוקי לה כר"ס והערוך פי' דהוי פס"ר ומ"מ מותר, ויש לעי' הא מבואר כריתות כ' ב' דלר"י דמשא"ל חייב עלה חייב על דבערת התחתונות אע"ג דלא ניחא ל' ולא איכיון ע"י וכמו שפירשו תו' שם ד"ה סבירא, וכן מבואר סנהדרין פ"ד ב' בנוטל את הקוץ דלמ"ד משא"ל חייב וס"ל מקלקל בחצורה חייב איכא חיוב חטאת אע"ג דלא מכין ולא ניחא ל', וא"כ אין מקום להתיר לר"ס פס"ר דלא ניחא ל' אלא משום דקיי"ל כר"ס במשא"ל, ונהי דבמוציא המת או מכבה שא"ל לפחמין פטור אבל אסור משום דמכין להוצאה וכיבוי, אבל להסיר הפקק דלא מכין לסחיטה כלל מותר, אבל לר"י דמשא"ל חייב גם בלא ניחא ל' חייב, וא"כ בשאר איסורי תורה דלכו"ע אין חילוק בין לריד לגופה או לא, אין מקום להתיר פ"ר דלא ניחא ל', וקשה לפ"ז איך אפשר להתיר כיבוי גחלת ע"ג מזבח משום לא ניחא ל' הלא שאר איסורים לר"ס הוי כאיסור שבת לר"י, וברא"ש פ' שמנה שרצים סי' ט' כ' באמת דאין דברי הערוך אלא לענין שבת אבל בשאר איסורים לא בעינן דניחא ל' מדפריך הש"ס פ' כל התדיר כו' והא קמכבה כו', אבל ברא"ש פ' הבונה כ' בדברי התו', ועי' בק"נ ס"א, ועכ"ל דלעת הערוך דלר"ס דדבר שאין מתכוין מותר במקום ספק, ואע"ג דבכל ספק אזלינן לחומרא והיה ראוי לחוש לגורר מטה שמה יעשה חריץ, העדר הכונה מבטל את המעשה, ואף אם יעשה חריץ אין זו מלאכה לדיד' אלא כנעשה מאליו, ולפ"ז היה ראוי להתיר גם פ"ר דמ"ל ודאי מ"ל ספק הרי גם ספק איסורא מה"ת לחומרא, וע"כ הא דאסור פ"ר הוא משום דחשיב כיש כאן גם כונה כיון דפעולתו ודאית, וס"ל להערוך דזה דוקא דבניחא ל' חשיב כאילו יש כאן כונה אבל בלא ניחא ל' ולא איכיון אין כאן פעולת אדם כלל, אף בפ"ר, והלכך מזלפין יין ע"ג אשים, והיינו

דבר שאין מתכוין כמו שהזכיר ר"א ותירצו דבההיא דר"א מאטער על הבערתו כיון לזריך לפחמין, אבל הכא לא אכפת ליה בהבערתו, וקשה דמ"מ יש כאן חסרון כונה על הבערה, ולר"ס לא אכפת לי ומאטער עליו שוין לפטור וכדאמר בעבד בארעא דחברי' וכמש"כ תו' ע"ה א', והוי שפיר רבותא דר"י מחייב, אבל אין ראוי לדקדק בזה ללאו חד אמורא קאמר לה, וכל אמורא נקט לשונו ואין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד, ועוד י"ל דאייירי בניחא לי' בכיבוי קאתם שלא יכלו מהר, ומ"מ פטור לר' שמעון דכיון דא"ל לפחמין כדין כחם על הפחילה ולפיכך הולך להזכיר משא"ל.

ולדעת הערוך מאן דמחייב ע"כ ס"ל ג"כ בדבר שאין מתכוין כר"י, דבמה דסבר כר"י במשא"ל לא סגי, דאי סבר כר"ס בדבר שא"מ אכתי פטור על הבערה, ופטור על הכיבוי, אם לא ניחא לי' בתרויהו, אבל י"ל דאייירי בניחא לי' בכיבוי ובכיבוי פליגי ומשום משא"ל.

ולדעת תו' אין פלוגתא רק במשא"ל, ומאן דמחייב מחייב תרתי משום כיבוי ומשום הבערה, ולא הזכיר תרתי כמו בדרייתא דלעיל דהתם עיקר פלוגתא אי חייב תרתי או חדא, אבל הכא פלוגתא בתרויהו ולכך סתם התנא, א"נ איירי דליכא כיבוי אלא הבערה.

והר"מ פ"ז מה' שגגות הי"ב, כתב החותה גחלים להתחמם והוצעו מאליהן חייב שתיים מפני שמשא"ל חייב עליה, הנה מבואר מדברי רבנו דלא ס"ל כהערוך דלדעת הערוך פטור על הבערה ואם אין ראונו בכיבוי פטור על שתיהן, דהרי קיי"ל כר"ס במשא"ל וא"ה, כמדומה דל"ל בדשא"מז והנה השמיט רבנו פלוגתא קמייתא בנחמין לכבות והוצעו מאליהן, דבכלל חותה להתחמם הוא, דחותה להתחמם אין ראונו לא לכבות ולא להבעיר ואפ"ה חייב שתיים, ומנ"י דראנו לכבות והוצעו מאליהן דחייב שתיים, והנה אילו היה הר"מ שונה דין חותה להתחמם לחוד, לא היה מתגלה טעם הלכה זו, ולכך הקדים רבנו דבחותה איכא כיבוי דעליונות והבערה בתחתונות ואילו נחמין לכיבוי והבערה חייב בזה שתיים, דיש דענין זה ב' מלאכות, ואח"כ סיים דאפי' לא נחמין אלא להתחמם חייב שתיים.

ר"מ פ"י הכ"א זין לצורך זין שלא לצורך או לשחק בהן, אין הכונה לשחק בהן אחר הצידה, דהרי זה לצורך אלא אוהב לשחק עמהן לצודן ולשחררם ולחזור לצודן, ושלא לצורך היינו שלא לצורך גופן אלא שלא יפסידו בבית או בשדה.

ה' מ"א סי' ש"ד סק"ה, כתב דפ"ר אסור אפי' בדרבנן וכוונתו ז"ל בפ"ר דניחא לי', דהא מביא דברי תו' שבת ק"ג א' וכתבו שם אההיא דסוכה ל"ג דבאית לי' הושענא אחרייתא מותר משום דאינו אלא מדרבנן לא גזרו במקום דלא נהנה, וההיא דביצה ל"ו איירי בניחא לי' צידתו, וזה מוכח דלעת הערוך דפ"ר דלא ניחא לי' שרי לר"ס, וכן בהא דנר שאחורי הדלת שבת ק"כ ב' ז"ל דלעת הערוך

ק"ז א' וממאי דפטור ומותר לתנן מחט של יד כו', לפי הערוך ההיתר משום אינו מכין ולא ניחא לי', ומביא רא' דזה מותר ולא ס"ל כרב דמוקי ההיא דמפס מורסא כר"ס דוקא, וכן אמרו סנהדרין שם אליבא דרב דההיא דמחט של יד, אלא טעם שניהם דפ"ר דלא ניחא לי' מותר אע"ג דשמואל ס"ל כר"י במשא"ל, הכא מותר משום אינו מכין ולא ניחא לי'.

ולפי' הר"מ היתר ליטול את הקוץ הוא משום מקלקל דהר"מ פסק פ"א מה' שבת דמקלקל בחצורה פטור והכא היתירו משום לערע, וכדאמר סנהדרין פ"ד ב', והכא במפס מורסא אינו אלא שבות דלא חשיב פתח ולא מכה בפטיש כל שאין אדם משים דעתו על זה, ומ"מ אי לאו משום לערע לא היו מתירים ושמואל מייחא רא' להתיר לכתחלה שבות במקום לערע.

ולדעת תו' כר"י דמשא"ל חייב עלי' גם מפס מורסא חייב וכדאמר בגמ' ק"ז ב' וליכא פלוגתא בזה, ושמואל אליבא דר"ס קאמר ולי' לא ס"ל, וכן נטילת הקוץ שרי לר"ס דמשום לערע שרינן משא"ל.

ק"ג א' תוד"ה לא, הקשו על הערוך דלמה לן במפס מורסא ובנטילת קוץ היתרא משום לערע, ואע"ג דלא נזכר כלל בגמ' דמשום לערע היתרוהו, מ"מ קים להו הכי דהא בגמ' ל' א' וא"ה, עיי"ש ולכאורה ז"ע) מבואר דמותר לכבות בשביל חולה שאב"ס, ואם הדין כן באינו מכין ולא ניחא לי' דמותר אפי' בלא לערע לא הו"ל לקבוע בגמ' דין זה במפס מורסא דזה היה ראוי להתיר אף במשא"ל אפי' במכין כמו כיבוי נר אלא ודאי מפס מורסא דוקא, ומיהו אין זה דיוק כיון דמתנ' דעדיף לא נשנית לענין היתר אלא לענין חיוב ופטור וכן משנת מחט של יד ליטול את הקוץ נשנית לענין טלטול מוקפה.

ק"ז ב' איכא דמתני לה אהא הצד נחש כו' ר"ס היא, זה קיים אף לדעת הערוך דהכא מכין לצידה, דשם צידה הוא ההבאה אותו למקום מנומסם ולשלוך ממנו את החפץ לטיוול למקום שירצה, והרי כיון לכך, וזה שאינו צריך לעצמותו הוא קובע לו דין משא"ל, ולר"י חייב, וכדין הורגו שלא יסכנו, ואמנם הר"מ שפסק משא"ל חייב עלי' ופסק דמותר לאודו שלא יסכנו הוא משום שמפרש דהני ליסני פליגי וכמש"כ לעיל.

7) כריתות כ' ב' ות"ק סבר כר"ס כו', לפי' תו' עיקר הטעם משום משא"ל והיינו דאמר דבר שא"מ פטור ולא אמר מותר דר"ל דבר שא"מ בפ"ר ולא נהנה, דלר"י חייב כדין משא"ל, ולר"ס פטור, ולשיטת הערוך היינו ר"ס ור"י דנחלקו בדבר שא"מ, ולר"י הכא בפ"ר דאין לו ניחוחא חייב, ולר"ס פטור.

ס' הדתניא חייב קסבר משא"ל חייב עלי' כו', בתו' פירשו דר"ל שאין לו צורך לא בהבערתו ולא בכיבוי, או דאייירי דלקח מעט דליכא כיבוי רק הבערה בהגשארין ואין הגידון רק אי חייב משום הבערה, ודקדקו בתו' למה שניה והזכירו משא"ל ולא נקטו

הכא לא אפשר ושרי לר"י דבר שא"מ, ואי משום דצבירת הוי פ"ר אכתי אין מקום לחלק בין ר"י לר"ש.

ולכן נראה ללא אמרו כן אלא באיסור של הגאון גוף האדם, או שתלוי בניחותא כמו הכניסה לרבקה, אבל איסור התלוי במעשה כמו קליפת צהרת ולירוף אסור לר"י אפי' בלא אפשר, והגאון נוחה להתבטל דכל שאין לו רצון בהגאון זו לא חשיבא הגאון, ומ"מ בפ"ר ס"ל להתו' לחשיב כאילו כיון להגאון, אבל הר"ן פ' גיד הגשה בסוגיא דריחא שהביא הרי"ף חולין כ"ג ב', כתב דאפי' פ"ר מותר בהגאון בע"כ, ולא אמרו דפ"ר אסור אלא באיסור התלוי במעשה.

ז' יומא ל"ד ב' אבל הכא לירוף דרבנן, בתו' פי' לירוף לאורייתא אלא הכא באינו מתכוין לר"י אינו אלא מדרבנן משום מלאכת מחשבת, והרמב"ן שבת מ"ב א' מפרש לירוף דרבנן ממז' דאין לירוף מלאכה מה"ת ויש לפרש דכי משני אביי דבר שא"מ מותר לא הוי מצי פריך מהא דאסר גרירה, דאפשר דגרירה אסור לר"י מדרבנן והכא אין שבות במקדש, ולכך פריך מהא דאטריד קרא לצבירת לר"י ולא לר"ש ש"מ דאביי סבר דבר שא"מ לר"י אסור מה"ת, ומשני אין ה"נ והכא לירוף דרבנן ואין שבות במקדש, מיהו קשה דאם עיקר לירוף דרבנן למה לי' לאביי להזכיר דבר שאין מתכוין כי מתכוין נמי, י"ל דכונת לירוף הוא שבות דמדינה שהרי אין צורך במקדש לירוף, אבל אי אפשר לאוסרו בלא מתכוין משום דע"כ יש כאן לירוף דא"כ אין לו תקנה להטיל עששיות וזו צורך מקדש.

שבת מ"א ב' ר"ש היא דאמר דבר שא"מ מותר כו', פי' תו' דאינו פ"ר דאל"כ מודה ר"ש, ואף אם נפרש לירוף מדרבנן מ"מ פ"ר אסור אפי' במידי דרבנן ואף בלא ניחא לי' וכמס"כ לעיל סק"ה, ואמנם לדעת הערוך דפ"ר ללא ניחא לי' היא בפלוגתא ר"י ור"ש יש לפרש כאן בפ"ר, והרמב"ן דפי' ההיא דיומא לירוף דרבנן מסתפק בהך דהכא אי הוי לירוף לאורייתא, דאפשר לירוף כלי הוי לאורייתא כיון דיש כאן כלי המתחזק בצירוף אבל לירוף עששיות דרבנן, עוד פי' דו"ל דבזמן דחוס הברזל מחמם את המים הוי לירוף דרבנן ובזמן שהמים מלננים הברזל ואינם נפשרין הוי לאורייתא ואין חילוק בין כלי לעששיות וא"כ סוגין בצירוף דרבנן, דהרי איירי בלהפסיר.

ח' ס"מ מ"ב א' מבין גחלת מתכת בר"ה בשביל שלא יזוקו כו', יש לעי' למאי שפי' תו' דאין כאן פ"ר א"כ מאי איריא שלא יזוקו בלא"ה מותר דהא שמואל כר"ש סבר דדבר שאין מתכוין מותר, וע"כ ל"ל דדוקא בעששיות שאין רק חמות אבל לא גחלת אין הצירוף פ"ר אבל גחלת הוי הצירוף פ"ר, ושרי רק משום היזיקא דרבים, ולפי"ז ל"ל לירוף דרבנן דאל"כ למה מותר משום היזיקא, וקשה ליכא לדעת תו' לירוף לאורייתא, למה מותר כאן משום היזיקא דרבים, ומלשון רש"י נראה דאיכא שבות בכיבוי גחלת משום מלאכת כיבוי אפי' בלא לירוף, ואפשר לומר לפ"ז דבאמת משום

לאיירי בניחא לי' בכיבוי, אבל ל"ע למה לייט עלי' רב נוקמי' בלא איכפת לי' בכיבוי והלכך לר"ש שרי וזו קושיא גדולה לדעת הערוך, ומ"מ שפיר הוכיח מכאן המ"א דאפי' באיסורא דרבנן פ"ר אסור דאל"כ למה לייט עליה רב, הלכא לר"ש דמשא"ל פטור עליה הדין אמת, ומיהו יש להוכיח מכאן דאפי' באיסורא דרבנן ללא ניחא לי' נמי אסור פ"ר דאל"כ אכתי ברייתא מתרצתא היא בלא איכפת לי' בכיבוי, וקשה מכאן לפי' תו' ההיא דסוכה ל"ג משום שהוא תיקון דרבנן, ומיהו י"ל דמשא"ל חמירא טפי מתיקון מנא דרבנן, וכן משמע לשון התו' דתיקון זה דמיעוט ענביו הוא תיקון קל ולכך התיירו בלא נהנה לר"ש אף בפ"ר אבל בשאר שבות לא התיירו בפ"ר אף בלא נהנה, ומיהו מה שאסר הרמ"א בסי' ש"ז לכבד במכבדות של קסמים משום שמתצברים והוי פ"ר, יש מקום להקל משום ללא ניחא לי', ואמנם אי חשיב סותר כלי וכמס"כ במ"ב בשם אחרונים אלא אין כאן מלאכה לאורייתא משום מקלקל, אפשר דהוי כמשא"ל בדבר ללא ניחא לי', אבל נראה דאינו כסותר כיון שכל צורת הכלי קיימת, וכבר כתב המ"ב דיש מפקפקים באיסור זה, אלא שיש לאסור משום דיש בזה זילותא בשבתא.

ס"מ ואף שהר"ש כו' נ"ל דנקטה משום שאר איסורים, אולי כונתו ז"ל דסוגיא קיימא בדאורייתא דהרי אמרו בגמ' פסחים כ"ו א' ותסבירא כו' והיינו דדרבנן יש להקל וכמס"כ תו' ס"מ, אבל אין זה מספיק, ואפשר דכונת הר"ש דפ"ר חשיב כמו מתכוין ממז' מעיקר הדין ואפי' כשהגידון בדאורייתא אם יש כאן חיוב לאורייתא והיינו שכתב דפ"ר הוי כמתכוין בכל איסורי לאורייתא, וזו' שהעתיק המ"א אינו לשון הר"ש] ולפיכך אינו כלל בלשון הגמ' לא קמתכוין דפ"ר חשיב מתכוין.

ו' פסחים כ"ו ב' לא אפשר ולא קמתכוין כו"ע ל"פ דשרי, תימא דהא אביי אמר שבת קל"ג א' דקרא דבשר ערלתו אפי' במקום צהרת יקוץ לר"י אטריד דאמר דבר שא"מ אסור, ולר"ש אטריד באבי הבן מתכוין, והדר בי' אביי וקיצל מרבא דאפי' לר"ש אטריד דמודה ר"ש בפ"ר, ומ"מ שמענין לאביי סבר דר"י אוסר דבר שא"מ מה"ת והכי פריך מני' יומא נ"ד ב' דהיכי שרי ר"י ליתן עששיות של ברזל הלכא איכא מנרף אע"ג דאינו מתכוין, ואין לומר דאינו מתכוין אינו אלא מדרבנן ואין שבות במקדש, דא"כ אין חילוק מה"ת בין ר"י לר"ש, וא"כ גם בפ"ר אין מקום לחלק בין ר"י לר"ש, ואיך הוי סבר אביי דלר"י פ"ר אסור מה"ת ולר"פ שרי אפי' פ"ר, אלא ודאי דאביי סבר דלר"י דבר שא"מ אסור מה"ת אפי' באינו פ"ר, וההיא לירוף אינו פ"ר, ומסיק בגמ' דבשאר איסורים אסור לר"י דבר שא"מ מה"ת ובשבת אינו אלא מדרבנן והלכך מתיר ר"י ליתן עששיות משום דאין שבות במקדש, כל זה פירשו בתו' ס"מ ובשבת מ"א ב', וקשה כיון דבלא אפשר מודה ר"י דדבר שא"מ מותר, אכתי למה לי קרא דאפי' במקום צהרת יקוץ, הלכא

ודעת הראב"ד שם דלעולם מחמם ברזל, משום מבשל ולא משום מצעיר.

ויש לעי' באינו מכין לא ללרף ולא לרכך אם יש בו משום מבשל ואחרי שקשה לעמוד על דעת הר"מ בזה ודעת הראב"ד דלרף במחמם ללרף יש בו משום מבשל, לעולם אסור לחמם את הברזל משום מבשל, ונראה דכל שנעשה יד סולדת יש בו משום מבשל, אע"ג דלענין חיוב לררף שיתבשל כמב"ד מ"מ איסורא איכא כל שנעשה יד סולדת, ואפשר דאסור מה"ת כעין חלי שיעור, ואם כבר הוא מלובן ומשליכו לאור להוסיף ליצונו לעולם יש בו משום ביסול, דאפי' לדעת הפוסקים בשו"ע סי' ש"ח דלחחר שנתבשל כמב"ד אין בו משום ביסול הכא אין לנו שיעור דהתם חזי לאכילה בביסול כמב"ד אבל הכא אין לנו שיעור עד שנעשה גחלת או שניתן יש בו משום ביסול, וכן לא שייך במתכת אין ביסול אחר ביסול, דהמחמם את הברזל אין נפקותא בין אם נתחמם כבר בזמן מן הזמנים אם לא, דלא דמי לאוכל דאפי' אם נלטון פעולת הריכוך נשאר בו ומה"ט ס"ל להפוסקים דכלא יש ביסול אחר ביסול ואפי' להפוסקים דגם כלא אין ביסול אחר ביסול הכא במתכת מודים, דס"ל להני פוסקים דמים מבושלן ג"כ חלוקין ממים חיים אבל הכא במתכת היא שבה לטבע הראשון לגמרי.

מן האמור נלמד דהמדליק נר החשמל בשבת, יש בו משום מחמם את הברזל שיש בו משום מבשל אלא דהוי פ"ר דלא ניחא ל' מ"מ אסור, ואפשר דהחימום נרדף בו להעברת הזרם וחשיב ניחא ל', ומיהו כל זה אם מקלת מן החוט מגיע ליד סולדת.

ולענין מצעיר אם מקלת מן החוט נעשה גחלת אפשר דיש בו משום מצעיר לדעת הר"מ, מיהו אם אין נעשה גחלת אף שניאוי אור נתזין מן החוט זה אחר זה בתמידות אין זה מצעיר, אלא יש בו משום שבות שאין מויליין האור מן האצנים וכיו"ב.

עוד יש בזה משום תיקון מנא כיון שמעמידו על תכונתו לזרם את זרם החשמל בתמידות, וקרוי הדבר דזה בונה מה"ת, כעושה כלי, וכש"כ כאן שכל החוטין מחוברין לבית והו"ל כבונה במחובר ואין כאן משום אין בנין בכלים אלא דינו כמחובר דיש בו משום בנין וסתירה אבל הכא אין נפקותא בזה דאפי' בכלים כה"ג חשיב בונה.

והנה אמרו שבת מ"ז א' דקנה של סיידין לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור, ולכאורה תני קנה של סיידין דומיא דמנורה דרישא דאיידי בתקע ואפ"ה בקנה סיידין פטור, וטעמא דמנורה עיקר תשמישה במורכבת ופירוקה אינו בשביל תשמיש אלא לסביבה אחרת, אבל קנה של סיידין יש לו ב' תשמישים דבמקום נמוך אין ראוי קנה ארוך ובמקום גבוה אין ראוי קנה קצר והלכך כשמאריכו לפי שעה אף שתקעו חשיב כהעמיד כלי ע"ג כלי כדי להגיע למקום גבוה ולא נחית עלי' שם קנה ארוך, אבל מדברי הרמב"ן והריטב"א נראה דאורחא דמלחא נקט דקני מנורה תוקעין וקנה סיידין כיון דלררף לפורקו תמיד אינו תוקעו בחוזק, אבל כל שתקעו

לירוף ליכא דהו"ל אינו מתכוין ופ"ר ליכא אלא כיון דהיא גחלת ונוגף אף איכא כיבוי מדרבנן ובשביל שלא יזוקו שרי, אבל קשה לפ"ז הא דאמר לק' קל"ד א', דממתקין את החרדל בגחלת של מתכת ובגחלת של עץ אסור, ומבואר דשל מתכת דומיא דשל עץ דנלוות ניתזין הימנה נמי שרי ואי איכא איסור כיבוי למה שרי.

ומדברי רמב"ן נראה דמשום כיבוי ליכא אלא משום לירוף, ופי' דחרדל אינו מלרף ואין בו שבות כלל, והכא כ"ל דאיכא פ"ר ומ"מ שרי ללירוף דרבנן ושרי בשביל שלא יזוקו.

ולירוף פרס"י דהוא משום מכה בפטיש, וכן דעת הראב"ד פ"ב ה"א, ודעת הר"מ שזו תולדת מכבה כמו כיבוי לעשות פחמין, ודעת הר"מ שם ללירוף דאורייתא היכא דמכוין ללירוף, מיהו היכא דלא מכוין ללירוף אינו אלא מדרבנן אפי' הוי פ"ר וכמו שכתב הרמב"ן והמ"מ ודימו זה לקטימת קיסם דאם כיון לחלוץ שני הוי תיקון ואם לא כיון לאו כלום הוא, ולפ"ז ג"כ מתפרש דהיא דיומא בפ"ר וכמו בגחלת וההיא דמיחם שפינה ממנו מים באינו פ"ר, ווההיא דיומא מתפרש גם באינו פ"ר כיון דאזלא לר"י אבל הא דגחלת ברה"ר ע"כ בפ"ר וכמס"כ לעיל כיון דשמואל כר"ש ס"ל.

כתב הגמ"א סי' תק"י סק"ז, דמותר ליתן שפוד מלובן לתוך המשקה שיתחמץ אם יתחמץ בו ביום, ובמ"ב שם חלק עליו דלא דמי לגחלת לתוך החרדל דהתם איכא תרתי למעלותא חדא דגחלת לאו כלי היא וולחד תירוצא דרמב"ן בכלי איכא לירוף מה"ת ובגחלת דלאו כלי אינו אלא מדרבנן וספוד כלי, ועוד דחרדל אינו מלרף, ומשקה מלרף, ואמנם אם השפוד נוגף והתאדם מאף ודאי הליירוף פ"ר, אבל נראה דהמ"א לא איירי בזה אלא בשפוד שכלאו בו והוא אמנם רותח אבל אינו אדום והוי כמיחם שפינה ממנו מים דאינו פ"ר דיעשה לירוף ובהו יש להחיר, מיהו למס"כ הרמב"ן בשם בה"ג דלכך מותר בגחלת של מתכת מפני שהיא מזקת אף לאחר שאין בה אדמימות, מוכח שאפשר שהלירוף פ"ר אף לאחר שעברה האדמימות ואין אנו יודעין גדרו של פ"ר בכלן, ולכן יש לאסור, עוד יש לעי' אם שאר משקין מלרפין ואפשר דשאר משקין בכלל חרדל ואין לירוף אלא במים.

טו כתב הר"מ פ"ט ה"ו דהמתיד את המתכת או המחמם עד שתעשה גחלת ה"ז תולדת מבשל, ובפי"ב ה"א כ' דהמחמם את הברזל כדי ללרפו במים ה"ז תולדת מצעיר, נראה דהכונה בכלן משנה את שרש המלאכה, דאם מתיד או עושה גחלת ורואה בגחלתו כגון שרואה לעשות מקשה וכשהוא גחלת הוא רך לרקעו ולהשקיע בו אורה אז מלאכתו נקבעת לתולדת מבשל, ואין כאן מצעיר, וכשאין ראונו לרכבו רק ללרפו ומלכנו בשביל ללרפו אז אין כאן ביסול אלא מצעיר, וברזל דנקיט הוא לדוגמא וה"ה שאר מתכת אם שייך בהם לירוף, אבל הרבה מן המתכת נחכין ואינם נעשים גחלת.

ולהדקה אסור ואין בו חיוב, וזוהי נוחה כסא גלין לק' קל"ח א' לפרש"י, ומטה כדקדמנא חס, ואף דרב קאמר לה ולמאי לאמר רב יהודה הא ר"ש לאמרי תרווייהו כו' משמע דר"ש אסרי רפוי, מ"מ נראה דאין דקיי"ל רפוי מותר מפרשין דגם ר"ש מודים ברפוי אלא הגי דכסא גלין ודקדמנא בהדוק.

ובר"מ פכ"ב הכ"ה כתוב על מחובר גזירה שמה יתקע ובמ"מ הביא לשון ההלכות שהוא כלשון הר"מ ותמה עליו דמחבר הא יס בנין ובהידוק חייב וכדאמר בגמ' קכ"ב ב', אבל הר"ן פי' דברי הר"ן דקאי ארישא אבל לשון הר"מ אי אפשר לפרשו אם לא להגיה ולמגרם גזירה שמה יתקע כפיפא בשל שדה וועיקר הדין דחוקע חייב גם בכלים מבואר בר"מ פ"י הי"ג וכן התוקע ע"ז בע"ז כו' ופכ"ו ה"ו דכירה שנסמטה אחת מירכותיה וס' הי"א במטרה, וזה מכריע להגיה כאן אלא שלשון הר"מ כאן בהכ"ו מפני שגראה כבונה עדיין לא מתישב דהו"ל למימר שמה יתקע ומ"מ למדנו דברי הר"מ בהכ"ו דהידוק אסור ורפוי מותר וכדברי הטור.

ובתו' מ"ח א' ד"ה הא, כתבו דבענין שהוא רגילות לתקוע אסור להחזיר אפי' רפוי גזירה שמה יתקע, וכ"כ בהג"א בסוגין, נראה דעתם דכל שלא תקע בכלל רפוי ומותר, והיה קשיא להו ההיא דלית שדה תבה לק' קכ"ב ב' דגזרינן שמה יתקע וניחא להו דמטה של טרסיים דרך לשמש זה בלא תקיעה אבל לית השדה דרגילות לתקוע אסור וזה נוחה דאם היה דעתם לחלק בין רפוי למהודק אין להם ראיה מההיא דלית השדה לאסור דרגילות לתקוע די"ל דהתם במהדק.

ובצ"י סי' ש"ג כתב דמשמע מדברי הטור דאין מותר רפוי אלא באין דרכו להדק, וזה תמוה מאד לדרכה הטור מתיר בכוס אפי' מהודק כיון שאין דרכו להדקו בחוזק שהוא תקוע, אבל רפוי לעולם מותר, וכן מלשון הר"מ אין הכרע שלשון הר"מ כלשון הגמ' ומש"כ מותר להחזירו ר"ל ואם היה רצונו לעשותו רפוי מותר להחזירו, וכן דברי הכלבו מתפרשין לקולא דברי הטור דבאין דרך לתקוע מותר הידוק, או שדעתו לאסור רפוי דרגילות לתקוע.

והמחבר בס' ש"ג ס"ו השמיט תנאי זה שיהא דרכה דרפוי, אפשר שחזר בו מכן, והרמ"א הביאו, ולמש"כ לעיל אין מקור לד"ז, ואפי' אם רגילות לתקוע אפשר להקל דברבנן, כיון דלא הזכירוהו הר"מ והטור, וכל שעושה רפוי בלתי מהודק מותר, ואפי' מהודק במקום שאין רגילות לתקוע אפשר להקל דעת הטור.

קל"ח ב' חד נמי אסור גזירה שמה יתקע, ופסקו כן הפוסקים וכ"ה בשו"ע סי' ש"ח סט"ז, ויש לעי' הל' קיי"ל דרפוי מותר, ואפשר דטלטול להחזיר היך רפוי מותר כיון דעסיק להחזיר רפוי לא חיישין שיסכח את השבת ויתקע אבל כשמטלטל טלטול בעלמא חיישין שמה יסכח את השבת ויעלה דעתו לתקוע, וכן ז"ל בזה לאמרו לעיל מ"ו א' דבמטרה של חוליות אסור לטלטל ופסקוהו בשו"ע סי' רע"ט ס"ז, ומיהו לדעת תו' דברגילות לתקוע

חייב חטאת, וכן מוכח מהא דמטה של טרסיים דאע"ג דעומדת לפורקה מ"מ אם תקע חייב חטאת.

ובפתיחת החשמל שמכניסים הזרם בהחוטין חשיב לעולם כתקע דאף אח"ל דקנה של סיידין אף בתקע אינו אלא מדרבנן, היינו דוקא בהרכבה של ב' גשמים שאפשר לחשבן כשנים משתתפין בפעולה אחת אין התקעה מכרעתו לגשם אחד כל שפירוקו נחוץ לטיח של הנמוך, אבל תיקון טורה להגשם ונעשה ע"י זה שימוש, ודאי חשיב בונה, ואף אם השימוש הוא לשעות מיוחדות ואח"כ פוסקו, דהפסיקה הוא מכאן ולהבא והטורה הראשונה אינה בת פירוד מן הגשם, וכש"כ אם גם בקנה של סיידין חייב כשתקע דהכא חייב אע"ג דפוסקו לאחר שעה, ואחרי שהדלקה הוא בנין הכיזוי הוא סותר.

והא דכתבו הט"ז והמ"א סי' ש"ג דמותר לתקוע את כיסוי הכלי כיון שעומד לסגור ולפתוח, היינו דוקא בכיסוי שאין סחימת הכלי בנין אלא שימוש דכלי סתום לעולם אינו כלי, וכל ענין הכלי הוא להיות פתוח ולשמש בו, ולכסותו שלא בשעת שימוש, והלכך אין הכיסוי והכלי אחד אלא שני גשמים משתתפים בשימוש, אבל הרכבה דדרושה לשימוש כמו קנה סיידין, ומטה של טרסיים, וזרם החשמל, אף תיקון לשעה חשיב בונה.

וכן המתלמד השחזת סכין של שחיטה שהעמיד את הסכין לשחוט בו, אע"ג שדעתו לפוגמו תיכף אחר שחיטה מ"מ חשיב בונה דבנין לשעה חשיב בונה. וא"ה, וע"ע במכתבים בס' קנ"ו, לס' ש"ג.

כתב הח"א כלל מ"ד סי"ט, דהעורך את השעון חייב חטאת משום תיקון מנא, ויליף לה מהא לאמרו עירובין ק"ג א' דמשלשל מלמטה וכורך מלמעלה יס בו חיוב חטאת, והנה התם בכריכה חשיב בונה משום שמוניחו לעולם ואף אם הכריכה חשיבא כרפוי מ"מ כיון דמבטל לי' וכן דרך עשייתו חשיב מכה בפטיש או בונה, אבל הכא בעורך את השעון עשוי להתפרק וגם אין כאן חיבור פריקים כלל, אלא הכא ע"י עריכתו יוצר כח חדש בהמסובב שידחוק על האופנים שינועו כולם, והעומדת על תכונה זו הוא בונה או מכה בפטיש.

י' שבת מ"ז ב' רש"ב"א אם היה רפוי מותר, מבואר מכאן דבין תקע לרפוי איכא אמצעי דהיינו רפוי ואינו רפוי ר"ל מהודק אבל לא בחוזק גמור, דאי כל שלא תקע הוא בכלל רפוי הו"ל לתנא למתני דברי רש"ב"ג דרישא דרש"ב"ג מתיר, ואח"כ הו"ל לסיים אם תקע חייב חטאת, אלא ת"ק איירי בלא תקע בין מהודק בין רפוי ואחא רש"ב"ג למימר דברפוי מותר, אבל במהודק מודה רש"ב"ג לאסור, וזה נוחה הא לאמרו לק' קכ"ב ב' דאין מחזירין גזירה שמה יתקע, וכן אמרו ביצה י"א ב' דהתירו סופן משום תחלתן ותיבה שצבתים לא יחזיר והכא מסקינן כרש"ב"ג דלא גזרינן שמה יתקע, אלא הכא ברפוי והתם במהודק וכן הוא בטור סי' ש"ג דיש כאן ג' חלוקות רפוי מותר לכתחלה ואם תקע חייב חטאת

ויש לעי' להכא פריך צוקפין את המנורה מאי קעציד, ובגמרא שבת מ"ו א' אמר לאסור הטלטול ולמש"כ לעיל טלטול חמור מרפוי, ואם זו קושית תו' שפיר מתישב תירוצם לחלק בין שבת ליו"ט דבשבת בלא"ה הו"ל כלי שמלאכתו לאיסור ואינו מותר לטלטל אלא לצורך גופו ומקומו, אמנם קושיתם היא למסקנא ג"כ לאמרי ד"ה מחזירין וכמבואר קושיתם בשבת מ"ו א', ואפשר דלענין טלטול באמת יש חילוק בין שבת ליו"ט.

דף המחובר לכותל הבית בלירי וסובב על לירי למותחו ולהורידו, ונשמט ליר אחד מן הכותל והיה הליך נכנס ויוצא בחור הכותל בקל, ולא היה אפשר לתוקעו בחוזק מפני שהחור כבר נחרח, נראה שאין איסור לדחוק את הדף לכותל אף שבזה נדחף הליך לחורו, כיון שאין זה דרך בנינו ולא דמי לחזרת דלת על ליריה להתם החזרה גמר בנינו, אבל הכא בנינו להיות תקוע הליך בכותל בחוזק, ותנועתו ברפוי אינו לא בנין ולא סתירה.

לא שרינן רפוי י"ל דהני בדרכן לתקוע, אבל אם אין דרכן לתקוע י"ל דמותר לטלטלו, וכן לדעת הטור דאם אין דרך לתקוע מותר להדק ברפיון, נראה דמותר לטלטל.

ר"מ פ"י ה"ד המחזיר דלת של צור כו' נראה דאפי' רפוי חייב וכמו שלנו הסובבים על לירי ונוח לטלטל מ"מ כיון שכן דרך בנינם הו"ל בונה, וכן מבואר בתו' שבת מ"ו א' ד"ה דחוליות, שכתבו דלמ"ד רפוי מותר י"ל דהיה דבינה כ"צ דב"ה מתירין להחזיר מנורה של חוליות ברפוי, ואפ"ה ד"ש דסברי יש בנין בכלים אסרי, ולא תהא מחובר לדידן קיל מכלים לב"ש, מיהו עדיין אין ראוי שיש בזה חיוב אימא איסורא בעלמא, ומ"מ הדין אמת דלא מצינו שיהא חילוק במחובר בין הידוק לרפוי, והלא ע"כ חלוק מחובר מתלוש וכלאמר שבת קכ"ב ב' ובתקע גם בכלים חייב וע"כ במחובר חייב בלא תקע וא"כ ה"ה ברפוי כשדרך בנינו כד, וכ"כ הט"ז סי' ש"ג סק"ה, והמ"א סימן ש"ח ס"ק כ"ב.

בינה כ"ב א' תוד"ה וב"ה, וי"ל דהתם מייירי בשבת כו', א"ע דהא מאן דאסר ברפוי אסר אפי' ביו"ט וכלאמר שבת מ"ז ב' בי ר"ח הוה מטה גלגיתא כו'.

סימן נא

דלמא יכוין מלאכתו לעשות יפה וכונת דבריהם דרבה ור"י דמוקי לה בפלוגתא אי אהל הוא נמי בקטיר במיתני עסקינן אבל לשבור המגדל אסור משום דלמא יעשה פתח יפה ואצ"ל דהזכירו קטיר במיתני משום שלא נתפרש בדברי רבה ור"י, א"נ עיקר דבריהם במה שסיימו דבעי סכינא למפסקי' אבל לרבה ור"י איירי אפי' יכולים למפסקי' ביד א"נ לרבה ור"י איירי ביכול להסיר הדלת מזיריה ומותר בכלים ואסור באהל ועי' סק"ד.

ויש לעיין דבינה שם מבואר דאם מכוין לעשות כלי איכא מלאכה לאוריתא, ובסוגין אמרו דאפי' עושה נקב יפה אינו אלא משום שבות דכל פתח שאינו עשוי להוציא ולהכניס אינו פתח, וא"ל דגזרינן דלמא יעשה נקב גדול להכניס ולהוציא.

רש"י פי' בינה שם דבמוסתקי נמי אם עשה פתח יפה חייב חטאת, אלא דבמוסתקי לא גזרינן דלמא יעשה פתח יפה כיון דלא חשיבא לי' ובתו' שם פי' דבמוסתקי אפי' יעשה פתח לא חשיב בונה כיון דהוי כמנא תצירא.

ג' שם בגמ' מציא אדם חבית כו' ומתיז ראשה בסייף, נראה דזה מותר אפילו בחבית בריאה, דלא שייך למגזר משום פתח כיון דמתיז כל ראשה, ועוד י"ל דדוקא בחבית של גרוגרות ופירות אפשר לפעמים לעשות חור בצדה להכניס ולהוציא אבל חבית של דבר לח אי אפשר להכניס דרך חור.

שם מהו למיבזר חביתא בצורטיא. במתני' תנן שני דינים, דשצירה מותר ולעשות נקב אסור ומבעי לי' בצורטיא אי חשיב כעושה נקב או חשיב כשצירה בצורטיא הנקב גדול יותר מן הראוי, והשיב שעדיין שם נקב עליה, ויש לעיין דאפריך מרשב"ג ליפרך

א' שבת קמ"ו א' מתני' שובר אדם את החבית לטובל הימנו גרוגרות ובלבד שלא כו', דרך שצירה אין כאן איסור סתירה, אע"ג דמותר שלא ע"מ לבנות נמי איכא שבות, הכא משום דאין בנין וסתירה בכלים מותר לכתחלה, ואע"ג דבעשיית כלי ממש שייך בנין גם בכלים וכמש"כ תו' לעיל קכ"ב ב' ד"ה הא, וא"כ גם סתירת כלי דין הוא דחשיבא סתירה, מ"מ מותר בכלים דכמו דלא חשיב בנין בכלים בהחזרת תריסין בינה י"א ב' ובהפקעת חותמות שם ל"א ב' אע"ג דבמחובר תריוהו אסרי וע"כ דבכלים לא חייב שם בנין אלא במעשה גמור, ה"נ בסתירה דרך שצירה להוציא מה שבתוכה לא חייב שם מלאכה על זה בכלים והיינו דין חותך ומפקיע ולא אסרינן משום מלאכת סתירה, והכי אמרינן בהדיא עירובין ל"ה א' במגדל של עץ דמותר לשבור משום שאין בנין וסתירה בכלים, ומיהו דוקא שאינו מדקדק בשצירתה אבל אם מדקדק שיתהוה נקב יפה, בזה יש איסור בנין דעושה פתח והיינו דתנן ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי, ובגמ' בינה ל"ג ב' מסקינן דלא הותר רק במוסתקי, ומיהו מבואר בגמ' שם דמשום מלאכת סותר ליכא, אלא כיון שאם מדקדק לעשות נקב יפה איכא משום בונה מה"ת, ראוי לאסור אף בשובר דלמא ידקדק ולפיכך מוקי לה במוסתקי.

ב' עירובין ל"ד ב' תוד"ה ואמאי, אבל לשבור הכלי ולקלקלו אסור דשפיר שייך בנין וסתירה בכלים והא דשרי כו', דבריהם ז"ל א"ע דהא בגמ' שם מבואר דמשום מלאכת סותר ליכא, אלא ראוי לאסור שמא יעשה פתח יפה ולכך מוקי לה במוסתקי, ולריך לדחוק דכונתם דכיון דשייך בנין לא שרינן לעשות פתח דרך שצירה

הר"מ הביא דין פותח בית האורח במלכא כח קורע ומ"מ אין זה הכרע שדעתו ז"ל שהחיוב משום קורע, ושפיר י"ל לחיובו משום בונה או מכה בפטיש אלא משום שיש כאן פעולת קורע קבעו בהלכות קורע וסתמו כלשון הגמ'.

שם ב'תו' ועוד דבמגופה שרי כו', צ"י סי' ש"ד כתב דתו' ס"ל כר"ח לחכמים מתירין אפי' מן האד, ואין זה הכרח דאפי' אי ר"ש אסר גם מן האד מ"מ לא יתכן דקושית הגמ' אינו אלא במה שאסר מן האד, דהרי לא הוזכר בגמ' דר"ש אסר גם מן האד דתקשה לי, ושפיר י"ל דר"ש בחצית גופה אסר, ועוד אי רש"ג אסר בגופה דחצית והתיר להתיר מגופה אף בצדה תקשה באמת מזה לר"ה לאוסר ליקוב מגופה מן האד.

ה' ו'לעת הרש"ב"א שבת קמ"ו א', דהא דמוקי לה במוסתקי אינו אלא לר"א, ויש לעיין הלל בגמ' ביצה ל"ג ב' אמרו דלר"א דקוטס לחלוץ שנינו חייב חטאת, להריח אסור לגזרינן קטימת להריח אטו קטימת לחלוץ שנינו, אבל לרבנן לחלוץ שנינו שבות להריח מותר, וא"כ בשבירת חצית דלעשות כלי לכו"ע חייב חטאת דין הוא שיהא אסור אף בשובר להוציא גרוגרות, וכמש"כ תו' בסוגין, וזה אפי' לדעת רש"י ע"ד ב' דאין בנין וסתירה בכלים, דהא מ"מ במכיון לעשות כלי חייב חטאת משום מכה בפטיש כמו עושה נקב בלול של תרנגולין, ואפי' אם נפרש דהא דר"א אוסר להריח אינו משום גזירה דלמא יקטום לחלוץ שנינו, אלא כיון דמחמיר בקטימה מחמיר אף להריח אכתי עשיית פתח אינו ענין לקטימה וראוי לאסור אף לרבנן אף בשובר להוציא, וא"כ הדבר מוכרח כדברי התו' והר"א ש' דהא דאמר ר"א כי תניא הוה במוסתקי, הוא לכו"ע, והדבר מוכח מעיקרו דלא שייך לומר דר"א מוקי מתנ' במוסתקי דלא יתכן זה אלא היכי דקשיא מתנ' לאמורא, ומוכרח לאוקמי מתנ' דלא תקשי לי', אבל הכא אם באמת תנא דמתנ' מתיר אפילו בחצית שלמה, א"כ ע"כ מתנ' דלא כר"א ור"א לית לי' מתנ' ומי הוא דאמר דמתנ' במוסתקי אלא ודאי ר"א קושטא דמלתא קאמר דמתנ' במוסתקי לכו"ע.

ונראה דהם מפרשים דזה דתניא לא יקטום להריח לגזרינן דלמא יקטום לחלוץ שנינו אינו דבר פשוט אלא תנא דברייתא קבל כן משום ר"א ובגמ' פריך דמתנ' דשובר אדם את החצית ודאי לא ס"ל כן דנהי דתנא לא עסיק לאשמעינן דלא גזרינן דלמא יכוין לעשות כלי אלא לאשמעינן עיקר הדין דאין שבירה זו אסורה משום סותר כלי מ"מ ממילא שמעת מינה דלא גזרינן דאי גזרינן ממילא לא מש"ל דינו דנהי דאין אסור משום סתירה מ"מ אסור משום גזירה ומשני דמש"ל במוסתקי דלא שייך למגזר ומ"מ נקטינן דאיכא רבנן דפלגי וס"ל דלעולם לא גזרינן והלכך אפילו בחצית שלמה מותר לשבור ומשום דסוגיא דשבת רהיטא דאפי' בשלמה איירי דדוחק לומר דסמכו על סוגיא דביצה.

ו' הגר"א צביאורו סי' ש"ד האריך לקיים דעת הרש"ב"א והר"ן דאין איסור בשבירה בשלמה ואמנם נראה דעתו ז"ל דהא דמוסתקי

ממתני' שובר אדם את החצית לה"ג, ונראה דמתני' ראשה בסייף לא מקלקל לה כל כך אלא שמחסר שפתה ויש מקום לומר דחשיב עושה פתח כמו בצורטיא והנה מצוה מכלאן דכלי שיש לו פה וסתם פיו במגופה ומתני' ראשו אם מכיון לעשות פה אסור אלא אם אין דעתו רק להוציא מה שבתוכו לא חייל עלי', לא שם בונה ולא שם סותר, והיינו דאמר בגמ' דלעין יפה קמכוין.

ויש לעיין מאי מייבעי לי' למבדל בצורטיא, הלל אף אי צורטיא כשבירה אסור דהא מסקינן ביצה ל"ג ב' דלא הותר שבירה אלא במוסתקי, ופי' בתו' עירובין ל"ד ב' דה"נ איירי במוסתקי ולמש"כ לעיל דבחצית של יין לא גזרינן דלמא יעשה פתח להכניס ולהוציא אי"ל לאוקמי במוסתקי, וכן משמע בתו' לעיל מ"ח ב' ד"ה וכן, שהביאו ראוי דרש"ג מייירי בגוף החצית מדפריך מינה לר"ש דאיירי בגוף החצית, ואי במוסתקי הלל עושה נקב בחתיכה אחת.

ד' עירובין ל"ה א' תוד"ה בעי, ומכאן מדקדק ר"י כו' אבל פותח של עץ או ש"מ אסור לשבר דבכלי נמי יש בנין וסתירה כדפ"ל, למש"כ סק"ב מצוה דמותר לשבור כלי עצמו ואין בזה משום סותר אלא דגזרינן שמא יכוין לעשות כלי, ואמנם דקדקו למה נקטו אבוי ורבא מיתני ולזה פר"י דשבירה כלי חשיבא סותר וכן בפותחת של עץ, דשבירה פותחת לא שייך למגזר שמא יעשה כלי כיון שאינו נוקב את הכלי וס"ל לפ"ז דהא דמוקי במוסתקי אינו משום דלא נאסור גזירה שמא יכוין לעשות כלי אלא בלח"ה משנתנו במוסתקי דבכלי שלם אסור משום סתירה, ולפ"ז הא דרש"ג דמתני' ראשה בסייף נמי במוסתקי, וכן הא דר"ש למבדל בחצית בצורטיא, וכ"ה בתו' לעיל ק"ב ב'.

מ"ח ב' תוד"ה וכן, ופר"ת וכן מה בין זה לנקיבת מגופת חצית כו', האי בית האורח אינו מגוף הבגד דל"כ אינו ענין למגופת חצית, אלא איירי בתפירת הכובסין וכמש"כ הכ"מ פ"י ה"י בשם ריטב"א מכות ואין לו אורך להחוטין האלו והלכך הוי מדמה לו למגופה, ומסיק דמ"מ הן חיבור טפי ממגופה כיון דדרכו לפתוח בית האורח ולהניח החוטין תלויין.

והנה למש"כ תו' ביצה ל"ג ב' ד"ה כי בשם ר"י דבמוסתקי אף אם מכיון לנקב יפה אין חיוב חטאת כיון שהכלי נעשה מחתיכות לא חשיב כלי גמור שאין חיבור חתיכות חיבור, ל"ל דהכא חוטי בית האורח חשיב חיבור טפי תדע שהרי כל הבגדים הן מעשה מחט וחשיב חיבור, ואם הא דרש"ג דוקא במוסתקי שפיר י"ל דפריך מהא דרש"ג ומשני דהכא חיבור והתם אינו חיבור, ואע"ג דהא דרש"ג משום עין יפה אבל במדקדק לעשות פיו ישר וחלק אסור [עי' לק' סק"ז] והכא בפותח בית האורח מתכוין לעשות פתח, מ"מ חיוב חטאת ליכא במוסתקי אפי' כי מכיון לעשות פתח, מיהו אי מרש"ג פריך לא הו"ל להזכיר מגופת חצית, ועוד דהא דאין חיוב חטאת במכיון לעשות כלי במוסתקי לא הוזכר בדברי רש"ג, אבל לשון התו' דהתם אפי' בגוף החצית שרי" משמע דלא איירי במוסתקי.

קמ"ו א' התם ודאי לעין יפה קמכוין היינו שאין צמיעיו אלא הולאת היין ולא בנין, ומה שאין המ"ב רש"י בינה ל"ג ב' התם בשובר מלה איירי ואין בדברי רש"י שם יותר ממחנה קמ"ו א'.

ויש בזה נ"מ לדינא אם מותר להתיז ראשה בשלמה, לדעת הגר"א לאין איסור סתירה בשלמה רק יש לגזור דלמא יתכוין לעשות כלי, שאם יש חיוב חטאת במדקדק בהתיזתו יש לאסור בשלמה אפי' באינו מדקדק, ובמ"ב ס"ק כ"ג כתב דבשלמה אסור להתיז ראשה והוא משה"ג והסכימו אחרונים ז"ל, אבל זה לדעת תוס' והרא"ש דבשלמה יש איסור סתירה, אבל לדעת רשב"א י"ל דאף בשלמה מותר, אף אם נקוט כדעת תו' דאסרינן משום גזירה.

(ח) קמ"ו א' רש"י ד"ה שובר, שאין במהלך שום איסור, משמע דיך כאן מלאכה אלא שהוא מקלקל וי"ע שהרי שיטת רש"י שאין בנין ואין סתירה בכלים וכמ"כ רש"י ע"ד ב', ואין כאן שום מלאכה, והרשב"א והר"ן כתבו דמשום אורכ שבת מותר אבל ל"ע איזה מלאכה יש כאן וולדעת תו' דאיכא איסור סתירה באמת אסור בשלמה ואף לדעת תו' דיך בנין בכלים, ואפ"ה מותר לשבור את החבית אפי' בשלמה ולמ"כ לעיל לנטות מדברי תו' ולהתיר אפי' בשלמה נמי אין ההיתר משום מקלקל אלא שכלים כה"ג אין שם סותר עלה כלל, כיון דעיקר כונתו להוציא מה שבתוכה, והיינו חותמות שכלים דמפקיע וחותר, ומחנ' אשמעינן דאע"ג דעושה פתח הראוי להכניס ולהוציא מ"מ כיון שאין מתכוין לכך לא חייל עלי' שם פתח, וזה מבואר בינה ל"ג ב' דיליף מכאן דמותר לקטום להריח, אע"ג דנעשה כלי שהרי ראוי לחנוך מ"מ כיון שאין דעתו לכך לא חייל עלי' שם בונה, ואי איירי בשלמה אשמעינן דלא גזרינן דלמא יכוין לעשות כלי.

ועיקר החילוק בין חותמות שכלים לחותמות שצוקרע המבואר בינה ל"א ב' וכן חלקו עירובין ל"ה א' בין כלים לאלה מכרעת שאין ההיתר משום מקלקל אלא משום שאין סתירה בכלים, ועי' לק' ס"ק ט"ז מבואר דגם בגמ' נקטו לשון מקלקל אע"ג דלאו מלאכה היא כלל אלא כיון דיך כאן נורת מלאכה איכא שבות, וקרו ל' מקלקל.

(ז) שם רש"י ד"ה ובלבד, לנוקדה יפה פתח נאה, מסוגיא דבינה שם משמע שאין חילוק צמיעיו אלא בכונתו, ואפי' פתח שאינו נאה אם מתכוין שיצאם לפתח אסור, וכמו בקוטם עלי בשמים שאין חילוק אלא בכונתו אם להריח או לחנוך, ואם הכא דעינין שינוי צמיעיו י"ל דשאני קטימה דגזרינן להריח אטו לחנוך דחד מעשה הוא, אבל פתחא שמאי אטו פתח יפה לא גזרינן ול"ק ממגופת חבית, ומיהו אם מדקדק לעשות פתח נאה אסור אפי' סתמא.

(ט) כתב הרשב"א עירובין ל"ה א' דדוקא חבית קטנה מותר לשבור אבל גדולה הוי כאהל, אבל מחזקת מ"ס חשיבא עדיין קטנה דהא שדה נחלקו בה ר"ש ור"ג ורשב"א ע"כ במחזקת מ"ס איירי, וכגון דא צריך רב, דהרי למאי דסבר דנחלקו אי אהל הוא

קיים לדינא כדעת תו' והרא"ש והטו"ש"ע ומשום דבשלמה גזרינן דלמא יכוין לעשות כלי וכמו דגזרינן לר"א להריח אטו לחנוך ובהאי גזירה לא מצינו דפליגי רבנן ורבנן דמתירין להריח משום דס"ל דלחנוך אינו אלא שבות והכא דלעשות כלי בשלמה חייב חטאת יש לאסור גם במכוין רק להוציא, והגר"א אינו טעם זה על דינא דש"ע ולא העיר כלום ולא הביא כלל דעת רשב"א ור"ן שחולקין, ואמנם כמה שכתב בש"ע דבשלמה יש איסור סתירה בזה הביא דעת החולקין שהרי בגמ' בינה שם משמע דלא קשיא ל' אלא הא דר"א דליגזור אבל משום סתירה ליכא והגר"א לא הביא כלל ראיות הרשב"א להתיר באמת לשבור אף בשלמה, והנה הרשב"א בסוגין הביא ראיה לדלידן מותר לשבור אף בשלמה דאל"כ הא דרב יהודה דפסח אלוותא אמאן תרמיא ואינו מובן דהתם כיון דלחנוך ג"כ לא חשיב בונה מה"ת ולא מכה בפטיש כיון דקוטם ביד ואפשר דאף קוטם בכלי לא חשיב בונה דענף עץ בעלמא הוא, לא שייך למיגזר בלהריח, אבל הכא בשובר בסכין ואם יכוין לפתח חייב חטאת שפיר שייך למגזר, ובינה ל"ג ב' הביא רא' מהא דר"ש למצו חביתא וכתב דמשמע בגוף החבית, ונראה דהרשב"א מפרש דבמוסתקי לא הותר לשבור רק לפרק את החוליות אבל לא משמע כן ברש"י שפי' דכיון דלא חשיבא לא אתא למעבד נקב יפה ובתו' כתבו דאפי' אם יעשה נקב אינו חייב חטאת ומשמע נמי אפילו שובר בגוף החבית וא"כ שפיר יש לפרש הא דר"ש כהא דמתנ', וכ"כ במ"ב סק"ד בשם הפמ"ג דמוסתקי מותר לשבור אף תוך החרס אלא דכתב לה בלשון מצדד כן.

ומ"כ הגר"א להוכיח דעת הרשב"א מהא דעירובין ל"ה א' דמוקי לה דפליגי אי אהל הוא ומבואר דבכלי מותר ולא ניהא ל' לאוקמי בקשור בחבל או ביכול להסיר הדלת מזיריה, קשה למאי דפירשנו דמודה הגר"א לאסור לשבור משום גזירה דלמא אתי לכיון לעשות כלי ואפשר דבכלי שובר את הפותחת דבזה לא שייך גזירה דלמא יכוין לעשות כלי כיון שאינו עושה נקב כלל, ואפשר דדוקא בחבית שייך למגזר דזימנין טריח ל' להסיר המגופה ומשמע דרך חור אבל דלת המגדל לעולם אינה ממורחת בטיט ואין אורכ לחור.

(ז) כתב במ"ב סק"ז דאם עושה נקב להכניס ולהוציא אפילו במוסתקי חייב חטאת, ותמוה דזו במחלוקת שנוי לפרש"י חייב אבל ר"י בתוס' בינה ל"ג ב' חולק וס"ל דאינו אלא שבות והלכה כביתראי.

שם סק"ה כתב דבמתני' ראשה נמי אסור לכיון ליפות השצירה ולדבריו יש בזה חיוב חטאת לפרש"י אף במוסתקי ולפר"י בשלמה, ואין הדבר מוכרע דבשלמה בשצירה מצדה להכניס ולהוציא הוא פתח ויש בו משום בונה דזימנין לטריחא ל' להסיר המגופה וניהא ל' פתחא זוטא, אבל במתני' ראשה לעולם מקלקל הוא דהו"ל להסיר המגופה ולא לקלקל החבית ואף אם מדקדק שיהא פיה חלק שלא יהא הקלקול יותר מדאי מ"מ לאו בנין הוא, ומה שאמרו

כהסרת המגופה דשרי ונדלחמר בגמ' קמ"ו א' אם איתא דלעין יפה קמכוין לפתוחי מפתח, אלמא דמותר לפתוח וכ"כ במ"ב ס"ק כ"ג ואין חילוק בזה בין מוסתקי לשלמה, שהרי המגופה כחיבור מוסתקי היא[להכא מרוקף באבר ובבדיל והוי כחיבור עיקר הכלי, ומיהו משום סתירת כלי ליכא כאן שאין כאן סותר כלל שהפתיחה תיקון וסתום מכל דל לאו כלי הוא, וכשעושה לו פתח נעשה כלי, ומקום הספק בזה הוא באין דעתו על הקופסא אללא להוציא מה שבתוכה ולזרקה באשפה, וזה חשיב כשובר חבית ליטול ה"ג, וכמתיו ראשה בסייף, וכקוטס להריח וכשובר חותמות שבכלים, ואפי' לדעת תו' דלא הותר אללא במוסתקי אבל שלמה אסור משום סתירה, הכא שרי דאין כאן סתירה כלל, אמנם יש לאסור משום גזירה דלמא יכוין לשם פתח ומשום זה מוקי לה בינה ל"ג ב' במוסתקי, והרבה בני אדם דעתם על הקופסא לשמש בה להניח בה בורית או מסמרים וכיו"ב, וזימנן דאינו אוכל כל הדגים השתא, וניחא לי' בשימושה, ולא דמי למתיו ראשה בסייף דהתם בפתיחה ומגופת במגופה ואין המגופה חיבור והתחת גופה קלקול ולא בנין, אבל הכא כל דניחא לי' בשימוש כלי ידיה חשיב פתח, ואפשר דאף דעתו לזרקה אין מתחשבין עם כוונתו דלא מצינו היתר שבירה אללא ביש לחבית פתח אבל גשם חלול בפנים וסתום מכל דל, כל שעושה לו פתח חשיב בנין, והרי בשובר כריך ליזרזר שלא ליפות את הנקב והכא שמחליף גוף אטום למורת כלי בכל שבירה שעושה חשיב כנקב יפה ולא גרע מנקבה בלדה לאסור, וזכר לדבר עשיית אלפסין חרניות לפי ר"ת בינה ל"ב א' ד"ה אלפסין.

ובקופסא של שמן ועושה נקב לטפטף השמן ודאי הוי בדין ולא יקבנה מלדה כיון דאין כאן דין מגופה, ולפי שרגילין לעשות ב' נקבים, אחת להכניס האויר כדי שידחוק השמן דרך נקב השני, יש בזה חיוב חטאת לכל נקב משתמש להכניס ולהוציא דזימנן דמשמש בנקב זה וזימנן בנקב השני ומיהו אם הוא באופן שמוכרח לטפטף בנקב אחד אפשר שאין כאן חיוב אף דעשה ב' נקבים וקבע בכלי כניסת אויר ויציאת שמן.

ולחסיר המגופה הקטנה הנעשה מטם כפוף שסותמין בה את הבקבוקים שדוחקין אותה על זר הבקבוק שסביב פיו, דינו כהתחת מגופת חבית ומותר שאינה חיבור, ואף שסמירה במפתח המעוות אותה אין כאן משום סתירת כלי דלא מצינו איסור בשבירת מגופה, דזהו בכלל אין סתירה בכלים כדן מפקיע וחותר, ואע"ג דכתבו תו' דפותחת של מתכת אסור לשבירה התם נעשה להיות קבועה בכלי תמיד, והו"ל שבירת הכלי, אבל הכא נעשה רק לפקק ועושה רק בשביל להוציא מה שבתוך הבקבוק שרי, ועוד דכיון דלצבא על הבקבוק כבר בטלה מתורת כלי שעומדת לשבירה.

(יב) טור סי' ש"ד ובשבירת פותחת של תיבות נחלקו בה הר"א מתיר בו, לכאורה הר"א שהתיר ס"ל דאין סתירה בכלים כשעסוק להוציא מה שבתוכה ואינו מחלק בין הפקעת החבל לשבירת

הרי נחלקו במחזקת מ"ס ולרבנן דמשנתנו כלי הוא, ולא מצינו לפ"ז חילוק בין גדולה לקטנה דלא מצינו חילוק בין מ"ס למאה כורים, ולמאי דמסיק אדני דלא פליגי אללא בניסט מחמת רעדה, והכא בקטיר במיתני פליגי י"ל דבפחות ממ"ס פליגי, אבל במחזקת מ"ס לכו"ע אהל הוא, וכ"ה באו"ח סי' ש"ד ס"א בהגה' דמחזקת מ"ס אסור, ובזה"ל שם בשם א"ר כתב דלעת הרשב"א דבמוסתקי אף במחזקת מ"ס מותר, ואין הא"ר תח"י וברשב"א שבת עירובין בינה ליתא. וא"ה, עי' עה"ק.

קמ"ו א' מיתבי רשב"א כו', יש לעי' ליפריך ממתני' דר"פ כל הכלים דכל הכלים ניטלין לכל לורך דלא כר"נ, ואפשר דהמקשה היה סבור דזה תנאי בהיתירא דהוא עוסק בחתיכת הגרורות וחותר ממילא את החבית ועל זה פריך מרשב"ג ומשני דלענן המלאכה אין חילוק אללא מצד טלטול מוקפה אחינן עלה ואליבא דר"נ.

(י) שם מתני' ואין עושין נקב במגופה של חבית כו', האי נקב אינה שבירה דרך קלקול בשביל להוציא מה שבתוכה עכשו, אללא ראונו בנקב שיתקיים להוציא היין דרך שם בכל עת, ומ"מ במגופה שרי דכיון דאין המגופה חיבור לחבית ודרך ההשתמשות להסיר המגופה אין נקב במגופה בכלל בנין דכשהמגופה נטולה אין הנקב לורך בו כלל, וזה מותר אף במחזקת מ"ס, ואף בנקב העשוי להכניס ולהוציא, שהרי בגמ' לעיל מ"ח ב' פריך מכאן לפותח בית הנזרזר והתם איכא חיוב חטאת ואפ"ה אי לא היה חיבור היה מותר לפתוח בית הנזרזר ובגוף החבית אסור לעשות נקב כזה ואפי' במוסתקי, ואין איסור זה אללא מדרבנן דנקב שאין עשוי להכניס ולהוציא אינו בנין מה"ת ואפי' במחובר, ויש לעיין בטעמא דמילתא דהא בעושה נקב להכניס לחוד או להוציא לחוד נמי מתקן מנא ולמה לא חשיב בונה, וי"ל כיון דכל כלי אינו ראוי לשימוש אללא אם יש לו פתח להכניס ולהוציא ואם עשה עוד פתח אחד מינייהו, פתחא רבה עיקר, ופתח אחד מינייהו אינו מתיחס אל גוף הכלי אללא זהו שימוש לפי שעה להכניס או להוציא ולפרש"י דעושה נקב חייב משום מכה בפטיש הכא חשיב כלי גמור מקדם.

שם אומר ר"ה מחלוקת למעלה אבל כו', אפשר דהא לאסור בלדה לר"ה אינו אללא משום שלא תחלוק בלדה דהא זימנן דהמגופה אין לה לדין כלל וכל מן הד נראה כאילו הוא בגוף החבית אבל במגופה הדין נותן שיהא מותר אף בלדין דהא אף בפותח בית הנזרזר היה שרי אי לאו חיבור והתם בלדין דמילא.

ובש"ע סי' ש"ד ס"ו וליקוב המגופה למעלה מותר דלאו לפתח מכיון כו', כ"כ טור והוא מפרש"י, אבל למש"כ תו' מ"ח ב' דקושית הגמ' וכי מה בין זה למגופת חבית היינו מתני' דחכמים מתירין וע"ז משני התם אינו חיבור, מבואר דהיתר משום דאינו חיבור.

יאלו קופסאות של שמן או של דגים העשויין מטסי ברזל ורזופין מכל דל, וחותרין בסכין את הטם שעל הפתח, נראה דלא דמי

השחתה אינו מפקיע שם סותר ונהי דבכלים זה שעוסק להוציא מה שבתוכה משוי' לי' כשובר קליפי אגוזים שאין סתירה בכלים אבל במחוצר שם סותר עלה, וכל זה שאמרנו שצטל שם קורע ושם מתיר אפשר לאין זה אלא באיסור דרבנן כיון שהוא מקלקל ואין כאן אלא איסור דרבנן, הקילו בעסיק להוציא מה שבתוכה ועושה דרך קלקול.

(7) ק"צ ב' רב אמר משום בונה ושמואל אמר משום מכה בפטיש, פלוגתא רב ושמואל בבנין גרוע לשמואל כריך קביעות טפי ובמסתת ונקב בלול ועייל שופיתא בקופינא דמרא לרב חשיב בנין ובמקום לאיכא משום בונה ליכא משום מכה בפטיש] ולשמואל לא חשיב בנין, ובנקב בלול פי' תו' לשמואל לא חשיב עשוי לכניסה וליארה, ומבואר בגמ' דקודח ע"מ לתקוע בו יתד הוא בפלוגתא דר"ש.

ובתה"ד סי' ס"ד דן בתקע סכין בכותל של עץ מע"ש אי מותר להוציאו בשבת, ואסרו משום דבהוצאתו מתרחב הנקב, ואף שאינו מתכוין מ"מ פס"ר הוא, וגם ניהא לי' ליהוי הנקב בריוח, וס"ל לרב יס' כאן משום בונה כדן קודח.

ומתחלה פי' הא לאמר נ' ב' דלה ושלפה והדר דלה שרי היינו דבזה אין כאן טלטול עפר, אבל עדיין יס' כאן פס"ר בהרחבת הגומא ומ"מ שרי לאין כאן בנין לאוריינתא, ובדרבנן שרי פס"ר, אבל כל זה בחוקע ביני אורבי אבל בכותל של עץ חשיב קודח וכל שהוא פס"ר אסור ועפ"י פי' הא דכתב המרדכי דמותר להוציא הסכין מהחצית איירי בפס"ר שיוסיף על הנקב, ואפ"ה שרי וכמו דמותר בללה ושלפה והדר דלה מע"ג דמוסיף על הנקב, דכל דעיקר המלאכה דרבנן שרי אינו מתכוין אף בפס"ר, והוסיף התה"ד דע"כ ז"א דהדין נותן דמוסיף על הנקב ביני אורבא הוי בנין לאוריינתא ואף לשמואל דאמר קודח אין בו משום בנין, דהא אמר לעיל ע"ג ב' החופר גומא וא"כ אלא לעפרה פטור משום מקלקל, אבל אי כריך לגומא חייב משום בונה, ומסתבר דעושה גומא ביני אורבא נמי אם כריך לה חייב משום בונה, וה"ה בפס"ר דניחא לי', וע"כ הא דשמואל דליכא משום בונה בליכא פס"ר, וא"כ המרדכי ג"כ איירי בליכא פס"ר, ולפ"י פס"ר אסור אפי' בדרבנן, ודבריו ז"ל קשים דהא מסקינן בגמ' נ' ב' דללה ולא שלפה נמי מותר, וכבר כתב התה"ד דזה הוי פס"ר, וכן המרדכי שהתיר משמע אפי' לא שלפה מע"ש, ועוד דבתו' מ"ג א' מסקו דהא דמאריך שמואל שלפה מע"ש הוא משום הרחבת גומא, ובשלפה אין כאן פס"ר, ואנן שרינן אפי' לא שלפה.

ואמנם כריך טעם למה מותר בלא שלפה מע"ש, כיון דהוי פס"ר דניחא לי', ואפי' אי לא אכפת לי' הרי דעת תו' וס"פ דלא כהערוך ופס"ר דלא ניהא לי' אסור, ומדברי הגר"א סי' שו"ד למדנו דתיקון מנא דבני אדם מזלזלין בו ואין דעתם על תיקון זה, ליכא עלי' שם מלאכה כלל בלא ניהא לי' וכמש"כ המ"א סי' שו"ח ס"ק ל"ו בשם המ"מ במאריך דאי לא מכיון לכרך ליכא עלי' שם מלאכה כלל

פותחת, וא"כ ס"ל דהא דתנן שובר אדם את החצית כו' הוא אפי' בחצית שלמה, ולעיל סתם לה הטור דבשלמה אסור ולא הביא בזה פלוגתא, ואמנם למש"כ לעיל לאסור שלמה משום גזירה דלמא יכוין לעשות כלי, שפיר י"ל דמורה הר"א דבשלמה אסור, אבל בשבירת פותחת לאינו עושה כלל נקב בחצית לא שייכא האי גזירה, ואפשר דמורה הר"א דבשלמה יס' בזה משום איסור סותר, אלא דס"ל דשבירת פותחת הוי כמפקיע מיתני והוא בכלל אין סתירה בכלים, ולפ"י אפשר דמורה הר"א לאין מוציאין האירים ד"ל דזה הוי כשובר גוף הכלי, וכדסתם לה הטור לעיל לאיסור, והר"י מקינון דמתיר להוציא האירים וכדאיתא בב"י, י"ל דמורה לאין שוברין את הפותחת וס"ל דהוצאת האירים קיל טפי לחשיב כמוסתקי כיון שאין חיבורן רק בתקיעה.

(9) קמ"ו א' מתיר ומפקיע וחותר, פרש"י מפקיע סותר קליעת החבל, ובמ"ב סי' שו"ד הק' בשם הגרע"א מדברי הר"מ פ"י ה"ח דהפותר חייב משום קושר והמפריד את הפתיל חייב משום מתיר, ובמ"ב שם כתב דהר"מ יפרש מפקיע היינו שקורעו ביד ומחתך היינו בכלי, וזה לא יתכן דהא מוקמינן ההיא דתניא מתיר אבל לא מפקיע ולא חותר כר"נ וא"כ ע"כ מפקיע היינו בכלי, ועוד דינו דהר"מ ודאי הוא מן הגמ' ירושלמי וכמש"כ במ"ע אבל לפנינו ליתא בירו'.

והנה לדעת הרשב"א דאפי' בשלמה שובר מע"ג דיס' בנין בעושה כלי וכמש"כ תו' ק"ב ב', מ"מ אין סתירה בכלים בזמן דלא עסיק בסתירת כלי אלא בהוצאת הגרוגרות דחשיב שימוש ולא מלאכה ואילו שובר שבירה כזו בחמתו היה חייב משום סותר למ"ד משאכ"ל חייב עלה מ"מ השתא לאין דעתו על פעולת הכלי רק עסיק לטול את הגרוגרות לא חייל עלי' שם סותר, ואפשר לפ"י דכי היכי דשם סותר לא חייל עלי' אלא גם ווא"ה, כמדומה דל"ל אולי גם שם מתיר לא חייל עלי' כיון דלא עסיק בהתרת קשר אלא עושה דרך כליון ומפקיע כדי לכלות את החבל המעכבו מליטול את התמרים, וראי' לזה מהא דכתב ב"י בשם תוספתא דביא פ"ג קורע אדם את העור שעל פי החצית של יין כו', והביאו המ"ב ס"ק כ"ה להלכה, וקשה הא עור יס' בו משום קריעה וכמבואר בירו' פ' כלל גדול, והביאו המ"ב סי' ש"מ סי"ג בבה"ל, ואע"ג דהוא מקלקל הא לא הותר מקלקל וכמש"ל, אלא ע"כ דכי עסיק להוציא היין ועושה דרך השחתה לא חייל עלי' שם קורע, וביירו' פ' כלל גדול ה"ב חוסל של תמרים כו' קורע ומתיר כו' ואין זו התרה נעשה כשובר את החצית כו', וגרסא דהירו' מפרש דמתיר קשר של קיימא ועושה דרך השחתה של כל החוסל לאין זו התרה, ובשבת קי"ז א' דסקיל לי' בדרזא, וליכא מלאכה אלא שבות, ובתו' כתבו לאינו אלא טלטול ולמה ליכא משום קורע, אלא דהוי כשובר את החצית, וא"ת א"כ חותמות שבהקדקע למה אין מפקיעין כיון דגם קורע ומתיר מתבטלין ולא יהא סותר במחוצר עדיף מקורע בתלוש, י"ל דהא"נ דסותר אינו ראוי להתבטל דזה שעושה דרך

ומיהר יט לעי' אס אין כאן צנין הרי יט כאן משום סותר, וא"כ יט כאן איסור דרבנן אף שהוא מקלקל, וא"כ מוכח מכאן דמתירין פס"ר במקלקל, והמ"א הוסיף דהוי כלאחר יד, ויט מקום לומר כיון דהרחבת הנקב מועלת לשימוש אין כאן משום סותר.

ק"ג א' איצימא דקעציד גומות כו', נראה דלאו במקום העמוד ממש קאמר דזה הוי כהולאת פקק והגומא היא כבר, אלא נראה דהרחבת גומא קאמר וחשיב פס"ר ומסיק דאפ"ה מותר, וכבר הביאו המ"א והגר"א מכאן רא' דלא כה"ד דהגידון נ' ב' אינו אלא צמזיז עפר אצל אינו פס"ר לענין הרחבת גומא.

יז) קמ"ו ב' תניא דמסייע לך כו' פרץ את פלימיו כו', נראה דמעיקר הדין אף למטה מן השמרים מותר דלא חשיב כנקב חדש אלא כמסיר ברזא, אלא חכמים החמירו בדבר, והלכך לא חלקו באיכות הסתימה דלעולם לא מיבטל פתחא אפילו בסתם סתימה יפה [רק עץ בעץ למאן דאסר] אלא החמירו למטה מן השמרים, והא דמציא אביי רא' אינו על הכרעה בין למטה מן היין למלמטה מן השמרים דהרי לא פרץ את פלימיו דתניא דפתחא הוא, מילף הוא להתיר אף למטה מן השמרים אלא דחכמים לא ראו להקל כל כך, וא"כ י"ל אף למטה מן היין החמירו, אלא מייטא רא' דפתחא לא מבטל וא"כ אין להחמיר בזה ודי לנו שנחמיר למטה מן השמרים.

ונראה דאף פתחא רבא העשוי להכניס ולהוציא מותר בנקב יטן אף שהוא פתח דאורייתא וכן אפי' בכלי של מ"ס מותר, וסמך לזה מהא דמציא אביי רא' מפתח הבית בלא פרץ את פלימיו.

א"ו"ח סי' ק"ג א' אצל של עץ שמהדקים מאד כו', מורי הרב משה טובי' זללה"ה אמר דבבית של עץ שמהדקים מחזיק את כל הכותל ואי אפשר לפרוץ את הפלימיו, אפי' לא פרץ את פלימיו אין לו ד"א, אצל נראה דבעינן מעשה מוכיחה שאין דעתו לפתוח לעולם, וכל שלא פרץ אין כאן מעשה מוכיחה אף שאין כאן הוכחה שאין מסיח דעתו מהאי פתחא מ"מ מסתמא עדיין שם פתח עליו, ומהא דאסרינן כאן בשבת אין רא' דהכא למטה מן השמרים נמי לא בעינן פרץ את פלימיו, וכל שסתם סתימה נחית לפי איכות הסתימה אסור לפותחו בשבת.

ר"ש פ' למטה מן היין לריד סתימה חזקה מפני כובד היין, והיינו נמי טעמא דמ"ד למטה מן השמרים, ויט לעי' אי תלוי ביין שבתית בשעת סתימה ואו ביין שנתן שבתית בפעם ראשונה אחר הסתימה אס' היתה ריקנית בשעת סתימה, או תלוי כפי הרגל ההשתמשות ברוב פעמים.

והרי"ף פ' דנקב להוציא היין עושים במקום היין למטה כדי שיוכל להוציא כל היין ע"י הקנה שמשים בנקב ולמעלה מן היין הוא לחזק, ולמטה מן היין הוא לשמר, ונראה דלמעלה מן התחלת היין קאמר, ולמטה היינו כנגד התחלת היין, ומסקינן דלעולם הוא לשמר, ולדינא אין נפקותא בין גי' רי"ף לגי' רש"י.

ומדמה ל' לקוטס להריח דאע"ג דראוי לחרוץ בו מ"מ לא חשיב תיקון כלל כיון דאינו מכיון לתקנו לחרוץ, ולא מהני כאן פס"ר למיסר, והנה שמואל סבר דהרחבת החור שם מלאכה עלה ואס' הוא פס"ר אסור אף בלא חכפת ל', ומסקינן דהרחבת הגומא לא חשיבא וכל דלא איכוין ל' שרי אף בפס"ר, ולפ"ז מתפרשים דברי המרדכי ג' ב' בלא שלפה וכונתו למסקנת הגמ' דמסקינן דלא כשמואל ואפי' בלא שלפה מע"ס שרי, דכל דאין דעתו עלה לא חשיב תיקון כלל ולאו שם מלאכה עלה.

וראיי' באופן דאין עתיד לשמוח על הרחבת הנקב אף למחר דאס' למחר יהנה מזה אף שאין דעתו עליו עכשיו חשיבא מלאכה, כמו מלקט בארעא דילי' ק"ג א' דחשיב יפוי קרקע אף שאין עכשיו דעתו על זה.

והתה"ד מפרש דלעולם הוא נהנה למחר בהרחבת הנקב והלכך נקט בפשיטות דבפס"ר איכא חיוב חטאת, ובחבית איכא איסורא דרבנן.

טו) ולדינא היה נראה, דהיכי דאפשר שיהי' שמח למחר על הרחבת הנקב אסור בין בחבית בין בכותל, בין בשל עץ ובין בשל לבנים ביני אורבי, אלא א"כ אינו פס"ר, אצל היכי דודאי אין לו אורד בהרחבת הנקב מותר בין בחבית בין ביני אורבי, דלא חשיבא מלאכה כלל, בזמן דלא ניחא ל', ולא דמי לחופר גומא וא"כ אלא לעפרה דאיסורא איכא, דהרחבת הנקב ע"י הסכין בזמן דלא ניחא ל' לא חשיבא כלל, ובכותל של עץ דאיכא קודח אפשר דאס' מלאכה עלה אף באין לו אורד בהרחבתה, וזו דעת השו"ע שהתיר בחבית בס"א ואסר בכותל של עץ בס"ב.

טז) ע"ג ב' האי מקלקל, ומ"מ איסורא איכא וכמ"כ תו' ביצה ח' א', ויט לעי' הלא אס' לא ניחא ל' בהאי גומא כלל, וחשבינן ל' מקלקל, א"כ אין כאן מלאכה כלל וכדאמר לעיל דבבית ליכא משום חורק ובשדה ליכא משום בונה, ואס' א"כ לגומא הו"ל כשדה שאין בו משום בונה, ונראה דבאמת הא דאמר מקלקל הוא אין הכונה של פטור מקלקל אלא ר"ל דאין כאן בונה אלא קלקול, ומ"מ שבות איכא כיון דלורה זו מלאכה היא כשניחא ל'.

והמ"א כתב דמטעם זה קיי"ל דאפי' לא שלפה מע"ס מותר להוציאה בשבת דנהי דחופר גומא אסרינן אע"ג דא"כ אלא לעפרה דהרי מ"מ הוא מכיון לחפור, אצל מוציא הסכין שאינו מכיון כלל להרחיב הגומא אע"ג דהוי פס"ר מותר שהרי אין כאן מלאכה כלל, ולפ"ז אין לנו צריכים כאן לדברי המ"מ דמדמה צירוף לקוטס להריח, דאפי' אס' נחלק דקוטס להריח אין כאן תיקון מנא כלל כיון שאין צריך לחרוץ, אצל צירוף ע"כ יט כאן חיזוק הדבר, מ"מ הכא בלא ניחא ל' בהרחבת הגומא מותר דאין כאן בונה כלל, ודברי הגר"א הוא אפי' אס' נימא דכאס' דחופר גומא וא"כ אלא לעפרה איכא שבות ה"נ בהרחבת גומא איכא שבות מ"מ יט להתיר באינו מתכוין לפי דברי המ"מ.

האורחין דהא עונג שבת לא גריעא מאורחין כדאמר שבת קי"ט א' מי עדיפת לן מינה, מיהו מדפריך בגמ' קמ"ו א' מהא דרשב"ג משמע דמותר אפי' בלא אורחין ולפני האורחין דנקט לדברו חכמים צוהו, וכ"מ בטוש"ע דלא הזכירו אורחין, ומיהו מלשון הר"מ פכ"ג משמע דוקא אורחין].

במ"ב סק"כ, כתב דאסור לתקוע הגובתא בחזקה, והנה אי האי גובתא הוי כקנה מנורה לעיל מ"ז א' וכמטה של טרסיים א"כ הדין נותן דתקע חייב חטאת, וא"כ תקעה לר"י שם דאסור מטה של טרסיים ברפוי כיון דבתקע חייב חטאת, ווכמו שפי' תו' שם מ"ז ב' ד"ה רשב"ג, והיינו אפילו באין רגילות לתקוע דברגיל לתקוע גם לדין אסור וכמ"כ לעיל סי' נ' סק"י, והרי רב ושמאל מתירין גובתא אע"ג דבתקע חייב חטאת, ולכן נראה דגובתא שאינה אלא להוצאת היין ואחר שהוציא היין אין הרכבת הקנה בחצית ראו' כלל הוי ככיסוי כלי דמותר לתקוע וכמ"כ שם סק"ט, וכן משמע סתימת הפוסקים, ומ"מ כיון דלדעת המ"ב יש כאן חיוב חטאת אי אפשר לעשות מעשה בזה.

ס' סי"ב בכותל של עץ, נראה דכותל של לבנים שרי בטיט שבין שורה לשורה, לזה לא חשיב כקודח וכמ"כ בתה"ד ולשון המ"ב ס"ק נ"א אינו מובן.

ס' אכל אם הוא תחוב בספסל כו', נראה דאף אם תוקע בשבת בתחלה, אין כאן איסור תורה דהוא בנין עראי ואין בנין בכלים כה"ג מה"ת, ולהוציא אע"ג דהנקב מתרחב אין בנין בכלים כה"ג ומותר, וקשה לדמות מלחא למלחא דדין אין בנין בכלים ואין לנו אלא מה שמצינו בהדיא.

יח' בשע"ת סי' קי"ד סק"א הביא בשם מח"ב שהעידו לו שהגאון מו"ה אברהם יצחקי התין ראש קנקן סתום וחתום בדבק בסכין, ונראה דהתין המגופה אכל גוף הקנקן אסור לדעת השו"ע שהכריע כדעת תו' והרא"ש דשלמה יש בה משום סתירה וכמ"כ המ"א והביאו המ"ב ס"ק כ"ג.

כתב במ"ב ס"ק כ"ה בשם א"ר בשם רש"ל דלא הותר להתין ראשה אלא דוקא לפני האורחין, נראה טעמו דלפני האורחין ניכר דלענין יפה קמכוין, ואין לומר דס"ל דלא הותר אלא בקושי לפני

סימן נב

עכשיו רגליו אסור אפי' בלא מחילות ונ"מ בהעמיד ספסלי השלחן ונותן עליהם הדף דלדעת תו' מותר משום שאין כאן מחילות ולדעת רשב"א ההיתר משום שאין לו שימוש תחת הדף.

וגם לדעת תו' דהיכא דאינו עושה עכשיו המחילות שרי אינו אלא היכא דליכא מיתוח אכל היכא דליכא מיתוח אסור, שהרי אמרו דגוד כביסנא מותר לנטותה בשנים וע"כ משום שאין כאן מחילות או שאינו עושה עכשיו המחילות, ואפ"ה בחד אסור, וכן אמרו בכילה דאי לאו דממתחא מותר ואפ"ה בממתחא אסור.

ויש לתמוה על מש"כ תו' דפרוונקא אכולא כובא אסור, משום דהיא גדולה, הלא כילה היא גדולה ומ"מ בלא מיתוח מותר ואי פרוונקא נמי במיתחא א"כ גם בקטנה אסור כמו גוד, ונראה דדוקא דבר שדרכו למותחו מעט מעט במקומו והוא מותחו מקדם ומניחו על מקומו כולו בצי"א שרי דהוי שלא כדרך בנין, אכל גשם של עץ ואחרם שלא שייך בו מתיחה אע"ג דנתינתו הוא בצי"א יש בו משום אהל וכן בנותן בגד בלתי מתוח אע"ג דאינו מותחו אסור.

הרשב"א הקשה על דברי התו' שאין איסור אלא באיכא מחילות שהרי גוד ליכא מחילות, ויש לעי' הלא באמת גוד אינו אסור אלא במיתחא, ונראה כונת רשב"א דכיון דעושה עכשיו רגלים הו"ל כמיתוח וכמ"כ הרשב"א לתרץ דברי הר"י מורו ז"ל.

לפרש"י דמשמרת ליכא משום אהל ז"ל דאין מיתוח במשמרת דאי איכא מיתוח לא גריעא משמרת מגוד, ולדעת רמב"ן ורשב"א איירי במיתחא, ולרמזונים דעת רמב"ן דאיירי בליכא מיתוח, ולדעת רשב"א אף באיכא מיתוח שרי כיון שא"ל לאויר שתחתיו.

ב' לינים העולים לדעת תו'. א. כלי גדול ככובא אסור לכסותו כלו בין בעץ בין בצבד בין במתח את הבגד על פיו בין שאינו

א' שבת קל"ח א' תוד"ה כסא, וכל הגהו לאסרין כו' דדוקא בדמים שיש להם מחילה עד לארץ אכל כו', ובצי"א ל"ב ב' הוסיפו דדוקא כשעושה עכשיו המחילות, אכל כשהמחילות עשויות מקודם שרי והביאו רא' מהחזרת קדירה ע"ג כירה, והא דאמר קל"ט ב' האי פרוונקא כו' אכולי כובא אסור היינו בגדולה הרבה, וכבר הק' הרשב"א דא"כ הו"ל להגמ' למיבה שיעורא, וועוד יש לעי' דלפ"ז הו"ל לגמ' לפרש טעמא דמנ"ל לחלק בין גדולה לקטנה ועוד אהל אפלגא מי שרי, ולפיכך פירשו הראב"ד והרשב"א דהוא משום משמרת דאכולי כובא מיוחד במשמרת.

והא דבאמת לא אסור אפלגא כובא משום אהל, ולפרש"י דתליית משמרת אינו אלא משום עובדא דחול וכמ"כ קל"ט ב' ד"ה מערים, נחא, אכל לדעת הרמב"ן והרשב"א דמשמרת הוא משום אהל קשה, ונראה מדברי הרשב"א דכיסוי כלים כיון דזהו דרך תשמישו תמיד חשיב כדלת ואין בו משום אהל, ובקטן גם לדעת תו' מותר אפי' בצבד ומשמע אפי' מותחו והיינו דלא חשו מ"ח א' קמ"ח ב', רק משום סחיטה ולא חשו משום עשיית אהל.

קל"ח ב' וכילה אפי' י' בני אדם אסור א"א דלא ממתחא, מבואר דלהניח כולו בבת אחת אין בו משום אהל אפי' בכילה שיעקרו לאהל, והק' הרשב"א דא"כ בקרקש של עץ דלא ממתחא יהא שרי ובצי"א ל"ב ב' אמר בקידרא וחזיתא דוקא מלמעלה למטה, ותירץ דהתם כיון דעבד השתא גם הרגלים הוי דרך צונה, ונ"ע למה חלה הרשב"א קושיתו בפי' מורו ז"ל הלא בהדיא אמרו בגמ' אי אפשר ללא מימתחא פורתא, ומבואר דאלא"ה הוי שרי, והנה מבואר דעת הרשב"א כדעת תו' דאם אין עושה עכשיו המחילות שרי אלא דלדעת תו' דוקא מחילות, ולדעת רשב"א כל שמתקן

פטור, ואולי במתניתא לא תני אלא לא יעשה ואציי מסבירא אמר
 דאם עשה פטור וצ"ע.

ס' תוד"ה כר, א"נ כריכת חוט כו', יס לעי' הלל ע"כ הוא
 בלא שייך טפח דאל"כ חוט למה לי, וברש"ב אוריטב"א כתבו בשם
 רי"ף דאייירי בשייר טפח והקשו דא"כ חוט למה לי, ונראה דטס"ה
 מש"כ בשם הרי"ף וצ"ל ר"י והוא ר"י בעל תו'.

והאזי חוט פרש"י למשוך צו לפורסו, אבל בר"מ פכ"ב פי' חוט או
 משיחה ושהיתה, לשון השו"ע, ובר"מ שהיא תלוי' בהם מע"ס,
 ור"ל שכל אחד קשור ולמחר מותחו ע"פ כלו, ולפ"ז י"ל דהא
 דעירובין מייירי ג"כ שכל אחד כרוך או קשור שכן הדבר בזהו שאי
 אפשר למתחו אם לא יהי' קשור דכשימתחו יומשך כל הכריכה,
 ולפ"ז יס לומר דתרחי צעינן שור טפח וחוט המחזיקה כל אחד,
 ואפשר שזו כונת תו', ומ"מ נראה להקל כתיבון שני שבתו' דבחד
 סגי וכמש"כ הרשב"א והריטב"א, וא"כ חוט למשוך דלדברנן
 נקטינן לקולא כפי' הר"מ ואמנם א"כ יס להקל גם בכרוך חוט
 למשוך כפרש"י והוי תרי קולא דסתרי, ואמנם בשו"ע העתיק ל'
 הר"מ ויש לתפוש פי' הר"מ.

(ד) קל"ח א' טלית כפולה, רש"י פי' לשון כפולה מקופלת, והיינו
 כילה שמקופלת ומותחה בשבת, אבל הרי"ף פירש כפולה ממש
 שכופלה לשנים ואמצע הכפל כורך על מסמר בכותל זה וקצה השני
 בכותל שכנגדו וקצות הטלית תלוים עד לארץ, והבא אפי' תלה כן
 בשבת להיות קבוע לעולם אין כאן אהל כיון שאין בגו טפח, ואינו
 אלא איסורא דרבנן, ומהני חוט ומשיחה להחיר לנטותו לכתחלה,
 ונראה מלשון הרי"ף דהאזי חוט ומשיחה היינו כעין לולאות הנחלין
 על הווי' שבכותל, וע"י הלולאות ניכר שהוא שימוש להניח ולהסיר
 ואין על זה שם בנין, אבל מלשון הר"מ והשו"ע משמע דחד דהי'
 תלוי מע"ס וכמש"כ לעיל.

וכתב הרי"ף דהאזי טלית כפולה היא אהל ערמי משום שאין לה
 גג טפח, ונראה דפי' כן משום דסתם טלית כפולה ותולה אמצע
 הכפל בכתלים אין לה גג, ולכך נקטו בגמ' טלית כפולה, והיינו
 אפי' תולה שיהי' לעולם לא הוי אהל קבוע כיון שאין לו גג, וחוט
 ומשיחה מהני אף שתולה לזמן מרובה, והנה הר"ן כתב דמדברי
 הרי"ף מבואר דאם יס בגג טפח הוי אהל קבוע, ור"ל דאייירי
 בעושה להיות קבוע אבל אם עושה לזמן מועט ודאי אע"ג דיס
 בגג טפח הוי אהל ערמי, וכדאמר אציי גוד ומשמרת וכילה כו'
 לא יעשה כו' אהל קבוע כו', וכילה היינו כקיטופות ויש לה גג
 כמבואר סוכה י' ב' ומ"מ הוי אהל ערמי, וכן בעירובין ק"ב א'
 בכיפי דארבא וכהא דאמר לו רב לר"ה כרוך צודיא כו' מבואר
 דלא הוי אהל אהל ערמי, וכן הוא עיקר ערמי שעשוי לפרוס לפי
 שעה ולהסירו, ובנו"ב תנינא סימן ל' כתב דהיכא דאינו עושה אלא
 גג כל שהוא רק לפי שעה חשיב אהל ערמי, אבל כשעושה גג
 ומחילות כל שיש בגג טפח הוי קבוע אע"ג דעושה לפי שעה, אבל
 הדבר תימא בסבירא סוף סוף אינו אלא לפי שעה, ובפמ"ג סי'

מותחו, ואם שייך מקצת פיו מגולה מותר. ב. מותר להניח דף על
 ספסליו לעשותו שלחן אע"ג שהוא גדול כיון שאין כאן מחילות. ג.
 מותר להחזיר קדירה ע"ג כירה מפני דקדירה לא מקרי גדולה. ד.
 אם פורש בהדיא לכל ולהגנה אף שאינו אהל גג בלא מחילות
 אסור, ובהדיא דסיאנא לפר"ח וכן פי' הר"מ פכ"ב ופי' דעשוי
 לכל, ונראה דאף לפירש"י דסיאנא דמיהדק שרי וכן דעת רשב"א
 כאן [ובמ"מ שם כ' דהרשב"א פ' המואל תפילין הסכים לפר"ח]
 והריטב"א [א] הוא דוקא דדרך מלבוש לא מקרי בנין אבל כילה
 אסורה אפי' בלא מחילות כיון דעשוי לאהל ממש, והלכך אף של
 עץ לזיכא משום מיתוח אסור, וכן כתב הר"ש פ"ד דבינה סי'
 י"א דהא דעירובין ק"ב א' דבעינן שור טפח אע"ג דליכא מחילות
 ונראה דר"ל דאינו עושה עכשיו מחילות משום שהוא בנין חשוב וגם
 עיקר כונתו לאהל, וכן במ"ב סי' שט"ו, מיהו לפרש"י בסיאנא
 לית לן מקור לד"ז. ה. כילה של בגד שיש בו מיתוח אסורה משום
 מיתוח אף באין כונתו לאהל והיינו נמי טעמא דמשמרת דמבואר
 בגמ' דאסורה משום אהל ערמי וכמש"כ הרמב"ן וכן הסכים
 הריטב"א ופי' דאפי' בלא מיתוח אסורה כיון דדרכה במיתוח,
 והיינו נמי טעמא דגוד לאסור אף בלא מחילות. ו. דבר שדרכו
 במיתוח ומתחו קדם שהניחו במקומו ואח"כ הניחו להיות גג מותר
 והוא כעין ממעלה למטה דשרי, והיינו טעמא דגוד בכיסנא דשרי
 בשנים, וכן כילה אינו היה אפשר בלא מיתוח אחר הנחה היתה
 שריא. ז. למתוח בגד לכל ולאוחרו צידו שרי אע"ג דעשאו לכל
 ואיכא מיתוח כיון שאינו מניחו אלא אוחזו צידו, וכדאמר מ"ג ב'
 חס להם מלמעלה מציאים מחללת ופורסין עליהן והיינו מלמעלה
 למטה דשרי, והיינו דפריך קל"ח ב' אלא מעתה שרביב בגלימא
 טפח כו' דס"ד דהוי כאוחז צידו, ומשני דמיהדק וקבוע על הראש
 הוי כמניח על עמודים. ח. היכי דליכא אהל טפח מע"ס מותר
 להוסיף בשבת אפי' כונתו לאהל תחתיו ואיכא מיתוח, וכדאמר
 עירובין ק"ב א'. ט. לתלות המשמרת לרמונים מותר מפני שאין
 דרכו במיתוח, ולדעת הרשב"א אפי' מותחו שרי כיון שאין לו שום
 תשמיש תחתיו אלא למעלה. י. היכי דעושה בשבת המחילות והגג,
 אע"ג דאינו גדול וליכא מיתוח ואינו עשוי לאהל אסור, ולדעת
 רשב"א אף בעושה עכשיו הרגלים אף דליכא מחילות אסור ודוקא
 באית ל' איזה תשמיש תחת הגג אפי' תשמיש ערמי אבל באין לו
 שום תשמיש תחת הגג שרי. יא. ודוקא בעושה מקדם הרגלים
 והמחילות אבל מותר לאדם לאחוז הגג צידו ולקום אח"כ תחתיו
 הרגלים ואפי' עושה לכל ואיכא מתוח.

(ג) קל"ח א' תוד"ה אהל, אפי' איסור דרבנן ליכא, כוזא דסיכתא
 כולה למעלותא, שאין כאן רק גג ולא מחילות, ואין כאן מיתוח,
 ואין כאן שימוש תחתיו, ומשמע שיש כאן עוד היתר כיון שאינו
 מתכוין לשום תשמיש אלא לתלותו, ויש לעי' למה לא פריך
 מבציייתא דמנקיט אציי דקתני גוד ומשמרת לא יעשה ואם עשה

טפח הלח כילה אינה כילת חתנים, ולמש"כ לעיל טלית כפולה לזמן מרובה וכילה לזמן מועט שוין.

ו) דברי הגו"כ תנינא סי' ל' בפתיחת הפערסאל בשבת אינם מתישבים, דזה ממע דין כסא טרסקל ואין מקום לחלק כאן בין נעשה לאהל לכלל נעשה לאהל, ובין עושה גם המחיות או לא שהרי זה חשיב כחשמיש דלת וזהו טעם ההיתר, וע"כ מיירי דאיכא גם מחיות לדעת תו' דכלל מחיות לעולם מותר, או דאיידי דבגד שיש בו מיתות, ומ"מ כיון שהוא גוף אחד וכן דרך תשמישו אין כאן אהל והיינו נמי טעמא דלמד ממנו המ"א היתר פריסת החופה אע"ג דמכיון לאהל, והיינו נמי טעמא דמתירין לפתוח דלת הגג שעל הסוכה ולסתום צעת הגג, וה"נ אם קבעו עמוד בארץ וסביבו מחיות תלויות על צירים לפותחם ולנועלם לשבת תחתם לכל מותר, וכמש"כ המ"א טעם זה בפתיחת הדפים שצביהכ"נ להניח עליהם הספר, וכבר הביא הגו"כ כל זה אבל מה שדחה אינו מתישב, ומה שיש לדון הוא משום תקון מנא כיון דבפתיחתו ראוי לשמש בו בכל מקום חשיב תיקון מנא טפי מפריסת אהל במקום זה, וגם אושא מלתא טפי וניכר בו עובדא דחול וגורם פרכה, והרי אסרו כילה מפני שאין בני תורה, והרי הדבר מסור לחכמים לגדור גדר במקום הפרכה, וזה יותר חמור מאיסור פרטי ליחיד, כי זה גדר לעם כולו ולדורות.

מן האמור נלמד דעגלות של תינוקות שיש עליהן סוכה הגמחת ונקפלת מותר למותחה ומותר לקפלה אע"ג דכשמותחה עושה גג ומחיות וגם כונתו לכל ויש בגגה טפח, מ"מ כיון דהסוכה קבועה בעגלה ועשוי לנטותה ולקפלה חשיב כדלת הסוכה על צריה וככסא טרסקל.

בנו"כ שם הוזכר בפי' טלית כפולה, שאם אמנעה תלוי' בכותל דרום כפון ומשולשלת למזרח ולמערב אין מותרין אותה למזרח ולמערב, והוא תימה דאם אין בגגה טפח זה ודאי אסור שהרי השתא עושה אהל, ואם יש בגגה טפח הוי השתא הוספת אהל ומותר, אלא בגמ' איירי שתלוי' בכותל דרום והשתא רואה לתלות גם בכותל כפון או שיש גם מכותל דרום לכותל כפון והטלית על הגם וכרוכה לחד כותל והשתא רואה למותחה על כל הגם.

ז) קל"ח א' תוד"ה אלא, אע"ג דתלח כוזא בסיכתא אפי' איסור דרבנן ליכא בו, הא דחלוק ממשמרת הוא משום דלית ב' מיתות, וגם אינו משמש תחתיו כלום, ועוד נראה כיון דדרך שימוש כן ואין ע"ז שום דרך דבין לא אסרו חכמים.

זי) שם רש"י ד"ה אכל, ואע"ג דהשתא עביד אהל שרי בו, אם אינו עשוי לאהל תחתיו וגם לית ב' מיתות בלל"ה מותר, אלא הכא הרי עביד את הגג ואת רגליו, או את מחיותיו, וכה"ג אסור במקבץ ב' גשמים ונתנם זע"ז, אבל גוף אחד שמהפכו מאד אל כל לא מיחזי ככלל כבנין, ולפ"ז מגדל שעשוי ליסב בתוכו לכל ונפל מותר להעמידו אע"ג דכונתו לכל.

שט"ו במ"ז סק"ח, פי' ג"כ דאיידי בעושה לזמן מרובה והלכך אם יש טפח חשיב קבוע.

מיהו יש לעי' אם עושה שיתקיים כי אין בגגו טפח נמי נהי דלאו אהל הוא מ"מ הרי הוא בונה ותנן הבונה כל שהו, ונראה דתלית בגד שאין בו אהל טפח אין עשוי להתקיים ובטלה דעתו.

ה) ר"מ פכ"ז הל"ב הנוטה פרוכת וכיו"ב כו', דברי רבינו סתומים, ובמ"ב סי' שט"ו פי' בשם אחרונים דתולה הפרוכת למחיות ולא לגג וחוששין שמא יתקפל בידו לרגע, והיינו גוד בכיסנא, ותמוה מאד שהרי מותר לכתחלה לפרוס בגד לכל ולאווחו בידו כדאמר מ"ג ב' וכמש"כ לעיל, וכש"כ כאן שאינו רואה לשמש תחתיו כלל ואינו עושה לו מחיות שזה מותר אפי' להניח על יתדות, ואידן ניקו ונאסור דלמא אתא לידי כך, ועוד כסכסין למה לי הלח עושין מחיות עראי בשבת, ועוד הרי בגמ' אמרו כן בכילה וכילה הוא גג ולא מחיות, וכן הר"מ השוה כילה לפרוכת וכילה הרי עושה גג בהדיא ומה שייך לומר בזה שאי אפשר להזהר שלא יתקפל ויעשה גג.

ונראה דהר"מ מפרש גוד פרוכת היינו שמוחתו באויר לכל, ויש לפרשו כמו לפרש"י בגוד, והיינו קדם שמניח במקומו ובזה מותר, ואריך להזהר שלא ימתחנו בזמן שהוא כבר על מקומו, והיינו דכ' הר"מ דלריך להזהר שלא יעשה אהל בשעה שנוטה היינו מיתוח כפלים, וכן מש"כ שא"א שלא תגבה מעט מן הארץ היינו שא"א שלא יהי' זה כפל וימתחנו וע"ז זה נגבזה מן הארץ ונעשה אהל.

אבל יש נפקותא גדולה בין פי' הר"מ לפי' שאר מפרשים, דלפרש"י איירי בלא חוט ומשיחה אבל בכרך עליה חוט או משיחה מותר לנטותה ולמותחה במקומה, אבל מלשון הר"מ מבואר דאיידי באופן ההיתר שכבר הזכיר, ומה שהזכיר להיתר הוא פרוכת שיש עלי' חוטין מע"ש וכמש"כ המ"ב בשם פר"ח הגדפס דגם פרוכת איירי בחוטין קשורין וכמש"כ בהכ"ט וכן כילה איירי ביש עלי' חוטין, וכדאמרו קל"ח א' כילה מותרת כרמי ב"י, ומ"מ אסור לנטותה מפני שאי אפשר לבוא וז"ה, כמדומה דל"ל שלא לבוא לידי מיתות, ולפ"ז החמיר אביי לאסור כילה ועד אביי היו נהגי איסור וז"ה, כמדומה דל"ל היתר כרמי ב"י וכרב, ואביי החמיר בדבר ולכך סתם רבנו בהכ"ח דכילה אין תולין אותה.

ולדינא אחרי שאין אנו יודעין כונת הר"מ בצירור, אנו חייבים לעשות כדברי רבותנו אשר דבריהם מפורשים לנו כי אנו תלמידיהם בהלכות אלו, ולפי דברי הר"י שהביא הרשב"א איירי בכילה שלא כרך עליה חוט ומ"מ אילו היה אפשר למותחה שלא במקומה ולעשות כל האהל בב"א היה מותר, וזהו אמר אביי דכילה אפי' בעשרה אסור, אבל בכרך עלי' חוט או משיחה מותר אפי' באחד.

ומש"כ אחרונים ז"ל דלדעת הר"י לא מהני חוטין בכילה שיש בגגה טפח תמוה מאד דהרי אמרו בגמ' דכילה מותר כרב"י וכן אמרו קל"ט א' ולשלח להו כרב"י, וכי איירי בכילה שאין בגגה

(ח) במ"ב סי' שט"ו ס"ק י"ג שרוחב העץ העגול טפח כ"ל, והקיפו ג"ט.

כתב' המ"ב שם דאם במקום אחד אין בין זה לזה ג"ט סגי, ולפי דבריו ז"ל אף אם אינו פורס המחללת על חלל הזה אלא מתחיל לפרוס מהלבוד והלאה שרי, ואין זה מוכרע שהרי סמכו שיעורא לטפח של טומאה וכמס"כ במ"ב שם ס"ק ל"ד בשם ר"ח והתם לא אמרינן לבוד וכמס"כ הרמ"א יו"ד סי' שע"א סעי' ד', ובגמ' עירובין ק"ב א' תרתי קאמר לאויר שיש בו דין לבוד מותר לסותמו דמקרי מוסיף אהל עראי, ואהל טפח מותר להוסיף עליו אבל להוסיף על אויר של לבוד לא שמענו שאין לבוד אהל ואפי' אם יפרוס מתחלה על האויר ואח"כ יוסיף להשתא מוסיף הוא על אהל טפח יש להסתפק דאפשר דאין היתר להוסיף אלא על אהל הקיים מע"ס, ולא על אהל הנעשה בשבת אף שנעשה בהיתר, ואם יש חזי טפח מכאן וחזי טפח מכאן ופחות מג' ביניהם ל"ע אי חשיב כאהל טפח, ואם עומד מרובה על אויר שביניהן ודאי חשיב ככולו עומד וכדאמר עירובין י' ב' בעור העסלל ורש"י פי' לענין אהל טפח.

שו"ע סי' שט"ו ס"ב וטפח שאמרו חוץ מן הכריכה, נראה דאם דעתו להניח הכריכה ולפרוס מחללת אחרת סגי בטפח של הכריכה, ואף אם אין דעתו מאתמול לכך, אפשר דאם יש בכריכה טפח מביא מחללת אחרת ופורסה והלא נשאר אהל טפח מאתמול, אלא כשפושט את הכריכה נראה שאין הכריכה לשם אהל והחמירו חכמים בדבר.

אסור ליתן כריכה בתחלה על הגג אף ע"מ שלא לפרוס דכריכה עצמה חשיבא אהל כיון שנותנה בשבת והרי עושה אהל, וכמס"כ במ"ב בשם המא"מ, ודעת אלה שנאדו מזה שהביא שם אינו מובן.

(ט) במ"ב שם בשע"ל אות כ"ז, כתב הא' דמסתפק המ"א בסתימת לנור העשן אע"ג דהמחילות כבר עשויות להכא מכיון לסתום גרע טפי, ותימא דהרי הרא"ש בפ"ד דביצה לא הזכיר רק בנין חשוב או מחמת שעושה לכל, והעושה להגן מפני החמה ומפני הגשמים הרי כונתו לסתום הנקב ומ"מ הוצרכו לטעם שנעשה תחתיו דירה, וכן פרוונקא אכובא דעתו לסתום ואפ"ה נדחקו הראשונים בטעם האיסור ולדעת תו' דוקא בגדול, אלא ספיקו של המ"א משום טעם הראשון שהזכיר הרא"ש דהוי בנין חשוב, ולפ"ז אסור אף שאינו עושה בשביל להתגונן תחתיו, וכ' במ"ב שם בשם התו"ש דאם אין צנק ג"ט שרי משום לבוד, והוא תמוה דלא נאמר אלא באיכא מקצת אהל מכאן ומקצת אהל מכאן וביניהם פחות מג"ט, מותר לפרוס עליהם לחשיב תוספת אהל, אבל בליכא התחלת אהל כלל לא מקרי תוספת אהל אלא עשיית אהל, ולא שייך כאן לבוד לבטל את החלל, ולכאורה זה מצויר בהא דאסרינן ביעתא ביצה ל"ב ב' אבל לא אתפרש טעמא דאסרינן ביצים שהרי אין שם גג טפח וכמס"כ לק' סק"י.

שם תול"ה אף, הוי מצי למימר כההיא כו', וי"ל כדרכ"י הו', יש לעי' במה נסתפקו, ואפשר די"ל דהני דר"ה היו כענין כסא טרסקל, א"נ הוי משיירי טפח, א"נ מלמעלה למטה עבדי, ואמנם יש לעי' אם מותר לפרק אהל ולהניח טפח או להניחו כרוך בחוט, דאע"ג דזה מתיר לנטות, מ"מ י"ל דאסור לפורקה דמ"מ הוי סתירת אהל, וכן אם עשה מלמעלה למטה אי אפשר לפורקו דבפירוק ל"ס שינוי, ולפ"ז ע"כ הא' דר"ה צבעין כסא טרסקל, ואפשר דבזה נסתפקו התוס', ואפשר דגם צפרסו על סמך טפח או על סמך חוט, מותר לפורקו דכיון דהותר לנטות הותר לפרוק, ומ"מ נראה דוקא בנטה אותו בשבת, אבל אם היה האהל פרוש מע"ס, אסור לסותמו אף להניח טפח, או להניח החוט, שהרי כילי דר"ה חביטי רמיא, משמע דהיו מוטלין לארץ לגמרי, ואין ההיתר מחמת שהחזירו לאופן שנשאר אהל דא"כ היה צריך לשייר טפח או להניחו על הגג מכורך בחוט, אלא כל שעשאו בשבת בהיתר מותר לפורקו, ומיהו יש לומר דבאמת מותר לסותמו ולהניחו על החוט או להניח טפח, אלא דטפח הנשאר אינו משמש תחתיו כלום ולא חשיב אהל ולכך מותר לסותמו, ומ"מ נראה שאם עשאו בחול אסור לסותמו בשבת דאל"כ לעולם מותר לסתור אהל עראי, אלא שאין לסתור מקצת אהל שהרי סוף סוף סותר אהל, אלא אם עשאו בשבת בהיתר מותר לפורקו, ולפ"ז כילי דר"ה נטום בשבת ולכך הותר לפורקו.

מיהו דברי התוס' ל"ע דמאי נפקא לן מני' אי כילי דר"ה הוי כרבי או לא דמ"מ הו"מ רב למימר עוד אופן היתר בכלה אם יש עוד אופן היתר, וי"ל דבאמת אין שימוש כילה במלמעלה למטה ולא צבעין כסא טרסקל, והיינו דכתבו דאפשר דכילי דר"ה נמי כרבי הוי, ואינו בזהו בגוויי אחריתי.

קל"ט ב' ובלבד שלא יגביה מקרקעיתו טפח, רש"י והר"מ פכ"ב הל"ג פירשו משום אהל, והר"ן בשם הר"י פי' משום שינוי, ולפרש"י והר"מ ל"ל דאייירי בגדולה וכדעת תו' ביצה ל"ב ב' וכ"כ הב"ח סי' ש"ט דמיתוח אין כאן וגם א"ל לאהל תחתיו וגם אינו עושה את המחילות, והר"י אינו מחלק בין גדולה לקטנה, והר"ן אע"ג דהביא דברי התו' דבגדולה אסור, מ"מ הביא דברי הר"י דהכא משום שינוי דמשמע לי' דאייירי אף בקטנה.

ואפשר דפרוונקא אכולי כובא וכפיפה מלרית אסרו משום אהל כדי שלא יבואו להתיר משמרת, וכמו שפי' הרשב"א בשם הראב"ד, אלא דהם פי' דלא אסרו כאן משום לתא דאהל אלא איסור מיוחד שלא תחליף במשמרת, ולפרש"י והר"מ גזרו איסור אהל כדי לעשות משמרת למשמרת.

שם לא ליהדק אינש ננייתא כו', מדברי הרשב"א דכתב דהוי כפורס אפלגא דכובא משמע דלא איירי במסנן אלא מהדק, אבל מפרש"י משמע דמערה היין בשבת דרך הננייתא, וכן פי' הטור סי' ש"ט.

ואמנם ביטח לו שימוש תחת הדף שהתיר המ"ב אם המחילות עומדין במקומן ולא טלטלן בזה אסור בשלחן גדול, ואין אנו יודעים שיעורא.

במ"ב ס"ק כ"ד, כתב דמטה שלנו שאין לה מחילות מותר לפרוס עליה המלעות בשבת אע"ג שיש בין חבל לחבל ג"ט, ואמנם אין ההיתר מוכרע שהרי סדין הוא דבר דמימתח וביזה אסור אף בליכא מחילות וכמ"כ ס"ק כ"ב.

ומש"כ במ"ב דאם במקום אחד אין בין חבל לחבל ג"ט סגי, ור"ל על כל אורך או רוחב המטה ולמש"כ לעיל ס"ק ח"א.

במ"ב ס"ק כ"ב, מבואר דבמניח דף השלחן על ד' מחילות כמין תיבה, ואמרו אם המחילות קיימות מע"ש מותר, מ"מ אם הביא התיבה ממקום למקום ונתן עליה הדף חשיב כעושה המחילות ואין הדבר מוכרע דכל הני דאמרו בבינה מכונן גם את המחילות וכן מניח השלחן על שני ספסלים מקרבן זא"ז על תכונתו, אבל אם אפשר לו ליתן השלחן במקומו כי מטלטל לו במקום אחר לא מקרי עושה מחילותיו, והרי מותר לכסות כלי, כי מטלטלו ממקום למקום נמי מותר.

(י"ט) בבה"ל ס"ד ד"ה לכתחלה, האריך במטות שפרקיה משולבות זל"ז והיא מתקפלת וחוזרת ומתפשטת וזה דין כסא טרסקל ואם אין בין פס לפס ג"ט מותר לפושטה וליתן עליה המלעות, ואין לאסור משום טורח ולא משום קיפול שאין מדמין ד"ס זל"ז, ואם יש ג"ט אורח אסור ליתן עליה המלעות אלא מלמעלה למטה, ואפי' אין לה מחילות אסור משום מיתוח.

(יא) בילה"ב ז' תוד"ה מלמטה, אבל הכא מתכוין לעשות מה שהוא עושה, לכאורה אינו מובן הלכא בכל פסיק רישא מתכוין לעשות מה שהוא עושה, כמו מזרז זרדים שבת ק"ג א', ואי כונתם באמת משום פס"ר ודעתם דאפי' פס"ר דלא אכפת לי' אסור דלא כהערוך וכמו שהאריכו בשבת ס"ד דא"כ הו"ל למימר בהדיא, אבל ברא"ש הדבר מבואר דהכא אינו ענין לפ"ר דעלמא, דמזרז זרדים באמת איכא יפוי קרקע ואם עכשיו אינו מתכוין מ"מ כשיבוא לחרוש את השדה ימלא אותה מתוקנת, אבל הכא אין כאן אהל למטה כלל שאין עשוי להתגונן באוירו לא עכשיו ולא בזמן אחר, אלא שגזרו חכמים על אורח זה משום אורח של אהל, וא"כ יש איסור דרבנן בעושה אורח תחת גג, אף שכונתו לשימוש על הגג ולא תחת הגג, א"כ אין כאן דבר שאינו מתכוין, אלא מתכוין לעשות אהל שאסרו חכמים.

בילה"ב ז' והכא משום כבודו לא גזרו, יש לעי' הלכא הא דמשגי ליה לעיל שא"ה משום דקעביד אהל, קושטא הוא דאהל עראי אסור ומחילת עראי מותרת אם לא במחילה המתרת וכמ"כ תו' שבת קכ"ה ז' סוכה ט"ז ז' א"כ דין הוא דלכדד אבנים שאין כאן רק מחילות מותר, ואמנם ענין לכדד אינו משום מחילות דאירי אפי' מונחת כזר ויש כאן מחילות כזר, אלא שמלכדן שיהא נוח לשבת ביניהן, ומשום בנין אחינן עלה, ואילו היה דעתו לקובען כן

כ' המ"ב ס"ד דאם עושה הגג בשביל שיהי' ראוי להשתמש תחתיו באיזה דבר ובשעה"ל אות כ"ו כ' פשוט דדוקא כשאינו פורס בשביל תשמיש שלמטה באוירו, ואין כונתו ז"ל שכל שיש תשמיש תחתיו אסור בלא מחילות שהרי זו רק דעת רש"י א"א אבל דעת תו' דבעינן מחילות דוקא, ואף לדעת רש"י דוקא כשעושה עכשיו הרגלים ולפיכך מותר גוד בשנים וכן כל דבר שאין בו מיתוח מותר ליתן ע"ג מחילות הקיימות מאתמול ולפיכך מותר קדירה ע"ג כירה אע"ג דמשמש תחתיו בחום הכירה, וכן משמרת אינה חשיבא אהל אלא משום מתוח וכמ"כ לעיל, אלא כונת המ"ב אם עושה בשביל שצריך לו הגג, ועדיין יש לעי' מפרווקא על הכובא הלא היין שבוטא צריך להגנת כיסוי, ור"ל שכונתו שהאדם משמש תחתיו בפועל וצריך לגגו, והעיקר שתחתיו כעין הגנת דירה.

(ט"ז) בבה"ל ס"ד ד"ה דפין, כתב דבמחילות טפח סגי, והנה אם מניח הגג על המחילות ודאי כן הוא, וכמו שהוכיח ס"ד, אבל אם אין המחילות מגיעות אל הגג והגג נסמך על הרגלים ז"ע בדבר, ואמנם אם יש מחילות י"ט אף שאינן מגיעות לגג י"ל לאסור, וביזה יש לקיים דברי חכמים הגאון תו"ש שהביא המ"ב ס"ד.

בבה"ל ס"ד ד"ה מטות, הביא דעת הרשב"א דכל שמשמש תחת הגג אסור אפי' בלא מחילות וכתב לחוש לכתחלה לדעת ז', ואמנם למש"כ לעיל ס"ק א', לא אסר הרשב"א אלא א"כ עושה עכשיו גם הרגלים אבל אם המחילות או הרגלים מקדם מודה הרשב"א דמניח הדף עליהן כיון דליכא מיתוח בדף, ולפיכך יש לתמוה על קו' הגר"א שהביא ס"ד דלמה מלמעלה למטה מותר הלא הגג עכשיו אסור לדעת הרשב"א, שהרי מודה רש"י א"כ בעושה גג בלא מחילות, ובבב"ה אין מובן לן קו' הגר"א דע"כ אחיזת הדף ביד לא מקרי אהל וכמ"כ לעיל ס"ק כ"ב.

(י) קל"ח ז' תוד"ה שאין, ועו"ה מלקמן גבי כפיפה מצרית, ר"ל דמבואר דבמגביה טפח חשיב אהל, ויש לעי' דביצים אינם מחזיקים טפח, ולמה הצריכו חכמים מלמעלה למטה, ואולי איירי במסדר ז' שורות של ביצים זע"ג ואח"כ מניח ביצים על חלל שבין השורות ואכתי קשה שאין בגו טפח, ובאמת הר"מ פי' ביצים שלא יניחום כעין מגדל, אבל לפי' תו' ז"ע ואי איירי בביצים גסות שיש בארכן טפח ניחא.

במ"ב ס"ק כ"ב כתב להקל ליתן דף על השלחן אף ביטח ד' מחילות משום דברי הרמ"א סי' תק"ב ס"א דבעינן שימש תחתיו, מיהו אפשר דבשלחן גדול אסור וכמ"כ בשו"ע לק' סי' ג' בכיסוי חבית, ומיהו י"ל דבאין לו אורך לתחתיו מותר אף בגדול, דסברת תו' דבגדול אסור לכיון דהמחילות רחוקות זו מזו כשעושה הגג הוא כעושה גם המחילות דע"י הגג משתתפות המחילות לחטיבה אחת ולשימוש אחד, אבל באין לו תשמיש אחר תחתיהן דמותר אפילו בעושה עכשיו המחילות גם בגדול מותר.

כן ו"ע, וכן מש"כ המ"א דמותר לתלות סדינים המצויים לנו ואפי' לקובעם ז"ע אם קובעם לעולם הרי זה בונה וז"ל ג"כ בעשוי לתלותם ולהסירם או שתלאן רפוי שנוח להסירן וממילא דרכן להסירן.

שם ובבבד שלא יעשה אהל בגג טפה, היינו משום דבעי מיתוח ואסור אפי' בלא מחיצות ועי' לעיל סק"ה.

(7) שם אבל אסור לעשות מחיצה בפני אור הגר כו', מש"כ הט"ז סי' תקי"ד דאם מותר לכבות מותר לעשות מחיצה, תמוה מאד דהא השתא מיהת המחיצה משמשת בתורת מחיצה, והרי בדופן ג' סוכה אסור אף אם יש לו סוכה אחרת, ואסור לפרוס מחיצות להביא ס"ת אף אם יכולים לקרות בתורה בבית שהתורה עומדת, ואמנם תירוצ' המ"א מכרעא דהא לאמרו ב"ב א' אפסר במחיצה היינו מחיצה להאפיל ואין צריך כאן דין מחיצה ואע"ג דיך כאן דין מחיצה מ"מ אין איסור בדבר, שהרי אם עושה המחיצה בשביל שישן מותר אע"ג דיך כאן מחיצה המתרת לשמש מ"מ כיון שאין רואה בזה עכשו לא חשיבא מחיצה וה"ל במכסה כל האור הרי אין לו אורך לדין מחיצה ואין כאן איסור מחיצה, הגע עצמך אם דעתו לשמש לאחר שיכבה הגר היך איסור בדבר, וה"ל כיסוי ככבה הגר דמיא, והוי כעושה מחיצה ע"מ לשמש כשיכבה הגר.

והנה המ"א כתב דבעינן שיקשור למטה שלא תנוד ברוח ואם לא קשר לא חשיבא מחיצה, וא"כ בזמן שמכסה כל האור ולא קשר למטה ודאי מותר דאין כאן מחיצה כלל אבל נראה דאם חוץ ביתו בסדין א"ל לקשור למטה דהרי בביתו אין הרוח מצוי' שכותלי הבית חולצין בפני הרוח ואין רפיון המחיצה פוסלתה אלא תנועתה ונדנודה פוסלתה אבל כיון שהיא קבועה שפיר חשיבא מחיצה ואע"ג דבאינה יכולה לעמוד ברוח מצוי' דים מכשיר ר"ע סוכה כ"ג א' היינו לקולא דמ"מ חשיבא מחיצה, אבל לבטל המחיצה בשעה שהיא קבועה לא שמענו, דמה לי קושרה ומה לי העמיד כותל להגן בפני הרוח שלא תנוע את המחיצה מיהו י"ל דאין דרך בני אדם לעשות קבע באופן רפוי כל כך שרוח מצוי מצטלח, ורפוי כזה אינו נחשב למחיצה אלא לשימוש עראי, שו"ר דהמ"א לשיטתו סי' תר"ל ובבה"ט הביא שם בשם הל"ק ללדד להכשיר.

והנה לדברי המ"א אין כאן מחלוקת הפוסקים דאין לנו חולקים על המרדכי דעשיית מחיצה י"ט אסורה ומודה המרדכי דאם חוץ בפני כל האור מותר, והיינו דברי הפוסקים שהתירו לעשות מחיצה ור"ל להאפיל כנגד כל האור וזו גם כונת הגמ'.

ולעשות מחיצה עשרה אסור בין בשבת בין ביו"ט, וכדעת הד"מ והמ"א, ודלא כהמ"ב שהקיל ביו"ט כהט"ז, וכתב דגם בשבת יש להקל משום דעת הפוסקים המקילים שהביא המ"א, ומשמע דעתו ז"ל להקל אפי' מחיצת י"ט, ותמוה לכונת המ"א במסקנא דמחיצת י"ט אסור לכו"ע, ודברי הפוסקים במאפיל כל האור.

כ' במ"ב בשם הח"א, שאם מניח דף השלחן על החצית יעמיד החצית פיה למטה שאם פיה למעלה נהי לאויר שתחת הדף אינו

הוי בנין קבע אלא הכא כל אחד מלדדן לפי מדתו, או שעתיד ליטולן לתשמיש, ואינו אלא בנין עראי ואסור מדרבנן.

(יב) שבת קכ"ה ב' תוד"ה הכל, ועובדא דשמואל דכל גגות כו', דבריהם ז"ל ז"ע דאם באנו לחלק בין מחיצה המתרת למחיצה של כניעות ודאי אין ראוי מעובדא דשמואל, דמהא דפריך ושמואל ל"ל למעבד הכי כו' ליכא למידק דאי הוי סבר כרז נחא ל"י שהרי ע"כ רב הקפיד ואם הקפיד על שטלטלו ד"א בחצר אכתי תקשה לשמואל למה התיר טלטול אי סבר כרז אבל מעיקרא קשה דוקיא מהיכי שהרי זו עיקר קושית הגמ' שמואל דהתיר המחיצה וע"כ משום שאינה גורמת היתר וא"כ למה אמר נגודו גלימא, אלא רש"י ז"ל לא חילק בין מחיצה המתרת למחיצה לכניעות והרי מבואר בעובדא דשמואל דמותר לעשות מחיצה, והא דקפיד רב היינו משום דטלטלו גלימא ד"א, וז"ל לפרש"י דהא דאסרו בדופן ג' של סוכה והתירו בדופן ד' היינו משום דכל שיש ג' דפנות חשיב דופן ד' תוספת בעלמא, וכן בחצר דופן ד' המפסקת בין החצרות מותרת, ולפ"ז לעשות מחיצות בכרמלית אסור, אבל לפרש"י סוכה ט"ז ב' גם זה מותר, וזה קשה מ"ס מדופן שלישית של סוכה וזו באמת קו' תו' במש"כ וקשה דע"כ צידד איסור אהל כו' ומשני הא בדופן ג' כו'.

ולפי' תו' דפקק החלון היינו בכותל קשה קצת דא"כ קאי ר"א בכותל שאינה מתרת מלתא דלרבנן אף בתחלה מותר, ואין יתכן לומר הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה לא נחלקו אלא להוסיף, וז"ל דר"י דאמר הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה, היינו אהל ר"ל גג, וה"ק ר"א דאוסר תוספת במחיצה כש"כ דאוסר בגג וחכמים דמתירין תוספת אפי' בגג מודים בגג שאין עושין לכתחלה, ועדיין קשה היכן מצינו שהתירו חכמים תוספת בגג, מיהו קושטא הוא דמצינו בגמ' דר"א ורבנן פליגי בין בתוספת גג ובין מחיצות, במחיצות הזכירו בגמ' עירובין מ"ד א', ובגג הזכירו בגמ' סוכה כ"ז ובשבת קל"ז ב' וכמש"כ תו'.

(יג) שו"ע סי' שט"ז ס"א לכן מותר לתלות וילון לפני הפתח אע"פ שקבוע שם הוא מדברי ז"י וחלק על תה"ד לכיון שהוא נע ונד ברוח מצוי' לא מקרי קבע, והוא תימא דכיון דקובעו להיות תלוי על צירין הו"ל כתולה דלת על ציריה דחייב משום בונה ואע"ג דנע ונד למטה מ"מ הוא מתקיים תמיד על ציריו וזהו בנינו להיות תלוי תמיד ונוח לנטותו בכל עת שירצה, ואין מותר אלא בזילון שדרכו לתלותו ולסלקו וכן צפרכת לדידן מותר שאין אנו קובעין אותה אלא מחליפין אותה בשבת, וכן מש"כ בד"מ בשם אור"ז דמותר לתלות סדין בסוכה מפני הרוח היינו נמי מפני שאינו מצטלו לבנין אלא תולאו לפי שעה וכל שאינו אלא לפי שעה אפי' קושרו גם למטה שאינו נע ונד ברוח מצוי' נמי שרי.

והיכא שתולה להיות קבוע אין מקום לחלק בין תולה בפתח פתוח או בתולה על הדלת, שהרי לא משום מחיצה אחתין עלה אלא משום בנין וכל שקובע הדבר הוי בנין, ובתה"ד שהביא ז"י לא כתב

את הגלגל לאו לדה היא אפי' זכורת, ויהיו דברי הרמ"א כדברי הטור.

הגר"א בסי' ש"ד כתב לתמוך דברי הרמ"א דפס"ר דדרבנן אסור, והזכיר הר"א מהגמ' ק"ד ב' ומהא דביצה ל"ו והזכיר דיש לדחות מלשאל"ל חמירא טפי, וז"ע דבההיא דביצה ל"ו אין במינו ניאור הוא.

(טז) בענין חשק ידה אחרי שפוף שפרשותו אפי' לדעת המחמירין סי' ט"ז אינו אלא מדרבנן יש להקל ולסמוך על דעת המתירים שם מפני לעצ"ח וחשק הפסד, וכן יש להקל איסור מוקצה בשביל לעצ"ח והפסד, ומיהו אם אפשר לחכות עד הלילה אין להקל כלל, וכשמושאין על הפלע לא ימרחו רק יסליכו את המריחה.

(יז) סימן ש"י ס"ג מתירין בית האור כו' אפי' כבר נפתח כו', עיקרא למלתא דניתוק הבגד דרך השחתה מותר כמו שזכר חזית ליטול הג' וכמו שקורעין עור שע"פ החזית, וכיון שאין כונתו עכשו רק כדי שיוכל ללבוש אין ע"ז שם סותר ולמש"כ סיני"א סק"ג אף בקורע שרי, והלכך כל שעיקר תשמישו להתיר הקשר והרי החלוק נגמר מלכתו, ואם טורח לו להתיר ומנתק הו"ל כשזכר החזית, אבל אם תפרו אומן או קשרו באופן שעומד לחתכו ולא להתירו לעולם, חשיב כלא נגמר מלכתו וכשפתחו הוי גמר מלכתו, ומהרש"ל שהביא הרמ"א ס"ק י"א שאם נתקשרו המשיחות מותר לנתקן היינו שאינו יכול להתירן אבל עומדין להתירן ולא לנתקן, שימאל מומחה שיתירן, אבל אם עומד לניתוק זהו דינא דרי"ו שהביא רמ"א ומש"כ הרמ"א דאם מתיר משבת לשבת אסור ומשמע דר"ל דאסור לנתקן, ואינו מובן דמ"מ הניתוק הוא דרך השחתה ולא מכה בפטיש ולא בונה כיון שתשמישו בקשירה והתרה. כתב צמ"צ ס"ק כ"ג בשם הר"א דאם דרכו בענינה וניתק החוט ונעשה קשר דינו כקשר שאינו של קיימא, ור"ל אפי' נעשה בע"ש ודעתו להגיהו עד שבת הבאה, מ"מ כיון דנעשה שלא לדעת ולא ניהא ל' אין זה קשר של קיימא ומותר להתירו, ונראה דאפי' שלא במקום לער מותר, דהא דנהגו שלא להתיר ב' קשרים זה ע"ג זה חומרא בעלמא הוא, דהא מה דתנן קי"א ב' קושרת אשה מפתח חלוקה כו' ע"כ בב' קשרים זע"ז איירי דכלא"ה לאו קשר הוא ובגמ' פריך פשיטא ומשמע דאי אפשר שיהי' בזה מעשה אומן ובעשה ענינה וממילא נעשה קשירה ודאי אין כאן מנהג בזה ויש להעמיד על הדיו, וכש"כ בנקשר מנעלו ויש לו לער שהרי במקום לער כתב הרמ"א שמקילין וטוב יותר להתיר מלנתק שהרי החמירו לנתק בפני ע"ה אבל להתיר אין קפידא, וכן הגולל ס"ת בשחרית בשבת ונעשה קשר מותר להתיר לקריאת מנחה, ויש כאן גם היתר של מקום מזה וכמבואר בס"א.

(יח) בשו"ע סי' שני"ח ס"ה מבואר פלוגתת הסמ"ג והטור בליתן פת בכלי שני שהי"ם, דעת הסמ"ג דאסור דהא מבואר בגמ' מ"ב ב' אחד לישנא דמלח מהבשל אף בכלי שני, ושמעינן דאין כלי

אהל כיון שאין משמש תחת השלחן, אבל אויר שבתוך החזית הרי איכא ד' מחילות והרי הוא עושה מחילות וגג, וכונתו ז"ל דכשמביא החזית ממקום למקום הו"ל עושה מחילות, ואמנם למש"כ לעיל סק"י דכל שהמחילות מתוקנות במקומן כי מטלטל ל' למקום אחר נמי מותר לכסותו, ה"נ אין לחוש לאויר שבתוך החזית, גם עיקר החילוק בין ב' מחילות לד' לא הוזכר בראשונים, וספיר י"ל דכל שאין כונתו לאויר שבתוך לא מקרי אהל אף בד' מחילות.

כ' עוד דתיבת השלחן אסור להוציאה כולה או להחזירה בשבת, וכתב הטעם שעושה עכשו מחילות וגג, ובשה"ל כ' דבקש"ע מתיר דהו"ל מלמעלה למטה, אבל י"ל דשאני הכא שאין כאן שינוי, ואינו מובן הלכא הכא עושה רק מחילות תחת הגג, והלא מחיצה עראית מותרת תחת הגג כמו דופן רביעית של סוכה ואמנם דרך לקבוע את התיבה בשלחן ולחללה בעת השימוש ולהשיבה למקומה אבל אין מסירין אותה כולה ואפשר דחזרה חשיב בונה, אבל לא חמירא ממנרה של פרחים דמותר ברפוי.

(טו) טור סי' ט"ז חלק על סה"ת שאסר לנעול התיבה שיש בה זבובים, וכתב דלא דמי להא דאסרו לכסות כורת דהכורת קטנה היא והדבורים ניאודין בה ועוד דהתם נמי אמרו ובלבד שלא יכוין לאור, והב"י דחה דבריו ז"ל דהא זכורת בעינן שלא יעשה מזוהר, וכן אין לחלק בין גדולה לקטנה דא"כ נתת דבריך לשיעורין, ואמנם הטור יהיב טעמא שאם בל לפתוח יברחו, ונראה כונתו ז"ל דלא מקרי ידה אלא בשהכניסם תחת ידו ויכול לשלוט בהן, אבל הכא בזמן שהתיבה נעולה אינן תחת ידו ואם יפתח יברחו ואינן נתונים תחת ידו, ולא דמי לכורת דלרצון הצעלים שיהיו זכורת ויעשו דובשנן, והלכך כניסתן לכורת זהו ידה שלהם, וכן כופה כלי על הנחש יש לו כורכ שיהי' ניאוד, אבל הכא בזבובים שאין כורכ בהן בתיבה ומ"מ אם היתה יד האדם שולטת עליהן בידיה זו ע"כ אסורה מדרבנן, אבל כיון שאין מעשה זו מסגירם ביד האדם לאו שם ידה עליהם, והיינו דכתב הטור שאין הזבובים נאודין בתיבה ר"ל דאין לאדם חפץ ותועלת במחילות בתיבה שיחול עליהם שם ידה, ואם יפתח יברחו משא"כ זכורת, ומ"מ בעינן שתהא הכורת קטנה שאם היה אדם בתוכה היה מגיעם, דאל"כ לאו שם ידה עליהם, והוסיף הטור אפילו את"ל שיש אפשרות שיתפוס את הזבוב בשעת פתיחה אכתי אין כאן ידה ודאית ולמאי דקיי"ל כר"ש מקרי דבר שאין מתכוין כיון שאין כאן פס"ר וכמו שפי' תו' ביצה ל"ו דלר"ש סגי בחור כל דהו, ודעת סה"ת דיש איסור דרבנן כיון שהן עכשו ניאודין בתיבה אף שאי אפשר לו לפתוח ולתפוש והדבר תלוי בשיקול הדעת, והרמ"א סתם כדברי סה"ת אבל כתב דוקא בקטנה לע"ג דאיסור דרבנן איכא אף בגדול, כתבו אחרונים כיון דאיכא תרי דרבנן לא מחמירין בפס"ר דלא ניהא ל'.

ואפשר דבקטנה אפשר לו לתפוס את הזבוב כיון שהפתח קטן אי אפשר לזבוב להשטט וזו כונת הטור אבל כל שאי אפשר לו לתפוס

מה"ת, וא"כ מבשל ביצה בכ"ס נמי אחרי שזו גמר מלאכתה כמו במניחה בלד מיחם וכמו הדחת מליח יסן חשיב ביסול מה"ת. וכל זה במים שהי"ס, אבל אם המים רותחים ביותר שיד אדם נכוית יס ביסול בכ"ס בכל דבר וכמש"כ במ"צ סקמ"ח בשם הח"א, והוא מדברי הר"מ פ"ג מה' מעשר הט"ו ופי' כן דברי היד' וכמש"כ בחזו"א מעשרות סי' ד' סק"ח, ומיהו כתבנו שם דגמ' דידן פליגא, ומ"מ קשה להקל באיסור שבת, ולפי' נפל בדברא היתר כלי שני, דקשה לשער בין י"ס לנכוית, ובלא"ה נוהגין להחמיר בכ"ס צי"ס ע"פ דברי הרמ"א והאחרונים וכמש"כ לעיל, וגם משום מיחוי כמבשל כמש"כ הרמ"א סקט"ו, ומיהו מעיקר הדין נראה דאין איסור בכלי שני אפי' יד נכוית כיון דלא הזכירו זה הפוסקים הרי"ף והר"מ והרא"ש וטו"ש"ע, והסמ"ג לא אסר אלא פת.

ונראה דמותר ליתן לימון לחוד כלי שני אף שהיד סולדת, דמשום נראה כביסול ליכא דהוי כתבלין, ומשום קל להתבשל אין להחזיק בסתם וכמש"כ לעיל, ורק ביד נכוית יס מקום לחוש לדברי הח"א, ומשום משקין היוצאין ליכא, כיון שיוצאין מתחלה בתערובות וכמש"כ במ"צ סי' ש"ד ס"ה י"ד בשם אחרונים ז"ל דמותר ליתן ענבים לחוד יין שיתבקעו ויזובו יינן, ואף כשיש על פניהן לחלוחית משקה, אין על זה שם משקה דבטלן אגב אוכל.

ולענין כלי שלישי, במקום שכלי שני אסור כגון שבת, או צללים לדעת האחרונים המחמירין, כתב במ"צ שהפמ"ג מדלד להקל, ולא מצינו מקור לחלק בין שני לשלישי, ואם דברים מתבשלים בשני מתבשלים בשלישי ואין הדבר תלוי אלא בחם המים שיהיו חמים שהי"ס"ב, וכן להח"א המחמיר ביד נכוית אף בכלי שלישי אסור, ומיהו כיון שאינו אלא חומרא, במה שנהגו נהגו, ועל הרוב אין כלי שלישי י"ס לכן הקילו.

סימן נג

אורחו לברורה ונקיה, והדבר מבואר בהא דאמרו שבת קל"ט ב' והוצא בשו"ע לעיל סעי' י"ד דמותר לשפות היין מן הכלי ולהניח השמרים אבל לריד להפסיק כשהיין כבר נתמעט ומטפטף מן השמרים, הרי אע"ג דהשמרים הן עם היין בכלי אחד והוא שופה היין ומניח השמרים מותר מפני שכל אחד עומד לעצמו אבל בסוף כבר שם תערובות על הטפין וכשפירדן שם בורר עלי', ואמנם יס מקום לומר שהיין שמתפח על גוף הזבוב שם תערובת עלי' והלכך ס"ל להט"ז שאם יקח הזבוב עצמו ע"כ חשיב בורר להיין שהיה טופח על גופו ובין סנפיריו והלכך יקח קצת משקה עמו והמשקה הנשאר ודאי לאו שם בורר עליו שהזבוב לא היה מעורב בו כלל. וכן במ"צ שם ס"ה ס"ב דכן הדין בנטל השומן האף על החלב שניח מעט מן השומן ע"פ החלב או שיקח מעט מן החלב עם השומן, והיינו דבמקום שנוגעין חשיב תערובות.

ראשון תנאי בעיקר מלאכת הביסול רק שכן הוא המציאות ברוב הדברים שאין מתבשלין בכלי שני, אבל דבר כך שנוח להתבשל ומתבשל בכלי שני יס בו משום ביסול אף בכ"ס, וגם הטור מודה בעיקר הדבר אלא דס"ל דאין לנו לחוש בפת כיון דלא מצינו בגמ' אלא במלח אין לנו לחוש לדברים אחרים, ואנו נוהגין להחמיר בהסמ"ג, וכ' במ"צ סקמ"ב בשם הרמ"א דיש להחמיר בכל דבר שאין היתרו מבואר בגמ', ומיהו י"ל כיון דמים ושמן מבואר בגמ' שאין מתבשלין בכ"ס כדאמר מ' ב' מ"ב א', אין להחמיר רק בפת המבואר בסמ"ג ומשום שהוא כבר אפוי נוח להתבשל אבל לא בשאר דבר וכן משמע מהא דסתם ציו"ד סי' ק"ה להקל בכלי שני דיעבד ולא חילק בין בשר לפירות וירקות האסורין בכלאי כרם וערלה וטבל.

יט' ואמנם לבשל ביצה בכלי שני שהי"ס ודאי אסור דכיון דחזינן שהיא מתבשלת בכ"ס [שמחליפין המים ב' ו' פעמים] כמו בכלי ראשון הלא בכה"ג מודה הטור דחשיב ביסול אף בכלי שני. והדבר מבואר בהדיא בגמ' ל"ח ב' דאמר גלגל מאי כו' ופשיט ל' במסקנא מהא דתנן חוץ ממליח יסן כו' שהדחתן זו היא גמר מלאכתן ופרש"י מדקרי ל' גמר מלאכתו ש"מ זהו בשולו וחייב, ונראה דהא דמבעי ל' גלגל מאי אין הבעיא אי תולדות האור לאורייתא, דא"כ לא פשיט מידי מהא דקתני שהדחתן זו היא גמר מלאכתן שזה טעם שאין כאן היתר כלי שני, אבל אכתי י"ל דאינו אלא מדרבנן משום דתולדות האור אינו ביסול מה"ת, אלא ע"כ פשיטא ל' דתולדות אור חייב רק מבעי ל' דגלגול שאינו ביסול בעלמא רק ביצה לטבעה המיוחדת סגי לה בהכי, ומבעי ל' אי חשיב ביסול מה"ת ופשיט ל' ממליח יסן דאפי' בכלי שני חשיב ביסול ומדקתני שהדחתן זו היא גמר מלאכתן משמע ל' דזה ביסול

ט"ז סי' ש"ט ס"ה י"ג כתב דכשנטל זבוב או ד"א בכוס לא יוציאן לבדן אלא יקח קצת מן המשקה עמהם, ובכה"ט שם סק"א ב' בשם מהרי"ל שמוותר להסיר הארעה מן הכוס דדבר שקף כבר ברור ועומד הוא וכן מותר למשחיל ביניתא מחלבה וכ' במ"צ דכן הסכים במ"מ אבל יס להחמיר כהט"ז והנה הא דהתיר הט"ז בלוקח קצת מן המשקה עמה ל"ע, ולכאורה בכל בורר פסולת מתוך אוכל אף אם יקח קצת מן האוכל עם הפסולת אסור כל שדעתו על האוכל הנשאר שהיא ברור אלא שאינו חש לדקדק שלא יעלה מעט מן האוכל עם הפסולת, וה"נ הרי פעולתו מוכיחה עליו שאין כונתו לחלק המשקה לב' כלים אלא דעתו לנקות את הכוס מן הזבוב ובמה נגרעה מלאכתו במה שלוקח קצת מן המשקה ואשר כל כונתו בזה מפני שאסורוהו להוציא הזבוב לבד, ונראה דודאי סברת מהרי"ל אמת דכל שקף ועומד בפ"ע אינו בכלל בורר ואין בורר אלא בדבר המעורב וע"י הברירה מתחדשה

המים המרוכזין בסביבותיה לתוך הכוס, ואפי' את"ל דגם המים המרוכזין יואלצין עדיין יא תקנה שלא יסתום הברזא עד שיסיר הכוס מתחת הברזא והמים יפלו לאיבוד וכל שאין דעתו עליהם ולא ניחא לי' בצירוקן לאו שם בורר עלי' ואין זה כדין פסיק רישא אלא כל שהולכין לאיבוד נראה ללאו בורר הוא כלל כדין סחיטה בהולך לאיבוד וכמש"כ לקמן סי' נ"ה, ואחרי שקרוב הדבר שאין כאן בורר כלל דהוי כנוטל עם מקצת משקין וכמש"כ לעיל יא להקל בזמן שסותם הברזא כשהולך לאיבוד.

מן האמור נלמד בעלי תה שגזרין שלא לסנו כל התה מן העלים היינו נמי משום שהמים הסמוכים להעלים חשיבי מעורבין אצל המים האפין ע"פ העליון לא חשיבי מעורבין ולפ"ז אם נעכרו העלים בתוך המים ע"י תנועה חזקה אין לערות בשעה ההיא עד שיחזרו ויאללו ומיהו אפשר כיון שאין כאן שימוש בכברה ממא' אף שיש בפנים כנגד חוטמה של כלי כעין רשת לעכב העלים מ"מ י"ל דלא הוי רק כדין ברירה ביד דמותר כשנוטל אוכל מתוך פסולת כדי לאכול מיד.

ואם משמרת שעל הברזא תלוי' בשביל לסנו המים מן החול אם רוב בני אדם אינם נמנעין מלשתות המים בלא סינון מותר וכדאיתא בשו"ע סי' קי"ט ס"י אצל אם החול מרובה שאין הרוב שותין מהן בלא סינון אסור.

ואפי' כשכבר נתקבץ הרבה חול במשמרת נראה דמותר ואע"ג דכשצאין המים במשמרת כבר יא שם חול מרובה מ"מ כיון דהמים הנקלחין ע"י האדם בפתיחת הברזא הם מים כלולים אע"ג שאח"כ הם מתערבים עם החול וחוזרין ומסתננים אין זה מלאכת בורר וכדתנן קל"ט ב' בנותן מים למשמרת תלוי' מע"ש כדי שיחזרו השמרים כלולים ואע"ג דהמים מתערבים עם השמרים וחוזרין ומסתננים כיון דנתן כלולים לית לן זה וכמש"כ במ"ב שם ס"ק ל"ג בשם הלבוש, ואפשר שאין החול מתערב כלל עם המים אלא החול נכבש ועומד במקומו ואינו מתערב.

ומשום ליבון ליכא כיון דמיוחד לכך וכדאיתא בש"ע שם סעיף י' ובמ"ב שם ס"ק ל"ז ובבה"ל שם ד"ה משום, וד"ה ואפי', כיון דאינו מכין לכביסה ואינו עומד לכובסו וגם אין זה דרך כיבוס שהוא בכל שעה על מצב אחד.

ולענין אם נפל בשבת אם מותר להחזירו על הברזא אם הוא רטוב יא לחוש לסחיטה וסחיטה זו יא לחוש לליבון אף כשהמים הולכים לאיבוד, אצל אם הבגד כבר נתיבש נראה דמותר לתלותו באופן עראי אצל לכורכו היטב על הברזא כדרך שעושין בחול יא בו משום חשש בונה.

והנה הט"ז סי' תק"ו תלי לה בפלוגתא שנחלקו הפוסקים בצרור וקיסם שנפל לקמח ביו"ט אי מותר להסיר ביד, אצל זה תמוה דלא נחלקו אלא ביו"ט דשרינן בורר משום אוכל נפש אצל בשבת ודאי חשיב בורר וכדאמר בגמ' ב"ה כ"ט ב' בפשיטות כש"כ דאסור דהו"ל כצורר ול' דהו"ל כצורר משמע שהוא דרבנן ומשמע דכל שם תערובות אף מנער כל הקמח מן הצרור אינו אלא מדרבנן ואפשר דמשום שצורר ביו"ט מותר דתנן י"ד ב' קאמר לי' הו"ל כצורר ור"ל כחילו בורר באיסור ו"ע, ופלוגתא הפוסקים בסוגיא שם נראה דהר"מ מפרש דת"ק וריב"ב ור"פ פליגי בלא שינוי ור"י פסקו כר"פ וריב"ב דשרי ור"א ורמב"ח פסקו כת"ק דאסור ומ"מ ס"ל דבשינוי מותר, ובנפל שם צרור וקיסם שרי בלא שינוי וכדקתני בצרייתא ושין שאם נפל צרור וקיסם שונים והיינו בלא שינוי, ואפשר דאף להוציא ביד שרי והא' דאמר לי' רבינא כש"כ דאסור כו' היינו דיותר יא להתיר שונים בנפל צרור מלהתיר להוציא ביד ואם אתה אוסר שונים אף שנפל צרור ואתה מתיר להוציא ביד זהו תימא דבשונה אין הדבר ניכר דבשביל הצרור אלא נראה דליפות הקמח קעביד ואין בזה מלאכה כיון שאין כאן פסולת גמור, אצל כשנוטל הצרור מיינכר שצורר אצל אנו לא קיי"ל כהאי צרייתא אלא בצרייתא קמיינת דבנפל צרור לכו"ע שונים וה"ה דנוטל ביד, ואנו קיי"ל כר"א ור"ב"ח דבלא נפל צרור צריך שינוי.

והראב"ד נראה דמפרש דהיה צרייתא דתני קמי' דרבינא בנפל צרור איירי וכדסיים אצל נפל כו' והיינו דאמר ברישא אין שונים ורבינא אמר דע"כ שבשתא היא דגם ביד אסור, וקיי"ל כהאי צרייתא דאם נפל צרור אין שונים ור"י ור"ב"ח בלא נפל צרור איירו ושרי בלא שינוי, ור"א ור"ב"ח בנפל צרור איירו והאריכו שינוי, ונמצא דבלא נפל צרור שרי בלא שינוי ובנפל צרור צריך שינוי, וזה כפי' הב"ח בל' הראב"ד ופי' הט"ז ע"פ דברי המ"מ אי אפשר לכיון בל' הראב"ד.

ולכל הפירושים בצרור המעורב עם הקמח איירי וחשיב תערובות ובשבת ודאי אסור אלא ביו"ט יא להתיר וכמש"כ לעיל.

ולענין ברזא שקשרו בגד בפיה כדי שלא תפול זבוב לתוך הכוס בשעה שמקלחין את המים מן היורה דרך הברזא, נראה דיש להתיר כיון שאין חשש של זבובין הרבה שיעכרו המים אלא לפעמים אפשר שנמצאת זבוב או זבובין בהמים, ובשביל זה אין שם בורר על כל המים אלא על מעט המים המרוכזין בסביבות גוף הזבוב וכמש"כ לעיל, ואפשר דאותן המים נשארינן תוך הבגד ואינו יואלצין כלל כיון שאין תוך הבגד שום לחץ על המים ולא דמי למוציא הזבוב מן הכוס ביד או בכלי דע"י טלטול הזבוב נשמטו

סימן נד

מלאכה כצורר לבו ציוס, ור"ח סבר דפחות מכשיעור לאו שם בורר עלי' כצורר ביד וכ' הרמב"ן דהוי כמלא פסולת בחתיכה שהוא אוכל שנוטל את הפסולת שמותר, וכ"ה בל' הריטב"א ונראה

אם שבת ע"ד א' אמר עולא ה"ק כו', אפשר דעולא לא התיר לבו ציוס אלא ביד וס"ל דלבו ציוס ביד אין זה דרך ברירה ור"ח לא ניחא לי' דכיון דמחייב חטאת צורר ביד למחר לא בטל מני' שם

ונוטל לאוכלו העלם בטל לגבי בשר והו"ל כנוטל חתיכה מן הקערה, אבל בזמן שנוטל העלם כדי לבדל את הבשר מן העלמות אף שיש על העלם מעט בשר כיון שאין דעתו על הבשר אלא לבדל הקערה ודאי שם ברירה עלי' ולא עדיף העלם מב' מיני אוכל דחשיב בורר כשבורר מין אחד מחברו ולא דמי לשופה מן הכלי שמוחר במניה מעט דהתם אין חשיב עירוב וכמש"כ לעיל סי' נ"ג.

(ד) ולהלכאמור אין לנו שום היתר לשמש המכין את הסעודה להוציא העלמות מן הבשר ומן הדגים קדם הסעודה אפי' יש בעלמות מעט מוח למזון או שהן רכין כל שדעתו לבדל כדל"ה סי' פ"א לפני אורחין בשר ברור מעלמות ומיהו בעלמות דבוקים בבשר ולוקח החתיכה בידיו ומפריד הבשר מן העלם אם מושך את הבשר מן העלם הו"ל נוטל את האוכל דשרי בבורר סמוך לסעודה, אבל כשהבשר רך ונשמת העלם אסור לשמוט את העלם, וכן בדבוק קלת והבשר בקערה ומחזיק קלת הבשר שלא יעלה עם העלם ושומט העלם אסור וכמש"כ המ"א, ולימוד זכות של המ"ב ז"ל אינו מספיק ומה שתמך בדברי הי"ש שפי' דלקלוק אגוזין אינו בורר אלא תיקון אוכלא ונהי דלא קיי"ל כן בבורר להניח לאחר זמן מ"מ בבורר כדי לאכול לאחרי נקטינן כן, ואינו מובן דכיון דמבואר בירו' דקולף להניח חשיב בורר ודלא כהי"ש ש"א"כ אין לנו רק לדון אם זה דשרינן בורר סמוך לסעודה אם יש בזה היתר פסולת מתוך האוכל ובה כבד כתבו הפוסקים דלא הותר רק אוכל מתוך הפסולת אלא דמצינו מה שהתיר הרמ"א ס"ס ש"א לקלוק סמוך לסעודה והתם אי אפשר בענין אחר ודרך אכילתו לקלוק הפסולת אבל בבשר ועלמות שאפשר ליטול הבשר וכן דרך אכילתו ואם עושה סדק בבשר ומוציא את העלם מעשיו מוכיחין עלי' שרואה בבירית עלמות ומנ"ל היתר בזה.

(ה) והאוכל אם אוחז בעלם ונוטל בפיו את הבשר מן העלם זה דבר שאין בו נדנוד כלל וכן אם נוטל ביד או במזלג את הבשר מעל העלם שדקערה ואין צריך להחזיק העלם בקערה אין בזה שום נדנוד בורר, ואף אם מחזיק ביד השניה את העלם בקערה מותר ואם דבוקין העלם והבשר ומחזיק העלם ביד אחת והבשר בשני' ומפריד יש מקום לומר דהוי כנוטל פסולת מתוך האוכל אף כשמושך את האוכל ויש מקום לומר שמוחר אף במושך את העלם וכמש"כ לעיל ויש מקום לומר שצריך למשוך את האוכל ובה מותר ונראה דבמושך האוכל יש להקל.

שזיפין ושאר פירות שסדקן ורואה להסיר הגרעין מתוכן אוחז את הגרעין בידו אחת ומושך את הפרי בידו השני' ונשאר הגרעין בידו ומשליכו, ואם מקפל האוכל עד שגרעין נופל שפיר דמי, ופעמים אינו מספיק לאחוז הגרעין והוא נופל מפני שאחזתו רפוי' ונראה דאין איסור בדבר כיון שאוחז האוכל בידו ואין בו דרך אכילה באופן אחר חשיב דרך אכילה ולא חייל עלי' שם בורר, וכן הדין בגרעיני תפוחים וכיו"ב.

לכונתם שמוציא מפיו הכורר שחתיכה וסבר ר"ח דטעם ההיתר כיון שהוא שיעור מועט לא חל עליו שם בורר והיינו נמי דוקא ביד, אבל בכלי ודאי הוי כחצי שיעור דעלמא ולא יתכן לפרש לאוחז החתיכה בידו קדם שנתנו בפיו דודאי למאי דמסקינן דאינו מותר רק לאלתר ודעת רה"פ דדוקא אוכל מתוך פסולת מותר וכמש"כ במ"ב בבה"ל סי' ש"ט ס"ד וכו' דרמב"ן וכמש"כ המ"מ בשמו, הדין נותן דגם החתיכה שהוא נותן לתוך פיו אסור לבדל דלא מצינו חילוק בין חתיכה גדולה לקטנה ובין לאלתר של רגע לאלתר של שעה, ובמ"ב שם פי' דעת רמב"ן דאפי' חתיכה שאוחז בידו לאוכלה מותר לבדל ממנה הפסולת ולא נראה כן דא"כ אפי' יש בחתיכה פסולת הרבה וקובע עצמו לבדל מותר ומהיכן פסיקא לן דזה מותר, ובמ"ב שם הוכיח דהר"ש פליג על הרמב"ן מדיהיב טעמא בשותה מים שיש בהם תולעים דרך מפה דאין על זה שם בורר ומשמע דאע"ג דעוסק בשתי' יש בזה משום בורר ומשמע דפי' דברי רמב"ן אף באוחז כוס לשותה מותר לבדל ממנו התולעים וזה ודאי דבר תימא.

(ב) ובהל' דאיתא בשו"ע דאף לאלתר לא שרינן אלא אוכל מתוך פסולת אבל לא פסולת מתוך האוכל, יש לעי' אי זה דוקא בפסולת שאינו מחובר לאוכל שאפשר לו ליטול את האוכל ואפשר לו ליטול את הפסולת ובה אמרינן דכשנוטל את האוכל לא חייל עלי' שם בורר אבל אם יטול הפסולת חייל עלי' שם בורר, אבל כשהפסולת מחובר לאוכל וצריך להחזיק בשתי ידיו כדי להפרידן בזה אין קפידא אם מחזיק את האוכל ומושך את הפסולת דגם זה דרך אכילה כיון דעוסק בידיו גם באוכל ומסתבר דאין קפידא בזה וראי' מהא דאיתא בס"ס ש"א בקולף בצלים לאלתר מותר וקשה דהא אין היתר לאלתר בנוטל פסולת וקולף נוטל הפסולת אלא כיון דמחזיק האוכל בידו שפיר מקרי דרך אכילה אבל יש לדחות דהתם ודאי דרך אכילה היא שאי אפשר בענין אחר וכ"כ במ"ב שם בשם המ"א, ומ"מ למדנו שאם דרך אכילה ליטול הפסולת מותר לאלתר אף בנוטל הפסולת וה"ג בפסולת הדבוק לאוכל ומפרידו בשתי ידיו כיון דאין דרך להקפיד אם למשוך יד המחזקת את הפסולת או למשוך את האוכל בכל אופן מקרי דרך אכילה וכו'.

(ג) במ"ב סי' ש"ט ס"ד בבה"ל ד"ה מתוך, דדל להתיר להוציא העלמות מן הדגים קדם הסעודה ודמה אותו לקילוף בצלים דמותר לאלתר אע"ג דנוטל הפסולת ולא נראה כן דודאי שני התם שאין שם שתי דרכים אבל דגים ועלמות דינן כן ד' דרכים אפשר ליקח הבשר מעל העלמות ואפשר להוציא העלמות מתוך הבשר הרי זה כשאר פסולת ואוכל דלא הותר לאלתר רק בנוטל את האוכל ומניח את הפסולת, ומיהו בעלמות הקטנות שאי אפשר להפרידן אלא בשתי ידיו אפשר שאין נפקותא אם מושך ימינו או מושך שמאלו וכמש"כ לעיל.

ובמ"ב שם פשיט ל' שאם יש מעט בשר על העלם אין בזה משום בורר ולא אחרי שמוקדו דנהי דאם יש עליו בשר שדעתו על הבשר

סימן נה

בת' קמ"ג ב' הקשו למאי דאמר ר"י הלכה כר"י ב"פ והיינו תותים ורמונים העומדים לאכילה היוצא מהן מותר הדין נותן דביצה לית בה משום משקין שזבו שהרי לא שייך בה שמא יסחוט כמו שמוחקין משקין היוצאין מרמונים העומדין לאכילה ותיירא דאע"ג דאין בה טעם שמא יסחוט מ"מ הן בכלל גזירה כיון שהביצה עומדת לזאת ולאכלה לבדה, משא"כ בפירות העומדין לאכילה שהמסקה לא תכלה לעולם, ומ"מ לר"י דמתיר אף בזיתים וענבים כשהן לאכילה לא שייך למיסר ביצה טפי מיין היוצא מענבים אע"ג דהשתא דעתו לאכלן מ"מ כיון דזיתים וענבים לדריכה קיימא לעולם והלכך דאמר ביצה ג' א' דלר"י ביצה מותרת.

והנה קושית תו' אפי' לרבנן דאסרי בתותים ורמונים דהא מודים חכמים בשאר פירות וביצה בשאר פירות דמי כיון דלא שייך בה שמא יסחוט כלל וכן הך' הרשב"א ריש ביצה ובתירוס ניהא הכל, מיהו אפשר דאין קושית הרשב"א רק לפרש"י ותו' דגם פרישין אסורין בסחיטה אלא דלא גזרינן שמא יסחוט כיון שאין דרכן בכך אבל לפי רמב"ן וס"פ דפרישין מותר לסחוט לכתחלה אפשר דביצה דמיא לתותים ורמונים שהרי אסור להוציא הביצה מהתנגולת ואף דלא שייך לגזור שמא יסחוט מ"מ אפשר דהוא בכלל משקין שזבו, ואם קו' הרשב"א רק לפרש"י יתירא טפי הא דכתב דלר"י פליגי רבנן אף בשאר פירות דלפרש"י אין כל כך ראי' מצרייתא וכמש"כ סק"א.

ג' י"ט א' תוד"ה השום, ומיהו התם מסיק כו', יס' לעי' למאי דפירשו בסמוך דיגמור ויאכל קאמר ואינן אסורין משום משקין שזבו ודוקא שרסקן מצד יום אבל בלילה אסורין משום משקין שזבו ואילו שאר פירות היוצא מהן מותר, וע"כ דשום וזוסר דינס כותים, ולמש"כ סק"ב לפרש"י אין היוצא מותר אלא בעומדין לאכילה ניהא דהכא כשהטעין מצד יום ועיקרן השתא למשקין, ומיהו לדעת רמב"ן דפרישין מותר לכתחלה אף למימיהן ע"כ שום וזוסר ומלילות דינן כותים ורמונים וכמש"כ הרשב"א בסוגין.

ויס' לעי' דהכא דאמר דאי עבד להו בשבת ליכא חיוב חטאת לא גזרו על משקין שזבו אף בעומדין למשקין ולמה אסור היוצא משום ומלילות במחוסר דיכה וכן בפרישין ועוזרדין בהנכנסן למשקה והא לעולם אין בהם חיוב חטאת כדאמר קמ"ה א' ד"ת אינו חייב אלא על דריסת זיתים וענבים י"ל דדוקא במידי דאתא ממילא לא גזרו משום משקין שזבו דגמרו לאו מלאכה היא אבל כשעושה דריסה גמורה אלא שאין בזמן זה שם מפרק כיון דעומד למשקה וגנראה כמפרק אסור היוצא משום משקין שזבו.

וכן לפי' השני שפי' תו' דאי איכא חיוב חטאת במחוסר דיכה ראוי לגזור מחוסר שחיקה אטו מחוסר דיכה היינו כיון דמחוסר דיכה הוי עלה שם מלאכה דאורייתא אע"ג דאין המין נופל בו שם דש מה"ת, כמו הכא בשום וזוסר ומלילות.

א' שבת קמ"ג ב' ור"י דאמר הלכה כר"י בשאר פירות, נראה דשאר פירות דאמר ר"י היינו תותים ורמונים דאילו פרישין ועוזרדין מותר לכתחלה כדמסיק לקמ"י ולענין לכתחלה לא פליגי ר"י ורבנן כדמסיק בסמוך, ותימא על הרשב"א והריטב"א שכתבו דלר"י רבנן פליגי אף בפרישין ועוזרדין, מיהו לפרש"י ותו' במסקנת הסוגיא דלא הותרו פרישין ועוזרדין לכתחלה אלא לגופן ולא למימיהן אלא דתותים ורמונים אף לגופן אסור דגזרינן אטו סחיטה למימיהן ובפרישין ועוזרדין לא גזרינן לגופן אטו למימיהן, ולפ"י י"ל דהמשקין שיצאו מעצמן אסורין אף בפרישין דלמא סחיט להו וסחיטתן למימיהן אסורה, והא דמוכיח בגמ' דבשאר פירות מודים חכמים נדחה במסקנת הסוגיא, א"נ הא דאמר בגמ' סוחטין לכתחלה מי שמעת לי' כו' היינו דכי היכי דשרי לר"י למסחוט לכתחלה לגופן ולא גזור אטו סחיטה למימיהן משום דלאו בני סחיטה ניהו ה"נ לרבנן לא גזרינן ביצא מעצמן דהא מודה ר"י בתותים ורמונים דאסור לסחוט לגופן ומ"מ בפרישין ועוזרדין מתיר ולא גזר וה"נ לרבנן מותר לסחוט לגופן ומסתבר דה"ה דשרי משקה היוצא מהן ומ"מ אין זו ראי' מכרעת אלא סברא ואפשר דר"י פליג וסבר דרבנן מחמרי טפי במשקין שזבו ואסרי אף בפרישין ועוזרדין.

ב' ולפרש"י ותו' נראה דהא דאמר מודים חכמים לר"י ב"פ היינו פרישין דהנכנסין לאוכלין היוצא מהן מותר אבל למשקין היוצא מהן אסור והיינו דאמר דמודים חכמים לר"י אבל לפי' רמב"ן וס"פ דפרישין מותר לכתחלה אף למימיהן דכיון דליכא דסחיט להו לא מהני הא דאחשבינהו דבטלה דעתו ע"כ היוצא מהן מותר אף בהנכנסן למשקין והא דאמר מודים חכמים לר"י לאו דוקא אלא ב"פ מותר טפי ממאי דאמר ר"י דאף למשקין היוצא מהן מותר.

ויס' לעי' דהא דאמר רבנ"י מסתברא בתותים ורמונים פליגי כו' למה תלי לה בסברא ולא בגמ' שהרי הדבר מפורש בצרייתא דפרישין ועוזרדין סוחטין לכתחלה ובתותים ורמונים פליגי, ולפרש"י באמת אינו אלא סברא וכמש"כ לעיל אבל לפי' הרמב"ן והרשב"א וס"פ הדבר מתניא בהדיא בצרייתא, ואפשר דיש מקום לומר דכי היכי דמיקיל ר"י בתותים ורמונים העומדים לאכילה שיצאו המשקין מעצמן ה"נ מיקיל בפרישין לכתחלה אלא דמסתבר דלא פליגי דין לכתחלה וכדאמר בגמרא ומיהו בגמ' משמע דרבנ"י בא לפרש דברי שמואל דש"פ דאמר היינו חוץ מתותים ורמונים וזה ע"כ מוכח מצרייתא דתותים ורמונים חמירי מש"פ ומ"מ כיון שאין דברי שמואל מפורשין קרי לה סברא ואפשר דרבנ"י דאמר מסתברא דבתותים ורמונים פליגי לאו לפרוש דברי שמואל לחוד קאמר אלא מסתברא לקושטא דמלתא קאמר.

כו' מתפרש אם ההולאה הוא בצביל הגוף או הוא בצביל המים עצמן, אבל לא יתכן לדרך היינו שאינו מכין כלל להולאת המים אלא דהוי פסיק רישא, דבין לטעם דאין איסור מפרק באינו צריך להולאה, ובין לטעם ללא אחשבי' הדין נותן דאף אם מכין להולאה המים מותר כל שאינו צריך להם ועוד דלעולם מימיו שבתוכו מקשין אותו והריכוך הוא ע"י יליאתו ומכין על יליאתו, ועוד אם לא הותר רק באינו מכין לסחיטה הו"ל למימר כבשים שמוכלין או שממעבין אבל לשון שסחטון היינו הולאת מימיהן וכשאמר לגופן היינו שכונת הסחיטה היתה לגופן, ואף שרש"י פי' קמ"ד ב' סוחטין בפגעים כו' ר"ל מיתוק ונקט לי' בל' סוחטין לא דמי לדהכא דבא לחלק בין לגופן למימיהן, והא דכ' הר"מ פ"ח ה"ז ח' דחובל דרך נקמה חייב ל"ל דמשכך נקמתו בשפיכת דמו לחוץ שאם אינו מכין רק ללעז הו"ל כסוחט לגופן ולענת הר"מ דחובל משום מפרק ומיהו אי טעם דלגופן מותר משום ללא אחשבי', ניחא חובל בפשיטות וכו'.

ו' קמ"ד ב' אבל לא לתוך הקערה, פרש"י דלא מוכחא מלתא, ועי' במ"ב סי' ש"ך בבה"ל ד"ה לתוך בשם המאירי דכונת רש"י שיש אוכל בתוך הקערה ומ"מ אסרו חכמים להרואה חולב לתוך הקערה יאמר דחולב לשתי', ונראה דחולב כללי ע"מ ליתן לתוך אוכל חייב וכמש"כ המ"ב שם בשם הדרישה והטעם דבאמת משקה שבתוך האוכל נמי משקה הוא כדתנן רפ"ג דטהרות דמשקה טופח על הגריסין טמא משום משקין אלא כשצב לעולם לתוך האוכל דיינינן לי' כאוכל ואע"ג דכל משקה אפשר לשמשו לצורך תיקון האוכל ואינו מתבטל שם משקה ממנו ע"י עירובו מ"מ כשצב לעולם בתערובות ואע"ג שצערדו באויר הוא בפני עצמו מ"מ כיון שסופו לנוח בתוך האוכל לא חייב עלי' שם משקה לא דיינינן לי' כמשקה המתערב עם האוכל אלא כאוכל אבל כשנח בכלי וסתמא כבר הוא משקה אלא שצבנו להולאו מתורת משקה ע"י מחשבתו אין כאן מחשבה להולאו שהרי אי חשיב השתא משקה גם אחרי שיצא לתוך האוכל יהי' משקה וכיון דבמה דחשבינן לו משקה אין אנו סותרין מחשבתו שפיר חשיב משקה והו"ל השתא כשהוא בכלי כסתמא דמסקינן קמ"ד א' דחלב בהמה ויין סתמא משקה וואף אם חולב ע"מ לשפוך לאיצוד נראה דחייב דכיון דהוא בכלי ועבד דממלך ורוב בני אדם אינן מאבדין חשיב משקה וראי' לזה מהא דכתב הרשב"א קמ"ה א' דשום ובוסר ומלילות יש בהן חיוב חטאת לר' יוחנן אף על גב דכל הני לטבול בהן אוכל קיימו וכמו שפרש"י י"ט א' והרי דעת רשב"א דמודה ר"י דסוחטין זיתים וענבים לתוך הקדירה ונהי דכל שאינו סוחט לתוך האוכל אסור ללא מנכר מלתא שאינו מפרק מ"מ חיוב חטאת ליכא אלא ודאי כל שצב לעולם בפני עצמן אף שדעתו לערבן חשיב משקה גמור, ואע"ג דבלימוני"ש כתבו שאם סחטו לטבול בו שרי התם לאו משקה הוא בסתמא ואף אי סחיט למשקה אינה סחיטה מה"ת כי סחיט ע"מ לטבול שרי אבל בזיתים וענבים וחולב לא מהני מה שדעתו לערבן

7) קמ"ה א' אחד כבשים ואחד שלקות לגופן מותר למימיהן חייב חטאת, נראה דלענין חיוב שבת אינו תלוי בדיון משקין לענין טומאה והכשר אלא כל שצני אדם נהנין מן המשקין כמו שהורגלו בתשמיש משקין כשמפריד את המשקה מן האוכל חייב עלה שם מפרק וכל משקה ללא חשיבי להו לטפל ולהולאה מן האוכל אלא אוכלין את האוכל והמשקה בתערובות לא חייב על הפרדתו שם מלכא, ולכן לר' יוחנן אף בשום ובוסר ומלילות חייב חטאת כמש"כ הרשב"א בסוגין ואע"ג דכל הני לאו משקה הוא לענין הכשר וואף בוסר וכדאמר ביר' פ"ק דמעשרות דענבים שלא הביאו שליט יינן אינו מכשיר את הזרעים וכן כבשין ושלקות אע"ג דסוחט מהן מים שהן משקין וכדתנן רפ"ג דטהרות דמשקה טופח חשיב משקה וואע"ג שצבנו מעלמא מ"מ חשיב סחיטה וכמש"כ תו' מ"מ לרב וסמאל אין בזה חיוב כיון דלא הוהשצ לבני אדם הפרדתו ועיקרו לבני אדם כאוכל וכדאמר ברכות ל"ט א' מיא דסלקא כסלקא, וואע"ג דבגמ' מדמינן להו לשבת והכשר היינו לענין משקה הבא לאוכל וכן לענין סתמא דהתם חד טעמא הוא. ומיהו עיקר דברי הרשב"א דר"י מחייב חטאת גם בשום ובוסר ל"ע מנ"ל לעשות פלוגתא בזה כיון דאמר רב דאינו חייב אלא על דריסת זיתים וענבים בלבד וכן תני דבי מנשה מנ"ל דר"י פליג בזה ואע"ג דע"כ פליג כבשין ושלקות אפשר דזה חשיב טפי משקה ומיהו מהא דמתיר רב שלקות למימיהן שמעינן דהן קילי טפי מתותים ורמונים ושום וחברותיהן ומדחייב ר"י חטאת בשלקות כש"כ באינר, אבל י"ל דכיון דמים חשיבי טפי משקה ממי פירות י"ל דמודה ר"י במי פירות.

ואף לדעת רשב"א מודה ר"י בפגעים ופרישין שאין בהם חיוב חטאת אע"ג דלר"י אסור לסוחטן לכתחלה לדעת רשב"א. ולפרש"י דפרישין ועוזרדין אסור לכתחלה למימיהן ע"כ שלקות קיל טפי לרב.

ה) כתבו הראשונים ז"ל והרמב"ן והרשב"א כתובות ו' א' ועי' מ"א סי' ש"ך ס"ק כ"ג בשם המ"מ הרשב"א והריב"ש דכל שא"ל להנסחט לאו שם סחיטה עלה ואפי' איסורא דרבנן ליכא וכדאמר כבשין לגופן, ולכאורה י"ל דה"ט דלגופן שרי דכל שלא החשיבן למשקה אוכלא דאפרת הוא וי"ל דכיון דלא ניחא להו במימיהן חשיב כפסולת והרי מקפיד על הפרדתו וע"כ ההיתר משום דלאו שם מלכא עלה שאין שם דא אלא במתכוין לצורך הגסחט, ומיהו בשבת קי"א כ' הרמב"ן לדחות הראי' מכבשין לגופן דבגד הוא דרך סחיטה וכבשין אין דרך סחיטה לגופן.

ר"מ פכ"א מה"ש הי"ג כבשין ושלקות שסחטון אם לדרך גופן מותר ואם להוליא מימיהן אסור, ר"ל אם תכלית הולאת מימיהן הוא בצביל תיקון גופן ולהסיר קשיותו מותר אבל אם התכלית הוא הולאת מימיהן ולא תיקון הגוף אסור, ואע"ג דרישא ג"כ מכין הולאת מימיהן מ"מ שימוש הלשון כן הוא שהרי התחיל שסחטון ור"ל הוליא מהן מימיהן וכשיאמר אם לדרך גופן כו' ואם להוליא

רו"ץ לא מפלגו, ומש"כ עוד דגם חלב בהמה כשיונק צפיו הו"ל אוכל ומוכח ללא כרו"ץ ונטה מדברי התו' דדוקא חלב אשה העומד לחינוך חשיב אוכל משום שהוא מאכל התינוק ולא שתייתו, תקשה לי לפ"ז ברייתא יבמות קי"ד דאוסר לגדול לינק בשבת לרו"ץ וא"ש לא פליג אלא ציונק כלאחר יד ומשום לערר אבל לתוך הקדירה לכו"ע אסור, אלא ודאי אין לנטות מדברי התו', ומה שהק' ל"ל לאשמעינן בתינוק דיונק אפי' בשבת הלכא חשיב כחולב לתוך הקדירה התם לאשמעינן דיונק מן האשה ומבהמה טמאה והוי כאוכל מתוך הפסולת וגם דין משקה הבא לאוכל אינו פשוט וספיר אינטריק לאשמעינן.

(ט) או"ח סי' ע"ד ס"א בהגה, ובמקום שנהגו לסחוט איזה פירות כו' דינו כתותים ורמונים, במ"א סק"א כתב דאם אחד סוחטו או עיר אחת רואין שאם הסיבה שמביאין לידי שימוש סחיטה מיוחד להן ואם היה העולם כולו נמנע בתנאי המקום הזה או האיש הזה היו ג"כ סוחטין אסור לכל העולם ואם אין כאן סיבה ידועה בטלה דעתן ונראה דאף מקום זה מותר וכדמשמע עירובין כ"ח א' ובבב"ל הוי רובא דעלמא ומשמע דבבב"ל נמי אין מעשרין אותן ואם בבב"ל חייבין א"כ לא מייחא מידי מהא דזרעו לירק בטלה דעתו שהרי ע"כ אתרא עדיף מיחיד אלא ודאי דגם בבב"ל פטורין, וזו כונת תו' שם שהקשו למה לא משני בבב"ל אתרא, ולכאורה קשה הא לא קיי"ל כר"א אלא כונתם דבגמ' משמע דאף בבב"ל פטור ואמאי הלא מודים חכמים בערביא, ובמ"א משמע קצת דבאתריהו אסור למסחטינהו.

ובמ"ב חולק על המ"א וס"ל דאף אם אין שום סיבה לזה שהוא סוחט יותר מכל העולם מ"מ אסור לכל העולם וטעמו דברש"ב"א וריטב"א משמע דאינן מחלקין בין יחיד לרבים אלא במקום שסיבה ידועה לזה שהוא עושה ואילו היה לכל העולם כן היו עושין כמותו אף ביחיד סגי ושל בית מנשיא לא היו להם רמונים יותר משאר אינשי וא"כ למסקנא הכא באחשבי' אף ביחיד סגי לע"ג שהוא בתנאים שוים עם כל העולם, מיהו הדבר תימא דכל פלוגתא דר"י ורבנן הוא במקרה שהיה נמנע אחד בעולם שהיה סוחט ואסר במעשיו את העולם כולו ונמנע דאין תותים ורמונים חלוקין בטבען אלא חלוקין במקרה של בית מנשיא, אלא נראה דודאי תותים ורמונים נוטים בטבען לזיתים וענבים שמשקה היוצא מהן דעתן של בני אדם קרובה עליהן והא דקרו לי' את בית מנשיא בשמן אינו אלא הוראה שזו שימוש נאה והרבה בני אדם היו עושין כן וא"כ לחקור אחר הדבר אלא משום שהוא תשמיש מועט בעיני אחשבי' ומהני לי' אחשבי' אבל אם סוחט מין שאינו ראוי לזה לא מהני אחשבי' ואף אם יהי' יחיד שמשנה דרכו בטלה דעתו, ומיהו מפני שהדבר תלוי בטבעת בני אדם וטבע הפירות שצבכ"ל דור אפשר שישתוו מין מן המינים בזמן מן הזמנים לתותים ורמונים ובזה אנו דנים שאם מקצת בני אדם עושין כן והמשקה היוצא חביבה על רוב העולם דיינינן להו כתותים ורמונים אבל אם

שכבר נעשה משקה לכל העולם ולא מהני כאן בעלות לבטלן דהא אפשר שיהי' משקה ותתקיים מחשבתו של הבעלים וכמש"כ לעיל וזה ללא כמש"כ המ"ב שם בשה"ל בשם רדב"ז, וחילי' דהרדב"ז משום שפירש דברי רש"י דאין בקערה אוכל רק שדעתו ליתנו לאוכל ומ"מ מבואר לשון רש"י שאינו אלא מדרבנן אבל כיון שמבואר במאירי שלא פירש כן דברי רש"י כבר הוכרע הדבר שאין מדברי רש"י סעד לזה והרי הדבר מוכרע מדברי הרשב"א דיש בזה חיוב חטאת, ולכן החולב ליתן האוכל או לעשות גבינה הוי מלאכה לאורייתא שחייבין עליה חטאת.

(ז) שם בטיפה המלוכלכת ע"פ הדד, מל' רש"י משמע דהחולב מלכלך בידו את פי הדד ומיירי הכא שפעה כן ומיהו אי הזב עצמו לכלכה הרי נטמאה הטפה ומטמאה כל החלב אבל אפשר שהיה מקדם והזב לא נשא את הטפה אלא החלב מהכשר בטפה ונטמא בהיסט, והנה הא דאמר חולב אדם לתוך הקדירה כריך לזיהר שלא ילכלך את פי הדד בטפה ראשונה דאם ילכלך חייב משום מפרק בטפה זו, אבל לי' רש"י כריתות י"ג א' משמע דלעולם טפה ראשונה היוצאת מלכלכת פי הדד וניחא לי' לחולב בזה והוי משקה וא"ת א"כ איך חולב לתוך הקדירה הא איכא טפה ראשונה י"ל דהטפה מבפנים ולא מקרי מפרק אלא בפורש לחוץ, ומ"מ לא חשיב בלועה שאין פי הדד אלא ביה"ס וספיר חשיב משקה להכשיר.

(ח) במשכנ"י סי' ק"ב כתב לחזק דעת ר"ח דר"י לית לי' הא דרו"ץ דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי דהא מי כבשים ושלקות אינו משקה אלא אוכל וכן כיר דגים ואפ"ה מחייב חטאת, וכן מחייב חטאת בשאר פירי אע"ג דמשקין היוצאין מהן לאו משקה הוא, ואינו מובן דהלל מים שנבלעו כבבב"ל ושלקות כשיצאו הן משקין ועי' מש"כ טהרות סי' ד' ודג לזירו י"ל נמי כבבב"ל במשקין, וגם לא מצינו דמחייב ר"י דג לזירו ולא השוה בגמ' דג לזירו לשלקות אלא לענין אי מותר לכתחלה לגופן אבל לענין חיוב חטאת אפשר דמודה בו ר"י, מיהו כיון דבגמ' מוכח דאינו קיל משלקות לענין לגופן ה"ה דאינו קיל למימיהן, אבל אכתי אינו ענין לסוחט לתוך הקדירה דלאו במשקה הדבר תלוי אלא בשם מלאכה וכמש"כ לעיל וא"ה, סק"ד והלא מודה רב דבבב"ל למימיהן אסור ושמאל מודה כבבב"ל ושלקות ואפ"ה מתירין זיתים וענבים לתוך הקדירה וה"ל לר"י דלתוך האוכל לאו מינא אחרינא הוא אבל סוחט כבב"ל ושלקות לקערה לשותתן סוף סוף מפריד משקה מאוכל יהי' דינו אוכל או משקה, ובש"פ לא מצינו דר"י פליג על ברייתא ואידך יתכן דיפלוג כיון דלא מצינו תנא דפליג על האי ברייתא ואי ברייתא כר"י הלא פסק ר"י כר"י בשאר פירות וא"כ מותרין לסוחטן לכתחלה מיהו למש"כ הרשב"א דר"י מחייב חטאת גם בשום ובוסר מוכח דמחייב אף בדבר שאין היוצא משקה מז' המשקין אבל כ"ז אינו מכריח לאסור משקה הבא לתוך האוכל והלא ראית ר"ח מדלא מפליג ר"י, וע"ז הקשו הראשונים שהרי גם

הסיבה למעשים האיש הזה משונה או בני מקום זה משונים, ול' הר"מ שמקל"ת בנ"א סוחטין אותן כזיתים וענבים היינו מקל"ת בני אדם בכל מקום מפני שטבען נוטה לזיתים וענבים.

חזיבה המסקה הנסחט על יחידים או על בני מקום אחד הוא כשאר פירות ומוחר, וכלעת המ"א וזו גם כונת הר"מ, ולעולם כשקל"ת בני אדם בכל מקום סוחטין אותן זו ראי' שנוטין בטבען לסחיטה אבל כשאלם אחד עושה או מקום אחד כריך לחקור אחד

סימן נו

מתני' נותנין מים למורסן ואמאן תרמי' ואע"ג דלביי מקשה קנ"ה ב' דלמא ע"כ לא אמר ריב"ז אלא בקמח דבר גיבול היינו דמהא דריב"ז דלביי בקמח אין ראי' אבל אכתי משנתנו ע"כ סבירי דגם במידי דלאו בר גיבול אינו חייב על נתינת מים, ומיהו שפיר י"ל דמורסן הוא בר גיבול טפי מאפר וכמו שפי' תו' והלכך לא מלא רב יוסף ראי' גמורה לדחות דברי אביי דליו ואפר ומ"מ דלינא קיי"ל כרב יוסף שהרי לא הודה לו ר"י ללביי ואין הלכה כחלמאי שדן לפני רבותיו וגם אביי לא חלק בהלכות על רב יוסף והלכך קיי"ל כרב יוסף דלפי' במידי דלאו בר גיבול כלל אינו חייב על נתינת מים לחוד ולדעת הר"מ כל שאינו חייב על נתינת מים אף על גיבולו אינו חייב בדבר שאינו בר גיבול.

ג) ונראה דאין חולק בזה על הר"מ דהלכה כרב יוסף דאף דליו ואפר אינו חייב על נתינת מים אלא הראב"ד דחולק הוא על מה דס"ל להר"מ דבאפר אף אם גבל פטור משום דלאו בר גיבול הוא והר"א ס"ל דאם גבל לכו"ע חייב וכדנתיא באפר ריב"ז אומר עד שיגבל ולא משמע להו עד שיגבל מידי דבר גיבול אלא קאי באפר דלייני ב' וזו דעת תו' שבת י"ח א' ביצה ל"ב ב' והר"א"ש והר"מ"א והר"ן שם ומכל דברי הראשונים אין הכרח דכונתם דהלכה כדאביי, ובמ"ב סי' שכ"ד בבה"ל ד"ה אין כ' דדעת הר"א והתו' והר"א"ש והר"מ"א והר"ן דבמידי דלאו בר גיבול חייב בנתינת מים כדאביי ואינו מוכרח כלל, ובהא דכ' הר"מ דבמידי דלאו בר גיבול אף אם גיבול פטור, הר"מ יחיד בדבר זה דמדברי רי"ף ביצה ל"ב ב' אין הכרח דאפשר לפרש כפי' הר"ן דר"ל דלאו בר גיבול לנתינת מים ולפיכך לא גזרו והכא ביו"ט שרי משום אורח אורח נפש, וכן יש לפרש פרש"י.

ולפיכך נראה דלינא דאם גבל מידי דלאו בר גיבול חייב חטאת ונ"מ לדין בספיקא דדיינין ל' כאיסור דאורייתא אבל בנתינת מים לחוד אינו אלא מדרבנן ולפ"ז הא דהתירו דמורסן לבהמה לבתולה משום אורח אכילתן וכמו שפי' במ"ב שם ואף בקמח מותר.

ולכן החולב לתוך הקמח אסור משום מפרק אבל לא משום ג'.

ד) ובזמן שאינו מוצא א"י לחלוב נראה דיש להקל לחלוב לתוך כלי מאוס שהחלב ילך לאיבוד או על הארץ, דכל שהולך לאיבוד לאו שם מפרק עלה וכמ"כ הרמב"ן והרשב"א כתובות ו' א' שם ר"ת והסכימו עמו ולכן פי' ר"ת מסוכרייתא דנזייתא שמבטל ל' א"נ שהנקב בפי החבית והנסחט חוזר לחבית וכ"כ ב"מ שם שם שם שיטה ישנה, ומיהו דעת תו' כתובות שם דאף שהולך לאיבוד אסור

א) **בדבר חליבה** לקדירה בשבת נראה דהוי ספיקא דלינא בדאורייתא דדעת ר"ת רי"ף והר"א"ש והרשב"א שם הגאונים בדשבת אין נפקותא בין קדירה לקערה ומשמע דלדעתם איכא חיוב חטאת, ודעת רז"ה רמב"ן ורשב"א דמותר, ונראה דזה גם דעת הר"מ פ"ח מה"ש ומש"כ דפטור אבל אסור אפשר משום מוקלה, והמ"מ פי' דעת הר"מ כהר"ף ולא פי' טעמו למה פטר ל' מחטאת ולפי' המ"מ אפשר דגם להר"ף אין חיוב חטאת וא"כ הוי ספיקא דלינא בדרבנן, אבל אין לזה מקור בגמ' דכיון דבשבת לא מהני מה שנגעשה אוכל דמ"מ חשיב מפרק למה אין כאן מלכא דאורייתא, וכל דברי הראשונים רהיטא דלדעת המחלקין בין יו"ט לשבת אין חילוק בשבת בין קדירה לקערה, ואף דעיקר חליבה אפשר דהוי ספיקא אם היא דאורייתא דדעת ר"ת רי"ף ורמב"ם ותו' שבת ע"ג ב' דהיא דאורייתא ודעת ר"ה גאון הובא ברשב"א שבת ל"ה א' דחולב הוא משום שבת לרבנן שבת שם, וזו גם דעת הרמב"ן שבת קמ"ד ב' והוכיח מן הירוש' דרבנן פליגי גם אהולב, וכ"ד ריב"ז א' כתובות ס' א', ומיהו בשבת ל"ה סיים בדברי ר"ח מ"מ קשה ליכנס בספק מלכא דאורייתא, ואף אם ננקוט דרבנן פליגי אר"א אפשר דהלכה כר"י שבת ע"ה א' דיש דיקא אף בצע"ח וכמ"כ תו' שבת ע"ג ב' ד"ה מפרק [שור' ביר' פ"ק דע"ז ה"ו פריך במוכר דקה לנכרי נמי איכא דבר שחייב חטאת שחולב וגוזז והנה סתמא דסוגיא דחולב חייב חטאת ואפשר דעיקרו פריך מגוזז ונקט חולב לר"א ולמה שנהג הב"י לפסוק כרי"ף ורמב"ם כבר הוכרע ההלכה ועוד דהאומרינן שהוא דאורייתא הם רובא.

וכל הנידון הוא כשכל החלב נכלל תוך האוכל ונמש"כ אחרונים ז"ל דאם רוב החלב נבלע סגי נראה דכונתם דהמיעוט האוכל כלול בחלב אבל אם האוכל משוקע בשולי הקדירה והחלב כלול למעלה לא חשיב משקה הבא לתוך אוכל ואפשר דאף בכלל כריך שיהא אוכל מרובה על החלב אבל לא בכלל על פני האוכל, ואם דעתו לסננו נראה דחשיב כחולב למסקה אף שזמן מועט הוא מעורב.

ב) ר"מ פ"ח מה' שבת ה"ז פסק דמידי דלאו בר גיבול אף אם גיבול פטור ופי' ה"ה דהא דנתיא באפר ריב"ז אומר עד שיגבל דהיינו שיגבל דבר הראוי לגבל ובאפר שאי אפשר לגבל לעולם פטור, ומיהו מש"כ המ"מ דהא דלביי אידחי מהא דמורסן תימא דא"כ למה לא חשיב ל' רב יוסף מהא דמורסן ולא מסתבר דלא שמייעא ל' לרב יוסף האי דרייתא ורב יוסף סיני, ועוד דתקשה ל'

משום הפסד ומשמע דא"ל לטעם מתוך שהוא כהול ולמש"כ הר"ן לאו כאורחי' קול מאמירה לנכרי וזה תימא בסברא ועוד דהא אמר קנ"ג ב' בחבילתו על כתפו דרץ וזריק לה כללחר יד ומשמע דכל זה בליכא נכרי וכ"כ במ"ב סי' רס"ו בשם א"ר בשם סה"ה, ודברי הר"ן יס לפרש דבאמת מיעוד ההקשקש אינו אלא שבות ועיקר קושיתו למה אסרו אמירה לנכרי לר"ש דכיוצא אינו אלא שבות ודברי הרי"ף אפשר לפרש דמשמע לי' דתרויהו הלכתא דרב יוסף בהיתר שבות במקום דוחק ולא במקום סכנה וכ"כ הרמב"ן ורשב"א שבת ק"ל ב' דאין למידין מצינו, ומ"מ אין למידין מצינו דמיעוד ברגלו לא מינכרא מלאכה וכל שבותין שתיקנו חכמים הוא לעשות משמרת וסקלו בפלס מה להתיר ומה לאסור ואין לדמות דברי סופרים זה לזה וכמש"כ המ"ב סי' ש"ז ס"ק כ"א, ואם נחיר ח"ו שבות האסור נעשה פרהה בחומת התורה ובודאי הפסדנו במשמרת מלאכות לאורייתא וכבר אמרו דחמור ד"ס מד"ת.

והנה נחלקו הפוסקים בסי' ש"א סעיף ל"ג אם מותר הולאה כללחר יד משום פסידא והמתירים משום דאדם כהול על ממונו וחיישין דלמא עבר אלאורייתא אבל משום פסידא ודאי לא שרינו וכדפריך בפשיטות שבת קנ"ג א' מ"ט שר רבנו למיתב כיסי' לנכרי אע"ג דשבות לאמירה לנכרי קול טפי כדאמר עירובין ס"ח א', וכן בסי' רס"ו לא שרינו שאר שבות במקום דאיכא נכרי, אלא ע"כ דלנור שממעך ברגלו מלאו חכמים להתיר שלא יגרום מכשול בשאר דבר דלא מנכרא מלאכתו ומ"מ החמירו בפרהסיא, ואפשר דגם בצינור חששו שהוא כהול ויעשה בלא שינוי, ושר"ר שכ"כ המ"א סי' ש"ז סק"ז בשם הגהמ"ר, ואין היתר אדם כהול אלא בפתאומי ולא בדבר שידע מע"ש וכמש"כ ב"י סי' ש"ז בשם הרא"ש והביאו הפמ"ג סי' ש"ז סק"ז ולא שייך בחליצהו.

והלכך אם יס בחליצה על הארץ שבות דשבות אין להתיר משום הפסד אלא שיש לנו לסמוך על הפוסקים שאין זו מלאכה כלל. ומ"מ חייב כל אדם להשתדל לחלוצ ע"י א"י שזו דרך הישרה ע"פ התורה וסופה להתקיים וכן נוהגין בכל המקומות שהשבת אללן ביוקר, ומדרך התורה להחזיק שבו' עם כל אדם ולהעביר על המדה וכמש"כ הר"מ פ"י מה' מלכים הי"ב, וכסם שאין ראוי לחכם לכעוס ולנקום במריע לו מתוך חולי רוח כן אין ראוי לנקום ולשנא את המריע מתוך חולי נפש המשכלת וחסר משקל המדות ואין בין בליעל למטורף הדעת ולא כלום, וכל העונשים הוא להיות חכמת החכמים מוגבלת מאד ובכלת מספקת ליתן לפתאים ערמה ההכרח להשתמש בעונשים להקים גברי עולם שלא יהי' העולם טרף לשני בריאי הגוף וחלושי השכל, אבל העונש לריד להעשות מתוך יגון עמוק נקי מרגש לרות עין בשל אחרים, ובהיות האדם בלתי שלם בתכלית השלמות ומורגז ביער הרע לא יחדל מלהיות רחמני ולהתקבל בשעה שמאנה לעשות דין ואז ניתן לו להשתמש גם בהערת טבעת נקמה תחת פיקוח הדעת שאין הערתו בזה רק לזירוז הדין וזהו בכל לבבך בשני יאריך.

והק' מהא דשבת קמ"ה א' בסוחט כבשין לגופן מותר ותיראו משום דהתם למימיהן נמי אינו אלא מדרבנן ודבריהם ז"ל כ"ע דהא ר"י אית לי' התם למימיהן חייב חטאת מ"מ לגופן מותר ואולי כונתם דנהי דכסוחט למימיהן מחשיב להו כדבר העומד לסחיטה אבל סתמא אין עומדין לכך, וכן תירץ הרמב"ן שבת קי"א לפרש"י ומ"מ נראה מדבריו ז"ל שאינו אלא לפרש"י אבל למאי דמסיק דגם ביין איכא מלבן א"ל לזה אלא כל שא"ל להנסחט דינו כמו כבשין לגופן דמותר ומה שסיים הרמב"ן שם "וכן עיקר" כונתו ז"ל דפסיק רישא אסור אף דלא ניחא לי' [וא"נ כונתו דכן עיקר דטעם דכבשים משום דכל שאין כונתו למשקים הוא אוכלא דאפרת ומ"מ כל שהולך לאיבוד לאו סחיטה היא מקוימת בסברא כמש"כ כתובות ו' א' וקלמ משמע שם דאף לפרש"י רק רב אסר לה אבל קשה מאן פליג עלה ואפשר דהל' לאו לדיוקא ומה שהקשה שם בהא דאמר דאחא לידי סחיטה וכונתו להקשות שהרי א"ל למימיהן אע"ג דכבר פירש דמ"מ אסור מדרבנן משום דס"ל דלא שייך למגזר כיון דהוא רק איסור קל לכתחלה והר"ן כתב ג"כ כפרש"י דאף מן האד אסור לכתחלה ומחמירין בזה טפי מכבשין לגופן ומ"מ מבואר מדבריו ז"ל דאינו אלא מדרבנן.

ולדינא כתב המ"א סי' ש"ד ס"ק כ"ג דברזא מן האד ואין כלי תחתיו והולך לאיבוד מותר אף למאן דאסר פסיק רישא דלא ניחא לי' דכיון דהולך לאיבוד לאו מלאכה היא כלל וכתב בן בשם המ"מ והרשב"א וריב"ש וכו"כ אחרונים בשם א"ז בהא דסי' ש"ל באשה המלטערת שכתב ב' טעמים שאין זה מפרק שהולך לאיבוד ועוד דמתירין מלאכה שא"ל משום לערלא, וטעם השני כתבו תו' והרא"ש שבת קל"ה א' ומל' המרדכי פ' המוציא יין משמע דעל הקרקע לא חשיב מפרק וכטעם ראשון של א"ז, ומ"מ י"ל דיס איסור דרבנן ושרינן לי' משום לערלא וכיון דהגידון הוא דרבנן דאף להר"ן דאסר אינו אלא מדרבנן ודאי נקטינן להקל במקום לעב"ח והפסד מרובה שהבהמה מתקלקלת, וגם שבות דשבות הוא דאף אם שם מלאכה היא אכתי היא מלאכה שא"ל ודעת רה"פ כר"ש וכמש"כ הרשב"א ל"ד ב' דדעת ר"ח ור"ה גאון כר"ש והרמב"ן כתב שזו דעת הרי"ף וכ"ד הגר"א סי' שט"ז ס"ח וכ"ד השו"ע שם ובסי' ש"ל סכ"ז, ולדעת רמב"ן דחולב גמור אינו אלא שבות הוא שבות שלישי, ואף שאין להתיר שבות דשבות משום הפסד ממונ אלא במה שכתבו הפוסקים דהיינו אמירה לנכרי בסי' ש"ז ס"ה ולנור שעלו בו הקשקים בסי' ש"ז ס"ט, דנראה דאינו בונה ממש אלא תיקון בעלמא וכל' הגמ' מתקן כללחר יד, מיהו ברי"ף פכ"ב דשבת הוכיח דגונח איירי בליכא סכנתא דכיון דללחר יד הוא שרי כמו דשרינן צינור במקום פסידא משמע דאי עבד לי' כאורחי' חייב חטאת דהוי כיפוי קרקע וחשיב בונה כל שהוא וכ"מ בר"ן שם שהק' למה לא התירו כיצוי דליקה משום פסידא ותירץ דלאו כ"ע בקיאי לחלק בין מלאכה הצריכה לגופה לאינה צריכה, ומיהו דברי הרי"ף והר"ן כ"ת דרהיטת דבריהם דכל כללחר יד שרי

כהערוך, ובש"מ בשם הרשב"א כחובות ו' א' תומך בדעת הערוך, וכ"כ בשם רבו הר"י, והבא בנידון לידן איכא תרתי משום ליבון ומשום שהמים נסחטין ונשארינן בצנורא, ומיהו תרויהו אין לו שום הנאה מזה שאין שום כורך בליבון העור ולא במים שאין במים היוצאין אף טופח להטפיח ע"פ העור ומצטל בטל ונראה לדעת הערוך שרי וכיון דסחיטת העור אינו אלא מדרבנן וכמש"כ הר"מ פ"ט הי"א יש לסמוך על הערוך ודבריו שבת ק"ג א' כתבו דבאיסורא דרבנן בלא ניחא לי' מותר וכ"כ יומא ל"ה א' ועי' פמ"ג סי' שט"ז בא"א סק"טן ואפשר להבא בקצוה להיות תמיד במים ואין מסירין אותו לעולם אין זה דרך ליבון כלל, ולענין מים היוצאין משום חשש מפרק ודאי יש לסמוך כדעת המקילין בא"א למימיו והבא אף שאינו הולך לאיצור חשיב כא"א להם לגדל מיעוטן.

ומדברי הר"מ פ"ט ופכ"ב נראה דפירש כל סחיטה משום ליבון ולא משום דש והא דאמר אין סחיטה בשיער היינו שאין בהם משום מלכין ומקור דברי רבינו בעור כ' במ"ע בזבחים ל"ד ור"ל דאין כיבוס בעור בלא כסוס.

כתב הר"מ פכ"ב הכ"א שתי מטהרות כו' שהרי דעתו שילאו המים, עי' כ"מ ואולי ט"ס וכל שהרי אין דעתו שילאו המים ור"ל בלא ניחא לי' והוא כדעת הערוך ומיהו היכי דניחא לי' ביציאת המים אף בלא ניחא לי' בליבון אסור ומיהו לדעת הערוך נראה דאף דניחא לי' במימיו מותר אם לא שיש כאן משום דש וכו'.

ו' ל"ה א' החולב והמחבץ והמגבן, מחבץ היינו שעושה פעולה שמתגבש השמן שחלבב ונעשה גוש חמאה או גוש גבינה, והכלול נפרש ונעשה נסיוני לחלבא המוזכר פסחים מ"ב א' והיינו קום דתנן נדרים נ"א ב' והיינו מי חלב המוזכר חולין קי"ד א', ומשום דנפרש העב מן הכלול חייב משום דורר ופעולה זו נעשה בסגולות שונות ובכל אופן שנעשה חייב משום מחבץ, ואין חילוק בין מטיל אצקה תמצית תוך החלב עד שנעשה גבינה, או נתון האצקה לתוך הכלי ושופך עליה חלב, לפיכך החולב בשבת לתוך אצקה המהפכת את החלב לגבינה חייב משום מחבץ, מלבד איסור חולב, ואפי' את"ל דזה הוא כחולב לתוך האוכל אכתי חייב על מי חלב הנשאר משקה, ועוד דאין היתר לתוך האוכל אלא דיו"ט ולא בשבת לדעת כמה ראשונים וזו ספיקא דדינא דלאורייתא ועוד בלא דמי לחולב לתוך הקדירה דהתם בא מתחלה לתוך האוכל, והבא אחרי שהוא משקה מתהפך לאוכל אף שאין זמן מפסיק ביניהם מ"מ לא דמי לחולב לתוך הקערה וא"ה, כמדומה לז"ל לתוך הקדירה וקשה לדמות באיסור סקילה, אבל אין כורך לדון בזה כיון דיש כאן חיוב חטאת של מחבץ, ומגבן היינו שמקבץ את פתיחי הגבינה ומדבקן לגוש אחד, כמבואר בערוך.

ז' לסחוט לימיו"ן על סוכר ולאכול את הסוכר ודאי מותר כדין לסחוט על האוכלין המבואר סי' ש"ד ס"ד, אבל אם דעתו לתת את הסוכר לתוך המים נראה דסחיטה זו אסורה, דכיון שדעתו

בהא לאין מדמין שבותין מאלו אותו בז"י סי' ש"ז בשם רשב"א בתשובה וכ"כ הרשב"א שבת ר"פ ר"א דמלה וכ"כ הרמב"ן שם והן הגה דברי המ"מ פ"ו ה"ט, ודבריהם הן לענין שבות במקום מלאה לאע"ג דהתירו אמירה לנכרי בקונה בית בא"י לא התירו במלה, וכונתם לחז"ל שקלו דבר שיוכל לגרום זלזול בשמירת שבת והעמידו דבריהם אף במקום כרת ודבר שהתירו יותר מתקבל לבני אדם הקילו ואין לא בקיאינן בדבר א"נ שהתירו שבות משום קיום המלאה, ואין לא בקיאינן במשקל המלאה, והביאו רא"י מהא דשרינן שבות שבת ל"ד ב' במת ולא שרינן במלה, ונראה דכונתם דהוא לא המת מבית לנכרמלית מפני החמה לא הוא כמת מלאה ולא הותר לא לנזיר ולא לכהן ולא להולך לשחוט את פסחו או למול בנו ומ"מ הותר שבות ולא הותר במלה, עוד הביאו רא"י מהא דמתירין שבות בצנור שעלו בו קשקשים ולא הותר שבות במקום פסידא דבליקה, והנה לא נתפרש כונתם דלמה באמת חילקו חכמים בין פסידא לפסידא, ואפשר דשבות דמיעוד דרגלו קיל טפי ולא מיחזי לאינשי כמלאכה, א"נ שקלו שלא להכביד על האיצור יותר מדאי, ומפני שאין אנו בקיאים בטעמים ובמדתם אי אפשר לנו לדמות זל"ז, ומיהו הר"ן פ' חבית כתב לחלק בין שבות ע"י שינוי לשאר שבות, ומ"מ מסתבר שאין כל השינוין שוין ואין למידן זה מזה ורא"י מהא דר"ז עד שנגיע לביתו וזורק כללחר יד בלא התירו אם יש נכרי אלמא אמירה לנכרי קיל משבות ע"י שינוי, ואפשר בלא אמירה הר"ן למעשה אלא דרך שינויא כיון דהרמב"ן והרשב"א תפשו בפשיטות שאין למידן מצנור שעלו בו קשקשים למקום אחר, ועוד נראה להכריח דוקא בצנור התירו דאם איתא דכל שינוי קיל משבות דשבות א"כ למה אמרו בירו' הביאו הרי"ף ר"פ ר"א דאם שכוה להביא איזמל מידחא למחר ליתי בפיו ובשערו דהא לכו"ע שרינן אמירה לנכרי להביא דרך כרמלית משום מלה, אלא ע"כ אין מדמין השבותין ומש"כ הר"ן דשינוי קיל ר"ל לפעמים שינוי קיל כפי שאלו חכמים.

ה) הלנורות של הספקת המים יש בצרזאותיהן עור עגול בשוליהן המתהדק על נקב הצנור וזה ממש מסוכרייתא דנזייתא ובש"ע סי' ש"ך סי"ח כ' שנוהגים היתר ויש ללמד עליהם זכות משום דדמי לספוג שיש בו בית אחיזה אבל יש לגמגם בטעם זה ולכן טוב להנהיגם שלא יהא כלי תחת החבית, ומשמע דמ"מ מרפינן לסניף הא דברזא ארוכה, ולכאורה אין טעם זה מובן כלל דהא אין בית אחיזה מועיל אלא שלא יסחוט בידיו בשעת אחיזה אבל הבא בסחיטה שבשעת הידוק קיימין ולכן פ"י המ"א שהוא ע"פ טעם הראב"ד דבאמת בשעת קינוח נסחט ומ"מ מותר דהוי כמריק מים מכלוחית, ומיהו נראה דכונת הראב"ד כיון דספוג עשוי לכך לקבל על ידו מים ולהוריקן לא מיבטלי המים בתוכו למקרי דש וכמו שסותמין ופותחין את הדלת ולא חשיב בונה וסותר ומ"מ כריך בית אחיזה דאין יחודו יחוד בלא בית אחיזה, והבא בצרזא לא שייך זה, ולכן אין מובן לן שום סניף במה שהברזא ארוכה, וע"כ שנהגו

והמיעוט יסליך למים מותר, ואם כריך ליתן מיץ לימון לתינוק לרפואה יס לעשות כן.

למשקה חשיב משקה כשיולא קדם שנבלע בסוכר, ואף אם היה אפשרי שלא יהי המשקה בעולם אלא היה נפרש לתוך הסוכר י"ל להשיבא סחיטה כיון שסוחט למשקה, ואפשר שאם יאכל רובו

סימן נז

ב"י דפריס סילקא לאכלו לאחר שעה זו ביום חייב עלי, נמינו למידין דחותך ירק דק דק לאכלו לאחר שעה יס זו ספק חיוב דאורייתא מחמת פלוגתא דרבותא, ומיהו הרשב"א התנה שיהא דרכו בכך לבישול ולכו"ע איסורא דרבנן איכא, ובירו' פ' כ"ג אמרו כהן דשחק תומא כו' כד שחק במדוכתא משום טוחן, אע"ג דתומא חי עדיף כדאמר ברכות ל"ח ב', וזו ראי' מכרעת דיס טוחן אף בירק הגאכל חי ומשמע דאכלו חי דהא סיים הירו' כד יהיב משקין משום לש, ולבשל אינו נותן זו משקין, וע"כ דמודה הר"מ דאיסורא איכא ויפרש הירו' חיוב דרבנן, ולדעת תו' אפשר דמודים בכתישה, וכן הרמ"ש מודה בכתישה, ואין לנו שום סניף בכתישה מדברי תו' והרמ"ש כיון דמפורש בירו' לאיסור, ואין סברא לחלק בין כותש במדוכה לחותך דק דק אלא לענין סמוך לסעודה אכל לא בעיקר טחינה באוכלין.

ואמנם כשחותכו לאכלו מיד בזה דעת הרשב"א והר"ן ומיהו אין הכרע שהר"ן הסכים עם הרשב"א שהרי סיים בדברי הסמ"ג להתיר בפת משום שכבר נטחנו ולא הכריע וכ"ה בהדיא בריב"ש סי' קפ"ד בדברי השואל דהסמ"ג פליג על הרשב"א וכ"ה בלשון ריב"ש שם שהדבר בלתי מוכרע דשרי לכתחלה, ויס לתמוה על זה מהא דתניא בתוספתא אין מרסקין דבילה גרוגרות וחרוצין לפני זקנים ולשון לפני זקנים מתפרש שהן מסובין לאכול, ואף אם יס לדחות ולפרש ליתן לפני זקנים, מ"מ כיון דלפני זקנים באמת שרי, לא הו"ל לתנא לתני בלשון שיש לטעות, ועוד דתנא מהדר אתקנתא ויהיב שריותא בקתא דסכינא ליתני דמרסק סמוך לאכילה, ולכן נראה דלא התיר הרשב"א רק חיתוך דק דק כיון דעיקר החיתוך הוא דרך אכילה אין חילוק בין חתיכות קטנות וגדולות והכל מקרי דרך אכילה אכל ריסוק היינו כתישה כמעשה הטחינה ממך ואין זו דרך אכילה אלא תיקון המאכל על אורה אחרת אין אכילתו מיד פועלת כאן כלום.

ולתאמור נראה דריסוק פירות יס בהן חיוב חטאת אפי' סמוך לסעודה והא דתנן קנ"ה א' אין מרסקין את השחת ואת החרוצין לפני הבהמה ומבואר בגמ' שאין כאן רק משום שבות של אשוויי אוכלא, או שבות של אטרוחי באוכלא, אכל משום טוחן ליכא, י"ל דאיידי דחתיכות גדולות קאת שאין עליהם שם טוחן, או דמיידי שאין נפרכין לריסוקים אלא נעשין רכין ואין זה טחינה, ומיהו התוספ' דתניא אין מרסקין דבילה כו' לפני זקנים ע"כ משום טוחן דהא קיי"ל אשוויי אוכלי שרי אפי' לבהמה כש"כ לאדם ואטרוחי ודאי מטרחינן לאדם, וע"כ דאיידי דריסוק גמור שכן האורח

שבת ע"ד ב' האי מאן דפריס סילקא כו', כתבו תו' אכל שאר אוכלין לא, ודבריהם סתומין מה חומר יס בסלקא משאר אוכלין, ובהג"א איתא אכל שאר ירק לא, ואפשר כונתם דוקא ירק שעיקרו לבישול וסילקא וכל דדמו לו וכדאמר ברכות ל"ח ב', אכל לקמן קי"ד ב' סתמו תו' משמע דבכל ירק דק יס זו משום טוחן, וכ"כ ה"ב סי' שכ"א בשם הגה"מ בשם הר"י בשם רשב"ס ובשם הרמ"מ דהרמ"מ אסר פירות דק דק, והרשב"ס כתב להתיר פת משום שאין טוחן אחר טוחן, ומבואר דכל פירות וירקות חייב עליהן, אע"ג דנאכלים חי כמו פת, ורש"י פי' קכ"ח א' שלא יקטום בכלי משום טוחן כדיון פריס סילקא, משמע נמי ללא דוקא סילקא, וכן הר"מ פכ"א כתב סתם החותך ירק דק דק, וכ"ה בטוש"ע סי' שכ"א, ודברי תו' שלפנינו שכתבו דשאר אוכלין שרי יס לפרש על פת, וקשה לעשות סניף מדברי הג"א בשם ר"י כיון דל"מ לו חדר, וכן מדברי הרמ"ש שותמה על פרש"י והסכים לפר"ח, אין לעשות סניף כמו שותמה בק"ה, וכן בשבת קי"ט א' אמרו ר"ח פריס סילקא ואי אפשר לפרשו אלא כפרש"י וכמו שותמה במשכנות יעקב, והטור לא חש להביא דעת הרמ"ש בזה, ואחרי שהרי"ף והר"מ פי' כפרש"י וכן תו' ופ"פ שהביא בהגה"מ, וכ"כ ב"י דהסמ"ג והמרדכי והר"ן הביאו דברי רשב"ס והיינו כפרש"י, דגם באוכל איכא טוחן, וכן הרשב"א דן בפירור פת והביאו גם הר"ן.

ואמנם הר"מ הטיל זו תנאי דדוקא בחותך לבשל, ואם אמנם אין כן דעת רשב"ס וכל הפוסקים שהביאורו שהרי דן בלפרר פת לאכול ולא לבשל, מ"מ נתוסף דעת הר"מ בחותך ע"מ לאכול לדעת האומרים שאין טחינה באוכל, ואמנם נראה דמודה הר"מ דאיסורא איכא אפי' בחותך לאכול וכמו שנתפסק ב"י, וזה מוכרע מהא דתניא בתוספתא פ"ק דבילה אין מרסקין דבילה גרוגרות וחרוצין לפני זקנים הרי בהדיא דריסוק חרוצין לאדם אסור כמו לפני בהמה וכן הדין נותן דכיון דאסר לה הר"מ משום שנתראה כטוחן אין חילוק בין אדם לבהמה, וכן מבואר בר"מ פכ"א הי"ג והתיר שחיקת הריפות בעץ הפירור משום שאין מחוסרין רק שחיקה הרי דמחוסרין דיכא אסור אפי' ע"מ לאכול, ולפ"ז אין הכרע דרשב"ס וסיעתו ס"ל דחותך ירק דק דק הוא אפי' לאכילה דאפשר דמודים דחיוב ליכא אלא בחותך לבשל כדעת הר"מ, אלא שדנו לענין איסור, ומיהו סתימת דבריהם לא משמע הכי דכיון דחתו לדון בפירור פת מכא פריס סילקא הו' להו לפרש דהתם לבשל דוקא, ואע"ג דאיסורא איכא אפי' לאכילה מ"מ בפת מותר, ומשמע דעת הגי רבותא דאפי' לאכילה חייב דפירורין דקין לעולם שם טוחן עליהם, וכ"ה בהדיא ברשב"א בתשובה שהביא

עמנו אהא דס"ט, וזמה נסתפק הלל כאן בסי"ב כבר דחה המחבר כל שלשה ההיתירים שהזכיר בסי"ב וכתב דהחזקת ירק דק דק חייב משום טוחן ללא כהר"א"ש וללא כת' דדוקא סילקא, וללא כהר"מ דדוקא לבשל, והרמ"א לא הגיה בזה כלום, ולמה יהא מותר דבילה וגרורות וחרובין לפני זקנים.

אבל יתכן שהמג"א פשוט בפיו דלפני זקנים הוא זקנים המסובין לאכול, ודברי הרמ"א שסיים ללחכות ללחית מותר קאי אלחם וירק אבל לא קאי אגרורות וחרובין לפני זקנים, שהרי בהדיא אמרו לפני זקנים, וא"כ צריך טעם למה אסור לפני זקנים, ועל זה כתב המ"א דבאמת לא הוזכר בתוספ' חיתוך רק כתישה ובזה ניחא לאין כאן היתר דסמוך לאכילה, ויש מקום לומר דחיתוך לפני זקנים מותר כיון דהוא סמוך לאכילה, וכתב דמ"מ דעתו לאסור שאין לנו סומכין להחזיר כדעת הרשב"א אלא בצירוף דעת הפוסקים שאין טחינה בשאר אוכלין או כדעת הרא"ש שאין טחינה באוכלין, ובסמוך לאכילה ממך אלימא טפי סברתם ללא מקרי טוחן אבל כל זה באפשר לאכלו אבל באינם יכולים לאכלו בלי פירור שם טוחן עליהם אפי' לאכול לאלתר וכמ"ס התה"ד והיינו דכתב המ"א ומ"מ נ"ל דהדין אמת כו', ר"ל דגם חיתוך אסור אפי' לאכול לאלתר ומשום דהוא ג"ק ורמז על דברי תה"ד דבס"ט, ועל זה סיים ומשמע דלפני מי שיכול ללועסו מותר, ו"לפני מי" היינו שהוא לפניו ומיסב לאכול.

נמצינו למדין דשחיקת בנות לפני התינוקות בשבת, שאינם יכולים ללעוס אפי' להאכילם לאלתר, אין כאן היתר של הרשב"א, וג' היתירים הראשונים שהזכיר בסי"ב כבר הכריע בשו"ע כפרש"י דפריס סילקא, ובכל ירק חייב וגם לא הזכיר ע"מ לבשל, וא"כ יש בזה חיוב חטאת, ואין לנו להחזיר רק ע"י שינוי בקתא דסכינא או קתא דכך ומזלג, ולבדירות התינוק אין השינוי מזיק שאין כאן שינוי בתולדות השחיקה, אלא שיש כאן שינוי בעבודתו של השוחק שצריך טרחא טפי.

לענין חיוב טוחן אין נפקותא בין דבר יבש שמתפרד לרסיסים נפרדים, ובין דבר רטוב שמתדבק בטהינתו לגוש עב, שהרי דבילה וגרורות שנתשין מתדבקים לגוש ומ"מ יש בזה משום טוחן, וכן הר"מ פכ"א הי"ג כתב דמותר לגמור שחיקת הריפות בקדירה שמורידה מעל האש כיון שאין מחוסרין דיכה, ומבואר דמלד שמתדבקין לגוש אחד לא נגרע איסור טחינה, וכן בזה דתנן שבת קל"ג א' לוועם בשינוי פרש"י ותו' דמרויחין שהמלאכה ע"י שינוי אבל בזה שנגעשה גוש אחד כדרך הלעיסה לא הרווחנו כלום, וכן הדין נותן דחיבור הנעשה ע"י הלחות לא חשיב חיבור וכמבואר בר"מ פ"ו מטו"א הי"ד שאין חיבורי אדם חיבור, והנה קדם שחק את הבננא טמא שנגע בה טימא את כולה ואם נגע בשחוקה אין טמא אלא מקום מגעו, ובננא שחתכה דק דק חייב משום טוחן, ושחוקה שהפרידה בסכין לפרורין דקין אין טחינה אחר טחינה.

לזקנים, ונהרס כל הגוף וחשיב טוחן גמור ואין היתר רק בקתא דסכינא.

ובעיקר דינו של הרשב"א נראה דהרשב"ם וסמ"ג והמרדכי והרא"מ שהביא הגה"מ אינם מחלקים בין סמוך לסעודה או לא ללא לשתמיט שלא יהו מפרשים הדבר, ובתה"ד סי' נ"ו מבואר בהדיא שהבשר לפניו לאכול ואינו יכול ללעוס ורואה לחתוך דק דק ולא הביא כלל דברי הרשב"א והר"ן, ובסברא יש לחלק בין בורר לטוחן שמשנה אורה הראשונה טפי, וגם אינו דרך אכילה.

ודברי הר"מ פכ"א הי"ח הניחם המ"מ בסי"ב וכן הכ"מ האריך אבל לא נתישבו עדיין, ואפשר דתיבת בפירות ט"ס ו"ל בחתיכות, ומרסקין שהזכיר בשחת וחרובין היינו מחתכין וכמו שפי' רבנו במשנה וכן פרש"י, והיינו בחתיכות גדולות, ומפרש רבנו ללא אסרינן טורח אלא בשיש בו מעין מלאכה, ומאן דאמר אשווי אוכל שרי היינו דשרינן בשביל לערר דבעלי חיים ומאן דאמר אטרוחי באוכל שרי סבר דאשווי אוכל חשיב טוחן טפי ואין להחזירו.

והנה ה"ב במסקנתו דן לענין אינשולד"א וצריך לדדי היתר. א. דעת תו' דדוקא סילקא והוא כהעתקת הג"א ולמש"כ לעיל יש בזה פלוגתא בכונת ר"י. ב. דעת ר"ח והרא"ש דלא הוזכר כלל דין חתיכת ירק. ג. דעת הר"מ דדוקא לבשל איכא חיוב ואולי לאכול מותר. ד. דעת רשב"א דלאכול מיד מותר. ה. שאין חותכין דק דק, ואחרי כל הג"ל החמיר שיכונו לעשות חתיכות גדולות קלת ומשמע יותר מדרך שנהגו כדי ללאת מספק ואע"ג דלדד לומר שאין מי שחולק על הרשב"א מ"מ לא סמך ע"ז, והיה מסתפק דהראשונים דסתמו לא ס"ל כן, והנה ג' ההיתרים הראשונים נסתרים מהא דתני' בתוספ' שאין מרסקין דבילה וגרורות וחרובין לפני הזקנים הרי דסילקא לאו דוקא, והרי ללא כהר"א"ש דגם פירור אוכלין אסור והרי דאפי' לאכול אסור, ואין לנו ליטב אלא דלפני זקנים שאינם יכולים לאכול קדם ריבוק שאני וכמו שכתב בתה"ד וכמ"ס כהר"א, ואע"ג דבתה"ד כתב דיחיד שאינו יכול ללעוס הולכין אחר הרוב, אפשר דזה ששה בכל זקנים שאני, והעיקר דלא כתב כן אלא בבשר שאין במינו טחינה, ועוד י"ל דתוספ' בדיקה ולא בחיתוך וכמו שהוכיח המ"א וזה שם טחינה עלי' טפי וכמ"ס כ לעיל.

ולמש"כ לעיל דתוספ' איירי אפי' בנותן לפנייהם לאכול נסתר גם היתר הד' של סמוך לסעודה וצריכים לנו ג"כ לחלק בין זקנים לשאר בני אדם, או בין חיתוך לכתישה.

והנה המ"א ס"ק י"ד האריך להוכיח דתוס' איירי בכתישה ולא בחיתוך, וסיים ומ"מ נ"ל שהדין אמת דאסור לחתוך גרורות כיון שהוא ג"ק, וכמ"ס ס"ט, ומשמע דלפני מי שיכול ללעוסו כך שרי, ובמ"ב בזה"ל השיג עליו דאפי' למי שיכול ללעוסו כך אסור, ובאמת הדבר מתמיה דבכל הפוסקים שדנו בפריס סילקא לא הזכירו תנאי שיהא בשביל זה שאינו יכול לאכלו בלא זה, ואמנם יותר יש לתמוה שתלה איסורו לפני זקנים בלשון נראה לי ותלה

אחר טוחן, ואפשר לכיון לחיבור של קמח נעשה ע"י המים ודאי לא חשיב כטחינה בג"ק דהתם מחלק את גוף הטבעי, והרשב"ם חידש דמותר אפי' בחותך לאכול לאחר זמן ולא חשיב חיבור כלל, וזהו אין טוחן אחר טוחן וכמש"כ לעיל, ומ"מ אין הדבר מוכרע בכונת הרמ"א והגמ"א, אבל בכל אופן הדברים נראים, ואין להקל בריסוק.

מש"כ בתה"ד דאין טחינה אלא בג"ק, אין כונתו ממש כעין שאמרו בעימור ובידיקה דהא כותש רגבים חייב משום טוחן כמו שאמרו ע"ד ב' בעושה חביתא, וביצה ח' ב', אלא כונתו באוכלא דוקא וכעין שכתבו תו' שאין טחינה באוכלין הנאכלין חיינ ואין לריבין הדקה, כן י"ל דאפי' אלו דפליגי בשאר ירקות מודים בבשר לכיון שהן אוכלין ואינן ג"ק כלל אין עליהן שם טוחן, וכן מבואר בהדיא בלשון התה"ד דאתא עלה משום מיעוטא בפלוגתא ועלינו להשוות במאי דאפשר, ואם אין טחינה אלא בג"ק הוא בכל דבר אף באינו אוכלא אינו ענין לפלוגתא ואין אנו ממעטין פלוגתא בזה, אלא סברת לאו ג"ק מחזקת שאין טחינה בהאי אוכלא שאינו ג"ק והזכיר מה שאמרו בגמ' אין עימור אלא בג"ק, היינו לסמוך דלפעמים אם אינו ג"ק מאבדת נורת המלאכה דזהו הטעם שאין עימור אלא בג"ק, שצורת העימור אינו אלא בג"ק, דאי לא דהוי שינוי בצורת המלאכה לא היינו תופשין ג"ק לעיקר בגדר המלאכה אף דמשכן היה המלאכה בג"ק, דהפריטים שאנו קובעין אותן דבעינן דומיא דמשכן הן דוקא בדברים שמביאים שינוי בצורת המלאכה דהא לא דעינן עורות אילים ועורות תחשים וכיו"ב ומלאתי בג"א שהאריך לפרש כעין זה.

והא להביא התה"ד דברי המחזיקים בלחם לפני התרנגולים משום שאין טוחן אחר טוחן, כחולקים על סברת תו' הוא כפי הגל דלהתו' מותר אפי' לפני מי שאינו יכול ללעוס שכל הגדון של תה"ד לפני מי שאינו יכול ללעוס ומביא דברי תו' להתיר וע"ז קאמר דשאר פוסקים חולקים בהחלט ואם התו' מודים ודאי אסור, ומ"מ מסיק דבאינו ג"ק מסתבר להתיר אפי' לפני מי שאינו יכול ללעוס, כיון שהוא יחיד, אבל אם אינו ראוי לשום אדם יא לאסור ועדיין אפשר לומר דבג"ק אפי' אם זה שאינו יכול לאכול הוא יחיד אסור אף לדעת תוספות.

ענין אין טחינה אחר טחינה שהזכירו פוסקים אינו ענין לאין ביטול אחר ביטול שנחלקו הפוסקים, ולכו"ע ארתח כופרס והדר ואיקושי וחזר וארתחה חייב וכן במתכת, לכל דהדר ואקושי הדרא לקמייתא אלא בבשר לא הדרא לקמייתא דבשר כונן מבטל נמי מבטל הוא, ובמים נחלקו הפוסקים אי מים מבטלים כונן יא בהן כה הביטול, אבל הא דאין טחינה בפת היינו שאין טוחן אלא בהפרדה של חיבור טבעי אבל הפרדה של חיבורי בני אדם אינו בכלל טוחן, אפי' בחיבור דבר שלא נטח מעולם, אלא בא לעולם מפורד, ויש עוד שאלה בביטול אחר שנתבטל כמב"ד ופלוגתא זו היא אם מב"ד יא בו חשיבות ביטול גמור שאחרי כן לא יפול עלי' כבר שם ביטול וכיו"ב בטחינה מצינו מחוסר שחיקה.

סימן שכ"א ס"ט בהגה' דהואיל ואינן יכולין כו' קמשוי ל' אוכל, מל' הרמ"א משמע משום שאינן ראויין לאכילה מקרי אשווי אוכל, והיה אפשר לומר דלע"ג דלא קיי"ל כר"ה קנ"ה א' דאסור אשווי אוכל, התם האוכל עצמו ראוי בדוחק אבל הכא אינו ראוי טפי, אבל בתה"ד מבואר דמילי מילי קאמר ומש"כ דנוגע לאיסור אשווי אוכלא היינו לר"ה, וא"כ למאי דקיי"ל בס"י שכ"ד כר"י אין כאן איסור אשווי אוכלא, ומיהו זה קשיא רק דהא דכתב רמ"א לאסור משום אשווי אוכלא, דלפ"ז גם באוכלן לאלתר יא לאסור אבל אם מכין שיאכלו אחר שעה יא לאסור משום טוחן כיון דאינן ראויין לאכילה בלא טחינה ומשום טעם שאינן ג"ק לא סמך תה"ד להתיר, ובמ"ב ס"ק ל"ג כתב דהרמ"א מייירי במניח לאחר זמן ובס"ק ל"ד כתב על דברי רמ"א דיש מקילים בזה והם דברים הסותרים זא"ז דבמניח לאחר זמן לא מצינו מי שמתיר.

ולמש"כ לעיל דעת מ"א דהרמ"א מייירי לפני התרנגולים שאוכלין עכשיו ולשון לפני לא מתפרש אלא בהכי וכן הוא בתה"ד בהדיא בתחלת השאלה של חיתוך בשר ללי, ואפ"ה אסר בדברי תה"ד ולא סמך להקל כדעת רשב"א אלא בראוי לאכול בלא חיתוך וכמש"כ לעיל, ולשון אשווי אוכלא שכתב רמ"א היינו דבזה איכא עלי' שם טוחן, ול"ק קו' הט"ז והגר"א.

ולשון וכל זה כו' שכתב רמ"א, כתבנו לעיל לפרש דקאי אדברי המחבר בחותך ירק דק דק, ועל פירור לחם, דלאלתר א"צ טעם שאין טוחן אחר טוחן, אבל קשה כיון דבג"ק וחותר לפני מי שאינו יכול ללעוס אסור גם לאלתר, א"כ ע"כ צריך לטעם שאין טוחן

סימן נח

בר גיבול הוא ולא יתכן שיקשו מדברי אביי וכוונתם דבנתינת מים לחוד חשיב לשן דשפיר י"ל דקיי"ל כרב יוסף לעיל י"ח א' דלא שצקין פשיטותו דרב יוסף מחמת ספיקו דאביי, אלא דקשיא להו דליכא למ"ד דזה שאינו בר גיבול יגרום פטור, וס"ל דזה אינו תלוי כלל בפלוגתא דרבי וריב"ז ואי מידי דלאו בר גיבול אינו בכלל לשן לא שייך לומר נתינת מים זהו גיבול, וכ"ה בלשון הרא"ש ביצה שם בפרכא קמייתא ומה שסיים ועוד כו' לאלומי פרכא קמייתא הוא,

א) שבת קל"ו א' ה"ד משני אר"ח על יד על יד כו', לעיל סי' נ"ו כתבנו לדעת הראב"ד התו' הרא"ש הרשב"א והר"ן ביצה ל"ב ב' דמידי דלאו בר גיבול נמי חייב כשיגביל אפי' לריב"ז ודלא כהר"מ פ"א מהלכות שבת דהר"מ מפרש הא דאמר ריב"ז פוטר עד שיגביל היינו עד שיגביל מידי דבר גיבול וכמש"כ המ"מ שם, אבל ש"פ מפרשי כפשוטו עד שיגביל את האפר, ואי הוה מפרשי כהר"מ לא קשיא כלל לפרש"י ביצה שם דקיטמא שרי לגביל משום דלאו

הגיבול חשיב שינוי וכמש"כ לעיל, ולמאזי דהדרנא די ע"כ ז"ל דבשעת עירוב נמי ניכר השינוי שנתן החומץ על הקמח דאל"כ לאו שינוי הוא.

אבל שינוי דשתי וערב אפשר דמותר גם בשתייתא, וכן שינוי דמעט מעט מהני במורסן, אלא דבשתייתא נוח לי' לאינש דמעט מעט ולגבול יפה יפה, ובמורסן לבד נוח לי' בשתי וערב ולערות מכלי אל כלי מלעשות מעט מעט, אבל בהיות שאין אנו בקיאים בדברי סופרים ובטעמיהן אין לנו אלא מה שאמרו חכמים, ושו"ר בחי' רמב"ן כתב דהיתר מעט לערב כל כרכו לא הותר רק לאדם אבל לבהמה אסור כל כרכו אף דמעט, ושם מבואר טעמו דלתרנגולין אסור אפי' בשינוי שאין הדבר נחוצה שהן מערבין בעלמא וגם סגי להו דעירוב מועט וחשיב גיבול וזוהי ניהא הא דתנן אין גובלין סתם והיינו לתרנגולים, ועי' ר"ן שדן על המלחמות.

ולעת הר"מ דקמח קלי דרישא ושתייתא דסיפא שני ענינים הם וקלי דרישא היינו לאחר שהביא שליט ושתייתא עושין מקמח קלי שלא הביא שליט וטחינתו גסה וזוהי היתירו ברכה אפי' הרבה בשינוי דנותן את השתייתא ואח"כ נותן את החומץ, אבל דקמח קלי שהביא שליט לא, אלא דענין שינוי דיד על יד אפי' ברכה, וגרס בגמרא והתניא אין גובלין כמש"כ המ"מ, וקאי אשתייתא, אבל גי' דידן לא תתכן לדעת הר"מ דאי פריך מקמח קלי ומשני הא בעצה הא ברכה א"כ מוכח דגם קמח קלי מותר ברכה.

בלשון הרמב"ן במלחמות י"ט ט"ס וז"ל להתיר הרבה ברכה נתכוין, וז"ל הרשב"א להתיר בלא שינוי ברכה נתכוין, ור"ל שא"ל שינוי דיע"י, אבל שינוי דחומץ באחרונה כריך אף לריב"ז דברכה לא מצינו דפליגי ריב"ז ורבי, וכ"מ ברי"ף שהביא דין שינוי ברכה, וכ"מ בטור סי' שכ"א דרכה דע"י שינוי אף דקיי"ל כריב"ז, ומיהו י"ש נפקותא בין רבי לריב"ז דלרבי כריך לשנות בשעת נתינת המים בהחלט אבל לריב"ז אי בעי נותן מים כדרכן ומשני בגיבולן כמו בעצה, אלא שאם משני בנתינת המים מרויח שאין כריך לשנות בגיבול.

בב"י סי' שכ"א כתב דשם המ"מ דלריב"ז מהני שינוי דנותן את השתייתא ואח"כ נותן את החומץ אף בעצה, וזה תימא שאין כונת המ"מ אלא דלריב"ז מותר בשינוי אף בעצה, אבל כונתו לשינוי דע"י ע"י, אבל שינוי דחומץ לבסוף לא מהני אלא ברכה וכמש"כ בתה"ד, וזה מוכח בגמ' וכמש"כ לעיל, וכן רהיטי דברי הרמב"ן והרשב"א.

ג) י"ח א' א"ל אביי ודלמא ע"כ לא קאמר ר"י אלא דקמח כו', נראה דהא דפוטרי ריב"ז ע"ד שגיבול היינו כיון דקמח דר גיבול הוא אין עירוב דמים עיקר תיקונו אלא גיבול, ולזה אמר אביי דבדיו ואפר שאין בהם גיבול גמור אלא עירוב יפה יפה בזה לא יפטור ריב"ז נתינת מים כיון דהשתא נמי קעריב וכשמגביל נמי אינו אלא עירוב, ורב יוסף סבר דמ"מ פוטרי ריב"ז כל שמחוסר

וכ"ה לשון שאר הראשונים שלא הזכירו פלוגתת ר"י ואביי, והא דכתבו לפרש קטמא היינו אפר יבש ולא פי' שנתן לתוכן מים ולא גבול, משום דממרח בהן צפי התנור וממילא מתגבלין, ואין לומר דמגביל על יד על יד דהו"ל לפרש בהדיא.

ולפ"ז השינוי שעושה על יד על יד מאיל מאיסור דאורייתא, ונראה דאיידי דנותן החומץ על המרובה בכלי אחד ואח"כ נוטל מעט מעט לכלי אחר ומגביל ומחזיר כולן לכלי אחד, וזה נקרא שינוי שאין זה כדרך מלאכתה וגם אין כל החלקים שוין בבלייתן כיון שנוטל מעט מעט קודם שגבול בכלי הראשון אבל אם מתחלה לוקח מעט קמח קלי בכלי ונותן עליו החומץ ומגביל אין זה שינוי, תדע שהרי הא דאין גובלין לרבי פרש"י דכיון דרבי מחייב בנתינת מים לחוד אי אפשר לעשות שינוי, אלמא דשינוי דיד על יד אינו אלא בגיבול ולא בנתינת המשקה לתוך הקמח.

ושמענין מכאן דשינוי שעושה קודם המלאכה חשיב נמי שינוי שהרי בשעה שמגביל את המעט לא מינכרא מלתא שגבילה מהמרובה, וז"כ בדרישה סי' שכ"א אבל לא מסתבר, ולמש"כ לקמי' דהמעט עצמו חשיב שינוי לא נשמע מכאן כלום.

ואח"כ ראיתי בחי' הרמב"ן כתב דע"י ע"י חשיב שינוי אע"פ שמגביל כל כרכו אין דרך גיבול כדן שאין דרכו אלא במדוכה, ולא אתפרש כונתו ז"ל, ונראה דטס"ה וז"ל שאין דרכו אלא במדוכה, ונראה דשתייתא לא דמי לקמח שאינו נאכל בלא אפי' ופעמים שאדם ל"ג ואופה שיעור מועט אבל קלי הגאכל אין אדם טורח לעשות שתייתא בשיעור מועט, ואפשר שטורחו מרובה לדקדק להעמידו על אפנו הראוי ודברים אלו משתנים לפי המקומות והזמנים, וריך לדקדק למעשה אם אין דרכו אלא במדוכה.

ומשמע מדברי הרמב"ן דאפי' נותן מתחלה המים בשיעור מועט הוי שינוי ללא כמש"כ לעיל.

ק"מ א' אביי ורבא דאמרי תרוייהו הלכה כר"י, בטור סי' שכ"א מבואר דיעה קמיינתא דאיידי בלא נתן צו משקה מצעו"י וכ"ד הרא"ש, ויש לעי' הלא אביי דע"י למימר לעיל י"ח א' דמידי דלאו דר גיבול חייב בנתינת מים, והכא רב ושמואל ור"י כולוהו מתירים נתינת משקה ולא נחלקו אלא בגיבול, וע"כ ז"ל דזה מקרי דר גיבול, או דירקות גרע מאפר ואינו אלא מדרבנן הלכך לריב"ז מותר נתינת מים כיון דבעיקר לישה דהיינו קמח אין בנתינת מים משום ל"ג.

ב) והנה אמרו כאן בסוגין תלתא שינויי, שינוי דיע"י ושינוי דנותן את הקמח ואחר כך נותן את החומץ, ובמורסן אמרו שלא יגביל כל כרכו אלא שתי וערב ומערה מכלי אל כלי.

ונראה דשינוי של נותן את השתייתא ואח"כ נותן את החומץ לא חשיב שינוי גמור ולפיכך לא היתירו אלא ברכה דאינה בשם ל"ג מה"ת, אבל בעצה לא מהני שינוי זה, ושו"ר דכבר כתב ב"י סי' שכ"א בשם תה"ד דאי חשיב שינוי היה מותר גם לרבי בשינוי זה, וכן לריב"ז לא היה כריך לעשות על יד על יד, דהרי שינוי דקדם

החמיירו ומר זוטרא מסיק כר"י קדם להדר זו וכזעירי מותר בין ביד בין בכלי, ובלבד שלא יטרוף בכח.

וזה לעת רש"י הרי"ף והרא"ש והרמב"ם שלא הזכירו לאיירי בנתן המשקה מע"ש, ודעת סה"ת והוא במדכי לכל הסוגיא איירי בנתן המשקה מע"ש וכדאמר בירו' לנותן משקה חייב משום לש, ובתה"ד כתב דס"ל להלכה כרבי דנתינת מים חשיב לש, והלכך עירוב דבית הכי אינו אלא מדרבנן וסוגי בשינוי למעבד לכתחלה, ותימא כיון דתנן קנ"ה ב' נותנים מים למורסין ואוקימנא כריבר"י והרי רבי עצמו סתם כריבר"י ואע"ג דמתני' י"ז ב' אוקימנא כרבי מ"מ בחדא מסכת י"ט סדר למשנה והלכה כמשנה אחרונה, ועוד דריב"א משמ"י דרב אמר דנתינת מים וגובלין בשינוי וכן בשתיית גובלין מעט מעט אבל משום נתינת משקה לית לן בה, ומיהו י"ל דכל הני נמי מוקמינן להו בנתן משקה מצדד יוס, אבל מתני' ע"כ כריבר"י.

ואפשר לפרש הא דירו' כאצ"י מידי דלאו בר גיבול גם לריבר"י חייב על נתינת מים, ויש לפרש כן דברי סה"ת.

אח"כ ראיתי באו"ז שכתב בשם מורו ריב"י דהירו' סבר כר"א דאסר בין ביד בין בכלי, והנה ר"א לא אסר אלא עירוב ולא נתינת מים בלא עירוב משמע דמפרש הירו' כשעירב ולמש"כ דכולהו אמוראי פליגי דרבנן משמע דמפרש הירו' חיוב דרבנן.

ה) ומשמע מדברי הרא"ש ב"ה שם דלרבי אס נותן משקה מצדד"י אין איסור מה"ת בגיבול אח"כ, ובמ"ב סי' שצ"א בבה"ל הק' הא חייב על עריכה ועל קיטוף משום לש, ונראה דעריכה וקיטוף הוא ענין מחודש אבל מידי דלאו בר גיבול ואינו אלא עירוב שפיר י"ל דכל דמעורב כבר אין בהוספתו משום לש, ואפילו את"ל דבעיסה יש לש אחר לש מ"מ במידי דלאו בר גיבול אין עירוב אחר עירוב, אבל י"ל דגם בעיסה יש עריכה אחר ל"ה אבל אין ל"ה אחר ל"ה, והא דמבואר מנחות נ"ו א' דאפאה לוקה שתיים ופי' תו' דחייב משום גמר עריכה, התם נמי גמר עריכה היא מעשה חשודה שהלחם נר"ך לה, וכן משמע בגמ' שם נ"ה ב' מה אפי' מיוחדת בו, משמע דעריכה וקיטוף הם ענינים מיוחדים כאפי', ואין הלך את העיסה הנלושה חייב.

וזה טעם היתר עירוב החדל לאחר שגלוש מע"ש לדעת סה"ת דמה"ת אין עירובו אח"כ בכלל ל"ה אפי' בטורף בכה ולכן התירו בשינוי של עירוב בנחת, וכמס"כ בתה"ד.

דינים העולים לדעת הרי"ף ודעמ"י, מותר ליתן מים למורסין בשבת ולעשות שינוי בעירוב דהיינו שתי וערב ומערה מכלי אל כלי, וכן מותר ליתן משקה לקמח קלי ולערב בשינוי, דהיינו ליקח מכלי שנתן בו המים מעט מעט לכלי אחר ולערבם ולהחזירם לכלי אחד ואפי' לערב מתחלה מעט מעט מותר למה שהוספנו סק"א והעירוב מעט מותר בין ביד בין בכלי, ואין חילוק במורסין ובקמח קלי, בין עצה בין רכה. חרדל שלשן מע"ש בלא משקה נותן

עירוב יפה, ולפ"ז אם גיבול אפר לכו"ע חייב, והיינו שהקשו תוספות ביאה ל"ב ב' לפרש"י בקטמא.

ולעת הר"מ דרב יוסף סבר טעמא דריבר"י דפוטרי דס"ל שאין לש אלא המדבק את הנפרדים אבל עירוב אינו לש, והלכך מידי דלאו בר גיבול אף אם עירבו יפה יפה פטור, ועד שגיבול דאמר ריבר"י באפר היינו עד שגיבול מידי דבר גיבול, ואצ"י פריך דלמא טעמא דריבר"י משום דמחוסר גיבול אבל מידי דלאו בר גיבול מודה דחייב בנתינת מים דגם ריבר"י סבר דעירוב נמי הוא לש, ופסק כר"י.

והא דאמר קנ"ה ב' דלמא ע"כ ל"ק ר"י בר"י התם כו' היינו כיון דמורסין לאו בר גיבול ואין מחוסר רק עירוב יפה זה אינו פטור וזו כסברת אצ"י, ואפשר דאין זה סתמא דגמ' אלא אצ"י שאיל לרבה ומוסיק דריבר"י פטור בנתינת מים אפי' במורסין ובקמח קלי ולרב יוסף משום דלאו בר גיבול ואפי' אם גיבול פטור, ולאצ"י משום דמורסין וקמח קלי חשיב בר גיבול לעומת דיו ואפר, וכמס"כ תו' י"ח א'.

והא דפוטרי הר"מ בגיבול מידי דלאו בר גיבול לא מצינו לו חזר וזולת אם ניהם סברא זו לרש"י ביאה ל"ב ב' אבל א"כ היה ל"י לרש"י לפרש דהא דאמר ריבר"י באפר עד שגיבול היינו יגבול מידי דבר גיבול ודברי הרי"ף ביאה שם יש לפרש כפי' הר"ן דאינו בר גיבול ולא אחר למישרי גיבול טיט לבנין ושרי משום אוכל נפס.

7) ק"מ א' חרדל שלשן מע"ש כו', הדבר קשה דאמי' דאצ"י עבדא מלתא דחייב חטאת לדעת אצ"י, וכן פלוגתא אמוראי למר חייב חטאת ולמר מותר לכתחלה וכדפריך לעיל קל"ח א', ונראה דלכו"ע אינו לש מה"ת אלא מדרבנן אסרי כל הני אמוראי, ואפשר דאפי' טריף בכה אינו אלא מדרבנן, ואף אם נימא דטריף בכה הוא לאורייתא, י"ל דבעירוב לא חשיב לש מן הדין ולא משום שינוי איתנין עלה וגרע מאפר דטבעו להתערב עם המים ונעשה כטיט הגרוק ואע"ג שאין להם דיבוק זה בזה אבל הן נמשכין בתכיפות ע"י המים אבל הירק הגידוק אינו נרוק אלא אחד אחד ומיהו בנטרף בכה אפשר דחשיב כלישה מה"ת, ודוקא טריפה יחד עם המשקה חשיב לש אבל טרפו בכה בלא משקה ואח"כ מערב בו משקה בלא טריפה לאו והא דאמר בירו' לנותן משקה חייב משום לש אפשר דהוא מדרבנן, או דר"ל דנתן משקה וטרף בכה, את"ל דטריף בכה הוא לאורייתא, אבל אין לומר דהירו' כרבי דנתינת מים הוא לש ואנן ס"ל כריבר"י דאכתי כי ממרחו איכא איסורא לאורייתא, ובסוגין משמע דלא נחלקו אלא דרבנן ומיהו אי עריב בלא בכה חשיב שינוי שפיר י"ל דלרבי חייב בנתינת משקה דליכא שינוי.

והנה כולו אמוראי ס"ל דמערב ואינו טורף מותר מן הדין כדמסיק מר זוטרא אלא דרב ושמואל ור"י לבתר דהדר ור"א ואצ"י ורבא ור"ח בר אבא וא"ה, כמדומה ל"ל בר אשין ורבינא כולו

קבוע כדי לידע את שינויו, כריך לשנות בשעת גיבול, וזה מותר אף לדעת המחמירין, ואף את"ל לרבי כריך דוקא שינוי בשעת נתינת המים אף ברכה מ"מ יש להקל למעשה דאין לש מה"ת ברכה, ויש לסמוך על דעת הפוסקים הסוברין להלכה כריבר"י.

שתי וערב מותר אפי' כמה פעמים כמו שדייקו ב"י והב"ח מל' הרי"ף והר"מ דזה שאינו מסבב התרווד חשיב שינוי, ואפשר לריך להוציא התרווד בכל פעם בין שתי לערב דלכ"כ הרי יש כאן סיבוב ואפשר דחוזר מאמצעיתו.

כתב צב"ל ס' דמוץ והיינו ק' הנופל בשעת דישה] לאו בר גיבול הוא, והלכך אין להקל ליתן עליו מים, דהרבה ראשונים ס"ל להלכה כאביי דמודה ריבר"י במידי דלאו בר גיבול, ולמש"כ לעיל סק"א אין זאת כונת הראשונים אלא כונתם שאם גיבול מידי דלאו בר גיבול חייב, אבל לא באו להכריע כאביי דחייב בנתינת מים לחוד, ובעצה בלא"ה מחמירין, אלא ברכה, ואפשר להקל ברכה, ואפילו בעצה בזמן דלא אפשר, ל"ע אי חייבין להחמיר.

ז) כתב צב"ל ס' ש"א דאם נתן המים בקמח מע"ש וגבול בשבת חייב אף לרבי, אבל אם נתן מים באפר מע"ש וגבול בשבת פטור לרבי, ואי מודה ריבר"י באפר דחייב בנתינת מים, גם לריבר"י פטור על הגיבול שאח"כ, וכ' עוד דקמח קלי דינו דקמח לענין זה, ואינו מוכרח כיון דדינו כמידי דלאו בר גיבול וכמש"כ הר"מ.

צב"ל ס' נתקשה בשינוי של מעט מעט הלא לעולם חייב בלש גרורות ואפי' פחות מכשיעור אסור מה"ת ולא שרינן משום שינוי וכבר כתוב לעיל סק"א בזה, והגאון ז"ל ס' כתב דמידי דנאפה ונתבשל לאכלו כד כי מערב לו במשקה אין זה לש מה"ת רק מדרבנן והקילו בשינוי מועט, וז"א דהרמב"ן דן במעט מעט במורסין לבהמה, וכתב דלא התירו כל ברכה מעט מעט אלא לאדם, ואי מעט מעט לא חשיב שינוי דלאורייתא א"כ יש בגיבול מורסן חיוב חטאת במעט מעט, אלא ודאי מעט מעט חשיב שינוי גמור וכמש"כ סק"ב.

כתב עוד צב"ל ס' דהא דמותר ליתן רוטב תוך תבשיל עב הוא משום דכיון דנתבשל ועומד לאכילה אין נתינת הרוטב אלא תיקון מאכל ווהנה היתר נתינת משקין לתוך תבשיל מבואר בגמ' קמ"ד סוחט אדם אשכול לתוך הקדירה אבל במשקה לתוך הקדירה לא שייך לש וכמש"כ לק' סק"ט, וע"כ כונתו בתבשיל עב שרססו לרסיסים וחוזר ומדבקו ע"י משקה וז"ע ואין זה מוכרע שהוא מותר שהרי צפת כה"ג חשיב לש כמש"כ צב"ל ס' ד"ה ואפי' בשם התוספ' מפרפרין גלוסקין כו' ובלבד שלא יגבול, והט"ז דן בטחינת המלות ברכה, אבל בעצה ודאי יש בו משום לש, וה"ה בתבשיל שרססו לרסיסים וחוזר ומערבו ומגבולו במשקה יש בו משום לש, וומיהו מבוסל יש להתיר טפי וכמש"כ לק' [סק"ט] בשחיקת הריפות ומותר אף לטרוף בכה, אבל המ"ב לשיטתו שאוסר לטרוף בכה אף בריפות וס"ל לאיסור טריפה בכה הוא

לתוכו משקה בשבת ומערבו בין ביד בין בכלי, אבל יעשה בנחת ולא יטרוף בכה, וכן הדין בשום ושחלים שדכן מערב שבת.

אם נתן המים והמשקה מע"ש כשצב לערבן בשבת כריך שינוי כל אחד כדינו שדין אחד בעירוב בין נתן המשקה בשבת בין נתן מערב שבת.

ולדעת סה"ת ודעמי', אסור ליתן המים או המשקה בשבת, ואם נתן מע"ש, מערב בשבת ומשני כל אחד כדינו, ודוקא עצה אבל ליתן מים הרבה עד שתהא רכה מותר בשבת אבל כריך לעשות שינוי, והיינו שיתן הקמח ואח"כ המשקה, ואם מנהג המקום שלא להקפיד ופעמים מקדימין מים ופעמים מקדימין קמח אין לו תקנה שאין לו מה לשנות, ובתה"ד כתב דאף לדין דאין לנו מנהג קבוע מותר ליתן קמח ואח"כ חומץ, אבל דעת הט"ז דאם אין מנהג קבוע לא שייך שינוי, וכן מסתבר.

ומשמע בגמ' דברכה סגי בשינוי שנותן קמח תחלה, וא"ל שינוי בגיבול, אבל בתה"ד כתב ד"ל לריך שינוי גם בגיבול, וכתב דגיבול באכזבו חשיב שינוי וכבר חלק עליו בדרישה אבל מש"כ בדרישה שכבר חלק עליו הב"י לא מלאנוהו ב"י.

סו"ע ס' ש"א סט"ז בהגה' וי"א דלא יערב בכף כו', דברי המרדכי אי אפשר לפרש בלא ט"ס וכמש"כ צב"ל ואמנם הדבר מבואר בא"ז, אבל נראה דלא בא לאסור בכף שהרי הוא עצמו הביא דברי רש"י דלא יטרוף בכה, אלא ביד מותר לערב יפה יפה אבל בכף כריך ליזהר שלא יטרוף, והנה רב דאמר בכלי ולא ביד היינו בכלי עירוב ולא טריפה ולא ביד יפה יפה, ושמואל התיר ביד משום שינוי ואפי' יפה יפה, ואסר בכלי אפי' עירוב, ומסקינן דמותר בין ביד ובין בכלי, אבל לא טריפה בכלי, ואפשר דהא"ז למעשה קאמר וכמבואר בדבריו ז"ל] להחמיר בכף דלמא יטרוף אבל אין נפקותא בין נתן המשקה מע"ש לנתן בשבת, אלא הא"ז דיבר בזהו שאם נתן מע"ש ודאי עירב מע"ש.

ס' ואם נותן האוכל תחלה כו', במ"ב בשם אחרונים דאירי ברכה, ולמש"כ לעיל א"ל ברכה שינוי בגיבול.

ו) נראה דאם כריך להאכיל לבהמות ואין לו נכרי יש להקל ליתן מים למורסין או לקמח אפי' עצה [אם אי אפשר ברכה] ואח"כ לערב בשתי וערב ולערב מכלי אל כלי, דמפני הפסד וזב"ח, יש לסמוך על הרי"ף והר"מ וס"פ שפסקו כריבר"י שזו דעת רה"פ וכמש"כ צב"ל ריש ס' ש"ד, וכן סתם המחבר וכתב דעת המחמירין בשם י"א אבל אם אפשר ע"י נכרי או אפשר לעשות רכה, נוהגין להחמיר כדעת המחמירין.

ואם עושין רכה, נראה ג"כ דלא הותר אלא שתי וערב ומערה מכלי אל כלי, שהרי גם ברכה כריך שינוי אף לריבר"י דהיינו ליתן קמח תחלה ואח"כ חומץ וכמש"כ לעיל, אע"ג דבעצה אין משנה כלום בשעת נתינת המים שאני עצה דמשני בשעת גיבול, אבל ברכה שאין משני בשעת גיבול משני בשעת נתינת המים, וא"כ ליתן מים בלא שינוי ולגבול בלא שינוי אסור, וא"כ לדין שאין לנו מנהג

דבין נותן לתוכן משקה בין נותן לתוכן מי פירות חשיב לש, כי נותן לתוכן מים של עצמן נמי, והא דתניא בתוספתא דביאה ד"י סי' ש"א אין מרסקין את הדבילה ואת הגרוגרות והחרובין כו' אבל מרסק ביד של סכין ובעץ הפרור, ודבילה וגרוגרות נעשין גוש אחד והו"ל לש, ז"ל דכי היכי דמתירין טחינה בשינוי ה"נ מותרת לישה בשינוי, ונראה לפ"ז דמותר ליתן פת לתוך הדבילה ולרסקה בקתא דסכינא אע"ג דהפת מתרסק ג"כ ונילוש יחד עם הדבילה מ"מ מותר כיון דמשני, ואין כאן היתר שאינו טורף בכה, דבזמן שהטחינה והלישה יחד לעולם הוא טריפה בכה, ועוד דצפת לא מצינו חיבור בין טריפה בכה לעירוב, וואפשר דאין מותר לישה אלא בנותן משקה לדבר היבש אבל כי ריסק פירי אף שהוא מתדבק במימיו לאו שם לש עליו וכן נראה.

כתב המ"א סי' ש"א ס"ק כ"ד דהיכא דאסור משום לישה כגון ליתן משקה בשבת לדעת האוסרין או לטרוף בכה דאסור לכו"ע אין כאן היתר שכתב רמ"א לעיל סי"ב בעושה לאכול מיד, והלכך אף לאותה סעודה אסור, ולפ"ז אם מרסק פירי הנעשה כעיסה אפי' סמוך לסעודה אסור משום לש, ולעיל סי' נ"ז כתבנו שאין היתר הרשב"א אלא במחתך ולא במרסק, וכ"ז כשעושה דרכו בחול אבל בשינוי מותר.

כפחותשין הפירות בקתא דסכינא כדין ורואה אח"כ לסחוט לתוכו לימון, אין איסור בסחיטתן משום סחיטה כיון דסוחט לתוך האוכל, אבל אסור משום לש לדעת המחמירין כרבי, אבל כיון שעושין כן בשביל מזונות התינוק יש להקל כדעת רה"פ, אבל יערב ולא יטרוף, ואם יש בדבילתו פת נראה דאסור לערב אלא יערב שתי וערב הרבה פעמים, ויוריא את הכף בין שתי לערב.

הא דמותר ביד היינו כסדרת שמואל דמאכל חמורים הוא, אבל הגיבול הוא יפה ביד, וכמו שפרש"י ק"מ א' והוי כטריפה, ונראה לפ"ז שאם לובש גמי או שפופרת של מתכת על אצבעו אסור כדין טורף בכלי, ואע"ג דבגמ' אמרו ממחו בידו, ובאו"ז הזכיר באצבעו, לא מצינו מקור בגמ' לחלק ובאצבעו היינו בידו.

(ט) ק"מ א' שום שרסקו כו', גי' הר"מ נותנו לתוך פול וגריסין, ולא ישהוק כו', אי סיפא לא איירי בדין לש אלא בדין טוחן, ולא ישהוק לאיירי במחוסר דיכה או משום פול וגריסין וכמש"כ המ"מ, אינו ענין כלל לרישא, ונראה לאיירי נמי בדין לש ואיירי בנותן לתוכן משקין, ולגי' הר"מ דנותנו לתוך גריסין היינו המבוסלים במים, אבל ז"ע אם בלא טריפה מותר, בלא שחיקה מיבעי.

קנ"ו א' הא בעבה הא ברכה, נראה דרכה היינו דנשפך ונרוק אבל אחתי הן גוש ולא נוזל אבל אם המים מרובים והן רק כמים עכורין אינו כלל בשם לש, מיהו אם נשקעין לשולי הקדירה ומתערבין וא"ה, כמדומה דל"ל ומתערבין אפשר דבכלל לש הוא אבל יש לו דין רכה.

חומר דרבנן וה"ה בנותן בתחלה פת במשקה עד שנתרכך וגובלו יש בו משום לש, וכן בתבשיל, ואמנם אם אינו מגביל אין על השרי' שם לש לא צפת ולא בתבשיל, שהמשקה גורם פירור ולא דיבוק, ולא דמי לנותן משקה לקמח שהמשקה גורם דיבוק וכן בנותן משקה לשחיקת שום או חרדל המשקה מקבצם וזהו נקרא גיבול ואע"ג דבנותן משקה מע"ש ובלא להוסיף נמי בעינן שינוי היינו באופן דהמשקה הבא מאספס ומקבצם, אבל נתינת גוש דבוק במשקה אינו אלא גרם פירור ואינו ענין ללש.

ומש"כ בבה"ל סזו כונת ר"י שהביא הש"ל שהובא בד"י, תימא הלכא בשום כתב דסגי בריסקו, אלא חרדל נילוש טפי ואי לש אותו בשבת אסור אלא כשנלוש מע"ש מותר לערב בו משקה וליפות לישה.

(ח) כתב המ"ב בשם אחרונים ז"ל דאסור להטיל מים לתוך הטיט ולתוך עפר תיחוח משום לש, ואפי' לרה"פ כריבר"י דאינו חייב עד שיגביל איסורא מיהא איכא, ויש מקום לומר דכשם שהתירו ליתן מים לקמח קלי לכתחלה משום אכילת אדם וכן נותנין מים למורסין משום אכילת בהמה, כמו כן יש להתיר הטלת מים, ואם דחיק ל"י המקום יש להתיר מטעם זה, וגם הוי פס"ר דלא ניחא ל"י באיסורא דרבנן וכמש"כ במ"ב שם, ואע"ג דמחמירין גם באיסורא דרבנן הכא משום כבוד הבריות יש להקל, וכ"ז להפוסקים כריבר"י, אבל אנו מחמירים כהפוסקים כרבי, מיהו בשעת הדחק יש להקל.

הא דמותר ברכה ליתן משקה לבסוף אף לרבי אע"ג דקדם שהוסיף מים רבים הו"ל עבה, י"ל כל זמן שלא פסק קילוח המים לא חשיבא מלאכה, ולפ"ז צריך ליתן בב"א מים הרבה עד שעושהו רכה אבל אם פוסק הקילוח בעודו עבה אף שדעתו להוסיף אסור, אבל לריבר"י בכל ענין מותר דהא גם בעבה מותר ליתן מים בקמח ובבצד שישנה בגיבול, והלכך שפיר מוסיף מים עד שעושהו רך וא"ל לשנות בגיבול.

מש"כ במ"ב להתיר ליתן משקה בקמח מלה בעושה מעט מעט, אין ההיתר מוכרע דאין לומר כאן שאין דרכו אלא במרובה, והשינוי הוא כאן עיקר המתיר ובלא שינוי אפשר דיש כאן חיוב חטאת.

מש"כ במ"ב בבה"ל דחרדל שלשו וכן שחלים שדכן כולהו איירי בנותן בהן מים מע"ש ולשן ועכשו מוסיף בהן משקה לפרדן ולא לדבוק, תמוה דא"כ אינו ענין להא דאמר בירו' דנותן מים חייב משום לש, והראשונים הקשו מהא דירו' אהא דסוגיא ק"מ א', ובא"ז תירץ דירו' כר"א ואנן מסקינן דלא כר"א ויש שתיירו דהירו' כרבי ואנן כריבר"י, אלמא דנתינת מים הגורם גיבול ודיבוק איירי, אלא דמ"מ בלא טריפה בכה מותר שאין זה עיקר לישתן וכמש"כ לעיל סק"ד וזה חשיב שינוי גמור כמו שתי וערב במורסין. יש לעי' פירות הגדבקים לגוש אחד ע"י ריסוקן או שרפן מרובה עד שמתערבין כגוש אחד, אי יש בריסוקן משום לש, ולכאורה כיון

סימן ש"כ"א סעי' י"ט לפיכך מותר לגמור שחיקת הריפות כו', כתב במ"ב בשם אחרונים ז"ל ומ"מ י"ט ליזהר שלא לטרוף בכת, ואמנם בתשובת הר"מ שהביא ב"י מצוהר בהדיא דמותר לטרוף בכת, וכמס"כ הב"ח, ומס"כ הב"ח שהר"מ בחיבורו חזר בו תמוה שדין איסור טריפה בכת תניא בהדיא בגמ' ואיך יתכן שהר"מ הורה להיתר דבר שאיסורו מפורש בגמ', ונראה דכשם שזיכורו מפקיעתו ממלאכת טחינה כיון שטחינתו נוחה ואין שם מלאכה עלה כמו כן לאו שם לישה עלה ומיהו אם הריפות יבישות אפשר לאסור ליתן עליהן משקה ולערבם ומיהו אם יש מקלחת משקה מע"ש נראה דמותר להוסיף בשבת ולפי זה הא דאמרו שבת קמ"ה א' סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדירה היינו אפילו לערב ואף לטרוף בכת, מיהו בתבטיל בלא"ה לא שייך לישה שאין המשקה מדבק את הפזור אלא אדרבה מרכז את העצ וכמס"כ לעיל.

נראה דפירי המתדבק ע"י ריסוקו וכמו בננות וכיו"ב אסור ליתן לתוך המרוסק משקה אפי' רסקו מע"ש ולא חשיב כנתן לתוכו משקה מע"ש דמותר להוסיף בשבת דמשקה של עצמו לא חשיב כנתן משקה לתוכו וכמס"כ סק"ח דלא חשיב לש"ע ע"י משקה של הפירי עצמו וכו'.

ומיני האזקים שנמסים מותר לערבן במים בשבת ואין בזה משום לישה, ויש ליזהר שלא יהיו המים חמים ב"ס, ובעירוי מכלי שני עליהם י"ט להקל.

זכאים ז"ד ב' זרק זרע פשתן למים חיים, ומסקינן משום לש, וחטי ושערי לא, וזרע פשתן משום דאית לי' רירי, ומשמע דאפי' לריב"ז דאית לי' שבת י"ח א' דנותן מים לקמח פטור עד שיגבול קאמר להבא חייב דריי מחבר להו טפי מקמח בלא גיבול ח"נ הבא לא מיחסר גיבול שאין דרכן בגיבול, וחטי ושערי לא אפי' לרבי דמחייב בנתינת מים לקמח, דחטי ושערי לא מידבקי אהדדי. ואע"ג דברכה אמרינן שבת קנ"ו א' דלא מייחסב לישה ולכך כגי בשנינו מועט וכמס"כ לעיל סק"ב, הבא משמע דאף בנותן מים מרובים חייב כיון שהן נדבקינן זכ"ז טפי.

שם תול"ה א"ה, הר"ח גרים שחלים, גי' זו לא תתכן לדעת בה"ת וסה"מ שהביאו בהג"מ פכ"ב והובא בב"י סי' שכ"א דהנותן מים לריסוק שחלים חייב משום לש, ואמנם אף להפוסקים החולקים קשה דהם סוברים דהיא דיר' כרבי ואנן קיי"ל כריב"ז, ולא יתכן דבגמ' פריך בפשיטות מלתא דלרבי אין ה"נ דחייב, אלא נראה דלק"מ דהבא בשחלים שאינן מרוסקין קיימינן והיינו דלא שייך בהו לישה, אבל זרע פשתן נשרין ונדבקינן ע"י רירי טפי.

סימן נט

ולא פירשו דמידי דלא שכיח בדברא מותר ליתן לפנייהם, ובחנם דחאו ב"י סי' שכ"ד, ונראה דגם דעת הרי"ף והרמב"ם כן וסמכו בזה שפירשו הטעם שאין מזונותן עליך וטעם זה אינו אלא במידי דשכיחי בדברא, ונראה דכיון דהוא מידי דרבנן וסוגיא מוכיחה כדברי הר"ן ואין הדבר מוכרע שהרי"ף והרמב"ם חולקים, הסומך על דברי הר"ן לא הפסיד.

והלכך לילך בשבת אל הכורת לראות אם צריכים מזונות למחר י"ט להקל כיון דאילו צריכים עכשיו ג"כ מותר ליתן לפנייהם המזונות דלא שכיחי להו דהא במתנ' שבת שם כיליניהו לדבורים ויוני שובך אלמא כהדדי נינהו, ונראה דאפי' לדעת הב"י דאפי' חטי ושערי לא שדינן קמייהו הני דבורים דידן דלא יהבינן להו ללאת מהכורת הוי כיוני הרדיסאות שמזונתן עליך, וכיון דמותר ליתן לפנייהן בשבת מותר לראותן אפי' כשכרמלית מפסיק בין הכורת למקום שמזונותן מונחין ואי אפשר להביאן בשבת כיון שאם יש מחילות מביא וכדאמר לענין להחשיך על התחום וכדאמר ק"נ ב' שאם יש שם מחילות מביא וכן מותר אמירה למחר אני מביא וכדאמר בסוגיא שם, ואע"ג דאמר עירובין ל"א ב' דלא יטייל בסוף שדהו לידע מה היא צריכה התם חושב לעשות דבר האסור בשבת והרואה אותו רואה מחשבתו והוי כאומר למחר אני עושה וכדאמר בגמ' שם וכמו שכתבו תוספות שבת שם, אבל הבא מותר ליתן מזונות, ואי משום הולאה כיון דאי איכא מחילות שרי השתא נמי

א) שבת קנ"ה ב' אלא שאני מייא דשכיחי באגמא, י"ט לעי' א"כ תקשה לר"י איך אפשר דאין מלקיטין ליוני שובך וליוני עלי' היינו דאפי' ליסדי קמייהו אסור הא במתנ' לא אסרה אלא מייא אבל חטי ושערי מותר וכבר נתקשו בזה הב"ח והדרישה סי' שכ"ד, ונראה דהא דאמר בגמ' ולטעמיה כו' בא לסתור דברי ר"א דהכריח דאי אפשר לפרש דמלקיטין היינו במקום שיכולה להחזיר דהא יוני שובך ויוני עלי' אין נותנין לפנייהם כלל ולא שייך לדון בהלעטה, ולזה השיב דאין זה הכרח דהא קתני מים וע"כ משום דשכיחי בדברא אבל חטי ושערי נותנין לפנייהם דהא יונים מזונותן עליך כיון דאתה רשאי בגידולן ולא דמי לחזיר, אלא בשביל שמזונותן מאי בדברא אין מזונותן עליך שיש להן זולתך, אבל אם חסר להן מקרי מזונותן עליך והלכך מייא דשכיחי להו אין מטריחין ליתן לפנייהם וכן עשבים וכיו"ב אבל חטי ושערי נותנין לפנייהם כיון דלא שכיחי קמייהו וואע"ג דאפשר להו בעשבים מ"מ הן תאזין גם לחטי ושערי ומותר להשציען בכל תאבתן והלכך שפיר י"ט לפרש מלקיטין היינו הלעטה ובחטי ושערי דמותר למשדי קמייהו ומ"מ אין מלקיטין, ומיהו י"ט לפרש אין מלקיטין היינו למשדי קמייהו ובמינים דשכיחי להו בדברא, אלא דוקיא דר"א דע"כ ברייתא כר"י דייקא אידחי לי' ומ"מ למאי דקיי"ל כר"י מפרשין אין מלקיטין היינו למשדי קמייהו וקאי בדברים דשכיחי בדברא וזו כונת הר"ן בסוגין שתמה על הרי"ף והרמב"ם שסתמו

נבלות וטריפות נמי, כשהוא רעב, וכן באיכא משקה אחרינא ליחסר, ואי דליכא היתירא ליחגי כל משקה האסור ומ"ש חלב דנקטו, ושיעור תינוק בזה, כתבו תו' שבת קכ"א א' ד"ה ש"מ, דהיינו בן שתיים או בן שלש.

(ד) שו"ע סי' שכ"ח סי"ז בהגה' מותר לומר לא"י לעשות תבשיל לקטן שאין לו מה לאכול כו', נראה דאיידי דרעבון של שעה מועטת דודאי לית בו סכנה, ומ"מ מותר שבות, אבל רעבון של זמן שרגילין להקפיד עליו חשיבא סכנה, ובזמננו שמאוי מאד חלאים מתרגשות בתינוקות נראה דכל שיש ספק שיגרום לו הקלוקל מעיים לעצור או לשלש, או גרם כאב מעיים, או חס כל שהו, הוא בכלל ספק סכנה, שכל הקלוקל אפשר שיגרום חולי, וכל חולי ספק סכנה, ואפשר דכונת השו"ע ביש לו מה להאכילו, אבל כפי האורח יש להאכילו תבשיל שזהו מזונו הטוב וגם בזה מתירין שבות של אמירה לנכרי, אבל גם בזה בזמננו הוי חסרון התבשיל גורם לקלוקל מעיים, ואם יודעים בנסיון או ע"פ הרופאים שגורם הקלוקל במעיים, יש לחשבו לספק סכנה, ומי שמיקל בדבר אין מזניחין אותו, ומי שבוטח בד' וקובע מזונות בנו באופן שאין מבשלין בשבילו בשבת וכבר הורגלו בכך אין מזניחין אותו.

(ה) כן יש להקל בהוצאת ולד הבהמה במקום חשש סכנה לולד או לאם כיון דלדעת רש"י ותו' שבת קכ"ח ב' ע"ז כ"ו א' אינו אלא מדרבנן אחר שנתעורר הולד ללאת, וזו גם דעת הר"מ פ"ב מה' שבת הי"ב ואף שדעת רש"י וריטב"א שבת קס שהוא לאורייתא יש לסמוך על דעת הר"מ רש"י ותו'.

שרי שאין כאן היכר של מחשבת מלאכה דלמא מחר תהיינה מחיאות ויביא שלא בעשיית מלאכה, ועוד דלא מינכרא כלל שדעתו להביא ואפשר שיש לו מזונות כאן והלכך עיון לאורך מזונותיהן שרי.

(ז) כ' בס' מ"ב סי' שכ"ח דבחולה קטן מאכילין אותו נבלה ואין שוחטין לו בשבת ונראה פשוט דדוקא באיכא נבלה קמן אבל אין ליתן לנכרי לנחור אלא שוחטין בשבילו שהרי אף אי ליכא שוחט היודע לשחוט נוחר הישראל בעצמו ואינו נותן לנכרי לדעת השו"ע והט"ז ואף לדעת הרמ"א דאם יש נכרי עושין ע"י נכרי מ"מ אין איסור בדבר אם ישראל עושה והלכך בנ"ד ודאי מותר לשחוט ישראל שהרי כריך להמיתה להאכילה לחולה ומ"ל בשחיטה ומ"ל בשאר מיתה וכיון שכן ראוי לשחטה שלא להאכילו איסור, וכש"כ שדעת מהר"מ שאף בנבלה מוכנה מותר לשחוט אף בשביל קטן כמו לבשל ביו"ט לקטן והלכך לאו שפיר עבדי השוחטין שמביאין אותו לשחוט לקטן ואינם שוחטים שעי"ז מתאחר הדבר עד שמבקשים אחר נכרי וזה נגד מה שאמרו השואל כו'.

[א"ה, דדין חולה שאין כריך רק למרקה, עי' לק' סי' קנ"ו].

(ג) יבמות קי"ד סתם תינוק מסוכן הוא אכל חלב, נראה דאיידי דיש לו דברים להאכילו אבל חלב טהור אין לו, ומותר להאכילו חלב טמא, דחסרון חלב סכנה הוא לו שיבוא לידי חולי וכל חולי היא ספק סכנה, ואי אפשר לומר דאיידי בתינוק רעב ואין לו מה להאכילו דא"כ אף נבלות וטריפות ואחרי מותר, ובריייתא מחלקת בין חלב לשאר איסורים, ורש"י ז"ל פי' שימות בצמא וי"ע דא"כ

סימן ס

מעורבת, ואחר אחרת היינו ב' חלרות ופתח ביניהן ועירבו יחד, ווכדברי הר"פ מפורש ג"כ ברא"ש דכתב דהלכה כר"ה משום דבעית ר"ה דר"י כר"ה אזלא ואם היה מודה ראב"ז בחלל אחרת דמאיל סל מלא ככרות שפיר מצעיא לן בפירש טליתו, וכן נראה דעת כל הפוסקים שפסקו כר"ה].

שם פירש טליתו וקיפל כו', יש לעי' איך מותר להוסיף תוך הטלית הרי אסור להציל אחרי שקבר הציל ג' סעודות, וכדחגיגה לעיל הציל פת הדראה מציל פת נקיה אבל פת

יקלוט לאו דוקא דהא ג"ס מותר בקליטה כדאיתא בשו"ע סי' של"ה ס"ב, וכדחגיגה נזדמנו לו אורחין מביא כלי אחר וקולט אלמא אין איסור בקליטה, אלא אשמעינן דאחרי שהניח כלי תחתיה אסור להוסיף להציל והיינו יותר מג"ס, וממילא משתמע דגם כלי הראשון לא יחזיק יותר מג"ס ורצא לא ניחא לי' בהא דא"כ ליתני ובכדז שלא יחזיק, ומדקחני שלא יביא כלי אחר ש"מ דכלי ראשון כמה דבעי מציל.

והא דפשיט רבא פירש טליתו וקיפל מהבא אע"ג דהבא טורח פעם אחת ובקיפל טורח כמה פעמים דטרחת הקיפול היתירא

(א) שבת ק"כ א' תוד"ה אידי, דא"כ הו"ל לאוקומי כו', ר"ל דאם סל מלא ככרות יש בו מעליותא משני סלים ומותר לחלל אחרת, ע"כ משנתנו לחלל אחרת דאי לאותה חלל לא הו"ל למתני סל מלא ככרות אלא סלים מלאים דבזה משתנה אותה חלל מחלל אחרת אלא ע"כ לראב"ז אין שום מעליותא סל אחד מב' סלים ובאותה חלל שניהם מותרים, ולחלל אחרת שניהם אסורים, ומשנתנו לאותה חלל וה"ה דמוציא וחוזר ומוציא, והא דתנן לחלל המעורבת ר"ל חלל שיש בה דיוורין ועירבו ביניהן ועיקרו לאשמעינן דלא שרינן רק טרחא ולא שבות של חלל שאינה הדראה אינו מציל והא דקחני רישא הציל פת נקיה לא יציל פת הדראה ה"ה פת נקי' לא יציל ווכדחגיגה מצילין מזון ג' סעודות אלמא טפי לא, ותנן ואומר לאחרים אבל איהו לאו אלא אשמעינן דלא מצי למימר בעינא גם הדראה, דהבא בטלית המונחת במקום הדליקה ואין כאן הכלה והאסופה ודאי שריא, אלא מדעי לי' אי שריא ההוצאה מן הדליקה כדין סל מלא ככרות, או דלמא כיון דאסר על מנת להוציא אסור להוציא.

שם כלי אחר הוא דלא כו', ורב שיזבי סבר דאשמעינן דטפי מג' סעודות לא וה"ה דלא יביא כלי המחזיק יותר מג"ס דהא ע"כ לא

אחרת אין פירושן כאן במשנתנו, אלא ר"ל דין ג"ס ודין היתר האלה הרבה מש"ל בקיפול ר"ל שפעמים מותר לשאת הרבה פעמים והיינו באותה חזר ודל"ה כר"ה דלא התיר רק סל מלא ב"א, מיהו ב' המשניות איירי לחצר אחרת, והלכך לא התירו רק ג"ס או סל מלא, ואבל לשון אידי ואידי כו' ולא קשיא, משמע דמשניות דרמי אהדדי קאמרן ולפ"ז צעיא דר"ה דר"ה תתכן אף לראב"ז, ולפ"ז הלכה כראב"ז, ונמצא דלאותה חזר מותר להציל ולחזור ולהציל, וכש"כ הרבה בכלי אחד, ולחצר אחרת מותר ג"ס או סל מלא, וגם ס"ל לאותה חזר פירושן שהוא לבדו בחצר אצל כל שיש שם דיוורין ועירבו הו"ל חצר אחרת.

ולשון סה"ת סתום, ואפשר לפרשו דבהולך וחוזר והולך אינו מותר אלא א"כ בכל פעם יש בידו מקצת מג"ס אצל אס כבר הציל ג"ס אינו רשאי להציל עוד, אצל בתחלה יכול ליקח מאה סעודות צבת אחת אף שהלשון דחוק קצת לפי זה, מיהו אין ההלכה מחייבת אלא לפי זה.

לפי זה נראה דלא קיי"ל כן כיון דהרי"ף והרא"ש ופ"פ פסקו כר"ה, אצל י"ל דאף להפוסקים כר"ה דוקא לחצר מעורבת אין מצילין אצל לחצר שלו מצילין, ואותה חזר דאמר ראב"ז היינו חזר שבה הדליקה ויש בה דיוורין והיא חצר המעורבת, וכן פי' המ"ב סי' ש"ד סי"א דברי השו"ע, אצל לפ"ז לא מצינו מי שחולק בזה בהדיא.

ואותה חזר שהתיר ראב"ז היינו שיש פנה בחצר מצטמח את ההלכה ודעתו להשאיר שם את המוצלן, אצל פנה שהיא בסכנת הדליקה ואינו מניח שם רק בשביל להחזיר ולהבריחן משם למקום ההלכה, לכו"ע אין איסור בטלטול הראשון וכמש"כ לעיל, וכן חזר שלו שהזכיר בשו"ע היינו שיש פנה מוצמח מן הדליקה.

כתב ב"י סי' ש"ה בשם מהר"א דהא דנשברה חבית אין מצילין יותר ממזון ג"ס היינו דוקא מחצר לחצר אצל צבית אחר שעירב עמו שרי, והדבר תימא דהתם בדליקה עיקר ההלכה הוא הברחת החפצים ממקום הדליקה, ואם מצריח מצבית לבית לא מונכר כל כך שהצריח החפצים מחמת סיבה, אלא דרך האדם להחליף כליו ממקום למקום, משא"כ במצריחם מצבית לחצר דמינכר מלתא שמצריחם ממקומם, אצל הכא בנשברה חבית, דעיקר הלכה הוא הכניסה לכלי, ולאחר שהכניס היין לחבית כבר כלתה הלכותו, והשתא מטלטל יין שהציל אף לחצר חצרו, ובדליקה נמי אם הציל לבית חצרו שעירב מטלטל משם כמה שיראה כיון דהשתא לא עסיק בהלכה אלא בטלטול, ואם כונתו ז"ל שאין איסור הלכה אלא אם מציא כלים מחצר אצל מציא כלים מצבית ומציל, דכיון דאינו מציא מחצר כבר הוא זכור שלא להציא מרה"ר, עדיין קשה דאין מקור לזה בגמ' שהרי חכמים גזרו על הלכה ואם הביא כלים להציל ולא הציל לא מקרי עבריו, וא"כ אין ללמוד מהלכה לבית מפני הדליקה דהתם הברחה לבית לאו הלכה היא אצל הכא מרת ההלכה אין בה שינוי אם הביא הכלים מצבית או מחצר, והא דקחני

הוא כיון שאין הקיפול האלה, ועיקר הנידון על ההוצאה שמתקיימת מחשבתו להציל האלה מרובה, ואם זה אסור גם בנתינת כלי מחזיק יותר מג"ס דין הוא לאסור, שעל ידי מעשיו מציל האלה מרובה.

וקיי"ל כר"ה דאין חילוק בין חצר זו לחצר אחרת, דלהוציא ולחזור ולהוציא, או להוציא ב' כלים, אסור אפי' לאותה חצר, וסל מלא ככרות מותר אפי' לחצר אחרת, ואע"ג דר"ה תלמידו של רב ואין הלכה כתלמיד, וגם ראב"ז קאי כרב והוא רבים כנגד ר"ה מ"מ קיי"ל כר"ה דר"ה צרי' דר"ה דהוא צתרא כר"ה ס"ל לדבר לא שייך למצעי בפירש טליתו וקיפל דלאותה חצר אף קיפול מותר ולחצר אחרת אף סל מלא ככרות אסור.

י"ט ב' תוד"ה אחד, דצעיא היא ופשיט דכבא להציל דמי ושרי לכו"ע, ר"ל לאותה חצר, ואכתי איכא למימר דהכא לחצר אחרת ומאן דמציל בחד מאני כראב"ז ומאן דמציל ב' ד' וה' כר"ה וכר"בא, אלא דא"כ הו"ל למימר חד מציל ג"ס אחד מציל סל מלא ככרות, ורש"י פי' דמציל בחד מאני סל מלא ככרות והיינו כר"ה, והנה הר"ן כתב דפירש טליתו היינו שעירה האוכלין לתוך הטלית אצל להעמיד הכלים כמו שהן מלאים ולנושאן ב' צ"ל בטלית זהו קיפול ואסור, ולפ"ז יש לפרש דברי רש"י שלא עירה האוכלין לתוך הכלי הגדול אלא העמיד הכלים המלאים לתוך כלי גדול ונושאן ב' צ"ל, וזה אסור לר"ה, אלא לראב"ז באותה חצר מותר, אלא שקשה למה פרש"י שנותן לכלי אחד דהרי לראב"ז אף כלים הרבה צבת אחת מותר באותה חצר, ואפי' צוא"ז, מיהו צחי' הר"ן וי"א שאינו של הר"ן משמע דמפרש דצוה אחר זה לא הותר, וא"כ י"ל דכונת רש"י לאפוקי להוציא ולחזור ולהוציא, ומש"כ אלא שנותן בכלי אחד היינו דכן אורחי' כשמוציא ב' צ"ל, ואפשר דלא הותר רק כשנותן בכלי אחד, ומיהו דברי הר"ן ז"ע דלא משמע בגמ' דבאותה חצר יהי' חילוקי דינים דלהוציא ולחזור ולהוציא אסור וליתן כלים הרבה לתוך כלי מותר, וגם אין זו סברא דאם אותה חצר בכלל גזירת האלה גם כלים בתוך כלי יש לאסור ואם אותה חצר אינו בכלל גזירת האלה כל האלה שריא, ועוד דמוקי מתנ' דקתני ג"ס היינו לחצר אחרת משמע דבאותה חצר ליכא דין ג"ס, ופשטא דמתנ' היינו שאם הציל ג"ס אינו רשאי להציל עוד וכדתניא הציל פת נקיה לא יציל פת הדראה, ודין זה הוא באמת גם באותה חצר.

ב"י הביא דעת סה"ת סי' רמ"ה ופירשו דמותר להציל ולחזור ולהציל אפי' לר"ה, כל שאינו נושא יותר מג"ס צבת אחת, וכבר תמה הדרישה בזה, ועוד יש לתמוה מהא דאמר הציל פת נקי' לא יציל פת הדראה והיינו אפי' ג"ס ולמה לא כיון שאין הלכותו מונעו מלהציל פעם שני' מ"ל נקי' מ"ל הדראה, ועוד מוכח דאף נקי' אינו מציל כמש"כ לעיל.

ונראה דבעה"ת לא ס"ל כהר"פ צחו' וס"ל דמודה ראב"ז דסל מלא ככרות מצילין אפי' לחצר אחרת, והא דאמר כאן לחצר

(ב) ידים פ"ג מ"ד גליון שבספר כו', הגליון לא חלקו חכמים בינו לבין מקום הכתב ואפי' ר"ש דפליג בדרעויות מודה בגליון, ור"י דפליג בגליון שבסופו כל זמן שלא עשה לו עמוד, היינו משום דאכתי אין לס"ת אורך בו ולא גזרו עליו, ואפשר דלר"י אין הגליון פוסל את התרומה, ואין איסור לאחזו ערום, ומדקתני גליונות משמע דעמודיו אינו פוסל את התרומה ואינו מטמא את הידים, דאם איתא דגם עמודים בכלל ספר הו"ל לתנא להשמיענו, וכן לענין להציל מפני הדליקה דמבעיא לי' שבת קט"ז א' בגליונות היינו דוקא בגליונות אבל בעמודים לא קמבעיא לי', ומיהו קשה דתניא בתוס' המשיחות והרעויות שחפרן בספר מטמאות את הידים והביאה הר"ש בסמוך ופסקה הר"מ פ"ט מאה"ט ה"ט, וא"כ גם עמודים התפורות בו, ונראה דר"ש דפליג בדרעויות של תפילין פליג אהא דמשיחות דאם איתא דגם משיחות המחוברות לספר מטמאות הידים ואע"ג שאינן בכלל כתבי הקדש מ"מ הן מטמאות משום יד, א"כ גם רעויות נמי, וכן ר"י דפליג בגליון שבסופו קדם שעשה לו עמוד ולא מטמא משום יד, ואף ת"ק דמטמא בדרעויות ובגליון שבסוף היינו משום דס"ל דהוי בכלל עיקר כתבי הקדש וכדלמאר שבת קט"ז א' דלמא אגב ס"ת שאני, ואם איתא דגם משיחות מטמאות הידים ומשום יד אין שייך כלל למפסג מטומאת ידים להציל מפני הדליקה דודאי משיחות לאחר שנגנזו מן הספר אין מצילין אותן מפני הדליקה, ולכ"נ דתנא דמשנתנו לית לי' דין יד בכתה"ק וכמש"כ ידים סי' ח' סק"א ואין משיחות התפורות בספר מטמאות את הידים, אמנם אחרי שפסקה הר"מ להא דתוס' מבואר שפירש שאין משנתנו פליגא בזה ור"ע, ומיהו נראה דדין התוס' הוא משום דין ידות הכלים והנוגע במשיחה כנוגע בספר, אבל אין איסור ליגע במשיחה ערום ודלא כהמ"א סי' קמ"ז, וכן בעמודים מותר לאחזו ערום, ובכר חלקו אחרונים על המ"א.

ואפשר דהגליונות שמלמעלן ושמלמטן אין להם שימוש לס"ת ולולא שנתחייבו בגליונות אלו לא היו נדונין דדין יד כלל, שהיו עומדין ליחתך, ולפיכך תנא להו תנא שהן בכלל הספר עצמו, ודין ידות הכלים שייך במתני' ותני להו בצרייתא, ולפיכך משיחות ורעויות התפורות מטמאות הידים לכו"ע, וכן רעויות של תפילין אינן בדין ידות ולכך פליג ר"ש, ומיהו אכתי י"ש לעי' אם אין הרעויות יד אכתי הן חיבור ולא גרע חיבורן משלל של כובסין ועי' שבת מ"ח ב'.

(ג) ר"מ פ"ט מאה"ט ה"י תיק הספר [ותיבת הספר] כ"ה בתו' וכן העתיקו המ"א סי' קמ"ז] ומטפחת הספר בזמן שהן תפורות מטמאות הידים, בתו' איתא שהן טהורות וכ"ה בר"ש פ"ג ידידים והגר"א הגיה תפורות כל' רבנו, אבל אין דרך לתפור תיק לספר וכש"כ תיבה, ואפשר להגיה בזמן שהן טופחות ור"ל שהן לחות שכבסן וכיו"ב ומשקה טופח נטמא מכתבי הקדש ונעשה ראשון

מביא כלי כו', נתינת הכלי תחת היין הנשפך קרי לה הבאה, ואף אם הכלים על הגג אינו מציל אלא בחד כלי.

והגר"א צ"ל צסי' ש"ד כתב להוכיח לאסור להציל לבית, מהא דנשברה חבית בראש גגו שאין מביא כלים מתוך הבית, אע"ג דהתם טעם האיסור משום שמה יביא כלים דרך רה"ר, והנה ק"ס לי' לרבנו דהתם אסור אפי' להביא כלי מן הבית, אבל למש"כ אין ראוי מחבית שנשברה לכאן, ואף לראב"ז דמתיר מפני הדליקה באותה חצר מ"מ מודה בחבית שנשברה שאין מביאין כלי מן הבית ואפי' מן הגג עצמו, דלא מצינו פלוגתא בנשברה חבית, ואמנם כונת הגר"א דלטעם דלמא איתא לכבויי ודאי אין מקום לחלק בין חצר לבית אלא אפי' אם נימא דגם בהצלת דליקה הוא משום דלמא יוציא לרה"ר אין ראוי לקבוע הדין דאם מוציא לבית מותר דאם היה מקום לחלק היה ראוי להתיר להביא כלי מן הבית להציל. ומ"מ מבואר מדברי הגר"א דלא כמהרה"א.

במ"צ סי' ש"ה סק"ט הביא בשם הפמ"ג דלקלוט ולצרף אסור בב' כלים אף בג"ס במ"צ סי' ש"ה סק"ט הביא בשם הפמ"ג דלקלוט ולצרף אסור בב', ותמוה דאם נפרש שכל יביא כלי אחר ויקלוט היינו אפי' בג"ס, לא פשיט רבא מידי ק"ד א' דבכלי אחד כל מה דבעי מציל דהא בכלי אחד אף ג"ס לא יציל, וע"כ דאע"ג דהביא כלי והניח תחתיה מותר להביא כלי ולקלוט, ואם כונת הפמ"ג דב' כלים בקליטה אסור טפי מאחת בהנחה ואחת בקליטה, אין לזה מקום בגמרא.

הא דקתני ובבבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט ולא קתני שני כלים בהנחה או שני כלים בקליטה, אפשר דאף אם קולט קדם שנתמלא הכלי שהניח תחתיה שיעור ג"ס כיון שמחזיק ג"ס הו"ל כהציל כבר ג"ס.

ק"ד א' כאן לקפל, מל' רש"י שכתב דהא חדא זימנא הוא מ"ל פורתא מ"ל טובא נראה דלקפל היינו שהגם מקופלים במקום אחד אבל אינם בכלי אחד ואריך לנושאן אחד אחד, ואם נותנן לכלי אחד זהו בכלל פירש טליתו דמסקינן דשרי, והיה נראה לגרוס ברש"י ד"ה בבא לקפל, לטרוח [להוציא] ולחזור ולהוציא, תחת תיבת [ולאוספס] שהוסיפו בדפוסים, ומש"כ רש"י ד"ה בבא, הוציא ואין כאן אלא כלי אחד, ר"ל כלי החיטון אחד, וכ"מ לשון רש"י שם ובפעם אחת הוא מוציא, אבל הרמב"ן והרשב"א והר"ן כתבו דב' כלים בתוך כלי אחד זהו לקפל אף שנושאן בפעם אחת, ונראה דאין כונתם להוציא ולחזור ולהוציא חמיר טפי ומודה זה ראב"ז דאסור אף לאותה חצר, אלא כלים בתוך כלי ולהוציא ולחזור ולהוציא שוין ור"ה הזכיר קיפול שגם זה כמוציא וחוזר ומוציא, אבל ראב"ז דשרי באותה חצר קיפול ה"ה דמותר להוציא ולחזור ולהוציא, וכלים בתוך כלי אסור להוציא אף אם היו מונחין כן קדם הדליקה אבל בחי' הר"ן מצדד להוציא ולחזור ולהוציא מודה ראב"ז דאסור אף באותה חצר וכמש"כ לעיל.

אמנם דעת הרמב"ם נראה כפי' תו' דמין גיטין ודהכא חד הוא דאל"כ הו"ל למפסק כת"ק דדוקא אין מצילין אבל אין שורפין אותן, ומיהו יש לתמוה למה השמיט בפ"ג מה' שבת דין נמלא ביד מין שאין מצילין אותן לכן נראה דפי' ברייתא בכתבן מין ופסק כר"ט ור"י משום דר"ג בגיטין שם פסק כותיהו, וכמו שפי' תו' בסוף דבריהם אלא שנאדו מזה שהיה נראה להם זה דוחק. וצ"ט מה' אה"ט הי"א כתב רבנו דספרי אפיקורסים אינם מטמאים הידים, דאע"ג דטעונים שריפה מ"מ עדיין צריך לפרש דאינן מטמאין הידים, אבל אין מצילין מפני הדליקה לא שייך למיתני בדבר הצריך שריפה.

(ה) מגילה ט' א' תוד"ה כאן, כונתם די' מקום לומר דלרבנן דכל כתובים נכתבים בכל לשון ה"ה מגילה ולא דרשין ככתבם וכלשונם, וכמו לרש"ג דאמר כל כתובים אינן נכתבין בכל לשון אלא יונית ה"ה מגילה נכתבת יונית כדאמר לקמן י"ח א' ולא ממעטינן ל'י' מככתבם וכלשונם, ויש מקום לומר דלרבנן מגילה אינה נכתבת אלא אשורית מקרא דכתבם וכלשונם, ולרש"ג כשר ביונית משום יפיפותו של יפת יהי' בזה"ל שם, וכ"ז לרבנן אליבא דרש"ג אבל לר"י דלא התירו אלא תורה, לכל הפירושים אין מגילה נכתבת אלא אשורית דלא גריעא מכל הכתובים, ויש עוד מקום לומר דלרבנן מגילה נכתבת בכל לשון ככל כתובים, ולרש"ג אינה נכתבת אלא אשורית ואף לא יונית אע"ג דשאר כתובים נכתבים יונית מגילה ממעטינן מקרא דכתבם.

והנה הכריחו תו' דע"כ הא דאמר בגמ' דמגילה אינה נכתבת אלא אשורית מקרא דכתבם אינו אלא אליבא דרש"ג ולמעט יונית קאחא, דאי אליבא דרבנן א"כ דין מגילה תפילין ומזוזות שוין והן שוין גם לענין גידין כדאמר י"ט א' וגם לענין טומאת ידים כדאמר ז' א' ומהיה פלוגתא דתנאי היא התם ומ"ט לא כללינהו התנא מגילה תפילין ומזוזות, אלא ודאי לרבנן דין מגילה ככל כתובין וכשרה בכל לשון, ומתנ' ידיים אחיא כרש"ג, וכן מתנ' דלק' י"ז א' דתנן עד שתהא כתובה אשורית כרש"ג וכן ברייתא שם י"ח א' דדוקא יונית ליונים יא' כרבן שמעון בן גמליאל, ובמגלה לא מכשיר רש"ג ביונית טפי משאר לשון, אבל לרבנן כשרה מגלה בכל לשון ככל כתובים, והיינו דלא תני במשנתנו מגילה בהדי תו"מ, ושמאל דאית ל'י' לקמן י"ח א' דלרש"ג יונית כשר לכל ולא ממעטינן יונית מככתבם, ע"כ לא מוקי מתנ' ידיים במגילה דהא כתבה יונית לכו"ע מטמאה את הידים אלא מוקי לה כר"א דמוקי מתנ' ידיים כר"י דלא התירו יונית אלא בתורה ולא בנו"ד וה"ה במגילה, ויש לעי' מתנ' דלק' י"ז א' דתנן עד שתהא כתובה אשורית וכן ברייתא שם י"ח א' דתניא יונית ליונים דוקא וכן גפטיה ושאר לשונות כמאן אחיא אי כרבנן כשרה בכל לשון לכל, ואי כרש"ג כשר ביונית לכל, ואל"ל דאחיא נמי כר"י אליבא דרש"ג, ומיהו דוחק הוא דסתמא דמתנ' דפרק שני סתמא דלא כרבנן ודלא כרש"ג דמשנתנו והו"ל לגמ'

ובשנוגע בתיק הטפוחה נטמאו ידיו ולעיל בתום' תניא אלו מטמאות הידים וחשיב משקה.

כתב המ"א סי' קמ"ז וממ"ס הר"מ [והוא מהתוס'] שאינו רשאי לקיימן [ר"ל המשיחות והרצועות התפורות בספר] למדנו דאסור לתפור בגוף הספר אם לא הצריך לשמירתו כגון התיק וכיו"ב לכאורה משמע דר"ל דתיק מותר לתפורו בגוף הספר, אבל א"א לומר כן דודאי המשיחות והרצועות נמי לצורך קשירת הספר הוא, ומ"מ אסור לתפור בגוף הספר וכן אסור לתפור תיק ומטפחת בגוף הספר אע"ג דלא תני הכא בתום' אע"פ שאינו רשאי לקיימו כבר תני ל'י' רישא.

גליונות הספר שנחתכו מן הספר או שנמחקה הס"ת מצביא לן שבת קט"ז א' לענין להזיל מפני הדליקה ומשמע שם דה"ה לטמא את הידים מצביא ל'י' ולא אפשטא, ופסקו הפוסקים שאין מצילין, וכן פסק כאן הר"מ בה"י שאין מטמאין הידים וכמ"ש"כ הכ"מ.

(7) שבת קט"ז א' תוד"ה ספרי, אור"י דמייירי בנמצאו ביד לדוקים כו', ומשמע דלת"ק טעונין גניזה ובחול מצילין אותן אלא בשבת לא התירו מספיקא, ולהכי נאדו תו' בסמוך ד"ה כד, מפרש"י שפי' כד אין מצילין אותן כו' אפי' בחול, דכיון דנמצאו קיימין ופן מיד ישראל באו לו, אסור להניחן ללכת לאיבוד, ולכך פירשו דאייירי נמי בשבת, ומיהו קשה אי בנמצאו איירי מ"ט דר"י למה מותר לקדור אזכרותיהן מספיקא ולמה שורף השאר מספיקא, וגם טעמא דר"ט ור"י לא יתכן כלל דהא טעמא דת"ק ור"י משום ספיקא, ונראה דכונתם דת"ק דוקא איירי בספיקא אבל הא דקתני ר"א בחול כו' ר"ל ובחול כשאלו באנו לבצע ספרי לדוקים קודר האזכרות כו' וכן ר"ט ור"י בכתבן מין איירי.

והלא דקווי נראה דלא בעובד עכו"מ איירי דא"כ לא הוי פליג ר"י דהא אמרינן בגיטין דכתבו נכרי לר"א דאמר סתם מחשבת עכו"מ לעכו"מ ישרף וא"כ ה"ה כתבו מין לכו"ע ישרף דמודים חכמים לר"א במין כדאמר חולין י"ג א', וכיון דמחשבתו לעכו"מ הו"ל כעין משמשי עכו"מ ואין כאן דין אזכרות כלל, וגם לא יתכן הא דאמר ר"ט הללו מכירין כו' וכן הא דאמר מטיילין קנאה כו' בין ישראל כו' אלא נראה דאייירי בישראל כופר, ואינו עובד עכו"מ, וכן פירשו הרמב"ם ז"ל פ"י מה' יסודי התורה ה"ח, וכיון שאינו מאמין בקדושת השם לא נהקדש השם על ידו, ומ"מ כיון שנחתכו לכתוב השם הידוע לו שישראל מאמינים בקדושתו, יש כאן כבוד השם שלא לאבדו אלא שיותר כבוד ד' לבצע מעשה הרשעים מן העולם וזה נחלקו ר"י ור"ט ור"י, ויש מקום לומר דת"ק סבר שטעונין גניזה, אלא שדעת תו' דגם בגיטין בלדוקי קיימין, ואי ת"ק פליג הלכה כת"ק ואין סברא דר"ג בגיטין סבר כיחידאי, ולפיכך פי' דת"ק דהכא איירי בנמצא, אמנם י"ל דבגיטין איירי במין עובד עכו"מ דסתם מחשבתו לעכו"מ, ואפשר שזה דעת רש"י שהרי לא פירש דאייירי בנמצא דא"כ בחול מצילין,

(ח) שבת קט"ו ז' אין בין ספרים למגלה כו', פי' תו' לענין להאיל מפני הדליקה דכתבי הקדש מזילין אף על פי שאין קורין בו אבל לא מגלה, וכן דעת הר"מ ש"כ זפ"א מה' תפילין ה"ה דבכל הספרים אפי' כתב אות אחת בשאר כצעונין פסול, וכ"כ זפ"ט מאה"ט ה"ז שאין מטמא הידים אלא א"כ כתובין בדיו, ואפ"ה פסק זפ"ג מה' שבת הכ"ז דכתובין בסם וסיקרא מזילין אותן מפני הדליקה, מיהו י"ל לעי' כיון דהא ברייתא סברא דבכל לשון לא נתנו לקרות והיינו רבותא דבכל לשון וכמש"כ תו' א"כ לדין דקיי"ל דבכל לשון אין מזילין, שפיר י"ל דגם בסם וסיקרא אין מזילין והא דאמר אי תניא תניא היינו דע"כ מוכרח דלמ"ד מזילין בכל לשון ה"ה בסם וסיקרא, אבל אכתי לא אפשטא למ"ד אין מזילין, ומ"מ כיון דאיתא בן בצרייתא ולא קים לן דאיכא דפליג עלי' נקטינן הכי, ומיהו י"ל לתמוה דסתם הר"מ דכל כתבי הקדש הכתובין בסם וסיקרא מזילין הלא בכלל כתבי הקדש גם מגלה והתם אין הדין כן ולמה לא התנה הר"מ חוץ ממגלה דתניא בהדיא.

(ט) קט"ו א' תוד"ה לא, ופי' הרב פור"ת כו' וקשה כו', נראה דאפי' למ"ד ספרים נכתבין בכל לשון מ"מ מותר לקרות תרגום ע"פ, ולא נאסר אלא דוקא בלה"ק, דכו"ע מודים דלה"ק קדוש טפי ואין מניחין ספר תורה הכתובה בכל לשון על הכתובה בלה"ק וכן ספר תורה שנעטוה משה לשום בק"ק אריכה להכתב בלה"ק, וכל תרגום התורה מותר לאומרה ע"פ ולמ"ד דספרים נכתבין בכל לשון י"ל כו' כח תורה שבע"פ וי"ל כו' כח תורה שכתב, י"ל כו' כח תורה שבע"פ כיון שהוא מתרגם את התורה של לה"ק, שלשון זה נבחר מכל הלשונות, וי"ל כו' כח תורה שכתב שמותר לכתוב התורה בכל לשון ולקרות בו, וי"ל כו' קדושת התורה, ולמ"ד לא נתנו לקרות בהן אין לכל לשון רק דין תורה שבע"פ אבל אין לו כח תורה שכתב, ונראה דדין דברים שבע"פ אי אהא רשאי לאומרן בכתב דאמר גיטין ס' ז' הוא בכל כתב ובכל לשון ואין חילוק בין דיו לסם וסיקרא, ומ"מ אי מתרגם התורה וכותב את התרגום אין בזה משום תורה שבע"פ א"א רשאי לאומרן בכתב כיון שאינו רק מתרגם ונהי דמ"ד לא נתנו לקרות בהן לא ס"ל שיהא בכל לשון כח להכשיר את התורה כדין תורה כתובה בלה"ק מ"מ מודה דאין בזה איסור של דברים שבע"פ א"א רשאי לאומרן בכתב, אלא שאין קורין בהן שאין זה כבוד התורה להכתב בכל לשון.

ומשמע מהא דאמר מגלה ט' א' לר"י דהתירו יונית משום מעשה דתלמי המלך, דרשות ביד חכמים לקבוע כבוד התורה כפי אשר יורו עליהם מן השמים בקביעות כבודה, ובכלל שיהא הדבר קבוע לכל ישראל ע"פ בית דין של כל ישראל, ומה שיקבעו לכבודה הוא קבוע לעולם, ומי שיכתוב במה שאינה כבודה לא הוקדש.

לפרש, ועוד מ"ס דלרש"ג ממעטינן יונית מכתבם ולשונם ולרצונם לא ממעטינן כל לשון מכתבם וכלשונם.

(ו) ולענין קושיות י"ל דאע"ג דמגילה נמי פסולה בכל לשון מ"מ לא תני לה בהדי תפילין ומזוזות משום דכשרה ללועזים בלעז משא"כ בתפילין ומזוזות, ועוד דתפילין ומזוזות איתא אף כרש"ג ואי הו' עריב מגילה בהדיהו לא הו' איתא כרש"ג דלדידי' כשרה מגילה יונית, והלכך שפיר י"ל דאין כאן מחלוקת דלכו"ע לרבנן מגילה דוקא אשורית, ולרש"ג לכו"ע כשרה יונית, וכי מוקי מתנ' ידידים במגילה איתא כרבנן ולא כרש"ג, ונראה דזה דעת תו' שבת קט"ו ז' ד"ה מגלה, שדנו אי ברייתא דהתם דקתני אין בין ספרים למגילה אלא שהספרים נכתבין בכל לשון כו' היינו לענין הכלה מפני הדליקה או לענין הכשירה, ולדבריהם במגילה אין תנא דיסבור הכי דספרים כשר בכל לשון ומגילה דוקא אשורית ומאן דמכשיר בכל לשון היינו רבנן דרש"ג מכשירי נמי מגילה מדלא עריב מגילה בהדי תו"מ, אלא דעתם שאין הכרח ממשנתנו דלא עריב מגילה בהדי תו"מ, ומיהו מש"כ שם ועוד קשה דשביק ר"א התם שנינוא קמא דמוקי לה במגילה ומסייע לי' ברייתא כו' משמע דדעתם דלמאי דמסקו דברייתא דשבת לענין הכלה מפני הדליקה שפיר מתפרש דהא דר"א נאיד משנינוא קמא היינו משום דס"ל דלרבנן דרש"ג גם מגילה כשרה בכל לשון ולרש"ג כשרה ביונית והיינו דבדבריהם במגילה, וי"ל דמתחלה לא רצו להקשות מאן הוא האי תנא דספרים כשרים בכל לשון ומגילה דוקא אשורית דשפיר י"ל לדחוק דה"נ דרבנן דרש"ג ככתבם וכלשונם, אבל לקושטא דמלתא נראה להם הדבר דוחק ומפרשים דמוקי לה כרש"ג דוקא ור"א פליג וס"ל דגם רש"ג מכשיר יונית ולפיכך מוקי מתנ' ידידים כר"י.

(ז) והנה קיי"ל דלניא כרש"ג כמו שפסק ר"י ט' ז', והלכך בין ס"ת בין שאר ספרים אינן נכתבין אלא אשורית או יונית, ואזי מטמאין את הידים, אבל לא בשאר כתב או לשון, וכן במגלה כרו"ס י"ח א', ואי כתבה בשאר כתב או לשון, אע"ג דכתבה לועז בלעז אינה מטמאה את הידים וכמש"כ תו' מגילה ח' ז' ד"ה עד, והנה הרמב"ם זפ"ט מאה"ט העתיק משנה ידים כדורתה, ואע"ג דלמאי דמוקי לה בגמ' מגילה ט' א' אינה כהלכתא, מ"מ כיון דכל מאי דקשיא לי' הוא דאיכא יונית וכיון דיונית כבר בטלה כמש"כ הר"מ זפ"א מה' תפילין הי"ט, לא חש הר"מ להעתיק המשנה כדורתה.

ונראה דקיי"ל דמגלת אסתר מטמאה את הידים, ואע"ג דשמואל ס"ל מגילה ז' א' דאינה מטמאה את הידים הא מוקמי התם שמואל כתנאי, וזוגא דסדר מועד פליגי עלי' וסברי כר"א המודעי דנתנה לכתוב ולמאי דמוקי מתנ' ידידים במגלה מבואר סתם משנה דמגלה מטמאה הידים, והר"מ זפ"ט מאה"ט סתם וממילא הרי היא בכלל כתבי הקדש.

סוטה ע"כ לא דבעי למפשט דמגילה מגילה נתנה ולא אמרינן כיון דאידבק, דאכתי בעי ספר ולא טבכלל ש' זה, אלא בעי למפשט דשרי לזרד גדול, ומיהו קשה דהא לא מציעא לן אי שרי משום עת לעשות דולאי שרי כדתנן ברכות נ"ד א' אלא דמציעא לי' לאביי אי חשבינן לי' לעת לעשות, ומאי מיייתא ראי' מפרשת סוטה ועוד מה עת לעשות הוא בפרשת סוטה, ולכ"נ דאף אי כותבין מגילה אין זה קדושת חומש אלא דשרי ללמוד ממגילה ואין בזה משום דברים שכתב אי אתה רשאי לאומדן על פה, ומ"מ כיון דאין זה עיקר קדושה נכתבת אף על הטבכלל.

והא דנחלקו ר"י וחכמים אי כותבין מגילה לתינוק להתלמד, י"ש לעי' אי טעמא דר"י משום דלא אפשר, או דסבר דתורה מגילה נתנה, ומדללא אמרו תנאי היא דהא דתורה מגילה נתנה נראה לטעמא דר"י משום דלא אפשר ולכו"ע אמרינן כיון דאידבק, והא דאמר ר"י בבראשית עד דור המבול היינו דענין שלם הוי כבוד טפי ולא מקילינן בפרשות מזה.

ופסק הרמב"ם בפ"ז מה' ס"ת דאין כותבין מגילה, אבל הר"י פסק דכותבין, והנה דין זה משתנה לפי המקום והזמן שהרי לא מציעא לן אלא עד כמה מקרי עת לעשות, ואם נחלקו חכמים ראשונים במקומם ובזמנם אין ראי' לדורות, והא דאמר בגמ' כתנאי, אי מפרשינן טעמא דר"י משום דלא אפשר, ו"ל דקים להו דלא נשתנה הדבר להם מדורו של ר"י, ומדברי הרא"ש דעת הר"י דבתיורן הראשון למדנו דהא דפליגי תנאי אינו בסברת לא אפשר [וכמש"כ דא"כ אין ראי' מדורו של ר"י לדורות אחרונים, וס"ל דלא מסתבר דפליגי ר"י ורבנן במדת עת לעשות] אלא טעמא דר"י משום מגילה מגילה נתנה, ולית לי' כיון דאידבק, ות"ק סבר דתומה נתנה, וקיי"ל כר' יוחנן דמגילה נתנה, וא"כ הלכה כר"י, ומיהו קשה דלמא טעמא דת"ק משום דאידבק, ומיהו לר"ל ע"כ לית לי' טעמא דאידבק דר"ל ע"כ מוקי נפשי כתנאי וסבר כת"ק דתומה נתנה, וא"כ י"ל דר"י נמי מוקי נפשי כתנאי.

עוד כתב הרא"ש דעת רי"ף משום עת לעשות ור"ל דשיער הר"י דדורו דמותר משום עת לעשות וכ"כ המדרכי וכן פסקו אחרונים ז"ל יו"ד סי' רפ"ג, ונראה דאם לא אפשר למכתב ככתב סופר אלא בדפוס שוב אין חילוק בין ספר שלם למגילה דכיון דדפוס לא הוי כח אדם אלא הוי ככתבו קוף לא הוי ספר ולא ניתן לקרות בו, וכן אם לא אפשר על הקלף או אי אפשר בדיו, והלכך לדין דהכל נעשה ע"י דפוס והוא שלא מכח אדם ושלא בדיו ולא על הקלף, והסופרים נתמעטו, ודאי הוי לא אפשר, ונראה דאין נפקותא לדין בין ספר שלם למגילה כיון שאינו על הקלף ולא בדיו ולא ע"י סופר, ועוד דלא מקרי שלם אלא בנקראין בגלילה ראשה של יריעה אחרונה בצד סופה של ראשונה, אבל מדביק ראשי היריעות אף אם כתב על הקלף בדיו ותפר בגידין כל ראשי היריעות כקונטרס פסול ואין זה ספר, ולפיכך

ואם קורא בלה"ק מתוך ספר שאין כתוב כהלכתו כגון שאינו כתוב על העור, או כתוב בסקרא, או שאינו ספר שלם, משמע מדברי התו' קט"ו א' ד"ה לא, דמודים להרב פורת דאיכא איסור בע"פ ומיהו אפשר דלמאי דסתרו דברי הר"פ ס"ל דכתב אין איסור ע"פ, ואיסור הקריאה הוא משום שאינו כבוד התורה בכתובה זו והקורא בו מחלל כבוד התורה, שמהזיק בתיבה בזוי.

(י) תורה שבעל פה שהותר לכתוב משום עת לעשות ודאי מותר בכל לשון ובכל כתב ובסם וסיקרא בין ספר שלם בין חסר, אבל ס' אפטרותא דלמרי גיטין ס' א' דהותר משום עת לעשות, י"ש לעי' אי כריך קלף ודיו דכל מה דאפשר עבדינן או דלמא כיון דאין כאן ספר שלם אין נפקותא בכתובתו ומותר בכל אופן, ואפשר דעדיף טפי לשנותו דכל מה שמשנהו טפי לא מחזי כס"ת ונ"ך, וכן י"ל דכל שאינו ספר שלם מותר בכל לשון, וכן י"ש להסתפק במגילה לתינוק למאן דשרי משום דלא אפשר, אי כריך לדקדק בקלף ודיו ולשה"ק, והיכי דאי אפשר לדקדק לא מציעא לן דמותר הכל משום עת לעשות כי תבעי לן באפשר לדקדק בחדא ואי אפשר לדקדק באידך מאי, ומסתבר דא"ל לדקדק כלל כיון שאינו ספר אלא מגילה, ומ"מ אינו חיוב להוסיף לשנות דא"כ לעולם אסור לכתוב אפטרותא על הקלף בדיו וזה לא שמענו.

וי"ש לעי' בפ"ז דר"י אית לי' גיטין ס' א' כותבין מגילה לתינוק להתלמד, וא"כ מותר לכתוב בכל לשון ובמגילה ט' א' מוקמינן הא דתנן מקרא שכתוב תרגום אינו מטמא את הידים בשאר ספרים וכו"ל, ואמאי אין מטמא את הידים הלא תניא בתוס' ידידים הכותב מגילה לתינוק להתלמד מטמא את הידים, וא"כ אפי' כתב בכל לשון נמי בזין הוא שטמא [ומיהו מהתוס' אין ראי' דבתוס' מסיים אע"פ שאינו רשאי וס"ל דאין כותבין מגילה לתינוק ומ"מ מטמא את הידים וי"ל דדוקא בכתבה בלשון הקדש, ומ"מ למ"ד כותבין שפיר י"ש ללמוד דאפי' בשאר לשון מטמא] וא"כ למה גרע ס' שלם ממגילה, ולפיכך נראה דאי כותבין מגילה להתלמד נהי דא"ל לדקדק בקלף ודיו, מ"מ לה"ק בעי, דלשון מלתא אחריתא, וכל שאפשר בלה"ק לא הותר בכל לשון, ומה שאנו נוהגין הותר בכתובה תרגום אונקלוס ושאר תרגומים היינו משום דאנו כריכין לתורתן ומשום עת לעשות מותר, ולפ"ז אסור לכתוב תרגומים על התורה בשאר לשון, אם לא לאנשים לוועזים ומשום עת לעשות, ועוד י"ל דס' שלם בכל לשון גרע טפי וטוב לקרות במגילה בכל לשון מלקרות בס' שלם בכל לשון, ולפ"ז י"ל דכל שאינו ספר שלם א"ל לדקדק בלשון הקדש.

(יא) גיטין ס' א' כיון דמגילה מגילה נתנה כותבין כו' כיון דלא אפשר כותבין, נראה דלמעט דמגלה מגלה נתנה הוי מגילה כחומש, ולפ"ז אין כותבין אלא על הספר בדיו, אבל לטעם דלא אפשר אין זה קדושת חומש אלא מותר משום עת לעשות, לפ"ז מותר שלא על הספר ושלא בדיו, והא דבעי למפשט מפרשת

החומש, וא"כ שפיר יס' ללמוד מהא' לתרגום שכתבו מקרא' דמגלה
 א"מ אה"י, ומיהו י"ל להכא' גרע טפי כיון דמדובק כל הס"ת
 ועשו' להכשיל דמחזי שך כתוב בתורה והיינו לאמרינן גיטין ס'
 א' ולא היא התם מחסר במלתי, וע"כ ל"ל כן דהא חומש' הוי
 בכלל כתבי הקדש ומטמא את הידים דהא ניתן לכתוב ודוקא
 בצבור אין קורין בו, וכדנתיא מגלה כ"ז א' דמניחין חומשין ע"ג
 נביאים וכתובים וכ"כ הר"מ פ"ז מה' ס"ת הי"ד וזכ"מ ס' כ'
 מקור לדברי הר"מ מהא' דגיטין ויותר ראוי להביא הא' דמגלה
 שאין מניחין חומש' ע"ג תורה ומניחין תורה ע"ג חומש' והכא' תנן
 סתמא דבתורה תרגום שכתבו מקרא' א"מ אה"י ומשמע דכל
 התורה א"מ, אלמא דאין קורין אפי' בחומש' השלם, ויס' לתמוה
 על הרשב"א גיטין ס' ש' דקורין בחומש' השלם ולא מקרי מחסר
 במלתי' כיון דהחומש' שלם והביאו הרמ"א אור"ח סי' קמ"ג שהרי
 בכאן מבואר שא"מ אה"י, ועיקר דברי הרשב"א לא נתפרשו מ"ט
 לא מקרי מחסר במלתי' הלא זהו דינא דרשב"ג שאין קורין בו
 כלל, ומפרשין טעמא משום דמחסר במלתי', ואולי פירש רשב"א
 דמחסר במלתי' היינו שאין קורין בחומש' החסר, אבל ל' הגמ'
 א"א לפרש כן דהו"ל למימר דלמא' דהאי חומש' קאמר דודאי לא
 פשטוהו בבית המדרש מהא' דאין קורין באותו חומש' החסר אלא
 שפירשו מלתא דרשב"ג בתורה כלה אין קורין וכ"כ רשב"א ס'
 דהדיא דרשב"ג בא למעט שאין קורין בחומש' השלם מפני חסרון
 יריעה בחומש' אחר, וז"ע.

ואי הוי גרסינן בתוס' הכותב הלל ושמע לתינוק אע"פ שרשאי
 א"מ את הידים הוי נחא, ואתיא כמ"ד כותבין מגלה לתינוק א"נ
 במקום דלא אפשר, אבל אחרי שבר"מ ובר"ש הגי' כמו שלפנינו
 וגם הגר"א לא הגיה משמע דכך עיקר הגירסא, ועוד דבמתנ' פ"ג
 מ"ה תנן מגלה שכתוב בו פ"ה כו' ומיהו י"ל דאיידי דדעתו
 להשלים כדאמר גיטין ס' א', ונתנה לקרות בה.

יג' כ' הר"ן פ' כ"כ בשם הראב"ד דכס' שהתירו גפטיה לגפטיס
 ה"ה בכל כתבי הקדש ומסתבר דדוקא בכשאין מכירין לה"ק,
 ונראה דלריכס דלקדק בקלף ודיו, וסופר ישראל כשר, וכדין כל
 לשון לרבנן ואין ביניהם רק טומאת ידים, וכסקורין בהן לא מקרי
 כקורא ע"פ, אבל כשאין כתוב כהלכתו והותר משום עת לעשות
 הוי כקורא ע"פ וכמס"כ ריטב"א גיטין ס' א', אלא שהותר משום
 עת לעשות, ולפ"ז י"ל דאין קורין הגפטי בגפטיה אלא כשנכתבה
 לזררכו בהכשר, אבל אם נכתבה במקום האסור הוי ככתבה קוף
 ואין קורין בה, ומיהו אם אין לו אחרת יס' להתיר משום עת
 לעשות, ומיהו בקריאת המגלה אפשר דאין מזכירין עליה אף
 שמתיר משום עת לעשות, ואם נכתבה לגפטי ועכשיו היא במקום
 שאין מכירים גפטיה, או במקום שהכל מכירים לה"ק, ל"ע אי
 דינה כס"ת שבלתה ולא נשתייר בה פ"ה אותיות, או דלמא כיון
 דנתקדשה ועכשיו נמי ראוי' לגפטיס מילין אותה מפני הדליקה.
 וכ"ז אי נימא כדעת הר"ן והראב"ד דלמדין כל כתבי הקדש

כשאין נביא כתוב כדינו ומפטירין בציבור בקונטרס אין נפקותא
 בין קונטרס של תנ"ך שלם או אפטרותא שבו חומש'.

והנה הותרה לדין כתיבת התורה משני טעמים נפרדים כתיבת
 תורה שבע"פ משום דזכר לבא, וכתיבת תורה שכתב שלם בספר
 על הדיו, משום עניות, שא"א לנו להשיג כתובות כהלכתן ללמוד
 בתוכן.

יב' וכתבו הפוסקים דכל כתבי הקדש דניתן לקרות בהן משום
 עת לעשות מילין אותן מפני הדליקה, ונראה דלענין לטמא את
 הידים אין מטמא עד שיכתבנו בספר בדיו, והרי מוקמינן משנת
 ידים דכתבו תרגום א"מ את הידים במגילה אע"ג דכשרה
 ללועזים מ"מ כיון דאינה כשרה לכל א"מ את הידים וכמס"כ תו'
 מגילה ח' ב'.

ויס' לתמוה דנתיא בתוס' ידידים והביאה הר"ש פ"ג דהכותב
 מגילה לתינוק להתלמד אע"פ שאינו ראוי מטמאה את הידים
 ופסקה הר"מ פ"ט מאה"ט, והלא כיון דלא ניתן לקרות בה אין
 מילין אותה מפני הדליקה וכס"כ שאין מטמאה הידים, שהרי
 כתבה בסם ובסקרא קיי"ל דמילין ומ"מ א"מ את הידים כדתנן
 במשנת ידים עד שיכתבנו על הספר בדיו ומוקמינן לה מגילה ט'
 א' בשאר ספרים וכן פסק הר"מ פ"ט מאה"ט, וכס"כ במגילה
 שאין מילין אותה שא"מ את הידים, ואפי' את"ל דמגילה מילין
 כיון דכתובה בלה"ק וכמו בכתבה בסם ובסקרא, וכדמסיק שבת
 קט"ו ב', והא' דנתיא התם דברכות והקמיעות א"מ אותן אע"ג
 דכתובות בלה"ק ע"כ התם שאני דהוי כתובה שבע"פ שלא ניתן
 לכתוב וזוהי לכו"ע א"מ אף שכתוב בלה"ק, וכן נראה דברכות אין
 להן דין מגלה דבתו' ידידים דנתיא דמגלה של תינוק מטמאה אה"י
 תני דברכות אינן מטמאות הידים, ועוד אי ברכות תליא בפלוגתא
 דר"ה ור"ח שבת קט"ו א' במקום דלא ניתנו לקרות בהן אי מילין
 אותן, א"כ ליסייעי' לר"ה מהא' דנתיא דברכות אין מילין אותן,
 אלא ע"כ ברכות והקמיעות גריעי טפי, ומ"מ י"ל דמגלה של תינוק
 מילין אף לר"ה משום דכתובה בלה"ק, אכתי אין ראוי' לטמא
 את הידים כיון דלא נתנה לקרות בה, ועוד דהא תנן תרגום
 שכתבו מקרא' א"מ את הידים ואמר שם בגמ' בשלמא תורה איכא
 יגר שהדוהא, ואמאי א"מ את הידים נהי דאפסל מ"מ הגשאר לא
 גרע ממגלה, ומיהו תו' שם הקשו באמת למה א"מ אה"י הלא לא
 אפסל כלל כל זמן שלא חסר יריעה, וחירו' דלא בא אלא לומר
 דלר"ח להגיה ודבריהם סתומים דהא תנן דא"מ את הידים,
 ומוקים לה כרשב"ג ולא קשיא ל' אלא יוגית, ועיקר קושיתם ל"ק
 למס"כ רשב"א גיטין ס' א' דלאו דוקא יריעה אלא אפי' כתב
 אחד, והא' דאמר יריעה משום דלא בא לאשמועינן דיריעה
 מעכבת אלא בא לאשמועינן דאין קורין בחומשין השלמים כיון
 דאין כאן ספר תורה שלמה, ולענין זה אין רבותא באות אחת יותר
 מיריעה, אמנם לענין הפסד הפרשה עצמה כל אות החסר פוסל
 פרשה זו וענין זה החסר בו, וכל שחסר פרשה זו נפסל כל

אין ללמוד תורה שכתב ע"פ אף שקורא בחומש שלנו ג"כ דינו כע"פ.

והיה נראה דא"ל להדר לכתוב ס"ת נ"ך בהכשר, אף במקום שאפשר לו להטריח, כגון שכותב ס"ת על הקלף כדינו וכותבו בסם שאין כאן איסור כיון שראוי לכתוב מגלה, ולכתוב על הגייר ובמקום שיש ס"ת קמן אנו קורין בחומשין, א"כ לא אכפת לן אם יכתוב בסם וסיקרא, אבל במ"ב בשעה"א סי' שז"ד אות ל"ז כ' בשם מ"א דאם כתובה כדין ופוסלה בדבר שבשביל זה לא היו מקילין האידנא דאין אנו דחוקין בדבר ההיא כמו כותב בסיקרא במקום דיו, פסול גם לדין ואין קורין בה, אמנם כ' דהא"ר חולק על המ"א דכיון דשרי בכל פסול שרי גם בכתובה בסיקרא.

ומש"כ במ"ב שם בבה"ל דלדעת הראב"ד אם מכיר בלה"ק אסור לקרותה בכתב לעז, דברי הר"א הן בעיקר הדין ולא נסתפק בזה אדם דהלל קיי"ל כרשב"ג אבל לדין דקורין בספרים נדפסים וחשיב כקורא ע"פ, שפיר י"ל דמותר לקרות בכל לשון לכתחלה, ונ"מ נמי לענין האלה אם כלם מכירים בלה"ק אי מותר להציל לדין.

טו) שבת קט"ז א' אלא מניחה במקום התורפה והן מרקיבין מאליהן, נראה דהאי תורפה דאמר רבי לא תורפה ממש קאמר דהיינו ערבה של טיט דאמר דאסור והאי טיט לריב"ז לא נתנו על הכתב אלא היתה מגוללת אלא כיון שהטיט ממנה לאצדה אסור, אלא נותנה במקום יבש וקרי לה תורפה היינו שכל גניזה הוא תורפה כיון דלא שליט אוירא והרי אמרו ב"מ כ"ט ב' דקורא בו אחד לל' יום, כש"כ במניחה בקרקע במקום שאין שולט אויר, ומיהו נראה דא"ל כ"ח כדאמר מגלה כ"ו ב' בס"ת שבלה, דא"כ לא הוי אמר ריב"ז כופין עלי' ערבה של טיט ולא הוי אמר רבי מניחה במקום התורפה ואף תחת הגדבך לא הוי ככ"ח אלא ודאי כיון שלא נכתבה כדין א"ל כ"ח, ואף שיש בה אזהרות, וכ"מ מדפריך השתא אצולי מצלינן טעונות גניזה מצעיא, ואי כ"ח בעי, לא שמעינן מהללה.

סס) בגמ' ודלמא בזה קמפלגי מר סבר ניתנו לקרות, לכאורה הדבר מוכרח דאי ת"ק נמי סבר דלא נתנו לקרות, מאי מייחא ר"י מעשה בראש חלפתא ואפשר דר"י מספקא לי' בטעמא דת"ק א"נ ר"י לא לסיועא מלתי' נגד ת"ק קאמר אלא עיקר דינא אשמועינן. קט"ז ב' תרגום שכתבו מקרא, יט לעי' מאי רבותא, לא יהא אלא חסר מ"מ מצלינן וכמו שהק' תו' מגלה ט' א', י"ל דאיידי בס"ת שבלתה ונשתייר וכדאמר בסמוך, ולמש"כ לעיל דבס"ת חסר אין קורין שפיר אשמועינן דמצלינן, ולמאי דמסיק דאיידי להשלים סברא האי צרייתא דנתנו לקרות א"נ אע"ג דלא נתנו לקרות מצלינן, דפלוגתא דתנאי היא כדאמר בגמ'. והא דתנן ידיס פ"ד מ"ה תרגום שבעזרא ושבדניאל מטמאין את הידים היינו נמי אע"ג דלא נשתייר אלא תרגום, ואי נמי בכותב מגלה לתינוק וכדתינא בתוס', א"נ בדעתו להשלים וכדתינא גיטין ס' א' וכדתנן

ממגלה, אבל יט מקום לומר דאין למידין ד"ס מד"ס ובמגלה דתינא תניא, אבל שאר כתבי קדש אין נכתבין בכל לשון כלל, ואם הותר משום עת לעשות מ"מ אין להם דין כתיבה, ונכתבין שלא על הספר ושלל בדיו דבלא"ה אין להם דין ספר, ולפ"ז אין מצלינן אותן אלא במקומן שיש בהם משום עת לעשות, ומיהו הר"ן בשם הראב"ד כתב ג"כ דדוקא במקומן מצלינן, ומשמע דאע"ג דנכתבו בקדושה אין מצלינן אותן במקום אחר, ומיהו י"ל דאורחא דמלחא נקט.

כ' הר"ן שם בשם רמב"ן דדוקא תרגום אונקלוס וכיו"ב הותר לנו משום עת לעשות אבל לא שאר תרגומים דהפרו תורות איכא עת לעשות ליכא, והר"ן תמה דכל חכם שתרגם יט בו משום עת לעשות, ונראה דאין בזה מחלוקת, דודאי הא דהותר תרגום אונקלוס לא משום לועז ללועזים הותר אלא תרגום אונקלוס הוא בכלל תורה שבע"פ ואנו צריכים לתורתו והותר לכתוב, ואף אם היה אפשר לכתוב על הקלף ודיו א"ל להדר ע"ז כיון שאנו מבינים בלה"ק יותר מל' ארמית, ודאי עיקר תורה שכתב שלנו הוא לה"ק ולא ניתן לקרות בציבור תרגום אונקלוס, רק תורה שבע"פ האזורה בת"א התירו לנו לכותבו משום עת לעשות, ומותר בכל כתב ובסם וסיקרא וכיו"ב, והלכך אם עשה גאון תרגום כיו"ב ואנו צריכים לתורתו ודאי מותר, והרמב"ן בהערתו הדיוטות איירי שצביאם רק בלשונות, ול"ק קו' הר"ן.

יד) נמצא לדינא אם יט הכרח לכתוב ס"ת נ"ך בשאר לשון לאינם מכירים בלה"ק ואפשר להם לכתוב בסופר כשר על הספר בדיו, צריך לכתבו כדת של תורה, וצריך לכתוב ספר שלם, ואם משום עת לעשות צריך לכתוב מגלה אין לדקדק בקלף ודיו ואף לא בסופר ומותר בדפוס, אבל אפשר לצריך לדקדק בלה"ק ואם משום עת לעשות אי אפשר לדקדק בקלף או בסופר א"ל לדקדק בס' שלם.

ול' השו"ע סי' שז"ד סי"ב סתום, ואין כתוב בכל לשון חלוק לדין מזמן הגמ', אלא אם כתוב גפטיית לגפטים גם בזמן הגמ' מצלינן, אי משום עת לעשות, או שניתן לכתוב כמש"כ הר"ן בשם הר"א, ואי כתוב גפטיית במקום שאין בזה משום עת לעשות ותרגמה חכם בלשון ולא מופלג בתורה, גם לדין אין מצלינן כמש"כ רמב"ן במלחמות, וכן מקרא שכתבו תרגום ותרגום שכתבו מקרא גם לדין אין מצלינן דאין בזה משום עת לעשות, ואם אינם מכירים בלה"ק וכתבו להם תרגום ודאי יט בזה משום עת לעשות אבל יגר שהדוחא שכתבו מקרא נראה דאין בזה משום עת לעשות אף אם אינם מכירים ארמית, ומיהו לדין שהותר מגלה להתלמד ואף בדפוס בלא קלף ודיו אפשר דא"ל לדקדק גם בלה"ק וכמו שנסתפקנו לעיל.

לאחר שהותר לכתוב תנ"ך שלא כהלכתו ולקרות בו אין אנו רגילים לשער בכל שעה ושעה אם אפשר לקרות בתנ"ך כשר דלא הטריחו בדבר שזה גם כן עשי' לתורה שלא להטריח בדבר, ומ"מ

פ"ג מ"ה, מיהו אפשר לדעתו להשלים לא נאמר אלא על תחלתו, ולא בכותב סוף קדם התחלה.

סימן סא

כונתם ללא מקרי כותב על דבר המתקיים. והלכך אם כתב על חודי הדפים פטור, וא"כ במוחק ג"כ אינו אלא שבות, וגם אין זה אלא מקלקל לגבי הכתב, ולא הוי כמוחק ע"מ לכתוב, דזה אינו אלא כשיש לו אורך לכתב השני והראשון אינו במעלות השני, אבל הכא אין השני עדיף כלום מראשון והוי מקלקל, א"כ איכא תרי דרבנן בפס"ר, ומ"מ ראוי להחמיר.

ב' במ"ב סי' ס"מ סי"ג, הביא בשם אחרונים ז"ל שדנו אם מותר לפתוח אגרת חתומה ויש בזה ב' אופנים, א' באגרת עצמה דבוקת השפחות, ב' מונחת במעטפה, ובאופן א' אין כאן לא משום בונה ולא משום סותר אלא יש כאן משום קורע והכא הקריעה אינה דרך השחתה שהרי מקפיד שלא להשחית את הגליון שהרי צריך לאגרת ויש כאן מלאכת קורע ואפשר שהוא דאורייתא כמו פותח בית האורז לדעת הר"מ פ"י ה"י, אבל לדעת רש"י כפי שביאר במ"ב שם דכל שהקריעה בנין לא הוי בכלל הקורע הגמנה בל"ט אבות, י"ל דה"נ לאו קורע הוא ולמש"כ סינ"א סק"ד אפשר דמודה הר"מ לרש"י ומיהו יש כאן שבות של תיקון מנא, ואולי יש כאן קורע גם לרש"י כיון שאין כאן מכה בפטיש שאין כאן בנין כלי, ולמעשה אין נפקותא כיון דלדעת הר"מ יש כאן משום קורע, ואי אפשר להקל בספיקא דרבותא דלאורייתא, ומיהו אין הכרע בדעת הר"מ וכמש"כ לקמן.

ובקריעת המעטפה אם אינו חושש למעטפה שתשחת הו"ל כקורע עור שעל פי חבית ואין כאן משום קורע ומיהו התם איירי דבחול מתיר ובשבת קורע הו"ל מקלקל, אבל הכא דגם בחול קורע אפשר ללא חשיב קלקול ובקריעה דאורייתא אפשר ללא סמכין אלא דעושה דרך קלקול וכונתו להוציא מה שבתוכה וכמש"כ לעיל, ומיהו היכי דהקרעים אינם ראויים לכלום ודאי מקלקל הוא, והלכך צעור שע"פ החבית אף אם היה דרכו לקרוע בחול מותר, אבל היכי דנשארה המעטפה ראויה ליתן בתוכה אף שאין דעתו עלה אפשר דחשיבא קריעה של תיקון וגם אין כאן משום סותר כיון דהפתיחה תיקון וכמש"כ סי' נ"א סק"א בקופסא, ואמנם יש לאסור דיימנין דניחא ל"י לשמש במעטפה וכמש"כ שם ס"ק י"א ואם באמת דעתו לקיימה אפשר שהוא דאורייתא.

שפופרות של נייר הממולאים בשר והוא מבושל או מעושן תוך השפופרת, מותר לקרוע השפופרת בשבת ולהסירה מעל הבשר כדין קורע עור מעל פי החבית וקריעה דאורייתא אין כאן כיון דלעולם אין דעת בני אדם על השפופרת ואין כאן שום תיקון בנייר השפופרת.

א' סי' ס"מ סי"ג בהגה' אסור לשבר עוגה שכתוב עליה כו', האחרונים הביאו בשם הדמ"ר לחלוק על הרמ"א ואינו תח"י ואין מובן טעמו אי משום דאין דעתו לקיים אלא לאכול את העוגה לא מצינו בכותב לזריך לקיים ולא אמרו אלא לזריך לכתוב על דבר המתקיים כמש"כ הר"מ פי"א הט"ו אבל אם כתב על דבר המתקיים אלא דעתו שלא לקיימו כגון כותב בשבת בסוף היום ודעתו לשרוף את הכתב במוצאי שבת חייב וא"כ הכותב על העוגה בשבת חייב ואת"ל דעוגה דרכה להעלות עליה ירוקה ואין זה דבר המתקיים אכתי איכא איסורא, וא"כ המשצרה הוי מוחק דרבנן, ואין כאן מקום היתר רק אם פס"ר ללא ניחא ל"י מותר דרבנן וכבר הכריע המ"א לאיסור, ואמנם למש"כ לעיל [סי' נ"ב סקט"ו] לפרש בדברי הטור דבתרי דרבנן מותר פס"ר ללא איכפת ל"י, ה"נ איכא תרי דרבנן אינו מתקיים ומוחק שלא ע"מ לכתוב אבל אין הדבר מוכרע דעוגה הויא דבר שאין מתקיים ובמ"ב התיר דרך אכילה דודאי איכא תרי דרבנן שלא ע"מ לכתוב וכלאחר יד, מיהו עיקר ההיתר דתרי דרבנן אינו מוכרע וכמש"כ שם ואין לו מקור בגמ', ומש"כ בדמ"ר דבעושה לסגולה אסור, נראה דהסגולה היא המחיקה וא"כ ניחא ל"י במחיקה.

ומש"כ הט"ז להתיר דרך אכילה כמו שמוחר בורר וטוחן דרך אכילה, תמוה דאכילה התמידית היא דרך ברירה ודרך טחינה ולא חייל עלי' שם עובדא ועמל מלאכה והלכך אף במכין סמוד לסעודה לאו טוחן ולא בורר הוא אלא נטפל לאכילתו אבל אין אכילה התמידית דרך מחיקה ומלאכת מחיקה שפיר מלאכה היא דרך אכילה וכש"כ במשצב אפי' סמוד לסעודה.

ומש"כ במ"ב דכשהאותיות מהעוגה עצמה מותר אינו מובן דהעושה כן בשבת ודאי מקרי כותב אלא אם אינו מתקיים אין כאן חיוב ולכן סיים המ"א וז"ע וכן מש"כ דבכתב בתי פירות מותר אינו מובן דמ"מ כתב הוא, וכן הגיה מ"א בל"ע וכן אין חילוק בין אותיות לאזורים וכמו שסיים המ"א בל"ע.

ואמנם אם אין חילוק בין אותיות לאזורים, ואין חילוק בין כותב על העוגה לעושה האורה מהעוגה עצמה ע"כ דפס"ר בתרי דרבנן מותר דהא אמרי' פסחים ל"ז א' דיואלין בפסח בסריקין הרי שאין בזה משום מוחק, ויותר נראה דאורה על הלחם לא חייל עלי' שם אורה אלא זהו תמונת הפת.

ובאותיות הכתובות על חודי הדפים, שדנו אחרונים ז"ל אי מותר לפתחו בשבת, וכתבו להתיר דהוי כדלת העשוי לפתוח ולנעול, נראה ללא דמי לבנין דהתם עיקר שם בנין הוא קביעות והמניח אבן ואין מבטלו לאו כלום הוא ואם מבטלו חייב משום בונה כדאמר ק"ב ב' אבל כותב ע"מ למחקו הוי כותב, אלא נראה

סימן סב

ואפי' לדעת רש"ב"א בת"י דבהנחה לא מצביא לי' מ"מ הכא לענין ביטול עקירה ראשונה כל שאין כאן עקירה חדשה חייב משום ראשונה, והא' שדקדקו תו' כאן ולא דקדקו בעיקר האיבעיא דלמה נקט הטעניו חברו דע"כ מיירי דהטעניו כשהוא עומד דאי הטעניו כשהוא מהלך אין כאן עקירת הגוף, וא"כ גם כשהטעניו לעצמו בטלה עקירה ראשונה להתם י"ל שהתחיל להלך חכף שהטעניו ומה שעמד להטעניו הוי עמידה לכתף.

(ז) ה' ב' עמד לפוש פטור. נראה דהאי לפוש רבותא הוא כש"כ עמד לדבר עם חברו וכיו"צ אבל לפוש הו"א כיון דנופץ להחליף כח למשאו כלכתף דמי קמ"ל, ויש להסתפק עמד לכתף ועקר חברו מידו והוא מהו מי חשיב לגבי עקירת חפץ כמונח או לא, עוד יש להסתפק אי הניח החפץ לארץ לזרז כיתוף אי חשיב הנחה, ומדברי תו' לק' ח' ב' ד"ה לא, משמע דגם בהנחת חפץ לכתף תוך ד"א חייב, וזירזא דקני לא חשיב לכתף רק לפוש א"נ חשיב לכתף מ"מ אין עיקר הוצאה לקבוע עצמו לכתף ככל פסיעה והלכך אין זה עיקר הוצאה והר"מ פ"ג ה"א כתב דאין זה עקירה ב"ב"א, ומיהו בהניח לכתף חוץ לד"א ודאי חייב, דכיון דהוריד סמוך לקרקע תוך ג"ט חשיב כמונח אפי' דרך הילכו כדאמר פ' א' דבמעביר א"כ הנחה ע"ג משהו.

הא' דאמר ה' ב' דמעביר ד"א אינו חייב עד שיעמוד ואפי' עמד לכתף לא חשיב עמידה דוקא בחפץ גבוה מן הארץ ג"ט, אבל אם החפץ תוך ג"ט לארץ בין שהיה תוך ג' בכל העברתו בין שהורידו עכשיו חשיב הנחה כדאמר פ' א' ובעירובין ז"ח ב' כתבו תוס' דדוקא בהיה תוך ג"ט בכל העברתו אבל הורידו כריך הנחה ע"ג משהו וברש"י שבת שם ובתו' שם ושם ק' א' לא משמע כן וכן במ"מ פ"ג הט"ז לא משמע כן וכן בזרק והגיע חוץ לד"א תוך ג"ט או שהיתה כל העברתו תוך ג"ט אע"ג שהחפץ עדיין דרך הילכו חשיב הנחה לרב חלקי' שבת ז"א א', אבל לרבא כריך הנחה ע"ג משהו ואפי' אחזתו הרוח, וולדעת תו' עירובין שם מודה רבא בזרק מתחלה תוך ג"ט ואפי' מתגלגל על הארץ כריך הנחה לדעת תו' ק' א' ולדעת תו' פ' א' במתגלגל א"כ הנחה לר"י מיהו י"ל דקיי"ל כרבנן דר"י, ומיהו תוך ד"א לא חשיב הנחה לקולא אפי' מתגלגל על הארץ ואין חילוק בין זרק למעביר בין היתה העקירה מלמעלה ואח"כ נפלה על הארץ בין זרק והעביר מתחלה על הארץ כן מבואר בתו' ק' א' ומתנ' שם זרק תוך ד"א ונתגלגל חוץ לד"א פטור בנח משהו או נתגלגל שלא מכחו, וועי' תו' פסחים פ"ה ב', כתובות ז"א א' ב' ואין חילוק בין נתגלגל למקום אחר להונח חוץ לד"א ונזכר קדם שהונח, וכבר היה החפץ תוך ג"ט, ללא חשיב מונח ופטור, בזרק דבעי הנחה ע"ג משהו, ומצינו דאמרין מונח תוך ג"ט למפטר והוא בזרק כורת ח' א' כפאה על פיה שבעה ומחאה פטור ואע"ג דתוך ג' כריך הנחה ע"ג משהו

שבת ג' א' עקירת גופו כעקירת חפץ, ע' בק"נ שפי' דברי הרא"ש דאם הוציא ידו מלחא לחוץ והניח החפץ פטור שאין כאן עקירה ולא אמרו אלא עקירת גופו חשיבא עקירה ולא עקירת ידו, ולפ"ז אף אם עקר בעה"ב החפץ ונפש, ואח"כ הוציא והניח פטור, שבתלה עקירה ראשונה ומיהו אי עקר והוציא לא חשיבא הנחת גופו כהנחת חפץ כיון דעסק בהוצאת החפץ, ומיהו קשה לפי' הק"נ גם בהוציא ידו ואח"כ הוציא גופו ופטור כיון דבשעה שהוציא החפץ אין כאן עקירה וכי ילא בגופו גמר הנחה אבל אכתי אין כאן עקירה, וכן בהוציא גופו תחילה ואח"כ ידו המלחא אין כאן עקירה ואין כאן הנחה וכן בעני שנטל מבעה"ב והוציא, נימא דאין כאן הנחה כיון דהגוף היה מונח מקודם והנחת היד לא חשיבא הנחה, ובזה י"ל לדעת הק"נ דהבאת היד במקום הגוף חשיבא הנחה אבל פשיטת היד לא חשיבא עקירה אבל נראה דפשוט ידו מלחא חשיבא התחלת עקירת החפץ, ואע"ג דאגד גוף שמי' אגד ולא נגמרה עקירה מ"מ לכי מנח לי' נגמרה עקירתו והנחתו ומחשבה הוצאה וואף באגד כלי הדין כן הוציא לדעת ארוכה לרה"ר וראשה השני עדיין בידי ברה"י ובדרך הוצאתו שברה והניח חליה השבור ברה"ר חשיב הנחה אע"ג דבהיותה ברה"ר עדיין היתה אגדה בפנים וד"ז מפורש בגמ' ז"ו ב' בניסכא בתרא וכוונת הרא"ש דפשיטת יד קדם שהניח לא חשיבא עקירה והזכיר עקירה משום דכאן אי חשיב עקירה חשיב הנחה ואי לא חשיב הנחה לא חשיב עקירה ונקט לשון הגמ' עקירת גופו, ורהיטת לשון הרא"ש מבואר כן ואילו היה מחדש דינו של הק"נ הוי מפרש לי' בהדיא ולא היה סותמו, ועי' לקמן קנ"ג ב' תול"ה סוף, ולדעת הק"נ הרי יכול להוסיף כיסו לביתו ואין כאן רק הנחה, אלא ודאי התו' לא ס"ל כן.

ג' א' עקירת גופו כעקירת חפץ דמי. בהוציא בתוך כלי לא מצביא לי' דהא מוציא פחות מכשיעור בכלי פטור על הכלי, ואי הוציא כשיעור נמי חיובו על האוכלין ולא על הכלי, ומ"מ חשיב עקירה באוכלין להתם כלי ואוכלין חד הוצאה היא, וכן תינוק חי וכיס תלוי לי' בזוארו לקמן קמ"א ב', אבל הכא עקירת הגוף היכול הוא ולא הוצאה ומ"מ דוקא עקירה קמציעא לי' דאין זה מלחכה כחכונתה שלא עקר החפץ אלא גרס לי' שינא, אבל אם עקר החפץ ועקר גופו אע"ג דהעברה מרשות לרשות דרך הילוך הוא חייב, דלכ"כ גם עקר חפץ והוציאו בידי והניחו יפטור.

(ג) שם ב' תול"ה היה, חייב משום עקירה ראשונה. אע"ג דלגבי אחריתא ודאי חשיב הנחת גופו כהנחת חפץ כדתנן או שנטל מתוכה והוציא חייב וכמס"כ מהרש"א מ"מ כשלח עקר החפץ מידו אלא הוציא גופו כיון דלא חשיב עקירת הגוף כעקירת חפץ לא חשיב הנחת הגוף כהפסק במלכתו כמו בהוציא ידו לדין דאע"ג דשהה החפץ בידי לא נתבטלה עקירה ראשונה וחשיבא מלחכה ב"ב"א,

ו) שבת ה' ב' תוד"ה בשלמא, וריב"א מספקא לי' כו', בתו' לקמן ק' א' ד"ה הא, וד"ה אחתו, מבואר דלר"ח תוד"ה ג' חשיב כמונה בסוף ד"ה אע"ג דתוד"ה לא חשיב כמונה, וכן לרבא במעביר ד"ה ברה"ר כדאמר פ' א', מיהו יס' לדחות דאייירי בשזרק למעלה מג' והעביר למעלה מג' ואח"כ השפיל תוד"ה ג', אבל בתו' עירובין ל"ח ב' ד"ה נימא, כתבו דבכל הזריקה תוד"ה ג' עדיף ומודה בזה רבא דל"ח ג' הנחה ע"ג משהו, וודברי תו' שם ל"ע דלמדו ממעביר ולכאורה במעביר אפי' העביר למעלה ואח"כ השפיל ומשום דכל מעביר חשיב כמונה קצת וכדפרש"י פ' א', אבל חילוקם בין כל הזריקה למטה לזרק למעלה אין מובן סברתם ז"ל בחילוק זה ומה ענינו למעביר ול"ע וא"ה, ע"ל ס"ק כ"ג ד"ה ובתוס']] ומבואר מדבריהם דלע"ג לא חשיב כמונה תוד"ה ד' מ"מ חשיב כמונה לחייב, והגרע"א ז"ל הוכיח כן מסוגיא ל"ז ב' דחשיב ר"י עקירה ע"י קלוטה לענין ד"ה ברה"ר, מיהו יס' לעי' במעביר תוד"ה ג' מחנות לפלטיא דרך סטיו, ואם נימא דחייב לכל אמרינן תוד"ה ג' כמונה לקולא ל"ק קו' הגרע"א דר"י שבת שם תוד"ה ג' איירי למש"כ תו' עירובין שם או במתגלגל איירי למש"כ תו' פ' א' מיהו למש"כ תו' שבת ק' א' דברורה בהנחתו אית לי' לר"י קכמ"ט עדיין תקשה, ואפשר דספיקו של ריב"א דוקא בקלטו כלב אבל אחתו רוח משהו חוץ לד"ה חשיב הנחה ע"י קלוטה כיון דנפסק כח ההעברה, ולפ"ז י"ל דעקירה ודאי חשיב עקירה ע"י קלוטה כיון דמנכר התחלת המלאכה, ומש"כ הגרע"א דיהי' כמונה בהוצאת מקצת חפץ י"ל דלר"ע עיקר שם הוצאה הוא שזוקח חפץ הקלוט ברה"י ומכניסו להיות קלוט ברה"ר זהו הוצאה מרשות לרשות ובהיות החפץ מקצתו בפנים ומקצתו בחוץ זהו עסק הוצאה ועיקר המלאכה ולא שייך בזה קלוטה ולא נסתפקו רק בד"ה דכלו ברשות אחת וי"ל בכל אמה שהוא נמצא במקום הזה וכמונה הוא.

ז) ל"ב א' תוד"ה התם כו', נראה דכיון דלאגד גוף שמי' אגד לא מקרי קלוטה ביד כיון דבתר גופא גרירא, וזה כונת תו' לעיל ד' א' ד"ה אבל, ומיהו אי העביר אדם חפץ ב' אמות ברה"ר והניחו ביד בעה"ב הפשוטה לרה"ר וחזר ועקרו וגמר העברת ד"ה פטור כיון שהונח החפץ כבר דלענין הנחה למחשב ב' כחות כל הנחה סגי, והגע עצמך אילו סתר מחילות הבית ונשאר גופו וידו ברשות אחת חשיב הנחה השתא נמי הנחה היא, ורק לענין המוציא לא חשיב הפסק במלאכתו כשגמר ההנחה אח"כ, ולפי האמור לא יתכנו דברי הגרע"א דלכך חייב בעה"ב כשגמר משום דל"ה קכמ"ט לקולא, דהא אי הניח אחר בידו חשיב הנחה, אלא כמ"כ, וגם למש"כ לא משום קלוטה מפטר האחר שהניח, אלא דהפסיק כחו. במש"כ ראשונים ז"ל דעת ר"י, נראה דמהא דנחתו על החמור כשהוא מהלך כדאמר קנ"ג ב' מוכח דלא ככ"ע דלכ"ע עושה החמור העברת ד"ה ואיכא מחמר, אם לא בדד"ה דענין עקירה גמורה וכמו שנסתפק ריב"א בתו' ה' ב'.

היינו לחיובא דלא חשיב עדיין הנחה גמורה אבל אי אפשר לחייבו על הנחה שני' דלכוד מקלשא הנחה שני' וכיון דבזמן שבת תוד"ה ג' היתה מקצתה למעלה מי' או שהיתה מונחת ברה"י לפי' תו' שם, אי אפשר לחייבו על הנחה שני' דמתוך ג' לארץ לא חשיב הנחה, ודוקא בהנחה במקומה אבל היתה דרך הלוכה תוד"ה ג' ונתגלגלה למקום אחר ונתהפכה על גדה כיון דאיכא הנחה גמורה במקום האחרון שהרי לא היתה לבד במקום האחרון בזמן שהיתה מקצתה למעלה מי' שפיר חשיבא הנחה.

ה) עירובין ל"ט א' הא הוציא חייב חטאת. רש"י פי' דאייירי בהוציא למעלה מי' ובתו' לעיל ל"ח א' ד"ה והאמר הקשו דלא הוזכר גג במתני' ופי' כפר"ח וכו"כ שבת ח' ב', ויס' לעי' הלכא מתני' אף למטה מי' הוי כמעביר דרך מקום פטור דהא אדם העומד ברה"י וידו ברה"ר העוקר ממנה והכניס ברה"י פטור דכיון דגופו בפנים בתר גופו גרירא וכדמשמע שבת ד' א' דאם זרק לחצר אחרת אינו חייב חטאת, ואין חילוק בין זריקה ידי' לחצרו העוקר מידו וזרק, וא"כ העוקר מידו וזרק ד"ה פטור דאין כאן עקירה ברה"ר וא"כ כשעקר ברה"ר והעביר ד"ה בידו הוי כעובר דרך מקום פטור כמו עוקר חפץ ברה"ר והעביר מקצתו דרך חוץ רה"י שהכניס מקצת החפץ ברה"י שהיתה סמוכה לרה"ר בעת העברתו, וזהו דינא דרבא דל"ח שיעבור החפץ ברה"ר ד"ה אלא עקירה ברה"ר והנחה ברה"ר במקום רחוק ממקום העקירה ד"ה, וכי היכי דלא אכפת לן בעבר למעלה מי' ה"נ לא אכפת לן בעבר ברה"י וואפשר דכה"ג באמת פטור ולא דמי להעביר למעלה מי' דהתם תחתיו מקום חיוז וכמ"כ תו' שבת ו' א' ד"ה התם, והכא באגד גוף עדיף דכל החפץ ברה"ר ומ"מ אגד הגוף לא גרע מהעבירו למעלה מי' וה"נ כיון דלאגד גוף הוי אגד למעלה מי' וא"ה, כדמוה דל"ח מג' לכו"ע וכמ"כ תו' שם ל"ב א' הו"ל כעבר מקצת החפץ ברה"י, ולא דמי למוציא מרה"י לרה"ר דרך הושטת יד דלא חשיב כעבר דרך מקום פטור דהתם אגד הגוף אינו אלא כעוסק במלאכת הוצאה וכי מנח לי' לחפץ גמר הוצאתו אבל העברת ד"ה ברה"ר צריך להיות כל המלאכה ברה"ר וכי אגיד לי' לחפץ ברה"י באמצע מלאכתו הו"ל עובר במקום פטור, ואולי דעת רש"י ותו' דלאגד גוף לא מחשיב כעובר במק"פ אלא כעוסק לגמור מלאכתו כדאמרינן בהוצאה ול"ע ואי מפרשין דבאמת משום אגד הגוף קאמר יס' לעי' דלכאורה הכא גרע טפי דבהעביר דרך עליו עקירה והנחה מעליה עבד אבל הכא כשעקר מבטל חכף רה"ר, ותלי דבעיא דר"י שבת ל"ט ב' בעקירת חפץ ועשית מחיאה ול"ל דהא דאמר מסייע לרבא ותיובתא דרבא היינו את"ל דבעיא דר"י דחייב, ולפ"ז למה שפסק הר"מ דבעיא דר"י דפטור ה"נ פטור אע"ג דאיתא לרבא ואם זה דעת הר"מ בפירוש הסוגיא נתישב דברי הר"מ שפסק כאן אם הוציא פטור, ול"ע, ועי' תו' שבת ח' א' ד"ה רחבה.

ס'ס פלי נופו בחר עיקרו, יס לעי לפי תו' בעירובין ל"ג ח' למה לא אמרין ש"נ ב"ע ומתנ' דהתם מוקמינן כרבי, וי"ל דבהא לא סבר כרבי ואפשר דדוקא בנוף המשמש לאילן בטל לאילן וי"ע.

(י' ו' ב' כאן בזמן שישראל שרוין במדבר כו', בר"מ פ"ד ה"א כתב איזו היא רה"ר מדברות ועירות ושוקים ודרכים המפולשים להן ובמ"מ תמה הלא מדבר בבקעה וכדלמך בגמ' וכן יס לתמוה על עירות וא"ה, בדפו"י הגי' ויערות) אבל נראה דטס"ה וי"ל ושוקים ודרכים מפולשין להן וניחא הכל.

(יח' ח' ח' לפרש"י הא דפטור בכפאה על פיה יתר מהיכי דלא כפאה משום דבמחילות אמרין לבדו יס לעי' הלא גם בכל זורק תוך ג' חשיב לבדו וכדלמך פ' ח' העבירו דרך עליו, והא דזורק תוך ג' לריד הנחה משום דכל שהולך לא חשיב הנחה אבל מ"מ לבדו הוא אף בשולים, תדע דמהני אחזתו הרוח תוך ג' לחייב, ולא למעלה מג', אלא הכא שאני דלע"ג דחשיב לבדו גם בשולים אבל לא חשיב האויר שצין שולים לארץ כעובי השולים אלא כאין כאן אויר ואם אנו באין לדון כלבוד יס לנו לומר כאילו הקרקע גבוה ונהי ללא מחייבין לי' בהכי למחשב כהגיע קרקע לשולים מ"מ גם לבדו להקל לא אמרין כה"ג, אבל במחילות אמרין דהאויר כסתום וכהאריך המחילות עד לארץ, ומועיל אף למפטר, ובתו' שפי' משום דמקומו רה"י ס"ל דלענין דין מחילות נמי יס חיובו בין לבדו מחילות לשאר לבדו דבמחילות אמרין לבדו להשלים שיעור מחילות אבל בשולים נהי דהוי כליכא אויר בין שולים לארץ אבל אין האויר משלים למהוי כגידוד ג' ומחילה ז', וכן בכפאה על פיה לר"א דמחילות לתוכן עשויות לא אמרין לבדו להשלים השיעור, ויס לעי' במש"כ תו' דבכפאה על פיה ז' ומשהו לא הוי ע"ג רה"י, אמאי הא ריב"ר אמר נעץ קנה ובראשו טרסקל ע"ג רה"י ורבנן לא פליגי אלא משום שגדיים בוקעין תחתיו אבל בעמוד רחב ד' וקצר שלו ג' מודים חכמים וכמש"כ תו' ק"א ח' ד"ה ויס, וא"כ הכא שאין תחתיו ג' וליכא בקיעת גדיים למה לא הוי רה"י, וכן בשוליה למטה נמי לריב"ר נעץ קנה ה' ובראשו טרסקל שמחילותיה ה' הוי רה"י וכמש"כ בת"י לעיל ה' ח', וא"כ בקופה ז' ומשהו שהעמידה על קנה פחות מג' גם לרבנן הוי רה"י, ואפשר דדוקא הכא שהוא דרך הילוכו ולא קבוע לא אמרין בו גוד אחית אבל בקבוע הוי רה"י ח"א הכא דרך הילוכו לא מחשב הנחה למפטר אלא כלבוד של מחילות, דהא שאר מתגלגל לא חשיב לבדו למפטר אלא דהכא שהונח בסופו באותו מקום וכמש"כ לעיל וזוהי בעינן דוקא לבדו של מחילות.

ס'ס תול"ה רחבה, השתא משמע דפשיטא לי' לאביי כו' ובפ' הזורק כו' וא"כ אביי דפשיטא לי' כו' וי"ל דטעמא דאביי כו' והא דפשיטא לי' לר' יוחנן כו', דעתם בתחלה לפרש דר"י דפשיטא לי' דעקר חוליה והשלימו לי' לא חשיב עקירה ואכתי מבעיא לי' בנתן לתוכו חוליה ומיעטו, משום דבבת אחת לא מקרי הוליא מרה"י שאין עיקר מלאכתו ברה"י גמורה בשעת עקירה כיון שאין לה

(ח) ס'ס אגד יד לא שמי' אגד אגד כלי שמי' אגד. נראה דאגד יד ואגד כלי לא דמו להדדו דאגד כלי שמי' אגד היינו אפי' מקצתו אבל אגד יד דוקא ברוצו ברה"י וידו ברה"ר אבל אם רוצו ברה"ר לא שדינן גופו בחר ידו תדע דלא אמרו אלא נטל העני מתוכה אבל הוליא בעה"כ ימינו ונטל העני משמאלו שבתוך הבית העני חייב, וכדלמך עירובין ל"ט ח' בחר עקירה אזלינן כו' לע"ג דמקצת הגוף ברה"ר והלכך נטל בעה"כ חפץ ברה"י ויאל לרה"ר לע"ג דהשאיר ידו השני' ברה"י חשיב הנחה ברה"ר והיינו טעמא דאגד כלי טעמו דחשיב כל הקופה כחד חפץ וריד שיוציאו כלו, אבל אגד יד אין האדם והחפץ חד שאין הוליא בנוף האדם אלא בחפצים אלא לידו בחר גופו גרידא ואין יד ברה"ר חשיבא רה"ר, ודוקא ברוצו ברה"י, ונראה דקופה העומדת על האיסקופה ועקר חפץ מתוכה ברה"י והניח בתוכה ברה"ר חייב ולא אמרין אגד כלי שמי' אגד אלא בעקר הקופה והניח הקופה [אבל עקר מידו של בעה"כ הפשוטה לחוץ והוציא לפנים פטור וכדמוכח שבת ד' ח' דאי זרק בעה"כ חפץ שהוציא לחצר אחרת אינו אלא משום שבות ואין מקום לחלק בין זרק הוא לעקר חברו מידו, ואפי' ת"ל דגם בכה"ג הוי אגד נמי טעמא דחשיב כגוף אחד בשעת הנחה או בשעת עקירה, ונראה דאפי' בקופה שאין לה דפנות ג"ט ועל"ג דביד למטה מג' לא חשיב אגד, ומה"ט נמי בקופה לא מהני חזר והוציאה לרה"ר שבער נחתה בין עקירה להנחה אבל אגד יד לא חשיב החפץ כמונח בין עקירה והנחה שאין החפץ בתוך היד כמונח כיון שאין היד לא רה"י ולא רה"ר והוי החפץ כמתעסק בהוצאתו לרה"ר עד שיונה, ול"ק קו' הגרע"א ז"ל, ואלא קאימנא כעת בעיון הראוי בשמועות הללו.

ונראה דהוליא תינוק וכיס עליו הוי כהוליא קופה לכל דינו ולא כאגד גוף.

(ט' ז' ב' תול"ה באילן, וי"ל דברה"ר לא מצי לאוקמי כו', אפשר דבהאי תירוצא ס"ל דאף אם עיקרו רה"ר כגון למטה מג' או רבים מכתפין מ"מ לא אמרין שדי נופו בחר עיקרו דדוקא לענין חשיבות מקום ד' או לענין ליעשות רה"י י"ל דהגוף כיון שהוא חלק מהעיקר נחשב כגוף ח' ונידון אחר רוצו והוי כחורי רה"י, אבל ליעשות רה"ר לא אמרין שדי נופו בחר עיקרו שאין רה"ר אלא מקום רחבת הידים ומעבר לרבים וכל מקום שנחלק מרה"ר ואין לרבים דרכם בו אין זה רה"ר ולא שייך רה"ר ע"י טפילה, ועוד שאין עמוד שמכתפין רבים נעשה רה"ר אלא משום שהוא עומד ברה"ר ונטפל לה, אבל אינו רה"ר בעצמו, ולפיכך ח"א לטפל לי' טפילה.

ס'ס אי סברי כריב"ר, דבריהם לפרש"י עירובין ל"ג ב' אבל לפירושם ס'ס זה מקרי לא הדרי מחיתא ומודה זה ריב"ר וכמבואר בריב"ז ח' ס'ס וכמש"כ תו' ס'ס ל"ג ח' ד"ה דהדר.

חשיבות ד', אבל יתד אחד אינו ממעט כיון דרובו משמש שימוש אחד, ואפשר דבור וחוליותו נמי כל אחד ראוי לשימוש אלא שאין כאן שימוש חשוב כיון דליכא ד' במקום אחד ואע"ג דע"כ איכא רוב במקום אחד לא דמי ליתד אחד לכיון דמופלגין י"ט זה מזה לא נטפל תשמיש אחד לחברו א"נ להכא תשמישין מיוחדין הן זה בתשמיש גב וזה בתשמיש תוך ולא נטפל חד לחברו ועי' סק"ג דמשמע דרוב עומד מאטרף גב ותוך ואפשר דאיידי שאין גב החוליא ראוי לכל לתשמיש ומסקינן דמנח עלי' מידי ומשמש.

ס' תוד"ה אלא, דאע"ג דתוכו לאו רה"י הוא כו', אפשר לפרש דאין תוכו רה"י מאל עממו אבל אחרי שדיינינן על גבו כרה"י משום דמנח עלי' מידי י"ל דגם תוכו חשיב רה"י משום חורי רה"י ואמנם בר"מ פ"ד מה"ש ה"ה וז"ל מצואר דבעינן חלל ד"ט בין המחילות ואם אין בין המחילות חלל ד"ט הוי מקום פטור וכ"כ הרשב"א בע"ה, והרשב"א שם פסק דבמחילות בריאות הוי על גביו רה"י משום דמנח עלי' מידי ומאטרף החלל עם המחילות ובהחידושי שבת ח' א' הביא הירוש' דאין בור וחוליותו מאטרפין עד שיהא עומד רבה על החלל, אבל בע"ה הכריע דלא כהירוש' וטעמו נראה דס"ל דגמ' דידן פליגא מדסתמו ולא פירשוהו ועוד דסוגיא דידן משמע דאף ביתדות כן ומ"מ תוכו שאין בו ד"ט הוי מ"פ, והטעם נראה לכיון דנעשה רה"י משום דמנח עלי' מידי ואז נסתם החור וא"כ אין משמשין בחור בתשמיש חורי רה"י בשעה שמשמשין על גבה, ואע"ג דמשמשין בתוכו בשעה דלא מנח עלי' מידי מ"מ כיון דבשעה הזאת אין ראוי למחשב על גביו רה"י כפי מצבו עכשו רק משום שאפשר למינח עלי' מידי גם עכשו הוא רה"י אין ראוי למינח לי' חורין דטעם חורי רה"י כרה"י משום דנטפל לתשמיש רה"י אבל הכא לא תשמיש רה"י גורם את תשמיש החורין ואדרבה בשעה שמשמש תשמיש רה"י אי אפשר לשמש בחורין, עוד י"ל דלא נאמר חורי רה"י כרה"י אלא כשתשמיש רה"י עיקר ותשמיש חורין טפלין לה אבל הכא אפשר דתשמיש החלל עיקר ותשמיש על גביו עראי ואין עיקר נטפל לעראי.

יג' שבת ז"ט ב' כיון דממקום פטור קאתיא לא, הרשב"א בשם רמב"ן כתב דעמוד אין לו אויר אלא שטחו רה"י ונראה דאם אדם עומד על העמוד וזרק מרה"ר ונח בידו של זה העמוד על העמוד לא מצעי לי' דודאי חייב לדאם בחר שטחו של הרשות גריר דהא אדם העומד ברה"ר הוא כרה"ר אפי' למעלה מ"ט כדאמר ז"ב א' ואע"ג דאין רה"ר למעלה מ"ט וה"נ בעומד על העמוד.

יג'י ס' רש"י ד"ה דאית לה, וכיון דכולה גבוהה י' כו', ר"ל רובה, ואע"ג דבור וחוליותו דמאטרפין אין תוכו רה"י משום חורי רה"י כמש"כ לעיל סק"ג משום דלא הוי רה"י אלא משום דמנח עלי' מידי ומשמש, התם בחלל רבה אבל בעומד רבה הוי רה"י אפי' אינו ראוי למינח עלי' מידי וכמש"כ לעיל ס' והלכך מורשא רה"י משום חורי רה"י, וזה נוחא הא דאמר עירובין ז"ג ב' דאין שאין רחבו ד' ותלה כלכלה בצדו והשלימתו לד' לא חשיב רה"י

עדיין מחילות עד שיעקר, אבל בהניח ברה"י ומיעטה מצעיה לי' כיון דבשעת מלאכה היא רה"י גמורה אלא שמתבטלת עכשו, ואצ"י ס"ל דלא מקרי רה"י, אף בהניח ומיעטה וכש"כ בעקר והשלים, ועפ"ז ראוי לומר ככאן שהזרק כורת גבוהה י' חייב, כיון שאין רה"ר מתבטלת ע"י הכורת רק אם נעשה רה"י, אבל אם אין נעשה רה"י אמרינן אין כרמלית בכלים, ואי אפשר להשבו רה"י גמורה בשעת הגחה כיון שהוא לריד עתה להשתלם במחילותיו למהו רה"י, ולזה תירצו דדוקא למהו רה"י לחייב לא חשיב עשיית מחילה בב"א אבל הכא למפטר אדרבה אמרינן דאין כאן הגחה גמורה ברה"ר כיון שנעשה רה"י, ומיהו הא דכתבו דר"י דפשיטא לי' בעקירה ומצעיה לי' בהגחה משום דעקירה בעינן שיהא חשובה ל"ע מי הכריחם לזה, הלכא שפיר י"ל דסילוק מחילות לא הוי חסרון בהגחה, אע"ג דעשיית מחילה לא חשיבא בב"א כעקירה מרה"י וכמו שפי' מעיקרא, ונראה דאין ה"נ אלא כונתם דאפשר דלא מחלק כלל בין עשית מחילה לסילוק, אלא בין עקירה להגחה, ולפי דבריהם לר"י דמצעיה לי' בנתן חוליא ה"ה בזרק כורת מצעיה לי', ונראה דלפרש"י דפטורא משום שאין זורקין רשויות, ומצואר שאין כאן פטור משום שנעשה רה"י, ל"כ מהא דהזרק דהכא כיון שאין מתבטל רה"ר אלא משום שנעשה רה"י לא מחשב רה"י בב"א וכמו דהו"ס ל' להתו' בקושיאם.

יב' ס' תוד"ה רחבה, ואין נראה פר"ח דהא עובי חולית הבור מאטרף נמי לחלל הבור כו', הרשב"א כ' דדפנות הכוורת אינן בריאות כל כך למינח עליהן ולהשתמש והכריח דבעינן דפנות בריאות מהא דזרק לתוכו מחללת וחלקו שהביאו תו' בסמוך ולמה מחללת ממעטת הלא חוליא מאטרפת להשלים ד', אלא משום דמחללת מחילה רפה ואינה ראוי' למינח עלי' מידי וז"ע דשא"ה דכשמינח עלי' מידי בטל לי' רה"י שהרי מסתלקות מחילות הבור ואין בעינן שימוש של שטח ד' בזמן שיש מחילות י' ועוד כיון דליכא בין המחילות לקרקע ד"ט לא חשיבא מחילה כלל ואם עשה חריץ פחות מרחב ד"ט בפתח מצוי אע"פ שעמקו י"ט לאו כלום הוא כדאמר בירו' פ"ק דעירובין דבעינן רחב ד"ט דוקא וכן אם הקיף קרפף בחריצין מד' רוחותיו בעינן רחב החריץ ד"ט דוקא.

עוד הביא הרשב"א הא דאיתא בירו' דאין בור וחוליותו מאטרפין רק בעומד רבה על החלל, ונראה דהירוש' פליג אגמ' דידן ולית לי' סברא דמנח עלי' מידי ומשמש והלכך בעינן עומד רבה אבל גמ' דידן עירובין ע"ה א' דמפרש טעמא דמנח עלי' מידי אפי' בחלל רבה, והרשב"א בס' ע"ה כתב דהדיא דאפי' חלל רבה ובלבד שתהיינה המחילות בריאות, וע"כ טעמו דהכריע דגמ' דידן לא ס"ל הא דירו' מיהו אם עומד רבה סגי אפי' במחילות קלות כיון דחשיב כשטח גמור.

עירובין ע"ה א' מלאו כולו ביתדות מהו, מפרש"י נראה דכל יתד ויתד ראוי לשימוש אלא דמצעי לי' דבעינן שימוש חשוב שכל שטח ד' משמש שימוש אחד אבל שימוש כל יתד ויתד לעצמו לית בו

מידי ומשמע כדאמר עירובין ע"ח א' ולא שייך למימר הכי בלא גובה י', ובאינו גבוה י' אינו עושה מחילה לא לעצמו ולא לאחרים ואי אפשר לפרש דבריהם בזה ועי' מהר"ם.

ומיהו הרשב"א ב"מ ע"ה כתב דלין גג הסמוך לרה"ר דלכך מהני סולם קבוע לעשותו רה"י דהוי כחולית הבור גבוהה ג' מבחוץ דעל גבה רה"י והנה פשוט לי' דסגי בגובה ג' מבחוץ, ואפשר דטעמו משום דעושה מחילה לבור ואפשר דחשיב לי' חורי רה"י ועי' מ"מ פי"ד מה' שבת ה"ט.

ט' א' התם לא נח הכא נח, עי' פרש"י, אפשר לפרש דבזמן שהאדם עומד ברשות הרבים ומעביר ברה"ר אע"ג דמעבירו דרך עליו לא מקרי הנחה אבל כשעומד במקום פטור ונוטל מרה"י ונותן ברה"ר, כיון שמכניס החפץ לרשות שהוא עומד חשיב הנחה, ולפי"ז אם עומד ברה"ר ונוטל חפץ מרה"י ונתנו לכרמלית או למקום פטור חייב דכיון דבא החפץ לרה"ר חשיב הנחה כיון שהוא והחפץ במקום אחד, אבל מלשון הראב"ד פי"ב הי"ד, נראה דכל שהעביר בכח אחד ולא נח משהו לא חשיבא הנחה, והכא בנטל ונתן איירי דהפסיק משהו בין נטילה לנתינה, ונ"ע דלפי"ז הו"ל למימר הכא במאי עסקינן בדנח ולשון הגמ' משמע דלעולם הוא כך.

ט"ז א' כי היכי דלא לשרוף עלייהו תרו"ק, קדשים שריף להו למחר, אבל תרומה לעולם אסור, ויש לעי' הא אחי זהו לדי תקלה, ואפשר דמניחם במקום התורפה, וכדאמר פסחים ט"ו א' בתלוי, ולפי"ז בין בתלוי ובין בטמאה דרב' י"ל דחייב לגרום להם איבוד, ומיהו לר"א פסחים שם חייב לשמרן עד שיבוא אליהו, והיכי דאסור לשורפן, אפי' להסיקו תחת תבשילו אסור, וכמש"כ תו' יבמות ס"ו ב' ד"ה כרשיני.

ס"ה ב' דאי לא שרית לי' אתא לכבווי, נ"ע לקמן קמ"ו ב' כי סדיא כו' וסם קמ"ז ב' האולירין מביאין כו'.

יד' ע"א ב' ידיעות מחלוקות, נראה דאם נודע לו שחטא וחזר ושכח ועתה ספק לו אם חטא אינו מתכפר עכשיו כיון שעתה בשעת הקרבה לא קרינן בו והודע אליו חטאתו, ואם אכל ב' זיתים ונודע לו על שתיהן ואח"כ שכח אחד מהן והביא קרבן על אותו שזכור, נתכפרו שתיהן, כיון שהיו בהעלם אחד וכבר נודעו לו שתיהן קדם כפרה אע"ג דחזר ושכח אחד מהן, ונראה לפי"ז ליטב קו' תו' דהא דרבא לעיל ע' ב' כר"ל והוא פסק כר"י, דדוקא כשנודע לו אחד מהן ידיעת החטא וידיעת ההעלם והשני עדיין לא נודע לו לא החטא ולא ההעלם אז ידיעות מחלוקת אבל כשנודע לו ההעלם של ב' הזיתים קדם ידיעת חטא של אחד מהן אין ידיעת החטא מחלקת דעיקר פשיעת האדם הוא הסחת הדעת וההעלם המביא לתלוי העבירה, והלכך כשקצר וטחן בהעלם שבת ואח"כ קצר וטחן בהעלם מלאכות כיון שזכר שהיום שבת הרי נודע לו ההעלם אע"ג דהשתא שכח שקצר, או שידוע שקצר אבל טועה שקצירה מותרת מ"מ יס כאל ידיעת ההעלם והלכך אין

משום שתחת הכלכלה גדיים בוקעין ומשמע דאי הדרי מחילה מטטרפין גם האילן ותוך הכלכלה ל' וחשיב תוך הכלכלה רה"י וקשה למש"כ תו' ע"ח א' דבור וחוליתו מטטרפין ל' מ"מ אין תוכו רה"י וכמש"כ לעיל א"כ אין תוך הכלכלה רה"י בכל אופן אפי' הדרי מחילות, אבל לאמור י"ל דקשיא לי' דמשמע דרובה עומד ובזה הדין נותן לתוך הכלכלה רה"י בהדרי מחילות, ויש לדחות דהתם משום חוקקין להשלים נעשה רה"י דהא מוקמינן שם רבי כר"מ מיהו הגר"א אור"ח סי' ת"ה כתב דדוקא בדרכנן סבר רבי כר"מ, אבל לא בדאורייתא.

סם בור תשעה ועקר ממנה חוליא והשלימה לעשרה כו', משמע דבור י' לא מצעי לי' ולכאורה גם בור י' תצעי לי', דהא רה"י צעי אורי דהא בית גבוה י' ואין תוכו י' תוכו כרמלית כדאמר לעיל ז' ב' וא"כ הדין נותן שאין בור רה"י רק חללו אבל מקרקעו עד התהום לאו רה"י והשתא דעקר חוליא עשיית רה"י ועקירת חפץ בהדרי קאתו, וכן בור עמוק הרבה ונתן לתוכו חוליא הוי הנחת חפץ וסילוק מחילה וכדאמר בגמ' בדבילה וכמו שפי' תו' ד"ה ואמאי, ובגמ' לא מצעי לי' אלא בבור י', ונראה דדוקא חלל כמו בית שאין תוכו עשרה נידון בפני עצמו ואינו רה"י אבל קרקעית רה"י הוא רה"י עד התהום ולא גרע מחורי רה"י אף שאין בו תשמיש כיון שהוא קרקע רה"י וכן מחילות רה"י כיון שעל גבן רה"י גם תוכן רה"י אף שהוא אטום ולכאורה כן מוכח מהא דאמר לעיל ח' א' בזרק כוורת דפטור משום דמקומו נעשה רשות היחיד אבל התם לבטל רה"ר סגי במה שהן מחילות רה"י ומחילות שעושין רה"י חשיבי קבע לבטל רה"ר, ויותר נראה דבאמת אין רה"י בלא אורי, ומ"מ פשיטא לי' דבור י' ועקר ממנו חוליא חשיבא עקירה מרה"י כיון דבב"א נעשה רה"י גם מקום זה, ולא מצעי לי' אלא בבור ט' דיותר נוח למחשב רה"י בבור י' כיון דכבר יס כאן רה"י ובעקירת החוליא מאריכה ובה ב' אחת מחשב כקדם רה"י לעקירה, אבל בבור ט' מצעי לי' דלין בת אחת, ומסיק דגם בזה דין בת אחת כקדמה רה"י, ובדין מיעטו מצעי לי' אף בבור כ', דלענין ביטול אין חילוק אלא גם בבור י' ס"ד לייחב.

סם תול"ה ומוקף, ומשום חורי רה"י ליכא לחיובי כו', טעם חורי רה"י לא מהני אלא לעשותו רה"י אבל אכתי חסר הנחה ע"ג מקום ד' וכמש"כ תו' לעיל ז' ב', מיהו בסוגין מסתפק דיהא מקום פטור, ואפשר דמחילות רה"י הוין כנעץ קנה ברה"י דקיי"ל דא"ל מקום ד' כמש"כ תו' ח' א' ד"ה אמר.

סם תול"ה לאחרים, כיון שאין החוליא עצמו גבוה י', נראה דדינא אשמעינן דבור רחב ד' ואינו עמוק י' וחוליא משלימתו לי' ותוכו רה"י, מ"מ על גב החוליא לא הוי רה"י כיון דאינה גבוהה י' מבחוץ, ואע"ג דעושה מחילה לאחרים מ"מ כיון דאין י' אלא בפנים ולא מבחוץ אין גובה החיטוי עושה מחילה לא לעצמו ולא לאחרים, ומיהו באין בבור ד' אע"ג דבור וחוליא מטטרפין ויחד איכא ד' בעינן י' מבחוץ דהא טעמא דמטטרפין משום דמנח עליו

תקשה לרבנן ואיך יאמר ח' שזה מקשה לרבנן ואינו מישב וכמש"כ מהרש"ל, והרש"א כתב להשתא לא סבר לעבדוה לאייר ו"ל לפ"ז דהא דכתיב ששת ימים תלקטוהו היינו ששת ימי החול תלקטוהו וכן הוא פשוטו דקרא דבשבת אמר להם כן והא דכתיב ויהי ביום הששי וגו' היינו ששי לימי השבת ולא ששי לידידה, אלא דבגמ' אמר לאפשר דמודים חכמים לר"י דט"ו אייר בשבת היה ואייר דההוא שתא עבדוה אצל אין זה הכרח לאפשר דלא ס"ל כלל דריש ירחא דאייר בשבת היה, ואפשר עוד לקיים דעיבדוה לאייר וח' חסרין עבדי דניסן שנה ראשונה ג"כ חסר היו, ואע"ג שאין אורך לומר כן מ"מ נקט לי' אגב ר"י וכמש"כ תו' ומ"מ לא יתכן לומר כן כלל.

ומהרש"ל פי' הא דאמר בגמ' ח' חסרין עבדי ר"ל דבעשר חדשים דמסיון עד ניסן הבא עשו ז' חסרין וגו' מלאין ואם באנו להשלים השנה עד סיון ולעשות ניסן אייר אחד מלא ואחד חסר כדרכן יהי' בשנה מסיון עד סיון ח' חסרין וד' מלאין והזכיר זה משום דלר"י ז' חסרין אחד מהן אייר והחסרין מפוזרין בין י"ב חדש אצל לרבנן החסרין רטופין ז' בעשר חדשים ורטרופין הוא על משקל ח' חסרין בשנה, ואפשר לפרש כן ל' הגמ' ח' חסרין עבדי היינו השתמשו במשקל של ח' חסרין בשנה.

(יז) ל"א ח' תוד"ה כגון, כתבו דאע"ג דתוך ג' היו לבדו ועדיין לא נטמא, משום דתוך ג' בעי הנחה ע"ג משאו, ולמש"כ לעיל סק"י"א לחלק בין מחילות לשולים, הדין נותן דהבא חשיב כמונח תוך ג' לענין שאין הנחה שני' חשיבא הנחה, ובגמ' י"ל דאיירי דאוכל בבית למעלה מג' ונדבק בפניו למעלה מג', אצל למה שפי' תו' דדוקא זורק ולא מעביר קשה.

(יח) עוד י"ל לעי' הא מוכח בגמ' דאי בשעת הנחה חשיבא, חייב גם על עקירה אע"ג דבשעת עקירה אין כאן שיעור חשיבות כיון דמוציא ע"מ לטמאתה, והוי כמוציא לזריעה ולרפואה, וא"כ י"ל דלטמאתה אחר הנחה נמי חשיבא עקירה והנחה, משמע בגמ' דלחם הפנים שפסל לא חשיב בכל שיהו עפר המזבח אע"ג דמאורו דשריפה דאי חשיבא כעפר מזבח א"כ בשעת הנחה איכא שיעורא ועקירה לפוסלו נמי הוי עקירה וכו'.

(יט) לא. ל"ב ח' המוציא משאוי למעלה מי' חייב, הרשב"א בחי' שבת ה' ח' פירש דדוקא בעקירת הגוף והנחת הגוף איירי, אצל אי הוציא אחד והניח על גבי חבירו למעלה מי' פטור, וכתו' לקמן ק"ב ח' ד"ה והוציאו, משמע דאף בהנחת חפץ על האדם למעלה מי' חייב, ודינא דר"א הוא במעביר ד"א ברה"ר אצל במוציא מרה"י לרה"ר כ' ריטב"א עירובין ל"ג ח' בשם ר"י דאינו חייב למעלה מי' אצל דעת הריטב"א שם דאף במוציא מרה"י לרה"ר למעלה מי' חייב, וכן מבואר בתו' שבת ק"ב שם, וכ"מ ברשב"א שם, ודוקא בעקירת הגוף והנחת הגוף או עקירת חפץ מעל הגוף והנחתו עליו, אצל עקר מעל פני כותל למעלה מי' לא חשיב עקירה ואם נטלה כשהוא מהלך דליכא עקירת גופו אינו חייב כשהניחה לאחר

ידיעת חטא של קצירת שגגת מלאכות מחלקת חטאות שהרי כבר הייתה ידיעת ההעלם של שגגת שבת מקדם, וכן אם נודע לו של שגגת שבת אין ידיעה זו מחלקת אע"ג דשכח עתה שקצר בשגגת מלאכה, מ"מ י"ל כאן ידיעת ההעלם שהרי נודע לו דקצירה חסורה בשבת בשעה שנודע לו ידיעת החטא של שגגת שבת, וכן הא דאכל ב' זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו על אחד מהן איירי בהעלם אחד שסבר שחלב מותר או שהיו ב' הזיתים חתיכה אחת וכיון שנודע לו ידיעת חטא של אחד מהן שוב יודע ההעלם של שניהן אלא שלא זכר שאכל זית השני והלכך אין ידיעה זו מחלקת לחטאות וכשהקריב על זית שזכר נתכפר הכל, והיינו נמי טעמא דתינוק שנסבה מביא על החלב אחת ועל דם אחת אע"ג שלא נודע לו הכל בבת אחת, וכן בעשה מלאכות הרבה בשגגת שבת אינו חייב אלא אחת אע"ג דנודעו לו בזא"ז ואפי' נודעו לו אחר כפרה, דכיון דכבר נודע לו ההעלם של כלן אין כפרה מחלקת דמתכפר על הכל אף שלא ידע ידיעת חטא של כלן, ובזה ניחא שהביא הר"מ פ"ו מה' שגגות הא דרבא ופסק נמי הא דר' יוחנן ידיעות מחלקות, וכבר כיונו לזה מהרמ"ט הובא בלח"מ שם והח"צ סי' קס"ד אלא שלא נתבאר כל הדברים בדבריהם ז"ל והא דאמר לק' ל"ד ח' ששגג בזה ובזה היינו בב' שגגות שטעה בשיעורין וידע איסור הוצאה וסבר שאין שיעור באוכל זה או בכלי זה ואח"כ נודע לו וחזר ונודע לו, ואין זה דוחק דהא שגג באוכלין והזיד בכלי ע"כ בהכי איירי ור"א נמי בהכי איירי ששגג בזה ובזה בב' שגגות ומש"כ הכ"מ תמוה דהא כשנודע לו על האמצעי הרי כבר נודע לו על הראשון ועל האמצעי קדם כפרה ואף אם שכח הראשון בשעה שנודע לו אמצעי נמי מסתבר דידיעות מחלקות.

(טו) ומש"כ הר"מ דכשנודעו לו על הראשון ועל השלישי א"ל להביא אחרת כ' הל"מ דאי ידע ולא רצה להתכפר אינו מכפר ואפשר דאדרבה דזה מקרי הביא על כלן ולא ס"ל להר"מ מש"כ תו' דהרשות בידו להביא על מה שירצה אלא כל שמתכפר בחטאת אחת ע"כ מתכפר דהוי לי' כאמר יקריב ולא יתכפר כדאמר כריתות ז' ח' אלא איירי בשכח הראשון בשעת הקרבת האמצעי, וגם י"ל בזה רבותא דאע"ג דחטאת בעי' ידיעה בתחלה מ"מ בב' זיתי חלב די ידיעה של זית אחת אם כבר נודע לו גם השני ושכחה או שנודע לו ההעלם של שניהן וחטא של אחד מהן.

שם ע"כ ח' כי אתא ר"ד חייב עכו"א, עי' בתו' פי' רשב"א דאשמועינן דוקא הפרשות אצל ידיעות אינן מחלקות אף למ"ד בעי ידיעה לר"ל, וק"ק דנקט מלתי לר"ל, ואפשר דר"ד פליג אדעולא וסבר אין ידיעות מחלקות כלל בש"ח כיון דמביא על הזדון כשוגג ואפי' לר' יוחנן, ונתישב בזה פסק הר"מ יעוין בלח"מ שם.

(טז) פ"ז ב' תוד"ה לרבנן, נקט נמי לרבנן שמונה, אחרי דבשנה ראשונה היה ריש ירחא דניסן ב' גם לרבנן וריש ירחא דניסן שנה שני' בא' לא יתכן דבעבד ח' חסרין דאי עבד ח' חסרין ריש ירחא דשנה שני' בשבת, ולא יתכן לומר דנקט אגב שהרי בא לומר דלא

לבית בפחות מד"ט ואין כאן רה"ר ביניהן כמס"כ ריטב"א ערוצין
 ל"ט ב' וניחא לשון הגמ' דבאמת אין כאן חיוב ומיהו אפשר כיון
 דטרסקל אינה קבועה אינה מבטלת רה"ר לחלק רה"ר שבינה וצין
 רה"י ודברי התו' הם להגדיל תורה וכונתם דאי לרחצ רה"ר ודאי
 אין כאן משום מושיט אלא אף לאורך רה"ר אין כאן מושיט לדעת
 הירו' ומס"כ לאורך רה"ר כגון שהר"ה מתקלרת בסופה או
 באמצעיתה וכמס"כ תו' ערוצין ו' ב' ד"ה וכו'.

סס ל"ז א' גמ' והאמר רבי אלעזר המואל משוי למעלה וכו',
 בתו' ערוצין ל"ג א' מבואר דבאמת מעביר מרה"י לרה"י דרך
 רה"ר חייב וברשב"א ובריטב"א שם ובסוגין חולקין, ופי' סוגין דלא
 קאמר אלא אם למטה חייב גם למעלה חייב אבל באמת אין מקום
 לחייב אלא אם מהלך כעומד אבל אין חיוב חדש מרה"י לרה"י
 דרך רה"ר ולכו"ע אין במעביר משום מושיט והלכך אף בדיוטא
 אחת אינו חייב במעביר מכה מושיט ואף אי ילפינן זורק ממושיט
 מ"מ מעביר לא ילפינן ממושיט כיון דהאדם הולך ממקומו לא דמי
 למושיט וכן לדעת תו' דילפינן מעביר ממשא בני קהת מ"מ מושיט
 אינו בכלל זה והלכך אין מושיט חייב אלא בדיוטא אחת ושתיהא
 רה"ר מפסקת ביניהן.

ג. עירובין ל"ג א' תוד"ה והא, ולא חלוק רשות ומשני כו', ר"ל
 אלא כונת רש"י שיביא נגד מקום שביטתו למעלה מי', מיהו קשה
 היכי מנח ל' אי נקט ל' בידו הרי כיון שעומד ברה"ר הרי ידו
 ברה"ר וכיון דעקר ל' מרה"י וגופו עכשיו ברה"ר הרי עקר מרה"י
 והניח ברה"ר ואע"ג דידו למעלה מי' דבאדם לא מפסיד למעלה
 מי' וכמס"כ ריטב"א בסוגין וכמס"כ בתו' שבת ק"ב א' ד"ה
 והואילא, ומיהו בריטב"א בסוגין מבואר דבאמת דעת תו' כאן
 דמואל מרה"י לרה"ר ונקיט ל' בידו למעלה מי"ט פטור והנה
 מסקינן דנטיית הגוף עלי' רה"ר במקום הגמוד משום דמכתפין
 עליו ובפרש"י ותו' מבואר דמ"מ יכול להניחו נגד מקום שביטתו
 אלא דאחינו עלה משום מושיט או משום מעביר מרה"י לרה"י
 דרך רה"ר ולא נתפרש איזה רה"י יש למעלה ממקום שביטתו
 ונראה דבאמת אין כאן רה"י אלא מחזיקו למעלה מי' אלא כיון
 דשביטתו למטה והעירוב למעלה ע"כ אנו צריכין לבוא להכשיר
 משום דד"ל של עירוב הוא רה"י ולא מהני זה אלא במקום שאם
 היה באמת רה"י היה יכול להביאו לשם אבל הכא שהעירוב ברה"י
 ואכלו רה"ר שאם היה באמת רה"י לא היה יכול להביאו עכשיו
 ג"כ לא נחשב כהוא וערובו במקום אחד והנה כל דבריהם
 דהמואל מרה"י לרה"ר למעלה מי' פטור אבל ל"ע הא דאמר
 שבת י"א ב' לא יאכר כו' שצאזנו מבואר דאי יאכר כן בשבת חייב
 חטאת אף שאזנו למעלה מי' וכן שם י"ב א' יאכר בתפילין וכן בהא
 דאם היתה שבת והואילא בפיו וכמס"כ תו' ק"ב א', וכן בגמ' קנ"ג
 ב' היתה חבילתו מונחת לו על כתפו כו' סוף סוף כי מטא לביתו
 אי אפשר דלא קאי פורתא וקמעיל מרה"ר לרה"י כו', מכל זה
 מבואר דגם לענין הולאה והכנסה למעלה מי' כלמטה מי', ואולי

העברת ד"א וכן בהניח על פני כותל למעלה מי' לא חשיב הנחה,
 ומס"כ רש"י ל"ב א' ד"ה המואל, דדוקא בזורק פטור למעלה מי'
 לאו דוקא זורק אלא כשהנחה הוא על דבר אחר ולא על האדם,
 וכונת רש"י דמעביר הוא עקירת הגוף והנחת הגוף אבל זורק
 הנחתו על דבר אחר, וזה נלמד מהא דאמר שבת ג' ב' כאן למעלה
 מי' ופרש"י דהוי מקום פטור דלתנן הזורק בכותל למעלה מי'
 פטור אלמא דאין חילוק בין זורק למואל, וכ"מ בתו' עירובין ל"ח
 א' ד"ה והא, שכתבו דהוי מצי לאוקמא כר"ע דקלוטא כמו
 שהנחה ואפ"ה למעלה מי' גוללו אכלו ולא חשיב רה"ר אף לענין
 הולאה, וכן מבואר שבת ט' א' התם לא נח אלמא דאי מנח ל'
 התם בפני כותל פטור ומיירי לזיכא העברת ד"א בגופו דנטלה
 כשהוא מהלך או דעבר ג"א והואילא ידו חוץ לד"א והניח החפץ,
 ווכה"ג לא הוי משא בני קהת ולא ילפינן מהתם רק לענין עקירה
 והנחה אבל העברה שצין עקירה להנחה אין צריך החפץ מקום
 והלכך אין נפקותא אי מנח על האדם או הולך באויר שמלכת
 הולאה אינו אלא בהולאת החפץ ממקום הנחתו בתחלה למקומו
 האחרון, ומיהו אי עקירתו והנחתו היה בעקירת הגוף והנחתו,
 אפשר דא"ל לדינא דרבא דלא אכפת לן במה דאזיל במקום פטור,
 כיון דבאמת על האדם חשיב רה"ר גם לענין עקירה והנחה,
 ואפשר דאי הוה הדין בזורק דרך למעלה מי' פטור באמת הוה
 ילפינן מבני קהת אף לענין העברה, אבל קושטא דמלכתא דהעברה
 דרך מקום פטור אינו מפסיד גם בזורק והלכך לא ילפינן גם מבני
 קהת רק לענין עקירה והנחה, אבל העברה אע"ג דחשיב מקום
 פטור למעלה מי' לא אכפת לן.

ב. שבת ד' א' תוד"ה ומאי, וכגון שאין מפסיק שם רה"ר, אע"ג
 שהוא הושיט לאחר אחרת דרך רשות הרבים דעתם דדין מושיט
 הוא דוקא ברה"ר מפסקת בין ב' רה"י ואפשר דאפילו רה"ר
 מפסקת ביניהן בעינן שיושיט דרך רה"ר שביניהן ולא במושיט
 ברה"ר שנגדו, ומלשונן משמע דיתכן שתהיה רה"י ביניהן, ול"ע
 דאם רה"ר בין ב' חצרות הו"ל כרמלית כדקאמר לק' ז' א' לא
 נלכה אלא לקרן זוית, וכמס"כ תו' ערוצין ל"ג ב' ד"ה חייב.

סס ה' א' תוד"ה אמאי, ואפילו משום וכו', אין כונתם להקשות
 ומאי פירכא אמאי חייב מרה"י לרה"י קמפיק הלל חייב משום
 מושיט, דהלל מתני' אי אפשר לפרש משום מושיט דלא שייך כאן
 בפנים ובחוץ דשל עני ושל בעה"ב שוין, ועוד דמושיט יד ריקנית
 ולוקח ומכנים אכלו אין זה מושיט כמס"כ ריטב"א עירובין ל"ג א'
 אלא כונתם דלשון הגמ' משמע דבאמת אין כאן חיוב כלל, מיהו
 יש לעיין הלל הכא לרוחצ רה"ר הוא ואין כאן מושיט, ועי' רשב"א
 עירובין ל"ג א' דעתו כל שצ' רה"י סמוכות ואפשר להניח חפץ על
 שתיהן הוה בכלל דיוטא אחת ובאר הדבר באורך במכלתין לקמן
 ל"ט א' אבל רש"י לק' ל"ו א' פי' דההושה היתה לאורך רה"ר
 ולפ"ז הכא אין כאן משום מושיט ועוד יש לפרש בגמ' דכיון דמתני'
 בהולאה והכנסה איירי ולא במושיט א"כ איירי בטרסקל סמוך

את משאם הם, ובני קהת לקחו כלי הקדש, דלמה יקחו על הכתף ועדיין כריכין לחכות על חזריהם לנסוע יחד, וכן בשעת חניה מניחין בני קהת את כלי הקדש על מקום החניה, ואח"כ מקימין המשכן, מיהו יש לעי' כיון דארוז ומזבח הזהב ומזבח הנחושת היו גבוהין י' טפחים הרי הן עצמן עושין מקומן רה"י וכדאמרו בגמ' שבת ח' א' זכורת וכמס"כ תו' שם ד"ה רחבה, ואפשר דכיון דלכתי לא שמענו דין עוקר ברה"י ומניח ברה"י ורה"י ביניהם שתחשב מלאכה ואנו באין עכשו לקבוע שהיא מלאכה משום שהיתה במשכן אין לנו לקבוע אלא דומיא דמשכן, וכיון דהתם עקירה וביטול מחירות בהדדי קאחא, יש לנו ללמוד דומיא דהתם דוקא, ואת"ל דכה"ג לא חשיבא עקירה, ולא מסתבר לחייב בהכי ועי' בתו' שם א"כ לא שייך למילף מכאן לגמרי, וכן לענין הגחה עשיית מחילה והגחה בהדדי קאחא.

ואם לעת תו' ללא מחייב במעביר אלא בעקירת גופו מרה"י לרה"י דרך רה"י ולא בעומד ברה"י ועוקר חפץ מרה"י והולך דרך רה"י ונכנס לרה"י או מכניס ידו לרה"י ומניחו, הוי ניחא קו' הרשב"א בפשיטות אבל מדבריהם בסוגין מבואר דאף בעומד ברה"י ועוקר חפץ ברה"י ומעבירו ג"כ חייב.

ויש לעי' במושיט דזיוטא אחת אי בעינן ג"כ עקירת חפץ ע"מ להוסיט, או אפי' אוחז חפץ מבעוד יום והוסיטו חייב, ואע"ג דלעולם חשיבא עקירה דהו"א מרה"י לרה"י אף בלא עקר השתא החפץ ועי' לעיל סק"א הכא מושיט ממשכן גמירין וחידוש הוא י"ל דעקירת החפץ בכלל אורת המלאכה.

שם ונראה דלאו מושיט הוא כו', ואפי' בעוג מה"ב לא מש"ל הוסטה חוץ לד"א דד"א ידי' יבנין לי' כדאמר לק' מ"ח א'.

ה. בדין מעביר מרה"י לרה"י דרך רה"י שדעת תו' שבת ב' א' ד"ה שבעות עירובין ל"ג א' ד"ה והא שחייב, דעת הרשב"א שבת ז"א א' והריטב"א עירובין שם דאינו אלא משום שבות וכן בר"מ פי"ג מה"ש הי"ח לא כתב רק מושיט, ונראה דהלכתא כותיהו דרבים ובתראי נינהו ושמעתא כותיהו רהיטא, ובש"מ כתובות ל"א ב' כתב דלא מוקי לה באפקה מרה"י לרה"י דרך רה"י דא"כ חייב מיד משום שבת ר"ל נהי דבהכניסו לרה"י חייב משום מעביר מרה"י לרה"י דרך רה"י וזה כדעת תו' וגורר בכלל מעבירין מ"מ כבר נתחייב משום שבת דהו"א לרה"י כיון שנגרר ע"ג קרקע וכמס"כ תו' פ' א' וגורר חשיב כמעביר, ומיהו קשה דמ"מ בשעה שקני איכא חיוב שבת, ואפי' לדעת הסוברין דמעביר מרה"י לרה"י דרך רה"י פטור הכא חייב משום הכנסה מרה"י לרה"י, ואפשר דברייתא משמע דהחיוב משום הולאה דומיא דרישא, ולפ"ז י"ל דתחלת קושית נמי משום מכניס מרה"י לרה"י.

בתו' שבת ג' א' ד"ה בעשותה הביאו ירו' דאין מושיט אלא ע"י שנים ופי' בתו' שם דהמושיט יניח ביד אדם דוקא, והר"מ שם השמיט תנאי זה, ונראה דגמ' דידן פליג דהא איבעיא לי' לרבה ז"א א' דטעמא דר"ע דיליף זורק ממושיט וכן ס"ל לר"א שם וע"כ

כונת תו' כשעקירה בחפץ וההגחה ע"י הנחת הגוף וכדברי הרשב"א, ומה שהקשו דאי בעי זריק לי' למעלה מי' ז"ע היכי זריק לי' ז"ל דאחר זריק לי' על ידו וזה ג"כ למאי דס"ל דאדם למעלה מי' חשיב מקום פטור לענין הולאה מרה"י לרה"י ודעת הרשב"א שבת ה' א' דאם עקירה והגחה נעשו שניהם בגוף אז ילפינן ממשא בני קהת בין דהולאה מרה"י לרה"י ובין במעביר ד"א אבל אם אחת מהן בחפץ ואחת בגוף אז בעינן גם בגוף שתהא ידו למטה מי' ולפ"ז מש"ל הכא שיטול הערוב כשהוא מהלך ויביאנו למעלה מי' במקום שזיתתו וע"כ ז"ל כמס"כ תו' דשבות כזה לא התירו.

ומס"כ הרשב"א ו' א' וכן במעביר ד"א למעלה מעשרה או מו"א למעלה מעשרה דרך עליה שהוא למעלה מעשרה לכו"ע אינו חייב אלא כשנח לבסוף ברה"י עצמה כונתו דבעינן הנחת גופו ברה"י שהמעביר עצמו במקום חיוב עומד כמס"כ שם דריש דבריו ואם הוא עומד במקומו ועוקר חפץ ברה"י ומניחו בסוף ד"א אז בעינן הגחה דוקא למטה מעשרה אלא דהעברה לא בעינן דוקא למטה מעשרה אלא אף בעבר למעלה מעשרה במקום פטור חייב.

והגרע"א דדרו"ח שבת ה' ב' כתב דזרק מרה"י לרה"י ועבר ד"א ברה"י אין לחייבו משום ד"א ברה"י אלא א"כ אמרינן קלוטה כמ"ס תיכף כשיאח מרה"י כדאמר ז"ז ב', ומ"ס תו' סוכה מ"ג א' דמשום מעביר ד"א איכא אפי' במו"א מכרמלית כונתם דלמא יעמוד לפוש ברה"י ואח"כ יעביר ד"א, וסיים הגרע"א ואולם בתוס' עירובין ל"ג א' כתבו המעביר מרה"י לרה"י דרך רה"י חייב משום מעביר ד"א ברה"י והניח ז"ע, נראה מדבריו ז"ל שאין כונת תו' לדחוק דילפינן מבני קהת דמרה"י לרה"י דרך רה"י כעין מלאכת מושיט, אלא כונתם דלעולם חייב במעביר ד"א ברה"י אף שהיתה העקירה ברה"י או בכרמלית, אלא שיש מקום לומר דבעינן העברה למטה מי' ועל זה ילפינן מבני קהת דאפי' העביר למעלה מי', ולפ"ז לא מצי ממטי לי' לעירובו במקום שזיתתו משום מעביר ד"א ברה"י, דהא מקום שזיתתו באמת רה"י וזה תמוה דולאי ד"א ברה"י בעי עקירה ברה"י והגחה ברה"י בין בזורק בין במעביר וכדאמר שבת קנ"ג ב' מניחו עלי' כשהיא מהלכת כו', ושם היתה חזיתו מונחת לו על כתפו כו', וכמס"כ תו' סוכה שם, ובתו' שבת ב' א' מבואר דמעביר מרה"י לרה"י דרך רה"י הוא ענין מחודש, כמו מושיט.

7. עירובין ל"ג א' תוד"ה והא, ברשב"א וריטב"א הקשו דמשא בני קהת לא הי' מרה"י לרה"י דרך רה"י, כדכתיב ולא יבואו לראות ככלע את הקדש, וז"ע דלפי פרש"י והרמב"ן שם אינו אזהרה אלא שלא יכנסו קודם שכלו הכהנים את הכיסויים כאמור בפרשה אבל עדיין המשכן לא נתפרק, ואפשר דבני קהת נכנסים ולוקחין את כל כלי הקדש, וכן בשעת חניה אפשר שנגמסין לתוך המשכן ומניחין את כל כלי הקדש כמו שהן בכיסוין, ואפשר דמסתבר שהן מחכין עד שיפרקו המשכן ויקחו בני גרשון ובני מררי

(כז) ל"ח א' והא עגלות דמקורין כו', יא לעי' הא כלים לא מבטלי רה"ר כמס"כ תו' ה' א' בטרסקל ק"צ א' בהוא צפיו, וז"ל כיון דעל עגלות רה"י ספיר בטל רה"ר תחתיה.

סם אמר שמואל ביתדות, יא לעי' א"כ למה עגלות רה"י עי' תו' לקמן ל"ט א' ד"ה שתי עירובין ל"ג א' ד"ה דהדר, וז"ל דהיה ביתדות ד"ט רחב והוי יתד הסמוך לדופן רה"י וומיהו לא שייך הכנסה בהעלאתה על העגלה דלאו כלו ברה"י וכלא"ה לפי' תו' ל"ט א' ד"ה למה, לא הוי הקרש כלה ברה"י וז"ל דלא יליף אלא עיקר הוצאה והכנסה א"נ לבתר דהניח על העגלה שורה ראשונה של הקרשים ומקדשים אחרונים ילפינן מושיט וכן הא דאמר מ"ט ב' הם העלו קרשים כו'.

(כח) ל"ט ב' דעי' ר"י בור ט' ועקר ממנה חוליא והשלימה לעשרה מהו עקירת חפץ כו', לכאור' ר"י כאביי לעיל כ"ב א' דאגד יד שמי' אגד ובעה"ב שהוציא ידו מלחא למטה מג' לא חשיבא הנחה, וכן אם הוציא ידו ריקנית ונתן העני לתוכה והכניס פטור אפי' אם ידו של בעה"ב למטה מג', אבל לרבא שם דאגד יד למטה מג' ל"ט אגד, אם עקר חוליא והשלימו ל' ודאי חייב דלל עקירה ראשונה אכתי בשעה שמגביה החוליא למעלה מג' הרי עוקר מרה"י לכיון דעקר החוליא מקרקע הבור הרי נעשה בור רה"י ובשעה שמוציא מתוך ג' חוץ לג' הרי זו עקירה, וכן אם הכניס חוליא לבור י' ומיעטו ודאי חייב דכשהגיע החוליא תוך שלשה הרי זו הנחה ואכתי לא נתמעט הבור, ולפ"י ר"י איירי בעומד על שפת הבור ופסטי ידו לתוך הבור, אבל אם זרק חוליא לתוך הבור ומיעטו חייב כיון שהגיע החוליא תוך ג', ואמנם נראה דהא דר"י אפי' לרבא דהא אמר רבא לק' ק' א' דתוך ג' כריך הנחה ע"ג משהו ומבואר שם דאע"ג דסופו לנוח אם נזכר קדם שנה ע"ג קרקע פטור מחטאת, וא"כ הדין נותן שאם זרק חוליא ומיעטו פטור ואינו חייב משום תוך ג', ונראה דאף אם הגיח החוליא בידו פטור שאין כאן הנחה תוך ג' ואנן דעינן הנחה ע"ג משהו, והא דאמר ל"ב א' דפסטי בעה"ב ידו מלחא תוך ג' ונטל העני מתוכה חייב בעה"ב היינו דזה שנהה ידו כדי שיטול העני מתוכה חשיבא הנחה משהו כמו אחזתו הרוח משהו וכן נתן העני לתוכה והכניס חייב דנחה ידו בשעת כניסת החפץ לתוכה, אבל כשנותן החוליא בקרקע הבור הנחת היד ונתינת החפץ ע"ג קרקע באין בב"א, וכן אם עקר חוליא והשלימו ל' אין לחייבו משום עקירה מתוך ג' לחוץ כיון שאין כאן הנחה ע"ג משהו תוך ג', וכדאמר בהדיא עירובין ל"ח ב', דאפי' הגיע הספר תוך ג' מחזירו אכלו אע"ג דבהגיע לארץ גזרינן אגדו בידו אטו אין אגדו בידו מ"מ תוך ג' מותר דאפי' יהי' כל הספר תוך י' ומקרתו תוך ג' אם יחזירנו ליכא חיוב חטאת משום חסרון הנחה ומשמע דאף אם ישלשל ידו למטה מג' ויקח הספר אין כאן עקירה ובגמ' שם מוקמינן הא דר"י כרבא דעינן הנחה ע"ג משהו וע"כ הא דאמר רבא ל"ב א' דאגד יד ל"ט אגד למטה מג' היינו בגוונא דאיכא הנחת יד משהו.

דר"ע לית ל' דעינן מושיט ליד חברו ורבנן לא פליגי רק בזורק אבל לא במושיט, מיהו יא לרחות לאיירי בזורק ביד חברו, אע"פ שלא הוזכר כמו שלא הוזכר דיוטא אחת, ומ"מ כיון שלא הוזכר בתלמודין תנאי זה משמע דלא סבירא להו.

(כ) ל"ד א' פרסאי כמאן דכפיתי דמו כו', עי' פרס"י ויש לעי' הא אמר קמ"ב א' הוציאן כמות שהן חייב, וא"כ הרכב הנושא כים בצלחתו ועל אחריו, הוי כמונחת הכים על החמור, ונראה דאף אם הכים למעלה מי' חשיבא הוצאה כמו כים עצמו המונחת על גב החמור למעלה מי', ועוד דלמא קשר לה נכרי רצועה לנוי דאמר נ"ב א' דאסור.

(כא) ל"ה ב' אמר אביי ואי אתמר לדר"ז כו', לפי ליסנא דר"ז דניקב בכדי טהרתו י"ל אפי' למעלה דבכ"מ שנקב כמוציא זית טהור וטומא רק מדין גסטרואות דוקא ביחוד ופעמים שאין ראוי לגסטרוא וכמס"כ תו' בסמוך דל"ה ניקב ולפיכך קשיא ל' להחוא סבא משרש כנגד נקב ופירשה אביי דדוקא נקב למטה מרביעית, ואפשר דנרמז בליסנא דר"ז ניקב בכדי טהרתו דהיינו באופן דלא נשתייר רביעית דזה שיעור גסטרוא מלוג עד סאה, והשתא לא קשה משרש כנגד נקב, וטעם דמודה ר"ש דניקב בכדי טהרתו וואפי' לאביי דר"ז למטה מרביעית קאמר מ"מ דוקא דניקב כזית מודה ר"ש ולא דניקב כשרש קטן דאי לאביי מודה ר"ש דנקב שרש קטן ולא פליג אדרבנן לא יתכן ליסנא דר"ז מודה ר"ש דניקב בכדי טהרתו ועוד מתנ' סתמא קתני ר"ש פטר ומי לא עסקינן דנקוב בשוליון משמע מתוך פרס"י לכיון דבטל מתורת כלי כל כך לא חל על העפר שם תלוש אלא בכ"מ שהעפר מונח חשדינן ל' כסעף אדמה והריטב"א פי' דנקב גדול וגם הוא למטה מרביעית זרעים שבעליץ יונקים מהקרקע הרבה והוי מחובר וגם לפי' זה נראה דע"י התערבות היניקה נחשב גם עפר שבעליץ לחלק מהארץ, מיהו לפי' ריטב"א ל"ע דאין גובה הנקב שיהיה שיעור למטה מרביעית ותלוי ברחב העליץ, והנה למדנו מכאן לדרבנן אפי' למעלה מרביעית א"ל ניקב בכדי טהרתו, וכן לענין הכשר זרעים אף לר"ש, ומחמת סוגיא זו הקדים רש"י ז"ל ופירשה במשנתנו דע"נ היינו אפי' הנקב בדפנו, ותימא על המל"מ פ"ב מה' בכורים שדן על ד"ז כאילו רש"י ז"ל מדנפשי' אמרה ולמש"ל ד"ז מבואר בהדיא בגמ', ומסתבר דהא דאמרנו בעליץ נקוב שהניחו ע"ג יחידות גיטין ז' ב' נמי בכל נקוב איירי בין בשוליו ובין בדפנו, ולפיכך התוספתא שהביא המל"מ שם למה שפירשה המל"מ שם אינו לפי הגמ' ואפשר דבעלי הגמ' פירשה במילי אחרת או שאין הלכה כתנא ההוא, אבל לדינא אין בזה ספק וכבר כתב המל"מ שם שכן מבואר בראש"ד וב"י בשם רש"ב א"ל ומס"כ שם דהתו' פליגי משום שלא פירשו כן, מלתא דפסיקתא נקטי דאפי' נקב למטה מש"ל.

והא' לאסרין לסרים לשות כוס עיקרין, היינו משום להלקותא של הסרים היא בגיד ובזיזים, והלקותא של כוס עיקרין היא בשאר הגוף שגם המוח וחוט השדרה ושאר עלזי הגוף משתתפים לזיזול הזרע, והלכך הליקוי בגיד ובזיזים אע"ג שכבר הוא נטול כח ההולדה וכח המתאווה, ששותה כוס עיקרין נלקה עוד בכח שהיה עדיין בריא עד ששתה את הכוס, וכשלאמרו בגמ' ואלא בזקן, היינו לומר דזקן לקוי באותה הלקותא שהבחור לקוי ע"י כוס ואין הכוס מלקה אותו כלום, ומסיק דאינו כן דזקן יוכל לחזור לנערותו, ובתו' כתבו דזקנה לאו סירוס הוא, ור"ל דכשיש לקותא של זקנה אין הכוס פועל כלום ואפשר דל"ל דזקנה לאו סירוס הוא.

והרמב"ן ז"ל מסתפק אם בסרים איכא איסור בכוס עיקרין אע"ג דאיכא תוספת לקותא בחלק הגוף שחוץ מכלי הזרע, מ"מ כיון שאין כאן תוספת לקותא בהולדה ובתאווה אפשר דאין כאן איסור, ולא דמי לנוהק אחר כורת דהתם יש תוספת בקלקול אורת כלי זרע, ובגמ' אין הכרע לזה דיש לפרש בסרים חמה שמתאווה ומשמש והכוס נטול ממנו התאווה, ולפ"ז מתפרש ואלא בזקן היינו דכבר בטל חמדי' ובהא דלק' קנ"ב א', ואפי' אם עדיין הזקן בריא בשאר חלקי הגוף והוא עדיין נלקה ע"י הכוס מ"מ מותר, אבל אם יש איסור בתוספת לקותא בגוף אף בזה שהוא כבר נטול התאווה, ל"ל דס"ד דזקן לקוי בכל הגוף כמי ששתה כוס עיקרין, ודעת תו' נראה דגם בסרים גמור נטול גם התאווה אסור בכוס עיקרין.

והרשב"א א"ה ק' ג"כ למה גרע זקן מסרים וס"ל ג"כ דזקן יש עדיין חלקים בריאים והכוס מקלקלו ומ"מ מותר לו לשותות כוס עיקרין, וס"ל דסרים שאמרו היינו סרים ממש ואין לו גם תאווה, וכן זקן שפסק תאוותו, ותיכף דזקנה מינכרא טפי מסרים, ואין זו סברה להכריע בדאורייתא, ועוד הנותק אחר כורת לא שייך למיסר מפני הרואין שהרי כל הרואין חזו שהוא כרות קודם שנתק, ונראה כונתו להכא בכוס עיקרין אין האיסור אלא מדרבנן וכמש"כ הר"מ שאין לוקין עליו, והלכך יש להקל בזקן טפי מסרים, אבל בסירוס ממש ודאי לא ס"ד שיהא מותר לסרים את הזקן.

ומש"כ רש"י ז"ל בזקן שפסק מלידה לא בא רש"י ז"ל להגדיר עד כמה הוא לקוי, אלא שיש זקן בשנים כדתנן פ"ה דאבות ולזה כתב רש"י להכא מקרי זקן שפסק מלידה, ואפשר דבטל חמדי'.

ויש לעיין אי יש איסור סירוס בפרד והנה פרד הוא רק כסרים חמה וכדאמר חולין ע"ט א' פרדה שתבעה אין מרביעין עליה אלא מינה, ואין ספק דבסרים חמה חייבין עליה בניתוק ובכרייתה, ואפילו בשתיית כוס עיקרין, ואמנם מה שראוי להסתפק דכ"ז באותו שמינו זרע זרע והוי בכלל האיסור ככל פרטי האיסור שאמרה תורה אבל זה שכל מינו כד י"ל לאינו בכלל האיסור כלל, ואלו לא היו משמשים כלל ג"כ לא הי' הדבר מוכרע כיון דנבראין זכר ונקבה ועכשיו שהן משמשים ג"כ הדבר יותר נוטה שהן בכלל הזכרים שהזהירה תורה על סירוסן ואף אם אין הדבר מוכרע אין

ובגמ' לעיל פ' א' אמרו דבמעביר א"ל הנחה ע"ג משהו וכל שהעביר תוך ג' חשיבא הנחה ומפרש"י שם נראה לזה שמונה החפץ ביד חשיב כנח כל שהוא, וזה דוקא בידו וגופו במקום אחד לאז ידו כרה"ר וכיון דהיד תוך ג' והחפץ מונח ביד חשיבא הנחה אע"ג דהאדם הולך, אבל בעמל ברה"ר ופשט ידו לבזר דהיד מקום פטור אלא דלמטה מג' היד בטלה לרשות מ"מ בעינן הנחת היד כל שהוא וכל שהיד עסוקה בהגבחת החפץ לא חשיבא הנחה. ובתו' עירובין ל"ח ב', פירשו בחד תירוץא דהא דבעינן הנחה ע"ג משהו היינו דוקא בזה החפץ מלמעלה לתוך ג' אבל זרק מרה"י לרה"ר והחפץ בתחלת הזריקה למטה מג' א"ל הנחה ע"ג משהו ופי' בזה הא' דאמר פ' א' כאן בזרק כאן במעביר, ור"ע דא"כ אין חילוק בין זרק ומעביר דאם תחלת החפץ למטה מג' גם בזרק חייב ואם תחלת החפץ למעלה גם במעביר פטור, וכן הא' דאמר ק' א' והוא שנה פירשו דוקא כשהיה תחלת החפץ מלמעלה ותנאי זה לא הוזכר בגמ' ועיקר הטעם לחלק בזה לא פירשו לן ור"ע, ונראה טעמים דכל תוך ג' שם מעביר עלה ובמלאכת מעביר א"ל הנחה ע"ג משהו והכי קים להו לחז"ל.

(ד' ל"ט ב' דל' אפשר דלא מדלל פורתא, יש לעי' הא' תוך ג' כלבד למפטור כדאמר ח' א' בכורת ולמש"כ שם הכא לא חשיב כשולים למטה דהתם וכמש"כ לעיל ל"א א' וי"ל דעיקר הספק דהוספת הנחה כל שהו לאחר שנעשה רה"י תהני לחייב על עיקר ההנחה שהיתה בב"א עם עשיית רה"י א"נ דמבעיא לי' כיון דחשיבא הנחה ע"י לבד ולא מינינו לבד אלא בחפץ ורשות ולא בב' חפצים באויר וא"כ א"א לדון לבד אלא לאחר שהוא רשות והנחה זו שנעשית ע"י לבד קמבעיא לי', וע"כ ל"ל כן דאי חשיבא הנחה אחרונה עיקר הנחה מאי קמבעיא לי' ולמה לא יתחייב, אלא ודאי כדפירשנו ור"ע.

(כה) שבת ק"ו א' תוד"ה חוץ, ור"ת מפרש כו' אבל בשוחט בשעת הקלקול בא התיקון שמוציאה מידי אמ"ה, שאלו מקמי' דהגרע"א הא בפסחים ע"ג א' משני על הא דשוחט חטאת בשבת בחוץ לעכו"ם חייב ג' חטאות דתיקון להוציא מידי אבמה"ח לב"ג, והא לב"ג במיתה תליא מלתא ולא בא התיקון עד שעת מיתה, ונראה דאם ב"ג עודנו חייב עלי' משום אמ"ה, ה"ה דהחובל בה חייב, דהרי קרינא בה לא תאכל הנפש, וא"כ אם אחר ששחט זה את החטאת בחוץ ועודנו מפרכס בא אחר והמיתו חייב דהא תיקון להוציא מידי אמ"ה לב"ג, ואם מת מאליו מחמת שחיתו חייב השוחטו על מיתתו דלא גרע משולה דג מן הים, כיון דיבש בו כסלע חייב לקמן ק"ז ב', וה"נ ע"י שחיתו מת וה"נ נהי דפטור על חבלת השחיטה משום שלא תיקון מ"מ חייב על המיתה והתיקון בא בשעת המלאכה ובשעת הקלקול.

(כו) קי"א א' ואלא בזקן כו', נראה דבכוס עיקרין אין איסור אלא אם הדבר גורם גרעון בגופו, אבל אם שותה כוס ב' אין בשני איסור כיון דכבר הוא לקוי ע"י הראשון ואין השני מוסיף כלום,

אינו מדבר בגירותו] וכתב שאין בזמנו אומן לקלף עור הכבש ולכן הקיל בשרט וכדאי הוא רב לסמוך עליו בשעת הדחק, ולא הזכיר כלל דאף לרב וא"ה, כמדומה דל"ל לשמואל סגין סגי בשרט, וע"כ נפל ט"ס בכאן וכנראה מספקא לי' הדבר.

ומקום השרט כתב שם לזריך בראש הגויה מקום המילה, והרי משום ערלה כבשה אחת עלה ולריך הטפת דם ברית במקום הערלה ונראה דכל למטה מן העטרה כשר להטפת דם ברית, והשרט אין לו שיעור דאין לריך הוצאת טפת דם בפועל אלא כל שנזכר דם כל שהו כדרך שרט בעור דק שזדק סגי.

והלכה זו נשתכחה ועוין הטפת דם בעור שלמעלה מן העטרה, וזה כמטיף דם מן האלבע, ועוברין משום לא יוסיף, כדאמר סנהדרין פ"ד ב' אחר שגגת לאו, וכן גגר אין כאן הטפת דם ברית. ב"א"ו"ז שם הביא פר"ח דרב דאמר הלכה כה"ק היינו שאין מלין אותו בשבת אבל ת"ק מודה דבחול מלין אותו, ויש לעי' א"כ היינו רש"א לרבה אליבא דשמואל, ואפשר דרב סבר דרש"א סבר דמלין אותו אפי' בשבת, ושמואל סבר דת"ק אף בחול קאמר דא"ל, ולדינא לא פליגי רי"ש.

כת קל"ה ב' תוד"ה כגון, אלא ודאי לקח זה שפחה וזה עוברה הוא שפיר דומיא דלכס כו', ולפ"ז לקח שפחה לעוברה דאמר בגמ' דנמול לאחד אי אפשר לפרש כמו שפרש"י שלקח מישראל אלא בכותית שמכרה עצמה לולדה ולכאורה קשה כיון דהאם נשארה בחירותה איך שייך בה קנין שיקנה על ידיה את העובר, ול"ל כיון דאפשר לה לימכר למעשה ידיה כמו כן תוכל לימכר לעוברה, מיהו קשה מי עדיפא מלוקח שפחה ע"מ שלא להטבילה דהתם נמי יש לי' מעשה ידיה ועובריה [ודאי אין עובריה שלו אין עליו למולו כלל] ומ"מ נמול לאחד.

שם בגמ' בלוקח שפחה ע"מ שלא להטבילה, ביצמות מ"ח א' נחלקו ראשונים ז"ל אי מל עבד בע"כ ויש לעי' לדעת הסוברין שאינו מל בע"כ איך מל את הקטן בע"כ, ולכאורה קטן זה אינו עבד עדיין להתחייב במצות ולהמית רואה על ידו, ולריך מילה וטבילה לעשותו כעבד ולזה לריך דעת, ולא משמע דמאד זכות אחת עלה וכעין דאמר בגר קטן כתובות י"א א' דא"כ אין מוטל עליו למולו, וכמו כן ל"ע בילדה ואח"כ טבילה, ואפשר דלעולם חייב הרב למולו את ילדו ביתו ואת מקנת כספו ורשות לרבו למולו בע"כ אלא שאינו נעשה בר מצוות ומילה וטבילה בע"כ, והא דאמר יצמות שם אחת מל בע"כ היינו שמתחייב במצוות בע"כ ויליף לי' מדאמר ואי אחת מל בן איש בע"כ והיינו גירות מכלל דעבד מל בע"כ שמתחייב במצוות בע"כ והא דאמר שם שאין מקיימין שאין נימולין היינו שאין נימולין מדעתן ואף שאפשר למולו בלי שיתחייב במצוות מ"מ אין אנו מזדקקין לזה וכמש"כ תו' שם, ולפ"ז ילדה ואח"כ טבילה אינו נעשה קטן זה בר מצוות עד שיגדיל ויקבל ומ"מ הרב חייב למולו.

להתיר איסורא לאורייתא עד שידע כ' שהוא מותר, וכש"כ כאן שהדעת נוטה לאיסור.

מלכרי הר"מ פט"ז מה' א"כ הי"ב משמע דשתיית כוס עיקרין אינו אלא מדרבנן, ויש לעי' דבסוגין פריך ומי שרי והתניא כו' ומשני הכא מעלמו הוא לאר"י כו' והוי ס"ד דההיא דר"י הוי כעין כוס עיקרין, וע"כ ר"י אשמעינן דינא לאורייתא, דאי לאורייתא פשיטא דשרי, א"ל לאשמעינן דאין איסור מדרבנן דהרי איסור דרבנן לריך מושב ב"ד ואי לא נמסר לנו שב"ד גזרו עליו אין לנו מקום להסתפק בזה, ולא שייך לאשמעינן הרוואה לסרס תרנגול כו', וכיון דס"ד בגמ' דיש מקום לאיסור כוס עיקרין מה"ת א"כ כשאמר ר"א רמות רוחא הוא דנקטי' יש לנו לומר דבאמת כוס עיקרין מה"ת, ומיהו מלינו דלכריך לאשמעינן דליכא איסורא דרבנן וכדאמר חגיגה י"ט א' סד"א ליגזור דלמא כו' ומשמע דבדבר דבקה לבוא לידי מכשול יש לאסור וא"ל מושב ב"ד לאוסרו אלא על כל דיין החובה לאסור.

והרש"א א"ל הקשה לדעת הערוך דפס"ר דלא ניחא לי' שרי א"כ למה אסור כוס עיקרין ותיירץ דלא אמרו הערוך אלא לענין שבת ואמנם בתו' כתובות ו' א' מבואר דעת הערוך בכל איסורים וכמש"כ לעיל סי' נ' ואפשר דסירוס שאני דאיסורו שלא ישרר סרים והלכך לא מהגי אינו מתכוין וכיבוי אש המזבח האיסור שהאדם לא יבזה אבל לא מפני הפסד האש אסרה תורה.

כז קל"ה א' שמה ערלה כבשה היא, ב"א"ו"ז הלכות מילה הביא תשובת רש"א דאף אם ערלה כבשה היא אפשר דאין לחייב מסבירא דכיון דעור הערלה נכבשה ונדבקה לעור העטרה לאו שמה ערלה, אלא בירו' מרבה לי' מהמול ימול, וענין הטפת דם ברית משום ערלה כבשה משמע שם דמספקא לי' אי ר"ל לזריך לקלף העור הנכבש, או סגי בשריטה כל דהו, שהרי הבא להתגיייר כשהוא מהול ודאי הטפת דם ברית ידי' היינו שרט כל שהו, ומדנקט להו בחד לישנא משמע דתרויהו שוין ומ"מ מדקאמר טעמא משום ערלה כבשה ואית לי' לרב יוסף דדוחה שבת משמע לזריך להסיר כל עור הנכבש וכן משמע קאת מהא דראב"א דאי שרט כל שהוא אין עלול למעבד כרות שפכה, ומ"מ י"ל דלא ילפינן מקרא אלא שרט דם ברית וגם זה דוחה שבת, ומשמע דלא מרבינן הטפת דם ברית אלא אם הוא בערלה כבשה אבל אם נולד בלא עור ערלה א"ל הטפת דם ברית, אע"ג דבגר למ"ד לריך הטפת דם ברית, לריך אע"ג דבגר מל ואין כאן עור ערלה כלל, שאני גר דאינו נכנס לקדושה בלא דם ברית.

וב"א"ו"ז שם כתוב ב' משניות הסותרות זא"ז, מתחילה כתב מדהזכר בגמ' גר ונולד כשהוא מהול בחד לישנא משמע דא"ל רק הטפת דם וסיים אע"פ שאין כאן פריעה לא נתרבה אלא למילה, וי"ע דהרי גם מילה אין כאן אלא שרט בעלמאן ושונה הדבר כמוחלט ולא הזכיר כל ספק בזה, ואח"כ הזכיר מעשה שצא לידו בתינוק בן שנה וסם כתוב תינוק עכו"מ וכנראה טס"ה שכל הענין

י"א ב' הוכיחו לאפי' ידעינן דכלו לו חדשיו אסרה תורה מהא דאמרו ר"ה ו' ב' דתם מונין ל' משעה שגרא להראאה, ומוקמינן ל' בכלו לו חדשיו, והוכיחו מזה דרשב"ג יליף סתמא בחולין מקדשים אע"ג דלא דמי דבחולין מותר בכלו לו חדשיו כדאמר בסוגין, ויש לעי' דהא מסוגיא דר"ה"ש לא מוכח רק דלהראאה לא מהני כלו לו חדשיו, וזה מוכח מעיקר פסול מחו"ז בליל ח' אע"ג דכבר ידעינן מאורתא דכלו לו חדשיו, ורשב"ג לא יליף כלל מהראאה אלא מז' ימים לקדושה וזב"ל דבכלו לו חדשיו מקדישו תוך זמנו, ומיהו כיון דאין ראוי להראאה אינו ראוי לקדושה משום דחוי מעיקרא, וואמנם קרא לא משום דחוי אסר לה אלא לעבור עליו בעשה וכדאמר חולין פ' א' יומא ס"ג ב' מנין שלא יקדשו כו' וכיון דהוא מחו"ז להראאה אסור להקדישו, והא דיליף זבחים שם דאין מחו"ז בלילה הוא מהיתר להקדיש ורק בלילה ילפינן זבחים שם בלילה לאו מחו"ז, ומ"מ ילפינן שפיר דבתחלת ליל ח' יאא מספק נפל דאל"כ לא היתה לילה לקדושה, וקרא סתמא איירי אפי' לא ידעינן חדשיו, ולפ"ז כ"ל דרשב"ג לא יליף חומרא דעד ח' הוא ספק דזה אי אפשר למיליף לא מקדושה ולא מהראאה, אלא מסברא אית ל' לרשב"ג דחיישינן לספק נפל ומקרא יליף שיעורא דכבר יאא מספק דמסתבר דלא קבעה תורה מזה בזמן ספק נפל. קנ"ה א' למעלה מי' כו', נראה דאיירי בשוה פי הכלכלה לגב האילן או תוך ג' והוי כחורי רה"י וכמש"כ תו' עירובין ל"ג ב' ד"ה רבי, ומיהו אי אילן רה"י אף אי כלכלה למטה מי' חשיבא רה"י כדאמר ז"ט ב' דרמיא בחריאלא.

סימן סג

שמא יגמור ויתחייב כנ"ל, יש לומר דשאין לאסור להוסיף חפץ במקום שאם הי' מניח שם באויר אין איסור, דהא עומד אדם על האסקופה ונוטל מצעה"ב כו' ואם אינו מניח לאסור, והוי כמו חוכא וטולא, דבהנחה מותר ובלא הנחה אסור, וברשויות לאוריתא דבהנחה חייב ובלא הנחה פטור, בסוף דברי התו' הנ"ל יעו"ש אף דברשויות לאוריתא אסור להחליף דרך מקום פטור וכ"ש הכא דלא נח במקום פטור הכא מכרמלית לרה"י דרך מקום פטור מותר אף דלא נח במקום פטור.

ד' א' תוד"ה אצל למטה כו' כשהחפץ כו', דבר זה הי' להם להתו' לפרש בתחלת הסוגיא כשהזכיר קלוטה כו' ולמה המתינו עד כאן, אמנם נראה שזהו להקדמה להקושיא שהקשו התו' תימא לר"י כו' שכולא הקדמה זו הי' אפשר לומר דתרוייהו לא סתרי אהדדי דבמקום דלא שייך קלוטה כו' כגון שהניח ע"ג עמוד העומד ברה"י או ברה"ר שאין כאן אויר מראשו עד למטה התם בעינן ד' על ד' ובמקום דשייך קלוטה אמרינן קלוטה כמו שהונחה ע"ג קרקע דאית בה דע"ד וידו נמי הפשוטה באויר אמרינן בה קלוטה כו' ולהכי חייב ולהכי הוכיחו התו' דזידו לא שייך קלוטה כו' רק דממאי דמחייבין מטעם קלוטה כו' ומוכח דלא בעינן ד' על ד'

כטו) קל"ו א' אמר רבא א"ה אדמפלגי כו' ליפלגו לענין אכילה אלא כו', לכאורה קשה הא חובל בטרפיפה חייב כדתנן פסחים ע"א ב' שחטו ונמלא טריפה כו', והכא חשיב מת והחובל בו פטור ואיך יטהרנו שחיטה, ונראה דרבא ה"ק זה שהוא בן ח' וחי, והרי חייו חיים שאין מטמא כל זמן שהוא חי, אלא שהוא לקוי וזוטר חיותו שהרי אינו מתקיים, יש בו משום בעל חי ויש בו שאין חייו חיים, והלכך יש מקום לומר שהחובל בו אינו חייב משום נטילת נשמה שלא אסרה תורה בחיות שאינו מתקיים אלא לפי שעה, ומ"מ השוחטו מטהרו מידי נבלה כיון דבחיייו אינו מטמא וחיותו ניטל בשחיטה, ומ"מ חשיב נבלה לענין איסור אכילה דזה הלכוי חשיב נבילה בכל אופן שנהרג וכאילו מת מעצמו כיון שעומד לכך, ובאמת הוי מני למימר דכו"ע חי הוא לענין חובל כיון דעכשו הוא חי, אלא רבא בא לתרץ דאין כאן תנאי וספיר י"ל דמחתך בשר הוא, ומ"מ שחיטתו מטהרתו וכעין שחיטת טריפה ואח"כ ראיתי שז"ה דרשב"א מיהו יש לעי' הא טריפה ששחטה אין בה לאו דנבילה, והכא אסור באכילה משום נבילה א"כ דין הוא שאי אפשר למילף בן ח' מטרפיפה.

כטו) שם רש"י ד"ה איתרחיתו, כדאמרינן בזבחים לילה לקדושה כו', בתו' זבחים י"ב א' ד"ה יום, חולין פ"א א' ד"ה יום, כתבו דפסול ליל ח' אינו משום לילה דלזה א"כ קרא, אלא דמשום לילה אם עלה לא ירד או ששכר צבמה, והכא פסול משום מחו"ז, ולפ"ז הא דיליף רשב"ג כל שלא שעה ח' ימים צבמה היינו מז' לקדושה ולא מח' להראאה דא"כ כריך לשהות עד האיר יום ח', ובתו' ב"ק

+העתק מגליונות אאמו"ר זללה"ה+

ג' ב' רש"י ד"ה למעלה מעשרה כו', הלכך לא קנסוהו דלאו איסורא עבד, לא אצין כיון דאיסור עקירה משום חשך גמר המלאכה היא דלמא שדי לה לרה"ר וא"כ מ"ל למעלה מ"ל למטה הא גם אם שדי לה מלמעלה מי' לרה"ר ג"כ חייב כדפשיט להו להתו' לקמן ו' א' ד"ה התם וטעמא משום שכן הי' במשכן בהוצאת הקרשים מהעגלה שהיא למעלה מי' לרה"ר וע"כ אצלו הקרשים מתחלה דרך למעלה מי' באויר רה"ר, ויותר הי' נראה לפרש דלהכי מותר להחזירם בלמעלה מי' משום דהשתא רק מטעם כרמלית אחינן עלה לאסור להחזיר הל"ה אע"ג דעביד איסורא לא קנסין ל' להכי למעלה מי' דא"ל לעשותה כרמלית דכרמלית אינה תופשת רק עד עשרה מן הקרקע להכי מותר להחזיר אף דעביד איסורא, ולקמן דאמר אידי ואידי למטה מי' ולאו ככרמלית דמי אלא דמשחשיכה קנסוהו רבנן ה"ה דגם בלמעלה מעשרה הדין כן כנ"ל והא דנקט אידי ואידי למטה היינו לשמענין דאף למטה דשייך שם כרמלית מ"מ לאו ככרמלית דמיא, אמנם דברי התוד"ה כאן כו' דהקשו דלמעלה גם לכתחלה מותר להוציא אינם מובנים לי כנ"ל, דלמה לא נגזר עקירה משום

סברי קלוטה כו' אלא לסברי דבעינן מקום דע"ד להכי פטור דמטעם קלוטה כו' לא חשבינן כמונח בארץ רק באויר ובאויר אין זו דע"ד, אלא כיון דסברת קלוטה כו' אינה מועלת בשום מקום לא לחיוב דהא אין כאן הנחה ע"ג מקום ד' ולא לפטור אם נפל אח"כ ע"ג קרקע דלקולא ל"א קלוטה כו' להכי לא שייך למימר דרבנן נמי א"ל קלוטה כו' אלא דפטרי מטעם דאין שם דע"ד דלחיצה דורכ אמרינן קלוטה כו' להכי קאמר דרבנן ל"ל קלוטה כו' דאין מועיל כלום.

כ"א ח' תנן מבלאי וכו' ע"ש עיין חולין קל"ח א' וס"מ ונע"ק ויש לישב עפ"י דברי התו' יומא ס"ט א' ד"ה אלא.

כ"ג ח' בשביל ארבעה דברים כו' כלומר אע"ג דבאמת מתחיל החיוב מכי אתחיל למיקצר כדכתוב וזקצקס גו' עיין חולין קל"ח א'.

מ"ו ח' תוד"ה והא, בסו"ד דקבע מקום לגמרי כו' נעה"ג עי' לעיל ל"ה ח' תוד"ה ואפילו.

מ"ט ח' תוד"ה אבל, נעה"ג, כלקמן בסמוך ע"כ.

פ"ז ב' בשה"ע קשיא בין לר"י בין לרבנן כו', נעה"ג, פי' כמאן אתיא הא ברייתא.

ק' ח' תוד"ה והא, דהא [מתניתא], נעה"ג מתניא. פ"ז ב' בשה"ע קשיא בין לר"י בין לרבנן כו', נעה"ג, פי' כמאן אתיא הא ברייתא.

ט"ז ש"א ג' משקין לתוך חומץ אסור, אבל לתוך יין מותר, תו' בשבת מ"א ח' ד"ה מוליא.

דכמו שהנחה דמי אין הכוונה כמו שהנחה ע"ג קרקע רק כמו שהנחה במקום שהיא אע"ג דבאמת אינה מונחת חשבינן כמו שהנחה שם ולפירוש זה א"ש טפי דמחלקינן בקלוטה כו' בין למטה מי' ולמעלה מי' דזה מונח ברה"ר וזה מונח במקום פטור אבל אי אמרינן כמו שהנחה בקרקע מאל גוד אחית וחבטו רמי מ"ל למטה מ"ל למעלה וא"כ מוכח ממאי דסבר קלוטה כו' דלא בעינן ד' על ד' דהא באויר אין שם דע"ד ולהכי חייב נמי ביד אע"ג דאין בה דע"ד ואחרי הקדמה זו הקשו התו' אמאי דאמר דכ"ע אית להו קלוטה כמו שהנחה דמיא היינו כמו שהנחה שם באויר דאין שם דע"ד דלא בעינן הנחה ע"ג מקום דע"ד דא"כ ברייתא למארכה הנחה ע"ג מקום דע"ד מני וטפי הוי ניחא למימר דפליגי ג"כ בלמטה מי' בקלוטה כו' ואחיא ברייתא כרבנן, ותיירו דיותר ניחא למימר דבלמטה מי' ד"ה חייב מטעם קלוטה כו' כי היכי דתייתי מתניתין כרבנן ג"כ ולא נלמדך לומר ר"ע היא ולא כרבנן דמתני' עדיפא לי' מברייתא לאוקמא למתני' כרבנן.

ד' ב' בתו"י על תוד"ה דאמרינן ואינה הוכחה כו' א"כ זורק ד"א ברה"ר הנ"ל, מזורק מרה"י לרה"ר לא הוכיחו ד"ל דכמו שהנחה בקרקע דמי ובלמעלה מי' לא אמרינן רק כמו שהנחה בשרות שהיא קלוטה ואף דהתו' הוכיחו דע"כ כמונח באויר מדמייתי מינה ראוי דל"כ דע"ד מ"מ אינו מבואר כן בהדיא להכי הוכיחו בת"י מזורק ד"א ברה"ר דע"כ יפטור בין אם הוא כמונח באויר או בקרקע עכ"פ לא חזיל ד"א דב"א בלי הנחה בינתיים אלא ש"מ דלקולא ל"א קלוטה כו' וע"פ דבריהם א"ש דלא קאמר דרבנן נמי

סימן סד

[בלבנה חדשה] ובין אין כל היום [בלבנה חדשה] בנקודה היותר מאוחרת מירושלים, הוא במולד חלות היום של ירושלים, שאם המולד אחר חלות לא יהי' כל היום מן החדש בנקודה המאוחרת, ואם המולד קדם חלות כל היום מן החדש בנקודה המאוחרת, נופל בטבע החשבון שאלה בזמן שהמולד בחלות בדיוק מהו? ושאלות כאלה מצויות בתלמוד בהלכות רבות וכאן הוכרע הדבר לחומרא דמולד חלות בדיוק נחשב כאילו היום בנקודה המאוחרת אחר המולד ולפיכך נקבעה ההלכה שאין קובעין ר"ה ביום המולד אלא אם נולד רגע קדם חלות.

כל חכם לב יבין שאין כאן ממדת החכמה לבקש שטח להקו המבדיל בין כל היום מן החדש לאין כל היום מן החדש שיסוד ההלכה על נועם חכמת החשבון היוצר קו שכלי בלא שטח, ובזמן שהשכל מתענג בזיו החכמה ומנעים זמירות, מה יוכל להתחרות עם אלה המחפשים לו שטח בידיים ממשות.

(ב) עול נריך לפרש דתואר "מרכז" משמש לא רק כדור אלא גם בשטח עגול, ולא רק בשטח עגול אלא גם בשטח ארוך וקצר, וכל שאנו קובעין נקודה באמצע השטח שכל הקוים יוצאים ממנה ומהוים את השטח, מכנים אותו את הנקודה טבור ומרכז.

כאשר ילא לאור ס' בשם "היוםם בכדור הארץ" ובו קובע שיירושלים הוא המרכז, ומירושלים ולמזרח י"ב שעות השתנות היום, וכן מירושלים ולמערב, וכאילו זו דעת כל הראשונים. ובאשר הדבר בהפך גמור, שדעת כל הראשונים שמירושלים ולמערב י"ח שעות ולמזרח שש שעות, נתחייבנו לפרש הדברים.

תחלת הדברים החובה לפרש דברי הר"ה – ובאשר יסוד דבריו מורכב מיסודי התכונה ומיסודי העיוניים הדקים והאכילים של ההבנה בסברת הגמ' ואשר לחזות נועם דבריו דרושה השקפה כפולה משני חוגים הנזכרים יחד, מטריחים אנחנו את הקורא בהשקפה זו בשביל לבוא להשקפה הבהירה.

(א) תוכן דבריו ז"ל שנאמרה הלכה בסוד העיבור שאין לקבוע יום ר"ה אלא שיהי' כולו אחר המולד, אבל נאמרה בזה תוספת, בהיות שמלות ר"ה נוהגת בארץ ובחו"ל וא"כ קדושת יום זה הוא בכל היקף כדור הארץ, ובהיות שהתחלת התאריך הוא בקצה המזרח ונמצא שיש נקודה שהתחלת היום בה באיחור י"ח שעות מירושלים, נאמרה ההלכה דכל שבנקודה המאוחרת יהי' כל היום אחר המולד סגי בזה, ורשות לנו לקבוע יום זה ר"ה אף שצירושלים לא יהי' רק ו' שעות של ר"ה אחר המולד, ובאשר הקו המבדיל בין כל היום

באמצע היבשה, וכן מה שהקשה ללא יתכן דשני שכנים זה אלכ זה יתחלקו אין קושינו אלכ אם שניהם ביבשה אלכ אם אחד בים ואחד ביבשה לא קשיא וכמו ששניהם בים לפי דברי הספר, וע"כ דהיסו"ע מפרש דהרז"ה מוכרח לחלק את היבשה לקו התאריך ועל זה יסודו כל הקושיות, וגם מעיקר הסגנון ששאל להם מה יאמרו בשטח האמצעי שמקצה המזרח עד ירושלים מזרח שהם מוכרחים ליתן מקום ביבשה ל"ח שעות, שאם בעיקר הגידון של י"ח שעות הוא נלחם עממה אין כאן ספק בדעתם שהרי אין מקדימין אלכ י"ח שעות, וע"כ דהשטח שמקצה המזרח עד ירושלים מקדימין ומה ספק יש בדבר, אלכ דקשיא ל"ח שעות לא נשאר מקום לבני אדם שעושין ר"ה אחר י"ח שעות, והם מניחים מקום ביבשה ל"ח שעות, ומשום שהוא דבר נסתר מני' ובי' נופל בו שאלת ממ"נ.

ג) ואמנם הדברים פשוטים והכל הולך אל מקום אחד, כי קושית היסו"ע על הרז"ה והכוזרי הוא שכלשונם נתנו להקו שטח וכאילו יש עיר בקצה המזרח ששם עושין בנ"א ר"ה שלהם ב"ח שעות אחר ירושלים, ודבר זה ודאי עושה בלבול דא"כ צריך לומר אחת משתי אלה, או שהתאריך מתחלק בירושלים או שיש קו על היסוד המחליף את התאריך, ופני אלה אי אפשר לקיימן וזה מזרח בכל דברי היסוד עולם, ולפי שהעיקר שקו המחליף את התאריך הוא קו החולק את היסוד מן הים וא"כ אין על היבשה נקודה מאוחרת י"ח שעות, א"כ לא יתכן לקיים פירוש הרז"ה והכוזרי בסוגיא דר"ה, ואמנם אין זו פרכא ופסיר י"ל דא"ל לקו זה שטח וא"כ שיהיו בני אדם עושין שם ר"ה, אלכ די שהחכמה קובעת נקודה כזו וכמש"כ לעיל, ובעמק ההבנה של ההלכה סברא זו קרובה, שעיקרי ההלכות אכילות ורק ע"י צמאום אחר צמאום הם משמשים גם בעולם המעשה.

ומש"כ היסו"ע דמלך הבריאה נתחייב לחשוב היום ממזרח ומלך התורה הוא ממערב, היינו שאם היה הלילה הולך אחר היום יהי בקצה המזרח התחלת השבת בזמן שהחמה בטבור הים וסוף היום בזמן שהחמה בטבור וסוף המערב התחלת השבת כשהחמה באמצע הארץ וסוף השבת כשהחמה באמצע הארץ, ולפי"ז היו כלים ז' ימי בראשית בהקפה ז', כשקצה המזרח התחיל בקר של יום ראשון, אלכ לכל היסוד לא הי' עדיין ז' ימים כסדרן, אלכ נשלמו כששבה החמה לטבור הארץ הקפה שמינית ואז היו לקצה המערב ז' ימים כסדרן, אלכ מלך התורה שהיום הולך אחר הלילה הותחל מנין הימים במערב וכשחזרה החמה לטבור הים בהקפה ז' נשלמו ז' ימים שלמים לקצה המערב, ולקצה המזרח עדיין חסר ז' ימים כסדרן ויום ראשון של קצה המזרח היה חסר לו לילה וכשקעה החמה אחר י"ב שעות כלה יום ראשון.

ומש"כ ונתחייב שיהי' סוף קריאת כל יום מימי השבוע כלה בקצה המערב דהרגע הזה הוא ברגע של מולד העולם וכשחגיע החמה ביום הששי נוכח אמצע היסוד אז שוקעת בקצה מזרח תחלה

ועוד לנו צריכים להוסיף כי שטח עליון של הארץ הוא עיקר היסוד משום שבאמצעו המקומות המקודשות ביותר א"י וירושלים ובו תחלת היסוד בשעת בריאת העולם ובו ישב אדם הראשון ולפיכך משמשים הרבה פעמים בשם מרכז היסוד על ירושלים בבחינת מרכז שטח העליון, ולא על מרכז הכדור, ועוד חשיבות מיוחדות מיוחדים לו לשטח העליון, ויסוד התחתון בכלל איי הים נחשב.

והננו חוזרים על דברי היסוד עולם שאומר מפורש שהתחלת היום להקרא בשמו הוא תחלת המזרח ויהי טעמא ששם נולד אור הראשון כשהתחילה החמה להקיף מטבור הים, הרי מפורש ששם תאריך היום, וכמש"כ על הרז"ה והכוזרי שכל השיבוש והבלבול בא להם לפי שחשבו כי התחלת קביעת כל יום מימי השבוע הוא ממקום אחר ולא מקצה המזרח, וזכ"ר היוםם כ' דר"ל מקצה המזרח היינו טבור הים וקרי ל"י קצה המזרח מפני שהוא קצה המזרח של העולם, והוא מתמיה, היסו"ע שמאריך כל כך לבאר באר היטב דבר דבר על אפנו, וכל עיקרו לפי דברי הספר לפרש דהתאריך הוא בטבור הים ולזה הוא נושא את נפשו ואשר לזה היה ראוי לקבוע פרק שלם, אין רמז ורמיזה מזה ובכל דבריו מזכיר רק את היסוד העליון טבורו וקאותיו, אשר אין לו שום קשר במה שחולק על הרז"ה, והאמת היסודית שחולק על הרז"ה נעדרת עד שבסוף דבריו סיים ולא מקצה המזרח ולא כתב כאן תיבת יסוד ומפני שכל דבריו הם על מזרח היסוד וזה סמך שיעמוד בזה מבין בדורות הבאים שיפרשנו דכונתו על מזרח העולם והוא טבור הים ויבנה דיק על דיק עד ישכלל היכלו.

ועוד דבקושיותיו על הרז"ה הוא כותב ששאל להם המקום שמקצה המזרח עד ירושלים מה דינו, שאם הם מקדימים לירושלים א"כ הם מכחישים את עצמן במה שאמרו ד"ח שעות מאחרין קצה המזרח, ועוד מכחישים את עצמן במה שאמרו דמירושלים התחלת היום, ואי כונת היסו"ע להכריח סברת י"ב וי"ב ולא י"ח ושש, והוא ג"כ מפרש דקו המבדיל בין ים ליבשה הוא התאריך החולף לדעת הרז"ה, א"כ מאי קשיא ל"י דשפיר איכא י"ח שעות מירושלים ולמערב עד הקו המבדיל וגם מירושלים מתחיל היום מירושלים ולמערב עד הקו, אלכ שמקצה המזרח עד ירושלים נטפלין אל ירושלים ולהקדים לה כדי לשבות בזמן שירושלים שובתה, אלכ עיקר קושיתו מפני שפירש שהיבשה עממה מתחלקת וכגון שמעלה אחת בקצה המזרח מתאחרת, ולזה קשיא ל"י אחרי שמירושלים עד קצה המזרח מקדימין ע"כ מקדימין כל יושבי המזרח עד הקצה ולא שייך עוד לקבוע מקום ביבשה שמאחרין י"ח שעות ועוד אם בירושלים התחלת היום ומאחרין י"ח שעות אחרי ירושלים אף ביבשה בקצה המזרח, א"כ אין כאן טעם ששטח המזרחי לירושלים נטפל לירושלים דא"כ כל היבשה מקדמת, אלכ ל"ל דיש מקום בקצה המזרח ששם מתחיל היום, א"כ אין להתחלה בירושלים אלכ בקו התאריך בקצה המזרח

ואח"כ מתמעט מעט האור כשהחמה עוזרת למערב אצל עדיין אין כאן שקיעה עד שתגיע החמה עצמה עד טבור הארץ ואז שקעה החמה מקצה המזרח ונמצא מתחלת הזריחה עד תחלת השקיעה י"ב שעות, והיינו ל' מעלות מקצה המזרח עד טבור הארץ נקרא מזרח, ומטבור הארץ עד קצה המערב מקרי מערב, שהתחל אז להעריב קצה מזרח והאור יכלה לגמרי כשתגיע החמה לטבור הים ויסולק האור מקצה מערב.

והנה הספר תופש כי ציור הסוגיא דר"ה הביאו להר"ה לחדש את ה"ח שעות, וכל זה אינו אמת אלא זה מוסכם ומקובל בפי כל ראשונים ז"ל להתחלת היום מקצה המזרח, וע"פ המקובל השכיל הר"ה לפרש הסוגיא, ואם יש חולקים על פירושו בסוגיא אין זאת אומרת שחולקים על תאריך היום, שהר"ה מספר זה דבר מקובל כהקדמה לפירוש הסוגיא.

והנה הספר סוכס קושיות על הר"ה, ואמנם אין הכרעת הדין תלוי בישוב הקושיות, דכל הקושיות שבעולם לא ישנו את הדין המוסכם מכל הראשונים, והר"ן והריטב"א בחידושיהם הסכימו להר"ה גם בפירוש הסוגיא, וא"כ מבואר הדבר גם בגמ', ואמנם אין אנוחנו בני חורין מלפרש גם במה שנתקשו בדבריהם.

שאלה א. מה קדושה צ"ן לקבוע זה התאריך, לק"מ שהרי פירש היסור"ע ששם התחלת היצירה, שם התחיל היום ולא צ"ן היא המתחלת, אלא קו המתחיל היבשה בשטח העליון הוא המתחיל.

שאלה ב. איזו חשיבות יש לא"י ולירושלים בהתחלת היום שהזכירו, לק"מ שישוב העליון היא חטיבה חשובה בפ"ע ובהשקפה על ישוב העליון ירושלים המרכז והקוין הגמשיין מירושלים מתאווין להשוות עמו ובני המזרח אין מתקדמין רק ו' שעות ובני מערב אין מתאחרין רק ו' שעות, וזכר הקדמנו זה סק"ב.

שאלה ג. מוזר הדבר לתת ג' רבעי כדור העולם למערב ורבע למזרח, לק"מ וכי עסקה כ"ח התורה בקצבי ארץ מזרח ומערב, הלא עסק התורה לתת תורה ומורה לכרך את הבריות, ונאמרה ההלכה להתחלת הימים לענין שבת ויו"ט ושאר ההלכות, בתחלת ישוב העליון.

שאלה ד, היא בכלל שאלה ג.

שאלה ה. למה העלים הר"ה לפרש מה משפט רבע הכדור מצ"ן עד ירושלים, כ"ז הוא לפי מה שפירשו היסור"ע שנותן לצ"ן שטח, וא"כ השאירו דבר מוזר שיטת קו חולק באמצע היבשה ולא פירשו היכן הוא הקו, אצל אחרי שגם כונת הר"ה כדעת היסור"ע אין כאן קושיא וכן הוא בהדיא בראב"ד שהרי כתב על דברי הר"ה דדבר ידוע הוא דמנין הימים מן המזרח, והיינו כדברי הראשונים שהביא היסור"ע, ומבואר בראב"ד ללא כהיסור"ע כדעת הר"ה אלא כמש"כ.

שאלה ו. שני שכנים זה אצל זה והשבת מתחלפת להם, גם זה על יסוד שהר"ה נותן לצ"ן שטח, אצל למש"כ לעיל דעת הר"ה כדעת היסור"ע וקושיא זו שהקשה היסור"ע על הר"ה מכריח דעת

ויתחיל שם יום השבת להקרא בשמו תחלה לפי הסכמתנו, ר"ל מאל הבריאה היה ראוי שיהי' הלילה הולך אחר היום שהתחלת העולם [היינו קצה מזרח הישוב] היה בהיות היום, אצל לפי הסכמתנו היינו הסכמת התורה [וכמש"כ בסוף דבריו, ולא כמו שפי' בספר הסכמת עצמו ללא כהר"ה] שהיום הולך אחר הלילה הוי הענין בהיפוך דכשהגיע החמה לטבור הים בהקפה ז' נשלם השבת בקצה המערב ובקצה המזרח לא היו ז' ימים כסדרן אלא יום ראשון היה לו יום ולא לילה והלילה האחרונה של הקפה שביעית דהיינו בהילוך החמה מטבור הישוב לטבור הים היתה כבר לילה של חול לקצה המזרח, והיינו דסיים במאמר הבא בסוף דבריו אלא שמעמד מרכז החמה בתחלת כל יום ויום בשמו לפי הסכמתנו לנוכח אמצע הארץ ומעמדו בסוף גבול קריאתו הוא נוכח אמצע הים ר"ל אחרי שהסכמתנו שהיום הולך אחר הלילה מתחיל להיות על הישוב [היינו כדור העליון] קדושת השבת כשהחמה לטבור הארץ ואז הותחל קדושת שבת בקצה מזרח וכלה יום השבת בקצה המזרח אחר כ"ד שעות כששבה החמה לטבור הארץ ועדיין יום השבת נמשך י"ב שעות בקצה המערב ויכלה קדושת השבת מכל הישוב כשתגיע החמה לטבור הים, והיינו דסיים במאמר הבא הוי יודע כי שני דברים עקרים אמתיים אלה נפרדים זה מזה בענינם, מה שבררנו תחלה שנוכח טבור הים מרכז החמה בתחלת היצירה והרגע הוא תחלת היום וראשיתו למנין העולם הוא דבר אמת מאל עצמו כו' ומה שאמרנו עתה כי נוכח אמצע הישוב מעמד מרכז החמה כשיתחיל היום להקרא בשמו כפי הסכמתנו הוא ג"כ אמת לא מאל עצמו אלא לפי שהסכמתנו למנות ימי השבוע מערב עד ערב, ר"ל מאל המציאות ראוי למנות היקפים ומטבור הים התחילה החמה להקיף והיה ראוי למנות התחלת היום מבקר שקצה המזרח התחיל ששימוש בקר תחלה, אצל מאל הסכמת ההלכה נחשבו י"ב שעות היום של קצה מזרח ליום שלם והתחל תחלת היום מערב, ואחרי שהיום במזרח מקדים למערב הוי התחלת יום כשהחמה לטבור הארץ שאז תחלת הלילה בקצה המזרח.

וכל מה שפירש בו בספר מוזר וקשה להזדקק להם, ואין זכר בדברי היסור"ע למזרח ומערב של הספר, מטבור הים עד טבור הארץ ומטבור הארץ לטבור הים, אלא מזרח הישוב ומערב הישוב נזכר בדבריו, ומעולם לא עלתה דעתם של ראשונים חלוקה זו שהספר מיחס להם, וכל הדברים נליזה משונה מהפשטות הגמורה. ומה שקורא היקף החמה מטבור הים מזרח היינו זהרי חמה המתחילים לטייל בשעה שהחמה מתחילה להקיף מטבור הים וזהרים אלו מתחילים להזהיר בקצה המזרח ומטיילים ומזהירים עד שחבוא החמה לטבור הארץ, ונמצא שהטיוול של אור החמה צ" מעלות שמקצה המזרח עד טבור הארץ הכל הולך ומזריח על הישוב כשהחמה התחילה מטבור הים התחילה להזהיר את המזרח והאור הולך וגדל עד שהחמה עצמה מגעת לקצה המזרח

ז) והנה כתב עוד הספר ראיות מס' העיבור לתאריך היום חולף בטבור הים וקראו שלשת ראיות.

א. לשון ראצ"ח וכשהחמה עולה וזורחה בקצה פאת מזרח היא נראית לכל השוכנים בתחלת פאת מזרח בארץ [פירש הספר שעולה לטבור הים וזה קצה פאת מזרח, ואף אם כן הוא פירשו אין זו ראיה על חשבון הימים של מלות התורה, שמלות התורה היא בטבעה כטבע הסכמה וכשם שאפשר להסכים על חשבון התאריך מקצה המזרח, כן אפשר שנקבע כן בהלכה ואין הסכם זקוק לתת כבוד למציאות הכדורית, ואפשר לו לקבוע הסכמתו בשטח העליון ולקבוע התאריך בקצה המזרח ואין צ"ל שאין מלות התורה זקוקות לקבוע תאריך החולף בטבור הים, אלא אחרי שהותחל היום במעשה בראשית מקצה המזרח הוא התאריך שהסכימה עליו תורה, אבל יש רשות לתוכן לקבוע המזרח עד טבור הים ולשמש בל' הזה, אבל מש"כ ראצ"ח כשהחמה עולה וזורחה בקצה פאת מזרח היינו שזורחה בקצה פאת מזרח ואלא שעולה בטבור הים, וכמו שקדם דמזרח עד מערב ק"פ מעלות, וטבור הים לא נקרא מעולם פאת מזרח בל' ראצ"ח וחבל על עיקום פירוש הפשוט] היינו שזהרי החמה מגיעות על קצה מזרח הישוב, ופאת מזרח הראשון הוא ג"כ בארץ ור"ל שהחמה זורחה עליהם והיא עצמה נראית להם מרחוק, כתב עוד כשהחמה עולה עוד מפאת מזרח עד שהיא נראית גבוהה על הארץ בקצה פאת מזרח ט"ו חלקים [ר"ל בקצה פאת מזרח של ישוב נראית החמה גבוהה מן האופק ט"ו חלקים] היא נראית במקומות הרחוקים מראש פאת מזרח ט"ו חלקים כו' וכאן מבואר דקרי פאת מזרח הישוב פאת מזרח סתם וכן מבואר עוד בסמוך בלשונם שהספר מוסיף בו תיבת הישוב].

כתב עוד ועל הענין הזה הוא הולך עד שיבוא אל שוכני קצה המערב, ותהי' החמה מתרחקת מפאת מזרח כל ק"פ חלקים מחצית הרקיע שהם י"ב שעות והחמה בעת ההיא שוקעת מעל קצות המזרח והוא תחלת הלילה להם וזורחת על אנשי קצות המערב והוא תחלת הלילה להם עכ"ל בהעתיקה, ויש כאן ט"ס וצ"ל והוא תחלת היום, ר"ל שיבוא אור החמה אל שוכני קצה המערב ותהיה החמה מתרחקת כו' ר"ל אור החמה שהתחילה להאיר על קצה המזרח ועכשיו כבר היא מאירה על קצה המערב ועברה כל ק"פ מעלות באורה, ולא מאל כאן הספר כלום.

ב. שואל למה כתב הראצ"ח דלא יתכן נולד קודם חצות ותהא נראית אחר י"ח שעות אלא במולד בחצות של קצה מזרח והראי' במערב, והק' למה לא בהיפוך המולד בחצות מערב והראי' במזרח ולאו קושיא היא דקים ל' שאין לקצה מערב זכות לקבוע בו מולדות אבל יש לקצה המזרח זכות משום דשם התחלת היום כמו שהוא באמת לדעת ראצ"ח.

ג. ראיה שלישיית שחושב קצה המזרח למקדים ו' שעות לירושלים, וזה תימא שהרי בזה לא נחלק בו אדם ואין הנידון רק חוץ לשש שעות למזרח.

היסור"ע דקו התאריך הוא קו המזדלל בין יבשת לים דאי בטבור הים יתכן שנים על האניה ולזה שבת ולזה חול, ומיהו אין זו קושיא מכרעת.

שאלה ז. שאין להקו שטח, וכבר נתבאר לעיל.

ה) והנה יסוד הדבר להתחלת היום הוא בתחלת מזרח ישוב העליון, אינו מסתמך על פירוש הרצ"ה והכוזרי בסוגיא אלא מיוסד ע"פ דברי היסור"ע בשם כל הראשונים והם לא הזכירו צ" מעלות אלא תחלת המזרח, ואדרבה אם יתבין צ" יהי' תאריך החולף באמצע הישוב וזה שהיסור"ע מרחיק תכלית הריחוק, וא"כ איפוא כל ישוב העליון למזרח בין נגד ירושלים ובין הקצוות המאריכים למזרח כמו ארץ סיביר כולם מקדימים לירושלים, והים והאיים מאחריה, והישוב שמירושלים עד שנחאי נחשב לישוב העליון בכל רחבו לדרום ולצפון, ואף איים המתפצלים הם בכלל ישוב העליון וכאילו הם מחוברים, ולכן ארץ אוסטרליה בכלל יבשת העליון ובליתיה למזרח כדין בליטת סיביר, וכל מה שטען הספר שהוא תמהון על תמהון כבר נתבאר שאין כאן תימא כלל, אלא שטח עליון נידון בפ"ע וכמש"כ לעיל, ולא זכות צ" מעלות יש כאן אלא זכות הישוב לוקח לו הרוחב.

ונראה דמושקין קו מקוטב צפוני לקוטב דרומי והקו עובר על ירושלים, ועוד עושין קו מקוטב צפוני לקוטב דרומי ועובר על קצה המזרח, ורבע הכדור שצין שני הקוין האלו הוא המקדים לירושלים, וכל יבשת אשר תחלתה ברבע כדור הזה אף שיוצאה למזרח חוץ מהקו מקדימה, והמתחילה חוץ מקו המזרחי מאחרת.

ו) עוד יש טענה שמירושלים עד שנחאי חסר מעט מל' מעלות בזמננו, ושאלה זו אינה שאלה על עיקר קביעות התאריך בהתחלת המזרח שהוא ע"פ היסור"ע בשם כל הראשונים, אלא ביחוד על פירוש הרצ"ה והכוזרי בגמ' לקבעו על זה נולד קדם חצות ולאחר חצות, וכבר כתבנו שאפשר שנטף מעט מן היבשה והספר שואל ומנ"ל זה, ואין זו שאלה דלפי' הרצ"ה הלא זה תניא בסוד העיבור שהוא הלמ"מ וא"כ נקבע הדבר למירושלים עד שנחאי עיקרו צ" מעלות והים שטף מעט מן היבשה, וולשון הספר שם שהק' בלשון ממ"נ אם המקום הוא חוף קוריאה כו' יש תימא שאין כאן מקום לשאלת ממ"נ דהלא יסוד בהלכה שאם נמאל נקודה אחת על הכדור שר"ה שלה לילה ויום מן החדש סגי בזה לקבוע אותו יום ר"ה, ויש כאן רק שאלה אחת אפי' נולד אחר חצות יהי' לילה ויום מן החדש] או שנקבעו י"ח שעות מפני שהדבר כן בקירוב ופעמים נקבעת ההלכה כן כמו שקבעה ההלכה למחשב זה שיש ברחבו אמה הקפו ג' אמות, אף שאינו אלא בקירוב, ומפני שטבע חוף הים להשתנות פעמים נהפך מקצת ארץ לים ופעמים להיפוך וכמש"כ הרמב"ם פ"ד מה' יסדה"ה וכו' העיר דגם א"י משתנה לפעמים כדאמר גטין נ"ז א' ארץ צבי כתיב וממילא מתאריך מירושלים עד קצה] לכן קבעה ההלכה י"ח שעות.

הכדור תספיק לזה, שהרי עיקר המועד קבעה התורה בא"י, שאין מקדשין אלא בארץ [אלא א"כ לא הניחו כמותם בארץ] והיינו דכתב כי הימים דבר ידוע הוא מן המזרח מתחילין אבל לחשבון השבחות [הזכיר שבתות על סם לשון הכתוב מערב עד ערב תשבתו שבתכם ויהי"כ"פ לא איקרי מועד אלא שבת] והמועדים וקביעותם ביום ידוע כגון ב"ט ו' בניסן פסח כו' וכן כל המועדים אינן אלא לחשבון יושבי ארץ ישראל כי כו' "והיום שהוא ראוי לא"י לקבוע בו המועד הוא ראוי לכל העולם ושאינו ראוי להם אינו ראוי לכל העולם כו'" ר"ל ואם יש קפידא של לילה ויום מן החדש ונסמך על המקרא מערב עד ערב תשבתו שבתכם, היה ראוי לומר שאין קובעין ר"ה אלא אם לילה ויום מן החדש בארץ ישראל, והוסיף הראב"ד לפרש דבריו בסמוך כאשר הביא דברי הכוזרי, ומקשה עליהם למה צריך נולד קדם חלות הלל כדי שיהא בצין לילה ויום מן החדש סגי בנולד אחר חלות מיד [אפשר כוננו ז"ל ברגע חלות ולמה דוקא קדם חלות] ואי צעין דוקא נולד קדם חלות היינו בשביל שיהא אפשר לראות הלכנה בסוף היום [ודעת הראב"ד לדידהו שית מחדתא היינו בפשוטו דאחר ו' שעות מן הנולד אפשר לראות בסוף היום כשכהתה החמה כמבואר בדבריו בסמוך] וא"כ דין צריך שיהא לילה ויום מן החדש למופת, לכיון דצריך שיהא נולד קדם חלות בירושלים ע"כ יש בצין לילה ויום מן החדש, וכתב עוד זו קשה מן הכל ואיד נקבע אותו בירושלים ואין ממנו בו ביום כי אם ו' שעות ורגע אחד, ומערב עד ערב לא נאמר אלא כנגד הצין, והיינו אותה הקושיא שכבר רמז עליה על דברי הרז"ה, הרי ברור מללו שציוסוד הדבר דבזמן דבירושלים ו' שעות עד הלילה בצין מתחילה הלילה לא פקפק בה אדם מעולם [ואין ספק שהספר לא נכנס בדברי הראב"ד ללמדס לימוד המספיק לדעת אותם אלא השתמש בקריאה בעלמא ולכן כתב מה שכתב] אלא בפירוש הסוגיא אינו מסכים עם הרז"ה, ואמנם למש"כ לעיל אין כאן רק מחלוקת בשיקול הדעת, וכבר הסכימו הר"ן והריטב"א שהם בתראי ועמודי ההוראה עם הרז"ה.

ומה שהק' הראב"ד דבחת סגי למה לן רגע קדם חלות, דעת הרז"ה דלא מקרי מן החדש אלא אם כבר התחיל ולא בב"א וכמש"כ לעיל, ומה שהק' למה סגי בנקודת צין ס"ל להרז"ה דאין זו פגם לא"י אלא סגי בנקודה אחת בכל מקום שהיא, וכש"כ שאם היתה הנקודה של לילה ויום מן החדש בא"י דשפיר טפי אלא דסגי גם בנקודה בכל מקום שהיא.

(יא) והנה הראב"ד הק' על דברי רז"ה בפירושו בזה דאמרו לדידן שית מעתיקא וי"ח מחדתא, וקושייתו דלא יתכן במולד חד ב' הדברים, וכבר נשמר מזה הרז"ה ופי' דהכל הולך בזמן שאחד מן המקומות ראה ברגע ראשונה של אפשרות הראי' ואמרו דבזמן שבא"י ראו עתיקא ברגע אחרונה האפשרית והיינו שהמולד בתחלת היום בא"י וראו כ"ד שעות קדם בתחלת היום, אז ראו בסין ראי' אחרונ' ו' שעות קדם, והיינו לדידן שית מעתיקא, ואם

(ח) והנה הביא הספר ערעור דמבואר בלשון הראב"ח דתחלת מנין הימים הוא מקאה המזרח דשם התחיל היום במעשה בראשית, ובאמת סזו שהביא ב"סו"ע ואין מי שיחלוק בזה, וזו שהקדים הרז"ה לדבר מקובל ולא ככונן ומחדש וכמש"כ לעיל, אבל הספר כותב בזה דברים סתומים בלתי מובנים ואומרים שגם דעת הרז"ה דתאריך היום הוא בטבור הים, אבל איך יתכן דנולד קדם חלות תהא נקודה אחת בכדור אשר ר"ה שלה [חיוצית ולא שלילית] לילה ויום מן החדש, כתוב שם דברים אבל אין להם מובן, ואי אפשר לדון עליהם, ודברי אס אנו קובעים דהכדור מתחלק י"ב למזרח וי"ב למערב, אנו מקבלים אותו להלכה קבועה, וכל הלכה היא נלחית כמו שהתורה היא נלחית, ואנו קובעים ג"כ דנולד קדם חלות קובעין בו ביום ר"ה משום שיש נקודה שלילה ויום מן החדש והיא ג"כ הלכה נלחית, והנה אם אנו כיום מקיימין ב' ההלכות האלו אנו קובעים שני הפכים בנושא אחד, שנים שמכחישים זא"ז והאומר לקיים שניהם אינו אלא מן המתמיהין, וכן מש"כ בדעת היסו"ע וכל הראשונים דמנין הימים מקאה מזרח הישוב מתחילין, ומ"מ מתחילין מטבור הים אינו מובן, אדרבה ראוי לומר נהי דלענין דינא מתחילין ממזרח, מכל מקום במנהג העולם כפי טבעי הדברים אפשר לקבוע התאריך בטבור הים.

(ט) כן דברי הכוזרי פשוטים, שיש מעלה בתחלת הישוב שממנה תחלת תאריך הימים, וממילא מקדים שבתו ו' שעות לא"י, וכאילו שבת א"י נגמר אחר שבת צין, ואמנם יש מעלה בא"י דשבת ראשון שנתנה לישראל היתה בא"י כאשר שקעה החמה בא"י, ולו היה אז ישראל בצין לא היה מלווה לשמור שבת ראשון, שדכניסת שבת שם עדיין לא היתה מלאת שבת, והותחלה בצין מלאת שבת לשבת הבאה בזמן שא"י שבתה שבת שניה, וזה כבוד א"י שכל העולם עונין אחריה והיא היתה ראשונה, ושאלת הכוזרי היתה דבשעות השבת מתחילה ארץ צין ואחריה ארץ ישראל וכאילו צין הוא הפותח ראשון, ותשובת החבר דאדרבה א"י פתחה ראשונה בשמירת השבת ואין אחריה לשבת הבאה, וכששבת שלישית בא"י שבת שני' לצין וכן לעולם, וכל דברי הספר בזה אין להם שום מובן, ומתמיהים כל לב, בהיות הדברים כל כך פשוטים ומפורשים דהתחלת היום מצין והקו המגביל יש לו ו' שעות למערב עד א"י, ומא"י עד הקו יש לו י"ח שעות, ו' שעות עד קאה מערב וי"ב שעות כדור התחתון, ועי"ז מתאחר היום י"ח שעות וזו כונת הגמ' בר"ה לדברי הכוזרי, איך יתישב בלב אחרת?

(י) והגנו שבים לדברי הראב"ד לפרש, ואין צורך ולא תועלת לעמוד על הדברים שכתב בזה הספר אלא לכתוב כונת הראב"ד, שאמנם הדבר ידוע שתחלת הימים הוא מצין, אבל אין ראוי לפרש כן הגמ' דאם רצון התורה שיהי' לילה ויום מן החדש, [שמסתבר טעמא בזה כדי שיהא האפשרות לראות הלכנה בסוף יום ר"ה] היתה התורה קובעתו להתחשב עם ירושלים ושיהי' יום ר"ה בירושלים לילה ויום מן החדש, ולא לקבוע שנקודה אחת בכל

הר"ן והריטב"א, והראב"ד החולק לא מטעם שחולק על י"ח שעות אלא מטעם אחר, ואין שום קושיא על יסוד זה וכמו שנתבאר כבר. והנה הספר משועבד כל כך להרעיון שיש לעולם מזרח עולמי ומערב עולמי בהכרח, וכי ראוי לכבד את הארץ הקדושה בכבוד מרכזי, ולזה א"ל מקור בתלמוד שזו מן המושכלות הפשוטות, ולפיכך מוצא תמיהון בקביעות התחלת ישוב העליון להתחלת היום וכאילו נוטל כבוד הארץ וניתן לסין, ועוד איך יתכן רבע מזרח וג' רבעים מערב, אבל באמת אין מזרח עולמי ואין מערב עולמי וכל נקודה ונקודה בכל סביבות הכדור יש לה אופק שלה ומזרח ומערב שלה ואין לשום נקודה יחוס מיוחד על חברתה, ורק לאורך שימוש בני אדם מסכימים על נקודה אחת להתחלה, ואין הסכמה זו קובעת כלום בטבע העיניים, וכאשר קבעו הראשונים דתחלת הימים מקצה המזרח אין לנו קובעין בזה מזרח ומערב לעולם כולו אלא סימנא בעלמא אחרי שקלה זה הוא המתחיל ביום הוקבע לתחלת מנין הימים שתחלה וסוף הן מסוגלות לקבוע גבול, וכבוד ארצנו במקומה מונח, והיא מרכזי ישוב העליון וממנה נמשכות חליפות הרצועות לכל קצוי ארץ, וכל רצועה בטבע מיוחד וכדאמר במד"ר קהלת ב' במקרא ונטעתי בהם עץ כל פרי וברש"י שם בשם תנחומא פ' קדושים, וגם לענין התחלת הימים יש כאן כבוד לא"י שהיא האמצע ביום העליון והמזרחים מקדימין לה ו' שעות והמערבים מאחרין לה והיא הממוצע והאמצעי מכוזב.

(7) ומטבע בני אדם לקרוא את הכתוב בספר בשטחיות ובמהירות כקורא אגרת ומקניני החכמה להתרגל לדקדק בלשון חכמים כי דבריהם נכתבו בדקדוק עיוני, וקריאת המהירות וקריאת העיון הן הפכיות על הרוב ותואאותיהן נגדיות, ובשביל נטיית האדם אל החפזון וביחוד לבעלי תפיסה מהירה, יקרה שחכמים יקראו בספרים ויחסו להם דברים שלא חשבו ולא פללו, או שלא ימצאו את הדייקנות שבהם, וביחוד בדברים שבאמת הם עמוקים והכתב נפגש בקושיים להבליט את עומקם, ובגורל הזה נמצא דין התחלת הימים בזמן שבאמת הדבר מפורש בראשונים בלי שום השארת מקום לדון עוד בזה, חשבו רבים שהיא הלכה שלא נתפרשה וכל אחד לוקח לעצמו דרך ישרה להורות משפט ולקבוע הלכה.

ומהם שתלו את התחלת היום במקום תליית המאורות, ופלפלו במקום תליית המאורות, אבל כל זה בדוי שכבר קבעו לנו ראשונים מנין הימים מהתחלת המזרח ואין לן נפקותא בתליית המאורות.

ואמנם יש מקום ספק בחשבון ז' ימי בראשית, שם נתלו המאורות בטבור הים כדעת היסוד"ע נראה דנתלו בתחלת ד' וכן מבואר ביוס"ע דבקצה מערב היה להם יום שלם דבשעת תליית המאורות הותחל תחלת הלילה בקצה מערב, וכשהקיפה החמה היקף שלם וחזרה לטבור הים כלה יום ד' בקצה המערב, והנה בקצה המזרח התחלת היום ובשעה שנתלו המאורות הותחל בקצה המזרח בקר היום ואנו קורין אותו בקר יום ד' ולקצה המזרח לא

בא"י ראו החדשה בתחלת האפשרות והיינו שהיה המולד בסוף היום וראו אחר כ"ד שעות, לא יראו בסין רק אחר י"ח שעות, והיינו כשהיה החמה במרכז הישוב כנגד א"י, וכן לדידהו שית מחדתא שם יראו בסין בתחלת הראי' יראו בא"י לאחר ו' שעות, וי"ח מעתיקא שם יראו בסין עתיקא בסוף האפשרות והיינו שהמולד בחצי הלילה בא"י והיינו בתחלת היום בסין, וראוה בתחלת היום כ"ד שעות קדם המולד, היתה ראי' אחרונה בא"י י"ח שעות קדם.

והראב"ד שם פירש דבא"י אפשר לראות הלכנה ו' שעות אחר המולד אבל דוקא בשעת שקיעה שכבר כהה אור החמה, והלכך אם נולד קדם חלות מקבלין העדים ולא לקבוע החודש היום אלא למחר, מפני שכבר אין פנאי לקדש, ואם נולד בתחלת ליל שלשים אז אור הלכנה כבר גדל מעט ואפשר לראותה שעה קדם שקיעת החמה ויש פנאי לקדש היום והיינו לדאמר כריך שיהא לילה ויום מן החדש בכדי שיהא אפשר לראות הלכנה קדם שקה"ח ויהא עוד פנאי לקדש החדש.

והספר הביא בשם הראב"ד דמפרש חלות לילה ושמח על מציאות חידוש הזה, ואין זכר לזה בדברי הראב"ד, אלא חלות היום הוא, שהרי הראב"ד מפרש לדידהו שית מחדתא כפשוטו דעד זמן זה אי אפשר לראותה ואחר ו' שעות אפשר לראותה.

ועיקר דברי הראב"ד אינו עולה כפי הסכמת התוכנים וכמש"כ הרמב"ם פי"ז מה' קה"ח ה"ג דקדם שהלכה הלכנה תשע מעלות מן השמש אי אפשר לראותה בשום דל ולפעמים כריך יותר.

(8) והנה כל דברי הר"ה בפירוש הסוגיא לפרש דמולד שאמרו היינו מולד אמתי, וע"כ הכי הוא, שאי אפשר להכחיש העדים במולד אמיתי אלא במולד האמתי, ואמנם מולד זקן שכתב הר"ה שנסמך על הלכה זו לא קבעוהו חכמים אלא על מולד האמיתי שמפני שנתמעטו הלכנות ובטלה הראי' נאמרה הלמ"מ שאפשר לקבוע ע"פ החשבון וע"פ מולד אמיתי, שהרי עיקר הקביעות נשמר ע"י האמיתי ואם האמתי מתקדם סופו לשבץ ולהתאחר, ואם מתאחר סופו להתקדם, ובשעת ראי' קבעו ע"פ מולד האמתי.

(9) כתב הספר כל החדש הזה שיש מקום ששם מתאחר היום י"ח שעות מוזר הוא מל"ע ואין לו שום מקור בתלמוד, וכל ההכרח שהכריח אותם לכך הוא מאמר ר"ז כריך שיהא כו', שזה לחץ אותם לחדש שיש מקום כו' ומשום הזרות שבחדש הזה כו' לפיכך נזורו כל הראשונים מבואר הסוגיא שבארוה הר"ה והכוזרי כו', חבל על עלבון התורה, דבר שכל הראשונים הסכימו עליו קדמאי דקדמאי ולא ספקו בזה כלל וכלל, יהיה רשות לכתוב שהוא מוזר ומחודש ומופלג, וכולו בדוחא, שלא מחמת הכרח הסוגיא אמרוה הר"ה והכוזרי אלא מחמת יסוד פשוט ומקובל בפיהם לקחוהו לפרש ההלכה, והרי הראב"ד מפרש פי' אחר ומ"מ מסכים על יסוד י"ח שעות, ואין אחד מן הראשונים שיהלוק בזה ולא חשבוהו כלל למחודש, ופירוש הר"ה נתקבל בפי הראשונים שבאו אחריו כמו

לזה, מ"מ מדקרי לה אמצע הישוב משמע שהוא אמצע הישוב, ואמנם אחרי שאנו מחלקין את המעלות חצין למעלה וחצין למטה, ואנו קורין ק"פ מעלות שלמעלה, מעלות של ישוב, שפיר מקרי אמצען אמצע הישוב, אף שבאמת הק"פ מעלות כלות בים, ואין לנו ללמוד מדברי הר"מ כלום, ועל עיקר היסוד שבחרו נקודת אמצע הק"פ מעלות כ"ד מעלות אחר ירושלים אין אנו אחראים לחקור אחר סיבתו, כי דבר זה מקבע לסיבות קלי ערך חוץ מגדרי החכמה, כי אין כאן מציאות של אמת רק סימנא בעלמא להתחלה, והיה החכם התוכן נותן כבוד לארצו לקבוע בה ההתחלה, ולפיכך אין לנו כורך לחקור כאן אחר הסיבה, וקביעות אמצע הישוב הוא מחכמי או"ה שמהם למד הר"מ וכמש"כ הר"מ שם פי"ז הכ"ד, ואמנם כתבו סביבת הסכם זה היה שחשבו שמקלה הישוב עד ירושלים יס' קי"ד מעלות, שהיה נודע להם ע"י שינוי זמני ראיות לקוי המאורות, וא"כ ע"כ החזיקו את הישוב עד קי"ד מעלות מירושלים, ונריך להבין איך מצאו כן, ואמנם לענין אורך הישוב בכלל, לא קבעו עצמן התוכנים על רחב ירושלים שהיא ברחב כפון ל"ב מעלות, אלא כל אורך הישוב נכנס בכלל זה, ובהאריך מעלות רחב כפון מאריך הישוב למזרח הרבה והיא ארץ סיביר ויש שם אורך יותר מקי"ד מעלות למזרח, ובזמן הסכמתם נודע להם ישוב עד קי"ד מעלות, ובכל אופן אין אנו אחראים כאן מחוג הלכה לדון בזה, כי ההסכמה היא מחכמי או"ה לסימנא בעלמא, ואין ראוי כלל להכניסו לבית המדרש, בזמן שאנו דנין בהלכה.

ואמנם לפי פירוש היסוד"ע סוגיא דר"ה השתמשו בגמ' ע"פ הסכם זה, אבל זו דעת יחיד, ואף לדברי היסוד"ע אינו אלא התחלת החשבון לסיבה בלתי ידועה לנו, אבל היסוד"ע עצמו הביא דברי הר"ה והכוזרי שמירושלים עד קלה המזרח ל' מעלות, ובזה לא ערער עליהם, שכנגד ירושלים לכו"ע הוא מכון, דשנחאי הוא ברחב כפון כירושלים.

טו) הספר שואל בסוף דבריו "מאין לנו מקום קבוע למזרח ומערב ואמנם פשוט וברור שיש מזרח ומערב ככתוב בהרבה מקראות ובתלמודין".

והנה הגורם העיקרי אשר בשבילו מעדו רגליו לעמוד על דעת הראשונים ולהבין במקרא ושם שכל בדבריהם הפשוטים, הוא בשביל הפלסופיא שהקדים שאי אפשר לתאריך בלא מרכז ומרכז מחייב מזרח ומערב או מזרח ומערב מחייבים מרכז וא"כ חלי כדור מזרח וחלי כדור מערב וכאילו הן דברים מחוייבי מציאות ע"י מושגות ראשונות, ואמנם אין מלות האלה אלא פדגוגיות להסביר לתלמידים, אבל יכול האז לזוות את בנו שתקף את כדור הארץ ותשבות בכל יום שביעי, ובסובך לנקודה שהתחלת להקף, תשליך יום אחד מחשבונך ותקח את מחרתו לחשבונך, ומפני שבהמשך ההיקף נאספו השעות של אריכת כל יום ליום שלם וא"כ לזה לא מזרח ומערב ולא מרכז ולא שאר הקדמות, וגם מזרח ומערב של הכדור אינו מחייב לחשוב חציו מזרח וחציו מערב ויש

היה לילה ליום ד', ואפשר ללענין ז' ימי בראשית באמת חסר לקלה המזרח י"ב שעות וכשהקיפה החמה ב' פעמים והיא עומדת בטבור הים והותחל בקר יום ו' לקלה המזרח וכשהגיעה החמה לטבור הארץ כלו ו' ימי בראשית לקלה המזרח ונכנס יום השבת, וערב ובקר של היקף שלם כ"ד שעות נתקיים בקלה המערב, ואפשר לקלה המזרח נמשכין ו' ימי בראשית בשש הקפות שלמות ואולם היום קדם ללילה ועל שתשוב החמה לטבור הים לא כלו ו' ימי בראשית ומתפרש ויהי ערב ויהי בקר ב"א במקומות שונות וכמש"כ היסוד"ע והרמב"ן בפי' התורה.

וכן לדעת ראב"ח דנתלו המאורות בטבור הארץ י"ל דלא"י לא היה להם מיום ד' אלא שש שעות וכ"ד שעות היה לנקודה שחוצ' מקלה המזרח ששם היום מתאחר י"ח שעות ואפשר ללענין ז' ימי בראשית יס' לכל נקודה כ"ד שעות והיה לא"י ו' שעות יום וי"ב לילה ואח"כ ו' שעות יום, ומיהו לענין מנין הימים קבעה תורה למחשב רק ו' שעות ליום ד' וכבר נכנס יום ה', ומ"מ למדנו מדברי הראב"ח דאע"ג דנתלו המאורות בטבור הארץ, אין היום מתחיל אלא מתחלת המזרח, וכן להיסוד"ע דנתלו המאורות בטבור הים מ"מ התחלת היום בקלה המזרח, ולפיכך אף אם נתלו המאורות מ"ה מעלות מקלה המזרח התחלת היום הוא מקלה המזרח, מיהו אם כל נקודה יס' לה כ"ד שעות היקף יכלו ז' ימי בראשית כשהחמה מ"ה מעלות ממזרח, ולענין קביעות מנין הימים מן המזרח מתחילין ונכנס השבת בא"י כשהגיעה החמה לקלה המערב וחשבון זה ניתן לנו כשנלכטוינו במלות השבת, ואם ז' ימי בראשית ג"כ כלו בכל הכדור כשקעה החמה בא"י או בקלה המערב ז"ל דנתקיים ערב ובקר של כ"ד שעות במ"ה מעלות בים משוך מקלה המזרח.

ואמנם אפשר לזיכא למ"ד דנתלו המאורות מ"ה מעלות מקלה המזרח, שהרי גם ראב"ח והיסוד"ע מודים בחשבון התקופה המקובלת, שתקופה ראשונה היתה ביום ד' ט"ו שעות וע"כ דהקפת החמה ממערב למזרח הותחל בט"ו שעות ביום ד' ועד זמן זה עמדה במאזנים, וא"כ שפיר י"ל דגם כונת המפרש בקה"ח בשם קדמונים, ג"כ אין כוונתם שנתלו המאורות בט"ו שעות או שהותחל היקפה ממזרח למערב בט"ו שעות, אלא על ההיקף ממערב למזרח כיונו, ולדעת ראב"ח דנתלו בטבור הארץ ז"ל דנתלה החמה משוכה קאת ממאזנים כדי הילוך ג' שעות.

כן הביא הספר יס' מי שאומר לקבוע התחלת המזרח כ"ד מעלות אחר שנחאי ומשום שהר"מ ספי"א קורא אמצע הישוב כ"ד מעלות אחר ירושלים, והנה אין כאן מקום לקבוע ההלכה שההלכה כבר נקבעה ע"פ הראשונים ז"ל שקלה המזרח לענין התחלת היום הוא שש שעות מירושלים ומתאים עם המציאות שלפנינו וכמש"כ סק"ו, אלא שיש כאן שאלה להבין חשבון אמצע הישוב המוזכר בר"מ, ואף שהר"מ לא הזכירו לענין דבר שיהיה להאמת כורך בו, רק לענין נקודה מוסכמת להתחיל בה מנין המעלות וכל הנקודות כשרות

ואין שום ממס ליחס להם שלילה אחר י"ב שעות, והם נריכים יום מחוייב המציאות ונוהג בו קדושת היום, וחוץ מזה אין שום מובן לתורת השלילה שכתב הספרן ואשר הראב"ד הסכים עמהם ביסוד זה וכותב דבר ידוע אלא שדעתו שאין ראוי לקבוע ר"ה ביום זה כיון דבירושלים אין לילה ויום מן החדש והביא כן גם בשם הגש"א ר"י בר"ב, למדנו שגם דעת ר"י בר"ב כן וזו עדות גמורה על דעת היסור"ע שגם דעתו כן שהרי היסור"ע מביא בשם הגש"א ריב"ב דמקצה המזרח מתחילין מנין הימים ומסכים עמו, וכל זה מפורש בדברי הראב"ד וביסור"ע ואין שום מקום לנטות מזה ימין ושמאל, ומה שתמה היסור"ע על הר"ה הוא משום דמקום של י"ח שעות אחר ירושלים אינו אלא כח חשבוני ושלילי ולא שטחי, ובשון הר"ה רהיט שנתן לו שטח בקצה סין וא"כ היבשה עצמה מתחלקת, וזה מן התימא כמה רחב יהבינן חוץ לקו התאריך ומי יגביל זה ואם ירושלים יהי התאריך גם זה א"ל והיינו דשאל היסור"ע למה לא פירשו מה תורת הארץ מירושלים עד לין, ואי פירשו דברי הר"ה דכונתו חוץ לקצה או חוץ לל' מעלות אין כאן חסרון פירוש, שכבר הדבר מפורש למירושלים עד לין מקדימין וגם אין ענינם לפרש אלא מה שהוא כורך לפירוש הסוגיא, וא"כ איפוא תלמוד ערוך הוא בפי ר' חסמן הדיין הראב"ח ר"י בר"ב שהביא היסור"ע ומחזיק בדבריהם, והראב"ד והכוזרי והר"ה והר"ן והריטב"א וכן מפורש בתש"צ וכמש"כ לקמן, ואין שום אחד מן הראשונים שיחלוק בזה ואסור לשמוע דברים בנליזה מדבריהם, או פקפוק ח"ו באמתתם, וכל דברי הראשונים נאמנים עלינו כנתינתן מסיני.

ואם אומנם חייבין אנחנו להפך בהן ולהקשות מה שיש להקשות, לא לענין עיקר הדין, אלא כדי להבין דבריהם הקדושים, וכבר נתבאר שאין כאן שום קושיא על דבריהם ורק לללים נדמו כהרים. ומירושלים עד קצה המזרח מקדימין לירושלים, והלכך הזכירו כל הראשונים דמקצה המזרח עד א"י כ' מעלות וההדל שש שעות, והספר נסתייע מלשון זה ללא כהר"ה ועפ"י אסף שורה של חולקים, ואינו מובן הלל זהו היסוד בדברי הר"ה שמירושלים ולמזרח מקדימין ומירושלים ולמערב מאחרין.

ושאלת אלחסקא אינה שאלה לפי דעת הראשונים דודאי הארץ ההיא היא מערב ירושלים ולא מזרח ירושלים והיא כמערב אמריקא כמו שנוהגין עכשו.

(א) ביאור לשון ס' העיבור מ"ב ש"ז שהוא בספר, והניחו בלא פירוש, הראב"ח מפרש דכ"ד שעות מכסי סיהרא, ר"ל שימוש ההעלם, זאת אומרת שראוי לראותה אלא דקותה מעכבת, והנה דקותה בשיעור שראיתה נמנעה בהחלט, הוא י"ח מעתיקא וי"ח מחדתא, אמנם אחרי שזמן הראי' של עתיקא הוא בבקר קדם נץ החמה, ושל חדתא בערב אחר שקה"ח לא יתכן בנקודה אחת כגון אם המולד בקצה המזרח יתכן שימוש שש שעות בעתיקא ושש שעות בחדתא דזמן שהשמש בטבור הים היה ראוי לראות הירח

להשכל החפץ לצייר מרובע סביבות עיגול כזה או בתוך העיגול כזה /במקור יש שרטוט/ ויהיה מאור מזרח ומערב, ויהיה לפ"ז עד האופק למזרח מזרח ועד האופק למערב מערב ויהי לחצי כדור העליון מזרח ומערב ולחצי כדור התחתון מזרח ומערב, וכי הרגשי הסיוד מאפשרים תכניות רבות, וכולם יש בהם סגולת סדר, ואפשר להסכים דין א' על סדר זה ולענין דין אחר סדר אחר.

(ב) כתוב בספר ומשום הזרות כו' נזכרו כל הראשונים כו' רובם ככולם מבאור הסוגיא שבארוה הר"ה והכוזרי כו' ומהם שלא הביאו כלל פי' הר"ה ומהם שהביאורו והתמרמרו כו' ובמקום אחר כתוב וכל הראשונים והאחרונים שדברו בסוגיא הביאו לא מלינו אחד מהם [זולת הריטב"א] שיתחשב עם ביאורם של הכוזרי והר"ה כו', עד כמה הדברים רחוקים מן האמת, מי הוא ומה שמו של הראשון שלא התחשב עם פירוש הר"ה, אם הראשונים שקדמוהו הלל לא ראוהו, ואם הבאים אחריו הלל הר"ן והריטב"א כתבו שהוא פירוש המחזור, ולא מלינו רק להראב"ד שחולק עליו וקושיותיו רק בשיקול הדעת, והיסור"ע פירשו בפירוש שלא פירשו הראב"ד ולכן תמה עליו בתמיה קיימת, אבל הראב"ד לא פירשו כהיסור"ע, אלא שאין כונת הר"ה ליתן לו שטח ולכן לא תמה עליו בזה, עכ"פ דברי הר"ה כשאנו באין לבונחם מחוג הסכמת הבאים אחריו אין לנו רק הר"ן והריטב"א ששכחוהו מאד, ודעת ראשונים אחרים לא שמענו.

ואלדבריהם כשאנו עומדים על הפירושים לא מלינו פירוש שלא נשאר לנו בקושיא זולת פי' הר"ה, ולפי שאין בידינו מן הספרים שהביא בספר נתפוס את הפירושים על הסדר שהביאם בספר, הביא בשם הגאונים דאם נולד קדם חלות אפשר לראות הלכנה באותו יום ולפי דברי הרמב"ם פי"ז מה' קה"ח אי אפשר לראות קדם שהתרחקה תשע מעלות ועל הרוב צריך יותר, ואם נפרש על מולד אמלעי קשה שאין מולד אמלעי קובע ולפעמים נולד קדם חלות ג"כ אי אפשר לראותה בו ביום, עוד פירשו לילה ויום מן החדש שבני חו"ל אין עושין ב' ימים וגם זה קשה דמאין פסיקא לן דבאו עדי רא' ללמא היה יום מעונן ולא מלינו בגמ' ללפעמים לא היו עושין ב' ימים.

הביא פי' הראב"ח דנולד קדם חלות במזרח, ואנו מחזיקין ע"פ דעת הר"מ דזמן המולד המקובל בידינו הוא בירושלים ואין סביר לחז"ל חשבוהו בקצה המזרח.

ופרש"י הוא ג"כ על יסוד שאפשר לראות אחר שש שעות שאינו לפי התוכנים כמו שכתב הרמב"ם והראב"ח ובתש"ז, וגם תו' נתקשו בפרש"י וגם פי' תו' השאירו בקושיא, הרמב"ם הגיח הסוגיא בקושיא כמש"כ התש"ז, וכן פי' הראב"ד אינו לפי התוכנים.

הר"ה והכוזרי מחייבים נקודה היוצאה חוץ לקצה המזרח אשר שמה מתקיים בפועל ר"ה אשר תחלתו אחר התחלת היום בירושלים י"ח שעות, ואשר על ידה מתקיים לילה ויום מן החדש,

שעה מהלכות וכגון שראה הלכות צדק בתחלתו, והמולד שמונה שעות על היום וכל ספק שהלכות אינו אלא בשעת המולד וסיבת מרחק הלכות מעת המולד במקומו של ר"ס הוא מרחק מקומו ממקום המולד כי הוא היה צבגדל והוא רחוק מקצה המזרח ה' מעלות וכשעברו מקצה המזרח צעת הלכות עשר שעות עם התחלפות ההבטה עדיין לא עברו צבגדל אלא שתי שעות, נראה דיש כאן ט"ס וז"ל והוא רחוק מקצה המזרח כ' מעלות ונפסק אות הסמ"ך ונעשה ה', ובמקום עשר שעות ז"ל ח' שעות וכמו שהזכיר בתחלת דבריו שהיה הלכות קדם המולד ח' שעות, ולזה פירש דהמולד שהיה ח' שעות על היום היינו בקצה המזרח אבל צבגדל המולד ד' שעות על היום וא"כ לא קדם הלכות רק ד' שעות, ובאשר צמערב מתקדם הלכות אפשר להקדים צ' שעות, וא"כ לא הקדים הלכות רק צ' שעות ושיעור זה נמשך הלכות.

ומש"כ בספר ה' מעלות ר"ל שטח שהלכנה מתקרבת - בהיקף שטח זה - אל החמה ה' מעלות, לא מנינו לשון מעוקם כזה שזה תלי תניא דללא תניא שחשבון קירוב הלכנה נודע ע"פ חשבון שעות ההיקף ושעות ההיקף נלמד מהמרחק, ואם הכונה שהמולדות נקבעו בטבור הים הרחוק מצבגדל ק"ן מעלות והן עשר שעות אין צורך לשפת עלגים כזה, אבל בלא"ה אין לו שחר שהמולד נמסר לטבור הים, וכבר בעל הספר עצמו פירשו.

ג) לשון התשצ"ץ סי' רט"ו שהניחו הספר בלא פירוש, ופירוש מובן, וכונתו ז"ל שאמרם לדידהו שית מחדתא וי"ח מעתיקא ולדידן שית מעתיקא וי"ח מחדתא, מילי מילי קתני, והן רמזים למזכרת היסודות שקצה המזרח מא"י רחוק ו' שעות רבע הכדור, והלכנה החדשה אינה נראית אלא בתחלת הלילה, וכ"ד שעות מכסי סיהרא ר"ל אם לא ראתה את הלכנה אחר המולד כליל ראשון אל תקוה לראותה עוד קדם כ"ד שעות, שאי אפשר לראותה בזמן שהיא קטנה אלא רגע מועט בתחלת הלילה ואם הפסדת תחלת לילה ראשונה הפסדת כ"ד שעות, ואמנם דוקא אם אתה דן על מקום אחד אתה צריך לחכות כ"ד שעות אבל בעולם אפשר לראותה בכל שעה ושעה ובקצה המערב אפשר לראותה אחר ו' שעות משקיעת א", אלא שדברו באופן שלא כלו כ"ד שעות אחר המולד קדם חלות לילה בא"י ובאופן זה אי אפשר לראותה כליל ראשון אחר המולד בכל מערב אף בסופו, וא"כ לא תראה לא בא"י ולא בכל המערב עד כ"ד שעות, ואמנם בקצה מזרח אפשר לראותה בתחלת הלילה וואירי שהמולד לא נתאחר אחר חלות היום בא"י והיינו הרמז לדידהו שית מחדתא וי"ח מעתיקא, שאם היה המולד בחלות יום ו' [או קדם עד י"ז שעות] והנה לא נראית כליל שבת מפני קוטנה, ותוסיף בהכרח בא"י העלמה כ"ד שעות עד מו"ש, ובעולם כבר נראתה שש שעות קדם היינו בחלות היום של שבת בא"י דאז שקה"ח בקצה המזרח וכבר עברו כ"ד שעות מן המולד, ואותן שעות שכבר נראתה בעולם היא נקראת חדתא שהרי

בסין ואינו נראה מפני דקותו שש שעות לפני המולד וכן בשעה שהחמה באמצע הארץ ראוי לראות חדתא בשעת שקיעה ואינו רואה, וא"כ מכסי סיהרא רק י"ב שעות, ואמנם יתכן כ"ד שעות בצירוף צ' מקומות והיינו תחלת המזרח וסוף המערב והיינו במולד בסין ונכסה עתיקא שש שעות בשעה שהיתה בטבור הים, ולמחרת כשהזרה לטבור הים היה ראוי לקצה מערב לראות חדתא ולא נראית משום שלא נראית עד אחד י"ח שעות והיא עדיין לא העדיפה על י"ח שעות, ויותר מכ"ד שעות לא יתכן אע"ג דלקותה ל"ו שעות שאם אתה נותן כל י"ח שעות לחדתא אין לעתיקא רק ו' שעות, ואם אתה נותן לעתיקא כל י"ח שעות והיינו במולד בסוף מערב והחמה בטבור הים אין הירח נראה בקצה המזרח מפני הדקות אף שרחוק מן המולד י"ח שעה אבל לא יהי' הכיסוי בחדתא רק ו' שעות והיינו כשהחמה למחרת בטבור הים ויש כאן כיסוי כ"ד שעה, אבל פעמים עתיקא י"ח ופעמים חדתא י"ח ויהי' כה כיסוי ל"ו אבל י"ב שעות קבועות ו' בעתיקא ו' בחדתא, וי"ב פעמים שהן בחדתא פעמים שהן בעתיקא, והנה העתיקא בהחלט לדידן והחדתא בהחלט לדידהו והי' ראוי לומר לדידן ו' מעתיקא וי"ח מחדתא או י"ח מעתיקא ושית מחדתא, אלא שמזכיר מספר שית תחלה, ונקט לדידן שית מעתיקא ה"ה דאפשר לדידהו שית מעתיקא ותמני סרי מחדתא בזמן שהמולד בסוף מערב, אלא לסימנא בעלמא נקט שאם לדידן ו' מעתיקא יהי' י"ח מחדתא ואם יהי' ו' מחדתא יהי' י"ח מעתיקא.

ולשון הראצ"ח כאלו היה המולד בקצה המזרח בחצי יום ראשון ובידוע שהלכנה מתכסה תחת אור החמה י"ח שעות קדם המולד והכיסוי הזה אינו עולה לחשבון כ"ד שעות אלא מפרש הענין על צוריו ומפני זה אנו אומרים כו' ובידוע שעת המולד אם הוא כו' ונמצאת מסתתרת מכל היסוד כו' שעות כו' [ועדיין לא פירש דמ"ח עתיקא אנו לוקחין רק ו' שעות והולך ומפרש] ועל אנשי מזרח היא מסתתרת מתחלת ליל ראשון כו' ולא נשאר לעת הראי' במערב כי אם שש שעות כדאמר לדידהו שית מחדתא כו' [ור"ל מהי"ח של עתיקא לא נשאר לצדף להכיסוי של מערב אלא שש שעות והיינו מתחלת יום א' [במזרח] עד המולד שהוא בחצי היום וכדאמר לדידהו שית מחדתא ולא חשבין כל י"ח של הכיסוי רק ו', דכשהחמה הלכה מטבור הים כבר אין ראוי לראי' בקצה המערב ואין ראוי לחשוב רק ו' שעות, ה"נ אין ראוי לחשוב מעתיקא רק ו' שעות בזמן שהמולד בחצי היום, והוסיף לפרש ולאנשי מערב מתכסה שית מעתיקא ר"ל כשהושבין במערב כ"ד שעות כיסוי חושבין הכיסוי שית מעתיקא שהתחילה להסתר בשעה שהיתה בטבור הים והוא תחלת ליל ראשון במערב והכיסוי שימש במזרח, שהרי שימוש כיסוי עתיקא הוא במזרח בחשבוננו].

צ) לשון התשצ"ץ ח"ג סי' רט"ו [שהניחו בלא פירוש] וכבר זכר הגאון ר"ס ז"ל שהוא ראה לקות שמשי בחשבון שעה שהי' המולד יותר על אותה שעה ח' שעות [נראה פירוש דהמולד מאוחר ח'

כולם בדעת אחת דהמרדילאן הוא קצה המזרח ר"ל קו ושאין לו שטח ברחב המבדיל בין יבשה לאוקיינוס, הדבר מבואר ביותר מפורש בר"ה ר"ה כ' ובכוזרי מ"ב י"ט כ', שניהם כאלה מפרשים סוגיא דר"ה נולד קדם חלות נולד לאחר חלות לאם המולד בירושלים קדם חלות אז יהי' בהכרח נקודה בארץ אשר ר"ה שלה כולו במולד החדש ואין נפקותא בזה אם המקום ההוא ישוב או מדבר ואין נפקותא אם הוא שטח רחב או קצר שהדבר הוקבע על יסוד החשבון שתמלא נקודה על הארץ שתאפשר ראיית הלכנה בר"ה שלה ואף שהקו אין לו רחב לא חשו בכלל למקום פחות מדק אחד וחשבו את שטח משהו בכלל הקו, ואין לתמוה על זה שיסוד דין זה הוא הגיוני ולא מציאותי וענינו דבשאר חדשי השנה אמרו בערכין ט' דאין מחסרין יותר מח' חדשים ואין מקפידין אם לא תראה הלכנה בר"ח, אלא בר"ה הקפידו ביותר והצריכו נקודה של ראייה בר"ה אבל נקודה זו דיה בכל מקום שהיא בכדור הארץ, בדבריהם מבואר שלא באו לחדש להתחלת היום הוא קצה המזרח כדי לפרש הסוגיא, אלא התחלת היום בקצה מזרח הוא להם כידיעה מוקדמת ואשר הוצרכו להודיע זאת כדי לשמש בזה פירוש הסוגיא, לאחר שהתחלת היום בתחלת המזרח נמצא דיש מקום שהיום מקדים לירושלים שש שעות דהיינו קצה המזרח ויש מקום מתאחר מירושלים י"ח שעות דהיינו מקום שנושקין הים והיבשה.

היסור"ע עמד עליהם בתמהון והיו צענינו כמתעתעים, שדבריהם סתורים, וטעמו שבלשונם לא הוזכר קו אלא השתמשו בלשון "יושבי" קצה המזרח, ואם יש יושבין הלא יש לו שטח, ואחרי שיס' לו שטח כבר הוא למערב קו המתחיל, ואם כן הם מקדימים לירושלים ולא מאחרים ואם נולד קדם חלות בירושלים הוא אצלם תחלת ערב מולאי ר"ה וראיתם בלתי אפשרית, ואם מולד אמתי מאוחר מאמצי ילא יום ר"ה שלהם קדם מולד האמתי, ואם כי שחק עליהם הרבה, אינו אלא על לשונם אבל כונתם מבוארת וכנגד היסור"ע קלסוהו הריטב"א והר"ן רה"ש שם.

בהיות שדברנו לצירור התחלת היום החובה לבאר שאין הדבר נוגע לפירושנו שאף אם נניח דבריהם בקושיא, הקדמתם שמירושלים אין מקום מאוחר יותר מי"ח שעות, אבל יש מקום מתאחר י"ח שעות קיימת, והיסור"ע מסכים על זה ומסיים שכן דעת ראב"ח ור"ח הדיין וריב"צ ועוד חכמים זולתם וכופל בדבריו שזה האמת.

הראב"ד ז"ל כתוב שם "חולק על פי' הר"ה ועיקרו שאינו מסכים על יסוד זה שהחמירו בר"ה שצריך שתראה הלכנה החדשה ביום רה"ש, והקילו בזה להכשיר לראי' זו נקודה רחוקה בקצה המזרח שלדעתו אין זו ממדת החכמה ואם ראוי להחמיר ברה"ש שצריך ראיית הלכנה בו ביום היה ראוי לקבוע חובת ראי' זו בירושלים כמו שנבחר מקום זה לקידוש ראוי ולקבוע חדשים ובל' הראב"ד לשון שבתות משום יוה"כ דדין לילה ויום מן החדש נלמד מקרא מערב גו' תשבתו שבתכם, אבל הקדים בדבריו להתחלת היום

כבר נולדה בעולם, אבל י"ח שעות מתחלת ליל שבת עד חלות היום הן בכלל עתיקא שלא היתה עדיין בעולם כלל. [ובסי' ק"ה מפרש סוף המערב והיו שית מחדתא ממך שצ"י נתקדש היום ו' שעות קדם כלות כ"ד שעות ההעלם].

וענין לדין שית מעתיקא וי"ח מחדתא, הוא כשהמולד בחלות הלילה בקצה המזרח של יום ו' ולא נראית כליל שבת בקצה מזרח, שעדיין לא היה אחר המולד רק י"ח שעות, ונתכסה כ"ד שעות והוא עד מו"ש והי' ההעלם יום השבת, ובא"י הי' המולד בתחלת ליל שבת ונראית בתחלת ליל מו"ש ונקבע יום א' ר"ה, ותחלת ליל מו"ש הוא חלות ליל שבת בקצה המזרח, ונמצא שש שעות של הכיסוי עתיקא היינו יום חול בכל הכדור וי"ח מחדתא שכבר נוהגין קדש בי"ח אלו בא"י, והתשצ"ץ מפרש לה בנקודה שאחר קצה בסמוך, וזה מבואר שלא נסתפק בזה אדם ולא נחלקו בזה, [אם נתאחר היום י"ח שעה] לאם היה בזה מחלוקת היה מזכיר שדבריו בדברי האומרים כן, אלא שזה דבר ידוע כמ"כ הראב"ד.

ובסוף דברי התשצ"ץ נראה דיש חילוף תיבות ול"ל ופי' לאכחושי סהדי כו' שלא תראה [בא"י] בתחלת הלילה ובאו כו' שראוהו בתחלת הלילה [בתחלת המזרח] נכחיש אותה כו' ואם [בא"י] ילא לנו כו' שראו [בתחלת המזרח].

וראונם אין דבר מכריח לפרש דוקא בנקודה שחוץ לקצה המזרח, ואף אם נפרש בנקודת היבשה בקצה המזרח ניהא, דמ"מ יום הכיסוי של כ"ד שעות הוא יום השני אחר המולד והוא שית מעתיקא דבא"י עדיין שית אלו חול, וכמו שכתב ח"א סי' ק"ה בסופו והפירוש שכתב שם הוא הפירוש שכתב כאן, אלא כאן לא כתב רק לפרשו בנקודה שחוץ לקצה המזרח, ומשום לאם נפרש בנקודה על היבשה א"כ כל הכיסוי בחדתא שהרי נתקדש היום מתחלת הלילה. [והא' דמבואר בתשצ"ץ לפעמים דמזרח מתקדם ו' שעות המדובר בסוף יבשה ובזה כו"ע מודים].

והנה מה שסיים בסי' ק"ה דאף אם קצה מזרח מקדים ניהא ר"ל אף אם נפרש דקאי על סוף היבשה, ובספר פירש דכ"ד שעות מליל שבת עד מולאי שבת דהזכיר בסי' רט"ז היינו שהמולד היה כליל שבת ולכן הוקשה לו הרבה, אבל התשצ"ץ דקדק וכתב אם לא נראית הלכנה כליל שבת מפני קוטנה ולא הזכיר מולד אלא אפי' המולד קדם הרבה איירי, רק שאינה נראית עדיין כליל ראשון מפני קוטנה, ואין לנו עסוקין כאן להגדיר שיעור מן המולד עד הראי' רק לקבוע שכ"ד שעות צריך להמתין לראייתה מתחלת הלילה עד תחלת הלילה וכמ"כ לעיל, ול"ק מה שהקשה בספר דליחשך י"ח שעות של יום ה' מחלות הלילה עד ליל ו', ובאמת למה שהק' אין מחשך אף בקצה מזרח מקדים.

מכתב

במקום התחלת היום על פני הכדור

הגיעו לדינו בזה דברי תשעה חמורי עולם הראב"ח הרב חסדן הדיין הר"י בר"ב הר"ה הכוזרי הראב"ד הריטב"א הר"ן והיסור"ע

מעלות למערב ואת הא' מעלות למערב אין אורד לטעם זה שהרי הדרך הראשון ג"כ מחייב האחר למערב מחמת מהלך הטבעי של החמה, אלא לנו נריכין לטעם ההשטות לירושלים ל' מעלות של מזרח וואמנס כל האוקינוס והאיים שעליו נשארים מאחריים לירושלים ע"פ הטבע שהרי הותחל היום בירושלים ויום שלהם מאחר, ועפ"י ילא החשבון שירושלי יס לה 270 מעלות למערב שמתאחרים ויס לה ' מעלות למזרח שמתקדמים, והיינו שהזכירו שהתחלת היום מירושלים, אף שלמעשה ההתחלה מקצה המזרח.

הדברים האלה שמענו מוסכמות מפי הרז"ה והראב"ד [שנלפס מכת"י שבתחלת השגתו מקדים שחשבון הימים הוא אמנס אמת כדברי הרז"ה] והראב"ח [כ"כ הראב"ד שם דהראב"ח פירש כהרז"ה והכזרי] והכזרי והיס"ע, והביא כן בשם עוד כמה גדולים, ולפי דעת הראב"ח והרז"ה והכזרי מבוחר הדבר בגמ' ולדעת הראב"ד אין לו מקור בגמ', ומ"מ דברי הראשונים ז"ל אף בשיקול הדעת הם תורה שלמה ועל פי דבריהם ז"ל הגנו מזהרים לעשות ודבריהם שהגיעו לידינו מספרותם הם השופטים אשר בימינו כאילו הם חיים אתנו היום, ואין כאן מקום לנטות מדבריהם.

זכרון ' מעלות למזרח אינו אלא במשך קו ישר מירושלים אצל הישוב הצפוני מתאריך למזרח יותר מא' מעלות, ואמנס כל הישוב אשר למזרח ירושלים מקדים מירושלים ונחשב מזרח ירושלים המתקדם בין שהוא נמשך ' מעלות בין שנמשך יותר מא' מעלות, ולכן כל סיביר מתקדם מירושלים וכן ארץ אוסטרליה המתחילה כנגד ' מעלות [ברוח דרום] ומארכת חוץ ל' מעלות דינה כסיביר ומקדמת לירושלים.

סימן סה (א)

דגם ב' דפנות לא שרינן פראה ד' אף שעומד מרובה, שהרי אם היה פרוץ מרובה ב' דפנות לא הוי סגי בלחי, וה"ה עומד מרובה, ולכאורה דבריהם ז"ע, שהרי הא דב' דפנות לא מהני לחי אינו משום תקנת חכמים שהאריכו לחי, שאף אם היה הדין דסגי בג' דפנות וא"ל תיקון ברוח הד', מ"מ צעינן ג' דפנות בעומד מרובה ולא מהני לחי, וזוהי הלא ידעינן דעומד מרובה עדיף מלחי, אלא השתא דתקנו חכמים לחי, יס מקום לומר דאחר ג' דפנות שלימות עדיף לחי ברוח רביעית מעומד מרובה, מחמת תקנת חכמים וכמש"כ בסק"א, וכיון דיליף מק"ו דעומד מרובה הוא עדיף כלחי, א"כ גם פראה ב' דפנות ובג', תסגי בעומד"ר.

ונראה כונתם דכל שפרוץ מרובה גם תיקון הלחי לאותו דופן אינו מועיל, ומתבטל כח הלחי וענינו, והוי כלחי פסול, ואסור מתקנת חכמים מחמת שהאריכו לחי, וא"כ ליכא למילף ג"כ לעומד מרובה מב' דדיו, דלא עדיף מב' לחיין בפרוץ מרובה, ומיהו קשה דלכתי פשיטא דעומד מרובה מהני לענין שיעור מחיצה, אלא כיון דלא

בתחלת המזרח וכתב שזה אמנס ידוע, בדברי הראב"ד הוזכר שגם הראב"ח והכזרי מפרשים כהרז"ה.

מכתב

השקפה מעמיקה מזהרת שאין שיטת הראשונים – צעינן י"ח שעות למערב ושש שעות למזרח מירושלים הנחשב למרכז מבוססת על אי ידיעה של יסוב בשטח גדול התחתון, ואין ליסוב התחתון שום יחס להלכה הפסוקה שלהם לא יחוס חיובי ולא יחוס שלילי, וידיעת יסוב התחתון היא אמנס מוקדמת כי כבר היא נזכרת בזוהר כידוע.

ואמנס אחרי שירושלים נחשבת למרכז וממנה הושגת העולם ושם נברא אדם הראשון ע"ה, יס לפנינו שני דרכים, אם לחשוב את ירושלים לקו התחלה, ואחרי שמהלך הטבעי של החמה ממזרח למערב יהי' בהכרח סוף ההקפה אחר כ"ד שעות ויתחייב מזה ששני שכנים זה אצל זה יודעו ביום שלם, וקו המבדיל ירושלים, ודרך השני, בהיות שיש רגש מוסרי ושכלי שהעיקר ישעבד הטפל להתדמות אליו, יס לנו להוסיף מהמרכז קו של ק"פ מעלות למזרח וקו של ק"פ מעלות למערב, והמזרחיים יקדימו יומם לפני ירושלים והמערביים יאחרו יומם אחרי ירושלים, באופן שלא יהי' מקום על הכדור שיובדל מירושלים יותר מי"ב שעות.

הראשונים ז"ל עשו פשרה נכונה בין שתי הדרכים, ואמנס התחשבו בהשטות את כל היסוב לירושלים ולא למזרח מקום שיובדל מירושלים יום שלם, אמנס לא נתנו מקום להגש טפל ועיקר אלא ליבשה הגמשת עד האוקינוס שאמנס יס רגש נפשי שהים גובל את היבשה הזאת, ובשני אלפים תורה עדיין לא נתישבה הארץ אלא ביבשת זו, ואם כה איפוא דיה לכבודה של ירושלים להשוות את היבשה העליונה אליה וליתן לה ' מעלות למזרח ו'

(א) עירובין ה' ב', אצל במבוי ז' נותר בע"מ עה"פ וק"ו מחאר כו', נראה דהא דלריך למילף מחאר, אע"ג שאם גדר דופן הרביעי כלו ודאי לא מפסל משום חסרון לחי וקורה, ועומד מרובה מחיצה מעליתא היא מה"ת ליעשות רה"י, ומה"ת לן למפסל, הלא כל שלא השמיענו תנא דמתנ' שרריך תיקון ברוח רביעית הוי אמינא דסגי בג' דפנות, והשתא דאשמועינן דלריך תיקון ברוח רביעית, לא אשמועינן אלא בפרוץ, דבאמת תקנו חכמים שיהא כלו גדור והפראה יהי' על אופן שיקרא פתח, והלכך אע"ג דלחי וקורה מעלה את הפראה לשם פתח, אכתי לא ידענו דעומד מרובה מעלה את הפראה, והו"א דלכתי ליתסר מדרבנן מדין תקנת לחי.

(ב) והנה לפי האד דעו"מ לא מהני, אוסרת פראה ד' בכל הדפנות, ומיהו בלחי וקורה ודאי משתריא, דהא אי עומד מרובה לא מהני הוי מפרשין הא דר"ה במבוי ז', ואמרין לריך לחי אחר להתירו, אצל לחי מהני, וכתבו התו' בד"ה וק"ו דלמחיצה רביעית הוא דעבד ק"ו אצל לא ב' מחיצות דדיו כמו לחי, ומשמע מדבריהם

בקעי זה רבים, אבל אי בקעי זה רבים ולר"ה אפי' לא בקעי זה רבים לאסרינן בפרצת ד' מן האל, ה"ה במצוי שהותר בלחי הבולט בעומ"ר, אוסר פרצת ד', ללא עדיף עומ"ר מלחי וקורה, וא"ע לר"ה פ מהני, וכל שיש לוה"פ א"צ שום תיקון בפרצה פחות מעשר, דניתר בעומ"ר, ומיהו אי איכא פרצה ב' דפנות, לא מהני עומ"ר שנקנס לדין מפולש, ללא מהני לחי ולא עומ"ר רק לוה"פ, וכ"מ ו' ב' לר"י דסגי במפולש ב' לחיים לחי לכל אד, וכ"ש עומ"ר לכל אד, ובזה ל"פ רבנן על"י דר"י.

(ה) ו' א' תוד"ה רב, נראה לפרש"י נמי ללא מהני לוה"פ בראשון של אחד ולחי וקורה לראשון של שני, היינו שאותו שנתקן בלחי וקורה עדיין באיסורו, אבל אותו שנתקן בלוה"פ, מותר, שהרי אף אם נידון מקום העקמומית כמפולש לר"ה, מ"מ מהני עומ"ר, כזה (א) ונראה דאף אם פרוץ מרובה כל שהוא פחות מעשר, מותר שהרי תקנו את רוח רביעית בלוה"פ שהוא כסתום ואין כאן רק פרצה מלד אחד, ואחרי שהוא בדרך המצוי תיקונו בפס ד' ול"ע בזה, ועי' לעיל סק"ג, ולפ"ז כשיעשה לוה"פ לב' המצואות בראשון א"צ לעשות בעקמומיות כלום, שכל אחד נותר בעומ"ר, כאילו לא נתחדרו כזה (ב) שכל אחד היה נותר בלוה"פ לחוד, ודוחק לומר בעומ"ר של כל אחד מעכב על חדרו שהרי אילו היה סתום לא שייך לומר עומ"ר, וה"נ הוי כסתום כזה (ג) ומ"מ כיון שהוא פרוץ אסור, שז"ל, והא דנקט רש"י לוה"פ בעקמומיות, כי היכי דליסגי בחד לוה"פ, אבל הרא"ש ז"ל כ' לפרש"י אי עביד לוה"פ להאי ולהאי כריך נמי לחי בעקמומיות, ול"ע דל"ל לחי תסתרי בעומ"ר, ועוד דהא האי עקמומיות הוי כפרצה מן האל ללא מהני לחי ואי יעמיד בחד אצל דופן הקצר אכתי השני ליתסר, ונראה דהכא נידון כחד מצוי עגול ולא חל על"י שם עומד מרובה, ואף לפר"י אי עביד חד לוה"פ אכתי לא תסתרי האי מצוי גופי' עד שיעשה לחי בשני, או שיעשה לחי בעקמומיות, והלכך לפרש"י, אף אי עביד לוה"פ לשניהן אכתי כריך לחי בעקמומיות, ונידון האי לחי כהעמיד לחי באמצע מצוי מפולש, שאם עשה לוה"פ לראש האחד, מותר באותו חצי המצוי שבין לוה"פ והלחי, אלא שבמפולש גמור סגי בלוה"פ בראש האחד ולחי בראש השני, והכא בעקום, יש לחשוב מקום העקום לסוף מצוי אך לא כפרוץ מן האל אלא כפרוץ בראש כמפולש, כמו שהוא נידון באמת כמצוי אחד.

(ו) ו' א' רש"י ד"ה תורתו ל"א כו' ונריך לעשות לחי בעקמומיותו כו', נראה טעמי' ללא נחלקו רב ושמואל, אלא אי פרצה מן האל חסיד כמפולש, ושמואל ס"ל דכל ללא מסתגי הלוכה להדיא עדיין נותר בלחי, אבל במאי דסבר רב שאף לוה"פ לא מהני אפי' להחיר אותו מצוי שעשה בו לוה"פ כ"ז שלא עשה לחי בעקמומיותו, שנחשב כמצוי עגול שלא לידון בדין עומ"ר וכמש"נ בסק"ה, בזה לא פליג שמואל, דלחי וקורה לאחד לא מהני עד שיעשה גם להשני, והלכך אף אם עביד לחי להשני נמי לא מהני ובעינן לחי בעקמומיותו לאותו העקמומית נחשב כסוף מצוי לענין להצריכו

מהני לענין מה שתקנו חכמים ליתן שם פתח לכל פרצה, שאין זה רק ע"י לחי, וכמש"כ לעיל סק"א, יש לאסור פרצת ד' ב' דפנות, וא"כ פשיטא דמהני לחי לכל פרצה, ולא עוד אלא לחי לאחת מן הפרצות מהני, והשני יותר בעומד מרובה, שהרי אילו היה דופן השני פרוץ מרובה היה ג"כ מועיל לחי, וא"ע"ג שהיה נותר ב' לחיים ב' דפנות לא איכפת לו, שאין הלחי להשלים המחיצות כיון שעומד מרובה, אלא להשלים תק"ח שחדשו לאסור בלא לחי, וא"כ למה לא יועיל עומד מרובה במקום לחי, דכיון דלחי מהני כש"כ עומד מרובה, דא"ע"ג שאין הלחי מהני אלא אחרי עומ"ר, מ"מ לא בצירוף כח של עומ"ר הוא מועיל, אלא עומ"ר משלים הדפנות, ואז מועיל לחי, וכיון דסוף סוף מועיל לחי ב' דפנות, שהרי לא מצינו שאסרו חכמים פרצות שאינן אוסרות מן הדין, אלא ממה שהצריכו חכמים לחי, ובודאי גם ב' דפנות מועיל, וא"כ גם עומ"ר מהני אחרי שהדפנות שלימות מעיקר הדין, מהני כח עומ"ר גם במקום לחי, ומאי שייך דיו בזה, שהרי גם לחי מהני מב' דדין אם עומ"ר בחדל הדדין.

ועוד אם איתא דעומ"ר מב' דפנות לא מהני ע"כ לחי בדופן אחד, ועומ"ר בדופן השני לא מהני, שהרי א"א ללמוד מלחי, שאילו היה פרוץ מרובה ומתקון בלחי לא מהני, א"כ הא דאית ל"י לר"ה דר"י דמצוי פרצתו בעשר, ומשמע דעד עשר א"צ שום תיקון במקום הפרצה, ומי לא עסקינן נשתתיר ד"א לכל אד דאיתו נדון משום לחי, וכן הא דר"א ור"א אם נשתתיר פס ד' מתיר בפרצה עד עשר, אכתי האי פרצה כריך לחי, אם נשתתיר ד"א לכל אד, ומיהו י"ל דז"א דע"כ לא מספקינן ללא יועיל עומ"ר אלא במקום לחי, אבל מן האל שהוא מקום האורך של המצוי שאילו היה שם פרוץ מרובה היה כריך פס ד' כדין מצוי שרחבו יתר על ארכו ומדין פס לא נפיק לעולם אף אי משך ד"א וא"כ לעולם עומ"ר א"צ שום תיקון, אמנם א"כ גם ה"ו ז"ע שאף אם עומד מרובה מב' דדין נמי איכא למילף דמהני מדין עומ"ר מן האל ולחי בפתחו, (ואולי כיון דעיקר כניסת המצוי לארכו מקרי ארכו יתר על רחבו אף לענין תיקון פרצת דדין בלחי ולא נראה).

(ז) ולכן נראה דדבריהם היינו למאי דס"ד דר"ה דר"י נמי סבר פרצת מצוי ב' ע"כ דגם עומ"ר ברוח רביעית לא מהני כל שיש פרצה ד' מן האל, וכי היכי דלחי לא מהני כל שיש פרצת ד' בחדל הדפנות ה"ה עומ"ר, משא"כ בחצר, דמותר עומ"ר בכל הדפנות שאף אי ליכא רק פס ד' ברוח רביעית, אין פרצות שאר הדפנות אוסרות אלא בעשר, ונמצינו למידן לפ"ז, דהיכי דאית ל"י גידודא, דלכו"ע פרצת מצוי בעשר, א"צ במקום הפרצה כלום, אלא כל שעומ"ר מותר אף אי איכא ד"א בכל אד דליכא משום לחי, וכן היכי דליכא ד"א, אך לא סמכו על"י מאתמול דליכא משום לחי, מ"מ מותר מדין עומ"ר, בין שהמצוי הותר בלחי וקורה, בין שהותר בעומ"ר, וכש"כ כשהותר בלוה"פ, וכן הדין לר"ח ב"ר משמי' דרב אף דליכא גידודא, כל ללא בקעי זה רבים, וכן לשמואל אפי'

לאומרו, שאף אם יהי' פרצה בצד אחד של המצוי בלא עקימת מצוי כריך כוה"פ דוקא כזה (י) וכש"כ כשנמשכין דפנות כזה (יאל) ולא מהני בזה עומ"ר וכמש"כ לעיל סק"ד, וכש"כ שא"ל כזה תנאי דיוורין, ואפי' לדעת המקו"ח דבעינן דיוורין נראה שכל שיש פתח מן הבית להתם מקרי דיוורין, ולא אצין בזה דברי המקו"ח שז' שאם יש פרצות בצ' מקומות מאל אחד וביניהן בית לא הוי כמצוי ח' מפני חסרון דיוורין, ולא ידעתי למה שהרי חלק המצוי שנמשך כנגד הפרצות והבתיים שביניהן הוא במקום מצוי שצגג הח' והפרצות הן רגלי הח' וכל שיש שם פתחים מן הבתיים הרי יש כאן דיוורין בכל הצדדין, וגם עיקר חידושא לדיוורין אין לו מקור ואין זה ענין לבקעי זה רבים שצגג' להתם אפי' בפרצה בלא עקימת מצוי מקרי בקעי זה רבים וכמבואר בשו"ע סס"ה סעי' ב', ועוד לר"ה דאית לי' אפי' לא בקעי זה רבים דינו כמפולג, מאי איכא למימר. (ט) ו' ח' בהא לימא שמואל כו' נראה דלא משום דכל פרצות י' אוסרת פריך דאיכא למימר שאני הכא דאינו פרוץ אלא למקום סתום שהרי מצוי הב' נתקן בלחי, אלא כיון דפרצת י' אוסרת, מסתבר דהכא כריך כוה"פ מאל אחד, דאל"כ ממ"נ אסור אי חשבינן לי' כחד הרי הוא מפולג ואי כחרי ליתסר מדין פרצה, ונראה דה"ה אם אחד פרוץ ברובו לחציו, כזה (יב) מודה שמואל דלא מהני לי' לחי, ונראה דשמואל פליג גם בפרצת מצוי שהוא בעשר, דאם איתא שפרצת מצוי צד' כל שפרוץ למקום מפולג גם הכא במצוי עקום לא מקרי פרוץ למקום סתום ע"י שנתקנו צ' המבואות בלחי, וכמו ביתר מעשר, ויש לעי' לענין ארכו יתר על רחבו ולשאר מילי אי חשיב מצוי עקום כחד מצוי או לא, ועי' בשו"ע סס"ג סעי' ג', דלריך דוקא ד"א ובתיים וחצרות אע"ג דדינו כמצוי עקום כמבואר שם, ומיהו אפשר להתם לא סגי בלא"ה דאי הוי כחד הוי כפתוח כ' אמה ונעץ קנה באמצעו דלא מהני למעטו כדאמר י' ח'.

(י) ה' ב' קסבר ר"ה דלר"י מצוי נמי פרצתו בעשר, היינו דסבר כר"ח צ"ר משמי' דרב, ויש לעי' הלל פרכינן לי' לקמן ו' ח', ממצוי עקום ומשנינן בקעי זה רבים שאני, וא"כ אכתי לפרך מה לאחר שכן פרצתו צד' וא"ה, כמדומה דל"ל פרצתו בעשר אפי' בקעי זה רבים, משא"כ במצוי, ועוד דחלזר אין פרצת ד' אוסרת אפי' צד' דפנות זה כנגד זה, ובמצוי מפולג לכו"ע דלא מהני לא לחי וקורה ולא עומד מרובה, וי"ל דגם בחצר אי בקעי זה רבים פרצתו צד', ובלא בקעי זה רבים גם במפולג במצוי, לא אסר' כל שעומ"ר, ועוד י"ל דבחצר לא שייך בקיעת רבים כמו במצוי, ולפ"ז בחצר אפי' אי בקעי זה רבים פרצתו צד', וכן מסתבר דרנב"י לקמן ו' ח' דהביא רא' לר"ה ממצוי עקום ע"כ ס"ל דחלזר עקומה מותרת דאל"כ אין רא' כלל לר"ה, ואפשי פלוגתא לא מפשינן. אלא ע"כ דבחצר לא שייך בקיעת רבים.

(יאל) שם תוד"ה ק"ו כו' אצל שיעיל עומ"ר כו' הק' מהרש"א ח'כ ליפרך מה לאחר שכן עומ"ר מהני בכל הדפנות, והנה מהרש"א ח' פי'

לחי ונחשב העקמומית כפרוץ מראשו שלא יחשב כעומ"ר כמו לרב וכמו לרב צוה"פ, כן לשמואל בלחי, והוא ע"פ פרש"י דלרב לעולם כריך בעקמומיתו, ורש"י ז"ל סובר דשמואל פליג גם בהא כיון דלא חשיב לי' כמפולג יש להתיר בעומ"ר, וא"ל לחי, ומיהו דוקא לאחר שתיקן צ' לחיים לצ' ראשי המבואות אז לא נחשב העיקום כנפשוט, וניתר בעומ"ר אצל אם לא עשה לחי רק לאחר, עדיין הוא באיסורו גם לפרש"י כיון שלא עשה להשני כמבואר ח' ח' במצוי עקום שצסורא וכמש"כ ס"ק י"ט יעו"ש.

(ז) וכן במצוי כח' כזה (ד) נראה דאף אם יעשה כוה"פ לראש אחד, אכתי אסור אף אותו מצוי, ואף אם יעשה לשניהן אכתי אסור, ואף אם יעשה גם בעקמומיתו לחיים לכל צד מ"מ המצוי שהוא צגג הח' אכתי אסור, ואע"ג שאם לא היו המבואות הצדדיים אלא היה מצוי של גג הח' לחוד פרוץ לרה"ר כזה (ה) היה ניתר בעומ"ר הכא נידון כמצוי המתעגל ולא נחשב כעומ"ר וכמש"כ בסק"ה, ולפרש"י לעולם כריך שיהא התיקון נראה לצ' ראשי המצוי של כל מצוי ומצוי שצכל דדי העיקום, והלכך לא הותר המצוי של גג הח' עד שיעשה צ' כוה"פ בעקמומיתו, או כוה"פ מאל אחד ולחי מאל הב', ומיהו לו"ד הר"ש שצסוק"ה היה אפשר לומר דצוה"פ לחוד במקום עקמומית הותר המצוי של גג הח', שהרי תיקונו נראה כוה"פ מאל אחד, ועומ"ר מאל הב'.

(ח) ויש לעי' במצוי עקום כעין ח' דאסרינן אף המצוי שצגג הח', עד כמה שיעורה של הבליטה שתיאסר שהרי העשוי כזה (ו) מותר בעומ"ר ובלחי, וכדאמרינן י' ב' מרחיק צ' אמות כו' ול"א דהוי מצוי עקום כעין ח', ונראה דאף אם יעשה דפנות להפס שבאמצע כזה (ז) מ"מ כל שלא משך דופני המצוי לא הוי כמצוי עקום, ואע"ג דכבר בקעי רבים לסבב את הפס דרך המצוי מ"מ נראה דלא הוי כמצוי עקום בזה, מיהו כשמשך גם דופני המצוי יש לעי' עד כמה שיעורא, ונראה דדוקא כשאורך המבואות הצדדים ד"א כשיעור ארך מצוי דבצ"ר מזה לא מצינו צגג' דבכ"מ שהוזכר ד"ז צגג' בלשון מצוי שמעונה, וא"כ גם לענין מצוי עקום כמין ד' כריך שיהא משוך ד' אמות דוקא ונהי דלענין שיהא כריך כוה"פ ולא ליסגי לי' בלחי אין נפקותא בזה, שאף אם יהי' רק פרצה ורבים בוקעים זה כזה (ח) כריך כוה"פ דוקא, אצל נ"מ לענין שאם עשה כוה"פ במצוי הארוך בראשו לא יהא כריך לחי במצוי הקצר פחות מד"א כזה (ט) ולא הוי כמצוי עקום שנתבאר בסק"ה דלא מהני כוה"פ מאל אחד, ומיהו אפשר דלענין זה כל שמתעקם חשבינן לי' כמצוי עקום, ובס' מקו"ח בתיקון ערובין, כתב דבעינן דוקא דיוורין בצדדי העיקום ואלא"ה המצוי שצגג הח' מותר מדין עומ"ר ולא נחשב כמצוי אחד ארוך ומתעקם, ומבואר מדבריו שאף לענין עקום כעין ד' אי ליכא דיוורין באחד מהן יוכל להתיר אותו שיש צו דיוורין צוה"פ וא"ל לחי בצד הב' דניתר בעומ"ר כשאר פרצה, ומיהו הא דמשמע מרהיטת הלשון שם דגם לענין להאריך כוה"פ בצד אחד במצוי עקום כעין ד' בעינן תנאי דיוורין דבר זה ח'א

לנלמד מה"ו ממבוי מרובע או שאין בתים וחלונות פתוחין לתוכו שפראתו בד', אלף ודאי שכל דין חזר להם, ומיהו קשה אי בחצר אפי' בקעי זה רבים פרצתו בעשר, וה"ה במבוי מרובע, א"כ אחתי ליפרך מה לחצר שכן פרצתו בעשר אפי' אי בקעי זה רבים, והכא ליכא לשנוי' כדשנינו לעיל סק"י, שהרי במבוי שייך בקיעת רבים, וז"ל דלה"נ דבקעי זה רבים פרצתו בד' א"נ כל שאינו על מתכונת המבוי כמו שאמרו חכמים אין לו עוד שיעור תשמיש ודירה הראוי של מבוי, ואינו עוד אלף בשיעור חצר, וכן נראה עיקר, ללא מצינו אלף דין חצר ודין מבוי, ולא אמעבי ציניהן.

(טז) ה' ב' תוד"ה ק"ו כו' אע"ג דחצר ומבוי שוין כו' אינן שוין לגמרי דבחצר פתוח לרה"ר אף בארכו יתר על רחבו כריך פס כמבואר בשו"ע ס"ג סעי' כ"ז בהג"ה, אלף בפתוח למבוי, ונראה דבחצר שארכו יתר על רחבו, נמי דין הפרצה בעשר, שדין חצר לו שהרי א"ל בתים וחלונות פתוחין לתוכו, ועי' תו' ה' ב' ד"ה תאמר וי"ל דהיא גנותנת, והכא לא שייך זאת, ומיהו אפשר דגם ר"ה מודה לדינא דעומ"ר אף דסבר מבוי פרצתו בד', וליכא ק"ו, מ"מ כ"ה מסבירא, וכ"מ בפוסקים ללא הוכיחו דר"א סבר כר"ח ב"ר מדקאמר במבוי שמונה נמי, אלף די"ל דסבר הכי מסבירא.

(יז) כתב במ"ב ס"ג סעי' ג' בזה"ל דמבואות שלנו שאין בתים וחלונות פתוחין לתוכן י"ל לסמוך להקל שא"ל תיקון בעקמומיות, ונראה דגם אם עשה כוה"פ לראש האחד, ולא עשה בעקמומיות כלום כל שהיא פחות מעשר נותר אותו המבוי שעשה בו כוה"פ, ולא נאסר בפרצת העקמומיות שניתר בעומ"ר, שכן הוא הדין לפר"י במבוי שא"ל בעקמומיות, ה"ה אם תיקן אחד הותר הוא לבדו, אמנם למש"כ לעיל סק"ה י"ל דגם לפר"י כה"ג עדיין לא הותר, יעו"ש. ומיהו מעיקר הדין דהוי כחצר ובחצר עקום ליכא דין מפולג, וכל שתקין אותו הצד הפרוץ במלואו נותר הפרצה של העקמומיות מדין עומ"ר, ואם עשה לחי בצד העקמומיות ודאי י"ל לסמוך מדין היתר מבוי לפר"י ומדין חלונות, איברא עיקר דברי רבותינו דמבואות שלנו אין בתים וחלונות פתוחין לתוכן, לא ידענו עיקר הריעותא בזה, שהרי אם הבית בנוי לצד המבוי אין בכך כלום כל שיש חצר ד"א לפני פתח הבית כזה (יג) ועוד נמצא חלונות שיש להם בתים לפני כזה (יד) וזהו ממש בתים וחלונות, ובזנין הכרכים שלנו ודאי י"ל להרחוב דין מבוי, ואולי בימיהם היה בנוי על אופן אחר, וז"ע.

(יח) י"ל להסתפק במבוי עקום כעין ד' למש"כ לעיל סק"ה ללא מהני כוה"פ לחוד אף להחיר אותו מבוי שעשה בו כוה"פ, אי זה דוקא כשצ' המבואות רחבן שזה כזה (טו) אבל אי אחד קצר ואחד רחב ועשה כוה"פ להרחב כזה (טז) אשר אם תחשבהו כנפשו העקמומיות ויהי' עשוי כזה (יז) הוי סגי בזה"פ דהוי כוה"פ מכאן ולחי מכאן במפולג, ואת"ל דזה לא מהני, היה הרחב ט' אמות והקצר ד' שאם תפשוט העקמומיות יהי' העומד מרובה, מהו, עוד י"ל לעי' שהרי עיקר דינא דלריך לחי בעקמומיותו שנחשב כל ב'

דבריהם ללא מהני עומ"ר במקום לחי אלף כריך לחי, ותיקן ע"פ מש"כ תוד"ה אינו דין, דכיון שאין יכול ללמדו בק"ו אין יכול לומר תוכית, וז"ע דהתם פס ולחי ב' ענינין הן, והלכך אע"ג דהפס לא מתבטל בד"א ולחי מתבטל, לא הוי חומרא במבוי בזה, אלף כל אחד בגדרו, אבל הכא, אי נימא דלמסקנא חמיר מבוי מחצר ולא מהני לי' עומ"ר מב' דלדין, משום שאין לחי מהני מב' דלדין, וחצר מהני עומ"ר מב' דלדין אע"ג דפס לא מהני מב' דלדין, שפיר איכא למימר דאין עומ"ר מהני במבוי אף ברוח אחת אע"ג דבחצר מהני, אבל למאי דפי' בסק"ד דשיעור דבריהם היינו למאי דס"ד דר"ה בדרי"י סבר פרצת מבוי בד', היינו הא דפריך מה לחצר.

(יב) ה' ב' וק"ו מחצר, אע"ג דהוי ס"ד במבוי ללא מהני עומ"ר, מ"מ קים לי' בחצר, דעומ"ר מהני, שהרי א"א לומר להצריכו פס, שעומ"ר לא גרע מפס, וכמש"כ תו' בד"ה אינו דבחצר הפס מהני משום מחילה וכש"כ כשסותמו טפי כו', מיהו מנ"ל שעומ"ר מב' דלדין מהני שהרי אין פס מהני בפרוץ מרובה מב' דלדין, וי"ל כיון ללא שייך פס ודאי נותר בעומ"ר לחוד, וכמש"כ לעיל סק"א ב'.

(יג) תוד"ה אינו דין פי' בקונ' כו' ור"י פי' נראה דלפרס"י מהני פס במבוי, אלף בלחי הבולט נפיק גם מתורת פס, ואפי' בפס הבולט ד"א בחצר פסול, ולפי' ר"י בפס הבולט, כשר בחצר, אלף במבוי אין תקנת פס, וזה אין שייך לידון שיהי' תיקון פס, דזה גמירי שאין תיקון של זה כתיקון של זה, והנה כ' הגרע"א סי' ל"ה די"ן נ"מ בזה לענין פס שלא סמכו עלי' מאתמול, אם נימא דבפס לא בעינן סמך עלי', לפרס"י כשר, ולפי' תו' אין תיקון פס במבוי, ולפרס"י ז"ל דקים לי' בחצר אע"ג דבחצר ח' ופס בולט ד"א פסול מ"מ בחצר ז' מותר מדין עומ"ר דלפרס"י, לא שייך הא דכתבנו לעיל ס"ק י"ב, (ושיעור ד"א לענין ביטול פס, אע"ג דשיעור ד"א הוא משום שיעור מבוי, נראה דגם חצר שיעורי' בד"א).

(יד) מה לחצר כו' תאמר במבוי כו' היינו שאפי' לחי לא מהני ולא מתורת חסרון לחי מתקנת חכמים אלף משום מפולג, הק' בתו' היא גופי' נילף כו' וכו"ד נראה דבאמת אין זה מדין ק"ו שכלהו תקנת חכמים, אלף אמוראי בתראי דנו ע"פ שיקול דעתם לעמוד על כונת רבותיהם ע"פ המשניות והברייתות ושמיעות שהיה בידם עד שהשיגו עמק דעת מתקני התקנות ונטיית הקדש ועיונם בהעמדת פרטי הדינים בזה, והלכך אין תימה שהרבה מהם היו צרורות להם ומהן שנסתפקו בהן עד שנסתייעו בהאי ק"ו להכריע הדבר, ונראה דזהו כונת דבריהם בד"ה שפראתו, וז"ל דגמירי לה דמהני וכונתם דגמירי מרבותינו, אבל רש"ל ורש"א גרסי מסיני, ועיי"ש בדבריהם וז"ע. [וא"ה עי' סי' ע"ד ס"ק י"ב].

(טו) וי"ל לעי' במבוי שאין בתים וחלונות פתוחין לתוכו דדינו כחצר לענין דלריך פס ד', מה דינו לענין פרצה, אי פרצתו בד', ונראה דפרצתו בעשר, דאם איתא דפרצתו בד' ולענין עומ"ר פשיטא דדינו כחצר דכיון דהכשירו בפס כש"כ היכי דסתם טפי כש"כ ס"ק י"ב, ולמה לי' לדחוקי דר"ה בדרי"י טעמי' דנפשי' קאמר, לימא

ממבוי שבגג הח' הולכים למבוי שבגגלי הח' וחשיב כמבוי עקום לענין זה ללא נחשב כעומ"ר כמש"כ לעיל סק"ה סדרת הרא"ש, ומ"מ בלחי סגי דלעולם יס' לדון חד' דל כסתום כיון שאין סובבין מראש זה לראש זה דרך המבוי שבגג הח'.

(כא) שו"ע סק"ה סע"ב בהג"ה אבל אי בקעי כו' רק ד"ט צריך לתקנו שם, בבה"ל נסתפק אי מהני כוה"פ במקום הפתח. ולא ידענא מקום לספק זה, שהרי מדין פרעה אין לאסור פחות מעשר, אלא שבשני דפנות ובקעי בה רבים דינו כמפולש, והרי במפולש גמור סגי כוה"פ מלך אחד, ולחי מלך שני, הגע עצמך הרי שהיה מבוי ארכו לאורך רה"ר כזה (כח) ודינו בפס' ד' כשפרוץ פחות מעשר, אילו יס' פתחים מתוקנים בכוה"פ בדופן שבצל, ושם מקום לכל בקעי ב' רבים לא היינו אוסרין, ואפי' לית בהן כוה"פ כל שצומ"ר, כדין חצר, שניתר בעומ"ר, וכן במבוי שנתקן בלחי ויס' פרעה מלכו היכי לכל בקעי ניתר בפחות מעשר בעומ"ר, שאף אם יהי' ד"א בכל דל של הפרעה שאין כאן משום לחי מותר, וכש"נ לעיל סק"ד, וכמבואר בסתימת השו"ע בסעי' זה, וא"כ אין האיסור אלא משום דבקעי בה רבים, וזה כבר מיתקן בכוה"פ אף במפולש גמור, ולכ"נ לכל שיש כוה"פ בפתח המבוי אין פרעה פחות מי' אוסרת לא מבעיא אי עומ"ר, אלא אף אי פרוץ מרובה כשיס' פס' ד' בלד אחד וכש"כ יותר, ואף בד"א לא נפיק מתורת פס' כמש"כ תו' ה' ב' ד"ה אינו, וה"נ ארץ המבוי דינו בפס', אמנם כשהמבוי נתקן בלחי אין תקנה לפרעה היכי דבקעי בה רבים, אלא בכוה"פ, וזה כדעת אה"ע ש"כ שם, וס' ב"מ אינו תח"י, ואם איתא דמבוי שניתר בכוה"פ לא מהני שום תיקון לפרעה, א"כ במבוי עקום איך מהני לחי בעקמימותו, ועי' לעיל סק"ה.

(כב) ו' ח' אי ביתר מעשר בהא לימא שמואל תורתו כסתום, מבואר בתו' דהיינו כשיס' בעקמימותו יתר מי' אע"ג שאין בפתחו י' וכ"ה בפרש"י ח' א' ד"ה אבל, ובתו' י' ב' ד"ה עושה, ויש לעי' בטעמא דמלתא, כיון דניחא ל' לכל פרעת מבוי מן האל בעשר, אע"ג שבאמצעותו הוא ארוך יותר מי', ומאי הפסידו המחילות, ואע"ג שהמחילות מפסידות לענין שצריך לחי בעקמימותו ולא חשיב כעומ"ר כמש"נ לעיל סק"ה, אבל לענין עיקר דין מפולש ע"כ אין המחילות שאחורי הפרעות גורמות דינו דאל"כ אין ראוי מהא דרב במבוי עקום לענין פרעת מבוי, וכן מסתבר שאין המחילות גורמות בקיעות הרבים, שהרי בפרעה לרה"ר שרינן לשמואל, וכמ"ס לעיל סק"ט.

(כג) ונראה דביש בעקמימות י' ואין בפתחו י' אסור גם בחצר, כגון חצר ארכה ל' ורחבה י"ד וכן כל חצר וחצר שלכל דל העקמימות וגדר ה' אמות לכל פתח אסור כזה (כט) וה"ט שאם באנו לדון על החצר שהולך מזרח ומערב, יס' לו רק ב' דפנות שלמות דופן לפניית ומערבית, ודופן המזרחי פרוץ מרובה שהרי גדור ה' ופרוץ ט', ודופן דרומית עומ"ר שגדור ט"ז ופרוץ י"ד, אבל הרי יס' כאן פרעת עשר ואע"ג שגדור עוד כנגד הפרעה ה'

הדפנות העקומות כדופן ארוך וכש"נ בסק"ה הוא משום הדפנות האלדיות הדוחקות את רגלי הרבים מראש זה לראש זה דרך העקמומיות וכמש"נ לעיל, סק"ה, א"כ במבוי עקום כזה (יח) י"ל דמהני כוה"פ בג' ראשיהן וא"ל בעקמימותן כלום אף לפרש"י, או אם עשה כוה"פ לב' ראשי מבואות יהיו אותן הב' מותר שיש להן כוה"פ מלך אחד ועומ"ר מלך הב', כזה (יט) שאילו היה כזה (כ) יס' להתיר מדין עומ"ר, וכן אם עשה לב' הראשין המפולשין כוה"פ כזה (כא) יס' להתיר בלא תיקון במקום העקמומית, ע"י עומ"ר, ולא מתבטל העומד להתחשב כאורך כיון שיש לו עוד דרך פנוי כנגד העקמימות, וי"ע בכ"ז.

(יט) ולכאורה היה מקום לומר דהא דכתב הרא"ש לפרש"י אף אי עושה כוה"פ לב' הראשין צריך לחי בעקמימותן לא בלא לאפוקי דעומ"ר לא מהני, אלא לצריך או לחי או עומ"ר, כיון דעומ"ר הוא כלחי, א"ל להזכירו, ומיירי הרא"ש באמת בפרוץ מרובה כזה (כב) ומ"מ לא הוא רחבו יותר על ארכו, דמלטרף כל האורך, והא דמהני לחי בדופן הארוך משום דבאמת נחשב כמבוי יס' ארוך אלא שיהא בכל חלק תיקון הראוי להתיר מבוי בעינן לחי והלכך מהני לחי, אמנם ז"ל לאכתי גם בפרוץ מרובה יס' להתיר מדין לחי ופס', דנראה דמבוי העשוי כזה (כג) סגי ל' בפס' מן האל, ועוד נראה דדברי הרא"ש מוכרחין בסוגיא דמבוי העשוי כנלד, ח' ב', לאמרינן דעושה כוה"פ לכלהו לחד גיסא ואידך גיסא משתרו בלחי וקורה, ואם איתא דהיכי דעושה כוה"פ לב' הראשין א"ל בעקמימות כלום ליעבד כוה"פ לכלהו ללד רה"ר, ולחי וקורה למה ל', ומזה מוכרח דאפי' כה"ג צריך לחי בעקמימותו, ומזה מוכרח דאפי' בעומ"ר הדין כן דודאי הכי הוא התם דבפרוץ מרובה מודה שמואל ומזה נלמד דכל הני ספיקות דס"ק י"ח לחומרא, ומיהו אין ראוי משם דאם עושה כוה"פ לכל המבואות הקטנות סגי לפתח מבוי הגדול בלחי וקורה, אבל אי הוא האוה"פ של הקטנות ללד רה"ר בעי גם מבוי הגדול כוה"פ, (ומיהו לפרש"י דכל מבוי ומבוי מהעקום צריך כוה"פ ה"ה המבוי שבגג הח' צריך כוה"פ דוקא, והלכך במבוי כנלד ע"כ צריך כוה"פ בראשו של מבוי הגדול משום שכל חלק וחלק של מבוי הגדול שדין מבואות הקטנות הוא מבוי שבגג הח'), עוד י"ל דדוקא במבוי עקום כזה (כד) אינו נידן בהיתר עומ"ר כיון דאינו נראה בו העומ"ר והוא נראה כמפולש גמור אבל העשוי כזה (כה) שפיר נראה בו העומ"ר, וי"ל דא"ל לחי בעקמימותו, שו"ר דדברי הרא"ש מבואר בגמ' ח' א' צריך בודיא אותיב בעקמימותו' כו' ומבואר דגם לשמואל צריך לחי בעקמימותו' כ"ז שאין לחי בראש השני.

(כ) ויש לעי' במבוי העשוי כעין ח' לפי דברי הראשונים ז"ל שבאר הרגע"א בתשובה סי' ל"ג שאין להן דין מפולש, אי מותר המבוי שבגג הח' בלא שום תיקון דליהוי האמצעי כעומ"ר דאילו היה כזה (כו) היה מותר ובמה יגרע שנמשך ממנו מחילות כזה (כז) אבל י"ל דאע"ג שאין דרך לילך מראש זה לראש זה דליהוי כמפולש, מ"מ

(כו) ז' ב' תוד"ה דאי וה"ה דהוי מצי למנקט במצוי פתוח לחצר כו', יש לעי' וכי עיקר דינא דעירוב אינטריק לאשמועינן, ולא הו"ל למימר רק חצר שפרכה מותרת, ומיהו השתא בנפרץ במלואו אינטריק לאשמועינן דנראה מבחוץ אינו נידון משום לחי וכמס"כ הגרע"א בדרכי"ח וכו"ה בגליון לקמן ח' א', וי"ל דהתו' מפרשים דהא דקאמר רב מצוי אסור משום שלא עירבו אשמועינן בזה דאין המצוי נאסר בפרכת החצר, וזה מוכח מדקאמר במלואו דוקא, ואי משום פרכה כל שנפרץ ד' טפחים אסור, דלמאי דבעי למיסר בכלה לאמנע רחצה ואע"ג דסבר נראה מבחוץ נידון משום לחי, וע"כ ללא חשיב מחילות למצוי אלא המועילות במצוי אצל כל שפרץ באופן שאין מועיל במצוי (שהרי מצוי הגדור בעיקום ופרץ ב' פרכות אסור שהרי לרב דינו כמפולג וכשיש בעקמימותו י' גם לשמואל אסור) גם השתא כשחלק מהמחילות נעשות לחצר ובחצר הוי מחילות מעליות, מ"מ אינו מועיל למצוי, (וואף למס"כ לעיל סק"י דטעמא דחצר פרכות בעשר משום ללא חשיב בקיעת רבים בחצר, וא"כ אף במצוי כה"ג חשיב כגדור לר"ח ב"ר לעיל ה' ב' דמצוי ללא בקעי בה רבים בפרכות, בעשר, מ"מ כיון שגדרו חכמים דמצוי חשיב בקיעת רבים ללא חשיב מחילות נכרות ע"י שחלק ממנו הוא חצר, שאין זה נכר במחילותיו אלא בידיעה חוצי) והלכך כיון שצמצוי עקום לא מהני עומ"ר בעקמימותו, גם במצוי לחצר כן.

(כז) והיינו נמי טעמא דלידן דאסרינן בכלה מן האד ללא חשיב מחילות נכרות למצוי, ומיהו בכלה לאמנע חשבינן כמחילות נכרות כיון שהמחילות מעידות שהוא רשות אחר, וכ"ז כשהפרכה שלא כנגד פרכת המצוי כיון שבתוך המצוי גדור ובצאת מן המצוי ניכר כלות המצוי אצל בזה כנגד זה כיון שתוך המצוי אינו על מתכונתו עד שנדע שהפרכה שכנגדו היא פרכת חצר לא חשיב מחילות.

(כח) ונראה דבכלה מן האד או זה כנגד זה דאסרינן, היינו אף אם עומ"ר כל שיש פרכת ד' בין מצוי לחצר, וכמו במצוי עקום דלריך כוה"פ דוקא בחד מקום להגדיר פילוש ולא מהני עומ"ר, וכ"כ תו' ז' ב' ד"ה בעירבו, והגרע"א בגליון שם הק' כיון שאין במילואו מ"ש מצוי מהחצר דהגיפוי מתירין אותה, ולא אבין, הלא בחצר אין פרכות אסורות, ובמצוי אסורות, ואפי' עומ"ר לא מהני, ואכ"ל גיפוי.

(כט) וכן אי הוי נקיט רב דינו בחצר פתוח למצוי ונפרץ כנגד הפתח, שפיר הוי דייקנן דוקא רגיל אצל אינו רגיל ללא, וש"מ דאין פרכת חצר אסור במצוי, וכמס"כ תו' וה"ה דהוי מצי למנקט כו' ומס"כ דאי נקט הכי לא הוי קמ"ל רב כו' דפשיטא ללא אתו רבים ומצטלי מחילתא נראה דכונתם דלכך נקט רב בנפרכה ולא בפתוח דבפתוח מתפרש כוה"פ וזה גם במצוי מהני, ולא אכפת לן דבקעי רבים דרך כוה"פ, אצל בלא כוה"פ אלא שאינו במילואו של מצוי, אין זה שום מעליותא להחירא דחצר, והגרע"א בדרכי"ח הק' א"כ מאי פרכין ממתנ' דחצר שרבים נכנסים לה ב' כו' דלמא התם

אמות, כיון שהן מופלגין אינן מאטרפין, ושיעור הפלגה נראה דב' טפחים ולפ"ז בחצר שדופן אחד מתעקם כזה (ב) אסור כל שיש מן מקום העקמומית עד דופן המערבית יתר מ', וכן אם הפרכה פחות מ' אלא שהוא יתר על העומד כגון בחצר י"ז אמות ונתעקם הדופן בסוף ח' ונשאר ט' ממקום העקמומית עד דופן המערבית, אין מאטרף שוב סוף הכותל שאחר העקמומית להשלים לשיעור עומ"ר כל שהוא מופלג ג"ט.

(ד) מיהו כ"ז כשאין לאחר עקמימות עומ"ר אצל כשגדר עומ"ר של הפתח כגון שיש מן העקמימות עד דופן המערבית ט' וגדר ה' כיון שיש למצוי ההולך דרום ולפון ג' דפנות חשיב גם המצוי ההולך מזרח ומערב כסתום מג' רוחות ואפי' אם יש מעקמימות עד דופן המערבית יתר מ', ולפ"ז הא דאמרינן דביש בעקמומית יתר מ' מודה שמואל היינו כשאין פתחו עומ"ר, אצל כשפתח אחד עומ"ר, מותר לשמואל אע"ג דלרב גם כה"ג אסור וכס"נ סק"ד, ולפ"ז יש לתמוה בדברי תו' י' ב' ד"ה עושה ש' לכל שיש עשר בין הכותל לפס לא מהני לחי גם לשמואל, ולפי האמור הלא לשמואל לעולם אינו נחשב כמפולג, אלא שביש בעקמומיתו יתר מעשר חסר ל' מחילות, אצל הכא כיון שעומ"ר ולא נשאר פרכת רק פחות מ' אין כאן חסרון מחילות, תדע שהרי לדעת הריצב"א ש' שם דלר"ה"ר אחד לא יבדינן תורת מפולג תקשה סוף סוף אין כאן מחילות וע"כ דחשיב מחילה מעליתא, וא"כ בלא"ה לשמואל סגי בלחי, וכן מוכרח לקמן (ח) [ז] א' לכל שיש בעקמומית יתר מעשר אסור לשמואל אף כשפתחת העקמימות למקום גדור שעומ"ר שהרי בעי למימר ההיא דלא היה מצוי כלה לרחצה דשמואל היא. ואם איתא הרי לשמואל בכלה למצוי נמי שזו מצוי עקום שתורתו כסתום, וע"כ לאשמועינן דאע"ג שיש בעקמומיתו יתר מעשר ובמצוי כה"ג אסור ולאשמועינן דלרחצה מותר, וכן הא דאמר ר"י דכלה ללדי רחצה אסור היינו אף לשמואל וכ"כ רש"י ד"ה אצל.

(ה) וע"כ ז"ל דקים להו לחז"ל דכל שיש יתר מעשר בעקמימות אסור אף לשמואל אף ללא הוי מפולג באמת מ"מ ע"י עקימת הדפנות חשיב כמפולג, מיהו כ"ז אם פרכה מן האד אסרת או שיש בעקמימות יתר מ' וא"א להחיר את המצוי במחילותיו הוא, אלא במחילות מצוי השני אז מועילות עיקום הדפנות למחשב כמפולג בישא, אצל כשפתחת העקמימות פחות מ' וכדסבר דמצוי פרכות בעשר, גם במצוי עקום יש להחיר ואין מועיל עיקום הדפנות למחשב כמפולג כיון שכבר הושלמו מחילותיו קדם הפילוש של מצוי השני והלכך שפיר מוכיח ו' א' מהא דמצוי עקום לפרכת מצוי, ולכל הפירושים נראה דכל שפרץ בעקמימותו יתר על העומד דינו כיתר מעשר ואסור גם לשמואל. ויש לעיין בדברי תו' י' ב' שכתבו שאם יש בין הפס לכותל י' אמות אסור לשמואל עד שיעשה כוה"פ, ולפי האמור גם במעט יתר מד' אמות הדין כן, וכן דברי הרמ"א בזה"פ שס"ג סל"ג שהוא ע"פ דברי תו' לא יתכנו בשיעורא דעשר אמות ולע"ג.

כ"ד ח' ד"ה מאי כתבו דפרצת חצר במפולג כריך כו"פ ולע"ג גם מה שמצוין שם דף י"א ואין זכר שם, והנה מבואר בסוגין דחצר מותר בפרוץ פחות מ' אף כשצקעי זה רבים ולכל כו"פ, ומה שהשיב דש"ה שגם המצוי מותר, אינו מובן, להלל היתר המצוי הוא משום שהחצר חשיבא כסתומה והוי המצוי פתוח למקום סתום, ומה שקשה מסוגיא דלעיל ה' ב' יעוין במש"כ לעיל ס"ק י', מיהו מש"כ שם דכלל צקעי זה רבים אפשר דגם במצוי שרי אף מפולג לכאורה ל"מ הכי בסוגין דהא אסרינן בפרצת החצר כנגד פרצת המצוי, ואמאי ליהוי כפרוץ למקום דלל צקעי זה רבים, וי"ל דלעולם בקיעת רבים של מצוי חשיב לבטל מחילה, ואף דלל צקעי זו יותר מבחצר, הלכך לגבי מצוי חשיב בקיעת רבים אף דשרינן החצר, ומ"מ נראה דמפולג לא בעינן תנאי דבקיעת רבים במצוי ול"ע.

ל"ב ונראה שאין חילוק בחצר לענין פרצה אם ארכו יתר על רחבו, דלע"ג דניתר בלחי מ"מ חצר הוא, ובט"ז סי' ס"ה ס"ק ג' ל"מ הכי, וכבר הניחו הפמ"ג שם ב"ע ועי' מש"כ לעיל ס"ק ט"ז. ל"ג והא דחצר פרצתו בעשר היינו דוקא כשנשאר ג' דפנות שלימות של עומ"ר אבל כל שאחד מג' הדפנות פרוץ מרובה כרמלית הוא, ולא מצינו שהקילו בחצר בלא מחילות ועי' לעיל ה' ב' וק"ו מחצר כו' ולא פרכינן מה לחצר דסגי ל' ב' דפנות וראיתי במ"ב סי' ס"ד ס"ק ד' כתב דחצר מפולג לרה"ר מצ' דלדין די צפס ד' מצ' דלדין, והדברים כללע"ג, וראיתי במ"ב סי' ס"ב סעי"ח במ"ב ס"ק מ"ה וצ"ל שם ד"ה פרוץ מבואר כדברנו, וז"ל דכונת המחצר צפי' שם"ד שהחצר שאינה מעורבת היא פרוצה לרה"ר והפרצות מכוונות דבכה"ג במצוי לא מהני לחי מצ' דלדין, וכמבואר סי' ס"ה בחצר מותר, ונראה דאפי' איכא גידולא ולא צקעי זה רבים אסורה עד שיעשה עומ"ר מזל אחד או כו"פ, ודברי הרמ"א כריך לפרש דוקא בפרוץ לחצר שאינה מעורבת והחצר ההיא סתומה, וזהו דינא דחצר קטנה שנפרצה לגדולה, וריך לחילוק דיורין תיקון חצר, ועיקר דינא דהמחצר במפולג לחצר שאינה מעורבת נשנית צפי' שם"ה ס"ג ושם כתוב דאי איכא גיפופא לחצר נידון כלחי, והכא מסתם לה סתומי לעיקר דינא דסגי בלחי, ואפי' הוא מפולג במלואו מצ' דלדין, ודין זה מבואר בגמ' ח' א' בלא עירבו פליגי בנראה מבחוץ כו' ומבואר דאי נידון משום לחי אין החצר אוסר, ואף שהמצוי אין לו כו"פ בראשו שלל דה"ר, דסתם מצוי הכי הוא, ועוד אי איכא כו"פ בראשו אין המצוי אסור משום נפרץ החצר, ולמאי דס"ד רב אוסר משום תרתי לפי' תו', ולפרש"י דר"י אוסר בכלל לחצר, מייירי ג"כ בלא כו"פ שזהו עיקר דינו אם היה מצוי כלה לרחצה א"ל כלום היינו דסגי ל' בלחי לז' דה"ר, וראיתי בצ"ח"ל בשם המאמ"ר דלדד דהר"ן חולק על ד"ז ול"ע, ודברי הר"ן המובא בצ"י י"ל דשאר העיר הי' בה פרצות ונעשית כרמלית.

בפתח גמור, והיינו ע"כ בכו"פ, ונראה כיון דכו"פ הוא תנאי בעיקר הדין לא הוי קסתם לה, ועוד דגם במבואות הדין כן, ועוד כיון דסבר השתא דמתני' בין לענין טלטול ובין לזורק בתוכה ולענין זורק בתוכה פשיטא דאין כריך כו"פ. ועוד בזו ובזו ל' נקבה ופתח ל' זכר, וע"כ בפרצה קאמר.

ל' ז' ב' תוד"ה בעירבו השתא ס"ד כו' עי' במהרש"א ודברו"ת, ודברי הגרע"א כל"ע דבגמ' מבואר דר"ש לא תירץ על קושיא אלא קבל כן מרב וכמבואר בפירש"י ותו', וע"כ דר"ש קאמר שאין בדברי רב רק איסור עירוב ולא איסור פרצה, וזהו עיקר חידוש מדברי ר"ש דלל כדס"ד דרב תרתי קאמר, וכדקאמר השתא דל"ל ר"ש כו' דרב אדרב כו', וכן מבואר לקמן ח' א' בפרש"י ד"ה גופא, ואלא"ה מאי פריך משנתינו היא זו כו', וכונת הרש"א נראה של' התו' משמע לכאורה שלס"ד ליכא לשנויי דרב אדרב, ובאמת עיקר חידושא הוא בדברי ר"י דדוקא לאמצע ובעירבו קאמר, אבל מימרא דרב יס לפרש כדקס"ד, אלא דקושטא דמלתא דרב רק משום איסור עירוב קאמר.

ולפי' תו' ז"ל דהא דר"י דר' ב' ומוקים לדברי ר"י באמצע רחבה אינו מכח דברי ר"ש אלא שכלל"ה דר' ב', והא דקאמר בגמ' השתא כו' דרב אדרב כו' היינו להחיר אפי' לאידי רחבה אליבא דרב, ובט"ז דחוק ול"ע, עוד הק' הגרע"א, מאי האי דקאמר עובדא הוי כו' הא ע"כ התם באמצע רחבה ובעירבו, וי"ל דדוחק, דר"י קים ל' דעובדא הוי כשמעתי' דר"י, שר"י לא למד מפי מעשה אלא שמעתתא שמע מני' כמבואר בתו' ועובדא שהביא לחזק שמועתו שלא טעה, ואחרי שחלה, ושכן הלכה אף אם היא משמואל דר"י עבד עובדא בזה, אבל לא זכר היכי הוי, אי באמצע או מן הדל.

ל"א ח' ב' ולרבה דאמר כו' יעוין מהרש"ל וכ"מ ברש"י ע"א ד"ה אבל כו' ואוקימנא טעמא כו' אבל מהיתר חצר לא קשיא, וכן בפרש"י ד"ה ולרבה כו' דהא אוקימנא כו' והרש"א במהד"ב הסכים לדברי רש"ל, וכ"ה בתו' ז' ב' ד"ה בעירבו והא דלל משני כו' או כאן בזכנ"ז כו' הרי פשוט להם דחצר מותר אף זכנ"ז, וכן מבואר לפר"ח למאי דס"ד, דרב בזכנ"ז איירי, וס"ל כרבה דמצוי אסור, ואפ"ה חצר מותרת, וכ"מ מדשרינן חצר עקומה אפי' ציץ בעקמימותו יתר מ', וכדמוכח בסוגין דשרינן מצוי לאמצע חצר אף בעקמומית יתר מ' וכמש"נ לעיל ס"ק כ"ד, ואם איתא דמפולג אסור אף בחצר עקומה ויש מסופ הכותל עד כותל שכנגדו יתר מ' יש לאסור כדפריך בפשיטות לעיל ו' א' זהא לימא שמואל תורתו כסתום אלמא כל שמפולג אסור גם עקום ביתר מעשר אסור, וכמש"כ לעיל ס"ק כ"ה, ואע"ג דמחלקינן הכא לענין איסור מצוי בין זכנ"ז לזכנ"ז, היינו שכל שנראה הפילוס במצוי נידון בדינו כמחילת המצוי ולא בדין החצר, משא"כ כשתוכו נראה גדור וכמש"כ לעיל ס"ק כ"ז, אבל אם גם בדין חצר אסור פלוס, גם בזכנ"ז יס לאסור כל שיש בעקמימותו יתר מ' ובתו' עירובין

לחפ"י בחצר עקומה שבראשה פרוץ מרובה על העומד, מ"מ דינה כסחוס ואע"ג שיש בעקמימותה יתר מי' כזה (לכ) ואע"ג שאם נידון על חצר אחד כגון אם נידון על ההולכת מזרח ומערב הרי יש בה פרצה יתר מי', מ"מ כיון שדפנות נמשכין מזרחי פרתה והוא החצר ההולכת ל"ד וזין הדפנות בראשן פחות מעשר חשיב כסחוס, ואע"ג שמעט שגדר בראשן למעט מעשר, הפרוץ רבה עליו, וראוי לזה ממזוי עקום שיש בעקמימותו י' ללא חסרינן לשמואל אלא משום דפרצה כהאי אע"ג שהיא מן האל, חשיבה כמפולש, וע"כ שמעיקר דיני הדפנות חשוב דפנות מעליות, ואין לומר דלח"נ דהאיסור ביש בעקמימותו יתר מי' משום פרצה יתר מעשר, דל"כ כשהמזוי ההולך דרום כפון קצר יש להתיר שניהן שהרי ההולך מזרח מערב כסחוס, ולא איכפת לן בזה דהקל פתוח לתוכו, ומבואר בסוגיא דכה"ג אסור לשמואל וכמ"כ ס"ק כ"ד, וע"כ דחשיב מחילות מעליות, ונראה דה"ה כשהחצרות רחבות עד שאם נחשוב כל חצר וחצר לבדה יהי' פרוץ מרובה בעקמימותו מ"מ כל שגדר בפתחו חשוב כגדור וללא כמ"כ לעיל ס"ק כ"ג, וה"ט דהעשוי כזה (לג) לא גרע מעשוי כזה (לד) דנראה דחשיב עומ"ר, וכאילו נמשך קו מקצה האחד להשני כמבואר בטורה וכן אם גדר אחת מהן בראשו כגון בראש הדומי עד שהחצר ההולך מזרח מערב גדור רובו כזה (לה) שאם נחשוב הגדור עד סוף הגדר שבראשו כזה (לו) יהי' רובו גדור, שתייהן מותרות בפס ד', ואם עשה פס רק לאחד מהן עדיין שתייהן אסורות כיון שהן פרואות בב' דפנות ברובן למקום האסור, מיהו הגדר שבראש הדרום אם יש בו ד' טפחים נידון משום פס.

(לז) ואם ב' החצרות אינן רחבות יתר מי', ניתרות בפס ד"ט, ואם עשה לאחת מהן היא מותרת, ואע"ג שחצרתה אסורה, ואע"ג שבמזוי כה"ג אסור אף לשמואל כמ"כ לעיל ס"ק י"ט ללא חשיב כעומ"ר כ"ז שלא תיקון השני אלא כאורך עקום כמ"כ ס"ק ה', הכא בחצר לא אמרינן הכי, כדמוכח בגמ' דחצר מותרת אע"ג דמזוי אסור בכלה מן האל או זכנ"ז, וכן בג' חצרות כעין ח', אם אין בעקמימות י' החצר שבגג הח' א"ל שום תיקון אם יש בו עומ"ר, ואע"ג שלא תיקון החצרות שברגלי הח', ואם בא לתקן בפס ד"ט סגי להו, ואם יש ברוחב החצרות שברגלי הח' לכל החצר שבגג יתר מעשר, החצר שבגג אסור עד שיעשה פס להחצרות שברגלי הח', וכן אם רוחב ב' החצרות עוופים על העומד שביניהם ונמצא שהחצר שבגג הח' פרוץ מרובה ברוח רביעית, והבזוי שבאמצע אינו עולה משום פס, אסורה עד שיעשה פס להחצרות שברגליו.

(לח) מסקינן בבבלי וא"ה, כמדומה ל"ל בענין עקום שבמזוי מזל אחד וכל הב' חצר, אם המזוי כלה לאמצע החצר שניהן מותרין, ודוקא כשהפרצות זשכנ"ז, אבל בכלה מן האל או זכנ"ז מזוי אסור אבל חצר מותרת כמבואר בתו' ז' ב' ד"ה בעירבו, והנה לרב אסור בכלה מן האל, אף בחצר שאין רחב י' כיון שגנראה כמזוי

(לז) ו' ח' אי ביתר מעשר כו' לפרש"י כריך כו"פ בעקמימותו ולחי מכאן ומכאן או כו"פ מכאן ומכאן ולחי בעקמימותו, ולפר"י לחי מכאן וכו"פ מכאן, וכ"ז כש' המבואות רחבות בעקמימותו יתר מי', אבל כשאחת מהן פחות מי' ואחת יתירה כגון כשהמזוי ההולך מזרח מערב רחב יתר מי' וההולך דרום ופון פחות מי' כזה (לא) אז מזוי הקצר דינו כמפולש, והרחב דינו כסחוס, ואם עשה כו"פ להקצר ולחי להרחב ולחי בעקמימותו סגי אף לפרש"י, ואפשר ללא בעי לחי בעקמימותו בכה"ג כיון שהרחב דינו כסחוס, ואם עשה ב' לחיים לב' ראשי מזוי הרחב הותר אף שלא תיקון מזוי הקצר, מיהו כשעשה לחי למזוי הרחב בראשו וכתבין בראשו י' עסקינן לא הותר עדיין כדמוכח בסוגיא ח' ח' לחפ"י לשמואל שתורתו כסחוס כריך לחי בעקמימותו כשלא עשו בני המזוי לחי בראש האחר וכמ"כ לעיל ס"ק י"ט, והכא לא מהני אף אם יעשה לחי למזוי הקצר כיון שתורתו כמפולש, וכן במזוי עקום כמין ח', אף להסוברין שתורתו כמפולש לרב וה"ה לשמואל ביתר מעשר וכמבואר י' ב', היינו כשכל ג' המבואות רחבות י' בעקמימותו, אבל כשאחד מהמבואות שברגלי הח' פחות מי' בתו' בעקמימותו, אז דין ב' המבואות כסחוסות ומזוי הקצר כמפולש, ואם ב' המבואות שברגלי הח' פחותות מי' בעקמימותו אז דינו ככלן כסחוסות אף שבמזוי שבגג הח' רחב יתר מי', שכל אחד אינו נחשב כמפולש אלא עד סוף מזוי של גג הח' כיון ששם אין פרצה י' וניתר בעומ"ר לשמואל, ואף שלא חשיב עומ"ר לענין שלא להאריך לחי וכמ"כ לעיל ס"ק כ' מ"מ לאחר שעשו לחי לב' המבואות שברגלי הח' בראשן סגי והותרו כלן, ולפיכך יש מקום עיון בתו' י' ב' ד"ה עושה ש' שכשיש מן הפס עד הדופן יתר מי' אסור גם לשמואל, וי"ל שא"ה כיון שבמזוי רחב כ' והעמיד קנה באמצעו לא מהני, והו"ל מזוי שמן הפס ולפנים כפרוץ במלאו רוח רביעית.

(לה) ומדברי הגמ' ביתר מעשר לשמואל יש ללמוד לדידן, דלחיכא גידולא בעקמימותו כגון גדר פחות מי' טפחים דנראה דבכה"ג בפחות מי' אמות תורתו כסחוס לרב, דמזוי עקום לא חמיר מפרכה כדמוכח בגמ' ו' ח' וכמ"כ לעיל ס"ק כ"ב, מ"מ ביתר מעשר, תורתו כמפולש, ויש בזה כל החילוקים שנתבאר בס"ק ל"ד לשמואל, אמנם אם מזוי פרוץ במפולש ולא בקעי בה רבים אין אסור וכמו ש' לעיל ס"ק ל"א להסתפק בזה, ה"נ בעקום ואיכא גידולא והוא יתר מי' בעקמימותו ללא חמיר ממפולש, ואע"ג דמפולש ממש שאין לו רק ב' דפנות ודאי אסור אף דלחיכא גידולא, ואין ספקינו רק במפולש דלחיכא עומ"ר במקום דופן הג' אלא שהפרצה מפלגת אותו, ה"נ כיון שאין בפתחו י' חשיב כגדור מג' רוחות אלא דדינו כמפולש היינו כפרוץ ד' בפולש.

(לו) וכ"ז לענין מזוי אבל בחצר מבואר בסוגיא ח' ח', דאפילו יש בעקמימותו יתר מי' דינו כסחוס וכמ"כ בס"ק כ"ד, ונראה

שהמחילות הנן בבחינת בלתי שלמות, אלא שידיעה חוצי משלימו, כמו הכא הידיעה שחלק ההוא הוא חזר ולא מבוי אין זה מספיק להשלמת תנאי המחילות, אבל הכא כשצאנו לאסור מחמת פרט חזר למבוי הגנו מחדשין לפרוץ את המחילות ע"י ידיעה חוצי זה לא אמרינו, והיינו נמי טעמא דשרינן בכלה מן האד בשאין פרטא בחזר, והלכך הוזקק רש"י לפרש האיסור שאף אם כלו מבוי הוא מפולש ע"י עקמימות יתר מי'.

מ) אבל בכלה באמת החזר מן האד י"ל דכל יתר מעשר שניהן אסורין אף בליכא פרטא, וכן כל שצמלחה שניהן אסורין, ואף בפחות מי' וליכא פרטא, כיון דחזר אסורה מבוי אסור כדין נפרץ לכרמלית מן האד בד' היכי דבקעי בה רבים ואי בכה"ג שרי, אכתי באיכא פרטא בחזר קמבעיא לן כיון שהמבוי אין לו מחילות אף כשאנו חושבין את מחילות החזר כמחילותיו, גרע טפי, שא"ל לדון על המבוי כמוגדר בשלימות אלא ע"י דיני חזר, וכמש"כ בס"ק ל"ח, ואי שרי בשלימה ואסור בפרטא נחא בפשיטות דברי רש"י ז"ל שבס"ק ל"ט שהוצרך לטעם פילוש בעקמימותי' דאל"כ אפשר לדון על המבוי ולחשוב את מחילות החזר למחילותיו ולהתירו.

ובס"מ"ב סי' סס"ה בשעה"ל אות י"ג כ' דבעירבו, ופרטא החזר לכד רה"ר פחות מי' ולכד המבוי יתר מי', מותר לטלטל בחזר, ולענ' מבוי עי' בשו"ע לקמ' ע"כ, ור"ל שלענן מבוי צריך שיהי' לאמנע ושלכנ"ז ושל יחיד, הגה פשיטא לי' ספיקו להחירא ולדעתו ל"ל הא דאשרינן בכלה מן האד דחשבינן כל החזר כמבוי, איברא מש"כ שהחזר, מותר, ומבואר אף במקום שהמבוי אסור תמורה מאד דהא החזר נאסרת מחמת המבוי ככל פרטא יתר מעשר, וכל שהמבוי אסור החזר אסורה, כיון שפרוצין זל"ז יתר מעשר.

מא) ו' ב' רש"י ד"ה וארכוהו ליתות ב' עקמימותו, וכן פרש"י ח' ב' בעשוי כנל, ומשמע לפירש"י דגם המבוי שבגג הח' דינו כמפולש, ויש לעי' למאי דמבואר לעיל שכל שמבלעדי הדפנות אין הפרטא אסרת גם הדפנות אינן מפסידות וכמש"כ בס"ק כ"ב, א"כ הכא במבוי שבגג הח' דלכו"ע אין פרטא אלא בעשר, וכמש"כ תו' ו' א' ד"ה אחד דלכו"ע בראשו בעשר, א"כ למה נאסר ע"י הדפנות הגמסכות, וי"ל דהכא ה"ט שאין ב' פרטא בראשו אסרות שאין זה דרך בקיעת הרבים, וע"י הדפנות הוי בקיעת הרבים דרך הפרטא, ונראה דמבוי עקום כעין ד' וגדור בראשו ופרוץ מלדו כזה (לח) דינו נמי כמבוי כעין ח', ונראה דלפרש"י צריך לזה"פ דוקא בעקמימותי' או לזה"פ מכאן ומכאן ולחי בעקמימותי', וא"כ מבואר דמבוי כעין ח' צריך חד לזה"פ בעקמימותי' דוקא, וכ"מ מפרש"י שדקדק לפרש לזה"פ בעקמימותי' וכן בסוגיא דעשוי כנל, ומשמע דאפכא לא דלוחו שבגג דינו כמפולש וצריך לזה"פ בחוכו דוקא, ובמ"ב סי' סס"ד ס"ק י"ג כ' במבוי כעין ח' דיכול לעשות לזה"פ ב' ראשין ובעקמימות לחי, ובשעה"ל זיין שכי"ה בפוסקים ול"מ כעת מקורו, ולדבריו מבואר מקור לדברי הרא"ש

עקום שתורתו כמפולש לרב אף באין בעקמימותי' י', ויש לעי' בכלה החזר צמלחה למבוי מהו תורת החזר, והנה אם החזר פרוץ אין להסתפק שהרי מבוי אסור שהרי כלה מן האד, והו"ל מבוי ככרמלית ואילו נפרץ חזר אחרת לתוכו צמלחה היתה אסורה וחזר זאת לא עדיפא מחזר אחרת, אלא כשאין פרטא בחזר יש להסתפק, דאפשר שאין תיקון המבוי שהוא בלתי עולה לחזר, או דלמא כיון שעולה למבוי הרי החזר פתוחה למקום סתום, וכן יש לעי' כשהפרטא מחזר למבוי יתר מעשר, והיכי דכלה מן האד או בזכנ"ז דהמבוי אסור פשיטא דחזר אסורה מדין פרוץ יתר מי' לכרמלית, כי קמבעיא לן כשהחזר אינה פרוטה כלל דבזה נראה דהמבוי מותר אף בכלה מן האד, בזה יש לעי' כשיש פרטא יתר מי' מחזר למבוי אם מועיל לחי של מבוי להחיר החזר, ואם נימא דחזר אסורה גם מבוי אסור מדין פרוץ לכרמלית, ואת"ל דכה"ג שתיהן מותרות, עדיין יש לעי' בכלה מבוי לאמנע חזר והפרטא זשלכנ"ז, ופרטא החזר למבוי יתר מעשר, דהכא א"ל לדון על המבוי למחשבי' כסתום עד שנחשוב את החזר כסתומה, וא"ל לדון על החזר למחשבה כסתומה עד שנחשוב את המבוי כסתום, אלא ש"ל דלזלינן בחר סופן כיון דשרינן שניהן אין כאן פרטא וכן מסתבר, אלא שיש להסתפק בעיקר הדבר אי מהני תיקון מבוי לחזר, כמש"כ לעיל, ואפשר עוד שכל שהפרטא יתר מעשר לא עדיף מכלה מן האד שאין כאן היכר מבוי וחזר בפתחו.

לט) והנה יש לעי' בחזר שנפרטא למבוי מן האד ויש פרטא בחזר לרה"ר, והנה בכלתה חזר באמנע מבוי ודאי גם מבוי מותר כדין מבוי כלה לאמנע חזר, והיינו בפחות מי' ולא צמלחה אבל צמלחה או ביתר מי' תלוי בספק האמור לעיל אבל בכלתה כלפי סוף המבוי שדופן האמנעית של המבוי בשוה עם החזר כזה (לז) אי הוי כדין כלה מבוי לכד החזר או לא, דאפשר דדוקא בכלה מבוי לכד אנו ממשיכין את ארך המבוי כמהלכו, אבל הכא לא נראה כמבוי מתעקם עד כותל דרומי של חזר, ואת"ל דבכה"ג מותרין שניהן, א"כ הא דאמר דכלה מן האד אסור, ע"כ שאין חושבין כל החזר כמבוי אלא כל חלק החזר שכנגד המבוי, ונמא דהחזר הוא מאד המבוי, וע"כ איסורו משום יתר מעשר או מפני שהוא צמלחה, וא"כ מוכרח ספיקו לאיסור, איברא מפרש"י שכ' ח' א' ד"ה אבל טעם האיסור משום שיש בעקמימות יתר מי' ומודה שמואל, משמע משום שהחזר פרוטה צמלחה למבוי וכן משום פרטא יתר מי' מחזר למבוי, אין לאסור דאל"כ א"ל לטעם דמודה שמואל ביש בעקמימותי' יתר מי' דתורתו כמפולש בלח"ה אסור משום פרטא יתר מעשר מחזר למבוי וא"כ גם המבוי אסור משום פרטא יתר מעשר, מיהו יש לדחות דשא"ה שצמח כלו חזר הוא ואין פרוץ למבוי אלא פחות מי', אלא שנראה כמבוי עקום לא אמרינן כן לחצאין שיהא נראה כמבוי פרוץ לחזר יתר מעשר, שענין איסור מן האד אינו משום התחלפות וטעות, אלא שענין מחילות הוא הכרה למקום שביניהן שהוא מובדל וגדור, וכל

כמפולג, כל שלח נפרדה, אע"ג דנפרדה אינטריך לאשמועינן, וצ"ע.

(מה) א. חזר העשוי' כזה (מ) נראה דשתיהן מותרות שהחזר המזרחית יס' לה ג' מחילות ופס ברוח רביעית, וא"כ חזר המערבית חשיב ג"כ כגדור נגד רוח רביעית לכל כפונית כשיעור שהיא פתוחה לחצר המזרחית, והוי כפס ד', וזה נלמד מחזר קטנה שנפרדה לגדולה למאי דמוקמינן לה ט' ב' בנכנסין כותלי קטנה לגדולה, ואפ"ה גדולה מותרת, אע"ג שצין הכתלים הנכנסין אסור והגדולה פרוצה למקום האסור, אלא שהגיפופין חשיב כפס ד', ואין נפקותא אי כותלי קטנה נכנסין באמצע הגדולה או בנכנסין מן הצד, ולא אשתאיר גיפופא אלא לכל אחד. – ב. וכן העשוי' כזה (מא) וכגון שאורך החצר ההולכת לפון ודרום כ' אמות, ורחב החצר ההולכת מזרח ומערב ט' אמות, נמצא להחצר המזרחית יס' לה ג' מחילות שלימות בעומ"ר, ואין בהן פרצה י', והנה ניתרת בפס ד', וחצר המערבית הפתוחה במלחה לתוכה חשיבה כסתומה ברוח רביעית, ואפי' כשרחב החצר המזרחית יתר מי' שא"ל למחשבה להחצר מערבית כסתומה כלה ע"י עומ"ר ש' כותל הדרומי והצפוני עד כותל המזרחי ש' החצר המזרחית, מ"מ כיון שצפתח החצר המזרחית סתם עד שלא נשאר בו יתר מי' שתיהן מותרות. – ג. וכן העשוי' כזה (מצ) או כזה (מג) ורחב החצר ההולכת מזרח ומערב פחות מי', ורחב החצר ההולכת דרום לפון יתר מי', שתיהן מותרות בפס ד' [וכשסתם ראש החצר המערבית עד י'] ואע"ג שהחצר המזרחית יס' לה פרצה יתר מי' לחצר חצרתה, מפני שהחצר המערבית חשיב כסתומה ע"י עומ"ר ש' כותל המזרחי והמערבי עד כותל צפוני ש' החצר המזרחית, והלכך פרצת החצר המזרחית לתוכה לאו פרצה היא, ואפי' כשאורך החצר המזרחית רק כ' אמה דנמצא דופן הדרומית פרוצה ברובה לחצר המערבית מ"מ שתיהן מותרות מטעם האמור, וזה נלמד ממבוי העשוי כנל' ח' ב' דשרינן לשמואל למבואות הקטנות בלחי, אע"ג שאין להן רק ב' מחילות, אלא שהמבוי הגדול חשיב כסתום, וכן זהא דאמר ח' א' במבוי כלה לרחבה ונפרדה רחבה כנגדו, ומבואר דרחבה כלה לרחבה כה"ג לכו"ע שתיהן מותרות, והיינו בעשוי' כזה (מד) וע"כ הטעם דחצר המזרחית חשיבה כסתומה ע"י עומ"ר ש' כותל דרום ולפון עד כותל המערבי, והלכך החצר המערבית כלתה למקום סתום. – ד. ואם יס' פרצה בכותל דרומי ש' החצר המזרחית יס' לעי' אי מטטרף הפרצה שלחצר חצרתה עם הגדור להיות עומ"ר כזה (מה) ומסתבר דמטטרף, ואח"ל דמטטרף נראה דאף ב' חצרות מן הצד מטטרף לעומ"ר כזה (מו) ואע"ג שלא עשה פס להאמצעית וחשיבה ככרמלית, ניתרת החצר ההולכת מזרח מערב בעומ"ר, וכשאין בפרצה יתר מי'. – ה. כזה (מז) נראה דאם רוב רוח המערבית ש' החצר המזרחית נגד חצר המערבית חשיב כעומ"ר וניתרת בפס לכל המזרח, וזה נלמד מחצר קטנה שנפרדה לגדולה כמס"כ באות א'. – ו. וכן העשוי' כזה (מח) ועומ"ר בצירוף ב' הרוחות. – ז. כזה

להא דלריך לחי בעקמימותי, מהא דעושין כוה"פ בעקמימותי ולא בראשן ולא ליבעי לחי, ועי' ס"ק י"ט.

(מב) ח' ב' כמאן כשמואל כו' יס' לעי' למס"כ ס"ק כ"ה זהא דקים להו לחז"ל דביתר מי' מודה שמואל דכיון שא"ל להתיר המבוי במחילותיו אלא במחילת חצרו חשיבין ליה כמפולג א"כ ה"נ כל מבוי קטן יס' לו פרצות מב' צדדיו ומודה שמואל במפולג שפרצתו צד' כמס"כ תו' ד"ה מבוי דזשלבנ"ז הו' וכמס"כ הגרע"א סי' ל"ג בשם הריטב"א דכונתם דאל"כ מודה שמואל, וכן מבואר מהא דמודה ביתר מי' בעקמימותי, וא"ל דחשיב כמפולג במלחא, שז"א שעי"כ נחשב כעומ"ר אלא שדין פרצה מן הצד בכה"ג שהוא עקום דינה כפרצה זכנ"ז וכמס"כ ס"ק ל"ו, וע"כ שמואל אוסר בפרצת דופן האמצעית ש' מבוי צד' וכ"מ זהא דאמר אם היה מבוי כלה לחצר למאי דאוקים לה אליבא דשמואל ומשמע דהרחבה עומ"ר ואפ"ה במבוי כה"ג אסור אף לשמואל, וא"כ בנפרץ במבוי ב' פרצות זכנ"ז מודה שמואל דצד', וא"כ הכא מבואות הקטנות הוי כפרצות יתר מעשר, והוי לן למחשבה כמפולג אף לשמואל, וי"ל דכיון דבאמת הפרצות ניתרות בעומ"ר אלא שכל שמפולגין אסירי מחמת בקיעת רבים והכא שהמבוי גדול גדור לא חשיב פרצה והקטנות ניתרות אחרי כן בעומ"ר במחילותיהן הן, ולא בתיקוני כוה"פ ש' הגדול.

(מג) י' ב' תוד"ה עושה כו' או יפרש כו', משמע מדצריהם שדברי ריב"ז א' יתכנו אף לפרש"י שמבוי עקום צריך כוה"פ בעקמימות דוקא, ולכאורה לפרש"י ע"כ בבעין ח' צריך כוה"פ דוקא דנהי שאין מסבצין מראש זה לראש זה, מ"מ מסבצין ממבוי שבגג הח' למבואות שרגליו וכן ממבואות שרגליו למבוי שבגגו והוי כמבוי כעין ד' ונסתם בראש האחד כזה (לט) דנראה דלפרש"י המבוי ההולך מזרח ומערב צריך כוה"פ דוקא דהא מבואר לעיל ו' ב' במבוי עקום שצנהרדעא דאפי' דלתות לא מהני אלא לב' ראשין, וי"ל דשאני דלתות שפתוחות ועוברין תמיד אצל בסתומין ממש אף לפרש"י תורתו כסתום וסגי בלחי, והכא במבוי ח' כסתום ממש בראש אחד דמי, ודאחאן עלה י"ל דבסתום ממש בצד אחד ניתר הסתום בעומ"ר אע"ג דמבוי האחר לא נתקן כלל בלחי, וזה עדיף ממבוי עקום לשמואל דתורתו כסתום ואפ"ה כ"ז שלא נתקנו ב' הראשין, שניהן אסורין כמס"כ ס"ק י"ט הכא בסתום עדיף, ולפ"ז אף במבוי כעין ח' אותו שבגג הח' ניתר בעומ"ר ואע"ג שלא עשה לחיים לראשי המבואות שרגליו ודלא כמס"כ ס"ק כ' וצ"ב, ועי' סי' ה' סק"ב.

(מד) ז' א' אם היה מבוי כלה כו' פרש"י דכלל נפרדה פשיטא, ואע"ק דהא במבוי כה"ג לפרש"י צריך כוה"פ דוקא וחשיב כמפולג, ואינטריך לאשמועינן בחצר, ולמס"כ בסקמ"ג דבסתום ממש גם לפרש"י חשיב כסתום ניחא, אמנם האזי לא נפרדה ברחבה היינו כשיש כוה"פ או דלת עסקינן דע"כ אית לרחבה פתח לרה"ר, וכה"ג במבוי חשיב כמפולג, וא"ל דבחצר קים ל' דלא חשיב

מז) ומיהו אכתי לא מש"ל מצוי בד' טפחים, שהרי ע"כ עובי מחירות האחר העומדות כנגד רה"ר מעדיפות את ארץ המצוי כזה (סז) שהמקום שהשאירו לשותפות כלם ע"כ יס' זו ארץ ד"ט מלבד המקום שבין עובי הדפנות כדי שיהי' פתוח לחצר ד' טפחים, ואין לומר שרוח הד' פרוץ כלו זין מה שנגד המצוי וזין מה שנגד האחרות שלדלי המצוי מימין ומשמאל, דא"כ איך יעמיד הלחי, אי אכל כותל חצר הרי שם דין חצר ואריך פס דוקא, ועוד נראה למצוי כזה א"כ שום תיקון בראש, אע"ג לחלק המשמש בתנאי מצוי פרוץ כלו, מ"מ מחירות האחר שמכאן ומכאן עולין לו, ולא מציעה אי עומ"ר ברוח ד', אלא אף אם עשה לחצרות פס ברוח הד' כבר הותר גם המצוי, והלכך ע"כ מוכרח לעשה כוה"פ להאחרות שמכאן ומכאן, וכוה"פ כמחירה והו"ל מצוי פרוץ במלאו, והלכך אריך מקום לפצמין, ומיהו הסף שללד האחר יוכל לעמוד בחצר והמצוי יתחיל כנגד החלל, אלא עיקר השאלה, מסף שללד רשות הרבים.

מח) ויס' לעי' במצוי ואחר שכלין שניהן לרה"ר זה אלא זה כזה (סח) אי מהני תיקון מצוי למצוי, להתיר גם האחר, ונראה ללא מהני, וראי' מסוגין דאל"כ אכתי מש"ל ב' חצרות פתוחין לתוכו, אחת לדופן האמצעית ואחת מן האד, ואותו שמן האד פרוץ כלו לרה"ר וניתר בלחי של המצוי, ואם עשה לחצר פס ניתר גם המצוי, ויס' לעי' אי הותרה האחר בפס ללא סמכו עלי' או בפס הגמשך ד"א ללא מהני במצוי ומהני בחצר, כה"ג מאי, אי הותר גם המצוי, ולכאורה אי נימא ללא מהני אכתי מש"ל ב' חצרות אחת לדופן אמצעית ואחת מן האד והותרה בפס הגמשך ד"א ואכתי פרוץ מרובה, ועושה לחי למצוי.

מט) ואפשר לעולם לא מקרי חצרות פתוחין למצוי אלא א"כ יס' מחירות ביניהן של עומ"ר ויהא העומ"ר זין בחצר זין במצוי, והיה למצוי כלה לחצר, באמת חצר זה לא יוכל להצטרף לב' החצרות של תנאי מצוי, והתם כשיש חצרות פתוחין לתוכו בלעדה עסקינן, והלכך הכא ללא מש"ל עומ"ר ע"כ אריך כוה"פ, זין חצר למצוי, ומיהו בעומ"ר נראה דסי' וא"ל דוקא כוה"פ לחצר בתנאי החצרות, ואפי' את"ל דכל שיש בחצר עומ"ר אע"ג דבמצוי פרוץ מרובה מקרי פתוחין לתוכו, מ"מ כשגניהם פרוצים זל"ז ברובן נראה ללא מקרי פתוחין לתוכו, וכן ב' החצרות אריכין מחירות ביניהן בעומ"ר, ללא שרינן רק פתח ביניהן ועי' שו"ע סי' קס"ג סעי' כ"ו ואפשר עוד לעולם כל שהאחר פרוץ במלאו למצוי אסור וכמש"כ ס"ק ל"ח להסתפק בזה, ואי פרוצין המצוי והאחר שניהן זל"ז במלאו שניהן אריכין תיקון שגם המצוי אסור כמפולש לכרמלית, ומיהו לענין זה בפס ד' סגי.

נ) שו"ע סי' קס"ג סעי' כ"ז, אלא פתוח למצוי והמצוי פתוח לרה"ר, יס' לעי' כיון שפתוחה האחר במלאה למצוי נימא דהוי מצוי עקום וחצרות שפתוחות למצוי תהני גם לחצר למהוי מצוי, שמעת מינה למצוי עקום אריך בתים וחצרות לכל חלקי העקמימות, ולעיל סק"ט נסתפקנו בזה, ז"א דהכא שאין לכל בני המצוי שום

(מט) נראה דשתיהן מותרות לחצר המערבית חשיב פתחו כפס לחצר המזרחית וניתרת המזרחית וכיון שהותרה המזרחית הותרה המערבית שחשיבא כסתומה ברוח רביעית, ואע"ג לחצר כל שלא תיקן בה פס היא כרמלית, והו"ל חצר המערבית וא"ה, כמדומה דל"ל המזרחית) פתוחה במלאה חצי לרה"ר וחצי לכרמלית, מ"מ כיון דלאחר דחשיבין לה לפס לחצר מזרחית ניתרת שתייהן חשיב כחצר חד וגדור כדינו, וזה נלמד מחצר קטנה שנפרצה לגדולה, ואע"ג דאיכא מסוף הכתלים הנכנסין עד הדופן שנגדן יתר מי', ולא חשיב השטח שבין כותל מזרח, של חצר הגדולה, וכותל הנכנס, ככרמלית מפני חסרון פס, וממילא יהי' כל שטח האחר שמן סוף הכתלים ולפנים כרמלית, שאין לו רק ג' מחירות ורוח הד' פרוץ כלה מקאתה לחצר הפרוזה עד לרה"ר, ומקאתה לכרמלית, וע"כ דתרוייהו מסייעות זו את זו וחשיב כמחירות, וכ"מ במצוי כלה לחצר ונכנסות כותלי מצוי לחצר ואחר מותרת בכל גוני כמבואר בשו"ע סי' קס"ה ס"ג. – ת. כזה (נ) והולכת לפון ודרום רחבה פחות מי', וההולכת מזרח ומערב אין נפקותא אם רחבה יתר מי', וההולכת לפון ודרום לא עשה בה פס בראש, רואין את כותל הדרומי של חצר המערבי כאילו משוך עד כותל המזרחי של חצר המזרחית, ומה שממנו לפנים ללא לפון מותרת, ומה שממנו ולחוץ לדרום אסור עד שיעשה פס. – ט. וכן בעשוי כזה (נא) ע"פ התנאים האמורים הדין כן. – י. כזה (נב) ושתיהן רחבות יתר מי' ועשה פס בראש האחר של מזרח ומערב, והעמידה על פחות מי', שתייהן מותרות, וזה נלמד ממש"כ לעיל ס"ק ל"ו. ונראה דפרצת כותל הדרומי מה שהוא לחצר חצרתה מצטרף להשלים רוב של עומד כנגד פרוץ כזה (נג) אף אם יהי'

מו) ה' א' ואי בד' המש"ל כו', יס' לעי' לפי המבואר לקמן ח' אי' למצוי הכלה לחצר ניתר במחירות האחר וא"ל רק לחי בראש, א"כ מצוי שאין לו מחירות כלל אלא שפרוץ לחצרות נמי ליסתרי בלחי, וכ"ת במאי מינכרא שהוא מצוי, שהרי זה רק חצר גדולה, ז"א דכל שמוקף כצרת ארץ במחירות ובנוי שם ד' בתים, וכל ב' בתים משתמשין בחלק מיוחד, לתשמישן, וב' הבתים הנשארים משתמשין ג"כ בחלק מיוחד של האחר, ועוד זו חלק מיוחד, השייך לכל ד' הבתים ללכת דרך שם לרה"ר הנה החלק ההוא, זהו עיקר המצוי שדברו בו חכמים, שהרי ב' חלקי המוקף שנתיחדו כל חלק לב' בתים מיוחדים זהו חצר, ונמצא לחלק המיוחד שלכל בני החצרות לשמוש לכלם ולהילוך דרך עליו לרה"ר, זהו מצוי שהרי בתים וחצרות פתוחין לתוכו, ואם המקום שהשאירו לשותפות כלם, יס' זו שיעור הארך שאמרו חכמים וגם ארכו יתר על רחבו, כבר נשלמו בו תנאי מצוי ואינו חסר רק תנאי מחירות, ולזה עולין לו מחירות החיצוניות של החצרות, וא"כ שפיר מש"ל שהמקום הנשאר לכלם יחד, אין זו רק ד"ט, ומאי הא דכ' רש"י אינה מקום הפצמין ועוד כולו פרוץ הוא, ומה אכפת לן דפרוץ כולו לחצר, מה לי פרוץ מרוח אחת ומה לי מכל הרוחות.

לכרמלית או לרה"ר בדופן הרחב כריך פס כחצר, ולענין פרעה נמי
 בחר עיקר פתחו אזלינו, וכיון שלפי עיקר פתחו ארכו יתר על
 רחבו פרצתו בד' ואי עיקר פתחו דרך דופן הארוכה הו"ל רחבו
 יתר על ארכו, ואין פרעה אומר ולא אמרינן ליחשב פרעה כפתח
 והו"ל מבוי, ויאמר בפרעה, וא"כ מאי פריך לעיל ה' ב' מה
 לחצר שכן פרצתו ב' נילף מדופן הארוכה של מבוי בזמן שעיקר
 פתחו בדופן הקצרה, שניתרת בעומ"ר שכל שניתר בפס נותר
 בעומ"ר כמש"כ תו' שם, ופרצת המבוי בד' וי"ל דהא דניתרת
 בעומ"ר הוא משום דין חצר, והא דפרעה אוסרת הוא משום דין
 מבוי.

(נד) ה' א' מבוי שנפרץ מלדו כו' במ"ב סי' סס"ה בבה"ל ד"ה
 אסור כ' בשם הב"מ בשם ריטב"א דהאי דינא אף במבוי שנתקן
 בזה"פ, ולפ"ז למאי דקיי"ל בתחלת מבוי בד"א, כריך ליזהר
 בתחלת בנין המבוי שלא יהא פרעה ג"ט בכל משך ד"א ואף אם
 נתמעט מעט מגובה י' טפחים במשך ג"ט, אסור, ואף לדין שאנו
 רגילים בזה"פ, ולפ"ז כ"ל דהאי דינא גם בחצר, דלענין כוה"פ
 לכאורה אין מקום לחלק בין מבוי לחצר, וכדמשמע בסוגין ה' ב'
 שאין חילוק בין מבוי לחצר דאל"כ ליפרך מה למבוי שכן פרעה
 בראשו אוסרתו מש"כ בחצר, אל"כ ע"כ שגם בחצר אסור, ולפ"ז
 נראה, שגם אם עומ"ר בפתחו מ"מ אוסרת פרצת ג', דעומ"ר לא
 עדיף מזה"פ, ולכאורה לפי דבריהם הא דאמר במבוי עקום
 דתורתו כסתום לשמואל, ואף לרב היכי דלא בקעי זה רבים
 בפרצתה היינו במבוי יתר מד"א והפרעה חוץ לד"א דהתם בתחלת
 מבוי קיימינן, מיהו י"ל אף במבוי ד', ולא אמרו דפרעה אוסרת
 בלא נשתייר שיעור מבוי, אלא כשהדיוורין מן הפרעה ולפנים, אבל
 כשהדיוורין ליד הפתח, דרכם הקצרה לרה"ר, דרך הפתח.

(נה) אמנם הדבר כריך תלמוד למה לא יועיל כוה"פ בשביל
 הפרעה, ובשלמא לענין תיקון לחי וקורה י"ל דתקנת חכמים הוא
 שיהא עיקר הלכוס דרך אורתו הפתח באופן שלא ימלא פתח אחר
 תוך משך מבוי, אבל לענין כוה"פ שהוא מחילה מעליתא בכל
 מחילות למה לן תנאי ההילוך, ועוד אם איתא דגם כוה"פ מהבטל
 ע"י הפרעה, א"כ אף כשעושה אח"כ כוה"פ להפרעה נמי לא יועיל
 דסוף סוף מקרינן דרכן דרך הפרעה, וכמש"כ במ"ב סי' סס"ג
 סעי' ל"ד, בשם הגרע"א, ומש"כ בסי' סס"ה שם דאפשר דהוי
 כסתום והוי כנשתייר ד', לא נראה, דבנשתייר ד', אותן העומדין
 נגד הפס כשבקשו ליכנס לרה"ר הולכין דרך הפתח, שאין להם
 פתח אחר, והלכך לאותן ד' הוי פתח מעליא, וכמש"כ רש"י ה' א'
 ד"ה מתיר א"נ שדקי כו' משום דהוי פתח לד' הסמוכין כו', אבל
 כשיש כוה"פ תוך ד' אכתי בטל לי' פתח הגדול, וזה מבואר סי'
 סס"ב סעי' י' לזה"פ מכל דל מהני, ועוד אם איתא דגם בחצר
 אומר פרעה, א"כ ע"כ לא בעי ד"א בתחלה, שהרי מבוי שאין בו
 ד"א בדרך יס לו דין חצר, וניתר בפס וכמש"כ במ"ב סס"ג ס"ק
 ל"ג, וכש"כ דבבב"א לא בעינן ד"א, ולפ"ז גם במבוי בתחלה שלא

חלק בחצר עסקינן ולא מקרי חצרות של המבוי פתוחות לחצר זה,
 אבל במבוי עקום אי באמת חלוקין הן לב' חצאי מבוי ואין להן
 דרך זע"ז ודאי כריך חצרות פתוחין לכל אחד דכל שאין לחצר דרך
 עליו לא מקרי פתוח לחוכו, וכיון שאין לכל אחד חצרות הו"ל חצר
 עקומה, מיהו כשאין חלוקין במבוי אלא כלן משתמשין בכלו בזה
 יס להסתפק.

(נא) וי"ס לעי' למש"כ ס"ק ל"ח דחצר פרוץ במלואו למבוי נותר
 בתיקון המבוי ל"ל לחי ודוחק לומר דכלא עירבו עסקינן, וי"ל
 כשלל תיקון המבוי, ונראה דהב"א א"כ תנאי מבוי שאף אם חצר
 פתוח לחצר במלואה ניתרת בלחי מיהו נראה דדוקא שאין החצר
 החיונה פתוחה במלואה לפנימית אבל אם פתוחין זל"ז במלואן
 הוי לה הפנימית כפתוחה לרה"ר וכן בחצר הפתוחה במלואה
 למבוי בדופן אמעית והמבוי הוא ג"כ פרוץ במלואו לחצר, דאל"כ
 לעולם יתיר החצר בלחי אף בפתוח לרה"ר ויכניס הלחי מעט
 לפניס החצר.

(נב) בס"ק י"ז נסתפקנו בזנות הראשונים ז"ל שמבואות שלנו אין
 בתים וחצרות פתוחין לחוכו ונראה דהטעם משום שחצרות שלנו
 אינם לדירה כחצירות שלהם ולא הו' שלנו רק רחבות, ואנן חצרות
 בעינן ולא רחבות, ואע"ג שדקיעת הרבים במבואות שלנו נראה
 שאיננה פחותה מאותו המבוי המבונה על מתכונת החצרות אך כל
 מדת חכמים כן הוא, ולא נתנו לנו גדר מבוי על אופן אחר, ונראה
 דגם לענין פרעה יס להן דין חצרות דאל"כ אין לנו גדר חצר, כיון
 שיש מבוי בלא בתים וחצרות, ולהמ"א סי' סס"ה סק"ד שנסתפק
 בזה כ"ל דגדרו יהי' כל שבתים יס להם קרקע כל לורך תשמישן כל
 בית ובית בחלק קרקע שלה כדי לורכן לפי דירתן וי"ס להם עוד
 קרקע בשיתוף לכלן וכלן פתוחין להן ודרכן עליה זהו גדר מבוי
 לענין פרעה, ולעיל ס"ק ט"ו הוכחנו מסוגיא דעומ"ר ה' ב' דע"כ
 כל שאינו מבוי לענין לחי אינו מבוי לענין פרעה, דאל"כ למה
 לל"מ קסדר ר"ה דרדר"י מבוי נמי פרצתו ב' נימא דק"ו מחצר
 שפרצתו בד', אבל י"ל שהמ"א נסתפק רק למאי דקיי"ל דבבקעי
 זה רבים תליא מילתא, ובזה י"ל דמבואות שלנו מקרי בקעי זה
 רבים, ובזה מרור שמעתא דל"פ מה לחצר שפרצתו ב' אף היכי
 דבקעי זה רבים וכמו שהק' האה"ע [ועי' מש"כ ס"ק י'] ולפי דברי
 המ"א יס ללמוד מחצר שיש לו דין חצר לענין פס ודין מבוי לענין
 פרעה.

(נג) ולענין ארכו יתר על רחבו נראה דאחרי עיקר פתחו אזלינו,
 כגון אם רחבו יתר על ארכו לכנגד רה"ר, ועשה כוה"פ לרחבו,
 כנגד רה"ר, ולדו הקצר פתוח לכרמלית, כריך לעשות פס בד"ו מדין
 חצר אע"ג דהשתא מתקן ללד הקצר לא חשבינן לי' כמבוי פתוח
 לכרמלית ויהי' ארכו יתר על רחבו דפתח רה"ר הוא עיקר, וכן
 בשניהן לרה"ר או שניהן לכרמלית הולכין אחר הפתח היותר
 משמשה, ומ"מ בארכו יתר על רחבו נמי אינו ניתר בלחי אלא פתח
 העיקרי אבל כשעשה כוה"פ לפתח העיקרי, ונפרץ במלואו

מקורה בפחות מי', לאל"כ לא מש"ל בתים וחלרות פתוחין לתוכה שאין פתח בפחות מי' גבוה, וכן מצואר בפרש"י שאף אם רק קורה למטה מי' צריך ד"ל חקיקה לפניו, עי' בפרש"י ה' א' ד"ה ר"י כו', ואפשר דאף מדרון לא מהני כל שצד"א יתמעט מגובה י"ט, אבל יש לדעת בכמה שיעורו, שהרי אם המצוי באלכסון ומדרון לצד פתחו, נראה דאין בכך כלום, ולענין כוה"פ אי מועיל אף כפי' הגר"א י"ל דהרשב"א שכתב המ"מ חולק אף בכוה"ג כיון שאין כוה"פ נגד חלל המצוי רק פחות מי' פסול, ולא מהני החלל שמן התקרה ולחוץ להשלים שיעוריו.

(נח) ובמ"צ ס"ק ל"ג כ' בשם הרבה אחרונים דנמוך מי"ט לא מהני כוה"פ, ואין לדברי האה"ע, והנה כפי מה שכתב בשעה"ל אות נ"ט דהאי נמוך מי"ט היינו פנים אבל בחוץ יש י"ט, בזה דעת האה"ע דמהני כוה"פ, וגם בשאר אחרונים אינו מצואר הפכו, ובאמת לא נחלק בזה אדם מעולם, אלא כונתו בלא תנאי האה"ע אלא שכל המחילות אינן גבוהות י"ט, ובזה ליכא למ"ד שיהא נותר בכוה"פ, ומש"כ עוד בשם הגר"א לענין שאינו נמוך רק לצד הפתח, איננו רק במקורה אבל באינו מקורה ואינו גבוה י"ט היינו שהמחילות נמוכין סמוך לראשן אם הוא באופן דהוי פרצה בקרן זוית אוסרת ד', ואם אינו בקרן זוית נותר גם בלחי, ואי במפולג אוסר אף היכי דלא בקעי בה רבים ואיכא גידודא, ה"נ כיון שהפרצה מצד' לדיון אוסרת ד' גם יש לדון משום פרצה בראשו שאוסרת בג' אלא דהיכי דנתקן בכוה"פ ליכא האי דינא וכמש"כ לעיל.

(נט) שו"ע ס"ג סעי' כ"ו צריך לחוק ד"ל, כ' במ"צ ס"ק ה' דאם חקק פחות מזה צריך פס, ולפי מש"כ לעיל ס"ק (נ"ה) [נ"ו] דבמצוי בתחלה שא"כ ד"ל סמוך לראשו, שאינו נותר בלחי, אינו נותר גם בפס ה"נ כן, וכן מסתבר שלא נתקן פס למצוי ואי לחי לא מהני דבעינן שיהא פתח לד"ל, גם פס לא מהני ולדברי המ"צ גם בלחי הנמשך ד"ל מן הדופן שאינו נידון משום לחי, משתרי הכא משום פס וא"כ אנו נותנין לו דין חצר, ובאמת דין מצוי לו, והא דלא פריך ה' ב', מה לחצר שאין פרצה בראשו אוסרו בנשתייר ד', וכן בנמוך מי' וחקק בו ד"ט, משא"כ במצוי י"ל דהאי כשיעוריו והאי כשיעוריו, ועוד י"ל דהלחי מפסל בהאי פתח, שלא נתקן בפתח זה, מיהו בכוה"פ או עומ"ר, נראה דסגי בחקק ד"ט.

(ס) כתב המ"א סי' ס"ג ס"ק ל"א דבעינן סמוך לנהר ממש אבל אם הגהר רחוק מהבתים י' אמות הוי פרוץ, ואין זה אלא במצוי שאין בתים וחלרות פתוחין לתוכו, שיש לו דין חצר, אבל במצוי גמור אם הבתים מצד' הצדדין מופלגין מן הגהר ד"ט אסור, ואפשר דאף אי לא בקעי בהן רבים כיון שהפרלות מכוונות זכ"ז וכמש"כ ס"ק ל"ה, וכן אי הבתים מצד אחד מופלגין ד"ט ויש פרצת ד"ט בשאר דופני המצוי אסור, וכן באיכא גשר על הגהר דמבטל מחילתא ולא אמרינן גוד חסיק במקום הגשר, חסיק כפרצה, ואי ליכא פרצה אחרת בכל המצוי, אינו אוסר בפחות מי', לא מצביא

נשאר ד"ל מן הפרצה עד הפתח, י"ל דמועיל פס כדין חצר, ולפ"ז גם במצוי שלא נשתייר פס ד"ל בראשו נותר בפס ד', וא"כ מאי פריך ה' א' לאצוי מר"א ור"א הל"ל כיון שר"א ור"א מיירו במצוי שנתקן בכוה"פ או בפס ד' ואפ"ה אוסרת פרצה וזיה דוקא בלא נשתייר ד"ט, אבל בנשתייר ד"ט, אינה אוסרת רק במצוי המתוקן בלחי וקורה, ומיהו י"ל דפריך דהוי להו לחלק, ועוד י"ל דמצוי אסור לעולם בלא נשתייר ד"ל בתחלת מצוי, אף אם תקנו בכוה"פ או בפס ד' כיון שהוא מצוי צריך מחילות המועילות במצוי, ועי' שו"ע ס"ג ס"ק ל"ד, אלא"כ עשה כוה"פ לזוטא ועיי"ש במ"צ בשם אחרונים ז"ל דל"ל לרבא ולכאורה עי' כוה"פ הו"ל פס ד' עי' תו' י' ב' ד"ה ועשה כו' ועי' כוה"פ אינו מופלג עוד מן הכתל.

(נו) אבל יותר נראה שאין דין נפרץ מן הצד אלא בנתקן בלחי וקורה, ובזה בעינן תנאי שלא יהא פתח אחר תוך שיעור מצוי, אבל בחצר, או במצוי שנתקן בעומ"ר או בכוה"פ, לא אכפת לן בפרצה מן הצד, ומיהו במצוי נראה דלא מהני פס דלכתי לחי רחב הוא ופסול שאין זה חצר ע"י פרצה אלא מצוי שאין לו לחי, והא דאמר דשצקה פתחא ועיילו בפרצה, נראה שאין ר"ל ברוב תשמישיהו דא"כ גם בנשתייר פס ד', אין שייך טעם הכשירה שכתב רש"י דהוי פתחא לאותן ד', לכיון דרוב כניסתן מן הצד, הו"ל מצוי שרחבו יתר על ארכו וכמש"כ ס"ק נ"ג, אלא כיון שמשתמשין גם בפתח ההיא מגרע כח פתח רבא, וכן ל"ל מש"כ בשו"ע סי' ס"ג סעי' ל"ד וצריך לזהר כו' היינו נמי שלא יקבעו דרכם גם בפרצה, דבזה לחוד מפסיל תיקון המצוי.

(נז) שו"ע ס"ג סעי' כ"ו, דוקא כשאינו נמוך פחות מי"ט, כתב בס' אה"ע והעתיקו המ"צ בשעה"ל אות נ"ט, דר"ל אף אם בחוץ גבוהין המחילות י"ט, ובס' אה"ע הוסיף דה"ה אם המצוי על הר זקוף גבוה י"ט מג' רוחות ואל דה' שוה לרה"ר, ואני לא הבנתי דברי רבותינו בזה דנראה פשוט דאין חילוק במחילות המצוי אם הן במחילות או בגידוד, או גידוד ה' ומחילות ה', הוי מחילות וניתר בלחי וכ"ה בהדיא בפרש"י ח' א' ד"ה לידו, דמהני מחילות הים למצוי וניתר בלחי וקורה, וכ"כ במ"צ ס"ג סעי' כ"ט בזה"ל ד"ה מצוי, וע"כ נמוך מי' דכ' בשו"ע מתפרש שהמצוי מקורה ואין בחללו י', וא"ל לפרש שאין המחילות גבוהות י' שא"כ אין לו כלל מחילות ומאי שייך לדון בתיקון רוח הד', וכן פי' הגר"א, והק' איך מועיל כוה"פ כיון שאין בחללו י' הלא גם בכל סתום נמי כרמלית הוא כדאמר שבת ז' א' בית שאין תוכו י' כו', ולישב דברי רמב"ם כ' הגר"א דמייירי שכלו חללו י' אלא סמוך לפתח מקורה עד שלא נשאר י', ולא מהני בפתח זה לחי וקורה, אבל כוה"פ מהני ומוחר גם במקום הנמוך מדין חורי רה"י כדאמר בשבת שם אם חקק כו', והא דאמר חקק בו להשלימו, מייירי בנמוך כלו, וצריך לחקוק שיעור מצוי כדי שיועיל לחי, ואפשר דאף אם השאר אינו מקורה, נמי אינו מאטרף כיון דהלחי והקורה נעשו במקום הנמוך צריך שיהי' כנגדן במשך מצוי גובה י', וכן נראה דע"כ מייירי שאינו

לפי חשבון י' מתוך ארבע, ואח"כ השפיל מדרונו ואינו עולה לפי חשבון י' מתוך ד', ואח"כ הזקיף מדרונו, באופן שאם מודדין מראשו ועד רגליו מתלקט י' מתוך ד', אם נמשך באותו הנמשך בפחות מכשיעור ג"ט שוב אין מאטרפין, כלמובח מדברי הרא"ש שאם אין בחוץ גבוה י' לריך שיהי' החקיקה סמוך לכותל פחות מג"ט, ול"א ליהוי הגידוד והמחילה כמדרון המתלקט י' מתוך ד', ובבית שאין תוכו י' וגם בחוץ אין י' ועשה זה מדרון מן הכותל אם הוא בחשבון י' מתוך ד', מועיל, ונראה דגם בסוכה כשר כה"ג, ועי' סוכה י"ט ב' במתני' העושה סוכתו כו'.

סו"ר שאין להביא ראוי ממקורה לאינו מקורה, שהרי באינו מקורה אף ביש בו מחילות גמורות אינו נידון משום חורי רה"י כגון צור עמוק י' שהקיף סביבו גדר שאין גבוה י' אסור, ואילו בית בגובה כל דהו שחקק בתוכה צור עמוק י' שתוכה רה"י, לכו"ע כל הבית נידון משום חורי רה"י.

סג) וספיר י"ל דמאטרפין מחילות הבית וגידוד דבור אף באין בחוץ גבוה י', לכיון דלאחר שנטרפו ונעשה החקק רה"י חשיבו כלן כחד כדין חורי רה"י, והו"ל מחילות מעליות וכ"ז במקורה שאינו פתוחין רק לפנים, אבל במקיף גדר סביב החקק, אף אם נחשוב החקק לרה"י עדיין סביבות הבור רשות לעצמן כיון שיש להן אויר י' וניחא תשמישן לעצמן, ולא הו"ל רה"י ובטלו להו מחילותיהו ואין צירוף בזה הגידוד עם המחילות רק בפחות מג'.

סד) ואם אין מחילות מאטרפין לחקק בבית שאין קירוי משלימו לי', כל שמופלגין ג', נראה דאף אם חקק עד תוך ג"ט בג' קירות הבית ומדופן הד' עדיין מופלג ג"ט, עדיין חסר לי' דופן רביעית, והוי כפרוץ במלאו לכרמלית, וכן כשפתח ארובה בגג הבית ובנה מחילות על הגג סביבות הארובה לריך שתהא שפתי הארובה מגעת עד תוך ג"ט לשפתי הבית, ואי נגד אחת הדפנות מופלגין המחילות זמ"ג י"ט חשיב האי דופן כמאן דליתא והוי פרוץ במלאו.

סה) וכן במבוי שנמוך מי' בפתחו שקירוי ממעטו מי', ועשו דלתות לפתחו, אם קירוי משלימו לי', אף אם קירוי נמשך הרבה, כל שגשאר ד"ט בלא קירוי ושם איכא מחילות י' גובה וללד הפתח איכא עובי שפת התקרה טפח או ב' טפחים מאטרפ עם מחילת הדלת והו"ל הנך ד"ט כמוקף מכל דה, ושאר המבוי מותר מדין חורי רה"י, ואם אין קירוי משלימו לי' אע"ג דד"ט הסמוכין לדופן האמצעי שם המחילות גבוהין י' וגם הניח קנה על פני רחב המבוי לסוף הנך ד"ט בפחות מג' להתקרה דע"י לבד ישלים המחילה עד י' באותו שיעור שתקרת המבוי חסירה לי' טפחים, לא מהני לדעת המ"א ע"פ דברי הרא"ש, המוצא לעיל ס"ק ס"א, אמנם אם הגביה הדלתות למעלה מן התקרה עד י' טפחים, בזה חשיבין לחלק הגמון שבמבוי כפרוץ, וחלק הגבוה כעומד ואם יהי' מן הדלת עד העומד פחות מי' וגם פחות מהעומד נידון בעומ"ר ואף אח"ל דבעלמא במפולס אסור אף באיכא גידודא, הכא י"ל דעדיף, אבל אם יהי' פרעה י' או פרוץ מרובה אסור, אבל לפי דעת הר"ן

אי ליכא עומ"ר ע"י גוד חסיק דמותר, אלא אף אם פרוץ מרובה חשיב ע"י גוד חסיק כלחי, ואי איכא עוד פרעה ד"ט בשאר רוחות המבוי אסור, והוא דבקעי זה רבים באותה הפרעה, וליכא זה גידודא, וכן אי הבתים מופלגין מלד אחד מן הנהר ג"ט אסור היכי דע"י הגשר נעשה פרוץ מרובה, דהו"ל מבוי שנפרץ מראשו ולא נשתייר פס ד', מיהו הכא לא שייך שיקראו דרכם דרך הפרעה כיון שהנהר מפסיקן ומסתבר לאינה אסרת, ובמ"ב בשעה"ל אות כ"ה כ' פלוגתא אחרונים בגשר רחב ד"ט, ולא ידענא על איזה פרט מחלקותן, ומה נשתנה פרעה זאת מכל פרעות דעלמא, ומבואות שלנו שדין חלכות להן מעיקר הדין, בכל אופן אין גשר אסור עד לאיכא יתר מי', והוא דנשתייר פס ד' או ב' פסין משהו, כהכשירא דחלר, ואפי' כשהפירעה בראשו וכמס"כ ס"ק נ"ו.

סא) שבת ז' ב' תוד"ה ואם ותיקן כו', נראה ביאור דבריהם דהמחילות הנן מועילות במקומן להוסיף על הגידוד אע"ג שהן רחוקין מהגידוד מ"מ הן מגדירין את מקום החקק בשיעור גובהו, אבל הגידוד לא שייך להועיל להמחילה, והלכך לענין רה"י הוי מקום החקק רה"י, אבל לענין סוכה, א"ל לדון על המחילה שתהא מחילה ע"י הגידוד, וכיון שאינה דופן ל"א זה דופן עקומה, והלכך אע"ג דמקום החקק שבסוכה חשיב כגדור בדפנות, אבל הנן מופלגין ממנו, אבל בפחות מג' מועיל גם הגידוד להשלמת המחילה, ולפ"ז אף אם אין גובה י' מבחוץ מהני חקיקה אף ברחוק מן הכתלים יתר מג', וראיתי במ"ב סי' שמ"ה בשעה"ל אות ס"ו, שכ"כ בשם הא"ר לדעת הר"ן, אבל מדברי הרא"ש משמע שאם אין מחילות החילות גבוהות י' אינו מועיל חקיקה וכמו שכ' המ"א שם, ונראה שאין סוגת הרא"ש שהמחילות החילות מועילות אחרי שיש ד' על ד', אויר בתוכה שגובה י', ורק שלענין דופן עקומה לריך שיעור דופן בפנים שאין מחילות החילות חסרות מחילה רק במקום החקוק ואיך משתרי מדין חורי רה"י, אבל לענין דופן עקומה לריך שיחשב דופן מיד לחלל הסמוך לו אלא נראה כונתו שאם אין גבוה י' מבחוץ כיון שגם לגבי ד' חוץ לא הוי מחילה הוי כאילו רשות של רבים עוברין עליה ומגיעין עד החקק, ולא שייך למימר שמחילת ה' טפחים מגינה לשיעור מחילת מחילה, אלא שאינה מגינה כלום, וכיון שכן לא שייך זה עוד צירוף, אבל כשמבחוץ גבוה י' שחשיב מחילה לגבי חוץ, אלא שחסר מחילות ללד פנים, בזה מהני מחילות החילות להגן לפני הפנימיות שאין מתבטלות, ומאטרפות כשימצאו חקק המשלימן בשיעורן.

סב) ונראה דגם הר"ן יודה בליכא י' מבחוץ, דאין סברא שאם חקק בכרמלית גדולה המוקפת ג' טפחים גומא דע"ד דנעשה כלה רה"י, והאי קירוי לכאורה אינו מועיל כלום, אלא נראה דכל דברי הראשונים כשיש י' מבחוץ, ובזה מועיל גם ד' הפנים להגן מחילת השיעור לענין שמקום החקק רה"י, משא"כ לענין סוכה, ונמאינו למידין מכאן הא דאמר שבת ק' א' בתל המתלקט וה"ה בחריץ דלאמר שם במבוי שהוא מדרון לתוכו, אם עלה ג' טפחים בגובה

לימא למטה מי, דהואלח מרה"ר לרה"י נקט, ובתו' מבואר כן בהדיא ש' ללכך הו' החורים רה"י לר"מ משום חורי רה"י וכן ראייתם מירושלמי כמו שציאר מהרש"א דצריהם, מבואר שכל שאין חלל י' הוא מקום פטור מה"ת, ואפי' קרקעית הבית גבוה י' מרה"ר, כיון שי' תורה עליה הממעטת חללה.

(סח) ה' ה' א' היה פחות כו' היינו שהקורה נמוך מי"ט, ויש לעי' הלל כשהניח הקורה למטה מחבטל גם הדופן כנגד הקורה כדאמר שבת ז' ב', וא"כ לריד לחוק, גם כדי להשלים הדפנות, שהרי מבוי סוף כחליו נמוכין מי' אף אם הגביה הקורה כנגדן פסול ללא הוי קורה ע"ג מבוי, ואיך מועיל חקיקה ברחב ד"ט, כשמופלגין הכתלים מן החקק ג"ט, הלל עדיין אין דפנות במקום הקורה, תינה היכי דעובי הקורה משלים ליה דכח"ג מטרף וכמ"כ תו' שם ללא דענין סמוך דג"ט, אלא כשאין עובי קורה משלים ליה דכח"ג אין מטרף וכמ"כ המ"א סי' שמ"ה ס"ק י"ג, והפוסקים סתמו דבכל גוני מהני חקיקה ד"א על ד', ואולי י"ל כיון דאם נחיר המבוי י' לחשוב גם אותו מקום שתחת הקורה לחורי רה"י, הלכך חשבינן ל' כאילו המבוי מתוקן ותחת הקורה כחורי המבוי ומטרף למבוי וחשיב כקורה ע"ג מבוי ואותו מקום עצמו חשיב כגדור ע"י קורה כיון שהוא מבוי ויש בו חלל י', אמנם אותו מקום שהוא גבוה י', לכאורה אינו נידון משום חורי רה"י כיון דניחא תשמישתי' יעוין ס"ק ס"ב, וי"ע.

(סט) ויותר נראה שדעתם ז"ל ש"א"ל לזירוף הכתלים תנאי של קירוי משלימו, וכמ"כ ס"ק ס"א בשם הא"ר לדעת הר"ן וכל' הר"ן הוא ג"כ ל' הריטב"א, ואפשר דגם כונת הרא"ש כן ומש"כ הרא"ש פ"ק דשבת סי' י"א, הלכך ע"י מחילת החילונות שגבוהות י' נקרא רה"י, אבל לא ע"י הפנימיות שאין שפת החקק מטרף עמהן כיון שרחוקים ממנו ג"ט עכ"ל, כונתו ללא חשיב כי' דפנות סביב החקק כיון שמופלגין ג', אלא כי' דפנות מבחוץ, ר"ל שמקום החקק מתכשר ע"י דפנות הרחוקות שנעשו מחילות לענין מקום החקק ע"י צירוף מחילה וגידוד, ומש"כ שאין שפת החקק מטרף עמהן ר"ל עם המחילות, וכונת הרא"ש להגדיר שהוא באופן דפסול בסוכה, דסמוך כנגד הסכך ליכא מחילות, אלא חלק מהן ברחוק, ולענין רה"י אין בזה הפסד, וז"ל הריטב"א וכיון שחקק זה מחילות י' מקיפות אותו מבחוץ כו' ואע"ג דהך מחילה, היא בין החקק ומחילה כו', ומסתבר ללא נחלקו הראשונים ז"ל בזה שכלם העתיקו דברי ריב"א, והו' כדעת הא"ר ודלא כהמ"א.

(ע) אחרי כדבנו ס"ק ס"ב שדין גידוד ה' ומחילה ה' לריד שיהי' דוקא תוך ג', באינו מקורה, ראייתו צביאורי הגר"א סי' שני"ח סע"ב, בהשגתו על תה"ד, מבואר ש'אם גדר ה' טפחים, ואח"כ חקק ה' נגד ג' הדפנות וגם נגד הדופן הד' מקלפת מכאן ומכאן, ובאמצע דופן הד' נשאר יתר מי' בלא חקיקה, ואין שם רק מחילת ה', מותר מדין מחילה וגידוד מטרפין, ולא ידענא לחלק, בין יתר מי' לכל המחילה, ומבואר שכל אופן מטרף מחילה וגידוד, אף

וכ"ה ל' הריטב"א בחי' למס' שבת, י"ל דמטרפין אף באין קירוי משלימו ל', וכמ"כ הא"ר, ואי עשה כו"פ לפתחו, והגביהה עד י', זהו דינא דש"ע ס"ג סעי' כ"ו וכמ"כ ס"ק נ"ז, ולדעת הרמב"ם דמהני, נראה דאפי' כשי' יתר מי' נמוך ואפי' הוא מרובה על הגבוה שללד דופן אמצעית, דחשיב כו"פ לסחימת הדופן אף שאין לכו"פ חלל י' כנגדו, ללא דע' אלא חללו י', ולא חלל כנגדו הסמוך לו, ואי דע' קירוי משלימו ל' חלוי בפלוגתא הראשונים, כמו דלחל, ולדעת החולקים וכמ"כ ס"ק נ"ז די"ל דהרשב"א חולק, י"ל דאף בנמוך רק ג"ט פסול, כיון שאין לכו"פ חלל ד"ט כנגדו לאו פתח הוא ולא חשיב כו"פ, מיהו בפחות מג"ט נראה דכשר, ומיהו לא ברירא, דאפשר לריד ד"ט חלל בגובה י' בסמוך לו, ואי נמא לכו"פ לריד חלל בסמוך לו דוקא, אי גדר ג' או ד' טפחים ואח"כ עשה כו"פ גבוה י', פסול, ומיהו אי הגביה עד דאיכא י' מן הגדר ולמעלה כשר, ולא חשיב כהגביה מן הארץ את הקנים ג"ט.

(סו) ואי עשה לחי לפתחו לא מהני כלום אף שהוא גבוה י', ואף אם אין הנמוך רק ג"ט, וכן בעשה קורה, ונראה דאף אם בלד פתחו פתוח המבוי מ"מ כל שהוא מקורה תוך ד"א סמוך לפתח ומתמעט גבוה מי' אינו נותר בלחי וקורה ואף אם הנמוך פחות מג' כדאמר לריד לחקוק בו ד"א, ולענין שיעור מבוי היה סגי בד"א ארץ ברחב ד"ט ולענין הכשר הדפנות נמי סגי בהכי היכי דקירוי משלימו ל', וכמ"כ במבוי גבוה שהניח הקורה למטה שגם בזה לריד חקיקה במשך ד"א כמ"כ ס"ק נ"ז, היה סגי ברחב ד"ט, כשיעור מבוי, וכ"ה ל' הריטב"א והר"י והג"א, אלא שכתוב שם ד"א על ד"א ובס' ק"נ הגיה דל"ל על ד"ט, אמנם מש"כ שם לפרש ל' הרא"ש ש' לרוחב כל המבוי היינו רחב שיעור מבוי ל"מ כן וכן בש"ע ס"ג סעי' כ"ו כ' על פני כל רחבו וכ' הגר"א שם שהוא כהרא"ש ודלא כהרי"ף והרמב"ם נראה שהוא באמת פלוגתא הראשונים, וז"ל דטעם הרא"ש דבענין התיקון במבוי עצמו ולא באותו הגידוד דין חורי רה"י הלכך לריד להניח הקורה על כותלי מבוי עצמו והכא א"א שכותליו מופלגין ממנו, ואע"ג דמהנו היינו שעושין פעולתן ברחוק מהן היינו על מקום החקק ולענין קורה דענין שיהי' נגד הכתלים המועילין במקומן, והוי הכא כמו לענין סוכה, וכן בלחי א"א להעמידו סמוך לדופן, מיהו אפשר לחוק סמוך לדופן מלד אחד ולהעמיד לחי.

(סז) במ"ב דכח"ל סי' שמ"ה סעי' ט"ו ד"ה תוכו, כ' להסתפק בבית שאין תוכו י' אי זורק לתוכו מרה"ר אי חייב, והוא מבואר בסוגיא שבת ז' ב' לפי' תו' שם דחוקקין להשלים היינו להשלים דע"ד אבל לא לעשות רה"י, וע"כ הא דאמר זרק למעלה מי' ונחה בחור באנו למחלוקת, ומשמע דלמטה לא נחלקו, ואם איתא דחור לאין תוכו י' הוי רה"י מה"ת, ע"כ שיעורא בד"ט, א"כ גם למטה הוי לר"מ חור רה"י דחוקקין להשלים לד', למ"ד חורי רה"ר לאו כרה"ר דמי, ומיהו למ"ד חורי רה"ר כרה"ר דמי, ליכא לאקשו'

נראה לכל שמופלגין הגידוד ומחילה ג"ט אינן מטטרפין כלל ודין תה"ד אמת ודברי הגר"א אינם מובנים לן, ובמק"א כתבנו דגם דעת תה"ד כהגר"א בדין גידוד ומחילה אצל כ"ז אינו מובן לן ואם גידוד ומחילה אינן מטטרפין שמופלגין ל"ל דכולם תורת מחילה עליו באין רוחב השליכות ג"ט, ואפשר דבשעור ד"ט תליא מלתא שיהא ע"ג שיעור חשיב, [שן"ר בתו' עירובין פ"ד ב' ד"ה גג, כתבו ואי דליכא גיפופי בו' והגג נפרץ לה בעשרה מבואר כמס"כ דלא כהגר"א].

ע"א) שו"ע סס"ג סכ"ו, צריך לחוק בו' ע"פ כל רחבו, בס"ק ס"ו כתבנו טעם הדבר, לכל שאין שיעור דופן במקום אחד, א"א בתיקון לחי וקורה, ומיהו, אף אם חקק סמוך לפתחו ע"פ רחבו, ואח"כ השלים עד ד"א, ברחב ד"ט, נמי פסול, דבעינן כחלים י"ט במק"א בכל ארך הד"א סמוך לפתח, ומיהו במבוי שרחב סמוך לפתחו ונתקצר אח"כ ואינו רחב רק ד"ט מהני לחי וקורה, כיון שהדפנות במק"א בגובה י"ט, ונראה דאפי' אם נידון על מקום הרחב הסמוך לפתח יהי' רחבו יתר על ארכו, אינו נידון כמבוי בפ"ע ויבכל מבוי עקום נראה דנידון כחד ועי' לעיל ס"ק ט' נ' והכא עדיף טפין אלא הכל כמבוי חד, וכן בחקק סמוך לפתחו בכל הרחב ואח"כ קיטרו והעמידו רק על ד"ט עד משך ד"א ולדעת הרי"ף ופ"פ דכשר כה"ג אף אם המבוי נמוך בקירוי בכל משך ד"א, לא מקרי רחבו יתר על ארכו אותו החלק החקוק ע"פ כל רחבו, וכן אי רחב המבוי יתר מד"א וחקק ד"א ע"פ כל רחבו, אי שאר המבוי אינו נמוך מי"ט מטטרף להשלים ארכו, וכן א"כ בתים וחצרות פתוחין למקום החקק, וכדמשמע בגמ' ה' א' דלר"י סגי בד"ט, ולא מש"ל בתיח"ל פתוחין לחקק כדאמר בגמ' שם וה"ה לאביי, מיהו אי כל המבוי נמוך מי"ט אלא דמתכשר מדין חורי רה"י יס' לעי' לענין צירוף לשיעור ארכו.

ע"ב) ה' א' התם סוף מבוי בו' נראה דדוקא בכה"ג בנשתייר פס ד', וכן אי נתמעט חקקו, כל שנשאר ד"ט סגי, אצל אי עשה מחילה ולא השאיר סמוך לפתחו ד"א לא מקרי סוף מבוי, תדע שהרי הכא א"ל בתוח"ל פתוחין לאותן ד' וכמס"כ ס"ק ע"א ובעשה מחילה ולא השאיר בוח"ל ללד הפתח ודאי אין כאן מבוי לכו"ע, וה"ה דלר"ד ד"א לאביי.

ע"ג) תול"ה סוף מבוי בו' נראה שאין כונתם לפרש"י ד"ה סוף וד"ה תחלת, דהא דכ' רש"י דאירע בו פסול בו' דלמיהדר לשווי' בו' י"ל דה"ק דאירע בו ענין פסול שאנו נזין עליו להכשירו מדין שויר ד"ט, אלא שרש"י כתב כן בד"ה אם יס' בו' או עשה פס ד' בו' והר"י השמיט לו' זה אף שהעתיק שאר לשון רש"י, ונראה שדעתו כדעת התו', דאל"כ לא היה משמיטו, שדרכן של ראשונים ז"ל להעתיק לו' רש"י, ושאר לו' רש"י העתיק הר"י שאין שם מבואר היפך דעת תו', וזה כדעת הא"ר שכן המ"ב בבה"ל סי' שס"ה ד"ה אם, וס' א"ז ועה"ק אינו תח"י, ול"י אם העתיקו גם לו' רש"י ד"ה אם.

במופלגין ג"ט זה מזה, וזה מבואר דלא כהמ"א שא"ל שיהי' במחילות החילונו' י', איברא ע"כ ל"ל לפ"ז דדוקא מקום החקק נעשה רה"י, דא"א דע"י צור אחד דע"ד יהי' סגי לכל החצר במחילות ג"ט, וגם זה אינו מובן שמקום רה"י אין לו מחילות בינו לבין חוץ לו, ויס' לעי' לפ"ז בחר"ץ המתלקט י' מתוך ד' אי חשיב רה"י רק דע"ד שבעמק, או עד שפתו העליונה, ואולי יס' חילוק בין חקק תוך מחילות לעשה מחילות ע"ג תל, ובאמת בחקק בעינן תוך ג' כדי שיהי' לרה"י מחילות, אצל במחילות ע"ג תל מהני אף אם הרחיק ג"ט משפת התל, ואע"ג שלענין אבראי לא היו מטטרפין ב' המחילות, מ"מ חשיב מחילה לגואל, וקו' הגר"א יהי' מגידוד שלחורי המחילה שמטטרף וחשיב ע"ג העפר בפנים כמחילת י', ולפ"ז במבוי שמדרון לתוכו וסוף לרה"ר לאמר שבת ק' א', דא"ל לחי, חשיב כגדור עד שפת הרה"ר והדבר צריך תלמוד, ובס' מ"ב בבה"ל סי' שס"ב ד"ה שעשה, ראיתי שקיים לו' דתל ע"ג תל מטטרף אף ברחוק ג"ט זה מזה כל שמתלקט י' מתוך ד', ובעשה מחילות ע"ג תל מבעיא לו' אי פסול בהרחקת ג"ט, ולא ידענא שום מקום לחלק ביניהן, ומס"כ דאפשר דתה"ד מחלק בכך, ומיוסב קו' הגר"א נראה שפי' דברי הגר"א דקו' מגידוד שמחוץ למחילת הקרפף, ולא בציורף גידוד ומחילה שמצפנים, איברא שיעורא דמתלקט י' מתוך ד' דכתב בתל ע"ג תל ששניהם בזקיפה לע"ג זה אינו אלא שיעורא לבטל המדרון דלא חשיב מחילה, אצל בזקיפת ג' טפחים אינו בטל ואם יס' צירוף חוץ לג"ט גם באינו מתלקט י' מתוך ד', כדאמר שבת ז' ב' בבית שאין תוכו י' וחקק בו דע"ד, ואפי' רחוק ד"א מן החקק, ומדרון של חריץ ותל שוין כמבואר שבת ק' א', ולולא דברי הגר"א היה נראה שאין צירוף במופלג ג"ט לעולם בין תל ע"ג תל, ובין גידוד בתוך גידוד, וניחא הכל, ומדרון שאני, ובמקום דלא שייך דריסה המבטלת זקיפת המדרון חשיב מחילה אף באינו מתלקט י' מתוך ד' כהניא דסוכה י"ט ב' במתנ' העושה סוכתו כמין צריך בו' וה"ה לענין רה"י, אע"ג דהקדיר ארובה ז' על ז' ועשה מחילות כנגדה וסיכך וע"י צירוף ב' המחילות יהי' י"ט פסול, כשמופלגין זמ"ז ג"ט.

לאחרי כתיב עלה בדעת, שלפי עיקר הפשט נראה דגידוד ומחילה מטטרפין אפי' ברחוק ג"ט, כמבואר בל' הר"ן והריטב"א שכן על ההיא דחקק בו דע"ד שבת ז' ב', דמטטרף בדין גידוד ומחילה וא"ל תוך ג' דוקא, ומשמע דבכל דוכתא כן, ולא במקורה דוקא, וחילוק בין מקורה לאינו מקורה לא הוזכר, ואי משום דפרכין עלה, איך יתכן רה"י שאין לו מחילות מבינו לחוץ לו, י"ל, כיון דהיקף ג"ט עושה מקום פטור מה"ת אין זה תימה אם צור דע"ד בעמק ז', נעשה רה"י ע"י מחילות החילונו' אלא דחוץ לצור עדיין לא נגמר שיעור רה"י, ועפ"ז עלו דברי הגר"א בפשוטן, ומיהו זה דלא כדברי המ"א שדייק מדברי הרא"ש, וכמס"נ לעיל ומהדנא ב', דסוף סוף אין מקום להסגת הגר"א כיון דאין ע"ג עפר רה"י מה"ת וכשמפנהו ועושהו רה"י שפיר מקרי כלו מוקף לדירה, ויותר

כגדור, וזה כמו שאלד המ"ב סי' שס"ה צבה"ל ד"ה אסור, ולענין עומ"ר, מבואר בגמ' י' ב' דלא אכפת לן בפרצה מן האל, שהרי מבואר שם שאין חילוק דינא דר"א ור"א בין נפרץ מן האל לנפרץ ברשאו, אלא שכן האל מקצרין דרכו, וא"כ יאסר פתחא זוטא שלא יועיל עומ"ר, משום שהולכין דרך פתחא רבא, וכן מסתבר שענין עומ"ר משום מחילה וא"כ שילכו דרך הפתח, וכן י"ל בחזקת כיון שפס משום מחילה כמש"כ תו' ה' ב' ד"ה אינו, א"כ תנאי ההילוך ואין זה רק במצוי המתוקן בל"ק.

סימן סו (ב)

אבל במתוקן בקורה שרי, וכמש"כ כל הראשונים ז"ל בסוגיא שם, וא"כ ע"כ ז"ל דעת הרמב"ם שפסק כהאוסרין תחת הקורה לעיל ח' ב', וללא כרב ור"י, אלא דפתוח לרה"ר, שרי מטעם מקום פטור, וסוגיא דשבת רב קאמר לה, ואנן מפרשין מלתא דאחרים כר"א שם באיסקופת בית, אלא שז"ע כיון דרב ושמואל הלכתא כרב באיסורא וכן ר"י ורשב"ל, למה פסק כשמואל.

ג) ובס' ק"נ בשבת שם, כ' ליכא דעת הרמב"ם ע"פ פי' הר"ה דפתח פתוח במקצת הקירוי נמשך האיסקופא כלה כלפנים, ודין זה הוא דוקא בפתוח, ובקורה, אבל בנעול, או בפתוח והואר בלחי, מה שלחוץ אסור, ולעולם בפתוח לרה"ר מיירי, ודברים אלו זע"ג, דאין דברי הר"ה אלא אי קורה מתיר את שלו, אבל אי גם בקורה אמרינן דחודו הפנימי מתיר, רק בפתוח לרה"ר שרי מחמת מקום פטור, ודאי לא שייך המשכה אדרכה כיון דאיכא ד' שהוא בדין כרמלית, היינו פתוח לכרמלית, ואין כאן היתרא דמקום פטור, גם המבואר בהמשך דברי הק"נ דתחת הקורה וכן נגד הלחי שרי אף בפתח נעול אף לעובי פתחו ד', בפתוח לרה"ר, אינו לפי האמור אלא הכל אסור דהיינו פתוח לכרמלית.

ד) והרמב"ם ז"ל במלחמות כ' לפרש דעת הר"י, דבאמת לרבא בין לחיים שרי מטעם חודו החיצון מתיר כמו בקורה, והא דקאמר מנא אמינא לה כו' אינו אלא ראוי דע"כ ר"י גם בין הלחיים קאי היכי דפתוח לרה"ר ואין בו ד', אבל מדלא מפליג ע"כ קורה ולחי חד דינא להו, ופליג אדר"ח דאמר הכל מודים כו', ואדיי פליג דגם בפתוח לרה"ר ואין בו ד', אין להתיר מטעם מ"פ, ולפ"ז הא דקאמר דבפתוח לכרמלית אמרינן מלא מא"מ וגיעור אינו רק לזירוף שיעור ד', אלא לעיקר תיקון לחי וקורה, דבפתוח לרה"ר הקורה והלחי מתירין מחוד החיצון שתחת הקורה ובין הלחיים נטפל לפנים, אבל בפתוח לכרמלית, אינן מתירין אלא מחוד הפנימי, ותחת הקורה ובין לחיים נטפל לכרמלית, והא דאמר ח' ב' בטעם המתירין תחת הקורה משום חוד החיצון מתיר, הוא בפתוח לרה"ר, ולפ"ז י"כ לפרש סוגיא דשבת בפתוח לרה"ר, ובפתח פתוח שרי תחת הקורה, משום דחוד החיצון מתיר, וגם חזיו שאינו מקורה שרי מטעם מקום פטור, דכיון דחוד החיצון מתיר אינו

עד) ולענין דינא דר"א ור"א אי עשה כו"ה להפרצה כתבנו ס"ק נ"ה בשם אחרונים דלא מהני, מיהו י"כ לדון בזה, דהא פחות מג' אינו אוסר ופרש"י ה' א' ד"ה מתיר משום לבד, וי"כ לעי' מאי מהני לבד, כיון דאין הפרצה אוסרת, אלא שהפתח בטל אם אין הולכין בה, וכמבואר בשו"ע שס"ג סעי' ז"ד, ואריך לזהר כו', ואי דבפתוח מג' אין הולכין א"כ אין זה מטעם לבד, ונראה דפרצה בלא כו"ה היא קלה ללאבד שם פתח מינה, והלכך כל שאין גדור מזדיה וגם הולכין דרך פרצות שמן האל היא מאבדת שם פתח, משא"כ בפתוח מג' דחשיב כגדור, ולפ"ז י"כ דגם כו"ה חשיב

ח) עירובין ט' א' ורבא אמר בין לחיים נמי מותר כו', נראה דהא דאיפלגו רב ור"ח ור"י ושמואל ורשב"ר ור"ל, לעיל ח' ב' בקורה, היינו נמי בפתוח לכרמלית, א"כ במשך הקורה לפנים עד שגשאר מחודו הפנימי עד סוף המצוי ד"ט דהיינו נמי פתוח לכרמלית, והלכך אין להתיר מטעם מקום פטור, אלא דלהמתירין הקורה מתיר בחודו החיצון כדאמר שם בגמ', ולהאוסרין חודו הפנימי מתיר, אבל בפתוח לרה"ר ולא נשתייר ד"ט מחוד הפנימי ולחוץ לכו"ע שרי מחמת שהוא מקום פטור, וכ"ז בקורה אבל בלחי לכו"ע בין הלחיים אסור כדאמר ר"ח שם, והיינו דוקא מזד עיקר ההיתר של הלחי שאינו אלא מחודו הפנימי, אבל בפתוח לרה"ר ואין בו ד', שרי מזד שהגשאר הוא מקום פטור, והנה קיי"ל כרבא, ונמצא דתחת הקורה לעולם מותר, ובין הלחיים אם אין בהן ד' ופתוח לרה"ר שרי, ואם פתוח לכרמלית אסור, וזה דעת הראב"ד.

ז) והרמב"ם ז"ל אוסר גם תחת הקורה בפתוח לכרמלית, וע"כ ז"ל דלרבא אין חילוק בין קורה בלחי, והא דשקרו רב ור"ח ור"י לעיל תחת הקורה טעמיהו משום שאין במקום הזה דע"ד והוי מקום פטור, ודלא כדהוי מפרש פלוגתיהו לעיל, ופליג נמי אדר"ח לעיל דאמר הכל מודים בבין הלחיים, ומיירי בפתוח לרה"ר וז"ל דסברת האוסרין כאדיי משום שאין גבוה ג', ולא נחלקו אדיי ורבא אלא אליבא דרב ור"י המתירין תחת הקורה, דלכאדיי טעמם משום דחודו החיצון מתיר, ובזה מחלקינן בלחי שאני, ולרבא גם בקורה חודו הפנימי מתיר, אלא דשקרו משום שאין שם דע"ד, וקיי"ל כרבא, והלכך אין חילוק בין לחי וקורה, אמנם תמוה מאד מסוגיא ערוכה שבת ט' א', דאמר במצוי שהכשירו בקורה וקירוי כלפי פנים כו', והתם ע"כ ברחב עובי הפתח ד' דאל"כ אף בקירוי כלפי חוץ ואפי' בכל מקורה נמי וכמש"כ רש"י ותו' שם, ואפ"ה פתח פתוח כלפנים, ומותר תחת הקורה ועיקר מלתא דאחרים א"א לפרש בקורה כמו בלחי, דממ"נ אי בפתוח לרה"ר, ואין בו דע"ד, גם בנעול מותר, בין בלחי ובין בקורה, ואי בפתוח לכרמלית, גם בפתח פתוח אסור, ובלחי לאית בו ד', גם בפתוח לרה"ר אסור, ובקורה לאית בו ד' גם בנעול מותר, ומבואר בזהדי דהא דאמר רב תוך הפתח כריך לחי כו' היינו במצוי המתוקן בלחי,

שהוא פחות מד"א והוא עליו תורת לחי י"ל שהוא מתאחד עם כל המצוי וחוד החילון יעשה מחילה או היכר לכולו, והוא כונת תו' לפרש פשוטי הדברים שמחלק בין פתוח לנעול דהיינו דפתוח נידון כחד ולא כנעול, אבל אין כונתם להתיר עובי הפתח אף אם חודו הפנימי עושה ההיתר, שהוא בטל לגבי מצוי, שא"כ אף אם העמיד הלחי באמצע מצוי כל שלא השאיר ד' אמות לצד הפתח מותר, וזה לא נסתפקו בגמ' בשום מקום, ולמה להו' להתו' לחדש בכגון זה, אלא שכונתם שגם בחצר ובית הניתרין בפסין אמרינן דחוד החילון הוא מחילה, ולפ"ז באמת היה לי' להקשות א"כ אפי' נעול נמי, דהא כל דאיכא ד' לא מהני פתח נעול כמש"כ תו' ד"ה אמר אבל כלפי חוץ אפי' נעול כו', אלא האמת קפריך דאפי' פתוח אסור, אבל למאי דבעי למימר בלית ב' ד' שפיר הו"ל להקשות דא"כ אפי' נעול פתוח לרה"ר, דבפשיטות יס' לאוקמה פתוח לרה"ר כדי לפרש פ"פ כלפנים, והוא כונת תו' ד"ה תוך בסוה"ד, ודברי מהרש"א בד"ה פרש"י בסוה"ד, וד"ה בא"ד, לא נתחווירי אלל.

(ח) שם בתו' ולא דוקא כלחוץ דהא רה"י גמורה היא כו' כ' מהרש"א בתוד"ה תוך, לדוקא באית בתוך הפתח ד' אבל בלית ב' ד' ופתח נעול הוא מקום פטור ומותר להוציא לרה"ר, ונראה דלעולם אסור להוציא לרה"ר ויס' בזה חיוב חטאת אף בפתח נעול, שהרי מצויר בסוגין דאי הו' תקרת ד"ט אין נעילת הדלת מבטל מחילתא, שהרי היא כנתן כלי שאין מבטל מחילתא כיון שעשוי לפתוח ולנעול, וא"כ לענין דאוריתא דסגי בג' מחילות אין הדלת מבטל מחילתא, אף שלא נשאר ד' חוץ לדלת בשעת נעילה.

(ט) שם בגמ' הבא באיסקופת מצוי כו' נראה דהשתא מתוקמא בפתוח לרה"ר, ופתח פתוח, כל האיסקופה כלפנים משום שלא נשאר ד' מחוד החילון של הקורה ולחוץ, ופ"נ הכל אסור, אבל פתוח לכרמלית לעולם אינו מותר אלא תחת הקורה, והא דכ' תו' בד"ה אמר כו' ודוקא נקט כו' דבכלה מקורה כו' דסתם איסקופה כו' היינו בפתוח לכרמלית דפתוח לרה"ר, אף באין בה ד' מותרת אף בפתח נעול, וכ' הר"ה דבפ"פ גם המגולה אסור וא"ה, כמדומה דל"ל גם המגולה מותרת ולשון משמע קת' אף אם מקצת האיסקופה חוץ לכותלי המצוי, אבל ז"א נראה כלל, וע"כ חוץ לחיקון המצוי קאמר וכ"מ בר"ן בהעסקת דבריו, ונראה דכונת הר"ה דוקא בפתוח מד"ט, דאל"כ אין שיעור להאי המשכה, ואין סבירא כלל להתיר עד ד"א, והנה הר"ה לשיטתו שפסק דבין הלחיים אסור, ואף בפתוח לרה"ר, ואין בהן ד', כאב"י עירובין ט' א', והלכך אין דין מקום פטור מעיקר הדין באין גבוה ג', והיה דדין שחוץ לקורה אסור אף בפתוח לרה"ר, ובזה חידש לן הר"ה דבקורה המתיר מותר גם חוץ לה בפתוח מד', ואפשר דאף בפתוח לכרמלית דלאב"י לית לי' הא דמאכ מין את מינו וניעור, אבל לשיטת ש"פ, בפתוח לרה"ר אין צריך המשכה אלא מותר מחמת דין מקום פטור, ובפתוח לכרמלית יס' לאסור, אבל מדברי

נשאר עוד ד', והבא לא שייך צירוף ד' שיעשה כרמלית, כיון דאין ההיתר משום שאין בו ד', אלא משום חוד החילון מתיר, ואע"ג דאי נשאר ד' מחודו החילון של קורה ולחוץ נראה דאסור גם תחת הקורה כדין פתוח לכרמלית, מ"מ כיון דכי אמרינן חוד החילון מתיר אין כאן עוד ד' ואין כאן עוד כרמלית בין המצוי לרה"ר, שפיר אמרינן דחוד החילון מתיר.

(ה) וכ"ז כתבנו ע"פ דעת הרמב"ם ולדעת המ"מ זהו גם דעת הרי"ף, אבל הרמב"ן גופי' לא ס"ל הכי אלא דוקא בלחי מחלקינן בין פתוח לרה"ר לפתוח לכרמלית אבל בקורה בכל גוני שרי אף לרבא, כ"ה בהדיא במלחמות בסוגיא דשבת סס, ומשמע שפי' כן דעת הרי"ף והוא כדעת הר"ה ש' בדעת הרי"ף, איברא צריך טעם לחלק בין לחי לקורה, וסוגיא דשבת מכרעת כדעת הרמב"ן, דאל"כ מש"ל גם במצוי שהבשירו בלחי ובכה"ג דמוקי לה בקורה, ועוד אי הגך דשרו בתחת הקורה בפתוח לרה"ר דוקא מ"ט דמאן דאסרי, תשתי מחמת מקום פטור, וע"כ ל"ל כאב"י משום שאינו גבוה ג', ותקשה לרבא, דבסבירא ז' לא פליגי גם רב ור"ח ור"י, אלא דשרו משום חודו החילון מתיר, וכיון שלפי' הרמב"ן מוכרע דלא כהרמב"ם ע"כ שפי' הרמב"ם בסוגין דלא כהרמב"ן, אמנם יס' לעי' גם לפי' הרמב"ן למה לי' לרב לדחוקי דוקא במצוי ובקורה הא מש"ל גם בלחי ובפסי חצר, ולחי קצר מהפתח, ופתוח לרה"ר, והלכך פ"פ כלפנים כל עובי הפתח מה שכנגד הלחי משום דחודו החילון מתיר, והשאר משום מקום פטור, ופתח נעול כלחוץ, וז"ל דבעי לשנוי' אף בפתוח לכרמלית, דהא לא מפליגי, ובפתוח לכרמלית לא מש"ל אלא בקורה, מיהו אכתי איכא נפקותא דבפתוח לרה"ר ופ"פ מותר אף אותו המקצת שאינו מקורה, ובפתוח לכרמלית אינו מותר רק תחת הקורה, וכ"ז לרב דאית לי' עירובין ז' ב', ח' א', דנראה מצחוץ לא הו' לחי, אבל למאי דקי"ל דהו' לחי, בלחי קצר אפי' פתח נעול מותר, דעיקר לחי הוא הגימס שאחורי הלחי לראש המצוין.

(ו) ומיהו הרמב"ן ז"ל כ' במלחמות דלא בעי לאוקמי בפתוח לרה"ר, דא"ה אפי' בפתח נעול נמי יעו"ש וז"ל דלא בעי לאוקמי בלחי שקצר מעובי הפתח, שאין דרך לעשות לחי כלל שעובי הפתח הוא במקום לחי, וקירוי י"ל שלא נעשה להתירא דמצוי, אלא לצורך אחר, אבל ז"א דהא אין זה קורה כמצויר בשו"ע ס' שס"ג סעי' ט"ו, וז"ע, ומיהו לפי' הרמב"ן מייירי גם במסקנה דוקא בכרמלית, דבאמת מייירי דאיכא עובי הדפנות ופתוח לרה"ר לעולם מותר אפי' פ"נ מחמת הלחיים, אלא בפתוח לכרמלית אין היתר לבין הלחיים רק ע"י הקורה, ולק"מ לפי' הרמב"ן.

(ז) שבת ט' א' תוד"ה אע"ג כו' אפי"ה כיון שהפ"פ בטל אותו עובי כו' נראה דבין הלחיים ובין פסי חצר וכן בין פלימי פתח במקום דאיכא כוה"פ, וכן בין עובי הכתלים אי איכא עומ"ר, הכל דין אחד להם, שהרי לעולם המקום ההוא הוא פרוץ במלאו ואילו נמשך ד"א עובי החומה ודאי אסור, ולא היו דנין בזה, אלא כיון

עם הכרמלית, ואסור עם הבית, בין שהפ"פ ובין נעול, ומה שמן הדלת ולפנים לעולם כלפנים אף בפתוח לכרמלית. ג) וכן הדין אם אין כל עובי תוך הפתח ד' (ז) ואם איסקופה גבוה י' ללד רה"ר בין בפתוח לרה"ר ובין לכרמלית ואף אם אין ברחב תוך הפתח ד' והפתח נעול, הוא כלפנים. ה) ואם עשה ב' פסין או פס ד', לאותו תוך הפתח, בסופו ללד רה"ר, בזמן שהפ"פ לעולם הוא כלפנים מחוד הפנימי של הפס ולפנים בין בפתוח לרה"ר ובין לכרמלית, ובין לאיתא מחוד הפס עד מקום הדלת ד' ובין ללית בו ד', ואם הפ"פ, אם יש מחוד הפנימי עד הדלת ד' הוא כלפנים, ואם אין שם ד', הרי דין תוך הפתח כדינו בלל הפסין, ובזמן שהפ"פ ופתוח לרה"ר מותר גם נגד הפס, ואף אם נשאר עוד מתוך הפתח מחודו החיצון ולחוץ כל שאין מחודו הפנימי ולחוץ ד"ט הכל כלפנים, וכן הדין במבוי שהעמיד לחי אחר להתיר תוך הפתח, ולמלאי דקי"ל דנראה מבחוץ הוי פס ולחי, אם נשאר מן הכותל חוץ ללחי וחוץ לפס, נעשה הגימס עיקר הלחי, וכל הדינין יסובו לפי הלחי של הגימס. ו) וכן במבוי שעשה קורה לאותו תוך הפתח נוהג כל הדינין האלו, אלא שחוד החיצון של הקורה הוא כחודו הפנימי של לחי, בין בפתוח לרה"ר ובין לכרמלית, ולדעת הרמב"ם והש"ע דין הקורה כדין הלחי, ויש לחשוב מחוד הפנימי, ולדעת הרמב"ן המובא בס"ק ד' בלחי יש חיבור אי פתוח לרה"ר יש לחשוב מחוד החיצון, ואי פתוח לכרמלית יש לחשוב מחוד הפנימי, ובקורה לעולם חשבינן מחוד החיצון אף בפתוח לכרמלית.

(ז) כ' המ"א סי' שמ"ו ס"ק ד', דבפתח מבוי והקורה ללד חוץ אם יש ד' משפת הקורה עד הדלת מותר, ואם פתח פתוח אף כשאין ד' מותר, והנה בפשוטו נראה שכונתו משפת החיצונה של הקורה, וא"כ דבריו נגד סתימת השו"ע סי' שס"ה ס"ד דבפתוח לכרמלית אסור תחת הקורה, ומדברי המ"א משמע דגם תחת הקורה מותר באיכא ד', בין שהפ"פ ובין שהוא נעול, ובלית ב' ד' והפ"פ, ואין לומר דהמ"א מייירי בפתוח לרשות הרבים, דאם כן בפתח נעול ולית ב' ד' נמי מותר, כן הק' בבה"ל, ובאמת בפתוח לרה"ר ואית ב' ד' גרע דאם פ"נ אסור כיון דאין ד' משפת הפנימי של קורה עד הדלת בטל לי' קורה ומאטרף תחת הקורה עם ג"ט שבינו לדלת והוי ד"ט, והוי כרמלית, וכן בפתוח לכרמלית ואית ב' ד' ופ"נ אסור אף ג"ט שבינו הקורה לדלת, דכל שאין ד' משפת הקורה הפנימי לדלת ד"ט ופ"נ אין כאן קורה, דכיון דאסרינן תחת הקורה בפתוח לכרמלית ע"כ ס"ל חוד הפנימי מתיר, והא דשרינן בפתוח לרה"ר הוא מדין מקום שאין בו דע"ד מותר לבני רה"י ובני רה"ר לכתף, אבל כל שמואל מינו מאטרף אליו והוי כרמלית והרמב"ם ע"כ לא ס"ל כהרמב"ן, בסק"ד, לאסור כרמלית ולהתיר רה"ר אף בלחי רחב ד', וכמס"נ לעיל טעמו, ולפרש דלהרמב"ם גם בקורה כן, דע"כ ז"א כדמוכח סוגיא דבשבת ט' א' דלהרמב"ן ע"כ התם בפתוח לכרמלית ואפ"ה תחת הקורה מותר, וכמס"כ סק"ו, ודברי המ"א מבוארין לעיקר החילוק בין פ"פ לנעול ואית

הר"ן ז"ל דקם לי' בשיטת תו' כרבא עירובין ט' א', דבין הלחיים בפתוח לרה"ר מותר, והעתיק דברי הר"ה שחולק על רש"י, משמע דס"ל דאף בפתוח לכרמלית מותר מה שחוץ לקורה באין שם ד', ועיקר הטעם מ"ס חוץ לקורה מבין לחיים לא ידענא. (י) שם תוד"ה אחר, אבל כלפי חוץ אפי' נעול כו' דקסדר רב כו' אע"ג דאין שייך קורה אלא במבוי שבתים וחלרות פתוחין לתוכו הכא מאטרף עם כל המבוי וכמס"כ תו' עירובין ט' א' ד"ה תוך, ואף דלת נעול אינו מבדילן, והיינו נמי דפתח פתוח אע"ג דהאי מבוי א"ל לקורה וכמס"כ בתחלת דבריהם, ואף דקורה לא מהני אלא ח"כ עשה להתיר כדאיתא בשו"ע שם"ג סעי' ט"ו, חשיב כחד מבוי והרי נעשה להיתר מבוי, ומס"כ והוי כאילו מקורה ד"ט היינו כאילו הקורה יש לו חלל ד"ט המתירן, ודברי מהרש"א ז"ל שהעמים בזונתן דברי הר"ה ז"ע, ובפשוטו נראה דהתו' לא ס"ל כהר"ה בפתוח לכרמלית.

(יא) שם רש"י ד"ה פתח, ולהכי לא אוקמא באיסקופת בית כו' יש לתמוה, וכי מה יועיל קורה בבית הרי אין קורה מתחת אלא במבוי שבתים וחלרות פתוחין לתוכו, ובאמת נטו הראשונים ז"ל מה"ט מדברי רש"י ז"ל אלו, יעוין בתו' ור"א ש"ר ור"ה"ה, ואולי דעת רש"י כיון שזוה"פ מועיל בבית יש לזוה"פ דין קורה דמותר להשתמש תחתיו, אע"ג שהוא די בכל שהוא וגם הוא משום מחילה, אבל דעת הראשונים ז"ל דאסור להשתמש תחת זוה"פ כמו בין הלחיים, [עיי' לקמן סי' ג' ס"ק כ"ב].

(יב) שם רש"י ד"ה באיסקופת, דאילו תקרה שיש בה ד' כו' והר"ה כ' דאם הדלת באמצעיתו ופ"נ מבטל אף תקרת ד' ור"א רבותא קמ"ל דמאטרף ב' קורות, ומסתמית שאר הראשונים ז"ל משמע דס"ל כפשוטו דסוגיא שהוא כפרש"י.

(ג) ואלע"ג דתוך הפתח של בית אסור בפתוח לכרמלית מ"מ אם הדלת באמצעיתו נראה דמה שבפנים מותר שהדלת חשיב כמחילה אף בזמן שהוא פתוח אף אם הוא באופן שאין בו משום פס ד' משום שאין בעובי הדלת ד', [עיי' לק' סי' ג' ס"ק כ"א] וגמלינו למידין: (א) אם עובי תוך הפתח ד"ט והתקרה שעל גבן ע"פ כל הרחב, הוא רה"י, ומותר להוציא מן הבית לשם ולהכניס משם, בין שהדלת בפנים ובין שהוא באמצעיתו, ומותר אף מן הדלת ולחוץ אף שהוא נעול, בין בפתוח לרה"ר ובין לכרמלית, ואסור להוציא משם לרה"ר או לכרמלית בכל הגי גוני, ואם הוציא משם לרה"ר חייב חטאת. (ב) היה עובי תוך הפתח ד', ואין מקורה כלה או שאין קיריו כלל, אם הדלת בפנים, הרי הוא רה"י מה"ת, ומדרבנן כרמלית, ואסור מקום הזה בין עם הבית ובין עם רה"ר, ומותר עם הכרמלית, ואם הדלת באמצעיתו בין שהוא פתוח ובין שהוא נעול, מה"ת רה"י אף חוץ לדלת, ולענין איסור דרבנן, יש חיבור שם פתוח לרה"ר, מותר להכניס משם לבית ומצית לשם, בין שהפ"פ ובין שהוא נעול, ואסור להכניס מרה"ר לשם ומשם לרה"ר, ואם פתוח לכרמלית, הוי איפכא לאותו מקום שחוץ לדלת מותר

בהגה' שהועתק דין זה של המרדכי, שאין טעם לאסור מן האיסקופה לבית אלא בפתוח לכרמלית, ואז אסור המרדכי אף באיכא תקרת ד' משום דזימנין לאין צו ד' ולאו אדעתא, אצל בפתוח לרה"ר הוי רה"י מה"ת לדעת תו' ומותר עם הבית משום שאין צו ד', ולדעת הרמב"ם שאין ג' מחילות רה"י מדאורייתא, הוי מקום פטור יעו"ש, מיהו אין הכרע מדברי הגר"א אם גם צפ"נ הוי רה"י מה"ת לדעת תו' להכא כשמכניס הפתח פתוח ובכה"ג ודאי הוי רה"י מה"ת, שהרי פתח פתוח נידון כחד אף לענין היתר לחי צמזוי, כש"כ שאין הדלת מצטלת מחילות גמורות בזמן שהיא פתוחה, ועי' סק"ח.

(יז) צפ"י סי' ס"ה כ' בשם הסמ"ג וסמ"ק לאסור תחת תקרת ד' בפתוח לכרמלית, ומותר בפתוח לרה"ר ובקורה בכל ענין אסור, והדברים תמוהים מאלו, הלא עיקר החילוק בין רה"ר לכרמלית היא באין צו ד' וכדאמר טעמא בעירובין ט' א', ותחת הקורה שהוא טפח בפתוח מיהת לרה"ר ודאי שרי כדאמר לי' ר"י פוק תני לברא, ורצא אית לי' אף בלחי וכש"כ קורה כמבואר בסוגיא שם, וכן מבואר בדברי תו' שבת ט' א' דכל שהמזוי נותר ולא נשאר בלא תיקון רק פחות מד' סמוך לפתחו מותר בפתוח לרה"ר כסדרת רצא שם, ולדעת הרמב"ן דבין הלחיים מותר בפתוח לרה"ר אף באית צו ד' ע"כ ברייתא לאחרים בשבת שם בפתוח לכרמלית בין לאוקימתא דרצו ובין לאוקימתא דר"א, דבפתוח לרה"ר גם צפ"נ מותר בין לאית צו ד' ובין דלית צו ד', ומבואר באוקימתא דר"א דתחת תקרת ד' מותר אף בפתוח לכרמלית, מיהו הני לאוסרין תחת הקורה בפתוח לכרמלית ע"כ לית להו לדברי הרמב"ן כמס"נ סק"ה, ואיכא לאוקמא ההיא דר"א בפתוח לרה"ר ואיכא ד"ט מן הדלת ולחוץ, ודברי הסמ"ג והסמ"ק י"ל דעיקרא דמלתא נקטו דקורה הוא משום היכר אצל בתקרת ד"ט לאמרינן פי תקרה, וזיה אין להסתפק שמותר תחתיו, ונ"מ שמותר אף בפתוח לכרמלית, ואפשר שלזה כיון הבי' להוכיח מדברי הרשב"א שצ"כ כונת הסמ"ג ג"כ הכי ולא כדמשמע לכאורה.

(יח) צמ"צ סי' ס"ה ס"ד צב"ל ד"ה מפני, נסתפק אי מותר להוציא מבין הלחיים לכרמלית והוא מבואר בתו' שבת ט' א' ד"ה אע"ג דמותר, דהתם צבין עובי הפתח קיימינן שהן פסין לבית ואחר וכדפריך בגמ' מדין תוך הפתח ועי' צמ"צ שמו"ו ס"ג צב"ל ד"ה ומותר שהביאם.

צו ד' ולית צו ד', אלא שלדעת השו"ע תלוי הכל אם יש ד' משפת הפנימי עד הדלת, ולדעת ש"פ משפת החיצונה.

(טו) שו"ע ס"ה סעי' ד', מותר כו' וה"מ בפתוח לרה"ר כו' וכ' צמ"צ צב"ל ואז מותר אף אם יש דלת נעול, ודוקא בדליכא ד"ט מהדלת עד רה"ר אצל אי איכא ד"ט, ופ"נ, אסור מן הדלת ולחוץ, ואי איכא ד"ט מן חוד הקורה הפנימי עד הדלת אף צפ"נ הכל מותר, וכן בפתוח לכרמלית ופ"נ וליכא ד' מחוד הפנימי עד הדלת, אסור חוץ לדלת, כ"ז לדעת השו"ע, אצל לעיקר דינא נראין דברי האחרונים ז"ל לדעת רה"פ כהראב"ד, ועיקר הכרעת הבי' משום דעת הרא"ש כהרמב"ם, ואינו מבואר בהדיא ברא"ש, מיהו מפרש"י ותו' והרא"ש ש"כ צב"ל שם ד"ה בין דמוכח דס"ל כהראב"ד, למש"כ לעיל ס"ק צ' דגם הרמב"ם מודה דהמתירין תחת הקורה עירובין ח' צ', היינו אף בפתוח לכרמלית, אין רא' מסוגיא דשבת דהתם רב הוא דקאמר לה והוא מן המתירין תחת הקורה, מיהו מדברי הרמב"ן שם מבואר כהראב"ד, וכ"מ שם צ"ן, ומש"כ צמ"צ שם ס"ק כ"ה לענין לחי רחב ד', אינו לפי דעת השו"ע למש"כ ס"ק ה' דהרמב"ם ודאי לא ס"ל כהרמב"ן.

(טז) כ' המרדכי פ"ק דשבת מהבא שמעינן כו' דמותר ליקח המפתח כו' כיון לאין המשקוף בולט ד"ט לרה"ר הוי כרה"ר כו' שהרי מה שיש מן הפתח ולפנים רה"י גמור הוא, ולכאורה הכונה להוציא מרה"ר לתוך הפתח, ותוך הפתח אין צו ד', ולפי מש"כ ס"ק ח', רה"י גמור הוא מה"ת אף צפ"נ, ואדברה ממנו ולפנים מותר, כמס"נ בדברי תו' שבת ט' א' ד"ה תוך, ואם כונת המרדכי לדין דלית לן רה"ר אלא כרמלית נוחא, שאותו תוך הפתח שאין צו ד' מותר עם הכרמלית ואסור עם הבית כמס"נ בתו' שם וד"ה אע"ג, ובהגה' מרדכי שם כתוב פ"נ כלחוץ כל מה שחוץ לפתח כלפניו וכגון לאיכא פחות מד' דאי הוי ד' הוי כרה"י לאוריייתא דאית לי' ג' מחילות, עכ"ל, ואי קאי ג"כ בפתוח לכרמלית, ז"ל דהא דכ' בדד' הוי רה"י היינו ע"י המשקוף הרחב ד' ולענין טלטול קאמר, ולשונו לא משמע הכי, ואף אם נפרש כדעת מהרש"א בסק"ח, דפחות מד' ופ"נ לא הוי רה"י מה"ת, מ"מ רה"ר לא הוי ומקום פטור הוא ומותר בין עם רה"ר ובין עם הבית, ונ"ע. וכתוב עוד שם בשם הראב"י דבין איסקופה ומבואר שאם אין תקרת ד"ט מותר מן הדין להוציא משם לרה"ר ולא לפנים, ואין זה אלא בפתוח לכרמלית וכ"כ הגר"א בשו"ע שמו"ו סעי' ג'.

סימן סז (ג)

צעובי טפח, זהו היכרא כאילו דופן המזוי גמרה בסוף ג"א וה' טפחים והטפח הבנוי אח"כ ללד פנים הוא נוסף ונידון משום לחי, ואף שאפשר להיסירה באופן אחר דהיינו שכל עובי הדופן בכל ארכה הוא טפח, וארכה ד"א כמו שהיא ללד פנים, וללד חוץ נסמך לה כותל שאורכו ג"א וה' טפחים צעובי טפח, מ"מ מקרי היכר יותר באופן הראשון, אצל כשכותל כלה צעובי לכותל מזוי כזה

(א) עירובין ט' צ' תוד"ה כותל, וריצב"א מישב כו' נראה לפי דברי הריצב"א לפרש, דלעולם צעינן שיהי' היכר שאינו עיקר כותל אלא בליטה נוספה, ובהוראה זו נדונה משום לחי, ולעולם הדבר ניכר בגובה או בשאר היכר, ואפשר דכל שנמשך כל דופן המזוי צעובי שיהי' ומתקרת בראשה, כמו שהוא לפרש"י כזה (סט) כגון שדופן דרומי עובי צ' טפחים וטפח האחרון של הדופן הוא רק

מפנים בשה עם הכותל לא הוי לחי מ"מ מקום הגמוס שמבחוץ ליהוי לחי, דמה לי לחי של בליטה ומה לי של שיקוע כיון דקיי"ל דשיקוע מבפנים מהני.

(ד) אצל מה שמבואר דפרש"י בסוכה נראה דהיינו כשאלו הפנימי של לחי נמשך ביותר עם כותל מבוי כמו שהוא לפרש"י, אלא שהוסיף דכי היכי כשעובי הדופן הוא רחב יותר מהלחי מקרי נראה, כמו כן אם עובי הלחי יותר מעובי הכותל מקרי נמי נראה, והטעם ללא בעינן בזה ראיית בני אדם שישתכלו בלחי אלא קבעו חכמים שיהי' להמבוי איזה בנין חוץ מכתליו, וזה יהי' היכר גמור ומשם ולהלן מתחלף הרשות, ובנין הכריד לזה שלא יאבד תכליתו שיהי' בנינו ניכר שהוא חדש נוסף לא מעיקר הכתלים, וכל שהובלט או שנסקע נגד שאר הכותל, הוי היכרו, ונידון ע"י אותו הבליטה שבאחד הצדדין לחטיבה מיוחדת זולת המבוי בכל סביביו, אבל לעולם הלחי הוא שיהי' אצל חלל המבוי ולא משוך הימנו ולחוץ, והלכך אם העמיד לחי מבחוץ כיון שניכר שהכותל מפסיק בינו למבוי אינו כלום, אבל כל שאין ניכר שהכותל בעצמה בולט לחוץ, בזה יש לדון שהכותל כבר נגמרה לפני התחלת העובי, ויהי' כל העובי כלחי, וכן בפס נמדד כל עובי הכותל שלפני רה"ר אם יש בה ד"ט נידון משום פס, וכן בטפח של סוכה, מיהו למש"כ לעיל סק"א כריד שיהי' ניכר בגובהו או בשאר דבר שאין זה המשכת כותל, א"נ העובי מורה יותר שהוא נוסף לכותל ולא שהכותל נתעבה, וכמש"כ בסק"א, וכשהעמיד לחי בשה מבפנים ועובי יותר מעובי הדופן וכולט לאחורי המבוי, לפי"ה הק"נ אין לחשוב את הלחי אלא חלק העובי של לחי הכולט חוץ לדופן, אבל מה שכנגד עובי הדופן הוא הארכת הדופן, ואי סמכו עלי' משום לחי לאו כלום הוא, ואי סמכו על חלק הכולט שפיר מהני, ואי חזר או סוכה הוא, בעינן שיעורא בהאי בליטה לחוד, ואי לית בה שיעורא לאו כלום הוא, ולמש"כ הוי איפכא, דאי סמכו על הבליטה משום לחי ושכנגד הדופן לדופן, לאו כלום הוא, ואי סמכו על כל הלחי, מהני, אף אי לית בהעובי הכולט שיעור הכריד כיון שכלל העובי של לחי אית ב' שיעורא, וכ"מ ל' רש"י בסוכה שם ד"ה אחוי וד"ה וסוה וד"ה דאמר, ומש"כ רש"י שם וכולט הוא ללא רה"ר כנגדו ל"ל דה"ק ללא רה"ר נראה ככולט ולא כהמשכת דופן, משום שהדופן עובי יותר מהלחי, ומש"כ או מן הצד היינו כשהלחי עובי יותר מעובי הכותל, ומש"כ בשם הריטב"א אינו תח"י, ולפי האמור למדנו שאין ד"ז אלא לפרש"י, ולא לפי הרא"ש, והרא"ש יפרש דסוכת ר"כ בסוכה שם, היתה כזה (ענה) וכ"ה הציור בגמ' שם.

(ה) ונראה לפרש"י ב' הציורים, דהיינו בין שעובי הלחי פחות מעובי הכותל ובין שעובי הלחי יותר מעובי הכותל, לעולם נמדד, לענין טפח דסוכה וד"ט דפס חזר, עובי של כל מזרח מדרום לכפון כזה (עו) ולא שיעור ארך הבליטה ממערב למזרח קזה עובי של לחי ואין לו שיעור וסגי בכל שהו, וכ"מ בל' רש"י בסוכה שם, שענין הלחי כהתחלת בנין דופן רביעית, וועיקר ענין המחיצות הוא

(ע) בזה יש לדון אם עיקר הוראתה כזה (ענה) שכותל המבוי נתעקמה לדרום, ושאר דופן הגמשך אח"כ ממערב למזרח הוא כנוסף, או עיקר הוראתה כזה (ענ) וכותל אחרת נסמך לכותל דרומי מאחורי המבוי, ובזה אזלינן ע"פ ההכרה בענין הבנין, ונראה לראש כותל ההולך לדרום ופון הוא גבוה או נמוך, מכותל המבוי הוא כמחליטו לנוסף, ואם כותל המבוי שמן כותל הגמשך ולחוץ ללא מזרח הוא גבוה או נמוך משאר כותל המבוי מחליטו לנוסף ונידון משום לחי, וזהו כעין הכרת שיפוע ראשיהן שכ' הריטב"א.

(ז) ויש לעי' במבוי שרצפו בלחיים במשך ד"א דאמר בסוגין דמהני בנראה מבחוץ, והלא כיון דד"א נידון כדופן א"כ גם המקלח הכולט ניכר שהוא מן הדופן, ואף אם פי' דברי הריטב"א הוא דוקא, ללא בטל מתורת לחי אלא אם ניכר שהוא בליטת הכותל נמי קשה דמי לא עסקינן כשהלחיים נמוכין מכותלי המבוי ואינן גבוהים רק י' טפחים בכל משך ד"א, ועי"ז ניכר שהוא בליטת הדופן, ומיהו לפי' הריטב"א י"ל דשא"ה דאם איתא גיפופי חזר גדולה הוא עובי דופן של קטנה, היה השיפוע מפסיק בראש הכותל בין חלק הכותל שמן הגיפופי ולפנים ובין חלק כותל שמן הגיפופא ולחוץ, אבל הכא י"ל שהכולט מן ראיפת הלחיים ללא רה"ר הועמד ללחי, ודרך הלחי להיות נמוך, אבל למש"כ לפרש"י ע"פ דברי הריטב"א בעינן שיהא ניכר שאינו בליטת דופן קשה בראיפת לחיים, וי"ל כיון דלפרש"י כריד ב' היכרים, היכרא שאין זה בליטת דופן והיכרא לענין הלחי, שהרי אם שיהי' מבפנים ומבחוץ, אלא שאינו שיהי' בגובהו, לכו"ע אינו נידון משום לחי, ואם שיהי' בגובהו וביתר פרטי הבנין לכל הכותל אף שאינו שיהי' בגובהו לחי וזהו דינא דנכנסין כותלי קטנה, י"ל דמשך ד"א אינו מבטל רק עיקר הכרת לחי, אבל עדיין הוא כשה מבפנים ובחוץ ואינו שיהי' בגובהו, והוי כהועמד ללחי אלא שהוא בפסול, הלכך כל שניכר בחוץ בעובי' שקר מן שאר עובי הכותל שפיר הוי לחי.

(ג) בס' ק"נ האריך ע"פ דברי רש"י סוכה י"ט א' להוכיח דלחי שהעמיד אחורי כותל מבוי בראשו וחודו כלה ביושר עם עובי כותל המבוי הוי לחי, כזה (ענ) ומבואר בדבריו שבזה גם הרא"ש מודה, ולפ"ז אף אם העמיד לשם לחי וגם הוא נמוך מהכותל הוי לחי, אף שניכר שכותל המבוי מפסיק בין לחי למבוי, ובחזר כה"ג, אם רחב הלחי בפני המזרח ד"ט נידון משום פס ד', ואם הוא טפח נידון משום טפח בסוכה, ואם כותלי מבוי בולטין לרה"ר יותר מן הלחי פסול, והדברים נראים זרים, דהלא גם כשמעמיד הלחי בפנים עיקר ההיכר מחוד הפנימי, והכא כשמעמיד בחוץ הלא עיקר ענין הלחי נעשה אחורי המבוי גם לא נתבאר שיעורא דמשך הלחי לאורך הכותל וא"כ אף אם הולך על כל פני הכותל רק שישאר ג' או ד' טפחים, וא"כ גם בלא לחי אלא שנגמם הכותל בסופה ללא מערב על עובי כל שהוא במשך ד"ט, כזה (ענ), ועוד מדוע חולק הרא"ש על פרש"י בנראה מבחוץ נהי דלחי הגמשך

מצפנים וההמשכה מדרום לכפון, אם העמיד לשם לחי מהני אף ביתר מד"א, כמש"כ רש"י ה' ז', ובש"ע ס"ג סי"ב, אבל באידך גוני אף אם העמיד לשם לחי פסול, ואף נגראה מצפנים אם האריכו ממערב למזרח ד"א פסול אף אם העמידו לשם לחי, (כ"כ הגר"א ס"ג סי"ג, בראיות מסוגין יעו"ש) ונראה הטעם דכשמשך הלחי מדרום לכפון שמרבה בסתימה שזהו גם תכלית הלחי נכלל הכל בכלל הלחי שאין לו שיעור למעלה, כיון שעשאו לשם לחי, אבל כשהמשיכו ממזרח למערב, אינו מועיל כלום לתכלית לחי, ונראה בעצמותו כבנין לתכלית אחר, והוא כהעמיד ד"א לדופן, ואח"כ האריך לשם לחי ללא מהני אף בלחי הבולט כמש"כ ס"ק י"ג, והכא אף אם עשאו כלו ללחי לאו כלום שאין לחי אלא משהו.

(ח) ט' ז' תוד"ה כותל וא"ל בנכנסין ד"א כו' עי' מהרש"א ביאור דבריהם, שהוא משום דמתורת פס לא נפיק בד"א שהוא משום מחילה כמש"כ תו' ה' ז', ולכאורה היה נראה ללא שייך סברת תו' אלא בנראה מצפנים ונמשך מדרום לכפון דגם בלחי כשר בעשאו לכך, אבל בנמשך ממערב למזרח לאף אם העמיד לשם לחי פסול שאין לו היכר מחילה בעצמותו, י"ל דגם בפס פסול, ואת"ל דזה מהני דמ"מ איכא סתימה ברוח רביעית, אבל בנראה מבחוץ ושהו מצפנים, שאין כל סתימה ברוח רביעית, וכל תורת מחילה נעשה ע"י ההיכר וכמש"כ ס"ק ס' שענין מחילה הוא ההכרה על התיחדות מקום המוקף מסביבותיו, בזה י"ל כיון דנמשך ד"א שאינו נראה ליחוס מחילות האחר, בזה פסול גם בחצר, אמנם דברי תו' מבוארין בסוגין בחצר קטנה שנפרצה לגדולה שהגדולה ניתרת בגיפופין אע"ג דהני גיפופי ארכין ד"א דהיינו כל ארך חצר הקטנה, וכן לעיל ז' ז' במבוי שנפרץ לחצר אמינן דחצר מותרת בגיפופי אף שארך המבוי ד"א, ובמבוי כה"ג בכותל שצידו אחד כנוס מחצרו ונראה מצפנים כזה (פב) אם ארך הבליטה ממערב למזרח ד"א אינו נידון משום לחי, ואין חילוק אם מצד אחד או מצד שני, דלדין, כזה (פג), וכן בזה דפריך דקטנה נמי תשתרי בנראה מבחוץ ומשמע דאע"ג דאריך האחר גדולה ממזרח למערב יותר מד"א כזה (פד) ואילו מבוי כה"ג כיון שנמשך הכותל ד"א אינו נידון משום לחי שזה דינא דלחי הנמשך עם דופנו של מבוי י' א', לפי' תו' והרא"ש, וע"כ דמשום פס לעולם לא נפקא, וא"ל דבד"א לא נפקא רק מתורת הכירא דסמכין עלה בהיתרא דמבוי, שיהי' אות לגמרו בזה, אבל ענין היכר מחילה איכא עלי' אף ביתר מד"א.

(ט) ויש לתמוה לפרש"י לעיל ה' ז' דבד"א נפקא גם מתורת פס, מה נעשה בסוגין שמבואר בהדיא נידון משום פס, ואולי יחלק רש"י בין חילוק דוירין, לחסרון מחילה ברוח ד', אבל מל' תו' ש' דבבבא אין שייך זה, משמע דגם לענין חילוק דוירין במבוי נפקא מתורת לחי בד"א, ויש לעי' דהא לעיל ז' ז' מבואר דלמ"ד נראה מבחוץ הוא לחי מבוי שנפרץ במלחו לחצר ולא עירבו שרי, אע"ג דכותלי החצר ד"א, אמנם יעוין בש"ע ס"ג סל"א, דלענין חילוק

לז' דברים למנוע דריסת הרצים ולהכיר את המקום למיוחד ומוזלל מסביבותיו, ולענין הכרה הזאת נאמר בגוד אסיק ואחית ולבד, כגון עמוד גבוה י' מסמן את כל האויר עד לרקיע כמוזלל מסביבותיו, וסגי בהכי למחילה, וזהו גם ענין הלחי שמראה על הבדלת המקום מחוץ לו, וחולק את כל האויר שמאלו כמעמדו וכ"ה בהדיא בתו' בסוגין ד"ה כותל ש' דמייירי כשאין בעוביו טפה, ור"ל שעובי כותל הנכנס אין בו טפה, והב"ח הגיה שאין בארכה טפה ופי' שר"ל שלא נכנסו רק פחות מטיפה, ודבריו ז"ל אע"ג, דולאי לא מהני אף אם נכנסו הכתלים טפה כל דלית בעובין טפה, ואם יש בעובין טפה, נראה דסגי בכניסה כל שהו, שזהו עובי' של פס, ואין בו שיעור, וכן שיעור הבליטה והשקיעה מדרום לכפון נראה דאין לה שיעור גם בפס חצר וסוכה, אלא בכל שהו שפיר ניכר דהוא לחי.

(ו) ונראה דאם העמיד הלחי באמצע עובי הכותל, ולא נשאר ד"ט מעובי הכותל מלחי ולפנים לא מהני משום פס אם עוביו ד"ט, אף לפרש"י כיון דמפסיק כרמלית בין התחלת הפס לחצר, ואף בפתוח לרה"ר, שאינו נידון ככרמלית, היינו משום שאין בו ד', אבל עיקרו כרמלית, ואלא נתבאר בהדיא דין בין הלחיים ככה"ג שאין דופן כנגדו בפתוח לרה"ר וכו' כש' כחלי האחר שוין, אבל כשכותל אחד ארוך והעמיד הפס כנגד הקצר, ככה"ג, נראה דמהני, שהפס נידון גם משום דופן ומאריך את החצר ונמצא שהיא רחבה בראשה, והפס עומד במקום הרחב, ואף אם פתוחה לכרמלית שכנגד הפס אסור, מ"מ אין כאן הפסק בין חצר לפס, ונראה דכן הדין בהעמיד לחי או פס משוך מן הכותל לרה"ר, אם אין דופן כנגד האויר שצדו דופן ללחי פסול אף בפתוח מג"ט, כיון שמפסיק כרמלית, אבל אם יש דופן כנגדו, הרי הלחי מאריך את דופן זה, ואף ביתר מג' משום דנידון בעומד"ר, אלא דביתר מג' יש בזה משום מבוי שנפרץ בראשו, ועי' לעיל סי' א' ס"ק נ"ה, וכן בהעמיד הלחי משוך מן הכותל ללד חלל המבוי, וגם משכו לרה"ר, אם אין באלכסון ד"ט שזה שיעור פרצה בקרן זוית כדאמר ר' א', ויש דופן כנגדו, נראה דמהני האזי לחי, דהוי כאילו היה כזה (עז) והעמיד לחי, אלא מחילת האלכסון, וא"כ גם מחילת האלכסון גופה הוי כלחי, וה"ה ביש אויר פחות מד"ט, ולע"ב.

(ז) והנה בכל גוני לחי, פוסל המשכת ד"א, בנראה מצפנים ושהו מבחוץ כזה (עח) בין שנמשך הלחי ממזרח למערב ד"א וזהו מבוי שרצפו בלחיים ט' ז' ובין שנמשך מדרום לכפון [זהו דינא דלחי הבולט מדופנו ה' א'], ובנראה מבחוץ ושהו מצפנים כזה (עט) או כזה (פ) לפרש"י, בין שנמשך ממזרח למערב ד"א [זהו דינא דלחי הנמשך עם דופנו י' א'] לפרש"י ובין שנמשך מדרום לכפון, ללא עדיף מנראה מצפנים, וכן בנראה מבחוץ לדעת הרא"ש שהוא כזה (פא) בין שנמשך הגימס ד"א ממערב למזרח (זהו דינא דלחי הנמשך מדופנו י' א' לפי' הרא"ש), ובין שנמשך ד"א מדרום לכפון, (ללא עדיף מנראה מצפנים) אלא שיש חילוק ביניהן, שבנראה

ודעת הב"ח בהגה' בדברי תוד"ה כותל דככל שהו ועי' לעיל סק"ה.

(יג) ה' ב' דמטפי ב' או דמצליר ב' פרש"י גבוה או נמוך, א"נ עב או דק, והנה אם הלחי דק, בין שהכותל עורף לכל פנים ובין לכל חוץ הוא לחי, לזהו נראה מבחוץ לכל הפירושים, אבל אם הלחי עב ומכסה כל עובי הכותל, ועורף לחוץ, אינו לחי רק לפרש"י ט' ב' אבל לא לדעת הרא"ש, ואף אם עורף לפניו, אפשר לאינו חשיב לחי לפי' הרא"ש, שהרי א"א לחשוב את העורף ללחי, שהרי הוא באמצע חלל המצוי (עי' לקמן סי' ו' ס"ק י"ט, כ'), לענין א"ה דחשיב משקוף, ונראה דה"ה בלחי היכי דמטפי לי' לפניו ולא חשיב כהרחיקו ג"ט מן הכותל כמ"כ שם), אלא ע"י הכרת העורף, יהי' כל הלחי נחשב לניכר, וסבירא ז', אינה לפי' הרא"ש, וכפ"כ גבוה ונמוך, דלכו"ע אם העמיד לחי נגד עובי כותל המצוי ורחב הלחי כעובי הכותל, ואינו נראה לא מבחוץ ולא מבפנים, אלא שניכר בגובהו, שהוא גבוה או נמוך מכותל המצוי, אינו לחי, מיהו הכא בנמשך ד"א, אין כאן פסול, לאינו נראה, דשפיר מקרי נראה בין מבפנים ובין מבחוץ, דלפיכך כשר בפס אף באינו נראה רק מבחוץ, ונמשך ד"א, כמ"נ לעיל סק"ה, אלא בלחי צעינן היכרא דהוא משתמש לסיומן ולהיכר לגמר המצוי שזו חכמים בהאי היכרא, וזה נעדר ע"י משך ד"א שלא לשם מצוי, והלכך סגי גם בהיכר גבוה של לחי להפרידו מהמשכת הכותל, ועיקר היכרו הוא מבפנים נגד כותל המצוי, ככל הלחיים, ויש לעי' אי צעינן דוקא שיעמיד לשם לחי, או אף אם הכותל נמוך בסופו מכבר, סומכין עליו משום לחי, ובדק הכותל בסופו, באופן דנראה מבפנים או מבחוץ ודאי סומכין עליו משום לחי, והנה מבואר בסוגין דכל שנמשך ד"א, אף אם העמיד אחר"כ לשם לחי לא מהני, כל שאין היכר במטפי או מצליר, ומיהו היכי דליכא ד"א והעמיד לשם לחי, והאריך ד"א, נראה דהוי כעשה כלו לשם לחי.

(יד) ט' א' אבל בין לחיין אסור כו', פלוגתתם בין צנראה מבפנים ושוה מבחוץ, ובין צנראה מבחוץ, בין לפי' הרא"ש ובין לפרש"י, דבחוץ נמי עיקר ההיכר בתחלת הגימזם אבל אחר"כ הוא בלי היכר, רק דופן נמשך ביושר, ואם העמיד לחי מבפנים ומשכו קימעא לחוץ, לפרש"י, דחשיב נראה מבחוץ, א"כ אף לאציי משתמש כנגד כל הכותל אף כנגד הלחי, דל מה שצנראה מבפנים וחשיב לחי מה שצחוץ, ולרצא משתמש כנגד כל הלחי אף שלא כנגד הכותל, אם הכותל שכנגדו ארוך כנגד כל הלחי, וכן אי משך הלחי קימעא לפניו, דלכו"ע חשיב נראה מבחוץ, משתמש לאציי עד חודו החיצון של לחי, ולרצא עד סוף הכותל דעיקר הלחי הוא הגימזם שבין כותל ולחי מבחוץ, וכדפריך בסוגין לרש"י לא פריך לעיקר מלתא דאציי ורצא, ד"ל דפלוגתתן הוא באמת כנגד הלחי הנראה מבחוץ, ומיהו למאי דמשני, י"ל דאציי ורצא נמי מפרשו מלתא דר"י ונקטו למאי דסבר דנראה מבחוץ לא חשיב לחי.

דיוקין יס מקום לדין פס גם במצוי, וא"כ הוי למצוי לענין חילוק דיוקין דין חצר לענין זה.

(י) פ"ע ס"ה ס"ג, אבל אם יתירה כו' כאילו נפרץ לכרמלית כו' ובמ"ב שם ס"ק כ"ד וע"כ אפי' אם אין נכנסין כו' והגיפופין נראין מבחוץ כו' דהשתא לרצבה גופא ל"מ הגיפופין כו' איך יועיל זה להמצוי, ולפי טעם זה אף אם בלד השני המצוי סתום או שיש שם אור"פ, צעינן לחי לרצבה, והדברים תמוהים מאד, דהא דינא דר"ח כותל שאלו אחד כנוס כו' ונראה מבחוץ, הוא פתוח לרה"ר ואין הגיפופין מועילין מבחוץ ומועילין בפנים, והכא במצוי מפולג מב' דלדין ואף במפולג לכרמלית לא מהני לחי, אלא א"ה מלד אחד ולחי מלד הב', ואם עשה א"ה מלד הב' ודאי הגיפופין נדונין משום לחי, מיהו הכא אינו נידון משום לחי, דנפקא מחורת לחי בהמשכת ד"א, דהכא לא משום חילוק דיוקין איתין עלה אלא משום פרוץ למקום אסור, ועי' מהרש"א בתוד"ה כותל וכבר תמה עליו בנמוקי הגרי"ב. [א"ה, עי' סי' פ"ח ס"ק י"א].

(יא) רא"ש פ"ק סי' י"א, ולחי המושך כו' נראה עיקר כפי' הב"ח כמ"כ בס' פ"ק סי' הר"י מדברי הר"י וכונת הרא"ש שאין ממימרא זו הכרע כי יס לפרשה בין ע"פ פרש"י ובין לפי' התו' וכ"כ בס' ת"ס למהרש"ק, ודברי הק"נ בזה תמוהים, שפי' שהוא כלחי הצולט מדופן דלעיל ה' א', או שצולט לחוץ כה"ג, ולפי' הא' לא שייך ש"מ נראה מבחוץ דקאמר בגמ', ולפי' הב' לא שייך ש"מ דבין הלחיים אסור, ולמ"כ לעיל בל"ה א"א לפרש כפי' הב' דאין זה לחי, אף לפרש"י, ואף אם הוא באופן דהוי לחי לרש"י, מ"מ להרא"ש לא הוי לחי, [עי' סק"ד] ואע"ג דמבואר בגמ' שהלחי הוא עובי הכותל העורף לכל חלל המצוי, כדאמר וכו' דמפלגי טובא כו' הא מני רבי היא כו', מ"מ פוסל המשכת הדופן, שעינן הלחי הוא השיקוע הנעשה ע"י ב' הדפנות של דרום ולמערב של השיקוע, כזה (פה).

(יב) ט' ב' בנכנסין כותלי קטנה לגדולה, לכאורה נראה דככל שהו סגי, שהרי שיעור הדופן הנמשך לאורך השיקוע לדרום, הוא כל שהו, רק שיהי' ניכר השיקוע, וא"כ אם הצליט הכותל כל שהו כבר סילק מחילת השיקוע לא מצוי כזה (פו). וא"כ אף אם האריך הדופן הדורמית של השיקוע יותר מדופן הצפונית לא הועיל כלום, כזה (פז), ומיהו במ"ב סי' ס"ה ס"ג כתב בשם הפמ"ג להקל עד ג"ט, וכן ראיתי בל' ר"ח והגדפס בדפוס ראש, אבל לא ידענא אם אפשר לסמוך על הגדפסין מחדש שכבר הפסיקה המסורה ציינו, ואין אנו יודעין מי המה המעתיקים, שמלאכת ההעתקה כבדה מאד, ואף ע"י זריזין ומדקדקים מצוי ט"ס הרבה, ואם יעבור הדבר ע"י איזה רפיון צדקדוק הדברים יוכל הדבר להשתנות לגמרי, ולכן הפוסקים שלא הפסיקה המסורה בינם ובינינו בכל הדורות, ששקדו עליהם חכמי דור דור, לשמרם ולנקותם, כריכים אנו לחשוב את ספריהם ליותר דוקנית, וכפ"כ במקום שאין ללמוד מכונת הדברים, אלא מדקדוק לשונם, שקשה לסמוך על החדשים,

בפעולתה ע"י פעולת חזרתיה, והלכך כשפרד בין הקורה למחילות, אין כאן שיעור קורה בפעולתה הראוי, וגם המחילות נשארו ברפיון שחסר להן שותפות הקורה, והיינו טעמא דבעינן קורה ע"ג מבוי, משא"כ בלחי שפעולת המחילה הוא פניו נגד חלל המבוי, וכיון שהוא סמוך למחילות הרי איורפן שלם ככל מחילות ומה לנו לעובי הלחי שהוא בחוץ, (7) מיהו אף למ"ד בין הלחיים מותר, מותר בהעמיד לחי מבחוץ ואין דופן כנגדו, כמבואר בתו' ט' ב' ד"ה ולרשב"ג, וזוהי הק' מהרש"א דמאי שנא מקורה דאמר ר"ח לדברי המתיר אסור, וה"נ כיון שהיכרא מלכר נמצא דמפסיק רשות בין לחי למבוי, ואילו הגיה אומר בין לחי למבוי וליכא דופן כנגדו ודאי אסור, והנה לפי' תו' דבלחי ד' מודה רבא, א"כ לעולם חוד הפנימי מתיר, ואין היתר בין לחיים רק מטעם מקום פטור, ואף לפי' הרמב"ן [הובא סי' ב' ס"ק ד'] דרבא מתיר גם בלחי ד' בפתוח לרה"ר, מ"מ כה"ג שאין דופן כנגדו, י"ל דדינו כפתוח לכרמלית, אבל באמת אין להקיש לחי לקורה, דקורה שפיר י"ל דאינו סותם רק בחודו החיצון, משום דכבר נתחזק המבוי במחילותיו ע"י תקרת טפח [וכמש"כ ס"ק ט"ז] אבל לא בחוד הפנימי, משא"כ בלחי דלא שייך כלל לומר דוקא חוד החיצון שאין העובי של לחי פועל כלום, אלא היתר בין הלחיים בטפילה למבוי וכמש"נ לעיל, ואין שייך לומר דהיכי דהלחי בחוץ שאינו יכול להטפל לא יתיר הלחי, א"נ טעמא דר"ח בקורה, משום שאינו ע"ג מבוי כמו לרבא ומשום שנפרדו הקורה והמחילות זמ"ז אלא דסבר דלמ"ד תחת הקורה אסור לית לי' האי סברא דבלא"ה מחילות שנגד הקורה אינן מחילות שהרי נשאר תחת הקורה כרמלית, וכ"מ דהיתרא דבין הלחיים אינן אלא משום טפילה שהרי בנראה מבחוץ נמי יס' לו דין בין לחיים כדאמר י' א', והתם לא שייך חוד החיצון ולא הכירא מלכר.

(יח) לפי' הרמב"ן דפתוח לרה"ר מותר בין הלחיים אף ביתר מד', וה"ה בחצר אף ביתר מד"א, ואין חילוק בין נראה מצפנים לנראה מבחוץ, א"כ חצר גדולה ניתרת בהעמיד סמוך לקרן זוית פס ד' [ע"פ הרחב] אלא כותל הארוך [ברחוק ד"ט מכותל האמצעית] בעובי כל שהו, ומיהו בלחי שנראה מבחוץ אין בין הלחיים ניתר, אלא אם אין בין הלחיים יתר מי' אבל ביתר מי' בין הלחיים אסור, אבל מבוי מותר, כדאמר בחצר קטנה שנפרצה לגדולה.

(יט) י' א' ש"מ בין הלחיים אסור לדעת תו' ח' ב' ד"ה הכל ט' א' ד"ה לרשב"ג, דבלחי ד"ט מודה רבא, דאסור בין לחיים אף בפתוח לרה"ר, ליכא הכא רא' רק לעיקר דינא דבין לחיים דאסור, אבל לא לענין פלוגתא דאב"י ורבא, אבל לפי' רמב"ן במלחמות, דלרבא אף בלחי ד"ט מותר כנגדו בפתוח לרה"ר, מוכח הכא כאב"י, מיהו אף הכא י"ל לרבא בפתוח לכרמלית, ובש"ע סי' שס"ג סעי' י"ג, פסק דלינא דר"ה, והקשו אחרונים ז"ל שהרי אנן קיי"ל דבין לחיין מותר בפתוח לרה"ר, וגם הגר"א ז"ל האריך בזה, ולכאורה למש"כ לעיל סי' ב' דהרמב"ם ז"ל דאוסר תחת הקורה בפתוח לכרמלית,

(טו) ט' ב' תוד"ה ולרשב"ג, דהא משמע בכולי שמעתא דבעי למשרי לרבא עד חודו החיצון כו', לכאורה הדבר מוכרח דכנגד הכותל גם לאב"י שרי, ע"י לחי הנראה מבחוץ, דסוף כותל הוא חודו הפנימי של לחי, אבל כונתם אף למאי דמסיק דר"י לית ליה נראה בחוץ, ולאב"י אינו משמש אלא עד חודו הפנימי, מ"מ תקשה לאיך שרי לרבא עד חודו החיצון, כיון דאין כותל הב' כנגד סוף הלחי, ויש לעי' לשיטת תו' דרבא לא שרי אלא בלחי פחות מד' ומשום שבין הלחיים הוא מקום פטור, א"כ גם בדופן אחד ליסתרי כיון שאותו המקום אינו רה"ר, וכמש"כ תו' ח' ב' ד"ה מניח, ואינו רה"י, והוא עומד בין רה"י לרה"ר ואין בו דע"ד הו"ל מקום פטור (ועי' לעיל סק"ו וסי' ב' ס"ק ט"ז) ואולי כיון דיך איורפן מן האד לכרמלית אף בלא משך ד"ט הוי איורפן, ומיהו מש"כ שרה"ר מקיפו ול"ע בזה.

(טז) ח' ב' תוד"ה הכל, משום דלחי הוי אפי' משהו כו' נראה שאין הכונה משום שלא נתנו חכמים שיעור בלחי, אלא שאין שייך שיעור בעובי המחילה, וכשנתנו שיעור בפס חצר נתנו שיעור בארכו וזה מוסיף מחילה, אבל עובי אינו אלא מקרה בלחי ושאר מחילה, ואינו בגדר שיעור, אבל קורה סתימתו במשכו על פני מבוי, שענין הקירוי הוא מגדיר את המקום שכנגדו מסביבותיו, ואם נשלמו תנאיו הוא עצמו חשיב ככל דין מחילות דהיינו דינא דפי תקרה, ואף אם אינו עדיין דבין מחילה מ"מ מידי מקצת מחילה לא יכא, והלכך שייך ב' שיעורא במשך המבוי, וכיון שכל הרחב הוא בענין של תיקון מחילות המבוי, שייך שפיר למימר חוד החיצון או היכרא מלכר, דלמה יגרע תחת הקורה, משא"כ המבוי, וטעם האוסרין ז"ל כיון שעיקר ענינו להכרת גמר המבוי, וענין זה הוא יותר בהתחלתו, מהיכר גמרו, והלכך בין שענין ההיכר עושה מחילה, או היכר, ס"ל שכ"ז מלכו, ע"פ תקנת חכמים] אבל לחי שאין כל ענינו אלא במשכו לרחב המבוי אבל עוביו לארכו של מבוי אינו מוסיף כלום שאין יתרון ללחי עב מן הדק, אין שייך כלל לדון על חוד החיצון שאינו לחי כלל ואינו סותם כלום, והמתיר ז"ל שתקנת חכמים הוא שנטפל לדין כל המבוי, וא"ל לחי אחר.

(יז) והנה בקורה שהרחיקו קצת מהמבוי לכו"ע פסול ול"א בזה לבד, ובתנאיו סמוך לכותלי מבוי, למ"ד מותר להשתמש תחתיה, פסול הכא, ולרבא לכו"ע פסול משום דבעינן קורה ע"ג המבוי, ובלחי בכל הני גוני כשר: (א) העמיד לחי רחוק מן הכותל פחות מד"ט כשר, אם יש דופן כנגדו כמש"כ סק"ו, והיינו טעמא דנידון בעומ"ר והוי כהעמיד הלחי אלא הדופן מבחוץ, (ב) העמיד הלחי חוץ למבוי סמוך למבוי כשר, אם דופן נמשך כנגדו, דהוא עצמו הוי דופן שנית ומותר כנגדו למ"ד בין הלחיים מותר, משא"כ בקורה שאינו ממשיך ארך המבוי בהנחתו בחוץ, (ג) העמיד הלחי בחוץ ואין דופן נמשך כנגדו כשר, ולא מפסל משום חוץ למבוי, כמו קורה, דקורה שרחבו הוא המחילה, יס' חילוק אם הוא ע"ג מחילות או לא שהמחילות מחזקות ז' את ז' וכל אחת מתחזקת

בפתוח לכרמלית, כיון דמיירי בקורה בלא פלימין, וכן נראה דבז"ה בין הפלימין מותר, שהרי אם הפלימין נמשכין והניח קנה על גביהן ללד חוץ כשר וע"כ ללא חשיב כהניח קנה על הכתלים, דכיון דהפליס נראה מצפנים חשיב כל משך הפליס כמוזות הפתח ולא ככותל ובמקום שמניח קנה על גביהן נעשה לו"ה, ואם עשה לו"ה באופן זה ודאי מותר בין הפלימין עד קנה שע"ג, שז"ל לפני מן המחילה, וא"כ מה הפסיד במה שהוסיף להרחיב את הקנה שע"ג ע"פ כל הפלימין הלל קנה שע"ג אינו נפסד במה שאינו נראה שאף אם קירה כל המצוי חשיב לו"ה בין פלימין, ושאפי"ן לחשוב את סוף הפלימין וסוף הקירוי לז"ה, ונמצא דכל בין הפלימין לפני מן המחילות, ובאמת שאינו מבואר בהדיא בשם פוסק שצין הפלימין אסור בז"ה, ואף דמדברי תו' משמע דגם למסקנא מיירי דאיכא עובי הכתלים לפלימין, אלא דבין לחיין אסור, מ"מ י"ל דהקורה אינו ע"ג אלא צניחין סמוך להן דכשר בקורה ואינו לו"ה, ועי' לעיל סי' ב' ס"ק י"א ואם לו"ה מחילתו בסופו יהי' מותר אף צפ"נ ולא נשאר ד', כמו צפ"ת שאין דלת מבטל מחילה גמורה, וכמש"כ סי' ב' ס"ק י"ב, ועי' ס"ק (כ"ג) [כ"ד].

(כג) וא"כ צריך לפרש גם דברי המרדכי והבא סי' ב' ס"ק ט"ז דמיירי שהפלימין נכנסין קצת לפניס, והדלת נכנס בין הפלימין בשעה שהוא נעול, ומיירי שהבית פתוח במלואו, וז"ל לפ"ז דע"י נראה מבחוץ, לא נעשה סוף הכותל הדומי הבולט מן המשקוף לפניס לז"ה, כזה (פח) דלע"ג דנידון משום לחי היינו החריץ ולא קצה הכותל הדומי, כדמוכח ט' ב' דכשמודדין שיעור הפס והלחי, מודדין את משך הגימס מפון לדרום, כדאמר ולימא לבדור כו', ואפשר דאף אם אין הבית פתוח במלואו, מ"מ אין הכותל שאחורי הדלת נידון משום פליס לז"ה, דהדלת מסלק את הגרלה מצפנים, ואלא דמי לפ"ת שאין הדלת מבטל דהתם לא חסר לי' רק שעורא דד"ט משא"כ הכא דבטל עיקר אורתו ואפשר דאף בלא דלת, המשקוף עצמו מסלק את הגרלה מצפנים שחוץ ממנו, ולפ"ז צריך לומר, שלא להעמיד ב' פלימין הפנימי עד והחלוני דק, ולשום קנה של לו"ה על הדק, ללא חשיב הדק נראה מצפנים שפנימי מסלקו, ומה שגראה מבחוץ לא חשיב פליס.

(כד) ל"ב ב' ואילו השוה את גיפופי' כו' התם סילוק מחילות הוא, וכן הדין בכל הנעשה מחילה בעומ"ר, כגון חצר העשוי' כזה (פט) ויש עומ"ר במזרח ובמערב, ואם השוה את הגיפופין כזה (ז) אסור, ודוקא כשמשך את הדפנות מסוף הגיפופין של מזרח עד הגיפופין של מערב אבל אי נשאר ד"ט עדיין אין כאן סילוק מחילות, ואפשר דכל שגשאר ג"ט עדיין אין כאן סילוק מחילות, ואינו נידון בעומ"ר לסלק מחילות, ועי' לעיל סי' א' ס"ק מ"ה, מיהו בז"ה ע"פ כלה מגיפופי מזרח עד גיפופי מערב הוא סילוק מחילות, ועי' סי' א' ס"ק מ"ז ואם הניח קנה על הגיפופין לאו כלום הוא אלא כשהעמיד גם פלימין תחת הקנה, ויש לעי' אי עשה פלימין רחבין

ע"כ לית לי' דינא דהרמב"ן בלחי יתר מד"ט, א"כ המחצר סתם סי' סס"ה ס"ד דהרמב"ם, שפיר פסק להאי דר"ה, ואולי דבכלל פחות מד"א היינו אף פחות מד"ט, וז"ל לדין בפתוח לרה"ר.

(כ) אלמנס כעת דהרנא בי ממש"כ סי' ב' להוכיח מסוגיא דשבת ט' א', ושאפי"ן ל' דהרמב"ם מפרש דהרמב"ן, וסוגיא דשבת שם י"ל דבאמת המתירים עירובין ח' ב', ורב מכללם, להשתמש תחת הקורה, הוא אף בפתוח לכרמלית, אבל בזה קיי"ל כהאוסרין, אבל בפתוח לרה"ר לכו"ע מותר, ואף בין הלחיין, וזה דקאמר רבא ט' א' לאביי, דהא דתנא רב זכאי הוא אף בפתוח לרה"ר, ובה אין חילוק בין לחיין לקורה, שלא נחלקו, אלא בפתוח לכרמלית, ובה מודים, בבין הלחיין, כו"ע, לאסור, ולפ"ז שפיר משני רב שבת שם, באיסקופת מצוי חציו מקורה כו' ובפתוח לכרמלית, אבל בפתוח לרה"ר, גם בלחי הדין כן, אלא ללא מוקי לה בלחי כה"ג בפתוח לרה"ר, שאין דרך להעמיד לחי בכה"ג וכמש"כ בת"י שם, א"נ דמיירי דיס עובי כותל בולט מכאן ומכאן, ובפתוח לרה"ר מותר אף צפ"נ, ומיהו אכתי מש"ל בהעמיד לחי כ"ס באמצע אורתו העובי, ובפתוח לכרמלית, וזהו קו' ת"י דשבת שם.

(כא) אלמנס יותר נראה לפרש, דבאמת הרמב"ם סבר דוקא כדעת הרמב"ן להחילוק בין רה"ר לכרמלית, הוא לענין עיקר הסברא דברה"ר חוד החיצון מתיר דנטפל לפניס, ובכרמלית נטפל לחוץ, והרמב"ם מפרש דכשחידש רבא דבכרמלית אסור, הוא אף בקורה, דלרבא אין חילוק בין לחי לקורה, ופולגתתן הוא בפתוח לרה"ר, וקיי"ל כהמתירין משום דכל הגי הלכה כמותן, רי"ש הלכה כרב באיסורי וכן ר"י ור"ל וכן ר"ח ורשב"ר כדאמר לקמן י' א' והלכתא כו' הואיל ותנא ר"ח כותי' אע"ג דרשב"ר פליג, וסוגיא דשבת בפתוח לרה"ר דוקא, ומיירי שאין עובי הכתלים נכנסין, אלא בפתוח במלואו, והקורה הונח להיתר המצוי וכן נראה בפשט הסוגיא ובפרש"י דהקורה הונח להיתר המצוי, ומיהו אי דלתות מתירין אף בלא לו"ה אף צפ"פ ע"כ האי קורה להיתר תוך הפתח באן ולא כדס"ד מעיקרא דיס עובי הכתלים כדפרש"י, והא דקאמר קורה, היינו להוציאו ממאי דס"ד דיס כאן עובי הכותל שהוא כלחי ע"פ כל תוך הפתח, וה"ה בלחי כה"ג, א"נ משום דבלחי למ"ד נראה מבחוץ הוא לחי לא מש"ל דלעולם מותר אף צפ"נ בפתוח לרה"ר כיון דתוך הפתח רחב ד"ט, ואע"ג דרב אית לי' עירובין ז' ב', ח' א', דנראה מבחוץ לא הוא לחי י"ל דלא פסיקא לי' לאחרים אית להו דלא הוא לחי, דפולגתא דתנאי היא, או כמו שחירצו בת"י שם, ובה עולה הכל כהוגן, אלא דינאחר לנו לבאר טעם האוסרין תחת הקורה, בפתוח לרה"ר, למה אינו מותר בפתוח מד"ט, מטעם מקום פטור, וע"כ דס"ל כאביי עירובין ט' א' ותקשה לרבא, ול"ע.

(כב) וכשנפרש סוגיא דשבת דלמאי דמשני מיירי שאין עובי הכתלים נכנסין לתוכו, וכן למאי דמשני ר"א באיסקופת בית כו' מיירי נמי בליכא פלימין, וא"כ אין הכרע לענין לו"ה שתוכו אסור

לקבל מעזיבה או עגול וכיו"צ] אינו מעיקר ענין לו"ה לכיון דאם הניח את הקנה בסוף הפלימין כשר וכו"ה מעשים בכ"י וכמס"כ רמ"א שם"ג סעי' כ"ו, שאין החבל ע"פ רחב כל הפלימין אינו מפסיד בהוספת הקירוי וכמס"כ ס"ק כ"ב, אלא מתקנת לחי וקורה הוא דכמו דלא מהני ג' מחילות משום שאין ניכר מחילה רביעית אף ששלב המחילות משלימות מן הדין את מחילה הרביעית, כמו כן אם עשה מחילה ברוח הד' ואינו ניכר, והלכך כיון שבין הפלימין הוא פרוץ במלואו, אסור מתקנת לחי, ומיהו אי הניח הקנה לסוף הפלימין מותר עד הקנה שהרי ניכר המחילה עד הקנה, והלכך אם העמיד לו"ה בין הגיפופין, תוך הפתח כלפנים לענין שיעור עומ"ר.

סימן סח (7)

לקמן ט"ז ב', בערב, דאי פרעה באמצע ג' נידון בעומ"ר, אע"ג דרוב עשר בעיניו, וליכא ה' עומד מלד אחד, מ"מ חשיב כעומ"ר מלד אחד.

ג) מיהו נראה דלא חשיב עומ"ר, אלא כשיטרף כל העומד שדופן, יהי מרובה על כל הפרוץ שדופן, אבל כשהפרוץ מרובה, לא חשיב עומ"ר, אף אי עומ"ר מכל דל על הפרוץ, כגון כותל י"ב, פרוץ ב' וחלי, עומד ג' פחות משהו, ופרוץ אמה ומשהו, ועומד ג', ופרוץ ב' וחלי אע"ג דאין כאן פרעה שאין עומ"ר מן האד, מ"מ כיון שפרוץ רוב דופן, הוא פרוץ מרובה, ואי הוא חשיב האוי עומ"ר, מש"ל לכותל ט"ו שניתר בו' עומד, כי"ל, פרוץ ג' פחות משהו, עומד ג' ומשהו, פרוץ ג' פחות משהו, ולמ"ד לעומ"ר מב' לדדיו, הוא עומד, מש"ל כותל י"ח ניתר בעומד ו', פרוץ ג' פ"מ, עומד ג' ומשהו, פרוץ ו' פ"מ, עומד ג' ומשהו, פרוץ ג' פ"מ, ובגמ' עירובין י"א א' פריך [בהא דתניא דפנות הללו שרובן פו"ח מותר ובלבד שיהא עומ"ר עה"פ], שרובן ס"ד כו', ואם איתא דא"ל שיהא רוב הדופן עומד, הלא כן הוא האמת דאע"ג שרובן פתחים מותר, ובס' מ"ב סי' ס"ב ס"ק מ"ה, כ' לכותל ט"ו, עומד אמה, פרוץ אמה, עומד ב', פרוץ ז', עומד ב', פרוץ אמה, עומד אמה, מותר למ"ד עומ"ר מב' לדדיו הוא עומד, ולפ"ז מש"ל כ"ד שניתר בעומד ד', פרוץ ו' פ"מ, עומד ב' ומשהו, פרוץ ב' פ"מ, עומד ב' ומשהו, פרוץ י"ב פ"מ, ובחלואי אמה עסקינן שלא תהא פרעה יתר מי', ואפי' למ"ד דמב' לדדיו לא חשיב עומד, דהכא, כיון דחשבינן הפרעה שבין ב' העומדין כסתום הוא עומד ו' ומשהו, וחשיב פרט ו' שמן האד נמי כסתום, והוי עומד י"ב ומשהו, מלד אחד, והדבר תמוה מאד, ובהא דפריך שרובן ס"ד כו' מבואר דלעולם בעינן רוב הדופן עומד, והא דסגי ברחב ט"ו ברוח רביעית, והרחיק אמה ועשה פס אמה ומחצה והרחיק אמה וע"פ או"מ, ש"ה, דרוח רביעית כשר בעומ"ר וא"ה, כמדומה דל"ל כשר בפמ"ד ואף בפרוץ במלואו וא"ל אלא למעט מי' הלכך כיון דה' אמות ניתרין בעומ"ר לא חשיב פרעה י', ואינו מתבטל העומד למחשב פרעה יתר מי', משא"כ בשאר ג' דפנות,

עד שאם נידון את בין הפלימין כלחוד, יהי עדיין עומ"ר, מה דינו, לפי מה דמשמע באחרונים ז"ל בס"ס שמי"ד דינו של המדרכי הוא בבין הפלימין תחת לו"ה, א"כ אין לו"ה מועיל אלא מחודו הפנימי ולפנים, ומיהו דלעת הרמב"ן דבפתוח לרה"ר אף בלחי רחב ד"ט מותר כנגדו, עדיין יש לדון בכה"ג, אי דמי לפתוח לכרמלית] אמנם למס"כ ס"ק כ"ג י"ל דלו"ה לעולם חשיב מחילה מחודו החיצון, מיהו אם הניח הקנה לסוף הפלימין ודאי מה שמן הקנה ולפנים הוא כלפנים מן המחילה, ונראה דאף אם נפרש דעת הראשונים לאסור תחת לו"ה בפתוח לכרמלית [או ברחב ד"ט דלעת תו' אף בפתוח לרה"ר, וכגון דליכא בקנה שע"ג משום פ"ת, שאינו יכול

א) עירובין י' ב' עשה פס כו' האי דינא הוא בין במבוי ובין בחצר, ובין בדופן רביעית ובין בשאר הדפנות, ובין לענין יתר מי' ובין לענין עומ"ר, וכללל למלחא דכל עומד שהוא בין פרטות שכל אחת יתירה על העומד שביניהן, או כמדת העומד הרי העומד כליתא, והלכך אי מבטלעדי העומד הזה, היה יתר מי', גם עתה לא חשיב האי עומד למעוטי, וכן אי מבטלעדי האי עומד הוא פרוץ מרובה, נידון גם השתא כפרוץ מרובה, כגון חצר ט"ו על ט"ו, וגדולה בג' רוחות, ועשה פס ה' אמות ברוח רביעית, ולריך שיהי' ג' המחילות עומ"ר, [כמס"נ סי' א' ס"ק ל"ג] ונפרעה בהן פרטות, בין באחת הדפנות ובין בכלן, אע"ג דנשתייר עומ"ר כשנלכך כל העומד שדופן, מ"מ כיון שיש בהן עומד שבין ב' פרטות שיתירות עליו, אינו נחשב לעומד, כגון שנפרץ כותל דרום ב' אמות ואח"כ נשאר ב' אמות עומד, ואח"כ נפרץ ב' אמות, ואח"כ עומד ב' אמות, ונפרץ ב' אמות, ועומד ה' אמות, אע"ג דיך כאן ט' אמות עומד, חשיב פרוץ מרובה שאין נחשב עומד אלא ה' אמות, ולא עוד אלא אפי' כותל ל' אמה, ועומד י' ופרוץ ג' ועומד ב' ופרוץ ב', ועומד ו', ופרוץ ב' ועומד ג', ופרוץ ג' אע"ג דיך כאן ט"ז אמה עומד, י' בתחלתו, ועוד ו' שאין הפרטות מלדן רק ב' אמה מימין ומשמאל, מ"מ כיון שהעומד שכלדן מתבטל מחמת אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא הרי כאילו פרוץ כל ז' אמה, והו"ל העומד ו' בין ב' פרטות ז' ז' ומתבטל.

ב) שם בגמ' עומ"ר מב' לדדיו כו' נראה דלא חשיב עומ"ר מב' לדדיו אלא כשהפרעה שביניהן יתירה על כל עומד שמלדיה, כגון כותל י"ב, ועומד ג' וחלי, מזה ומזה, וה' פרוץ באמצע, אבל כשעומד ד' וחלי מזה ומזה, ופרעה ג' באמצע, שפיר הוי עומד, אף אי עומ"ר מב' לדדיו לא הוי עומד, ואע"ג דעומ"ר מי"ב הוא ו' ומשהו, ואינו מלד אחד, מ"מ כיון דהפרעה פחותה מכל עומד שפיר נידון בעומ"ר, וכן אם מלד אחד ב' אמות, ומלד שני ה' אמות ומשהו, ופרעה ה' פחות משהו, נידון בעומ"ר, שה' ומשהו, סותם את הפרעה ה' פחות משהו, שלא חשיב פרעה אלא עד ב' האמות שמלד הב', והוי פרוץ י', וניתר בה' ומשהו, וכן מבואר

אף למש"כ בסק"ג דבעומד ז' כה"ג אסור. – ג. כותל י"ד, עומד ג', פרוץ אמה, עומד ה', פרוץ ה', נידון בפרוץ כעומד ושרי, אף את"ל ספיקא דסק"ד לחומרא. – ד. כותל ט"ז, עומד ג', פרוץ אמה, עומד ה', פרוץ ז', שרי מדין פרוץ כעומד, את"ל ספיקא דסק"ד לקולא. – ה. כותל כ"א, עומד ג', פרוץ אמה, עומד ה', פרוץ ו', עומד ו', מותר מדין פרוץ כעומד, אף את"ל ספיקא דסק"ד לחומרא, ואפי' למ"ד עומד מרובה מב' דלדין לא מהני. – ו. כותל כ"ד, עומד ג', פרוץ אמה, עומד ה', פרוץ עשר, עומד ה', נידון בעומד, למ"ד עומד"ר מב' דלדין הוא עומד, אף את"ל ספיקא דסק"ד לחומרא, להכא נידון בפרוץ כעומד. – ז. כותל י"ה, עומד אמה, פרוץ אמה, עומד ג', פרוץ ח', עומד ג' וא"ה, עי' לעיל ססק"ג, ואפשר לזריך להגיה, עומד ג' פרוץ אמה עומד ג' פרוץ ח' עומד ג' פרוץ אמה, עומד אמה, מותר מדין פרוץ כעומד, למ"ד עומד"ר מב' דלדין הוא עומד, את"ל ספיקא דסק"ד לקולא.

(ח) י' ב' מבזי שהוא רחב ט"ו כו', נראה דמבזי שהוא רחב ל"ב, ועשה פס ג', והרחיק ח', ועשה פס ד', והרחיק ג', ועשה פס ד', מותר, דלע"ג דיש כאן פרוץ מרובה בכל הדופן, דברוח הד', א"כ עומד"ר אלא בחלק הדופן הנותר על י' אמה, כמש"כ סק"ג, והכא בכ"ב אמה הנותרין איכא עומד"ר שהפרכה ג' היא בין ב' עומדין של ד' ד', ופרכה ח' איכא עלה עומד"ר מב' דלדין את"ל ספיקא דסק"ד לקולא, וחשיב ח' עומד מלד זה, וג' מלד זה, ואי משום שאין עומד"ר בכל השטח של כ"ב, ותנאי זה צריך גם ברוח רביעית בחלק הנותר על עשר וכמש"כ סק"ג, מ"מ נותר בפרוץ כעומד שהרי יש כאן י"א עומד וי"א פרוץ, וכן יש להתיר מה"ט אף למ"ד עומד"ר מב' דלדין ל"ה עומד, להכא חשיב כעומד"ר מלד אחד שהרי את"ל ספיקא דסק"ד לקולא, חשיב עומד ח', וניתר בדין פרוץ כעומד, להכא ליכא למימר אחי אוריא דה"ג כו', כיון שהפרכה שבין העומדין של ד' ד', אינו אלא ג', ולבטל ב' העומדין יחד, ע"י פרכת ח' ופרכת י', א"כ כיון שהן בשטח י"א אמה, הו"ל עומד"ר, לע"ג דלא חשיב לענין שיעור עומד רק ח', מ"מ לענין סבירא דאחי אוריא דה"ג כו' צריך אור מרובה על כל השטח המהבטל או שזה אליו. – וכן ברחב ל"א, עשה פס ג', והרחיק ז', ועשה פס ד', והרחיק ג', ועשה פס ד', מותר אפי' את"ל ספיקא דסק"ד לחומרא, למ"ד עומד"ר מב' דלדין הוא עומד, מדין פרוץ כעומד, והכא הוא עומד מב' דלדין ז', ופרוץ ז'. – וכן ברחב ל"ד, עשה פס ג', הרחיק ז', עשה פס ז', הרחיק ג', עשה פס ד', מותר אפי' את"ל ספיקא דסק"ד לחומרא, אפי' למ"ד עומד"ר מב' דלדין ל"ה עומד, מדין פרוץ כעומד.

(ט) שו"ע סס"ב ס"ט, פרוץ כעומד מותר כו' בין בערב כו', במ"ב בבה"ל תמה על הב"י דאיד מש"ל פרוץ כעומד בערב יעו"ש, ומיהו למש"כ תו' י' ב' ד"ה ואכזעיים, לחלק בין תחלת מבזי לסוף מבזי, א"כ מש"ל בזה כותל שלם, ונפרץ ה' טפחים באמצעיתו ונשתייר ג"ט על הארץ וב"ט למעלה, ומותר מדין פרוץ

תלע לחיתא בשו"ע סס"ג סעי' ל"ד עוד אפשר כו' ובמ"ב סס' קמ"ו, ומ"מ צריך לחי כו' ואמאי ליסתרי בפרוץ כעומד, וכדאמר בגמ' ה' ב' ר"ל אפי' תימא במבזי ח' כו' וכ"ה בשו"ע סס"ג סעי' י"ב, ובמ"ב סס' סק"מ, וגם במבזי ט"ו כבצא לסתום אותן ה' אמות, ל"מ אם יש פרוץ מרובה מכל שטח ה' אמות, לע"ג דאיכא עומד"ר בכל פרכה, כגון הרחיק ב' פ"מ, ועשה פס אמה ומשהו, והרחיק אמה פ"מ, וע"פ אמה ומשהו, ובכל סוגין בכל האוקימתות לא אשתמיט לאשמועינן בכה"ג, לע"ג דלפי' תו' לחומרא פריך מ"מ אינו אלא לכתחלה, אבל ודאי כונת הסוגיא לאשמועינן לן דיני עומד"ר.

(ד) י"כ לעי', כותל ט"ו, עומד ג', פרוץ אמה, עומד ה' פרוץ ו', אי חשיב עומד"ר, כה"ג, ד"ל דלע"ג דפרכת ו' אין עומד מלד רק ה', מ"מ כיון דג' וה' עומד אין ביניהן רק אמה חשיב כסתום לענין לבטל פרכת ו', וכיון שיש כאן עומד"ר מכל דופן, שהרי כאן ח' עומד, שפיר הוא עומד"ר, ואפי' אי עומד"ר מב' דלדין לא הוא עומד, הכא חשיב כמלד אחד, ואי צריך דוקא עומד מרובה על הפרכה במקום אחד בלי הפסק ג"ט, וכה"ג לא חשיב עומד"ר, גם למ"ד עומד"ר מב' דלדין הוא עומד הכא גרע, ומיהו נראה דלא גרע מעומד"ר מב' דלדין, דלע"ג דכל עומד פחות מהפרכה, מ"מ מצטרפין העומדין, וה"נ ליטטרפו, ולהתיר בעומד"ר של כל השטח, והלכך מסתבר דכה"ג חשיב עומד"ר לכו"ע דהכא עדיף מעומד"ר מב' דלדין, דהתם הפרכה מפסקת את העומדין והיא רבה עליהן, משא"כ הכא ב' העומדין אין הפסק ביניהן.

(ה) ואף אם כל פרכה שאין עומד"ר עליה, לא מלד אחד ולא מב' דלדין, אוסרת, מ"מ לא מהבטל העומד שמן האד, כגון כותל כ"ב, עומד ג', פרוץ אמה, עומד ה', פרוץ ו', עומד ז', האי עומד ז' מתיר את פרכת ו', ולא חשיב עומד ה' כמאן דליתא ויהי' כפרכה י"ב, לע"ג דכן הדין בעומד שבין ב' פרכות באופן דאמרינן אתא אוריא דה"ג כו' וכמש"כ סק"א, הכא העומד חשיב עומד מעליא, אלא שאינו מתיר את הפרכה והלכך העומד ז' מתיר אותה, וכן בכותל כ', עומד ג', פרוץ אמה, עומד ה', פרוץ ו', עומד ה', למ"ד עומד מב' דלדין חשיב עומד, ניתרת פרכת ו' בב' העומדין שמב' דלדין.

(ו) ואת"ל ספיקא דסק"ד לקולא, וכל שמצטרף העומד חשיב עומד, כותל כ"ה, עומד ג', פרוץ אמה, עומד ה', פרוץ ז', עומד ה', פרוץ אמה, עומד ג', חשיב עומד"ר, ואף למ"ד עומד"ר מב' דלדין ל"ה עומד, הכא חשיב כעומד"ר מלד אחד דחשיב כעומד ח' בכל ד' והפרכה באמצע ז', לע"ג שאין רוב של כל הכ"ה במקום אחד לא איכפת לן כמש"כ סק"ב.

(ז) א. כותל ט"ז וה' עומד מזה ומזה, וה' פרוץ באמצע, נידון בעומד"ר, אף למ"ד עומד"ר מב' דלדין, לא מהני, הכא מדין פרוץ כעומד, חשיב כעומד"ר מחד כל. – ב. כותל ט"ז וד' פרוץ מזה ומזה, ועומד ח' באמצע, נידון בעומד"ר, מדין פרוץ כעומד, ושרי

גוד אחית והוי כמחילה שלא יבטל ע"י בקיעה, כמו בפ"ת שאין בטל ע"י בקיעה, ולענין להפקיע חסרון בקיעה אין לחלק בין ע"ג לתחתיה, וכיון שגוד אחית מפקיע חסרון בקיעה כש"כ שמפקיע חסרון תלוי, וחסרון של י"ט, וזהו דקשיא להו להתו, דיקשה רב יוסף לר"נ ממתני' דל"ל מחילת י' חסגי בזי, וה"ה דיקשה מדינא דפ"ת, דהיכי מש"ל וזיה תירא, דאף לענין בקיעת גדיים יש לחלק בין ע"ג לתחתיה, שלענין תיקון ע"ג א"ל דין מחילות למטה.

(יב) שם בתוד"ה וזרק כו' א"נ כו' דצריהם לריק תלמוד דא"כ בעשה מחילה תלוי כל שזה באויר הוי תחתיו רה"י מה"ת, ואף ר"י לא אמר סוכה ט"ז א' ב', אלא בי' טפחים, ורבנן פליגי גם בזה, וא"ל לחלק דדוקא בקירה הכל אמרין גוד אחית דהא בין לפרש"י דביציאת דמישן ובין לפר"ח, מצוהר דלענין ע"ג אמרין גוד, אף במחילות בלא קירוי, וא"כ גם לענין למטה כן וזה דבר שא"ל, ולע"ג, ומיהו למסקנא ודאי דוקא ע"ג אבל תחתיו אף בליכא בקיעה לא הוי מחילה, כיון דלית בי' משום פ"ת, וכמש"כ תו' בפשיטות לעיל ז"ט ב' ד"ה זרק.

(יג) שם תוד"ה הגי ועוד מאי פריך כו' ועוד למה לי כו' לכאורה לא שייך סברא דמנח עלי' מידי אלא ביציאות גבוהות י' והן בפחות מג' דלכבוד, ואין כאן חסרון מחילות אלא חסרון תשמיש, אבל אם עשה מחילות תלויות באויר, ודאי אינן רה"י אף אם יתקון מקום מושב לשולים, אף דאם תיקון לה שולים נעשית רה"י כמו כל הספינות, וה"נ כיון שקרקעית הספינה לא חשיב כשולים כיון שהיא רחוקה ג' מהמחילות, הוי כמחילות תלויות וכמו שפרש"י ד"ה ולא, וכשאמרין גוד אחית הוי מחילות מעליות, ומה שהקשו דאכתי ליהוי כחלקו במחללה, משום שלא ניחא תשמיש, בזה י"ל משום דאי בעי מנח עלה ומשתמש, ומיושב קושיות תו' וקושיא הראשונה כבר יישב הריטב"א בחי', אבל קשה לפרש"י שהרי במחילות תלויות לא אמרין גוד אחית למחשך מחילות למטה וכמש"כ לעיל ס"ק י"א, וכיון דלא חשיב שולים לספינה כה"ג, לא שייך לתקנו גם בגוד אחית, ול"ל דע"י גוד אחית חשיב שולים כיון שהיא מלאה מבחוץ חשיב שולים, אבל קשה דמה לי כותל עב ומה לי כותל דק כיון שאין אויר ד' פנים אין כאן מחילה, ונראה דזהו כונת תו' בקושיתם, [שוב ראיתי דהא דהביאו תו' מעירובין ע"ח א' הוא אפי' ברחוקות ג' טפחים דחוליא ובור מטורפין אף בפי הבור ג"ט וכ"ה בהדיא בתו' שבת ח' א' ד"ה רחבה, ולפ"ז הא דביציאת דמישן מיירי שאין מבחוץ ד' בפחות מג' דאי הוי בחוץ ד' היינו דינא דחוליא ובור מטורפין, וטעמא כיון דאיכא בחוץ מחילות מעליות, משא"כ בליכא בחוץ ד', וכשאמרין גוד אחית הו"ל בחוץ ד' והוי כדינא דחוליא ובור, ול"ע בכונת תו', צב' הקושיות האחרונות], ויש לעי' לפרש"י כיון דאי יש בפחות מג' ד', חשיב לבד, א"כ אף באין בפחות מג' ד', נימא לבד לאותו שהוא תוך ג', ולא נשאר אלא פרצה פחות מג' באמצעיותו, ונראה דכל שהוא באופן שאין בפחות מג' ד' לא חשיב שולים אלא דופן, וגם דופן

כעומד למ"ד עומ"ר מב' לדין הוי עומד, ולמ"ד דבעינן מלך אחד, מש"ל בנפרץ ד' ונשתייר ד' על הארץ וב' למעלה, או נפרץ ג' וחלי, ונשתייר ג' מלך זה וג' וחלי מלך זה, ומיהו משמע דעת תו' שדברי ריב"ז עיקר.

(י) שבת ק"א תוד"ה וזרק, הא תנן כו' דדוקא ע"ג כו' א"נ כו', נראה דמחילה תלוי אינה מחילה, מלבד טעמא דבקיעת גדיים, שהרי במים דליכא בקיעה, מ"מ אינו אלא קל שהקילו במידי דרבנן, וכדאמר בסוכה ט"ז ב', דדוקא בעשאו לכך וכמש"כ רש"י סוכה ט"ז א', וטעמא דבקיעת גדיים הוא אפי' באופן דאינו משום תלוי כגון בדופן ז' טפחים, דנידון בעומ"ר, אפי' אינה מחילה משום בקיעה, ומחילה תלוי אינה אלא באיכא י"ט, כדאמר סוכה ט"ז א' במתני' כשם שמלמטה כו' ושם ע"ב בגמ' מחללה ז' כו' ומאי קמ"ל כו' אבל בפחות מזה לא אמרין דליהוי מחילה משום גוד אחית, ואם נעץ קנה ובראשו דף ד' על ד' והקיפה מחילות למעלה י' טפחים, על הדף רה"י גמורה, ולא משום גוד אחית, אלא הדף הוא קרקעית רה"י, ולא הוי מחילה תלוי, וכמש"כ תו' ז"ט א' ד"ה שתי, וזהו טעמא דכל ספינות דהוו רה"י מה"ת, מיהו אם נעץ קנה גבוה י' והניח דף עליו בלא מחילות על גבה, בזה אנו דנין דליהוי ע"ג הדף רה"י כדן כל עמוד גבוה י' ורחב ד', דחשיב כמחילות ע"ג, ומיהו גם בזה בעינן תנאי שלא יהא אויר ג' מפסיק בין העמוד לארץ שלא יהא תלוי, וזהו אנו דנין מדין גוד אחית והוי כמנח בארץ ואין אויר מפסיקו, והוי ע"ג שפיר רה"י ע"י גוד אסיק, ואפשר דאם הדף עבה י' טפחים א"ל לטעמא דגוד אחית, ודוקא משום שאין זה י"ט פריך לטעמא דגוד אחית למהוי כעמוד גבוה י', מיהו לע"ג דאמר גוד אחית לענין למהוי ע"ג הדף רה"י, שאינו גוד אחית לעשות מחילות, שא"ל דין מחילות למטה אלא מלאו ותיקון שלא תבטל הדף, אבל למחשך רה"י תחת הדף שצריך תורת מחילות להיקף חלל בזה לכו"ע לא אמרין, אף בלא בקיעת גדיים שהרי זהו דין פי תקרה שלא אמר אלא ברוח אחת, ולא יהא התקרה עגולה, וככל תנאי פ"ת, ואי הוי אמר גוד אחית א"ל כל תנאי.

(יא) והלכך למאי דמסקינן דהיכי דגדיים בוקעין מבטל בטל הדף ולא אמרין זה גוד אחית אף למחשך רה"י על גבה, רק היכי דליכא בקיעה אמרין גוד אחית לענין ע"ג, פשיטא דיש לחלק בין תחתיה לע"ג, שהרי לענין תחתיה אין שום יתרון אם קירה כל החלל או שהיה עושה מחילה כל שזה באויר שלא אמרין גוד אחית להשלים מחילות אפי' לר"י סוכה ט"ז א' וכש"כ לרבנן שאף אם עשה י' טפחים באויר הוי מחילה תלוי, וה"נ בקירה כל השטח כיון דליכא משום פ"ת, לא הוי מחילה למטה, משא"כ ע"ג הדף דנעשה רה"י דהדף הוא כארעא סמיכתא לגבי רשות ע"ג, אבל למאי דס"ד דאף בבקיעה לא בטל הדף משום גוד אחית, וכיון דחזינן דבקיעה מבטל מחילתה אף בדופן ז"ט שהוא עומ"ר עירובין ט"ז ב', ע"כ דבקיעה יש לבטל גם הדף, אם לא דאמרין

ומחאה למעלה וג' ומחאה אוריר באמצע נידון בפרוץ כעומד, ומיושב קוסית המ"ב ש"כ ס"ק ט'.

(יז) עירובין ט"ז ב' ר"א אמר כו' וכ' הרא"ש בשם הראב"ד לר"א אמרינן עומ"ר בערב, ויש לעי' אי לריד עומ"ר דוקא בתוך י"ט או אפי' למעלה ובלבד שיהי' ג"ט למטה שלא יהא מחיאה שהגדיים בוקעין, ואי לריד דוקא תוך י"ט, י"ל לאף באיכא עומ"ר תוך י"ט לריד למעט דופן בסוף י' ולא למעלה מי' כגון ו' טפחים סמוך לארץ וד' באור, ועוד ה' דופן, אינו נידון בעומ"ר, דמה שלמעלה מי' אינו מחיאה וכ"מ בסוכה ט"ז ב' דאמר מחללת ד' ומשהו מתרת בסוכה כו' וקשה הלכא אמרינן שם ז' א' דופן סוכה כדופן שבת כו', וכיון דקיי"ל עומ"ר על הפרוץ בערב הוי עומד בשבת ה"ה בסוכה ול"ל ד' ומשהו ב' ומשהו סגי והוי עומ"ר עד הסכך, אלא לאו משום דסככה למעלה מי' ואין ה"נ דאי עשה דופן כל שהו למעלה סגי במחללת ב' ומשהו, ומיהו אין הכרע משם לענין דופן למעלה מי' דאינו נידון בעומ"ר, ד"ל דלעולם אין הדופן נידון בעומ"ר בערב אלא בצירוף דופן ודופן ולא בצירוף דופן לתקרה שאין התקרה נכרת כסוף הדפנות, אע"ג דבשתי נידון בעומ"ר דופן מזרח עד דופן כפון ודרום וכיו"צ התם ניכר יותר גמר דופן מזרח אלא דופן דרום ופון, מיהו למדנו לענין דופן שבת ביס תקרה ועשה ו' טפחים למטה אינו נידון בעומ"ר, ואם עשה ג"ט למטה, וה' אוריר ועוד ו', מותר, אף את"ל לריד עומ"ר תוך י', משום פרוץ כעומד דיך כאן ה' עומד מב' דדין, דלענין שלא יהא אורירא דה"ג ודה"ג מבטל ל' נראה דודאי מהני אף עומד למעלה מי', וכן למ"ד לריד עומד מלך אחד בהניח אוריר באמצע ג' ומחאה ועשה ד', נותר בפרוץ כעומד דיך כאן ג' וחצי עומד תוך י', ומיושב קוסית המ"ב שכתבנו סק"ט ואל"ה, וע"ע לק' סי' קי"ב סק"ו ד"ה אם עומ"ר.

(יח) עשה ג"ט על הארץ והניח ח' ועשה ד' והניח ג' ועשה ד', את"ל דעומ"ר אף למעלה מי' כשר, ואת"ל ספיקא דסק"ד לקולא, נידון בעומ"ר, ואע"ג דבסך הכל של העומד ליכא עומ"ר, נותר בפרוץ כעומד, ואפילו למ"ד דבעינן עומ"ר מחד כל, נידון בפרוץ כעומד בחד כל, וכמס"נ לעיל ס"ק ח' לענין שתי, וה"נ לענין ערב, וכן בעשה ג' על הארץ והניח ז' ועשה ד' והניח ג' ועשה ד' מותר מדין פרוץ כעומד מב' דדין את"ל ספיקא דסק"ד לחומרא, למ"ד עומד מב' דדין הוי עומד, וכן בעשה ג' על הארץ והניח ז' ועשה ז' והניח ג' ועשה ד' נותר מדין פרוץ כעומד מלך אחד למ"ד עומ"ר מב' דדין לא הוי עומד, את"ל ספיקא דסק"ד לחומרא וכמס"כ סק"ח לענין שתי, ועפ"י אלטריך לאשמועינן דין פרוץ כעומד בערב ומיושב קו' המ"ב שכתבנו סק"ט.

(יט) ונראה דכן כל הדינין בדופני ספינה דקרקעית הספינה נידון כארעא וכן בעושה מחיאות על הדף שמונח על הקנה וגדיים בוקעין תחתיו, ונראה לאע"ג דשרינן מחיאה תלויה על המים ול"א אחי אורירא דה"ג ודה"ג, מיהו זה דוקא באיכא מחיאת י', אכל

אינה משום שאין אוריר ד', מיהו יש לעי' במלינהו קני, עד שיס בפחות מג' ד', ודאי מהני, א"כ נימא לבד באמצעיתו עד ג"ט, ואח"כ נמדוד ג' עד שיהי' רחב ד', ואולי אין ה"נ.

(יד) שם בתו' ונראה כפר"ח כו' כבר נתבאר דהעושה כעין תיבה באור, והדפנות גבוהות י"ט הוי רה"י כמו ספינות בים, ודוקא שיש לה שוליים, ויש לעי' בהאי שוליים אי לריד שלימה דוקא או סגי בעומ"ר, ומיהו בפחות מג' ודאי לא מפסל, וכן אם הרחיק הדפנות מהשוליים פחות מג' לית לן בה, מיהו אם הרחיק יותר מג' יש לעי' לאפשר נידון בעומ"ר כדאמר עירובין ט"ז ב', והכא לא שייך בקיעת גדיים, ולא מקרי מחיאה תלויה, מיהו בפרוץ מרובה ודאי מפסל, ויש לעי' לפר"ח באיזה שיעור פרוץ קיימינן דאמרינן עלי' גוד, שהרי ע"כ לריד ליתן ל' שיעורא דאל"כ בכל מחיאות תלויות נימא כאילו הן עקומות ועושין שוליים, שהרי התם ליכא שום בקיעה בין המחילות לשוליים, ועדיף מספינה לאיכא בקיעת דגים בין הגסרים, ונראה לפר"ח דוקא בבלייתא דמישן דכן הוא לורך דופנותיהן וקרקעותיהן אמרינן גוד, משא"כ בשאר מחילות תלויות לריד שוליים מעליה, ואפשר שלזה דקדקו בתו' וכ' והיא עשויה כך כו'.

(טו) והנה מבואר בין לפרש"י בין לפר"ח שאין להתיר טלטול בספינה במחיאות לבד בלא שוליים והק' מהרש"א הלכא במים מחיאה תלויה מתרת, ות' דדוקא בעשאה לכך, ועי' רש"י סוכה ט"ז א' ד"ה בין, ויש לעי' דא"כ מאי מציעא ל' בחורבה, ועי' רש"י עירובין י"ב א' ד"ה כדבעא, וע"כ הא דקאמר קל הוא שהקילו במים, ר"ל שאינו מחיאה מעיקר הדיו, אלא שהקילו בטלטול כרמלית במים, והלכך לא מהני בחורבה, ואף בנשתייר ג' למטה דליכא בקיעת גדיים אינו נותר במחיאה תלויה, ואפי' בנעץ קנה והעמיד עליה טרסקל במחיאות גבוהות י' אלא שהרחיק הדפנות מהשוליים אינו רה"י משום מחיאה תלויה כמס"כ ס"ק י"ד, ועי' עירובין י"ב א' לשון ים קאמרת כו' וא"כ מאי מיייתי ראי' בשמעתין דבקיעת דגים ל"ש בקיעה, ואי מעיקרא דמלחא שמתירין במחיאה תלויה ליתי ממתני' וכמו שהק' תו' ד"ה ומנא, אכל תירוצא לריד ביאור דאכתי מנ"ל דבקיעת דגים ל"ש בקיעה, ואולי ממתני' הו"א דבכ"מ מתירין, וע"כ דסבר כר"י דמחיאה תלויה ה"מ, אכל רב מפרש שאינו אלא קולא במים ומתני' לכו"ע, וע"כ אין סברא להקל בבקיעה, וע"כ שאין בקיעת דגים בקיעה.

(טז) ויש לעי' בהניח דף על קנה גבוה י' שאין תחתיה רה"י כמס"כ ס"ק י"א י"ב, בעשה מחיאה ג"ט סמוך לארץ וג"ט סמוך לקד' וד' אוריר באמצע אי נידון בעומ"ר לפי' תו' עירובין ט"ז ב' ד"ה אי, דעומ"ר מב' דדין מהני אלא שלא יהא האוריר מה"ג ומה"ג מבטל לעומד, והכא תקרה הוי כדופן ואין שייך אורירא דה"ג ודה"ג ולפ"ז גם בעשה ג' למטה וב' למעלה נותר בפרוץ כעומד, ולדעת הפוסקים לריד עומ"ר מלך אחד, עשה ג' למטה וג'

לענין זה לא אמרינן גוד אחית, ולא הוי רה"י, ומיהו אכתי הוי מקום פטור, שהרשב"א ז"ל הסכים לקו' תו' דכיון דלא הוי רה"י גם כרמלית לא הוי, אמנם דעת הריטב"א בחי' דלא כתו' דכרמלית לא בעי שטח ד' אלא חלל ד', וא"כ לפר"ח, י"ל דבייתא על דרך רש"י אין מטלטלין אלא בד' אף למסקנא, דמסבירא אין לחדש בזה גוד אחית, ונראה דזה דעת אגודה ש"כ המ"א סי' ס"ו ס"ב ובזה"ל שם תמה עליו יעו"ש, ומש"כ בבה"ל שם דהריטב"א מפרש כפרש"י ז"ע, דהריטב"א ראה דברי תו' והרשב"א, ולא כתב בזה אלא מה שפליג עלייהו, בענין כרמלית, אבל אין הכרע דעתו בזה כלום.

(כב) כ' הרשב"א שבת ק"א א' על דברי תו' שהק' למה לי מלאינהו קני וארבעי, כיון דראוי למלאה, שאין זה קו' דלא נאמר ד"ז אלא בעמוד שכבר הוא רה"י, והלכך אינו מתבטל ביתדות, אבל אם נעץ קנים ברה"ר במשך ד' אינו באמת רה"י והוא דחוליא ובור באיכא ד', ונראה דר"ל לאיכא ד' תוך הבור ומטריף שוב החוליא לידון כרה"י משום דאי בעי מנח ולא הוי מקום פטור, והנה לפי דברי הרשב"א, אי הקיף בד' מחיצות מקום שאין בו ד' אע"ג דע"ג איכא ד' לא הוי כעמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד', כיון דאין ע"ג שטח ד', והוי מקום פטור, ואף אם הקיף ארבע"כ ע"ג המחיצות התחתונות במחיצות גבוהות י' ובחלל ד' לא הוי תוכן רה"י, משום שאין להן קרקע של ד', ואין רה"י חלה אלא על שטח של ד' ולא על אויר, ואף למ"ד מחיצה תלויה הוי מחיצה, משום שעי"ז נעשה רה"י על הארץ כנגד בין המחיצות, אבל ליעשות רה"י למעלה בין המחיצות לחוד, זה א"א בלא שוליים, ומשום דאי בעי מנח לא נעשה רה"י, ולפ"ז א"א הכא דבייתא דמישן למחשב בחוכה רה"י אף לאיכא מחיצות גבוהות י' בחלל ד', מ"מ לא עדיף מהיקף ג"ט על הארץ היקף של פחות מד' ועודי המחיצות משלימות לד', והקיף עליהן עוד מחיצות גבוהות י', וחלל של בין המחיצות העליונות ד', דמ"מ לא הוי ביניהן רה"י, כיון שאין להן שוליים בשטח ד', ולפי דברי הרשב"א, נראה דגם לפרש"י לא חשבינן את סוף המחיצות דהיינו מקום שמתמעט מבפנים מד', ככלות לאויר מבחוץ, כמש"כ ס"ק כ"א, אלא לעולם חשבינן את מדת מעלה ומטה כאלכסון והוי כמחיצה כשרה ע"ג פסולה, אמנם אף בבה"ג אין העליון מחיצה בלא שוליים, ולא מתבטל משום דאי בעי מנח.

(כג) ולפ"ז ישאר קו' תו' מה יועיל גוד אחית, הלא לדברי הרשב"א אף אם באמת מלא והקוה את המחיצות מבחוץ, לא הוי רה"י, דאם חקק פחות מד' בעמק ג' והקיף את החקק מחיצות י', והרחיק את המחיצות משפת החקק עד שיש ביניהן ד' מ"מ אין תוכן רה"י, ותימא שהרשב"א לא הביא כלל קו' ז', ועיקר דברי הרשב"א, ז"ע טובא, דאם באמת לריך רה"י שוליים בשטח ד' מדוע אינו מתבטל העמוד, ומה יועיל מה שכבר היה עליו דין רה"י כיון שסוף סוף סליק המחיצות, ואילו מקום מוקף דע"ד

עשה ה' והרחיק ה' ועשה ה' אמרינן אתי אוירא דה"ג ודה"ג כו' אבל הרחיק פחות מה' נראה דנידון בעומ"ר, ואי איכא זין מלמטה מפסיק בפני האויר לענין דינא דאתי אוירא כו' וכן באיכא זין למעלה.

(כד) שבת ק"א א' תוד"ה הגי עי' מש"כ ס"ק י"ג, ונראה דרש"י ותו' בזה פליגי, דהנה אם היה דין מחיצות צמינים מיוחדים, ועשה ג"ט במין הפסול, ואח"כ העמיד עליהן מחיצות במין הכשר ודאי הוי רה"י ולא חשיב מחיצה תלויה אלא ג' הפסולין כארעא סמיכתא, ואי משום דבפנים אין לרה"י שוליים שהרי רה"י נעשה בין המחיצות הכשרות, מ"מ לא אכפת לן בזה, כיון דיכול למלאהו בקני וארבעי ולהשתמש ברה"י, והלכך א"ל לתנאי שוליים ברה"י, וס"ל לתו' דה"נ המחיצות ההולכות באלכסון יש לחשוב, מעלה ומטה כטבע אלכסון והלכך כשמגיעות סמוך לג"ט התחתונות ששם אין מחיצות כשרות שאין ביניהן ד', הו"ל כמחיצה כשרה ע"ג פסולה בזקיפה וביושר, דאין הכשרות נפסלין משום מחיצה תלויה, ואי משום דאין לרה"י במקום מחיצות הכשרות שוליים בקרקע, לא מבטל ע"י זה כדאמר בחוליא ובור, עירובין ע"ח א' אע"ג דבור מקום פטור, מ"מ ע"ג החוליא רה"י כיון דהחוליא גבוה י' מבחוץ ואמרינן גוד אסיק, אע"ג דאכתי לית לרה"י, הנעשה ע"ג החוליא ע"י גוד אסיק, שוליים, ועי' תו' שם ד"ה אלא, ואי רה"י בעי שוליים דוקא סמוך למחיצותיו, וא"כ בהעמיד מחיצות כשרות ע"ג פסולות נמי פסול, א"כ גם בחריץ המתלקט י' מתוך ד' וכלה כחודו של סכין, אם אין בגובה ג' ד', לא הוי רה"י, וא"כ מה יועיל גוד אחית, זה נראה דעת תו' בד' הקושיות, ולפ"ז נראה דעתם להלכה דבייתא דמישן של פרש"י הוא רה"י.

(כה) ודעת רש"י, דכל שכלו המחיצות הכשרות ההולכות באלכסון, יש לחשוב מעלה ומטה, כמעלה ומטה של עולם, ולא כטבעת אלכסון, דנהי כל שנמשכין חושבין מעלה ומטה כאלכסון ולא חשבינן כל חלק וחלק מהן נפרד מחברו ותלוי כנגד אוירו של עולם, אמנם כשכלו באויר יש לחברן בזקיפה וביושר על הארץ וכיון שיש אויר ג"ט ביניהן לארץ הוו מחיצות תלויות, ואע"ג דלמחיצות תלויות מהני שוליים באויר לעשותן רה"י, הכא לא חשיב שוליים, כיון שהיא מדולדלת ומתרחקת ג"ט מהמחיצות בדלדולה, ובזה לא קשיא קו' תו' דליהוי רה"י משום דאי בעי מנח מיד, כיון שאין כאן מחיצות, וכמש"כ ס"ק י"ג, וכ"כ רשב"א בחי', אלא ש"כ דגם בחוליא ובור דוקא באיכא צבור ד' ויש לעי' דדבריו ולא עיינתי כעת] והא דפריך נימא גוד אחית, היינו נמי שא"ל, לחשוב את ענין מעלה ומטה כאלכסון אלא כמלאה כלה מבחוץ, והלכך לא שייך עוד להגדירה ולחשבה כתלויה אלא כעומדת כשרה ע"ג פסולה, וחשיבא רה"י משום דאי בעי מנח עלה מיד, ולא קשה מה שהק' בס"ק י"ג, הלא בשאר תלויות לא אמרינן גוד אחית, דשא"ה דע"י גוד אחית מתבטל גם הסתימה שלמטה למסתם שלא ליהוי כתלויה אלא כדופן עקומה, ומיהו אי מפרשינן כפר"ח, י"ל

בשם הא"ר בשם רש"א לחלק כחילוק הרמב"ן, וי"ע שמדברי רש"א ביציאתא דמיאן מבואר שגם דלפנות חזקות כדופני הספינה, לא ס"ל לירוף ד'.

ולענין הלכה נראה כפרש"י ותו' בעירובין ע"ח שכ"ד הרא"ש והרמב"ן, ודברי ר"ח ור"א יתפרשו כחילוק הרמב"ן, ומדברי הרמב"ם אין הכרע, שצ"ח המחילות גם תו' מודים שאינו רה"י, ודברי הרמב"ם הוא צ"ח המחילות, והרש"א בשבת שם יחידהא הוא, ובמ"ב שם העתיק שדעת ר"ח פ' שאין עובי המחילות מאטרפין אף לענין ע"ג, ודבריו ז"ע, ולענין ביציאתא דמיאן לפרש"י, נראה דהוי כרה"י, משום דמנח מידי כדעת תו', וכ"כ מ"א סי' רס"ו ס"ק ז' בעגלה דלע"ג דאיכא בקיעת רבים ולא שייך גוד אחית מ"מ הוי רה"י מכח דברי תו' דאי בעי מנח עלי', ונראה דדוקא בשיעור ד"ט אמרינן סברא דמנח מילי, אבל הקיף מקום רחב לא שייך למחשב את המחילות כעמוד ברה"ר, והחלל שצניניהו כאילו נחקק העמוד, כיון שרחוקין לא שייך מנח עלי' ואין להן לירוף ז"ל ומ"מ ע"ג רה"י משום שעושין מחילה לתוכן וכדאמר שבת ז"ט ב', ועי' ט"ז שם"ה סק"ב, מיהו ז"ע לדברי הרש"א שם' ההיא דבור וחוליתו צפי בור ד', ונריך ליתן שיעורא אחרינא, ועוד אם הבור ד' תיפק לי' משום לאחרים עושה מחילה, ואי משום דהבור עמוק י' וא"ל למחילה, ליהוי כמחילה גבוהה כ' טפחים דע"ג רה"י משום לאחרים עושה מחילה כו'.

שהעמיד פסין בפנים ומיעט חללו, ודאי הוי מקום פטור, ונראה דאין כונת הרש"א בהקדמה זמן שכבר חל עליו סם רה"י, דודאי עמוד גבוה י' ורחב ד' שחקק בו ג' על ג' בעמק ג', נעשה תוכו מקום פטור, וכיון שתוכו מקום פטור גם על גבי המחילות מק"פ לדעת הרש"א, אלא בהעמיד מחילות ע"ג העמוד וביניהן פחות מד' שאני דעמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד', ס"ל להרש"א, דאינו משום גוד אסיק [ועי' עירובין פ"ט ב', ז"ב א', וי"ע] אלא כיון שחלוק מרה"י וא"ה, כמדומה דל"ל שחלוק מרה"ר בגובה י' ע"ג רה"י, והלכך במחילות שע"ג לא נתרעו כלל מחילותיו העושות אותו רה"י, רק לענין שיעור ד' לנריך הראוי לחשיבות שיעור, אמרינן דסגי בד' שאינו על שטח שוה, ומיהו זה דוקא ביס' בו דע"ד בגובה י', אבל חקק תוך י', במקום שאינו עב' ד' בטל מחילתו ולא מתקצר בסברא דאי בעי מנח מידי אפי' ע"ג, ובהקיף ע"ג העמוד, י"ל לדעת הרש"א דאף בין המחילות הוי רה"י ולא מקום פטור, ובתו' עירובין ע"ח א' ד"ה אלא ל"מ הכי, ולדברי הרש"א מיושב קו' תו' שבת ח' א' ד"ה רחבה שהקשו לפר"ח למה לי ו' הלך בור וחוליתו מאטרפין, דהתם בכורת כנען יתירות ברה"ר דמי ובכה"ג אינו רה"י לדעת הרש"א, ובמ"ב סי' שם"ה סק"ג כ' בפשיטות ע"פ האחרונים ז"ל דהר"ח וכן ר"א שפי' כפר"ח, חולקים על התו', אכן במלחמות שם פי' דשאני כורת לכל שייך בה תשמיש ע"ג דפנותיה, ומבואר דעת רמב"ן כתו', ושם כ'

סימן סט (ה)

ועי' ח' א' הוא מצוי עקום דהוי בסורא כו' ויש לדקדק למה הפסיקו סוגיא דמצוי נפרץ לחצר, שאין זה מקומו של מצוי עקום, אבל י"ל דהוא שב דחיישין לשירטון, כמרימר, לגי' רש"י שגם ר"ח אכרעה לסורא תיקון אף למצוי עקום שבתוכה, ולפי' מבואר דעקום לכרמלית דינו כמפולג.

ב' ומיהו אי סתם כל אחד במחילה נראה דסגי בלד שני בלחי, וכן במצוי כעין ד', ואע"ג דלחות ללד אחד לא מהני לפרש"י, כדאמר ו' ב', מ"מ סתימה מצטלת הפילוס' ללד בקעי בה רבים, וכדמוכח ט' ב' כותל שאלו אחד כנוס מחברו בין שגורא מצפנים כו' ולא הוי כמצוי עקום, שאין העקמימות נידון משום לחי וכמש"נ לעיל סי' א' ס"ק ה' וע"כ סתום שאני, ואף ש"ל דבפחות מד"א אין דין מצוי עקום וכמש"כ שם סק"ח, מ"מ מסתבר דבסתום ליכא דין פילוס', וכמש"כ שם ס"ק מ"ג, ואפשר דאף אם עשה ללד אחד של הפילוסין גידולא ג"ט בטל לי' פילוס', דהא אמרינן ו' א' דדין עקום דוקא דבקעי בה רבים דומיא דפרעה, ובאיכא גידולא, אין פרכא אוסרת, והלכך יוכל אח"כ לתקן בלחי, מיהו י"ל כיון דבקעי דרך פרעת המצוי למצוי הב', מקרי מפולג, וי"ע בזה, אבל בסתום במחילת י' נראה דבטל פילוס', וסגי מצוי השני בלחי, ואותו הסתום מותר אף שלא תיקון השני, אע"ג דבשאר עקום אסור

א' עירובין י' ב' תוד"ה עושה, לא הוי פתוח בב' פתחים לרה"ר אחד עי' במהרש"א, ונראה כונתם לפרש דאין דברי הריב"ש אלא כשה"ר הולך לפון ודרום, והמבואות פתוחין לתוכו, כזה (נא) אבל כשפתוחין לב' רה"ר שארך רה"ר כארך מצוי כזה (נב) בזה שפיר מקרי מפולג שהצריכין לרה"ר הרחוק מהן ללד שני עוברין דרך המבואות כיון שאין להם דרכא אחרינא, ואפי' למש"כ ח"נ כו' אין כונתם לפרש דאף בב' רה"ר אין דינו כמפולג, אלא אף אם סתם מצוי כעין ח' הוא לרה"ר אחד, י"ל שהיו עקומות כפר"י, וכמבואר בלשונם שם' והעומד בפתח זה לא יסבב כו' וכן בחירושם לא חידשו אלא לפרש דלא היו לרה"ר אחד, אבל עיקר דינא דמפולג לב' רה"ר דינו כמפולג הוא פשוט צפי רבותינו בתו', ונראה דגם הרש"א ז"ל וס"פ שם' הגרע"א סי' ל"ג דס"ל כדעת ריב"א, מ"מ בפתוח לב' רה"ר ועיקר הדרך הקצרה מרה"ר זה לרה"ר זה להדרים בקצה זה ובקצה זה הוא דרך המבואות, י"ל דהוי מפולג, וא"כ ה"ה בפתוחין לכרמלית כיון שאין דרך מרגלי מצוי זה לרגלי מצוי זה מבחוץ אלא דרך מצוי שגג ח', חשיב כמפולג, ולענין מצוי עקום אין חילוק בין פתוח לרה"ר או לכרמלית, וכמש"כ אחרונים ז"ל, וכמבואר בגמ' ו' א' דדין עקום הוא כדין פרעה ולא התירו אלא היכי דלא בקעי רבים, והיינו כמו שפרש"י שהוא רפס וטיט, וה"ה כיו"ב שאין דרך צנ"א שם, אבל בקיעת כרמלית אסור,

בפס ד"א, אלב בפחות מזה אין הפס מפסיק שיהא כקורה תלוי למעלה מכותלי מבוי.

(ה) פס בגמ' עושה פס ד"א כו' משמע דאי מעמידו לרחבו של מבוי, לא מהני למהוי כפתח ח' מלך זה ופתח ח' מלך זה, משום דאחי אוירא דה"ג כו' דאין חילוק בין קנה כל שהו לפס ד"א ויותר, ויש לעי' א"כ במעמידו לרחבו של מבוי נמי נימא אחי אוירא שצין פס לכותל ואוירא דעלמא ומבטל לי' לפס, ולפי' ריב"ז ד"א בתוד"ה ואכזעיים נחא, אלב לפי' קמא קשה, וי"ל דהכא א"כ למחשז כסתום אוירא שצין פס לכותל דע"ג דפרוז מרובה ויתר מי', שעיקר מחילות המבוי הן המחילות של המבוי שמקדם, ואין הפס עושה רק שלא יחשב כפתח של כ' אלב ב' פתחים של י' י', ובזה סגי אי נחשב כסתום נגד הפס בלבד דכיון שהוא שיעור חשוב של ד"א, חשיב לחלק, ובכה"ג לא אמר אחי אוירא דה"ג כו' אף לפי' קמא שבתו'.

(ו) פס עושה פס כו' הא דקנה באמצע לא מהני, משום דאחי אוירא דה"ג כו' אלב בפס ד"א נעשה מחילה בארץ, וכיון שאין המבוי מתערב עם רה"ר אלב דרך ב' מחילות ד"א לא חשיב התערבות שיבטל העומד, וספיר הוי ב' פתחים, ודוקא כשכל משך ד"א של הפס הוא תוך המבוי, אלב כשהעמידו משוך לחוץ ללד רה"ר, אינו כלום, ומיהו כשהוא תוך המבוי, נראה דרשאי להעמיד הלחי ללד פנים של הפס, ואע"ג דבין הפס והכותל אסור כדין כרמלית ואפי' למ"ד נראה מבחוץ הוי לחי, מ"מ בין הלחיים אסור באית בי' ד', ואפי' לדעת הרמב"ן, בפתוח בכרמלית לכו"ע מיהא אסור] לא אמרינן דהמבוי הוא פתוח לכרמלית מב' דדין במשך כ' ואינו אלב כהעמיד קנה באמצעיתו דהיינו עובי הפס, נראה דז"א דכיון דאיכא פס ד"א חשיב פתח של י' אמות, וניתר בלחי וקורה בכל מקום שיעמידם ובלבד שיהא ב"ח לפנים מן הלחי, ונראה דרשאי גם להעמיד הלחי אלב הפס ללד הפנימי, שאינו אלב כותל של מבוי גדול, וא"כ ד"א מן הלחי ולפנים, וא"ע בכ"ז.

(ז) מבוי שהוא רחב כ' אמה וגדר ה' אמות והניח ד"א ועשה כותל עובי אמה, וכן בהניח ד"א ומחאה ועשה כותל עובי חצי אמה, לרחבו של מבוי, נראה דאף אם אין כותל ארוך ד"א, מהני, דכיון די' פס ג' דפנות דופן המבוי, ודופן שהעמיד שנגדה, וה' אמות שגדר דהוי עומ"ר שלא נשאר פרוץ אלב פחות מה' אמות, נידון כגדור ולא חשיב פרכה, ול"א תו אחי אוירא דה"ג כו' אף לענין מבוי הגדול שמן הכותל שהעמיד ולפנים, דנעשה רה"י וכמאן דמליא דמי, ולענין אותו המוקף בג' מחילות הנעשה בראש המבוי, לא שייך אחי אוירא דה"ג כו' בכותל שהעמיד, כיון דא"כ אלב סתימתה כנגדה, ולא אמרינן אחי אוירא דעלמא שמה"ג ואוירא דעלמא שמה"ג ומבטל, כמס"כ סק"ה.

(ח) ולפ"ז לא מש"ל האי דינא דפס ד"א אלב לענין למעט המדה של הפתח שלא יהא יתר מי', אלב לענין עומ"ר לא מש"ל, כגון

אף לשמאל כל זמן שלא תיקון שניהן בלחי כמבואר סי' א' ס"ק י"ט, מ"מ בסתום מותר.

(ג) פס בגמ' עושה פס כו' ומעמידו לרחבו פ"מ, ובש"ע פס"ג סל"ג, ולריך שיהא בכל מבוי מב' אלו כו' בתים וחלרות פתוחים לתוכו כו', נראה דמבוי עקום כעין ד' וסתום מלך אחד כזה (אג) אע"ג דבתים וחלרות בנויות במבוי ההולך לרום ולפון, מקרי בתים וחלרות פתוחין לכל המבוי, ולא מצעיא אי המבוי ההולך לו"ד, ארכו ממזרח למערב יתר על רחבו, שזוהו דין בין הלחיים שניתר בלחי אע"ג שאין בתו"ח פתוחין להן כמס"כ תו' ט' א' ד"ה תוך, ואין שיעור להאי תוך הפתח, ומי לא עסקינן דעובי' ומסכה ד"א פחות משהו, ובתו' לא באלו לפרש רק דאע"ג דמחודו הפנימי כבר נתקן בלחי מ"מ אחי חד מבוי, אלב כל שהוא חד מבוי ודאי מקרי פתוחין לתוכו כיון שכל המבוי שייך לכל החלרות לתשמיש מבוי ולהילוך ע"י לרה"ר שזוהו ענין פתוחין לתוכו וכמס"כ סי' א' ס"ק מ"ו אלב אף אם מבוי ההולך לו"ד ארכו מלפון לדרום יתר על רחבו ממזרח למערב, שאם נידון עליו יהי' דינו כחצר, אם לא שנחשוב סופו כנגד דופנו הקצר ויהי' כמבוי פתוח למבוי אחר, מ"מ אם בתים וחלרות בנוין במבוי של לפון לרום, ניתרין ב' המבואות בלחי שבפתח המבוי של מזרח מערב, כיון שאין המבוי חלוק לבני החלרות אלב כלן משתמשין בכלו, חד מבוי הוא וארכו נחשב ממזרח למערב אלב שיש לו כניסת רחב בפנים והחלרות הבנוין פס כפתוחין לתוכו דמי, מיהו במבוי כעין ח' וסתום מלך אחד, יש להסתפק אי בתו"ח בנוין במבוי הדרומי הסתום כזה (אד) אי מקרי פתוחין לכל המבוי אף למבוי הצפוני, כיון שאין פתוחין כלל כנגדו, מיהו אם בתו"ח פתוחין בזוית מבוי הדרומי נגד אויר מבוי שבגג הח', נראה דחשיב כפתוחין למבוי הצפוני, כמו במבוי עקום כעין ד'.

(ד) והא דלריך הרשב"א ז"ל הכא בתו"ח ב' המבואות שבצדי הפס, נראה דאע"ג שבאמת כל המבוי שייך לכלן ואף אם עושין את הפס רק לשבת ומסלקין אותו אח"כ עסקינן מ"מ בטל לי' הילוך של החלרות, במבוי שבצד השני כיון שפתוח המבוי בסמוך להן, והלכך לא מקרי מבוי שבצד הב' שלם בתנאיו של ב"ח פתוחין לתוכו, ולפ"ז נראה די' לחשוב כאילו חוט מתוח מסוף הפס עד אמצעת כותל שכנגדו והפתוח מן החוט לדרום, הוא כפתוח למבוי לרום, וללפון, לפון, שמכל פתח הולכין לרה"ר דרך הקצר, והנה דין זה גם במבוי שרחב י' והעמיד פס באמצעו וחלקו, ונראה דדוקא בגובה י' טפחים אלב בפחות מזה, אע"ג שהפס מפסיק בין פתחי חצר, ואין הולכין בלד זה, כיון דאין כאן חילוק מחילות הוי כחד ואין קפידה אם הולכין בני חצר תמיד בלד אחד, ומשמע דאף בגובה י' דוקא במשך ד"א, אלב בפחות מזה, לא חשיב הפסק, ומיהו דוקא כשהפרוז בין הפס עד כותל מבוי שכנגדו, יתר על הפס אלב אי הוי עומ"ר, ודאי הוי הפסק, ולריך ב"ח לכל לל, וכן לענין מש"כ בש"ע פס דלריך שיהא קורה מונחת על הפס, דוקא

משום לחי, כיון לעולין משום דופן, אבל זה א"ל, שהרי שנינו חכר קטנה שנפרצה לגדולה כו' ואמרין ט' ב' דקטנה ב' וגדולה ב' א"ל ור"י היא דבעינן לחי ג', הרי אף לעולה משום דופן למעט הפרצה עד י', עולה משום לחי, וז"ל דכונת הגרע"ל דדוקא היכי לנידון משום עומ"ר, אינו עולה משום לחי, ומיהו דפתח י', והפליג ג' והעמיד ד', א"ל להתיר הג' בעומ"ר, אלא שהאי לחי חשיב להתיר ב' הפרצות, אבל קשה שגם ב"ו אמות והפליג ב' והעמיד ג' למה לי לטעם בעומ"ר למחשב הב' אמות כסתומין, נימא דהאי פס נידון משום לחי ומתיר לכלן ולכאן, וע"כ ז"ל כן למאי דבעי למימר לעיל ה' ב' דאין עומ"ר עולה משום לחי, ולא הוכיח ר"ה בדרי"י דינו מהא דר"י דשמעתין, משום דיש לדחות לעושה ב' לחיין, לחי לכל פתח, וא"כ אף למאי דמסקינן בעומ"ר מהני, מ"מ מ"ש פתח ט"ו מפתח י', גם מ"ש"כ הגרע"ל דלע"ג דאין הפס עולה, מ"מ משהו דמטפי ב' עולה משום לחי, וא"ל היכרא דמטפי ב' דומצ"ר ב' דאמר לעיל ה' ב', ז"ע ללכאורה הכא גרע דהתם מהני כשהעמידו לשם לחי, והכא אף כשהעמידו לא מהני, וכיון שסוף סוף אין היכר הלחי מהכותל למה יוכשר הלא זהו עיקר תנאי הלחי שיהא נראה מצפנים או מבחוץ, גם החילוק בין אמות שלמות לטפחים שיכריע הדין דחוק מאד, ולדברי הגרע"ל ע"כ לחלק בהכי, דלע"ג דבעינן ג"ל להשלים הגדר עד י', מ"מ כיון שהאמה היחירה אינה נידונית בעומ"ר, הוי כשאר גדר, דלע"ג דעולה משום מחילה עולה נמי משום לחי כדמוכח ט' ב' בחכר קטנה שנפרצה כו'.

(יח) ועוד קשה סברא דאתי אורירא דה"ג כו' בלחי, דהאי שייך במקום דבעינן סתימה לא חשיב סתימה, אבל בלחי דנראה מבחוץ מהני, אף דהפתח פרוץ במלאו למה יגרע האי לחי, נהי דאינו סותם אבל אכתי נראה מצפנים הוי, וע"כ ז"ל דלא חשיב נראה אלא כשכותל ולחי מחוברין כמין ג"ס בין מצפנים ובין מבחוץ אבל כשהפליגו ג"ט הוא כעומד בפ"ע, ולא חשיב נראה, ומיהו כשהוא עומ"ר על הפרוץ יש לדון אי חשיב כנסמך לכותל, ובזה דעת תו' דאכתי לא הוי לחי ונראה ליכול להעמיד הלחי אלא הפס ויעשנו דק מהפס ויהא נראה מצפנים, אבל בגובה ונמוך לא מהני בזה, ועי' לעיל סי' ב' ס"ק י"ג, וסי' ג' סק"א, והא דאמר בירושלמי ומשהו י"ל נמי בכה"ג, ונראה דאין חילוק בכ"ז בין מבוי לחכר לענין פרטי מיעוט מכ' אמה ולענין תיקון פס.

(יז) י' ב' עושה פס ד"ל כו' ואחר רחבה כ' וארכה ו' נראה דסגי בפס ג"ל כיון דהוי דופן מעליא בפרוץ כעומד ואלא שייך אתי אורירא ומבטל, כמ"ש"כ תוד"ה ואכזעיים בשם ריב"ז א"ל וכש"כ בג' ומשהו, מיהו יש לעי' בעשה לו"ה אי מועיל במקום פס כה"ג, למש"כ במ"ב בבה"ל סי' שס"ג ס"ז ד"ה כריך, דלו"ה חשיב לידון בעומ"ר, מיהו כשנשאר פרמ"ר נראה דלא מהני לו"ה במקום פס ד"ל דהוי לו"ה באוריר ולא מהני כה"ג לענין שבת כמ"ש"כ סי' ו' ס"ק י"ד, אבל בעומ"ר או פרוץ כעומד נראה דמהני לו"ה, וכן

חכר שיש לה ב' דפנות כמין ג"ס כפון ומערב, ודופן דרומית פרוץ מרובה, והעמיד פס באמצע הפרוץ, ארכו מדרום לכפון כזה (וזה) אין חילוק בדרך הפס אי הוא ד"ל, אלא אי גידולא דכותל דרומי עד הפס עומ"ר, נידון בעומ"ר אף בפס פחות מד"ל כמ"ש"כ סק"ז, ואי הגידולין פחותין מהפרוץ, לא מהני ד"ל, אף אי עובי הפס משלים שיהי' עומ"ר מכנגד הפס ולפנים, ואלע"ג שמלטרף עומ"ר מב' דלדין כמ"ש"כ סי' א' ס"ק מ"ה, הכא חשיב פרוץ מרובה לעובי הפס אינו מלטרף דאתי אורירא דה"ג ודה"ג ומבטל לי' אלע"ג דארכו ד"ל, דהכא לא דמי לחסרון של יתר מי' דבזה שפיר נתקן בדרך ד"ל וחשיב ב' פתחים של עשר עשר, אבל הכא בין הפס והכותל פרוץ מרובה, וכשתדון על חלק החכר שלפנים מן הפס נמי פרוץ מרובה שעובי הפס כנעץ קנה באמצע הוא, שאינו כלום.

(ט) י' ב' תוד"ה ואכזעיים, וכ"מ דקאמר ר"ל ור"ל יס שם פס ד' כו', ואלע"ג דאיכא ברוח ד' לחי או קורה, מ"מ לא חשיב מחילה רק לענין רוח ד', אבל לא לתקן את דפנות האדלויות שלא יהא אורירא מבטל להו, ומיהו אי איכא לו"ה פ' ברוח ד' י"ל דחשיב כמחילה, ומהני אף לפי קמא, ומיהו ההיא דר"ל ור"ל א"ל לאוקמי בלו"ה כמ"ש"כ סי' א' ס"ק נ"ה ואף לדעת המ"ב המובא שם, י"ל דר"ל ור"ל בסתמא איירו גם במבוי שנתקן בלחי וקורה, ונראה דאי איכא עומ"ר או פרוץ כעומד ל"ל אתי אורירא דה"ג כו' אף לפי קמא, כגון, שרוח כפון כ' אמה גדור כלו, ורוח מערב כ' אמה פרוץ י' אלא הכותל ועומד י', ורוח דרום עומד י' אלא כותל י' המערבי כמין ג"ס, ופרוץ י', ורוח מזרח עומד י' ופרוץ י' עד כותל כפוני, כיון דפרוץ כעומד מותר נידון כעומ"ר והוי כמוקף מכל דל, ולא שייך אתי אורירא דה"ג כו' וכמ"ש"כ ס"ק ה' ז' ח', וז"ע, ואף אם במזרח אינו גדור רק ד"ט סגי, ול"ל תו אתי אורירא ומבטל וכמ"ש"כ שם, וכן בגדר ה' במערב והניח ה' והעמיד קנה והניח ה' אלא הקנה לזד דרום, וגדר ה', והניח ה' אלא הגדר לזד מזרח, וגדר ה', וגדר ה' בצפון, דנמצא דהמוקף י' על י', יס לו עומ"ר מכל דל מהני אף לפי קמא, ואין הקנה שבמקצוע מערבית דרומית מתבטל.

(י) י' ב' תוד"ה ועושה כו' ונריך לחי אחר כו' בתשובת רעק"ל סי' י"ח בחר בזה פלוגתא ראשונים ז"ל לדעת תו' אף דפתח י' והעמיד לחי רחב יתר מג"ט פסול בהפליגו ג' מן הכותל, וכשמעמיד אח"כ לחי אחר, כריך להעמידו אלא כותל הב', וכן בסוגין כריך להעמיד לחי אחר אלא כותל הב', ולדעת הר"י, דפתח י' והפליג ג"ט והעמיד לחי רחב יתר מג', כשר, ומיהו הכא בסוגין מודה הר"י לנריך לחי אחר, כדאיתא בירושלמי, והטעם משום דהאי פס עולה משום דופן למעט מי' ואינו עולה תו משום לחי, והלכך כריך להאריך הפס משהו והאי משהו עולה משום לחי, ומיהו אי עשה פס ג' והרחיק משהו תוך י', משמע שם בדברי הגרע"ל דלא מהני דאין ניכר לחי דדרך לעשות אמות שלמות, והנה ללכאורה לפ"ז לדעת הר"י אף אי גדר כל ה' אמות אינן עולין

ד"ט אסור במצוי ועי' לעיל סי' א' ס"ק נ"ה וכן יש לעי' בעשה אמה ומחאה מכאן ואמה ומחאה מכאן ופרוץ אמה באמצע אי נידון משום פס ד"א, ונראה דחשיב פס ד"א.

סימן ע (ו)

ועיקרא למלתא קאמר שאין פרמ"ר מתיר ביתר מי', ואפ"ה לא קיי"ל כהירו' משום שבגמ' דילן משמע דלא מש"ל איסורא ביתר מי' אף בפרמ"ר, ואפשר עוד דדוקא בבקעה ובי' מותר אף בבקעה לר"י ע"ג ולר"ל אף מן האד.

ג) **ולעת הרמז"ס** ז"ל שאין חילוק בין מצוי לבקעה, וגם במצוי אסור ביתר מי' בפרמ"ר, והמ"מ נסתפק לדעתו ז"ל דאפשר דאף בי' אסור בפרמ"ר, והנה אם דעת הרמז"ס לאסור פרמ"ר אף בי', ע"כ מפרש דהירו' לאוסר יתר מי' דוקא דמתנ' דמקיפין ג' חבלים בפרמ"ר קיימינן, ואפ"ה דוקא ביתר מי', היינו דוקא לר"ל, אבל ר"י אוסר אף בי', וזהו פלוגתא וקיי"ל כר"י, אבל א"א להעמיד סוגין לפ"ז, שהרי בירו' מבואר דר"י ור"ל בפרמ"ר פליגי, ואפ"ה פריך בסוגין אי בי' בהא קאמר ר"י כו' ואף כשנדרחוק דגמ' דילן לענין שבת בעומ"ר דוקא קאמר, ונכעין פי' ריב"א או כפי' ר"ח שכ' בזה"ל סי' ס"ב ולגמ' דילן לא ניהא דפלוגתא דר"י ור"ל בפרמ"ר, מ"מ אי אפשר דגמ' דילן סברה דלכו"ע אסור שהרי קבעו דברי ר"י אליבא דרב, ואידן יסתמו לן ולא הזכירו דין פרמ"ר, בעוד שדברי דזה אסור לכו"ע, וע"כ דסתמי' כפירושן שאין הלכה כר"י שאינו אלא לרב, וגם אליבא דרב נדחו דברי ר"י, וכן בירו' המובא ברא"ש פ"ק דסוכה סי' ח' מבואר כפי מה שהגיה הק"נ שם דל"ה בד' רוחות מהני, ואי אמרת דבי' מודה הרמז"ס ניהא, אבל אי פליג גם בי' קשה ההיא דדוקרנין.

ד) **והלכך נראה** דדעת הר"מ דוקא ביתר מי' וכמבואר בסמ"ג וסמ"ק, וטעמם י"ל דמפרשי דהירו' מפרש פלוגתא דר"י ור"ל בע"ג ובפרמ"ר, ולא קיי"ל בזה כהירו' אלא כגמ' דילן דבי' אף בפרמ"ר מהני, מיהו ביתר מי' נקטינן לאיסור כדאמר בירו' לר"ל מכא מתנ' דמקיפין ג' חבלים, והא דמבואר בגמ' דאף ביתר מי' אין איסור אלא אי ר"י סבר כרב, י"ל בעומ"ר כפי' ריב"א או כפי' ר"ח, ויותר נראה דמפרש דליחוי' הוא שאף בפרמ"ר אין רא' דאין לו"ה מהני ביתר מי', אבל קושטא דמלתא הכי הוא דבפרמ"ר לא מהני ביתר מי' כדאמר בירו' וכן אם נפרש דהירו' מפרש ג"כ דמן האד פליגי וכמ"כ סק"ב י"ל דקיי"ל כן מכא מתנ' דג' חבלים, ובגמ' דיחוי' הוא שאין רא' מר"י לענין יתר מי', וכ"כ הגר"א בבאורו, וכפי' בתרא נראה דאי ר"י פליג גם בי' קשיא לר"י ברייתא דדוקרנין וכמ"כ סק"ג, אם לא שנחלק בין מצוי לבקעה גם לדעת הרמז"ס [שו"ר בפנים הירו' ומבואר דלא כהגהת הק"נ גם מבואר שם אי מן האד או למעלה ויש שם גירסאות מתחלפות ולא עמדתי ע"ז כעת].

בכל חצר שב' דפנות דרום ומערב סתומין והניח פרוץ בצפון ואח"כ העמיד לו"ה בסוף רוח כפוני, דנידון כג' דפנות, וניתרת בפס במזרח, ומיהו יש לידון משום דינא דר"א ור"א דאם לא נשתייר

א) **עירובין י"א** א' תוד"ה אילימא, וברא"ש סי' י"ג הביא ירושלמי אר"ז מודה ר"ל לענין שבת שאין פיהא מתרת ביתר מי' כו' דמקיפין ג' חבלים כו' דיו בחבל אחד, לכאורה משמע דהירו' מפרש פלוגתא דר"י ור"ל בעשר, ובעל גבן, ור"י אוסר משום שאין לו"ה מועלת בפרוץ מרובה בכל הרוחות, וכדסבר ר"י בגמ' דידן אליבא דרב, ומיהו בירו' סבר דלו"ה בפרוץ מרובה גרע מלו"ה ביתר מי', והלכך אף למתנ' דלו"ה מהני ביתר מי', בעומ"ר, אבל בפרמ"ר אינו מועיל אף בי', ור"ל סבר דאף בפרמ"ר מהני לו"ה, ובזה קאמר ר"ז דלא אמר ר"ל אלא בי', אבל ביתר מי' מודה דאין לו"ה מועילה בפרמ"ר, דאל"כ קשיא מתנ' דשיירא, והנה ע"כ לא סלקא האי פסקא לפום גמרא דילן, דפריך אי בי' בהא לימא ר"י כו' ונסתיים שמעתא היפך הדין, וגם לפי האמת הוי מצי שפיר לדחוי' דשא"ה דפרוץ מרובה, ואפי' בי' אסור לר"י, וע"כ דגמ' דילן סברה דלא נחלקו ר"י ור"ל בפרמ"ר, וכיון שדברי ר"י נקבעו בגמ' רק לרב, וגם אליבא דרב נדחו, קם הדין שאין חילוק בין עומ"ר לפרמ"ר, והלכך אף אם נפרש כפי' ריב"א בירו' שאין הכרע מסוגין בפלוגתא דר"י ור"ל לענין פרמ"ר, מ"מ לענין דינא אין לחלק בין עומ"ר לפרמ"ר, ואפי' דלחיקא תרתי פרמ"ר ויתר מי', אין לחדש לאסור, וגם נראה שאין דברי ריב"א רק שאין הכרע מסוגין נדחו דברי ר"י, והא דמסיים בפשיטות שאין לאסור בעשר, היינו דודאי לו"ה מועילה בעשר, ואי משום פרמ"ר לא נחית לזה, כיון דבעי למימר דר"י לית לי' דרב, ולא יתוקם בזה דברי ר"י, וע"כ דיפסול לו"ה בי' אף באיכא ב' מחילות, וזה כעין פי' הש"ר שכ' תו', אלא משמעות הפשט איכא בינייהו.

ב) **והלכך דעת הרא"ש** והטור, שאין חילוק בין י' ליתר מי' ואפי' בפרמ"ר לגמ' דילן, ולענין קו' הירו' ממתנ' דשיירא, ע"כ שגמ' דילן מחלק' בין איכא דיורין לבקעה, ונראה לפ"ז דבקעה אסורה בפרמ"ר אפי' בי', דאי ס"ד דיש לחלק בין י' ליתר מי' בפרמ"ר, אף למתנ' דא"ל למעט, מנ"ל באמת דבחדר ומצוי מותר ביתר מי' בפרמ"ר, שלא נזכר בגמ' ומיהו י"ל דמשמע להו כן מהא דבעי לאוקמי' לדר"י ביתר מי' ובעי לאוכוחי דר"י כרב, ומשמע להו דבפרמ"ר קיימינן ואפ"ה דוקא לרב, וע"כ דהיכי דאיכא דיורין, שרי לידון בפרמ"ר ביתר מי', ואפשר עוד לפרש לדעת הרא"ש דהירו' סבר כגמ' דילן לענין דינא אלא דמוקים לפלוגתא דר"י ור"ל בפרמ"ר בבקעה בי' דלר"ל שרי ולר"י אסור, ובזה קאמר דמודה ר"ל ביתר מי' ממתנ' דמקיפין ג' חבלים, ועוד י"ל דהירו' מפרש לה לפלוגתיהו בזמן האד כגמ' דילן, והא דאמר מודה ר"ל ה"ה ר"י בע"ג אלא משום דדברי ר"ל נזכר היתרא דפרמ"ר נקיט לי',

(ט) שם תוד"ה אילימא דלמא סבר כנהרדעא כו' נראה דאע"ג דשרינן חצר מפולג לרה"ר ח' א' היכי דעומ"ר ומשמע דאף למאן דמנריך דלתות במבוי מודה בחצר, מ"מ היכי דפרמ"ר, נריך דלתות במבוי, ופפיר קשיא להו, אף אי לא מיירי בהיקף מבוי.

(י) שם בתו' וריב"א פי' כו' אפשר דהתו' מספקא להו לקיים דברי ר"י אף לדיון ואע"ג דמרב יליף לה ודחי לה מ"מ י"ל דהדין אמת וכמו שהיה מסתבר לר"י ויתפרש ברייתא דלפנות שריבה בהן פתחים אף בפתחים ממזג, וראיתי מעתיקים דברי ריב"א בזה ונראה שפי' כן למסקנת הסוגיא ע"פ פי' ריב"א ואינו תח"י ומהירו' אין הכרע דפלוגתתן בפרמ"ר ודל"א כמ"כ לעיל כמבואר למעני' בפנים הירו' ולפ"ז יש לאסור פרמ"ר אף ב' מד' רוחות וכספיקו ש' המ"מ דעת הר"מ ולע"ז, ומשמע קל"ה מדבריהם דלר"י ליכא לאקשוי' מפסי ביראות, ואע"ג דלר"י לא חשיב רק כפרת יתר מ', ולזה לא מהני גם פסי ביראות וכמ"כ סק"ה, י"ל דלר"י כיון שלא חל שם פתח בפרמ"ר לא עבד גם מחילה, וגרע מפסין ש' ביראות.

(יא) שם בתו' ועוד דבשיירא אין להתיר כו' כתירוצ' זה קיי"ל להלכה בשו"ע שם"כ ס"י, מיהו דוקא בכל ד' רוחות לא שרינן בל"ה, וכמו שפי' תו' לדברי ר"י אליבא דרב כן לדיון בבקעה, מיהו ביתר מ' מהני לו"ה בבקעה, ובבקעה דלא הוקפה לדיון גרע פרמ"ר, מיתר מ' בעומ"ר, ולענין לו"ה ד' רוחות בבקעה ב' נראה לדעת תו' ור"א ש' דאסור, שאין חילוק לדעת תו' בין י' ליתר מ' דאל"כ מאי מיייתי מר"י דסבר לה כרב דלמא ש"ה שפרמ"ר, וכמו בקעה לדיון, וכ"מ מהא דפריך לר"י מפסי ביראות ולא משני ש"ה דאיכא תרתי פרמ"ר ויתר מ', וכמ"כ ס"ק ו', וגם משמע דר"א ש' דביתרוז זה מיושב גם פסי ביראות אכתי תקשה לר"מ דלא התירו ביתר מ' גם בפסין, ומהירו' אין ראוי שהירו' אינו מחלק בין בקעה לחצר, ומחלק בין י' ליתר מ', אבל לגמ' דילן אין חילוק בין י' ליתר מ', ובבקעה לעולם אסור, ובס' ק"נ ס"ק נ' כ' דפסי ביראות כחצר ומבוי הוא, כמ"כ רש"י י"ח א' דחשיב מוקף לדירה יעו"ש ול"ע דגם בשיירא חשיב מוקף לדירה כמ"כ רש"י ט"ז ב' ד"ה לא התירוס, וע"כ לענין להתיר בל"ה ד' רוחות בעינן דיורין ממזג כחצר ומבוי וזה לא הוי בפסי ביראות ובשיירא, ובמ"כ סי' שם"ב בזה"ל ד"ה אבל כ' להקל בבקעה בל"ה ד' רוחות ב' מכח הירו' ש' הר"א ש', ואין הדבר מוכרע, וכונת הר"א ש' י"ל לחזק תי' בתרא דממתג' דשיירא מוכרח שאין לו"ה מועילה כדלמא בירו', וכיון שאנו מקילין במבוי בל"ה ד' רוחות ביתר מ' דלא כהר"מ והסמ"ג, אי מקילין בבקעה ב' הוי כתרי קולא דסתרי, וכן משמע דר"א ש' בסוכה סי' ח' שאין חילוק לדיון בין י' ליתר מ' בשום מקום.

(יב) ונראה דבבקעה דאסרינן בל"ה ד' רוחות היינו כל שפרמ"ר ד' רוחות ואע"ג דאיכא עומד טובא דאל"כ אין לדבר שיעור כמה יהא עומד, וגם אין לחלק בין בקעה לדיון לחצר ומבוי לדעת

(ה) עירובין י"א א' הואיל ויותר מ' כו' לכאורה הא דל"ה לא מהני ביותר מ' הוא משום דיותר מ' אינו בענין פתח ובטל ענינו ש' לו"ה ואין כאן רק קנים וקנה ע"ג אבל לא קני פתח, והוי כלו"ה מן האד וכיו"צ בפסול, אבל לא ש"ה הוא כתיקונו אלא שאין מועיל לחלל יתר מ' וא"כ מה שייך ללמוד בפרמ"ר בפחות מ' ש"ה הוא כתיקונו וכהכשירו, וי"ל דר"י סבר דכשם דביתר מ' אינו בשם פתח ה"נ כשכל ההיקף פרמ"ר אינו חל שם פתח על הפרוץ, ונמאל דמלבד חסרון מחילות שיש בפרמ"ר, איכא נמי משום פרעה יתר מ' שכל פרעה הוא כפרעת יתר מ', והלכך אף אם יעשה לו"ה נהי דכבר תיקן לההיקף מחילות מיהו עדיין הפרעות אוסרות משום פרעה יתר מ', וע"ז לא מהני לו"ה לכל שאינו בשם פתח בל"ה לו"ה משום רבוי הפרעה, גם לו"ה לא מהני, לרב דאתני' נריך למעט, ומיהו הוכיחו תו' דדוקא בפרמ"ר ב' רוחות הוא דאמרינן כן אבל ב' רוחות אינו אסור רק משום חסרון מחילה דבעינן דוקא ג' שלמות, והלכך מהני לו"ה להשלים שיעור מחילות, ופריך מפסי ביראות דהתם נמי נהי דהפסין נחשבין למחילה מ"מ אכתי הפרעות כיתר מ' נחשבין כיון שפרמ"ר מד' רוחות, וא"כ ע"כ הקילו בפרעה יתר מ' ותקשה לר"מ, וא"כ ע"כ מוכרח שאין פרמ"ר מאבד את שם פתח כמו יתר מ'.

(ו) ויש לעי' לדעת הרמב"ם ש' סק"ג דביתר מ' ופרמ"ר אסור גם לדיון א"כ מאי פריך דהתיר בפסי ביראות יתר מ' בפרמ"ר, ובעומ"ר אפשר דמודה ר"מ להני תנאי דהתירו אף ביתר מ' ואף אם לא התירו שאין זה מעיקר תקנה שהקילו עליהן, אבל אכתי אין ראוי דיתר מ' בעומ"ר גרע מפרמ"ר בפרעות פחות מ'.

(ז) שם חצר שרובה כו' אפשר לכיון הלשון דב' רוחות איירי, דדיון פרמ"ר נידון בכל דופן עד שיהי' ג' דפנות ש"ה ככל דופן כנגד הפרוץ שבה, ופעמים ש"ה ככל ההיקף כנגד הפרוץ שכלל ההיקף ועדיין דינו כפרמ"ר כגון מקום כ' על י', וגדר ב' האורכין של כ' כ', וד' ד' ב' הרוחות של רחב, עדיין דין המקום הזה כפרמ"ר, וכן פעמים שפרמ"ר של כל ההיקף כנגד העומד של כל ההיקף ונידון בעומ"ר כגון מקום כ' ארך מאפון לדרום על י' רחב ממזרח למערב וגדר י"א במערב וש' בדרום וש' בצפון, והעמיד קנה כל שהו במקצוע כפונת מזרחית ובמקצוע דרומית מזרחית נידון בעומ"ר אף שיש כאן ל"ז פרוץ בכל ההיקף וכ"ג עומד, אלא דכיון דנשלם הדופן הרי המקום כבר מוקף ונקרא עומ"ר שיש להמקום עומד מג' רוחות, והלכך כשאמר שרובה פתחים אינו אלא כשיש כאן ג' דפנות שרוב כל דופן פתחים.

(ח) שם תוד"ה חצר דמב' דלדין מודה רב כו' אע"ג דדין מפולג הוא אפי' בעומ"ר וכדלמא ר' ב' במבוי עקום דלארכוהו דלת ומבוי עקום אע"ג דחשבין ל' כמפולג היינו כפרעה מפולשת ועדיין עומ"ר שלא יהא פרעה מן האד חמורה מפרעה כנגד הפתח [וכמ"כ סי' א' ס"ק מ"ב] מ"מ משמע דגם במפולג במלואו איירי.

שאין חילוק בין רוח אחת לד' רוחות, ואין דברי ר"ח רק למאי דקאמר מן האד, וכו"מ בר"ן פ"ק לסוכה בסוגיא ד' כהלכתן לד"ה מהני בד' רוחות בשבת מה"ת.

(ד) י"א א' תוד"ה חזר גם לפרמ"ר מד' רוחות לא יועיל לו"ה ופתחא מד' רוחות לא עבדי אינשי כו' אע"ג דלענין כלאים משמע דאף אם עושה לו"ה באויר מהני לענין שמוחר מכאן לנטוע גפנים ומכאן לזרוע, שאני כלאים שא"ל יחוד רשות אלא מחיצה מבדלת, אבל לענין שבת דלריך שם רה"י מוקף וגדור מכל רוח, לריך לחול על הפרצה הנשאת שם פתח של כניסה ויציאה של רשות המוקף, ויש לעי' גם למאי דמסקינן דמהני לו"ה מכל ד', אי בעינן דוקא שיהיו לו"ה עריבין ודבוקין בכל הקרנות, דכה"ג נחשב כמוקף מכל ד', ואע"ג שכל פתחים אינו מפסיד, דמ"מ כל פתח הוא למקום מוקף וגדור ומשמך לכניסה ויציאה, אבל אי הניח פירות שלא עשה בהן לו"ה, והיו כל לו"ה כאילו נעשית באויר, בזה לא מהני לענין שבת למחשב כל לו"ה כמחיצה ולדון על הפרצות מדין עומ"ר של האו"ה, דלא חל כלל שם לו"ה, בחד לו"ה העומדת באויר, או דלמא כיון דלענין כלאים מהני לו"ה באויר, גם לענין שבת חשיב לו"ה באויר כמחיצה, ואע"ג שאינה מועילה כלום מ"מ כל שתמלא חצרותיה בסמוד לה להצטרף ולהקיף מקום מיוחד לעשותו רה"י מטרפות ומתירות גם את הפרצות מדין עומ"ר, ועוד י"ל דאף אם לו"ה באויר לא חשיב כלום לענין שבת, מ"מ כיון שאפשר לדון למחיצות ולדון בעומ"ר עד שיהיו פתחים למקום מוקף ומוגדר, שפיר חל שם הפתח ושם רה"י בבית אחת, וספק זה הוא אף במבוי המוקף ג' מחיצות ופתחו יתר מי' ועשה לו"ה באמצע פתחו והניח פרה מכאן ומכאן, ונחלקו בזה אחרונים ז"ל ומיהו אי עשה הקנים רחבים עד שהן יתירות על הפרצה שמהן עד הכותל נראה דודאי נידון בלו"ה כיון דחשיב כסתום מחמת עומ"ר של מחיצה לא חשיב בלו"ה באויר, ואפי' לדעת תו' דלחי כה"ג פסול, [עי' לעיל ס"ס ה'] שא"ה דלחי לא הוא אלא בהיכר ב' דפנות דעריבין, ולכן אפי' למ"ד נראה מבחוץ הוא לחי, מ"מ בעינן אורת ב' דפנות דעריבין, מבחוץ, בין לפרש"י ובין לפי תו', ואין עובי כותלי מבוי חשיב כלחי, אבל לו"ה א"ל אלא סתימה מכאן ומכאן ולכן חשיב לו"ה בכלאים אף בעושה לו"ה באויר, ולא אמרינן שאין כאן היכרא דקנה מכאן ומכאן, שאינו אלא כעובי הכתלים של מבוי דלא חשיבי לענין היכרא כלחי, והלכך לענין לחי ס"ל להתו' דכל שהרחיקו ג"ט, לא חשיב היכר לחי, וע"ז לא מהני עומ"ר משא"כ בלו"ה, ומפני טע"ז ס"ל לאחרונים ז"ל דיועיל לו"ה בהרחיקו ג"ט מכאן ומכאן אף בקנה כל שהו, אף לדעת תו' דכלחי לא מהני אף בעומ"ר, דכאן בלו"ה הגו"ה עצמו נידון כמחיצה וחשיב לעולם עומ"ר, והוא כסמוד לכותלי מבוי, ועוד יש לחלק בין לחי ללו"ה, דע"כ לא כתבו תו' דכלחי לא מהני בהרחיקו אף בלחי רחב, אלא כשכל הכותל פרמ"ר ובכל הדפנות לא מהני כה"ג, וכן בדופן ד' רחב ט"ז והעמיד לחי רחב ו' באמצע והניח ד'

הר"מ לענין שיעורא, מיהו כש' דפנות עומ"ר נראה דמהני לו"ה אף בבקעה וכעין ש' תו' י"א א' ד"ה חזר וכמש"כ המ"מ לדעת הר"מ, ויש לעי' אי דוקא בזה כנגד זה או אפי' אם ב' דפנות כמין ג"ס, מיהו בדופן אחד לא סגי, ובס' מ"ב ס"ק נ"ז כ' אם היה ההיקף כתיקונו כו' יותר מי' כו' בד' רוחותיה כו' הפרץ מרובה כו', וזה תמוה מאד מאי יהי' ההיקף כתיקונו כיון שפרמ"ר בד' רוחות ויתר מי', מיהו בעומ"ר ופרצות יתר מי' בכל ד' רוחות מותר לכו"ע, ואף בד' דפנות עומד ובהן פרצות יתר מי' והדפנות הפתוחות יתר מי' שרי לכו"ע, ואולי זה כונת המ"ב ולדדלין קאמר, וכן מש"כ הטור ואפי' אם הפרומ"ר היינו באותו דופן שיג' בזה פרצה יתר מי'.

(ג) ו' א' תוד"ה רב, דהא לו"ה מהני מה"ת אפי' לרב ביותר מי' כדלמרינן לקמן גבי כלאים, וכ"כ תו' לקמן כ"ב א' ד"ה והאר"י, והנה לפי ראית תו' מכלאים מבואר דאף בד' רוחות מהני מה"ת ביותר מי' שכן הדין בכלאים, וכ"מ בתו' לקמן כ"ב א' ד"ה והאר"י ש' שירושלם נעשה רה"י מה"ת ע"י לו"ה אע"ג דהוי מד' רוחות כמש"כ תו' שם ד"ה חייבין, דחייבין עליה משום רה"ר לעומד באמצע הפילוס יעו"ש, ומיהו נראה דלענין ביטול מתורת פתח לא חשיב האי דהוי בחולות ירושלים כלו"ה מד' רוחות אלא כלו"ה לדופן ג' של ב' דפנות זכנ"י, כיון שהאו"ה נעשה בסוף המבוי בין ב' דפנות, ושפיר מהני אף באמצע הפילוס שאין לו מחיצות בסמוד לו, ומיהו למדנו לד"ה מהני מה"ת לדופן ג' אף ביתר מי', ומדברי ר"י י"א א' שדן בחזר שרובה פתחים והיינו בד' רוחות, ויליף לה ביתר מי', נראה דמה"ת הוי מחיצה, דאי מה"ת לא הוי מחיצה מנ"ל שהקילו חכמים בלו"ה פסול מה"ת, ור"י היה לו להזכיר ק"ו פרמ"ר שפסול מה"ת אינו דין שלא הותר טלטול, ונראה דאפי' בבקעה דאסרינן אינו אלא לענין טלטול דרבנן, וכן לדעת הר"מ ביתר מי' דאסרינן בד' רוחות בלו"ה אינו אלא דרבנן, ובמ"ב שם בבה"ל ד"ה כשכל הביא בשם הפמ"ג להסתפק בזה, ומש"כ שם מפר"ח לא ידענא כונתו דאף אם יהי' כונת הר"ח שאין להתיר בד' רוחות בלו"ה לענין שבת, מ"מ היינו דוקא ביתר מי' אבל ב' אין לאסור וכמש"נ לעיל, ואף אם נפרש דעת ר"ח לאסור אף ב' ודאי איכא למימר דאינו אלא מדרבנן, שכל הסוגיא בהיתר טלטול קיימינן, ולענין מה"ת יש ללמוד מכלאים וכמש"כ תו', אבל עיקר פרי"ח נראה כדי לפרש הא דקאמר אי מן האד שלפי פרי"ח ופי' הירא"ף א"א לפרשו לפרש"י שהרי מבואר שהיה בד' רוחות, והלכך פי' דהא דקאמר דנעץ ד' קונדסין היינו לעשות מחיצות ועשה מחיצות ושאל על ענין הפתח שנשאר שם והתירוהו וחקרו אמוראי בדברא בתראי, על איזה ענין היתה השאלה ונחלקו בה ר"י ור"ל לענין שבת וכדלמא אילימא ב' כו' ומסיק דמן האד היה הפתח, אבל לענין דינא שפיר י"ל שאין חילוק אם לו"ה מרוח אחת או מד' רוחות וכמשמעות תחלת הסוגיא דר"י דן בזה לרב, ונדחו דברי ר"י, ואפשר דע"ג דקאמר היינו על ד' קונדסין שנעץ ולפ"ז מבואר

הניח קנה ע"ג כתלים לסוף מזרח ועשה לחי ללד מערב הותר כלו דהוי כו"ה מזל זה ולחי מזל זה, לא עשה לחי למערב אף חזיו הקצר לא הותר, אע"ג דאית לי' לחי הגרלה מבחוץ ללד מערב, אבל אכתי אין לו כו"ה למזרח כדין הניח קנה ע"ג כתלים דפסול. וומיהו אפשר דכיון שהפלימין נמשכין יותר מג"ט (או ד"ט דחשיב רשות) מקנה העליון ולפנים חשיב פתחי שמאי, ואפילו פליס אחד בולט ג"ט או ד"ט פסול, וי"ע.

(יז) ומיהו לפרש"י בגרלה מבחוץ י"ל דחשיב שקפי צו"ה, אבל כבר הסכימו אחרונים ז"ל כדעת הרא"ש, והלכך כשמעמידין קני צו"ה חוץ למבוי נגד עובי כותלי המבוי, יס' ליזהר שיהיו הקנים בולטים לפנים נגד חלל המבוי, שאם השוה סופן בשוה עם סוף עובי הכותל או שמשכן לחוץ ונשאר מגולה מעובי הכותל ללד פנים הוי כהניח קנה ע"ג כתלים ולא הוי צו"ה.

(יח) מבוי יתר מי' ועשה צו"ה, והעמיד פס לארכו של מבוי, אם נשאר חלל ג"ט בין פס לכותל מבוי, כשר, אם הוא פחות מי' גובהו, או אפי' אם הוא גבוה מי', אם אינו מגיע עד כותל אמצעי של מבוי, אם אינו גבוה י' לא חשיב מחיצה לחלק והוי חד רשותא וחשיב צו"ה פ' מעליה, וזה נלמד מדין פס שאינו גבוה י' שאינו פוסל בקורה וכמש"נ לעיל סי' ה' ס"ק ד' ואם גבוה י' כיון שאינו מגיע עד כותל אמצעי, כל שנשאר שם ד"ט, הפס עצמו נידון כמשקוף של צו"ה וכמש"נ ס"ק ט"ז, אמנם אם גבוה י' ומגיע עד כותל אמצעי, פסול דהוי קנה ע"ג כותל מזל אחד, וכ"ז בהרחיק הפס ג"ט, אבל אם אין בין פס לכותל ג"ט, כל שהפס גבוה ג"ט, ומגיע עד כותל אמצעי, פסול, דכיון דחשיב כלבוד, הוי ככותל עצ למטה, ומתקצר, אחרי עלותו ג"ט מן הארץ, ואריך שיהי' קנה צו"ה בתוך חלל המבוי תוך ג"ט סמוך לקרקע מבוי, והכא הוי כהעמיד הקנה במקום המתקצר, והוא גבוה מקרקע מבוי ג"ט, אמנם אם אין הפס מגיע עד כותל אמצעי, נראה דכשר דהוי הכל משקוף, רחב למטה וקצר למעלה.

(יט) פרס מחללת גבוהה ט' ורחבה כרחב פתח המבוי, והעמידה על הארץ בפנים אלל קני הצו"ה, נראה ללא סלק בזה צו"ה דמחיצה שאינה גבוהה י' אינה מחיצה, ולא מציעה, אי נשאר עוד י' טפחים חלל מסוף המחיצה עד קנה העליון של צו"ה, אלא אף אם לא נשאר חלל י' טפחים, כשר כיון שתחת קנה העליון איכא חלל י', אע"ג שאין לו אויר ד"ט לפניו, חשיב האויר שמן המחללת ולפנים כאויר צו"ה, כיון שאינה מחיצה, וכן אם פרס המחללת למעלה אלל קנה העליון, ולא נשאר י' טפחים חלל מן המחללת עד קרקע המבוי, לא נסתלקה בזה הצו"ה, כיון שמחיצה תלוי' אינה מחיצה, ותחת קנה העליון איכא חלל י' טפחים, וד"ז מצוה דהדיא, לפי פי' הגר"א דברי הרמב"ם בשו"ע סי' שס"ג סעי' כ"ו וכמש"נ סי' א' ס"ק נ"ז. – וכן הדין בהעמיד פס גבוה י' ורחב ד' וה' אמות, והעמידו אלל כותל המבוי אלל קנה הצו"ה מפנים, כשר, ואין כאן סילוק קנה צו"ה, כיון שתחת קנה העליון איכא חלל

וחצי מכאן וד' וחצי מכאן, אריך עדיין לחי לפי' תו' ואינו ניתר מחמת עומ"ר כיון שבכל הדופן פרמ"ר על העומד כמש"נ סי' ד', ולא חשיב האי עומ"ר דפס ג"א, אלא ללא חשיב פרצה יתר מי', אבל לענין שיהא חשיב כסתום ממש שיהא הלחי כסמוך לכותל זה לא מהני האי עומ"ר, ואריך להעמיד לחי אחר ולעשות כענין צ' דפנות דעריבין בין הפס והלחי וכמש"נ ס"ס ה', משא"כ צו"ה דחשיב עומ"ר בכל משך הדופן חשיב שפיר כדפנות עריבין.

ולפי האמור נראה שאין להסתפק צו"ה שהרחיק ג"ט, אלא אם הרחיק מב' הדדיון אבל אם הסמיד בחד לך כיון דעריבין ג' מחיצות שפיר הוי צו"ה, וכמש"נ בס' מקור"ח בתיקון עירובין לחלק דהכי. (טו) י"א צ' קנה מכאן וקנה מכאן כו' וכ' המ"א סי' שס"ג ס"ק כ"ח, אבל ע"ג כותלי מבוי לא מהני משום צו"ה, ונראה דבכתלים בולטים נגד חלל המבוי והניח קנה ע"ג דנידון משום צו"ה כמש"נ המ"א שם, אין חילוק אם הכתלים נמשכין משך ד"א בין בעובי נגד ארך המבוי ובין בארך לרחב המבוי לצו"ה משום מחיצה וא"ל היכרא, והוי כפסי חצר, ואי נמשך עובי הבליטה והניח קנה קצר ע"ג בסוף המבוי, הותר כלו עד כנגד הקנה אף בפתוח לכרמלית ועי' לעיל סי' ג' ס"ק כ"ג.

(טז) ואי נראה מבחוץ ושוה מבפנים, אע"ג דנידון משום לחי, מי"מ נראה דאינו נידון כשקפי לצו"ה, כגון שכותל דרום ואפון מתקצר עובין בסופן נגד המזרח שהוא נראה מבחוץ לפי' תו', בין שהניח קנה ע"ג בסוף עובין קדם שהתחילו להתקצר, ובין שהניח קנה ע"ג, במקום שבצר נתקצר עובין, הוי כהניח ע"ג הכתלים, והא דנידון משום לחי היינו הגימור, ולא הכותל, כדמוכח ט' צ' דלכ"י לחי ג"ט מודדין עובי הגימור, וגם א"א לומר שעובי הכותל הוא הלחי, דא"כ תפסול במבוי שהרי העובי נמשך במשך ד"א לכל ארך המבוי, ועי' סי' ג' סק"ח, ולכאורה י"ל דבגרלה מבחוץ צו"ה, שפיר הוי צו"ה, כיון שמבחוץ הוי צו"ה מעליא, אכתי הוי מחיצה המבדלת בין ללד זה, ולא דמי ללחי ללא מהני מה שהוא לחי מבחוץ וכדמוכח י' א' דאמר ד"א אינו נידון משום לחי אע"ג דאם נידון מבחוץ שפיר אית לי' לחי הגרלה מבפנים ואין לנו דנין רק משום דנראה מבחוץ חשיב כאית לי' לחי לרשות הפנימי, משום דלחי אינו מחיצה בעצמותה, אלא חשיבות מחיצה, וזה לא מהני אלא לרשות שהלחי פועל בה, משא"כ צו"ה שהיא מחיצה מעליה י"ל כל שנגמר צורתה לאיזה לך שיהי' כבר נבדל לך זה מזל זה, וחשיב גזור רשות הפנימי ע"י השלמת צורתה ברשות החיצונה, אמנם ז"א דא"כ גם בהניח קנה ע"ג כתלים יוכשר לעולם מבחוץ חשיב צו"ה ע"י הקנה ועובי הכתלים, וע"כ ללא חשיב צו"ה להתיר המבוי, אלא א"כ נכרין שקפי מבפנים, ואע"ג דלענין לחי, יס' חילוק בזה שעובי הכתלים אינן כלחי, ואי עביד כענין צ' דפנות דעריבין נידון עובי הכותל משום לחי, צו"ה שאני, דמהני אפי' באויר לענין כלאים כמש"נ ס"ק י"ד, והלכך מבוי הרחב מזל אחד וקצר מזל שני, והוא מפולש בזה (או) אי

המבוי עד לו"ה, יתכשר מדין לבד או בעומ"ר, נראה דז"א דלענין שבת לא חשיב לו"ה באויר, וכיון שז' ראשי האו"ה הן כנגד אויר לא חשיב מחילה לענין שבת, וכמש"כ לעיל ס"ק י"ד, ומיהו במבוי רחב ל' אמה ועשה לו"ה והעמיד פס לארכו של מבוי גבוה י' וארכו כארך המבוי פחות משהו, שאינו מגיע רק עד כנגד קנה העליון, ולא תחתיו, נראה ללא נתבטל לו"ה, כיון שהקנים הן בהכשר בכל זל, ולא איכפת לן מה שאין לו"ה אויר ד' טפחים לפנים וכמש"כ לעיל.

(כז) כ' צס' מקור"ח בתיקון עירובין, שאין להעמיד קנה לו"ה במקום מוקף ד' מחילות דכסתום דמי, ויש לעי' היכי דמי אי שאין המקום המוקף בולט למקום כזה (ק) מאי איריא בד' מחילות אף שאינו מוקף כלל פסול שהקנה אחורי הכותל, ואינו אלא כמניח קנה ע"ג כותלי מבוי, ואי שמקום המוקף בולט לפנים המבוי כזה (קא) א"כ הכותל בעצמו נידון משום משקוף, וע"כ כונת הענין, שהכותל פרוץ קצת וקנה העליון של לו"ה נמשך כנגד מקום הפרוץ, כזה (קב) דאם לא היה המקום מוקף בד' מחילות אלא היה עשוי כזה (קג) הוי שפיר לו"ה, אבל השתא שהוא מוקף חשיב כגדור ומסולק האו"ה, אמנם ז"ע דלדרכה האו"ה מחילה מעליה ונתחלק המקום המוקף זה מזה, שהרי לו"ה עושה סילוק מחילות לענין עומ"ר וכמש"כ סי' ג' ס"ק כ"ד, מיהו אם אין לו"ה מגיע עד הכותל וצריך לדון משום עומ"ר, י"ל דלדרכה נידון בעומ"ר של המחילות ואין כאן לו"ה, אמנם עומ"ר אינו דין על הפרצה כסתום אלא הוא דין על המקום שלפני המחילה שהוא כגדור, ולו"ה הוא מחילה בפועל, וכיון שזו"ה מפסיק בין המחילות שפיר הוי הפסקה, ובדין הוא שיחשב לו"ה וואף דין עומ"ר נוכל לדון, וחשיב כהעמיד לו"ה בבית לחלקה, שאין עומ"ר עושה סילוק מחילות, ודברי המקור"ח ז"ל.

(כח) שו"ע ס"ב ס"י, ואפי' לא נעץ אלא ד' קונדסין בד' רוחות ועשה לו"ה ע"ג כו' נראה דצריך שיהא הקנה ע"ג קצר מעובי הקונדסין, ומשתמש עד כנגד הקנה וכמש"כ סי' ג' וכיון שנעשה רה"י גם בין הקונדסין שפיר איכא שקפי לכל לו"ה שבכל ד' רוחות, אבל אי עובי הקנה ימלא כל עובי הקונדסין, א"כ כיון שתוך הפתח חשיב כרמלית בפתוח לכרמלית, א"כ לא נעשה רה"י רק מחוד הפנימי של הקונדסין לכל זל, א"כ אין כאן שקפי בפנים, שהרי הוא כאילו מוקף מחילות בפנים, ועוד שהרי המשקפים העומדים במקום שאינן מתירין הרי הוא כלו"ה באויר שאינו מועיל לענין שבת וכמש"כ לעיל, ואי מלא בקנה כל עובי הקונדסין, צריך להעמיד קנים אחרים אלא הקונדסין ויניח מעט מהקונדסין לזל הפנים, וכשיעשה כן בצפון ודרום, יתכשר גם מזרח ומערב ע"י שפתי הקונדסין הבולטין מהקנים שהעמיד, ובס' מ"ב ס"ס שמ"ו כ' בשם אחרונים ז"ל לתקן טלטול תחת הגג הבולט ונשען על העמודים לזל הרחוב להעמיד עמודים אלא הבית ויהי לו"ה מג' דדין יעו"ש ולפי האמור לא מהני עדיין העמודים שיעמיד כיון

ממשקוף זה עד משקוף זה, ואין המחילה מפסלת את האויר של לו"ה, שאין לו"ה אויר ד"ט במקום הפס, דכיון שפרמ"ר, נראה ללא חשיב הפס מחילה לענין זה, ואע"ג שלענין שיהא קורה שלא ע"ג מבוי חשיב הפס כל שארכו ד"א אף שפרמ"ר כמש"כ סי' ה' ס"ק ד', י"ל דהכא עדיף, ואפשר שא"כ כלל אויר בכל רחב לו"ה, אלא כל שגשאר ד"ט חלל, וקנה העליון מונח על משקפים, אף שלפני המשקפים סתום, שפיר הוי לו"ה. – ובכל אלו הדינים בין במחללת ובין בפס, אין חילוק אם העמידם בפנים, או שהעמידם ככל הני גוני בחוץ, אלא לו"ה, אלא שמבחוץ י"ל דכשר בלאו הני טעמי, אלא שא"כ כלל אויר בחוץ, אלא כיון שיס' להאו"ה אויר בפנים לפניו שפיר חשיב לו"ה. – וכ"ז כשהפס והמחללת סמוך להאו"ה, אבל אם יש ביניהן חלל ד"ט בלא"ה כשר, ואפשר דבג"ט אויר חשיב לו"ה. – העמיד מחללת תחת קנה העליון ועובי המחללת כעובי הקנה, ולא נשתייר י' טפחים חלל ממחללת עד הקנה העליון, אם המחללת בכל רחב הפתח ואינה גבוהה י"ט, נראה דבטל ל' לו"ה, כיון שאין כאן חלל י"ט, אבל אם נשתייר י"ט חלל מן המחללת עד הקנה, או שגבוהה י"ט, או שאינה ע"פ כל הרחב אלא שגשתייר ד"ט בגובה י', או שאין עובי כעובי הקנה אלא דקה ממנו, או שלא בטל המחללת לשם, בכל הני גוני נראה דכשר. – היה רחב הפתח ט"ו והעמיד פס ד"א, סמוך לכותל, ועשה לו"ה והעמיד הקנה לפנים אלא הפס ועובי הפס ועובי הקנה בשוה זה אלא זה, או שהקנה נמשך יותר מהפס או שהפס נמשך יותר, בכל הני נראה דחשיב לו"ה מעליא אפי' להני דפסלי בהרחיק קני לו"ה ג"ט מן הכותל, דהכא שפיר הוי סמוך לכותל, והלכך אף כשהפס נמשך הרבה כגון בפתח ל' אמה ופס י"ט כשר, דאע"ג דכנגד הקנה פתוח י"ט והוי פרמ"ר, ומבלעדי הפס לכו"ע לא חשיב לו"ה, מ"מ השתא הוי שפיר סמוך לכותל. – ונראה לפ"ז דגם כשהעמיד הקנה מאחורי הפס חוץ למבוי נמי כשר, כל שהוא סמוך פחות מג' לפס, דגם עובי הפס שכנגד הקנה חשיב כמשקוף ע"י לבד ואין חילוק אם הוא בראש הפס או שהפס בולט מהקנה כנגד פתח המבוי ד' וג' אמה, כמש"כ לעיל. – ובכל הני מותר להשתמש חוץ לפס עד כנגד קנה העליון של לו"ה, דאי לא חשיב רה"י עד הקנה בטל ל' לו"ה וכמש"כ סי' ג' ס"ק כ"ד.

(כ) וכן בפס העשוי כעין ח' בראשו כזה (נז) והניח לו"ה על רגל הח' כשר, וכן במתעקס לפנים כזה (נח) נידון העיקום כמשקוף, כיון שמתאחד המשקוף עם כותל בכל אופן שהוא, לא שייך עוד אחי אוירא דה"ג כו' ולא חשיב כלו"ה באויר כיון שהוא עריב עם הכתלים, והיכרא א"כ במשקוף, אלא שסתום וימעט את החלל.

(לא) העמיד הקנים אחורי כותלי המבוי בין בסמוך ובין שהרחיקו ג"ט, פסול, שכותלי המבוי חוצצין ומסלקין את הקנים, ואפי' אם העמיד הקנים משוך למזרח קצת כזה (נט) לא אמרינן דלו"ה יחשב כמחילה שהרי לו"ה באויר חשיב ג"כ מחילה לענין כלאים, ונמצא דהמבוי יס' לו מחילה נגד פתחו ואף אם יס' אויר קצת בין כותלי

חד כזו"ה באור, וז"ע בזה, מיהו בלאו היא טעמא פסול שאף אם עשה לו"ה צב' קנים בצפון ובדרום, והניח במזרח קנה ע"ג כתלים פסול, דכשם שאין כותלי המזרח של מצוי המערבי נדונין משום עומ"ר ולחי, לחשיב כנפשו העקמימות וכמס"נ סי' א' ס"ק י"ט ה"נ לא חשיב משקוף לזו"ה, והלכך אם רחב יותר מי' כריך לו"ה של קנה מכאן וקנה מכאן וקנה ע"ג, ולפרש"י שנתבאר סי' א' גם באינו רחב י', ומיהו אם ראשי הצפון והדרום סתומין נותר ראש המזרח בקנה ע"ג כתלים, וכמס"כ ס"ק ט"ז, למס"כ סי' ה' סק"ב דבסתום ליכא דין מצוי עקום, וכ"ז במצוי אבל בחצר ליתא לדין עקום וספיר יכול להניח בראש המזרח הזו"ה ע"ג כתלים וה"ה לדין שדין המבואות שלנו כחצרות, אמנם לפי' ריטב"א המובא ס"ק שאח"ז, אין שם מוזזה כה"ג, ואפשר דכה"ג גם רש"י מודה שאין זה היכר לו"ה.

כה) במקו"ח בתק"ע כ' דכשנמשך כותל ד"א כיון דנפקא מתורת לחי, נפקא גם מתורת משקוף, ובפחות מד"א נידון משום לחי, חשיב לו"ה אף בפתחי שמאי אף באצן נכנס ואצן יואל, וסוגיא דעירובין י"א א' כשהכותל ד"א, ואין הדברים בסוגיא הגמ' אבל נראה דדין המשקוף כפסי חצר שאין ד"א פוסל בהן כמס"כ תו' ה' ב', וכס"כ לו"ה שהוא משום מחילה, וא"ל כלל היכר שצא להחיר, דנראה דא"ל גם לסמוך בע"ש צו"ה, ובאצן נכנס ואצן יואל ודאי פסול אף בפחות מד"א, דאע"ג דכשר בלחי, פסול צו"ה, שאין זה מוזזה, ופלוגתא רש"י והריטב"א נראה, משום דענין מחילות תלוי בפעולת ההיכר שעושין על מקום המוקף להכירהו למוצדל ומופרש מחולת לו וכמס"כ סי' ג' ס"ק ה' והלכך הכרת הפתח מחשיב את המחילה, ואחרי שמדריך הבנין להבדיל את המוזזות בבנין משאר כותל כגון שכל הכותל בעמודים שוכבים והמוזזות עומדין, או שבולטין בעובין מן הכותל או שמתקדרין, כי המוזזות נבנין בפני עצמן בחלוש, ונקבעין אח"כ בכותל, מפני שע"י זה מכון יותר הדלת במזוזה, והלכך ס"ל להריטב"א דכל שאין משקפים כאלו, ניכר שאין זה פתח אלא פרצה, ולפרש"י אין זה תנאי דספיר יכול להשלים ולכוין את הכותל עצמו, כשאר המוזזות הנקבעין בה, והלכך לא נפקא מתורת פתח אלא כשניכר, שאין זה בנין אלא הרום ופרוץ, ומיהו כשהעמיד קנים לזו"ה חשיב לו"ה, אע"ג דאין בעצם תבנית כל המוזזות, אלא התחלת בנין כותל, מ"מ אין דרך לעשות בנין כל שהו לכותל וספיר ניכר שהוא משקוף הפתח, ובאמת אינו הוסיף קנים הרבה זה אלא זה יאל מתורת משקוף, וגמלא דהכל תלוי בענינו וטבעו, וכן לפרש"י בזמורות בולטין מהקנה לא חשיב כפתחי שמאי, שניכר שזהו בנין ולא שנהרס ונפרץ כמו באצן נכנס ואצן יואל שכ' רש"י, והמ"א שהכשיר עמוד בולט מהכותל אפשר שאינו כפי' ריטב"א ואנו סומכין על פרש"י, וקו' המ"א מסוכה הוא מסוכה העשוי' כמצוי צב' דפנות זכנ"ז, המבואר בשו"ע שם, אבל מדופן ג' ליכא קושיא שהטפח קנה מעליא, והמ"א לא דן רק אי מותר להניח על כותלי המצוי

שהגג ממלא כל עובי העמודים, ובין העמודים ישאר כרמלית, כיון שפתוח לכרמלית, א"כ אין כאן שקפי, אלא כריך להעמיד קנה אלא הכותל, וקנה כנגדו אלא העמוד, ויניח שפת העמוד ויהי' שקוף לרוח שללד הרחוב, ומיהו היכי דהתקרה הוא דלין פ"ת א"ל לזה, דבין העמודים שללד הרחוב יהי' מותר, מחמת פ"ת כיון שיש כאן ג' מחילות, וא"כ ספיר איכא שקפי לב' הרוחות אחרי שהעמיד קנים אלא כותל הבית, ומס"כ שם כריך שהעמוד שאכל הבית יהי' מכון כנגד עמוד שאכל הרחוב, לכאורה גם אם אינו מכון לית לן בה והוי לו"ה באלכסון.

וכ' המ"ב שם בזה"ל דאפי' לדעת הרמב"ם מהני, אע"ג דאורכו יתר מי' כיון שאין רחבו י' הו"ל ג' מחילות מעליות, ואחת יתר מי', מותר אף לדעת הרמב"ם, ומבואר מדבריו, שמקום שטחו י' על כ' נותר צו"ה צד' רוחות לחשיב כב' מחילות שלמות זכנ"ז, שניתר צו"ה אף ביתר מי' וכמס"כ המ"מ דלעת הרמב"ם, וזה תמוה מאד, דנראה פשוט דכל שפרומ"ר מד' רוחות אינו נותר צו"ה ביתר מי' אף שב' צו"ה אינו רק י', מ"מ סוף סוף הוא פרמ"ר, ואינו מתקן רק צו"ה, ובכה"ג שרובו פרוץ מכל ד' אינו מועיל צו"ה של יתר מי', וכה"ג אסור אף לדעת סמ"ג וסמ"ק, ובאמת שז"ע גם לדעת תו' דאפשר דלא חשיב לדין דיוקן בואותו היקף ואינו אלא היקף לטלטול, והוי כבקעה, אבל אחרי שהכריעו אחרונים ז"ל להיתר, ע"כ שהכריעו דלא גרע ממצוי.

כ' עוד במ"ב שם ואם הם של בתים רבים שעומדים זא"ז כו' יעשה תיקון זה צב' בתים שעומדים בסוף כו' ובשעה"ל שם אות ט"ז ולכאורה כו' שלא יהי' בין בית לבית ג"ט כו', ולכאורה נראה דכל שאין פרצה בין בית לבית יתר מי' נידון בעומ"ר, וכן ללד הרחוב נידון בעומ"ר של צו"ה וכמס"כ במ"ב סי' ס"ג ס"ז בזה"ל ד"ה כריך לזו"ה נידון בעומ"ר, וואולי דוקא צו"ה המגיע ע"י עומ"ר עד הכותל אבל אין צו"ה, נעשה בין צו"ה, אלא א"כ סמוכים בפחות מג' לזו"ה אריכתא היא] מיהו אי ע"י הפלגת הבתים נפסק התקרה העליונה אף שנספק רק ג"ט, ויש שם בין עמוד לעמוד יתר מי', כגון שלא היו העמודים בסוף קנה הבית אלא כנוס יותר מה' אמה, בזה אסור, אבל כל שלא נשאר יתר מי' בלא צו"ה, אין אסור, אף שהפרלות זכנ"ז ובקעי בהן רבים שדין חצר יס' למקום הזה, ולא מצוי, וולענין הפסקת קנה עליון של צו"ה נראה דלא מהני לצוד וצריך נגיעה דהוי כפתחי שימאי ועי' לקמן סי' ז'.

כז) מצוי עקום ופתוח בג' רוחות כזה (קד) העמיד קנה בראש כפון אלא כותל המערבי, והניח קנה עליו ועל כותל שכנגדו, וכן עשה בראש דרום, ובראש מזרח הניח קנה ע"ג הכתלים, נראה שהוא פסול, שאין כאן צו"ה בשום מקום, ואע"ג דאי חשבת להו לכל הראשין כסתומין, אשתכח דמקצעות הכותל הן כשקפי, וכמס"כ לעיל ס"ק ט"ז, מ"מ בזה לא מסתבר שיחול שם שקפי ושם צו"ה על ב' מקומות נפרדות צב"א להכשיר זא"ז, וחשיב כל

שסיים המ"א, ודברי המקו"ח ז"ל ז"ע, וכן דברי המחמ"ש צביאור דברי המ"א שז' בסו"ד להגיה ז"ע.

שללדי המבוי מכאן ומכאן, כמו שהוכיח מקורה, אבל אי כתלים נמשכין לכנגד פתח המבוי זה שפיר נידון כמזוזה וזהו עמוד הבולט

סימן ע"א (ז)

מרוכב מבחוץ שאין כאן חסרון מחמת תקרה העליונה שרואין את הכותל שלמעלה מן העיגול לתקרה, מ"מ אין כאן לו"ה שאין כאן מזוזה, ואף אם נימא דכל שיש רחב ד"ט בין המזוזות אפשר למחשב את כותל שמבחוץ לעיגול למזוזה ועובי העיגול לא יפסיק, כיון דאיכא שיעור חלל פתח, למש"כ לפרש"י בתקרה עליונה, מ"מ אכתי אין כאן לו"ה שאין כאן תקרה שאי אפשר לחשוב את התקרה עד כנגד המזוזות שהרי אין תחתיה חלל י"ט, וא"כ דין הוא שיפסיק עובי העיגול בין תקרה לחלל הפתח, אמנם בטור סי' רפ"ז מבואר דכל שיש רחב ד' בגובה י' חייב במזוזה וכמו שבאר הב"י שם שהוא ע"פ פרש"י, ונמיהו י"ל דבמזוזה אף בפרקי כזה (קט) כל שסמוכים פחות מג' דהוי לבד חשיב מזוזה (ואפשר דבפרקי איקרי פתחא שמאי אבל בכיפה לא מקרי שמאי) ודוקא בתקרה דבעינן מכוון כנגד המזוזות ואף בפחות מג' פסול, בזה מפסל עירוב של גובה.

ג) ועיקר דינא שלפרש"י, שאין כיפה חייבת במזוזה אף ביש ברגליה י', אלא א"כ הכותל מרוכב, דהכשירא דפתח בתקרה עליונה ולא בעיגול, לא משמע כן ברמב"ם וטוש"ע סי' רפ"ז, אלא כל שיש ברגלי י' חשיב פתח בתקרה עגולה אף בעגולה מבחוץ ג"כ, וע"כ שהעיגול חשיב תקרה, וז"ע לפ"ז איך מוכח מינה דא"כ ליגע דהלל בכיפה שפיר הוי נגיעה, כיון דכל העיגול חשיב משקוף, ונראה דדין תקרה עגולה תלי בפלוגתא דר"נ ור"ש אי כריך ליגע דלר"ש לריך ליגע, כריך שיהא הקנה העליון נמשך לב' רוחות עולם דוקא בלא תערובת משך מעלה, אבל כל שעולה למעלה שאינו כנגד ראשי המזוזות חל על אותו מקום פסול של הרחיק המשקוף מהמזוזות, ודטעם הרחיק פסול משום שהמזוזות אין להן משקוף והמשקוף אין לו מזוזות, דכל מחילות מחזקות זו את זו, וה"נ בהרחיק אמנע המשקוף אינו פועל אף מחילה של מעלה כיון שאין במקום ההוא מחילות האלדיות, וחשיב כמחילה אחת באויר ומתבטלת אבל לר"נ כיון שאף אם הרחיק חשיב משקוף ונעשה מחילה אף שאין מחילות האלדיות בסמוך לה, א"כ לא מפסל בזה שהרחיק את אמנע המשקוף ושפיר חשיב משקוף בעיגול, ולא חשיב כפרקי פרקי, אלא חשיב כלו חיבור וקאותיו כנגד ראשי הקנים שמכאן ומכאן, וז"ל דגם כונת רש"י הכי הוא ומש"כ רש"י והעיגול מפסיק בין תקרה עליונה למזוזות היינו אמנע התקרה.

ד) ולע"ת הרמב"ם שאין שיעור פתח ד' אלא אפי' בפחות מד' חשיב פתח לענין מזוזה, אע"ג דלענין שאר דברים לא חשיב פתח בפחות מד' כדאמר עירובין ה' א' ואי ד' היכי מש"ל, היינו דלא חשיב כניסה ויציאה מרשות זה לרשות זה בפתח פחות מד', אבל

א) עירובין י"א ב' לא תימא להו כו' מהא מתניתא דכיפה, פרש"י דל"ה חייבת דהא דשמעין מינה דא"כ ליגע הוא מהא דמודים חכמים דאם יש ברגליה י' שחייבת דהכשירא דפתח ברגלים היא והעיגול מפסיק בין תקרה העליונה למזוזות, אלא דא"כ ליגע, ונראה דמדד"מ לא שמעין מידי דהא סבר דאין העיגול מבטל המזוזות דהא סבר חוקקין להשלים אף בדליכא שיעור מזוזות, אבל מהא דיש ברגליה י' דמודים חכמים, אע"ג דלדידהו העיגול מבטל פתחא, וע"כ דלא נחשב מזוזות רק עד התחלת העיגול, וא"כ יש הפסק בין מזוזות לקנה העליון, והנה מבואר לפרש"י דהא דמודים חכמים, היינו נמי דוקא כשהכותל מרוכב מבחוץ כפרש"י ביש בו לחוק, אבל אם מעגיל גם מבחוץ כהצויר שבפרש"י באין בו לחוק, בזה אף ביש ברגלי י' אינו פתח, ואף א"כ ליגע, מ"מ פסול בעיגול, דכשהתקרה פשוטה ביושר שפיר הוי קאותיה מכוון כנגד המזוזות, אבל כשהיא בעיגול לא חשיב חיבור באלכסון והוי כעשוי פרקי פרקי כזה (קה) דאמנע העיגול אינו כנגד שקפי אלא כנגד אויר, אבל כשהכותל רחב מבחוץ שיש בו כדי לחוק שתי' התקרה משוכה בישר עד שיגיעו קאותיה כנגד שקפי, שפיר חשיב לו"ה ואף לרבנן דלית להו חוקקין דהכא אין לריך חקיקה דחשיב תקרה בכ"מ שהיא, ואינה אלא בתקרה שהגביהה והרחיקה למעלה מן השקפי, וכיון דבאין מקום לחוק פסול גם לדין, נראה דה"ה באלכסון ישר פסול כזה (קו) ולפ"ז גם כשמזוזה אחת גבוהה מחברתה והניח קנה עליון באלכסון כזה (קז) פסולה, דחשיב כפרקי כזה (קח) דפסולה, ונמש"כ רש"י בל"א דגרסינן ואמר אביי ומפירוש אביי ילפינן דא"כ ליגע, נראה דאין זה אלא שינוי הלשון והגירסא, אבל גם לגירסא ראשונה ע"כ ביש בו לחוק פליגי ועפ"י מוכח דא"כ ליגע.

ב) ולריך לחלק בין מזוזות לאיסקופה עליונה, דבאיסקופה שפיר חשבינן העליונה אע"ג דעובי העיגול מפסיק בינה לחלל הפתח, ובמזוזות לא חשבינן מזוזה את כותל החיצון מפני שעובי העיגול מפסיק בינו לחלל הפתח, ואפשר משום שתחת האיסקופה איכא שיעור חלל דהיינו י"ט, והלכך לא חשיב האי עובי העיגול להפסיק בין איסקופה לאויר, משא"כ במזוזות שאין ביניהן למעלה במקום העיגול שיעור חלל פתח דהיינו ד"ט, ולפ"ז בכיפה שמתחלת להתעגל סמוך לארץ וגבוהה י' ברחב ד', כיון שאין מזוזות פשוטות בישר י"ט אינה לו"ה, לפרש"י דכי היכי דלא חשיב משקוף העליון בעיגול עד שיהי' פשוט לב' רוחות העולם אבל כל שמתערב בהמשכתו משך מעלה ומטה הוי כפרקים זה למעלה מזה, ה"נ במזוזות לריך שיהי' משכן מעלה ומטה דוקא אבל כל שמתערב בהן משך שטחי אינן מזוזות, והלכך אף אם הכותל

גבוהין י"ט ובאינן גובה י"ט ויש בחלל כדי לרבע גובה י' ברחב ד', לדעת הרמב"ם פסול, ולדעת הטור ז"ע וכמש"כ לעיל. – היה קנה אחד גובה מחצרו כתבו אחרונים דכשר, ודוקא כשהקנה הנמוך גובה י"ט אבל באינו גובה י' פסול, ולדעת הטור ז"ע, ואי נידון ככיפה א"כ אף בליכא קנה מן האד כלל אלא שקנה העליון מונח ראשו אחד על ראש הקנה וראשו השני על הארץ (זהו וקטז) נמי כשר, כל שיש לרבע גובה י' ברחב ד'. – מצוי ההולך מזרח ומערב ופתחו במזרח והעמיד לו"ה לפתחו כנוס תוך המצוי אמה, והקנים באלכסון נוטין לכד חוץ וראשי הקנים כנגד סוף המצוי ושם קנה העליון מונח, מטלטל למטה עד הקנים ולמעלה עד כנגד סוף הקנים, כדין מחיצה באלכסון כדאמר בביאורא דמישן שבת ק"א א', למסקינן לתוכן רה"י, ונמשך הרה"י באלכסון באלכסון המחיצות, וכשהקנים באלכסון צריך שיהי' הקנה העליון כנגדן כפי מעלה ומטה של עולם, ולא כמעלה ומטה שלהן דהיינו אלכסון, ואם יניח קנה העליון רחוק מהן באופן שאם ימשך את הקנים את ארצן על אותו מדת אלכסון יגיע במכוון כנגד הקנה העליון, לא מקרי קנה על גביהן, ומיהו כשהקנה העליון נוגע בהן שפיר מקרי על גבן אע"ג דע"פ מעלה ומטה של עולם אין כנגד הקנה למטה על הארץ מזוזות, בזה מהני אלכסון דמקרי מחיצה באלכסון, אבל לאחר שכלו אין לחשוב אלכסון באויר. – וכן הדין במחיצות באלכסון בביאורא דמישן, דאע"ג לתוכן רה"י באלכסון, מ"מ האויר שעליה עד לרקיע, נמשך ביושר מכנגד שפתה העליונה עד לרקיע, ואף אם יעשה עוד מחיצה באויר ויכונה באופן שאם ימשך מחיצות התחתונות על מדת אלכסון יפגעו במחיצות העליונות, ויהי' האויר שביניהן נידון בעומ"ר מ"מ אין רה"י אלא כנגד מחיצות התחתונות ביושר עד לרקיע דמעלה ומטה של עולם אלים טפי, ואין צירוף באלכסון, אם לא בפחות מג', והבא לענין לו"ה לא מהני אף פחות מג'.

(ז) עשה לקנה העליון ב' ידיים לב' ראשיו כזה (ק"ז) והניח שתי ידותיו על הקנים, היינו לו"ה מן האד ופסול, דאל"כ כל מן האד, נימא דעובי קני המזוזה הנן ידות קנה העליון והתחלת המזוזות מתחת אותן הידות, דמה לי חיבור טבעי, ומה לי חיבור בידי אדם, ושפיר י"ל דחיבור קנה העליון עם ראשי קני המזוזה משוה להו כחד, וראשי הקנים הן הן ידות קנה העליון, והן מונחין על המזוזות ומחוברים בהן חיבור טבעי, ועוד מי לא עסקינן דהמזוזות נעשו ע"י בנין אבנים ולבנים, ואפ"ה פסול מן האד, ועי' בס"ק הסמוך.

(ח) כתוב בהג"א שלא יהא קנה העליון תחוב בין ב' הקנים, והעתיקוהו האחרונים ז"ל, והנה אם חיבר במסמרים את הקנה לקני המזוזה, ז"ע למה יפסול, דשפיר הוי חיבור ויהי' קנה העליון כאילו נעשה מאבנים אבנים, וז"ל דכיון דניכר שהוא המשך קני המזוזה, לא חשיב קנה על גביהן, ומיהו אי באמת נעשו מאבנים גם קני המזוזה גם קנה העליון, שפיר חשיב על גבן אף שאפשר

פתח מיהא הוי כל שבגובה י' ורחב ג', והא דאפילגי ר"מ ורבנן בחוקקין להשלים לאו משום דבצר שיעורא דפתח שאין בו ד', אלא משום כל שאין מזוזות פשוטות גובה י' אין כאן מזוזות, ואף כשיש בחללו גובה י' ברחב ד', ומיהו ר"מ לא ס"ל חוקקין להשלים בפחות מד', והלכך נקטו בגמ' ויש בו כדי לחוק ד', ומשום דבעי למימר ויש בו כדי לחוק ד' נקט שאין בו ד', וה"ה דברחב הרבה פטרי רבנן, והא דקאמר ויש בזה לחוק ד' מייירי שאין ברגליה רק רחב ד', לאי יס ברגליה יותר מד' צריך שיהי' כדי לחוק ולהשוות רחב הפתח למעלה כלמטה.

(ה) ויש לעי' לדעת הרמב"ם כשהמזוזות בעיגול והתקרה עליונה פשוטה אי מקרי פתח, כזה (ק"י) וכן באלכסון אי חשיב מזוזה כזה (ק"א) מי בעינן שלא יהא במזוזות עירוב משך שטחי, וכמש"כ סק"ב, או דלמא כיון דלענין תקרה לא איכפת לן בעירוב משך מעלה ומטה, ה"נ במזוזות לא איכפת לן בעירוב משך שטחי, וטעמיה דהרמב"ם משום דאין היכר איזה בזקיפה ואיזה בשכיבה וכה"ג לא מקרי משקוף ע"ג מזוזות, והלכך כל שאין ההיקף על מדה שוה, אלא התקרה חלוקה מהמזוזות ונמשכת בשכיבה שפיר מקרי פתח וכסבירא אחרונה נראה מל' הט"ז רפ"ז סק"ג, ובעיקר פלוגתא דרש"י והרמב"ם שצארו הראשונים ז"ל עי' בב"י יו"ד רפ"ז, לכאורה י"ל דגם רש"י מודה דכל שהמזוזות והתקרה בעיגול אינו פתח, ואף שבגמ' לא הוזכר רק פסול שאין בו ד', משום שבגמ' מייירי שרגליה פשוטות וישרות, וכיון שאין גבוהין י' וביניהן ליכא רק ד' ממילא למעלה פחות מד', ושפיר מתפרש ל' מחלוקת ר"מ ורבנן כה"ג וה"ה בליכא ד' פליגי רבנן, וכן י"ל דהרמב"ם מודה שאין פתח פחות מד' וכדאמר ה' א' ואי בד' היכי מש"ל, אלא דהבא לענין כיפה גם בפתח רחב פסול באין ברגליה י', ולא הולך להזכיר שיעור פתח.

(ו) לו"ה שב' הקנים באלכסון ומקורבין בראשיהן למעלה כזה (ק"ב) לדעת הטור ודאי חשיב לו"ה כל שיש גובה י' ברחב ד' חלל ביניהן, ולמש"כ סק"ה י"ל דזה כשר גם לדעת הרמב"ם, ואם אין תקרה כלל על גביהן אלא ב' הראשין נושקין כזה (ק"ג) הוא מחלוקת הטור והרמב"ם בכיפה, ואולי כה"ג גרע ופסול גם לדעת הטור, ושיעור ארך התקרה נראה בד"ט, ואפשר לדעת הר"מ בג"ט. – היו ב' הקנים באמצע הפתח על הארץ ונמשכין באלכסון זה לימין וזה לשמאל כזה (ק"ד) והניח למעלה קנה על גביהן, נראה דתלוי בפלוגתא דרש"י ותו' שבת ק"א בביאורא דמישן, דלפרש"י כל דליכא בקיעת גדיים תחתיהן אינן מחיצות, ולדעת תו' לא איכפת לן בזה, ועי' לעיל ס' ד', ומיהו כשסתם מלדיהן שפיר דמי וכן כשיש בין הקנים למטה ד"ט וזו"ה בליכא ד"ט בפחות מג' כדאמר ס"ס, כשר, ולדעת הר"מ נראה דסגי בג"ט, וכל הדברים אמורים באופן דאין איסור מחמת הפראות שבין לו"ה לכותל. – היה קנה העליון בב' הקנים באלכסון וראשיהן נושקין כנגד אמצע הפתח כזה (קט"ז) כשר דהיינו כיפה, והוא דהקנים

מג' פסול ו"ע זזה, ונראה לידות היוצאין מן הקנים והרחיק קנה העליון למעלה כנגדו, אף באינן שוכבות אלא גם הידות באלכסון כזה (קבא) מ"מ כיון שאינן נוגעין א"א לדון הידות לתקרה ופסול ללא חשיב נמי מזוזה שיחשב קנה עליון ע"ג מזוזה, ואפשר דגם באלכסון ישר צריך נגיעת קנה עליון דוקא, לכיון דעריב משך שטחי עריב צ"י ענין תקרה והלכך כשהתקרה נוגעת בקנים מתאחד הכל ומשתלם הפתח במזוזות ומשקוף אצל א"א להתכשר בקנה עליון כנגדו כיון שאין מזוזה כנגדו על הארץ, וומיהו לדעת הרמב"ם דפסול בכיפה כשאין ברגליה י, ואת"ל דבאלכסון מודה הר"מ, אינו מיושב כל כך וכן בפתח מבוי במזרח וב' הקנים עקומין בראשיהן למזרח וקנה על גבן כיון שאין כאן קנה מזוזה על הארץ כנגד קנה העליון פסול, ומיהו כשכל אלכסון של הקנים מן הארץ עד קנה עליון על מדה שזה וקנה ע"ג ראשיהן אף שהן משופעין למזרח עד שאין לקנה עליון מזוזה על הארץ כנגדן כתבנו סק"ו] שהוא כשר, אצל גם זה אין לו מקור נאמן ד"ל דהכא לא דמי למחיצה דלא מקרי משקוף ע"ג מזוזות, גם צריך ליתן שיעור באלכסון דבאינו מתלקט י' מתוך ד' אף דמן החוץ זקוף בגובה י', אפשר דפסול.

יב) היה קנה המזוזה עב מלמטה ודק למעלה והניח קנה העליון מן הצד, למש"כ המקו"ח דבחקק כה"ג מהגני, וכמש"כ סק"י, מ"מ אם העובי משופע באלכסון שהולך ומתקצר, נראה ללא חשיב קנה ע"ג מזוזות, ומיהו אם חקק באלכסון שפיר דמי כמו בראשי קנה המזוזה משופעין והניח על גבן ללא חשיב מן הצד, אצל לפ"ז אין לדבר שיעור נאמן בידינו לדינא, ו"ל ללא מפסל אלא אם כל העובי באלכסון ישר מתוך עשרה טפחים עד קנה העליון, ו"ע.

יג) בענין הפסק הגב בין תקרה למזוזות, שהק' בתו"ש על הט"ז מעירובין י"א ב' למש"כ סק"ד אין ראוי משם ומסתבר דעובי הכותל הבולט הוא התקרה ומה שהחבל אחוריו לאו כלום הוא וכיון שיש אויר בין שפת העובי הבולט עד הקנה א"א לצד עובי הכותל עם החבל שיהי' ככיפה, וכמש"כ לעיל, ואין כאן משקוף, ומיהו אם יש ביניהן באויר דבר שאינו קבוע, נראה דאינו מפסיק, וכעין דאמר עירובין י' ב' עושה פס ד"א וכמש"כ לעיל סי' ה' סק"ד דבפחות מד"א אינו חולק את המבוי אף למפסל קורה משום דינא דקורה ע"ג מבוי.

לחשוב את קני המזוזה כעולים עד למעלה, וקנה העליון ביניהן, כמו שהכשרנו כיפה שהקנים ואיסקופה עליונה נעשו באבנים ובטיט, ללא מינכר עם הקנה על גבן או ביניהן.

טו) כתב בס' מ"צ סי' שס"ב ס"ק ס"ד דאף אם חקק תוך קני המזוזה ותחב קנה העליון פסול כל שקני המזוזה בולט למעלה מן קנה העליון אצל אם כלו בזה עם קנה העליון כשר, וע"ג מנ"ל חיובים כאלה, ובפשוטו נראה דכל שעה נ"ה ב' קנים וקנה ע"ג, לא מפסל תו אף אם העמיד עוד קנה אצל קנה המזוזה ואף אם קנה שהעמיד גבוה יותר מקנה המזוזה וכן כשהקיף את קנה המזוזה בב' קנים ומכאן ומכאן ועי' לעיל סי' ג' ס"ק כ"ג וכיון דלא מפסל בהעמיד אח"כ, ה"נ מתחלה לא בטל עי"ז מתורת נ"ה ואף אם הן מחוברין חיבור טבעי, וכן מבואר מדברי המקו"ח, ומש"כ בשעה"ל אות נ"ב לדחות ל"מ כן במקו"ח, יעו"ש בטעם הב', ודברי הג"א הוא דוקא שהקנה ביניהן, אצל לא כשהקנה המזוזה ותחב קנה העליון שזהו על גבן ממשי, ואף אם תחב באמצעיתו כשר.

יז) ואם קנה העליון חקקת וקשתו למטה לצד הארץ ז"ע אי חשיב קנה על גביהן דאפשר דזה גרע מכיפה דקשתו למעלה, ואין לומר דנחשוב את המזוזות רק גובה י"ט, והשאר למשקוף עליון והוי ככיפה שהקשת למעלה, ז"א למש"כ סק"ט כיון שניכר שהוא המשכת המזוזה, ועוד כיון שהוא בזקיפה אינו נידון במשקוף, ובמ"צ שם אות נ"ו כ' בשם המשי"ע דבחקק למטה צריך לתקנו, ואם כפוף החבל הרבה עד שהרוח מבליט את אמצע החבל חוץ לבין הקנים ודאי אותה שעה בטל נ"ה דהוי כמו הניח ידות הקנה ע"ג הקנים וכמש"כ סק"ח, ולפ"ז אף כשהחבל בין הקנים פסול כיון שהוא ניטל ברות.

יח) יש לעי' בידות יוצאין מן המזוזה והניח קנה עליון למעלה מן אותן הידות ומכוון כנגדן כזה (קית) אי חשיב באלכסון כזה (קית) דחשיב שפיר כנגדן, או דלמא כיון דהידות בשכיבה הוי להו תקרה, ואין הקנה כנגד המזוזות, ונראה דאף בפחות מג' פסול, ואלא עדיף ג"כ מפתחי שמאי דאבן נכנס ואבן יוצא דפסול אף בתקרה כמבואר בטור ה' מזוזה ונראה דגם בקנה העליון בין הידות בפחות מג' פסול כזה (קב) ללא חשיב קנה לענין נ"ה ע"י לבד דהוי פתחי שמאי, ולפ"ז אפי' בב' קנים שיוצאין מהמזוזות אחד ממזוזות ימין ואחד משמאל ומקורבין באמצע הפתח וביניהן פחות

סימן עב (ח)

כותל נגד כותל מזרח בלד דרום א"כ לא שייך לידון בעומ"ר, והא דאמר טעמא דפתחא דב"ז לא עבדי, היינו ליתן טעם שלא נחשוב את רשות המוקף באלכסון, ותותר פרצת קרן זווית בכותל דרומי ומזרחי יחד שהגן עומ"ר על הפרצה, ולזה קאמר ללא עבדי פתחא הכי, והלכך צריך למחשב כב' פתחים אחד למזרח ואחד לדרום, ואין כאן עומ"ר להתירן, ומיהו בפחות מד"ט מותר, ונראה

א) עירובין ו' א' מראשו מד', ומסקינן בקרן זווית דפתחא בקרן זווית לא עבדי אינשי, ונראה דקרן זווית מקרי כל שהפרצה אוכלת מזרח ודרום וכיו"ב, ואין נפקותא בשיעורא, שאפי' כל הפרצה במזרח, כל שאין כותל דרום מגיע נגד כותל מזרח, שאם יאריך כותל מזרח לדרום לא יפגע בכותל דרומי, מקרי קרן זווית, וטעמא דקרן זווית משום דכל פרצה ניתרת בעומ"ר, אצל הכא כיון שאין

למש"כ שם י"ל דכל שפתוח כלו עדיף ולא מקרי פרצה בק"ז והלכך העשוי כזה (קכה) לא מקרי פרצת ק"ז ונידון בעומ"ר, ולע"ז.

(ד) הא"י קרן זוית אינו נידון לפי רוחות העולם אלא לפי בנין שאר הכתלים, והלכך נראה דב' דפנות כמין ג"ס ועשה כותל כנגדן באלכסון נידון בעומ"ר כזה (קכו) וכן בקרן זוית כזה (קכז) ונראה דלכ"ד עומ"ר בזה"י כותל אלכסון, על הפרצה.

(ה) ונראה דסתם באלכסון מכאן ומכאן וסוף הכתלים זה כנגד זה נידון בעומ"ר כזה (קכח) דהא אלכסון נידון כארץ וכרחב, ואע"ג שהמקום הנאחז בין ב' כותלי אלכסון אין לו עומ"ר למזרח, כיון שהמקום הרחב בין ב' הכתלים הישרים איכא עומ"ר במזרח, מותר גם בין ב' כותלי האלכסון דמקרי עומ"ר כיון שפרצה ביניהן פחות מעומד, ורא"י לזה מהא דלכ"ד לטעמא דפרצה בק"ז לא עבדי הא לא"ה ניתרת הפרצה בעומ"ר והכא כש' הכתלים באלכסון לא שייך פתחא בק"ז לא עבדי ושפיר נידון בעומ"ר וכן בציאתא דמישן שבת ק"א א' לפרש"י נידון מחיצות אלכסון לקרקע ולמחיצות, ול"א כיון דנידון כקרקע אין כאן מחיצות גבוהות י' במקום רחב הציאתא, שיש באלכסון חשיבות שניהן ואל"ה, עי' לעיל סי' ס"ח סקכ"א.

(ו) נראה דהא דב' דפנות כמין ג"ס אינו נידון כג' דפנות למחשב רה"י מה"ת היינו דוקא כש' הדפנות על שיעור אלכסון של מרובע, אבל כל שנתקרב זה כנגד זה ונתמעט האלכסון משיעור אלכסון של מרובע, נידון כג' דפנות וניתר בלחי וקורה ולא חשיב קורה באלכסון, דלכ"כ אין לדבר שיעור, וב' כתלים באלכסון ומקורבין במערב ופתוחין למזרח כזה (קכט) ודאי נידון כמוקף מג' רוחות, ומיהו דוקא כש' הכתלים שוין אבל אי אחד ארוך ואחד קצר כזה (קל) אינו ניתר אלא כנגד הקצר כזה (קלא) ולא באלכסון כזה (קלב) דהיינו פתחא בקרן זוית לפי בנין הכתלים.

(ז) ח' ב' מניח הקורה באלכסון, יס' לעי' כמה צריך שיהא בלד הקצר, דאי אין רק דופן פון ומערב כמין ג"ס א"א להתיר בקורה באלכסון דהוי רחבו יתר על ארכו שאין כותל הארוך של מבוי מיתקן בקורה, ועי' סי' א' סק"ג] ואפשר דבעינן שיהא עומ"ר עד כנגד כל הארוך, ומיהו לענין שיעור ארך ד"א ובתים וחלונות פתוחים לתוכו וארכו יתר על רחבו נראה דמאכסוף כל המבוי שמן הקורה ולפנים באלכסון.

(ח) שם תוד"ה ומנית, והא אין כאן אלא ב' מחיצות, נראה דכונתם דאין סברא להתיר טלטול ברשות שאינו רה"י מה"ת, א"נ דבפתוח לרה"ר ליהוי רה"ר מה"ת, ואהא תירצו כיון דקורה משום מחיצה מה"ת שפיר הוי רה"י מה"ת אפי' בפתוח לרה"ר, א"נ כיון דלדו אחד ארוך כו' והתירו בלטול אף שאינו רה"י מה"ת, ומקום ספיקם נראה, דס"ל דכה"ג באלכסון ודאי אינו מה"ת, א"נ דבקורה לא מהני מה"ת כמ"כ פ"ו א' ד"ה קורה, ולתירוץ קמא ל"ל דהא דאמר רבא ובאלכסון לא הוי היכר, אין פירושו דלא

דבפחות מד"ט דמותר, אין לטלטל בזה"י מבוי דריבועו אלא כחוט מתוח באלכסון מסוף כותל דרומי עד סוף כותל מזרחי ומן החוט ולפנים רה"י, וכן הא דבעי טעמא דפתחא בק"ז לא עבדי ביתר מד', היינו נמי לחסור אף מן חוט אלכסון ולפנים, אבל א"א למחשב רה"י דריבועו בלאו הא טעמא, ונראה דפרצה בקרן זוית מבטלת גם דין רה"י מה"ת, כגון שיש פרצות ד' בכל הזויות, אין כאן צירוף דפנות ואינו נידון בעומ"ר, ואף אי הא פתחא בק"ז לא עבדי אינו אלא מדרבנן, מ"מ אינו רה"י מה"ת דריבועו אלא באלכסון הפרצות, ושיעור ד"ט נראה דנמדד באלכסון, אבל אי נפרץ ב' טפחים במזרח וב"ט בדרום, עדיין אין כאן פרצת ד"ט ומותרת.

(צ) היה פרוץ אמה מזרח ואמה דרום ונעץ קנה כל שהו [וגבוה י'] בסוף הזוית ובין קנה לכותל מזרח אמה וכן בינו לכותל דרום אמה כזה (קכז) מותר לטלטל בכלו בכל ריבועו דנידון בעומ"ר בכל כד, ול"א אחי אורח דה"ג ודה"ג ומבטל לקנה, וכמ"כ תו' י' ב' ד"ה ואכזביים בשם הריב"ז, והכא אף לפי קמא ש' תו' שם לא שייך אחי אורח ומבטל כיון דנידון בעומ"ר מכל כד ואין כאן אורח לקנה אלא מלד אחד, ועי' ס' ה' ס"ק י"א ואל"ה, כמדומה דל"ל ט"ז] וכן אם העמיד לחי בסוף כותל דרום הותר כל המבוי מן הלחי ולפנים למערב, וכיון שהותר זה הותר גם מה שחוץ ממנו ולמזרח כנגד כותל מזרח שהרי עד הפרצה איכא ג' דפנות מערב צפון מזרח, ואינו חסר רק תיקון בלד דרום שפרוץ במלאו לכרמלית, אבל כיון שנתקן בלחי בלד דרום, הוי פרוץ מקצתו לכרמלית ורובו לרה"י ומותר וכמ"כ סי' א' ס"ק מ"ה, ואפי' ברובו לכרמלית ומיעוטו לרה"י מותר וכמ"כ שם, והלכך אף אם פרוץ מרובה במזרח דרום והעמיד לחי בדרום הותרו שניהן כאילו חוט מתוח מסוף כותל דרום עד כותל צפון ציושר, וכחוט מתוח מסוף כותל מזרח עד כותל מערב ציושר, כזה (קכג) ומיהו לחי בסוף כותל מזרח לא מהני כשארץ המבוי ממזרח למערב, דאין רוח דרומי ניתר בלחי, דהוי רחבו יתר על ארכו, וכן כשמעמיד בדרום דוקא בשגשאר עדיין ארכו יתר על רחבו ויתר דיני מבוי, ומיהו כשעושה פס ד', א"ל לדקדק בכ"ז ושרי בכל גוני, ועי' סי' א' סק"ג] ועיקר דין פרצה בק"ז אין חילוק בין מבוי לחצר, ואוסרת אף בחצר.

(ג) וכ"ז כשאין המקום המוקף יתר מי' אבל בחצר י"א על י"א ונפרץ בקרן זוית אמה מזרח ואמה דרום והעמיד פס בסוף כותל דרום, לא מהני וכמ"כ סי' א' ס"ק מ"ה, מיהו יס' מקום לומר כיון דאיכא ג' דפנות לחשיב רה"י מה"ת לא חשיב פרצה למקום ההוא לענין שיהי' הפרצה יתר מי', ואע"ג דכל שהמקום ההוא ישאר באיסורו, הפתוח לתוכו כפתוח לכרמלית, מ"מ הכא דב' המוקפין תלוין זה בזה וכיון שהותר האחד הותר גם השני י"ל כל שאין פרצה י' לחוץ מב' המוקפין מותר, ומשתמש בין כותל דרום ולפון ובין כותל מזרח ומערב כזה (קכד) ול"ע, ועי' לקמן סק"י

שחזר מכנגד דופן הקצר, ואף נראה מבחוץ מהני בזה אף לאינו נחשב מחילה מה"ת כמבואר בתו' ורא"ש סוכה י"ט, הכא עדיף ללאחר שנידון באלכסון הוי כג' מחילות מעליות דמהני מה"ת, ונראה לאי מעמיד לחי בצד הארוך מעמידו ביושר על קו האלכסון האולך מאל הקצר לצד הארוך, אבל אי מעמידו ישר הוי כפרצה בקרן זוית, ודעת תו' ט' ב' ד"ה ולרשב"ג כדעת הריטב"א ש"כ הגר"א.

ובס' מ"ב סי' ס"ג ס"א, בבה"ל ד"ה אסרו, כתב דבב' מחילות כמין ג"ס ולחי הוי רה"י מה"ת, והנה בכל ריבועו ולחי לא הוי רה"י, ואפי' באלכסון בתו' ח' ב' ד"ה מניח, מבואר דלא הוי רה"י מה"ת באלכסון, ואף לדעת הגר"א משמע דכה"ג אינו נידון באלכסון מה"ת דא"כ בדין הוא דתהני קורה אף אי היא משום היכרא וכמס"כ, והא דאמר י"ב ב' במצוי שהכשירו בלחי דוקא ב' כחלים זכ"ז כיון שיש מחילה כנגד הלחי עדיף טפי, וחשיב ע"י הלחי כסתום מג' דלדיון, וכן"מ בל' הר"ן פ"ק לסוכה בסוגיא דמגו דהוי דופן לסוכה כו' דבב' דפנות כמין גאס וטפח אינו רה"י מה"ת אלא כנגד הקצר.

יח' וענין קרן זוית דוקא כשהפרצה אוכלת מב' רוחות, אבל כשנפרץ סוף כותל מזרח עד כותל דרום וכותל דרום קיים נגד סוף כותל מזרח, כיון שיש להפרצה כותל מימין ומשמאל מותר, וכמבואר ו' א' במצוי עקום דחשיב לה פרצה מן הצד, ולא פרצה קרן זוית, וכן בסוגיא י' ב' שרינן פרצה בסוף כותל, וכן לדעת הרי"ף דלא מהני אף א"ה נמי באוכלת מב' רוחות עסקינן, ויש לעי' בל' הר"ן פ"ק לסוכה דכ' דב' דפנות דעריצין כריך סתימה דוקא ולא א"ה, וסיים דבלא"ה כריך שלא יהא א"ה בקרן זוית לדעת הרי"ף, ומה ענין זה לזה, שהרי הר"ן אוסר בל"ה האוכלת רק ברוח אחת, ובלא עיינתי כעת בל' הר"ן שו"ר ב"ר שתימה באמת על הרי"ף דחשיב קרן זוית היכי שאין אוכל מב' דפנות, אבל לדעת הרי"ף נשמע מדבריו דאפי' כה"ג פסול.

יב' שו"ע ס"ג ס"ל ותוך המצוי יכול להניח הקורה באלכסון, נראה דדוקא שלא יהא הארוך עודף על הקצר ד"א, דכיון דחוז לקורה כרמלית, אי ממשיך ד"א הו"ל כמצוי פתוח בארכו ואינו נותר בקורה, וכדאמר בגמ' עד ד"א מניח כו', והנה לא נתבאר בשו"ע כמה יהא במקום הקצר, ולכאורה כריך שיהא במקום הקצר שיעור יותר מעודף הארוך על הקצר וכמס"כ סק"ז, ובס' ק"נ ברא"ש פ"ק דעירובין ס"ו סקט"ז [ע] כ' דלכך מהני קורה בעקמומיותי' משום דהוי תוך המצוי, ויש לעי' כשרחב המבואות יותר מד"א, א"כ הוי אלכסון יותר מד"א, למס"כ דלא מהני אף תוך המצוי, אבל נראה דהתם לא נחשב כלל אלכסון דעיקר טעם לכריך בעקמומיותי' תיקון שאנו חושבין ארך המצוי בעקמומיות והאלכסון הוא יושר רחבו, וכמס"כ סי' א' סק"ה, והלכך מהני לחי, אף דלא מהני לארך המצוי וכמס"כ סי' א' סק"ה נ"ג, אלא משום דחשיב כנפשו העקמומיות וכמס"כ ס' סק"ה.

ניכר, אלא דאלכסון אין משתמש דין היכר כיון דאין כאן מחילות, וגם לפי' בתרא י' לפרש כן דאם קורה משום מחילה, יש בכחה להעמיד את המצוי במוקף על תמונת אלכסון, משא"כ אי קורה משום היכר אין כאן כירוף מחילות, וכן נראה דעת הרא"ש שכתב דתוך המצוי יכול להניח באלכסון, ולכאורה קשה כיון דסוף סוף אחרוני הקורה כרמלית והוי פתוח לכרמלית באלכסון, וכיון דבאלכסון לא הוי היכרא, ובצד הארוך נחשב כאין קורה מגיע מכותל לכותל כיון שאין קורה כנגדו ביושר, א"כ למה יוכשר, אבל אי עיקר טעמא משום חסרון מחילות, שפיר יש לחלק דבתוך המצוי דאיכא ג' מחילות כל חלק שיש לו גם היכר קורה מותר, וכן נפרש דחסרון הכרה ממש קאמר ל"ל דדוקא בפתוח מפסיד את ההכרה ולא באיכא מחילה.

טו' וכתבו אחרונים ז"ל דבהעמיד לחי בצד הארוך נמי לא מהני, ואע"ג דלחי משום מחילה, נראה דדוקא בקורה שמונה באלכסון, ואי חשיב מחילה, הרי איכא מחילה באלכסון, אבל לחי אינו עושה מחילותו באלכסון אלא ביושר, וכיון דאין כאן מחילות כנגדו אינו מועיל כלום.

י' אמנם דעת הגר"א ז"ל סי' ס"ג סעי' י"ג, דבלחי בצד הארוך משתמש באלכסון, וכן בב' דלי המצוי שוין והעמיד לחי הנמשך עם דופנו של מצוי עד ד"א דנידון משום לחי מותר להשתמש באלכסון כנגד כל הלחי, בפתוח לרה"ר, למאי דקיי"ל בין הלחיים מותר, וזהו דקאמר י' א' ש"מ בין לחיים אסור, ואצ"ל כפי' הריטב"א דבאיכא דופן כנגד הלחי עסקינן, א"ד הגר"א ז"ל, ויש לעי' מה בין זה לפרצה בקרן זוית לאוסרת ב', ולא אמרינן דלישתמש באלכסון, וה"ל כשמעמיד לחי בצד הארוך נשאר פרצה גדולה בקרן זוית, איברא שאלה זאת יש לשאול גם לדעת הרי"ף דפתחא בקרן זוית לא מהני אף בעשה א"ה, וא"כ כמס"כ דלא מהני קורה אף אי היא משום מחילה, ובסוגיאין אמר דקורה מהני באלכסון וכמס"כ א"ה וכמס"כ ראשונים ז"ל, וע"כ ל"ל דכיון דהפתח רחבה יותר מכל רחב המוקף לא שייך פתחא בקרן זוית, דהתם אין דרך לעשות מקצת כותל זה ומקצת כותל זה אלא סותמין כותל אחד כלו ופותחין כל הפתח כותל השני, והלכך נראה כפרצה, אבל כשפתוח כל הרוח נראה שפיר כפתח רחב, מיהו דברי הגר"א ז"ל עדיין אינן מיושגין בזה, דא"כ כריך לחלק בין לחי קצר לארוך, ודוחק, ועוד יש לעי' לדעת הגר"א דנראה דבכל דו אחד ארוך ולדו אחד קצר הוי מה"ת רה"י באלכסון, וא"כ למה לא תועיל קורה אף אי משום היכר, כמו שמועילה תוך המצוי כיון שכן הוא עיקר מחילות באלכסון שפיר הוי היכר באלכסון, ועוד א"כ גם בב' מחילות כמין ג"ס הוי רה"י מה"ת באלכסון ובפס' ד' מותר להשתמש באלכסון, ול"מ כן, ואפשר דדוקא דלאיכא ג' מחילות ולחי במקום מחילה ד' אז אמרינן דמתיר באלכסון, ונעשה רה"י מה"ת באלכסון ומותר גם טלטול, אבל בלא לחי אינו רה"י מה"ת לא בב' מחילות כמין ג"ס ולא בלדו אחד ארוך ולדו אחד קצר במה

שאינן כאן מחיאות ואינו נידון באלכסון, ובלא"ה כל שניכר במדידה ניכר בראי' אלא שהוא טעות בני אדם, ומה שייך לתת בזה שיעור, וכן לענין ב' פסי חצר זשלכנ"ז שניכר ע"י מדידה שהקיל, נמי יש לשאול אם מותר גם לטלטל עד כנגד לחי הצולט, ובזה ודאי לאסור, דהיינו בין לחיים בפתוח לכרמלית, וא"כ איכא הפסק כרמלית בין חודו הפנימי של לחי ובין החצר, ואין זה לחי וכמש"כ סי' ג' סק"ו וא"כ צריך שיהא חוד הפנימי מכון במדידה ובכמוס, וכל שיעורי חכמים כן הוא, וכדאמר ה' ב' במבוי ח' ולחי ד"א לא יהא ספק דרבנן, ולא אמרינן כיון שאין ניכר לכל שהוא ד"א לא יאכל מתורת לחי, וה"נ יש להקל בספיקא, ומיהו למש"כ סק"י נראה לדעת הגר"א מהני גם בב' פסי חצר באלכסון, ונראה דא"ל לדקדק שיהא עומדין על דקדוק האלכסון שיהא פוגעין זה בזה אלא כל שאין ניכר שיאכל קרן זית סגי, ללא לימא שהוא פתח בק"ז, וכש"כ בלחי ע"י קנה עגול, דלעולם יש לכוונס באלכסון, ונראה דכשהלחי באלכסון כזה (קלג) מותר להשתמש עד סוף האלכסון אף בפתוח לכרמלית, דהוי כעשה לחי אחר לתוך הפתח, וא"כ בחצר כשעושה ב' פסי משהו יעסם באלכסון מעט, וכל שיהי' זכנ"ז באלכסון חשיב ב' פסין וא"ל לדקדק לכיון חודו, וכן אם יעשה באלכסון בחוץ כזה (קלד) יותר בנראה מבחוץ כה"ג, ועי' לקמן סי' ט' ס"ק ו'ב'.

סימן עג (ט)

דבג' מחיאות הוי מה"ת, לא נקט לה אליבא דב"ה, אלא דבעי לפרושי פלוגתא דב"ש דבעי ד' מחיאות היינו ג' שלימות ולחי וקורה ברוח ד', ליעשות רה"י מה"ת והלכך מצריך כן לענין טלטול ג"כ, ודחי דלעולם י"ל למחמיר בלחי וקורה רק לענין טלטול, ומה"ת בג' סגי, ומיהו אף ב"ש י"ל דסגי בב' מה"ת, וכדאמר לימא קסברי ב"ה ג' מחיאות לאוריתא, היינו לימא דג' מחיאות שלימות דבעו אף ב"ה, נימא שהוא גם בלאוריתא לענין רה"י, ודחי ד"ל רק לענין טלטול כן, ומיהו לענין טלטול בעי ג' שלימות בין במבוי בין בחצר לאין חילוק בין מבוי לחצר רק ברוח ד', וכשנחלקו רבי ורבנן בחצר היינו בחצר סתומה כמבוי.

ב' שם בגמ' לימא קסברי ב"ש ד' מחיאות, ומיהו למה דאמר תלמיד אחד משום ר"י דדוקא ביתר מד"א נחלקו ב"ש, ע"כ א"א לפרש טעמא דב"ש משום ד' מחיאות, אלא לת"ק קאמר לה.

שם במתנ' ב"ש לחי וקורה, למ"ד תחת הקורה מותר ובין הלחיים אסור, היכא דרחצות ד' אף בפתוח לרה"ר, צריך להעמיד הלחי שיהא חודו הפנימי בשוה עם חוד החיצון של קורה, דאל"כ לא יהא ראוי לטלטל אלא עד חודו של לחי טרם שכלתה הקורה, וא"כ הוי מקצת קורה במקום שאינה מתרת, ויש כאן פסולא דאמר ר"ח ח' ב' לדברי המתיר אסור, ואפי' בפתוח לרה"ר ואין בלחי רחב ד', מ"מ אין ההיתר אלא מטעם מקום פטור, אבל אין כאן פעולת מחיאת לחי אלא עד חודו הפנימי, ומיהו לדעת רמב"ן דאף

ולענין יתר מעשר באלכסון תוך המבוי, נראה כיון דאחורי הקורה כרמלית הוי פתוח לכרמלית יתר מי', ואע"ג שאין רחב חללו יתר מי', וכדאמר בגמ' לר"כ באלכסון יתר מי' אע"ג דהאי דינא דיתר מי' אינו אלא מדרבנן, וא"כ הוי מחיאת מעליתא באלכסון, אלא שבטל תיקון קורה, וה"נ תוך המבוי ביתר מי', ודופן שחוץ לקורה אין סברא שתועיל למעט החלל, וזהו כדעת הט"ז.

ג' כ' המ"ב שם בבב"ל בשם הירושלמי דבאין עורף רק ג"א לא חשיב באלכסון, ואפי' ביתר מי' מותר לר"כ, וכ' דאפשר דבפחות מג"א גם לדין מותר באלכסון, והנה בירו' אינו מבואר אמות, ונראה יותר דג' טפחים קאמר, ומדין לבדו אחינן עלה, דשיעור ג"א לא מצינו במחיאות שבת, וגם בזה נראה לאין זה סוגית הגמ' דילן, ואולי סובר הירו' ללא בעינן קורה ע"ג מבוי, וסגי תוך ג' בלבד, ור"ע, ומיהו לכל הפי' אפשר לחלק בין דין יתר מי' להא דפסול לדין דקיי"ל משום היכר.

ד' כ' במ"ב בבב"ל שם דהא דלדו אחד ארוך דוקא ארוך שיעור הנראה לעינים, אבל לא במשהו הניכר במדידה, ללא שייך טעמא דבאלכסון לא הוי היכר, יעו"ש, אמנם למש"כ ס"ק ח' לתיכור קמא של תו' דלריך טעמא דקורה משום מחיאת דאל"כ אין כאן רק ב' מחיאות, ובזה ודאי לא איכפת לן בנראה לעינים אלא כמו שהוא בעיקרו, ואף לחי' שני ש' תו' נמי נראה לדידן לא הקילו כיון

א' עירובין י"א ב' במתנ' הכשר מבוי כו' ובגמ' כמאן כו' למימרא דקסברי ב"ש ד' מחיאות לאוריתא, שיעור הדברים דעיקר פתיחת מכלתין הוא משנתינו דהכשר מבוי ומשנה ראשונה הוא לבאר דהאי מבוי צריך שלא יהא גבוה מכ' כשיניח הקורה ע"ג לא יהא הקורה יותר מכ' בגובה, ואלא יהא הפתח רחב מי', ובהאי מבוי שנמוך מכ' ופתחו י', אמרו ב"ש שיעשה לחי וקורה וב"ה לחי או קורה, ופירשו בגמ' דענין תיקון מבוי וחצר שאמרו בגמ' בכל מקום, היינו בג' מחיאות שלימות של עומ"ר, וברוח ד' הוא שדברו זה חכמים בתיקונה, וכמו שנחלקו חנני' וחכמים ולכו"ע צריך לו"ה ברוח ג', ואפי' לא בקעי זה רבים כגון פתוח לבקעה, כדאמר ז' א', והלכך פשיטא לאין היתר טלטול לעולם בלא ג' מחיאות שלימות של עומ"ר, אמנם פירשו לן בגמ' דאין הכרע ממשניות אי ג' מחיאות שלימות הוא תנאי ברה"י מה"ת, דאפשר דמלאוריתא לענין רה"י בשתיים זה כנגד זה סגי, או בב' זה כנגד זה ולחי או קורה ברוח ג', אלא לענין טלטול צריך דוקא מחיאות שלימות ג', וזהו דקאמר לימא קסברי ב"ה ג' מחיאות לאוריתא, היינו דלחי וקורה לא יועיל לרוח ג' אלא שלימות, וקאמר דמתנ' אין ראוי ד"ל דהוא מדרבנן לענין טלטול אבל מה"ת י"ל דבלחי ברוח ג' סגי, או אפי' בלא לחי, ולקושטא דמלתא נחלקו אמוראי לקמן י"ב ב' בזה, ונראה דה"ל דאין ראוי ממתנ' ללא בעי ד' מחיאות מה"ת היינו ג' שלימות ולחי או קורה ברוח ד', אלא משום דבאמת קיי"ל

לפרש למשום איסורא דקטנה נקיט לה שיהא מופלגין, ורבנן היא, ונראה מבחוץ הוי לחי, והא דאמר שם ורבי לא סבר לה כר"י, אינו שמוכרח כן מהאי צרייתא, אלא כל כמה דלא מצינו לרבי שסבר כר"י, קרי ל' הכי וגם בסתמא סבר כרבנן.

ואף לפי' תו' דלרבנן בפס משאו סגי מ"מ ר"ז דפריך מי אמר ר"י הכי כו' הוי ס"ד דר"י כרבנן ולרבנן צעין פס ד' וב' פסי משאו לא מהני, ולרבי הוי איפכא דב' פסי משאו סגי, וברוח אחת לא מהני פס ד', ויעוין בדברי מהרש"א ז"ל.

(ד) שו"ע שם"ה סעי' י"ט, מקום פטור הוא כו' ובהגה' וכו' כו' ברה"ר, אבל בכרמלית אמרין מלא מא"מ וניעור וי"ח כו' דה"ח בין רה"ר לכרמלית, נראה דדעת רש"י והרשב"א דלא דמי להא דעירובין ט' א' דאמר לרבא בפתוח לכרמלית אסור בין הלחיים אף בפחות מד', דהתם מטכרף האי פחות מד' לשאר כרמלית ואין כאן כלל שיעור פחות מד', שהרי רחבו יתר מד' אלא שהוא חסר בארכו, וכיון שלכד כרמלית אין כאן מחילה בין האי בין הלחיים לשאר כרמלית, א"כ נמשך ע"כ ארכו תוך שאר הכרמלית, משא"כ במוקף מחילות ואין ציניהן ד' ע"כ נשאר בשיעור פחות מד', ואין כאן צירוף שיעור להרחיבו אלא צירוף ליתן דינו כרמלית, זה לא אמרין, ודעת הרמב"ם נראה משום דכל מחילות שהן לפחות מד' לאו מחילות הן ואין מפסיקין גם לענין זה, [ועי' שבת ק"א א' בסוגיא דביציאתא דמישן דפרש"י].

(ה) ונראה דחזר רחבה פחות מד' ופתוחה לרה"ר במלאה, אינה צריכה פס, דהויא לה מקום פטור, [ואף] אם עשה לה פס אכתי מקום פטור היא, וכן ברחבה הרבה וארכה פחות מד' ופתוחה לרה"ר במלאה, הויא לה מקום פטור וא"ל פס, ואף אם עשה פס אכתי מקום פטור היא, וכו' לרבא עירובין ט' א', אבל לאביי שם דאסר בין הלחיים אף בפחות מד' ופתוח לרה"ר, משום שלא נאמר דין מקום פטור אלא בגובה ג', נראה דה"ה בחזר שאין רחבה ד' או שאין ארכה ד', אסורה כדין כרמלית, ומיהו כשעשה לה פס מותרת מדין מקום פטור, ואפשר דפס נמי לא מהני שאין שייך תיקון זה במקום פטור, וכיון שאין דין מקום פטור באינו גובה ג' אף אם עשה פס אסורה, ודוקא בין הלחיים מהני לחי אחר דמטכרף עם שאר מצוי, כמש"כ תו' שם ד"ה תוך, אבל כשאין כל החצר שיעור ד' לא שייך תיקון פס ולחי, וכדאמר שבת ט' א', בפתח נעול דבטל קורה משום שאין כאן ד' יעו"ש, אבל י"ל דעיקר טעמיה דאביי שלא נאמר דין מקו"פ אלא במוקף כל היקפו במחילות המועילות ברה"י, אלא שחסרות בשיעור חללן ובשיעור גובהן של מחילות, שאינן גבוהות רק ג', ושיעור מחילות של מקו"פ הוא ג' טפחים גובה, שצריך שיהא המקום מובדל וברוח מסביבותיו, אבל כל שרוח אחת פתוחה לגמרי והוא מעורב ברוח זה עם מה שחוצה לו, בזה לא הקילו חכמים ויש על מקום זה איסור דרבנן של רה"י החסר מחילה בהיקפו, והלכך כל שנעשה למקום הזה פס ברוח ד', שאין כאן איסור מלד חסרון היקף, אלא

ברחב לחי ד' מותר בפתוח לרשות הרבים, לא איכפת לן בפתוח לרשות הרבים, אם חוד החיצון של לחי בשוה עם חוד החיצון של קורה, אבל בפתוח לכרמלית, צריך דוקא שיהא חוד החיצון של קורה בשוה עם חוד הפנימי של לחי, ולדעת הרמב"ם אף בפתוח לכרמלית דין תחת הקורה ובין לחיים שוה, כמש"כ כ"ז בס"ד סי' ב', וכן לענין ב' פסי חצר אי צריך שיהא חודן הפנימי בשוה תלי בדין אי בין הלחיים מותר ברחב ד', [ועוין סוף סי' ח'].

(ג) שם תוד"ה ור"נ ואריך ב' פסין של ב' משהוין נקטו דבריהם אליבא דהלכתא דלא קיי"ל כר"י דשיעור לחי ג', אע"ג דרבי כר"י ס"ל, א"נ הא דקאמר וסבר לה כר"י היינו תנא דברייתא דתני רב אלא, ומיהו ל' הגמ' י' א' דרבי גופי' כר"י ס"ל, [וכ"ה בהדיא בגמ' י"ד ב', משום דקאי רבי כותי'].

ומיהו אין הלכה כרבי בזה, ומהרש"א ז"ל כ' דר"י פליג אהא דתני רב אלא, ולא ידענא הכרח לזה, והא דאמר בגמ' רבי היא וסבר לה כר"י, כלומר רבי אליבא דר"י משום דסבר כותי', ור"י כרבי אליבא דרבנן, ונראה עוד ראי' לפי' תו' דלפרש"י דרבי פליג גם בפס ד', א"כ רב דקאמר מודים חכמים לר"א ואמרין מאן מודים רבי, ומשמע דס"ל כותי', ולקמן אמר אליבא דרב במצוי שארכו כרחבו דניחא בפס ד' ומסיים שם במלכתא דר"י דפסי חצר צריך שיהא בהן ד', ואם איתא דרב לא ס"ל להא דר"י, יותר הו"ל לאתוי' מלכתא דרב דאמר מודים חכמים לר"א, והגאון ר' אלעזר משה ז"ל בהגהותיו הק' דע"כ מוכח מברייתא דתני אלא דלרבי לא סגי בפס ד' מרוח אחת, דאל"כ בד' טפחים סגי ול"ל גדולה ב"א, ונראה דהא דפריך לעיל י' א' אי למשרי' לגדולה ב' וב' טפחים סגיא, אין פירושן דכל דסגי ל' בשיעורא זוטא הוי ל' למינקט, אלא הכי פריך דע"כ תנא דברייתא חידוש דין אתא לאשמועינן שהרי מתנ' אינה צריכה פירוש, דכיון דהאי חצר גדולה היא ע"כ דאיכא גיפופי, וע"כ דברייתא אתיא לאשמועינן כרבי דגיפופי יהיו מב' דדין, ולזה פריך דאיך השתמש התנא על כונה זו בלישנא דקאמר קטנה ב"א, ובשלמא אי צריך ג' ט' מכאן וג' ט' מכאן כרבי ור"י, שפיר נלמד מהא דקאמר י"א היינו שאם אין ד"ט מלד אחד צריך ג' מכאן וג' מכאן, ומדקדוק שיעורי' נלמד פירוש דברי התנא, אבל אי רבי לא סבר כר"י ע"כ דאתא לאשמועינן כרבי דלריך ב' פסין משאו, והוי ל' למתני בהדיא דבנשתייר מכאן ומכאן עסקין, א"נ אי טפח דוקא קאמר, ליתני קטנה ב' וגדולה ב' וב' טפחים ונלמד מזה דלריך טפח מכאן ומכאן ורבי היא, וכן הא דפריך אי למיסרה לקטנה קאתי לאשמועינן דמפלגי טובא, היינו נמי איך יתכן דלאשמועינן דנראה מבחוץ הוי לחי קאתי, ואי קטנה אסורה עד שיהא מופלגין, וינקוט על כונה זו גדולה ב"א, דאדרבה ב"א לא מתפרש אלא בדוחק, והוי ל' לפרושי' דמופלגין שאין בהן לבד קאמר, אבל למסקנא שפיר נקט י"א לאשמועינן דחצר צריכה ב' פסין ג' מכאן וג' מכאן, ולא מתני ל' ד"ט, דלכתי לא שמעינן דינא דר"י, וגם דינא דרבי לא שמעינן דהיה אפשר

וכמש"כ סק"ו, ואפשר דקצר גרע ללא יועיל תיקון, וא"כ לדיון לאין לן רה"ר אין כאן תנאי זה, ומיהו לדעת רש"י והרשב"א במקו"פ בכרמלית, אף בפתוח לכרמלית כן, ולכן למה שז"ד המ"ב סי' שמ"ה סי"ט בזה"ל ד"ה ויש, להקל כדעת המקילים, יש להקל ג"כ בזה, ומיהו לא שייך לזרף דעת הפוסקים כרב אחלי, לאפשר לדעת האוסרים מקו"פ בכרמלית, דברי רב אחלי דוקא בפתוח לרה"ר, או בכרמלית ורחב ד' אלף שאין פתחו ד', אבל אם כלו פחות מד', מה יועיל שא"ל תיקון סוף סוף הוא מקו"פ בכרמלית].

(ח) ויש לתמוה בזה דאמר ה' א' דפתח ל' בקרן זוית ופירשו רש"י ותו' ללא הוי מבוי דע"ד בשיעור הן ואלכסון, וא"כ הוי מקו"פ, ואי בפתוח לרה"ר א"ל כלום, ואי לכרמלית לא מהני תיקון [עי' ס"ק ו' ז'], ואפשר דבפתוח לרה"ר ור"י כאב"י ס"ל דבין הלחיים אסור וכן סבר ר"י י' א', ואף דרבא מוקי לה בפתוח לכרמלית מ"מ י"ל דר"י כאב"י ס"ל ועי' בהגר"א סי' שס"ג סי"ג, ואפי' בפתוח מד', כמו לסבר אב"י ט' א', ומיהו לחי מועיל וכמש"כ סק"ה, אבל קשה שאין זה תיקון מבוי, וכיון שעיקר מבוי לא מש"ל בד' שפיר מוכיח אב"י דשיעור מבוי יותר מד"ט, ולולא פירוש הראשונים ז"ל היה אפשר לפרש דמרחיב אלכסון לז' פתח יותר מד' ויהי' דופן אמלעית ד' ורחב הפתח יותר מד', וארכו ד', ומ"מ לא חשיב רחבו יתר על ארכו, כיון שמקום המרובע יהי' ארכו יתר על רחבו, והוי ל' כעין דקאמר וכו' דפתח לה דופן אמלעית, ואף שהוסיף ע"כ על הרחב מ"מ אין ללמוד לשיעור מבוי אלף הארך, ומיהו ליסנא דפתח לה בקרן זוית לא משמע הכי, וע"ג, ואולי אין כונת הגמ' דפתח ממס' דאין שאלת אב"י משום ללא מש"ל חצרות פתוחין, דאכתי שפיר איכא למימר דעיקר שיעור מבוי הוא ד"ט, והלכך בחקק תחת הקורה דאין חסרון חצרות [דהחצרות שכלל המבוי מהנו גם למקום הזה וכמש"כ סי' א' ס"ק ע"א] חשיב שיעור ד"ט למבוי, ונהיינו דמש"ל חצרות פתוחין לתוכו בד' אלף דמסתבר שאין שיעור מבוי פחות משיעור פתח ופלימיו, ומשני דלר"י כיון שהמבוי יש לו חלל ד' על ד', שיעור זה הוא בארך חסוב, שהרי יש כאן חלל אלכסון כדי להעמיד ב' פתחים ובתו' ו' א' ד"ה דפתחא ל"מ הכי, ואולי בזה י"ל קו' תו' לדעת הר"י דללא מהני לו"ה בקרן זוית].

(ט) והנה למדנו מדברי הראב"ד דעמ"י דאין אלכסון הכתלים נידון משום לחי, ומיהו י"ל דוקא באלכסון של כל הכותל, אבל כל שנשאר ד"ט ביושר ואח"כ התחיל האלכסון, י"ל דנידון משום לחי ועי' לעיל סי' ח' ס"ק י"ב וי"ע, ומיהו נראה דאם באלכסון של הכתלים נסתם רוב הרחב נידון בעומ"ר, ואפשר עוד דדוקא בלחי לא חשיב אלכסון כותל ללא עדיף מלחי הנמשך ד"א והכא אף בפתוח מד"א לא חשיב היכרא, אבל בפסי חצר ללא איכפת לן בהיכרא וכמש"כ תו' ה' ב' ט' ב', כשר גם באלכסון הכותל [שו"ר בתו' כ"ה ב' ד"ה קרפף שכ' וי"ל דבמקום שנפרצה כו' מבואר דגם בחצר וגם עומ"ר באלכסון לא מהני, וכן בהעמיד לחי באלכסון,

שהוא חסר מחילות מחמת שחללו פחות מד' לא גזרו עליו, ומיהו במקום מוקף מחילות בפחות מגובה י', ובכוח אחת פתוח במלואו לאסור לאב"י מדין כרמלית אף באין בין המחילות ד' ופתוח לרה"ר, נראה ללא יועיל פס, וכן בחצר הפתוחה במלואה ואין ארכה ד' ופתוחה לרה"ר, וגדר ללא פתחה גדר גבוה ג' יש לעי' לאב"י אי מותר מטעם מקום פטור, לאפשר כיון דכל המחילות גבוהות י' ואיסורו מטעם חסרון תיקון רוח ד' שהצריכו חכמים לריד תיקון המועיל שם, וזה יש לעי' גם בבין הלחיים לאב"י ולפ"ז בזה דאמר שבת ט' א' פתח נעול כלחוצ, דוקא בפתוח לכרמלית אף לאב"י, וי"ע בכ"ז.

(ו) חלל שאין ארכה ד' ורחבה הרבה, ופתוחה במלואה לכרמלית, אסורה מדין כרמלית, ואף לדעת רש"י והרשב"א בסק"ד דמקו"פ בכרמלית שרי, הכא אין כאן שיעור של מקו"פ כלל דשאר הכרמלית מאטרף לשיעורא כמש"כ לעיל שם, עשה לה פס, לדעת הרמב"ם אכתי דינה כרמלית, כדן מקו"פ בכרמלית, [ונראה דאין חיובק אם אויר כרמלית מקיף את המקו"פ בכל סביבותיו או שהוא סמוך לכרמלית ברוח אחת, ושאר ג' רוחות מקיף רה"ר, דגם בזה מאטרף לכרמלית, ואף את"ל דכה"ג הוי מקו"פ, מיהו בנידון דידן שהמקו"פ פתוח לכרמלית ודאי דינו כרמלית, שהרי הוא גם כרמלית מזל עצמו, דהאי פס לא מהני לפחות מד'], ולדעת רש"י והרשב"א יש לעי' בזה דו"ל דאין פס מועיל לפחות מד', והוי ב' מיני כרמלית ומאטרפין לשיעור ד'. – היה ארכה הרבה ואינה רחבה ד' ופתוחה לכרמלית במלואה, נראה לדעת רש"י והרשב"א שריא כדן מקו"פ, ולדעת הרמב"ם אסורה כדן כרמלית, דהוי מקו"פ בכרמלית, ואף פסין לא מהני, וי"ע. – וכן במקו"פ המקו"פ מג' רוחות ברה"י ורוח ד' סמוך לרה"ר נראה דהוי מקו"פ, ואי רוח ד' סמוך לכרמלית הוי כרמלית לדעת הרמב"ם, והא דאיתא בשו"ע שמ"ה סי"ט דברה"י הוי רה"י לכו"ע, היינו במקו"פ אויר רה"י מד' רוחות, וטעמא דמלתא, דמקו"פ ראויה להאטרף לכרמלית שהמקו"פ הוא ג"כ כרמלית אלף שחסר שיעורא, אלף שמקו"פ המוקף רה"י מכל זד לא חל עליו שם רשות שלא יועיל למקום הזה מחילות החילות העושין כל המוקף רה"י, משא"כ כשהמקו"פ בקצה רה"י, הוא חולק רשות, ואין חלל המחילות החילות אלף עד מחילות המקו"פ, והלכך הוי במקו"פ העומד בין רה"י ורה"ר דהוי מקו"פ, ואי עומד בין רה"י לכרמלית הוי כרמלית, וכ"ז כשהמחילות גבוהות י', אבל בצב"ר מהכי לא חשיבי מחילות והוי רה"י באויר המקו"פ, וי"ע בכ"ז.

(ז) כ' במ"ב סי' שס"ג ס"ב בזה"ל ד"ה כיון, בשם הראב"ד הרשב"א והריטב"א, דהא דפליגי תנאי דרב אחלי, דוקא כשהמבוי רחב מבפנים ומתקצר והולך עד שהפתח פחות מד' כו', אבל בקצר מד"ט מקו"פ הוא וא"ל כלום ונראה לדיון דקיי"ל דמקו"פ בכרמלית הוי כרמלית, אין תנאי זה רק בפתוח לרה"ר, ואז שרי אף כשרחב פתח הרבה, אבל בפתוח לכרמלית הוי במקו"פ בכרמלית

מחירות מערב דרום כפון, ומחירות דרום כפון באלכסון, הדרומית לדרום והאפוניית לכפון, אם במשך ד"א של דרומית לדרום לא גדרה י"ט ממערב למזרח אינה מחירה וכן במחירה כפונית, ואין המקום המוגדר ביניהם רה"י מה"ת, וכן לענין פס ולחי, וי"ע.

סימן עד (י)

כס ד' מחירות, ולרבנן מהני, וא"כ למאי דקיי"ל כר"י דרה"ר צעי נעילת לחרות, כדפריך סתמא דגמ' מני' לעיל ו' ב' וכן עולא סבר שם כר"י, ע"כ לא קיי"ל כמתני' דפסי ביראות, וכן משמע בתשובת הרשב"א ש"כ הכ"מ פ' י"ז מה"ש, והרמב"ם שם הל"ג פסק להא דפסי ביראות כרבנן וכ' המ"מ שם שפסק כר"א לעיל כ' א' דפליג אדר"י, וא"כ גם כו"ה מהני ברה"ר מה"ת, ובאמת שאין לנו מקור לאסור אף מדרבנן, אלא דין רה"ר כדון מצוי מפולש, ולכן כ' הרשב"א שם דהרמב"ם פסק כחנני' ובין ברה"ר ובין מצוי מפולש צריך דלת ראוי לנעול, והיינו מדרבנן, ומה"ת ברו"ה סגי, אפי' ברה"ר, עוד הסתפק הרשב"א שם לאפשר דהרמב"ם מודה ברה"ר לצריך נעילה כר"י, ויש לעי' לפי זה איך פסק כחכמים דמתני' דפסי ביראות.

ג) ויש לפרש לרו"ה לא חשיב כפסי ביראות, ולמאי דמסיק לחלק דפסי ביראות שאני לאיכא שם ד' מחירות, הדר ב' ממאי דקאמר כאן ולא ס"ל, והשתא ר"י ור"א קיימא בחדא שיטה ור"א לחוק במש"כ תו' כ' א' ד"ה קמ"ל, וניחא נמי דפריך בפשיטות לעיל ו' ב' מר"י וכן נסתיים שמעתא דהס, ובשבת ו' ב' משמע דקיי"ל כרבנן דר"י בפסי ביראות, ולפ"ז י"ל דהר"מ מודה ברה"ר לצריך נעילה כמש"כ הרשב"א, ואפ"ה פסק כרבנן דר"י בפסי ביראות, וכן מבואר בתו' ו' ב' ד"ה והאמר לרו"ה לא מהני לרה"ר מה"ת אף לרבנן, למאי דמסיק כ"כ א', לחלק בין הא דב' בתים מב' ד' רה"ר להא דפסי ביראות, איברא מלשונם משמע דמ"מ מוכרח דר"י כר"י ס"ל וזה תמוה כיון דלרו"ה לא חשיב כס ד' מחירות, שפיר י"ל דר"י כרבנן ס"ל, ומש"כ מהרש"א לישב דבריהם ע"פ מש"כ כ"כ א' ד"ה חייבין וי"ל דירושלים כו' באמצע הפילוס קאמר כו' וזה חשיב כס ד' מחירות, אינו מובן דמה ענין זה לפסי ביראות דהו' מחירות מה"ת ע"י מחירה אמה מכאן ומכאן, אבל הכא אין זה מחירה כלל, ועיקר התיקון ע"י רו"ה, ואם אינו מועיל במקומו בין ב' מחירות גמורות אף יועיל לאמצע הפילוס, לכן נראה דכונתם דגמ' פריך מר"י משום דלמאי דמסיק אין לחרות דר"י כר"י ס"ל דע"כ גם לרבנן הכי הוא בליכא שם ד' מחירות, והיינו אף אם נשמע דר"י כר"י ס"ל במתני' דפסי ביראות ויכדמשמע דקיימא במסקנא דכאן ולא ס"ל ואפשר דקבלה היתה בידם דר"י דאמר ירושלים אלמלא כר"י אמרה דסבר כותי' בעלמא ומיהו לא מיעט לן בזה דלרבנן אין הדין כן ושפיר מסקינן

וגם בלא אלכסון מש"ל שיהא רחב מצוי ד' ואין פתחו ד', ולא יהא עדיין לחי כגון שרף לחיים ד"א, או דלא סמכו עלי' מע"ש, ואריך לדינא דרב אחלי.

בס"ק ט' נסתפקנו בדיון מחירות באלכסון בכמה שיעורן, ואפשר דכל שהן באלכסון כל כך שאינו מתלקט עשרה מחוך ארבע לא מקרי מחירה כדון תל שא"מ י' מחוך ד', והלכך מקום מוגדר ג'

א) עירובין כ"ב א' דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא כו' התם ליכא שם ד' מחירות, משמע דטעמא דרבנן משום דרבים מצטלי מחירות, וע"כ לא לענין טלטול צריך האי טעמא דאפי' בלא רה"ר לא מהני לחי כה"ג דג' מחירות שלימות צעינן לענין טלטול כדאמר לעיל י"א ב' וכן במבואות המפולשין לכו"ע צעינן לו"ה מזל אחד כדאמר ו' ב', ואפי' בפתוח לבקעה כדאמר ז' א', ואפי' אם עומ"ר מרוח ג' אכתי אסור בטלטול היכי דבקעי זה רבים, ואף בלי בקיעת רה"ר דמצטלי מחירות, כדאמר במצוי עקום דדינו כמפולש, אע"ג דלא הוא אלא כפרצה במפולש ואכתי עומ"ר, וכמש"כ סי' א' ס"ק מ"ב ועוד דר"י ציתר מי' קאי דלא מהני לחי אף ברוח ד', אלא דגמ' מפרש להא דקאמר אין מערבין רה"ר בכך, היינו דאכתי רה"ר הוא ולא חל עלי' כלל שם לחי וקורה, דרבים מצטלי מחירה, ולא הו' רה"י מה"ת, וע"ז קאמר דפסי ביראות חשיבי מחירות יותר ולא מצטלי להו רבים, והנה לפ"ז ל"ל דסוגין כר"י לעיל י"ב ב', דהזורק למצוי מפולש שיש לו לחי חייב, והלכך מתפרש שפיר דברי חכמים בלחי, דרה"ר שאני ולא מהני לחי מה"ת, אבל בקורה בלא"ה אינה רה"י, אף בלא סברא דרבים מצטלי מחירתא, ורבא דאית ל' לחי משום היכר, ע"כ הא דקאמרי חכמים אין מערבין רה"ר בכך היינו לענין טלטול, ולא דוקא רה"ר, אלא משום דר"י קאי ברה"ר נקטו אינהו נמי רה"ר, ואף מצוי וחרג לעלמא אין מערבין בכך, והא דאמר שבת ו' ב' דבריייתא דהתם דחגי גמורה למעט הא דר"י ומסקינן דאינו רה"י מה"ת, לרבא איכא לפרושי משום דלחי אינו מחירה, ולר"י משום דרה"ר מצטלי מחירה, ונע"י רש"י שם ד"ה קמ"ל כו' זו היא שנגמרו מנין מחירות שלה כו' וזה מתפרש יותר למאי דמפרשינן דלמעוטי לחי קאחי, אבל בקיעת רבים מלתא אחריתא היא.

ב) והנה למאי דקיי"ל כר"י דלחי משום מחירה, והזורק למצוי מפולש שיש לו לחי חייב, וכ"כ הרא"ש והר"ן סוכה ז' ב' בסיכך ע"ג מצוי שיש לו לחי היינו מצוי מפולש משום דקיי"ל כר"י, ע"כ הכא טעמא דרבנן משום ציטול מחירות, דמשמע דמדאורייתא קאמר כדמסיק שבת שם, וע"כ לחלק בין פסי ביראות להכא דבריייתא דשבת כרבנן דר"י בפסי ביראות כדאמר שם משום דהתם איכא שם ד' מחירות, ויש לעי' ברו"ה ברה"ר לרבנן אי חשיב כס ד' מחירות כפסי ביראות, או לא, ומסוגית הגמ' משמע דקיימא במסקנא דר"י כאן ולא ס"ל קאמר, וע"כ לרו"ה חשיב

דמדרבנן בעו ג' שלימות, וי"ל דלה"נ אי רבים לא מבטלי מחילות, אף ברה"ר מהני לחי מה"ת, ונראה דאף מברייתא דשבת ו' ב' אין ראוי ד"ל דהא דקתני גמורה למעוטי עיקר ב' מחילות דר"י סבר שהוא רה"י מה"ת אף בלא לחי, וזהו דקממעט גמורה, וזהו דקאמר התם דהו"א דמודים חכמים לר"י בדין מה"ת דהוי ב' מחילות, ולא פליגי אלא בהיתר טלטול, קמ"ל גמורה, וזה מיושב מה שהק' לעיל ס"ק ה', ומיהו מסתבר לי' לגמ' דבאמת בליכא שם ד' מחילות אחר רבים ומבטלי מחילות מה"ת.

ז) **עירובין כ"ב א'** תוד"ה חייבין הקשו כיון דר"י כר"י אמאי חייבין הא ב' מחילות לאוריתא ופי' מהרש"א דבריהם דאף על גב דשפיר י"ל דר"י ס"ל כרבנן בדין מחילות מ"מ בין לרבנן ובין לר"י אין חייבין, ונ"ע דהא אין זה תלוי זה בזה וכיון דקיי"ל דג' מחילות בעינן, ורבים מבטלין מחילות שפיר קם דינא דחייב חטאת ונ"ע [שור"ר ש"כ"כ ריטב"א וכו' דאפי' בעומ"ר ס"ל לר' יוחנן דאחר רבים ומבטלי מחילות, ודעת ריטב"א דקיי"ל כר"י בזה אצל אין כן דעת הרמב"ם וסוגיא דשבת ו' ב' דלא כר"י, וכמש"כ סק"ג ועי' ת"י שם ד"ה ולא] ולכאורה יתכן קושיתם למאי דמשני התם דאיכא ב' מחילות כו' ופי' בתוד"ה קשיא, לחד פירושא דלר"י כל דאיכא ב' מחילות לא אמרינן תו אחר רבים ומבטלי, אף אי בעינן ג' מחילות לאוריתא, וזה תקשה אי ר"י אמאי חייבין ויתכן נמי תירוצא שלאמנע הפילוש קאמר שאין כאן ב' מחילות, והנה מבואר מתירוצא דא"ג דב' מחילות לאוריתא מ"מ לא חשיב כסתום שיהא המקום הפתוח לאויר רה"י, הנעשה ע"י ב' מחילות, כסתום, ומיהו אי עשה לחי למאי דקיי"ל דחשיב כמחילה הוי רה"י אף אמנע הפילוש, ועי' לעיל סי' א' ס"ק מ"ה.

ח) **עירובין ו' ב'** תוד"ה וכי תימא וי"ל דמעיקרא ס"ד כו' ההיא דיתר על כן איירי במבוי כו' הא בדלתות מיערבא, תימא דא"כ למאי דקיי"ל כת"ק גם ב"ה מיערבא דמבוי מפולש לא שייך אחר רבים ומבטלי מחילות, וא"כ מה"ת הוי רה"י בלחי לר"י לקמן י"ב ב', וסוגיא דשבת ו' ב' דמסקינן דמה"ת אינה רה"י ל"ל ב' מחילות בלא לחי, וכמו שכתוב סק"א, א"כ איך נפרנס סוגיא דלקמן כ"ב א' דמסקינן בטעמא דרבנן דאחר רבים ומבטלי מחילות, משום דליכא שם ד' מחילות, ועוד בפסי ביראות גופי' תקשה דלא מש"ל שיהא רה"ר מפסקתן כיון שאין ביניהן רק י"ג ושלש, והוי ביניהן כרמלית מה"ת, וזהו באמת קושית תו' שם ד"ה והארי", אצל תירוצא אינו מובן שכ' כיון דבירושלים היה לר"ה לא היה לרבים דבקעי לבעול, ותימא דהלא גם לר"י במבוי מפולש מהני לר"ה או דלת בלא נעילה, ומ"מ ברה"ר עצמה לא מהני וא"כ שפיר י"ל דמודה ר"י בפסי ביראות דלא אחר רבים ומבטלי כיון שאין ביניהן רה"ר, וקושיא ראשונה דמאי פריך דרבנן אדרבנן כיון דרבנן ב"ג ושלש איירו ע"כ לאו משום ביטול מחילות קאמרו, אלא משום דג' שלמות בעינן לענין טלטול, וב' ולחי מה"ת, אפסר שזהו כונת מהרש"א בדברי תו' שם, ונ"ע, ונראה דלפי' זה ז"ל

גם לרבנן כן, מ"מ דינו גם לדיקון, [שור"ר דניחא בפשיטות לאידך מיימרא דר"י כ"ב ב' מעלות ומורדות שבה"י כו' מכרעת דכר"י ס"ל וכמש"כ תו' שם ד"ה דלמא. – ובריטב"א מבואר דירושלים עומד מרובה, ואיכא שם ד' מחילות, והלכך ע"כ כר"י ס"ל].

ד) **י"א א'** תוד"ה אילימא הקשו ל"ל פסי ביראות ליעבד לר"ה, והנה כונתם בכל הבאות שלא יהא רה"ר עוברת תוך לר"ה, דהא קיי"ל דאין לר"ה מועילה לרה"ר מה"ת כר"י דבעינן דלתות נעולות, ואף את"ל דקיי"ל דבפסין שרי אף ברה"ר עוברת מ"מ שפיר קשיא להו בכל בארות, ובס' מ"ב סי' ס"ס"ב ס"י בבה"ל ד"ה כשכל כ' לפרש דבריהם אף ברה"ר עוברת תוך לר"ה, והוכיח מזה דלר"ה מהני מה"ת בכל ד' רוחות, וזה לא יתכן דא"ג דלר"ה מה"ת מ"מ אחר רבים ומבטלי ואף ב' מחילות שלימות, וכש"כ ב"ה מכל ד.

ה) **שבת ו' ב'** תוד"ה יתר, דמתנ' איכא לפרושי מערבין ב"ה וקסבר ג' מחילות לאוריתא, יק' לעי' אכתי שפיר איכא למעוטי דאינו רה"י, דהא קיי"ל דרה"ר בעי דלתות מה"ת, וכר"י דאמר ירושלים אלמלא ד"ג חייבין עליה משום רה"ר, ומשמע מדבריהם דמהאי ברייתא ליכא למעוטי משום ביטול רבים אלא משום דאין מחילות, כדפרש"י בסוגין ד"ה קמ"ל גמורה כו', וכ"מ בסוף דבריהם דסיימו דלחי וקורה לא חשיב מחילה, אצל ז"ע דא"כ תקשה לר"י עירובין י"ב ב', דסבר באמת דמבוי מפולש הוי רה"י מה"ת בלחי, וע"כ הכא משום דאחר רבים ומבטלי, ואפסר לפרש אקורה לחוד, ומש"כ עוד ח"נ הו"א דמתנ' איירי במבוי המפולש, יק' לעי' אכתי איכא למעוטי דקיי"ל עירובין ו' ב' דמבוי מפולש אינו נותר בלחי מכאן ומכאן, וי"ל דלא מתפרש גמורה דהא מה"ת הוי רשות היחיד בלחי, כדאמר י"ב ב', וזה ניחא לר"י שם אצל לרבא שם דלחי נמי משום היכר שפיר איכא למעוטי, אצל י"ל דתירוצא קמא לרבא דלדידי' לאו משום ביטול רבים נגעו אלא משום שאין לחי מחילה, והלכך אין ראוי ממתנ' ד"ל דב"ה מייירי, ומיהו קשה דהא ר"י אית לי' עירובין כ"ב א' אחר רבים ומבטלי מחילות וכיון דסבר ג' מחילות לאוריתא איך התייר ב"ה, וי"ל דאפ"ה מתניתא עדיפא לי' דמפרש בהדיא רה"ר ותיירוצא בתרא לר"י דטעמא דרבנן משום ביטול רבים.

ו) **עירובין י"ב ב'** תוד"ה איתבי' ואפי' רבנן לא חסרי אלא דמדרבנן בעו ג' מחילות, נראה כונתם דבאמת פליגי רבנן אדר"י אפי' בלא דקיעת רבים כגון מבוי מפולש לכרמלית אינו נותר בלחי אלא ב"ה כדאמר לעיל ז' א' י"א א', ולזה כתבו דלר"י אינו אלא מדרבנן, אצל מה"ת מבוי מפולש הכשירו בלחי הוי רה"י, ואפי' ברה"ר אינו אלא משום דרבים מבטלי מחילות כדאמר כ"ב א', והיינו נמי טעמא דאמר שבת ו' א' דאינו רה"י מה"ת, משום ביטול מחילות, ובתו' לקמן כ"ב א' ד"ה דרבנן כתבו דהוי מ"י לטו' דרבנן מודו מדאוריתא, היינו נמי משום דכן הוא האמת דעיקר פליגי רבנן אפי' בלא רה"ר דמבטלי מחילות, אלא משום

ורה"ר עובדת בתוכו למש"כ סק"ג דקיי"ל כמתנ' דפסי ביראות כ"צ א', וללא כר"י כיון לאיכא שם ד' מחילות, וה"נ בעומ"ר חשיב שפיר שם ד' מחילות, דזה עדיף מפסי, ואע"ג דהתם י"ג ושלש והכא ט"ז לא גרע בזה מה"ת כמש"כ תו' ו' ב', ואע"ג דאי עבד בין הפסין ט"ז אמה נראה לאינו רה"י מה"ת, היינו משום שעיקר ענין הפסין הוא בהאי שיעורא אבל עומ"ר הוא רה"י מה"ת ואף שפרוץ ט"ז ורה"ר עובדת בפרעה הוא רה"י מה"ת ואין כאן רק איסור פרעה יותר מי' ומהני לו"ה, והלכך כל שיש בסוף הרחוב כניסה בין הבתים ורחבה ד"ט וארכה יותר על רחב הרחוב מהני לו"ה כזה (קלה) כיון דהוי סתום מזה ומזה בעומ"ר ואע"ג דבאמצעו הוא פרוץ במלאו לא איכפת לן בזה וכמש"כ סי' א' ס"ק מ"ה, וגרסא בעומ"ר בקצה אחד של הרחוב מהני כיון לאיכא ג' מחילות, ומה"ת סגי בהכי, ואף את"ל דכללות נעילות דעי נעילה מכאן ומכאן היינו בזמן שהן פתוחין אבל בלילה כשנעל אחת הוי אז רה"י מה"ת, והלכך שיועיל נעילת לילה אף ביום שהלחות פתוחות ס"ל להני פוסקים ז"ל דבעינן נעילה מכאן ומכאן, אבל בעומ"ר בחדל סגי, ואי כניסת הרחוב פחות מרחב הרחוב ואיכא כניסה כנגדה בבתים שללד הרחוב השני הוי עומ"ר מב' דדון, ובמחלוקת שנוי עי' במ"ב ס"ב ס"ק מ"ה, ולפ"ז ז"ל דירושלים היתה בנוי באופן שהרחובות לא היו להן עומ"ר, וכן לאחר שפרטו בה פרלות היה על אופן זה.

(יא) י"ב א' ברוח אחת ד', יג לעי' אי סגי ברוח אחת ד' לר"א במבוי, וכן לב"ש דבעו לחי וקורה אי סגי בלחי ד', וגרסא דלב"ש לא מהני ב' פסי משהו ולא פס ד', ולר"א לא מהני לחי וקורה אלא ב' לחיין, אבל לחי ד' נראה דמהני לר"א, והאי ב' לחיין לר"א ולחי וקורה לב"ש נראה דהוי משום מחילה, וכמש"כ תו' ה' ב' ד"ה אינו, בפסי חצר, ומשמע בסוגין דחצר לדידן כמבוי לר"א, והא דמסקינן דסבב ב"ש ג' מחילות דאורייתא, נראה דהיינו ג' שלימות ולא מהני לחי וקורה במפולש לעשותו רה"י מה"ת, ואע"ג דמשמע לקמן י"ב ב', דלמ"ד משום מחילה סגי בלחי במפולש לעשותו רה"י מה"ת, נראה דלא תלי זה בזה, אלא מ"ד הזורק למבוי מפולש שיש לו לחי חייב, ודאי ס"ל דענין לחי במבוי סתום נמי מחילה הוא, אבל רבא דפליג במבוי מפולש שיש לו לחי, פליג גם בחצר מפולשת שיש לה פס, ואע"ג דפס משום מחילה אינו אלא דענין תיקונו תיקונו חכמים על דרך מחילה, אבל מה"ת לא משכחת לה ענינו כלל, דג' מחילות של עומ"ר דענין, והלכך שפיר י"ל דגם לב"ש ור"א לא מהני פסין וקורה מה"ת מיד, ולר"י דמחייב במבוי מפולש שיש לו לחי, נראה דה"ה חצר שיש לה לחי משהו, וכן אפי' לר"א וב"ש מהני לחי משהו מה"ת, והא דמסיק לב"ש דסגי בג' היינו משום דמסלק לי' ממאי דס"ד לר"א לחי וקורה מה"ת קאמר די"ל דמה"ת בג' שלימות סגי, ומיהו י"ל דבב' ולחי סגי, כמו דמסיק לב"ה דמה"ת בב' סגי, וגרסא דהיינו ב' שלימות קאמר לאפוקי שלימות דסגי בלחי, אבל אי ב' ממס קאמר

דהיכי לאחר רה"ר לאחר המבוי ובקעי בני רה"ר, מבטלי מחילות ובאמת בכה"ג לא מהני גם דלחות ובעינן נעילות, והיינו נמי טעמא דפסי ביראות, אע"ג שאין ביניהן רה"ר מ"מ בטל מחילותיהו, וכן במבוי מפולש כה"ג אף דלית לי' לחי אינו רה"י מה"ת, ועפ"ז יתפרשו דברי תו' כ"צ א', ומה שהאריכו בלשונם לאיכא לו"ה היינו לפרש איזה מחילות יש בלא דלחות, ועיקר כונתם דלא מסתבר לי' לחלק, בין ט"ז שבין המחילות איכא שיעור רה"ר, ובין י"ג ושלש, שאין שיעור זה מוסיף בקיעת רבים, ואי משום שהוא מוסיף שיעור רה"ר ור"ר לבטל רה"ר ז"א כיון שיש לו"ה הוי הרחב בין מחילות ולא חל עלי' חשיבות רה"ר כלל, אבל דבריהם דהכא א"א לפרש כן.

(ט) ובהג"א מבואר בהדיא לדינא כמש"כ בדברי תו' כ"צ א', שכתבו לדינא דאם ארץ המבוי לאחר רה"ר לא מהני לו"ה, ולא מטעם ר"י דהוי אותו מקום רה"ר כמבואר בדבריהם, וע"כ טעמא מהא דמסקינן אהא דיתר על כן דלא מיערבא בלו"ה, אע"ג דאינו אלא י"ג ושלש וכן בפסי ביראות לר"י, ומיהו הוסיפו ע"ז מסבירא דכל שהוא בקיעה כעין בקיעת רה"ר, אף אם אין רה"ר מכאן ומכאן נמי לא מהני לו"ה כן מבואר בדבריהם שם, עוד מבואר שם דנסתפקו אי מהני דלחות או דבעי נעילה, ולכאורה מבואר בסוגין וכן לקמן כ"צ א', דאין חילוק בין בקיעה זו לבקיעת ירושלים ור"ר נעילה דוקא, ואולי ספיקם משום דעת הרמב"ם דגם ברה"ר א"א נעילה אלא ראויות לנעול, ומיהו ש"פ השמיטו דברי הג"א, וס"ל כתיכור בחרא של תו' דבמקום הקצר נמי הוי רה"ר, והלכך לעולם אין דין ביטול מחילות אלא ברה"ר עצמה, ובמ"ב בבה"ל סי' שמה"ס ח"ט פ' דברי הג"א דבכל הני גווני הוי רה"ר, ולישנא ל"מ הכי, ועוד שסיימו דאע"ג דלא בקעי ס' רבוא מ"מ דענין דלחות דוקא ודע"כ מה שסיימו לענין טלטול לא היינו דלענין טלטול לא מהני תיקון מבוי אלא תיקון רה"ר דבלא תיקון מבוי אין שום פירוש לדבריהם] הרי דס"ל דבקיעת רבים תליא ולא דדין רה"ר.

(י) שו"ע ס"ד ס"ב וי"א אע"פ שאין נעילות, נראה דדעת הרמב"ם כפי' המ"מ היא לא משום דהר"מ פסק כר"א, וא"כ אין חילוק בין מבוי מפולש לרה"ר וא"כ מהני מה"ת לו"ה לרה"ר דא"כ מנ"ל להר"מ דאין לו"ה מהני מדרבנן, והרשב"א שפי' כן כתב באמת דהר"מ פסק כחנני' ואפי' במבוי מפולש לרה"ר נמי, אלא נראה דהר"מ מפרש דהא דבעי ר"ר לנעול או א"א לנעול היינו אי סגי דלחות שאין נעילה מוסיף כלום לב"ה, ובזה אין חילוק בין רה"ר למבוי, ומסקינן דראוי לנעול דענין ודלא כר"י דבעי נעילה א"נ כיון דבעינן ראווי לנעול נקט ר"י הא ליכא לקושטא דמלחא שהיו נועלין, ולפ"ז לו"ה לא מהני לרה"ר מה"ת אף לדעת הרמב"ם וכמש"כ סק"ג, ועי' במ"ב בבה"ל סי' שס"ד ס"ב ד"ה ואחר, ללד להקל בלו"ה מה"ת ברה"ר, ולמש"כ ליכא מאן דסבב הכי לדינא, איברא נראה בעומ"ר מהני מה"ת אף שפרוץ ט"ז אמה

יותר מעשרה לא מהני פס, כדאמר בלשון ים י"ב א' וכדאמר קטנה ב', - 7. נראה מבחוץ מהני כדמוכח ט' ב'. - ה. דין בין הפסין כדין בין הלחיין כדמוכח שבת ט' א'. - ו. דין חצר שנפרצה מלדה כלפי ראשה ולא נשתייר פס ד', נסתפקנו לעיל סי' א' ס"ק נ"ה. - 2. פס הגמשך ד"א בין לארך החצר ובין לרחב הפתח כשר, תו' ט' ב', - ח. פס שלא סמכו עלי' מע"ש עי' תשובת רעק"א סי' ל"ה ועי' לקמן סי' י"ג סק"א.

(י7) י"ב ב' מבוי שאינו ראוי לשיתוף נראה לדעת הרמב"ם דהאי שאינו ראוי היינו קדם שהכשירו, ויש לו ב' דברים להכשירו, היינו לחי או קורה, ולזה קאמר דיך חילוק אי הכשירו בלחי או בקורה, והא דתניא בין עירבו בין לא עירבו, היינו בראוי לעירוב ובחוסר בלחי מיירי, ולרצא דאמר בלחי נמי משום היכר, היינו דא"כ ע"כ דב' מחיצות בלא לחי וקורה הוי רה"י מה"ת, והא דתניא בין עירבו ובין לא עירבו אף בלא עשו תיקון הראוי לעירוב קאמר, וזהו דפריך מהא דתניא הזורק למבוי יש לו לחי חייב והיינו במבוי שאינו מפולש, ומשני יש לו ענין לחי קאמר והיינו שג' מחיצותיו מעליות, ומיהו הא דמקשה מבריייתא דיתר על כן, ע"כ דס"ד דב' מחיצות ולחי סגי, ומיהו גם לפרש"י גם לר"י מקשה דהא בעי לאוכוחי דגם קורה משום מחיצה מה"ת, והא דמסיק לעיל י"א ב' דלכ"ה ב' מחיצות הוי רה"י מה"ת, אינו אלא מדחי ל' דממתני' אין ראוי אצל לקושטא דמלתא לר"י, ס"ל לכ"ה ג' שלימות ולחי בעינן, ליעשות רה"י מה"ת, והא דלכ"ה ס"ד דבעי ד' ולכ"ה ס"ד ג', משום דב"ה מתיר בקורה שאינו משום מחיצה, והא דלרמב"ם מקילין בטלטול אף שאינו רה"י מה"ת ובגמ' כ' א' פריך אהא דקאמר ר"א הזורק לפסי ביראות חייב פשיטא אי לאו מחיצה כו' י"ל דעיקר פריך משום דמהני אף ברה"ר לרבנן, וע"כ דהוי מחיצות מה"ת, דאל"כ לא נתבטל רה"ר על ידיהן אף שאין ביניהן רק י"ג ושלש כמש"כ תו' ו' ב'.

(טו) ואי איכא ב' דפנות כעין ג"ס, ועשה לחי לא הוי רה"י, וכמש"כ סי' ח' סק"י, מיהו אפשר לנידון באלכסון והוי רה"י ביניהן באלכסון דחשיב כג' דפנות, ונראה דאף אם הן מרוחקין זה מזה יותר מאלכסון של מרובע נמי הוי ביניהן רה"י כזה (קלו) ולפ"ז אין שיעור בדבר אלא כל שיס לרבע בהן דע"ד הוי רה"י, וכן בעיגול בין שהוא חצי עיגול ובין שהוא חלק עיגול חשיב כג' מחיצות ועי' בל' הגמ' י"ב ב' עגולה לא, וי"ע בכ"ז. וא"ה, עי' לעיל סוף סי' ע"ג.

הוי ללא כהלכתא ללא קיי"ל כר"י בהא, ולפי האמור אין הכרע לדינא כל כך דאין הלכה כרצא בהא דמאריך ג' שלמות מה"ת, דאע"ג דאין הלכה כמותו בהא דפוסל לחי עומד מאליו, מ"מ י"ל דדין לחי כדין פס דהוא משום מחיצה, ואפ"ה אינו אלא לענין תיקוני מחיצות שתיקנו חכמים, אבל לא בדיני התורה.

(יב) ונראה דלר"י מהני לחי מה"ת למפולש, אף שיס ביניהן יתר מי, ויש לעי' אי נראה מבחוץ מהני מה"ת, ואע"ג דבסוכה י"ט א' משמע בתו' ור"א ש' דלענין מה"ת לא מהני נראה מבחוץ היינו משום דבסוכה גמירי דופן טפה, ובעי סתימה טפה ולא מסתבר בזה שיועיל נראה מבחוץ אע"ג דמדרבנן מהני אף כה"ג כגון בחצר דבעי פס ד' ולר"י דשיעור לחי ג' כדמוכח ט' ב' י' א' בחצר קטנה שנפרצה ומה דין בין הלחיין מה"ת במפולש, ודין לחי הגמשך ד"א ודאי לא שייך לענין דינא דאורייתא, וכן דינא דר"א ור"א נראה דאינו מגרע, והלכך אע"ג שיס פרכה בדופן ולא נשתייר אלא משהו, כל שעומ"ר חשיב דופן, ונידון הלחי ברוח ג' כמחיצה, ואחתי אוריא דה"ג ודה"ג לא שייך כמש"כ תו' י' ב' ד"ה אכזביים בשם ריב"ז א', ואפשר דלמ"ד לחי הוי מחיצה ברוח ג' מה"ת, מהני גם לענין שיתוף בפני האויר שלא יתערב במקום המוקף, ולא שייך אחי אוריא דה"ג כו', וקו' תו' שם למ"ד משום היכר, או במבוי שהוכשר בקורה ודין לחי שהרחיק ג' מן הכותל, נראה דהוא מגרע דין רה"י מה"ת, ונראה דכל מה שכתבנו כל אלו הדינים, נמי לדעת הרמב"ם שדין לחי הוא תנאי בדין רה"י מה"ת.

ולענין מש"כ דלענין דין דאורייתא חצר ומבוי כהדדי נינהו, מהרש"א ז"ל בתו' ה' ב' ד"ה שפרטתו משמע דלא ס"ל כן, ולדבריו ז"ל יהי ענין ארבו יתר על רחבו ובתים וחצרות פתוחין לתוכו הכל הללמ"מ, ולא יתכן שיהי פלוגתא בעיקר ההלכה ומיהו גם בלחי במבוי מפולש לפרש"י ותו', ז"ל דלר"י הוא הללמ"מ, וז"ל דרצא נמי קבלה היתה בידו, ומיהו יתכן פלוגתא אמוראים בהבנת דעת שקדמם אף שעיקרו הללמ"מ, ואף בהלכה נאמרה עיקרא גברי רה"י, דהיינו יחוד המקום מוגדר ומוקף, ואחרי שהוא ענין שכלי להגדירו, קבל כל שכל את חלקו בשעת נתינת התורה, והן הן דיני התורה, ואף שנאמרה למשה מסיני הכרעה ונסכח, ונעשה הדין ע"פ השופט שדור, אין קפידא בזה, שגם דעתו קבל בשעת נתינת התורה.

(יג) א'. פס שהרחיק ג"ט מן הכותל, כדין לחי ופסול. - ב. ואם רחב הפס יותר מהאויר שבינו לכותל, כדין הלחי. - ג. אם פתחא

סימן עה (יא)

לענין שבת מ"מ משמע ללאו בהכי מתפרשת האי ברייתא וכן יש לעי' בהא דאמר לקמן י"ט א' בפסל היוצא מן הסוכה דאי ממשך חד דופן כשר, וע"כ אף לליכא לו"ה עד סוף הסוכה ואילו בסוגין משמע דבעי לו"ה עד סוף דוקא, ונראה דמזה הכריח הר"ן דאם עשה דופן ג', ז' טפחים, א"ל תו לו"ה, ואע"ג דכשאמר שלישיית

(א) סוכה ז' א' שהשבת אינה ניתנת אלא בעומ"ר משא"כ בסוכה, לדעת הרמב"ם דב' דפנות כהלכתן בעינן עומ"ר, או בפרמ"ר וכו', ובדופן ג' נמי מסקינן דעושה לו"ה על פני כלה, א"כ כה"ג גם בשבת חשיב עומ"ר לו"ה פחות מי' מהני גם לענין שבת אף בפרמ"ר בכל הדפנות ואף למה שנסתפק המ"מ בדעת הרמב"ם

בהדי שתיס הפרושות הו"ל פרמ"ר שריא, ומשמע לאין פרמ"ר בהן לבדן אלא שבכל היקף הסוכה פרמ"ר, אבל ל"ע דכה"ג גם בשבת נראה דכשר כגון חצר י' על כ' וגדר י"א מארכה ושש שש לרחבה מכאן ומכאן נידון בעומ"ר [וכמש"כ סי' ו' סק"ז] אע"ג דבכל ההיקף פרמ"ר דיך כאן ל"ז פרוץ וכ"ג עומד, ללא הוזכר אלא ג' דפנות וכל שיש בדופן עומ"ר מקרי דופן, ואי נימא דלכריך עומ"ר בכל ההיקף לא שייך להזכיר מנין דפנות, ובעירובין י"א ב' אמרו ג' דפנות, וכ"כ בת"י עירובין י"ב ב' דעומ"ר גמירי בב' הדפנות לר"י סם, ובג' לרבא, ואולי דעת רש"י דתרויהו בעינן שיהא ג' דפנות שבכל דופן עומ"ר ושיהא בכל ההיקף עומ"ר וולפ"ז י"ל דר"י דאמר סם הזורק לתוך מבוי שיש לו לחי חייב דוקא מבוי שארכו יתר על רחבו והוי עומ"ר בכל ההיקף אבל דרחבו יתר על ארכו כיון דהוי פרמ"ר בכל היקף לא הוי רה"י מה"ת ומיושב קו' ת"י סם] ופי' בזה האין ברייתא, מדללא נקט שהשבת בעי ג' דפנות משא"כ בסוכה, ולפ"ז אפשר דעת רש"י כהרמב"ם שלא הוכשר פרמ"ר בב' הדפנות כהלכתא, ואולי ג' תיבות אלו "בהדי שתיס הפרושות" ט"ס, ויעלה כהוגן, וכן נראה מל' הרא"ש שהעתיק לו רש"י ולא סיים דבריו אלו, והוא נפקותא גדולה לדינא, וז"ע.

(ד) אמנם מדברי ר"י ש"כ' הב"י סי' תר"ל נראה שפירש דברי רש"י והרא"ש דדוקא בפרמ"ר בכל ההיקף קאמר, אבל כל דופן עומ"ר, ש"כ' דלפרש"י והרא"ש אף בליכא עומד ז"ט כשר, ואי בפרמ"ר, א"כ בקנה כל דהו מכאן ומכאן חשיב דופן, וזה דבר שאי אפשר, וע"כ שפירש דבריהם דבעומ"ר בכל דופן מיירי, וביזה סגי אף אם אין עומ"ר ז"ט, והא' ללא סגי בסוכה העשוי' כמבוי בפס' ד' לחוד בלא כו"ה [כ"ה דעת הר"י] והרמב"ם משום דמיירי שפרמ"ר בכל הדופן, ובב' דפנות כהלכתא כה"ג לליכא ז"ט עומד ופרמ"ר לא מהני כו"ה, והיינו קולא דדופן ג' וכמש"כ הר"ן.

(ה) ומדברי המ"מ ש"כ' שהרמב"ם מפרש הא דעומ"ר וז"ה, כמדומה דל"ל דפרמ"ר כשר בסוכה היינו בדופן שליטת, משמע שלא פ"י דברי רש"י דבכל ההיקף קאמר, דל"ל לא הו"ל לשנות מפרש"י אף לדעת הרמב"ם, ויש לעי' לפי' המ"מ כיון דמסיק דלכריך נמי כו"ה א"כ גם בשבת מהני כה"ג, ונראה דזהו בכלל קו' הב"י שהק' על פי' המ"מ, דכבר באר הרמב"ם דין דופן ג', ופי' הב"י כונת המ"מ דדדופן ג' ע"פ כלה איירי אלא שפרמ"ר, ונראה שכונת הב"י דליכא עומד ז' בדופן ג' ואז כשר פרמ"ר בלא כו"ה כמש"כ הר"ן, ומשמע שגם הב"י לא פ"י דברי רש"י כפי' ר"י שכתבנו וז"ע.

(ו) כתב עוד ר"י בב"י סם דיך מי שפ"י ללא כשר פרמ"ר אלא א"כ יש עומד שיעור ז"ט, והיינו נמי אע"ג דליכא עומ"ר בדופן מ"מ כל לליכא ז"ט עומד פסול, ונראה הטעם כמו ללא מהני כו"ה להשלים שיעור ז"ט בב' כהלכתא לא מהני נמי עומ"ר, אמנם מה שסיים ר"י סם דהיינו דוקא בליכא כו"ה, אבל בכו"ה משלים גם לשיעור ז"ע דא"כ מאי קולא דדופן ג' וכמו שהק' הר"ן, ואולי

טפח אינו קולא של שיעור אלא עיקר ענינו דא"כ מוקף מג' דדין אלא מב' דדין, ולכאורה אין נפקותא במה שמוסיף להגדיר את רוח ג' כל שגשאר פרוץ בסוף יש לחשוב את מקום המוקף רק כנגד הקצר ששם נגמר היקפו, ומה יתן ומה יוסיף שיעור ז' טפחים אם הסוכה גדולה, אמנם גם בדפנות כהלכתא יש ב' ענינים: (א) שיהא שיעור עומד ז"ט. (ב) שיהי' קנה כל שהוא בקנה סוף כל כותל שעל ידו יוכר שהכותל נמשך עד סם, ואע"ג שבין קנה לשיעור ז"ט העומד איכא פרמ"ר, ולדעת הרמב"ם בעינן כו"ה מתחלת הכותל עד הקנה שבסוף, ובדופן שליטת איכא נמי קולא בב' ענינים אלו, שא"כ ז' עומד וא"כ קנה בסוף, ומיהו אחד מהן בעי, והלכך בז"ט סגי, ובטפח בעי כו"ה] וכ"מ דעת הרא"ש פ"ק סי' ל"ה, ועפ"ז מתפרש שפיר הא' דאמר דסוכה כשרה בפרמ"ר דהיינו בסוכה גדולה שאין סם דופן ג' רק ז', וכשרה כנגד כל דופן הארוכה, ובשבת כה"ג לא חשיב רה"י מה"ת אלא כנגד הקצר וכמש"כ הר"ן. (ב) ולפ"ז שפיר י"ל בב' דפנות כהלכתא לריך שיהא בהן עומ"ר דוקא, וכן דעת הרמב"ם, אמנם אי עביד כו"ה כשר אף בפרמ"ר אם אין הפרוץ יתר מ', ונראה דהיינו דוקא בליכא ז"ט עומד, אבל אי ליכא ז' עומד לא מהני כו"ה בב' כהלכתא, דל"ל אין כאן קולא בדופן ג' שהרי איכא כו"ה עד סוף דופן ועוד ל"ל טפח שוחק ופס' ד' בעשוי' כמבוי בכו"ה לחוד סגי, אלא ודאי ללא הוכשר כו"ה בפרמ"ר בסוכה, אלא לאחר דליכא שיעור ז"ט עומד, וכשאמרו שתיס כהלכתא כולל ב' ענינים: (א) שיהא שיעור דופן סוכה דהיינו ז"ט. (ב) שיהא ניכר דופן עד סוף הסוכה בסוכה גדולה, ובדין הראשון לא מהני לא כו"ה ולא עומ"ר ולא לבד, ולאחר שאיכא ז"ט עומד מהני לענין הכרת המשך הדופן בכו"ה ועומ"ר ולבד, ובדופן ג' סגי בטפח במקום ז' בשאר דפנות, ואי איכא ז' לא לריך שום היכר להמשכת הדופן עד סוף הסוכה, וכמש"כ סק"א.

(ג) אמנם דעת הר"ן נראה דאף אם פרמ"ר בב' הדפנות ואין בהן כו"ה נמי כשר, והיינו ע"כ דליכא ז"ט עומד, דל"ל אין כאן דפנות כלל, מדכתב דמש"ל שיעור מגו אף לדאורייתא בפרמ"ר שכשר בסוכה ואינו רה"י מה"ת, או כשהדופן מזרחית ארוכה הרבה דכשר בסוכה כנגד כל הארך ובשבת אינו רה"י אלא כנגד הקצר, ואם איתא לדעת הרמב"ם לא מהני פרמ"ר אלא בדופן ג', והיינו אופן הב' הב' הר"ן, וע"כ אופן ראשון ש"כ' הר"ן היינו פרמ"ר בב' הדפנות, וכ"ד ר"א בן אסמעאל ש"כ' ר"י המוצא בב"י סי' תר"ל דכל דליכא ז"ט עומד במקום אחד כשר פרמ"ר אף בב' הדפנות, וכן נראה דעת הרא"ש ש"כ' אהא דיתירה שבת על הסוכה כו' וז"ל משא"כ בסוכה כו' ואפי' יש בב' הדפנות פתחים הרבה ואין להן כו"ה כו' ואי ב' הדפנות בעי עומ"ר דוקא, ועיקר הדין משום דבשבת בעינן ג' דפנות, לא שייך להזכיר פתחים של ב' הדפנות, וע"כ שגם דעת רש"י כן שהזכיר נמי בדין פרמ"ר בסוכה פתחים בב' הדפנות אמנם בסוף דבריו ל"מ כן ש"כ' ז' א' ד"ה משא"כ וז"ל ואפי' היו לה פתחים בב' הדפנות אחד או שניים דכי מאטרפת להו

סגי צמה שעושה לו"ה עד שיעור סוכה, להא פס ד' ולבד לא מהני שלא יאטרך לו"ה לדעת הרמב"ם.

(י) ז' א' התם לאיכא צ' דפנות כהלכתן כו' נראה דצ' דפנות כמין ג"ס ויש פתחים בקרנות אע"ג דנשתייר ז' עומד פסול אע"ג דיצ' לו"ה ואף אי עומד, דלענין עריבן ל"מ לא לו"ה ולא עומד. – צ' דפנות כהלכתן ואיכא לו"ה בסופן ואע"ג דפרמ"ר או עומד צלל לו"ה, מעמיד טפח שוחק אלל סוף הדופן כנגד קנה כל שהו שצסוף הדופן וכשר אע"ג ללא עריבי דפנות במקום טפח שוחק, ללא אמרו עריבן אלל צב' הדפנות. – צ' דפנות כמבוי ואיכא פתחים בסופן ונשתייר ז' עומד ואיכא לו"ה ועומד, אינו מעמיד הפס ד' אלל כנגד העומד שדופן אלל אי העמיד פס ד' כנגד סוף הדופן שסם הפתח פסול, ללא הוי צ' דפנות דעריבן. – ויש לעי' בסוכה שדופן מערב ע"פ כלה וברוח דרום פס ד' ומשהו סמוך לדופן מערב פחות מג', וברוח כפון טפח שוחק כזה (קלח) מהו, אי לא מהני פס ד' ע"י לבד רק להשלים צ' דפנות עריבן, אלל לענין צ' כהלכתן כריך ז' עומד דוקא, או דלמא האי פס ד' בפחות מג' חשיב גם למנין צ' דפנות כהלכתן ולכאורה משמע בסוגין ללא מהני רק לענין צ' עריבן, שהרי כריך צ' כהלכתן לבד האי פס ד', ואם איתא דע"י לבד ופס ד' חשיב כהלכתה, ליסגי באחת מדופני הארוכות בטפח שוחק, אמנם מדברי תו' ט"ז צ' ד"ה בפחות מבואר דחשיב צפס ד' ולבד דופן כהלכתה וא"ל תו רק טפח שוחק, ונראה דאין דבריהם רק בסוכה קטנה להקשיר עד כנגד הפס, אלל בסוכה גדולה כשמאריך אח"כ צלו"ה לא מהני כיון דליכא ז' עומד, וצוה מתפרש סוגיא ז' א' דלריך צ' כהלכתן של ז' עומד, דאי אפשר לחשוב את הפס לאחת הדפנות כהלכתן דל"כ לא מהני לו"ה, אלל כשיש צ' דפנות של ז' ז' מהני במחיצה ג' לו"ה אלל דלריך פס ד' שיהא צ' דפנות עריבן, ונראה דבסוכה העשויה כמבוי לא איכפת לן בעומד שדפנות כהלכתן אם יהיו העומדין זכנ"ז, או שיהי' פרוץ של זאת כנגד עומד של זאת, כל לאיכא ז' עומד והשאר ע"י לו"ה או עומד, ובלבד שצמקום קרן שהעומד הפס יעשה צ' דפנות עריבן של ז', ואף אם נעשה ז' ע"י פס ד' ולבד מהני, ונראה דכמו דמלינו צפס דחשיב עריבן ע"י לבד ה"ה אי איכא נמי פרכה בדופן פחות מג' באותו קרן כשר, דלענין עריבן סגי בהכי.

(יא) אמנם מדברי הר"ן שפי' דברי ר"א בסוכה העשויה כמבוי, משמע דלריך צ' דפנות של ז' דוקא ולא הוכשר פס ד' אלל לענין עריבן, ואפי' בסוכה קטנה.

(יב) ונראה דלאיכא ז"ט דכשר אח"כ בעומד או צלו"ה אפי' דפרמ"ר, סגי לענין שאר דופן בקנה קנה פחות מג' וחשיב כעומד כל החלל לענין כירוף שיהא עומד בכל שטח הדופן, וכן בליכא עומד ז' רק ע"י פס ד' ולבד ללא מהני לו"ה וכמש"כ סק"י מ"מ קנה קנה פחות מג' מהני, ואף לדעת הר"ן ס"ק י"א, דב' כהלכתן כריך ז' עומד, מ"מ לענין דופן ג' דלריך לו"ה סגי גם בקנה קנה

כונת ר"י דבעומד ואיכא גם לו"ה במיעוט הפרוץ כשר אף צב' כהלכתן.

(ז) ולעת הר"א בן אסמעאל לכל לאיכא ז"ט במקום אחד, כשר אף דפרמ"ר באותו דופן, ונראה דאין חילוק בין הו' צ' דפנות כמין ג"ס ובין שהם כמבוי ומיהו ודאי כריך קנה בסוף כל רוח של הדפנות כדי לדון את הפרכה כפתח, ואי ליכא ז"ט במק"א אלל מפוזר, בזה יש חילוק אי עומד צכל דופן כשר ואי פרמ"ר פסול, ואי איכא לו"ה אף דפרמ"ר כשר, כל שיש עומד ז"ט צכל משך הדופן אף אם הוא מפוזר, ואי פחות מג' בין עומד לעומד, מאטרף הפרוץ להשלים שיעור דופן, ונראה דר"ל דע"י לבד לאיכא דופן שלמה, אלל אי איכא לבד צמק ז"ט והשאר פרוץ והוא יותר מז"ט נראה דפסול דהא בסוכה עשויה כמבוי איכא ז"ט ע"י לבד ואפ"ה צעי לו"ה, דוקא בדופן ג', אלל ודאי לענין שיעור ז"ט להקשיר פרמ"ר לא מהני לבד, ומיהו לבד צכל הדופן נראה דמהני, ואפשר דכל שע"י לבד איכא עומד חשיב ז"ט ע"י לבד לשיעור דופן ז"ט.

(ח) סוכה ז' א' וצריכה נמי לו"ה פרש"י דלו"ה הוא עד סוף הכותל וכ"ה ל' הרא"ש והטור, ומשמע דאי לא עבד לו"ה רק לשיעור משך סוכה וולדעת הטור דאין לו"ה בפחות מד' יעשה לו"ה ד' לא מהני, ונראה דמ"מ כשר עד כנגד הצו"ה, ויש לעי' כיון דהוכשר ז"ט שהוא שיעור סוכה ליהוי אידך כפסל היואל וכלאמר י"ט א', ומשמע דדוקא באיכא ז"ט עומד הוא למכשרינן פסל היואל, וכן מבואר בדברי הרא"ש סי' ל"ה, דאל"כ ל"ק קו' הרא"ש ד"ל דמייירי בליכא ז"ט עומד וצריך לו"ה עד סוף דופן אלל שכשר מטעם פסל היואל, וכן יש ללמוד דב' כהלכתן אי קיימו כמבוי, לא נידון צדין פסל, כגון אחת ה' אמות ואחת י' והעמיד פס ד' בפחות מג' ועשה לו"ה כדין כזה (קלז) אין כשר רק ה' והשאר אינו נידון כפסל היואל, כיון דל"א לחשוב את דופן ה' שדכרום למחיצה ג' דסגי בטפח כיון דליכא צ' דפנות זולתה, וא"כ כריך שתהי' שלמה, וכ"ז מוכח מקו' הרא"ש שם.

(ט) כ' הר"ן ומיהו כל היכי דעבד ג' דפנות של ז' לא צעי לו"ה, ונראה כונת הר"ן שאף בסוכה גדולה א"ל לו"ה עד סוף דופן, דברוח רביעית לא אצטריך לאשמועינן, ואינו מענין הגידון, וכ"ה בשו"ע תר"ל ס"ג בהגה' לכל לאיכא ז' א"ל לו"ה עד סוף הדופן וזהו כונת הר"ן בד"ה ת"ר ש"כ צ' כהלכתן פי' שיש צכל אחת מהן שיעור שלם והיינו שיעור ז"ט, דזה מקרי כהלכתן, ומבואר מל' הר"ן דזה אף לדעת הרמב"ם, והא דמאריך הרמב"ם לו"ה בסוכה העשויה כמבוי, משום דליכא ז' רק ע"י לבד, ומשמע דבסוכה עשויה כמבוי ועשה פס ד' וא"ה, כמדומה דל"ל פס ז' א"ל תו לו"ה אף לדעת הרמב"ם, ומש"כ הר"ן בד"ה ואמר, וצריכה נמי לו"ה כלומר כו' וצו"ה של ד' ומה שהוגה עה"ג של ג', אינו מוכרח דאפשר למשום שאין שם לו"ה בפחות מד' וכדעת הטור ה' מזוזה נקט ד' ועי' לעיל סי' ז' נראה דבקטנה מייירי, אלל בגדולה לא

בקרנות, ושיעור דפנות עריבן לא מהני לא עומ"ר ולא לבד, עד שיהי' ד' עומד ומשהו וזהו יאטרף פחות מג' ע"י לבד, מיהו אם עושה ד' דפנות ס"ל להמ"א דמהני לבד בקנה קנה פחות מג' אף לשיעור ב' דפנות דעריבן, ולענין זה דענין עומ"ר בכל ד' דפנות, מיהו אי ליכא ב' דפנות עריבן ע"י לבד, לא מהני אף אי ליכא ד' דפנות עומ"ר ואיכא בדופן שיעור מקום, קלרו ש"ד דין המ"א יש לציין על דברי רמ"א שכל יהיו הפתחים בקרנות, ואי הפתחים פחות מג' יש חילוק אי ליכא עומד ד"ט במק"א ב' הדפנות כמין ג"ס כשר, ובפחות מד' עומד אסור אף בפתח פחות מג', וכ"ז כשכל הסוכה פרמ"ר אצל אי עומ"ר בכל ד' דפנות, אין פתח פחות מג' אסור בקרנות, ושיעור קרנות לענין זה הוא ז"ט, אלו הן הדינין שצא"ר המ"א בס"ק זה, ולמש"כ לעיל ס"ק י"ב אף ב' דפנות אין לעשות פתח בקרנות אף פתח פחות מג', עד שיהי' עומד ד"ט במק"א, ולפ"ז יש ליזהר הרבה כשעושין סוכה מנסרים שאינם רחבים ד"ט, שלא יאשר ביניהן אור כל שהו עד שיהי' ד"ט עומד בתוך ז"ט של ב' הדפנות כמין ג"ס, ואפשר דב' דפנות עריבן הוא מה"ת, ואף אי הוא מדרבנן מ"מ פוסל דיעבד ולא קיים מלות סוכה, וכן כשהנסרים שצדופן שוכבין, לריד ד' בלא אור, מיהו כשתולין מחללות תוך הסוכה סביב הדפנות עולה משום דופן אם אין הרוח מנענעת, ואי הקיף ג' חבלים ועובין טפח דהוי מחילה של ערב, ואח"כ נעץ קנים פחות פחות מג' דהוי מחילה של שתי מטרופין והוי מחילה של שתי וערב, ומהני אף לב' דפנות דעריבן, אף שכל הדפנות חלונות חלונות, ומזה יש ללמוד דחלונות פחות מג' באורכן וברחבן, אין פוסלין אף בקרנות הסוכה, ולמטה מי' סמוך לארץ, וכן אם ארכן ג' ואין רחבן ג' או איפכא, אין פוסלין כיון דאיכא ד"ט עומד והשאר לבד, אצל חלון בארך ורחב ג' אף אם מיעטה בחללה משהו מן ב' הדפנות דעריבן דהיינו שיעור ז"ט בתחלת הדפנות של ב' הדפנות כמין ג"ס פוסלת, והוא שלא נשאר י"ט גובה עד החלון, מיהו אם החלון באופן שאוכלת משיעור הדופן רק טפח על טפח, יש לחשוב אלכסון החלון של ב' טפחים על ב' טפחים כלבוד שהרי אלכסון הזה הוא פחות מג' חומש טפח, וכשנחשב כלבוד יהי' שיעור עומד ז' בגובה י', [מיהו יש לעי' אי אמר לבד כה"ג, א"כ כל פתח דע"ד או ד' על י', נימא לבד בקרנות וחסר לי' שיעורא, וז"ל כיון דאיכא שיעור חלל בריבוע סגי בהכי, וז"ע, ועי' במה שנתלקו אחרונים ז"ל בלבד להחמיר, ועי' עירובין ט' א' דאמרין חבט ולבוד, ואמאי לא נימא לבד באלכסון, ואפשר דמיירי דאלכסון יותר מג', ועי' לקמן סי' י"ג סק"ה].

טו) במש"כ לענין פתח פחות מד"ט, נראה דאף לדעת הטור ה' מזוזה [וכ"ד ריטב"א יומא י"א] דפחות מד' לאו פתח הוא, היינו דוקא לענין מזוזה דלא הוי פתח חשוב, אצל לענין חילוק בין פרצה לפתח, כל שיש לו"ה חשיב כפתח ולא כפרצה בין לענין שבת ובין לענין סוכה, והלכך נראה דההגה' שבר"ן פ"ק דסוכה וס"ק

פחות מג', ואף אי נעשה ע"י קנים אלו עומ"ר סגי בהכי, ובכל הני גוונים מתפרש ברייתא ז' א' דדופן סוכה כדופן שבת ובלבד שלא יהא בין קנה לחצרו ג', ואע"ג דאינו אלא מחילת שתי סגי בהכי, ומיהו לענין שיעור סוכה לדעת תו' ולענין שיעור עריבן לדעת הר"ן לא סגי במחילת שתי לחוד, וכל דליכא עומד ד' זהו מחילת שתי, ונראה דזהו כונת תו' ט"ז ב' ד"ה בפחות, דעיקר קושיתם היתה משום לבד, ולמה לא מהני לבד לשיעור מחילה, ופירשו דאין זה תימא שהרי מצינו דמחילה ע"י לבד הוא מחילה גרועה, ושיעור הזה הוא בעומד ד', והלכך ספיר מתפרש טעמא דר"א דלענין שיעור סוכה פסול מה"ת מחילת שתי, וכן מחילת ערב, עד שיהא מחללת ד', וההיא דדופן סוכה כדופן שבת בכל יתר הדופן מלבד שיעור ז"ט דעריבן, ולפי האמור גם בעושה ד' דפנות בשתי לחוד פסול, וכן נראה בסבא, דאין תהא כשרה בח' קנים ד' ב' ד' זויות ואחד אחד ביניהן ועובין שליש טפח, וכשיסיר קנה אחד מרוח ד' לריד ב' דפנות שלמות וטפח שוחק, והאי רוח ד' אינו מדפנות סוכה כלל, והלכך פי' המ"א רס"י תר"ל בדבריהם אינו מחשב, גם דברי מהרש"א ומהר"מ אינו מיושב כמש"כ המ"א שם ועוד דקו' תו' הוא גם בסוגיא ז' א' דאמר עושה פס ד', וכבר כתבו תו' שם ד"ה עושה לענין שיעור טפח, דלא מהני לבד וה"ה לענין פס ד', אלא דלחלק בין ד' לפחות הוא פשוט יותר שזהו שיעור שתי בפחות מד', והלכך לא נקטו דבריהם רק לענין טפח, ויש לתמוה לדברי מהרש"א, דאכתי קשה לכל פוסקים ש' בסוכה עשוי' כמצוי דבעי פס ד' ליסגי בב' קנים, וההיא דריב"ל דאמר פ"ד דלא כהלכתא.

יג) ומכל האמור נלמד דלא קיי"ל ככל הני ד' מדות ש' ר"י בשם מורו ר"א ב"א ז"ל המוצא בב"י. (א) הכשיר פתחים בצ"ה אף דליכא ב' דפנות דעריבן בעומד ז', כל שצכל המשך הדופן איכא ז' עומד, ואנן קיי"ל כהר"ן לריד ז' עומד בב' דפנות עריבן כמין ג"ס, אצל כל היכי דאיכא פתח סמוך לקרן פסול אף בסוכה גדולה ואף באיכא ז' עומד במקום אחד. (ב) הכשיר עומ"ר אף באיכא פרצות בלא לו"ה, כל דאיכא ז' בכל משך הדופן, ואנן קיי"ל דלא מהני עומ"ר לב' דפנות דעריבן וכמש"כ הר"ן דאף בפס פחות מד' לא מהני אע"ג דעומ"ר, ואף לבד לא מהני כל דליכא ד' במקום אחד, וזהו בכלל דברי הר"ן ש' שאין לעשות פתח בקרנות ואף באיכא עומ"ר. (ג) הכשיר פרמ"ר ואיכא ז' במק"א, ואנן קיי"ל דאף אם עומד ז' בב' דפנות עריבן ואח"כ הדפנות נמשכין ופרמ"ר פסול וכש"כ כשהעומדין של ז' אינן בקרנות. (ד) הכשיר באיכא שיעור ז' ע"י לבד, ואנן קיי"ל דוקא באיכא פס ד', ולהכשיר פרמ"ר ע"י לו"ה לריד ז' עומד דוקא.

יד) שו"ע תר"ל ס"ה מ"א סק"ה נ"ל דעכ"פ דענין בעומד שיעור מקום או שעושה ד' דפנות, דברי מ"א אלו אינם ענין להא דפרמ"ר, שהרי המ"א פי' בסק"ו דב' הדפנות הן עומ"ר, אלא דבענין שיהיו ב' דפנות עריבן, וזהו דין הרמ"א שלא יהי' פתחים

דחשיב כמחילה באלכסון ממטה למעלה, כביציאתא למישן שבת ק"א א' לפרש"י, בין לענין שבת ובין לענין סוכה, ורשומס נחשב נמי באלכסון קצר למטה ורחב למעלה, ועי' לעיל סי' ז' סק"ו ואחרי כותבי עלה בלבי לאפשר דא"ל ד' עומד לענין ב' דפנות דעריבין במק"א אלל ד' עומד בתוך משך ז"ט, וכיון דהוא לבד שפיר חשיב עומד ד' כאילו הוא במק"א, אף ללא מהני לבד לזרף האויר, דחשיב מחילה של שתי, אבל ד' עומד זולת האויר כגי אף במפוזר, ולפ"ז הא דעושה סוכה בין אילנות והאילנות דפנות לה, אף בליכא עובי ד' במק"א בב' דפנות דעריבין.

ט"ז ג' במקום ד' נכונה, וכ"מ במ"א שהיה גורם ג', אף שבהעתקת המ"א ל' הר"ן כתוב ד', ועי' לקמן סי' ע"ז (וי"ג) סק"ה. ובמש"כ לענין עושה סוכה מנסרים ויש אויר כל שהו ביניהן, אפשר לדעת חו' לענין עומד ד' הוא שלא יהא מחילה של שתי, דבעומד"ר חשיב שתי וערב, אף שאין עומד ד', והא דנקט ד' משום דנקט טפחים שלמים, א"נ משום דבפחות מזה לא הוי לבד, א"נ מדרכנו, והיכי דעביד ג' שלמות אפשר דסגי בעומד"ר ולבד לשיעור ז"ט, מיהו הר"ן בסוגיא ט"ז ב' לא כתב כן, ולדעת ר"א ב"א ש"כ ר"י אין לחוש בזה כלל, כיון דאיכא ז' עומד אף שהוא מפוזר.

טז) עשה מחילה ט' והקיפה במחילה אחרת גבוהה י', אבל היא גבוהה מן הארץ ג"ט, וכן להיפך, אם אין בין המחילות ג"ט כשר,

סימן עו (יב)

ומיהו לענין דין בריאה בעינן קבלה בפועל על איזה אופן שיהי, והלכך צריך לבלי להרחיקו זו מזו יותר מטפה, ואע"ג דבעגולה ועקומה א"ל כלל קבלה בפועל, הכא גרע דחסרון קבלה אינו מחמת חסרון שיעור הרחב, וכמש"כ לעיל לשיטת מהר"מ, ומיהו לר"י כשר כל שאין ביניהן ג', שהרי לית לי' לר"י חסרון בריאות, ונראה לפי שיטה זו ג"כ דבאחת למעלה ואחת למטה פסול, ואפי' בסמוכין, ואפי' כשנימא רואין יהיו נוגעין, דסוף סוף אינן יכולין לקבל אריח, מפני שאינן בשיעור רחב במק"א, והאי רואין לא עדיף מלבד, וכמש"כ לשיטת מהר"מ, והאי דריב"ר"י כאצורה דאמר אצ"י, ונראה לפי שיטה זו, דאף בהניח קורה רחבה ב' וג' טפחים, והגיחה באלכסון אע"ג דסוככת שיעור טפה ממשך המבוי פסול דהוי כהרבה קורות זו למעלה מזו, ואין בכל אחת טפה, ולא דמי לעגולה דיך רחב טפה ביושר באלכסון העיגול, וכן בעקומה, שיעור רחב הוא במקום אחד. ג) שיטת הרמב"ם, דכל שאין ביניהן ג"ט כשר, ונראה דס"ל דהא דאינן יכולין לקבל אריח לא איכפת לן דכיון דהוי כלבד חשיב כשיעור רחב טפה ובריאה ג"כ, והא דאינן יכולין לקבל מפני שאינן מקורבין הוי כחסרון עיקום ועיגול, ולא אמרו חכמים רק שיעור רחב ושיעור בריאות, ולפי שיטה זו י"ל דבאחת למעלה אמרינן רואין גם לרבנן, וכן מסתבר דמה לי לבד ומה לי רואין, וכ"ה באמת דעת הרמב"ם דאמרינן רואין, והא דאמר אצ"י כאצורה ס"ל משום דר"י אית לי' כן בהדיא נקיט לי' וומיהו א"כ ר"י בר"י כולה כרבנן ס"ל בין לענין למעלה מכ' ובין לענין רואין ומהא דקאמר ופליג עלי' בחדא, משמע דבאידיך דוקא כותי' ס"ל והנה הא דאמר אצ"י דכאצורה ס"ל לא לענין סברת רואין שלענין סוכה לבד"ע אמרינן חבוט רמי, אללא לענין חסרון בריאות קאמר שאינה יכולה לקבל אריח ומכשרינן לה, וכמש"כ חו' בסוגין ד"ה ובלבד, ובסוכה כ"ב ב' ד"ה הא, וסוגיא דסוכה דקס לענין עיקר דין חבוט בפחות מרחב טפה, ומסקינן דל"א חבוט בפחות מרחב טפה, אם לא בסמוכין בפחות מג', ולכן דברי הב"י אע"ג ש"כ בס"י שס"ג דאצ"י בסוגין סבר רואין אף ברחוק ג', ואנן

א) עירובין י"ד א', וכן ב' קורות המתאימות, יש בענין זה ג' שיטות: א) דעת מהר"מ הובא בהגה"מ לזריך שיהיו נוגעות זו בזו, אבל אם הרחיקו זו מזו כל שהו אינן מטריפין, דס"ל ללא מקרי קבלת אריח עד שיהא האריח מונח על הקורה בשטח טפה וזהו קביעותו, אבל כל שאין בקורה שטח טפה, אף כשתקבל האריח, אינו אללא בנין עראי, ואע"ג דכשהן סמוכין בפחות מג"ט הו"ל לבד, לא אמרינן דליהוי האי חסרון אויר כחסרון עגולה ועקומה, דכשר אפי' לרבנן כמש"כ הרא"ש ופ"פ, שא"ה דאיכא שיעור טפה בב"א אללא חסרון העיקום והעיגול מעכב הנחת האריח בזה אכתי נראה הקורה קבע, משא"כ במקום שאינה בשיעור השטח הראוי, ונראה לר"י דא"ל בריאה כשר אף במרוחקין כל שאין ביניהן ג"ט, ואע"ג דמודה ר"י לזריך רחב טפה, ושיעורא דרחב טפה אינו אללא משום קבלת אריח, ואינו דין בפ"ע, לזריך הקורה רחב טפה, וכדמוכח בגמ' דפריך טפה ומחלה בעי ומשני כיון דאיכא טפה אידיך חצי טפה מלבין כו', וא"כ לר"י נמי צריך שיהי' ברחבה שיעור הנראה לקביעות בנין, מיהו כל שאין ביניהן ג"ט דהוי לבד חשיב כחד, וספיר נראה כשיעור הראוי לקביעות, ואין כאן חסרון רק בבריאות דהאי אויר לא עדיף מקש, ולריך בריאות בשיעור טפה במק"א וכו"מ מהא דריב"ר"י באחת למעלה ואחת למטה, דברישא אף במרוחקין פחות מג' כשר לר"י ומיהו נראה לזריך שיהא בשתי הקורות שטח טפה זולת האויר שביניהן אפי' לר"י, דלא חשיב שיעור קביעות בלל"ה, והנה לשיטה זו באחת למעלה ואחת למטה ודאי פסול, כיון דאין רחב שטח טפה במק"א, ואפי' כשאמרינן רואין את העליונה כאילו היא למטה תהיינה נוגעות זו בזו, דהאי רואין לא עדיף מלבד, ואי לבד לא מהני משום דהוי כשל קש, כש"כ במרוחקין זו למעלה וזו למטה, וריב"ר"י כאצורה ס"ל וכדאמר בגמ'. ב) שיטת הר"י, לזריך שלא יהא ביניהן יותר מטפה, ואז חשיב כיכולה לקבל אריח, שניחו אצבע על זו ואצבע על זו, ונראה דס"ל דלענין שיעור ראוי לקבל אריח חשיב גם לבד, וא"ל שיעור שטח טפה במק"א, וכמו לר"י לשיטת מהר"מ,

שביניהן לא מצטרף לשיעור ד' כדמוכח מב' קורות המתאימות דבעי שיעור טפה, וכמש"כ לעיל, ובמ"כ דבה"ל ס"ג סכ"ב ל"מ כן, ומיהו היכי דאיכא ב' טפחים מכאן וב' מכאן וביניהן פחות מג' משמע שם להקל.

(ה) י"ד א' רואין כל שאילו ינטל העקמימות כו' נראה דהיינו חלק העקמימות שחוצ' למצוי ולמעלה מי', וא"ה, כמדומה ל"ל ולמעלה מכ' ולמטה מי' אצל העקמימות שבתוך המצוי נידון משום קורה שזהו עיקר פשט המשנה עקומה, והא' דלריך לומר רואין אותה כאילו היא פשוטה היינו משום דאינה יכולה לקבל אריה, אצל עיקר דין עיקום אין בזה פסול בקורה, וכמו בכו"ה דכשר כיפה כדאמר לעיל י"א ב' וכמש"כ לעיל סי' ז' ואין חילוק אם העיקום למעלה ככיפה או למטה אע"ג דלענין לו"ה נסתפקו בזה לעיל שם הכא בקורה דא"ל ע"ג הכתלים אלא בין הכתלים לא שייך לחלק, והנה בעקומה ויש באמצע אויר פחות מג' כשר כמו ב' קורות אחת יוצאה מכותל זה ואחת יוצאה מכותל זה, ויש לעי' ביניהן אורחין הרבה אי מתכשר, ומיהו לא יתכן להכשיר בקנה קנה פחות מג', ונראה דלריך כשיעור ארך אריה עומד, ומיהו מדברי הרשב"א ס"כ המ"מ דבקורה ארוכה י' אמות לריך שתקבל י"ח אריחין משום דג"ט מכאן ומכאן אמרינן לבד, והבא ב"י ס"ג] למדנו שאין נידון בזה לבד רק בב' מקומות, ומשמע שכל שנידון בלבד אצל הכתלים לריך שתהי' שלמה בכל משכה, ויש לעי' בקורה רחבה ד"ט אי נידון בלבד בארך פחות פחות מג', ונראה ללא חשיב קורה ד' אלא בשלימה בארכה על אופן דמתכשרת קורת טפח] ומדברי הרשב"א אלו אין סתירה לדברי הח"א סי' נ"ט דל"א לבד במקום המפסיק דבר ממשי הפסול, דהא הכא איכא ג"ט של קורה שאינה יכולה לקבל אריה, והוא פסול מפסיק בין קורה לכותל מצוי, ז"ל דחשיב שפיר האין חלק קורה שאינה יכולה לקבל אריה למשך הקורה, ללא גריעי מאויר המתמלא ע"י לבד דג"כ אינה יכולה לקבל אריה, וי"ע ומהו אין לומר דאמרינן לבד למטה או למעלה כדאמר ט' א' במשוכה ותלו' דמי לא עסקין בחלל מצוי י' מאוממות וכותלי מצוי י' שא"ל לחשוב לבד לא למטה ולא למעלה].

(ו) שו"ע ס"ג סכ"ד ונמשכת קצת למטה מי' כשרה, הסכימו האחרונים ז"ל וכ"כ הגר"א, שאם הקורה נמשך למטה מי"ט סמוך לארץ, אמרינן קורה אין כאן מחיצה אין כאן דלריך חלל י', ונראה דוקא בכל הקורה למטה אצל כשהקורה ככיפה קצת או שיש בליטה מהקורה למטה מי' כל שנשאר חלל רחב ד' בגובה י', שפיר משתרי בקורה דחשיב כלו פתח וכמו בכו"ה ככיפה לדעת הטור וכמש"כ סי' ז' ואפי' לדעת הרמב"ם שא"ה דטל ל"י לו"ה דלריך שקפי, אצל בקורה כשר ומיהו דוקא שמן החוצ' יש קורה מכותל לכותל בגובה י' אצל אם גם בחוצ' הוא תוך י' אם הוא במשך ג"ט פסול, ובזה מתפרש הא דאמר י"ד א' דעקמימותה תוך י' רואין כל שאילו ינטל ואין בין זה לזה ג' כשר, והנה אם בלד הקערורית בין

קיי"ל כרצא בסוכה שם, והלכך אפילו לרבנן אמרינן רואין, ח"נ קיי"ל דאפי' לרבנן ורחוק שלשה אמרינן רואין, ולא קיימא לן כאבדי דמחלקינן בין של קש לדהכי, וסוגיא דסוכה נמי לא קיי"ל דאפשר לחלק בין קורה לסוכה, וכ"ז ע"ג לדחות סוגיות שלמות בלי שום רמז בגמ' שנדחו סוגיות ההן.

(ז) הב"ח והפרישה פי' דעת הרמב"ם כדעת מהר"מ דבזו בלד זו לריך ליגע, ובאחת נמוכה ואחת גבוהה ש' הר"מ שלא יהי' ביניהן ג"ט היינו במשך גובה זו מזו, ולע"ג איד יתכן להכשיר באחת למעלה ואחת למטה, אחרי שאנו פוסלין במתאימות ומרוחקין כל שהו, וע"כ דלריך שיהי' שיעור טפח במק"א לקבל אריה, וכמש"כ לעיל סק"א ומה שייך לענין זה רואין, לכל רואין פירושן שהוא כשר באופן שהוא, ורואין היינו שאין הדל הזה משנה דינו, וכיון שהוא נמצא עתה בחסרון בריאות הרי זה כמו של קש דפסול לרבנן, ומיהו למדנו מדבריהם דבלבד לא אמרינן דחשיב כאילו נתמלא החלל באותו המין שמן הלא, ועיקר פירושם דדברי הר"מ א"א לכיון בל' הר"מ אם לא שנמחוק תיבת "עד" ושי"ן של תיבת שיעשו, יעו"ש.

(ג) שו"ע ס"ג סכ"ג, ויש פוסלים, ובמ"כ ס"ק ע"ז והיינו דאפי' אם גבוהות טפח אחד מחברו כו' ר"ל ואפי' בפחות מטפח ואפי' כל שהו, דהכא א"א לקבל אריה בכל אופן, ומש"כ ואפי' אם עומדות בשוה ממש כו' מלתא באפי' נפשה הוא, וכ"ה האמת דמהר"מ והרא"ש הן הפוסלין בזה ובזה, ומיהו אי תלי זה בזה יש לפקפק דאפשר דבסמוכין פחות מג' עדיף למחשב כחסרון דעקום ועגול, מאחת למעלה ואחת למטה, ויעוין דביאור הגר"א ס"כ ללא כהמ"א ואי תלי זה בזה, יש לכיון דברי המ"א לזה.

(ד) כ' המ"א ס"ג ס"ק י"ח, דכשיש ביניהן יותר מטפח אף כשיש בהן ד"ט פסול, דאע"ג דד' א"א בריאה אצל רחב לקבל אריה בעי, ונראה דד' לדידן כטפח לר"י כדמשמע בגמ' רחבה ד' שאני, והלכך כי היכי דר"י בעי שיעור רחב טפח כדי רחב קבלת אריה, ואפי' כיון דא"א בריאה סגי באין ביניהן ג"ט, וכן באחת למעלה ואחת למטה, וכמש"כ לעיל, ה"נ לדידן כל שאין ביניהן ג"ט מצטרפין לד', וכן אפי' אחת למטה ואחת למעלה, ונראה דאפי' רחוק ג"ט אמרינן חבט כיון שיש בה טפח וי"ע בזה עי' תו' ט' א' ד"ה שאין ומיהו באיכא ב' של ב' טפחים אין שייך כל כך טעמא דהמ"א שהרי יש בכל אחת שיעור רחב קבלת אריה וזמל' המ"א משמע דגם בזה פסול ש' אם יותר מטפח אויר, ואי לא מפסל אלא באין רחב טפח בכל אחת, א"כ לא סגי בלא אויר יותר מב' טפחים, וטעמי' נראה לכל שאין ביניהן רק טפח לא חשיב הפסק בפסול אחר זולת חסרון בריאות, שהרי דבריאה אין האויר זה מספיק, אצל ביט אויר יותר מטפח האין אויר הוא פסול שאין על האויר שם קורה לעולם ולא חשיב קורת ד' אלא ב' של ב' ב' אצל נראה דמצטרף קנה קנה פחות מג' כל שיש בין כל הקנים ד"ט, זולת האויר שביניהן, כמו לר"י בב' חא"י טפה, ומיהו האויר

למש"כ לעיל סי' ו' ס"ק י"ט כל שתחת הקורה איכא חלל י' ותוך המצוי איכא י', לא אכפת לן בהפסק בין הקורה לשאר מצוי כיון שאין על דבר המפסיק שם מחילה, דאין מקום לחלק בין כו"ה לקורה לענין זה, וז"ל דכונת הגר"א על הקורה ולשון "איירי" משום שלדעת הרא"ש לא אכפת לן במגיע קצתה תוך י', ויש לעי' אימת מקרי מכסיה, ללכאורה אם מן הקורה בולט בליטה למטה לא מקרי מכסיה קורה, וכמו עגולה לנידון הכל משום קורה, ומדוע לא נידון גם המחללת לחלק קורה, ומה דין המחללת אם השלימה בעובי' שיעור הטפח של קורה, אם צריך לחתכה שלא תהא תלויה למטה, והיה אפשר לומר דבאמת כל ששפתה התחתונה למעלה מי' נדונית משום קורה, אבל ל"מ כן, ואולי בבליטת ג"ט תליא מלתא, א"נ הכל לפי הענין, שיהא ניכר שהוא ככלל קורה.

סימן עז (יג)

בעיני ג', ומחילה ד' אע"ג דסגי לה בלחי, מ"מ בעינין בסמיכת דעת עלה, וכן פסלינן בנמשך ד"א משום דבעי היכר כמש"כ תו' ה' ב', ד"ה ארבע, מיהו בפסי חצר דאין נפסלינן ד"א כמש"כ תו' שם, נראה דלא בעי נמי סמכו עלי' מע"ש וכבר הוכיח כן הגרע"א בתשובה סי' ל"ה מההיא דחצר קטנה שנפרצה לגדולה ז"צ א' ובגמ' שם כ"ג ב' דנפרצה בשבת, אף דלא סמכו עלי', ונראה דכש"כ כו"ה דלא בעינן סמכו עלי', ובמ"צ שם"ג סי"א בבה"ל שם כ' בשם הפמ"ג להסתפק בזה, ובמ"צ שם ס"ק קי"ג כ' בפשיטות לענין קנים של כו"ה תנאי דסמכו עלי' מע"ש, ולפי האמורא"ל תנאי זה, וכש"כ בדליכא מע"ש קנה אחר אלא העמוד הבולט דחשיב כסמכו עלי' כדאיתא בשו"ע שם לענין לחי. – ט"ז א' ובלבד שלא יהא בין גמל לגמל כו"ה"נ כשנכנס ויואל, תימא דהא מודה ר"פ היכי דאיכא פרוץ כעומד מכאן ומכאן, דאחי אוירא דה"ג ודה"ג ומבטל, כדאמר לעיל י' ב', וא"כ לא מקשה מידי, ומאי משני בנכנס ויואל, הלא באמת אין הדין כן אלא אפי' בפרוץ כעומד אסור, וכן מתנ' דלא יהא פרכות יתירות על הבנין יש לפרש כה"ג, ולמה סליק בקשיא, ולכן נראה דלא אמר לעיל האי סברא אלא באיכא בלד אחד פרוץ שאי אפשר לחשבו כסתום כההיא דיעשה אמה וירחיק אמה, דאכתי נשאר י' פרוץ, אלא דלא אכפת לן בההיא פרצה, דברוח ד' לא פסיל פרמ"ר, הלכך לענין לעשות ה' אמות הנותרות כעומ"ר צריך שלא יהא פרוץ כעומד, ודענין פרוץ כעומד הוא דוקא כשהן על ערך ומשקל אחד, בזה חשיב רה"י, אבל הכא ערך הפרוץ יותר חשיב משום שנסתייע ביתר הפרוץ, אבל כל שאפשר לדון על כל הכותל כעומד, ע"י דין פרוץ כעומד, לא אכפת לן בחלקי העומד, העומדים בין פרכות, ולפ"ז י"ל דאף באיכא פרמ"ר מכאן ומכאן לא איכפת לן כל שכל שטח הכותל יש עומ"ר, ומיהו נראה דפרמ"ר מכאן ומכאן, או פרוץ כעומד מכאן, ופרמ"ר מכאן, אמרינן אחי אוירא דה"ג ודה"ג, אפי' למ"ד עומ"ר מב' צדדין חשיב עומד, אבל אי פרוץ כעומד מב'

זה לזה פחות מג' במקום גובה י"ט מזומאמות יהי' העיקום בגבנוניתו יותר מג"ט וא"כ נתמעט חלל פתח המצוי מגובה י' במשך ג"ט ויותר, וע"כ ז"ל דמיירי דעדיין נשאר רחב ד' בגובה י' ובכה"ג לא אכפת לן במיעוט שאר חללו ומיהו קורה למעלה מי' בעי על כל רחב פתח המצוי והלכך כל שאילו ינטל ויש ביניהן ג' פסול, והלכך במצוי קרר ועקמימותו תוך י' פעמים אף אם ינטל ואין ביניהן ג' פסול, אם לא נשאר רחב ד' בגובה י' חלל פתח. ויש לעי' במחללת למה לי' למימר משום דמכסיה תיפוק לי' דאין חלל פתח המצוי י', ומשמע דביאור הגר"א סכ"ד, דמיירי דהמחללת גבוהה י' מן הארץ, שכן הגר"א דהא דאמרו בגמ' דהא מכסיה איירי למעלה מי', ומשמע כונת רבנו דהמחללת למעלה מי' דאי קורה, לא שייך לשון איירי דע"כ הכי הוא כל קורה, ומיהו

א' עירובין י"ד ב' עשה לחי לחי מצוי כו' לכאורה לפי הציר ברש"י, יס להתיר כל המצוי בנראה מצחוץ דחשיב לחי, וז"ל דמיירי בפתוח לכרמלית, דבין הלחיים אסור כדאמר לעיל ט' א', ולדעת תו' דבלחי ד' מודה רבא אף בפתוח לרה"ר נחא, עוד י"ל דמיירי דנשתייר ד"א מן הלחי עד הפתח דאינו נידון משום נראה מצחוץ כדאמר י' א', א"נ בלחא סמכו מע"ש על האי נראה מצחוץ. – שם בגמ' ואפי' לרשב"ג כו' כיון דהוי מחילה שהגדיים בוקעין כו' נראה דאין הגדיים מבטלינן מחילתא, שהרי פי תקרה חשיב מחילה אע"ג שהגדיים בוקעין, אלא שאין ענין לבד למחשב כסתום אחרי שבוקעין דרך שם, ואף בפתוח מג' לרבנן צריך תנאי זה, אלא דבפתוח מג' לעולם אין בו בקיעה כדאמר ט"ז א', כדי שלא יזדקר הגדי בצ"ר, והא דאמר ט' א' במצוי שרצפו בלחיים בפתוח מד' דחשיב לבד אף שהוא למטה נראה משום דהתם ליכא בקיעה מפני הכותל הסותם כנגד אוירן וכדאמר שבת ק"א א', כה"ג ביש בעיקרו ג', וס' ריטב"א אינו תח"י. – ט"ז א' קס"ד כו' פליגי נמי במחילות, נראה דלאו לענין היתר טלטול בעינן, אלא ה"ה אם עשאן לדירה, ולכל תשמיש של היקף וגדור, ולאפוקי אם המוקף נזדמן במקרה כמו קצירת הקמה והאילנות, ועי' בהגר"א סי' תר"ל ס"ב דדעת הירוש' דכו"ה בעינן עשי' לשם זה, ונראה נמי דסגי אם נעשה לשם כו"ה כדי להשלים ענין הבנין, אף בלא כונה להשלמת המחילות לענין דין שבת וסוכה, ועיקר הדבר אפשר שהוא מדרבנן, ולדידן אין נפקותא בזה דקיי"ל דעומד מאליו הוי מחילה ואף בכו"ה דלא גרע מלחי למ"ד משום מחילה וכמש"כ הגר"א שם, ומיהו בלחי למ"ד משום היכר ופסול כעומד מאליו, בעינן עשי' כדי להשלים תקנת חכמים, וכדאיתא בשו"ע שם"ג סט"ו בקורה. – וענין סמכו עלי' דבעינן אף למ"ד משום מחילה, אע"ג דחשיב מחילה מה"ת כדאמר י"ב ב', נראה דהא דזרק למצוי שיש לו לחי חייב, היינו דסגי בב' מחילות ולחי, אבל הלחי לא הוי מחילה שלמה, תדע דהא ב' מחילות שלמות בעינן, ומדרבנן

טעמי' דכל שיש במחילות המעולות כדי שיעור רה"י, חשיב לעולם כבית סתמים לענין תיקון רוח ד', לעיקר החילוק בין סתמים ליתר מסתמים הוא בעיקר חשיבות ההיקף, אבל כשכבר נעשה היקפו במחילות מעולות אלא לזריח תיקון רוח ד' מתקנת חכמים, בזה לא שייך לחלק בין תיקון מוקף סתמים ליתר מכאן, ויש לעי' בתיקון פרעה יתר מי' בג' הדפנות אי מהני כיון דאיכא עומ"ר במחילה מעליא וכן מסתבר.

כ' במ"ב שם סק"ה בשם תו"ש, דמוקף יתר מסתמים ליחיד, אע"ג דהוי כרמלית, אין להוציא ממנו לכרמלית אחר, כיון דהוי רה"י מה"ת, והאי טעמא לא מכרעא שהרי ג' מחילות הוי רה"י מה"ת לדעת תו", ומ"מ מותר להוציא ממנו לכרמלית כמבואר בתו' שבת ט' א' ד"ה אע"ג, וכ"כ המ"ב בזה"ל סי' שמ"ו ד"ה ומותר ועי' לעיל סי' ב' סק"ה י"ח.

ד' ט"ז ב' מחנ' כל מחילה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחילה דברי ריב"ז וחס"א א' מב' דברים, כבר נתבאר בסק"ג לעיקר מחילה של שתי שנחלקו בה הוא במחילה שרובה אורר אלא דמתכשרת ע"י דין לבד, וא"כ הוי לי' לריב"ז למימר דכל מחילה שאין קנים העומדים מרובין על האורר אינה מחילה להתיר כל דבר אלא דאשמעינן דאף ברובה אורר פעמים דהוי מחילה מעליתא, וכגון דהיקף בחצלים ובקנים דאע"ג דכל המחילה חלוטות חלוטות, חשיב מחילה מעליתא, וריב"ז שז על דברי ת"ק דשנה מקיפין בחצלים לחוד ובקנים לחוד, ואמר ריב"ז דתרויהו בעינן, וזהו דאמר רבנן בתראי אחד מב' דברים שמעינן מינה דריב"ז בשתי וערב, שיש בכל אחד מהן דין מחילה ע"י לבד קאמר, והלכך לדין ביחיד לא ייהיבין כל אוררו עד דאיכא שתי וערב, שיש בכל אחד מהן דין לבד, וכן לרבים דישוב, וזה דלא כהפמ"ג שדד דבקנה אחד של ערב הנתון במחילה של שתי, וכן להיפך חשיב מחילה של שתי וערב, שזה תמוה מאד, ובכל ערב איכא לעולם שתי שהחצלים ע"ג קנים, ובמ"ב ש"ס בשעה"ל אות ב' העתיק דברי הפמ"ג, וא"ל לעשות מזה שום סניף להקל, והיכי דאיכא חצלים וקנים, א"ל שיהיו נוגעין זה בזה, אלא אף במרוחקין זמ"ז פחות מג' נראה דחשיב כמחילה אחת, ואפשר דאם ה' טפחים שתי וערב סגי מדין פרוץ כעומד בערב, ומותר אף ליחיד דישוב, ואף אם למטה סמוך לארץ הוא שתי לבד, כיון דאין בין הקנים ג' וליכא בקיעת גדיים, ונראה דאם העמיד קנים הרבה עד שנמצא קנים נגד כל אורר שבין הקנים כזה (קלט) וכלן סמוכין לפחות מג', לא חשיב כמחילה של שתי, אע"ג דיש אורר ביניהן, כיון שאין למקום המוקף אורר מגולה לחוץ לו, והלכך קמה קטורה ושיבולות מקיפות אותה דאמר לעיל ט"ו א', דאין נותנין אלא בית סתמים משום דלא הוקף לדירה, אבל בהוקף לדירה כה"ג לא חשיב מחילה של שתי, ומותר אף ליחיד כל אוררו, וכן ההיא דאילן המיסך שם י"ל נמי כה"ג, א"נ בעומ"ר, א"נ דאיכא ענפים שתי וערב בכל שטח המחילה, וכן כ"ל בזה דעושה סוכתו בין האילנות כו', והלא

לדדיו, ע"כ נותר דדין פרוץ כעומד כדמוכח בסוגין, ובסי' ד' לא כתבנו כן, אבל כשזכינו לסוגין א"ל לי לשבז בענין אחר.

ב' ט"ז א' הו"ל מחילה שהגדיים בוקעין, והא דלא מוכח מזה דלא סגי בעומ"ר שהרי שתינן עומ"ר אף לגדיים בוקעין, משום דולאי לא דמי ערב לשתי לענין עומ"ר, שהרי גובה י"ט בערב, הוא במקום גדרת הרוב של שתי, וכי היכי דלא שייך לבדורי מגדרת רוב בשתי ליכא לבדורי מי"ט גובה בערב, ומיהו מספקא לי' דכל פרוץ המוקף בעומ"ר חשיב כעומד אף במקום דבעינן שיעור כדאמר י' ב' לענין עור העסלא, ומיהו כיון דעיקר שיעור המחילה של גובה י' הוא על הארץ ולא באורר, הלכך פסיקא לי' דכל שגבוהה מן הארץ ג"ט כיון דסמוך לקרקע אין מחילה ויש בקיעה בלי עיכוב, ודאי חסר עיקר תנאי מחילה, אלא דאכתי מצעיא לי' בליכא בקיעה ואיכא מחילה על הארץ, אלא שחסר באמצעיתה.

שם בגמ' ר"א אמר מחילה תלוי' קמבעיא לי' כו' קל הוא שהקילו במים, נראה דבחורבה בליכא בקיעה קמבעיא לי' וכגון דאיכא גידולא ג', דאי באיכא בקיעה לא שרינן במים כדמוכח שבת ק"א ב', וכ"ת דהיינו דקאמר לי' קל הוא שהקילו במים, ז"א דהא בסוגיא י"ב א' מוכח דבמים הקילו, ולא ביבשה אף באופן שזה, ונראה דמדאוריתא ודאי לא קמבעיא לי' דלא חשיב מחילה תלוי' אלא לענין להקל בטלטול כרמלית קמבעיא כמו במים, ולפ"ז ע"כ בליכא עומ"ר קמבעיא לי' אלא באיכא מחילה י' במק"א, אלא שהיא תלוי' וועי' לעיל סי' ד' סק"ה י"ז דנסתפקנו אי בעינן האי עומ"ר כלו בתוך י"טן דאי בעומ"ר מהני לר"א כמ"כ הרא"ש.

ג' ט"ז ב' דרם כך אמרו כו' נראה דדוקא באופן דבבא לבד הוי פרמ"ר, אבל אי הקנים רחבים ג', וכן בחצלים אי איכא עומד ה' טפחים בעובי החצלים חשיב מחילה מעליא, ומותר ליחיד כל אוררו, וכ"מ בתו' סוכה ט"ז ב' י"ז א', דהיכי דאיכא ד' עומד לא חשיב מחילת שתי, ואף אם בסוכה בעי ד' עומד דוקא וכמ"כ ר"ן שם, ועי' לעיל סי' י"א [מ"מ לענין שבת נראה דבעומ"ר סגי אף דליכא עומד ד', ואף אי ליכא עומד ג', דלענין כלאים מסקינן דלרבנן בשיעור עומד ג' חשיב עומד אליבא דרבא, ועי' בחי' רע"א יו"ד סי' רל"ו] וכמ"כ באיכא עומד ד' והשאר בלבד, אבל אי השאר נותר בעומ"ר כ' במ"ב סי' ש"ס סק"ג בשם הגא"י בשם רשב"א וריטב"א דדינן כמחילות הגרועות, ודלא משמע כן דעת הפוסקים, ונראה דמודים רשב"א וריטב"א באיכא ב' דפנות שלמות.

ובמ"כ דבעומ"ר בערב שרינן גם ליחיד, יש לפרש לי' השו"ע שם ב' ס"ט דפרוץ כעומד מותר בערב, ותמה בזה במ"ב בזה"ל שם דלא מש"ל האי דינא יעו"ש ועי' לעיל סי' ד' סק"ט ט"ז י"ז י"ח.

כ' במ"ב ש"ס ס"א בזה"ל ד"ה כגון, בשם תו"ש, דאם יש ג' מחילות מעולות, סגי ברוח ד' בשתי לבד או ערב לבד, ומסתבר

בערב, על שטח יותר מז' טפחים ומחאה שהוא רוב ארץ הכותל, דכיון דאיכא לרבע גע"ג לא אמרינן לבד אף בקרנות, ועי' לעיל סי' י"א ס"ק י"ד, ונראה דכל חלון כותל פחות מגובה י' ורחב ד' חשיב פרצה, ולא חשיב הכותל כזו"ה דאין לו"ה בפחות מחלל י' ורחב ד', וכמבואר בבהגר"א שס"ג סעי' כ"ו, באינה גבוה י', ונראה דה"ה באינה רחבה ד' לדעת הטור, ודלא כמס"כ לעיל סי' י"א ס"ק ט"ו.

(ו) סוכה כ"ד ב' כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברו"מ אינה מחיצה, אע"ג דלעיל כ"ג א' ס"ל לכלהו תנאי דסוכה דאינה יכולה לעמוד ברו"מ דיבשה פסולה, הכא אשמועינן דאפי' אינה ניטלת, אלא שהרוח מוליכה ומביאה כמו שפרש"י, ונראה דהיינו דוקא שהרוח מפזר את הענפים באופן שהן מתרחקין ג"ט זה מזה, ובטל ל' מחיצה היא שעתא, הלכך פסול אף בשעה שהן נחין ושקטין ומחיצתן שלימה, דהוי מחיצה עראי שאינה יכולה לעמוד ברוח, אבל אי המחיצה חזקה שאין הרוח יכול לפזרה, אלא שמתגודדת מעט לכאן ולכאן, אבל בכל שעתא היא מחיצה מעליתא, נראה דשפיר הוי מחיצה העומדת ברוח, ודברי המ"א סי' שס"ג סק"ד בלחי שהרוח מנידו, י"ל דהיינו נמי שהרוח כופפו למטה מ', או מרחיקו ג"ט מן הכותל, אבל בל"ה לא מפסל, וכן הדין בל"ה, אי הרוח כופפתה למטה מ' או מרחיקה מכותלי המבוי חוץ למבוי באופן דמפסל פסולה, אבל בנדנדו בעלמא לא מפסל, והיכי דע"י הרוח מתרחק חבל של לו"ה חוץ לב' הקנים פסול, אף בשאין רוח, והחבל כתיקונו, ובס' מחה"ש סי' שס"ב ס"ק כ"א, כתב לחלק בין קנים לחבל, ואין לזה שום שרש, דודאי כל הקנים בין הצדדיים ובין העליון הוא בכלל עיקר בנין לו"ה, ודינן שוה לענין ניטל ברוח, וגם אין מקור בש"ס לחלק בין ניטל למתגודד, ואי מפסל תנועה קלה בקנים הצדדיים דין הוא שתפסול גם בקנה העליון, אבל למס"כ אין תנועה פוסלת בשום מחיצה, אלא בתנועה ששוברת לשעתה את המחיצה, והאחרונים ז"ל סתמו בזה ולא פירשו ענין זה.

(ז) בתש"ו הגרע"א סי' י"ב כ' דלא אמרינן ב' הלכות היכי דא"א לדון על אחד אלא מכא דאידיד, וזהו דעת הר"ן דלא אמרינן דופן עקומה אם אין הדפנות מגיעות לסכך וכן לא אמרינן דע"ק ולבד למ"ד ל"א לבד באמצע, ופי' בזה סוגי' דעירובין ט' א' דאמר משוכה והיא תלו' והק' מהרש"א דנימא משוכה או תלו' וכדאיתא בצרייתא אבל חבט ולבד לא אמרינן, דבאמת אמרינן חבט לחודי' אפי' גבוה יותר מג' (ודלא כמס"כ תו' שם) אלא דחבט ולבד ל"א בגבוה יותר מג' דהו"ל הלכה אחת מכא דאידיד א"ד ז"ל, ותימא דאפי' גבוה פחות מג' אכתי א"א לדון דין לבד אלא מכא דאידיד, דהא במשך פחות מג' ותלו' פחות מג' איכא אלכסון של גע"ג והקורה רחוקה מן הכתלים יתר מג' וז"ל מקדס חבט ואח"כ לבד ואפי' את"ל דחבט פחות מג' היינו לבד מ"מ מקרי ב' הלכות דא"א לדון על לבד אחד אלא א"כ קדמו לבד אחר ומה

בב' דפנות דעריבן לא מהני לבד, וכמס"נ לעיל סי' י"א, וע"כ ז"ל דאיכא ענפים שתי וערב, ומהני גם בסוכה וכמס"כ שם, א"נ י"ל דבאיכא ד' עומד במק"א, א"נ כל דאיכא עומד ד' במשך ז"ט סגי וכמס"כ ס"ס י"א, ואפשר דבעומ"ר סגי כל שהאורין פחות מג' וכמס"כ שם, וכ"ז כשהענפים נחונים שתי למחיצת הסוכה, אבל אם נחונים ערב נראה דלא מהני עומד ד' במק"א אלא בסוכה גבוהה י', אבל בגבוהה מ' נראה דלא מהני מחללת ד' גבוהה מן הארץ פחות מג' ולמעלה ממנה קנה כל שהו בפחות מג', לאכתי אינה אלא מחיצה של ערב, מיהו אידיד גוני מס"ל גם בנחונים ערב, וכשיהי' ז"ט עומד בתוך גובה י', א"נ בעומ"ר והשאר לבד סגי.

(ה) כ' הרא"ש דקיי"ל דעומ"ר בערב הוי עומד, ונראה דאפי' לא הוי רק עומ"ר בשתי, ובהאי רוב העומד לא הוי עומד י"ט גובה אלא רוב הערב סגי, ולא שייך בזה כירוף הפרצות של שתי ושל ערב, ואפי' אי רוב הערב נעשה ע"י לבד כשר, ויש לעי' בכותל ו' טפחים העמיד קנה מכאן בסוף הכותל וקנה כנגדו בסוף הכותל, ונעץ מסמרים ארוכים טפח וב' שלישי טפח, וקבעו בקנה בפחות מג' זמ"ז, דנמאל דיך כאן דופן טפח וב' שלישי טפח, וכן בקנה שכנגדו, אי חשבינן לאויר ג"ט פחות שלישי כלבד, ולמ"ד עומ"ר מז' לדדין לא מהני, וכן יש להסתפק בכותל ד' ומסמרים ארבע חצי טפח ומשהו כה"ג דליכא עומ"ר אף בצירוף העומדין מז' לדדין דאפשר דאין שייך לבד אלא כנגד עובי המסמרים, ולא כנגד אויר שביניהן, ומיהו אי במשך ו' טפחים העליונים יש חבלים מקנה לקנה פחות פחות מג' בין חבל לחבל, ובד' טפחים התחתונים קבעו מסמרים בקנים על ציר האמור, נראה דחשיב עומ"ר בערב אע"ג דסמוך לארץ אינו נידון בעומ"ר כדאמר ט"ז ב', הני מילי היכי דאיכא אויר ג' על ג' מרובעים דאיכא בקיעת גדיים משא"כ הכא, דאף אי לא נחשוב לאותו אויר ג' טפחים פחות שלישי כלבד אכתי ליכא בקיעה וניתר בעומ"ר, והלכך באיכא חלונות בדופן משולשין כזה (קמ) כיון דאין בהו כדי לרבע ג' על ג' נידון כלבד, דאף אם לא נחשוב לבד לאמצע האויר שיש לו רחב אויר ג', במשך עובי כפי שיעלה החשבון, וארץ אויר ג' במשך עובי כפי החשבון, כשיעשה בתמונה כזה (קמא) המרובע הנאחז בין הקוין יש לו אויר ג' לכל ד', מ"מ נידון בעומ"ר, וכן מבואר במ"ב בבה"ל סי' שס"ב ס"ה ד"ה ואפילו.

חלון העשוי כזה (קמב) ויש באלכסונה ג' אלא שחסר הזוית, נראה דאם יש בערב עומ"ר ששיעור משך רוב הדופן במשך השתי שרי אף בלא לבד, אבל כותל ה' טפחים וגובה י', ויש בו חלון גע"ג באמצע, ונשאר טפח מכאן ומכאן ועומד למעלה ואוכל משאו מג"ט העליונים ודאל"כ הוי עומ"ר בערב (ומס"כ תו' ט"ז ב' ד"ה אי ושמא בענין כו' אינו אלא לכתחלה) ואי אוכל מג' התחתונים הוי גדיים דוקעין בה ולא מהני לבד כדאמר ט"ו ב' לרשב"ג נראה דאינו מחיצה דאחי אוירא ומבטל ולא הוי עומד רק טפח מכאן ומכאן, ולא אמרינן לבד בקרנות החלון כזה (קמג) ויהי' עומ"ר

לכוד ועומד"ר בערב אף שא"ל לדון דין עומד"ר אלא מכח לבד, ולכן נראה דאין לדמות ההלכות זו לזו ואפשר דדע"ק לא שייך אם אין הדפנות מגיעות לה, או שאין הסכך מגיע לה, אבל בשאר דוכתי שפיר אמרינן ד' הלכות, ומהא דעירובין פ"ז א' דאמרינן כוף וגוד אין ראוי' דהתם מיקילין בדרכן.

סימן עה (יד)

לרה"ר, מ"מ נלמד לענין נידון דידן דהני דלחות שמעמידין לחיקוני המבואות ג"כ לא נעשו לנעול כלל ואינם משמשין שום תשמיש של דלת, ולא עדיפו מדלחות הקרפף שהרי אין חסרונן מה שהן מיוחדין לקרפף אלא מה שאינן מיוחדין לתשמיש רה"ר.

ג) ומהא דאמר שבת ט' א' באיסקופה, פתח פתוח כלפנים ומוקי לה במצוי וחציו מקורה וחציו אינו מקורה וקירוי כלפי פנים והלכך פתח נעול כלחוץ ושאין קורה לפחות מד', וה"ה דהוי מצי לאוקמי בקירוי כלפי חוץ או שכל מקורה אלא שאין בכל עובי חלל הפתח ד' אלא דסתם פתח רחבו ד', כן פרש"י אין ראוי' מכאן דלית לא חשיב מחיצה בזמן שהוא פתוח, מדלח מפסיק הדלת בפני הקורה בזמן שהפתח פתוח, כי היכי דמפסיק בזמן שהפתח נעול, די"ל דאע"ג דחשיב מחיצה לאוריתא מ"מ לא החמירו חכמים בתוך הפתח שלא יועיל לו הקורה, כי היכי דלח החמירו בקירוי כלפי חוץ אף דפתח נעול, אע"ג דאין מצוי נותר בלחי וקורה אלא א"כ ארכו יותר ע"ר ובתים וחצרות פתוחין לתוכו, והכא אין הדלת מפסקת וחשיב הכל כמצוי אחד, כמו כן י"ל דבפחות מד' אע"ג דפתח נעול החמירו דהדלת מפסיק, מ"מ דפתח פתוח הקילו, וכן למאי דמוקים לה ר"א בב' קורות שאין ביניהם ג"ט והדלת מפסיק ביניהן שפיר יש לחלק בין פ"פ לפ"ג, אף אי נימא דפ"פ חשיב ג"כ מחיצה לאוריתא.

ד) ולכאורה יש להביא עוד ראוי' דלית בלא לו"ה לא מהני מהא דעירובין ה' א' דמוכיח דארכ מצוי לא סגי דד"ט דד"ט לא מש"ל חצרות פתוחין לתוכו, ופרש"י שהרי אין פתח פתוח מד"ט ואיה מקום הפלימין כו' עיי"ש פרש"י, ואם איתא מש"ל בדלחות דלא בעי פלימין.

ה) אמנם העומד לנגדנו דברי הפרישה ביו"ד סי' רפ"ז שהק' דברי הטור אהדי ש"כ דפתח הממלא את כל המזרח מפון לדרום ולית לי' מזוזה, דחייב במזוזה דראשי הכותל חשיב מזוזה, ואילו באכסדרה שיש לה ג' מחילות ורוח רביעית פרוץ במלאו פטר לי' ממזוזה ואע"ג דאיכא עמודי ברוח ד', מ"מ פטור דלחיוק תקרה עבידי, וכש"כ עובי הכתלים דלא חשיבי שקפי, ותיצר דמייירי דלאיכא דלת, ולכאורה מוכרח מזה דלית בלא מזוזות חייב במזוזה, אמנם ז"ל שהרי בהאי פתחא דאקרנתא פריך בגמ' והא לית לי' פלימין ומשני אעדי' פלימין, הרי דבעינן פלימין, ודלת מאן דכר שמי', אלא נראה כונת הפרישה דהיכי דאיכא דלת הרי נעשו ראשי הכתלים לשם פלימין, ואף שאין הפלימין ניכרין מפני שהן

לי לבד ולבד ומ"ל לבד וחבט, ואדרכא מוכח מסוגי' דאמרינן ב' הלכות אף במקום שא"ל לדון על אחד אלא מכח אידך, וכן מבואר בשבת ט' א' דמוקי לה בקירה בשתי קורות שאין צו ד' ואין צו ד' ואין ביניהן ג' ובזמן שהפתח פתוח אמרינן לבד ופ"ת אף שא"ל לדון פ"ת אלא מכח לבד, וכן בעירובין ט"ז ב' אמרינן

א) ראינו מתקנים את המבואות בדלחות, בלא לו"ה, במקומות שא"ל לעשות לו"ה מטעם פקיד העיר, ואת הדלחות נועלים פ"א ואח"כ פותחים אותם ועומדים תמיד פתוחים, ונראה דאין תיקון דלחות בלא לו"ה מועיל כלום, דלית בלא לו"ה אינו עושה פתח, אלא אם הדלת נעול והוא כשאר מחיצה, ובזמן שהפתח פתוח בטלה המחיצה ואסור, שהרי אין לנו צדין המחיצות אלא מה שאמרו חכמים, וזולת מה שנתבאר ענינו בגמ', אין ראוי לספק בו ולהחשיבו כלל וכלל, ובגמ' אמרו עירובין י"א ב' לו"ה שאמרו קנה מכאן כו', וכ"ת דלחות הוא פתח ממס' וא"ל לשמועין, וקאמר דלו"ה מהני אף שאינו פתח ממס', וא"ל לומר דלחות בלא לו"ה, ז"ל דע"כ לו"ה בלא דלחות עדיפא מדלחות בלא לו"ה, שהרי אמרו מנחות ל"ג דפתחי שימאי פטורין מן המזוזה ומפרשין לה דלית להו שקפי או תקרה, וע"כ בדלית להו דלחות עסקין, לדעת הרמב"ם ש"כ הטור ביו"ד סי' רפ"ו, ואף החולקים על הרמב"ם בזה לא חלקו אלא מטעם אחר, אבל דין פתחי שימאי לא קשיא להו, וחזין דעת הראשונים ז"ל שאין דלחות בלא לו"ה חשיב פתח ופטור מן המזוזה, ואפ"ה בלו"ה בלא דלחות דעת רה"פ דחייב במזוזה, ואף הרמב"ם שפטור מן המזוזה אינו משום דלא חשיב פתח אלא משום דכתיב ובשעריך כמש"כ ב"י בשם הר"מ בתשובה, הרי דלו"ה בלא דלחות חשיב פתח לענין מזוזה, ודלחות בלא לו"ה לא חשיב פתח, וכיון שלא מצינו בגמ' לענין מחיצה אלא לו"ה, מאן יספק לנו שיועילו דלחות בלא לו"ה, וגם אין ראוי לחלק בין מחילות שבת ובין חיוב מזוזה דבגמ' עירובין שם משוינן להו צדין פתחי שימאי ולענין כיפה, וכש"כ בזה שלא דנו עלי' בגמ' כלל להשמיענו דין דלחות בלא לו"ה, אלא שלמדנוהו שהוא אינו נידון כלל לפתח, שאין ראוי לחלק ולמחשבי' לפתח לענין שבת.

ב) ובתוספתא פ"ז דעירובין תניא מודים חכמים לר"י במעשה גנוסר שזה פתח דלת קרפיפו וסותם רה"ר זה פתח דלת קרפיפו וסותם רה"ר שמעריבין ונושאין ונותנין באמצע כו' החזירו פתחים למקומן חזרו לאיסורן, וקשה למה חזרו לאיסורן הלא רה"ר מותר בדלחות אף בזמן שהדלחות פתוחין, כמבואר עירובין ו' ע"ב, וכ"ת משום דבעינן נעילות בלילה כדאמר שם, הלא דעת הרמב"ם והטור סי' שס"ד דבראיות לנעול סגי, וע"כ שאין דלת בלא לו"ה מתיר משום פתח אלא משום מחיצה וכיון שנתח הדלת בטלה המחיצה, ואף את"ל דלאו היינו טעמא, אלא משום דשאני היא דתוספתא דלא נעשה הדלת אלא לקרפף, והלכך לא חשיב פתח

ז) מנחות ל"ג פתחי שימאי פטורין מן המזוזה דלית להו שקפי ודלית להו תקרה פרש"י אבן נכנס ואבן יואל, לכאורה נראה דלהני פוסקים דמחייבי במזוזה לפתח שאין לו אלא פנים אחד בימין, לא גרע אבן נכנס ואבן יואל מלית לי' כלל, ואע"ג דלענין שבת דאמר עירובין י"א דפתחי שימאי לא חשיב פתח, אין חילוק בין חסר לי' של ימין או של שמאל ולא חשיב פתח, מ"מ מזוזה שאני דלא כתיב פתח אלא מזוזה ולא פטרינן פתחי שימאי אלא משום דאין לו מזוזה, וספיר מרבינן לחייבו במזוזה בפנים אחד, מיהו ז"ע מנ"ל דבעינן תקרה נהי דלא חשיב פתח בלא תקרה הלכא פנים אחד נמי הוי פתחי שימאי ואפ"ה חייב במזוזה ובמע"י כ' בשם הרמ"י דילפינן מפתח מנרים, ולכאורה נראה דבאמת בעינן פתח במזוזה וילפינן משערין ובלא שקפי פטור משום דלא חשיב פתח, ואפ"ה מחייבין דאין לו אלא פנים אחד דרבי ב' קרא, ולפ"ז י"ל דלענין שבת נמי חשיב פתח בפנים אחד, וזה דעת מהרש"א שביא המרדכי פ"ק דעירובין דקנה ע"ג א"ל אלא מזל אחד ומהר"מ פליג עלי' דלענין שבת צריך ב' פלימין דוקא יעו"ש, וא"כ ספיר איכא למילף מהא דלא מהני דלית דלית ופלימין בלא תקרה שאין פתח בלא תקרה לעולם, (עי' ס"ק שאח"ז).

ח) מנחות ל"ג הני פתחי שימאי פטורין מן המזוזה מאי פתחי שימאי פליגי בה רב רחומי ור"י חד אמר דלית להו תקרה וחד אמר דלית להו שקפי ופרש"י תקרה אסקופה העליונה, שקפי מזוזה, ל"א דל"ל תקרה שאין הבית מקורה, שקפי אסקופה העליונה, ואיכא למידק למ"ד דלית להו תקרה, לפי' ראשון שפרש"י, דמשמע דמ"ד תקרה אית לי' דשקפי לא מעכבא, והא אמר לקמן ל"ד בית שאין לו אלא פנים אחד ר"מ מחייב במזוזה וחכמים פוטרים, וע"כ ל"פ אלא בפנים אחד, אבל בדלית לי' שקפי כלל לכו"ע פטור, וי"ל דלא נחלק אלא בפירוש פתחי שימאי דא"ר, אבל דלינא מודה דאי לית להו שקפי פטור, אבל קשה למ"ד דלית להו שקפי, למה צריך רבא לאשמועינן הלכא נחלקו בזה ר"מ וחכמים דאין לו אלא פנים אחד, ואי דב' פלימין קאמר ואשמועינן דהלכה כחכמים, לא הוי לי' לאשמועינן במימרא באפה נפשה, ונראה דלהכי פי' הרא"ש אבן נכנס ואבן יואל, ואשמועינן דלא חשיב מזוזה וכן פרש"י בעירובין י"א, וכ"מ בגמ' שם שהרי אין לו אלא פנים אחד היינו שהפתח סמוך לכותל וכמו שפי' הטור סי' רפ"ז, דהכתלים עצמן חסובין מזוזה, ופתח באמצע כותל לכו"ע דכותל שמכאן ומכאן חשיב מזוזה, וא"כ אם נפרש דלית להו שקפי שאין לו פלימין כלל היינו שהפתח ממלא כל הרוח, ולישנא דברייתא עירובין שם שריבה בהן פתחים וחלונות א"ל לפרש כן, וע"כ באבן נכנס ואבן יואל, ואשמועינן דלא חשיב פנים, לר"מ כדאית לי' בחד פנים, ולרבנן כדאית להו, בשניהם, ואי ר"ר ור"י פליגי לענין דינא, למ"ד דלית להו תקרה, אית לי' דאבן נכנס ואבן יואל חשיב מזוזה, ולמ"ד דלית להו שקפי אית לי' דתקרה עליונה אינה מעכבת, ומיהו ל"מ כן שהרי איפלגו בעירובין שם לענין

שזין צבנין כל הכותל, מ"מ חשיב פלימין, ומיירי ג"כ בדאיכא סף העליון, ולפי האמור מצואר מדברי הפרישה ג"כ דלית בלא מזוזה פטור ממזוזה, וע"כ מוכרח כן שהרי סיימו שאם אין לו אלא פנים אחד בלא שמאל פטור, אף דאיכא דלת, וכש"כ לדעת הרמב"ם דלעולם אין חיוב מזוזה בלא דלת, דהיא דאין לו פנים אחד ע"כ מיירי בדאיכא דלת ואפ"ה פטור ממזוזה, ועיקר פירוש הרא"ש והטור בזה דפתחא דאקרנתא כע"ג מ"ש מזוזה ממחילות שבת דהניח קנה ע"ג כתלים לא חשיב כו"ה, דאל"כ כל קורה הוא כו"ה, ומיהו לפי' הפרישה ניחא דהכא בעשוי מתחלה לכך, ודעת ש"פ שפי' דאקרנתא בקרן זוית, מוכרח דדוקא דפתח קרן זוית חשיב ראש הכותל בפנים שהרי הכותל סותם גם באותו רוח של הפתח והוי כהעמיד פלימין באלכסון כזה (קמד) דחשיב פלימין אבל אם הפתח ממלא כל הרוח לא חשיבי ראשי הכתלים פלימין שאין פלימין אלא הסותמין את החלל מכאן ומכאן.

והני דלית דלית ע"כ לר"ר [שאמר עירובין ו' א' ב'] לא משום מחילה הוא, אלא כדאית בהו כו"ה מיירי [וכמש"כ תו' עירובין כ"ב א' ד"ה והא] אלא דאית רבים ומבטלי מחילתא וע"ז מהני דלית ננעלות בלילה או ראיות לנעול דמבטלי בקיעת רבים ולא חשיבי רק כרמלית, ושוב מהני כו"ה למחשב רה"י, מיהו נראה דאין דלית עושין כרמלית אלא דאין רה"י תוך רה"י אע"ג דיך בתוכו סרטיות ופלטיות גדולות וכשבוקעין תוך פרצות החומה מבטלי המחילות אבל דלית מאלמי כח המחילות ונעשה רה"י תוכו אבל בלא כו"ה שאין כאן מחילות לא יועילו דלית כלום שתוכו רה"י כיון שיש בתוכו סרטיות גדולות כשיעור רה"י, וכן נראה עיקר דלינא שאין דלית בלא כו"ה מהני כלום.

ו) עירובין ב' ב', תוד"ה אלא, אבל לא תהני לי' דלית לא פריך דפשיטא הואיל ואית לי' דלית והן ננעלות דהויא כמחילה מעליתא, ר"ל דקשה בהא דמשני מידי הוא טעמא אלא לרב כו' וא"ל צריך למעט כו' אכתי תקשי דהא מודה רב דלית מהני אפי' לר"ר וכדאמר לקמן ו' ב' ואי מפתחו של היכל יליף לא תהני לי' דלית ליתר מי' דהא היכל דלית הוי לי' ואפ"ה י' ותו לא, ולזה פירשו דזה פשיטא דהוי מחילה מעליתא, ואע"ג דחשבינן להו מחילה אפי' כשהדלית פתוחות, מ"מ כו"ה ודלית חשיב ודאי מחילה, ומש"כ ולא שייך למפרך דליבעי כו"ה דכו"ה לא הוי אלא משום נוי, ר"ל נהי דלית לנעיות בעלמא הוא דעבידן אכתי כו"ה למה לי וע"ז כתבו דהוא משום נוי, ובחי' הריטב"א משמע דכיון דעביד להו דלית כו"ה הוא נוי דלית, ואין ללמוד מדבריהם שיועילו בעלמא דלית בלא כו"ה, למחשב מחילה, דש"ה דלית חסוב אלא לנעיות, וכן מש"כ דלית חשיב מחילה מעליתא היינו נמי דלית כו"ה, ואע"ג דלרב לא מהני כו"ה ביתר מי' ודלית מהני, היינו נמי דלית כו"ה אבל דלית בלא כו"ה חשיב פתחי שימאי.

נפקותא לענין דינא בכל הגי פירושי, רק דזין בית שאינו מקורה ללשונא בתרא שפרש"י פטור ממזוזה למאן דמפרש להיות להו תקרה, ובז"י סי' רפ"ז הביא דברי הגה"מ בשם ר"מ דפסק לחומרא ואיזה שיהי' חייב במזוזה, ומשמע דאי איכא משקוף עליון בלא מזוזות חייב ומזוזות בלא משקוף נמי חייב, וזה תימא דהא פליג לכו"ע אריך, וכן משקוף משמע לכו"ע אריך וכמס"נ וכן משמע דעירובין שם בזה דמבעיא אי אריך ליגע ופשיט שם מזוזה מדין כיפה משמע דגם במזוזה אריך ליגע אי דין הוא דאריך ליגע, אבל בלא משקוף לאו פתח הוא, וצ"ע.

סימן עט (טו)

לדעת תו' נראה דבעומד מרובה מלד לא מקרי מפולג, שהרי אם היה עומד מ"ר מצ' לדדן אף שהפרצות מכוונות זכנ"ז שרי בחצר כדאמר ח' ב', וכו' שהארכנו בע"ה בס' ח' ס"ק ל"א, ונמש"כ תו' צ"ד ח' ד"ה מאי דמפולג אריך צו"ה כדאמר פ"ק י"א, כע"ג שלא נזכר שם כלום וכונתם נראה לפלוגתא חנני' וחכמים, אבל פלוגתתם הוא דוקא במבוי אבל לא בחצר, ואולי ט"ס בדבריהם ועי' בחי' ריטב"א העתק דברי תו' וכיון שעומד מתיר את הפרצה שוב פ"ת מתיר את כל השני, וכש"כ לדעת רש"י דאמרין פ"ת מג' לדדן, דשרי בנידון לידן, שהרי תחת הזיז רה"י, וא"כ הוי מבוי הפתוח לתחת הזיז פתוח לרה"י, ולא דמי לסוכה דאמר לרבא דכיון דלגואי עבדי לא מהני פ"ת, דבסוכה לא מהני פתוח לרה"י דבעינן דפנות סמוך לסכך, אבל לענין היתר טלטול סגי בפתוח לרה"י, ועיקר תיקון חצר בקורה ד' משום פ"ת מבואר ברא"ש פ"ח סי' ז' וזהו דינא דקורה מתרת בחורבה לפי' תו' כמס"כ מהרש"א בסוגין, וכ"ה בעצה"ק דבקורה ד' אפי' למעלה מעשרים מהני משום פ"ת, אלא שהרשב"א התנה שלא יהא רחב המבוי יתר מי', אבל הרשב"א לשיטתו שפסק כל"ב אבל לדידן אף ביתר מי', והמ"ב סי' שס"ג העתיק דברי הרשב"א, אבל אינו לדינא לדידן.

ועוד היה גרוע בנידון, שהיה הזיז רחב אלל הבית ונתקצר אח"כ כזה (קמו) וכל"ל פ"ת בשפת דרומי של הזיז ואח"כ בשפת מערבי, ואח"כ בשפת דרומי, ונראה לדעת ר"ת דאמר' פ"ת בב' דפנות ה"נ אמרינן בזה, ואע"ג דכל שלא נתמעט מי' אי אפשר להתיר גם תחת הזיז דזהו פ"ת להתיר מפולג, וכן כל זמן שלא התירו תחת הזיז הרחב אין ראוי לזיז הקצר למעט מי' שהרי יש עוד פרצה בינו לבתל, ואמרין אחי אורח דה"ג ודה"ג ומבטל לי', מ"מ אמרינן פ"ת בב"א ומתקנים זא"ז ונעשה מחילה מעליתא, והנה כל ההיתר הוא לחשוב מבואות שלנו כחצר אף לקולא, ואף שהאחרונים מחמירין מ"מ בשעה"ח אי אפשר להחמיר, והמחמיר תע"ב. ראיתי בח"ס בדיני מחילות דברים שכלע"ג ואין אני עומד עתה בזה ורשמתי לזכרון.

מס"כ סי' פ"ח לתמוה בדברי תו' עירובין י"א שכתבו דנדרחו דברי ר"י, והק' שהרי בליכא שם ד' מחילות לא נדרחו דברי ר"י, דשאני

מחילות שבת, ומשמע דכו"ע מודים שאין צו"ה בלא חסוקפה עליונה כדאמר שם ה"ד צו"ה קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביה, ובלא קנה ע"ג אינו אלא תיקון לחיים, והלכך נראה ללא פליגי לענין דינא, ולפי' השני שפרש"י דשקפי הוא חסוקפה עליונה, נראה נמי דבהא כו"ע מודו, אלא בקירו י"ל דפליגי, ולענין מזוזות, זהו מחלוקת ר"מ וחכמים באין לו אלא פליג אחד, ובאבן נכנס ובאבן יוצא לא מנינו בגמ' למפסל, ואי פרושא להיות להו שקפי היינו אבן נכנס ואבן יוצא דלישנא דשימאי מתפרש ע"ז, א"כ יש ללמוד מזוזות באסקופה העליונה לענין ד"ז, ולפ"ז אין לנו

(א) עירובין צ"ד ב' תמלית הסוגיא, דלכ"ק דפליגי ביתר מי', לרב אמרינן פ"ת אף בפרוץ במלואו ואפי' ביתר מי', ואפי' בב' דפנות ובבבד דאיכא ב' דפנות כעין ג"ס, וולדעת רי"ף דוקא בדופן אחת אבל בב' דפנות זכנ"ז לא, ומשמע בתו' דאפי' בדאיכא גיפופי מ"מ לא אמרינן פ"ת במפולג וואפי' בפחות מי' אי פרוץ מרובה והריטב"א כתב דבדאיכא גיפופי אפי' במפולג אמרינן פ"ת ואפילו ביתר מעשרה, ושמאל פליג דבמלאו לא אמרינן פ"ת ואפי' בדופן אחת, ובדאיכא גיפופי לא פליג שמאל דרוב, ודוקא ביתר מי' אבל ב' שמאל כרב ס"ל, ולכ"ב דפליגי ב', ביתר מי' לכו"ע דל"א פ"ת במלאו ואפי' בדופן אחת ואבל דאיכא גיפופא אפי' ביתר מי' ואפי' בב' דפנות ובי' לרב אמרינן פ"ת אפי' במלאו ואפי' בב' דפנות, ולשמאל ל"א פ"ת במלאו, אבל דאיכא גיפופי אמרינן פ"ת ואפי' בשתיים, ונראה דגיפופי לענין זה הוא לחי משהו ואפי' בחצר, והר"ז"ה והרשב"א פסקו כל"ב לחומרא, אבל דעת רה"פ שהביא ב"י סי' שס"א כל"ק לקולא וכתב, והלכך אפי' במלאו אמרינן פ"ת ואפי' ביתר מי' והרמ"א סי' שס"א הביא דעת הטור כר"ת דאף בב' דפנות אמרינן פ"ת כל שיש ב' דפנות כעין ג"ס וזהו דלכ"ק שהביא הרא"ש בסוגין, ומעשה שלא הניחו לעשות צו"ה באת המבואות שבעיר שהיתה סמוכה לרה"י, והיתה רחבה יותר מי' אמה, ושאר כל רוחות העיר היו סתומות במחילות ובצו"ה, ותקנו זיז בולט מאחד הבתים ע"פ המבוי עד שלא נשאר משפת הזיז רחב המבוי י' אמות, והיה הזיז רחב ד' טפחים ע"פ כל ארכו ומרובע בפיות כדין פ"ת ובריא לקבל מעזיבה, ונראה דיש לסמוך ע"ז בשעה"ד, לידון פ"ת תחת הזיז והוי כנסתם מקאת המבוי ולא נשאר עוד הפרצה י', ונידון האי מקאת כפס ד' המתרת בחצר, ללא קיי"ל כהרשב"א שפסק כל"ב והלכך אף ביתר מי' ובמלאו אמרינן פ"ת והכא לא הוי רק פ"ת מרוח אחת כיון דכל העיר סתומה, ונתו' עירובין פ"ו ב' ד"ה גזוטרטא כתבו בשם רש"י דל"א פ"ת אלא אם בעובי התקרה טפה, אבל ש"פ לא הזכירו תנאי זה ועוד היה גרוע בהגידון שהיתה פרצה בדופן כנגד אותו מבוי כזה (קמה) והיתה הפרצה פחות מי', ונראה דאין זה קפידא, דהא לדעת ריטב"א דאיכא גיפופי שריא פ"ת אף במפולג, ואף

למש"כ סי' ז' סק"ז צל"ח הח"ס בשראנא של מוכסין הוי משקוף גמור וחשיב לו"ה.

(ט) מש"כ שדלחות בלא לו"ה, יש מקום להקל בהם קצת, עי' מש"כ בארץ לעיל סי' י"ד.

(י) מש"כ סי' ז' צפי' דברי הג"א דאם המשקוף משולב בידות תוך המזוזות פסול ל"ע ועי' סי' ז' סק"ט, וסק"י.

(יא) מש"כ סי' ז' א"ל להכשיר קנים אחורי הכותל תמוה מאד, והוראת הגאון ר"מ ז"ל תמוה, ואולי בכגון זה אין למידין הלכה מפי מעשה, והנה הגאון ז"ל דן בזה גם בסי' ז' וצליקוטיס סי' ז' ל"ד, ומבאר שם שהגאונים הפמ"א והתב"ש והת"ש כלם שוים לאסור, ואם כי הביאו ראיות ועל ראיותיהם דן הגאון ז"ל, מ"מ הדבר א"צ ראי' לאחורי הכותל אין לו שום יחוס למה שצפנים מן הכותל וכל שבין הכתלים אין מזוזות אלא כל האויר פרוץ במלאו אין כאן פתח, וכבר הוכיח הד"מ שאין הכותלים כמזוזות מהא דקורה לא הוי לו"ה וכמש"כ הח"ס ז"ל שם ווגם לא דנו אלא שראשי הכתלים יחשבו כמזוזות אבל כתלים עצמן לית דינא ודיינא ואם יעמיד אחורי כותל קנה גבוה י' היחכן שצבה יחול על הקורה שם לו"ה, ואין למצוי עסק עם מה שאחורי כותליו, וכבר אמרו עירובין ז"ב ב' ואילו השוה את גיפופיה גדולה נמי אסורה א"ל התם סילוק מחילות הוא כו' וה"נ השוה מצפנים ואין מזוזות בולטות סילוק מזוזות הוא, וצליקוטיס סי' ל"ד שהיא אחרינייתא משנת תק"ץ כנראה חזר בו מקמייתא, והעמיד יסוד על מש"כ שהיא בולטת הקנה ממעל לכותל אל חלל המצוי, ואע"ג דגבוה מן הארץ ג"ט מ"מ לא הוי גדיים בוקעין, ולא פי' כונתו ז"ל למה אין גדיים בוקעין ואולי כונתו למש"כ תו' שבת ק"א א' ד"ה ויש, דבמשהו לא חשיב בקיעת גדיים ותמוה וכי אין גדיים בוקעין מאי הוי, וכי מהני גוד אחית לעשות מזוזה הלא גם לבד לא מהני דהוי פתחי שימאי, וכש"כ שאין מזוזה ע"י גוד אחית, ועוד גוד אחית כזה לא שמענו ומחילה תלוי' אינה מתרת אפי' עשה למטה ג"ט דלא הוי גדיים בוקעין, וכדאמר עירובין י"ב א' קל הוא שהקילו חכמים במים אלמא דבחורבא אפי' העמיד על הארץ ג"ט ואח"כ תלה המחילה דליכא בקיעת גדיים נמי פסול, דאי כה"ג כשר אין כאן קולא במים דהא בקיעת גדיים ל"ש בקיעה כדאמר שבת ק"א א', וכן עירובין ט"ז ב' בסוגיא לעומ"ר בערב מבואר דלריך עומ"ר תוך י"ט דוקא, דאל"כ מש"ל עומ"ר בהעמיד קנה סמוך לארץ ג"ט ואח"כ תלה מחללת ז"ט והגביהה ז"ט פחות משהו, אלא עומד מרובה תוך י"ט בעינן, וכן משמע שם שלחי סוגיא דאמר ר"א מחילה תלוי' אם הפרץ למטה מרובה מ"מ אם העומד מרובה מצביא לי', וקשה דאם איתא דמצביא לי' אם עומ"ר מהני אף לגדיים בוקעין, ל"ל מחילה תלוי', אף בהעמיד הד' למטה ולמעלה ו' טפחים ומשהו תצעי לי' ולעיל פריך בפשיטות אי מוקים לי' תתאי הו"ל מחילה שהגדיים בוקעין, אלא ע"כ ר"א מוקי לי' באיכא למטה ג"ט והניח פרוץ יותר מג"ט ואח"כ

פסי ביראות דאיכא שם ד' מחילות והוי רה"י מה"ת, ותמוה למה יקשה לדברי תו' תקשה לי' סוגיא דגמ', שהרי ר"י לא הזכיר דמיירי בד' דיומדין שהן ב' אמות לכל ד', ואם חסר משהו מזה אף שהאריך בדופן אחרת אינו מועיל, ובאמת לק"מ שהרי סוף סוף חזינן דפרצת יתר מי' מפסדת יותר מפרומ"ר שהרי פרו"מ אינו מפסיד מחילת הדיומדין ויתר מי' מפסדת.

(ב) מה שהשוה דעת ריב"א לדעת הרמב"ם אינו מוכרח וכמש"כ סי' ו'.

(ג) מה שהזכיר לדעת הרמב"ם דלריך עומ"ר מד' רוחות ואז אין פרצה יתר מי' אוסרת, תמוה דב' דפנות עומ"ר מודה הר"מ דאין פרצה יתר מי' אוסרת ואף באותן דפנות שפרו"מ, וכמש"כ סי' ו'.

(ד) ומה דמשמע מדבריו ז"ל דלדעת תו' והרא"ש לא מהני לו"ה מד' רוחות בבקעה ואף בעומ"ר, למש"כ סי' ו' לא נחלק בזה אדם מעולם דכל שעומ"ר לא אכפת לו בלו"ה בד' רוחות.

(ה) ומקום מוקף חצוי לדירה וחצוי בקעה והוא פרו"מ מכל ד' ומתוקן בלו"ה, משמע מדבריו ז"ל דלו"ה שמגדיר את הבקעה חשיב כלו"ה של בקעה, ולו"ה שבצד חלק הדיומדין חשיב כלו"ה של דיומדין, וא"כ מותר אף מקום הבקעה, משום דלא הוי לו"ה בד' רוחות, ולמש"כ דבעומ"ר ב' דפנות סגי גם בבקעה אפשר לומר כן לאותן לו"ה שבצד הדיומדין חשיב כמחילה מעליתא, ואפשר דאין חילוק באיזה ד' הוא הלו"ה אלא כיון שכל המחילות מועילות לכל המוקף בתוכן ואיכא מקום דירה בתוכן חשיב מקום דירה, וכן מסתבר להקל דברבנן, אמנם דברי הח"ס ז"ל הם בעומ"ר מד' רוחות אלא שיש בהם לו"ה, ובה למש"כ לעיל אף בכלה בקעה שרי, ואף ב' דפנות עומ"ר סגי, וכמש"כ סי' ו'.

(ו) מש"כ הח"ס ז"ל תוך הדברים דלו"ה יתר מי' להרמב"ם דלא מהני בפרמ"ר, יכול להוסיף בקנים תחת החבל שלא יהא בין קנה לקנה יתר מי', תמוה מאד, דכל שהפרצה יתר מי' אף שיחלק את הפתח לשנים אינו כלום, לאותו הקנה שהעמיד באמצע הפתח לא חשיב מחילה דתתי אוירא דה"ג ודה"ג ומבטל לי' וכדאמר י' ב' בפרצה יתר מי' בלא לו"ה לדין וה"נ לרב בלו"ה, כיון דסוף סוף כריך לדון על יתר מי' במקום אחד שהוא פתח, וכן מבואר בתו' ב' לחד תירוצא דע"י עמודים של מסך פתח שער החצר חשיב לו"ה אלא דלרב לא מהני לו"ה יתר מי' אף שבין העמודים לא היה י'.

(ז) מש"כ דפסי ביראות חשיב דיומדין עי' מש"כ סי' ו' בדברי הק"נ.

(ח) מש"כ דבשראנא של מוכסין יש להחיר ועי' לקמן סי' ז' שסיים ע"ז וז"ל אע"פ שאין לו משקוף וגם לא שייך חוקקין להשלים מ"מ פשיט לי' להחיר עכ"ל נראה דעתו ז"ל לזרף הא שראוי לסגורו וגם עתה הוא כעין שער, והדברים מתמיהים, דודאי לו"ה אינו מתיר אלא בשעה שהוא בנוי ולא בזמן שהוא הרוס ואינו ענין למחוסר קריבה ולא לדלת הראוי לנעול, וגם סניף שהוא כעין שער אינו כלום אם אינו כדון שער, איברא

א"א לומר כן דכל כהאי לא הו סתמו לן בגמ' והלא סתם קורה
בראש המצוי הוא, ועי' עירובין ח' ב' מצוי שאלו אחד ארוך כו'
ואם הוא לו"ה באלכסון נמי כשר, ומה דקשה ממזה נחבאר לעיל
סי' י"ד.

סימן פ (טז)

בעירובו במקום שציתתו ביכול ליטלו ולאכלו סגי, כיון לאכלו תוך
ד"א של שציתתו, ואפשר דכל שהעירוב תוך ד"א של שציתתו חשיב
כל ד"א במקום שציתתו, ודוקא כשהעירוב תוך ד"א בעינן שיכול
להביאו למקום שציתתו ממנו.

ל"ב ב' מתני' אין עירובו עירוב, נראה דאפי' למ"ד לק' לו"א
סוף היום קונה עירוב אין כאן עירוב דקשה לכיון סוף היום וע"כ
א"א ליטלו בסוף היום ממנו ובעינן שכתבו התו' לעיל לו"ב ד"ה
ולפרש דלרבי מהני עירובו אפי' אי תחלת היום ק"ע, ועוד דלמא
ביה"ש יממא וסוף ביה"ש ק"ע וא"א ליטלו ביה"ש מספיקא.

ל"ג א' גמ' לימא קסברי רבנן דלדין אסורין, למאי דמסיק בסמוך
דכלכלה משלימתו לד' לכאורה כרמלית היא, ואפשר דאין הכלכלה
קבועה ואין כרמלית בכלים וכמש"כ תו' שבת קנ"ה א', ומיהו בתו'
לק' ד"ה הואיל פי' בכלכלה כרמלית, ואפשר דבמה דפריך האי
אילו כו' סתם הא דאמר אלא ארישא, ושפיר י"ל אסיפא ומשום
כרמלית, ולמאי דמתרץ ר' ירמיה מצויר בתו' ד"ה הואיל בין לפי
רשב"ם ובין לפי תו' דשבות מיהא איכא.

שם תו' ד"ה והא, לעיקרו של אילו שהוא מקום שציתתו ממנו,
נראה להכריח דבעינן שיביאנו למקום שציתתו ממנו ולא סגי במה
שיביאנו תוך ד"א מהא דאמר לקמן לו"ד א' במגדל הואיל ויכול
לנטותו ומשני במסומר הא מ"מ יכול להביא העירוב תוך ד"א של
שציתתו דהא כי שבת למעלה יס לו ד"א גם למטה וכמש"כ תו' לק'
לו"ד ב' ד"ה אי, לענין בור אלא ודאי כריך שיביאנו למקום שציתתו
ממנו, והא דאמר רבא הו"ל רה"י ורה"י עולה עד לרקיע היינו
דנחשב כאילו מוקף מחילות וכאילו הו"י רה"י לענין שנחשב כאילו
הוא ועירובו במקום אחד, אבל לא שנחשב מקום שציתתו בכל
ד"א, ואין להקשות כיון שמביאו תוך ד"א של מקום שציתתו נימא
עכשיו דהוא ועירובו במקום אחד כאילו מוקף מחילות וכאילו יכול
להביאו על המגדל ז"א וכמש"כ תו' בסוגין ד"ה והא, והואיל ואי
צעי זריק ל' כו' אכתי לא הו עירוב אלא משום דד"א וכו'.

ל"ג ב' תוד"ה הואיל, דהו כרמלית, צ"ע דהא אין כרמלית בכלים
והו רה"ר וכמש"כ תו' שבת ק"ב א' ד"ה והואיל, וז"ל דכונתם
בכלכלה תלוי באילן וקבועה ובעינן בזיכור שכתבו תו' שם ורשב"ם
פי' באינה קבועה, מיהו יס לעי' בקו' תו' הא בשעת עקירת חפץ
נסתלקו מחילות רה"י ועי' שבת ל"ט ב' זרק דף כו' וסם ח' א' ד"ה
רחבה וה"נ עקירת חפץ וסילוק מחילה בהדדי.

העמיד ד"ט ואע"ג דבולט חוץ מ"מ מצביא לי' דתועיל
משום עומ"ר, ולפ"ז צ"ל דאם היה עומ"ר תוך י"ט ודאי מהני
לר"א, אלא דמצביא לי' משום דמחילה שחוץ לי"ט משלים
לעומ"ר, וצ"ע (עי' לעיל סי' י"ג).

יב) ומש"כ הח"ס דאם הקורה בראש המצוי הוא לו"ה וכשר אפי'
ברחב מ"ט וא"ה, כמדומה דל"ל מ"אן ואפי' אין בקורה טפה,

הערות שלא בעיון בספרי המפרשים והפוסקים ז"ל.

עירובין כ"ח ב', תוד"ה הואיל וכו' דבקל יכול למתקן. צ"ע מ"ס
כפניות דמטמא טומאת אורכלין ונקח בכסף מעשר ומ"ס קור דנקח
ואינו מטמא טומאת אורכלין, ואי דקור חשיב כעור ותיקנו קשה
א"כ לא יהא נקח בכסף מעשר כמו שאין לוקחין עור במעות
מעשר אפי' ע"מ לשלקו, ונראה דאף בכבר שלקו אינו נקח דלא
חשיב פרי מפרי שאינו פרי, וע"כ שאין קור כעור אלא ככפניות
והא דאין קור מטמא טומאת אורכלין דלא קרינן בו מכל האכל
אשר יאכל כיון שאין נטעין אדעתא דקורא וכמש"כ תו' לעיל ד"ה
קור, אבל כפניות היא פרי עצמה אע"ג דלא נגמרה עדיין מ"מ
כיון דראוין למתקן מקרי אכל ואפשר דאין כונת תו' דכפניות קל
למתקן יותר מקור אלא קל למתקן יותר מעור דאי הו כעור
באמת לא הו' נקח בכסף מעשר וכש"כ שלא היו מטמאין טו"א,
אבל חילוק קור מכפניות לענין טו"א הוא משום דלא נטעי אינשי
אדעתא דקורא והלכך כל שלא שלקו אינו בכלל האורכלין.

לו' ב' שמעברין לגדול ביה"כ, יס לעי' לרבא לק' לו"ב ב' דסוף
היום קונה עירוב ולדידי' כבר זה היום חול ולמחר קדש הו עירוב
כמש"כ תו' שם ד"ה מ"ס, וה"ה שמעברין ביה"כ וע"כ צ"ל דהאי
תנא סבר תחלת היום ק"ע, וב"ס דהשיבו איכא סעודה הראויה
סברי סוף היום ודוחק, ואפשר דב"ה אפי' כמ"ד תחלת היום וא"ה,
כמדומה דל"ל סוף היום) ומשום תוספת יו"כ קפרכי להו לב"ס,
ולפ"ז צ"ל לב"ס סוף היום של היתר, ק"ע, וכמש"כ ריטב"א, אבל
דוחק דפליגי בזה ב"ס וב"ה, ואפשר דב"ס חלקו בין אכל הראוי
אלא יומא קגרים ובין איסור חפלא.

שם רש"י ד"ה עירב הו' לבוש שחורים וכו', משמע דלחנני'
אליבא דב"ס לא מהני עירב ברגליו, וצ"ע מי הכריח לרבינו לפרש
כן.

שם בגמ' והורדך לשחורים כו', יס לעי' הא מצויר לק' לו"ד א'
דכיון דאי צעי אמתווי מצי ממטי לי' חשיב עירוב וה"נ מצי ממטי
דרך לבישה, וי"ל דשא"ה דלא נחבין לשחורים שיקנו לו שציתתו,
ועוד י"ל לב"ס אליבא דחנני' לא מהני מצי ממטי לי'.

לו"א א' רש"י ד"ה אי הכי וכו' ויביאנו אכלו, נראה דמייירי
דנחבין לשבות חוץ לקבר דאי נחבין לשבות על הקבר הלא
מצויר לו"א במגדל דלריך שיביאנו לעירוב על המגדל ואפשר
דדוקא באין עירובו במקום שציתתו בעינן שיכול להביאו אבל

בגליון רש"י ד"ה אס, ולמש"כ לעיל בל' התו' לחלק בין אס העירוב פחות מד"א לתחום הד"א של שביטה, ובין אס הוא רחוק י"ל להכא כשיטה המגדל יתרחק מתחום הד"א של שביטה ד"א, וכ"ז כ"ע.

ל"ד ב' תוד"ה אי, דומיא דרישא כו', עי' ברע"ב ובליקוטי הגר"א במשניות שפי' דרישא נמי בעומד חילן בכרמלית אבל ברה"ר מודה רבי ב' שבותים, ונ"ע דא"כ מאי פריך לעיל ל"ג א' והא אי בעי מיייתי לה דרך עליו, אכתי שבות הוא, וכן בנתנו בכלכלה לעיל שם אכתי שבות הוא ועי' שם תוד"ה הואיל וקי"ל נמי שבת קנ"ה לדדיון אסורין וא"כ איכא ב' שבותים.

רש"י ד"ה אפילו, ואע"ג דלמעלה ד' כו' כ"ל דאירי בנתכיון לשבות למעלה או למטה בתוך ד"א דאל"כ אכתי הוא שבות להביאו מכרמלית לרה"ר, א"נ דאירי בעומד בכרמלית או ברה"ר.

ל"ו א' אמר רבא זאת אומרת כו' יס לעי' נהי דתחילת היום קונה מ"מ אי אפשר לו לאכול עירובו אלא בלילה ידועה ונכרת ובתחילת היום עדיין ספיקא הוא וכמש"כ תו' ל' ב' ד"ה ולפרש ועוד דלמא ביה"ס ליליא ולא מאי למיכל עירובו מספיקא וכמו הניח עירובו למעלה מי' דתנן ל"ב ב' דאינו עירוב וכמש"כ לעיל שם, וע"כ כ"ל דדוקא לענין שיהא הוא ועירובו במק"א מפסיד העכבה מחמת ספקא דכיון דא"א להביא עירובו במקום שביטתו אין כאן עירוב, אבל לענין עירוב הראוי לאכילה אמרינן ממ"מ אי ליליא הוא הוא לי' עירוב ראוי ואע"ג דאיהו לא ידע אי ליליא ולא מאי למיכלי' מספיקא מ"מ קני בו שביטה ואע"ג דב' ככרות א' טהורה וא' טמאה אמר לעיל דלא מיקרי סעודה הראוי' התם אפשר דטמאה היא וליכא ממ"מ אבל הכא אי ליליא הוא ראוי היא, ונ"ע.

ל"ז ב' תוד"ה אלא ואע"ג דאין ברירה כו', נראה דדוקא באס ירדו גשמים כו' וכן בתרומת הכרי הזה כו' בתוכו חייל תרומה בתערובות אבל באמר ב' בוגין שאני עתיד להפריש אי אין ברירה לא חייל כלל, ולכך אמר שמא יבקע ונמצא שותה טבלים למפרע וכן לעיל מחולל על סלע שעתלה כו', מבואר דאי אין ברירה אין חילול, וטעמא דהוי כלא העלה כלל, ועי' לק' נ' ב' תוד"ה ומר.

מ"ב ב' תוד"ה אבל, לקמן דפליגי וכו', לולא דבריהם י"ל דשאני ספינה מהלכת דלא שבת בקרקע זה מצעו"י וכמש"כ תו' לעיל ל"ד א' ד"ה הכי דאי מסיר המגדל ממקומו שביטתו בקרקע הראשונה ומ"מ לענין להלך כל הספינה הועיל הדבר ששבת כאן מצעו"י במחילות הספינה.

מ"ה א' לדבר מצוה מודו לי', יס לעי' האי מצוה היכי דמי אי מצוה שאינה דוחה תחומין הרי יאלא באיסור ולמה הקילו בו חכמים, ואי מצוה שדוחה תחומין א"כ יס לו אלפים במקום שיאלא, והכא אמר רבה דמודו לי' חכמים לר"א בלא יאלא חוץ לד"א אבל יאלא חוץ לד"א לא יכנסו אע"ג דמוצלעין תחומין וכדלמאמר רבה בהדיא בסוגין, ולמה המתין לי' אבוי לרבה ולא הק' לי' בשעה

שם רש"י ד"ה ר' ירמיה, וסיפא ברוחב כו' כ"ע כיון דחילן רה"י וכלכלה חורי רה"י כי מטה הכלכלה למטה מי' מאי הוי אכתי הוי כלכלה חורי רה"י, וקו' הגמ' לעיל הוא מקום חורי רה"י וכמש"כ תו' לעיל ד"ה אי ולולא פירש"י י"ל דר"י משני אפי' תימא ריב"י והואיל ויכול לנטותה.

שם תו' ד"ה איתבי', כריך לחלק כו' כ"ע דהא נידון אחד הוא אי יכול להניח עירובו רחוק ממקום שביטתו על סמך שיכול להביאו פחות פחות מד"א. ובאמת מסקינן גזירה יו"ט אחר השבת אבל בשבת רשאי להניח עירובו במקום רחוק וכדליתא בהגה' בתו' לק' ד"ה ואמאי ולכן שפיר פרש"י לעיל דיכול להביאו פחות פחות מד"א.

ל"ד א', כמאן דאמטי' דמי, יס לעי' מאי דעת' דרב ב"ס אי בעי עירוב ד"א של שביטה תקשה לי' מתני' דאוקימנא בחוץ לד"א, ואפשר דסבר דבעינן שיכול להשיט ידו חוץ לד"א וליטול עירובו וזה לא מקרי הואיל אלא חשיב כהוא ועירובו במקום אחד ממס.

תוד"ה ואמאי, כשיעור שני תלתי מיל, דבריהם לא יתכנו אלא לפרש"י שבת ל"ד א' דהניח ע"ת ביה"ס כשר דיעבד וזוהי יס להכסיר בהרחיק עירובו ממקום שביטתו כשיעור ב' תלתי מיל מחמת ספק ביה"ס לילה ותחלת ביה"ס קונה עירוב דעדיין אפשר לו להביא עירוב לרבי אבל לדעת תו' שם דספק עירוב פסול אין להרחיק העירוב רק כשיעור תחלת הלילה עד שיהי' לילה ידוע לבני אדם וכמש"כ תו' לעיל ל' ב' ד"ה ולפרש.

שם דמודה רבי שיש להחמיר כו' כ"ע דאמר לעיל ל"ג א' בתוך ג' מותר ליטול ומשמע דעירובו עירוב אף חוץ לד"א דומיא דרישא, ואפשר דכיון דמייטא לי' בפחות מד"א לתוך ד"א של שביטתו מודים בעלי התו' דמותר להוליכו למקום שביטתו אבל אין לומר דסגי במה שיביאנו לתוך ד"א דהא בעינן שיביאנו למקום שביטתו ממס, וכמש"כ תו' ל"ג א' ד"ה והא וכמש"כ לעיל בארך.

רש"י ד"ה אס יכל לירד ולאכלו כו' שביטתו ממס וכו' כ"ע דהא במטה מגדל תוך ד"א של מקום שביטתו אמר בגמ' דנתקן עירובו בהטיה זו, ומבואר דלא סגי במה שעירובו תוך ד"א של שביטה אלא בעי' שיביאנו למקום שביטתו ממס, ועוד קשה למה לא חשבינן כל ד"א של השביטה כרה"י וכדלמאמר לעיל ונמצא כל המגדל ברה"י ואפי' בהניח עירובו למטה מי' יהא עירוב, ועוד קשה הלא המגדל תוכו מוקף ג' מחילות והוי רה"י ולמה למטה מי' אין עירובו עירוב, ולפי' הב' של רש"י י"ל דמייירי שהעירוב חוץ לד"א ממקום שביטתו והכותל ארוך וחודו סמוך למגדל והוי כדינא דמתני' דמוקמינן בנפסו נטה חוץ לד"א וניחא הכל.

תוד"ה הכי נמי, דמודה בשבות כו' כ"ע דהא הניח עירובו בכלכלה דעלה קאמר ר"י הואיל ויכול לנטותה איירי שהעירוב חוץ לד"א של מקום שביטתו דאי תוך ד"א כי נתנו בחילן למעלה מי' נמי הוי עירוב כדלמאמר לעיל, ואפ"ה אמרינן דיכול לנטותה, ואדרבה הכא נמי כ"ל דמייירי שהעירוב חוץ לד"א וכמש"כ לעיל

א"כ כלמא קנה שציתה בסוף האילן ויכול לבצר ד"א חוץ לאילן וא"כ אין מקאת בית ניכר, ואין לומר דע"כ ד"א תחת אילן דאירי דבין רגליו עד סוף האילן ב' אלפים וד"א, ואי יבחר ד"א למקום אחר הו"ל חוץ לתחום ובטל עירובו, דהא אמר בסמוך דאי מוקמית ל' באידך גיסא דאילן קס ל' לבד מתחומא אי לא סייס ד"א לא מני אזיל אלמא מספקין ל' במידי דעירובו בטל, וז"ל דהכא מפרשין שצית' תחת האילן היינו כל ד"א וז"ע, ועוד י"ל דבאמר שציתתי בד"א לעולם כל ד"א הוי מקום שציתה וסגי אי מני למיתי עירובו בד"א סלו, אבל אי קנה שציתה במגדל או בשאר מקום קצר, ויכול לבצר ד"א שלו לכל מקום שירצה כדתנן מ"ה א' בזה בעינן שיכול להביא העירוב למקום שציתה.

נ"ל א' והוא דכי רהיט משמע דוקא לאילן וגדר בעינן דמטי אבל אם יס שם עיר אפי' הגיע תוך תחומה סמוך לחשיכה הרי הוא כאנשי העיר וכדתנן מ"ה א' וכדתנן בריש פירקין בעובדא דר"ג שצבר הייתי מסתכל כו'.

נ"ב א' אפי' הכי ניחא ל', ומיהו רבא ס"ל דיג לו ד"א כדאמר לעיל ל"ב ב' ל"ה א' ומיהו קשה ליפשוט מהא דאמר לעיל ל"ג ב' נעץ קורה כו' לפרש"י שם אבל לפי' חו' שם ד"ה כמאן ניחא.

נ"ב ב' רש"י ד"ה מתני', במזיד ומדעת, אע"ג דאמר לעיל מ"ה ב' יאכל לדעת והחזירוהו נכרים אין לו אלא ד"א ז"ל שא"ה דעדיין לא יאכל למקום שאי אפשר לחזור, ומיהו רבנן פליגי אף ביאכל בשוגג כדאמר לעיל מ"ד א' וקמבעיא ל' הלכה כו' או אין הלכה כו' וטעמא משום דכל שאינו יואל מתחומו של עכשיו אינו שצ לתחומו, וכמש"כ חו' שם ד"ה א', ולפ"ז נראה דקיי"ל כר"א אפי' במזיד כדמסיק לעיל דהלכה כר"א, אבל י"ל דדוקא בשוגג פליגי אבל במזיד מודה ר"א דאינו חוזר לתחומו כדון יאכל לדעת והחזירוהו נכרים ועי' שו"ע סי' ת"ה ס"א וס"פ אין ת"י כעת.

נ"ד ב' תוד"ה אם היה, ומותחין חוט כו', מדבריהם מבואר שאין מרבעין הפגום לרצוע העולם דא"כ לעולם עושין כלעות שוין לרוחות העולם במרחצ שחכנס דריצוע זה כל העיר ופגימותיה ולא שייך ספיקם של בעלי חו' אלא ודאי שאין ממלאין הפגמין אלא במקום החסר עד שתהי' העיר מרובעת וכ"כ בהדיא ריטב"א וכן בעיר העשוי' כג"ס או כקשת אין מרבעין אותה לריצוע העולם אלא העשוי' כג"ס ממלאין אותה כמ"ס סתומה והעשוי' כקשת מותחין לה יתר בין אם הוא לריצוע העולם ובין שהוא לקרנות העולם, ולא נאמר לרצוע לריצוע עולם אלא דעגולה אבל כל שהיא מרובעת בלד מן האדדים הוי כמרובעת כלה שאין מרבעין אותה לריצוע העולם.

נ"ה א' הי' בית אחד כו' לכאורה נראה דאם בית אחד היואל תוך ע' אמה לעיר ובית היואל השני חוץ לע' מודדין לבית שהוא חוץ לעצורה לעצמה אע"ג שהוא מובלע בכלעות ריצוע העיר כגון שיס עוד בית בסוף קמ"א אחר הבית שהוא תוך ע', ומוסיפין לעיר קמ"א ע"פ כל העיר ונמצא הבית שמאל השני שהוא חוץ לעצורה

שאמר דמודו ל' חכמים בלא יאכל ד"א, מ"ס לא יאכל ד"א, ומ"ס יאכל, סוף סוף מובלעין התחומין ודוחק לומר דאביי סבר דבאמת רבה בהבלעת תחומין נמי מיקל עד דשמייע ל' הא דפי' משנתנו, ואפשר דרבה ביאכל שוגג קאמר ומשום טרדא למארה בזה מודו רבנן לר"א וז"ע.

מתני' שאם ברר כו', אם ברר קדם שחשבה הו"ל עיקר שציתה בכל ד"א כמש"כ לקמן נ' ב' אבל הכא בצבר בשצת איירי, ויס לעי' אי הוי ברר היינו שהלך או במחשבה לחוד ומשמע דסגי בצבר אעפ"י שלא הלך.

מ"ז ב' תוד"ה חרם, לפי שמקאת כו' ר"ל לפי' התו' איירי דחריץ המים מובלע תוך התחום של עיר זו ותוך התחום של עיר הב', והלכך אי היו המים קנו מקומן מותר להכניסן לב' עירות, אבל השתא לב' עירות סמוכות תוך התחום לריב"נ קנו שתיהן בכל המים א"נ אלו קנו חליין מכאן ואלו קנו חליין מכאן ומיערבי מיא, ואסור להוילאן לעיר שצמזרח רק במרחק אלפים מעיר המערבי, וכן ללד המערב לא יותר מאלפים מעיר המזרחית אבל אי הוי מפרשין דלר"י הוה הפקר וקנו מקומן ע"כ איירי שמקאת המים חוץ לתחום, וא"כ עיר אחרת אינה פועלת כאן כלום.

שם כלי להכניסן לעיר, ז"ע דכיון דעשה מחיאה שוב אין המים נמשכים חוץ למחיאה ולפיכך דעת בני העיר עליהם וקנו תחום בני העיר ואפשר כונתם לאפוקי מלומר דאיירי ברחוק מעיר ולא אמרינן דעת בני העיר עליהם אלא בסמוך וכמש"כ לעיל ד"ה והכלים, וזה הוכיחו דא"כ לא מהני מחיאה, א"נ כוונתם למאי דמסיק דמהני מחיאה של קנים ואמאי הא מיערבי מיא.

מ"ח א' שמונה על שמונה א"ב, הא דאמר לק' נ' ב' ל"ס אלא באילן שתחתיו ח' וכו' כמ"ד ד' וכן אמר שם תרי אלפי וד' גרמידי, ומשמע דהלכה ד"א ותו לא, ועי' שו"ע סי' שצ"ו ס"א.

מ"ט ב' רש"י ד"ה ל"א, האידך יקנה, לכאורה נראה דלמאי דמסיק רש"י ז"ל נ"ב א' דלר"מ בכל עשיר הוי חמר גמל דלא סילק נפשי' אלא מעבר השני מביתו ולא מביתו ללד העירוב ה"נ י"ל דהא דשמואל ומה שהק' רש"י ואפי' ריב"נ כו' ז"ע דהכא ע"כ עדיף דהא בכל עשיר לר"מ חמר גמל ולר"י שציתתו בביתו וכמש"כ רש"י נ"ב ב', ומיהו יס חילוק בזה בין ביתו לשדה וכמש"כ חו' ד"ה ואפי' דהא לרב במקומו לא קנה וכן לשמואל אמר נ' ב' דאי איכא מרגליו עד עיקרו ד"א וד' גרמידי לא יזוז ממקומו ולא אמרינן כיון דלא קנה במקום עירובו יקנה במקומו, וכ"כ מהרש"ל נ"ב א'.

נ' ב' הרי מקאת ביתו ניכר, אע"ג דאין מקום שציתה בכל ד"א אלא במקום מיוחד כדמוכח לעיל ל"ד א' דנתכוין לשבות על המגדל והגיה עירובו למטה לא סגי במה שיכול להביאו תוך ד"א של שציתה אלא בעינן שיוכל להביאו על המגדל והכא לא סייס מקום שציתה, לריק לומר דמ"מ סגי כיון דמסוים מקאת ד"א, ומיהו קשה אי שציתתו תחת האילן היינו מקום שציתה ולא ד"א

היתרים אינם מפסידים הראשונים את תחומן שהיה להן זולת הבתים היתרים, לכן נראה להמיקל כהטור ומ"א לא הפסיד, גם מש"כ צב"ל שם להריטב"א כ' בהדיא שאין ה' כתו' בזה, אינו מדוקדק להריטב"א הביא בשם תו' דאף לרבה בר"ה יס' חילוק בין אלפים לפחות וזה סתר ריטב"א דא"כ יהי' דברי ר"ה בלמאס אלפים אבל תו' שלפנינו כתבו רק לרבה דמיקל ביתר מאלפים בפחות מד"א ה"ה באלפים ביתר מד"א ול"ק קו' הריטב"א, והריטב"א לא ראה דברי תו' אלו ואפשר שלא היה חולק עליהם.

מ"ב סי' ש"ח צב"ל ד"ה וכן, אבל כשיש עיבור לעיר מחמת בית שנמאס שם שוב כו', הדברים ל"ע דהא מבואר בתו' עירובין נ"ז א' ד"ה ר"ה דעיר שאין לה חומה בתיה מטטרפין אם אין רחוקין יותר מע' אמה והריטב"א כ' דב' עירות נותנין להן קרפף שלם אבל כירוף בתים לריכין שיהיו מובלעין תוך ע' אמה, וא"כ כל שמובלעין הוי עיר ממס', ונותנין קרפף לר"מ, וע"כ דברי הריטב"א דביש בית אין נותנין קרפף לר"מ היינו ביש בין הבית לעיר קרפף שלם, או עיר שיש לה חומה אין בתים שחוץ לחומה מטטרפין עמה להיות עיר אחת רק מדין קרפף מטטרפין עמה וומיהו קשה לפ"ז לדעת ריטב"א דעיר ובית אין נותנין להן קרפף שלם א"כ לעולם אין נותנין עיבור חוץ לחומה לרבנן אף אם יש שם בית ול"מ כן אבל צנמשינן בתים זא"ז תוך ע' אמה הוי עיר ממס' ולכו"ע נותנין קרפף חוץ לבית האחרון ושיעור הבלעה שהלריך הריטב"א לא נתבאר אי סגי במשהו או צעין ד"א ומהא דפי' ריטב"א נ"ה ב' הא דאמר לא לריכא אלא להשלים משמע דסגי במשהו.

ש"ע סי' ש"ח ס"ד עשוי' כמין ג"ס כו', לכאורה נראה דשיעור ד"א הוא כדי שיהיו התחומין מובלעין ז"ז וא"כ בעשוי' כמין ג"ס אם נתן תחום לבית שבראש זה ותחום לבית שבראש זה לפעמים יפגעו קרנות התחומין זה עם זה, כפי ריבוע התחומין שיהיו כריבוע הבית או שיהיו לריבוע העולם, ולפ"ז אף אם יהי' האלכסון של הג"ס יותר מד"א לפעמים יהיו התחומין מובלעין ז"ז, והפוסקים נקטו לשון ד"א שזה שיעור ב' תחומין, ופעמים שהן ואלכסונן כמו בעשוי' כמין ג"ס ופעמים בלא אלכסון כמו בעשוי' בקשת.

שם צמ"ב צב"ל ד"ה ואם היו כו' ודע דאם הבתים שיואלצין זא"ז הוא כנגד כו', ל"ע מ"ס אמנע אי נשאר כמין ג"ס מכאן ומכאן, והראב"ד לא חלק בין פגום לבתים של עיקר העיר, ונראה כונת הראב"ד שיואלצין גם באמנע באופן לריכא קשת של יתר מד"א ואף באמנע לחוד אם לא נשאר יותר מאלפים בליטת העיר אפשר דסגי לדעת ראב"ד וכלענת תו' ואם לא ישאר ע' אמה לכו"ע סגי, והכי הויא ההיא דעירובין כ"ב א'.

שם צב"ל אות י"ט, אח"כ מנאיתי ש"כ בתו"ש, ולמש"כ לעיל בעשוי' כמין ג"ס אין תלוי בשיעור אלכסון ובדקדוק כתבו ד"א ואז לא יפגעו קרנות התחומין ז"ז.

מובלע תוך כלעות הריבוע של העיר מ"מ מודדין לבית זה לעצמה כיון שהוא מופלג ע' אמה מבתי העיר, ולפיכך אם העיר גדולה וכלתה מדתו של הבית מבתי העיר אין לו אלא חצי העיר, אבל ז"א דכיון דכל העיר כד"א לכל השוואת זה ולנותן עירובו שם א"כ לא גרע האי בית מהקרקע שבתוך כלעות הריבוע שהשוואת שם כל העיר כד"א, וכדתנן ס' א' הנותן עירובו צעירה של עיר ל"ע ול"כ זה כולל כל ריבוע העיר אף במקום שהוא רחוק הרבה מן העיר שנקרא עיבור כדתנן כיצד מעבדין כו'.

שם שני בתים יואצין כו' נראה דאם היואלצין של ימין כל הבתים מובלעין זה לזה תוך ע' עד בתי העיר והיואלצין נמשך אלא אמה מן העיר והיואלצין מופלג מן העיר קמ"ב אמה ובתיה נמשכים אלפים אין מרבעין העיר אלא בסוף אלא ואין היואלצין השמאלי מן העיר, ומ"מ השוואת ציואלצין השמאלי מהלך כל העיר כלה דהוי כלה כד"א כיון דהיואלצין השמאלי מובלע תוך ריבוע העיר דהוי כמוקף מחילות וכן היואלצין השמאלי הוי עיר בפ"ע וחשיב כמוקף מחילות והוי כלו רה"י מוקף מחילות וכמש"כ ריטב"א בעיר עשוי' בקשת דאע"ג דבין ראשיה יותר מד"א הולכין מראש זה לראש זה דרך הבתים ומודד אלפים ממקום שילא.

נ"ה ב' תוד"ה ואם לא מן הקשת כו', לפ"ז גם אם יש כבר רחב ד"א בין לדדי הקשת אבל אין במקום ההוא רק אלפים ממרכז הקשת מודדין לכל הקשת מסוף אלפים למש"כ תו' לעיל ד"ה פחות, דאי אין רק אלפים אף ביתר מד"א בין ראשי הקשת מודדין להם מן היתר, ובתים היואלצין חוץ לאלפים אין מפסידין, וכ"ה בהדי' בטור, ומש"כ תו' ור"ח פירש כו' אין כונתם דלפי' הר"ח ניחא לכו"ע אלא לרבה בר רב הונא ניחא אבל לרבה בר' אבתי לא מן הקשת ממס' אלא מסוף אלפים, ולהכי לא סיימו בהדי' דלפי' ר"ח ניחא, ויש לעי' אף באיכא ד"א בין לדדי הקשת ויתר מאלפים ממרכז הקשת למה אין מודדין בתי מרכז הקשת מסוף היתר, נימא רואין כאילו ניטל רגל אחד מן הקשת וגם חצי גגו ונשאר כמין ג"ס ובעיר כמין ג"ס כל שאין באחד מן הכלעות יתר מאלפים אף שהשני יתר מד"א מרבעין את כלה לדעת תו', ואף לדעת ש"פ באין אלכסון של הזווית ד"א מרבעין את כלה וי"ל לדעתם הכי נמי כל שאפשר לומו רואין כאילו ניטל המותר ורשאין לילך לשם מותרין ולא אימעייט אלא שאין מרבעין לה כלה, א"נ לריכין לברור להן תחומן או בחילוק העיר לארך או לרחב אבל אין נותנין להן ב' תחומין, ועי' תו' לקמן נ"ז ב' ד"ה התם ובס' מ"ב ש"ח ס"ד צב"ל ד"ה וי"א, חלק על הטור דדין מודדין מאלפים מל' הגמרא דאמר מודדין מן הקשת, ואין זה דקדוק דר"ה איירי בנתקצר מד"א חוץ לאלפים ואמר מודדין מן הקשת היינו ממקום שנתקצר הקשת וכמש"כ ריטב"א, וגם אפשר לפרש מודדין מהקשת ממקום שאין שם אלפים למרכז וקאמר קשת למעוטי יתר וכל מעלה נקרא קשת לגבי התחתון, ואין מקום כלל לחלק בין מתקצר מד"א למתקצר מאלפים שהרי עיקר הסברא דבתים

ז"ל מניח עירובו חוץ לב' אמות ומכוין לשבות שם ומניח תוך התחום ונתגלגל חוץ לתחום שדין אחד להם, לפיכך יש לתמוה על מש"כ רבנו הגמ"מ ז"ל בדעת רבנו לאסור הגיה עירובו קרוב לסוף תחומו אמה אחת ונתגלגל אמה אחת חוץ לתחום אינו עירוב, ואמאי הרי יכול להציאו למקום שציתתו ואילו היה מניח שם עירובו שפיר הוי עירוב כי נתגלגל נמי הוי עירוב, ועי' מ"ב סי' ת"ט בבה"ל ד"ה בסוף.

מ"ב סי' ת"ד בבה"ל ד"ה והואיל, אף בכרמלית יש לנו להחמיר, אם כבר יצא חוץ ל"ב מיל נראה לאין איסור לאורייתא לילך חוץ לד"א דהא דינא חוץ לתחום אין לו אלא ד"א הוא מדרכנן אף למ"ד תחומין לאורייתא וכן הוא בהדיא בת"י יומא ס"ז א' וכתבו יותר מזה דאפי' הולך חוץ לתחום כיון דלא שבת במקום הזה הוא מדרכנן, ודבריהם מוכרחים דהא מתנ' יומא שם ר"מ היא כמבואר שם בגמ' ועיי"ש בתו', ור"מ ס"ל עירובין ל"ה ב' תחומין לאורייתא, מיהו י"ל דע"כ לא כתבו התו' אלא לחזור בדרך שיצא אצל להתרחק מתחומו יותר י"ל דבכל ד"א שמתרחק חשיב יוצא חוץ לתחום ואסור מה"ת, וז"ע.

עירובין ל"ג ב' תוד"ה ורבי, ואם היא תלויה למטה מג' כו' מקור דבריהם דתוך ג' לאילן חשיב רה"י הוא לקמן ז"ט ב' דבכל פחות מג' סמוך לגג כו'.

שם ל"ז ב' תנא דבי אי' הוא, הקשו אחרונים ז"ל דלמא ס"ל תחומין לאורייתא וכדמוקמינן לעיל ל"ה ב' טעמי' דר"מ דאמר ה"ז חמר גמל ור"י הוא בן זוגי' דר"מ התם במתנ', וי"ל דע"כ ר"י ס"ל תחומין דרבנן מדהתיר בשיירא להוליך כלים חוץ לתחום לקמן ז"ז ב' ולמ"ד תחומין לאורייתא גם תחום כלים לאורייתא כדמוכח לקמן ע"ט ב' לגזור דלמא אתי לאיחלופי כו' וכ"כ במ"ב סי' ת"ד בבה"ל בשם רמב"ן.

סימן פ"א (יז)

ב' שם ומיהו לגבי בית היחיד ודאי מהני כו' להוציא כלי בתיהו למבוי כו' ר"ל לאיירי דכל בני החצירות עירבו חוץ מבני החצר שהמנן היה דר בתוכה, ואותה חצר נתקנה ע"י ביטול שביטלו כלם בתיהם וחלקם בחצר ליחיד, והותר היחיד להוציא מכל הבתים לחצר, אמנם מדהזכירו בגמ' מבוי למדנו שגם המבוי נתקן בהאי ביטול, ולמדנו שכל בני החצרות בטלו חלקן שבמבוי ליחיד ובזה הותר להוציא מחצר למבוי כלים ששבתו בבית, ובכל ביטול היה אסור בין בפתוחות החצרות זו לזו ובין באינן פתוחות, משום שלא שיתפו, ואפי' בפתוחות זו לזו ועירבו ואפי' למ"ד סומכין אעירוב במקום שיתוף הכא אסור משום אותה החצר שהמנן בתוכה שלא עירבה יחד עם כל החצרות, ומשום חלק המנן שבמבוי שאסור עליהן.

מ"ב סי' ת"ח בבה"ל ד"ה רחוק, והרי הוא לענין זה כמו קדם כו' תמוה מאד דא"כ אם הוא במזרח ביתו והגיה עירובו למערב ביתו, אף אם עירובו רחוק ממנו יותר מאלפים, כיון שהוא תוך אלפים של ביתו יהא עירוב, ומשנה שלימה שנינו עירובין ס' א' דכה"ג אינו עירוב, אלא ודאי כל חוץ לתחום של עירובו אינו עירוב, ומל' הרמב"ם אין ראוי כלל דכונת הר"מ אי' יהצין לי' שציתתו במקום עירובו נמצא שהוא חוץ לתחומו ואין לו רק ד"א ולא מצי שקיל לעירובו, מיהו אם העיר מוקף לדירה יש מקום לומר דנחשב לו כד"א כדין יצא חוץ לתחום באונס, והוי כיצא אמה אחת לר"א, מיהו הכא לענין קניית עירוב בתחלה י"ל דגרע וז"ע, ונראה דאף אם נתכוין לשבות תוך התחום ונתן עירובו חוץ לתחום ביתו, ואע"ג דעירובו בכרמלית ומצי מטי עירובו למקום שציתתו פחות פחות מד"א מ"מ כל שעירובו חוץ לתחום אינו עירוב וכתבנו ל"ה א' נתגלגל חוץ לתחום, ואע"ג דקני שציתתו תוך התחום, וע"כ איירי במטי' לי' לעירובו דא"כ אף נתגלגל תוך התחום חוץ לד"א ממקום שציתתו, אלא במצי מטי לי' פחות פחות מד"א איירי, ואפ"ה חוץ לתחום לא, ומסתבר דאף אם אין עירובו חוץ לתחום עירו כיון שהוא חוץ לתחום ביתו אינו עירוב.

רמב"ם פ"ו מה' עירובין הי"א מפני שאינו יכול להגיע אל עירובו, דין נתגלגל מבואר דנתכוין לשבות תוך התחום אלא שהעירוב נתגלגל חוץ לב' אמות ואע"ג דיכול להציא עירובו למקום שציתתו מ"מ כל שאם נתכוין לשבות במקום עירובו הרי הוא ביה"ש חוץ לתחומו של שציתתו, כי נתכוין לשבות תוך התחום נמי לא הוי עירוב וחשיב הוא ועירובו בב' מקומות אצל אם נתגלגל ב' אמות הוי עירוב דהא אם היה מכוין לשבות במקום עירובו שפיר הוי איהו ביה"ש תוך תחום עירובו, אע"ג שאם הי' קונה שציתתו בביתו הוי עירובו חוץ לתחומו אין זה מפסיד עירובו דהא לא קנה שציתתו בביתו אלא בסוף תחומו, ורבנו כלל בדבריו

א' עירובין ס"ג ב' תוד"ה צטילו, וקשיא לר"י דמסתמא כו' א"כ לא יתכן מה שפי' בקו' דאהני ציטול זה לטלטל בכל המבוי כלים ששבתו בתוכו כו' דהא כיון דעירבו חצירות עם הבתים אין מטלטלין בו אלא בד', כונתם ז"ל דכל בני החצר חוץ מאותו שצטלו לו אסורין לטלטל כלים ששבתו בתוכו וכלים ששבתו בבית היחיד דכיון דהן אסורין להוציא מחצר למבוי אסורין גם לטלטל במבוי, אצל היחיד שצטלו לו ודאי מותר לטלטל בכל המבוי אלא שאי אפשר לפרש דברי רש"י בצורתו היחיד, למאי איירא דמותר לטלטל במבוי הלא אף מחצר למבוי מותר, ומיהו למש"כ תו' לקמן ז"א ב' ד"ה וכלים דאיסור טלטול במבוי הוא משום דמי לכרמלית כיון שאין בו שום תשמיש י"ל דכיון דהיחיד מותר להוציא כליו וכליהם למבוי גם הם מותרין לטלטל תוך המבוי ולא חשיב כרמלית כיון שהוא מקום תשמיש ליחיד.

לב' חצרות לא יתכן למ"ד אין סומכין לעירוב במ"ש משום דב' החצרות אוסרין המבוי זה על זה, והבא במבוי שעכו"מ דר בו, נראה דאי אפשר לבטל לב' חצרות דהבא לבו"ע אין סומכין לעירוב במ"ש כיון שיש חצר שלא עירב עמה, ובכגון זה אוסרין אף ב' חצרות שעירבו יחד, זה על זה, ואף את"ל דאזנתן שעירבו יחד אין אוסרין זע"ז, מ"מ אי אפשר לבטל לב' חצרות שעירבו יחד, משום עכו"מ שאוסר ולא הותר רק ביטול ליחיד, אמנם אם בטלו כל החצרות לחצר אחת י"ל דמהני וגם זה מקרי לא שכיחא ואין העכו"מ אוסר, אמנם מדברי התו' נראה דדוקא ביטול ליחיד מהני.

ח) וביאור דבריהם נראה דהוקשה להם דמאי שייך ביטול ליחיד כיון דכל בני החצירות חשיבי כשנים הדריס בבית אחד, וביטול לאחד לכלם חשיב ביטול, וא"כ לעולם יהא אסור משום מרובין במקום עכו"מ, ואהא תירצו דבטל לאחד לא חשיב ביטול לכלם, ואף את"ל דחשיב ביטול לכלם הבא מה שנעשין כאחד ע"י עירוב לא חשיב בב' בבית אחד.

ט) ועוד דא"א כאן להתיר לכלן מכא שהביטול בו ר"ל מה שאין ההיתר יכול להיות לכלן זהו סיבת ההיתר ליחיד דכה"ג אמרין שאין הביטול רק ליחיד.

ס) ועוד דבהדיא אמר בו' ואידך נמי מודה שאם פירש בו' למה שפירש מהרש"א ז"ל דבריהם אינו מובן לדבריהם יבטלו לכל בני החצר ויתרו כלם אבל למה שפירשנו ניחא.

וכל מש"כ מהרש"א ז"ל אינו מובן דבחצרות שאינן פתוחות אם כל החצרות יבטלו לחצר אחת, למה לריך ביטול של בני אותה החצר שביטול לה, ומי יבטל למי, ומש"כ דקושיתם אינו במקום עכו"מ אינו מובן ומאין להם דלא מהני באמת ביטול לכלם, וכל דברי הק"ג בזה תמוהים.

טו) שם וא"ת כיון שע"י עירוב בו' וי"ל דרבא סבר בו' מהרש"א ז"ל פירש דמשום דסומכין לעירוב במ"ש ל"ק קושית רבא והדברים תמוהים מאד דבגמ' נסתים במלתא דרבא ונדחו דברי אב"י והתו' פירשו דהעיקר כדברי אב"י ורבא לא ידע להיו פתוחות זל"ז, ועוד דמאי שייך כאן למסמך לעירוב במ"ש שהרי אותה חצר שהמן בתוכה לא עירבה עמה, ועוד שהמן אוסר, ואין העירוב מועיל ואין ההיתר רק משום ביטול, ואם יסמכו לעירוב יאמרו דעירוב מועיל במקום עכו"מ, ונראה דט"ס יכ' בדבריהם וכוונתם דרבא דנקט לשון עירוב הוא משום אותה חצר שהמן בתוכה, או דנקט עירוב במקום שיתוף.

י) למש"כ סק"ז לדון להתיר דביטול החצרות לחצר אחת, נראה לכאורה לדון דדוקא ביטול לחצר שלמה מהני אבל ביטול ליחיד לא מהני משום דהמבוי הוא של יחיד והחצר רשות שותפין, וכמש"כ סס, אמנם מלשון הגמ' בטיילו רשותיכו לגבי חד הוה לי' יחיד בו' משמע דביטול ליחיד נמי מהני.

ג) ומ"מ יחיד במקום עכו"מ בו' מש"כ מהרש"א ז"ל בזה אינו מובן וכוונתם פשוטה דאע"ג דב' בני אדם הדריס בבית אחד אין העכו"מ אוסר עליהן מ"מ ע"י עירוב לא חשיב אחד לענין זה [ומש"כ בס' ק"ג בזה אין להם מקום].

ד) שם שאם יוצאו הרי הן מחזיקין ברשותן שיש להם במבוי קדם הביטול בו' הבא א"ל לזה שא"כ טעם של החזקת רשות אלא כשביטול ביתו וחלקו בחצר שאוסר להוציא מביתו לחצר אע"ג דתרויהו הבית והחצר של חד בעלים, ואפ"ה אוסרין משום דחשיב החזקת רשות, אבל הבא אסורין כלן להוציא מחצר למבוי משום שהמבוי הוא חלוק בעלים מהחצר שהמבוי הוא של היחיד והחצר רשות שותפין ואפי' את"ל דבעירבו כל החצרות שבמבוי ולא נשתתפו [למ"ד דאין סומכין לעירוב] וביטול כלם חלקם שבמבוי לאחד אין כלם אסורין רק משום החזקת רשות, דאין ביטול מועיל לחומרם למחשב רשות של היחיד, מ"מ הבא גרע דהא איכא חד חצר שלא עירב עמה, ונתן חלקו שבמבוי ליחיד, ועוד למ"ד אין סומכין לעירוב במקום שיתוף כל חצר וחצר אוסרת על בני חצרתה וביטול לא הוי גבייהו.

ה) ויש לעי' איך היחיד מותר להוציא מחצר למבוי הלא החצר של כלם והמבוי שלו, וי"ל כיון דהבית והמבוי רשות של אחד לא חשיב כלים ששבתו בבית לענין לאסור מחצר למבוי והוי לי' ככלים ששבתו בחצר דמותר להוציאן למבוי לר"ש והבא י"ל דאפי' לרבנן מותר דדוקא בחצר המיוחד לבני חצר והמבוי לכל החצרות חשיב מבוי רשות לעצמו לרבנן אבל הבא שהמבוי ליחיד חשיב בב' חצרות שאין חילוק בעלים אוסרתן לכלים ששבתו בתוכן, אבל קשה איך מותר ליחיד להוציא כלי בחציה למבוי הלא כלים ששבתו בבית אסור אף מחצר לחצר, ומיהו כלים ששבתו בבית היחיד אין לאסור משום עירוב חצרות שנעשה ביתו שותפות לכל די"ל שאין עירוב מועיל לחומרם, אבל כלי בחציהם אין להתיר, וצ"ע.

ו) שם וביטול הביטול בכך והוה להו מרובין במקום עכו"מ, וכן אסור משום חסרון שיתוף כיון שביטול הביטול, ואפי' למ"ד סומכין לעירוב במ"ש וכמש"כ סק"ב.

ז) שם וא"ת כיון שכל החצרות בו' חצרות שאין בהן עכו"מ ואינן פתוחות זה לזה ולא עירבו ולא שיתפו וביטול כל החצרות והמבוי ליחיד, אפשר דמהני, והוא מותר והן אסורין, עירבו ולא שיתפו, וביטול כלן חלקן במבוי ליחיד, הוא מותר והן אסורין, היו פתוחות זל"ז, ולא עירבו ולא שיתפו וביטול ליחיד כל החצרות והמבוי למ"ד מבטלין רשות מחצר לחצר, הוא מותר, ביטול החצרות ולא ביטול המבוי אסור היחיד להוציא למבוי ואפי' למ"ד סומכין לעירוב במ"ש הבא אסור כיון דהמבוי רשות לכלן והחצר רשות של יחיד, ואם עירבו כלן יחד למ"ד אין סומכין לעירוב במ"ש, מהני ביטול המבוי ליחיד, ונראה מדברי מהרש"א ז"ל דדוקא ליחיד מהני ביטול אבל לא ביטול לאחת החצרות, ולכאורה נראה דמהני ביטול לאחת החצרות והוי לי' האי חצר ומבוי רשות אחת, אמנם ביטול

(יז) ס"ט א' ד"א כשלל החזיקו בני מצוי כו' וכתב הרא"ש להקל בעירוב ויש לעי' א"כ יהא מותר לכתחילה להאי יחיד שצטל להוציא מביתו כשצטל גם ביתו, וכן במרובין במקום יחיד או ביחיד במקום יחיד [וכמש"כ הפוסקים ליחיד במקום יחיד לא הוי אורח] למה הן אסורין אף בשלו לאחר שכבר החזיק היחיד בחצר, ונראה דכל דחשיב החזקת רשות לא מהני ציטול לענין הוצאה זו ולא תקנו בזה חכמים תועלת הציטול, והלכך כל הוצאה המצטלת הציטול כשהיתה קודם שהחזיק מי שנתצטל לו, אסורה גם אחר שהחזיק מי שנתצטל לו, וסו"ר דבאמת דעת הרמב"ם דלאחר שהחזיק הזוכה מוציא המצטל לכתחילה הוצא בשו"ע ס' ש"פ ס"ב, אבל נראה דהתו' חולקים בזה דא"כ יסתכל תורת עירוב וע"כ שאין לנו חוששין בזה וכבר רמז הגר"א ז"ל צביאורו על דבריהם]. ולפ"ז נראה בנידון הר"י בתו' ס"ד א' ד"ה א"כ, צביטול הבית בלא החדרים שהבאנו ס"ק ט"ו אילו ציטל כל החדרים מותר להוציא מחדר לבית אחר שהחזיק הזוכה ברשות הנותן, דלא שייך כאן לא חזרת רשות ולא חסרון עירוב, ואף לפירוש ראשון בסוגיא ס"ט א' דלר"י מהני חזרת הרשות אף לאחר שהחזיק הזוכה הכא אין איסור בדבר דהתם אם הוא מחזיר רשותו אסור משום חסרון עירוב, אבל הכא אין כאן איסור, אלא דלריך ציטול מחדש, ואף למ"ד ס"ח ב' אין מצטלין וחוזרין ומצטלין הכא עדיף, ואפשר דאף אם הוציא מחדר לבית קדם שהחזיק הזוכה אין כאן חזרה שאין ענין חזרה אלא מרשות לרשות דהוצאה חשובה היא אבל לא מחדר לחדר, ולכאורה הדבר מוכרח שהרי נחלקו ר"מ ור"י בהוציא בשוגג ומשום גזרה שוגג אטו מזיד ומבואר דהוציא מצטל יום לא חשיב חזרה אף קדם שהחזיק הזוכה, ומשמע דדוקא הוצאת איסור חשיבא וחשיב חזרת רשות, ובזה מיושב מה שהקשינו בס"ק ט"ו.

(יח) ס"ד א' תוד"ה א"כ, דאין דומה כלל כחוזר ומחזיק ברשותו כשמצטל מביתו לבית חברו ולא דמי למוציא מביתו לחצר כו' ר"ע דהא במרובין שצטלו ליחיד אסורין להוציא ולהכניס אף צביתו של יחיד וכדפרש"י ס"ט ב' ד"ה והן אסורין וה"ה ביחיד אצל יחיד, ונראה דזהו כונת הריטב"א שהביא הק"נ ס"ק י"ז אלא שגפ"ל ט"ס בדבריו ז"ל וכנ"ל דרש"י חזיל כו' שצטלו אצלו אסורין כו' לחצר שאין נעשים כאורחים אצלו, ומיהו משמע מדברי הריטב"א דאיכא לפרושי מתנ' ס"ט ב' נתנו לו רשותו הוא מותר והן אסורין היינו שהן אסורין צביתו אבל ביתו מותר גם להן וקשה דא"כ היינו רישא שכתב אחד מהן כו' והו"ל למתני שלהם אסורין לו ולהם ושלל מותר לו ולהם, וע"כ כפרש"י, וכן מוכח בהדיא בגמרא דפריך ונהוי חניה לגבי' כאורחין כו' ואולי כונת ריטב"א דאיכא לפרושי דדוקא הוצאה מבית לחצר אסור אבל הכנסה לבית מותר וכדעת תו' ומיהו צפרש"י שם אינו מבואר לאסור הכנסה וכו'.

(יח) יש לעי' למה לא יועיל ציטול הבתים שבחצר שיצטלו זה לזה שיהיו כלם שותפים בכל הבתים יחד כמו שנעשה ע"י עירוב, וי"ל דכשיוציאו כלם צטל הציטול וכל אחד הוא כחוזר ומחזיק בשלו.

(יב) יש לעי' כשעירבו ושיתפו איך מותר להוציא מבית לחצר הלל הבית הוא רשות של בני החצר, והחצר רשות כל בני המצוי, וי"ל שאין שיתוף ועירוב מועיל להחמיר.

(יג) רא"ש ס' א' ויראה לי דאפי' יש כמה בתים של ישראלים פתוחים לחצר אחת כו' וראי' מהמנן בר ריסתק כו' מדברי הרא"ש מבואר כמש"כ לעיל סק"ז דמהני ציטול לחצר אחת, ופירש כן בעובדא דהמנן ב"ר, אמנם יש לעי' דלמא צביטול רשות לחצר אחת דוקא שרי במקום עכו"ם משום דלא שכיח, אבל אי ישראלים בחצר אחת י"ל דהעכו"ם אסור כיון דשכיח דדיירי, וי"ל דמדפריך בגמ' מידי הו"א טעמא אלא דלא שכיח כו' משמע דיחיד במקום עכו"ם מקרי כה"ג, אילו היה הדבר בלא ציטול כגון שישראלים אינם רק בחצר אחת, ובשאר החצרות עכו"ם, ומיהו לריך טעם למה חשיב יחיד במקום עכו"ם כיון דשכיח דדיירי, וכן בב' ישראלים בבית אחד, למה אין העכו"ם אסור וי"ל דשם יחיד התירו חכמים א"נ זה נמי לא שכיח, וכו', וע"פ דברי הרא"ש נראה דהתו' שהקשו כיון דכל החצרות נעשות אחת כו' דוקא בב' חצרות אבל בחצר אחת מהני ציטול לכל בני החצר, ודלא כמהרש"א ז"ל.

(יד) ולאכתי איכא למידק בדברי הרא"ש ז"ל בעובדא דהמנן ב"ר אינה מכרעת ד"ל דחצר אחת של ישראלים נמי אסור, וציטול לחצר אחת לא מהני, והכא בעובדא דהב"ר צביטול ליחיד איירינן, ואי ס"ל להרא"ש דבאמת ציטול לאחד מבני חצר לא מהני דכיון דהחצר של כל בני החצר והמצוי של יחיד אסור להוציא מחצר למצוי וכמש"כ לעיל אחי שפיר, אמנם ברא"ש ס' ד' בעובדא דהב"ר מבואר דמהני ציטול ליחיד ומשמע דמפרש לה לסוגיא בבב"ב וכו'.

(טו) ס"ד א' תוד"ה א"כ, ומיהו אור"י דאם יש חדרים בבית יכול לצטל כל הבית בלא החדרים שיהא עכשיו אסור כו' לכאורה אף אם יצטל גם החדרים אכתי יהא אסור להוציא מחדר לבית דהוי כחוזר ומחזיק ברשותו וכמש"כ תו' בתחלת דבריהם לאסור למצטל להוציא מבית לחצר אפי' למ"ד רשות ביתו ציטל, ואולי מחדר לחדר לא חשיב כחוזר ומחזיק וכו'.

(טז) ס"ט ב' ושללן מותר לו ולהן מ"ט דהוי אורח כו' נראה דאף אם ציטל ביתו מ"מ ביתו אסור לו דחשיב כחוזר ומחזיק רשותו וכדתנן בריש פירקין מהרו והוציאו כו' ומשמע אפי' יחיד במקום רבים ואף למ"ד רשות ביתו ציטל וכ"כ תו' ס"ד א' ד"ה א"כ, ואין מרובין חלוקין מיחיד אלא לענין הוצאה מבתים שאינם שלהם דבמרובין שצטלו ליחיד אין מוציאין אף מרשותו של יחיד שצטלו לו לחצר, דלא חשיבי אורחין וחשיב החזקת רשות, וביחיד שצטל למרובין שללן מותר לו דחשיב אורח אבל שלו אסור צין להוציא ובין להכניס וכמש"כ תו' ס"ח ב', ד"ה והוציאו.

לישב דברי ז"י ורמ"א תמוה דאין לנו לזדות דברים שאין להם שרש בגמ' ופוסקים.

ס"א ז' רש"י ד"ה מהרו, מצעוד יוס דבשבת כו' דקסבר ר"י אע"ג דהחזיקו כו' עירבוב פירושם יש כאן דבגמ' ס"ט א' פריך ר"י דמתנ' אר"י דברייתא ומשני אימא עד שלא יולא היום ואבע"א ל"ק כאן במומר כו' ולתירוצ' קמא לית ל"י לר"י החזקה רשות אחר שהחזיק הזוכה וכמ"כ רש"י שם ד"ה במה, ולתירוצ' בתרא מתפרש מתנ' מהרו ועשו כו' עד שלא יולא בפשוטו דעד שיוציא הן מותרין ואח"כ הן נאסרין, וע"כ דיש כאן דילוג תיבות בפירוש רש"י.

סימן פז (יח)

עכו"מ וזבה הפקיעו כבר חכמים גזירתם מדירת עכו"מ, וכן כששוכרין משכירו ולקטו אף שאין זה שכירות מן הדין הקילו בזה, שיהא חל שכירות על חלקו שיש לו רשות השתמשות, וממילא חשיב שכירות לכל חצר העכו"מ דסגי בשכירות מקצתו וכמ"כ לעיל סק"א, אבל כשיש לו לשכירו חדר מיוחד שאין עכו"מ יכול לסלקו לחדר אחר, בכה"ג אין דירת השכיר נטפל לדירת הבעלים וחשיב דירה בפני עצמה, והלכך לא מהני עירוב דירתו או שכירותה לשירותא דכל דירת העכו"מ, והיינו נמי טעמא דלא מהני עירוב הישראלים בחצר השותפין שגם העכו"ם שותף בה, ואילו שאל ישראל מהעכו"מ דוכתא בחצר למינח בה מידי, נותן עירובו ודי בכך, דכל שיכול לסלקו מקרי רשותו של עכו"מ עדיין אף על השתמשות השואל וסגי מקצת רשות עכו"מ משא"כ בשותפים.

ה) ונראה לישראל ששכר בית מהעכו"מ בחצר העכו"מ אוסר עליו ולא חשיב שכירות הראשונה כשכירות החצר לשכירות קבועה לאורך ההשתמשות לא חשיב שכירות, אלא צריך לשכור חלק העכו"מ שמיוחד לתשמיש העכו"מ תמיד, ומזה צריך לשכור ליום השבת, ואף אם ישראל ועכו"מ דרים בבית אחד צריך לשכור אע"ג דבישראל כה"ג אין אוסרין זע"ז וכן סגי בעירוב של אחד משכניו, הבא לא סגי בעירוב של ישראל וכמבואר בתו' ס"ו א' ד"ה מערב, וטעמא דמלתא דאחד מהשכנים שעירב מתיחס העירוב לכל שכניו הבית דשייכי כולהו בעירוב משא"כ בעכו"מ דלא שייך בעירוב, ומיהו דוקא כשישראל אחר דר בחצר בחדר מיוחד, אבל כשאין כאן רק ישראל אחד או שנים בחדר אחד, קיי"ל כראב"י שאין העכו"מ אוסר, והבא אפי' לר"מ שרי כשישראל ועכו"מ בחדר אחד, שהרי אף אי חשבת ל"י לדירת עכו"מ דירה אכתי הבית והחצר רשות אחד שאין כאן חילוק בעלים.

ר"ל פ"ו סי' א' בהגה' ובא"ז פסק דלריך לשכור מן העכו"מ בכל שבת כו' ומשמע דאף אם שוכר בשכירות נפרדות שבת של שבווע זה, ואח"כ שבת של שבווע הבא לא מהני, דכל שלא עבר זמן שכירות שבת זו אי אפשר ל"י למיגר ונראה דדוקא בשכירות רעועה לא מהני אבל אם שוכר כל רשות עכו"מ אע"ג דנשאר העכו"מ

שם בתו' שיהא עכשיו אסור להוציא מן החדר לבית כמו מבית לאחר, נראה דאף אי מוציא קדם שהחזיק הזוכה אסור אע"ג דמתבטל הדין מ"מ חשיב הוצאת אסור.

יט) ומשמע מדברי הפוסקים כדעת רש"י ונראה דאם יש ב' חדרים יבטלו שניהם ויהא המבטל מותר להוציא מחדר לחדר, אחר שהחזיק הזוכה, ואפשר דאף קדם שהחזיק מוציא וא"ל ביטול מחדש וכמ"כ לעיל, ואי בטל חדר אחד אין מוציא מחדר לחדר, ומחדרו לחדר חדרו וא"ה, כמדומה דל"ל ומחדר חדרו לחדרו. נראה דברי המ"א שהביא הק"נ ס"ק י"ח לאסור וכל מש"כ בק"נ רש"י.

א) עירובין ס"ב א' אלא בריאה במוהרקי ואבורגני רעועה בלא מוהרקי ואבורגני, לפרש"י מבואר שא"ל לשכור כל החצר כלה אלא איזה חלק בחצר סגי דאילו שוכר כל החצר מה שירצה יעשה, ואין העכו"מ מעכב עליו מן הדין למלאת כל החצר ואי שמעכב עליו בגזילה זה לא הוי עירוב אף למ"ד שכירות בריאה בעינן דלא בעינן אלא שיהא השכירות בריאה ע"פ דין התורה, וע"כ למ"ד שכירות רעועה בעינן אף אי שייך העכו"מ תשמיש החצר לעצמו והתנה שלא יהא ישראל ממלא החצר מהני, ואע"ג דאי חשבינן דירת עכו"מ דירה אינו דדין שיהא מועיל שכירות כהאי דהא סוף סוף חצר דשותפין הוא וכי מפיק מביתו לחצר קא מפיק מרשות לרשות, מ"מ כיון דעשה כתיקון חכמים בענין השכירות אף בשכירות רעועה שוב לא גזרו חכמים על דירת עכו"מ ושב דירת עכו"מ כדי שכל בהמה ואינו אוסר.

ב) תוד"ה מוהרקי, פירוש כתיבה וחוממות, נראה דמן הדין כסף קונה מעכו"מ בלא שטר וטעמא דמ"ד לריך כתיבה דסבר דלריך שכירות באופן שיהא ידו תקיפה על העכו"מ שלא יגזול ממנו, א"נ לגזילה בעלמא לא חיישינן, והבא משום דדיניהם לא יזכה ישראל, א"נ משום דהבא לא מסתלק עכו"מ מחצר, ואינו מתנה עמו להסתלק אלא ששכירות הפקיעו חכמים גזירתם שגזרו על דירת עכו"מ וכמ"כ סק"א הלכך ס"ל דבעינן כתיבה וחתימה.

ג) ס"ו א' ומה מערב אפילו שכירו ולקטו אף שוכר אפי' שכירו ולקטו נראה דזה דלא כר"ח דאמר לעיל ס"ב א' דבעינן מוהרקי ואבורגני דשכירו ולקטו ליכא מוהרקי ואבורגני בין לפרש"י ובין לפר"ח, וק"ק דפריך שם למאי דבעי למימר דשכירות בריאה צריך ש"פ מהא דר"י דאמר דשוכרין אף בפחות מש"פ ומסיק דבריאה במוהרקי אכתי תקשה דר"י דאמר דשוכרין אף משכירו ולקטו, וי"ע.

ד) שם תוד"ה מערב, וא"ת כו' וי"ל דהתם ששניהם שותפים כו' ועוד יש לחלק כו' ר"ל לדירת שכיר ולקטו לא חשיב דירה בפני עצמה אלא הן משמשין בבית בעליהן והלכך אינן אוסרין זע"ז וכמ"כ תו' ע"ב א' והלכך כשנותן עירובו מתערב מקצת רשות

לעצמו היו שכירות מעליה, השתח נמי ללא סלקו חשיב כאילו סלקו בשעה שהשכיר לישראל ובאותו הרגע חזר והשכיר להעכו"מ השוכר מה שנסאר לו משכירות ישראל ובשכירות זאת כבר הפקיעו חכמים גזירתם על דירת העכו"מ, ומסקינן דשוכרין מהמשכיר, ונראה דדוקא במשכיר עכו"מ אבל משכיר ישראל אין שוכרין ממנו אף היכי דמצי לסלוקי'.

(ט) ביתו של ישראל ומושכר ביד עכו"מ העכו"מ אוסר עליו וכן ישראל ועכו"מ ששכרו מישראל.

שכירו ולקטו ששוכרין ממנו היינו דוקא דבר בחצר זו, אבל אין שוכרין משכירו הדך בחצר אחרת וגדולה מזו כתבו בתו' ס"ו א' ד"ה מערב דאף ביחד לו לשכיר בית באותה חצר אין שוכרין ממנו, שאין שוכרין מהשכיר כל רשות בעליו שלא עשאוהו חכמים שליח להשכיר, אלא אלמורהו לכחו להשכיר חלקו והלכך גם אורח של העכו"מ משכיר את החצר ודיו, כדאמר ס"ד א' לישראל מני' דוכתא בו, ונראה לפ"ז שאין שוכרין משכיר אלא על זמן שהוא בחצר, אבל אין שוכרין ממנו לזמן שכבר נסתלק מהחצר, אף לדעת הרא"ש ששכירות פעם אחת לשבתות הרבה מהני.

ונהגו לשכור את כל העיר משוטף העיר, ונראה דלאו מטעם שכירות מהמשכיר אחינן עלה, דלעולם לא הופקעו הקרקעות מהיחידים להמושלים, ואין השוטר שליח כלל להאי שכירות, אלא משום דחשיב כשכירו ולקטו שיש לו רשות בכל חצר לצורך הממשלה וליכנס שלא ברשות ונמצא שהוא עצמו הוא כשאל דוכתא בחצר ושוכרין ממנו, ורחוב העיר גם כן שוכרין ממנו דחשיב דיש לו יד בכל חלקי הדיוורין והוא כשכיר ולקטו, כיון דיש לו יד לשמש בעצמו ולעבד על העוברין לצורך, אבל אין שוכרין מעכו"מ אחד שאינו אלא שותף וצריך לשכור מכלם, ולפ"ז לא מהני שכירות רק לזמן שהוא על משמרתו, וכשעבר בטלה שכירותו, וי"ע.

אף אם אין העיר מוקפת מחילות יש ליזהר לשכור משום החצרות המתוקנות במחילותיהן ואולי יש בהן עכו"מ האוסר.

שומרי החצר שבכרכים המופקדים מטעם הממשלה לצורך מלאות עניני החקים המתיחסים אל החצר ולדריש בה, אפשר דחשיבי כשכירו ולקטו של בעל החצר ואינן אוסרין ואף אם ייחד להן בית דירה מ"מ בחצר אפשר דאינן רק כשכירו ולקטו ואם יש עכו"מ בחצר האוסר אפשר דשוכרין משומר החצר דחשיב כשכירו של כל הדיירין.

כששוכרין משכיר ולקטו צריך לשכור בכסף, אף שאין כאן חלות השכירות כלל, וי"ע.

ב' ישראלים ששכרו מעכו"מ ועכו"מ בעה"צ דר עמהם שצריך לשכור כמש"כ לעיל, אפשר דאם עושים לפעמים תשמיש בחצר בדבר שאין העכו"מ חייב להניחם בזה מחמת השכירות מיהו אינו מקפיד עליהם בדבר הוי כשאלו מקום לאנוחי צי' מידי ומערבין ביניהן וא"ל לשכור.

שכן אכלו כיון שיכול לסלקו מחצר בכל עת, אינו אוסר דכה"ג גם ישראל אין אוסר וכמש"כ תו' ע"ב א', ומיהו אפשר דכיון דלא שכר ביתו אלא חצרו ישראל כה"ג אוסר כיון שהוא משמש בחצר, וי"ע בזה.

סס וכן ישראל הדך עם העכו"מ בעל ביתו בו' נראה דר"ל כשיש סס עוד ישראל וכמש"כ סק"ה ולכאורה משמע מדבריו ז"ל דלמ"ד א"ל לשכור בכל שבת סגי בשכירות הראשונה ששכר הבית והחצר, ולמש"כ סק"ה לעולם צריך שכירות מבצעדי שכירות עיקר דירתו, ואפשר דרבנו מילי מילי קאמר ואשמועינן דבבית אחד אכתי צריך לשכור, וסיים שיטתו לצורך לשכור בכל שבת.

סס בהגה' המתחלת חלירות בו' ואם יש סס ישראל אחר בו' נראה דיש כאן ט"ס וכונתם לצריך ב' ישראלים קבועים והאורח אינו מנטרף ללא אמרו שכירו ולקטו להחמיר כדאמר ס"ד א' ועי' תו' ס"ט ב' ד"ה ושלם.

ז' ס"ד א' א"ל אביי לר"י היו סס חמשה שכירו בו' פירוש דאביי קא קשיא לי' נהי דהתערבות מקאת רשות עכו"מ מהני, אכתי בעירוב של שכיר אין כאן התערבות אף מקאת רשות שהרי השכיר הוא נטפל לבעלים ואינו נותן עירובו לעולם וכמש"כ תו' ע"ב א', וא"כ אין חל כלל סס עירוב על עירובו, ועכ"ל דכיון דהקילו בעירובו חשיב כאילו הוא מדיירי החצר ואוסר מצד עצמו, א"כ בה' שכירו יאסרו זע"ז, אע"ג דשכירי ישראל אין אוסרין, והשיב ר"י דאע"ג לצריך למחשב דירתו כדי להקל בעירובן מ"מ אחד נותן עירובו ודיו.

ח' ס"ה ב' כי תיבעי היכי דמצי מסליק לי' מאי כיון דמצי מסליק אגרינא א"ד השתח מיהא הא לא סלקי' נראה דמצי מסליק לי' היינו דדין ולא בע"כ ומיירי שהתנה עמו לסלקו בכל זמן שירצה, ויש לעיין אם כן כשהשכיר לאחרים היינו סילוק ידיה ומאי קאמר השתח מיהא הא לא סלקי' ונראה דלא חשיב סילוק משום דכל שכירות היינו שיהי' להם תפישת יד בחצר אבל אכתי גם העכו"מ נשאר בדירתו וכמש"כ סק"א ומ"מ אינו אוסר משום דבשכירות הפקיעו חכמים גזירתם וכמש"כ לעיל והלכך כששכר מהמשכיר נהי דחשיב סילוק להאי פורתא דאוגר להו ונתן להן תפישת יד במקום העכו"מ השוכר מ"מ אכתי נשאר העכו"מ בדירתו, ולא הפקיעו חכמים ביהאי שכירות דאין כאן שכירות בדירתו הנשארת ולא דמי לכל שכירות דאכתי משתייך העכו"מ בדירתו ואינו אוסר דהתם מה ששכרו הוא ג"כ ידי' וחד דירה הוא ויש להם תפישת יד בדירתו אבל כששכרו מהמשכיר הוי דירת העכו"מ וחלק השייך להן כב' דברים נפרדים וכמו ב' עכו"מ הדריש בבית אחד לצריך לשכור מכל אחד וכמש"כ בהג"א, ומיהו מה שנסתפקו בגמ' שזועיל שכירות המשכיר הוא משום דכיון דיכול לסלקו חשיב כיש להאי חצר ב' בעלים לענין דין איסור העכו"מ וכיון שהשכיר המשכיר מקצתו ובידו להשכיר כולו חשיב שכירות שהרי אם השכיר מקצתו וסלק את העכו"מ השוכר מכל החצר והשאיר את כל החצר

יחיד אינו אוסר מן הדין, ואולי כונתם לאי הוא נפרש דר"א לאמר עכו"מ הרי הוא כרבים היינו אפי' ביחיד בחילונה דחיישין שמא יסבדו לישראל אחר עם העכו"מ בפנימית, ע"כ ר"א כר"ע ס"ל לרבנן ישראל ועכו"מ בפנימית וישראל בחילונה שרי, וזה מוכח לעיל דדוקא ישראל ועכו"מ בפנימית אבל עכו"מ לחודי' לא אוסר וע"כ ללא חששו שמא יחשבו לישראל אחר עמו.

(7) ובס' ק"נ ס"ק ז"ל הביא דעת הטור לישראל ועכו"מ בפנימית וישראל בחילונה אסור, וטעמי' דסוגיא דלעיל ס"ה ב' משמע דקיימא להלכה, וטעמא דמלתא דמקום עכו"מ מחמירין כר"ע דרגל המותרת אוסרת וכמ"ש בס' ק"נ בשם הר"ז וואין עתה ספרי הפוסקים תח"י מפני סידת המלחמה וזה דעכו"מ יחידי בפנימית וב' ישראלים בחילונה אין אוסר מן הדין ז"ל דכיון דאין העכו"מ וישראל בחצר אחת לא שייך כאן גזירת חכמים כלל שגזרו על דירת עכו"מ, אבל אי הוא ישראל אחר עמו כיון דהוא אוסר עליהם ואריכים לערב יחד שוב חשיב כאילו דר העכו"מ עם כלם, ולפ"ז טעמי' דר"א לאוסר ישראל ועכו"מ בפנימית וב' ישראלים בחילונה משום דמחמירין כר"ע במקום עכו"מ, אבל לרבנן שרי דכיון דפנימי במקומו מותר, ורגל המותרת אינה אוסרת, שוב גם העכו"מ אינו אוסר על החילונה כיון שאין דר עמהם בחצר אחת, ולפ"ז דין ישראל ועכו"מ בפנימית נלמד מהאי מימרא דר"א דאין חילוק בין שני ישראלים בחילונה לישראל אחד, אלא דבשני ישראלים בחילונה מחמירין אף בעכו"מ יחידי בפנימית משום שיטעו שגם בפנימי דר ישראל אחר עמו, ויש לפרש שזה גם דעת רי"ף והרא"ש שהשמיטו סוגיא דלעיל סמכו על האי מימרא דר"א, ואולי הן המה דברי הר"ז, ש' הק"ל, ומה שהק' הק"נ על לשון הטור לא הבנתי לפ"ז דשפיר הוי רבותא טפי בעכו"מ בפנימית וב' ישראלים בחילונה שזה אינו אוסר מן הדין רק משום גזירה שמא יסבדו לישראל אחר עמו בפנימית, ואין הטור תח"י כעת.

(טו) רא"ש עירובין פ"ו סי' י"ג ומש"כ דאם אינו כעכו"מ דמבטל רשות ואין שוכרין ממנו הא ליתא לישראל כו' ובס' ק"נ ס"ק מ"ט כתב לפרש דברי הר"מ דאי כישראל הוא אין שוכרין בפחות מש"פ ותמוה דלכתי אי אמר רשותי קנוי' לך בפחות מש"פ לא גרע מביטול רשות, ועוד דאע"ג דלדוקי כעכו"מ מ"מ לענין ממון שיעורו כישראל ונריך ש"פ וז"ע בזה אמנם דברי מהר"מ יש לפרש בפשוטן דשכירות לעולם בשכירות כל דהו סגי, וא"ל לשכור כלו וכמ"ש לעיל סק"א אבל ביטול רשות נריך ביטול כלו, ושכירות מועיל משכירו ולקטנו ומאורח שמתארח עמו וממשכיר וכו' אינו מועיל ציטול ועוד דציטול אי חזר המבטל והואיל כליו למבוי אוסר, וה"נ בשכירות, כיון דליתא מתקנת חכמים ורק מדין ביטול אחינן עלה כיון שהואיל כליו אוסר, אבל אי דינו כעכו"מ אין הולאת גדוקי אוסר, ואפי' לדעת הפוסקים דלאחר שהואיל הזוכה אין המבטל אוסר בהולאתו מ"מ נ"מ בהואיל המשכיר קדם,

(י) ע"ה ב' תוד"ה נכרי, וא"ת ולמה כו' וי"ל כיון לישראל כו' נראה מדבריהם דהבא אליבא דרבנן קיימין דרגל המותרת אינה אוסרת והלכך אי הוי לישראל לא אוסר ואין להחמיר בעכו"מ יותר מישראל לאיסור העכו"מ הוא להחמיר דירתו דירה להחמיר ולכאורה לא היו אריכים להאי טעמא דכיון לישראל לא אוסר אין להחמיר בעכו"מ אלא כיון דרגל המותרת אינה אוסרת ולא חשבינן את הפנימי כאילו דר בחצר החילונה ה"נ אין העכו"מ אוסר כמו שתי חצרות זה אכל זה בחצת עכו"מ ובחצת ישראל שאין העכו"מ אוסר, אבל נראה דהעכו"מ לעולם דינו כרגל האסורה במקומה דכיון דרגל האסורה במקומה אוסרת להחמיר ב' החצרות כחצר אחת גדולה משותפת לשניהן ה"נ בעכו"מ חשבינן כאילו ב' החצרות חצר אחת גדולה משותפת לשניהן, והא דרגל המותרת אינה אוסרת הוא משום דהותר הפנימי שאין ראוי למחשב את הפנימית כמשותפת כיון שאין לחילונה בה כלום, וכיון דחשבינן לפנימית כרשות לעצמה לענין טלטול בחוכה, שוב היא נשאת חלוקה מחצר החילונה ואין בני הפנימית נחשבינן כמשותפין בחילונה, ומה שדריסת רגלן על החילונה אין זה אוסר דלא חשיב תשמיש דירה, ועוד דהוי לזה לתשמיש ולזה להילוך וגרע מלזה בפתח ולזה בזריקה שאין זה שזריקה אוסר כדאמר פ"ג ב', וכיון דהותר החילונה ברגל המותרת הוא משום דכיון דהותר הפנימי ע"כ הותר החילון דין הוא שיהא פנימי עכו"מ אוסר אף לרבנן, ולזה הולכו תו' לפרש שאין להחמיר בעכו"מ יותר מישראל וכיון דאין לישראל אוסר כה"ג אין העכו"מ אוסר.

(יא) ולדבריהם ז"ל מבואר דלר"ע דרגל המותרת אוסרת, עכו"מ בפנימית וב' ישראלים בחילונה אסורין אף אי לא חשבינן כרבים, ור"א כרבנן ס"ל דרגל המותרת אינה אוסרת והלכך מן הדין שלא יהא העכו"מ אוסר רק משום דהרי הוא כרבים, וכשישראל ועכו"מ בפנימית וב' ישראלים בחילונה אסורין אף לרבנן אע"ג דפנימי במקומו מותר, מ"מ העכו"מ אוסר כמו רגל האסורה וכמ"ש לעיל סק"י לעולם דין עכו"מ כרגל האסורה, אלא כשהוא יחיד אינו אוסר דאין להחמיר בו יותר מאילו הוא ישראל, אבל כשישראל אחר עמו כיון דאילו היה לישראל אחר תחת העכו"מ היו ב' ישראלים בפנימית והיה רגל האסורה ואוסרת השתא נמי עכו"מ אוסר.

(יב) ולפ"ז לא קיי"ל כרבי ור"ח לעיל ס"ה ב' דאסרי ישראל ועכו"מ בפנימית וישראל בחילונה דכר"ע ס"ל ואנן קיי"ל כרבנן, ואע"ג דר"א גופי' מציעא לי' [שם] לישראל ועכו"מ בחילונה כו' וההיא ע"כ כר"ע ז"ל דבעי מני' מרב אליבא דר"ע אע"ג דלא ס"ל, ואפשר שזה דעת הרי"ף והרא"ש שהשמיטו סוגיא דלעיל.

(יג) ע"ה ב' תוד"ה נכרי, וכן מוכחא בהדיא לעיל גבי ישראל ועכו"מ כו' דאי ליכא לישראל בפנימית כו' לכאורה דבריהם לרבנן, ולראב"י בחמת שרינן לישראל ועכו"מ בפנימית לרבנן דר"ע, והבא אליבא דרבנן קיימין מדקאמר הרי הוא כרבים אבל

(יט) ס"ב ב' רש"י ד"ה ל"א ה"ג, ואי האי אוסר בעכו"מ קאמר מאי מפני שהו"א כחצירו, אבל לפרש"י דישראל אוסר אבותיו של עכו"מ אבל העכו"מ אין אוסר אבותיו של ישראל ניחא דמתפרש מפני שהו"א כחצירו של ישראל דכל החצר מקרי חצרו של ישראל והלכך אין העכו"מ אוסר עליו, ומיהו קשה דלשון הברייתא משמע דהו"א טעם שישראל אוסר אבותיו של עכו"מ, וזהו משום דחשבינן ביתו של עכו"מ דירה כיון דאיכא ישראל ומשום שמה ילמד ממעשיו וכו'.

(כ) פ"ו א' מתנ' המניח את ביתו כו' הרי זה אוסר דברי ר"מ למאי דמבאר לעיל ס"ב ב' דאין העכו"מ אוסר לר"מ אלא באתא ביומיו' והיינו בידעינן שדעתו לבוא בשבת כ"ל דלדדין קחני דישראל אוסר אף באין דעתו לבוא דגזרו בלית' אטו אית' כדאמר לעיל גס, ועכו"מ אוסר דעתו לחזור בשבת, ורש"י ז"ל פירש משנתנו טעמא דר"מ דדירה בלא בעלים שמה דירה וכו' שזהו נגד מסקנת הגמ' לעיל, ור"י דאמר אינו אוסר היינו ע"כ אף דדעתו לחזור בשבת דאע"ג דדעתו לחזור היום מקרי דירה בלא בעלים וכו' דירה ור"מ דאסר משום דלמא אחי לטלטולי אחר שחזר וכמו שפרש"י לעיל, ור"י לא גזר, ווהאי מניח את ביתו ע"כ שקבע שולחנו במקום אחר דאם הוא חוזר לשולחנו ולכרכיו לביתו ודאי מקרי דירה אע"ג דאינו עתה בביתו, ור"י דאסר בעכו"מ והתיר דישראל כ"ל דס"ל כר"מ לאסור דדעתו לחזור היום ומחמיר טפי מר"מ לאסור בעכו"מ בסתמא דלמא יחזור היום, ודישראל מיקל ר"י דלא ס"ל למגזר לית' אטו אית', ומיהו דישראל ודעתו לחזור היום אסור לר"י.

(כא) גס רש"א כו' והלכך לשבות אכל בתו באותה העיר כו' לעיל מ"ז א' מבאר דלר"י אסור באותה העיר, ואין לפרש טעמא דר"י משום דבאותה העיר לא מקרי הסיע מלכו ואכתי חיישינן דלמא יחזור, דהא ר"י מתיר אף דדעתו לחזור היום וכמס"כ סק"ד, אלא כ"ל טעמא דר"י דבאותה העיר לא חשיב עקירת דירה כלל, ולא חשיב דירה בלא בעלים, ובזה ר"מ ור"י שוין, ור"ש פליג, והלכה כר"ש בזה דגם באותה העיר מקרי עקירה וחשיב דירה בלא בעלים, ולכאורה נראה מדקאמר ר"ש שצבר הסיע מלכו דדעתו למית' ביומיו' אסור כר"מ ור' יוסי, ומיהו יא לומר דדוקא באותה העיר אוסר כדדעתו לחזור היום דאסור, אף קדם שחזר דלא מקרי עקירת דירתו כלל, אבל בעיר אחרת י"ל דכר"י ס"ל דכיון דמקרי עקירה ואין אוסר כל זמן שלא שב מן הדין, לא אחינן עלי' למיסר קדם ששב אטו אחר ששב.

(כב) ס"ה ב' תוד"ה איקלעו, ואע"ג דפסקינן לעיל כו' דהלכה כר"ש כו' לא בא ר"ש כו' ועוד דקיי"ל כו' נראה דנסתפקו אי ר"ש כר' יהודה ס"ל, והא דאמר הלכה כר"ש היינו דמוחר באותה העיר, ובעיר אחרת בין בעכו"מ בין דישראל כר"י, או דר"ש מלתא באפי נפשי' קאמר, ולא נשנה דעת ר"ש בענין פלוגתת ר"י ור"י, וא"כ ראוי ליפסוק כר' יוסי למיסר בעכו"מ, וסיימו דאפילו הכי

וואע"ג דיך קנין שכירות מ"מ י"ל דלא חשיב כהו"א הזוכה כליון ואפשר דדעת מהר"מ דלאחר שהו"א הזוכה נמי המצטל אוסר בהוצאתו ועי' לעיל סי' י"ז ס"ק ט"ז י"ז.

(טז) ס"ב ב' ל"ק הא דאית' הא דלית' כו' ר"ל דבדלית' לעכו"מ ס"ל לר"מ דאסור להו"א מבית עכו"מ לאחר אבל מותר להו"א מבית ישראל לאחר, וטעמא דמלתא כדמסיק דלא גזרו דירת עכו"מ כי לית' ומיהו מביתו של עכו"מ לאחר אסור אע"ג דמן הדין ביתו לאו דירה היא ומותר להו"א מבית עכו"מ לאחר ישראל, מ"מ הכא ספיר שייך גזירת חכמים שמה ילמוד ממעשיו כיון שהו"א דר עם העכו"מ בחצר אע"ג דלית' השתא לעכו"מ בשבת זו, ומשום הכי חשיב דירתו דירה, אלא לענין לאסור הוצאה מבית ישראל אי אפשר למחשך דירתו דירה דהא לא עדיף מישראל דבדלית' לא חשיב דירה בלא בעלים מן הדין אלא משום גזירה וכיון דישראל אינו אלא משום גזירה בעכו"מ לא חשיב דירה, וכ"ז לענין הוצאה מבית ישראל אבל לענין הוצאה מבית עכו"מ דישראל כה"ג אסור מן הדין להו"א מבית ישראל לאחר אע"ג דלית' לישראל דעד כאן לא קאמר דירה בלא בעלים לאו שמה דירה אלא לענין שאינו חשוד לאסור על חברו כיון דחברו משמש בחצר והוא אינו משמש חשיב כל החצר של חברו המשמש בו עתה אבל ביתו שהוא שלו לגמרי ואין חברו משמש בו כלל ודאי חשיב חילוק רשות ואסור להו"א מביתו לאחר, והלכך גם מבית העכו"מ אסור להו"א דחשיב לענין זה דירתו דירה, ומיהו לראב"י מותר אף מבית עכו"מ לאחר דכיון דליכא ב' ישראלים אוסרים זה על זה אין כאן כלל גזירת חכמים דדירת עכו"מ וכיון דאין דירתו דירה מותר להו"א מביתו לאחר, ועי' בחי' ריטב"א פ"ה א' בסוגיא דחורבה.

(יז) גס רש"י ד"ה הא דליתא, ואם יא שם ישראל אחר אוסר על ביתו של עכו"מ ואפי' לית' לישראל, לכאורה נראה דגם בלית' לישראל מותר להו"א מבית עכו"מ דכיון דדירה בלא בעלים ל"ש דירה אין ישראל אוסר אבותיו של עכו"מ מן הדין, רק משום גזירת ליתא אטו איתא, וכיון דבעכו"מ אף באיתא לישראל אין אוסר הוצאה מבית עכו"מ רק משום גזירת חכמים שגזרו אדירת עכו"מ, א"כ אין לגזור בליתא לישראל אטו אית' כמו בלית' לעכו"מ, והא דקאמר בגמ' דישראל אסר י"ל דהיינו דישראל בישראל, והא דפריך אי דירה בלא בעלים ל"ש דירה אפי' ישראל לא ניתסר ומשמע דבביתא מוכרח דישראל כי לית' אסר, היינו דאם איתא דישראל כי ליתא לא אסר לא אסר לא אכטריך למתני הכא בעכו"מ כי ליתא לא אסר, ולפרש"י כ"ל דבביתא לישראל ואיתא לעכו"מ לא שרינן להו"א מבית עכו"מ דלא שדינן כל החצר לבית העכו"מ כיון דדירת עכו"מ ל"ש דירה.

(יח) ס"ב א' תוד"ה חצרו, ואם יא בתים הרבה כו' נראה דה"ה דמותר להו"א מחצר ישראל לאחר עכו"מ שצדו כיון דלא חשיב דירה וגזירת חכמים נמי ליכא הכא כיון שאין דר עמו בחצר אחת.

(כו) ס"ו ח' ומה מערב אפי' שכירו ולקטו אף שוכר אפי' שכירו ולקטו ולעיל ס"ד ח' אמר ליזיל חד מיניהו ליקרב לי' ולשאל מני' דוכתא כו', כל מש"כ לעיל הוא ע"פ פרש"י דשכירו ולקטו ש"ל עכו"מ חס ישראל הוא נותן עירובו ודיו, וכן בשאל מני' דוכתא נותן עירובו, וברש"ב ח' הק' שהרי שכירו ולקטו והאי דשאל מני' דוכתא לית להו מקום פיתא ולינה כאן ואיך נותן עירובו, ותיירך דבעכו"מ הקילו למחשב שכירו ולקטו כדר עמו ולערב, וכן בשאל מני' דוכתא, ולכאורה קשה דהא אמר ליזיל חד מיניהו וליקרב לי' כו' והיינו אחד מדיירי החצר ומאי קא קשיא לי' לרבנו וועל שכירו ולקטו ודאי ליכא לאקשוי' דשפיר איכא למימר בלן ואוכל בחצר ועיקר קו' הרשב"א דהא לאמר דשאל מני' דוכתא הוי כשכירו ולקטו ונראה דחס אינו ראוי ליתן עירוב ע"י חצר העכו"מ אף שמערב בשביל בית דירתו לא משתרי בזה איסורא לאסר עליהו עכו"מ והלכך הוכרח הרשב"א לפרש להחשיבוהו חכמים כדר בבית עכו"מ, ומערב גם בשביל בית עכו"מ.

(כז) ובשביל שהוא דחוק שיערב איש נכרי שאין דר בחצר כלל, הסכים הרשב"א לפירוש הראב"ד דהכא בשאל דוכתא נריך למיגר מני' את חצר העכו"מ, ולא מהני עירובו, וכן בשכירו ולקטו שאין לו פיתא ולינה בבית עכו"מ, משכיר ואינו מערב, ואם הוא דר בחצר בבית אחר, משכיר ומערב, וק"ק לפי' זה דהוי לי' לגמ' לפרש דליגר מני', ועוד הוי לי' לרבא להביא מהא דר"י לקמן ס"ו ח' שוכר כמערב דמי מה מערב אפי' שכירו ולקטו אף שוכר כו' ועוד דפריך לי' אביי לר"י היו שם ה' שכירו ולקטו כו' ואמר לי' חס אמרו להקל כו' ופי' הרשב"א בשכירו ולקטו שאין לו פיתא ולינה בבית עכו"מ אלא כל אחד אית לי' דוכתא להשתמש בבית עכו"מ כל אחד בחדרו, ולפי' הראב"ד הל' גם להקל לא אמרו שיהא כדר בבית עכו"מ שהרי אינו מערב, והדר בבית עכו"מ והוא שכירו ולקטו מערב עליו כדמשמע בריטב"א בסוגין.

(כח) מדצרי הרשב"א נלמד דשאל מני' דוכתא למינח זה מידי אינו עולה במקום שכירות דחס עולה במקום שכירות, לק"מ לפרש"י דשפיר מערב בשביל ביתו ובית עכו"מ אינו אוסר כדן אחד שוכר לבלן, והא דשכירו ולקטו ל"ק דשפיר י"ל בלן בבית עכו"מ, או שיש לו בית דירה באותה חצר, ולכאורה גם בסוגין מוכח הכי דשאלה אינה מועילה במקום שכירות, דאי מטעם שאלה אחינן עלה מאי ראוי מייתי משכירו ולקטו, ואי שכירו ולקטו ג"כ מטעם שאלה אחינן עלה, לכאורה דירת שכירו ולקטו קונה אותה בשכר פעולתו והוי שכירות, ועוד למש"כ סק"ה אין ראוי להועיל שכירות דירה ש"ל שכירו ולקטו, ועוד מאי קאמר ה' שכירו ולקטו מהו וח"ל חס אמרו להקל יאמרו להחמיר היכי הקילו למחשב דירת שכירו ולקטו כדירה, ומיהו בזה י"ל דמפרש דשכירו ולקטו שאין לו פיתא ולינה בהאי חצר, ומ"מ חשיב כאחד שוכר לבלן, וע"כ דחשיב כדר באותה חצר, וולפי' זה י"ל דגם הרשב"א מפרש לפרש"י דההיתר בשביל שאלה דחשיב כשכירות

קיימא לן כר"י משום דמקיל וכן כתב הראב"ש לקמן פ"ו ח' ומש"כ מהרש"א להקשות דהא ר"י ור"ש הלכה כר"י אינו מוצן דהא הכא ר"י הוא דפליג אדר' יהודה, וכ"ה בהדיא בלשון הראב"ש שם.

(כג) נמלינו למידין לדינא דבעיר אחרת אף בדעתו לחזור היום מותר קדם ששכר בין בישראל בין בעכו"מ, ולאחר ששכר אסור, ואם לא היה דעתו לחזור היום וחזרו, בישראל מותר אף אחר ששכר משום שבת הואיל והותרה הותרה, אבל בעכו"מ אסור אחר ששכר דכיון דשכיח שיחזור בשבת לא מהני מה שהיה בדעתו שלא לחזור היום שאין החלטת עכו"מ החלטה, והט"ז מתיר אף בעכו"מ, עי' ברא"ש פ"ח סי' ו' ובק"נ ס"ק י"ג, ובסתמא בישראל מותר אף אחר ששכר, ובעכו"מ אסור אחר ששכר, ובהלך אלל בתו באותה העיר, אם דעתו לחזור היום אסור אף קדם ששכר בין בישראל ובין בעכו"מ, ובאין דעתו לחזור, בישראל שרי אף אחר ששכר, אבל בעכו"מ ל"ע אי שרינן כיון דבאותה העיר קל לחזור יש לומר דוקא בישראל שאין דרך ישראל לבוא בשבת מהני הסיע דעתו אלל לא בעכו"מ וא"כ אף קדם שחזר אסור, ובישראל נמי דוקא אלל בתו אלל לא אלל בנו, ואפשר דבעכו"מ לעולם כאכל בנו דמיא, ועי' בק"נ ס"ק י"ד.

(כד) סו"ע סי' שט"א ס"א אחד כו' חס הסיח מלבו כו' משמע מסתימת השו"ע דגם בעיר אחרת אם דעתו לחזור בשבת אסור אף לר"י דאל"כ הוי לי' להביא מחלוקת בזה דלדעת הר"מ דפסק כר"י בישראל ודעתו לחזור אסור אף בעיר אחרת אלל להפוסקים כר"י דאף בעכו"מ שרי, שרינן בעיר אחרת אף בדעתו לחזור בין בישראל בין בעכו"מ, והם מפרשים הא לאמר ס"ב ב' דאתי ביומי' היינו במקום קרוב דיכול לבוא, ובישראל אסור לר"מ אף במקום רחוק, ור"י שרי אף בישראל ויכול לבוא, ור"י אוסר בעכו"מ שאין כאן היסח הדעת, ולפ"ז בדעתו לבוא מודה ר"י דבישראל אסור, מיהו בעכו"מ נראה דאף בדעתו לבוא שרי כל זמן שלא בא והוא בעיר אחרת שהרי לעולם מחזיקין לי' בספק אתא והט"ז אוסר בזה, ולפרש"י ס"ב ב' הדבר מבואר דלר"י דפליג על ר"מ שרי בזה, מיהו מסתבר דכל שדעתו לבוא בשבת ויהי' מקום פתו בבית זה היינו עיקר דירה שא"ל רק שיהי' מקום פתא, ואף אם הוא דירתו תמיד רק לבוא בו פעם אחת לאכול סעודתו מקרי דירה כש"כ כשדירתו קבועה בו והולך פעם אחת וישוב לשלחנו היום, ואף אם לא יאכל בו היום מ"מ כיון ששכר במקום פתו אי אחרמי לי' סעודה זהו דירתו ואוסר, ואולי כונת רש"י ג"כ שיכול לבוא.

(כה) שם במ"ב סק"ז בשם אחרונים כמו בישראל כו' ל"ע שהרי בעכו"מ דמי לישראל שלא הסיח דעתו ואסור ולא מסתבר דר"י פליג אר"י בזה, אלל ה"ט דשרי ר"י דאף חס לא הסיח דעתו מ"מ כיון דאין דעתו בהדיא לבוא מקרי דירה בלא בעלים ולא אסר מן הדין אלל דלמא אתי כמו שפרש"י ס"ב ב' ולא גזרו אלל בישראל ולא בעכו"מ כיון דאין דירתו דירה וכדאמר לעיל שם לר"מ וכ"כ המ"ב בשה"ל אות ה' בשם הרשב"א בעבה"ק.

והב"י לשיטתו דפי' דשאל מני' דוכתא הוא מדין שכירות והלכך צריך קנין, אבל למש"כ, שכירו ולקטו הוא ענין אחר, ונעשה שכיר בלא קנין וולפ"ז י"ל דשאלה בקנין מועיל כשכירות ואחד שאל לכלן וא"ל לשכור ממנו אף לדעת הראב"ד ודעמי' המצריכים לשכור משכירו.

(לד) בסק"ט כתבנו שא"ל לשכור משול"ק אלא על זמן שהוא על משמרתו וכשעבר בטלה שכירותו, אבל לא נהיגין כן כשוכרין מפקיד הממשלה כמש"כ הראב"ד בתשובה שהביא ב"י סי' שפ"ב וכדליתא בשו"ע שם סעי' י"ד, אמנם לכאורה אין ראוי מדברי הראב"ד למדברי הראב"ד מזכור להשכירות הוא מהמלך, וע"כ דהמלך מקרי משכיר וקיי"ל דשוכרין מהמשכיר היכי למצי לסלוקי לי' לשוכר, או דהמלך הוא כשכירו ולקטו, שיכול להשתמש בחצרו מדין מלך, ולפ"ז אין שוכרין מהגזבר אלא אם הוא באופן שהמלך מתרצה במעשה הגזבר וניחא לי' בהאי שכירות שאין כאן דין שול"ק ששוכרין בע"כ של בעל החצר, דהתם ביטול שימוש בחצר והחשיבותו חכמים כבעלים אבל שול"ק שאין לו שימוש בחצר אין שוכרין ממנו כמש"כ במ"ב סי' שפ"ב סעי' י"א ד"ה או, ובזה הדין נותן דלע"ג דעבר מגזברותו מעשיו קימין כמש"כ הראב"ד, אבל כששוכרין בע"כ שחושבין את השכיר כבעלים שפיר י"ל דאם עבר משכירותו בטלה שכירותו, ומיהו הראב"ד סיים דגם בשול"ק הדין כן אבל קשה לעמוד על כונתו ז"ל אם בשול"ק של כל אדם קאמר וכשכרו בע"כ של בעלים, והנה כמדומה שיש מקומות שאי אפשר כלל לומר שהפקיד הוא שליח של מלך, וע"כ ז"ל דהפקיד עצמו הוא כשול"ק, וכמש"כ סק"ט ונהיגין שלא להפקיד אם עבר הפקיד, וע"כ ז"ל דאנו סומכין דמהני שכירות אף לאחר שעבר, ואפשר הטעם כיון ששוכרין מהעכו"ם אף בשיירא שחנתה בדקעה שאינה שלה ושוכרין אף לשבחנות הרבה, כיון שעכשיו הוא דר ה"נ שוכרין משול"ק כיון שעכשיו הוא דר, וכיון דחשיב שכירות הרי הוא כאילו שכן מהבעלים, ואם מת הבעלים הרי השכירות קיים בשביל שול"ק ואם עבר השכיר ומת הבעלים ג"כ נהיגין להקל תוך הזמן, ואם נתוספו דיורין ישראלים א"ל שכירות מחדש, כדין אחד שוכר לכלם, ואף אם אחד שכן והותרו כלם מדין אחד שוכר לכלם ואח"כ יאל השוכר מהעיר ג"כ נהיגין להקל דנעשה כאילו שכן כלם, וכן כשנתוספו עכו"ם מקילין וז"ל דחשיב כשכרו כל העיר, וצריך טעם ולכאורה לא שייך שכירות משול"ק אלא רשות עכו"ם ולא רשות ישראל וכשיאל ישראל מהבית ונכנס עכו"ם יאסור, וז"ע.

(לה) שו"ע סי' שפ"ב סי"ד ועדיין אוכל פרס המלך כו' ובמ"ב בבה"ל ד"ה ועדיין, בסה"ד דלד כפסק הרמ"א דניחא לי' למלך במעשיו ואינו מצטלם, ולכאורה כיון דבסתמא יכול לומר שלא השכיר אלא לשבת אחת א"כ ע"כ ז"ל הא דמהני באינו חוזר, שהוא כהודאה על שכירות וסגי בזה, ובזה שכירות שבת שני מתאשרת בשעת כניסת שבת וכן בכל שבת ושבת, וא"כ אם אין

אלא דק"ל בשכירו ולקטו מיהא כיון דע"כ חשיב כדר בבית עכו"ם א"ל למחשב שאלה כשכירות אלא דעירוב של שכירו מועיל במקום שכירות, וכמו לדעת הראב"ד דלצריך שכירות משכירו וממאן דשאל דוכתא וע"כ דהאי דשאל דוכתא אינו במקום שכירות, ומ"מ היכי דאית לי' לשכירו פיתא ולינה בביתו, מערב ודיו כדמשמע בריטב"א, וה"נ לפרש"י לעולם חשיב כדר ומערב ודיו, ואין לעשות פלוגתא דין שאלה.

(כט) י"ל לפרש"י דלעולם אין שכירו מערב אלא בדר בחצר בבית עכו"ם או בשאר בית ואז נטפל חלק חצר של עכו"ם לבית שלו, אבל לא באינו דר כלל, אבל לקמן ס"ו א' דאמר מה מערב אפי' שכירו אף שוכר אפי' שכירו ומשמע דכהדדי נינהו ושכירו עכו"ם משכיר אף בלא פיתא ולינה, ומשמע דה"ה שכירו ישראל מערב אף בלא פיתא ולינה וכמו שפי' הראב"ד דברי רש"י.

(ל) ע' א' תוד"ה יורש, בסה"ד ומהא דאמר לעיל אפי' שכירו כו' דלמא הני מילי בעכו"ם כו' מזכור מדבריהם כפרש"י ודלא כהראב"ד וכו' מדבריהם ס"ו א' ד"ה מערב וכו' דהראב"ד שכתב כאן כלשון התו' ומיהו הא דנסתפקו התו' בשכירו ולקטו של ישראל היינו דוקא בלן בבית אדונו, ואילו בשכירו של עכו"ם אפי' באינו לן וע"כ שא"ה.

(לא) ק"ק לפי' הראב"ד דעיקר מימרא דשמואל בשכירו של ישראל, והא דשאל אב"י לר"י בה' שכירו ולקטו בשכירו של עכו"ם, כמש"כ הראב"ד, דלא משמע דאב"י ישאל לר"י אליבא דרבא, בדבר שאב"י גופי' לא הורה כן, וכגון זה הוי לי' לגמ' לפרושי וכן אמר ר"י דשוכר אפי' משכירו והדר לקבוע מלתא דאב"י ור"י.

(לב) ס"ו א' ומה מערב אפי' שכירו ולקטו אף שוכר אפי' שול"ק, שול"ק קמא הוא דוקא בלן בבית עכו"ם, לפי' הראב"ד, ושול"ק בתרא, אפי' באינו לן, ואין לימוד שוכר ממערב עולה יפה, וז"ע.

שם שוכר נמי ה' שטרין בחצר אחת אחד שוכר ע"י כלן, במ"ב סי' שפ"ב ס"ט פי' דאף שלא עירבו עדיין בשעה ששכר מ"מ אחד שוכר לכלן, ועדיף בזה שוכר ממערב, ונראה דאף אם לא עירב עמהם אלא בטל להם רשות מהני, וכן בשאל דוכתא מעכו"ם לדעת רש"י דמהני מה שמערב עמהן נראה דה"ה דמהני ביטול, וכן כשביטלו לשכירו מהני, ויש לעי' לפרש"י למה לי' למימר אחד שוכר ע"י כלן תיפוק לי' דכיון דשכר הו"ל שכירו כמו שאל מני' דוכתא וכיון שמערב עמהן הותרו מדין שכירו, וי"ל דנ"מ כשיאל השוכר מחצר ולא עירב עמהן, דהותרו בשכירות ידי' אמנם אפשר דבאמת אין הדין כן וכיון שיאל נאסרו כלם, וז"ע.

(לג) נראה דדין שכירו ולקטו אף בשיירא שחנתה בדקעה שאינה שלה, ושרוי עכו"ם עמהם שוכר משכירו ואע"ג דאינו בעלים לענין קנין הוא בעלים לענין דירה, ובשאל מני' דוכתא כ' ב"י דלצריך קנין, וז"ע דא"כ צריך למימר לי' כך חזק וקני וכו' כן ס"ד א' ליקרב לי' ולשאל מני' דוכתא, ונראה דבנתינת רשות לחוד סגי,

בסתמא כיון שעבר בטלה שכירותו, שאין כאן ניותא של משלח במעשיו כלל לא מתחלה ולא עתה אלא שמעכיר בע"כ וכיון שירד מארסותו בטלה השכירות שכבר כלתה זמנה.

סימן פג (יט)

מגיעות לתקרה אוסרין זע"ז ואין מוילאין מרשות זו לזו בלא עירוב.

(7) אכל ברו' בד"ה אכל כתבו דבמחיצות המגיעות לתקרה לב"ה, לרריך עירוב לכל אור"ח היינו דוקא במוליכין עירובין במקום אחר אכל כשעירוב בא אכלן עירוב אחד לכלן וכס"כ שמוילאין מרשות זו לזו בלא עירוב, והדבר רריך תלמוד שהרי לקמן ע"ג א' פריך אביי לרבה והא אחין דכי גבו דמו כו' ומבואר דכל דאין אוסרין זע"ז כשמוילאין עירובין למקום אחר עירוב אחד לכלן דאל"כ יאשר קושית אביי והא ה' חבורות דשבתו דטרקלין דכי גבו דמו ובעי עירוב לכאור"ח כשמחיצותיהן מגיעות לתקרה, וכן מבואר בסוגין דאמר כמאן אזלא הא דתניא חמשה שגבו כו' כמאן כב"ה אלמא דקיס ל"י לגמ' דאם חמשה שגבו עירובין כשמוילאין עירובין עירוב אחד לכלן גם כה' חבורות שאין אוסרין זע"ז אחד מוליד ע"י כלן, וה"נ לב"ה במחיצות המגיעות לתקרה, ולע"ג, וכבר הרגיש בזה בק"נ אכל לא נתישב בדבריו ז"ל.

(ה) ולפרש"י ל"ק קו' תו' בד"ה אכל, טעמא דב"ש אהא לאשמעינן, דאין זה אלא בשונה דינים היוצאים לב"ש, אכל הכא עיקר דברי ב"ש אשמעינן ובאר במה נחלקו ב"ש וב"ה בהולכת עירוב למקום אחר ולא בשיעור המחיצות ולולא אשמעינן דברייתא טעינו בעיקר פלוגתתן למסבר דפליגי בשיעור המחיצות. (ו) ע"ג א' בעא מיני' אביי מרבה חמשה שגבו כו' מסקנא דסוגין, ה' שגבו את עירובין וכן ה' אחין שאוכלין משלחן אביהן, אם אין דירורין אחרים עמהם א"ל לערב, ומוילאין מבית זה לזה בלא עירוב, ואי מוליכין עירובין לאחר אחרת עירוב אחד לכלן דחשיבי כלן כחבורה אחת, וכיון דלאחד מהן קבע דירתו בחצר אחרת הרי הוא כשליח לכלן, ונראה דאם זיכה להן חלק בפת אף לאביי מהני שהרי זה חשיב עירוב לכל אחד, אלא הכא שאין מזכה להם בפת עסקינן, ואפ"ה מהני לכלן דכן הוא תקנת חכמים בעירוב דלאחד מבני חבורה קונה לכלן את דירתו וכדאמר מ"ט ב' שליחות דכולהו קא עביד, אכל אחר שאינו מבני החבורה שנותן מפתו לזכות דירה לו ולחביריו לא מהני שאין עירוב בלא פת, ולא שייך כאן קנין ממש שיהא זוכה לחצרו מדין עבד כנעני שאין בעל הבית נוטל ממנו כלום ואינו מזכהו כלום, אלא התערבות כל הרשויות מתקנת חכמים.

(ז) וי"ל לעי' כה' שגבו עירובין כשמוילאין עירובין למקום אחר למה עירוב אחד לכלן כיון דכל עיקר התחברותו הוא ע"י העירוב, וכיון דמוליכין עירובין למקום אחר וקונין דירתו בלאחד מבתי החצר השני' א"כ כבר בטלו עירובין שלהן הראשון שהרי עקרו דירתו

בכחו להשכיר עתה אין בשתיקתו כלום וא"ל ביטול מעשיו אלא הן בטלין מפני שאין להם מאשר ומקיים, ולדידן שהשכירות הוא מאד שהפקיד הוא כשול"ק של בעל הקרקע וכמס"כ ס"ק ל"ד ודאי

(ח) עירובין ע"כ ב', תנא במה דברים אמורים כשמוילאין את עירובין למקום אחר כו' מפרש"י מבואר דתנא דהאי ברייתא פליגי אדר"י הסבר וס"ל דלא נחלקו ב"ש וב"ה בשיעור המחיצות, שיהא חסובין לחלק הדירורין, אלא פלוגתתן במחיצות עראיות שאין מחלקות דירורין, ודירורי הטרקלין מוילאין מזו לזו בלא עירוב, ונחלקו אי באין לערב עם בני החצר, ומוליכין העירוב בלאחד משאר בתי החצר, דב"ש סברי דכלן לריכין ליתן פת העירוב, וב"ה סברי דעירוב אחד לכלן הדירורין דטרקלין דכיון דלא חשיבי דירורין חלוקין לענין הולאה מזו לזו ה"נ חשיבי כחד בית דסגי בפת של אחד, וה"ה דפליגי כה' שכנים של חצר שגבו עירובין ומוליכין עירובין לאחר אחרת לערב עמהן יחד, דלב"ה עירוב אחד לכלן, ולב"ש עירוב לכל אחד ואחד, וכן באחין שאוכלין על שלחן אביהן וישנים בבתיהם דתנן בסמוך שא"ל עירוב ביניהן, וכשמוילאין עירובין לאחר אחרת עירוב אחד לכלן כדהשיב ל"י רבה לאביי לקמן ע"ג א', לב"ש רריך עירוב לכל אחד.

(ב) ושיעור המחיצות המחלקין דירורין לא נתבאר אליבא דהאי תנא ואפשר דכר"י ס"ל בזה דכל שאין מגיעות לתקרה אינן מפסיקות, אכל כשמגיעות לתקרה מפסיקות רשויות ואין מוילאין מרשות זו לרשות זו בלי עירוב, ומתנ' דקתני ומודים בזמן שמקנתן שריון בחדרים ובעליות, שהן לריכין עירוב לכאור"ח, לתנא דברייתא לא נשנה כאן מודים ב"ה לב"ש אלא ב"ש וב"ה מודים בזה שאוסרין זע"ז ואין מוילאין מרשות זו לזו בלא עירוב, והלכך כשמוילאין עירובין למקום אחר רריך עירוב לכאור"ח, אף לב"ה, ואפשר דלשון המשנה לא משמע הכי, ותנא דברייתא פליגי אהתנא דמתנ', ומתנ' כר"י הסבר ובשיעור מחיצות הראויות לחלק דירורין קמפלגי.

(ג) שם וא"ל בד"ה כשהיה עירוב בא אכלן כו' ופרש"י דב"ש פליגי גם כה' שגבו עירובין ועירובין בא אכלן וסבירי להו לרריך עירוב לכל אחד, ונראה דהוכרח רש"י לפרש כן מדקאמר כשעירוב בא אכלן ולא תנא פלוגתיהו להוליא מרשות זו לזו, וס"מ דבהא מודו ב"ש דשרי, ועי' מהרש"א, ולפרש"י גם תנא דהאי ברייתא פליגי אדר"י הסבר, דלא נחלקו ב"ש וב"ה בשיעור המחיצות, ומיהו לענין הלכה קיי"ל כר"י הסבר וכתנא דמתנ' ופלוגתא ב"ש וב"ה בשיעור המחיצות, וב"ש ס"ל דמחיצות עראיות שאין מגיעות לתקרה מחלקין דירורין, ואין מוילאין מזו לזו, והלכך כשמערבין רריך פת לכל אחד, וב"ה סברי דמחיצות עראיות שאין מגיעות לתקרה אין מחלקין רשויות, ומוילאין מזו לזו בלא עירוב, והלכך כשמערבין עם בני החצר עירוב אחד לכלן, אכל אם מחיצות

דרשויותיהן יס' לכל אחת פתח בחצר לא אמרינן דאחד זוכה לכלם משום היתר הולאה מרשות זו לזו, אלא הבא בכלן יוצאין דרך פתח אחד לחצר, והוי ל' האי חדר החיטון שיוצאין ממנו לחצר חדר השותפין, ואפ"ה מוציאין איש איש מחדרו להאי חדר עירוב דמחילות שפלות אינן מחלקות דיורין, וכיון דבחדר הפתוח לחצר המה משותפין דמי ממש לה' שצאין לערב עם בני החצר האחרת אחר שגבו עירובן, דאחד מוליך ע"י כלם.

(י) שם תוד"ה כמאן, דהיכי דמי הני דיורין כו' מ"מ כל הטורקלין חשוב כחדא כו' ז"ע הלל באמת מותר בכל הטורקלין ולא אסרו ב"ש אלא מטורקלין לחצר עד שיערב כל בני הטורקלין עם שאר בני החצר, ושאפ"ה איכא למימר משום מגו דשאר בני החצר אסרי, וגרררר מדבריהם שפירשו מתנ' לענין טלטול מחדרים לטורקלין, אבל א"כ ע"כ ז"ל דיך עוד חדרין גמורין בטרקלין דאל"כ מאי מוליכין עירובן דקאמר, ובדבריהם מבואר דלא מיירי בהכי, וגרררר לפרש דבריהם דכונתם דאע"ג דיך דיורין בחצר מ"מ עירוב אחד לכלן כשמערבין עם שאר בני החצר, משום דכבר הוחזקו לחצורה אחת לענין טלטול מחדריהן המיוחדות להן לטורקלין המשותף, וכמש"כ סק"ט, וזוהי סיימו דלכתי מש"ל אוסרין בטרקלין כשיש בו חדרים גמורין, ומיהו מה שסיימו ועוד דלמא בזה מודו ב"ה ז"ע במה נסתפקו איך יתכן לאוקמא ברייתא כב"ש וב"ש אוסרין באיכא דיורין, וב"ה מתירין, והיי' מתנ' דלקמן כב"ש ז"ע, וגרררר מדבריהם דהיתר טלטול מרשות זו לזו לא מהני למיקם דיניהו כחצורה אחת שאחד מוליך לכלם עד שיהא מותרין לחדר המשותף הפתוח לחצר וכמש"כ סק"ט, והבא נמי מיירי בכל החדרים פתוחין לטורקלין וטורקלין לחצר, ומש"כ תו' לעיל ד"ה ומודים, דמיירי שכל אחד פתוח לחצר לאו דוקא לחצר דפתוח לטורקלין מקרי פתוח לחצר, לאפוקי כשאין לחדר זה פתח אלא לחדר האחר.

(יא) ע"ג א' בעא מיני' אביי מרבה כו' והא אחין כו' הב"ע כגון דאיכא דיורין כו' לכאורה משמע דלאביי מתפרש רישא בליכא דיורין עמהן בחצר, והאי מוליכין היינו לחצר אחרת, וכ"מ מלשון רש"י ד"ה הב"ע, אבל קשה לפ"ז דקארי לה מאי קארי לה הא תנן בהדיא או שאין עמהן דיורין בחצר א"כ לערב וע"כ במוליכין מיירי דאל"כ הו"ל למתני אבל אם אינן מוליכין עירובן או שעירוב בא אצלן, כיון דרישא נמי מיירי באין עמהן דיורין, ואפשר דלאביי לא מסתבר ל' לחלק במוליכין עירובן למקום אחר בין איכא עמהן דיורין לאין עמהן דיורין, ומפרש למתנ' דעיקר החילוק הוא בין מוליכין, לעירוב בא אצלן, ומוליכין היינו בין בחצר זו בין בחצר אחרת, ועירוב בא אצלן היינו נמי בין מחצר אחרת בין מחצר זו, ומפרש למתנ' או שאין עמהן דיורין היינו שאין אוסרין זע"ז וחד דינא הוא עירוב בא אצלן או שאין להם אחר המזיקין לעירוב, והא דקאמר ה"נ מסתברא היינו דלאביי מש"ל שאין עמהן דיורין בחצר ואפ"ה עירוב לכל אחד במוליכין, ומתנ' מלמא פסיקא נקטה שאין עמהן דיורין א"כ לערב.

מבית זה, וכיון שצטלו עירובן כבר נחבטל חצורתן ואיך אחד מוליך ע"י כלן, ול"ל דכן הוא מתקנת חכמים להתחבר ע"י עירוב שיהא אח"כ אחד זוכה לכלן, וב' העירובין קיימין האחד לחצרון להיות חצורה אחת, והשני לקבוע דירתן ואע"ג דענין העירוב הוא קביעות דירה מ"מ יוכלו לקבוע הרבה מקומות כפי ענין תקנת חז"ל.

(ח) וכשיש עמהן דיורין אחרים בחצר כשמערבין חצירן כריכין כלן ליתן פת, כשנותנין הפת באחד מבתי החצר האחרים, אבל כשנותנין העירוב באחד מבתי האחין אין האחין כריכין ליתן פת, וטעמא דמלתא דכלן נחשבין כדרין בבית אחד וכשותפין בכל הדירות והלכך כשהעירוב בא אצלן באחד מבתיהן א"כ כלן ליתן פת כדין בית שמניחין בו העירוב, ובפרש"י במתנ' ב"ה אצל כתב לפרש עירוב בא אצלן היינו לבית אביהן וגרררר דה"ה באחד משאר בתי החצר וכן מבואר בלשון רש"י לעיל ד"ה אבל דה' שגבו עירובן ועירוב בא אצלן, אין חילוק אם עירוב בא לבית שהניחו בו עירובן, או שגב לבית אחר מאותן שכבר עירבו, ומשמע דאין חילוק בזה בין ה' שגבו עירובן לאחין, וגם בה' שגבו עירובן ויש עמהן דיורין אחרים ונותנין עירובן בבית אחר ולא בבית שהניחו אותן ה' הראשונים מקרי עירוב, דה' הראשונים נחשבין כחצורה אחת, וב' העירובין קיימין, וכמש"כ סק"ז, וכ"מ בלשון רש"י ע"כ ב' ד"ה אבל, ואם עירוב בא בבית אחד מהן כו', ול"ע, שו"ר במ"ב סי' שע"ב ס"ק כ"ו כ' בשם הפרישה דלריכין להניח ב' העירובין יחד, אבל מסוגיא דלעיל מ"ח ב' דאמר כשנתנוהו ב' בתים מבואר דכשר ב' בתים וכמש"כ לקמן סי' כ"א סק"ט עיי"ש, ודברי הפרישה נגד סוגיא ערוכה, ומיהו אע"ג דנחשבין שותפין בכל הבתים כשעירוב בא אצלן, כשמוליכין עירובן, אין אחד מוליך ע"י כלם, דנהי דשותפין הן כאן אבל כשאחד קובע דירתו במקום אחר עדיין אין זה קביעות לכלם ואריך שיהא זוכה לכלם ובזה לא תקנו חכמים אלא כשאין עמהן דיורין וכבר הועילה חצורתן לענין טלטול בחצר זו, ואז אין חצורתן מתפרדת גם כשמוליכין עירובן לחצר אחרת, אבל כשיש דיורין אחרים עמהם לא תקנום חכמים שליחות שיהא אחד זוכה לכלם.

(ט) ע"כ ב' כמאן אזלא הא דתניא ה' שגבו את עירובן כו' כמאן כב"ה, לכאורה קשה הא מסקינן לקמן ע"ג א' דברייתא דוקא בליכא דיורין עמהם בחצר, והבא משמע דה' שצבתו בטרקלין באין לערב עם שאר בני החצר וע"כ דאיכא שאר בני חצר שאוסרין עליהן, וא"כ מ"מ דב"ה דאמרי עירוב אחד לכלן, וי"ל דהבא לעולם כמוליכין לחצר אחרת דמי, דכיון דרשויותיהן פתוחות זו לזו ומוציאין מזו לזו בלא עירוב, א"כ כבר נתחזקו לחצורה אחת בהיתר הולאה מזו לזו, וכשאין לערב אח"כ עם בני החצר דמי לה' שגבו עירובן ואין דיורין עמהם ומוליכין עירובן לחצר אחרת דכיון דהותרו בחצירן אחד זוכה לכלם בחצר אחרת, ה"נ כיון שהותרו בדרשויותיהן אחד זוכה לכלם בבית אחר, ואפשר דכל היכי

סימן פל (כ)

כו' וע"כ שמואל באתא בשבת ומזה ראי' לדבריהם דאין העירוב חוזר למקומו.

ד) ואפשר לפרש הא דאמר ואי דאיתי מאתמול היינו דמימרא דשמואל אורסין ואין מערבין משמע דחזר דעכו"מ דר בזה אין מבטלין, וזהו מלתא דפשיטא דכי היכי שאין מועיל עירוב אין מועיל ביטול משום חלקו של עכו"מ, וע"כ שמואל איירי שהוסרה סיצת העירוב בשבת, שאין מועיל בעירוב ואין מערבין בשבת, אבל ביטול שישנו בשבת, הוי אמינא דמבטלין בשבת אחר שהוסרה הסיצה המעכבת, וע"כ קאמר כיון דחזר זו אינה ראויה לעירוב מצדעוד יום אין מבטלין בשבת, וזהו דקאמר ואי דאיתי מאתמול ר"ל אם חזר שעכו"מ בחוכה קאמר שמואל לוגר מאתמול ר"ל לוגר ולערב או יבטל, ואי בלא שכיירות הלא עירוב וביטול שוין, ועוד נראה דביטול מצדעוד יום מהני בין איתי' לעכו"מ בין לית' דמצדעוד יום לא שייך אינה ראויה לעירוב כיון דחזיא למיגר אילו איתי' ושאפי' חשיב ביטול וכי אתא אגרינן מיני' בשבת, והלכך מסיק דשמואל באתא בשבת איירי ואגרינן מיני' בשבת ומבטלינן בשבת, ונקט אתא מאתמול ואתא בשבת משום דאיירי בזה לעיל, וכאילו אמר אי דביטל מאתמול אמאי לא בלא לאו דאוגר בשבת וביטל בשבת, ולפ"ז לשמואל אפי' באתא מאתמול אין שוכרין ומבטלין בשבת ואפי' במת עכו"מ בשבת לפרי' דפסק כשמואל מסוגיא דלקמן ע' ב', מיהו הפוסקים הסכימו כפר"ח דהלכה כר"י ושוכרין ומבטלין בשבת, והיכי דביטול מצדעוד יום שוכרין בשבת אף לשמואל, דלענין שכיירות שמואל כר"י ס"ל דאמר יפה עשיתם ששכרתם ולא פליג בזה אלא ר"א ולא קיי"ל כר"א בזה.

ה) ס"ה ב' תוד"ה איקלעו, ר"ל דאם לא היה בל לא היה חוסר כו' ור"ת כי אתא עכו"מ בשבת לוגרו מני' וי"ל דבטל לי' עירוב וכי מוגרו בשבת כריד ביטול רשות ואין מטלטל אלא אותו היחיד שצטלו לו, וכמס' כ' תו' בסמוך דר"ה דאתא, ומיהו אין להוכיח מכאן דבריהם דבסמוך דאין העירוב חוזר למקומו אחר ששכרו בשבת, וי"ל דר"ל ותלמידי דר"ח כר"א ס"ל דאמר לא נשכרו, א"נ כי היכי בלא לאסרו לטלטל בין ביאת עכו"מ עד שישכרו וגם אפשר שלא יראה השוכר להשכיר.

ו) שם תוד"ה דאתא, למיד כשצא העכו"מ בטל לי' עירוב, מכאן נראה דאחד מבני חצר שלא עירב עמהו, ויאל בשבת לחצר אחרת הן אסורין בלא חשיב עירוב כיון דאחד מהן לא נתן עירובו, ותימא דהא מבואר בסוגיא ע"ג א' דה' שנים שעירבו יחד, ואח"כ עירבו שאר שנים באחד מבתי החצר של ה' הראשונים א"ל כל ה' השנים להביא פתן לבית העירוב של האחרונים וכו' ע"כ לעיל סי' י"ט אלא דחשיב עירוב לחאציין למשוי להו לאותן שעירבו כמשותפין וכדרינן בעיר אחד, וא"כ כי נשאר אחד שלא עירב ויאל בשבת למה בטל עירובו, וי"ל דדוקא כשנתנו שאר שנים את

א) עירובין ס"ה ב' שוכר כמערב דמי מה מערב מצדעוד יום כו' ר"א לא נשכור, לכאורה נראה דלטעם זה אין חילוק בין בל עכו"מ מאתמול לבל עכו"מ בשבת, כיון דשוכר כמערב דמי ולא תקנו חכמים תועלת השכיירות אלא לפני השבת, אבל במת עכו"מ בשבת, מהני ביטול דלא אמר אלא דתקנת שכיירות אין כאן אבל ביטול מהני אע"ג דלא מזו לערובי מאתמול, ולפ"ז שמואל ור"א פליגי, דשמואל דחלי טעמא באין מערבין אין מבטלין, ס"ל דשוכרין אפי' בשבת דשוכר כמבטל רשות דמי, והלכך כשצא עכו"מ מאתמול שוכרין אפי' בשבת, וכן כשצטלו רשות לאחד מהן מצדעוד יום בלא עכו"מ בשבת שוכרין ממנו אפי' בשבת, וביטול לא מהני ואפי' מת עכו"מ בשבת משום דאין מערבין אין מבטלין, ולר"א הוי אפכא.

ב) ס"ז א' תוד"ה אני, אלא היינו ר"א דאמר לא נשכור, ל"ע דהא בגמ' אמר לעיל שנסתפקו אי שוכר כמערב דמי ור"א דאמר לא נשכור היינו משום דשוכר כמערב, ומה ענין זה לביטול, וכן אמר שם תהו בזה נהרדעי כו' מאי לאו מה מערב מצדעוד יום כו', ונראה דהכא אליבא דשמואל פליגי וכן משמע קצת לעיל ס"ו א' דרב ששת כשמואל ס"ל דאמר לעיל גברא רבא כר"ז לא ידע כו' קא קשיא לי' דשמואל רבי' כו' ואפי' את"ל דהיכי דרואה להשכיר לא שייך טעמא דתשתכח תורת עירוב יס לומר דמ"מ לא מהני ביטול לחוד כיון דקדם הביטול אין חזר זו ראויה לעירוב וחשיב דביטול עושה אותה ראויה לעירוב ואח"כ עושה ביטול את תקנת הביטול וחשיב תרתי ולא דמי למת עכו"מ בשבת, ודוחק, ולכן נראה עיקר כמסקנת דבריהם דאף ברוואה להשכיר שייך טעמא דתשתכח תורת עירוב.

ג) ס"ו א', אורסין ואין מערבין א"מ לאתוי' מאי לאו לאתויי עכו"מ ואי דאיתי מאתמול לוגר מאתמול כו' בתו' פירשו דאי איתי מאתמול ולא שכרו מיני' שוכרין ומבטלין בשבת, ול"ע דסוף סוף השתא חזר שאין ראויה לעירוב היא כיון דיס לעכו"מ חלק בחצר מצדעוד יום, וזהו עיקר סברת שמואל שביטול בשבת הוא כעירוב וחזר שראוי' לעירוב חזיא לביטול אבל אינה ראויה לעירוב אין בזה ביטול, מיהו מה שלא עירבו לפני השבת ואין מערבין בשבת, זה לא מקרי אינה ראויה לעירוב, אלא היכי דמצדעוד יום יס לעכו"מ חלק בזה שדבר זה מעכב את העירוב מקרי בכל השבת חזר דלא חזיא לעירוב, אבל קשה לחלק בין איתי' לעכו"מ מצדעוד יום ללית', ועוד לפי דבריהם הא דקאמר ואי דאתא מאתמול כו' אינו ענין להא דבעי לאוכוחי דאין מבטלין ולישנא לא משמע הכי, וומיהו יס לפרש דבעי לאוכוחי דאפי' בעירבו ונתצטל העירוב בביאת העכו"מ מקרי אין מערבין ואין מבטלין וכמס' כ' תו' ואי הוי מצינו לפרש מלתא דשמואל באתא עכו"מ מאתמול יס לומר דדוקא בלא עירבו קאמר שמואל ולזה מסיק ואי דאיתי מאתמול

כהולכת עירובן למקום אחר שצריך לזכות לכלן את דירתו, וא"ת כי זכי נמי רשות לעצמו לשאתו שהרי עירב עמהו מבעוד יום ותהני עירוב גס לרשות עכו"מ המושכר לו, וי"ל דכיון דעכו"מ אכתי נשאר בדירתו וראוי לאסור אלף כיון ששכר הפקיעו חכמים דירת עכו"מ וזכמ"כ לעיל סי' י"ז] וס"ד שצריך שישכרו כלן, ומיהו קשה שאם הוא שליח לכלן למה לא יועיל ואף אם עשו שליח אחד מן השוק לשכור להן מהני, וי"ל דהכא בשוכר לעצמו עסקינן ואפ"ה הותרו כלן, דכיון דבשכירות בטלה לה דירת עכו"מ מועיל זכות הזה לכלן, וענין השכירות אינו שכירות ממסך לאפילו בשבתו בבקעה של אחרים ושל הפקר העכו"מ אוסר, ומהני שכירות, אף שאין כאן בעלים ולא משכיר, אלף הכא תקינו רבנן, והיינו נמי דמותר לשכור בשבת ולא הוי כמקח וממכר, וכמס"כ תו'.

סימן פה (כא)

בני החילונה על בני הפנימית אלף משום דמחשב כאילו עירובן קיים ודירתו כאן, שא"ה דבן הפנימית אוסר בדריסת רגלו את חצר החילונה וזוהי לא מהני ביטול, וכיון שהחילונים אסורין במקומן אוסרין על הפנימים וא"ת לבטלו גם החילונים דריסת רגלם, י"ל כיון שאין החילונים וכן הפנימי ראויים לבטל זה לזה לא תקנו ביטול, ודוחק ועוד קשה פי' זה דע"כ איסור של החילונים על הפנימים הוא בשביל דירתו שיש להן בחילונה והלכך אסרי גם בדריסת רגלן על הפנימית, אבל בשביל שהן דרין בפנימית אף אם נחשוב את העירוב לחומרא ולא לקולא, אינן אוסרין שהרי שנים הדרין בבית אחד א"ל עירוב].

ג) שם וא"ת ולאציי כו' וי"ל דהוי מפרש כו' קשה דהא בסוגין אציי הוא דמשיב לי' לרבה ב"ה, וי"ל דדברי אציי מסיימין בהא דקאמר דאמרה לה מבטלינן כך רשותי, והא דפריך ורבנן סתמא דגמ' הוא ומפרש אליבא דשמואל ור'.

מהרש"א ז"ל האריך בתירוץ ולא ידענא לפרשם דודאי לר"י בנתנו עירובן בחילונה ושכח אחד בין מן הפנימית ובין מן החילונה שתייהן אסורות בלא ביטול כדתינא בצרייתא, וע"י ביטול משתרו, וכן בנתנו עירובן בפנימית ושכח אחד מן הפנימית, ובנתנו בפנימית ושכח אחד מן החילונה מותרת הפנימית בלא ביטול משום טענת לתקוני כו', וכ"ה לאציי, ולא שייך בזה למימר פעמים אין מבטלינן, דהכא לאו משום חסרון ביטול הוא, אלף דמשתרו בלא ביטול דבטל שותפתיהו.

ד) והנה לא נתבאר בגמ' בנתנו עירובן בפנימית ושכח אחד מן החילונה וביטול השוכח רשותו, ונראה דגם בזה פנימית מותרת וחילונה אסורה אף לר"י דיש ביטול רשות מחצר לחצר, דכיון דבסתמא בטל שותפתיהו משום דאמרה לה אדמבטלת לי קאסרת עלאי, אשתכח דחילונה לא עירבה, מיהו בידעו בני פנימית דאחד אינו מערב עמהו וסומכין על ביטול רשותו, בזה ודאי הוי חד עירוב לר"י דיש ביטול רשות מחצר לחצר ומבטלינן מזו לזו, וכן

עירובן באחד בתי ה' הראשונים שעירבו חשיב עירובן עירוב כיון דע"י ב' העירובין משתריא כל החצר, אבל כשמקצתן עירבו ומקצתן לא עירבו בטל לי' עירובן כיון דאינו מתיר כלום, וכשיאלף אותו שלא עירב בשבת, אין עירוב בשבת.

ז) ס"ו א' ומה מערב ה' ששרוין בחצר אחת אחד מערב ע"י כלן שוכר נמי כו' לכאורה קשה הא אמר לקמן ע"ג א' דדוקא בליכא עמהו דיורין דכיון דהותרו בחצירן חשיבי כחבורה אחת להולכת עירוב, אבל הכא לענין היתר הא חצר עסקינן וכה"ג אין אחד מוליד ע"י כלן, וי"ל דהכא עדיף לענין שכירות, אבל אין לומר דהכא כעירוב בא אלף דמי, דטעמא דעירוב בא אלף משום דחשיבי כללו כשותפין בכל הבתים וכשעירוב בא אלף אשתכח דכללו דרין בחד בית, אבל הכא צריך האחד לזכות לכלן והוי

ח) עירובין ע"ה ב' א"ל עירוב מרגילה, וא"ת אכתי תהני עירוב שעירבו בני החילונה עם בני הפנימית להתיר דריסת הרגל שהרגילן העירוב דכיון דע"י עירוב קבעו דירתן בבית שהניחו עירובן הוי להו הפנימים והחילונים כחדא, וי"ל שלא תקנו חכמים עירוב אלף כשהעירוב מערב דירה אבל הכא אין בני החילונה מערבין דירה אלף דריסת הרגל, וא"ת הרי עירבו גם בתייהן אלף שהאחד ששכח אוסרתו, לא היא דכל עירוב שאינו מתיר אינו עירוב וכיון דבתי החילונה לא נעשו בתי שותפין של הפנימית והחילונה בזה העירוב נמאץ שהחילונים עירבו בלא בית דירה, וא"ת כיון שאין כאן עירוב ליבטל ג"כ הרגל עירוב, וי"ל דמ"מ חשיב דריסת הרגל של חילונה בפנימית, ואע"ג דבטענת לתקוני שתפתיד ולא לעוותי מבטלינן דריסת רגלם התם מתחרטים על הרגל דריסתם אבל במה שנתבטל העירוב מן הדין אכתי לא מיעקר דריסת רגלם, אבל אין לומר דהא דאמר עירוב מרגילן היינו דכיון דעירבו יחד חשיב ב' החצירות כאחת ואי בטל לי' לפלגא בטל לי' כלו שהרי לא עירבו לחצאין, דא"כ מ"ט דר"ע דמתיר לפנימית אחר שצטלו רשות החילונה לפנימית, הא אכתי אין העירוב אלף לבני הפנימית והן ערבו יחד, ועוד מאי שייך ביטול רשות כיון שצטל עירובן הרי בטל דריסת רגלם, אלף ע"כ דאע"ג דבטל עירובן לא בטל דריסת רגלם.

ב) שם תוד"ה עד, דהכא קאמר דאסרן אהדדי בפשיעות בני חילונה כו' תימא מה סברא היא זו שצביל שפגעו תקנו להם דין ביטול רשות כדי לאסור לבני פנימית עד שיצטלו להם בני חילונה, אדרכה כיון שאין דין ביטול רשות מחצר לחצר לישתרו בני פנימית בלא ביטול וכדס"ל לרבנן ולולא דצריהם י"ל דהכא שהרגלן הוא ע"י שעירבו ולענין דריסת רגלם נחשב כאילו העירוב קיים לא מקרי ביטול רשות מחצר לחצר אלף כלן בני חצר אחת מקרו, ואע"ג דבשכח אחד מן הפנימית שתייהן אסורות אפי' לר"ע ולא אמרינן לבטל בן הפנימית גם לבני החילונה כיון שאין איסור של

ניחא אצל אי מצטלין גס בעירבו זו לעמנן וזו לעמנן לטלטל מזו לזו קשה מאי שגא מחורבה וז"ל דחאר עדיפא מחורבה אף לענין טלטול מזו לזו.

ז) ולענין הלכה קיי"ל כר"י דיש ביטול רשות מחאר לחאר כמ"כ תו' ס"ד א' ד"ה אס כן והלכך בנתנו עירובין בחילונה ושכח אחד בין מן הפנימית בין מן החילונה ונתנו עירובין בפנימית ושכח אחד מן הפנימית מבטל השוכח רשותו ועירובין קיים, אצל בנתנו בפנימית ושכח אחד מן החילונה פנימית מותרת וחילונה אסורה דקיי"ל כרבנן דר"ע, ואע"ג דשמואל כר"ע ס"ל ולא מצינו אמוראי דפליגי עלי' דשמואל דהא מלתא, נראה דשמואל לטעמי' דמפרש טעמא דרבנן משום אין ביטול רשות מחאר לחאר אף היכי דאסרי, ובזה ס"ל כר"ע, אצל לר"י דמפרש טעמא דחכמים משום דמבטלת לי כו' לא מצינו אמוראי דפסקו כר"ע והדרינן לכלל דאין הלכה כר"ע מחזיריו.

ח) מ"ח ב' לר"י ל"ק כיון דעירבה לה אמלעית דהדי חילונה כו' יש להסתפק בחאר אחת כה"ג בגבו חמשה עירובין ונתנו בבית אחד מהן וחמשה דיוורין הנותרין גבו עירובין והביאו ערובין לה' הראשונים ונתנו עירובין בבית אחר דלע"ג דעירובין הוא בב' בתים שפיר דמי דכיון דגבו ה' הראשונים נעשים כחבורה אחת, ואח"כ כשעירובין בא אלכלם לא אכפת לן באיזה בית מן הבתים שהניחו עירובין וכמ"כ לעיל סי' י"ט ובזה יש להסתפק כשהולכו אח"כ ה' האחרונים עירובין לחאר אחת אי דינא הוא דאחד מוליך ע"י כלן, או דלמא דדמיא לנתנה אמלעית עירובה בזו ועירובה בזו, עוד יש להסתפק בשלחה החילונה לאמלעית דהדיא לערב על ידה בחילונה האחרת אי מהני כיון שלא נתנה פתח בחילונה דאפשר דכיון דבסתמא לא חשיב שליחות גס כשפירשה דהדיא לא אמרו חכמים בזה אחד מוליך ע"י כלן והדרינן דלינא דאין עירוב כלל פת וועי' לעיל סי' י"ט.

והא דלאמלעית מותרת עם שתייהן יש לעי' כיון דעירוב משום דירה הוא כיון דנתנה עירוב בחילונה האחרת עקרה לה דירתה מקמייתא, ל"ל דלע"ג דעירוב מהני למחשב דירה מ"מ לא מחשב למיעקר דירה ואף דירה שקנה ע"י עירוב לא מתעקרא, וחשיב כאילו דר בחילונה והשתתף עמהם בכל בתיהם וחלוצתיהם ואח"כ שיתף חלקו את החילונה האחרת ודר גס עמהם בשיתוף, ובשיתוף דירה כל דהו משתרו לטלטל מזו לזו.

ט) מ"ח ב' כמאן כב"ש כו' ל"ע דהא פלוגתא ב"ש וב"ה הוא במעשה העירוב אי מקרי עירוב בב' כלים אצל הכא בב' בתים הרי חסר עיקר העירוב דענינו משום דירה שידורו כלם בבית אחד וכל שאר הבתים יהיו טפלין לזה, אצל כשנותנין בב' בתים הרי הן חלוקין דיוורין ואוסרין זה על זה וכדפריך באמת לקמן ליהוי כה' ששרוין בחאר אחת ושכח אחד מהן ולא עירב והא דמנשי ולא אמרו דיוורין להחמיר לא יתכן אלל שכל יאסרו אבני אמלעית, אצל כשבאין לערב איך יתכן עירוב בב' בתים וואי כשר בב' בתים

לאבני, אצל לרבא אליבא דשמואל נראה דאין מבטל ושתיהן אסורות, דלע"ג דנתנו עירובין בפנימית מ"מ ע"י עירוב הוא כחדא והוי ל' בחילונה דיוורין הפנימית, ולריך לבטל גס לבני פנימית ואין ביטול רשות מחאר לחאר, ואע"ג דשמואל כר"ע ס"ל דבשכח אחד מן החילונה יש ביטול שא"ה שהאוסור ע"י פשיעותא דחילונה כמ"כ תו' ואף למ"כ סק"ב דהיכי דהאוסור נעשה ע"י עירוב לא מקרי מחאר לחאר, יש לחלק בין היכי דמבטלין לדיוורין החאר באמת, לדיוורין חאר אחרת שבאין לכאן ע"י עירוב, וחילוק זה מוכרח מהא דנתנו עירובין בחילונה ושכח אחד מן החילונה ולא עירב דאין השוכח מבטל רשות משום שאין מבטלין רשות מחאר לחאר, ומיהו התם עדיף דכלל עירוב אוסרין הפנימית על החילונה בדריסת רגלן.

ה) ס"ו ב' [תוד"ה] נתנו, הא פשיטא לן דכולן יכולין לבטל אצל כו' נראה דה"ה דכלן יכולין לבטל לאחד מן המערבין דחאר הפנימית הרי היא כלל עירבו, ומבטלין לאיזה יחיד שיראו, ודוקא פנימית יכולין לבטל לאחד אצל חילונה אינה מבטלת רשות לאחד, בין בשכח אחד מן הפנימית בין בשכח אחד מן החילונה כשעירובין בחילונה משום פנימית דאסרה עליהו כדין רגל האסורה במקומה, וכן בנתנו עירובין בפנימית ושכח אחד מן הפנימית, אין החילונה מבטלת ליחיד, אצל בשכח אחד מן החילונה נראה דהחילונה מבטלת ליחיד כיון דפנימית מותרת, ופנימית מבטלת ליחיד בנתנו עירובין בחילונה בין בשכח אחד מן הפנימית ובין בשכח אחד מן החילונה, אצל בנתנו עירובין בפנימית ושכח אחד מהן ולא עירב, בזה יש להסתפק אי מבטלין ליחיד, כיון דעירוב הרגילן לבני חילונה בפנימית ואסרה עליהו, ואפשר דלא אמרינן עירוב מרגילן אלל כשאנו באין להתיר לפנימית דהאי עירוב דאשתתף ב' החילונה, אצל כשבאין לטלטל ע"י ביטול ומבטלין את עירובין לגמרי לא אמרינן בזה עירוב מרגילן.

ו) ס"ו ב' אמר אב"י הא דאמר שמואל כו' אצל ב' חצרות זו לפנים מזו מתוך שאוסרין מבטלין, יש להסתפק הא ביטול דקאמר אב"י הוא כשעירבו בני חילונה לעמנן ופנימית לא עירבה, ואסרה עלה ומבטל לה דריסת רגלה ומשתריא, אצל כשעירבה פנימית לעמנן וחילונה לעמנן, דשריא כל אחת לעמנן, אין ביטול רשות לטלטל מזו לזו, או דלמא אף כה"ג יש ביטול רשות מזו לזו.

שם רבא אמר אפי' כו' לכאורה נראה דרבא פליג עלי' דר"י ואפשר דרבא ס"ל דר"י נמי בנתנו עירובין בפנימית ושכח אחד מן החילונה אמר למימרי'.

שם וכו' אתמר דהא, דהא קאמר ר"י כו' משמע דאי אין מערבין בחורבה כמ"כ בב' חצירות דכי היכי דלא תקנו ביטול רשות בחורבה משום דלא הוי עיקר תשמישייהו התם כמו שפרש"י ה"נ לא תקנו ביטול רשות מחאר לחאר דאין תשמישי' של זה בחאר חצרו, והא דאמר אב"י בב' חצירות זו לפנים מזו מבטלין אי מיירי אב"י דוקא בעירבו ושכח אחד מהן או דביטול של פנימית לחילונה

ולכן אין אומרים החיזונות זו על זו שהרי לא עירבו זו עם זו, ולענין לאסור החיזונות זו על זו אמרינן דאין עירוב עושה דיוורין כלל.

(יג) **שם תוד"ה לר"י**, אין האמלעית נעשית שליח כו' יש להסתפק בחזר אחת כה"ג י' ששרוין בחזר וגבו ה' עירובן ונתנו בבית אחד מהן וחמשה הנותרים גבו עירובן ונתנו עירובן אלל ה' הראשונים ואח"כ הולכו הראשונים עירובן לחזר אחרת או חזר אחרת הביאו עירובן אלל ה' הראשונים אי דינא בזה דאחד מוליך לכלן, וכן בט"ו ששרוין בחזר וגבו ה' עירובן, וה' השניים הביאו אללם וכן ה' השלישיים והשניים והשלישיים הגיחו עירובן בב' בתים.

(יד) **שם תוד"ה אצל**, והא דלא מוקי לה ר"י כר"ש, ולא שייך הכא מר אמר חדא ומר אמר חדא, דלר"ש איירי מתנ' בכל גוויי בין בהולכו האמלעית בין בעירוב בא אללן וב' בתים אין ממלכא דינא דמתנ' דשפיר מתפרש בהכי, וע"כ ר"י דאמר דמתנ' בנתנה אמלעית ס"ל דלא מתוקמא מתנ' בנתנו חיזונות באמלעית, אמנם מש"כ דר"י ס"ל דאמרינן דיוורין להחמיר לא משמע הכי בלישנא דר"א דאמר אם אמרו כו' יאמרו דיוורין להחמיר משמע דמלתא פסיקתא היא, ועוד לוקמא בנתנו בב' כלים בבית אחד כיון דלר"י אינו עירוב, והכא לא אסרי אהדידי דאין ב' שרוין בבית אחד, ועוד מדפריך כמאן כב"ש כו' משמע דס"ד דלפ"י בב' בתים חשיב עירוב אחד, ולכן נראה דר"י ס"ל דלפ"י בב' בתים הויא להו חדא כיון דעירובן בא לאמלעית וכן הוי ס"ד מעיקרא ור"ש הוי דחידש דלפ"י כה"ג בב' בתים לא הוי עירוב, ולר"י אף חסרון דב' כלים לא הוי חסרון כיון דלפ"י בב' בתים שפיר דמי, והא דפריך כמאן כב"ש כו' ומשמע דלכ"ס ניהא לר"ש הוי דקאמר, ועי' לעיל סק"ט, ונראה דקיי"ל כר"י בזה להקל בעירוב ונתנו החיזונות עירובן באמלעית שלשתן מותרות זו בזו, אמנם בב"י כתב בשם הרשב"א דאף בב' כלים החיזונות אסורות זו בזו.

(טו) **מ"ח ב' רשות אחת משתמשת לב' רשויות כו' רב ושמואל תרויהו כר"ש ס"ל**, רב דאמר לקמן מ"ט ב' ושמואל לקמן ז"א א' דאמר הלכה כר"ש בין עירבו בין לא עירבו, וזו דברי ר"ש דקאמרי זו וס"ל הוי, ולפרש"י לרב גם לרבנן לא גזרו ואיסורא לאמלעית מטעמא אחרינא הוי, והא דאמר רב לקמן ז"א דאי עירבו אסור לאפוקי מאני דחזר לחזר אחרת דלמא אחי לאפוקי מאני דבתים, שא"ה כיון דהוא מפיק מאני ידי' לחזר אחרת אחי לאפוקי שאר מאני ידי', אצל הכא בחיזונות לא גזרינן דאין להם דרך כלל זו בזו, ובאמלעית לא גזרינן דלמא אחי לאפוקי מחזר זו לחזר זו כיון דלאו מאני ידיה נינהו, ומה"ט חזר שלא עירבה מוסיא כליה לחזר שעירבה ולא חיישינן דלמא תעיייל לבית, כיון דאין דרכא לבית, ולא חיישינן דבני חזר יעייילו מחזרם לבית כיון דלאו מאני ידיה נינהו, וכמש"כ רש"י ז"ב א' ד"ה וא"ת, ושמואל סבר דלפ"י במאני ידי' לא גזרינן ואע"ג דמפיק לחזר מאני דחזר לא גזרינן דלמא אחי לאפוקי אף מאני דבתים, והא דאמר שמואל בחזר שבין

אף בג' וד' ולמה עירוב כללן ואף אם נפרש דזהו דמשני הכא ע"כ לא קאמרי ב"ה כו' מ"מ קשה דקארי לה מאי קארי לה, ועוד דמשמע דלכ"ה בב' בתים הוי חסרון במעשה העירוב כמו ב' כלים לב"ש. ועוד קשה דהא דמשני ע"כ לא קאמרי ב"ה כו' אצל בשני בתים לא, נהי דה' שגבו עירובן ונתנו בבית אחד מהן, וה' דיוורין הנותרים גבו עירובן ונתנו בבית אחד מהן אינו עירוב, אצל כשה' האחרונים נתנו עירובן באחד מהבתים של החמשה הראשונים שפיר הוי עירוב אע"ג דאין עירובן של האחרונים בבית שהניחו בו הראשונים עירובן וכמש"כ סי' י"ט וכן מוכח בסוגין דהא כשנתנו החיזונות עירובן באמלעית בב' בתים שרינן לאמלעית בשתייהן ואע"ג דאין עירוב של החיזונה באותו בית שהניחו בו אמלעית עירוב שלהן, כיון שהניחו בב' בתים ע"כ עירוב של אחת מהן הוי בבית חוץ מן הבית שהניחו בו עירובן, וטעמא דמלתא דכיון דעירבה אמלעית לעצמה הויא לה חדא וכחבורה אחת וכשעירוב בא אללן מחזר אחרת אין נפקותא בליזה בית שבה עירוב של חזר האחרת, א"כ גם כשנתנו ב' החיזונות עירובן בב' בתים של אמלעית להוי עירוב, שהרי שתייהן נטפלות לאמלעית, ועוד קשה מה שכתבו תו' ד"ה לר"י דדברי ר"ש דכשנתנו בב' בתים גלי אדעתיה דלא ניהא ליה לחיזונות להסתפק ביחד, ובגמ' קאמר הטעם משום דבב' בתים אינו עירוב.

(י) ונראה דאם נתנו חיזונות עירובן באמלעית למיהוי שלשתן כאחת לא אכפת לן מה שנתנו בב' בתים דאין עירוב בא אללן דלא אכפת לן בב' בתים, מיהו הכא כשנתנו עירובן בב' בתים לא אמרינן בסתמא דמשתתפין כלן יחד, אלא כל אחת עם האמלעית, ומיהו אי מועיל עירוב בב' בתים הוי חשיב עירוב זו עם זו מבדלדי דינא דעירוב בא אללן ובזה אמרינן דאין עירוב בב' בתים וואפשר דהכא אף אם נחשוב עירוב זו עם זו לא אכפת לן מה שהן בב' בתים כיון דבהשתתפותן נעשו שלשתן אחת, רק הוי חסרון במעשה העירוב.

(יא) **שם תוד"ה לר"י**, לרב שסת לא שייך למפרך הכי כו' ר"ל דכשנתנה אחת עירובה באמלעית הויא לה חדא וכשנתנה אידך הוי ל' עירוב בא אללן, ובאמת הכא א"ל שליחות כיון דהוי עירוב בא אללן, ומש"כ דגלי אדעתיה ר"ל דלא ניהא לה לאידך לתת רשותן לבני חזר החיזונה ולא למשקל מיניהו רשות מדין עירוב בא אללן. שם א"נ לר"י כיון שנתנה כו' דאדרבה כלן דיירין בה, ז"ע כונתם, למה לא חשיב עירוב בא אללן לכלן.

(יב) **שם תוד"ה יאמרו**, שאני התם דפסעה וכ"כ תו' ס"ז א' ד"ה שכה, וז"ע דא"כ בשכח אחד מן החיזונה למה ל' למימר משום לחקוני שתפתיד ולר"ע צריך ציטול דכחיתא לקמן ע"ה ב' תיפוק ל' משום אין דיוורין להחמיר דהכא לא פסעה פנימית, ולולא דבריהם יש לחלק דכשאלו באין למשרי פנימית בעירוב שהשתתפו בו חיזונה אמרינן דכבר הורגלו בפנימית בעירובן, אצל הכא דעירובן הוי עם האמלעית ובזה ליכא דיוורין האומרים זה על זה,

עירוב כלל בחזירם מותרין לטלטל בחזירין אף לרבנן דשלשתן אסורות דאע"ג דאסורות מזו לזו, מותרת אמלעית לעצמה, ואע"ג דעירבה בחיטונה, כיון דמן הדין הויא להו חדא, ורק משום גזירה אסרינן, ומשום גזירה לא עקרינן עירוב אלא אסרינן לטלטל, אבל לענין אפוקי מבית לאחר בחיטונה קנה עירובן דירתן שמה.

(ט) ס"ו ב' אמר רבבי הא דאמר שמואל אב"ר מחזר לחזר ל"א אלא בשתי חצירות ופתח אחד ביניהן לכאורה גם ב' חצירות ופתח אחד ביניהן ונתנו שתייהן עירובן באחת ושכח אחד מן החזר שהעירוב מונח שם דינא הוא דאין השוכח מצטל להן רשות משום שצני חזר האחרת אסרת עליהן מפני שעירוב מרגילן ונריך שיצטל השוכח רשותו גם לבני חזר האחרת, ולאביי הדין נותן דהשוכח מצטל רשות לשתייהן דכיון דאוסר על שתייהן מצטל ואביי מלתא פסיקא נקט, ורב"מ בתי' ע"ג ב' ד"ה אלא, עיי"ש.

(כ) מ"ח ב' רש"י ד"ה ואין ב' רשויות, דזו מושכתה כו' לכאורה זה לא יתכן אלא לר"י דמוקי לה בכשנתנה אמלעית עירובן בזו ועירובן בזו, ואין סברא דר"ש יפלוג עלי' דרב, וכן קשה לפי הר"י, אבל לפר"ת נוחא.

שם תוד"ה רשות, אבל אין לפרש טעמא דרבנן דחיטונות אסורות כו' או מש"ה כו' אפשר דטעמא קמא הוא לר"ש, וטעמא בתרא לר"י כמו שסיימו ור"י לטעמי.

מ"ט א' עירבה עם שניהם לכאורה דין זה לא יתכן אלא בנתנה עירובה בזה ובזה, אבל בנתנו בני מבוי עירובן בחזר זו הויא להו כלהו חדא דהכא לא שייך ב' בתים דשחופי מבואות בחזר ולא בבית, וי"ע.

(לא) ס"ז א' כמאן כר"א דאמר א"ל לבטל רשות לכאור"א, לעיל כ"ו ב' מבואר דלכו"ע נריך שיהי' הביטול לכלם וטעמא דר"א משום דהמצטל בעין יפה מצטל ובסתמא ציטל לכלהו ואי פירש בהדיא שאין מצטל לכלם לכו"ע לא הוי ציטול כמש"כ תו' ס"ד א' ד"ה ציטלו ונראה דאם חזר המצטל והוציא כליו קדם שהחזיקו כלם אוסר עליהן כדאמר ע"א א' ומיהו אפשר דחזקה של אחד מהן מהני לכלם, ויש לעי' דמאי פריך ליצטל בר פנימית לבני פנימית כו' ומסיק דלר"א אה"נ, כיון דלבני חטונה לא מהני ציטול אף אם ציטל להן בהדיא, מה יועיל ציטול ליחיד, וי"ל דקים ל' דיש ציטול רשות מחזר לאחר כה"ג וזהו כונת תו' ד"ה כמאן.

ב' מבואות עירבה עם שניהם אסורה עם שניהם לאו משום גזירה הוא אלא מדינא, ולפרש"י קיי"ל כשמואל בזה ואמלעית אסורה בשתייהן.

(טז) ולפר"ת בין לרב ובין לשמואל לר"ש כלן מותרות בין אמלעית בחיטונה ובין חטונה באמלעית, וכן ס"ל לרב ושמואל לדינא כר"ש, והא דאסר רב בעירבו התם שפיר גזרינן כדפרישית לעיל לפרש"י ושמואל סבר בזה נמי לא גזרינן, והא דאמר שמואל עירבה עם שניהם אסורה עם שניהם, לפרושי מלתא דרבנן קאמר ולחיטולוגי עלי' דרב דאמר דלא אסרו חכמים אלא חטונות באמלעית ואמר דגם אמלעית בחטונות אסרי רבנן, כ"מ ברא"ש, ונתישב קו' תו' ולפי"ז לדינא גם אמלעית מותרת.

(יז) ולפי' הר"י לר"ש שתייהן מותרות זו בזו כפר"ת, ולרבנן, לרב, החטונות אסורות ואמלעית מותרת, ולשמואל גם אמלעית אסורה, אבל לא משום גזירה, אלא מדינא כמו לפרש"י, והלכתא כרבנן בזה, והא דאמר שמואל עירבה עם שניהם אסורה עם שניהם לדינא קאמר, ולפי' הר"י קיי"ל כשמואל בזה, ומה שהק' מהרש"א לפי' הר"י דהוי סברת רב ושמואל הפוכות, אין זה תימא דאיסורא דחיטונות משום גזירה ואיסורא דאמלעית הוא משום דזו מושכתה לכאן, והם ב' ענינים נפרדים.

(יח) ס"ז ב' תוד"ה ליצטל, ולא דמי להא דאמרין במ"ש כו' דהתם כל חטונה וחטונה מותרת לעצמה במקומה, אע"ג דב' חצירות שעירבה זו לעצמה וזו לעצמה, נריך שיהי' העירוב של כל אחת בחזרה ולא בחזר אחרת כדאמר בסוכה ג' ב', הכא שאני כיון שלא נאסר הטלטול אלא משום גזירה אשתכח דבאמת האמלעית משותפת בחיטונה בחזר ובביתיה, ומקרי העירוב בחזר דידה, והיינו נמי טעמא דחזר שבין ב' מבואות דאמר לעיל מ"ט א' דאינה אוסרת עליהן כשעירבה עמהן ולא אמרינן דאין כאן עירוב כלל כיון דלגבי האי חזר העירוב מונח במקום אחר שאין חזר זו משותפת עם החזר שהעירוב מונח בה, ותאסור על שניהן כמו שלא עירבה עמהם, אלא היינו טעמא כיון דאינו אלא משום גזירה שפיר קנו עירובן וחזר שהעירוב מונח בה הוא דירתן, וזהו כונתם ז"ל במש"כ לעיל מ"ח ב' ד"ה רשות, אבל הכא בנתנו עירובן בחטונה ושכח אחד מן הפנימית אין כאן עירוב כלל ולא קנו כלל דירה בחטונה, והלכך לא הוי עירוב לגבי פנימית שאין עירובן בחזירן, ונראה דנתנו אמלעית עירובן בחטונה אע"ג דאין להם

סימן פו (כז)

ואפשר כיון דהרחבה יש לה מחיטונות שלימות לא חשיב לחי אלא מחיאה, ונראה דהוצרכו לכך אף אם הגיפופין פחותין מד' אמות ומושכחת לה ברחבה ארוכה וקצרה ומחזקת יתר מבית סאתים דבד"א אינו נידון משום לחי כדאמר י' א' לחי המושך כו', ואפשר דהכא ברחבה שיש לה מחיטונות שלימות אף במקום דנריך פס לא מהני הגיפופין דלא חשיבי נראה מבחוץ כה"ג וגרע מנמשך ד"א

עירובין כ"ד ב' תוד"ה ההיא, ואע"ג דלרחבה היו גיפופין כו' דכיון דלא מהני לרחבה גופה כו' לכאורה אין דבריהם מפורשים שהרי נראה מבחוץ נידון משום לחי אף בהעמיד הלחי ברה"ר או בבקעה שאין מועיל בחוץ כלום אלא דחשיב מחיאת המבוי בהיותו ניכר מבחוץ, וה"נ נהי דלא מהני לרחבה שהיא יותר מבית סאתים ולא הוקפה לדירה, מ"מ חשיבי הגיפופי למחיאה למתא ולשביב,

שהיו המזוזות בין הכתלים ולא סגי בנראה מבחוץ ואפשר דמהאי טעמא נחה לעשות לחי דסגי בנראה מבחוץ, ואע"ג דל"ה שהמשיכו והעמידו נגד כותלי המבוי כשר כמ"כ סק"ד והתם נראה דאף אם המזוזות אינן בולטין נגד חויר המבוי כשר, מ"מ בהעמיד אלל הכותל מבחוץ לא חשיב מזוזה, והעולם אינן נזהרין בזה ול"ע.

ו) שם תוד"ה לעביד ז"ה, לכך נראה לפרש דשביל של כרמים אין בו דיוורין כו' הוצרכו לזה לפירוש ראשון שכתבו בד"ה יאמרו, אבל לפי השני שם שפיר י"ל דשביל יש בו דיוורין.

שם פרש"י כו' וקשה דמשמע דלא כריך למגו עד לקמן, אבל לפירושם דל"ה הוא דשביל ללד הנהר ניחא דלא כריך למגו כיון דשם הפרעה יתר מי' אע"ג דהרחבה יש לה מחילתיה מ"מ חשיב גידור, אבל לפרש"י כיון דבמקום ל"ה אינו פרוץ י' כריך לומר מגו דמהני לשביל להצילו מדין פרוץ במלואו, מהני נמי לרחבה.

ז) שם ואפי' הכי מהניא ל' לחי דבני מבוי היו משתמשין שם כו' לכאורה שימוש לאו מלתא היא דבעינן בתים וחלרות פתוחים לחוכו, ונראה דהשתא התחילו בני מבוי להשתמש גם ברחבה והיו המבוי והרחבה והשביל כמבוי ארוך, ואע"ג דקדם דהותרה הרחבה לא יתכן להחיר השביל בלחי דהרחבה מפסקת בין מבוי לשביל ולא חשיב השביל בתים וחלרות פתוחים לחוכו, מ"מ ע"י הלחי מתקין הכל והותרה הרחבה ונעשה השביל כמבוי, וזהו דפליג רבא דיאמרו לחי מהני לשביל דעלמא כיון דקדם ההיתר אין שביב זה ראוי בלחי, ולרבא דתיקון לחי בפתחא דמתא גם השביל מותר כיון דהשתא השביל כלה לרחבה שהיא רה"י וכה"ג שביב דעלמא נמי מותר, וגם השתא באמת חשיב השביל כחלק המבוי, וזהו כונת ת"י בגליון, וכ"ז לפי ח' שכתבו תו' בד"ה יאמרו, אבל לפי הב' דרבא חשך דלא יעלו אלדעתם גידודי שבעבר הנהר הוי מחילה גם למסקנא שביב אסור לרבא, ומש"כ תו' בד"ה טלטולי פי' הכלים כו' וכן בשביל היינו כפי' קמא.

ח) כ"ל ב' ממתא לרחבה ומרחבה למתא כו' היינו כלים ששבתו בבית להביא לרחבה וכן מרחבה לבתי העיר, אבל מרחבה למבוי לכו"ע שרי דקיי"ל כר"ס לקמן פ"ט דגגות וחלרות אכסדרה ומרפסת וקרפף ומבוי רשות אחת הן, וקיי"ל דשרי כיון דהשתא לית בה דיוורין, והלכך אע"ג דרחבה היא של בעלים אחרים שלא עירבו עם בני העיר שרי שלא תיקנו חכמים עירובי חלרות אלא כשבתים פתוחים להאי מקום ואז חשיב דירה, אבל כשאין בתים פתוחין אע"ג דמשתמשין שם מ"מ לענין עירובי חלרות לא חשיב דירה, והא דתנן פ"ט ח' רש"א אחד גגות ואחד חלירות ואחד קרפיפות רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן ולא לכלים ששבתו בתוך הבית היינו דבשבתו בתוך הבית לא אמרינן רשות אחת הן ואם יש בהן בית דירה אסור אבל קרפף שאין בו בית דירה מותר ולא חש ר"ס למסתם כאן דהיתר קרפף שאין בו בית דירה הוא מטעם אחר, ור"ס לענין רשות אחת הן קאמר ונקט קרפף לענין

ואת"ל דבחצר כשר נמשך ד"א ומיהו לשון התו' קשה לכוין ול"ע, ושו"ר שכתב נחבארו הדברים ברשב"א וריטב"א עי' לקמן סי' כ"ד ס"ק י"א.

ב) שם תוד"ה ליעבד מוחלה ונראה דהיה שם רוחב יתר מעשר כו' ואע"ג דרחבה אינה פרועה עשר כמו שפרש"י בד"ה היכי וכן מוכח בגמ' מדמהני לחי לפתחא דשביל ופתחא דמתא, מ"מ כיון דרחבה פתחה לשביל ושביל פרוץ י', גדר השביל חשיב גידור גם לרחבה, ואפשר דזהו מטעם מגו דמהני לשביל אבל דבריהם בד"ה ליעבד ז"ה מבואר דהכא מהני בלא מגו.

שם אפילו אם היה פרוץ במלואו לנהר היה די בלחי, נראה דאין כונתם דכיון דדי בלחי לא מהני האי מחילתא למשרי רחבה, אלא דלדבריה בלחי משתרי שביב ורחבה, משום מגו ולא הוי ל' להזכיר מחילה, וע"כ כריך לפרש דבריהם כן דאם איתא דרחבה לא משתריא בהאי לחי, א"כ גם השביל לא סגי ל' בלחי שהרי אין לו רק ב' מחילות כיון שהוא פרוץ במלואו לנהר ולרחבה, ולעולם בעינן ג' מחילות, וא"כ ע"כ זקוק למחילה, אלא דבלחי משתריא גם הרחבה ומהני מחילות הרחבה והעיר לשביל.

שם ולכך לא היה מהני אפי' ז"ה לרב, נראה דנתנו טעם למה נקט מחילה ולא ז"ה ופירשו דנקט מחילה דהוא מלתא פסיקתא אפי' לרב, ומיהו לפרש"י בלא"ה ניחא דלא נקט ז"ה משום דאיתו גמלי שדיין ל', אבל לשיטתם לקמן אלטרברו לזה.

ג) שם תוד"ה אין, וא"ת הא אמרינן לקמן שאם עשה מחילה ע"ג התל כו' אפשר דדעת רש"י ז"ל דהכא שהרחבה יש לה מחילות שלימות לא מהני גידור השביל במחילות ע"ג מחילות כיון דמעיקרא נמי גידור ועומד, וברחבה לא הוסיף כלום דמעיקרא נמי יש לה מחילות עליונות.

שם ולפ"ז אחי שפיר הא דלא חיישינן כו' אפשר לדעת רש"י דאף אי חיישינן שמא יעלה שרטון אינו אלא איסורא דעלמא אבל השתא אכתי מחילה היא ולא פסלינן מחילתא להקל שתי' מחילתא שני' מחילה.

ד) שם תוד"ה ליעבד ז"ה, וליעבד מחילה אגודא דנהר היינו מעבר הנהר וה"ה ז"ה כו' והנהר כו' והשתא אחי שפיר כו' מבואר מדבריהם דל"ה העומד באויר חשיב ז"ה כיון דמזוזותיו המה מכוונין נגד עובי כותלי השביל וע"י עומד מרובה חשיב כל הפרעה כסתום, ומבואר מזה דדין מבוי שנפרץ מלדו כלפי ראשו הוא דוקא בהותר בלחי אבל בל"ה לית לן בה וכמ"כ סי' ח' ס"ק נ"ו ומיהו קשה כיון דאיכא ב' פרעות ב' הכתלים הוי ל' מבוי מפולש ואינו נותר בעומד מרובה במבוי והכא השביל תורת מבוי עליו ולא תורת חצר, וי"ל דכיון דבנהר ליכא דרך חשיב כגידודי וכדאמר ו' ח' התם דאיכא גידודי, אבל קשה דכי מסקי שרטון תאסר ול"ע.

ה) כ"ל ב' ולעביד ל' ז"ה כו' איתו גמלי כו' אלא כו' לעביד לחי כו' לכאורה לחיי ז"ה נמי בכל שהו סגי, ואפשר משום דבעי משני דדלים וגם כריך שיקבלו דלת של קש, ומבואר מזה דל"ה כריך

השציל אסורין להוציא מבתייהן לשציל משום שהשציל תורת כרמלית עליו, לא מקרי ביתן פתוח לשציל ואע"ג דבחוץ יא להן בית פתוח כיון דשבת מסתם פתוח, אין אסורין כדין מניח בית בשבת [פ"ו א'] והכא עדיף וכו"ע מודו, ולעולם לא מקרי בית פתוח אלא כשמחילות האחר שלימות ואז תקנו חכמים עירובי חצרות.

(יא) ומהאי טעמא ל"ק הא דשאלו מקמי' דהגרע"א כשנפסק העירוב איך מטלטלינן בחצר ביהכ"נ יאסרו בני מתא אבני חצר ביהכ"נ כדין פנימית על חילונה כיון דבני מתא הוו רגל אסורה במקומה, ולמ"כ ז"א כיון דכרמלית מפסקת ביניהם לחצר ביהכ"נ לא מקרי בית פתוח למקום הזה והלכך לא מחשב ביתם פתוח לחצר ביהכ"נ משא"כ בחצר פנימית וחצר חילונה דבתי הפנימית הוו כפתוחין לחצר חילונה. [א"ה, ע"ל סקט"ז].

(יב) עירובין נ"ט ב' אמר ר"פ ל"א אלא לאורכה, בין שתיקנו כל המבואות לחי או קורה לפתחיהן, ובין שתקנו מבואות של עבר אחד, והמבואות של עבר השני לא תקנו ולא אמרינן שהמבואות שעשו לחי או קורה סלקו עצמן מרה"ר והניחוהו לבני עבר השני, וכמ"כ תו' ד"ה כמאן, ונראה דכי היכי דהני דתקנו פתחיהן אסרי אהני דלא תקנו, משום דרה"ר לבני המבוי כמבוי עצמו וכי היכי דבני החצר שייכי במבוי הכי נמי שייכי ברה"ר ולא מהני לחי וקורה לסלקניהו כמו שאין לו"ה שצפתח החצר מסלק להו לבני חצר ממבוי, הכי נמי אסרי בני עבר שלא תקנו אהני דתקנו ואע"ג דלבני מבוי שלא תקנו יא להן רה"ר ודמי לחצו לרחצה דמהני, מ"מ כיון דהני דתקנו לחי לא השאירו להן רה"ר וע"כ הן ברה"ר ואין הלחי מסלקתן הוי המבוי ורה"ר חד ואסרי עליהו בני מבוי שמעבר רה"ר השני.

(יג) שם כמאן דלא כר"ע לכאורה קשה מה ענין זה לב' חצרות התם אין לפנימית בחילונה אלא דריסת הרגל והילוך אין זה דירה אלא דמחמירין למחשב כחד חצר אבל הכא רה"ר דכלהו היא והדין נותן כי היכי דפתח החצר אינו מפסיק בין חצר למבוי ולרה"ר ה"נ לא יועיל פתחא למבוי להפסיק בינו לרה"ר דמה לי חד פתח ומה לי ב' פתחים כיון דכן הוא תשמישן דרך פתחיהן ברה"ר, ואי בגלוי דעת לחלק ולאסתלוקי זה מזה סגי ברה"ר, א"כ אף לר"ע יועיל דלא עדיף דריסת הרגל שלא במקומן מעיקר התשמיש, וי"ל דאה"נ דרה"ר קיל לחלק כיון דנשאר להן רה"ר לאו ולא ח"מ דריסת הרגל ס"ד דאכתי לא נסתלק ולר"ע אכתי אסרי וכמו שפי' תו' ד"ה כמאן, ויש לעי' למ"כ הרא"ש בסוגין סי' ט' דהא דאין מערבין אותה לחצאין היינו דוקא בלחי וקורה אבל בכו"ה או בפסין מתחלקין א"כ למאי דס"ד ע"כ דלא כר"ע דלר"ע אפי' בכו"ה אין ראוי לתקן, ומאי משני אפי' תימא ר"ע כו' אכתי לו"ה לאורכה לא יועיל וי"ל דע"כ דברי הרא"ש למאי דמסיק ואליבא דרבנן, אבל למאי דבעי לאוקמא מלתא דר"פ כר"ע ודאי לו"ה אינו מועיל לחלקה לאורכה, מיהו אכתי איכא

שריותא בכלים ששבתו בתוכן, ואע"ג דלרבנן דר"ש חצרות וקרפיות ב' רשויות הן ואפי' של בעלים חד אסור מזה לזה, ולכאורה מודה ר"ש לרבנן בכלים ששבתו בתוך הבית, ולא שייך לעולם לפלוגי בין כלים ששבתו בתוך כלים ששבתו בתוך הבית, אלא לענין להוציא מרשות בעלים זה לרשות של אחר דלענין זה עיקר דירתו הוא הבית וקנו כלים שבתתן, אבל לענין להוציא מחצר לקרפך דרבנן אסרי אפי' בשתייהן של אדם אחד, כיון דפליג ר"ש ושרי להוציא מזו לזו אין חילוק בין שבתו בתוך לשבתו בתוך הבית היכי ששתייהן של אדם אחד, אלא שאם הן של בעלים מחולקים אסורין כלים ששבתו בתוך הבית משום תקנת ע"ח וזה דוקא באית בה דיורין וזה דעת הרמב"ם והסמ"ג ופ"פ כמו שהביא המ"ב סי' שע"ב בשם אחרונים, אבל דעת רש"י והרא"ש וסיעתם דמודה ר"ש דמקרפך לחצר אסור בכלים ששבתו בבית, והכא דשרי ממתא לרחצה משום דרחצה נעשה מוקף לדירה.

(טו) כ"ה א' תוד"ה מאן, ובשציל לית ב' דיורין דליתסרו עלי', היינו כשיטתם דשציל עצמו מותר אבל לפי' הב' שכתבו ד"ה יאמרו דלמסקנא שציל עצמו אסור, ע"כ היתר הרחצה משום גיפופי ואילו היתה הרחצה פרוצה כלה לשציל היתה הרחצה אסורה, ומש"כ תו' היתר הרחצה ומתא משום דלית דיורין בשציל, היינו שאף אם תהי' הרחצה פרוצה במלחא לשציל מותר להוציא ממתא לרחצה ואע"ג דרחצה פרוצה לשציל מ"מ כיון דאין דיורין גם בשציל מותר גם להוציא ממתא לשציל ומשציל למתא, אבל אם היו דיורין בשציל, והרחצה היתה פרוצה במלחא לשציל אסור להוציא ממתא לשציל ומשציל למתא, וכמו כן אסור מרחצה למתא וממתא לרחצה, וזה שכתבו דלפרש"י ע"כ כריך גיפופי ומיהו אף עירוב של בני השציל עם בני מתא לא מהני לפרש"י בלתי גיפופי דהא השציל כרמלית הוא לפרש"י.

שם תוד"ה ומאן, שהבתים שאכל הרחצה יפתחו כו', נראה דאותן הבתים אינן מבני מתא ולא עירבו עמהן דאל"כ מאי אכפת לן ול"ע ועי' בגליון התו' לעיל ז' א' ד"ה אם שכתבו אפי' מאן דאסר איכא למימר דאיידי ברחצה שכל אחד היה חלקו מזוור בה ברחצה ואיכא למיחש שמא כל אחד יכנס [אולי ל"ל יבנה] בחלקו דלאמר בסמוך.

(יז) כ"ד ב' ממתא לרחצה ומרחצה למתא כו' וחד שרי, לפרש"י דשציל יא בה דיורין אין להקשות דליתסרו בני השציל את הרחצה אבני מתא כיון דהן משתמשין ברחצה, ואפי' אם אינן משתמשין כיון דדרכן של דיורי השציל דרך הרחצה יא להן לאסור כדין חצר פנימית שאוסרת על החילונה כשהפנימית לא עירבה כדתנן לקמן ע"ה א' ומטעם זה יא להן לאסור גם את המתא אבני מתא, ז"א דלעולם אין אסורין דיורין אלא כשבתין פתוח למקום שימושן אבל כשאין להם בית פתוח לחצר אע"ג דיורדין דרך סולם לחצר ומשתמשין אין אסורין וכדתנן פ"ג ב' באנשי חצר ואנשי מרפסת ומה"ט שרינן לזה בפתח ולזה בזריקה, והלכך הכא כיון דאנשי

מעריבין אותה לחלאין, וזזה לא מהני פתחא אחרינא לאיכא לבני העיר כיון דלחצר ביהכ"נ לית לה פתחא אחרינא והוי' לי' כחלקה לארכה וזזה גם בני העיר אסרי אבני מבוי וכמס"כ ס"ק י"ב, ונחצר ביהכ"נ נראה דיג לו דין מבוי לענין זה כיון דבני העיר מזוין בון מיהו כ"ז כשפתח החצר מתוקן בלחי וקורה אבל כשמתוקן הצ"ה או בפסין, זזה ליכא דין אין מעריבין לחלאין וכמס"כ לעיל בשם הרא"ש, מיהו אכתי יג לדון מדין רגל האסורה במקומה, ואע"ג דמבוי שעשאו בצ"ה אין שאר המבואות אוסרין עליו וכמס"כ ס"ק י"ג הכא בחצר ביהכ"נ כיון דדרכן של בני העיר רגילה בה גרע טפי ודמיא להא דחלקה לרחבה דאמרינן נ"ט ב' דאסור משום רגל המותרת לר"ע וה"ה לרבנן ברגל האסורה, וזזה נראה דיג להתיר משום לאיכא פתחא אחרינא וכדלמך שם לל"ק ובסברא זו לא פליג בל"ב.

(יז) כ"ז ב' ממתא לרחבה ומרחבה למתא כו' וחד שרי כו' לפי' תו' דשזיל עצמו שרי וכמס"כ לעיל סק"ז, אי הו' דיוירין בשזיל אי עירבו בני השזיל לעצמן ובני מתא לעצמן אוסרין בני שזיל את הרחבה אבני מתא אי משמשין ברחבה, ואי בני שזיל לא עירבו כלל אוסרין את הרחבה אף אי אינם משתמשין רק שעוברין בה למתא כדין רגל האסורה במקומה שאוסרת שלא במקומה, ומהאי טעמא אוסרין גם את המתא, כיון שאין לבני השזיל פתחא אחרינא והוי' לי' כחצר פנימית ואם עירבו בני שזיל ובני מתא יחד מהני למ"ד ממתא לרחבה ומרחבה למתא, אבל למאן דאסר אי אפשר להם לערב יחד, ולפרש"י דשזיל אסור אע"ג דיג בו דיוירין לא אסרו את הרחבה ולא את המתא מדין רגל האסורה במקומה משום דשזיל כרמלית הוא ולא חשיב בית פתוח ואין אסור וכמס"כ בס"ק ט"ז.

(יח) עירובין ע"ד א' הכי נמי לא גזרינן דלמא אחי לאפוקי מאני דחצר לחורבה, יעוין פרש"י ותו' ומבואר מזה דאע"ג דלענין לאסור חצר ומבוי כריך מקום פיתא או לינה, מ"מ לענין להוציא לחורבתו של חצרו אסור אע"ג דלוינו בחורבה באכילה ולינה, והא דאמר לעיל כ"ד ב' ממתא לרחבה שרי משום דלית בה דיוירין ז"ל דהתם לא היו הבעלים עושין ברחבה שום דירה והא דחשיב הוקף לדירה הוא משום שימוש דבני מבוי ברחבה, וואפי' אם משמשין בני רחבה כיון דבני מבוי ביתן פתוח לרחבה ומשמשין שם אין בני רחבה אוסרין עליהם, דחשיב חצר של בני מבוי שאין דירה תלוי' בצעלות של קנין אלא דמי שהוא דר' והלכך אין הבעלים אוסר, אבל הכא דדין הבעלים עסקינן ושיעור דירה לענין זה לא נתבאר ואולי שימוש של העמדת חפציו מהני כמו בית התבן ובית הבקר כמו לענין היתר טלטול ביותר מצ"ס כדתנן י"ח א' אבל אם היה דיר או סהר כו' אפי' בית ה' כורין כו' והא דאמר ס"ב א' ביתו כדיר של בהמה, ובאמת גרועה דאסור להוציא לדיר של חצרו, אבל לבית עכו"ם מותר ז"ל דמשום דבית דירה אוסרת קאמר דאינה דירה וה"ה דלא חשיב דירה כלל ומותר להוציא לביתו והא דחצר

נפקותא בין חלקה בלחי לחלקה בצ"ה גם אליבא דר"ע, דבעשה לחי לכל מבוי גם המבואות אסורין דאסרי אהדדי וכמס"כ ס"ק י"ב אבל בתקנו בצ"ה כיון דל"ה חשיב לחלק ואין האיסור רק משום דריסת הרגל נהי דרה"ר אסורה, מכל מקום המבואות מותרות, בין שתקנו מבואות שמעבר אחד והניחו כל רה"ר לבני עבר השני, ובין שתקנו כל המבואות, ואם תקנו כל המבואות רה"ר אסורה אפי' לרבנן, וכ"ז בחלקה לאורכה אבל בחלקה לרחבה למאי דבעי למיסר לר"ע היינו אפי' בני מבוי במבוי כיון דלא תקנו מבואותיהן ואסרי אהדדי ואע"ג דעירבו כלן יחד כיון דרה"ר אסורה בטלה עירובן ואסרי אהדדי.

(יד) נ"ט ב' תוד"ה מבוי, וקשה לר"י דאמר בפ"ק כו' ומיהו איכא לאוקמא כו' והרא"ש הביא מהירו' לחלק בין תיקנו החיצונים את חציו השני ללא תיקנו וטעמא דמלתא דכיון דלא תיקנו את המבוי הרי ביתן פתוח לכרמלית ואין זה בית פתוח וכיון דאין להן בית דירה פתוח למבוי המתוקן אין אוסרין וכמס"כ לעיל סק"י, ומהאי טעמא היכי דרה"ר עוברת בעיר ולא תיקנו את הרה"ר דלחתות מעריבין מבוי מבוי בפ"ע דכיון דרה"ר אסורה אין אוסרין המבואות אהדדי ונ"מ בעיר של יחיד ונעשית של רבים א"נ אפי' בעיר של רבים אי נימא דחוץ לשיוור של עיר כריך לערב כלה, עי' לקמן סי' ל"א.

(טו) מתני' עיר כו' ושל רבים כו' וכתב רש"י דמתני' באין רה"ר עוברת בתוכה, ונראה דה"ה ברה"ר עוברת ועשה לה דלתות נעולות בלילה ועי' תו' מעל"ד ד"ה ולא לענין מחווא, ונראה דהא דשל יחיד ונעשית של רבים מעריבין את כלה היינו בלא נתוספו בה בתים אבל אם נתוספו בה בתים וחוצות הוא כעיר חדשה והרי היא של רבים והיא של רבים, ושיעור של רבים היינו שעושין דין רה"ר אלא שיש עיכוב ברחב או שמתוקן דלחתות, ולדעת רש"י היינו דוקא ס' רבוא, ולדידן דאין אנו מתקנין דלתות לרה"ר וסומכין אנו דעת רש"י דלכריך ס' רבוא אין אנו כריכין לעשות חוצה לה דהוי לה עיר של יחיד.

רא"ש סי' ט' בהגה' וי"ע אם יש לו לגמרי דין עיר של יחיד כו' נראה דמקום הגה' זו לעיל ברה"ר עוברת בתוכה ואין לה אלא פתח אחד דקתני דמעריבין את כלה ומספקא להו אי מעריבין אותה לחלאין ג"כ ומבואר מזה דשל רבים מעריבין לחלאין ומיהו כיון דהורגלו לערב כלה הדין נותן דאין מעריבין אותה לחלאין, ועי' לקמן סי' ל"א.

(טז) בס"ק י"א הבאנו הא דשאלו מקמי' דהגרע"א בחצר ביהכ"נ שמתלטלין בה אע"ג דכל העיר אסורה והגה דנידון הזה ודאי לא אסרי וכמס"כ שם ובס"ק י"ד בשם הרא"ש, ומיהו קשה ע"ז מהא דאמר (ס"ד) [פ"ד] ב' גג הסמוך לרה"ר כו' לפרש"י שם, וכן שם פ"ה ב' לימא שמואל לית לי' דר"ד כו' וכבר כתבנו שם בזה, וי"ע מיהו היכי דכל העיר מתוקנת במחיצות ועירבו חצר ביהכ"נ לחוד, וכל העיר לא עירבו בזה יש לדון, כיון דהוא עיר של יחיד ואין

עירב, אם דוחין אותה לאותו שלח עירב דבעכו"מ לא שייך כופין עמ"ס.

יש לעי' בחצר פנימית שיש לה פתח פתוח לקרפף אי אוסרת על החילונו מדין רגל האסורה במקומה, ומהא דאמר נ"ט ז' דאי איכא פתחא אחרינא אינה אוסרת אין ראי' דהתם יש לה פתח לרה"ר.

כ) ס"ז ז', וישראל בית סאתים אינו אוסר נראה דאפי' קרפף קטן ממזבז כיון דלקרפף היא מותרת ולמזבז היא אסורה לעולם קרפף רויח לה טפי וול"ד לפתוח לקרפף יותר מבית סאתים דכתבנו בס"ק י"ט דל"א דחי' ממזבז לקרפף דהתם היא אסורה בשניהם משא"כ הכא דבקרפף היא מותרת.

ע' א' תוד"ה הכא וקאמרינן נמי לקמן בפירקין בית התבן כו', נראה דר"ל דמשום כלים שהן בבית יש לו לאסור ולפ"ז ז"ל דהמניח את ביתו [פ"ו א'] היינו צפינה כליו, ויש לעי' דגם בשיירא שחנתה בבקעה ליסר משום כליו שירש, ועי' תו' פ"ה ז' ד"ה בית התבן.

כא' שו"ע סי' שפ"ה ס"ד, ישראל כו' והיו לו בתים בשכונת ישראל כו' דוחין אותו כו' דוקא כש' הפתחים הם פתוחין למזבז, אחד למזבז עכו"מ ואחד למזבז ישראל, אבל אם יש לו פתח אחר לבקעה וקרפף יותר מצ"ס יש לעי' אי הותרו בזה דין עכו"מ, וכן בקרפף צ"ס יש לעי' אי דינו כישראל, וכשיש לו בית פתוח לחצר ויש לביתו פתח לחצר אחרת ז"ע אי דוחין אותו וכמס"כ ס"ק י"ט.

מותרת ציורד דרך סולם לחצר אע"ג דהוא משמש בחצר ונהי דסולם תורת מחיצה עליו מ"מ דל ביתו מהכא הרי הוא שותף בחצר וכשהוא מוציא מביתו לחצר הרי הוא מוציא לרשות חצרו, משום דלאסור חצרו של חצרו צריך דוקא פיתח או לינה אבל כשאין בית פיתח פתוח לחצר בטלה לה חצר לחצרו שיש לו שם מקום פיתח ולינה, אבל חורבנו שאין לחצרו זה כלום אסורה בדירה כל דהו, ולהוציא מחצר לחורבה אין תקנה בע"ח שאין ע"ח מועיל בלא פיתח ולינה.

יט) ס"ז א' עכו"ס שיש לו פתח ארבעה על ארבעה כו' נראה דדוקא בחצר הדין כן אבל בית הפתוח לחצר ויש לו פתח לבקעה או לקרפף בין בישראל בין בעכו"מ אוסר דעיקר תשמיש הבית בחצר, ולא בטל תשמישו במה דיש לו פתח אחר, ולהכי נקט דינו בחצר ומזבז ולא בבית ואחר, וכן בחצר שבין צ' מבואות דאמר מ"ט א' דאינה רגילה מותרת ווהיינו אינה רגילה לגבי רגילה אבל אם אינו נכנס במזבז כלל פשיטא וכן בעירבה באחד מהן הותרה הגני' נראה דבבית שבין צ' חצרות לעולם אוסרת, ויש לעי' בישראל שיש לו פתח פתוח לקרפף יותר מבית סאתים דאמר בסוגין דאוסר מ"ס מהא דאמר לעיל מ"ט א' אם עירבה רגילה לעצמו וזה שאינה רגילה בו לא עירב והיא עצמה לא עירבה דוחין אותה כו' וכגון זה כופין עמ"ס, וה"נ לידחו לה לקרפף כדי שלא תאסור על בני מזבז, וי"ל דלא שייך דחי' אלא ממזבז למזבז דתשמישן שוה, אבל לא ממזבז לבקעה וקרפף.

נראה דחצר של עכו"מ שבין צ' מבואות דינו כמו בשל ישראל לענין רגילה ואינה רגילה, מיהו יש לעי' דין אחד עירב ואחד לא

סימן פז (כג)

איתא דכבר זכו כל בני המזבז בריפתא מה לנו בקפידתו של אבי על דבר שאינו שלו ועל חלקו לחוד ודאי אינו מקפיד, אלא דלא זכו כלל, דאומדנא דמוכח הוא דאביי סמך שלא יבואו לאוכלו. אבל אם יבואו לאוכלו בטלה הקנאתו והלכך אין זה עירוב ובהכי איירי ברייתא לאחד מבני מזבז שבקש יין ושמן ובזה גס ר"ח מודה, ולפ"ז אין הכרע להלכה כשמואל.

ב) ס"ח א' כיון דאי בעו לה מינאי ולא אפשר ליתבה כו' נראה דאי באמת היה אביי מפסיד פתו לא היה מערב דהא אפי' טורח לא היה עושה כמס"כ התו' וע"כ דהיה בענין שלא יאל שום מכשול שהיו רגילים שלא להוציא מרשות לרשות, אלא דבשביב שאין הפסד בדבר דהרי רשות לאביי למיכל כלו אע"ג דאקני להו לדידהו דסחם אינם מקפידים דרובא דעלמא לאו מאנשי ורדינא, היה מקום לשאול דליערב ולזה קאמר אביי כיון דאין רצונו להקנות באמת שיאכלו הם אלא שסומך שישארו לפניו כה"ג אין זה עירוב, אבל אם הוא באופן שבאמת היה המקנה נותן פתו אף אם יפסיד פתו, אע"ג דדעתו שלא יפסיד הוי עירוב מעליא, וכן אנו נהיגין לאקנוי' לבני חצר אע"ג דדעתנו שישאירו את הפת לפני המקנה,

א) עירובין מ"ט א' אר"י א"ש המקפיד על עירובו אין עירובו עירוב כו' ר"ח אמר עירובו עירוב כו' כתב הרא"ש והלכתא כשמואל דהכי אמר אביי לקמן צ' דהר ס"ח א' כיון דאי בעו מנאי ולא אפשר לי למיתבא להו כו' וז"ע דלקמן הביא אביי ברייתא כותי' אחד מבני מזבז שבקש יין ושמן ולא נתנו לו כו' ותקשה לר"ח והו"ל לגמ' לאתוי' תניא כותי' דשמואל, ומדברי רש"י ז"ל בשמעתין ובסוגיא דהתם נראה דב' דברים חלוקים הן דהכא בשמעתין בנתנו כלן עירובין עסקינן ובזה סבר ר"ח דאע"ג דמקפיד על עירובו הוי עירוב דמ"מ קבעו כלן דירתן בבית אחד, ושמואל סבר דתנאי בעירוב שלא יהיו מקפידין עליו, אף שאוכל חצרו את שלו, ולכו"ע שבידו להקפיד דבמאי שנתנו לשם עירוב לא יאל הדבר מרשותו, רק לשמואל צריך שינהוג בו עין יפה שלא להקפיד עליו, אבל ההיא דלקמן לא במקפיד על חלקו שיאכלוהו חצרו עסקינן דודאי לא היה אביי מקפיד על חלקו דאם היו כל בני המזבז נותנין את עירובן הוו מערבין כמבואר בסוגיא שם, אלא דהתם לענין שיקנה אביי משלו ריפתא בעד כל בני מזבז קאמר כיון דאי בעו לה מינאי כו' וע"כ לאו מדין מקפיד אחינן עלה דאם

כר"י דיט ביטול רשות מחל"ח כמו דקיי"ל להלכה, ונראה דלר"א כיון דרשות ביתו נמי ביטול או"ל כבן חצר אחרת שאין לו פתח להאי חצר המבוטלת וזוהי לכו"ע אין ביטול וזוהי ל"ל דרב כרבנן והלכך אף אם ביטול גם ביתו לא אסתלק לגמרי ול"ה כבן חצר אחרת, ולמאי דדחי אף לר"א לא אסתלק לענין דין ביטול.

ז) כתנאי מי שנתן רשותו כו' ענין החזקת רשות היינו שהביטול מחשיב את הזוכה כדר בכלו ואת הנותן כמסולק מדירה, ואי ישמש כבתחלה הרי הוא דר כבתחלה ואיסורי הרשויות לא בקנין תליא מלתא אלא בדיוורין, ובמזיד לכו"ע בטל הביטול ובשוגג תליא לאי אלים הביטול וחשיב כבן חצר אחרת לא חשיב כמיהדר ומשקל רשותא, ולפ"ז אין מבטל וחוזר ומבטל טעם לדון הוציא בשוגג שיאסור, אלא תרויהו חד טעמא הוא, אי אלים ביטול אי לא, אבל ליפגא ל"מ הכי, וגם רבא למה לי' למימר בקנסו שוגג אטו מזיד קמפלגי אף אי פליגי אי אלים ביטול מ"מ לענין מבטל חוזר ומבטל שפיר ס"ל דאין מוחו"מ משום דלא ליהוי מלתא דרבנן כחוכא דהא רבא ס"ל האי טעמא, ולכן נראה דבאמת תליא לא אי אין חוזר ומבטל בזה אלים טפי הביטול ואין לי' לאסור בשוגג, והא דאמר רבא דכו"ע אמוחו"מ ה"ה דהו"מ למימר דמבטל וחוזר ומבטל, ואפ"ה אין אוסר בשוגג דאין תלוי זכ"ז אלא דרבא נקט כמאי דס"ל.

ח) ס"ט א' אימא עד שלא יאל היום ואבע"א ל"ק כו' לתירוצ קמא מתנ' מיירי בפרהסיא וזוהי קיי"ל כת"ק וכר"י דגם ר"ג לא פליגי בזה ובסתמא דברייתא דמומר בגלוי פנים וברייתא דישאל משמר שבתו בשוק, וכדמוקים רב נחמן ב"י מימרא דר"ה דאמר איזוהי ישראל מומר זה המחש"ב בפרהסיא אלמא דהכי הלכתא, ולר"מ אליבא דר"ג משבצפ"ר מבטל רשות וע"כ ללא ס"ל דמומר לחלל שבת בפרהסיא הוי כעובד עכו"מ דמומר לעכו"מ נראה דלכו"ע אין מבטל רשות, ות"ק דפליגי נראה דלאו משום דחשיב לי' כמומר לכל התורה, דא"כ ליפגלו לענין שחיטתו, וכן מבואר מהא דמוקים ר"ג ב"י מימרא דר"ה לענין ביטול, והדר אמר ר"א האי תנא הוא כו' ומשמע דטעמא דביטול רשות הוא טעמא אחרינא, וכן פריך בפשיטות אי כרבנן הא אמרי חשוד לדבר אחד לא הוי חשוד כו' עד דהוי מומר לע"ז, ול"ל דטעמא דביטול רשות תלי בחילול שבת משום דכיון דהוא מומר לשבתות בטלו חכמים דירתו לענין דיני שבת ואינו דעירוב ובביטול רשות, ומיהו קשה דאנן קיי"ל כר"א דמוקים להא דר"ה כתנא דחמירא לי' שבת כעכו"מ ואיך שבקינן מתנ' ועבדינן כברייתא, ונראה דמתנ' דמומר למילי דרבנן וזוהי אין דינו כמומר לכה"ת ושחיטתו מותרת ואין בה אף איסורא דרבנן, וזוהי אפגלו במתנ' לענין ביטול רשות, וכן מימרא דר"ה למאי דמוקים לה לענין ביטול רשות, ולר"א מימרא דר"ה לענין שחיטתו ולשאר מילי, ובמומר במילי דאורייתא, ולפ"ז למדנו כדעת הפר"ח דמומר לחלל שבתות בפרהסיא במילי דרבנן שחיטתו מותרת.

כיון דלדידן מאי המכשולים או שנחוצ לכו הוצאה, והיינו נותנין את הפת אף להפסידו, ומ"מ כתבו התו' שלא יערב בדברים שתיקן לשבת והיינו דאם היה יודע שיאכלום אחרים היה מערב בדבר אחר.

ג) ס"ח א' רש"י ד"ה בחביתא, ויסמוך כו' לאורך כל השנה כו' נראה דהוארך רש"י לזה משום דלאותה שבת אין לחוש שיסתפקו קדם כניסת השבת, אבל עדיין באמת ליערבו ברביעתא דחללא בכל שבת, ואין לומר דלערב בכל שבת אי אפשר דאי בעו מני' לא אפשר למיתבזה לה נהליהו בכל שבת, דא"כ אין תקנה בזה שיערב לכל השנה שהרי אי אכלו לה בשבת זו יאמר לרביעתא אחרת לשבת הבאה, והיינו נמי טעמא דלא חקני להו פיתא דמלשון רש"י משמע דעל פתא דחד שבתא לא היה מקפיד, אלא שאין שיעור לדבר וכיון דלא מאי למעבד לכלהו לא עביד כלום.

ד) ס"ט רש"י ד"ה פנו, ולרבא כו' חדרים פנימיים שאינן פתוחין לאחר כו' נראה דפתחן היו לבי גבירא שאין חדר בלא פתח, ומבואר מלשון רש"י ש' אסור להוציא מביתו לחצר דהא לאו ידי' הוא, דלא בטל רבא ביתו אלא חצרו, ומהחמין היו בחצר ולא בבית, ואע"ג דמחצר לחצר מותר בלא עירוב, הכא החמין שבתו בבית אלא שקדם הביטול יכולין להוציא לחצר, א"נ שצריך להביאן לבית התינוק והלכך מבי נשי לבי גבירי היה מותר להוציא.

ה) והא דלא תיקון רבה דביטול בעובדא דלעיל כתבו תו' לעיל ס"ד א' ד"ה א"כ דלא היו בעלים התם, ובק"נ כתב משום דרבה ס"ל אין ביטול רשות מחצר לאחר וז"א דרש"י כתב דהתינוק היה באותה חצר של רבה וכ"מ בגמ' נסמוד לעירוב כו'.

ו) ס"ח ב' התם היינו טעמא כי היכי דלא ליהוי מלתא כו' אע"ג דרב לא ס"ל האי סברא, ושמואל דפליגי עלי' איכא למימר דשמואל לטעמא דאין ביטול רשות מחצר לאחר וע"כ הכי הוא כיון דלשמואל הדין נותן דאין מבטל וחוזר ומבטל משום שאין ברמחל"ח, איך יתכן דשמואל יאמר מלתא' אליבא דר"י ומשום דלא ליהוי מד"ר כחוכא, וי"ל דרבא ס"ל דמשום טעמא דאין ביטול רשות מחל"ח אין לבטל תורת ביטול מזוכה למבטל, דטעמא דאין ביטול רשות מחצר לאחר דאי אפשר למחשב כל הדירה שלו וחצרו שכן אכלו כיון שאין לו תפיסת יד בהאי חצר, או דלא תקנו ביטול מחצר לאחר, אבל הכא מקרי חצרו כיון שהוא חצרו בעצם ובשביב ביטול לא הפסיד חצרו, לענין דין ביטול אליו, והכי אמר בסמוך א"ל רב אנא דאמרי אפי' כר"א כו' אבל לענין אסתלוקי כו' והיינו אע"ג דאין ביטול רשות מחל"ח וכדפרש"י.

ז) ס"ט א' רב אנא דאמרי אפי' כר"א לכאורה קשה לימא דרב כר"י דיט ביטול רשות מחל"ח כיון דכן הוא באמת דלינא, וכן קשה בסמוך דאמר ר"א רב ושמואל בפלוגתא דר"א ורבנן נהי דר"א סבר דשמואל ע"כ כר"א דלרבנן לא אסתלק למקרי בן חצר אחרת וטעמא דלא ליהוי מלתא כחוכא לא ס"ל, מ"מ למה לי' לדחוקי דרב כרבנן ולא כר"א נהי דלר"א מקרי בן חצר אחרת לימא דרב

חכירות אלה משום שמה ילמוד ממעשיו הצרכים שחירות, ונראה דה"ה כותי מחלל שבת צאינעא לאחר שגזרו עליהם אין דירתם דירה ואין אוסר ביחיד, וכן מצואר מדבריהם בסוף הדיבור שבסמוך שכתבו ועוד להאידנא לא נפקא לן מידי לענין כותים כו' ור"ל דשפיר פסק ר"י כראב"י דאין כותי אוסר ביחיד לאחר שגזרו, אע"ג דקדם שגזרו היה אוסר ביחיד כראב"ג, וכ"כ בס' ק"נ ס"ק נ"א.

(יב) ומה"ה דנחלקו בכותי מחלל שבת למדנו דאינו מאמין בדברי חז"ל אין דינו כמומר כיון דהוא מחזיק במצוות ומקיימן הרי הוא כישראל במצוות שהחזיק והלכך שחיטת כותי מותרת, ומיהו לענין לזכות עירוב עבדו אפשר דאינו בתקנת עירוב, ודוקא ביטול מועיל אבל לא עירוב, וזה נראה כונת הג"א שכתבו וכל מי שח"מ בעירוב אין מערבין עמו, והיינו אע"ג דמשמר צפרהסיא ודינו דמצטל רשות מ"מ אין מערבין עמו.

(יג) ואלו ששוכרין מן השר או מאריסו שכירו ולקטו, אע"ג דיש בעיר מחללי שבת צפרהסיא ומחללי צאינעא, ובכלתי מאמינים, משום דלמחללי שבת צפרהסיא מהני שכירות רעועה וכמש"כ לעיל סי' (י"ח) ופ"ב ולמחללי שבת צאינעא לתיאבון מהני עירוב, ולכלתי מאמינים אף אם אינם מחללי שבת צפרהסיא מ"מ דינו כמומר ומהני שכירות דלדין ליכא מחזיקים בקצת המצוות, והמחזיקים אין להם חלק כלל באמונה, ודינם כעובדי כו"מ.

(יד) ותינוק שנשבה בין העכו"ם דינו כישראל ושחיטתו מותרת שהוא בחזקת שאם יודיעוהו וישתדלו עמו כשיעור ההשתדלות שהוא ראוי לשבץ לא יזיד לכלתי שב, אמנם אחר שהשתדלו עמו והוא מזיד וממאן לשבץ דינו כמומר, ושיעור ההשתדלות תלוי לפי התבוננות הדיונים כאשר יופיעו ברוח קדשם בהכרעת דינו, ומה שנחלקו אחרונים ז"ל בצדוקים בדורות האחרונים אי חשיבי כאנוסים היינו בהכרעת שיעור הידיעה שיודעים ממציאות ישראל ושאבותיהם פירשו מהם ונותנים כתף סוררת, אי דיינינן להו כשיעור ידיעה למחשב מזיד, או לא ואכתי אנוסים הם ובאמת צריך לדון על כל איש ואיש צפרט וצמ"צ סי' שפ"ה סק"א ובשה"ל שם אות ב' כתב, דעת כל הפוסקים דגם צדוקי מחלל שבת צפרהסיא דינו כעכו"ם לענין ביטול רשות ותמה על הדי"ו והט"ז והמ"א שהקילו, ותמה מאד דהרי צ"י בעצמו הביא דברי תו' ודן רק על הגי' צדוקים דשכיחי גבן דבהן שפט צ"י דמעשה אבותיהן בידיהן אבל הצדוקים שבזמן הש"ס ודאי מזידין היו, וכן הצדוקים שבסוף זמן הגאונים אפשר דמזידים היו, וכל דברי הפוסקים שהביא הוא על צדוקים שבזמן הש"ס, ומה שטען סוף שייך שלא ילמוד ממעשיהם אין זו טענה דלא אמרו חכמים אלא צמי שדינו כעכו"ם ולא בכל מתנהג בדרך עקש, ועי' תו' ס"א ב' ד"ה דר', דלא גזרו בצדוקי וכותי אלא אגב עכו"ם וכמו כן אותן שאבותיו פרשו מדרכי הציבור והוא נתגדל לכל תורה, דינו כישראל

(ט) ונראה דזהו כונת הר"מ שהביא הר"ש שכתב דקיי"ל כת"ק דמומר לחלל שבתות צפרהסיא במילי דרבנן אין מצטל רשות, ואע"ג דר"מ כר"ג הא ר"י פליג ואמר דלא נחלק ר"ג, והיינו בין לתירוץ קמא ובין לתירוץ בתרא דהא צפרהסיא אין נפקותא בין תירוץ קמא לתירוץ בתרא, ומיהו צאינעא לא קיי"ל כת"ק אלא כר"ג דבזה ר"מ ור"י תרויהו כר"ג ס"ל, וברייתות סתומות בזה כר"ג כמש"כ סק"ח, וסוגיא דעלמא דצאינעא מצטל רשות כמש"כ לעיל שם, והרא"ש כתב על דברי הר"מ ואין דבריו נ"ל כו' דהא אמר בפ' ב' כ' כו' וגם מש"כ כו' ומש"כ כו' ול"י לפרש דברי הרא"ש ז"ל דהא ודאי איכא צדוקי דמחלל שבת צפרהסיא במילי דרבנן דהא בתירוץ בתרא מוקים לברייתא צפרהסיא, והתו' לא באו לפרש רק דהיכי מש"ל צאינעא דהא עיקר צדוקי הוא שמתירים נגד חכמים ואיך יאות להם צפרהסיא ותירצו שמפני היראה אין פוקרין צפרהסיא, אבל אין זה כלל דודאי רבים מהם פקרו צפרהסיא ונראה דכונת הרא"ש דלכ"ק מיירי בין צאינעא בין צפרהסיא דאיכא צדוקים דאינם אלא צאינעא, וא"כ לדעת מהר"מ דלא קיי"ל בזה כדברי המיקל אלא כת"ק א"כ אפי' צאינעא, אבל אין זה קושיא דבאמת משום ליסנא בתרא דר"י ס"ל כר"מ דר"ג פליג צאינעא, לא קיי"ל כת"ק בזה, ובסוגיא דעלמא דמשמר שבתו בשוק מצטל רשות, וכדמוכח גם מה"א דר"א ור"א שגזרו עליהם שלא לצטל רשות והיינו בכותים מחללי שבת צאינעא, ולדינא אין נפקותא בין הר"מ להרא"ש דצפרהסיא אין מצטל אף במומר לחלל שבת במילי דרבנן, וצאינעא מצטל, והא דמומר לחלל שבת צפרהסיא אין מצטל להרא"ש אע"ג דלר"מ אליבא דר"ג מצטל, ומשום הלכה כדברי המיקל בעירוב הוי לן למנקט כר"מ, ז"ל דכיון דבדעת ר"ג מספקא לן אין לנו לנטות מדברי חכמים, וגם בסוגין מוקים רנב"י מימרא דר"ה כברייתא דתניא דצפרהסיא אין מצטל.

(י) ס"ט א' ואבע"א ל"ק כאן במומר לחלל שבתות צאינעא כאן במומר לחלל שבתות צפרהסיא ומעשה דר"ג צמת' בזמן מוקדם בחיי רשב"ג אציו ואותו צדוקי היה צאינעא, ועובדא דברייתא בזמן מאוחר כדתניא ואמר להן ר"ג לבניו ואותו היה מחלל שבת צפרהסיא, ולת"ק גם צאינעא אינו מצטל רשות, ולר"מ אליבא דר"ג גם צפרהסיא מצטל.

שם א"ל ר"נ כמאן אי כר"מ כו' ולפ"ז מומר לאו דוקא דלר"מ נמי שחיטתו מותרת דהא אפי' במומר לחלל שבתות צפרהסיא ס"ל לר"מ דמצטל רשות וומיהו י"ל דדוקא במילי דרבנן אבל במילי לאוריתא מודה אלא ר"ל חסוד.

שם ב' אמר רנב"י, ומאי דשני לי' ר"ה לר"נ לא היתה קבלה בידם והלכך שנו להו אמוראי בתראי מלתא דר"ה.

(יא) ס"א ב' תוד"ה דר', ואגב שאסרו בעכו"ם כו' משמע מדבריהם דכי היכי דדירת עכו"ם לא שמה דירה מן הדין ה"נ דירת מומר וצדוקי דלא החשיבו חכמים דירתם לענין תקנת עירובי

קאמר ר"י דבזה שמוציא באיסור בטל היכרא דביטול וחשיב ככל משמשין והיינו נמי טעמא דהוציא הגותן לאחר הביטול אומר, ואפי' ביטול פעם אחרת לא מהני כמ"כ תו' אבל הוצאה בהיתר ע"י שצטלו לו מודה ר"י דחינו מזיק, דאל"כ מוכח דר"י ס"ל דאין מבטלין וחוזרין ומבטלין ולעיל משמע דאין ד"ז מוכרע בדעת אחד מן התנאים, ומפרש"י מבואר לאחד שצטל רשותו ואח"כ המיר אינו אומר, אע"ג דהשתא אינו בתורת ביטול.

סימן פח (כז)

וכן כל הפוסקים לא חלקו בזה, וכן בצעיא דיורש לא הזכירו דמ"ל גם בעירב, וכ"כ בס' מ"צ סי' שצ"א בשם ע"א, וומיהו לדעת הרא"ש דתלוי בשכיח למסתר בשבת א"ע לחלק בין גוסס לאתא בשבת.

ג' ע' ב' ואחד מן השוק שמת והניח רשותו לאחד מבני חצר כו' משחשיכה אומר, הגר"א ז"ל דביאורו סי' שצ"א פי' דהאי סיפא אפי' למ"ד בית התבן אינו אומר, ואע"ג דהותר למקאת שבת מ"מ כיון דכי חזר ישראל בשבת אומר [והיינו בדעת הריטב"א וס"פ] ה"נ כשמת ויורשו דר בחצר לאפי' כשדר בבית אחר הוי כדר גם בבית שירש, הוי כחזר בשבת דלא חשיב הותרה למקאת שבת כיון דבחזירתו אומר, כשמת והוריש היינו חזרה, ואע"ג דכשמת אחד מבני חצר משחשיכה אינו אומר אף בחצר שהותר ע"י אחד שהניח ביתו, וחשיב הותר למקאת שבת, הכא גרע כיון דהאי רשות שהיה אפשר לאסור בחזירתו בעליה אוסרת באמת לבסוף כשמת בעליה, מיהו א"ע דאין הכרח לכל זה דאפשר דדוקא בחזירה אומר ולא במיתה, וברייטא כמ"ד בית התבן אומר, ואפשר דהגר"א מפרש טעם האומר בחזר בשבת משום דכל בית דירה עומד להיות בו דיורין ועומד לחזרתו הבעלים ולהחזקה בנכסי הגר, ול"א בזה הוציא והותרה, ולטעם זה שיבת היורש והבעלים כהדדי נינהו, ומיהו אין קושיא מכאן על הרא"ש שמתיר בחזרתו ישראל בשבת דשפיר איכא למימר דברייטא רישא וסיפא כמ"ד בית התבן אומר ועיקר קו' הגר"א על השו"ע, ששנה דין הברייטא, וסתם כדעת הרא"ש, וזה לא יתכן לדין בבית הבקר אינו אומר.

ד' ע' או"ח סי' שצ"א מ"א סק"ד וצא לאשמועינן כו' ובסק"ה דבדידי' לא אמרינן כו' נראה דברי המ"א באחד מבני חצר שמת מצעוד יום וצא היורש בשבת דלא אמרינן שכבר הותר בכניסת השבת דהכא לא הסיח מלבו אלא דלא הספיק לבוא כיון דבע"פ צא הרשות אלא, ואין להקשות א"כ אף קדם שצא לדור ליתסר דמניח את ביתו ושוכת בעיר אלא צנו אומר משום שלא הסיח מלבו, י"ל דדוקא בכבר דר חשיב דירתו כשלא הסיח מלבו ולא הוי כדירה בלא בעלים, אבל בלא דר בה עדיין לא חשיב דירתו, אבל באחד מן השוק שמת משחשיכה והניח רשותו לאחד מבני חצר, לא יתכן כלל דברי המ"א דהרי המוריש ודאי הסיח מלבו כיון דחינו

לכל דבר, ונמי כריך למוד שיעור ידיעתו אי לא חשיב מזיד, ואותו שדיינינן ל' כאנוס זוכין עירוב עבדו.

טו' ס"ט א' עד שלא נתן רשותו כו' ר"י אומר במזיד אומר ופי' בתו' לאפי' צלינעא וצפעס אחת והפוסקים השמיטו ד"ז משום דלעתס להקל בעירוב כר"מ, כ"כ בס' ק"ה, והשמטתם ד"ז הוא פסק דאין הלכה כר"י, ומש"כ בס' ק"נ ללדין דקיי"ל מבטלין וחוזרין ומבטלין א"ל לאשמועינן ד"ז שהרי מבטל אחר שהוציא, לא נראה דמודה ר"י דמבטל וחוזר ומבטל ודוקא כשהוציא באיסור

א' עירובין ע' א' תוד"ה יורש, ואיירי כגון שצא היורש לדור כו' ודעת הרשב"א והריטב"א דלע"ג דלא צא לדור דכיון דהיה לדירה בעלים בכניסת השבת מקרי דירה צבעלים והלכך בהניח את ביתו בשבת וינא ג"כ אסור, ולדבריהם א"ל דהא דאמר לעיל דדהוי ומית אחד שעירב נתן רשותו לאחד שלא עירב מיירי דמית מצעוד יום דאי מת משחשיכה לא מהני ביטול החי לאכתי אסור משום דירת המת, ואע"ג דאין לו יורשין, וקרי ל' עירב אע"ג דמת קדם חלות העירוב, דלענין להוליד עירובין למקום אחר לאחד מוליד ע"י כלן מקרי עירוב מצעוד יום, והא דלא מוקי לה באמת דדהוי ומית, משחשיכה ולא תקשי ל' הא דאין אחד שעירב נתן רשותו לאחד שלא עירב, דא"כ אכתי קשה רישא לאחד שלא עירב נתן רשותו לאחד שעירב דכיון דאי אפשר לבטל להמת, רשות המת אוסרת על הזוכה כשם שהיה אומר על הגותן, וע"כ מוקי לה דדהוי ומית מצעוד יום, ולמדנו מדבריהם לאחד מבני חצר שמת בשבת ואין לו יורשין שוב אין לו תקנה להאי חצר דביטול בין שחזר מהן לא עירב ובין שכלן לא עירבו.

ב' רא"ש פ"ח סי' ו', אם חזר לביתו בשבת י"א שאומר כו' נראה דטעם פלוגתתן בזה דאמר ע"א א' דמת הגר משחשיכה וצא אחר והחזיק אינו אומר משום שהותר למקאת שבת, אבל אם מת הגר מצעוד יום אע"ג דהחזיק אחר משחשיכה אומר ופרש"י דנמנאלת רשות זו תלוי ועומדת ולא הוי הותר למקאת שבת, ודעת הרא"ש דהעיקר תלוי בשכיח ולא שכיח, ובגר שכיח הדבר שיבוא אחר ויחזיק, וכן בעכו"מ שכיח שיבוא בשבת, וכן בחזר המבטל והחזיק אמרינן דלא הסייע מלבו, אבל נסתם הפתח או ניטל קורתו לאמר ע' ב' דהותר למקאת שבת הותר לכל השבת לא שכיח, וכן באחד מבני חצר שמת והניח רשותו לאחד מן השוק לאמר שם דמשחשיכה אינו אומר, משום דלא שכיח ועפ"י כתבו בהגה' בתו' ס"ו א' דאם היה גוסס ביה"ש אומר במיתתו אע"ג דעירב, אבל דעת הריטב"א וס"פ נראה דכל מקום שאדם עושה מעשה לא אמרינן הוציא והותרה כיון דכידו לאסור בכל שעה, והלכך כשחזר ישראל בשבת אומר, ולפ"ז כשמת אחד מבני חצר אע"ג דהיה גוסס ביה"ש אמרינן הוציא והותרה, וכן נראה דהא סתמא תניא משחשיכה אינו אומר ומשמע אף בתחלת הלילה אע"ג דע"כ היה גוסס ביה"ש,

חיירו או ביחיד ליחיד ודעת תו' שהוא כרבים ליחיד, וא"כ בביטול חצר הדין שאסורין אף מחצר לבית חצרו לחשיב בזה החזקה רשות בחצר, הכא עדיף להתם החצר משמשת לעולם לבתים וכניסה מחצר לבית נראה כשימוש בחצר, אבל הכא אין הבתים משמשים זה לזה ואין זה היכר בעלות במה שמוציא מביתו, ומהאי טעמא דעת ר"ת דשרי אף מבית חצרו לביתו, ור"י אוסר בזה, דזה נראה כחזרת רשות, ואת"ל דיחיד ליחיד נעשה אורח וא"כ בביטול חצר מותר המבטל בבית הזוכה לע"ג למכנים לחצר שהוא רשות שלו, הכא גרע טפי דהתם שימוש החצר לכל הבתים וכשמוציא מבית חצרו לחצר נראה כאורח ומשמש בבית חצרו אבל הכא כשמכנים לביתו נראה כמחזיק בביתו שאין ביתו מיועד לשמש לבית חצרו, והלכך אין מדברי תו' הכרע לדון יחיד במקום יחיד, ובזה מתפרשים דברי הרמ"א בשו"ע סי' שפ"א ס"ד וכמס"כ בבה"ל ס"ס אלא שדחק בדברי התו' מכריעים שיחיד ליחיד נעשה אורח וא"כ דברי השו"ע סותרים אלהדדי, ולמס"כ אין זה הכרע, וכן מס"כ בבה"ל ס"ס דדוקא כשמוציא ואח"כ מכנים אסור תמורה דהלא המחבר לא הזכיר תנאי זה, ועוד יחיד שהכנים כליו מחצר לבית חצרו שצטל להן מי אסור אח"כ להוציאן, ולשון התו' שהוא שרי אפשר להכנסה בלא הוצאה.

ז) שו"ע סי' שפ"ב ס"ב אס צטל להם גם רשות ביתו מותרין בין הוא כו' ופירשו אחרונים דהיינו לאחר שהחזיק הזוכה, ובמ"א הביא קו' ע"ש למה נועל יצטל ביתו ויחזיק חצרו וישתרו שניהם וכן יס להק' במילתא דרבא ס"ח א' דאמר פנו לי מאני לצטל ביתו ויחזיקו וישתרו, ומה שתירץ המ"א דמייירי בביטול ליחיד לא יתכן למס"כ במ"ב סי' שפ"ד ס"ד דיחיד אכל יחיד נעשה אורח, גם מס"כ דאינו רוצה לצטל ביתו להרבות עליהן דיורין, כמדומה שאין זה טעם דא"כ למה דחקו בתו' ס"ד א' דהיכי דשניהם מותרין שתתכח תורת עירוב הא לא יראה בביטול ביתו בשבת הבאה משום שמרבה עליו דיורין, ומוכח מזה לדעת תו' דבאמת הוא אסור אף לאחר שהחזיקו, וכן מוכח מעיקר דבריהם דאם איתא דלאחר שהחזיקו כלן מותרין הרי מבואר דלא חיישינן שתתכח תורת עירוב היכי דמאן לערב, שהרי לעולם אינם מפסידין בביטול כלום, ואף שאסור קדם שהוציא חצרו מ"מ אין זה הפסד שהרי חצרו יחזיק תיכף, וכן מוכח דעת הרשב"א שכתב דגם רבים אין יכולים להחזיק לאחר שהחזיק הזוכה וסיים ומיהו אסורין להוציא בכל גווני ומלשון הרשב"א שלא כיון שמועתו להשמיענו שהן אסורין לאחר שהחזיק אלא השמיענו דאע"ג דלא נזכר בגמ' החילוק בין החזיק הזוכה ללא החזיק אלא ביחיד ה"ה ברבים, אבל שהן אסורין בכל גוונא הוא דבר מבואר, ולדעת הרמב"ם דביחיד היכי דאין יכול לחזור ולהחזיק מותר להוציא נראה דה"ה ברבים, דאין טעם בכל לאסור ברבים מביחיד כיון דלא חשיב חזרת רשות למה נחמיר להן יותר מביחיד, ומהא דנחלקו במבטלין וחוזרין ומבטלין משמע נמי דאין תקנה שיהיו שניהם מותרין ובגמ' ס"ח ב' אמר לר"א אין

דר בבית זה רק בבית אחר, וזה דין המשנה המניח את ביתו והלך לשבות, ובמ"ב בבה"ל ד"ה ואח"כ ובד"ה ואם השוה ב' הדינים ודקדק בדברי הגר"א והדברים תמוהים, וכן בלאחד מבני חצר שלא עירב ומת בשבת ובא יורש בשבת א"ל לטעם דלא הסיח מלבו דלא מלינו הותר למקאת שבת אלא ככניסת השבת ולא באמצעו, וכדמשמע במ"א סק"א דבהלך בשבת וחזר אסור לכו"ע, והלכך המ"א בסק"ה ז"ע.

ה) ר"א ש"פ סי' ט"ז בק"נ ס"ק (ע') [ל'] הביא קו' הט"ז בביטול והוציא במזיד למה אסור נימא הואיל והותרה, ושניהם ז"ל חלקו בביטול שאני כיון דמבטלין בשבת אסורין בשבת, ובק"נ פי' דזהו דתניא חוץ מביטול רשות, ולא נראה כלל טעם זה דכל שנאסר למקאת שבת דתניא אין זה רק לענין תיקון העירובין שאין ע"ה בשבת ואין ביטול בשבת ב' בתים שהקיפוס עכו"מ מחילות ולא משום שנאסר למקאת שבת שהרי מחילות הנעשות בשבת הן מחילות ולא אמרינן הואיל ונאסר למקאת שבת, וכן במת ישראל בשבת הותר לדעת תו' והרא"ש היכי דלא עירב, אלא שאין עירוב וביטול [ברשות שבת לו בשבת] מועיל בשבת, והרי לחי וקורה הנעשים בשבת מתירים, ואפ"ה ניטל קורתו בשבת מותר משום הותר למקאת שבת, לא עירב ומת בשבת הותר, מ"מ עירב ומת, ובא יורש בשבת מותר משום הותר למקאת שבת, אבל עיקר שאלתם הוא שאלת הראשונים הרא"ש ז"ל לקמן פ"ח סי' ו', כתב שיש שהוכיחו מזה דחזר ישראל בשבת אסור [והיינו משום דכל רשות רמיא לבעליו ולא מקרי הותר למקאת שבת וכמס"כ סק"ג] והרא"ש כתב דכיון דהחזיק אגלאי מלתא דלא הסייע מלבו, ובדין ביטול ומת בשבת שכתב הק"נ דאוסר יס לעי' דאפשר דאין הביטול מתבטל כלל, ואף את"ל דצטל הביטול אכתי י"ל דכיון דלא חזר והחזיק אלא בסיבה בעלמא נצטל הוי לי' שבת הואיל והותרה, ולדעת הגר"א שהבאנו בסק"ג דאחד מן השוק שמת ובא היורש לדור בשבת אסור ה"ה בזה, מיהו כשמת לאחר שכבר החזיקו שאין יכול עוד להחזיק י"ל דעדיף טפי, מיהו כיון דהאי חזקה היתה בשבת י"ל דאכתי ככניסת שבת לא הוחלט היתרו, ואם היה הביטול בשבת לא שייך הואיל והותרה, וקו' הראשונים בביטול בעוד יום.

ו) מסקנת האחרונים דהחזקה רשות של הזוכה שלא יאסור עליו עוד המבטל בהוצאה הוא דוקא משחשיכה ולא מצעוד יום, ועי' במ"ב סי' שפ"א ס"א בבה"ל ד"ה ולרש"י ובהוציא המבטל מצעוד יום דלד במ"ב ס"ס ד"ה המבטל שאין זה חזרת הביטול, והחזקה הזוכה הוא בין בהוצאה בין בהכנסה וכמס"כ תו' ס"ח ב' ד"ה והוציאו, וחזרת המבטל ג"כ בין בהוצאה בין בהכנסה וכמס"כ תו' ס"ס, בין בביטול גם ביתו ובין שלא ביטל ביתו, וכן ברבים שצטלו ליחיד לאסורין גם בבית הזוכה שהוא החזקה רשות הוא בין בהוצאה בין בהכנסה, והא דחלקו תו' ס"ד א' ד"ה א"כ בין הוצאה מביתו לבית חצרו להכנסה, את"ל דהתו' ברבים שצטלו ליחיד

הרשצ"א בחי' לעיל י' א' נראה למפרש לדברי התו' הוא ג"כ דוקא
בנמשך ד"א, אלא דבחצר קטנה שנפרצה לגדולה נידון משום לחי
באין כותלי קטנה נכנסין, אף בגיפופי ד"א כיון דהני גיפופי
אשרויא משרי חצר הגדולה ומשמע דחצר גדולה משתריא בהני
גיפופי אף בליכא עומד מרובה דד' אמות נידון משום פס אף שאין
נידון משום לחי ועי' לעיל סי' ג' סק"ח ט"ז אבל בקרפף כיון דלא
מהני לקרפף לא מהני למבוי, וזוהי דעת הראב"ד שהביא הרשצ"א
שם דאף בחצר גדולה וקטנה לא משתריא קטנה בגיפופי גדולה
אם במשכן ד"א לכיון דד"א מבטלין ההיכר והוי לי' כמחילה
בעלמא מבחוץ שאין נותר בעומד מרובה מבחוץ למחילה כריך
למסחם מקום הגדר, והראב"ד נקט כשיש עומ"ר בחוץ דבאין
עומ"ר פשיטא שאין להחיר, ומיהו לסברת תו' כמו שפירשם
הרשצ"א מהני אע"ג שאין עומ"ר כיון שמתיר בפנים, ואת"ל דד"א
נידון משום פס ונראה להלכה דעד ד"א נידון משום לחי כדעת
הרשצ"א והריטב"א ולדעת הרשצ"א גם דעת התו' כן, וביותר
מד"א לא מהני אף מחצר לחצר וכדעת הראב"ד והריטב"א וכ"נ
מדעת הרשצ"א להלכה וכמש"כ המ"מ משמי' מובא בד"י סי'
שנ"ח.

ולפ"ז הכא ברחבה יותר מב"ס ואין כותלי המבוי נכנסין לרחבה
נידון משום לחי עד ד"א וסגי ב"ו"ה ל"ד רה"ר, ולכא הרהבה א"כ
כלום.

(יב) ז' ב' תוד"ה בעירבו, אבל רחבה דהכא אינו כן דא"כ כו' אלא
מייירי בדאית כו' מדמפליג כו' דלא גרע מחורבה כו' באמת אין זה
מכרע דרחבה דלא הוקפה לדירה גריעא מחורבה והיינו רחבה
דלקמן, אלא דלא ניחא להו לאוקמא דוקא ברחבה פחותה מב"ס,
וכיון דקסתיים משמע דאף ברחבה יתירה מב"ס איירי וע"כ
בהוקפה לדירה דהיינו פתח ולבסוף הקיף כדאמר כ"ד א' רחבה
שאחורי הבתים כו', אלא שיש מקום לומר כיון דרחבה חשיבא
כרמלית ומשום דפתוח לה הבית נעשה דירה אינה נעשה דירה
אלא לענין טלטול אבל לא לאסור משום חסרון עירוב כיון שאינה
דירה כחצר, וע"ז הביאו רא"י מחורבה דאוסרת, וזה מוכח לקמן
ע"ד א', ועוד ס"ו ב', בד' בתים הפתוחים לחורבה, והרא"ש הביא
מהא דביטול רשות בחורבה, ויש להסתפק ברחבה ב"ס שלא
הוקפה לדירה ואח"כ פתח לפתחו בגוה, אי אוסרת משום ע"ח,
ומסתבר דמקרי לית בה דיורין.

(יג) כ"ה ב' תוד"ה וכו', ונ"מ שאם נפרץ מלד אחד לרה"ר כריך
או"ה מכאן ולחי מכאן אבל כו' דבריהם אינם מובנים ומש"כ
מהרש"ל בזה תמוה מאד, שפי' דקרפף הפתוח במלאו לחצר ואינו
פתוח לרה"ר אסור משום מלאו לחצר אע"ג דאיכא גיפופי לחצר
ונראה מבחוץ נידון משום לחי, דכיון דהוא פרוץ במלאו רגל
הקרפף הוא בחצר ואוסר משום פתח, אע"ג דפתח של קרפף לחצר
לא חשיב התערבות הקרפף לחצר, שיאסר הקרפף, מ"מ בפרוץ
במלאו אוסר בתורת פתח, והלכך לא מהני נראה מבחוץ, וכן בחצר

מבטלין וחז"מ ולמה לן חזרה כיון דלכ"א גם רשות ביתו ביטול
ליחזק הזוכה ויושתרו תרתי, ושו"ר בריטב"א בחי' כ"ו א' כתב
ג"כ כדעת הרמב"ם ללאחר שהחזיקו מותר הוא ג"כ להוליא,
וכנראה לדחות דהקשו על רש"י שהביא לא ס"ל כן.

(ח) שו"ע סי' שפ"א ס"א במזיד אוסר כ' במ"ב סק"ג דאם חזר
וביטל מהני ובשה"ל כתב שהוא מהר"י, ותימא שלא הביא דעת תו'
ס"ט א' ד"ה הוליא דלא מהני עוד ביטול והוא מוכח בסוגיא לפי
פירושם וכן הריטב"א הסכים לפי' ר"י בתו' לכן נראה לדינא דלא
מהני תו' ביטול בלוחו היום דלא כהמ"ב.

(ט) שו"ע ס"ה ס"ג אבל אם נראים עולים כו' ודוקא היכי
לאסור משום תקנת עירובי חצרות מהני נראה מבחוץ אבל היכי
לאסור משום פרצות כגון בפרצת החצר כנגד פרצת המבוי או כמן
הלד או ברחבה של יחיד לא מהני נראה מבחוץ עד שיעשה לו"ה
במבוי ל"ד רה"ר ואז א"כ ל"ד החצר שום תיקון ואפי' בנכנסין
כותלי המבוי שרי [היכי לאין איסור משום חסרון עירוב] או יעשה
לו"ה ל"ד החצר ולחי ל"ד רה"ר, וכי היכי דלא מהני נראה מבחוץ
למחשב מבוי סתום ה"נ לא מהני לחי וזה נלמד מלשון התו' ז' ב'
ד"ה בעירבו, שכתבו דאי בנפרצה כו' דאפי' לא נפרץ במלאו הוי
כמפולש ולא מהני לחי עד דאיכא לו"ה, ולפ"ז אף עומד מרובה
לא מהני דכל שנפרץ ד' חשיב מבוי מפולש, וכריך לו"ה מאחד
הראשים, ולפרש"י שם למאי דס"ד דהא לאמר רב חצר מותרת
ומבוי אסור הוא משום פרצת החצר ל"ל דהא דנקט שנפרץ במלאו
הוא משום שרייתא דאי לא נפרצה חצר כנגדו אע"ג דנפרץ במלאו
שרי.

(י) שם ואם נפרצה לרחבה פחותה מסאתים כו' אף לדעת השו"ע
דחצר וקרפף ב' רשויות הן לכלים ששבתו בבית הכא ברחבה מודה
דרחבה וחצר ובית רשות אחת הן וכמש"כ הריטב"א הובא בד"י סי'
שנ"ח דרחבה דינה כגג דאע"ג דנעשה כרמלית ביתר מב"ס מ"מ
בב"ס גג ובית רשות אחת הן וכמש"כ תו' ז' א' ד"ה הכא, ופחותה
מסאתים דנקט ל"ד אלא פחותה מיתר מסאתים קאמר, וזוהי לא
שייד לחלק בין עירבו ללא עירבו, והכא שרי אף בנכנסין.

(יא) שם אבל אם יתירה על סאתים כו' כאלו נפרץ לכרמלית כו'
פי' וכריך לו"ה באחד הראשים ולחי מלד האחר, ואפי' באין כותלי
המבוי נכנסין כריך לו"ה ל"ד רה"ר, ואפי' לא נפרצה רחבה כלל
ואם עשה לו"ה ל"ד רה"ר וכותלי המבוי נכנסין כריך לחי, אבל אם
אין כותלי המבוי נכנסין, כתב במ"ב דלא מהני נראה מבחוץ משום
דהני גיפופי לא מהני להחיר הרחבה וכש"כ דלא מהני לאחרינא,
והוא מדברי התו' כ"ד ב' ד"ה היא, אבל דבריהם תמוהים שהרי
לעולם נראה מבחוץ אינו מתיר בחוץ ומתיר בפנים וכדאמר ט' ב'
בבחי של מבוי הפתוח לרה"ר ונראה מבחוץ, ומל' הריטב"א בחי'
כ"ד ב' נראה למפרש דבריהם דהכא שהקרפף גדור וראוי להחיר
ואינו מתיר גרע, ומ"מ הריטב"א פליג עליהם ודעתו דאם אין
בגיפופין ד' אמות נידון משום לחי, והכא בגיפופי ד"א, ומדברי

טו) כ"ה ז' ומודינא בקרפף שנפרץ במלואו לחצר כו' כמאן כר"ט
כו' כתבו הרשב"א והריטב"א דמייירי בכותלי קרפף נכנסין דל"כ
הקרפף מותר בנראה מבחוץ, א"נ בגיפופי החצר ד"א ונהלך
ניתרת בעומ"ר א"נ פס משום מחילה וכשר בד"א כמ"כ לעיל, ונראה
שאין דבריהן רק טעם אהא למבואר בסוגין דלרבנן אסור
הקרפף משום פרוץ במלואו, אע"ג דאין הקרפף רק בית סאתים,
אבל למאי דמסיק דאורי מחילות מיתרו וחשיב קרפף יותר מבית
סאתים לא שייך למפרך דיותר בגיפופי החצר דהא אפי' אי נחשוב
הגיפופין כסתום אכתי איכא מן גיפופין ולפנים יותר מב"ס כזה
(קמז) אבל בריטב"א מבואר דאף באורי מחילות מיתרו דוקא
בנכנסין או בד"א ונראה כונתם לאוקמא אף בקרפף שנכנס לחצר
כזה (קמח) וכשנפרץ הוצרכו לתנאי שיהא הכתלין הנכנסין נשארים
ורק הכותל שנגד פני החצר נפרצה דאילו נפרצו גם הכתלים
שלדדדן לימין ולשמאל א"כ גיפופי החצר חשיב סתימה, וממעטין
את הקרפף מיתר על ז"ס.

טז) והריטב"א מסיים בה, וי"מ דלא מהני לחי ופס לקרפף יתר
על ז"ס שלא הוקף לדירה, ולכאורה אין מובן כונתו דאם מן הפס
ולפנים יתר מב"ס איד יועיל פס, ולמ"כ נראה דר"ל דאין מועיל
פס למעטו מיתר על ז"ס כיון דהוא כלו יתר מב"ס ואין מחילותיו
מועילות לו גם הפס לא ימעטנו זהו סברת הי"מ, אבל קרפף ז"ס
ודאי פס מנילו שלא יהא פרוץ במלואו כדאמר זימנין דמ"כ
אפכא, אבל קשה דמשמע דהני י"מ מתרצי כל הסוגיא הא דאין
הקרפף ניתר בנראה מבחוץ ואכתי תקשה למאי דמפרש דלרבנן
קרפף אסור משום פרוץ במלואו לחצר, ואולי כונת הי"מ דנראה
מבחוץ לא מהני לקרפף שלא הוקף לדירה, ולפ"ז ז"ל דט"ס בלשון
הריטב"א וז"ל לקרפף שלא הוקף לדירה, ומייירי אפי' בקרפף בית
סאתים, וז"ע.

יז) במ"ב סי' שני"ח ס"ק ז' הביא דברי המ"מ בשם הרשב"א
בקרפף שנפרץ לחצר דאורי מחילות מיתרו דדוקא בנכנסין או
בגיפופין יותר מד"א, וכבר כתבנו ס"ק ט"ו דא"כ תנאי זה אלא
כשכותל הקרפף עמד באורי החצר כזה (קמט) או כזה (קנ) באופן
שמן הגיפופין ולפנים ליכא יתר מב"ס אבל כשכותל החצר היה ישר
ושימש לקרפף ולחצר ונפרץ כותל שכנגד אורי הקרפף בזה אף אי
איכא גיפופין מעליות אסור כיון דמן הגיפופין ולפנים איכא יתר
מב"ס.

יח) במ"ב סי' שני"ט צבה"ל ד"ה רחצה, כתב בשם הפמ"ג דקרפף
פחות מב"ס שלא הוקף לדירה מותר לטלטל ממנו לבית, אבל ז"ס
מאומצס אסור לטלטל ממנו לבית, ואינו כן, דמאן דאסר מקרפף
ז"ס לבית אפי' מקרפף פחות ז"ס אסור לבית דדין בית וקרפף
לר"ס כחצר וקרפף לרבנן ולרבנן אפי' בפחות מב"ס מקרי קרפף
לענין זה, וכמ"כ הריטב"א בחי' עירובין כ"ד א' וכן מסיק
הרא"ש שם וכ"ה בתו' שם ד"ה לא אמרן, וכ"מ עוד בתו' כ"ה ז'
ד"ה קרפף, וכ"ה בתו' ז' א' ד"ה הבא, וכ"ה בהדיא בשו"ע סי'

שנפרצה במלואו לקרפף, אסורה מטעם זה אע"ג דאיכא לקרפף
גיפופי, והיינו דאמר בגמ' חצר מ"ט דאית לי' גיפופי והא זימנין
דמ"כ"ל איפכא, וכ"ז באין הקרפף פתוח לרה"ר אבל כשהקרפף
פתוח לרה"ר, כיון שאין רגל הקרפף רגילה בחצר לא חשיב
התערבות מכח פתיחת פתח, ובמלואו אסור מדין נפרץ במלואו
והלכך מהני נראה מבחוץ, ולזה צריך טעמא דאורי חצר מיתרו
ומטעם זה לא מהני נראה מבחוץ, וכה"ג בחצר שיש לה פתח
לרה"ר ונפרצה במלואו לקרפף חצר מותרת משום גיפופי קרפף,
והם דברים זרים מאוד ולעולם אין איסור מכח פתח והרגל מחצר
לקרפף ומקרפף לחצר, שאין ענין הזה אלא בעירובי חצרות שתלוי
בדיוורין, והכא אין חילוק בין יש להן פתח לרה"ר או לא, ולעולם
אין איסור רק משום מלואו, ואי נראה מבחוץ נידון משום לחי, ודאי
שרי בכל ענין ואף אורי חצר מיתרו לא שייך כיון דלא חשיב
במלואו, וגם פי' הרש"א תמוה ואין זה כונת התו', ובאין פתוח
הקרפף לרה"ר נמי לא חשיב חצר משום שהוא פרוץ לחצר, ואם
הקרפף ניתר בלחי איד שייך בו אורי חצר מיתרו הלא הוא מוקף
לדירה, ומאי האי דכתבו התו' דצריך לו"ה הלא אין ד"ז אלא במבוי
אבל חצר אפי' מפולש ניתר בפסין וא"כ לו"ה, וזה יותר קשה לפי'
מהרש"ל ומאי פריך מש"ל אפכא דלמא מייירי באינן נכנסין וקרפף
אסור משום דאורי חצר מיתרו והלכך נראה מבחוץ אינו נידון
משום לחי, משא"כ בחצר שנפרץ לקרפף, כיון דלא שייך אורי
קרפף מיתרו שרי דנראה מבחוץ נידון משום לחי, ונראה דכונתם
בלשונם דנ"מ במאי דאמרין דאורי חצר מיתרו ונעשה כרמלית
לענין מבוי שנפרץ להאי קרפף דאי האי קרפף חשיב כרמלית דין
המבוי כדין מבוי מפולש וצריך לו"ה לא רה"ר ולחי לאד הקרפף
או אפכא, אבל אי לא חשיב כרמלית אלא דאסור משום פרוץ
במלואו מבוי שנפרץ בו, חשיב כמבוי סתום וא"כ רק לחי לאד
רה"ר, ולאד הקרפף אפי' הוא פרוץ במלואו א"כ כלום דניתר
בנראה מבחוץ אבל אם אין גיפופין בקרפף צריך לחי כיון דהקרפף
אסור משום פרוץ במלואו, ועוד דמבוי וקרפף ז' רשויות לכלים
ששבתו בבית, לדעת רש"י והרא"ש, כמ"כ המ"א סי' שע"ב ס"א,
וראית התו' מלעיל ז', הוא דמשום פרוץ במלואו למקום האסור לא
חשיב מפולש שיהא צריך לו"ה לאד רה"ר, וה"ה בפרץ למקום
הנאסר משום פרוץ במלואו, כיון דהוא רה"י בעיקרו, ונהשתא
דאמרין דאורי חצר מיתרו לעולם צריך לחי לאד הקרפף אף אם
עשה לו"ה לאד רה"ר למש"כ תו' כ"ד ז' ד"ה ההיא, ואולי זהו
כונת הגליון שהביא המהרש"ל.

יד) ויש לעי' בנפרץ הכרמלית בשבת אי חשיב כחסרון מחילות,
דלא אמרין הו"א והותרה, כיון דאורי מחילות מיתרו, ויהי נ"מ
גם בזה, ולולא דבריהם היה אפשר לומר דאורי חצר מיתרו לאו
דוקא אלא ר"ל משום פרוץ במלואו חצר עושהו כיתר מסאתים,
אבל אנו אין לנו אלא דברי הראשונים ז"ל, אבל צריך טעם למה
איסור מלואו יעשנו כרמלית משום יתור.

שנ"ח סעי' י', וכ"כ המ"ב שם ס"ק ע"ה וס"ק ע"ז, והוא מדברי הרא"ש והטור.

(יט) כ"ג א' תוד"ה ובלבד, והא נמי אין לומר כו' דא"כ במאי פליג ר"ע כו' דלתרוייהו בע' אמה וסיריים ודבר מועט לריד שומירה ובפחות מכאן לא לריד, מבואר מדבריהם דלריב"ב דאם חסר האי דבר מועט אע"ג דאיכא ע' אמה וסיריים דינו כפחות, והלכך אם פחות א"כ שומירה ה"ה בע"א וסיריים א"כ, והלכך אין נ"מ בין ר"ע לריב"ב, ומיהו אכתי איכא נפקותא ביניהו בחסר משהו מהאי דבר מועט ואכתי איכא יתר על עא"ש, דלר"ע לריד שומירה, ולריב"ב א"כ שזו בכלל פחות, אלא דקשיא להו ליטנא דר"ע דאמר אפי' אין זה אחת מכל אלו, הלא ת"ק נמי הכי אית לי' בעא"ש ואדרבה ר"ע צא להחמיר ביתר מעל עא"ש משהו, והאי קושיא היא אפי' אם נימא דריב"ב בע' מאומאם קאמר אבל פחות א"כ ויתר לא מהני, דהא לפי' זה נמי בפחות האי דבר מועט משהו א"כ שומירה, ור"ע דאיידי בלא דבר מועט אינו מיקיל כלום מדריב"ב אלא אדרבה צא להחמיר ולא שייך ליטנא אפי' אין זה אחת כו' ומלשונם משמע דלפי' קמא ל"ק האי וי"ע, ומלשון הרש"א נראה דמפרש דריב"ב בעא"ש בלא דבר מועט נמי לריד, אלא דלא חשיב יתר עד דאיכא יתר מדבר מועט והלכך אי ריב"ב צממא דוקא קאמר נוחא, אבל תימא דא"כ גם אי נימא דביתר מהני שומירה נמי נוחא, וי"ל דליטנא דובלבד קשיא להו דהא לריב"ב נמי לריד שומירה, ושומירה מהני אף לר"ע, אבל לשון התו' לא משמע הכין ולפוס קושטא דמלתא דביתר לא מהני שומירה, נראה דלר"ע ה"ה ביתר משהו על עא"ש לא מהני שומירה, ומהרש"א ז"ל נסתפק בזה.

ומיהו להלכה אין נפקותא בזה דדעת הרמב"ם דהלכה כריב"ב בהאי דבר מועט, והלכה כר"ע שא"כ שומירה, והלכך מיקילינן אף בעא"ש ודבר מועט בלא שומירה, ואע"ג דאיכא תנא דמיקיל בזה, מ"מ תרי פלוגתא נינהו, וקיי"ל בהא כריב"ב ובהא כר"ע, ואולי ליטנא דגמ' יתר מב' סאתים מכרעא לי' להר"מ דבשיעור זה דוקא תלי, שיהא ה' אלפים אמה במקום הגדור.

(כ) שם והא נמי אין לומר דביתר מע' נמי סגי בשומירה כו' קשה דא"כ אנו דאסרינן אף בהוקף ולבסוף פתח כמאן דהא לכו"ע בסמוכה לעיר ובשומירה סגי, ועוד בגינה אסרינן אף בפתח ולבסוף הוקף והכא שרינן אף בגינה, אלא ע"כ דביתר מב"ס אסור ולא מהני שומירה.

שם בתו' ומה שפרש"י אפי' בהוקף לדירה לא שרי כו' דוקא בקרפף פליגו עלי' דרש"י אבל בגינה ודאי לא מהני פתח ולבסוף הוקף כדאמר בגמ', ויש לעי' איך יתכן לאסור קרפף יותר מב"ס אף בהוקף לדירה, דא"כ אנו דשרינן כמאן, ווי"ל דלפרש"י הוקף לדירה היינו לשמש ב' שימושי דירה והיינו חצר, ולפ"ז יהי' מוכרח דזרעים מצטלי גם דירת חצר דלא כמש"כ הרא"ש לפרש"י וי"ע.

(לא) יש להסתפק לריב"ב דמאריך שומירה או בית דירה או סמוכה לעיר אף ב"ס ובפחות היכי דאית לי' שומירה, אי חשיב כחצר והוא רשות אחת עם החצר, או דאכתי קרפף הוא ואין מוציאין מחצר להאי קרפף לרבנן, ולר"ש אין מוציאין לתוכו כלים ששבתו בבית, והרא"ש הוכיח מלשון רש"י דחשיב מוקף לדירה והוא רשות אחת עם החצרות, והא דאמר לקמן דנזרע ב"ס אף במיעוטו אוסר לרבנן דר"ש הוא משום שההיקף הוא יותר מב"ס אבל בהיקף ב"ס חשיב מוקף לדירה אף בגינה, ורשות אחת היא עם החצרות, כיון דיך זה בית דירה, ונראה דאין הכרח לזה מפרש"י דבאמת זרעים מצטלי דירה, לענין שהוא ב' רשויות עם החצרות, אלא דחשיב דירה לענין טלטול בחוכה, ומה שהוכיח רש"י דביתר מב"ס לא מהני היקף לדירה נמי מאי טעמא דזרעים מצטלי לה וכן תשמיש קרפף לא הוי דירה אע"ג דפתח ולבסוף הקיף, תדע דאם בבית דירה חשיב גינה מוקף לדירה, ה"ה בשומירה, וא"כ בסמוכה לעיר נמי ולקמן כ"ה ב' מבואר דקרפף הסמוך לחצר אע"ג דלא הוי רק ב"ס חשיב ב' רשויות עם החצר, ולכאורה עיר וחצר שוין, ועוד סתמא דמלתא בחצר שבעיר קיימינן.

(כב) כ"ג ב' תוד"ה נזרע, ונראה לר"ח דדוקא קרקע יותר מב"ס אבל ב"ס אפי' נזרע כלו לא צטיל דירתו דהא לריב"ב כו', נראה דכונת ר"ח היינו דגינה ב"ס מותר בטלטול כמו קרפף ב"ס, ובאמת הוא בהדיא במתנ' בפלוגתא דריב"ב ור"ע, אבל אין לומר דכונת ר"ח דאין צטיל דירתו וחשיב רשות אחת עם החצרות, דזה אין להוכיח ממתנ', וגם אין זה במשמעות דבריהם, שסיימו ומיהו מצביא לי' כו', וזה דלא כהמ"ב סי' שנ"ח ס"ט צבה"ל ד"ה קרפף שהביא דעת ר"ח דקרפף ב"ס שהוקף לדירה ונזרע כלו מותר להוציא מבית לתוכו. וא"ה, עי' לק' סי' קי"ב סק"ו.

(כג) כתב בהג"א דגינה וקרפף שיש בה שומירה או בית דירה או סמוכה לעיר מותר אף ביתר מב"ס, ועי' ב"י סי' שנ"ח ובמ"א שם שפי' דלר"ע שרי בשומירה ביתר מב"ס, והא דרצחבא לריד פתח ולבסוף הוקף, היינו ברחבה הנעשית מאליה ע"י צחים שגזנו סביבת מקום פנוי, וכמו שפי' ריטב"א בשם הראב"ד, ובמ"ב הק' מקרפף הסמוך לחצר דאמר כ"ה ב' דאסור ביתר מב"ס, והא דאמר כ"ג ב' קרפף יותר מב"ס שהוקף לדירה נזרע רובו אסור ל"ל באין בו בית דירה אלא הוקף לתשמיש דירה קאמר וי"ע וכבר הסכימו דהעיקר כדעת האוסרין וכ"מ מהא דאבזורנקא כ"ה ב' דכלהו בעיר הוו.

(כד) טו"ש ע' סי' שנ"ח ס"י ואם יש זה סאתים או פחות אסור להוציא ממנה לבית, בהגהות מהר"ל הוכיח מלשון הטור דאין אוסר אלא מחלק הגינה לבית וכמו שפי' המ"א דברי השו"ע, ופי' מהר"ל דעת הטור דלא מקרי פרוץ במלאו למקום האסור לענין טלטול מבית לחצר, ולפירושו ל"ל הא דתנן ל"ב א' חצר קטנה שנפרצה לגדולה קטנה אסורה היינו כלים ששבתו בבית אסור

כלו אבל כל האחר הוא פחות מב"ס [וה"ה ב"ס] והוא ע"פ ספיקו של הרא"ש ללמוד מדברי רש"י דאם כל האחר פחות מב"ס [וה"ה ב"ס] אין הזרעים מצטלים נראה לאין לסמוך בזה להקל להעיקר כמש"כ חו' והרא"ש וכ"ד הריטב"א וגם מדברי רש"י אין הכרע וכמש"כ ס"ק כ"א, אמנם בל"ה יש להקל בשעת הדחק בב"ס ובפחות להוציא מן הבית לתוכו משום דעת הרמב"ם והסמ"ג וס"פ דבית וקרפף רשות אחת הן וכמש"כ במ"ב סי' ע"ב ס"א בזה"ל ד"ה או, אמנם בעיקר דין דיר וסוהר וחצר יש להסתפק בהקוף שלא לשם דירה ואח"כ עשה בתוכו דירה, ללא מצינו להקוף ולבסוף פתח לא מהני אלא בקרפף ורחבה שאינן עיקר דירה רק משום בית הפתוח לתוכו והלכך כריך פתח ולבסוף הקוף אבל דיר וסוהר שהן בעצמן דירה לא אכפת לן במחיצות העומדות מאלהן שלא לשם דירה, או דלמא דכל מחיצות שלא התירו שוב אין מתירין, ומהא דריב"ב כ"ג א' למאריך שומירה ומתיר אפי' בהוקף ולבסוף פתח, אע"ג דמעיקרא הוי כרמלית, אפשר דיתר מב"ס גרע טפי.

במ"ב סי' שני"ח ע"ה"ל אות ס"ז כתב דעת ר"ח דחצר ג"כ מיבטל ע"י זרעים, אמנם בתו' כ"ג ב' בשם ר"ח נסתפק בזה ועי' בפסקי התו' ופסקי הרא"ש.

כז) קרפף וחצר שגזרעו לאמרינן דזרעים מצטלי דירה, אם הגזרע הוא רוב נראה לאין נ"מ בין אם הגזרע במקום אחד או בב' וג' מקומות, אמנם אם הגזרע מיעוט, אבל הוא יותר מב"ס, או שהוא ב"ס לענין להוציא מבית לחצר ולגינה, נראה דלריך דוקא במקום אחד, ואם אין בו צפ"ע ב"ס בטל במיעוטו, אמנם בגינה עשוי' ערוגות ערוגות נראה דגם בין הערוגות נידון כגינה ללא דיירי בהאי גבול והוי הגבול נמי קרפף וגינה וקרפף מאטרפין וחשיב ב"ס במקום אחד או יותר, וכן לענין לירוף רוב מאטרף גם הגבול, וכ"נ דעת הק"נ ס"ק ה', אמנם מש"כ דכל היכי דמאטרף לרוב מאטרף לב"ס וליחר מב"ס, ולפ"ז אף בהפסק חצר גמור בין הזרעין הזרעין מאטרפין, ולא נראה כן.

כח) שו"ע סי' שני"ח סעי' י"ג בזה"ל ד"ה שמקום תמה על הרא"ש דס"ל דלא מקרי יתר מב"ס עד לאיכא יתר אמה מהא דהבא מקום המחילה מייחרו, והדברין מתמיהין דליכא מאן דסבר דיתר מב"ס כריך שיעור ובהדיא אמרינן בגמ' ע' אמה ושייריים ואמרינן א"ב דבר מועט, והרא"ש לא כתב רק אי פחות מב"ס דינו כחצר מסתבר דעד שיפחות אמה מב"ס דינו כב"ס והוא ב' רשויות עם החצר, ודין ארכו יתר על רחבו דבעינן אמה שכתב שהוא ע"פ הרא"ש ורי"ז תמוה שזה גמ' ערוכה כ"ג ב' ר"א אומר אם היתה כו' והתניא כו' כי תנן נמי מתנ' כו' א"ה היינו ר"י כו' הרי דבין לר"א ובין לר"י עד לאיכא אמה יתירה.

כט) כ"ה ב' תוד"ה ההוא, אבל אם היתה עומדת מלד הפרדס כו' נראה דר"ל דאם האבזורנקי עומדת באמצע הבוסתא אז אין תקנה בקנים מלד אחד מן האבזורנקי עד פתח הבוסתא דאכתי

לטלטל בחצר אבל להוציא מבית לחצר שרי, ובהדיא כתב הטור סי' שע"ד דחצר קטנה אסורה להוציא מבית לחצר, וגם לא יתכן זה בסברא דכיון דאסור לטלטל בתוכה אסור להוציא מבית לתוכה וועי' ז' א' מאי קמבעיא לי' כרמלית ורה"י קמבעיא לי' כו' וא"כ דברי הטור תמוהין מאד שהוא נגד משנה מפורשת דחצר קטנה שנפרצה לגדולה, וכן לעיל ז' ב' במצוי שנפרץ במלאו לחצר אסרינן בלא עירבו והיינו מבית למצוי דאילו ממצוי לחצר שרי דקיי"ל כר"ש דמצוי וחצר רשות אחת הן, וכן הא דאסור בפחות מב"ס מחלק הגינה לחצר תמוה דבגמ' כ"ד א' משמע דבמיעוטו אף מיעוט הגזרע חשיב חצר היכי דהוא בפחות מב"ס, דאל"כ אכתי ליחסר חצר משום פרוץ במלאו, וכי היכי דלרבנן שרי מחלק החצר לחלק הגינה ה"נ לר"ש שרי מבית לחצר ולגינה, ובאמת שכ"כ המ"א לדינא, ואולי ט"ס בלשון הטור ותיבות "או פחות" מקומם ברישא אחרי תיבות אלא בית סאתים, ובסיפא ז"ל ואם יש בה סאתים אסור כו' ועולה הכל כהוגן.

פ"ט א' תוד"ה רב מ"מ חשיב שפיר נפרץ במלאו כו' כעין שפרש"י כו' הא דלא מייחסו ממתנ' דחצר קטנה שנפרצה לגדולה לקמן ז"ב א' ועיי"ש בפרש"י ד"ה הגדול, נראה דהתם י"ל דוקא להוציא מבית לחצר אסור אבל לטלטל בחצר כלים ששבתו בבית י"ל דשרי, והכא בלטלטל קיימינן, וועי' לק' ז"ג ב' ר"א א"מ בו אלא בד"א ובתו' שם ד"ה אין.

כה) טור סי' שני"ח אבל בחצר ורחבה כו' מספקא לי' לר"מ כו' אפשר דדוקא בגזרע רובו מספקא להו דמיעוט הנשאר אכתי משמש בהשתמשות חצר ורחבה והלכך מספקא להו דרובה בטל למיעוטה מפני שתשמישה חשיב טפי מהשמיש קרפף, אבל בגזרע כלה כיון דבטל כל תשמישה והוא עתה גינה מה יועיל מה שהיתה קדם חצר, אבל מלשון הרא"ש והמרדכי משמע דאף בכלה זרועה מספקא להו, ואפשר משום שאחר שסילק הזרעים חוזרת לשמש שימוש האחר הלכך לא מיבטיל.

ולענין עיר מוקפת חומה שהביא המ"ב נראה דברי האוסרין דזהו דין חצר שגזרע, ומה לי חצר ומה לי עיר, והלכך בגזרע רוב המקום המוקף ונראה דמקום הבתים אינם מאטרפים לרוב הדירה כלל אסורה אף אם מקום הגזרע פחות מסאתים, ואם גזרע מיעוטה והוא יותר מב"ס כלה אסורה, ואם הוא ב"ס מותר לטלטל כלים ששבתו בחצר ובמקום הגזרע, אבל אסור להוציא מן הבית אף למקום שלא גזרע, ואם הוא פחות מב"ס מותר להוציא מן הבית לגינה, וכ"ז כשמקום הגזרע אינו מוקף אבל אם הוא מוקף נידון צפ"ע ככל הגינות, והעיר צפ"ע, בין לקולא בין לחומרא.

כו) שו"ע סי' שני"ח ס"ט, הזרעים מצטלים הדירה במ"ב בזה"ל ד"ה הזרעים נסתפק אם לאחר שסלקו הזרעים שבה דירתו או דינו כהקוף ולבסוף פתח, ונראה לדינו כהקוף ולבסוף פתח, וכ"ד המ"ב בזה אמנם מש"כ להקל בפחות מב"ס ונראה דכונתו בגזרע רובו או

מצית לבוסתנא שהרי ע"י מחילת הקנים נעשה מוקף לדירה דהוי פתח ולבסוף הוקף, אמנם מבוסתנא לבוסתנא אסור דהאבונקא עדיין קרפף פחות מצ"ס הוא שאין הקנים מועילים כלום לבוסתנא כיון שהיא מוקפת מחילות בפ"ע, ומיהו אפשר לכה"ג גם האבונקא נעשה כמוקף לדירה, ונראה דזהו כונת הגליון, אלא שיש שם ט"ס, וכן לפי הר"נ שכתבו בשלהי דבריהם שכל הבוסתנא נעשה מוקף לדירה, אין לטלטל לבוסתנא כלים ששבתו בבית, אלא כלים ששבתו בחצר, אבל מצית לבוסתנא שרי, אבל אם נימא דכיון דכל הבוסתנא נעשה עתה לדירה גם האבונקא נעשה עתה לדירה גם מצית לבוסתנא שרי, עוד י"ל לבוסתנא אין דינה כקרפף אלא כרחצה, ורחצה פחות מצ"ס דינה כחצר, לענין להוציא מצית לתוכה, ומ"מ לא חשיבה דירה להתיר את הבוסתנא.

(לא) כ"ה ב' ההוא אבונקא כו' כתב הריטב"א בסוגין וז"ל פי' שעשה לבוסתנא כו' ועשה אותם לשם דירה, ורש"י ז"ל פי' שעשה אותם מפתח הבית הפתוח לבוסתנא עד האבונקא כו' ואולי כי גם במחילות אלו תתקשר האבוסתנא כיון שנעשו לשם דירה דמגו דמהנו להתם מהנו להתם כאילו עשה בו מחילה שלימה לשם דירה, ור"ע דלא שייך מיגו אלא לעיל כ"ד ב' ברחצה דבני מתא משתמשין בה וחשיב השתא לדירה אלא משום דהוי הוקף ולבסוף פתח לזה מהני מגו, אבל הכא שאין בית פתוח לבוסתנא שהרי פתח שהיה פתוח לבוסתנא נשאר תוך מחילות השביל, וכה"ג ודאי לא מחשב בוסתנא כשימוש דירה ומאי מהני מחילות אמנם אם יש עוד פתח הבית פתוח לבוסתנא או שיש פתח במחילת הקנים לבוסתנא בזה יש לעי' ואם השביל רחב י' אמות ודאי מהני דהו"ל העמיד מחילה ברחוק ד"ט על משך י' אמה לשם דירה אבל בפחות מ' יש להסתפק ונראה דרצנו מיירי בזה ואזיל לשיטתו לעיל בסמוך שכתב בסוגיא לבוסתנא דהוי סמוך לגודל לאפדנא וז"ל י"ל דהתם הוא במחילה גמורה גדולה אבל כיון שזה היה כותל סמוך כו' הרי הוא חסוב כמחילה של מאה כו' ור"ע.

(ב) כתב עוד הריטב"א וז"ל וא"ת ומ"ס הכא ממחילות אבונקא גופא לאסיקנא דלא מהנו ואילו בקנים אלו משמע דמהנו לדברי הכל י"ל דקנים אלו כו' וקשה להבין שהרי השתא הקנים הוי פתח ולבסוף הוקף, ומה ענין זה למחילות האבונקא שאין בית פתוח לבוסתנא ועוד דלא לנו באבונקא אלא אי חשיבה דירה להכשיר את הבוסתנא אבל לא הוזכר דינה אי חשיבה כקרפף או כחצר, ואכן הדין נותן שהיא כקרפף וכרחצה כיון שאין הבית פתוח לתוכה שהרי הבוסתנא כרמלית מפסקת בין פתח הבית לבוסתנא, ואולי כונת רצנו להקשות איך מותר מצית לבוסתנא שהרי אבונקא הוא קרפף ורש"י ז"ל אומר מצית לקרפף פחות מצ"ס ומחילת הקנים לא יועילו לבוסתנא שהרי אבונקא יש להם מחילות בפ"ע, אבל קשה מה שהשיב בזה דנעשה הכל אחד הלא הוקף ולבסוף פתח לא מהני ולא אמרינן דנעשה הכל אחד, ומיהו הכא דמי לרחצה דהוי בפוס נהרא דאמר דמחילה לשביל של כרמים מהני לרחצה.

חשיב כל הבוסתנא כחד כזה (קנא) כיון שבין האבונקא לכותל הבוסתנא פרוץ, אבל אם עומד מן הד' ר"ל סמוך לכותל הבוסתנא כזה (קנב) בזה מהני קנים מלד אחד כזה (קנב) שעי"ז נתחלקה הבוסתנא ואם אין בכל חלק יותר מצ"ס משתריא, וה"ה אם האבונקא אינה סמוכה ממש לכותל הבוסתנא אלא כל שאינה משוכה י' אמות סגי בקנים מלד אחד, דמחילות האבונקא והקנים מחלקים את הבוסתנא כיון דעומד מרובה חשיב מחילה, ואפי' אם אין עומד י' אמות בתורת פס כדין כל קרפף פחות מצ"ס שיש לו ג' מחילות ופס ד' ברוח רביעית, וכן אם האבונקא רחוקה י' אמות מכותל שכנגד הפתח אבל היא סמוכה תוך י' לאחד הכתלים שמן הד' כזה (קנד) או כזה (קנה) משתריא בקנים מלד אחד כזה (קנו) דהגדור תוך הקנים ומחילות הבוסתנא והאבונקא יש לו ג' מחילות ופס ד', ודע דבין כגודר את השביל מצ' לדדים ובין בממעטה בקנים מלד אחד, לעולם האבונקא מקרי קרפף שלא הוקף לדירה משום מחילות העשויות לנחת ולנעיות, ומ"מ מותר לטלטל באבונקא כדין קרפף פחות מצ"ס ודלא כמהרש"א ז"ל שכתב דכיון דמחילות האבונקא עשויות לנחת לא שמה מחילה ומאטרף האבונקא עם כל הבוסתנא למחשב קרפף יותר מצ"ס, שז"ל דהא דאמר ל"ס מחילה היינו דלא מקרי מחילה לדירה, אבל אכתי הוי מחילה למשרי פחות מצ"ס, תדע שהרי כתבו תו' דקנים ממעטין את הבוסתנא, אע"ג דהקנים לאו מחילת דירה הוא, שהרי האבונקא לאו דירה הוא, משום לנחת ולנעיות, וכן לעיל כ"ה א' אמרינן דפ"ת יורד וסותם ומחלק את הקרפף ומה שכתבו תו' דמהני לכלים ששבתו בו היינו לטלטל בבוסתנא ומן הבוסתנא לבוסתנא וכן מחצר לבוסתנא כלים ששבתו בחצר, ודבריהם הוא בין כגודר כל השביל ובין כגודרו מלד אחד, דלעולם לא מהני לכלים ששבתו בבית אלא לכלים ששבתו בחצרות וקרפיפות, ומהרש"א ז"ל פי' דאם גודר השביל מצ' לדדים מקרי מוקף לדירה ותמוה מלד דא"כ בגודר מלד אחד נמי האי גדר לדירה הוא ובמחילה אחת לשם דירה סגי, ומנ"ל דלא הולכנו להביא מצית לבוסתנא, ועוד אי עתה נעשה האבונקא לדירה א"כ תו' ל"ק ממחילה העשויה לנחת דהא אף בלא קנים האבונקא נעשה לדירה במה שחשב עתה לדור, ואם משום דמיא להוקף ולבסוף פתח, זהו בכלל קושית רבינא, ואי רבא מודה בהוקף ולבסוף פתח ולא פליג אלא בהוקף ולבסוף ישב ל"ק זאת, אמנם לעיל נסתפקנו אי בדירה ממש שייך לחלק בין הוקף ולבסוף פתח לבוסתנא ולבסוף הוקף.

ומדברי התו' מבואר כדעת רש"י בבית וקרפף ב' ראיות הן אף לר"ש ואפי' של אדם אחד, וכ"כ ריטב"א בשמס, ועי' מ"א סי' שע"ב ס"א, וכ"מ בתו' פ"ד ב' ד"ה גג.

(ג) ולפי מה שכתבו תו' בסמוך לפרש דהיה בית פתוח לבוסתנא אי פתח הבית פתוח לשביל כגודר השביל מצ' לדדים או תוך חלק הבוסתנא שהאבונקא בתוכו כגודר מלד אחד, אז מותר להוציא

לנחת ל"ט מחיאה היינו למקום העשוי לנחת אין מועיל לו מחיאות ואף אם יקיף מבחוץ מחיאות לדירה אין מועיל כלום ומה שנקטו התו' בלשונם אז נעשה המחיאה גם עבור העיר והוי מחיאה מעליתא כונתם דהוי פתח ולבסוף הוקף וחשיב פירא דבי תורי נמי לשם דירה.

כתב צמ"ב סי' ס"ג סעי' כ"ט צבה"ל ד"ה ויט, דנהר המקיף כל העיר ואיכא גידודין י"ט מ"מ הוי הוקף ולבסוף פתח וזהו דינא דעיר חדשה ולמש"כ אין זה כללאלא חלל יט בזה תנאים שנתבארו בע"ה, ועוד משכחת לה בעשה מחיאה או בית נגד החרץ על משך יתר מי' אמות, וי' אמות סמוך לחרץ, ועי"ז חשיב כל מוקף לדירה וכדאיתא בשו"ע סי' ס"ח סעי' ו' ועיי"ש צבה"ל ד"ה באורך, ומש"כ שם עוד ואפי' אם יעשה עתה מחיאה ע"ג ההיקף זה ג"כ לא מהני כדאיתא בס"ח שם עכ"ל לע"ג דהא שם איתא דעשה מחיאה ע"ג שפת התל מועיל.

מעשה בבוסתני שיש בו בית דירה, ואין ידוע אי פתח ולבסוף הוקף, נראה דאין זה בכלל הא דאיתא בשו"ע סי' ס"ח ס"א בהגה' דסתם קרפיפות שלנו הן פתח ולבסוף הוקף, דהבא סתמא דמלתא הוקף בתחלת נטיעתו והבית נבנה אח"כ כשהיה עושה פירות, ונלך הבית לדירת השומר ולמכור שם פרוי, ומשמע מל' הרמ"א שם דאין להתיר מספק, וכש"כ הבא דהוא בחזקת הקיף ולבסוף פתח, ואף שיש ספק שכבר נפרץ י' אמות במשך הימים והועמד מחדש, מ"מ אינו אלא ספק והוא בחזקת איסור, ואם הבית ארכו יתר מי' אמות והוא סמוך לכותל הבוסתני י' אמות מותר כמש"כ לעיל, וכן אם הבית הוא במלואו של בוסתני, וכן אם ארכו י' אמות או פחות ולא נשאר פרצה מן הבית לכותל שבד הבוסתני יתר מי', עי' לעיל סי' ג' סק"ח, וואפשר לזכיר שיהא הבית עומד וכן אם הבית בקרן זוית דפרצתו ד', וללא עיינתי כעת).

לה) שם תוד"ה דבי תורא, וקשיא דלישנא משמע שאם נסתלקו משם הפירא דהוי מחיאה מעליתא ולפ"ה כו' לכאורה גם לפי תו' לא נתישב זאת.

לב) כ"ו א' איתבי' רבינא לרבא עיר חדשה כו' והאי נמי כו' מכאן תימא על הג"א שכתב דלינא דסמוכה לעיר מותר ביתר מצ"ס ובמ"ב סי' ס"ח ס"ק י"ז כתב דלא התיר בהג"א אלא בקדמה העיר, ול"ע למשמע דהתיר דומיא דריב"ב צ"ס והתם משמע דאין חילוק, ועוד בהקיף ולבסוף פתח לעולם הבית קדמה והוי סמוך לביתו, וכתב המ"א סק"ד דהג"א מפרש כהריטב"א בשם הראב"ד.

לד) כ"ו א' עיר חדשה מודדין לה משיבתה כו' יט לעי' הא אמר לעיל כ"ד ב' דלחי לפיתחא דמתא מהני נמי לרחבה, וה"נ תיקון מבואות העיר ומחיאות העיר יועילו לקרפף שסביבות הישוב, וי"ל דמיירי שהקרפף סביבות כל העיר ורחוק י' אמות מהישוב, אבל אם אין רחוק י' אמות באחד המקומות מלד זה ובאחד המקומות מלד אחר באופן דיש לחלק את הקרפף והבתיים והחצרות יהיו אחד מכותלי הקרפף מקרי הקרפף מוקף לדירה כמו בעבד לחי לפתחא דמתא וכדלמא לעיל כ"ה ב' דההוא בוסתנא דהוא סמוך לגודא דאפדנא, וכן במחוזא דמערב לה ערסייתא ערסייתא משום פירא דבי תורא, לפרש"י ז"ל דקרפף הפירות היה מוקף במחיאות מכל דל קדם ישוב העיר דאי אין מחיאות ללד העיר א"כ תיקון מבואות העיר ומחיאותיה הוו מחיאה לקרפיפי דבי תורא וחשיב מוקף לדירה, אמנם י"ל דהני קרפיפות שבני העיר אין משתמשין שם דרך פתחיהן אלא הן מיוחדין לפירא דבי תורא לא חשיבי מוקף לדירה אף בפתח ולבסוף הוקף, ולפ"ז אף כשמחיאות העיר הן מחיאות הקרפף מיירי.

שם תוד"ה דבי תורי ומשמע שר"ל שהוקף קדם ישוב העיר דאם הוקף כו' אז נעשה גם עבור העיר כו', למש"כ לעיל דפירא דבי תורא לא מהני פתח ולבסוף הוקף לא יתכן דבריהם ול"ק מה שהקשו לפרש"י, ונראה שהם מפרשים דקרפף דפירא דבי תורי נמי חשיב תשמיש דירה בפתח ולבסוף הוקף, והלכך קשיא להו, ומה שפרש"י דהעיר אין לה חומה והתו' הקשו עליו ז"ע מאי נ"מ בזה אף אם יש לה חומה מה מועיל סוף סוף הני פירא דבי תורא כרמלית הן והעיר פתוחה לכרמלית דהא דלמא מחיאה העשוי

סימן פט (כה)

ובאמת תימא על התו' והריטב"א דסוגיא דהתם משמע דליכא מחיאות לשוחה דומיא דמיס דהתם, והלכך אף בעמוק י' ופירות שאינן מאכל אדם הדין דחשיב רה"י משום דבית פתוח לתוכו ואין הפירות מצטלן הדירה.

ב) כ"ד ב' אר"א ודחויין לתשמישתא נמי ל"א אלא שאין בעומקו יותר מצ"ס כו' ברא"ש כתב להוכיח דכלל חזיין לתשמישתא אף באין עומקו י' הוי כזרעים, דאל"כ לא הוי ל"י לר"א להזכיר בעומקו אלא הו"ל למימר לא אמרן אלא שאין בו יתר מצ"ס, שאין פחות מי' אומר לעולם, אלא דר"א תרתי קאמר דאם יש עומק י"ט על משך יותר מצ"ס אומר, ואם כל המים יתר מצ"ס אבל

א) עירובין כ"ו א' תוד"ה דבי תורי ולא דמי לכריא דפירא דלעיל דראוין למאכל אדם, לכאורה קשה דהבא בפירא דבי תורי נמי בפתח ולבסוף הוקף אין פירי דבי תורי מצטלן הדירה כמבואר בדבריהם לעיל לפרש"י, והתם בכריא דפירא בחצר עסקינן, וי"ל דכונתם דהתם מיירי אף בעמוק י"ט דחשיב מחיאות בפ"ע ולא מקרי בית פתוח להאי עומק, ואפ"ה לא חשיב כרמלית, והלכך מפרשי לה בראוין למאכל אדם ובזה מקרי הוקף לדירה אף באין בית פתוח לתוכו, אמנם הריטב"א כתב באמת לעיל כ"ד ב' דשוחה עמוקה י' ביתר מצ"ס מלאה פירות הוי כרמלית כהני פירי דבי תורי ונראה דאף בראוין למאכל אדם ס"ל דהוי כרמלית

חצר א"כ ישאר קו' ר"י וכי חויר המותר לו חוסרו דהא קיי"ל כר"ס, וכן אמר כ"ג ב' דנזרע ב"ס לר"ס שרי לחרויהו, וע"כ דגם מקורה הוי קרפף וכדעת רש"י, וכ"מ ל' ב' בספינה שפכאה על פיה לזופתה [שור' דהתם בע"ג ספינה איירי] וכ"מ ל"ט ב' באילן שמיסך על הארץ וכ"מ בסוגיא דאבוורנקא דמסתמא יא לה קירו ורפ"ה פריך ממחילה העשוי לנחת ולזניעות ומבואר דאבוורנקא יתר מז"ס הוי כרמלית אלא ודאי דקירו זה אינו מעלה ואינו מוריד, [שור' ש"כ הריטב"א כ"ה א' וז"ל וקירו זו ב"ס לשם דירה כו' הקירו אינו מועיל לעשותו מוקף לדירה דבמחילות הדבר תלוי כו', אבל התו' ל' א' ד"ה אלא, כתבו בפשיטות דמקורה אינו נעשה כרמלית במה שהיא יתר מז"ס ועי' לק' סי' מ' ס"ק ט"ו].

ו) צמ"צ סי' שני"ח ס"ק י"ט חידש דהקוף ולבסוף פתח מהני וכן הקוף ולבסוף בנה כשהיה דעתו לבנות ולפתוח ואע"ג דהרשב"א והריטב"א בסוגיא דאבוורנקא כתבו בהדיא דגם כה"ג מקרי הוקף ולבסוף פתח, דדד דש"פ פליגי ע"ז, ונראה דסוגיא דאבוורנקא מכרחת כדעת הרשב"א והריטב"א דבסתמא היה דעתו לעשות אבוורנקא תוך הבוסתני, ורפ"ה קרי לה בגמ' הוקף ולבסוף פתח, ובאמת לא מצינו מי שפליג על זה, ואי דחיק לן לפרש דברי הר"מ וש"פ דזין תיקון קרפף יותר מז"ס ע"י שיפרוץ בו י' ויחזור לבנותו לשם דירה, דמייירי דפתח בו עתה בית, משום דסתמו דבריהם, לא יאלנו מהדוחק גם באמרנו דמייירי בחושב לפתוח בו בית, ואם סמכו עצמם בסתימתם על המוצן דעתה עושהו לדירה כתנאי הדירה, שפיר י"ל דמייירי דפתח בו עתה בית, אמנם לדינא נראה דיש חילוק בזה בין קרפף לחצר, דהקוף לחצר ואח"כ בנה ודאי מקרי הוקף לדירה, ואע"ג דאין חצר בלא בית מקרי דירה, מ"מ מקרי הוקף לדירה, כיון דעיקרו לתשמיש הבית עושהו, אבל הקוף לקרפף שאין הבית כריך לו שהוא לאור וכיו"ב, אלא כל שבית פתוח לו מקרי הוקף לדירה בזה כריך פתח ולבסוף הוקף תדע שהרי כל זמן שלא פתח הבית תורת קרפף עליו שהרי הוא משמש עתה לאור ככל קרפיפות, וא"כ אף כשפתח הבית אח"כ לא מקרי דירה ללא מינכרא חידוש דירה בגוי, אבל חצר אינה משמשת כלום עד שיבנה ביתו, והוא מוקף לדירה מתחלתו ונראה דאף קדם שפתח הבית הוא דירה, ודאחאן עלה מתפרש כל הסוגיא כ"ד א' כ"ה א' בקרפף יתר מז"ס שדעתו לבנות בו בית ולעשותו חצר והלכך בפרוץ בו י' סגי, אמנם אם נימא דעד שיבנה בו הבית עדיין לא יאל תורת קרפף ל"ל דמהני האי פרצה שיחשב מוקף לדירה אחר שיפתח לו הבית, אמנם למש"כ סי' כ"ד [סקכ"ו] להסתפק דבבא"ר אפי' הוקף ולבסוף פתח מהני, א"כ א"ל שום פרצה אלא כל קרפף שנמלך לעשותו חצר מותר גם יתר מז"ס, ואי נימא דכל היקף שנאסר פ"א כריך פרצה מתפרש בפשיטות בקרפף שעשאו עתה חצר.

ז) חלרות שלנו וכן הרחובות כלן ניתרין דפתח ולבסוף הוקף ללא גריעי מקרפיפות והלכך אף שהן יתירין מז"ס וארכן יתר על פי

חלק העמוק פחות מז"ס, אינו חוסר, אבל בללא חזיין לתשמישתא אף חלק שאין עמוק י' נידון כזרעים, ואפי' אין עמוק י' בכלל נידון כזרעים, ודברי הרא"ש הם כפר"י בתו' ד"ה לא דלפי' קמא א"ל רא"י דבאין חזיין לתשמישתא חוסר אף באין עמוק י' דאם איתא דבלא חזיין לתשמישתא נמי אין חוסר עד שיהא בעומק י' א"כ אין חילוק לר"א בין חזיין ללא חזיין דהא גם בחזיין חוסר אף בפחות מז"ס דלאיכא רובא, ודלא כמש"כ הק"נ ס"ק י"ג.

ג) שו"ע סי' שני"ח סעי' י"א במ"ב בשה"ל אות פ"ה הק' למה חוסרין כל החצר כיון דעמוק י' הרי הוא מחילה ונידון החצר בפ"ע ויתירין דמייירי באין מתלקט י' מתוך חרבע, וכתב עוד ואע"ג דלעת הרשב"א שכל שאין בעומקו כו' שהוא בכלל רפס וטיט אפשר שכוונתו במקום שאפי' לבסוף כו' משא"כ בזה שעכ"פ ירד המדרון לעומק י"ט בודאי אינו בכלל רפס וטיט, ולא נראה כן דא"כ אין לדבר שיעור ובמשך ד"ט עומק י"ט יהי' כלו נידון כזרעים, וכן בב"י לא משמע כן דכתב דהרשב"א חולק על הרא"ש ואם איתא הלא גם הרא"ש לא קאמר אלא ביש עומק י"ט בחצר אז מאטרף כלו כמבואר מראית הרא"ש וכמש"כ סק"ב, אלא ודאי אין חילוק בזה ולדעת הרשב"א כל שאין עמוק י' אינו מאטרף לרובו וליתר מז"ס, ומה שהק' למה חוסר כל החצר כיון דהאי מדרון אינו כזרעים תמוה מאד, דאם העומק הוא רוב החצר א"כ נאסר גם המדרון גם החצר, ואם הוא מיעוט ויש בו יתר מז"ס, המדרון והחצר אסורין משום פרוץ במלאו.

ד) והיכי דאיכא למים מחילות י"ט או מתלקט י' מתוך ד' כ' המ"ב ס"ק פ"ט נחשב החצר בפ"ע והמים בפ"ע והלכך אף אם המים יתר מז"ס ורובו דחצר, החצר מותרת, ויש עוד נ"מ בהני מחילות דמקום המים נידון כגינה אף במים דחזיין לתשמישתא ולדעת הריטב"א שהבאנו סק"א אף בראוין לשתי' ולדעת תו' בראוין לכביסה ולבהמה, והלכך אם מקום המים יתר מז"ס נידון ככרמלית, ואם פחות מז"ס חוסר להוציא המים לבית, לדעת האוסרין ומיהו אפשר דבפחות מז"ס במים הראוין הוי כרחצה וגם פחות מז"ס דהוא רשות אחת עם הבתים וכו"ע, ונראה דהא דמים בלא חזיין הוי כזרעים דוקא באין דעתו לפנותן לימים רבים אבל אם דעתו לפנותן מיד אין סברא שמתבטל הדירה, וכש"כ שא"ל לפרוץ ולגדור לשם דירה אחר שפנה המים וכו"ע ועי' מ"ב סי' שני"ח ס"ט בבה"ל ד"ה הזרעים: ומש"כ המ"ב בבה"ל ד"ה והוא, דבפחות מג"ט עומק המים מודה הרא"ש אינו מוכרח ולמש"כ דמייירי דניחא ל' בהאי מיא א"כ ביטל תשמיש חצר, ובבא"ר אפשר דמים מבטלי תשמיש החצר אף בפחות מג"ט והעיקר תלוי אם משמש עדיין אם לא וכו"ע.

ה) צמ"צ סי' שס"ב ס"א בבה"ל ד"ה או, נסתפק בקרפף יתר על ב"ס מקורה אי דינו כקרפף או כחצר, וגמ' ערוכה היא כ"ה א' קרפף בית שלק וקירה בו ב"ס וע"כ ל"פ רבה ור"ז אלא אי אמרינן פ"ת, אבל אי לא אמר פ"ת לכו"ע חוסר ואם איתא דמקורה הוא

המבוי חשיב שימוש בכלה, ולפ"ז גם בקרקעות הפנויות של יחידים דינא הכי ואין להן דין כרמלית ול"ע, ומיהו אם הן מוקפין ופרוצין עקר אורסין כל העיר.

(ח) פ"ע סי' ע"א ס"א אחד מבני חצר שהניח ביתו כו' ה"ז אינו אוסר, דוקא האחר מותרת אבל ביתו אסור להכניס לתוכו כלים ששבתו בבית דוקא לאסור את האחר בעיני פיתא ולינה, אבל הבית אסור בלא פיתא ולינה כדין בית התבן, ומיהו כלים ששבתו באותו הבית שהניחו הצעלים, מותר להוציא לאחר דין האי בית בלא צעלים כדין חצר, ולפ"ז יש לפרש האצביא דיורש מהו שיצטל ע' א' לענין לבטל ביתו ואפי' אם אין היורש בלדור יעוין תו' שם ד"ה יורש, ומיהו למ"ד אין ביטול רשות מחלף לחצר י"ל דהבא הבית הוא כמחלף לחצר, כיון דאין הבית אוסר על החצר, ול"ע.

(ט) עירובין כ"ג ב' נזרע רובו כו' כתב הריטב"א וא"ת והא אין לקרפף מחילות כלל ובמה ליסחרי כי האחר מקיפו לכל כד, וי"ל דכיון שהמחילות בתחלה כו' א"נ והוא הנכון יותר דהבא מיירי שהזרוע הוא בלד אחד כו' ל"י קושית רבנו דאם הקרפף מוקף חצר למה לא חשיב כסתום, ונראה דר"ל כיון שצין המחילות יתר מב"ס לא מהני לגבי הזרוע, והנה לדברי רבנו נ"מ לדידן בנזרע מיעוטו והוא ב"ס דאם הוא באמצע החצר אסור, אבל אין נראה כן דעת הפוסקים שסתמו בכך, ואפשר דאף רבנו לא קאמר אלא למאי דס"ד להתיר אף בנזרע רובו, אבל למסקנא אין אויר חצר מיותר את הקרפף אף במקיפו מכל כד.

(י) כתב הריטב"א בסוגין דרחצה ב"ס עם האחר רשות אחת, אע"ג דהוקף ולבסוף פתח, אע"ג דביתר מב"ס חשיב כרמלית, כדין גג יעוין תו' כ' א' ד"ה הבא, ויש לעי' בארכה יתר משתים ברחצה אי חשיב כרמלית כדין גינה וקרפף, או לא, וכן יש להסתפק בגג, ולמס"כ תו' כ"ה ב' ד"ה קרפף דבפחות מב"ס לא אכפת לן בארכה יתר על רחבו אין נ"מ בזה דב"ס מלומד אין לנו דא"ל ללמס. וא"ה, עי' לק' סי' ק"ד ס"ק י"ז.

(יא) כ"ה ב' תוד"ה קרפף, וקשה למהר"י דע"כ בקרפף ב"ס איירי כו' ר"ל דאי לא דמנינו דאויר מחילות מיתרתו הוי מוקמינן לה בפחות מב"ס טובא, ומיהו מנינו לפרש מיתרתו שיהא ארכו יתר על רחבו, אבל הוא דחוק.

כתב המ"ב סי' שני"ח ס"א ס"ק (י"א) [י"ב] לדינא דבפחות מב"ס משהו מותר ארכו יתר על רחבו, אמנם דעת הרשב"א והריטב"א אינו כן, והתו' בתירוצ' קמא לא ס"ל כן כמס"כ ב"מ ומס"כ במ"ב דנראה להם דוחק דמשמע דמיירי בשלמים ל"י שהרי אין צין שלמים לפחות אלא משהו, ובשקונס מבואר בהדיא דבאו לחדש הדין ולא לחדש לאוקמא סוגין בהכי, ובאמת ל"ע לחיובם בתרא דא"כ יהי' ג' חילוקים בג' משהוין מה שחשבו זה לדוחק בכל הסוגיא, ומיהו מנינו כ"ד א' בנזרע מיעוטו ג' חילוקים בג' משהוין לר"ס דבפחות מב"ס מותר אף כלים ששבתו בבית, ובב"ס אסור,

שנים ברחבן חשיבי מוקפין לדירה, אמנם גינות שבתוך העיר אסורין ביתר מב"ס ואי העיר פרוצה לתוכן ב' אסור, או שמבוי פרוץ במלואו לתוכן אף בפחות מ', וכשהן מוקפין אסור להוציא מהעיר לתוכן ומתוכן לעיר, כשהן יתירין על ב"ס, ואם הן פחות מב"ס, אף כשארכן יתר על רחבן, מותר להוציא מהן לעיר ומעיר לתוכן, כלים ששבתו בחצרות אבל לא כלים ששבתו בבית, וכן מהן לבית אסור, ובשעה"ד יש לסמוך להקל גם בזה כדעת הרמב"ם והסמ"ג וס"פ, ואם אינן מוקפין מחילות והן מיעוט העיר לכו"ע מותרת עם הבתים.

מי שיש לו גינה בתוך העיר ואינו דר תוך העיר והגינה פחות מב"ס צין שהיא מוקפת וצין שאינה מוקפת, אסור להוציא מן העיר לתוכה כלים ששבתו בבית בלא עירוב דאע"ג דלענין טלטול צעיר אינו אוסר אף אם לא נתן צעל הגינה את עירובו, כיון דגינה לית לה דיורין וכדאמר כ"ד ב' ברחצה, ובחצר שראשה נכנסת לצין הפסין [כ' א'] מ"מ אסור לטלטל מהעיר לגינה כלים ששבתו בלא עירוב, כמס"כ הרמב"ם פ"ג מה"ע הי"ט וה"כ וכדתנן פ"ט א' רש"א אחד גגות כו' והרמב"ם מפרש לה דוקא כשהן של צעלים חלוקים אבל של אדם אחד אף כלים ששבתו בבית מותר, וקרפף היינו פחות מב"ס שלא הוקף לדירה, חזינו דהצעלים אוסר משום תקנת עירוב, ואע"ג דברחצה ובחצר הנכנסת צין הפסין שרינן בלא עירוב אף לרשות שאינו שלו, ל"ל דש"ה בבית דירתן פתוחין לרחצה ולצין הפסין והן משתמשין שם דרך פתחן, והלכך מקרי דירתן ואין הצעלים אוסר עליהן בלא פיתא ולינה, משא"כ בגינה תוך העיר, שאין בני העיר משתמשין שם כלל, הוא רשות צעל הגינה ואוסר עליהן, ומיהו עירוב מהני ואע"ג דלא מאינו עירוב בלא פיתא ולינה בגמ', מ"מ מבואר ברמב"ם שם דעירוב מהני, והאי עירוב היינו שיתוף דעירוב לא שייך בלא בית, [שן"ר דעירוב בלא פיתא ולינה מבואר בגמ' ע"ז ב' ואחד לי חלון שצין ב' גגין כו' מבואר דמערבין את הגגות].

ואם יש מגרש פנוי תוך העיר כמו שמניו צעירות שנחברו בצריפת אש ששארין כצרות ארץ פנויות רבות שנים, נראה דיש להן דין קרפף שאין דרך בני העיר לשמש שם, וא"כ אם הן יתר מב"ס אורסין על כל העיר, אבל אין לנו נזהרין בזה.

והנה הריטב"א ז"ל בסוגיא דרחצה כ"ד ב' כתב דאם היתה הרחצה פרוצה במלואה למבוי ולשציל נחערבו המבוי והרחצה והשציל ונעשו רשות אחת כמבוי גדול שהוא סתום מכל כד, ולפ"ז גם בקרקעות צעה"ב שצאמצע העיר אינן נעשין קרפפות, אבל קשה שהרי בנזרע בית סאתים נעשה קרפף, וי"ל דנזרע גרע טפי, ומהא דקרפף שנפרץ במלואו לחצר כ"ה א' ב' דמבואר דעדיין תורת קרפף עליו ל"ק דהתם הוקף ולבסוף פתח, אבל ברחצה כיון שהיא פרוצה למבוי בשעת היקף המבוי היא רשות אחת עם המבוי, והיקף המבוי הוי היקף דירה, אע"ג דאין בני המבוי משתמשין שם כיון דהיא פרוצה במלואה אינה מחלקת רשות לעצמה ושימוש

(טו) ודוקא בכה"ג דג' כותלי הבוסתנא העמיד קדם פתח הבית, אבל הקיף ג' כתלים לאחד כותלי הבית ופתח פתחו באתו הכותל לבוסתנא ואח"כ נפל הכותל החוץ עדיין הבוסתנא בהיתרו, כמבואר בהדיא בריטב"א דהאי בוסתנא העמיד הג' כתלים קדם פתח הבית והוי לא הוקף לדירה אלא שהותר בכותל הבית ויעוין בריטב"א שהאריך איך שהותר בהאי כותל לחוד, וכ"מ בגמ' דבהאי גודא לאפדנא הותר, ומבואר דדין זה מיוחד דוקא בלא הוקף לדירה, אבל בהוקף לדירה לא אכפת לן בנפילת הכותל, וכן משמע בהא דקרפף ב"ס שנפרץ לחצר כ"ה ב' דאורי מחילות מיתרו, ומשמע דקרפף שהוקף לדירה שנפרץ לחצר מותר, ואם איתא נימא שבטל היקף דירתו דהני מחילות החצר לגואי עבדין לבצאי לא עבדין, אלא ע"כ דכיון דמחילות שהוקפו לאחר שפתח קיימין, עדיין מקרי מוקף לדירה, ובמ"ב סי' שני"ח ס"ק ק"א כתב בשם המ"א דצפתא ולבסוף הקיף ג' כתלים לכותל הבית ונפל כותל הבית בצאי, ונשארו גווייתא נאסר הקרפף, ולמ"כ ז"א דבזה הקרפף בהיתרו, וסוגיא לבוסתנא דוקא בלא הוקף לדירה דהיינו דהקיף ולבסוף פתח.

(טז) כ' הריטב"א וז"ל עי"ל כי מחילות הבוסתנא היו גדולים ממחילות האפדנא כו' נראה דלפי זה נמי גם האפדנא אסור, ולא בא רבנו לחדש רק דגם כשיש לבוסתנא גיפופי שהועמדו שלא לשם דירה וגם הפרצה אינה רק בעשר מ"מ הותרה הבוסתנא במחיצת האפדנא שהיא לדירה כיון דהאפדנא פרוצה במלואה לבוסתנא ומשתי בהאי מחיצה אמרינן מיגו דמהני האי מחיצה לאפדנא מהני לבוסתנא וכדלמאר כ"ד ב' דמהני לחי למתא למשרי רחבה, ואין להקשות לישרי האפדנא בגיפופי הבוסתנא משום נראה מבחוץ ווא"כ לא הועילה מחיצה למשרי אפדנא וממילא אין כאן מיגו למשרי בוסתנא וכמבואר בראשונים כ"ד ב' בסוגיא דרחבה י"ל דמייירי ביתר מד"א וכמו שפי' הריטב"א לעיל שם.

שם בריטב"א וזהו שאומר רש"י ז"ל נהי דפרצה ליכא לאסור את הבוסתנא כו' לכאורה אינו מובן דהא אפדנא הוא עתה רה"י ואיך יתכן שיאסור האפדנא את הבוסתנא, ומיהו לפרש"י דבית וקרפף ב' רשויות הן יתכן שתאסר הבוסתנא משום שפרץ לאפדנא, אבל א"א לפרש כן לשון רש"י דהא לא שייך לקרותו קרפף אלא אחרי הסכמתו עליו שאינו מוקף לדירה וא"כ כבר הוא אסור, ול"י למה דחק רבנו בלשון רש"י הרי בפשוטו י"ל נהי דפרצה ליכא דכותלי האפדנא סותמין מכל דאבל היקף לדירה ליכא, ובאמת זהו כונת הריטב"א בריש דבריו.

שם בריטב"א וכשהיה הכותל קיים היה גם הפרדס מותר מחמת אותו הכותל של אפדנא שהוקף לדירה כו' פי' אין זה דומה לכותל החיצון שנפל כו' וכיון שנעשה לדירה מפני אורך האפדנא הרי נעשה לדירה גם לבוסתנא כו', דוקא ביש פתח בהאי כותל לבוסתנא מקרי מוקף לדירה אבל בלא פתח לא מהני האי כותל אף שהוא משמש גם לדירה אבל הכא משום פתח משתרי וחשיב

וביתר אסור אף כלים ששבתו בתוכו, ומיהו אין שאלה בג' חילוקים בג' משהוין אלא בהתחלת הגדרים שעשו חכמים, אבל התם בנזרע הדין נותן שפחות מב"ס בטל במיעוטו וב"ס אינו בטל.

(יז) והרשב"א ז"ל כתב בשם הר"מ דשומירה ובית דירה מתיר ארכו יתר על רחבו, ווק"ה לשון הרשב"א שכתב שמייירי כשיש שם שומירה כו' דלמה לי כולי האי תיפוק לי' משום סמוכה לעיר כיון דמדמינן לה לב"ס לריטב"א הדין נותן שיהא סמוכה לעיר מתיר, ואי פחות מב"ס נמי אסור ארכו יתר על רחבו, אסור אע"ג דאין ק' אמה בארכו כן נלמד מדברי הרמב"ם צפי' המשנה בענין ריבועא דריבועה.

(יג) כ"ג ב' רש"י ד"ה אבל, הואיל ודחד גברא הוא, מש"כ מהרש"א ז"ל דחצר וקרפף של שנים הפרוין במלואן זה לזה אסורין אף לר"ג אפי' כלים ששבתו בתוכן, תמוה כיון דהן פרוין למקום המותר, וכ"ה בהדיא בתו' פ"ט א' ד"ה רב ובפרש"י ז"ב א' ד"ה הגדול, והריטב"א כתב וז"ל פי' לפירושן לא שיהא צריך לר"ג שיהא החצר והקרפף לאדם א' כו' אלא ה"ק דבעיא שיהא החצר של אדם א' וכן הקרפף שאם הוא של ב' בני אדם ויש בו דוירין שאוסרין זע"ז כש"כ שאסור להוציא ממנו לגג ולקרפף עכ"ל ול"י לפרש דהכא בכלים ששבתו בחצר עסקינן ואם יש בחצר דוירין שאוסרין זע"ז מאי הוי הלא אינן אסורין אלא להוציא מן הבית לחצר אבל בחצר מותר לטלטל כמבואר שבת ק"ל ב', וכן מן החצר לקרפף, ודאי מותר, ודברי הריטב"א צריך רב, ואולי כונת רש"י הואיל ודחד גברא הוא ר"ל שאין כאן אסור משום חילוק בעלים, גם משום חילוק רשויות אין כאן שקרפף וחצר רשות אחת הן.

(יד) כ"ה ב' ההוא בוסתנא כו' בריטב"א באר דעת רש"י ופירושן, ודינים העולים מדבריו ז"ל דאם העמיד ג' כותלי קרפף, ואח"כ העמיד ג' כותלי הבית כנגד ג' כותלי הקרפף, ואח"כ העמיד הכותל החוץ בין הבית לקרפף, ונפל אח"כ כותל החוץ, הקרפף מותר, כיון דהקרפף הותר קדם שהעמיד הכותל החוץ ע"י ג' כותלי הבית שצבעה שהעמידו סתמו את פרצת הקרפף שהיה פרוץ ברוח רביעית, וכיון שהעמיד ג' כותלי הבית חשיב בית דירה להתיר הקרפף וחשיב כפתח ולבסוף הוקף כיון שכשגודר וסותם את הקרפף יש כאן בית דירה שיש לו כניסה ויציאה לקרפף, וכיון שהותר הקרפף בתחלה בכותלי גוואי אע"ג דנסתלקו כשהעמיד הכותל החוץ, מ"מ כשנפל הכותל החוץ עדיין הקרפף בהיתרו, וסוגין דאסרינן כשנפל אשייתא ברייתא, כשהעמיד הכותל החוץ בתחלה, ואח"כ העמיד ג' כותלי הבית, וכיון שהקרפף הותר בתחלה בהאי כותל החוץ כשנפל אין כאן מחיצה לדירה, והאי דכותלי הבית נעשין עתה מחילות לקרפף לא חשיב כהקיף ולבסוף פתח כיון שלא עשה מעשה בהן אלא סילק את החוץ, והא דהוי פתח לי' פתח לקרפף קדם מחילות הבית לא מהני כיון דנתבטל מחילות הקרפף ע"י שנפרץ כותל החוץ.

מפסקת בין אפלגנא לבוסתנא, ומיהו דוקא במפסקת חצר וקרפף דנעשים ג"כ דירה ע"י פתח הבית, אבל במפסקת גינה ביניהם או רה"ר או כרמלית שאין מחילותיו כדין לא מקרי תו בית פתוח לתוכו, ונראה דה"ה במפסקת רשות שאינה שלו ביניהם אף שיש לו דרך בשל חברו מ"מ לא מקרי בית פתוח לתוכו, וי"ע.

ומש"כ הריטב"א כ"ה ב' דאי כותל רחצה מפסיק בין בוסתנא לאפלגנא אסורה הבוסתנא התם שאין הרחצה פתוחה לבוסתנא א"נ בפתח אח"כ, אבל באיכא פתח מרחצה לבוסתנא ואח"כ בנה כותל אפלגנא וזכה נעשה הרחצה לדירה, נראה דהותרה גם הבוסתנא כמו בעשה מחיצה לשביל של כרמים דחשיב היקף לדירה לרחצה כדאמר כ"ד ב', וי"ע, ואפשר דהיכי לאיכא לו"ה חשיב כסותם לענין זה.

יח) במ"ב סי' שני"ח ס"ב בה"ל ד"ה ואח"כ כתב דהעמיד בית ברוח רביעית של הקרפף חשיב פתח ולבסוף הוקף וכתב הטעם משום שהיה פרוץ יתר מ'י, ולמאי דמשמע מלשוננו דליירי בפרוץ במלאו ברוח רביעית, אף בפחות מ'י דינא הכי, וביתר מ'י מהני אף באינו במלאו, וכ"ז נלמד מדברי הריטב"א כ"ה ב' בסוגיא לבוסתנא.

יט) שו"ע סי' שני"ח במ"ב סק"ז כתב בשם קש"ע דבאמות שלנו שהן גדולים שיעור ב"ס נ"ג על נ"ג וכפי מה שהי' רגיל אלאמ"ו זללה"ה לשער אגודל מעט פחות מאלל, ואמה י"ג ווערשאק נמלא שיעור ב"ס במדת ארשין, שהוא 16 ווערשאק, נ"ז ארשין ועוד 6 ווערשאק וב' שלישי ווערשאק על נ"ז 61 וו. וב' שלישי וו.

פתח ולבסוף הוקף, ואע"ג דעדיין אין כאן בית מ"מ כיון דהאי כותל הוא ג"כ כותל הבית חשיב כאילו כבר פתח בית לבוסתנא, כ"נ ביאור דבריו ז"ל.

סם והיו שניהם מותרים זל"ז אליבא דר"ס כו' כ"ע הא זה גם לרבנן שרי.

יז) במ"ב סי' ס"ב ס"א בבה"ל ד"ה או לשמור, נסתפק במאגאזין יתר מב"ס אי חשיב כרמלית, ונראה דהוי כרמלית דמה שהוא מקורה אינו מוילאחו מתורת כרמלית וכמש"כ לעיל ס"ק ה' ומש"כ במ"ב סם דבנין חשוב כמו מאגאזין שאני כו' דאין שייך בו סם קרפף כלל, ל"י פרושו ואנו אין לנו אלא מה שאמרו חכמים דמחילות העשויות לנחת ל"ש מחיצה אפי' הן מחילות של כסף וזהב, ולא מלינו היקף לדירה אלא המוקף ללינה בקביעות, או היקף שמקום לינה פתוח לתוכו דע"י הבית גם החצר מקרי דירה ע"י שאר תשמישי האדם, אבל כל שאינו ללינה ולא מקום לינה פתוח לתוכו, לא חשיב מוקף לדירה, והלכך גם מש"כ המ"ב סם דאם בבנין הנ"ל משתמש סם גם יתר צרכי ביתו הוא בכלל דירת אדם, אינו מובן איזה תשמיש קאמר, ונראה פשוט דלא מהני שום תשמיש אלא לינה בקביעות, ואם הוא לן סם בימה"ה ולא ביה"ג בימה"ה ודאי חשיב דירה ואפשר דאף בימה"ג חשיב דירה, ואם הוא סמוך לבית חשיב דירה כיון דבית פתוח לתוכו אף דחצר מפסקת בין הבית לבית האו"ר מ"מ מקרי בית פתוח לתוכו כדאמר כ"ד ב' ברחצה דפוס נהרא דע"י שימוש בני מתא חשיב בית פתוח לתוכו וכן לבוסתנא דהוי סמיך לאפלגנא פירשו בתו' דהיתה מחיצה

סימן כ (כו)

בכורות, וי"ע, ועיקר הסברה דבשביל שהן חיבורין זל"ז מקרי עירוב לא עמדנו עליה וי"ע.

ב) ונראה דאם ב' השכנים שותפין ביין ואין בעה"ב שותף עמהן לא מהני ואין כאן דין בית שמוניחין בו את העירוב א"ל ליתן פת, דלא תקנו חכמים האי דינא אלא בשלשון שותפין, ואם אחד מן השכנים שותף עם בעה"ב בשמן ועם האחר ביין ושניהם בכלי אחד למ"ד חיבורין זל"ז, כ"ע, ונראה דדוקא כשבעה"ב שהעירוב בביתו הוא שותף עם דירין האחרים, תקנו דא"ל לערב ולא באופן אחר.

ג) שם בחצר שצין ב' מבואות עסקינן כו' נראה דמייירי דכל החצרות שבמבוי פתוחות זו לזו ועירבו כלן יחד, א"נ באינן פתוחות זל"ז ושיתפו כלן במבוי חוץ מאותה החצר שצין ב' המבואות, ואותה החצר שצין ב' המבואות עירבו לעצמן, והלכך כשיש לאחד מבני המבוי שותפות עם אחד מבני החצר, א"ל לערב עוד, דאחד מבני המבוי הוא שליח לכלן כדין ה' שעירבו כשמוליכין עירובן למקום אחר אחד מוליך ע"י כלן כדאמר רבה לקמן ע"ג א', וכן אחד מבני החצר הוא שליח כדין עירוב בא אכלן, אבל אם לא עירבו כל בני המבוי, או כשלל עירבו בני החצר, לא יתכן דין זה אלא כשכלן שותפין ביין, ומתנ' משמע דב' יחידין שותפין סגי,

א) עירובין ע"א ב' ור"י אמר ר"ס ורבנן בפלוגתא דריב"נ ורבנן קמפלגי כו' מהרש"א ז"ל פי' דר"י כאבדי דאף בב' כלים א"ל לערב משום דראוי לערב, ולר"ס אף ביין ושמן ראוי לערב כריב"נ דשניהם חיבורין זל"ז, וי"ע דמה ענין חיבורין לראוי לערב דיין ויין אין מקפידין על תערובתו, אבל יין ושמן מפסיד להו בתערובתו ומקפידין על תערובתו, ועוד דדוחק הוא דר"י פליג עלי' דרב רבי' דרבי', והריטב"א ז"ל פי' דר"י מוקי למתנ' ביין ושמן בכלי אחד ור"י כרב, ומיהו כלי אחד לא מהני אלא א"כ יין ושמן חיבורין זל"ז, ויש לעי' בשותף לזה בכר ולזה בכר, וב' הככרות בכלי אחד, מי אמרינן כיון דאינם חיבורין לטומאה צריך לערב, או דלמא כיון דמין אחד הן, עדיפי מיין ושמן וכיין ויין דמו, ומיהו בנתן כל אחד ככרו בחד מנא ואינם שותפין ודאי צריכין לערב כל שלא סמכו עליהן מע"ש לשם עירוב, דאל"כ לעולם א"ל לסמוך לשם עירוב, ולא הוי ל' לתנא לאשמועינן דין בעה"ב שהיה שותף לשכניו, אבל כיון דבעה"ב שותף עם כל אחד יש כאן קירוב דעת וכעירוב דמו ועשאוהו חכמים כהקנו זל"ז כמש"כ תו' מ"ט א', ובזה י"ל דכי היכי דיין ושמן למ"ד חיבורין זל"ז מהני אע"ג דאין שלשתן שותפין בחד מלתא אלא שנים ביין ושנים בשמן ה"נ י"ל

בד"ה למה כתב לרצונן כיון דב' המבואות אסורין זע"ז היא נמי אסורה עמהן ושניהן אסורין עמה, וזה כשמואל דלרב הן מותרין עמה וז"ע, ולפ"ת התם רבה כשמואל דלרב צעה"ב עם שכנים א"ל לערב ומתנ' משמע דגם צעה"ב עם שכנים אסור.

(ט) ע"א ב' כגון שלקחו חבית של יין בשותפות ז"ע לענין הלכה אי קיי"ל כרבנן בזה או רבה מפרש מלתא דרב בהכי דהלכה כר"א בן תדאי ושו"ר ברמב"ם מבואר דלקחו בשותפות נמי סומכין עליון ויש לעי' בזיכה להם אחד יין לשניהם אי מועיל שלא מדעתם וגם מדעתם אפשר דאינו מועיל עד שישתתפו בעצמם, ונראה פשוט דאפי' למ"ד המקפיד על עירובו אין עירובו עירוב לעיל מ"ט א', הכא בצעה"ב שהיה שותף עם שכניו אף במקפיד מהני דהא סתם שותפין לעולם מקפידין וואפשר דברביעית אינן מקפידין ומיהו מתנ' סתמא קתנין וא"כ בזיכה להם אחר את העירוב לא אכפת לן במקפידין כיון דהן שותפין בכבר אחד, וברא"ש ס"ח א' וא"ה, עי' רא"ש פ"ד סוף אות י"ב מבואר דאף בשותפין כה"ג פסול במקפיד, וע"כ דזיכה להם אחר אין דין שותפין ושו"ר דד"ז מפורש בראב"ד בהשגות פ"ה ה"ב דהכא בשותפין לא אכפת לן במקפיד ונראה דלזה נטת דעת המ"מ שם ודלא כהרמב"ם שם.

(י) שם ר"י אמר ר"א ב"ת ורבנן בסומכין אשיתוף במקום עירוב קמפלגי, נראה דכי היכי דה' ששרוין בבית אחד, עירוב אחד לכלן ה"נ ה' ששרוין בחצר אחת עירוב אחד לכלן לענין שיתוף המבוי אף שהן בה' בתים חלוקין, והלכך אחד מהן שהוא שותף ביין סגי לכל בני החצר לענין שיתוף, ואת"ל דסומכין אשיתוף במקום עירוב א"ל חו ע"ה, ואת"ל דבשיתוף צריכין להשתתף כל דיורי החצר, ז"ל דהכא בכלן שותפין עסקינן.

(יא) ע"א ב' תוד"ה בפת, וא"ת כשעירבו בחצרות בפת והגיהו עירובן בבית אחד מן החצרות למה לא יועיל לכ"ע למבוי כו' נראה דע"ח עושה קנין או דירה של כל דיורי החצר בבית אחד וכל הבתים והחצרות משמשות לבית דירתן, ואם כל החצרות פתוחות זל"ז ועירבו כל בתי החצרות יחד ונעשו כל החצרות כחצר אחת הדין נותן שא"ל שיתוף שהרי אם אין במבוי אלא חצר אחת א"ל שיתוף, אלא ז"ל דכיון דהא דע"ח מאחד את כל הדיורין הוא מתקנת חכמים, ולא אמרו חכמים שיועיל ע"ח לעשות את החצרות אחת אלא לענין טלטול זה מזה, אבל לענין המבוי צריך עוד עירוב אע"ג דענין ב' העירובין חד, ולזה קשיא להו למה לא יועיל עירוב אחד כיון דענינו חד ולמה הנריכו חכמים שני עירובין, ובשביל זה חדשו שאין שיתוף מועיל במונח בבית, ואין כן דעת הפוסקים אלא ה"ט דלא סגי בחד פי' הריטב"א משום דלא תשתכח תורת עירוב כמו שאמר ר"מ והיינו משום דהולאה מבית לחצר ומחצר למבוי ב' ענינים הן ולא נלמד זה מזה, ואריך לפרסם איסורא דתרויהו, והלכך הנריכו ב' עירובין, שאם יהי' עירוב חצרות לחוד כשהן פתוחות זל"ז יאמרו שהעירוב משום איסור הולאה מבית לחצר ומחצר לחצר, אבל איסור הולאה מחצר למבוי

ומוכח מכאן דכשמוליכין העירוב לשתף במבוי אחד מוליך ע"י כלן, וכן מסתבר דמה לי אם מוליך העירוב לערב דרך פתח החצר עם שכניו, ומה לי אם לא לשתף דרך המבוי, וכ"ה בהדיא בהר"י בסוגיא פ' ב' דבגרוגרת אחד לכל בני חצר סגי דהן כאלה לענין שיתוף.

(ל) שם תוד"ה ור"ש, לר"ש כו' הכא ע"כ מיירי בנתנו עירובן באמצעית דלא יתכן יין ויין אלא בהכי, ורבה יכול למסבב בין כר"י ובין כר"ש, דאע"ג דר"י סבר דנתנו עירובן באמצעית בב' בתים אמצעית אסורה דאמר דיורין להחמיר, כמש"כ תו' מ"ח ב', הכא י"ל דלא שייך דיורין להחמיר כיון דאינן בב' בתים, א"נ רבה כר"ש, וולמשי"כ לעיל סי' כ"א ס"ק י"ד דר"י מודה דל"א דיורין להחמיר אלא דסבר דאף בב' בתים הוי להו כלהו ג' חצרות חד, הכא ודאי לא שייך זה ורבה יכול למסבב כר"י והכא לא שייך ב' בתים כיון דשיתוף מבוי בחצר, ואפי' להפוסקים דסברי אף בחצר נראה דבתים אינם מחלקים כיון דאין העירוב עושה הדירה בבית אלא בכל החצר יחד, ומיהו הכא אף בבית אחד אינן נעשין כלן כאחת דהתם בג' חצרות שעשו לשם עירוב ואין הספק רק בהכרעת דעתם אם רצונם לערב שלשתן יחד או לא, אבל הכא כשלא עירבו אלא שחכמים עשאו קנין ודירה, לא הקנו אלא בכלן שותפין בכלי אחד וכי היכי דג' בני החצר צריכין לערב כשהן שותפין בב' כלים ואין האמצעי מרפן, ה"נ ב' המבואות אינם מאטרפין ע"י בן החצר המשותף עם שניהן, וממילא נשאר החצר האמצעית עירוב עם זה ועם זה.

(ה) ויש לעי' מ"ג ג' צעה"ב בחצר אחת דאם שותף לזה ביין ולזה בשמן דלא מהני ומ"ש הכא דעירוב בני המבוי ויין השותפות הוא בב' כלים ומ"מ כשר מדין אחד מוליך ע"י כלן, וה"נ כיון דראובן ושמעון שותפין ביין נעשו חד, וכשלו שותף עם שמעון בשמן הוי כעירוב בא' אכלן, ולמה יגרע בזה שהן בב' כלים, וי"ל דכשעירבו נעשין חד, אבל מדין שותפות לא תקנו חכמים שיהיו כחד שיועיל אה"כ שותפות של אחד מהן, אלא דוקא בשותפין כלן יחד.

(ו) ולעיל מ"ח א' דפריך כיון דערבי להו חיובות בהדי אמצעית הויא להו כחדא, הוי מצי לאוקמא דאמצעית שותף לזה ביין ולזה בשמן, אלא דמתני' בעירבה מיירי כדקתני.

(ז) ע"א א' רש"י ד"ה שכנים, ואית דמפרשי כו' דאילו רבנן בחצר שבין ב' מבואות אפי' לזה ביין כו' נראה טעמם דלא תקנו חכמים דסגי בשותפות אלא בחד חצר ובחד מבוי דאוסרין זע"ז והוא עיקר תשמישיהו, אבל לא ממבוי למבוי.

(ח) ע"א א' א"ל אביי מי דמי כו' א"ל לערב כלל, מאי א"ל לערב כו' לפרש"י לעיל מ"ט א' לשמואל אליבא דר"ש אמצעית אסורה עם שניהן, וא"כ א"ל לפרש מתנ' בהכי דהא קתני דבעה"ב א"ל לערב, וע"כ דרבה כרב ס"ל, ותימא דהא תניא התם כותי' דשמואל ועי' תו' שם ד"ה זו, ולרב אליבא דרבנן צעה"ב עם שכנים צריך לערב, אבל שכנים עם צעה"ב א"ל לערב, ורש"י

מה"ע] לנסמכין אשיתוף בשבת אחד מדוחק ודוקא כשאין מקפידין על פרוסתן ז"ל דההיא איתא כר"מ, ולדידן לעולם סומכין אשיתוף, אבל דעת הרמב"ם דאין סומכין אשיתוף אלא כשיתפּו צפת ונראה דפסק כר"מ וכמ"ד דצפת לא פליגי, והלכך פסק לההיא דירושלמי ובשיתפּו ביין וכמו שפי' הגמ"מ, וכן העתיק דין המשנה בשכח אחד מבני חזר ולא עירב דסומכין אשיתוף משום כיון דרובה עירבו לא תשתכח, אבל לדעת הרא"ש וס"פ אין זה הטעם אלא דלעולם סומכין אשיתוף, ווק"ק למה שנה התנא בשכח אחד ליתני בלא עירבו כלל וע"כ דמתנ' כר"מ וכמו שפי' הריטב"א אבל לדעת הרשב"א דתירץ דר"י לא תנא פתוחות זל"ז ומתנ' כרבנן קשה למה תנא שכחת אחד, וי"ל דמתנ' בנתנו עירובין בחצר ובזה ס"ל להרשב"א דאין סומכין אשיתוף, אבל קשה דלפ"ז גם בשכחת יחיד נמי וכו'.

טו) והא דאמר ס"ז ב' נסמוך אשיתוף ז"ל דשיתוף פת קאמר א"נ משום מצוה סמכין אשיתוף כיון דאינו אלא משום שלא תשתכח תורת עירוב, וכ"כ הר"י בסוגיא סם, אבל קשה דהא דאמר התם ניקני להו מר רביעיתא דחלל.

טז) ונראה דיש להקל כדעת הרא"ש והמרדכי וס"פ לסמוך אשיתוף יין במקום עירוב, ונראה דאף בנתנו בחצר סמכין, ואע"ג דדעת הרשב"א דבזה לא סמכין אשיתוף אין כן דעת התו' והרא"ש והר"א שזהב"א הרא"ש, והריטב"א דחז' ע"א ב' ג"כ הזכיר סברת מגו ודחה דאם איתא דלא מהני שיתוף בבית א"כ כריך היכר שהוא שיתוף א"כ בדין הוא דלא מהני עירוב במקום שיתוף שאין השיתוף ניכר, אבל לסמוך אשיתוף במקום עירוב שפיר סמכין אף בחצר, דע"כ הטעם כיון דעשו כלן מעשה שיתוף נחפרסם איסור הולאה מרשות לרשות ולא הצריכו עירוב, וכ"כ דעת הרמב"ם דסומכין אשיתוף אף בנתנוהו בחצר, וכן נהגו ליתן עירוב בבהכ"נ אע"ג דדינו כחצר, וכמש"כ אחרונים ז"ל, וסומכין עליו משום עירוב.

יז) צמ"צ סי' שפ"ז ס"ק י"ב כתב טוב לומר בפירוש בשעת הגחת עירוב שמיחו גם לשם שיתוף ונראה דל"ל גם לשם ע"ה דשיתוף עסקינן] ודבריו תמוהין כיון דמניחין העירוב בבהכ"נ דהוא כחצר אינו מועיל כלום לע"ה וכמש"כ הריטב"א בהדיא דהיכי דעושה ב' עירובין צפת אחד כריך להניחו בבית דוקא, למ"ד אין סומכין אשיתוף במקום עירוב, ובזה לא נחלק אדם מעולם, וע"כ לא פליגי עלי' דהרשב"א דמהני שיתוף בחצר אלא למ"ד סומכין אשיתוף במקום עירוב, אבל למ"ד אין סומכין, וכן לדעת הריטב"א דאין סומכין אשיתוף אם לא עירבו החצרות לעצמן, לא מהני שיתוף כשמונה בחצר אף אם יעשוהו לשם עירוב חצרות ג"כ, אין התנאי מועיל כלום, וכן מש"כ בבה"ל סי' שס"ו ס"ג דז"ה וכו', בשם הב"ח והגר"א אינו מדוקדק ודברי הגר"א הוא כמ"ד סומכין אשיתוף, ואין כאן ב' עירובין, ובזה לא שייך קו' הב"ח, והעיקר שאנו סומכין אשיתוף אף כשלא עירבו החצרות לעצמן.

יתעלם, והלכך כשלא תהיינה פתוחות זל"ז ולא תהי' הולאה מזל"ז לא ידעו לערב משום איסור הולאה מחצר למצוי וכן כשיתפתו בשביל המצוי יתעלם איסור הולאה מחצר לחצר, והא דקתני שלא תשתכח תורת עירוב מן התינוקות לאו דוקא אלא ר"ל שתשתכח איסור הולאה מחצר לחצר, והא דקתני אבותינו לא עירבו, ר"ל בשביל איסור הולאה מחצר למצוי, או מחצר לחצר, כפי שיהי' טעוהם, והלשון דחוק קצת.

יב) וכתב הריטב"א דאף למ"ד כריך עירוב וכריך שיתוף, מ"מ צפת אחד סגי למסמך עליו משום עירוב ומשום שיתוף, ומיהו בזה כריך שיהי' העירוב צפת דוקא ושיהא מונח בבית דוקא.

יג) הריטב"א ז"ל דאף שאין שיתוף מועיל במקום עירוב כשלא עירב כל חצר לעצמה, אבל הקשה ע"ז מסוגיא דלקמן ע"ג ב' בשכח אחד מבני חצר ולא עירב דאמר טעמא מאי אמר ר"מ בעינן עירוב כו' הרי מבואר דבלא עירבו לעצמן מהני שיתוף במקום עירוב מן הדין ורק משום דלא תשתכח ולרבנן דלית להו משום שכחה מועיל אף בשכחו כלן, ומה שפי' בזה הריטב"א לא עמדתי עלי' וכו', עוד קשה מסוגיא ס"ז ב' נסמוך אשיתוף ואע"ג דהריטב"א פירשה סם דהתינוק היה בחצר אחרת, מ"מ משמע דחצרות ג"כ לא עירבו כדאמר סם ס"ח א' מבואה דלית ב' תרי גברי רבירי כו' לא עירוב ולא שיתוף, וכ"ת דכל החצרות לא עירבו יחד קאמר אבל כל חצר עירבה לעצמה דא"כ בקל לתקן שיהיו כלן יחד להביא עירובין למקום אחד, ואין לומר דחצר של רבה עירבה לעצמה, אבל שאר החצרות לא עירבו, וכריך לסמוך אשיתוף להביא מחצר לחצר, ושיתוף מועיל לזה, וכו"ל דהתינוק בחצר, דלכיתא אסור להכניסן אחתי אף אם אין שיתוף מועיל במקום עירוב יביאו דרך מצוי דהא משמע דמחצר לחצר דרך מצוי מותר וא"ל למסמך אשיתוף אלא להביא מחצר לחצר דרך פתחים, דאל"כ לר"מ אין תקנה להביא מחצר לחצר היכי שאין פתוחין זל"ז, ועוד אותו עירוב של חצר יעשוהו לשיתוף וכדפריך ונקני להו מר רביעיתא דחלל כו' ומשמע שיש לסמוך אשיתוף לחוד, ועוד דמשמע דרביעיתא דחלל יתוקנו כל החצרות, וכ"ד כל הפוסקים דא"ל עירוב בחצרות כלל למ"ד סומכין אשיתוף במקום עירוב, ודלא כצ"י סי' שפ"ז כמו שהשיגוהו בזה האחרונים ז"ל.

יד) ולענין הלכה דעת הר"ה והרשב"א והריטב"א והרא"ש וכו"נ דעת הטור, וכ"ד המרדכי דסומכין אשיתוף במקום עירוב ואפי' שיתפו ביין וכן סומכין אעירוב במקום שיתוף, וטעמם דקיי"ל כר"י דנהגו העם כר"מ ואורו' לא מורינן, וקיי"ל דאפי' ביין סומכין אשיתוף משום הלכה כדברי המיקל בעירוב, וסוגיא דינוקא דאשתפך חמימי' מרעית כן וכמש"כ ריטב"א סם ס"ז ב' וכ"מ סם דפריך וליקני להו רביעיתא דחלל, ואע"ג דמתנ' ע"ג ב' כר"מ ז"ל דמתנ' יחידאה כמש"כ הריטב"א או דלא תנינן בה פתוחות זל"ז וכמש"כ הרשב"א דאל"כ תקשה דר"י אדר"י דאמר הלכה כסתם משנה, והא דאיתא בירושלמי והביאו הר"א בהשגות פ"ה הי"ד

של חצרות ורחבות א"צ פת, וא"צ פת אלא לעירוב חצרות בלבד, דהיינו כשמשתפין בתים וכמו שפרש"י ע"א ב', ד"ה ואם, וד"ה ומשתתפין.

ויש לעי' בחצרות הפתוחות זו לזו ואינן פתוחות למצוי, וחצר אחת עירבה לעצמה אי משתתפין ביין לשתף כל החצרות שיהא מותר לטלטל מחצר המעורבת לשאר החצרות וכיון שיועיל לשיטתו יועיל לע"ה שיהא מותר להוציא ולהכניס מן הבתים לחצרות גם בחצרות שלא עירבו, ואע"ג דאם חצר מעורבת פתוחה לקרפף ודאי מהני שיתוף ללא שייך עירוב בקרפף, הכא בחצרות הפתוחות זל"ז י"ל דלאחר השיתוף הוא כחצר אחת, ובתי החצר הפתוחים לחצרות אחרות על בני החצר שיעירבו כדין שכה אחד ולא עירב, והלכך לענין טלטול מחצר לחצר צריך דוקא עירוב כל הבתים יחד וז"ע.

כד) כשמערבין אלכלו את העיר צריך לומר בפירוש שהוא שיתוף, ואם אמר עירוב פסול דיעבד דהרבה חצרות אלכלו אינן פתוחות זל"ז ואינן יכולין לערב יחד, גם יש קרפיפות פתוחות מז"ס שנכנסין בכלל השיתוף, וזה אפי' כשמיניחין את העירוב בבית דירה, ואם המערב רוצה שיהא גם לע"ה לאותה חצר שהוא דר, משום שחושש לדעת האומרים שיש רה"ר גם לדידן, ואין כאן שיתוף, צריך להתנות שיהא לעירוב אם אינו מועיל לשיטתו, וצריך להניח בחדר שיהא ד"א על ד"א, דאל"כ לא חשיב דירה, וכמ"כ במ"ב סי' ס"ו ס"ג ד"ה ד"א, ואין לומר דלא אכפת לן בשם עירוב ושיטתו כיון דנהיגין לערב בכר אחד ולזכות לכלן וכיון שיש להן ככר בשותפות א"צ לערב ולשתף כדתנן ע"א א', ז"א דדוקא צבא בלגינו וספד או בלקחו בשותפות אמרינן כן אבל לא בזיכה להם אחר, וכמ"כ סק"ט להסתפק בזה, ומיהו י"ל דזיכה להם אחר מהני מהא דאמר ע"ג ב' צ"ח שהיו מסובין כו' הפת שעל השלחן סומכין עליה, ופי' הראשונים דפת של צעה"ב וחשיב כאילו זיכה להם, ומשמע דסומכין עליה בשבת קאמר וכן נלמד מדברי הרמ"א בהגה' סי' ס"ו ס"א שפירש כן וכו' מ"מ באחרונים שם, ומיהו יש לחלק דמסובין ואוכלין יש עירוב הדעת יותר, ועוד דזיכה להם שלא מדעתם גרע טפי וז"ע, ומדברי המ"ב סי' ספ"ב צב"ל ד"ה צריך מבואר דלא חילק בזה ובכל גווני סומכין על פת המשותף.

כה) שו"ע סי' ס"ה ס"ח מבוי שנסתתפו בו ונסצרה הקורה אותה חצר שהעירוב מונח בה כו' מותרות אבל כו' ומיירי בנצצרה בחול כמ"כ המ"א, במדרכי התפלל על ד"ז דזה הוא כנתנו עירובן בפנימית ושכה אחד מן החיצונה ולא עירב דאמר ע"ה ב' דלר"ע פנימית אסורה ולא מצית למיחד דשא דעירוב החיצונה מרגילה, ואפי' רבנן ל"פ עלי' אלא דאמרה לה פנימית לחיצונה לתקוני שתפתח כו', אבל הכא לא פשעה זו יותר מזו, ובתו' ס"ז א' הקשו באמת נימא אין דיורין להחמיר, ותיירא משום דפנימית פשעה ועי' מש"כ לעיל סי' כ"א סק"ה י"ב, ונראה דע"כ לא אמרינן עירוב מרגילה אלא אם הוא בצופן שראוי החיצונה להשתתף עם

יח) שם צב"ל ד"ה צריכים העתיק דברי הר"מ ואין נ"מ לדידן דמקילינן לסמוך אשיטתו דין במקום עירוב, וכמ"כ לעיל.

יט) ר"ל ס' י"ז בהגה' וכן הגהת מיימ' כו' אך המיי' כתב צפ"ה הי"ד דאין מתירין לו ד"ז אלא מדוחק וכן הא"ז, לקמן סי' י"ט הביא בהגה' דברי א"ז שהוא כדעת הרמב"ם דאין סומכין אשיטתו במקום עירוב אלא בשיטתו בפת, מיהו במקום מלא סומכין אפי' בשיטתו יין, ומקורו מהא דאמר ס"ז ב' נסמוך אשיטתו, וכמ"כ לעיל דכן דעת הר"י, וד"ז לא באר הרמב"ם, ודברי הרמב"ם דסומכין אשיטתו מדוחק בדוחק של רשות איירי וצריך לזה ב' תנאים אחד שיהא שבת ראשונה, ושלא יהיו מקפידין על פרוסתן ומקורו מהירו' כמ"כ לעיל, ולפיכך דברי ההגהה צב"ל אינו מכוון שכתב דסומכין אשיטתו מדוחק ולא הזכיר שאר התנאים, וכתב ע"ז דכן הוא דברי הא"ז ודברי הא"ז במקום מלא.

כ) ע"כ א' תוד"ה נהגו, וא"ת מה מחאה שייך כאן אם מחמירין כר"מ כו' וי"ל דלא הוי ברכה לבטלה כו' נראה דדוקא בנהגין כר"מ כחומריהן וקבוליהן, אבל אם מקילין לפעמים כרבנן אין להם לעשות כר"מ בשום פעם וכדאיתא בשו"ע אור"ח סי' רל"ג ס"א והלכך לדידן דנהיגין כרבנן אם מצד הוי ברכה לבטלה, וכמ"כ ב"י סי' ספ"ז בשם תשובות אשכנזיות.

כא) שו"ע סי' ספ"ז ס"א ואם עירבו דרך פתחים שביניהם כו' ר"ל כשעשו ע"ה דהיינו שכלן קונין דירתן בבית אחד נתנו כל בני החצרות עירובן בבית אחד באחת החצרות כדין חצרות הפתוחות זו לזו דאם ראו מערבין אחד, ומש"כ המ"ב צב"ל ד"ה ואם, בזה, אינו מובן כלל.

כב) שם צב"ל ד"ה צריכין, אם אין מקפידין על פרוסתן ר"ל אם שואל אחד כו' אפשר לפרש דאין מקפידין על פרוסתן ליתן לעירוב קאמר, ולא חיישינן שלא יעירבו לשבת אחרת, אבל הא דאמר כגון אנשי ברדלי' צריך להבין דמשמע שהם האטיינו בזה וז"ע.

כג) ע"ג ב' אלא טעמא דרב דקא סבר אין מצוי ניתר בלו"ק עד שיהא צו"ח פתוחים לתוכו, דין שיתוף מצוי אינו תלוי בזה דאע"ג דאינו ניתר בלחי, מ"מ אם תקנו צ"ב לחיים או בפס ד' משתפין בו וסומכין עליו משום ע"ה ג"כ, כמבואר ברשב"א בסוגין וכו' מ"מ בתו' ע"ד א' ד"ה עד, אלא דסתם מצוי במשנה הוא הניתר בלחי דאל"כ הוא בשם חצר שדינו כחצר לשארי דברים וכמו שפי' תו', והלכך לדידן דלית לן מצוי הניתר בלחי משום דאין חצרות פתוחות למצוי שלנו דחצרות שלנו הן רחבות ואע"ג דהן מוקפין לדירה ודינן כחצר לכל מילי, מ"מ לענין דין מצוי צריך חצר דוקא שיהא עיקר תשמיש הבית שם, וכמו שהיה בימי חז"ל באופקים החמים, גם במצוי היה תשמיש דירה, ואינו כן במצואות שלנו, ואם במצוי מפולש יש מקילין לדידן דדינו כחצר מפולש מ"מ לענין דין שיתוף גם מצואות שלנו יש להן דין שיתוף, דכל שיש ב' ראיות של ב' בני אדם שכל אחד חלקו מיוחד, ופתוחות לרשות אחת משותפת, יש לרשות המשותפת דין מצוי ומשתתפין ביין, דכיון דמשתתפין ראיות

ובשע"ת צסי' שס"ה סק"ה כתב בשם אה"ע דממקום למקום צבהכ"נ לריד עירוב, ומה"ט מניחין העירוב צבהכ"נ, ונראה דר"ל דפעמים נפרץ חדר ציהכ"נ, ויש שם כלים ששבתו צבית כמו סודרא שהביאו דרך מלבוש ולמש"כ ז"א.

ואחד נותן על ידי כלם בעירוב צית הכנסת כדין ה' השרוין צבית אחד.

(כח) כתב בשע"ת צסי' שס"ו בשם הח"א דאם מניחים צ' עירובין צב' צתי כנסיות הוי נתן עירובו צב' צתים וזה גרע מצ' כלים, ונראה דאין דין צ' כלים וצ' צתים אלא אם ה' דיורין צכלי אחד וה' הנשארין צכלי אחר, או צבית אחר, אבל אם כל הדיורין יש להם חלק צשתיאן, ודאי אחד מהן מועיל, ואינו מתבטל צצביל האחר.

(כט) שו"ע שפ"ב ס"ז אם שברו מהא"י לזמן כו' לריד לחזור ולשכור כו' צמ"צ לעיל צבהכ"ל ד"ה לריד כתב להק' דהלא עירב ואח"כ שבר מהני, ונראה דעירב ואח"כ שבר זמן חלות שם עירוב הוא לאחר השכירות, וא"כ צכלה הזמן צאמת נצטל עתה ולאחר השכירות לריד להתחיל מחדש, והוא לא עירב אלא פעם אחת, ומש"כ דאכתי אפשר לסמוך עליו מדין צעה"צ שהיה שותף עם שכניו, נראה דצזה אם נתוספו אח"כ דיורין אחרין על בני העיר ללא שייך הכא לצ צ"ד מתנה על הנתוספין, ואפי' צכלא נתוספו דיורין, דוקא צשהן משותפין צככר אחד, אבל אם כל אחד נתן ככרו, אף שאין מקפידין זע"ז מ"מ לא מקרי צצביל זה משותפין צפת, דאל"כ לא מש"ל דין סומכין על עירוב צמקום שיתוף, למש"כ הריטב"א דאם מתנה שיהא גם לשיתוף מהני לצו"ע, וא"כ אף צכלא התנה ליהוי שיתוף כיון שהן משותפין צפת העירוב למ"ד המקפיד על עירובו אין עירובו עירוב, ואף למ"ד עירובו עירוב, וא"ה, כמדומה דל"ל עירובו עירוב, ואף למ"ד אין עירובו עירוב מ"מ סתמא דמלתא אין מקפידין זע"ז, וע"כ דלא די צמה שאין מקפידין למקרי שותפין, והא דאמר ע"ג צ' בני חבורה שהיו מסובין כו' הפת שעל השלחן כו' ופי' הראשונים צפת של צעה"צ וכמבואר צשו"ע סי' שס"ו סעי' י"א וצאחרונים שם, צ"ל דמסובין שאני, וכן צאחין שהיו אוכלין על שלחן צציהן ע"צ צ', לא אמרינן דפת של צציהן חשיב כעירוב כיון שהוא מוכן למאכלס, ואין מקפיד עליהם, וע"כ צ"ל דמסובין שאני.

(ל) חמשה שנתנו תצביליהן צתנור אחד ושכחו ולא עירבו אין סומכין על תצבילן משום שיתוף, כיון שלא סמכו עלי' מאתמוול, ולא דמי לחבורה שהיו מסובין סומכין על הפת שעל השלחן צצבת, ואע"ג דלא סמכו עלי' מאתמוול, דהתם צכלס שותפים צפת, שקנו צשיתוף, או שאוכלין מצעה"צ אחד, וכמש"כ המ"מ פ"א מה"ע הי"ט. [א"ה, ע"ל סי' צ"א סק"ג].

(לא) ע"צ א' תוד"ה ומודין, ומיהו אם יש לאדם סופר כו' כיון צכלס משתמשין כו' ועוד דאין משאיל כו' ומצי לסלוקינהו כו' נראה דדוקא צהני ג' טעמי שרינן אבל לא צחסר אחת מהן, דצמצי

הפנימית, אבל הכא צנשצר הקורה שאין הצלחות ראויות להשתתף כיון שאינן פתוחות זו לזו לא אמרינן שצכר הורגלה, ולפי"ז גם צצכח אחד מן הפנימית ולא עירב ונפרצה החילונה, קדם שקידש היום, לרה"ר או לצרמלית, פנימית מותרת דאחלה לדשא ומשתמשא.

(כו) אבל יש לתמוה על האי דינא דמהר"מ כיון דלא עירבו צצלחות אלא נשתתפו צמצוי, נהי דסומכין אעירוב צמקום שיתוף וא"ה, כמדומה דל"ל אשיתוף צמקום עירובי היינו שהשיתוף קיים אבל הכא צצטל שיתוף, איך סומכין עליו משום עירוב, הרי ששיתפו ציין ונשצר הקורה היתכן שישאר העירוב צתועלתו לעירוב הצלחות, ומה לי פת ומה לי יין, ול"ל דמהר"מ מפרש דסומכין אשיתוף צמקום עירוב היינו מע"ש וכשרטנו שיהי' צשתיאן, א"נ אפי' שלא לרצונו שלא תיקנו חכמים אלא עירוב אחד צמערב את הצתים והצלחות, אבל א"א לומר כן דהא קאמר או מערבין או משתתפין ונתן ע"ג א' עירבו צצלחות ולא נשתתפו, ואמר ס"ז צ' והא לא ערבין לסמוך אשיתוף, וע"כ מוכח דאין השיתוף מועיל לערב צתים אלא הוא מערב את הצלחות ובעירוב הצלחות מתערבין הצתים, וא"כ צנשצר הקורה צטל שיתוף וצטל עירוב, וצ"ע, מיהו אם כלן שותפין צככר אחד צפת השיתוף ומונה צבית, יש לסמוך עליו מדין צעה"צ שהיה שותף לשכניו וכמש"כ ס"ק כ"ד, וכן אם חצר אחת פתוחה לאותה חצר שהעירוב מונה צה, י"ל דמקרי שיתוף צצולות אף שהמצוי אסור, כיון שמתיר מחצר לחצר, וכמש"כ לעיל ס"ק כ"ג.

(כז) טור סי' שס"ו צצ"י ד"ה כתב האגור, ותולין הפת כו' צצ"ה כו' איך יולאין צה הא לא הוי מקום פיתא ולא מקום לינה כו' נראה דא"ל להניח העירוב צבית אחד המערבין, אלא צבית הראוי לדירה, ושאלתם צצ"ה אינו ראוי לפיתא ולינה, וכן פי' צמ"צ סי' שס"ו ס"ק כ"ט.

והנה יש צבהכ"נ דין חצר מוקף לדירה משותף של כל צאי ציהכ"נ, ואסור להוליא מחצר צציהכ"נ כלים ששבתו צבית, ועירוב מועיל מדין שיתוף מצוי, שמתערבין כל הצלחות, ואע"ג דהדרין צצכר צציהכ"נ צאין דרך פתח צציהן צציהכ"נ, והשאר צאין דרך רה"ר ומצולות, ודומה לזה צפתח ולזה דרך סולמות ולא יהיו הצאין אסרין על דיורי חצר צציהכ"נ, וכמש"כ לעיל סי' כ"צ ס"ק י"א [א"ז דשאני חצר שהוא לתשמיש הבית, אבל צציהכ"נ לאו תשמיש בית הוא, הלכך אסרי כל צאי צציהכ"נ על דיורי חצר צציהכ"נ, מיהו צצציהכ"נ גופי' מטלטלין ממקום למקום ואע"ג דהמקומות מכורין לכל אחד מקומו, מ"מ לא נתקן דין ע"ח על רשויות צעלים של קנין אלא על רשויות דיורין, שהרי צצליכא דיורין אין אסרין כדאמר כ"ה א', אף דהוא של צעלים אחרים, ודיורין אסרין זע"ז אף צצבתו צצקעה, והכא צצציהכ"נ אין כאן רשויות חלוקות צדירה צדתן ה' שצבתו צצרקלין כו' וע"ב א'].

שעירוב בא אלל הבעל משמע דאף בדרה צבית שלה אינה אוסרת, וצ"ע ועי' תו' ע"ט ב' ד"ה על ידי.

(לג) ומש"כ המ"מ בשם הרשב"א הובא בהגהת שו"ע סי' שפ"ב ס"א דישראל שהשכיר לא"י אינו אוסר עליו ללא השכיר לו ביתו כדי שיאסור עליו, נראה דמייירי אף בלא מצי לסלוקי' ואף באין בית השוכר פתוח לבית משכיר, ומשום דחשיב כאילו שייך לנפשי' רשות עכו"מ לשימוש מידי וכשיעור שכירות שצריך, אלל שקשה ע"ז מהא דאמר זירי' והובא בשו"ע סי' שפ"ד דאכסנאי שנכנס ברכות אוסר לאחר ל', וכמו שהקשו אחרונים ז"ל ובדוחק י"ל דמייירי במתאכסן בבית של עצמו, או של הפקר, או של נכרי, ואבל אין לומר דקוסטר ואכסנאי ישראל קאמר דהלשון לא מתפרש כן וכמש"כ תו' ס"ט ב' ד"ה ושלחם ולדינא א"ל להקל בדברי המ"מ בשם הרשב"א, מכא הדיא דירי', ואף במצי לסלוקי', אם לא בהשכירו חדר בביתו ומשתמש עמו ויכול לסלוקי' וכאופן דמקילינן בישראל שהכנים מלמד וסופר בביתו, ואולי כונת הגר"א לאוקומא הדיא דהגהת רמ"א סי' שפ"ב ס"א ג"כ באופן זה.

(לד) דין אורח כפי הסכמת אחרונים ז"ל, אורח ישראל אף שהוא רגיל, ויש לו חדר בפ"ע ואינו משותף בתשמיש עם בעה"ב כלום, ויש לו פתח לחצר בפ"ע, ובע"ב אין לו תפיסת יד בחדרו, וגם בעה"ב אינו יכול לסלקו, אפ"ה אינו אוסר, עד ל' יום, ומותר להוציא מחצר לביתו, ולא עוד אלל אף ביושב בכל החצר נעשה שכן לבני מבוי, ומשמע דמותר להוציא מביתו למבוי, ואורח א"י ג"כ כדן זה, אלל דברגיל אין לו דין אורח אף קדם ל' יום, ואורחים אוסרים זע"ז כשאין בעה"ב עמהן, ונראה דכשלא עירבו בחצר, אוסרין זע"ז בבית מחדר לחדר, וכן כשלא שיתפו אוסרין זע"ז בחצר, אם אין בחצר תושב אחד, ודוקא ישראל תושב עושה אותן אורחין אבל לא תושב א"י, ואף אם הן אורחין אללו והוא בעל החצר, אפ"ה אוסרין זע"ז.

(לה) שו"ע סי' שפ"ד ס"ב אנשי חיל כו' בבהגר"א הביא ירו' מהו לשכור רשות מהפונדק כו' ופי' הגר"א שזהו מה שנסאל בגמ' דילן ס"ה ב' בהוי משכיר ולא הוי שוכר אי אגרינן מיני', אתא ר' אפס כו' ושרא לון כו' וכי מאחר שהא"י בא ומוציאן לא עשינו כלום, ר"ל שהשוכר לא יקיים שכירות המשכיר ואע"ג דמייירי במצי מסלק ל' משכיר לשוכר כמבואר בגמ' דילן מ"מ השוכר יוציאם בע"כ, ומעתה אין הבתים שלנו כו' להוציא אינו יכול כו' נראה דהיו דרים האנשים עמהם בחדר אחד, ואפ"ה ראו לאסור, אלל משום שהוא בע"כ ואינו יכול להוציאו לבעלים אינו אוסר, ונראה דאפי' אם הוא בחדר בפ"ע שלא ברכות אינו אוסר כיון שאינו יכול להוציאו לבעלים הרי הוא כאורח, אבל באנס שיכול להוציאו אוסר, ואפשר דאפי' אם הוא בחדר אחד עם ישראל אוסר, ונראה מדברי הגר"א דהכי קיי"ל דהיכי דהאנס יכול להוציאו אוסר עליו, ואע"ג דקיי"ל כר' אפס דשרא לון למיגר מהמשכיר, וזירי' משמע דמאן דאסר ביכול להוציאו אוסר למיגר מהמשכיר, ז"ל דאנן מחלקינן ביניהו

לסלוקינהו לחוד לא שרינן שהרי בנשים ועבדים פליגי ריב"ז וריב"ז לקמן ע"ג א' אע"ג דמצי לסלוקינהו מבית לבית וע"כ לא שרינן אלל משום שאשה לגבי בעלה ועבד לגבי רבו הרי הוא כאחד וכן בתלמיד לגבי רבו, אבל אחרני לא, וגם באותן דשרינן לא שרינן אלל באין עמהן דיוורין או עירוב בא אלל, והבא בסופר ומלמד דעת התו' דאף ביש עמהן דיוורין ומוליכין עירובן למקום אחר, עירוב אחד לכלן, וגם התם שייך סברא שלא השאילן ע"מ לאסור עליו, דעיקר סברא זו אינו משום דחשיב כהתנה ע"מ שלא יאסרו עליו, שהמשכיר בית והתנה שלא יאסור עליו אין בתנאו כלום, כיון שהוא דר בבית מיוחד אוסר, אלל הבא כיון שהוא נטפל לבעה"ב והוא כאורח אללו, מהני סברא שלא השאיל לו לאסור עליו ר"ל כיון דאם מאלם השכירות אוסר עליו בשביל זה מרופה השכירות והוא נטפל לבעה"ב וטעם זה שייך גם באשה ועבד, וע"כ דלריד גם טעם שמשתמשין ביחד בכל התשמישין בבית בעה"ב וזה מחשיב להו כאורח, והדיא דנשים ועבדים ביחד להם בית ואינו פתוח לבית הבעל, וכן מבואר ברשב"א וריטב"א, והיכי דלא מצי לסלוקינהו לא מהני מה שמשתמשין בבית בעה"ב שאינו נטפל לבעה"ב.

(לב) ודעת הרשב"א והריטב"א דלא מהני טעמא דאופין ומבשלין בבית בעה"ב מידי, והלכך אע"ג דמצי לסלוקינהו אסרי, וזה מוכח בדבריהם שהרי אשה ועבד מצי לסלוקינהו, וכן בשכירו ולקטיו במצי לסלוקינהו מייירי דאל"כ אין שוכרין מהן כמש"כ תו' ס"ו א' ד"ה מערב, ואפ"ה דחיק הרשב"א לאוקומי' ביש לו תפיסת יד, או בלא יחד ל' רק מקום לאנוחי' ב' מידי, משמע דבלא"ה אוסר, אף במצי לסלוקינהו, ובמ"ב סי' ש"ע בבה"ל ד"ה אינם אוסרים כתב לדינא דבמצי לסלוקינהו לחוד סגי לכו"ע ואין אוסר עליו וזה תמוה מאד דזה לכו"ע אוסר, ומש"כ דהרשב"א והריטב"א לא הזכירו טעם דאופה ומבשל, זה בכלל דבריהם שכתבו דחדרם פתוח לחדר בעה"ב ובזה הם כבני ביתו, ואופים ומבשלים לאו דוקא, אלל בנטפלין לבית בעה"ב כדרך בני ביתו הדבר תלוי, ומש"כ במ"ב שם ראי' לדבריו מהא דאורח אינו אוסר בפחות מל' יום וכש"כ במצי לסלוקי', אין זה ק"ו לכיון דהוא קבוע ודר שם מקרי שכן קבוע אף דמצי לסלוקי', ואורח גופי' דאוסר לאחר ל' אף במצי לסלוקי' איירי, ובאמת בדברי הגר"א משמע כמש"כ המ"ב אבל אחרי שהדברים אינם מובנים לנו א"א לנו ללמוד ממנו, ובנדירים פ"ח ב' דמוקי מתנ' בשיש לה חצר במבוי, איירי במקצת פרס וכמ"ד נשים אוסרות, א"נ כשמוליכין העירוב למקום אחר א"נ בשאין בעלה בחצרה וכיון דאוסרת על בני החצר אוסרת נמי על בני מבוי, ולא מהני אף אם העירוב בחצר הבעל, ובר"ן שם כתב דהחצר הוא שכתב לה דו"ד אין לי בנכסיד, וצ"ע אף אם דרה בבית של הבעל נמי אוסרת וכדאמר בפשיטות ע"ג א' וכמש"כ הרשב"א והריטב"א שם ואי סמוכה על שלחן הבעל או

להקל ובשעה"ז אות ו' התנה שיהא לשר שקנו ממנו רשות להוציא את אלו מן הבית, ול"י למה צריך תנאי זה, ולמעשה נראה להקל בזה, דהא הרשב"א מיקיל לגמרי ד"ז, וכש"כ ביט להן לבטלה"ב תפיסת יד, ונראה דתפיסת יד מהני אף באין בטלה"ב דר בבית זה, אלא בחצר, ואם תיקנו כל העיר אף בדר בחצר אחרת, וכדין אורח כמש"כ לעיל, ואם הבית שבור ולא נתבטל השכירות בטביל זה, מקרי השוכר בטלה"ב, ומהני תפיסת יד של השוכר, וואם משיירין חדר אחד לבטלה"ב ואין להם רשות להוציאו אפשר גס המחבר מודה להקל וכמש"כ ס"ק ל"ז ולע"ז. וואנשי חיל שאין אוכלין בבית אלא ישנים י"ש לעי' אי חסרי דאע"ג דקי"ל מ"פ גורם י"ל דאי מיייתי להו ריפתא בביתם טפי ניחא להו.

(טו) כבר כתבנו דישאל ששכיר לא"י חדר מיוחד ואין לו תפיסת יד אורח עליו, אם לא ביכול לסלוקי' ובית בטלה"ב פתוח לחדר המושכר, וואע"ג דביכול לסלוקי' לחוד סגי לענין דיכול למיגר מהעכו"מ התם במשכיר עכו"מ אצל במשכיר ישראל לא וכמש"כ סי' י"ח ונראה דאף אם השוכר הוא עבדו ומשכירו ומקבל פרס ממנו מ"מ אם אין בית בטלה"ב פתוח לחדר המושכר אורח, ואע"ג דבעירוב בא אללן ושאיין עמהן דירין נחשבין כאחד, מ"מ כיון דכשמוליכין עירובן למקום אחר צריך עירוב לכא"א כה"ג עכו"מ אורח אף כשעירוב בא אללן, מיהו כשאין עמהן דירין אינו אורח משום דהוי יחיד במקום עכו"מ.

(טז) ולפ"י ישראל ששכיר לעכו"מ חדר מיוחד ויש לו תפיסת יד לישראל לא מהני לדעת הר"י שהביא הרמ"א בהגה' סי' ש"ע ס"ב דלא מהני תפיסת יד ביט עמהן דירין ומוליכין עירובן למקום אחר, אמנם בשו"ע סי' שפ"ד ס"ב מבואר דמהני תפיסת יד ישראל המשכיר שלא יאסור העכו"מ, וכמדומה דזה דלא כהר"י אלא תפ"י משוי' ל' לשוכר כאורח, ואפי' מוליכין עירובן למקום אחר עירוב אחד לכלן, וכן הרשב"א בחי' ס"ד א' כתב דתפיסת יד עכו"מ מהני שלא יאסור שכירו ולקיטו אף ביט לו חדר מיוחד, ומבואר דאף במוליכין עירובן למקום אחר מהני תפיסת יד דהא התם במשכיר עכו"מ ואין עירוב בא אללן וזה דלא כהר"י, ותימא על הרמ"א בחי' ש"ע שסתם כהר"י, ונראה להלכה דיט להקל כהרשב"א דמהני תפ"י אף במוליכין עירובן למקום אחר.

(מא) קיי"ל דאין אורח אלא מקום פיתא ולפ"י אם יש כמה חדרים בבית וחדר אחד מיוחד לשלחנו בשבת, אין חשיב דירתו אלא חדר שהוא אוכל, ושאר החדרים הן בבית התבון, ולפ"י מותר להוציא כלים ששבתו בשאר החדרים מחדרם לחצר בלא עירוב, וכן להכניס לתוכן כלים ששבתו בחצר, ומיהו מניחין ע"ח שמה דבעינן בית הראוי לדירה, ואם הניחו שם עירובן אפשר דחשיב בית, וכדאמר ע"ג א' בהוא אנו סהדי דאי מיתדר ל' התם כו' והרשב"א בחי' ע"ב ב' כתב האי טעמא על ע"ח למ"ד מקום לינה גורם, ווק"ק בטלה"ב שהיה שותף לשכניו מאי איכא למימר.

וגם ר' אפס מודה דביכול להוציאו אורח, וואה דאמר פ"ח א' יט דין גזל בשבת כו' בישראל איירי לדייט דינא, והא דאכסנאי אורח לאחר ל' ולא אמרינן דבעלים יחזור בו בשבת והוי דין גזל דאפשר דמסתמא כבר נתרצה שלא יוציאו בשבת, ועוד להתם בני תחתונה אינם באים בשבת למלאת אצל הכא אכסנאי דר בשבת. והא דאכסנאי אינו אורח התם בעושה שלא ברשות אצל אינו יכול להוציא את הבעלים, וכ' עוד הגר"א דאפי' ברשות צריך תפיסת יד, ולא אמרינן דלא השאיל לו כדי שיאסור עליו דלא אמרינן כן אלא ביכול לסלוקי', ונראה דכונת רבנו דמה שאינו יכול לסלוקי' מחמת אלמותו של הנכנס מקרי אינו יכול לסלוקי', דהא לא משמע דאיירי בהשאיל לו לזמן שאינו יכול לסלקו קדם הזמן ול"ע, ולמש"כ לעיל אין היתר ביכול לסלוקי' בטענה שלא השאיל לו שיאסור עליו, אלא בהשאיל לו חדר בבית שהוא דר בו והחדר פתוח לביתו ונטפל לו, ואם כן הוא גם דעת הגר"א ז"ל דמפרש דברי המ"מ והוא הגהת הרמ"א סי' שפ"ב ס"א ישראל ששכיר או שהשאיל ביתו ר"ל ביתו שהוא דר בו השאיל לו חדר, וה"נ הכא כונת הגר"א באופן זה.

(לו) במ"ב סק"ו ואם משנה הפקיד מחוק כו' ר"ל ואינו אורח לעולם, תימא שלא הביא דעת הגר"א דכל שהאנס יכול להוציאו לבעלים אורח עליו ובה מייירי המחבר, ובאמת משמע מדברי הרשב"א דאפי' בעשה כחוק י"ש לזה דין שלא ברשות, ולדעת הגר"א גם המחבר לא פליג בסברא זו, אלא שאוסר מכח דברי היור' משום שיכול להוציאו.

(לז) שם בבב"ל ד"ה כלים, כתב ללדד להקל בכל כלים, ונראה דאין להקל בזה, דהכא לא נעשה בטלה"ב כשכירו ולקיטו, אלא כישראל וא"י שדרים בחדר אחד המבואר סי' שפ"ב סט"ו, וזהו כונת הא"ר שהביא, ואף אם היה כשכירו, אכתי צריך לשכור ממנו לדעת הרשב"א בשו"ע שם סעי' י"ב, משא"כ בתפיסת יד גמור.

(לח) ס"ו א' תוד"ה מערב, ועוד י"ל דאם יחד העכו"מ לישראל כו' חדר אחד כו' ודוקא כשיחד לו חדר, אצל מקום בחדר לא מהני כיון דהמשכיר דר שם ועדיף מיט לו למשכיר תפיסת יד בבית המושכר דהוי השוכר כאורח וכמבואר בשו"ע סי' שפ"ד ס"ב ויש לעי' בהא דירי' שהבאנו סק"ה באנס שנקנס בבית ישראל דאמר אין בחינו שלנו והלא כיון דהמשכיר דר הרי יש לו תפיסת יד, וזה מהני גם בנכנס בטלה"ב כמבואר בשו"ע שם, ול"ל דבירי' מייירי בלקח אנס חדר מיוחד, ולפ"י ז"ל דהא דאמר להוציא אינו יכול, היינו שמוניח חדר לבטלה"ב, ול"ע.

(לח) שו"ע סי' שפ"ד ס"ב אנשי חיל כו' נראה דאם שכרו כל העיר, גם בזה מותר ואע"ג דהשתא לית להפקיד ששכרו ממנו רשות באותה חצר, הוי כשכיר שעבר משכירותו ללא נתבטל השכירות, וכמש"נ סי' י"ח, מיהו כשהם בחצר ישראל כבר כתבנו שם דלריך טעם למה יועיל שכירות רשות בבית שהיה של ישראל ואח"כ נמכר לעכו"מ, אצל למאי דמקילינן בזה, גם באנשי חיל י"ש

פת וכשר אפי' בפרוסה, ולפ"ז ל"ל דהא דהוזכר ע"ח בחזק, מפני שהיו אוכלין בבתי בראי, וולפ"ז ב' בתים זלפמ"ז כריך שיתוף ולא עירוב ול"מ כן, ואפשר דכל שמשמש שימוש חזר מקרי חזר, ולא מקרי מבוי אלא בחלוק בתשמישו מחזר, אבל בחד תשמיש הוא כב' חזרות ומעריבין יחד, ול"ע, ולמעשה נראה להתנות אם כריך עירוב יהא עירוב ואם כריך שותף יהא שותף ואלע"ג בבתי בראי חשיבי חזרות מ"מ לא חשיב החזר כדן מבוי לענין היתר בלחי וקורה ללא חשיב חזרות פתוחות לתוכו דבעינן חזרות ולא בתים והני בתים נינהו.

סימן לא (כז)

ודינו כחזק, ודוקא כשב' הדיורין כל אחד בחדר בפ"ע ושיהא בכל חדר ד"א, דאל"כ הרי הוא בית שער דיחיד, וקיי"ל כר"י ע"ה ב' דחשיב דירה.

ג) ואם חדר התנור בכל תנאי בית, תקנתו שיבטלו כלן רחבותיהן וכל בתיהן לאחד ויהא אותו האחד מותר להביא מביתו לכל הבתים ומבית זולתו לבית זולתו, דקיי"ל כר"י ס"ו ב' דיש ביטול רשות מבית לבית ומחזר לחזר, ואותן שבטלו אסורין להוציא מבתיהן לרחצה כיון דרחצה פרוצה במלואה לרחצה, ואף לדעת י"א שהביא רמ"א סי' שפ"א ס"ד ללא מהני ביטול עד שישירי חדר הפנימי שלא ביטל, הכא שפיר דמי בלא שירי, דבב' חדרים אם יבטל שניהם מותר להמציא להוציא מזה לזה, וולא שייך החזקה רשות בזה דעיקרו שלא ישמשו המבטל והזוכה במקדש אלא שיהא אחד בעלים והשני אורח, וזהו דוקא בשימוש מרשות לרשות, אבל מחדר שלו לחדר שלו כרי כיון דאינו משתמש בתועלת הביטול ואף אם יהי' החזקה רשות אין לאסור עליו דאם בטל הביטול אכתי ב' החדרים רשות אחת וזה כדעת ב"י סי' שפ"א ודלא כהמ"ב שם ס"ק כ"ב בשם אחרונים ודברי התו' ס"ד א' מבואר כדעת ב"י שהרי האריכו שישירי ולא יבטל חדר הפנימי וגם מביתו לבית חזרו ומבית חזרו לביתו מותר לדעת ר"ת והלכך יסתכל תורת עירוב, אבל הכא כיון דהרחצות פרוצות זל"ז במלאן או ביתר מי', לכו"ע אסור להוציא מביתו לרחצה, כדן מבית לחזר, דחשיב כחוזר ומחזיק, וכיון שהמבטל אסור לא יסתכל תורת עירוב ומהני ביטול.

והמבטלין אסורין להוציא מבתיהן לרחצה אף לאחר שכבר הוציא הזוכה, ואלע"ג דביחיד שבטל לרבים פסק בשו"ע סי' ש"פ ס"ב דלאחר שהחזיקו ברשותו מותר גם המבטל להוציא מביתו אם בטל להם גם רשות ביתו, ברבים שבטלו ליחיד אסורין אף לאחר שהחזיק היחיד כמש"כ הרשב"א בחי' ס"ט ב', הובא במ"ב סי' ש"פ בבה"ל ד"ה שאין, ולעיל סי' כ"ד כתבנו דהרשב"א חולק על הרמב"ם וס"ל דגם ביחיד שבטל לרבים אסור להוציא אף לאחר שהחזיקו ולפ"ז י"ל דהרמב"ם מתיר אף ברבים שבטלו ליחיד, מ"מ אי אפשר להקל בדבר שמפורש ברשב"א לאסור ולא נתפרש בדברי

מב' ולפ"ז לא מהני עירובי חזירות בחזרות דידן היכי דליכא תאים בראים שאינו אוכל בהם דנמלא דביתו דהיינו חדרו שאוכל פתוח לחזר דהיינו חדר של תשמיש, וחזרו פתוח לחזר השותפין, והרי הוא דומה לחזרות הפתוחות למבוי ואינן פתוחות זל"ז שאי אפשר להם לערב כל החזרות יחד, עד שישתתפו, ולפ"ז כריכין אנו לעשות שיתוף אף בחזר אחת כשמעריבין אותה לבדה בכרכים, שמאוי הדבר שאין אוכלין בבתי בראי, וכש"כ כשיש בית שב' שכינים עוברין עליה לחזר, שיש לו דין בית שער, וכן כשאין בחדר האחרון ד' על ד', שאין לו דין בית אלא חזר, ויאל לנו קולא שא"ל

א) שאלה, ה' בתים של ה' בני אדם ולכל בית רחבה אחוריו, והרחצות פרוצות זו לזו, אבל גדורות הן מזולתן במחילות ול"ה כדן, והן מעריבין יחד, ושכחו ולא עירבו, וכל סעודתן של שבת היתה בתנור אחד של אחד השכנים, מה תקנה יש להן להביא סעודתן לביתן.

תשובה, אם בית התנור היינו חדר התנור אינו מקום פיתא היינו שאין אוכל שם אחד מאנשי הבית בשבת, ושאין אוכלין שם בכל שבת, אבל מה שאין אוכלין בשבת זה לא מהני דהוי כמניח ביתו והלך לשבות בבית אחר באותה חזר דנראה דאוסר וכמש"כ תו' ע' א' ד"ה יורש, ולא נסתפקו ביו"ט אלא מפני שאינו רגיל עדיין בפיתו בבית הזה אבל המניח ביתו ויאל לבית אחר באותה חזר עדיין אסור] מותר להוציא כלים ששבתו בתוכו לחזר אחרת בלא עירוב דקיי"ל כר"ש כ"א א' דכלן רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן ולא לכלים ששבתו בחוץ הבית וחזרות רשות אחת הן אף לרבנן] והיינו בית של פיתא דקיי"ל כר"ב ע"ג א' דמ"פ גורס, והלכך מותר להוציא התבטלין ולהביא לחדר שאינו מקום פיתא ולאכול שם, אבל להביא לחדר שאוכלין שם תמיד אסור, דאף כלים ששבתו בחזר אסור להביאן לבית, כדאמר ר"ב א' מאי למטה למטה לבתים, ואלע"ג דהשתא דעתו לאכול בחדר זה, נראה דהוי כבא ישראל בשבת דפסק בשו"ע סי' שפ"א ס"ב דאינו אסור, אמנם לדעת הרשב"א והריטב"א דמחמירין בבא ישראל בשבת אפשר דגם בזה אסור, וובהלך לשבות לחזר אחרת ונמלך ושב בשבת, ודאי אסור להכניס לבית הזה לדעת הרשב"א והריטב"א מיהו יש להסתפק בכלים ששבתו בבית הזה, אי מותר להוציאן מחזר לחזר, ובכומתא וסודרא שהוציאן דרך מלבזין] ומיהו מבית לחזר ודאי אסור, אבל מחזר לחזר י"ל כיון שלא שבתו בכניסת השבת בבית הרי הן ככלים ששבתו בחזר.

ב) ואם אוכלין בחדר התנור, אם אין בו ד"א על ד"א ויש פוסקים מרובעים דוקא עי' מ"ב סי' שס"ו ס"ק כ"ב] הרי הוא חזר, והכלים ככלים ששבתו בחזר, ומותר להוציא ולהביא לחדר שאין אוכלין בו, או שאין בו ד"א, וכן ביש בו ד"א ואוכלין בו, אם יש ב' דיורין בבית ועוברין דרך חדר התנור הרי הוא בית שער

לדפי' בו ביום מחזירין חלילה אלל כלם, נראה דבזה נסתפק, ומ"מ יס להקל בעירוב אף שלא כתבו רבנו אלא בלשון אפשר. ומה שהיו כל שכנים בסעודת שבתן בתנור אחד לא נחשב לשיתוף ואף אם הוא באופן דמהני שיתוף, וכמס"כ לעיל סי' כ"ו סק"ל דאילו במקום דבעי עירוב בלח"ה לא מהני דבעיא פת וליכא ולא דמי לבעה"ב שהיה שותף עם שכניו כו' דתנן ע"א ח' דא"ל לערב דהתם בשותפים בככר אחד וכן בנ"ח שהיו מסובין וקדש עליהן היום [וע"ג ב'] סומכין על הפת והאי סמיכה א"ל מצעוד יום אלא דפי' בשבת היינו דוקא משום שהן שותפין בפתן כמס"כ לעיל סי' כ"ו סק"ל.

סימן כב (כח)

לבעה"ב ויכול לסלוקי' מחדר לחדר, וכמס"כ לעיל סי' כ"ו, אמנם בבי"י סי' ש"ע מבואר דבכלל יוצאין בפתח אחד לרה"ר ואפי' וביקול בבית אחד, דפי' שניהם בעלים כל אחד יס לו חדרו אין אוסרין, וכמס"כ במ"ב בבה"ל ד"ה אינם, אבל אין לד"י מקור בפוסקים, ואין לנו לחדש בזה יותר ממה שבארו הראשונים ז"ל, והלכך בנ"ד נחשבין כשנים לאסור זע"ז אמנם יס להתיר משום תפיסת יד, ואע"ג דהמטה והשלחן לא חשיב תפיסת יד בעה"ב כיון דהן שולין להשוכר, אבל הגר חשיב תפיסת יד, שאינו ראוי למלאכה אחרת מחמת מיאוס, ובחדר הב' איכא הכלי והפירות, עי' שו"ע סי' ש"ע ס"ב, ולטלטל בב' החדרים החיצונים מזה לזה כלים ששבתו בתוכן יס להקל בלח"ה דחדר של השכן לא חשיב בית משום שאין בו ד"א, וחדר של בעה"ב לא חשיב בית משום שהוא בית שער של רבים, וזה אם א"ל ד"א מרובעים עי' מ"ב סי' ס"ו ס"ק כ"ב, אבל אם לריק מרובעים א"כ לא חשיב דירת השכן דירה, וא"כ לא הוא חדר החיצון של בעה"ב כ"א בית שער דיחיד, וקיי"ל דחשיב בית, ומחדר החיצון של בעה"ב לבית הפנימי של השכן אסור ממ"נ דאי בעינן מרובעים א"כ חדר החיצון אינו בית שער, ואי לא בעינן מרובעים א"כ הפנימי של השכן חשיב בית.

סימן כג (כט)

מגיעות לתקרה נמי לב"ש מותר להוציא מחדר לחדר, דכיון דמחלוקת ב"ש וב"ה במסיפס הוא בזה שגבו את עירובן ומוליכין עירובן למקום אחר, כדאמר בגמ', ולב"ה הדין נותן דגם במחיצות שאין מגיעות לתקרה אחד מוליך ע"י כלן כיון שאין לריכין עירוב ביניהן, ולב"ש ודאי לריכין עירוב לכאור"א, וחד פלוגתא בתרבייה, ומנ"ל ללמוד בדבריהם פלוגתא חדשה בשיעור המחיצות לאסור טלטול מחדר לחדר, ובאמת כ"ה בהדיא בסוגיא בצרייתא דמחלוקת ב"ש וב"ה במוליכין עירובן או בעירוב בא חללן, אבל רש"י ז"ל פי' דברייתא דלקמן פליגא אהא דר"י הסבר, ולמה שהוכיח ריטב"א א"א לומר כן, אבל מדברי הריטב"א נראה שאין

אחד מן הראשונים להתיר, ואחרונים חלקו בין יחיד לרבים, ואף ביחיד שצטל ליחיד קשה להקל כיון די"פ דאין יחיד נעשה אורח ליחיד, ואף ביחיד לרבים אפשר דאין דעת התו' והרשב"א להתיר כמס"כ לעיל.

ומיהו הזוכה יכול לחזור ולצטל לאחד המצטלין והזוכה השני לשלישי וכן חוזרין חלילה דקיי"ל מצטלין וחוזרין ומצטלין כדאיתא בשו"ע סי' שפ"א ס"ז, מיהו יס להסתפק אי הזוכה מצטל בלא המצטלים אליו או לריק שיחזרו כלם ויצטלו גם לשני, ויס מקום לומר דלא יוכל הזוכה לחזור ולצטל לאחר שלא הקנוהו חלקם להקנות לאחרניא, וגם המצטלים אינם יכולים לצטל שנית שכבר צטלו לראשון, והריטב"א בחי' ס"ג ב' כתב בסוף דבריו אפשר

שאלה, בית של ד' חדרים שנים כנגד שנים, וכלן יוצאין דרך פתח אחד לרה"ר, כזה (קנז) וב' חדרים הפנימים שוכרים לאחד, ובעה"ב דר בב' חדרים החיצונים, ובעה"ב יס לו בחדר הפנימי מהשוכרים מטה ושלחן שהן שולין להשוכר לשמש בהן כל משך הסעודות, וגר תלוי בקורה, שאיננו שולל להשוכר, ובחדר החיצון יס לו כלי מלא פירות שאין ראויין לאכילה חיין, וגם הכלי אינו ניטל מחמת כובדו, ואפיתן ובישולן של שניהם בחדר החיצון של בעה"ב, והחדרים השוכרים, בפנימי יס בו שטח של ד"א על ד"א אבל לא מרובעים רק האורך משלים על חסרון הרוחב, והחיצוני אין בו שטח של ד"א על ד"א, ושכחו ולא עירבו מה דינן.

תשובה, קיי"ל דאסור להוציא מחדר לחדר בלא עירוב כדאמר פ"ט ח' כסם שדוירין חלוקין למטה כו' וכדתינא ע"י ב' אחד חלון שבין בית לבית כו' שבין חדר לחדר כו' ובשבת כ"ז ח' למעלה מי' אינו אלא משום שבות, וכדתנן ע"ב ח' ה' חבורות כו' ובפרש"י שה' ד"ה וב"ש, ובתו' ס"ד ח' ד"ה א"כ, וכמס"כ במ"ב סי' ש"ע בבה"ל ד"ה חו, ואף שוכר שדר עם בעה"ב אוסרין זע"ז עד שהיה לבעה"ב תפיסת יד, וכדתנן פ"ה ב', ואע"ג דהכא דפי' וביקול בבית בעה"ב, אין היתר בזה אלא במלמד וסופר שהוא נטפל

(א) שו"ע סי' שפ"א ס"ד בהגה' וטוב להחמיר לכתחלה, למס"כ לעיל סי' כ"ד סק"ו יס בזה קולא שמותר להכניס מבית הזוכה לביתו, ובזה נראה דעת רמ"א דנקטינן כרש"י דאסור להכניס, אלא דטוב להחמיר להשאיר חדר, ואף אם השאיר אסור להכניס מבית הזוכה לביתו, וזה ללא כמפרשים דע"י שויר חדר מותר להכניס לב"ע.

(ב) ע"ב ח' ה' חבורות ששבתו בטרקלין כו' הריטב"א בחי' הוכיח דלמ"ד במסיפס מחלוקת, גם לב"ש מותר מרשות לרשות בטרקלין עצמה דאל"כ אין מטלטלין בחדר אלא בד"א משום שהוא פרוץ במלאו, ונראה לפ"ז דלמ"ד אף במסיפס מחלוקת, במחיצות שאין

ס"ק כ"ז, וְאִשְׁרֵי דְבַגְמִי ע"ט א' בְּהַא דְּפִרְיָךְ ש"מ מַחֲיוֹת שְׁא"מ לַתְּקֵרָה שְׁמֵן מַחֲיוֹת מְבוֹאֵר דְּלֹאֵן בְּפִיתָא תְּלִיא מִלְתָּא, וְאוּלִי בַתְּקֵרָה תְּלִיא מִלְתָּא, א"נ הַתּס בְּמִיּוּחַד לְדִירָה וְזֵה תְּלִיא מִלְתָּא וּכ"מ קָתָה בֵּית כּו' וּמִלְאוּרֵהוּ תַּבֵּן כּו' מִשְׁמַע שְׁמִיּוּחַד לְבֵית וְלֹא לַתַּבֵּן.

ה) יָשׁ לְעִי בִּישׁ לְכָל חֹדֶר ג' מַחֲיוֹת קְבוּעוֹת וְהַרְבִּיעִית אִינֵה מִגַּעַת לַתְּקֵרָה אִם יָשׁ חִילּוֹק רְשׁוֹת בִּינוּ שְׁכֵנוּ שְׁאֲחֲרֵי הַמַּחֲיוֹת הָרַעְוֵעָה, וְכֵן בִּאִין מַחֲיוֹת בִּינֵיהֶם כֻּלָּל יָשׁ לְהַסְתַּפֵּק וּמִיּוֹ בִּצְוֹ"ה וְדִאִי מִתַּחֲלָקִין, וְאִשְׁרֵי דְּהַדְבֵּר מְבוֹאֵר בְּגַמ' ע"ט א' דֹּאֵף בְּמַחֲיוֹת אַחַת שְׁא"מ לַתְּקֵרָה שְׁנֵי הַשְּׁכָנִים מִתַּעַרְבִין, וְכַדְפִּרְיָךְ הַתּס ש"מ מַחֲיוֹת שְׁא"מ כּו' וְעוֹד נִלְמַד מֵהַתּס דֹּאֵף בְּפִרְכָּה יֵתֵר מִי' הָדִין כֵּן שְׁאִם אִין מִגִּיעוֹת לַתְּקֵרָה עַל מִשְׁךְ י' אֲמוֹת הִרִי הֵן כְּדִרִין בְּבֵית אַחַד, דֹּאֵל"כּ נִקְמִי בְּפִרְכָּה יֵתֵר מִי' וְהַלֵּכְךָ קַתְּנִי נִתְמַעַט מִי' וְכִמוּ שְׁפִי הָרִיטְבִּי"א בְּסוּגִיא שֶׁס דְּמִיירִי בְּמִלְאוּ אוֹ בֵּיתֵר מִי'.

ו) שְׁו"ע ס' ש"ע ס"ב בְּהַגְה' וי"א דכ"ז כּו' וְאִם כֻּלָּן פְּתוּחִין לְבֵית שְׁעָר אַחַד, וְבֵית שְׁעָר פְּתוּחַ לְאַחַר, הוּא כֹאִין עִמָּהֵן דִּירִין וּמוֹלִיכִין עִירּוֹבֵן לְאַחַר אַחֲרָתָה, עִי' לְעִיל ס' י"ט סק"ט.

ז) ב"י ס' ש"ע ד"ה כְּתָב, וּכ"כ ר"י כּו' אִפִּי' הַבֵּית שְׁלֵהֶם כּו' וְנִרְאֶה דִּה"ק ל"מ אִם הַבֵּית שֶׁל אַחַד לְבַד כּו' דֵּהָ אִיכָא טַעמָא לְאֹא שְׁאִיל לֹא רְשׁוֹתוֹ כּו' ל"ע דֵּהָ בְּכָל מַשְׁכִּיר בְּעִינֵן תְּפִישַׁת יָד וְאִם אִין לֹא תְּפִישַׁת יָד אֲוֹסֶר עֲלֵיו, וְנִרְאֶה דִּה"נ מִשּׁוֹם תְּפִישַׁת יָד קֹאֲמֵר דֹּאֵם הַמַּשְׁכִּיר דֵּר עִמּוֹ אִין לֹךְ תְּפִישַׁת יָד גְּדוֹל מִזֵּה.

ס) ב"י וְאִע"פ שִׁישׁ וִילּוֹן תְּלִוי כּו' לְכַאוּרָה קֶשֶׁה הָא בְּלֹא"ה חִילּוֹק יִרְיעוֹת אִין אֲוֹסֶר בִּאִין עִמָּהֵן דִּירִין לְדַעַת תּו' וְעִי' לְעִיל סק"ג.

ח) שְׁו"ע ס' ש"ע ס"ג חֲלֻקָּהוּ בְּמַחֲיוֹת שְׁאִין נוֹגַעוֹת לַתְּקֵרָה כּו' כ' בְּמ"ב ס"ק כ"ז אִפִּי' הֵם מַחֲיוֹת קְבוּעוֹת שֶׁל נִסְרִים וְאַבְנִים כּו' וּבִשְׁעָה"ל אֹת י"ז כ' א"ר וְא"ר וְכ"מ בִּצְוֹ, וְנִרְאֶה דִּאִין הָדִין כֵּן שֶׁהֵן נִגַּד דְּבָרֵי הַתּו' הַמְּפֹרָשִׁין ע"ט א' ד"ה ש"מ, וְנִרְאֶה דֵּהֲלֵכָה כְּמוֹתֶם נִגַּד הָאֲו"ז כִּיּוֹן לְאֹא הִבִּיאֵם לְחֻלּוֹק עֲלֵיהֶם, וְכֵה"ג יָשׁ לְהַחֲמִיר אֵף בְּעִירּוֹב, וְכַס"כ שְׁאִין הַדְבֵּר מְבוֹאֵר בִּצְוֹ"ז וְס' אֲו"ז אִינוּ בִּידֵי, וְהַמ"ב בְּעֶלְמוֹ תְּבָרִי' לְגִזְיָא שְׁכ' בְּסִי' שְׁע"ב בְּשַׁעַה"ל אֹת ה"ה בְּשֶׁם אַחֲרוֹנִים וְז"ל דְּבִרְחוּקָה ג' מִתְּקֵרָה אֵף שְׁגִבּוּהָ י' אִין מִתִּירִין בְּמַחֲיוֹת גְּרוּעָה כְּזוֹ עַכ"ל, מְבוֹאֵר דְּבְּמַחֲיוֹת מַעֲלִיא א"ל שִׁיגִיעַ לַתְּקֵרָה, וְאִם דִּינָן דְּעִירּוֹב אַחַד לְכָלָן, ה"ה דֹּאִין מוֹיָאִין מִבֵּיתֵן הַמִּיּוּחַד לְהֵן לְהֵאִי בֵּית שְׁדִינוּ כְּמִשְׁתַּף כְּמִבּוֹאֵר בְּגַמ' ע"ט א' ש"מ מַחֲיוֹת שְׁא"מ לַתְּקֵרָה שְׁמֵן מַחֲיוֹת.

ט) ע"ט א' ש"מ מַחֲיוֹת שְׁא"מ לַתְּקֵרָה שְׁמֵן מַחֲיוֹת פִּי' דֹּאֵם הָדִין דְּמַחֲיוֹת שְׁא"מ לַתְּקֵרָה ל"ש מַחֲיוֹת לְעִנִּין דֹּאִין לְרִיכִין עִירּוֹב מִזוֹ לְזוֹ, וְחִשְׁבִּי כְּשֵׁנִיהֶם בְּחֹדֶר אַחַד, א"כ בְּדִין הוּא דֹּאִין מוֹיָאִין מִחֹדֶר אוֹ מִבֵּית הַחֲלּוֹק בְּמַחֲיוֹת גְּמוּרוֹת לְהֵאִי בֵּית הַנְּחָשׁ בְּבֵית הַשְּׁתַּפִּין וְקֶשֶׁה כִּיּוֹן דְּבְּמַחֲיוֹת עֲרִאִיוֹת אִיירִי כְּמַש"כ תּו' א"כ אֵף בְּמִגִּיעוֹת לַתְּקֵרָה אִין אֲוֹסֶרִין זַע"ז לְדַעַת תּו' וְכַמַּש"כ סק"ג וְכֵן

זֶה מִכְרִיחַ לְאַפְשֵׁר לִמּוֹר דְּבִתְרוּיָהוּ פְּלִיגִי, וּמִיּוֹ בְּמַסְקֶנָה הַגַּמ' הַסְכִּים רִיטְבִּי"א דְּגַם ר"י הַסְבֵּר הַכִּי ס"ל דְּפִלּוּגַתְּחֵן בְּהוֹלְכָה עִירּוֹב, אֲבָל סִיִּים דְּבָרֵיו ז"ל וְז"ל וּמִיּוֹ אֲפִשֵׁר הִיָּה לִמּוֹר, דְּשִׁאֲנִי מִתְּנִי שְׁלֹא עִירְבוּ וְהֵם חֲלּוּקִים בְּדִירִין קָתָה כּו' וְל"ע דֵּהָ סַחֲמָא דְּסוּגִיא דְּסַלְקָא בְּהַכִּי וּמֵאֵן סָפִין לִמּוֹר לְאַפְשֵׁר לְחַלֵּק מֵה דֵּהָשׁוּ בְּגַמ', וְגַם בְּסִבְרָא ל"ע לְחַלֵּק דֵּהָ סוּף סוּף א"ל לְעַרְבּ וּמֵה לִי פְּחוֹת מִי' וּמֵה לִי י', וְכֵן בְּגַמ' ע"ג א' אֲמֵר וְהָא אֲחִין דְּכִי גְבוּ דְּמו כּו' וְלַע"ג.

ג) שְׁו"ע ס' ש"ע ס"ג אִם הַמַּחֲיוֹת מִגִּיעוֹת כּו' אֲבָל אִם נִתְּנוּ הָעִירּוֹב כּו' וְכֵן אִין דִּירִין כּו' א"ל עִירּוֹב, ד"ז הוּא ע"פ דְּבָרֵי תּו' ע"ב ב' אֲבָל דַּעַת רַש"י שֶׁס אִינוּ כֵּן וְלַעֲיֵל ס' י"ט כְּתַבְנוּ לְתַמּוּהָ ע"ז, וְעַתָּה רִאִיתִי בְּנ"א כֻּלָּל ע"ג ד"י שְׁהִבִּיא שְׁגַם דַּעַת הַרְמַז"ס וְהַרְבֵּז"א וְסַמ"ג וְסַמ"ה, דְּכַעֲיִן חֲדָרִים וְעֲלִיּוֹת וְהִינּוּ מַחֲיוֹת הַמִּגִּיעוֹת לַתְּקֵרָה אֵף בִּאִין עִמָּהֵן דִּירִין אֲוֹסֶרִין זַע"ז וּכ"כ הַמ"מ, וּכ"נ מְדַבְּרֵי הָרִיטְבִּי"א שְׁנֵאִיד מְדַבְּרֵי הַתּו' וּפִי' דְּבִרְיִיתָא אֲלִיבָא דְּב"ש, וְנִרְאֶה דֹּאִין לְהַקֵּל בְּזֵה, וּמִיּוֹ אַחֲרוֹנִים ז"ל סַחֲמוּ כְּדַעַת הָשׁוּ"ע, וּבְנ"א שֶׁס כְּתַב דַּע"פ פִּי' תּו' דְּכַעֲיִן חֲדָרִים וְעֲלִיּוֹת וְעִירּוֹב בִּאֲלָלָן א"ל לִיתֵּן עִירּוֹב, יָשׁ מִקּוֹם לְהַקֵּל אֵף בְּמַחֲיוֹת שֶׁל נִסְרִים אִם אִין עוֹמְדִין לְהַתְקִיִּים לְעוֹלָם אֲלֹא שְׁחֲלָקוּהוּ לְטַרְקִלִין הַשּׁוֹבְחִין בְּתוֹכּוֹ עַתָּה לְפִי שְׁעָה וְעִיקָר שִׁימוּשׁ הַטַּרְקִלִין אִינוּ כֵּן אֲלֹא מִשְׁמַשׁ בְּלֹא מַחֲיוֹת, שְׁכֵן הוּא פֶּרֶש"י עַל כַּעֲיִן חֲדָרִים וְעֲלִיּוֹת שְׁפִי' חֲדָרִים מִמַּשׁ שְׁלֹא הִיוּ מִחוּבְרִין לְעוֹלָם, וְר"ל דְּעִיקָר בְּנִינָן לְחֲדָרִים חֲלּוּקִים, וּמִנִּי' דְּכַעֲיִן חֲדָרִים הִינּוּ טַרְקִלִין שְׁחֲלָקוּהוּ הַשּׁוֹבְחִין, וּמְדַבְּרֵי הַטּוֹר מְבוֹאֵר שְׁהוּא כְּפֶרֶש"י שְׁכַתָּב אִם הַמַּחֲיוֹת כּו' אִפִּי' הֵן שֶׁל יִרְיעוֹת כּו' וְאִם הִיוּ דִּירִין בְּעֲלִיּוֹת מִמַּשׁ כּו' וְאִי עֲלִיּוֹת מִמַּשׁ הִינּוּ מַחֲיוֹת שֶׁל נִסְרִים הוּא לִי לְמַכְתָּב רִישָׁא שֶׁל יִרְיעוֹת וְסִיפָא שֶׁל נִסְרִים, וְע"כ דְּבָרֵי הַטּוֹר מִתְּפַרְשִׁין ע"פ פֶּרֶש"י, וְא"כ כִּיּוֹן דְּכַעֲיִן חֲדָרִים הִינּוּ טַרְקִלִין שְׁחֲלָקוּהוּ הַשּׁוֹבְחִין וְאֵף בְּמַחֲיוֹת גְּמוּרוֹת, א"כ כְּשֶׁעִירּוֹב בִּאֲלָלָן א"ל לִיתֵּן עִירּוֹב, וְכֵן אִם אִין עִמָּהֵן דִּירִין א"ל עִירּוֹב, וְכַתָּב דְּמ"מ יַעֲרַב כִּיּוֹן דְּעִיקָר דִּינָא דְּשׁו"ע שְׁהוּא ע"פ פִּי' תּו', הַרְמַז"ס וְס"פ חוֹלְקִים וְכַמַּש"כ לְעִיל, אֲבָל לֹא יִבְרָךְ, וּבְמ"ב בְּשַׁעַה"ל ס"ק ט"ז הִבִּיא, וְכַתָּב דְּבָרֵיו כְּמִשְׁגִּי עֲלִיו וְאִין בְּכָל מֵה שְׁכַתָּב שׁוֹם הַשְּׁגָה, וְדְבָרֵי הַנ"א מְדוּקְדָּקִים, אֲלֹא הַסּוּמָךְ עַל הַר"מ וְס"פ וּמְבָרַךְ א"ל לְמַחוֹת וְכַס"כ בְּמַחֲיוֹת גְּמוּרוֹת שְׁלִרְיָךְ עִירּוֹב ע"פ פִּי' תּו' וְהַמְדַּכִּי, וְכַמַּש"כ הַנ"א, וְנִרְאֶה דְּגַם לְפִי' תּו' יִרְיעוֹת לֹאֵן דּוּקָא אֲלֹא כֹל מַחֲיוֹת הָעוֹמְדוֹת לְפּוֹרְקָן וְכַפֶּרֶש"י וִירְיעוֹת אֲוִרְחָא דְּמִלְתָּא נִקְט.

ד) עִירּוֹבִין ע"ב א' ה' חֲבוּרוֹת כּו' עִירּוֹב אַחַד לְכָלָן, בִּצְוֹכִלִין פְּתוֹן בְּטַרְקִלִין אַחַד בְּעִינֵן מַחֲיוֹת קְבוּעוֹת וּבְלֹא"ה חֲשִׁיב כְּחֹדֶר אַחַד וְכַרְשׁוֹת אַחַת, אֲבָל בְּחֹדֶר כֵּה"ג שְׁכָל אַחַד יָשׁ לֹא חֲזָרוּ וְהֵן פְּתוּחוֹת זוֹ לְזוֹ, וְאִין מַחֲיוֹת בִּינֵיהֶם, אִין מוֹיָאִין כֻּלִּים שְׁבַתְּהוּ בְּבֵית מִרְשׁוֹת זוֹ לְרְשׁוֹת זוֹ, בְּלֹא עִירּוֹב, וּמִיּוֹ בְּבִהֲכ"נ אֵף שִׁישׁ לְכָל אַחַד מִקּוֹמוֹ כִּיּוֹן שְׁאִין מַחֲיוֹת בִּינֵיהֶם בְּיַהֲכ"נ מִחֲבָרָן, וְכַמַּש"כ לְעִיל ס' כ"ז

(יא) ע"ט ח' בית שצין ב' חצרות ומלאוהו חבן כו' נראה דאין אפשר לפרש דבית התבן מפסקת בין ב' החצרות במלאו או ביתר מי, והתבן על פני כל הבית, דא"כ ל"ל דהא דתני נחמטע מי שניהם אסורים, היינו ב' החצרות, ולמה תאסרנה נימא פי תקרה יורד וסותם, ועוד הדפנות והתקרה ליהוי אר"ה, ועוד דלייק בגמ' ש"מ מחילות שאל"מ לתקרה שמן מחילות, ומה ענין זה לזה הלל בחצר לכו"ע במחילה י' סגי ואף בלא מחילות הן רשויות חלוקות, וכמס"כ לעיל, לכן נראה דמייירי דהתבן נתון באמצע הבית מכותל לכותל ומפסקת את הבית לשנים, וקתני שניהם אסורים היינו בבית התבן לאסורים להכניס מחצר לבית התבן, אבל משאר הבתים לחצר מותרין, ודקתני נועל את ביתו היינו פתח בית התבן לחצר ומבטל את רשותו, היינו רשותו שיש לו בבית התבן, ועוד יש לפרש דביתו של זה ושל זה פתוחים לבית התבן ונועל את ביתו היינו ביתו המיוחד לו ונועל הפתח של ביתו הפתוח לבית התבן, ואין נפקותא בזה, דגם לפי זה ל"ל דהתבן באמצעו והאיסור והביטול הוא בבית התבן, ולשון הריטב"א כפי שהוא בדפוס אינו מובן ונראה דנפל בו ט"ס ככל הס' אשר הוא מלא טעויות.

(יב) ע"ט ח' הכא בבית י"ג חסר משהו כו' והא דלכפל תנא לאשמעינן ד"ג ולא תני בנחמטע בשיעור הרחקה ג"ט משום דעיקר הברייתא לא בדין המחילות, ונקט פחות מי' שהוא פסול הנזכר בכ"מ, אלא דקשיא לי' ללא יתכן כאן שיעור י' שהרי כיון שנחמטע ג"ט מהתקרה כבר שניהם אסורין, וע"ז משני דמ"מ מס"ל ד"ג ונקט התנא בפחות מי' וה"ה לכל מחילות פסולות. (יג) שם ע"ב תוד"ה דכל, דהא מחילות שאל"מ לתקרה נמי לא מחשבי להו הכא, מבואר מדבריהם דה' ששבתו בטרקלין וחלקוהו במחילות פחות מי' אף שהן תוך ג"ט לתקרה מ"מ לא חשיב מחילות ועירוב אחד לכלל לאב"י, ומ"מ לדינא נראה דהלכה כר"ה דדר"י דבתראה הוא, והמ"מ כ' בשם הרשב"א דתוך ג"ט לתקרה מקרי מגיעות והובא בשו"ע סי' ש"ע ס"ג, וק"ק ללא הזכיר דהוא מבואר בגמ' ובפחות מי' הוא פלוגתא לאמוראי.

סימן כד (כ)

ואין בני רחבה אסורין עליהן, והיינו נמי טעמא דחצר שראשה נכנסת לבין הפסין [לעיל כ' ח'] דמותר לטלטל מתוכה לבין הפסין וכמו שפרש"י שם ד"ה ח"ל, ולפר"י כל דליכא דיוורין של פיתא אין איסור מרשות לרשות, ולפר"י מניח את ביתו והלך לשבות בעיר אחרת דתנן לקמן פ"ו ח' דאינו אסור, שרי להכניס ולהוציא אף לביתו, אבל לפרש"י ביתו אסור בבית התבן, ודעת הרמב"ם כרש"י שהרי בקרפף פחות מ"ס שלל הוקף לדירה הנריך ע"ח וכמס"כ לעיל סי' כ"ה סק"ז, ולכאורה יש מקום להקל להוציא מבית לקרפף של חדרו בלא עירוב למנהקט כדברי ר"י המיקיל בעירוב, וכדעת הרמב"ם דקרפף ובית של אדם אחד רשות אחת הן, אבל נראה שאין להקל בזה, דהא בין לדעת ר"י ובין לדעת הרמב"ם

כשעירוב ב' אכלן עירוב אחד לכלן, וא"כ נחשב כשותפין ויהא אסור להכניס מביתו לבית השותפין, ול"ל דכיון שבמוליכין עירובן למקום אחר עירוב לכל אחד ואחד לא חשיב בבית אחד ומותר לטלטל מחדרו המוקף במחילות קבועות לשם, אבל כשאין מגיעות לתקרה דאף במוליכין עירובן עירוב אחד לכלן חשיב בית השותפין, ואע"ג דאין עירוב אחד לכלן במוליכין אלא כשאין עמהן דיוורין והיינו כש' החדרים פתוחין לחדר השותפין וכמס"ס סי' י"ט ס"ק ט' י', מ"מ נחשבין לעולם כשותפין, וכ"ז דחוק, אבל לדעת הרמב"ם וס"פ שכתבנו לעיל סק"ג ניחא דבמגיעות לתקרה אסורין זע"ז אף מחדר לחדר.

(י) שו"ע סי' ש"ע ס"ג ואם היה לכל אחד פתח פתוח לחצר או שאין עוזבין זע"ז רק כל אחד יש לו פ"פ לבית שער כו' למס"כ סי' י"ט ס"ק ט' י' דמה שהותרו מחדר לחדר לא חשיב אין עמהן דיוורין, וא"כ בכלן פתוחין לחצר ומערבין עם שאר בני חצר ונותנין עירובן באחד משאר בתי החצר מקרי יש עמהן דיוורין ומוליכין עירובן למקום אחר, הדין נותן דאף באין המחילות מגיעות לתקרה עירוב לכל אחד ואחד, והכא דוקא בפתוחין כלן לבית שער והותרו בב"ש והלכך חשיב כאין עמהן דיוורין, וכשמערבין עם שאר בני החצר, עירוב אחד לכלן באין מחילות מגיעות לתקרה, אבל במחילות מגיעות לתקרה אף באין עמהן דיוורין כשמוליכין למקום אחר עירוב לכאור"ה, ולפ"ז לשון השו"ע והגהת רמ"א תמוהים מאד שחלקו בשתייהן בין מגיעות לבין מגיעות ואין הדין כן שאין החילוק אלא בפתוחין לבית שער, אבל בפתוחין לחצר אף בא"מ לתקרה אם נותנין עירובן למקום אחר היינו באחד משאר בתי החצר עירוב לכל אור"ה, גם מש"כ במ"ב ס"ק כ"ד הטעם דכיון דהני אסרי תמוה דזה נאמר בגמ' באיכא עמהן דיוורין ובזה אסור אף באין מחילות מגיעות דהא בגמ' מדמינן לה לה' שגבו עירובן והתם באיכא עמהן דיוורין עירוב לכאור"ה כדאמר בגמ' ע"ג ח', והכא באין עמהן דיוורין קיימינן.

(א) עירובין פ"ה ח' תוד"ה שני, משמע דסבר דאם יש להם בעלים לאסורין כו' נראה דאף לפרש"י דוקא כשאין להם לבני הבית תשמיש קבוע בחורבה אז בני חורבה אסורין עליהן, אבל אם יש להן לבני הבית תשמיש קבוע בחורבה אין בני חורבה אסורין עליהן דמקרי דירתן של בני הבית קביעא כיון דבית פיתן פתוח לה, ושל בני חורבה ערואי והוי כמו בשותפין לזה בנחת ולזה בקשה וכמו שסיימו בדבריהם ובענין הדירות אינו תלוי בקנין ממון אלא בשימוש ודירה, והמשמש הוא הבעלים, וראי' לדבר מהא דאמר לעיל כ"ד ב' ממחא לרחבה כו' מאן דשרי דהא ליכא דיוורין הרי דשרי לרחבה של חדרו כיון דאינו דר בזה, אלא ע"כ התם ה"ט כיון דבני מחא משתמשין בזה, ופתח בית פיתן פתוח לה הוי דירתן עיקר

הריטב"א לפרש"י דהן נכללין בעירוב הפנימים ה"נ אין אורסין עליהן, ואדרבה מצינו שאין אורסין זע"ז כשאין עמיהן דירין, וכשמוליכין עירובן למקום אחר, ויש עמיהן דירין, לריד עירוב לכל אחד, והכא לעירוב הפנימים סגי להו אף ביש עמיהן דירין ומוליכין עירובן למקום אחר, כש"כ שאין אורסין עליהן ומיהו ב' הפנימים אפשר לאסרי אהדדי, דהאי בית שער הוא כחצר של שניהם, ואם לא עירבו אסורין.

(ג) ע"ה ב' תוד"ה ור"י, דהתם איירי בבית שער דחצר כו' והאי עירוב דנותן שם ל"ל דמייירי בעירבו ב' חצרות יחד.

סימן נה (לא)

(ג) ולעת הרא"ש כפי פי' הגר"א, עיר של יחיד, אין מערבין אותה לחצאין לארכה אף בתיקון חצר וולא מש"ל אלא במיעוט רה"ר סתום וארך רה"ר פחות מי', ואפשר דבב' מבואות כנוסין לפנים ועשו בפתח הכניסה תיקון חצר או דקה נמי לא מהני, דאין מועיל תיקון חצר או דקה אלא למבוי חד וולא לב' מבואות יחד, ואפשר דאף לו"ה לא מהני, ואפשר דאף באמצע מבוי לא מהני תיקון חצר, ואע"ג דלענין לחלק בני מבוי זה מזה מהני תיקון חצר באמצע, מ"מ לענין לחלק עיר של יחיד לא מהני ומיהו ל"מ הכי, ולערב מבוי מבוי בפ"ע מהני תיקון חצר בפתח כל מבוי, וכש"כ לו"ה, אבל לחי וקורה לא מהני, ולחלק רה"ר לרחצה לחי וקורה לא מהני לכו"ע, ותיקון חצר תליא בפלוגתא דתרי לישני בגמ', וכו"ה מהני לכו"ע, ועיר של רבים, מערבין אותה מבוי מבוי בפ"ע בלחי וקורה, ומחלקין אותה לרחצה בתיקון חצר לכו"ע, ואף לארכה מחלקין אותה בתיקון חצר, וומיהו לא מש"ל ד"ז אלא כמו שפירשנו, והאחרונים ז"ל הסכימו כפי' הגר"א ותמהו על הרמ"א, ומיהו גם לפי' הגר"א קשה לכיון לשון הרא"ש שהביא ראי' דמהני תיקון חצר לכל מבוי מדברי התו' שכתבו לרחצה למ"ד מערבין לחצאין לריד תיקון חצר, ומה ראי' היא זו אדרבה למ"ד מערבין לחצאין דין הוא דבלחי וקורה סגי, דכיון דאין דירתם של זה בזה ושל זה בזה, אין כריכין לערב יחד, אלא לאסרי אהדדי משום שהן פרוצין זה לזה, ולא גרע מה שהוא פרוץ לרשות חברו מפרוץ לרה"ר ולכרמלית דמהני לחי וקורה, ולא ידענו מנ"ל לרבותינו להחמיר דלא מהני לחי וקורה, אבל לערב מבוי מבוי בפ"ע לאסרי אהדדי משום שדירתן הוא ברה"ר כמו שדירת בני חצר במבוי בזה דין הוא דאף לו"ה ודלת לא מהני, כמו דלא מהני בפתח החצר שלא יאסרו על בני מבוי, ואע"ג.

(ד) ומש"כ הגר"א לו"ה ודאי מהני לערב לחצאין דכסתום דמי, תמוה מאד דמאי שייך כאן כסתום דמי, כיון דהן באין דרך פתחו לרה"ר ודירתן ברה"ר, והרי הוא כפתח החצר למבוי, ואף דלת אין מועיל בזה ומלשון הרא"ש משמע דתיקון חצר וכו"ה חד דינא אינו להו, ואע"ג.

הנראה זו אסירה, אף שהן חלוקין בטעמן, לדעת ר"י אף כשהן של אדם אחד אסור, וכמש"כ לעיל סי' כ"ד ס"ק כ"ט ולדעת הר"מ לריד ע"ה, מ"מ לתרויהו אסירה, ואפשר דמתנ' פ"ט א' דתנן רש"א אחד גגות כו' ולא לכלים ששבתו בתוך הבית מכרעת דהיכי שהן של בעלים חלוקים מיהת אסור.

(ב) צמ"ב סי' ש"ע ס"ז בשעה"ל אות כ"ו, כתב די' בתים זה לפנים מזה ולא עירבו הפנימים אסורין לטלטל מביתם לבתים החיצונים לדעת רש"י, ואין זה מוכרח, ונראה דכיון דחשבינן לי' בבית שער של הפנימים אינם אורסין עליהם דגריעא מבית התבן דהכא מבטל בטיולין לפנימים, וכי היכי דל"ל ליתן בעירוב כמש"כ

(א) עירובין נ"ט ב' ה"ע דעבד דקה כו' מסקנת הסוגיא, עיר של יחיד ונעשה של רבים, אין מערבין אותה לחצאין לארכה, בין כשמערבין כל בני המבואות שמעבר מזה יחד ומשתפין דרך רה"ר המתוקן בדלתות או בצו"ה אם אינו רה"ר גמורה, ובין שעירבו מבוי מבוי בפ"ע, וכן כשחלקו את רה"ר לארכה בצו"ה כגון שהיא סתומה במקצת כזה (וקנה) ועירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן, בכל אופן אין מערבין אותה לחצאין, ולא מהני שום תיקון בין לחי וקורה ובין ב' פסין ובין לו"ה, אלא דקה לפתח המבוי מהני ומערבין מבוי מבוי בפ"ע אבל אם עירבו ושיתפו ב' מבואות יחד אורסין על כולו, שהרי בשיתופן באו לרה"ר ובטלו את סילוק הדקה, וכן כשחלקו את רה"ר לארכה בדקה לא מהני, וכן כשחלקו לרחצה או שחלקו באמצע המבוי לא מהני דקה, ואם חלקו רה"ר לרחצה בלחי וקורה לל"ק מהני ולל"ב לא מהני אף חילוק בצו"ה, וחילוק באמצע מבוי לא מהני אף בצו"ה, ועיר של רבים מערבין אותה לחצאין ומהני חילוק לרחצה של רה"ר אף בלחי וקורה אם הוא פחות מי' וכן מבוי מבוי בפ"ע ומהני לחי וקורה, וכן מחלקין אותה לארכה בצו"ה, אבל באמצע מבוי נראה דאין מחלקין, זהו לפי פשט הסוגיא ואפשר דזה דעת ריב"ש שהביא ב"י סי' שס"ג.

(ב) אבל דעת הרא"ש ופ"פ כפי שפירשם ב"י ורמ"א בס' ש"כ"ב, עיר של יחיד מחלקין אותה בתיקון חצר, או בצו"ה, בין לערב מבוי מבוי בפ"ע, ולעשות בפתח המבוי תיקון חצר או לו"ה, ובין לערב כל המבואות מעבר מזה, וזה לא מש"ל אלא במיעוט רה"ר סתום ועשו לו"ה לארכה, וכן באמצע המבוי שעשו תיקון חצר או לו"ה, מערבין אלו לעצמן ואלו לעצמן, אבל לחי וקורה לא מהני אף בפתח המבוי לערבה בפ"ע, וכש"כ באמצע מבוי או באמצע רה"ר, ולמ"ד לרחצה מערבין לחצאין, אף בלחי וקורה סגי, ודקה מהני לפתח המבוי אבל לא באמצע, ושל רבים, מחלקין אותה בלחי וקורה בין מבוי מבוי בפ"ע ובין באמצע רה"ר לרחצה בפחות מי' ובצו"ה אפי' לארכה, ובאמצע מבוי לריד תיקון חצר או לו"ה.

מלדס ור"ל דהיכי דאין לבני חזר מצוי כלל לא מהני אף דלת דעיקר תשמישיהו במצוי ועיקר דירתו במצוי, אבל כשמחלקין את המצוי הרי יש להן מצוי לתשמיש מלדס, והלכך שפיר נתחלקו ונסתלקו משאר המצוי, וכן כשמחלקין חזר צו"ה שפיר מתחלקין דנעשו כב' חזרות כיון דחד תשמיש לב' החלצין, אבל מצוי וחזר צ' תשמישין הן ואינן מסולקין ממצוי במה שיש להן חזרין לתשמיש, וכשמחלקין החזר או המצוי, אינן אורסין על החיטונים בדריסת הרגל דרגל המותרת במקומה אינה אורסת שלא במקומה, ובמ"צ ס"ק ק"ל כ' וז"ל ודוקא כשאין להן דריסת הרגל זע"ז כגון שיש להן פתח אחר כו', ובשעה"ל כ' ע"ז ב"י ותו"ש ופמ"ג, ותמוה מאד דולאי במצוי סתום מג' רוחות קיימינן כסתם מצוי, ועוד דגם בחזר הלל כתבו הראשונים דמהני חילוק וחזר בסתמא אין לו פתחא אחרינא, ואין ספק בלשון הראשונים ז"ל דא"ל שיהי' להן פתחא אחרינא, וביש להן פתחא אחרינא, אפשר דהריב"ש מודה, והו"ל למרן למימר דהדין עם הריב"ש בליכא פתחא אחרינא, והראשונים ז"ל מייירי באיכא פתחא אחרינא וכו"פ, אלל ודאי ז"א, ולעולם מתחלקין אף בליכא פתחא אחרינא לפנימים אלל כל דרכן על החיטונים.

(יא) ממה שנתבאר נלמד דמהני חילוק מצוי לחלצין בתיקון חזר, וכס"כ צו"ה, אבל רה"ר העוברת בתוך העיר לא מהני חילוק בתיקון חזר ולדעת שאר אחרונים ז"ל אף צו"ה ל"מ לדעת הרי"ף והרמב"ם ונראה דאין תלוי בשיעור רה"ר שהרי קיימינן ב' אמות, אלל דרך המפולש חוץ לעיר לעירות אחרות הוא רה"ר לענין זה, ומצוי עצמו המפולש נראה דמתחלקין אותו לחלצין בתיקון חזר כדון מצוי סתום, אבל כריך להבין גדרו של דבר דמבואות הכלות לרה"ר נמי ליהוי רה"ר כמצוי עקום עם המבואות, וי"ל דכיון דכל מצוי מיוחד לדיווריו והאמצעי מיוחד לכלם יחד מקרי של רבים לענין זה ואינו מתחלק.

(יב) ס' א' התם אי בעו לעירובי דרך גגות תימא דלעיל כ"ו א' הוכיח מהא דרבה צ"א דמחילה העשו' נחת ל"ש מחילה והלכך פירא דבי תורא הויא כרמלית, ופירשו התו' שם דמשום שזר לא היה מערב ערסייתא אלל הוי עביד לה שזר דזה עדיפא, והשתא תקשה למה לא עירב כולה דרך גגות וליעבד לה שזר, ונראה דמשום דאין דרכן להשתמש דרך גגות לא ירווחו בעירוביהו, אבל אי רשאין לטלטל דרך פירא דבי תורא, טוב להן לערב יחד ולקיייר לה שזר, והריב"ז א"ל ז"ל כתב שראוין לערב דרך דיוטאות כו' אלמלא דפירא דתורי המחלקת ביניהם מעבד שלא לערב הכל ביחד, ונראה מדבריו ז"ל דהשתא דאיכא פירא דב"ת לא מצו לערב דרך דיוטאות, וז"ל דמתחלה ס"ד שלא היו פתוחות זו לזו דהא פירא דתורא עמוק י' ורוחב ד' והוי כחריץ שבין ב' חזרות, וכמו שפרש"י, ולזה קאמר דאכתי פתוחות זו לזו דרך גגות, אלל שכרמלית מפסקת, ועדיף מהני בתי דפתחי לנהרא דלל היו פתוחין לעיר, אבל זה תימא דכיון דדיוטאות מגיעות מזו לזו אין

(ה) נ"ט ב' מ"ש לחלצין דלל דאסרי אהדדי כו' לכאורה קשה לל"ק דלרחה מערבין והאי אין מערבין לחלצין היינו לארכה א"כ היינו מצוי מצוי צפ"ע, ואין לומר דלחלצין היינו בשיתפו כל המבואות יחד, דא"כ נכלל בשיתופן חלק רה"ר שיוכלו להביא עירובן מזה לזה וא"כ אסורין משום שחלקן ברה"ר פרוץ לרשות חזריהם, ואין איסור זה מכונת הברייתא, וע"כ ז"ל דיש תיקון לרה"ר לארכה, וכן מבואר בלשון הגר"א ומשמע דאף תיקון חזר מש"ל, וע"כ בסתום מיעוט רה"ר וכמס"כ סק"ג, ואם המבואות פתוחין זה לזה ועירבו יחד דרך פתחן אפשר דמהני דקה ותיקון חזר.

(ו) נ"ט א' תוד"ה כמאן, שיערבו מלד אחד כל מצוי מצוי כו' כונתם בתיקון לחי וקורה, אבל תיקון חזר באמת מהני כה"ג, אבל יותר הוי להו למינקט לארכה דקיימינן ב' דהיינו שיערבו כל מבואות מעבר הלז יחד.

(ז) ונראה דאם בטלו להן חלקן במצוי מערבין מצוי מצוי צפ"ע בלחי וקורה דכיון דבטלו כלן חלקן שיש להן זה בזה, שוב אין אורסין עליהן, ואין האיסור רק משום פרוץ למקום האסור ומהני לחי וכן מחלקין את רה"ר לרחה בלחי לאחר הביטול, ומיהו בזה הן אסורין להוציא מבתיהן של חזריהם למבואותיהן אחר הביטול אף לאחר שהחזיקו כדון רבים אלל רבים דאין נעשין אורחים, ועי' לעיל סי' כ"ד.

(ח) שו"ע סי' שצ"ב ס"ד ואם בנו מלבה כו' כתבו אחרונים ז"ל דמלבה גבוהה ד' ורחבה ד', ונראה דאם גבוהה י' יאלה מתורת דקה דפחות מ' שאינה מחילה מינכר סילוק אלל ב' הוי מחילה ומיהו בפתח מצוי מהני מתורת פס ד', אלל בדקה של פתח החזר אי גבוהה י' חשיבא מחילה ואכתי הפתח אוסר, וכו"ע.

(ט) שם סי' צ"ו בהגה' או יעשה מחילה גבוה י' כו' הגר"א מגיה גבוה ד' ופשוט דקאי בפתח שהוא י' דביותר מ' הוא פרעה ולל פתח, ודלל כהמ"צ שכתב בדעת הגר"א דמהני דקה ביתר מ' והוא תמוה דולאי פרעה יתר מ' לרשות חזרו אוסר וכדתנן ע"ז ב' יותר מכאן מערבין אחד וגם דקה לא מהני כדאמר ס' א' במגופת עד עשר אמות כו' ולל נחלק בזה אדם מעולם, וגם גבוה י' לא מהני אלל א"כ רחה ממעטת את פתחו ומעמידו על עשר.

(י) צ"י סי' שס"ג ד"ה ומ"ש אם עשו, והריב"ש כ' בתשובה נראה דאפי' צו"ה אינו מונע על הרבים מלסור שהרי חזרות הפתוחות למצוי בפתח גמור אורסות כו' אלל דקורה [נראה דל"ל "דקה"] דוקא בענין וכס"כ דלת כו' והרא"י שהביא כו' אינה ענין כו' דא"כ אם היו לחזרות ההן דלתות לא היו אורסות כו' דהיינו מפני שיש להן דריסת רגל על המצוי אלל החיטונים אין להן דריסת רגל על הפנימים שהרי יכולים הם להשתמש מלדס צו"ה כו' לכאורה תמוה הא מ"מ הפנימים יש להן דריסת רגל על החיטונים כבני חזר במצוי, וזהו עיקר הנידון, ונראה דט"ס יש כאן וז"ל אלל הפנימים אין להם דריסת רגל על החיטונים שהרי יכולים להשתמש

ותיקון חצר בעקמימותו, אמנם בעשה לחי וקורה בעקמימותו לדעת הגר"א לכו"ע אינו מתחלק, אבל לדעת ב"י ורמ"א תליא בפלוגתא דהני תרי ליטני נ"ט ב', ולדעת הר"ע דפסק כל"ק לקולא ה"נ מתחלק מצוי עקום כיון דאית להו פתחא אחרינא.

טז) והנה הר"י נקט הטעם דכופין על מדת סדום ומסלקין להו לפתחא אחרינא, ונראה להכא בעירוב לחלאין גרע מחצר שצין ב' מבואות דהתם בעירבה עם אחד הותר השני, ואילו הכא עירבו לחלאין עדיין אסורין זע"ז אע"ג דעשו לחי וקורה דליכא משום פרוץ במלאו, והטעם דהתם במצוי אחד סגי לתשמישו אבל הכא דירתו בכל המצוי ואין מחלקין מצוי לחלאין דע"כ תשמישו בכולו, ומיהו היכי דחילקו בכו"ה או בתיקון חצר היכי שאתרו חכמים דמערבין לחלאין מקרי ב' מבואות ואלו פתוחין למצוי זה ואלו למצוי אחר, ואף אם באין ומשמשין הרי הן כבאין לרשות חצריהן, ואין זה דירה אלא ביאה, ונראה דזהו כונת ב"י שהביא הגמ"א דהכא א"כ טעם סילוק אלא כב' חצרות שאין רגל המותרת אסרת, והכא אף רגל אסורה אין אסרת, כיון דאית להו דרכא אחרינא.

יז) ובכו"כ מהד"ת סי' ל"ט פירש דכל היכי דהותר מטעם כפית סילוק, אסורין המסתלקין ברשות חצריהן, והאריך בחילוקים דפעם אסורין בתשמיש ופעם גם בהילוך, ולפ"ז יש נפקותא בין הר"י להב"י דלינא דלהר"י אסורין לעבור אלו על אלו, ולהב"י שרי, וכן ברגל המותרת, אסורין הפנימים לטלטל בחיצונה אף מבתי החיצונה לחיצונה, אף לדעת ב"י, אלא שמתרין לעבור, ועיקר כונת ב"י להשיג מה שאוסר לעבור, ואף לפי דעת זו דברי הגו"ב שם אינם מובנים כה"ל, אבל עיקר הדבר מה שאסר בטלטול או בהעברה, לא נהירא, דלא אשתמט בשום פוסק להזכיר איסור זה והרי בציטל רשותו שנה התנא במשנתנו ס"ט ב' והן אסורין, והכא לא תנן במשנה ולא נזכר בגמ' והרי"ף והר"ע והרמב"ם סתמו דעירבו פנימים ועירבו חיצונים שתייהן מותרות, וכן בחצר שצין ב' מבואות סתמו ולא פירשו לאסורין במצוי, ועוד דאמר ע"ה ב' עכו"מ הרי הוא כרבים ומסיק משום דפעי תיפוק ל' דישראל נמי אסר כה"ג שהרי עכו"מ לא אחיד לדשא, לכן נראה דלעולם הן מותרין לעבור ולטלטל והא דאמר נ"ט ב' דפנימית אחדא לדשא כו' היינו שעיקר תשמיש פנימית בפנימית ובחיצונה הוא שלא במקומה וזהו כונת תו' שם דלאו לענין הילוך קאמר דא"כ כריך לומר דעיקרה במקומה ואינה רכיבה ללכת, וז"ל דודאי עיקר דרכה בחיצונה, אלא שאין קפידא בהילוך אלא בתשמיש, ובזה אמרין שתשמישה אינה בחיצונה, ואף אם משמשת אינה אלא אורח, וכן הא דאמר מ"ט א' כגון זה כופין על מדת סדום היינו נמי דמטעם זה אבדה חלקה ונעשית אורח, ואף אם נפרש בלשון אחד הפוסקים שאוסר, נראה דיש לסמוך להקל בעירוב על הרי"ף והרמב"ם שלא הזכירו איסור זה, ועי' ברא"ש פ"ז סי' ז' משמע קלת כפי' הגו"ב ועי' שו"ע סי' שפ"ה ס"ג

הכרמלית מפסקת ואפי' ב' בתים מב' כלי רה"ר מערבין דרך דיוטאות כדתנן לקמן ע"ה ב' ובטוש"ע סי' שט"ג, ועוד גם הני בתי דפתיחי לנהרא יוכלו להקיף דרך כרמלית לעיר, ודברי רבנו סתומים וחתומים לפנינו.

יג) כ"ו א' תוד"ה דבי תורי ורש"י פי' בכ"מ כו' והוי כחריץ שצין ב' חצרות לאמרין כו' לכאורה קשה מנ"ל באמת דמחיצה העשויה לנחת ל"ש מחיצה דלמא באמת עירב ערסייתא ערסייתא משום הפסק חריץ, אמנם למאי דמסיק לקמן ס' א' דמאז לעירובי דרך גגות שפיר מוכח דפירא בי תורא חשיב כרמלית דאל"כ הרי מותרין דרך פירא ב"ת כיון דעירבו יחד, שכן הדין בכותל וחריץ שעירבו ב' החצרות יחד דרך פתח דמותרין על הכותל ותוך החריץ ווכמ"כ תו' ע"ז ב' ד"ה ובלבד ולפ"ז יש לומר דרש"י פירש כן למאי דסלקא דעתך דלא היה להם פתח משכונה לשכונה, ונקט רש"י דין חריץ שהוא דין המשנה, ומחיצה העשויה לנחת היא מימרא דאמוראי.

יד) ס' א' דההוא בי תיבנא כו' הטוש"ע סי' שצ"ב ס"ג מפרשים דהאי בי תיבנא לא היה בו דירה וקיי"ל דבית התבן אינו אסר, ומייתא מזה ראוי דאף דלא הוי בעירוב מ"מ חשיב שזור, ויש לעי' נהי דבית התבן אינו אסר על בני חצר אבל הוא גופי' אסור לדעת רש"י פ"ה א', וא"כ שפיר הוי היכרא דאין מטלטלין מעיר לבית התבן משום חסרון עירוב, אבל היכי דלא מצי לערב משום שאין להן פתח ליכא היכרא, ול"ע, ועוד הק' הריטב"א הא בית התבן היינו חצר, לכן פי' הריטב"א דהאי בי תיבנא היה בו בית דירה, ול"ל לפ"ז דיודעין הוי דהאי בי תיבנא לא היה פתוח לעיר, א"נ מתחלה היה ס"ד לזריך נ' דיורין, ומייתא ראוי דסגי בבית אחד וא"כ א"ל להטריח לעשות כווי אלא יעשה שזור, אבל קשה דהא כבר אמר ר"י לאצוי מאי נפקא לך מיני' ופרש"י דהלכה כר"ש, ולפי' הרי"ף הלכה כר"י, ומאי ס"ד דאצוי, ולכן נראה דהאי בי תיבנא לא היה פתוח לעיר, ודעת הרמב"ם נראה כהריטב"א שכתב לזריך בית וחצר, וע"כ בית מיוחד לדירה קאמר וואפשר דדירה בצעלים דוקא צעין ולא מהני מיוחד לדירה דכן מתפרש בית בכ"מ, ויש לעי' על השמטת הרמב"ם האי דינא דהשזור א"כ להיות פתוח לעיר ולענין הלכה נראה להחמיר בשזור בית התבן בלא דירה.

טו) שו"ע סי' (רס"ד) וס"ד מ"א סק"ג הביא דברי הר"י דמצוי עקום מערבין אותו לחלאין, ועי' בהר"י דנקט תיקון מצוי עקום לו"ה בעקמימותו ולחי או קורה בב' ראשיו, והנה בכו"ה מחלקין מצוי לכו"ע אף להרי"ף והרמב"ם דקיי"ל כל"ב נ"ט ב' דלרחה נמי אין מערבין לחלאין, היינו דוקא רה"ר אבל מצוי מחלקין לחלאין בכו"ה ווכמ"כ לעיל ס"ק י"א, וכש"כ לדעת הגר"א שהבאנו לעיל וס"ק ד' דכו"ה לכו"ע מחלקין לרחה, וכש"כ לדעת ב"י והרמ"א דכו"ה ותיקון חצר לכו"ע מחלקין לחלאין, אף רה"ר, ווכמ"כ לעיל, והנה דין הר"י הוא גם בעשה לו"ה בב' ראשיו,

יט) אצל נידון הגו"צ יש להתיר מחמת לו"ה, ואף אם הוא הפסק ברה"ר די בלו"ה ולא ברה"ר ממשי אלא דין רה"ר לענין זה וכמש"ל לעיל לזאת הגר"א ואף בנתיב בתיקון חזר או בעומ"ר יש לסמוך על הרא"ש וש"פ להקל כל"ק לזרחה מערבין, ומ"מ אם אפשר לפרוץ מה שחזן לעירוב עדיף טפי, דיהי' השו"ר אסור משום חסרון מחילות.

כ) שו"ע ספ"ו ס"ט ויסתלק מאותו שרגיל היינו סילוק בעלות ליעשות אורח ובמ"ב ס"ק נ"ח נ"ט כ' שלא יעבור בשבת זה דרך אותו מבוי ולמש"כ לעיל ז"א, שאין איסור בהעברה כלל.

סימן לו (לב)

ד"ה מי, הקשו אי בבית שער לבית תיפוק ל"י משום בית דאסר בו' אע"פ שאין דרין בו' כו' משמע מדבריהם דמקרי ב"ש אע"פ שאין דר בפנימי, ואולי כונתם למ"ד בית התבן אסור איכא למימר לעושה ב"ש ווק"ק בדבריהם שכתבו דאם אין דר אכתי הוי בית התבן הא י"ל באין שם כלים כלל דהא בית התבן דוקא באיכא שם תבן כמש"כ תו' פ"ה ב'.

ג) ולר"ד טעם אמאי עירובו עירוב כיון דלא חזי לדירה, ואפשר משום דע"י עירוב עקרו דירתו להאי בית שער, ותו לא הוי ב"ש, ומיהו בב"ש דרבים לא מהני עירוב, דע"כ בטלה דירתו טובא.

ד) ובמ"ב סי' ש"ע בשה"א אות כ"ה כתב בשם הפמ"ג להסתפק בב"ש הסמוך לבית מבחוץ ול"י מאי מבחוץ ומאי מבפנים, ועוד כיון דבליכא דיוורין בחצר גם ב"ש דחצר מקרי דירה ורק דיוורין החצר העוברין עליו כניסה ויציאה מבטלין דירתה, ובית שאין תשמישו רב כל כך אין כניסה ויציאה של יחיד מבטלין הדירה, ומה לי בחוץ ומה לי בפנים.

ה) שו"ע סי' שצ"ו ס"ד ביה"כ שבין שני בתים בו' במ"ב בשם אחרונים ז"ל פי' דהבא בחפירה של שניהם וביה"כ חלוקה לכל אחד חלקו, ואסור להוציא מרשותו לרשות השותפין, ותמוה מאד דהלל האו"ה לא חלה עליו שם חפץ עד היציאה מהגוף, ולא הוי כלים ששבתו בבית, ואין איסור להוציא מחצר לחצר כלים שלא שבתו בבית, ואף כלים ששבתו בבית אין איסור להוציא לרשות חצרו אם אין לחצרו פתוח לשם מקום דירה, לדעת ר"י בתו' פ"ה א' וכן הסכים במ"ב בזה"ל בס' זה ד"ה וביניהם, וי"ל דהבא מקרי בית פתוח לביה"כ אף אי חצר מפסקת, אבל הראשונה קשה ונע"ג [ש"ר] שכבר עמד בזה המ"א סי' שצ"ו סק"ט וכתב דחשיב כלים ששבתו בבית ולא ידעתי למה ורחיטי במ"ב בשם הב"מ שחולק על סברת המ"א, וכתב עוד המ"ב בשם הגרע"א דבביה"כ בין ב' בתים א"ל לסברת המ"א, ול"י למה, דהא ביה"כ אינו בית אלא חצר כדן בית התבן ובית העצים וגרע מניהו.

ו) שו"ע ספ"ו ס"ב בזה"ל ד"ה בתים דלד בסוף דבריו דאם אין בספינה רק בית אחד א"ל עירוב דלא החמירו מבחצר, ואין הדבר מובן, ואם הספינה ראויה לדירה ודאי הוא כב' בתים ולריכין עירוב,

ישראל שהמיר בו' דוחין אותו אצל פתח בו' והוא מתקבצת הרשב"א, ואף דלא ישמע לנו ויעבור עליהם בשבת לית לן בה.

יח) ומש"כ בנ"ב שם דכיון דאינם יכולים לערב מחמת עכו"מ דאסרי עליהו מקרי אינם יכולים לערב נראה דז"א דאין דברי ריטב"א וש"פ אלא בחסרון מחילות דבזה לא חשיבי פתוחין למבוי כלל, אבל מה שדרין עכו"מ אין זה כלום דעכו"מ נמי נראה דאסרי ואין מערבין לחצאין להשאיר העכו"מ, ולערב ישראל, דכיון דישראל אסר עכו"מ נמי אסר, וכן אמרו ע"ה ב' דרגל האסורה אוסרת אפי' עכו"מ.

א) עירובין ע"ג ב' תוד"ה אלא, וא"ת בו' לרבא דאמר לשמואל דאפי' ב' חצירות בו', ואם השוכה הוא מאותה חצר שהעירוב נתון שם כלן אסורין כדן נתנו עירובן בפנימית ושכח אחד מבני הפנימית, ואם השוכה מחצר אחרת, אז הדן נתן דחצר שהעירוב נתון שם והחצרות הסמוכות לה שריין, ואותה חצר ששוכה בחוכה אסורה, וכן החצרות שחצר השוכה מפסקת ביניהם לבין חצר שהעירוב שם אסורות, שאין יכולין להביא עירובן אצלן, אמנם א"כ יאסרו אלו על חצר שהעירוב שם, ואין יכולין לומר להן לתקוני שתפתיד, כיון שאין העיוות בהן, אלא בחצר השוכה, אמנם אפשר דהן כלן מותרין חוץ מחצר השוכה, ויכולין להביא העירוב דרך מבוי כיון שכלן נשתתפו לרבנן דר"ע לקמן ע"ה ב', ולר"ע כלן אסורות, עד שיבטלו בני חצר השוכה לכלן, וביטול השוכה לא מהני, וכמש"כ סי' כ"א סק"ד.

שם וי"ל דהא לא קשיא שהרי במבוי נשתתף, ר"ל דכיון דשיתפו כל החצרות מקרי חד חצר ומבטלין רשות זה לזה, ויש לעי' דמ"מ חצר השוכה תהא אסורה משום דבטלה שותפותה דאמרו לה לתקוני שתפתיד, והרי אף לר"י דיש ב"ר מחצר לחצר, מ"מ בנתנו עירובן בפנימית ושכח אחד מן החיונה, החיונה אסורה וכמש"כ סי' כ"א סק"ד, ומיהו לר"ע אפשר דכי היכי דבני חיונה מבטלין רשותן ה"נ השוכה מבטל, ונאע"ג דשיתפו יחד אין אסורין אותן שלא עירבו על אותן שעירבו, דוקא עירוב חצרות מרגילן למיסר עלי' וספיר איכא למימר לתקוני שתפתיד בו'.

שם אבל הא קשיא בו' והבא ליכא למימר משום דעירבו וחשיבי כחד חצר, דלגבי טלטול מבוי ע"כ חשבינן להו לחצרות חלוקות דאל"כ שיתוף למה לי, ועוד דהא מהני ביטול במבוי אף בלא עירבו החצרות יחד, וכמו שסיימו התו' וע"כ יש ביטול רשות במבוי בו'.

ב) פ"ה ב' כל מקום בו' חוץ מבית שער דיחיד, ופי' התו' ע"ה ב' בבית שער דחצר דאינו עשוי לדירה, ונראה דדוקא באיכא דיוורין בחצר אבל בליכא דיוורין בחצר דבית שער דחצר אסור, ואסור להוציא כליו לחצר אחרת דמקרי כלים ששבתו בבית וכן כלים ששבתו בחצר אחרת אסור להביאן לבית שער, ותו' לעיל ע"ב ב'

שם לא"כ אפי' יש פתח ביניהן כו' במ"א סי' ש"ע"ב סק"א הביא מדבריהם אלו דכלים ששבתו בבית אסור להוציא לקרפף שלו לר"ש ולכאורה אין ראוי מכאן אלא לקרפף של חצרו לר"ש ולקרפף שלו לרבנן, מיהו לדעת ר"י בתו' לקמן פ"ה א' ד"ה שני, דכלל דיוורין אין איסור הוצאה, ע"כ הא' דאסור להוריד לבית משום איסור קרפף ובית ב' רשויות הן, ולא משום חילוק בעלים.

(יב) ע"א א' תוד"ה הכא, נראה דוקא כו' אבל כו' שצין רה"י לכרמלית כו' מותר לבני רה"י ולבני כרמלית כו' לכאורה בלא"ה לא שייך להחמיר לטלטל ממקום שאין בו ד' לכרמלית, שהרי אף אם נחשוב פחות מד' לרשות אכתי כרמלית הוא שאינו רה"י ולא רה"ר, ומכרמלית לכרמלית קא מפיק, ולא מצעיא היכי דאינו גבוה י' וגבוה ג' או שאינו גבוה ג' והוא תוך הפתח, דבזה אף ברחב ד' הוי כרמלית, אלא אף בגבוה י' ואינו רחב ד', לא שייך למיסר לכרמלית כיון דמה"ת הוא מקום פטור, וחכמים יגזרו עליו למחשב רשות בפ"ע, ע"כ יהא מותר במינו, שכל רשויות דרבנן מותרין מזו לזו, וכן לרה"י שרי דזהו רשויות דאורייתא, והא' דאמר בגמ' וחכמים עשו חיזוק לדבריהם כו' היינו אע"ג דדאורייתא לא מש"ל איסור בפחות מד"ט מ"מ אסרו מרשות לרשות בלא עירוב אף בפחות מד"ט, אבל לענין איסור הוצאה מרה"י לרה"ר לא מש"ל רשויות דרבנן.

שם וקל"ת מוכח כן כו' תוך הפתח כו' לריד לחי כו' משום דמלא מין את מינו כו' ומיהו מצינו למימר כו' נראה דספיקם בגבוה ג' או יותר ובזה ס"ל דלא אמרינן בזה מלא מין את מינו כיון דחלוק ג' והוא כדעת רש"י שבת ז' א', ודלא כהרמב"ם וס"פ שהוצא ב"י ס"ס שמ"ה ובש"ע שם סעי' י"ט, ולדעת הר"מ ליכא לספוקי בסמוך לכרמלית שהוא לעולם כרמלית, ומיהו איכא לספוקי בגבוה י' דבזה לכו"ע לא הוי כרמלית כמש"כ במ"ב סי' שמ"ו ד"ה ברשויות.

(יג) שו"ע סי' שמ"ה סי"ג חורים כו' אם הם גבוהים למעלה משלשה ובמ"ב ס"ק מ"ו דלמטה משלשה כו' נחשבים כקרע רה"ר כו' הא' חור היינו שהכותל רחב מלמטה ויש לי' כניסה למעלה והוא ע"פ כל אורך רה"ר אבל חור וכניסה שיש להם דפנות הן רה"י מן התורה וכרמלית מדרבנן ואף אם תוכן שיה לרה"ר, וז"ע על הפוסקים שסחמו הדברים ואם החור פחות מד"ט הוי מ"פ, ועי' בהגר"א ס"ס שמ"ו הוצא בבה"ל שם ד"ה הדין.

שם סעי' י"ז חורי כרמלית ובמ"ב ס"ק ע"א אבל בפחות משלשה כו' למש"כ בס"ק הקדם דביש לחור מחילות אין נ"מ אם גבוה ג' או לא, הכא בפחות לכרמלית אי ארך החור נגד הכרמלית ד"ט ועמקה פחות מד"ט, ואין קרקעיתה גבוה ג', אמרינן מלא מין את מינו ולכו"ע הוי כרמלית, ואם קרקעיתה גבוה ג' לדעת רש"י שכתבנו ס"ק י"ב הוי מ"פ, ולדעת הר"מ הוי כרמלית, ואם ארך החור כלפי הכרמלית פחות מד"ט בין כשעמקה ד"ט ובין כשאין

ואם שאר הספינה אינו אלא חצר, אף שאוכלין שם מ"מ היא טפילה לבית הפתוח לה, ובזה א"כ עירוב, וכן הדין בחצר שפתוח לה בית אחד, ואיכא שנים בחצר אף שאוכלין שם אינן אוסרין, וזה עדיף מזה בקשה ולזה בנחת.

(ז) שו"ע שפ"ב סי"ט בבה"ל ד"ה כדי הביא פלוגתת הפוסקים לטלטל בבתיים דרך חלונות, ולכאורה נראה דאם לא עירבו רק הבתיים שרי, ואם עירבו גם על החצר גם בבתיים אסור ללא בטלו חכמים לחלאין, וז"ע בלשון הרשב"א בע"ה ואינו ביד.

(ח) שם בשעה"ל אות ס"ו כתב דלמאי דקיי"ל כהר"א"ש בס"ג אין ספק דב' בתיים זה לפניו מזה לא מקרי ב' במקום עכו"מ, ואינו מוכרח דהיה"ל דס"ג אין רשות ישראל משותפת עם העכו"מ, ולא גזרו על דירת נכרים כשצא לרשותו, אבל הכא החצר משותפת.

(ט) ע"ד א' דלמא אתא לאפוקי מאני דחצר לחורבה, בתו' לקמן פ"ה א' ד"ה שני פירשו דמיידי בבית פתוח להאי חורבה והבית משמש בחורבה אבל לא במבוי, וא"ת מאי ואזדא ר"י לטעמי' דלמא בחורבה שאין בית פתוח לתוכה ושרי להוציא מאני דחצר לחורבה, ויש לומר דבהא לא אמר ר"י אפי' חורבה כיון שאין בה דיוורין ולא חשיבה דירה למיסר ולהצריך עירוב, וזהו דאמר אר"י אפי' בשביל כו' נמי בהכי מיידי בבית פתוח לי' ואין הבית משתמש במבוי.

(י) פ"ה א' תוד"ה שני, ואין נראה לר"י לעשות דירה בלא בעלים דירה לחלאין כו' וא"ת הלא חורבה שבת פתוח לה שאסורה ואינה אוסרת כמו שסיימו בסמוך וי"ל דהתם בית אסור לה, אבל באין לה אוסרין שריא, אבל קשה הרי גגות אסורין מזה לזה כדתנן פ"ט א' וכן לר"ש בכלים ששבתו בבית, ודירת גג לא היתה אוסרת את החצר דאינה מ"פ ולינה, ואפ"ה אסורה, וכן תנן ע"ו ב' כותל כו' גבוה עשרה כו' היו בראשו פירות כו' וי"ל דכל הגי כיון דתשמיש הבית הן, ובית משוי להו דירה, ליכא לדמינהו לחורבה.

(יא) ע"ו ב' אחד לי חלון שצין ב' גגין, נראה דעירוב גגין דינו כשיתוף ומשתפין ביין וא"כ פת דטעם ע"ח צפת פרש"י ע"א ב' משום דעירוב דירה הוא, ושיתוף ביין דעירוב חצרות הוא וחצר לאו דירה הוא, וה"נ בגגות כיון דאינו מקום פיתא ולינה.

(יב) שם רש"י ד"ה שצין שני גגין ואליבא דרבנן דאמרי כו' קשה למה לן למיפק נפשין לבר מהלכתא דלמא בכלים ששבתו בבית ואליבא דכו"ע וז"ע.

שם תוד"ה ובלבד, אבל כו' ועירבו מותר להוריד כו' למ"ד אין סומכין לעירוב במקום שיתוף לכאורה ה"נ צריך שיתוף בשביל הכותל דלא מהני ע"ח שהוא עירוב הבתיים, לכותל שממששין עליו דרך החצרות כמו במבוי, וא"כ לזה תנאי מבוי כמש"כ לעיל סי' כ"ז ס"ק כ"ג ואפשר דבזה לא חשו שמא ישתכח תורת עירוב מן התינוקות, ועוד י"ל דכיון דעירבו הכותל בטל להאי ולהאי והוי לכל אחד ככלו שלו.

דאין שותף אומר בלא פיתא ולינה, ולפי' תו' מותר להוציא אף לבית המיוחד לפיתא כיון שאינו שובת בשבת זה, מיהו חזר וקרפף שפתח ולבסוף הוקף חשיב כבית, אם שובת בבית בשבת זה, אבל חורבה דיר וסהר, מותרין להוציא לתוכן, ונראה לעיקר מה דקשיא לי' לר"י לעשות דירה בלא בעלים דירה לחאיון, היינו בהניחו כל בני חזר דירתו בשבת זה דשרינן להוציא מבית לחזר אבל אם אחד הניח את ביתו דשרינן לאידך להוציא, בזה יס סברא דלא גרע מלזה בנחת ולזה בקשה, מיהו י"ל דשא"ה לעיקר תשמישו בקשה, אבל הכא י"ל כיון שתשמישו שוה לחזרו אלא שהלך בשבת זה, אין לחלק בין שותף לכלו שלו, ומיהו ע"כ שותף קיל טפי שהרי תשמישו בקשה אינו אומר על שותפו שתשמישו בנחת ואם הוא שלו אומר על אחרים אף אם תשמישו בקשה, וכן בסולם אמרינן תורת מחיאה עליו ואינו אומר על בני חזר, ואם כלן בעליות נראה לאוסרין את חזירן על אחרים אף לפר"י.

(יז)

ש"ע סי' שצ"ב ס"ו והשני אסור להשתמש בו אף בכלים ששבתו בחזר, ד"ז כתוב במ"מ ומשמע מדבריו ז"ל שזה מצוה בגמ', ומלבד שאין מקור לזה, הוא תמוה דכלל כיון לן בגמ' דכלן רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן, ובמ"א ס"ק י"ב כתב דאין שרית לי' להאי גבזה י' לשמש בכלים ששבתו בחזר הו"ל כחזרו ואין אפשר לאשרוי' לי' לנמך בכלים ששבתו בבית, ואע"ג דב' חזרות שעירבה כל אחת לעצמה שרינן כלים ששבתו בתוכן לטלטל מזו לזו, שא"ה דאין לו חלק בחזר חזרו ולא מחזי כחזר במאי דמשמש בו, אבל הכא כותל ידי' הוא, וקשה מנ"ל לבדו מלבדו לאסור מה שלא הוזכר בגמ', ועוד קשה לדבריהם מגמ' ערוכה ז"א ב' דפריך לשמואל ממתינתא דאנשי חזר ואנשי מרפסת ששבתו ולא עירבו כו' ופריך דאף בעירבו ליסתי כלים ששבתו בחזר לתל גבזה י' וכן באינו גבזה י' ליסתי כלים ששבתו במרפסת והתו' פירשו דלשמואל ע"כ האי דז"א כו', ארישא קאין ומאי קושיא הא מודה ר"ש בזה כיון דהאי תל הוא גם של בעל החזר אי שרית לי' לבדל החזר בכלים ששבתו בחזר הו"ל חזרו ואין אפשר להתיר לבני עלי' בכלים ששבתו בבית, ומיהו י"ל דקשיא לי' לדידן דקיי"ל כרז דלזה בזריקה ולזה בשילשול שתייהן אסורות, וקיי"ל כר"ס אף בעירבו, ולמס"כ לק' סי' מ' ס"ק י"ח דלמאי דמסיק בגמ' פ"ד א' ה"ג מסתברא כו' גם לשמואל מתפרש הכי, נוחא טפי, ומיהו לא קשיא אלא סיפא דקתני פחות מכאן לחזר והיינו דשתייהן אסורות, ובזה קשיא לי' דליסתי כלים ששבתו בחזר, אבל רישא דקתני שגבזה י' למרפסת ל"ק דלעת המ"מ, וסתימת הסוגיא ל"מ הכי, ובמ"ב ס"ק נ"ב בשם אה"ע בשם הרשב"א מתיר לשני בכלים ששבתו בחזר וכ"נ עיקר, ואולי ט"ס במ"מ.

(יח) ש"ע סי' שצ"ב ס"א ובלבד שיערבו כל בני מרפסת לעצמן כדי שיהא רגל המותרת במקומה, מצוה דאם עירבו בני חזר ולא

בעמקה ד"ט, הוי מ"פ דהא אין כרמלית בצדה להשלימה, ובזה אמרינן דאין חורים לכרמלית, ודלא כהמ"ב צב"ל ד"ה חורי. (יד) ע"ז א' אי ברשויות לאוריתא ה"נ כו' והא דלא אסרינן לבני רה"י ולבני רה"ר לכתף משום מוציא מרשותו לשל חזרו בלא עירוב, כבר נתבאר בגמ' פ"ה ב' לימא שמואל לית לי' דר"ד כו'. (טו) ע"ז ב' לא יזיז בו אפי' מלא נימא, קשה דהא אמר רב לעיל מ"ט ב' הלכה כר"ס דלא גזרינן בג' חזרות, והא דאמר רב ז"א א' הלכה כר"ס והוא שלא עירבו שאני התם כיון דמפיק מאני ידי' לחזר חזרו אחי לאפוקי אף מאני דבתי, ומה"ט מותרין אותן שלא עירבו להוציא לחזר שעירבו וכמס"כ רש"י ז"ב א' ד"ה וא"ת והכא עדיף טפי דהתם מביא לחזר מעורבת שמטלטל ממנה לבית ושייך למגזר דלמא מיימא גס כלים שהובאו מחזר חזרו לביתו, אבל הכא אין מטלטל כלל מראש הכותל לחזר אם איתא דחיישין דלמא מיימא לבית, וא"כ דדין הוא שיהא מותר לטלטל על הכותל אף דחשיב מחזר לחזר וא"כ אמאי אמר רב לא יזיז בו נהי דחשיב מרשות לרשות מ"מ מחזר לחזר מותר, ומשום גזירה נמי ליכא כיון דע"ג הכותל ליכא מאני דבתי, ומתנ' דקתני ובלבד שלא יורידם למטה ע"כ למטה לבית מוקים לה רב כמו לר"י, וע"כ ז"ל דרב לאו בכלים ששבתו בראש הכותל איירי אלא בכלים ששבתו בבית שהביאן בראש הכותל, א"נ מאני ידי' ששבתו בחזר חזרו אסור להביאו לחזרו דלמא אתא לאתוינהו לביתא, וסו"ר ד"ל דהכא באין בו דע"ד דאמרינן דבטל להכא ולהכא וכשמזיז בו חשבינן בשעת עקירה כאילו כל הכותל בטל לחזר חזרו, הרי הוא בכלל גזירת חכמים לעירבו אסורין אף כלים ששבתו בחזר, דהכא נמי הוי כאילו עירבו דכי חשבת לי' לכותל טפל לחזר חזרו הוי עירבו על הכותל, ואף דכשצדין לטלטל אסרינן להו, וליכא הכא כלים ששבתו בבית, מ"מ לא חלקו חכמים בכך ואסרו מחזר חזרו בעירבו.

(טז) פ"ה א' תוד"ה שני, ואין נראה לר"י לעשות דירה בלא בעלים דירה לחאיון כו' דירה מזינו על ד' פנים א'. בית שהוא מקום פיתא ולינה, ב. חזר שהוא תשמיש הבית שהבית מקום פיתא ולינה ג. קרפף שעיקרו לאור ופתח ולבסוף הוקף, ד. דיר וסהר שהבעלים מזוי שם הרבה, או שהרועה לן שם, ויש עוד קרפף פחות מבית סאתים, שאע"פ שאינו דירה הוא מותר בטלטול, והנה לפרש"י אסור להוציא לרשות חזרו לביתו שמייוחד לפיתא ולינה אף ששבת זו הניח את ביתו ושבת בעיר אחרת, ואף אם פינה גם כליו בשבת זו, ואסור להוציא גם לחזרו אף שאינו שובת בחזר זו שבת זה, וכן אסור להוציא לקרפף שפתח ולבסוף הוקף, ואף לחורבה שאינו מקום דירתו כלל וכן לדיר וסהר, אמנם דירה של שותפות אין אומר על השותף עד שישבות בשבת זה בפיתא ולינה בחזר השותפין ואף שביטו מיוחד לפיתא ולינה וגם הניח כליו כיון שאינו שובת בשבת זה אינו אומר על כלי החזר, ונראה דאם כל בני החזר הלכו לשבות בעיר אחרת ג"כ מוציאין מביתם לחזרם

וחשיב הכותל ד', וכה"ג ברשויות לאוריתא תל חמשה ומחילה חמשה מטטרפין, נראה דע"ג עובי המחילות רה"י כדלמך שבת ז"ט ז' ללחרים עושה מחילה לעצמו לא כש"כ, ואע"ג דהתו' שם בד"ה ללחרים כתבו דכשחין החוליה גבוה י' לא שייך האי טעמא היינו כשאנינה גבוה בחוץ שאין סברא זו אלא להחשיב את העובי כחשיבת מקום ד' אבל כשאין בגובהו שיעור רה"י לא שייך למחשבי' בגובה י', אבל במחילה ע"ג תל כיון דגבוה י' בכל סביביו ואינו חסר רק ברחבו, ודאי הזורק ע"ג המחילה חייב מדין ללחרים עושה כו' ודעת ריטב"א עירובין ע"ח א' גס באין החוליה גבוה י' הזורק על גבה חייב כיון דתוך הבזר עמוק י' ורחב ד', וכש"כ במחילה ע"ג התל, ואפשר דבמחילה ע"ג התל גס מדין חורי רה"י חשיב רה"י ואע"ג דהתו' שם ד"ה ומוקף, כתבו דע"ג הכותל לא חשיב רה"י ללא ניחא תשמית' אפשר דדוקא בגובה י' לא ניחא תשמית', וכיון דברשות לאוריתא חשיב ע"ג הכותל רה"י ולא מקום פטור ה"נ לענין רשויות דרבנן חשיב רשות של החצר הגמוד, ועוד לדעת הרמב"ם הובא בשו"ע סי' שמ"ה סי"ח י"ט, בהגה', דמ"פ הסמוד לכרמלית אמרינן מלא מין את מינו וניעור וז"ל דהא ללא אמרו טעם זה בשבת ז"ט לענין ע"ג הכותל ללא שייך טעם זה לעשות רשות מה"ת וז"ע, א"נ משום דחלוק י' לא אמרינן כן א"כ ה"נ האי כותל סמוד לחצר ומלא מין א"מ וניעור, ומיהו אין להקשות ליתררף החצר והכותל כי היכי דמטטרפין עמוד ויתד שנעץ בו ואפי' גבוה שלשה כדלמך ר"א ע"ח א' ללא אמרינן כן אלא בשניהן שוין אבל כשאחד בגובה ואחד במחילות אינו מטטרפין, תדע שהרי בשבת ז"ט ז' כריך טעמא ללחרים עושה מחילה ובעירובין ט' א' אמר משום מלא מין א"מ וניעור, ולא מטטרפי משום שהן אחד בעצמותן, והרי הכא נמי בחוליה י' ואין צפי צור ד' תוך הבזר מ"פ ולא מטטרפי חוליה וצור, ויש להסתפק בעמוד פחות מ' ואינו רחב ד' הסמוד לכרמלית פחות מד' אי מטטרפי משום מלא מלא מ"מ, או דלמא דוקא באיכא בכרמלית שיעורא בלא צירוף.

(כז) שו"ע סי' שע"ב ס"ח עקר חוליה מראש הכותל כו' ואם אין בו ד' כו' שאינו משתמש אלא כנגד המקום שנתמעט, ובמ"ב בשעה"ל אות נ"א כ' בשם הלבוש טעם היתר משום דפחות מד' לאו רשותא היא, ולפ"ז מותר לטלטל מכותל למקום שנתמעט, אבל ז"ע ליהוי כחורי רה"י, ועוד לימא ממא"מ וכמש"כ ס"ק כ"א ואם לא כשאין המיעוט ד"ט במשך הכותל ללא שייך מלא מלא"מ וכמש"כ לעיל ס"ק י"ג ובמ"ב שם סיים דלטעם זה מותר אף כשהמיעוט במשך כל עובי הכותל והמיעוט מב' הדלדן ואין חוסרין זע"ז כדין כותל פחות מד', וזוהי יש לאסור גס מטעם נעץ יתד בעמוד לחשיב ד' אף שאין ד' בשטח אחד אלא בב' שטחים וז"מ בריטב"א ללא חשיב המיעוט פחות מד' שהק' ליתסר המיעוט משום פרוץ במלאו למקום האסור לו, ואי חשיב פחות מד' הא הוא מותר עם כל הכותל.

עירבו בני מרפסת גס בני חצר אסורין לרגל האסורה במקומה אסורת שלא במקומה, ודין זה לא נתבאר בגמ' ולא בפוסקים וזוהי הטור, וד"ז ע"ג שהרי מצוה בגמ' ס' א' דאי סולם תורת פתח עליו חוסרין בני עלי' אבני חצר אף כשעירבו בני עלי' לעצמן, ולא חשיב כב' חלרות דבני עלי' מקומן בחצר וכמש"כ הריטב"א שם, ואפ"ה אי תורת מחילה עליו אינו אוסר דחשיב כבא דרך גגות ואף שהוא שותף בחצר מ"מ כיון דלזה בפתח ולזה בשלשול דרך סולם אינו אוסר, א"כ גס מדין רגל האסורה במקומה אין ראוי לאסור ללא עדיף דריסת הרגל בחצר חצרו משותף בתשמיש, ועיקר דין רגל האסורה במקומה אוסרת שלא במקומה היינו לחשיב דריסת הרגל כשותף בתשמיש אבל כאן ששותף אינו אוסר גס דריסת הרגל אינו כלום וועי' לקמן סי' ל"ח סק"ך נתבאר דעת הר"ז והריטב"א כמש"כ ודלא כטו"ש"ע ולכן יש להקל בזה.

(טו) ע"ז א' במתנ' פחות מדע"ד כו' מערבין שנים, נראה דאף אם למעלה מן החלון כותל פחות מאויר החלון לא אמרינן אתא אוירא דה"ג ודה"ג ומבטל לו', דבעינן אויר החלון הראוי לתשמיש וליכא, אמנם אם החלון ע"פ כל ארך הכותל או ביתר מי' מערבין אחד כיון דאין מערבין שנים דכל אחת פרובה במלואה למקום האסור לה, וכן ביט' הרבה חלונות ואין בין חלון לחלון כמלא חלון והן במשך י' אמות, או במלאן ובתנאי שהזויות חלונות דבזויות סתום איכא פסין, ואם החלונות פחותין מג' כסתומין הן וכן אם מעל החלון יותר מכמלא חלון, ויתבאר מסוגיא דלעיל ט"ז ז', וכ"ז בחלון שמקצתה תוך י' אבל חלון למעלה מי' אף ע"פ כלה מערבין שנים, וכותל שבין בית לבית אף בחלון למעלה מי' ע"פ כלה ואף באין בה רק ג' טפחים א"כ עירוב כלל כמבואר בשו"ע סי' ש"ע ס"ג חלקוהו במחילות שאין נוגעות לתקרה כו' ובמ"ב שם ס"ק כ"ז אפי' הם מחילות קבועות כו' ואפשר דדוקא דרך פרצה ולא דרך חלון ועי' לעיל סי' כ"ט ס"ק ח' נתבאר דלא כהמ"ב.

(כ) ע"ז ז' אר"נ ל"ש כו' אבל חלון שבין ז' בתים אפי' למעלה מי' כו' מערבין אחד, וחלון שבין בית לחצר, נראה דדינו כחצר וחצר, אבל אם לאו החצר אין החלון גבוה י' ולדא הבית גבוה י' מערבין אחד, ויש לעי' בהאי בית דקאמר רב נחמן אי דוקא מקום פיתא ולינה או בית המיוחד לדירה קאמר ונראה דבמיוחד לדירה קאמר, ובמ"ב סי' שע"ב ס"ק ל"ד כתב כיון שהוא מקורה כו' ולפ"ז אפי' בחצר מקורה ובית החצר ולא משמע כן.

(לא) שו"ע סי' שע"ב ס"ז אבל אם אינו רחב ד' מותר לשתייהן כו' ד"ז נלמד מלשון הרמב"ם ויש לעי' הא טעמא דר"י דלמך ע"ז א' דכותל שאינו רחב ד' מותר לשתייהן משום שלא החמירו חכמים ברשויות דרבנן מרשויות לאוריתא דבאין בו דע"ד מותר לבני רה"י ולבני רה"ר לכתף עליו, וזה לא שייך אלא בכותל שתשמיש ז' החלרות שוין בו, והכותל הוא רשות שניהם, וכיון שאין בו ד' מותר לשתייהן אבל הכא שאלו אחד אינו גבוה י', וכל הכותל לחצר הגמוכה, א"כ החצר והכותל רשות אחת, ובדין הוא דליטטרפו

התחתון של עליוני' ונראה דרישא אם יש בשליבה התחתונה ד' היינו במפלגת עליונה ג' א"נ בכף רגל נכנס ביניהם סגי והיה להניח עליו סולם מיעוט באין כף רגל נכנס ביניהן ובה מיושבים דברי הריטב"א, וגם לפרש"י מסתבר דבכף רגל נכנס הדבר תלוי. (כה) ע"ח א' כותל עשרים כריך ב' זיזים, כ' הריטב"א וז"ל מיירי בכותל עשרים שוחקות כי כשתניח הזיז האחד ביניהם לא סגי שלא ישארו עוד גובה עשרה טפחים [בדפוס יש בזה ט"ס ונראה דל"ל כמ"ש] למעלה הא' אלו היה מאומאמים בזיז כ"ס ביניהם הוא סגי וז"ב עכ"ל ולא ידענא לפרשו דלכאורה משמע דעובי הזיז ממעט וזה תימא דעובי הזיז בדין הוא שהוא נמדד עם י' התחתונות שהרי עולה ע"ג הזיז וכיון שצריך לעלות מהארץ על פני הזיז י' טפחים לא מסתלק לי' וא"כ אפי' בכ' מאומאמים נמי.

(כו) ש"ע סי' שע"ב סעי' י"ב זיז היוצא כו' והניח עליו סולם כ"ס כו' נראה דכריך תנאי סולם המבואר לעיל ס"ח באיזה סולם אמרו כו', והוא שלא יהיו הזיזין זה כנגד זה שראוי להטיל סולם כו' האי ראוי דקאמר היינו שטייל סולם ועל הסולם שהטיל קאמר שיהא ראוי לעמוד, ונראה דאף למאי דקיי"ל דסולם זקוף חשיב סולם הכא כריך זה שלא כנ"ז שאין ראוי לעמוד על הזיז בזקיפה א"נ כיון שהסולם הוא כ"ס ואין ההיתר רק משום זיז, אלא כריך שיחשב הסולם והזיז אחד שלא יהא מיעוט באויר ולא חשיב אחד אלא בעמידה קבועה.

(כז) ע"ח א' מידי דהוה אלאיטבא ע"ג איטבא, לפי' ר"י דאיטבא הוא דע"ד ומהני אף שאינה מגיעה לראש הכותל והכא בסולם רחב ד' ואין בעוביו ד' וכריך שיגיע עד ראש הכותל, ה"ק דכי היכי דאיטבא דע"ד מהני זקיפה ה"נ בסולם פחות מעובי ד' ומגיע לראש הכותל מהני זקיפה ושמאל עמנו מחלק ביניהן כמ"כ תו', אבל קשה דאיטבא ע"ג איטבא אין המיעוט משום דיכול לעלות מאיטבא ע"ג איטבא אלא עולה מהארץ ע"ג איטבא עליונה, ואין התחתונה אלא שלא יהא מיעוט באויר ומה ענין זה לסולם זקוף דעיקר הכדידות הוא משליבה לשליבה, משום דשליבות עליונות מונעים את גופו להטות ולהשען על הכותל, ואפשר דבזקוף אף בלא השליבות עליונות בעיתא תשמישת' דבשיפוע מטה גופו ללד פניו ועליתו נוחה, אבל בזקוף הטית גופו לחוץ ועליתו קשה, וע"ז מיייתי ראוי' מאיטבא אבל קשה למה לי' למימר איטבא ע"ג איטבא, בחד איטבא סגי, ואי דאפשר לפרשה במשוכה קצת מן הכותל, א"כ איטבא ע"ג איטבא נמי י"ל במשוכה ועולה על עליונה, ואם נפרש דסולם זקוף עומד ליפול ואף אם קבעו אין דרך לעשות כן, וקאמר מידי דהוה איטבא היינו דבסולם של איטבאות דרך לעשות זקוף נוחה הכל, ואין כונת שמואל לאיטבא ע"ג איטבא דאמר לעיל ובכ"ה הוא לחוק דהא מימרא דר"ב בר אביי היא וז"ל שכבר נאמרה גם בדורות הראשונים.

(כג) שו"ע סי' שע"ב ס"ח כותל כו' כיון שלא נשאר ג' כו' נראה דבמקום דבעינן שיגיע סולם לראש הכותל כריך שלא יהי' בין שליבה לשליבה ג' וסלל תהא התחתונה גבוהה מן הארץ שלשה ולא משום שאין מיעוט באויר אלא אפי' בנה איטבא גבוהה ג' מן הארץ לא מהני שאם אי אתה אומר כן א"כ אפי' מופלג טובא נמי ויותר נראה דשעורא לפי דרך המעלות להעשות ומאינו במק"א שיעור חזי אמה דהיינו ג"ט, ומיהו לפירש"י ע"כ כריך שלא יהא בין שליבה לשליבה ג' טפחים שלא יהא מיעוט באויר, וא"כ בשליבה אחת סמוך לראש הכותל סגי, וזה אין סברא כלל דכי היכי דלא מהני איטבא דע"ד גבוהה ג' משום דלא סליק לי' שפיר ה"נ לא סליק לי' ע"ג איטבא כיון שמופלגת ג', ועוד הגע עכמד הרי שעשה איטבא גבוהה ג' סמוך לארץ ואיטבא סמוך לראש הכותל מהני ולמה לי איטבא סמוך לראש הכותל הלא עובי הכותל הוא איטבא כיון שאינו גבוהה י' מן האיטבא התחתונה, אלא ע"כ דבמקום שצריך שיגיע עד ראש הכותל כריך שלא יטורד לפסוע ג' טפחים וכ"מ בגמ' ע"ז א' דמוקים דעקר חוליא ופחות מד' אינו משתמש אלא כנגד המיעוט, והיינו פחות מדע"ד דבהכי איירי ברישא דקדק"ד דעשה גובה, והלכך לפר"י דבמגיע לראש סגי במשך ד' כנגד הכותל וא"ל ד' בעובי, כריך שליבות מהארץ עד ראש הכותל בפחות פחות מג', וכן לדעת מהר"ם שכתב הרא"ש דלמחשך פתח לערב יחד כריך סולם עד ראש הכותל, כריך שליבות בפחות פחות מג' וולא דמי לחלון דע"ד תוך י' דהתם משתמש שפיר דרך החלון אבל הכא כריך לעבור מעל הכותל שהוא גבוהה י' ובשו"ע ואחרונים ז"ל לא נתפרש ד"ז ובשו"ע ס"ט בנה איטבא כו' אבל אינו חסוד כפתח כו' עד שיגיע לראש הכותל, ומשמע באיטבא גבוהה סגי, ולהאמור אינו כן אלא איטבא בשליבות קאמר, ובמ"ב ס"ק ל"ו כ' אבל לעשות פתח לערב יחד א"מ אלא א"כ הזיז הוא בפחות משלשה טפחים לראש הכותל כו' ולהאמור לא מהני בזה סולם כל שהוא אלא כריך שיהא הסולם רחב ד' טפחים, ובמ"ב ס"ק ע"ז כתב בשם הב"מ דעקר חוליא מלד אחד לדאחה האחר משתמש בכל הכותל לכריך דהמיעוט יהי' ד' על ד' ולא סגי ברחב ד' וזה מבואר כדברנו, וליון המ"א ס"ק ט"ז הוא ט"ס כמ"כ במח"ס.

(ד) ע"ז ב' אם יש בשליבה התחתונה ארבעה כו' עי' בריטב"א שפי' דמיעוט באויר הוי מיעוט והא דאמר יש בשליבה עליונה ד' היינו בצירוף שליבה עליונה והא דאמר זיז היוצא מן הכותל דע"ד והניח עליו סולם כ"ס מיעוט היינו מיעוט לזיז, ויש לעי' לפ"ז כי יש בשליבה התחתונה ד' מאי הוי הרי שליבה עליונה מיעטה לתחתונה דהיינו הניח עליו סולם, גם איך יתכן לכרך ב' השליבות הא' לא מסתגי לי', ועוד מ"ס מהניח עליו סולם דמיעוט ומשמע אף בשליבת הסולם תוך ג', ונראה דלפי' ריטב"א הא דאמר ואין בין ז"ל שלשה היינו בין כל העליון של תחתונה ללד העליון של עליונה, אבל לפרש"י האי בין ז"ל היינו בין עליון של תחתונה ללד

שהרי אמרו ס' א' כותל שרצפו בסולמות אפי' ביתר מי' כו' ומשמע דאי תורת פתח יס' לאסור ואע"ג דהוא מחיאה ואף אי חשבינן כפתח היינו למשתמש כפתח מ"מ השתמשות כפתח ביתר מי' אסור כלל כו"ה אלא ללהקל דיינינן לסולם כמחילה ולא כפתח, וא"כ הכא יס' להקל למחשב כפתח שיהי' פנוי העפר כמחילה, אבל ז"ל דהכא צעין פרעה אסרת וכיון שצעת העפר ליכא פרעה אסרת, אין כאן היקף לדירה, ועוד הק' הגר"א דפנוי העפר חשיב כנפלו מחילות אחרונות בסעי' י"ד, כיון דמחילה הראשונה לא נתבטלה ע"י העפר, אלא שנתמעטה פעולתה, ואח"כ פנה העפר וצבה המחילה לפעולתה הראשונה, אלו תו"ד הגר"א אלא שא"א לפרש לשונו וכנראה דנפל בו ט"ס שכתוב שם וגם שם לענין המיעוט צריך שלא יהא השליצה התחתונה שלשה ואין בין זה לזה ג', ואינו מובן מאי קושיא מזה הלא התם משום דחשיב מיעוט באויר, וכי היכי דלא חשיב למעט לא חשיב לבטל הכותל, ועוד דע"כ דברי הגר"א ע"פ שיטת מהר"מ דלא חשיב מיעוט ד' פתח, דלשיטת ר"י היינו סולם, כיון דתורת פתח עליו, וא"כ למה לא הוכיח הגר"א דלא נתבטלה המחילה מהא דמעריבין שנים ואין מעריבין אחד, ולכן נראה דיש כאן ט"ס וז"ל וגם שם לענין המיעוט לענין לערב יחד צריך שיגיע לראש הכותל וז"ע.

ל) עירובין ז"ל א' וז"ל סבר נוחא לי' דמינטרא דאי אכטריד אכיל לי', יס' לעי' אמאי אינו עירוב כיון דממאי דמינטר עד דקנה לי' עירוב ליכא איסורא, ונהי דלכתחלה אסור להניח עירובי צביה"ק משום דניחא לי' דמינטרא בחר דקנה לי' עירוב, אבל דאי עבר והניח להוי עירוב, כיון דבקניית עירוב ליכא איסורא, ואי סילק לי' לעירובו שפיר דמי ואלא דלא מש"ל שסלקנו דבכל משהו איכא מותר וכן משעה חותו עביד איסורי' בשהיתו, ולמה יתבטל העירוב שקנה כבר בהיתרא, ואפשר שהוא קנס חכמים, ועוד י"ל דבכל עירוב יס' תערוכות רשות ומאז שהרי צריך שיהא מינטר דאי צעי אכיל לי' וזהו עיקר ענין העירוב שתהא סעודתו במקום הזה, ומיהו אכילת עירוב אינה מעכבת ואינה צריכה אף לכתחלה, והלכך נחלקו בזה צוות עירובי צביה"ק דמינטרא לי' העירוב לאכילה ואף שכן הוא מלות עירוב שיהא מינטר לאכילה מ"מ אשתכח דמינטר לי' כבר צביה"ק לאכילה מה שאין באכילתו שום מאז, ובזה נחלקו ר"י וחכמים דר"י סבר דהאי נטירותא, נטירותא דמאז הוא, וחכמים סברי דמקרי נטירותא לאכילה, ומיהו ליסגא דגמ' ז"מ הכי וז"ע והא דבטל העירוב בשביל נטירותא ואע"ג דכלל עירוב ע"כ ככרו משתמר צביה"ק, נראה דכלל עירוב לא מינכר מילתא ולא ניחא לי' בהאי נטירותא אבל אי חשיב לי' עירוב ע"כ ניחא לי' בנטירותא דידי'.

לא) ע"ח צ' ע"כ לא קאמר רבי התם כו' אבל כולי יומא לא, ואע"ג דעירב דרך פתח ונסתם הפתח שרי הכא כיון דהפתח אינו ראוי להתקיים אחר ציה"ש לאו פתחא היא, ומיהו קשה מאי שייטא דרבי הכא דבשלמא בעירוב א"ל רק שיהי' קיים ציה"ש

כח) ע"ח צ' תוד"ה אמר, ור"ת מפרש צי' היינו שלא יסאח כו' עי' מהרש"א וגם לדעת ר"ת קשה כיון דכן הוא הדין בכל מיעוטים דבמיעוט מגובה י' סגי מאי קמבעיא לי' לר"י ומאי פשיט לי' רבה, ונראה דבסולם שאינו קבוע איירי והא דלא צריך עד ראש הכותל משום דהסולם מגיע עד ראש הכותל וכמו שפי' לפרש"י אלא לפרש"י הוא דחוק כיון דצריך לעלות י' בסולם כל שהו לא סגי אבל לפר"ת איכא תרתי לטיבותא שהוא פחות מי' דבעלמא בסולם קבוע בהכי סגי, וגם איכא סולם כ"ש עד ראש הכותל, ויש לעי' לפרש"י ור"ת למה נקט חקק כותל בכל סולם ליציעי עד כמה צריך שיהא רחב ד', ואפשר שדבר זהוה דסולם רחבו שזה בכל ארכו והלכך נקט חקק כותל כו' והריטב"א פי' חקק כותל להשלימו היינו להשלימו בגובהו שהיה הסולם קצר, ופי' עד עשרה כפר"ת, וקשה מאי מהני שלא נשתייר עשרה הא צענין שיגיע סולם לראש הכותל ואי ברחב דע"ד לפר"י או לענין מיעוט להשתמש האי חצר לחוד לפי' מהר"מ, מאי קמבעיא לי' לר"י, ועוד קשה דפריך מ"ש ומשני התם מסתלק לי' ומאי מסתלק לי' איכא הא למעלה ליכא סולם אלא חקק הכותל, הא גע עמך כותל מ' וסולם י' וחקק כ"א מסתלק לי', וכותל כ' וחקק י"א לא מסתלק לי', וז"ע.

כטו) שו"ע סי' שני"ח ס"ב בהגה' י"א דיכול להניח עפר כו' ועי' ביאור הגר"א, וס' תה"ד אינו צדי, ונראה וז"ל, עי' לק' סי' ז"ז סק"ה] דמורה התה"ד דה"ג הוי מחילה לאוריתא משום גידוד ה' ומחילה ה', אלא דמ"מ כיון דע"ז בטל הכותל שהרי חשיב תשמישו בנחת על הכותל סגי בכך למחשב מוקף לדירה כשמפנה העפר אח"כ, ואע"ג דבדין מחילות לא חידש כלום שהרי צעת העפר נמי מחילה הוא מ"מ בפעולת המחילה חידש שהרי קדם שפנה העפר הרי הוא כפרוץ שתשמישו בנחת מתוך הקרפף לחוץ וכשפנה הרי הוא גדור וחלוק מן החוץ, ודללא כהמ"ב צביה"ל ד"ה ואם ובסי' שס"ב ד"ה שפשה, שצדד דהתה"ד לא ס"ל דהוי גידוד ה' ומחילה ה' כה"ג, וכמש"כ לעיל סי' ס"ה (א') ס"ק ע"ל, ובזה מדוקדק לשון התה"ד הוצא דמ"מ שהרי ע"י העפר יס' דריסת הרגל למעלה מן הכותל וכפרוץ דמי, ואם מן הדין הוא פרעה גמורה ואוסרת בכל רה"י המוקף לדירה, לא היה צריך להאריך כל כך, אלא היה לי' לומר שהרי אין כאן מחילה דגידוד ה' ומחילה ה' כה"ג אינו מנטרפין, ובזה מיושב ג"כ לשון תה"ד שסיים ואע"ג שהמחילות נעשים מחילה כו' ובמ"ב בשעה"ז ס"ק ז"ה גמגם בלשון זה אבל להאמור ניחא, והגר"א ז"ל מילא בזה כיון דמן הדין חשיב מחילות אף כשהעפר מונח, לא מקרי בזה מוקף לדירה, וגם לא חשיב כלל נוח תשמישו מתוך הקרפף חוץ לו בתקנת התה"ד, שהרי לערב צ' חצרות יחד בנוח תשמישו מזה לזה סגי דהא סולם אע"ג דתורת מחילה עליו מעיקר הדין מ"מ כיון דמשמש כפתח מעריבין אחד, מ"מ צמיעט ד"ט לא סגי לערב יחד כמבואר בשו"ע סי' שצ"ב ס"ט, ובאמת בסולם מכאן ומכאן היה מקום להקל

דרנב"י ס"ל מלות ליהנות ניתנו או שמעריצין לדבר רשות, וזה דוחק, ועוד ליתסר משום דמינטר ככרו באיה"נ ו"ע.

לג) ולענין הלכה הרמב"ם פסק כרבה וכתבו הטעם משום דרנב"י קאי כותי' דאנן קיי"ל כרבי וקיי"ל כרבנן דר"י, אמנם למש"כ הראשונים דרנב"י פליג אסוגיא דפ' בכל מערבין, א"כ לדין גם אשירה מותרת דהא גם רנב"י ס"ל דבאשירה פתחא הוא, ונראה דהרמב"ם מפרש כמו שפירשנו ורנב"י לא פליג אסוגיא דפ' ב"מ ופסק דרנב"י דהוא בתראה, והריטב"א כתב דאף את"ל דהלכה כר"י בנותן עירובו בדיה"ק הכא באשירה אסור ללא קיי"ל כרנב"י דהא אלא כסוגיא דפ' ב"מ דלא שרי ר"י אלא משום דבתר דקנה לי' עירוב לא ניהא לי' דמינטר, אבל הכא אסור, ולכאורה אדרבה לדין שרי משום מלוא, ואף שיש סברא לאסור טפי הכא וכמש"כ לעיל מ"מ בזה הדין נותן דהלכה כר"ח ור"י ודלא כרבה ואפשר דרנב"י ס"ל דלענין נטירותא לא מהני מלוא שהוא כמינטר לאכילה, אלא דפליגי בהאי סברא אי אמרינן דבמאי דמעריב מחשיב לי' לנטירותא וה"נ במאי דמעריב אי מחשיב לי' לסולם והלכך לדין דקיי"ל דלכו"ע אסור לעריב משום דמחשיב לי' לנטירותא ורק משום מלוא שרי לי' ר"י התם הכא יס לאסור דהכא הנדון בתחלה בתשמיש של רשות וכמש"כ לעיל ו"ע.

לד) שו"ע סי' שע"ב סעי' ט"ו היה אילן בצד הכותל כו' והרא"ש ז"ל כ' בהיפך כו' נראה דאם לאחד סולם ולאחד סולם של אשירה מערבין אחד להרא"ש אמנם אם לא עירבו זה שיש לו סולם משתמש על הכותל שביניהם שאם אתה מחשב לסולם זה של אשירה הרי הוא כמחשיבו לנכסים ורואה בקיומו ולא הותר אלא בע"ח משום מלוא, ועוד נראה דאף לזה באילן ולזה בסולם לענת הרמב"ם אם לא עירבו זה של סולם משמש על הכותל שביניהם ללא שייך פתחא הוא אלא לענין עירוב, אבל לענין לזה בזריקה ולזה בפתח צריך פתח מותר דוקא, וכן לזה באילן ובאשירה ולזה בזריקה שניהם אסורים.

לה) הגרע"א בתשובה סי' י"ד הביא דברי אחרונים ז"ל להכשיר עירוב המונח במקום דמפסיק כרמלית והאריך בזה לדמות לעשאו לאילן סולם, והדברים תמוהים דנראה פשוט דמעיקר תקנת עירוב דעירוב צריך שיהא מונח באחד הבתים המעורבין ושלל יהא מפסיק ביניהן רשות אחר שלל נתערב וכדאמר סוכה ג' ב' ע"ח בחצר לאפוקי בחצר אחרת ואף אם רואה לעריב בית ההוא עם חצר זו, ולא משום שאסור לאתוי' עירובו אלא דאיתו מקום שאינו מתערב הרי הוא ככותל י' המפסקת ואע"ג דיכול להביא העירוב מעל הכותל לאו כלום הוא, וכן ב' חצרות שאינן פתוחין ז"ז אינן מערבין יחד ואע"ג דיכול להביא מזו לזו דרך מבוי, והיינו ההיא דס"פ הדר אי בית משוית לי' קא מטלטל לבית דלא מעריב לי', והלכך כל שמפסיק בית או חצר או כרמלית לא מתערבי ליה ודברי הגרע"א ושאר אחרונים ז"ל כלע"ג ועי' עירובין כ"ו א' רבה בר אבוב מעריב לה לכולה מחוזה ערסייתא כו' הרי מבואר דמשום

וכיון דלא גזרו בשבות ביה"מ הוי עירוב אבל הכא בנסתם הפתח לא שרינן אלא משום שבת הואיל והותרה כדאמר ע' ב', והכא לא שייך הואיל והותרה כיון דעומד מתחלה לכך, וכן תקשה לרנב"י דאמר במסקנא אילן פלוגתא דרבי ורבנן, וי"ל דלרבי כיון דביה"מ פתחא ראוי לתשמיש הוא אמרינן דכולי יומא פתחא הוא ואריא דרביע עלי', אבל לרבנן דאין ראוי לתשמיש אפי' שעה אחת לאו פתחא היא.

סס עשאו לאשירה סולם מהו, מיבעיא לי' את"ל דבאילן מותר אף לרבנן דאמר פתחא הוא ואריא דרביע עלי' הכא באשירה מאי, א"נ אשירה עדיפא דאיסור ד"א גורם לה כדאמר ר"ח בסמוך.

סס ע"כ ל"ק ר"י התם כו' דבתר דקנה לי' עירוב לא ניהא לי' דלינטר, משמע דבעי למיסר משום איה"נ ואע"ג דחשיב פתחא, ואריך טעם מה גרע הכא טפי מהתם, דאדרבה התם גרע טפי דאיכא תרתי מה שקונה בית ע"י איה"נ, ומה דמינטר ככרו באיה"נ, והכא ליכא אלא חדא מה דקונה דירה על סמך סולם של איה"נ, וכיון דשרי ר"י התם כש"כ הכא, ואין לומר דהתם משום מלוא והכא ליכא מלוא, דא"כ הו"ל לפרושי האי מלתא, אלא ודאי גם הכא חשיב לי' מלוא וכמש"כ ריטב"א בשם הירושלמי, ונראה דהכא גרע טפי דאי מעריב על סמך הא סולם מחשיב לי' כפתח תשמיש וכאילו מחזיק אותו לנכסים, ואף שהוא לדבר מלוא מ"מ תחלת הדבר הוא שיש לו פתח לכל תשמיש רשות וע"י זה יכול לעריב, וכיון שהוא פתח שאם אתה מחזיקו כמחזיק באיה"נ ליהנות בזה לאו פתחא הוא לעריב על ידו, והא דאמר א"ד אפי' לרבנן פתחא הוא כו' היינו דמה דקונה דירה לא אכפת לן דמלוא היא ומלות לאו ליהנות ניתנו, ומה דמחזיקו כפתח תשמיש לא אכפת לן דהתם מינטר ככרו באיה"נ והלכך כיון דניהא לי' בנטירותא בתר דקנה לי' עירוב אסור, אבל הכא חשיב פתחא אע"ג דאין משמש בה כלום ולא נהנה בהאי פתחא כלל.

לז) שם א"ל אילן מותר, מסידור סוגין משמע דא"ל דאילן מותר אף לרבנן, והא דאשירה אסורה אפשר דאיסור אשירה גרע טפי ולא חשיב פתחא, א"נ אשירה אסורה משום דמחשיב לי' כנכסי תשמישו, ואסור אפי' לר"י, ומלישנא דר"ח אדרבה אילן שאיסור שבת כו' אשירה כו' משמע דרבה משום דלאו פתחא קאסר לה, ור"ח ואינך אמוראי ס"ל דאילן אסור אף לרבי, ואשירה מותרת אף לרבנן דר"י, ורנב"י ס"ל דאילן פלוגתא דרבי ורבנן דאם אין שעה אחת שמותר להשתמש בו לאו פתחא הוא, וכמש"כ לעיל, ואשירה פלוגתא דר"י ורבנן וע"כ רנב"י כאינך אמוראי ס"ל דאשירה דאיסור ד"א גורם חשיב פתחא, אלא דלרבנן דר"י יס לאסור משום שאם מעריב על סמך הא פתחא חשיב כמחזיק ור"י לית לי' האי סברא, וכמש"כ סק"ל, אבל הראשונים ז"ל פי' דרנב"י ס"ל דר"י ורבנן דמותר לקנות בית באיה"נ פליגי, ו"ע דבסוגיא ל"א א' משמע דאין סברא כלל להחיר לקנות בית באיה"נ, ועוד דל"ל

יש להם פתח על הכותל, וכיון שהכותל חשיב רשות יכול לערב חלקו עם חצר אחרת ולהשאיר החצר לעצמו, ויהי' חצרו מותר על הכותל, והוא חסור להוציא מחצרו על הכותל, אבל מותר לו להוריד מעל הכותל לחצר חצרו, וומיהו כשהגג הוא משותף לב' החצרות כמו הכא בכותל אפשר ללא שייך עירוב על חלק הגג לחוד בלא עירוב החצר, ועי' לעיל סי' כ"ו ס"ק כ"ג וכיון שרשות האמלעית הראוי' לעירוב מחצרתו יכולין לערב ג' הרשויות יחד, מיהו הכא בנתן נסר על הגזוזטרות אין זה רשות לעצמה כגג, ולא פירש לן הריטב"א טעמי' ללא חשיב כגג, ואולי הטעם מפני שאין הנסר רה"י כלל אלא שהוא נידון לחורי רה"י הלכך אף אם יערב אכתי ישאר רשות העלי' מפני שהיא חורי העלי' ונטפלת אליה.

לח (לח) **ס"ק** ומפרש ר"ת כו' אבל בפחות מד' רגיל לפסוע כו' מש"ה כי ליכא ד' מזו לזו מערבין שנים ואם ראו מערבין א' כו' לשונם ז"ע להתחילו שדין גזוזטרות כדין חריץ וסיימו דפחות מד' מערבין שנים, ואילו בחריץ בפחות מד' אחד ולא שנים, וגם לא בארו מ"ס גזוזטרות מחריץ ואף שיש לחלק ביניהן כמש"כ הריטב"א להכא אף בפחות מד' לא חשיבי כחד ללא ניחא לפסוע למעלה כלמטה, מ"מ לא היו להו למסתם, ועוד בתוספתא תניא בהדיא לאחד ולא שנים, לכ"נ להגיה בדבריהם וז"ל כי ליכא ד' זמ"ז מערבין א' אפי' כו' וכ"מ בריטב"א דדעת ר"ת דפחות מד' אחד ולא שנים, וכ"כ הרשב"א לזינא, הובא בזמ"מ פ"ג מה"ע, וכ"ה בשו"ע סי' שע"ג בהגה' ובביאורי הגר"א כיין לדברי התו' ולהתוספתא ולא ביארו שאין דברי התו' כמו שהן לפנינו מתאימים עם מה ששנוי' בתוספתא, מיהו כ"ז כשהגזוזטרות סמוכין זל"ז בכל משכן אבל אם נתרחקו על משך ד"ט והמרחק ביניהן ד"ט הרי זה כפס ד' המתיר בחצר, כיון שמקום המופלג הוא רשות של בעליו ואין חצרו שותף בו ומדין חורי רה"י הרי הוא כמקף מחיצות הרי כל הגזוזטרה שמכאן לבעליה והגזוזטרה שמכאן לבעליה, וכאילו הקיף מחיצות י' להגזוזטרות ועשה פס ד' ביניהן והשאיר פתח ביניהן שאין אורסין זע"ז, מיהו שתי קצות הגזוזטרות המגיעות זל"ז תוך ד"ט, נדונות בפני עצמן והן רשות שותפות ורואין כאילו חוט מתוח מזוית הפגם ע"פ כל הגזוזטרה מן החוט ולכד הבית לבעלים ומן החוט ולחוץ לשניהן כזה (קנט) ואם מגיעין זו לזו במשך י' אמות לעולם מערבין אחד, שאין זה פתח, והוי כל הגזוזטרה חור של שניהן.

לכ (לכ) **ולשון** המ"ב סי' שע"ג אינו מדוקדק דמשמע מדבריו דכשאין הגזוזטרות סמוכין במלחן וסמיכתן בפחות מי' פליג הפרישה דמערבין אחד, וז"ל דבזה לכו"ע ראו מערבין שנים, ואח"ל פליגי בסמוכין במלחן או ביתר מי' פליגי דלפי לשון התו' שלפנינו גם בזה מערבין שנים, וכמו שזכר הריטב"א לפר"ת, גם לשון הט"ז אינו מובן בזה, ופשוט דהא לאמרין לאין מערבין שנים היינו לטלטל מבית לגזוזטרה, אבל הבתים והחצרות מערבין שנים, דדין

דמפסיק כרמלית א"א לערב עירוב אחד, ואף שיש לדחות דכיון דאין תועלת בעירוב אחד עדיפא ל' לערב ערסייתא, שלא להטריך לשזור, אבל לשון הגמ' ס' א' ואע"ג דאי צעו לעירובי בזהדי הדדי לא מנו מערבי, משמע ללא מנו לעירובי עירוב חד, ועי' לעיל ס"ס ל"א, וכ"מ בתו' שבת ק"א ב' ד"ה נפסקו דכל שמפסיק כרמלית בטל העירוב שנעשה, וכונתם שם דהעירוב בטל ולא משום איסור טלטול וכמש"כ סי' ל"ד סק"ו.

לז (לז) **שו"ע** סי' שע"ב ס"ט בנה אטבא כו' אם יש בה ד' אורכ כו' ובולטת ד' כו' אינו חסוב כפתח לערב יחד כו' יש לעי' דא"כ אפי' יותר מד' על ד' נמי, וא"כ אף אי אין בכל החצר רק גומא אחת ד' על ד' המשלמת לעמק י' וכל החצר אינה עמוקה י', וכה"ג מערבין שנים ולא חשיב פרוץ במלחן למקום האסור לגידוד ה' ומחיצה ה' מנטרפין, ואע"ג דהכא עסקינן כש' החצרות כן, ולא אמרו גידוד ה' ומחיצה ה' אלא משום דבחוץ איכא מחיצה י', ז"א שהרי מדברי הגר"א סי' שני"ח ס"ב בהשגחתו על תה"ד מבואר דאף מב' לדין גידוד ומחיצה נמי מנטרפין והוא נלמד מהא דשבת ז' בית שאין תוכו י' כו' ואם חקק בתוכו דע"ד כו' ועי' בשו"ע סי' שמ"ה ס"ט וזמ"ב ס"ס ס"ק ס"ג, ועי' לעיל סי' א' ס"ק ע' וסי' זה ס"ק כ"ט א"כ לדעת מהר"מ אין מערבין אחד ללא חשיב סולם וחשיב מחיצה י', וזה תימא כיון דמשמש לו דרך הכותל שהרי אינו גבוה כ"א ט' במקום התשמיש, למה לא יערבו אחד אם ירנו, אמנם כבר כתבנו סי' א' סק"ע דע"כ אינו נעשה רה"י בגידוד ומחיצה אלא מקום החקק וה"נ בחצר כלה מקריא פרוצה למקום האסור ומערבין אחד, וכש"כ דאם אין גידוד ומחיצה מנטרפין במופלגין ג' זה מזה, או במופלג ד' תליא מלתא וכמש"כ ס"ס.

לז (לז) **ע"ח** ב' מתנ' מלא עפר או כרורות מערבין אחד, ואם אין המיעוט אלא במשך ד"ט עד י' אמות ראו מערבין שנים ותנא נקט נסר אורחא דמלתא דאין דרך למלאת עפר במקצת כ"מ בהר"י ומה שדקדק עליו הב"י סי' שע"ב אינו מובן, ונראה דבמיעוט מעמק י' סגי, ואם ראו מערבין אחד, ולא דמי לכותל שצין ב' חצרות גבוה י' ובנה אטבא דע"ד לאין מערבין אחד לדעת הטוש"ע דהתם מחצר לחצר איכא הפסק י', אבל הכא מחצר לחצר איכא פתח ד' שאין הפסק י'.

ס"ס **במתנ'** וכן ב' גזוזטרות כו' הא דגזוזטרה חשיב רה"י אע"ג דהיא פרוצה במלחא לרה"ר או לרשות אחרת האסורה לו, היינו משום דמייירי בחלון או פתח פתוח לגזוזטרה וחשיב חורי רה"י כמש"כ תו' פ"ט ב' ד"ה במחיצות.

ס"ס **תול"ה** וכן, ותימה כיון דע"י נסר רחב ד' איירי כו' אפי' מיפלגי טובא ליסתרי כו' והריטב"א תירץ דהתם מערבין דרך הכותל כמו דרך גגות, ונראה דר"ל דג' רשויות מערבין יחד אף שאין להחיצונים פתח זע"ז כיון שיש לשניהם פתח לאמלעית, ומש"ל בכותל רחב ד' והסולמות מופלגין זה מזה דבאמת לא חשיב פתח מחצר לחצר דרך הכותל ללא מסתגי להו שפיר אלא דשניהם

לחם אין כל האויר באלכסון ד"ט לא מקרי הפסק, ונראה דברוח פחות מד' ומפלג ג' לא מהני גם נסר לדעת רש"י, ומדברי המ"א סק"ה משמע דבריו פחות מד' אף במפלג ג' מערבין אחד ואף בלא נסר, וזה תמוה וכמש"נ.

מא' שו"ע סי' שע"ג בט"ז סק"ג הטעם בטור כו' נראה דכונת הטור פתחא באלכסון דחסרון דקרן זוית הוא משום שהוא באלכסון, וכן כל אלכסון מקרי קרן זוית שהוא אורכל מב' כלעות, ולשון הטור מתפרש מפני שאינו יכול להניחו ישר, אלא מזוית לזוית ואיך שנפרש פשיטא דאין חילוק אם הנסר מזוית לזוית או מאמצעו לאמצעו לכל שהנסר באלכסון לא חשיב פתחא דאין דרך ההילוך כן והעיקר משום דבעיתא תשמישת' כמש"כ הריטב"א ודברי הטור כפרס"י ולפרס"י אף בנסר מאמצע הגזזטרא לא חשיב פתחא, ולפי' תו' אף מזוית לזוית חשיב פתחא לכל כהט"ז וכ"כ במ"ב, מיהו בב' גזזטראות זו כנגד זו ונתן הנסר באלכסון והעיקר הוא בג"ט כ"ע אי חשיב פתחא כיון דעומד הפתח לתקן ולהתקיים.

מב' שם מ"א ס"ק א' כתב הש"ג דבעינן שיקבע הנסר במסמר כו' נראה דאם בטלו מהני בלא מסמר וכן אם הוא כבד כוזבו קובעו, ומיהו אף באינו כבד ולא קבעו במסמר נראה דחשיב חורי רה"י ולא הוי כרמלית דהא ליעשות רה"י א"ל קביעות כדאמר שבת ח' א' בזרק כורת, וכן במחילות של בני אדם ודלדלמר ע"ח ב' לענין מחילה כו' ולפי' י"ל דמערבין דרך הנסר אף בלא קבעו כיון דלענין לערב רשות הנסר עם העלי' י"ל דא"ל קביעות כיון דהפתח קבוע בכל הזמן שהרשות קיים, ומיהו אינו יכול לערב על חלק הנסר כמש"כ לעיל ס"ק ל"ז דעדיין נשאר חורי רשות חצרו, אבל כיון שהנסר הוא בעירוב כשמערבין ב' הרשויות והנסר הוא רשות הראוי' להתערב עם שתיהן גם ב' הרשויות מתערבות על ידי רשות הנסר, ולא דמי לנתן נסר על ב' גזזטראות זו שלא כנ"ז, דהתם ליכא פתחא לכל מסתגי מזו לזו, אבל הכא פתחא מעליא הוא לשעת' אלא שעתיד ליטלו.

מג' כ' הריטב"א ע"ח ב' והיכי שמקאת החרץ עמוק י' ורחב ד', ומקאת אינו גבוה כו' הרחב והעמוק כמחילה ואידך כו' פרוץ ואם הפרוץ הוא פרוץ ברובו שהוא כפרוץ במלואו כו' נראה דיש כאן ט"ס שאין הפרוץ ברובו בפחות מי' כפרוץ במלואו שהרי חצר ניתרת בפס ד' וחרץ חשיב כפס כדאמר בג' קטן שנפרץ לגדול דהגדול מותר וכדתנן ל"ב א', ואע"ג דאמר ע"ז פ"ט ב' ל"ש אלא שיש מחילה ע"ז כו' אבל אין מחילה שניהם אסורין ופרס"י דגיפופי ע"י גוד אסיק לא חשיב גיפופי דגיפופי דמינכרא בעינן, אכן לא קיי"ל הכי כדאיתא בשו"ע סי' שע"ד ס"ג וא"ת שאין חצר ניתרת בפס אלא בפתח חצר הפתוח למבוי אבל לא באמצע החצר ז"א דאף חצר מתחלקת בפס ד' כמש"כ הרא"ש פ"ה סי' ט', והוצא להלכה באחרונים ז"ל סי' שס"ג סעי' ל"א, ואף חת"ל דהריטב"א פליג דחצר חלקו אורס אחד על חצרו כל שנשאר פתח ד' כיון

הגזזטראות כדין חצרות פרואות ז"ל, ולדינא אין נפקותא בזה כמבואר כ"ז במ"ב בשם אחרונים לדינא כמש"כ לעיל, איברא מש"כ המ"ב סק"ז על השטח שכנגד הנסר מסתברא דאסור וכ"כ עוד בשעה"ז אות ד' על סמיכת הגזזטרא גופא לא יהיו יכולין לטלטל כו' משמע מדבריו שמוחזין חוט מן זוית הפגם לכל הבית וחלק הגזזטרא הקצר המופלג ד"ט מותרת, ואמצעו של הגזזטרא הסמוכה לגזזטרא שכנגדה תוך ד"ט אסורה כלה, וז"א אלא מוחזין חוט מזוית הפגם על פני רחב הגזזטרא וכל הגזזטרא מותרת אלא קנה הבולט אסור וכמש"כ לעיל, וולדברי המ"ב לא מש"ל מערבין שנים כלל, דלדבריו דלא מחשב גיפופין להתיר כל הגזזטרא, א"כ גם חלק הקצר של הגזזטרא יס לאסור משום שהוא פרוץ במלואו לאמצעו של גזזטרא שהוא רשות שותפות וכיון שפרוץ במלואו נחשב כלו כמשותף, וע"כ המתירים לערב שנים ס"ל דחשיב כגיפופי ומה"ט ג' גדול שנפרץ לג' קטן והג' בולט על הכתלים דלא נידון בגוד אסיק, ויש חלון פתוח לג' נידון משום חורי רה"י כמבואר בשו"ע סי' שע"ד ס"ד מותר להוציא לג' אף כלים ששבתו בבית דחשיב כגיפופי ודלא כמש"כ שם המ"ב ס"ק כ"ט, ודבריו סותרים ז"ל דהכא התיר מיהא את הקצר והתם קאסר כל ג' הגדול.

מ' שו"ע סי' שע"ג אבל אם היו זו שלא כנגד זו כו' וכן אם היתה כו' דין זה הוא גם כן כשהגזזטראות עצמן מגיעות ז"ל המוצא בהגה' בסמוך דאף דקיי"ל כפרס"י דמתנ' דקתני וכן ב' גזזטראות בנתן עליהן נסר איירי, מ"מ דין ב' גזזטראות סמוכות נלמד בתוספתא וקתני דפחות מד' מערבין אחד וכי היכי דדייקין ממתנ' זו כנגד זו אין זו שלא כנגד זו לא ה"נ יס לדייק בתוספתא דקתני נמי זו כנגד זו וכ"ה בהדיא במ"מ בשם הרשב"א ולפר"ת זהו דינא דסוגין, והלכך כשהן זו שלא כנגד זו ומרוחקות ג"ט והיינו שרחוק מנקודת הניגוד ג"ט והאויר שביניהן ההולך באלכסון הוא יותר מג"ט, מערבין שנים ואין מערבין אחד, ואע"ג דכשתעמידנה זו כנגד זו יהי' המרחק ביניהם פחות מד', מיהו אם אין המרחק ביניהם רק פחות מג' מסתברא דמערבין אחד אף דהן זו שלכנ"ז דבריו ג' ויותר, דהמרחק מעכב יותר לפסוע מהפלגה מלמעלה למטה, וכיון דמרחק ד' פחות משהו והפלגה ג' פחות משהו נוח ההילוך כש"כ במרחק פחות מג' והפלגה פחות מד', ואפשר דבמרחק פחות מג' הוי כמגיעות ז"ל וכשר בהפלגה מלמעלה למטה עד י' טפחים, ואע"ג דקיי"ל כפרס"י דגם נסר לא מהני הרי שאין אנו דנין בגזזטראות דין סולם אפשר דדוקא בנסר דבעיתא תשמישתה כמש"כ ריטב"א אבל גזזטראות עצמן המגיעות ז"ל ומופלגין בגובה נראה דשיעורן ב' טפחים, ואם הן מופלגין זה מכנגד זה ללדים נראה דאם המרחק פחות מג' כשר הפלגה עד ד', מיהו אפשר דכל שנשאר מרחק הפלגה מונעת קלות ההילוך, והלכך כל הפלגה ג"ט דמקרי הפלגה מעכבת אף במרחק פחות מג', בין שמופלג ללדו בין שמופלג בגובה, ואכתי יס לומר

(מ) **עירובין ס"ו ב'** תוד"ה שהמבוי, וחד מיניהו באחריתא, כונת' פשוטה כמו שפירשם הח"צ וכוונתם לסוגי' להתם למציעא לן קבלה מני' או לא קבלה, ואי קבלה מני' י"ל דהא דר"י אחריתא, ואי לא קבלה הד"ר ב' מהא דר"י וכל דבריהם העתק סוגיא להתם וזה מאי דדברי התו', ולפי' מהרש"א להניחו בקושיא תימא דהלל זהו קו' הגמ' שם, ובהגהות לס' ח"צ כתבו מה שכתבו.

סימן כז (לב)

לפנותו אינו מבטל ופירות טבילים לא עדיף מעפר, ודוחק לומר דאב"י כר"ה דר"י ס"ל, ועוד למה לי' למימר דמיא לא מבטל תיפוק לי' משום דהוי ניטל בשבת, ואי במיא דלא חזו למידי, מאי מייתי התם ראי' מהא דהזורק מים לאסרטיא כו' הא התם מים ראויים הם, ומיהו י"ל להתם כאינו ניטל דאי אפשר לפנות המים מהגומא, ובתו' שם כתבו ואפי' אי מיירי הכא בטבל כו' מ"מ כיון דניטל מה"ת כו' וק"ק כיון דמ"מ אינו ניטל בשבת בטל הוא, ונראה מדבריהם דדוקא באינו ניטל בשבת משום איסור שבת בטל אבל לא מחמת איסורא אחרניא.

(ד) **ש"ע ס' סע"ב סט"ז** חריץ כו' אפי' מלא תבן וקש כ"ז שלא בטלו, היינו אפי' אין עתיד לפנותו וד"ז הוא לכל הני אמוראי דמתרבי למתנ' ומיירי בתבן הראוי לבהמה, וכ' במ"ב בשם הרשב"א בעה"ק דבתבן סרוח דינו כעפר אפי' סתמא נמי מבטל, ותימא דהא אמר ב"ב י"ט ב' דתיבנא סריא אינו בטל משום דחזי לליבנא ולהסקה, ובסוגין מדמינן טומאה ושבת, אלא ודאי כונת הרשב"א שאינו ניטל בשבת, וחשיב סולם ומערבין אחד אם ראו, וכ"מ בתו' ע"ב ד"ה אפי' דתבן שאינו ראוי למאכל בהמה דינו כארנקי ולא כעפר, והלכך נראה דמערבין שנים אם ראו.

(ה) ואם היה מלא עפר ונרורות אפילו סתמא כו' ואם דעתו לפנותו, מערבין שנים ואם ראו מערבין אחד.

ש"ע ס' שני"ח ס"ב בהגה' הואיל ובטלו שם שבת אחת, ויש חולקין כו' אע"ג דכה"ג ב' חרורות וכותל צנייהם גבוה י', ומיעטו בעפר אלו מכאן ואלו מכאן אף אם לא בטלו כלל חשיב סולם ומערבין אחד, משום דעפר אינו ניטל בשבת, הכא צריך לבטל מחירות ולא מהני עפר סתם, ואע"ג דבחרין מהני עפר סתם כדאיתא לקמן ס' סע"ב סט"ז שא"ה דחרין למיטימי קאי כדאמר בגמ' ע"ט א', והלכך כאן צריך ביטול בהדיא אלא דתליא בפלוגתא אי סגי ביטול לשבת אחת, או לצריך ביטול לעולם, ומזה מבואר דעת תה"ד דלא סגי הכא למחשב מוקף לדירה בסולם לחוד, ודלא כמש"כ לעיל ס' כ"ז [סקה"ט] ודברי הגר"א ז"ל בהשגתו ז"ע וכמש"כ ס' א'.

ש"ע סע"ב סט"ז בהגה' י"א דאם מלאם בפירות כו' ז"ע דהא תבן ואין עתיד לפנותו לא בטל, דקיי"ל כרבנן דר"י, ופי' אחרונים ז"ל דנעשה אולר ואין פותחין בתחלה, ולפ"ז מערבין אחד ומערבין

שהורגל והוי כבית שאוסר על חרז וחצר שאוסרת על המבוי, אכתי הכא ב' חרורות קיימינן שכל בני הארז משתמשין בחלקן מעולם, ואין כאן רק משום פרוץ למקום האסור ולא יהא רשות חצרו חמור מפרוץ לרה"ר, ואפשר דרבנן לאו אמתנ' קאי אלא בעלמא קאי דחרז שמחיותיו חריצין אם הן בעמק י' ורחב ד' ברובה שפיר מקרי מחילה ואם חסר בעמקן או דרחבן חלק החסר כפרוץ ואם פרוץ מרובה הרי הוא כפרוץ כלו.

(א) **עירובין ע"ט א'** ר"א אמר בית אחרין קרמית כו' האי סברא דלמטיימי קאי לא מהני אלא בעפר אבל בתבן ואין עתיד לפנותו מערבין שנים ואין מערבין אחד, אלא א"כ בטלו כמבואר ברמב"ם פ"ג מה"ע הי"ב, שאין החרין קאי למיטיימי בתבן, ולפ"ז מלי' בארנקיות של מעות ודאי אינו בטל ואפי' בטלם לא מהני דמי לכרים וכסתות כדאמר בסוכה ברפ"ה, ולכאורה קשה דהלל תירוצא דר"ה דר"י מוכרח משום שאינו ניטל בשבת כדאמר לעיל ע"ז א' בכפה ספל ושם ע"ב בסולם, וכן לקמן פ"ד א' בטיבלא, וז"ל דס"ל לר"ה ולר"א דנאדו מתירוצא דר"ה דר"י דלא מהני אינו ניטל בשבת אלא לשוי' סולם למחשב פתח, אבל לא לבטל מחירות, וזהו כונת תו' פ"ד א' ד"ה כיון, דסוגיא להתם אליבא דר"ה ור"ה ס"ל בסוגין דעפר סתמא פלוגתא דר"י ורבנן ולדידן דקיי"ל כרבנן אינו בטל וכש"כ בעתיד לפנותו, ופירות טבילים לא עדיף מעפר ועתיד לפנותו, וע"ז תירצו דלמחשב סולם מודה ר"ה דבאינו ניטל בשבת סגי, והתם נמי פירות נעשין סולם למחשב לבני מרפסת בפתח.

(ב) **ולפ"ז** עפר סתם לרבנן וכן עפר ועתיד לפנותו לכו"ע אליבא דר"ה מערבין שנים ואם ראו מערבין אחד, דחשיב בסולם, דתורת פתח עליו ותורת מחילה עליו, והא דפריך בטלו אין לא בטלו לא היינו אהא דקתני אין מערבין שנים, והגה קיי"ל כר"א דהוא בתרא והלכך עפר סתם בחרין בטל ואין מערבין שנים, אבל עפר ועתיד לפנותו וכן מעות וש"ד מוקפים מערבין שנים ומערבין אחד, וכן פירות טבילים, ואם הוא דבר הניטל בשבת אף שאין עתיד לפנותו מערבין שנים ואין מערבין אחד.

(ג) **ע"ח ב'** תוד"ה אפילו, בקש ותבן הגיטלין בשבת כו' דהא אמר בגמ' דאפילו ארנקי מבטל אינש כו' נראה דכונתם אפי' לר"ה ולר"א דלית להו דדבר שאינו ניטל בשבת מבטל מחירות מ"מ אכתי תורת סולם עליו ואם ראו מערבין אחד ומתנ' דקתני אין מערבין אחד ע"כ בתבן הניטל בשבת.

ס' וק"ק דמדמי לה בסמוך כו' נראה דיך לחלק דשבת באויר מחירות תליא ואי ליכא אויר ליכא מחירות, אבל לענין חרורות אמרו חכמים דביטול תליא מלחא והלכך מדמי לה לענין אהילות, והריטב"א תירץ להתם בפירות טבילים וקשה דהא קיי"ל כר"א דלבטל מחירות אף עפר ועתיד לפנותו ותבן שאין עתיד

ציטוט רק למחשב סולם ולא לבטל מחיאות וכמ"כ תו' פ"ד א'
ד"ה כיון, והלכך מערבין שנים אם לא, ועוד משמע מדבריו
דציטוט מהגי בכל פירות, ולכאורה הוא ככרים וכסות.

סימן אה (לד)

אף בחול, אם לא שדעתו לסתור כל המחילה, ואין לנו נזהרין בזה,
ואפשר ללא גזרין אלא במחילת עראי כתבן וכאותה ששנינו.

7) שם ש"מ דיורין הבאין בשבת אסורין וכתו' כ' יס דיורין הבאין
בשבת אסורים כגון ישראל וגר כו' וכן מצינו באתא עכו"מ בשבת
וכן בציטוט רשותו וחזר והחזיק, וכ' הרא"ש פ"ח ה"ו דכל דשכיח
שישתנה בשבת לא אמרינן הואיל והותרה ולעיל סי' כ"ד סק"ב
כתבנו דעת הרשב"א והריטב"א דכל שאדם משנה בכונה חשיב
כעומד לכך מתחלה ולא אמרינן שבת הואיל והותרה, ופלוגתא
הרא"ש והרשב"א הוא באתא ישראל בשבת, ויש לעי' דא"כ ה"נ
כיון דקתני זה נותן לתוך קופתו ויאכל א"כ שכיח הוא שיתכלה
הכותל וגם איהו עביד צידים ולא שייך בזה הואיל והותרה, ולפי'
השני דהאיסור משום מוקצה ואותו שהמחילה כורך בו אסור אף
בדאיכא תקרה ניחא דהא נתמעט באיסור ובמקורה קאמר, אבל
לפי' קמא בדאיכא תקרה מותר למעט מי' דמינכרא ולא אתא
לטלטולי קשה, ומיהו איכא לפירושי דמשום דמינכרא שרי מה שאין
בו כורך המחילה, ולא חיישינן דלמא אתא למיפחת מי' אבל
למיפחת מי' אסור ולא אמרינן דמינכרא ולא אתא לטלטולי, אבל
קשה דסוף סוף אי שרית לי' משום הואיל והותרה לית לן למיסר
למיפחת מי', וכיון דשרית לי' לא שייך הואיל והותרה, ואפשר
דמשום דאכתי אסור משום שבתות אחרות וכמ"כ הריטב"א
והלכך דין הוא דבשבת זו מותר, ולפ"ז כ"ל דקו' הראשונים על
פרש"י דלמה לא יטלטל אחר שתפחות המחילה, היינו דנקטו
בפשיטות כמו שמבואר בגמ' דאמרינן בזה שבת הואיל והותרה, ואי
דין הוא דכיון דאי שרית לי' לא שייך הואיל והותרה, תקשה הא
דפריך בגמ' ש"מ דיורין הבאין בשבת אסורין וע"כ כ"ל דאסור
משום שבתות אחרות, ולפ"ז מוכרח דגם להרא"ש אסור גם בשבת,
ואפשר לפרש דכל כה"ג דחוזר חלילה דאי שרית לי' לא שייך
הואיל והותרה וראוי לאסור, ואי אסרת לי' ראוי להתיר קס דינא
דאסור למפחת מי' ואי מפחית שרי, וקו' הראשונים הוא למה
אסור מה שאין המחילה כורך בו, והנה לפי' קמא דהאיסור למפחת
מי' הוא משום דלמא אתא לטלטולי אסור אף להניח בהמתו
לאכול, אבל לפי' השני דבהמתו אוכלת אף תוך י' קשה דאכתי
עומד מאתמו למפחת ע"י בהמתו וז"ל דלא שכיח, וז"ע.

ה) ע"ט ב' דלמא דאמעט מאתמו, יס לעי' למאי דס"ד
דאמעט בשבת היכי קתני מצטל רשותו הא אי צעי לערובי
מאתמו לא מצי מערבי ודמי להקפוס עכו"מ מחילה בשבת לעיל
ס"ז ב', וז"ל דהכא עדיף כיון דהוא רשותו ומצי לטולי אי פתח
לי' פתח, וז"ל דהכא עדיף מצא עכו"מ בשבת, וז"ע, וז"ל דהיו

שנים, כדן דבר שאינו ניטל בשבת, וכן הדין בפירות טבליים, ואפי'
בטלם בהדיא אפשר ללא מהני דדמי לכרים וכסתות, ובמ"כ ס"ק
קכ"ה סתם הדברים דבטל סתמא מצוטל, ולא פירש דאין זה

א) עירובין ע"ט א' אר"ה ובלבד שלא יתן לתוך קופתו, ופרש"י
בל"א משום מוקצה למחילה זו, ולקמן פרש"י דאין איסור משום
מוקצה אלא מה שהוא כורך למחילה, ולפ"ז מותר עד י' בגובה על
פני כל המחילה וגם מותר עד לארץ במשך י' אמות, דפתחא הוי,
אבל קשה דתקשה דרייתא דקתני זה נותן לתוך קופתו, דלענין
מוקצה אין לחלק בין אית לי' תקרה לבית לי' תקרה, ואי דרייתא
ביתר מלכוד המחילה וכדמשמע מפרש"י ד"ה כיון, מ"מ מסוגית
הגמ' הוכרע דהפירוש בדברי ר"ה הוא כפי' הראשון שפרש"י, ולפי'
ז"א לא נתפרש סוגית הגמ' כלל, ונראה דגם לז"א אסור אף במה
שאין בו כורך למחילה, אלא דלל"ק דהאיסור הוא משום דלמא אתי
לטלטולי אחר שתפחות מי', צריך לדחוקי דבהמה קלי קלי אכלה,
ובאמת במה שהוא כורך המחילה, אסור אף בבהמה ואף בקאים
לה באפה ואזלה ואכלה, ואדרכה צריך לשמרה שלא תאכל, ולל"א
אין האיסור דלמא אתי לטלטולי, אחר שתפחות, אלא האיסור
דלמא יפחות וקסתר אהלא, ובהמה מותרת אף מה שצורך המחילה
וכדמסיק דקאים לה באפה, והשתא משני שפיר כיון דאיכא תקרה
אי מיפחית מינכרא כו' והלכך מה שאין כורך המחילה מותר ולא
גזרינן דלמא מיפחית דמינכרא ולא יפחית, וזהו כונת רש"י
ולביטנא דמוקצה נמי אין איסור כו' ר"ל משום דמינכרא מותר
המותר.

ב) ע"ט ב' פשיטא כו' פרש"י מאי אולמי' דתחומין מחלכות,
וק"ק דהא מסקינן דבחלכות דוקא בדאיכא תקרה, והכא לא
מינכרו כתבן התחום, וכן יס לעי' לפר"ח בתו' ע"ו א' ד"ה שניהם
דתחומין חמירי, ואפשר דמסבירא פריך פשיטא, אבל קשה מאי וכן
דקתני.

ג) כ' הריטב"א וא"ת למה לא יתן לתוך קופתו כו' הא אמר
בפ"ק, דשבת הואיל והותרה הותרה, וי"ל דחיישינן לשבתות אחרים
כו' א"נ כיון דאתקלאי כו' נראה דהאי א"נ ט"ס הוא, וכונת רבנו
להקשות גם לפי' השני דהאיסור משום סתירת אהל דתקשה הרי
לא הקארו לכל השבת שהרי א"צ למחילה כולי יומא, ולזה תירץ
דכיון דביהש"מ הוא מחילה הוי כולי יומא מחילה לענין איסור
סתירה, אבל לפי' קמא ע"כ ז"ל משום שאר שבתות, ונראה דהא
דלא אסרו בחול, דבשבת כיון דמטלטל בשבת זה אתי לטלטולי
בשבת אחרינא אבל בחול רמי אנפשי' בשבת לדעת אי המחילה
כסירה עדיין, והרא"ש פי' דגם בחול אסור דלמא אתי לטלטולי
בשבת, ומדברי אחרונים ז"ל נראה דלדעת הרא"ש בשבת שרי,
ואפשר דבכלל חול הוא גם יום השבת ואסור משום שבת הבא,
ולפי' הרא"ש אסור ליקח עץ ואבן מכל המחילות שסביבות העיר

אדם אחד, דינן כמו שנפסקו מע"פ דלמעלה מי' מותר לזרוק מזו לזו, ולמטה מי' אסור, ולא שייך כאן הואיל והותרה ללא הותר מעולם לטלטל מספינה לכרמלית, וזוהי לא נחלק הר"א"ש, ואם הן של ב' בני אדם, למטה מי' אסורין ולמעלה מי' תליא בפלוגתא הרא"ש ופ"פ דלהרא"ש מותר ולפ"פ אסור.

וכל מש"כ במ"ב בזה אינו מובן שכתב בס"ק י"ז פלוגתא אחרונים ז"ל אי מותר באינן קשורות כשהן של אדם אחד, ולמטה מי', וכתב טעם פלוגתאן אי חיישינן דלמא נפל, ותמוה מאד דאי חיישינן דלמא נפל אין חילוק בין למעלה מי' ובין למטה מי', כדאמר בשב"ז ז"ל אי לימא תיהיו תיובתא כו' אע"ג דהוא למעלה מי', וע"כ מדשרינן למעלה מי' לא חיישינן דלמא נפל, ומ"מ למטה מי' אסור כמש"כ במדרכי משום דקמטלטל מרה"י לכרמלית, ואף שאין עושה הנחה בכרמלית אסור.

עוד כתב בסק"ך פלוגתא אחרונים אי מערבין באינן קשורות ע"י טלטול למעלה מי', והוא תמוה דפשוט בסוגיא דנפסקו נאסרו, ואין מערבין דרך זריקה, וכמש"כ בשם הב"מ, וכמדומה ללא נחלק בזה אדם, עוד כתב בזה"ל פלוגתא הרא"ש ופ"פ דנפסקו בשב"ז ונקט לה על לשון הרמ"א דמייירי בטלטול למטה מי' וזוהי מודה הרא"ש וכמש"כ לעיל.

(ח) שבת ק"א ב' תוד"ה כי, וההיא לכל גגות כותל כו' איירי שלא היה אלא בית אחד בחצר זו כו' אבל הכא כשיש רבים כאן וכאן כו' ז"ע מה סברא היא זו לחלק בכך, ועוד מאי דחק ז"ג ב' לאוקמא דנפרכה מצעור יום הא סתם חצר איכא ב' דיורין, ולכו"ע לא אמרינן שבת הואיל והותרה, ואפשר שזהו כונת התו' במה שסיימו בז"ע בסוגיא דדיורין הבאין בשבת.

(ט) במ"ב סי' שט"ז בזה"ל ד"ה ונסתם, הביא דברי הג"א דבעירבו ואח"כ תקנו ה"ה"פ בשבת ע"י עכו"מ כיון שרגילין לתקן חשיב עירוב, ונחלק עליו והביא רא"י מנפול מפולת נגד הפתח, והתם אינו עומד לפנות בשבת, אבל הכא עומד לתקן בשבת, מיהו יש רא"י בזה עכו"מ כאן ושכרו מני' בשבת דכתבו תו' דמהני ביטול כיון דאי בעי לערובי מאי מערבי ע"י שכיירות ומבואר מדבריהם דעירוב על סמך שישכרו בשבת לא מהני ורא"י זו הביא המ"א לסתור דברי הרא"ש וע"כ ז"ל דשא"ה דבשעת הנחה לא היה עירוב, אבל בספינות בשעת הנחה היה עירוב, וה"נ עירבו ותיקנו לו"ה ע"י עכו"מ לא עדיף מעירבו והדר שכתו, מיהו באמת נראין דברי המ"ב דאף אם היה לו"ה קיים בשעת הנחה ונפסק וחזר ונתקן בשבת לא מהני ודוקא דבעירבו לשנה שהיה לעירוב חלות שבת אחת ואח"כ נפסקו, ולפ"ז ז"ל דברייתא דשבת ק"א ב' נמי דעירבו לשבתות הרבה וזה דחוק מאד, וגם קשה לחלק בין חל העירוב שבת אחת ללא חל ודברי הרא"ש ז"ל ז"ע.

(י) עירובין ז"ג ב' כותל שבין ב' חצרות שנפל רב אמר אין מטלטלין בו אלא דב"א, נראה דמודה רב בזה דתניא לעיל ע' ב' אחד מבני חצר שמת והניח רשותו לאחד מן השוק משחיכה אינו

משמשין תמיד בשותפות בבית התבן דאל"כ דמי לביטול רשות מחצר לאחר ואף אם נעשו חצר אחת בשבת לא מהני לזריק להיות חצר אחת מצעור יום כדמוכח ס"ז א' אליבא דמ"ד אין ב"ר מחצר לאחר לא תיבעי כך כו' וגם ז"ל דהאי בית התבן עדיף מחורבה ועי' לעיל ס"ז ב' רש"י ד"ה אין ב"ר בחורבה.

(ו) שבת ק"א ב' תוד"ה נפסקו, דהכא כיון דנפסקו הוי כאילו הוי רה"ר ביניהם, נראה דאין כונתם דאסור לטלטולי מספינה לספינה משום דניידי מהדדי וקמטלטל דרך כרמלית, דמשמע דלמאי דמסיק דלערב ולטלטל קאמר תו' לא מחלקינן בין ב' בתים לספינות ומותר לזרוק מזה לזה ולא חיישינן דלמא נפל וכו"ה בזה"ל במדרכין ועוד דא"כ אכתי עירוב קיים אלא דאסור לטלטולי דלמא נפל ופשיטא דמהני חזר ונקשרו שאין הקשירה עושה מחיצה כלל, והפוסקים דנו מכאן לעלמא דחזר עירוב למקומו כמש"כ תו' עירובין ס"ה ב' ד"ה דאחא, לכן נראה דכונתם דהיכי דב' הבתים חלוקין זה מזה בהפסק מקום שמהם הוא אינו עתה בכלל העירוב לא שייך הואיל והותרה, כיון דאין סמוכות כלל זה לזה ועירי שהיא כמה פרסאות ועירבו יחד וחרבה ונשאר בית אחד במזרח ואחד במערב לא מסתבר כלל שישארו מעורבין, וספינות בלתי קשורות הרי הן ככרמלית מפסקת ביניהן, וכן נראה מדבריהם שסיימו להביא רא"י מג' בתים, ואי כונתם משום איסור טלטול א"צ רא"י לזה דמעולם לא הותרה לטלטל מספינה לכרמלית.

והרא"ש ספ"ק דעירובין כ' דנפסקו בשבת אמרינן הואיל והותרה, ואפשר דס"ל דאע"ג דאין ראוין לעירוב באינן קשורות מ"מ לא חשיב כמפסיק כרמלית כל שהן מוקפות, א"נ לא ס"ל האי סברא דאע"ג דמפסיק כרמלית אמרינן הואיל והותרה, ומותר לזרוק מזה לזה.

(ז) שו"ע סי' שנה"ס א' בהגה' ב' ספינות זו אצל זו כו' אם קשורות זו זו מטלטלין מזו לזו בין שהפתח למעלה מי' ובין שהפתח למטה מי', דב"א שהן של אדם אחד, אבל של ב' בני אדם, ולא עירבו, אין מטלטלין מזו לזו בין שהפתח למטה ובין שהפתח למעלה, ונראה דדוקא כשלא נח בהאוויר פחות מד"ט שבין ספינה לספינה, אבל אם נח בין ספינה לספינה מותר למ"ד מותר להחליף ברשויות דרבנן, ואם אינן קשורות אם הפתח למעלה מי' מטלטלין מזו לזו בזריקה דתניא לעיל ז"ל א' ב' בתים, ואע"ג דלמאי דפריש רבא ק"א ב' ספינות גריעי מבתיים וחיישינן דלמא נפיל, מ"מ למאי דמסיק ר"ס שם דלענין עירוב מייירי אין לחלק בין ספינות לבתים, ולמטה מי' אסור לזרוק כיון דמפסיק כרמלית, וכי היכי דאסור לזרוק מרה"י לרה"י דרך רה"ר ולא נחלקו ר"ע וחכמים ז"ל א' אלא לענין תיובתא, ה"נ אסור לזרוק דרך כרמלית, דב"א שהן של אדם אחד, אבל של ב' בני אדם אסור לזרוק מזו לזו אף למעלה מי' וכתניא ז"ל א' שהוא משום שבות, ועירוב לא מהני כיון שאינן קשורות, הוי קשורות ונפסקו בשבת אם הן של

בזה לאי שרי צמת אסור צנתוסף ואי שרי צנתוסף אסור צמת, לאיכא למימר דתרויהו שרי מת מפני שכבר הותר, ונתוסף משום לאיכא עכשיו דיוורין, ואיכא למימר דתרויהו אסירי מת מפני לליכא עכשו דיוורין, ונתוספו משום לליכא דיוורין מאתמוול, אללא דר"ה ור"י נחלקו בתרויהו, מיהו לפי' הב' שכתבו דלמסקנא יתיר ר"י צנסתם הפתח, ואפ"ה אסר צמת אחד מהן דליחא לדיוורין, וי"ל דאיסורא דמת ושריותא דנתוספו חד סברא הוא דלא אמרו חכמים דהוא רה"י גמורה אללא דהתירו שיירא ואסרו יחידים וצכניסות השצת נעשה רה"י רק לשיירא, ומאן דשרי צמת ס"ל דשיירא הוא רק תנאי ברשות וכיון שהיתה שיירא החשיבוהו חכמים לרה"י, וממילא הותר לכל השצת והלכך נתוספו צצצת אסור.

(יב) עירובין ע"ט ב' לעולם תרתי כיון דדק ב' כו' צמ"א סי' ש"פ סק"ד הק' צסם הע"ס למה לי' לנעול לצטל גם ביתו ויהיו מותרים שניהם לאחר שיחזיק הזוכה לדעת הרמב"ם, וי"ל דהכא איירי דהיו צחצר דיוורין אחרים ועירבו ציניהם, והלכך אם יצטל גם רשות ביתו יהא צריך לנעול פתחו מציתו לאחר וואפער דכיון שעירב הם כשותפין צביתו וצריך גם ציטולם של כל צני האצר עי' לעיל סי' כ"א ס"ק י"ד] וא"ת יצטלו גם האצר וכל צתי האצר, למ"ד יס ציטול רשות מאצר לאחר, וי"ל דלא היו כל הצעלים כאן ונקטו תקנה שכחא, ועוד דרבים ליחיד אסורין להוציא אף לאחר שהחזיק היחיד, [עי' לעיל סי' כ"ד סק"ז].

אוסר וכן תניא התם גר שמת משחשיכה וצא ישראל אחר והחזיק צנכסיו אינו אוסר, וה"ט דלא תקנו חכמים איסור רשויות אללא צמה שהן צכניסות השצת, אללא הכא הכותל הוא הגמתיר אותן והרי נפל, וכן צעירב דרך הפתח ונסתם איד יטלטלו מזו לזו, וצלשון אחרת איכא למימר דלא אמרינן הואיל והותרה על שטח קרקע זה, אללא הצית והאצר עם כל צבניתו ומחיתו וכל שנסתנה הרי הוא חדש ולא הותר מעולם וה"ט דנפל הכותל ונסתם הפתח אללא דיוורין שצאו לדור צחצר הוא שינוי מן האד ולא צחצר.

(יג) עירובין י"ז א' תוד"ה עירב, ואין לומר דר' ינחק יעמיד הצרייתא אליצא דר"י דהא מוקי נפשי' אפי' כר"י, תימא דתקשה צאמת צרייתא לר' ינחק וכה"ג לא הוי שתיק צגמ' וי"ל דר"י מפרש לה צאחד מצני אצר שמת והניח לאחד מן השוק, וריתת התו' הוא מסוגית הגמ' דמפרש לה צנסתם הפתח, שמעינן מזה דהלכה כר"ה, והא דכתבו דאין לומר דר"י יעמיד הצרייתא אליצא דר"י, מ"מ יס להוכיח דהלכה כר"י צהא, מסוגית הגמ', היינו משום דזה הכלל ע"כ כר"י אחיא, והנה התו' מפרשים דתסתים נשאר צמסקנא כמש"כ מהרש"א וס"ל דנסתם הפתח הוי כליחא לדיוורין כיון דההיתר נעשה צמה שהן דרין צבית אחד ועכשו ע"כ הן חלוקין צדירתן, ולפ"ז נסתם הפתח גרע מנפל הכותל צציניהם, ואע"ג דנסתם הפתח מקרי ליחא לדיוורין, מ"מ עירבו צללא פתח ונפתח הפתח צצצת, אסור, ולא דמי לנתוספו דיוורין צצצת דשרי, ונראה דנתוספו דיוורין צצצת או מת אחד מן הדיוורין אינו תלוי זה

סימן כט (לה)

(ג) עירובין פ' א' אשתו ש"א מערבת שלא מדעתו, נראה לפי דעת התו' דצאין לאחר או לבית אללא פתח אחד, ואחד מצני אצר או אחר מוצה משלו לעירוב או לשיתוף, א"צ דעת, צין צרגיל לערב צין שאינו רגיל, והוא דינא דר"י פ"א ב' דעירובי אצרות מערבין שלא לדעתו, ומוצה משלו ומערב על מי שאין לו אללא פתח אחד לא ינא מכלל דינא דר"י דמערבין שלא לדעת לכל הפירושים, וקיי"ל כר"י צהא כדאמר שמואל צגמ' שם, והכי נמי תניא צצרייתא פ' א' אם משלו צריך לצכות ואם משלהן צריך להודיע, מכלל דמשלו א"צ להודיע, וה"נ אמרינן התם משל חמותה כו' משמע דמשום שלא מדעתה ליכא צמשל חמותה וולפרש"י דמוקי לה צתחומין אע"ג דתנן פ"א ב' דצתחומין צריך דעת, א"ל דהכא קים לן דצכות הוא לה לצוא לצבית, א"נ ע"כ דלחוקי לפרש"י דהיה מדעתן ולא זו צלצד אללא אף צמערב משלהן שלא צדיעתן עירובן עירוב דצכות הוא להן ומתנ' פ"א ב' צמערב משלהן איירי דהא נתן מעה לחנוני ולנחתום מערב משלהן הוא כמבואר צפרש"י ותו' שם ואפ"ה מסיק עלה ר"י דצע"ח הוי עירוב, וזה דעת רש"י ותו' והר"י והרשב"א הוצא צב"י סי' שס"ז והריטב"א והטור, ויוס לעי' למ"ד פ"א ב' דלא נחלקו צצריי על ר"י א"כ גם מערב משלהם א"צ להודיע לכו"ע ומתנ' פ' ב' דתנן דצריך להודיע

(ד) עירובין ע"ט ב' מתנ' כיצד כו' ומצכה להן כו' הק' הגרע"א למאי דצעי למימר ע"ג ב' דכל שיתוף שאין מצינו דרך מצוי ל"ס שיתוף ומתנ' דאפקי' ועיילי' והיינו לאחר שצכה להן כמו שכתב תו' שם, א"כ למה לי ציכוי ליקני להו אצירן, וי"ל דתנא דין ציכוי קתני, ומש"ל דצריך ציכוי צחצר שאינה משתמרת, וצקטנים, וצאורחים לאחר ל' יום שאוסרין ואין אצר שלהן, ועוד דלצורה שצבתו צטרקלין שאינו שלהן נמי צריכין עירוב דעירוב צדירה תליא ולא צצעלות, ולענין קנין צצעלות תליא, ועוד צריך צכי' משום עצדים דלית להו צכי' צעירוב כמש"כ תו' צשמעתין ד"ה ועל, ומיהו למש"כ תנא דמשנתנו ס"ל דעצדים אינם אוסרים.

(צ) שם תוד"ה ועל, וי"ל דהכא כשנותן לה הצעל מעות כו' צמ"ב סי' ש"ע ס"ק מ"ד כ' צסם אחרונים ז"ל דמקבלי פרס הוא צין אוכלין צין מעות, ונראה דס"ל דלמסקנא שק' ונראה לר"י דלמסקנא דנדרים כו' לא מחלקין צין מקבלי אוכל למקבלי מעות, [עי' ק"נ].

שם צא"ד ונראה ר"י דלפי המסקנא דנדרים אחי צריב"ב כו' צשו"ע סי' ש"ע ס"ו פסק דגם נשים מקבלי פרס אינם אוסרים ולפי צברי התו' הוי מחלוקת צצרייתא וסתם צמתנ' דנשים אוסרות, ואפשר דאף כה"ג מיקילין צעירוב, [עי' צק"נ].

(ו) פ' א' תוד"ה רגיל, כמו פתח הרגיל כו' נראה עיקר בדבריהם שפירשו דרגיל להשתתף דנקט שמואל היינו לאשמועינן דדוקא בארס נטילין בע"כ ונקט ליטנא דרגיל להשתתף ולא נשתתף שבלשון זה מובן שהן כריכין אליו וכשאין משתתף אוסר, וגם סתמא דמלתא רגיל להשתתף במבוי שהוא רגיל בו, והאי "כמו" אינו כינוי דמיון, אלא מורה על מציאות המבוקש ורבים כמוהו, והר"א ש כתב דרגיל להשתתף אף שאינו רגיל ואינו אוסר אשתו מערבת בע"כ אף שמוחה ודבר זה כריך תלמוד, ולכאורה לא אמרו אשתו מערבת בע"כ אלא במקום שמן הדין ראוי לכופו בד"ד, והקילו בלא ד"ד אבל בפתח שאינו רגיל ואינו אוסר אין ראוי לכופו כלל בד"ד ואי חייש לתקלה מפני שהורגל לערב ינעל הדלת בשבת ראשון ולמה תערב בע"כ, והר"א ש ז"ל יחיד דין זה.

שם ב"א"ד ואם אין הבעל והאשה בעיר כו' מבואר שספיקם בארס שבין ב' מבואות ואינו אוסר, ומשום לאפשר לאינו מקפיד על בני ביתו, אבל באוסר אי מערבין בע"כ מדעת בני ביתו לא הוזכר בדבריהם ולמש"כ סק"ה לכאורה אין לחלק בין אשתו לשאר ב"ב, והריטב"א כ' וז"ל ונראה דברים לאשתו ל"ד אלא ה"ה לשאר בני ביתו וכההיא דתניא לק' שנכנסין לתוך ביתו אבל בתו' כתבו דדוקא אשתו כו' ולכאורה ליתא בתו', ואולי ט"ס בריטב"א וז"ל וה"ה לשאר בני חצר, והוא כשיטת הרשב"א, ובזה מובן שכתב ראי' מזרייתא דקתני שנכנסין ונטילין בע"כ והתם לא הוזכר לא אשתו ולא בני ביתו, ואם נימא לאשתו דוקא ל"ל דלא הקילו חכמים לעשות דין לעצמם בלא ד"ד אלא באשתו, ואפשר שהוא חייב בעירוב, ובד"י סי' שס"ז כ' בפשיטות דביאור ל' הטור דב"ב אינם מערבין בע"כ, ובד"מ שם תמה מ"ש אשתו ומ"ש ב"ב.

(ז) ואם ב"ב מערבין בע"כ כמו אשתו ל"ל דספיקם של בעלי התו' הוא בחצר שבין ב' מבואות ועירב בעה"ב באותו שהוא רגיל והן מערבין גם באותו שאינו רגיל דקיי"ל כר"ס דהוא מותר עמהן, או שהן מערבין בשניהן, אבל לערב באותו שהוא רגיל אין כאן ספק כיון שאוסר מערבין אפי' בע"כ, וכן אם רגיל בשניהן מערבין אחד בע"כ, אבל כיון שעירבו באחד הותר השני כדאמר מ"ט א', ושם ליתא דין כפי' רק משום אומד דעתו שאינו מקפיד, ובזה מספקא להו בבני ביתו, והוא דחוק לפרש כן בדבריהם, ובפשיטות יש לקיים ספיקם בב' חצרות הפתוחות למבוי ופתוחות זו לזו אי מערבין ב"ב עם החצר השני', ואם נימא דב"ב אין מערבין ניחא ספיקם בפשיטות בחצר שבין ב' מבואות ולא עירב כלל, וזה דעת ב"י סי' שס"ז.

(ח) ולעת הרשב"א שהביא ב"י סי' שס"ז, שאין חילוק בין אשתו לשאר בני חצר, והיכי שאוסר עליהן נטילין בע"כ, ובאמת איך מימרא דשמואל בני המבוי נכנסין לתוך ביתו כו' מרווח טפי לדעת הרשב"א וכן הא דבעי למיחי סיעתא מהא דתניא כופין אותו לעשות לחי כו', אבל מימרא דשמואל דאמר אשתו של אדם כו' משמע דבני חצר אין מערבין בע"כ וכן הא דפשיט מזה דשוכרין

מוקי לה בחצר שבין ב' מבואות, א"כ ברייתא פ' א' דתניא אם משלהם כריך להודיע אמאן תרמי, וע"כ ל"ל דבבב"א שבין ב' מבואות איירי, וא"כ מוכח לשיטתם דמזכה משלו א"ל דעת אף בחצר שבין ב' מבואות, וזה דעת הר"י והטור, אבל מסבירא אינו כן כיון לאפשר דלא ניחא לי' בהאי פתחא, ליבעי דעת, ול"ל דדוקא ליתן פת לא ניחא לי' אבל עירוב בלא פת זכות הוא לו וז"ע.

(7) ובבב"א שבין ב' מבואות אין נטילין עירובו שלא בידיעתו אף שאוסר ואף שהרשב"א דהריטב"א ס"ל דלדין דפסקינן כר"ס דעירבה עם שתיהן היא מותרת עמהן גם בחצר שבין ב' מבואות זכות הוא לו, מ"מ נראה דהפוסקים שלא הזכירו זה ס"ל כהרמב"ם וכמו שפירש המ"מ והעיקר דכיון די' לו מבוי אחד שוב אין כאן זכות בשני וכ"מ סתימת הסוגיא דאין זה תלוי בפלוגתא דר"ס ורבנן, ואם מזכה משלו א"ל דעת אף בחצר שבין ב' מבואות וכמש"כ סק"ג, ואשתו נטילת משל בעלה ומערבת אף בחצר שבין ב' מבואות דמסתמא אינו מקפיד, ובלא דעת אשתו אין נטילין עירובו אף שרגיל לערב, והוא דתנן נתמעט מוסיף ומסקינן דאפי' כלה מאותו המין א"ל להודיע ובמערב משלהם איירי, היינו דוקא כשעירבו כל זמן שיהא העירוב קיים שכבר נתראה לעירוב לכל הימים, אבל אם רגיל לערב בכל שבת, כריך להודיע אף מאותו המין.

וכ"ז במערב שלא בידיעתו, אבל אם מיחה שלא יטלו אף שאין לו אלא פתח אחד ורגיל לערב אין נטילין בע"כ, וזה מוכח מדנחלקו ר"י ורבנן בפתוח למבוי אחד אי מערבין שלא מדעתו משום דזכין לאדם מכלל דאם מיחה אין נטילין בע"כ, ואף ברגיל דהא מתנ' פ' ב' מוקי לה רב חסדא בפתוח למבוי אחד, ואפ"ה כלה ממין אחר כריך להודיע, ואם איתא אף בלא עירבו לשנה אלא מערבין בכל שבת נטילין בע"כ וכש"כ מין אחר, וכן מוכח מהא דאמר שמואל אשתו של אדם מערבת שלא מדעתו מכלל דאין נטילין בע"כ.

(ה) ואשתו מערבת בע"כ אף שמיחה וכדאמר שמואל פ' א' והיינו אף שמיחה כהא דטורזינא, וכ"מ מהא דמייתא עלה בני המבוי נכנסין ונטילין בע"כ וכן מהא דמייתא סיעתא ממתנ' דכופין לעשות לחי וקורה, ונראה הטעם דבאמת כיון לאסר ראוי לכופו אלא שאין תועלת בכפי' שאם נטילין פתו בע"כ אינו עירוב, אבל כיון לאשתו ניחא לה והיא אוכלת בבית בעלה ואחד מבני הבית שעירב הותר כל הבית שכן הוא עיקר תקנת חכמים דסגי באחד מהן, מהני כפי' שיהי' לה רשות לערב משל בעלה, והוי עירוב דידה, ובזה ניחא דלא הוזכר באידך מימרא דשמואל דבני המבוי נכנסין דדעת אשתו כריך דשמואל עיקר דינא דכפי' נקט ואשתו כריך דאל"כ לא הועילה כפינתו כלום, והא דאמר ש"ה דליכא מחילות ופי' תו' דמחילות בע"כ מחילות הן אבל עירוב בע"כ לאו דירה הוא, אע"ג דבדעת אשתו איירי מ"מ כיון דעלי' ליכא כפי' שיהא עירוב דידי' י"ל דאין כופין.

הרשב"א בני חצר נוטלין בע"כ. ו. ומדעת אשתו נוטלין בע"כ של בעל, ולהר"מ אין נוטלין. ז. ואם רגיל לערב אין נוטלין בע"כ [לדעת תו' והר"א] ולדעת הרמב"ם והרשב"א בני חצר נוטלין בע"כ. ח. ומדעת אשתו לכו"ע נוטלין בע"כ ברגיל. ט. וחצר שבין ב' מבואות אין מערבין שלא בידיעתו אף במזכה משלו. י. ואשתו מערבת שלא בידיעתו [תו' והר"א] וכן הוכיח הכ"מ מל' הר"מ]. יא. ואפי' בע"כ נוטלין מדעת אשתו [טור] ונראה לכיון דעירבה במבוי אחד שוב אין נוטלין בע"כ למבוי שני] ולדעת הרשב"א אף בלא דעת אשתו נוטלין בני חצר, [ואפשר דהיכי דמערבין בע"כ צריך דוקא משלו אבל אין מזכין בע"כ] ואם רגיל לערב, גם לדעת הרמב"ם נוטלין בע"כ, וכ"ז ברגיל בהאי פתח ואסר עליהו. יב. ואם רגיל בפתח אחד, ובשני אינו רגיל, אפשר דמזכה לו עירוב שלא בידיעתו בואו שרגיל, וכש"כ ברגיל לערב, ונוטלין גם משלו שלא בידיעתו לדעת רש"י וס"פ. יג. אבל במבוי שאינו רגיל שאינו אוסר או שעירב באחד מהן שוב אין מזכין שלא בידיעתו [ורי"ף רא"ש רמב"ם] והרשב"ד והריטב"א חולקין, וכש"כ שאין נוטלין בע"כ אף מדעת אשתו, ואף אם רגיל לערב, ולדעת הרא"ש אם רגיל לערב נוטלין בע"כ ומדעת אשתו.

יא. שו"ע סי' ס"ז ואם אין הבעל והאשה בעיר כו' מבואר דעת המחבר דאשתו דוקא מערבת בע"כ אבל לא שאר ב"ב.

ס"ס בהגה' אבל אם רגיל לערב יש לעי' כמה שיעור רגיל אם בשבת אחד או ג' שבתות, ועיקר דינא דהרמ"א שהוא מדברי הרא"ש הקשה ע"ז המ"א דהא דעת הרא"ש דבעינן דעת אשתו דוקא, ומש"כ המ"ב סק"ך דמשום דהפת כבר מונח קיל טפי תמוה מאד דאנו אין לנו אלא מה שמבואר בגמ' ואין זה כונת הרא"ש כלל דאין יקשה מעירוב דבר שלא הזכיר כלל אבל העיקר דהרא"ש כתב דבריו לרווחא דמלתא דאף את"ל דא"ל דעת אשתו משום שלא הזכיר בהדיא בגמ' דבעינן דעת אשתו והרי באמת דעת הרמב"ם דברגיל א"ל דעת אשתו, ועוד הכא בשכירות אין שוכרין ממנו בע"כ אף מדעת אשתו, כגון שהשכיר וחזר בו ואשתו אומרת שיהא השכירות קיים, ואע"ג דבעירוב כה"ג הוי עירוב בשכירות צריך לשכור מאשתו ושתקבל כסף לידה, ואם זרקו כסף לבעלה בע"כ לא מהני, לכן נראה לדינא דאף בחזר בו מהעירוב והוא רגיל צריך דעת אשתו לדעת תו' והר"א וס"פ, ואין חילוק בין נטילת פת מביתו, להפת שכבר מונח.

ס"ס סי' ס"ח אם הבית פתוח לב' חצרות כו' עי' במ"ב סק"ט דיש פוסקים דאף משלו צריך דעת והוא דעת הרמב"ם [כמש"כ לעיל] ונראה דאם ב' החצרות מערבין יחד מערבין עליו שלא מדעתו דאם לא יערב עם שתיהן רק עם אחתה שהעירוב בתוכה, אפשר דשתיהן אסורות כדין נתנו עירובן בפנימית ושכח אחד מן החיצונה ולא עירב, והכא לא שייך לתקוני שתפתח [ולא עיינתי בזה] והלכך לדידן דמערבין כל העיר א"ל דעת ואחד מזכה לכלן.

מאשתו משמע דאשתו דוקא דאם משום כפית בני חצר אחינן עלה ע"כ שכירות גרע שהרי אין שוכרין בע"כ, ולעולם אימא לך דאף מאשתו אין שוכרין, ועוד הא דנחלקו ר"י וחכמים פ"א ב' במערבין שלא לדעתו ז"ל דוקא באחד מן השוק אבל בני חצר לכו"ע מערבין שלא לדעתו דהא מערבין אפי' בע"כ, וזה דוחק, [ומיהו מתנ' דנותן מעה לחנוני מייירי בחנוני שאינו מבני חצר כמש"כ הריטב"א דאל"כ לכו"ע מעות קונה], וכן מתנ' פ' ב' דקתני צריך להודיע ומוקים לה דלא כר"י נמי במערב אחד מן השוק דוקא, ולא משמע כן כלל וז"ע.

טו. ולדעת הרמב"ם דפלוגתת ר"י ורבנן פ"א ב' אי מערבין ע"ח שלא מדעת היינו במזכה משלו, והלכה כר"י, והלכך במזכה משלו ואינו פתוח אלא להאי מבוי או להאי חצר, מערבין שלא לדעת, אבל משלו אין מערבין שלא לדעת אלא אשתו שמסתמא אינו מקפיד עליה, [והיא מערבת שלא לדעתו אף בחצר שבין ב' מבואות] ויש לעי' הא מתנ' דנותן מעה לחנוני מערב משלהם הוא כמו שפרש"י ותו' ז"ל דהרמב"ם מפרש כהרא"ש עיי"ש [אחמס הרמב"ם העתיק משנתנו בע"ת והוא דלא כהרא"ש ועי' לק' ס"ק ט"ו וז"ע], והא דקתני שאין מערבין כו' הוא מלתא באפי נפשי' וספיר איכא למימר דבמזכה משלו איירי, ואי מיחה אף אשתו אין מערבת בע"כ, דד"א באינו רגיל לערב אבל אם רגיל לערב מזכין שלא לדעתו ונוטלין משלו שלא לדעתו ואף אם עומד וזוח, ואף דעת אשתו א"ל, ודוקא באוסר עליהם [וזה מוכח בל' הרמב"ם שהרי סיים דאם אינו רגיל צריך כפית ב"ד וזה דוקא באוסר עליהו מכלל דרישא נמי בהכי איירי], ויש לעי' מתנ' פ' ב' דקתני נתמעט א"ל להודיע ומוקמינן דכלה צריך להודיע ממין אחר, ואמאי כיון דרגיל הא מערבין בע"כ ולמה לי להודיע, ואף למאן דמוקי לה בחצר שבין ב' מבואות, מ"מ הא אסר עליהו ורגיל, [ועירבו לשנה ונתמעט עדיף מרגיל לערב בכל ע"ש], ומה שהוא מין אחר לא גרע ממערב בכל שבת: [ואפי' אם מזכה משלו ליתא בע"כ ומתנ' במזכה איירי לדעת הר"מ מ"מ דחוק לומר דמתנ' דוקא במזכה, אבל נוטל משלהם הוי עירוב, ועי' באחרונים דמתנ' בנתמעט קודם כניסת שבת ראשון איירי, ואפשר דכה"ג לא חשיב רגיל].

ויש לעי' לפי' הרמב"ם היכי פשיט פ' א' דאשתו משכרת בע"כ מהא דמערבת שלא מדעתו כיון דאינה מערבת בע"כ, ועוד דבעי לאתוי' ראוי' מהא דכופין אותו לעשות לחי, ואדרבה תקשה לשמואל דאמר רגיל אין שאינו רגיל לא.

י. לינים העולים: א. אין לו אלא פתח אחד מזכה שלא בידיעתו לכו"ע ואף אם אינו רגיל. ב. ונוטלין משלו שלא בידיעתו [רש"י ותו' והר"י והרשב"א והריטב"א והטור] ולדעת הרמב"ם אין נוטלין שלא בידיעתו. ג. ואשתו מערבת שלא בידיעתו אף לדעת הרמב"ם. ד. ואם רגיל לערב נוטלין עירובו שלא בידיעתו לכו"ע, [לדעת רש"י וס"פ משום זכות, ולהרמב"ם משום כפי']. ה. ואם מיחה ואינו רגיל אין נוטלין ממנו בע"כ [רש"י תו' והרא"ש] ולדעת

לזכותו, וכן בנתן לו כלי או לר"א דעשאוהו כד' פרחים, הוי עירוב אף בתחומין דכיון דכבר קנה הפת ואי אפשר לו לחזור ודאי דעתו לעירוב והוי כעשאו שלח או הוא עצמו סומך עלי' משום עירוב. (7) והר"א"ש פי' דפלוגתת ר"א ורבנן בלא זיכה לו על ידי אחר, ונחלקו אי קנו לו מעותיו, וק"ק דתקשה לרב דאמר א"ל לזכות וי"ל דהכא לא גמר להקנותו אלא במעותו והא דתנן שאין מערבין לאדם אלא מדעתו הוא מלתא באפי' נפשי' ורישא בע"ח איירי לכו"ע, ולא הבנתי לפי' הר"א"ש הא דאמר דלוקח מצעה"ב או אמר לחנוני ערב לי הוי עירוב, אם בלא זיכו ע"י אחר הא לא קנו לו מעותיו, ואם זיכה ע"י אחר אף בחנוני הוי עירוב וכבר הקשה בן בק"נ ס"ק (נ"ה) ו'א, אבל כל מש"כ אינו ענין כלל לקושיתו ולע"ג.

(טו) ולדינא אין נ"מ בין פירוש הר"א"ש לש"פ, בעירובי חצרות, שהרי קיימא לן כר"י, והלכך אף בחנוני ואמר זכה לי בעירוב, וזיכה חבית או ככר לכל בני חצר קנה גם נותן המעה, והחנוני קונה המעה, כיון דנוטלין ככר מציתו שלא מדעתו כמו בן זוכין במעה שלא מדעתו, וזהו עיקר דין משנתנו דאמר ר"י בד"א בע"ח כו' דקאי אנותן מעה לחנוני, אבל נ"מ בחצר שבין ב' מצולות ובבית שבין ב' חצרות וכן בעירובי תחומין דלפרש"י וס"פ, לא מהני בנותן מעה לחנוני אף בזיכה לו ע"י אחר, ולפי' הר"א"ש במזכה ע"י אחר הוי עירוב, ונראה דאין הלכה כהר"א"ש בזה, דדעת רש"י ותו' והריטב"א וכן הרמב"ם העתיק משנתנו בעירובי תחומין וכ"כ המ"מ שם דכן עיקר[ללא כהר"א"ש].

(טז) ובטו"ש ע"ס ס' סס"ט סתמו הדברים ונחלקו אחרונים ז"ל בביאור דברי הטור, והנה בזיכה לו ע"י אחר לכו"ע הוי עירוב, אבל בזיכה חבית לכל בני חצר ולא פרט שמו בזה דעת התויו"ט שכונתו היתה לא לזכות לזה שיהי' לו גם קנין משיכה אלא כונתו על קנין מעות, ופי' בן דברי רש"י ובאמת לפ"ז יתישב הא דתמה הר"א"ש על פרש"י דאין כאן משום שלא מדעת, אלא חסרון זכי', אמנם אם נפרש בן לשון רש"י ע"כ ז"ל דלא כתב בן רש"י אלא משום דלריך דעת אבל למאי דקיי"ל דבע"ח א"ל דעת, ודאי בסתמא דעתו שיהי' משיכה ויגמר המקח דהא רש"י פי' דטעם משנתנו שאין מערבין כו' וע"ז קאמר ר"י בד"א כו' והלכך לדינא בע"ח בכל ענין הוי עירוב וזה כדעת ב"י, וכן עיקר, אבל פרש"י א"ל להגיה, ולשון הטור באמת דחוק מאד, ואפשר שהוא כמו שפי' התויו"ט וס"ל להטור דדעת הר"א"ש דבסתמא דעתו שנותן לו משלו שכבר יש לו בעירוב קנין כסף והלכך תמה על רש"י שאינו ענין לעירוב שלא מדעת, והלכך פירש הר"א"ש דבאמת מתנ' משום חסרון זיכו', והא דקתני שאין מערבין כו' הוא מלתא באפי' נפשי', וא"כ נשאר לדינא דבסתמא בזיכה החבית לבני חצר לא הוי עירוב, אבל לדינא נראה כדעת רש"י דלמאי דקיי"ל דמערבין עירובי חצרות שלא מדעת, גם בסתמא אמרינן דדעתו לזכותו במשיכה.

(יז) פ"א ח' תוד"ה לא, ובחנם פי' בן דאפי' מתכוין להקנות לו בחנם ואפי' זיכה לו על ידי אחר ודאי גם כונת רש"י בנותן חבית או ככר לכל בני החצר ונותן לאחר לזכות לכלן, אלא דבסתמא דעתו שיקנה עבור זה שנתן לו המעות במעותיו ולא במתנה, והלכך אין בקנין זה כלום שהרי הוא כאחד שנתן מעות ולא משך ובא המוכר וזיכה לו ע"י אחר, שאין הקנין כלום וכדאמר בגמ' במוכר בהמה בשאר ימות השנה, אבל כונתם דבחנם פי' בן דאפי' אמר דבמתנת חנם הוא מזכירו ג"כ לא מהני ואפי' זיכה כו' שכתבו אין זה מלתא באפי' נפשה אלא לשונם מתפרש דאפי' מתכוין להקנות לו בחנם, וזיכה לו ע"י אחר, ולכאורה קשה לפרש"י דלא קנה הנותן כלל את הפת משום שלא זיכה לו אלא בשביל לקנות המעה וכיון שלא קנה המעה לא הקנהו הפת א"כ מאי האי דקתני טעמא במתנ' שאין מערבין לאדם אלא מדעתו, הלא הכא לא זכה כלל משום שחברו לא עירב עליו כלל, וזהו קו' הר"א"ש על פרש"י וי"ל דאם מערבין לאדם שלא מדעתו משלו כש"כ דמזכין לו הכא וזיכה באמת החנוני במעה, ומיהו מש"כ או לקח המעה וקנה כו' זה אינו ענין לפרש"י דהא הכא כריך לזכות המעה ואינו זוכה ולא מהני אף לפרש"י, ובלשון הריטב"א מצואר דעיקר מה שיש לדקדק על פרש"י הוא דאף אם החנוני מקנהו בחנם לא מהני, ומה דפשיטא להו להראשונים ז"ל דאף במתנת חנם לא מהני, אינו אלא לר"י דבעירובי תחומין מיירי והתם אף במערב משלו כריך דעת דעיקר קנית העירוב אינו זכות, אבל למ"ד דר"י פליג ולת"ק בע"ח מיירי, ודאי מתנת חנם א"ל דעת דלא נחלקו ר"י וחכמים אלא בנוטל משלו אבל במזכה משלו לכו"ע א"ל דעת וכדתיניא פ' ח' אם משלו כריך לזכות ואם משלהם כריך להודיע, וע"כ כחכמים דר"י אחינא, ולפיכך יש לתמוה על הראשונים ז"ל שדקדקו על לשון רש"י ולמאי דפרש"י מתנ' בע"ח והיינו כמ"ד דר"י לחלוק בזה, שפיר פירש הטעם שאין דעת החנוני להקנותו בחנם אלא כדי לזכות המעה הא הקנהו בחנם שפיר הוי עירוב דמשלו א"ל דעת, ואפשר דהכא גרע טפי שגילה דעתו שאין חפץ במתנה, אבל אין זה משמעות דבריהם בקושיתם, וגם לא פסיקא דבר זה דכיון דבכל מזכין הוי עירוב ולא אמרינן דחפץ בשלו גם הכא לא גרע מה שנתן מעה, ואולי ס"ל דאף מזכה כריך דעת והא דתיניא אם משלו כריך לזכות אף לזכות קאמר אבל רש"י פ' ב' ד"ה וריך לא כתב כן וכו'.

(יג) והנה הר"א"ש הק' לפרש"י ותו' זה שגילה דעתו שחפץ בעירוב שהרי נתן מעה כו' וזיכה לו החנוני אמאי לא זכה, וקושית הר"א"ש ז"ע שהרי כל קונה חפץ במעות גילה דעתו שחפץ במקחו וגם קם לי' צמי שפרע, ואפ"ה לא מהני זיכה לו ע"י אחר, וה"נ כל שנתן מעה לחנוני ולא אמר לו ערב לי, אינו רק כקונה ככר במעות ומה שאמר לו לעירוב אינו אלא סיפור דברים שידע מה ליתן לו, אבל עדיין לא גמר מקחו, ודעתו שאם ירעה יחזור, ומיהו דלוקח מצעה"ב או אמר לחנוני ערב לי הוי עירוב דהוי כאומר לו

הוא, וזה לכו"ע ולא כתבו התו' ללא מהגי אלא לת"ק דר"י וכמס"כ לעיל.

(יח) רמב"ם פ"ה מה"ע ה"ו אם צמין אחד כו' ואם צמין מינין נשתתפו כו' נראה דהאי ב' מינין היינו שזה נתן מין זה לעירובו זה נתן מין אחר, דבזה אין קירוב דעתן והתערבותן כל כך, אבל אם שניהן משותפין ב' המינין ונתנו מין השני להשלים השיעור, בזה מקרי מין אחד, אבל הראב"ד פליג אף בשניהם משותפין כמס"כ בהשג' בפ"א והא' דאמרינן דנתמעט מוסיף ממין אחר וא"ל להודיע בסוף עירוב הקילו כמס"כ הראב"ד שם, וומיהו בתחלת דבריו ז"ל שם משמע דדוקא זה צמין זה בזה צמין לא הוא עירוב וצ"ע ובש"ע סי' ס"ח השמיט דעת הרמב"ם בזה.

(יט) פ' א' משלה עירבה לה ומשום שלא מדעתה, אם היתה רגילה ואסרה לכאורה כופין לדעת הרמב"ם והראב"ד ולמה אסר ר"ח, ולדעת תו' והרא"ש נוחא דבבבא דעת אשתו אין נוטלין בע"כ, אלא דשלא בידיעתה הוא פלוגתא דר"י וחכמים, ומ"ד לא נחלקו חכמים אדר"י ל"ק מכאן, דהא מסיקין משום שלא זכתה לה הוא, ולדעת הרמב"ם דפלוגתא דר"י וחכמים במזכה משלו, אבל משלהם כריך דעת, ל"ע במה נסתפקו בגמ' בפלוגתא ר' חייא וריב"ר.

סימן ק (לו)

(ב) שם ב' ביצים חסר קימעה דברי ר"י ר"י אומר ב' ביצים שוחקות, שיער רבי כו' בפרש"י ד"ה כמוה, מבואר דר"י ורבי פליגי, ור' יהודה ור' יוסי פליגי בעיקר שיעור הקב דידענו דקב מדברית כ"ד ביצים ור"י סבר מחוקות וחסרות קימעה, ור"י סבר שוחקות, וצ"ל דלא היו בידם מדות מקובלות לא מדבריות ולא ירושלמיות ולא צפוריות לשער בהן, אלא נמסרה הקבלה צמין הביצים כדי שיוכלו לשער בכל דור את שיעורי התורה ונפלה מחלוקת בקבלתם, אי הביצים שוחקות או חסירות, ורבי מלא מדה סאה ישנה ושיער בה, ומלא שהביצים שבזמנו ובמקומו הן קטנות והן ביצה ואחד מכ' בביצה בהראשונים ואי רבי כר"י ס"ל צ"ל דנתקטנו הרבה שביצה חסר קימעה של הראשונים הוא ביצה ואחד מכ' בביצה בהאחרונות, ואי כר' יוסי לא נתקטנו כל כך, ובתו' כתבו דביום שהוסיפו כבר נתקטנו הביצים והם לא הוסיפו רק לפי מנין הביצים ולא היה הוספה שותת וקשה דהא אמר ז' רבעים קמח ועוד כו' שהן ו' כו' שהן ה' כו' ולמה לן לומר שטעו בדבר, הלא י"ל דהמוסיפים היה בידם מדה הראשונים והוסיפו שותת ע"פ המדה, ושיערו גם הביצה כשנאכרה להם באחד מדיני התורה במדה [כי בידיעת מדה קב ידעו מדה ביצה] אך בימי רבי ובמקומו לא נמלאו המדות ההן וכשצאו לשער שיעורי התורה שיערו בביצת תרנגולת וחקר רבי אחר הדבר ומלא דנתקטנו הביצים, ומסר הקבלה דר"י ביצים לסאה.

וגם לפי זה לשון הטור ל"ע שכתב שלא נחזין ליתן לו מתנת חנם כו' ואין זה טעם אלא הוא לרבו לפרש שלא נחזין לזכותו עתה במשיכה לגמור מקחו אלא סמך על קנין כסף גם לשון רש"י לריך עיון בזה לפי זה, ולפי התוספת יוס טוב דברי הרא"ש דמתנ' מיירי במזכה לכל בני חצר ובזה אינו עירוב משום דבסתמא דעתו אלקנין כסף שפיר יס לפרש הא דקאמר דלוקח מצעל הבית או שאמר ערב לי הוא עירוב, דבסתמא דעתו לעשות קנין משיכה בזה אמרינן דשליח שוי' וגם בעל הבית וחזוני דעתן לשליחות, והנה לא הביא הטור דעת רש"י ותו' משום דבע"כ לא נחלקו לדינא, והשמיט דין זה בע"כ סמך על דעת הרא"ש דמתנ' בע"כ, ותימא על אחרונים ז"ל שלא הביאו פלוגתתו בתחומין.

(ז) ש"ע סי' ס"ט צמ"ב סק"ב דמסתמא לא כיון ליתן לו במתנת כו' לשון זה אינו מדוקדק דאף בשביל מעותיו מהני רק שיכין להקנותו במשיכה, אלא הכא אמרינן דסמך על קנין כסף. שם סק"ג והוי כאילו אמר לו בהדיא שזכה לו במתנת חנם, ז"א דולאי קנה החזוני המעה שזכה לו במשיכה בתורת מכר, וכן בבעה"ב ודלא כמס"כ צמ"ב סק"ח וכן בסק"ה ובסק"ו כ' דזיכה לו ע"י אחר היינו במתנה ושהתו' חולקים, וז"א אלא בתורת מכירה

(א) עירובין פ"ג א' תנא וחאי חאי חאי לטמא טומאת אוכלין פרש"י לרביצ"ב ביצה חסר רביע, וכ"כ תו' ד"ה וחאי, וכ"כ עוד לעיל פ' ב' ד"ה אגב, וביומא פ' א' ד"ה ושיעור, ותימא דבסתמא בבית המנוגע דתליא בשיעור סעודה, וכן פסול גוי' שיעורה בחאי שיעור סעודה, שפיר תליא בפלוגתא דריב"ב ור"ש, אבל טומאת אוכלין דנפקא לן ביומא שם מכל האוכל אשר יאכל אוכל שאתה אוכלו בבת אחת, ושיעור חכמים אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת, וא"כ מה ענין זה לשיעור סעודה, ואיך יתכן דריב"ב יטמא בפחות מזה, ולולא דברי הראשונים ז"ל נראה דהאי וחאי וחאי חאי דתנן במתנ' לר"ש קאמר לה מיהו ממילא משתמע מני' לרביצ"ב נמי שיעור בית המנוגע ופסול גוי' בשיעור סעודה ידי' משערינן וכדאמר ר"ח בסוגין אבל חכמים אומרים כביצה ומחאה כו' אבל ברייתא דחאי חאי חאי לר"ש הוא וריב"ב נמי לא פליג בזה, ולפ"ז הא דאמר בכל דוכתא טומאת אוכלין כביצה אחיא ככו"ע, ונתישב פסק הרמב"ם דפסק כריב"ב, בפ"א מה"ע ה"ט, ובפ"ז מה' טו"ז ה"ו, ובפ"ד מה' טו"א ה"א, ואילו לענין טומאת אוכלין שם פסק בבבבא, והגר"א ז"ל בביאורו לאו"ח סי' תפ"ו האריך בדברי הרמב"ם, ונראה מדבריו ז"ל דבביצה בלא קליפתה הוא כריב"ב ובדבריו נחבאר דהוא פחות מב' שלישי ביצה, והיינו דקאמר דלא שוו שיעוריהו, אבל כל זה אינו מובן מנ"ל דריב"ב ור"ש פליגי בזה וגם בגמ' משמע דפלוגתא דר"י וחכמים בשיעור כביצה לטו"א, אינו פלוגתא ר"ש וריב"ב.

וגרונת הוא שליט, והלכך הוא יותר מכזית, ומשמע שם זהו לריב"צ וזהו קרוב לחאי חאי חאי והוא מעט פחות, אבל לר"ש שיעורה בקליפתה דאל"כ לא נחלקו ריב"צ ור"ש, ולמש"כ לעיל הוא בין לריב"צ ובין לר"ש, ואפשר שגם כונת הגר"א כן, והגר"א ז"ל הראה מקום לגירסא שבשו"ע דשיעור צ' סעודות לעירוב ח' ביצים והוא דקיי"ל כריב"צ דשיעור עירוב הוא צ' סעודות של סעודת בית המנוגע, ולא מקילין בעירוב, אבל בשיעור סעודת בית המנוגע קיי"ל כר"ש דמתנ' דפאה מוקי לה ר"ה ור"ח כר"ש, וכמו שהאריך שם בדבריו הנפלאים, ואע"ג דלא מצינו תנא שאמר שיעורא לסעודה ח' ביצים אלא ר"ש ואיהו קאמר דבעירוב סגי בפחות מזה מצינו גם ר"י בפרה פ"א מ"א ס"ל כר"ש, והנה לריב"צ ע"כ ר"י ס"ל גם לענין עירוב כן והכי קיי"ל, ואם נימא דשיעור עירוב ח' ביצים בקליפתן שפיר י"ל דהן י"ח גרונות והן יותר מי"ח זיתים משום דזית חאי ביצה בלא קליפה, ואף לפי תו' דהלכה כר"מ ור"י י"ל דשיעורי' מעט יותר מח' ביצים, ומה שנקט הגר"א בדבריו י"ב ביצים למשל בעלמא נקטי'.

והנה לדינא כזית הוא חאי ביצה בלא קליפה ואף בזית מלא י"ח להקל, ולדעת הרמב"ם לפי הגר"א הוא פחות משליש ביצה בקליפתה, ומזון צ' סעודות לעירוב הוא ט' ביצים בקליפתן לדעת תו' [בערך], ויש עוד מקום לח' ביצים ולדעת הרמב"ם ו' ביצים, [ולדעת הרי"ף כהרמב"ם] ולדעת ת"י ציומא פ' א', בפת סגי בה' ביצים ושליש, ובשאר אוכלין י"ח גרונות, והנה דעת הגר"א דהלכה כר"ש וא"כ ע"כ בעירוב כריך ט' ביצים כדעת תו' או לכה"פ ח', והנה כבר כתבו אחרונים דביצים בזמננו נתקטנו עד פלגא וא"כ כריך י"ב ביצים פת בין בעירוב בין בשיתוף ופחות מזה אסור דיעבד, ולכתחלה כריך ט"ז או י"ח, מיהו בשיתוף דכשר בשאר אוכלין סגי בכדי ללפת צ' סעודות וכדאיתא בשו"ע, וכ"ז בדאיכא י"ח בעלי בתים דיווין אבל בפחות מזה בגרונות לכל בית דירה סגי, וזה לדידן צ' שלישי ביצה לדעת הרמב"ם ולדעת תו' מעט יותר מביצה קלופה.

ז) פ"צ צ' ריב"צ מככר צפונדיון מד' סאין כו' משמע דכל הני שיעורא בקמח וכ"כ הרא"ש בשם האלפס נ' זו קמח לסעודה אבל קשה דאמר בגמ' וחאי חאי חאי לטו"א וקיי"ל דמשערין בכביצה בכל אוכלין כפי מה שהן, וכן אמר בגמ' כמה שיעור חאי פרס צ' ביצים והיינו כמו שהן עכשיו קאמר, וז"ל דקמח ופת אפוי חד שיעורא, דכשהוא ל"ג הוא מכבש ומכווץ הקמח, וכשהוא אופה חוזר ומתפת, ואע"ג דבמשקלו אין קמח ופת שוה, והלכך הזכיר האלפסי קמח כששיער במשקל ואי היה מסתם לה היה מקום לטעות, ופירשה לן, (עי' ח"ס או"ח סי' קכ"ז).

כזית לדידן ביצה קלופה וכריך מעט יותר, דאין הקליפה שוה בגדולה וקטנה לפי ערך האוכל ודעת הרמב"ם צ' שלישי ביצה עם קליפתה, ולענין אכילת פת כיסנין בלא נט"י ובהמ"ז לדעת הרמב"ם ג' ביצים ולדעת תו' וכ"ד הגר"א ד' ביצים, וכן לענין

ג) פ"ג צ' תוד"ה ז' רבעים, ומהר"י מפרש דר"י לטעמי' כו' ולדעת מהר"י ר"י ורבי חדא מלתא היא, ולפ"ז לא פליגי אדר"י דבהראשונים נשערו צביצים חסר קימעה, ומיהו ר"י סבר דלא נתקטנו ומשמע דשאר חכמים לא סמכו על האי מודיא דקונדים דהובאת לפני רבי שהרי בתו' כדדו דאין הלכה כר"י ורבי.

ד) פ"ג א' דלא שו' שיעוריהו כו' ואילו גבי טומאת אוכלין כו' משמע דר"י ור"י ורבי דאיפלגו בפרס מזו סברי בין כר"נ ור"ד, בין כחכמים, והנה ר"י דסבר חסר קימעה היינו דוקא במדת הקב וכל השיעורים ששיעורו זו, אבל טומאת אוכלין באוכל שאתה אוכלו בצ"א תליא מלתא וזהו ביצה מכוונת לר"נ ור"ד, ולחכמים שיעורו ביצה בלא קליפתה, ואף ר"י ורבי דהוסיפו בשיעור פרס מודים בזה, ומיהו קשה לרבי דאמר דנתקטנו הביצים וכן לר"י לפי תו', א"כ גם לענין טומאת אוכלין י"ח לחשוב עוד אחד מכ', ואי תנא דמתנ' ס"ל כחכמים דלענין טומאת אוכלין ביצה בלא קליפתה ניחא דלא תנא טומאת אוכלין אבל אי ס"ל כר"נ ור"ד ליתני, ומיהו לפרש"י י"ל דרבי ס"ל או כר"י או כר"נ, ובפרס הוא חסר קימעה [והשתא כריך לענין טו"א אחר שנתקטנו ביצה ואחד מכ' ומשהו משום דלא שו' שיעוריהו] או שוחקות [והשתא לענין טו"א כריך ביצה ואחד מכ' חסר משהו אבל לפי תו' ז"ל דר"י ורבי תרניהו כר"י ס"ל דצביצים הראשונות היה חסר קימעה וזה דחוק וז"ע.

ה) פ"ג א' כמה בלא קליפתה, והכי קיי"ל כיון דשנאה בלשון חכמים וכן פסק הרמב"ם, ולפ"ז הא דאמר ציומא פ' א' טומאת אוכלין בכביצה מנ"ל ומסיק מקרא מכל האוכל אשר יאכל אוכל שאתה אוכלו בצ"א ושיעור חכמים אין ביה"ב מחזיק יותר מביצת תרנגולת, היינו ביצה בלא קליפתה, וכן הא דאמר בכל דוכתא טו"א בכביצה היינו לכל חד כדאית ל', והא דאמר חאי חאי חאי לטו"א היינו למנין הביצים מקרי חאי' אבל לא שו' שיעוריהו דפרס צ' ביצים בקליפתן, וטו"א בלא קליפה, ומיהו לריב"צ חאי חאי' וחאי חאי חאי' שו' שיעוריהו לגמרי לפרש"י, אלא משום ר"ש לא תנא לה תנא דמתנ', ולמש"כ לעיל לדעת הרמב"ם זה לכו"ע, ודע דלכל הפירושים מוכח דאין כזית יותר מחאי ביצה בלא קליפה דאל"כ אין בית הבליעה מחזיק צ' זיתים ובכריתות י"ד מוכח דביה"ב"ל מחזיק צ' זיתים, ובזה נתישב קו' המ"א סי' תפ"ו בהא דאמר בכריתות שם דכותבת י"ב צו צ' זיתים והוא פחות מכביצה כדאמר יומא ע"ט צ' ואיך יתכן שכזית הוא חאי ביצה [ומיהו בכריתות שם י"ל דפירוש דכותבת י"ב צו יותר מכזית ואין חיוב פיגול ויוה"כ על זית אחד] ובהאמור ניחא דז"ל דכותבת אינו פחות מביצה בלא קליפתה.

ו) פ' צ' תוד"ה אגב, וגרונות גדולה מכזית כו' דאין בית הבליעה מחזקת כו' ואע"ג דהאי ביצה הוא בלא קליפה, וה' ביצים ושליש דעירוב הוא בקליפתן מ"מ אין הקליפה משלמת כל כך, והגר"א ז"ל שם כתב לדעת הרמב"ם דבלא קליפה הוא פחות מב' שלישים

מ"ט ח' דאף בפחות מש"פ אלח הכא נסתפק בליכא כגורגרת או למרובים וליכא מזון ב' סעודות.

כ' הריטב"א פ' ב' דמערבין לזירין הגוספין ואף אם לא פירשו לב צבור מתנה עליהן, ונראה דאין פירוש דכח צבור שיקנו להן בלא זכ' כמו כח ב"ד להפקיר ולהקנות, אלח פירושן שסתמו כפירושן שהן מקנין להגוספין והזוכה זוכה להגוספין, ובדרכן יש ברירה, ואף שיש כאן זכית ממון מ"מ יש ברירה וכדאמר פ"ב ח' בע"ת הודיעוהו מצעוד יום אף שנתרעה משחשכה הוי עירוב.

שיעור פרס לענין יוה"כ לאכול פחות מכשיעור, להרמז"ס, ג', ולתו', ד', ולדין ב' ביצים הוא חדא ביצה שלהן.
במ"ב סי' ס"ח בשה"ל אות י"א, כ' דעת הגר"א דסגי ב' ביצים, וז"ל דלעת הגר"א בסי' תפ"ו דהלכה כר"ס בכל מילי אבל בעירוב הרי אמרו בהדיא י"ח גרורות, והלכך אין הלכה כר"ס בעירוב, אלח כריך ח' או ט' ביצים וכמש"כ לעיל ודע דלעת הרמז"ס פ"א מה"ע הט"ז כפי שפירשה המ"מ דבע"ח סגי בככר שלם אפי' למרובין וא"ל שום שיעור וכן הסכים המ"מ לדינא וזה נראה גם דעת הריטב"א פ' ב' שנסתפק אי כאיסר דוקא, וקשה הל"ל קיי"ל

סימן קא (לז)

בכל, ומסיק רבב"ח דה"ל לא פליג ר"א אלח אשלם, ומיושב קו' מהרש"א, וועיי"ש דנראה די"ט ט"ס בלשונן.

ס' תול"ה כד', וא"ת כיון דאשמועינן כדי חלתה כו' דס"ד דדימוע כיון דחזי הכי לכהן כו' זה יתכן לפירושם דדוקא בטבולה ומדומע איירי אבל לפי' הרא"ש קשה לימא כדי חלתה ולא בעי דימוע וברייתא דקתני כדי דימועה ליתני כדי חלת נחתום, וי"ל דבפת אורז ופת עדשים מודה הרא"ש דניטל אחד ממ"ח אין מערבין זה כיון דפטורה מן החלה, ואיכ"ל כד' דימועה, ודימוע מש"ל מין במינו דחייבין בתרומה, ויש לעי' לדין דנהיגין להפריש חלת האור בכל שהו, אי מערבין זו דניטל כדי חלת נחתום ונראה דלא פלוג בזה ומיקילין.

ג' מ"ט ח' תול"ה איכא, וא"ת וכי איכא שוה פרוטה ליהוי עירוב אע"ג דליכא מזון ב' סעודות כו' וי"ל כשמפרש ועושה דרך קנין כו' נראה דהכא אינו קנין ממס שיהי אינו מקנהו עירובו ואף שאינו מקפיד עליו ונראה דלכך שלא יקפיד גם על בעה"ב שמניחין העירוב בביתו ואע"ג דבית שמניחים בו העירוב א"ל ליתן פת מ"מ הוא בעירוב ואם מקפיד לגבי' על עירובין אין עירובין עירוב לשמואל מ"מ לא מקרי הקנאה לקנות בו, אלח דשמואל סבר דתקנת חכמים דדירת העירוב שיהא כעין קנין, והלכך הצריכו בתנאי העירוב שיהא ש"פ, ושיהא בית של גדול, וקונה גם בכלי, וכשהוא קונה בכלי כריך להקנותו הסודר כמו בכל קנין, וזה נראה כונת תו' ולעיל דל"ה עירוב הקשו הא פירי לא עבדי חליפין ותיאלו דבתורת כסף הוא, ולמש"כ נראה דר"ל דתקנת חכמים הוא כעין קנין כסף אבל אם יתן כלי בתורת כסף י"ל דלא מהני כמו במעה, אלח דוקא בפת וכתיוקון כחכמים ואז תקנו קנין דירה, וק"ק דהא דמהני כלי למש"כ תו' ב"מ י"א ב' ד"ה מקומו דשאלה ושכירות אינו נקנה בחליפין.

ס' ע"ב תול"ה וקטן, וקשה לפי' דלהוי כנשתתפו כו' וכן הק' הרשב"א וכ"כ רש"י ל"א ב' ד"ה עירובי, וקשה דהא הכא בנתן כל אחד ככרו עסקינן וכה"ג די"ל להן ככרות בכלי אחד כל אחד ככרו ולא סמכו עלי' משום עירוב מאתמול לא הוי עירוב, וכמש"כ במ"ב סי' קפ"ו ס"ג בבה"ל ד"ה לזה בשם הגאון יעקב, וזכ"מ

ח' טור סי' ס"ח עירבו כבר ונתקלקל כו' בהגהות מהר"ל ח' הק' הא שירי עירוב כל שהו, ותיירץ דמוסיף שאם יכלו השירים יסמוך על התוספת וכעין זה פי' הב"ח, ומיהו אפשר דכה"ג כריך דעת כשמערב משלהם, דמה לי נתמעט ומה לי לא נתמעט, שאי אפשר ליטול ב' עירובין לאחריות בלא דעת, מיהו מה שהכריחם משום דמהר"ל ח' ס"ל בדעת הר"י דנתמעט קדם שבת ראשון מקרי תחלת עירוב ולכך דעת, והב"ח ס"ל דלעת הר"י דנתמעט קדם שבת ראשון נמי מוסיף וא"ל דעת, וז"ל דט"ס ב' הר"י ומה שהכריח זה מסוף דברי הר"י אינו מוכרח דלא הוזכר שם שכונתו לתרץ למה ברישא כריך להוסיף, מיהו מרהיטת לשון הר"י נראה כהב"ח אלח שנחלק עליו מסברא שהרי הוא תחלת עירוב ואין זה מכרעת, דהכא כריך ריטיו בהאי מצוי והרי כבר נתרעה, והלכך פי' הט"ז דברי הטוש"ע בנתמעט מע"ש ראשון ועוד יש לפרש בנתנו כל אחד חלקו וכלה חלקו של אחד מהן, דלענין דין דמוסיף וא"ל להודיע מקרי נתמעט כיון דעירובן של שכנינו קיים, ולענין שירי עירוב כריך שיהא שיר של כל אחד.

טו"ע ס' ס"ג ואם הם יותר מי"ח שיעורו מזון שתי סעודות כו' משמע דאף אם כל אחד נותן חלקו סגי בהכי, אף שנותן פחות מכגורגרת.

ב' עירובין פ"א ח' רש"י ד"ה לאפוקי, דליכא למיחוש משום איבה כו' למאי דס"ד השתא דר"א לא בעי פת שפיר איכא למימר דהא דבעי ר"י פת הוא משום דבעי שלם ולא שייך כל כך בשאר מילי, אבל למאי דמסיק דגם ר"א בעי פת ע"כ פת משום דירה שעיקרה במקום פיתא, וכמו שפרש"י ע"א ב', ומיושב קו' מהרש"א.

ס' אלח אמר רבב"ח לאפוקי מדרי' דאמר שלימה כו' לפ"ז י"ל דברייתא כר"א וקתני בכל אפי' בפרוסה, א"נ י"ל דאיתא אפי' כר"י ובכל, בכל מיני פת קאמר, ומיהו מתנ' שמעינן מדרי' דר"א לא בעי שלם, והא דקשיא לי' לרבה מצרייתא משום דמדרי' ליכא למשמע אלח דר"א לא בעי שלם וע"כ מלישנא דבב"ל דייק דר"א לא בעי פת והלכך מותיב לי' מצרייתא דאע"ג דבעי פת קתני

דמעיקרא מקשה מהא דר"י ורשב"ל לדר"א ולא ניחא לי' למימר דפליגי, היינו סידור לשון הש"ס להשמיענו תירוצי ר"י דר"א ללא פליגי ושאיתותב מזרייתא, וע"כ ר"א פליגי, וקיי"ל כר"א כמש"כ תו', מיהו אפשר דמודה ר"א דכל חד לפוס חורפי' ור"א באינו חריף וחריף בצר שחא, ועוד י"ל דדוקא בסוכה מחלקינן כל חד לפוס חורפי' אבל בעירוב הקילו וקדו לי' בחר אמר' עד ו', והא דתניא קטן שצריך לאמו יולא בעירוב אמו כו' ובגמ' מוכח דדוקא קאמר מדפריך לי' לר"א דאמר בן ו', מעיקרא פריך שפיר מדר"י ור"ל דאמרי דבן ה' א"ל לאמו, ואם איתא דלענין עירוב אף שא"ל לאמו יולא בעירוב אמו עד בן ו', א"כ למה לי' למתני קטן שצריך לאמו יולא בעירוב אמו ושא"ל כו' האי שיעורא אינו מלמדנו כלום, אבל השתא דר"א פליגי, וסבר שא"ל, היינו בן ה' ו', אלא דלענין עירוב אף חריף לא מהני חריפותו, י"ל דברייתא נמי בן ו' קאמר שזהו שיעורא שישנו בצריך לאמו, ולפ"ז נתבאר דברי הר"מ דבה"ע סתם בן ו', ובה' סוכה פ"ו ה"א כ' כבן חמש כבן שש, ור"ל כל חד לפוס חורפי', ועי"ש בכ"מ שדחק בל' הר"מ שם ועי' לח"מ שם ודע דסוגיא דכתובות ס"ה ב' מסייע לי' להרמב"ם דהתם יהבינן שיעור קטנים בן ו', ומסמכין דבר זה עלי' דר"א, ומשמע דלר"א זהו שיעורא דקטנות שצריך לאמו, ומיהו לש"פ יש לפרש דמיני' דר"א נשמע דעד ו' צריך לאביו או לאימא.

(ח) כ' בהג"א ואם עירב עליו האב לדרום ואמו ללפון אפי' בן ו' אחר אמו גרידא, ותימא דהא זה סברת ר"י דדר"א ואתותב, וי"ל דנהי דאתותב בהא דסבר דאף בלית' לאב אינו יולא בעירוב אמו כל שהוא בן ה', מ"מ סברתו קימת לדיון באית' לאב ועירבה עליו אמו בפירוש אף שעירב עליו אביו בחר אמו גריד, דהא חזינן דבלית' לאב א"ל עירוב כלל עד בן ו', ובן ז' צריך עירוב, הרי דבן ו' עדיין גריד בחר אמר', הלכך מקיימינן סברת ר"י דדר"א, ולפ"ז י"ל דר"א מיירי באמת בעירבה עליו אמו ללפון ואביו לדרום, א"נ בתרויהו מיירי בלית' לאב א"נ באית' ועירבה עליו אמו דתרויהו חד דינא אית להו, ואפשר דזה דעת רש"י כתובות ס"ה ב' שפי' דברי ר"א בעירבה עליו אמו ללפון ואביו לדרום.

(ט) פ"ב ב' ל"ק הא דאית' פרש"י דר"י דדר"א לא מאי לשנוי הכי דאם איתא דאית לי' לר"י הא סברא הכי הוי משני לי' לדר"א, ויש לעי' לדעת הרמב"ם דמפרש דר"א פליגי אדר"י ורשב"ל וע"כ א"ל דמדלח חילק ר"א בכל גווני מיירי אף באית' לאב, וא"כ למה אתותב ר"י דדר"א נימא דבאמת מודה ר"א באית' לאב, ומיירי בעירבה עליו אמו לדרום ואביו ללפון, וי"ע.

(י) שם כגון שעירב עליו אביו ללפון כו' וא"ת מנ"ל דר"א בעירב עליו אביו דלמא הא גופי' אשמועינן דאמו מערבת עליו, וי"ל דהא לא אצטריך לאשמועינן ואפי' ביותר מבן שש, וא"ת למה לי' למימר שעירב עליו אביו, לימא דהאב לא עירב כלל, ואין ראוי בעירוב אמו כדי שלא יפסיד אלפים לכל רוח, וי"ל דהא"נ, אלא

סי' כ"ו בס"ד ונראה דכונתם להכח הלא סמכו עלי' לשם עירוב, והקטן אינו עושה רק מעשה קוף וכמש"כ תו' ל"א ב', אבל אין לומר משום דאין מקפידין על עירובן חשיבי כשותפין בככר אחד דהא לא עדיף ממזכה לזכר לזכות ע"י אחר ומיהו אפשר דהכח בעה"ב שהעירוב אכלו זוכה לכלן והא לזכר לזכות ע"י אחר היינו במזכה ומניח אכלו.

שם ונראה לר"ת כפר"ח דבבית של קטן כו' נראה דדוקא בית קטן אבל בית הפקר מניחין כלן עירובן וקונין בו דירה.

(ז) פ' ב' מתני' כמה הוא שיעורו כו' כ' הר"י דכל בני חצר נחשבין כחד לענין שיתוף וכן כל בני בית הן כחד לענין עירוב, ומסתפקנא בה' שגבו עירובן ומוליכין עירובן למקום אחר דעירוב אחד לכלן כדאמר מ"ט ב' אי סגי בגרונת, ונראה דסגי בגרונת כדן ה' שאוכלין בבית אחד.

(ה) פ"ב א' רש"י ד"ה יולא, דמסתמא דעתה עלי' כו' לכאורה משמע דעת רש"י דסתמא הוי כפירושא אבל באמת הוי עירוב גם לדידי' ולפ"ז צריך מזון ב' סעודות גם לקטן, וא"ת א"כ כיון שנתנה מזון ב' סעודות לדידי' א"כ הרי פירשה שמערבת גם לדידי', וי"ל דמיירי שנתנה לעירובה ככר גדול, אבל אכתי קשה הרי קיי"ל צריך לזכות, וכיון שזיכתה הרי העירוב מפורש, וי"ל דמש"ל בזה שזיכה לכל בני העיר לכל מי שיראה, ואמרינן דריאוי האם הוי ראוי לגבי בנה וועוד י"ל דכיון דמערבת אף בע"כ כדן אב לבניו הקטנים א"ל גם לזכותו ומיהו דעת הרמב"ם דא"ל מזון ב' סעודות לקטן, אלא ממילא הוא נגרר אחר אמו, ואין הקטן זוכה בעירוב כלל, ואף אם תאמר האם שלא יהא עירוב לבנה אין בדבריה כלום שאין בנה הקטן זוכה בעירוב לעולם, אלא שדינו לענין תחומין כאמו.

(ו) פ"ב ב' ל"ק הא דאית' אביו במתא כו' הרא"ש והטור פסקו כהאי שנוי, ולפ"ז בן ד' ובן ה' כל חד לפוס חורפי', הוא הגבול של צריך לאמו ובן ד' ה' שלמות מקרי א"ל לאמו, וחייב בחינוך סוכה ויולא בעירוב אמו, דר"א באית' לאביו במתא אבל אי לית' לאביו במתא עד ו' שלמות מקרי צריך לאמו, ויולא בעירוב אמו ואינו בחינוך לענין סוכה. מיהו י"ל דהא דאמר בן ו' מלתא פסיקתא נקט אבל תיטק שאינו חריף יהבינן לי' טפי שתא כי היכי דיהבינן לי' טפי שתא באית' לאביו, עוד יש כאן מקום להסתפק דלא מחלקינן בין אית' לאביו ללית' אלא לענין עירוב וקדינן לי' בחר אמר', אבל לענין סוכה לעולם מקרי א"ל לאמו אחר ה', וברייתא דקתני קטן שצריך לאמו יולא בעירוב אמו כו' באית' לאב, ומתני' דקטן שא"ל לאמו חייב בסוכה אפי' בלית' לאב שיעורו דל' ה', ולשון הטור בסי' תר"מ קשה לכיון וכמו שהאריך ב"י שם.

(ז) ולעת הרמב"ם כפי שפירשם הכ"מ בפ"ו מה"ע הכ"א, דלמסקנא ר"א ור"י ורשב"ל פליגי ור"א אינו מחלק בין אית' לאביו ללית' אלא אפי' אית' לאביו יולא בעירוב אמו, ואע"ג

וכן שיעירבו ועירבו עליהן רבן, ה"ה לא עירב דמה לי אם תחמומו
לכד אחד או אלפים לכל רוח, אלא בעירב עליהן ידוע מחמתו.
כ' המ"ב שם סק"ח דקטן עד בן שש אינו יורא בעירוב אביו,
ואפשר למדעת האם הוי עירוב, וסמך לדבר מהא דאמר כגון
שעירב עליו אביו לכפון ואמו לדרוס ולמה לי לר"א למימר קטן
יורא בעירוב אמו, לימא שאין עירוב אביו עירוב, ואף בלא עירבה
אמו, אלא דוקא בעירבה אמו שמיחתה, מיהו זה דוקא בבן ו' אבל
המ"ב מייירי לדעת הרמב"ם בבן ו' או לדידן פחות מבן ה' ואין
ראי' מכאן, אבל מ"מ מסתבר דבליחא לאם מערב עליו אביו,
ואפי' אחר בליחא לאב, והלכך נראה למסרתו האם לאביו להוליכו
בשבת מערב עליו כדן מערב אדם ע"י בנו ובתו הקטנים.

סימן קב (לח)

מגמ' אין הכרח לזה, אמנם הריטב"א ז"ל כתב דלקושטא דמלתא
במרפסת מפסקת בין עלי' לתל אף לשמואל אין נותנין התל לבני
עלי' דהא הוי מופלגת כדקתני סיפא דר"א בסמוכה כו' ודבריו
כלע"ג דכיון דבאין דרך מרפסת אין זה דרך אויר אלא דרך סולם
ולא מקרי הפלגה.

שם ואף על פי שזורדין זה כו' כיון דסולם תורת מחילה עליו,
ואע"ג דהכא אי יהבינן לי' לסולם תורת פתח עליו קולא הוא
דשרינן להו לבני עלי' מ"מ לא יהבינן לי' תורת פתח דלא יהבינן
לי' תורת פתח אלא לענין שמעדינן ע"י סולם דתשמיש נוח הוא,
אבל אכתי לא חשיב כפתח לבטל תשמיש זריקה כדין שלשול
וזריקה.

ב' פ"ה א' תוד"ה בור, הכי נמי יאסרו זע"ז מבוי קטן כו' וכיון
שהמבוי אסור כו' הא לא קשיא להו לרבותינו דיאסרו הבור זע"ז
דלא חשיב דרך אויר כיון שמשמשין גם בסמוד להן, דכיון דבור
עמוק י' מחילותיה מפסיקות, כמו בג' חורבות דאמצעית מותרת
בדקיימי כשורה, אלא דקשיא להו דמבוי יהא אסור כיון דמשמשין
בסמוד להן גם כן, ומש"כ דר"י מפרש שזה הבור מושך כל אורך
החצרות ומפסיק כו' נראה דברובו סגי דנידון בעומד מרובה ואם
הבור סמוד תוך ג"ט לאחד האדלים אף במיעוטו סגי דחשיב פס
ד' וכיון דיש כאן מחילות מפסיק רשותא, ובכדז שלא יהא פרכא י',
וכן בחורבות כריך שלא יהא פרכא י' ביניהן, אבל אם פרוצין י'
חשובין בחורבה אחת ועי' ס"ק כ"ב].

ג' פ"ד א' תוד"ה הכי, אבל לרב דאמר אין אדם אוסר ע"ח דרך
אויר כו' אע"ג דהכא משמשין בני עלי' גם בד"ט הסמוכין דרך
שלשול ובזה מודה רב דאוסר דלא חשיב דרך אויר וכמו שפרש"י
פ"ה ב' ד"ה ואמצעי, הכא כיון דתל גבוה י' מפסיק רשותא, ודמי
לחורבה אמצעית.

בדלח עירב עליו אביו כריך למחות בפירוש אבל בסתמא ניחא לי',
אבל עירב עליו היינו מחמתו.

שם מערב אדם ע"י בנו ובתו הקטנים כו' הכא ודאי כריך מזון
ב' סעודות לכל אחד מיהו נראה דא"ל לזכות כיון דמערב זע"כ
מקרי איהו מערב ומערב משלו, מיהו אין להביא ראי' מעבדים
דהא לית להו זכי' דלענין עירוב יש להן זכי' וכמש"כ תו' ע"ט ב'
ד"ה ועל, ומיהו מבואר בדבריהם דזע"ח כריך לזכותם ומשמע
דה"ה זע"ח, ונראה דגם ע"ח מערב רבן עליהן זע"כ וז"ע.

יח' במ"ב סי' תי"ד בזה"ל ד"ה אינו, כתב דבקטנים אם עירבו
אחרים עליהם והאב לא עירב עליהן עירובן קיים, ובעבדים אף
כה"ג אין עירובן קיים, ונראה דאם מיחה האב בתרויהו אינו
עירוב, ואם הסכים האדון בתרויהו קיים, והא דקתני בצרייתא

א' עירובין פ"ג ב' תוד"ה קס"ה, והמרפסת היא של בני עלי'
ואין בני החצר אוסרים אותה לבני עלי' כו' דבריהם הוא למה
שקדמו שפתח העלי' עד המרפסת הוא י' וא"כ הוי לבני עלי'
בשלשול ולבני חצר בסולם דחשיב נמי בשלשול כדאמר כשבאין בני
תחתונה דרך עליונה למלכות, וא"כ ליסרו בני חצר אבני עלי' את
המרפסת, ואפי' אם אין בני חצר עולין על המרפסת דרך הסולם
אלא משתמשין עליה דרך זריקה, ואין המרפסת נאסרת לבני עלי'
משום דהוי לזה בזריקה ולזה בשלשול נמי איכא למידק אדתני תנא
כל גבוה י' ליתני דינו במרפסת גופה ולאשמועינן דלזה בזריקה
ולזה בשלשול יהבינן לה לזה ששלשול, ולזה כתבו דמרפסת
בלא"ה מותרת משום דיש גזל בשבת וחורבה חוזרת לבעלים.

שם אבל מחמת הסולמות כו' לא היו אוסרין כו' דסולם תורת
מחילה, ר"ל אבל לאסור מחמת סולמות מדין פתח אי אפשר,
סולם תורת מחילה עליו אבל מדין שלשול ודאי אסור בסולמות
דמשמשין ע"י סולם ודאי אוסר דהא אפי' שתייהן בזריקה אוסרין
זע"ז אע"ג דמחילה גמורה מפסקת ביניהן ואדברה סולם עדיף
ואף בגבוה י' ועולין דרך סולם מקרי שלשול ולא זריקה, וכמש"כ
בסוף דבריהם, [ולשון מהרש"א ז"ל דחוק קאת] ומהרש"ל כ' בשם
תו' שני' דמייירי שאין המרפסת מפסקת בין התל לעלי' דאל"כ הרי
הן משמשין בהפלגה, ונראה דבין לרב ובין לשמואל אין נפקותא
אם התל סמוד להחלונות או שהמרפסת מפסקת בין תל להחלונות
דכיון דמשמשין מהמרפסת על התל לא מקרי שימוש דרך אויר ולא
זריקה אלא שלשול לשמואל דמייירי דפתח עלי' גבוה י' מהמרפסת
ולרב דמתנ' באין פתח עלי' גבוה עשרה מהמרפסת הוי שימוש
דרך פתח, ומש"כ תו' שני' דר"י מפרש דהתל מן האד סמוד
להחלונות דייק לה מלשון התו' שכן ואע"פ כו' ואי הוו מפרשי לה
בתל סמוד למרפסת ולא לחלונות הוו מפרשי לן דלא מקרי זריקה
כיון דבאין דרך סולם והוו מסתייעו מהא דבאין בני תחתונה דרך
עליונה למלכות, והיינו שכתבו דר"י מפרש לה בתל מן האד אבל

שהוא לבני חצר בפתח ולבני עלי' בסולם שהוא שלשול אבל לגבי תל שהוא לבני חצר בזריקה ולבני עלי' בסולם וזריקה והוא שלשול וזריקה ולרב לזה בזריקה ושלשול ולזה בזריקה שניהם אסורין כמש"כ תו' פ"ד א' ד"ה בור, וי"ל כיון דתשמיש התל נטפל לאחר, והאחר הוא לבני חצר אי אפשר לבני עלי' לאסור התל עליהן משום שהן משמשין עליו כשהן יורדין לאחר, כיון שהחצר גופה אינה שלהן, ואינן יכולין לאסור אלא בתשמישי העלי' על התל דרך זריקה שיהא התל נטפל להעלי', ועוד י"ל משום דבשבת אין להן תשמיש על התל מן העלי' דרך סולמות, שא"ל להן להוציא מכלי עלי', ובמ"ב סי' שע"ו בבה"ל ד"ה שאין שהביא בשם הרשב"א דלפיכך אסורין הכא בני עלי' את התל לבני חצר אף במופלג ד"ט משום שהתל משותף ביניהן ובחול משתמשין בו שניהם דרך האחר, ונראה דעיקרו משום שהוא שותף וכמש"כ הריטב"א אלא שהוסיף שהוא משותף בתשמיש שלא דרך אויר, אבל בהא לחוד לא סגי וכמש"כ לעיל לדעת תו'.

ז) ונראה לדעת הרמב"ם והטו"ש אף בנמוך י' מהמרפסת ומופלג ד' כיון דגובה י' שניהם אסורין למאיזה טעם לא יאסרו בני מרפסת לבני חצר אי משום שהוא תשמיש דרך אויר הא לא ס"ל דהוי דרך אויר כמש"כ סק"ו, ואי משום שתשמישן בקשה הלא מבואר בסוגין דאף לשמואל דאזיל בתר נייח הכא בנמוך י' ומופלג ד' בני מרפסת אסורין לבני חצר וכמש"כ סק"ה, וכש"כ לרב וכ"מ לקמן פ"ה ב' לזה בהפלגה ושלשול ולזה בשלשול, שניהן אסורין, וכש"כ לזה בהפלגה ושלשול ולזה בזריקה, ומש"כ הטור סי' שע"ה ואם הוא לשניהן שזה תוך י' או יותר מי' והוא בתוך ד' למרפסת, כלל בזה שני דברים דאם הוא לשניהן תוך י', יש בזה תנאי דווקא בהוא תוך ד' למרפסת, שניהן אסורין, אבל אם מופלג ד' בני חצר מותרין וכמש"כ רבנו לעיל בסמוך, ואם הוא לשניהן יותר מי', יש בזה רבותא דאע"ג דהוא תוך ד' ולבני מרפסת בשלשול, ולבני חצר בזריקה, אפ"ה שניהן אסורין דקיי"ל כרב, אבל לא לדיוקא דבמופלג בני חצר מותרין, והיינו דסיים הטור או שהוא גובה י' לבני החצר ורחוק ד' מן המרפסת כו' ולא פירש אי רחוק י' מהמרפסת שאין חילוק בדבר דלעולם שניהן אסורין, וכ"ז דלא כהט"ז סק"ב, ודבריו ז"ל תמוהים מאד שאסור דרך אויר אינו ענין לקשה ונחת, שהרי רב המיקל בתשמיש אויר ס"ל לזה בשלשול ולזה בזריקה שניהן אסורין, ואפי' לזה באויר ולזה באויר שניהן מותרין, והכא ע"כ אוסר דרך אויר וכמש"כ סק"ו, והלכך אף בגובה ומופלג.

ח) ובמ"ב סק"ק י"א כ' וז"ל ואם היו נמוכים י"ט גם מהמרפסת יש דעות בפוסקים י"א דכיון כו' א"כ תשמיש של אנשי החצר נוח יותר כו' וי"א דכיון כו' מקרי לשניהם תשמישו בקשה כו' ודבריו תמוהין דהא מבואר בהדיא בגמ' פ"ה ב' בהא דפריך והא מר הוא דאמר לזה בזריקה כו', לזה בהפלגה ושלשול, ולזה בשלשול, שניהן אסורין לרב, וכש"כ לזה בהפלגה ושלשול, ולזה בזריקה, וכ"ה

שם וא"ת למה כו' מפחות מכאן כו' ז"ע דהא מסקינן בבור מלחא פירות עסקינן ודייקינן לה דקתני דומיא דסלע, והאי דדייקינן לה מסיפא דסיפא קיימא במסקנא.

ז) פ"ד א' תוד"ה בור, ואין נראה לר"י כו' לא היה מפליג בין זריקת גובה כו' מדפריך לי' ר"א לקמן כו' מיהו הא ליכא לאוכוחי מהתם לזה בזריקה ושלשול ולזה בשלשול אסורין זע"ז לרב, דשאני התם דזורק באלכסון הפלגה ושלשול ואין השלשול מכביד על הזריקה לאדרבה זריקת הפלגה ביושר קשה יותר, משא"כ בזריקה על החוליה ואח"כ בשלשול שהוא תשמיש קשה, אלא שהוכיחו מהתם דאין זריקת הפלגה קשה מזריקת גובה, דא"כ הא איכא למימר דמורה רב לזה בזריקת הפלגה ולזה בשלשול נותנין לזה שבשלשול וממילא שמעת מיני' דכי יכי לזה בזריקת גובה ושלשול, ולזה בשלשול שניהם אסורין, ה"נ לזה בזריקת הפלגה ושלשול, ולזה בשלשול, שניהם אסורין.

שם ונראה לר"י דהא דאמר לקמן שאני הכא כו' לתירוצו זה קשה למאי דס"ד דמורה רב לזה בשלשול ולזה בזריקה ושלשול, א"כ בב' גזוזטרות אף בסמוכין למה אסורין בני תחתונה על עליונה, וכבר הק' כן מהרש"א ז"ל ולמאי דמסקו ועוד י"ל לזה בזריקה כו' ניחא הכל.

ה) פ"ד א' ה"נ מסתברא כו' אי לימא לאחר ושרי אמאי רשותא דתרויהו הוא, הק' הגרע"א הא הוי לזה בזריקה ולזה בזריקה ושלשול ולשמואל הדין נותן דנותנין אותו לזה שבזריקה, ואין זה מוכרח ד"ל דכיון דגם לזה בזריקה מקרי שוין דבמעט נחת מזה לזה לא סגי אף לשמואל, מיהו למש"כ סק"ד בלא"ה ל"ה דשלשול על זריקת הפלגה אין מכביד כלל.

ו) שם תוד"ה הכי, אבל לרב כו' הויא הא לאחר דוקא ומותרין, נראה פשוט בדבריהם דאף למאי דמפרש רב מתנ' לאותן הדרין במרפסת והן תוך י' להתל מ"מ כיון שהן מופלגין ד' אינן אסורין על בני חצר כיון דהן משמשין דרך אויר, דלענין אויר אין נ"מ בין רחוק י' בגובה או לא, ומיהו הרמב"ם והטו"ש ע' כתבו דבמופלגת אף לאחר ושניהם אסורין אע"ג דפסקו כרב דאין אדם אוסר ע"ח דרך אויר, וכבר עמד בזה מהר"ח בהגהות הטור סי' שע"ה, ונראה דעתם כדעת הריטב"א שכתב בשם רבותיו דמורה רב בשותף ממש שאוסר דרך אויר, אלא שקשה ע"ז מהא דאמר ודרב מהיכי אי לימא מהא שתי גזוזטרות כו' והתם בשותף איירי ומש"כ הריטב"א דלמסקנא ליחא להאי טעמא דחוק, ועוד בבור שצין ב' חצירות מי לא עסקינן בבור משותף, ואפשר דלא קאמר רב אלא בתשמיש רחבה וקרפף אבל תשמיש חצר חשיב יותר דירה ואוסר אף בזה דרך אויר, ועי' לעיל כ"ד א' קרפף יותר כו' ונתמלא מים כו'.

ויש לעי' בעיקר דברי התו' דקרו לי' תשמיש דרך אויר, למה לא יאסרו בני מרפסת לבני חצר את התל בצביל שיורדין בסולם ומשתמשין על התל, ונהי דסולם תורת מחילה עליו היינו לבני חצר

ולפי זה נחמא ללא קשיא כלל אהך דחורבה אמלעית כו' כ"ז תמוה מאד דהא בגמ' מסקינן מהא דרב שמעינן דאין אדם אוסר על חברו דרך אויר ולפי' הרי"ו אדרבה מבואר לאדם אוסר ע"ה דרך אויר ולע"ג.

יאל' פ"ה א' תוד"ה שני, פי' בקו' שאין לחורבות בעלים כו' יש בזה הרבה חילוקים אל. רשות של אחד, והבעלים אינו משמש בזה כלום, ושכנו ביתו פתוח לשם ומשמש בזה וזוהי גם רש"י מודה דאין הבעלים אוסר, וכדאמר כ"ה א' מאן דשרי דהא ליכא דיוורין, וע"ע כ' א' חזר שראשה נכנסת לבין הפסין כו' וברש"י שם ד"ה א"ל מותר, ב. אם הבעלים משמשין בזה בעלים וכתבן, והשכן בשימוש חזר ובית פיתו פתוח לשם, נראה לנותנין לזה שמשמש בחזר, ונלמד ג"כ מהא דלעיל, ג. אם הבעלים משמש בראשיתו בשילשול או זריקה והשכן בפתח, נראה דהוא דינא דלעיל, ד. אם הבעלים אינו משמש כלום, והשכן בעלים וכתבן, לפרש"י הבעלים אוסר, ואסור להשכן להוציא מן הבית דרך חור לאותה רשות, ולדעת תו' מותר, ה. ואם השכן משמש בשלשול או זריקה הבעלים שאין משמש כלום אוסר עליו לפרש"י, ו. ואם הבעלים כתבן והשכן כתבן, הוא במחלוקת רש"י ותו', ז. הבעלים כתבן ושכן בשלשול הוא במחלוקת רש"י ותו', ח. הבעלים בשלשול והשכן כתבן, הבעלים אוסר לכו"ע, ט. הבעלים בשלשול והשכן בשלשול, לכו"ע אוסר, י. הבעלים אינו משמש כלום או שמשמש כתבן והשכן אינו משמש כלום, הוא בפלוגתא רש"י ותו', יא. היו שני שותפים בראשית, ואחד משמש בפתח, והשני אינו משמש כלום או משמש בשלשול, או כתבן, נותנין לזה שכתבן, יב. אחד אינו משמש כלום והשני משמש בשלשול, נותנין לזה שכתבן אף לפרש"י ואין הבעלות אוסר, יג. ונראה דה"ה במשמש כתבן וחברו אינו משמש כלום, יד. ואם אחד כתבן ואחד בשלשול נראה לנותנין לזה שכתבן, טו. ואם שניהם כתבן ל"ע לפרש"י אי אוסר, ולדעת תו' אין אוסר רק בפתח או בשלשול.

יב' פ"ד ב' רש"י ד"ה כגון, ואע"ג דלכתי כו' לא תיקשי דטעמא דהכא כו' אלא כו' אין רשות שליטת לזו בלא זו כו' נראה דלאו משום פרוץ למקום האסור הוא, דאע"ג דב' גזוזטראות תוך עשרה דהדדי מותר לשניהן לטלטל ע"ג גזוזטרא, ואע"ג דאין מופלגין ד' זו מזו, כיון שהן זו שלא כנגד זו בגובה, וכמש"נ לעיל סי' ל"ב סק"מ בס"ד, אלא כיון דהן פרוצות זו לזו, ועיקר תשמיש הבור הוא ע"ג גזוזטרא וב' הגזוזטראות בגו עשרה חשיב הבור כמשמש לב' הגזוזטראות ומיהו דוקא כמשמשין מגזוזטרא התחתונה בבור, וכשעשו בני תחתונה המחילה בשותפות, והא דגג הסמוך לרה"ר לזריק סולם קבוע להחירו, אע"ג דאין להם לבני רה"ר שותפות בגג כבר פירשה הריטב"א דהוי כמיאך שהחזיקו בהם רבים שאסור לקלקלו.

יג' שם תוד"ה גג, ואור"י דמייירי שפיר בלא מרפסת כו' וכגון שאלו הגג גבוה י' כו' ויש לו מעקה כו' הא דקשיא להו לפרש"י אי

בהדיא בגמ' פ"ד א' רשותא דתרויהו הוא, ולא נחלקו בזה, וטעם הט"ז משום שאין אדם אוסר על חברו דרך אויר, אבל גם זה תמוה וכמש"נ לעיל, דלטעם זה אף כל שמופלג ד' מהמרפסת אף שאין נמוך י' אין אוסרין בני מרפסת אבני חזר, והו' באמת דעת התו' לדינא, ונראה דזהו גם דעת רי"ו שהביא המ"ב בשה"כ אות ה', אבל דעת הרמב"ם והטו"ש ע"כ אינו כן.

טו' הב"י סי' שט"ה פי' דעת הרמב"ם דתל פחות מי' ומופלג ד' ממרפסת שניהם אסורין, והדברים תמוהין, דהא אמרינן לזה בפתח ולזה בזריקה נותנין לזה שכתבן, וזריקת הפלגה מקרי זריקה כדאמר פ"ה ב' והאמר דאמר לזה בשלשול ולזה בזריקה כו' מבואר לשמואל כה"ג נותנין לזה שכתבן, כש"כ לזה בזריקה הפלגה ולזה בפתח, וכן בסוגיא פ"ד א' מבואר דבגובה י' לבני חזר ותוך י' למרפסת ומופלג ד' בני חזר אוסרין אבני מרפסת אף בתשמיש זריקה, וע"כ דמקרי גם לבני מרפסת בזריקה, וא"כ בפתח מי' לבני חזר ללדיהו בפתח איך יאסרו בני מרפסת עליהו, ומה שדייק לה הב"י בסוגיא פ"ד א' דמוקי למתני' דאף לאחר קאמר, ומדקתני אפי' גבוה כו' משמע דפחות מי' נמי דינא הכי, לאו דיוקא דהכי קאמר לא מציעא בפתח מי' דהוי לבני חזר בפתח ולבני מרפסת בזריקה דא"ל לאשמועינן דינא, אלא אפי' גבוה י' דהוי לדידהו בזריקה, מ"מ אוסרין אבני מרפסת כיון דמופלג ד', ולשון הרמב"ם לא מכרעא וכמש"נ המ"א סק"א, ובט"ז סק"ב פי' דעת הרמב"ם דאף בפתח מי' לחזר ורחוק י' מהמרפסת שניהם אסורין, ותמוה מאד הלא בהדיא אמרינן לזה בשלשול ולזה בפתח נותנין לזה שכתבן, וכן באנשי חזר ואנשי מרפסת מבואר בהא דפריך א"ה אימא סיפא פחות מכאן לחזר כו' מבואר דבנמוך י' נחמא דלחזר, וכ"ה בהדיא בבבביתא פ"ד א' אנשי חזר משתמשים בעשרה התחתונים, ופסקה הרמב"ם פ"ד הי"ז, והעיקר שדעת הרמב"ם כדעת הטור וס"פ וכל דבריו בהלכה ט"ז הוא דין המשנה, רישא דמלתא כיצד הסלע או תל אם אינו גבוהין י' כו' הוא מתני' דקתני פחות מכאן לחזר ואוקימנא אף לחזר, ואם גבוהין י' והיה ציניהן ובין המרפסת פחות מד' כו' הוא רישא דמתני' כל שגבוה י' למרפסת, וכדקתני בד"א בסמוכה כו' ורמז בלשון אוקימנא דר"ה לאותן הדרינן במרפסת ור"ל שפתח עלי' נמוך למרפסת, בהא דסיים שהרי הן שוין לה כו' וגם בגמ' אמר קס"ד מאי מרפסת בני עלי' ומאי קרו לה כו' והרמב"ם כתב הט"ו ואם היתה שם מרפסת או עלי' כו' אנשי המרפסת או אנשי העלי' כו' ומבואר דלאותן הדרינן במרפסת קאמר, ואם היו רחוקים מן המרפסת ד"ט כו' אע"פ שגבוהין י' כו' הוא סיפא דמתני' אבל במופלגת אפי' גבוה י"ט לחזר ומפרשין אף לחזר, ומדסיים לפי ששניהן אפשר להשתמש בהן ע"י זריקה שמעינן דבפתח מי' לחזר, דהן משתמשים בפתח.

י' כ' הב"ח סי' [שע"ו] אבל הר"י כו' כתב וז"ל ומייירי דקיימי כחוצה כו' שניהם אסורין עכ"ל משמע דמפרש דהא דאקשי כו'

לומר לגזזטרטא רחב ד' מלכד הגקב שצחוכה לאס היא פחותה מד' לא שייך טעמא דרשות הג' שייך לב' הרשויות דב' הגזזטרטאות חשיב כחד, כיון דאין הגזזטרטא רשות כלל.

(טז) פ"ה ב' לימא שמואל לית לי' דרב דימי כו' מצואר דטעמא דשמואל דאוסר דרך אויר, הוא משום שאוסר את האויר, וכי היכי דאוסר בזריקת אויר היכי דמשמש גם בסמוך וכמצואר ברש"י ד"ה ואמצעי, ה"נ הא דמשמש באויר הסמוך חשיב כאילו הצור סמוך ומחוצר לביתו וחארו אכל אי אין האויר אסור מודה שמואל דאין קונה רשות בדילוג ע"י זריקה, והא דבעי למיסר לכתף בפחות מדע"ד היינו כי היכי דאוסר משום חסרון עירוב ה"נ יהא פחות מדע"ד אסור משום כרמלית, ומשני דלענין רשויות שהוא בשרשו מה"ת לא אמרו בפחות מדע"ד כי היכי דרשויות לאוריתא ליתא בפחות מד' ועוד י"ל דפריך דיהא אסור לכתף משום דבני רה"ר ובני רה"י יאסרו זע"ז משום עירוב, וומיהו בני רה"ר אין ראויין לאסור משום דהוי ליה פתח ולזה בבית התבן אלא בני רה"י יאסרו אבני רה"ר, וומיהו לדעת תו' דאין ביה"ת אסור כלל ה"נ אין רה"ר אסור כלל, ואף לפרש"י בדיון הוא דבני רה"י מותרין לכתף בין מרה"י בין מרה"ר כיון שהן שותפין ברה"ר, וממילא כלן מותרין, אמנם בהדיא מצואר פ"ד ב' לפרש"י דבני רה"ר אסורין משום עירוב וה"נ בסמוך בעי למימר דבני רה"ר אסורין את האויר ור"ע ומשני דהיכי דליכא משום רשויות לאוריתא לא תקנו משום עירוב, ווכפי' זה מצואר ברש"י.

ומצואר מכאן דכותל שבין ב' חצרות פחות מד"ט שניהם אסורין לשמואל כרב לעיל ע"ז א' ור"י דאית לי' התם אלו מעלין מכאן ואוכלין כו' ע"כ כרב ס"ל דאין אדם אוסר ע"ח דרך אויר, ורב אע"ג דאית לי' אין אדם אוסר ע"ח דרך אויר מ"מ אוסר בכותל פחות מד', דזה עדיף מאויר.

(יז) פ"ד ב' תוד"ה גג, ור"ת מפרש כו' כיון דתוכו רשות היחיד הוא ל"ד לשאר כרמלית וסולם קבוע שצחכר ממעט כח כרמלית כו' סברא זו קשה לן להדינה, ואולי הטעם דחשיב ע"י סולם כחורי רה"י, עי' לקמן סי' מ"ד.

שם אע"ג דע"י סולם עראי הוי תשמיש נחת כו' קשה הא אפי' גבוה י' לא מהני סולם עראי כגון כותל שבין ב' חצרות גבוה י' ואחד עשה סולם עראי, עדיין שניהם אסורין כדאמר ע"ז ב' סולם המארי כו' ואפי' עשה אחד איירי כמצואר בפוסקים, ולשון הגמ' סולם עראי לא, יש לפרש דסולם עראי וכלא סולם כהדדי נינהו, ונקט סולם עראי משום לשון נח.

(יח) פ"ז ב' מתנ' וכן ב' גזזטרטאות כו' אסורין עד שיערבו, היינו עירוב הבתים אכל אי אפשר לערב הגזזטרטאות ואפי' אי קיימי תוך י' וסמוכות כמש"נ לעיל סי' ל"ב סק"מ, ומה"ט אף ביטול רשות לא מהני, ואפשר כיון דב' הגזזטרטאות מערבין יחד ע"י עירוב הבתים מהני שיצטלו בני תחתונה רשותם לעליונה, אף אם יצטלו רק חלקם בעליונה.

מרפסת מגופפת היאך בני רה"ר אסורין עליה, ולפר"י ניחא להו, משום דלפרש"י אין ראוי לבני רה"ר לאסור הגג משום תשמישן בגג, אלא משום שהן רשות אחת עם המרפסת, וזה לא שייך אלא בפרוץ המרפסת במלכו לרה"ר, אכל לפיר"י באמת זריקה פחות מעשרה לא חשיב זריקה וראוי לאסור מאל תשמיש, והלכך אסורין בני רשות הרבים אף בגג מגופף עד עשרה או פחות, והנה לפיר"י ור"ת מייחא ראוי דפחות מי' גובה חשיב תשמיש מעליא, ור"ע למה לריך ראוי לזה מתנ' היא פחות מכאן לחצר ולעיל ניחא לי' לפרש לשמואל לחצר דוקא, וכן הק' ריטב"א, עוד יש לעי' הא לקמן פ"ה א' משמע דתשמיש בני רה"ר הוא בהפלגת ד' קדם שפי' ר"פ בכומתא וסודרא, וא"כ הוי זריקה מאל הפלגה וכדתנן בד"א בסמוכה אכל במופלגת כו' ולכן פי' ריטב"א דלשמואל דאיירי בגו עשרה איירי אף במופלגת ד"ט ור"ל דס"ל דזריקת אויר קיל מזריקת גובה ולזה בשלשול ולזה בזריקת אויר ושלשול אסורין אהדדי ור"ע וומיהו למאי דמסיק ר"פ בכומתא וסודרא שפי' י"ל דזריקת אויר חשיב זריקה לשמואל.

(יד) שם ומשוי להו קרפף ואסור לטלטל ממנו לחצר כו' אכל משום עירוב ליכא למימר דליסרו בני רה"ר דהוי לבני רה"ר בשימוש בית התבן ולבני חצר בשימוש חצר ונותנין אותו לשימוש חצר, וזה נלמד מהא דסולם תורת מחילה עליו ולא אסרי אבני חצר אע"ג דיורדין ומשמשין שם דחשיב בבית התבן הא שישמש כיון דאין בית פיתח פתוח לחצר, וה"נ הא דבאין בני רה"ר ומשמשין על הגג, כיון שאין כאן שימוש מפתח בית אין אסורין אבני חצר, וכש"כ לדעת תו' בבית התבן אינו כלל בתקנת עירוב, ואפי' בכלו שלו, ומהאי טעמא יש לתמוה לפרש"י למאי דמסיק בכומתא וסודרא ואסרי בני רה"ר משום תשמיש, ולמה יאסרו כיון דלבני חצר הוא תשמיש מן הבית, ולבני רה"ר הוא בבית התבן ואפשר דתשמיש גמור אינו אלא אם הרשות סמוכה לבית פיתח, אכל כומתא וסודרא חשיב תשמיש אף בלא בית פיתח, וכעין שפרש"י בד"ה בכומתא, ועוד יש לעי' הא בשבת אינם משמשין בני רה"ר כלל, וקיי"ל דמניח ביתו אינו אוסר, וכן פי' תו' פ"ה ב' ד"ה בית התבן דלמ"ד ביה"ת אוסר דוקא בדאיכא תבן בשבת, ואולי היכי דתשמיש אוסר א"ל שישמש בשבת דמ"מ הוא רשות תשמישו כיון שמיוחד לתשמישו, עי' לקמן סי' מ"ד.

(טו) פ"ה א' ל"ש אלא בסמוכה אכל במופלגת כו' נראה דמופלגת היינו דוקא שיש אויר בין ב' הגזזטרטאות ד"ט, אכל כשהגזזטרטאות סמוכות, אף דנקב שגזזטרטא שדולין ממנה מופלג ד' במשך, מהתחתונה, שתיהן אסורין עד שיערבו, ללא מקרי דרך אויר דעל הגזזטרטא חשיב כתשמיש דילי, וכן לטעמא דבעי למימר דמשום דהוי לזה בזריקה ושלשול ולזה בשלשול לחודי' נמי לא חשיב זריקה, אלא משך האויר שבין ב' הגזזטרטאות, אכל על הגזזטרטא מקרי שימוש מעליא, ואינו אלא שלשול, ולמאי דפרש"י לעיל פ"ד ב' הא דמשני אבני בקיימי תרויהו גו עשרה דהדדי, אפשר דמוכרח

וכן הריטב"א הק' על רש"י קו' הרז"ה ותיירץ דרש"י נקטה אף למ"ד רגל המותרת אוסרת, ונלמד מזה דה"ה כשלל עירבו בני עלי' והו' רגל האסורה, וזה דלל כטוש"ע סי' שע"ה ס"א, וכמש"כ לעיל סי' ל"ב ס"ק י"ח, עיי"ש, ולמה שנתבאר שם דעלי' חשובה כאחד מבתי חצר אי לאו דסולס תורת מחיצה עליו, ועדיף מחצר פנימית שאינה אוסרת על החיצונה ברגל המותרת, ל"ק קו' הרז"ה על רש"י, ויש לתמוה על הריטב"א שפי' בסוגיא ס' א' דעלי' אוסרת אף ברגל המותרת וכדמוכח הסוגיא שם, ומאי קא קשיא לי' הכא אפרש"י שפי' הטעם דסולס תורת מחיצה עליו ול"ע.

(כא) פ"ד א' רש"י ד"ה בכותל, ובזיו רחב ארבעה עסקינן כו' ובטיל להבא ולהכא, אי האי זיו בפתח לתרויהו, או לזה בשלשול ולזה בזריקה למאן דאסר, ניחא, אבל אי לבני חצר בפתח ולבני עלי' בשלשול דיהבינן לבני חצר, אפשר דאף בפחות מד' מטקוף לחצר וכמש"כ לעיל סי' ל"ב ס"ק כ"א ובני עלי' אסורין, וכן בפתח לבני עלי' ובזריקה לבני חצר, אי ארכו ד' ורחבו פחות מד' אפשר דמטקוף עם החלון, ובמ"צ סי' שע"ה בזה"ל ד"ה ויש סתם הדברים.

(כב) פ"ה ב' רש"י ד"ה לא דעבידי כחוצה, ואע"ג דשתיס הסמוכות פרוצות כו' לא אחמור רבנן במקום שאין לו תשמיש גמור שיהא אסור משום פרוץ, נראה דאין כונת רש"י על פרצת י' דמאין לן לומר דהן פרוצות י' ולחדש דאין פרצה אוסר, ועוד תנן לקמן פ"ו א' בור שבין ב' חצרות אין ממלאין ממנו, וזכלים ששבתו בבית אסרינן אף לאחר כמבואר בשו"ע סי' שע"ז ס"א והוא משום פרוץ במלאו אף שתשמישם בשלשול ומ"ל פרצת י' ומה לי במלאה, אלא נראה דכונת רש"י דאע"ג דאמנעית אסרינן כלה ואין הסמוך משמש אף בד"ט הסמוכות לו מפני הרחוק האוסר עליו ואף דלחצרו בזריקה, מ"מ כיון שיש לו תשמיש באתו רשות בשלשול אוסר כל הרשות, וא"כ צדין הוא שיאסור גם החוצה הסמוכה שכל החוצות כרשות אחת כיון שהן פתוחות זו לזו, ובתשמיש ע"י פתחים לא יבדיקו חוצה הסמוכה לביתו של זה לזה, והסמוכה לבית חצרו לחצרו, ולזה כתב רש"י דהכא בתשמיש שלשול וזריקה חשבינן לכל חוצה רשות בפני עצמה, וכיון שבהאי חוצה הוא בזריקה וחצרו בשלשול יבדיקו לזה ששלשול, וכ"ה לעיל דלשון רש"י ד"ה זה משתמש, עיי"ש, כללו ש"ד דאין כונת רש"י פרצת עשר אלא תשמיש דרך הפרצה, ולפ"ז בפרוץ יותר מי' אסור, ודלל כהמ"צ סי' שע"ז ס"ק ט"ז שהתיר בפרוץ יותר מי', ולא נזכר באחד מן הפוסקים להתיר פרצה יותר מי'.

(כג) שו"ע סי' שע"ז ס"ב באר שצאמצע השביל כו' אע"פ שהיא מופלגת מכותל זה ד"ט כו' וי"א דאם אינן מופלגין ד' אוסרים כו' אע"ג דלעה קמיתא דאינן אוסרים אף בסמוכין תוך ד' מ"ש מחוצה אמנעית המבואר בסמוך ס"ג, ועי' רש"י פ"ה ב' ד"ה ואמצעי.

(יד) ל"א ב' תוד"ה גג, ותימא היאך משתמשין בפחות מי' בני עליות כו' קושטא דמלתא היא דבעירבו אסורין אף בכלים ששבתו במרפסת, ובלל עירבו מותרין בכלים ששבתו במרפסת, אלא דקשיא להו' דלל איירי מתנ' בשימוש דרך מרפסת ולא שייך למתני עלה דל"א כו' ובתו' לעיל פ"ג ב' פירשו דגם לרב איירי בשימוש דרך חלונות ולא בדיוורין במרפסת איירי, ולפי דבריהם דהתם תקשה גם לרב, ומיהו בעיקר קושיתם י"ל דמייירי גם בשימוש דרך מרפסת בין לרב בין לשמואל, לרב חשיב דרך פתח בין אם השימוש דרך חלון בין אם השימוש דרך מרפסת, ולשמואל חשיב דרך שלשול בין דרך החלונות בין דרך מרפסת, וכמבואר בתו' שם, והיינו דנקט מרפסת בלישנא.

שם וי"ל דלשמואל דוקא ארישא קאי כו' כדפרשין לעיל אליבא דשמואל נראה דב' תיבות אליבא דשמואל ט"ס, או דל"ל אליבא דרב, והנה בלל עירבו בני עליות אסורין אף שגובה י' משום דאסרי אהדדי, וברייתא שזריותא דבני חצר איירי דאסרינן להו' בעירבו אף בכלים ששבתו בחצר, וע"ז מסיים התנא דל"א כו' אבל היו של רבים כו' אבל בני עליות אסורין משום דאסרי אהדדי, ואין צריך להשמיענו כי כבר ידענו שתיקנו חכמים עירובי חצרות, א"נ כשהסלע סמוך לחלון של זה ומופלג מחלון חצרו ואין חצרו אוסר עליו, ודברי מהרש"א ז"ל תמוהין מאד, שגראה מדבריו דחצר ומרפסת הן ב' רשויות לכלים ששבתו בבית, אף שחצר ומרפסת הן של חד בעלים, וז"ל דלל אמרו אלא דבעלים חלוקים, וכל לזה בנחת ולזה בקשה נותנין לזה שבנחת, והוי לי' התל לבני עלי' בגובה י', ומותר מעלי' לתל ומתל לעלי', ובפחות מי' הוי לבני חצר ומותרין אף בכלים ששבתו בבית.

(כ) כ' בזה"מ על מתנ' פ"ג ב' אנשי חצר ואנשי מרפסת כו' וז"ל ואנו תמהים בזה הפי' מי הזקיקו לומר כאן סולס תורת מחיצה כו' כיון שעירבו אלו לעצמן כו' קיי"ל רגל המותרת כו' ונ"ל ל"ש שכתו ולא עירבו כלל כו' והא דתניא בפרק כל גגות אנשי חצר כו' דל"א כו' ועירבו כו' ה"ה בשלל עירבו כלל כך הם חולקין כו' והיא גופה אכטריכא לי' כו' ותימא דהא ברייתא מסיימת אבל היו של רבים כו' ואין הדין כמו ברישא, ולענין כלים ששבתו בחצר ובמרפסת, ולענין נידון הרז"ה ודאי אין קושיא מההיא ברייתא, דלענין שריותא דבני חצר בפחות מי' או בחצרן ודאי אף בלל עירבו אין אוסרין, ואפשר דהרז"ה ה"ק דברייתא הוי לה לאשמועינן בעירבו בני עלי' ולא עירבו בני חצר כל שגובה י' למרפסת, ובני חצר מותרין בכלים ששבתו בחצר, ואי עירבו בני חצר ולא עירבו בני עלי', כל פחות מי' [וגובה י' ממרפסת] לבני חצר אף לכלים ששבתו בבית, ובני עלי' מותרין בכלים ששבתו במרפסת, ואי עירבו תרויהו אסורין אף בכלים ששבתו בחצר ובמרפסת היכי דאסורין בכלים ששבתו בבית, ואי הוי תני הכי הוי רבותא טפי דרגל האסורה במקומה אינה אוסרת משום סולס תורת מחיצה, והנה מבואר דעת רז"ה דסולס תורת מחיצה מהני אף ברגל האסורה,

כה) פ"ג ב' מתנ' ואיזו היא סמוכה כל שאינה רחוקה ד"ט, יס לעי' בגבזה י' שהוא למרפסת היכי ממלא דרך אויר פחות מד' שהוא לבני חצר לרב לאמר ע"ז א' לאף פחות מד' אסור ברשויות דרבנן, ואע"ג ללא עבד הגחה בהאי אויר אסור כמס"כ הרמב"ם פ"ד הכ"ז שלש דיוטאות כו' ואפשר דהאי פחות מד' שבין תל לכותל לא חשיב תשמיש בני חצר וי"ע.

כז) פ"ע סי' [שע"ה] ס"ג היתה מלכה כו' דין זה הוא נגד גמ' ערוכה עירובין ס' א' דאם איתא דמלכה מהני אף להתיר תל גבזה י' לבני חצר, מתפרש מימרא דשמואל בפשיטות אמתנ' דהיכי דבני מרפסת אסורין לבני חצר מהני דקה, וע"כ כ"ל דהרמב"ם היתה לי' גירסא אחרת, אבל לדינא נראה דאין לנו אלא המבואר בגמ' ובפוסקים, ואי אפשר לן ללמוד משנת הרמב"ם כל שלא נתגלה לן טעמו, עד יבוא מורה אדק.

סימן קג (לט)

בגיפופי חצר אף ביש צו מים עמק י', וי"ל ללא חשיב כאילו השוה גיפופיה ע"י גוד אסוק [וכמש"נ סק"א לענת תו'] דלדבריה אמרינן דחשיב ככלו מוקף מחילות והוי כבור ברה"י וברה"י לא שייך גוד אסוק דכל רה"י כחדא רשותא הוא בגוים ועומקים שבו, ומלשון הראב"ד בהשגות פט"ו מה' שבת מבואר כדעת זו, אבל הרשב"א והריטב"א כתבו בשם הראב"ד כדעת תוספת.

ד) הק' הרשב"א ז"ל לענת תו' דבעמק י' חולק רשות ואין גיפופי החצר מועילין, אף במים עומדין, א"כ מים שבתוך החצר יותר מב"ס נמי ליחסר דיהא נידון כרשות בפני עצמה, ולמס"כ לעיל סק"א לק"מ דהכא האיסור משום דהוי כהשוה גיפופיה והמים פרוזין במלאן לכרמלית, אבל נראה דהרשב"א מפרש לה משום דחשיב רשות בפ"ע, אבל באמת לא נתבטלו הגיפופין, ומודים התו' דכלל מים החרין העמק י' שבתוך ופרוז לכרמלית מותר, וכן נראה מלשון הריטב"א, ולפ"ז אין קפידה במבוי החרוז בפתחו בעמק י'.

ה) ואף לשיטת הרשב"א יס לדקדק בעשה לה נפקא אפומה למה לריד שיתחום כלה עד פחות מג"ט למה לא משתרי בפס ד' או בד' פסין עד פרטת י', דנהי לגיפופי חצר אין מתירין את המים דהמים נידונין בפני עצמן אבל אכתי גיפופין במים דדין הוא שיועילו וע"כ כ"ל כמש"כ סק"ב, וואם היה דעת הרשב"א דלעולם המים נחשבין כמקום בפ"ע ע"י עירוב המים שמבחוץ כל שיש בפומה ג"ט, א"כ היו מקשים לדעת הראב"ד מסוגיא זו.

ו) ולכל הפירושים בור שבין ב' חצרות אין גיפופי החצר מתירין אותה אף שאין עמק המים י', ואף שהן מים עומדין והיינו טעמא דהתם כיון דעריבי מים חשיב כשניהם משתמשים בכל הבור, ואינו מתחלק לחצאין לומר שהסמוך לזה הוא שלו, והלכך אף אם נחשוב כאית לי' גיפופי ואינו פרוז במלאו, אכתי חזרו יכול לאסור עליו כמו שאחד אוסר על חזרו בתשמיש דרך פתח.

ז) פ"ז ב' תוד"ה בין מלמעלה, ולא ראה לפרש כו' אפי' למעלה הוי היכר, ומיני' ילפינן דכש"כ מלמטה אף שלא הגיע למים, ואע"ג דקיי"ל כר"י פ"ו א' דלכריד שישקע קנים במים טפה, הכא בגזוזטרא א"ל דמינכר טפי שהוא למים, וזה גם דעת הרמב"ם דבבור שבין ב' חצרות ובאמת המים העוברת בחצר כתב דלכריד שישקע הקנים במים טפה, והכא בגזוזטרא כתב דסגי מלמעלה

א) עירובין פ"ו א' מתנ' בור שבין ב' חצרות כו' וכן תנן לקמן פ"ז א' באמת המים שהיא עוברת בחצר, והנה לא חלקה משנתנו בין אית לי' גיפופי לחצר ובין לית לי' גיפופי, ובין רחב י' ליתר מי' והקשו הרשב"א והריטב"א ברחב י' ואית לי' גיפופי לחצר למה לריד מחילה לישתרי בגיפופי חצר, וכדתניא י"ב א' בלשון ים הנכנס לחצר דבעשרה א"ל כלום, וכתבו בשם התו' וכ"ד הראב"ד דהכא מיירי שעמק י' וכיון שהגידודין י' הוי כמחילה מפסקת להגיפופין ואין הגיפופין מועילין כלום וכדאמר כ"ב ב' ואילו השוה את גיפופיה גדולה נמי אסורה כו' ולדעת זו גם בבור בלא מים כל שעמק י' אין מועילין גיפופי החצר לבור כלום, ולמדנו מכאן למבוי שגבזה מרה"ר שלפניו וחוקק באמצע המבוי והשוהו לקרקע רה"ר והחוקק עמק י' אותו החוקק אסור שהוא פרוז במלאו לרה"ר ואין גיפופי החצר מתירין את החוקק, ואף לר"ה לא מהני דבטל לי' מזוזותיו, ואף אם החוקק באלכסון וגידודיו מתלקטין עשרה מתוך ארבע נמי בטלי להו גיפופין, ולפ"ז יס ליזהר בפתח המבוי שלא יהא גומא באמצע בעמק י' אף במתוקן בל"ה, ולכריד שיטמם אמצעו וימעטנו מעמק י'.

ב) וי"ס לעי' לשיטה זו מהא דאמר פ"ז ב' בעבד לה נפקא אפומא דלכריד שלא יהא ג"ט בין הגיפופין ואמאי בפרוז עד י' אמות לישתרי כמו כל חצר, ואם מועילים גיפופי חצר באינו עמק י' כש"כ שיועילו גיפופין שעשה תוך המים, ואפשר דהתם בעשה המחילות מלמעלה ללא חשיבי מחילות אלא שהקילו במים ולא הקילו למחשב גיפופין אלא שלא יהא פרוז כלל, ולפ"ז יס לן דאם העמיד המחילה מן התהום עד טפה למעלה מן המים מישתרי בגיפופין עד פרטת י', ואפשר דלענין גיפופין מחמירין ב' טפחים למעלה מן המים, וי"ע.

פ"ז א' מתנ' אמרו לי' מפני שלא היה זה כשיעור, לשיטת התו' שפירשנו הכא הטעם באין זה כשיעור לא נתבטלו גיפופי החצר ומשתריא בהן האי אמה, ולפ"ז ביש בגידודין י' אף שהמים אינם עמוקין י' שאין המים עד גדותיו, אין ממלאין הימנה, שאף בלא מים כלל הדין כן, ורש"י לא פירש כן.

ג) ולעת הרשב"א והריטב"א דאמת המים העוברת בחצר קונה סם לעאמה והחמירו בה חכמים שלא תותר בגיפופי חצר ונחשבס לב' רשויות חלוקות, אבל לשון ים הנכנס לחצר ואין לו יציאה, נותר

ב' ד"ה זין, ונראה דדוקא למעלה מן המים המחילה ניכרת טפי בגזוטרטא, אבל לא למטה מן המים.

ולמדנו מכאן בנהר המקיף את העיר וגידודי הנהר י' שמתירים העיר, והכא ח"כ טפח למעלה מן המים כיון שאין המים עוזרין על גדותיו, אם שטפה הנהר את העיר, לדעת הרשב"א והריטב"א עדיין העיר מותרת אף דעריצי מיא, ולדעת התו' והרמב"ם יש להסתפק בזה כמו שנסתפקו התו', וכן כשנקרש הנהר וכסו השלג את הנהר ואת כל פני העיר, אף להאומרים דהקרישה אינו מבטל את המחילות וחשיב כמיא עדיין יש לדון לאסור משום עריצי מיא. [ח"ה, ע"ע לק' סי' ק"ד סק"א, וסי' ק"ג].

ט) שם ת"י ואע"ג דהכא אמר דבית ונראה דל"ל דבי"א והוא ר"ת ב' אמות וכן בית שצמחודן ח"כ כלום כו' נראה דאמת המים העוברת ל"ק להו דיך לחלק משום דהתם עמוק י' או משום שהיא עוברת וכמס"כ לעיל ס"ק א' ג', אבל בור שזין ב' חצרות הוא מים עומדין ואפי' באין עמוק י', ולזה כתבו התם משום דנראה כממלא מרשות חצרו, ונראה דכונתם כמס"כ לעיל סק"ו, ומס"כ דאיכא למיחוש לאזיל דלי לאידך גיסא ז"ע דה"נ בלשון יס ניווש וכמבואר לפי ריב"ז, ומס"כ עוד וגם נפרץ במילואו ז"ע דהא זהו הגידון שיועילו גיפופי החצר ולא יהא נחשב כפרוץ במילואו.

י) פ"ו ב' תוד"ה הא ועוד דמשמע לי' דמתרת לגמרי אף תחת הקורה, ז"ע איך מותר תחת הקורה הא באמת הוא רשות שותפות ואיך יכניס לבית, או ימלא בדלי ששבת בבית, ומאי הוא דשני קל הוא שהקילו חכמים במים, ואפשר דמייירי דחודו של קורה הוא באמצעותו של הבור וכל הקורה בחלקו של אחד מהו, ועוד י"ל דכיון דפי תקרה חשיב כמחילה, הוי האי רשותא שתחת הקורה, כבור שזין ב' חצרות מופלגת מכותל זה ארבעה כו' דאינס אוסרין זע"ז לרב לעיל פ"ה א', ובזה נוחל דלא פריך הא קאזיל דלי תחת הקורה, ומיהו ר"ח פירש דעריצי מיא היינו דלמא אזיל דלי לאידך גיסא.

יא) אבל מדברי הרשב"א ז"ל מבואר שתחת הקורה מותר אף שהוא רשות שותפות שהקילו במים שכתב אבל גזוטרטא שעל היס שאפי' חוץ לגזוטרטא יש לבעל הגזוטרטא שותפות בו כו' דהוה לי' כולי' ואפי' מה שחוז לגזוטרטא כמים שתחת הקורה דעריצי מיא ואפי' כיון דלא מייחדי אחד כו' הקילו בהן חכמים כו'.

יב) פ"ו ב' תוד"ה גזוטרטא, וי"ל דהכא איירי דעבידי כארזילא כו' זע"ג דהא קיי"ל כר"ז שם דאין אויר קיריו מיייתרו אפי' בעבד כארזילא וכמבואר בשו"ע סי' שני"ח סי"ב, והיינו משום דאיסור קרפף יותר מב"ס קיל הוא וסגי בהכי, וה"נ הכא בימה של טבירי דאיסורו משום יותר מב"ס ליסתרי צפ"ת אף בעבד כארזילא, וגם לפר"ת קשה דהתם מסקינן בעבד כארזילא לר"ז אמרינן פ"ת ולפר"ת היינו שפרוץ מד' רוחות כמס"כ תו' שם, וא"כ להתיר קרפף שלא הוקף לדירה אמרינן פ"ת אף בד' רוחות, ותקשה האי גזוטרטא, והריטב"א כתב דלמעלה מכ' אמה ל"א פ"ת ומיירי

ורואין אותה כאילו הגיעה עד המים, וכ"כ הלח"מ דעת הר"מ, ומלשון התו' משמע דוקא כשעושה סביב הגקב אבל ברש"י מבואר שאין חילוק בין עושה סביבות הגזוטרטא לעושה סביב הגקב, ואפשר דכונת תו' דהגקב מראה על המחילות, והרשב"א והריטב"א כתבו לחלק דדוקא בבור שזין ב' חצרות ששניהם שותפין אמרינן דעריצי מיא עד שישקע במים, אבל לא בגזוטרטא שאיסורו משום כרמלית, ולפי דבריהם באמת המים העוברת בתוך החצר ח"כ שיקוע, ובדיהכ"ס שעל פני המים לדעת תו' כריך שיקוע דאין ניכר כל כך שהוא לשם מים, וכמבואר בדבריהם פ"ו ב' ד"ה אלא, אבל לטעם הרשב"א והריטב"א בדיהכ"ס ע"פ המים ח"כ שיקוע, ולפי דעתם בלשון יס הגכנס לחצר לעיל י"ב א', אי איכא מחילת י' תוך המים והמים כסוה ממלאין הימנה אף ביתר מי', ודלא כפרש"י שם, וכל מה שהאריכו הרשב"א והריטב"א בחידושיהם שם הוא לדבריו של רש"י ז"ל אבל למה שחלקו הם ז"ל בין בור לגזוטרטא, גם בלשון יס לא אכפת לן בעריצי מיא, ושו"ר בריטב"א כ"ד ב' כ' בחצר שנתמלא מים ויש בו ב"ס אף שהוא מיעוט כל החצר אסורה משום פרוץ במלאו, ואין הגידודין מתירין משום דהמים מכסין ולא מנכר מחילתא, ומסיק ב"ס י"א דאם החצר סמוכה לעמק י' תוך ג"ט שרי, והסכים עמהם, ומבואר מדבריו דעריצי מיא בין כרמלית לחצר מפסדין המחילות וי"ל דדוקא במחילה למעלה שהיכר המחילה לא כסוה המים ס"ל דבין חצר וכרמלית לא איכפת לן בעריצי מיא למטה, אבל במים על המחילות אף בין חצר וכרמלית נפסדין המחילות, ומה שנסתפק הריטב"א בחצר שנתמלא מים משום שאין המים עוזרין על המחילה וכמס"כ סק"ה, והלכך מסיק דאם יש עמק י' תוך ג"ט הוי מחילה ור"ל אף דליכא טפח מן המחילה מגולה, ומיהו במתלקט י' מתוך ארבע, משמע דלא הוי מחילה משום שלמטה בטל מחילתו' ואם הגידודין למעלה מן המים טפח אפשר דמודה הריטב"א דאף מתלקט י' מתוך ארבע הוי מחילה, ועי' במשנה ברורה סי' שני"ח סי"א בבה"ל ד"ה דינס].

ח) י"ב ב' תוד"ה הכא, ושם י"ל דהתם שהמחילות עשויות לשם מים עדיפי מגדודי דהכא, לכאורה קשה כיון דהכא לא עבדי לשם מיא איך מועיל להתיר, הא בעינן לשם מיא דוקא לכו"ע כמס"כ תו' פ"ו ב' ד"ה אלא, י"ל דדוקא במחילה תלוי' דמיקילינן במיא כריך לשם מים, אבל הכא במחילה על הארץ ח"כ לשם מים, והיינו דמספקא להו אי פסלי בעריצי מיא, אע"ג דרב יהודה פוסל בעריצי מיא אף דעשוי לשם מיא, מ"מ אפשר לומר דוקא במחילה תלוי' אבל לא במחילה גמורה, ומיהו לפרש"י דמוכח בסוגין דפסול בעריצי מיא אף במחילה גמורה, הוקשה להם תוספתא, וכתבו לחלק דעשוי לשם מים במחילה גמורה לא אכפת לן בעריצי מיא, ומיהו לשאר הפירושים שפיר י"ל דבמחילה גמורה ח"כ שיראו ראשי קנים אף בלא עבדי לשם מיא, ווק"ק מאי קשיא להו ההיא דתוספתא הא בגזוטרטא לא אכפת לן בעריצי מיא כמס"כ תו' פ"ז

מחילה אע"ג דעריבי מיא מלמטה, מ"מ תוך המים מלמטה גרע טפי, חדע דהרי לר"י מהני פי תקרה, ולא מהני מחילת עשרה תוך המים בלא נראו ראשי הקנים, אף דמחילת עשרה נמי חולקת רשות עד לרקיע, ואפשר דזה דעת חו"י ב' שכתבו דהוי מלי למימר ולטעמיה ולכאורה קשה לאכתי תקשה האי ברייתא דלשון ים לר"ה אף במסקנא, אלא דלמסקנא י"ל דמודה ר"ה דלריד שיראו ראשי קנים, ומיהו הפוסקים שהביאו להלכה כר"י משום דרב ור"ח והא דתנא יעקב קרחינא כר"י, משמע דלר"ה ליתא לכל הני, ור"ע.

(טז) פ"ז א' אמרו ל' משם רא' מפני שלא היתה עמוקה י' טפחים ורוחבה ד', לכאורה נראה דבזה א"ל כלל מחילה תלוי בכניסה וצינאה אלא גיפופי הארז מתירין את פרט האמה, ולפ"ז דוקא ברחב י' אבל יתר מי' כיון דהוי פרט אסור, ואף אי מחילת הארז עוברת ע"פ האמה, מ"מ כיון דלא נעשה לשם מים אינה מתרת לרבנן, והדרין לכלל דמחילה תלוי' לאו מחילה היא והוי לה פרוץ יותר מי', אבל מדברי הראב"ד בהשגות פט"ו מה' שבת מבואר דמפרש דבאינה עמוקה י' מודים חכמים לר"י דמחילה תלוי' מתרת אף בלא נעשה לשם מים, והלכך אף ברחב יותר מי' אמות ממלאין הימנה.

(יז) שו"ע סי' שנה"ס א' בהגה' וי"א דאם ביהכ"ס למעלה מי' שרי בכל ענין כו' בעירובין פ"ז ב' מבואר פלוגתא דאמוראי אי שרי להחליף ברשויות דרבנן ופסק הרי"ף כר"ד שם דמוקי פלוגתיהו דרשב"ג ורבנן להחליף ולכו"ע מותר להחליף ברשויות דרבנן, וכן ס"ל לר"י ורבנן בתוספתא והובא בגמ' שבת ק"א א' וכמס"כ חו"י שם, ואע"ג דבריייתא בעירובין ק"א ב' סברה דאסור להחליף אף ברשויות דרבנן לא קיי"ל כן, מיהו כ"ז כשנח במקום פטור אבל כשלא נח במ"פ זהו פלוגתא דר"י ורבנן בתוספתא שם, ואיכא למימר דהלכה כרבנן דאסור, וכן ברייתא שבת ל"ז א' למעלה מי' אינו אלא משום שבות, אף לאזיל דרך מ"פ, וכ"מ שבת ק' ב' דמארכינן מקום ד' ולא מטלטלינן דרך למעלה מי' וכן בגזוטרטא פ"ז ב', וכן בשבת ח' ב' משני רבי היא כו' ול"ק משום דיכול להביאו דרך מעלה מי', כל אלו ראיות הגר"א דאין הלכה כר"י, אבל דעת מהר"מ במדכ"י פ' הזורק שאין חילוק בין נח ללא נח ולמאן דשרי היינו אפי' בלא נח, ובמדכ"י שם משמע דמהר"מ לא הכריע אם הלכה כר"ד או כזעירי, מיהו הרמ"א הביא כאן דעת י"א המתירים היינו לדעת מהר"מ יס' להתיר לדעת הרי"ף שפסק כר"ד, והרמב"ם פסק בהדיא כר"י דמותר למלאות מים לספינה דרך למעלה מי', אלא שהאריך זיז ולמדה מהא דר"ה שקאמר מו"א זיז כ"ש וממלא אף שממלא דרך מ"פ, ובזה מיושב קושיות הגר"א משבת ל"ז א' ומדברי חו"י שבת ג' ב', ומהא דשבת ח' ב', דבכל הני ליכא זיז, ועדיין תקשה מהא דגזוטרטא פ"ז ב', ואפשר דלא התיר ר"י אלא בספינה וכמו שכתב המ"מ בשם רבנו האי דבספינה א"ל מחילה, ויש לתמוה איך יתכן דלא התיר ר"י

בהכי, אבל הרשב"א כתב דלא התירו במים כפ"ת אלא בעשוי לשם מים, אבל בלא נעשה לשם מים אסרינן משום עריבי מיא, ובזה ניחא הכל, ומיהו תקשה אכתי לר"ה דלא חש לעריבי מיא. וי"א, עי' לק' סי' ק"ד סקט"ו ד"ה שם.

(יג) וכתב עוד הרשב"א דבעשוי לשם מים שרי בכל רחב ד' אף באופן דליכא פ"ת כגון שעשה מחילה תלוי' תוך הבור ועובי' ד"ט, אף דלא שייך פ"ת במחילה דלא אמרו אלא בתקרה וז"ל מה הוא גדרו של דבר לדעת אם הוא תקרה או מחילה דלכאורה תוך הבור הוי האי עובי המחילה תקרה מעליתא מ"מ שרי, ואפשר דלדעת הרשב"א אף במשופע ומלא פגימות שרי, דלא בעינן רק ד"ט ועשוי לשם מים.

(יד) י"ב ב' תוד"ה הכא, וריב"ן מפרש דמיירי בחצר שנפרצה מע"ס כו' ומיהו בליכא גידודי אין להתיר לטלטל משום הואיל והותרה כיון דליכא מחילות, אבל האי דעריבי מיא אינו אלא חומרא דרבנן משום היכרא ולא חשיב ליכא מחילות, והא דאסור למלאות אע"ג דהאי מקום היה מותר מע"ס, ומה לי אם מטלטל כלים משם או מים, היינו משום דמים גורמים האיסור וחשיבי בליכא מחילות וחשיבין מיא כארעא, הלכך חשיב כרשות חדש.

שם וקשה דב' כיצד משמע דא"ש דלא בעינן שיראו ראשי קנים אי לאו משום דרב יהודה קפיד אעירובי מיא כו' כ' הגרע"א תמיהני איך שייך כאן ענין עירובי מיא, דבשלא התם בשתי חצרות שייך כן דהמים שמלא השני באים לכאן דרך המחילה, וכששואב שואב מה דשבת בחצר חצרו דאסור לטלטלו בביתו כו' ותימא על תמיהתו דודאי ענין עירובי מיא היינו דע"י עירוב המים לא מהני המחילה שהרי אסור למלאות דלי' ששבת בבית אף אם לא יביא המים לביתו כדאיתא בשו"ע סי' שע"ו ס"א בהגה' וכן באמת המים העוברת בחצר האריך הרמב"ם שישקע קנים במים טפח, וכן בקורה ארבעה פריד פ"ו ב' והא עריבי מיא ופר"ת בקורה ע"פ מים שצברמלית כמבואר בחו"י שם, וכן בגזוטרטא שע"פ המים פי' הרשב"א דל"א פי' תקרה משום דלא נעשה לשם מים, אע"ג דבחורבה קורה ארבעה מחיר, אלא משום דעריבי מיא, וכל דליכא חילוק וחילוף במיא עריבי מיא ואינו מועיל המחילה.

(טו) פ"ו א' א"ל לא שמיע לך הא דאמר ר"י כו' ותו הא דאמר כו' לא שמיע לך הא דתנא יעקב כו' יס' לעי' למסקנא תקשה מ"ס למטה ממס' דלא, כיון דמשקע טפח ליכא עריבי מיא, וע"כ ז"ל דאריך חילוק מחילה במים, וא"כ מאי פריך מעיקרא מ"ס למטה ממס' דלא כו' נימא דאריך חילוק מחילה תוך המים, וי"ל דהכי פריך כיון דקפדינן בעריבי מיא תוך המים כמ"כ דמפסיד עריבי מיא מעילא, ויש לעי' כי היכי דפריך לר"י תקשה לר"ה לב"ש מ"ס למעלה דלא, דעריבי מיא כו', ולפ"ז י"ל דלכ"ס אריך שישקע אף לר"ה, ור"ע, ויש עוד מקום לומר דמודה ר"ה בעושה מחילה למטה מן המים אריך שיראו ראשי קנים, דאע"ג דלמעלה מהני

ברה"ר אף שהחפץ למעלה מי' חייב כדלמך שבת ז"ב א', ז"ז א', ומ"מ כשמעביר מרה"י לרה"י דרך כרמלית הוי שבות לשבות כמו שהאריך בזה במ"ב ס"ס שם"ט, דיש מקום להקל לאורך מלאה, וכש"כ ביה"ש, ולכן מי שהחשיך לו והוא בביהכ"נ או שיכל מספינה בשבת או שהחשיך במרכבת מסה"ב כשהוא יולא בשבת ילך עד לביתו ולא ינפץ באמצע, אם יש עמו מה שאי אפשר לו להניחו במקום שאינו משומר, וזכור עירוב' ל"ג א' ד"ה והא, כתבו דמעביר מרה"י לרה"י דרך רה"ר חייב, והוכיחו מהא דשבת ז"ז א', אבל הרשב"א והריטב"א ס"ס וס' חולקים על התו' בזה ונראה להלכתא כותיהו דבתראי נינהו] ובתוספתא פרק ח', ג' דיוטאות כו' עליונה והתחתונה של אחד ואמצעית של א' לא ישלשל כו' דרך אמצעית כו' והוצא דרמב"ם פ"ד מה"ע הכ"ו, ובעירובין פ"ט א' מאי לאו דשרי לטלטולי דרך כותל כו' מבואר מכ"ז דעקירה בלא הגחה ברשויות דרבנן אסור, ומיהו עדיין לא שמענו במקום מלאה, אבל יש לעי' אי שרי במקום מלאה למה לא עשו כן בינוקא דאשתפיד חמימי' [שיהא אחד עוקר ואחד מניח] עירוב' ס"ז ב', וי"ל דשבות דאמירה לא"י קיל טפי וכדלמך שם].

כ) שו"ע סי' שנה"ב במ"ב בבה"ל ד"ה וריכים, כ' בשם הגה"ש דהיכי דהחסרון משום עירוב' אין נ"מ כלל מה שמפסיק באמצע מ"פ כו' ול"י מה זה, שהרי עיקר דינו של זעירי בעירובין פ"ז ב' באיסור משום חסרון עירוב' הוא, ומש"כ המ"ב דלדברי המ"א בלמעלה מי' ל"י לחלק בין למעלה ובין למטה כיון שיש ביניהן פחות מד' הפסק אויר, ואם אין ביניהן אויר כלל, אין ביניהן מ"פ כלל ואף למעלה מי', אם לא שהכתלים אין רחבן ד"ט.

כא) פ"א א' אלא באגפיה ולהחליף, לכאורה לא מש"ל אלא באגף שבין כותל הבית לאמה, ואין בין כותל הבית לאמה אלא פחות מד', דאי יש חצר בין הבית לאגף האמה, א"כ האי אגף הוא רה"י גמור, שהרי האמה עמוק י', ואמרינן גוד אסיק בגידוד האמה, והוי כל האגף בין מחיצות רה"י, וכל שהוא בין מחיצות רה"י אינו מ"פ לעולם אף שהוא פחות מד', וכדליתא בשו"ע ס"ס שמה"ה בהגה, והא דלא אמרינן מלא מין את מינו וניעור וליכטרף עם האמה לדעת הר"ן המוצא בשו"ע שם, משום דהאמה עמוק י' ובחלוק י' לכו"ע ל"א מלא מא"מ וניעור כמ"כ המ"ב סי' שמ"ו בבה"ל ד"ה ברשויות, ועם חלוני הבית נמי לא מאטרף, [עי' לעיל סי' ל"ב].

כב) כ' ב"י סי' שני"ו בשם ריטב"א דאם אין הנקבים שהאמה נכנסת ויואלת ג"ט, מותר למלאת ממנה, וגם הרמ"א בהגה' בשו"ע סעי' א' הביאו, וז"ע דהא דברי הריטב"א הן הן דברי הטוש"ע בדין התחיל לעשות המחיצה אלא השפה מכל כד ולא חיבר אותה באמצע כו' אם אין ביניהן ג"ט שרי כו' והוא מבואר בגמ' פ"ז ב' באוקימתא בתרייתא ועיי"ש בפרש"י ד"ה אפומה, ומה בא הב"י להוסיף על דברי הטור, והרמ"א על דברי השו"ע, גם לשון הריטב"א ז"ע דמשמע דמשום דאין בנקבים ג"ט בטיולי לחצר

אלא בזיז דא"כ באינה גבוהה י' למה אין מטלטלין מים לתוכה לרה"ר דלמך מארעא משחינן וכמו שהקשו תו' שם ק"א א' ד"ה עמוקה, ופירשו מפני זה דר"י בלא זיז שרי ואע"ג דאין קיי"ל כר"ח מ"מ לא מצינו שנחלקו בזה וז"ע ודעת הראב"ד והר"ז והרשב"א והריטב"א והרא"ש דאין מחליפין ברשויות דרבנן אף במניה, ולכן בלא נח במ"פ אין להקל, ולא מצינו מי שהקיל בזה בפירוש אלא הר"מ בספינה וע"י זיז, וועי' תו' ז' א' ד"ה כרמלית, מבואר דפשיטא ל' לגמ' לאסור להחליף בלא נח ברשויות דרבנן ומיהו לשאר פירושים שכתבו לק' סי' מ' ס"ק ט"ז אין ראוי משם] וכ' הגר"א לולא דברי התו' נ"ל דפלוגתא דר"י ורבנן בהניח אחדו של ספינה, והדברים נע"ג דהא חודו של ספינה למעלה מי' אינו מקום פטור אלא רה"י וכדלמך ז"ט ב' כותל ברה"ר כו' ומוקף לכרמלית כו'.

יח) שו"ע סי' שנה"ב ס"א ומימיו יכול לשפוך על דופני הספינה כו' על עובי דופנו שהוא רה"י אבל על פני דופנו אסור שהוא כרמלית כמו פני הכותל ברשות הרבים ועוד לאסור להוסיף הכלי לכרמלית, וכ"ה בהדיא בגמ' שבת ק"א א' אלא לאו אחדודא.

ס"ס מ"ד מים שאין עמוקים י"ט כו' האחרונים השיגו ע"ז מדברי התו' שבת ק' ב' דלר"ה ע"כ ההיא דגוזזטרא באין עמוקים י' ומ"מ מחיצה תלויה מתרת, והגר"א ישב דברי הב"י דלפ"י הגאונים דבספינה הקילו ל"ק קו' תו', וי"ל דהך דגוזזטרא נמי במים עמוקים ומ"מ כריך מחיצה ללא התיירו בזיז אלא בספינה, ולכאורה קשה הא טעמא דר"ה משום דמארעא משחינן והוי ל' ממלא ממ"פ וזה שרי בכ"מ, ונראה דאע"ג דמיא לא מבטלי מחיצתא מ"מ ראוי להחמיר לענין כרמלית לממשח ממיא, תדע שהרי כריך זיז, ואילו למעלה מי' ממיא א"כ זיז כמ"כ תו' ק"א א' ד"ה (עמוקים) [עמוקה], ומדברי הראב"ד שהבאנו ס"ק ט"ז מבואר ג"כ דמחיצה תלויה מתרת אף באין המים עמוקים י'.

ס"ס ס"ב, ביהכ"ס שו"ע המים כו' הך דס"ב וס"ג מייירי דוקא באית ל' שולים ואין בה רק נקב, אבל אם הניח רק דף אחד ליסב עליו והוא רחוק ג"ט מן ב' הדפנות וגם הפרוץ מרובה על העומד נראה דמותר בכל גוני שתוכו ג"כ כרמלית, דמחיצות תלויות שאינן מחירות, גם ביניהן הוי כרמלית וכדמוכח עירובין פ"ו ב' מלאו סדינין פרוסין כו' והביאו ס"ת כו' אף שהביאו דרך הסדינין הפרוסין, וא"כ מכרמלית לכרמלית קא מפיך.

(יט)

שו"ע סי' שנה"ב ס"א אבל אם היתה כרמלית עוברת ביניהן מותר בכל גוני, עי' במ"ב בבה"ל ד"ה בכל גוני, דזה דוקא למעלה מי' אבל למטה מי' הרי איכא עקירה מרה"י לכרמלית ואף דליכא הגחה י"ל לאסור, וכ"מ במדכ"י שהביא הרמ"א סי' שנה"ב ס"א וכמ"כ לעיל סי' ל"ד סק"ז, ואם נושא בידו או כללחתו אף למעלה מי' הוי כלמטה מי' דהא במוציא מרה"י לרה"ר כשנח גופו

שהלכתי הרצ"ד שלא יהי' בין הפסין ג"ט, ז"ע דאם אין באמה ד"ט, ויש באגפיה ד"ט, נראה דהאמה ניתרת בפסי החצר אף במופלגין טובא, ואם יש באמה ד"ט ואין באגפיה ד"ט, לא מהני גיפופי החצר אף שאין ביניהן ג"ט שהרי מחיצה שלמה העוברת ע"פ האמה אינה מתרת, וז"ע.

(כד) עירובין פ"ז א' אלא באגפיה ולהחליף, כ' הריטב"א וז"ל ועי"ל להכא כיון דתוך רה"י קיימי והם מוקפין מחיצות סבירא להו לרבנן דכל שיש בהם ג"ט שיאחז מתורת לבד נופלים לגבי רה"י ואסור לטלטל מהם לכרמלית עכ"ל ולמש"כ לעיל ס"ק כ"א אין לדברי הריטב"א מובן, ואפשר משום דמן הדין הוי האמה רה"י דהא דמים נחשבינן לרשות בפ"ע אינו אלא מדרבנן, וא"כ לא מקרי הגיפופין מ"פ, ואף דכי אסרינן למלאת מהאמה, ואנו מחזיקין את האמה לרשות נפרדת, שורת הדין נותן להאגף מ"פ, מ"מ מחמירין בו, משום שבאמת אינו מ"פ אלא רה"י, והדברים נכונים בעצמם, אבל לשון הריטב"א אין מורה כן, וז"ע.

(כה) פ"ח ב' והרי שופכין כו' וקתני לא יספוך, לפרש"י דהאי בד"א אחר פחותה מד"א קאי, ופריך מביב, ע"כ הקו' לרבה דאמר דרישא אתאן לת"ק דאמר בסיפא לא יספוך לתוך הביב, וספיר פריך אבל לר"ז דת"ק רצ"י הוא לא פריך מיד, ולפר"ת דהאי בד"א קאי אביב הקו' בין לרבה בין לר"ז, ומיהו גם לפרש"י נראה דלקושטא דמלתא בימה"ג שרי לשפוך אף לתוך הביב וכדמפרש טעמא למאי נחוש לה כו'.

שם שמה יאמרו נכורו ש"פ מקלח מים כו' משמע דאיסורא בימה"ח משום שמה יאמרו כו' ולעיל אמרינן דטעמא דת"ק משום זילוף ופחות מד"א או שופך לביב ליכא משום זילוף, וי"ל דטעמא משום קלקול חצר ומשום שמה יאמרו נכורו ש"פ מקלח, אלא דכ"ז במדה ובאופן דליכא משום זילוף אבל היכי דהוא במדת ואופן זילוף לא גזרו דלא חלה עלה שם הוצאה.

פ"ח א' תוד"ה ביב, ולר"ס נראה טעמא דקמירת ביב כו' ולפי"ר שם סילון שקמור ד"א ברה"ר כו' יש לעי' לפ"ז מאי האי דקתני וחכ"א אפי' גג או חצר מאה אמה כו' הלא שריותא דרצ"י משום דקמור ד"א ברה"ר, ועוד קשה דמשמע מדבריהם דלא נדחו להו לגמרי דברי ר"ס מסוגין ולכאורה הלא דברי ר"ס המה היפוך המבואר בסוגין דרבנן דפליגי עלי' דרצ"י טעמם משום זילוף ולכן אסרו תוך הביב, ורצ"י, משום תיימי מיא ס"ל, ולכן מותר תוך הביב, ונראה דלפי"ר שם סבירא דתיימא מיא לא גרע מקמירת ד"א ברה"ר, ועדיף מני', כיון דאפשר שלא ילאו המים לחוץ, וזהו דקתני וחכ"א אפי' מאה אמה, והיינו דאפשר שלא ילאו, מ"מ אסור כיון שיואלין, ומזה נלמד דכש"כ דלא מהני קמירת ד"א ברה"ר.

פ"ח ב' מתנ' דלא כחנני' כו' לפי שאין הגג עשוי לזבוע כו' נראה דדוקא בגג פליגי רבנן עלי' דחנני' דמ"מ הוא בזבוע קתא אבל במרוקף עץ מודים שאין שופכין, וכן מבואר בר"י הובא בשו"ע סי'

וא"כ מחיצות, ותימא שהרי יש כאן מחיצות שלמות שהרי מחיצות החצר מועילות לאמה, ונראה דלכ"מ שהרי מבואר מדברי הריטב"א דבנקבים ג"ט לא מהנו מחיצות החצר, אע"ג דכשאין בכל רחב האמה ד"ט משתריא במחיצות החצר, ביס זה ד"ט ואין בנקב כניסתה ד', חולקת רשות לעצמה, ולא משתריא במחיצות החצר, והשתא יש מקום לומר דאין בנקב כניסתה ג"ט לא תותר במחיצות החצר, ותהא האמה נחשבת כפרוצה במלואה, ולזה כ' הריטב"א שאינו כן אלא כיון שאין בנקבים ג"ט בטרל לגבי חצר, ואכתי איכא למידק כיון שאין בנקבים ג"ט והוי לבד והרי האמה מוקפת מחיצותיה כל סביבה, ואולי כונת ריטב"א אף שהאמה יתירה על ב"ס מותרת כדין חצר שנתמלאת מים לעיל כ"ד ב', ונראה דאין דברי הריטב"א רק כש"ב הנקבים פחותין מג' וכמו שדייק בלשוננו, אבל בנקב אחד פחות מג' אכתי נקב הב' אוסר דחשיב פרוץ במלאו כל הנקב הרחב, וכיון שיש להמים כניסה ויציאה לא בטילה לחצר, וכן מבואר בלשון רש"י פ"ז ב' ד"ה אפומה, דלריך לסתום בכניסה ויציאה עד פחות מג"ט וכ"ה בלשון השו"ע כאן, ואין מקום לחלק בין העמיד מחיצה במים ומיעטה מג"ט לפחות מג"ט בתחלה, וומיהו אי סוגיא שם דוקא במחיצה תלוי' וכמש"כ לעיל ס"ק ב' אין רא' משם והמ"ב סק"ט לא כתב כן ודבריו ז"ע.

ויש לעי' ביש באמה ד"ט ואין בנקבים ד' ליסתרי בגיפופי למש"כ לעיל סק"ב דגיפופין עד התהום מהני במים עד עשר, וי"ל דמייירי דמתקרת באלכסון דלא מינכרא מחיצתא ולא חשיבי גיפופין וכמש"כ לעיל סי' ט' סק"ט, א"נ משום דאי חשבת לי' לאמה רשות בפ"ע צריך שיהא לאמה ג' מחיצות של עומד מרובה, והכא ליכא אלא ב' מחיצות, א"נ באמה יתירה על ב"ס, ומיהו משום ארכה יתירה פי שנים ברחבה ליכא למיסר כמש"נ לעיל סי' כ"ה סק"ז י"א.

(כג) רמב"ם פט"ו מה' שצת הי"ד אמת המים העוברת כו' נראה מדברי רבנו דלא התירו להחליף דרך מ"פ והא דהתיר בספינה בה' כ', ספינה שאני וגם הריך זי' וכמש"כ לעיל ס"ק י"ז והלכך באמה העוברת בין ב' בתים והשביל שבין ב' הבתים פרוץ במלאו אין ממלאין הימנה אלא א"כ האמה פחות מד' והאגף ג"כ מ"פ, שאם האמה ד' הוי כרמלית ואין ממלאין מהחלון דרך האגף אף שהאגף מ"פ מפני שאסור להחליף, ואם האמה פחות מד' והוי מ"פ, והאגף כרמלית אין ממלאין מפני שאסור להוציא מאגף לבית, אמנם אם יש לשביל פסין המתירין לטלטל בתוכו מותר למלאת כל שאין באמה ד"ט, אף באגפים רחבים, אמנם מה שקשה בדברי רבנו, שנתן שיעור אגפים ג"ט, ולא נתגלה לן הטעם, שהרי אין כרמלית פחותה מד', ודוקא לענין איחלופי החמירו חכמים פ"ז א' דלריך פחות מג' וכמש"כ רש"י שם ד"ה התם, אבל לענין כרמלית בשיעור ד"ט הוא, ונראה דזהו כונת הר"א בהשגות דלא בהפלגת ג"ט תליא, אלא בשיעור כרמלית דהיינו ד"ט, אמנם מה

כח) שו"ע סי' שני"ז ס"ג בהגה' ואם הצנור למעלה מי' טפחים שעוצרים המים דרך מ"פ לכרמלית יש להקל, אפשר דזה לדעת הרמב"ם וס"פ שהביא הגר"א דזיז למעלה מי' הוי מ"פ ומיירי שהצנור בולט מן הגג והוי כהונח במ"פ, ולכן מקילינן בכחו כה"ג אף לדעת האוסרין להחליף ברשויות דרבנן, אבל להסוברין שהזיז הוא כרמלית, או אם הצנור הוא באופן דנחשץ חורי רה"י, שאין כאן הנחה במ"פ אפשר שאין לחלק בין גופו לכחו, וי"ע ועי' לעיל ס"ק י"ז.

שו"ע סי' שני"ה ס"ב ואם עשה דף או קנה כו' כחו בכרמלית ושרי כו' ואף לדעת התו' דדוקא בספינה שרי כחו בכרמלית אבל בבית גזרינן משום כחו ברה"י והביאם רמ"א בסי' שני"ז, הביא בהגהות מרדכי פ' הזורק תשובת מהר"מ דהכא עדיף דל"א אכפת ל"י אם לא יפלו מהדף ור"ל ודמי לחצר בימה"ג, ובד"מ סי' שני"ז סק"ג נתקשה שדברי מהר"מ סתרי אלהדי וכו' דההיא דביה"כ ברחוק מן העיר ולא גזרינן משום רשות הרבים ודבריו תמוהין, שהרי מהר"מ גופי' באר טעמיה' וכמו שכתוב בהגהמ"ר כמו שכתבנו.

ס"ג בהגה' ביה"כ העומד בין שני הבתים כו' המרדכי בשם הר"י מקינון התיר והביא רא"י מכותל שצין ב' חצרות פחות מד"ט ותימא דהתם החצרות רשות היחיד, והכותל רשות שניהם וחשיב מדרבנן כרה"י לגבי החצרות, וכיון שהוא פחות מד' לא גזרו עליו והוי מ"פ, אבל עמוד פחות מד"ט העומד בחצר ודאי דינו כחצר ואינו מחלק רשות לעצמו, וה"נ כיון דמקום החפירה חצר השותפין אין הצוה חולקת רשות לעצמה, ובד"מ סק"ג נדחק בראית הר"י מקינון ליטב לדעת ההגהות, ואדרבה דעת הר"י מקינון לא נחלה לו.

סי' שני"ז ס"א אבל אם היא סמוכה לכרמלית כו' זהו דעת הרמב"ם וקשה מסוגיא דעירובין פ"ח א' ל"ג אלא למלאת אבל לשפוך כו' ועי' בריטב"א שם שיישב קצת.

כט) עירובין פ"ו ב' תוד"ה גזוטרלא, ותימא כיון דאין לה מחיצות כו' וי"ל דזקיעת דגים לא הויא דקיעה ואמרין גוד אחית כו' א"נ סתמא כו' אינם כמסתפקים בתירוצ' קמא, דהא גמ' ערוכה היא שבת ק"א בביאיתא דמישן מידי איריא התם הויא ל"י מחיצה שהגדיים בזקעין זה כו' אלא משום דר"ה פליג התם כתבו דמש"ל נמי בפחות לו חלון, אבל לדינא קושטא דמלחא דהוי רה"י בלא פתח, ועי' במ"ב סי' שס"ו בבה"ל ד"ה ואם.

שני"ז ס"א בהגה' ב' דיוטאות שהתנה דדוקא ציץ עליהם מעזיבה שראוי המים לבזבז בהם עיי"ש.

כו) פ"ח א' אדם רואה לזלפן, ואין איסור בדבר בשבת כדלמר שבת ל"ה א' הרואה לרצף את ביתו בשבת מביא עריבה מלחא מים כו'.

ס"ב ע"ב תנן חצר ואכסדרה מטטרפין לד"א עי' פרש"י, ור"ל כיון דאין ראוי לזילוף אלא חצר חסובה וכיון שאין זה אויר דע"ד שהרי מחיצות אכסדרה מפסיקות, לא עדיפא מחצר ב' על ח', דהכי נמי צריך צירוף הרבה אוירים אויר שתוך האכסדרה ושצין כותל אכסדרה לכותל החצר והאויר הרחב שכנגד שניהם, ומשני באכסדרה ע"פ כל החצר כלה ואיכא אויר אחד דע"ד, ולשון הריטב"א בזה ל"ע, ולמדנו מזה לענין בית ד"א על ד"א והעמיד מחיצה כל שהו וחלקו אף דפרוץ מרובה מ"מ חשיב חילוק ופטור מן המזוזה, אף שיש בין שניהם ד"א על ד"א אויר, לדעת הרא"ש שהביא הש"ך בה' מזוזה סי' רפ"ו ס"ק כ"ג, אבל לדעת הרמב"ם שם י"ל דה"נ מטטרפין כיון דפרוץ מרובה.

ס"ב ת"ש חצר שאין בה ד"א על ד"א כו' מבואר דלשון ד"א על ד"א מתפרש דוקא ולא אריך וקטן, ויש לעי' לדעת הרמב"ם דס"ל דאריך וקטן חייב במזוזה אע"ג דתניא סוכה ג' א' דבית שאין בו ד"א על ד"א פטור מן המזוזה, ואפשר דהכא משום דשינה תנא דברייתא מלשון המשנה דוקא קאמר.

כז) פ"ח א' וכי מה בין זה לעוקה תימא הא תנן מחזקת סאתים מן הנקב ולמטה והכא אין מחזיק כלום, וי"ל דהמים שסביבות המוקף חשיבי למחיצות העוקה והוי כעוקה מחזקת, ואע"ג דמה ששופך מתערב עם המים שחוץ להמוקף, הוי כעוקה שנתמללה דשרי לשפוך אף דהמים יוצאין לחוץ וכמו שפירש"י ד"ה מה, ולמאי דמשני הני לא תימימי היינו דל"א חשיב כעוקה מחזקת, ולביטולא בתרא ס"ל דחשיב כעוקה שנתמללה, ויש לעי' הא מסקינן דבימה"ג א"ל עוקה ולדעת הרא"ש וס"פ א"ל עוקה כלל ושרי אפי' כור ואפי' כורים, וקאמר הטעם, דלמאי ניוחש לה אי משום קלקול חצר הא מיקלקלל וקיימא אי משום גזירה שמה יאמרו לנו ש"פ מקלח כו' וה"נ הכא במים לעולם כימה"ג דמי, וי"ל דדוקא במקום שאפשר שיכלעו במקומן מהני האי טעמא, א"נ במים נמי ניכר הקילוח שהוא של שופכין, ואפשר דרואה שיעברו השופכין ויהיו המים זכים למלחא.

סימן קד (מ)

דאם ידוע דהמים יעברו ולא ישתהו לא נתבטל שם חצר ובבב"ה יש פוסקים מסתפקים דאף זרעים לא מבטלי רק בקרפף ולא בחצר ומ"מ למעשה ל"ע ואם היא פחותה מב"ס, הרי היא כקרפף פחות מב"ס ואין מטלטלין מבית לתוכה לדעת תו' וס"פ, אבל לדעת הרמב"ם וס"פ מותר, ואם אין המים עמוקין י', החצר מותרת, וכ"ז נתבאר בשו"ע סי' שני"ח סעי' י"א ובמ"ב שם, ואף

א' מים ששטפו את החצרות בזמן הפשרת השלגים ויאל הנגר מעל גדותיו, אם כל מחיצות החצר שלמות, והמחיצות נראין מעל המים טפח, אם המים ראוין לשתייה או לרחיבה, אף אם המים עמוקים י' טפחים, והחצר יתירה על צ"ס, החצר מותרת, ואם אינן ראוין לתשמישי החצר, והן עמוקין י' והחצר יתירה על צ"ס, הרי החצר נעשה כרמלית וועי' לעיל סי' כ"ה סק"ד כתבנו דאפשר

לרה"ר י"ש לאסור דמרה"י לרה"ר אסור אף דרך מ"פ, ולפ"ז אף בעוברין דרך כרמלית לרה"ר י"ש לאסור, ויש לתמוה לאף המחמירין כהפוסקים ללדין איכא נמי רה"ר מיקלין לצנורות, ואף דפי הנור בזכרמלית או בצדי רה"ר, מ"מ המים מקלחין אח"כ לרה"ר, וי"ל דכיון דיש בזכרמלית ד"א הראוי לזלוע שרי כדחנן פ"ח א' וכיון דכחו בזכרמלית דרך מ"פ שרי, א"כ הוי האי כרמלית לגבי רה"ר כחצר ד"א.

ואם הצנורות מקלחין לחצר שאינה מעורבת שרי אף אי צנורות חורי רה"י דכחו בחצר שא"מ שרי כמ"כ חו' פ"ט א' ובסו"ע ס"ט. וכן הצנורות המביאין המים לבית שרי אף אם מביאין מכרמלית לאין חורין לכרמלית, והצנורות הוי מ"פ, וכ"כ שאין מביאין בידים אלא בפתיחת הברזא, וכן מה שעוברין דרך בתים וחצרות שלא עירבו לית לן זה, דכיון דאין הצנורות פתוחין לרשויות ההן, הן רשות בפ"ע, ועוד דכחו בחצר שאינה מעורבת שרי.

הא דפשיט לן לצנורות הן מ"פ, ולא הו כרמלית, משום שאין בהן דע"ד, ונראה לאף אם יש בהן דע"ד ואין בפתחן דע"ד הן מ"פ ולא כרמלית, ועי' במשנה פ"ח א' שמבחוץ כריך לקמור ובמפרשים ס"ט.

ג) שו"ע ס"ו ס"א אמת המים העוברת בחצר כו' כ' במ"ב בבה"ל להסתפק במים המתעכבין רק יום או יומים אי גזרו עלי' משום כרמלית, ונראה לאין חילוק בזה כלל דאפי' במים שעה אחת הדיון כן, דהכא לא משום דמים מצטלי דירה אחת עולה אלא משום דמים נדונים כרשות חלוק ואין מחיאות החצר מועילות להם, ואפי' שעה אחת.

ד) רמב"ם פט"ו מה"ש הי"ז אכל צימה"ח אם היתה מחזקת סאתים אין שופכין לה אלא סאתים, דברי רבנו קאים מהא דאמר פ"ח ב' אילימא משום נפיש דמיא והתניא אחת לי עוקה כו' ומתני' צימה"ח, וכבר הקשה כן הריטב"א.

ה) שו"ע סי' שמ"ו ס"א לא יעמוד אדם על מ"פ ויקח חפץ מיד מי שעומד ברה"ר ויתגנו למי שעומד ברה"י, יש להסתפק בזה מניח על מ"פ והשני מחליפו לרה"י, ומיהו בהניח קוף על מ"פ נראה דמותר ליקח ממ"פ לרה"י, וכן בזומתא וסודרא שהפשיט במ"פ והניחו, מותר אח"כ ליקח ממ"פ לרה"י.

ו) עירובין פ"ט א' תוד"ה במחיצות, והואיל וכן כל הגג אסור כי כל הגג נפרץ במילואו לכרמלית כו' מהרש"א ז"ל פי' דהגג עצמו ראוי להיות רה"י אלא משום שהוא פרוץ במילואו, וכן פי' המ"א סי' שע"ד סק"ה, ועפ"ז כתב דאם הבליטה פחות מד"ט, הוי הגג רה"י, שהרי הוא פרוץ למקום המותר, והדברים תמוהים, דכיון דחשבינן לי' לגג לפרוץ במלאו להאי בליטה, א"כ ע"כ אין לגג מחיצות ששטחו נגמר בשפתי קולותיו והגג ובליטתו שטח אחד, וזה כונת חו' דמלך הבליטה אם אנו דנין על שפתותיה אין עליהם דין מחיצות של רה"י אלא כרמלית, והגג אין לו מחיצות בפ"ע שהוא פרוץ במילואו להאי בליטה, וא"כ מחיצותיו הן הגה מחיצות

שהמים נכנסים ויוצאים מ"מ לא נעשה כרמלית כשהמים ראויין, נלמד מדברי הריטב"א שהביא ב"י סי' שני' דכיון שאין כאן נקבים ג' בכניסה ויציאה אין חילוק בין מים עומדין לנכנסין ויוצאין, וכמ"נ לעיל סי' ל"ט ס"ק כ"ב, ודין הוצאה מבית לקרפף פחות מב"ס נתבאר במ"ב סי' שע"ב ס"א בבה"ל ד"ה או.

ואם אין המחיצות נראות למעלה מן המים טפה, בטל מחיצותי' ונעשה כרמלית ואין חילוק בזה בין ראויין לשתי' לאין ראויין, ובין חצר קטנה לגדולה, ואפי' אם המים מתעכבין בחצר ואינם יוצאין, דעריבי מיא ומצטלי מחיצות כמבואר בשו"ע סי' שני' ס"א, ונראה דאפי' המים עמוקים פחות מ' מעט הדיו כן, ואפשר דבפחות מ' לא אכפת לן בעריבי מיא, ונ"ע בזה, ולדעת הריטב"א עירובין פ"ו א' לא אכפת לן בזה שהמים מכסים המחיצות, כשהמחיצות בין חצר לכרמלית, וכ"ד הרשב"א, גם בחו' עירובין י"ב ב' מסתפקים דבמחיצה גמורה לא אכפת בעריבי מיא, וכמ"נ לעיל סי' ל"ט סק"ז ח', והלכך יש מקום להקל בזה ושוב חזרתי בזה מחמת דברי ריטב"א כ"ד ב' וכמ"כ ס"ט שאינו אלא איסור דרבנן אף להאוסרין, מיהו כשהמים כסו המחיצות שבין חצר לחצר, ולא עירבו, לדעת הרשב"א אסור משום עריבי מיא, דגרע מכרמלית כיון דעריבי מיא לאו חזרו וואפשר דביטול רשות מועיל אע"ג דלא מצי לעירובי מאתמול וכמ"כ סי' ל"ד סק"ה אבל י"ל דלא שייך כאן עירוב וביטול כיון דמעיקר הדיון יש כאן מחיצות מפסיקות אבל לדעת הריטב"א י"ל דלא דמי לבור שבין ב' חצרות דהתם משתמשין בשותפות כיון דעריבי מיא לא מהני המחיצה אבל הכא אין להם שימוש זה בזה, ואם ילאו בני החצר מבתיהם מע"ס אינם אוסרים את חצרם, מיהו לדעת רש"י פ"ה א' דוקא אבני חצרו אינו אוסר המניח את ביתו, אבל על אחרים אוסרים, ואם ילאו בשבת, הוא תלוי בפלוגתא, הובא במ"ב סי' שע"א בבה"ל ד"ה שהניח, והכא עדיף כיון שאין הבית ראוי לדירה עתה, ואף אם באו המים בשבת לא אמרינן הואיל והותרה לענין טלטול על המים מבית, כמבואר בחו' י"ב ב'.

ואם נפרצו המחיצות עד י' אמות נראה דיש להתיר אף במים נכנסים ויוצאים אף בעמוקין י', וכמ"כ לעיל סי' ל"ט סק"ב, ה', ואם המים עוברים תחת ל"ה והוא יותר מ' אמות, נראה לאין המים מצטלים מחיצתא, כמו דמהני קורה ד', אמנם דעת הרשב"א דקורה צעין דוקא נעשה לשם מים, מיהו הכא בפתוח לכרמלית דלא אכפת לן בעריבי מיא, לא צעין נעשה לשם מים.

ב) צנורות של שופכין שבבית המקלחין מים לכרמלית, אנו נוהגין היתר בדבר, אע"ג דהצנורות של מתכות ואין ראויין לזלוע, ולא קיי"ל כרשב"ם בחו' עירובין פ"ח א' כמבואר בשו"ע סי' שני' וגם קיי"ל להחמיר אף בזכרמלית כמו שהביא הרמ"א ס"ט, וטעמא דמלתא, לצנורות דידן הן שפופרות סתומות, ואין ראויין לשמש בהן מן הבית ולא הו חורי רה"י אלא מ"פ, וכל שעוברין דרך מ"פ מרה"י לכרמלית שרי כמ"כ הרמ"א ס"ט, אמנם אם מקלחין

משום ללא מינכר מחיאות דאכתי מותר לטלטל בכל דהוי מ"פ, אלא ידע דמיירי ביתר מצ"ס, אלא דקשיא לי' דהתם סבר רב דל"א דחלוק הדירות שלמטה יהא נחשב כחלוקין גם למעלן, אלמא דמחיאות הבית חשיבי כמסולקין ע"י תקרת הבית, ואינם מועילין כלום למעלה, וא"כ דין הוא שהגג לא חשיב מוקף לדירה שאין דירה שלמטה נחשבת כנמשכת גם למעלה, והכא קאמר רב דלא נעשה קרפף ביתר מצ"ס דדירה שלמטה מחשיבה גם הגג שהוא המשכת הדירה, וגם שמואל אפיך שיטתו, דהתם סבר דחלוקין שלמטה נמשכת ומחלקת למעלה דלא חשיב פרוצין זה לזה, והכא סבר דנעשה כרמלית ביתר מצ"ס ומשני דרב סבר דחשיבות דירה הוי אצל חשיבות מחיאות לא הוי, והלכך ביתר מצ"ס לא נעשה כרמלית, אצל אוסרין זע"ז לרבנן, ושמואל סבר דחשיבות דירה לא הוי, אצל חשיבות חילוק מחיאות הוי לרבנן דאמרי כשם שדיורין חלוקין למטה כך דיורין חלוקין למעלה, והלכך לא אסרי אהדדי, וה"ה דלא נעשה כרמלית עד שיהא יתר מצ"ס בגג אחד, אצל לר"מ דכלן רשות אחת וכן בגג של יחיד אף שלמטה חלוק במחיאות נעשה כרמלית, ולפרש"י ג"כ זהו מחלקותן למאי דמסיק דאייירי ביתר מצ"ס.

(ט) פ"ט א' תוד"ה רב, א"נ פלוגתיהו נ"מ נמי לר"ש לכלים ששבתו בבית כו' משמע מדבריהם דלשמואל מותר לטלטל בגג אף כלים ששבתו בבית אף לר"מ ור"ש, ולכאורה י"ל דלא אמר שמואל גוד אסיק, אלא לרבנן דדיורין חלוקין למעלה, אצל לא לר"מ ור"ש, תדע דהא ביתר מצ"ס לא הוי כרמלית לשמואל אליבא דרבנן בגגין השוין וכמו שפרש"י ז' א', ואילו לר"ש ור"מ ס"ל דנעשה כרמלית, ומיהו יש להוכיח דשמואל מתיר אף כלים ששבתו בבית לר"ש מהא דאמר ז"ב א' לשמואל גג דומיא דחצר מה חצר דקא דרסי לה כו' ומשמע דמתנ' כר"ש ובכלים ששבתו בבית וכמו שפרש"י שם בחצר, דכיון דהלכתא כר"ש לית לן לפרושי מתנ' דלא כר"ש, וכ"ת דמשום דקשיא לי' דקתני תרתי וע"כ צריך לשמואל לפרושי הכי, ואיכא למימר דאין ה"נ מתנ' ע"כ כרבנן, ז"ל דלשמואל נמי איכא לפרושי כמו לרב דגג דומיא דחצר דמינכר מחיאות, אלא ע"כ דלשמואל אף לר"ש לענין כלים ששבתו בבית אמרינן גוד אסיק.

(י) ז"ב א' לרב קתני גג דומיא דחצר מה חצר מינכר מחיאות אף גג נמי מינכר מחיאות, נראה דאף לשמואל ע"כ צמינכר מחיאות איירי כיון דקטן אסור וע"כ צדכסי צי' רבים, והגדול מישתר בגיפופין ולא חשיב גיפופין אף לשמואל בלא מינכר מחיאות, דהכא במקום הבליטה ליכא דיורין בהאי בליטה והוי כגגין השוין לר"מ דלא אמרינן גוד אסיק, וצין לדעת הרא"ש דע"י הבליטה נאסר כל הגג, וצין לדעת תו' במסקנת דבריהם, דהקטן אוסר הגדול כיון דליכא גיפופין, הכא גם לשמואל צריך שיהא מחיאות ניכרין במקום הגיפופין, ואינן ניכרין פרש"י שהגג בולט, ומיהו ז"ל דעבידי כארזילא או עגול דלא שייך פי תקרה, דאל"כ

הבליטה, וא"כ הגג כרמלית, תדע שאם הגג רה"י גם הבליטה רה"י מדין חורי רה"י, והלכך בבליטה פחות מד"ט לא יתכן שיהא הגג רה"י והבליטה מ"פ, שאם הגג רה"י גם הבליטה רה"י, אמנם באמת יש לדון שבבליטה פחות מד"ט לא חשיב בליטה ויהא כלו רה"י, שהרי גם בעמוד אי אפשר לכאמס שלא יהא בולט מעט, ואפשר דבשיעור ג"ט תלוי מלתא, אמנם למש"כ תו' שבת ק"א א' ד"ה ויש, כל בליטה עד טפח ליכא בקיעת גדיים, וע"ג רה"י, ואם עמוד ג"ט על ג"ט וגובה י' והניח עליו דף דע"ד הוי רה"י, כש"כ כשיש בעמוד שיעור ד"ט שהבליטה הוי רה"י עד טפח, ובמ"ב בבה"ל סי' שמ"ה סט"ז ד"ה גג כתב בשם הפ"מ, דבגג בולט כל שהו הוי כרמלית, ולמש"כ עד טפח ודאי הוי רה"י וואפשר דשיעורו חצי טפח דהא דתניא ויש בקצר שלו ג' י"ל דמתקצר חצי טפח בכל סביבותיו.

(ז) והנה לא דנו אי הלכה כרב או כשמואל, דהא מודה שמואל בגגין השוין לר"מ דל"א גוד אסיק, והכא בגג הבולט לא שייך דיורין חלוקין, והלכך אף לשמואל הוא כרמלית.

שם בדבריהם ופי תקרה נמי לא אמרינן כו' דבריהם אלו הוא ציץ בבליטה ד"ט דפחות מזה לא אמרינן פ"ת כמש"כ רש"י ותו' פ"ו א'.

שם כיון דעבידי כארזילא, דבריהם הוא לפרש"י כמו שהקדימו, ולכאורה לכו"ע ל"א כאן פ"ת אף לפר"ת דהכא ז"ל פ"ת מג' רוחות.

שם בדבריהם ידע שפיר דאייירי ביתר מצ"ס, מבואר מדבריהם דביתר מצ"ס ודאי הוי כרמלית, ולא מ"פ ולכאורה קשה נהי דמחיאות שלא הוקפו לדירה ביתר מצ"ס לא חשיבי מחיאות, מ"מ בגובה י' דאף בלא מחיאות כלל לא הוי כרמלית, אלא מ"פ, כי הוי יתר מצ"ס מאי הוי, ונראה דכיון דיתר מצ"ס לא מהני לי' מחיאות אף שגבוהין י', ולא אמרינן דליהוי מ"פ כיון שהוא חלוק במחיאות י', וטעמא דלרב שטחו לא מינכר בתוכו שהוא מוקף, לא מהני נמי גובה למחשבו לחלוק מרשויות למטה, והוי כרמלית, והרא"ש ז"ל הביא רא' דלמעלה מי' נמי הוי כרמלית מהא דגגין השוין לר"מ וגג יחידי לרבנן נראה דלית לי' סברת התו'.

(ח) ז' א' תוד"ה קשיא, דס"ד דכלא מינכר מחיאות איירי כו' דבריהם הוא ע"פ פרש"י דהוי ס"ד דליתסר משום פרוצ לרה"ר, וס"ד דמיירי דגגין בולטין על המחיות, וסבר רב דאפ"ה אמרינן גוד אסיק ושמואל אמר דל"א גוד אסיק, וקשיא דרב אדרב ודשמואל אדשמואל, ומיהו למאי דמשני דמיירי צמינכר מחיאות לא יתכן מאי דפריך תו' קשיא דשמואל אדשמואל דהוי לי' למימר א"ה מ"ט דשמואל, דהא צמינכר מחיאות כו"ע מודו דזהו דין עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד', ונראה דהאי ליגנא נאמר בתחלה קשיא דרב אדרב ודשמואל אדשמואל, אלא הגמ' חלקן ופירשן דרב צפ"ע ודשמואל צפ"ע, והתו' לעיל פ"ט ב' פירשו ע"פ הירושלמי דגובה י' הוא מ"פ אף באין לו מחיות ולא יתכן לפרש טעמא דרב

ור"י פירש דלא אמרינן הותר בכל הגגין כגון אלא דקה דהיינו מחיצת ד"ט, ואפשר דדוקא בפרוץ במלאו דעיני דקה, דכיון שהוא פרוץ להן וכלן מתערבין בתשמישן אין ראוי לתשמיש קבוע, אבל דקה כבר הוא חלוק מהן ולא יצואו עליו שכניו וראוי לתשמיש קבוע, וגם לפר"י קשה הא לאמר פעמים שהדקה לאיסור כמו לפרש"י ומש"כ מהרש"א לפר"י ניהא אינו מובן, ועוד הק' בתו' לפר"י דמשמע דמחיצות ראויות לדירה כגון אף בלא דקה.

(יג) ור"ח גרס הותרו כל הגגין, ופי' בתו' דעשה עלי' לחצי גגו ויש לו פתח לחצי גגו המשויר, וכי ערבו כל בני הגג והוא לא עירב עמהן אוסר עליהן משום שהן פרוצין במלאו לחצי גגו של זה, אבל אי עבד דקה לפתחו אסתלק לי' מחצי גגו המשויר, ואינו אוסר עליהן, א"נ בהניח עליהו פתוחה במלואה להגגין, ולא הבנתי לפ"י מאי יועיל דקה אכתי הגגות פרוצין במלאו וע"ג אבל כשעשה העלי' על כל גגו ופתח לה פתח להגגין ועירבו בני גג והוא לא עירב עמהן, אינו אוסר עליהן אף בלא דקה, כן כתבו תו'.

(יד) אבל הריטב"א כתב דאף דעשה עליהו על כל גגו ופתח לה פתח, אין בני הגג מותרין בעירוב להביא מביתם על הגג, דכיון דעשה עלי' ופתחה להגגין הותר בכל הגגין והוי הגגין שלו, ואסור לכלם להביא מביתם לגג, שהרי מביא מביתו לגג של חברו, ולזה מהני דקה, שנסתלק מהן ומערבין לעצמן.

והא לאמר פעמים שהדקה לאיסור כו' דעבידי להדי תרביצא כו' משמע מדברי ריטב"א דאיידי תרביצא על הגג והוא הולך מפתחו דרך תרביצא לגגותיהן ועשה דקה היינו מחיצה גבוהה ד"ט לפני התרביצא וזה הכביד הליכתו קצת, וקאמר דבזה עדיין הגגין שלו, דאין הדקה ראוי לסילוק אלא לנטורי תרביצא, והא לאמר לאיסור היינו שעומדים עדיין באיסורו, והא לאמר תרביצא דביתו היינו עליהו שזנה, ותו לא מילי.

(טו) כ' א' ב' אמות בגג וב' אמות באכסדרה כו' נראה מפרש"י דמבעיא לי' לרבנן דאסרי מגג לגג ושרו מגג לחצר אף בצעלים חלוקים, ומבעיא לי' באכסדרה וחורבה, אי דמי לחצר, או לגג, ואי תוך האכסדרה והחורבה דינו כגג הוא הדין גג האכסדרה והחורבה דינו כגג הבית, ומיהו קשיא לי' לרש"י ז"ל דהא אכסדרה וחורבה רה"י נינהו, וגג כרמלית דהא בגג בין הגגין מיידי ואלביצא דרב מדנקט ב' אמות בגג, ולזה פרש"י דאכסדרה כרמלית שאין לה מחיצות ועבידי כארזילא, ולשון רש"י שכתב שהיא יותר מב"ס כריך תלמוד דלמה לן תרי טעמי, כיון דאין לה מחיצות אף בב"ס הויא כרמלית, ואם או או קאמר, כ"ל דמיידי באכסדרה שאין בית פתוח לה, ולא הוקפה לדירה.

שם תוד"ה אלא, אבל תוך אכסדרה כו' דכיון דמקורה לא הוי כרמלית במה שהוא יותר מבית סאתים כדמוכח בפ' ע"פ לאמר קרפף יותר מבית סאתים וקירה זו (מבית סאתים) [בית סאה] כו' נראה מדבריהם דלמאי דמסיק שם דמיידי דעבידי כארזילא טעמא דר"ז שם לא משום פ"ת אלא משום דמקורה לא נעשה

אכתי מיקרי מינכרא מחיצתא כמבואר בתו' פ"ט א', א"נ באין בצליטה ד"ט דל"א פ"ת וכמש"כ סק"ו.

והנה מבואר מסוגין לדעת התו' דכל דלא הוי גיפופין הקטן אוסר על הגדול אף דמקום הצליטה אין ראוי לאסור, ולא הוי פרוץ במלאו, ומיהו בחלון פתוח לגג הגדול דחשיב חורי רה"י כמש"כ הרא"ש, נראה דאף בגג בולט נמי גדול שרי, דלא חשיב פרוץ במלאו דמה שנחשב לחורי רה"י חשיב כמחיצה, וכמש"כ לעיל סי' ל"ב ס"ק ל"ט.

(יז) פ"ט ב' א"ל אנה הכי אמרי לכו ל"ש אלא שיש מחיצה כו' והא דיורין אמרת לן אי אמרי לכו דיורין כו' למאי דמסיק א"ל מחיצות אלא גיפופין, ע"י גוד אסיק חשיבי גיפופין וכן קיי"ל להלכה וכדאמר כ"ז א' גג דומיא דחצר כו' אף גג נמי מינכרא מחיצתא, ואילו מחיצות ממס לא כריך, וכמש"כ תו' פ"ט ב' סד"ה במחיצות.

ובח"ל סי' ה' הביא לשון הירו' ר' יעקב דר אחא ור' יוסי בשם ר' יוחנן עושה חריץ על פתח המבוי עמוק י' ורחב ד' ומתיר המבוי, וגם עיקר מימרא דשמואל לא קיי"ל כרב יוסף דהא סתמא דתלמודא הוא דשמואל פליג עלי' דרב במחיצות שאין ניכרות, ויש להבין למה לא קבל רב יוסף מאבוי מה שהזכירו מה שקבל ממנו, אחרי שרב יוסף היה מסופק בקבלתו, ועי' לקמן סי' מ"ד.

(יב) פ"ט ב' בנה עלי' ע"ג ביתו ועשה לפניה דקה ארבעה הותר בכל הגגין כגון, פי' הריטב"א אף בכלים ששבתו בבית, וכל אלו המימרות הוא אליבא דהלכתא דקיי"ל כר"ש דכלן רשות אחת הן, והנה לפרש"י משמע דפתח דע"ד הפתוח לו מעליהו לכל הגגין סגי שיהא אליו כל הגגין, וק"ק למה נקט דקה לימא פתח דע"ד וכדאמר לעיל ס"ז א', ונראה דאע"ג דהאי עלי' אינו מקום פיתא אלא ראוי לדירה, סגי בהכי שיהיו הגגין נחשדין תשמיש ידי' ואע"ג דמדמי לה להא לאמר ר"נ עשה סולם קבוע לגגו הותר בכל הגגין כלם והתם משום דהוי לזה בפתח ולזה בזריקה, והיינו מפני שזה שעשה סולם משמש מבית פתח בגג בפתח דסולם תורת פתח עליו, ומשמע דה"נ כשיש לו דירה על הגג טעמו משום שכל הגגין הוא אליו בפתח, מ"מ משמע דאף אם אינו מקום פתח, חשיב לי' תשמישי הגג טפי משאר בני הגג, ואחולי אחלי'.

שם פעמים שהדקה לאיסור כו' פרש"י שסתם ללד הגגין, ואפי' לר"מ דמשוי כל הגגות רשות אחת אסור, ומשמע דאפי' כלים ששבתו בגג אסור להוציא ולהכניס מגגן לגגו, ולא יתכן זה אלא ביש לו מקום פיתא בעליהו, אבל בלא פיתא לא שייך לאסור מחמת סילוק דהא לר"מ גגין וחצרות חד דינא אית להו, ומותר להוציא מחצר לחצר כלים ששבתו בחצר אף ביש כותל סתום צניניה וכדאמר כ"ז א' מאי למטה למטה לכתים עיי"ש, ולפרש"י קשה טובא למה נקט דקה לאיסור, שאין הדקה עושה כלום, אלא האיסור משום שלא פתח ללד הגגין, וכבר נשמע מדברי אבוי דדוקא דקה הותר, ובלא דקה הוא אסור, וכמו שהקשו תו'.

ויש לעי' למה אסור מגג לעמוד צמופלג, נהי דגג כרמלית מ"מ הא אין כרמלית למעלה מי', ולגבי עמוד ראוי להיות כמקום פטור למאי דמסקו תו' פ"ט ב' מהירו' דלמעלה מי' בלא מחילות הוי מ"פ, וז"ל לפי' התו' דכיון דהוי כרמלית לגבי הגגין כבר הוא כרמלית לכל.

ס' בגמ' אלא הכי קמבעיא לי' כו' אי בעיא אחריתא היא לא יתכן לשון אלא, ומשמע דבעיתו דעמוד ג"כ דעמוד של בעלים ומשמע דו דזריקה וכעין ש' מהרש"א, אבל קשה דאכתי למה נאיד מעמוד ליבעי בגג יחידי לעמוד, וז"ע.

יז) א' ב' תוד"ה לשמואל, אע"ג דהוי מוקף ולבסוף פתח כו' דדוקא בקרפף כו' אבל בגג דבלא"ה חשיב קצת מוקף לדירה דהא מותר לטלטל ממנו לאחר כו' מבואר מדבריהם דרחצה פחותה מב"ס אסורה עם הבתים והחצרות, דאם היתה שריא דין הוא שיועיל הוקף ולבסוף פתח, ובפ' עושין כ"ד א' מבואר דהוקף ולבסוף פתח לא מהני ברחצה, וזה דלא כדעת הריטב"א עירובין כ"ג ב' ומ"מ לדינא אפשר להקל דהלכה כדברי המיקל בעירוב, וגם לדין אין נ"מ בזה אלא לענין כלים ששבתו בבית ובלא"ה יש מקילים כל שהן של חד בעלים, ועיקר דבריהם ז"ע כיון שמשתמשין בגג דרך החלון הוי לי' הגג חורי רה"י כמש"כ הרא"ש בפרקין סי' ב', ובחורין א"ל לא מחילות ולא דין מחילות, ולא אכפת לן בהוקף ולבסוף פתח דהא אף בגג בולט דליכא מחילות לכל הוי רה"י.

כ' הריטב"א כ"ג ב' וז"ל אבל יש למאן [היתר] לרחצות שלנו כו' שלא אמרו שרחצה חשיבא כקרפף כו' אלא כשהיא יותר מב"ס אבל ב"ס לא הוי כקרפף וכדאמר רב בפ' כ"ג דלא חשיב גג כקרפף אלא כשיש בו יותר מב"ס והלכתא כותי' וה"ה לרחצה דבין גג בין רחצה תרויהו תשמישי בית נינהו עכ"ל, והוא תמוה מאד דרב ס"ל דגג יתר מב"ס לא הוי קרפף, וע"כ רחצה גרע בזה דבגג אמרינן דדירורין שלמטה סליק גם למעלה, וראית ריטב"א נראה דהוא מדברי שמואל דס"ל דיתר מב"ס הוי כרמלית, ואפ"ה פחות מב"ס הוי חדא רשותא עם הבתים והחצרות. וא"ה, עי' לעיל סי' פ"ט סק"י.

ז' א' תוד"ה או, ק"ק דלקמן אמרינן כו' לדין מתחזיא לן כתימא גדולה ועי' ריטב"א באורד.

יח) ז' א' ב' תוד"ה גג, אבל לשמואל דקרי מרפסת לבני עליות כו' לכאורה קשה דהא מסקינן פ"ד א' ה"ג מסתברא דמאי לאחר אף לאחר וא"כ גם לשמואל ע"כ למרפסת היינו הדריס במרפסת, ונראה דעת תו' דאע"ג דבסיפא הוי לאחר אף לאחר, מ"מ רישא הוי לשמואל לאחר דוקא, ואל תתמה שגם לרב הוי רישא אף לאחר וסיפא לאחר דוקא כמש"כ תו' פ"ד א' ד"ה ה"ג אמנם הריטב"א ז"ל בחי' שם פי' דלחצר דרישא וסיפא הוי בגונא חדא לרב, וי"ל דגם לשמואל הכי הוא.

כרמלית ביתר מב"ס, אבל רש"י שם ד"ה שנפרץ במלואו לאחר, פי' דטעמא דר"ז משום פ"ת, וביתר מב"ס מיקילינן, וכן מבואר בריטב"א שם, ועי' לעיל סי' כ"ה סק"ה, ומה שלא פירשו דמירי צמוקף לדירה דסתם אכסדרה סמוכה לבית הכי היא, נראה דא"כ גם גגה לא חשיב כרמלית ביתר מב"ס, לרב דלא ס"ל הא דאמר שמואל דמחילות למטה עזידי, ומבואר בסוגין דשרי לטלטולי מגג שנעשה כרמלית משום פרוץ במלואו, לכרמלית גמור, אבל רש"י ז"ל כתב לקמן ע"ב ד"ה ושמואל, דאסור לטלטל מגג לקרפף יתר מב"ס לרב אליבא דרבנן, משום דלא עשאורו לגג כרמלית משום פרוץ במלואו אלא להחמיר ולא להקל לטלטל ממנו לכרמלית גמורה והביא ראוי מסוגין וכ"כ תו' כ"ה ב' ד"ה וכו', ולא עמדנו על כונת רבותינו בזה, ועי' בריטב"א שם קשה דאמת איך יטלטלו מגג לאכסדרה וחורבה הלא אסרינן מגג לקרפף לרב אליבא דרבנן, ותיירץ דאכסדרה וחורבה הן רה"י מה"ת, וגם זה ז"ע דהא גם קרפף יתר מב"ס הוי רה"י מה"ת כדאמר ס"ז ב', ולפ"י לעיל פ"ה א' בתוד"ה שני, דאין חורבה אסורה לעולם אף בכלים ששבתו בבית אלא א"כ בית פתוח לה ומשתמשין בה דרך פתח הבית, לא יתכן כלל פרש"י בסוגין, דכיון דאכסדרה וחורבה כרמלית אין להן שימוש מבית ואין אוסרינן כלל, עוד קשה לפרש"י למה נקט אכסדרה וחורבה כרמלית, הלא שאלת רב"ח הוא גם מגג יחידי לאכסדרה וחורבה רה"י.

טז) ובתו' כתבו ור"ת פי' ב' אמות בגג כו' ומדכתבו לפ"ת אחר פרש"י באכסדרה וחורבה, משמע קצת דכונתם דלפר"ת אין הכרע כלל שיהא אסור מגג לרב אליבא דרבנן לרה"י גמורה, ולפ"י יש לפרש באכסדרה וחורבה רה"י, ולפ"י ניחא הבל.

ז' א' בגמ' או דלמא כיון דמגג לגג אסור כו' משמע דדוקא בחלוק בעלים מספקא לי' דומיא דמגג לגג, וכן בעיתו בחורבה הכי הוא, אבל מלשון רש"י לקמן ע"ב ד"ה ושמואל, משמע דמשום חילוק תשמיש מצעיא לי', וכ"מ מל' הריטב"א דבעיא דחורבה, וז"ע, ונראה דבית שהניחו בעליו בשבת והלך לשבות בעיר אחרת היינו בעיא דחורבה, וכן אם הבית חלוק לחדרים, ופיתו מיוחד בחדר אחד והשני לתשמיש, אותו של תשמיש הוא בכלל חורבה, מיהו נראה דכ"ז לרבנן אף בכלים ששבתו בגג, אבל למאי דקיי"ל כר"ש דמגג לגג שרי, ואין אסור רק כלים ששבתו בבית, לא מקרי כלים ששבתו בבית אלא בית פתח, וכמש"כ לעיל סי' כ"ו סק"מ א.

ס' תוד"ה כרמלית, וכגון כו' דאי צמוקף לו לא כו' דנפרץ צמילואו לגג כו' לולא דבריהם י"ל כיון דהאי עמוד לבית לי' בעלים ולית לי' דירורין ושרי עם כל הגגין, לא נאסר משום נפרץ צמילואו שאין כאן מקום האסור לו, ואף דאסרינן מגג לעמוד היינו דהגג ראוי לאסור, אבל לאסור טלטול דעמוד לא, ומשום דבגמ' משמע דאף צמוקף איירי, ועוד לדבריהם הק' מהרש"א ז"ל דלימא דאיירי צמוקף, ומאי קשיא לי' לגמ' כרמלית ורה"י קמבעיא לי',

בעיניו, אלא למאי דמתרץ דבתיים תקשה לי' גם בחזרות, וזה דכתבו בסוף דבריהם דבלא"ה פריך שפיר.

ק"ל ב' צעא מיני' ר"ז מר"א מצוי שלא נשתתפו בו מהו לטלטל בכלו כו' פרש"י ולהוציא מן האחר לתוכו פשיטא לן דאסור, והיינו בעירבו לרב אליבא דר"ש או בלא עירבו לרבנן, ומדברי מהרש"א נראה דגם בכלים ששבתו בבית שיצא למצוי מספקא לי' אכל בעירבו ואל"ה, כמדומה דל"ל בלא עירבו לר"ש דאמר עירובין ז"א ב' דמוחר להוציא מחצר למצוי כש"כ דמטלטלין במצוי, ויש לעי' איך פשיט לי' לקמן מהא דשכחו ולא הביאו איזמל והביאורו בשבת דלמא התם לא עירבו, עוד יש לעי' אם באמת התם עירבו, א"כ איך פליג עלי' רב, וי"ע.

כ) רמב"ם פ"ה מה"ע הט"ו מצוי שלא נשתתפו בו אם עירבו חזרות כו' אין מטלטלין בו אלא דל"א כו' עי' במ"מ שפי' לענת הר"מ הא דאמר ר"א מי גרם לחזרות שיאסרו בתים, היינו להלכך לא חזינו להו לבתים כמאן דסתמי, בלא עירבו, אכל בעירבו נתקו חזרות, ולפ"ז אף לרבנן דאמרי מצוי וחזרות ב' רשויות אף בלא עירבו מ"מ מותר לטלטל במצוי, ובעירובין ז"א ב' מבואר בהדיא דלרבנן בלא עירבו אסור לטלטל במצוי כמו לר"ש בעירבו, אליבא דרב וכמס"כ תו' שם ד"ה וכלים, ואפי' למאי דמסיק שם אימא ולמצוי אסור כו' ע"כ לרב מתפרש מצוי אסור, דלרב דר"ש לא קאמר אלא בלא עירבו, לא אכטריך משנה יתירה דפליגי רבנן עלי' דר"ש בלא עירבו, דמרישא שמעינן לי', וי"ע.

כא) שבת ק"ל ב' רש"י ד"ה מותר, או בגדיו שהוציאו מן הבית דרך מלבז' לתוכה פושטן ומטלטלין בכלה, הגאון רע"א ז"ל תמה בזה ויסוד דעתו ז"ל דחצר שאינה מעורבת י"ל לחשוב כל מה שמזיז את החפץ ממקום למקום כמוציא מרשות לרשות שהרי עוקר ממקום שהוא רשותו ומכניס למקום שהוא רשות חצרו, ואע"ג שצמקום עקירה י"ל גם לחצרו חלק, ובמקום הנחה י"ל לו ג"כ רשות, מ"מ לא שייך למימר דמה שהוציא מחלקו הכניס לחלקו ומה שהוציא מחלק חצרו הכניס לחלק חצרו, אלא גם מה שהוציא מחלקו הכניס לחלק חצרו, וא"כ דלן הוא דכלים ששבתו בבית אסור להזיז בחצר שאינה מעורבת, וכדאמרין ע"ז ב' לרב באין בו ד' בכותל, ודבריו ז"ל תמוהין מאד דדוקא באין בו ארבעה אמרינן אוריר ב' רשויות שולטות בו, וחשיב ככלו הוא של זה, וכלו של זה, והלכך בכל ז"ל כל שהוא הוי כמרשות לרשות, אכל כל שיש בו ד' ולא עירבו הוי רשות היחיד של ב' שותפין, והרי בית של ב' שותפין מטלטלין בו, ולא אמרינן דמוציא לביתו של חצרו.

כב) וראי' לזה מהא דתנן ע"ז ב' היו בראשו פירות אלו עולין מכאן ואוכלין והיינו דמותר לטלטל על הכותל, ולרב הא דקתני ובבבז' שלא יורידם למטה היינו לחצר, ומשום גזירה דלמא יטלטל מחצר על הכותל, וזה אסור אף בכלים ששבתו בחצר משום גזירה דכלים ששבתו בבית, ולא חשיב גזירה לגזירה, וכדאמר ז"ל א' בל"ק דחב"ר, דב' החזרות אסורין בחורבה, ואפי' לר"ה שם י"ל

שם בגמ' אכל הי' של רבים ושכחו ולא עירבו כו' האי תנאי הוא להנאסר, בגובה י' דהחצר אסורה קאמר דאם היא של רבים ולא עירבה שריא, אכל האוסר דהיינו בני מרפסת, יהיו בעירוב, או של יחיד, ובפחות מי' דמרפסת אסורה לשמואל קאמר דאם הן של רבים ולא עירבו שריין, ולרב דשניהם נאסרין, קאי על שניהם, ואם אחת עירבה ואחת לא עירבה, אותה שעירבה אסורה ושלא עירבה מותרת, והא לא חיישינן דאי שרית לי' על התל אחא לאתוי' מתל לעלי' כיון דבני עלי' עירבו ומשתמשין מתל לעלי' כמס"כ רש"י ז"ל א' ד"ה ואל"ה, והא דאמר דאי עירבו אסורין בכלים ששבתו בחצר, היינו עירבו בני חצר שהוא מוציא מתוכה, אכל אם מוציא מחצר שאינה מעורבת, ומכניס לחצר מעורבת שרי, ואין זה מוכרח וכמס"כ ס"ק כ"ב.

יט) שבת קל"א א' כי לא עירבו נמי כו' ובתים ליכא, נראה דאין כונת המקשה לקיים שיהא אסור לטלטל במצוי בין עירבו בין לא עירבו, שזה אי אפשר דל"כ לא משכחת לה הא דאמר ר"ש עירובין ז"א ב' דחזרות ומצוי רשות אחת, והא דכתבו בגליון תוד"ה ניתקו דמשכחת לה בעירבו שנים והשאר בטלו להם, לא יתכן לרב דאמר שם דלא אמר ר"ש אלא בלא עירבו, והכא הרי שכיח מאני דבתים בחצר, וגם המצטלים אסורין כיון שהן כאורחים וגם גזירה משום מאני דבתים] אלא כונת המקשה להתיר לטלטל במצוי אפי' עירבו, ולסתור סברא דניתקו חזרות שאם תאמר כן ראוי לאסור אף בלא עירבו, וזה אי אפשר.

ק"ל ב' תוד"ה ניתקו, ומיהו חצר לא חשיב כליהא אע"פ שאסור לטלטל מתוכו למצוי כו' מס"כ בגליון לפרש דבריהם שכוונתם בין בעירבו בין בלא עירבו ואיסור הטלטול משום שהמצוי הוא כרמלית שאין הלחי מתירו, אינו מובן, דהא על זה אנו דנין אם המצוי מותר בלחי, ולא שייך לאוסרו משום דליהא לחזרות דאדרבה אם הוא מותר איכא חזרות, ואיסור המצוי קדום לסילוק החזרות, ונראה דכונת דבריהם בעירבו דקאמר טעמא דניתקו ופירשו דחזרות לעולם כאיתנהו אע"ג דאסור לטלטל מתוכו למצוי, אי לאו משום דניתקו, וקושטא דמלתא דגם בלא עירבו לרבנן חשיב איתנהו לחזרות, אלא דהכא לרב קיימינן דפסק כר"ש. שם דבריהם ולא מלי למימר שהשנים עירבו דהא מדקאמר רב כו' למס"כ לעיל אכתי לא יתישב דאם איתא דבלא עירבו כלל המצוי אסור לא מס"ל הא דאמר ר"ש חצר ומצוי רשות אחת בלא עירבו, אלא כונתם דהכא דפריך מימרא דרב רישא לסיפא היה אפשר לישב אלא דהיה צריך להק' מאידך דרב, ולזה כתבו דלישנא דרב משמע לא עירבו כלל, ואין לומר דמס"ל להא דר"ש במצוי מתוקן בל"ה או בפס ד' דסתם מצוי במשנה מתוקן בלחי וקורה הוא כדמוכח עירובין ע"ג ב' אלא טעמא דרב כו' ובתו' שם ע"ד א' ד"ה עד.

קל"א א' תוד"ה אפשר, ואל"ה כי עירבו כו' מלינן למימר שיש חצר למצוי כגון שבתו כו' אכתי לא מס"ל אלא חצר אחת ואנן חזרות

הרש"א יס' להסתפק אי בכ"מ שהביא מרשות לרשות כן, או דוקא בהביא לרשות של רבים, ונחלקו בזה אחרונים ז"ל יעו"ש במ"ב. (ג) עירובין ז"ב א' תוד"ה והא, וקשה דסתם ואח"כ מחלוקת הוא, אולי הו"ס ד' דמתנ' כר"מ.

שם בדבריהם ותירץ הר"ר"א כו' ובזה הדבר הו' מחלוקת ואח"כ סתם, י"ל דאין כאן מחלוקת כלל דלאף לר"ש דלא גזר בג' חצרות הכא גזרינן וכמו דס"ל לרב, אף דפסק כר"ש וכמס"כ ס"ק כ"ב.

(ד) שם ברש"י ד"ה וחורבה, ל"ש שלהם ול"ש של אחרים דהא אוקמא כר"ש, ז"ע דהא חצרות רשות אחת אף לרבנן, ואע"ג דבחורבה מבעיא לן לעיל ז' א' דחשיב כגג מ"מ גג וחצר רשות אחת הן לרבנן כמס"כ רש"י ז"א א' ד"ה לדברי, וא"כ ה"ה חצר וחורבה, ועיקר לשון רש"י ז"ע דהא זין שלהם זין של אחרים יס' חילוק בעלים דלאף בחורבה שלהם אסרי אהדדי, ואדרבה ע"כ הכא בחילוק בעלים עסקינן ללהכי אסר ר"ה לאותה שעיירבה, וז"ע.

(ה) **שן"ע** סי' שע"ב ס"א במ"ב בבה"ל ד"ה לחצר, הביא בשם הב"מ להסתפק בבגדים שהיה לבוש כשקדש היום, ופשוטו בחצר אי מותר להוציאן לחצר אחרת, ומאדד להיות, וזהו דוקא כשלא פשטו אחר שקדש היום אבל אם פשטו וחזר ולבשן והוציאן ופשטו בחצר ודאי אסור, דהא אפי' מחצר לחצר כה"ג אסור להביאן בבית כגון שהיה בחצר כשקדש היום ונכנס לחצר חצרו ופשטו, אסור להביאן לבית, וראי' לזה מהא דאמר גיטין ע"ט ב' דלא יעמוד אדם בגג זה ויקלוט מי גשמים בגגו של חצרו ופי' בתו' דהיינו להביאן לבית, ואע"ג דלא שבתו בחצר כשקדש היום, וע"כ דלא בקידוש היום תליא מלתא, ומבית לחצרות לא גרע מחצרות לבתים, והלכך מי גשמים שירדו לבית אסור להוציאן לחצר חצרו, וכש"כ בגדים שפשטו, ונראה דכי היכי דאסור מחצר ראובן לחצר שמעון, ה"נ אסור מחצר שמעון לחצר לוי, ואע"ג דשמעון לא קנה שביטת החפץ בדירת בית אלא בחצר, מ"מ לא מקרי כלים ששבתו בחצר, ואפשר דהאיסור לחצר לוי, הוא ג"כ מחמת ראובן ולא מחמת שמעון, ויס' להסתפק בחצרו של שמעון מפסקת זין ב' חצרות של ראובן, אי מותר להוציא מחצרו של שמעון כלים ששבתו בבית ראובן לחצרו של ראובן, ולענין להחזיר מחצרו של שמעון לחצרו של ראובן נראה דאסור דכיון דב' החצרות הן רשויות חלוקות לענין כלים ששבתו בבית, אסור הכנסה והוצאה, ואם החזיר מחצרו של שמעון לחצרו של ראובן, אסור אח"כ להביאן לבית, דלא גרע ממי גשמים, ואסור להוציאן לחצר שמעון דלא גרע מאילו הוציאן דרך מלבזבז לחצר ופשטו.

דהתם האי חצר משום חצר חצרתה לא גזרינן אבל הכא הוצאה והכנסה חד מלתא היא, וכ"מ ברש"י שם, דלקושטא דמלתא אסר רב אף מחצר שלא עירבה לחצר שעיירבה, וע"כ משום גזירה, דליכא למימר דחיישינן דלמא אחי לעיולי מחצר לבית, דהא רב פסק כר"ש בג' חצרות והשתא כיון דכלים ששבתו בבית אסור להזיזן על הכותל, א"כ גם כלים ששבתו על הכותל אסור להזיזן, ובגמ' ז"ב א' פריך ומי אמר ר"י הכי כו' ותנן כו' ובלבד שלא יורידם למטה, הרי דס"ד דלמטה לחצר קאמר ואפ"ה ניחא ל' הא דמותר לטלטל ע"ג הכותל.

וז"ל הריטב"א ע"ו ב' אין זו ד' מאי, פי' בתו' דכל פורתא הו' ל' כמו שמוציא מחצר לחצר ומיירי בשעיירבה (ואביי) [ורב] לטעמי' דאמר (דרכו) [דעירבו] בתים עם חצר אסור להוציא מחצר לחצר אפי' כלים ששבתו בחצר ואפי' לר"ש דליכא למימר דהכא בשלא עירבו לגבי כלי בית קאמר שלא יזיזו בו דא"כ אפי' כותל שיש בו ד' נמי ואמאי קתני מתנ' כותל ד' עכ"ל ולכאורה מפורש בו דדברי הגרע"א דכותל שיש בו ד' אסור להזיז בו כלים ששבתו בבית, אמנם ע"כ ט"ס בדבריו ז"ל דאם כלים ששבתו בבית אסור להזיזן ואין חילוק זין כותל ד' לפחות מד', א"כ לרב גם כלים ששבתו בחצר בעירבו, אסור להזיזן אף בכותל ד' ועוד אידך יתכן לפרש מתנ' בכלים ששבתו בבית הא קתני היו בראשו פירות כו' וכדפרכינן ז"ב א' בפשיטות ולא שנינו בכלים ששבתו בבית, וע"כ דיך כאן ט"ס ואפשר דל"ל לגבי בית קאמר שלא יזיז בו, ר"ל דרב נמי יפרש מתנ' דקתני ובלבד שלא יורידם למטה היינו למטה לבית קאמר ובשלא עירבו, והא דאמר שלא יזיזו בו היינו לזוז להביא לבית קאמר, דא"כ למה נקטה מתנ' ד' לרב, ועדיין לא נתישב דלשון אפי' מלא נימא אי אפשר לפרשו ועוד דגם אם למטה לחצר יס' להסתפק דלזוז לחצר קאמר, וז"ע.

והלכך לא מצינו מי שיאסור להזיז מלא נימא בחצר שאינה מעורבת בכלים ששבתו בבית, וגם בטלטול ד"א אין מקור בגמ' לאסור, אלא שכתבו בשם הרש"א בבה"ל שפוסק, ולא נתגלה לן טעמו, ונראה דאין כן דעת כל הפוסקים שלא כתבו דין זה, ומה שקדקדו בלשון הרמב"ם אין הכרע, ואילו היה דעתו כן היה מבאר ומחלק זין כלים ששבתו בחצרו לכלי בית, ונראה דיך להקל במילי דעירוב, ומס"כ הגרע"א ראי' לדבריהם מסוגיא פ"ז ב' והא ר"י ברשויות דרבנן נמי אמר, לא ידענא כונתו ז"ל דמשם אין ראי' רק דאסור לטלטל מחצר לחצר כלים ששבתו בבית, וע"ז א"כ ראי' דזה מבואר בכל הסוגיא ר"פ כל גגות, וכמו שהביא הגרע"א כבר בדבריו ז"ל, וכ"כ במ"ב בבה"ל סי' שע"ב ד"ה שמא, ודעת

סימן קה (מא)

אמרינן כיון שהוציא כבר הוא מונח בידו שהוא מקום פטור, וכשנתנו לידו של עני נותן ממקום פטור לרה"ר, דהתם כיון שלא עמד לפוש ממלכתו לא חשיב הנחה במ"פ, משא"כ הכא בפיו

(א) עירובין כ' א' תוד"ה לא, אבל מפ"ק דשבת קשיא דקאמרינן כו' דאי קדי ל' אחי לידי חיוב חטאת, וממתנ' דהתם ל"ק דקתני דפשוט בבה"ב ידו לחוץ ונתן לחוץ ידו של עני בבה"ב חייב ולא

אחרת והרי הוא מוֹלִיץ מַרְשָׁו לרשות, וי"ל לדוקא אי מחייבין על עקירת גופו, אף שהחפץ במקומו, ס"ד דגם ידו הפשוטה לרשות אחרת חשיבא כנמלכת ברשות זאת, לענין שאם הוֹלִיץ אחר"כ, מקרי מלכת הוֹלִיץ, אבל אם לקח חפץ מיד הפשוטה והוֹלִיאוּ, ודאי לא חשיב עקירה מיד כעקירה מרשות, דשפיר ידע דלענין זה היד חולקת רשות לעצמה.

(ה) ונראה דכל דברי התו' הוא למאי דבעי רבא ז"ט א' דהוא ברה"י ופי' האמה ברה"ר בתר עקירה אזלינן, וחשיב עקירה ג"כ כמלכתה וגם לא אמרינן דעד מקום יציאה הוא בטל לגוף, אבל אי התם בתר יציאה אזלינן, ה"נ לאחר הבליעה כבר הוא בטל או שאין שם מלכתה על זה, ובזה נתישב גם קו' הגרע"א דאע"ג דרב נסתפק בטעמא דפטור עקירת היד, מ"מ אין לפשוט דבחר יציאה אזלינן דאל"כ תקשה ל' מתנ' ד"ל דתרויהו מספקא ל'.

(ו) שם בתו' ועוד נראה לפרש דלא דמי למשתין ורק כו' ר"ל אף אם התם בתר עקירה אזלינן מ"מ הכא בבליעה ודאי מתבטל לגוף מיד בבליעה, דהתם העקירה הוא לפרוש מהגוף אבל הכא בבליעה להתבטל לגוף, ונראה ללמוד מכאן דאם הוֹלִיץ בגדו לרה"ר ולבשן ברה"ר כשהוא מהלך חייב.

(ז) שבת ג' ב' תוד"ה היה, ונקטו מעבוד יום כו' דאי כו' טוען עצמו משחשיכה ועמד לפוש כו' חייב משום עקירה ראשונה, הק' הגרע"א הא ממתנ' שמעינן דכשגופו וידו הן ברשות אחת, ובא חבירו ועקר מידו והוֹלִיץ חייב, וכי היכי דחשיב עקירה מידו עקירה ה"נ ליהוי הגחה לבטל עקירה ראשונה, וי"ל דאע"ג דלעוקר מידו חשיב האי יד כרשות עצמה מ"מ לענין אם החפץ במקומו ועקר גופו ויאל לרשות אחרת לא חשיב כפסקה עקירה ראשונה, כי היכי דמחלקינן לדידן בפשט ידו לפניו דלגבי חבירו שעקר מידו חשיב מ"פ ולגבי ידי' לא חשיב הפסק מ"פ, ואף דלא דמי דהכא גם לענין הוֹלִיץ ידי' חשבינן ל' בעומד ברה"י כרה"י אלא שעקירת גופו אין זה מעשה הוֹלִיץ, מ"מ שפיר יס לחלק בזה, ואפשר דה"נ לענין עקירת גופו לא חשבינן גופו כרה"י אלא הגוף אינו מתבטל לרשות, אע"ג דלענין עקירת חפץ חשבינן ל' כרה"י והלכך לענין לבטל עקירה ראשונה נמי לא חשיב יותר מיד הפשוטה, ולישנא דברייתא הכי משמע דקתני לפי שאינו דומה לידו, ומשמע דבא לאפוקי דלא נימא שאינו מתבטל לרשות כיד.

(ח) ק' א' תוד"ה אחזתו, ורישא דקתני פטור מיירי כגון שפסק כחו ומחמת הרוח נתגלגל חוץ לד"א, לרבא ולר"י נמי רישא מיירי בפסק כחו, אלא דלרבא סיפא מיירי בנח ורישא נמי בזהי איירי, ואף דברישא אף בלא נח כיון שנפסק כחו פטור, מ"מ סתם לה ונקטו מלתא פסיקתא דבגויי דחייב בנתגלגל מחוץ לד"א לתוך ד"א פטור בנתגלגל מתוך ד"א חוץ לד"א, אבל לר"ח דסיפא מיירי בלא נח קשיא להו דנהי דבסיפא חייב דתוך ג' חשיב הגחה לחיוב אבל אכתי לא חשיב הגחה לפטור, ופירשו דבזה הוי רישא דומיא דסיפא, דכי היכי דבסיפא נתגלגל שלא מחמת כחו, ה"נ רישא

לעולם חשיב הגחה בפיו והתחלת הבליעה הוא כח שני, והלכך קשיא להו מהא דאמר דאי קדי ל' אחי לידי חיוב חטאת, דהתם קדי ל' אחר הגחה, ומיהו קשה אם איתא דהגחה ביד לא חשיב הגחה כיון שכבר קדם עסק ההוֹלִיץ בעקירה והוא עוסק בה גם עתה, א"כ מאי קאמר שבת ג' א' עקירת גופו כעקירת חפץ ואינו דומה לידו כו' ומאי קשיא ל' מידו כיון דנתן בעה"כ לתוך ידו של עני כבר הותחל הגעת החפץ להוֹלִיץ וכשמוציא העני הרי הוא כדין נוטל מבעה"כ כשהוא מהלך דלא חשיב עקירה, וה"נ הוֹלִיץ היד הוא בשעת הגעת החפץ להוֹלִיץ, וע"כ דכיון שצא לידו חשיב כמונה, ואפ"ה כשנוטל מידו של בעה"כ הוי מלכתה אף שנה בידו, דהגחה ביד אינו מתבטל המלכתה, ויס לומר דלא דמי נוטל, לחבירו נתן בידו, דהיכי דנוטל לא חשיב הגחה בידו להפסיק, אבל כשחבירו נותנו והוא מוֹלִיץ שפיר חשיב התחלת ההוֹלִיץ כעקירה.

(ב) שם וי"ל דלא חשיב הגחה במ"פ אלא בדבר שהוא נוטל ממקומו כו' נראה דאם אחר נטל מידו הפשוטה לרשות אחרת ואותו האחר הוֹלִיץ ודאי פטור דהרי עקר ממ"פ, אלא אותו שעוקר החפץ מרה"י והניח ברה"ר חייב אע"ג דנפס אחר העקירה בידו הפשוטה לרה"י דזהו דרך המלכתה ולא חשיב ב' כחות, ולזה חידשו דהיינו דוקא כשהוֹלִיץ אחר"כ ידו לרה"ר, ובזה נשלם המלכתה, אבל אם אחר שנה בידו הפשוטה לרה"י, זרק החפץ לרה"ר, אין זה מלכתה, כיון דהחפץ לא יאל מרה"י אלא ממ"פ, ואע"ג דכשהוֹלִיץ ידו לרה"ר דחייב נמי העקירה היתה מרה"י למ"פ, וכן כשהוֹלִיץ ידו מלכתה לחוץ ונפס והניח חייב, אף ע"ג דההגחה הוא ממ"פ, יס לחלק בין ידו ועקירה או ידו והגחה בחד רשותא ואנו רוצין לחשבן כהפסק מ"פ, או ידו ברשות אחרת, כיון דבין עיקר ההעברה מרשות לרשות יס הגחה לא חשיב העברה מרה"י לרה"ר אלא ממ"פ, מיהו זה דוקא בפשט ידו לפניו ועקר חפץ ושהו זרקו לרה"ר, אבל הוֹלִיץ ידו לא חשיב ידו כמ"פ למחשב הפסק שידו מרה"י קמפיק, וחשיבא זאת מלכתה מעליה, אף שאין ההוֹלִיץ ביד אלא בחפץ מיהו הוֹלִיץ חפץ באופן זה חשיב דרך מלכתה.

(ג) שם בתו' וא"ת אכתי אפשר דלא אחי לידי חיוב חטאת כגון שיתן מידו זאת לידו אחרת, משמע דהקושיא היא דוקא לשיטת רש"י ואע"ג דאם יתן ליד חבירו הפשוטה לרה"ר ודאי פטור לכו"ע מ"מ מיד ליד עדיפא.

(ד) הק' הגרע"א לשיטת רש"י מהא דאמר שבת ג' א' א"ל חייב, ואינו דומה לידו כו' איך ס"ד דטעמא דנתן בעה"כ לתוך ידו של עני והוֹלִיץ, דפטור משום דעקירת גופו אינו כעקירת חפץ, ובאמת יד הפשוטה לרשות אחרת נדונית כרשות שהיא בתוכה, אע"ג דגופו ברשות אחרת, א"כ תקשה ל' מתנ' לא יעמוד אדם ברה"י וישתה ברה"ר כו' אלא א"כ הכנים ראשו ורובו למקום שהוא שותה, הא אם הכנים שרי, ואמאי הלא המיעוט שברשות אחרת נדון כרשות

משמעון דלא מזדקק ח' עד שיקלוט לסוף ד', ולמש"כ לעיל ל"ק הא, לכיון דאין להמקום שטח אין לו אויר.

(יא) שבת ל"ז ב' תוד"ה למימרא, ואר"י דא"כ לא היה ר"י משמיענו שום חידוש, הק' הגרע"א אכתי תקשה למאי דמתני לה אדר"י מנ"ל דר"י מחייב אתולדה במקום אב, דלמא בנודע וחזר ונודע, ונראה דאי שמואל מפרש דפלוגתיהו בקלוטה כמ"ש, מאי דוחק' באמר בכ"מ שתרצה תנוח, ור"י חייב שתיס קאמר, לימא באמר עד דנפקא לרה"ר תנוח ורבנן פטרי לגמרי, אלא דשמואל סבר דעיקר אשמועינן ר"י דחייב אתולדה במקום אב, ודפריך דלמא לעולם ר"י חדא כו' ה"ה דה"מ למימר דרבנן חדא מחייבי דלית להו קלוטה, ור"י אית לי' ומחייב תרתי בנודע וחזר ונודע, אלא דכי פליגי בקלוטה ודאי אין אורכ דזה אלא באמר עד דנפקא לרה"ר פליגי.

(יב) ל"ב א' תוד"ה התם, וי"ל דרבה סבר אגד גוף שמי' אגד ור"י מפרש כו' הק' הגרע"א בנתן לתוך ידו של בעה"ב או בנטל ממנה והואיל אמאי חייב הא תכף כשהכניס ידו עם החפץ או כשנטל החפץ מבעה"ב החפץ כמונח מכח קלוטה כו' וכשחזר והואיל הוא עקירה חדשה ופטור כיון דכבר היה מקצתו בחוץ עכ"ל ולמש"כ סק"א כשנתן העני לתוך ידו של בעה"ב לא מקרי הנחה באמצע אלא הכל נעשה בתנועה אחת, אלא מכח קלוטה כמו שהונחה קשיא לי' להגרע"א, אמנם נראה דאם הואיל מקצת קופה לרה"ר וקדם שנה שפך הפירות מן הקופה לרה"ר חייב, ואע"ג דקופה על הארץ דלכו"ע תוך ג' כמונח במעביר, לענין חיוב, מ"מ לענין פטור לא אמרינן הכי, דאל"כ כל מוציא מרה"י לרה"ר דרך גרידא נימא כשיצא מקצת החפץ הרי הוא כמונח וליפטור, וכן לר"ע אף למעלה מג' נימא כמונח, וזהו בכלל דברי הגרע"א, אמנם מה דפסיקא לי' להגרע"א דלאגד גוף הוא כאגד כלי, וחשיב כמונח, אלא דאיוגודו מבפנים, ל"ע דלפ"ז פשט עני ידו מלאה לפנים וצא חברו ופשט ידו לפנים ונטל מתוך ידו והואיל לרה"ר חייב, שהרי בקופה כה"ג שהכניס מקצתה לפנים, ונטל פירות שהן צפנים והואילא חייב, וכן העני שזרק מבפנים החפץ לרה"ר וידו נשארה צפנים חייב, ולא משמע כן אלא אגד גוף עדיף וחשיב מקום פטור דאינה לא כרה"י ולא כרה"ר, והלכך אף למ"ד קלוטה כמ"ש, או למטה מג' אי אגד גוף שמי' אגד, אף בזרק החפץ מידו לחוץ או חברו פשט ידו ועקר מידו והואיל פטור דממ"פ קא עקר, וכן מבואר בהדיא בתו' עירובין כ' א' ד"ה לא, ואין לומר דכונתם דמקרי מ"פ משום דבעינן עקירה ממקום ד', דהא מ"מ משום שבות איכא אף בפחות מד', אלא ע"כ דאגד גוף משוי לי' ליד כחלוקה מרשות ואינה מתבטלת, מיהו אף למש"כ דבאגד גוף לא שייך לומר קלוטה על החפץ שביד, עדיין יש מקום לשאול למה יתחייב העני כשנתן לתוך ידו של בעה"ב, בשהה באמת אחר פשיטתו, ואח"כ נתן לתוך ידו של בעה"ב, ובכה"ג ג"כ חייב כמ"ש כו' שם, ואף דלא שייך קלוטה מ"מ הנחה לפטור סגי בהנחה כל דהו אף

בנתגלגל שלא מחמת כחו והנה למדנו דנתגלגל מחמת כחו, חייב, והא דאמרינן בעירובין פ"ח א' דבבב"ד ד"א שופך מים לאחר והן מקלחין לרה"ר וכן בעשה עוקה, ובימה"ג אף בלא עוקה ובבב"ד פחותה שרי, ומבואר שם דכחו מרה"י לרה"ר אינו אלא מדרבנן אף במכיון שיאלו המים וכמש"כ רש"י שם ד"ה שופכין, ל"ל דהתם נמי מיירי שאין המים מקלחין מחמת כח זריקתו, אלא כטבע מים המוגרין, אבל אם שפכן סמוך ליציאתו ושפכן באלכסון והמים נמהרין ללאת בכח המרוץ שנתן בהן בזריקתו הואיל הוציאה גמורה.

(ט) כ' הרמב"ן במלחמות בסוגיא דכורת שבת ח' א' דטעמא דשבעה ומחאה פטור משום דאמרינן לבדו, והואיל הנחה ואגדו למעלה מי', ואע"ג דאמר רבא דתוך ג' לרבנן כריך הנחה ע"ג משהו, זהו דוקא בזרק ממקום למקום שאין סופו לנוח אבל הכא כמעביר דמי שהרי סופו לנוח כאן, והגרע"א תמה שהרי רבא בסופו לנוח ג"כ קאמר דלריך הנחה כדאמר בהדיא ק' ב', וכן מוכח בעירובין ל"ח, ואפשר דכונת הרמב"ן בסופו לנוח שבאמת נח במקום הזה, מתחיל ההנחה בהגיע תוך ג' ואין לקרות הנחה אחרונה הנחה כיון שבא מתוך ג', והנחה מתוך ג' לקרקע הוא כמעביר, ולא חשיב הנחה, משא"כ בעקר מתוך ג' והכניס לרה"י כההיא דעירובין או שנסרף אחר שהגיע תוך ג', לא חשיב הנחה עדיין.

(י) שבת ל"ז ב' אי להכי קבעי לה להכי לא קבעי לה כו' נראה דאי בעי שתנוח לסוף ד', לא שייך למימר קלוטה כמו שהונחה למפטרי' דלא נתקיימה מחשבתו, לענין מחשבת האדם הוא תלוי במציאות הדבר, וכל שלא נח ע"ג קרקע, לא נפסדה מחשבתו, ומיהו לחייבו תכף כשיצא מפתח רה"י משום הוצאה ע"י קלוטה ג"כ אי אפשר, לכיון דאין לו להמקום שטח לחיוב אין לו אויר, דאם נחליט שהחפץ כבר הוא נמצא במקום הזה בקביעות מקומו נתבטלה מחשבתו, והלכך אין בזה קלוטה אלא בסוף ד' חשיב כמונח, וחייב משום הוצאה ולא משום העברה, וכ"כ רש"י ד"ה ולמאי, והגרע"א תמה בזה ולמש"כ ניחא.

שם ואלו היינו דאמר לי' רבינא לר"א כו' ופרש"י ותו' דמוכיח מזה דאף בנתכיון לזרוק ח' וזרק ד' פטור, והגרע"א הק' למש"כ תו' ק' א' ד"ה אחזתו דלא אמר ר"י קלוטה כמ"ש אלא בניחא לי' שתנוח, א"כ אין להוכיח מזה כלום דאי לסוף ד' קבעי לה, לא אמרינן כלל קלוטה ביציאתו לרה"ר כיון דלא ניחא לי' בהאי הנחה, ולעולם אימא לך נתכיון לזרוק ח' וזרק ד' חייב, ונראה דדוקא בקורא בספר ונתגלגל דאם הונח ליכא חיוב חטאת משום דלא ניחא לי' בהאי הנחה וחשיב מתעסק, בזה לא אמרינן קלוטה כמ"ש, אבל בנתכיון לזרוק ח' וזרק ד' אם איחא דלא חשיב מתעסק וחייב בהנחה ז', ה"נ אמרינן בסוף ד' קלוטה כמ"ש.

עוד הק' הגרע"א למה באמת ל"א קלוטה כמ"ש ביציאתו לרה"ר ולדעת תו' בתירוצו אחד דר"י אף בלא ניחא לי' קאמר וסוגין במתגלגלו ואף דלסוף ד' קבעי לה, מ"מ לענין קלוטה הוא כשם

אין כונתם לכשגופו וידו ברשות אחת לא שייך קלוטה, דא"כ מאי מייחיו ראי' מנתן בעה"ב לתוך ידו והוא לא דפטור דהא התם טעמא משום אגד גופו כדאמר ל"ב א' וכמש"כ חו' שם, ואף אי נימא דלא שייך קלוטה בידו, אלא דלמ"ד קלוטה כמ"ש ה"ה דחייב בנתן לתוך יד דלא בעינן הגחה ע"ג מקום ד', אכתי כריך לומר הטעם דנתן בעה"ב לתוך ידו של עני והוא לא פטור, משום אגד גופו, וא"כ שפיר י"ל דשייך קלוטה גם ביד, כשידו וגופו ברשות אחת, ומן הסברא הוא כן דהגחה ע"ג משאו עדיף מקלוטה כמש"כ הרשב"א, אלא כונתם, ביד הפשוטה לא שייך קלוטה משום דבית גופא גרידא וכדאמר ל"ב א', וכן מש"כ בסמוך בד"ה דאמרין דבמושיט לא שייך קלוטה היינו נמי משום אגד גוף.

סימן קו (מב)

והלכך באמצעי מגופף וחילונים אינם מגופפים ויחיד בזה כו' כלהו מותרים ביתר מב"ס, ומיהו המחבר בשו"ע ודאי לא ס"ל כן, אבל לדינא נראה דיש להקל.

ג' י"ש לעי' בג' חצרות פתוחות זו לזו ולא עירבו ביניהן ומחילות האמצעית שבינה להחילונות פרוץ מרובה, מי אמרין כיון דב' מחילותיה פרוץ מרובה הוי לה כרמלית ואין מטלטלין בה אלא בד' או דלמא אין ב' הפרצות מטרפות, כיון דהאיסור משום תקנת עירוב, אינם יכולים להועיל זה לזה למחשב כפרוץ, דכשאו דנין שחצר חילונה זו תאסור, י"ש לחשוב את רוח הב' כגדור, כמו שהוא באמת גדור בדין מחילות הכריך לרה"י, ואיסור חילוק רשויות, אין מועיל זו לזו לאסור, ונראה כסברא אחרונה, וכן בחצר הפרוצה מכל אחד לכרמלית ונשארו גיפופין, אבל הפרוץ מרובה, ומכל הב' פרוצה לחצר חצרתה, כל שנשארו גיפופין מותרת.

ובג' קרפיפות ואמצעי מגופף ויחיד בזה כו' וב' החילונים יתר מב"ס אפשר דכלהו כחד חשיבי ונעשו שיירא ומותרים כיון דהאמצעי אין לו רק ב' מחילות, ולא חשיב גדור, והחילונים פרוצים במלאן לאמצעי, ואם הגיפופין נראין מבחוץ י"ש לאסור דבזה החילונים כגדורים ועי' לעיל כ"ד ב' דה"ה ה"ה ובמש"כ לעיל סי' כ"ב ואם באנו לאסור החילונים ודאי י"ש לאסור גם האמצעי.

ד' ל"ג ב' גידוד ה' ומחילה ה' אין מטרפין נראה דאף בעובי הכתלים ד' מיירי, ולא נעשה ע"ג רה"י כיון שהוא פרוץ במלאו לכרמלית דהיינו תוכו, וכן בב' חצרות כה"ג אע"ג דלגבי האי הוי כותל בפתח ולאידך בזריקה לא יהבינן ל' האי כותל משום שהוא פרוץ במלאו לחצרו האסורה, וכן מוכח בגמ' דלא מוקי לה לברייתא בכותל ד', וכ"מ בתו' ע"ז א' ד"ה כותל.

שם תול"ה גידוד, ונ"ע לענין שבת אם י"ש תל כו' לא ידענא כונתם, אם נסתפקו בזורק מרה"ר לתוכו, אי מודה ר"ח דחייב, נראה דודאי פטור דמה יועיל שרה"ר רואה פני עשרה, מ"מ לא נח ברה"י אלא בכרמלית ומה ענין זה לחצר התחונה, ונ"ע.

בפחות מד', תדע דאילו נתן העני החפץ לתוך ידו של חברו הפשוטה ג"כ לפניו ואח"כ לקח מידו של חברו ונתן לתוך ידו של בעה"ב פטור, וכמבואר בתו' שם דאפי' מימין לשמאל מיפטור, וע"כ הא דלא חשיב הכא שהי' ביד הפסקה, משום דכיון דמלאכה זו דהושה"מ מרה"י לרה"ר לעולם היא בב' כחות, מתחלה היא עקירת החפץ, ואח"כ החפץ נח, ומתחיל הושה"מ ה"ד, לא אכפת לן בשה"י דאכתי דרך מלאכה זו כן, וכמבואר בתו' שם, ולפ"ז ל"ק קו' הגרע"א דאף אם חשיב קלוטה כהגחה, מ"מ לא מיפטור בהגחה זו, במלאכה דהושה"מ, ועי' לעיל סק"ז.

יג' שבת ד' א' תול"ה אבל, כשהחפץ בידו של עני או של בעה"ב לא שייך קלוטה דהא כשנתן בעה"ב לתוך ידו והוא לא מחייב,

א' בע"ה, א' ל"ו למב"י כ"א אייר עזר"ת מינסק, וביום זה נלקחה נשמת אבמו"ר השמימה, הגיעני השמועה ביום א' ערה"ש שנת ה'תשנ"ו.

עירובין ל"ג א', ג' קרפיפות כו' י"ש לעי' בשאר מילי המבואר לעיל ל"ב ב' אי נפקותא בזה.

שם נעשה כשיירא, נראה דג' קרפיפות הפרוצות זו לזו במלואן, אף שאין אחד משתמש בשל חברו כלום, נותנין להן כל לורכן דכחד קרפף חשיב, ואפי' עירוב אינן כריכין כדן ה' ששבתו בטרקלין לעיל ע"ב א' דאפי' מחילות אינן מחלקות להן כל שאינן מגיעות לתקרה, ואע"ג דהתם דוקא משום דמחילות החילונות המקיפות את כלם, הנה מחילות מגיעות לתקרה לכן המחילות החילונות מחברין, ה"נ באין כלל מחילות ביניהן שהחילונות מחברתן, ואע"ג דבחצרות כה"ג, לא חשיבי כחד חצר, ואדרבה אוסרין זע"ז משום פרוץ במלאו, ואסור לטלטל בחצר כלים ששבתו בבית ד"א, הכא שעריות דרך עראי, חשיבי כחד.

ב' שו"ע סי' ש"ס ס"ג דל"א כשאניס פתוחים זל"ז יותר מי' דא"כ כו' וגם המגופפים אסורים, עי' באחרונים דקאי כשאמצעי מגופף ויחיד בזה כו' והחילוני יותר מב"ס, והדברים תמוהים דבריטב"א התנה זה גם ברישא בחילונים מגופפים, וע"כ דכל שיש עשר הו"ל פרוצה ולא אמרין בזה דדיורי גדולה בקטנה, ולפ"ז בחילונים מגופפים ואמצעי אינו מגופף גם האמצעי אסור ביתר מב"ס כל שפתחו יתר מי', וכן באמצעי מגופף והחילונים אינם מגופפים, ושנים באמצעי, או שנים בחילוני, כל שיש שפתחו יתר מי', אין החילונים נעשים שיירא, אמנם יותר נראה דבפרוץ י' כלהו כקרפף אחד ונותנין להן כל לורכן, ואף עירוב אין כריך וכבר הסתפק בזה המ"א אלא שלא קבע הדבר אבל נראה דדין אלו הקרפיפות כדן ה' ששבתו בטרקלין, והתם כל שיש יתר מעשר אמות שאין המחילות מגיעות לתקרה א"ל עירוב, כדמוכח ע"ט א' ש"מ מחילות שא"מ לתקרה כו' ולא משני דמיירי בפרצת יתר מי' ואינה במלאה, וא"כ ה"נ בפרוצין יתר מי' זה לזה כלהו כחד,

בשבת כדאמר לעיל י"ז א' ועי' מש"כ סי' ל"ד ס"ק י"א וז"ע וע"ע סי' כ"ד סק"ה.

ה) שם תוד"ה לא או שמא כיון דזימנין הך קולא הוא חומרא כגון דנאסר במקל שבת כו' ע"כ כונתם בנתוספו עליהן דיורין

סימן קז (מג)

מחילתא מה"ת והוי רה"י מה"ת, ולכאורה היה נראה דבעינן לכל הפחות ד"א כדרך היחיד, וז"ע.

ב) שם ד"ה ואיזהו, וי"ל דבעינן שלא יתח תשמישתי' כו' ללא תהוי מחילתא נדרסת לאמר צ"כ כ"ג ללא הוי מחילתא, התם בדריסת יחידים והן של יחידים איירי, ומשום דלא מינכרא מחילתא והיא נדרסת לא אמרינן גוד אסיה, אלא דלסימנא בעלמא נקטו לה.

ס' ת"י א"נ אי עבד יכול לרוץ כו' לדעת תו' בעינן תרתי שיהא של יחיד, וגם לא יתח תשמישתי' טובא שאין העבד יכול לרוץ, אז אין רבים מבטלי מחילתא, אבל כשהעבד יכול לרוץ אף ללא יתח תשמישתי' והוא של יחיד, כיון דרבים בוקעין מבטלי מחילתא ולדעת ת"י כל ללא יתח תשמישתי' והוא של יחיד, אין רבים מבטלי מחילתא, אלא דלא נמסר ליחיד אלא אותן ללא יתח תשמישתי' טובא שאין העבד יכול לרוץ, ולפ"ז השתא מצי לאוקמא ההיא דחצר ומבואות המפולשין לבורות של יחיד.

ג) כ"ז א' תוד"ה חייבין, וי"ל כו' וחייבין עליה כו' לעומד באמצע הפילוש, לכאורה אינו מובן כיון דבין המחילות רה"י גמורה וזה האמצע המפולש מד' דדדין הוא מפולש לרה"י, ומאי שייך ביטול מחילות שבין האמצע לרה"י א"ל מחילות והא"ה שבין ב' המחילות אינו מתבטל, ואולי לזה כיון הריטב"א ש' על דבריהם שאינו מחוור, והריטב"א כ' דר"י כרבנן דבעינן ג' מחילות, וכו"י דרבים מבטלי מחילות אף בשם ד' מחילות, והלכך אף בעומ"ר בג' או בד' מחילות, ורבים בוקעין במיעוט הפרוז אחר רבים ומבטלי מחילות, ויש לעי' לפי ריטב"א דלקמן מוקמינן ההיא דחצר שרבים נכנסים לה בזו כו' ומבואות המפולשין בבורות כו' כר"י, ואיך מש"ל לר"י כיון דב' מחילות הוי רה"י, וע"כ לאמצע הפילוש כמש"כ תו', וי"ל דמש"ל בב' דפנות זכנ"ז ואחת כנגדן מופלגת מהן ורה"ר עוברת באותה הפלגה, כזה (קס) אבל קשה כיון דבין המחילות הוי רה"י א"כ הוי כסתום וא"כ אין רה"ר מבטל מחילתא דהוי רה"ר כעוברת בין ב' מחילות, וי"ל דמש"ל ברה"ר עוברת בפרצת כותל שכנגדן כזה (קסא) ואי לאו למבטלי מחילתא נידון בעומ"ר, אבל השתא רבים מבטלי מחילות, אבל קשה כיון שבין המחילות כסתום א"כ בין הגיפוף ותוך ב' המחילות, חשיב כרה"י, וכן בין הגיפוף לתוך בין המחילות השני, וא"כ חשיב רה"ר כעוברת בין ב' מחילות, וי"ל דמש"ל דהגיפוף מופלגין מכנגד ב' המחילות יתר על ארך הגיפוף וכה"ג מודה ר"י דע"כ ל"ק ר"י ב' מחילות לאוריתא, אלא כשלא הפליגן זו מזו יתר על ארכן, אבל אם הפליגן יתר מארכן לא הוי רה"י כיון דהמוקף פרוץ מרובה על העומד, ולא נחלק ר"י בזה ללא סגי בהכי תדע דהא פסי ביראות בעינן

א) עירובין כ"ז ב' תוד"ה חילומא, ושמא התם הוי אליבא דר"י כו' וכ"כ בסמוך בד"ה דילמא, דמחילה שאינה עשויה בידי אדם מודו רבנן דאחר רבים ומבטלי מחילה, ולכאורה קשה דהא לא שייך אחר רבים ומבטלי מחילתא אלא כשהרבים בוקעין דרך פרלות המחילות או שדריסת הרבים ע"ג המחילה, וזה כיון שהמחילות אינן חולקין כראוי בפני העוברין בטלי מחילתיהו אבל רבים הסובבים בשוקים וברחובות תוך המחילות, לא מבטלי מחילות לעולם, שהרי לכתות נעולות כלילה עושין ירושלים רה"י, אף שתוכה ס' רבוא והיא רוכלת העמים, וא"כ א"י נמי סולמא דאור הוי מחילה מעליה וכן גידודי פרת אינן נדרסין וכן גידודי אוקיינוס, והריטב"א כתב דלא חשיב מחילות אלא כל שרואה עצמו תוך מחילות, ואפשר גם כונת תו' כן, אלא שלדעת הריטב"א אף באין רבים בוקעין תוך המחילות לא חשיב מחילות, ולדעת תו' כל שהיהיקף גדול כל כך שאין בני אדם עושין דוגמתו, אז אחר רבים שבתוך המחילות ומבטלי מחילות, ולפ"ז בהיקף קטן אף באין המחילות עשויות בידי אדם, לא אמרינן אחר רבים ומבטלי מחילתא אף לפי' תו' וכן משמע דמעלות ומורדות שבא"י נמי אינן עשויות בידי אדם וכן שצילי בית גלגול, אלא כונתם מחילות שאינן נעשות בידי אדם כדוגמתן, וז"ע.

ב) שם בגמ' איתבי' חצר שהרבים כו' לעיל ו' ב' מבואר דמבואות המפולשין מהני לו"ה ולא אמרינן אחר רבים ומבטלי מחילתא, אע"ג דברה"ר רבים מבטלי מחילתא, ומבואר דלכטל מחילתא בעינן רבים העושין רה"ר, אבל רשות שהיא כרמלית אף אם נבטל מחילתיה, לא אמרינן בזה אחר רבים ומבטלי מחילות, והוא רה"י מה"ת וואין לומר דמבואות המפולשין ותיקנן בצו"ה לא הוי רה"י מה"ת, אלא שהתירו חכמים לטלטל כיון דמן התורה הוא מקום פטור, ז"ל כדאמר כ' א' פשיטא אי לאו מחילה היא היכי משתרי לי' לטלטלין ולפ"ז ל"ל דכל הני דמייתי הבא, חצר, ומבואות המפולשין לבורות, ושצילי בית גלגול מיירי ברה"ר גמורה, והא דלא משני דמיירי בדריסת רבים בעלמא ולא בשיעור רה"ר, דא"כ אפי' בתיחא תשמישתי' נמי, א"נ דמשמע לי' דאשמועינן לאינה רה"ר.

ס' תוד"ה ת"ש, פרי"ח וכגון כו' דאי בור כו' פשיטא כו' והא דנקטו כו' משום דבבור הוי חידוש כו' לכאורה נראה דמיירי דכותלי הבור מזרון המתלקט י' מתוך ארבע, וכמו שסיימו שרה"ר מהלכת בתוכו, ואינו מובן דא"כ מאי פשיטותא דבבור הולך מכותל לכותל הוי רה"י, אדברה היינו דקא קשיא לי' לית רבים ולבטלי מחילתא, ולמדנו מדבריהם דברכה ג"ט ורבים בוקעין מבטלי

לאחרים, ואע"ג דאם תאמר עומ"ר ברחוב ב' כדי לתקן דופן ג' לרחוב ג', ותהי' רה"י, יתוקן אח"כ רחוב ב' שתהי' פתוחה לרה"י, מ"מ התחלת הנידון הוא לאחרים, ולא לעצמה, ולא שייך עומ"ר.

ו) והג' מילי בשתייהן רחבות ט"ז אמה ורה"ר עוברת בתוכן, ואז לא מהני להו' לו"ה ובעינן דלתות, אבל אם אחת מהן אינה רחבה ט"ז אמה, או שאין שיעור רה"ר עוברין בתוכה, מתקן אותה בלו"ה, וניתרת גם שני, שהיא רחבה ט"ז וס' רבוא בוקעין בה, בלו"ה, שהיא רה"י גמורה מה"ת בלי שום תיקון.

ז) ויל"ל לנו מזה דבזה"ל כל השוקים והרחובות שצרכים היותר גדולים הן רה"י גמורה מה"ת לכלן תמלא בהן אחת מוקפת ג' מחילות והיא רה"י וכל הרחובות הפתוחות לה רה"י והפתוחות לתוכן נעשין רה"י, וכיון שכן הן ניתרות בלו"ה, ובמ"צ סי' שמה האריך שקשה להקל מחמת שאין ס' רבוא בוקעין, כל שהיא דרך לרבים שעוברים ולסוחרים ולהאמור ההיתר מחוור ומרווח לכרכים שלנו.

ח) ויש לעי' לפ"ז הא דאמר עירובין ק"א א' דלאחר שנפרצו בה פרצות בירושלים היא רה"ר וכן מכרת סוגיא דבני בתירה פסחים ס"ו א' למש"כ תו' שם, ותקשה לדין דקיי"ל כרבנן דכל שיש ד' מחילות לא אמרינן אותו רבים ומבטלי מחילתא, א"כ נהי דהיו הרחובות פרצות ט"ז אמה, אכתי מבואות הפתוחות לרה"ר לידון בעומ"ר וכל חולת ירושלים ליהו' רה"י, וי"ל שהמבואות היו גם כן פרצות והיו מפולשין, אי נמי שהיו המבואות ללד רה"ר מתוקנות בלו"ה וחשיב כמחילה, ולא אמרינן שוב עומ"ר מיהו יס לעי' למש"כ תו' ב"מ נ"ג ב' להוכיח דאכתי היה רוב החומה קיים, דאל"כ לא היו יכולין לאכול פסחיהן, א"כ למה לא היו רה"י מה"ת כיון דהיו ג' מחילות וי"ל דאכתי חולות שבמיעוט היו רה"ר א"נ לענין אכילת קדשים קלים סגי ברוב המחלקת, ולענין שבת אמרינן אחי אוריא דה"ג ודה"ג ומבטל לי' ומיהו בעיקר דבריהם י"ל דלעולם לא היו רובו קיים ואפ"ה אכלו הפסח מדין אוכלין הק"ל ומע"ש אף שאין חומה ואפי' למ"ד ק"ר לא קדשה לעתיד לבוא, לשעתה מיהא קדוש ואע"פ שאין חומה ועי' בשטמ"ק שם [שור' בשו"ת משכ"י סי' ק"ט האריך בזה ודברנו המה בדברי מהרש"ל מרגלית והמחבר השיג עליו, ועיקר יסודו דבט"ז אמה כו"ע מודים דאחרי רבים ומבטלי מחילות, וזה תימא דא"כ לא מקשי הגמ' כ"ב א' והא רבב"ח כו' מילי, וכבר הקשו התו' שם לחלק בין י"ג לט"ז, וכ' בסוף דבריהם דלמאי דפירשו דרה"ר המתקצר במק"א הוא רה"ר אף במקום הקצר ניחא הרי דפשוט להם דאין לחלק בין ט"ז לפחות וקושיתם רק אם נימא דמקום הקצר אינו רה"ר, ואנן קיי"ל בשו"ע סי' שמה דאף מקום הקצר הוא רה"ר, וא"כ אף בט"ז אמה נמי, וכש"כ ללו"ה מהני אף בט"ז אמה כמש"כ תו' בתי' ראשון, ובמק"א כתבנו [לעיל סי' ע"ד סק"י] ללו"ה שכתבו תו' לאו דוקא אלא ה"ה עומד מרובה, ומה שהביא

אמה וביניהן י"ג, ולא אמרינן כיון דיש כאן ב' מחילות זו כנ"ז היא רה"י מה"ת, וכן כל סביביו וממילא גם אמלעו המפולש הוא רה"י, ועוד י"ל דהא דמוקים לה למתנ' דלקמן כר"י היינו דוקא דהא דס"ל לרבים מבטלי מחילות אבל לא במאי דס"ל דב' מחילות לאוריתא, וכמו דס"ל לר"י לפי' ריטב"א.

כ"ב א' תוד"ה קשיא, דאי ב' מחילות לאוריתא לא היו פריך מידי, לכאורה טעמא דר"י דבב' מחילות חשיב מוגדר ומיוחד בכל סביביו, וספיר שייך למימר אותו רבים ומבטלי מחילתא, ומ"מ ספיר קמשני דב' מחילות עדיף משם ד' מחילות.

כ"ב ב' מעלות ומורדות שבא"י כו' נראה דבין ברה"ר שע"ג התל איירי דחשיב כמוקף מחילות, ובין ברה"ר שע"ג המדרון, דלא חשיב רה"ר, כיון דחשיב כמחילה.

ד' ולענין הלכה נראה דנקטינן דבשם ד' מחילות ל"א אותו רבים ומבטלי מחילות כר"א כ' א', ודלא כר"י, דסתמא דתלמודא שבת ו' ב' מוקים לה לבדייתא דהתם כותי' דחכמים, ובדייתא דהתם משמע דהלכתא היא, וכן פסק הרמב"ם פי"ז מה"ש הל"ג, וכן דעת הגה"מ שם והביאו ראוי' מהא דפ"ק דשבת, וכן נראה דעת ת"י שם ד"ה ולא, וכ"ה בהג"א דרפ"ב בשם מהרמ"ק [מיהו התם כתוב דגם בב' מחילות שלמות ל"א אותו רבים ומבטלי מחילה וזה תמוה ונ"ע] וכ"כ הרע"ב בפ"י המשנה, גם הרי"ף והרא"ש העתיקו המשנה והשמיטו סוגית הגמ' וסתמא קיי"ל כחכמים, [וזה דלא כהריטב"א דפסק כר"י] ולפ"ז כל תל המתלקט י' מתוך ארבע אע"ג דרה"ר עוברת עליו לא נתבטלו המחילות והיו ע"ג רה"י מה"ת, כל שיש לו ג' מחילות כאלו, ומתקן רוח ד' בלו"ה ומטלטל בתוכו.

(ה)

ונראה דכל שיש ג' מחילות של עומ"ר לא אמרינן תו' דאחרי רבים ומבטלי מחילתא דג' מחילות של עומ"ר עדיף משם ד' מחילות ולא מצינו חילוק בין ג' מחילות לד' לענין לאוריתא ולפ"ז בצורה הזאת קסב' לא תמלא רה"ר אף בחצרות רחבות ט"ז אמה וס' רבוא בוקעים בהם שרחוב ב' היא רה"י גמורה מה"ת שיש לה ג' מחילות עומ"ר אף שרחוב א' וג' עוברות בצפירותיה ורבים בוקעין בהן לא מבטלי מחילתא, והא דפרצה יתר מי' אוסרת אינו אלא מדרבנן, ומה"ת אין כל פרצה אוסרת כל שעומ"ר, וכיון שרחוב ב' היא רה"י, גם רחוב א' וג' נעשין רה"י שהרי יש להן ג' מחילות דמה שהן פתוחות לרחוב ב' הוא כמחילה שרחוב ב' הוא כחצר מוקפת, ואף למש"כ תו' כ"ב א', ד"ה חייבין דאמלע הפילוש לא חשיב מחילות וכמש"כ סק"ג, היינו דוקא לר"י דלא סגי לי' בשם ד' מחילות, אבל הכא לרבנן קיימינן, ועוד דהכא עדיף שרחוב הב' יש ג' מחילות, מיהו אם אין כאן רק ב' רחובות כרחוב הב' והג' לא שייך עומ"ר כיון דאין כאן מחילות, ולא שייך עומד אלא אי העומד יעשה רה"י לעצמו, אבל אם אינו עושה לעצמו, אינו עושה

דנשתייר ט"ז אמה לכו"ע מחזיר כהלים למקומן כמש"כ תו' שם כ"ו ב', מיהו משמע בל"ק דמייירי צרבים שצברו שלא ברשות, אבל ברשות היינו דר"י דאמר מילר שהחזיקו בו רבים, ולפ"ז י"ל דלל"ק לא שייך למידן משום כדי רה"ר דצדדי רה"ר מהלכין ברשות, והבא מהלכין שלא ברשות, ולמאי דמוקי פלוגתיהו צדדי רה"ר מייירי צמהלכין ברשות, אלא דמייירי דבני חצר משתמשין במקום הכותל כמו בכל כדי רה"ר וי"ע עוד בזה.

ל"ג ב' תוד"ה חייב, כדאמרינן בפ"ב גבי שצילי בית גלגול כו' אינו דומה ממש דהתם צרבים מהלכין ברשות, ומשום דאיכא מחילתא, והבא דוקא צמהלכין שלא ברשות.

ל"ד א' רש"י ד"ה וכו' תימא, ואמרו שעד כאן היה רשותו כו' לכאורה אינו דומה לאצדה להן דרך באותה שדה דהתם ודאי אית להו דרך גבי ועי' ב"ב ק' א' וכתו' שם, וי"ע.

ל"ג ב' תוד"ה חייב, וכגון כו' שמקום מחילתא זו כו' אינו תוך מחילתא כו' ר"ל דאי לא"ה היינו תוכה, והוי לה קרן זוית, דמודה דה ר"א.

י"א) ל"ד א' תוד"ה מ"ש, ואע"ג דהשתא כשנפרצה הוי מפולש ואמרינן בפ"ק דבעי לכל הפחות לו"ה כו' מה שמאין (ד' י"א) ע"כ ט"ס אלא נראה כונתם לפלוגתא דחנני וחכמים ו' א' ב', מיהו כל דבריהם יתכנו בצדדי, אבל דמתנ' לא הוזכר נפרץ אלא בחצר ובית, והתם אף במפולש שרי כל שעומד מרובה וכדאמר ח' א', וע"כ ט"ס נפלה דבריהם, ומש"כ דמתנ' לא קתני שנפרץ לרה"ר, לפנינו הגירסא לרה"ר וומיהו לקמן ל"ה א' דאמר כאן שנפרצה לברמלית כו' משמע קצת דמתנ' ל"ג לרה"ר ומש"כ דאייירי שנפרץ למצוי או לחצר אחרת, ל"ע דא"כ לא הוי פליג ר"י דמותרת באותה שבת דהא חשיב כאיתנהו מחילתא כמש"כ תו' י"ז א' ואמרינן שם דמודה ר"י באיתנהו מחילתא.

י"ב) ל"ד ב' תוד"ה בשתי, וא"ת מאי פריך משתי רוחות נמי נימא פ"ת נוקי כו' שנפרץ זה כנגד זה כו' משמע דקושייתם בין לרב בין לשמואל, וכמו שכו' מהרש"א ומשמע דסבירא להו דמפולש לא אמרינן פ"ת אף דלאיכא גיפופי ומיהו דוקא בפרוץ מרובה אבל בעומד מרובה מלד אחד לא מקרי מפולש כיון דבהאי גיסא א"ל תיקון, ומיהו בפרוץ יתר מי' ומפולשות הפרטות, אפשר דאף בעומד ל"א פ"ת, וכ"מ מסתימת דבריהם דהא הבא בעומד קיימינן בחצר, ואי כונתם דוקא בפרוץ מרובה היו מפרשין דבריהם אלא בין בפרוץ מרובה בין ביתר מי' ל"א פ"ת במפולש, אבל דעת הריטב"א בשם רבותיו דלאיכא גיפופי אמרינן פ"ת אף ביתר מי' אף במפולש, ומשמע מסתימת דבריו דאף בפרוץ מרובה, וכ"מ מהא דסיים ולפי פירוש זה לא סגי' לאוקמא אלא בשנפרצה כו' ואם איתא אכתי לוקמי' בפרומ"ר.

שם ב' תו' וי"ל כו' ועוד דומיא דחצר דלא הוי מפולש כו' ר"ל דהתם ע"כ בקרן זוית ואע"ג דשמואל מוקי מתנ' אפי' ביתר מי' ובאמת בחצר אפי' מרוח אחת אסור, אלא נקט מב' רוחות משום

המשכ"י ראי' מירושלים כבר נתישב בדברנו, גם מש"כ שם דפרצת י' מפסיד רה"ר מה"ת נראין דברי מהר"א שיהא מדברנן.

ט) שבת ז' א' לא נצרכה אלא לקרן זוית הסמוכה לרה"ר דאע"ג דזימנין דחקי צי' רבים כו' כיון דלא ניחא תשמישת' כו' נראה דדוקא בקרן זוית שבתים שמאלו מימין ומשמאל בולטים לאד רה"ר, אבל קרן זוית שבסוף הבתים הוי רה"ר כזה (קסג) אע"ג דהנכנסים לתוך העיר לא ניחא תשמישיהו ביהאי קרן זוית שהרי יפגעו בכתלים החוסמין בעדן, מ"מ הוי רה"ר, וראי' לזה ממש"כ תו' עירובין ו' ב' דרה"ר המתקצרת באמצעה מט"ז אמה חשיב גם מקום הקצר רה"ר, ואם איתא דקרן זוית כמין ג"ס הוי כרמלית, א"כ הא רה"ר המתקצרת באמצעה, ונשאר קרן זוית מזה ומזה, אורתן זויות נעשו כרמלית, ושם חסר לי' לכל הרה"ר שיעור הרחב של ט"ז אמה, אלא ודאי קרן זוית דאמין ביט' לו ג' מחילתא כמין ח"י איירי, ויש לעי' דא"כ הוי הא רה"ר גמורה מה"ת וא"כ לא אחר רבים ומצטלי מחילתא אף בניהא תשמישת', וי"ל דר"י לטעמי' דאית לי' דאחר רבים ומצטלי מחילתא אף באיכא מחילתא וכמש"כ לעיל, ומיהו בלא ניחא תשמישת' והיא של יחיד מודה, כמש"כ לעיל, ועוד י"ל דהבא איירי בליכא מחילתא כלל אלא שדות מקיפין את הזוית, ובזה ג"כ נעשה הזוית כרמלית, עוד י"ל דזוית הסמוכה לרה"ר אי ניחא תשמישיהו הוא נטפל לרה"ר וכמו חורי רה"ר לאציי, ובזה רבים מצטלי מחילתא, ומלשון הגמ' משמע דדוקא בזוית אמרינן הכי, אבל אי כל רה"ר רחבה באמצעה ומתקצרת בקאותיה גם הא כניסה הויא רה"ר, אבל לא נתבאר שיעורו שילא מתורת כרמלית.

שם תוד"ה לא, לא בעי למימר דאטריד לצדי רה"ר כו' לכאורה לרבנן לא מש"ל שיהא כרמלית משום קרן זוית דהא כל קרן זוית הוא כדי רה"ר, והיינו דקא קשיא להו לימא כדי רה"ר סתמא וקרן זוית בכלל, ומיהו למש"כ לעיל מש"ל במקיפו לקרן זוית בקעה או בפתוח למצוי, דאינו כדי רה"ר, שצדי רה"ר הוא במיוחד לאיזה תשמיש לבית הסמוך לו.

י) עירובין ל"ד א' ואע"א צדדי רה"ר קמפלגי, ומייירי שצדי רה"ר נמשך על פני כל הרה"ר, אבל אם אחד כנס ביתו והניח כדי רה"ר הו"ל קרן זוית דמודה צי' ר"א כמש"כ תו' שבת ז' א', ומיהו אם רבים כנסו ויש אחד הרבה במשך הכניסה ל"ע וכמש"כ סק"ט, ולדי רה"ר מקום שאינו מיוחד כל כך להילוך אלא בעה"ב משתמש שם להניח שם כלים ולמשטח פירי, וטעמא דר"א משום שהוא נטפל לרה"ר, והלכך אף שהוא של יחיד, וכמש"כ תו' ד"ה וליפלגו, ולרבנן אף בשל רבים, הוי כרמלית, וללישנא קמא כדי רה"ר שמויחד גם לתשמיש, לכו"ע לא הוי כרה"ר, ואף במיוחד להילוך, כל שהוא של יחיד הוי כרמלית, וטעמא דר"א משום רבים שצברו דרך לעצמן.

שם תוד"ה ולפלגו, ואורי' דסתם כדי רה"ר כו' לכאורה קשה הא מ"מ הוי מיצר שהחזיקו בו רבים כדאמר ב"ב ס' ב', וי"ל כיון

בן) וקיי"ל דאמרינן פ"ת אף ביתר מי' שכן דעת רה"פ כמס"כ ב"י סי' סס"א, והלכך הא דקורה מתרת בחורבה הוא אפי' ביתר מי', ונראה דא"כ סתאה הקורה ע"פ כלה אלא כל שמיעט החלל ונשאר י' שרי דהאי פ"ת הוי כפס ד' ושריא, וכדליתא בירו' דחריץ עמוק י' ע"פ המבוי נידון משום לחי, וה"ה פ"ת.

כ"ה ח' אצל הכא דהני מחילות לאו לסוכה עבידי לא, לפ"ז הא דקורה מתרת בחורבה היינו פי קורה החילוניה, אצל אס פיה החילוניה עגולה ל"א פ"ת בפיה הפנימית, ואפשר דהכא מודה אביי, כיון דלא מהני פ"ת לעצמו לא מהני לאחרים, משא"כ באכסדרה דחשיב מחילה לגבי אכסדרה.

ובזה נתבאר הא דאמר לי' רבא לאביי סוכה י"ח ב' לדידך דאמרת פ"ת יורד וסותם אפי' הפחית דופן אמלעי, ופי' תו' דרבא ס"ד דלאביי מהני אף במפולג כיון דמהני לגבי אכסדרה ולכאורה קשה מאין סבר רבא לזימנא הכי, אצל להאמור ניחא דכיון דמודה אביי בקורה המתרת חורבה אי פיה חילוניה עגולה ל"א פ"ת בפיה הפנימית, כיון דלא עבידי לה, וע"כ טעמא דאביי דכיון דחשיב מחילה לכא דאכסדרה חשיב מחילה לכא חוץ וא"כ גם במפולג נימא הכי, והשיב לי' אביי דבמפולג מודינא דהתם מחילת פ"ת לא מהני, ואף אי חשיב פ"ת, מ"מ מחילה מעליתא בעינן, ומהרש"ל ומהרש"א סם דחקו מאד בדבריהם.

יז) כ"ז ב' ורב לא אמר כשמואל א"כ הויא לי' אכסדרה ורב לטעמי' כו' וללישנא דאמר דביתר מי' מודה רב דל"א פ"ת בד' או במלאו לפי' תו', כ"ל דמשמע לי' מתנ' אף בנפרץ י', ומיהו ללישנא קמא דמודה שמואל ב' א"כ מתנ' ע"כ ביתר מי' דוקא, ולישנא דאפילו דאמר שמואל כריך לדחוק ל"ק דה"ק אפי' ביתר מי' אני מפרש מתנ' וניחא לי' דל"ק אפי' מרוח אחת נמי.

כ"ה ח' להך לישנא דאמרת בעשר פליגי כרב, ולא ניחא לי' לאוקמא ביתר מי' ובדאיכא גיפופי דמודה שמואל דמשמע לי' דאייירי במלאו.

יח) כ"ה ח' מתנ' הבונה עלי' ע"ג שני בתים כו' מטלטלין תחתיהן בשבת, לר"י שרי אפי' ביתר מי' אמה ואפי' פרוץ במלאו מב' רוחות, ולרבנן אסור לא מבטיא ביתר מי' אלא אפי' ב' דוקא בפרוץ מרובה, אצל בעומ"ר ברוח אחת שרי אס חין הפרצה רק י', ואע"ג דמבוי מפולג מקרי אף בעומ"ר כל שיש פרצה ד', וצריך לר"ה דוקא, לענין פ"ת נראה דכל שבעומ"ר אמרינן פ"ת וע"כ עומ"ר גרע מפ"ת דהא עומ"ר אינו מתיר אף באין הפרצות זכנ"ז דקיי"ל מבוי עקום דינו כמפולג, והכא בב' מחילות כמין ג"ס אמרינן פ"ת, ובמבוי המפולג שהוכשר בלחי וקורה אסור לרבנן אף בעומ"ר, וכש"כ בפרו"מ, וכש"כ ביתר מי', ובחצר מפולגת, שרי בעומ"ר ב', ור"י פליג דאין פרצת י' אוסרת, ואין מבוי מפולג כריך לר"ה, וא"כ ג' מחילות של עומ"ר, ולרבנן לענין דאורייתא כריך ג' מחילות של עומ"ר ורב' מחילות זכנ"ז ולחי הוי רה"י מה"ת ויתר מי' ומבוי מפולג, אינו אלא לענין טלטול, ופ"ת במפולג ל"א אף

בית, וא"כ י"ל דב' רוחות דמתנ' במפולג וחצר נמי בהכי איירי, ונקט ב' רוחות משום בית, לא דמי דאי מפרשינן מתנ' בקרן זוית איירי בין ב' בין בפחות מי' והלכך אע"ג דהוי מצי למנקט יתר מי' נקט קרן זוית משום בית, אצל ב' רוחות לא שייך למתני כיון דרוח אחת כבר אסר.

יג) סם רש"י ד"ה וקירוי, שצריך לסתום פ"ת בחמש אמות כו' לריך פירוש, דהא חין כאן רק אמה אחת למזרח ואמה אחת לצפון. יג) והאי בית ל"ל לפרש"י דהוא יתר מי"ד אמה על י"ד אמה דאל"כ נימא פ"ת בפרצת הקירוי שהיא ד"א ונשתייר פרצה י' אמות, והויא פתחא והותר הבית, מן הפרצה ולפנים, וכן נימא פ"ת בפרצת ד"א השני, והותר כל הבית, זולת המקצוע ה' על ה', וכן אס הבית י"ד אמות על ה' אמות הדין כן, דכיון דע"י פ"ת נתמעט הרחב ונשאר רק י' אמה והותר מן הפרצה ולפנים ל"ה אמה, שוב הותר גם ה' אמה הנשאר, ולא נשאר באיסור רק מקצוע הפרוץ, ה' על ה'.

וכשהוא יתר מי"ד על י"ד לא תקשה נימא פ"ת במקצוע הפרצה אמה מכאן ואמה מכאן ולפי' לשון רש"י הוא ה' אמה מכאן וה' אמה מכאן ונשאר פרצה ד"א במזרח וצפון ולחשב פתח, י"ל כיון דלריך לומר פ"ת מב' צדדין ופתחא מב' צדדין חשיב כפ"ת מד' צדדין, ומיהו בפחות מד"א אמרינן פ"ת בשתיים ופרצות הנשארות חשיב פתח, ולא חשיב כפרוץ צד' צדדין, והאי שיעורא של ד"א ל"ע מנ"ל, ובחי' ריטב"א איתא ד"ט במקום ד"א.

יד) סם תוד"ה בשתי, כתבו לפרש לפי שיטתם דהא דאמר וקירוי צד' היינו שנפרץ כל הקירוי בארך על כל הבית וברחב ד"א, ולכאורה קשה למה לי ד"א כיון דמקום הפרוץ ודאי אסור והוי לי' כל הבית פתוח לכרמלית, ואתה בא להתיירו בפ"ת, ולשמואל ל"א פ"ת בפרוץ במלאו, ואי הוי מפרשינן ד"ט ניחא, דכיון דהנשאר פחות מד"ט הוי לי' מ"פ, והלכך אמרינן פ"ת, והותר כל, ולפי' תו' כ"ל דבפחות מד"א אמרינן פ"ת בה' אמות במקצוע למזרח ולצפון והוי לי' כאילו יש כותל כזה (קסד) ואמרינן דד' אמות הפתוחות בבית למזרח ולצפון הוא פתח, ומיהו ד"א לא אמרינן הכי כיון דעתה פרוץ במלאו, וכמו שכתב לעיל וא"ה, כמדומה דל"ל וכמס"כ לעיל לפרש"י, והיינו נמי טעמא שכתבו בתיורן שני דדוקא בקרן זוית אצל פרוץ באמצע אף שהפרצה יתר מי' והקירוי נפרץ ע"פ כל הכותל אמרינן פ"ת, ולכאורה קשה ג"כ כיון דסוף סוף כל הבית פרוץ במלאו לכרמלית ואיך נידון פ"ת לשמואל, ולמה שפירשנו י"ל דה"נ נידון פ"ת רק נגד פרצת הכותל ויהי ככותל ונשאר ב' פתחים מימין ומשמאל כזה (קסה).

טו) והנה לפי' תו' חין לנו מקור לדינא היואל מפרש"י דפרצה עקומה שיש לה ד' פיות מקרי פ"ת צד' רוחות, ומסבירא הוא פרצה ברוח אחת וכמו שתמה הריטב"א על פרש"י והלכך נקטינן לדינא דאמרינן פ"ת צד' פיות בנפרץ התקרה בקרן זוית וכמו הציור שבפרש"י.

מחילות לאוריתא, לאם אינה רה"י מה"ת לא שרי רבנן לטלטולי כדאמר לעיל כ' א', ואפשר דמתנ' איכא לפרושי בהכשר לחי, ולחי הוי מחילה לאוריתא, אבל קורה קיי"ל משום היכר, מיהו ר"א הוכיח מלשון ועוד דקתני, דע"כ בחד גווני, לאם רישא משום פ"ת לא שייך לשון ועוד דאינס ענין זה לזה.

ולכ"כ דפרש"י רבה קאמר דטעמא דרישא משום פ"ת, וזהו למאי דמשני ל' רבה אבל אביי סבר דרבה מפרש דר"י סבר ג' מחילות לאוריתא, ויש לעי' מאי קמ"ל רבה פשיטא דסבר פ"ת דאל"כ אכתי אסור לטלטל מדרבנן, וי"ל דרבה אשמעינן דלר"י פ"ת לאוריתא, אף במפולג, ונ"מ לענין סוכה, א"נ אף בליכא מחילות כלל אית ל' פ"ת וי"ע.

סימן קח (מל)

לאביי, אללא פעמים היה רב יוסף נזכר אחר שהזכירו אביי, ופעמים לא נזכר, ור"י אמר לו כאן שאינו נזכר אללא נדמה לו שאמר מלתא אחריתא, ומ"מ האמין לאביי, ולענין הלכה אפשר למנקט גם דברי ר"י שדבריו ג"כ הלכה שאין זה סותר לדברי אביי, והלכך שפיר נקטינן לאם עשה הגדול מחילה לגגו והקטן לא עשה הותר הגדול גם בקטן וכמו דמסיק ר"י מלתא בטעמא, וזהו טעמא דהרשב"א דפסק להא דרב יוסף, ומיהו מלתא מליעתא דרב יוסף אידחיא ללא בעינן גיפופי לגדולה ודי במחילות ניכרות דלישנא דרב יוסף משמע דהדר ב' מזה וכדאמר בגמ' ל"כ א' אף גג נמי ממנכרא מחילה ומבואר דסגי בזה וכמ"ס כ' ח' פ"ט ב' ד"ה במחילות, בסוף הדבור, ודעת הר"מ והרשב"א כפי שפי' בש"ס דהלכה כר"י מליעתא (וא"ה, נל"ל במליעתא) ג"כ אבל אינו מוכח כלל דמש"כ רשב"א צעה"ק שהגגות מוקפות מחילות י"ט היינו בין ע"י גוד אסיק בין ע"י מחילות, ולאפוקי אם אין הגג גבוה י"ט, או שהגג בולט, שהרי לא כתב שיש מחילות על הגג כל' הגמ', וכן מתפרש ל' הר"מ צפי' המגנה, אף שכתוב שם כותל, אין לסמוך על ההעתק, וכן עיקר מבואר ל' הגמ' ל"כ א', וכ"ה בטוש"ע סי' שע"ד, ועי' לעיל סי' ט"ז סק"א, ל"כ ס"ק מ"ג, וסי' מ'.

ג) ומש"כ עוד הש"ס שם דהש"ר מקוץ והרשב"א חולקין על פרש"י בגג הבולט שהוא כרמלית, ג"כ תמוה שהרי בהדיא כתבו דביתר מב"ס אם אין הגג בולט הוא רה"י ואם הגג בולט כל' הגג כרמלית, וזה מבואר בהדיא בגמ' ל' א' דפריך דרב אדרב ומשום דסבר דאיידי אף בלא מנכרא מחילתא ומשני להכא במינכר מחילה ואין לומר דפריך קשיא דרב אדרב משום דסבר טעמא דרב משום דמחילות שלמטה מחלקות ואין כאן יתר מב"ס, דא"כ הו"ל לתרץ דהכא חשיב ל' מוקף לדירה אבל בגג הבולט הוי כרמלית, והנה מבואר דעתם דלא פליגי על רש"י בעיקר דין מחילות שאין ניכרות דודאי אינן מחילות אללא בפחות מב"ס הוי מקום פטור שאין כרמלית למעלה מי', אבל יתר מב"ס שפיר הוי כרמלית אף למעלה מי' דכיון דשטחו רב ואין סביבותיו נכרין ומה"ט לא מהני

לענין לאוריתא, ופלוגתא דמתנ' אינו צרה"ר גמורה, והא לאמר כ"כ א' דרבנן סברי דלתו רבים ומבטלי מחילתא הוא נלמד מצרייתא ונ"מ בזה במצוי מפולג שהכשירו בלחי דהוי רה"י מה"ת, ואי רה"ר עוברת בתוכו, נעשה רה"ר מה"ת.

ס' בגמ' לא תימא ה"ט דר"י משום דקסבר ב' מחילות לאוריתא כו' ללשון ראשון שפרש"י בדברי ר"א בסמוך נראה דרבה אמר דר"י אית ל' ג' מחילות לאוריתא, והכא משום פ"ת, ור"א הוכיח ממצוי מפולג דסבר ר"י דמערבין וע"כ בלחי וקורה קאמר, וס"מ דסבר ר"י ב' מחילות לאוריתא, ובאמת תימא דרבה איך יפרש משנתנו, ואביי דהק' מצרייתא תקשה ל' מתנ' ובתו' כתבו משום דמתנ' לא שמעינן צרה"ר גמורה, וי"ע דמ"מ שמעינן דב'

א) ב'ס' שערי ציון סי' ד' האריך לחלוק על כל אחרונים ז"ל שנקטו בפשיטות דגשר מבטל מחילתא ותו"ד ז"ל דלא אמר רב עירובין פ"ט א' דבעינן מחילות ניכרות אללא לענין תקנת ע"ה, אבל לא לענין מחילות, והא לאמר שמואל כל"ק דר"י דמחילה הנדרסת לא הויא מחילה, הוא סבר כמ"ד דלתו רבים ומבטלי מחילה, ואנן קיי"ל כרבנן עירובין כ"כ א' דאין דרך הרבים מפסיק למחילה העשו' בידי אדם, וכל הדברים תמוהים מאד, ואין מחילה הנדרסת ענין כלל לרבים מבטלי מחילה, שהרי מחילה הנדרסת סגי באיכא דיוורין, ואם דיוורין של בני הבית מקרי רבים לבטל מחילה, א"כ כל המבואות וכל החצרות לא יועיל להן לו"ה וליטריד לחתות נעולות, וכל בין הפסין איכא רבים וליבטלי מחילות, אללא ודאי לא נאמר אללא בדרך הרבים, ואף אם א"כ ששים רבוא מכל מקום כריך רבים כשעור רה"ר לדעת ש"פ דלא מלכרו ס' רבוא, [עי' ב'ס' מ"ב סי' שמה"ס כ"ז צבה"ל ד"ה שאין].

ב) אבל באמת ל"פ שמואל דמחילות שאין ניכרות אינן מחילות שהרי בהדיא אמר שמואל ל' א' בגגין יתר מבית סאתים שהן כרמלית אע"ג דלמטה איכא חילוק מחילות בין חדר לחדר ובין בית לבית, וכמ"ס כ' ח' שם ד"ה הכא, ומבואר מזה דאף לענין שיעור יתר מב"ס מחילה שאינה ניכרת אינה מפסקת, ודללא כמ"ס כ' בש"ס דלא נאמר אללא לענין איסור דיוורין זע"ז ולא אמר שמואל דלא בעינן מחילות ניכרות אללא בגגין לרבנן דאמרי כסם שדיוורין חלוקין למטה כד דיוורין חלוקין למעלה, מה"ט אין אחד אוסר על חדרו, וכמ"ס כ' ח' שם, אף שמן הדין אין מחילה שאינה ניכרת כלום, מ"מ הכא שעיקר האיסור משום תקנת ע"ה שפיר מהני חילוק דיוורין למטה שלא יאסרו זע"ז, ומ"מ באיכא דיוורין מודה שמואל לרב, דמחילה נדרסת ודאי לא חשיבא אף להפסיק בין הדיוורין, והנה תפשו בגמ' עיקר כדברי אביי, שהרי בתחלת הסוגיא אמרינן דרב ושמואל פליגי בזה וכן לקמן ל"כ א' אמרינן לשמואל תנא גג דומיא דחצר דנדרסת והיינו כאביי כמ"ס כ' ח' שם, ואע"ג דרב יוסף קאמר, דלא אמר הכי, לא בא להכחיש

משמשין בו בני רה"ר א"ל סולם כלל, הנה מצוה שמוחר לטלטל מוגג לחזר אע"ג דאין הגג גבוה י"ט משום שתוכו רה"י ומש"כ בש"ל שם דבתו' משמע דגם לר"ת הוי כרמלית גרוע ובהג"א משמע דל"א הוי כרמלית כלל, תמוה דלפ"ת לא באלו כאן לאסור מדין מוציא מרשות לרשות מחמת תקנת עירוב, דבזה אמרינן יש גזל בשבת כדאמר פ"ח א', אלא הכא לסלק דין כרמלית אתינן עלה דאע"ג דע"י חסרון מחילות לא נעשה כרמלית מ"מ ע"י שימוש בני רה"ר נעשה כרמלית ומודמה בגמ' ד"ז לדין אוסר ע"ח משום תקנת עירוב, וכ"ה לפ"י בתו' דע"י שימוש בני רה"ר נעשה קרפף וזוהי בעינן סולם, ומש"כ בהג"א שאינו כרמלית היינו מחמת חסרון מחילות, אבל מ"מ ע"י איבוד חסרון מחילות ושימוש בני רה"ר הוי כרמלית הנה למה שנתבאר דלכו"ע מחילות שאינן ניכרות אינן מחילות ע"כ כונת ר"ת דמן הדין כל כרמלית הוא מקום פטור מה"ת והכא בתחתיו רה"י לא החמירו בו חכמים לענין רה"י ומותר לטלטל ממנו לרה"י וכמו דס"ל לר"ז א' ביתר מב"ס דל"א חשיב כרמלית והכא בפחות מב"ס מודה שמואל, אבל אין כונת ר"ת שהוא רה"י מה"ת שזה לא הוזכר בכל ל' הראשונים ז"ל, וכל הראשונים ז"ל חולקים על ר"ת גם בזה, רש"י ור"י והרשב"א דכללם כתבו לתקן שלא יהא הגג כרמלית ואז מהני ל' סולם קבוע, וכן באו"ז חולק על ר"ת, ומה שהק' האו"ז ממערה אין כונתו שר"ת חולק גם במערה דל"כ היה מביא את הגמ', ועוד מגמ' עירובין מ"ד ב' לא קשיא לר"ת שהרי מודה ר"ת דע"י שימוש אחרים נעשה כרמלית ולא קאמר ר"ת אלא במשמשין בני החצר, וא"כ בגג מערה י"ל דאיידי באלו בני המערה משמשין עליה וסתמא דמלתא הכי הוא שהוא הילוך לרבים, ומודה ר"ת שזה כרמלית, אלא כונת האו"ז כלפי שנסתיע ר"ת דל"א מצינו כרמלית שתחתיו רה"י, קאמר האו"ז שהרי מודה ר"ת במערה שגגה כרמלית, דמסתבר דל"א קאמר ר"ת אלא בגג גבוה ג' מן הארץ אבל לא באלו גבוה ג', ובתו' פ"ד ב' י"ט דבדברי ר"ת וז"ל ממעט כח כרמלית דל"א הוי כרמלית מעליא ותיבת שבתא מיותר.

ז) ומש"כ עוד להוכיח ממש"כ האו"ז דבני רה"ר משתמשין בהיתר בכומתא וסודרא כנסמכין ע"ג גג דל"א בעינן שיכנים ראשו ורובו דל"א גזרינן בכרמלית, והק' הא' האו"ז כ' דסתמא איכא גיפופי וא"כ הוא בלדי רה"ר, אלא ע"כ דהוא רה"י מה"ת, והנה לא הועיל דסוף סוף בליכא סולם קבוע כרמלית הוא, ואע"ג דהאי כרמלית מקום פטור מה"ת והאי רה"י מה"ת מותר לטלטל מזל"ז כמצוה בתו' שבת ט' א' ד"ה אע"ג, והוא מצוה בגמ' עירובין ס"ז ב' דקיי"ל כר"א שם, אלא כונת האו"ז בפשוטו דל"א איכא ד"ט גיפופין ואין גבוה י' טפחים והוא כופף קומתו הרבה הוא רובו ברה"ר, ומש"כ דאו"ז איירי בנכנס בלדי רה"ר תמוה דהרי האו"ז כ' שאין נכנסין לפניו מן הגיפוף, ודברי התו' עירובין פ"ה א' אינם ענין לדברי האו"ז דהתו' מוקי לה בליכא גיפופי ומחלקין

ל' מחילות לעולם, אף גובה לא מהני ל', שהמשמש בו אין מכיר שהוא על התל, והנה למדנו דכו"ע מודים שאין מחילות שאינן ניכרות מחילות, לענין דין מחילות, וכן מצוה ל"ב א' דל"א אין מחילות הגג ניכרות לא חשיבי גיפופי, ואם אין הגג בולט חשיבי גיפופי, והתם גיפופין אינן בין הדיוורין אלא בין כרמלית וחצר לגג ולא שייך בזה לחלק בין דין עירוב לדין מחילות, ומ"מ אוסר הקטן על הגדול ולא מקרי גיפופי.

ז) והנה ד"ז מצוה עוד בהדיא בגמ' מ"ד ב' בגג המערה שאינו רה"י, ודחק הש"ס דאיידי ברה"ר עובר עליו ומשום שהמחילות בידי שמים שהאדם עושה החריץ והמחילות עומדות מאלהן, ונראה דחריץ חשיב בידי אדם ואין נ"מ בין חק תוכות לחק ירכות, שהרי בכל מחילות האויר נשאר מאליו כגון פסי ביראות ודרך הרבים עוברת ביניהן ואנו חושבין כל בין הפסין כמוגדר ומובדל מסביבותיהם וע"י הרבים העוזרין מתבטל פעולת המחילות במקום שעוזרין, ואנו דנין שיהא המקום הזה רה"ר, ואפ"ה מועילות הפסין שנעשו בידי אדם, אף במקום הפרוץ, וה"נ עשה בור עמוק י' ורחב ד' כל המקום הזה עד לרקיע מובדל מסביבותיו שהמעלה נטפל למטה דארץ נתן לבני אדם, וזהו ענין גוד חסיק ר"ל שפעולת הרה"י ע"י מחילותיו גם למעלה, ועוד דל"א מצינו ביטול מחילות לחצאין דלעולם כשאמרנו אתו רבים ומבטלי מחילתא אין כאן מחילות כלל, אבל במערה דע"כ רה"י היא למטה, ורה"י עולה עד לרקיע ולא נתבטל במאי דעוזרים במגדלים פורחים מלמעלה.

ה) ועוד דהרי דעת רמב"ן וריטב"א עירובין כ"ב ב' דאין חילוק בין מחילות הנעשין ביד"א לנעשין ביד"ס אלא כל שהעומד רואה עצמו תוך מחילות, וא"כ אף מחילות ביד"ס אינן מתבטלות היכי שהן מחילות גמורות, וזוהי נדחה מה שדייק מל' ריטב"א ש"כ ש"ע"ג המערה רה"ר גמורה, דדוקא נקט רה"ר משום דמבטל מחילה ע"י הרבים, משום דנעשית ביד"ס וז"ל שהריטב"א אין מחלק בין מחילה ביד"א למחילה ביד"ס, ורה"ר דנקט הוא לחיזוק הדבר דאפי' רה"ר יש כאן וז"ל הריטב"א שם וגובה רה"ר גמורה היא כי שיהא רה"ר, ומל' זה גופי' מצוה דלאו משום ביטול אתא עלה, אלא משום שהוא שיהא לרה"ר, ואין בזה נידון כלל, וכמו דאמרנו עירובין ל"ב ב' ואילו השוה את גיפופיה גדולה נמי אסורה א"ל התם סילוק מחילות הוא וכן שם ל"ג א' בהשוה פלימיה והשוה קיריו חשיב סילוק מחילות, וה"נ קירה את המערה חשיב סילוק מחילות, והנה דין גב המערה הוא ממש דין גגין יותר מב"ס שהרי במערה יותר מב"ס איירי כמצוה שם בגמ' וגם אין כאן מחילות נכרות ומצוה בהדיא בגמ' ל' א' דלכו"ע הוי כרמלית, ותימא על הש"ס שהאריך בזה רבים לכתוב.

ו) ומש"כ עוד בש"ל להוכיח דמחילות שאינן ניכרות הוו מחילות, מדברי ר"ת פ"ד ב' בגג הסמוך לרה"ר דמפרש ר"ת דאפי' אין הגג גבוה י' אינו כרמלית גמורה ומהני ל' סולם קבוע ואי לא היו

באורד י' אין זה קושיא לאין רה"י אלא במובדל מסביבותיו בגובה י', ודע לפני התל דינו כאויר בין למטה מי' ובין למעלה מי' ואם פניו לרה"ר למטה מי' הוא רה"ר ולמעלה מי' הוא מקום פטור כמבואר בריטב"א עירובין ז"ח ב' דמוקי בכותל משופע, וזה דעת רמב"ן שבת ז' ב', ואף דלעת תו' שם דכותל משופע הוא כרמלית היינו למטה מי' דמ"מ לא חשיב אויר רה"ר כיון שאין כנגד האויר למטה הילוכא לרבים, אבל מודים התו' דלמעלה מי' הוא אויר מ"פ דחשיב כזקיפה שזה וכסדרת הרמב"ן בלמטה מי' וא"א למחשב למעלה מי' רה"י דרה"י צריך אויר ד"ט וכל שהמשופע זקוף שמתלקט י' מתוך ד' לא חשיב כשטח מכוסים אלא כזקוף ואין כאן מקום לרה"י.

י' ומה שפי' סוגיא לעירובין י"ט ב' דתל המתלקט הוא כעגול משום דלריך להסיר את שיפועו, ופי' בזה דברי ריטב"א עירובין ז' א' בשם השר מקואי, בריטב"א י"ט ב' מבואר הפכו שכ' דיש שתירצו דתל זה הוא כאבן מרובעת כו' וכן פי' הראב"ד ז"ל ואינו נכון שא"א בשום תל בלא מורשא דקרנתא בכל דלדיו או במקנתו כו' וכנראה דאינהו מוקי להא דתל המתלקט במרובע ואיהו קאמר דא"א לתל העומד מאליו שיהא מרובע ואם הא דמתלקט חשיב כעגול שצריך להסיר שיפועו אין כאן נידון כלל, ומיהו עיקר מקום הספק בגמ' שם הוא משום דענין הדיומדין הוא לגודל ההיכר שצב"ד ד' הקרנות של מקום המוקף נעשה רה"י אף שפרוץ מרובה ולכך דענין היכר שלם, ומרובע היכר יותר ניכר מעגול שאין כאן פני מחיצה ולפיכך קרי ל' תרי רואין והלכך אף אם נימא דמתלקט לא חשיב היכר כל כך נמי ל"ק מכאן ועי' ל' ריטב"א שם.

יא' והנה הגו"ב הביא ראוי ברורה מהא דכ' הר"מ פ"ג מה"ע הי"ב שאם נתן נסר [על החרץ שבין ב' חצרות] רחב יותר מי' אמה מערבין אחד ואין מערבין שנים, וכ' בש"א שם דחרץ הוא ביד"ש ולפיכך אתו רבים ומבטלי מחיצות, וכבר נתבאר לעיל דחרץ חשיב בידי אדם, ואין דין ציטול מחיצות צבני חצר, וראוי להוסיף בו דברים, דבין ציטול מחיצות יש ג' שיטות, יש פסקו כר' יוחנן עירובין כ"ב א' דירושלים אלמלא דלתותיה נעולות כלילה חייבין עליה משום רה"ר ולמש"כ בבה"ל סי' שס"ד ד"ה והוא, בשם אחרונים ז"ל הפוסקים כן לא ס"ל מתנ' דפסי ביראות כ"ב א' אלא כר' יהודה שם דיסקנה ללדדן, ולפ"ז אף מחיצה העשויה בידי אדם אתו רבים ומבטלי מחיצה אף באיכא שם ד' מחיצות וזה דעת ריטב"א כמש"כ לעיל סי' י' ס"ק ז' ודעת הר"מ דדרך הרבים בין הפסין א"א לסלקה, ויש שפירשו דלא פסקו כר' בירושלים, ולפ"ז מחיצה העשויה ביד"א אין רבים מבטלי לה אף מחיצה של ל"ה, ויש מחלקין בין פסין להא דירושלים דלא מקרי שם ד' מחיצות [וכמש"כ לעיל סי' י'] ובתו' עירובין כ"ב ב' פירשו דמחיצה ביד"ש לכו"ע אתו רבים ומבטלי ואף באיכא ד' מחיצות, ופי' בח"ס סי' פ"ט דהיינו בניחא תשמישתי' דליכא עלה שם מחיצה רק כשעשאה

בין משא כבד למשא קל, דבמשא קל מתקרב אל הכותל, ובאו"ז מוקי לה באיכא גיפופי אלא שהוא נסמך על הכותל בידיה להכניס ראשו על הגג ומרחק ד"ט אין מכבד תשמיש זה, וקושיא או"ז בפשוטו דהוי למגזר משום רה"ר לכרמלית.

ולע דפרוץ במלאו המוזכר בתו' פ"ט ב' אינו ענין בפ"ע אלא היינו סילוק מחיצות והגג והבליטה אחת היא וספתי הגג הן ספתי הבליטה, וכשהפרוץ במלאו הוא מרוח אחת אין האיסור אלא מדרבנן וכשפרוץ במלאו לב' רוחות או כל סביבותיו אין כאן מחיצות כלל, ודברי אחרונים ז"ל שגמגמו בל' התו' שם תמוה, ועי' לעיל סי' מ' ס"ק ו'.

ח' והא דכ' תו' דאם הוי אמרינן פ"ת או גוד אחית הוי ע"ג רה"י, כונתם להא דאמרינן שבת ק"א א' צביאיתא דמישן ובעמוד גבזה י' ורחב ד' ואין בעיקרו ד' דמודים חכמים לריב"ז דע"ג רה"י דאמרינן גוד אחית משום שאין הגדים בוקעין אלמא דגוד אחית מהני למהוי ע"ג רה"י אבל לא תחתיו אף במקום שאין הגדים בוקעין כמש"כ תו' שבת ז"ט א' ד"ה שתי, ושם ב' ד"ה זרק, וכן מוכח עירובין פ"ו ב' וכמש"כ תו' שם ד"ה גזוזטרא, וכל תירוצא הוא רק דל"א פ"ת אבל גוד אחית למעבד ע"ג רה"י א"א שום תנאי, ואי הוי אמרינן דמהני גוד אחית למעבד רה"י למטה במקום שאין הגדים בוקעין למה לי בגזוזטרא מחיצה, וכ"מ עירובין ל"ג א' בתו' שם ד"ה להדר, [ומיהו בתו' שבת ק"א א' ד"ה זרק כתבו לחלק בין זריקה לטלטול יעו"ש] ואי אמר ריב"ז גוד אחית מד' רוחות למהוי תחתיו רה"י לא יתכן לדידי' ענין פ"ת כלל ואין סברא דריב"ז לית ל' פ"ת [ומיהו ריב"ז בעי הדרי מחיצתא היכי שהגדיים בוקעין, כמש"כ תו' עירובין ל"ג א', ומיהו אין דבריהם אלא אחד גירסא וכמש"כ תו' שם ב', ד"ה כמאן, אבל לפרש"י שם א"א מחיצות אלא רחב ד' בלא חוקקין להשלים] וטעמא דקל למימר גוד אחית למעבד למעלה רה"י מלמעבד למטה שעיקר רה"י הוא גדרו והדלתו מסביבותיו וכל למעלה מי' חולק רשות, אבל למטה הרשות מעורב עם כל סביבותיו, אלא שאין הדלת הרשות אלא אם הוא קבוע אבל דבר עראי אינו קבוע רשות והלכך דף הבולט והגדים בוקעין תחתיו מחשב עראי וצריך לדון גוד אחית.

ט' מש"כ מל' הריטב"א ז' א' שהק' מתל המתלקט ומוכיח דלא דענין מחיצות ניכרות, כבר נתבאר דגם השר מקואי מודה במחיצות שאינן ניכרות, ולא פליג אלא דפחות מד"ס שרי משום אין כרמלית למעלה מי', וע"כ יש ט"ס בל' ריטב"א וראיתי בריטב"א ואין כתוב בו "מתלקט" ואף אם הגיר' מתלקט אין הכונה משום מתלקט, שהרי לא הוזכר מתלקט עירובין ט"ו א'.

ועיקר תל המתלקט אינו ענין למחיצה שאינה ניכרת שהאמת שכל פניה הוי המחיצה וה"נ הדין במחיצה שנכפפה אם יש בכפיפתה מתלקט י' מתוך ארבע חשיבא עדיין מחיצה ותוך המחיצות רה"י, אע"ג דלא שייך כאן חוקקין שהרי תחתיה אויר, ומש"כ דתסגי

ותימא גדולה היא מש"כ ב"ש"ל דמחילה הגדרסת המוזכר ל' ב' הוא דין רבים מבטלי מחילות, והלכך ראית הנו"כ מנסר יותר מי' שעל החרץ, קימת, ואף אם היה המחילה ביד"ש אינה מתבטלת ע"י דיורי החל, וכש"כ שבאמת חריץ חשיב מחילה ביד"א וכמש"כ לעיל ומה שהקשה ב"ש"ל דאם מיעט בהגסר מד"ט ועדיין נשאר אויר מעט למה ל"א גוד אסיק ל"ק היא דרה"י מגולה מתיחס כל הגובה כנגדה עד לרקיע אליה אבל אם אין האויר מגולה הוי סילוק מחילות ופחות מד"ט אויר לאו כלום ואין מתיחס אליו הגובה וכמו דל"א פ"ת באויר פחות מד"ט, ולא גוד אסיק כמש"כ רש"י שבת ט' א' ד"ה פ"נ, ומשה"ק המ"א סי' שס"ג סק"ל וסק"מ היינו אם המבוי דה"ר גמורה אלא שחסר ס' רבוא, אבל אם אינו דה"ר כלל פשיטא שאין רבים מבטלין כמו שאין מבטלין ל"ה, ובמקום שאין מבטלין ל"ה לר' יוחנן עירובין כ"ב א', אין מבטלין מחילה לדין בעשוי ביד"ש, ולמש"כ לעיל בשם ח"ס קושיתו בסק"מ לאו קושית דהתם לא ניחא תשמית' דבני דה"ר בתל המתלקט, אבל בסק"ל שרה"ר עד הגהר שפיר הוי ניחא תשמית' ברה"ר עד הגהר, ובח"ס שם משמע דל"ק קו' המ"א כיון דלא ניחא תשמית', ואינו מובן דגם גדות האוקיינוס לא ניחא תשמית' אלא שרה"ר הוא מן הגדות ולפנים ולפיכך מקרי ניחא תשמית'.

ומש"כ תו' עירובין כ"ב ב' דל"ה ואיזהו, שלא יהא עשוי כעין מדרגה ללא תיהוי מחילתא נדרסת, ר"ל שיהא גשר מהר להר והבקעה תחתיו וא"כ נתבטלה מחילת התל דהוי מחילה שאינה ניכרת הגדרסת ולא הויא מחילה, והלכך כה"ג אפי' של יחיד לא הוי דה"ר, דאין כאן מחילות, ומה שכתבו נדרסת לרווחא דמלתא ועיקרן משום דתקרה מסלקת מחילות.

ומש"כ ב"ש"ל שם דטעם חריץ שאין רחב ד' או שנתן עליו נסר ומיעטו מד"ט, הוא משום דאחר רבים ומבטלי מחילה ולפ"ז אם העמיד מחילות תוך החרץ אף אם אין רחב ד' מערבין שנים, כבר נתבאר דלא שייך כאן אחר רבים ומבטלי מחילתא, ואין חילוק בין שבנה מחילות סביבות כתלי החרץ ללא בנה כתלים והטעם הוא שבפחות מד"ט לא מקרי מחילות וכמש"כ רש"י שבת ט' א' ד"ה פ"נ, וכמש"נ לעיל, ומש"כ ראשונים דמפסע פסעו ל' היינו ליתן טעם דמחשב חד חצר ולא משגחינן בהפסק חריץ דהא מקום החרץ ע"כ לאו חצר הוא, וא"כ איכא הפסק בין החצרות ולזה יהבו טעמא דמפסע פסעו ל' ואין זה הפסק, וכונת הגהמ"ר נראה דמפרש מחילות ניכרות היינו מחילות על הגג, אבל גוד אסיק לא מהני ביהר מז"ס אף לרב, ופי' הטעם דבאיכא מעקה התשמיש קבוע ומהני דיורין דלמטה למחשב דירה אף למעלה, אבל באין מעקה דאין התשמיש קבוע פן יפול הגופל ממנו, ולא מחשב הוקף לדירה ביהר מז"ס, ולא מהנו דיורין דלמטה, ודברי הגהמ"ר, דרישא הן של אחר וסיפא של איש אחר, ומה שהק' שם מהא דא"ר שאין אוסר דרך אויר לריד פירוש, וכנראה פי' הכא משום שבני דה"ר אוסרין וכ"ה לשון רש"י, וע"ז הקשה שאין להן

אדם חשיבה מחילה אבל ביד"ש זה טבע הארץ וליכא עלה שם מחילה כמו הוקף אוקיינוס ושאר נהרות, והתם על המחילה ליכא רבים כלל אלא בין המחילות איכא דה"ר והלכך ניחא תשמית', אבל כל הני דמיימא בגמ' עירובין כ"ב ב' אע"ג דביד"ש הוא כיון דרה"ר על המעלות והמורדות ואם לא יעברו על המורדות יסגר עליהם הדרך ויתבטל כל דה"ר וזה מקרי לא ניחא תשמיתא וזהו אין חילוק בין מחילה ביד"ש למחילה בידי אדם, וזהו נתישבה הסוגיא שם לפי' תו', וזכנ"י פי' שאין דברי תו' אלא ביהר מז"ס שלא הוקף לדירה, ובח"ס שם הק' דהא מה"ת אין חילוק, ואין זה תימא דהא איכא למ"ד עירובין ס"ז ב' דיך חילוק מה"ת וא"כ שפיר י"ל דמחילה ביד"ש כו"ע מודו, ומיהו דוקא באיכא רבים דמבטלי מחילה, אבל בליכא רבים אף ביהר מז"ס הוי דה"ר אף במחילות ביד"ש כדמוכח בהדיא בגמ' שם דפריך מסלע שבים ע"ש ולפ"ז אם הגהר מקיף כרך גדול ובתוך הכרך דה"ר גמורה אין מועיל מחילות הגהר, אבל דעת הרמב"ן וריטב"א דאין חילוק בין מחילה בידי אדם לביד"ש אלא כל שהאדם רואה עצמו תוך מחילות עי' לעיל סי' מ"ג סק"א.

יב) ודין ביטול מחילות לא נאמר בגמ' אלא ברה"ר, דהא דתנן כ"ב א' דרך הרבים מפסקתן היינו דה"ר כמבואר שבת ו' ב' דאמרין דה"ר גמורה למעוטי הא דר"י דכשעוברת בין הפסין אינה דה"ר גמורה, וכן הא דמלך דלתות נעולות היינו ברה"ר כדאמר אלמלא דלתותיה נעולות בליה חייבין עליה משום דה"ר, והכי אמרין לעיל ז' ורה"ר מי מיערבא כו' והכי מסקינן דמבוי מהני ל' ל"ה אע"ג דברה"ר לא מהני ל"ה דאחר רבים ומבטלי ל' וכי איכא דמחילה העשוי ביד"א בל"ה אינה מתבטלת אלא ברשות הרבים ולא במבוי, ה"נ מחילה ביד"ש אינה מתבטלת אלא ברה"ר וכל הני רבים דהוזכר בגמ' כ"ב ב' היינו דה"ר ממסך והרי מסקינן התם שבבילי בית גלגול דהוי דה"ר משום שמסרן ליחיד ואע"ג שהן שביב לעוברים יחידים מ"מ אינן מבטלין מחילות, וכן פשוט בל' הפוסקים, והמ"א ס"ס שס"ג כתב דלדעת הפוסקים דבעינן ס' רבוא ה"ה לענין ביטול מחילות, וכן מסתבר אלא שאין כן דעת האו"ז וכמש"כ ב"ש"ל, ואין זה דבר חדש שכבר הובא דעת זו בהג"א פ"ק דעירובין סי' ח', וכמש"כ לעיל סי' י' ס"ק ט' ומ"מ בעינן שיהא דה"ר גמורה, אלא שתנאי ס' רבוא הוא נלמד מדגלי מדבר ואמרין נהי דלענין דין דה"ר בעינן תנאי זה אבל לענין ביטול מחילות סגי במה שהאמר מעבר לרבים כשיעור שאר דה"ר אף שאין עוברין בו ס' רבוא, ומיהו כל הפוסקים שסתמו בזה נראין דברי המ"א דבעינן דה"ר גמורה ולפיכך סתמו, ומש"כ האו"ז דמסתמא לא איירי בס' רבוא, תימא דהא שבת ו' ב' אמר למעוטי הא דר"י דרה"ר גמורה העוברת בין הפסין לאו דה"ר היא והיינו ע"כ בס' רבוא.

יג) אבל דיורין העוברין בצתים או בחצר או במבוי לית דין ולית דיין דניתרין בל"ה ולא מבטלי לה רבים וכש"כ מחילות גמורות,

לאמר חוקקין חשיב מחילות ניכרות, ומודה ר"מ בהא לאמר עירובין ז"ל ב' בהשגה גיפופיה דהוי סילוק מחילות ולא אמרינן חוקקין.

מסקנא דמלתא חלילה לעשות שום סניף להקל בגשר מדברי הש"ס, כי אין כאן מקום לפקפק על הוראת האוסרין.

לאסור דרך אויר, ועדיין ז"ע, אבל אין לנו להפליג בדברים שדברי הראשונים ז"ל ברור מלוליהן תמיד ולדרוש רמזים אין קץ.

ומש"כ להוכיח ללא צעין מחילות ניכרות מדאמר ר"מ חוקקין להשלים אין זו תשובה ללא אמר ר"מ חוקקין בפני כותל ולא בפני קרקע אלא באיכא שיעורא בחד דוכתא, וכמש"כ תו' שבת ז' ב' ד"ה והלכה ואין לנו בדין חוקקין אלא המצוא בגמרא, ובמקום

סימן קט (א)

המחילות ולמה מותר לו ליכנס לכל תחומי, ואפשר דבאמת אינו רשאי ללכת מתוך המחילות ולחזר אלא בזמן שמתפזרין האנשים ואז לו תחומי זוכה בתחום הראשון, ולפ"ז אם הוציאוהו חוץ לתחום והקיפו נכרים מחילות והוא בתוך המחילות ועכשיו הקרפף תחומי והוא מובלע בתחום הראשון אינו נכנס לתחום הראשון לדעת הרמב"ן דאין הלכה כר"א אף ביא באונס, ואפשר דכל שניתן לו ד"א ואח"כ הקיפו מחילות ונמצא שהוא מובלע תוך התחום חוזר לתחומי כיון שהוא יוצא מתחום ד"א שלו ע"י היקף המחילות מהני הבלעת תחומי אף לרבנן דר"א.

ג) מ"ב א' שבת בדקעה והקיפו נכרים מחילה בשבת מהלך אלפי' אמה, כתב רש"י דאפי' לר"ג דדליר וסתר מהלך את כולה ה"מ באבד שביטתו אבל כי אית לי' שביטתו של אחמול אין לו אלא תחומי וכתב ריטב"א דלפ"ז היה מקום לומר שאם הוציאוהו מתחומי שז דינו למחשך כל ההיקף כד"א דאין נתנוהו דליר וסתר, וסיים בשם מורי שז"א דכיון דתחומי כלה בתוך ההיקף וחזר לתחומי אסור דאפי' ג' שהוא בתוך ההיקף כי הוציאוהו אינו מן הדין להרויח בזה ואין לו אלא ד"א, ונראה דלא נתן הריטב"א מקום לומר שיהא כל ההיקף כד"א אלא לענין שיהא רשאי לחזור לתחומי אבל כי שז לתחומי ודאי הוא כתחלתו ואין לו אלא אלפים כיון שהוא עכשיו בתחומי, והריטב"א סיים דאינו רשאי לחזור ועכשיו דאמרינן שאינו רשאי לחזור כי חזר לתחומי במזיד אין לו אלא ד"א, ואי היה רשאי לחזור היה חוזר לתחומי ואפי' אם חזרו ונפלו המחילות יס' לו אלפים ואף לדעת רמב"ן דקיי"ל כרבנן דהבלעת תחומי לאו מלתא היא ומשום דכל שלא יצא מתחום שני אינו זוכה בתחום ראשון הכא עדיף דכל תחום שני מובלע בתחום ראשון וזכיותו בתחום שני תחלתו חומרא, וספיר חוזר לתחום ראשון והלכך אפי' חזרו ונפלו מחילות לא הפסיד תחומי.

ומודל שכלה מדתו באמצע החצר דאין לו אלא חצי חצר כי הוציאוהו לחצי השני אין לו אלא ד"א, וכן אם חזר לתחומי אין לו אלא ד"א אפי' בתוך החצר וכמש"כ הריטב"א.

מיהו יס' לעי' ביא חוץ לתחומי במזיד והוציאוהו נכרים או שיצא באונס וחזר לדעת להשתא הוא נמצא במקום ששבת ומ"מ אין לו אלא ד"א שכבר הפסיד תחומי כדאמר מ"א ב', הכא בנמצא תוך אויר מחילות מהו כיון דכבר הוא בתחומי ואין לו תחום חוזר לדין נתנוהו דליר וסתר או לא, ושאילה זו הוא לדעת התו' כ"ט א'

א) עירובין מ"ד א' דיקא נמי דקאמר לי' יכנס כו', הכא משמע דהלכה כר"א ולק' מ"ה א' אמר ומר"א קמותבת לי' למר כו' משמע דהלכה כרבנן ותיירן הר"ה דדוקא ביא במזיד אין הלכה כר"א, אבל יצא באונס הלכה כר"א, ונראה דגם רבנן מודים ביא באונס וכדאמר לקמן מ"ה א' ביא לדבר מנוה, והא לאמר הלכה כר"א היינו כה"ג ביא באונס הלכה כר"א דבזה מודים חכמים, והנה אמרו לעיל מ"א ב' אי עייל לתחומי מפני כבוד הבריות כיון דעל ע"ל, ונראה דדוקא בהוציאוהו שלא בטובתו הדין כן אבל יצא לדעת לא אפי' דחזר בהיתר וכדאמר שם ביא לדעת והוציאוהו שלא לדעת וכ"ה בהדיא בש"ע סי' ת"ו, והנה ל"פ ר"א בזה, והא דמתיר ביא אמה אחת ליכנס וחוזר לתחומי הראשון משום דהבלעת תחומי מלתא היא כדאמר מ"ד ב' וחשיב כאילו עדיין לא יצא, ולפ"ז לרבנן דאמרי הבלעת תחומי לאו מלתא היא היינו דחשיב כיא ואח"כ נתחדש לו היתר להכנס וכמו הוצרך לנקביו והלכך ביא לדעת לא מהני הבלעת תחומי אבל יצא בשוגג כיון שחזר לתחומי בהיתר שז לתחומי הראשון, וכתב במ"ב סי' ת"ה סק"ב דאחרונים הסכימו כהר"ה לדינא, וכן פרש"י נ"ב ב' בהא דר"א במזיד ומדעת.

ולעת הרמב"ן במלחמות דלעולם אין הל' כר"א אפי' יצא בשוגג והיה נחמתי' בדמלו גברי והא דקשיא לי' מאי קמבעי לי' לא קשה למסקנא דקטיל וטרי במחילת בני אדם ול"ע דהא רהיטא דשמעתא משמע ללא הד' בו, ועוד דבגמ' אמר דייקא נמי דקאמר יכנס.

ב) כתב רש"י מ"ד ב' דרבה דסבר הבלעת תחומי לאו מלתא היא לית לי' הא דנהרדעי דכיון דעל ע"ל, והרמב"ן הסכים לדעת ר"י בתו' דכו"ע אית להו דנהרדעי דהתם כיון שיצא לתחומי תחומא דיד' עכשיו ד"א שנתנו לו חכמים וכיון דיא עכשיו מהאי תחומא דיהבו לי' חכמים ונכנס לתחום הראשון שז לתחומי כיון שנתנו בהיתר, אבל כשתחום דהשתא מובלע בתחום הראשון ס"ל לרבה דאין לו רק תחום דעכשיו דהא לא יצא מתחום דעכשיו אף בזמן שהוא בסוף תחומי שהוא מובלע בתחום הקדם, והיינו נמי טעמא דחכמים דפליגי אר"א וס"ל דיא אמה אחת לא יכנס אפי' ג' תחום דעכשיו מובלע בתחום הראשון.

ויס' לעי' א"כ במלו גברי נמי למה נכנס לתחומי וסב כבתחלה הלא בזמן שהוא בתוך המחילות הרי יס' לו עכשיו תחום דיד' תוך

לדעת וביצא לדעת איירי ברישא אצל ביצא שלא לדעת פסק רבנו לק' הי"ד כר"א.

ו) ולעת הראב"ד ג"כ דקיי"ל כר"א להבדלת תחומין מלחא היא כשיצא באונס וכלעת הרז"ה וס"ל דאם ד"א שלו מובלעין תוך תחום העיר יכול למקני שביטה תוך העיר אע"ג שהוא חוץ לתחום העיר והא דתנן נ"ב ב' מי שהחשיך חוץ לתחום אפי' אמה אחת לא יכנס היינו באופן שאין תחומו מובלע שצירר כבר ד"א לחוץ, אצל דעת הר"מ שאי אפשר לו למקני שביטה בעיר בזמן שהוא חוץ לתחום של עיר, והמ"מ נמי קם לי' שביטת הר"א דאי יכול ליכנס אפשר לו למקני שביטה בעיר אע"ג שהוא חוץ לתחום, וזה שהוא בשחשיך חוץ לתחום ודאי דינו כאונס ואחרי שבאנוס ודאי פסק הר"מ כר"א א"כ הרי יכול להכנס ולפיכך נדחק לומר דאיירי בצירר ד"א חוץ לתחומו ואי אפשר לי' ליכנס בעירו ולכך קנה שביטה במקומו ולפיכך קשיא לי' איך יתכן שתחומו נכנס מקהלתו לעיר, אצל למה שנתבאר יאלנו מכל עמנוס, ומלאתי אח"כ בזהגר"א סי' ת"ה כמו שכתבנו.

ל"ה א' ל"ג אלא שנתגלגל חוץ לד"א כו', מבואר דאם הניח עירובו תוך התחום ה' אמות ונתגלגל חוץ לד"א ועדיין העירוב תוך התחום שפיר קני עירוב כיון דיכול להביא עירובו למקום שביטתו וכמבואר בתו' לעיל ל"ד א' ד"ה ואמאי, ואיירי נמי הכא שהוא בכרמלית אי נימא דמודה רבי בפחות פחות מד"א ברה"ר אלא כיון שבינו לבין העירוב יותר מתחום אינו עירוב וכמ"כ תו' בסוגין ד"ה נתגלגל, ונראה דכל שמקום הפת יותר מב' אלפים וד"א ואו' ב' אמות לדעת הר"מ למה שפי' המ"מ דעת הר"מ דלעולם חשבינן הפת באמצע הד"א של שביטתו ממקום שהוא נמצא כשהחשיך, אינו עירוב, אע"ג שאם נחשוב שהוא חוץ לתחומו הוא קונה במקומו ד"א וא"כ אפשר לו ליקרב למקום הפת ד"א ולא יהי' בינו לבין הפת רק ב' אלפים ונמצא שהוא בתוך תחום פתו מ"מ אינו עירוב כיון שהוא בשעה שהחשיך חוץ לתחום פתו, וכן כשהוא ברה"י שנחשב כד"א ויכול ליכנס ולקרב לפתו מ"מ אינו עירוב כיון שאם נחשוב שביטתו ממקום פתו הוא נמצא בשעה שהחשיך חוץ לתחום פתו, וראי' מהא דתנן נ"ב ב' בהחשיך והוא חוץ לתחום אמה אחת לא יכנס אע"ג די' לו ד"א במקומו ויכול ליכנס תוך התחום ומש"כ הר"א דאיירי בצירר לו ד"א ללד אחר תימא דהא רבנן פליגי ולית להו הבדלת תחומין וכמ"כ לעיל וע"כ לא איירי בצירר ללד אחר, ונראה דכונת הר"א דמתני' דהחשיך חוץ לתחום אמה אחת לא יכנס לא מש"ל אלא בצירר ללד אחר, אע"ג דרישא לא איירי בצירר דרישא איירי ביצא לדעת אצל סיפא אנוס הוא ומודים חכמים באנוס, אצל ל"ע מנ"ל להר"א דאפשר למקני שביטה בזמן שהוא חוץ לתחומו על סמך הבדלת תחומין, ולהני פוסקים דסבירי דאין הלכה כר"א אפי' באנוס ודאי לא מהני הבדלת תחומין למקני שביטה בשחשיך חוץ לתחום, ולפ"ז כשהוא בעיר והניח עירוב חוץ לתחום ביתו אע"ג שהוא תוך

דיצא לדעת ונכנס לדיר וסוהר נמי מהלך את כולה, אצל לדעת הר"מ דיצא לדעת או נכנס לאויר מחילות לדעת כשם שמפסיד תחומו כך הפסיד דין רה"י שהוא כד"א אין כאן שאילה.

ז) מ"צ א' משום דהוי כמחילה שנפרצה במלואה למקום האסור לה, איסור זה אינו איסור תחומין שאם הוציא חוץ לד"א לא עבר על איסור תחומין אלא עבר על איסור הוצאה שטלטל בכרמלית יותר מד"א, והלכך דיו"ט שתחומין אסור והוצאה מותרת מותר לטלטל תוך אלפים כ"כ הריטב"א, מיהו לזרוק חוץ לאלפים דגזרינן שמא ימשך אחר חפצו היה נראה דגם דיו"ט אסור שזה נאסר משום תחומין אצל ב' הריטב"א כתוב דיו"ט מותר לזרוק ואפשר דחכמים עשאורו כב' רשויות ומשום לתא להוצאה אסרו לזרוק וכו'.

ה) ר"מ פכ"ז מה' שבת הי"א מי שיצא חוץ לתחום אפי' אמה אחת לא יכנס שהד"א שיש לו לאדם תחלתו ממקום שהוא עומד בו, ר"ל כשמרבעין התחום אין מרבעין ד' אלפים על ד' אלפים והוא באמצען ושיהי' לו עוד רשות לצרור ד"א חוץ לתחום לרוח שירכה אלא נותנין לו ד"א במקומו לרוח שצירר ואח"כ מודדין אלפים מסוף ד"א שלו וזה שאמרו נ"ב א' שבת יש לו ד"א, וכמ"כ רש"י נ"ב ב' ד"ה ולמודד, וכמ"כ המ"מ לעיל ה"ד בשם הרשב"א, והלכך כשאנו אומרים שיצא אמה אחת חוץ לתחום היינו חוץ לאלפים הגמודדין ממקום שביטתו דלמקום שביטה ד"א והלכך ביציאה אמה אחת כבר הוא מוצא מתחומו, ואיירי ביצא לדעת ובמקום דבעינן שלא לדעת נקט הוצאה, וכבר רמזות הד"א ב' רבינו בזה"ו שכתב כיצד הרי שהיה אלף אמה ממקום שביטתו (אם נראה דל"ל [או] מחוץ לעיר כו' ר"ל דאלפים נמדדין חוץ לעיר אם הוא בעיר או חוץ למקום שביטתו דהיינו ד"א כמ"כ רבינו פ"ו מה' עירוב הי"א, ודברי המ"מ דהר"מ מפרש דטעמא דרבנן דלא יכנס הוא משום דסתמא הוי כצירר הד"א שלפניו תמיהים דהא בגמ' מ"ד א' אמר בהא דנחמין בר"ח מצעי לי' אי הלכה כר"א אלא דרבנן לית להו הבדלת תחומין וכן שם מ"ה א' אמר מד"א קמותבת כו' מבואר דרבנן פליגי, וגם אי אפשר לומר דהר"מ פסק כר"א אלא דסבירי דלכ"י דבידו לצרור אמרינן מסתמא צירר ד"א שלפניו דמנ"ל לחדש כן בלי מקור בגמ' ועוד ודאי ניחא לי' ד"א שלאחריו כדי שיוכל לחזור לתחומו, ועוד למה נקבע הלכה כר"א ולא כרבנן והלא בגמ' מ"ה א' אמר מר"א קמותבת כו' ולק' הי"ד כתב רבנו דינו של ר"א ביצא שלא לדעת.

ס' וכן מי שהחשיך חוץ למדינה אפי' אמה אחת כו' ואם כלתה מדתו במקצת העיר כו', ר"ל ביצא אמה אחת נמצא דמדתו כלתה במקצת העיר שהרי שביטתו ד"א ויש לו אלפים חוץ לד"א שלו ואם יצורר הד"א ללד העיר כלתה מדתו ג"א תוך העיר, ואע"ג שיכול ליכנס לתוך העיר מ"מ אי אפשר לי' למקני שביטה בתוך העיר כיון שהוא חוץ לתחום העיר, ודעת הר"מ דאין הלכה כר"א ביצא

מקום המותר בזמן שתחומו תוך אלפים מהא דהוא מותר בזמן שנכנס חוץ לאלפים ואבד תחום הראשון.

(ח) הק' הגר"א לדעת תו' דגם שמואל אסר טלטול כאורחא' אפי' תוך אלפים למה פריך רק לר"ה באלפים מיהא טלטול כאורחא', וי"ל משום דלא שמעינן כן בהדיא בדברי שמואל אבל למסקנא דר"ה חשיב לה פרוץ למקום האסור שפיר י"ל דגם שמואל מודה בזה ואפשר דהא דפריך באלפים מיהא טלטול כאורחא' הוא אפי' לשמואל דלא התיר אלא בזריקה.

עוד הק' מהא דבזרייתא תניא מותר לטלטל בכל העיר כולה ולא תני בזריקה וי"ל דהא פירשנו בגמ' בזריקה, ולמש"כ תו' שגז ובהגה' שברש"י דדוקא הוקפה בשבת חשיב לה ר"ה פרוץ למקום האסור אבל בעיר וחצר לא בלח"ה ניחא, ולשון ובלבד שלא יעבור התחום ברגליו משמע דגם טלטול הושטה מותר, וי"ל דעיקר דין טלטול והילוך נקט.

(ט) מ"א ב' הולכייהו לעיר אחרת כו' מהלך את כולה רש"י פי' מוקפת מחילות וכ"כ תו' לקמן מ"ז ב' ד"ה דכולה, ובתו' רה"ש כ"ג ב' ד"ה לא, הוכיחו כן מהא דתנן בראשונה לא היו זזין משם כל היום ונהי דעדיין לא תיקנו סיהי' להן כל התחום עדיין ודאי יציאתן באונס ואם הן במקום מוקף מחילות הדין נותן שמהלך כולו ואם איתא דכל העיר אפי' אינה מוקפת מחילות מהלך את כולה למה לא התירו להן כל ירושלים, והרמב"ן כתב דלעולם כל עיר כד"א אף אינה מוקפת מחילות והא דאסרו להם מתחלה היינו מפני שחשבו כיצא לדעת והביא רא' דבירו' אמרו שמתחלה לא התירו להם רק ד"א ואח"כ התירו להם כל החצר ואח"כ תיקן ר"ג ולמה לא התירו להם מתחלה כל החצר וע"כ שחשבו להן כיצא לדעת, וא"כ י"ל דכשהתירו להם כל החצר היינו מחמת דחק אבל לא מן הדין שחשבו דינם כיצא לדעת, ואמנם קשה למה יחשבו כיצא לדעת כיון שיצאו מחמת אונס מזה, והא דלא יהבו להו מתחלה רק ד"א אפשר דחכמים הראשונים היו סברי כר"י ור"ע דנתנוהו דדיר וסהר נמי אין להן אלא ד"א ואח"כ הקילו עליהם כסברת ר"ג וראב"ע דמהלך את כולה וא"כ ראית ר"י קיימת, ומה שהק' הרמב"ן בהא דאמר רבא דכולה מצרכתא כד"א ולא שאיל אי יסבה ולבסוף הוקפה י"ל דכבר קים לי' שמטלטלין שם וסתמא הכי הוא דהא בהוקפה ולבסוף יסב מהני פרעה עשר כדאמר לעיל כ"ד א' ובהמשך הזמן ודאי נפרץ והותקן בגדר או בכו"ה.

ובמ"מ פכ"ז מה' שבת הי"ג הביא דעת רש"א דאפי' יצא לדעת חוץ לתחום ונכנס במקום מוקף מחילות מהלך את כולו וזו גם דעת תו' לעיל כ"ט א' ולדעת זו ודאי מוכח ממשנת רה"ש דאין עיר פרועה כד"א.

ובשו"ע סי' ת"ה סתם כדעת רש"י ותו' דבעינן מוקפת מחילות לדירה.

(י) יצא לדעת אין לו אלא ד"א כו' כתב הרא"ש דיצא לדעת והחזירוהו או שחזר לדעת נהי דתחומו הפסיד מ"מ כל העיר יס לו

תחום עירו אינו עירוב אע"ג שאם הוא נשאר חוץ לתחום יס לו כלה ואם היא מוקפת חומה לדעת רש"י וס"פ ולדעת רמב"ן אף באינה מוקפת חומה ויכול ליכנס תוך תחום עירובו, ויתכן לפ"ז לפרש הא דתנן נתגלגל חוץ לתחום היינו שנתגלגל חוץ לתחום רגליו והא דאמר רבא חוץ לד"א הוא פירוש התחום שמלבד אלפים צריך להוסיף ד"א ואם הוא עומד בצקעה יס לו ד"א ואח"כ אלפים וסגי בחוץ לתחומו ואם הוא בעירו יס לחשוב ד"א במקום פתו ועוד אלפים ואם ביתו חוץ מתחום זה אינו עירוב וכ"מ בגמ' נ' ב' דאמרו כגון דאיכא ממקום רגליו ועד עיקרו תרי אלפי וד' גרמידי דאי מוקמית לי' באידיד גיסא דאילן קס לי' לבד מתחומא ולדעת הראב"ד צריך ד"א חוץ לתחום רגליו וצריך בינו ובין הפת אלפים וח' אמות ואם הוא בעיר צריך אלפים וד"א מחומת העיר.

(ז) סי' ת"ג בהגה' אבל לטלטל ממש חוץ לד"א אסור כו' אחרונים ז"ל נקטו בדעת תו' דמן הדין מותר לי' להוסיף כלים בידו מאלפים חוץ לאלפים אלא משום שאי אפשר לי' להוסיף למרחוק חשיב פרוץ למקום האסור ולכן כתבו הט"ז והגר"א לחלוק דלא שייך בזה פרוץ למקום האסור שהרי כולה מותר, אבל נראה דעת תו' דשמואל דוקא ע"י זריקה קאמר אבל להוסיף חפץ חוץ לד"א בידו מודה שמואל דחיישינן שמא ימשך אחר חפצו והיינו דהזכיר ע"י זריקה ולא קאמר סתם ומטלטל בכולה וכן משמע לשון הגמ' דיש מקום לחלק בין זריקה לטלטול כאורחא' דאמר באלפים מיהא לטלטל כאורחא' ולמה לי' להזכיר כאורחא' אלא דידע דכאורחא' הוי רבותא טפי חוץ לאלפים.

ונראה דלר"ה אינו מטלטל מתוך אלפים חוץ לאלפים אפי' תוך ד"א וכדין ב' רשויות דעלמא ודין פרוץ למקום האסור אינו אלא בכהאי גוונא, וכן מתפרש ליסנא דר"ה מהלך אלפים אמה ומטלטל ד"א ר"ל מטלטל בהן ד"א אבל חוץ לאלפים אינו מטלטל אפי' בד"א, ולדעת תו' גם לשמואל אסור הושטה אפי' תוך ד"א מאלפים חוץ לאלפים, ובתוך אלפים אינו מטלטל בהושטה אלא ד"א.

ונראה דכי היכי דפליגי בכלה תחומי במקום מוקף מחילות ה"נ פליגי בשבת בצקעה ולא הוקפה מחילות אי מותר לזרוק ואו להוסיף לדעת רש"י וס"פ חוץ לתחום תוך ד"א אי גזרינן שמא ימשך אחר חפצו, והא דפליגי בהקיפיהו מחילות משום דבזה יס לדון בכל ההיקף משום פרוץ למקום האסור.

כתב הט"ז בהמשך דבריו ז"ל דאם הוציאוהו חוץ לאלפים הוא מותר לטלטל שם, ואינו מכוון להגידון דפרוץ למקום האסור היינו שאסור להכניס ולהוציא מרשות זה לרשות זה אע"ג דכל רשות בפ"ע אין בה סיבה האוסרתה, ואמנם עיקר הדין אינו מוכח דלמש"כ הריטב"א שאם הוציאוהו חוץ לאלפים דינו כהוציאוהו חוץ לתחום ואין לו אלא ד"א, הדין נותן דאינו מטלטל אלא תוך ד' אמותיו וכדין יצא חוץ לתחום דעלמא וכמבואר לק' מ"ה א', ובכל אופן אבד תחום הראשון ולא שייך לאוכוחי שחוץ לאלפים הוא

לתוך התחום מ"מ אינו חוזר לתחומו, ואם יאל שאל לדעת וזכר ד"א לכל התחום ונכנס לתחומו זוכה בתחום הראשון.

ס"ג מי שקידש עליו היום והוא חוץ לתחום העיר כו', למש"כ לעיל ר"ל אף דיג לו ד"א והוא נכנס לתוך התחום כשיראה מ"מ אי אפשר לו למקני שציתה בעירו על סמך זה, וכ"ה במ"ב בשעה"ל אות ט' ולא הביא דעת הראב"ד בזה.

יג מ"ג א' תוד"ה הלכה, ועוד דאחי אבא ר"י והחולק אינו יכול להכריע, אינו מובן הלל כל מכריע הוא חולק, והבא הוא ככל מכריע דר"ג וראב"ע התירו אפי' דיר וסתר ור"ע אסר אפי' ספינה עומדת ור"י הכריע דנתנוהו בדיר וסתר אין לו אלא ד"א ובספינה מהלך את כולה, ותנא דמשנתנו לא הזכיר דין ספינה עומדת, רק הזכיר דיר וסתר וסנה ר"ג וראב"ע מתירים ור"י ור"ע אוסרים והיינו כפי מה שהכריע ר"י לבסוף, ואפשר דכונתם לכיון דבמשנה לא תני דין ספינה עומדת רק תנא פלוגתת ר"ג וראב"ע ור"י ור"ע בדיר וסתר לא חשיב מכריע לפי מה שמסר לנו רבי במשנתנו, ואפשר דמה שדן כל היום היינו בהיתר ספינה אבא באיסור דיר וסתר מתחלה הוא קאים בשטות ר"ע והלכך לא חשיב מכריע, ויש לעי' לר"ז דבמהלכת פלוגי ורלו להחמיר כשמעתיא כמו שפי' תו' הלל ר"י כר"ג ס"ל בספינה ולמה החמיר, ואפשר שהיה באתו היום שדנו ועדיין לא הכריע להקל.

יד ב"הג"ל הביא פלוגתת הראשונים בבא בספינה לנמל בשבת, והנה אי לא נחוש שהיתה הספינה פ"א ברחק פחות מ"ט לא היה מקום להחמיר לכיון דספיקא הוא אי יש תחומין למעלה מי' ונקטינן לקולא דלרבנן והרי יש לו צירידתו אלפים אבא אי ראוי לחוש שהיתה למטה מ"ט או צידוע שהיתה למטה, ועכשיו הוא חוץ לתחום, א"כ אין לו אלא כל הספינה אבא אסור לו לירד שהרי יואל מד"א שלו, ואם הספינה נכנסה לתוך העיר הדין נותן דכל העיר כד"א למאי דקיי"ל כר"ג בדיר וסתר ואמנם י"ל דכל שמחילות מפסיקות ברה"י עצמה אינו יואל מרשות לרשות דרשות ראשונה כד"א ורשות שני' כחוץ לד"א ואמנם נראה דכל שאין רה"ר או כרמלית מפסקת ביניהן רשות אחת הן שהרי בהוליוהו לעיר אחרת מהלך את כולה ונכנס לכל הבתים והחצרות שבעיר ויואל מהן אלמלא כולוהו כחדא רשותא והכי נמי הספינה שנקנסה לעיר היא כאחד הבתים שבעיר, ואמנם לדעת רש"י ותו' דבעינן עיר מוקפת מחילות והוקפה לדירה, לריד שלא יהא פרצה עשר בעיר והספינה נכנסה לעיר צפרצה פחות מעשר, א"נ דשפת הים יש בו גידודי י"ט, ועוד נראה דאפי' יש פרצה עשר ואין הגידודין מתלקטין עשרה מתוך ד' מ"מ אם הספינה עצמה סותמת הפרצה ולא נשארה פרצה עשר כבר שבה העיר להיות רה"י ואף שנעשה המחילה בשבת לית לן בה.

ולדעת רמב"ן דאפי' עיר שאינה מוקפת דינה כד"א כל שנכנסה הספינה לתוך העיר יורד וכל העיר כד"א כמו שנכנס לבית או לחצר שבעיר.

אפילו לר"י ור"ע דנתנוהו בדיר וסתר אין לו אלא ד"א הגי מילי דללא שבת באויר מחילות מצעוד יום אבא בשבת באותן מחילות מצעוד יום הן כד"א, ונראה דוקא כשהן מוקפות מחילות ורע"ג דבאינן מוקפות נמי הן כד"א לזה שקנה שציתו בתוכן הכא לאו מכא תחום קאתינן עלה דהא תחומו כבר הפסיד אלא מכא רה"י קאתינן עלה דמותר להלך את כולה והלכך בעינן מוקף מחילות, וכ"ה ברמ"א סי' ת"ה ס"ח בהגה'.

ידוקא בהחזירוהו למקום ששבת ס"ל להר"מ ותלמידו הראב"ע דמהלך את כולה אבא יאל לדעת ונתנוהו בעיר אחרת או שיאל לדעת לעיר אחרת אין לו אלא ד"א, אבא דעת תו' כ"ט א' דאפי' יאל לדעת ונכנס לעיר אחרת מהלך את כולה וזו דעת רשב"א, והביא רא"י מהא דלא אמרו בגמ' מ"א ב' דשמואל אשמעינן דיאל לדעת אין לו אלא ד"א אפי' נכנס לעיר ולדיר וסתר, וכבר השיב המ"מ דהא שמואל פסק כר"י ור"ע אפי' יאל שלא לדעתו אין לו אלא ד"א ודעת רשב"א דמ"מ י"ל אליבא דר"ג קאמרן ועוד י"ל דידעו בגמ' דשמואל ארישא קאי בהחזירוהו לתחומו.

וסתימת דברי הר"מ פכ"ז מה"ש משמע דביאל לדעת והחזירוהו נכרים אפי' הוליכוהו לעירו אין לו אלא ד"א וזה דלא כמהר"מ והראב"ע, ומה שדקדק מהר"מ דא"כ לימא דשמואל הא אתא לאשמעינן י"ל דמשמע להו בגמ' דשמואל עיקר דין תחום אשמעינן.

יח ר"מ פכ"ז מה' שבת הי"ד בהש' כתב הראב"ד איך הוא מערבב כו', נראה דיג כאן ט"ס והכונה לחלוק על הר"מ שכתב דהא דהוליוהו חוץ לתחום והקיפוהו מחילות דמהלך את כולה ואם נכנס לתחומו כיון דעל ע"ל, אינו אלא כשחוד המחילות אלפים ולא יותר, ודעת הראב"ד דאחרי דהלכה כר"ג אפי' בדיר וסתר אין נפקותא בין הכניסוהו בתחילה למקום מוקף ובין הניחוהו בצקעה ואח"כ הקיפוהו מחילות וכי היכי דבהוליוהו לעיר דיר וסתר אין נפקותא בין אלפים ליתר מאלפים ה"נ בהקיפוהו אח"כ אפי' ההיקף יתר מאלפים מהלך את כולו, ודוקא בשבת בצקעה מע"ש והקיפוהו אין לו רק אלפים כיון דהיה לו תחומו מע"ש, ודברי הר"מ לא נתפרשו דודאי אין לחלק בין נתנוהו למקום המוקף להקיפוהו אח"כ בלי מקור בגמ', והמ"מ כתב שאין הדבר מוכרע ואינו מובן למה, וצירו' מבואר דדוקא משום ששבת אין לו רק אלפים למה שפי' הריטב"א את הירו'.

והגי' בלשון הר"א אפשר דל"ל ועשו לו מחילה בשבת בבני אדם שלא לדעתם או עכו"מ עשו לו הרי הוא חוזר לתחומו אפי' כמה מפני שלא שבת בה ביה"ש אבא אם שבת כו'.

יב סי' ת"ה ס"א מי שיואל חוץ לתחום כו' ואין לו אלא ד"א מעמידת רגליו ולחוד, הוא לשון הר"מ ולמש"כ לעיל איירי ביאל לדעת ואין הלכה כר"א ביאל לדעת והלכך אין לו אלא ד"א וזוחר ד"א למקום שיראה ומעמידת רגליו ולחוד ר"ל עמידת רגליו מקרי פנים וכל סביבו מקרי חוץ, ואפי' אם בחר ד"א לכל תחומו ונכנס

אם הוא באופן שמתעבר עם העיר הני מילי לענין שובת אבל הכא בעינן שיהא בתוך העיר היינו שב' מחילות הבתים מצליעין את מקום שהוא שובת דזה מקרי תוך העיר כן מצוהר ברמב"ן שעומד ג"כ בשטת הר"י.

ולעת ר"א נראה דאפי' נימא דבנתנוהו תוך העיר יהי' לו כל העיר אפי' אם אין מטלטלין בה, מ"מ השטח שאכל הגמל שהוא חוץ לעיר אינו בכלל עיר אף שיש לים גידודין.

כתב רמב"ן סי' ת"ח בזה"ל ד"ה מוקפת, דאפי' לבעת הרמב"ן לא מהני בנתנוהו בעיבורה של עיר ונראה דהיינו בחוץ לבתים או שבת אחד בולט ובשכיל בית זה מתעבר השטח עם העיר אבל אם ב' בתים זה כנגד זה וביניהם שטח זהו תוך העיר וכן עיר עשו' כקשת והיתר מעבר עמה את השטח השטח הזה בכלל העיר כן משמע ברמב"ן, וא"כ דברי המ"א בשם מהרי"ל מכוונים עם הרמב"ן.

כתב המ"ב שם ס"ק כ"ב אם הביאורו נכרים בספינה אינו מותר לבאת מהספינה אלא א"כ נכנסה בתוך היקף מחילות העיר וי"א כו' עומק מקום המים כו' נחשב למחילה, ולמס"כ לעיל אין הדברים מכוונים דאם העיר מתוקנת שמטלטלין בה לכו"ע סגי בגידודי הים, ופלוגתא דעיר שאינה מתוקנת להיתר טלטול ואז אפי' מחילה גמורה לכל הגמל לא מהני, ולמה שסתם בשו"ע דבעינן מוקפת חומה ודאי בעינן שתהא הספינה תוך העיר באופן שמותר לטלטל מן הספינה לעיר.

ט"ז מ"ב סי' ת"ח בזה"ל ד"ה רחוק, דן בהניח עירובו חוץ תחום רגליו ד"א אבל הוא בתוך תחום עירו, וכבר נתבאר לעיל סק"ו דזה לא מהני, ולא מצעי בעיר שאין מטלטלין בה שאינה נחשבת כד"א למי שנכנס בה בשבת אלא אפי' עיר מוקפת מחילות דנחשבת כד"א מ"מ כל שהוא חוץ לתחום עירובו אינו עירוב, והנה אם העיר אינה מוקפת אם אינו רוצה לקנות בה שביטה דינה כמי שנכנס לה בשבת ולעולם אפשר לו למיעקר שביטתו ולהשאר כד"א כדתנן מ"ה א' מי שישב בדרך כו' ור"י לא פליג אלא בסתם אבל אם כיון שלא ליקני שביטה לא קנה, וכן אמרו מ"ט ב' דאפי' לתחתיו של אילן לא מצי אזיל וכמס"כ תו' שם ד"ה ואפילו, וכן שם [ג'] ב' אבל לא סיים כו' לא יזוז ממקומו, וכ"כ רש"י ס' א' ד"ה ואסור, ומצוהר דדוקא בסתמא אמרינן דניחא לי' בביתו אבל אי עקר עקרו, ואין לו בה אלא ד"א, והלכך ודאי לא יתכן שיקנה שביטה חוץ לתחום רגליו שהרי אי קני שביטתו במקום עירובו נשאר חוץ לתחום ודינו שלא יזוז מד"א שלו ואיך יקנה עירוב, ואע"ג שאם יקנה שביטה במקומו ותהי' כל העיר כד"א ואז יוכל להגיע לעירובו, מ"מ השתא דקנה שביטתו במקום עירובו הוא חוץ לתחום וכבר כתב חזו"א ה' עירובין סי' ט"ז ראוי לזה ממתני' ס' א' דאם עירובו חוץ לאלפים ממקומו אינו עירוב אע"ג שאין העירוב מביתו אלפים ואין ביתו מעירובו אלפים ולא אמרינן הואיל דמצי למקני שביטה בביתו ואז יהא מצי לממטי לעירובו

ואם הספינה לא נכנסה לעיר שאסור לו לירד אם נכנס משום כבוד הבריות יש לו כל העיר, וז"ל במאי נחלקו הגי רבותא שהביא בהג"א דרבונו יואל התיר בנכנסה הספינה לעיר מוקפת לדירה ור"א ב"י אסר וכתב שאין העיר רה"י ממס' ואף אם היא רה"י אין להתיר אלא א"כ באה הספינה לשער העיר, ואינו מובן מהו רה"י ממס' ומהו לאו ממס' אם יש בה פרצה עשר ודאי לא חשיבא מוקף ולא התיר רבונו יואל אלא עיר מוקפת כדן והספינה נכנסה לעיר דאם היא חוץ לעיר ודאי אסור לו לירד, וכתב עוד דביקש להתיר ליכנס לעיר אפי' בשלא נכנסה הספינה לתוך העיר מפני כבוד הבריות לעשות כרכיו ומסתף מחברייא ואינו מובן מה ספק יש בדבר, וסיים עוד ורבונו יואל התיר אפי' בשלא נכנסה אלא לגמל, ואינו מובן אי באמת כרמלית מפסקת בין הספינה לעיר מה היתר יש בדבר וסיים אי לאו דמסתף מחברייא הוי אמר דאפי' מוקף אין לריד ונראה דהוא כדעת רמב"ן דכל העיר כד"א אף בלא מוקף מחילות אבל היאך יכנס לעיר כיון דספינה חוץ לעיר, ואפשר דדעתו דסגי בנכנס לעיבורה של עיר שתהא כל העיר כד"א, ומיהו זה לא יתכן אלא אי סגי בעיר שאינה מוקפת אבל אי מסתף להתיר בלא היקף איך התיר בנכנס לעיבורה של עיר, וכתב עוד דר"א מצונה כתב ג"כ כר"י דעיר הוי כדייר וסוהר אלא דבעינן שתהא נכנסת לעיר, וסיים דנהגו לאסור ולא התירו כדעת ר"א מצונה, ולא נתפרש במאי פליגי.

ט"ו אח"כ ראיתי באו"ז ה' ע"ש סי' ו' תשובותיהם באורך, ודעת ר"א כפרש"י דדוקא עיר המוקפת חומה נחשבת כד"א אע"ג דלענין השובת בעיר אפי' עיר שהיא כרמלית נחשבת כד"א מ"מ אם נכנס לה בשבת אין דברי ר"ג ורמב"ע אלא בעיר שהיא רה"י והלכך אם יש בעיר פרצה עשר או פרצת ד' בקרן זזית או רה"ר עוברת בתוכה אינו מהלך בתוכה אלא ד"א, ודעת ר"א דאם אין לתחתיה נעולות בלילה ואחר רבים ובטלו מחילותיה כיון דהיא רה"ר מה"ת אינה נחשבת כד"א אפי' לשובת בה, ודעת ר"י כדעת רמב"ן דאפי' אינה רה"י לענין טלטול מ"מ היא כד"א לענין זה שנתנוהו אותו לתוכה ואפי' אם רה"ר עוברת בתוכה ובטלו מחילותיה, מ"מ היא כד"א בין לשובת בתוכה ובין לזה שנתנוהו בתוכה.

ואם יש מן הגמל עד העיר שטח יותר מבית סאתים אבל הוא מוקף ע"י גידודי הים דעת הר"י דגם זה בכלל העיר אפי' יש בעיר רה"ר המצטלת מחילה או פרצות עשר, כיון דאם היתה העיר רה"י גם השטח שלפני הגמל היה בכלל העיר השתא נמי לענין השובת הוא בכלל העיר כיון דבמקום זה יש מחילות המושכות את שטח זה לכלל העיר אין מפסיד מה שמאד אחר העיר פרוצה, ואפי' השטח נמשך חוץ מע' אמה מבית האחרון של העיר, וכיון דלענין שובת הוא בכלל עיר ה"ה לענין זה שנתנוהו לתוכו בשבת, ומיהו אם אין שפת הים מתלקט י"ט מתוך ד' אין השטח הזה בכלל עיר אפי' אם הוא בתוך ע' אמה של העיר, ואף

מדתו חוץ לעיר מודה, והדבר קשה שיהא הגידון במאומאס דוקא ועוד א"כ אין ראוי מהא דאנשי עיר גדולה מהלכין את כל עיר קטנה, ובשקון ריטב"א משמע דבין בעיר הולך את כל העיר אף בכלתה מדתו בחאי העיר זהו דין מוסכם אלא שאין הדבר מכריח כל כך למחשב העיר כד"א למיתב לוי חוץ לעיר תשלוס תחומו בזמן שכלתה מדתו בסוף העיר ד"ל כי היכי דכלתה בחאי העיר אין נותנין לו חוץ לעיר כלום אף שכן זה והולך את כולה ה"נ בכלתה מדתו בסוף העיר י"ל שאין לו חוץ לה.

וגם ל' הגמ' ל"ח ב' ע"ג א' משמע כן כמס"כ תו' שם אף ש"ל דסוף אלפים לאו דוקא מ"מ לדעת רש"י ותו' רהיט טפי, ואחרי שהרמ"א הכריע להקל בעירוב כדעת רש"י ותו' והריטב"א והגה"מ בשם סמ"ק למה לא נסמך על הכרעת רמ"א, ויש לעי' אי מותר לוי לילך בתחלת הלילה למקום עירובו ולחזור ללון בעירו דאפשר שלא הותר אלא למחר שכבר לן בעירו.

נ"ל ב' תוד"ה ויאל, ואפי' אם ביתו הוא ראשון בו' לא יהי' לו בו' אלא ד"א, מבואר מדבריהם דאע"ג דלעיתו ללון בעירו וסופו ללון מ"מ אין לו אלא ד"א בביתו ואע"ג דלקמן ס' ב' הוכיחו תו' דעיר שכן זה הוא כד"א אע"ג דכלתה מדתו באמצע העיר ואף שכתב המ"ב ס' ת"ח בשה"ל אות י"א בשם הב"מ דאף לדעת תו' דעין שיהא ביה"ט בעירו מ"מ הכא באומר שביטתי במקומי א"ל שיהי' ביה"ט במקום שביטתי שהרי אמרו שלא אמרו לערב צפת אלא להקל שיכול לשלוח, אבל קולא שיכול לחזור לביתו לא אמרו, ועוד שהרי החזיק בדרך וחזר נמי קני שביטתו במקום שקבעו זה אינו אלא בהניח עירובו בתוך התחום בסופו וכשיבחר ד"א ללד העיר יגיע תחומו ד"א תוך העיר והלכך אפשר למחשב כל העיר כד"א בשביל שיעקר דירתו בעיר צפתא ולינה, אבל אם הניח עירובו חוץ לתחום שאין לו רק פחות מד"א בעיר בזה לא אמרינן דכל העיר כד"א ואין לו רק עד כלות תחומו, וכן משמע ל' הגמ' ל"ח ב' ע"ג א' דבעין שיהא בסוף אלפים ולא חוץ לאלפים, ובגמ' ס' ב' אמרו חוץ לתחום ס"ד ופרש"י שהרי אינו עירוב, וקשה שהרי יש לו ד"א מעירובו ואע"ג שהעירוב חוץ לחומת העיר אלפים מ"מ הוא עירוב כיון דהנותן עירובו יש לו ד"א נמצא שהוא תוך תחום עירובו וכדאמר רבא ל"ה א' ל"ט אלא שנתגלגל חוץ לתחום ד"א בו', אלא כונת רש"י שמפסיד את העיר ואם הוא בביתו חוץ לד"א הרי הוא חוץ לתחום אע"ג דלעת רש"י דעיר שכן זה היא כד"א כמס"כ רש"י ל"ח ב', אלא דזה לא מהני אלא אם יש לו ד"א בעירו, ומיהו עיקר פרש"י בגמ' שם הוא לרווחא דמלתא, ד"ל דקשיא לוי למה ינקוט התנא חוץ לתחום וגם לשון אפי' אמה אחת לא יתכן אלא באמה ראשונה.

אח"כ ראיתי בטוש"ע סי' ת"ט ס"ז כתבו שהאומר שביטתי במקומי צריך להחשיך וי"ל דאע"ג דהחזיק בדרך סגי מ"מ אם הלך בתחלה מביתו שלא ע"מ להחשיך חשיב כעשיר שאומר במקום פלוני ולפ"ז לר"מ אליבא דר"ח דמודה בעשיר במקומי

השתא נמי ליקני עירוב, אלא אפי' אם העיר מוקפת מחיצות נמי לא הוי עירוב ואע"ג דאפי' אי חשבת לוי לעומד חוץ לתחום מצי להלך כל העיר וא"כ הוא בתוך תחומו מ"מ לא אמרינן כה"ג הבלעת תחומין וכדאיתא לעיל סי' ת"ה ס"ג בזהה כשקידש היום אמה אחת חוץ לתחום דאע"ג דיכול ליכנס לתוך התחום לא מהני וכמו שפי' במ"ב שם בשם הגר"א וה"ה אם הוא בבית או בחצר הנכנסין בתוך התחום והוא חוץ לתחום דל"א ש' אדם לא גריעי מבית וחצר ואם הבלעת ד' אמות לא מהני ה"ה הבלעת בית וחצר, וכסם דלא מצי למקני שביטת ביתו על סמך הבלעת תחומין כך אי אפשר למקני שביטת עירובו על סמך הבלעת תחומין, ומה שנסתיע מדברי הר"מ כבר כתוב בחזו"א שם, והלכך לעולם צריך שיהא בתחום עירובו אפי' כשהוא בעירו ולא עוד אלא אפי' תחום ביתו לא מהני אי כלתה מדת תחומו של עירובו באמצע ביתו והוא חוץ לתחום, ומה שכתב במ"ב דל"א כשהוא בעיר גדולה וביתו אינו בסוף העיר צריך ללכת מביתו ביה"ט ולישב בסוף העיר כן הוא באמת לדעת הר"מ וכ"ה בריטב"א ס"א א' דאם יהי' בביתו אי אפשר לוי לילך לעירובו, וזהו באמת קושית הטור על הר"מ ואין קושית הטור מפני שמפסיד עירו דכיון דצריך לילך למקום שצריך ע"כ נאות להפסיד עירו וכמס"כ ב"י אלא דקשיא לוי להטור דל"א אי אפשר לוי לשלח עירובו ולישב בביתו וכמו שפי' הפרישה שאם ישב בביתו הוא חוץ לתחום עירובו, ולדעת הר"מ אין ה"נ לצריך ללכת מביתו ומשתכר שאין צריך לילך למקום עירובו אלא משלח את הפת, ולדעת הטור כל שקבע פתו ולינתו בתוך העיר זהו עיקר דירתו של אדם ולא תיקנו חכמים אלא להפסידו תחום ביתו אבל לא הפסידוהו עירו אע"ג ששביטתו במקום עירובו, ולפי' הפרישה נראה דלעת הטור דרשאי ללכת לתחום עירובו ולחזור לעירו, דאי אינו רשאי לחזור א"כ ע"כ חשבת לביתו חוץ לתחומו וא"כ אחתי אין עירובו עירוב דמה שמוחר לו עירו לא עדיף מד"א ולא חשיב אלא הבלעת תחומין ללא מהני לענין קניית עירוב וכמס"כ לעיל.

ומבואר מדברי הריטב"א והטור דלעת הר"מ אם מניח עירובו אלפים מחומת העיר צריך שיהא ביה"ט בסוף העיר וגם הפסיד כל העיר ודלא כהמ"ב, ואחרי שדעת רה"פ כהר"מ אין להקל בזה, וכדעת הא"ר והב"מ שהביא המ"ב שם.

מיהו מס"כ הא"ר והב"מ להחמיר ל"ע דהרי דין זה מוכרח בגמ' וכמו שהקשו תו' ס' ב' בזה דאמר ר"א שם שאין מקור צמת' להא דריב"ל דאם כלתה מדתו בסוף העיר כל העיר כד"א וקשה הא זה נלמד ממתני' שם מה שנסכר הוא מפסיד והקשו בגמ' הא מפסיד כל העיר ומוקי לה בכל העיר מוצלעת בתחומה, ותייררו בתו' דמודה רב אידי בן בעיר והיא מוצלעת בתוך התחום דהיא כד"א שאפי' כלה תחומה באמצע העיר הולך כל העיר והלכך כשהיא מוצלעת נחשבת כד"א וכ"כ הריטב"א שם. ובריטב"א שם תירץ עוד דר"א לא תמה אלא בכלתה מדתו בסוף העיר אבל כשכלתה

מטעם הואיל וספינה נוטלתו מתחלת ד' ומניחתו בסוף ד' כדאמר בגמ', כ"ה בבהגר"א סי' ת"ה סק"א ותמה על דבריהם דמשמע דבמהלכת איירו.

(יח) ל"ד א' תוד"ה ואמאי, כשיעור תרי תילתי מיל כו', יא לעי' לדעת תו' שבת ל"ד א' ובמלכתו ע"י א' דספק ביה"ש בעירובי תחומין פסול וכ"ה בשו"ע סי' תט"ו ס"ג בשם י"ח, א"כ מאי מהני דמאי ממטי לי' ביה"ש תינה אזי ביה"ש ליליא וקני עירוב בתחלת ביה"ש שפיר מצי למקני שעדיין מצי ממטי לה כיון דעדיין לא נאסר שבות, אבל אי ביה"ש יממא וסוף ביה"ש קני עירוב הרי אין בעירובו כלום דבשעת קניית עירוב לא מצי ממטי לי' למקום שבינתו, וכיון דספיקא הוא מספיקא לא קני עירוב, ואי אפשר ליכא אלא אם נימא דלעולם חייל שבינתו בתחלת ביה"ש כיון דהוא כבר מוזהר על שמירת השבת והקילו בזה בעירוב, ומ"מ יא בזה תנאי שיהא עירובו קיים עד לאת הכוכבים ואם נאצל ביה"ש ספיקא הוא.

בתו' ל"ה א' ד"ה נתגלגל, כתבו דנתגלגל חוץ לתחום אינו עירוב שכן היא תיקון חכמים שהעירוב כריך שיהא תוך תחום רגליו, אבל מה שהפת אינו במקום שבינתו אינו מפסיד דהא ביה"ש מצי ממטי לי' ודבריהם מוכרחים שהרי תנן נתגלגל חוץ לתחום אבל נתגלגל חוץ לד"א תוך התחום לית לן בה וע"כ משום דמצי ממטי לי' ביה"ש ויש לעי' כיון דביה"ש ג' רבעי מיל כשנתן עירובו חוץ לתחום והוא בתחלת ביה"ש רחוק מעירובו מיל הרי לא מצי ממטי לי' ביה"ש, וי"ל דלא צעינו שיהא מצי ממטי לי' בפועל אלא כשמקום שבינתו אינו רחוק מהפת יותר מג' רבעי מיל מקרי שבינתו ועירובו במקום אחד כיון שאם היה היה במקום שבינתו בתחלת ביה"ש, הוי מצי ממטי לי' לפתו למקומו שפיר קני שבינתו מ"ג א' ל"א בספינה, יא לעי' בספינה שהלכה ברחק והוא השתא חוץ לתחום והיא עכשו למעלה מעשרה אי מותר לי' לירד מהספינה, ואם ירד ודאי אין לו אלא ד"א דכל שהיה פ"א למטה מי' קנה שבינתו וכשנמצא עכשו למטה חוץ מאלפים של מקום הראשון דינו כיצא חוץ לתחום ואין לו אלא ד"א, ואם משחשיכה ועד שירד היה למעלה מי' יורד וקונה עכשו אלפים לכל רוח, אבל אם קנה פעם אחת שבינתו והוא עכשו חוץ לתחום והספינה למעלה מי' יא להסתפק אם מותר לירד.

ובמ"צ סי' ת"ה ס"ק כ"ו מבואר דפסיקא לי' דמותר לירד וכן מותר לי' לטייל בספינה אף שנפתחו מחילותיה אע"ג דכבר קנה בה שבינתו כשהיתה למטה מי' ועכשו היא חוץ לתחום כל שהיא עכשו למעלה מי'.

נ"צ א' הרי אמרו שבת יא לו ד"א כו', הא דפסיקא לי' בשבת טפי מבנות עירוב, אפשר דבשבת אפי' אי לא קנה עירוב יא לו ד"א דהא אפי' יצא חוץ לתחום יא לו ד"א, והלכך יא לו תחומו חוץ מד"א, משא"כ בנות עירוב, ולפ"ז עני שמעבר דרגליו ואומר שבינתו במקום פלוני הוא כנות עירוב, ויש לעי' תפשוט לי'

היינו בהחשך אבל בלא החשך היינו מקום פלוני דפליג ר"מ, וכ"מ בגמ' צענוי כפר שיחין ועניי כפר חנניא שהיו מחשיכין על התחום, ואמנם בר"מ פ"ז ה"א לא הזכיר שצריך שיחשך על התחום ומשמע כיון שעמד שם יכול לחזור, וכן בסוף ה"ב כתב דאם החזירוהו נעשה כמי שעמד שם או הניח עירובו שם ומשמע דא"ל רק עמידה וא"ל שיחשך, ומהא דעניי הכפרים שהיו מחשיכין אין ראוי ד"ל שהיו לנים שם על התחום כדי שיבואו בהשכמה לארומא וי"ל דהיו מקדשין מפלג המנחה וכדאיתא בשו"ע סי' רס"ז, ומ"מ עדיין היו יכולין למקני שבינתו, ורש"י פי' דמן הכפר עד ארומא היה ד' אלפים, וי"ל משום שאסור לי' לילך חוץ לתחום אחר שקיבל שבת ומ"מ אין קבלתו מעכבתו מלקנות שבינתו, ואי צענוי שיחשך א"כ כשהולך דרכו אי אפשר לו לומר שבינתו במקומו אלא בשעה שהשך היום וזה אי אפשר לזמאם אם לא שיאמר שבינתו במקומו שיקדש בו היום אבל לשון המשנה מ"ט ב' לא משמע כן אלא שהוא הולך דרכו ואומר שבינתו במקומו ומרויח שלא יאצל לו תחום אלפים, ומיהו אפשר דאיירי דמתעכב דרכו לשבות, ובתו' שם כתבו דא"ל אמירה, וזה לא יתכן אלא במתעכב לנוח שם בשבת שאם הוא הולך ודאי כריך שיאמר דאל"כ אין כאן סיום מקום שבינתו, ואי א"ל שיחשך נראה לכאורה דיכול להתנות על שבינתו אף ביום ראשון ואין זה תימא דהא לר"ח אליבא דר"י דעשיר בביתו יכול לומר שבינתו במקום פלוני יכול לומר כן אפי' ביום ראשון שהרי אמרו לא אמרו לערב בפת אלא להקל כו' ומשמע דכל כח הפת יא לו ליה שאומר שבינתו במקום פלוני, ואפשר דלא הקילו לומר שבינתו במקום פלוני אלא בע"ש, דמינכרא מלתא טפי, וא"כ י"ל דבמקומי נמי דוקא באומר בע"ש, ואח"כ ראיתי דהדבר מפורש בירו' דממתין עד שהשכה וחוזר לעירו ותו לא מידי, וגרסא דטעמו של דבר דלא שייך שבינתו במקומי אלא בשעת קידוש היום אבל כל שאינו במקום שבינתו בשעת קידוש היום הוי כאומר שבינתו במקום פלוני.

(יז) מ"צ ב' אבל בדיר וסתר לא, נראה דיש בזה קולא ג"כ שאם הוא בסוף הדיר יכול לזאת מהדיר עד ד"א, אבל לר"ג דמהלך כל הדיר אינו יכול לזאת מהדיר אפי' נתנוהו בסוף הדיר.

שם הואיל וצבת באויר מחילות מצעוד יום, משמע דוקא מצעוד יום אבל נכנס לספינה בשבת באונס והולוכה חוץ לתחום לשמואל אין לו אלא ד"א, ונ"מ לדידן בנכנס לדעת שאין לו אלא ד"א ולא חשדינן לי' כדין שבת באויר מחילות שהיה מקום להתיר כולה אף ביצא לדעת, ובמ"א סי' ת"ה סק"ז כתב דנכנס בשבת והולוכה הספינה מהלך כולה משום שבתחלת כניסתו היתה הספינה תוך התחום וקנה כולה ולפיכך כשהפליגה חוץ לתחום נמי מהלך את כולה וד"ז ל"ע, ועי' בגליון יד אפרים שם.

מ"ג א' תוד"ה הלכה, ומה שפרש"ס שמי שנכנס לספינה בשבת אין לו אלא ד"א כו', אין דבריהם אלא במקום שהספינה עומדת אבל במהלכת אפי' אי חשדינן לי' בנכנס לדעת מהלך את כולה

בכרמלית או אפי' אחד מהן רה"י או רה"ר ובכבד שלא יפסיק ביניהן רה"ר שיטרכך להוליך פחות פחות מד"א, ואריך להוסיף שהמרחק לא יהא יותר משיעור ביה"ט וכמס"כ תו' ל"ד א' ואע"ג דברהיט מצי ממטי לה מ"מ משמע בתו' דבעינן דממטי ל"י ביה"ט בהילוך בינוני, ואף שלא היה אצל הפת בתחלת ביה"ט לית לן בה כיון דאפשרי הוא להביא הפת למקום שציתתו ביה"ט הוא עירוב, ודוקא כשהפת בתוך התחום שאילו ראה לקנות שציתה במקום הפת מצי קני, וכמס"כ לעיל ס"ק (י"ז) וי"ח].

במ"ב ס"ק י"ב בשעה"ל אות [י"ד] כתב בשם המ"מ שאם מפסיק ז' אמות בין מקום שציתתו להפת עירובו עירוב דמצי מייאת ל"י פחות מד"א פעם אחת, ונראה דאין דין זה אלא באמר לשבות בכל ד"א לצד הפת אבל אם נתכוין לשבות באמה אחת אריך שיהא מצי ממטי ל"י למקומו ממס"כ וא"כ אפי' ביניהן ז' אמה אריך שיוליכו שתי פעמים פחות פחות מד"א כן מבואר בתו' ל"ג א' ד"ה והא.

מהא דתניא נ' ב' בד"א כשסיים ד"א שקבע בו' אלמא דקני ד"א ועכ"ל דקונה שציתה במקום פלוני הוי בכלל שבת ואפשר דהא לאמר הרי אמרו שבת בו' היינו מהאי ברייתא ולפ"ז אריך לחלק בין שבת לנותן עירובו, והלא נותן עירובו אומר שציתתי במקום פלוני ורק בשביל שהוא עשיר החמירו עליו לתת פת אבל אחרי שנתן פת למה לא יקנה ד"א, ואפשר דמבעי ל"י דכה הפת אינו אלא במקומו ומסיק רבא דיט לו ד"א, ובמ"מ פ"ו מה"ע כתב דעת הר"מ דאע"ג דשבת יכול לברור ד"א לכל רוח שיראה נותן עירובו אמרינן דעירובו באמצעו, ויט לו ב' אמות לכל רוח, ולכאורה כיון דרבא דייק דמערב יט לו ד"א מדקתני ולא אמרו לערב שבת אלא להקל אין מקום לחלק ביניהן גם כזה וכיון דמערב דרגליו ואמר שציתתי במקומי קיי"ל כר"י מ"ה א' דלאחזה רוח שיראה יכ"ה בנותן עירובו ואי נותן עירובו מפסיד זכות ברירה א"כ יט כאן חומרנו ועוד מנ"ל לחלק בזה וכו'.

יט) במ"ב ס' ת"ט ס"ב צבה"ל ד"ה במקום, כתב דנתכוין לשבות רחוק מן הפת לית לן בה כל שמקום שציתתו והפת שניהם

סימן קי (ב)

לשמואל כמו לרב דב' העירובין בטליון ולשמואל ישאר בתחום ביתו כיון דלא קנו לו ערוביו, והגר"א ס' ת"ט דחה פי' המ"מ דלישנא דגמ' ונעשה תחתיו של אילן חמר גמל בו' לא משמע שהוא טעם שלא קנה תחת האילן כלום, ועוד דשמואל בעי למיהב טעמא במאי דפליג ארז ולא ס"ל שהפסיד מקומו, וזוה לא יהיב טעמא אלא יהיב טעמא למה לא קני תחת האילן שבה לא פליג רב, והא דמסייע לרב מהא דתניא אבל לא סיים ד"א שקבע לא יזוז ממקומו מפרש המ"מ דלשמואל הלך קני מקומו ויכול להלך עד האילן ומשני כגון דאיכא ממקום רגליו בו' ר"ל דהאי לא יזוז ממקומו היינו מן האילן ולהלן אלא שאם האילן תוך אלפים אכתי מצי אזיל להלן מן האילן ולהכי מוקים לה דהאילן בסוף תחומו ולכך לא מצי אזיל להלן מן האילן ועיקר חסר מן הספר דהו"ל לפרש דהא לא יזוז ממקומו היינו כשיגיע להאילן.

ג) והגר"א פי' דעת הר"מ דס"ל לרב קנה שציתה במקומו, והא לאמר דאפי' תחתיו של אילן לא מצי אזיל ר"ל אפי' מקום שכל תחתיו של אילן הוא בתוך תחומו לא מצי אזיל ובגמ' קיטרו דדבר משום דסיימו דלשמואל הוא חמר גמל ומזה משתמע הא דהזכירו בדברי רב דאפי' תחתיו של אילן לא מצי אזיל, ומיהו אי הוי מצי למקני שציתה תחת האילן אף שיהי' חמר גמל במדת הרוחב של האילן היה הדין נותן דקני תחת האילן והיינו דאמרינן מ"ט דרב בו' והא דתניא ואם לא סיים ד"א שקבע לא יזוז ממקומו ר"ל לא יזוז מקנין שציתתו במקומו, ופסק הר"מ כרב ואכתי לא סלקי ל"י שמעתא דהר"מ פסק פ"ח מה"ע הא דעירב בשתי רוחות דמינה מייאת ראי' לשמואל וסיים דאורי גירסא אחרת היתה לו, והיינו נמי טעמא דפסק כרב דלגי' דידן דמסיק דרב תנא הוא ופליג ודאי

א) מ"ט ב' לא אמר כלום כל עיקר בו' תוכן הסוגיא לפרש"י דבין לרב בין לשמואל אין לו שציתה במקומו אפי' כשלא קנה שציתה במקום האילן כגון שתחת האילן חוץ לאלפים כשהחשיך, או אפי' מקצת אילן חוץ לאלפים, או לאמר סמוך לחשיכה שלא היה אפשר לו להגיע למקום האילן קדם שחשכה אפי' ברירה, דבזה לכו"ע לא קנה שציתה תחת האילן מ"מ גם במקומו לא קנה שציתה ואין לו רק ד"א במקומו, אלא באמר בשעה שיכול להגיעו קדם שחשכה וכל האילן תוך תחום רגליו, בזה ס"ל לשמואל דקני ד"א מתוך שמונה משום דהקילו בתחומין או דסתמא דעתו למקני ד' מתוך שמונה וכמס"כ תו' ולרב לא קני כלל וכתבו תו' דקיי"ל כשמואל משום דאמר בגמ' רב תנא הוא ופליג וקיי"ל כברייתא דמסייעא לשמואל וכ"כ הרי"ף והרא"ש, וא"כ שציתתו תחת האילן אלא שאנו נוהגין בו ספק איזה ד"א אם בתחלתו או בסופו.

ב) והר"מ פ"ז מה' עירוב כתב שאם לא יחד המקום או שלא היה יכול להגיע למקומו עד חשיכה אף ברירה או שהיה האילן חוץ לתחום רגליו משחשיכה יט לו שציתתו מקומו, ואין לנו לב להבין שיטתו דהמ"מ פי' דס"ל דל"פ רב ושמואל בקנייתו תחת האילן וגם שמואל מודה דלא קני תחת האילן אלא פליגי אי קני שציתתו מקומו דרב ס"ל דלא קני שציתה במקומו ושמואל ס"ל דקני במקומו, והדבר מתמיה דבגמ' אמר מ"ט דרב בו' ולמה הזכיר רב הלך בזה דלא קני תחת האילן כו"ע מודים, וזוה י"ל דרבה בגמ' שם לא קאי אפלוגתא דרב ושמואל אלא אמימרא דרב קאי, אבל בגמ' נ' ב' אמר תניא כותי' דשמואל דתניא טעה ועירב לב' רוחות בו' מהלך לנפון בעירובו לדרום בו' ומה ענין זה לשמואל הלך מודה שמואל דלא קני עירוב שיהא חמר גמל ואדרבה הדין נותן

להראש"ד דקנה שציתה תחת האילן והוא חמר גמל כמו שפרש"י וכמבואר בדברי הראש"ד שם בה"ה, בהש' שני, ולכן נראה להלכה זו כבר היא מוכרעת מרוב הראשונים ז"ל דמותר לילך מהאילן אלף שרוחב האילן חמר גמל.

נ"ב א' לומר דכו"ע ל"פ לר"ד כו', לפרש"י לרבה ר"ד לומר דרובה לקנות שציתה, ובענין חזרתו לר"י ר"ד שיתחיל בהליכתו אבל אם חזר קדם שהתחיל להלך הרי הוא עשיר ולריב"ר אף אם חזר קדם שהתחיל לילך, ולר"י לכו"ע אם חזר קדם שהתחיל להלך הו"ל עשיר אלף פליגי לר"י ר"ד שיאמר ולריב"ר א"כ שיאמר והנה הר"מ פסק שא"כ שיאמר ולר"ד להלך, והנה פסק כרב יוסף וריב"ר, וזה כגירסת הרי"ף וכמס' כ"ב סי' ת"י דמסקין דר"נ ב"א כרב יוסף אליבא דריב"ר וכן ס"ל לעולם, אבל לפרש"י הלכה כרבה דבעי אמירה וכמס' כ"ב ר"י נ"ב ב'.

ונראה דאין נ"מ בין יא"ע ל"מ ללכת לעיר האחרת ובין יא"ע לקנות שציתה על התחום ובין יא"ע לערב דבכל הני אמרינן דניחא ל"י לקנות שציתה בסוף תחומו, דבגמ' נקטו מי שי"ש לו ב' בתים כו' ומשמע דאיידי דהתחיל להלך לביתו השני לשבות שם יום השבת וכן מבואר בהדיא בהא דר"י בר אשתתא שהרי החזיק לחזור לביתו, ומתני' דתנן דכל בני העיר אסורין משמע דוקא מפני שלא החזיקו בדרך אבל אם היו מחזיקין בדרך וחזרו קנו שציתה במקום המסוים הידוע להם אע"ג שאין לכל בני העיר בתים במקום ההוא, והר"מ פי' ששלחו אותו לערב בפת, וכו"ה דברי הרי"ף לדעת הר"מ, והרא"ש והר"י פירשו דבני העיר שלחוהו לערב ברגליו שהוא היה מכיר מקום מסוים ומסרו לו שציתתם, ונראה מדברי הרא"ש דהולך לערב בפת וחזר לא אמרינן דקנה שציתה, דאי גם בהלך לערב בפת אמרינן דניחא ל"י לקנות שציתה א"כ נתגלגל העירוב חוץ לתחום למה אינו עירוב ניחא דניחא ל"י לקנות שציתה אלף כל שרצה לערב בפת בעינן אמירה, ומיהו אפשר דהתם לא מחשב עני כיון שלא החזיק בדרך אע"ג שהוא אנוס בזה שנתגלגל העירוב מ"מ לא אמרו אלף בהחזיק בדרך, ומיהו אכתי תקשה לר"ח אליבא דר"י דאמר אחד עני ואחד עשיר מערב בביתו לומר שציתתי במקום פלוני, ואפי' לא ידע שנתגלגל העירוב ולא כיון לקנות שציתה מ"מ ליהוי כישן דקנה שציתה, ויש לדחות דאיידי דנתגלגל סמוך לחשיכה והמערב ברגליו ר"ד שיהא רץ ומגיע למקום השציתה קדם שחשכה.

והא דאמר בגמ' שי"ש לו שני בתים פי' המ"מ דלאו דוקא אלף נקטו בזה, וכתב בשם הראש"ד דזה דוקא אבל אם אין לו בית שם בעינן אמירה, וז"ל דהא דתנן וכל בני העיר אסורין והיינו משום דלא החזיקו הוא מילתא באפי' נפשה ואיידי דאמרו וכמס' כ"ב רש"י נ"א ב' ד"ה הנך, וזה לרב יוסף אבל לרבה אין חילוק בין יא"ע לו בית לשם או לא כיון דלעולם בעי אמירה, וע"כ ב' בתים לאו דוקא, אלף דס"ל להראש"ד דלא מפלגין לרבה ור"י כולי האי וכיון דרבה מאריך לעולם אמירה ואפי' ביש לו בית לשם, ולא

הלכה כשמואל ולפי גי' הר"מ לא שייך גם טעמא דרי"ף מהא דביא"ע ל"ז ב' ואולי זו כוונת הגר"א שם.

(7) הרי"ף הביא הא דר"ה דבר"י בדפחות מח' מקלפת ביתו ניכר והוכיח מזה הב"י דס"ל כהר"מ וכפי שפירשו המ"מ לשמואל נמי לא קני תחת האילן כלל, ואחרי שדברי הר"מ לא נתפרשו ולפי דברי הגר"א ע"כ הרי"ף לא ס"ל כהר"מ, נראה שאין הכרע מזה די"ל דהרי"ף הביאו כדי ללמוד דשמואל פליג אפי' בח' חמה ויתר, ואפשר דהרי"ף מפרש בדפחות מח' אינו חמר גמל אלף לוקח חצי חמה שצאמנע שהוא שציתתו בהחלט ובזוהר ד"א בכל רוח שירצה וכן לאביי לוקח ד"א שצאמנע, וא"כ יש בזה נפקותא לדינא אף לשמואל, ולפרש"י דמ"מ הו' חמר גמל לכאורה אין דברי אביי ור"ה דבר"י אלף ללישנא דרב משום דלא מסיים אתרי' קאמר אבל ללישנא משום דכל שאינו בזה"א אפי' בב"א אינו גם ב' חמות אי אפשר שיקנו כולן אבל אי מפרשין הא דאביי ור"ה דבר"י ללא הו' כלל חמר גמל ניחא גם ללישנא דכל שאינו בזה"א.

(ה) ל' הגר"א סי' ת"ט, ד"ה ולהרמב"ם, ואין נ"ל פירוש כו' ועוד כו' אדרבא סייעתא היא לשמואל כמ"ש למטה, אינו מובן אם כוונתו ז"ל למש"כ למטה לפרש לא יזוז ממקומו היינו שגשאר לו שציתה במקומו, הרי לא שייך להקשות מכאן זה דשפיר י"ל לדעת המ"מ דלא יזוז ממקומו לא מתפרש בהכי, ואולי ט"ס הוא וז"ל מאי סייעתא מביא לשמואל וכמס' כ"ב לעיל וז"ע.

שם דסייעתא שהביא הרי"ף משנים ששאלו חלוק כו' אינו סייעתא לפי הר"מ שפסק כרב דקנה כו', אינו מובן למה אינה סייעתא הלא טעמי' דרב משום דלא קנה במקום האילן, וראוי לומר דלדעת הר"מ אין ראוי מהא דחלוק דאי פסק כרב ע"כ היתה ל"י להר"מ גי' אחרת וכדמסיק הגר"א, מיהו ז"ע הא ע"כ איכא צריכתא בדין עירב לב' רוחות וכמו שהביא הר"מ רפ"ח ולמה באמת אין ראוי מזה לשמואל.

הרי"ף כתב דהא דתניא ביא"ע ל"ז ב' בשנים ששאלו חלוק כו' בהא דשמואל שייכא והר"ה תמה דהתם אף רב מודה דכיון דחלוק בחר בעלים גריד דין הוא שתחום שניהם שליט בו, ואפי' בזה"א יא"ע שם עירוב תחומין אבל מניח עירוב לקנות בשני מקומות שפיר י"ל כרב דשניהם בטלים, והרמב"ן במלחמות כתב לישבו וכנראה כונתו דחלוק ג"כ קונה שציתה מלד עממו וקונה שציתה הבעלים וכשיש שותפות שני כחות שולטים בו, וה"נ כשלא סיים או עירב לב' רוחות שניהם קונים ושלט כאן ב' כחות, ורהיטת הדברים כהר"ה וז"ע.

(ו) במ"ב בבה"ל שם ד"ה וכן, כתב דלעת הרי"ף ג"כ דמן האילן ולהלן אסור, ודלא כהא"ר שכתב דמהרי"ף אין מוכח, ולמס' כ"ב לעיל דברי הא"ר מכוונים שאין הכרח מדברי הרי"ף, עוד כתב דגם דעת הראש"ד דלהלכה כרב, והדבר תימא דהראש"ד פ"ז מה"ע ה"ג, כתב דאם היה ציה"ש רחוק יותר מאלפים ממקום שציתתו לא יזוז ממקומו כדין יא"ע חוץ לתחום אבל בלא צירך ד"א ס"ל

במקום פלוני שיאמר על זה בד"א בעני, ועוד אם אין לו פת אכתי למה נקיל עליו שלא לערב ברגליו שזו עיקר עירוב, ולשון הר"מ בד"א בעני י"ל דנקט לשון הגמ' איהו כיון דנפיק לאורחא הו"ל עני, ואפי' יא בידו פת, וכמו שפי' המ"מ בשם הרשב"א ואחרי שדברי הרשב"א מפורשין ודברי הר"מ סתומין יא לנו לילך אחר המפורשין.

כתב המ"ב בד"ל שם בשם הגא"י דביא ע"מ לקנות שביטה ולחזור ולא להחשיך על התחום לא קנה שביטה, ואינו מובן דאי צריך להחשיך על התחום א"כ אף אם לא החזירוהו אלא בא על המקום המסוים ואמר שביטתי במקומי וחזר נמי לא קני שביטה, ואי לא בעינן שיחשיך כי החזירוהו נמי קני שביטה, ואפשר דבאמת צריך שיחשיך ואשמעינן דהלך שלא להחשיך לא מקרי החזיק בדרך ואינו מועיל שיאמר ששביטתו במקום פלוני.

כתב הר"ז"ה באנשי בית ממל לד"ה היא, ור"ל דאיידי דבאמת לא היה להם פת ולא מייחא ראי' להא דאמר דגם עשיר מערב ברגליו לומר שביטתי במקום פלוני, אלא מייחא לעיקר הדין שלא אמרו חכמים דוקא בפת אלא ה"ה ברגליו וממילא נלמד דה"ה בדרך וחשכה שאי אפשר לו לומר במקומי מותר לומר במקום פלוני בין בעני בין בעשיר שהרי אי אפשר לו להוליד פת למקום פלוני אלא בריאה, ולמדנו מזה דאע"ג דאין לו פת לא הותר לו ליטב בביתו ולומר שביטתי במקום פלוני שהרי אנשי בית ממל הלכו להחשיך על התחום ואי מפרשין שחזרו לביתם ללון ובכל אופן אין ראי' מדברי הר"ז"ה שעני יכול ליטב בביתו שלא אמר הר"ז"ה רק דהא דמודה ר"מ בעני שיכול לומר שביטתי במקומי אינו דוקא בא בדרך שנעשה בזה עני אלא אפי' יושב בביתו ואין לו פת יוצא בתחלה מביתו ע"מ לערב ברגליו משא"כ בעשיר שאינו יוצא מביתו ע"מ לערב אבל סיהא עני שאין לו פת יושב בביתו ואומר שביטתי במקום פלוני זה לא שמענו כיון דעני ועשיר שוין בזה שיכולין לערב ברגליהם ולמה ירויח העני בזה שאין לו פת, ובמ"ב שם העתיק דעת הר"ז"ה שאין העני צריך ללכת מביתו לערב והוא תמוה.

הא דאמר רבה לומר כו"ע ל"פ דלריך נראה דלא אמירה בפה דוקא קאמר דבדבר שאין נוגע לאחרים אלא לו לעצמו ודאי סגי בכונת הלז, אלא רבה בא לאפוקי סתמא שבטרתו לא אמר ולא חשב ובה אמר רבה דכשהחזירוהו לא קני שביטה ממילא אלא בעינן אמירה או כונת הלז, ולרב יוסף סתמא קני שביטה, ולפ"ז למאי דקיי"ל כרב יוסף א"כ גם כונת הלז ולי' השו"ע סי' ת"י ס"ב אלא כיון שגמר בלבו והחזיק בדרך היינו גמר בלבו קדם שהחזיק ולא איירי בגמר בלבו אחר שהחזר וכן משמע לי' שגמר בלבו והחזיק, ועדיין ל"ע בזה דבשו"ע סי' תט"ז נראה דמניח הפת צריך לומר בפה ולא מהני כונת הלז ובאמר שביטתי במקום פלוני כתב במ"ב סי' ת"י בד"ל ד"ה כיון, דמהני כונת הלז, ויש לעי' לפ"ז הא דפריך ל"ח ב' כמאן כריב"נ כו' והא כונת הלז ודאי מהני דלא

מצינו לרב יוסף אליבא דריב"ז"י אלא ביט לו בית לשם וכן הא דרב נתן ב"א איירי בהולך לביתו אין לנו לחדש דרב יוסף פליג אפי' באין לו בית.

נ"ב א' מ"ט איהו ומ"ט אינהו כו' כגון שיש לו ב' בתים כו', לכאורה לא קשיא לי' אלא דלא הוי ידע דזה שהחזיק בדרך מקרי עני ולא הו"ל למימר אלא איהו כיון דנפיק לי' לאורחא כו', וי"ל דאין ה"נ אלא מפרש לכולי מלתא מיהו הא דאמר הב"ע כגון שיש לו ב' בתים כו', אינו מובן דהא לדעת הר"י"ף וס"פ ה"ה באין לו אלא בית אחד והלך לערב משום שהוא צריך להיות בשבת בעיר האחרת, ואדרבה נוח יותר לפרש איהו דומיא דאינהו דהא באמת גם דעת כל אנשי העיר למקני במקום שביטה ידי' אלא משום דאינהו עשירי נינהו ולא הקילו עליהם ולפרש"י דהלכה כרבה ובעי אמירה א"כ איירי שאמר הוא ואמרי אינהו ולמה לן ב' בתים, ולדעת רשב"א דבב' בתים לא בעינן אמירה אכתי אינהו איירי באמרו וא"כ שפיר יא לפרש גם איהו באמר, ואפשר דכשאלו בגמ' מ"ט איהו כו' היינו שלא הוזכר במשנה כלל שהלך לשבות או לערב ולזה שאיל למה יהא מותר ומשני דאיידי דהליכתו היה לתכלית חפלו להיות שם בשבת ונקט כגון שיש לו ב' בתים וכיו"ב שחפלו להיות שם בשבת ומשום דבביריתא הוזכר ב' בתים נקיט לי', וביריתא לא איירי בבני העיר ולכך נקיט שפיר ב' בתים.

סי' ת"י מ"ב סק"ב, כתב המחבר סתם כדעת הרמב"ם, אמנם דעת הרבה פוסקים דהלך לערב חשיב כיושב בביתו, והדברים תמוהים מאד דהא תנן במתני' וכל בני העיר אסורין ובגמ' אמרו דאיהו עדיף מנייהו משום דאיהו נפיק לאורחא ומבואר דאיהו דומיא דידהו, ואינהו אמרו לי' לערב כמו שפי' הר"י"ף ומשמע דאם היה הולך לערב והחזירוהו חשיב עני, וגם הר"י והרא"ש פי' כן, ואי הלכו לערב לא מהני הו"ל לתנא למפלג בדידי' שאם הלך לשבות בעיר האחרת והחזירוהו מותר לילך לשם ואם הלך לערב והחזירוהו אסור וממילא לא שייך לדון בבני העיר שאמרו לערב עליהם, ואף הראשונים שפירשו דמתנ' בהלך לשבות מ"מ דלינא הדבר אמת דאפי' הלך לערב וכדעת הר"י"ף הר"מ והרא"ש והר"י, ומדברי המ"מ בשם הרשב"א משמע נמי דגם הרשב"א ס"ל כהר"מ אלא דלדעת רשב"א צריך אמירה ולא סגי בשתיקה, וגם מלשון ריא"ז אין ראי' דכונתו שאם יא ע"מ לקנות שביטה אינו יכול ללכת ולחזור תיכף על סמך שהרי כבר החזיק בדרך, אבל אם חזר מחמת סיבה שנתחדשה בזה לא דן ריא"ז, מיהו רהיטת דברי ריא"ז משמע שאם הולך לערב לא דיינינן לי' כעני דא"כ לעולם יתחיל דרכו ויחזור אלא כל שחזר בטלה הילוכו, וכמש"כ במ"ב, מ"מ נראה דאין להחמיר בדבר ודלא כמש"כ בד"ל שם להחמיר בעשיר.

ומש"כ במ"ב שם בדעת הר"מ דעני שאין לו פת מותר לו לומר שביטתי במקום פלוני אף שישב בביתו קשה לכיון זה בכונת הר"מ שלא הוזכר כלל בדברי הר"מ שזה שיושב בביתו יכול לומר שביטתי

דעיר שיש צו דיורין כולה כד"א אף אס יא צו פרטות עשר או רה"ר עוברת בתוכה לדרבנן דין מניח עירובו דין שבת בתוכה וכי היכי דשבת בתוכה היא כולה כד"א אף שאין מטלטלין בתוכה כמש"כ הר"מ פכ"ז מה' שבת ה"ב ויהא מוכח דאם היא מוקפת הו"ל רה"י ולמה לן תנאי עיר ו' בתים ולא כריפין וכן מה שנחלקו בעיר עשוי' כקשת כולי לא שייך אלא בשאינה רה"י דברה"י לכו"ע כולה כד"א וכן פשוט להו לכל הראשונים בר"פ מי שהוציא וכו' [שלנו בנתיבות בעיר שאינה מוקפת ואין מטלטלין בה] שהיא כד"א למי ששבת בה מצעוד יוס' ה"נ בנותן עירובו היא כד"א, ונראה דבין שבת ובין נותן עירובו עיבורה של עיר כעיר ואם נתן עירובו בעיבורה של עיר כל העיר כד"א וכן מבואר בדברי הראשונים ז"ל בנתיבות בעיר ששבת שלנו בנתיבות בעיבורה אי דינו כשבת מצעוד"י אבל ששבת פשיטא להו וה"ה לנותן עירובו וכ"מ קצת בתו' נ"ב א' ד"ה האי שלא הקשו רק לשמואל משמע דלר"א אין חילוק בין נותן עירובו לשבת, ואמנם גמ' ערוכה היא ל"ב ב' דלאמרו דנתן עירובו למעלה מי"ט ונתכוין לשבות למטה שהוא רה"ר דתנן דאין עירוב ואמר שאם האילן עומד בעיבורה של עיר עירובו עירוב משום דכמאן למילא דמי אלמא דלע"ג דלמטה רה"ר והעיר אסורה בטלטול מ"מ נידונה כד"א לענין נותן בה עירובו ואפי' נתן בעיבורה של עיר כל העיר כד"א ואף שהרי"ף והר"מ השמיטו ד"ז וכתב הגמ"מ פ"ו מה"ע דס"ל שאינה הלכה היינו דס"ל דמ"מ לא מחשב הוא ועירובו במקום אחד, אבל הדין אמת דנחשב כד"א.

ולדעת מהר"מ דקיי"ל כר"מ דנותנין קרפף לעיר אחת ופסקו כן הרמ"א סי' ס"ח ס"ה, אס נתן עירובו תוך ע' אמה חוץ לעיר נמי כל העיר כד"א וכן מבואר בהדיא ברא"ש פ' כיצד סי' ג' שהרי מהר"מ נסתייע מגמ' דידן דנותן קרפף לעיר, מיהו לדעת הרי"ף והר"מ דאין נותנין קרפף לעיר אחת מתפרש עיבורה של עיר דאמר רבא היינו בבית נכנס ובית יוצא דמרבועין אותה דזה נקרא עיבורה א"נ ב' עירות וביניהן קמ"א אמה.

ונראה דעיר שאין לה חומה ויאלו דיוריה ג"כ נשארת עיר וחשיבא כד"א בין לשבות ובין לנותן עירובו לדין דקיי"ל כר"א, דהרי משנתנו דתנן אנשי עיר גדולה מהלכין עיר קטנה ועיר קטנה מהלכין עיר גדולה כולל בין עיר שיש לה חומה בין עיר שאין לה חומה, ואם איתא דעיר שאין לה חומה באמת חריבה מדיווריה אין לו זה אלא ד"א לא הו' מסתם לה בגמ' והוי אמר בהדיא עיר שישבה ולבסוף הוקפה שהיא חריבה, אלא ודאי גם עיר שאין לה חומה בכלל דברי שמואל ור"א וחריבה מדיווריה והבתים קיימים מהלך את כולה, מיהו בעינין ג' מחילות ותקרה קימות, והא דפירשו הראשונים דאיידי דחומת העיר קיימת פירשוהו דומיא דמערה, אבל לדינא אין נפקותא בין חומתה קיימת בין בתים קיימים, וא"ת כיון דבתים בלא חומה סגי, א"כ האי חומה אינה מועילה כלום י"ל דחומה מהניא לאויר שבין חומה לעיר, ואפשר דבחומה קיימת מהלך את כולה אפי' חרבו מחילות הבתים.

גרע שביטתי במקומי משביטתי במקום פלוני וע"כ לכיון דבעי כונת הלכ מקרי הכנה ולא הותר אלא אס' גם כונה וסגי בסתמא, ולפ"ז אין ראוי לנותן עירובו לא סגי בכונת הלכ דאפי' אי סגי בכונת הלכ מ"מ מקרי הכנה ואע"ג דמערב בשני באותו פת נמי איכא כונת הלכ מ"מ חשיב כדבר דמהני סתמא כיון לאותו פת הוכן כבר לעירוב כשמניחו סתמא מעיד הוא על עצמו, והא דאמר בגמ' הכא לאו מוכחא מלתא כו' אע"ג דכונת הלכ איכא ומשמע דאין לאסור משום כונת הלכ, התם לא דיינינן משום הכנה אלא משום מצא חפץ וזהו אין ההורא אסור אבל במקום לאסור משום הכנה אף בכונת הלכ אסור, ואמנם מהא דכתב בשו"ע סי' תט"ז דמניח פת לא סגי בכונת הלכ משמע דס"ל דאין סגי בכונת הלכ אין צו משום הכנה, ולפ"ז מוכח בסוגיא דעירובין דמניח פת בעי אמירה ולפ"ז באומר שביטתי במקום פלוני נמי מוכח בגמ' עירובין שם דבעי אמירה דוקא וכו'.

נ"ל ב' אר"א מתנ' נמי דיקא כו', משמע דתווצתא דר"ח מיהא לא הוי וכן לק' נ"ב א' אמר אביי ר"נ ותניא כותי' ולא פריך ממתנ', וא"ע למה לא הויא תווצתא גמורה דאי גם עשיר מצי למימר שביטתי במקום פלוני למה כל בני העיר אסורין, ואפשר דר"ח מפרש מתנ' בלא אמרו בני העיר אלא שאמרו לערב עליהן וס"ל דלע"ג דזה שהלך בדרך אמרינן סתמא ניחא לי' למקני שביטתה כיון דטרח בזה מ"מ בכל בני העיר סתמא לא קנו, עוד יא לעי' דלישנא דגמ' משמע דרבה בר ר"ח נמי ידע דתניא כותי' דר"נ ומ"מ לא חשך ואפשר דסבר דמתנ' פליגא דמשמע לי' דמתנ' בעשיר פליג ר"י, ואפשר דהא דאמר בגמ' בלישנא דאביי ר"נ ותניא כותי' הוא קיטור לשון בגמ' אבל בבר"ח לא ידע דתניא כותי' דר"נ ואביי אגמרי' דתניא כותי' דר"נ.

למאי דאמר ל"ה ב' דר"מ סבר תחומין לאוריתא, וגם עירוב לאוריתא, שמעינן ממתנ' דמן הדין יכול לומר שביטתי במקום פלוני אע"ג דיבש בביתו דדין התחומין נתנה ממקום שקובע עצמו בו בע"ש, דהא מן התורה אין חילוק בין עני לעשיר ואם עני יכול לומר שביטתי במקום פלוני גם עשיר כן, אלא שחכמים החמירו על העשיר, ובעני העמידו על ד"ת, ולפ"ז הדין נותן ביבש בביתו ואמר שביטתי במקום פלוני יהא חמר גמל דמה"ת קנה שביטתה במקום פלוני וי"ל כיון דרבנן בטלו עירובו ניחא לי' בשביטת ביתו. נ"ל א' והוא דכי רהיט לעיקרו מטי, יא לעי' הא דתנן מ"א ב' פ"א לא נכנסו לנמל עד שחשיכה כו' א"ל מותרים אתם כו' והיינו בתוך התחום כו' והיינו שרונים לקנות שביטתה בעירם כמש"כ תו' מ"ג ב' ד"ה מותרים, ואכתי הא כי רהיט לא מטי, וע"כ עיר שאני, אבל יא לעי' אי משום חשיבות עיר שיש לה עיבור ויש לה תחום לכמה דברים אבל בית יחידי לא, או כיון דלעתה לקבוע שם פתח ולינה א"כ שיהא רהיט ומטי.

ז' ס"א ב' לית דחש להא דר"ע, ופסק הר"מ כר"א דאפי' דיורין א"כ אלא מחילות העושין רה"י וכו' בשו"ע סי' ת"ח ס"ב, ונראה

והרא"ש ז"ל השמיט תירוץ אמרני דלא משמע כלל מל' הגמ' דאביי הסיב לו דבאמת פליג על רבנ"ה והנה לשני התירוצים האחרים יס נפקותא גדולה לדינא לתירוץ הא' אף בעיר האמנעית גדולה מן האויר אמרינן רואין, ולא אמרינן רואין לאשוינהו כעיר אחת ממש אלא לענין שהחיונים יבנין להו תחומן כל אחת מחומת חברתה, ולתירוצא בתרא אין אומרינן רואין אלא אם האויר של בין החיונים מכיל את האמנעית, ואז נחשבין כעיר אחת ממש, ואע"ג דבד"ס מיקילינן בספיקא הכא אי אפשר להקל בשתייהן דסתרי אהדדי ולכן נריכין להחמיר בשתייהן ולכן כתב הטור סי' שצ"ח דבעינן שיהא האויר שבין החיונים מכיל את האמנעית, ואין דין רואין מועיל אלא לב' החיונות כל אחת לרוח חברתה.

ולעת הרשב"א והריטב"א דלעולם אמרינן רואין ואין חילוק בין האמנעית גדולה מהאויר או לא [וכדמוכח מקושית רבא] ולעולם ע"י רואין נחשבין כעיר אחת ממש, אלא הא דאמר בגמ' דבעיר עשוי' כקשת לא אמרינן מזוי היינו שזורת העיר מטביעה על עצמה שזו שעשוי' כקשת אין לה עתיד של מזוי ושלש העירות יס לה תקוה של מזוי והלכך נחשבין כעיר אחת, והכי נקטינן לדינא משום דהרשב"א והריטב"א בתראי נינהו והוא להקל בעירובין וגם בר"מ מבואר שנהשבין כולן כעיר אחת ממש וגם לא הזכיר תנאי שלא תהא גדולה מהאויר, ובשו"ע סי' שצ"ח ס"ח העתיק המחבר דעת הר"מ והשמיט דעת הטור והרמ"א הביאו בל' י"א, וקיצר ולא הביא תנאי שיהא האויר מכילה, ואם אין האויר מכילה אפשר גם לדעת רשב"א וריטב"א לא אמרינן רואין שאין עתידין להמשיך עיר שנגד בין האויר והוי כעיר עשוי' כקשת מיהו הכא עדיף מעשוי' כקשת לאפשר שיוסיפו בתים בחיונות עד האמנעית וצ"ע, ואם החיונות רחוקות יותר מד"א ודאי אי אפשר להקל שהרי אפי' יוסיפו בתים בחיונות ויגיעו עד אמנעית אכתי יהי יותר מד"א בין הראשון ואע"ג דאכתי יס להקל לדעת תו' מ"מ משמע דהריטב"א לא ס"ל הא דתו' ואע"ג דמה שנחלק הריטב"א על התו' הוא לרבנ"ה ולא לרבא דרבנ"ה וכמש"כ חזו"א סי' ט"ז, מ"מ רהיטת דברי הריטב"א דלא שמיע לי' דברי התו', ואע"ג דאפשר להוסיף בתים מחיונה לחיונה מ"מ לא מצינו להקל כולי האי ועי' לק' ס"ק י"ב.

סי' שצ"ח ס"ח הרי שלשתן כמדינה אחת, ר"ל דמרבין את שלשתן כעיר משולשת, וכן מבואר בלשון הריטב"א דחשבין לה כאחת, ובמ"ב בבה"ל ד"ה מחוץ פי' בשם המפרשים דיש כאן ב' תחומין לחיונים חושבין לב' החיונים כעיר אחת, ולאמנעית חושבים עד היתר כהמשך עיר ומשם מודדין אלפים, וצבה"ל כתב בדרך חידוש לפרש לשון הר"מ שהן כעיר אחת ממש וצ"ע כונתו לאיזה מפרשים כיון ולכאורה אין כאן ספק דלפי' הריטב"א והר"מ הן כעיר אחת ממש, וכ"מ לשון המשנה נ"ז א' וכן ג' כפרים כו' מיהו לפי' תו' בתירוץ קמא ע"כ מתנ' לאו דוקא.

(ח) והנה אם יס ג' עירות כשורה כזה כל אחת אלף אמה וביניהם אלף אמה, ובני א' רואים ללכת בשבת לעיר ג' יכולים להניח עירובן בעיר ב' ותהא להם עיר ב' כד"א ויס לו אלפים לכל רוח וילך מעיר א' לעיר ג' ויהי לו ה' אלפים וכן אם הן ה' עירות כזה וב' ג' ד' כל אחת אלף אמה וביניהן אלף אמה ועיר א' מובלעת בתוך אלף אמה של עיר ב' ועיר ה' מובלעת בתוך אלף אמה של עיר ד', יכולים כולם ליתן עירובן בעיר ג' ויכולין לילך לכל ה' העירות לעיר ב' ד' נחשבת כד"א ויס להן אלף פחות ד"א מעיר ב' ללך עיר א' ומעיר ד' ללך עיר ה', ואף אם עיר ג' גדולה מאת אלף אמה וכן עיר א' ועיר ה' גדולות כל שבין עיר א' לעיר ב' אלף פחות ח' אמות וכן בין עיר ה' לעיר ד', אלו שלנו בעיר א' ונתנו עירובן בעיר ג' מהלכין את כל ד' עירות ומהלכין מסוף עיר ג' אלפים ועיר ד' נחשבת לד"א, וכן בני עיר ה', וזה למה להקיל הרמ"א סי' ת"ח כדעת הטור וס"פ דבבן בעירו חשיבא כד"א.

ובשאלנו מודדין את הבינים של העירות צריך לרבע תחלה כל עיר ועיבורה בכלל ד"א שלה וכן עיר המובלעת בתוך התחום שנחשבת כד"א אף עיבורה אינה מן המדה, אלא נכללת בד"א וזה נלמד ממש"כ הרמ"מ בשם הראב"ד שאם כלתה מדתו באמנע עיבורה מ"מ העיר כד"א לחומרא לא יבנין עיבור ומשמע דלקולא יבנין עיבור ולפי' כשכלה מדתו באמנע העיבור וחשבנו את העיר לד"א וממילא נכנס העיבור תוך התחום חוזרין וחושבין את העיר ועיבורה לד"א, ואפשר דאינו כן דזה כעין תרתי דסתרי דאי חשבין עיבורה כעיר א"כ הרי כלתה מדתו בחאי עיר ואי אין חושבין עיבורה א"כ אין עיבורה כד"א וכן נראה דאי חשבין העיר כד"א חוץ מעיבורה אין נותנין לה תחום רק עד מקום שכלתה מדתו והעיבור נמדד כולו ואינו נחשב כד"א.

(ט) נ"ז ב' תוד"ה התם, פי' התם כו' למש"כ תו' נ"ה א' ד"ה פחות, דלרבא דרבנ"ה כל שאין בין קשת ליתר אלפים אף שיש בין ב' הראשין יותר מד"א מודדין להן מן הקשת וא"ה, כמדומה דל"ל מן היתר והיינו שמרבין כל העיר ונותנין לה אלפים לכל רוח מן קוי הריבוע ולהלן, לא אקשי לי' רבא הכא מידי, וכבר כתבו תו' בתירוצא השני דהיינו תשובת אביי, וקשה, איך יתישב תירוצים אחרים שהרי אינם אמת בהחלט, ואפשר דהתו' מסתפקים בדבר ודבריהם בשארי התירוצים דגם רבא דרבנ"ה מודה דביתר מד"א אין מודדין להן מן הקשת וא"ה, כמדומה דל"ל מן היתר אף שאין בין קשת ליתר רק ד"א וא"ה, כמדומה דל"ל רק ב"א אצל המשך דבריהם לא משמע כן, ואפשר דרבא אקשי לאביי לרבנ"ה דאמר דלעולם ביש בין ראשיהן יותר מד"א מודדין להן מן הקשת אף באין בין יתר לקשת אלא אלפים ולית לי' רואין, ובהאי סברא לא פליג רבא דרבנ"ה, ולזה פירשו דמודה רבנ"ה דמודדין לראש זה מראש האחר משום רואין ולא פליגי אלא לענין בני הקשת, א"נ התם משום שאמנעי רחב לא אמרינן רואין, ולתירוצא אמנעי הסיב אביי דהא"נ דלרבנ"ה מוכח דלא אמרינן רואין ולא ס"ל.

לראש זה היכי שאין מן הקשת עד היתר ד"א וא"ה, כמדומה ז"ל ב"א נחא וז"ע.

יח) עיר עשו' קקשת ובין ראשיה יותר מד"א ויש בין הראשין באמצע היתר עיר אחרת אם בין הראש להעיר קמ"ב וכן בין ראש השני להעיר קמ"ב יש להסתפק אי אמרינן כיון דהתחומין מובלעין זו בזו מכאן ומכאן חשבינן הכל כעיר אחת כדין אין בין הראשין ד"א, או דלמא כיון דעיר שבין הראשין אינה מזורפת עם הקשת דיינינן לעיר הקשת כיש בין ראשיה יותר מד"א ומודדין לה מן הקשת, וכיון דאין מעבדין את עיר הקשת אין העיר שבין ראשיה נחשבת כעיר שבעיבורה, ונראה להחמיר, ואם העיר שבאמצע מובלעת בתחום אחד הראשין שנחשבת כד"א ועי"ז מובלעין ב' תחומי הראשין זה בזה דינו כאין בין הראשין ד"א, ומודדין לה מן היתר.

היתר עשו' קקשת ובין הראשין יותר מד"א וכנגד היתר עיר בתוך אלפים של היתר ואם נטיל אותה העיר בין הראשין לא יהא יותר מקמ"א ושלש בין הראש להעיר מזד זה וכן מזד השני אמרינן רואין כדין ג' כפרים, ונעשה כעיר עגולה.

יב) דין עיר עשו' קקשת אין נפקותא בין קשת למרובעת ועשו' כמין ח' וכמש"כ תו' נ"ה א', ובעשו' כמין ד' נסתפק הרא"ש שלא יפסיד אף שיש בין הראשין יותר מד' אלפים, אבל הריטב"א כתב בפשיטות דאף עשו' כעין ד' דינה כעשו' קשת, וכן סתם בשו"ע סי' שצ"ח ס"ד, ואמנם דנו הראשונים ז"ל אי דין עשו' קקשת נוהג בבתיים בודדים יולאין מן העיר ונמשכין מזוית אחת של העיר או מב' זוית מרוח אחת לדעת ר"ח והרא"ב דגם בזה יהבינן דין עשו' קקשת וכל שיש ביניהן ד"א אין מעבדין אותן עם העיר, ובלדעת תו' דוקא ביש אלפים מן העיר עד היתר, והא דאמר לעיל כ"א א' דאחו מברנש לבי כנישתא דדניאל דהוה תלתא פרסי, היו מתחומא דבליעין כנגד אמצע העיר ולא נשאר מן העיר ע' אמה דאי נשאר מן העיר ע' אמה בולט אחת הו"ל דין עיר עשו' כמין ג', ואמנם לדעת תו' עד אלפים לית לן בזה.

אבל דעת הרשב"א והריטב"א דבתיים בודדים לא חשיבי והן נטפלין לעיר טפי והלכך אף אם יש בין הראשין יותר מד"א מתעבדין עמה והרא"ש נסתפק בזה ולא הכריע, ובשו"ע שם כתב לחומרא שיש בזה דין עיר עשו' קקשת, ואע"ג דבג' כפרים סתם בשו"ע דאמר רואין אף באמצעות וזה כדעת ריטב"א וכמש"כ לעיל ובריטב"א משמע דחד טעמא הוא דכל שאינו קבוע כל היקף העיר דיינינן לה כעתידה ליבנות ולהוספת בתים וא"כ גם בפגומין יולאין יש לומר רואין לדעת ריטב"א מ"מ אין הדבר מוכרע דג' כפרים שביניהם חויר יותר י"ל רואין מפגומין יולאין ועוד להכא העיר הקבועה רחבה יותר מן החויר ולא שייך לומר שעתידין להוסיף אלא בפגומין לחוד וכמש"כ לעיל סק"ט.

יג) במ"ב סי' שצ"ח ס"ו בבה"ל ד"ה ואם כתב להקל בשעת הדחק כדעת רשב"א וריטב"א שאין פגומין יולאין כדין עשו'

נ"ה א' תוד"ה פחות, נראה דה"ה כו' דהא מצי אתי דרך היתר מראש האחד לראש האחר, אפשר דכונתם דהרי לכו"ע כל העיר מותרת לכולן וכמש"כ הריטב"א ובשעה שיואל מפתח הבית בכל בית ובית יש לו אלפים א"כ הדין נותן שיש להעיר תחום כחצי קשת אלפים מכל בית ובית, והלכך כשיש יותר מאלפים ממרכז הקשת וגם יש יותר מד"א בין הראשין איבא מקום שאינו מובלע בתחומין אבל כשאין אלפים ממרכז הקשת אין מקום לאסור להלך דרך היתר כיון דכל היתר תוך תחום העיר מיהו אם יש אלפים מודדין מן הקשת אע"ג דמרבעין חלק העיר שאין ביתר שלו ד"א וכמש"כ תו' לק' דהא דאמר מודדין מן הקשת לאו דוקא, וא"כ ע"כ לא נשאר מיתר זה ליתר הסופי אלפים וא"כ היתר הסופי מובלע בתחום חלק העיר והנשאר ביתר הסופי שהוא ארוך יותר מיתר החלקי, אין בשו"ע זה אלפים וא"כ דין הוא שיהא הולכין מראש זה לראש זה דרך היתר כיון שכל היתר מובלע בתחום העיר, מ"מ לא קבעינן להקל בזה דכבר יאל ראש הקשת לידון לעצמו כיון דטרם שנחשב את יתר החלקי להבלעת תחומין אין הראשין מובלעין.

והנה מבואר מדבריהם דבזמן שאין מן הקשת עד היתר אלפים נחשב כל הקשת לעיר אחת ממם ומרבעין אותה, ואינו ענין להא דכתבו תו' לק' נ"ז ב' בג' כפרים שלא נאמר רואין אלא לחיובנים, וכבר חלקו אחרונים ז"ל על המ"א סי' שצ"ח סק"ג שהשוה הדברים.

והרמ"א סי' שצ"ח ס"ד הקיל בזה כדעת תו', והנה הטור הוסיף דאפי' ביש יותר מאלפים ממרכז הקשת עד היתר וגם יש יותר מד"א בין הראשין, מודדין ממקום שיתר החלקי אינו רחוק ממרכז הקשת אלפים אע"ג שיתר החלקי עדיין ארוך יתר מד"א והוא דבר מוכרע לשיטת התו' ונראה דלזה כיון גם הרמ"א שם דבין כשיתר הסופי אינו אלפים ממרכז הקשת ובין כשיתר החלקי אינו רחוק אלפים ובמ"ב בבה"ל שם הרחיק דעת הטור בזה ואינו מובן מה קשה לו טפי זה שהקיל באין בין יתר החלקי לקשת אלפים, ממה שהקילו תו' באין ביתר החלקי ד"א, ול' הגמ' מודדין מן הקשת כבר נתישב בל' התו' וכמש"כ חזו"א עירובין סי' ט"ז.

עוד יש לפרש דברי התו' דבתוך אלפים אמה מצי להלך כל היתר, משום דכל העיר כד"א ובאיזה פתח שיואל יש לו ד"א מרובעות ונמנא דיכול להלך בכל היתר כשיואל מצית ללד דרום מן המרכז ילך עד ראש דרומי ואלפים מכנגד בית שיואל לכפון, ואח"כ יחזור דרך העיר לראש כפון ויהלך היתר מראש כפון עד מקום שכלו לו אלפים, וכדאמר מ"ד ב' בשבת במערה שבתוכה ד"א ועל גגה פחות מד"א, דחשבינן לה הבלעת תחומין.

ולרבר"ה דבעי הבלעת תחומין מב' צדדין ז"ע לחלק בין זה למערה ולמש"כ תו' נ"ז ב' דבאמת גם לרבר"ה הולך מראש זה

ולדינא נראה בלא"ה שכן הדין לעיר שפוגע בה נחשבת כד"א אינו אלא לענין תחום המזרח ואלא לכפון ודרום וכמ"כ, וכ"כ במ"ב בשם אחרונים ז"ל, אלא שיש מאחרונים ז"ל שהביא שם סובריין דאין דין עיר כד"א אלא מובלעת בין בארחה בין ברחבה, ואין לד"ז עיקר וכבר הכריע במ"ב שם דלא אכפת לן במה שאינה מובלעת בכפון ודרום, ועוד יש מאחרונים ז"ל שסובריין שאם היא מובלעת בכפון ודרום נחשבת כד"א גם לענין תחום כפון דרום ובמ"ב שם כתב שהמיקיל בזה בשעה"ד יש לו על מי לסמוך, וזה תימא שאין לדבר זה שום מקור, עוד כתב במ"ב דאם העיר בולטת לכפון ודרום מהלך את כולה, ולמ"כ לעיל אין הדין כן אלא בעיר שכן בה ובזה בלא"ה אנו מקילים כדעת הטור דאפי' כלתה מדרומו באמצע העיר מהלך את כולה, אבל עיר שבמזרח לא מצינו מקום להקל להלך את כולה בכפון ודרום שהן חוץ לתחומה.

בשע"ת שם הביא דברי הגו"ב תנינא סי' נ' שאין מאריכין את תחומה ע"י הבלעת העיר אלא כנגד העיר והוא תמוה מאד דודאי מישרין את התחום במזרח כנגד בליטת התחום ומה שתמך בהא דסי' שצ"ט ס"ח גם שם הסכים הגר"א שמישרין התחום ואף לדעת הסובריין שמודדין באלכסון שאני התם שכן טבע המדידה להשתנות ע"י ההרים וחשיב כישר כיוון שהמדות שוות מכאן ומכאן וזהו ריבועו משא"כ כאן ומסתימת הגמ' והפוסקים מבואר דמודדין כל התחום בקוה ואין מקום לספק בזה כלל.

ואין דין הבלעת העיר אלא כנגד העיר ואפי' מקצתה כנגד העיר אבל אם כולה מן הצד כנגד תחום כפון או דרום לא שייך כאן הבלעה שעיקר המדידה כנגד העיר ואח"כ ממלאין את הקרנות וכמ"כ הר"י וכן הסכים הגו"ב שם, מיהו יש לעי' לדעת מהר"מ דנותנין קרפף לעיר אחת אם העיר שפגע המודד איננה כנגד העיר אלא כנגד עיבורה אי יבצין כאן דין הבלעה ומסתבר דעיבורה של עיר כעיר עצמה.

טו) לינים העולים, עיר העשוי' כקשת אם אין בין ב' ראשיה ד"א, או שאין בין מרכז הקשת ליתר אלפים מרבעין אותה ונותנין לה אלפים לכל רוח, היה בין ב' ראשיה יותר מד"א ובין מרכז הקשת ליתר יותר מאלפים, מרבעין אותה במקום שמתקצר הבינים מד"א או במקום שנתמעט משך הבינים של מרכז הקשת והיתר, וראשיה מודדין לעצמן, בד"א ביולאין דרך פתחו, אבל אם יולאין דרך העיר יש להן תחום אותו מקום שיצאו משם, ויש להן להלך כל העיר כד"א, ואם יולאין דרך ראש השני יש להן תחום ראש השני, ואין נ"מ אם העיר מוקפת מחילות והיא רה"י לענין טלטול או לא, ודוקא במבואות העיר בין שורות הבתים מהלכין את כולה אבל בכבר הפנוי אין להם רק תחומן ובתוך ע' אמה סמוך לבתים לדעת מהר"מ דנותנין קרפף לעיר אחת הוי כחוד מבואות העיר וכבר כתב רמ"א להקל כדעת מהר"מ.

עיר העשוי' כגורת ח' דינה כעיר עשוי' כקשת, וכן העשוי' כעין ג"ס, ובעשוי' כעין ג"ס מודדין ד"א באלכסון בין ב' הראשין, ואם

כקשת, וסיים שאם יולאין כנגד אמצע העיר גם דעת הראב"ד להקל ואפשר שגם הר"י ור"ח מודים לו, והדבר תימא דודאי לדעת הראב"ד בתים בודדים וחולות ומבואות שלימות שוות, ודין עיר עשוי' כקשת אין נפקותא בין יולאין מבואות מן הצד או מאמצע, ועיר שמבואות יולאין מאמצע ונמשכין יותר מד"א הו"ל כל ד' כדן עיר עשוי' כעין ג"ס, ואם יש ד' אחד ד' אלפים וד' אחד אלפים אין הראשין מתעצבין עם העיר, וכונת הראב"ד שממלא כל העיר באמצע ואלא נשאר ע' אמה בליטה או שלא נשאר אלפים בליטה לדעת תו', ואין כאן דבר מחודש בדברי הראב"ד להקל בפגומין.

כ' המ"א סי' שצ"ח סק"ט שאם הפגומין מזד אחד נמשכין אלפים והעיר ד' אלפים אין מתעצבין עמה כדן עיר עשוי' כג"ס וסיים דבכל ענין מותר להלך עד בית האחרון, והנה אם אינו נמשך רק אלפים אין כאן נידון שהרי מעצבין העיר ממקום שהוא פחות מאלפים ויש לו עדיין מקו הריבוע אלפים וכמ"כ לעיל, אלא כונת המ"א אפי' בפגומין יולאין מהלך כמה ימים כמ"כ בריש הסעיף דחשבינו הכל כעיר אחת, אבל הם דברים סתומין לדעת הר"מ שאין נותנין קרפף לעיר אחת, אין הולכין אלא דרך הבתים ממס שיכנס בפתח זה ויוצא דרך פתח שכנגדו אבל מן הצד אין לו רק תחומה, ולדעת מהר"מ דנותנין קרפף לעיר אחת, יכול לילך בתוך העיבור עד הסוף אבל לא יצא חוץ לעיבור העיר אפי' אמה אחת כל שכלתה כבר מדת תחומה, ואם הפגומין הן של ב' ב' בתים מתאימין הולך בשביל שביניהם עד הבית האחרון.

יד) סי' ת"ח ס"א בהגה' ומ"מ אם כלתה המדה סוף העיר כו', מדברי הר"י נראה, דאם הניח עירובו בסוף אלף למזרח ויש לו אלפים מעירובו ובתוך אלפים פגע בעיר שרחבה אלף והיא נחשבת לו כד"א, למדת תחומה למזרח ויש לו למזרח טבלא מרובעת של ג' אלפים על ד' אלפים בין אם אורך העיר יותר מד' אלפים והיא יולאת לכפון או לדרום ובין כשהיא פחותה מד"א והיא מובלעת בתחומה שאין שום דין על הרוחב, דרוחב התחום נקצב ע"י מדידת כפון דרום וכבר נקצבה אלפים מעירובו לכפון ואלפים לדרום ואורך התחום ממזרח למערב וכיון שפגע בהבלעת עיר נחשבת כד' אמות, והמדידה תחלתה כנגד העיר ואח"כ ממלאין את הקרנות, והלכך אם העיר יולאה חוץ לתחום אינו מהלך לכפון רק עד מקום שכלתה מדרומו אפי' באמצע העיר, וכן אם העיר מובלעת בתחומה בכפון ודרום לא דיינין בזה דין מובלע להרחיב תחומה לכפון ודרום.

ועיר שכן בה קיל טפי שאם היא מובלעת בתחומה למערב מהלך את כולה אפי' אם היא בולטת לכפון ולדרום מתחומה, מיהו אם כלתה מדרומו למערב באמצע העיר אינו מהלך לכפון ודרום באותה החצי שבתחומה רק לתחומה האפוני והדרומי, זו נראה כונת הר"י וקשה לעמוד עליו כי אין לשון ז"ל בזה מבורר.

נראה לאין דין רואין רק בעיר שיש לה ג' חצרות ובכל אחת ב' בתים אבל בפחות משיעור עיר אפי' אם אחת מטיל את הבתים בין החיצונות לא נשאר אור יותר מע' אמה מכל מקום לא אמרינן רואין דדין רואין חידוש הוא ואין לנו אלא מה שאמרו חכמים.

הא' לאמרינן לאמלעית גדולה מן האויר שחיצונות לא אמרינן רואין נראה לאם האמלעית עשוי' כמין ג"ס ורגל (הק') [הד'] כנגד האויר שבין החיצונות אמרינן רואין בהאי רגל אע"ג דכל העיר גדולה מן האויר.

היה מו"ל תחומו למזרח עירו ופגע בעיר אחרת והיא מובלעת בתוך תחומו הרי כל העיר כד"א ומושך תחומו למזרח חוץ לעיר שפגע עד אלפים ואין העיר מן המדה רק חושבה לד"א, ומישר תחומו מדרום לכפון על פני כל המזרח כפי מדתו נגד העיר שפגע, ואין נפקותא אם העיר שפגע נמשכת לכפון ולדרום חוץ לתחומו או שמובלעת תוך תחומו אלא שאם היא נמשכת חוץ לתחומו לכפון או לדרום אינו הולך את כל העיר אלא עד תחומו וכדין כלתה מדתו באמלע העיר.

ואם העיר שפגע כלתה מדתו באמלע העיר אינו הולך בעיר רק עד תחומו, היתה העיר שפגע כעין ג"ס ואי מרבעין אותה כמ"ס סתומה כלתה מדתו באמלעה, לא אמרינן עיבור להחמיר ואם מבואות הבנויות מובלעות תוך תחומו חשבינן להו כד"א, ומשלים תחומו מן המבואות ולמזרח, ואף אם כל העיבור מובלע השתא תוך תחומו אין העיבור נחשב כד"א כיון דאין העיבור מובלע תוך תחומו קדם שנחשב את המבואות לד"א, אבל אם כל העיר עם עיבורה מובלע בתחלה תוך תחומו הרי העיר ועיבורה כד"א.

הא' לעיר המובלעת תוך תחומו נחשבת כד"א דוקא כשהיא נגד העיר אבל אם היא מובלעת בקרנות אין מודדין את התחום רק נגד העיר, ואפי' אם העיר שפגע מקלטה נגד העיר מבלעין אותה, ואם הניח עירובו ומודד תחומו מעירובו אין העיר המובלעת נחשבת כד"א רק אם היא כנגד הד"א שקהנה שביתתו.

הא' לכתב המ"מ בשם הראב"ד לעיר המובלעת תוך התחום נחשבת כד"א הוא אפי' אם אין עיבורה מובלעת ללא אמרינן עיבור להחמיר, משכחת לה בעיבור של ע' אמה שנותנין לעיר אחת לדעת מהר"מ דהלכה כר"מ דנותנין קרפף לעיר, ומשכחת לה בב' עירות שנתחדשו ע"י ב' קרפפות שנתנו להן וזה"ש ב"ש בהן מעט יותר מקרפף אחד אבל אם אין ביניהן רק קרפף אחד שגם בתים יחידים מטטרפין בשיעור זה הו"ל עיר אחת מממש, ומש"ל עוד בפגומין יולאין והן בתים חרבין ומתעברין עם העיר בכל הני לא אמרינן עיבור להחמיר וכל שאתה מסלק את העיבור והעיר מובלעת תוך תחומו נחשבת כד"א.

היתה העיר שפגע עגולה ואם ימדוד כנגד אלכסון העיגול תהי' מדתו כלתה באמלע העיר ואם ימדוד כנגד יתר בקע עיגול יהי' מובלע תוך תחומו מודדין לו לקולא ומבלעין לו העיר בתחומו כל

אין בין הראשין ד"א מרבעין אותה כמ"ס סתומה, ואם יש בין הראשין יותר מד"א אכתי מרבעין במקום שמתקצר, והאי שיעורא דד"א בעשוי' כעין ג"ס ל"ע ולכאורה תחומי הראשין מובלעין אפי' יש באלכסון יותר מד"א דיך לרבע התחום לפי הבית שבראש העיר ואם אלכסון ד"א משך העיר ערך ב' אלפים שמונה מאות וששים אמה ואם שורות העיר מזרח מערב ודרום כפון והן עריבין במקצוע דרומית מזרחית, תחום הבית שבראש מערבית דרומית מגיע אלפים למזרח ואלפים לכפון, ותחום הבית שבראש מזרחית כפונית מגיע אלפים למערב ואלפים לדרום ונמצאו התחומין מובלעין הרבה ואפשר דד"א שהזכיר ריטב"א היינו דין ד"א והעיקר תלוי בהבלעת התחום.

עיר שבתים בודדים יולאין מלך אחד עושין דין עיר העשוי' כג"ס ואם יולאין מב' דדין עושין עיר העשוי' כעין ח' ואם יולאין הן מאמלע העיר עושין ב' עירות שכל אחת כג"ס, ואם יולאין ארוכין והעיר רחבה עד שאין תחומי ב' הראשין מובלעין מודדין את הראשין לעצמן.

היו בין הראשין יותר מד"א ובנויים בתים באמלע היתר אם לא נשאר אור יותר מקמ"א ושלש מלך אחד ויש בהבנוי ג' חצרות וב' בתים בכל אחת חשיבי בתים אלו מן העיר ואם נתמעט הקו ע"י זה ולא נשאר מהבנוי עד ראש השני ד"א חשיב כאין בין הראשין ד"א, אבל אם הבתים הבנוין רחוקין מן הראש מכאן ומכאן יותר מקמ"א ושלש לא הועילו כלום, מיהו אפשר לאמרינן כאן רואין אותן כאילו הן לפניו במקום שלא ינשא רק קמ"א ושלש, וי"ע בזה משום דכל העיר כבר בנוי' על תכניתה ואין עתיד להוסיף.

ג' עירות אחת לכפון ואחת לדרום ואחת כנגד אור שביניהן משוכה למזרח רואין כל שאתה מטיל האמלעית ביניהן ואין אור ביניהן רק קמ"א ושלש מכאן ומכאן וקמ"א ושלש מכאן ואין בין האמלעית להחיצונות יותר מאלפים ונראה דרואין כאילו חוט מתוח מחיצונה לחיצונה ואין מן האמלעית עד קו הזה יותר מאלפים אף שיש באלכסון מן החיצונה לאמלעית יותר מאלפים הרי כולן כעיר אחת ומרבעין אותן כעיר העשוי' כמשולש.

ואם אתה מטיל אמלעית ביניהן ויש אור ביניהן יותר מקמ"א ושלש אפי' רק בלך אחד ינשא יותר מקמ"א ושלש לא אמרינן כאן רואין וכל אחת מודדין לה תחומה לעצמה, ואפי' אם מלך אחד פחות הרבה מקמ"א ושלש ומלך שני משהו יותר מקמ"א ושלש לא אמרינן רואין וזב"ב נסתפק בזה ואין מובן מה ספק יש בזה, הלא אפי' אם אתה מטיל אמלעית ביניהן החיצונה הרחוקה נדונית לעצמה, ולא אמרינן רואין כל שאין מובלע מב' דדין בשביל לכרף אחת החיצונות עם האמלעית היתה האמלעית גדולה יותר מן האויר שבין החיצונות לא אמרינן רואין.

עיר עשוי' קקשת או כזורת ח' ובין הראשין יותר מד"א וכנגד היתר עיר אחרת רואין אותה כאילו היא בין הראשין ואם אין אור יותר מקמ"א ושלש מכאן ומכאן וקמ"א ושלש מכאן אמרינן רואין.

(יז) יש לעי' לדעת תו' והרא"ש דאפי' יש בין הראשון יותר מד"א ובין המרכז והיתר יותר מאלפים מ"מ מרבעין את העיר ממקום שמתקצר, ודעתם ג"כ דאם אין בין מרכז הקשת עד היתר יותר מאלפים אפי' יש בין הראשון יותר מד"א מרבעין את כולה, ולדעתם מרבעין את העיר במקום שמתקצר ואין שם יותר מאלפים ממרכז עד היתר וכמס"כ הטור, א"כ למה מודדין בתי ראשי הקשת מביתם הלז אפסר להם לבתי ראשי הקשת להתאחד עם חצי הקשת כזה ויהי' כעיר כעין ג"ס שאורך הנכב ממזרח למערבי יותר מאלפים ואורך של השוכב מדרום לצפון פחות מאלפים ולדעתם כיון דמלד אחד אלפים מרבעין את כולה ונמצאו הולכין בתי הראשון אלפים למערב מסוף העיר למערב, ואפסר דאין ה"נ דלמערב מודדים להן מסוף העיר, ולפ"ז ראש הדרומי הולך גם לצפון ד' אלפים דעד אלפים אפסר לרבע ויש לו משם אלפים, אלא שאינו מגיע עד ראש הצפוני, ואפסר שאין חולקין העיר לב' תחומין וכיון שמרבעין את העיר במקום שמתקצר ע"כ נידון הראש בפ"ע, וכן נראה שאם באנו לחלק את העיר לחלקים אפסר לחלקה לחלקים רבים לעשות בקעים גדולים או קטנים כל אחד כמו שיראה וזה לא מסתבר כלל.

ולדעת ריטב"א דכל שיש בין הראשון יותר מד"א אף שאין מן המרכז עד היתר אלפים אין מרבעין את כולה ניחא טפי, וכן לדעת המ"ב סי' ת"ח שכתב לנטות מדברי הטור דאין מודדין במקום שמתמעט לאלפים ניחא, אלא שאין מקום לנטות מדברי הטור לדעת תו' והרא"ש.

(יח) ס"א א' תוד"ה עיר, ופירושו תמוה דאי בני הקשת מובלעין בתחומן של גדר כו', משמע להו שאין בני חמתן עולין כלל לגדר, ולפרש"י כל בני כלעות של חמתן עולין לגדר הרבה ואם גדר היתה קטנה הולכין כל העיר, וגם הבית שבמרכז הקשת יש להן ליכנס לגדר כפי משך ביתם אחרי שכל ביתם מובלע תוך אלפים מחומת גדר, מיהו י"ל דאח"כ דגם בני חמתן עולין לגדר אלא דבני גדר כל בני העיר יורדין לחמתן בין הדריס לכל חמתן ובין הרחוקים והולכין כל העיר אבל בני חמתן אין הולכין כל גדר אלא מקצת גדר שכולן כלתה מדתן בתוך העיר יש מהן בתחלתה ויש מהן באמצעה או בסופה, וזה כונת תו' שנז' שהביא מהרש"ל, מיהו למס"כ תו' נ"ה א' ד"ה פחות דלרצא דדרבנ"ה כל שמרכז הקשת אינו רק אלפים מהיתר חשיבא עיר אחת לא יתכן פרש"י, ואפי' אי רק ראשי הקשת מובלעין למס"כ לעיל ס"ק י"ז כל הכלע כעיר אחת.

הק' מהרש"א לפירש"י נימא דמטילין גדר בין ראשי חמתן ותיירז דהן רחוקין יותר מאלפים מגדר, ועוד י"ל דאפי' אתה מטיל לגדר ישאר אוריר יותר מקמ"א ושליש, א"כ שאין האוריר מכיל עיר גדר.

(יט) ש"ח ס"ז בהגה' אבל בית אחד אפי' גדול הרבה כו', ור"ל דאפי' הבית אלל עיר וכמס"כ תו' נ"ז א' ד"ה ר"ה, ושיעור עיר שלש חצרות ובכל חצר ב' בתים וכדתנן ערכין ל"ג א' וכדאמר בגמ'

מה דאפסר וכדין עיר כעין ג"ס שמבליעין את השוכב וזה בכלל דבר הראב"ד ללא אמרינן עיבור להחמיר.

הנ"ח עירובו אלף אמה מעירו למזרח והוא לן בעירו ועירו אלפים מהלך את כולה והולך ג' אלפים מעירו וחוזר לעירו ומהלך את כולה לארבעה ולרצבה אע"ג דנמשכת חוץ לתחומו אבל אינו יוצא חוץ לעירו אפי' אמה אחת בזמן שהוא חוץ לתחום עירובו.

(כז) נ"ז א', אם יש לו ע' כו' עושה קרפף את שתייהן להיות אחת, יש לעי' אי יש לעיר פגומין היוצאין דמוציאין את המדה כנגדן ועושין אותה כמין טבלא וכדתנן בריש פרקין ואוריר הזה שנתעבר עמה פוגע בעיר אחרת מהו שעבור הזה יעשה שתייהן כעיר אחת, וברש"י נ"ה א' ד"ה והא, כתב דהא דחומת העיר שנפרצה משתי רוחותיה היינו דוקא דהפרעות זו כנגד זו ואין ישוב בחלל העיר כנגד בין הפרעות, ומבואר מדברי רש"י שאם הפרעות זו שלא כנ"ז או שיש ישוב בחלל כנגד הפרעות אפי' יש בין ב' המחציות של העיר יותר מקמ"א ושלש חשיבי כעיר אחת, אלא שזה שנתעבר עם העיר כעיר עצמה דמיא וכאם שעבור של ע' אמה שחוץ לעיר מאטרף עם העיר וב' עיירות נעשות אחת על ידי קמ"א אמה ושלש הכי נמי עיבור שתוך העיר כעיר דמיא, וב' עיירות עשויות כג"ס כזו /במקור יש שרטוט/ מאטרפות להיות אחת כיון דהפרעות זו שלא כנ"ז וב' העיבורין פוגעין זה בזה, וכדברי רש"י כתב ג"כ הטור סי' ש"ח והרמ"א בשו"ע בהגה', ואי אפשר לומר דטעמא דזה שלכנ"ז משום שאמרינן דמטיל את הבנין שכנגד הפרעה בפרעה כדין ג' כפרים ומיירי באין בין הבנין והפרעה אלפים דהרי בעשוי' בקשת לא אמרינן רואין, והבא נמי אין עתיד להמשיך בתים מגג לפרעה, וומיהו יש לומר דכונת רש"י והטור דאי זה שלא כנגד זה מקצת הבתים המובלעים של מחצית זה בעיבור של מחצית חצרתה יהי' להם ב' תחומין אם יוצאין ממחצית זה יהי' להם אלפים מסוף זה ואם יוצאין מסוף השני יהי' להם תחום שני ולא משמע כן והדבר כרך הכרעו.

ולפ"ז ב' פגומין יוצאין מרוח אחת אחד מדרום ואחד מצפון זה של דרום מתחיל תוך ע' אמה ונמשך אלף אמה וזה של צפון מתחיל חוץ מע' אמה [או חוץ מקמ"א ושלש אם יש בהיורא דין עיר] ונמשך אלפים מותחין קו התחום המזרחי בסוף היורא הצפוני, כיון דהיורא הצפוני מובלע תוך העיבור.

והא דמאטרפין ב' העירות ע"י עירוב עיבוריהן היינו דוקא דכשיתר א"ג ויתר ב"ד אין בו יתר מד' אלפים או שאין בין הזויות עד היתר ב' אלפים, ועל דרך שנתבאר לעיל שמרבעין את העיר, אבל אם יש בית אחת מהן יותר מד"א וגם מן הזויות עד היתר יותר מד' אלפים אין כאן צירוף כיון שאין מרבעין את עיר זו, אבל אין מן הזויות עד היתר יותר מאלפים מאטרפין שניהם לעיר אחת אף שיש הפסק יותר מד' אמות כזה /במקור יש שרטוט/ אם אין בין זויות זה"ג עד קו ב"ג יותר מאלפים אף שיש בקו א"ג יותר מד' אלפים מכל מקום נעשה גדר וחמתן עיר אחת.

נ"ה ב' ביושבי כריפין, וכלתנן נ"ט א' בשויר לעיר ואע"ג דהתם קיי"ל כר' יצחק ס' א' דבבית בחר אחרת סגי שאני התם דאינו אלא משום היכירא סגי בחר אחרת.

ולכיוצא בזה שיעורן בע' אמה וד"ט כמס"כ תו' נ"ז א' ד"ה ר"ה, וענין האחר ל"ע לדידן שאין לנו שימוש אחר כדורות הראשונים וכבר כתבו אחרונים דמבואות דידן יש להן דין אחר ולא מבוי משום שאין לנו חצרות, ומ"מ נראה דיש לנו דין עיר, ולכיוצא שיהי' לבית אלא הפתח אחר ד"א על ד"א שמשמש לביתו, והבית סגי בחדר אחד ד"א על ד"א, ואם יש כמה חדרים ואין באחד מהן ד"א על ד"א אין זה בית, ואם יש ב' חדרים שכל אחד דע"ד והם פנימי וחיצון נחשב לאחד כיוון שאין לפנימי אחר, ולא מסתבר שתהא סגי אחר של ד"א לב' בתים וכדמשמע ב"ב י"א א' ועי' סי' ס"ג ס"ו ואינו מוכרע, וחדר שבעלי' ובבית דר אחר ודאי לא מקרי שיש לו אחר, דאל"כ בית של שש קומות ובכל קומה חדר אחד תהא עיר ואין זה ג' חצרות שאמרו חכמים, ואמרו נדרים נ"ו א' דמקרא בית ארץ אחוזתכם ראוי למעט עלי' דלא מחבר בארעא וה"נ אין עלי' בכלל בית בחר, ועי' ס"ק כ"ח.

ש"כ ס"ה בהגה' וי"א שאין מתחילין למדוד מיד כו', הרמ"א לא איירי אלא ביש בבית דיוורין ודיוורין שהזכירו כאן היינו לאפוקי מחילות בלא תקרה ועי' ס"ק כ' באורדן ונעשה בית זה עיר ממס והלכך נותנין ע' אמה חוץ לבית זה אבל בית שאין בו דיוורין אלא ראוי' לדירה שמתעברין עם העיר כדלקמן בס"ו, אין נותנין להן ע' אמה והמ"ב בזה"ל שם שנה ד"ז במחלוקת הפוסקים, ואין כאן מחלוקת אלא בית שיש בו דיוורין נעשה עיר ממס כל שאינו חוץ לעיבור ולדעת מהר"מ נותנין חוץ לבית זה עיבור, וכן בין ב' עירות מודדין קמ"א אמה מבית האחרון, אבל אם אין בו דיוורין נהי דהוא מאריך את העיר אבל הוא בכלל העיבור ואין נותנין עיבור לעיבור ואם יש הפסק בין בית זה לעיר השנית יותר מע' אמה אינן מטטרפין כיוון שיש יותר מקמ"א ושלש בין הבתים המדוירים של עיר זו לבתים המדוירים של עיר האחרת, וזהו שכתב הריטב"א נ"ז א' דאם יש כבר בית שנתעבר אין נותנין עוד עיבור לעיר אחת לר"מ ולא לב' עירות לרבנן ולא מסתבר דהריטב"א אפי' בית מדויר קאמר שהרי הריטב"א כתב שם להוכיח דא"ל היקף חומה ולא נגיעה לענין אירוף בתים מדאמר נ"ה ב' דיושבי כריפין אין מטטרפין וכן אמרו שם דמחנה ישראל קביעי ומטטרפין ואין לומר דהענין חשיב כמחילה דא"כ מאי קשיא לי' שאני התם דהוי מוקף מחילות והוי רה"י ומוקף מחילות נחשב לעולם כד"א כדאמר ט"ו א' בשבת בנקע ותל, ועוד הא אמר שבת ו' ב' דמדבר רה"ר בזמן שישראל שרוין בתוכו, וכן אמר שם ל"ה א' מכלל דיושבי בתים כה"ג מטטרפי ואין לנו שיעור אחר לאירוף בתים אלא ודאי שיעורו בע' אמה וסירים, אלא שהריטב"א כתב שם דבעינן שיהא הבית מובלע משהו תוך שיעור העיבור, אבל במובלע הוי עיר ממס וא"כ לר"מ נותנין לבית זה קרפף אפי' בעיר אחת

ולרבנן בב' עירות ולא מסתבר לומר דזמן שהעיר רחבה ויואלין במקצוע אחד בתים בודדים גרע טפי, דלא מצינו שנאמרה הלכה שתהא העיר כריכה תכנית וטורה, ואילו ג' חצרות וששה בתים בשורה אחת ודאי נותנין להן קרפף ולמה יגרע בזמן שהן נמשכין מעיר, ועוד דאמר נ"ה א' דחומת העיר שנפרצה מב' רוחות זכנ"ז שיעורה בקמ"א ושלש ומשמע דאם ברוח אחת יותר מקמ"א ושלש מ"מ בעינן נמי ברוח שנית יותר מקמ"א ושלש ואי חשבת לי' לבית האחרון לעיבור כיוון שאין כנגדו בית אלא אויר א"כ מפסת לי' לאויר של מערב בשביל פרצת מזרח, אלא ודאי כל שהבתים מובלעין תוך העיבור הוי עיר ממס ונותנין לבית האחרון עיבור ודברי הריטב"א בבית בלתי מדויר אלא חריבה דסגי לעיבור ובזה אין נותנין לו עיבור ונראה דמודה בזה הטור, אח"כ ראיתי דברי ריטב"א בעיר מוקפת חומה ובית חוץ לחומה תוך ע' אמה של החומה ובזה אין נותנין קרפף להבית שחוץ לחומה, ואם אין הבית תוך ע' אמה של הבתים ודאי הדין כן, ואפשר דהחומה מפסקת אפי' לבית שהוא תוך ע' אמה של הבתים.

ויש לעי' בביהכ"נ שיש דירה לחזן למאי דפי' המ"ב דאפי' ביהכ"נ תוך ע' אמה והדירה חוץ לע' אמה חשיב עיבור, אי נותנין קרפף חוץ מביהכ"נ, ואפי' למס"כ סי' קנ"ו לס' ש"כ לפירש דמייירי דהחזן דייר בביהכ"נ, יש להסתפק אי חשיבא דירה ממס ליתן לה קרפף וכן יש לעי' במערה שיש בית דירה על פיה, והדירה חוץ לע' אמה.

ובמ"ב בשעה"ל סי' ש"כ ס"ק כ"ט כ' ביש בית דירה בחומת העיר [שהוקפה ולבסוף ישבה] תוך ע' אמה של בתי העיר שיש להחמיר שלא ליתן לה קרפף שאין נותנין עיבור לעיבור, וזה תימא שאין כאן עיבור לעיבור אלא עיבור לעיר, וכמס"כ לעיל.

כ) ואם יש הפסק שיעור עיבור ממומס בזה נחלקו התו' והריטב"א דלעת תו' דאם יש בין בית לבית קרפף שלם ג"כ מטטרפין ולפ"ז לחב"ר לב' עירות אין נותנין רק קרפף אחד אין שום יתרון לעיר לרבנן דב' עירות אירופן משום דין אירוף בתים, והא דאמרי רבנן במתנ' נ"ז א' לא אמרו קרפף אלא בין ב' עירות לאו דוקא עירות אלא ב' בתים קאמרי וכמס"כ תו' נ"ז א' ד"ה ר"ה, סוכה ג' ב' ד"ה ואין, ואפשר דלעת דבעינן מובלע קאת בין בב' בתים בין בב' עירות וכ"ה לשונם שם ודעת ריטב"א דגם לחב"ר יש חילוק בין אירוף בתים לדין עיר ובית לפיר"ת, או בין ב' עירות לפירש"ם, לאירוף בתים לריך הבלעה תוך שיעור הקרפף וב' עירות נותנין ביניהן קרפף שלם, ול' המשנה נ"ז א' אם יש לזו ע' כו', משמע דנותנין קרפף שלם וכן פרש"י נ"ה א' ד"ה חומת, ואפשר דלשון התו' לאו דוקא.

בתים בלא דיוורין אינם עושים עיר והיינו שלא היו בהן דיוורין מעולם אבל היו בהן דיוורין ויאלו קיי"ל דהשבות שם מהלך את כולה וכמס"כ לעיל סק"ז, ואם נעשו הבתים לדירה ועדיין לא נכנסו אפשר דנחשבה עיר לענין תחומין, ומיהו יש חילוק בין עיקר

לא הוקבעה וכמו שפרש"י שם, אבל מה שאין עליה תקרה לא אכפת לו.

ובא"ו כתוב מעשה שבני אדם סמכו על כרמים וגדריהם הסמוכות לעיר שיהיו מתעברין וגער בהם ר"ס ב"נ מבין, שלא אמרו אלא בית וגם ביהכ"נ אין מתעבר, ואף שלא הוזכר אם היה בית דירה בכרם סתימת הדברים שאפי' אם יש בית דירה בכרם קאמר לאם יש חילוק הרי טבעי הדברים להזכיר העיקר שהלכו על סמך כרמים שאין בהן בית דירה וגער בהן שאין כרם מתעבר בלא בית דירה, ואם היה המנהג לחלק בין יש בכרם בית דירה לאין בו בית דירה היה הדבר ידוע לבני המקום ולא היו טועין בהן בני אדם לומר שא"כ בית דירה אלא שחכמים אסרו בסתם ולא היה זכור אם יש בזה איסור או שאין הולכין אף שאין איסור.

ואמנם בס' עבודת הקדש ה' תחומין כתב דברים אלו שאמרו בשאין מקיר העיר וחוצה לה אלפים אמה בתים או קרפיות מוקפין לדירה או שאר בנין כו', ולא נתפרש מוקפות לדירה דקאמר אי כונתו ז"ל לקרפף המוקף לדירה המוזכר בגמרא כ"ד א' דהיינו יסב ולבסוף הוקף, או מוקף לדירה המוזכר בירו' תמן הוקף לבית דירה והיינו לפיתח ולינה, ווקרי לה התם לחצר, לא הוקף לדירה וכונתו ז"ל למאי דמבואר בגמ' כ"ה ב' לפי קמא דרש"י דמחילות בלא תקרה שמיחדין לפיתח ולינה בקביעות חשיב דירה למחשב הקרפף שצבצביו למוקף לדירה וכומו שזדדנו לעיל כן וכן נראה דאי כונתו קרפף שיש בתוכו בית הלא זהו בכלל בית שהזכיר ואינו אלא פרטים של בית מהיכן הוא מודד ובהמשך לשונו נראה דמזכיר ענינים מיוחדים בתים קרפיות ושא"ר בנין כונתו נפש וגשר ואולרות ואיך להזכירו נ"ה ב' וכמו שהולך ומפרש, ומ"מ אין זה מוכרע והעיקר תלוי אי נקיט צעיר דירו' בחצר לקולא או לחומרא, והנה הרשב"א ז"ל נקיט צעיר דב' מחילות ותקרה דלא אפשטא, לחומרא, נראה דעתו ז"ל דכל הני דמתעברין קולא מחודשת היא ואין לנו אלא מה שאמרו חכמים אבל מספק אין לנו לחדש קולא, ולפ"ז גם צעיר דחצר לחומרא, וצריכ"ס סי' ר"א הזכיר ג"כ קרפיות מוקפות לדירה דמתעברין ולשונו ז"ל נראה ששנה כאן דברי הרשב"א הנזכרים, וג"כ יש לפרשן על שני פנים ולדינא נראה דאין להקל בזה כסתומת הר"מ וטו"ש ע.

והא' למצעי לי' בירו' בחצר נראה דהיינו דוקא להתעבר עם העיר אבל לעשות עיר דבעינן לירוף בתים תוך ע' אמה ודאי מודדין מבית לבית ולא מהני לירופן ע"י חצר שהרי משמע בירו' דמצעי לי' דחצר יהא כבית שנטלה קורתו ונפרצה מחילה אחת, והתם נמי נראה דבתים שאין עליהם תקרה אין עושין עיר ועיר חרבה דאמרו דבעינן ראו' לדירה ופרש"י ס"א ב' דהיינו מחילותיה קיימות היינו תקרה וג' מחילות, וכמש"כ לעיל, וראי' לזה ממש"כ הרשב"א והריטב"א דהא נותנין קרפף לעיר לר"מ היינו באין יוצא מן העיר דבר המתעבר עמה, וכבר כתבנו דר"ל דהעיר נתעברה בבית חרב ואי בית חרב נמנה בשעה הבתים

העיר לעיבור, דו' בתים דעושין עיר נראה דלא סגי בג' מחילות בלא תקרה וכדאיתא ביו"ד סי' רפ"ו סי"ד דפטור מן המזוזה וכדאמר בירו' במכלתין פ"ה ה"א אם כשנטלה קורתו לאו איר חצר הוא אלא בית בלא תקרה חצר הוא ולא בית ושם בתים בלא תקרה אף שדריס שם חשיבי כיושבי כריפין, ולא נעשה עיר, אבל כשיש שם בתים הרי גדולות מתעברין עמה, ושארי הגדולות נ"ה ב' דמתעברין עמה אפשר דעושין עיר כיון די' בהן בית דירה, ומיהו לענין לירוף דבעינן שיהיו מאורפין תוך ע' אמה אפשר דאין ביהכ"נ מאטרף אלא בעינן הבתים יהיו מאורפין תוך ע' אמה ואת"ל דחצר ד"א שדר בו החזן מחשיב גם ביהכ"נ לדירה לענין להתעבר עם העיר לענין לעשות עיר.

והנה בירו' שם מצעי לי' בחצר אי נמדד עם העיר ור"ל דבית שחצר חוץ לעיבור העיר, והחצר תוך ע' אמה ובעי למפשט מג' מחילות בלא תקרה דמתעבר עמה ודחי להתם הוקף לדירה ור"ל דהוקף לדירת בית פיתח ולינה, משא"כ בחצר דאינו אלא לתשמיש, וכן פי' הק"ע, ופי' הפ"מ אינו מחשב כלל והרשב"א בחידושו הביא הירו' ולא פירש היאך קיי"ל לדינא, ולכאורה כיון דלא נפשטה נקטינן לקולא, אבל י"ל דכיון דדחי בגמ' דחצר גריעא מבית שגפרץ מרוח אחת ונטלה קורתו, שוב אין לנו אלא מה שמו חכמים ועוד דבגמ' דידן לא קבעי האי איצעי וכל הני שמו דמתעברין עדיפי מחצר ממילא משתמע דחצר אינה מתעברת, וזו נראה דעת הרי"ף והרא"ש שלא הזכירו דהני דמתעברין עם העיר כשהן תוך ע' אמה של העיר מודדין מן החצרות והקרפיות שחוץ לבתים, שזה דבר ההוא תמיד ואינה מובנת מעצמה שהרי בירושלמי מצעי לי', וכן הר"מ פכ"ח ה"א כ' כל בית דירה כו' ובה"ב היה בית זה כו' ובית שני כו', ובכל השתדלות הפוסקים ז"ל בלשון חכמים, לפרש לנו הכל, לא יתכן שיסמיטו דבר שכל אדם פוגע בו, שמודדין מן החצרות ולא מן הבתים, והרי דרכו של הרי"ף והר"מ להביא הירו' וכאן השמיטוהו, מכל זה נראה דנקטו הדבר לחומרא שהרי כאן לא מהני מוקף לדירה לתשמיש דירה שהרי דיר וסתר מקרי מוקף לדירה כדתנן י"ח א' ואפי' אין בהן דירה לשומר וכמש"כ במ"ב בבה"ל ר"ס שני"ח ובשע"ת שם בשם הג"ב, ואורות סוסים לריך בית דירה כדתניא נ"ה ב', וכן ביהכ"נ מקרי מוקף לדירה לענין טלטול, ומ"מ אין מתעבר, ובירו' מצעי לי' דחצר דבית פתוח לתוכה תהא נטפלת לבית טפי, ואחרי שהשמיטוהו הפוסקים רהיטת הדברים הוא דאין חצר מתעברת דלא מצינו דירה בלא תקרה אלא בית שנהרס וכמו שדחי בירו' מפני שהוקף מתחלה לדירה לפיתח ולינה, ומיהו אי קבע דירתו פיתח ולינה בג' מחילות בלא תקרה שפיר י"ל דמתעבר עמה, וכן משמע לי' הר"מ, אבל אינו מוכרע די"ל דסמך על מה דפירשה בגמ', ובעירובין כ"ה ב' אזל עבד קנה פחות פחות משלשה ופרש"י בל"ק לדור שם השומר ומסקינן התם דלא חשיב דירה דהיא עראי יותר מדאי וחשיבי כעבד לכניעותא ועבד לנחת, ואפשר דהתם

מהא' למצעי לן בירו' בחאר שמעינן דבית דומיא' דחאר נמדד עם העיר כגון ב' חדרים פנימי וחיצון פנימי משתמש בו פיתא' ולינה, והחיצון משתמש בו כשימוש חר' לבית גם החיצון ככלל בית דירה כיון דהוא ראוי לדירה וגם משמש לפנימי דהא לא מצעי לי' בירו' אלא באויר לחאר שאינה מקורה ואינה ראוי' לדירה, אכל בית כה"ג ודאי נמדד, ונראה דאפי' לענין ששה בתים לעשות עיר מודדין ע' אמה מן החיצון.

ובח"ס אור"ח [סי' ל"ה] דן בהא דנשמת כלשון הר"מ אוריאות, וכתב דאחרי דבורגנין מתעברין אע"ג דלא חשיבי מוקף לדירה לענין היתר טלטול יותר מב"ס כדאמר כ"ז א', א"כ הדין נותן דאוריאות דחשיבי מוקפין לדירה לענין היתר טלטול יותר מב"ס, כדתנן י"ח א' דיר וסהר אפי' ה' כורין, שהן מתעברין, והא דתניא דאוריאות שיש בהן בית דירה מתעברין הוא דלא כהלכתא ואפי' אין בהן בית דירה הן מתעברין ולפיכך השמיטה הר"מ, ותמוה מאד דלא מנינו תנא דפליג דדיר וסהר, ועוד דבגמ' לא הו' שחקי מלמפרך למה צריך באוריאות בית דירה ולמיסך דהאי תנא סבר דלא חשיבי מוקפין לדירה כלל דירה, וסתמא דברייתא דמביאין בגמ' ולא מרמי עלה מידי הלכתא היא, ועוד דהרי"ף והרא"ש הביאור, ומש"כ הח"ס ללדד שהוא ט"ס לא אריך למימר הכי, גם הטור פסקה, וכן ברמזי הרא"ש איתא, ובכל הגי' הוזכרה שתי פעמים ברישא דיש בהן בית דירה ובסיפא באין בהן בית דירה, ובח"ס שם כתב לפרש דיש בהן בית דירה קאי על אוריות ולא על אוריאות, וזה אי אפשר שהרי הוכפלו אוריאות בסיפא שאין מתעברין באין בהן בית דירה אכל נראה לנריך להוסיף בדברי הר"מ אוריאות, ולעולם עיבור בעי דירה גמורה, שבני אדם אוכלין בהן פתן וישנין שם, והלכך דיר וסהר אין מתעבר, אע"ג דחשיב מוקף לדירה לענין טלטול יותר מב"ס כיון דבני אדם מאוין שם להאכיל הבהמות ולהשקותן ולנקותן, אכל בורגנין שבני אדם אוכלין שם [ואפשר דישנין שם] שפיר מתעבר.

הח"ס שם הביא הא דירו' צבעיא דחאר, ופירשה, בחאר שנפרצה מב' רוחותיה, ופשיט דאינה מתעברת כמו בבית שנפרץ מב' רוחות ודחי לבית שהוקף לפיתא' ולינה ניטל קורתו מפסיד טפי, ולא משמע כן כלל דלא יתכן למימר אויר חר' מהו שתהא נמדד עמה, ולכיון על נפרצה מב' רוחות דוקא, ולא להזכירו, ובק"ע ג"כ פירשה בנפרצה אכל פירשה בנפרצה מרוח אחת, אכל גם זה תמוה, ומה שדחיק לי' להק"ע דאם היא גדורה הרי היא רה"י לאו קושיא היא, דנ"מ בהיא מופלגת מן העיר עד ע' אמה וכמש"כ לעיל דאי מתעברת אין ההפסק שבינה לעיר מן החשבון וכמש"כ לעיל.

(כל) סי' שצ"ח ס"ב היתה עגולה כו', דין עיר הוא באינה מוקפת מחיצות והיא כרמלית לענין טלטול, וה"ה בשבת במקום מוקף מחיצות דנחשב כד"א, ואם הוא עגול מרבעין אותו ואם יואל ממקצו המשך מוציאין את הקו עד סוף של היואל ונותנין לו משם אלפים, וכן בעשוי כג"ס מרבעין אותו כמ"ס סתומה.

לעשות עיר למה לא יתנו עיבור לבית החרב אלא ודאי לא אמרו אלא לעבר אכל לא לעשות עיר וכמש"כ לעיל לבית כלל תקרה לא עדיף מנריך דיושבי כריפין אין עושין עיר והלכך אם יש ב' בתים וביניהן יותר מע' אמה וביניהן כריף או בית חרב אין ב' הבתים מצטרפין שאין נותנין עיבור לבית, וה"נ בחאר.

ובס' נפש חיה סי' ל"ו הפריז להקל בצירוף בתים ע"י חר' של ג' מחיצות שביניהם ואין להקל בדבר כלל שבזה לא נסתפקו בירו' וכ"מ בתו' סוכה ג' עירובין נ"ז והריטב"א שם שכתבו להוכיח דצירוף בתים ע' אמה דאי אין נותנין ע' אמה בין בית לבית א"כ לא מש"ל עיר אלא בנוגעים זה בזה והיינו ששה בתים נוגעים, ואי חאר מרפן לא צענין בתים נוגעין אלא חצרות נוגעים ואין זו תמיה כל כך.

ואמנם צריכ"ס שם ג"כ כתב דבג' מחיצות מצטרפין גנות ופרדסים אכל דבריו ז"ל צעירור לעיר ולא בצירוף בתים, ואמנם גם זה קשה למש"כ לעיל, ונראה לכאורה דעתו ז"ל דחאר מתעברת וסגי בג' מחיצות אע"ג דלענין טלטול החאר עדיין כרמלית, אכל אפשר דהיה פיתא' ולינה של השומרים תוך הפרדסים והגנות, א"נ כל שהן תוך ע' אמה של העיר הן נעשין קרפף לעיר אף לרבנן שאין נותנין קרפף לעיר אחת וכמו בנחל לדעת הרי"ף והר"מ, ונראה לדינא דאין להקל למדוד מן החאר אפי' כשיש כבר עיר וכש"כ שאין עושין עיר ע"י מדידת החאר וכדאמרן לעיל.

ואמנם אם כל העיר מוקפת מחיצות נותנין עיבור חוץ לחומה לר"מ דנותנין קרפף לעיר אחת אע"ג דיש אויר בין הבתים לחומה כן מבואר בע"ה ובמ"מ פכ"ח ה"ה, ולכאורה האויר שבין חומה לבתים דינו כחאר ואי חאר אינו נמדד גם אויר החומה אינו נמדד מן העיר אכל י"ל דאויר שכל בני העיר משתמשין בו עדיף וכמש"כ ריטב"א בנחל שיש בו דקה דמודדין משפת השני של הנחל, וכתב ריטב"א דאע"ג דאין מתעבר אלא דירה ומקום דירה מ"מ נחל עדיף שכל בני העיר משתמשין ואינו דבר מסוים נוח הוא ליבטל להעיר וה"ל אויר שבתוך החומה, מיהו התם י"ל לרבנן קיימינן ויהבינן קרפף וכמש"כ לעיל, אכל הכא יהבינן קרפף חוץ לחומה לר"מ, כמש"כ המ"מ, וקרוב הדבר לומר דדוקא חומה המגינה על העיר ולפיכך תוך החומה מקרי עיקר העיר אכל מחיצה במסיפס בעלמא לא, ולענין ערי חומה ודאי דוקא חומה והא דמספקא לי' מגילה ה' ב' בצברי' אי משום מגליא או משום דלא מייגנא דדוקא לענין קריאת המגילה אכל לענין בתי ערי חומה ממעטינן טברי' מ"מ כלל מגליא לחוד לא סגי אלא תרתי צענין לא מגליא ומגני, וכדכתיב דברים ג' ה' כל אלה ערים בצורות חומה וגו' לבד מערי הפרזי, אלמא דבעינן דמייגני, וכיון דהגנה מלתא היא י"ל דהא דמודדין מחומתה למיהב עיבור ע' אמה חוץ לחומה הוא דוקא בחומה מקפת ומגינה.

ס' א' ר"י אמר אפי' בית אחד כו', הרי"ף פסק כר' יצחק והר"א ש' תמה איך יחלוק אמורא על תנאי דמתנ' ר"ל וא"כ ע"כ אי אפשר לומר סברא אלא שלא אמרה להלכה וא"כ הא דא"ל רב יוסף מאי נ"מ דר"ל להלכה כר"ס כמו שפי' תו' וא"כ מבואר בגמ' דאין הלכה כר"י ופי' הר"א ש' בדעת הרי"ף דר' יצחק הוא תנא והלכה כדברי המיקיל בעירוב ולפ"ז הא דשאל אביי גמ' או סברא אין נפקותא לן מידי והיינו להשיב לו רב יוסף, מיהו הדבר תימא דשאל כאן יותר מצדל הש"ס, ואפשר דקושית הר"א ש' איך יחלוק ר' יצחק על ר"י ור"ס יש ליישב בדאמת כאן ר"י ור"ס פליגי בטעמים חלוקים דר"י יהיב שיעור חשוב ואינו תלוי בשיעור עיר ור"ס סבר דבעינן שיעור עיר ולר"ס אי לא יהיבין שיעור עיר די בשיעור כל שהו וכן לר"י אי לא בעינן חמשים גם שיעור עיר לא בעינן, והשתא שאל אביי טעמא דר' יצחק דפליג אמתנאי דמתנ' אם הוא משום דגמיר כן מרבי' דאיכא תנא דפליג והלכה כדברי המיקיל וא"כ אפשר דגם ר"י ור"ס גמירי להו מרביתיהם וא"כ אין כח באמורא לחלוק, או ר' יצחק מסברא קאמר דסבר דנקטינן קולא דר"י ללא נקבע כאן שיעור עיר וקולא דר"ס ללא בעינן כאן חמשים ולא השיב קולי דסתרי אהדדי דשניהם מודים דאפשר דסגי בבית אחד אי הלכה כשנגדו ובעירוב אפשר להקל כה"ג וא"ל ר"י מאי נ"מ בין כך ובין כך הלכה כר"י, ואפשר דלפוס מאי דאמרין סברא גם הא דרב דאמר הלכה כר"ס מפרש ר' יצחק דאינו אלא להקל שא"ל חמשים דיורין, ורב יוסף אמר לאביי תריוהו הא דרב והא דר' יצחק ואביי שאל לרב יוסף אי צריך לגמור הא דרב דרב ור' יצחק פליגי, או דר' יצחק מפרש הא דרב וא"כ אין צריך לגמור הא דרב אלא הא דר' יצחק, וא"ל רב יוסף ומה הפסד אי יגמור גם הא דרב וא"ל גמרא גמור כו' והכי מתפרשי מילי דאביי בביאה כ"ד ובשבת ק"ו.

כג' נ"ו א' הבא לרבע מרבע לריבוע של עולם, לפי רהיטת גמ' וסברא אין מקום למיהב לבני העיר רשות למדוד תחומן באופן אחר ויש לתמוה על מש"כ הר"י שהיא ענה טובה וכאילו יש לבני העיר רשות לצרור תחומן וברירה זו מאן דכר שמה הלל ד"א פירשן חכמים הדבר שצורר לאיזה רוח, ואיך יסתמו כאן ויעלימו את שרש ההלכה שיש להן רשות לצרור תחומן ויוכלו לשנותו בכל שבת ומה הכריחו להר"י לנטות מפשוטו, גם לשון הגמ' נ"ה א' מהו דתימא לרבעו לריבועו של עולם מבואר דבאין לו ריבוע מרבעו לריבועו של עולם דאל"כ לא הוזכר כלל בהלכה ריבוע של עולם ומהיכי ס"ד לומר כן ואי דבסברא הוי אמרינן כן כל זמן שלא השמיענו תנא, א"כ בעגולה ללא אשמעינן תנא דיכול לרבע שלא לריבוע העולם ממילא משתמע דאין לו רשות לזה וכן מבואר בתו' נ"א א' ד"ה כזה, דדינא קתני ולא ענה וכן סתימת כל הפוסקים, ולכן דברי הגו"כ סי' נ"א שהביא בשע"ת סי' שצ"ח דהדבר מסור לבני העיר שסמך על הפרישה שלמד כן מדברי הר"י אינם הלכה וישחקע הדבר.

מיהו עיר וקרפף שהוא מוקף לדירה, אין מצטרפין, ואם קרפף יואל מתוך העיר ונמשך חוץ לעיר מודדין תחומן מן העיר, ואם הקרפף יותר מאלפים אמה אין לו אלא תחומן כדין כלתה מדתו באמצע חצר, וועי' ד"מ סי' שצ"ח בשם א"ז מעשה שהלכו במשעול כרמים וגערו בהן שלא אמרו אלא בית] ואם הוא מוצלע בתחומן הרי כל הקרפף כד"א כדין עיר המוצלע בתחומן בסי' ת"ח, וכל זה אם העיר אינה מתוקנת להיתר טלטול אבל אם היא מתוקנת מחיאות היא והקרפף אחת, מדין שבת בנקע ותל לעיל ט"ו א' ס"א ב' שבת בעיר כו' במערה כו', ואם הקרפף נכנס לעיר אחת ובצירוף הקרפף והעיר יש יותר מאלפים אינן מצטרפין והקרפף נחשב לד"א וכשנחשב את הקרפף לד"א חוזר למדתו ואם העיר מוצלעת אז בתחומן גם העיר כד"א, וכל זה בקרפף שהוקף לדירה שדינו כרה"י אפי' יותר מבית סאתים.

עיר מוקפת מחיאות וקרפף מחובר לה וכלתה מדתו בחצי קרפף אין לו אלא חצי קרפף ולא אמרינן דהעיר נחשבת כד"א כיון שכל העיר מוצלעת תוך תחומן כיון דהעיר תוך רה"י דיינינן ל' בקרפף גדול, ונמצא דמחיאות העיר גורמות לו חומר במדת תחומן, שאילו היתה העיר כרמלית היתה נחשבת כד"א ולא היתה מתאחדת עם הקרפף, עכשיו שהיא רה"י מתאחדת עם הקרפף וחשיבא כעיר גדולה ונמצאת מדתו כלתה באמצע ואין לו אלא אמצעה.

כז' נ"ה ב' אם יש שם שלש חצרות של ב' בתים הוקבעו, רש"י הביא דבהכי חשיבי עיר כדאמר ר"ס נ"ט א' לענין שויר, ובנו"ב תנינא סי' נ"ב דן דהוא בפלוגתא דר"י ור"ס במתנ' שם ולמאי דקיי"ל כר' יצחק ס' א' די בבית אחד וחצר אחת, וזה תמוה דשיעור עיר שנינו במתנ' ערכין ל"ג א' ולית דפליג עלה, ור"י ור"ס במתנ' פליגי רק לענין שויר עיר, וכן ר' יצחק לענין שויר עיר קאמר.

ומה שהשמיט הרי"ף הא דר"א ונראה דהא דר"א דשלש חצרות קובעין היינו מדין דבורגנין דעושין עיבור לעיר וכיון דיך שיעור עיר הגי מתעברין עמהן וכן פרש"י סוכה ג' ב' דבורגנין היינו צריפין וכבר הביא הרי"ף לעיל כ"א א' דאין דבורגנין לא בצביל ולא בשאר ארצות ואינו אלא בארץ וכבר הביא הרי"ף דבורגנין בארץ מתעברין עמה, אלא שקשה לפ"ז מאי אשמעינן ר"א הלל צרייתא היא דבורגנין מתעברין עמה וגם שיעור עיר תנן בערכין ובמתנ' נ"ט א', ואפשר דס"ד דהכא בעינן שיעור עיר יותר גדול מהלל דאיכא מ"ד צירו' ללא יהא המתעבר יותר גדול מן העיר, והרי"ף כבר הביא כ"א א' דאפי' תלתא פרסי מתעבר וגם הביא הא דר"ס נ"ט א' בשיעור עיר, ועוד דהרי הרי"ף משמיט הא דאינו נוגע לן למעשה ולא חש להביא ולהאריך לחלק בין א"י לחו"ל ולכן השמיטו כיון דחו"ל אין דבורגנין מעברין, ובאמת יש לעי' הא דהביא הר"מ ובטוש"ע הא דר"א ולא חילקו בין א"י לשאר ארצות ואולי פירשוהו באופן שסמך מן הגנבים וכו'.

כפי לורתה ואם היא עגולה מרבעין אותה לריבוע של עולם ונותנין אלפים כנגדה בכל רוח וממלאין קרנותיה, וכמש"כ הר"מ פכ"ח ה"ו ובטוש"ע סי' ש"ח ס"ב, ודברי ר"ת בתחומין ז"ע לפרשם דהא ודאי דהעיר מרבעין אותה כפי מה שהיא, ואם היא עגולה מרבעין אותה לריבוע של עולם וכמש"כ לעיל מגמ' נ"ה א' נ"ו א' וא"כ הרי ידוע ריבוע התחומין, ולמה ניתן אלכסון ללד המישור ואם ניתן אלכסון גם למישור א"כ צריך להגדיל הקרנות, ולעשות התחום עגולה ג"כ אי אפשר בעיר מרובעת, וז"ל דמודדין אלפים ואלכסונו מכל נקודה שחוץ לעיר, ועוד יש לעי' בעיר עגולה למה מרבעין אותה לריבוע של עולם כדאמר נ"ו א' מאי נפקותא דהאי ריבוע הלל חוזרין ומעגלין את התחום כיון דנותנין לכל נקודה אלפים ואלכסונו, וי"ל דמרבעין אותה ומושקין אלפים ואלכסונו מכל נקודה של ריבוע ואין התחום עגול סביב הריבוע.

הנותן עירובו שיש לו ד"א ובידו לברור או לדעת הפוסקים שיש לו ח' על ח', אין ריבוען לריבוע עולם דוקא אלא יכול לברור אלכסונו לכל מקום שיראה והלכך יכול להתרחק מעירו לעולם אלפים ואלכסונו ויברור ד"א של שביבתו שיהיו אלכסונו ללד העיר ותחומו נגרר אחר ד"א שציר ואלכסונו הוא ג"כ אלכסון של תחומו ויהי' לינתו בעירו תוך תחום עירובו.

והא' דלדאמר מ"ב א' דמהלך אלפים פסיעות בינוניות היינו חוץ מאלכסונו אבל אם בורר הד"א שלו וקובע אלכסונו מהלך גם אלכסונו שמונה מאות פסיעות, ומה שאמר אלפים היינו ללעזות התחום, ובד"מ סי' ש"ט הביא בשם הכלבו דהר"מ כתב שיניח שיעור מן התחום שמודדו בפסיעות דאולי יש יתר ור"ל דלמא פסע פסיעות גסות או פסיעותיו גסות והלכך למעשה ראוי ליזהר ולהניח הרחקה מן העבירה, והגיה הר"ף דלדעת ר"ת אין לחוש ור"ל דדעת ר"ת דנותנין אלכסון לכל נקודה וכיון שלא הלך רק אלפים אין לו לחוש, ומיהו אכן לא קיי"ל כר"ת בזה.

כה) נ"ז א' ר"ה אמר קרפף לזו וקרפף לזו כו'. נראה דאין נותנין אלכסונו של עיבור לב' עירות אע"ג דלר"מ דנותנין קרפף לעיר ממלאין גם את הקרנות, ע' אמה על ע' אמה בכל קרן, מ"מ לענין צירוף ב' עירות לחשבן עיר אחת אין נותנין רק ע' אמה לזו וע' אמה לזו דלא שמענו אלא קמ"א אמה ושלש, ואת"ל דלר"ה נותנין גם אלכסונו כשזויותיהן זו כנגד זו, יש לעי' לחצ"ר דנותנין קרפף אחד לשתייהן אי נותנין להן אלכסון ולכאורה גם לחצ"ר נותנין עיבור לב' עירות מדין עיבור עיר ולא מדין צירוף בתיס וא"כ הדין נותן דנותנין להן אלכסון של העיבור ובתו' כתבו דלחצ"ר אין חילוק בין ב' עירות לעיר ובית, וכמש"כ לעיל סק"ד, ואי ב' עירות נותנין אלכסון יש חילוק גדול בין ב' עירות לעיר ובית.

כו) יש לעי' בעיר שצדה אחת רחב וצדה אחת קצר דמרבעין אותה כזה /במקור יש שרטוט/ אם העיר יתירה מד' אלפים מהו, ולכאורה אילו היתה כזה /במקור יש שרטוט/ והיה קו הישר יותר

ואמנם דברי הר"י נראה שפירש הבא לרבע היינו שמוסיפין בתיס להעיר או שמקיפין לה חומה ומרבעין אותה וזה אמר שהיא עגולה ולישנא דהבא לרבע משמע לו כן, וכן מבואר מלשנו שכתב שהיתה עגולה או שהיה לה יואל וציואל לכו"ע מרבעין אותה כמו שהוא, אלא שעכשו מרבעין בנינה, וכן לישנא "מתחלה" המוזכר שם מורה שמרבעין עכשו בנינה, וגם פירוש זה יחידאי הר"י ז"ל בזה.

ולדינא אין מרבעין רק לריבוע של עולם וכ"כ המ"ב סי' ש"ח סק"ז.

מיהו משמע דכל שיש לו אחד של העיר קו ישר מרבעין כפי דל זה ריבוע העיר וכמש"כ לעיל סימן פ' (ט"ז) [לדף נ"ד ב'] מיהו אם אין לו אחד ממלא כל הרוחב, ועוד יתכן תמונות שקשה להכריע אם מרבעין אותה לריבוע עולם או לריבוע עגולה, וגם ריבוע עגולה יתכן לפנינו שונים, ואז אי אפשר להתיר אלא מקום שמובלע ב' התחומין, ואפשר דמרבעין באופן ששטחו פחות וכן מסתבר, ועיר שמוקפת מחילות ז"ע אי מרבעין אותה לפי מחילותיה או לפי בנין הבתים או שנותנין להן קולי ב' התחומין או שבוררין תחום אחד, ומסתבר שמרבעין את חומתה.

ש"ח ס"ו ושלש מחילות כו'. לא מצינו קולא בעיבור יותר מעשיית עיקר עיר אלא דבעיבור אף שחרב ואין דרין בו עכשו ואפי' חרב הבית עצמו כל שנשארו ג' מחילות אף בלא תקרה או ב' מחילות ותקרה אבל כל בית שלא נבנה לדירה מתחלה אין מתעבר עמה כמו ביהכ"נ וכיו"ב, ולכן אם יבנו בתיס בשביל להאריך תחומן ואינם מעותדים לדירת בני אדם לא עדיפי מביהכ"נ ואולרות ואין מתעברין עמה ובשע"ת הביא בשם הדמ"ר דלא מהני לעשות בורגנין פחות מד"א כל שלא נעשו ללון בהם, ולהאמור אפי' בתיס של ד"א נמי לא מהני.

כז) נ"א תוד"ה כזה, פ"ה כו', ור"ת מפרש כו', ודעת הר"מ לחלק ביניהן דלענין העברה כפרש"י דאי אפשר לחייבו משום ד"א כל שלא העביר אלכסונו שהרי אפשר לחשוב דה"א מרובעות באופן שהעקירה וההנחה תהא תוך ד"א כשיתן את האלכסון למקום העקירה וההנחה, ואף באלכסונו לאלכסון של עולם אינו חייב דלא כפרש"ס, והלכך אין לחייבו אלא אם הוא החלט ממקומו לחוץ לד"א, ואמנם לענין לכתחילה לטלטל תוך ד"א בידו לברר ד"א ואלכסונו שיהא מטלטל בהן ואז יהא מותר גם באלכסונו אבל כל שלא ציר אינו ראוי לטלטל רק ד"א בלא אלכסון, כן פי' הגר"א סי' שמ"ט ס"ב דעת הר"מ, ומיהו יש לעי' איך מטלטל ד"א דלמא יברר בצד אחר, וע"כ טלטול זה מבררו וא"כ יטלטל גם אלכסונו ויהי' הטלטול מברר דה"א ואלכסונו, ואמנם לענין עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד"ט כל שהוא מרובע ויש לו אלכסונו הוא קובע את עצמו וא"כ אלכסון בכל סביביו כפר"ת ואף לא לריבועו של עולם כפרש"ס, ולכן סתם הר"מ פי"ד מה"ס ה"א, וכן הטור סי' שמ"ה, וכן לענין תחומין מרבעין את העיר

שהוא תשמיש לכל העיר, ואפשר שאין תשמיש חשוב כתשמיש הנחל ואין למידין הימנה וכמש"כ המ"א, מיהו אין נפקותא לדין דנהיגין להקל שנותנין קרפף לעיר אחת, למש"כ דדוקא עד ע' אמה, ואח"כ ראיתי בירו' אמרו ובלבד שלא יהא בנחל יותר מע' אמה. (כח) נ"ה ב' בית עכו"מ שיש בזה בית דירה. אשמעינן ללא תימא דביהכ"נ משום איסורא לאכול ולשון לא חשיב דירה אבל בעכו"ס לא שייך זה מ"מ כיון דאינו בית דירה לפי מנהגן לא חשיב דירה. שם והאורחות והאורחות שבשדות ויש בהן בית דירה, כל שכלו בתי העיר קרי לי' שדות אע"ג דהשתא די' בית דירה נמשכת העיר מ"מ קרי לי' שדות קודם להשמיענו דמתעברין עם העיר, ואמנם האי בית דירה דקאמר היינו שהשומר ישן שם, ולא שיש לו חדר גדול לדירה דא"כ הו"ל להקשות תיפוק לי' משום דירה כדפריך במערה, ולפ"ז י"ל ללא חשיבא דירה קבועה ונהי דמתעברת עם העיר מ"מ לא חשיבא עיר ממש ואין נותנין קרפף לבית האורחות אפי' לר"מ דנותנין קרפף לעיר וכמש"כ לעיל בשם הרשב"א והריטב"א.

שם ובור ושיח ומערה. מערה היינו אפי' דרין בתוכה והיא דירה גמורה, מ"מ אין המערה קונה אויר על גגה ועל גגה כקרקע פנוי, וכדאמר בירו', ובור ושיח אפשר לפרש שיש בהן ד"א על ד"א ודרין בהן מ"מ לא חשיב דירה, ואפשר לפרש דנעשין רק לתשמיש ואשמעינן ללא חשיבי כנחל ליתן על ידן קרפף לעיר.

בנ"ב ס' ש"ח בבה"ל ד"ה שיש, כתב לפרש הא דביהכ"נ ושארי דקתני שיש להם בית דירה היינו חדר מיוחד לדירתן וכבר כתבנו ס' קנ"ו לס' ש"ח דבגמ' ל"מ כן, אלא שכן דביהכ"נ קאמר, וא"כ אין לנו מקום לומר דביהכ"נ נטפל לדירת השומר, ומערה שאני שהיא דירה גמורה אלא שגגה נדון בפ"ע, ובבית על פיה מטרתה, וביו"ד ס' רפ"ו פסק לענין מזוזה דאע"ג די' ב' בית דירה חדר מיוחד ביהכ"נ פטור, וי"ל דה"נ לענין עיבור.

נראה דבית חרשת שמייוחד לעבודה ואין בו פתא ולינה דינו כבית האורחות ואורחות סוסים וביהכ"נ, דמייוחד לשאר תשמישים לא חשיב דירה לענין עיבור, וכש"כ שאין עולים לחשבון ששה בתים לעשות עיר, וזה מפורש בגמ' ערכין ל"ב א' דבתי הבד ובתי מרחצאות אינם בכלל בית אלא אתרבו מאשר בעיר ולא אתרבו אלא כשהן בעיר שיש לה ששה בתים בלעדן אבל לענין ששה בתים ודאי בתי הבד ובתי מרחצאות אינן עושין עיר ובתי הבד היינו בתי חרשת, ואף אם אוכלין שם באקראי כגון שאירע אונס לפועל או לפועלים שלא היו יכולין ללכת למקום סעודתן לא מקרי בשביל זה דירה, ואם קובעין שם סעודה אחת ביום באמצע עבודתן יש מקום להסתפק ומסתבר כיון דעיקר הבנין לאו לדירה עבד אלא למלאכה וגם האכילה הוא בעל כרחם שאין השלחן ערוך כדרך המסובין לא מקרי דירה, והרי נחלקו עירובין ע"ג א', אי לינה גורם או פיתא ובמקום נתיחא לי' טפי שיאכל במקום לינה לכו"ע לינה עיקר כדאמרו שם, ואף דאין ראוי משם לכאן דהתם אי

מד"א אין מרבעין אותה, השתא דהיא חריבה ביותר מרבעין אותה בתמי', וא"כ מודדין לכ"א מביתו, מיהו מרבעין כמה שאפשר כדין עיר עשו' כקשת או כג"ס, מיהו אם אין מזוית עד היתר יותר מאלפים לדעת תו' מרבעין אותה, ואמנם עיר גדולה שכשמרבעין אותה יש ביתר יותר מד"א ומזוית ביתר יותר מאלפים אין מרבעין אותה ומשכחת לפ"ז עיר עגולה שאין מרבעין אותה כשהלכות של המרובע יותר משמנות אלפים אמה, ואמנם זה מחודש ולא שמענוהו, וי"ל דבליטה עדיפא מפגום, ולפ"ז עגולה ויש לה יואל מנקודה אחת כזה /במקור יש שרטוט/ מרבעין אותה אפי' היא יתירה משמנות אלפים והוי בין הראשון יותר מד"א דלל זה היואל היתה העיר מתרבעת ע"י העיגול וי"ע.

ש"ר דלעולם עיר עגולה מרבעין אותה אפי' היא יותר משמנות אלפים, שהרי כתבו הרשב"א והריטב"א דבבתים בודדים היואלים לא דיינינן בהו דין עשו' כקשת לחשבינן לה כעתידה למלא פגימותיה, ודוקא עשויה כקשת שפני' בנוי' ושלמה אינה עומדת למלאת, וא"כ עגולה שפיר מרבעין אותה ואפשר לחשבה כעומדת להמלא בתיים, ואף לדעת תו' דגם היואל עושה דין קשת, י"ל דעגולה עדיפא כיון דאין כאן יואל שפיר רואין אותה כאילו עומדת להמלא בתיים עד לריבוע, ולפ"ז בתיים היואלים מפסדי טפי ואויר עדיף והלכך עיר עגולה ויש לה יואל כזה /במקור יש שרטוט/ דיינינן את היואל כעיר עשו' כקשת ואין מרבעין אותה במקום היואל אם יש ביתר יותר מד' אלפים ואורך היואל יותר מד' אלפים.

עיר שרחבה מזד אחד וקצרה מזד שני דמרבעין אותה יש לעי' בדינה דאפשר לרבעה לכמה גוהין כגון עיר העשו' כזו /במקור יש שרטוט/ אפשר להניח קו א"ב ולרבע כנגד קו א"ג וכנגד קו ב"ג, ואפשר להניח קו א"ג ולרבע כנגד קו א"ב וכנגד ב"ג, ואפשר לרבע כנגד קו א"ב מחאה וכנגד קו א"ג מחאה ואם יש כניסות ניכרות ופגמין ניכרין ממלאין את הפגמין, אבל אם הוא באלכסון ישר ואין פגמין ניכרין אין כאן הכרע בריבועו, ונראה דמרבעין אותה לריבוע עולם ומוציאין קו מזוית אג"ב לריבוע עולם וכן מזוית אב"ג ומושכין קו הקצר כנגד קו הארוך.

וכן העשו' כעין ג"ס, אם אינה על זוית נצת כזה אלא בזוית רחבה כזה /במקור יש שרטוט/ מרבעין אותה לריבוע עולם, ואם היא על זוית קצרה כזה /במקור יש שרטוט/ עושין לה יתר כעשו' כקשת.

(כז) ש"ח ס"ט עיר שיושבת על שפת הנחל כו' ומודדין לה כו' משפת הנחל ר"ל אע"ג דלרבנן דר"מ אין נותנין קרפף לעיר אחת, מ"מ אם יש מקום לפני העיר שמתמשין בו נטפל להעיר ואח"כ ראיתי שכבר פי' כן ריטב"א, ונראה דוקא עד ע' אמה וסירים, ואין דבר זה ענין לזירוף בתיים זה לזה דאפי' משתמשים במגרש שבין ב' הבתים מ"מ כל שיש בין הבתים יותר מע' אמה וסירים אין מטרתין, וכן בין ב' עירות, רק שנותנין עיבור לעיר אחת בזמן

עליו מהא דיו"ד סי' רפ"ו שסתם בשו"ע כהר"מ, ואמנם כבר הכריע הט"ז סי' תרל"ד בראיות מכריעות דשיעורו ד"א מרובעות, וכי גם הר"מ סובר כן, והל' כבתראי במקום שראיותיהם מכריעות, ואף לפי מה שפי' הרא"ש דברי הר"מ י"ש לנו לתפוש דברי הרא"ש שהוא בחרא, והלכך אין לזוז כאן מדברי המ"א שאין להקל בפחות מד"א על ד"א.

ובח"ס סי' ר"פ כ' לדחות ראית הט"ז מסוכה עגולה ח' א' דלמ"ד ד"א בעינן מרובע, דמזוזה מחמירין טפי, והא דאמר ג' א' מאן תנא כו' הוי מצי למימר ולטעמיה, ותמוה וכי הדבר מסור לנו הלכא התורה מסורה לנו מרבינא ור"א בגמ' ואם בגמ' לא אמרו לחלק במזוזה, מאן אמרה, ועוד הלכא ברייתא כללה מזוזה בהדי אינך ומדה אחת לכולן, ועוד מה טעם הוא זה דמזוזה מזכרת מלכות שמים סוף סוף לא אמרה תורה אלא בבית, ומש"כ דבגמ' הוי מצי למימר ולטעמיה, זה לא יתכן אלא אי הוי מפרשין לן בגמ' דמזוזה לא בעינן מרובעים, אצל אין לנו לבדות מעצמנו כן ולומר דהוי מצי למימר ולטעמיה דארכה י"ש לנו ללמוד מסוגית הגמ' דסוכה ומזוזה חד שיעורא.

ומאן דבעי להחמיר במזוזה הואיל והחמיר בשו"ע, אין לו להקל בשביל זה לענין עיבור, וכמש"כ המג"א בפשיטות דבעינן דע"ד. הב"ח סי' שני"ח וסי' שס"ב כתב דהא דשומירה לא מקרי מוקף לדירה להחמיר יתר מז"ס אינו אלא בלא דר זה יום ולילה אצל דר זה יום ולילה חשיב מוקף לדירה, וסמך אדברי תו' כ"ג א' שכתבו דעזרה כיון דשומרים זה גם בלילה מקרי מוקף לדירה, וכבר הקשה הפמ"ג ר"ס שני"ח דלשון וכל דירה ששמישה לאויר לא משמע כן דמשמע שאין כאן מגרעת בזמן דירתו אלא הגרעון הוא משום שהיא לאויר וכמו שפרש"י כ"ב א', וכן מבואר בהדיא לפי קמא דרש"י כ"ה ב' ד"ה עבד, דמשמע דהשומר קבע שם דירתו ואפ"ה מסקינן דל"ש מחינה, ונראה דעזרה שאני דהוא נמצא בה לרצונו לשמחה של מלוא אצל שומירה אין לו זה כוונתא דעלמא והוא דר זה שלא בטובתו.

ולדעת הג"א דקרפף שיש בו שומירה חשיב הקרפף מוקף לדירה, אין להקשות לא יהא הקרפף ששומירה בתוכה עדיף משומירה עצמה שאינה ניתרת ביתר מז"ס כדאמר כ"ב א', דשפיר י"ל דשומירה גריעא טפי כיון דעשוי' לדירה ואין דירתה ראו' אצל קרפף דבעינן רק שיהא אדם משמש בה והרי הוא משמש בה ואין נפקותא במה שהאדם דר בשומירה דע"כ מ"מ הקרפף שסביבה משמש להאדם שימוש הגון ורצוי. (שבת סי' כ"ג).

אפשר לי' למקני ב' תחומין אצל הכא אפשר לו לקיים ב' בתי דירה מ"מ זכר לדבר איכא דפיתא שאוכלין דרך עראי לא חשיבא.

עוד י"ש לעי' בבית חרשת שמכונותיה וספסליה מחוברות לקרקע וקבועים שממעטים הבית מד' חמות, וכל שאין ד"א על ד"א פנויות לאו שמי' דירה.

ואם י"ש שם חדר ד' על ד' לשומר שכן שם החדר הזה הוא בית דירה, אצל כל בית החרשת לא נעשה בית דירה בשביל זה, ללא עדיף מביהכ"נ למש"כ לעיל, והכא גרע טפי דהתם משמש בביהכ"נ להתפלל ולכבד ולרצן, אצל הכא אין לשומר תשמיש בבית חרשת, וכל זה אם י"ש לו פתח מביתו לבית חרשת אצל אם אין לו כלל פתח מביתו לשם הוי כב' בתים נפרדים, ואין מקום לדון בזה.

ואם י"ש בבית חרשת חדר דע"ד למנהל שיושב שם שעות מספר ביום, דין חדר זה כדן הפועלים בבית חרשת, ואפי' אם אוכל שם עראי וכמש"כ לעיל, ואמנם אם המנהל אוכל עראי ובבית חרשת אין אוכלין כלל, אין מקום לדון על בית החרשת בשביל חדרו, וכמש"כ לעיל בדירת השומר והכא גרע טפי שגם הוא אין לו בחדרו לינה ולא פיתא גמורה, שאין ביתו מתפשט בכל ביה"ח למחצב דירה.

והלכך ב' עירות וביניהם קמ"ב אמה כשמודדין מבית לבית אצל י"ש בית חרשת הנכנס לתוך הבינים ואם נמדוד מביה"ח אין קמ"א אמה ביניהם, אין מתעברין מטעמים האמורים, ועוד אפי' ביהכ"נ שיש לו דירה לחזן כה"ג אין העירות מאטרפות למש"כ לעיל דכל אלו שמתעברות נכנסות בחשבון ע' אמה ואין נותנין קרפף מחומת ביהכ"נ לר"מ, וה"נ לרבנן ב' עירות אין נותנין קרפף לזו וקרפף לזו אלא מן בתי הדירה ולא מחומת ביהכ"נ, ואין ב' עירות מאטרפות אלא אם אין מחומת ביהכ"נ עד בית העיר השני' ע' אמה ושיירים, והכא בביה"ח אף כה"ג אינו מאטרף.

נראה דעיר בנוי' על עמודין גבוהין י"ט מן הארץ אין תחת העיר דין עיר ואם י"ש בית למטה מודדין תחומו מביתו, וכשם שאין מערה עושה עיר על גגה כד בית שלמעלה מ"ט אין עושה דין עיר תחתיו.

ולפ"ז ביהכ"נ למטה ואין בו דירה לחזן ועלי' על גביו בית דירה, והוא תוך ע' אמה לעיר אין מתעבר עם העיר, וכש"כ לענין לעשות עיר שאין עלי' מן המניין כיון שאינו פתוח לאחר וכמש"כ ס"ק י"ט.

כ' המ"א דד"א על ד"א שאמרו בבית שמתעבר עם העיר, היינו מרובעים, ובמ"ב בבה"ל ד"ה ארבע כתב דאחרונים ז"ל השיגו

סימן קיא (ג)

כרשות בפ"ע אין לו רק ג' מחילות ורוח רביעית פרוכה במלואה והוי החקק כרמלית, תלוי הדבר במחלוקת, דבאמת המים הנכנסת ויוצאת עירובין פ"ז א' מבואר דבעמוק י"ט לא מהני גיפופי חצר

(א) מבוי שאין ברחבו עשר והכשירו בלחי וחקק באמצעו חקק עמוק י' טפחים ורחב ד"ט וארכו ד"ט והחקק משופע לכד רה"ר ואין המדרון מתלקט עשרה מתוך ארבע ונמצא דחקק זה אי נידון

כמישור דהוי כמוציא מרה"י לכרמלית, ואם אין הכותל גבוה י"ט עד המישור כל החרץ נעשה כרמלית, היה הכותל למעלה מן המישור חוזר וחזקף וחוזר ומתלקט י' מתוך ד' אם הכותל מקיף את כל המישור גם המישור רה"י ואם יש למישור פרצה לימין או לשמאל במלאו שזקיפת הכותל שם אינו מתלקט י' מתוך ד' דאינו נחשב לכותל, הרי המישור כרמלית וכן אם יש למישור פרצה עשר אמות ומשהו אפי' אינה במלאו הרי הוא כרמלית, ולפעמים נעשה המישור כרמלית אפי' אין הפרצה עשר אמות ואינה במלאו, כגון שפרצתו בקרן זוית שפרצת ד"ט אוסרת בקרן זוית, ויתכן לפ"ז שהחרץ נעשה כרמלית בשינוי קל כגון שבאחת הזוית בסוף ט' טפחים חדל הכותל מעט מזקיפתו והו"ל כפרצה בקרן זוית, ואפי' הכותל למעלה מזה שנידון כמישור חוזר וחזקף אם נשאר גם למישור פרצה בקרן זוית, הרי כל החרץ כרמלית.

ואם החרץ קצר מאל אחד ורחב מאל שני כזה /במקור יש שרטוט/ זוית בג"ד חשיב קרן זוית ואם הכותל חדל זקיפתו קדם י"ט נעשה כל החרץ כרמלית, ואין שיעור לזוית זו אפי' הוא משהו דכל שאין ב' ראשי הכתלים זה כנגד זה לא חשיב פתחא, מיהו אם אין פרצה י' אמות מתוך מקום הרחב למקום הקצר כגון שכותל א"ה י"ב אמה וכותל ב"ג ג' אמות ומקום המישור אמה נמצא שחרץ הרחב יש לו ג' דפנות שלמות וברוח רביעית פס ב' אמות ואין כאן פרצה רק עשר אמות, וחשיב פתחא, אין הפרצה בקרן זוית מפסדת וכל החרץ מותר שגם הקצר יש לו ג' דפנות ופס ברוח רביעית.

ואם החרץ עגול כל פרצת ד"ט אוסרת לעולם הוא כפרצה בקרן זוית והילכך כל שהיה זקיפתו של כותל מעט למטה מ"ט על משך ד"ט אסור.

ולפיכך כשבאין להתיר את העיר על סמך הר זקוף המתלקט י' מתוך ד', כריך זהירות יתירה להרבה פעמים משתנה זקיפתו ויש בו שטחים שדינן כמישור והרבה פעמים זה שנידון כמישור הוא תוך י"ט ולפעמים אורך המישור הזה י' אמות ואף שרחבו ד"ט אוסר ופעמים אין עשר אמות במקום אחד אבל הזקוף שבין מישור למישור בטל מדיון אתא אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל לי' עד שמטטרף לעשר אמות והרבה פעמים ההר מתעקם או מתעגל ואז יתכן שיבטל מחיאתו במישור ד"ט וכמש"כ לעיל.

נראה דאין שטח פחות מד"ט והלכך אין מתבטל שם דופן מההר או החרץ בשביל שחדל שיפועו במקום אחד אלא א"כ יש בשטח המישור רחב ד"ט אבל אם בתוך ד"ט חוזר ומשפיע לית לן בה. [א"ה, עי' לעיל סי' ס"ה סק"ו].

ה) מה שגראה מסברת ההלכה הוא שאין ראשי הכתלים נחשבין למזוזות להכשר לו"ה אלא בעינן שתהא המזוזה סותמת מקצת הפתח, וכמש"כ המ"א סי' שס"ג ס"ק כ"ח, להוכיח מהא דאין קורה של מבוי עושה לו"ה [ומה שגראה מדברי הרא"ש ה' מזוזה סי' י"ד, והטור יו"ד סי' רפ"ז, דראשי הכתלים חשיבי מזוזות כתוב

להתיר את האמה, והקשו הרשב"א והריטב"א דהא אמר י"ב ב' בלשון ים הנכנס לאחר דעשר אמות נותר בגיפופי החצר ותיכרו בשם תו' והראב"ד דהיה ללשון ים איירי באין עמוק י"ט, ונמצא לפ"ז דבעמוק י' לעולם נידון בפ"ע דאמרינן גוד חסיק והו"ל כהשוא גיפופיה דהוי סילוק מחילות כדאמר לו"ב ב', אבל הרשב"א והריטב"א כתבו דדוקא אמת המים הנכנסת ויוצאת חשיבא רשות בפ"ע אבל לשון ים הנכנס ואינו יוצא אף שעמוק י' גפופי חצר מתירין אותו עד עשר אמות ולא אמרינן גוד חסיק דאדרבה גיפופי מקדימין וסותמין והו"ל כחקה שבצית ובחצר דאינו נחשב כרשות בפ"ע אלא הכל נטפל לבית וכדאמר כ"ד ב' בנתמלא מים דחזיין לתשימשתא אף ביש בעומקו יותר מב"ס לא חשבינן לי' כקרפף יותר מב"ס וכן מוכח לפרשב"ס ור"ת שכתבו תו' י"ב ב'.

והנה לדעת רשב"א וריטב"א הכא החקק נותר בגיפופי חצר וא"ה, אולי לו"ל בגיפופי מבוי אף שעמוק י"ט ולדעת תו' והראב"ד החקק כרמלית, ושאר המבוי מותר, ואם המבוי משופע לחקק במשך יתר מעשר נאסר גם המבוי, ונראה להחמיר בדבר. [א"ה, ע"ל סי' ק"ג סק"ד].

ב) ואם אין החקק עמוק י"ט לכו"ע נותר בגיפופי החצר כדאמר פ"ז א' א"ל משם ראוי מפני שלא היתה עמוקה י"ט, ולא משום מחיצת החצר הותר לדרבנן כותל שעל גבה לא מהני מידי אלא משום גיפופי החצר מותר באין עמוק י"ט וכן מבואר בלשון ים דממלאין הימנה עד עשר אמות משום גיפופי החצר.

ונראה דא"כ שטח ד"ט במקום הגיפופין אלא כל שאין הגיפופין תלויין שאין אויר ג"ט תחתיהן הן מתירין ואף שהקרע שתחתיהן מדרון ומתלקט עשרה מתוך ארבע דחשיב כמחיצה זקופה ולא כשטח מ"מ אין המדרון מפסיד את הגיפופין כיון שאין אויר ג"ט תחתיהן לא מקרי מחיצה תלוי' והגיפופין חשיבי כמחיצה ברוח רביעית והפרץ חשיב כפתח ומותר תוך החרץ.

ג) ונראה דכי היכי דפס ולחי מתירין את החרץ שאינו עמוק י"ט ה"נ במבוי שפתחו יותר מעשר והותר לו"ה אין החרץ שבאמצע המבוי מפסיד את הפזמין של לו"ה, ואם החרץ עמוק י"ט תלוי במחלוקת ולדעת תו' והראב"ד בטל לי' לו"ה ואם אין המבוי משופע לחרץ במשך עשר אמות הרי המבוי נותר בגידודי החרץ אבל אם משופע י' אמות ומשהו גם המבוי אסור.

ואם החרץ אין לו גידודין המתלקטין עשרה מתוך ארבע אף שאמצע החרץ מגיע לעומק י"ט שפיר נותר בפס ולחי, וכן אין נפסל האו"ה בשביל החרץ.

ד) חרץ עמוק י"ט וכתליו משופעין והן מתלקטין עשרה מתוך ארבע הרי הוא רה"י עד סוף גובה הכתלים, היה הכותל בראשו ממעט שיפועו ואינו מתלקט י' מתוך ד' הרי המקום הזה כשטח מישור, ואם הוא ע"פ כל רוחב החרץ או שיש בשטח הגידון כמישור עשר אמות ומשהו רואים אם מן המישור ולמטה הכותל גבוה י"ט החרץ כרה"י, ואסור להוציא מן החרץ לכותל הגידון

עולה למזוזה, ולולא דברי הגר"א יס' לפרש דזה נעשה לכך היינו שמשמך לזו"ה ומיאלותו משמש אורת פתח, אבל סוף סוף לא נעשה לכך ר"ל אין אורת הפתח עליו אלא המשך תקרה עליו, ואף אם יחשוב בלבו להיות לקנה עליון לאו כלום הוא וכמש"כ לעיל.

מן האמור נלמד דעמודי התלגרף והחוט שעל גביהן, אפשר לסמוך עליהן משום זו"ה, אע"ג דלא נעשו לכך וגם עכשו אין עיקר תשמישן לכך, מ"מ כיון דליכא דיוקן דניחא להו לשמש בהן זו"ה להיתר טלטול שפיר חשיב פתח, ואע"ג דאין כאן מחשבת בעלים רק מחשבת אחרים מ"מ כיון דע"כ הן נעשין מחילה לאחרים שפיר חשיב זו"ה, וחייבין במזוזה, ואין קובעין מזוזה משום שאין המזוזה משתמרת, ולפעמים יס' כאן שותפות נכרי.

והפוסלין מביאין ראוי מהא דנחלקו ר"ש ור"ד ב' באכסדרה בבקעה אי אמרינן פ"ת יורד וסותם, ולמה לא הותרה משום זו"ה בד' רוחות, אי זו"ה מהני בד' רוחות עי' בגמ' י"א א' ובתו' שם, ובאמת מש"ל בתקרה ישרה ע"פ כל אכסדרה ואין כאן קנה עליון, אלא אף אם הגיע עמודים ע"ג ד' יתדות וכיסה בנסרים ע"ג העמודים וכלשון רש"י ז' א"ל ויס' כאן זו"ה גמורה, מ"מ לא חשיבא זו"ה משום דלחיוזוק תקרה עבידי וכדאמרו מנחות ל"ג ב', ולא איירי בדעתו להשתמש בזו"ה בשביל לטלטל בשבת אלא באקראי הוא רואה לטלטל, וזוה עדיין לא חייל עלי' שם זו"ה.

והיכי להעמודים שע"ג היתדות רחצם כרחב היתדות אפשר דלא חשיב זו"ה, שאם לא המזרח ולא המערב חשיב זו"ה, חשיב כסילוק הפלימין מלד דרום ולא צפון וכדאמר עירובין ז"ג א' ואילו השוה פלימיה כו', ועי' חזו"א עירובין סי' ג' ס"ק כ"ד.

עוד סמכו במש"כ תו' עירובין ב' ב' ד"ה אלא, לזו"ה דהיכל לנוי עבדי, אבל אין כונת תו' דלא חשיב זו"ה, דזה העשוי לנוי הוא עיקר עשייה לשם זו"ה, ואע"ג דאורי' י' חשיב פתח אפי' בלא אורה של פתח וקרינן בו פתח אה"מ מ"מ אין זה נוי המקדש וסיפרו את הפתח בצורה של פתח, ועיקר כונתם דקים להו לחז"ל מסבירא דעד י' מקרי פתח אף בלא זו"ה, ולא סמכו ללמוד מהיכל אלא לאסור יתר מי' שהרי לא הרחיבו דהיכל יתר מי'. (שבת סי' כ"ד).

סימן קי"ז (7)

הקורה מועילה כלום למעלה מכ' ויליף לה מזו"ה דלא מהני למעלה מכ' שהסך העליון שלמעלה מכ' כמאל דליתא. מיהו למאי דמסיק דאמלתרא מועילה ולא ילפינן מהיכל אין לדמות קורה לזו"ה ושפיר מהני זו"ה למעלה מכ', וזו כונת תו' לק' ד"ה ואיבעית, שהקשו דשאני פתח החצר ושאני אולם דהיה להם זו"ה, ר"ל דלא ילפינן רק גובה אבל רחב ליכא למיליף דשא"ה דהיה להם זו"ה וחשיב פתח ביתר מי' ותיירו סוגיא אליבא דרב דסבר שאין זו"ה מועילה ברחב יותר משיעור.

בחזו"א מנחות סי' מ"א, וכן קנה עליון צריך להיות בולט למטה מכל שטח התקרה אבל תקרה עצמה אינה נחשבת לקנה עליון בזו"ה, וכמש"כ המ"א סי' תר"ל ס"ב מהירו'.

ואמנם אם הזו"ה אורתה שלמה שהמזוזות סותמות מקצת הפתח וכן קנה העליון סותם מקצת אור הפתח, חשיב זו"ה אע"ג דלא נעשה לשם זו"ה, וכמש"כ הגר"א סי' תר"ל ס"ב, להוכיח מהא דאמרו עירובין י"א א' בפתי שומאי, ומשמע דאיירי בסתר הכותל וועוד ליסני בלא עשאו לפלימין והלא הכותל לא נעשה לשם פלימין ולמה לי' למימר דלית ליה שקפי או דלית לי' תקרה, ואפי' אית לי' שקפי ותקרה אין כאן זו"ה כיון דלא נעשה לשם פלימין, אלא ודאי א"צ שיעשה לשם פלימין ויכדאמר ט"ו א' במחילות כו"ע ל"פ כו'.

והא דאמר מנחות ל"ג ב' דפלימין דעשו לחיוזוק תקרה לא חשיבי פלימין, היינו דלא ניחא לי' כלל בסתימת הכותל אלא העמודים משתמשים לחיוזוק תקרה, אבל זה שניחא לי' בסתימתו, ממילא הפרוץ שם פתח עלי' ומקצת הסתום שבצדי הפרצה נחשבין לפלימין הפתח, ונראה לפ"ז דאם האכסדרה פתוחה לרה"ר או לכרמלית, והוא רואה בזו"ה כדי שיוכל להוציא בשבת מבית לאכסדרה, הרי עכשו משמשים הפלימין לפלימין הפתח, חייב במזוזה, ולא מצעי כשהשם עליהן בשעת עשיתן דודאי חשיב פתח, אלא אפי' האכסדרה היתה פתוחה לאחר בשעת עשייתה, ועכשו נפרו מחילות האחר, וניחא לי' עכשו בזו"ה בשביל שיוכל להוציא מבית לאכסדרה בשבת, נמי חזרו הפלימין להיות פלימין פתח ונתחייב במזוזה.

והגר"א שם פי' הא דאמר בירו' זה נעשה לכך וזה לא נעשה לכך בפשוטו שלא נתכוין בשעת עשי' שיהא הסך לקנה עליון לזו"ה, ופי' דגמ' דידן פליגא, ותימא דא"כ אם נתכוין שיהא הסך לזו"ה שפיר דמי, ומאי פסיק לי' בירו' דסוף הסך אינו מלי, הלא בחשב עלי' מלי, והו"ל לחלק בין חשב עלי' ללא חשב עלי' ועוד הדיו נתן דסתמא הוי כחשב עלי' כיון דלריך זו"ה והסך מלי למה יאמר למחשב עלי', ועוד דאמר דפיהא מאלת ומשמע דאילו עולה לקנה מכאן, דאל"כ ליפלוג באילן דעולה לקנה עליון ואינו

א' עירובין ב' ב' א' חכמים לא למדוה אלא מפתחו של היכל כו', להאי טעמא נראה דגם זו"ה לא מהני למעלה מכ' דהא היכל הו"ל זו"ה ואפי' למעלה מכ' לא, והא דפריך לק' לא תהני לי' זו"ה היינו ברחב ביתר מי' אבל גובה מכ' לא פריך ד"ל דהא"נ דלא מהני זו"ה, והא דמהני זו"ה ביתר מי' ולא מהני ביתר מכ', דאין הפסד הרחב כהפסד הגובה דהפסד הרחב משום שהוא כפרצה ולא כפתח והלכך זו"ה עושתו פתח, אבל הפסד הגובה אינו משום שהוא פרוץ עד כ' שהרי אם תיקון המצוי בלחי י"ט מהני אף שהוא פרוץ למעלה עד לרקיע אלא הפסד הגובה הוא בקורה שאין

מקום לאסור להכניס לבית וכל היכי דשרי מלאוי שרי להביא לבית, ומיהו יס מקום לומר למלאוי אסור למאי דקיי"ל כר"י סם דחיישין לערובי מיא אם לא נחלק בין ב' ראיות זו לזו לפרוץ לכרמלית, וזו דעת תו' לק' פ"ו ב', לאסור ציהכ"ס שע"ג המים, ומיהו עדיין י"ל דלא החמירו אלא לשאוב או לשפוך דלמא אזיל בדלי לאידך גיסא ומשום זה הצריכו היכר מחילה אבל לא אסרו את החצר משום פרוץ למים וזו דעת ריב"ז"א בתו', ונראה דלדינא יס להקל בפרוץ לכרמלית אף להביא לבית כדעת כל המפרשים שנטו מפרש"י, וכדעת ריב"ז"א בשם רבותיו, ומיהו אם אפשר לתקן ראוי לחוש לדעת רש"י שהעתיקוהו הטוש"ע להחמיר, ודוקא להביא לבית אבל לשפוך ולמלא שרי שהרי בתו' כתבו לק' פ"ו ב' שהמנהג להקל בציהכ"ס שע"ג המים אף שבמסקנת דבריהם לא פירשו על מה סומכין אבל שפיר י"ל דסומכין על סברת ריב"ז"א בשם רבותיו וכ"ה בשו"ע סי' שנה"ס ס"ב.

(ה) י"ז ב' תוד"ה וארבעה, ואוקמא דלאורייתא, ובת"י הקשו ממה שאמרו לעיל ב' ב' דפתח החצר כ' אמה, והקשו תו' שם הלל היו עמודים בינתיים ולא היו בין עמוד לעמוד רק פחות מחמש אמות ותירצו דהני עמודים בטילי משום אמתא אוריא דה"ג ודה"ג ומבטלי ל', הרי לזו דלאורייתא, ותירצו דשאני פשוטין דהבא דרחצין אמה, וי"ל דעמודי החצר לא היו כקרשי המשכן אלא דקים דלא אמרה בהו תורה שיעור, והנה קשה מנ"ל לחלק דין אוריא דה"ג ודה"ג מאמה לפחות מאמה, והריב"ז"א כתב דד"ט דהוא שיעור חשוב בעלמא אינו מתבטל מה"ת, ומיהו נראה דכמו דפסי ביראות הלכה, דהא אמרה תורה גדור רובא, והבא בפסי אמה חשיב רה"י בפרו"מ, ה"נ שיעור עשר אמות לר"מ וי"ג ושלש לר"י הלכה, או שנמסר לחכמים שיהיו באופן הגיכר גדרן ור"מ קבע עשר ור"י קבע י"ג ושלש, אבל לא מסתבר שמה"ת מרחיק כמה דבעי, כיון דפרוץ מרובה, וא"כ פשוטין ג"כ הלכה, והלכך מהני מה"ת, ול"ק להו אלא דראוי לחכמים להחמיר, ולזה כתבו דהקילו בעולי רגלים, ולזה קשיא להו לת"י דהא דין פסי ביראות אף בלא באר והוא רה"י מה"ת וכדלמרו כ' א', וא"כ חצר המשכן נמי לא גרע מפסי ביראות שהרי היו לה ג' מחילות שלמות דרום כפון מערב, ובמזרח היה ט"ו קלעים מימין וט"ו משמאל, הרי כאן פסין בכל ד' זוויות, וא"כ ראוי למחשב עמודי הפתח כפשוטין ומה ראוי מכאן לפתח כ' אמה, ולזה תירצו שלא היו רחבין אמה.

ובחזו"א עירובין [סי' ק"ז סק"ה] כ' שאין פרט י' אלא מדרבנן דכשארמיה תורה גדור רובא הוא אפי' בית כור, ובריש עירובין ילפינן סמך לשיעור עשר אמות ברוח רביעית, וברוח רביעית ודאי הוא מדרבנן ואם איתא דהלכה היא בשאר מחילות, הרי כבר יס לנו מהלכה שיעור זה, ושפיר ראוי לחכמים לקבוע זה ברוח רביעית כשצאו להחמיר ברוח רביעית, ולא מצינו בשום מקום בגמ' לומר הלכה בפרט עשר, ואמנם בפסי ביראות, ע"כ שיעור עשר דלאורייתא וכן י"ג ושלש לר"י, דכיון דפרוץ מרובה לאו

(ז) ב' ב' ליבעו דלתות כהיכל, השתא ס"ד דלא הקילו חכמים אלא במה שמאלו לה סמך מה"ת דמקרי פתח, ופריך דאכתי לא מצינו אלא צו"ה ודלתות, ומשני דמסבירא ידעינן דעד עשר מקרי פתח בלא צו"ה ובלא דלתות, ואף אם ינטלו הדלתות מן ההיכל קרינן ב' פתח אה"מ, והא דיליף מהיכל היינו דביתר מי' לא היו פתח, וקשה דכי היכי דלתות ללניעות ה"נ הכתלים מכאן ומכאן ללניעות יתירא, ופי' תו' דסביר השתא דאי לאו דלריך פתח לא היו סותמין את ההיכל יותר מן האולם, וע"כ דלא מקרי פתח יתר מי', והיינו דפריך דל"כ ניליף דאף צו"ה לא מהני יתר מי' ואמלתא לא מהני למעלה מכ' מדלל השוו בנין אולם והיכל והיינו דאמר בגמ' אפ"ה עשר אמות הוא דרויה כו' ר"ל שלא עשאוהו כאולם, ויס' לעי' אי מודה רב דלתות, ואי מודה רב דלתות אכתי תקשה כיון דהיו להיכל דלתות למה להו לסותמו עד י' וי"ל דלריך שיהא לי' שם פתח בלא דלתות ושיהי' ראוי לשחות שלמים בלא דלתות, אבל אמלתא שפיר היו בכלל צו"ה ואם איתא דאמלתא ראות מהני ביתר מכ' הו"ל לעשותו יתר מכ' כאולם.

סם אי מפתחו של היכל גמירי ליבעו כו', חדא דאית בו תרתי פריך דליבעי דלתות ב' ולא תועילנה דלתות ביתר מי', ובמאי דמשני דלתות היכל ללניעות כו' ניחא תרוייהו, ותו לא מצי לאקשווי תיבעי צו"ה דכבר שני לי' דמסבירא ידעינן דלא בעי צו"ה ב' אלא דפריך דלא תהני וכמש"כ תו', ומיהו מש"כ תו' דלתות פשיטא דמהני ז"ע דודאי איכא להק' דלא תהני קדם דשני לי' דללניעות, ואפשר דכונתם דיותר נאות ליטנא תיבעי כו' מליטנא לא תהני כו'.

(ג)

י"א ח' תוד"ה חצר, דמשני דדין מודה כו' דאמרינן לעיל הלכה כה"ק, ויס' לעי' מה מועילות דלתות נעולות בלילה ברה"ר כיון דרחב ט"ז אמה הלל אין צו"ה מועילה כלום ודלת בזמן שהיא פתוחה אינה מחילה וענין הדלת הוא רק דלא ליתו רבים ולבטלו מחילתא, וי"ל דה"נ דלרב כריך לעשות מחילתא בפתחא עד י' אמות, והא דרב אינו אלא מדרבנן וכמש"כ תו' לעיל ו' א' ד"ה רב ולק' כ"ב א' ד"ה והא.

(7) י"ב ב' תוד"ה הבא, וי"ל דהוא מצי למימר וליטעמיד כו', וא"ת דהבא שרינן למלאות ולא להביא בבית ואידך אסרינן התם למלא הלל אלא המים המחילה ניכרת, וגם להביא לבית לא שייך למיסר התם דבשלמא הבא שפרוץ במלאו או בעשר הויא חצר פרוצה למקום האסור אבל צבור שצין ב' חצרות אין כאן פרצה לאסור את החצר, וע"כ ז"ל דלענין ב' ראיות אסרינן טפי מפרצה לכרמלית וכמש"כ הריב"ז"א לק' פ"ו, ור"ה שם דלא קפיד אעירובי מיא סבר דלא חמירא פרטת ב' ראיות מפרצה לכרמלית אבל בהא דאסרינן להביא לבית בפרוץ לכרמלית מודה ר"ה משום דבבית נראה כאילו החצר פרוצה, וכ"ז לפרש"י אבל לשאר פירושי אין לן

דר"י משום לחי לא התיר ביתר מעשר, מיהו מהא דר"י גופי' דסבר ב' מחילות לאוריתא, ומתיר אפי' ביתר מעשר ע"כ מוכח דלא היתה הלכה למיסר יתר מעשר, דא"כ דין הוא דגם ב' מחילות לא תהיינה רחוקות זו מזו יתר מעשר דבהפסק יתר מעשר אין להן קשר זו עם זו.

ובתו' שבת ו' ב' פירשו דר"י איירי ברה"ר רחבה ט"ז אמה ומדלוריתא קאמר, אבל מדרבנן אסור לטלטל משום דהוי יתר מי"ג ושלש, ולפ"ז ע"כ מוכח למאי דבעי למימר טעמא דר"י לחי משום מחילה, דלחי מהני אפי' ביתר מעשר, ואם איחא דיתר מעשר מפסיק מה"ת אפי' בעומ"ר דין הוא דלחי ג"כ לא מהני ביתר מעשר, אם לא שנאמרה הלכה בהדיא דלחי מהני אפי' ביתר מעשר, ואין לנו לחדש הלכות שלא אמרו בגמ' ויש לנו ללמוד עומ"ר מלחי במבוי מפולג.

קצרו של דבר הפרכה הנשאת אחר שיעומד מרובה עליה, היא כפרכה ברוח רביעית, שאינה פרכה מן הדין אלא מדרבנן, שהצריכו תיקון, ואחד מן התיקונים שימנעו מעשר, והלכך לא שייך לדון על פרכה יתר מעשר אם אוסרת מה"ת או מדרבנן, שעיקרה נאמרה אחר שיש כאן מחילות העושות רה"י מה"ת ויש כאן פרקות שאינן מפסידות מן הדין, ימנעו מעשר וכדאמרו מבוי דרבנן תני תקנתא וקאי גם על רחב מעשר ימעט ובכלל מתני' פרכה שהיא פחותה מהעומד שדינה כרוח רביעית.

א. אם יתר מעשר לאוריתא, אי אפשר אלא על שני פנים, או שנאמרה שיעור זה במדה, עשר אמות, או שנאמרה, מדה זו שאינה יוצאה משיעור פתח, ושניהם נסתרים מסוגיא דריש עירובין, אי כד הראשון לא היו בעלי תלמוד קובעין סוגיא בכדי שהרי זה שיעור לאוריתא בכל ג' המחילות הניתנות בעומ"ר, וחכמים החמירו גם ברביעית, ובהלכה ג"כ נאמרה הטעם משום שם פתח וכדתנן ט"ז ב', ואם ההלכה לא נאמרה מטעם פתח, לא היה התנא שונה נגד ההלכה, וא"כ משנה ראשונה א"כ טעם על שיעור עשר לרבנן, והלא טוב לחכמים ללמוד שיעור פתח ממה שנאמר הלכה במחילות, מסמוכות מפתח של היכל, ואי כד השני שלא הוזכרו אמות בהלכה, אלא חויר כאויר של פתח, א"כ מאי פריך לא תהני לי' לו"ה, הלא לו"ה מחילה מה"ת ונכנס בחשבון עומ"ר של המחילה, ומהיכי תיתי ליתן לה קצב ומדה ברחבה שהתורה לא נתנה בזה שיעור, אבל פרכה שאינה נכנסת בחשבון עומד אפי' פחותה מעשר אלא נכנסת בחשבון הפרוז, אלא שבזמן שעומד מרובה זולתה אינה אוסרת ושיילין לה שם, וקורין לה פתח, וזה אמרה תורה ששיעור רחבה כפתח הרגיל, ויהיבין לה שיעור פתח היכל דלא מצינו יותר, ומה דלא הרחיצו פתח ההיכל יותר, ע"כ אינה טענה בדלוריתא, דאם זו קושיא בדלוריתא אין כאן תשובה בגמ' דתשובת הגמ' רב תני כריך למעט אינו אלא מדרבנן, ולא הו"ל לגמ' לסיים כאילו הלימוד מפתח היכל אינו קיים אלא לרב,

רשותא היא בהפסקה יתר מעשר מזה לזה, ומיהו אף אם עשה פסין רחבין והעומד מרובה ומן התורה הוא רה"י לא התירו ביתר מעשר, אבל זה מדרבנן, אבל כשפרוז מרובה הפסקה יתר מעשר מפסיק מחילות מה"ת.

ולר"י הדבר תלוי בהפסקת י"ג ושלש, ומפסיק מה"ת, ואמנם הא דמחמיר ר"י ברוח רביעית ביתר מי"ג ושלש, הוא חומרא בעלמא, וסמך על מדה זו משום דהיא קובעת שיעורא בפסין, אף כפי מה שסמך אפתחא דאולם או אפתחא דמלכים, וכמש"כ בגליון תו' ב' ד"ה אחר.

ומצינו לר"י ג"כ שמחמיר בפרכת עשר באותן ב' מחילות דמכריז ר"י וכדאמר י"ט ב' זו תורת מחילה עליה ופרקותיה בעשר והיינו בב' מחילות וכמש"כ ריטב"א סם, ואע"ג דברוח שלשית ורביעית יליף מפסי ביראות להתיר פרקה עד י"ג ושלש, מ"מ בב' מחילות אסור בפרקה יתר מי', ודוקא בפסי ביראות מיקילין בזה, ובעלמא מחמירין אע"ג דאיכא דיומדין ומה"ת הויא רה"י כדאמרו כ' א', ומ"מ לענין טלטול לא הקילו בפרקה יתר מי', ומשמע לפ"ז דגם ר"י סמך לפתחא של היכל בזה.

ומיהו במסקנא אמרו דסמך לפתחו של היכל אינו אלא לרב דמחמיר מדרבנן אפי' באיכא לו"ה אבל לדין ליכא סמך לזה אלא חכמים קבעו כן למחשב כסתום עד עשר ולהחמיר בפרקה יתר מעשר, והא דתנן ט"ו ב' כל פרקה שהיא כעשר אמה הרי היא כפתח ליטנא בעלמא הוא ואינו ר"ל דיך כאן כח סתימה בהאי פרקה דודאי בלא לו"ה לאו פתח הוא, אלא ר"ל כח עומ"ר סותם את הרשות, והפרכה נחשבת כפתח וכלפי זה שאמרו חכמים דיתר מעשר מפסיד את הסתימה אמרו דעשר מקרי פתח, ולדעת המשכנ"י סי' ק"ט דפרקה יתר מעשר לאוריתא, ל"ל דגם הגידון בגמ' ריש עירובין הוא לאוריתא, ול"ל לפ"ז דהיתה הלכה שאין לשאיר פרקה יתר משיעור פתח, ודנו בכמה שיעור פתח, וקשה לפ"ז דא"כ למאי דמסיק דאינו אלא לרב הו"ל להקשות הניחא לרב אבל למאן דתני א"כ למעט מאי איכא למימר, ועוד דהא רב מדרבנן קאמר אבל עשר מדלוריתא מנ"ל, ועוד דאמרו בגמ' סם דר"י פליג בדלוריתא, ואכתי לא פליג ר"י בדלוריתא כדאמר י"ט ב' ומנ"ל עשר בדלוריתא, אלא ודאי כל הסוגיא מדרבנן, ולפי שאפשר לחכמים לקבוע הדבר בלא סמך לא הקשו בגמ' מנ"ל לדין דמתנין א"כ למעט.

ונראה עוד להכריח דיתר מעשר אינו אלא מדרבנן מהא דבעי למימר י"ב ב' דטעמא דר"י דלחי משום מחילה ורבנן נמי לא פליגי אלא מדרבנן אבל מדלוריתא מודו לו וכמש"כ תו' סם, ואם איחא דפרקה יתר מי' לא מהני עומ"ר דין הוא דלא עדיף לחי מעומ"ר, ואיך ס"ד דטעמא דר"י משום לחי והרי התיר אף בי"ג ושלש ומה"ת אף בט"ז, אלא ודאי דבין עומ"ר ובין לחי מתירין אף ביתר מעשר, ומיהו למאי דאמר י"ט ב' דמחילות לאוריתא מודה ר"י דפרכתן בעשר ע"כ ל"ל דלמאי דבעי למימר טעמא

הרביעית כך עומ"ר אותם המיעוט, ויתר מעשר המוזכר בעירובין ובכלאים זה יתר מעשר שבמסנה ריש עירובין, ויתר מעשר שאבד זה יתר מעשר שנמלא.

ו. **ובעירובין י"א ח' מצעי ל' ח' מהני** אמלחרא ליתר מעשר, ואם זה שיעור לאורייתא לא מסתבר כלל לספוקי שתועיל אמלחרא.

ז. **ומש"כ רש"י ז"ל ח' במתנ' בחצר שנפרצה לרה"ר**, שנפרצה במלואה או יותר מעשר, היינו לפי קושית הגמ' משום דנפרצה לרה"ר הויא לה רה"ר, ולשון זה מתפרש כאילו תנן הכי במתנ' דרהיטת המסנה לכל החצר רה"ר וכלשון תוכה, ומשמע למשום שהחצר נפרצה נעשה רה"ר, עד למסיק דבמקום מחילה פליגי ואיירי דמקום מחילה מפולש כולו וכמש"כ תו' ז"ג ב' ד"ה חייב, ולמסקנא לא שייך להזכיר מלואה ויותר מעשר, דאפי' במלואה ויותר מעשר אכתי חצר רה"ר בג' מחילות, ולענין מקום המחילה לא שייך לחלק בין עשר ליתר מעשר, וגם לא סגי במלואה, אלא צענין שלא נשאר משתי המחילות שבצדה וכמש"כ תו' ז"ג ב'.

והר"י כתב במתנ' ר"פ עושין פסין ומחלוקת דר"מ ור"י כו' משום שיש מקומות כו', משמע מדבריו ז"ל דהא לאמרו הזורק לבין הפסין חייב דהוי רה"ר מה"ת אין לו שיעור מה"ת ושיעור עשר דר"מ וי"ג ופליג דר"י אינו אלא מדרבנן שהקילו רק לפי אורח.

ו. **כ"ג ח' תוד"ה ובלבד, ומה שפרש"י דאפי' בהוקף לדירה כו'**, לפרש"י דאיירי בפתח ולבסוף הוקף, יש לו דין חצר והוא רשות אחת עם החצרות כדין קרפף שהוקף לדירה שדינו כדאמר בגמ' לקמן בסוגיא דנזרע מיעוטו, אבל לפי' תו' שומירה ובית דירה הוא בדירה גרועה ובהוקף ולבסוף פתח, דינו כקרפף והוא ב' רשויות עם החצר, ויש נ"מ לדינא בסמוכה לעיר ולפרש"י דע"ז חשיב כקרפף שהוקף לדירה, א"כ לדין אפי' יתר מצ"ס סמוכה לעיר שרי, אבל לפי' תו' לא מקרי בשביל זה הוקף לדירה למחשב רשות אחת עם החצר, רק כלפי' שהחמיר ריב"ז בבית סאתים התיר בשומירה אבל עיקר היתירו משום צ"ס, ביתר מצ"ס לא מהני סמוכה לעיר.

וכתב הרא"ש לפרש"י יש ללמוד דצ"ס זרעים לא מבטלי מחילות ואם הוקף לדירה ונזרע עדיין הוא רשות אחת עם החצר, דהא תנן במתנ' גינה דמהני ל' שומירה ובית דירה, ומקרי הוקף לדירה ואי חשיב הוקף לדירה לריב"ז לענין היתר טלטול, וה"ה לענין שהוא רשות אחת עם החצר דהא לפרש"י לריב"ז לעולם חד דינא הוא טלטול ורשות אחת עם החצרות, א"כ גם לדין צ"ס שהוקף לדירה ונזרע רשות אחת עם החצרות, דבסברא זו לא מצינו פלוגתא בין ריב"ז לרבנן, אבל לפי' תו' דריב"ז לא איירי בפתח ולבסוף הוקף דבזה מודה ריב"ז דאפי' יתר מצ"ס מהני, א"כ קרפף דריב"ז דהיינו צ"ס ויש בו שומירה ובית דירה, מותר בטלטול אבל הוא ב' רשויות עם החצר, א"כ אין ללמוד מהא דמהני שומירה ובית דירה, לגינת צ"ס לריב"ז לענין היתר טלטול

אדרבה הו"ל למפרך לרב דתני ימעט מנ"ל ולתרוץ דסמך אפתחו של היכל, אבל סמך בעלמא למילי דרבנן.

ב. **אחרי שר"י י"ט ב' מודה בשיעור עשר בג' מחילות, ואם יתר מעשר לאורייתא א"כ גם ר"י מודה בזה, ומנ"ל הלא פתחו של אולם כ' ופתח מלכים אין לו שיעור, ולא עוד אלא שהקשו בגמ' באמת למה מודה ר"י ברחב עשר ואצ"י משני דבאמת פליג, וח"ו יהיו דברי אצ"י כחובא, דמה נרויח בזה שמיקיל ר"י ברוח רביעית, הלא בשרש מדת עשר קיימין דמודה בו ר"י.**

ג. **לעת תו' שבת ו' ב', דרה"ר שמתקלר מט"ז אמה מתבטל מדין רה"ר**, [עי' במ"ב סי' שמ"ה ס"ט בבה"ל ד"ה י"א, דעת עוד ראשונים כן] ולפ"ז פירשו הא דאמר ר"י ונושא באמצע היינו מה"ת שאין כאן משום מעביר ד"ל ברה"ר, ולפי שיטה זו מוכח דט"ז אמה רחב נותר בלחי כל שהו אפי' אי צענין ג' מחילות, לאצ"י [ולא הו"א סתמית] עירובין י"ב ב' דטעמא דר"י דלחי וקורה משום מחילה, והלכה עלומה שמתפרשת צפי אחד מן הראשונים, ע"פ הוכחה מן הגמ', קובעת הוראה.

ד. **הא דתנן הרחב מעשר ימעט כולו אפי' עומ"ר, ודין זה ברוח רביעית בהחלט מדרבנן, אבל איסור דרבנן זה כולל בהחלט כל ג' דפנות, וא"כ אפוא יכולין אנו לפרש משנת כלאים ומשנת עירובין ט"ו ב' שאינו דבר מחודש אלא נשנה דבר הידוע כבר דחכמים הפקיעו כח עומ"ר מפרצה יתירה על עשר ונכמון דלא שייך כאן להקשות תנינא חדא זימנא ואם האמת אינו כן אלא יש כאן הלכה שלא נשנית עדיין והוא המלבד שאפשר לאסור מדרבנן, בטל כאן דין רה"י מה"ת, והדבר נוגע לאיסור סקילה ולחיווב חטאת וזו בכלל המסנה, דהא הלכה זו יחידה בצ"ס ופוסקים ולא מצינו לה חברה, שידמו חכמי הגמ' ומפרשי הגמ' מלהזכיר שאינו מה שכבר שנינו והרחב מעשר ימעט, והשתיקה מלפרש מראה שנשנה כאן דבר המפורסם כבר.**

ה. **אם נאמרה הלכה דיתר מעשר מבטל המחילה, נאמרה למשה בלשון זה חצר שיש לה פרצות צד' רוחות וכל אחת יתירה על י', או אחת יתירה על י' ואחת הפרוץ מרובה על העמוד הזורק מרה"ר לתוכה פטור, או, מחילה שיש בה פרצה יתר מי' הרי היא כמו שאינה, ומסנה זו מסרה משה ליהושע ויהושע לזקנים כו', והיה רבי קובעה בסדר המסנה, ומשנת עירובין ט"ו ב' אינה מספיקה שהיא שונה איסור טלטול, ואפי' יש ג' מחילות של עומ"ר, וזו משנה אחרת, ומסנה ששנו אנשי כנה"ג לא שנה רבי, וכן צפ"ד דכלאים שנה רבי פרצת יתר מעשר אפי' ברוח רביעית דניתר בגיפופי כמש"כ תו' עירובין ז"ב ח' ד"ה גפנים, ואכתי לא נשנית בהדיא המסנה שהכלה מאנשי כנה"ג, ולא עוד אלא הר"ש שם במסנה הראה מקור דין המסנה בריש עירובין, ושם אינו מקור אלא אדרבנן, ואם צא לפרש היה לו לומר שזו הלמ"מ.**

והאלמנת יורה דרכו דיתר מעשר בדאורייתא לא מש"ל דכיון דאיכא עומ"ר המיעוט מה"ת כסתום וכשם שג' מחילות סותמין

יש מקום לסמוך בו דה"ה ביתר מז"ס בדיר וסתר ומוקפה, וזהו שכתבו אבל ז"ס כו' כוונתם בין לפרש"י ובין לפי' תו'.

והנהגה אין דבריהם לענין חילוק רשויות לומר דבז"ס שזרע לא יתבטל ואם הוקף לדירה ח"י שזרע הוא רשות אחת עם הבית והחצר, וזהו לא יתכן אלא לפרש"י וכמ"ס הרא"ש והתו' הרחיקו פרש"י, וגם מה דסיימו גם לפרש"י כו' לא יתכן לשון זה אם כל עיקר דבריהם לפרש"י, ועוד דלא היו סותמין הדברים, וגם לא היו סותמין בתחלת דבריהם והיו מפרשין שיהא רשות אחת עם הבית, אלא נראין דבריהם כמס"כ לעיל, ולא יתכן לפ"ז הא דהעתיק בזמ"ב סי' שני"ח דעת ר"ח דבז"ס שהוקף לדירה וזרע הוא רשות אחת עם הבית. [וא"ה, ע"ל סי' פ"ח סקכ"ב].

אם עומ"ר בערב מהני אף למעלה מ"ט, יהי' למותר הא דסיימו אלא רב המנונא כו' דענינו דלכאורה לא מש"ל בעיא דר"ה בד' פרוז, וטרחו בגמ' לפרש דמש"ל בג' פרוז, וכל זה אי בעינן עומ"ר תוך י"ט אבל אם אפשר לעומ"ר להיות למעלה מ"ט, אין כל הגידון שבגמ' רק לענין ג' חבלים אבל בעית רה"מ מוצב שאפשר להוסיף למעלה שיהא עומ"ר מזל אחד ומש"ל פרוז ד"ט ויותר, וא"כ לטרוח ולברוא כוור חדש שאין הפרוץ רק ג"ט, ולא די שטרחו בגמ' בכדי עוד נחנו מקום לתלמידים לטעות דבעינן גם העומד המרובה שיהי' תוך י"ט, ומכל זה מוכח בהדיא שכן הוא האמת דבעי' העומ"ר תוך י"ט. [וא"ה, ע"ל סי' ס"ח סקי"ז].

בעית רבי טבלא מרב מחיצה תלוי' מהו שתתיר בחורבה, היא בעיא בעיקר הדין אי לענין היתר טלטול דכרמלית סגי במחיצה תלוי', ונקט חורבה שכן הוא בזה, שפעמים נפל הכותל למטה ונשאר חלק הכותל למעלה כמו שפרש"י שבת ק"א א', אבל אין שום מקום להקל בחורבה יותר מכל מחיצה תלוי' דבמים הקילו מפני שקשה לעשות מחיצה בעומק הים, ותשמישה יש בה כורך הרבים, אבל בחורבה אין שום מקום לקבוע קולות מיוחדות, וממקומו הוא מוכרע, דהרי רב המנונא הקדים הרי אמרו עומ"ר בשתי הוי עומד בעי' ר"ה בערב מאי, הרי דהשאלה היא בעיקר הדין ואיך יפרשנה רב אשי בחורבה, וגם ר"א לא הזכיר מחיצה תלוי' בחורבה, וכמדומה שכן מפרשין לכל תינוקות שז"ר.

ועוד דבמים נמי לא מקילין במקום לאיכא בקיעה וכדאמר שבת ק"א, וכמס"כ חזון איש עירובין סי' ד' סק"י וס"ק ט"ו, וא"כ א"א להקל בחורבה במקום שיש בקיעת גדיים.

פרצת עשר היא רק מדרבנן, ומעיקר הדין עומ"ר מתיר אפי' בפרצת עשר, ולא החמירו חכמים רק בפרצת עשר אמות, וקבעו את השיעור עשר אמות על סמך דאשכחן פתח עד עשר אמות כדאמרו ריש עירובין, אבל בערב לא שייך להחמיר.

(ז) ל"ג ב' תוד"ה ורבי, ואם היא תלויה למטה מג' כו', מקור דבריהם דתוך ג' לחילן חשיב רה"י הוא מלקמן ל"ט ב' דכל פחות מג' סמוך לגג כו'.

שיועיל פתח ולבסוף הוקף אף שהוא זרוע שיהא רשות אחת עם החצרות, דבאמת זרעים מבטלי מחיצות ונחשב כקרפף, אלא דלענין היתר טלטול בז"ס סגי בדירת כל שהו לריב"ז, כיון דאינו אלא בז"ס ולרבנן מותר לטלטל בו אף שאין בו אחת מכל אלו, וריב"ז מחמיר ומאריך דירה כל שהו ואף דזרעים מבטלי דירה מ"מ הוא עדיף מקרפף שאין בו כלל דירה. [וא"ה, עי' לק' סי' קנ"ו לב' שני"ח].

כ"ג ב' תוד"ה וזרע רובו, ונראה לר"ח כו' תוכן דבריהם דר"ח נסתפק אי זרעים מבטלי דיר וסתר ומוקפה דאפשר דיג חילוק בין קרפף לדיר וסתר ומוקפה בזה, והנותן מקום להסתפק בזה, הוא דלפי' תו' דשומירה ובית דירה דמתנ' הוא ענין היתר ע"י דירה גרועה, מוכח דזרעים אינם מבטלים לגמרי את הדירה אלא דירה גרועה היא אף אחר שזרע, דהא ריב"ז מתיר אף גינה בשומירה ומשמע דאירי אף בזמן שהיא זרועה ונמשך דאפשר לפרש דהמקום מיוחד לגינה אבל עכשיו אין בו זרעים, ולזה כתבו דבנזכר בגמ' גינה סתמו אף בזמן שהיא זרועה איירי' ואע"ג דכל קרפף בז"ס אסור אם אין בו דירה כל שהו, וע"כ דגם גינה דמבטלי דירה אינו ביטול גמור אלא ביתר מז"ס דבעינן דירה גמורה כיון דלדדה הדירה חשיבותה ע"י הזרעים אסורה אבל בז"ס דסגי בדירה כ"ש אף שזרע עדיין שם דירה גרועה עלה, ולפ"ז אין לנו חילוק בענין ביטול הדירה בגודל השטח, אלא החילוק בין ז"ס לביתר מז"ס הוא משום דבז"ס סגי בדירה כ"ש וביתר מז"ס בעינן דירה גמורה, וכיון דלמדנו דאין הזרעים מבטלי לגמרי את הדירה אלא מקלשי חשיבותה יש מקום לומר בדיר וסתר ומוקפה דתשמישן רב אין הזרעים מבטלי כלל את הדירה אפי' ביתר מז"ס דבעינן דירה גמורה, וכ"ז לפי' תו' דשומירה ובית דירה היא דירה גרועה ועדיין שם קרפף עלה לענין רשויות, אבל לפרש"י דשומירה ובית דירה דתנן היינו פתח ולבסוף הוקף והיא דירה גמורה, ע"כ ל"ל דהא דגינה ניתרת בשומירה לריב"ז ולא אתו זרעים ומבטלי לדירה, דדין ביטול הזרעים תלוי בגודל השטח, ומשום שאין השטח רק בז"ס הוא נוטה יותר לדירת בני אדם ואין זרעים מבטלי ל' ולפ"ז י"ל דביתר מז"ס דזרעים מבטלי מבטלי לגמרי וכמו שאין כאן בית דירה כלל דמי, ואין לנו סמך לומר דבדיר וסתר ומוקפה לא יהיו זרעים מבטלי, אבל לפרש"י יש לנו מקור יותר מפורש דיג חילוק בין קרפף לדיר וסתר ומוקפה, דהרי לפרש"י לריב"ז לא מהני בקרפף פתח ולבסוף הוקף ביתר מז"ס ומ"מ דיר וסתר ומוקפה מותרין אפי' עשר כורין, וספיר יש מקום לומר דזרעים אין מבטלין רק קרפף אבל לא דיר וסתר ומוקפה.

ומס"כ תו' בתחלת דבריהם אבל ז"ס לא בטל דירתו כונתם לתנא דמאריך גם בז"ס דירה והיינו לריב"ז וכמו שסיימו, ואפשר דאף לפרש"י דטעם דאין זרעים מבטלי בז"ס משום קטנות השטח ג"כ

ואולי ביחיד ויחיד שוין לא אינטרייך לאשמועין אלא אף בקטן נגד גדול קאמער ווא"כ אפי' יחיד ורבים, והנה קיי"ל כריב"ל דהלכה כדברי המקיל בעירוב אפי' יחיד במקום רבים וכמס"כ הרא"ש לעיל פ"ב סי' ד' אבל אין הטעם משום דזרענן אזלינן לקולא לעולם גם בשל סופרים אזלינן בחר מרובים וכדאמרי בע"ז שם וכדמסקו בסוגין כל אמוראי בתראי דפליגי ארצא, אלא כן קבעו חכמים בעירוב להקל כיחיד והיינו דכ' הרא"ש שם דנאמר כלל זה רק בתנאים ולא באמוראים ולא במחיות אע"ג דבכל ענין הוי חשק דרבנן, ונראה דאף אי נאמר כלל זה גם באמוראים מ"מ אין כלל זה בפוסקים כיון שאין זה מטעם קולא דרבנן אלא הוי מכללי הש"ס כמו בפלוגתא דר"א ורבינא דהלכה לקולא וכיו"ב ואינו ענין לפלוגתא אחר חתימת התלמוד, וכן נהג מרן ז"ל צ"י להכריע כרוב הפוסקים ולא להלך לעולם אחר המיקיל היחיד, וגם אין נפקותא בין חד דרבנן לתרי דרבנן וכמבואר ברא"ש שם דהגידון במחיות שלא הוקפו לדירה דמה"ת הוי מחילה, וגם בקעה בלא מחיות כלל מה"ת הוי מקום פטור, ולעולם דעת רה"פ היא הלכה קבועה.

(יא) מ"ח א' והני ד"א היכא כתיבא כו', הני ד"א אינו ענין להוצאה ד"א צרה"ר דהכא אפי' החפץ מונח בסוף ד"א ידי' אסור לי' להוציא מד"א ידי' ולחוצ' כמס"כ רש"י מ"ה ב' ד"ה ובלבד, ומבואר בר"מ פ"ב ובטוש"ע סי' שמ"ט דדין זה הוא בכל עומד צרה"ר, ומאילו למידין דכל שהאדם צרה"ר אינו רשאי לזרוק ולהוציא חפץ מתוך ד"א ולחוצ' אפי' כשאין ממקום עקירתו עד מקום הנחתו ד"א, ויכול לזרוק ד"א לכל רוח שירצה לטלטל בהן, ויש להן לד"א שצריך אלכסון כדרך שצריך, ואם לא יהיה דעתו לזרוק מטלטל ד"א פ"א אחד מקום ואינו מטלטל אלכסון עד דיהיה דעתו שיהא במקום זה אלכסון, וכ"ז מדרבנן, אבל לענין העברה לאוריתא בעינן ד"א ממקום עקירת החפץ עד מקום הנחתו, ויהיבין לי' גם אלכסון וכדאמרי לק' נ"א א', ואם עומד צרה"ר ומטלטל צרה"ר מותר לי' לטלטל עד ה' וג' חומשין.

והא דליהבינן לי' אמה ידי' היינו דוקא לענין הוצאה מד"א ידי' דבעינן שיהא הוא והחפץ תוך ד"א וזה אי אפשר בעוג וע"כ בדדי' יהיבין לי', אבל לענין העברה ד"א צרה"ר דשיעורו ממקום עקירתו למקום הנחתו, לעולם בד"א של קדש משערינן דלא שייך כאן שאלת הגמ' עוג מה תהא עליו, וקרא דמיייתין הכא אסמכתא, וד"א של העברה הלכה כדאמרי שבת ז"ו ב', וזו כונת הפמ"ג בסי' שמ"ט, ובמ"ב בשעה"כ פקפק עליו דהא נוטל חפץ מרגלותיו ונותן במראשותיו הרי העביר ד"א צרה"ר אם הוא ענק, ול"ק דתחתיו מתפרש לפי הגהתו בחול, וגם בשבת אם הניח באמצע שמוחר מה"ת, אבל ודאי דין העברה בשל קדש דהרי ל"ק לי' אלא עוג מה תהא עליו, אבל בעלמא בשל קדש, והיינו דלא שקלו וטרו בזה בגמ' אלא הכא ולא בכל מעביר ד"א צרה"ר, ועי' בהגר"א סי' שמ"ט שם.

(ח) ל"ו א' כבר זו היום חול כו' מאי שנא כו', נראה דרצא פי' טעמא דר"נ בהיום חול שלא הקדיש אלא הקדש ברור דלא נחית לספיקא והלכך אין דעתו להקדישו אלא כלילה ידועה, ותחלת הלילה עדיין ספיקא הוא וכמס"כ תו' לעיל ל' ב' ד"ה ולפרוש, אם וא"ה, כמדומה דל"ל אבל אם אי הקדשו אי הקדשו תלוי ביום ולילה אין עירובו עירוב דרצא ס"ל תחלת היום קונה עירוב כמס"כ תו' וואפער דלכו"ע בעינן סעודה הראוי' בתחלת היום והנה סבר רצא דגם בהיום קודש אין דעתו רק עד ביה"ש דלא ניחא לי' בספיקא, ור"נ משני לי' דלענין דליחות עלי' קדושה אין דעתו רק על הודאי אבל אין דעתו דליפקע קדושה מחמת ספק אלא ביה"ש קדוש ודאי כיון דאין ראונו בקדושת ספק אבל אי הוי קדוש מחמת ספק הדין נותן דעירובו עירוב כיון דרצא לא מצריך סעודה ראוי' מצעוד יום, עוד י"ל דהא דאמר לק' ל"ח ב' תחלת היום קונה עירוב היינו אף תחלת היום וכס"כ סוף היום והא דאמר רצא סוף היום היינו דוקא סוף היום והא דפריך רצא מ"ש כו' היינו דבהיום חול קנה עירוב משום סוף היום ובהיום קדש צריך לקנות עירוב משום תחלת היום, והשיב לו ר"נ שאינו ספק אלא היום חול הוא חול עד לילה ודאית, והיום קדש הוא קדש ודאית עד לילה ודאית ורצא לטעמי' דלא בעינן סעודה ראוי' מצעודי, ולפי' זה אם פי' בהדיא היום שהוא מן הדין יום חול שניהם כשרים ואמנם למאי דקיי"ל כר"פ דבעינן סה"ר מצעודי, אף אם פירש יום שהוא יום מן הדין, היום חול ולמחר קדש עירובו עירוב והיום קדש אין עירובו עירוב.

ובזה ניחא דעת הר"מ פ"ו מה"ע הט"ז שלא הביא טעם הגאמרי בגמ' דמספיקא לא נחתא לי' קדושה ומספיקא לא פקעא, דבהיום חול ולמחר קדש עירובו עירוב אפי' אם פירש יום של דין יום ונחתא קדושה מספק עירובו עירוב כיון דסעודה ראוי' מצעודי וסוף היום קונה עירוב ולא הוזכר בגמ' מספיקא לא נחתא אלא משום סיפא דמספיקא לא פקעא, ובהיום קדש ולמחר חול אין עירובו עירוב אפי' פירש יום של דין יום, משום שאין ס"ר מצעודי, וא"ל לטעמא דמספיקא לא פקעה.

(ט) ל"ז ב' ולימא ליה תנא דבי איו הוא כו', הקשו אחרונים ז"ל דלמא ס"ל תחומין לאוריתא וכדמוקמינן לעיל ל"ה ב' טעמי' דר"מ דאמר ה"ז חמר גמל ור"י הוא בן זוגי' דר"מ התם במתני', וי"ל דע"כ ר"י ס"ל תחומין דרבנן מדהתיר לשיירא להוליך כלים חוץ לתחום לקמן ז"ז ב', ולמ"ד תחומין לאוריתא גם תחום כלים לאוריתא כדמוכח לקמן ע"ט ב' ליגזור דלמא אחי לאחלופי כו' וכ"כ במ"ב סי' ת"ד צבה"ל בשם רמב"ן. [ועי' לק' ס"ק י"ב, דמאי סי' ט"ז באורן].

(י) מ"ו א' ומ"ל יחיד במקום רבים, ל"ע דהא אמר ע"ז א' דאם היה אחד גדול מחברו בחכמה ובמנין אפי' בשל סופרים הלך אחריו, ובשוין בשל סופרים הלך אחר המיקיל, ואולי וא"ה, כמדומה דל"ל וא"כ ביחיד ויחיד דין הוא לילך אחר המיקיל,

יג) ל"ז ב' הכא בחצית כו' דבטלה חצית כו', פרש"י דרבנן סברי דלא בטלה, ונראה דר"ל דלענין תחומין ס"ל לרבנן דלא מהני האי סברא דמ"מ הו"ל החפץ חוץ לתחום, ונראה דלדינא נקטינן דלא מהני ביטול כה"ג שהרי לרבה ולפנינו הגי' רבא אכל מדפריך עלי' ר"י משמע דגרסינן רבה] הוא פלוגתא דר"י ורבנן וקיי"ל כרבנן, ולרב אשי דמוקי פלוגתיהו במילי אחרת נקטינן דלכו"ע לא מהני לענין תחומין טפילת הכלי למה שכתבו, וה"נ תניא ביצה ל"ז ב' בשנים ששאלו חלוק שאין לובשו להלך חוץ לתחום חזרו.

יד) ק"ג א' רש"י ד"ה אלא, דסבירא להו כר"א בחדא כו', הגה פשיטא לי' לרש"י ז"ל דרבנן דר"א אסרי אפילו בשאי אפסר וכלאמר בגמ' לרבנן עונבין וכלאמרי ור"י אליבא דמאן כו' והא דתנן שבת ק"ל א' כלל אמר ר"ע כו' האי אי אפסר לעשותה דלאמר ר"ע היינו שבתעו א"ל לעשותה כמו שחיטה ומילה, אבל מה שאי אפסר לעשות במקרה שקרה עכשיו אינו בכלל דברי ר"ע, ואינו דומה לא"ל לעשותה דלאמר ביצה כ"ח ב' דהתם כשנרצף השפוד היום מקרי א"ל לעשותה מאתמול.

והנה לדינא קיי"ל כר"ע ולא כר"א וכדפסק רב שבת קל"ג א' פסחים ס"ט ב' וא"כ ליתא למתנ' ואין קושרין נימא במקדש, אבל הר"מ מפרש דבתחלת הסוגיא מפרש לה שמניח הקשר לעולם אבל למסקנא דלאמר הא ר"ס הא רבנן איירי באינו של קיימא אלא למחר יעשה נימא חדשה ואפי' לרבנן מותר ור"ס אוסר כיון דאפסר בעניניה, ועי' בל' הר"מ במשנה, ובפ"י מה"ס ה"ו.

טו) ק"ה א' ואידי ואידי טהורין אין טמאים לא, נראה דלהאי תנא ישראל קדם לבד"מ, דהא לרבנן א"ר בע"מ גרע מטמא, ואף לר"א דבע"מ עדיף מטמא מ"מ גרע מישראל, ולמ"ד דישראל גרע מטמא ה"ה דגרע מצד"מ.

סס) אידי ואידי כהנים אין ישראלים לא, נראה דאין צדיקה לתקן משום איסור אל המקדש לא תבוא שענינו כבוד המקדש שלא יבוא בשעה שהוא בטומאה ואין פגם בכבוד המקדש כשנכנס לתקן, ומ"מ יש בזה גדר הכבוד מלתא דמקדשי תיראו והלכך ראוי שיכנסו הגבירים ומלוא בכהנים וס"ל להאי תנא דמעלת כהונה עדיפא מזרות בטהרה ואידך תנא ס"ל דטהרה עדיפא, ויש לעי' למ"ד טהרה עדיפא אם עבר טמא ונכנס אי חייב משום טומאה דאפסר כיון דמלוא בטהורים שז' דינו כבא בטומאה, ואפסר דאין רק בעשה דמקדשי תיראו וכלאמר יצמות ו' ב', והא דלאמר מתוך שנאמר כו' יכול לא יהו כו' פי' רמב"ן בהש' לס' המצות ל"ח ס"ט דר"ל יכול שיהא איסור בלא עבודה אלא מפני שכלל עבודה יש איסור של ביאה ריקנית נקט לעשות רקעי פחים, ולכאורה אף אם יש איסור בלא עבודה אכתי מותר לעשות רקועי פחים כמו שמותר לטמאים ליכנס, ואם נימא דבשעה דאיכא טהור ונכנס טמא חייב י"ל דבאיכא תמימים קאמר שיהא חייב משום בע"מ, ומיהו אפסר דהו"ל דגזיה"כ הוא שלא יכנס בע"מ אפי' בליכא תם.

אין] ור"ר ברש"א שפי' הא דלאמרו בגמ' אכל לטלטל ד"ה ד"א אין טפי לא, היינו לטלטל טפי מד"א בדר"א, ומשמע דאי יהיבין לי' ח' אמות לטלטל היה מותר אפי' בדר"א ומשמע דאפי' דין מעביר ד"א ברה"ר דאוריתא יש לו לאדם ד"א ולפ"ז בענק דיהיבין לי' ד"א דידי' אף לענין מעביר ברה"ר יש לו ד"א דידי', ובר"מ פי"ב הט"ו כתב ומפי קבלה אמרו כו' משמע דבדלאורייתא קיימין, ואם ה"ח כתב דמעביר ד"א הוא מפי השמועה, ומשמע דלוקח חפץ מרה"ר ומעבירו ד"א משערינן בשל קדש אפי' בענק, כיון דהאדם לא עמד במקומו, וכן אם בירר ד"א למזרח ומוסיף חפץ למערב מודדין ד"א באמות קדש, וכן בנוטל מתוך ד"א וזורק חוץ לר"א סגי בעבר החפץ ד"א של קדש וזו מההלכה שאמרו ד"א ברה"ר הלכתא גמירי, אבל תוך ד"א למדו משבו איש תחתיו וענק בדידי' משערינן, ונמצאין דברי המ"ב מכוונין, ומיהו משמע דאסור להוציא מתוך ד' אמותיו לחוץ אף שאין מעביר את החפץ אלא משהו, וזה ודאי מדרבנן, ותימא שלא פי' לן המפרשים והפוסקים שיש כאן ענין דאורי' וענין דרבנן.

ויש לעי' אי כל עומד ברה"ר באיקראי יהיבין לי' ד"א או דוקא בקבע כאן, אבל אין בדינו גדרו של קבע בזה, ולא נראה דבעינן שיקבע כאן מע"ס ולמאי דקיי"ל דאין לו רק ד"א ואריך לברר, אפסר דלא יהיבין לי' ד"א עד שיבררן ובעל קומה שזרק ד"א של קדש חייב, אף שלא זרק ד"א דידי' ור"ע. וא"ה, עי' ראב"ד פי"ב מה' שבת הט"ו.

סס) עוג מלך הבשן מה תהא עליו כו', הגי' ד"א חשבינן עם מקום גופו ולפיכך קשיא לי' עוג מ"ה שאין לו חוץ לגופו כלום ומש"כ רש"י לעיל מ"ה א' ד"ה היו, זה רחוק מזה שש אמות, לאו דוקא אלא עם מקום גופו וכ"ה בהדיא בל' הריטב"א.

יב) כ' הרמב"ן פ' מ"ש דאף למ"ד תחומין דאוריתא אם הוציאוהו חוץ לתחום יש לו אלפים מה"ת, והא דאין לו אלא ד"א אינו אלא מדרבנן, ונראה דמורה הרמב"ן שאם היה ביה"ס בסוף תחומו אינו יוצא חוץ לתחומו מה"ת אף שאינו הולך אלפים בשבת דכיון דקנה שביטתו כל תחומו הוא מקומו וקרינן בו אל יא' איש ממקומו ואין דברי רמב"ן אלא כשהוא במקום דלא קנה שביטתו שם ואז קרינן בו אל יא' איש ממקומו כשיצא ממקומו אלפים אמה, וראי' לזה מהא דלאמר עירובין ע"ח ב' במתבן שבין ב' תחומין דאם נוטל את התבן שבתחום חזרו ומכניסו לתחום שלו קעבר אדאוריתא, והא דפסיקא לי' להרמב"ן דגם תחום כלים הוא דאוריתא הוא ג"כ מגמ' זו, וכ"ז דלא כהמגיה ברמב"ן שם, שוב הראוני בריטב"א עירובין ע"ח ב' חולק על רש"י אבל נראה דפירש שלא חיישינן שיטול תבן של חזרו אלא שיטול את שלו שנמצא בתחום של חזרו, ועי' בל' ריטב"א שם ל"ז ב' דלמ"ד תחומין דאוריתא לא התיירו בשיירא אף הוצאת כלים מחוץ לתחום ומיהו אין מזה הכרח דכלים דאורייתא אלא כיון דיש בתחומין ענין דאורייתא לא התיירו תחומין. ועי' לעיל סק"טו.

חשיבא דירה טפי וכל שהוא בתוך ההיקף נטפל לדירה וצאמת ז"ע קושיא דבשיירא שיך מקום פנוי שאין דעתו להשתמש שם, אבל בין הפסין אין הדבר קבוע שאם יזמנו רבים ישתרעו בכל מרחב ההיקף] א"נ בפסין הקילו טפי משום מלוא וסיימו דאפי' נימא דהקילו בפסין טפי מ"מ ז"ל דפסין מקרי מוקף לדירה כפרש"י דאל"כ תקשה מכאן לר"ה לך' ס"ז ז' דעבי למימר דכל שאינו מוקף לדירה אינו רה"י מה"ת, וכונתם למאי דאמר בגמ' כ' א' הזורק לבין הפסין חייב, ופריך פשיטא שאם אינו רה"י איך התירו חכמים למלא דלא הקילו במה שאינו רה"י מה"ת וע"כ דבין הפסין אף עשרה כורין רה"י מה"ת ואם לא חשיב מוקף לדירה תקשה לר"ה אלא ע"כ כפרש"י דמקרי מל"ד הרי דברי' מבוארים בראי' מוכרחת כרש"י דמקרי מל"ד, והדבר מוכרע ממקומו דאם רבן מודים לר"י דפסין לא חשיבי מל"ד מאי אהדרי ל' לר"י מדיר וסהר הלא שאל"ה שהוא מל"ד ואי משום מלוא הקילו אינו ענין לדיר וסהר, ורש"י א"ר וריטב"א אינם תחת ידי, וכדאי הם רש"י ורבותינו בעלי התו' לסמוך עליהם במילי דרבנן, ומ"מ למעשה ראוי לעשות עירוב אבל לא סביבות הבזר רק לחלק את כל הככר בלוא"פ ממזרח למערב או מדרום ללפון וישאר פחות מבית סאתים מכאן ומכאן, שיעור בית סאתים נ"ג ארשין על נ"ג ארשין מרובע (כערך ל"ט מטר על ל"ט מטר) ואם אין הקנים רופפים זה לזה בפחות מג' אין לו תקנה ואם יש פרצה י' אמות אפשר להעמיד לו"ה. (שבת ס' כ"ז).

סימן קיג (ה)

המחילה אז כל החצר אסורה ואם אין ג"ט ביניהם החצר מותרת ואע"ג דדעת ריטב"א דברמלית לא איכפת לן בעירובי מיא מ"מ כל שהמים הם סיבת ביטול דירה לא אמרינן דגידוד המכוסה במים יחשב למחילה להפסיק באמצע המים ולמחשב את החלק שמן הגידוד ולפנים לעצמו וכיון שאין בו סאתים יהא מותר דלענין זה אמרינן עירובי מיא וכל מקום המים חשיב כרמלית, ואע"ג דדברי הריטב"א שם לר"א דאפי' מים דחזיין לתשמישתא נעשין כרמלית ובזה נדיר שיהי' המים עמוקין י"ט דוקא אפשר לכיון דיש סאתים עמוקין י"ט אף גדות המים שאין עמוקין י' נעשין כרמלית א"נ עיקר דברי הריטב"א דנקט פחות מג"ט הוא לדידן במים דלא חזיין וכדמסיק שם.

והלכך במים הראוין לכביסה ולרחיצה לדידן דאין המים מצטלי מחילה אף בעמוקין י' לא אמרינן דעירובי מיא מצטלי מחילה. (ערלה ס' ט"ו).

והנה טמא ובע"מ סבר רחב"א א"ר דטמא נכנס משום דהותר ציבור, ולכאורה אין זו סברא דהא בטמא איכא איסור כרת ובע"מ בלאו ועוד בטמא הכניסה אסורה ובע"מ ליכא איסורא בכניסה לדעת רמב"ן שם, אבל למש"כ שגם בטמא ליכא איסורא בכניסה לתיקון ניחא.

טז) ע"ז מקום השוק, אם הוא מוקף מחילות גבוהות עשרה טפחים וגדרו קניו רלופין שאין ביניהן ג' טפחים ואין בכל ההיקף פרצה של י' אמות שהוא ערך 1/2 5 מטר אז יש מקום להקל לקרותו מוקף לדירה כדין פסי ביראות, דה"נ ביום השוק אנשים קובעין שם דירתן לשעה והרבה אכרין אוכלין ושותין שם, וגם הבאר שהרבה שותין ממנו מסייע דירתן ולא גרע מפסי ביראות ואע"ג דרבנו (שיחי) [זללה"ה] בסי' שני"ח כתב דכל הראשונים חולקים על רש"י שפי' דפסי ביראות מקרי מוקף לדירה, ולפ"ז גם בנידון דידן אין זה מוקף לדירה, ומה שנסתפק רבנו (שיחי) [זללה"ה] שם בדירת בהמה היינו דדיר וסהר קבוע אבל מקום שאין משתמשין שם רק לשעה לא מקרי מוקף לדירה לדעת רבנו (שיחי) [זללה"ה] אפשר מ"מ לנטות מדברי מרן (שיחי) [זללה"ה] ולומר דדעת תו' י"ח א' כרש"י ודברי הבה"ל בריש סי' שני"ח בזה תמוהים מאד שכ' דדעת תו' שאין פסין מוקפין לדירה אלא שהקילו משום מלוא ובתו' מבואר בהדיא להיפך, ותוכן דברי' דבפסין לא אכפת לן אף אם איכא תוך ההיקף סאתים פנוי בלי השתמשות אף שלא הקילו בזה בשיירא, ובזה דנו דאפשר דפסין

ע"ז ים הנכנס לעיר והגדודין הראוין לעשות מחילה רחוקין מיבשה הרבה נראה דיש מקום להקל ע"פ דברי הרשב"א והריטב"א עירובין פ"ו א' ז' דלא נאמר דין עירובי מיא אלא בבזר שבין ז' חצרות אבל לא בלשון ים הנכנס וכן לדדו התו' י"ב ז' שלא נאמר אלא לענין מלאוי, והתוס' שהביאו שם מכרחת לחלק כסברת הרשב"א והריטב"א או כסברת תו', ובח"א ה' עירובין סי' מ' חזרנו מזה ע"פ דברי ריטב"א כ"ד ז' דמשמע דכל שהגדודין מכוסין מים בטל מחילותיהו וחלקנו בין עירובי מיא למעלה לעירובי מיא למטה, אבל לא משמע כן בריטב"א שם במה שהק' לפרש"י דרב אדרב וכן בסוגין משמע דאין חילוק בזה וכן בתוס' שהביאו תו' שם מבואר דלא אכפת לן בעירובי מיא למעלה, ואמנם דברנו שם ע"פ מה שפי' המ"ב ז"ל דברי הריטב"א דמכריך שיהא מחלקט עשרה טפחים מתוך ג"ט, אבל נראה דהריטב"א לא בא לחלק בין מחילה זקופה למתלקטת עשרה מתוך ד"א אלא כונתו ז"ל שאם יש הפסק ג"ט מן המקום היבש שבחצר עד התחלת

סימן קיד (ו)

מעירוב, שמעינן דרק זה שהותר לאחרים ע"י עירוב התירו להן חכמים בלא עירוב, ונתנו להן חכמים רשות לבדור להם בשבת ד'

א) ואמנם מבואר ברמב"ן במלחמות דמדלא תנן דמותרין להלך כמו שיראו שאין חייבין באיסור תחומין אלא קתני שהן פטורין

ושופט שדור, או ע"פ סנהדרין במלחמת רשות, אבל מספר החונים יחד במחנה אחת סגי בעשרה.

ב) סוטה מ"ד ב' כי פליגי למעוטי כותים ללא ליתי עליהו, תוכן הסוגיא לכו"ע מלחמת דוד רשות, ויש בה דין חוזרין מעורכי המלחמה, וגם אין מלחמתן פוטרן ממאות מדין עוסק במלחמה, ומלחמת יהושע אין בה דין חוזרין, ופטורים ממאות מדין עוסק במלחמה, ויש עוד חמצי ביניהן למעוטי כותים ללא ליתי ולכו"ע יש בזה דין החוזרין, ולר"י יש בזה דין עוסק במלחמה, ולרבנן אין בזה דין עוסק במלחמה, ובשון הר"מ פ"י המסנה משמע שהורגים ישראל לפרקים אלא שאינם עורכים מלחמה, אלא שאין אימת ישראל עליהם וכפוגשים ישראל יחידי או יחידים הורגים אותו, ולוחמים להחלישם ולהטייל אימת ישראל עליהם, ואריך טעם למה לרבנן לא חשיבא מלחמה, ואם באו להלחם עם ישראל לכו"ע חשיבא מלחמת חובה ואין בזה דין החוזרין והכי איתא בירושלמי, [אלא שקשה לעמוד על פי' הירושלמי בזה פליגי ר"י ור"ח סם].

ובר"מ פ"ה מה' מלכים ה"א, כתב בכלל מלחמת מלחמה, עזרת ישראל מיד כר שצב עליהם, והיינו שכבר בא עליהם, והשמיט דין מלחמה למעוטי כותים ללא ליתי, ופירש מלחמת רשות מלחמת דוד להרחיב גבול ישראל, ובפ"ז ה"ד כתב דהא דמחזרין היינו במלחמה הרשות אבל במלחמת מלחמה אפי' חתן מחדרו וכלה מחופתה ולא פירש מהו מלחמת מלחמה ומהו רשות וסמך על מש"כ כאן, ואע"ג דמהא דכתב עזרת ישראל מיד כר שצב עליהם איכא למידק דדוקא שצב עליהם, מ"מ מהא דכתב דמלחמת דוד להרחיב היא מלחמת רשות איכא למידק דלמעוטי כותים ללא ליתי מלחמה, ובכל אופן אריך טעם על ההשמטה דאינה מן המדה להשמיט דין השנוי במשנה ומפורש בגמ', ומש"כ הל"מ דרמזה אינו מתישב כלל.

ג) נראה דהא דתנן דבמלחמת מלחמה אפי' חתן מחדרו לא איירי בזמן שצריכין לעזרתם לנחון המלחמה דזה פשיטא דבשכיל פיקוח נפש והגלת העם כולם חייבין, אלא אפי' בזמן שאין צורך אלא למספר מסוים וכן היו רוב מלחמותיהם שלא היה מקום לחיל האבא הלוחמים אלא למספר מסוים היה רשות ליקח חתן מחדרו, שאין להחזירים שום זכות במלחמת מלחמה, וכן במלחמת רשות, אינן פטורין אלא בזמן שאין נאחזן ישראל תלוי בהם שמספר האבא שצורך בהן יש בלעדן, אבל אם יש צורך בהן חייבין לבוא לעזרת אחיהם, וגם שצ הדבר למלחמת מלחמה, אבל זה דוקא בשכבר נכנסו למלחמה, אבל מתחלה אין נכנסין למלחמת רשות אם אי אפשר להלחם בלעדי החוזרין, ולאחר שנכנסו למלחמת רשות בחיל מסוים אם ראו שצריכים להוסיף חיילים אין לוקחים את אלה שנאטונו עליהם להחזירם בזמן שיש המספר הדרוש בלעדן ואע"ג דהשתא הם עולים עלינו ואילו מתחלה עלו אויבנו עלינו היתה נחשבת כמלחמת מלחמה, מ"מ כיון שנכנסו למלחמת רשות מתחלה יש להחזירים זכותם, כל זמן שאפשר להלחם ע"י אחרים, אבל אם

אלפים בכל מקום שהם צריכים להלחם, ונראה דאם הולכים למלחמה ב"א הפסידו למערכה, וזה מבואר בהדיא בגמ' לק' מ"ה א', דמסקינן דאם נאחו ישראל אין להם רק ב' אלפים אלא שחוזרין בכלי זינן, ואם נאחו עכו"מ עאמין חוזרין למקומן משום סכנה, ואם איתא דפטרו במחנה כל איסור תחומין כי נאחו ישראל נמי יחזרו למקומן שהרי ד' דברים שפטרו במחנה פטרו אף בחזרה כדאמר בירושלמי ספ"ק לעירובין ופסקו הר"מ פ"ו מה' מלכים, וסוגיא לעירובין שם פסקוה כל הפוסקים ונקבעה בטוש"ע סי' ת"ז, ואפשר דד' דברים שפטרו במחנה אינו אלא במלחמת כל ישראל מלחמת מלחמה או רשות ע"פ מלך וסנהדרין, אבל גיים העומד על עיר ובני העיר יוצאין להדפס ולהלחם, אף שמלחמתן מלחמת מלחמה מ"מ אינן בכלל פטור מחנה, אלא א"כ יש בהם משום הלכה, דזה שפטרו במחנה היינו אפי' אם אין הדבר נוגע להלחם, ולפ"ז אין ראוי מגמ' דאין מתירין להן תחומין יותר מד' אלפים ומ"מ הדין אמת מלשון המשנה ומלשון הרמב"ן וכמש"כ לעיל.

ובירושלמי ספ"ק לעירובין נחלקו כמה מחנה איכא דאמרי מלחמה ואיכא דאמרי עשרה ואיכא דאמרי י"ב אלף, ומשמע דא"כ שייסכמו כל ישראל אלא תלוי בסכום אנשים ובמ"מ פ"א מה' עירובין ה"ג כתב בשם המפרשים דמחנה עשרה ופסקו כר"י וריב"פ בירושלמי שם, דמ"ד מלחמה איפרידן וי"ב אלף ר"י האמר לה ומשמע דרבנן פליגי עלי' והלכך נקטינן עשרה, ומ"מ אין ראוי מגמ' דעירובין מ"ה א' ד"ל דאיירי כשהיו המצליחין פחות מעשרה, והא דלא מוקי הא דחוזרין למקומן בעשרה, דכל היוצאין להלחם משמע אפי' יחידין, ומ"מ היה ראוי בגמ' להזכיר דכל זה בפחות מעשרה אבל עשרה חוזרין למקומן.

ונראה דגם לענין מלחמה ויד תהי' כך מחוץ למחנה וגו' דברים כ"ג י"ב שיעור מחנה עשרה, ונראה דאף אם הלוחמים מרובים אבל הם מפוזרים אינם מטורפים ובעינן עשרה במקום אחד, ואפשר דשיעור צירוף עד ע' אמה ושייריים כשיעור צירוף עיר.

ויש לעי' אי דין מחנה גם בחו"ל, ואף את"ל דלא פטרו במחנה אלא בא"י, מ"מ אין לדחות דסוגיא לעירובין מ"ה א' דיש להם אלפים אמה בחו"ל ולכך נוהג בהן תחומין דמתנ' דר"ה כ"ג ב' בא"י קאי דקתני בראשונה כו'.

בירושלמי שם יליף עשרה מקרא כמחנה אלקים וכמה מחנה אלקים עשרה, ונראה דהמינים שאין מצרפין אותן לעשרה לדבר שצקדושה אינן משלימין לעשרה של מחנה.

ודלחלאן עלה נראה דיש ב' תנאים בדין מחנה. א', שתהא מלחמת ישראל כדכתב דברים כ"ג י' כי תלח מחנה על אויבך וגו' והיינו הולאת ישראל למלחמה. ב', שחיל הלוחמים במספר מסוים חונים במקום אחד ויש עליהם שם מחנה ובירושלמי שאלו כמה מחנה, אבל שפיר י"ל דאין דין מחנה אלא במלחמת כל ישראל ע"פ מלך

דבין הפסין אין להמשמשין חלק וקנין כדתנן נדרים מ"ח א' והבור שצאמאע הדרך ועי' ס"ה ב' מבואר דאע"ג דמאי משכיר לסלק לי' אוסר וומיהו י"ל דהתם עדיף להשתא מיהא לא סלקי' וכל הסוגיא ע"כ ב' ע"ג א' מבואר שהנטפל אלל בעה"כ אינו אוסר מפני שנטפל לו וחשיב כב"כ אלל לא מפני שאין לו קנין ממון בבית, ובגמ' פ"ח א' יס גזל בשבת כו' דוקא גזל אלל בשאין אחד בעלים, או שנתן לו רשות בפירוש אוסר, ולפ"ז יל"ע בלשון הר"ן נדרים פ"ח ב' ד"ה אלל, וכמש"כ לעיל סי' כ"ו ס"ק ל"ב.

סימן קטו

האלכסון, והנצב והשוכב בלתי ידועים, צריך לערוך את הנצב כנגד האלכסון ואת השוכב כנגד האלכסון ולא ערך המדה, שהרי מדתן בלתי ידועה רק צריך לערוך את יעשה עיגול סביב המשולש והמחוגה של המשולש כמדת האלכסון של המשולש וישאר המשולש בתוך רבע העיגול כזה (ה) והנה אלכסון של המשולש הוא חצי אלכסון של העיגול ונצב של המשולש הנתון בתוך רבע העיגול המעלות שנגדו הן הנה מספר המעלות של הזוית שנגדו והיינו זוית שדין אלל האלכסון ושוכב שכל העיגולים הנעשין על המשולש מעלותיהן שוות ומספר המעלות שדין הנקודה שנפגשין המשולש והקשת עד הנקודה שנפגשין אלכסון העיגול והקשת כמספר מעלות הזוית וכן המעלות שנגד השוכב כמעלות הזוית שדין אלכסון והנצב ואחרי שידעת המעלות שנגד הנצב והמעלות שנגד השוכב תעריך כמה הוא הנצב כנגד חצי אלכסון של העיגול בערך המעלות וכבר עשו לוח הבקעים וקראו לחצי אלכסון כל הבקע וחלקוהו למאת אלף וכל בקע נערך נגד כל הבקע לפי מדת המעלות ועל כל מעלה ומעלה ערכו ערך המדה בכמות האורך של הבקע נגד כל הבקע שאין ערך המעלות וערך האורך במדה משתנה לעולם ומשתנה בכל מעלה ומעלה, ואך ע"פ הלוח נודע המדה אחרי ידיעת המעלות של הנצב השוכב.

וקראו להגדול בקע ולהקטן תשלום הבקע כי הגדול והקטן משלימין לעולם י' מעלות חלק מהמעלות כנגד הנצב וחלק מהן כנגד השוכב.

ג) אם המשולש צר הזויות וידוע ב' זויות וללע אחת והמשולש אינו שיה שוקים כזה (ו) וכגון שידוע זויות אב"ג וכלע א"ג ימשוך הקו א"ד ויהי משולש אד"ג כל זויותיו ידועות זוית אד"ג נצב הזוית זוית אג"ד ידועה זויות דא"ג שארית זוית אג"ד וא"כ ידועה כלע א"ד לחשבון המעלות וכן כלע ד"ג לחשבון המעלות וע"פ לוח הבקעים ידוע ערכן זה כנגד זה במדה, ואחרי שכלע א"ג ידועה במדה וכלע זו היא כל הבקע ונחלקה מדתה למאת אלף חלקים כמספר כל הבקע וכלע א"ד מדתה לפי ערך חלקיה מחלקי מאת אלפים וכן כלע ד"ג לפי ערך חלקיה, וכגון שכלע א"ג חמשים אמה וכלע ד"ג י' אלף צריך לחלק את חמשים אמה למאת אלף חלקים כל אמה ותהא כלע ד"ג י' אלף מכל מאת אלף ויותר

יש צורך בהן לנאחון המלחמה אפי' חתן מחדרו יולא אף שנכנסו מתחלה למלחמת רשות.

מה שאמר כת"ר שאין אדם אוסר על בני חצר אלל א"כ יס לו קנין ממון אין זה כלום להעיקר בדירה תליא כל ששוכב בפיתח ולינא אוסר וכדתנן י"ז א' ב' דברים שפטרו במחנה אף שהמחנה חונים בהפקר ובשל חזריהם, וכ"ה בהדיא ברק"י ע' א' ד"ה דהוא ומיה, ובגמ' כ' א' חצר שראשה נכנסת לבין הפסין כו' ומצביא לי' אי תשמיש בין הפסין חשיב כדירה כמבואר בריטב"א שם אע"ג

א) אם ידוע השוכב, והנצב והאלכסון בלתי ידועים, רק ידוע מדת הנצב והאלכסון ביחד, צריך לכפול את מספר של הנצב והאלכסון בעצמו, ומספר היואל יס בו שני מספרים, מספר אחד של כפילת השוכב בעצמו, ומספר שני של כפילת הנצב את מספר המאוחד שתי פעמים וכגון אם מספר המאוחד 8 כפלו 8 = 64. במספר הזה יס בו כפילת שוכב בשוכב ונצב בנצב ע"י כפילת אלכסון בעצמו לכל אלכסון יס בכפלו ככפילת שוכב בשוכב ונצב בנצב, וכשהוכפל מספר המאוחד בעצמו נתוסף כפילת אלכסון בנצב ונצב באלכסון ונצב בנצב וכשתאטרף כפילת אלכסון בנצב ונצב בנצב נמצא שהוכפל הנצב בכל מספר המאוחד וכשמספר המאוחד 8 הוכפל הנצב 8 פעם, ועוד יס כאן כפילת נצב באלכסון, והנה אלכסון כשהוכפל בעצמו כפל שוכב בשוכב ונצב בנצב ותקח את נצב בנצב ותארכו עם כפילת נצב באלכסון ונצב באלכסון ואלכסון בנצב חד הוא] ונמצא שהוכפל הנצב פעם שני ע"י כל מספר המאוחד נמצא דמספר הגדול של כפילת מספר המאוחד בעצמו דהיינו 64 מכיל את המספר של כפילת שוכב בשוכב וט"ז מספרים של נצב שהרי מספר המאוחד 8 ומספר זה כפל את הנצב ב' פעמים, ואחרי שידוע מספר השוכב כגון שהוא 4 וכפילו 16 תגרע 16 מ - 64 ונשאר מ"ח לט"ז נצבים זאת אומרת שהנצב 3.

ועוד יס בו לשון קר, כפול את מספר המאוחד בעצמו והוא 8 8 והנה כל אחד ואחד מהשמונה הוכפל שמונה ונעשה מספר הגדול 64. ויש בהנכפל שיעשה מספר 16 של כפילת שוכב בשוכב ויש בהנכפל שיעשה מספר ט"ז הנצבים, והנה אם תגרע מהנכפל אחד משמונה של כפילת שוכב בשוכב דהיינו מספר 2 שכפילת שוכב בשוכב ט"ז יגרע ממספר הגדול של כפילת מספר המאוחד 64 שמונה שמיניות של כפילת שוכב בשוכב שכל אחד מהנכפל הוכפל שמונה ואם נחסר שמינית יגרע מהכפל שמונה שמיניות דהיינו כל מספר ט"ז של כפילת שוכב בשוכב ונמצא דלע ידי מספר 2 ממספר הנכפל נתהווה בכפילת מספר הגדול 16 ועל ידי מספר 6 נתהווה ט"ז נצבים ע"י המספר המכפיל 8 ולמדנו דמספר 6 יס בו מספר כפול של מספר הנצב זאת אומרת דמספר הנצב 3.

ב) משולש נצב הזוית שידוע ג' הזויות ואין ידוע מדת הצלעות אם ידוע מדת כלע אחת גם השאר ידועות, כינל אם ידוע כלע

(ז) לוח הבקעים נעשה ע"י ידיעת מדת הבקע של שלשים מעלות שהוא חצי כל הבקע והיינו חמשים אלף חלקים וזה נודע כשנעשה בעיגול תמונה משושש כזה (יאל) הקו ח"י חותך את קו ז"ה לשנים על חלקים שוים וכן קו יי"א חותך קו ה"ב לשנים ונמצא קו וי"א חצי אלכסון וכן קו ח"י חצי אלכסון העיגול שנגד קו ח"י ס' מעלות וכן העיגול שנגד קו ח"י שהרי קו ח"י ס' קוה לקו ח"י שניהם חצי אלכסון שהרי קו ח"י וקו ח"ה שוין שהרי כלעתייהן וזויותיהן שוות וקו ח"ה נמשך ממרכז העיגול עד קו המקיף והיינו חצי אלכסון, וכן קו יי"ב קוה לקו ח"י ונמצאו כל הג' קוין חלקו את חצי העיגול שהוא ק"פ מעלות לג' חלקים וכל אחד מחזיק ס' מעלות ולמדנו דקו של ס' מעלות הוא חצי אלכסון ולמדנו דהבקע של ל' מעלות רביע האלכסון שהרי בקע ח"ט הוא נגד ל' מעלות של קשת ד"ח ומחזיק רביע אלכסון.

(ח) ואחרי שידענו את הבקע של ל' מעלות ידענו את תשלוס הבקע דכיון דהבקע חמשים אלף וכל הבקע מאת אלף והנה הבקע ותשלומו עושין ריבוע ח"ט ו"ה ואלכסונו ח"ה מאת אלף וריבועו כפילות של חמשים אלף בחמשים אלף ד' פעמים ולעולם כפילת הנצב בנצב ושוכב בשוכב שוין לכפילת האלכסון ואחרי שהנצב של הריבוע כפילו חמשים בחמשים כריך להיות מדת השוכב כל כך שכפילו יעשה ג' פעמים חמשים בחמשים וזה בערך 5/6 מהאלכסון שהרי אם האלכסון 6 והנצב 3 והשוכב 5 כפילת הנצב 9 וכפילת השוכב 25 ביחד 34 וכפילת אלכסון 36 ומפני כודד החשבון חושבין 5/6.

(ט) וכן בקע של 60 מעלות יש ללמוד מזורה הג"ל שהרי הבקע של ס' מעלות הוא תשלוס הבקע של ל' מעלות והוא 5/6 של כל הבקע ותשלוס בקע של ס' מעלות רביע האלכסון שהרי תשלוס בקע של ס' מעלות הוא בקע ה'ל' מעלות.

(י) אחרי שידוע בקע של ל' מעלות יש ללמוד בקע של ט"ו מעלות שיעשה קו כנגד ס' מעלות ויעש קו מאמצעו עד קו העיגול וישאר בקע ל' מכאן ובקע ל' מכאן וימשוך קו אלכסון כזה (יב).

(יג) והנה משולש ד"ה כל כלעותיו ידועות כלע ה"ד רביע אלכסון שהרי היא בקע של ל' מעלות כלע ד"ד 1/6 מכל הבקע וכיון שידוע נצב והשוכב ידוע האלכסון ואחרי שידוע קו של ל' מעלות ידוע בקע של ט"ו מעלות שהוא חצי קו של ל' מעלות הנוגע בשתי קצותיו בעיגול.

ואחרי שידוע בקע ט"ו כבר יש ללמוד תשלוס בקע ט"ו ע"י אורה זו (יג) משולש דו"ט ידוע דו כלע הנצב ד"ה שהיא בקע ט"ו מעלות, כלע ד"ט היא כלע אלכסון של המשולש והיא כל הבקע וא"כ ידועה ג"כ כלע ה"ט שהיא תשלוס כפילת אלכסון שאלכסון לעולם ככפילת הנצב וכפילת השוכב.

(יח) וכיון שידוע בקע ט"ו ותשלומו ידוע ג"כ בקע ע"ה ותשלומו שזקע ע"ה הוא תשלוס בקע ט"ו ותשלוס בקע ע"ה בקע ט"ו.

קל להקדים לכפול חמשים פעם י' אלף ולחלק אח"כ במאת אלף, וכן כלע א"ד לפי מספר חלקיה, ואחרי שידועה כלע א"ד שהיא משותפת למשולש אב"ד אד"ג כבר ידועות כל כלעות משולש אב"ד, שהרי זווית משולש אב"ד כולן ידועות, זווית אד"ב נצבת, זווית אב"ד ידועה, זווית בא"ד שארית זווית אב"ד וא"כ כולן ידועות, וא"כ ידוע ערך כלע ד"ד לכלע א"ד במספר המעלות וע"פ מספר המעלות ידוע ערכן זה לזה במספר חלקי הבקע ע"פ לוח הבקעים וא"כ ידוע מדת אורכ כלע ד"ד כיון שידוע מדת אורכ כלע א"ד וכיון שידועות ד' הכלעות א"ד וב"ד כבר ידועה כלע א"ב שהיא אלכסון של כלע א"ד ד"ד שהן שוכב ונצב.

(ד) אם כלע הידועה ד"ג מושכין קו ג"ד כזה (ז) ולעולם מניחין את הכלע הידועה כמו שהיא שעל ידה ידועים כל הכמויות שאם נחלק את הכלע הידועה לא יהי' ידוע בשני המשולשים שעשינו אף כלע אחת.

(ה) ואם המשולש רחב הזווית כזה (ח) אם ידועה כלע א"ג או ד"ג אפשר לעשות קו ד"ג כמו במשולש כר הזווית אב"ל אם כלע הידועה היא א"ב כריך למשוך קו חוץ למשולש כזה (ט) והנה משולש אב"ד כל זוויותיו ידועות זווית אב"ד ידועה זווית בא"ד זווית נצבת זווית אד"ג שארית הזווית וגם כלע א"ב ידועה, וא"כ ידועות כל הכלעות, וכיון שידועות זווית משולש אב"ד ידועות זווית משולש דג"א שהרי זווית אד"ג משותף לב' המשולשין וכבר היא ידועה, זווית דא"ג תשלוס זווית בא"ג, זווית דג"א שארית הזווית וגם כלע א"ד ידועה וא"כ ידועות כל כלעות משולש אד"ג וא"כ ידועה כלע א"ג של משולש אב"ג וכאשר יסירו כלע ד"ג מכלע ד"ב תהא ידועה כלע ג"ב.

(ו) אם ידועות כל כלעות המשולש ואין הזווית ידועות והמשולש כר הזווית ואין השוקים שוין כזה (י) מרבעין כלע א"ג ומרבעין כלע ד"ג ומחברין אותן יחד והנה יש במספר המחובר ריבוע של כלע א"ד וריבוע של כלע ד"ג [שהרי זה ריבוע א"ג] ועוד יש כאן ריבוע ד"ג וריבוע ד"ד ועוד יש כאן כפל ד"ד ד"ג וד"ג ד"ד והיינו כפל ד' פעם ד"ד ד"ג, אח"כ מרבעין כלע א"ב ויש בריבוע זה ריבוע א"ד וריבוע ד"ד, ומחסרין ריבוע זה מריבועין המחוברין, והנה הנשאר יש בו ד' פעמים כפל ד"ג ד"ג וב' פעמים כפל ד"ד ד"ג והנה זה כפל ד"ג ד"ג ד' פעמים, והנה כשחלקנו את מספר הנשאר על מספר ד"ג יש במספר היוצא ד' מספרים של ד"ג ומחיתו מספר ד"ג ואחרי שידענו מדת ד"ג ומדת א"ג מעריכין ערך ד"ג לנגד א"ג שהוא כל הבקע ונחלק למאת אלף וע"י זה נודע כמה חלקי הבקע של כלע ד"ג וע"י לוח הבקעים נודע כמה מעלות הוא בקע ד"ג והן הנה מעלות הזווית של דא"ג וזווית אד"ג זווית נצבת וא"כ ידועה גם זווית אג"ד שהיא שארית וכן זווית משולש אב"ד יש לזכר כמו שעשינו במשולש אד"ג דכיון לידועה כלע ד"ג ידועה כלע ד"ד, וא"כ ידועות כל זווית משולש אב"ג.

מחלקים את כדור הארץ בג' קוים כל קו שעל הכדור הוא כנגד קו הרקיע, כל קו המקיף נחלק לש"ס מעלות וקו המשוה נחלק גם ל"ב חלקים ולכל חלק ל' מעלות ויש לחלקים שמות ממערב למזרח ט"ס"ת סא"ב מע"ק ג"ד.

מהלך השמש ממזרח למערב מעלה ד' רגעים וכל מזל ד' שעות, הקו המשוה שעל הכדור שהוא כנגד קו המשוה של השמש בו אין שינוי באורך היום לעולם בין כשהחמה הולכת בקו המשוה ובין כשהיא נוטית לכפון או לדרום [שגלגל המזלות שהחמה מקפת את קו המקיף שלו נוטה חציו לכפון וחציו לדרום עד כ"ג מעלות וחצי ממעלות של קו חצי היום] אבל שטחי הכדור הנוטים לכפון ו[ה"ה לדרום רק בשביל שהשמש בכפון נוגע אלינו האפון] משתנה אורך היום בתקופות השנה כפי נטיות השמש, וכשהשמש בקו המשוה משתוין היום והלילה בכל השטחים אבל כשהחמה נוטה מעלה אחת לכפון כבר ארכו הימים בכל מקומות האפונים אבל לא על משקל אחד אלא כל הרחוק מקו המשוה מתארך יומו וכשהחמה מוסיפה לנטות עוד מעלה לכפון מתארך עוד יותר וכן הולך היום ומתארך עד נטית החמה כ"ג מעלות וחצי ומשם הולכת וחוזרת להתקרב לקו המשוה ומוסיפה לנטות לדרום כ"ג מעלות וחצי.

י' וננקוט לדוגמא כדי לעמוד על החשבון שהחמה בח' מעלות מן טלה ורכנונו לדעת אורך היום במקום שהוא ח' מעלות מקו המשוה לכפון, מתחלה עלינו לברר כשהחמה בח' מעלות מטה כמה מעלות החמה נוטה לכפון ממעלות קו חצי היום ולזה צריך לעי' בלוח הבקעים שיעור הבקע של ח' מעלות וכשיעור ערך הבקע אל כל הבקע כן ערך המעלות במעלה ח' מתחלת טלה למעלה ז' וכמש"כ לעיל ס"ק י"ב, והנה בלוח הבקעים בקע ח' מעלות 13917/100000 וכן הוא ערך מעלת עיגול הקטן במקום ח' מעלות למעלת עיגול הגדול של חצי היום במקום ז' מעלות וכל מעלה 13917/100000 מהמעלה הגדולה ואחרי שצב' מעלות הקשת הנאחז בין קו המשוה לקו המעלות כ"ג מעלות וחצי גם במעלת ח' מקו המעלות הקשת הנאחז בין קו המשוה לקו המעלות כ"ג מעלות וחצי אלא שכל מעלה 13917/100000 ממעלה הגדולה וצריך לכפול כ"ג וחצי פעם 13917 ויעלה 326999 וזה ג' מעלות ורביע ועוד משהו.

טו' והנה ידענו מזה כי בשעה שהחמה שוקעת במערב תחת קו אופק של היושבים בקו המשוה [בזמן שהיא ח' מעלות בטלה] עדיין היא רחוקה מקו האופק של היושבים בח' מעלות לכפון שיעור הקשת הנאחז בין ז' האופקים ברחוק ג' מעלות ורביע מציר המערבי של האופקים והקשת הנאחז הוא ח' מעלות כמו קשת הנאחז בין ז' האופקים בל' מעלות מן הציר אלא שהמעלות בג' מעלות ורביע קטנות ממעלות של ז' מעלות מן הציר כפי ערך הבקע של ג' מעלות ורביע כנגד כל הבקע והנה הבקע של ג' מעלות ורביע בלוח הבקעים 5643/100000 למדנו שכל מעלה

וכן בקע מ"ה ידוע ע"י אורה זו יד המרובע ז"ג ד"ה בתוך העיגול הוא שיה הכלעות וכיון שהאלכסון ט"י ידוע שהרי הוא אלכסון העיגול כבר ידועות הכלעות כגון אם האלכסון 6 שפילו 36 הכלע היא שרש המרובע שפילו 18 וכיון שידועות הכלעות ידועה כלע ז"כ שהיא חצי הכלע וזו בקע של מ"ה שהרי ז' מעלות סביב כל כלע של המרובע, וגם תשלום הבקע ידוע שהרי כאן הבקע ותשלומו שוין.

וא"כ ידוע כל בקעי חלקי ט"ו היינו ט"ו ל' מ"ה ס' ע"ה ז', ואפשר לדעת ג"כ בקע ז' ומחאה ומחציתו וכן מחצית מחציתו. וללאחר שידענו 1/2 7 אפשר להוסיף ל' חלקים ולחשוב לכל חלק לפי ערך אף שאינו מדויק ויהיה ידוע 8 ואח"כ אפשר לדעת 4 ולדעת 2 ואח"כ אפשר לדעת 88 44 22 11 וכן אפשר לדעת 86 43 וכן אפשר לדעת 79 47 68 34 17 73 56 28 14 7 83 76 38 19 וכן יש להוסיף עד שידעו כל הבקעים, אלא שאינו בדקדוק הגמור.

יב' עיגולים אחד גדול מחברו, כערך קו המקיף של הגדול לקו המקיף של הקטן כן ערך אלכסון הגדול לאלכסון הקטן שהרי לעולם קו המקיף של קטן בערך אחד אל קו האלכסון, וזהו אנו למדין בקו המזלות הנוטה מקו המשוה כ"ג מעלות וחצי ו' מהמזלות לכפון ושעה לדרום והשמש סובב בגלגל המזלות ממערב למזרח ט"ס"ת סא"ב מע"ק ג"ד ונקודת הפגישה של קו המזלות בקו המשוה בתחלת טלה ובתחלת מאזנים, וכל מזל ל' מעלות] שאם סבב השמש מעלה אחת במזל טלה אם נעשה קו מקיף תוך גלגל החמה ברחוק מעלה אחת מקוטב מערבי וקו זה יפגע בחמה ויחתוך את קו המשוה יהי' הקשת הנאחז בין החמה לקו המשוה כ"ג מעלות וחצי בעיגול הקטן שעשינו סמוך לציר וכשנראה לדעת כמה שיעור הקשת הזה בגלגל חצי היום רואין את הבקע של מעלה אחת בלוח הבקעים והוא 1745/100000 ולמדנו שאלכסון של עיגול הקטן הוא 1745/100000 מאלכסון של עיגול חצי היום ואחרי שהנטייה של גלגל המזלות מקו המשוה בסוף ז' מעלות הם כ"ג מעלות וחצי מקשת חצי היום וכמו כן בכל מעלה ומעלה אם נעשה עיגולים כנגד עיגול חצי היום יהי' הקשת הנאחז בין קו המשוה לקו המעלות כ"ג וחצי רק שכל עיגול ועיגול הולך ומתקטן, וכיון שעיגול הקטן ביותר הנעשה במעלה אחת מן טלה אלכסונו 1745/100000 מאלכסון קו חצי היום גם עיגולו 1745/100000 וכן כל מעלה ומעלה היא 1745/100000 נמצא כשהחמה במעלה אחת במזל טלה נטתה מקו המשוה לכפון כ"ג וחצי פעם 1745 והיינו 41007/100000 של מעלה אחת ממעלות קו חצי היום.

יג' גלגל הרקיע נחלק בקו מקיף ממזרח למערב ומחלק את הגלגל לז' חלקים חציו לכפון וחציו לדרום, ונקרא קו המשוה, ועוד נחלק בקו מקיף מאפון לדרום ומחלקו לז' חלקים חציו למזרח וחציו למערב ונקרא קו חצי היום, ועוד נחלק בקו מקיף המחלקו לז' חלקים חציו למעלה וחציו למטה ונקרא קו האופק, וכמו כן

(יט) כשתקופות השנה מתחלפים והיום מתחיל להאריך או לקצר מתחלה ההבדל מעט בין יום זה ליום אחרתו ואח"כ מתגדל ההבדל וקדם גמר ההגדלה או המיעוט חוזר ומתמעט ההבדל של הימים וסיבת הדבר דהבקע מתארך בכל מעלה הרבה עד מ"ה מעלות אבל ממ"ו מעלות ואילך עד ז' מעלות ההבדל באורך הבקע ממעלה למעלה הולך ומתמעט ותשלום הבקע הוא בהיפוך, עד מ"ה מעלות הבדל תשלום הבקע ממעלה למעלה מועט ולאחר מ"ה ההבדל מתרבה, והבקע ותשלום הבקע מתחלפין בשמותיהן לאחר מ"ה מעלות, ומה שהיינו קורין בקע אנו קורין עכשיו תשלום הבקע כזה (יט) קו ו"ז בקע קו ו"ט תשלום הבקע והגה קו ו"ז ארוך יותר מקו א"ז זאת אומרת שהנקודה שבקשת כנגד זוית ו' היא משוכה לנפון מקו אלכסון א"ב שבדורס יותר ממה שמשוכה הנקודה שבאלכסון דרום שבזוית ז' למערב מראשו המזרחי של הקו, אבל קו ח"ה וקו ה"ד הוא בהיפוך דקו ה"ד ארוך יותר מקו ד"י וההבדל של מעלה אחת גדול במרחק מזרח מערב אבל הוא קטן במרחק דרום כפון, והלכך כשהחמה בתחלת סרטן והיינו ז' מעלות בגלגל המזלות והוא בסוף הגטיה הצפונית כשהחמה להתקרב לדרום כשעברה מעלה אחת למזרח התקרבה למזרח הרבה אבל לדרום התקרבה מעט ואורך היום תלוי

הבקע של היקף המזלות הוא כל הבקע בהיקף החמה בנטייתו לכפון י"א ומ"ה וישני עיגולים לעולם ערך המעלות זה לזה כערך הבקעים [היינו אלכסונים] זה לזה, והנה כשהחמה שוקעת בזמן נטייתה י"א מ"ה היא רחוקה מקוטב האופק המערבי י"א מ"ה, וקו המשוה שוקע בקוטב האופק, והחמה בתחלת שור, הנקודה שכנגדה בקו המשוה ל' מעלות מן הקוטב כמו שהחמה רחוקה בקו המזלות ל' מעלות מהקוטב וקו המזלות וקו המשוה שניהם שוין ושניהם יולאין מן הקוטב, ואריכים לנו לדעת כמה מעלות [ממעלות הצפוניות הקטנות] נריכה החמה לסבב עד שתגיע לקו האופק ועלינו לעשות בקע של י"א ומ"ה חלקים בעיגול האופק מנקודת השקיעה עד קוטר גלגל היומי וכן לעשות בקע בקו המשוה עד קוטר גלגל היומי שיפגשו שני הבקעים בקוטר בנקודה אחת ונמצא שי"א מעלות ומ"ה חלקים מקו המשוה הם כנגד קו האופק וי"ח וט"ו חלקים קו המשוה כנגד קו הצפוני וכשסבב קו המשוה למערב י"ח ט"ו שקעה החמה שהלכה ג"כ י"ח ט"ו מעלות קטנות כנגד מעלות הגדולות של קו המשוה, ונמצא קו המזלות תחת קו האופק ל' מעלות עד הקוטב וקו המשוה י"ח ט"ו תחת האופק.

(כז) ויתרון מעלות קו המזלות ממעלות קו המשוה הולך ומתמעט כי במעלות הראשונות של נטיית השמש לכפון ההדל גדול כמו שאמרנו בתחלת שור שמעלות קו המשוה 18/30 ממעלות קו המזלות, אבל בתחלת תאומים שאנו חושבים י"ט מעלות ל"ה חלקים נטייתה לכפון נמצא בשעת שקיעה קו המשוה תחת האופק מ' מעלות כ"ה חלקים וקו המזלות תחת האופק ס' מעלות והנה מעלות קו המשוה 40/60 והנה בשור מעלות המשוה 9/15 ממעלות המזלות ובתאומים 10/15 וכן הולכין ומשתוין עד שבתחלת סרטן כבר השתוו ומעלות המשוה והמזלות שתייהן ל' תחת האופק בשעת שקיעה וסביבת הדבר הוא דתחלת הבקע קר נטל מעלות הרבה ותשלוס הבקע קו ארוך אינו נטל מעלות לפי ערך הבקע אבל אחר מ"ה מעלות נהפך הבקע לתשלוס וכמש"כ לעיל ובסוף ל' מעלות משתוין הבקע ותשלומו דשניהם מדתן כל הבקע וכל אחד משניהן עושה ל' מעלות כי העיגול של המשולש בתחלתו הבקע אוכל מהיקפו הרבה כזה (כ) אבל בקע השני אינו מוסיף מן הקשת אלא מעט וכן השלישי והרביעי וכן קשת המזלות שהוא קשת עקום נגד קשת המשוה ובשביל זה מעלותיו מרובות תחת האופק מתחלתו העיקום נטל מעלות הרבה וממעט והולך ובסופו הוא פוחת ליטול ממה שנטל המשוה עד שבתחלת סרטן הן משתוין.

(כח) וכשם שבשקיעה מטלה עד סרטן מעלות המזלות שתחת האופק יתירות על מעלות המשוה שתחת האופק כמו כן בזריחה מעלות המזלות שעל האופק יתירות ממעלות המשוה באתו המספר של השקיעה דזריחה שלנו היא שקיעה של השוכנים למטה ושקיעה שלנו היא זריחה שלהן.

בקירובה לדרום ובמעלה שני' לא התקרבה למזרח כפי ערך מעלה ראשונה אבל התקרבה לדרום יותר מערך הקירוב של ראשונה וכן בכל מעלה ומעלה עד מ"ה מעלות ואח"כ קירובה לדרום יותר מקירובה למזרח.

(כ) אין הדלל אורך היום תלוי במעלות האורך ממזרח למערב אלא במעלות הרוחב מדרום לכפון אבל בכל מעלה ומעלה של הרוחב כל האורך מדת היום על קצב אחד אלא שבכל מעלה ומעלה ממזרח למערב מתאחרת הזריחה והשקיעה ומתאחר חצי היום, אבל הרוחב אינו מעתיק את חצי היום ממקומו וכל שהן במעלה אחת מן האורך חצי היום שוה אלכן אף שהן רחוקין במדת הרוחב.

(כא) כל מעלה חושבין ט"ו פרסאות בכדור הארץ ועל פי זה יודעין כל גליל את מספר המעלות שלהן לאורך ורוחב, מספר המעלות של אורך הוא הסכמי ולא טבעי שאפשר לקבוע את ההתחלה בלחד המקומות שנראה אבל הרוחב קבוע ע"פ קו המשוה.

ואפשר לזכר בכל מקום את הרוחב ע"פ האל שאם נעמוד על חצי היום במקום הזה והאל נוטה לכפון ונמדוד את העמוד ואת האל, הנה העמוד והאל הן הבקע ותשלומו וע"פ לוח הבקעים נדע כמה מעלות עושה האל ואתן המעלות הן הקשת של קו חצי היום הנאחז בין מקום השמש לרום קו חצי היום באופק זה ואם השמש ביום זה בקו המשוה ידענו שאותן המעלות הן נטיית אופק זה לכפון מקו המשוה ואם השמש לדרום יש לנכות את המעלות של השמש לדרום מאותן המעלות של האל והנשארות הן המעלות של האופק מן קו המשוה לכפון ואם השמש לכפון יש להוסיף את מעלות השמש על מעלות של האל.

(כב) הילוך החמה הוא לעולם קו ישר ממזרח למערב ואנו יושבי כפון החמה הולכת בדרום והמזרח והמערב צריך לזייר כאילו קו חותך קו מסלת החמה לכפון ויעשה קו החותך זווית נכבת ויהי' קו החותך במקום הזריחה מזרח והחותך במקום השקיעה מערב.

(כג) השוכנים בקו המשוה אין אורך היום משתנה להם לעולם וכמש"כ לעיל, אבל כשהחמה נוטה לכפון או לדרום אין מספר המעלות שממעל וממטה לאופק של קו המזלות משתוין עם מספר המעלות של קו המשוה, ואם החמה בתחלת מזל שור והלכה ל' מעלות של נטי' ונמצאת נטייתה לכפון י"א מעלות ומ"ה חלקים ורטנונו לדעת כמה מעלות החמה רחוקה מקו האופק, אריכים לנו להקדמות רבות, והנה כשהחמה בלפון והיא מסבבת בכ"ד שעות היקף שלם קו היקפה קטן מקו היקפה כשהיא בקו המשוה וכל שהיא נוטה לכפון מתמעט קו היקפה, אמנם לעולם קו היקפה מתחלק לש"ס מעלות אלא שכל מעלה היא קטנה ממעלות של קו המשוה, והנה כשהחמה י"א מעלות ומ"ה חלקים לכפון ערך המעלה של היקפה לערך מעלת המשוה כערך תשלוס הבקע של ל' מעלות והיינו בקע של ס' מעלות לכל הבקע שהרי תשלוס

וכל משולש שג' כמותים ידועים גם הנעלמות ידועות, כיצד קח את המשולש אור"ג והוסף עליו משולש בג"ד כזה (כג) והנה משולש בג"ד כל זוויותיו ידועות, זווית בג"ד נלצת, זווית דב"ג שארית זווית אב"ד, וזווית אב"ד ק"ע, נמצא זווית דב"ג עשר מעלות וזווית דב"ג פ' מעלות שארית הזווית, וכיון לידועות הזוויות ידועות הכלעות, כיצד כלע ב"ד 3461 כלע ג"ד בקע עשר מעלות ובקע עשר מעלות 601 כלע ב"ד 3461 כלע ג"ד 601 ולע ב"ג בקע פ' מעלות והוא 98481/100000 והוא 3407 ומשולש אב"ד ג"כ כזר ידועות, כיצד כלע א"ד כל הבקע, כלע ג"ד 601, כלע א"ג כלע א"ד פחות כפילת 601 פעם 601 שהרי כלע א"ד כפילתו כפילת כלע א"ג ולע ג"ד כמשפט אלכסון, א"כ כלע א"ג פחות מכלע א"ד בלחות המספר של כפילת ג"ד, וכיון לכפילת ג"ד עולה 360000 כלע א"ג 99998 בקירוב, שהרי כלע א"ד 100000.

וכיון שידוע כלע ג"ד כזר ידוע זווית גא"ד שהרי כלע ג"ד בקע זוויתו וכיון להבקע 601 הזווית כ' חלקים ועוד שניות שהרי בקע מעלה 1745 נמצא לכל חלק כ"ט וכ' פעם כ"ט 580 נשאר כ"א ועוד יס 1/6 לכל חלק שחלק עולה 1/6 29 ועולה 3 ותסיר 3 מכ"א ונשאר י"ח, וכ"ה בר"מ פי"ג דמנת עשר מעלות כ' חלקים. והנה אין לנו כריכים לכל הזווית והכלעות של ב' המשולשים בשביל למצוא את זווית גא"ד, אלא יס לנו דרך קצרה, דלעולם זווית דב"ג כזווית אור"ג כמשפט קו החותך את חזרו כזה (כד) לזווית א' וב' שוין וכיון לידענו זווית דב"ג ואנו רואין בלוח הבקעים את בקע הזווית, ואת כל הבקע של משולש בג"ד ידענו שהוא 3461 ומזה ידענו בקע זווית דב"ג ואח"כ מעריכין את הבקע נגד כל הבקע שהוא 100000.

כח) מנת כ', בקע כ' מעלות 34202 והוא 1183, והוא מ' חלקים כי 40 פעם כ"ט 1160 נשאר 23 ועוד יס לחסר 40 שתותים והם 6 נשאר 17, ויס כאן שניות.

מנת ל', בקע ל' חצי כל הבקע והוא 1730 והם נ"ט חלקים ויותר מעט ובר"מ איתא נ"ח חלקים ואם אינו ט"ס לא ידענא טעמו ז"ל.

מנת מ', בקע מ' 64279 והוא 2232 והוא מעלה וט"ו חלקים וקרוב לט"ז חלקים, וכ"ה בר"מ שם.

מנת נ', בקע נ' 76604 והוא 2650 והוא מעלה ול"א חלקים, ובר"מ איתא כ"ט חלקים, ואם אינו ט"ס לא ידענא טעמו ז"ל.

מנת ס', בקע ס' 86602 והוא 2996 והוא מעלה ומ"ג, ובר"מ איתא מ"א חלקים, ואם אינו ט"ס לא ידענא טעמו ז"ל. מנת ע', בקע ע' 93.969 והוא 3.251 והוא מעלה ונ"א [ונשאר 24] וכ"ה בר"מ שם.

מנת פ', בקע פ' 98481 והוא 3407 והוא מעלה ונ"ז [ונשאר מעט] וכ"ה בר"מ שם.

וכמשפט מטלה עד סרטן כך משפט ממאזנים עד גדי שהחמה נטייתה לדרום על אותה המשקל של נטיית כפון.

וראמנס מסרטן עד מאזנים המשפט בהיפוך דבסקיעה מעלות המזלות שתחת האופק פחותות ממעלות המשוה ובזריחה הן פחותות על האופק, וכגון אם החמה בתחלת ארי', בשקיעתה ק"ד מעלות המזלות תחת האופק וקל"ט ל"ה מעלות המשוה תחת האופק שהרי מעל האופק עד תחלת מאזנים מעלות המזלות ס' ומעלות המשוה מ' וכ"ה חלקים, ומתחלת טלה עד תחלת מאזנים שניהם ק"פ, ומתחלת גדי עד טלה משפטו כמשפט מסרטן עד מאזנים שנטייית דרום כנטיית כפון.

כו) כשתמשוך קו ממרכז העיגול על הקשת ותחזור ותמשוך קו ממקום נמוך מן המרכז וקו השני יפגש בקשת בנקודה אחת עם קו היוצא מן המרכז כזה (כא) אם זווית קו המרכז עשר מעלות זווית קו השני פחות מעשר מעלות שאם היה גם השני זווית של עשר א"כ ב' הקוים מקבילים ושני קוים מקבילים לא יפגשו לעולם וכמה זווית אב"ב גדולה מזווית אד"ב בלחותו השיעור של זווית דא"ג, כיצד משוך קו מקביל לקו א"ג מנקודת ד' עד הקשת בנקודת ה' ותהיינה זווית אד"ה וזווית דא"ג שוות שהרי אם תעשה ב' קוין מקבילים ותחתכם בקו אלכסון כזה (כב) תהיינה זווית א' ב' ה' ו' שוות וכן זווית ג' ד' ז' ח' שוות וזווית אד"ה הוא ההבדל בין זווית מקביל הד"ב לזווית אד"ב, וכן כשתמשוך קו ממעל למרכז תהי' זווית קו המרכז קטנה מזווית קו א"ו במדת זווית וא"ג, ולפיכך כשהחמה עשר מעלות מן הגובה לפי מעלות גלגל החמה איננה עשר מעלות בגלגל המזלות שמרכזה כדור הארץ שאם תמשוך קו ממרכז הארץ עד החמה ויפגש בנקודת החמה בקו היוצא ממרכז גלגל החמה יהי' קו גלגל החמה כקו א"ו וקו גלגל המזלות כקו א"ג.

והנה כשאנו חושבים מקום השמש ע"פ אורך הזמן זה מזכר מקומה בגלגלה וזריחתה ושקיעתה הוא לפי מרכז כדור הארץ אשר הוא מרכז של המזלות ועמידת החמה כנגד הנקודה במזלות היא העמידה האמתית כנגד מרכז הארץ ולפיכך כשידענו שהיא בנקודה ידועה בגלגלה עלינו לזכר איזה נקודה היא כנגדה במזלות במעמד ההוא וכשאנו גורעין זווית וא"ג מזווית אור"ב אנו מוצאין נקודתה נגד המזלות.

כז) וכמה זווית וא"ג יס לעמוד על משולש אור"ג והנה כלע א"ג ידועה שהיא כל הבקע כלע ו"ג בקע של מעלה ונ"ט חלקים שהרי כשהחמה ל' מעלות בגלגלה המנת מעלה ונ"ט חלקים והנה קו היוצא ממרכז גלגל החמה בסוף ל' מעלות הוא תשלוש בקע מעלה ונ"ט חלקים של גלגל המזלות, והבקע של מעלה ונ"ט חלקים הוא כשיעור תשלוש בקע פ"ח מעלות וחלק אחד והבקע הנאחז בין מרכז גלגל החמה ובין מרכז המזלות הוא כשיעור בקע מעלה ונ"ט חלקים שכנגדו, והוא 3461, זווית אור"ג ידועה שהיא שארית זווית אור"ב והיא ק"ע מעלות.

97811 נמאל כלע א"ר 2709/100000 מאלע א"ר והוא מעלה ול"ג חלקים ועוד עשר שניות ובר"מ איתא ל"ג.

מנת ק"מ, כלע ג"ר 2.650 נמאל כלע א"ר 2.224 נמאל כלע ד"ר 3.460 97.350 נמאל כלע א"ר [שהוא אלכסון של 2224 על 97.350] 97.375 נמאל כלע א"ר 2282/100000 והוא מעלה וי"ט חלקים [פחות מעט] וכ"ה בר"מ סס.

מנת ק"נ, כלע ג"ר 2.996 נמאל כלע א"ר 1.730 נמאל כלע ד"ר 3.460 97.004 נמאל כלע א"ר [שהוא אלכסון של 1.730 על 97.004] 97.019 נמאל כלע א"ר 1783/100000 והוא מעלה וחלק אחד [יותר מעט] וכ"ה בר"מ סס.

מנת ק"ס, כלע ג"ר 3.251 נמאל כלע א"ר 1.183 נמאל כלע ד"ר 3.460 96.749 נמאל כלע א"ר [שהוא אלכסון של 1183 על 96.749] 96.756 נמאל כלע א"ר 1222/100000 והוא מ"ז חלקים ויותר מעט, וכ"ה בר"מ סס.

מנת ק"ע, כלע ג"ר 3.408 נמאל כלע א"ר 598 נמאל כלע ד"ר 3.460 96.592 נמאל כלע א"ר [שהוא אלכסון של 3408 על 96.592] 96.593 נמאל כלע א"ר 618/100000 והוא כ"א חלקים [יותר מעט] וכ"ה בר"מ סס.

ל"א ר"מ פט"ו ה"א אם תרצה לידע מקום הירח האמתי כו', ענין מרחק הכפול שמרכזו של גלגל הירח אינו כדור הארץ אלא נקודה משוכה מן הכדור מעט וכמו גלגל החמה וגלגלי שאר הכוכבים ומרכז גלגל הירח סובב את הארץ שהיא מרכז גלגל המזלות וכאשר מרכז גלגל הירח [הנקרא צפי התוכנים מרכז היואל] מעל לראשו מתקרב גלגל הירח לגלגל המזלות שכנגד כדור העליון [דברנו בירושלים הנקרא אלנו ישוב זה כדור העליון] ומתרחק מגלגל המזלות שכנגד כדור התחתון, וכאשר מרכז הירח מתחת לארץ מתקרב גלגל הירח לגלגל המזלות שכנגד כדור התחתון ומתרחק מגלגל המזלות אלנו, וכל שמתרחק גלגל הירח מגלגל המזלות מתקרב אל הארץ בישוב זה וכל שמתקרב אל גלגל המזלות מתרחק מן הארץ.

והנה הנקודה שהיא יותר רחוקה מן הארץ מכל שאר הנקודות בסיבוב כל ההיקף נקראת נקודת הגובה, נקודה זו סובבת ממזרח למערב וכן סובב מרכז היואל את הארץ ממזרח למערב, ושיעור מהלך זה ביום אחד י"א מעלות י"ז חלקים י"ט שניות, [הסיבוב והתנועה לא שייך במרכז אלא בסיבוב הגלגל מתחלף המרכז כיון שמתחלף מקום הגובה, אלא שאין הפסד בשימוש הלשון ליחס תנועה וסיבוב למרכז].

בשעת המולד היינו הפגישה של הלכנה בחמה לעולם גלגל הירח ברום גבהו לעומד בארץ כנגד מקום הפגישה, והירח רחוקה מן

מנת ז', הוא מעלה וי"ט חלקים שזה עושה הבקע הנאחז בין ז' המרכזים.

כ"ט מנת ק' מעלות, אחר ז' מעלות הקוין מתהפכין דקו מרכז החמה ארוך יותר מקו מרכז המזלות וקו החמה הוא קו א"ר וקו המזלות קו א"ג [באור שצ"ק כ"ו] וזוית אג"ב של קו המזלות גדולה מזוית אד"ב של קו החמה וקו ג"ר 3461/100000 מקו א"ר. וכשהחמה רחוקה ק' מעלות מהגובה היא פ' מעלות מנקודת השפל במעלות קו החמה אבל במעלות המזלות היא רחוקה יותר מפ' מעלות מנקודת השפל וההבדל כשיעור זוית גא"ד וכמה זוית גא"ד יס לעמוד עליו.

והנה ז' הקוין עשוי אורה זו כה) במשולש גא"ב ידועות ז' הכלעות, כלע ג"ב כל הבקע הנחשב מאת אלף, כלע א"ג הוא הבקע שבין ז' המרכזים והוא בקע מעלה וי"ט חלקים והוא 3461/100000 וכלע א"ב נעלמה, וזוית אחת ידועה והיא זוית אג"ב שהיא פ' מעלות שארית זוית ק' ושאר הזויות נעלמות, והנה עשינו קו א"ד בתוך המשולש ונעשה משולש גא"ד וכל זויותיו ידועות, גד"ח זוית נכבת, אג"ד פ' מעלות, גא"ד עשר מעלות, וכלע אחת ידועה והיא כלע א"ג שהיא 3461 ושאר הכלעות נעלמות והנה כלע ג"ד בקע עשר מעלות והוא 17365/100000 מאלע א"ג וכיון ללע א"ג 3461 כלע ג"ד 601, נמאל כלע א"ר [שהיא תשלוס הבקע וכלע ג"ד וכלע א"ר כשנכפלים שתייהן כל אחת על עצמה כפילת שתייהן עולה ככפילת א"ג על עצמה] 3408. נמאל כלע ד"ב 99.399 שהרי כלע ג"ב 100.000 והוסר ממנו כלע ג"ד שהיא 601 נמאל כלע א"ב [שהוא אלכסון של 3.408 על 99.399] 99.457 נמאל כלע א"ר 3426/100000 מאלע א"ב והוא מעלה וי"ח חלקים [פחות מעט] ובר"מ איתא מעלה וי"ח חלקים. ל) מנת ק"י, והנה כלע ג"ד בקע כ' מעלות והוא 34202/100000 מאלע א"ג, וכיון ללע א"ג 3461 כלע ג"ד 1.183 נמאל כלע א"ר 3.251 נמאל כלע ד"ב 98.817, שהרי כלע ג"ב 100.000 והוסר ממנה כלע ג"ד שהיא 1.183 נמאל כלע א"ב [שהוא אלכסון של 3.251 על 98.817] 98.870 נמאל כלע א"ר 3288/100000 מאלע א"ב והוא מעלה וי"ג חלקים וכ"ה בר"מ סס.

מנת ק"כ, והנה כלע ג"ד בקע ז' מעלות והוא 50.000 חזי כל הבקע כלע א"ג וכיון ללע א"ג 3.461 כלע ג"ד 1.730 נמאל כלע א"ר 2.996 נמאל כלע ד"ב 98.270 שהרי כלע ג"ב 100.000 והוסר ממנה כלע ג"ד שהיא 1.730 נמאל כלע א"ב [שהוא אלכסון של 2.996 על 7098.2] 98.315, נמאל כלע א"ר 3046/100000 מאלע א"ב והוא מעלה ומ"ה חלקים [פחות מעט] וכ"ה בר"מ סס. מנת ק"ל, כלע ג"ד בקע מ' מעלות 64279 וכיון ללע א"ג 3461 כלע ג"ד 2224 נמאל כלע א"ר 2651 נמאל כלע ד"ב 97776 נמאל כלע א"ב [שהוא אלכסון של 2651 על 97776]

ופעמים למטה וקו היואל מן גובה של גלגל הקטן ועובר על מרכזו כשאתה מאריכו פוגע בנקודה שהיא נוכחת נקודת המרכז עכשיו ושהיא נקודת המרכז אחרי שיעבור הגובה של גלגל הגדול ק"פ מעלות וכמבואר בצורה וכן לעולם אם תמשוך קו מגובה גלגל הקטן עד נקודת המרכז שהיא עכשיו נגד השפל יעבור הקו על מרכז גלגל הקטן, ונמצא אם אנו באין למלא מקום הירח האמתי במזלות עלינו להוסיף על מעלות המסלול האמלעי שיעור מעלות הזוית אשר במרכז גלגל הקטן אשר בין קו הנמשך ממרכז זה למרכז הארץ ובין קו הנמשך ממרכז זה לנקודת המרכז שנוכחת לנקודת המרכז שכנגד הגובה, כי מנת המסלול תלוי במרחק הירח מן הגובה של גלגל הקטן שכל שמרחק הירח למערב וכן מהלך הירח בגלגל הקטן ממזרח למערב הוא יותר קרוב להשמך והקירוב הזה מתרבה עד כ' מעלות ומל' מעלות עד ק"פ הקירוב הולך ומתמעט ובשעה שהירח ק"פ מעלות מן הגובה אין שינוי בין מקום אמלעי של הירח לבין מקומו האמתי ואחר ק"פ מעלות מתהפך הדבר שמקום הירח האמתי מתרחק מן החמה יותר ממקומו האמלעי והשינוי בין אמלעי לאמתי הולך ומתרבה עד רל"ה מעלות ואח"כ השינוי מתמעט עד ש"ס מעלות ששזב האמלעי והאמתי להיות במקום אחד.

והנה הגובה של גלגל הקטן היינו נקודת הגובה בשעה שנקודה זו היא נגד מרכז גלגלה וגם נגד מרכז הארץ והיינו בשעה שגלגל הגדול של הירח נקודת גבהו נגד נקודת גבהו של גלגל הקטן, ומנקודת הגובה התחלת חשבון המעלות של הירח בגלגלו הקטן, ואמנם בשעה שנקודה זו נטויה למערב אין ראוי לקבוע החשבון מנקודת הגובה הנקבע להתחלת החשבון של מהלך האמלעי של הירח בגלגל הקטן רק אנו צריכין לבקש את מספר המעלות שנתרחק הירח מן הגובה.

ואין אנו חושבים את השינוי ממרכז גלגל היואל למרכז המזלות אשר גרמה הנליזה של גלגל הקטן כיון דאנו מבקשים באמת לקבוע מקום אמתי של הירח במזלות אשר מבטנו מן הארץ שהיא מרכז המזלות ואמתת הגובה הוא הגובה שכנגד הארץ ולוא לא היתה הנליזה רק ממרכז היואל למרכז הארץ אז היינו חושבים את מסלול האמלעי למסלול הנכון להיות נליזה זו נכונה כדי לכיון מקום אמתי של הירח במזלות, אבל נליזה זו מתוספת ממרכז הארץ עד נקודה הנוכחת ואנו צריכים לדעת מקומה האמתי ממבט הארץ לכן אנו צריכים לנטות ממסלול אמלעי למסלול הנכון.

והנה כשהמרחק הכפול ה' מעלות והיינו שהירח ה' מעלות מהגובה כזה (כז) נקודת א' רוס גבהו של גלגל הגדול, נקודת ב' מרכז, נקודת ג' מרכז המזלות, נקודת ד' נקודה הנוכחת, נקודת ה' מקום גלגל הקטן וקשת ה"א חמש מעלות, והנה באלו ה' מעלות שהלכה הלכנה יש נליזה בגובה של גלגל הקטן שכו היואל ממרכז גלגל הקטן אינו נמשך לנקודת ב' ולא לנקודת ג' אלא לנקודת ד'

הארץ תכלית הריחוק וקרובה לגלגל המזלות תכלית הקירוב והכונה לגלגל הקטן שהירח בו ולא להירח עצמו שפעמים שהירח קרוב לארץ ופעמים הוא רחוק ותלוי במקומו בגלגל הקטן.

אחר עבור יום מהפגישה הלך הגובה למערב י"א מעלות י"ב חלקים י"ט שניות, והחמה הלכה למזרח ביום אחד נ"ט חלקים ח' שניות, נמצאת החמה רחוקה מן הגובה י"ב מעלות י"א חלקים כ"ז שניות, והלכנה מהלכת ממערב למזרח ביום אחד כ"ד מעלות כ"ב חלקים נ"ד שניות, נמצא מרחק הירח מהשמך מחצית ממרחק הירח מהגובה ואנו צריכים לדעת מרחק הירח מהגובה ולזה אנו רואים כמה מרחק הירח מהחמה ואת המרחק הזה אנו כופלין ויאל לנו מרחק הירח מהגובה ונקרא מרחק הכפול.

כל חשבונות אלו נחשבין ע"פ מהלך האמלעי של החמה שמרחק הירח מהגובה בחשבון זה הוא ע"פ מהלך האמלעי של החמה. ועדיין אין אנו עסוקים בהכיוון של גלגלים היואלים עם גלגל המזלות ובחשבונות העתידים נכוין את הכיוון הזה.

לב) שם ה"ג והואיל והדבר כן התבונן במרחק זה הכפול כו', ענין מסלול האמלעי ומסלול הנכון הוא בהיות שאנו צריכין לדעת את מרחק הירח מן החמה במעלות של גלגל המזלות שהארץ היא מרכזו וע"פ מרחק זה נקבעת ראייה האפשרית של הלכנה על הארץ והבלתי אפשרית, ראוי לנו לחקור את מקום האמתי של הירח במזלות כמו שאנו חוקרים אחר מקום שמך האמתי. והנה הירח שמהלכו בגלגלו שמרכזו יואל ממרכז המזלות היה מן האורך לכפול את החשבונות ולעבור ממהלך האמלעי למקומו האמתי וכמו שאנו עושין בחקרנו אחר מקומה האמתי של החמה, אבל באמת אין אורך לזה בלכנה בהיות שהלכנה סובבת בגלגל הקטן שלה וכמו שכתב רבנו בר"פ י"ד, הדבר מתבאר בחשבון אחר, שגלגל הקטן הזה אין גבהו תמיד על מצב אחד שבהיות מולד האמתי בנקודת הגובה נקודה זו נוכחת נגד מרכז הארץ ומקום הירח בגלגלה הוא גם מקומה במזלות, אבל נקודת הגובה ושהסכמנו לקוראה גובה בהיות שבזמן המולד נקודה זו היא הגובה שהיא במרחק היותר אפשרי מן הארץ, שבזמן המולד גלגל הקטן בגבהו של גלגל הירח הגדול משנה מקומה שבזמן שנקודת הגובה של הגלגל הגדול הלכה למערב נקודת הגובה של גלגל הקטן הולכת בטבע למזרח כדי שיהי קו היואל מהגובה ועובר על המרכז, אם תאריך את הקו הזה יפגש במרכז של גלגל הגדול כזה (כו).

ואמנם גלגל הקטן הלזה יש לו נטיה הפכית ובהיותו מתרחק מן הגובה של גלגל הגדול גובה שלו נטיה ג"כ קצת למערב באופן שכו היואל מן הגובה ועובר על המרכז אם תאריך קו זה יפגש לא בנקודת המרכז שכנגד הגובה של גלגל הגדול רק כנגד נקודת המרכז שכנגד מקום השפל, ושהרי מרכז גלגל הירח אינו תמיד על מקום אחד אלא סובב והולך סביב הארץ ועושה גלגל קטן סביב הארץ שהמרכז סובב בו ופעמים שמרכז גלגל הירח למעלה

ב"ג 17945 שאין הבדל ביניהם רק מעט ואין המעט מפסיד בחשבונית אלו, קו א"ב הוא קו ה"ג במשולש הב"ג בצורה הקודמת והנה נמשך קו מנקודת מרכז היואל עד קו ה"ג ויתחלק קו ה"ג לב' קוין קו ה"ו וקו ו"ג כזה (כ) והנה קו ו"ג הוא בקע פ"ה מעלות שכל הבקע 17945 שהרי קו ב"ו עשה ב' משולשים נכדי הזוית משולש הו"ב ומשולש בו"ג וקו ב"ו הוא בקע ה' מעלות שהרי זוית בג"ו הוא זוית הג"ב שהוא ה' מעלות וזוית וב"ג פ"ה מעלות ואפשר לחשוב כמדת כל הבקע 17945, וקו ה"ו הוא קו השוכב של משולש הו"ב וקו ה"ב הוא אלכסונו ומדתו 82055 ואפשר לחשוב גם קו ה"ו כן להיות ההבדל מעט. נמצא קו ה"ג מאת אלף נמצא קו א"ג 117945 ואפשר לחשוב גם קו א"ד כן להיות ההבדל מעט נמצא קו ג"ד שהוא בקע 1563 שכל הבקע 117945 וכאשר נחלק כל הבקע למאת אלף יהי' כל חלק אמה 17945/100000 ונריך לחשוב את הבקע קו ג"ד המחזיק 1563 אמה ל - 1324 והוא 45 חלקים נשאר 19.

לג) שש מעלות יעשה לפי חשבון זה 54 נשאר 23. י"א מעלות יהי' השינוי מעלה ול"ט חלקים ונשאר 27, ובמפרש איתא מעלה ול"א ונראה דהוא ט"ס, ול"ל ל"ח, אבל אינו עולה לפי חשבונו וכן כל חשבוניות הכתובות במפרש, וכנראה חשב חלק כ"ט ומחאה ויעלו כל חשבוניות בדיוק.

י"ח מעלות, [מי"ח מעלות ואילך דקדקו לחשוב קו ו"ג כמו שהוא באמת, שאינו 17945 אלא בקע ע"ב וכן קו ג"ד הוא בקע ע"ב, וכן בכל המעלות מי"ח ואילך, יתמעט מ - 17945 לפי חשבון הבקעים, אבל חשבון הכתוב במפרש נראה שחשב כל הבקע] ב' מעלות מ"ד חלקים נשאר 6.

כ"ד מעלות, ג' מעלות ל"ח חלקים נשאר 19.

ל"א מעלות, ד' מעלות מ"א חלקים נשאר 28.

ל"ח, ה' מעלות מ"ד חלקים נשאר 22.

מ"ה, ו' מעלות מ"ז חלקים נשאר 12.

נ"א, ז' מעלות ל"ט חלקים נשאר 8.

נ"ח, ח' מעלות מ"ז חלקים נשאר 18.

ס"ב, ט' מעלות ז"ח 13; המעלות שהוזכרו בדברי הר"מ היינו בקו היואל ממרכז הארץ, וממרכז היואל הוא יותר ומנקודה הנוכחת הוא פחות.

השינוי של מסלול אמעני למסלול הנכון הולך ומתרחב עד שהמרחק בין השמש להירח מגיע למ"ה מעלות והמרחק בין הירח לנקודת הגובה של גלגל הירח מגיע לז' מעלות [במעלות המזלות] ואח"כ מתחיל השינוי להתמעט עד שמגיע המרחק בין השמש להירח לז' מעלות ומגיע המרחק הכפול ק"פ מעלות ואז המסלול האמעני והנכון בנקודה אחת ואח"כ חוזר להיות שינוי ביניהם וחוזר השינוי ומתגדל עד קל"ה מעלות בין שמש לירח [בדרך סיבוב הירח אחר המזול] והיינו ר"ע של מרחק הכפול ומקל"ה עד ק"פ הולך השינוי ומתמעט ובק"פ אין שינוי והירח במקום הגובה,

ונמצא דגבחו סבב למערב כדי שיעור מעלות הזוית בה"ד וכשאנו חושבים מסלול אמעני ומאכנוהו עשר מעלות מן הגובה למערב אינו אמת [לפי מצב הגובה עכשיו כי המקום האמתי של הירח הוא כפי מרחקו מן הגובה של עכשיו ולא כפי מרחקו מנקודת הגובה המוסכמת להתחלת החשבון] כי מקום הירח האמתי הוא יותר מעשר מעלות כדי שיעור מעלות זוית הנליזה, והנה בזוית בה"ד משותפות ב' זויות זוית בה"ג וזוית גה"ד אבל זוית בה"ג אינו נכנס בחשבון כי נליזה זו מכוונת את החשבון למקום אמתי של הגובה כנגד הארץ, רק אנו נריכים להוסיף כדי שיעור זוית גה"ד.

ואנו נריכים למצוא זוית גה"ד ודרכי החשבון כדרך מציאות מנת החמה שכתוב לעיל והנה הוצרכנו לצורה זו (כח) קו א"ב הוא קו היואל ממרכז גלגל הקטן עד הארץ, קו א"ד הוא קו ממרכז גלגל הקטן עד נקודה הנוכחת קו ב"ד הוא קו המרחק בין נקודה הנוכחת [והיינו מרכז היואל בזמן שהגובה למטה] למרכז המזלות והיינו הארץ, משולש בג"ד הוספנו שעל ידו נמצא מדת הזוית בא"ד שזו מדת השינוי של הנליזה.

והנה משולש בג"ד כל זויותיו ידועות, זוית בג"ד נכבת, זוית דב"ג ה' מעלות וכדין ב' קוין החותכין זא"ז כזה (כט) זוית אב"ו זוית גב"ד שוין וכמו כן משולש הב"א בצורה הקודמת כשאנו מושכין קו ה"ב והיינו א"ב בצורה זו ונעשה קו א"ג תהי' זוית דב"ג כזוית אב"ה בצורה ראשונה והיינו ה' מעלות] זוית דב"ג פ"ה מעלות שארית כל הזויות.

והנה קו ג"ד בקע ה' מעלות של משולש בג"ד והוא 8715 ועלינו למצוא מדת כל הבקע והיינו קו ב"ד, והנה קו ב"ד הוא המרחק בין מרכז המזלות לבין מרכז היואל והנה מרחק הזה הוא בקע עשר מעלות וכ' חלקים וכמש"כ המפרש רפי"ד והיינו עשר מעלות וכ' חלקים של גלגל המזלות ר"ל שנחשוב את הארץ למרכז ובשעה שהלכנה צדום של גלגל הלכנה והמרחק מן הארץ עד הלכנה בתכלית הריחוק וכשאנו מושכין קו מן הארץ עד הירח יעבור הקו על מרכז היואל של גלגל הלכנה וקו הזה מתחלק למאת אלף והוא כל הבקע ובין מרכז למרכז בקע של עשר מעלות וכ' חלקים והיינו 17945 והקו ממרכז היואל עד הירח 82055, ואחרי שכל הבקע של משולש בג"ד 17945 וקו ג"ד בקע ה' מעלות והוא 8715 נריך לחלק את כל הבקע למאת אלף חלקים ויהי' כל חלק 17945/100000 והיינו שמחלקין אמת הלכנה למאת אלף חלקים וכל חלק של כל הבקע שנחלק למאת אלף נטל לחלקו 17945] ונמצא הבקע של ה' מעלות שהוא 8715 מדתו 17945 פעם 8715 והוא 156390675 כל אחד 1/100000 נמצא אמות שלמות 1536

והנה קו ג"ד הוא ג"כ בקע זוית גה"ד של משולש הגדול אג"ד ואחרי שהבקע 1563 עלינו לדעת קו א"ד שהוא כל הבקע, והנה קו א"ג וקו ג"ד עושין זוית נכבת, קו א"ג שוכב וקו ג"ד נכב, וקו א"ד אלכסונו, והנה קו א"ג יס בו ב' קוין קו א"ב וקו ב"ג, קו ב"ג הוא בקע של פ"ה מעלות שכל הבקע 17945 ואפשר לחשוב גם קו

ח"ה מאת אלף 4225/99935, וקו ח"א בקע מעלה אחת שהוא 1745 מכל הבקע הנחלק למאת אלף וריד לחלק את 65 אמה למאת אלף וליקח 1745 מחלקים הדקים האלו, וקראו לקו ח"א נוגע ולקו ח"ה חותך.

ואפשר לחשוב באופן אחר, הלך קו ח"ה הוא בקע פ"ט של משולש הגדול והוא 99963 וקו ח"ו מאת אלף ואם ידוע מדת קו ח"ה שהוא 100000 אמה יש להוסיף על קו ח"ו 4225/99935 וכמש"כ לעיל אבל אפשר לקבוע את האמה אחד ממאת אלף של קו ח"ה ולחשוב קו ח"ה 99965.

(לד) ר"מ פט"ו ה"ד אם היה פחות מק"פ מעלות תגרע כו', משום שאנו עסוקין לקבוע את המרחק שבין השמש להירח בשעת הראי' וקבענו את החשבון ע"פ נקודת המרכז של גלגל הקטן ואם הירח בנקודת הגובה או בנקודת השפל החשבון בדיוק אבל אם הירח באחת מק"פ מעלות שמן הרום עד השפל אז הירח מתקרב אל השמש כי הילוך הירח בגלגל הקטן ממזרח למערב והמרחק שבין ירח לשמש היינו שהירח למזרח השמש במרחק המחושב ונמצא דנטיית הירח למערב מגרע את המרחק אבל מק"פ עד ש"ס הנטיה מנקודת השפל מטה את הירח למזרח ונמצא דהמרחק בין הירח והשמש מתרבה וריד להוסיף שיעור הנטיה על קצב המרחק.

ש"ס ה"ו אם יהי' מסלול הנכון עשר מעלות תהי' מנתו חמשים חלקים, מתחלה צריכים לנו לקבוע את קוטר של גלגל הקטן וחזיו הוא כל הבקע כאשר נחלק את קשת גלגל הקטן לד' רבעים כל רבע ז' מעלות, וזה אפשר לנו לעמוד עליו על פי מה שכתב רבנו דמנת ז' מעלות ה' מעלות וח' חלקים ונציג את האורה לבד האריכה לשימוש החשבון, והנה בשעה שהירח בהרום והיינו בנקודת א', אין לו מנת, שמרכז גלגל הקטן ומרכז גלגל הגדול על קו אחד וכשהירח התרחק ז' מעלות מהרום עושה זווית ד"ג ה' מעלות וח' חלקים [בר"מ נפלה ט"ס וריד להיות ח' חלקים] והנה משולש דב"ג הוא משולש נכז הזווית וקו ג"ד הוא כל הבקע וקו ד"ג בקע ה' מעלות וח' חלקים, והנה קו ד"ד הוא ממרכז הארץ עד מרכז גלגל הקטן ומרכז גלגל הקטן שוכן על קשת גלגל הירח והנה קבענו חשבוננו על השחיות מרכז הארץ ומרכז גלגל הקטן ונקודת הגובה של גלגל הקטן ואילו היה הירח ברום היה החשבון לאמתו ורק במה שנטה הירח מן הרום למערב צריכים לנו לגרוע מן המרחק שאנו מבקשים, והנטיה זו הגיעה בסוף ז' מעלות לה' מעלות וה' חלקים וא"ה, כמדומה לד"ל וח' חלקים ממעלות המזלות, והנה עשינו עיגול שקו ד"ד הוא חזי אלכסונו והיינו כל הבקע של קשת ד"ה שהוא קשת ז' מעלות ואם קבענו מדתו מאת אלף אמה יהי' הנוגע [היינו קו ד"ג] והחותך [היינו קו ג"ד] עושין משולש שכל הבקע יותר ממאת אלף [שהרי קו ד"ד שמדתו מאת אלף אמה הוא בקע של פ"ד מעלות ונ"ב חלקים והוא 99594 והוא 100408, וקו ד"ג שהוא כל הבקע של משולש דב"ג בגלגל

ואח"כ חוזר השינוי ומתגלגל ומתמעט כסדר הזה, ויש שינוי בהגורם של השינוי דעד שמגיע מרחק הכפול לק"פ מעלות מדת השינוי מתוספת על מדת מסלול האמצעי כדי למצוא מסלול הנכון, ואחר ק"פ מעלות גורעין מנת השינוי ממסלול האמצעי כדי למצוא מסלול הנכון, והטעם להירח בגלגל הקטן סובבת למערב בשטח העליון ולמזרח בשטח התחתון כטבע הסיבוב וגלגל הקטן עצמו סובב בגלגל הגדול למזרח ונקודת הרום סובבת למערב ובשעת המולד גלגל הקטן בנקודת הרום ואח"כ נפרדין איש מרעהו הנקודה פונה למערב וגלגל הקטן למזרח והירח בגלגל הקטן פונה ג"כ למערב על דרך סיבוב נקודת הרום והנליזה עד ק"פ מעלות דוחה את נקודת הגובה של גלגל הקטן למערב וזה גורם לחשוב כאילו מיהר הירח להלך עוד מספר מעלות כמספר מעלות השינוי, אבל אחר ק"פ מעלות הנליזה דוחה את נקודת הגובה של גלגל הקטן אל נקודת הגובה של גלגל הירח הגדול הקרוב לה פחות מק"פ מעלות והילוך הירח הוא בהפך מכנגד גובה הגלגל הסמוך לו פחות מק"פ מעלות, נמצאת הנליזה כאילו דחפה את הירח אחורנית כמדת הנליזה וריד לגרוע שיעור הנליזה ממסלול האמצעי כדי למצוא מסלול הנכון.

מצואר צענין מרחק הכפול שנתבאר דבמשך זמן כ"ט יום י"ב תש"ג נפגש הירח ברום גלגל הגדול ז' פעמים אחת בשעת המולד ואחת בשעת הניגוד של הירח להשמש.

כשם שבקע של כל מעלה ומעלה קצוב לעולם ואשר ניתן לנו לעשות לוח הבקעים כדי להקל עלינו בעבודתנו בחשבונות, כן בקע של משולש גדול שלכלע השוכב שלו הוא כל הבקע והנכז שלו יוצא מנקודת הרבע של העיגול עד נקודה שנפגש עם קו היוצא ממרכז העיגול וחותך את קשת העיגול ויוצא לחוץ, הבקע של משולש זה הוא ג"כ תמיד קצוב בכל מעלה ומעלה ולוח הבקעים מלמד ג"כ לוח הקצב של הבקעים האלו כזה (לא) קו ו"ו הוא בקע של מעלה אחת, קו ח"א הוא ג"כ קו של מעלה אחת, שהרי לפנינו ז' משולשין משולש גדול חא"ה ומשולש קטן וז"ה וזווית וה"ז משותף לב' המשולשין וב' המשולשין זוויתיהן שוות שהרי שניהן נכזי הזווית וב' הזוויות הנשארים זווית אחת מעלה אחת והשניה פ"ט מעלות, נמצא כלע ח"א במשולש הגדול כערך כלע ו"ו למשולש הקטן, אם נחלק את כל הבקע של המשולש הגדול דהיינו קו ח"ה למאת אלף, ואמנם עדיין אין מדת כל הכלעות ידועות אלא ערכן זו לזו, ועדיין חסרה מדתן באמת המדה, ואמנם אם ידועה מדת האמה של משולש הקטן אפשר לדעת את מדתן של משולש הגדול, כגון אם קו ו"ה של משולש הגדול מאת אלף אמה, קו ו"ו שהוא בקע מעלה אחת מדתו 1745 קו ט"א כקו ו"ו, קו ט"ו כקו ח"ז וקו ח"ז 65 אמה שהרי קו ז"ה בקע פ"ט מעלות והוא 99935 וקו ח"ז משלים מדת כל הבקע והיינו 65 אמה ח"כ גם קו ט"ו 65 אמה ואחרי שקו ט"ו הוא בקע פ"ט מעלות של משולש חט"ו קו ח"ו שהוא כל הבקע 65 אמה ועוד 4225/99935 אמה, למדנו שקו

הקטן והוא 8984 נמצא קו ז"ה שהוא בקע עשר מעלות 1560 וקו ה"ז הוא בקע פ' מעלות והוא 8847 והוא גם בקע זוית הו"ד, ואנו כריכים לעמוד על מדת כל הבקע של משולש דה"ו, והנה כלל ה"ו מאת אלף פחות קו ז"ה, וקו ז"ה 1560 נשאר 98440, קו ו"ד ככפילת קו ה"ו וקו ה"ז כל אחד בעצמו והוא 98837, ואחרי שכל הבקע 98837 ובקע ה"ז 8847 נריך לחלק את כל הבקע למאת אלף ולזה נריך לחלק את כל אמה למאת אלף ולחשוב 98837 דקים לאמה שלמה ונמצא דקו ה"ז שהוא 8847 באמות גדולות הוא 8951 באמה קטנה שכל אמה 98837 דקים וזה בקע זוית הו"ד והוא ה' מעלות ח' חלקים נשאר 4 וכ"ה בר"מ זוית ק' הוא זוית רחב מעט מזוית ז' אף שמדת הקו של ז' שהוא קו ז"ג ארוך הרבה מקו של ק' שהוא קו ה"ז בהיות שכל הבקע של ק' קצר הרבה מכל הבקע של ז'.

מנת ק"י, אחר כל החשבונות יעלה קו ה"ז [באמות הקטנות שכל אמה 97295 דקים שאמות אלו הם מאת אלף בכל הבקע דיינו קו ד"ו] 8676 והוא ד' מעלות ונ"ח חלקים נשאר 19 ובר"מ איתא נ"ט חלקים אף שחסר עשר.

מנת ק"כ, קו ה"ז 8118 והוא ד' מעלות ל"ט חלקים ונשאר י"ב ובר"מ ט"ס דכתוב כ' ול"ל מ' חלקים.

מנת ק"ל, קו ה"ז 7284 והוא ד' מעלות וי' חלקים נשאר 19 ובר"מ י"א חלקים.

מנת ק"מ, קו ה"ז 6188 והוא ג' מעלות ל"ב חלקים נשאר כ"ז ובר"מ ל"ג חלקים.

מנת ק"נ, קו ה"ז 4865 והוא ב' מעלות מ"ז חלקים נשאר י"ב ובר"מ ב' מעלות [כל' הר"מ ג' מעלות והוא ט"ס] מ"ח חלקים.

מנת ק"ס, קו ה"ז 3368 והוא מעלה נ"ה חלקים נשאר כ"ג ובר"מ מעלה ונ"ו חלקים.

מנת ק"ע, קו ה"ז 1711 והוא נ"ח חלקים נשאר כ"ד ובר"מ כתוב מעלה ונ"ט חלקים ותיבת מעלה ט"ס ול"ל נ"ט חלקים.

ר"מ פט"ו ה"ט ובאנו לחקור כו' נמצאה מנה שלו חמש מעלות וחלק אחד, אחרי שמנת ק' ה' מעלות וח' חלקים, וק"י ד' מעלות ונ"ט חלקים, נמצא לכל מעלה פוחתת 9/10 חלק ונמצאה מנת ק"ח מעלות, שחסר עוד ב' מעלות לק"י, וב' מעלות היו פוחתין 18/10 דיינו 1 חלק 8/10 וחשבינן ל' ב' חלקים ויש להוסיף ב' חלקים על מנת ק"י, ויעלה ה' מעלות וחלק אחד.

ל"ה ר"מ פט"ז הי"א אם יהי' מסלול הרחב י' מעלות תהי' מנתו שנים וחמשים חלקים, גלגל המזלות וגלגל הירח הם ב' עיגולים כזה (ל"ה) החותכים זא"ז ונריך להוציא ב' קוין מקוטב גלגל הירח, קו אחד העובר בקוטב גלגל המזלות ומגיע לקשת גלגל הירח וחותכו ומגיע לקשת המזלות, וקו אחד מקוטב הירח עד קשת הירח בנקודה הרחוקה י' מעלות מן הראש, היינו הנקודה שהקשתות חותכות זא"ז, כזה (ל"ו) והנה ב' הקוין עושין זוית אב"ג

הקטן הוא בקע ה' מעלות וח' חלקים של משולש גב"ז והוא 8947 חלקי מאת אלף של קו ג"ז שהוא כל הבקע במשולש גב"ז וכיון שקו ג"ז 100408 קו ז"ג 8984 והוא תמיד מדת הקו הנמשך ממרכז עד הקשת בגלגל הקטן.

וכשהירח עשר מעלות מן הגובה כזה (ל"ג) ועלינו לדעת את זוית אד"ב שזוית זו הוא מנת מסלול הנכון שבמדה זו מתקרב הירח אל השמש בגלגל המזלות ואפשר לעמוד עליו כשנעמוד על מדת הקו ה"ב של משולש בה"ג, והנה משולש בה"ג כל זוויותיו ידועות, זוית בה"ג זוית נכבת, זוית הג"ב י' מעלות, זוית הב"ג פ' מעלות, גם קו ז"ג ידוע 8984, והוא כל הבקע, ונמצא קו ה"ב שהוא בקע עשר מעלות 1560, וקו זה הוא גם בקע זוית הד"ב, והנה משולש בה"ד כל כלעותיו ידועות, כלל ה"ד מחובר קו ה"ג וקו ג"ז קו ה"ג בקע פ' מעלות של משולש בה"ג שכל הבקע 8984 והוא 8847, קו ג"ז מאת אלף, בליווי ב' הקוין יעלה 108847 וזו מדת קו ה"ז, קו ה"ב 1560 קו ז"ד כפילו ככלל כלל ה"ב בעצמו וכלל ה"ד בעצמו, כמשפט אלכסון, והוא 108858, נמצא קו ה"ב שהוא 1560 אמה [אמה אחד ממאת אלף בקו ג"ז] כשקובעין אמה מאה ושמונת אלף ושמונה מאות וחמשים ושמונה דקים שכל דק אחד ממאת אלף באמה יהי' קו ה"ב 14 באמת הגדול, והיינו בקע זוית הד"ב באמת, והוא 49 חלקים נשאר 12 ובר"מ כתוב נ' אף שחסר 17.

מנת כ' יעשה קו ה"ב אחר מסקנת כל החשבונות 2831 והוא מעלה ול"ז חלקים נשאר 13 ובר"מ איתא ל"ח אף שחסר 16.

מנת ל' 4492, והוא ב' מעלות 23 חלקים נשאר 8 ובר"מ איתא 24.

מנת מ' 5395, והוא ג' מעלות וחמשה חלקים נשאר 18 ובר"מ איתא ששה חלקים.

מנת נ' 6492, והוא ג' מעלות וארבעים ושלושה חלקים נשאר 12 ובר"מ איתא מ"ד חלקים.

מנת ס' 7431, והוא ד' מעלות 15 חלקים נשאר 21 ובר"מ איתא 16 חלקים.

מנת ע' 8163, והוא ד' מעלות 40 חלקים נשאר 28 ובר"מ איתא 41.

מנת פ' 8679, והוא 4 מעלות נ"ח חלקים נשאר 22 ובר"מ איתא חמש מעלות, ומוכה שיש שינוי מועט בקביעות עיקר החשבון.

מנת ל' הוא כל הבקע של משולש אב"ג בצורה הקודמת והוא בקע זוית בד"ג בצורה הקודמת והוא ה' מעלות וח' חלקים.

מנת ק' נורתו כזה (ל"ד) והנה המנת הוא זוית הו"ד ואנו כריכים לעמוד על כמותו והנה קו ה"ז הוא בקעו וכריכים אנו לעמוד על מדת קו ה"ז, והנה משולש בה"ד כל זוויותיו ידועות, זוית בה"ד נכבת, זוית הב"ד פ' מעלות, שהרי זוית דב"ג עשר מעלות וזוית הב"ד תשלום הזוית עד ל' מעלות, זוית דב"ה עשר מעלות, שארית הזויות עד ק"פ מעלות, וכלל ז"ג ג"כ ידועה כל הבקע של גלגל

והזוית פ' מעלות, עוד נמשך קו מקוטב המזלות עד הירח ויחתוך הירח ויגיע עד קשת המזלות כזה (לז) ויאל משולש בד"ג.

ועתה נקח משולש בד"ג ונוציא קו מזוית בד"ג עד קו בד"ג ויעש בקו בד"ג זוית נכבת, ויאל משולש בד"ג כזה (לח) וכל זוויותיו ידועות, זוית בה"ד נכבת, זוית בד"ה פ' מעלות, זוית בד"ה י' מעלות, וגם כלעותיו ידועות, כלע ד"ב 8715 כלע ד"ה בקע פ' מעלות, וקו בד"ה בקע י' מעלות והוא 17365, וכיון דקו ד"ב והוא כל הבקע 8715 קו בד"ה 1513 קו ג"ה וקו ד"ג שוות, אע"ג דקו ד"ג הוא כל הבקע והוא כפפילת קו ג"ה וקו ד"ה יחד כמשפט כל הבקע מ"מ אפשר לחשבן לשוין שכפילת קו ד"ה קו בד"ה שהוא 1513 עולה נ"ב חלקים נמצא קו ג"ה כ' מעלות פחות נ"ב חלקים וכן קו ד"ג, וכשמגיע קו ד"ג לקשתו היינו קשת המזלות הוא כ' מעלות נמצא רחב עשר מעלות מנחו נ"ב חלקים.

ומנת עשרים מעלות מעלה ומ"ג חלקים, כיכל קו בד"ה 2980 והוא מעלה ומ"ב חלקים ושניות, נמצא קוין ג"ה וד"ג 88 מעלות וי"ח חלקים חסר שניות וחושבין רק י"ח חלקים ונמצא חסר עד כ', מעלה ומ"ג חלקים, וכן יעלו כל המנחות בחשבון זה בדיוק.

(לו) פי"ד ה"ה אם היתה השמש מחזי מזל דגים עד חזי מזל טלה תניח אמצע הירח כמו שהוא כו', הכונה כאן לפרש שינוי שעות הראי' לפי שינוי אורך היום בתקופות השנה, לחשבון הילוך הירח שאנו חושבין נקבע לפי חשבון כ"ד שעות כל יום וזמן הראי' קבוע בחשבוננו שש שעות אחר חצות היום, אמנם בתקופת טבת שהיום קצר זמן הראי' מתקדם ובתקופת תמוז זמן הראי' מתאחר, ולזה כתב רבנו דבנטיית החמה לכפון ולדרוס שיעור הרחב של ט"ו מעלות אין להתחשב עם ארך וקצר היום לגודל מיעוטו אינו גורם שינוי בזמן הראי', שאין הירח מתקדם בזמן זה רק ח' חלקים פחות מעט.

כילד, מקוטב גלגל המזלות עד השמש כ' מעלות, מקוטב עד נקודת חזי היום כ' מעלות, ויש עוד קו מקוטב גלגל היום עד השמש בלתי ידוע לנו כזה (לט) קו ד"ו כ' מעלות, קו ג"ו כ' מעלות, קשת ד"ג ע"ה מעלות, קו ד"ה בלתי ידוע, והנה עשינו קו ה"ז ונעשה משולש הו"ז ובו כל הזוויות ידועות, זוית הז"ו נכבת, זוית 39873, נמצא קו ז"ו שהוא בקע ט"ו, 25882, כשנחלק למאת אלף, ונריך לכפול 25882 39873 ויעלה 10319, והוא 5 מעלות 55 חלקים נמצא קו בד"ד חמש מעלות 55 חלקים, שהרי קו ד"ה וקו ד"ז שוות וכמש"ב ס"ק ל"ה וקו ד"ז כ' מעלות פחות 5.55 כשיעור קו ז"ו, וכן הוא מדת קו ד"ה, וקו בד"ד משלימו ל' מעלות. וכשהחמה שוקעת באופק המשוה קו בד"ד נמשך מקו המשוה לכפון ואוכל מקשת האופק 5.55 ובירושלים עדיין לא שקעה החמה עד שחצבור מאופק השוה לאופק ירושלים ומקוטב אופק השוה עד קוטב אופק ירושלים ל"א מעלות וחמשים חלקים, נמצא אופק ירושלים חותך אופק השוה כזה (מ) והנה שקעה החמה באופק השוה בזוית אג"ב ובירושלים שוקעת בזוית אב"ג והנה

מתאחרת שקיעת ירושלים משקיעת המשוה כדי הילוך קו בד"ג והנה אם נוציא קו מקוטב כדור הארץ עד נקודת זוית אג"ב ונוציא עוד קו עד זוית אב"ג וקו בד"ג יהי' קשת על כ' הקוין האלו יהיה משולש שכל כלעותיו וכל זוויות ידועות כזה (מא) זוית אג"ב 31 מעלות 50 חלקים, זוית בא"ג נכבת, זוית אב"ג כ"ח מעלות עשר חלקים, כלע א"ג בקע ה' מ. 55 ח. והוא 10319 והוא בקע נ"ח 10 ח' של המשולש אג"ב שלנו, וקו בד"ג כל הבקע, ובקע נ"ח 10 – 84955 ואריכים אנו לחלק אמה למאת אלף דקים וליתן לקו בד"ג 10569 אמות שלמות ולקו א"ג 10569 אמות שכל אמה בת 84805 דקים, וקו בד"ג באמות קטנות אלו 12147 והוא כל הבקע, וקו א"ב בקע ל"א 50 ח. והוא 52752 ונריך לחלק כל אמה של קו בד"ג למאת אלף וליקח מכל אמה 52752 וזה יהי' קו א"ב ויעלה 6407, והוא בקע ג' מעלות ומ' חלקים, והירח התקדם במשך זמן זה שהוא רבע שעה ח' חלקים פחות משהו, כי מהלך הירח לשעה אחר הגרעת מהלך השמש לשעה שלשים חלקים כ"ח שניות, וח' חלקים אינו גורם שינוי בראי'.

שם ואם תהי' השמש מחזי טלה עד תחלת מזל תאומים תוסיף על אמצע הירח ט"ו חלקים, משולש הו"ז בזמן שהחמה בתחלת תאומים, זוית הז"ו נכבת, זוית הו"ז כ' מעלות, זוית זה"ו כ' מעלות, כלע ה"ו 39873 והוא כל הבקע ובקע כ' מעלות 86602 וכשנכפל במספר 39873 יוצא קו ז"ו 34530 והוא כ' מעלות י"ב חלקים וזהו קו בד"ד ויואל לנו כלע א"ג במשולש אג"ב שהוא בקע כ' מ. י"ב ח. והוא 34530 וכלע א"ג הוא בקע נ"ח 10 במשולש אג"ב ונמצא שכלע בד"ג שהוא כל הבקע 40646 וקו א"ב שהוא בקע ל"א מ. כ' חלקים וכל הבקע 40646 [21441 והם אמות גדולות, אבל כאן שהחמה הולכת בנטי' לכפון כ' מעלות י"ב חלקים נמצא חזי קוטרו כשיעור בקע ס"ט מעלות מ"ח חלקים והוא 93843 ונריך לחלק האמה למאת אלף ולחשוב 93843 דקים לאמה ויעלה מ – 21441 אמות הגדולות 848 אמות קטנות ונריך ליקח מחצה ממספר זה והוא 11424 והוא בקע שש מעלות ל"ג חלקים וכפלו שנים עושה י"ג מעלות וששה חלקים, וטעם שחלקנוהו לשנים מפני שבקע נחשב שהיתר נוגע בקשת בקצה אחת וקצה השנית נוגעת בקו אלכסון וכאן היתר נוגע שתי קצותיו בקשת, והחמה הולכת מעלות אלו בשנים וחמשים רגעים כי החמה הולכת מעלה בד' רגעים, והירח מתקדם במשך כ' רגעים חלק אחד, נמצא הירח מתקדם בזמן זה כ"ו חלקים, והר"מ כתב ט"ו חלקים משום שכלל מט"ו עד כ' ולקח אמצעו.

ואם תהי' החמה בתחלת סרטן והחמה נוטה לכפון כל רחב הנטי' היינו כ"ג מעלות וחזי יהי' קו א"ג 39873 והוא בקע נ"ח 10 וקו בד"ג כל הבקע והוא 46934 וקו א"ג בקע 31.50 והוא 52752 ואחרי שכל הבקע 46934 בקע ל"א 50 – 24758 והם אמות גדולות אבל אמות של כנגד בקע 1/2 66 קטנות והיא בת 91700 דקים ונמצא 24758 עושין 26998 ואמנם נריך לחלק את

הבקע שהוא קו א"ג 82055 אמות קטנות כל אמה בת 82055 כשנחלק כל הבקע למאת אלף ומספר 9242 באמות גדולות עושין 11263 [באמות קטנות שכל אמה 82055 דקים] והוא 6 מ. 28 ח. וזוית אג"ה 82 מ. 32 ח. וכיון לכל הבקע 82055, בקע 3282, 81529, ונמאל קו א"ה 7 שהוא קו א"ה וקו ה"ה 7 96910, ונמאל חצי קוטר שהוא 1666 אמות גדולות 1719 באמות קטנות בנות 96910 דקים.

והנגנו קובעים חשבון שינוי מראה בזמן שמרחק הכפול ל"א מעלות ומרחק הירח מן השמש ט"ו מעלות ושלשים חלקים [כן הוא בס' נאור קדש והוא פירוש ה' קה"ח שקבל מרבו ורבו מהחכם הרב רפאל הנובר] ונקט הר"מ חשבנו במרחק הכפול ל"א מעלות מפני שזמן הראוי הוא מה' מעלות עד ס"ב ול"א הוא אמעו.

ונניח שהירח בתחלת טלה [ממערב למזרח] והחמה שקעה בי"ד ומחאה מדגים, וט"ו ומחאה של דגים מפסיקין בין השמש להירח, ובשעת השקיעה באופק השוה, הנקודה שכנגד ירושלים היא י"ד מעלות ול' חלקים בתאומים ורבע קשת הגלגל המתחיל נוכח הראש בירושלים ופוגע בירח ועובר עד אופק ירושלים היא קשת הראיה, ואחרי שירושלים ל"ב מעלות לכפון וגלגל המזלות נוטה כ"ג מעלות ול' חלקים לכפון בסוף נטיתו, דהיינו בסוף תאומים, נמאל בזמן דסוף תאומים נגד ירושלים נקודת נוכח הראש נוטה מגלגל המזלות 8 מ. 30 ח. אבל בזמן שנגד ירושלים הנקודה שבי"ד מעלות ל' חלקים, אין נטית המזלות רק מ. 35 ח. ונקודת נוכח הראש בירושלים, נוטה לכפון מגלגל המזלות 9 מ. 25 ח. כזה (מג) קו א"ב מגלגל היומי עד גלגל המזלות בי"ד מעלות ול' חלקים בתאומים והוא 22 מ. 35 ח. קו ב"ג ע"ד מעלות ול' חלקים מנקודה שנגד ירושלים עד הירח, קו ב"ה 9 מ. 25 ח. מגלגל המזלות עד נוכח הראש בירושלים ג"ה מנוכח הראש עד הירח, ה"ו מנוכח הראש עד הירח בזמן לאיכא רוחב, ג"ו שינוי מראה של הרוחב, ג"ד שינוי מראה של האורך, קו ב"ז ג"ז מקוטב המזלות עד המזלות, קו ה"ז מקוטב המזלות עד נוכח הראש, קו ו"ז מקוטב המזלות עד הירח בזמן לאיכא רוחב, קו ג"ז מקוטב המזלות עד הירח בזמן לזיכא רוחב.

וענין שינוי מראה שהזכיר הר"מ הוא שמיני המעלות מנוכח הראש עד הירח נקבעין מטבול הארץ שמושכין קו ישר מטבול הארץ עד הרום נוכח הראש ועוד קו מטבול הארץ עד הירח והקשת בין ב' הקוין קובעת את מיני המעלות כזה (מד) קו א"ה מטבול הארץ עד הרום נוכח הראש קו ב"ה מטבול הארץ עד הירח קשת א"ב קובעת מיני המעלות, והנה הראיה מגבנונית הארץ ונמאל הקו היואל מהמדיט עד הירח הוא מגבנונית הארץ וחצי קוטר הארץ 1719 כמו שנתפרש לעיל וקו ג"ה הוא ממרכז הארץ עד גבנוניתה, וקו היואל מנקודת ג' עד הירח עושה זוית

המספר 26998 לשני חלאים שהרי כל בקע אין הקשת נוגעת בקו הבקע אלף בלד אחד וכאן הקו נוגע בב' לדדי הקשת ואריך לחשוב בקע 13499 והוא 7 מעלות 46 חלקים, נשאר 24 דקים ויעלה ט"ו מ' ל"ג ח', ולכפול את מספר המעלות.

והנה זמן הילוך ט"ו מעלות ול"ג חלקים שעה [כל מעלה ד' רגעים] וג' רגעים והילוך הירח בשעה ל' חלקים ועוד חלק בהילוך ל"ג חלקים של החמה, ונקט הר"מ ל' חלקים.

והנה זמן הראוי עשרים רגעים אחר השקיעה והר"מ לא חשבו מפני שהקיל בקירוב וכמו שהקדים הר"מ בזה בפי"א ה"ה.

מש"כ ס"ק ל"ה וס"ק ל"ו דב' הקוין שוים בזמן שאנו עושין זוית נכבת, מתבאר עוד כי לעולם קו העובר מקוטב גלגל המזלות וחותר גלגל הלכנה ומגיע לגלגל המזלות אם עובר בנקודה בגלגל הלכנה עשר מעלות מן הראש יהי' קו הנאחז בין גלגל הירח לגלגל המזלות כשיעור בקע עשר מעלות כשנחשוב כל הבקע שיעור ה' מעלות, ואריך לכפול מספר 8715 שהוא בקע ה' מעלות במספר 17365 שהוא בקע עשר, ולחלק את מספר היואל מכפל זה למאת אלף ויאל 1513.

וכן יש לקבוע החשבון בקו היואל מקוטב היומי וחותר גלגל המזלות ומגיע עד גלגל היומי.

ל"ז פי"ז ה"ה אם יהי' במזל טלה תגרע מן אורך ראשון נ"ט חלקים, ענין הגרעה זו כי כל החשבונות קבענו ממרכז הכדור עד גלגל המזלות, ובאמת ראית הירח מגבנונית הכדור בירושלים, והגסיון הוכיח את חשבון אפשרות הראוי' לפי הראוי' מגבנונית הארץ, וחצי קוטר הארץ אחד מששים מקו הגממש ממרכז הארץ עד הירח בזמן שהוא ברום גבהו והוא בתכלית הריחוק מן הארץ, וחצי קוטר הארץ 1666 כשנחשוב את כל הקו מן הכדור עד הירח מאת אלף, והנה הדבר משתנה בדומן שהירח יותר קרוב אל הארץ יהי' חצי הקוטר יותר מאחד מששים, וזה משנה את שיעור שינוי המראה, אלף מפני שהשינויים מעטים ואינם משנים את הראוי' לא נאמרו בפריטיהם וכללן הר"מ בחשבון אחד ולקח את האמלעי דהיינו בזמן שמרחק הכפול ל"א מעלות והירח רחוק מרום גבהו ל"א מעלות ווכמש"כ בס' נאור קדש והוא פירוש ה' קה"ח שקיבל מרבו ורבו מהחכם מו"ה רפאל הנובר] כזה (מב) קו ב"ד מאת אלף קו ג"ד 17945 והוא קו ממרכז הארץ עד מרכז הירח ווכמש"כ ס"ק ל"א דקו זה הוא בקע עשר מעלות כ' חלקים של גלגל המזלות קו ב"ג 82055 קו א"ד בלתי ידוע, והנה עשינו משולש גה"ד זוית גה"ד זוית נכבת זוית הד"ג ל"א, זוית הג"ד נ"ט, קו ה"ג בקע זוית ל"א, קו ה"ד בקע נ"ט, קו ג"ד כל הבקע והוא 17945 נמאל קו ה"ג 9242 קו ה"ה 15381 וקו א"ג וקו ב"ג שוין וא"כ קו א"ג 82055 נמאל קו א"ד שהוא מקו א"ה וקו ה"ה 97436, אם נחשוב את קו א"ה וקו א"ג שוין, אבל קו א"ה הוא פחות מעט מקו א"ג, שהרי משולש אה"ג זוית אה"ג נכבת, זוית גא"ה 6 מ. 28 ח. זוית אג"ה 82 מ. 32 ח. שהרי קו ה"ג 9242 באמות גדולות וכל

2 מ. 16 ת. והוא 3972 וכל הבקע 282 נמלא בקע 2 מ. 16 ת. – 12, ולריך להוסיף על 1675 – 12 ויעשה 1687 וחשבון הר"מ עדיין לא נתברר כי לפי החשבון אין כאן רק נ"ח ויש עוד מקום לנכות מקו ב"ו כנגד הריבוע, ואמנם חשבוננו אם קשת של ירח הנראה נוגעת בקשת המזלות אבל כשנניח רוחב מעט וירח הנראה יגע בקשת הנמשך מקוטב המזלות להגלגל יהי מקום לרבע בין בדרום בין בצפון יאריך האורך.

והנה הר"מ קבע חשבון אחד אף שאינו מאמת את הפרטים מפני שאין הדבר מפסיד בראי'. ולכן אין לדקדק כאן בתמלית החשבון. והנה הרוחב שכתב הר"מ דהיינו ט' מעלות וא"ה, כמדומה לז"ל ט' חלקים) מכון בחשבון שכתבנו.

ואמנם בזמן שאחר תוספת שינוי מראה מגיע קו ג"ה בגלגל המזלות, בהכרח לירח האמתי משאיר רחב ט' חלקים, וראוי לקבוע החשבון כן, ויהי' קו א"ג נוגע בקוי א"ז ג"ז בנקודת פ"ט מעלות נ"א חלקים, ויהי' קו א"ה 9 מ. 16 ת. והוא 16.262 וקו א"ג לא נתמעט מפני שאין חסרון ט' חלקים נרגש בסוף מאת אלף, והלכך גם קו א"ו נחשוב 650 כמו שהיה, ואמנם קו ו"ה נתמעט כמו שנתמעט קו א"ה, וגם קו ג"ה נתמעט בשביל זה, ויהי' עכשיו קו א"ה 16101 קו ו"ה 16090 קו ג"ה 97052 ותשתנה גם זווית אה"ו וזווית וא"ה, ויהי' עכשיו זווית אה"ו 2 מ. 19 ת. והוא 4041 וזווית וא"ה 87 מ. 41 ת. והוא 99922 ויהי' עכשיו קו א"ד [בצורה מ"ה] 1668 וזווית אג"ד 76 מ. 3 ת. וזווית דא"ג 13 מ' 57 ח' והוא 24108, וקו ד"ג יהי' עכשיו 414 וקו ב"ד 99586 וקו א"ב ג"ב 99586 נמלא קו א"ד שהוא 1668 בזמן שכל הבקע רק 99586 יהי' בקע ממאת אלף 1675.

והננו חוזרים לקשת ב"ו שהוא שינוי מראה של האורך, וקו א"ג שהוא כנגד קו ו"ה הוא עכשיו 16578 שהיה מתחלה 16090 וכל הבקע היה 97052 נמלא בקעו ממאת אלף 16578 וכל הבקע 1675 נמלא קו א"ג 277 קו ה"ג ג"כ 277 קו ה"א בקע 219 והוא 4037 וכל הבקע 277 נמלא קו ה"א 10 ולריך להוסיף על 1675 ויהי' 1685 והוא נ"ח נשאר 3 ועדיין לא הגענו לחשבון הר"מ.

ואם יהי' הירח בתחלת שור ותהי' הנקודה שכנגד ירושלים 14 מ. 30 ח' בסרטן ויהי' הבקע בין גלגל המזלות לגלגל היומי בקע 75.30 וכל הבקע 23.30 ויעשה 42. ויהי' קו א"ה בצורה מ"ז 9.18 והוא 16153 קוי ה"ז ח"ז 42.80 והוא 98682 וזווית הז"ח 74.30 והוא 96359 קו ה"ח 95090 קו א"ג 96359 קו א"ז 634 קו ו"ג 95724 וזווית אה"ז 2 מ. 15 ת. והוא 3925 וזווית וא"ה 87.45 והוא 99938 קו ו"ה שהוא בקע זווית וא"ה 16142 שכל הבקע והוא קו א"ה 16153 קו ה"ג 97079 והוא 76 מ. 7 ת. ככפילת קו ו"ה, משולש הו"ג זוויותיו ידועות זווית הו"ג נכזת זווית וג"ה 9 מ' 34 ח' והוא 16639 וזווית וה"ג 80 מ. 26 ת. קו א"ד בצורה מ"ה 1669, קו ד"ג בקע זווית 13 מ. 53 ת. והוא 2400 וכל הבקע 1719 נמלא קו ד"ג 412 נמלא קו ב"ד 99588 נמלא קו

רחבה יותר מקו ב"ה וההבדל ביניהן קשת ב"ו, וזה שינוי מראה של האורך וקו ב"ד שינוי מראה של הרוחב.

והנה זווית אג"ב רחבה מזווית אה"ב בשיעור זווית ג"ה וכמו שנתבאר לעיל ולריכים לעמוד על זווית ג"ה והנה עשינו משולש בתוך משולש ג"ה כזה (מה) והנה זווית אד"ג נכזת, וזווית אג"ד כמנין המעלות שבקשת ג"ה שהרי קשת ג"ה הוא בקע זווית שקו אחד מטביר הארץ עד הרום והשני מטביר הארץ עד הירח כזה (מו) וזווית אד"ג קטע ממשולש גו"ה.

והנה לריכים אנו לעמוד על מדת קו ג"ה, והנה עשינו משולש הז"ח כזה (מו) ומשולש הז"ח כלע ה"ז ולע ח"ז ידועות 80 מ. 35 ת. 98650. וזווית הז"ח ידועה 74 מ. 30 ת. והוא 96359 וכל הבקע 98650 נמלא בקע 74 מ. 30 ת. 95058, והוא 71 מ. 55 ת. והנה קשת א"ג מעדיף על קשת ה"ח 1301 חזיו לצפון וחזיו לדרום נמלא קו ו"ג מעדיף על קו ה"ח 650 ונמלא מדתו 95708, וקו ג"ה אלכסון של קו ו"ג וקו ו"ה ולריכים אנו לעמוד על קו ו"ה ולריכים אנו לעמוד על משולש אור"ה, והנה כלע א"ה ידועה בקע 9 מ. 25 ת. והוא 16363, כלע א"ו ג"כ ידועה עודף הדרומי של קו א"ג והוא 650, גם זווית אור"ה ידועה זווית נכזת, ולריכים אנו לעמוד על זווית וא"ה, ומקודם אנו לריכים לעמוד על זווית אה"ו, והנה כלע א"ו 650 וכל הבקע 16363, ולריך לחלק כל אמה למאת אלף דקים ולעשות 16363 דקים אמה ויהי' כל הבקע מאת אלף אמה שכל אמה בת 16363, ובקע א"ו שהוא 650 נחלק ג"כ כל אמה למאת אלף ויעשה אמה שלו בת 650 דקים, וכשיעשה אמה שלו בת 16363, לא יהי' לו מאת אלף רק 3972 וקו א"ה שהוא כל הבקע יפ' לו אמות אלו מאת אלף נמלא בקע א"ז 2 מ. 16 ת. נמלא בקע ו"ה 87 מ. 44 ת. וכל הבקע 16363, נמלא בקע ו"ה 16352, והנה קו ג"ה הוא כפילת קו ו"ג וקו ו"ה, וקו ו"ג הוא 95708, וקו ו"ה 16352 נמלא קו ג"ה 97095, והוא 76 מ. 10 ת. ומלאנו דבקע א"ד 97095 וכל הבקע 1719, נמלא בקע א"ד 1669, ובקע ד"ג שארית זווית אג"ד וזווית אג"ד 76 מ. 10 ת. נמלא זווית דא"ג 13 מ. 50 ת. והוא 23912, נמלא נוטל מקו א"ג 23912 מכל מאת אלף וקו א"ג 1719 נמלא קו ד"ג 411, נמלא קו ב"ד 99589 נמלא קו א"ב שהוא כל הבקע 99598, וכיון דכל הבקע רק 99598, נמלא קו א"ד שהוא 1669 נוטל ממאת אלף שלמות 1675, ונמלא דזווית אג"ב רחבה מזווית אה"ב כבקע 1675.

והננו חוזרים לקשת ב"ו [שבצורה מ"ז] שהוא שינוי מראה של האורך והנה קשת ב"ו גדולה מקשת ד"ו דקשת ד"ו 1675 וקשת ב"ו הוא במקום קו א"ג בצורה מ"ג וכסם שקו א"ג סומכין לו ריבוע והוא מעדיף על קו ה"ח לימין ולשמאל כן קו ב"ו יפ' לרבע תחתיו כזה (מה) והנה קו א"ג כנגד קו ו"ה שהרי משולש וא"ג כנגד משולש גו"ה, וקו ו"ה הוא בקט של 16841 כי מדתו 16352 וכל הבקע 97095 נמלא בקעו ממאת אלף 16841, וכיון דכל הבקע 1675, בקע 16841, 282, נמלא קו א"ג 282, נמלא קו ה"א בקע

בתחלת טלה, ובין החמה והירח אורכך ראשון ט"ו מעלות ול' חלקים. והנה מקום הירח האמתי הוא הקו היוצא ממרכז הארץ עד הירח והקו מתארך מן הירח עד גלגל המזלות והנקודה בגלגל המזלות היא מסמנת מקום הירח האמתי, ומקום הירח הנראה הוא כאשר נוציא רבע קשת מנגד נוכח הראש בירושלים עד אופק ירושלים ותעבור קשת זו נגד הירח וכאשר נוציא קו מטבור הארץ עד נקודה בקשת זו יחתוך קו זה את ירושלים, עוד נוציא קו מגבולות הארץ בירושלים ויחתוך את הירח ויגיע בנקודה בקשת זו במקום יותר רחוק ממה שהגיע קו היוצא ממרכז הארץ, וכאשר נוציא קשת מקוטב המזלות עד גלגלו והקשת תחתוך את הירח וזהו מקום הירח האמתי, וכאשר תחתוך קשת זו את הנקודה שבקשת ירושלים של שינוי המראה ותגיע עד הגלגל, יהי שינוי מקום בגלגל המזלות בין הנקודה שנגעה קשת העוברת על הירח ובין הנקודה שנגעה קשת העוברת על ירח הנראה וקשת המזלות הנאחזת בין שתי הנקודות האלו זהו שינוי מראה האורך, וכן יש שינוי ברוחב להירח האמתי וירח הנראה משתנה מרחקו מן גלגל המזלות ושינוי זה הוא שינוי מראה הרוחב כזה (מט) קו א"ב קשת שבין קו א"ג לבין קו ב"ג קו א"ג יוצא מקוטב המזלות ועובר נוכח הראש בירושלים וחותך קשת המזלות ומגיע עד גלגל היומי, קו ב"ג יוצא מקוטב המזלות ונוגע בירח האמתי וחותך קשת המזלות ומגיע עד גלגל היומי, וקשת א"ב נאחזת בין ב' קוין אלו, קו א"ג קשת הנאחזת בין קו א"ב ג"ב, קו א"ג יוצא מקוטב העולם ועובר נוכח הראש בירושלים וחותך גלגל המזלות ומגיע עד גלגל היומי, קו ג"ב יוצא מקוטב העולם ועובר על ירח האמתי וחותך גלגל המזלות ומגיע עד גלגל היומי, קו א"ד ל' מעלות מנוכח הראש בקו המשוה עד האופק, קו ב"ד מנקודה שנוגע בה קו ב"ג עד האופק, קו ג"ד מנקודה שנוגע בה קו ג"ב עד האופק, קו ב"ג מרחק הקוין ב"ג ג"ב, קשת ה"ו הנאחזת בין קו ה"ג ו"ג שניהן יוצאין מקוטב המזלות, קו ה"ג עובר נוכח הראש בירושלים ומגיע לגלגלו, קו ו"ג עובר על ירח האמתי ומגיע עד גלגלו, קשת ה"ח מנקודה שכנגד ירושלים עד נקודה שנוגע בה קו ח"ג והוא קו היוצא מקוטב המזלות ועובר על ירח הנראה ומגיע עד גלגלו, קו ה"ז מנקודה שנגד ירושלים עד נקודה שנוגע בה קו ז"ב והוא קו היוצא מקוטב העולם ועובר על ירח האמתי ומגיע עד גלגל המזלות, קשת ו"ז הוא הנאחזת בין קו ב"ג ג"ב, קשת ז"ח הוא הנאחזת בין קו ז"ב לקו ח"ג, קשת ט"י יוצא מנוכח הראש בירושלים עד הירח האמתי, קו ט"א מנוכח הראש עד ירח הנראה, קו א"ה מגלגל היומי עד גלגל המזלות, ובזמן שתחלת סרטן כנגד ירושלים קו זה כ"ג מעלות ול' חלקים, קו א"ט מגלגל היומי עד נוכח הראש והוא ל"ב מעלות לכפון, קו א"ב ל' מעלות מקוטב העולם עד גלגל היומי, קו ט"ב מנוכח הראש עד קוטב הצפוני והוא נ"ח מעלות, קו י"ב י"ג מקוטב העולם עד קוטב המזלות כ"ג מעלות ל' חלקים, קו י"ב מקוטב העולם עד

א"ד שהוא 1669 מ 99588 יהי 1676 ממאת אלף, נמצאת זוית אג"ב [צלורה מ"ד] רחבה מזוית אה"ב בשיעור 1676 וזה קו ד"ו, וקו ב"ו צלורה מ"ד יש לרבע תחתיו [צלורה מ"ח] ויהי קו א"ו 1676 וקו א"ג שהוא בקע זוית 9 מ. 34 ח. והוא 16639 וכל הבקע 1676 ילא קו א"ג 278 והוא ט' חלקים והיינו הרוחב של שינוי מראה, והר"מ חסדו י' משום שיש מותר 17, וקו ה"א בקע 2 מ. 15 ח. והוא 3925 וכל הבקע 278 יהי בקע 2.15 – 11 ולריך להוסיף 11 על 1676 ויהי 1687 והר"מ כתב שהוא מעלה.

סם בר"מ ואם יהי במזל תאומים תגרע מן האורך נ"ח, ולקמן בה"ח כתב רבנו להרוחב ט"ז, והנה הירח בתחלת תאומים והנקודה נגד ירושלים י"ד מעלות ול' חלקים באריה ויש כאן בקע 45 מ. ל' ח. וכל הבקע 23 מ. 30 ח. והוא 28439, והוא 16.31, נשאר מ 32 של נטיית ירושלים 15 מ. 29 ח. נמצא קו א"ה [צלורה מ"ו] 15 מ. 29 ח' והוא 26695, קוי ה"ז ח"ז 74 מ. 31 ח. והוא 96366, קו ה"ח 92857 קו א"ו מחלית העודף של קו א"ג על קו ה"ח והוא 1751, וכל הבקע 26695, נמצא בקע 3 מ. 45 ח. וכשנחלק קו א"ה למאת אלף ונקח 3.45 יהי קו א"ו באמות הקטנות 6559, ויהי קו ו"ה 86 מ. 15 ח. והוא 99782, וכיון דקו א"ה שהוא כל הבקע 26695 יהי קו ו"ה 26642, קו ו"ג 94608, קו ה"ג ככפילת קו ו"ג ו"ה, והוא 98328, נמצא משולש גר"ה, קו ו"ה בקע 15 מ. 43 ח' והוא באמות קטנות 27094, קו ו"ג 74 מ. 17 ח. והוא 96258, קו ה"ג 98328 אמות גדולות ומאת אלף באמות קטנות.

והננו חוזרים לשינוי מראה, והנה קו א"ד צלורה מ"ה בקע 79 מ. 30 ח' והוא 98328 באמות קטנות, קו ד"ג 10 מ. 30 ח. והוא 318, קו א"ג 1719 אמות גדולות מאת אלף אמות קטנות נמצא קו א"ד באמות גדולות 1690, קו ד"ג באמות גדולות 313, קוי א"ב ד"ב באמות גדולות 99687, וקו א"ב באמות קטנות מאת אלף וקו א"ד באמות קטנות 1695, וזה קו ו"ג צלורה מ"ח, ויהי קו א"ג שהוא בקע 15 מ. 43 ח. [וכל הבקע 1695] 459, וקו ה"ג שהוא כל הבקע במשולש הא"ג 460 וזה ט"ז חלקים של הרוחב אף שחסר 4 לט"ז פעם כ"ט 464, והאורך כשנחשוב 1695 הוא 58 נשאר 13, אמנם אם נוסיף קו ה"א יהי יותר מנ"ט.

סם ואם יהי במזל סרטן תגרע מן האורך מ"ג חלקים, ובה"ח להרוחב כ"ז, והנה הנקודה כנגד ירושלים י"ד מעלות ול' חלקים בצחולה [ממערב למזרח] והוא בקע 15 מ. 30 ח. וכל הבקע 23 מ. 30 ח' והוא 10655 והוא 6 מ. 7 ח. נשאר מ 32 25 מ. 53 ח. נשאר מ 90 – 64 מ' 7 ח. נמצא קו א"ה צלורה מ"ז 25 מ. 53 ח. והוא 43650, קוי ה"ז ח"ז 64 מ. 7 ח. והוא 89969 קו ה"ח 86693, קו א"ו [מחלית העודף של קו א"ג על קו ה"ח] 48, וכל הבקע 43650.

והננו קובעים שינוי מראה בזמן שמרחק הכפול ל"א מעלות, ונניח שהירח ט"ו מעלות ול' ח. בטלה [ממערב למזרח] והחמה שקעה

ג"ה כל הבקע של משולש בה"ג בצורה נ"א והנה כלע ה"ג 40320 וכל הבקע והוא קו ג"ב 99077 נמצאת זוית הב"ג 24.1, והוא 40695 זוית הג"ב 65 מ. 59 ת. והוא 91338, נמצא קו ג"ה שהוא כל הבקע ומדתו 1707 יהי קו ה"ג שלו 694 והוא 24 חלקים וקו ה"ב 1560 והנה לריכים אנו לעמוד בשעה שהירח בטלה ב"ט"ו מטלות ול' חלקים קו ג"ו היואל מקוטב העולם ועובר על הירח האמתי ומגיע בקו המשוה באיזו נקודה הוא בגלגל היומי, והנה אורך קו ג"ה שהוא בין ירח האמתי ובין גלגל היומי 10655, כיאל קו ה"ז מקוטב המזלות עד הירח האמתי והוא מאת אלף, קו ה"ו מקוטב העולם עד הירח, והנה ב' הקוטבים הם על תמונה זו (נד) קו ה"ג כ' מעלות מגלגל היומי, קו ה"ב מנוכח הראש עד הנקודה שפוגע בה קו ב"ו, קו ב"ג שארית המעלות מנקודת הפגישה עד האופק השוה, קו ד"ה ע"ד מ. ול' ת. של גלגל המזלות מנוכח הראש עד הירח, קו ה"ו מקוטב העולם עד הירח, קו ב"ו מקוטב העולם עד גלגל היומי, קו ח"ה מקוטב המזלות עד הירח, קו ו"ח כ"ג מעלות ול' חלקים שבין קוטב לקוטב, קו ז"ח בקע ט"ו מעלות ול' חלקים וכל הבקע 23 מ. 30 ת. והוא 39873, קו ו"ז בקע 74 מ. 30 ת. ונמצא קו ז"ח שהוא בקע 15 מ. 30 ת. והוא 26723 וכל הבקע 39873, והוא 6 מ. 7 ת. נמצא קו ה"ז 83.53 וקו ה"ז וקו ה"ז שוין.

(לט) ר"מ פ"ז ה"י ואח"כ תחזור ותקח כו', תוכן הדברים שתנאי הראשון שיהי זמן אחר המולד האמתי שתגיע הלכנה לגודל ידוע וזמן זה הוא בכדי שירחיק את הלכנה מהחמה יותר מתשע מעלות, כי במרחק תשע מעלות עדיין אי אפשר לראותה, ואחרי שהגיעה הלכנה לגודל זה עדיין ראייתה קשורה בתנאי שני שלא תהא סמוכה לאופק כי לגודל קטנותה אי אפשר לראותה עדיין בזמן שהיא סמוכה לאופק וכל שהיא רחוקה מאופק אפשר למעט בגודלה וכל שהיא סמוכה לאופק כריך להרבות בגודלה, ושיעור מרחקה מן האופק משתער לפי המעלות של קו המשוה, ואם משקיעת החמה עד שקיעת הלכנה הקיף המשוה מעלות רבות זו רא' שהלכנה היתה רחוקה מן האופק הרבה ואם משקיעת החמה עד שקיעת הלכנה הקיף המשוה מעלות מועטות זו רא' שהלכנה היתה סמוכה לאופק וכל החשבון באופק ירושלים וסמוך לה עד ג' מעלות לדרום ולכפון והיינו מרוחק כ"ט מעלות עד רוחב ל"ה.

והנה בזמן שהמרחק מן השמש עד הירח בשעת שקיעת החמה ושלש שעה אחר השקיעה היא זמן רא' דמקדם לכן עדיין אי אפשר לראות מפני אור היום ט' מעלות או פחות אי אפשר לראותה אף אם היא רחוקה מן האופק כל המרחק האפשרי, אבל ביותר מט' מעלות שכבר הוסיפה בגדלה אם היא רחוקה מן האופק כל המרחק האפשרי כבר אפשר לראותה, אבל אם לא הרחיקה מן האופק כל המרחק דרוש הוספת המרחק בין השמש והירח למען הגדיל גודל הלכנה, ואם המרחק בין השמש והירח

ירח האמתי. קו י"ג מקוטב המזלות עד ירח האמתי, קו ב"י שארית קו ב"ג מירח האמתי עד גלגל היומי, קו ג"י שארית קו ג"ב מהירח עד גלגל היומי, קו ו"י בין הירח האמתי עד גלגל המזלות הנחתך בקו ב"ג, קו ז"י בין הירח האמתי עד גלגל המזלות הנחתך בקו ג"ב, קו י"א שינוי מראה בקשת מנוכח הראש בירושלים עד האופק. קו ו"ח שינוי מראה האורך בקשת המזלות.

לח) והננו שבים לפרטי החשבון והננו קובעים החשבון בזמן שאין רוחב בירח האמתי, והנה הירח האמתי רחוק מקשת המשוה בזמן שהירח ב"ט מעלות ול' חלקים בטלה שש מעלות ושבעה חלקים והוא 10655 ונשאר מקוטב היומי עד ירח האמתי 83 מ. 53 ת. והוא 99432, הנקודה נוכחת הראש בירושלים נ"ח מעלות מקוטב היומי, נמצא קו ד"ה היואל בנ"ח מעלות בקשת א"ו ומגיע עד נ"ח מעלות בקשת ג"ו 82222 כזה (נ) קו א"ו מקוטב היומי עד קו המשוה, קו א"ב כ"ג מעלות ול' חלקים מקו המשוה עד גלגל המזלות נוכח ירושלים, קו א"ד ל"ב מעלות מקו המשוה עד נוכח ירושלים, קו ג"ו מקוטב היומי עד ירח האמתי, והוא פ"ג מעלות ונ"ג חלקים, קו ה"ו מקוטב היומי עד נ"ח חלקים, קו ג"ה כ"ה מעלות ונ"ג חלקים, קו ד"ג מנוכח הראש עד ירח האמתי וקו זה אנוחנו מבקשים מדתו, והנה קו ד"ה 82222, נוליא עוד קו מקשת א"ו לקשת ג"ו בסוף 83 מ. 53 ת. והוא 96404, והוא 74 מ. 36 ת. וקו ד"ה 55 מ. 20 ת. נמצא קו 74 מ. 36 ת. בולט מקו ד"ה 9 מ. 38 ת. כזה (נא) קו א"ג 25 מ. 53 ת. – 43655 קו א"ה 9 מ. 38 ת. – 16715 ואנו לריכים לעמוד על קו ה"ג והנה קו א"ה 16715 וכל הבקע 43655, נמצא זוית אג"ה 22 מ. 32 ת. וזוית הא"ג 67 מ. 28 ת. והוא 92360 וכל הבקע 43655 נמצא קו ה"ג שהוא בקע 67 מ. 28 ת. מדתו 40320 נמצא קו ג"ב [שהוא אלכסון מרובע של קו ה"ב וקו ה"ג שקו ה"ג 40320 וקו ה"ב בקע 64 מ. 58 ת. והוא 90606] 99077, והנה יאל לנו דמנוכח הראש עד ירח האמתי 99077 והוא 82 מ. 13 ת. ונמצא דקו היואל ממרכז הארץ עד הירח עושה זוית 82 מ. 13 ת. ועכשיו הננו חוזרים לשינוי מראה כזה (נב) קו ג"ד ממרכז הארץ עד הירח האמתי קו ב"ג מגבנונית הארץ עד הירח וקו ב"ד חלי קוטר ארץ והוא 1719 והנה זוית אב"ג רחבה מזוית אד"ג ואנו לריכים לעמוד על זוית אב"ג זוית אד"ג ידועה 82 מ. 13 ת. והנה עשינו משולש בה"ז וכל זוויתיו ידועות זוית בד"ה 82 מ. 13 ת. זוית בה"ז נכחת, זוית הב"ז 7 מ. 47 ת. וכל הבקע 1719 נמצא קו ב"ה שהוא בקע 82 מ. 13 ת. 1703 וקו ה"ז 233, נמצא קו ג"ה 99767, וקו ג"ב שוה כמעט לקו ג"ה, ונמצא קו ב"ה שהוא 1703 באמה בת מאת אלף יהי באמות קטנות בנות 99767 דקים 1707, נמצא זוית בג"ה בקעו 1707 והנה קו ד"ג נתארך מירח אמתי עד ירח הנראה בקע זוית שמדתו 1707 והוא הולך באלכסון כזה (נג) קו א"ב בקע זוית אז"ב שהוא זוית אד"ג הקצרה, קו א"ג בקע זוית אב"ג הרחבה, קו ב"ג שינוי מראה בגלגל היומי וקו ג"ה 1707 והנה קו

הלכנה ונקודת ד' קוטב של גלגל המזלות והנה הלכנה עשר מעלות בטלה והרום של ב' הגלגלים הוא ב"ט מעלות ב' ל"ב בתאומים. והנה כשהלכנה בעשר מעלות בטלה יהי' זית אג"ב ע"ט מעלות וג' חלקים ויהי' הקו הנאחז בין קשת הלכנה לקשת המזלות זה רוחב הלכנה הדומי ונמצא הרוחב נ"ז חלקים והנה כשהגיע קו א"ג לקשת המזלות הקו איננו כל הבקע רק פחות נ"ז חלקים מ' מעלות ואם נחשוב את קו א"ג במקום שפוגע בקו המזלות לכל הבקע ונעשה עיגול סביבו ויהי' קו הזה חצי אלכסון העיגול תהיינה כל המעלות קטנות מכפי שהן עכשו באתם, ואם נראה לדעת הדל המעלות צריכים לנו להוסיף קו מקוטב עיגול הקטן ומקוטב עיגול הגדול שיפגעו בנקודה אחת ויהי' בין הקוטבים נ"ז חלקים וזה 1055/100000 והנה זית אג"ב ע"ט מעלות וג' חלקים ויהי' זית אד"ב היוסף מקוטב השפל אשר בין הקוטבים נ"ז חלקים, והבדל זית אג"ב מזית אד"ב זה הבדל המעלות בין קשת הלכנה לקשת המזלות, והבדל הזויות הוא כשיעור זית גא"ד ועלינו למצוא זית גא"ד ועלינו לעשות צורה זו נו) והנה משולש דב"ג כלע ד"ג ידועה שהיא כל הבקע, ולע ד"ב ידועה שהיא 1055 ולע ד"ג כלתי ידועה וזית דב"ג ידועה שהיא מאה ונ"ז חלקים, ושאר הזויות כלתי ידועות, והנה הוספנו משולש בא"ד וכל זויותיו ידועות, זית בא"ד נכבת, זית אב"ד ע"ט וג' חלקים, זית אד"ב עשר ונ"ז, וא"כ כל כלעותיו ידועות, כלע ד"ב 1055 כלע א"ד הוא נגד זית אב"ד שהוא ע"ט וג' חלקים ובקעו 98240 וכיון לכל הבקע 1055 נמצא בקע ע"ט וג' חלקים 1036 כלע א"ב שהוא נגד זית אד"ב שהוא בקע של עשר מעלות ונ"ז חלקים שהוא 19018 – 200 שהרי כל הבקע 1055, והנה כבר ידועות כל הכלעות של משולש הגדול אג"ד, כלע א"ג 100200 כלע א"ד 1036, כלע ד"ג 100205 ונמצא כלע א"ד 1034/100000 מלע ד"ג בקירוב ונמצא אג"ד 35 חלקים, ונמצאת הנקודה שבקו המזלות שכנגד הלכנה י"א מעלות ול"ב חלקים בטלה. (לא נגמר לע"ע).

יותר מט"ו מעלות שכבר הוסיפה בגללה הרבה אז אף אם היא סמוכה לאופק כל הקירוב האפשרי כבר ראייתה אפשרי. ד"ל כשהלכנה מתחלת גדי עד סוף תאומים ואז הקירוב לאופק היותר אפשרי עדיין משאיר מרחק מספיק ולפי מרחק הנשאר מספיק המרחק בין השמש ובין הירח יותר מט"ו מעלות, וכן המרחק הגדול האפשרי מן האופק נתון הספקה למרחק שבין השמש והירח שיהי' די בט' מעלות ומשהו. אצל כשהירח מתחלת סרטון עד סוף קשת ואז יש אפשרות שהמרחק מן האופק יהי' מועט מאד שלא יספיק המרחק ט"ו מעלות ומשהו בין השמש והירח כדי ראייתה ויהא לורך המרחק בשביל הראי' כ"ד מעלות ומשהו וכן המרחק מן האופק היותר קטן האפשרי דורש מרחק בין החמה והלכנה עשר מעלות ומשהו בשביל ראייתה.

מ) והנה אם החמה בשעת שקיעה בתחלת טלה והלכנה בעשר מעלות מטלה, ואנו חוקרים כמה מעלות יקוף קו המשוה משקיעת החמה עד שקיעת הלכנה באופק ירושלים שהוא ברוחב ל"ב מעלות צריכים לנו מתחלה לדעת איזה נקודה של קו המשוה שוקעת עם הלכנה באופק השוה וא"כ נבוא לדעת את נקודת קו המשוה השוקעת עם הלכנה באופק ירושלים, וכדי לדעת את נקודת קו המשוה השוקעת עם הלכנה באופק השוה צריכים לנו לדעת את נקודת קו המזלות השוקעת עם הלכנה באופק השוה, והנה גלגל הלכנה נוטית מקו המזלות ה' מעלות לכפון וה' לדרום והנקודה שבה תתחיל לנטות לכפון נקרא ראש והנקודה שבה תתחיל לנטות לדרום נקרא זנב והזנב בזמן שקבע עליו רבנו את החשבון היה כ"ט מעלות ב' חלקים ל"ב שניות דגים. והנה בעשר מעלות בטלה הלכנה לדרום המזלות, והנה כשאמרנו שהלכנה עשר מעלות בטלה היינו בגלגל המזלות אצל באתם הילוכה של הלכנה הוא בגלגלה הנוטה לדרום ומעלותיה בגלגל המזלות מתייחסות כפי מה שהגלגל של המזלות כנגד גלגל הלכנה והנקודה שכנגד הלכנה נחשבת כאילו הלכנה בנקודה הזאת וכדי למצוא את הנקודה הזאת צריכים לנו לזייר כזה (נה) ונקודת ג' קוטב של גלגל

סימן קטן

דאינה ראוייה לגר מותרת, וכן נקט הכ"מ שם בפשיטות ולפיכך הגיה לשון הראב"ד, והדבר מבוחר בהדיא בירו' פ"ד דחלה לפי גי' הגר"א, הובא לק' סק"ג, דבעינן ליהא דעתו לאוכלה אצל דעתו לשורפה בטלה אע"ג דראוי' לכלב, וטעמא דכיון דאין דעתו לחמם זה בטלה, ומיהו יש לדחות דראוי' לכלב עדיין שם אכילה עלה והיינו דעתו לאכלה אצל כשצא לשורפה בטלה, והראב"ד למדה מהא דאמרנו בסוגין דמתנ' דכל המיוחד לאדם טמא עד שיפסל לכלב, דלא כר"ג, ואם טעמי' דת"ק דנשרפת בע"פ משום דראוי' לחמם זה א"כ מתנ' דטהרות דלא כת"ק ודלא כר"ג דהא לא פליגי אלא בסברא דראוי' לחמם זה אצל כלל"ה

א) פסחים מ"ה ב' הפת שעיפשה חייב לבצר מפני שראוי' לשוחקה, דעת הראב"ד בהש' פ"א מה' חו"מ ה"ב, דכל שלא נפסל מאכילת כלב אף שאינו ראוי לחמם בו, חשיב עדיין חמץ, וא"כ טעם הואיל וראוי לשוחקו ולחמם בו אלא בנפסל מאכילת כלב, וברייחא קמייחא בנפסל מאכילת כלב ולפיכך אינו חייב לבצר אלא בראוי לחמם בו, ואידך ברייתא דקתני והכלב יכול לאוכלה היינו אפי' אינה ראוייה לחמם בה, ונראה דאין דברי הראב"ד אלא לענין ביעור דבה אמרינן דכל אוכל שראוי עדיין לכלב חשיב אוכל כמו שחשיב אוכל לענין טומאת אוכלין, אצל לענין אכילה מסתבר דדינו ככל איסורין שבתורה דקיי"ל כר"ש ע"ז ס"ז ב'

כדאיתא ביו"ד סי' פ"ז סי"א, אבל יש כאן משום מצטל איסור לכתחלה, ומשום דאבא העור בולע טעם חלב אף שמתבטל בס' וועי' תשובת רעק"א סי' ר"ז] ומיהו בעור יבש הנפסל מאכילת כלב, אפשר דאינו שז להיות אוכל וכמש"כ לעיל, ויש להקל באיכא ס', אף בלא קים לן שאינו חוזר להיות אוכל.

ולמאי דפירשנו דברי הרמ"א דהיתר יבש הוא משום דנפסל מתורת אוכל, הדבר מוכח דעור היבש כעץ אינו שז להיות אוכל אחר השריה, אבל מדברי הפמ"ג שהביא הפ"ת נראה דמפרש דברי הרמ"א בחזר להיות מאכל אחר שריה או זישול, ובאמת עדיין שם שזר עליו, חלא הכא איירי שגשאר העור עדיין זיבשותו אחר שהעמיד, ואמרינן דיבש אינו פולט טעם ואף שמחמיץ ומעמיד אין זה טעם שזר, ומשמע דעור לח אוסר אף בלא נשרה מעל"ע כיון שהעמיד וחשבינן גם טעם החימוץ כטעם הבשר וז"ע לחלק בין לח ליבש כיון דסחמו עומד לזישול ועדיין הוא שזר.

ובנו"כ יו"ד סי' כ"ו דן בשלפוחית של דג טמא שנותנין לתוך המשקה אחר שנתבשרה, ודעתו ז"ל דקיי"ל דנבלה שנסרחה שיעורה עד לכלב, והלכך אם נפסלה לאדם עדיין שם נבלה עלה, אבל שזר שגשאר לאדם אינו נעשה צב"ח כדון סרוחה מעיקרא, והלכך דברי רמ"א סי' פ"ז הן אפי' ציובש הפוסל לאדם, ואינו חוזר למאכל אדם, אבל צנבילה וטריפה צעינן שיפסל לכלב ואז אינו חוזר למאכל אדם, ומה"ת הוא מותר אבל יש פוסקים דאסור מדרבנן, ועפ"י תמה דמ"ר על הש"ך סי' קי"ד שהתיר גידין יבשין מדברי הרמ"א סי' פ"ז דהתם סגי ציובש הפוסל לאדם אבל צגידין צעינן נפסל לכלב, ולמה שיתבאר לקמן קיי"ל דנבלה שז"ר לגר מותרת וא"כ שיעור יובש המתיר שזה צב"ח ובאיסורין ודברי הש"ך מכוונין, והש"ך והגו"כ שוין דיבש שכתב רמ"א היינו מחמת שגשאר לאדם וללא כהפמ"ג, ומיהו צעינן שלא יחזור למאכל אדם, ואפשר דלכך צעינן יבש כעץ ובאמת בזה מיפסל גם לכלב, ואז אינו חוזר לאדם, וכן כתב הגו"כ דיבש כחרס אינו שז למאכל אדם, ודברי הש"ך סי' קי"ד היינו נמי יבש כעץ, וכן נדון הת"כ שהביא הפ"ת הוא ציובש כעץ, ומסקנת הגו"כ להתיר את השלפוחית משום שגשאר לאדם ע"י היובש.

ויש שורין עור הקיבה צמים מעל"ע ואותן המים נותנין תוך החלב להחמיץ, והעור מיבשין אותו מקדם עד שגשאר [ואולי נפסל גם לכלב] וגם יש ס' צמים נגד העור, וגם העור הוא של בהמה כשרה, ואחרי השריה אין העור שז למאכל אדם חלא שז לפסולת להשליך לאשפה, ואין כאן מקום לאסור אפי' לכתחלה וכמש"כ הגרע"א סי' ר"ז.

ונראה דדוקא צנפסלו מאכילת כלב מחמת עיפוש אבל נפסלו מאכילת כלב מחמת חימוץ לית לן בה, דלא לחנם נקטו שעיפשה ואם נפסל מכלב אין מחמיעין בו, ודאי מחמת עיפוש קיימין דאין חימוץ הקשה מעבז מלחמיע בו, כדאמר ע"ז ס"ח א'.

כיון שגשאר מאכילת אדם לאו אוכל הוא, ועוד דאין סברא דר"נ יחלוק על סברא דראוי לחמיע בה, ולפיכך פי' דאיירי באין ראוי לחמיע בה.

ב) אבל המ"מ שם פי' דבאין ראוי לחמיע בו כיון שגשאר מאכילת אדם אינו חייב לבער, וברייתא בתרייתא נמי בראוי לחמיע בו, וזו גם דעת הרא"ש פ' א"ע סי' ג', וזו גם דעת הר"ן הובא לקמן, ומיהו הא דמטמא טו"א כצנבילה איירי אפי' אין ראוי לחמיע בו, ובזה חולק ר"נ, וקשה למה שגאו התנא בפת שעיפשה דמשמע דכולה איירי בראוי לחמיע בו.

ולדעת ז' צנפסל מאכילת כלב אפי' ראוי לחמיע בו בטל מתורת אוכל ונריך טעם כיון דעיקרי איסורים יואלין מתורת אוכל באינם ראויים לאדם רק בפת הם קיימים דין אוכל משום דראוי לחמיע א"כ כי נפסלו מאכילת כלב מאי הוי, [ואין סברא לומר דצנפסל לכלב וחזר מקרי פנים חדשות יותר מנפסל לאדם] ואפשר דבאמת כל שגשאר מכלב אין מחמיעין בהן, א"נ זה שגשאר לכלב אינו חוזר לאוכל אף לאחר התערבו צעיפה, ואע"ג דטעמו נכנס צעיפה וחוזר לטעם משוזה, מ"מ כיון דעיקרו נשאר צפגמו פקע שם איסור מני, ויש מיבשין עור קיבה עד שגשאר מאכילת כלב, וטוחנין אותו ומעמידין בו את החלב לגבינה, ואי דינא הוא דכל שגשאר מאכילת כלב פקע איסורי' אף שעומד לחמיע בו ה"נ שרי וכן אם טעמו הנהפך לשזר אינו אוסר כל שאין ממשו נהפך לשזר, י"ל דה"נ אין ממשו נהפך לשזר, אבל אם היתר נפסל לכלב משום אין מחמיעין בו, אין לנו היתר בנידון דידן.

ונראה דהואיל וראוי לחמיע בה שגשאר חכמים, היינו דוקא בעומד להיות נאכל ע"י התערבות, אבל אם היה עומד להניחו ע"ג העיסה כדי להחמיצה, ואח"כ מסירין את השאר ומשליכין לאשפה, כיון דהפת המעופש אינו חוזר לאכילת אדם לעולם פקע איסורו אף שטעמו חוזר לשזר, למש"כ ללדל להתיר צנפסל לכלב אף אם באמת עומד לחמיע, וכבר כתב הרמ"א יו"ד סי' פ"ז דאם יבש העור כעץ והעמיד בו מותר, והיינו צמסירין את העור מן החלב, ומשמע דאפי' צמיבשין אותו מתחלה לכך, דכיון דאין העור חוזר לאכילת אדם לעולם [דאע"ג דיבשותו חוזר ללחות מ"מ הוא מתקלקל ואינו חוזר לאוכל, וזה מוכח מדברי הרמ"א דהתיר צנביתשן בטל מתורת אוכל ואם הוא אינו אוכל גם טעמו אינו אוסר, ומיהו י"ל דצב"ח שאני כיון דעדיין הוא היתר ונריך לחול עליו שם צב"ח י"ל כל שהוא עצמו אינו שזר גם טעמו לאו שם שזר עליו, אבל צמידי דאיסורא י"ל דלא פקע שם איסור מטעמו כיון דעומד להטעים אחרים ולאכול טעמו, ולפ"ז אם העור של נבלה וטריפה הגבינה אסורה אף שנתבש, אבל אם לעולם אין הטעם אוסר בזמן שהגוש אינו אוכל, אף בעור נבילה שנתבש באופן שאינו חוזר למאכל אדם מותר, ועור כשר שהובישו עד שגשאר וטוחנו ונותנו לתוך החלב, אם יש ס' נגד העור הגבינה מותרת אף אם העור נהפך למאכל, שאין דין מעמיד בעור כשר

מאוסורו אלא אם נפסל האיסור באמת מאכילת אדם, אבל בזה שהרתיח לא נפסל היין לאדם, אלא עכשו אין טעם היין משוּבַּח בעדשים וסבב ר"מ דזה אינו מספיק להחיר כמו נבילה שפג טעמה ועדיין לא נפסלה לגמרי לכו"ע באיסורא קיימא, ור"ש סבב כיון דסוף סוף אין כאן יין בעין ואנו באין רק משום טכ"ע כיון דהשתא אין כאן טעם משוּבַּח מותר, ודברי תו' כאן הם כתירוץ דד"ה אבל, לדבריהם שם בתירוץ הם מוכרחים במוחלט, ואין כאן מקום לדברי מהרש"א ז"ל.

(צ"ע) שם ד"ה אבל, כיון דמעיקרא היה נ"ט לשבב וחל עלי' איסור כו', ר"ל לזבסוף פגם אינו פגם הפוסל מאכילת אדם, אלא פגם שאין בו משום טכ"ע, ובזה אמרין כיון דכבר חל עלי' איסור השתא חשבינן לי' כהתיבה ש' נבלה לאינה חוזרת וניתרת משום פגם כל דהו אלא א"כ נפסלה לגמרי מאכילת אדם, אבל בנבלה שנפסלה לאדם הרי י"ש כאן פגם המתיר נבילה בעינא, בזה ס"ל לר"ש דאין נפקותא בין סרוחה מעיקרא לנסרחה אח"כ, וסוגיא דלעיל דמפרש' דבקרתי פליגי כר"י אזלא.

והנה מבואר דאין היתר נט"ל אלא א"כ נבלה הנפסלת לגר מותרת, אבל אם היא עדיין אסורה ודאי גם נט"ל אסור ולא נחלק בזה אדם, וזכ"ה בגמ' פסחים מ"ד ב' דהא כל נט"ל מותר דגמרינן מנבלה, אלא אחרי דנט"ל מותר י"ש מקום לדון בהשביח ולזבסוף פגם, וכיון דקיי"ל דנט"ל מותר ע"כ נבלה שא"ר לגר מותרת, וזו דעת הר"מ וכמס' סק"ג, וזה דלא כמס' כהנ"ג יו"ד סי' כ"ו, דמסיק לדינא דנבלה שנפסלה לאדם עדיין נבלה היא כר"מ, ודבריו ז"ל תמוהין.

שם ד"ה או, וי"ל דסבב לה כר"ש בחדא ובר"מ בחדא, י"ש לעי' הא ר"מ דאסר השביח ולזבסוף פגם אינו משום דסבב דאפי' אם נט"ל מותר השביח ולזבסוף פגם אסר, אלא בין לר"מ בין לר"ש אין חילוק בין פגם מעיקרא להשביח ולזבסוף פגם ובהו טעמא פליגי בתרניהו, וא"כ ר"י דלא כמאן, וע"כ ז"ל דמספקא לי' דקיס לי' לר"י דר"מ ור"ש בתרתי פליגי, ור"מ אסר השביח ולזבסוף פגם אף אליבא דר"ש דפגם מעיקרא מותר.

שם ס"ז ב' תוד"ה ואידך, גם ר"ש מודי דפגמה פורתא, ר"ל אי לאו משרת דילפינן טכ"ע הו"א דגיעולי מדין הוראת שעה כיון דהאיסור פגום קצת, אבל אחרי דיליף טכ"ע ממשרת, אמרין דגיעולי מדין הוא דין לדורות, ופגם קצת לא חשיב פגם אבל פגם גמור מותר, דילפינן מנבילה לאינה ראויה לגר אינה קרוי' נבלה, ור"מ סבב דגם פגם רבה ילפינן מגיעולי מדין וגם נבילה שנסרחה אסורה, ור"י פסחים שם דסבב כר"ע דיליף טכ"ע מגיעולי מדין סבב דפגם מקצת לאו פגם הוא ואף בלא משרת הו' ילפינן טכ"ע מגיעולי מדין, ומשרת להמל"א כדאמר בגמ' שם, ונט"ל מותר דגמרינן מנבלה ודקשי כר"ש דא"ר לגר אינה קרוי' נבלה.

מנחות ס"ט א' תוד"ה דבלע, נהי דאיפסל כו' מ"מ לענין איסור לא ליהוי עיכול כו', בנו"ב שם הק' שזה סותר דבריהם בכורות כ"ג

הא דאמרו פת שעיפשה חייב לבצר משום דראוי' לחמץ בזה, טעם זה מחשיבה לחמץ אף לענין אכילה שעדיין חמץ הוא, ומיהו דוקא באכילה בתערובות עיסה והיה בחמץ כזית בכדי אכילת פרס אבל אי אכלה בעינה פטור כדאמר בפסחים כ"ד ב' כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך אכילתן, ואמרו מ"ד א' אי בעינ' קשריף וקאכיל לי' בטלה דעתו, ובתו' כ"ה א' ד"ה מה, כ"ח א' ד"ה ותנן, מבואר דגם חמץ אינן חייבין עליהן שלכד"ה, מיהו אם אין בזה עיפוש אלא שאין זה דרך אכילתה מחמת חימוץ ז"ע אי בהכי חייבי' רחמנא, וכדאמרו ביצה ז' ב' דנאמר שאור לאשמעינן אף שאינו ראוי לאכילה, והכי אמרין במכילתא שמות י"ב ט' לא אם אמרת בחמץ שהוא ראוי לאכילה כו' תאמר בשאור שאינו ראוי לאכילה כו' ת"ל כי כל אוכל מחמץ, מיהו י"ל דנהי דחייבה תורה על השאור מ"מ צריך שיהא אוכלו כדרך אכילה, וכן משמע למאי דבעי למימר דב"ש גם לענין אכילה קאמרי ומשום דשאור מיותר, ואי שאור אשמעינן לחייב שלא כדרך אכילתו ודאי איצטריך שאור, ואין לומר דהיינו דאמרו בגמ' לב"ה דכריכי דהתם קאמר דמהות החימוץ דשאור גרע משום שאינו ראוי לאכילה וכמס' סק"ג] ולדעת הראב"ד דבכלל אוכלו א"ל לטעם ראוי לחמץ בו, ולפי' הכ"מ דדוקא לענין ביעור קאמר ולא לענין אכילה היינו אפי' אי עריב בו דבר המשביחו ואכיל לו השתא כדרך אכילתו מ"מ פטור דכבר פקע מני' שם איסור כיון לאינה ראוי לגר, וכפ"כ לדעת המ"מ דכל שאינה ראוי לחמץ בזה לאו אוכל הוא דפטור אף שאכלה בתערובות כדרך אכילתה.

כתב הר"ן פסחים מ"ה ב' דחמץ שעיפש ונפסל מאדם דאמרו דחייב לבצר משום דראוי לחמץ בו נלמד מהא דההירה תורה על השאור, ונראה דכל איסורין שבתורה שעומדין לתיקון אע"ג דקדם תיקון אינן ראויין לא פקע איסורין והלכך א"ל לימוד לא לחמץ ולא לשאור [אלא קדם שלמדנו איסור חמץ בפסח איצטריך לאשמעינן חמץ ואצטריך לאשמעינן שאור, דשאור מחמץ ליכא למילף וכמס' סק"ג] אלא אחרי שעיקר שאור מתחלה נאמר מפני שעומד לחמץ בו הזכירו הר"ן, ונראה דפת שעיפשה היינו שאינה ראוי לאכילה מחמת עיפוש אפי' לא היתה שאור, מ"מ השתא דהוא שאור עדיפא כיון דעומדת לחמץ ובזה אין העיפוש מעכבה והלכך עדיין חייב לבצרה, והיינו נמי טעמא דחמץ שנתעפש לפי' הר"ן.

ע"ז ס"ח א' תוד"ה אמר, אלא בסברא פליגי כו', ר"ל דגם ר"מ ס"ל כר"ש דאינה ראוי לגר מותרת, ולפיכך נט"ל מותר, אלא בהשביח ולזבסוף פגם סבב ר"מ דאסור, דהא באמת יין שנפל לתוך עדשים אין היין נפסל לאדם ואילו היה פורשו היה אסור אלא כשאנו באין לאסור את העדשים משום טעם כעיקר הרי אין האדם נהנה מטעמו ואדרבה מנטער על טעמו ודיינינן טעמו כדין נבלה סרוחה וכמו שביאר כל זה הר"ן ובזה נחלקו ר"מ ור"ש דר"מ סבב כיון דמתחלה השביח וחל עלה דין טכ"ע ואינו יואל

זמן שאחר מעל"ע השלים החימוץ הו"ל זוז"ג אם אין בזמן האיסור לחוד להחמיץ, ואפשר דכיון דהאיסור זא אח"כ ע"כ מקרי אין זו כדי להחמיץ כיון דאינו חסר אלא השלמה, וכש"כ אם באמת איירי שלא נשרה מעל"ע דאין כאן קושיא.

והנה קיי"ל דהגאסר אינו יכול לאסור יותר מן האוסר כגון דס שנבלע במלח ונפל המלח בקדירה מהני ס' לבטל המלח אפי' להפוסקים דחנ"נ גם בשאר איסורין ולא דיינינן המלח כמלתא דעבידא לטעמא דלא בטל, כיון דאין המלח אסור בעצמותו אלא מכא דהס וכמס"כ הט"ז סי' ס"ט ס"ק י"ט בשם הש"ד, והס דברי הרמב"ן הביאו הר"ן ס"פ כ"ה, וכ"כ ד"י יו"ד ס"ס קל"ד בשם תשובת הרשב"א, וכן קיי"ל דאין הגאסר אוסר אלא במקום שהאיסור יכול לילך לשם כמס"כ תו' חולין ל"ו ב' ד"ה אפילו והוצא בר"ן ס"ס, ואפשר לומר דחד מלתא היא דטעם המלח המטעים ביותר מס' שהוא חריפותו אין להדס חלק בו שאין דס מזדווג עם החריפות וחשיבא החריפות כמליאות נפרדת שאין דס מעורב בו וחשיב היתר, ודין זה נהוג אף בצב"ח לכמה פוסקים כמס"כ הגר"א סי' ק"ה סק"מ, ואפשר לפ"ז דעור קיבה שנשרה מעל"ע בחלב ונאסר ואח"כ נתנוהו בחלב ויש בחלב ששים החלב מותר דמלד טעם בשר הא איכא ס' ומלד מעמיד נחשז כאין החלב יכול לילך לשם וכן החימוץ חשיב כח נפרד של הבשר שאין החלב משתתף בו כלל, וחשיב כח היתר, וכן בהעמיד הקבה בעורו מעל"ע ואח"כ נתנוהו בחלב והעמיד ויש בחלב ס' מותר שכן החימוץ של הקבה הוא כח נפרד של הקבה ואין בשר מעורב בו, ואע"ג דהעור ג"כ יש בו כח החימוץ מ"מ אין כח זה עובר להקבה כיון שהקבה חמיץ מעצמו וכמס"כ לעיל, ואין לנו צריכין לומר שהקילו באיסור דרבנן וכמס"כ הש"ך, שהרי בגמ' ביצה ל"ח ב' אמר דתבלין דלטעמא עידי לא בטלי לענין תחומין דרבנן ובחולין ו' ב' לענין דמאי, ומיהו התם טבל ודאי אוסר בכ"ס אלא דמאי הקילו אפי' בתערובות של נו"ט ובתבלין החמירו.

צח"ס יו"ד סי' פ"א התיר עור הקבה שמיצטין אותו וחוזרין ומרכיני אותו במים מהול ביי"ש ומואלץ את העור לתוך החלב ויש ס' נגד המיץ, והנה כיון דחוזר ללח ע"י השריה וראוי לאדם אין היוצא מתירו, אבל הח"ס התירו משום דאין מעמיד עושה צב"ח לדעת רה"פ, וכתב לערב גם קבה כדי שתהא ההעמדה זוז"ג ללא דעת המחמירין בהעמדה צב"ח ואין כאן רק משום ביטול איסור לכחילה, ולזה יש לסמוך על דעת הט"ז סי' ל' ס"ק י"ב דמתיר כבוס בחלב שחוטא, והכא נמי ליר אינו אלא מדרבנן וכבוס אינו אלא מדרבנן והוי תרי דרבנן, והנה באו"ה כתב דלא כהט"ז ובנה"כ הסכים עם האו"ה וכן דלמ"ר, ומה שכתב הח"ס דבשר עוף חמיר טפי משאר איסור דרבנן לוא היה הדבר מצוואר בגמ' דבתרי דרבנן מותר היינו מוכרחים לחלק בכך אבל אחרי שאין הדבר מצוואר בגמ' ומאינו דבשר עוף אסור אף במליחה מנ"ל להתיר תרי דרבנן הלא מצינו דמעשר נהוג בלקוח אף בירק אף

ב' דלענין איסורין עד לגר ולענין טומאת נבילות עד לכלב, וי"ל דאיסורין בראוי לאכילה תליא והלכך בנפסל לאדם פקע איסורה, אבל באיסור שנבלע במעי החי ודיינינן שיהא עיכול אף שלא נפסל לאכילה בזה אמרינן דכל שראוי לאכילה באיסורי קאים, אבל לענין טומאת מת ונבלה לא תלוי בראוי לאכילה אלא בשם נבלה והלכך אף הראוי לכלב סם בשר עלי', אבל כשנכנס למעי של החי חשיב מעוכל ופנים חדשות ואינו מתייחס למה שעבר, וולשון "טומאת אוכלין" ר"ל טומאות התלוין בתנאי אוכל ור"ל בשר המת ובשר נבלה] ומצוואר מדבריהם דזה מעיקר הדין ומדסיימו דזה כתירושו של ר"ה משמע דגם ר"ה מן הדין קאמר, ולהאמור אין מקום לכל מה שקבע כאן הנו"ב דמדרבנן לא מהני לענין איסורין נפסל מאכילה כלב לר"ה, והא דכתב הש"ך דאין להעמיד לכתחלה אף ביבש, היינו מפני שראוי להתרחק לכתחלה מדבר הכריז שאלת חכם ודקדוק הדין.

יו"ד סי' פ"ז ס"א יש זה טעם בשר אסורה, וכתב הש"ך דהיינו שאין ס', משמע דאפי' לא נשרה מעל"ע דחשיב כליד דעושה כבוס אפי' בפחות ממעל"ע כדאיתא סי' ק"ה ס"א וכו"ה צפ"ת ס"ק כ"א בשם הפמ"ג] וא"ת הלא באיכא ס' לא אסר משום מעמיד דאין כח מעמיד עושה צב"ח כמס"כ הש"ך והגר"א סק"ל, א"כ בפחות ממעל"ע נמי כיון דלענין טעם בשר בעינן מעל"ע, אלא מחמת כח המעמיד מחמץ בפחות ממעל"ע, ולענין צב"ח בעינן טעם בשר, למה יאסור בפחות ממעל"ע, י"ל דפחות מששים כח המחמץ מושך גם טעם בשר אף בפחות ממעל"ע, וואע"ג דהחלב אינו נותן טעם בבשר מ"מ אסור מדרבנן כגון צנון לאסור מדרבנן צב"ח, ואפשר דכיון דהחלב מזדווג עם העור ליעשות גבינה הוי כנותן טעם זה בזה, ולא דמי לנותן טעם דר נותן טעם לרעת רמב"ן דהתם אף בציסול אין הבשר מטעים את החלב, אבל הכא אם יבשל את החלב יהי צב"ח דאורייתא הלכך אף צנון] וא"ת א"כ בהשהה הקיבה פחות ממעל"ע והעמיד אח"כ בקיבה למה מותר כיון דחשיב כליד יאסור בפחות ממעל"ע י"ל כיון דהקיבה הוא חמוץ מלד עצמו אין כח חימוץ של העור ממחר להכנס בו וכן החימוץ עצמו אינו ממש כליד שיהא חשוב ככבוס, אלא כח החימוץ טבעו להחמיץ חלב וממילא נמשך טעם בשר.

ולעיל ס"י כתב הרמ"א שאם השהה הקיבה בעור מעל"ע ואח"כ העמיד בקבה אם יש בחלב ס' נגד הקבה מותר וכתב הש"ך דלא אסרינן הגבינה משום דין מעמיד דהרי צב"ח חשיב כנבילה האסור מלד עצמה כיון דכבוס אינו אסור צב"ח אלא מדרבנן, והגרע"א כתב די"ל דמקילינן משום דעת הפוסקים דגם לכול חשיב פירשא, אבל הגרע"א הק' בהעמיד בעור הקיבה למה מהני ס' נהי דתוך מעל"ע אין כח החימוץ עושה צב"ח מ"מ אחר מעל"ע שגם העור קבל טעם בשר ונאסר משום צב"ח יאסור את החלב משום מעמיד, וי"ל דהחימוץ שנכנס כל המעל"ע מספיק להעמיד והחימוץ שאחר מעל"ע אינו עושה כלום או מוסיף פגם, ואף אם

עד שיפסל מכלב הלך התם בשכבר נטמא והכא דזין קבלת טומאה קיימין.

נראה ללך פליג ר"נ אלך בעיפשה ונפסלה מחמת עיפוש, אבל שאור מודה ר"נ דמקבל טומאה, ולהכי לא אמרו כמאן אזלל הא דתנן כלים פ"ח מ"ו השאור טמא ללך כר"נ.

ירושלמי חלה פ"ד ה"ג מטמא טומאת אוכלין ואת אמרת מאוכל אדם אלך מאוכל כלב, כן היא גי' הגר"א ופשיט דאף שנפסל לאדם מפרישין עלה, נראה דעיקר הוכחה ידי' מהא דלריך לשורפו בפסח ואיטריך לאשמעינן דמותר לטמאותו אלמא דעדיין תרומה הוא אע"ג דנפסלה מאכילת אדם וא"כ ה"ה ללך פקע שם טבל מיני' וטעמא הוא משום דראוי' לחמץ זה, אבל מהא דמטמא טו"א אין ראוי' דהא לענין טו"א לעולם כל המיוחד לאדם טמא עד שיפסל לכלב, משא"כ באיסורים דקיי"ל כר"ס ע"ז ס"ז ב' דאינה ראוי' לגר אינה קרויה נבילה, אלך הכא משום ראוי' לחמץ זה חייבין עליה משום תרומה וה"ה דהוי טבל, ובסוף הסוגיא מסקינן כפי גי' הגר"א, דהא דמותר לטמאותו דכיון דבא לשורפו בטל טעם ראוי' לחמץ וטבל שם תרומה מיני', ואע"ג דקיי"ל דאף יחדה לישיבה לא בטל שם עיסה מיני' עד שיטיח בטיט, התם אפשר דמימלך אבל שורף לא ממלך.

והר"מ פ"ו מה' זכורים ה"ג, פסק דמנפסל לאדם אין מפרישין עליו, וגרס מטמא טו"א ואת אמרת מאוכל הכלב אלך מאוכל אדם, וגרס נשמעינה מן הדא נסרחה מטמא טו"א ושורפין אותה בטומאה, וקאי אמתג' דאם נסרחה עדיין מטמאה טו"א ושורפין אותה בטומאה בפסח, ופשיט דאיירי דנפסל לאדם דהוי נפסל מכלב הרי אין מטמא טו"א, והא דאין מפריש עלה אע"ג דעדיין אוכל הוא הואיל וראוי' לחמץ זה, דכיון דנפסל לאדם גרע מרעה על היפה ולא חשיב מינו, ובסוף הסוגיא פריך מדלריך לשורפו בפסח, ואיטריך לאשמעינן דנשרפת עם הטמאה אלמא עדיין אוכל הוא ולמה באמת נשרפת עם הטמאה ומשני כאן ברוך לאוכלה כו' ר"ל כל זמן שהיא קיימת עומדת לאוכלה ע"י שיחמץ זה, אבל כשבא לשורפה הרי בטלה.

לר"מ ע"ז שם דאינה ראוי' לגר קרוי' נבילה, האוכלה לוקה דחשיב לה ראוי' לאדם ע"י הדחק ולא איירי באוכל ע"י תערובות המשביחין, והר"מ פ"ד מה' מ"א ה"א כתב דאם עירב דבר מר או שהסריח ואכלו פטור, וכסאיים דבבב"ח או בכלאי הכרם חייב שלא כדרך אכילתו סיים בעירב דבר מר ולא הזכיר הסריח משום דפטור הסריח הוא משום דעפרא בעלמא הוא ובזה פטור אפי' בבב"ח וכה"ב, והיינו כר"ס דנפסל לאדם פקע איסורי', ובגמ' מבואר דמ"ד נט"ל מותר סבר כר"ס וכיון דקיי"ל נט"ל מותר ע"כ קיי"ל כר"ס, ומדברי הר"מ שמעינן דר"מ מחייב אפי' אוכלו בלא תערובות דהוי מודה ר"מ דחשיב שלא כדרך אכילתו ולא חייב ר"מ אלך בעירבו דדבר המשביחו הו"ל להר"מ לאשמעינן דפטור אפי' עירבו דדבר המשביחו שזו עיקר פלוגתא דר"מ ור"ס, אלך ודאי

דאיכא תרי דרבנן, ומבואר שם דעתו ז"ל דטעם כבוס חשיב טעם גמור אבל דבר חמוץ המטעים בפחות ממעל"ע חשיב כליז ולכאורה אינו מוכרען אבל נידון דידן שכתב הח"ס ז"ל דאיכא תרי דרבנן משום דליז בשר אינו אלך מדרבנן, ובליעה ע"י כבישה אינו אלך מדרבנן, מבואר בהדיא בטוש"ע סי' ז"א דאסור דיעבד, שהרי איכא שם דבשר מליח שנגע בגבינה בין שהגבינה מלוחה בין שהיא תפלה כריכה קליפה, והרי אין כאן רק ליז וכמבואר חולין קי"ב ב' דלריך כאן לקרא דהטמאים לאסור לין, ובב"ח איכא עוד דרבנן דאפי' אם היה ליז כבשר אכתי אין כאן ביסול רק מליחה, והוי תרי דרבנן, ומבואר מזה ללך כהט"ז, או דליז בשר לענין בב"ח דאורייתא, ועוד דהרי מאי שמבשלין את הגבינה ואין כאן היחר כבוס.

בנו"ב סי' כ"ו דן דטעם היוא ע"י כבישה יהי' דינו כליז וא"כ איסור שהיה כבוס עם ההיתר אינו אסור אלך מדרבנן [באיסורין שאין לין אסור] וכן בשר הכבוס בחלב מעל"ע אין החלב אסור אלך מדרבנן, מלבד דכבוס בבב"ח אינו אלך מדרבנן, אין כאן בשר כלל, אלך ליז שאינו כבשר מה"ת, והא דאמרו חולין ק"ח א' דבב"ח חידוש הוא דאי תרו לי' כולי יומא שרי, אין החידוש דחלב שרי, אלך החידוש דבשר שרי, דטעם החלב מקרי טעם גמור דבלח לא שייך למקרי ליז, ולדעת הרמב"ן שהביא הר"ן ס"פ כ"ה דכל שאחד מהן מותר לא חשיב בבב"ח וגם השני מותר לא יתכן זה דאם אין טעם בשר שבחלב רק ליז והוא מותר מה"ת גם הבשר מותר אף שיש בבשר טעם חלב, אלך ע"כ דטעם היוא ע"י כבוס טעם גמור הוא מה"ת.

והגרע"א בתשובה סי' ר"ז כתב דלדברי התו' זכאים ז"א א' ד"ה ואם, דעל טעם שני אין איסור חל, וכן מבואר מדברי הרשב"א שכי' דחמוץ לא מקרי נ"ט בר נ"ט דהיתירא, אין לנו הכרח לדברי הרמב"ן, ויש לעי' לפי פי' תו' דהדגים מותרים משום דטעם שני אינו נאסר אכתי למה הכותה מותר, וז"ל כטעם הרמב"ן דטעם שני קליש ואינו נותן טעם, וא"כ ע"כ לא ס"ל כהרמב"ן דאם אין דין בבב"ח אלך בשניהם נותנין טעם זכ"ז, אין להם מקור דעל טעם שני אינו חל איסור, ואמנם יותר נראה דכולהו מודו לסדרת הרמב"ן אלך דס"ל דטעם שני נ"ט בכותה אלך אי אפשר לחול עליו איסור [וכ"ה בהדיא בר"ן בסוגיא דדגים שעלו בקערה] וממילא גם הכותה מותר כיון דאין טעם הבשר נאסר, ומיהו י"ל דקסם שאין חל איסור על טעם שני כמו כן אין טעם שני יכול לגרום איסור בכותה.

ג) מ"ה ב' ונשרפת עם הטמאה כו', יש לעי' לדעת הר"מ פ"ב מה' טו"א, דדוקא כשכבר נטמא לא פקע טומאתו אבל אינו מקבל טומאה, א"כ ע"כ הכא עדיף משום דראוי' לחמץ זו ולפיכך מק"ט, ור"נ פליג ללך מהני טעם ראוי' לחמץ זו לענין לקבל טומאה, א"כ מנ"ל דר"נ פליג אמתג' דתנן כל המיוחד לאדם טמא

חייב על אכילתו והכא תנן הרי אלו באזהרה ואין זו כרת והיינו באכילה אלא שנאכל ע"י הדחה, והא דאין זו משום חמץ גמור דאין חימומו צורת החימוץ הראוי לכל שהקמח מתגבל בצורה מקולקלת גם החימוץ משונה, והיינו לכלול שיאור וחימוץ של מי פירות ומים, ועמילן של טבחים וקולן של סופרים והגילוש במ"פ ומים ודאי אין רע לאכילה, והרי אמרו מנחות נ"ג א' דתפוח של תרומה שאוסר את החולין בחימומו משום דחמץ נוקשה מיהא הוי וע"כ דחשיב טעם לשבח דטעם לפגם מותר בתרומה כדאמר ע"ז ס"ח א', ותנן תרומות פ"י מ"ב שיעורים כו' מותרים והיינו משום נטל"פ, ותכשיטי נשים נמי מערבין זו שאר דברים כמ"כ הר"ן ומקלקלן את החימוץ, א"נ זיעת הבשר מקלקל את החימוץ וכל הני במתערבין קדם שהחמיאו אבל אם נתערבו לאחר שהחמיאו ה"ז חמץ גמור ע"י תערובות.

מ"ב ב' תוד"ה טיפולן, ותכשיטי נשים היינו צפנים של מטה כו' דמאס טפי, למש"כ לעיל ע"כ איירי ללא נפסל מאכילת אדם וא"כ אין נפקותא במאס ללא מאס שהרי אילו היה חמץ גמור קדם שטפלו היו חייבין עליו כרת, וכל הגידון הוא כשנתחמץ על הבשר ואין חימומו צורת החמץ, ונ"ל דפנים של מטה מזהם טפי ומקלקל את חימומו טפי, ואפשר שאינו חימוץ אלא סרחון וזוה פליגי ת"ק ור"א.

ה' מ"ה ב' אמר רש"י ד"א במקווימת לאכילה אבל כופת שאור שיחדה לשיצה בטלה, רש"י א' קאי בין בשנפסלה מאכילת אדם ובין בראוי לאכילת אדם, [דהא מוקמינן ההיא דבזק בסידקי ערבה לחיזוק כרש"י א' וכמ"כ בתו' ד"ה כופת] ולדידן דקיי"ל דדוקא בטח פניה בטיט, היינו נמי בתרויהו דבלא טח אפי' נפסלה מאכילת אדם חייב לבצר משום דראויה לחמץ זה ואע"ג דבבא לשורפה בטלה וכמ"כ לעיל בשם הירוש' הכא חיישין דלמא מימלך וכמ"כ לעיל, וטח בטיט בטלה אפי' ראוי לאדם.

והא לעמילן של טבחים וקולן של סופרים חייב לבצר אפשר דהוא ללא כרש"י א' דלרש"י א' מהני יחוד לבטלה, ואם כבר דיבק הניירות או העורות קדם הפסח הוי כטח בטיט וא"ל לבצר, וכמ"כ הר"מ פ"ד הי"א, ועי' לק' סק"ז.

ירושלמי פ"ב ה"ב הטח ביתו חמץ לריד לבצר כו' או אהן כופת מאס היא, אפשר דר"ל דאיירי בטח פניה בטיט, אבל בגמ' דידן מ"ה ב' משמע דרש"י א' לא איירי בטח בטיט, אלא ר"ל מאס שמונחת ע"ג קרקע ומתעפרת בעפר, אבל לרבנן אינה בטלה עד שיטח פניה, וברא"ש ר"פ אלו עוברין כתב דחמץ נוקשה לפי"ת דאין זו משום כל יראה יש לדון אי חייב לבצרו מדרבנן משום חיוב דדיקת חמץ שתקנו חכמים, והיינו שהייב לעשות מחילה בינו לבין הבית, ותלוי בשני הטעמים שכתבו תו' לעיל ב' א' אם טעם הבדיקה משום שהחמירה תורה בכל יראה או משום דלא דיילי' חגיגי מני', ובירו' כאן מבוחר דאי חמץ הטיח בטל א"ל גם מחילה, ואין לומר דחמץ של הטיח שאני שאף אם יאכלנו לא עבר

הא דהא תליא דאם נפסל מאדם וראוי לכלב לאו אכילה היא דין הוא דלא הויא נבילה אלא ר"מ מחייב על אכילתה, והא דעירב דבר מר נראה דאיירי באפשר להפרידו מן האוכל אבל אם נתמזג ואי אפשר להפרידו הוי בכלל נסרחה, ונקט עירב דבר מר דומיא דאכלו חס רותח או אכלו חי, ובמש"כ נתישבה קו' המקור"ח סי' תמ"ב למה נט"ל מותר ביי"נ וכה"כ כמבואר ע"ז ס"ח א', הלא ביי"נ וכה"כ חייב שלא כדרך הנחתו ולהאמור דנפסל מאכילת אדם מותר אפי' ביי"נ וכה"כ ניחא דהא נט"ל ילפינן מנבילה סרחה, ומיהו עדיין יש לעי' אי אסור לאכלו משום איסור הנאה שהרי בנסרחה לא פקע איסור הנאה כדין כל הנקברין אפרן אסור, וכן הגשפין שנסרחו, ואמנם י"ל דבטלה דעתו אכל כל אדם ולא מקרי הנאה, ואמנם כשמתרפא זה יש לאסור משום הנאה וכדאיתא יו"ד סי' קנ"ה.

יש לעי' לפי' הר"ן דפת שעופשה ונפסל מאכילת אדם ראוי שתפקע שם אוכל מני' לולא הטעם שראוי לשוחקה ולחמץ, הלא אמרו במכילתא דחמץ משאור לא ילפא משום דשאור מחמיץ אחרים משא"כ בחמץ, י"ל דעיקר הטעם שאינו בטל מתורת אוכל הוא משום שעומד עדיין להתערב בעיסה וליאכל לאדם, אלא סתמא דמלתא זה שנתעפץ משליכו ואינו מערב אלא שאור דיש לורד בו לחמץ מערב אף שנתעפץ, וזוה ס"ל להר"ן דגם חמץ מערב שיעיל למהר חימוץ העיסה, אף שחמץ אינו ראוי בעצמו לחמץ אחרים וע"כ נותן שאור בעיסה, מ"מ מערב החמץ ג"כ בעיסה דבצירוף שאור גם החמץ מועיל להחמיץ, ולדעת הראב"ד אין מערבין חמץ שנפסל.

תנ"י דתוספתא פ"ק דביצה איזהו שאור שנפסל מאכילת כלבים, והיינו מחמת חימומו, אבל נסרחה ונפסל מאכילת כלבים לדעת הר"ן אינו חייב לבצר, וכבר מצינו חילוק זה לר"ן לענין טומאת אוכלין וכמ"כ לעיל.

בילה ז' ב' ואכ"ר חמץ משום דראוי לאכילה, ר"ל חימוץ החמץ הוא חימוץ הראוי לאכילה, ואפשר דחימוץ זה אסרה תורה אבל חימוץ שאור לא אסרה תורה ואין כאן משום זכות של האוכל עצמו הראוי לאכילה דחמץ שאינו ראוי בעין לאדם ג"כ חמץ הוא כל שראוי בתערובות ושאור ג"כ ראוי בתערובות, אבל הגידון הוא במהות החימוץ שזו הגורמת של האיסור בפסח, ואף דכל שאור הוי חמץ מקדם מ"מ אפשר להתיר שאור ואף למ"ד ע"ז ס"ז ב' דנבילה שנסרחה אסורה הכא חמץ שנעשה שאור מותר כיון דהאיסור הוא החימוץ בצורה זו שאסרתה תורה, אבל נבילה סיבת האיסור היא המיתה, אלא דבעינן תנאי אוכל בשביל שאיסורה אכילה, וזוה סבר ר"מ דראויה לכלב חשיב עדיין אוכל.

ד' מ"ג א' רש"י ד"ה מאן, אבל נוקשה הוא דאינו ראוי לאכילה, וכ"כ רש"י בסמוך ד"ה שיאור, ואין הכונה שנפסל מאכילת אדם לדעת הר"ן והמ"מ כל שנפסל מאכילת אדם ואינו ראוי לחמץ אינו חייב לבצר, ואף לדעת הראב"ד דחייב לבצר מכל מקום אינו

ומלשון הר"ן שכתב לזריך לבצר ולמא אחא למיכל משמע דאף לאחר ביטול זריך לבצר ללא כהטורו.

ובס' ק"נ כ' לישב דברי הרא"ש דהא דתנן שישאור ישרף היינו ביו"ט כדי שלא יחמיץ וכדעת הר"י שהביא הטור סי' תמ"ו דאמרין מתוך לענין שריפת חמץ ביו"ט כשלא בטלו, וכדאמרו בגמ' ה' ב' ש"מ לא אמרינן מתוך שהותרה, א"כ לדידן דאמרין מתוך מותר לשרוף ביו"ט, ואע"ג דהתם בלא בטלו ואיכא איסורא דאורייתא, הכא נמי אי יניחו יתחמץ ויהי' ב"י דאורייתא, ומיהו התם תנן והאוכלו פטור א"כ מה"ת יכול לבטלו עכשיו, ואפשר כיון דמדרבנן אינו שלו לא מצי לבטלו כמו בשעות דרבנן, וכי אחמיץ פקע איסורא דרבנן וחילל איסורא דאורייתא ועשאון הכתוב כאילו הן ברשותו, ואכתי לא יתקבץ כיון דאינו חמץ מה"ת אין כאן מלות שריפה אפי' לר"י ויכול לבצרו בזורה לרוח או מטיל לים ולא הו"ל למחני ישרף, וגם משמע דאפי' פת אפוי מבצק שישאור ישרף, ועוד יאפנו בשביל שלא יחמיץ ומה לי שריפה ומ"ל אפיה, ועוד קשה הא דתניא ל"ו א' ואם לש רג"א תשרף מיד למה תשרף הלא מ"פ ומים אינו אלא חמץ נוקשה כדאמר ל"ה א' אין חייבין על חימומו כרת וא"כ אין צו משום ב"י, אלא ע"כ דכלא ביטול כגון שלש ביו"ט חייב לבצר מדרבנן.

ז' ר"מ פ"ד מה' חמץ ה"ח אבל דבר שיש צו תערובת חמץ ואינו ראוי לאכילה ה"ז מותר לקיימו בפסח, האי אינו ראוי לאכילה היינו לאכילת אדם ואע"ג דפת שעופשה וראוי לכלב חייב לבצר וכמס' כ רבנו הי"א, התם משום דראוי לשוחקה כדאמר בגמ' מ"ה ב' אבל הכא כשנתערב החמץ בדבר הממאס כיון שאינה ראויה לשוחקה בטלה, והיינו טעמא דעריבת העבדנין שנתן לתוכן קמח ועבר עליהן ג' ימים או שנתן לתוכן עורות ואפי' לא נפסלו לכלב, ומס' כ רבנו שנספד והבאיש היינו לאדם שהרי לא הזכיר כאן רבנו שנספס לכלב.

סס וכן הקילור כו' שהרי נפסדה לורת חמץ, אם לא נפסל מאכילת אדם אין כאן טעם להחיר שאין לנו בחמץ אורח לתוריתא דנהמא, או לטעם מיוחד, ומה שפוטור לבצר הוא, א. שנספס מאכילת אדם ואינו ראוי לחמץ בה, ב. שיחדה לתשמיש כמו כופת שאור שיחדה לשיצה וטח פניה בטיט, וע"כ נפסדה לורת חמץ שכתב רבנו הכונה שנקצעה כבר לתשמיש והוי ככופת שאור שטח פניה בטיט, או שנספסלה לאדם, וזו כונת הראב"ד, ואפשר דהכא עדיף מכופת שאור שיחדה לשיצה דהתם השאור קיים אבל הכא כשנתערב בדבר שאינו ראוי לאכילה בטל טפי והיינו שכתב רבנו שהרי נפסדה לורת חמץ, וכן בגדים שכבסו אותן בחלב חטה וכן ניירות שדבקו אותן בחמץ, מיהו אין נפקותא בזה דלינא דאף אם נחשבם ככ"ש שטח פניה בטיט סגי למיפטריניהו מלבצר, ואפשר דהני דקרי להו הר"מ ביטול לורת החמץ היינו שטעמם לא פג באמת אלא מפני עובדות חלונות דעתו של אדם קץ בהן כמו הבצק שדבק בהן הגיירות וכיו"ב.

עבירה, ז"א שהרי כתב הטור סי' תמ"ב דאפי' טח פניו בטיט אסור לאוכלו, ומיהו אם אין איסור אכילתו אלא מדרבנן י"ל דלא גזרו חכמים לעשות מחילה אלא בחמץ שאכילתו אסורה מה"ת, וכמס' כ הב"ח לפרש דברי הטור שכתב דלהפוסקים דלא כר"א דחמץ נוקשה אינו אלא מדרבנן מותר להשהותו.

וראמנס נראה דחמץ שצטלו לשיצה אף שטחו בטיט אם חזר ואכלו אסור מה"ת כיון שאין שום הקלול בצורת הפת, תדע שהרי נבלה שנסרחה אין איסור לאוכלה וכדמשמע ע"ז ס"ז ב' דדינה כנ"ט לפגם ועי' לק' סק"ז דיש אוסרים, וע"כ הכא שאני שהחמץ בצורתו עומד אלא שהאדם יחדו לשיצה וכל שצא אדם ואכלו שב לדין אוכל א"כ הדין נותן שיהא חייב עליו כרת, ומיהו אפשר כיון דאין חמץ אלא מה' מיני דגן וכיון דנתצטל שעה אחת מדין אוכל כי חזר ונעשה אוכל הוי כנוצר אוכל מעצמו ולא חשיב כמין דגן ואין איסור אכילתו אלא מדרבנן, ואפשר דהוי כחטים שירדו מן השמים דכשרין למנחות כדאמר מנחות ס"ט ב', וה"ה שחייבין עליהן משום חמץ, ומיהו אף אם איסור אכילתו מה"ת י"ל שא"ל מחילה כיון שצטלו מחורה אוכל ולא חיישין דלמא אחא למיכלי'.

ו' ב' א' תוד"ה אור, משמע דאסור להשהותו כו' אמאי ישרף ישהה אותו עד אחר הפסח, נראה דב' דברים החמירו חכמים. א. דביטול לא מהני אף אם יעשה מחילה דאכתי איכא למיחוש שיבוא לאוכלו דביטול לחוד אינו קובע לו היסח הדעת גמור מן החמץ. ב. אף אם ימכרונו לנכרי זריך עדיין מחילה ואם החמץ ברשותו לאחר זמן איסורו אף שביטל קדם זמן איסורו זריך לבצר מן העולם דרמו חכמים דין חמץ גמור לאחר הביטול כמו חמץ שלא נתצטל, ובחמץ נוקשה לדעת ר"ת יש לומר שא"ל כלל ביטול דלא גזרו בזה חכמים יותר על דין תורה, ואפשר דביטול זריך דמדרבנן מוזהר שלא יראה אלא דלא החמירו חכמים דלא ליסגי לי' בביטול, ואפשר דחכמים החמירו דבעינן מחילה ומכירה, ואם הוא לאחר זמן איסורו זריך ביעור מן העולם, והא דתנן מ"ח ב' שאור ישרף שומעין דביטול זריך דאל"כ לא מש"ל ישרף אף דנפרש מתני' לאחר זמן איסורו, אבל אכתי אין להוכיח ממתני' דלא מהני ביטול. ונראה דדברי הרא"ש ר"פ א"ע דלפר"ת אין דין בדיקה על נוקשה ולטעם הבדיקה משום ב"י היינו לאחר ביטול דהא נהיגין לבטל כל חמירא וממילא נתצטל גם נוקשה, אבל ביטול בעי וכדמוכח במתני' דשישאור ישרף, ולא עוד אלא דבמתני' שם תנן והאוכלו פטור, ומוכח דאפי' לרבנן דס"ל נוקשה אכילתו אינו אסור מה"ת מ"מ אם לא בטלו זריך ביעור מן העולם, וכ"ה בהדיא בלשון הרא"ש שכל דבריו ז"ל סובבים על דין בדיקה שללאחר הביטול, ולפ"ז זריך לפרש ג"כ לשון הטור שכו' לרבנן דנוקשה מדרבנן מותר להשהותו היינו אחר ביטול, ונקט ספיקו של הרא"ש לחומרם דאם איסור אכילתו מה"ת יש בזה חיוב בדיקה אף אם אין בהן ב"י מה"ת, אבל אם אכילתו מדרבנן מותר להשהותו אחר ביטול.

כתב עור בשם ר"מ ללא יכתוב בו משום דפעמים נותן הקולמוס בפיו, וכ"ה ביו"ד סי' קל"ד סי"ג בהגה', אבל לענין חמץ כתב סי' תמ"ב סי' דמותר לכתוב בדיו שחמץ בתוכו, ובזהגר"א פי' משום דביי"נ הוי כנסרחה לאחר זמן איסורה ומשום דאפרה אסור, והכא בחמץ נפסלה קדם הפסח ומשום דזימנין דיהיב הקולמוס בפיו אין לאסור, דהא לאסור לאכול חמץ שנסרחה הוא משום דאחשבי' והכא בנותן הקולמוס לתוך פיו אינו מתכוין לאכילה, אבל לא פי' למה בדיו שניתן לתוכו יי"נ אסור אף לדעת המתירין יינם בהגהה ומשום דלמא יתן הקולמוס לתוך פיו, וז"ל דהתם טועם טעם יין לשבח, ובאמת הרמ"א ביו"ד שם סיים דמותר משום דהוי פגום, וז"ע טעם האוסר, ומשמע ברמ"א דאפי' ביי"נ האסור בהגהה מותר, ומשמע דיי"נ אפרו מותר, ואפשר דהכא משום דיטול ברוב אחינן עלה כיון דליכא טעם ולא שייך טעם כעיקר ובטל ברוב, כדאיתא ביו"ד סי' קל"ד סי"ג במין בשא"מ, וטעם האוסרין כיון דכן הוא תיקון הדיו לא בטל.

יש לנו לבאר. א. איסורי אכילה שגפסלו לאדם אם אסורין מדרבנן, ב. אם נשרפו מהו לאכול אפרן, ג. איסורי הגהה שגפסלו לאדם אם מותר לאוכלן, ד. מהו לאכול אפרן, ה. חמץ שגפסל לכלב קדם הפסח מהו לאוכלו בפסח, נסרחה בפסח מהו לאוכלו.

ולין א' מבואר דפר"ח יו"ד סי' ק"ג דמותר, ודין ה' מבואר ב"ט"ו ומ"א בשם תה"ד לאסור כמש"כ לעיל, ואפשר דחמץ א"ל סיבה ראשונה האוסרתו, והלכך השתא לאוכלו הוי כאוכל חמץ כיון דהסרחון אינו מונעו מלאכול, וומיהו אין זה מעיקר הדין אלא חכמים מלאו מקום לאסורן, אבל נבלה כיון שנסרחה פקע איסורה וכי אחשבה הוי כעפרא שנהפך לבשר ואין בשר זה טעון שחיטה ואין בו משום נבילה ועי' סנהדרין נ"ט ב' בשר היוורד מן השמים כו' ודין ג' איסורי הגהה שנסרחו נראה לאסורין באכילה מדרבנן כיון דלענין איסור הגהה באיסוריהו קיימו לא גריעי מחמץ שנסרחה קדם הפסח לאסור באכילה, ונראה דדוקא במתכוין לאכילה, אבל נותן קולמוס לתוך פיו אם היין כבר נפסל אין בו משום איסור אכילה וכמש"כ לעיל, ודין ב' באיסורי אכילה שגפסלו נראה דאפי' את"ל דבנסרחה עדיין אסור באכילה מ"מ האפר אין בו כלל משום נבלה ומותר לאכול, ובדין ד' אפר של אה"נ במקום לאפרן אסור, אם אוכלן לצורך רפואה אסורין משום הגהה, אבל אם אוכלן שלא לצורך כלל ואין כאן הגהה, אפשר שאין בזה איסור.

ובמרדכי פ"ב דפסחים כתב דשרץ שרוף מותר מחרי טעמי, א. דשלא כדרך אכילתן מותר ואפי' איסורא דרבנן ליכא, ב. דכל הגשרפין אפרן מותר, ונראה כוונתו ז"ל דאע"ג דהנקבין אפרן אסור היינו משום איסור הגהה, אבל לשמות האפר אין איסור משום לתא לאכילה, ואילו היה איסור דרבנן על אכילת האפר מלתא לאכילה היה אסור אפר הגשרפין ג"כ דלענין איסור אכילה לא שייך לומר נעשה מלתו ושהרי אין כאן נעשה מלתו ממא אלא לענין הגהה שכוונת התורה לאכדו מן העולם סגי בשריפה אבל

ונראה דהני דיהיב רבנו טעם משום דנפסדה לורת החמץ באמת ראוי לאכילה ע"י הדחק, אלא שנתבטלו במחשבת האדם, ורבנו תרי גווי נקט, עריבת העצדנין לא חשיב כטח פניה בטיט אלא פטורן משום שגפסלו מאכילת אדם, אבל כל זמן שלא נפסלו לאדם אפשר דממליך ואכיל להו לרעבונן, וקילור וחביריו ראויין לאדם ומ"מ פטור לבשר.

שם הי"ב ואינו מאכל אדם כלל או שאינו כו', נראה דנפסל מאכילת אדם אין באכילתו איסור כלל לא מדאורייתא ולא מדרבנן, וואף שיש באכילת חמץ עשה דתשביחו דהיינו שלא כדרך אכילתו וכמש"כ תו' כ"ח ב' ד"ה ר"ש, מ"מ זו שגפסלה מאכילת אדם אינה באיסור זה שאין בסרוחה שם אכילה, ומקיים באכילה זו תשביחו, והני דכתב הר"מ לאסורין באכילה היינו כופת שאור שיחדה לשיצה וטח פניה בטיט וקילור שלא ניטל טעם החד מהן אלא שגמאסות על האדם מחמת הפעולות שגששו בהן, ואפי' הן מעורבות בדברים מרים ומגואלים אם אפשר להפריד החמץ, ואף אם אכלן בתערובות בדברים המרים חשיבא אכילה שלא כדרכה ונהי דחויבא ליכא איסורא דרבנן איכא, ובב"ט סי' תמ"ב סק"ח משמע דאף בנסרחה ממא אסור באכילה מדרבנן, וכן הוא במ"א ס"ק ט"ו בשם תה"ד, אבל ביו"ד סי' ק"ג ס"א משמע דנפסל לאדם מותר לאכול וכ"כ בפר"ח שם, וכתב במ"ב שם בשם אחרונים ז"ל דאם נפל חמץ זה שגפסל מכלב לתוך היתר בטל ברובו, ונראה דה"ה בנפסל לאדם לחוד, כל שגמחו ואינו ראוי לחמץ בו, בטל ברובו.

כתב ב"י יו"ד סוף סי' קכ"ג בשם הר"י נבט שנתנו בו חומץ אסור ליקח מן הנכרי, ובא"ח בשם הרא"ה כתוב להחזיר משום שינא מתורת אוכל והרי הוא כעפר, וז"ע טעמי' דהרא"ה הלך בע"ז קיי"ל תמורה ל"ד א' דאפרן אסור, והכא נראה דלא נתקיימה מצותה דטעון קבורה כדי שיהא אבוד מן העולם, ואם טעם הרא"ה משום דעכשיו סתם יינן אינו אסור אלא בשתייה וכמש"כ ב"י בסמוך בשם ר"מ, א"כ א"ל טעם משום שגפסל, ואולי אילו היה ראוי לשתייה אין נכון ליקח דלמא אחי לשותתו או משום הרואין, וא"כ אין כאן מחלוקת דהר"י איירי ביין האסור בהגהה, וכ"כ בסמוך בשם המרדכי בנתינת יין לדיו דלמאן דאסר יינן בהגהה אסור ולמאן דלא אסר אלא בשתייה מותר, וסיים דאם כתב הספר מותר, ולכאורה אם הוא אסור בהגהה יש לאסור גם הספר כמו בגד שגפסו בקליפי ערלה רפ"ג דערלה, ואפשר דהוי זוז"ג ואין ביין עצמו כדי לכתוב בו.

שם כתב בשם הר"י שאסור לכתוב בדיו האכול מפני שהיין הוא בעין, ז"ע פירושא אם ר"ל שהיין רובו ולא נתבטל, או שר"ל שלא נפסל לאדם, ובכל אופן ז"ע אם היין אסור בהגהה כי נתערב ונפסל נמי אסור לכתוב בו כמש"כ לעיל, ואם אינו אסור רק בשתייה למה לא יכתוב בו.

אינו חייב לבצע אף שאפשר לקלוק את הטיט ותהא ראוי לאכילה, וכן ניירות שדבקו בקמח אף שראוין לבשן ולעשות מהן תבשיל, וכן בגדים שכבסן בחלב חטה.

טבלאות רפואה שמעורב בהן קמח אם אין מעורב בהן מים רק מי פירות אין בהם משום חמץ, ואם מעורב בהן מים יש בהן משום חמץ נוקשה ואם הן מתיבשות יוצג גמור קדם שנתחמלו אפשר שאינן חמץ, אבל כל שמעורב מים ומ"פ לא ידענו שיעורן דממהרין להחמיץ, ואם הן מעורבין בדברים שאינן ראוין לאכילה אדם אין בהן משום חמץ כדין נפסל מאכילת אדם, כיון דאין אפשר להפריד הקמח וגם אינו ראוי לחמץ בו ומותר לבולען בפסח לרפואה, ואף למאי דמשמע מאחרונים ז"ל ללאכול לכתחלה אסור אפי' חמץ שנפסל מאכילת כלב וכמס"כ סק"ז, מ"מ ע"י תערובות שאר דברים מותר ללא שייך כאן אחשבי' דדעתו על הסמים, ואמנם לק' סי' קי"ז סק"ה מבואר דכל שמערב בידים ע"מ לאכול החמץ בפסח אף שנפסל קדם הפסח אסורין ואם לא נפסלו לאכילת אדם אסורין באכילה וחייבין לבצר.

טו **טור** סי' תמ"ב כתב אבי העזרי קולן של סופרים נ"ל שהגייר בעלמו מיתקן בכך כגון עיבוד ניכר בו, דעת הר"מ דקולן של סופרים דחייב לבצע אינו אלא קדם שדבק בהן הגייר, ונראה דה"ה אם עיבד הגייר בחמץ לדעת הר"מ א"ל לבצע דחשיב ככ"ש שיחידה לשיטתו וטח פניה, אבל דעת ראב"ה דכל שהחמץ ניכר צריך לבצר.

ס **עריצת** העבדנין בו' כל זמן שלא נפסל לאכילת אדם חייב לבצע, ללא חשיב כטח בטיט, אבל אם נפסל לאדם בטל כיון שאינו עומד לחמץ.

ס **הקילור** בו' מפני שמסריחין מיד, למש"כ לעיל בדעת הר"מ אף אם לא נפסל מאכילת אדם רק כיון שיחידו לתשמיש וגם עירבו עם דברים שאינם ראויים לאכול אף שיכול להפריד החמץ אינו חייב לבצע דהוי ככ"ש ש"ל וטח פניה בטיט, וכן משמע לשון העיטור שהביא רבנו לעיל.

ס **כתב** ר"ה גאון כיון שמלוגמא בו', אינו מובן אם האי טריאקה נפסל מאכילת אדם למה למדה ממלוגמא ולא מקילור ועריצת העבדנין לאחר ג' ימים או שנתן לחוכה עורות, וכן בפת שעניפה תניא מפני שיכול לשוחקה ולחמץ בה, והנה פשוט בכל הסוגיא דנפסל מאכילת אדם א"ל לבצע, ולמה שביק הגאון ז"ל כל הני ולמדה ממלוגמא, והאי מלוגמא שנסרחה אם היא ראויה לחמץ בה ז"ל דאיידי שנסרחה ונפסלה מאכילת כלב, ואם אינה ראויה לחמץ בה כי נפסלה מאכילת אדם סגי, ולשון המ"מ כ"ע שכתב דאפשר דמלוגמא שנסרחה אינה ראוי לכלב בו' לא נתבאר במה נסתפק, ומה נפקותא בזה למה שסתמו הרי"ף והר"מ.

ס **בגדים** שכבסו אותם בחלב חטה בו' שמאוס הוא ואינו ראוי לכלב, למש"כ לעיל דראוי לאכילה נמי כיון שנתחיד לתשמישו הוי

איסור דרבנן באכילתו אין סברא להתירו, אלא ודאי מעולם לא אסרו חכמים אפר מלתא לאכילה בין בנקבין בין בנשרפין ובין באיסורי אכילה, ומשום דאין זה דרך אכילתו, ועוד דאין שם אכילה עלה כלל, ומיהו בשותה אפר של איה"נ לרפואה יש לדון משום איסור הנאה והראב"ה ס"ל דשימוש אפר להנאה מקרי כדרך הנאתו והיינו דלמרינן דנקבין אפרין אסור, ור"ל לעשות בהן ניגוב כלים וכיו"ב כדאמר ע"ז ע"ד ב', ואפשר דה"ה שתייה לרפואה הוי דרך הנאתו, ואלו שאפרין אסור אסור לשותות אפרין לרפואה משום איסור הנאה, ואם שתייה לרפואה הוי שלא כדרך הנאתו מותרין כל האפרין לרפואה זולת אפר בב"ח דאסור אפי' שלא כדרך הנאתו, ואמנם כל דברי ראב"ה באיסורי אכילה דמותרין מן הדיון שלא כדרך אכילתו והלכך מתירין לרפואה, ומ"מ בריא אסור, ובזה מתישבין כל דברי ראב"ה, והגר"א ז"ל סי' קנ"ה פי' דברי ראב"ה דס"ל דאפרין מותר הוא משום דהוי שלא כד"ה, וי"ע דמ"ש נשרפין מנקבין, ועוד אפר כלה"כ ליתאר.

דלעת הגר"א יו"ד סי' קנ"ה דכל אפר מקרי שלא כדרך הנאתו, והא דאמרו תמורה ל"ד א' דהנקבין אפרין אסור היינו מדרבנן דשלא כדרך הנאתו אסור מדרבנן ורק לחולה התירו ואפר בב"ח אסור אף לחולה, כיון דאסור שלא כדרך הנאתו, נמצא לפ"ז דאפר הנשרפין מותרין לחולה מב' טעמים, א. דאפרין מותר, ב. שהוא שלא כדרך הנאתו, ואפר כלאי הכרם מותר מטעם אחד שאפרין מותר, ואפר הנקבין מותר לחולה משום שלא כדרך הנאתו חוץ מאפר בב"ח, ואפר ע"ז אס' ע"ז מותר שלא כדרך הנאתו היה ראוי להתיר לחולה, אלא דבע"ז לא התירו אף איסור דרבנן אף לחולה שיש בו סכנה.

ח **דינים** העולים. עירב קמח בדברים הפוגמים את הטעם אף שיש בהם מים מקרי חמץ נוקשה ויש בזה פלוגתא אם אכילתה אסורה מה"ת או מדרבנן, וגם יש בהן פלוגתא אם מותרין עליהן משום כל יראה מה"ת, למ"ד לאכילתן אסורה מה"ת, ולכו"ע אסור להשהותן מדרבנן בלא ביטול, למ"ד לאכילתן אסורה מה"ת, ואפי' לאחר ביטול הכריע הטור דאסור להשהותן אלא"כ מכרן לנכרי ועשה להן מחיצה, מיהו למ"ד לאכילתן אינם אסורה אלא מדרבנן, מותר להשהותן אחר ביטול בלא מכירה ובלא מחיצה ואפשר דמחיצה צריך.

וכל זה בראוין לאכילה ע"י הדחק, ואף שיחדן למלאכתן כמו קולן של סופרים קדם שדבק בהן את הגיירות, אבל אם נפסל מאכילת אדם ואינו ראוי לחמץ בו אינו חייב לבצע וא"ל ביטול, וזהו דין עריצת העבדנין שנתן לתוכן קמח ועצר עליהן ג' ימים או שנתן לתוכן עורות וכן אם נתערבו בדברים מרים או מגואלים ונתמזגו באופן שאי אפשר להפרידן והן פסולין מאכילת אדם אינו חייב לבצע והן מותרין בהנאה בפסח, ולכן מותר לכתוב בחוה"מ בדיו המעורב בו חמץ כיון שנפסל מאכילת אדם קדם הפסח כדאיתא סי' תמ"ב ס"י, וכן כופת שאור שיחידה לשיטתו וטח פניה בטיט,

כתב הר"ן לתכשיטי נשים דר"א היינו נוקשה ע"י תערובות וכ"כ הרז"ה, וקיי"ל כת"ק לנוקשה ע"י תערובות אין מזהרין עליו, והיינו בליכא כזית ככ"פ, ומ"מ אכילתו אסורה מדרבנן ונריד ביטול, ולדעת הר"ק והר"ן אכילתו אסורה מה"ת כדין חצי שיעור וחייב לבצר למ"ד נוקשה בלאו, אלא לר"א איכא מלקות לנוקשה ע"י תערובות המל"א, ולת"ק חשיב חצי שיעור.

וכן לפי הטור דחמץ דגן גמור ע"י תערובות היינו בליכא טעמא אלא קיוהא, ה"ה נוקשה ע"י תערובות אסור מדרבנן ולפ"ז חמץ שנעשה ע"י מ"פ ומים ואח"כ נתנו ליין כעין חומץ האדומי אסור מדרבנן, מיהו דוקא בנרגש קיוהא ידי' אבל אינו אוסר במשהו לפי מה שהכריע המ"א סי' תמ"ז סק"ה שאין נוקשה אוסר במשהו. טור סי' תמ"ז כל אלו לר"א הן בלאו כו' ולדבריו אסור להשהותן בפסח [ואסורין לאחר הפסח] אע"ג דקיי"ל כר"ק כו' כן נראה להגיה, ור"ל דאע"ג דהבא כותח הבצלי וחבריו אינם נותנין טעם, ודין הוא שיבטלו חד בתרי אפי' מין בשאינו מינו אלא דרבי קרא לר"א דהיתר מטורף לאיסור, א"כ לאחר הפסח לאיסורו משום קנסא סגי למיהב לי' דין שאר איסורים ובשאר איסורים לא אחרבי המל"א, ודין הוא שאם עשה כותח מחמץ שעבר עליו הפסח בשוגג לר"ק מותר, מ"מ כותח זה שהשהו באיסור חשיב כחמץ בעין שהשהו ואסור, והנה דעת הטור דאף לפר"ת ללא רבינן לר"א לאו אלא לאכילה ולא לב"י, מ"מ חייב לבצר מדרבנן משום דלמא אתא למיכל, ואף לאחר הפסח אסור כשעבר ולא ביערו, אבל הר"ן כתב דכיון דאין הביעור אלא מדרבנן אם עבר ושהה מותר לאחר הפסח, ואע"ג דאם עבר ולא ביער אע"ג דבטלי' אסור לאחר הפסח אף דמה"ת בביטול סגי כבר תירץ המ"א סי' תמ"ז ס"ק מ"ו, דהיכי דעיקר החמץ אינו חייב לבצר מה"ת קיל טפי, ונראה לדינא להחמיר בחמץ ד"ג ע"י תערובות, דהא לדעת הר"ן ג"כ אסור משום שדעתו דלענין איסורא א"כ קרא דהוי לי' כשאר חצי שיעור וכמש"כ לעיל וא"כ יס' בו כל יראה מה"ת, ואין הגדון אלא לענין שיהא המל"א למלקות, ועוד דהרי דעת רש"י והר"מ דר"א אף לענין ב"י קאמר, מיהו יס' מקום להקל אף לדעת הטור משום דעת הרי"ף והרא"ש דאין הלכה כר"א ואין איסור אכילה מה"ת וכל שאכילתו אינה אסורה אלא מדרבנן מותר להשהותו לדעת הטור, ומ"מ אין להקל אפי' לאחר הפסח, ומיהו בנוקשה שעבר עליו הפסח יס' מקום להקל כדעת הר"ן דכיון דאין בו משום ב"י מה"ת אינו אסור לאחר הפסח, ואף לדעת הטור יס' מקום להקל משום דעת הרי"ף והרא"ש דאין הלכה כר"א ומותר להשהות לאחר הביטול, וכן פסק בשו"ע סי' תמ"ז ס"ב, והיינו אפי' לא ביטל וכדעת הר"ן אבל להשהות לכתחלה אסור אפי' לאחר ביטול דלמא הלכה כמשנתנו לנוקשה בלאו, וגם רהיטת לשון התו' ב' א' משמע דאף לאחר ביטול.

(יא) שו"ע סי' תמ"ז מ"א סק"א וי"א שאע"פ כו' שהרי יס' שם כזית כו', אי טכ"ע דרבנן וגם לא קיי"ל כר"א בחד"ג ע"י

ככ"ק שו"ל וטח פניה בטיט, ואם נפסל מאכילת אדם בטל כדין נבילה סרוחה, כיון שאינו עומד לחמץ בו.

וי"א שמוחר אפי' באכילה, נראה ללא קאי אלא על חרכו וטח פניו בטיט, אבל הפת שעטיפה לכו"ע אין בו איסור אכילה דעפרא בעלמא הוא אבל חרכו אינו נשרף לגחלת ממש, אלא עדיין אוכל הוא, אבל בני אדם אין אוכלין אותו, ור"י לזה ממש"כ התו' והרא"ש ר"פ כ"ק דאיידי שנפסל גם לכלב כדאמרו בפת שעטיפה, ואם איתא דהוי שרוף לאפר ודאי אין ראוי לחמץ בו, וכל שאינו ראוי לחמץ בו סגי בנפסל לאדם וכמבואר ברא"ש פ' א"ע סי' ג', ועוד וכי נריך לאשמעינן דאפר חמץ שנשרף קדם הפסח מותר בהנאה, ועוד הלא מבואר ברא"ש והביאו הטור בסמוך שאם דעתו לאוכלו אסור לקיימו ואסור לאחר הפסח, ואם דעתו לאכול פת שעטיפה ונפסלה מאכילת כלב ודאי לא נשתנה הדין מחמת מהשבתו ואינו חייב לבצר, אלא הכא בחרכו שעיקרו עדיין אוכל אלא שבני אדם מרחיקין אותו, בזה מהני מהשבה דכיון דדעתו לאוכלו ע"י תערובות הוי אוכל, ונראה דמה"ת חשיב אוכל והלכך אסרינן לי' לאחר הפסח דחמץ דרבנן לאחר הפסח מותר.

שם ודוקא כו' שאין נותנין אותו בו אלא לקיוהא בעלמא, שאילו היה נו"ט הרי איסור חמץ כשאר איסורין שבתורה דטכ"ע אסור מדאורייתא או דרבנן, ודין הוא שחייב לבצר כיון דמוזהר על אכילתו, אבל הכא בנמוח החמץ ותערובתו אינו נו"ט רק קיוהא, ומ"מ איסורא דרבנן איכא על אכילתו ואינו חייב לבצר אבל ביטול בעי דדין חד"ג ע"י תערובות לא קיל מנוקשה בעין.

(י) מ"ב א' תוד"ה ואלו, ונראה לר"ת כו' ועוברין היינו מעל השלחן, אע"ג דמדרבנן חייב לבצר בין נוקשה ובין חמץ דגן גמור ע"י תערובות מדין חיוב בדיקה, וכדחתנן בנוקשה שיאור ישרף, ובחמץ דגן גמור ע"י תערובות נמי כיון דאסור באכילה מדרבנן, מ"מ סגי בביטול, ואפי' לדעת הר"ן לעיל סק"ט דחמץ ד"ג ע"י תערובות אסור מה"ת א"כ יס' בו ב"י כדין חצי שיעור, מ"מ משנתנו דשנה רבי משנת ר"א דס"ל דחמץ ד"ג ע"י תערובות ונוקשה בעינו בלאו, לא שייך למחני מלות ביעור דרבנן דמודים בזה חכמים ורק אם ר"א מחייב משום ב"י מה"ת יתכן למחני ואלו עוברין משום ב"י, ועל זה הוכיח ר"ת דז"א, וא"כ אין פלוגתא ר"א וחכמים אלא באכילה, וע"כ משנתנו באכילה איירי ולענין חיוב מלקות.

ומש"כ תו' לעיל כ"א ב' ד"ה ר' יהודה, דלפר"ת אינו חייב לבצר את הכותח, היינו דב"י ליכא מה"ת אבל חיוב ביעור מדרבנן איכא אלא דסגי בביטול, ומיהו לר"א דאכילתו בלאו חייב לבצר ולא סגי בביטול, ומ"מ אין הביעור אלא מדרבנן כיון דכל יראה ליכא, והלכך לא יתכן לב"ש דיחייב לבצר מן העולם כותח ולא יהא רשאי למוכרו לנכרי קדם הפסח, ואם היינו מפרשים טעמא דריב"ב בכותח כב"ש היה מוכח דאיכא ב"י בכותח אבל למאי דמפרש ר"ת טעמא דריב"ב ניחא.

יבֶּכּה בִּיבֶכֶּה אֵין בִּילָה וְאִיכָא תַעֲרֻבּוֹת שְׁאִין בְּהִיתָר ס' וְלִי, וְעִי לֵךְ סִי קִי"ז ס"ק י"א].

בְּמִצְוַת בְּשַׁעֲהָ אֶת יִטְ כְּתֹב בְּשֵׁם אַחֲרֹנִים ז"ל לְהַסְתַּפֵּק בְּהָא דְּהַחֲמִינָה וְאִחָ"כ נִסְרַחָה חַיִּיב לְבַעַר אִם הוּא לְאֻרִיתָא, וְנִרְאָה דְּהָא לְאַמְרִינָן כָּל הַגְּזֵרִין אֶפְרָן אֶסּוֹר הוּא לְאֻרִיתָא, וְאַמְנֵס דּוּקָא בְּנִהְגָה דֶּרֶךְ הַגָּאָה אִו בְּבִצְ"ח דְּחַיִּיב שְׁלָא כְּדֶרֶךְ הַגָּאָה, עִי לְעִיל סִק"ז בְּאֻרֶךְ, וְאִ"כ בְּחֻמְזָא דְּשָׁלָא כְּדִ"ה מוֹתֵר מִה"ת, אֶפְשָׁר דְּהַגָּאָה סְרוּחָה הוּא שְׁלִכְדִ"ה וּמוֹתֵר מִה"ת לְאִיסוּרֵי הַגָּאָה לֹא פִקֵּעַ אִיסוּרֵן בְּמָה שְׁהֵן מִתְבַּטְּלִין מִתּוֹרַת אֻכְלִין וְהַגְּזֵרִין אֶפְרָן מוֹתֵר מִשּׁוּם שְׁנַעְשָׂה מִלּוֹתָן כְּמוֹ שְׁכַתְּבוּ תו' תְּמוּרָה ל"ד ב', וְהַלְכָךְ חֻמְזָא שְׁנַסְרַח בְּפִסְחָא לְאַחַר שְׁנַאסְרָא בְּהַגָּאָה אֶסּוֹר כְּדִין אֶפְרָן שְׁל אִיסוּרֵי הַגָּאָה, וְאִף לִר"י לְאַפְרָן חֻמְזָא מוֹתֵר נִסְרַח אֶסּוֹר דְּכַשְׁנֶשְׁרֶף וְנַעֲשָׂה אֶפְרָן מוֹתֵר דְּנַעֲשָׂה מִלּוֹתָן מִשְׁא"כ בְּנִסְרַח, וּמִה"ט עֵדִיין מִלּוֹת תַּשְׁבִּיתוֹ עֲלֵיהֶן לְבַעַר מִן הָעוֹלָם, וּמִשְׁ"כ בְּשַׁעֲהָ אֶת שֵׁם לְלִמּוּד מִטּוֹמֵאֵת אֻכְלִין דְּאִם נִפְסַל מֵאֲכִילַת כֻּלָּא פִקֵּעַ טּוֹמֵאֵתָה תְּמוּרָה דְּהַכָּא מִשּׁוּם אִיסוּר הַגָּאָה אֲתִינָן עֲלֵהּ, וְאַמְנֵס לְעִינֵין מִלּוֹת תַּשְׁבִּיתוֹ יֵשׁ מִקּוֹם לּוֹמֵר דְּכָל שְׁבִטָל מִתּוֹרַת אֻכְלָא כְּבֵר קִיִּים תַּשְׁבִּיתוֹ וְלֹא דְּמִי לְהַטִּיל לִים לִמ"ד בְּעִי שְׁחִיקָה דְּהַתָּם עֵדִיין חֻמְזָא הוּא בְּכָל מִקּוֹם שְׁהוּא, וְזוֹ דַּעַת רִיטְב"א בְּשֵׁם הַרְ"ה אֶהֱבִיא שֵׁם, וְלִפְיֶכֶךְ מִסְתַּפֵּק לְאַפְשָׁר לְהַחֲמִיבִים לְבַעַר אִינוּ אֲלֹא מִדְּרַבְּנָן, אֲבָל אִיסוּר הַגָּאָה הוּא לְאֻרִיתָא, וְאַמְנֵס יֵשׁ לְעִי לְדַעַת הַרְ"ה הֲלֹא אֲמַרו בִּירו' דְּנִתְחַמְּלָה וְאִחָ"כ נִסְרַחָה חַיִּיב לְבַעַר אֲלֵמָא לְאִיכָא גַם חוּבַת בִּיעוּר, וְנִרְאָה לְאִף אִם שְׂרַפָּה לְרַבְּנָן לְאַפְרָה אֶסּוֹר חַיִּיב לְהַטִּיל הַאֲפֵר לִים, וְהָא דְּחִרְכוּ לְאַחַר זְמַנָּא אֶסּוֹר בְּהַגָּאָה הוּא אֶפְרָן בְּחֻמְזָא שְׁל נִכְרִי לֹא מִשּׁוּם חוּבַת בִּיעוּר אֲתִינָן עֲלֵהּ, אֲלֹא מִדִּין אִיסוּר הַגָּאָה לְאַפְרָן אֶסּוֹר, [עִי סִי קִי"ח סִק"ז].

בְּמִצְוַת סִק"ק י"ב כְּתֹב דְּמִלּוּגְמָא שְׁנַסְרַחָה הִיִּינוּ נִפְסַל מֵאֲכִילַת כֻּלָּא, וְאִין רָאוּי לְסַתּוּם אֲלֹא לְפִרְשָׁא דְּאִם אִינֵה רָאוּי לְחַמְעָה בְּהַנִּפְסַל מֵאֲכִילַת אֲדָם סְגִי, וְנִסְרַחָה וְאִחָ"כ הַחֲמִינָה לְעוֹלָם אִינֵה רָאוּי לְחַמְעָה בְּהַנִּפְסַל נִוִּקְשָׁה וְלִפְיֶכֶךְ סְגִי בְּנִפְסַל מֵאֲדָם, וְלִפ"ז יֵשׁ לְפִרְשָׁא הִירו' בִּין בְּפִסְחָא וּבִין קִדְּם הַפִּסְחָא דְּאִם נִתְחַמְּלָה וְלִבְסוּף נִסְרַחָה הִרִי הִיא רָאוּי לְחַמְעָה בְּהַנִּפְסַל אִף בְּנִסְרַחָה קִדְּם הַפִּסְחָא, וְאִם נִסְרַחָה וְלִבְסוּף הַחֲמִינָה הִרִי אִינֵה רָאוּי לְחַמְעָה בְּהַנִּפְסַל לֹא בְּשַׁעַת סְרַחוּן וְאֶפְרָן נִסְרַחָה בְּפִסְחָא אִינוּ חַיִּיב לְבַעַר, וְזֵה פִי הַרְ"ה לְמִשְׁ"כ הַב"י שְׁהַרְ"ה אִינוּ מַחֲלֵק בִּין קִדְּם הַפִּסְחָא לְפִסְחָא עֲלֵמָה, וּמִיּוֹשֵׁב מִה שְׁהִי בְּשַׁעֲהָ אֶת אֶת כ"ד.

(יב) שְׁו"ע סִימָן תמ"ב ס"ג וִישׁ מִחֲמִירִין אִם נִרְאָה מִבְּחוּץ, יֵשׁ כָּאֵין נִידוּן מִלֵּד שְׁהָאֲדָם מִבְּטָלוּ וְדְּמִי לְכּוֹפֵת שְׁאוּר שִׁיחִדוּ לִישִׁיבָה, וְזֵה קִיִּימָא לֵן דְּבַעֲיָן טַח פְּנִי בְּטִיט, וְדַעַת הַמִּתְחִירִין לְחַשִּׁיב לְהוֹ כְּטַח פְּנִי בְּטִיט, וְעוֹד יֵשׁ לְדוֹן מִדִּין חַיִּיב בְּדִיקָה שְׁהַחֲמִירוּ חֲכָמִים שְׁמָא יְבוּא לְאֻכְלוּ וּמִפְּנֵי זֶה לֹא סְגִי בְּבִיטוּלָא וְזֵה רָאוּי לְשִׁרְתּוֹ וְלַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ עֵיסָה, וְטַעַם הַמִּתְחִירִין לְנַפְשׁוֹ שְׁל אֲדָם מִרְחִיקוֹ וְלֹא חִישִׁינָן שְׁמָא יְבוּא לְאֻכְלוּ, וְהָאֻסְרִין בְּנִרְאָה מִבְּחוּץ אֶפְשָׁר דְּסִבְרִי דְּבִנְרָאָה

תַּעֲרֻבּוֹת וְדִלִּי לִיכָא ב"י לְאֻרִיתָא בְּלִיכָא כְּזִית בְּכָא"פ שְׁהִרִי מִה"ת מוֹתֵר בְּאֲכִילָה, וְאִם טַכ"ע לְאֻרִיתָא וְדִלִּי יֵשׁ כָּאֵין ב"י מִדִּין ח"ס וּמוֹשֵׁ"כ אַחֲרֹנִים ז"ל דְּבִצְ"י אִין ח"ס אֶסּוֹר מִה"ת ל"מ כֵּן בְּסִתְמִיתָה הַרְ"ה אֶסּוֹרִים] אֲבָל יֵשׁ מִקּוֹם לּוֹמֵר לְעִינֵין ב"י חַשִּׁיב שְׁיַעוּר שְׁלֵם כִּיוִן לְאִיכָא בְּרִשּׁוֹתוֹ כְּזִית חֻמְזָא וְהוּא אֶסּוֹר בְּאֲכִילָה, וְאִילוּ אֲכִיל לֹא לְהַתַּעֲרֻבּוֹת בְּמִהִירוֹת וְאִכָּל כְּזִית בְּכָא"פ יִהְיֶה חַיִּיב כְּדִין אֻכְלָא שְׁיַעוּר שְׁלֵם, וּמִיּוֹה י"ל כְּדִין לְאִינוּ יֻכּוֹל לְאֻכְלוּ כְּזִית בְּכָא"פ כְּדֶרֶךְ אֲכִילָה בִּיּוֹנוּת גַּם לְעִינֵין ב"י לֹא חַשִּׁיב שְׁיַעוּר, וְכֵן אִי אִית לֵן כְּר"א דְּהַמְל"א לְעִינֵין אֲכִילָה אֲכִתִּי י"ל לְעִינֵין ב"י לֹא חַשִּׁיב כְּשִׁיַּעוּר שְׁלֵם, וְאִם יֵשׁ כְּזִית בְּכָא"פ אִם מִמְשׁוֹ קִיִּים בְּתַעֲרֻבּוֹת לְכו"ע לּוֹקָה עַל אֲכִילָתוֹ וְאִיכָא ב"י, וְאִם אִין מִמְשׁוֹ קִיִּים רַק טַעַמּוֹ אִם טַכ"ע לְאֻרִיתָא גַם ב"י לְאֻרִיתָא, וְאִם טַכ"ע דְּרַבְּנָן גַּם ב"י דְּרַבְּנָן, וְדּוּקָא מִין בְּשָׁא"מ אֲבָל מִין בְּמִינוּ בְּטָל בְּרֻבּוֹ וְכַדְאֲמַרו זְכָרִים ע"ח א' הַפִּיגּוֹל וְהַנּוֹתֵר שְׁבִלָן כו' וּש"מ נו"ט בְּרֻבּ לֹא לְאֻרִיתָא, וְאֶפְרָן אִיכָא כְּזִית בְּכָא"פ כְּדִמּוּכָה בְּסוּגִיָּא שֵׁם, וּמִ"מ אִיסוּר לֹא יִרְאָה אִיכָא מִדְּרַבְּנָן וְלִרְיָךְ לְבִטָל אִם הוּא קִדְּם הַפִּסְחָא וְאִם כְּבֵר נִכְנֵם הַפִּסְחָא לְרִיךְ לְבַעַר, וְאִם בִּיטָל קִדְּם הַפִּסְחָא לְדַעַת הַטּוֹר סְגִי בְּהַכִּי, אֲבָל לְדַעַת תּוֹסֵפּוֹת ב' א' לֹא סְגִי בְּבִיטוּלָא וְלִרְיָךְ לְבַעַר, וְכֵן דַּעַת הַר"ן ר"פ א"ע, וְכֵן נִקִּיט לִי הַמ"א לְדִינָא, וּמִיּוֹה לְאַחַר הַפִּסְחָא מוֹתֵר אֶפְרָן לֹא בִיטָל, כִּיוִן דְּאִין אִיסוּר אֲכִילָתוֹ אֲלֹא מִדְּרַבְּנָן, אֲע"ג דִּישׁ כָּאֵין תַּעֲרֻבּוֹת חֻמְזָא דְּגֵן גְּמוּר הָאֶסּוֹר מִלְּאֻרִיתָא, מִ"מ כִּיוִן דְּנִתְבַּטָּל וְהַשְׁתָּא אִין אִיסוּרוֹ אֲלֹא מִדְּרַבְּנָן מוֹתֵר לְאַחַר הַפִּסְחָא, אֲבָל מִין בְּשָׁא"מ אִף לְאַחַר הַפִּסְחָא אֶסּוֹר אִף לְאִיכָא כְּזִית בְּכָא"פ, דְּכַסֵּם לְאַסְרִינָן אֲכִילָתוֹ וְחַשְׁבִּינָן לִי כַּחֲלִי שְׁיַעוּר ה"נ מוֹזְהָר עֲלִי מִשּׁוּם ב"י וְכַמֶּשׁ"כ הַר"ן, וְאַמְנֵס אֶפְשָׁר דְּגַם לְעִינֵין ב"י חַשִּׁיב כַּחֲלִי שְׁיַעוּר, דְּב"י בְּתֵר אֲכִילָה גְרִיר וְכַמֶּשׁ"כ לְעִיל.

וְנו"ט בְּלֹא מִמְשׁוֹ נִרְאָה לְהַפּוֹסְקִים טַכ"ע לְאֻרִיתָא יֵשׁ בּוֹ גַם מִשּׁוּם ב"י וְכַמֶּשׁ"כ הַר"ן בְּמִמְשׁוֹ וְאִין כְּזִית בְּכָא"פ כְּדִין לְאִיסוּר בְּאֲכִילָה מִה"ת יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם ב"י, וְאִף לְדַעַת הַסּוֹבְרִין טַכ"ע לֹא לְאֻרִיתָא, מִ"מ חַיִּיב בְּבִיעוּר כְּמוֹ נִוִּקְשָׁה לְדַעַת תו' וְהַר"ן אִף לְאַחַר בְּיטוּלָא, וְכֵלָל בְּיטוּלָא אִף לְדַעַת הַטּוֹר חַיִּיב לְבַעַר וְעַבְרָא וְשִׁהָה לְמֵאִי דְּמִחֲמִירִין בְּטַכ"ע לְאֶסּוֹר סְפִיקוֹ כְּמִצְוָה בִּירו' ד' ס' ל"ח ס"ב יֵשׁ לְאֶסּוֹר, וְכַמֶּשׁ"כ בְּגַמ' ל' א' דְּפִרְיָךְ וְהָא אֲמַר רַבָּא ר"ש קִנְסָא קִנִּים, וּמִשְׁמַע דְּאֶפְרָן בְּנו"ט בְּלֹא מִמְשׁוֹ פִּרְיָךְ לְאִיסוּר וְכִי מִשְׁנִי בְּתַעֲרֻבּוֹת לֹא קִנִּים הִיִּינוּ בְּתַעֲרֻבּ אִחָ"כ אֲבָל בְּתַעֲרֻבּ קִדְּם הַפִּסְחָא וְשִׁהָה אֲוֹתוֹ אֶסּוֹר כְּמִשְׁ"כ הַרְ"ה רפ"ב בְּהָא דְּחִרְכוּ קִדְּם זְמַנָּא, וְאִ"כ דִּין הוּא לְאֶסּוֹר לְאַחַר הַפִּסְחָא אִם לֹא שְׁנַסְמוּד עַל דַּעַת הַפּוֹסְקִים טַכ"ע לֹא לְאֻרִיתָא, וּמִ"מ בְּתַעֲרֻבּ מִמְשׁוֹ אִף לְאִיכָא כְּזִית בְּכָא"פ מִחֲמִירִין דְּזֵהָ יֵשׁ פּוֹסְקִים דְּס"ל לְאִף אִם טַעַמּוֹ וְלֹא מִמְשׁוֹ דְּרַבְּנָן טַעַמּוֹ וּמִמְשׁוֹ לְאֻרִיתָא אִף בְּלִיכָא בְּכָא"פ וְזוֹ דַּעַת הַר"ן ר"פ א"ע, וְהַר"ן ס"ל דְּקִי"ל טַכ"ע לֹא לְאֻרִיתָא וְעִי חֲזו"א טַכ"י ס' ג' וְאִם יֵשׁ בְּהִיתָר ס' כְּנִגְדָא הָאִיסוּר מוֹתֵר, מִיּוֹה

כדין חזי שיעור, ואף אם בטלו לא מהני שהרי חייבו חכמים בדיקה.

טור סי' תמ"ב כתב דלפרש"י בשולי הכלי אפי' כזית אינו חייב לבדור, וכן לפר"י שלא במקום לישה אם עשוי לחזק אפי' כזית אינו חייב לבדור, וז"ע דהא אב"י מוקי לה כרשב"א ואנן לא קיי"ל כרשב"א וכמס"כ הטור לעיל דבעינן טח פניה בטיט, וא"כ כזית אפי' עשוי לחיזוק כריך לבדור, וכ"ה בהדיא במלחמות דאף למאן דפסק כאב"י מ"מ בכזית חייב לבדור דאין הלכה כרשב"א.

שו"ע ס"ז ואם לאו חייב לבדור, זו כשיטת הרי"ף, אבל כשיטת הרא"ש דהלכה כאב"י לפר"י [וכן הסכים רמב"ן במלחמות] פחות מכזית שלא במקום לישה אף באין עשוי לחזק א"ח לבדור, ונראה דהיינו דוקא בדבוק בעריבה ואין דעת האדם על"י אבל פחות מכזית המונח בכלי לעולם חייב לבדור כדין חזי שיעור.

במ"ב ס"ק ל"ז וי"א אפי' אין דבוקים אין כריך לבדור, היינו כאב"י וכפר"י, ומ"מ דבוקים צעין אלא ש"א שיהיו עשוי לחיזוק אבל אם הן תלושין ועומדין לינטל לכו"ע חייבין בדיעור.

רא"ש פ"ג סי' ב', ולא דוקא דבוקים אלא אורחא דמלתא נקט, המ"מ פי' דבוקים היינו עשוי לחיזוק דאל"כ גם פחות מכזית חייב לבדור וכדעת הרי"ף, ודברי הרא"ש כאב"י וכפר"י דפחות מכזית אפי' אין עשוי לחזק אינו חייב לבדור, ומיהו דבוקים צעין שיהא דעתו לבטלם, אבל אפשר דע"ג קרקע ואין דעתו עליהם אפי' אין דבוקים ולא גריע מעשוי לחיזוק וכמס"כ הרמב"ן במלחמות וכוונת הרא"ש דיש מקום לומר דלכך לא חיישין ב' בתים דלמא מכנשי משום שהם דבוקים, לזה קאמר הרא"ש דבאין דבוקים נמי, ומיהו אין דברי הרא"ש אלא במונחים ע"ג קרקע אבל בכותלים שפיר י"ל דהר"מ ס"ל כהרי"ף ובעינן עשוי לחזק.

טור סי' תמ"ב והר"י מפרי"ש כ' כו' א"א לנקרן שלא ישאר בהן בין הכל כזית כו', כבר הקשו בהגהות מהר"ח כיון דלא קיימינן בעשוי לחזק א"כ לדעת הרי"ף אפי' פחות מכזית חייב לבדור, ולאב"י כפר"י כיון שאין כזית במקום אחד אינו חייב לבדור, ואם מפני שהוא מקום לישה אפי' פחות מכזית חייב לבדור, ומס"כ מהר"ח ז"ל דסבר דכל שאין בלירוף כזית לעולם א"כ לבדור אפי' אין עשוי לחזק, לא יתכן שיחדשו רבותנו דבר שאין לו יסוד בגמ' ובבביתא דחמירתא לא הזכירה כלל מקום אחד, ואפשר דהר"י חשך דחוט של צק נמשך עד שמטטרף כזית ולשון הכלי מטרפו לא דוקא ור"ל ריקועו של הצק מטרפו.

אח"כ ראיתי דלשון הר"י מפרי"ש הוא מהירו' פ"ג ה"ג, ואיתא התם דהכלי מטרף ב' חלאי זיתים והבית אין מטרף, ואמרו דהא דמתנ' דבעינן כזית במקום אחד היינו במחזור, אבל בתלוש הכלי מטרפו, ולמס"כ אין ר"ל דהכלי מטרפו כדין לירוף כלי דעלמא, אלא ר"ל חלאים תלושים והן בכלי אינם מתבטלים ואם הם שנים מטרפים ויש להם דין כזית, אבל בבית הם מתבטלים והיינו על קרקע הבית כמס"כ רמב"ן במלחמות ועשוי לדורס.

מבחוץ לא חשיב כטח בטיט, א"נ משום חיוב בדיקה שמה יבוא לאוכלו, ואם נפסל מאכילת אדם ואין ראוי לחמם בו אין שום טעם לאסור.

בשעה"ל אות כ', כתב בשם המקו"ח דאם נפסל אחר שש מותר לקיימו ולא להתפרש טעמא, דהא סתם בשו"ע לה' סי' תמ"ג ס"א דלאחר שש אסור בהגאה וגם יש מלות תשציתו לאחר שש וא"כ הדין נותן דאפרן אסור וה"ה בנפסל מאכילת כלב לא עדיף מאפר, וכן משמע בגמ' כ"א ב' דדוקא חרכו קדם שנאסר ואפי' בשעות דרבנן משמע דאפרו אסור וכדמסיק שם אהא דתנן ולא יסיק בו חטור ומשמע דקאי אשעות דרבנן דומיא דרישא דאוקים בשעות דרבנן, וכיון דבנפסל בפסח חייב לבדור דמלות תשציתו היינו כליון מן העולם מה לי בפסח ומ"ל אחר שש, ואף לדעת הסוברין דלאו דכל יראה ליכא לאחר שש מ"מ עשה דתשציתו איכא כדאמר ה' א', וכמס"כ תו' כ"ח ב' ד"ה ר"ש, וכמס"כ במ"ב שם סק"א, ומיהו אי ציעור חמץ זה שנסרח אינו אלא מדרבנן י"ל דסמכין על הראב"ד והר"ה דהלכה כר"ש אפי' לפני זמנו וכמס"כ הרא"ש פ' כ"ש סי' ד'.

תמ"ב ס"ב הפת כו' ומלוגמא שנסרחה כו', בנסרחה ואח"כ נתחממה נראה דלכו"ע סגי בנפסלה לאדם דאינה ראוי לבוא לידי חימוץ הראוי לחמם וכמס"כ לעיל ס"ק י"א, ובנתחממה ואח"כ נסרחה חייב לבדור אפי' נפסלה מאכילת כלב כיון שנסרחה בפסח, ובשעה"ל אות כ"ה כתב בשם אחרונים ז"ל דנסרחה צק לא הוי רק חמץ נוקשה ומשמע אפי' נתחממה קדם שנסרחה, והדבר תימא דצק שנתחמם הרי זהו עיקר החמץ, ואף דאינו נאכל עד שיתבטל או שיאפה מ"מ הוא אוכל גמור ותיקון כדרכו לא מקרי מחוסר מעשה ואם נסרח לאדם וראוי לחמם בו הוי חמץ גמור ולא נוקשה, ולמס"כ לעיל סק"ד נוקשה היינו שחימוצו משונה ואין חימוצו חימוץ הגמור.

יג' ת"ה ב' אר"ה סמי קילתא מקמי חמירתא רב יוסף אמר תנאי כו', למאי דקיי"ל דלא כרשב"א אין נפקותא בין ר"ה לר"י אלא ר"ה אמר דחלא משצתא היא, ורב יוסף אמר דתנאי היא ורב יוסף סבר דכי היכי דמיקיל רשב"א בכזית בעשוי לחזק כמו כן מקיל בפחות מכזית באינו עשוי לחזק, ולדידן דקיי"ל כרבנן צעין תרתי לטיבותא פחות מכזית ועשוי לחזק, ואב"י סבר דפחות מכזית לא פליגי, והלכך קיי"ל דכזית אפי' עשוי לחיזוק חייב לבדור, ופחות מכזית אפי' אין עשוי לחיזוק אינו חייב לבדור, ואין נפקותא בין אב"י לר"י ור"ה אלא בפחות מכזית ואין עשוי לחיזוק, ואם הלכה כאב"י יש נפקותא במקום לישה דבזה מודה אב"י דבאין עשוי לחזק חייב לבדור, והא דאמר דבבית חייב לבדור דזמנין דכניש להו כו', אם הלכה כרב יוסף ז"ל דמייירי דעשוי לחיזוק היינו למלא את הגומא ומ"מ חוששין זמנין דכניש להו, ואם הלכה כאב"י אפשר לפרש באין עשוי לחיזוק, והיכי דחייב לבדור נראה דחשיב כחמץ צעין ועובר עליו דכל יראה ובפחות מכזית אסור

אין ראוי דב' חלאים מצטרפין, די"ל דנהי שיעורא ליכא איסורא דח"ש איכא.

ובתשובת ח"צ סי' פ"ו פי' דברי הרא"ש [הובא לעיל ס"ק י"ג] שכתב על דברי הר"מ ללחו דוקא דבוקים דס"ל דלענין ד"י לא מהני מה שהאדם יש לו כזית אלא צענין חתיכה אחת של כזית וגם איסור חצי שיעור ליכא דב"י, והדבר תימא דא"כ למה לי עשוי לחזק בפחות מכזית תיפוק לי' דאין איסור בפחות מכשיעור, וגרסה כונתו ז"ל שפי' דהכלי מאכיל מאכיל שכתב הר"י מפרי"ש כפשוטו אבל למש"כ לעיל אין פירוש דברי הר"י כן, ובגמ' ו' ב' אמר אי משום פירורין הא לא חשיבי, הרי זה הדיא דאם לא הפקירן אף שאין בהן חתיכה כזית יש בהן משום ד"י ומוכח אחת משתי אלו, או ששיעור כזית מצטרף מחלאים דשיעורא אקרקפתא דגברא נאמר וכל שיש לו כזית ברשותו הרי זה שיעור מלא או דגם חצי זית אסור, ומשום הפקר נמי אין לפוטרו מביעורו, דדוקא פירורין דאין דרך לאוספן בטיילי, וגלוסקא יפה דנקט לרוחא דמלתא נקט אלא ר"ל שאינו כפירורין דבטלן מאלוהו, ואפי' אם הפקיר חייב לבצר מדין דדיקה שחייבו חכמים ואפי' פירורין חייב לבצר, וכל מש"כ כאן הוא קדם שראינו הסוגיא ביר' שצ"ס"ק י"ג.

ובתו' מ"ה א' הקשו לפרש"י למה לן בבית זימנין דמיכנסי תיפוק לי' משום דהוי כעברה שלא במקום לישה, מבואר שפי' דגם בבית טעם היתירא דחצי זית משום דמבטל מתורת אוכל אבל לא משום חצי שיעור, והדבר מוכרח לפרש"י דאגבא דאגני אף חצי זית חייב לבצר אע"ג דלא שייך לירוק כלי וולשון המ"מ פ"ד ה"ח נחפרש לעיל סק"ט.

ר"מ פ"ב הט"ז הואיל ואלו החלאי זיתים דבוקין בכתלים כו' אלא מבטלו בלבו ודיו, מבואר דהא דאמרו בגמ' אבל בבית חייב לבצר זימנין דכניש להו היינו אפי' אי ביטל להו קדם הפסח, דיש בזה חובת ביעור שאמרו חכמים אע"ג דמבטל חמא, אלא כיון דהוי ספיקא לאחר ביטול אזלינן לקולא דבוקין שהזכיר רבנו היינו למהיב טעמא דהוי ספיקא.

כתב המרדכי ר"פ אלו עוברין מכלל דכזית כו' ואפי' להשהותה אי אפשר פן ישאר כזית במקום אחד ואם אינו עשוי לחזק אפי' פחות מכזית נמי אלא אפי' עשוי לחזק יש לחוש פן ישאר כזית, א"נ נקט כזית אפי' לאביין והלכך טוב לגוררה כו', והמקילין סומכין על הביטול, נראה דר"ל דלאחר הביטול סומכין דלא נשאר כזית כיון דהוי ספיקא דרבנן אבל אם יש כזית לא מהני ביטול מדין חיוב דדיקה, מיהו לדעת הרי"ף אפי' פחות מכזית חייב לבצר באין עשוי לחזק, אבל המקילין סומכין על הפוסקים כאביי כיון דכבר ביטל ואין ביעורו אלא מדרבנן.

רא"ש פ"ג סי' ב' לפי שישארל קדושים הם כו' אפי' כלשהו ואפי' אם נדבק בכותלי הבית, לכאורה בלא עשוי לחזק קיימין, וא"כ לדעת הרי"ף חייב לבצר וכן לפרש"י, רק לפר"י לאביי א"ל לבצר,

ובירו' שם פריך ר"י על מתנ' כיצד מפרישין חלה בטומאה, יפרידנה ולא יהי' כזית במקום אחד, ופריך בגמ' הלא אמרין דאין הבית מצטרף ונראה דר"ל כיון דפחות מכזית המוטל בבית בטל מתורת אוכל א"כ אי אפשר שיקרא לו שם חלה ולא היה צריך להביא מימרא דר"י דאין הבית מצטרף דהלא מגופי' הוא מוכרח דהא פריך יפרידנה אלמא דהפירוד מלי מליסור ד"י א"כ בטל מתורת אוכל אלא מיתא מימרא דר"י דמפורש בה טעמא ומשני דבאור קדשי ומבטל לא בטלי אלא על הקרקע, ומוכח בהדיא דלא משום פחות מכשיעור אהנין עלה אלא משום דע"ג קרקע הן בטיילין מתורת אוכל.

ובפ' ת"נ ה"ד, מצעי לי' בשוחט הפסח על החמץ מאחר שאילו בתוך הבית ואין הבית מצטרף פטור או מאחר שאילו בתוך הכלי הכלי מצטרף חייב, ונראה דשני חלאים בבית ודאי לא מצעי לי' דכיון דבטל מתורת אוכל ודאי לא עבר על לא תשחט, אלא מצעי לי' בכלי כיון דאין כזית במקום אחד ובבית בטל משום שאין לחצי זית חשיבות גם בכלי לא חשיב לירוק לענין מלקות אלא חשיב חצי שיעור, וה"ה לענין כל יראה מצעי לי' אלא דבב"י ליכא מלקות נקטי' לענין שוחט הפסח על החמץ.

והגר"א צביאורו סי' תמ"ב מפ"ש דהא דלריך טעם בבית זימנין דמיכנף, משום דאל"כ הו' פירורין והו' הפקר, והלכך ביבשים דלא מידבקו א"ל לבצר, והיינו דאמרו ביר' דאין הבית מצטרף אבל כלי מצטרף אף יבשין, ור"ע דלא אמרו דפירורין בטלן אלא לענין דאין אורכ לבטלן אבל לענין חיוב דדיקה שחייבו חכמים לבצר מן העולם או לזרקן לאשפה ולא להחזיקן ברשותו אף לאחר ביטול בזה לא חלקו בין כזית לפחות מכזית, ופירורין שצביתו חייב לבצר, וע"כ חלואין שצבית מדין ביטול מתורת אוכלין אהנין עליהו, ועוד מה איכפת לן דמיכנפי הלא כבר נעשו הפקר, ועוד אדפריך בגמ' ו' ב' מסבירא דהוי כסופי תאנים ומשמר שדהו מפני ענבים, הוי לי' לגמ' להביא מימרא דעולא דבבית חייב לבצר משום זימנין דמיכנפי טעמא דלחיס אבל יבשים חייב ואל"ה, כמדומה דל"ל אין חייב לבצר, ועוד שלא במקום לישה אגבא דאגנא וסיפתא דאגנא למה חייב לבצר פחות מכזית לפרש"י הלא אין כאן לירוק כלי, ועוד לפ"ז אביי לא חידש עיקר הדין דשלא במקום לישה פחות מכזית אין צריך לבצר [לפי' תוספות] אלא הני אמוראי קמאי מוקו ב' הברייתות במקום לישה ואביי מוקי ברייתא קמייתא שלא במקום לישה, ואם כן הו"ל להרי"ף לפרש דשלא במקום לישה היינו אגבא דאגנא וסיפתא דאגנא פחות מכזית א"ל לבצר אף באין עשוי לחזק, גם לשון הירו' באור קדשי כו' אינו מתפרש לפי' הגר"א וכמש"כ לעיל.

יד' י"ל לעי' דבין כזית לענין כל יראה אי צענין כזית מחובר או אפי' ב' חלאי זיתים מפורדות מצטרפין כיון שיש לו להאדם ברשותו כזית, ומהא דתנינן דין פחות מכזית אי בטל לגבי עברה,

במלחמות, ומש"כ פחות מכזית אפי' במקום לישה אי עשוי לחזק לא גזרו כו' יכול לשמור שלא ילוש עליו, היינו משום שרואה בקיומו הוא נשמר שלא ילוש עליו, ואע"ג דבפחות מכזית אפי' אין עשוי לחזק בטל שלא במקום לישה התם מתקיים אגבה דמנא אצל במקום לישה כשעומד ליסור אינו בטל אלא בעשוי לחזק הוא נשמר שלא יסור, ומשמע מדבריהם דהא דמחמירין במקום לישה אינו אלא מדרבנן, ולכאורה י"ל דהוא מה"ת כיון שעומד ליפרש.

מ"ה ב' תוד"ה כופת, ונראה לר"י דכי היכי דפליגי לענין טומאה כו', כונתם דהכא שהא אורכל בעיקרו ומתבטל ע"י מחשבת האדם שמסיעו מאכילה לשימוש ע"כ לא סגי במחשבה לחודא, אלא כריך שיעשה מעשה המכניסה לישיבה כמו החלקה וריקוע כפי האורכ לשיבה, ואע"ג דלענין לטמא מדרס סגי במחשבה כדין כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה, מ"מ להתבטל מתורת אורכל לענין חמץ לא סגי במחשבה אלא בעינן מעשה, ומה שהזכירו פלוגתא ר"י ורבנן להפלת הדבר דביטול לענין חמץ לא קיל מביטול לענין קבלת טומאה בשום דבר דלר"י דשינוי לתקן לאו שינוי הוא גם לענין חמץ כן, אצל עיקרון לפרש דלא סגי במחשבה אלא בעינן מעשה וכמש"כ תו' שבת נ"ב א' ד"ה צדאין, ובסנהדרין מ"ח א' ד"ה נתנו, ודברי מהרש"ל ומהרש"א קשה לכוונם.

טו' טור סי' תמ"ב ופעמים מואלים בהם שנים או שלשה חטים כו' ואני תמה למה אסרו היכי כו', נראה דמיירי דסינן את היין קדם הפסח ואם יא ספק שלא באו החטים לכלל חימוץ אסור לשחות היין ומותר להשהותו, ואם ודאי באו לכלל חימוץ אסור להשהותו, וס"ל דאע"ג דנתבטל בס' קדם הפסח אסור לשחותו בפסח וכמש"כ ב"י, ולמדנו מכאן דחמץ בפסח דאוסר במשהו לענין אכילה ה"ה דאסור להשהותו ומשמע אפי' אחר ביטול דהא כל אדם מבטל חממו אחר הבדיקה, ואע"ג דדעת הטור דהיכי דאסור אכילתו אינו אלא מדרבנן אינו חייב לבצר ובביטול סגי ל' היינו דוקא למאן דפסק כרבנן, דחמץ דגן גמור ע"י תערובות אינו אלא מדרבנן, אצל למאן דפסק כר"א כי היכי דחמץ דגן גמור ע"י תערובות חייב לבצר ה"נ בטעם משהו חייב לבצר, וומיהו קשה מנ"ל להטור דרנ"ג ס"ל דהלכה כר"א דלמא משהו חמיר טפי כיון דמשום טכ"ע מחמירין במשהו, ונראה דהחטים ציין אינם מטעמים טעם גמור אלא קיוהא והיינו חד"ג ע"י תערובות, ומ"מ הכריך רנ"ג לבצערם והיינו כדעת הר"מ, וא"ת הלא דברי רנ"ג מפורשין בירו' שהביאו תו' מנחות נ"ד א', ר"י היה לו יין קוסם יהיב בגויהו שעורים כו', י"ל דהירו' ס"ל כר"א דחד"ג ע"י תערובות בלאו ודלעת הר"ן והוצא לעיל דאף לרבנן דר"א חייב לבצר מדרבנן אף לאחר ביטול, נראה דה"ה באיסור משהו, וכ"כ בתה"ד סי' קס"ד והביא דברי המרדכי פ"ק דפסחים בחטה שנמצאת בתרנגולת דכופה עליה כלי עד מואלי יו"ט וישרפנה ופי' דאתרנגולת קאי ולא אחטה, ובמרדכי ר"פ א"ע כתב בשם ר"ת דאין עוברין בב"י בתערובות חמץ וסיים וכש"כ התרנגולת שנמצא

והיה אפשר להקל אחר ביטול אצל נהגו להחמיר, ואפשר דאף בעשוי לחיזוק מחמירין.

ס' כתב זקני ראב"ן כו' מלאתי לו סמך בירו' כו', ז"ע הלא הלכה מפורשת היא בגמ' דידן דכזית אפי' עשוי לחזק לרבנן דרשב"א חייב לבצר ובפחות מכזית ליכא ראי' מהירו', ואפשר דעל כותלי הבית בטל טפי וחשיב כטח בטיט ומהא דירו' מבואר דאפי' טח ביתו חייב לבצר, ומהא דאמרו בגמ' בבית חייב לבצר זימנין דכניש להו י"ל דהיינו בקרקע הבית ועשוי לדרום ודינו כלחזק אצל אינו עשוי לחזק בעצם.

נראה דדין חמץ שצבילים ושבכחלים נהוג אף בחמץ נוקשה, למש"כ לעיל סק"ו לדלעת הטור חייב לבטל קדם הפסח ואם נכנס הפסח ולא ביטל חייב לבצר, ולדעת הר"ן אף אם ביטל חייב לבצר, ואם יא חמץ נוקשה כזית דבוק בכותל הבית אף אם עשוי לחזק חייב לבצר וכן פחות מכזית ואין עשוי לחזק, וכן מבואר בשו"ע ס"ג בניירות שדבקו אותם בחמץ והרי הן קולן של סופרים שהוא חמץ נוקשה וטעמא דלא הוי חמץ גמור משמע דכל שלא גבלו אותו כדרך העיסה אין חימומו חמץ גמור.

תמ"ב ס"ג בהגה' ויש מחמירין אם נראה מבחוץ, יא לעי' מאי טעמא של המקילין, הלא מבואר בגמ' דכזית לא מהני עשוי לחיזוק, ואמרו בירו' הטח ביתו בחמץ חייב לבצר, ונראה דהכא מפני שהוא דק מאד מתבטל טפי והלכך צבגדים שצבסן בחלב חטה כו"ע מודים דחשיב כטח פניו בטיט אצל נייר שדבקו בחלון עד קצת ונחלקו בזה, וכתב המ"ב ס"ק י"ז אם כל הדיבוק של חמץ צנייר היה פחות מכזית א"ל לבצר, ולכאורה סגי באין חמץ המגולה כזית דהמכוסה הוי ככופת שאור שיחדה לישיבה וטח פניה בטיט, ואין הגידון רק בהמגולה.

כתב המ"ב בשם הפוסקים דקדם ל' יום מותר לדבק דב' יום הוא מתיבש ונפסל מאכילת כלב, ויש כאן לפרש דאם נפסל לכלב מחמת יובש אינו מתבטל מדין חמץ כל שיכול לשותו ולעשותו פת או תבשיל, והוי כקמח יבש שאף אם אין בהמה אוכלתו אין דינו כעפרא אלא עיקר היתר הדבק שנפשו של אדם מקצהו מלאוכלו והוי ככופת שאור שיחדה לישיבה וטח פניה בטיט וכמש"כ לעיל, ואם עבר עליו ל' יום חשיב מגואל טפי ונפסל ע"י מחשבתו של האדם.

טו' מ"ה א' תוד"ה כאן, אך במקום לישה יא להחמיר יותר שיש לחוש שידבק כו', אין הכונה שילוש בפסח דלא קיימינן כאן בגיעולי כלים, ואם רואה ללוש בפסח ודאי כריך שלא יאחר משהו דזה שנתבטל במחשבתו אם חוזר ואוכלו דינו כחמץ גמור וכמש"כ לעיל סק"ה, גם אי אפשר לפרש כשילוש זה אחר הפסח, דאם אינו עובר עליו בפסח אינו חמץ שעבר עליו הפסח, ועוד דהא צברייתא עירב וכלל דין חוץ ודין עובר, אלא כונתם דבמקום לישה אינו מתבטל לכלי דעומד לינטל ע"י הלישה או לקבל ממנו טעם ואינו כערבה כיון שהאדם משמשו לאוכלו וכן הוא בהדיא

ומיהו אם עבר ושהה זה שנאסר במשאו מותר לאחר הפסח כמו דמקילינן בנזקא ס' תמ"ז סי"ב.

ולענין לבער ביו"ט נחלקו הפוסקים, יא סוברים דמותר לשרוף ביו"ט משום מתוך שהותרה כדאמר בגמ' פסחים ה' ב', וי"א שאין שורפין ביו"ט, ואריך טעם הלל בהדיא אמרו בגמ' דר"ע לית לי מתוך א"כ לדידן לאית לן מתוך שרי לשרפו ביו"ט, ומש"כ בכ"מ פ"ג ה"ח תמוה, ומיהו בגמ' ו' א' אמר בהדיא דביו"ט כופה עליו את הכלי, ובהגה"מ כתבו דבגמ' איירי שביטל ואין כאן ב"י לאוריתא, וכתו' כתובות ז' א' כתבו דאין שורפין משום טלטול מוקצה, ואיירי באי אפשר לשרפו במקומו, ובמ"א סי' תמ"ו כתב ללא אמרו בגמ' דמותר משום מתוך אלא אי יום ראשון דקרא היינו יום ראשון דיו"ט, אבל לדידן דתשציתו הוא מעיו"ט אין שורפין ביו"ט, ואינו מובן דמ"מ מלות תשציתו נמשכת וכשורף מקיים מילה, והוי כהולאת לולב וס"ת ביצה י"ב א', ואפשר דהני דאסרי לשרפו ביו"ט ס"ל דהא דאמר רב פסחים ו' א' כופה עליו את הכלי ולא התיר לשרפו הוא מדרבנן כיון דאפשר לשרפו בלילה, ואף דס"ת ולולב מותר לכתחלה, אפשר דהיה להם לחכמים טעם למגזר כאן בחמץ.

ואף להמתירים לשרוף בלא ביטול, יא לדון בזה שנאסר במשאו אי שורפין אותו ביו"ט, כיון שאין כאן איסור שהיה מן התורה לא חמיר מחמץ גמור אחר ביטול.

ויא לעי' במה שאמרו בגמ' כופה עליו את הכלי, לדעת הסוברים דאף קדם ביטול איירי, ולא התירו שריפה, אכתי למה אינו מטייל לים, ואפי' אי ס"ל כר"י דאין ביעור חמץ אלא שריפה, מ"מ במקום דאי אפשר לשרוף, ודאי חייב להטייל בים כדי להגאל מאיסור ב"י, וע"כ מוכח דלעת תו' ללא התירו טלטול מוקצה, ולפי' הגה"מ דאיירי אחר ביטול, ג"כ מוכח ללא התירו טלטול מוקצה דאל"כ יאליך לים, ולדעת זו קדם ביטול נראה דישליך לים לדעת הפוסקים ללא כר"י אבל לדעת הפוסקים כר"י מותר לשרוף, כדמוכח בגמ' ה' ב', ואם נאסר במשאו ג"כ אסור טלטול כדין אחר ביטול.

במ"ב הזכיר הטלה לבית הכסא בין פעולות הביעור וי"ע הלל הטלה לבית"כ אינה אלא כנסרחה ונפסלה מאכילת כלב, וקיי"ל דנתחמאה ואח"כ נסרחה חייב לבער וכמש"כ לעיל ס"ק י"א, ואמנם אם אי אפשר לקיים מלות ביעור מן העולם יא להטיל לבית"כ ויגאל מצל יראה. וא"ה, עי' לק' סי' קי"ח סק"ג.

נראה דאם בטל קדם הפסח ולא ביער ונכנס הפסח, אפי' נסרחה אסור בהנאה וחייב לבער.

ז' א' דיקא נמי דקחני היה יושב בבית המדרש, מצואר דביו"ט אינו ראוי לבער חמץ, ולכאורה קשה מכאן לדעת המתירים לשרוף ביו"ט, וי"ל דהכא קיימינן דאפשר לבער ביו"ט, ובזה הכל מודים דמבטל ואינו מצער, ולא אמרו אלא לדידן דלכתר זמן איסורו לא מאי מבטל לי, ומיהו למש"כ לק' סי' קי"ח דמלות

בה חטה והיינו נמלא בפסח ומשמע דאפי' בלא ביטול דהא נתחמאה בפסח, והנה אין דין תערוכות חמץ דנחלקו ר"א וחכמים אלא באין כאן משום טעם כעיקר וכמש"כ הר"ן והטור ובזה אי לא רבי קרא שרי אפי' באכילה ובזה ס"ל לר"ת דאין דין ב"י נגרר אחר איסור אכילה דמה דרבי רחמנא רבי, ובב"י דליכא קרא אין בו משום ב"י, אבל בביטול דליכא משום טכ"ע של כל איסורים ואין כאן מחודש בחמץ טפי מכל איסורין, בזה דין ב"י נגרר בתר איסור אכילה כמש"כ הר"ן, וא"כ בטעם משאו דאנו מחמירים משום לתא דטעם גמור י"ל כי היכי דמחמירין באכילה יא להחמיר בב"י, ומ"מ דעת ר"ת דאין להחמיר במשאו כמו שהקילה תורה בכותח וכיו"ב, אבל עדיין קשה דהא תנן שיאור ישרף וע"כ דב"י דרבנן איכא ומלשון המרדכי משמע דאפי' איסורא דרבנן ליכא מדסיים ק"ו לתרגומא והיינו לענין אי מותר להשהותה, ובמרדכי פ' כ"ט הביא דעת ר"ת כהשאלות דחמץ בפסח בס' וסיים ומ"מ לא התיר למעשה לאוכלה אבל התיר להשהותה משמע דמשום דעת השאלות התיר להשהותה, ושם סיים המרדכי בדעת החולקים וסיים דחטה מבטלת בתרגומא אין להשהותה רק ביו"ט אחרון, וכן הכריע הרמ"א בס' תמ"ז, וכ"ה בטור סי' תס"ז דדוקא ביו"ט אחרון מותר להשהותה וכבר פי' הב"י שם דעת ר"ת משום דפסק כהשאלות אבל לדידן אסור להשהותה רק ביו"ט אחרון.

ובח"ל סי' פ"ו הק' על דברי ר"ת שבמרדכי מאי איכא בדאיכא ס' אף בליכא ס' נמי לפר"ת דאלו עוברין היינו מן השלחן, ולאו קושיא היא דהרי כבר פירשו הראשונים ז"ל דמתני' לענין מלקות אבל איסור חאי שיעור איכא אף לרבנן ואיכא גם ב"י משום ח"ט וכמש"כ הר"ן, או איירי בליכא טעמא רק קיוהא כמש"כ הטור, אבל באיכא טעמא גם ב"י איכא, וכן מה שדייק מדברי הר"מ דיהיב טעמא דחמץ במשאו משום יל"מ, ואם אסור להשהות הרי אין לו מתירין, ולאו קושיא היא דאם אתה מתירן לאכול היום הרי הן מותרין להשהותן לאחר הפסח, וכי אוכלן היום איכא זילותא באיסורין כיון דאפשר לאכול למחר בלא ביטול, או דחשיב היתר בהיתר, ולכך אסרינן להו באכילה, וממילא אסרינן להו להשהותן, ומש"כ שם בפשיטות דאין הלכה כר"א ז"ע דהא הטור הביא פלוגתת הראשונים ז"ל בזה, וכן מה שכתב דדין המל"א אינו אלא ברוב איסור תמוה דהא כל הני דמתני' בליכא רק בזית בכא"פ וברוב חמץ מודים חכמים ואפי' בזית בכא"פ מודים חכמים אי דרך אכילתו בכך, ובהני דמתני' אית לי' לר"א המל"א, והא דאמרו נזיר ל"ז א' דנפיש חולין כבר פירשו תו' שם דהיינו בליכא טעמא, וכתו' פסחים מ"ד א' פירשו דהיינו כרבנן ללא כר"א, ומיהו נידון הח"ט במשאו דליכא טעמא שפיר י"ל דמודה בו ר"א כיון דליכא טעמא, ונראה דכונת הח"ט היכי דלא ניחא לי' בטעמא בעינן רובא איסור וכונתו לדברי תו' נזיר שם.

במינו ב' א"כ ליכא לאקשויי מידי, ועוד דר"י לאמר בין במינו בין שלא במינו מותר ע"כ אף דליכא נר"ט קאמר דהא בליכא נר"ט אף בזמנו מותר, והא דפריך מרבא קאי גם אדר' יוחנן דפרש"י כ"ט ב' ד"ה כר"ש, ועל זה משני דלא אמר ר"ש אלא בעיני' א"כ מבואר דלר"ש לאחר פסח בטל ברובו, ועוד אם איתא דפחות מס' אסור בשאינו מינו א"כ למ"ד מין במינו לא בטל בכל איסורין דין הוא דגם חמץ לאחר הפסח אסור במינו במשאו ולעיל פריך שלא במינו מותר הא יהיב טעמא, ופרש"י דמדאסר במינו מכלל דכר"י ס"ל, אלמא דלר"ש מותר אף למ"ד מצ"מ במשאו, וכן אמר שם במינו אסור כר"י אלמא דלר"ש מותר, ויש לתמוה על הטוש"ע ס"ס תמ"ז שפסקו דלאחר הפסח בטל ב' [באינו מינו, אבל במינו כתב במ"ב דבטל ברובו] וכבר כתב ב"י שאין כן דעת הרמב"ם, אלא ברובו בטל, וכ"ה בר"ן.

(יח) ו' ב' אי נימא משום פרורין הא לא חשיבי, נראה דלענן חיוב מחילה שתקנו חכמים כדאמר לעיל ו' ח', אין חילוק בין פירורין לגלוסקא יפה, והלכך חייבין לדוק את הספרים משום חשש פירורין אף שאין בהם כזית.

ופירורין שעבר עליהם הפסח נראה דהן אסורין כמו חמץ שצטלו ועבר עליו הפסח, ואע"ג דלא שייך כאן לחוש שמא לא הפקיר בלב שלם, מ"מ נראה דלא חלקו חכמים בדבר.

סימן קיז

לאסור ליהנות הרי ע"כ אין לו צהן דין ממון, וכבר הקשה בן במלחמות, ונראה דהר"ה סבר כדעת תו' כ"ח ב' דבשעת שריפתו מותר לו ליהנות להסיקו תחת תבשילו וא"כ יכול לצטלו ולקדש בו את האשה] מיהו הרמב"ן כתב ג"כ לחלק בין שעה ששית לבין אחר שש, אבל מבואר מדבריו ז"ל דמה"ת אינה מקודשת אף בשעה ששית, אבל חוששין לקדושה מדרבנן, וכן בתו' חולין ד' ב' כתבו דאם החמץ דרבנן ושעות דרבנן חוששין לקדושת לחומרא, וז"ל נמי דחוששין מדרבנן, ובתו' קדושין נ"ח א' ד"ה אלמא כתבו נמי לחלק בין חמץ דרבנן לשעות דרבנן ובין שאר איסורי הגאה דרבנן ואפשר נמי דחוששין מדרבנן, אבל מדברי הר"ה משמע דלר"ש הוה קדושין מה"ת ואם בא אחר וקדשה אין חוששין לקדושין, והיינו כמש"כ לעיל דראוי להסיקו תחת תבשילו, וכ"ה לדעת תו'.

ולדעת רמב"ן דמודה ר"ש לאסור בהגאה מדרבנן ואף בשעה ששית, סוגיא דלעיל ז' א' דבשש אינו יכול לצטלו אף לר"ש, וכן סוגיא דלעיל כ"א ב' בשעות דרבנן, מיהו דעת רמב"ן כדעת ר"ת דדוקא לאחר שש אין חוששין לקדושין אבל בשעה ששית חוששין לקדושין, וגרס בגמ' כ"א ב' ל"ז לשש שעות ור"ל לאחר שש שעות, ועבר זמנו היינו זמן החמץ ור"ל שכבר נכנס זמן איסור שלא יהא כבר בראשו אסור בהגאה אף לענין קדושין, והא דאמר כדר"ג א"ר היינו לפרושי אף לר"ש דאינו אסור אלא מדרבנן דלר"י לא

תשציתו לאחר זמן איסורו הוא שריפה או איבוד מן העולם, א"כ אף אי מצי מצטל לאחר זמן איסורו ולהנצל מצל יראה מ"מ מחמת חובת תשציתו מותר לשרוף ביו"ט, והא דכופה עליו את הכלי איירי בציטל מעיו"ט ואין כאן מלות תשציתו כלל, וי"ל דאי יא כאן מלות תשציתו עובר עלי' בכל שעה וחייב לאלת מציהמ"ד ולשורפו, והכי קאמר דיקא נמי דקתני יושב צביה"מ, ובשלמא אי איירי בשלא החמיצה ויש לו עצה לאפותה ניחא שהוא מתעכב צביהמ"ד ומצטל, אלא אי אמרת דאיירי בחמץ קשה אי האי תנא אית לי' מתוך ומותר לשרוף ביו"ט הרי חייב לצטל צביהמ"ד ולשרוף, ואי לית לי' מתוך כי לא יושב צביהמ"ד נמי אין לו עצה אחרת רק לצטל.

(יז) פסחים ל' א' והאמר רבא ר"ש קנסא קנים כו', באמת הו"ל להקשות מני' ובי' כיון דאינו מתיר אלא תערובות ש"מ דבעיני' אסור א"כ תערובתו נמי ליחסר, אלא בעי לפרש דלא תקשה הא באמת אמר ר"ש דלאחר זמנו אינו עובר עליו בלא כלום והביא דברי רבא דמ"מ אסור מדרבנן משום קנסא, וא"כ תקשה תערובתו נמי, ומשני דלא אסר אלא בעיני', ומשמע דמותר תערובתו אפי' איכא נר"ט דאי בליכא נר"ט מאי קשיא לי' מהא דאמר רבא דר"ש אסר משום קנסא דהא מ"מ אין ראוי להחמיר בו יותר משאר איסורין דבטלי ב', ואפשר דקשיא לי' במינו למה מותר, אבל למש"כ תו' דלא החמיר רבא אלא בחמץ אבל בעלמא סבר מין

(א) פסחים כ"ח ב' רש"א חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו אינו עובר עליו בלא כלום, לק' ל' א' פסק רבא כר"ש אבל אינו מבואר בהדיא אי קאי גם אלפני זמנו, ומ"מ דעת הר"ה דהלכה כר"ש אף בלפני זמנו דהא לא מצינו תנא דמחלק בין לפני זמנו ובין לאחר זמנו, ומ"מ מודה ר"ש לאסור להשהות חמץ לאחר שש כדיליף לעיל ד' ב', אבל מותר באכילה וזו השבתתו, אבל קשה לפ"ז דהא ר"מ דפליג לק' ל"א א' בנכרי שהלוא לישראל על חממו ס"ל דחמץ של נכרי לאחר הפסח מותר, ולרבא כ"ט א' לר"י אין חילוק בין של ישראל לשל נכרי, ועל כרחך ר"מ כר"ש, ומ"מ ס"ל לר"מ במתני' י"א ב' דשורפין בתחלת שש, וכן ר"ג במתני' שם סבר תולין כל ארבע, ואית לי' עירובין ס"ד ב' כר"ש דחמץ של נכרי לאחר פסח מותר, וכן במתני' לק' מ"ט א' ובגמ' שם מבואר דאין אוכלין חמץ ערב הפסח, וכן מבואר במתני' כ"א א', ובגמ' י"ג א' ונימא מר הלכה כר"מ כו' אע"ג דרבא סבר כר"ש, ואמרו שם חמשת א"ל לא ומוכרה, ולכן פי' הר"ה דלר"ש אסור באכילה ובהגאה לאחר ו' שעות מדרבנן, וגם אסור חכמים בשעה ששית ובחמישית.

וכתב הר"ה דסוגיא דלעיל ז' א' ניבטלי' בשית כיון כו', וסוגיא דלעיל כ"א ב' לא אריכא לשעות דרבנן, כר"י ודלא כהלכתא, דלמאי דקיי"ל כר"ש המקדש בחמץ גמור לאחר שש מקודשת, ולא אחת פרש טעמא, מ"ש לאחר שש לר"ש משעה ששית לר"י, כיון

דינים העולים. חמץ שעבר עליו הפסח ונתערב מין בשא"מ בפחות מס' הטור אוסר, אבל הר"מ והר"ן מתירים, וסוגיא דשמעתא קשה לפרש לדעת הטור וכיון לאיסורו מדרבנן ראוי להקל, אבל בשו"ע סי' תמ"ז החמיר כדעת הטור, ובמ"צ שם ס"ק ק"ה כתב להקל בשעת הדחק.

נתערב מין במינו בטל ברובא אף לדעת הטור כיון דמה"ת ברובא בטל אף איסור גמור, כ"כ במ"צ בשה"ל אות קע"ה.

נוקשה בעה"פ אסור באכילה ובהנאה אף לר"ש דחמץ גמור אין איסור הנאתו אלא מדרבנן משש שעות ולמעלה כן מבואר במלחמות, דפי' דחמי קורדנייתא הן חמץ נוקשה וחמץ נוקשה מדרבנן, ופי' דהא דר"ג הוא אף לר"ש כיון דמודה ר"ש דאסור מדרבנן, וכתב שכן דעת הראב"ד והגאונים, ואין כאן שאלה גזירה לגזירה דאין מדמין ד"ס זה לזה, ולא מצאו חכמים לחלק בעה"פ בין חמץ לחמץ דאין הכל בקיאים בזה ואסרו הכל, וכיון דסוגיית הגמ' רהיטא דהא דר"ג הלכתא היא, וקיי"ל כר"ש, הוכרע הדבר דנוקשה אסורה בהנאה משש שעות ולמעלה אף לר"ש וכמ"כ הרמב"ן, ואף הר"ז"ה לא התיר אלא להסיקו תחת תבשילו וזה התיר הר"ז"ה אף בחמץ גמור, ובנו"ב קמא או"ח סי' כ"א האריך ללמד להתיר נוקשה בעה"פ אבל אין לנו אלא דברי הראשונים ז"ל, ואף בשעה חמשית אסורה אכילתו ללא חלקו חכמים בדבר.

נוקשה שנתערב הביא המ"א סי' תמ"ז סק"ה פלוגתא אי אוסר במשהו או בטל בס' והכרעת המ"א להקל שצטל בס', ונוקשה היינו אחד מג' גווני, א. במעורב קדם חימומו בדבר המקלקל טעמו כמו זומן של לבעים ועמילן של טבחים וקולן של סופרים. ב. שיאור דמתניתין מ"ח ב'. ג. מים ומי פירות וכל הני כיון דאין בהן כרת אינן בכלל חומרת משהו דאמרו בגמ' כ"ט ב', אלא דינן כשאר איסורין בין במינו בין שלא במינו בס' כדין חמץ בעה"פ אחר ו' שעות.

ובטור סי' תמ"ז הביא בשם ר"נ גאון צנמלאו גרעיני חטה ביין צמוקים וסינן קדם הפסח אם ידוע שנתחממו קדם שסינן חייב לבצר, ואם הדבר ספק אסור בשתיה ומותר להשהות, ומבואר לכאורה דנוקשה אוסר במשהו דנהי דרנ"ג סובר דלע"ג דנתצטל קדם הפסח חוזר וניעור, מ"מ הבא דמעורב יין ומים הו"ל נוקשה, אבל י"ל דהבא כיון דרובא מים הו"ל חמץ גמור, וכמ"כ המ"צ סי' תס"ז בשם הפמ"ג, ועוד יש לחוש שנתחממו קדם שנסרו הצמוקים לפלוט יין.

ולל"ש עיסה ביין צמוקים כבר פירש הח"א סי' ק"מ שאין יי"א כיין למחשב את כולו כמי פירות, אלא חשיב כיין מזוג במים, והא דאמרו ב"ב כ"ז ב' של צמוקים אם הביא כשר פי' הח"א שעהנבים נצטמקו בחמה ואח"כ דרכן ודקדק כן מלשון הרשב"ם, וכן הוא בהדיא בתו' מנחות פ"ז א' ד"ה הליסטיון, דליסטיון נצטמקו במחזור וצמוקין נצטמקו בתבוסה, והכל צענבים הגדרכים איירי. וא"ה, ע"ע בד' הח"א לק' סי' קכ"א סק"כ.

אכטריך לאשמעינן, והא דאמר ו' ב' שני דברים אינן ברשותו של אדם כו' וחמץ משש שעות ולמעלה, פי' הרמב"ן דלתיא בין לר"י ובין לר"ש לר"י מה"ת ולר"ש מדרבנן.

והר"א"ש הביא דעת הר"מ דחמץ משש שעות ולמעלה לוקין עליו כר"י, ופי' הטעם דלע"ג דר"י ור"ש פליגי בין לפני זמנו ובין לאחר זמנו משום דר"ש דריש להו לקראי חד לחמץ ע"י דבר אחר וחד לסמוכין, מ"מ חנן מחלקינן ביניהן, ודרשינן חד קרא למחממת ע"י דבר אחר, וחד לחמץ לפני זמנו וסמוכין לא דרשינן ואלע"ג דבגמ' לק' כ"ו ב' משמע דדרשינן סמוכין י"ל דנקטינן כתיורן קמא בגמ' דסמך ל' היום, וס"ל דלר"ש אין איסור לאכול אחר חלות ואפי' איסורא דרבנן ליכא, וא"כ מוכח דר"מ ור"ג דס"ל דשורפין בשש ס"ל כר"י כלפני זמנו וע"ג דס"ל כר"ש לאחר זמנו, מיהו ע"כ אין זו ראיה למה שהוכיח הר"א"ש דגם לר"ש שורפין בשש, וברא"ש הביא דעת הר"ז"ה דמותר לאכול אחר שש ואף איסור דרבנן ליכא, ונ"ע דהרי מבואר בר"ז"ה דמדרבנן אכילתו אסורה, וגם שאר הגאונים אסור אלא להסיק תחת תבשילו, ובטור סי' תמ"ג כתב נמי כדברי הר"א"ש וכן תפס הב"י שם, וכ"ז נגד המבואר בס' המאור.

כ"ח ב' תוד"ה ר"ש, ומשמע תשבייתו שלא כדרך הגאה, אין הכונה דאם אוכל אינו מקיים מצות תשבייתו אבל אין כאן איסור אכילה, דל"כ הדין נותן דחמץ של הפקר מותר לו לאוכלו, וא"כ למה שורפין בשש טהורה עם התלויה הרי מצי להפקיר את הטהורה ולאוכלה אחר שש, ועוד א"כ שפיר מתפרש ומשעה שאסור באכילה אסור בהנאה אף לר"ש דהא איסור הגאה הוא משום חמץ בין חמץ שלו ובין של אחרים ושל הפקר, ואיסור זה אינו אלא כשנכנס הפסח ומתחיל איסור אכילה ואיסור הגאה בשעה אחת, אלא כונת תו' דמקרא דתשבייתו ילפינן דאסרה תורה אכילת חמץ ביום הראשון ר"ל עיו"ט אחר חלות, ואילו הי' מותר באכילה לא שייך ליתן מצות תשבייתו כיון דעדיין לא נאסר לאכול, אלא ודאי אסרתו תורה לאכול, וזוהי התורה להשביית.

ב' טור סי' תמ"ז אבל מו"ש ולמעלה כו' ולר"ת בין במינו בין שלב"מ כו', לכאורה לדעת הר"מ דחמץ לאחר הפסח בטל ברוב גם לפני הפסח כן דהא רבא כלל שלא בזמנו מותר משמע בין לפני זמנו בין לאחר זמנו, מיהו למה שפסק הר"מ דלאחר חלות לקי על אכילתו ע"כ אין בדברי רבא לפני זמנו, ואלע"ג דרבא סתמא קאמר שלא בזמנו, שפיר מתפרש דעבר זמנו קאמר, אבל לפני זמנו לר"ש דינו כלאחר זמנו לר"י, ודוקא לאחר זמנו לר"ש דאינו אלא משום קנסא לא קנסו אלא צעינא ולא בתערובות, אבל לפני זמנו אף לדעת רמב"ן דרבא כר"ש ס"ל אף כלפני זמנו מ"מ כיון דאף לר"ש אסור מדרבנן בהנאה, ובאכילה אסור מה"ת יש כאן משום טכ"ע כשאר איסורים ואוסר בס'.

ודעת הר"ן דאחר חלות הוא בכלל חמץ בזמנו ואוסר בכל שוה.

טעמנן חשיב טעם אללא קיוהא אללא הכא קיימינן בדבר המטעים טעם גמור אללא בשביל שהוא מועט אין נרגש טעמו כלל. טור סי' תמ"ז ופעמים מולאים בהם שנים או שלשה חטים כו', ממה שנתבאר לעיל סי' קט"ז ס"ק ט"ז נלמד דשעורים דרמו בחמרא לאינם נותנים טעם רק קיוהא, זהו פלוגתא החכמים בגמ' בחד"ג ע"י תערובות, ולכ"ע אסור מדרבנן באכילה ובהגלה וחייב לבצר [כלל ביטול לכו"ע] ואפילו נתן מעט אסור מדין חמץ במשהו וכסם דדבר שמתעיס טעם גמור אסור במשהו כן זה שמקאה אסור במשהו.

וגם נוקשה שמקאה שיעור הכריך אסור באכילה ובהגלה וחייב לבצר, ומיהו דוקא בהטעים טעם קהה אללא אינו אסור במשהו, והכא ב' או ג' חטים נראה לאינם נותנים קיוהא והדין נותן לאסר אינם חמץ גמור אינם אסורין במשהו, ומש"ל שיהיו חמץ גמור אסר החמילו במים טרם שגפלט טעם הצמוקים וכמש"ל לעיל סק"ב, מיהו יס לעי' כיון דהוי ספק משהו למה אסר באכילה.

ה' תמ"ז ס"ד דבר שנתערב בו חמץ אע"פ שמותר לקיימו אסור לאכלו, יס בזה תרי גווני, א. כשהחמץ בעין והוא גוש הנבלל בתוך התערובות, ב. כשהחמץ לח והוא נותן טעם, או שהוסר החמץ מן התערובות ולא נשאר אללא טעמו, ויס לעי' למה אסור באכילה הלל כיון שנתערב החמץ קדם הפסח בדבר שאינו ראוי לאכילה גם החמץ נפסל לאדם, וחמץ שנפסל מאכילת אדם אינו אסור תערובות כמש"ל המ"ב סי' תמ"ז ס"ק ל"ז דלא שייך בו נותן טעם, ואע"ג דהכא החמץ מלד עצמו היה ראוי לאדם מ"מ כיון דהיתיר פסול לאדם ואין טעם החמץ משנה אותו לשבח אללא אדרבה גם הטעם נפסל בתערובתו לא שייך כאן נותן טעם, וכן בגוש הנבלל ונפסל מאכילת אדם ונתערב בהיתר מותר באכילה כמש"ל המ"ב לק' ס"ק מ"ג דדוקא בבא לאוכלו בעין אסור מדרבנן כיון דאחשבי' לאכילה, אללא כשנפל לאוכל בטל ברוב דכשאוכלו אין דעתו אללא על האוכל.

ואמנם כל זה נפל מעצמו אללא הכא קיימינן שהוא מערבו בידיים וניחא לי' בתערובתו והלכך כשאוכל את התערובות חשיב באחשבי' גם לחמץ והלכך אסור מדרבנן לאוכלו, בין כשנתנו לטעם והסיר החמץ ובין בחמץ שנמוח ונבלל, מיהו עדיין יס מקום להיתר כיון דחמץ המועט מתבטל ברוב היתר קדם הפסח דין הוא שלא יהא חוזר וניעור כדין חמץ שנתבטל בס' קדם הפסח, דהכא כיון שאין בו משום נו"ט בפחות מס' נמי חשיב כביטול בס' דעלמא ואף בגוש הנבלל אפשר להיתר, אפי' לדעת רמ"א סי' תמ"ז ס"ד דיבש ביבש שנתבטל קדם הפסח חוזר וניעור התם בחמץ הראוי לאכילה, אללא הכא כיון דהחמץ נפסל מאכילת אדם וכל זמן שאינו אוכלו לאו חמץ הוא, אללא שאנו באין לאסור עליו משום דכשאוכלו אחשבי' שפיר י"ל דכבר נתבטל קדם הפסח, ואולי זו כונת רמ"א, וא"כ דעת רמ"א להיתר אפי' ליכא בהיתר ס' כנגד החמץ, ואמנם רהיטת דברי רמ"א משמע דוקא כשנתבטל בס'.

ג' בנ"ב סי' כ"ז כתב לנוקשה של מ"פ ומים אסור במשהו אף לדעת מהרי"ל שהביא המ"א לנוקשה לא חמירא מחמץ בעה"פ אחר ו' שעות, וא"כ אף לדעת הפוסקים לנוקשה לאורייתא אין להחמיר לאסור במשהו כיון דאין בו כרת, מ"מ עיסה שגלושה במ"פ ומים אסורת במשהו, דלדידן דנקטינן כהרי"ף והרא"ש לנוקשה דרבנן ע"כ סבירא לן דמ"פ ומים חמץ גמור, דאל"כ לא מש"ל חימוץ במנחת נסכים, וכבר כתוב לקמן סימן קכ"ד דל"מ כן דהרי בגמ' ל"ה א' מסיימי אמוראי בתראי בהא דר"ל דעיסה שגלושה ביין שמן ודבש אין חייבין על חימוץ כרת, ופי' תו' והרא"ש דהוי נוקשה ומ"מ מש"ל חימוץ במנחת נסכים וכמש"ל סס, ולקמן סימן קכ"א כתוב לדעת הר"מ דמ"פ ומים הוי חמץ גמור, ומ"מ לענין משהו דרבנן יס לסמוך על דעת תו' דמ"פ ומים הוי נוקשה.

ובנ"ב סס הביא ראוי ממש"ל הרשב"א בתשובה שפי' הא לאמרנו בירו' [הובא גם בתו' מנחות נ"ד א' ד"ה אין] ר"י היה לו יין קוסם יהב בגווייהו שעורים כו' א"ל כריך אתה לבצר, היינו דהיו מים ג"כ באותו יין ואכתיו השעורים חמץ נוקשה הן וס"מ דגם נוקשה אסור במשהו, ובתו' מנחות סס כתבו דהירו' סבר דמ"פ מחמילין כאביי, ונראה לכונת תו' הוא מהא דגרבא דמשחא גו אוררא חטי שאל לרבא כו' גרוף מה דתחותיהן, אללא מהא דיין קוסם דיהב בגווייהו שעורים, י"ל דהשעורים היו מחומלים במים כמש"ל תו' סס בהא דחומץ האדומי דר"ב שערי, ולפי' הרשב"א דהירו' מיידי דהיו מים בחמרא ל"ל דהא דגרבא דמשחא גו אוררא חטי, ג"כ חש שהיו מים מלחלחים את החטים, אללא קשה למה נחוש לחטים אלו יותר משאר חטים, ועוד קשה מה הוכיח מכאן הרשב"א דטעם נמי אסור במשהו דלמא משום מעמיד אחינן עלה כיון שהשעורים החמילו את היין וכדליתא בל"ח סי' תמ"ב ס"ה, וע"כ בהכי איירי דהא משמע דאמר לי' לבצר קדם הפסח ועדיין אין אסור במשהו, ולדעת הפוסקים ללא אמרינן חוזר וניעור מותר בפסח, אללא נראה דכל הגי דרמו בה שערי מעט לא מקרי מעמיד דמעמיד חשיב כנו"ט ממס, ואיכא כל יראה מדרבנן מיהא, ובחומץ האדומי הלל דן הרא"ש אס חייב לבצרו, ומיהו מדברי הרשב"א דפי' דהיו מים בחמרא ומשום חמץ במשהו אחינן עלה שפיר הוכיח הגו"ב דעת הרשב"א דאפי' נוקשה אסור במשהו אללא י"ל דהרשב"א מפרש דהירו' סובר דמ"פ ומים הוי חמץ גמור, ולמש"ל המ"ב סי' תס"ב בשם הפמ"ג דברוב מים לכו"ע הוי חמץ גמור י"ל דהרשב"א מוקי לה ביין מזוג דהרוב מים.

ז' כ"ט ב' חמץ בזמנו בין במינו כו' אסור בנ"ט, יס לעי' הלל לכו"ע חמץ דגן גמור ע"י תערובות אסור מדרבנן או מדאורייתא ופי' הטור סי' תמ"ב דאייירי באין בו בנ"ט אללא קיוהא בעלמא, ומ"ט מותר במשהו למה לא חשיב כמותה הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזה"מ, וי"ל דשאני הגי דבאמת מטעמין אללא שאין

ומסקינן דכזית בכא"פ לאורייתא, ואסור בכל שיהו כדון ח"ש ולוקה אם אכל כזית, וביה אין חילוק בין ניהא לי' בתערובתו או לא, ואף אם האיסור אינו ניכר בין שנמוח בין שהוא בעין, וזה לר"א בשאר איסורים דלית בהו המל"א ולרבנן גם בחמץ, וכן בלא נהגה בתערובתו דליכא משום המל"א וכמס"כ לעיל, מ"מ איכא משום כזית בכא"פ.

וכ"ז בתערובות מין בשא"מ אכל מב"מ אין בו לא משום כזית בכא"פ ולא משום המל"א, כדאמר זבחים ע"ח א' ב', דכיון דאין האיסור נו"ט ואין כאן טעם מחודש בהיתר בטל האיסור דרוב, וכן בנו"ט לפגם אין בו לא משום כזית בכא"פ ולא משום המל"א כדאמר ע"ז ס"ז ב' ואם ריבה טעם לפגם מותר, משמע אפי' נתערב טעמו וממשו כיון שהוא לפגם מותר.

ומלינו בראשונים ז"ל דלא כמס"כ, והוא דלעת הרז"ה דכזית בכא"פ לר"י ע"ז שם אף במין במינו ודלא כר"ל זבחים שם וקיי"ל כר"י, אכל ז"ע דסוגיא דזבחים משמע דסתמא דגמ' מסקא שמעתא, וגמ' דע"ז שפיר י"ל דאיידי באינו מינו, וכן נקטו התו' בפשיטות שם ובחולין ל"ט ב', והר"ש פ"ב דטב"י הביא ב' הדלים.

ולעת רמב"ן במלחמות שאין דין המל"א אלא באיכא טעמא דאל"כ חמץ אסור במשהו מה"ת לר"א, אכל י"ל דגם הרז"ה ס"ל דבעין דיהא נהגה בטעם תערובתו, וכמס"כ לעיל וכמס"כ תו' והר"ש, ומבואר מדברי הרמב"ן דהמל"א א"ל כזית בכא"פ ומכוחו הבבלי וחבריו אין ראוי כל כך להתם איכא כזית בכא"פ אי אכיל לי' בעינא.

ז) מ"ג א' מאן תנא דחד"ג ע"י תערובות כו', האי חד"ג ע"י תערובות דמרבינן היינו דהמל"א כמו בקדשים, ואף שהיה מקום לומר דמרבינן לאסור כאן קיוהא לפי' הרא"ש והטור, או לחייב מלקות על טעם כעיקר, לא מסתבר להו לחז"ל לחדש דין טכ"ע, אלא לרבות המל"א כמו בקדשים, ואילו ההיתר לא נתהפך לאיסור היה האיסור מתבטל ונהפך להיתר דין יבש ציבש דחד בתרי בטל. יו"ד ס' ק"ט ס"א אכל לא יאכל שלשתן יחד, ובטור כתב דמותר לאוכלן יחד, וזה תלוי אם דין כזית בכא"פ אסור במין במינו בנתערב ממשו, וא"כ הדין נותן דאם אכלן יחד ויש כזית בכא"פ לוקה, ולא משמע כן אלא הכא אפי' אין כזית בכא"פ ואסור מדרבנן וכו'.

ח) מ"ד א' מקפה של תרומה כו', אם השום בעין ונגע טב"י בשום דין הוא שלא יפסול את המקפה, מ"מ כיון דרובו תרומה והשום נאכל עמו החמירו חכמים, אכל במקפה חולין ושום ושמן של תרומה לא פסל אלא מקום מגעו אע"ג דיש בו בו"ט דאין דין נו"ט אלא לענין איסורין אכל לא שיחשב כתרומה ליפסל בטב"י כ"כ הר"ש פ"ב דטב"י מ"ג, וז"ל דאין כאן שמן טופח שמקבל טומאת משקין דא"כ נטמא כל השמן ויאסור את המקפה מדין טכ"ע, אלא השמן נהפך לאוכל ואין כאן ממשו ואין כאן נגיעה

ומס"כ המהדר לאסור אפי' בכל שיהו, ע"כ קאי באופן ההחמץ הוא לא ואסור משום נ"ט, אכל אם החמץ בעין לא שייך לחלק בין איכא ס' לליכא ס' דאין שיעור ס' אלא לענין טעם, אכל יבש בטל דרוב, ואם אינו בטל דרוב מפני שהוא בעין אין שום יתרון היתר בזה שיש ס' כנגדו וכמס"כ במ"ב ס' תמ"ז ס"ק ל"ג, וא"כ דברי הרמ"א ג"כ לענין נ"ט, והנה מחמירין בעירבו [לזה שנפסל] ידידים דלא מהני לי' ביטול יבש ציבש כאילו היה חמץ גמור, וכן בחמץ לא משום נו"ט כאילו היה חמץ גמור, רק אם נתערב לא בס' אינו חוזר ונייעור כדון חמץ בעלמא.

ו) מ"ג א' מאן תנא דחד"ג ע"י תערובות ונוקשה בעינו בלאו כו', דין טכ"ע הוא אף בתערובות כונון כונון כמבואר זבחים ע"ח א' וכדאמר דליכא מאן דיליף טכ"ע ממסרת, וואפשר דענבים ששרצו במים היינו כבוש וחשיב כמבוסל, וכן מבואר בר"ש פ"ב דטב"י דהק' בהא דכוחה וז' מדוכות תיפוק לי' משום טכ"ע, וכ"מ בר"ש וטור שכתבו דכוחה אין בו משום נו"ט דאינו אלא קיוהא, והכא חד"ג ע"י תערובות דנחלקו ר"א וחכמים איירי בליכא משום טכ"ע, והנה תערובות כונון כונון מש"ל בב' אופנים, אחד בלא נמוח האיסור והוא ניכר בפני עצמו, ואחד בנימוח ואינו ניכר, ולענין טכ"ע בעין שיהא נמוח ומתערבין הטעמים, אכל אם האיסור עומד בפני עצמו לא שייך טכ"ע, אכל לענין ביטול האיסור דרוב היתר בעין דוקא שיהא נמוח ולא יהא ניכר, ובכוחו הבבלי דחכמים מתירין לאכלו מה"ת נראה דאיידי דאין החמץ בעין ואינו ניכר, דאילו ניכר לא שייך ביטול וראוי לאסור אכילתו מדין ח"ש אסור מה"ת וא"כ היה ראוי לאסורו מדין טכ"ע, אלא דהכא אין בו טעם רק קיוהא כמס"כ הטור ס' תמ"ב, א"כ באמת [איידי באיכא טעמא ואסור משום טכ"ע] ולא נחלקו ר"א וחכמים רק לענין מלקות דלר"א המל"א ולוקה על כזית מן התערובות וכמס"כ הרמב"ן והר"ן, וכן בעומד בפ"ע ואינו ניכר מפני שחזותו כחזותא דהיתרא איכא משום המל"א ואין בו משום טכ"ע.

ולין המל"א הוא בין שהאיסור נו"ט בתערובות ובין שאינו נו"ט אלא קיוהא, בין שהוא נמוח בין שהוא בעין, ואפי' לא לעסו אלא בלעו דלא ממעטינן בגמ' מ"ה א' רק אכלן בזא"ז אכל בלעו בב"א המל"א, ונראה דדוקא במקום דדרך לערבו ואדם נהגה בתערובתו, אכל אם נפל איסור לתוך היתר ולא ניהא לי' בתערובתו אין כאן דין המל"א.

וזו כונת תו' נזיר ל"ו ב' ד"ה שתי, והר"ש פ"ב דטב"י, ור"ל דשום ושאר תבלין ניהא לי' בתערובתו ומשביח את הקדירה, אכל תערובות שעורים וחסים אין ניהותא בזיווגם, אכל בתו' פסחים מ"ד א' ד"ה איתביי, דעתם דאף חטים שנתערבו בשעורים יש דין המל"א, ונראה דאף לדבריהם דוקא באיכא טעם האיסור בתערובות, אכל בליכא טעם כגון דאיכא ס' בהיתר ליכא דין המל"א, ונראה דדוקא באין האיסור ניכר אכל אם הוא ניכר ואינו נהגה בתערובתו אף לדעת תו' פסחים לית בו משום המל"א.

מתערבין אין כאן דין כזית בכא"פ רק דין טכ"ע ואפי' בליכא כזית בכא"פ, ואפשר דלענין ז"י צענין כזית בכא"פ באכילה צינונית, ויותר נראה דגוף השעורה נימוסה ומתערבת.

ענין כזית בכא"פ לדעת הרא"ש והטור הוא בליכא טעמא אלא קיוהא, ובפחות מכזית בכא"פ דליכא טעמא שרי דהאיסור בטל, אבל לדעת רמב"ן איירי באיכא טעמא וכמס"כ לק' סק"י.

(ט) אחרי שזמרו בגמ' ג' דברים, טכ"ע, וכזית בכא"פ, והיתר מטכ"ע לאיסור, קשיא להו לראשונים ז"ל שהדברים סותרים זא"ז, שם היתר מטכ"ע לאיסור א"ל כזית בכא"פ ואם טכ"ע לאורייתא דין הוא דכזית בכא"פ חייבין עלי' ולמה לן הלכה מיוחדת על כזית בכא"פ.

ולעת הרז"ה דרבנן דילפי טכ"ע ממסרת היינו אפי' טעמו ולא ממסו, ואי איכא כזית בכא"פ לוקין עליו וכל התורה דילפינן מני' אין לוקין עליו משום דאין מזהירין מן הדיו, ואם ממסו של האיסור קיים כזה הויא הלכה דכזית בכא"פ לוקין בכל התורה ואפי' מין צמינו, ואפי' דבר שאינו נותן טעם רק קיוהא כמו כותח הבצלי וכל הני דמתניתין, והיכי דהמל"א כגון קדשים לא שייך בזה טכ"ע ולא כזית בכא"פ דבכל תערובות ידי' היתר מטכ"ע לאיסור בין שיש ממסו של איסור ובין שיש טעמו, ופי' הא דזמרו בגמ' מ"ד ב' ור"ע טכ"ע מנ"ל אין הכונה מנ"ל בכל התורה חוץ מנזיר, דמהיכן פסיקא לי' דאית לי' טכ"ע, אלא הכונה מנ"ל טכ"ע בנזיר דאי לית לי' טכ"ע מנ"ל לרבות המל"א דלמא לטכ"ע הוא דאתא ומשני דיליף מגיעולי מדיו ונ"ל דלוקין דאהדרי' קרא ללאוי' ולוקה בכזית בכא"פ אף באין ממסו קיים, והלכך אייתר משרת להמל"א אבל השתא דמרבינן המל"א לא שייך בנזיר טכ"ע, וזהרמב"ן הק' לדברי הרז"ה דבהמל"א לא צענין טעמא א"כ חמץ אוסר במשהו מה"ת לר"א משמע דנקט בדעת הרז"ה דהמל"א אף בטעם בלא ממש, והכי מוכח בירו' שהביא הרז"ה דאפי' שרה ענבים במים המל"א ונ"ע דברי רמב"ן שכתב דאין המל"א אלא בממסו ולא בטעמו.

והנה דעת הרז"ה דאי קים לן דלוקה על טכ"ע צבלע כזית צב"א, מוכרע הדבר בסברא דמטכ"ע כזית בכא"פ דמ"ל איסור צעין מ"ל מעורב בהיתר כיון דהתורה אסרתו גם כשהוא מעורב, והא דדנו בכזית בכא"פ היינו משום שאין מלקות על טכ"ע אף צבלע כזית צב"א ודנו בגמ' בממסו קיים אי יש מלקות והגידון הוא בין צבולע צב"א כזית בין צירוף כזית בכא"פ, והוא איסור מחודש אפי' דליכא טעמא כמו כותח הבצלי וחצירו.

והא דפליגי רבנן עלי' דר"א בכותח הבצלי ולא אסרי משום טכ"ע, דכותח ליכא טעם חמץ אלא טעם חדש וגם משום כזית בכא"פ ליכא דלמא בגמ' דליכא כזית בכא"פ, ועדיין קשה למה ניהא לי' לאביי ב' מדוכות למה אין אסור משום טכ"ע.

(י) ולעת ר"ג היפוך דלענין איסור טכ"ע אין חילוק בין ממסו של איסור קיים בין נמס ואין ממסו ניכר, או דמתחלה לא נכנס

בשמן, ומ"מ מקום מגעו טמא כיון דיך בו כזית בכא"פ וכדלמא בגמ' ולא נתפרש מה מקרי מקום מגעו, וברז"ה משמע דכל שאינו ניכר ממסו אין בו משום כזית בכא"פ, ונ"ל דבשמן מקרי ניכר ממסו.

הא דפריך מב' קדירות ומב' קופות ולא קשיא לי' משום טכ"ע, פירשו דאיירי במין צמינו, אלא דאם כזית בכא"פ לאורייתא צמינו מינו אין להתיר אף צמינו, ואפשר דהוי מוקי להאי תנא דסבר טכ"ע לאו לאורייתא שהרי אביי דמותיב הכא דן בזה חולין ק"ח א' ואפשר דקיצל דברי רבא שם, ואמנם הר"ש שם פי' דאביי מוקי ההיא דב' מדוכות דלא כר"ע וא"כ משרת לטכ"ע וס"ל דילפינן כה"ת מנזיר, ומיהו אביי ס"ל דח"ש מותר מה"ת כר"ל ביומא, א"נ ח"ש ע"י תערובות מותר מה"ת וס"ל דשיעור כזית בכא"פ שגאמרה הללמ"מ ודחתנן כריתות י"ב ב' אינו אלא באוכל צעין אבל בטכ"ע צענין שיאכל כזית באכילה אחת, ואם אוכל פחות מכזית הו"ל ח"ש ולכך ניהא לי' ב' מדוכות, אבל למסקנא קיי"ל דגם טכ"ע מטכ"ע בכא"פ וגם ח"ש אסור מה"ת אפי' ע"י תערובות, ואפשר לפרש דדיו ח"ש תלוי בדין כזית בכא"פ דאם מטכ"ע בכא"פ ח"ש אסור מה"ת דחזי לאטכרופי בכא"פ אבל אם אין כזית בכא"פ בתערובות אין ח"ש אסור מה"ת לאיסור ח"ש הוא משום דחזי לאטכרופי כדלמא יומא ע"ד.

בתו' פסחים כתבו דלא גרסינן ואלא מאי המל"א כו', אבל בתו' נזיר כתבו לפרש דבאמת אביי פירש דהאי תנא לא סבר כר"ע אבל לר"ע המל"א בכל התורה, אבל כזית בכא"פ לאו לאורייתא, אבל לר"ד דמוכרח לומר כזית בכא"פ לאורייתא ובה ליכא פלוגתא קשיא לי' למה וא"ה, כמדומה דנ"ל קשיא לי' אמאי פליגי רבנן ולמה מתירין בשאני אומר.

כתבו תו' שם לפרש הא דלמרין דנפישי חולין, דר"ל דאתיא דלא כר"ע ולית לן המל"א אלא ברוב איסור, ונ"ע מנ"ל דהיתר מטכ"ע לאיסור ברוב איסור, ובלא ילפותא אין לנו לומר כן, ובגמ' אין לנו הכרח לפרש כן דשפיר י"ל דנפיש איסור אסור מה"ת אבל לענין מלקות צענין שיאכל כזית איסור.

מ"ד א' ד"ה איתביי, כגון קמח חטים בקמח שעורים, ר"ל דהחטים תרומה והשעורים חולין אבל אפכא הו"ל נו"ט לפגם דשעורים קרו להו חכמים מאכל בהמה כדלמא לעיל ג' ב' לא ובשר לסוסים ולחמורים, ובסוטה ט' א' קרבנה מאכל בהמה, ועי' תרומות פ"י מ"ב שעורים שגפלו לתוך הבור כו' מימיו מותרין.

מלדברי הרמב"ן במלחמות משמע דמדיו טכ"ע נמי לקי בכזית בכא"פ ומשערין שיהיה טעם חזק כטעם של כזית המתערב והרא"ש פ' א"ע סי' א' כתב דשכר שעורין איכא יותר מכזית בכא"פ, ואם כונתו ז"ל דשעורין כנגד המים איכא כזית בכא"פ הרי אין זה מכריע דאיכא בשכר חמץ כזית בכא"פ שהרי השעורין משתיירין בשולי הכלי ורק טעמן נסחט לתוך המים, וע"כ כונתו ז"ל דיך בהנסחט כזית בכא"פ, ואמנם אם אין ממסו של שעורין

איכא דהאי תערובות משום טכ"ע באכילתה, יא צו ג"כ משום צ"י.

לדברי הר"ן ר"פ א"ע לריכס פירוש שכתב דה"ג ע"י תערובות אפי' לרבנן אסורין משום ח"ש כיון דלא נחבטל החמץ, ולא פירש למה לא נחבטל החמץ והיה אפשר לומר כונתו ז"ל משום טכ"ע, אבל הר"ן פג"ה הסכים לדעת רש"י דטכ"ע לאו דאורייתא, ולעיל סי' קט"ז ס"ק י"א כתבנו לפרש דבריו ז"ל דאע"ג דטכ"ע לאו דאורייתא בטעמו ולא ממנו מ"מ בנתערב ממנו אף לזכא כזית בכא"פ אסור דקין ח"ש, אבל זה יתכן לפר"ש, אבל לדעת הסובריין טכ"ע לאו דאורייתא וכזית בכא"פ מחודש לאסור תערובות זה, הדין נותן דכל לזכא כזית בכא"פ האיסור בטל, ואפשר דכונת הר"ן להני דסברי טכ"ע דאורייתא או בזמן שהחמץ צעין וניכר, ואמנם בגמ' חולין ק"ח א' אמר טעמו ולא ממנו דאורייתא משמע דטעמו וממנו עדיפא, ואפשר דהא דאמרו כזית בכא"פ דאורייתא היינו שנאמרה הלכה דממנו מין בשא"מ לא בטל וממילא כזית בכא"פ לוקין עליו ופחות מכזית בכא"פ אסור משום ח"ש.

הרמב"ן חולין ז"ט והר"ן בחי' שם כתבו להסכים לדעת רש"י דקיי"ל טכ"ע דרבנן, והטעם כתב הר"ן שם בשם רש"י דר"י בע"ז ורבא בחולין ק"ח א' ס"ל כר"ע דגיעולי מדין לאו חידוש הוא ומשרת לטכ"ע והו"ל ב' כתובים, וז"ע כיון דזית לן ברייתא דליקף כל התורה מזיר וע"כ דלית לי' דהוי ב' כתובין, מנ"ל דר"ע פליג דלמא ר"ע דמוקי משרת להמל"א לית לי' טכ"ע דגיעולי מדין חידוש, ואפשר דיותר יא לנו לאוקמי קרא לטכ"ע ולא להמל"א ומדמוקים קרא להמל"א ש"מ דטכ"ע ידעינן מגיעולי מדין.

עוד פי' דס"ל משרת להמל"א כר"ע וגיעולי מדין חידוש כרבנן, עוד פי' בשם רמב"ן דס"ל כר"ע וסברי דר"ע לית לי' טכ"ע משום דגיעולי מדין וחטאת הו' ב' כתובים גם לענין טכ"ע, וז"ע הלכא גיעולי מדין לריכס דחולין מקדשים לא גמרינן כדאמר בגמ', ואי תימא דחטאת מיותר הלכא אינכריד להמל"א, ועוד קשה למה לא פירשו בגמ' שיטת ר"י ורבא שזו הלכה ופירשו דברי ר"ע דלא כהלכתא, ומש"כ דבגמ' פירשו לאזיי, יא לעי' הלכא אזיי אמר דבאמת איכא למילף מבב"ח ובגמ' מסיק דבב"ח חידוש כרבא.

(יב) כתב הח"י סי' תמ"ב דטעם בלא ממנו אינו מוזהר עליו צ"י אפי' להפוסקים דטכ"ע דאורייתא, ותימא היכן למדנו חילוק בטכ"ע בין ממנו לטעמו, ואם בממנו המתערב בפחות מס' מין בשא"מ חייב לבצר מה"ת וכמס"כ הר"ן דין הוא דטעמו ולא ממנו נמי יא כזית דין טכ"ע מה"ת, והלא מבואר במלחמות דלוקין על טכ"ע אף בנתערב טעם האיסור בלא ממנו, אי איכא בטעמא כזית בכא"פ, ודין הוא שיהא צו גם צ"י, ומש"כ הח"י לזרף דעת הפוסקים שפי' ואלו עוברין היינו מעל השלחן אבל צ"י ליכא, תמוה דלא אמרו אלא צנוקה אבל חד"ג ע"י תערובות אף לרבנן איכא משום צ"י ול"פ ר"א ורבנן אלא לענין המל"א וכמס"כ הר"ן, ואמנם במדכ"י ר"פ א"ע כתב דגם חד"ג ע"י תערובות

בהיתר רק טעם, ובכל אופן האוכל כזית מן האיסור לוקה, ומה שדנו בגמ' בכזית בכא"פ העיקר כזית לענין שיעור שהרי כל איסורין שנתורה שיעורן בכזית, ותנן כריתות י"ב ב' דמטרפת אכילתו כזית בכא"פ, ואמר ר"ד דה"ה בתערובות, ואזיי צעי לאוכוחי מהא דב' מדוכות דנתערבות צעינן שיאכל כזית מן האיסור באכילה אחת, ואם אכלו צב' אכילות אף שאכל כזית בכא"פ חייב כאכל חצי שיעור וכיון שאין באכילה זו צירוף אין כזית דין ח"ש אסור מה"ת וכמס"כ לעיל, ולפ"ז א"כ לומר דבכותח אין צו טעם חמץ אלא אזיי סבר כיון דאין צירוף כזית בכא"פ ממילא אין כאן איסור ומסקינן משום שאין שם כזית בכא"פ, ומ"מ אסור משום ח"ש דחזי לאכטרופי עם חמץ גמור, אבל מלקות ליכא ולר"א המל"א.

וזו נראה גם דעת רמב"ן במלחמות, ופי' דדין המל"א הוא דוקא בממנו של איסור קיים, ודין טכ"ע וכזית בכא"פ הוא אפי' אין ממנו של איסור קיים, וזאת בקדשים דהמל"א אף באין ממנו של איסור קיים, ולמסקנא דאין המל"א בכל התורה אף באיכא ממנו אינו לוקה עד שיאכל כזית מן האיסור בכא"פ, ואין חילוק לדיון בין טעמו לממנו, מיהו ח"ש אסור מה"ת אף בתערובות כיון דכזית בכא"פ בתערובות חייבין עליו.

לדעת ר"ש א"כ שיהא בתערובות כזית בכא"פ אלא אפי' איסור מועט שנתערב בהיתר מרובה ואכל במהירות יותר מפרס ויא באכילתו כזית איסור בזמן של אכילת פרס חייב, אבל לדעת הר"ה אינו חייב מלקות אלא אם יא בתערובות כזית בפרס.

ושיטת רש"י דבאמת קיי"ל טכ"ע לאו דאורייתא בטעמו ולא ממנו אף באיכא כזית בכא"פ, וכן בטעמו וממנו בליכא כזית בכא"פ, וכמימאר דר"י ע"ז ס"ז, וברמב"ן חולין ז"ט האריך לישב הסוגיות לשיטה זו, ולדעת זו דין כזית בכא"פ הוא מחודש צעיקר איסורו וכמו לדעת הר"ה, ולא כפר"ש דעיקרו נאמר לענין צירוף כזית.

ילא והנה חמץ שנתערב בפחות מס' ואין צו כזית בכא"פ, בין שנתערב בצונן בין דרך בישול כל שנתערב בשא"מ לדעת הפוסקים דטכ"ע דאורייתא ה"נ אסור מה"ת ואף שאין כאן כזית יא כאן דין ח"ש אסור מה"ת, ודמס"כ הר"ש פ"ב דטב"י לפרש הדין דב' מדוכות שאין איסור משום ח"ש לאזיי, אינו דלינא דלמאי דקיי"ל ח"ש אסור מה"ת וקיי"ל דכזית בתערובות ג"כ מטרף בכא"פ, א"כ גם חצי זית אסור מה"ת, ולדעת הפוסקים כר"א דהמל"א בחמץ אף אם טכ"ע לאו דאורייתא הכא אסור מה"ת, אלא דלדעת רמב"ן דוקא נתערב ממנו של חמץ ולדעת רז"ה אף בנתערב טעמו.

וכל שאכילתו מה"ת איכא נמי כל יראה וכמס"כ הר"ן ר"פ א"ע, ולא אמר ר"ת אלא בחמץ ע"י תערובות לזכא משום טכ"ע כגון לזכא רק קיוהא, או למאן דלית לי' טכ"ע וצעינן קרא מיוחד לריבות כותח בפסח, כזה ליכא כל יראה כיון דלא אחרבי, אבל אי

בצ"י הביא תשובת הרשב"א לדעתו לאסור את החתיכות אף שבשלבן אחר שנודע לו התערובות, כמו שאוסרן לאוכלן בצ"א, אבל לשונו ז"ל כ"ע שכתב שהרוטב צ"ט ונבלע בחתיכות, ולמה תלה איסור החתיכות ברוטב, הלל כיון דהאיסור נ"ט בחתיכות המותרות כולן נאסרות שהרי יש בהן טעם איסור.

יצמות פ"ב א' תוד"ה ר"י, אלא ברוחא איירי, ר"ל לאיירי בחטים ושעורים ממזג וחטים חטים ממזג שנתבטלו יחד לחטים בחטים לא בטל וחטים בשעורים בטליו, אבל בקמח לא יתכן לחלק בין חטים וחטים לחטים ושעורים דכולהו קמח מקרי והו"ל מין במינו ולא בטל אפי' קמח חטים בקמח שעורים, את"ל דקמח בקמח מקרי לח בלח, ומיהו אפשר לקיים דקמח בקמח הוא לח בלח, אלא דבגמ' בינה שם לא איירי בקמח אלא בגרעינים הניכרים, אבל בסברא לדדו דאין ללמוד קמח בקמח מדם הפר והשעיר דקמח בקמח לא נבלל כולי האי, ונראה דלענין ביטול איסור ודאי קמח בקמח אסור צנו"ט ובכזית בכא"פ דא"ע ג' דאין כלילתן מעורבת כלל בלח, מ"מ גם דין יבש ביבש אין לתערובות קמח, דטעם ביטול יבש ביבש משום דכל אחת ניכרת בפ"ע ואמרינן על כל אחת כל דפריש מרובא פריש, אבל קמח בקמח שנתערב מעורב איסור והיתר בכל משהו שאדם אוכל אף אם איננו בטוחים שנתערבו החטים והשעורים על תכונה משותפת קבועה, ושייך כאן דין טכ"ע וכזית בכא"פ, וכמש"כ תו' פסחים מ"ד א' ד"ה איתביי, והש"ך ס' ק"ט סק"ג נקט לדברי התו' דפסחים ודיצמות פליגי ולמש"כ מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי.

(יד) ס' ק"ט ש"ך ס' ק"י י"ב א"כ על כל קדירה י"ל שמא כו', כונתו ז"ל כגון שהיו ד' חתיכות ואחת ביניהם טריפה ובשלו ב' חתיכות בקדירה אחת וב' בשניה והנה השתא יש לפנינו ב' חתיכות אסורות בהחלט אחת טריפה ואחת אסורה מדרבנן מחמת טעם טריפה דמב"מ כריך ס' מדרבנן, והשתא יש כאן תערובות של ד' חתיכות שב' מהן מותרות וב' מהן אסורות, ולא ידעין איזו מהן המותרות ואיזו מהן האסורות, ובכך כתב הש"ך סק"ט דחד בחד אפי' דרבנן אסור, ואמנם אם נודע התערובות קדם שנתבטל דמעיקר הדין נהפך האיסור להיות לא שייך לומר לאוסר בטעמו, וכמש"כ הרא"ש, אלא בצשלו יחד להשתא ודאי כולן אסורין ס"ל להרשב"א דאסורין באכילה, אבל כשנתבטלו ב' קדירות דכשכא לאכול כל קדירה י"ל לאוכל היתר בזה מודה הרשב"א להרא"ש דסומכין על הביטול ואמרינן דלא נאסרה כלל חתיכה המותרת כשנתבטלה עם חתיכה האסורה וכמש"כ הש"ך באורך, אבל כשלא נודע התערובות עד אחר הביטול, אין שום מקום לומר דחתיכה האסורה לא תאסור את המותרת, דהא דין ביטול לא חייל עלה בלא ידיעה, ואף שדין ספק חייל בלא ידיעה, הרי ספק אינו מתיר את האיסור ואדרבה ספיקא דאורייתא לחומרא, והלכך כל קדירה שנתבטלה בה חתיכה האסורה אסרה את חזרתה המותרת, וא"כ השתא הוי תערובות חד בחד, ומש"כ הש"ך על כל קדירה י"ל

מותר להשהותו, אבל י"ל דפירשו דהני דמתנ' אינם נותנין טעם רק קיומא, מיהו סיימו וכש"כ תרנגולת שגמאלת בה חטה, אבל י"ל דחטה אינה בכדי נתינת טעם אלא משהו ולכך לא חמירא מכותח דכותח נמי אכילתו אסורה מדרבנן אפי' לחכמים דפליגי אדר"א, מיהו סיים שם וראי' מקדירות בפסח, ור"ל דמשמע פסחים ל' א' דמותר להשהות אף שהן בלועין טעם חמץ, ומשמע דעתו ז"ל דאף טעם גמור מותר להשהות ואין חילוק בין בלוע בקדירה לבלוע באוכל אבל לולא דבריהם ז"ל י"ל דבלוע בקדירה חשיב כנפל עליו מפולת כיון שאין ראוי לאכילה בעין אף שאפשר להוציאו ע"י ביטול, וע"כ כריך לחלק כן להני דמחמרי לשורף תרנגולת שגמאלת בה חטה ואף שלא החמירו אלא מדרבנן מ"מ היה לנו להחמיר גם בקדירות מדרבנן וע"כ קדירות קיל טפי, ועי' ס' קט"ז ס"ק ט"ז, ולהאמור יש לדון אפי' בפליטת כלים, ומיהו בסתמא יש ס' וכמש"כ לק' ס"ק ט"ו אבל בידוע שאין ס' אין מקום לחלק בין טעם חמץ לפליטת כלים.

(יג) טור יו"ד ס' ק"ט ולכאורה נראה שאין חילוק בין נתערבה במינה בין שלא במינה כו', אע"ג דשלא במינה איכא משום טכ"ע ומשום כזית בכא"פ זה דוקא בנדרסו ההיתר והאיסור יחד ובכל משהו שהוא נוטל מן התערובות אית ב' משהו איסור. אבל הכא קיימינן שכל חתיכה נפרדת ואם אוכלן אחת אחת אמרינן בהו כל דפריש מרובא פריש א"כ הדין נותן לכל התערובות מותר, מיהו אם יאכל כל התערובות בבת אחת תאסר בפיו ע"י הלעיסה משום טכ"ע או כזית בכא"פ, אבל לבלוע כל התערובות בלא לעיסה מותר מן הדין, ומש"כ הרא"ש בהג"ד ז"ע דאין כאן מחלוקת, אלא בתו' איירי דדרוסין ושחוקין יחד, והטור איירי בנפרדין, וכ"ה בהדיא בל' הת"ה שהביא ב"י, ושו"ר שכ"כ הש"ך סק"י.

מיהו יש לעי' לדעת הרא"ש דמב"מ מותר לאכול כל התערובות בצ"א דהאיסור נהפך להיות א"כ גם מין בא"מ יהא מותר לאכול יחד או לבשלו יחד, י"ל דכשיבטלם הוי כחזר והוכר האיסור ומודה בזה הרא"ש דנאסר מן התורה, אבל מב"מ אף כשמבטלם הם בטלים מן התורה ונהי דאסרינן מב"מ מדרבנן מכל מקום לא חייל על התערובות שם איסור ולא מקרי הוכר האיסור, והלכך סבר הרא"ש דמותר לאכול בצ"א אף שגבללים בפיו, ולדברי סה"ת שהביא הטור נראה דאפי' לאכול אחת מן התערובות אסור, ובמב"מ לכאורה לדעת הרא"ש מותר לבשלו יחד לכתחלה, אבל מלשון הטור משמע דדוקא דיעבד התיר הרא"ש, ומיהו לבשלו במים יש מקום לאסור משום דהמים נאסרין כדין אינו מינו, ומיהו למש"כ יו"ד ס' נ"ח ס"ב דאמרינן רואין שא"מ כמו שאינו ומינו רבה עליו ומבטלו, ה"נ הרוטב מותר מה"ת, וזהו טעמו של הרא"ש שהתיר גם הרוטב כמש"כ הטור, ומ"מ לכתחלה אין לבשלו אף לדעת הרא"ש מדלא אשמעינן רבותא טפי דמותר לבשלו כאחד לכתחלה, וכריך לחלק בין אוכלן כאחת למבשלו כאחת.

שם וליעבד זהו שלח במינו, פי' בתו' לחשיב משהו שאין רגילין להשתמש הרבה ביחד, וי"ע כונתם להלחץ אין במה שבקדירה ס' כנגד הקדירה שהרי בשאר איסורין כתבו ללחץ חשיב משהו, וא"כ א"ל די' ס' כנגד החמץ עצמו שנתבשל בו קדם הפסח, וזה תימא מהיכי פסיקא לומר כן, ונראה דכונתם לחמץ רגילין לערב בקדירה אבל אין הדבר רגיל שיהא כל הקדירה חמץ, שהרי המים הבשר או חלב או שאר שלקות אינו חמץ, והקדירה בולעת לפי ערך, ואם החמץ אחד מג' מכל מה שבטובה היא בולעת ב' חלקים משאר השלקות ואחד מן החמץ, וגם לפעמים אף זה שנגעה מחמשת מיני דגן לא בא לידי חימוץ שנתבשל קדם שהחמיץ והלכך חשבינו לעולם י' ס' בקדירה נגד החמץ.

סימן קיח

לדאחר ש' לעולם אינו שלו ואוקמה רחמנא ברשותו, זהו דוקא בזמן שמאוי החמץ בידו אלא שהוא מפקירו, בזה אמרינן לאו ברשותו קאי להפקירו אבל אם הפיל עליו מפולת שאין החמץ מאוי אפי' בתר זמן איסורו מהני לענין שלא יעבור בב"י, וכן הניחו במקום הילוך רבים שעומד לאיבוד והוי כתרנגולת שמרדה ואין קנין לאדם בדבר שאינו שליט עליו ואף אם אינו רוצה להפקירו נעשה הפקר בע"כ, זה מהני אף בתר זמן איסורו, וכן אם בא נכרי וזכה בו לאחר זמן איסורו אינו עובר שוב בב"י כיון שהנכרי לקח בהיתר ולא מקרי מאוי ביד ישראלי.

ושמעינן מכאן דאפי' לרבנן דאמרי השבתו בכל דבר מ"מ אחרי שנקנס הפסח נתחייב בדיעור החמץ מן העולם ולא סגי בהוצאת החמץ מעבירת כל יראה, ויש להסתפק אם חיובו משום פסח, או משום ביעור איסורי הגאה, ואי משום איסור הגאה לר"ש לאחר שש, ולריה"ג בפסח, סגי בהשלכה לים בלא פירור, או ליתנן לנכרי, או להפקירו, וליתנן במקום הפקר, וברא"ש פ' כ"ט ס' ד', כתב לר"ש מוכרו לנכרי אחר שש, מבואר דביעור מן העולם הוא מדין ביעור איסורי הגאה ודמשביתו דקרא מסור פירוש לחכמים ואחר שנאסר החמץ מסתבר להו לחכמים דמשביתו הוא ביעור מן העולם, וכ"מ בגמ' ו' ב' דאמר דלבתר איסורו לאו ברשותו קאי לבטלו, משמע דאי חמץ מותר בהגאה סגי בביטול, ואי חייב לבצר מן העולם אכתי עבר על מלת תשביתו.

כ"ז ב' שוה"נ יוכיח שאסור כו' וא"ט שריפה, אע"ג דחמץ כתיב בו תשביתו וחייב לאבדו מן העולם אף בלא ילפותא מותר, וסור הנסקל סגי בקבורה וזה מדרבנן ללא ליתי לידי תקלה מ"מ משמעותא דתשביתו היינו לאפסו מן הארץ וסגי בהטלה לים, ואף שיש כליון יותר חזק דהיינו שריפה, וכליון זה הצריכה תורה בנותר, אין לנו ללמוד מותר שהרי י' איסורי הגאה שלא הצריכתו תורה כליון כלל, א"כ אין לנו לחדש בחמץ יותר ממשמעותו דתשביתו.

ואפשר לזולת קרא דתשביתו לא היה ר"י יליף מותר לחדש דבעינן שריפה אבל השתא דכתיב תשביתו מסתבר לי' למילף

שמה האיסור בזה והו"ל ספיקא דאוריתא ר"ל כשאנו דנין שחיתות האיסור אסרה את ההיתר בשעה ההיא היה ספיקא דאוריתא, וספיר נאסרה המותרת, והשתא הו"ל תערוכות תרי בתרי.

טו) ל' א' ולשהינהו כו', למדנו דמותר להשקות קדרות הבלויות בהם חמץ וכמס"כ לעיל ס"ה י"ב, ובגמ' י' לפרש לשהינהו היינו שימכרם לנכרי ויחזור ויקחם ממנו לאחר הפסח ודא"ל לר"י אף חמץ של נכרי לשה"פ אסור אי לא יליף שאור דאכילה משאור דראיין אבל במרדכי מבואר דא"כ מכירה דסתימת הגמ' משמע דמותר להשהותו וא"כ א"ל לכתוב בשטרי מכירה שאנו נוהגין "כלים הבלוע בהן חמץ".

א) כ"ח ב' רש"א חמץ ל"ז ולאח"כ א"ע עליו כו', הר"מ והרא"ש פסקו בלפני זמנו כר"י, וכתב הראב"ד פ"ג ה"ח דב"י ליכא לפני זמנו ובמ"מ שם כתב דכן דעת הר"מ, ומ"מ עשה דתשביתו איכא, ומשמע בר"מ דאם לא תשבית קדם חלות עבר במלות תשביתו, ויש לעי' במס"כ תו' בסוגין ד"ה ר"ש, דלר"ש אין להסיקו תחת תבשילו מעט מעט עד הלילה דלמא אחא לידי תקלה, והלא כיון דמורה ר"ש דתשביתו היינו קדם חלות ואסור באכילה מה"ת אחר חלות, א"כ עובר בעשה בכל רגע שהוא שוהה, ומשמע דעת תו' דמלות תשביתו כל חצי היום עד הלילה, ואין כאן רק מלות זירוז להקדים, ואפשר דלר"י דאסור בהגאה מסתבר לפרש תשביתו קדם שיגיע חצי היום, אבל לר"ש דלא אסרה תורה אלא אכילה, ועדיין מותר ליהנות, אינו מזהר להשבית קדם חלות דא"כ אינו יכול ליהנות, אלא מלות תשביתו נמשכת עד הלילה, וכל שהשבית אחר חלות קיים מלוא, ומיהו לדעת תו' לק' כ"ט ב' דמשהה חמץ ע"מ לבצרו אינו עובר עליו, לעולם מותר להשהות, ומיהו מאן דיליף לעיל ה' א' לא תשחט ועדיין חמץ קיים משמע דחייב להשבית תיכף ואמנם אם אין דעתו להשבית עובר בעשה תיכף אף לדעת תו'.

ב) כ"ח א' מפרר ומטיל לים או דלמא כו', נראה דלענין ב"י אפי' השליך לשאר נהרות בלא שחיקה אפי' חטי סגי דהוי אבודה ממנו ומכל אדם, וזכ"ה בכ"מ פ"ג הי"א, דקדם הפסח א"כ שחיקה לכו"ע והרי חמץ שנפלה עליו מפולת שאין הכלב יכול לחפץ אחריו הרי הוא כמבוער כדתנן ל"א ב' והא דלריך לבטל אינו אלא מדרבנן ומתנ' בלא ביטול דהא מתנ' לענין ב"י מתניא דכן משנה הקודמת וכן ר"ח אמר וזריך שיבטל ולא אמר דמשנתו איירי בביטול דוקא וכ"ה בהדיא בפרש"י והר"ן דהא דלריך ביטול הוא מדרבנן, ובמכילתא ממעט נפלה עליו מפולת מקרא וע"כ בלא ביטול, וכ"ה בר"מ פ"ג הי"א דאם כבר נכנס הפסח ואינו יכול לבטל א"כ לבצר, וכבר הכריע המ"א ס' תמ"ה סק"ז דנתן החמץ במקום הפקר סגי דדוקא בביטול החמירו שהחמץ במקום המשומר ושייך שמה יערים אבל אם הוא במקום הפקר ומיואש סגי, ואע"ג

שצין הבית אליו, ומש"כ הרא"ש שהשאל כו' לאו דוקא ואף אם הגיה שלא ברשות נמי אלא להכא נפקד קיימינן נקט לשון זה, אבל עיקרו משום שהחמץ שלו, וכשמניחו בכל מקום שהוא מתפשט שם גבולך על המקום, ולא מסתבר לו להרא"ש שיהא קפידא על המקום שיהא שלו ממש, ואף שהחמץ שלו ממש יהא מותר, ועל החמץ אין קפידא, ואף של אחרים אסור כשקובל אחריות, אבל אין לפרש דכונת הרא"ש דהנפקד מקנה את מקום הקרקע להמפקיד, דל"כ מודה הרא"ש שאלו אמר לו הנפקד בהדיא שאינו משאיל לו את המקום אינו עובר המפקיד בד"י, וכל לשון הרא"ש מורה שחולק עליהם בעיקר הדין שהרי התחיל ונ"ל דדבר פשוט כו' מ"מ עיקר הממון של הבעלים הוא, מצוואר דמה שגוף החמץ שלו גורם לעבור בד"י ואם איתא דכלל השאיל לו מקום אינו עובר הרי מצוואר דלע"ג דגוף החמץ שלו אינו עובר, ועוד מאי קשיא לו מכילתא לוקמה באמר לו בהדיא שאינו משאיל לו מקום אלא ודאי כדאמרו, ומוכח ג"כ דלפי' הגיה בבית חדרו שלא ברשות עובר בד"י דל"כ אכתי מצינו קולא בחמץ שלו שאינו עובר עליו משום חסרון ביתך, ועוד לוקמה המכילתא שלא ברשות].

בנו"כ שם כתב דאם מת בעל החמץ בפסח החמץ מותר לעיקר הקנס חייל במוצאי יו"ט וכיון שמת לא שייך בו קנס והיורשים לא ירשו איה"ע ולא שייך אכלס קנסא, וגם זה לא נראה אלא כיון שהיה שעה אחת בחיים והיה אכלו חמץ נאסר החמץ אחר הפסח מדין קנסא.

ויש להסתפק במת אחר חלות ועבר על עשה דתשציתו אם יש בזה קנסא ובסברא אין לחלק בין איסור עשה לאיסור לאו, ואמנם לר"ש אינו עובר בעשה דכל חצי היום זמנו הוא לקיים מצות תשציתו כמצוואר ברו' כ"ח ב' ועי' לעיל סי' קי"ז ס"ק א' א"כ לא שייך קנסא, ואמנם לדעת הר"מ והרא"ש דפסקו בלפני זמנו כר"י איכא עשה בכל רגע, אמנם לענין קנסא דרבנן יש לסמוך על הפוסקים כר"ש לפני זמנו, ואמנם לר"ש קנו יורשים וחייבים לבצר, והם חייבים לנהוג איסור הגאה כדעת הפוסקים המחמירים.

ה' ת"מ מ"א סק"א, פשיטא לי' לישראל שקבל פקדון מן הנכרי וקבל אחריות, אחר הפסח אסור בהגאה, ואם חזר הישראל והפקיד ביד הנכרי בעליו, אף לאחריות גנבה ואבדה נשארה על ישראל מותר, והח"י חלק עליו, אבל שני דינים אלו מצוואר ברא"ש פ' כ"ש סי' י', דהא דתנן ל"א ב' נכרי שהלוה לישראל על חמץ אחרת פ' מותר בהגאה מוקמינן בהרינו אכלו ואמר לו מעכשיו, וכתב הרא"ש דכלל הרינו אסור כדן חמץ של נכרי בבית ישראל וקבל עליו אחריות, וכונתו ז"ל דכיון דמתני' איירי בהרינו אכלו דין הוא דמותר לפי' אחריות החמץ על ישראל דהיינו אם יגנב ישלם לו משאר נכסים, ובזה צעינן הרינו אכלו דוקא דאילו משך לקנותו או קנהו בכסף שנתן ובקנינו של נכרי מישראל לכל חד

מנותר דבשריפה, וזה מכריע דתשציתו של כליון הוא מחמת איסורי הגאה ולא משום פסח, דאי משום פסח לא שייך למילף איסור חמץ בפסח מנותר, ומיהו י"ל דלרבנן ציעורו מן העולם משום פסח ור"י יליף עוד חיוב משום איסורי הגאה, אבל טוב לנו להשוות ר"י וחכמים במה דלפטר.

ג' תמ"ה ס"א ואם היה החמץ קשה כו' ה"ז מפררו כו', הוא לשון הר"מ, ופי' המ"מ והכ"מ דפסק כר"י ובכ"מ תמה הלל אמרו ד"ב קי"ד ב' והלכתא כרב יוסף בתלת והאי לא קחשיב, ונראה להכא שאני דמחתימי התלמוד לא מסרו לנו כאן כלשון פלוגתא מוחלטת ורבה אמר כלשון מסתברא, ור"י אמר לי' דלפכא מסתברא, ולא פירשו אם קיבלה רבה מיני', ובעלמא יש דמספקא בגמ' אם קיבלה מני' או לא, והכא אפשר דשתיק רבה דהיה רפיא בידו, לא הודה לו ולא חלק עליו, ואין ספק דרבה מוציא מידי ודאי דרב יוסף.

והאי פירור מעיקר הדין ולמאי דהסכימו הפוסקים כפר"ת ברו' י"ב ב' ד"ה אימתין אינו אלא במאכא חמץ במועד, אבל קדם זמן איסורו ודאי סגי בהטלה לים בלא פירור כמש"כ לעיל סק"ב, אלא כיון דנוהגין לשרוף אף קדם שש ע"פ פרש"י, בכלל מנהג זה לפרר אם אינו שורף.

כ' במ"ב בשם אחרונים ז"ל דהטלה לביהכ"ס חשיב ציעור, ואין דין זה אלא לפני זמן איסורו, אבל אחר שש דחייב לבצר מן העולם לא סגי בזה דנהי דחשיב כיחדו לישיבה וטח פניו בטיט ובטל מתורת אוכל, מ"מ לא חשיב אבוד מן העולם ועדיין ראוי לחזור ולהסקה, וראוי גם לכלב ע"י נקיון, ועיין לעיל סי' קט"ז ס"ק ט"ז.

נראה דהשוחט על החמץ אינו חייב בזמן שהחמץ בים או ברה"ר אף אם הטילוהו בעלים לאחר זמן איסורו ולא קיימו מצות ציעור בדין כל יראה שאינם עוברים על חמץ שבים אף בקשה שלא פיר.

ד' בנו"כ או"ח סי' כ' כתב דגזל חמץ דעבר עליו הפסח מותר בהגאה שהגזל לא עבר על ד"י כיון שאין החמץ ברשותו ומשום גזל לא שייך למקנס' דאין לו פסידא כיון דיכול לומר לגזל הש"ל והאריך לפרש הסוגיות בזה, אבל כבר כתב הגרע"א בתשובה או"ח סי' כ"ג שז"א אלא הסוגיות כפשוטן דהחמץ אסור בהגאה, והטעם דלא חלקו חכמים בדבר וכל שהחמץ של ישראל בפסח אסורו לאחר הפסח, ואין הדבר תלוי בפרטי הנקנס, והלכך כיון דהגזלן עבר על ד"י החמץ אסור, וכן משמע במתני' כ"ז ב' דקתני ושל נכרי שעבר עה"פ מותר, ומשמע דשל ישראל דומיא דשל נכרי דלא שייך למקנס' אסור, ועוד דבגזלן נמי שייך קנס למיסר עליו' שהרי הגזלן עדיין לא עשה תשובה וקנס הוא לו אם הוא אסור בהגאה, ועוד דגם מלד הגזלן יש כאן ד"י שהרי החמץ שלו ברשות אחרים, ולדעת הרא"ש פ"ק סי' ד' חייב עליו מדאורייתא, ומש"כ הרא"ש שם וכיון שהשאילו הנפקד ביתו כו' קרינא ב' ביתו, ר"ל כיון שהחמץ שלו בית שמשמך להחזיק אותו מקרי בחיבם על היחס

אמרו לזכרך לבטל, ואם הוא כבר אבוד מן העולם מה שייד ביטול.

ר"ל פ"ק סי' ד' יס מן הגאונים שאמרו ישראל שהפקיד חמא כו', נראה להני גאונים אינם שיטת הרמב"ן אלא ס"ל להפקיד אלא הנכרי ולא קיבל אחריות עובר עליו, אבל אם קיבל הנכרי אחריות אינו עובר עליו, דכשם דחמץ של נכרי בבית ישראל וקיבל עליו אחריות עובר עליו, והחשיבות תורה כחמץ שלו, הכי נמי בחמץ של ישראל בבית נכרי ובאחריות הנכרי לא חשיב של ישראל, ועל זה השיב הרא"ש דדבר פשוט הוא דמה דגוף הממון הוא של ישראל חשיב טפי שלו ממה שהוא באחריותו, וכיון דהגאונים מודים דחמץ שלו בבית נכרי עובר עליו בלא קיבל אחריות כי קיבל עליו אחריות נמי, ומה דלא אימעיט באמת מצינתו וגבולך בית נכרי פי' הרא"ש דכל מקום ומקום שהניח כליו מקרי גבולך ורשותך וזוהי מודים גם הגאונים.

סם וההיא דמכילתא מיירי בישראל כו', ר"ל שהיהיו את החמץ אלא נכרי ואמר לו שיקנה מעכשיו ואע"ג שלא אמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזה, ונמצא לישראל רוצה בקיומו שאם יאבד יגבה הנכרי משאר נכסיו, מ"מ מותר דהוי קיבל אחריות על חמץ של נכרי בביתו של נכרי. ובאמת הוי מצי למימר בהדיא יא לא קיבל אחריות בביתו של נכרי, אלא מתני' דלק' ל' ב' היתה משנה קדומה ודרך התנאים למנקט משנת רבם, וי"ל חמא ש"נ ברשות ישראל מתפרש בפשוטו דחמא של נכרי בבית ישראל ולא קיבל עליו אחריות ומילי מילי נקט.

ז' כ"ט ב' תוד"ה ר"א, ומכאן מוכיח ר"י שהמשהה חמץ בפסח ודעתו לבערו כו', נראה כונתם דלעולם בלאו הנמשך כל שמתחיל לקיים העשה אינו עובר הלוא כגון גזילה דכל זמן שמחזיק בידו את הגזילה קאי בלא תגזול ואם עשה תשובה ונטל את הגזילה ומוליכה להגגל מיד נפסקה העבירה, דכיון דכבר עסיק במצוה פקעה העבירה, והכי נמי אם יס בידו חמץ והתחיל לעסוק במצוה תשביחו ומבקש ענין לשורפו נפסק חטאו, והלכך ראוי לקנות חמץ לבערו תיכף, ואע"ג דאין ראוי לגזול ע"מ להשיב תיכף התם אמרה תורה לא תגזול ומעשה הגזילה עבירה, אבל הכא לא אמרה תורה לא תקנה חמץ, רק אמרה תורה לא ימלא וכשקונה מתחיל האיסור לאחר שקנה והחמץ מצוי בידו, וכיון שמתחיל תיכף במצוה ביעורו אין כאן איסור, ואמנם לפ"ז הדין נותן דראוי אדם להשאיר החמץ עד אחר שש ובלבד שיתחיל תיכף בביעורו, ולא משמע כן אלא מזהר שבכניסת שש יהי' החמץ מושבת, וכ"ה בתו' י"ב ב' ד"ה ניכול, ואולי כיון שהחמץ שלו מכבר מזהר עליו שלא יכנס תוך שש והחמץ בידו.

ר"מ פ"א ה"ג אלא א"כ קנה חמץ בפסח, אע"ג דזה שקנה חמץ בפסח לא קנה כלום, מ"מ כיון דביטול קנינו הוא מחמת איסור התורה אמרינן גם בזה עשאן הכתוב כאילו הן ברשותו.

כדאית ל"ו והניחו אלא ישראל אסור משום אחריות של ישראל אע"ג דהחמץ של נכרי מעכשיו, וא"כ מצוה מדברי הרא"ש דמשום קבלת אחריות, החמץ לאחר הפסח אסור בהנאה, אע"ג דהחמץ למפרע של הנכרי, וגם מצוה דהרהינו אלא בעליו מותר אע"ג דבשעה שמוסר לו, אחריותו על ישראל, וקדם אחריותו למסירתו.

כ' עור המ"א דראשי ישראל למסור החמץ לנכרי בפסח כמו שאומרים באיה"נ הש"ל, והנה קים לי' להמ"א שאין כאן על ישראל מצוה ביעור מן העולם, וכן נראה שהרי אין חובה ביעור אלא על הבעלים והנפקד אינו בעלים אף שהחמץ גורם לממון לעבור בבי"מ, מ"מ כשמבער מן העולם מבער את גוף החמץ, והגוף אינו שלו, ולא רמיא עליו מצוה תשביחו של ביעור מן העולם, רק חובה עליו להשביח אחריותו, וראשי להחזיר לנכרי, ומיהו אם אי אפשר לו להחזיר ראשי לשרוף ע"מ לשלם לנכרי וממון נכרי מופקר לישראל בזמן שהוא נכשל בהן לעבור עבירה, אלא דחייב לשלם לנכרי.

ולפ"ז הדין נותן דהנפקד המטיל לים א"כ פירור דכיון דהחמץ אבוד מן העולם סגי, וכן ראוי להפיל עליו מפולת בפסח ודיו.

יך לעי' בהטיל לים והים השליכו ליבשה, אי מזהר עליו השתא בבי"מ כמו בנפל עליו מפולת ונתגלה, או דלמא בים פקע בעלותו ולא עשה עוד הכתוב כאילו הן ברשותו.

נפל עליו מפולת אחר זמן איסורו נראה דחייב לגלות ולקיים ביעור, ואע"ג דכי מגלה לו קאים עליו בבי"מ כיון דחייב בביעורו והוא עסיק בביעורו אין כאן כל יראה.

ו' לעת רמב"ן בפרשה בא, דחמץ של ישראל שהפקידו אלא נכרי קדם הפסח אינו עובר עליו מה"ה, אלא רבנן אסרוהו ולא אסרו אלא במפקיד חמא אבל אם בידו חמא של גוי שקיבל עליו אחריות והפקידו ביד גוי לא אסרוהו חכמים ומשמע אפי' הפקידו ביד גוי אחר שאינו בעליו, שהרי עיקר ההיתר משום שאינו ביתו וזה מספיק מדאורייתא, ובזמן שגוף החמץ שלו אסרוהו חכמים אבל כשאין החמץ שלו רק שיש לו אחריות לא אסרוהו, ואף לדעת הר"י והרא"ש שחולקים על הרמב"ן מ"מ בקיבל אחריות על חמץ של נכרי בבית נכרי גם דעת הרא"ש כהרמב"ן דלא רבחה תורה קבלת פקדונות מן הנכרי אלא בביתו וגבולכם, וכיון שאינו ביתו ואין החמץ שלו לא מקרי גבול, א"כ הדין נותן שאם הפקידו ביד נכרי מותר, וי"ע טעם השה"ג שאסרו, וקבעו הרמ"א סי' ת"מ להלכה, ונראה דעת רי"א דכיון דמוטלת עליו השמירה, מקום החפץ חשיב גבול, ונראה דאם הנכרי בעל החמץ שאל רשות מנכרי אחר להניח שם את החמץ מודה רי"א דמותר, דחשיב כחזר והפקיד לבעליו.

הרמב"ן סם כתב דנפל עליו מפולת איירי שאינו יכול לפקח הגל והוי אבודה הימנו ואינה מצויה אלא כל אדם. וי"ע וכי יהיב עליו עפר ג"ט הוי אבוד מכל אדם, וע"כ הרי הוא עדיין בעלים שהרי

שלקח אם על הבנים אין שום מראה על הנוטל לשלח, ומאי דוחקא דגמ' לפרש כן הלל סגי לן למימר דר"י סבר למאות שילוח היא בין קודם שעבר על הללו ובין לאחר שעבר על הללו והו"ל לאו שקדמו עשה, ורבנן סברי דמעיקרא לאו איכא עשה ליכא, וכן בפאה אמרו טעמי' דר"י דסבר תעוזב מעיקרא משמע, ורבנן דרשי תעוזב לאחר זמן, ואפשר דדוקא דשילוח טמאים ובמאות ולו תהי' לאשה קים לן דבין מעיקרא ובין לאחר שעבר איכא עשה דהמאה היא נמשכת לעולם ובשכיל שעבר לא נשתנה זמן דלהבא, אבל שילוח הקן היא פעולה נגמרת ואם היא קדם שעבר הללו אין לנו מקור לחייבו לאחר שעקר הללו, ואמנם לענין ניתק לעשה כריך תנאי שלא תהא העשה קדם ללאו כסוגיא דמכות, ולכן שפיר הקשו תו' דעשה דבבית אחד יאכל קדמה ללאו, ומיהו י"ל דקים ל' להאי תנא דעשה דבבית אחד לאחר שהוציא קאי וכמו דסברי רבנן בשלח ובתעוזב, ואנן לא ידעינן טעמי', ולכאורה קשה גם בצל יראה הלל עשה דתשדיתו קדמה ללאו, וע"כ י"ל דקים להו לחז"ל דמלבד עשה דמעיקרא איכא עשה מיוחדת לאחר שעבר הללו.

ויש' לעי' הא מש"ל בטלו ולא בטלו בהוציא הפסח מן החבורה ובגמ' מכות ט"ז ב' אמרו דלא מש"ל אלא בשתים, י"ל דאנן לא קיי"ל כהאי תנא אלא כתנא דברייתא לעיל פ"ה א' דהבשר מפסל ואין כאן ניתק לעשה.

והנהגה הר"מ פ"א מה' חמץ פסק דלוקין על כל יראה, והקשו עליו הלל אמרינן בסוגין דהוי לאו הגל"ע, ואע"ג דבמוציא הפסח חוץ לחבורה לית הלכתא כהאי תנא מ"מ בצל יראה לא מצינו מאן דפליג, ואפשר דבאמת לאו דלא תוציא ולא דכל יראה קדמן עשה ובאמת לוקין עליהן, ומ"מ מדמה להו ללאו לא תשאירו, דבכולהו איכא קיום עשה אחר הללו, והלל ר"ל סבר דגם לאו שקדמו עשה אין לוקין עליו, והלכך אף לדין איכא השואה כל דהו בין נל"ע לקדמו עשה, ועוד י"ל דהאי תנא סבר התראת ספק לט"ה ופלוגתא דתנאי היא כדאמר חולין ז"א א', ומאן דסבר התראת ספק לט"ה מוכרח לסבור לאו שקדמו עשה אין לוקין עליו כדאמר במכות שם, אבל אנן קיי"ל לאו שקדמו עשה לוקין עליו.

ובח"ל סי' מ"ב כתב כונת הר"מ דלוקה בלא קיימו, ואמנם אם זו כונת הר"מ לא היה סותמו ובפי"ט מה' סנהדרין שמנה את הללוין שזוקין עליהן מנה בכל לאו הגל"ע שלא קיים את העשה, במתנות עניים כתב ולא נתן לעניים, בנוטל אם על הבנים כתב ולא שלח, באונס ומוציא ש"ר שגרש כתב ולא החזיר, ובמשהה חמץ התנה שחימאו ולא התנה שלא השבית.

החיוב שריפה לר"י ואיבוד מן העולם לרבנן, נוגע גם לענין ב"י שהרי במאות תשדיתו שהוא מקיים הוא מתקן את הללו שעבר עד עכשו ואם הטיל לים חמץ קשה ולא פירר לוקה על מה שעבר עד עכשו [אם היתה העבירה במעשה] ונראה דאף אם עבר באונס וכגון שהיה בידו חמץ של נכרי שקיבל עליו אחריות שאינו יכול לבטל והיה אנוס על הביעור] חייב לקיים תשדיתו גם בשכיל תיקון הללו.

ודוקא דביעור בפסח קיים תשדיתו ותיקון הללו, אבל לאחר הפסח ליכא מלות תשדיתו אפי' לר"י דחמץ אחר הפסח אסור בהגהה, ואין חיוב שריפה לאחר הפסח.

יש' לעי' הא מסקינן מכות ט"ז ב' דלא מש"ל בטלו אלא בשילוח הקן ופאה, והרי חמץ בפסח נמי מש"ל בטלו שהטיל לים חמץ קשה ולא פירר, ולר"י דפרר וזרה לרוח, ונראה דעשה דתשדיתו כוללת שתי מאות, אחת שיוציא החמץ מרשותו לענין כל יראה, וסגי בהטלה לים בלא פירור, ולהטל עליו מפולת, ועוד מראה ביעור איסור הגהה מן העולם, ובזה נחלקו ר"י וחכמים אי שריפה או מפרר וזרה לרוח, ולענין תיקון הללו סגי בהוצאה מרשותו באופן המועיל שלא יעבור דב"י, ולפ"ז הא דאמר לא מלא עמים יהא יושב וטל, היינו בטל מאיבוד מן העולם אלא יטיל לים בעינא או יטל עליו מפולת.

ואפשר דמתחלה דן ר"י דמאות תשדיתו לתקן הללו הוא דוקא בשריפה, ולזה אמרו לו לא מלא עמים כו' ור"ל דאין כאן מלות תשדיתו אלא כריך לבשר משום כל יראה להבא, ובזה הודה להם ר"י ואע"ג דר"י לית ל' סברא תחלתו להחמיר וסופו להקל, מ"מ תשדיתו משמע בכל דבר כמו שא"ל חכמים והתורה אמרה כו' בכל דבר שאתה יכול להשדיתו, וחזר ודן משום איבוד איסורי הגהה.

נראה דאם הפסילו לחמץ מאכילת אדם קיים מלות תשדיתו לענין שאינו עובר עוד דב"י, וגם תיקון הללו שעבר, אבל עדיין חייב לבשר דתשדיתו כולל חיוב ביעור מן העולם מדין איסורי הגהה, והיינו דין החמישה ואח"כ נסרחה, ועי' לעיל סי' קט"ז ס"ק י"א. וא"ה, וע"ע לעיל סק"ב, ולק' סי' קכ"ד דלף כ"ז ב' ד"ה חזר ר"י. ח) ז"ה א' תוד"ה לא, והא לאו שקדמו עשה הוא ולא חשיב להגל"ע, לאו שקדמו עשה משמע דהעשה איכא לאחר שעבר הללו אלא כיון דאפשר לקיומי עשה קדם שעבר הללו אין זה ניתק לעשה וכגון נכנס למקדש טמא ואונס שגירש המזכר במכות ט"ו א', דעשה דשילוח היא בכל שעה וכן עשה ולו תהי' לאשה היא בכל שעה, אלא כיון דאפשר לקיומינהו קדם שעבר הללו לא מקרי נל"ע, ויש' לעי' לפ"ז הא דאמר חולין קמ"א טעמי' דר"י דלוקה משום דקסבר שלא מעיקרא משמע, ומבואר בגמ' שם דלאחר

סימן קיט

אם אוסר גם בהגהה במשהו או דוקא באכילה. ג. אם יבש ביבש אוסר ג"כ במשהו. ד. אם התערובות נעשה קדם הפסח מהו. ה.

א) ל' א' א"ר הלכתא חמץ בזמנו בין במינו בין שלב"מ במשהו, יש' כאן לבשר ו' ספיקות. א. אי דוקא טעם לשבח או אפי' לפגם. ב.

ביבש כמס"כ תו' יצמות פ"ב א', מיהו בתו' מנחות כ"ב ב' לא פסיקא להו, וזבמרדכי כתב בשם הרשב"א [הוא רשב"א בעל התו' לאסור יבש ביבש בחמץ וכ"ל הרשב"א בת"ה ואפשר דס"ל כהראב"ד לחמץ במשהו הוא דוקא לענין אכילה].

ובשן"ע נקט בס' תמ"ז ס"א לחומרא כרי"ף ורא"ש דאוסר במשהו אפי' בהגלה, ושם ס"ט ביבש ביבש הביא שתי הדעות וכתב במ"ב שם ס"ק ל"ה בשם אחרונים דנקטינן לחומרא, ונראה דדוקא לענין אכילה אבל לענין הגלה כיון דבין להראב"ד ובין להרא"ש מותר [וסוגיא דע"ז מוכחת או כהראב"ד או כהרא"ש, אבל שיהא אסור תערובות יבש ביבש ושיהא אסור גם בהגלה אי אפשר להעמיד בסוגיא וכמס"כ לעיל, ולדעת רמב"ן גם הרי"ף מודה בזה] אפשר להקל, והרי כל הגדון הוא דרובן.

ובמ"ב ס"ט בזה"ל כתב בשם הפמ"ג להקל למכור חוץ מדמי החמץ, ולמס"כ מותר למכור כולו.

ג) ולענין הולכת דמי החמץ ליה"מ שיהא מותר ליהנות, למאי דקיי"ל כר"א ע"ז מ"ט ב', כתב הר"ן שם דעת הראשונים דאין דברי ר"א אלא בע"ז שתופש את דמיו, ולכן מקילין במקום דאיסורו מדרבנן למחשד כאילו נפדה, אבל לא בשאר איסורין, והלכך בין מין בשא"מ ובין מין במינו בין שנתן טעם ובין שלא נתן טעם, לא מהני הולכה ליה"מ, ודעת הר"ן שם דאפי' בע"ז שתופש דמיו, לא התיר ר"א אלא יבש ביבש או במקום שאין איסור בעין בהאי תערובות כמו אפה זו את הפת, אבל תערובות י"י יין ביין אפי' סתם יינן לא מהני הולכה ליה"מ, ומטעם זה לא מהני ג"כ הולכה ליה"מ בחמץ שנפל לקדירה אפי' כשהחמץ משהו, ועוד פי' בדעת הרי"ף דלא קיי"ל כר"א אלא חבית בחבית, או יין ביין בסתם יינן, אבל לא י"י יין ביין, וא"כ יש להסתפק בשאר איסורין אי דינן כסתם יינן וכמו שנסתפק הר"ן ברשב"ג דאמר ימכר חוץ מדמי יי"ג, והר"ן מסיק דשאר איסורין כיי"ג וא"כ מהני הולכה הגלה, וכן לפרשב"ס שהביאו תו' זבחים ע"ב ב' והר"ן שם מהני הולכה בכל איסורין, וכ"ל הראב"ד פט"ז מה' מ"א ה"ז, וכן לתירוצ' השני בתו' זבחים שם דר"א לא התיר אלא היכי דאין גוף האדם נהנה מהאיסור ע"מ כמו באפה זו את הפת שאין האיסור רק גורם, או יין ביין דבשתייה אסור ואין הגידון רק במכירה לנכרי, [דמשרה וכביסה לא שכיח וכמס"כ הרא"ש בע"ז, והרא"ש כתב להחמיר כתיירוצ' זה], אפשר להתיר בחמץ משהו למכור לנכרי כיון שבאכילה אסור, ואחרי שסומכין על השאלות דחמץ בטל בס' במקום שיש עוד כדדין להקל, אפשר לדון לענין הולכת הגלה ליה"מ ולמכור כולו לנכרי, מיהו אין ריוח בזה שהרי אפשר למכור חוץ מדמי החמץ.

מדברי רש"י והר"ן דמתירים הפת ע"מ ע"י הולכת הגלה למדנו שאין איסורו אלא מדרבנן דבאיסור לאוריתא לא שייך תקנת ר"א וכמס"כ הר"ן דבשכיל שהוא ניזוק בנכסיו לא הותר האיסור, וזו כונת הר"י שהביא הר"ן דכל שגרש האיסור הוא לאוריתא אף

אם ת"ל לאסור בהגלה אם מותר למכור חוץ מדמי החמץ. ו. אם מועיל הולכת הגלה לים המלח.

בגמ' ע"ז ע"ד א' אמרו אי איסורי הגלה קחשיב ליתני נמי חמץ בפסח, ומסקינן דתנא תרתי אית לי' והרי אלו למעוטי דבר שבמנין ואינו אה"נ, או אה"נ ואינו דבר שבמנין, והא דלא תני דבר שבמנין ואינו אה"נ פי' בתו' שם אינו משום דבאמת הוא בטל ברוב אלא דלא איירי בו, וכ"כ הרא"ש והר"ן בשם הראב"ד, אבל אה"נ ואינו דבר שבמנין באמת בטל בכל אה"נ, ומ"מ אין רא' דגם חמץ בפסח בטל, דאפי' אם חמץ בפסח אינו בטל ל"ק דליתני' דתנא לא תני אלא אה"נ דבטלי ברובא, ורק בדבר שבמנין אוסרין בכל שיהו, אבל חמץ דאוסר בכל שיהו אף בחתיכה שאינה חשובה לא תני לה, ומיהו אי אפשר לומר כן דפריך בגמ' שם דליתני ככרות של בעה"ב לענין חמץ בפסח, ואם איתא דחמץ בפסח יבש ביבש במשהו ואפי' חתיכות קטנות, לא יתכן כלל דליתני ככרות של בעה"ב בחמץ, דחמץ א"ל להא דר"ע מחמת חשיבות הככר ואין החשיבות גורמת כאן כלום, ובגמ' בתירוצם נמי קאמר מאן שמעת לי' דאית לי' ר"ע כו' ומבואר בהדיא דיבש ביבש באינו דבר שבמנין גם בחמץ בטל, והרי"ף כתב דלא קיי"ל כסוגין כיון דקיי"ל חמץ בפסח במשהו, וי"ל דסוגין ס"ל דלא מחמירין בחמץ מבשאר אה"נ וכרז ושמאל ור"י פסחים כ"ט ב', אבל לרבא דאפי' למ"ד מין במינו בטל מחמירין בחמץ לאסור במשהו, ל"ק מחמץ בפסח דתנא לא תני אלא הני דבטלי ומשום דבר שבמנין, אבל אה"נ לאסרי בכל שיהו לא תני, והנה לדעת הרי"ף חמץ בפסח אוסר במשהו בין לח בלח בין יבש ביבש בין באכילה בין בהגלה.

ואלמנסי הוא דוחק דסתמא דגמ' מסתיימת דלא כהלכתא, והו"ל לגמ' להוסיף דלרבא דפסק הלכתא חמץ במשהו לא מיעטה מתני' חמץ אלא דלא שייך למתני', ואפשר דרבא ובית דינו גזרו על חמץ לאסור במשהו, וא"כ עד רבא היה דין חמץ כשאר אה"ג, ול"מ כן אלא רבא הלכתא קאמר.

ב) ואלמנסי הראב"ד והרא"ש לא ניחא להו דברי הרי"ף, ופי' הראב"ד דהא דפסק רבא חמץ בפסח במשהו היינו לענין איסור אכילה אבל לענין הגלה לא בלח בנ"ט, ויבש ביבש ברובא, ואם הוא דבר שבמנין אוסר אפי' בהגלה, והיינו ככרות של בעה"ב שאמרו בגמ', והר"ן הביא בשם הרמב"ן שפי' כן גם דעת הרי"ף, ולמדנו דדעת הרמב"ן ג"כ דאין חמץ אוסר במשהו בהגלה.

ולעת הרא"ש דכיון דכללו תערובות נ"ט ומשהו, כשם דנ"ט אוסר גם בהגלה דטכ"ע לאוריתא [דברי הרא"ש דדיינינן טכ"ע גם לענין הגלה לא מלאנוהו בהדיא אבל דברי סברא הן דדינו כעיקרן כד משהו אוסר בהגלה וכדין יי"ג שנפל לצור וכדתנן ע"ד א', מיהו דוקא לח בלח, אבל יבש ביבש באינו דבר שבמנין חמץ בטל חד בתרי, ומותר אפי' באכילה, והוי דברי רבא דומיא דדברי רב דאמר במשהו והיינו דוקא בלח דהא טעמי' דרב דס"ל כר"י דבמינו במשהו וגזר א"מ אטו מינו והיינו בלח דהא מודה ר"י

לא לדיני התורה לא נאמרו אלא על הגמלאים אבל לא על האבדים מן העולם, ופשיט לי' מקרי אבד מן העולם, א"נ באמת לא מקרי אבד ומ"מ הוא מותר דחשיב כשלהבת כיון דקלי איסורא.

ובמ"ל סי' תמ"ה סק"ה, הביא מדברי התו' כאן שהפת אסור מה"ת ולמש"כ אין זה מכונס, ובתו' ע"ז מ"ט א' ד"ה יוליד, הקשו על פרש"י דפי' דפת עצמה מותרת ע"י הולכה, ולא הקשו דאיד יותר האיסור ע"י הולכה הרי איסורו מה"ת.

בס' המאור כתב דקיי"ל לוחשות אסורות לרבי, מדמבעי לי' לרחב"א ע"ה א' בתנור שגרפו ואם איתא גחלים לוחשות מותרות כש"כ חוס שבתנור מותר, והרמב"ן הקשה דמה הרויח לוחשות אסורין אכתי עוממות מותרין וחוס שבתנור לא עדיף מעוממות, ולכן פי' דאין ה"נ דלמאי דבעי רחב"א לאסור תנור שגרפו דין הוא לאסור גחלים עוממות ורחב"א ידע דלמאי דחניא בשלה ע"י גחלים הפת מותרת ה"ה תנור שגרפו, אלא דקשיא לי' הא דבעי קרא למעוטי בפסח.

ונראה דכונת הר"ז כפי' תו' דבאמת יס' חילוק בין גחלת לתנור דגחלת דקלי איסורא אין איסור בשלהבתו, אבל שלהבת הקשור בעץ האסור גם השלהבת אסור וכשנכנס בדופני התנור ומתקיים ע"י התנור יס' לומר דבאיסורו קיים, ואע"ג דאם הדליק קיסם מאבוקה של ערלה מותר להשתמש בו כדאמרו בינה ל"ט א' בשלהבת של עכו"מ, שלהבת שלא נקבע בגשם שאני ולא חייל עלי' איסורא, אבל שלהבת הנכנס לכלי בשעה שהוא קשור לאבוקה מקרי כמאה דבר מקוים וספיר מתקיים איסורו אף לאחר שפירש מן האבוקה, ודיוקו של הר"ז דמשמע רהיטת הגמ' דגרפו דנקט הוא כדי להקל דבלא גרפו ודאי אסור, ואי לוחשות ג"כ מותרות, אם לא גרפו ודאי מותר, וגרפו הוא כדי להחמיר, ולא הו"ל לגמ' לסתום אלא לפרש, דאם לא גרפו מותר משום זוז"ג דגחלים לוחשות היתירא נינהו.

ולפי' רמב"ן קשה כיון דרב חב"א ידע דרייתא כדאמר לדברי האוסר, הלא ידע סיפא דבשלה ע"ג גחלים ד"ה הפת מותרת, והו"ל להקשות מהא דר"י, ולא למישאל שאלא, ועי' חזו"א ערלה סי' ט"ז.

הח"י הביא בשם ב"ה דשלהבת של חמץ מותר והיינו להדליק הגר משלהבת של חמץ ואפשר דלכתחלה אסור דכל זמן שהשלהבת קשור בגחלת הוא אסור כמש"כ הרא"ש בינה ל"ט בשם היר' אלא אם הדליקו מותר להשתמש לאורה כשלהבת של עכו"ם דחמץ בדילי מני', והח"י חלק עליו דהא חמץ גריעא מהקדש, ולאו קושיא היא דלא אמרו בגמ' ז' א' י"א א' דהקדש בדילי מני' וחמץ לא בדילי אלא לענין להחזיק החמץ בידו או בביתו וחיישין דיפקח ויאכלנו, אבל כשנהנה משלהבת של חמץ לא יגרר בשביל זה ליהנות מחמץ דחמץ שאינו לפניו בדיל מני' טובא, ואין לנו לחדש איסור שלא נזכר בגמ'.

שנתערב לא שרינו התערובות בתקנת ר"א, וע"כ לאיסור הפת דרבנן, ולדעת הר"י חבית בחבית דשרי היינו סתם יינן.

ויס' לעי' לדעת הר"י אכתי תקשה לי' הא דתנן בערלה תבשיל שצבנו בקליפי ערלה כו' תנור שהסיקוהו בקליפי ערלה כו' ולמה לא תני תקנתא כר"א, וע"כ כ"ל כמו שפי' הר"ן דתני לי' אגב גררר ולאשמועינן דמורה בו ר"מ ולכך לא תני כאן תקנתא כיון דבריפא ליכא תקנתא דלביעה לא שרינן בהולכת הגאה לאסור מה"ת, וחבילי תלתן הוא ענין חדש והו"ל למתני תקנתא, וכן כריך לפרש דברי תו' זכאים ע"כ ב' יצמות פ"א ב' דפירשו דלא התיר ר"א אלא במהרה בזה"ל אבל לא בנתערבו חבילי תלתן ליהנות בהן, ומשמע דלפ"ז איירי ר"א בכל איסורין, וכן הוא לשון הרא"ש ע"ז שם ומסתבר להחמיר כשינויא בתרא כו' אלמא קזה שינויא דלא תני בערלה תקנתא דר"א ודאכתי תקשה תבשיל ופת, אלא כיון דלא תני לי' בריפא לא תני לי' בסיפא.

וחמץ יבש ביבש יס' להקל להתיר בהגאה ע"י שילוך ליה"מ אף אם נימא דיבש ביבש אסור בהגאה, משום דעת הראב"ד ורשב"ם דר"א בכל איסורין קאמר, אף אם באנו להחמיר בלא הולכה, ולעיל סק"כ כתבנו מה שיש לדון להתיר בהגאה בלא הולכה.

יו"ד סי' ק"י ש"ך סק"ב, חלק על הלבז שזהיר פת שאפאה ע"ג גחלים של חמץ ע"י הולכת הגאה ליה"מ, דלא נאמר אלא בעכו"מ שתופסת דמיה, ובמג"א סי' תמ"ה סק"ו הוסיף דלא אמר ר"א להתיר פת זה, ואמנם לדעת רש"י והר"ן מתיר ר"א גם הפת עצמה ולדעת רשב"ם והראב"ד אמרינן כן בכל איסורים, ולתירוצ' השני בתו' ג"כ אמרינן כן בכל איסורים כשהאיסור מהוה הפת ואינו בעין, ובכל אופן אין האיסור אלא מדרבנן, ומש"כ תו' פסחים ע"ה א' בשם ר"י שאינו אלא מדרבנן וסיימו דלא משמע כן, אין כונתם לענין איסור הפת, דאין איסורו אלא מדרבנן, דזה לא היה מספיק לישב קושיתם, דאכתי תקשה כיון דהחוס הנכנס לתוך ככר ואופהו אסור מה"ת, גם החוס שבתנור הגרוף יהא אסור מה"ת, אלא כונתם דר"י פי' דבאמת החוס שצבכר מותר מה"ת דחשיב כגחלים עוממות, ולזה סיימו דלא משמע כן בשמעתין ור"ל דא"כ אף אם נימא דתנור גרוף אסור אינו אלא מדרבנן ומאי שייך למילף כליית הפסח מכאן, ומש"כ ולא הוה שייך לפלוגי ביש שבה עמים בפת, ר"ל דע"כ אין כאן שבה עמים בפת כיון דהחוס היתר, רק דפליגי אי אסרינן מדרבנן, אבל הפת אינו אסור אלא מדרבנן וכמש"כ לעיל.

ונראה דהא דפי' ר"י דאין החוס אסור אלא מדרבנן היינו למאי דמסיק דתנור גרוף הפת מותר, אבל באמת מצעי לי' אי החוס אסור מה"ת, ומש"כ דלא משמע כן היינו דלא משמע דמצעי לי' גם בחוס שבת.

ויס' לעי' מאי מדמי איסור החוס לכלי אש ודאי איסור ליכא דהא כלו ע"י איסור אבל אכתי אש הוא וכדאמר במסקנא, ואפשר דמצעיא לי' אי השלהבת המובלע בתנור חשיב כגמלא בעולם או

תו' והרא"ש ללא התיר ר"א אותה הפת, מ"מ מנה שכלעה טעם חמץ לא חשיב כמתהווה ע"י חמץ אלא עירוב ב' דברים.

במ"ב סי' תס"ז סי' ב' שעה"ל אות ע"ג, כתב דאם מעורב גוף החמץ מודה המחבר דאסור למוכרו, ואם אין החמץ ניכר אין נפקותא אם מעורב חמץ בעין או טעמו, שהרי רש"ג מתיר יין ביין, ואם החמץ ניכר אינו אסור תערובתו ולמה לא יהא רשאי ליקח דמי המנה, וואפער דאסור משום דנותן החמץ במתנה לנכרי, והעיקר דמש"כ המחבר בסי' תמ"ז דחמץ אסור במשהו בהגאה דינא קתני ולא נחית להתנתא, ור"ל דאסור ליתן לכלבו.

לענין נאסר במשהו קדם הפסח הביא במרדכי פלוגתת הראשונים אם חוזר ונייעור, וספק זה אינו לרב דאסור מב"מ במשהו מעיקר הדין, דבזה ודאי לא שייך להתיר השתא כיון דאסור מעורב בו, וקדם הפסח נמי מין במינו הוא ודארכה היתר בהיתר לא שייך ביטול, ואמנם לדידן דמב"מ בטל רק משום חומרא דחמץ החמירו לאסור במשהו, יש לדון אם החמירו חכמים בנתערב קדם הפסח, ואין לנו כריכים כאן לביטול קדם הפסח, אבל במרדכי מבואר שפלוגתתם ביסוד הביטול קדם הפסח, ור"ל דכל שגזרו על החמץ לאסור במשהו שז' דינו כדבר האוסר במשהו מן הדין וכיון דעכשיו בפסח יש בתבטול משהו חמץ ראוי לאסור אלא שאם החמץ נתבטל קדם הפסח שוב אינו חוזר ונייעור, ותלוי הדבר אם יש שם ביטול היתר בהיתר, והמתירים הביאו רא' מממר שנתערב בלמור גמלים דמותר לארגו בפשתים ולכאורה אין רא' משם דהתם אמרינן סלק את הפשתים ואמר גמלים רבה עליו ומבטלו, אבל הכא כשהגיע פסח וחמץ מעורב במנה אין מי שיבטלו, אלא סמך הוא שיש ענין ביטול היתר בהיתר בשביל להתיר עירוב הפשתים א"כ קדם הפסח יש ענין הביטול שלא יאסור כשיכנס הפסח, והאוסרים הביאו רא' מהא דלא מהני טבילה קדם שנטמא שלא יטמא, וגם זה לא דמי לכאן דהטבילה אינה פעולה נמשכת וטהור שטבל אחר שטבל הוא כקדם שטבל ואם נגע בשרץ אין מי שיעכבו מליטמא, אבל חמץ המועט המעורב ברוב מנה הוא כמו שאינו ואם הגיע הפסח אין כאן חמץ בעולם, אלא עיקרו סברא שאין מועיל כאן ביטול דקדם הפסח א"ל ביטול ובפסח אין מועיל ביטול, ואין ראוי לדון בו ביטול קדם הפסח לענין איסורו בפסח. ולדינא הכריע הרמ"א סי' תמ"ז ס"ד לקולא ולא אמרינן בזה חוזר ונייעור.

ה) ומבואר במרדכי בשם ראבי"ה [כפי שהגיהו במרדכי דדברי ראבי"ה קאי על דברי סה"ת] דאפי' בטעם משהו אמרינן חוזר ונייעור אע"ג דלא נתערב חמץ בעין שהרי דברי סה"ת בחטה שנטמאת בתרנגולת, וזה חולק ראבי"ה, וכ"מ בהגהות שהביא ב"י סי' תמ"ז דחטה הנמאלת בתרנגולת ע"פ תלוי בסברת חוזר ונייעור, ותימא על המ"א סי' תמ"ז סק"ז שכתב דהאוסרין אינו אלא בנתערב ממנו.

בגרף את התנור ואפה בחומו דלעת הש"ך יו"ד סי' קמ"ב דבדבר שאפרו אסור גם בזה אסור, כתוב בחזו"א ערלה סי' ט' לנטות מזה, לאנו מתירים את החום דחשיב כאבד מן העולם או כשלהבת הנפרש, ואף בשל עכו"ם מותר, ובמ"ב סי' תמ"ה שה"ל אות כ"ב כתב להתיר ע"פ דברי רמב"ן ולמש"כ אף לפי תו'.

ואמנם גחלים עוממות אסורין ואף דחום התנור ג"כ גורם מ"מ גחלים הם עיקר וכמש"כ שם, והש"ך לא כתב כן.

אפה את הפת באבוקה של חמץ מותר למוכרו חוץ מדמי החמץ אפי' לדעת הסוברין דשאר איסורין דינן כיי"נ, דעכו"ם נמי מותר כדאמר ביור' דארג הבגד בכרכר של אשה מותר למכור הבגד חוץ מדמי עכו"ם היכי דליכא למיחוש דלמא ימכור לישראל, ולא דמי ליון ביין דהכא אין גוף האיסור בבגד ולהכי איכא למ"ד מ"ט ב' דלא אמר ר"א אלא בארג ולא חבית בחבית, ואע"ג דאין רא' מהירו' דהא רש"ג אית לי' אפי' יין ביין אלא אנו מחמירין יין ביין, והירו' אליבא דרש"ג קאמר, מ"מ כיון דמהוה קיל טפי מחבית בחבית אי קיי"ל כרש"ג חבית בחבית כש"כ במהוה, וכ"ה בהדיא בר"ן, ואפי' בצבע בקליפי ערלה אע"ג דיש שבה סממנים ע"ג למר, וכמש"כ הר"ן שם, ומיהו בתערובות חבית חד בחד ודאי לא התיר רש"ג, והרי למכור חדא חדא אסור אף שנתערב חד בתרי וכמש"כ רש"י מ"ט ב'.

7) ולענין מכירה חוץ מדמי חמץ, הגה קיי"ל כרש"ג ע"ז ע"ד א' דחבית בחבית אפי' ביי"נ, ויין ביין בסתם יין, וכתב הר"ן ספ"ג דשאר איסורין דינן כסתם יין ואפי' לה בלח מותר, ולפי' חמץ ג"כ מוכרו חוץ מדמי החמץ. אבל הר"ן הביא דיש חולקין, וכן במרדכי פ' כ"ש הביא דר"י מפריש התיר למכור תרנגולת שנמאצ' בה חטה וכדינו דרש"ג והמרדכי הקשה עליו דהא קיי"ל יי"נ יין ביין אסור, אבל דעת ר"י דלעת הר"ן דשאר איסורים דינן כסתם יין, והנה באיסור משהו יש להקל כיון דלהראב"ד והרמב"ן אין אסור בהגאה במשהו, ולדעת השאלות מותר באכילה, וכן סתם המחבר סי' תס"ז סי' ב' אלא משום מנהג מחמירין בזה כמש"כ הרמ"א, ובהפסד גדול הקילו אחרונים, אבל מין בשא"מ בנו"ט, לא מצינו דמותר לרש"ג, אף להתיר גם ביי"נ אפער משום דמין במינו דרבנן, ואע"ג דאמרו בגמ' ע"א ב' דרב לטעמי' דאמר הלכה כרש"ג חבית בחבית אבל לא יין ביין, משמע דלרש"ג אפי' יין ביין ורב סבר כר"י פסחים כ"ט ב', דמב"מ לא בטל, משמע דהא דרש"ג אחיא אפי' כר"י דמב"מ לא בטל, י"ל דהתם בסתם יין דרבנן, [וכן חיטי דאשתפך עליהו יי"נ בגמ' ס"ה ב' דהתירו למוכר י"ל בסתם יין, וכמש"כ במרדכי פ' כ"ק].

ויש לתמוה בזה דכתב המרדכי ס"פ הללמים בשם רש"ס דמין בשא"מ שנתן טעם מותר ע"י הולכה ליה"מ הלא לא שייך תקנת ר"א באיסור לאוריתא, וכמש"כ לעיל, ואולי סבר נו"ט לאו לאוריתא, א"נ איסור הגאה משום נו"ט לאו לאוריתא, ואף לדעת

והחמץ מתערב בציר וכשנבלע בקליפה יש ס' נגד החמץ, והרי"ג אוסר דס"ל דבמשהו נמי אמרינן חוזר וניעור.

ונמלך לפ"ז דרי"ג אוסר אפי' אם עושין הגבינה בכלים שאין משתמשין בהם בחמין ואין בהם חמץ בלוע לעולם, כיון דמשתמשין בהן חמץ כוונת חוששין שמא לא הודח הכלי יפה יפה כאן תערובות משהו, ואפי' חלב אסור שאין כאן מליחה, דמסוס תערובות בעין אסרינן לה, ולדעת רש"י ובעה"ע אין חוששין מסוס בעין כיון דהוי משהו ונתבטל קדם הפסח, ומסוס טעם ע"י פליטת הכלי, חזינו אם אין משתמשין בכלי החלב חמין הרי אין שום חשש, ואיידי דאין חשש גם מסוס כבישת חמץ מעל"ע ואף אם יש חשש של חמץ בלוע ע"י חמין וכבישה, אם אין החלב והגבינה נכבשין מעל"ע אין כאן חשש פליטה, ואף אם שהה החלב מעל"ע הרי נפגם החמץ מקדם, והו"ל נו"ט לפגם קדם הפסח.

ואם העמיזו החלב והגבינה בפסח בכלי של כל השנה, אם שכיח הדבר שלא הודח יפה אסור מסוס משהו בעין, אבל אם הודח יפה, אם הכלי בחזקת שלא בלע חמץ לא ע"י תשמיש חם ולא ע"י כבש מותר, ואף אם הכלי בלוע חמץ אבל החלב לא עמד מעל"ע מותר, אחרי שאין כוונת בלוע, ואם עמד החלב מעל"ע להני לאסרי נו"ל אסור, אבל להמתירין נו"ל מותר.

ומיהו אם שימש סתם כלי בחמין קדם הפסח אסור כמס"כ ז"י בשם הגה"מ בשומן שהותך בכלי של כל השנה, ולא שרינן כאן מסוס סתם כלים אינם בני יומן.

ולשון בעה"ע שהביא הטור בשמן ודבש של עכו"מ דמותר ואין חוששין מסוס חמץ שכבר נתבטל ואין חוששין מסוס גיעול היוצא מדופנו של כלי, היינו להתיר את השמן ודבש שעמדו בכלי מעל"ע וקבלו טעם הגפלט, והיתירא דידהו מסוס דמעל"ע הפוגם קדם למעל"ע המפליט, ומשמע לאוסר נו"ל בפסח, והבא דנתערב קדם הפסח אינו חוזר וניעור.

והא' לאסר הרא"ש דגיס מלוחים השרוים במים, אפשר דהם שרוים מעל"ע ולא חשיב נו"ל דמסוס המלח הוי חריף ומחליא לי' לשבח, ומיידי במים מועטים דלא פג חריפותו, ואמנם במים מועטים שהמים מלוחים א"ל מעל"ע אלא כדי שיתן מים על האש וירתיח סגי לאסור כדאיתא בזו"ד סי' ק"ה, ועי' לק' סק"ט דאין כן דעת הט"ז והש"ך.

ומה שדייק הב"י לאמרינן בחמץ סתם כלים אינם ז"י מדיהיב הטור טעם מחליא לי' לשבח בזיתים שכבשן, י"ל דעיקרו הוא מסוס דהוי חריף ואוסר הסכין בכולו דאם לא כן הוי כוונת וסגי בהדחה אלא דיש כאן גם נידון של טעם לפגם, וחדא שייכא בכלל חזרתה דאם דינו ככונן תרויהו איתנהו ואם דינו ככונן מותר מב' טעמים, והגידון הוא אפי' בידוע שאין הסכין ז"י.

אחרי כותבי ראיתי במדרכי פ' כ"ט כתב בהדיא שלא נבדק המלח מחמץ וכתב טעם ההיתר לפי שטעם החמץ שהיה במלח נתבטל קדם הפסח, משמע שאין החשש שהיה החמץ על העוף, אלא

בטור סי' תמ"ז הביא דברי רש"י ובעה"ע דאם לא דקדקו קדם הפסח לבדור את המלח מחמץ מותר לאכול בשר המלוח הזה בפסח כיון שנמלח קדם הפסח, דבמשהו לא אמרינן חוזר וניעור, ויש לעי' הל' מעיקר הדין אין מליחה אסרת רק כדי קליפה כדאיתא בזו"ד סי' ק"ה ס"ט, והאי קליפה אין בה ס' כנגד החמץ ובנו"ט קדם הפסח לכו"ע אסור בפסח, ואמנם אחרי שודאי לא נגע החמץ בכל פני הבשר רק במקום אחד והוא מיעוט של כל פני הבשר ראוי שמקום האסור יבטל כדין תערובות יבש ביבש דבטל חד בתרי, ולמאן דאית לי' דלא אמרינן חוזר וניעור הוא אפי' יבש ביבש למס"כ במ"ב סי' תמ"ז ס"ק ל"ג בשם אחרונים לחלוק על המ"א, ואכתיו יש לעי' שאי אפשר לבטל את הבשר דהקליפה תאסור עכשיו את כל הבשר, ואפשר לאיידי שנאכל בלא בישול.

ואמנם דין יבש ביבש נראה דברי החולקין על המ"א דבתה"ד מבואר בהדיא דין שיהא חוזר וניעור בשעת אפיה וכשנתבטל לח בלא לא אכפת לו מה שהחמץ נותן טעם במלח מסוס שכבר נתבטל קדם הפסח אבל יבש ביבש אסור לאפות, דהשתא נותן טעם, אבל לא דין לענין אכילה, ולאפותו בפסח לכו"ע אסור דאף בשאר איסורין דינא הכי דחתירה אסורה שנתערבה בתרי היתירא ובשן יחד איסורין כולן כדאיתא יו"ד סי' ק"ט, וכל שאסור בשאר איסורים בס' בפסח אוסר במשהו, ובסי' תמ"ב ס"ד כתב הרמ"א ולקמן סי' תמ"ז כו' והכי קיי"ל, ובמ"ב בשם הח"מ, תמה הא לא הקיל הרמ"א אלא לח בלא ולהאמור לק"מ, ונראה דיש להקל כדעת האחרונים דגם ביב"י ל"א חו"נ כיון דלדעת הרא"ש יבב"י גם בפסח בטל, ולדעת השאלות גם לא אינו במשהו ולא שייך להחמיר בחמץ יותר משאר איסורין, יש לסמוך על הפוסקים דל"א חו"נ.

אח"כ ראיתי דהרש"א מחלק בין לח בלא ליב"י, והוא בתשובה שהביא המ"א סי' תמ"ז ס"ק מ"ה, שכתב דחטים חמוצים המעורבים בכרי קדם הפסח ונכנס הפסח אסור לאוכלם חדא חדא, מבואר לאמרינן חו"נ ביב"י, ואילו טחנם קדם הפסח ואיכא ס' כנגד החמוצים מבואר שם דמותר, ולא אמרינן דחו"נ, ואפי' אפה בפסח, למאן דסבר קמח בקמח הוי לח בלא ואין האפיה מחדשת כלום, והב"ח סי' תס"ז הביא בשם מרדכי הארוך דחטים שנתבקעו ונתיבשו ונתערבו כו' דדבר יבש חד בתרי בטל כו' מבואר דגם ביבש לא אמרינן חו"נ.

ונראה דלא דנו כאן לחוש שמא היו פרורי חמץ בתוך המלח ונפלו על הבשר דאין להחזיק איסור בדבר דלא שכיח, אלא חששו דבכלי שנתנו את הבשר דמליחת הבשר שהזכירו אינה מליחה של הכשר הבשר אלא מלחו הבשר לאחר שהוכשר כדי שיתקיים ימים רבים] היה חמץ על פניו וומבליעת חמץ אין חשש כמס"נ לקמן ורק חששו שמא לא הדיחו היטב, וחששו למשהו, אבל לא חששו לנתינת טעם לאפי' בקליפה יש ס' נגד החמץ או שהמלח נמס והוי כיר

דקדירה שבשלו זה בשר ואח"כ החמו זה מים תוך מעל"ע, ואחר כ"ד שעות מבישול הבשר בשלו זה חלב מותר, הרי דאף בישול דולאי נכנסו המים תוך הצלוע מ"מ הצלוע נפגם, ולא עוד אלא שאפי' ביטל בקדירה כל היום ואחר שנעשה הכלי אינו צ"י נתן בתוכה חלב מותר שהרי אין לנו כאן שיעור לחלק בין שעה לשתיים ובין שעה לכ"ד שעות, וא"כ אם בשל חמץ בקדירה והריקה ונתן לתוכה מים ואחר כ"ד שעות מן הבישול הריק את המים וביטל בתוכה מלא, מותר מדין נט"ל, כי לא הריק המים עד אחר כבישה מעל"ע נמי המים מותרין, שהרי אילו הריק המים קודם כבישה הן מותרין, כי הריקן לאחר כבישה מותרין שהרי החמץ נפגם אחר מעל"ע מן הבישול ואין אוסר אפי' בחמין.

במ"ב סק"ד כתב דאם נמלאת חטה במלא אפוי' צעה"פ בטלה בס', ויש להוסיף שאם אין בשיעור נטילה ס' כנגד החטה כריך ליטול את מקומו אף שיש ס' בכל המלא נגד החטה, כיון דמעיקר הדין אין אפי' אוסרת יותר מנטילה, כדאיתא סי' תס"ז סי"א, וכ"ה במ"ב סק"נ.

שם ס"ק כ"א כתב דאם הסירו החטה מותר לחמם התרנגולת בפסח אפי' לדעת הי"א דאמרינן חוזר וניעור, וכבר כתבנו לעיל סק"ה, דהאוסרים אסרי אף בליכא רק טעמא, ואמנם אף להמתירים יש לדון אם מותר לחמם די"ל דכל שמוסיף לחמם מתמזגין החמץ והבשר והו"ל כמבליע החמץ בפסח, וזוהי יש מקום לאסור בשכר בדבש כיון דעד השתא הוי תערובות לח בלח של טון וכשמחמם הוי עירוב הטעמים ומ"מ משמע דלהמתירים גם כזה מותר דהא כתב התה"ד דקמח בקמח הוי לח בלח ואינו חוזר וניעור וסתם קמח אינו ראוי לאכול חי אלא אפוי, אלמא דמותר לאפות את התערובות אף דהאפי' ממזגין ומבליע החמץ במלא, ואח"כ ראיתי בתה"ד וכל המשא ומתן שם הוא להתיר האפיה.

במ"ב ס"ק כ"ט, הביא מעשה דהיה חמץ בסל שנתנו המצות החמות בהורדתן מן התנור ונאסרו כדי קליפה לתתא גבר והתירו משום דהגוגעין ודאי היו מיעוטא, וכתב בשה"ל אות כ"ד לדעת הסוברין חוזר וניעור אסור, וכתב בשה"ל שם לדעת המ"א דבטעם לא אמרינן חוזר וניעור לכו"ע גם כאן מותר לכו"ע, ותמוה מאד ללא אמרו המ"א אלא בטעם משהו, אבל הכא קליפה הנאסרת יש בה טעם חמץ ואסורה בכל האיסורין שבתורה, ואין לנו מתירין את כל המצות רק בשביל ביטול ביבש, ולדעת הסוברין דחוזר וניעור דין הוא שכל המצות אסורות דכל מה שיתן לפיו חוששין דלמא הוא חלק המלא שנגע בהחמץ, וא"כ לדעת המ"א צפי' דברי הרמ"א דיש להחמיר ביבש ביבש לומר חוזר וניעור הדין נותן שכל המצות אסורין, אם לא שנימא דבאיסור קליפה לא נהיגין להחמיר וסומכין על דעת המתירין ללא אמרינן חוזר וניעור.

וכתב הח"י בשם הפר"ח דמותר לחמם המצות לכו"ע, ור"ל אע"ג דבעלמא יבש ביבש אסור לבטלן יחד לכתחלה ויש אוסרין אף

שבמלח יש טעם חמץ, ומיהו מסתבר דתרויהו איתנהו דיש לחוש לטעם חמץ במלח ויש לחוש לפירור חמץ על הבשר, ומ"מ למדנו שהראשונים ז"ל לנו כאן משום משהו ולא לנו משום קליפה, משמע דס"ל דמליחה אוסרת כל החתיכה, והוא משום חשש שמינה או דס"ל דחמץ מפעפע טפי וכמש"כ המרדכי שם בשם חכמי נרבונא ועוד, וכן הביא המרדכי שם פלוגתת הראשונים באפי' אי אוסרת כולה, ונמשמע דגדר גדרו לאסור בחמץ לעולם בכולו ומ"מ קשה דלמה התירו בנחבטל קדם הפסח בלא קליפה וע"כ ז"ל דמקום הקליפה נחבטל כדין יבש ביבש וכמש"כ לעיל.

ו) מיהו הטור איירי מחשש חמץ שבכלי וכמו שהזכיר בצה"ע, וכן לשון רש"י בתשובה שהביא צ"י שנמלח בדבר שיש בו חמץ משמע דאכלי קאי, דאי אמלח הו"ל לומר שנמלח במלח שיש בו חמץ, וכן מובאר בטור כמה שסיים בדברי הרא"ש וכן פי' צ"י, מיהו מש"כ רש"י בתשובה דלא נאמר חמץ במשהו אלא בחמץ שעבר עליו צב"י ל"ע דהא בגמ' סתמא קאמר ואפי' חמץ של נכרי וכן מובאר בצה"ע דהא דן בשמן ודבש של עכו"מ.

צב"י דן שלא יהא כריך ס' נגד הכלי משום דהיתירא בלע, והדבר תימא הרי כריך לחשוק שיש כאן צאמת טעם חמץ והוא אסור מה"ת מחמת טכ"ע, כי בלע היתירא מאי הוי, ובצאמת דברי צ"י נזכרו גם במרדכי פ' כ"ש לענין ליתן יין ודבש בחבית של שכר קדם הפסח משום דשכר הגפלט בטל בס' קדם הפסח וסיים דא"ל לשער בכל החבית משום דלא ידעינן כמה נפיק מני' כדאמרו בחולין דשאני הכא דהיתירא בלע הלכך משערינן כפי מה שהיתה פולטת ובטל בס', והדבר כריך רב מנא ידעינן כמה פולטת בהיתירא בלע יותר מכשבלע איסורא, ושו"מ בח"י סי' תנ"א ס"ק נ"ח שסתמא כן, ועיקר הדין כתב בו המרדכי עוד טעם משום דהוי נט"ל, ומש"כ שם דלינה פוגמת, לכאורה א"ל לזה שהרי אין החבית פולטת אלא לאחר מעל"ע וקדם פגמו לבליעתו, כמש"כ הש"ך סי' ק"ה סק"ב, והמ"א סי' תנ"א סק"מ כתב דאם היתה צ"י ונתן בה מי דבש קדם הפסח אם נשתהה מעל"ע אסור דיעבד, ותמוה דהרי קדם פגמו לבליעתו, והמ"א לשיטתו סי' תמ"ז ס"ק ט"ז שכתב דפגמיתו ופליטתו צאין כאחת אם נתנו ההיתר תיכף כשפינו האיסור, אבל אינו מובן דתכיפות לא מהני כאן וע"כ כלה המעל"ע של בליעה מקדם.

ובמ"ב צ' לק' ס"ח בבה"ל ד"ה אם, הביא בשם אחרונים לחלוק על הט"ז והש"ך והמ"א דאע"ג דקדם מעל"ע של פגימה אסור דדוקא כלי ריק נפגם הצלוע בו אבל אם הוא במים אע"ג שאין המים נבלעין בו קדם מעל"ע מ"מ המים חודרין לחות שלא ליתן הצלוע ליפגם, ואי אפשר לומר כן דא"כ הדין נותן שלא יהא דין אינו צ"י אלא אם היה כל כ"ד שעות ריק, אבל אם נתנו בתוכו מים תוך מעל"ע כריך כ"ד שעות משעה שהריקו ממנו המים, ואף אם תאמר דכ"ד שעות הריקניות מטרפות מ"מ השעה שהיה בו מים ודאי אינה משלמת את הכ"ד שעות ובהדיא כתב הטור סי' ז"ד

היינו לענין למחשב הקמח חלוט שלא יתחמץ עוד לעולם אף כשיהא נילוש בצונן ובפושין, וזה לריד בקיאות, אבל לענין חימוץ לשעתו אין רותחין שהי"ב מחמילין, ומיהו בעיסה גדולה שנתנוה בחמין י"ב לאסור דיעבד דהא גם בחלוט ברותחין אסרינן דיעבד וכמ"כ המ"ב סי' תנ"ד בבה"ל, בשם הגאונים, דחיישין שמא ינטון מזוית זו או מן הקפה ויבוא לידי חימוץ, ואם במעלה רתיחה חוששין כמ"כ בחמין של י"ב, אבל בגרעין אחד המונח בחמין שי"ב נראה דאין חוששין לו לחימוץ כל זמן שהוא בחמין, וואע"ג דאין אנו נוהגין דין חלוט אף בגרעין אחד היינו למיהב לו דין חלוט שאינו בא לידי חימוץ לעולם, דבזה גדר גדרו שאין אנו בקיאות, אבל לענין חימוץ לשעתו דסגי בחום שהי"ב שפיר ראין אנו לנהוג ע"פ ראות עינינו. וא"ה, עי' לק' סי' קכ"א סקי"ח שזה טעמא.

ולפ"ז אם נתנו תרנגולת שחטה עליה בחמין שהי"ב וראינו את החטה שלא החמילה שלא נתרככה מעולם, והוא"ו את התרנגולת מן המים, הרי התרנגולת מותרת, אף שראינו את החטה שנתרככה ונתבקעה.

והב"ב בחטה שכבר נתחממה קיימין והנידון אם היא מטעמת עכשו את התרנגולת, וזוה לנו בכ"ש, ודנו במים לונגין, ומש"כ במ"ב בשה"ל אות כ"א, דבצונגין לריד שהי' עד שיתפשט החימוץ, אין לנו שיעור בזה ואחרי שהחטה כבר רכה מקדם והמים מפזרין טעם קמחה בכל המים כי טבע המים לפזר, אין לנו לקבוע בזה שיעור, ומה שהזכיר בשעה"ל שם לריד שהי' עד שתתרכך ל"ע שהרי כבר היא מרוככת מקדם.

(ח) סי' תמ"ז ס"ה בשר יבש וגבינה ודגים שגמלחו בו, לק' ס"ו ז', מבואר דדוקא בסכין חוששין שמא יש עליו חמץ בעין אבל שאר כלים הן בחזקת נקיים ואין חוששין שמא היה עליהן חמץ בעין בשעה ששימש בהן, וא"כ הדין נותן שאם הכלי משמשין בו בכל השנה בחמץ לונג, אף אם נתן בו עכשו בשר רותח או שכבש בתוכו מעל"ע מותר שהרי אין בכלי בלוע חמץ כלל. היה משמש בכלי חמץ רותח או כבוס, וכבוס היינו לונג מעל"ע או כבוס בליר כדי שיתן על האש וירתיח כמבואר יו"ד סי' ק"ה ובשניהם הכלי בולעת בכולו ולא סגי בקליפה כדמסיק הש"ך יו"ד סי' קל"ה ס"ק ל"ג] הרי יש בכלי בלוע חמץ, ואם נתן בתוכו בשר רותח הסתפק ב"י אם חוששין שמא היה הכלי ב"י או אמרינן סתם כלים אינם ב"י כדאמרינן לענין שאר איסורים, ואם שימש בהן בפסח אין נפקותא בזה למאי דמחמירין בנט"ל כמ"כ רמ"א ס"י, אבל נ"מ בשימש קדם הפסח, ובמ"ב בשם אחרונים כתב להקל דאם אין ידוע שהיה ב"י מותר, ואפי' ידוע שהיה ב"י לא אסרינן אלא בשימש בחמין אבל שימש בצונן וכבוס מעל"ע מותר דקדם מעל"ע דפגימה כמ"כ לעיל, אבל אם שימש בפסח אפי' אין הכלי ב"י אסור בין שימש בחמין בין בכבוס.

דיעבד כדאיתא יו"ד סי' ק"ט, הבא שרי, ומרהיטת דברי המ"ב שם נראה דמפרש הטעם כיון דאינו חוזר וניעור הרי אין כאן איסור, ולפ"ז מותר לבשל את המצות בפסח, וכל זה למאי דיהיב לי' דין משהו וא"כ כשהקליפה פולטת, פולטת טעם חמץ ומאה ולעולם איכא ס' מטעם המאה, וכיון דלא אמרינן חו"נ הרי נשאר בהיתירו, אבל באמת הקליפה אית בה טעם גמור וכמ"כ לעיל, וכי מבשל לה נותנת טעם בכל המאה, ולדעת הסובריין יו"ד סי' ק"ט] ביבש ביבש שאם בשלן אסורין ה"נ אסורין אע"ג דנתבטלו קדם הפסח, והלכך אסור לבשל את המצות כולן יחד, שהרי אילו לא היה בכולן ס' נגד הקליפה היה אסור בכל איסורין, וכמ"כ הש"ך יו"ד סי' ל"א סק"ח בשם הפוסקים, וכל שבאר איסורין בס' בחמץ במשהו ואינו ענין לחזור וניעור שנתלקו הראשונים דהכא מתערב חמץ במאה בפסח, ולא עוד אלא אפי' ביבש את המצות אחת אחת לבדה כולן אסורות דהא השתא איכא מאה אחת שנאסרה מחמת טעם חמץ או מחמת משהו חמץ ואם יש ס' נגד הקליפה] והיא נתערבה בפסח יבש ביבש, דאע"ג דנתערבה קדם הפסח, הא השתא בפסח נתחדש בה איסורה והשתא אנו לריכים להתיר את כל התערובות ע"י דין ביטול ברוב, וכה"ג לכו"ע חמץ בפסח לא בטל, וואע"ג דבלא דין ביטול ברוב יש מקום להתיר מספק דמין ביינו אין בו משום נו"ט מה"ת, מ"מ תערובות חד בחד לא מקילינן בחמץ בפסח וע"כ אנו לריכים לביטול ברוב].

ולפ"ז אף אם ביבש מאה אחת היא אסורה דמספקינן לה במאה האסורה ממגע חמץ, ואי אפשר להתירה רק מכח רוב והרי חמץ בפסח במשהו, ואמנם י"ל דמאה זו שנתבטלה שאירע בה ענין מיוחד מותרת מדין כל דפריש מרובא פריש וזה מותר אפי' בפסח כדאמרו פסחים ז' א' ברבה מאה, ושם ט' ב' תוד"ה היינו, פירשו דלענין אכילה איירי ואפ"ה בפירש מותר ומיהו יש לדחות דאיירי בע"פ].

ולתאמור הא דכתב הח"י דמותר להחם את המאה היינו יבשים בתור שאין בלוע יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב ולא מחמירין משום חשש שמן.

כ"ז ע"פ דברי הש"ך סי' ל"א, אבל למש"כ המ"א סי' תס"ז ס"ק ל"ג, דקליפה של תתאי גבר משום אדמיקר לי' בלע קיל טפי ואם אי אפשר לקלף מותר א"כ ס' נגד הקליפה, והבא במעשה שהיה היה הצונן למטה, אבל בגמ' לא משמע כן אלא קליפה היא מעיקר הדין וז"ע, ועי' יו"ד סי' ט' באורך ושם כתבנו דהא דאמרו אי אפשר ללא בלע פורתא היינו פורתא ממש ולעולם יש ס' נגד האי פורתא אלא שקבעו חכמים לקלף וגם לפי' זה ראוי לאסור בפסח דפורתא שקבלה טעם חוזרת ואוסרת כל המאה].

(ז) סי' תמ"ז ס"ג בהגה' בחימום כלי שני אין לחוש ויש מחמירין בו, נראה דעיסה המונחת במים רותחין שהיד סולדת בהן אינה מחממת, ואע"ג דלענין חליטה לא סגי בים"ב אלא בעינן מעלה רתיחה יפה יפה והלכך כתבו הגאונים שאין אנו בקיאים בחליטה,

(ט) יש עוד חלוקה בצבר שנמלח בכלי חמץ, והוא כשנתמלח הכלי ליר והבשר שקוע בציר, ובזה דעת ה"ז וי"ד סי' ס"ט ס"ק מ"א והש"ך שם ס"ק ס"ח דגם זה בכלל אין מליחה לכלים ואין כח ליר זה להפליט מן הכלי, ולפ"ז הבשר כשר אפי' מלח בפסח, ואפי' הכלי צ"י, והמ"א ס"ק ט"ז כתב להחמיר כהדרישה לזיר מפליט מכלי והבשר שצתוך הציר נאסר וומה שחוץ לציר לא נאסר כמש"כ הש"ך סי' ק"ה סק"ל] ובזה אין היתר משום שאין דרך להשתמש בצפע חמץ כיון שאין נאסר רק מה שצתוך הציר ואפשר לזיכא ס' בצבר שצתוך הציר, גם היתר משום סתם כלים אינן צ"י אינו מוכרע דהצ"מ בגליון שם יישב דברי ה"ז שכתב דמעל"ע חשיב כבוש לאסור הבשר [שהק' עליו הש"ך הלך אחר מעל"ע נפגם וכמש"כ ה"ז ע"ז ע"ז סי' ק"ה סק"ל], לזיר הוא דבר חריף ומחליא ל"י לשבט, וכ"כ הפמ"ג בסי' זה, ולפ"ז אפי' קדם הפסח אסור ליש

הפסח, מה דינו, וכן היה ראוי לפרש דין דגים מלוחים השרוין במים קדם הפסח, אבל בעיקרי הדינים, הוא תלוי בסיבה אחת, אם היתרו משום אין מליחה לכלים או משום נט"ל מותר גם אם הוא בכלי חמץ בפסח [ולמאן דאסר נט"ל בפסח אסור] ואם היתירו משום שזבל בס', אם הוא בכלי חמץ בפסח אסור.

דל"ן דגים מלוחים שרוים במים בכלי חמץ בפסח, אם המים זטלו את החריופות אין ראוי לאסור קדם שריית מעל"ע אף בפסח, ולאחר שריית מעל"ע קנגען בפלוגתת הפוסקים בנט"ל, ואם המים מועטים ויש להם דין כיר, ולדעת המ"א [וזכר לעיל] לזיר מפליט מן הכלי בשיעור שיתן על האש וירתיח, והכלי הוא ב"י [או לדעת הסוברין דיש לזיר דין חריף לאסור נט"ל] אז הדבר תלוי אם יש בדגים ומים ס' נגד החמץ שאם יש ס' קדם הפסח מותר ובפסח אסור ואם אין ס' גם קדם הפסח אסור, ואע"ג דהוי נותן טעם בר נ"ט דהיתרא, מ"מ אי יהיבין ל' דין חריף אסור נ"ט בנט"ל, כדאיתא יו"ד ס' ל"ה ס"ב, ועוד לדעת הרמב"ן חמץ שמי' עליו [עי' ס"ק י"א].

ובמ"ב פ' דברי המחבר דהמים מבטלין כח המלח, ומ"מ יש לאסור אפי' בשעה מועטה, ואין לו שום מקום מן הדיו, ובלשון המחבר וצויתו בלשון הטור בשם הרא"ש מבואר שהוא אסור מן הדיו, וע"כ בנשרה מעל"ע וסתמא מחזיקין דיש ס' [דחשבינן החמץ לפי החשבון וכמס"כ לעיל סק"ח] ובפסח אסור ואיירי בנותן דגים הרבה בכלי והדגים עם המים ממלחים את הכלי ובאופן דיש ס', ואי חשיב כזיר לדעת המ"א לזיר מפליט מן הכלי אפי' בפחות ממעל"ע, אבל בכל אופן ל"ל דנט"ל אסור בפסח או מחמת רוב המלח חשיב כחריף, ובפחות מכדי שיתן על האש וירתיח אין מקום לאסור, ובמ"ב ס"ק מ"ג כ' לאסור אפי' שרה זמן מועט ואין לזה מקור, ומיהו כיון דקבעו כן אחרונים ז"ל אפשר דחשיב מנהג לאסור.

ומס"כ במ"ב בשם אחרונים דאינו אסור אלא כסתחלה, ל"ע לפרש דודאי אסור לאוכלו אם שראו, ואם כוננו לענין תערובות, אם הדגים השרוים בכלי חמץ נאסרו מן הדיו למה לא יאסרו.

והרמ"א שכתב דביעבד אין להחמיר באלו היינו בלא הדיחו קדם הפסח ובטבחיא, דחשך פירורי חמץ אינו מן הדיו [דהמלח בחזקתו ואין להחזיק ריעותא ואף אם הוא ספק השקול הוי ספק משהו וספיקו להקל] והאי דיעבד פי' המ"ב שבטלן ואינם מתקיימים עד אחר הפסח, ולעיל כתב להתיר בשר יבש להדיחו בפסח, ודינים אלו שנהגו מזד שהחמירו בני ישראל על עצמן קשה לזכרון בדבר שלא נתפרש בהדיא ויש להקל בספיקו בהפסד או שעת הדחק, ובגבינה כתב במ"ב בשם אחרונים ללא מהני הדחה דהוי כטבחיא, ולכאורה יש להתיר דהוי כדיעבד, ואולי משום דאפשר להשהותו לאחר הפסח, ומ"מ נראה דלכורך יו"ט יש להתיר.

ודלמא שימש דברים שאינם חמץ, ואפשר דדוקא בעכו"מ דמה שמשמש יש לחוש לאיסור מקרי ס"ס של ב' שמות דלמא לא השתמש כלל, ודלמא שימש היתר, אבל בישראל שאין החשך רק מחמץ, לא השתמש כלל ולא השתמש חמץ שם אחד, אבל גם בעכו"מ השתמשות של היתר לאו כלום אלא השתמשות מחייבת לנו להסתפק באיסור, וה"נ בישראל השתמשות מחייבת לנו להסתפק בחמץ וחשיב ב' שמות.

איתא יו"ד ס' ס"ט ס"ח דאם נמלח בכלי שא"מ נאסר מה שבתוך הזיר וחור לזיר מותר [והאוסרים הוא משום דפירש הדם ממקום למקום] וכן בכבוס מעל"ע או בזיר בסי' ק"ה ס"א יש מחירים מה שחור לכבישה, וכתב הש"ך שם דאם האיסור שמן אסור חור לכבישה, והגרע"א בגליון תמה עליו שאם בכבוס בזיר קאמר הלא זהו מליחה דאסרינן בשמן כולו כדאיתא שם ס"ט, וא"כ שישנה כדי שיתן על האש, ואף אי ליכא זיר כלל כיון דהאיסור מלוח, ואם בכבוס במים ודאי למעלה מן המים מותר אף בשמן כיון דלמעלה מן המים כונן, ויש לעי' מאין פסיקא ל' להגאון ז"ל ללא מהני שמן למעלה מן המים הלא לדעה קמייתא נאסר גם מה שחור למים אלא דכבישה דוחקת האיסור גם למעלה מן הכבישה, ואפשר דבשמן כו"ע מודים, ובמ"מ בגליון הביא בשם מ"י לחלק בין כבוס במים לכבוס בזיר, ואמנם יש לחלק בהכי, אבל אם הש"ך אינו מחלק בזה ג"כ לית ל' פרכא.

(י) תמ"ז ס"ה בהגה' ויש חולקין כו', לפי המבואר בבי' לא מצינו פלוגתא רק בדין חוזר וניעור כשנאסר במשהו, אבל דין אין מליחה בכלים מוסכם, וכן אם קבל קדם הפסח טעם לפגם לא מצינו מי שהחמיר, ולפ"ז אם באלו לאסור בשר יבש מחמת פליטת כלים לא מצינו מי שאסרו אם לא כשהיה זיר בכלי וכדעת המ"א לזיר כחו גם להפליט את הכלי, ולמחשך את הזיר כדבר חריף דמחליא ל' לשבח, ובאופן דיש ס' בבשר וזיר נגד החמץ, בזה לדעת האומרים חוזר וניעור אסור, עוד יש לאסור בשר יבש משום חשך תערובות פירורי פת במלח ואסרו כדי קליפה במקום מגעו, ונתבטלו כדין יבש ביבש וחוזר וניעור, ואמנם סיום דברי הרמ"א שאנו מחמירים ומקילים בהדחה ג"פ קדם הפסח, מבואר שאין אנו חוששים לחוזר וניעור לזה לא מהני הדחה, אלא אנו חוששין שמה נסרך משהו מן החמץ בבשר ואוסר עכשיו בפסח, ולית מאן דפליג בזה, ואפשר דהא דסיים רמ"א ובמדינות אלו המנהג להחמיר כו' הוא מלחא באפי נפשי', ומשמע דמעיקר הדיון אין לחוש מספיקא אלא נהגו מנהג קדושה ודוקא לכתחלה ודיעבד כתב במ"ב בשם אחרונים דמדיחו בפסח ומותר, [ומנהג זה הביאו הטור בשם הרא"ש], וכתבו אחרונים דדבר שאין דרכו להדיח נהגו שלא לאוכלו בפסח אף אם ידיחו קדם הפסח ודגים מלוחים נהגו שלא לאוכלו בפסח אף אם הוא באופן שמדיחין אותו תמיד.

שם בלשון המחבר מיהו דגים מלוחים כו' הלשון קשה לכוונו שהיה ראוי לפרש דין בשר יבש אם לא הוציאו מכלי החמץ קדם

ומעיקר הדין גם שומן שהתיכו קדם הפסח בלא זהירות מותר לפיכך פת אין לחוש מעיקר הדין ומשום פליטת כלים אין לחוש מעיקר הדין דסתם כלים אינם ב"י, וסתם כלים יש במה שבתוכן ס' נגד חמץ הבלוע בהן וכמש"כ לעיל, ומיהו בחמץ שמלח את כל הקדירה והכלי ב"י אסור מן הדין ולפיכך נהגו להחמיר אפי' בסתמא, ומה דהקיל הרמ"א בתערובות היינו בסתמא אבל אם ידוע ששימשו חמץ בשפע שאין ס' נגד החמץ וגם הכלי היה ב"י אסור גם התערובות, ומיהו לדעת תו' חולין ק"ח ב' ד"ה שנפל, דחמץ קדם הפסח מקרי היתירא ומקרי נ"ט בר נ"ט גם בזה מותר, וכן סתם באור"ח סי' תנ"ב ס"א, אבל בסי' תנ"א ס"ד פסק כדעת הרמב"ן שהביא הר"ן פסחים ל' דחמץ דשמו עליו וזמן אסורו לא שייך בו קולא של היתירא בלע, וא"כ לא שייך בו נ"ט בר נ"ט.

וכתבו אחרונים דמותר בשהיה ובהנאה, ומשום דמותר מן הדין ואינו אלא מנהג קדושה לא נהגו אלא לענין אכילה, ולא החמירו בהנאה ובשהיה.

תמ"ז ס"ד כגון פת שנפל ליין כו', במ"ב ס"ק ל"ה כתב בשם אחרונים דמותר בהנאה, ובח"י הביא כן בשם הרשב"א, ולכאורה אין מקום להתייר בהנאה דע"כ לא חשיב ספק משהו דא"כ היה מותר אף באכילה וע"כ משום דדבר רגיל חוששין לו, ולמה יהא מותר בהנאה כיון דחמץ במשהו אסור גם בהנאה, ואפשר דבספק יש לסמוך על דעת הראב"ד דבמשהו לא אסרו רק באכילה ולא בהנאה, ומ"מ נראה דלא מחלקינן בין אכילה להנאה אלא במקום שאין חשש מן הדין אלא מנהג קדושה וכמש"כ בתה"ד סי' קי"ג, אבל מה שנאסר מפני שחוששין לו לתערובות חמץ ראוי לאסור גם ליתנו לכלב, וכן לענין להשהותו נראה דנהי דבל יראה ליכא אבל מלות בדיקה שחייבו חכמים שלא יבוא לאוכלו איכא בכל דבר שאסור לאוכלו בפסח, ואף בספק חמץ.

יג) במ"ב ס"ק ע"א כתב דעת אחרונים דחומץ אינו כליר כדעת הש"ך דלא כמ"א, ואינו מפליט מן הכלי בפחות ממעל"ע, וסיים דאם שהה מעת לעת אסור אפי' אין הכלי בן יומו דחורפי' דחומץ מחליא לי' לשבח, ואין לזה מקור דהא המ"א דיהיב לחומץ דין איר לאסור בכדי שיתן עה"א וירתיח, לא יהיב לי' דין חריף לאסור באינו ב"י, וכן הש"ך מתיר בליר באינו ב"י, ונהי דבביר יש מאחרונים שדעתם דהוי חריף לאסור אינו ב"י וכמש"כ לעיל סק"ט, מ"מ בחומץ אי נקטינן שאינו אוסר רק במעל"ע מנ"ל לאוסר אינו ב"י, והרי יש פוסקים דדוקא חלתית מחליא לשבח אבל לא כנו וזו דעה קמייאת ביו"ד סי' ז"ו ס"א דדוקא סכין ב"י, ואף להי"א דגם כנו הוי דבר חריף שהרי בולע מחמת חריפותו מהסכין, עדיין ליכא למילף חומץ, וכיון דהמ"א נקט בפשיטות דאינו ב"י מותר מנ"ל להחמיר נגד המ"א.

ולענין נ"ט בנ"ט, שכתב המ"א דכאן אסור משום דחומץ הוי דבר חריף אפשר דהמ"א לשיתנו דחומץ אוסר כליר, אבל לדעת הש"ך

יח) כתב המ"ב בשם אחרונים דאם חתכו שומים בסכין ונתנו השום בתוך המוליאתא אפי' היה הסכין מקונח ונקי ואינו ב"י אסור ואוסר תערובתו במשהו, והוא ע"פ דברי השו"ע יו"ד סי' ז"ו ס"ב דשומים דינן כלנח ודלעת סי"א שם ס"א אסור אפי' באינו ב"י, ואמנם יש מקום להקל ולסמוך על דעת הפוסקים וזהו דעה קמייאת ביו"ד ס"ד לנחון שומים וכללים אינם כחלתית ונט"ל מותר בהם ואפי' נחשוב זה כספק יש להקל בספק משהו, וכן הביא במ"ב שם דיש מתירין התערובות בזמן דאיכא ס' נגד המוליאתא, אם היה הסכין מקונח ואינו ב"י, והלא אנו סומכים על השאלות במקום שיש עוד לדין להקל, וכל זה בסכין שחותכין בו חמץ חס של כלי ראשון, אבל סכין של בשר אין חותכין בו אלא בכלי שני, ואף אם יש על הבשר תבשיל חמץ הרי התבשיל בכלי שני ואין הסכין בולע, דנראה דהמקיל לא הפסיד, ואף דמחמירין בכ"ז בפסח כמש"כ הרמ"א ס"ג היינו דוקא בפסח ולא קה"פ.

כתב בבה"ט בשם תשובת חה"ס דאם נתנו במלח שום דק דק שנחתך בסכין חמץ ומלחו את הבשר באותו המלח המעורב עם השום מותר בהדחה, ובשע"ת פי' דדוקא בהדיח קדם הפסח ויש בבשר ס' נגד הסכין, וכונתו ז"ל דראוי לומר דבשר מפטם את השום ובשמן בלוע יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב, וא"כ כל טעם החמץ שבלע השום נכנס בבשר ואריד ס' נגד הסכין דלא ידעינן כמה נפיק מני', ובחריף גם נ"ט בר נ"ט אסור כדאיתא יו"ד סי' ז"ה ס"ב, ואם אין בבשר ס' נגד הסכין אף אם הדיחו קדם הפסח אסור, ואם יש ס' והדיחו קדם פסח מותר, שאם נכנס כל החמץ בבשר הרי נתבטל בס' קדם הפסח ואינו חוזר וניעור, ואם לא אמרינן דהיתר מפטם לאיסור אין הבלוע יוצא מחל"ה בלא רוטב וא"כ קליפה, אבל אם כבר נכנס הפסח ראוי לאסור הבשר מחמת מליחה בפסח וליתן להשום דין שמן לאסור בכולו, אלא שאנו מקילים בקליפה כדאיתא בסי' תס"ז, ולמש"כ חזו"א יו"ד סי' כ"ב סק"ח בשם הגה"כ יו"ד סי' ק"ה על דברי הט"ז סק"י, דכל כחוש שקיבל טעם איסור ואח"כ כלאו עם היתר שמן אין איסור הבלוע יוצא ואינו אוסר את ההיתר וזהו דהיא דסי' תס"ז סי"ד שאני כיון דהאיסור נוגע בהיתר באותה שעה שההיתר נוגע בחבירו דהין נותן שאף אם נכנס הפסח מדיחו ומותר, ואף אם אין בכל הבשר ס' נגד הסכין.

יז) תמ"ז ס"ה בהגה' אבל שומן מהותך בכלי חמץ כו', החילוק בין נמלח לנתבשל הוא בין לענין פליטת כלים ובין לענין פירורי חמץ המעורב עם המלח, בפליטת כלים הביטול חמור ממליחה, דמליחה אינה מפלטת מן הכלים וביטול מפליט, בפירורי חמץ הביטול חמור שע"י ביטול מתפשט טעם חמץ בכולו ובמליחה אין נאסר רק כדי קליפה במקום שנגע החמץ, ולפיכך נהגו להקל במליחה דיעבד ר"ל שלא למנוע משמחת יו"ט, ובביטול החמיר, ומ"מ התיירו התערובות.

הא' לננון אסור הוא משום חריף, ובא"ז פי' בדעת רש"י דעלו היינו נכלו, ולפיכך נקטנו לחומר אסור נ"ט בנ"ט אפי' באמצעות המים וכלי אסור אף באינו חריף, ודברי רמ"א מבוארין בטור אור"ח סי' תמ"ז שכתב דזיתים שכבשן המים מבטלין חריפותו והלכך אין טעם לפגם אוסרתן קדם הפסח, ומשמע לאי חשיבי כחריפי אסורין אע"ג דבליעתן ע"י מים והוי נ"ט בנ"ט, אלא חריף שאני.

יד) ובעיקר הדין של נ"ט בנ"ט קדם הפסח, נראה דמותר לכו"ע אף לדעת רמב"ן דתשמישו ע"י האור צעי ליבון דחמץ שמו עליו, דנ"ט בנ"ט גרע טפי וכדאמרו חולין קי"א ב' שאני התם דנפיץ מררה, אלא דנ"ט בנ"ט לא חשיב טעמא, ונפסד אחר הגעלה אף בלא נפיץ מררה יהיב טעמא ואע"ג דבאיסורין אפי' טעם שלישי ורביעי אסור כמש"כ הר"ן בחולין שם זהו כח האיסור לאסור אבל בדבר היחר ועכש נחמדש צו איסור אפי' נ"ט בנ"ט דחמץ לא חשיב ליחסר ולא דמי לשפוד שנגעל דחייב שם חמץ על הצלוע אף שנקלש ע"י הגעלה, דהתם בלע טעם גמור והגעלה אינה מפלטת טעמו ונהי דלענין נותר לא חשיב כבשר קדש קיים למיחל עליו שם נותר, מ"מ לא מצינו למיחל לחמץ שא"ל חשיבות למיחל עליו איסורא בפסח, דאחר הגעלה עדיין טעמי קיים יותר מנ"ט בנ"ט, והדבר מוכח בכל הפוסקים שהרי הרא"ש כתב דשפודין צריך ליבון, ובהגעלת כלים קדם ד' שעות התיר משום נ"ט בנ"ט, וכ"כ הטור, וכן הר"ן פסחים ל' ב' הביא דברי רמב"ן דתשמישו על ידי אור צעי ליבון ולא דמי לנותר וקבע כן להלכה שם במסקנת דבריו, ובהגעלת כלי ב"י הביא דברי ר"י דקדם ד' שעות מותר מחמת נ"ט בנ"ט וסיים ואפשר לחלק קצת כו', משמע שלא חלק על ב"י, ובס"פ כ"ה כתב דקדם ד' שעות מגעילין כלי ב"י ואף שאין ס' במים משום נ"ט בנ"ט, ואח"כ ראינו דר"י נ"ה ח"ב פסק ג"כ דשפודין צריך ליבון וחמץ לא חשיב היתרא בלע, ולענין הגעלת כלים פסק דקדם שעה ד' חשיב נ"ט בנ"ט ומבואר כמש"כ, וזו דעת המחבר דבסי' תנ"א החמיר בתשמישו ע"י האור ובסי' תנ"ב הקיל להגעיל קדם ה' שעות ב"י, ומיהו ברש"א בת"ה ב"ד ס"ד פסק דאף קדם ד' אין (להטביל) ולהגעיל ב"י משום דחמץ שמו עליו, ובשפוד הביא דברי ר"י דסגי בהגעלה משום דהיתירא בלע.

ונראה דהמקיל קדם ה' שעות בנ"ט בנ"ט לא הפסיד וכמש"כ המ"ב בשעה"ל אות פ"ז בשם הפמ"ג, ומיהו דוקא באיכא אמצעי וכמש"כ לעיל ס"ק י"ג.

והמ"א סי' תנ"א ס"ק י"א כתב להחמיר דשפוד צעי ליבון משום דהרשב"א ס"ל דחמץ מקרי איסורא בלע, ואין למש"כ סי' תמ"ז ס"ק כ"ד, ואמנם בשפוד איכא גם דעת הרמב"ן והר"ן, אבל במש"כ בנ"ט בנ"ט, לא מצינו בזה רק דעת רשב"א.

תמ"ז ס"ה בהגה' חזית יין שדבקו נסריו בבק"ו, כתב המ"ב בשם אחרונים ז"ל דהדבק הוא חמץ נוקשה והוא בטל בס' ודין יס

דחומץ אינו כליר אפשר דנ"ט בנ"ט מותר בו, ואמנם אף באינו חריף בלא אסור נ"ט בנ"ט, למש"כ הש"ך סי' ל"ה ס"ב, לכלי לא הוי נ"ט בנ"ט, וטעם נון שחתכו בסכין אינו משום דחריף עדיף ממבוסל אלא אוכל הנוגע בסכין ומקבל הטעם בלא אמצעות חשיב כטעם ראשון, ודוקא שניהם על האש, או נון שחתכו לאיכא חורפא לננון, אבל דגים חמים שעלו בקערה נוגת ונאסרו כדי קליפה הוי נותן טעם בר נ"ט, ולפ"ז מים שנחבשל בקדירה של בשר אסורין בחלב, ודוקא דגים שנחבשלו בקדירה של בשר מותרין בחלב, דכיון דמקבלים הטעם באמצעות המים חשיב נ"ט בנ"ט, וכ"כ בפ"ת שם בשם הפמ"ג והחוו"ד, וכ"ה ביש"ס פ' כ"ה.

ונמצינו למידין דחבית של שר שנתן בה חומץ לדעת המ"א דדינו כליר אף אי לא יהיבין ל' דין חריף לענין נ"ט בנ"ט מ"מ אין כאן היתר נ"ט בנ"ט, כיון דהחומץ דבר לח ומקבל טעמו מן הכלי בלא אמצעי.

ובמ"ב בשעה"ל אות פ"א, כתב בשומן ויין מבוסל ומרחקת שכתב הרמ"א להתיר ביו"ט האחרון היינו משום דמעיקר הדין אמרינן סתם כלים אינם ב"י, אבל בידוע שהכלי ב"י, ואין לנו היתר רק משום נ"ט בנ"ט, קנגען בפלוגתא דהתו' והרמב"ן אי חמץ מקרי היתירא בלע, ולהאמור הכא במיני טיגון שהמים כלה והשומן ומרחקת מקבלים הטעם בלא אמצעי הוי כטעם ראשון ואף לדעת תו' אסור, ואף אם בתחלה נותן מים עם השומן ועם הפירות כל שהמים כלין דרך הבישול והשומן והמרחקת בולעין מהקדירה חשיב טעם ראשון כיון שהקדירה עדיין לא נגעלה, ואמנם כל זה אם תחלת בליעת החמץ היה ג"כ ע"י טיגון או ע"י לח, אבל אי תחלת בליעת החמץ היה ג"כ באמצעות המים אף אם בישל אח"כ תבטל בלא אמצעות מים מקרי נ"ט בר נ"ט וכמש"כ בפ"ת שם בשם החוו"ד, והא' דמגעילין כלים בני יומן קודם ד' שעות אע"ג דהמים מקבלים טעם מהקדירה בלי אמצעי, ולפעמים מגעילין כלים שקבלו טעם חמץ בלי אמצעי, דכלי שאלה בו בשר ואח"כ בשל בו מים ונתן המים לכלי אחר והריק את המים ונתן לתוכו חלב מותר לכלי השני שקבל הטעם מהמים הו"ל נ"ט בנ"ט והכי נמי כי מגעיל הכלי המים מקבלים טעם מהקדירה וחוזרת הקדירה לאחר הגעלה ומקבלת טעם מהמים והוי נ"ט בנ"ט דהיתירא.

ולפי' הראשונים שהביא הי"ש"ש לכלי חשיב טעם ראשון וננון שחתכו בסכין דחשיב כטעם ראשון אינו משום חורפי' אלא משום דקבל הטעם בלא אמצעות מים, אין לנו מקור לדברי רמ"א סי' ל"ה ס"ב לאסור תבלין שצולן בקדירה של בשר עם החלב משום חריף, אבל יס בלשון הראשונים שהזכירו טעם חריפות בלשון, כמש"כ בסה"ת שהביא הש"ך סי' ל"ז ס"ק י"ט, וכן ביש"ס פ' כ"ה סי' ס"ג הביא לשון הסמ"ק אפי' נכלו או נחבשלו כו' משמע דמתיר גם נכלו, וכן מהר"י שהביא מהרש"ל שם כ' דנכלו רוב גאוניס אסרו ומשמע די' גאוניס שהתירו ומאן דהתיר נכלו ע"כ

וכתב ה"ח"י למדוכות שלנו שרוב תשמישן בתבלין ובשמים וליכא
 רק חשק לטעם משהו ונתבטל קדם הפסח אפי' בכלי ז"י יס
 להתיר והעתיקו המ"ב, ואינו מובן שאם דך חמץ מתבטל במדוכה זו
 פעם אחת באקראי מאי הוי, למה אין כאן רק משהו הל"ע ע"י
 דוחקא וחריפות המדוכה בולעת בפעם אחת ואריך ס' כנגד
 המדוכה, ואם לא דך חמץ מתבטל רק חמץ שאינו חריף ואין לריך
 רק להדיח או לגרוד ודך המלח ולא גרד ח"כ אף במדוכה
 המיוחדת לכך נמי אין כאן רק משהו חמץ, וס"ר שכונחם זידענו
 שלא נדך זה חמץ רק תבלין, אך שיש לחוש שנתערב בתבלין פתים
 של פת חמץ.

סימן תנ"א ס"ו כל כלי הולכין בו אחר רוב תשמישו כו', ואפי'
 ידענו שנתמש בו שימוש האריך הכשר יותר חמור סגי בהכשר
 הקל וכמש"כ הרמ"ע ס' ז"ו, וכגון זה שרוב תשמישו בלונן וידענו
 שנתמש בו בחמין, והטעם מבואר ברמ"ע שם וכ"ה בלשון
 הרשב"א שהביא ז"י, דכיון דידוע דתוך מעל"ע לא השתמשו בו
 חמין אלא קדם מעל"ע ומה"ת מותר להשתמש בו בלא הגעלה
 בנט"ל מותר, ורבנן אסרו נט"ל לכתחלה, והקילו לזה שרוב
 תשמישו בלונן, אבל אם יש לו ספק שנתמש בו חמין תוך מעל"ע
 לריך הגעלה, וכש"כ אם נשתמש בודאי תוך מעל"ע, וכמש"כ
 הרמ"ע שם.

ולאחמור נראה דמדוכה שתשמישה בתבלין ומיעוט בעירוב פת
 ותבלין אסור להשתמש בה בתבלין בפסח ולא מהני כאן רוב
 תשמישה, כיון דכל היתר רוב תשמישו הוא על יסוד נותן טעם
 לפגם, וכשתמש בדבר חריף הרי נפל לי' היתר זה, וכל דין הכרעת
 רוב תשמישו הוא דוקא באין דרך תשמישו בדבר חריף, ועוד ללא
 נאמר למיזיל בחר רוב תשמישו אלא בחילוף לונן וחמין, או בחילוף
 ביסול ותשמיש ע"י האור, וזהו השוה חכמים מדתן להקל בהכשר
 של רוב התשמיש, אבל כלי שרוב תשמישו בהיתר ומיעוט באיסור
 ודאי לריך הכשר אפי' אינו בן יומו, והלכך לא שייך להתיר מדוכה
 שנגד זה חמץ פעם אחת משום רוב תשמישה בתבלין.

ולשון המ"ב סק"פ במדוכות שלנו שרוב תשמישה בבשמים כו',
 אינו מדוקדק, שאם מיעוט תשמישה בחמץ ודאי אסור אלא ר"ל
 שמעולם לא נדך זה חמץ רק החשק שמא נתערבו פירורי פת
 בבשמים.

ותבלין יבשים דנו אחרונים ז"ל ביו"ד ס' ז"ו בדברי הש"ך שם
 ס"ק י"ז, בב"מ נקט בדברי הש"ך דיבש אינו מפליט ופי' הא'
 תבלין שגדלו בשו"ע שם שהיו התבלין מעורבין בלח, ובפמ"ג פי'
 דדברי הש"ך היינו לדברי האו"ה אבל לי' לא ס"ל, אבל לשון הש"ך
 לא משמע כן, ואפשר דכל דברי הש"ך בחריפים שהם למטה
 מבבלים וכרישין כגון זנגביל, והנידון אם הם כחלתית ולגון להפך
 הטעם לשבח באינו ז"י, אבל בב"י ודאי אסור וכתבואר בש"ך
 דהת"ח הוכיח מדברי הטור דאינו ז"י לא מהני להתיר הזנגביל,
 ומבואר דבב"י אסור, ובזנגביל וממנו ולמטה יבש מותר בהדחה

ס', אלא שלא הותר כאן, משום דחשיב מבטל איסור לכתחלה,
 ואמנם בלשון המרדכי מבואר שהוא אסור מן הדין ולא משום
 קנסא, ואי משום קנסא כי הריק מן החבית קדם הפסח נמי וכמו
 שאסור להוסיף חטים לבטל את הגרעינין החמוצים בס' תנ"ג
 במ"ב סק"ך, אבל נראה דאין כאן דין מבטל איסור כיון שאין כאן
 כונה לבטל ולא נהנה כלל מן החמץ והבא איירי במדבק בעיסה
 שנתחממה, או באופן שאין הדיבור מונע חימומה והוא חמץ גמור.
 טו) ס"ו מלח ששמו במדוכה מותר כו', היינו מדוכה שנגד זה
 חמץ, והיא נקיה עכשיו, אפי' היא ז"י, ואפי' נח זה המלח מעל"ע
 בין לפני הפסח בין בפסח עצמו, ונראה דאפי' המלח רטוב קצת
 כל שאין ליר מותר.

וכתב במ"ב סק"פ דוקא דיבש אבל בלונן לח וע"י שריה חושק
 לעיל בס"ה להחמיר, היינו מש"כ רמ"א שלא למלח יין בכלי
 חמץ לכתחלה, ושריה בכלי חמץ דבר שאינו מלוח לא הוזכר,
 ובמלוח משמע לכתחלה אסור, ולענין דיעבד ע"י לעיל סק"י,
 ומיהו נראה דברי ה"ח"י לכתחלה אין לשירות בכ"ח אפי' אינו
 מלוח ואפי' קדם הפסח.

כתב במ"ב דאם דכו המלח במדוכה של חמץ אסור למלוח בו
 ואפי' מדוכה אינה ז"י ואפי' קדם הפסח, משום דמלח לא גרע
 מלונן וע"י דוחקא וחריפות מפליט מן הכלים, ואפי' יבש וע"י ש"ך
 ס' ז"ו ס"ק י"ז בדמ"ר שם) ואם עבר ומלח בו בשר לפסח יס
 לדון להתיר מדין אין בלוע יואל בלא רוטב, וא"כ אף אם מלח
 בפסח מותר אבל י"ל דהבא שאני דהמלח נמס מעט ויש לו דין לח
 וא"כ בפסח אסור אבל קדם הפסח יס כאן היתר נ"ט בנ"ט,
 דאע"ג דטעם הבלוע במלח חשיב כטעם ראשון כדין לונן שחתכו
 בסכין ומפני שקבל הטעם בלא אמצעי או מפני שהוא חריף) מ"מ
 הטעם הנכנס בבשר הוי נ"ט בנ"ט, ולדעת הסוברים דחמץ לפני
 הפסח חשיב היתרא בלע מותר.

והא' דליכא מצליע במדוכה אינו אלא בדבר חריף וכמש"כ הש"ך
 שם ס"ק י"ח, דתבלין המונחין אינם מפליטין ורק בגדוהו הן
 מפליטין, ובגדוהו נמי דוקא תבלין וכמש"כ הש"ך שם ס"ק י"ט,
 וכבוסר בס"ז, וכדין לונן שחתכו בסכין דדוקא לונן וכדאמרו חולין
 קי"ב א', ואין חילוק בין בליעה לפליטה, וגדוהו דברים שאין להם
 חריפות אינם מצליעים, והאי מדוכה של חמץ שהוזכרה כאן ר"ל
 שהיה חמץ מתבטל בתבלין או חמץ מלוח ונדך במדוכה ומה"ט
 לריכה המדוכה הגעלה וכמש"כ הטור ס' תנ"א שדוכין פירורי
 לחם עם שומין ופלפלן, וכן הא' דליתא ביו"ד ס' ז"ו מדוכה של
 בשר היינו שדכו בשר מתבטל במדוכה, ואע"ג דבסה"ת מדמה לה
 לבית שאור וחרוסת פסחים ל' ז' וע"י בלשון הש"ך שם) והתם לא
 בעינן דוחקא, כונתו ז"ל דהבא ע"י חריפות ודוחקא בולע ומפליט
 בלונן כדאשכחן בליעה בלונן בבית שאור וחרוסת וכו"ה בב"מ
 ביו"ד שם דמדוכה של בשר היינו שדכו בשר עם פלפלן.

להתיר אף במדוכה ב"י, אבל המחבר איירי בסתם כלי שאינו ב"י, ויש להקל משום צירוף דעת מהר"מ דדוקא חלתית מחליא ל"י לשבח, וכמס"כ הגרע"א דדעת המחבר וכמס"כ לעיל ס"ק ט"ו, ולא הקיל אלא קדם הפסח אבל בפסח אף נט"ל מחמירין ואין היתר משום אינו ב"י, ועוד דהסמ"ק כתב דאפשר דפלט משהו אלא שצטל במיעוט, ור"ל דאע"ג דאינו מפליט מ"מ הדחה בעי, ובטל במיעוט, כיון שאין הנגיעה אלא במקום אחד ומתערב עם הכל ובטל כדן יבש ביבשן ובפסח לא בטל, [ודברי הט"ז תמוהין דאי חריף מפליט בעינן ס' נגד המדוכה, והסמ"ק ס"ל בהדיא דבצלים וכרישין אין מפליטין כלל].

ומיהו לדעת רמ"א יו"ד סי' ז"ו דמחמירין בתבלין שנדוכו במדוכה של בשר לאוכלן בחלב אפי' במדוכה שאינה ב"י ה"נ יש לאסור בבוסר אף קדם הפסח אף באינה ב"י, והרמ"א כאן הקיל אף בפסח, אפשר דטעמו לכיון דלא מצינו מי שאוסר בזה אפשר דלכו"ע לא חשיב חריף וואיירי בפירות מתוקים אלא מפני שהן בוסר יש להם חימוץ ואע"ג דהסמ"ק כתב הטעם משום דגם בצלים לא חשיב חריף לרובא דמלתא כתב כן כיון דס"ל דלנון דוקא אבל אנו דפליגין עלי' דבצלים נקטינן כותי' בבוסר, וסמוך לדבר מש"כ הת"ח בשם האו"ה דפירות חמוצים לא הוי דבר חריף, הובא בט"ז יו"ד סי' ז"ו סק"ט, ומשמע דבצלים ס"ל דחשיב דבר חריף ופירות חמוצים לא.

ובמ"צ בשם אחרונים ז"ל כתב להחמיר ויהינן לבוסר דין חריף והלכך אפי' קדם הפסח ואפי' אין המדוכה ב"י אסור, וכדן בכל שחתכו בסכין של בשר בסי' ז"ו ולדעת רמ"א אפי' אינו ב"י, וכתב עוד דבהפ"מ יש להקל וכדברי הט"ז יו"ד סי' ז"ו סק"ט, ואמנם הט"ז כתב מטעם שכתב מהר"א, ואין דברי מהר"א אלא בסתם כלים שאינם ב"י, ואין לאסור אלא אם נימא דכל החרפים דינם כחלתית ובה יש לנו צירוף דעת מהר"מ דלנון אינו כחלתית, ולפ"ז בידוע שהוא ב"י אסור אף קדם הפסח, ובפסח אף באינו ב"י אסור, ויש כאן ב' דדים לאיסור דלמא לנון כחלתית ודלמא נט"ל בפסח אסור.

ואם המדוכה אינה נקיה ודך קדם הפסח, אף לדעת רמ"א דבוסר אינו חריף יש כאן משהו חמץ הנדבק, ואע"ג דכל הפירות מתערבין מ"מ אין המשהו נכלל בכולו, אלא חשיב כהערוכות יבש ביבש, ולדעת המ"א דיבש ביבש חוזר וניעור אסור, ולמס"כ לעיל סק"ה דאם לא ביטל התערובות לא אמרינן חוזר וניעור מותר, ואם ריסק את הפירות ועשאן כמין עיסה הוי כלל בלל ולכו"ע אינו חוזר וניעור, ובמ"צ הביא פלוגתא אחרונים ז"ל בזה, ואין כאן מקום לב' דעות, וע"כ המ"א איירי בלא ריסקן לצורת הצלילה, והמתירין איירי בריסקן ונבללו.

וכן בכתב בסכין קדם הפסח אם ריסקן לכו"ע מותר ואם לא ריסקן לדעת המ"א יש לאסור משום חוזר וניעור, ולפיכך פי' דברי רמ"א דקדם הפסח מדיח אבל בפסח לא מהני הדחה דלמא נשאר

ומסתבר אפי' בב"י וזו כונת הש"ך וכל דבר חריף יבש כו' כל דבר זולת החרפים האוסרים גם באינו ב"י כדן חלתית, אבל האוסרים בלחים באינו ב"י כולו, בהם אין חילוק בין לחים ליבשים, אבל זנביל דבלח אינו אוסר אלא בב"י, ואין לו חריפות להמתיק את הפגום, כשהוא יבש אין לו כלל כח להפליט, ואפי' בב"י מותר, והיינו דכתב הש"ך ול"ד לחלתית כו' אפי' אינו מלחלח כו', ובה ניחא דבס"ק י"ט נקט בפשיטות דפלפלין אוסר אפי' באינו ב"י אע"ג דסתם פלפלין יבשים, וכמו שנתקשה הדמ"ר והפמ"ג והב"מ].

יו"ד סי' ז"ו ט"ז סק"י תימא הוא דבסי' ק"ג כו', בגליון הגרע"א תירץ דבתבלין איכא תרי ספיקי בפלוגתא דרבוותא, א' אם פלפלין מפליטין כלל דלמא לנון דוקא, ואת"ל דמפליט דלמא אינו מחליא ל"י לשבח באינו ב"י, דלנון נמי אינו אוסר רק בב"י, אבל תבלין שנתבשלו בקדירה שאינה ב"י אין כאן רק ספק אחד אם הם מחלים לשבח את הפגום, ומיהו גם בזה יש להתיר לדעת הר"מ והרא"ש דלא אמרו מחליא לשבח רק בחלתית, ואת"ל דלנון כחלתית עדיין יש להתיר לדעת הסמ"ק דאין לך אלא מה שאמרו חכמים לנון אין שאר דברים לא, אלא לענין ס"ס אינו אלא ספק אחד, מיהו גם לנון באינו ב"י איכא ס"ס דלמא לא מפליט כלל [ובגמ' איירי ביש שומן על פני הסכין] ודלמא לא מחליא לשבח ומ"מ מחמירין בזה, דהעיקר דבגמ' אסרינן משום דאגב חורפי' בולע מן הסכין, ומחמירין אף באינו ב"י, אבל הא דתבלין שדכן במדוכה של בשר יש בהן נ"ט בר נ"ט, אין זה מכריע להקל לכיון דאסרינן בלנון אף באין הסכין ב"י, ואף דגם בלנון איכא ב' דדים דלמא מותר נ"ט בנ"ט, ודלמא לא מחליא לשבח גם תבלין יש לאסור אם נקטינן דתבלין מפליט.

הק' המ"א דהכא מתירין לכתחלה למלוח במלח שהיה מונח בכלי חמץ וביו"ד סי' ז"ה ס"ז כ' הרמ"א דהמחמיר תע"ב כי יש אוסרים לכתחלה, וכתב לחלק בין מדוכה לקערה, ובשאר כלים אסור לכתחלה, והדבר קשה וכי ישנו ב"ד על כך והתירו את המדוכה ואסרו שאר כלים, והנה מקור הדין בתו' חולין קי"ג א' ד"ה טהור, שכתבו מן הדין יש להתיר ליקח מלח מקערה של בשר וליתן לחלב והמחמיר תע"ב, ובמרדכי פסחים כתב דמותר ליקח מלח ממדוכה של חמץ לפסח, ויש לומר דבפסח צריך לשמור את המלח מעירוב פתי פת, ואין הגחת מלח בכלי חמץ אלא מקרה בודד ואין להחמיר, אבל מלח בכל השנה אם לוקחים מכלי בשר לחלב ומחלב לבשר הוי זלזול תמידי בבשר בחלב.

טז) ס"ז בוסר שדכין קדם הפסח כו', זה מדברי הסמ"ק והוא לשיטתו דבוסר דדוקא לנון מפליט אגב חורפי' אבל לא שאר דברים [וכמו שסיים מידי דהוי אכרישין וצללים שחתכו בסכין חולבת כו' הובא בט"ז], והביאו הגר"א יו"ד סי' ז"ו סק"ג, וא"כ דברי המחבר כאן סותרים למס"כ יו"ד סי' ז"ו, דכרישין וצללין ופירות חמוצים דינם כלל, ומיהו אפשר שאין דברי הסמ"ק אלא

וזה כדברי המ"א אלא ש"ע למה התיר להשהותן ואולי לא התיר להשהותן רק בסכין סתם ואין האיסור רק משום דעת הסה"ת דיהיב להו דין חלתית.

ובמ"ב כתב להקל אפי' ב"י, משום דנקט לי' לספיקא אי הביטול מפליט, אמנם דברי המ"א ברורים ואין שום מקום לומר דהביטול מפליט, ומדברי הט"ז אין ראיה כל כך שלא כתב דביטול הבטוע יולא ומותר אלא נקט בפשיטות דבכבישה אין הבטוע יולא גם ב"ה, אבל עיקר דברי הט"ז והמ"א תמוהים שאין הבטוע באוכל נותר בהגעלה לעולם ואין חילוק בין בלע איסור לבצע היתר אלא היתר הבטלים הוא מטעם אחר במש"כ לעיל, וזו כונת המ"א בסוף דבריו, ולא שייך ללמוד היתר חמץ משם, ואין לעשות שום סניף להקל משום הגעלה באוכלין.

ומש"כ המ"ב להחמיר באינו נקי אינו מובן דחמץ שעל פני הסכין אם אין הזיתים כחריף לא נבלע בזית רק שזון על פני החתך ולזה ודאי מהני ביטול להפשיטו בכל הזיתים ולהצטל, ואם הזית כללון ונבלע החמץ בתוך הזית דין הוא שבלוע מן הסכין, ואין מקום להחמיר באינו נקי ולהקל בנקי, ומש"כ המ"ב דבהפ"מ סמכין על הסוכרין דפירות חמוצין אינם כללון כבר כתבנו לעיל שאינו אלא בסתם כלים אבל לא בידוע שהוא ב"י.

(יח) טור סי' תמ"ז ונ"ל דאפי' לדעת בעה"ת כו' אם אינה בת יומא כו', דברי רבנו סתומין אם כבש דבר חריף במאי מתסר הלא חריף לחוד בלא דוחקא דסכינא, או דיכה, אינה נאסרת, כדאיתא בס"ו במלח במדוכה, וע"כ הכונה שיהיו כבוסים יותר ממעל"ע, ואילו היה דינם כחלתית היו נאסרין, מיהו קשה לפ"י למה הרד"ק שיכבשם בכלי שאינה בת יומא, הלא לעולם מעל"ע דפגם קדם כמו שהקשו אחרונים, ואפשר שכובשין אותן במכשך ודכין אותן לכובשן, ואיכא דוחקא, ואילו הו' חריפי היו נאסרין, מיהו קשה כי הוי הכלי בן יומא נמי ליסתרי כיון דלא הו' חריפי לא מפליטי, ונראה דלא אמר הטור אלא דמים מצטלין שלא יהא דינו כחלתית אבל עדיין הוא חריף לבטוע, ומיירי במים מועטים.

ובח"י מצאנו דהזיתים ג' פרקים יש להם, א. קדם שיערבן במים הם חריפי. ב. כשעירבן במים הפגו חריפותן. ג. נתחממו חזרו לדין חריף. ואם נימא דנתחממו דינן כליר ושיעור כבישתן הוא כשיתן על האור וירתיח ואם נתפס כדעת המ"א דבשיעור זה מפליטים מן הכלים, ומ"מ אין דינם כחלתית וטעם פגום אינו אוסרם [ועי' לעיל סק"ט] ניחא לשון הטור דהרד"ק שיהא הכלי אב"י, דהם מתחממין קדם מעל"ע ומפליטין מן הכלי ואם הכלי ב"י אסור, אבל אם הכלי אינו ב"י מותר, אמנם במ"ב כתב דלאחר שהחמין נאסר אפי' בטעם לפגם, ולפ"י אם החמין בין תוך מעל"ע בין לאחר מעל"ע צריך להסירו קדם זמן שיתן על האש וירתיח, ואם שהה זמן זה אף קדם הפסח נאסר וקדם זמן זה לא נאסרו הזיתים אף בכלי ב"י.

משהו אבל למש"כ לעיל דגם יב"י אינו חוזר וניעור ניחא דאפי' לא בללן ונכנס הפסח מותר ואיירי באופן דאי אפשר להדיחן דמעורין זה בזה.

ס"ז בהגה' אבל אם נתערב כו' אין לחוש ולהחמיר ולאסור מספק, והא דלא שרינן אותו עצמו מספק שהרי אינו אלא ספק משהו, וע"כ מיירי בלא הוצלל, והוי ביטול יבש ביבש ואינו ראוי להתיר מחמת ספק כיון דהוא פוגע באכילתו משהו חמץ בעין שעל פני החתך, ובמ"ב בשעה"כ אות קט"ז כתב דלהא"ר יש לפרש דברי רמ"א דלא אסר את הגחתיך בסכין רק בפסח, דמיירי בנתערב ואינו חו"ג, ואי אפשר לומר כן דא"כ הו"ל ספק משהו ומותר.

יו"ד סי' ל"ו ש"ך ס"ק י"ב כתב דאם יש קמץ סכין של איסור ב"י ויש ספק אם נחתך בסכין זה או בדבר אחר, בללון אסור ובשאר פירות מותר, ובפ"ת סק"ב כתב בשם הת"י להתיר דגם בללון יש כמה דלדים להקל, והדבר תימא דהלא בללון מצאנו בהדיא בגמ' דמפליט והסכימו הפוסקים דאפי' אין שומן על פניו אוסר משום חריף ולמה לא יהא ספיקו לחומרא.

(יז) ס"ח זיתים שנזהרו לחתכם כו', דין זיתים בבבלים, ואנו מחמירים למיהב לבבלים דין כנון דלא כהסמ"ק, ודין חלתית דלא כמהר"מ, וא"כ אם חתך הזיתים בסכין של חמץ [שבלע חמץ בחמין או חמץ חריף ע"י דוחקא דסכינא] אפי' הסכין מקוונה ואינו ב"י וחמתן קדם הפסח אסור בפסח שהרי יש כאן טעם חמץ, וומיהו במקום הפסד אין למינקט תרי חומרי ובאינו ב"י מקילינן בנחתך קדם הפסח וכמש"כ לעיל.

ואם חתך זיתים הרבה ויש ס' כנגד הסכין ואפי' יש ק"ך כנגד הסכין עדיין הן אסורין דאפשר דמחליתן יש בהם טעם חמץ ואין כאן ביטול, אבל אם יש קב"א כנגד הסכין הרי יש כאן רובא דהיתירא, ובטל המיעוט, כדין ביטול יבש ביבש קדם הפסח, ולמש"כ לעיל מותר לאוכלן בפסח, אבל אין לבטלן יחד, דאם יבטלן בפסח יאסרו כולם כדין חמץ במשהו כיון דהפשטת הטעם הוא בפסח.

בשללן קדם הפסח אף אם יש בהן ס' כנגד הסכין אין הביטול מועיל כלום שאין הגעלה באוכלין וכמש"כ הטור יו"ד סי' ק"ו, ואינו ענין לבבלים הבטועין בשר ובטלן בחלב ויש בחלב ס' דהתם החלב הנכנס לבבלים מקושר עם החלב שצקדירה, ואין החלב מקבל טעם בשר לעולם וכמש"כ חזו"א יו"ד סי' י"ח, אבל הכא הזיתים יש להם טעם חמץ והאוכלן בפסח חייב עליהן מה"ת משום טכ"ע, ואסור להשהותן בפסח משום ב"י כדין טכ"ע, מיהו באין הסכין ב"י אפשר להקל להשהות כיון דבהפסד מתירין, וכל זה בליכא קב"א נגד הסכין אבל באיכא קב"א כנגד הסכין א"כ רוב הזיתים אינם מחוממים והרי נתבטלו יבש ביבש קדם הפסח אפשר להקל דל"א חו"ג.

אבל בחמץ השומן אינו חמץ ויש אמצעי בין הכלי להאיסור, ומה מאד דבריו ז"ל תמוהין ללא הניח כאן מקום לדון, ובאמת היא פלוגתא דרבנן ודעת רבנו יואל והרשב"א דגם בפסח צריך ליבון ודעת ראב"ה והרא"ש פ' כ"ט דגם בשל עכו"מ סגי בהגעלה, והביאו רא"י מתוספתא שלהי ע"ז, והרשב"א בת"ה כתב דחיבת טוגנין בתוספתא מיותר, וטעם פלוגתתן מבואר ברא"ש וברשב"א משום דבשעת טיגון האור שואב את השמן ויש הרבה פעמים שהמחבת נוגעת בבשר עצמו ובעיסה עצמה, והרא"ש כתב כיון דמקום היבש מקושר עם כל הבשר שהוא לח ומצליע לחותו בהיבש בתמידות לא חשיב ע"י האור ואם אי אתה אומר כן גם בקדירה לפעמים הקדירה מקדיחה ומתיבש קלה אחד מן הבשר, ומבואר דעת כל הראשונים ללולא יובש השומן גם בשל עכו"מ סגי בהגעלה, ומה שהשומן עצמו אינו וא"ה, כמדומה לז"ל עצמו אסור, אינו מפסיד כלום לשומן כמים ולא חשיב תשמיש ע"י האור, ומה שהקיל המחבר בחמץ הוא משום דלעולם אין השפוד צריך ליבון אלא צלע איסורא אבל מבשר לחלב גם שפוד סגי בהגעלה וכמו שהאריך הש"ך בנה"כ סי' ז"ג, אלא בחמץ נחלקו הראשונים ז"ל אי מקרי היתרא צלע, דעת הר"ן פ' כ"ט בשם הראב"ד ז"ל, דמקרי היתרא וסגי בהגעלה, ודעת הר"ן פ' כ"ט בשם הרמב"ן דחמץ שמו עליו, ונקט המחבר לחומרם בשפוד לצריך ליבון, אבל במחבת דלעת הרא"ש ודעמי' לאף באיסורא צלע סגי בהגעלה ואיכא ד' דלדים להקל הקיל המחבר בהגעלה, אבל בשל עכו"מ דודאי איסורא צלע האריכה ליבון, וכ"ז מבואר בבהגר"א ביו"ד שם.

והש"ך ביו"ד שם הביא דברי רמ"ע וסיים דלדברי רמ"ע גם מבשר לחלב צריך ליבון וסיום זה תמוה דהא בהיתרא צלע לאף בתשמישו ע"י האור סגי בהגעלה וכבר תמה עליו הגרע"א בגליון, אבל עיקר דברי רמ"ע שקבעם הש"ך לשומן וחמאה מקרי תשמישו ע"י האור הם נגד דברי הראשונים ז"ל ובהגרע"א בגליון שם הביא דברי הפמ"ג שכתב דכל משקין מקרי ביטול ולא חשיב ע"י האור והגרע"א השיג עליו דזה נגד דברי הרמ"ע, אבל להאמור דברי הפמ"ג מכוונים שזה דעת כל הראשונים ללא כהרמ"ע.

ולפי דרכנו למדנו דכלי מחבת שמשפשיין את המחבת בחלב מהותך בשעת עשיית הכלי והמחבת חס שהיד סולדת בו, סגי לו בהגעלה וא"צ ליבון.

(כ) ס"ט יבש ציבש כו' לא בטל וי"א כו', ואם נחבטל בע"פ יש לצדד להקל דלדעת השאלות דחמץ בס' ה"ה דיבש ציבש בטל ויהיכי לאיכא עוד דלדים להקל סמכין על זה כמש"כ הח"י סי' תמ"ז סק"א בשם הרמ"א והמ"ב והמ"א ולדעת הרא"ש גם בפסח בטל, ולדעת סה"ת נחבטל קדם הפסח לא אמרינן חוזר וניעור, [עיי' לעיל סק"ה], ואמנם ברשב"א שהביא המ"א סי' תמ"ז ס"ק מ"ה, מבואר דכ"ז לא מהני והתערובות אסור בפסח ואסור אף להשהותו בפסח.

והפמ"ג הק' אף אם פנה הזיתים אחר מעל"ע קדם שהחמיאו ליחסרו כיון שקבלו טעם פגום והשתא החמיאו הרי שצ הטעם לשבח והוא כיון ע"ג גריסין רותחין ונלטנו ביו"ד סי' ק"ג והחוו"ד סי' ז"ו תירץ דהכא מותר מחמת נ"ט בנ"ט דהיתרא, ולא אסר רמ"א סי' ז"ה ס"ב בחריף אלא כשהיה חריף בשעה שקבל את הטעם דמפליט בכח יפה, אבל כשלא היה חריף בשעת צליעה הוי כשאר נ"ט בנ"ט, מיהו דלעת הרשב"א דחמץ שמו עליו ולא דיינינן ל' בדין נ"ט בנ"ט יש לאסור, והחוו"ד שם כתב כיון דהוי בשעת צליעה לפגם הו"ל היתרא מחמת פגם, ואין זה מספיק דמ"מ טעם פגום וקלוג חמץ הוא וכי נהפך לשבח למה לא יאסור, ואמנם למש"כ לעיל ס"ק י"ד דעת הראשונים להתיר נ"ט בנ"ט קדם הפסח, לאין שם איסור חייל על טעם קלוג של נ"ט בנ"ט, ואפשר לפי סברא זו דבנ"ט בנ"ט פגום מודה הרשב"א כיון דכבר איקליש ונחבטל.

והא דלסרינן בנ"י [אי חשיב כלי] או אפי' אינו ב"י בנתחמא, היינו בליכא ס' כנגד הכלי, והוא כשהחמץ נבלע בכל הכלי, ע"י חמין או ע"י כבישה, ואז הזיתים הנאסרין אסורין באכילה ובהנאה ואסור לקיימן בפסח ואף באיסור דרבנן אסור לקיים ומדין חיוב בדוקה חייב האדם לבער כל חמץ הגמא צרשותו ולא מהני לעשות מחילה אלא בחמץ של אחרים אבל לא בחמץ שלו, וכמש"כ לעיל סי' קט"ז סק"ו, אבל מן הסתם החמץ בכלי בתערובות שאר מינים ומן הסתם מחזיקין דיך מה שכלי ס' כנגד מעט החמץ אשר בדופני הכלי וכל שנעשה קדם הפסח הזיתים מותרין בפסח אפי' באכילה ללא אמרינן חו"נ.

בבש הזיתים בכלי ב"י ושהו מעל"ע לא נאסרו משום שקדם מעל"ע דפגם למעל"ע דכבישה וכמש"כ לעיל סק"ו.

כתב במ"צ סק"ז דאין המים מצטלין החריפות אלא א"כ המים יותר מהזיתים וכדברי הש"ך יו"ד סי' ע' סק"ו, והנה אנו קיימין אם הן חשיבי חריפי כחלתית לאסור נט"ל, ואינו ענין לדברי הש"ך דהתם הגידון אי דינן כליך לחשיב רותח או דינן כלונו, ובזה צעינן רוב מים, אבל הכא לענין נט"ל שפיר י"ל דבמעט מים פג חריפותן מעט ואינם כחלתית, ואדברה דברי הטור ושו"ע מתפרשים דוקא צמעת מים ועדיין הן חריפי לצלוע, אבל נט"ל מותר בהו, וכמש"כ לעיל, ומהיו ברמ"א סי' ז"ה ס"ב וסי' קכ"ב ס"ג משמע דמיעוט מים אינו מצטל אף לענין נט"ל, ואפשר דאין כל הדברים שוין, וכן משמע לשון הרמ"א, שסיים דמשום מעט תצלין לא חשיב חריף אבל עיקר שיעור מים לצטל החריפות לא שייך לקבוע בהן שיעור וכמש"כ המ"א ותלוי כפי חוזק החריפות, וגם לא דמי מערב מים בציר לח צלח לנותן מים ע"ג זיתים.

(ט) תנ"א סי"א מחבת כו' מותרת בהגעלה, וביו"ד סי' קכ"א כתב המחבר דבשל עכו"מ צריך ליבון ובתשובת רמ"ע סי' ז"ו כתב דבשל עכו"מ השומן ג"כ איסור של חלב ושומן גיס טמאים וחשיב תשמישו ע"י האור כיון דהמחבת בולעת את האיסור בלא אמצעי,

המחומלות וטחנן קדם הפסח אסור לאפות מהן מלה בפסח, להשתא נותן החמץ טעם במלה וחמץ בפסח במשהו, וביבש ביבש שצטלן בפסח לכו"ע אסור ללא שייך לומר שכבר נתבטל האיסור לאדרבה השתא הוכר האיסור ואילו השתא איכא טעם גמור אסור בכל האיסורים וממילא בחמץ במשהו וכמס"כ כל זה לעיל סק"ו. והתה"ד הביא דעת החולקין וס"ל דקמח בקמח מקרי לח בלח, והלכך אם טחנן קדם הפסח מותר לאפותו בפסח דאין האפי' גורמת עירוב טפי שכבר הקמח נידון בטכ"ע אילו היה בחמץ כדי ליתן טעם, וכמו כן בחמץ בפסח היה אסור במשהו, והשתא דנתבטל קדם הפסח אינו חו"ג.

ואם יש בחטים ס' כנגד המחומלות לכו"ע מותר לטחנן ע"מ לאפותו בפסח ולא חשיב מבטל איסור דאין בטחינה מעשה מוכיחה על הביטול שאם ראונו לאוכלן קדם הפסח נמי טחינה בעו, אבל אם אין בחטים ס' ובא להוסיף קדם הפסח אסור הרשב"א דחשיב מבטל איסור, והיינו כשהשגב לטחון ולאפות ולאכלן בפסח, אבל אם דעתו להשהותו עד אחר הפסח, אין כאן במעשה ההוספה כלום שאם לא אמרו חמץ במשהו לענין שהיה סגי ברובא, ואם חמץ במשהו לענין שהיה כי איכא חמץ חד מאלף נמי.

כא' תמ"ז מ"ב ס"ק ז"ג, כתב דיב"י קדם הפסח חו"ג, אין ד"ז מוכרע וכמס"כ לעיל סק"ה, מיהו לבשלם יחד לכו"ע אסור. שם ס"ק ז"ה כתב דאם נתערב חמץ במלה יב"י בפסח ונאכל כשיעור החמץ מותר השאר והיינו אפי' כבר בככרות למס"כ לעיל סק"ד אין הדיו כן רק בנאכל מעצמו, אבל לא בנאכל בשוגג. תנ"ג מ"ב סק"ד כתב דאם אין ס' כנגד החמץ ונכנס הפסח אסורים בהגאה וחייב לבצרו, יש כאן ב' חלוקות, א. באפאן, ובזה אסור מן הדיו מחמת טכ"ע מדרבנן כדין מין במינו, ובזה דוקא בדליכא ס' אבל באיכא ס' ונאפה קדם הפסח מותר אפי' באכילה, זולת לדעת הסובר דגם לח בלח חוזר וניעור, ב. בנכנס הפסח ועדיין לא נטחנו, בזה אפי' איכא ס' הן נאשרין בהגאה וחייב לבצר כדין יב"י וביב"י לא הועיל ס', אלא נחתין לפלוגתא הפוסקים אי אמרינן חו"ג ביב"י, ואם נטחון קדם הפסח לדעת הסוברין דקמח הוא לח בלח מותר לאפותו בפסח.

כב' תמ"ז ס"ב חמץ נוקשה אפי' צעיני' אינו אסור כו', נראה דהא דאמרו פסחים ל' א' דלר"ש לא קנסו בחמץ שעבר עליו הפסח אלא צעינא ולא בתערובות, זה דוקא בנתערב אחר הפסח אבל לא בנתערב קדם הפסח או תוך הפסח והיה מוזהר עליו לבצרו ולא ציערו וכמס"כ לעיל ס' קט"ז ס"ק י"א, מיהו אינו אסור לר"ש לאחר הפסח אלא אם איסור אכילתו בפסח הוא מה"ת אבל אם איסור אכילתו הוא מדרבנן לא קנים ר"ש לזה"פ וכמס"כ לעיל שם וסי' קי"ז סק"א, והלכך נתערב חמץ מב"מ ורובו מלה והיינו בנמוחו ונבללו או שנתבטל חמץ ומלה ויש במלה טעם חמץ, אף שהיה מוזהר עליו לבצרו מדרבנן, כיון דאין איסור

ואף לדעת המ"א דאמרינן חוזר וניעור אפשר דאין איסור בשהיה שהרי ר"ת היה סומך לענין שהיה על הוראתו כהשאלות, ואע"ג דאנו מחמירים בנתערב בפסח לאסור הגאה ושהי' וכמס"כ רמ"א ס"א, אפשר דיבש ביבש קיל טפי משום דעת הרא"ש וכס"כ כשנתערב קדם הפסח, וכ"כ הב"ח סי' תס"ז בשם מרדכי הארוך דכרי חטים שיש בהן מצוקעות מותר להשהותן, מיהו המרדכי ס"ל דמעיקר הדיו מותר לאוכלן ג"כ דאינו חו"ג, ולענין למכור חוץ מדמי החמץ, או להוליך דמי הגאחן לים ולהתיר הגאחן, ודאי אפשר להקל וכמס"כ לעיל סק"ג.

והיכי בנתערב יבש ביבש ונפל מספר האיסור בים הותרה התערובות לכו"ע אפי' נתערב בפסח, ואפי' החמץ היה בככרות שאינן בטלות, ודוקא נפל מעצמו אבל הפיל לים לא ואפי' בשוגג, ואם אכל בשוגג דעת הט"ז והש"ך יו"ד סי' ק"י ס"ז, ללא הותרה התערובות, ומה שהק' הגר"א דקיי"ל דברבנן לא קנסין שוגג אטו מזיד, י"ל דהכא שאני דנראה לו כמסיר את האיסור ושייר את ההיתר וחיישין טפי שיעשה במזיד וזו נראה כונת הב"ח, ונמס"כ הפר"ת דהרא"ש לרווחא דמלתא כתב היתר משום דהפיל קדם שגודע התערובות אי אפשר להולמו דאם באכל שוגג לא אמרו ר"י לא היה הרא"ש צריך להטריח לחלק בין דברי ר"י לנידון ידי', והיה ל' לפרש ב' הטעמים שצנאכל לא אמרו ר"י וקדם שגודע לא אמרו ר"י, ולא עוד אלא שכתב הרא"ש שם דשוגג היינו כגון ששכח שנאסרו ע"י תערובות וע"כ כונתו דע"י שכחה זו אכל, דהרי צביל ששכח שהוא איסור לא יטיל לים, מבואר דשוגג זה אסור, ודברי הרא"ש ז"ל שכתב דקדם שגודע התערובות לא שייך למקנסי' אטו אחר שגודע התערובות דשמא לעולם לא יודע התערובות, אינם מוציאים ממה לא ניהוש, אם באת להתיר בגודעה התערובות אחר שנאכל ולתלות האיסור בהנאכל, יבוא להטיל לים בכל תערובות שיחשוב דלעולם תולין האיסור בהנאכל, ומה טעם הוא זה דשמא לעולם לא יודע התערובות הזה, ואולי הכונה שאם התערובות הזו תהא נאכלת כולה, אם לא נתלה האיסור בראשונים נמלא שכולם אסורין וא"ה, כמדומה דל"ל אוכלין באיסור, וע"כ להעמיד על הדיו ולומר דכולם אוכלין בהיתר, וא"כ כי נודע נמי, אבל אין זה מספיק וצ"ע.

ואם נתערב קדם הפסח לדעת המ"א דיב"י חו"ג או בככרות ללא בטלי הביא הב"ח סי' תס"ז בשם מרדכי הארוך בשם ראבי"ה דמותר לאכול מן התערובות כשיעור החמץ כדי להתיר את התערובות, ואין כאן מבטל איסור לכתחלה כיון דהוא קדם הפסח, ואמנם הרשב"א בתשובה שהביא המ"א סי' תמ"ז ס"ק מ"ה כתב דאסור להוסיף חטים כדי שיהי' ס' כנגד המחומלות אף קדם הפסח כיון דכונתו לבטל, ונראה לדעת זו אף להטיל לים אסור אף קדם הפסח.

התה"ד סי' קי"ז הביא דעת הסמ"ק דקמח בקמח מקרי יבש ביבש והלכך חטים שיש בהם מחומלות אף שיש בחטים ס' כנגד

ותערוכות של יבש ביבש אף לאין איסור אכילתו אלא מדרבנן מ"מ כיון דהחמץ הוא בעינו אסור אף אה"פ, כן כתב הב"ח סי' תס"ז בשם מרדכי הארוך בשם ראבי"ה, מיהו נתערב קדם הפסח תלי בפלוגתא אי חו"כ.

כג) שם סי' א' בהגה' ובפחות מס' סגי לי' בהשלכת כו', זה הביא ב"י מהגה"מ [נדפס בסוף ה' חו"מ בסוף ה' הגעלה] ומבואר שם דפסק כרשב"ם דבכל תערובות של אה"נ מהני הולכת הנאה ליה"מ אבל למאי דסתם הרמ"א לעיל ס"א דלא כרשב"ם לא מהני הולכת הנאה ליה"מ, ואפשר דחמץ לאה"פ לאין איסורו אלא משום קנסא סמך הרמ"א על הרשב"ם, והולכת הנאה לא מהני רק להתיר בהנאה אבל לא באכילה שאין באכילה פדיה, וכמש"כ הרא"ש פ' הכללים סי' ט', ודברי הב"י ל"ע במה שתמה למה אינו מותר באכילה, ובמ"ב ס"ק ק"ו כתב דאם נתערב לאה"פ מותר ע"י פדיה באכילה ואם נתערב קדם הפסח או בתוך הפסח אין הפדיה מתרת אלא הנאה, ואינו מובן שאם היה החמץ בעין בפסח ועבר עליו ב"י ולאה"פ נתערב באינו מינו בנ"ט, ואליבא דהטור דבנ"ט אסור, ואנו צאין להחירו ע"פ דעת רשב"ם בפדיון, למה תהא התערובות מותרת באכילה, ומש"כ הט"ז דכיון דהוא ניזוק בנכסיו כבר הוא נקנס וא"כ תו למקנס'י ובלא קנס אין איסור בחמץ שעבר עליו הפסח, אינו מספיק כלל דכיון דחמץ שעבר עליו הפסח אסור באכילה ובהנאה לכל העולם הו"ל כשאר דבר איסור האסור באכילה ובהנאה ואין פדיון מועיל לענין אכילה, תדע שהרי לא נאמר פדיון אלא בתערובות אבל אם החמץ בעין לכו"ע לא מהני הולכת הנאה ליה"מ ולא אמרינן דתסגי לי' בניזוק בנכסיו, ומיהו אף בלא פדיון יש מקום להקל נתערב אה"פ אף בנ"ט כמש"כ המ"א דלעת ש"פ משמע דברובו היתר סגי אף שיש בו בנ"ט.

ונתערב מין בשא"מ בפסח בנ"ט דאסור לאה"פ ג"כ מקילינן בפדיון ודוקא ליהנות מהני הפדיון אבל לא באכילה, וכן ננתערב קדם הפסח, דמין בשא"מ בנ"ט לא מהני נתערב בשעת היתר, ולמש"כ לעיל סי' קט"ז סק"י י"א אפי' בליכא כזית חמץ בתערובות.

כ' המ"ב ס"ק ק"ה דתערובות יב"י אפי' נתערב בפסח מותר לאה"פ וד"ז לא נתבאר בהדיא בפוסקים ובהגה"מ מבואר דאפי' נתערב קדם הפסח אסור לאה"פ דיבש ביבש מקרי חמץ בעין ואם אפשר להקל בנתערב קדם הפסח משום דיש סוברים דלא אמרינן חו"כ וכמש"כ לעיל סק"ד אבל נתערב בפסח לאין אנו מקילים [אף דלפי דעת השאלות ולפי דעת הרא"ש מותר] ראוי לאסור גם אחר הפסח דלא מנינו מי שחולק על ראבי"ה בזה.

במ"ב בשעה"כ אות קע"ה פי' דעת הטור דמאריך ס' בנתערב אה"פ לאינו אלא במין בשא"מ, ובזה ניחא כל קושיות המ"א דהרי יש קולא לאחר זמן במין במינו בפחות מס' דקדם זמנו אסור ולאחר זמנו מותר, אבל המ"א לא פי' כן דברי הטור.

באכילתו מה"ת מותר לאה"פ, וכן מין בשא"מ ואיכא ס' אפי' להסוברין דאסור להשהותו בנתערב בפסח, ואו נתערב קדם הפסח להסוברין חו"כ אפי' בלחן מ"מ מותר לאה"פ, כיון דמה"ת מותר באכילה.

אבל מבשא"מ בפחות מס' כיון דאכילתו אסורה מה"ת אסור לאה"פ ואף לדעת החולקין על הטור ומתירין נתערב אחה"פ בפחות מס', נתערב קדם הפסח או תוך הפסח אסור.

ונראה דאפי' בטל בפסח מין במינו, או מין בשא"מ והיה ס' כנגד החמץ, מותר לאחר הפסח, דלא עדיף קנס שקנסו במבטל איסור לכתחלה, מאיסור משהו שאסרו חכמים בחמץ בפסח, שלא גזרו בו לאסור אחה"פ, ועוד דלא שייך קנס של מבטל איסור במעבר בפסח כיון דחמץ בפסח במשהו ואין תערובתו גורם היתר כלל, ואפי' לדעת הסוברין דאיסור משהו מותר להשהותו, וא"כ מרויח היתר שהיה, מ"מ אין זה מבטל איסור אלא גורם היתר, ואפי' אם כיון בתערובתו כדי שיהא מותר לאחר הפסח, נראה דלא חשיב מבטל איסור, כיון דלאה"פ אין איסור כלל על חמץ זה כיון שלא נאסר מה"ת בפסח, אף דכל זה גרם לו תערובתו, מ"מ לאה"פ אין כאן תערובות איסור בהיתר אלא כולו היתר, ועוד כיון דמקילינן לאה"פ בחמץ דרבנן אף שעבר עליהם עבירה בשהיתו מדרבנן כי איכא עוד קנסא דרבנן לא נתוסף בזה חומרא לענין דיעבד לאה"פ, ועדיף בזה עירב בפסח מעירב לאה"פ דעירב לאה"פ במזיד אסור, ומיהו ברא"ש ר"פ כ"ג מבואר דכל שמעבר בכונה אף במעבר קדם הפסח ואין כונתו לבטל אסור לאה"פ ולא מסתבר להתיר עירב בפסח יותר מעירב קדם הפסח, ואפשר שאין דברי הרא"ש אלא ביבש בחמץ כדי ליתן טעם, אבל אין לאסור במשהו לאחר הפסח אם לא כשעירב במזיד משום קנסא, ובמ"ב ס"ק ק"ג כתב דאם עירב בפסח משהו אסור לאה"פ כדן מבטל איסור לכתחלה, וזה תימא שהרי חמץ בפסח אסור במשהו ואין כאן ביטול איסור ומה שיגרום היתר לאחר פסח לא מקרי מבטל איסור אלא גורם שלא יאסר, וכמש"כ לעיל.

וכן פסק בשו"ע סי' צ' בנוקשה דמותר לאה"פ כיון דאין אכילתו אסורה אלא מדרבנן, ולכאורה נראה דבכל מקום דלא קנים ר"ש לאה"פ, מותר אף באכילה, לאין לנו שום מקום לאסור באכילה כיון דלר"ש חמץ לאה"פ מותר, רק קנסא קנים, ובמקום דלא קנים למה יהא אסור באכילה, ואמנם בריב"ש סי' ג' כתב בהדיא דחמץ נוקשה לאחר הפסח מותר בהנאה ואסור באכילה, ונראה דתיבת ואסור באכילה הוא ט"ס שהרי ב"י לא העתיקו, והמ"א כתב בהדיא דמותר אפי' באכילה, וכן הגר"א כתב דאי כדברי הר"ן מותר אפי' באכילה, ומיהו הגר"א סיים לאין לנו מקור לזה וספיר י"ל דכי היכי דאסרינן בחמץ לאחר שבטלו אף שאין ב"י אלא מדרבנן ה"נ בנוקשה, ומיהו זה אינו קשה אלא לדברי הר"ן דמתיר אפי' אי נוקשה אכילתו בלחן, אבל אי נוקשה מדרבנן ספיר י"ל דלא קנסינן לאה"פ.

קדם הפסח ויהא רשאי לקיימן בפסח, לא מלינו שאסר הרשב"א שהרי אין כאן ביטול איסור אלא גורם שלא יבא האיסור וכמש"כ לעיל, וכל דברי הרשב"א לבטלן כדי לאוכלן בפסח, ודברי המ"א לדעת הרשב"א אסור לבטל אף בשביל להשתות ז"ע, ואמנם מדברי הר"י שהביא הטור נראה דג"ז אסור וז"ע.

כתב הטור בשם הר"י שאם החמילו עיסה בשמרי סכר שעבר עליהם הפסח העיסה אסורה כיון שהשמרים הן מעמיד אין לזה דין תערובות, ואם מין בשא"מ בעינן ס' ה"נ במעמיד אסור אפי' איכא ס' דמעמיד חשיב כנו"ט, אבל אי לעולם סגי ברובא אפי' מין בשא"מ, ז"ל דמעמיד עדיף מנו"ט, וכ"מ לשון הר"י, אבל ז"ע מנ"ל לחדש זה בלי מקור בגמ'.
 (א) תמ"ז מ"א ס"ק מ"ה, מותר להוסיף עליהן כו' ולהשתות, אינו מובן דהוספת חטין לכרי לבטל את החמורות, הרשב"א אוסר אף קדם הפסח, דחשיב ל' מבטל איסור כשתחלה, והיינו שמוסיף ע"מ לטחון קדם הפסח, דכלל טחינה אין כאן ביטול דמה לי חד בתרי או חד באלף, אבל כשטוחן לפני הפסח, הו"ל לא בלח ובטל בס' ואינו חו"נ, והו"ל מבטל איסור, ודעת ראבי"ה שהביא המרדכי, שמוחר להטל לים ולהתיר את התערובות קדם הפסח ללא חשיב מבטל איסור כיון דקדם הפסח לאו שם איסור עלה, ונשמע מזה דמוחר להוסיף קדם הפסח.

והנה לא אסר הרשב"א להוסיף ולטחון קדם הפסח אלא בזמן שראינו לאפות קדם הפסח, אבל אם ראונו לטחון כדי שיהי' ביטול

סימן קכ

והלכך כלי אדמה אין להם הגעלה כמו שאין הגעלה באוכלין, ואין להקל בזה כלל וכלל.

(ג) אור"ח סי' תנ"ז מ"א סק"ו, כתב שאין מגעילין שני כלים זא"ז בזמן איסור אלא א"כ יס' נגד שניהם, והגרע"א בגליון כתב להתיר ע"פ דברי הרמ"א יו"ד סי' ק"ג שאם בשלו בקדירה ב"י דבר שהאיסור פוגמו וניער הקדירה בכף ואח"כ ניער באותו כף קדירה אחרת שהאיסור משביחו מותר משום נ"ט בר נ"ט, אלמא לכל שהאיסור נתבטל ברוב חשיב נ"ט בר נ"ט אע"ג דכשכב בקדירה אחרת חשיב כהוכר האיסור מ"מ כיון דטעם השני עדיין היתר משום ביטול דיינינן ליה כהיתרא וההכרה חשיבא כחלות איסור וכשם שאין נ"ט בר נ"ט ראוי למיחל עלי' איסור ה"נ אינו ראוי ללאת מדין ביטול ע"י הכרת טעמו בתבשיל האחר, וה"נ בנותן טעם בר נותן טעם שמתחלה היה ס' נגד האיסור ואח"כ נתוסף איסור אין המתבטל חוזר לאיסורו, ומטעם זה התיר הגרע"א בגליון לעיל סי' תמ"ז בחריף שקבל טעם פגום בשעה שהוא במים ואבד חריפותו ואח"כ הוסיף מן המים ושם לחריפותו דחשיב נותן טעם בר נותן טעם, והנה דברי המ"א הן ממה שהביא ב"י תשובת הרשב"א, וכנראה דעת הגרע"א דהרשב"א חולק גם אהא דסי' ק"ג, אבל לא מסתבר שאם הרשב"א אוסר אין ראוי להקל בשביל דברי האו"ה והיה ראוי להחמיר בדברי הרשב"א, אבל יס' מקום לחלק דההיא דסי' ק"ג שאין הכרת האיסור כאן בכף אלא ע"י שינא לתבשיל האחר ויטעמינו זה מקרי ענין מחודש והשתא כשהוא בכף אי אפשר לו להאסר וחשיב היתרא, אבל בהגעיל כלי ויס' במים ס' ואח"כ הגעיל כלי אחר ונתוסף טעם והוכר טעם הראשון שלא נעשה דבר מחודש באיסור הראשון אלא כמו שהוא בלוע הוכר וחזר לאיסורו לא מקרי היתרא ולא דיינינן ל' כנ"ט בר נ"ט, ולפ"ז גם כהא דדן הגרע"א סי' תמ"ז יס' לאסור כיון שלא נעשה מעשה חדשה באיסור אלא בהיתר ועי"ז הוכר טעם האיסור לא חשיב היתרא לדון בו נ"ט בר נ"ט, ודברי הרמ"א סי' ק"ג ודברי הרשב"א לא פליגי.

(א) תמ"ז מ"א ס"ד מנא פת בפסח כו', במ"ב בבה"ל כתב דאין להקל למעשה לאוכלו בפסח משום דבפ"ח הגדפס כתב דאין דינו דרב אלא לענין להתיר לאחר הפסח וואע"ג דרב ס"ל לק' כ"ט ב' כר"י דלאחר זמנו ג"כ דאורייתא מ"מ בפסח דאיכא כרת אין להקל והדברים תמוהים מאד דמימרא שלמה נאמרה דמותרת ואנן ניקו ונימא דמותרת לאחר הפסח, ולמה העלימו הדבר בגמ' והניחו לטעות לכל התלמידים, ועוד דבגמ' פריך פשיטא ואי בפסח באמת אסורה היכא פשיטותא, ולשון ר"ח שכתב פי' אחר הפסח קאי לפרש לשון הגמ' רבו ימי מלך ופירשו דר"ל רבו ימים אחר כניסת הפסח. וא"ה, נמא מכתב מרן זללה"ה, דהדר מסיום הפי' בדברי הר"ח, וכ' להגיה כדלקמן: ונראה להתעפש הרבה היה ע"י ימי המלך דהיינו כל ימי הפסח וכדאמר כל יומא ויומא ורהיט הדבר הוא הכל לפי דעת המומחים באותו דבר אם יס' אפשרות להתעפש וכדאיתא בשו"ע.

(ב) מ"א סי' תנ"א סק"ד, מדברי הגאון ז"ל נראה שפירש גללים לפיעי בקר, ומזה למד דגם כלי אדמה מהני הגעלה, וכן תפשו אחרונים ז"ל, אבל הדבר תמוה מאד, דכלי אדמה גריעי מכלי חרס ואין סבירא כלל שתועיל להן הגעלה, ובדומי דגללי שכתב הרי"ף, פי' הר"ן של שיש וכ"ה במפרש שם, וכ"ה בל' השה"ג שם בשם ריא"ז, וזה גם כונת הטור, תדע שהרי כתב בשם ר"י סימפוני דסגי בהדחה וכי כלי גללים אינם בולעים אף בחמין, אלא ע"כ בשל שיש קאמר, וכ"ה במרדכי פ' כ"ט ובר"י נ"ה ח"ה, והא דכ' הר"מ פ"ח ממעה"ק הט"ו כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה כו' אלא הדחה בלבד, האז הדחה אינה להכשיר את הכלי אלא בשביל ביעור נותר ולבצר את הבעין, תדע שהרי דעת הר"מ פ"ה מה' חו"מ הכ"ג דכלי אבנים טעונין הגעלה, אמנם המרדכי פ' כל שעה פי' הדחה דתניא בתוספ' היינו הגעלה וכ"מ בתוספ' שם דקתני בדברי ר"ס דקק"ל טעונין הדחה משום נו"ט, אבל נראה דהמרדכי לא גרס כלי אדמה.

דיגעיל יורה בתוך יורה וע"ז חדש רב עקבי' דמהני גלנפא, ואע"ג
לאכתי לא יכול למלאותו שיהיו המים על כל השפחות שאין גלנפא
לליטה מחזקת המים, מיהו ע"י גלנפא יכול למלאותו באופן שיהי
בטוח שמעולם לא נתמלא יותר מדהשאתא, וגם כשירתיח יהי
בטוח שהרתיחה עברה על כל שפתי הכלי, ומים הקבועים בכלי
כשנרתחים פעולת פליטתן יותר חזקה מהמים הבאים על הכלי
מחמת הפשטת הרתיחה, והלכך אם היתה הבליעה במים שוכנים
לא מהני הגעלה ע"י הפשטת הרתיחה, אבל כשנבלע בהפשטת
הרתיחה מהני הגעלה בהפשטת הרתיחה, ונלוות דקאמר היינו
בעצובי הרתיחה.

(ה) ובמ"מ פ"ה מה' חו"מ נקט בלשוננו אחורי הכלי, ונראה
לשפת הכלי קרי לה כן וכמש"כ הפמ"ג באו"ח סי' תנ"צ בא"ח
ס"ק י"א, דאי אחורי ממש, א"כ מאי מהני גלנפא, דהא גלנפא
מחזקת שלא תשפוך אחורי הכלי, ועוד אם איתא דהגעלה מבפנים
לא מהני לנלוות הנופלין על דופני הכלי מבחוץ, א"כ לא מהני
לעולם רתיחת הכלי, דאי אפשר דהרתיחה תכסה כל שטח הכלי
מבלי השאיר מאומה, ועוד שהעתיק לשון רש"י שהוא לפי פירוש,
ואם כיון המ"מ לפי' אחר, הי' צריך לבאר, ונראה עיקר לדינא
דאף אם לא עברו המים בהגעלה אחורי הכלי כלום, הויא הגעלה,
אע"ג דבשעת תשמיש ודאי נפלו הנלוות אחורי הכלי הרבה
פעמים.

(ו) מ"א סי' תנ"צ ס"ק י"א ואע"ג שהמים זבין משם דרך הטיט
כו', לכאורה משמע דהמ"א פי' הסוגיא באחורי הכלי ממש, וזה
תמוה דאף אם נפרש כן דברי המ"מ אכתי יפלא דשצק דעת רש"י
והר"ן ושנה משנתו כיחידאה, ובאמת לא ברירא גם דעת המ"מ
וכמש"כ לעיל.

(ז) ונראה דאם הגעיל ע"י גלנפא מותר לשאוב בהאי כלי מכלי
גדול רותחין, דהגעלת פנים מפלטת כל הבלוע, אלא שיש לדון
לדעת הר"ש שהבאנו חזו"א יו"ד סי' י"ז בטיפת חלב שנפלה על
הקדירה מבחוץ שאין הטיפה נכנסת כלל לפנים ע"י ציטול בפנים,
ואפשר דלפ"ז לא מהני הגעלה ע"י גלנפא לשמש בשאיבה, דהרי
כל כלי ודאי נשפך עלי' רותחין מבחוץ ע"י הרתיחה, ולזה לא
מהני הגעלת פנים, מיהו י"ל דנהי דהנבלע מבחוץ לא יתן טעם
בפנים לעולם, מ"מ מים שצפנים נכנסין בכל דופני הקדירה
ומקליטין ומבטלין את הבלוע, וכן מסתבר, דאל"כ למה התירו
בגלנפא ליחוש דלמא ישאוב לפעמים בהאי, ודוחק לומר דלא
התירו בגלנפא אלא בגדולה דוקא, וי"ע.

(ח) ואם נשתמש בשאיבה וברא להגעילו לא מהני גלנפא כיון דע"י
גלנפא אין השפה נגעלת אלא בנלוות, וכיון שבלעה במים שוכנים
וקבועים לא מהני הגעלה בנלוות, אמנם אם הכנים שפחו בתוך
יורה והגעיל שפחו, שפיר דמי, אף שכל הכלי לא הוגעלה אלא
מבפנים, מיהו י"ל דדוקא בנלוות הנשפכין על הדפנות מהני
הגעלת פנים, אבל בנשתמש בשאיבה דנבלע מבחוץ במים קבועים

ובס' אגלי טל מלאכת דש, כתב שאין דברי רמ"א סי' ק"ג אלא
לשיטת הסמ"ק דהא לאסור נ"ט בר נ"ט באיסורין הוא משום
חנ"נ והלכך אם הוא לפגם בתבשיל שאין נ"נ אין הכף אוסרת אבל
לדעת הרשב"א והר"ן דמשום דאיקליש לא חייל עלי' שם חדש של
איסור הדין נותן דהכף שקבלה הטעם מהתבשיל אף שמתחלה הי'
הטעם לפגם כשתחבץ הכף לקדירה שהטעם משבית בו אסור, ואין
דבריו ז"ל מובנין דא"כ למה התיר הרמ"א וכל האחרונים הלך כל
הראשונים פירשו הטעם משום שאין איסור חייל על טעם קלוג
וכמש"כ הש"ך סי' ז"ד ס"ק כ"ב, וכ"כ הגרע"א סי' ר"ז, ואיך
ניקום וניקיל כדעת הסמ"ק, ועוד הלך בדיון נ"נ בשאר איסורין
נחלקו הפוסקים ובדין נותן טעם בר נ"ט באיסורין כו"ע מודים
וע"כ דעתם משום שהוא טעם קלוג לא חייל עלי' איסור וכמש"כ
הש"ך שם, אלא ודאי דינו של הרמ"א סי' ק"ג הוא לכו"ע ומשום
שנתבטל ברוב ופקע איסורו חשיב כהיתירא וכמש"כ הגרע"א.

ועוד נראה דגם הסמ"ק מודה דטעם נ"ט בר נ"ט משום דלא
חייל איסורו על טעם קלוג והא דהולך הסמ"ק לטעם נ"נ משום
דסבר דהבשר שחוזר ונבלע בקדירה נפגם אחר מעל"ע אע"ג
שנפסקה בליעתו באמלע המעל"ע וכמש"כ הפר"ח סי' ז"ד, והא
דיהיב טעמא בבשר משום נ"ט בר נ"ט הוי מצי למימר משום
שנפגם אלא קושטא קאמר דבבשר איכא היתירא משום נ"ט בר
נ"ט, מיהו מה שהחליט כן הפר"ח והסכים להמע"מ שהשיג על
הטור אינו מוכח וספיר י"ל דס"ל להטור דכיון דנפלט והטעים
את המים כבר נחלץ מפגימת הקדירה שעד עכשיו ומונין לה מעת
לעת משעת החימום וזו י"ל שהיא דעת הרא"ש ודעת הש"ך אבל
לכו"ע דאיסור אסור אפי' כמה טעמים אף למ"ד דאין חנ"נ בשאר
איסורים, ואפי' מה"ת אסור משום טכ"ע אפי' נ"ט בר נ"ט, אף
לכו"ע אין נ"נ מה"ת.

עוד יש נפקותא בטעם הסמ"ק דהמים נ"נ לזריך ס' נגד כל
הקדירה, ואילו מטעם שאין האיסור נפגם סגי בס' נגד האיסור
ולריך לשער כמה יש במים נגד הקדירה ובשחזרה הקדירה ובלעה
המים בלעה איסור לפי חשבון וכמש"כ בגליון מטה יהונתן, מיהו
מש"כ להשיג בזה על הפר"ח אינו מובן דכונת הפר"ח כמש"כ
לעיל.

אין להקשות לדברי הפר"ח שהאיסור נפגם מה מועיל שהיתיר
נ"נ הלא אין ההיתיר אסור מדין נ"נ אלא במקום שהאיסור יכול
ליכך לשם והכא האיסור נפגם ואין כאן איסור, י"ל דנפגם לא
מקרי שאין כאן איסור שהרי לא נפסל מרג אלא שאינו מטעים
ומבטיל ברוב וכמש"כ הגרע"א שם.

(7) ע"ז ע"ז ב' מה דולעו בנלוות אף פולטו בנלוות, צפרש"י
והר"ן מבואר דהאי גלנפא הוא כדי שיעלו המים והרתיחה על
שפתי הכלי ומבואר דהא דאמר יורה קטנה בתוך גדולה אינו כדי
להגעיל גם מבחוץ ולעולם הרתיחה מבפנים מפלטת מכל עובי
הדופן, אלא מפני שאי אפשר למלאות הכלי על כל גדותיו, אמרו

הגר"א יו"ד סי' ק"ה ס"ק נ"ה וכ"ד הגר"א שם להקל לאין ההיתר מפטם לאיסור.

כ' עול הגמ"א ש"ס אין חמץ בעין אין לאסור כולו משום בליעת שמן והבולע בכלי קיל טפי, ואין לסי' ק"ה ס"ה ולסי' ז"ד ס"ח, נראה כונתו דאי בשמן אוסר כולו לדין לאין אנו בקיאים ראוי לאסור לעולם בס' ולמה מקילין בס' ז"ד וכמו שהק' הש"ך שם, ואמנם לפ"ז אף בדבר שיש בו רטיבות מקילין, וזה ללא כהש"ך שם דקים לי' בדבר שיש בו רטיבות אוסר הכלי עד ס', ולא מסתפק אלא בנגוב, אבל בדבר שיש בו רטיבות כיון שאוסר נטילה והוא שמן למה לא יפעפע בכולו, ואפשר דהמ"א נמי איירי בנגוב וכמס"כ לעיל דבשעת הכנסה לתנור שיש בה רטיבות עדיין קר, ואפשר דדעת המ"א דמן הכלי אינו אוסר אלא קליפה וכדעת רי"ו ושאפי"ר י"ל דאפי' בשמן אינו אוסר, והנה במ"א כ' בהדיא דסגי בקליפה וע"כ ז"ל דאיירי בנגוב או דלעולם אין הכלי אוסר יותר מקליפה.

ס' במ"א ונתערבה ראשונה באחרונות נחטבלה כ"נ לגרום, אבל לגי' דידן יש לפרש שנתערבו אותן שהוציא אחר שנבלע במרדה באותן שהוציא מקדם והראשונות היו מרובות, ועל זה לא תתכן השגת המ"א.

יב' אור"ח סי' תס"ז סי"ד בהגה' ויש מחמירין לאסור כל מה שנמלח ביחד, כבר נתבאר סי' תמ"ז ס"א שאין להחמיר בחמץ יותר משאר איסורין לענין כמות הבליעה ש"ס בשאר איסורין אינו אוסר רק כדי קליפה או נטילה גם בחמץ כן, וא"כ אם התרנגולת כחושה הדין נותן שאין אוסר אלא כדי קליפה וכמס"כ הרא"ש, אבל אם התרנגולת שמינה נחתין לנידון אם ההיתר מפטם לאיסור ולדעת הטור דהיתר מפטם לאיסור יש לאסור כל התרנגולת, ואמנם בכחושה ג"כ יש מקום לאסור משום מנהג רמ"א להחמיר שאין אנו בקיאים בין כחוש לשמן, ואמנם באיסור דרבנן מקילין במקום הפסד קצת והכא באיסור משהו דרבנן קיימין, ועוד יש מקום להקל כאן טפי דהרי הרבה חולקים על הטור בדין היתר מפטם לאיסור, ומ"מ מחמיר כאן הרמ"א דבתרנגולת מאי שיהא שמינה, וגם החטה נאסרת והקמח מתפשט ע"פ כולה, א"נ משום חומרא דחמץ המנהג כן, ואמנם בתרנגולת שמינה יש לאסור מן הדין.

ולענין שאר חתיכות ראוי לאסור בשהראשונה שמינה אי סבירא לן דהיתר מפטם לאיסור ולא דמי לאיסור כחוש שנבלע בשמינה ואח"כ מלח השני עם אחרת דהבא כיון דבשעה שהראשונה בולעת האיסור כבר היא נוגעת בחברתה האיסור מתפשט בכולן וכמס"כ חזו"א יו"ד סי' כ"ב סק"ה, ומהמ"א ס"ק ל"ג נקט בפשיטות לאין הטעם יוצא מחתיכה לחתיכה ע"י פיתום של היתר וכמס"כ הטור סי' ק"ה באיסור כחוש הבולע בחתיכה שמינה, וזה תימא שאין דברי הטור אלא כשנגעה השני בחברתה לאחר שכבר פירקה מהאיסור וכמס"כ לעיל ואמנם יש מקום להקל באחרות משום

לא מהני הגעלת פנים, ואפשר דבעינן דוקא יורה בתוך יורה, ובמ"א שם כ' בשם מהרי"ל דאם הוא כלי ששואבין עמו רותחים אין לו תקנה באופן זה לדין החיצון לא נגעל בו, מבואר דסבר ללא מהני הכנסת השפה ביורה, ומיהו דברי המ"א מורין שד"ז יש לו מקור בגמ' שהרי לא אמרו אלא משום שבלע בנלוות, והיינו ע"פ פי' המ"א מל' המ"מ, אבל למס"כ אין לד"ז מקור בגמרא, אבל ראוי להסתפק בזה ולהכריח הגעלה של יורה בתוך יורה.

טו' כ' הפ"ת ביו"ד סי' ז"ב סק"ג, דבטיפה שנפלה על הקדירה מבחוץ, היכי דהקדירה אסורה והיא של מתכת, ובה להגעילה, לריק להכניסה כלה בתוך יורה משום כל החיצון, ואין לדברי המ"א, וזה תמוה, דטיפה שנפלה הוי הבלעה בנלוות, ובה לכל הפירושים מהני הגעלה ע"י גדנפא כמו כל הגעלות, ואינו ענין לדברי המ"א, אמנם לדברי המ"א לריק שיתחיל וישפכו המים אחורי הכלי על מקום הטיפה, ולמס"כ לעיל ברחיבת פנים סגי.

י' שבת מ"ב ב' תוד"ה אבל, וכ"מ בשלהי מס' ע"ז כו' מה בולעו בנלוות כו' ואי עירוי ככ"ר כו', התם לאו עירוי הוא דהא שניהם חמים והם אכל האש, אלא נראה דעיקר ראיו' זו נאמרה לסתור דעת האומר דמהני הגעלה ע"י עירוי, אף שנתמש ככ"ר, וכמו שהביאו בשלהי דבריהם, וזה נסתר מסוגיא דע"ז, דהא חזינן דאפי' העלאת רתיחה לא מקרי הגעלה, אם נשתמש ברותחין קבועין, וכש"כ ללא מהני עירוי מכ"ר היכי שנתמש ככ"ר קבוע, ולשון הכתוב לפנינו בתו' בראי' ז, אי אפשר לישבו.

יא' מ"א סי' תנ"א ס"ק ל"ז כתב בשם מהר"מ שאם הכניסו מלה במרדה של חמץ ולא נתקנחה והוציאה חמה סגי בקליפה, וז"ע הלך חם כלי ראשון דינו ככלי ואוסר נטילה, ואפשר דדעת מהר"מ לכלי סגי בקליפה, וברא"ש פ' ג"ה כתב דכמדומה דדעת מהר"מ דבמליחה סגי בקליפה, ומשמע לכלי בעי נטילה, ואמנם אם אין כאן חשך חמץ בעין רק בלוע בכלי י"ל דדעת מהר"מ כרי"ו [בחזו"א יו"ד סי' כ"ב סק"ו] דסגי בקליפה ואמנם י"ל דלכך סגי בקליפה משום דהוי שניהם נגובין ולעולם סגי בקליפה, ואמנם בשעת הכנסה לתנור יש צדק רטיבות ובתנור נעשין שניהם חמין ואפשר דטרם שהסירו המלה מן המרדה עדיין כל העליון של המרדה קר.

ומס"כ שלא נתקנחה, נראה לאין הכונה שיש חשך שנדבק במלה חמץ בעין דא"כ ודאי לריק נטילה דטרם שהמלה נגובה ראוי לאסור כדי נטילה, אלא אע"ג דלא נתקנחה אין חוששין לחמץ בעין דסתמא היא נקיה וז"ע, א"נ שראין שלא נדבק חמץ במלה, ואין החשך רק משום נתינת טעם.

וממה שסיים המ"א דאפי' נגע מלה בחמץ די בנטילה משמע שמפרש דקליפה לאו דוקא אלא ר"ל נטילה.

כתב עול המ"א ש"ס החמץ היה בו שמנונית ויש חמץ בעין על המרדה אוסר בכולו דהשמן ההיתר מפטם לאיסור ומפעפע בכולו, והיינו למאי דמחמירין בזה, אבל הרבה חולקין על זה וכמס"כ

ומ"מ לדינא אפסר להתיר אחרות אפי' בליכא ס' נגד החמץ, ואפסר להתיר גם קמייטא בקליפה ואפי' בליכא ס', אלא אסרינן מלד מנהגא להחמיר בפסח.

והא דמקילינן באחרות היינו אפי' ביש ספק שנגעו בחטה, כן מבואר מדברי המ"א, מיהו בודאי נגעה דין כחתיכה קמייטא. והגר"א פי' דהא דקולף את כולם ויש מחמירים לאסור כולם היינו בספק שמא נגעו כולם בחטה, אבל לא משום שהכלוע יואל מחל"ח בל"ר.

אור"ח סי' תס"ז סי"ד ויש מחמירין לומר שמעמיק כל סביבותיה כו', פי' הגר"א דסבירי להו דהא דאמרו דמליחה אינה אוסרת אלא כדי קליפה, היינו דבקליפה זו נבלע האיסור בכח ראשון ויש בקליפה זו טעם איסור, אבל האיסור יואל מקליפה זו ומתפשט בכל סביבותיו, אלא שהיואל הוא מועט ולעולם יש בהיתר ס' כנגד האיסור, והלכך בשאר איסורים אין סביבותיו אסור, אבל בחמץ לאוסר בכ"ס סביבותיו אסורין, וכתב הגר"א דהא דסביבותיו לא נעשה נבלה, משום דס"ל כר"ת דהנאסר בכ"ס לא נעשה נבלה, וס"ל לפ"ז הא דהקליפה לא נעשה נבלה משום דקליפה לא נעשה נבלה כדעת הרא"מ בתו' חולין כ"ו ב', דטעם התו' שם משום שאין האיסור יכול לילך לשם לא יתכן לדעת הראב"ד דהא באמת האיסור מתפשט בכל סביבותיו, וא"כ דין הוא דיהא כריך ס' כנגד הקליפה, אלא שאין קליפה נעשה נבלה וא"כ ס' רק נגד האיסור המתפשט, ולעולם איכא ס', אבל סביבותיו לא הוי כקליפה אלא כחתיכה, אלא מפני שאין איסורה אלא ע"י משהו לא נעשה נבלה, מיהו לא הגענו לסוף הדברים שאין דרך הראשונים להוסיף דברים שאין להם לא שרש ולא ענף בגמ', ומה שנאמר בגמ' הוא יקלוף או יטול, וסביבותיו מאן דכר שמי', וגם אינו מובן איזה אומד הדעת יש כאן לדעת שיעור סביבותיו.

סב"ו חותך מקום פגעו לפי אומד הדעת, כדין נמלח בסי"ד אבל בנמלח חולק הרא"ש דדי בקליפה, ובעניינו לא הגענו למקור הדברים וכמש"כ לעיל, ואם במליחה פליג הרא"ש למה קיבל רבנו הדבר בללי, וכן הא דנאסר כולו ע"י הפיכת השפוד לא נתגלה כיון דללי אינו אוסר בכולו בין שהאיסור למעלה בין שהאיסור למטה בין שהוא מן הצד כי היפך השפוד מאי הוי, והגר"א כתב דחשכ ליי כניעור וכיסה, אבל ל"ע דהתם הזיעה ע"פ כולם או האיסור בתוך הרוטב, ושו"ר בהג"מ סוף ה' חמץ כ' דע"י הפיכת השפוד הרוטב מתפשט וס"ל ג"כ דהוא רק משהו והלכך אינו אוסר בכל האיסורים רק בחמץ בפסח שאוסר במשהו.

(יד) נ"א סי' תמ"ז סק"ב כתב שאם נגעה המצה במצה שנתכפלה ולא נגעה במקום הכפל אלא בצד האחר אינה נאסרת אע"ג שהיא משוחה בשמן והאיסור נתפסם שאין דין פיתום בכלוע, ולמש"כ חזו"א יו"ד סי' כ"ב סק"ח כל שנוגעת החתיכה הבולעת בשעה אחת באיסור ובחתיכה השני' שפיר היא מתפטמת להוליך הטעם שבולעת לחתיכה השני' אלא שיש כאן מקום להקל משום דעת

דעת מהר"מ דאף איסור שמן אין יואל מחתיכה לחתיכה בל"ר ויש להקל מיהא באיסור כחוש שנתפסם ע"י ההיתר, שגם בזה הרבה חולקין על סברא זו, וגם יש לזרף דעת רמב"ן דבמליחה גם שמן אינו מתפשט כלל, ועדיין יש מקום לאסור כולו מחמת המנהג שאין אנו בקיאים בין כחוש לשמן וא"כ יש להחזיק את האיסור דהיינו החטה כשמינה, ובאיסור שמן אנו מחמירין אפי' מחתיכה לחתיכה, ואמנם דוקא בשמינה מחמירין אבל לא בכחוש וכמש"כ הש"ך סי' ק"ה ס"ק י"ז, ועוד דבאיסור דרבנן במקום הפסד קלת מקילינן ועוד דבחמץ ללא שייך בו שמנונית מקילינן כמש"כ רמ"א סי' ק"ה סעי' ט'.

(יג) כ' המ"א דלכך לא אסרינן אחרות, משום דהוי דרבנן, ועוד דאין בחמץ זיקת שמנונית, ועוד כיון דיש סובירין שאין מליחה אוסרת אפי' בשמן, וא"כ יש לסמוך על השאלות דחמץ בס', וטעמים אלו יתכנו גם בראשונה, אם היא כחוש, דאין להחמיר משום שאין אנו בקיאים ולהחזיק את החטה דין שמן דברבנן מקילינן בהפסד קלת, וגם אין זה זיקת שמנונית, וגם יש לסמוך על הרמב"ן שאין מליחה אוסרת בשמן.

ובכ"ר כתבנו לעיל דבראשונה מחמירין טפי משום מנהג, והעיקר דיש להחמיר בראשונה טפי היינו משום דההיתר מפטם לאיסור ובשני' יש להקל גם בזה משום דעת מהר"מ שאין שמן יואל מחתיכה לחתיכה.

ול' הג"א שכתב דבאיסור דרבנן לא אמרינן שאיסור יואל מחתיכה לחתיכה, היינו דבאיסור דאורייתא מחמירין אפי' בכחוש שיואל מחתיכה לחתיכה כה"ג שנמלחו הרבה חתיכות יחד והאיסור נוגע באחת מהן והן נוגעות זו בזו, וכמש"כ חזו"א סק"ח, דכיון דאנו אסרינן קמייטא לחוש שהאיסור שמן יבדינן לכל התערובות דין שמן, אבל באיסור דרבנן מקילינן בכחוש אפי' בחתיכה הנוגעת, מיהו קשה להכא דאסרינן קמייטא הו"ל לאסור כולו כיון דאנו חוששין בקמייטא משום שמן מדין היתר שמן מפטם לאיסור, ואמנם כיון דכאן מקילינן אפי' בשמן להתיר האחרות א"כ לא שייך חשש שמן רק לענין לאסור קמייטא ואמנם היתר אחרות הוא נמי על סמך שאין ההיתר מפטם בצירוף דעת מהר"מ שאין שמן יואל מחתיכה לחתיכה והרי גם בשאר איסורים באיסור כחוש היה אפשר להתיר את האחרות אלא דכיון דאסרינן קמייטא אסרינן כולהו, א"כ היה דין גם כאן לאסור כולו מ"מ כיון דכאן אפשר להקל גם בשמן לא מחמירין ולפ"ז יש להקל אחרות אפי' כי ליכא ס' בכולהו, ואמנם מדברי המ"א משמע דס' בעינן, וואע"ג דבלא ס' קיימינן בדאורייתא מ"מ יש להקל משאר טעמים ואפסר משום כיון דאסרינן קמייטא משום חשש שמן אסרינן באמת כולהו בין בכחוש בין בשמן, אבל לענין לאסור במשהו לא מחמירין לא בכחוש ולא בשמן.

קמייתא כולה אסרינן גם אחרות וכמש"כ רמ"א יו"ד סי' ק"ה וכמש"כ חזו"א יו"ד סי' כ"ב וסק"ח.

ס' אצל מהרש"ל וז"ח ומהר"י מנריכים ס' נגד הדבוק, אין טעמם שזה דמהרש"ל מחמיר משום דסבר דיש פוסקים לאפילו כלי ומליחה אסורים בס' מעיקר הדין כמו שהאריך בפ' ג"ה סי' כ"ח, אצל מהר"י מחמיר משום שלא תחלוק בין כחוש לשמן שאין אנו בקיאים בדבר.

ס' ומ"מ נ"ל דלא צעין ס' אלא נגד ד הפנימי כו' דבדל החיצון שולט האש שפיר, לפ"ז הא דכ' רש"ל שאם נשכה במקום הכפל אסרת דוקא נשכה דנגעה במקום פנים הכפל אצל נגעה ולא נשכה הוא כנגעה בדל שני שהרי דל החיצון לית בו רק טעם חמץ, ולפי דברי המ"א שאין כפולה מתחממת אלא מצפנים הדין נותן שאין המרדה נאסרת כדן אין בלוע יולא בלא רוטב, ובמ"א סי' תנ"א ס"ק ל"ז כ' שאין המרדה אסרת אחרות, כיון שאינו אלא חומר, ולכאורה אילו מובן שאם באמת אין הכפל גורם חימוץ למה נחמיר, ואם יש ספק באמת שמחמץ למה נקיל באחרות, ואפשר שהחימוץ אפשרי באופן רחוק והלכך מחמירין מאלד זהירות יתירה ולא מחמירין באחרות, אצל אי אין החשק של חימוץ רק מצפנים ולד החיצון מזה גמורה ניחא טפי שאין אנו חוששין למרדה, ובזה ניחא ג"כ שאין אנו חוששין למקום התנור שנאפה מזה הכפולה דלעולם דל החיצון חוץ בין החמץ לתנור.

ומיהו למש"כ המ"א בשם מהרש"ל דאפי' נגע בדל שני כריד להניח כדי קליפה מן ההיתר אפשר דגם המרדה נאסרת כדי קליפה וכ"כ המ"א סי' תס"ז ס"ק ל"ג דכל התרנגולות כריכין קליפה אפי' אותן שודאי לא נגעה בהן החטה, ומיהו כבר כתב המ"א שם דקליפה זו אינה מן הדין, והרי בעלמא כה"ג א"כ קליפה כמש"כ הט"ז סי' ק"ה ס"ק י"ד, ועיקר חומרא זו תמוהה שהרי אין אנו למידים דינים אלו אלא ממה שנתבאר ביו"ד שם, ואין מקום לחדש כאן קליפה.

טו' צמ"ב סי' תס"א סק"ל כתב דמזה שנגעה במקום הכפל אפי' תוך הפסח די בקליפה, והא דאסר הרמ"א תוך הפסח כל המזה היינו משום שהחמץ והמזה חד גוף, ותמוה דלעולם אין חילוק בין חד גוף לתרי גופי ובמקום שאין אוסר אלא כדי נטילה אפילו בחד גופא אינו אוסר רק כדי נטילה כמו גדי שכלאו בחלבו חולין ל"ו ב' אלא דעת רמ"א להחמיר בפסח אפי' בכחוש משום שנהגו כן וכמו שרמז יו"ד סי' ק"ה ס"ט וכמש"כ המ"א סי' תס"ז ס"ק ל"ג ורמז אהא דסעי' י"א במזה שנתבאר בה חטה דבתוך הפסח אסרינן כולה אע"ג דחטה ומזה וחטה ותרנגולת תרי גופי, אלא ודאי הרמ"א אוסר כל המזה בפסח משום דמחמירין באפי' בלא רוטב משום לתא דשמן לאסור בטולה, והא דמחמירין השאר היינו בנגעו שלא במקום הכפל וולמש"כ לעיל כל שלא נשכו מקרי שלא במקום הכפל אצל נגעה אחת במקום הכפל אסרינן כולה.

מהר"מ שאף איסור שמן אין יולא מחתיכה לחתיכה בל"ר, והיינו נמי טעמא דמחמירין בס' תס"ז וכמש"כ לעיל, ואמנם אם מקום שנתכפל קר ולד האחר חס ונגעה המזה בדל החס הזה ודאי אין הטעם יולא כלל ולא מהני מה שנתפטם כדן איסור כחוש שנבלע בחתיכה שמינה שאין הטעם יולא מחתיכה לחתיכה בל"ר.

ווצח"י חלק על המ"א דכיון דהמזה גוף אחד עם מקום הכפל הוי כאיסור מחמת עצמו וספיר ההיתר מפטמו, ולפי דבריו ז"ל אפי' הסיר הכפל מהמזה ואח"כ נגעה במזה אחרת אסרת חברתה כדן שמן, וזה אינו שהרי כתב הטור דחתיכה שמינה שבלעה איסור אינה פולטת בל"ר ואע"ג דבשעה שבלעה הרי נגעה חמה בהאיסור ופטמה לה לחתיכה דאיסורא בשעה שהיתה עצמה של איסור מ"מ כשפלטת הטעם לחתיכת ההיתר השמינה יש להטעם הנפלט דין טעם ואינו יולא בל"ר ולא מועיל לו פיתום לכאח, וה"נ בטעם חמץ הבלוע בחלק המזה אפי' אם נחשב כנתפטם בשעה שהיה עצמו של איסור מ"מ כשהוא עכשיו טעם ולא ממש אינו יולא מבליעתו בל"ר, וגם צעיקו של דבר אין נפקותא בין חתיכה אחת לב' חתיכות וגם בחתיכה אחת נחשב כל חלק בפ"ע והרי יסוד שאין בלוע יולא מחתיכה לחתיכה בל"ר נלמד מהא דזה שנאסר כדי נטילה אין הטעם יולא ממקומו לאסור כדי נטילה אחרת אע"ג שכולו חתיכה אחת.

ס' ומיהו נ"ל דיש להורות בזה כמש"כ רמ"א גבי מליחה כו', ר"ל דאפי' שניהם כחושים מחמירין בפסח שאוסר בס' משום שאין אנו בקיאים בין כחוש לשמן אע"ג דחמץ אין בו ענין שמנונית כלל ובצעין זה לא מחמירין בשאר איסורים כמש"כ רמ"א יו"ד סי' ק"ה מ"מ משום מנהג מחמירין בפסח, ומ"מ לא דמי להא דסי' תס"ז דהתם בבשר איכא זיקת שמנונית ויש בזה משום היתר מפטם לאיסור אצל הכא גם ההיתר אין בו זיקת שמנונית. ומעיקר הדין ודאי יש להקל להיתר מה שחזן לנטילה.

ס' ונגעה אחת מהן בחברתה במקום שנתכפלה ונתחממה כו', למש"כ המ"א לק' סי' תס"א ס"ק י"ב דכפולה אינה מתחממת אלא מצפנים אם נגעה חברתה במקום הכפל נמי הוי כנגעה בדל שני, אלא א"כ הפריד מקום הכפל ונגעה חברתה במקום הכפל.

טו' מ"א סי' תס"א ס"ק י"ב ונגעה אותה מזה אפילו בנשיכה בחברתה כו', והא דנגעו המזות זו בזו בשעת אפי' [שהרי ע"כ בשעת אפי' איירי דמזות אפיות לא שייך בהוא נשיכה] אין להם דין כפולה כמש"כ המ"א לק' ס"ק י"ד.

ס' ונ"ל דאם המזה משוחה בשמן כו' מ"מ הא מנהגו להחמיר כו', אינו מובן דהא מנהגו להיתר האחרות, ולמש"כ לעיל סק"ג דעת המ"א דמ"מ ס' צעין כיון דאסרינן ראשונה כולה י"ל דה"נ בליכא ס' קאמר, ולפ"ז ל"ל דעת המ"א דבכל שמן מקילינן באחרות אפי' בליכא ס', אצל בשמן אסרינן אחרות בליכא ס' כל שהאיסור נוגע בראשונה בשעה שהיא נוגעת בשניה כיון דאסרינן

וכן נראה דאין להקפיד בהעתק מלה ממקום למקום בתנור טרם שהוקרם פניה דאפי' כשהיא על המרדה בתנור אינה מתחממת כיון שאינה דבוקה למרדה דאל"כ לעולם כשמכניס המלה בתנור במרדה תתחמץ וימנהג שימוש מקלות להכנסת המלות כתוב בתוס' מעשה רב אות מ"ח שהוחלל בזמן הגר"א בשביל להחליפן שלא יתן את המלה על מרדה חמה ובזמן שהמרדה חמה ונתן עליה מלה חוץ לתנור מתחממת, אבל בתנור לעולם אינה מתחממת ואפי' כשמכניס במקל יס' מקום במלה שנוגעת במקל, ומ"ל הכנסה ראשונה ומ"ל העתקה אחרי כן, וכ"ה בלשון השו"ע סי' תס"א ס"ג בהגה' וי' ליזהר שלא ללקחה מן התנור קדם לכן, משמע בתוך התנור אין קפידא ללקחה ממקום למקום.

שו"ע סי' תס"א ס"ג מלה שנאפית בו' אין חוטין נמשכין הימנה, שיעור זה הוא המוציא מבצק לאפוי וכל זמן שהחוטין נמשכין עדיין אין ראוי' להאחז ביד ולטלטלה מפני שהיא עדיין בצק ונכפלת בטלטולה וכמס' כ"ב במ"ב בשעה"ל אות י"ט מסוגיא דמנחות ע"ח ב' ואפי' כשאין החוטין נמשכין הימנה עדיין אינה ראוי' לטלטול וכמבואר מנחות שם, והלכך אין לרדק על המלות אם הם בטוחות מחשש שמא חוטין נמשכין מהן דכיון דהן נאחזין במרדה וביד ואינה נכפלת ודאי אין חוטין נמשכין הימנה.

מס' כ"ב במ"ב ס"ק י"ג בשם הח"י שאם תוחב אצבע תוך המלה ואין נדבק בה עיסה ודאי אין חוטין נמשכין, כמדומה דבמלה נלושה לישא יפה בדלילה עבה גם במלה חיה אפשר שתאכל האצבע נקיה.

כ' במ"ב בשם הגו"ר וא"ר שאם נלטננה המלה אין ראוי' מזה שאין חוטין נמשכין הימנה שכבר היא אפוי' כשיעור, ונראה כונתם לאחר אפיה זמן מרובה שאפשר שנתבצב הבצק, אבל לא היטון גורם, וכ"ה בלשון הגו"ר שם שהזכיר זמן מרובה, ואפשר דגם טלטול אין עדות על קרימת פנים דאפשר שבצביל יובש היא מתקשה ומטולטלת ואינה נפרסת, ואמנם מלה שלנו שהיא דקה ושטחה גדול ומשליכין אותה מן המרדה ודאי כבר זו נבחנת שהיא מתלטלת ואינה נפרסת וזו עדות גמורה שהקרימה פניה, ולא יתכן דין נלטננה ולא נבחנה אלא במלה עבה וקטנה שהורידה והניחה עד שנלטננה, אבל אלכלו לא יתכן דין זה שכל מלה כבר נבחנה בטלטולה בשעת רדי' מן התנור.

ואמנם י' לדון בעיקר הדין לסמוך על הטלטול שהרי אמרו בירו' דקרימת הפנים ללח"פ היינו ב' הפנים וכמס' כ' תו' שבת כ' א' וא"כ נהי דמוכח בגמ' דאפשר שתהא קרימת פנים ועדיין אינה מתלטלת מ"מ י"ל דמס' ל' נמי דמתלטלת ולא קרמו פניה וכגון דלד אחד כבר הוקשה הרבה ומיטלטל על ידו ולד שני לא קרם כלל וזקוקין לנו להבחין אם נקדם או לדקוק בחוטין נמשכין, מיהו הגר"א ז"ל בביאורו סי' רנ"ד פי' דהא דהאריך הירו' בלח"פ ב' פנים היינו משום שהוא עב, לפ"ז במלה דקה בחד פנים סגי ובסברא נמי נראה דמלה דקה המתלטלת כבר נקרמו ב' פניה.

ומס' כ"ר ש"ל להניח מן ההיתר כדי קליפה היינו בנגעה שלא במקום הכפל וקליפה זו חומרא בעלמא, וכל מס' כ' בזה במ"ב אינו מובן שכתב טעם היתר אחרות משום שאין בלוע יולא מחתיכה לחתיכה בל"ר וכתב דאייירי אפי' בנגע במקום הכפל, ובשעה"ל בשם פמ"ג כתב דשלא במקום הכפל אף קליפה אין צריך ובמקום הכפל צריך נטילה, והדין דין אמת לפי יסוד ההלכה אבל מלד חומרת המנהג אסרינן כולה בנגעה במקום הכפל, ומארכינן קליפה בנגעה שלא במקום הכפל, ומס' כ' המ"א סי' תס"א ס"ק י"ב דלדין אין חוסרת רק כדי נטילה היינו קדם הפסח.

ומס' כ' עוד המ"ב דאם היתה המלה הכפולה שמן חוסרת את חברתה בטולה ור"ל אפי' נגעה חברתה שלא במקום הכפל, ואין בזה טעם לאסור דודאי אם נגעה שלא במקום הכפל הו"ל דין אין בלוע יולא מחל"ח בל"ר ומה לי שהשמן בתוכה מקדם ומה לי שחברתה שמינה ומפטמה עכשו, ומס' כ' בשעה"ל שכן פי' המחמה"ש אינו מובן דבמחמה"ש מבואר דחמץ שמן לא מס' ל'.

ולין מלה שיש בה שמן הוא אפי' קדם הפסח שאם נגעה במקום הכפל נאסרה כולה, וכן דין חמץ שנמאלת על התרנגולת בשעת מליחה בסי' תס"ז שאוסרין כולה אפשר דהוא אפי' קדם הפסח אם אין ס' נגד החמץ, ואפילו בכחוסה.

במ"ב שם כתב דלרדק מן ההיתר כדי נטילה והביא בשם הב"י שתמה למה כתבו כדי קליפה, והו"ל לפרש דדוקא בנגע במקום הכפל צריך נטילה, אבל נגע בלד השני סגי בקליפה ובמ"א בשם רש"ל שכתב קליפה קאי בנגע שלא במקום הכפל, ואינו מובן מה תמה.

יז' לפי דרכנו למדנו שאין להקפיד שלא תגע מלה בחברתה בעודן חמות משום חשש מלה כפולה, כיון שאין החשש של חימוץ רק בפנים ולא מבחוץ והחוץ מפסיק ואין בלוע יולא מחל"ח בל"ר, ולא חמירא נגיעה זו מנגיעת המרדה בכל המלות ונגיעת התנור אע"ג דע"כ נגעה הכפולה במרדה ובתנור.

ונראה דאין להקפיד בנגיעת המלה המובאה בתנור שלא תגע במלות שבתנור בדרך הילוכה, שהרי כשאנו מביאין המלות לתנור במקלות לעולם נופלת המלה חזי' על חזי' עד שמגלגל המקל לפושטה בתנור, והרי לפ"ז כל המלות כפולות וע"כ שאין בזה חשש כפולות שאין דין כפולה אלא בדבוקה ממס' וכמס' כ' המ"א ס"ק י"א, והכא אין הכפלים נדבקים בשעת הורדה לתנור, ועוד שמפרידן לאלתר, ועוד שאין חשש חימוץ אלא כשאין היד סולדת בה ובכפולה חיישינן שמא קדם שתחם המלה שיעור יד סולדת תתחמץ, אבל כשנתכפלה בתנור קרוב הדבר שכבר נתחממה כשיעור יד סולדת ואין בכח הכפל לנננה, וכל דלדי היתר אלו שייך גם במלה המורדת לתנור הנוגעת במלה שבתנור.

והא דאיתא בשו"ע ליזהר שלא יגעו זכ"ז בתנור היינו דלמא אחר לילי ליבוק ממס'.

לא הקרים הוא מותר באכילה ולזה כתב שאם לא הקרים וגם הוא כפול חוששין שעדיין לא נאפה יפה, ואפי' בכפל שאינו דבוק, אבל אכן קיי"ל דאם לא הקרים עדיין הוא מחמיץ, וכמש"כ המ"ב בזה"ל, וגם המ"א דהקיל היינו בנאפה כמב"ד וכמש"כ הב"ח וס"ל דמב"ד הוא קדם שהקרים ואכל בתו' מנחות נ"ז ב' כתבו שאפשר שזו שיעור כמב"ד ואין לנו שיעור לעמוד עליו.

ומיהו כל זה בראינו שלא הקרים, אבל הדבר אינו בזהו כלל ולעולם מקרים גם מקום הכפל ונאפה יפה, והראשונים ז"ל שהחמירו לא חששו אלא למקום הכפל שנתחמץ טרם שנאפה, ואין כאן רק משום חומרא דכפל, אבל אין כאן חשש שמא לא נאפה כיון דכל המנה נבחנה בטלטול.

ועיקר בחינת קרימת הפנים היא קלה וא"ל לזה בקיאות יתירה והיא ניכרת לכל, אם לא שהיא עדיין רכה ונכפלת בטלטולה ואז קשה להכריע בקרימת פניה.

ובמ"ב ס"ק י"א, כתב בשם הח"י להסתפק אם מותר לאפות המצות על הנייר, ונראה דאם אין המנה דבוקה בנייר אין חשש, אבל אין לעשות כן שאין אנו בטוחים שלא תדבק בנייר, וכל שדבוקה בנייר יש בזה משום חומרת כפולה אע"ג שהנייר דק.

ועוד למסתימת הגמ' משמע דלעולם בתחלת קרימת הפנים עדיין היא נפרסת ואי נעינן קרימת ב' פנים מוכח שאין דרך שלד אחד יתקשה עד שיאפשר הטלטול ולד שני יהיה עדיין בלך.

וכן אין לחוש בשעה שמיטלטל מפני שרובו נקדם ועדיין יש מקומות שלא נקדם שא"כ עדיין מש"ל שיעור טלטול קדם שנקדם כדינו וסתימת הגמ' משמע דמלכתא פסיקתא היא דקרימת פנים קדם לטלטול.

ומיהו אי יש מקום אחד במנה שניכר שלא נאפה יפה ע"כ אנו צריכין לעמוד עליו אם נקדם או שאין חוטין נמשכין הימנו דנראה דאין הצדדין עדות על כונו אע"ג דהפנים עדות ג"כ על הפנימי, אבל אין לחוש בסתמא כיון דכל המנה על מצב שזה וחוס התנור על מצב שזה ואין שכיח כלל שיהא מקום אחד לא נקדם.

ואם יש זה כפל יש להסתפק אי נחשבת כגוף אחד לענין שאם קדם כל אחד סגי או דחשיבי כב' גופין ואריך שיקרום העליון והתחתון וזהו אי בעלמא סגי בנקדם כל אחד בדקה מיהו בלא נדבוק ודאי צריך שיקרום התחתון והעליון דהוה כתרי גופי, מיהו בסתמא אין לחוש שמא לא הקרים מקום הכפל שאין הכפל מונע את כל החיצון מלקרום.

ומש"כ המ"א ס"ק י"א שאם לא הקרים אסור משום תרתי לריעותא היינו בראינו שלא הקרים והמ"א לשיטתו שסובר שאפי'

סימן קכ"א

איקרו מנחה כדאמר מ"ו ב' מ"מ ילפינן ממנחות דגילוי מלכתא בעלמא הוא, ואע"ג דלישה ואפי' דתודה בעודן חולין מ"מ מהני להו מחשבת לשמה.

ויש לעי' במנחת סלת שקומצה בעודה סלת והשירים נאכלין מנה, אי צריך ג"כ לישה ואפי' לשם מנה, ואת"ל דצריך לשמה, יש לעי' בצלילה שלא עשאה לשם מנה אי נפסלת המנחה כיון שאין כאן מנה הראוי' לאכילת שיריה כמנחותה, אבל משום מנחה גופה שנבללה שלא לשם מנה לית לן זה כיון שהקומץ נקטר בלא אפי' לא שייך בו לישה לשם מנה שאין מנה אלא לחם האפוי מנה אבל קמץ זה שנקטר בלא אפי' לא מקרי מנה אלא יש בו איסור חמץ, וכן מנחת נסכים א"ל צלילה לשם מנה אלא יש בה איסור חמץ למאן דרבי זה בגמ' נ"ז ב' לאיסור חמץ.

ב' הר"מ פ"ו מה' חו"מ ה"ה דלא ממעטינן מלחם עוני אלא נלושה ביין שמן ודבש אבל שאר מי פירות לא חשיבא ומקרי לחם עוני, וכ' המ"מ שם דדוקא בנתן לחוכן מים אבל אם עשאון במ"פ לחוד אין יואצין בהו משום דחסר לשמה דעיקר לשמה היינו שימור לשם מנה וזו שנעשה במ"פ בלא מים אין מחמיץ לעולם וא"ל שימור ואכל אין כאן פסול משום דלא בא לידי חימוץ אלא לידי סרחון וכדממעטינן אורז דהכא בה' מיני דגן קיימינן ובאין לידי חימוץ כשיתן לחוכו מים ואע"ג דהשתא לית בהו מים לית לן זה שהגוף הוא הקמח והמים אינם מהוים רק לזריתו ולא בעינן רק

א' מנחות נ"ג א' מנין לכל המנחות שנלושות בפשרין ומשמרן שלא יחמיאו, הא דנלושות במים הוא משום ששמרן מועט ואי אפשר לאפותן בלא מים ובמש"כ תו' לק' נ"ז א' ד"ה מנחת, וזהו מכונת התורה אף שלא נאמר, והא דנלושות בפשרין משום שהפת יותר טוב כשנלוש בפשרין ואין הפשרין חוצה אלא רשות ומשום הידור מצוה מצוה בפשרין, והא דשאייל הכא מנין היינו אהא דתנן ומשמרן שלא יחמיאו, ופירוש המשנה שמצוה לשמרן לשם מנה והיינו בשעת לישה ועריכה ואפילו נתן דעתו שלא יחמיאו ותהי' מנה וכמו במצות מצוה של פסח ואהא שאיל מנין ומסיק מתהי' וכן הוא ברש"י ד"ה מנין, ולא יתכן לפרש מצוה לשמרן משום שלא יחמיאו אבל א"ל לשמה דזה לא מצינו בפסח דהא בפסח בעינן לשמה, ועוד סברא הוא כיון דחימוץ פוסל צריך שימורו, ויש לעי' אי גם באכילתן מקיים מצוה אכילת מנה מלבד מצוה אכילת קדשים, והא דאמר יבמות מ' א' שאינו אוכלה חלוט אלא מנה היינו מפרטי מצוה אכילת קדשים, וכן נראה, ולא אתפרש אי איכא עיכובא בלשן ואפאן שלא לשמן.

פסחים ל"ח ב' יאאו אלו שאין משתמרין לשם מנה אלא לשם זבח, היינו לשם מנה של זבח וכדפרש"י ור"ל אע"ג דגם מצוה תודה צריכין שימור לשם מנה וא"כ נאפו לשם מצוה מ"מ כיון דנאפו לשם מצוה של מצוה אחרת פסולין, ולמדנו שגם מנה שבתודה צריכה שימור לשם מצוה אע"ג דתחלת תודה לא

אף בלש במ"פ שזה שמשמרן ממים חשיב שימור, אבל לדעת רמב"ן ראוי ללוש ואח"כ לחולטו.

ואע"ג דמנה של חזיתין אינו בכלל מנה גמורה ובשאר מנחות רבוכה פסול לזאו מנה גמורה היא מ"מ לא נתבטל מנות מנה מחזיתין והרי גם בפסח חשיב רבוכה מנה.

נ"ז א' מנחת נסכים מי פירות הם כו', לדעת רמב"ן לא שייך שימור לשם מנה במנחת נסכים לריה"ג שאין נותנין בתוכה מים, ומ"מ אין כאן פסול וואע"ג דלריה"ג לא אחרבי מנחת נסכים לחימוץ מ"מ י"ל דיש בה מנות מנה שהרי נלוש במ"פ מנה הוא אלא דהוי מנה עשירה ולא איתרבי לחימוץ דלא מש"ל בה חימוץ דלא נאמר שימור לשם מנה אלא באפיוות דאין מנה אלא האפוי אבל מנחת נסכים אפי' למ"ד מגבלה במים א"צ שימור לשם מנה אלא איסור חמץ.

7) פסחים ל"ה א' טעמא דר"ל משום דהו להו מי פירות כו', בתוס' פירשו דדוקא כרת אין בו אבל חמץ נוקשה הוי ובעלמא אשכחן דהנילוש במי פירות אין בו איסור כלל וכדאמר ל"ט ב' הא דעבדי' במישחא ומלחא ושרי משום דמ"פ אין מחמיצין וכדפרש"י סם, ואמרו מ' א' פלוגתא דאביי ורבא, ורבא שרי לכתחלה, וכן במנחות נ"ז א' דמרבה ריה"ג מנחת נסכים לחימוץ ופריך מי פירות נינהו ואמר ר"ל דקסבר ריה"ג מגבלה במים והיא כשרה ואי הוי חמץ נוקשה שפיר י"ל דריה"ג סבר כר"מ דנוקשה בלאו וחשיב חמץ וכדאמר נ"ג א' מדלקי עלי' חמץ הוא, אלא ש"מ דמ"פ אין מחמיצין כלל ואפי' נוקשה לא הוי, ולזאת פירשו דהכא במים ומ"פ קיימינן וזה הוי חמץ נוקשה ואין בו כרת, ויש עוד רא' דמים ומ"פ מקרי נוקשה מהא דאמר מנחות נ"ד א' בחימא בתפוח דחשיב נוקשה אע"ג דאית בה מים, ומיהו אפשר דחימא בתפוח גרע טפי שהתפוח יש בו סגולת החימוץ ואי זה עיקר חמץ אבל כשלב במ"פ ומים ועמדה העיסה עד שנתחממה ע"י המים י"ל דהוי חמץ גמור וואפשר דאף בחימא בתפוח אם עמדה העיסה עד שנתחממה מאליה כשרה אלא החימוץ שע"י התפוח אינו חמץ, ולכן אין מחמיצין בתפוחים, והא דאמר בגמ' נוקשה מיהא הוי היינו כח התפוח אע"ג דמ"פ לחודיהו אין מחמיצין כלל מ"מ ע"י המים מי פירות מחמיצין כח נוקשה שהמים מסייע להן אבל מ"פ אין מגרעין כח חימוץ המים, ובאמת לענין תרומה א"צ דין חימוץ דכל טעם אוסר אלא קושטא קאמר דנוקשה הוין וזו נראה דעת הר"מ פ"ה מה' חו"מ שכתב סתם שאם נותן בה מים עם הפירות מחממת ואם איתא דזו עיקר מימרא דר"ל לאשמעינן דמ"פ ומים עושין חמץ נוקשה ולפיכך אין בה כרת הו"ל להביא מימרא דר"ל ולמה השמיט דינא דגמרא אלא נראה דס"ל דמים ומ"פ הוי חמץ גמור ור"ל במ"פ לחוד איירי וכרת לאו דוקא אלא אף איסורא לית בה וכ"כ המ"מ סם, ומ"מ אין הכרח בדעת הר"מ דמ"פ ומים הוי חמץ גמור דכיון דר"ל איירי במ"פ לחוד אין לנו בהדיא בגמ' דמ"פ ומים חשיב נוקשה ואפי' אי מוכח כן מהא דחימא בתפוחים מ"מ

שהגוף בא לידי חימוץ ונראה רא' לזה מהא דאמר בירו' פסחים פ"ב ה"ד יכול יולא אדם ברבוכה ת"ל ושמרתם כו' ומיהו י"ל שאני רבוכה שאינה באה לידי חמץ כלל אבל לשה במי פירות הרי לריך לשמרים שלא יבואו מים לתוכה ותחמיץ, וברמב"ן במלחמות פסחים ל"ו א' כ' דבלא מים מקרי לא בא לידי חימוץ, וגם חסר כאן שמירה, ולפ"ז הא דהלריך בגמ' ל"ו א' למעט עיסה שגלושה ביין שמן ודבש מלחם עוני אינו אלא ביש בה מים, אבל אפשר שאין כן דעת הר"מ סתם שיואלין במנה שגלושה במ"פ, גם בר"ן כתב לחלוק על דברי הרמב"ן אלא שהראה לדברי חידושו ואלא ראינו, ומיהו אפשר דמורה הר"מ דיש כאן חסרון שימור אבל זה אינו אלא להידור מנה אבל עיקר מנות שימור מקיים בזה שמשמרה שלא יבואו עליה מים וכמש"כ לק' סק"ג בשם רמב"ן ותימא על המ"מ ש' לפסול דיעבד משום חסרון שימור ואפשר שכונת המ"מ משום שלא בא לידי חימוץ אף שהזכיר בדבריו גם שימור.

ולכאורה דברי הירושלמי נגד גמ' דידן יבמות מ' א' דאמר ברבוכה אדם יולא בה יד"ח בפסח והיינו בחלטו ואפאו וכמש"כ תו' פסחים ל"ו ב', ומ"מ א"צ שמירה לאחר שחלטו אינו בא לידי חימוץ ואפשר דהירושלמי איירי בחלטו קמח ולא היה שעת שימור כלל ובגמ' איירי בעירב בו מים ולשו ואחר כך חלטו ואפאו, וכל ששמרו בשעת לישא סגיא וכדאמר מ' א' דדוקא בשעה שריך שימור ואינו משמר פסול אבל כשאינו לריך שימור לית לן בה ומיהו אי חלט הקמח שאין כאן שימור בשום מלחכת העיסה פסול אבל כל ששמר בשעת לישא וחלט כשר.

ג) ולדעת רמב"ן מתפרש הא דאמר בגמ' נ"ג א' מנין לכל המנחות שגלושות בפושרין כו' היינו דבעי מנין שנותנין בהן מים דהרי כיון דלפנין מקרא לריך שימור לשם מנה ע"כ לריך ליתן מים דאם עשאן בשמן לחוד אין כאן שימור לשם מנה, אבל לדעת הר"מ יש לפרש דבעי מנין דבעי שימור וכמש"כ סק"א, ואיברא הרמב"ן פסחים מ' א' הוכיח דאף ביבשים שייך שימור מהא דאמר להו רבא להגהו דמהפכי כיפי הפיכו לשום מנה, ומסיק דהא דאמר רבא מנה ללחות היינו מנה בעלמא שיהא השתדלות בשימור מרובה אבל שימור שלא יבואו עליהם מים נמי שימור הוא, ולפ"ז הא דכתב הרמב"ן דבלא מים חסר שימור כונתו דאי אפשר לפרש הא דר"ע בלא מים דודאי למנה דעינין ליתן מים, אבל ל"ע כיון דאינו פוסל דיעבד שפיר אינטריך טעם דלחם עוני לפסול דיעבד.

חזיתין דבאין רבוכה מ"מ בעי שימור לשם מנה והן בכלל כל המנחות גלושות בפושרין ומשמרן שלא יחמיצו, ואע"ג דלאחר חליטה לא שייך בהן שימור מ"מ בשעת לישא משמרן ואמנם לפ"ז היה ראוי להקדים לישא לחליטה אבל ל' הר"מ דבולל וחולט ולש וכמש"כ מנחות ס' כ"ו סק"ט, ואמנם הר"מ לשיטתו דשייך שימור

דמה"ת מותר באכילה החמירו ומ"מ דר"י מספקא לי' כיון דמחירי שיאור דר"מ בהגאה כדאמר מ"ג א' נותנו לפני כלבו, דין הוא שיקל גם בשיאור ידי' אי קיס לי' ללאו חמץ הוא ולכך מספקא לי' דלמא סבר ספיקא הוא.

ולפ"ז אין לן נפקותא לדינא בהאי צעיא דר"ז למאי דקיי"ל כר"מ בגדר שיאור דהיינו הכסיפו פניו וצוה ודאי צריה הוא ואינו חמץ ומ"מ במקום דבעינן מנה לא סגי בהכי.

ו) איצטרא כשנדקדק בדבר יש בהא דר"ז שתי צעיות נפרדות דמצעי לי' אי מסתפק ר"י בשיאור שיהא חמץ גמור, גם מצעי לי' בנזקקה לר"י כיון דאינו חסור מה"ת משום חמץ אפשר שהוא מנה מה"ת וא"כ יש מקום לומר דלר"י ודאי לאו חמץ הוא והוא מנה מה"ת, ויש מקום לומר דודאי לאו מנה הוא והוא מסתפק בו שהוא חמץ, ור"ז נקט קצות הספק שיהא לר"י או חמץ גמור או מנה או צריה, אבל בכלל זה שני ספיקות נפרדות, ולפ"ז נהי דלר"מ אין כאן ספק של חמץ גמור מ"מ יש כאן ספק לתנא דמשנה אחרונה פסחים שם דשיאור היינו הכסיפו פניו והאוכלו פטור, מה דינו לענין מנה בתורה אי יוצאין בו משום מנה.

ולכאורה סוגיא דמנחות נ"ג א' דלא כר"ז דפריך שם ר"ח ואימא לא תאפה חמץ אלא שיאור דר"י לר"י ומסקינן מקרא דמנה תהיה אימעיט שיאור, הנה קיס להו דבלא קרא צאמת שיאור בכלל מנה ומקרא אימעיט דלאו מנה היא, ואמנם נראה דדוקא במנחה אימעיט מקרא דמנה תהי' אבל בתורה י"ל דיוצאין בשיאור משום מנה דתורה לא איקרי מנחה כדאמר מ"ו ב', ולכך מספקא לי' לר"ז, ואע"ג דלר"ח איצטריך קרא במנחות מ"מ י"ל דבתורה פסול בלא קרא דהתם במנחות צעי קרא לעכב וצעי למימר מקרא לא תאפה חמץ וצוה אמר דשיאור לא אימעיט מהאי קרא דשיאור לאו חמץ הוא, אבל בתורה לא צעי קרא לעכב דכיון דהצריכה תורה בתורה ב' מינים מנה וחמץ ע"כ אם לא הביא מנה פסול שהרי כולו חמץ, והלכך מספקא לי' בשיאור אי יוצאין בו משום מנה או דלמא לאו מנה הוא, ומיהו במנחות אפי' לאו מנה הוא י"ל שאינו מעכב אע"ג דלמנחה צעי מנה ולא שיאור, דלא מצינו שנה עליו הכתוב לעכב אלא בחמץ וכדכתיב לא תאפה חמץ וכן למאי דמסיק דבמנחה שיאור פסול מקרא דמנה תהיה מ"מ בתורה מספקא לן כיון דליכא בה קרא לעכב אלא חילוק המינין מעכב ואפשר דשיאור בכלל מנה, ולפ"ז י"ל דלמנחה ודאי צעינן מנה ולא שיאור, ואפשר דגם למנחה סגי בשיאור בתורה וכן במנחה י"ל דאי לאו קרא דמנה תהי' הוי כשר שיאור וממנה תהי' ילפינן דבעינן מנה גמורה והא דפריך במנחות ואימא לא תאפה חמץ אלא שיאור ומשמע דפריך מנ"ל עיכובא, מ"מ י"ל דלר"ס וא"ה, כדדומה דל"ל דלר"ז גם למנחה צעי קרא למאי דמספקא לי' דלר"י כשר שיאור משום מנה.

ואפשר דלא מספקא לי' להעמיד ספק בדעתו של ר"י אלא להאי דל בתורה יוצאין בה משום מנה דיעבד וכיון דחשיב מנה בשום

כיון שנאמר רק דרך משא ומתן אפשר שלא הביאו הר"מ, ומיהו אי מ"פ ומיס אין בה כרת ראוי לפרש כן דברי ר"ל ויהי' זה שאמר אין בו כרת דוקא.

ה) חולין כ"ג ב' אלא דר"י מאי ספיקא הוי ונפיק כו', פלוגתא ר"מ ור"י היא בתרתי, אחת, בגדר שיאור דלר"מ שיאור הכסיפה פניה, אבל קרני חגבים חמץ גמור וחייבין עליו כרת, ולר"י הכסיפה פניה מנה גמורה, וקרני חגבים שיאור, ועוד נחלקו דין שיאור דלר"מ שיאור בלאו והאוכלו בארבעים וכדאמר פסחים מ"ג א' ולר"י האוכלו פטור כדתנן שם מ"ח ב', וכן ס"ל לר"א וחכמים שם מ"ג א' דלא מרבינן נוקשה, ונראה דלר"י יהודה ודאי נוקשה של בעלי אומניות השנויות ר"פ א"ע אינן אלא מדרבנן דודאי שיאור של קרני חגבים לא גרע מהן ואי ר"י ס"ל נוקשה צעינא בלאו ודאי שיאור בכלל זה ומדפטור ר"י בשיאור שמעינן דלית לי' ריבויי דנוקשה, וכן משמע בגמ' דאמר אי שיאור דר"מ לר"מ מדלקי עלי' חמץ הוא משמע דלר"י מספקא לי' משום דלר"י לא לקי אשיאור אבל אינו מסתפק שיסבור ר"י שאינו נוקשה כלל אלא מנה, והלכך מצעי לי' לר"ז מ"ט דר"י דאית לי' שיאור ישרף וּמִשְׁמַע דַּעֲבָר עֲלֵי' צִבְי' וּכְמִשְׁכ' תו' ב' א' וּמִשְׁכ' הַמִּי"א ס' תמ"ב סק"א לפרש ישרף משום שאסור לאפותו ציו"ט ויבא לידי חמץ גמור אינו מספיק דבכלל שיאור ישרף אפי' פת שאפאו שיאור, ואפי' צוה"מ לאפשר לאפותו כדן דבר האבדו, ועי' באחרונים שהקשו על המ"א דע"כ צמועד איירי וכמס"כ הר"ן דביו"ט חסור לשרפו, והאוכלו פטור אי משום דמספקא לי' שהוא חמץ גמור כר"מ או שהוא נוקשה וס"ל דנוקשה הוי מנה גמורה, ומספיקא אמר ישרף והאוכלו פטור, או קיס לי' שהוא נוקשה ונוקשה לא אחרבי לחמץ ומ"מ מנה לא הוי, ולפיכך האוכלו פטור ומ"מ ישרף מדרבנן, ואע"ג דמה"ת מותר באכילה מ"מ כיון דרבנן אסרוהו משום חמץ החמירו בו גם לאסור להשהותו וחייבו לשרפו, ומשום דזו חומרא יתירה נסתפק ר"ז דלמא לר"י ספיקא הוי.

והנה צמת' מ"ח ב' דתנן שיאור ישרף והאוכלו פטור משמע דין בשיאור דר"מ לר"מ ודין בשיאור דר"י לר"י [וכמס"כ הרא"ש והר"ן דעת הר"י וכו"כ הרמב"ן במלחמות ר"פ א"ע] ואע"ג דר"מ גופי' ס"ל שם מ"ג א' דשיאור האוכלו בארבעים תנא דמתני' ס"ל כר"מ בגדר שיאור ושנאו בלשון חכמים אבל לא ס"ל כר"מ במאי דרבי נוקשה ללאו, ולתנא דמתני' שיאור דהכסיפו פניו ישרף והאוכלו פטור, ולכאורה מצעי לי' לר"ז גם לתנא דמתני' בשיאור דר"מ אי האי ישרף היינו מדרבנן או משום ספיקא, אבל ל"מ כן דא"כ למה לא פירשו כן בגמ' דמצעי לי' לתנא דמתני' ותהא הבעיא להלכה דהא קיי"ל כמשנה אחרונה וכמס"כ הפוסקים דמתני' מ"ח ב' פליגא אמתני' דר"פ דקתני בנזקקה הרי אלו באזהרה, וגם לא מסתבר דתנא דמתני' מספקא לי' בשיאור של הכסיפו פניו שיהא חמץ גמור דהא לר"י הוא דין מנה גמורה ולר"מ הוי נוקשה ולכן נראה דשיאור דר"מ ודאי טעמא דמתני' דישקף מדרבנן אע"ג

וכתב הרייף דקיי"ל כר"ע לשקין לכתחלה במים ותערובות יין כריב"ל לאמר מכאן ואילך תלושן לי בחלבא, והרז"ה והר"א ש השיבו לאין ראי' מהא דריב"ל ללמא הא דריב"ל בחלבא בלא מים, והרמב"ן השיב דא"כ אין ראי' מהא דריב"ל דביום ראשון אסור משום מלא עשירה כר"ע ללמא משום דחסר להו שימור כיון דאי אפשר לי' לבוא לידי חימוץ וזה מלא לכתחלה להידור, אבל מעיקר הדין חשיב שימור מה שמסמרו שלא יבא עליו מים וכמס"כ לעיל סק"ג ועוד כיון דאי אפשר לבוא לידי חימוץ לאו מלא היא, ואין לומר דהא דמייטא מריב"ל היינו דבשאר הימים לית לן בה דזה מלתא דפשיטא דמלא עשירה לאו חמץ היא ולא שייך לדון עלה רק לענין מצות חובה אלא דהוי ס"ד דהא לאמר ר"ע שצתי היה אכל ר"א ור"י ולשתי להם כו' היינו אפי' המצות חובה וא"כ הדד ב' ר"ע מההיא לאמר דלאו לחם עני הוא, וע"ז מייטא מריב"ל דאינו כן דבאמת מצות חובה פסול כשנילוש ביון שו"ד, ואם איתא דריב"ל בלא מים אין ראי' לפסול משום מלא עשירה דינן דזה חסרון אחר דחסר שימור, אלא ע"כ ריב"ל נמי איירי בלש במים ושמעין דלא חיישינן שמא ימרה להחמיץ וכו',

לא תאפה והיינו לא תעשה ולא תאפה דתרויהו צריכי להדדי וכדאמר לק' נ"ה ז' אפיה בכלל היתה כו', וגם ר"א ס"ל דאי לאו קרא דלמאנה לא הוי ילפינן מקרא דלא תאפה לעיכובא אלא קרא למיקים גברא בלאו קאתא אלא השתא דאיכא מנה ילפינן מקרא דלא תאפה לעיכובא דאע"ג דאיטריד ללאו מ"מ קרי ל' שנה עליו הכתוב לעכב וס"ל דכן הוא המדה למדרש.

שם ור"ת מפרש דמצעי ל' לר"פ כו', עיקר קושית אינו אלא אהא דמיינתא קרא דלא תאפה ולא מיינתא קרא דלא תעשה ואהא תירץ ר"ת משום דקרא דלא תאפה מתפרש טפי אלא מנה משום דבקרא כתיב מנה וספיר אימעיט שיאור וחלוט ומה שסיימו שהוא דחוק ומגומגם משום דמשמע דר"פ שאיל מנ"ל דחמץ פסול, ומ"מ י"ל דנהי דר"פ שאיל סיהא כשר גם חמץ מ"מ ר"א נקיט קרא דלא תאפה משום דבעי לדיוקא אלא מנה ודאי ידע ר"א דאיכא דאינו בכלל חמץ גמור ומ"מ פסול במנחה, וכן משמע בדברי ר"א דלא לחנם סיים אלא מנה.

ור"פ דשאיל מנ"ל עיכובא משום דהוי משמע ל' דקרא דלא תאפה ולא תעשה למיקים גברא בלאו ודקושיא רבינא.

שם ואימא ל"ת חמץ למיקים גברא בלאו בעלמא ואפסולי לא מפסלא, נראה דאפי' בקומץ לא שמעינן למפסל אע"ג דסיים קרא כי כל שאור וגו' לא תקטירו, מ"מ י"ל דלאו איכא ופסול ליכא, ואם הקטיר הורכה, וגם אין לשורפו מיד אלא טעון עיבור לורה, ואפשר דזה שכבר הוקדש ונתחייב בהקטרתו אע"ג דנתחמץ חייב בהקטרתו אי לא מפסל, ודוקא בהביא חמץ בתחלה קאי בלאו, ואפשר דבנתחמץ מקאתו איירי ויכול להקטיר קומצו מאותו שאל נתחמץ.

שירי מנחת סלת מצותה לאוכלה מצות דוקא ואסור לאוכלה מבושל ואפי' חלטה ואפאה אח"כ דחשיבא מנה לענין פסח מ"מ בשירי מנחה בעינן מנה טפי, וכ"ז מבואר יבמות מ' א', וסוגיא בשירי מנחה איירי, דהא קרא מצות תאכל במנחת סלת כתיב וכן פריך שם והכתיב לא תאפה חמץ חלקם כו' וכן פריך שם מצות אמר רחמנא, ופרש"י ותו' דהיינו במנחת ח' למזלזלים וכ"ז בשירי מנחת סלת איירי.

והנהגה לאחר הקטרת הקומץ אין נפקותא בשירים אלא לענין מצות אכילה אבל המנחה כבר הורכה ואפי' אם אכל את השירים חמץ אבל אם חלט השירים בין קמיצה להקטרה אפשר דחשיב כאדו שיריה, ואם חלטה קדם קמיצה ודאי פסולה, ואפי' במנחת סלת וכש"כ במנחות האפיות וכדאמר בהדיא מנחות נ"ג א' ואימא לא תאפה חמץ אלא חלוט ומסקינן דחלוט פסול מקרא דמנה תהי', ובר"מ פי"ז מה' מעה"ק הי"ד ושם הי"ז באו הדברים סתומין ולא פירש שחובה לאפותה וגם לא הביא דין פסול חלוט.

(אל) טור סי' תס"ז מ"פ אין מחמיצין ורבו בזה הדעות לרש"י כו', דברי רבנו קררים, ויש כאן רק ז' דעות במ"פ בלא מים, לפרש"י והראב"ד רפ"ה מה' חו"מ הוי חמץ נוקשה, ולדעת ר"ת מותר

ופלוגתא דגמ' בחימץ בתפוחים בלא מים, וזה תימא דא"כ הו"ל למתני אין לשין בתפוחים אבל אין מחמיצין משמע דלשין במים כדין וואפשר דלשין בלא מים אלא במי פירות פסול שאין זה בא ממה שאמרה תורה, ועי' מל"מ פ"ה מה' אי"מ ה"א, דכל פירות האילן בכלל דבש, ואע"ג דשתי הלחם וחמץ שבתודה אין מקריבין אותו מ"מ אין זה בכלל לחם סתם שבתורה אבל למש"כ לעיל אע"ג דמים ומ"פ מחמיצין מ"מ אין מחמיצין בתפוחים שהוספת החימוץ ע"י התפוחים אינו חמץ הרצוי שבתורה, והא דמ"פ ומים הוי חמץ גמור היינו שהמים מחמיצין חימוץ הטבעי כמו בזמן שהן לבדן.

ומש"כ עוד בל"ה שם לדעת תו' דאם חימץ בתפוחים דיעבד כשר דנוקשה כשרה דיעבד, יש להוסיף דזה דוקא למ"ד נוקשה בלאו, אבל הרי"ף וס"פ הכריעו דנוקשה דרבנן וכמש"כ לעיל וא"כ פסול דיעבד בחמץ שבמנחה.

טו' נ"ג א' ואימא לא תאפה חמץ אלא שיאור, יש לעי' לדעת תו' והראב"ג פסחים ל"ה ל"ו דמים ויין חשיב נוקשה א"כ ע"כ לא תאפה חמץ היינו נוקשה דהא המנחה בלולה בשמן ואף שגלושית בפושרין מ"מ מים ושמן חשיבא נוקשה וע"כ הזהירה תורה במנחה על נוקשה וא"כ שיאור נמי בכלל, וי"ל דמ"מ מש"ל חמץ גמור בלשה בפושרין קדם שנתן השמן ולאחר שקדשן בכלי קדוה"ג כבר הן באזהרת לא תאפה חמץ, ואף לאחר שקיים מתן שמן בכלי עדיין ראוי לחימוץ קדם שנתן כל שמנה דשמן מועט ומים מרובין אינו עושין נוקשה כמש"כ במ"ז סי' תס"ז בזה"ל בשם הפמ"ג.

מיהו בגמ' משמע דבעי קרא עיכובא בשיאור אבל פשיטא ל' דמאנה בל"ה ולא בשיאור, ולמאי דמסיק שיאור פסול, ואפשר דגם בלאו לא תאפה חמץ אחרדי שיאור דכל דפוסלה מחמת פסול חמץ, אפשר דהוי בכלל הלוא.

מיהו בתו' נ"ד א' ד"ה אין, לא משמע כן שכתבו ללד דמ"פ לחוד נמי הוי נוקשה והא דאמר נ"ז ח' דאי אפשר לרבווי מנחת נסכים דמ"פ הוא, היינו כר"י דשיאור לא אחרדי ולא הוי בכלל חמץ ונסתייעו מסוגין דאמר ואימא לא תאפה חמץ אלא שיאור אלמא שיאור דר"י לר"י אינו בכלל חמץ לענין מנחות, מבואר בדבריהם דאע"ג דמסקינן דשיאור פסול מ"מ לאו ליכא, וכן משמע בסוגין דהא ידע דלמאנה בעינן מנה ולא שיאור ולא בעי רק עיכובא מנ"ל ואם איתא דקרא דלא תאפה חמץ נלמד מדיון מצותו וכל חימוץ שמפסיד מצותו הוא בכלל הלוא ראוי למילף ממצותו לכתחלה ולרבווי שיאור בכלל הלוא, ומדאמר ואימא ל"ת חמץ אלא שיאור שמעינן דלאו בחמץ דוקא נאמר וא"כ למסקנא נמי.

(י) נ"ב ז' תוד"ה מניין, תימא מתנ' היא כו', נראה דר"א סבר דמאנה ילפינן מקרא דמצות תאכל, ועיכובא מקרא דלא תעשה ולא תאפה אע"ג דעיקרו למיקים גברא בלאו מ"מ שמעינן נמי עיכובא, וא"כ מעיקרא דמשיב ל' על שאלה מנין דבאות מנה הביא קרא דמצות תאכל, ולבסוף לעיכובא מביא ל' סיומא דקרא

ומ"פ ומים דשרינן דיעבד לא נתפרש אי שיעוריהו כשאר עיסה שאם אין רואין בה סימני חימוץ אין חוששין לה עד כדי הילוך מיל, ומדלל יהבו שיעורא ש"מ דהוי כשאר עיסה לגי' רש"י ל"ו א' תאכל מיד, ואפי' לגי' רי"ף תאפה מיד, היינו לכתחלה, אבל דיעבד הרי זו כשאר עיסה וכ"כ במ"ב סק"ח בשם א"ר, אבל מש"כ המ"ב דבשוגג ודאי מותר ללא חמיר מפושרין משמע דמפרש דברי המ"א והח"י משום קנס וזה תימא דאי משום קנס הרי אסרינן לי' לאפות ואף אם יאפה מיד אסור, והכא קיי"ל דתאפה מיד אף אם לא במזיד, אלא כלפי זה שאמרו חכמים תאפה מיד למדנו שלא פליגי על ר"ג אלא בתאפה מיד, אבל אם שהה, שהיה לחכמים כאפה מיד לר"ג, ולר"ג אף אם אפה מיד אסור דר"ג דאמר יסרף אינו משום קנס ללא קנסו אלא באכילה אבל לא אסרו שהיה כמש"כ ב"י סי' תנ"ה והביאו המ"ב שם ס"ק ל"ג, ועוד דר"ג אף בלש שוגג קאמר, לחוש משום חמץ, וה"נ הא דתניא ושוין שאין לשין בפושרין לר"ג אסור משום חמץ ולדידן תאפה מיד [אם לא כשגש במזיד דאז איכא קנסא] אבל אם שהה שפיר י"ל דלא נאמר שיעור מיל אלא צלון אבל בחמין כל שהיחה בלא עסק אסור, ואסורה בהגאה ובשהיה [א"ה, עי' לק' סי' קכ"ב סק"ט].

ומ"פ ומים לא הוי אלא חמץ נוקשה וכדאמר ר"ל ל"ה א' אין חייבין על חימוצו כרת והיינו במ"פ ומים לפי' ר"ת ודעמי' וכן אמרו במחמץ בתפוחים וכמש"כ לעיל, אלא שהר"מ השמיט ד"ז וכמש"כ לעיל, וכתב במ"ב בשם הפמ"ג דאם רובו מים הוי חמץ גמור, וכן משמע בגמ' ל"ה א' עיסה שגלושה ביין שו"ד אין חייבין על חימוצה כרת, משמע דעיקר לישה במ"פ.

ולענין מזה עשירה אף מ"פ ומים הוי מזה עשירה כדמוכח בגמ' ל"ו א' דאמרו דר"ע לא אמר אלא ביום שני אף דר"ע איירי במ"פ עם מים, וכן בגמ' ל"ה א' אמרו טעמי' דר"ל דכל שאין יולאין בה משום מזה אין חייבין עלי' משום חמץ אע"ג דר"ל במ"פ ומים, ושיעור מי פירות כתבו אחרונים דאפי' במ"פ מעט.

תנ"ה ס"ג וי"א דבשוגג מותר, ולדעת האוסרים מבוזר ברש"י פסחים מ"ב א' דהאי שוגג קרוב למזיד, ומשום קנסא, אבל אין חוששין לחימוץ מעיקר הדין כיון דאין בה סימני חימוץ וכמו דשרינן בצקות של נכרים, ומש"כ הרא"ש שם דאסור משום חימוץ היינו לכתחלה אסור משום חימוץ וממילא משום קנסא אסרינן דיעבד למחשבו כחמץ.

ואם אפה במי פירות ומים ושהה אחר הגלגול [דעד שיעור מיל מותר בכל עיסה כמש"כ לק' ס"ק ט"ז] הביא המ"ב פלוגתא אחרונים, וכמש"כ לעיל, ונראה דצק החרש דתנן דאינו אסור אלא א"כ יש כיו"ב שהחמץ אבל סתמא מותר דיעבד עד שיעור מיל, כולל כל מיני בצקות, דכיון דאלו מתירין דיעבד נילש בחמה ובפושרין הו"ל לגמ' לפרש דאם שהה אסור דיעבד, וכן ראייה מהא דשרינן בצקות של נכרים ולפרש"י אפי' לא לש קמן דסמכין בזה

לגמרי, וכ"ד הר"מ שם והרא"ש פ' ב"ש והמ"מ שם כתב שכן דעת הגאונים, וכן נראה דעת הר"י ק' שפי' הא דאין לשין ביין שו"ד בעירוב מים, ופלוגתא זו הו"ל בשהתה העיסה עד שהחמיצה, ללדעת ר"ת אין חימוץ זה חימוץ של חמץ שהזהירה עליו תורה בפסח ובמנחות, ויש עוד מחלוקת תנאי פסחים ל"ו א' במ"פ דת"ק סבר דהן ממנהרות להחמץ, ולפיכך אין לשון לכתחלה עיסה של מ"פ, ור"ע סבר דלשין במ"פ לכתחלה, ועוד נחלקו ר"ג וחכמים דיעבד דר"ג סבר דאסור דיעבד, וחכמים סברי דיעבד מותר, ועוד נחלקו אם קיטוף דינו כלישה, או קיטוף מותר, ולדעת ר"ת פלוגתא זו במ"פ ומים, ולדעת רש"י אף במ"פ לחוד.

ונחלקו הפוסקים בהכרעת ההלכה, דעת הר"י דהלכה כר"ע דמותר ללוש לכתחלה במ"פ בעירוב מים, ואין לנו נפקותא בפלוגתא ר"ג וחכמים לענין דיעבד, ולא בפלוגתא תנאי בקיטוף, ודעת הרא"ש דהלכה כת"ק לכתחלה אסור ללוש עיסה במ"פ ומים, וכ"ד בה"ג והרי"ז גיאות, אלא שנהלקו לענין דיעבד דבה"ג פסק כר"ג דאסור דיעבד, והרי"ז גיאות פסק כחכמים דמותר דיעבד, וכ"ד הרא"ש, ולפרש"י דפלוגתאן במ"פ בלא מים ודאי הלכה כר"ע דהא ריב"ל עבד עובדא כותי'.

יב) ובשו"ע הכריע דעת ר"ת דמ"פ בלא מים אין מחמץ כלל ואפי' נוקשה לא הוי, ועם מים אין לשין לכתחלה ודיעבד מותר, והרמ"א כתב דאפי' מ"פ בלא מים אסור מלד המנהג ואפי' דיעבד נוהגים איסור, אם לא לצורך זקן או חולה, ואפשר להקל אפי' בהחמץ, ונראה דיש להקל לצורך אפי' במ"פ ומים אם אי אפשר במ"פ לחוד, והיינו בלא החמץ, כמו שהכריע בשו"ע עיקר הדין, ואע"ג דלכתחלה אסור נראה דלצורך זקן וחולה דיעבד דמי.

וטעם מנהג זה משום שחוששין שמא יערבו מים, והגר"א כתב שחוששין לדעת רש"י והרא"ב דדרייתא ל"ו א' פליגא וס"ל דמ"פ מחמץ, והדבר צריך פירוש שאם דרייתא איירי במ"פ בלא מים, ור"ע ג"כ מודה דמ"פ מחמץ בי"ח רגעים, אלא שמותר לאפותו בזריזות, א"כ רבא מ' א' וסוגיא דמנחות נ"ז ב' דאמר מ"פ אין מחמץ כמאן, ואמנם אביי בגמ' מ' א' אפשר דמפרש כן, או דמפרש דר"ע דפליג נמי מודה דמ"פ ממנהר להחמץ אלא דס"ל דחימוץ דמ"פ לאו חמץ הוא אלא סרחון, ואביי פוסק כת"ק ולא כר"ע, אבל רבא וסוגיא דמנחות ע"כ ס"ל דדרייתא במ"פ ומים, או דאיירי בלא מים ור"ע סבר דאינו מחמץ והלכה כר"ע, והא דריב"ל ג"כ מכרעא דהלכה כר"ע כיון דת"ק אוסר אפי' מ"פ בלא מים, ואמנם בתו' מנחות נ"ד א' ד"ה אין, כתבו לישיב שיטת רש"י ולא נשארו בקושיא אלא מהא דותיקא.

ומלת המים לא נאמר בהו שיעור ומשמע דאפי' מעט מים המעורב במ"פ וכו"ה בהדיא בר"מ פ"ה ה"ב] או מעט מ"פ במים [לענין ממנהר להחמץ] וזה מוכח מהא דאין מקטפין אע"ג דכולו מים, ומאן דשרי לא שרי אלא בקיטוף אבל לערב מעט יין שו"ד מודה דאסור. [א"ה, עי' לק' סי' קכ"ב סקי"א].

לכתחלה וולר"כ פליגי י"א וס"ל לחומץ כחרדל, ומקילים גם לכתחלה אבל בנותן זמן ושוהה עד שירתיח מודים, לחומץ מעורב לא זמנית, או די"א מתירים אפי' בשוהה, וסתמא דברייתא רהיטא דבכל חופן שרו, וא"כ פליגי האי י"א על ר"מ ורבנן גם לענין זמן מרובה לכו"ע זמן מרובה אסור, דרבנן לא התירו אלא לאכול מיד, ואפשר דהא דאמרו רבנן תאכל מיד אינו אלא לכתחלה אבל דיעבד מותר לחומץ אינו מחמץ.

החילוק בין נותן הקמח ואח"כ החומץ להפכו, נראה דהיינו במים מועטים ובליילתו עבה, ובשנותן אח"כ החומץ מתערבב במים ולא נחלץ חורפו ומחלט לעיסה, וזה אפשר אף לרבנן דפליגי על ר"י וס"ל שאין חומץ צעין כמות דהתם לענין להוציא אח"כ את החטה מן החומץ ולטווחנה ולעשות ממנה עיסה דלענין זה אין החומץ כחליטה, אבל חומץ עצמו אינו מחמץ כשהוא צעין, והנה קשה למאי דבעי למימר מאן י"א ר"י הלל גם ת"ק אומר נותן את הקמח ואח"כ נותן את החומץ, והא דר"י נותן את החטה לתוך החומץ ה"ז כמות החומץ על העיסה, וי"ל דהוי ס"ד דאם כח החומץ לחלט כמו דס"ל לר"י אז גם כשהחומץ מעורב במים יט בכחו לחלט או לעכב עלה שלא תחמיץ, אבל אם אין בכח החומץ לחלט אלא לעכב את החימוץ, כשהחומץ מעורב אינו מעכב את החימוץ, ומסיק דאף לר"י לחומץ צעין חולט חומץ מעורב אינו מעכב את החימוץ.

והנה מוכח למאי דס"ד די"א ר"י, דאפשר דאינו מזמית ומ"מ מעכב החימוץ, וזה אינו אלא למאי דמסיק דמזמית לא זמנית וחמוצי לא מחמץ, אבל לר"א לא ס"ד כלל די"א ר"י דא"כ ת"ק דלא כר"י ואיך התיר קמח ואח"כ חומץ, וזו כונת התו'.

ולר"א ז"ל דת"ק סבר כר"י לחומץ זמנית, וי"א ס"ל דאף בתערובות זמנית, וא"כ לדידן דאין הלכה כר"י גם ליתן קמח ואח"כ חומץ אסור, וע"כ עולא לא ס"ל כר"כ דמשמע דעולא הוסיף לאסור את המותר מן הדין ולר"כ אחד זה ואחד זה אסור מן הדין, ואמנם כל זה לר"א אבל אפשר דר"כ גופי' לא ס"ל כר"א וסבר דקמח ואח"כ חומץ מותר שאין החומץ מחמץ אף דלא זמנית, ודוקא כשלא נתערבב במים אבל כשנתערבב במים ונחלץ אינו מונע מלהחמיץ וממילא ממחר להחמיץ.

בטו"ש"ע סי' תס"ד פסקו כר"כ דדוקא בחרדל פליגי רבנן, ובז"י יהיב טעמא משום דר"א סבר כותי', ומיהו בגמ' משמע דנדרחו דברי ר"כ דבגמ' קבעו דברי רבנן לכו"ע דאמר דשמייע ל"י דברי ר"כ ולא ס"ל, וראית ר"א דחו בגמ', אלא כיון דבגמ' אמרו תניא כותי' דר"כ הכי הלכתא ורבנן ל"י לא שמייע ל"י האי ברייתא, ומיהו בתו' פי' דשמייע ל"י ברייתא וסבר דמתנ' פליגא, ומ"מ כיון דבגמ' קבעו לסיעתא הכי קיי"ל.

טו) מ"ו א' מתנ' ב"ק החרש כו', פרש"י סתום, והר"מ פ"ה הי"ג והראב"ד שם פירשוהו, הר"מ פי' דאחד מסימני חימוץ הוא השמעת קול ע"י משמוש הבצק, ואמר התנא שאם הבצק חרש, בזה

שאינו צו סימני חימוץ והסכים עמו הרא"ש סי' כ"ו, וכ"ד בעה"ע והרי"ג שהביא הרא"ש סי' ל"א, והדבר מצוי שהעיסה כבר נשתתתה אחר הגלגול ולמה לא נחוש שלש בחמה ובפשרין, ולפ"ז אף אם שהתה המצה נגד התנור עד מיל מותר מעיקר הדין אלא שאסרינן דיעבד משום קנסא, ובשוגג קנגען בפלוגתא הפוסקים, והא דיהבו רבנן שיעורא כדי הילוך מיל, והרי ע"כ אין צ"ק האונן והחס שוין, ז"ל דשיעורא בצ"ק החס אלא דלא פלוג חכמים והחמירו בשיעור מיל בכל עיסה, ואמנם לדעת אחרונים לאסרי בצ"ק במ"פ ומים אם לא אפה מיד משמע דה"ה ל"ש בפשרין וא"כ ה"ה ל"ש בחמה, וכן הדין בהשהה המצה כנגד פי התנור, ואין לנו שיעור בזה, ואף לדעת המקילים אפשר דבעינן שיראה שלא הכסיפו פניה, ואפשר דעד שיעור מיל מותר אף שלא ראה.

יג) ל"ה ב' תוד"ה מי, ואפי' אם משמים מים עמהם אכתי לא הוי אלא חמץ נוקשה, לפרש"י היה אפשר לומר דמ"פ לחודיהו הוי חמץ נוקשה, ועם מים הוי חמץ גמור, אבל לפר"ת ע"כ מ"פ ומים הוי חמץ נוקשה, דעל זה אמר ר"ל אין חייבין על חימוצו כרת, ומש"כ מהרש"א אינו מובן.

סס) ובמי צינים נסתפק רש"י כו', מלשונם משמע דאי יהיבין להו דין מ"פ אינם מחמיצים, וקשה הלל רש"י ס"ל דגם מ"פ מחמיצין, ואין נפקותא אלא לענין כרת, ומדבריהם משמע דרש"י מסתפק למעשה.

יד) מ"א א' תוד"ה מאי, ואר"י דלעיל איירי לפי המסקנא דהכא, לרבנן ל"י אליבא דרבנן, לכתחלה אין ליתן קמח לתוך חרוסת אפי' ע"מ לאוכלן מיד, ואם נתן לא אסרינן דיעבד ומותר לאוכלן מיד, ודוקא מיד אבל אם שהה אסור דיעבד שאין חומץ ע"י תערובות כמות אפי' לר"י, והו"ל חמץ נוקשה כדין מ"פ ומים, והיינו דתניא תאכל מיד אבל לאחר זמן לא, ואע"ג דמ"פ ומים ממחרין להחמיץ, ולכך אין נותנין לכתחלה, מ"מ אין אוסרינן דיעבד, ור"מ אוסר דיעבד, וואפשר דחכמים דאמרי תאכל מיד אפי' לר"ג דאמר ל"י א' תשרף מיד, לחומץ יט בו גם כח מעכב להחמיץ כדאמר בגמ' לא מזמית זמנית ולא חמוצי מחמץ, ור"ל אינו כמות שלא יחמיץ עוד לעולם אבל מונע את החימוץ לשעתו ואינו כשאר מ"פ הממחר להחמיץ כשמעורב במים, ור"מ דאמר תשרף מיד אפי' כרבנן דר"ג דאמרי תאפה מיד, ואפי' לר"ע דמתיר ללוש לכתחלה ביין שו"ד, לחומץ יט בו כח להחמיץ ור"מ חושש שהוא מחמיץ וכשהוא מחמיץ ממחר להחמיץ יותר משאר מ"פ.

ונתן קמח לתוך הקדירה לאסרינן לת"ק חומץ ואח"כ קמח אחיא בין כר"מ בין כרבנן לכתחלה לכו"ע אין נותנין קמח לתוך חרוסת, ואם נתן לא נתבאר בגמ' לעיל אם אסור דיעבד, ונראה דלרבנן הוי במחלוקת ר"מ ורבנן, ולר"כ לכו"ע ישרף מיד, ולרבנן ל"י אליבא דרבנן, דוקא בהרתיחו מיד דאם שהה לכו"ע מחמיץ.

ויש לעי' ל"א דנותן החומץ ואח"כ נותן את הקמח, אי לא שרי רק בנותן סמוך לרתיחתו ובהא דשרו רבנן דיעבד מתירין י"א

וכן מהאל לחמרו מ"צ ח' אשה לא תגביה ידה מן התנור, מבואר שאין אסור ליעבד, וכ"מ בגמ' ז' ח' ונזכר שיש לו עיסה מגולגלת בתוך ביתו כו' אלמלא היא בחזקת שלא החמיאה ומאי לבטל לה. ואמנם הד"מ פי' דברי הרא"ש שאסור ליעבד וכתב לדברי התה"ד הם נגד דברי הרא"ש, אבל נראה לחזר בו הרמ"א שהרי הביא דברי התה"ד על דברי המחבר שהביא דברי הרא"ש, אלא לדברי הרא"ש לכתחלה ודברי התה"ד לענין ליעבד אי שהיות מאטרפות.

ובש"ג צ"ח ר"א כחב דזקנו התיר להסיק התנור לאחר עריכה והוא ז"ל אומר, ומבואר ללא דנו לענין ליעבד, ובסי' תס"א ס"ב אסר להדביק ואח"כ להסיק לכתחלה, ובמ"ב שם כתב דאם לא שהה י"ח רגעים עד התחלת אפיה מותר, וכ"ה בב"י צ"ח צ"ח סמ"ק. מן האמור נלמד דפירורי צק הנשארים בכלי הלישה והעריכה אינם מחמיאים בפחות משיעור מיל ואם מתערבים במאה קדם שעברו עליהם י"ח רגעים מותר ליעבד, ואם מתעסקים בהם ע"י ליטת המלה ועריכתה, אם אפשר לחשוב זה כמעשה גמורה, כריך י"ח רגעים לאחר כן ואין שהיות מאטרפות, ואי לא חשיב האי עסק כיון דהפירור מונח במקומו שהיות מאטרפות.

והמ"ב דחק לפרש דיש חיוב בין שהה אחר ליטת לשהה אחר קיטוף או שיש חיוב בין חוס לחוס, אבל לא יתכן כל זה שאין דברי רבותינו שם כדברים מחודשים ודברי הרא"ש ורי"ו נראים כשונים הלכות ידועות ופשוטות, אלא כונתם לקבוע הזריזות החיובית באפיית המלה, והא דהזכירו שמתחממת קושטא דמלתא קאמרי דאילו היתה נוגנת לא היה כל כך לחוש אבל שיעור י"ח רגעים שאמרו בגמ' הוא לאחר החימום.

הא דאמרו ל"ו ח' ואם לך יסרף מיד, וכן הא דאמרו מ"ב ח' עברה ולשה ר"א אמר אסור, ופי' הר"ן אפי' בשוגג שמה נתחמץ ולא מינכר, ר"ל מה שלא הכסיפו פניו אין ראוי שלא החמיאה שהרי צ"ח החרש אם יש כיו"ב שהחמיץ אסור וכן אם שהה כדי הילוך מיל, אע"ג דלא הכסיפו פניו, וה"ג דהני דממהרים להחמיץ חוששין שמה החמיאו אע"ג דאין בו סימני חימוץ, ואפשר דהני לא נאמר כלל כל שעוסקים בו אינו מחמיץ וחוששין להם שהחמיאו אף בתוך ההתעסקות בהם, ואפשר שכל זמן שעוסקין בהם אינם מחמיאין אבל תיכף כשמפסיקין מלהתעסק בהם הם מחמיאין מיד, וכן הא דהביא בש"ג ס"פ ח"ע מהירו' דבד' מילין לא מהני עסק, אפשר דמחמיאין מיד כשמפסיקין ולא בזמן שעוסקין בהן.

(יז) פסחים מ"ח ב' רג"א ג' נשים לשות כאחת ואופות בתנור אחד זא"ז, מבואר דזה השיעור הוא מחושב ומוגבל שאפשר להתיר, שאם ד' נשים ילושו כאחת יש חשק חמץ, ומבואר בב"י ובר"מ בפי' המשנה דכל אחת מסיקה את התנור וזה מוכח מהא דשאל ר"ע בעצם לחים או יבשים ויש כאן שהיה של ג' היסקות וב' אפיות, וכו"ה בירו' והנה שיעור ר"ג לדורו דהפסקה זו אנו

יש סימן חימוץ, אם חזרו כיואל בו שנילש בו בזמן שנילש הוא החמיץ, גם הוא אסור, ואמרו בגמ' שאם אין כיו"ב שיעורו ב"ח רגעים, והראב"ד פי' דהשמעת קול הוא סימן שלא החמיץ ואף אם חזרו החמיץ הוא מותר, ואפי' אם שהה יותר בכדי מיל בלא עסק, אלא שאם הבצק חרש אז אם יש כיו"ב שהחמיץ גם הוא אסור.

ויש עוד סימן חימוץ הכסיף פניו, ואף אם לא שהה כלום כיון שהכסיף פניו הוא אסור, וכל זמן שעוסק בצק אינו מחמיץ שאמרו מ"ח ב' היינו דאף אם שהה הרבה לית לן בה, ולא עוד אלא שאין זמן העסק נכנס בחשבון י"ח רגעים ואינו חמץ בלא סימן חימוץ אלא אם שהה י"ח רגעים בלי עסק, ואם הכסיף פניו אפי' תיכף אחר שהפסיק לעסוק עמו ה"ז אסור, אבל סימני חימוץ בשעה שהוא עוסק בו הוא דבר שאי אפשר, דכ"ז שהוא עוסק בצק אינו מחמיץ.

טז) סי' תנ"ט ס"ב ח' יניחוהו בלא עסק מיד יחמיץ, המ"ב פי' הדבר בפשוטו דאם הניחוהו בלא עסק הוא אסור דולאי החמיץ אף שלא הכסיפו פניו ולא שהה שיעור מיל, ואמנם זה דבר שאי אפשר שהרי תנן צ"ח החרש אם יש אחרת שהחמיאה כו' ואמרו שאם אין אחרת שיעורה מיל, אע"ג שכבר נתעסקו בלישתה, וכמבואר כאן בשו"ע, וכן מבואר בר"מ פ"ה הי"ג ובראב"ד שם, והרי ר"ג התיר במתנ' מ"ח ב' להיות ממתין אחר הקיטוף ב' אפיות וג' היסקות, והיה מוצטח שלא תחמיץ, ורבנן לא פליגי אלא לענין לכתחלה, ואילו היו פליגי ליעבד לא היה משתמע תנא מלאשמעינו, וגם לא מסתבר כלל פלוגתא רחוקה כזו דלמר הוי חמץ גמור ולמר נהגין כן לכתחלה, ומיהו מצינו בלש ביין שו"ד ל"ו ח' דלר"ג יסרף ולר"ע מותר לכתחלה, אבל לר"ג נמי חומרא דרבנן היא, ועוד דהתם אי אפשר להחמיר, אבל הכא בג' נשים למה נקיל להמתין הלא אפשר לעשות כחכמים, ומהא דלש ביין שו"ד דאמר תאפה מיד, וכ"ה בשו"ע תס"ב ס"ב, מבואר דבעלמא רשאי להמתין עד מיל, ובגמ' מ' ח' בצקות של נכרים ממלא כריסו מהם ופרש"י דלא הכסיפו פניו והסכים עמו הרא"ש וליחוש דהחמיץ משום שכבר הפסיק לעסוק בהם, והא דאיתא בתשובת הרא"ש כלל י"ד סי' ד' מיד הוא מחמיץ וכן הוא בלשון רי"ו נ"ה ח"ג ר"ל מיד הוא הולך ומתחמץ ויתכן שיכסיפו פניו ואם הכסיפו פניו הוא חמץ מיד, אבל אין חוששין לזה ליעבד דלא שכיח הדבר דאם היה הדבר שכיח לא היה ר"ג מתיר להשהות לכתחלה ב' אפיות וג' היסקות, ועוד הרי הרמב"ן עשה כן לכתחלה כדאיתא בד"מ סק"ג בשם תשובת הרשב"א, ולעיל ס"ק י"ב נתבאר פלוגתא אחרונים בלש ב"פ ומים ושהה ולא אפה מיד אם אסור ליעבד, ומבואר דאפה במים לחוד לית דינא ודיינא דעד י"ח רגעים לא אסרינו, וכן בטור מבואר דשיעורא י"ח רגעים אחר שגמר לעסוק בו.

משמע דוקא פושרין, ולכך ל"ק לי' באפיה לאפי' הוא בתנור חס והו"ל י"ס ואינו מחמיץ, אבל בבביל קשיא לי' אדמבשל לי' מחמע.

פ"ר דע"כ י"ס ע"ג האש לא חשיבא חליטה דהא כתב הר"מ פ"ה ה"ג אין מבשלין חטים במים כו' ולא קמח ואם בשל ה"ז חמץ גמור כו' ואם הרתיח המים הרבה כו', מבואר להדיא ד"ס ע"ג האש אינו חליטה, וע"כ קושית הגמ' אדמבשל לי' מחמע שאם נותן אפי' במים שים"ב מחמע, אבל נראה דכל שהעיסה י"ס אינה מחממת דהחום מטרידה שהרי י"ס בכלי ראשון מקרי ביטול מה"ת כדאמר חולין ק"ד ב' שמה יעלה באילפס ראשון, אלא חוששין שמה עד שיגיע הבצק לי"ס מבפנים יהי' פושרין ויתחמץ, ומש"כ הר"מ שם ואם הרתיח המים הרבה כו' ה"ז מותר מפני שהוא מתבשל מיד קדם שיחמיץ ר"ל דמגיע תכף לחום שהי"ס קזה כח הביטול.

ולפי דרכנו למדנו מדברי הר"מ דאין חילוק בזה בין עיסה לגרעין וגם בגרעין אין מים חמין שהי"ס מקדימין ביטולו לחימומו שהרי כתב שאם בשלו חמין במים ה"ז חמץ גמור, ואפשר דרישא דכתב הר"מ ה"ז חמץ גמור איירי בנתן החטים והקמח במים לונגים ונתנו על האש לבשל, וסיפא דהרתיח המים הרבה מותר לכתחלה, ומים חמין שלא הרתיח הרבה ה"ז ספק דלמא קדים החימוץ, ולעיל סי' קי"ט סק"ז כתבנו להקל בגרעין שנפל למים חמין ש"ס וטעות הוא בידי קזה נגד דברי הר"מ המפורשין וזה"ל כתב קזה מן התוספתא ולא מנחתיו בתוספתא.

והא' לל"ל חיישינן גם באפיה אדאפה לי' מחמיץ דחום התנור חשיב כהרתיח הרבה, וקדם לעולם ביטולו לחימומו, והא' דאמרו מ' א' לא ליחרוך אינש תרי שבולי בהדי הדדי, ז"ל דגרעין אין החום נכנס בו מהר, ובהגה"מ פ"ה כתב בשם תשובת מהר"מ דלא אמר אב"י אלא בהבהבן באש אבל בתנור חום התנור קדם לחימומו, מיהו ראיתו ז"ל ז"ע דהוכיח כן מהא' דאמר לא לימחי אינש קדרא כו' משמע דקמחא לאביסנא שרי, ועוד דתנן מנחות ס"ז ב' ומואלין כו' קמח קלוי, ויש לעי' הלא מודה אב"י דחא חדא שרי.

שם והוא דעבד טיף להדי טיף, בתה"ד סי' קכ"ג פי' דעבודה גמורה מבטלת את הכנת החימוץ ולא תחמיץ עוד עד שתשהה י"ח ר. אחר העבודה, ואשמעינן ר"פ דלף לא חשיב כעבודה גמורה לבטל את העבר, ואם לא היה טיף להדי טיף היו השניות מטרופות ונראה דאם עברו י"ח ר. דלף שלא בטיף טיף חשיב חמץ דנגיעת המים בקמח אינה פוחתת את הזמן דנקודה אין לה שטח, וה"נ פגישה אין לה זמן.

ובמ"ב סי' תס"ו בשעה"ל אות פ' כ' בשם המ"מ לפרש דאם אינו טיף להדי טיף אינו פועל כלום, ולפי"ז י"ל דכל מונע לשעה מבטל את העבר, ונ"מ דלף טיף להדי טיף והפסיק וחזר ודלף טיף להדי טיף אי בטל הפסק הראשון, דלדברי התה"ד לא בטל

בטוחים שלא תשהה עיסה השלישית י"ח רגעים ולא תבוא לידי חימוץ, אף באינה זריזה ובתנור זמן ועמים לחים, ותנור זמן יס לפרש שקשה לחממו, ופ"ר ש"ה בפרש"י, ואפשר דר"ל דאינו חס כל כך והאפיה נמשכת ור"ע שאל דמ"מ אין שיעור לעצלות ולקושי ההיסק ואי אפשר להורות הוראה כללית והשיב ר"ג דמ"מ אין מכשול דלטוטס בזמן ולא תחמיץ אף ב"ח רגעים, ומיהו נראה דלטישת זמן אינה עבודה גמורה שבתל את השניות וכמבואר בתה"ד סי' קכ"ג והובא בד"מ סי' תנ"ט אלא הכא אין הגידון משום שהיה י"ח ר. אלא החשק שמה יראו זה סימני חימוץ ולזה מהני לטישת זמן לנגה שלא תמהר להחמיץ אבל ר"ע סבר דאין להורות היתר אלא כל אחד יחמיר עד שיהי' בטוח שלא תבוא עיסתו לידי חימוץ, וחכמים קבעו שלא תשהה האשה כלל, ומ"מ התיירו שלש נשים בסדר דתנן, ואע"ג דאפשר דתקדים המקטפת לגמור קיטופה קדם שתגמור האופה אפייתה ותשהה העיסה מעט, כיון שההפסקה מועטה, ואע"פ שאמרו מ"ב א' לא תגביה ידה מן התנור ופי' הראשונים ז"ל שלא תעסוק בדבר אחר, הכא לא מקרי עוסקת בדבר אחר.

ר"ן שם י"מ דוקא כשיעור זה כו' דאלת"ה סדרא דג' נשים למה לי אבל כו', דברי הר"ן סתומין דהרי במשנתנו לא הוזכר כלל דין אשה עוסקת בבצק יותר מן הרגיל ובצרייתא קתני לה כ"ז שעוסקת בבצק אינו מחמיץ, ואפשר דזה מרומז במתני' דלא נחלקו חכמים על ר"ג אלא במפסקת וממתנת שיעור ב' אפיות וג' היסקות, ולא נשנה במשנה עוסקת בבצק עד שתגמרנה שתי הראשונות אפיתו, ומשמע דזה ליכא פלוגתא ומודים חכמים לר"ג בזה, וכמו שפי' בצרייתא, והנה קשיא לי' להר"ן לחכמים למה הוזכרו ג' נשים הלא כל אחת לשה ועורכת ואופה בלא שהיה כלל, ולזה י"ל דנקט ג' לאשמעינן דאם אחת מארכת בלישה ועריכה עד שגומרות חצרותיה אפייתו לית לן בה, אבל אם מארכת יותר מזה חסור אף שעוסקת בבצק כל הזמן, ולזה מסיק הר"ן דאינו כן אלא אפי' עוסקת בבצק יותר מכאן לית לן בה, ובשה"ג הביא מהירו' דאין לשהות יותר מד' מילין.

ומש"כ הר"ן דר"ע לא קאי אר"ג כונתו ז"ל דאם היה דין עוסק בבצק דוקא בשיעור ג' נשים היה אפשר לפרש הא דר"ע גם על זה דלא כל הנשים ולא כל התנורים ולא כל העמים שוים.

יח' ל"ט ב' אדמבשל לי' מחמע, פרש"י לייבא לאוקמי' בנותן לתוך קדרה רותחת דא"כ הו"ל חלוט, ושמעין מכאן דאין מעלה רתיחה תנאי בחליטה, דאי חליטה דוקא במעלה רתיחה, אפשר למבוסל ביד סולדת ואינה מעלה רתיחה, אלא כל שעומד על האש ויש בחומו כדי לבשל מקרי חליטה, ואפשר דאין ביטול גמור אלא במעלה רתיחה, ואין לומר דאע"ג דיד סולדת מחמיץ דא"כ תקשה לי גם באפוי אדאפה לי' מחמע אלא ודאי כל שהי"ס אינו מחמע, וכ"מ בפרש"י ד"ה אדמבשל, שכתב בעוד שהמים פושרין כו'

ואפשר לזה גם דעת רש"י, ומדברי תו' אין ראיה דס"ל דגם קולה קמח אסור כיון דלא הוזכר זה בגמ' לא משמע להו לפרש כן דהו"ל לגמ' לפרש, אבל בעיקר הדיון אין ראיה דהתו' פליגי, אף שרי"ו סמך על דברי תו' אין כונתו רק על עיקר קמחא דאביסונא, ולכן אין דין זה מוכרע, וראוי להחמיר אחרי שהרי"ו מחמיר והוא בתרא.

(כ) מ' ח' לא ליחרוך אינש תרי שבולי כו', והא דלא מצייל להו החוס מלהחמיץ נחבאר לעיל ס"ק י"ח, ואפשר דלחחר שהוציאו מחמירי דהא חיישינן דלמא לא בשיל שפיר.

ל"ט ז' הא דעבדי' במישחא ומילחא, במ"ב סי' תס"ג ס"ב בבה"ל הביא דברי הריטב"א שכתב דעה אחת דלמלח הנעשה ממי הים [שמתיבש ע"י השמש או ע"י זיטול] דינו כמים, אבל הנחלב מן ההרים דינו כמ"פ, ודעה החולקת וס"ל דגם הנחלב מן ההר דינו כמים, כן הביא פלוגתא דהא דשרינן הכא משחא ומלחא, דאיכא דס"ל דמעט מלח הניתן לטעם לא חשיב כמ"פ ומיס [נראה דכיון דטבע כל הדברים להשפיר ע"י המלח וטבע המלח להזדווג עמהן לא חשיב תערובות אלא המלח מתבטל, והר"ן הוסיף שהמלח עצמו משתנה לזרעו משאר מיס] ואיכא דסברי דהכא מבטלים מקדם הותיקא ואח"כ נותנים המלח, ומ"מ מבואר מדברי הר"ן והריטב"א דמילא ומ"פ אפי' מיס מועטים אסור ומשמע דאפי' מערבים מקדם מ"פ ומיס ואח"כ נותנין הקמח לא אמרינן דכבר נתבטלו המיס, דלכ"כ הלא אפשר לפרש כן מישחא ומילחא דאמרו, ובמ"ב סי' תס"ג ס"ב בבה"ל הביא דעת כמה אחרונים להקל בנתערבו מיס במ"פ קדם שנתן לתוכן הקמח, ותמוה אחר שהגידון מפורש בר"ן וריטב"א ואין לנו מן הראשונים מי שחולק בזה למה נטה מדבריהם, ולא עוד אלא שאם נאמר דמיס בטיילי במ"פ אין לנו שיעור בדבר וכל שמ"פ מרובים מיס שבתוכן בטלי, וזה נגד הגמ' מ' ז', דבעי למימר מאן י"א ר"י ואמרו כי אשמעינן ל' לר"י ה"מ דאיתי' בעיני' אבל ע"י תערובות לא, והנה אם מיס בטיילי ברובא במ"פ ע"כ ברייתא איירי במיס מרובים דאי חומץ מרובה הו"ל מ"פ ואינו מחמיץ, ואם מיס מרובים איך ס"ד דחומץ לומתו, וגם לשון הגמ' אבל ע"י תערובות לא משמע דרובו חומץ דאי רובא מיא אף אי שמעינן ל' לר"י וגם ע"י תערובות אכתי ברובא מיא לא אמר, אלא ודאי אף בחומץ מרובה לא מקרי מ"פ כיון שמערב בו מיס אף שלא נתן עדיין הקמח, ולכן נראה דאין להקל במ"פ ומיס אפי' נתערבו קדם שנתן לתוכן הקמח.

מיהו אם נתון מעט מיס ביין תוך ג' ימים לדריכתו, המיס מתהפך ליין כמש"כ המ"ב בשה"א אות י"א בשם אחרונים ז"ל לפרש דברי הסמ"ג.

בשע"ת סק"י הביא בשם שאילת יעב"ז להשיג על הח"א שפי' הא דאמרו ב"ב ז"ז ז' של ממוקים לא יביא ואם הביא כשר היינו שסחט היין מהממוקים [אבל לא שראן במיס דאם שראן במיס

הפסק הראשון, ולפי' המא"מ בטל הפסק הראשון, ואמנם אין לנו לנטות מדברי התה"ד ז"ל בלא ראיה גדולה ומכרעת, ואין לנו אלא דברי התה"ד, ואמנם דלף טיף להדי טיף נראה דחשיב עצודה גמורה לבטל את העבר דכיון דעיקר אשמעינן ר"פ דלף יחידי אינו מבטל את העבר משמע דטיף להדי טיף מבטל את העבר, דלכ"כ הו"ל לר"פ לומר והוא דלא הפסיק בשהיות עד שיעור מיל ואין נ"מ בין טיף להדי טיף לטיפות מפוזרות.

(יט) ל"ט ז' לא ליחלט אינש כו', חליטה מעכבת את החימוץ אע"ג דאין הגרעינים והקמח מתבטלים ביטול גמור [וכדפריך בגמ' אדמבטל ל' מחמע ופרש"י דאי אפשר לומר דנותן ברותחין דלכ"כ כבר הוא חלוט] אבל קלוי ואפוי אינם מעכבים את החימוץ אלא א"כ נגמרו שיעור הצריך, ובקלוי חיישינן שמה לא נגמר [וכדלמרו לא לימחי אינש קדרא כו'] ודוקא ליתנן לקדירה, אבל לאוכלן כמו שהן מותר שהרי אין בהן מים, ודעת הר"מ פ"ה ה"ג, דדוקא בגרעינים חיישינן לזה אבל לא בקמח, אבל בב"י סי' תס"א הביא בשם רי"ו והגה"מ בשם סמ"ק לאסור, ובאפוי אין חוששין שמה נשאר מקצתו שלא נאפה יפה אפי' לדעת הפוסקים דגם בקמח חיישינן שמה לא נקלה יפה, דניכיל ונאפה החוס נכנס בכולו טפי, וכל שאין חוטין נמשכין הימנו הרי כולו בחזקת אפוי, וכשם שמותר לאכול את המנות ולא חיישינן שמה נשאר בו צדק שלא נאפה ה"נ מותר לשירותו במיס, שאם היה מקום לחוש שנסאר צדק היה אסור לאכול דנהי דלא אחמיץ בתנור מחמת שהוא חם שהיס"ב מ"מ כשהוציאו ונעשה פושרין הוא מחמיץ, וכיון דמחזיקין דהוא אפוי כולו גם לשירותו ולבטלו מותר, ואמנם אם נתערב מעט קמח במזה שלא נילג, הדיו נותן שאסור לבטלו או לשירותו לדעת רי"ו, והמ"א סי' תס"ג כתב דאפשר לזה חשיב כקולה קליות כיון דהמזה מפסקת בין האור לקמח, מיהו סתמא לא חיישינן שמה נשאר באפוי קמח שלא נילג שהרי אמרו בגמ' ל"ט ז' אפוי שבטלו אינו בא לידי חימוץ, ואי חיישינן דלמא לא נילג יפה יפה א"כ נפל דין זה בצירא, ובר"מ שם כתב דהדיא דאפוי מותר לבטלו לכתחלה, וכ"ה בטור ס"ס תס"ג בשם רי"ף ורא"ש ופי' כן חסיסי בגמ' מ' ז', ובס' מעשה רב כתב דאם נשאר קמח דינו כקליות וכונתו כקמח שנקלה וזה דלא כמ"א, וגם דעתו כדעת הר"מ, ואמנם אין זה עיקר הטעם אלא עיקרו דלא חיישינן לזה.

במ"ב סי' תס"ג סק"ח, כתב להחמיר בקלה קמח ובטלו, לענין אכילה ולהתיר בהנאה, ויהיב טעמא בשה"א דרה"פ מחמירים ואם רוב הפוסקים מחמירים ראוי לאסור בהנאה כדיון קמח קליות, אבל לא מצינו מי שחולק על הר"מ רק הרי"ו והסמ"ק, ומצינו דעת רש"י מ' ז' דמפרש חסיסי קמח קלוי, ואם דעת רש"י דרובא פליג על רי"ו וא"ה, כמדומה דל"ל מר זוטרא ומתיר קימחא דאביסונא א"כ הלכה כרובא וכש"כ בקלה את הקמח, אבל מדברי הר"מ מבואר שפי' חסיסי כפרש"י וחילק בין קולה קליות לקולה קמח ולא פליג רובא על רי"ו וא"ה, כמדומה דל"ל מר זוטרא

דהן מועטין או דחייסין ללמא יטחון אותם וימכור את הקמה, וזו גם דעת רי"ז בשם השר מקולי שהביא ב"י סי' תס"ז ודעת ריב"א שהביא הגה"מ שהביא ב"י שם, שכתבו דבחיטים אין העדר הביקוע ראי' שלא החמיאו, וקדם שיעור מיל ודאי מותר ללא גריעי מצד החרש, וע"כ בשם מיל ומני' דשעורים שלא נתבקעו אפי' שהו מיל מותרין.

(כז) ולעת הר"ן דגם חטים אם לא נתבקעו הוא עדות שעדיין לא נתחמאו, וב"י סי' תס"ז כתב שדעת רי"ף ורמב"ם שאין חיובו בין חטים לשעורים והכי נקטינן, ואמנם עדיין לא ידעין דעת הרי"ף והר"מ אי העדר הביקוע הוא עדות על העדר החימוץ, ואפשר דלעתה דעת הר"א"ש ור"פ, דכל ענין הביקוע הוא רק לחומר ששם נתבקעו אסורין וממילא לא שייך לחלק בין חטים לשעורים, ואמנם אם דעתם דשעורים העדר הביקוע הוא עדות על העדר החימוץ גם חטים העדר הביקוע הוא עדות דלעת הר"ן.

ונראה דאף לדעת הר"א"ש דארצא לטבעה אף בלא נתבקעו אסורין דאין העדר הביקוע עדות, מ"מ היכי דהדבר שקול תליין לקולא מפני העדר הביקוע דעל הרוב כשמחמיץ הוא מתבקע, אלא היכי דעל הרוב הוא מחמיץ כמו בארצא לטבעה דהחטים שוהין הרבה [וכמס"כ הרשב"א בתשובה שהביא ב"י] ועל דרך הרגיל הן מחמיצין, בזה ס"ל להר"א"ש ור"פ דאין סומכין להחיר בשביל שלא נתבקעו.

ובזה נראה הא דכתב הר"א"ש ששם נמצאת חטה בתבשיל החטה עצמה אסורה כשיעורו של מר עוקצא דנותן ע"פ האצב, ולכאורה קשה כיון דהעדר הביקוע לאו עדות הוא הרי מדינא לחוש לחימוץ, ואפי' לא נתבקע ביקוע דמר עוקצא יס לאסור כמו קמח שבשלו, אלא זה שלא נתבקע מכריע בשעה שהספק שקול, והלכך דין הוא שיש להקל כשלא הגיע לביקוע דמר עוקצא, וחתה בתבשיל הדבר שקול אם החמיאה קדם שנתבשלה, ואפשר דהביטול קדם ואין לאסור אלא בנתבקעה, וארצא לטבעה על הרוב החטים מחמיצות הלכך אין סומכין על זה שלא נתבקעו.

ולפי דרכנו למדנו דעת הר"מ כהר"א"ש והר"ן דגם בחטים העדר הביקוע עדות בספק השקול שהרי החיר חטים שנתבשלו אם לא נתבקעו ב"ה ה"ג וה"ח, אע"ג דבשל קמח אסור לחוששין שנתחמאו קדם שנתבשלו, וע"כ חטים מותרים מפני שלא נתבקעו, ומשמע דלא נתבקעו מותרים אפי' אם נתנו במים לוננים והניח הקדירה ע"ג האש [עי' לעיל ס"ק י"ח] ומוכח לפ"ז דאין שיעור מיל בגרעינים דסתמא איכא שיעור מיל עד שירתיח, וכן מסתבר דשיעור מיל הנאמר בעיסה לא סגי בגרעינים דקדם שנתרככו עדיין לא נכנס בהם המים, ולא הוזכר שיעור מיל בראשונים אלא הזכירו בלשונם שהה הרבה, והא דכתב הר"מ פ"ה ה"י בדלף ששם הפסיק ונשתתה כשיעור הרי זה אסור ומשמע דכונתו לשיעור מיל

הו"ל יין מזוג דאם הביא פסול דבר"ף ור"א"ש ילפי יין כמוקים לענין קידוש שהוא כשר כיון דבנסכים כשר ליעבד, ומבואר בדבריהם דב"ז הנעשה ע"י שרייה איירו, ולאו קושיא היא דלענין מזוג אין צריך ראי' דאינו פסול לקידוש שהרי זה אמרו בהדיא בגמ', אלא הגידון הוא אם היין היוצא מן האמורים מקרי יין, ועל זה כתבו הרי"ף והר"א"ש כיון שאם סחט יין מהאמורים אם הביא כשר אלמא יין הוא, א"כ אם שראן במים אין הפסול לנסכים רק משום מזוג וא"כ כשר לקידוש, וכן מתפרש הא דכתבו שם דדוקא ענבים שנקמטו ואפשר להוציא מהן לחלוטית אבל ענבים יבשים לא, ולכאורה קשה כי יבשו מאי הוי כיון שהן חוזרין ללחותן ע"י שריה ונותנין טעם היין כמו הכמוסין ואם היבשין כחושין אכתי במים מועטין יהא כשר, אלא יבשין היוצא מהן אין דין יין עליו לענין נסכים ופסול גם לקידוש.

כא' מ' א' ואם לתת נתבקעו אסורין כו', אפשר דגרעינים וקמח שיעור חימוץ שיהיה דהיינו שיעור מיל, אלא דבצדק איכא צדק החרש שאין בו סימנים להכריע אם חמץ הוא או מלה, דאע"ג דלא נסדק ולא הכסיפו פניו אפשר דהוא חמץ, אבל גרעינים זה שלא נתבקעו מעידין עליו שעדיין הוא רחוק מחימוץ, והלכך אף אם שהו במים שיעור מיל הן מותרין, ואם נתבקעו אפי' קדם שיעור מיל אסורין כצדק שהכסיפו פניו, ולפ"ז לתת את השעורין אף ששראן במים קדם שלתתן שיעור מיל כיון דלא נתבקעו מותרין, אבל הר"א"ש כתב בשם ר"פ דדוקא בלתייה בעינן ביקוע דעסיק בה אבל בספינה שטבעה כיון דמינה נייחא אפי' לא נתבקעו, ועיקר כונתו דבלתייה לא נשרה זמן מרובה ומס"כ דעסיק בה ר"ל אפי' אח"ל דמשעה שבאו במים עד לישה איכא זמן מרובה מ"מ אינם מחמיצין דמפסיק בהו בלתייה ובטחינה] ובהגה"מ בשם ר"מ כתב דלתייה זליפתה מועטת אבל בשריה אסורות אפי' לא נתבקעו, ולדעת זו אין העדר הביקוע עדות שלא החמיאה אלא לתייה איירי שלא שהו במים קדם לתייה שיעור מיל, וקילוף הויא עבודה גמורה ואין השהיה אחר הלתייה מלטרפת עם שהיה הקודמת, ולפ"ז צריך לטחון אותן קדם שיעור מיל, אבל אפשר דלאחר לתייה הולכין ומתיבשין וכמס"כ הר"א"מ והמים דרך זליפתן אין מחמיצין כל כך, והלכך אף אם שוהין זמן מרובה עד הטחינה לית לן בה דחשיבי כדן צדק החרש קדם שיעור מיל דלא מחזיקין איסורא.

אבל דעת הר"ה שהביא הר"ן שכתב דהא דאסור הני חטי דהיו בארצא לטבעה בחישתא אע"ג דלא נתבקעו ששם נתבקעו ליכא למיחוש שיזון לישראל, הוא משום דבחיטי אין העדר הביקוע ראי' דאפשר דנתבקעו בציריהו ולא מינכר וא"נ דיך לחריפת החימוץ מקום ללאות ואינו מבקע את קליפתו] מבואר דס"ל דשעורים אף אם שהו במים שיעור מיל מותרין דזה שלא נתבקעו הוא עדות שלא החמיאו, וזו גם דעת הר"ן שפי' דההיא עובדא איירי בנתבקעו, וחייסין דלמא לא ירגיש ישראל שיש בהן מבוקעות כיון

נתבקעו כלל גם החטים עצמם מותרין משום די' לנו ספק דבישולן קדמון, וזה שלא נתבקעו מכריע את ספיקן להיתר.

(כג) ר"מ פ"ה ה"ג והוא שיתבקעו בתבשיל, מפני שהדבר ספק אם החמץ וזה שלא נתבקע מכריע את הספק לקולא וכמש"כ לעיל, ולמש"כ רבנו לך' ה"ו כמר עוקבא גם הכא כשמניחים על פי הביצ והן מתבקעין אסור, וזה מצוה דבדרי רבנו לך' ה"ח, שכתב דאם לא נתבקעו מוילאין אותן וסורפן, ולפי מה שפירשו המ"מ היינו משום דמחמירין כמר עוקבא, מיהו קשה דהו"ל לרבנו לפרש דלא נתבקעו אבל רפו להתבקע על פי הביצ, ונראה דעת הר"מ דדוקא בלתייה שרינן בלא נתבקע אבל נתבשל מחמירין אפי' לא נתבקע, אבל איסורו מדרבנן, ונראה דסובר רבנו דבישול הוא כארבא לטבעה דהרי דבישול הגרעינים שוהים במים, וס"ל דמן הדיו אפשר להתיר ולסמוך על זה שלא נתבקעו אלא שזה איסור מדברי סופרים, והא דכתב רבנו ה"ג והוא דנתבקעו היינו דבזה הוא חמץ גמור, אבל מדברי הרי"ף נראה דאם לא נתבקעו שיעורו דמר עוקבא מותר אף דבישול, גם לשון הר"מ שאין הדגן הנבלל כו' משמע דקאי גם בנבלל וע"כ כונת הר"מ כמו שפי' המ"מ וי"ע.

במ"ב סי' תנ"ג ס"ק כ"ד כתב דאם נהגין לכבס החטים ור"ל ששורין החטים במים זמן הרבה באופן שעל הרגיל הן מחמיצות כדגן שנטבעו בנהר] אין ליקח קמח מן השוק, ואסור להשהותו, ואם עבר ושהה הביא פלוגתא אחרונים ז"ל אם אסור דיעבד, וכתב בשם א"ר להתיר דאינו אלא ספק חמץ, ולמש"כ לעיל דגן שטבע בנהר ושהה הרבה רובו מתחמץ אלא אם כן ראו שלא נתבקעו לדעת הר"ן, ודעת ש"פ דאפי' לא נתבקעו אסורין, אבל כשנטחנו ולא ראינום אם נתבקעו אסורין מן הדיו לכו"ע דהולכין אחר הרגיל וחשיב רובא לחימוץ, ואף אם הדבר ספק כיון שהיו אסורין באכילה מה"ת מחמת ספיקא דאורייתא, אסורין לאחר לפסח מחמת קנסא, ואמנם אם הדבר ספק אם שוהין הרבה אפשר שהן בחזקת היתר.

וחש"ש לתייה [אפי' כשאין מכבסין שאין להתיר בלא דחק כמש"כ בתה"ד] וחש"ש כביסה היינו בסלת אבל קמח הנטחן בסובון אין חש"ש לשאר ימי הפסח רק למצת מזה אין לוקחין שלא מדוחק שחם שימור לטחינה, ובמ"א ר"ס תס"ז כתב דלגן שנטבע וחימוצו ניכר מותר למכור לא"י ולא חיישין שיטחון וימכור לישראל שאין לוקחין קמח מן השוק אלא מדוחק ואינו מספיק שהרי קמח בסובון לשאר ימי הפסח לוקחין, וכבר הקשה כן בח"י.

במ"ב סי' סק"ד כתב דבשאר איסורים אסור למכור אפי' מעט מעט רק הכא דאיכא כמה ספיקות הקילו, אין הלשון מכוון דהכא נמי הוא חמץ גמור וכמש"כ לעיל אלא דהכא אף אם ימכרנו לישראל יש לו להתיר שאפשר שיאכלנו קדם הפסח, משא"כ בשאר איסורים.

(כד) במ"ב סי' תנ"ג ס"ק כ"ז כתב דהא דאסרו הגאונים לתייה שמה יבואו לשהות מעט אחר גמר הלתייה קדם הטחינה, ואין

שהזכיר ה"ג, התם הדגן מתרכך ע"י הדלף אלא שאינו מחמץ וכיון שנפסק הדלף ושהה כדי הילוך מיל מחמץ.

יש לעי' בסתם לתייה אי הו"א ספק חימוץ אלא שאם לא נתבקעה תלינן שלא נתחממה דרוב המחמיצין מתבקעין וכמש"כ לעיל, או דלמא סתם לתייה בחזקת שלא החמיצו, אלא שאם נתבקעו אסורין שהרי קמן שהחמיצו, ויש להוכיח דסתמא בחזקת שלא החמיצו מדאמר ר"י נותנן בחומץ וחומץ לומתן, ואי ס"ד דהן ספק חמץ עד שיתברר כך שלא החמיצו כי נתבקעו הרי אין כך מי שמעיד עליהן שלא נתחממו, הרי הן בספק חמץ, ומה תועיל נתינתן לחומץ, אלא ודאי סתמן בחזקת שלא נתחממו, וביקוען מקלקלתן שזו עדות שהן ממהרות להחמיץ.

מיהו דוקא לתייה שישראל עושה לקמחא דפסחא ונזהר בזה שלא להשהותו במים רק שיעור הצריך ללתייה ובה סתמא אינו מחמץ, אבל ליקח מן הגכרים סלת אסור כמש"כ בתה"ד סי' קי"ט דחיישין שהשהו את החטים במים הרבה, וכן סלת של ישראל שלא עשאו לשם פסח אסור מהאי טעמא, ובח"י סי' תנ"ג ס"ק ט"ז כ' לשון הכלבו לוקחין סלתות מן השוק ולא חיישין דלמא לתת ושהה ביותר.

ובמ"ב סי' תנ"ג ס"ק כ"ד כתב בשם אחרונים להתיר בשה"ד קמח מן השוק אף בזמן שלותתין, ויש לעי' נהי דמסתמא אין שורין את החטים שיעור חימוץ שאין מעשה הלתייה כן, אבל הלא כתב הר"מ פ"ה ה"ז וטוחנין אותן מיד, וכל שלא הכינס לפסח ודאי מצוי הדבר שישוהו בין לתייתן לטחינתו, ונראה שאין דברי הר"מ אלא לכתחלה אבל דיעבד אפי' שהה מותר לחטים לא עיילו בזה מים ע"י לתייה כיון דקשין הן ואפי' שעורים דאינם קשים כיון דהואלא מן המים הולכין ומתיבשין כיון דלא הגיעו לביקוע דמר עוקבא, וכן משמע בטור סי' תנ"ג שכתב להתיר חטים שאכלו מהם עכברים שאין מעט רוק מחמץ את חטה הקשה והביא ראיה מלתייה שמותר מן הדיו, ואם איתא דלתתן ולא טחנן מיד אסורין שפיר י"ל דגם אכל מהן עכבר ולא טחנן מיד אסורין, אלא דעת הטור דגם בלתייה אם שהה קדם שטחון מותרין, שהלחלוות מעט והולך ומתיבש ואינו מחמץ.

תס"ז ס"ט ואם לא נתבקעו ממם התבשיל מותר, ויש לעי' בקמח משהו אי חשיב רק ספק החמץ, ומלשון הר"מ פ"ה ה"ג משמע דקמח הוא כחטים ונתבקעו דעל הרוב מחמץ וא"כ גם במשהו אסור, ובגרעינים שצריך מקדם לרכבן עד שיכנסו המים בזה צריך זמן יותר ולא הוי רק ספק והלכך סמכין להתיר בלא נתבקעו וכמש"כ לעיל, ובמ"א ס"ק י"ב הק' דהא במינה נייחא אסור אפי' לא נתבקעו ותיירץ דמינה נייחא נמי ספיקא הוי והלכך באיסור משהו מותר, ואין זה מספיק דהתם אסרינן אפי' לא נתבקעו שיעורא דמר עוקבא, דהתם איירי בזמן מרובה אשר לפי אמד הדעת נתחממו, ואין העדר הביקוע מזילתן, אבל הכא אם לא

הטעם אלא שזה מפסיק בין שהיה ראשונה לשהיה אחרונה, אבל העיקר שלא יעבור על הדגן תקופה ארוכה של צליה במים שצריך הרגיל תקופה זו מחממת, ולתיתא אין זה תקופה כזו.

ולפיכך צריך לפרש שנפל עליו מים שכתב המחבר, והוא לשון הר"מ, היינו שהמים נקוו והדגן נשרה בתוך המים ואז אם נשרה זמן מרובה אסורין אפי' לא נתבקעו, אבל אם המים זולפין ולא נקוו אף שמטפחין על פני הדגן אם לא נתבקעו מותרין כדין לתיתא, ומש"כ במ"ב צ"ב ד"ל בשם אחרונים דלמש"כ ר"פ לחלק בין עסיק בהו למינח ניחא אין חילוק בין שריה לזליפה מועטת [וכ"כ הד"מ] תמוה דלתיתא נמי מינח ניחא קדם לתיתא ולאחר לתיתא [ומש"כ הר"מ וטוחנן מיד אינו אלא לכתחלה וכמש"כ לעיל], ובצ"י הביא בשם הגה"מ דגשמים מזולפין על השק אם הגשמים מועטים מותר כדין לתיתא וכדין אגב מדלייהו [ר"ל אע"ג דע"כ קבלו החטים לחלוטית] אבל בגשמים הרבה והשק נשרה והחטים שרוים במים הוי כנטבעו בנהר, ולא מצינו מי שחולק בזה, ולכן אין לאסור רק בשריה וזמן מרובה עד שיהא צריך הרגיל מתחמץ, מיהו אפשר שאין אנו בקיאים לקבוע לו זמן אבל עד שיעור מיל ודאי יס' להתיר אפי' בשריה, וכ"כ במ"ב שם בשם הפר"ח דזליפה מותרת דיעבד, וכל שלא נתעכבו המים אלא הן זוחלין הויא זליפה המותרת, וזו נקראת זליפה מועטת.

בצ"י שם הביא עוד בשם הגה"מ שאם החטים במקום מדרון על הארץ או ע"ג עפר תיחוח ואין המים מתעכבים מותר וסיים וזו קולא יתירה ואין לסמוך עליה, ומעיקר הדין ודאי אין חילוק בין גשמים מזולפין על החטים המונחים על עגלה, או בספינה, או מונחים על הארץ, ואם ראינו שלא נתבקעו ודאי הדין נותן שהן מותרים, אלא אפילו לא ראינו מן הדין מותר כדין לתת, אבל כונת צ"י להעפר המתלחלח חשיבי מים אשכזרין וחשיבי התחתונים כנשרו במים ואפשר דגם הגה"מ לא התירו אלא העליונים.

בשה"ל אות י"א כתב להתיר קשים, והדין אמת אבל עיקר הדין נאמר בשריה שרובן מחמיצות בשריה זו, ואי אפשר שישארו קשים. **תס"ז** ס"ב ב"הגה' ודגן שהיה מונח בעליה כו', אם ירדו גשמים דרך זליפה ולא נקוו המים הרי הם בחזקת היתר, ואם נקוו המים ושהו החטים בהם זמן מרובה הרי הן בחזקת שנתחממו, והבא הספק אם הגיע המים עליהם, ואת"ל שהגיעו שמא רק דרך זליפה, ואף אם היו זמן מועט באשכזרין אם חזרו ונתיבשו או נזלפו שרי, ובצ"י הביא שיאכל מהן קדם הפסח, ונראה דעובדא הוי לאחר שכבר נתיבשו, והיו בתוכן ודאי מחומצות ששהו הרבה במים, וזו לאכול מהן, ואם נתלה המחומצות באותן שנאכלו יהי' על השאר ס"ס, וסיים מותר להשהותן אבל לא לאכול מהן בפסח דלענין צ"י יתבטלו הספיקות ברובן אבל לאכילה דהוי במשהו לא מקילנין, ואינו מובן, ואפשר דכונתו דלכל לאכול קדם הפסח עד שישארו רק אלה שספק הוא אם הגיעו המים בהם, מותר לשהות, רק שיסלקו את החמוצים הודאים, דלענין צ"י יס' כאן ביטול ברוב

על זה רמז"ם, ולמש"כ לעיל ס"ק כ"ב, אין שהיה אחר הליתיתא אוסרת דיעבד אפי' שוהה זמן מרובה וכש"כ שאין מקום לאסור בפחות משיעור מיל, ולשון הר"מ שפיר יס' לפרש שישיה את החטים בצליחתן עם המים עד שיחמיצו ואף אם יתחיל ללחות קדם שגשרו הרבה אם ישרה הרבה צ"ל ולא יהי' זריז במלאכתו מפני חסרון בקיאות במלאכת הליתיתא ממילא ישהו אחרונים הרבה ויחמיצו.

כתב עוד דאם לתת אפי' לא שהה י"ח רגעים מתחלת השריה עד הטחינה אסור באכילה ובהגאה, וזה מלד המנהג דמן הדין אפילו אם שהה עד מיל קדם הליתיתא, ועד מיל מגמר הליתיתא עד הטחינה מותר כל שלא נתבקע שיעורי' דמר עוקבא, ואף אם אינו בקי בשיעורי' מותר לכל לתיתא בחזקת שלא נתבקע עד שיראה שנתבקע, ולענין שהיה לא נהגו להחמיר יותר מן הדין, וא"כ הדין נותן דמותר להשהות בין חטים בין שעורים כל שלא נתרככו לפי דעתנו, ובמ"ב שם כתב להחמיר בשהה [ולא פי' כמה שיעור שהיה האוסרת] או שלא טחנו מיד, ואף בלא שהה וטחנו מיד נסתפק בשעורין, ולמה שנתבאר לעיל אין מקום להחמיר בכל זה.

במ"ב שם בשה"ל אות נ' כתב דעת הא"ר דאף בשריה הרבה אינו אלא ספק חמץ ומותר לשה"פ, וכבר כתבנו לעיל דזה אינו אלא שריה הרבה שצריך הרגיל נתחמץ חשיב כחמץ מכח רובא, ומש"כ הגר"א בדעת הרי"ף היינו לפרש דעת הרי"ף כדעת הר"ן דזה שלא נתבקע הוי עדות שלא נתחמץ וזה דוקא בראינו שלא נתבקע אבל הריפות ששהו הרבה ולא שמו לבם לראות אם נתבקעו חשיבי חמץ ודאי.

ואין כונת הגר"א לקבוע כן בדעת הרי"ף אלא להסתפק שהרי הרא"ש העתיק דברי הרי"ף אע"ג דס"ל דחטים שנטבעו אסורים אפי' לא נתבקעו, וכן הרמז"ם ס"ל דשריה אוסרת אפי' לא נתבקעו דהא סתם ולא הזכיר נתבקעו, ועוד הדבר מבואר בזהדי' בר"מ פ"ה ה"י שגרס דגן שנפל עליו דלף, וע"כ בלא נתבקעו איירי ומ"מ אם הפסיק ונשתהה אסור, ובנתבשל ולא נתבקעו התיר הר"מ את התבשיל.

כה) תס"ז ס"א או שנפל עליו מים, אם המים לא נקוו עד שהדגן שרוי בתוכן, הוי כלתיתא, והנה לתיתא חולפים על הדגן ג' פרקים. א. שריה במים קדם לתיתא. ב. קילוף סובגן. ג. שהיה אחר לתיתא קדם טחינה, ולתיתא אינה מחממת דשריה ראשונה אינה זמן מרובה, זמן הליתיתא יס' זה תרי דדים להתיר. א. שהמים הזולפים אינם מחמיצים כדאמר בגמ' מ' א' אגב מדלייהו כו', ואפי' את"ל דהא דאמר בגמ' שם אינו אלא בפליטת החטים שהן מועטין אבל לא במים הטופחין הרבה מ"מ אין ממהרין להחמין ותולין להקל. ב. שהלתיתא שעסק בהן מעכבין מלהתחמץ, והרא"מ ורא"פ לא פליגי, דגם ר"פ צריך לטעם הרא"ם דלא ליאסר בשהיה שלאחר הליתיתא ושקדם לתיתא [ומש"כ הרא"מ זליפתן מועטת כולל דגם זמן השריה מועט] ומש"כ ר"פ דלתיתא עסיק בה, אין זה עיקר

ושפיר מתחממת, ולשון התוספתא קשה לפרשה לדעת הב"י דהרי לעולם לא יתחממו במים ובתוספ' קחני ונתחממו משמע תוך המים, מיהו יש לפרש במים שאינם כוונתו, מיהו יש לתמוה לדעת ב"י מהא דתנן תטיל צלון, ומה תעשה בלילה הלל תכף כשהוא יא מן המים תתחמם, וע"כ לחלק בין עיסה לחטה וכדעת הטור, וי"ל שאיכילה לכלבים בעודה במים, או ששפרנה, ואפשר שקדם האש קדם שתחמם.

מ' א' לא ליחרוד אינש כו', היינו לכתחלה אבל דיעבד אם לא נתבקעו שרי כדין ציטל חטים ושעורים ולא נתבקעו דהם מותרים כמבואר ברי"ף בלוגין דדוקא נתבקעו כשיעורא דמר עוקבא אסורין, ואגב מדליהו דשרי לכתחלה אע"ג דחטים של המזות אין ליתן עליהם מים כלל אפי' אגב מדליהו הכא בקליות אי אפשר ולא החמירו.

שם אין הלכה כר"י, יש לעי' אם יש להן תקנה בחליטה.

סימן קכב

ובמ"ב סי' תנ"א ס"ק קי"ז הדברים סתומים, והנה אם מגעילה קדם זמן איסור ואינה ב"י מודה הש"ך דמהני הגעלה ואם מגעילה אחר זמן איסור והיא ב"י לכו"ע לא מהני הגעלה, ואם היא ב"י ומגעילה קדם זמן איסור, מסתפק הש"ך אם אפשר לסמוך על טעם היתירא בלע, וכן לאחר זמן איסור ואינה ב"י הדבר ספק וכל זה לענין הגעלה אבל עירוי ג' מהני אף אם נותן המים פעם ראשונה בעוד שלא נפגם החמץ ללעולם קדמה הפגימה לפעולה המים שהרי פעולת המים אחר כ"ד שעות, וכמש"כ לעיל סימן קי"ט ס"ק ו', ונראה דטעם היתירא בלע הוא עיקר שהרי הגעלה קודם זמן איסורו הוא אפי' בן יומו והו"ל לראשונים לפרש דהגעלת חבית של שכר אפי' קדם זמנו דוקא באינה ב"י.

מן האמור נלמד דיורה הגדולה של מתכת שממלאים בתוכו חלב כל השנה ויש לחוש שנפלו בו פירורי חמץ ונכבש בתוכה מעל"ע סגי לי' בעירוי ג' ימים מים קדם הפסח, או עירוי מכלי ראשון דבבלע כונן מהני עירוי מכלי ראשון כמש"כ תו' ע"ז ב' ד"ה דרש, דאף לרשב"ם דבבלע כונן סגי בעירוי.

ג) אם נשתמש בכלי חרס חמין כלי ראשון אפי' אינו ב"י, אין לו תקנה בהגעלה ואין דברי הש"ך יו"ד סי' קל"ה אלא בנשתמש בו כונן מעל"ע, ואפי' לדעת רשב"א שהביא הטור יו"ד סי' ז"ג דאם ציטל ירק בקדירה של בשר מותר לצטל בה חלב הגי מילי בכלי שטף אבל לא בכלי חרס וכמש"כ ב"י שם, ואפשר דחמץ שמו עליו לענין זה ולא מקרי היתירא בלע, וזה מבואר בהדיא בגמ' פסחים ל' א' דאמר קדרות בפסח ישברו ואמרו שם במאני דקוניא והתורה העידה על כלי חרס שאינו יולא מדופיו לעולם, וחילקו מין נסך לחמץ משום דיין נסך כונן וחמץ חמין אלא שיש לדון בהגעלה ג"פ באינו ב"י ע"פ מש"כ הטור יו"ד סי' קכ"א בשם בעל העיטור אבל לא קי"ל כן בדבר שיש לו עיקר מה"ת, ויש לעי' לדעת בעה"ע

ואין הגידון רק דחמץ יבש ציבש אסור, והכא הו' חמץ ספק ויש להקל, אבל לענין איכילה אין להקל כיון שיש כאן חטים דודאי נגעו בהם מים וספק אם נשתהו ונתחממו והן אסורין בספיקא דאורייתא לא מקילינן בהו דליצטלו כרובא אע"ג דלח בלח מקילינן בספק משהו, ציבש ציבש אין להקל.

כו' טור סי' תס"ז מעשה ונמצאת חטה בקועה בכלי של מים כו' כדלמדינן תפח תלטוש צלון, לכאורה יותר הו"ל להביא מתני' מ"ו א' תטיל צלון, והטור הק' מההיא ארצא דטבעה בחישתא ומהא דתניא בתוספתא שרה חטין ושעורין במים והחמירו אסורות, וב"י כתב לתרץ דהואילא מן המים מחמירות, וב"ח הביא כן בשם הגהות סמ"ק, ויש לעי' א"כ יטחון אותן מיד קדם שישקה שיעור מיל ויהיו מותרין וי"ל דכיון דנשרו הרבה אלא שהאינו עכבן מלהחמץ כיון שמוציאן ומתחממים מיד הן מחמירים, ולדעת הטור יש חילוק בין עיסה לחטה וחטה אין האינה נכנסת ללבה

א) מחצית שמטונגין בה סגי לה בהגעלה, כדאיתא סי' תנ"א סי"א ובבב"ל שם, ועי' לעיל סימן קי"ט ס"ק י"ט, ואם מגעילה קדם זמן איסור מגעילה אף בת יומא, עי' לעיל שם ס"ק י"ד.

ב) יו"ד סי' קל"ה ש"ך ס"ק ל"ג, דעת הש"ך דבשאר איסורין זולת יין נסך לא מצינו הכשר של עירוי ג' ימים, והלכך אם נכבש בכלי איסור מעל"ע, לא מהני עירוי בין כלי שטף בין כלי חרס, וכמו כן לא מהני הגעלה לכלי חרס, ואמנם בטור או"ח סי' תנ"א כתב דחבית של שכר מהני עירוי אף בכלי חרס, ובזה כתב הש"ך ב' דרכים. א', דבליעה ע"י כבישה לא אלים כל כך, וע"י עירוי או ע"י הגעלה נקלש הטעם, ואם הטעם הוא עדיין היתר לא חייל תו איסור על טעם קלוש והלכך אם מגעיל קדם ד' שעות מהני אף בכ"ח, וכן מהני עירוי ג' ימים ואף לדעת המחמירין בשפוד דלא מהני לי' הגעלה דחמץ שמו עליו ולא מקרי היתירא, הכא בכלי חרס קליש טפי דאע"ג דכ"ח אינו יולא מידי דופיו לעולם מ"מ מקליש טעמו ולא חייל עליו איסור חמץ, וה"נ אשכחן ביו"ד סי' ז"ג לענין דב"ח דאי ציטל בקדירה ירק באמצע קליש איסורי ולטעם זה דוקא במגעיל קדם זמן איסורו, ואי"ל שיהא במי הגעלה ס' כנגד הכלי אף בכלי ב"י, דהוי נותן טעם בר נותן טעם דהיתירא, דלענין נ"ט בנ"ט קי"ל דחמץ מקרי היתירא, עי' לעיל סימן קי"ט ס"ק י"ד וכן עירוי ג' י' רריך לעשות קדם זמן איסורו.

הדריך הב' הוא דאיידי לאחר שנפגם האיסור, ואשכחן בטור יו"ד סי' קכ"א דכלי חרס לאחר שנפגם טעם הבלוע מהני הגעלה ג"פ, ועפ"י י"ל דהכא דבבלע ע"י כבש קיל טפי ומהני הגעלה בכ"ח פעם אחת, או עירוי ג' ימים, ואף במגעיל לאחר ד' שעות, ודוקא במגעיל לאחר שנפגם האיסור הקילו אבל אם מגעיל כלי ב"י לא מהני הגעלה בכ"ח, אף אם ירצה להשתמש בכלי אחר מעת לעת כיון דלאחר הגעלה עדיין האיסור קיים לא יותר בפגימתו.

שאינו נפגם לא הקילו בו חכמים אפי' אם יושלמו כ"ד שעות קדם זמן איסור, מ"מ אם בשעת הגעלה נשאר בו חמץ לאורייתא אין זו הגעלה, ועוד זימנין דמגעיל לי' מיד אחר שימוש ויהי' בלוע בו חמץ אחר זמן איסורו, ולא פלוג רבנן בדבר, וכשמגעיל אחר מעל"ע משימוש חשבינן את ההגעלה הקלה כהגעלה גמורה אף להבלוע על גבי האש.

ולפ"ז הא דליתא בסי' תנ"צ דקדם שעה חמישית יכול להגעיל ב"י, אינו אלא אם מגעיל כל כלי כדנינו, אבל אם הוא מגעיל על סמך רוב תשמישו, ואינו חושש לשימוש המועט אז אינו מגעיל בן יומו משימוש החמור.

מיהו בכלי שרוב תשמישו בכ"ש ולפעמים בחמין כל שלא נשתמש בו בחמין תוך כ"ד שעות קדם תחלת שעה ה' מותר.

(7) במ"ב סי' תנ"א ס"ק מ"ו כתב דאם ידוע דתוך מעל"ע שימש בו בחום על האש צריך להגעלה על האש ואם שימש שימוש דבעי ליבון במי ליבון, ונראה דגם בספק יס' להחמיר ובעינן ידוע שלא נשתמש תוך מעל"ע שימוש החמור ואף שהוא מועט מ"מ לא שייך כאן למיזל בתר רובא, דאין שימוש המועט מקפח את שימוש הרוב, וכ"ה ברמ"ע שם דספק הוי ספיקא לאורייתא, אלא שצדק דברי הרמ"ע לא משמע כן, ואפשר דבעינן שיהא לבו מסתפק בדבר וסתמא לא חיישינן כיון דלא שכיח, ואף אם מעל"ע שלים קדם זמן איסור מ"מ אזלינן לחומרא כיון דלא שלים מעל"ע קדם הגעלה דלא פלוג בזה כמס"כ לעיל.

במ"ב סי' תנ"א ס"ק ק"ן כתב דאפילו לפי המנהג להחמיר להגעיל כלי שרוב תשמישו בלונן, סגי בעירוי ג' ימים ובשעה"כ כתב אע"ג דהכא החשק משום שימוש חם מ"מ מקילינן והדברים תמוהין דמה הרויח בעירוי, אי משום שימוש לונן בשטיפה סגי ואי משום חם אין עירוי מועיל כלום, אלא לפי המנהג צריך להגעלה דוקא.

דין רוב תשמישו למדו הפוסקים מהא דמסקינן פסחים ל' ב' דסכינן סגי לי' בהגעלה אע"פ שלפעמים משמשין בו בכלי ע"ג האש, וס"ל דחמץ שמו עליו ולא מקרי היתרא בלע, והיינו טעמא דר"א שהחמיר להאריכו ליבון ואפ"ה מסקינן דסגי לי' בהגעלה דהלך אחר רוב תשמישו, וכל זה מבורר בר"ן שם.

(ה) צטור יו"ד סי' קכ"א כתב פלוגתא דרבותא בכלי שנשתמש בו איסור ע"ג האש אי סגי הגעלתו בכלי ראשון שהעבירו מעל האש, וקיי"ל לחומרא דאם נשתמש ע"ג האש צריך להגעלה ע"ג האש וכתב התה"ד סי' קל"א לזריך שיהיו המים מעלין אבצועות, דכיון דבשעת שימוש היה מעלה רתיחות כבולעו כך פולטו, וכ"ה בשו"ע סי' תנ"ב, ומיהו אם בלע בכלי ראשון לאחר שהעבירו מע"ג האש לכו"ע סגי לי' בהגעלה בכלי ראשון שהעבירו מעל גבי האש וכס"כ בכלי שע"ג האש אף שאינו מעלה רתיחה, וכ"ה בשו"ע סי' תנ"א ס"ה, וכ"ה בח"י סי' תנ"ב סק"ז.

למה לא אמרו בגמ' פסחים תקנה זו, ומשמע דאפי' קדם זמן איסור לא מהני הגעלה ג"פ, דהא בגמ' שם דנו למיהב להו תקנה לאכשורי לפסחא ולא מלאו, וכ"ה בשו"ע סי' תנ"א דאין תקנה לכ"ח, ונראה דבע"ע מודה דבאיסור חמץ לא מהני הגעלת ג"פ בכ"ח דכיון דאוסר במשהו גם אחר הגעלת ג"פ אוסר דמשהו מיהא נשאר ובה ניחא הו"א דפסחים דלא מלאו תקנה בהגעלה ג"פ באינו ב"י.

מעשה ונחנו י"ש [הגעשה מפסולת של סוכר אבל יס' ספק שהיה בו עירוב מעט שיעורים] בגגית של מתכת שעושין בו יין לפסח ונראה להקל [בשה"ד והפסד] לעשות עירוי ג"י אע"ג דיי"ש אינו נפגם כמס"כ בפ"ת יו"ד סי' קל"ז סק"ב, והו"ל ב"י, מ"מ נראה עיקר דהיתרא בלע מהני אף בב"י וכמס"כ סק"ב, וכ"מ במ"א סי' תנ"א ס"ק מ' שכתב דבמי דבש אם החבית ב"י אוסר, משמע דבהגעיל מותר אף ב"י, וואף דבמ"ב ס"ק קכ"ב בשם אחרונים כתב להחמיר ב"י הכא בתערובות אין להחמיר והכא ספק תערובות חמץ יס' להקל, ובפ"ת שם כ' דבמתכת גם יין נפגם.

סדר כלי הסעודה, ששופכין מן הקדירה לתוך קערה גדולה, ושואבין מן הקערה בכף ונותנים ללוחיות לכל אחד ואחד, ופעמים שואבין מן הקדירה ונותנין לתוך הלוחיות, ואם שואבין מתוך הקדירה בשעה שהיא על האש, כף עצמה נעשית כלי ראשון, והלוחיות נאסרת כדי קליפה, [עי' ט"ו ס"ס ל"ב ובנה"כ שם] ואם שואבין מן הקדירה לאחר שהעבירה מעל האש, נראה מדברי הראשונים שהביא הט"ז שם שמה שבכף הוי דין כלי שני, ובדין כלי שני כבר הכריע מרן יו"ד סי' ק"ה ס"ב להתיר דיעבד, וכס"כ אם מערין מקדירה לקערה ושואבין מקערה להלוחיות, דהו"ל עירוי מכלי שלישי.

ולפיכך אם הלוחיות של חרס, ורוב תשמישן באופן שהן מותרין, אם אין לו לאדם כלי אחר הן מותרין, אבל ראוי לעשות להן הגעלה ג"פ דמה שאפשר להחמיר ראוי להחמיר.

ואמנם הגעלה ג"פ שאמרו בירוש', היינו להחליף המים בין הגעלה להגעלה וכמס"כ חזו"א יו"ד סי' מ"ד ס"ק ג', ויראיתו בדרישה יו"ד סי' קכ"א שכתב ג"כ שצריך להחליף המים ג"פ אבל כתב הטעם כדי לפרסם דבעלמא אין הגעלה לכ"ח, אבל הדבר תמוה שהרי אם אינו מחליף את המים אין על זה שם ג"פ וכמס"כ שם] ואם אי אפשר להגעיל ג"פ אפשר דא"ל להגעיל כלל.

ודוקא לאחר מעל"ע משימוש החמץ, אבל תוך מעל"ע לא מהני רוב תשמישו בכלי שני וחוששין שמא עירו ללוחיות מן הכף ששאבה מקדירה שעל האש, ויס' כאן איסור מעיקר הדיו, וכמס"כ לעיל סימן קי"ט ס"ק ט"ו, אבל יס' כאן לפרש, דכלי שמערין לחו"כ רותח, ולפעמים מחמין אותו על האש דאזלינן בתר רוב תשמישו וסגי לי' הגעלתו בעירוי, נראה דבשעת הגעלתו צריך שיהא כבר פגום, אבל אם בשעת הגעלתו הוא תוך מעל"ע של שימוש על האש, לא מהני הגעלתו כיון דבשעת הגעלה נשאר בו בלוע חמץ

וכמש"כ לעיל, ואף לדעת בעה"ע דמהני הגעלה ג"פ באינו ב"י דוקא אינו ב"י, אבל תוך מעל"ע אף אם יערב במים מיני חמציים או מרור לא מהני ואף אם יגעיל אח"כ ג"פ לא מהני.

(ח) פסחים מ"ה ב' אבל בבית חייב לבער מ"ט דזימנין דכניש להו כו', ממש"כ לעיל סימן קט"ז ס"ק י"ג נתבאר דלדעת הרא"ש דהלכה כאב"י איירי באין עשוי לחיזוק ולדעת הרי"ף איירי ע"ג קרקע דכיון דעשוי לדרוס לא גרע מעשוי לחיזוק והלכך אי לאו טעמא דזימנין דכניש להו אינו חייב לבער ומבואר בירו' דחוט של בצק המצרך שני חמציים לזית שלם אינו אלא בצק לח אבל יבש דמיפרד ואם אוחז בחוט אין כל הזית עולה עמו לא חשיב חבור ולפ"ז אם יס פירורין בסדקי הרפפה כל שאין חמץ כזית שלם אינו חייב לבער וכ"ה בבהגר"א דפירורין לא שייך חשך זימנין דמכניש כיון דהן יבשין, וכש"כ כשאין בכל הפירורין שבבית כזית שאינו חייב לבער.

(ט) לעיל סי' קכ"א סק"ב נתבאר פלוגתא אחרונים ז"ל אי שיעור מיל שאמרו חכמים הוא אפי' בלש בפושטין לענין דיעבד, ובהגה"מ פ"ה הביא בשם הרא"מ דשיעור מיל אינו אלא במקום דליכא חוס, ואפשר לענין לכתחלה קאמר וכמו שאמרו מ"ב א' אשה לא תלוש כו' אבל רהיטת דבריו ז"ל משמע גם לענין דיעבד, אבל אפשר שאין כן דעת הר"מ פ"ה הי"ג סתם וכתב שיעור מיל ושם הי"ב כתב דלשה תחת השמש מותר ולא יהיב שיעורא אחרניא, משמע דכל בצקות שיעוריהו מיל דיעבד, ואמנם אחרונים המחמירים ס"ל כדברי הרא"מ, ולפי דברי הרא"ס אף אם ראונו דלא הכסיפו פניו, כדן שזה מיל בשאר עיסה, אבל אין לנו בקיאות בחילוק הדקים לכל עיסה ועיסה לפי חמימותה, ולכן אנו מחמירין בכל שהיה, ומ"מ אפשר להקל בלא הכסיפו פניו לתלות שמסתמא לא שזה שיעור שהיה כמו דמקילין בצקות של נכרים ותלוי לפי ראות עיני המורה כמו שכתב הרא"מ.

אם ראונו שלא הכסיפה פניה אין חוששין שמה שהיה י"ח רגעים, וראי' מצקות של נכרים. לא שהיה י"ח רגעים ולא ראונו אם הכסיפה פניה מותרת וראי' מצק החרש לפרש"י דהיינו עיסה שאין חימומה ניכרת על פניה, וכל שלא שהיה י"ח רגעים מותרת ואם היה ראוי לחוש קדם י"ח רגעים, היה ראוי לאסור בצק החרש קדם י"ח רגעים, ואם גם בעיסה חמה שיעורה י"ח ר. ג"כ מותרת דיעבד אף אם לא ראונו פניה.

י"ש לעי' בהא דכתב הר"מ פ"ה שאם בישל קמח אסור אלא א"כ הרתיח המים הרבה, והרי כיון שהגיע ל"ס אינו מחמיץ, ומזמן הטלתו הקמח עד שיהא יד סולדת לא יגיע ל"ח רגעים, ואם איתא דעיסה חמה ג"כ אינה מחמאת בפחות מ"ח רגעים, למה אסור כאן, ונ"ל דשרוי בפושטין מחמיץ טפי מעיסה, ואפשר דהחמירו בבישול טפי, שלא יבואו לבשל, וזימנין דנותן הקמח במים לוננין ואח"כ מרתיח.

ואם רוב תשמישו בכ"ר שלא ע"ג האש ולפעמים ע"ג האש סגי ל' בהגעלה בכלי ראשון שהעבירו מע"ג האש ובלבד שאינו ב"י וכדאיתא סימן תנ"א ס"ו, ומיהו לכתחלה מחמירין משום תשמיש החמור אף שהוא מועט מע"פ שאינו ב"י וכמש"כ הרמ"א שם.

(ו) יו"ד סי' ז"ה ס"ד יראה לי שאם נתנו אפר כו', ובט"ז וס"ד חלקו על זה, נראה דאם נתנו דבר מר בקדירה הבלועה האסור וע"י זה נפסל הבלוע מאכילת אדם הותרה הקדירה מה"ת, אלא שאי אפשר להכשיר הקדירה בכך שתחזור הקדירה ותפגום את התבשיל שיבשלו בה אח"כ, ואם ראונו שלא פגמה את התבשיל, יס לחוש שגם הבלוע לא נפגם, שאין לנו הלכה שתקבע באיזה מורה לעשות הכשר זה, ולפיכך אם לא היתה הגעלה כדין כגון שבשלו בקדירה תבשיל ונתנו בתבשיל דבר מר כיון שהגעלה אין כאן גם הכשר של דבר מר אין כאן, וכן אם הגעילו כלי חרס במים ועירבו במים דבר מר כיון שאין הגעלה לכ"ח גם הכשר נפסל מאכילת אדם אין כאן, ואמנם כלי שטף שמגעילו בן יומו ואין במים ס' נגד הכלי דבעלמא לא הותר הכלי משום דהמים נאסרין וחוזרין ונבלעין בכלי, אם נתן במים דבר מר עד שנסרחו המים ונפסלו מאכילת אדם, שפיר עלתה הגעלה לכלי, ואע"ג דבשלו בו אחר הגעלה ואין התבשיל פגום, וחזרין ללא נבלע בקדירה כל כך מהמר עד שימרר את התבשיל, מ"מ כיון דהמים נסרחו אינם אוסרים את הקדירה שלא נאסרו מפליטת הקדירה כיון דהפליטה מסרחת מיד. והנה הש"ך הקשה לדברי הב"י דאפר פוגם א"כ אפשר להגעיל ב"י שיערב אפר במי הגעלה, ור"ל דזה לא קשיא שיערב דבר מר הפוסל את המים משתיית אדם, דזה יקלקל את הקדירה והתבשיל שיבשל אח"כ בקדירה יפסל לאדם, וגם אין זה בכלל הגעלה שאמרה תורה דהיינו הסרת הבלוע מגשם הכלי והכא הותר משום שנסרח האיסור ונפסל אבל אפר אינו פוגם את הקדירה אדרכה מנקה אותה וזכר לדבר נגוב ע"ז ע"ד ב"ן ואם איתא דהמים נפגמין והבלוע לא נפגם אלא לפלט לחוץ ונפגם בחוץ, שפיר מתקיימת הגעלה, ומזה הוכיח הש"ך שאין האפר פוגם את המים אלא המים נעכרין בעירוב האפר ואם יסנן המים אינו פגומין.

ומיהו אין ראית הש"ך מכרעת דדברי התו' ג"כ לא נאמרו להכרעה גמורה דודאי י"ל דהגעלת התורה הוא באיכא במים ס' וכמש"כ תו' חולין שם ובדף ק"ח ב' אלא סתימת הדברים רהיטא שאין כלי דלית לה תקנה, וה"נ י"ל דרהיטת הדברים דהגעלה א"ל אפר, והנה יס דברים בזמננו מיני חמציים שמנקים בהם את הקדירות והמים שהם מתערבים בהם ודאי נפסלין לשתיית בנ"א, והקדירות מתרחצים על ידיהן, והדין נותן דאפשר להגעיל ב"י במים אלו שהחמציים מתערבין בהן ונפסלין משתייה, וא"כ י"ל דגם אפר פוגמין וכדעת ב"י.

(ז) ומיהו בכ"ח כי היכי דלא מהני ל' הגעלה, ה"נ לא מהני ל' נתינה לחובו מיני מרורות דאין לנו הוראה מתי נפגם הבלוע

כתב המ"צ צב"ל בשם חמד משה לאם הכפל בנשיכה אין בו משום כפולה, וממש"כ המ"א בשם רש"ל דב' מאות הנוגעות ונושכות לא חשיב כפל כיון דהאם שולט מלמעלה ומלמטה, מבואר דזה עג"ז אף בנוסף הוי בחומרת כפולה.

(א) לעיל סי' קכ"א ס"ק י"ב כתבנו דמי פירות ומים דממהרין להחמיץ אין שיעור בהם, ומעט ממין אחד במרובה של השני יש להם דין מים ומ"פ שממהרין להחמיץ ומש"כ שם להוכיח מקיטוף אינו מכוון דקיטוף השמן על פני הלחם ואינו מתערב בכל הלחם ויש בכח השמן להחמיץ פניו ומיהו במ"פ מעט שנתערבו במים ואין בהם בנו"ט יש מקום להסתפק, והנה לענין מזה עשירה כתב המ"א סי' תע"א סק"ה דמעט מן המעט שמן אינו עושה מזה עשירה כדאמר פסחים ל"ח ב' בחלות תודה, ונראה דכל שאינו נותן טעם אינו בכלל מזה עשירה, מיהו אין לדמות מזה עשירה לדין חימוץ ואפשר דגם מעט מי פירות שאין בו כדי ליתן טעם גורם למחרת את החימוץ, ואמנם מהרש"א בפסחים שם הקשה איך יולאין בלחמי תודה בעשן למכור הלחם מים ומ"פ ממחרת להחמיץ ותירץ דכהנים זריזין הם א"נ מעט שמן בטל, ובס' ק"נ החזיק בתירוצו בתרא ללחמי תודה אינם זריזים ולא במקום זריזים, והנה שאר מנחות דלוג לעשרון ע"כ משום זריזין, אבל בתודה קשיא להו, ומיהו נראה מדברי מהרש"א דתודה עצמה לא קשיא לי' כיון דמלכותה בשמן לא חיישין בזה שממחרת להחמיץ דממהרין בעשייתה שלא תחמיץ, אלא בפסח החמירו וא"כ ראוי לאסור לחמי תודה בפסח להני תנאי דמחמרי לעיל ל"ו א', ומתני' דלחמי תודה משמע דלחמי לכו"ע, ולזה יהיב מהרש"א טעמא דזריזין או משום דשמן מועט לית לן בה, מיהו נראה דבלחמי תודה לא החמירו בפסח אף בעשן למכור לכיון דגם תודה בעי מזה וע"כ דזריז הוא וממחרת בעשייתו לא החמירו חכמים גם לענין פסח, וזה מוכח דנהי דבחלות תודה י"ל דמעט השמן בטל, אכתי ריקין שהשמן על פניהן לא שייך ביטול ולמ"ד ל"ו א' אין מקטפין איך יולאין בהן ואפי' למ"ד מקטפין י"ל דמשיחת ריקין השמן מרובה מקיטוף וע"כ כיון דע"כ מכשירין במזה דתודה לא מחמירין בפסח, ולפ"ז ליכא ראיה מכאן להקל במעט מ"פ המתערב במים בפחות מנו"ט ושו"ר דר"מ פ"ט מה' מעה"ק הכ"א כתב דמשיחתו אחר אפייתו, וכן בשאר מנחות בפ"ג ה"ח ולפ"ז ל"ק כלל מריקין, וכן קושית הגמ' ותיפוק לי' דהוי מזה עשירה לא קאי אריקין].

(י) מלה כפולה אינה חמץ מן הדיו שאף אם נימא דאין האם נכנס בין הכפלים מהר מ"מ נעשה יד סולדת בזמן מועט, ואם עיסה חמה ג"כ אינה מחממת בפחות מי"ח רגעים ה"נ אינה מחממת מזמן כניסתה לתנור עד שנעשה י"ס, ואף לדעת המחמירין דעיסה חמה שיעורה בפחות מי"ח רגעים, מ"מ המשך זמן בעינן ומאות שלטו שהן דקות והתנור חם ביותר ולאי נעשית י"ס קדם שנתחממה, ועיקר הדבר דכפל שוהה להתחמם עד שיג לחוש שקדם להתחמם במידת פושרין יותר ממזה פשוטה אינו ע"פ יסוד ההלכה אלא מנהגא להחמיר, והא דכתב התה"ד למילף מהא דפסחים מ' א' לא לחליט תרי חטי כו' אינו אלא רמז לחליטה שאני ללא סגי בי"ס אלא בעינן רוחא ביותר וכל שלא נחלט שוהה ומחמיץ, ואין דברי אביי אלא דלא הוי חלוט לענין לשהותו רטוב או לבטלו אח"כ אבל עדיין לא שמענו מדברי אביי דחוששין לו משום חמץ לענין לאוכלו מיד ואפשר דחשיב חלוט לענין דיעבד אם כללו במים אח"כ אלא לכתחלה אין לחשבו לחלוט, ומיהו אין לפרש דאביי לכתחלה קאמר ואם חלט תרי חשיב חלוט, דמה שחלט לא חשיב דיעבד שהרי אין הכרח לבוללן, ועוד לא דמי תרי חטי למזה כפולה, והרי כתב המ"א סי' תס"א ס"ק י"ד, דב' מאות שגשו זה בזה לא מקרי כפולה כיון שהאם שולט עליהן ותחתיהן, והרי דלא דמי נגיעת ב' מאות לב' חטין.

הא דלא מסירין כדי נטילה ממאות השבירות ואין חוששין שמא היה כפל בזה, משום דאף באיסור גמור ספיקא דרבנן לקולא וכש"כ בכפולה שאינה אלא חומרא, ואפי' בחמץ דאורייתא טעמו מין במינו אינו אלא מדרבנן וחמץ במזה מקרי מב"מ כדאמרו כ"ט ב' מין במינו כו' ואי חמץ במזה חשיב מין בשאינו מינו לא מש"ל מב"מ, ואף שאור ועיסה חשיב מב"מ כמש"כ הפר"ח יו"ד סי' ל"ח מתתני' פ"ב דערלה, ועוד כיון דהרוב ודאי לא היה תוך נטילה של כפולה והו"ל ביטול ברוב יבש ביבש קדם הפסח, והעיקר שלא נהגו להחמיר לאסור כדי נטילה אלא בכפול קמן ואיכא בזה מן הזהירות באיסור חמץ אבל בליחא קמן סמכין על עיקר ההלכה שאין כפל מחמיץ, וכמו שמקילין במרדה ובתנור שבלעו ממזה כפולה, וכמש"כ המ"א סי' תנ"א ס"ק ל"ז, והמ"א כתב דבמרדה לכתחלה מחמירין, ואנן מקילין לכתחלה להפלות מצויות ואי אפשר להזמין כל כך מרדות, וכמו דמקילין בתנור, וכבר הקיל בזה הח"י הלכה למעשה.

סימן קכג

דר"י אחד מעשרה ביום דוקא קאמר ודלא כפרש"י ז"ל שם, וגמ' תרתי קפריד ומסיק דר"י ביממא קאמר, ולפ"ז סרה קו' האחרונים ז"ל, דבאמת יום בינוני היינו י"ב שעות מנה"ע עד שקיעת החמה, אלא ששיעור י' פרסא היינו נמי לאותן י"ב שעות, א"כ אין לנו לזוז מדברי השו"ע דשיעור מיל י"ח מינוט, והגר"א ז"ל החזיק מאד

(א) אור"ח תנ"ט ס"ב, ושיעור מיל הוי רביעית שעה וחלק מעשרים מן השעה, כתב בספר מ"צ צב"ל דבה"מ יש לסמוך אהני דפליגי וס"ל דשיעור מיל כ"ב מינוט וחלי, וכן בשיעור מליחה אין להקל דיעבד בפחות מזה השיעור, אמנם לפי מה שהעלה הגר"א ז"ל בסוף דבריו לפרש בסוגיא דפסחים ל"ד א',

(ג) ב"ח"ס אור"ח סי' (קט"ז) [ק"ט] דן באחד שמכר חמנו לנכרי ע"מ שישלם לו מעות אחר עשרה ימים, שיהא התנאי בטל משום דלא היה התנאי קדם למעשה ושאר משפטי התנאים, וז"ע דמ"מ יש לו לישראל זכות בחמץ בדיניהם ויכול לומר לו כך דינכם, ועיקר הדין הוא בדיניהם.

[א"ה] למען התועלת רשמנו כמה עניינים השייכים למוש"ע הלכות פסח, שנכללו בהערות פסחים שעל סדר הדפים [סי' קכ"ד] שם ח"י סק"ד, בהערות ע"ס המסכת דף ו' א'. ת"ס בדין עשיית המלה לשמה, בהערות ע"ס המסכת דף ל"ה א'.

סימן קכד

הפקד, וכן חמץ של נכרי צריך לעשות מחילה כדלקמן ו' א' אבל שאר איסורין בדילי מיני' וא"ל לעשות מחילה. שם ל"ה יכנס, ואומר רש"א כו' וקרא ללא תלאו אינטריין לעירו מפני המזיקין, קשה דבחולין ז"א א' תוד"ה מכאן אור"ת דדוקא נקט ת"ח משום דמזיקין מתקנאין בהן, שו"ר במהרש"א חולין שם הרגיש בזה.

ו' א' ש"ה דאפקי' רחמנא כו', נראה דה"ה לחומרא אמרינן הכא דשכירות קניא ולפיכך בית של נכרי והוא שכור ביד ישראל חמץ של ישראל המונח בביתו זה עובר עליו מן התורה אפי' לדעת הרמב"ן, וכן חמץ המופקד אצלו וקבל עליו אחריות המונח בביתו זה עובר עליו מה"ת, והרי אף לענין קנין חזר חשיב של השוכר וכש"כ דמקרי גבולו לענין כל יראה ולא מקרא דל"י אלא עיקר ביתו וגבולו הכי הוא לענין חמץ ול"ש בזה שכירות ל"ק אדרבה שכירות ליומא ממכר הוא וזה דלא כהש"א סי' פ"ג ופ"ו, ונראה עוד דאם החמץ מונח בכלי של ישראל אף להכלי מונח בסמטא ובכל מקום שיש לו רשות להניח כיון דמרבינן חזר לענין קנין וכליו של אדם קונות לו בכל מקום חשיב גבולך לענין כל יראה וכ"ש אם אוחז החמץ ביד אף שעומד ברה"ר, וזוהי ניהא משה"ק בש"א שם איך מחייבין בשוחט הפסח על חמץ למאן דאמר דבעינן עמו בעזרה לדעת הרמב"ן לכל שאין החמץ ברשותו אינו עובר עליו מה"ת, וי"ל דאיידי שאוחז החמץ בידו או בכליו בעזרה אבל אם מונח על הרצפה אה"נ שאינו חייב, וכל שאינו בעשה להשבתה אינו באזהרת לא תשחט על חמץ, ומיהו לר"י דאין ביעור חמץ אלא שרפה דאין לו תקנה בחמנו לאחר שש להוציאו מרשותו דמאות תשבתו הוא דוקא בשרפה אף שהוציאו מרשותו י"ל דגם לאו לא תשחט על חמץ הוא אפי' ביש לו חמץ ברשות אחרים כיון שהיה ברשותו כבר בזמן איסור.

בספר ח"י סי' ת"מ סק"ד כתב דחמץ המופקד ביד ישראל באחריות מותר לאחר הפסח ע"פ דברי הירושלמי פרק כ"ט הל' ב', ודבריו ז"ל תמוהים, וז"ל הירו' ר' יונה אמר מותר ר' יוסי אמר

בפי' הזה מלשון הסוגיא ומדברי הירושלמי יעו"ש, לכ"נ שאין להקל גם בהפ"מ בשהה י"ח מינוט, ובשיעור מליחה יש להקל דיעבד בשיעור הזה, או לחולה גם לכתחלה, וס' סדר זמנים אינו תח"י.

(ב) סימן תפ"ה בבה"ל ד"ה שבועה, אף שהזכיר פסח בהדיא, בזה ליכא מאן דפליג דריצ"א לא אמר אלא שהזכיר ליל פסח אבל הזכיר פסח לאו כלום הוא, ובהזכיר ליל פסח כגון דאמר שבועה שלא אוכל מנה בליל פסח ובז' ימי הפסח נראה דלכו"ע לא חייב ללא חשיב כולל מדהוי ל' למימר שבועה שלא אוכל ז' ימי הפסח ואמר שבועה שלא אוכל ליל פסח לחלק שבועה לכל אחת קאחא וכדאמר שבועות כ"ג ב' בלא אוכל פת חטין ופת שעורין.

ב' א' תוד"ה אור, ונראה לר"י דאע"ג דסגי בציטול בעלמא החמירו חכמים לבדוק חמץ ולבערו שלא יבא לאוכלו, ונראה דבחמץ שלו אע"ג דבטלו לא סגי במחילת י' כי היכי דסגי בחמץ של נכרי לקמן ו' א' דכיון דהי' החמץ שלו אכתי דעת' עליו טפי וחיישין שיבא לאוכלו אף כשיעשה מחילה, וכן מבואר לקמן ו' א' דהמפרש והיוצא בשיירא אף שאין דעתו לחזור בפסח לא סגי ל' בציטול וצריך בדיקה, וכן העושה ביתו אור אף שאין דעתו לפנותו בפסח והרי אין לו מחילה גדולה מזו ובדלוי בחמץ של נכרי כה"ג שרי אלא כל שהי' חמץ שלו ובטלו או הפקירו אכתי דעת' עליו טפי, וכן מבואר בדבריהם שסיימו והא דאמר שיאור ישרף היינו משום מלות בדיקה דאי איתא דמחילת י' מהני אכתי למה ישרף, יעשה לו מחילה, ונראה דאפי' אם הפקידו ביד נכרי נמי לא יבא ידי חובת בדיקה וחיישין שמה יטלנו מהנכרי בפסח ויבוא לאוכלו דאל"כ אכתי שיאור למה ישרף יפקידנו ביד נכרי, ומיהו מכירה לנכרי ודאי מהני אם עושה לו מחילה, והלכך אם יש לו מקומות שטורח עליו לבדוקן יכול למכור את החמץ שאינו ידוע לו או הידוע לו שבמקומות ההם ויעשה להם מחילת י' ויהא פטור מדביקתו, וכן יכול להניח חדר אחד בלא בדיקה ויסגור את הדלת במסמר כדי שלא יכנס לתוכו בפסח. ואם מכר גם את החדר לנכרי אפשר שא"ל סגירת הדלת ואף אם נכנס בו באקראי לית לן בה דהא לא אסרו חכמים ליכנס לביתו של נכרי בפסח.

ואם לא בדק או שהניח חמץ ידוע בביתו אף שבטלו אם עבר עליו הפסח אסור באכילה ובהנאה משום קנסא כדן חמץ שעבר עליו הפסח דהא תנן י' ב' יבדוק לאחר המועד ופי' תו' משום חמץ שעבר עליו הפסח ומשמע אפי' אם בטלו, ומיהו בחמץ של נכרי ומופקד בביתו של ישראל בלא אחריות ועבר עליו ולא עשה מחילה נראה דלא נאסר החמץ לאחר הפסח.

שם ולא דמי לבב"ח וכלאי הכרס כו', אע"ג דכל הגי טעונין שרפה וקבורה כדתנן תמורה ל"ג ב' מ"מ אם הפקירן הבעלים קודם שנעשו בשר בחלב אין חוב קבורתו עליו והכא לא מהני ל'.

אליבא דרבא כתב הרא"ש דכלא הרהינו אלל הנכרי אף שאמר לי מעכשיו ומשך כיון שהותירו ביד ישראל הי' אסור משום אחריות ישראל בביתו של ישראל, וזה נתישב מה שדקדקו האחרונים ז"ל בדברי רבנו.

שם וכן כתב הרמב"ם ז"ל כו' נראה לתיבת וכן מיותרת. ולדעת הר"מ כל שלא הגיע זמנו קדם הפסח אפי' אם יחד לי' חובו על חמץ זה אסור כיון דפסח ספק הי' אולי יפדנו ישראל וזהו שהקשה רבנו לדעת הר"מ א"כ לאביי דאמר טעמא דמתא משום שאמר למפרע הוא גובה למה נכרי שהלוא לישראל מותר חממו לאחר הפסח הלל סוף סוף דפסח ספק הי' אולי יפדנו ישראל.

ו' ב' וי' מ"ל כו' דלמא מ"ל לבתר איסורא כו', ועד דמ"ל לא עבר עלי' ב"י דאין זה מצי כיון שאין ידוע היכן הוא וכ"כ התוס' לקמן כ"א א' ד"ה ואי, וכי משכח לי' יבטלי' תיכף בלבו ואין בין מציאותו לבטולו ולא כלום אבל אי בטול לא מהני אע"ג דיכול לבטלו מ"מ עד דבער לי' קעבר משום ב"י והלכך ראוהו שביטל קדם זמן איסורו שלא יבטל באיסור ב"י אע"ג דכי משכח לי' אנוס הוא מ"מ אין ראוי להכניס עצמו לאונס זה, מיהו ק"ק למש"כ תוס' לקמן כ"ט ב' דמותר להשהות חמץ ע"מ לבטלו יבערנו לאחר שימאלנו ול"ל לבטולי' ולמש"כ בדברי התו' שם ניהא.

שם תול"ה משש, חטי קורדניתא שהן קשין והוי חמץ נוקשה, יס לעי' אם לא נתבקעו לא הוי חמץ כלל ואי נתבקעו אפי' חטי קורדניתא ומה ענין נוקשה לכאן ואי כשהן שיאור כל חטין נמי ואפשר שהן קשין ואין ראויין לאכילה אלא דוחק והוי כעין פת תבואה שלא הביאה שליט דחשיב לה לקמן מ"ב ב' דהו"ל חמץ נוקשה וכו'.

ז' א' דיקא נמי דקתני הי' יושב בתוך ביה"מ, יס לעי' א"כ מאי איריא יו"ט אפי' חוה"מ נמי, ואפשר דהכי קאמר אחד שבת דהיינו ע"פ שחל להיות בשבת ויש לו חמץ גמור ואחד יו"ט היינו שכבר נכנס יו"ט ויש לו עיסה שלא החמיצה אלא שהוא יושב בביה"מ, ועוד י"ל דנקט יו"ט לאשמעין דביו"ט נשאר החמץ כל יו"ט ואפי' לכשיבוא לביתו לא יבערנו דלא שרינן טלטול מוקצה כדי לבטלו כיון שכבר בטלו וכלל ביטול עי' ט"ז ומ"א סי' תמ"ו ס"א וכו' ז' י"ל דשבת ויו"ט תרויהו בעיסה שלא נתחממה איירי.

ט' א' התם ספק וספק כו', עי' בתו' שלתירוצם הב' אף דרובן לא סמיכין אחזקה ואסור אכילת קצת, ונראה דלפי' זה לא קיי"ל כחירון הב' בגמ' דהא לעיל ד' ב' פשט רנב"י דהמשכיר בית לחצרו ב"ד בחזקת דוק הוא וכ"פ הפוסקים אף שולאי היה שם חמץ כיון שנשתמש בו חמץ, ואין להקשות אי זה מקרי ודאי, א"כ איך א"ר לעיל חזר א"ל בדיקה י"ל דהתם מקום אכילתו בחצר ועדיף טפי, חדע דתניא התם רפת בקר ולול א"ל בדיקה ופרש"י בדולאי נאכל, ותקשה לר"ז דאמר דבפת משיירא אלא דבמקום

אסור אמר ר' יוסי חממו של עכו"ם הוא וישראל הוא שעבר עליו ומבואר דר"י הכי קאמר נהי דחממו של עכו"ם הוא אבל ישראל עבר עליו ולא ציערו ולפיכך אסור לאחר הפסח וכן פי' הק"ע והפ"מ שם ומבואר היפוך דברי הח"י, ועיקר דברי הי"ו אינו מבואר אי לר"ש קאי דאפשר לר"י קאי, וס"ל דר"י אינו אוסר לאחר הפסח רק חממו של ישראל אף שבתוך הפסח ס"ל לר' יוסי התם לאסור לר"י אפי' של נכרי, ובתוס' ל"א ב' ד"ה שקונה מבואר דכל שהוא באחריות ישראל אסור לאחר"פ וכן ברא"ש שם וזה כדעת המג"א שם.

רא"ש פ' כ"ט ס"י, וכ"נ אם לא הרהינו אללו כו' לא גרע כו' והאחריות על ישראל. נראה דלאביי דמפרש טעמא דמתא משום דלמפרע הוא גובה איירי מתא כשיחד לו ההלואה על זה החמץ ואמר לי' לא יהא לך פרעון אלא מזו הלכך נכרי שהלוא לישראל על חממו אע"פ שהחמץ בבית ישראל כיון דגבה הנכרי לאחר הפסח ואשתכח דחמץ של נכרי הוא שרי דהא הוי חמץ של נכרי באחריות של נכרי, וישראל שהלוא לנכרי על חממו אסור כיון שגבה ישראל החמץ לאחר"פ אשתכח דחמץ ידי' הוא וזהו אין נ"מ בין אם היתה ההלואה מיוחדת על חמץ זה ובין שלא היתה מיוחדת על חמץ זה, דאי למפרע הוא גובה אסור אף אם הי' אחריות החמץ של נכרי ושהתנה עמו שיפרע לו ממקום אחר אם יאבד החמץ ואי מכאן ולהבא הוא גובה הי' מותר אפי' אם אמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזו כיון דהחמץ בביתו של נכרי הלכך רישא וסיפא בחד טעמא הוא דרישא שרי משום למפרע הוא גובה ובסיפא אסור משום טעמא דלמפרע הוא גובה אלא דרישא איירי דוקא כשאמר לא יהא לך פרעון אלא מזו, ואפשר לפרש רישא ג"כ בלא יחד לו חובו על חמץ זה דוקא ואיירי בהרהינו אלל הנכרי אלא דעדיפא לן לפרש משנתנו בלא הרהינו דהא סתמא קתני, ורבא נמי הו"מ לאוקמי מתא כאביי דאמר לי' מעכשיו ועשה המלוא קנין בהחמץ והניחו אלל הלוא אלא כיון דע"כ כריך לפרש מתני' דאמר לי' מעכשיו ומשך החמץ לקנותו עדיפא לן לאוקמי כשמשכו לביתו ואיירי רישא דהחמץ בביתו של נכרי וסיפא בחמץ בביתו של ישראל וכיון דטעמא דרישא בנכרי שהלוא לישראל לאחר הפסח מותר בהנאה משום דקני לי' לנכרי מעכשיו סיפא דישראל שהלוא לנכרי לאחר"פ אסור בהנאה נמי טעמא משום דקני לישראל מעכשיו וא"כ ע"כ ל"ל דאיירי דלא יחד לו חובו על חמץ זה דאם הי' החוב מיוחד על חמץ זה דוקא א"כ אפי' בלא אמר לי' מעכשיו אסור כיון דהחמץ בביתו של ישראל ובאחריותו דאם יאבד החמץ יאבד חובו ורישא נמי בנכרי שהלוא לישראל איירי דלא יחד לי' חובו על חמץ זה ואם יאבד החמץ יפרע הנכרי משאר נכסיו ואפ"ה שרי אע"ג דהחמץ הוא באחריות ישראל דאם יאבד החמץ אשתכח דחמץ ידי' הוא מ"מ שרי כיון דהוא בבית נכרי והו"ל כקבל אחריות חממו של נכרי בביתו של נכרי ולפום מאי דמוקמינן מתא דאיירי בלא יחד לי' חובו על חמץ זה או

הגדון רק לענין חיוב צדיקה וראוי להעמיד על חזקה אלא כיון שצית' א' מהן ודאי חיוב ואי אפשר להקל בשניהם לזה תלוי בין בזה לשאול צבת אחת לבוא בזה אחר זה.

שם תוד"ה הניח, אבל כשאנין קשורין ד"ה חולין ומ"ש מעורבין, בטוש"ע סי' תל"ט ס"ג משמע דבהניח ט' ומנא י' צריך לבדוק אחר כל הט' אפי' כשאנין קשורין וכ"כ בהדיא המג"א שם ס"ק ז', ולכאורה תמוה דאי קיי"ל כמ"ד בכים אחד מחלוקת אבל בשני כיסין מודו חכמים לרבי א"כ אפי' הניח ט' ומנא י' א"כ לבדוק כלל וכמש"כ תו', ואפשר דלעת הטור דהא לאמר צביצה י' ב' דבשני כיסין מודו חכמים לרבי היינו דוקא בסיפא בהניח מאתים ומנא מנה דזה שכיח שיטול אחת ויניחנו במקום אחר לשעה ולא איתרע לה חזקת מעשר, רק במקורין סברי חכמים דהכל חולין ללא שכיח שיתירון ויפרידון והלכך אמרינן לאחרניי נינהו ורבי נמי מודה בהאי סברא אלא משום זמנין דמתעכלי קטרייהו אבל בהניח מנה ומנא מאתים אפי' בשני כיסין מחלוקת שאין אדם מניח חולין אלא מעשר דאיתרע חזקת מעשר כמ"ש תו' צביצה שם ורבי סבר דמ"מ חיישינן דמנח ל' ולא איתרע חזקת מעשר ואפי' קשורין זצ"ז י"ל דקשרן זה בזה משום נטירותא ויש הכרח לפירוש זה מדקאמר שם טעמי' דרבי כיסין משום זמנין דמתעכלי קטרייהו ואי איתא דפלוגתא בהניח מנה ומנא מאתים נמי דוקא בקשורין וטעמא דרבנן שאין דרך לקשור חולין במעשר וא"כ ע"כ רבי פליג בהאי סברא וס"ל דדרך גם לקשרן ול"ל אליבא דרבי משום זמנין דמתעכלי נימא דרבי סבר דזמנין דשרי לה לחדא ונטלה כי היכי דפליג דרישא בהניח מנה ומנא מאתים ואמר זימנין דקשר ל' חולין למעשר אלא ודאי רישא פלוגתא אחריתא היא בין בקשורין בין באנין קשורין וכמו דהוי ס"ד מעיקרא ולא חידש רק בסיפא בהניח מאתים ומנא מנה דפלוגתא רק בקשורין וקמפרש השתא טעמא דרבי משום דמתעכלי קטרייהו ומדוקדק בזה לשון הגמ' שם אבל בשני כיסין ד"ה מנה מונח מנה מוטל דנקט סיפא ולא רישא.

מיהו יש לעי' בין לדעת תוס' ובין לדעת הטור בשלמא התם חולין אין דרך להניחם יחד או לקשרן יחד או להפרידן זה מזה אבל הכא בחמץ לא שייך כל זה ולמה נחוש לאחרניי ואפי' יהא ספק השקול הרי הבית בחזקת דוקא וצ"ע.

א' י"ד א', מסקינן בולד ולד ושלשי מותר לעשותו שני, יש לומר בטעמו שאין איסור טומאת הקדשים רק מה שמפסידו ומנתקו ממאותו והלכך מותר לטמא את השלישי כיון דאינו עומד עוד למאותו ולפ"ז אף רביעי מותר לעשותו ראשון ואף הטמא מדרבנן ואף האסור מדרבנן מותר לטמאותו טומאה דאורייתא, ועוד י"ל בטעמו דלעולם אסור לטמאות אף אותן שאינן ראויין עוד למאותו דאיסור טומאה עשו חכמים כאיסור צפ"ע, והכא דשלישי מותר לעשותו שני היינו משום דלא חשיבי הוספת טומאה משלישי לשני ולא אסרו חכמים בזה ולפ"ז י"ל דלעשות משלישי ראשון אסור

אכילתו עדיף ואף לפי הא' בתו' דהכא מייירי בלא בטלו א"ל דרבא שם מייירי בבטול ז"א דלכאורה קשה איך אפשר דמתנ' דאין חוששין בו' היינו אפי' בלא ביטול הלא צדיקה לא סגי בלא ביטול כדאמר לעיל ו' ב' הבודק צריך שיבטל, וצ"ל כמש"כ הר"ן דמדיו המשנה א"כ ביטול רק רב התקין בו, וא"כ מאי פריך לעיל ח' א' והאמר רבא חזר א"כ בו' הא רבא מייירי בביטול, וצרייתא הא נשנית קדם תקנת ביטול ומייירי בלא ביטול, וכן תקשה צרייתא דרפת בקר ולול אלא צ"ל כדפי'.

ט' ב' היינו ט' חנויות, עי' בתו' שפי' לענין אכילה, ונראה דלפרש"י י"ל דמייירי בחמץ ומנא ידועים וניכרין בצורתן ומצביא ל' אי צריך לבדוק אחריו, וע"ז הקשו דיש להעמיד הבית בחזקת דוקא, ולא שייך לומר דהרי החתיכה עצמה אין לה חזקת היתר דעל החתיכה עצמה אין ספק כיון שניכרת ואין אנו דנין רק על הבית ותולין ללא נשתנית מחזקתה משא"כ בסאין שנפלו לקופות לאנו דנין על כל מה שבתוך הקופה, ואם נימא שהוא חולין הרי אנו מתירין גם את הסאה עצמה שאין לה חזקת היתר, לכך פירשו דמייירי שאין ניכר החמץ והמנא ועיקר הספק אי מותרת באכילה הלכך בלקח העכבר לפנינו דאסור באכילה ה"ה דלריך צדיקה ובפירש מותר אף באכילה, ולפ"ז מייירי בלא ביטול, ולענין צדיקה וכן ב' צבורין דלקמן מייירי ג"כ דהחמץ והמנא שוין בצורתן הלכך לא שייך לאוקמא הבית בחזקת דוקא דהרי נכנס בה ספק, הלכך אי לא בטלו צריך צדיקה ואי בטלו מותר משום ספיקא דרבנן לקולא, ומיושב קו' הגרע"א זצ"ל בדבריו"ח.

ט' ב' תוד"ה היינו, ונראה לר"י דלענין שהביא עכבר לבית ונמנא קבעי אי שרי לאכילה או לאו, ר"ל דאייירי שאין הכרח ניכר אם הוא חמץ או מנא וכיון שהכרח אסור באכילה רמי עלי' חוב צדיקה דחיישינן דלמא אשכח ל' בפסח ואכיל ל' והוא אסור מחמת ספיקא דאורייתא אבל אם הכרח ניכר ותחלת הגדון הוא רק לענין חוב צדיקה מוקמינן הבית אחזקתיה ואמרינן דמנא הוא, וכן ב' צבורין א' של מנא ואחד של חמץ דבסמוך, איירי שכל כרח ניכר ואין הספק רק על חוב הצדיקה והלכך מקילינן מחמת ספיקא דרבנן אבל אם לא ביטל חייב לבדוק אע"ג דאיכא חזקה כיון דבא' מב' הבתים ודאי נכנס חמץ והלכך לא מוקמינן אחזקה.

י' א' תוד"ה ספק, תימה לר"י בו' אפילו ליכא אלא ספק אחד אוקמיה אחזקת דדוק בו', אפשר דספק על ספק לא על איירי דחמץ ידי' הוא ולא ביטול דומיא דעל וצדק ולא אשכח דהגדון אם חייב לבטל כמש"כ תו' בסמוך ד"ה על, והלכך לא שייך חזקה דאדרבה הדבר עומד בחזקת חיוב בטול רק שטולד הספק אולי העכבר גררו וחשיב כמזער מן העולם והוא ספיקא דאורייתא רק לר"א לאמר ספק ציאה טהור דלא חשיב ל' ספק כלל הכא נמי אין לנו להחזיק שהעכבר העלהו לבית אבל לרבנן דחשבי ספק ציאה ספק ה"נ חייב לבטל כדין ספיקא דאורייתא אבל צבור א' של חמץ ולפניו ב' בתים דדוקין איירי שהחמץ אינו שלהם ואין

לטמאותו בטומאה דרבנן, שהרי לא למדנו שמותר לטמא טומאה לאורייתא את האסור מה"ת, תירצו בתו' דכבר ידענו מר"ע דמותר לטמא את שאינו ראוי למאותו מחמת עצמו מה"ת אף מחמת איסור דלדעת ר"מ פסול ואסור שוין וכפ"נ לעיל, וא"כ כיון דליכא מר"ח ס"ה דבטומאה דרבנן ג"כ מותר להוסיף טומאה דרבנן אע"ג שאין להוסיף טומאה לאורייתא אף שאינו עומד למאותו כיון שד"א גרס להם וראוין למאותן מחמת עצמן, הרי שבטומאה דרבנן מחשב טומאה דרבנן כמו שאינו ראוי מחמת עצמו, וא"כ גם באיסור דרבנן מותר להוסיף טומאה דרבנן דלגבי טומאה דרבנן מחשב איסור דרבנן כאינו ראוי מחמת עצמו.

(ד) ול"ד י"ל דזה פשוט לי' דכל שאסור לטמאותו בטומאה לאורייתא אסור לטמאותו טומאה דרבנן דלקולא לא אמרו חכמים ואם איתא דטמא דרבנן אסור לטמא בטומאה לאורייתא היה אסור לטמאותו גם בטומאה דרבנן כמו שאסור לטמא את הטהור בטומאה דרבנן דלקולא אינו נחשב כטמא ומדמתיר לטמא את ולד הטומאה דרבנן ע"כ ז"ל דכל שאינו ראוי למאותו מאיזה סיבה שתהי' אין איסור לטמאותו, ולפ"ז אפי' למ"ד אין אוכל מטמא אוכל מה"ת מ"מ ילפינן ממתנ' דמוסיפין בטומאה דרבנן טומאה מה"ת.

(ה) ור"י דאמר אינה היא המדה פי' בתו' לפרש"י דס"ל דדוקא בפסול אין איסור לטמאותו אבל לא באסור, ונ"ע למ"ד אוכל מטמא אוכל מה"ת ע"כ שמותר לטמא אפי' אותן שאינן ראויין למאותן מחמת ד"א וא"כ במאי גרע איסור דרבנן כיון שהולך לאיבוד, ונ"ל דר"י סבר דדוקא היכי שאינו ראוי למאותו וגם אית בי' טומאה דרבנן שרי לטמאותו, וכבר מוזכר סברא זו בגמ' ט"ו ב' לענין פו"נ וטמא, ולפ"ז אף בשעה ז' אין ללמוד לר"י דיהא מותר לשקרו טמאה עם הטהורה דאף שאינו ראוי למאותו מחמת איסורו מ"מ כיון דליכא עלה שם טומאה אסור לטמאותו, והלכך פריך לר"י דאמר דבז' לכו"ע שורפין מאי אינה היא המדה דתו ליכא לפרושי משום דר"י מנריך שיהי' לה שם טומאה, ובתו' פי' דהשתא נמי סבר המפרש כמו שמוקים לה ר"י לקמן.

(ו) י"ל ד' א"ר ש"מ קסבר ר"ע משקה לטמא אחרים לאורייתא, יס' לעי' בטעם שאין משקה מטמא אחרים אם הוא משום שקלישא טומאתה או דלמא גזה"כ הוא שאינו מטמא אחרים אף דלא קלישא טומאתו, ולכאורה אם טומאתו כראשון אלף שאינו מטמא זולתו ליכא הוכחה רבא, מיהו כיון דחזינן שטמא אף בחולין וע"כ שאין טומאתו קלישא משני ואפ"ה אינו מטמא אף הקדשים כדמוכח לקמן ט"ז א' וע"כ שגזה"כ שאינו מביא טומאה לזולתו, וא"כ י"ל דראשון נמי הוי.

(ז) שם כתבו בתו' דטעמא דמ"ד אוכל מט"א בקדשים הוא מקרא דוהבשר אשר יגע בו' ואף שמקרא זה ליכא למילף רק פסול ואינהו ס"ל דאף מטמא אחרים כדמוכח בסוגין דשלישי נעשה שני מ"מ כיון דילפינן דבקדשים עושין כיוצא בהן תו לא מוקמינן קרא

דזה מקרי הוספה, א"נ י"ל דאף שעשו חכמים איסור טומאה כאיסור בפ"ע מ"מ לא גזרו רק על הטהור ולא על הטמא ולעולם מה שעושה משלישי שני מקרי הוספה ולפ"ז מותר גם לעשותו ראשון, ומיהו הפסול י"ל לאסור לטמאותו הוסיף ר"ע דאף פסול מותר לעשותו ראשון, ונראה דטעמו דודאי חשיבא הוספה לוא היה איסור לטמא את הטמא כי היכי לאסור לטמא את הטהור אלף שאין איסור בפסול לטמאותו, מיהו יס' לפרש דדוקא בפסול אין איסור אבל אם אינו ראוי למאותו מחמת ד"א אסור לטמאותו, וכפ"כ כשראויו למאותו בעצמו אלף שנטמא באופן שילך לאיבוד שאסור לטמאותו, ועוד י"ל בטעמו דלא אסרו חכמים כלל בזה והגיהו על דין תורה שלא אסרה רק להפסידו ממאותו ור' מאיר שאמר מדבריהם למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה ס"ל בטעמו של ר"ע שאין איסור כלל לטמאות את שאינו ראוי למאותו בעצמו בין מחמת פסול ובין מחמת איסור דלא ס"ל לחלק בין פסול לאסור, מיהו כיון דר"מ מייירי בשעה ששית שאין איסור אלף מדרבנן ליכא למילף מר"ע דלמא דוקא היכי שאין ראוי למאותו מחמת עצמו מותר לטמאותו אבל היכי שמד אחר אינו עומד למאותו מפני שסופו לאיבוד בזה י"ל לאסור לטמאותו והכא באיסור דרבנן לא יועיל האיסור למחשבי' כאינו ראוי למאותו מחמת עצמו, אלף שאיסור זה גורם לו ללכת לאיבוד ולזה י"ל לאסור לטמא, וזהו דפריך התם פסול וטמא הכא טהור וטמא.

(ב) ואפי' אי אוכל אינו מטמא אוכל מה"ת וא"כ אין כאן אלף טומאה דרבנן, ולטומאה דרבנן הרי יס' למחשב איסור דרבנן כאינו ראוי למאותו מחמת עצמו, וא"כ איכא למילף דכי היכי דמותר לטמא את שאינו ראוי למאותו מה"ת בטומאה לאורייתא, כמו כן מטמאין טומאה דרבנן את שאינו ראוי למאותו מחמת איסור דרבנן, מ"מ אין זה ראוי ד"ל דכל שאינו ראוי רק מדרבנן שאסור לטמאותו בטומאה לאורייתא אסור לטמאותו אף בטומאה דרבנן דלקולא לא אמרו חכמים והלכך פריך הגמ' שפיר אפי' למ"ד אין אוכל מטמא אוכל מה"ת בתרומה ואין מוסיפין לתרומה הטהורה אלף טומאה דרבנן, מ"מ ליכא למילף מר"ע דאמר מוסיפין טומאה לאורייתא בטומאה דרבנן.

(ג) לימא מתנ' באב הטומאה לאורייתא ולד הטומאה דרבנן, וכיון דבטומאה דרבנן מותר להוסיף טומאה לאורייתא, ע"כ שאין האיסור אלף לנתקו ממאותו וכל שאינו עומד עוד למאותו מאיזה סיבה שתהיה שוב אין איסור לטמאותו, והלכך גם באיסור דרבנן מותר להוסיף, ושפיר יליף ר"מ מר"ח ס"ה דשורפין תרומת חמץ בשעה ששית שאסור מדרבנן עם הטמאה אפי' למ"ד אין אוכל מט"א מה"ת אפי' בקדשים, וא"כ אין מוסיף בולד הטומאה רק טומאה דרבנן, ויס' מקום לומר לאסור לטמא אף אלה שאינן ראויין למאותן רק בטמא אין איסור לטמאותו, והלכך כי היכי דמותר לטמא את הטמא מן התורה כמו כן מותר לטמא את הטמא מדרבנן בטומאה דרבנן, ולפי זה אין ללמוד באיסור דרבנן שמותר

(יא) לר"מ אליבא דר"י אין שום נפקותא כמש"נ לר"ל משום ב"ק. לר"י אליבא דר"י, היה אסור מה"ת מותר לטמאותו בטומאה לאוריייתא ואז"ל אם הוא פסול או טמא לאוריייתא. היה אסור מדרבנן אסור לטמאותו אפי' טומאה דרבנן. היה טמא דרבנן אסור לטמאותו טומאה לאוריייתא ואפי' טומאה דרבנן אסור להוסיפו, ר"ל לעשות משלישי שני. היה הולך לאיבוד אסור לטמאותו אפי' טומאה דרבנן ובהפסד מרובה מותר לטמאותו אפי' בטומאה לאוריייתא. היה אסור מספק טומאה ואף שאסור מה"ת אסור לטמאותו בטומאה ודאית אפי' דרבנן ולגרום שרי.

ט"ו א' יניחנה במקום התורפה, רש"י פי' לגרום לה טומאה, וכן מוכח בסוגין, דאי לגרום לה איבוד, אכתי לא שמעינן לגרום לה טומאה דהא ר' יוסי אסור טמאה עם הטהורה אע"ג דנשפרת, אבל בתו' לקמן ל"ד א' ד"ה פסול, הקשו למ"ד פסול הגוף למה לא ישרוף מיד, ומבואר מדבריהם דאף לגרום לה איבוד קאמר גרמא אין בידים לא, דלענין לטמאותה לא שייך קושית תו' דהא ר"ל דאמר פסול הגוף ס"ל דר' יוסי פליג אף ב' דאין שורפין טמאה עם הטהורה, וה"נ היסח הדעת אף דפסול הגוף הוי כיון דאינו פסול טומאה אסור לטמאותה, ונראה דהכא בין לענין טומאה בין לענין איבוד קאמר גרמא אין בידים לא, דתלוי אסור לאבדה ולשורפה וכמש"כ תו' לקמן כ' ב' ד"ה הא, וכדאמר חולין ל"ו א', ואע"ג דאפשר לבוא לידי תקלה מ"מ אסור לאבדו בידים, ואפשר דלר' יהושע דשרי גרמא חייב להניחה במקום התורפה כדי לאבדה ולא ליתא בהו לידי תקלה [שזר ראיתי בטור יורה דעה סימן קל"א מבואר דבמקום דאין שורפין מלכותו בקבורה דשריפה הוי בזיון טפי כדאמר סנהדרין קי"ב ב' וברש"י שם ד"ה אלאל ובטומאה דרבנן דאין שורפין עליה תרומה אפשר דשרי נמי גרמא, והיכי דאסור לשורפה אסור אף להסיקה תחת תבשילו כדין תרומה טהורה דאסור להסיק במקום שראוי לאדם כמש"כ תו' יצמות ס"ו ב' ד"ה כרשיני.

[א] ט"ו ב' מחלוקת בשא' אבל בשבע כו', פירש"י דאפי' לר"מ דוקא בשא' אבל ב' וחמש אף שידוע שאין להן כבר אוכלין וע"כ ילכו לאבדו מ"מ אסור לטמאותן ואע"ג דלר' יהושע שרי בחבית שנשברה בגת העליונה לטמאה מיד התם משום הפסד חולין, ותימא דהא בהדיא תניא לקמן כ' ב' די"ד שחל להיות בשבת מצערין את הכל מלפני השבת ושורפין תרומות טמאות תלויות וטהורות דר"מ הרי בהדיא דר"מ מתיר אפי' ב"ג מכיון שידוע שלא יהי' להם אוכלין וילכו לאבדו, ולולא פירש"י ז"ל י"ל דבאמת גם לר' יוחנן פלוגתא דר"מ ור"י בין בשא' בין קדם שא' וטעמא דר"מ דכיון דעתידין להאבד ליכא עלייהו מלכות שמירה ויהא דנקט שא' כבר כתבו התוס' דאין זה הכרח וכדאמר ר' יהושע בחבית שנשברה בגת העליונה וכדאמר לעיל אליבא דר"ל משום ב"ק, אלא דר' יוחנן ס"ל דר"ח סגן הכהנים צולל הטומאה דרבנן והלכך שפיר יליף ר"מ את דינו מהא דר"ת דס"ל לר"מ דטומאה דרבנן

ד"הוא" דממעט דאינו עושה כיו"צ בקדשים וממילא הוא מטמא כסדר הטומאות משא"כ לקמן ט"ז א' דפריך דמשקין יפסול את הקדשים לא פריך רק שיפסול.

(ח) בתו' בכל הסוגיא ס"ל דאף שעצים ולבונה מטמאין אוכל מ"מ אין אוכל מט"א בקדשים, ור"ע נהי דבאוכל אמרה תורה דאינו עושה כיו"ב, היינו היכי שטומאתן ע"י חשיבתן לאוכל, אבל בשר קדשים שאף אם נחשזן כעצים יוכלו לקבל טומאה וגם לטמא אחרים וכי מפני שהן אוכלין מגרע גרע, והגרעה מדעת התו' שעצים ולבונה יהי' כמין שלישי וכמו שאוכלין ומשקין אין עושין כיו"צ כן עצים ולבונה, מיהו אין זה מוכרח כיון דמרבין לה מוהבשר י"ל דעשאן תורה כאחד מיני האוכלין וגם לפי תו' י"ל דבשר קדש יטמא את בשר קדש דחשיבת חבת הקדש יטמא את חזרו מתורת אוכל וכן תורת אוכל יטמא מתורת חבת הקדש ואין זה כיו"ב. [שו"מ בתו' חגיגה כ"ד ד"ה מנין בשם הר"א שהק' כן לפי ר"ת].

(ט) דינים היוצאין לר"ל משום ב"ק אליבא דר"מ, דבר שהוא טמא או שהוא פסול מה"ת מטבול יום ואפי' רק אסור מה"ת ואפי' פסול מדרבנן ואפי' אסור מדרבנן או שהולך לאיבוד בין תרומה בין קדש מותר לטמאותו טומאה לאוריייתא, הלכך חבית שנשברה מותר להזיל בכלים טמאים. [מיהו אע"ק למה נקט ותחתיה חולין טמאים אפי' חולין טהורים נמי, מיהו כיון שמדמע מדרבנן ונאכלת לכהנים לא מקרי הולך לאיבוד, מיהו אפי' נשפכת לארץ נמי ויזיל לזילוף, ואולי לרבותא דר"א נקט אבל כח דהיתרא עדיף ור"ע] וכן ע"פ שחל להיות בשבת שורפין תרומה טהורה עם הטמאה מע"ש מיהו אם הוא אסור מחמת ספק טומאה ואף שהוא אסור מחמת ספיקא לאוריייתא לחומרא כגון שהיה ב' חביות ונגע טמא בא' מהן ואינו יודע באיזה מהן אסור לטמאותן וכן אסור לשורפן, מיהו מותר לגרום להם טומאה.

(י) אליבא דר"י, היה אסור מה"ת אסור לטמאותו ואפי' טומאה דרבנן אע"ג דשורפין ואז"ל אם הוא אסור מדרבנן ואז"ל אם הולך לאיבוד והוא היתר, ואי איכא הפסד מרובה מותר אפי' בטומאה לאוריייתא. היה טמא מדרבנן אסור לטמאותו בטומאה לאוריייתא ואפי' להוסיף טומאה דרבנן אסור, ואע"ג דטומאה ראשונה היא טומאה דרבנן דשרפין עליה תרומה וקדשים. היה אסור מה"ת וטמא דרבנן או שנפסל מאכילת אדם מותר לשורפו עם הטמא אף שמוסיף לו טומאה לאוריייתא, היה פסול מה"ת מותר להוסיף לו טומאה לאוריייתא. היו אסורין מספק טומאה אף דספיקא לאוריייתא מה"ת לחומרא [ואפי' לדעת הרמב"ם הכא בשתי חביות הוי כחתיכה מצ' חתיכות ור"ע] אסור לטמאותה ביד וכן אין שורפין מספק, מיהו מותר לגרום להם טומאה, ונראה דכל הגי' דמותר לשורפן לר"מ מותר לגרום להם טומאה לר"י. כל הגי' איסורים הוא מדרבנן דמה"ת כל שאינו מנתקו ממלכותו במעשיו אין איסור.

מיני' אצל אי מדאורייתא הוא טהור ומותר ועומד לאכילה אלא שהוא טמא מדרבנן אי ר"ח סגה"כ מיקיל גם כזה לטמאותו ביד שפיר ילפינן מיני' בכל תרומה וקדשים שסופן לאבד, ועי"ל דדוקא ר' יוחנן אית לי' האי סברא דאי ולד הטומאה דרבנן שרי לטמאותו ילפינן מיני' בכל תרומה וקדשים שסופו לאבד אצל לר"ל אליבא דר' יוסי שפיר אמרינן דשאיני טומאה דרבנן מתרומה טהורה שסופה לאבד, ולפ"י מודה ר' יוסי תרומה טמאה דרבנן נשרפת עם טמאה לאוריתא כמו פגול ונותר לב"ה, והא דאמרינן בשבת ט"ז א' בטומאת כלי זכוכית עדדו לה רבנן היכרא שלא לשרוף תרומה וקדשים אחיא כבולי עלמא כמס"כ תו' ט"ו א' דלאו כל טומאות דרבנן שוות והכא ר"מ בטומאת משקין ס"ל דשורפין עליהן תרומה וקדשים אצל בטומאה דרבנן בזמן שאין שורפין עליה מודה ר"מ דאסור לטמאותו.

[ג] ט"ז ב' הפגול והנותר כו' וב"ה אומרים נשרפין כאחת, יש לעי' מה דאז ר"ח ור"ע במשנתנו להעיד על טמא וטמא או על פסול וטמא הלכא בפגול ונותר שהוא טהור גמור מן התורה כיון שהוא אסור מן התורה ויש לו טומאה דרבנן מותר לטמאותו כס"כ טמא וטמא שהוא אסור מן התורה וטמא מן התורה שמתיר לטמאותו. ונ"ב, כבר הק' כן בירושלמי בפרקין ה"ו.

[ד] ט"ז א' חד בתלושין וחד במחוצרין, פי' בתו' דמחוצרין אינם מכשירין אלא אשמעינן דהיכא שהיו מחוצרין בשעת דבוקן במים מ"מ מתכשרי כשהיו המים תלושין, ור"ע למה יפסיד דבוקן במים מחוצרין שלא יוכשר כשהיו המים תלושין הלכא לעולם אין לריד חלות ההכשר בשעת דבוק המים כדאמר בעלמא ונ"מ כ"כ עודהו הטל עליהן ושמה הר"ז בכ"י ועו"ק דאמר אי אשמעינן מחוצרין הו"א משום דקיימי בדוכתייהו חשיבי הלכא סוף סוף לא מתכשרי בדבוקן במים המחוצרין אלא כשהיו המים תלושין אז יכשירו ומה הועיל להן דבוקן במחוצר שהיו אז המים קיימי בדוכתייהו, ואם הי' אפשר לפרש דבאמת מחוצרין מכשרי אלא שאין חלות ההכשר עד שיעלו מן המים, ונ"מ דאף אם נגבו בתוך המים וכרכו במטפחת והעלוהו הרי הוא מוכשר, הוי ניחא, אצל לא משמע הכי בתו' חולין ל"א ב' ור"ע.

[ה] י"ז ב' תוד"ה אלא, הקשה ר"י בשם הר"ש דאמר בפרק חומר בקודש כו' וארעא חלחולי מחלחלי לא שייך אלא במעין, נראה דכוונתו דאין לפרש בעשה תרי צורות בזו כ' סאה ובזו כ' סאה והכתל שציניהן דק והמים זוחלין מזו לזו ומ"מ אינן מצטרפין ובעינן מ' סאה במקום א' דמאין פסיקא לי' הך הא זהו ממך דין דחלקו בסל וגרנותי ואי מקוה שחלקו בסל וגרנותי מצטרפין ולא בעינן כשפה"נ במקום אחד ה"נ בחלקו דעפר והמים זוחלין מזה לזה כשר ולפיכך פירשו התו' דאמעין קאי דלמה בטלו חכמים מעין כ"ש הלכא כל מעין הוא מחובר למ' סאה ואי איתא דלא בעינן כשפה"נ במקום אחד הלכא כל מעין יש לו דין מ' סאה ועי' בביאור הגר"א ז"ל יו"ד סי' ר"א ס"ק ו' דהראשונים ז"ל הוכיחו

לא תוכל לגרום קולא כיון דמדאורייתא טהור מעליא הוא וע"כ הא דשרי כיון דסוף סוף עומדת לאבד משום איסורא דרבנן הלכך שרי לטמאותה ביד וכיון שכן אפי' חמץ דער"פ נמי שרי לטמאותה ביד כיון דאין לה אוכלין וסופה לאבד, ור' יוסי נמי מודה לי' בהאי סברא אלא דר"י ס"ל דר"ח בולד טומאה לאוריתא איירי כדאמר בגמ' והא דאמר בגמ' נימא קסבר ר' יוחנן דמתני' בולד טומאה לאוריתא כו' ללא ניחא לי' לפרש דר"י נמי כר"ל משום ד"ק ס"ל ומאי מדבריהם מדברי ר"א ור"י ולא בא ר' יוחנן לחדש אלא דלחחר שבע מודה ר' יוסי דאין עליהו מצות שמור כיון דהיא אסורה באכילה ובנהגה ומצוה עליה לשורפה פקע שם תרומה מינה, דהא על כרחך גם לר"ל הי' ר' יוסי סבר בדעת ר"מ דמדכ"ח סגה"כ יליף לה כדאמר בגמ' והיינו הא דשנה רבי דברי ר"ח סגה"כ במכילתין משום דמעיקרא סבר ר' יוסי דר"מ מהא יליף וכמס"כ התו' ואי איתא דר"ח בולד טומאה לאוריתא איירי א"כ לא שייך כלל פלוגתא דר"מ ור"י להא דר"ח דכיון דמודה ר"י בשבע דכל שהוא אסור לאו שם תרומה עלי' וכל פלוגתאן של ר"מ ור"י אינו אלא בתרומה המותרת עכשיו אלא שעתידה להאבד מפני סבה העתידה לבא והכא בולד הטומאה לאוריתא שהוא כבר אסור באכילה מן התורה וכבר הוא מזהר עליו לשרפו פשיטא דלא גרע מחמץ לאחר שש, אלא שהוא עדיפא מינה דאית לי' שם טומאה ואיך עלה על דעת ר' יוסי דר"מ מר"ח יליף ועוד מאי מהדר לי' בדבריהם זה טמא זה טמא דהלכא גם לר' יוסי לאו טומאה הא גרמא אלא איסורא גרמא לי' היתרא לטמאותה ומזה מוכיח דר' יוחנן מפרש למתני' בולד טומאה דרבנן וקושטא הוא דר"מ מר"ח יליף ור' יוסי מהדר לי' דר"ח בטמא וטמא איירי ר"ל בולד טומאה לאוריתא אצל לר"ל ר' יוסי גם לאחר שש פליג דאע"ג דהוא אסור מן התורה לא פקע שם תרומה מיני' אלא דר"מ שרי לי' משום שסופו לאבד ור' יוסי ס"ל דאע"ג שסופו לאבד אין לטמאה ביד ובזה הוה ס"ד דר"י דר"מ מר"ח יליף וס"ל דהא דשלישי מותר לעשותו שני טעמא משום שסופו לאבד וקא מהדר לי' התם טמא וטמא הלכך מותר להוסיף לו טומאה אצל טהור גמור אף שסופו לאבד אסור לטמאותו.

[ז] י"ז לעי' לריש לקיש וב"ק דר' יוסי פליג אף לאחר שש דאין שורפין הטהורה עם הטמאה מ"ש מפגול ונותר דמותר לטמאותו לב"ה, ואין לומר דשאיני התם דאיכא טומאה דרבנן דהלא פשיטא לי' להגמרא דטומאה דרבנן לא תוכל לגרום היתר טומאה ואי ר"ח סגה"כ ולד טומאה דרבנן קאמר שפיר יליף ר"מ מהא דר"ח ולא אמרינן שאני התם דאיכא תרתי שסופה לאבד כיון דרבנן אסורה, ועוד דאיכא עליה שם טומאה מדרבנן, וע"כ ל"ל דגם לר"ל אליבא דב"ק אית לן סברת ר' יוחנן דכל שהוא אסור השתא פקע שם תרומה וקדשים מיני' אלא דר"ל ס"ל דלר' יוסי לא סגי בהכי למשרי לטמאותו אם לא דאיכא עלי' גם טומאה דרבנן ובזה סגי טומאה דרבנן כיון דהוא אסור כבר ופקע שם תרומה וקדשים

לחמר והבשר אשר יגע בכל טמא מי לא עסקין דנגע בשני היינו דמהא דלחמרה תורה והבשר אשר יגע בכ"ט שמעינן דכל קודש הנוגע בשני מפסל ונהי דבבשר עצמו לא משכ"ל דמיעטה תורה הוא טמא ואין עושה כיו"צ מ"מ משקין קודש שפיר שמעינן דמפסלו דנגיעתו בשני דהאי הבשר אשר יגע בכ"ט כולל בין בשר בין שאר אוכלין ומשקין, וכן משמע דעת הר"מ שפסק בפ"ז מהלכות אה"ט ה"א דאין אוכל מטמא אוכל ולא חלק בין חולין לתרומה וקדשים ומשמע שפסק כרבינא משמיה דרבא דאפי' בקדשים אין אוכל מטמא אוכל ובפרק י"ח ס"ה הל' ד' כתב דשלישי טמא מן התורה מקרא דהבשר אשר יגע בכל טמא.

[ז] כ' א' כגון שהיתה פרה של זבחי שלמים והעבירה בנהר כו', בתו' פירשו דחשיב הכשר של מחובר וקשה כיון דבשעת דבוקן במים היתה בהמה חיה ולא שייך ע"ז שם הכשר ומפירש"י ז"ל משמע דלא חשיב משקי בי מטבחיא אלא למים שיש להקדש לורך בהם אבל מים שאין להקדש לורך בהם שפיר מכשר אף בעזרה.

[ח] ר"מ פ"ז מה' אה"ט הל' ב' והוא שיהו אותן המשקין טמאין מחמת אב, וכ"כ בפ"ח הל"י ועי' בהשגת הראב"ד וזכ"מ, וז"ע לדעת הר"מ מהא דלחמר פסחים י"ז ב' רבינא אמר כו' הא במשקין הבאים מחמת ידים.

[ט] ט"ז א' תרגמא אדם, נראה דשמואל נמי מודה בהא דדם קדשים אינו מכשיר כדמשמע לקמן כ' א' דפריך דליתכשר במאי אי נימא דליתכשר בדם כו' ואלא דליתכשר במשקה כו' אלמא דלשמואל תרוייהו איתנהו דבין דם ובין מים דבית מטבחיא אינו מכשירין, דם אינו מכשיר משום שאינו נשפך במים ואינו בכלל משקה ומים לא מכשיר משום דתלושין לא מכשירי אלא מדרבנן ובמטבחיא לא גזרו, ונראה דכי היכי דדם קדשים לא מכשירי ה"ה לא מקבלי טומאה וכ"כ תו' בהדיא י"ז ב' ד"ה אבל, ולפ"ז הא דמקשה לקמן מדם שנטמא הוא בין לרב ובין לשמואל והא דמשני מדרבנן היינו שגזרו טומאה על הדם, ומש"כ התו' שם ד"ה מדרבנן הו"מ לאוקמי מדאורייתא כו' לא יתכן לפ"ז וכבר תמיהו על דבריהם בגהש"ס לקמן י"ז ב', והא דלא מהני חיצת הקדש למשקי בי מדבחיא כתבו תו' חולין ל"ו ב' ד"ה ע"ה, דלא אחרבי אלא מידי דקשה דומיא דבשר ולא משקה.

[י] והרמב"ם ז"ל פסק כרב פפא י"ז ב' דמשקי בי מטבחיא הלכתא גמירא לה ומפרש לה אדם ומים ופסק דאין מכשירין [פ"י מטומאת אוכלין הלכה ט"ז] וכ"ז מהלכה, ובפירוש המשנה פ"ח דעדות כתב שכל מה שבא במשנה מזכרון טומאת דם הקדשים בודאי אמרו אותו קודם עדות זו, משמע דלולא ההלכה לטהרן הי' דם קדשים טמא, ויש לעי' דא"כ ע"כ לא דרשין דם שנספך במים כו' וא"כ הא דר' יוחנן דלא כמאן דלפי משנה ראשונה הי' הדם טמא מדאורייתא ולמשנת יוסי בן יועזר טהור מהלכה, וז"ע.

ט"ז ב' תוד"ה מדרבנן, הו"מ לאוקמא מדאורייתא וכמ"ד טומ"ש לאורייתא, דבריהם ז"ל כ"ע דבפשוטו למ"ד משקין טומאת עצמן

מכאן ללמדם לא סגי במעיין כ"ש ובעינן מ' סאה והגר"א ז"ל תמה דאטו שאובין לא יוכלו לילך בגידי הקרקע כו' ותימה נהי דשאובין יכולין לילך מ"מ בעשה שתי צורות רחוקות זו מזו בזו כ' סאה ובזו כ' סאה ודאי ליכא לירוף ביניהן דהא כי שקלת להו להמים של בור אחד ותגבנן לא יזחלו מהבור השני לכאן כשעור חבור דהיינו שיהי' כשפה"נ מלא מים או לכה"פ טופח להטפיה והרי חזין דאותן צורות עומדות כמה ימים ריקנין ונגובין ואין גידי הקרקע מציאין לתוכן מים, ואם נפרש דהא דלחמר דהא ארעא כולה חלחולי מחלחל צורות מכונסין ע"כ ז"ל בכותל דק ביניהן שהמים נזחלין דרך הכתל מזו לזו והיו ע"ה הגידון של מקוה שחלקו בסל וגרנותני, וכמש"כ לעיל, ומיהו לדעת השו"ע שם סעיף נ"ב דאם מקוה א' שלם והב' חסר נקבים דקים הרבה מטרפין לשפה"נ ע"כ ז"ל סוגיא דחגיגה בחפר ב' חפירות וכל אחת אין בה מ' סאה והמים נזחלין דרך הכתלים מזו לזו, וכמש"כ הגר"א שם ס"ה ק', ול' הגמ' דארעא חלחולי מחלחלי לא משמע כן דמשמע דלעולם הכי הוא, ולדעת הפוסקים דגם מעין בעין מ"ס לאדם ע"כ דגם מקוה חסירה בלד מקוה שלימה בעינן כשפה"נ דאל"כ לא שייך מעין כל שהוא דלעולם ארעא חלחולי מחלחלי וכל מעין מחובר למעינות הרבה, וגם סוגיא דחגיגה בהכי מתפרש, ומיהו הא דפרש"י בחגיגה שם דסל וגרנותני שמלאן כלים בעינן שיעברו המים על פי הסל, קשה דא"כ אינו ענין למקוה שחלקו בסל, ולפיכך פי' הר"ש מקוראות פ"ו מ"ה דבאמת בסל שמלאה כלים אף שלא עברו המים על פיה סלקא טבילה לכלים שבתוכה דהמים שבתוכה מתערבין דרך נקביה ולמש"כ הר"ש שם ולחולין דלא גזרינן שרי להטביל אף שאין בפיה כשפה"נ ז"ע דמאי גזירה שייך כאן ואפי' בקדשים נמי, והא דלחמר סל שאין בפיה כשפה"נ ליכא ר"ל ליכא דין פסול משום שאין בפיה כשפה"נ כיון דהמים מתערבין דרך הנקבים.

ומיהו דוקא במים מקיפין כלה ולא קביעי לא חשיבא לחלק בין מים שבתוכה למי מקוה שחורה לה, אבל מקוה שחלקה בסל וגרנותני פסולה, ואין חילוק בין שתיהן חסרות לחסר בלד שלם, דבטבל סל המלאה כלים אפי' במקוה מנומנמת סלקי להו טבילה ומקוה שחלקה בסל אף אם בלד אחד מ"ס ובלד שני חסר החסר פסול.

ולענין הלכה כבר כתבו אחרונים ז"ל שלא לסמוך להקל ע"פ השו"ע שהוא ספיקא לאורייתא, ואף שהגר"א ז"ל מקיים דברי השו"ע, מ"מ קשה לסמוך שהגר"א ז"ל לשיטתו דמיקל במעיין כ"ש לאדם, ודבריו ז"ל אינו מובנין לן כמש"נ לעיל, וגם סוגיא דחגיגה כהמפרשים במעיין רהיטא, וכמש"כ לעיל.

[ו] י"ט א' רש"י ד"ה א"ל, וס"ל טומאה עושה כיו"צ בקדשים, ז"ע דא"כ תקשי לרבינא משמיה דרבא דלחמר מקרא מלא דבר הכתוב כו' ולא מצינו תנא דפליג על ר' יוסי בזה, ולולא דרש"י ז"ל י"ל דר' יוסי נמי ס"ל דאין טומאה עושה כיו"צ בקדשים והא

הוחזק לתרומה אסור לקדש, וסם בגדי פרושים מדרם לקודש, ובתו' יו"ט ב' ד"ה בגדי, בשם היור', גופו של פרוש מהו שיעשה כזב אלל תרומה כו', ובתו' כ"ג א' ד"ה לעולם, ובד"ה מטמאין, מבואר דכל הגי מעלות הוא לטמא במגע, וא"כ כלים הנמצאין נהי דהן טהורין לחולין משום דרובא טהורין או משום דהוי ספק באדל"ל, מ"מ לקדש ניהוש דהן כלים של פרושים או של אוכלי תרומה, וא"ל דכירושלים רוב כלים נשמרים על טהרת הקדש ואף אם הן מחאה על מחאה תלינן לקולא שהן מאוכלי קדש, והא דלא חשיב ל' ודאי היסח הדעת כבר פירשו בתו' חגיגה כ"א א' ד"ה האונן לאדבה לא חשיב היסח הדעת, והא דאמר לקמן ע' א' דסכין שנמצא ב"ג אריך טבילה פי' בתו' סם דאירי חוץ לירושלים א"נ בגזיתא, והר"מ פי"ג מה' אה"ט ה"ה פי' דבקדשים החמירו, וא"ל דלא החמירו אלא להשתמש לכתחלה אבל לא דיעבד אם נגע, דאל"כ הכא במחט דבקדשים איירי שפיר יטמא הבשר.

סם בגמ' ולרב דאמר כגון שאדבה לו מחט טמא מת כו', משמע דלר' יוסי בר אבין דאמר כגון שהיתה פרה חסומה וצאה מחוץ לירושלים לא חיישינן לה רק לטומאת ראשון ולא לאב הטומאה וכדאמר לעיל אין כלי מטמא כלי וכמס"כ תוד"ה אין, וא"ע ל' הר"מ סם שכתב סם דה"ד דחיישינן בכלים הנמצאים שמה נטמאו במת.

כ"ג ב' תוד"ה דהא כו', ואור"י דה"פ אם אינו ענין לגופו כו', מלשונם משמע דלא צאו לשנות הגירסא ולמחוק תיבות דכתיב והנה שורף ודבריהם קשים להולמן ומס"כ מהרש"ל בזה אינו מובן וקושיאם י"ל בפשיטות דגמ' נקט קרא דוהנה שורף כר' יוסי הגלילי לקמן פ"ג א' וכן סוגיא דלקמן פ"ב א' אלא יוצא מנלן דכתיב הן לא הוצא כו' כריה"ג אזלא וכמס"כ הרשב"א בתוד"ה בשלמא, ולדידן דק"ל בדם ובצעלים טעון עיבור נורה נמי א"ל קרא דבאש תשרף דכחלוהי הלכתא גמירא לה וכדאמר לקמן פ"ב ב' בקדש באש תשרף ל"ל כו' ומפני שאין נפקותא בזה דבין לריה"ג ובין לדידן באש תשרף מיותר נקט קרא שהוא רק לריה"ג מפני שהוא פשוט יותר, ונראה דזהו באמת כונת התו'.

כ"ד ב' כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך אכילתן, משמע דגם חמץ בפסח אינו חייב אלא דרך אכילה וכ"ה בל' התו' לקמן כ"ה א' ד"ה מה, כ"ה א' ד"ה ותמן, והא דמרבין חמץ נוקשה בלאו לקמן מ"ג א' נראה דדוקא לענין הגאה או בחמץ נוקשה דמי פירות ומים דראוי לאכילה אבל נוקשה דאינה ראויה לאכילה אינו חייב על אכילתו וכן שאור דמשמע בבינה ז' ב' דחייב עליו כרת נראה דדוקא בשעירב צו שאר מינים ואוכלו כדרך אכילתו אבל אי צעינו קאכיל ל' בטלה דעתו אלל כל אדם כדאמרין מ"ד א' בכותח הבבלי ואם איתא דחייבה תורה בשאור שלא כדרך אכילתו א"כ גם בחמץ הי' חייב דהוקא אהדדי ומיהו י"ל דלעולם חייב עליו אפי' צעינא דבהכי חייבי רחמנא דכל שאור הוי שלא כדרך אכילתו ולא חשיב הכא אלא בדבר דעיקרו

יש להן מה"ת וקרא וכל משקה אשר ישתה וגו' קאי על טומאה, אימעיט דם קדשים דאינו נשפך כמים, וכ"כ תו' לק' י"ז ב' ד"ה אבל, וכבר תמה הגרע"א בזה, ואפשר לפרש כונתם דבגמ' משמע דר"ל לטומאת משקין דרבנן ואפשר לקיים עדותו של יב"י, ומ"מ איכא תנא דפליג על יב"י דאע"ג לטומאת משקין דרבנן מ"מ לא טיהרו במקדש, והיה אפשר לומר דכולהו תנאי דסברי טומאת משקין דרבנן לא פליגי על עדותו של יב"י, ותנא דדם שנטמא כמ"ד טומאת משקין דאוריתא וע"כ אי אפשר לקיים עדותו של יב"י, אלא ניהא ל' לאוקמי' כרב לטומאת עצמן דרבנן, ואפ"ה לית ל' עדותו של יב"י, ואפשר דלא חשו בגמ' לחדש פלוגתא בין הגי תנאי דסברי טומאת משקין דרבנן, דאפי' אי ניקו תנא דדם שנטמא כמ"ד טומאת משקין דאוריתא ע"כ לית להו עדותו של יב"י, דאי סברא היא לטהר בעזרה טומאה דרבנן, כמ"כ שאין ראוי לגזור טומאה על דם קדשים, וכיון דע"כ לומר דגזרי טומאה על דם קדשים, כמו כן ס"ל להאי תנא דמים של מטבחה לא טיהרו חכמים, ומכאן מוכח דדם קדשים דאימעיט מקרא דתשפכנו כמים, אימעיט בין לענין הכשר ובין לענין טומאה, דאם איתא דלמ"ד טומאת משקין דאוריתא גם דם קדשים טמא, למה ל' בגמ' לעשות פלוגתא בין השוין, הלא שפיר י"ל דתנא דדם טמא כמ"ד טומאת משקין דאוריתא.

מה שהק' בגמ' פסחים י"ז א' דאמרו נטמאו בפנים ויאלו לחוץ טהורים, דתפשוט מכאן דלא גזרו טומאה ביוצא דאיבעי להו לק' פ"ה א' ולא אפשר, נראה דהכא לטומאת עצמן יש להן והן נשפכין לתמה, לכו"ע לא גזרו לטמא אחרים בשביל יציאה, ואפשר שאין איסור כלל ביציאה מה"ת כיון דהולך לאיבוד וכדאמר לק' כ' ב' בתרומה דמשום הפסד חולין יטמאנה ביד, ואף אם יש איסור ביציאה מ"מ לא גזרו טומאה משום יוצא בזמן שהוא טמא מה"ת, ומס"כ רש"י דנפסל ביוצא, אריך פירוש שאם הוא טמא ואריך לשפכו לתמה אין עזרה מחיאתו, ומיהו מה"ת מקריבו לכתחלה משום ריעוי לץ ועי' חזו"א זבחים ס' ד' ס"ק י"א.

ומשכחת לה עוד דליכא משום טומאת יוצא ביצא פחות מכשיעור דמשמע לק' פ"ה א' דפחות מכזית שיצא טהור לגמרי [מדקרי ל' טהור] ולא דמי לפיגול ונותר דאמרו מנחות נ"ד א' דאי תפח מטמא דפיגול ונותר חמירי טפי, וא"כ אם יצא פחות מרביעית וחזר ויצא פחות מרביעית ועירבן יחד הן טהורין אבל אפשר דשיעור משקין בכל שיהו כשיעור טומאתן.

י"ט ב' אי נימא ספק מחט כו' לא גזרו טומאה על ספק הכלים שצירושלים, מבואר דאפי' לקדשים לא מטמא, ויש לעי' הלא לעולם הלוקח כלי לקדש אריך טבילה ואפי' כלים הנגמרים בטהרה אריכים טבילה לקדש כדתנן חגיגה כ' ב' וכל שטבולן הן בטהרתן כל זמן שלא הסיח דעתו משמירתן וכל שהסיח דעתו מלהשתמש בהן קדש אריכין טבילה כדאמר סם כ' א' נפלה מעפרתו כו' וכל טבילה אריכה לקדש דוקא כדתנן סם י"ח ב'

ואע"ג דאפרן מותר לכתחילה גחלים שאני כמו ש' התו' שם ד"ה ביטלה ואי מתני' בגחלים עוממות לכו"ע אין אסור אלא מדרבנן ומשנתנו דקתני סתמא ולא יסיק כו' משמע דאף לבשל בגחלים עוממות אסור וכל זה לר' יהודה דזיעור חמץ בשריפה אצל לרבנן דאפרן אסור פשיטא דאסור לאפות בגחלתו אפי' גחלים עוממות דהוי איסור לאורייתא, ומיהו בתנור שהסיקו בחמץ וגרפו ואפה בו את הפת דאמר לקמן ע"ה א' דאפי' לרבי ואם הסיקו בקליפי ערלה] שרי, י"ל דאפי' לרבנן דר"י דזיעור חמץ בכל דבר ואפרו אסור הכא הפת מותר דחוס הנשאר בתנור לאחר שפרש מן החמץ לא חשיב כאפרו אלא כשלהבתו, אפי' לדעת החק יעקב סי' תמ"ה ס"ק ו' דשלהבתו אסור מדרבנן י"ל היינו לכתחילה אצל אין הפת אסורה והא דלא מוקי מתני' דקתני לא יסיק בו תנור וכירים כרבנן ולענין לאפות בתנור לאחר שגרפו י"ל דמתני' סתמא קתני ומשמע דאיירי בלא גריפה.

אבל הש"ך שם דעתו דכל שאסור בגחלים עוממות אסור בתנור גרופ.

[ה] כ"ו ב' לא קשיא הא רבי הא רבנן, למ"ד לרבנן אפי' אבוקה כנגדו שרי איירי אפי' כשהוסק התנור מאש של אבוקה ולמ"ד דמודים חכמים באש אבוקה איירי בגחלים לוחשות ופלוגתא רבי ורבנן בתנור חדש היינו דיש שבה עשירי בתנור כי היכי דפליגי דיש שבה עשירי בפת ופריך ז"ל מי שמעת לי' נהי דאסר רבי בפת משום דיש שבה עשירי בפת אבל בתנור אע"פ שיש שבה עשירי בתנור יש להתיר משום ז"ל.

[ו] לדעת התו' שנתבאר בס"ק ג' דתנור ג"כ חשיב גורם ע"כ ז"ל דהא דאסר רבי באפה בו את הפת בגחלים לוחשות או באבוקה כנגדו היינו כשאפאן על גבי קרקע ולא בתנור כמ"כ מהרש"א הא דקאמר לעיל אימר דשמעת לי' לרבי משום דיש שבה עשירי ז"ל מי שמעת לי' היינו משום דאפשר דהא דאסר רבי את הפת היינו כשאפאן שלא בתנור, ומיהו למאי דס"ד דרבי אסר ז"ל אפי' יפרש אפה בו את הפת היינו בתנור ומיהו חכמים מתירין אפי' אפה שלא בתנור ומהרש"א ז"ל פירש דלמאי דס"ד דרבי אסר אפי' בתנור מפרש טעמא דחכמים משום ז"ל מותר, ולא משמע כן אלא דלכו"ע פלוגתא דרבי ורבנן בשבה עשירי בפת וכן מוכח מדקתני בשלה ע"ג גחלים ד"ה מותר מכלל דפליגי בשבה עשירי ולא בז"ל.

[ז] כ"ז ב' תנור שהסיקו בעלי הקדש, עי' רש"ל ומהרש"א שהקשו דהא הקדש אפרו אסור וז"ה לכו"ע אסור אפי' בשלו ע"ג גחלים עוממות וכמבואר להדיא לעיל בסוגיא כ"א ב' כמ"כ תו' שם ד"ה בדי וכו' הש"ך יו"ד סי' קמ"ב בשם התוספתא מס' ערלה ונראה דלמ"ד דאפי' כשאבוקה כנגדו פליגי ושרו רבנן אפי' באלו דאפרן אסור שרו רבנן באפה בהן את הפת וטעמייהו דבאפי' שעיקר השבה הוא ע"י החוס לעולם לא מקרי שבה איסור הגאה בפת אלא שבה דהיתרא דשלהבת של איסורי הגאה מותר ואע"ג

דרך אכילה ומה"ט לא חשיב גיד הנשה למ"ד אין בגידין בנו"ט וכן אכל עשירי ולבונה בטומאת עצמן כדאמר זבחים ל"ד א', וכן עליון ולולבין בנזיר נזיר ל"ד ב', וכן עכבר דמתא ע"ז ס"ח ב' דחידוש הוא דהא מימאס מאיס כו'.

[ט] כ"ו ב' אפה בו את הפת, לקמן ע"ה א' מבואר דאם לא כן את התנור ואפה בו את הפת הפת מותרת דאע"ג דהאי חוס שבתנור בא בעוד שהי' האיסור קיים וחוס זה משבח עתה את הפת מ"מ לא חשיב לי' שבה עשירי בפת כיון שכבר נפרש החוס מעלי האיסור והונה לתנור בטל שם איסורא מיני' והוי כגחלים עוממות, ולפ"ז ז"ל דהא דאמר אפה בו את הפת הפת אסורה היינו שאפה את הפת בעלי איסור והיינו באבוקה כנגדו או בגחלים לוחשות לכל מר כדלית לי' ומיהו ק"ק דהו"ל למיתני אפה בהם בלשון רבים כמו שהתחיל ברישא קליפי ערלה, לכ"נ דבו בתנור קאמר אלא דאיירי שהיתה אבוקה כנגדו וכן מבואר מלשון רש"י ד"ה אפה, ואע"ג דחוס התנור חשיב כגחלים עוממות מ"מ הפת אסורה ולא אמרינן חוס התנור והאבוקה זה וזה גורם ומותר דחוס התנור בטל לגבי חוס האבוקה וחשיב האבוקה כחד גורם כמ"כ התו' לקמן ע"ה א' ד"ה וגרפו בשם הירושלמי.

[ב] שם תוד"ה בין חדש בין ישן, דאם נאמר חדש יותן יפסיד התנור, נראה דאסור לנטוע אגוז של ערלה מן התורה שהרי הגאה זו של נטיעה יש בה שוה פרוטה והרי נהנה מאיסורי הגאה שו"פ ולא שייך כאן ז"ל גורם דלא נאמר ז"ל גורם אלא כשהאיסור כבר כלה כמו אפה בו את הפת וכיו"צ וא"כ ה"נ כיון דהתנור חשיב איסורי הגאה איך שרי לאפות בו משום ז"ל גורם הרי נהנה מאיסורי הגאה והאי שימוש יש בו שו"פ ומה ענין זה לז"ל גורם ומה טעם הוא זה שאם נאסרנו יפסיד התנור ולולא דבריהם י"ל דיש חילוק בין דבר האסור מחמת עצמו לדבר הגאסר מחמת גרמת אסיה"נ דודאי תנור של משמשי עכו"ם אסור לאפות בו פת שהרי נהנה בשימוש שו"פ אצל תנור חדש שהסיקו בקליפי ערלה לא חשיב שבה עשירי בתנור כיון שאין התנור משמש לעצמו אלא בשתוף העשירי ולא מטי לה לאדם הגאה מינה אלא בשני גורמים חשיב ז"ל גורם ושרי, שו"ר שהדבר מבואר ברא"ש כמ"כ.

[ג] תוד"ה בין, כיון דסגי לי' בלינון לא מפסיד מיד, לולא דבריהם י"ל דלא חשיב ז"ל גורם מה שהתנור הוא היתר כיון דשבה הפת אינו אלא ע"י החוס והחוס הוא כלו אסור ואין כאן אלא חד גורם של איסור בהיותו של הפת, וכו"ה בש"ך יו"ד קמ"ב ס"ק י"ו וע"כ ז"ל כן למש"כ לעיל דאפה בו את הפת היינו בתנור ובאבוקה כנגדו או בגחלים לוחשות ולא חשיב ז"ל בשביל התנור וכמ"כ ש"ך שם.

[ד] כ"א ב' תוד"ה בדי דקשריף לי' כו' אפרן מותר וקס"ד כו', נראה דמתני' י"ל בין לרבנן ובין לרבי לקמן כ"ו ב' ואי באבוקה כנגדו איירי או בגחלים לוחשות למאן דאסר לרבי אסור מן התורה ואפי' דיעבד הפת אסורה ולרבנן לכתחילה מיהא אסור מדרבנן

כ"ז ב' לא מצא עצים וכו' יהא יושב ובטל, דעת רש"י בהא דאמר ר"י אין ביעור חמץ אלא שרפה היינו במצער קדם שש, אבל לאחר ו' השבתתו בכל דבר, ולכאורה יש לתמוה הלא קדם שש ראשי לאוכלו ולמוכרו ולמה יאסור ר"י לזרותו לרוח או להטילו לים, ואין לומר דלא חשיב לר"י מצוה מן העולם כיון דהפירורין קיימין במקום שהם דא"כ למה התירו ר"י לאחר שש אלא ע"כ דבזה לא נחלקו ר"י וחכמים דשפיר חשיב החמץ מצוה מן העולם בזורתו לרוח או להטילו לים וא"כ תקשה למה יגרע הזרה לרוח או הטלה לים מאכילה או ממכירה לנכרי, וע"כ ז"ל לפרש"י דבאמת מודה ר"י דראשי לזרותו לרוח או להטילו לים אלא שבזה לא קיים מ"ע של השבתה אלא שעשה מעשה להנצל שלא יעבור על עשה דהשבתה לאחר שש ולא יעבור על לאו דב"י דפסח, אבל אם שורפו באש כדי שלא יעבור על עשה דהשבתה ולא דב"י אז הוא מקיים מ"ע בפועל בשריפתו וכן אם בטלו לפרש"י ד' ב' ד"ה בצטול, דתשבתו שאמרה תורה היינו ציטול, אפשר שמקיים בזה מצות עשה בפועל וזה כונת הכלבו שהביאו הפוסקים, ותהי' מ"ע זו רשות שאם קיימה עשה מצוה ואם חיסר לא עבר על מצוה, וכן לרבנן כל שמצער החמץ מן העולם קיים מצוה אבל כשמפקירו או מוכרו לנכרי אין כאן קיום מצוה אלא הכשר מצוה שלא יעבור בזמנו על עשה דהשבתה, ועל ב"י, וכן אם אכלו קדם ו' שעות לא קיים בזה מצוה השבתה דתשבתו היינו שלא כדרך אכילתו, כמש"כ תוס' כ"ח ב' ד"ה ר"ש, והא דאמר בגמ' לא מצא עצים יהא יושב ובטל היינו לרבנן אכתי מצי לקיומי מצות תשבתו בהזרה לרוח ובהטלה לים אבל לר"י דאין ביעור חמץ אלא שריפה לא מצי לקיומי מצות השבתה וע"כ יפקירו או ימכרו לנכרי או יאכלו.

ולעת התוס' לעיל י"ב ב' ד"ה אימתי דלפני ו' שעות מודה ר"י דהשבתתו בכ"ז ואין במעשה זה מצוה בפועל אלא הכשר שלא יעבור עליו כשיגיע זמן איסור וכי פליגי ר"י ורבנן לאחר שש, והא דאמר לא מצא עצים יהא יושב ובטל אע"ג דע"כ כריך לבצרו מן העולם משום אזהרת תשבתו י"ל דאית לי' תקנה להוציאו מרשותו ולהפקידו ביד נכרי דלעת הרמב"ן ז"ל דבזה אינו עובר מן התורה אבל מצות השבתה לא קיים בזה אלא הכשר מצוה הוא שלא יעבור מכאן ולהבא אבל כשמצער מן העולם קיים מצוה עשה דהשבתה והלכך לרבנן דהשבתתו בכל דבר חייב לזרותו לרוח ולהטילו לים משום מצות השבתה ולא סגי לי' במה שיפקידו ביד נכרי דהתורה חייבתו להשבת החמץ מן העולם כשכבר היה בידו בזמן אסור ולר"י דמאותו בשריפה כל שאין לו עצים א"א לי' לקיומי מצות תשבתו וראשי להפקידו ביד נכרי כדי להנצל מאיסור ב"י מכאן ולהבא ואינו חייב להטילו לים.

ולדעת החולקין על הרמב"ן דמוזהר הוא בב"י על חמץ שלו אפי' הוא מופקד ביד נכרי, וא"כ אין לו תקנה להנצל מב"י עד שיצערנו מן העולם י"ל דהא דאמר יהא יושב ובטל היינו שיצערנו מן העולם ע"י נכרי כיון שאין בביעורו מצוה בפועל אלא הכשר מצוה

דהשבתת קשור בעצם של איסורי הגאה מ"מ אפיסת העצם והיות השלבת בהדי הדדי קאיתו ולפיכך לא דמי לכוש וכרכר של אשירה שארג בו את הבגד דהתם הוא האיסור בעיני' וחשיב לי' שבח הכלים צבגד מה שאין כן באפי', ומיהו למאן דאמר דמודים חכמים באבוקה כנגדו וכי פליגי בגחלים לוחשות התם טעמא דחכמים משום דכבר כלה האיסור והלכך בהני דאפרן אסור מודים חכמים לרבי, וכן לדין דקיי"ל כרבי ושרינן בגחלים עוממות היינו דוקא בדברים שאפרן מותר אבל בדברים שאפרן אסור אף גחלים עוממות אסורין, ורמי בר חמא ורב חסדא סבירי להו כמ"ד דבאבוקה כנגדו פליגי והלכך מצע"ל בעצי הקדש והא דאמר לעיל כ"א ב' לא נכרה אלא לרבי יהודה היינו כרבי אבל לרבנן לרבי דשרו אפי' אבוקה כנגדו אינטריך לאשמועינן אפי' לרבנן דר"י בביעור חמץ בכל דבר ואפרן אסור למיסר למיסק בהן את התנור דמן התורה בהדי דקשריף להו מותר ליהנות ממנו כדאמר בסוגין אלא עצים לאיסורא לרבנן היכי משכחת להו כו' א"נ סוגיא דהתם דאמר לא נכרה אלא לר"י כדי לפרש אפי' למ"ד דבגחלים לוחשות פליגי ומודים חכמים לרבי דבאבוקה אסור אף מן התורה. ויש סעל למש"כ דהדלקה שאני משאר השתמשות דהלא אינטריך קרא לעיל כ"ב ב' לאסור הדלקה ורבנן מוקו לה לקרא להדלקת שמן כמש"כ תו' שם ד"ה מנין וממילא לא איתרבי הדלקת עצים ומיהו מה שחלקו בתו' שם בין עצים לשמן ז"ע דלכאורה גם בשמן השלבת בא מן השמן שכבר כלה ואפשר דחכמים מוקו לה לקרא לדרשא אחריתא וז"ע.

[ח] שם אמר רבא הקדש אפי' באלף לא צטיל, נראה דטעמא דבהקדש הפת אסורה דהקדש חלוק משאר איסורי הגאה דבכל איסורי הגאה ליכא דין ממון ובהקדש איכא דין ממון וכל שבין אדם לחברו הי' חייב לו ממון בהקדש מקרי הגאה והלכך אם הי' אדם אופה כנגד אבוקת חברו הי' יכול לתבוע ממנו מה שנהנה והי' בהקדש חשיב נהנה מן ההקדש באותו השכר שהי' חייב לחברו ותשבינן כאילו הגאה זו של הקדש מונחת בפת והו"ל שבח הקדש בפת והיינו דקאמר הקדש אפי' באלף לא צטיל משום די' להקדש דין ממון כדאמר בבבליה ל"ח הרי שנתערב לו קב חטין וכו' משא"כ בשאר אסורין מן התורה צטלה ברובא ומותר לאכול את כל התערובות ומשה"ק התו' מעילה כ"א ב' דליצטיל פרוטה דהקדש ברובא היינו כשהוציא פרוטה אחת שייד לומר כל דפריש מרובא פריש אבל אם הוציא כל הכים פשיטא דלא צטיל ממונא דהקדש.

כ"ז א' אר"י א"ש תנור כו' חדש יותנ', נראה דה"ק ר"י דשמואל כשתני ברייתא דלעיל תנור שהסיקו בקליפי ערלה הי' שונה בדברי רבי הפת מותרת ובדברי חכמים הפת אסורה ואינו מימרא דשמואל עצמו דהא שמואל ס"ל דזוז"ג מותר כמש"כ תוד"ה ובהא וא"כ גם חדש יואן אלא שמואל ברייתא דלעיל היה שונה, ובזה מיושב קושית הפ"י.

היינו לענין מצות תשביחו ולא משום איסור הגאה ללענין איסור הגאה לא שייך חומרא בזה דמוזהר בכל יראה ללא משום איסור הגאה הוא מזהר ב"י, אבל מה שחזר ר"י ודן הוא ענין מחודש דאע"ג לתשביחו מלתו בכל ביעור מן העולם אבל יש כאן גם מצות ביעור משום שהוא איסורי הגאה ומוזהר עליו בכל תותירו ודין הוא שגלמלנו מותר שיש כאן מצות שריפה משום ביעור איסורי הגאה ואם לא מצא עצים אין כאן מצוה זו אבל משבית בכל דבר משום מצות תשביחו הנאמר בפסח, שאינו מחמת איסור הגאה, והא דתנן תמורה ל"ג ב' חמץ בשריפה היינו מחמת איסורי הגאה וכהא דחזר ר"י ודן שהרי מתנ' שם בביעור איסורי הגאה קעסיק ועוד דמבואר התם דאפרן מותר ופי' תו' שם משום דנעשה מלתו ואי שריפתו משום תשביחו אבל מצד איסור הגאה א"כ ביעור א"כ דין הוא שיהא אפרו אסור, אלא ודאי שריפתו משום איסור הגאה, מיהו ר"י עצמו ס"ל דמשום תשביחו צריך שריפה כמו שדן בתחלה דלית לי' סברת חכמים תחלתו להחמיר וסופו להקל וכדאמר סוכה שם, והיינו דלא חזר בו ר"י שהרי זה שחזר ודן אינו אליבא דר"י אלא לרבנן קאמר ווהא דאהדרו לו לדידך בקצורה היינו שאם תסכים לסברתנו דק"ו שסופו להקל אינו ק"ו לדידך דין הוא דהשבתו בכל דבר, אבל ר"י סמך דא"ו ולית לי' סברת חכמים בסופו להקל ולפ"י הא דאמר תמורה ל"ד א' דסתם לן תנא כר"י היינו בזה שחזר ודן, וכמש"כ תו' סוכה שם, וא"כ לדידן טעון שריפה מחמת איסור הגאה אבל מצד חמץ השבתו בכל דבר, מיהו הא דס"ל לר"ע ה' ב' אין ביעור חמץ אלא שריפה היינו כק"ו דר"י ומשום מצות תשביחו דאי משום איסור הגאה לא שייך להוכיח דראשון היינו מעיו"ט דשפיר י"ל ביו"ט ומשום דלא אפשר בשריפה משבית בכל דבר ומיהו לשיטת הפוסקים בסי' תמו"ו דאין מצער ביו"ט דכיון דמשהה בשביל לבער בשריפה כדינו אינו עובר לא משום ב"י ולא משום תשביחו שפיר י"ל דאפי' אי תשביחו בכל דבר מ"מ כיון דמלתו בשריפה משום איסור הגאה אינו מצער ביו"ט אלא ממתיך עד מוצאי יו"ט כדי לשרפו, מיהו עיקר שיטה זו ל"ע דהא אמר בגמ' דלמאן דלית לי' מתוך שורף ביו"ט, ומה שחירץ המ"א שם דדוקא אי ראשון היינו יו"ט אז שורף ביו"ט ל"ע דהא שפיר י"ל דר"ע קים לי' שאין איסור להמתין בשביל לקיים ביעורו כדינו ולא הקפידה תורה לבערו דוקא בראשון וכדינו אי אפשר לבערו ביו"ט כיון דאפשר להמתין למוצאי יו"ט ואין כאן מתוך, אלא ודאי משמע דשפיר שייך מתוך כיון דמלוא רמיא עלי' ואין ראוי לאסרו בשביל שאפשר להמתין. וא"ה, עי' לעיל סי' קי"ח ס"ק ב', ז'.

מיהו הא דאמר לעיל כ"א ב' לא צריכא אלא לר"י כו' ופי' תו' דלר"י אפרן מותר משמע דלר"י עצמו אפרן מותר ואי ר"י משום תשביחו קאמר ולא משום איה"נ א"כ לר"י עצמו אפרן אסור וצ"ע. כ"ח א' א"ת וחטאת העוף הבא על הספק כו', יש לעי' בחטאת העוף נהי דבהא שחדשה תורה שהוא כשר אע"ג שאינו מחויב

שלא יעבור ב"י מכאן ולהבא ובהא כגי אפי' ע"י קוף אבל לרבנן דהטלתו לים הוא מ"ע בפועל לא כגי להו עד שיעשה ישראל דר חיובא כמו כסוי הדם שאם יכסה ע"י נכרי לא קיים מצוה והוי ככסהו הרוח.

ומיהו אין הכרח מכאן לרבנן מצות תשביחו דוקא בביעור מן העולם דאפי' אי נימא לרבנן השבתו ב"ד המכילו מאיסור כל יראה ואפי' במפקידו אלא נכרי קיים מצות תשביחו שפיר קאמרי לי' רבנן לא מצא עצים כו' דאע"ג דאכתי צריך לעשות מעשה להנצל מאיסור כל יראה מ"מ לר"י לא קיים במעשה זו מצוה בפועל והיינו דפרכי לי' דכיון דמצות תשביחו חמורה דין הוא שיהא מצוה ב"ד כד' שיוכל לקיימה לעולם ולא תתבטל אבל כשאתה אומר שמצוה דוקא בשרפה עשו' להתבטל לפעמים כשלא מצא עצים.

ואפשר דיש להוכיח לרבנן מצות תשביחו דוקא לבער מן העולם, מהא דאמר רבה כ"ח א' חמץ לשאר נהרות בעי פירור ולענין ב"י נראה לכולי עלמא אפי' הטילו לים בעינה אינו עובר שוב ב"י והוי כנפלה עליו מפולת דתנן ל"א ב' דהוי כמבוער ועי' שם בר"ן דמה"ת א"כ ביטול, ועוד כיון דאי אפשר עוד למצוא החמץ הוי כחמץ אבוד דהוכיחו התוס' כ"א א' ד"ה ואי, דלא עבר עלי' ב"י ואי איתא לרבנן כל מעשה המכילתו מאיסור ב"י הוא בכלל קיום מצוה דתשביחו למה בעי פירור א"ו לרבנן נמי אין מצות תשביחו אלא בביעור החמץ מן העולם.

ומיהו י"ל דמדרבנן צריך פירור דאין זה ביעורו לכחילה ע"י שפיל עליו מפולת כדאמר ו' א' בעושה ביתו אור תוך ל' יום זקוק לבער ופירש"י הטעם דלכחילה לא זהו ביעורו והיינו דלכחילה החמירו חכמים שלא להשיבו ע"י מפולת כמבוער מן העולם, ואין לומר דכונת רש"י משום דלכחילה יש מצות תשביחו באפיסת החמץ מן העולם וע"י מפולת נהי דלא חשיב כיס לו חמץ לענין ב"י אבל החמץ אכתי קיים, ז"א דהא קודם הפסח רשאי למוכרו לנכרי כדאמר י"ג א' חמשת אמר לו לא ומוכרה, ומיהו לפירש"י דפלוגתא דר"י ורבנן לפני ו' שעות ע"כ לרבנן נמי מצות תשביחו בביעור מן העולם דוקא דאל"כ למה בעי פירור הא כיון שהטילו לים הוי אבודה ממנו ואינה מצוה אלא כל אדם והוי הפקר גמור.

כ"ז ב' חזר ר"י ודנו דין אחר כו', לכאורה לא שניה ר"י רק ממדת ק"ו למדת מה מצינו, וקשה כיון דבאמת חמץ חמירא שישנו בכל יראה, א"כ הרי זה פרכא גם על מה מצינו דמפני דחמץ חמור דין הוא שלא להקל עליו בלא מצא עצים, ועוד בסוכה ל"ו ב' למה לא דן ר"י בזה מצינו סוכה מלובב ואפשר דמתחלה דן ר"י מצות תשביחו ממלכות ביעור נותר שלא תהא מצות תשביחו רק בשריפה ואם לא מצא עצים אין כאן מצות ביעור ואע"ג שהוא צריך לבערה מן העולם משום כל יראה מצערה גם ע"י נכרי שאין כאן מצוה במעשה הביעור שלא בשריפה, וזהו סופו להקל וכן משמע דק"ו

שעה ושעה דמשה וכן יש להקשות מהא דאמרו ז' א' ה' יושב צביהמ"ד כו' ואפשר לדברי ר"י אינן אלא לריה"ג דסבר חמץ בפסח מותר בהגלה ומבואר בדברי התוס' לעיל כ"ח ב' ד"ה ר"ס דמה"ת שרי לריה"ג להסיקו תחת תבשילו מעט מעט והיינו דמסתבר ל' לריה"ג דהא דאמרה תורה תשציתו היינו דרך הגאון וכל שמשנה לו כדי ליהנות ממנו בשעת ציעורו אינו עובר בעשה דהשצתה בשחייתו והתו' הכא לא באלו אלא לחדש גס איסור ד"י לריה"ג אינו עובר כשמשנה ליהנות ממנו בציעורו דכיון דחשצין לב"י לאו הנל"ע דתשציתו ש"מ דתרוייהו חד מלתא היא, וכמו שאינו עובר בעשה דתשציתו בשוהה ע"מ לבצרו ה"נ אינו עובר על לאו דב"י וכ"ז מוכח מסוגין מדשרינן לישראל לפדות חמץ של הקדש ע"מ לבצרו, ומיהו לדין דקיי"ל לתוך הפסח אסור בהגלה מה"ת קס ל' בעשה דתשציתו באיסור ד"י בכל שעה ושעה ששוהה מלבצר.

ומש"כ השאג"א שם לפרש סוגין דיפדה פחות פחות מכזית וחידש שם דבפחות מכזית אינו עובר על ד"י ואפי' איסור דרבנן ליכא יש לעי' דא"כ במפריש חלה בטומאה נמי איכא תקנה להפריש פחות מכזית דמה"ת אין לה שיעור והכא ליכא משום הפסד השבט ואפי' את"ל דלא מקילינן להפריש פחות מכשיעור אכתי איכא תקנה להקנות להרבה כהנים לכ"א פחות מכזית, עוד יש לעי' דהא סתם פחות מכזית, הוא פחות מש"פ כדמשמע מל' רש"י ל"ב ב' ד"ה דאית בה, וכש"כ הכא דלא חזי רק להסקה וא"א לפדות להקדש בפחות מש"פ וזהרמ"ס שיחי' השיב דיכול לזרף שאר חפץ של הקדש עם החמץ ולפדותו בפרוטה, וס"י.

מג"א ס' ת"מ סק"א כ' דנכרי שהפקיד אצל ישראל וקבל עליו אחריות ובה הגכרי לטובל בפסח רשאי להגיו, ולמש"כ הש"א ס' פ"ג דאף לרבנן דהשצתתו בכ"ד מ"מ צעין ציעור מן העולם א"כ א"א ל' להשיבו לנכרי דהא קאי עלי' בעשה דתשציתו שהוא ציעור מן העולם דוקא ומיהו למש"כ לעיל אין הכרח לדין זה דנהי דלר"י דאין ציעור חמץ אלא שריפה ודאי לא קיים מצות השצתה בהשבה לנכרי אצל לרבנן דהשצתתו בכ"ד קיים מצות השצתה בכל מעשה שעושה להוציא החמץ מרשותו ומה שאמרו חכמים מפרר וזורה לרוח ולא סגי בהוצאה מרשותו [ולדעת הרמב"ן] היינו כדי שלא יעבור על איסור דרבנן אצל מה"ת שפיר י"ל דסגי בהוצאה מרשותו ומקיים בזה מצות השצתה ומה שהכריח הש"א שם מהא דפסחים ה' ב' דאמרו ש"מ דלא אמרינן מתוך כו' והקשה הא הוי שלא לזרז כלל דהא אפשר בהוצאה מרשותו היינו משום דר"ע כר"י ס"ל דאין ציעור חמץ אלא שריפה ולא סגי ל' אלא בשריפה, וכן הא דהוכיח דאי איתא דמנות תשציתו בכ"ד א"כ לריה"ג דחמץ מותר בהגלה יהא רשאי למכור לנכרי בפסח ז"ע מהיכא פסיקא ל' דלריה"ג אסור למכור לנכרי, אי ריה"ג כר"י ס"ל דאין ציעור חמץ אלא שריפה ודאי אסור למכורו אצל אי ס"ל כרבנן שפיר י"ל דרשאי למכורו לנכרי בפסח, ומיהו בפקדון של נכרי שציד ישראל

דבצר, בזה ס"ל לר"י דאין בקרבן זה דין שריפה כשנפסל או כשהוא נתותר, מ"מ ליבעי שריפה מספק דלמא הוא חייב בצאת חטאת העוף והוא קרבן חטאת העוף שצא על הודאי וטעון שריפה, ויש לעי' בחטאת העוף הבא על הספק כשנודע לו אח"כ שחייב בו אי צריך להביא אחר ובתו' כריתות כ"ג ב' ד"ה אס, מבואר דאס נודע לה שחייבת, מה"ת נאכל, אלמא דא"ל להביא אחרת. [וא"ה, ע"ע חזו"א נגעים סי' י"ג ס"ק ח'].

ובענין א"ת פירש"י תמורה ל"ד שנודע לו קדם שנזרק הדם, ובסוגין משמע דכל פסול שאירע בו מייירי וכדפירש"י אפי' צונת, ולכאורה לא שייך יוכיח אלא מפסול שאירע אחר זריקת הדם דשייך כל תותירו, ואפשר דלא שייך יוכיח אלא מנותר שהוא בכל תותירו עד שאירע בו חוב הדיעור, ולהכי פרש"י נותר דאי נפסל קדם, שוב אין עליו כל תותירו ולא הוי דומיא דנותר ופסח, ועי' ח"ס אור"ח קט"ז ו"ע, וגרסא דנותר דא"ת וכן כל פסול שאירע בו הרי הוא ככל קדשים פסולים לענין שהוא בלאו של פסולין לענין אכילה והקטרה ולענין שאם עלה לא ירד, ולחייב המעלה אותו בחוץ ולענין הוצאה מידי מעילה, אלא שאינו נשרף אלא נקבר, וכן בחטאת העוף במאי דשייך ב' ו"ע.

כ"ח ב' תוד"ה ואידך, תימא לראב"י כו', דבריהם ז"ל ז"ע דלראב"י לא קשיא כלל לר"ס לקובעו חובה מנ"ל דאין ה"נ דליכא חובה, וראב"י כר"ס דקיי"ל כותי' דסתם לן תנא כותי' אף לראב"י וכדמסיק ואף רחב"י הד"ר ב', וסוגין כרבא לקמן ק"כ א' דאף לר"ס מלא בזה"ז דאורייתא וכדתניא כותי' שם ובריייתא דהתם ע"כ כר"ס דנפקא ל' מצערב תאכלו מצות, דר"י מוז' ימים תאכלו מצות נפקא, וכ"כ תו' לקמן שם, מיהו מה שהקשו תו' שם דראב"י כסברת ר"י ואנן קיי"ל כר"י לגבי ר"ס ז"ע דהא תרויהו ראב"י ורבא כר"ס, ואנן קיי"ל כר"ס דסתם לן תנא כותי', ואפשר דעתם כדעת הפוסקים דבדין לפני זמנו קיי"ל כר"י, דמשניות דלעיל י"א ב' כ"א א' משמע דאחר חלות אסור מה"ת בהגלה, וכן מימרא דרב במקדש מו' שעות ולמעלה וכמו שהאריכו הרמ"ה והרמב"ן במלחמות, ואמנם ודאי קושיתם ראי' לדעת הפוסקים כר"ס גם לפני זמנו ולפיכך קאמר רבא מצערב תאכלו מצות ו"ע.

כ"ט ב' תוד"ה רב אשי, מ"מ ימכרו לנכרי, בפנ"י כתב ל"ד ש"א למכור הקדש לנכרי שאין הגכרי בדין פדיון הקדש וגרסא דא"ע ש"א הגכרי במאות מ"מ יכול למכור חפצי הקדש לנכרי דאי איתא דאינו יכול למכור חפצי הקדש לנכרי שאין הקדש מתחלל ע"י נכרי כמו כן אין לקנות דבר להקדש מיד נכרי ולפורעו במעות הקדש שהרי אין המעות מתחללין ע"י הגכרי ובהדיא אמרינן ע"ז כ"ג דלרבנן לוקחין בהמה ואבני אפוד ופרה אדומה מיד נכרי ודוקא ל' אליעזר אמר שם דע"י תגרי דישראל זבין.

שם מכלאן הוכיח ר"י שהמשהה חמץ בפסח ודעתו לבצרו אינו עובר כו' וטעמא דב"י ניתק לעשה, עי' בשאג"א ס' פ"א שהרבה להקשות על דבריהם ועו"ק למה לא יעבור על עשה דתשציתו בכל

(ב) וּבְנִיּוֹן דִּין אִילוּ מֵת הַבִּיחַ וְהַנִּיחַ יִתְמִי, וְהַנִּיחַ בִּיחַ, שְׁלוֹה מִמֶּנּוּ אַחֲרֵי שֶׁהָלוּ לְאֲבוּהוֹן, קִדְּם שְׁמֵכָה אֲבוּהוֹן אֶת הַשָּׂדֶה לְלוֹקַח, וְלֹא כִתֵּב לִי לְאִיקָנִי, וְבִאֵל יִתְמִי וְנִטְלוּ שָׂדֶה מִיִּתְמִי אֶתֶּה הַשָּׂדֶה שְׁנִמְכָּרָה לְלוֹקַח וְהַחֲזִירָה הַלוֹקַח לִיִּתְמִי בְּחוּבֹן, חוּזֵר בִּיחַ דְּבִיחַ עַל הַיִּתְּוֹמִים וְגוֹבָה מֵהֶן כְּדִין יִתְּוֹמִים שְׁגָבוּ קִרְקַע בְּחוּבֹת אֲבוּהוֹן, וְלֹא מֵהֶן הַיִּתְּוֹמִים לְמִימָר אֲנִי שִׁיעֲבֹדָה בְּתֵרָא קִמְגָבִין שְׂשָׁבָה עַל הַשָּׂדֶה כְּשָׂבָה הַשָּׂדֶה לְפִרְעוֹן חוּב הַלוֹקַח, וְאִילוּ קִנָּה אֲבוּהוֹן קִרְקַע וְהוֹרִיסָהּ וְגָבָה יִתְמִי דְּבִיחַ אֶתֶּה הַשָּׂדֶה, לֹא הִיָּה בִיחַ שֶׁל אֲבוּהוֹן חוּזֵר וְגוֹבָה מֵהֶן כִּיוֹן שֶׁלֹּא הִיָּתָה הַשָּׂדֶה, בַּעַת שְׁלוֹה אֲבוּהוֹן, בִּיד לֹה שֶׁל אֲבוּהוֹן, לְיִחְוֹל עַלֶּה שִׁיעֲבֹדָה דְּרִיחַ וּמִיָּהוּ אֲפִשָׁר כִּיוֹן דְּחַל שִׁיעֲבֹדָה דְּרִיחַ, אִף לְיִתָּח לֵהֲאִי שָׂדֶה עַדִּין חוּזֵר וְגוֹבָה מֵהֶן.

(ג) וְרִאִי לְכָל מַשְׁכָּח מֵהָא דְּלִמָּר כְּחוּבֹת לִיחַ בִּי, רִאִיוֹן שְׁמֵכָה שָׂדֶה לְשִׁמְעוֹן שֶׁלֹּא בְּאַחֲרִיּוֹת כִּי לִינָה הוּא לְאִזֵּל שְׁמַעוֹן כִּי, וְאַמְאִי נִימָא אִין נְפִרְעִין מִנְכָּסִים מְשׁוּעֲבָדִים בְּמָקוֹם שִׁישׁ בְּנֵי חוּרִין וְהִיחַ בִּיחַ דְּרִאִיוֹן גָּבִי לִי מֵרִאִיוֹן מִדִּין בְּנִיחַ, אֲלֹא וְדִאִי לִיחָה בְּהָא תִּקְ"ח וְבִיחַ דְּרִאִיוֹן גָּבִי לִי מְשִׁיעֲבֹד רִאִיוֹן וְנִמָּא לִיחַ דִּין כִּאֵן בְּנִיחַ כֻּלָּל, וְהִכָּא נִמִּי אִי מֵת בִּיחַ דְּרִאִיוֹן חוּזֵר בַּעַל חוּב דִּידִי וְגוֹבָה מִיִּתְמִי אֲעִיג לֹא כִתֵּב לִי לְאִיקָנִי, וְעַל דֶּהֱרַךְ שְׁנִתְבָּאֵר לְעִיל סָק"ב, וְכֵן לְאִזֵּי הוּא דִּידִי לְמִפְרַע לְכָל מִיָּלִי.

(ד) לִיחַ אִי דְּמַעֲיָקָרָה שׁוּיָא דִּי כִי כְּדִמְעִיקָרָה מְשָׁלֵם לֹא גִרַע מִגִּזְלֵן כִּי, הַקָּשָׁה הַגִּרְעָה דֵּהֵא מִכָּל מָקוֹם נִימָא שְׁאִין מְשָׁלֵם חוּלִין שִׁיעֲשׂוּ קִדָּשׁ אֲלֹא בִיחַ וְהַשָּׂאֵר אִינוּ תְּשְׁלוּמֵי חוּלִין שִׁיעֲשׂוּ קִדָּשׁ אֲלֹא בְּכָל דְּבִר כְּדִין גִּזְלֵן וְתְּשְׁלוּמֵי חוּלִין, וְהַחֲמַת שְׁבָגָמִי מְשַׁמַּע דִּאִף אִם לִפִּי מִדָּה מְשָׁלֵם מִיחַ אִי מַעֲיָקָרָה שׁוּיָא דִּי כִיךְ לְשָׁלֵם דִּי כְּדִין תְּשְׁלוּמֵי אֲוֹכַל תְּרוּמָה בְּשׁוּגָה הִיָּינוּ מִן הַחוּלִין הַרְאִיוֹן לְהִיּוֹת קִדָּשׁ, וְכִי בְּהִדִּיא בְּתוֹ גִּיטִין נִיחַ דִּי אֲכָל, שְׁכִתְבוּ דִּאִפִּי אֶתֶּל לִפִּי מִדָּה מְשָׁלֵם לֹא מִפְטֵר אֲלֹא אִיכָּא יִשְׁלֵם שִׁיחָא שׁוּין לְהַסִּיקָה כְּשִׁיעוֹר תְּרוּמָה טְהוּרָה כִּי עִכְ"ל, וְאִם אִיחָא שְׁאִינוּ מְשָׁלֵם מִן הַחוּלִין אֲלֹא לִפִּי הַמִּדָּה וְהַשָּׂאֵר מְשָׁלִים בְּכָל דְּבִר אִיכָּא לֹא נַעֲשֶׂה תְּרוּמָה אֲלֹא כִּי הַמִּדָּה שְׁאֲכָל וְשָׂאֵר הַחוּלִין טְמֵאִין נְשָׂאֲרִין חוּלִין וְיִשׁ לְחַשׁוֹב כִּי מִקַּח חוּלִין טְמֵאִין עַד שִׁשְׁלִימוֹ אֶת דְּמֵי הַתְּרוּמָה טְהוּרָה שְׁאֲכָל, וְלִשׁוֹן תוֹ מְבֹאֵר דְּכָל תְּשְׁלוּמֵי חוּלִין נִחְשָׁבִין כִּי מִקַּח לְהַסִּיקָה וּמְבֹאֵר דְּכָל נַעֲשִׂין תְּרוּמָה וְאֲעִיג לִפִּי מִדָּה מְשָׁלֵם אֲלֹא שְׁטַעמָא בְּעִי מֵאִי עֲנִין תְּשְׁלוּמֵי הַכִּפֶּרֶה לְתְּשְׁלוּמֵי דְּמֵי גִזְלָה.

(ה) וְנִרְאֶה לְכַאֲוֶרָה יִכָּל מִנִּיכָל דִּיכּוֹל לְשָׁלֵם לְכָהן שְׁאֲכָל תְּרוּמָתוֹ בְּאֶתְוֹת שְׁהוּא מִפְרִישׁ לְמֵאָה אֶתְוֹת שְׁהוּא מִפְרִישׁ יִשׁ עַלִּיו חִיּוֹב נִתְיָנָה וְכִי הִיכִי שְׁאִינוּ יִכּוֹל לְסַלֵּק חוּבֹו בְּכָל תְּרוּמָה שְׁהוּא מִפְרִישׁ הִיחַ נִימָא בְּזֵה לְרִיךְ לְהַפְרִישׁ לְכַפֶּרֶה וּלְתַתֵּם לְאִיזָה כִּהֵן שִׁירָאָה וְלִכְהֵן שְׁאֲכָל תְּרוּמָתוֹ יִשְׁלִים בְּדִמִּים, וְהַנִּרְאֶה בְּקִבְלָת חוּזֵל בְּפִי מִנְּהוּ זֹו דְּכָל שְׁאֲרִיךְ לְשָׁלֵם לְכָהן בַּעַד הַתְּרוּמָה שְׁאֲכָל כִּיךְ לְשָׁלֵם בְּדִבְרֵי הַרְאִיוֹ לְהִיּוֹת קִדָּשׁ דּוּקָא וְהַרְשׁוֹת לְכָהן לְבָלִי לְקַבֵּל דְּמִים אַחֲרִים בְּתְּשְׁלוּמֵי וְאִם אֲכָל תְּרוּמָה קִדְּם שְׂבָחָת לִיד כִּהֵן מִפְרִישׁ וְנִתּוֹן לְכָל כִּהֵן שִׁירָאָה אִפִּי אִם נִימָא דְּמִזִּיק מִתְּנֹת כִּהוֹנָה פְּטוֹר וְיַעֲוִין חוּלִין

אֲפִשָׁר דִּאִפִּי לִרִיחַ אִיכָּא לְשׁוּרְפּוֹ דֵּהֵא קִיִּיכָל גִּזְלֵן עֲבוּרָה אֲסוּר מֵהִיחַ אִם לֹא שְׁמִתְרָאָה הַנִּכְרִי לְמוֹכְרוֹ חִיִּיב לְשַׁחַד אֶת הַנִּכְרִי בְּמִמּוֹנוֹ שִׁירָאָה לְשׁוּרְפּוֹ, וְלִדְעַת בְּתוֹ דְּבִיחַ הוּא לֹא הַגִּלְעָה אֲפִשָׁר דִּאִפִּי לְרִבְבֵן דֵּהֲשָׁבְתָתוֹ בְּכִיחַ אִפִּי אִי נִימָא דִּאִיכָּא בִיעוֹר מִן הָעוֹלָם לְרִבְבֵן מִיחַ בְּהָא דְּנוֹטְלוֹ הַנִּכְרִי מִיָּדוֹ נִהִי לֹא עֲבָר עַל מִלְּחָה תְּשָׁבִיתוֹ מִיחַ לֹא קִיִּים מִלְּחָה בְּפִרְעוֹל דֵּהֵא הוּא לֹא עֲשֶׂה כְּלוֹם וְלֹא נִתְקַן בְּזֵה בִיחַ שְׁעֵבֵר כְּבִיר וְלִפִּיכָךְ חִיִּיב הַיִּשְׂרָאֵל לְהַשְׁתַּדֵּל בְּבִיעוֹרוֹ מִן הָעוֹלָם כְּדִי לְתַקַּן לֹא בִיחַ שְׁעֵבֵר כְּבִיר.

(ו) לִיחַ אִי תוֹרָה וּפִיִּסִי כִי, לְכַאֲוֶרָה נִרְאֶה דְּדוּקָא פִּיִּסִי בִּזְוִי אֲכָל אִי לְקַח מִמֶּנּוּ שְׁדֵּהוּ יִכּוֹל לְוֹמַר שְׁלִמְתִּי חוּבִי שְׁאִין חִיִּיב לְאֲבוּכּוֹן, לְבִיחַ לְאֲבוּכּוֹן כְּדִין שִׁיעֲבֹדָה דְּרִיחַ, וְכִי הִיכִי דִאִי הוּא יִהִיב לְהוֹ קִרְקַע לִיִּתְמִי בְּחוּבֹן הוּא אֲחִי בִיחַ וְטִרְיָף מִנִּיחָהוּ כְּדִמְסִיק רִבָּא, הִיחַ רִשְׁאִי בַּעֲמָמוֹ לְשָׁלֵם לְבִיחַ, וְרִבָּא לֹא פְּלִיג אֲלִרְבָּא, וְהַלְכָךְ נִקְטָה פִּיִּסִי בִּזְוִי, וְהוּא כְּגָבֹו מְטַלְטֵלִין שְׁאִין בִּיחַ חוּזֵר וְגוֹבָה מֵהֶן, וְהַלְכָךְ עִיכָּא שֶׁל לְוֹקַח לְקַח הַבִּיחַ וְלֹא מְשָׁלֵם יִתְמִי, וְאַפִּשָׁר דְּמִיִּירִי בְּדִלָּא כִתֵּב לְבִיחַ לְאִיקָנִי, וְבְּדִלָּא כִתֵּב לִי לְאִיקָנִי, אִף בְּהַגְבָּהוּ הַלוֹקַח לְבִיחַ קִרְקַע, אִינוּ יִכּוֹל לְוֹמַר דְּלִקַּח הַבִּיחַ קִרְקַע שֶׁל יִתְמִי, דְּכִיחַ לֹא הִיָּה גוֹבָה מִיִּתְמִי, דְּהוּ"ל לֹה קִנָּה וְהוֹרִיסָהּ, וְאַעֲ"ג דְּשִׁיעֲבֹדָה דְּרִיחַ אִיכָּא אִף בְּלוֹה אֲחִיכָּא אִף בְּדִלָּא כִתֵּב לְאִיקָנִי, מִיחַ לֹא מֵהֵנִי שִׁיעֲבֹדָה דְּרִיחַ לְגָבוֹת מִיִּתְמִי, כְּמוֹ דְּלֹא מֵהֵנִי שִׁיעֲבֹדָה דְּרִיחַ לְגָבוֹת מִמְטַלְטֵלִי, כְּיוֹן דְּמִמְטַלְטֵלִי לִיִּתְמִי לְבִיחַ לֹא מִשְׁתַּעֲבָדִי, פִּקַּע שִׁיעֲבֹדִי דְּרִאִיוֹן לְגָבִי יִתְמִי, וְהִיחַ בְּקִרְקַע בְּדִלָּא כִתֵּב לְאִיקָנִי, כִּיוֹן דְּקִרְקַע כִּהֵאִי לֹא מִשְׁתַּעֲבָדִי מִיִּתְמִי, פִּקַּע שִׁיעֲבֹדָה דְּרִאִיוֹן, וְעוֹד נִרְאֶה, דִּאִף אִם קִדְּם הַלוֹקַח וְהַגְבָּהוּ שָׂדֶה שְׁלִקַּח לִיִּתְמִי בְּחוּבֹן, וְאֲחִי אֲחִיכָּא בִיחַ דְּרִאִיוֹן וְטִרְפָּה מִיִּתְמִי בְּחוּבֹו חוּזִין הַיִּתְּוֹמִים וְגוֹבִין מֵהַלוֹקַח אֶת חוּבֹו, שְׁהִרִי שְׁדֵּהוּ שְׁנִתְּן לְהֵן בְּחוּבֹו, טִרְפּוֹ מֵהֶן, וְהַגְּתוֹן שָׂדֶה לְבִיחַ הִרִי הִיא בְּאַחֲרִיּוֹתוֹ בִּין לְעֲנִין טִרְפִּית בִּיחַ דִּידִי, וְבִין לְעֲנִין טִרְפִּית בִּיחַ שֶׁל מוֹכֵר הַרְאִיוֹן שְׁמֵכָרָו לוֹ, וְהִיחַ הִרִי טִרְפּוֹ מִיִּתְמִי, מִחֲמַת חוּב שֶׁל מוֹכֵר הַרְאִיוֹן דֵּהִיָּינוּ אֲבוּהוֹן, וְאִין הַלוֹקַח יִכּוֹל לְטַעוֹן, שֶׁלֹּא טִרְפּוֹ כֻּלָּל מִחֲמַת שִׁיעֲבֹד הַרְאִיוֹן שְׁהִיָּה עַל הַשָּׂדֶה קִדְּם שְׁלִקַּחָהּ, אֲלֹא מִחֲמַת שִׁיעֲבֹד בְּתֵרָא, כְּשָׂבָה הַשָּׂדֶה לִיִּתְמִי מִכָּה אֲבוּהוֹן וְאִישְׁתַּעֲבָדִי, מִחֲמַת שְׁכִתְבוּ לִי לְאִיקָנִי, כְּמוֹ שְׁאִם הִיָּה מִגָּבֵם שָׂדֶה אַחֲרָתָהּ, הִיָּה הַבִּיחַ שֶׁבְּאִלְיָהוּ, וְלֹא עַל הַלוֹקַח, כְּדִין אִין נְפִרְעִין מִנְכָּסִים מְשׁוּעֲבָדִים בְּמָקוֹם שִׁישׁ בְּנִיחַ, וְהִיחַ חֲשִׁיבִי יִתְמִי כְּלִקְחוֹ בְּאַחֲרֹנָהּ, זִיחַ כְּיוֹן שְׁאִם יִגְבָּה הַבִּיחַ מִחֲמַת שִׁיעֲבֹד רִאִיוֹן, אֲשַׁתְּכָה דְּלֹא הוּא לִיִּתְמִי כֻּלָּל נִכְסִי, כִּהֵ"ג לִיכָּא דִין אִין נְפִרְעִין מִנְכָּסִים מְשׁוּעֲבָדִים בְּמָקוֹם שִׁישׁ בְּנִיחַ, וְבְּלֹא תִקְנֵת חֲכָמִים אִי אֲפִשָׁר לְוֹמַר דִּיגְבָּה מְשִׁיעֲבֹד בְּתֵרָא, כְּמוֹ דְּלֹא אֲמִירִין בְּכָל בִּיחַ לְאִזֵּי דְּלִמָּר לְמִפְרַע גוֹבָה, דְּלֹא יִגְבָּה אֲלֹא מִכָּאֵן וְלִהֲבָא, שְׁהִרִי אִילוּ לְקַח קִרְקַע אַחֵר הַלוֹאָה לֹא הִיָּה גוֹבָה אֲלֹא מִזְמַן לְקִיחָהּ, וְהִיחַ הִרִי פוֹרְעוֹ בְּקִרְקַע הַנִּמָּאָה בִּידוֹ עֵתָהּ, וּמִסְלָקוֹ מִחוּבֹו, וְעִיכָּא שְׁסַבְרָא זֹו לִיחָהּ.

תרומה שאכל לאחר שנעשו תרומה וכן הדין נותן כיון שמשלים בתרומה, דאע"ג דנותן חולין מ"מ כיון שבאין לתורת תשלומיהן נעשו תרומה והלכך אם נשתנה דמי התרומה לזול ודמי חולין לא נשתנה צריך ליתן יותר חולין עד שיהי' לאחר שנעשו תרומה דמי תרומה שאכל ואם נשתנו ליוקר משלם פחות, ואם לא נשתנו תרומה אף שחולין נשתנו מ"מ משלם לפי מדה שאכל, ונראה שאין מחלוקת בזה דמה שפי' הר"ש דמי תרומה דתנן במתני' היינו בזול משום דבסיפא משלם חולין ומפסיד מפני שנעשין תרומה אבל בכפל אינו מפסיד כלום שמשלם בתחלה דמי תרומה, ורש"י לא פי' כן דסוף סוף משלם תמיד דמי תרומה והלכך פירש בדמים והכל הולך אל מקום אחד.

ל"ג ב' ראשית ששיריה ניכרין, נראה דאף אם הפריש ממנה על עיסה שלא החמיצה לא הוי תרומה דהוי מפטור על החיוב, ללא חייבה תורה אלא בדגן המותרין באכילה או בהנאה אבל לא באסורה וכן לרנב"י היכי לאחמיץ במחוצר אין תורמין ממקום אחר עליו, ובדרו"ח לא פי' כן עיי"ש, ור"ע. [עיי' בהגהות הרש"ש שם].

ל"ג א' וסך ידו בשמן של קדש, אין להקשות אפי' לכתחלה יהא שרי כדין לא אפשר ולא קמכוין וכדאמר גם לענין הקדש לעיל כ"ו א', ו"ל דהכא קמכוין ונהנה בשעה שסך אלא שלא נכתוין מתחלה לכך, א"נ כיון שפגם שמן של קדש לא שייך אינו מכויין.

והא להקשו אחרונים ז"ל הלא בכל איסורים נמי נהנה חייב אע"ג דהוא מתעסק, אפשר דדוקא בחלבים ועריות חשיב מעשה עברה אע"ג דהוא מתעסק דבהתעסקות לא נגרע מעשה עברה כיון דהמעשה עיקרה בהנאת הגוף במעשה המתועבה, אבל מעילה אין עיקרה בהנאת הגוף אלא אף בבקע בקרדוס של הקדש וכיו"ב והלכך אף אם נהנה גופו אין המעילה משום הנאת הגוף והלכך אם הי' הדבר דרך התעסקות נגרע פעולת עברה והי' ראוי לפוטרו ור"ע.

ל"ג ב' ששיריה ניכרין כו', אין הכונה שאין תרומה אלא א"כ מתירה את החולין ומפקעת איסור טבל, אבל הכא אי איסור טבל חייל על איסור חמץ, דהרי יש כאן היתר לאחר הפסח, ולענין לקובצו בין רשעים גמורים, ועוד נראה דלר"ה דר"י אפי' אחמיץ כשהוא טבל, אלא טעמי' דבעינן היתר אכילה בשירים ואל"כ לא קרינן בו ראשית.

שם תוד"ה אמר, וי"ל דדוקא בטבל טמא כו', עיי' מהרש"א ונראה כונתם דלפיכך כתבה תורה איסור כילוי בנוסח זה ב' תרומות כו', ולא כתבה תורה איסור כילוי בטבל סתם, משום דאי כתבה תורה סתם הוי מוקמינן לי' בטבל טהור דמפסיד לכהן תרומה הראוי' לאכילה שזו עיקר התרומה, אבל בטבל טמא ללא חשיב כולי האי לא, ולפיכך כתבה תורה איסור כילוי בטבל טמא, ושמעינן דכש"כ בטבל טהור, אבל אכתי לא שמעינן חמץ בפסח דהקפידה עליו תורה שלא יפסיד כהן חלקו, כיון דזה דבר שאינו

ק"ל ב' אכל אכל בשוגג חייב לשלם לשבט, ואם אכל תרומת עצמו מ"מ חייב להכניס לתרומה כל מה שאכל אלא שרשאי ליקח דמים כיון שאותן שאכל היו נמי שלו, וכן אם אכל של כהן ומחל לו הכהן מ"מ חייב להפריש [עיי' תו' כתובות ל' ב'], והא דאמר הכא דמעיקרא שויא ד' ולבסוף זוזא משלם ד' היינו אפי' אם אכל תרומת עצמו דקים להו לחז"ל דמה שמחויב להכניס לתרומה לא גרע תשלומיו מתשלומי גזלן, וכ"מ מדכילה רחמנא תשלומי הגזילה בתשלומי הכפרה, אלא שמסתפקים שצריך שיהי' גם מדת התרומה שאכל באותן שמשלם, והא דאמר ללא גרע מגזלן אין פירושו דהא לא גרע והוא נתינת טעם אלא שפשיטא לי' ללא גרע מגזלן, ויש לבאר יותר דענין שיווי הערכי החשיבה תורה בכמה דברים כמו במעילה שמשלם כשווי הדבר שמעל בו ואף שהוקר הדבר בשעת תשלומין ולא יכלים להקדש את מה שחסר מהם, וכן באשם קבצה תורה קצבת השווי ולא קבצה תורה ע"פ שארי הקצבות בגזרת המדות והמשקלות, וכמו שקבצה תורה שיעור המנחות וכיו"ב] וכן לענין כל כ"ד נזקין העיקר בהן השווי ולא המדה, ולזאת לא הסתפקו דגם הכא לענין תשלומי התרומה צריך להשלים השווי ולא הסתפקו רק בהשלמת המדה].

ג' ויש להסתפק אם לפי מדה משלם, אם אכל תרומה של כהן אם צריך לשלם לו כל המדה או דלמא משלם לו לפי דמים והשאר נותן לכל כהן שירצה כמו חומש דתנן פ"ו לתרומות מ"ב, וכן נראה ללא חזית רחמנא אלא לשלם לו דמי היזקו בראוי לקדש והשאר אינו אלא בחיוב הפרשה ונתינה, ולפ"ז אף אם אכל תרומת עצמו ולא הפריש עד שעמד בד' מפריש זוז לעצמו והשאר נותן לכהן דכל שצריך לשלם יותר מגזלן יש עליו חיוב נתינה, ולפ"ז כשאכל תרומת חמץ ללא שויא מידי אם משלם לפי מדה צריך ליתנם לכהן, וכ"מ במתני' ללא קתני משלם קרן לעצמו ויעוין בס' ים התלמוד ב"ק ס"ו שנתקשה בזה, ויעוין בתורע"א שם שהביא שנהלקו בירושלמי אם החולין שמפריש קדשי בהפרשה או בנתינה לכהן, ונראה דפלוגתתם באוכל תרומת כהן שחייב ליתן לו בחולין דוקא בזה ס"ל ללא קדוש עד שיתן לו אבל היכי דאכל תרומת עצמו ודאי קדשי בהפרשה ובתרומה שלא אתו ליד כהן כ"ע אי נחלקו בזה.

ד' במשכ"מ פ"י מה"ת מסתפק אם לפי דמים משלם אי משלם דמי תרומה או דלמא שמיין את התרומה כאילו היו חולין ואריך לשלם דמיהן, והביא דברי הר"ש שם מ"ד, שכ' אהא דגונב תרומה משלם תשלומי כפל דמי תרומה ופי' הר"ש שאין דמיהן יקרין משמע דבסיפא שמשלם קרן וחומש היינו דמי חולין, ובתורע"א הביא ראוי' לדבריו מסוגין ללא קאמר נ"מ בסוגין בלא נשתנה השער שאם לפי דמים אינו משלם כ"א חולין בדמי תרומה, ולכאורה נראה מדבריהם שאם מעיקרא היו חולין ד' זוזי ולבסוף ג' ודמי תרומה לא נשתנו צריך לשלם בד' זוזי חולין ויהי' תרומה יותר מממה שאכל בין במדה בין בדמים וזה דבר בלי טעם, אבל נראה דכונתם דאף אם לפי דמים צריך שיהי' בתשלומיו דמי

נתקשו בזה מהרש"ל ומהרש"א בשבת שם, ונראה דבין לטעמא דהיסה"ד בין לטעמא דמעלה עשו בתרומה וקדשים דאין זריעה מועלת להם היינו דוקא בדבר שאין זרעו כלה אצל דבר שזרעו כלה לא שייך היסח הדעת ולא מעלה דקדשים דהטמאים כבר אזלו לה והגידולין אחריני נינהו והלכך שפיר קשיא להו דבר שזרעו כלה.

שם תוד"ה פסול, ואמאי אין מותר לשורפו מיד כשמיסח דעתו הימנו, כ"ע כיון דהיסה"ד פסול הגוף הוא ולא טומאה הו"ל כאיסור בעלמא ולר"ל לעיל ט"ו א' פליג ר' יוסי אף אחר שש דאין שורפין טהורה עם הטמאה ולא מדמינן איסור לטומאה וה"נ הפסולה מחמת היסה"ד אסור לטמאותה, ולר' יוחנן שם דאית לי' ומודה ר' יוסי בשבט שורפין טהורה עם הטמאה הלל אית לי' הכא דהיסה"ד פסול טומאה.

שם בגמ' ל"ל עיבור אורה, הקשה מהרש"א היאך מראה איך על הטמא הא כל טמא הוא היסה"ד כמ"כ רש"י ד"ה היסה"ד ותירץ כיון דהיסה"ד משום טומאה הוא מראה איך, וקשה דל"כ נילף מהכא דאיך מראה על היסה"ד ומה עדיף היסה"ד הבא מחמת טומאה משאר היסה"ד, ונראה דאין זה הכרח דכשנטמא מסיח דעתו ממנו אלא רובא הכי הוא והלכך אסרו בשתילי תרומה, והא דמראה איך הוא כשלא הסיח דעתו הימנו, ונראה דלמאי דמסיק ר' ירמיה' לקמן דטעמא משום דאין זריעה לתרומה הדרינן מהא דאמר דכיון שנטמא חשיב היסה"ד, וכן משמע מל' הגמ' דאמר אמריתו שמעתתא דמחשכין ואי איתא דזה אמת דלר"ל יש כאן משום היסה"ד א"כ שמעתתא דרב שסת אמת אלא דרב יוסף וא"ה, נדל"ל ר' ירמיהו הוסיף טעמא בר' יוחנן ומאי שמעתתא דמחשכין היא, וכ"מ מל' רש"י ד"ה שמעתתא.

ועוד נראה דמעיקר מימרא דר"ל משמ' דר' אושעיא מוכיח ר' ירמיה' דלא חשיב היסה"ד דהא דאמר הקדישן ואח"כ השיקן טמאין לאו טמאין ממם קאמר שנטמאין אחרים כנגיעתן אלא טמאין להקדשה קאמר דלענין הקדשה חשיבי כטמאין משום מעלת קדשים ונכחו דאמרינן בתרומה טהורין מלטמא ואסורין מלאכול ותרומה וקדשים כהדדי נינהו למאי דקיימינן השתא, וכ"מ בל' רש"י ד"ה לא שמיע לכו' ואי איתא דחשיב היסה"ד למה לי' למימר משום איסור טומאה מדרבנן תיפוק לי' משום פסול היסה"ד דאורייתא אלא ודאי לא חשיב היסה"ד.

והא דמי החג מקבלין טומאה אע"ג דקיי"ל כעדוהו של יוסי בן יועזר דמשקי בי מטבחיא דכו', ואין לומר דאייירי בנטמא בחוץ וכדאמר לעיל י"ז א' נטמא בחוץ והכניסן לפניו טמאים דהא מצעיא לי' לקמן הקדישן בכלי קאמר אצל כו' ואין כלי שרת מקדש אלא בפנים כדתנן בזבחים פ"ח א' וכולן אין מקדשין אלא בקודש, וכ"ת דהוציאו אח"כ לחוץ ונטמא דל"כ איפסיל צינא כמ"כ תוס' סוכה נ' א' ד"ה ואי, וא"ת כיון דבקדושת כלי כו' וי"ל ודאי דבאותן מועיל קדוש כלי כו', ונראה דמי החג אין דינן כמשקא

תדיר ואין רצון התורה שימלא חמץ בפסח ואין ללמודו מטבול טמא, ובלא ילפותא אין לאסור הגאה של כילוי כיון שאין טבול מאיסורי הגאה, ועוד יש חילוק בין טבול טמא לטבול של חמץ בפסח, לטבול טמא חייב בתרומה אף אם יהא מותר בהגאה של כילוי דאכתי שיריה ניכרין לענין אכילה, אצל חמץ בפסח אם מותר בהגאה של כילוי פקע טבול כיון שאין שיריה ניכרין, ואין לנו מקרא שיהא אסור בהגאה של כילוי וע"י זה יתחייב בתרומה ויחול עליו איסור טבול ואדרבה אמרינן כיון שאין לו שירים לאכילה פקע טבול ואין לנו ריבויא לחייבו.

שם בגמ' דאי לא תימא הכי הא דתניא הא למה זה דומה כו', הק' הרש"ש לדעת הר"מ דמי פירות אין מקבלין טומאה תקשה לי' לנפשו תותים אף אי מצלע בליעי כי סחיט להו טהור כיון דמ"פ אין מק"ט כמו כן פקע טומאתו, וואע"ג דגם איסור תרומה פקע מינייהו מה"ת מ"מ השתא כי אכיל להו קדם סחיטה שפיר קאכיל תרומה והרי לריב"נ דלפי מדה משלם חייב גם באוכל תרומה טמאה של תותים וענבים, ולר"ע נמי חשיב תרומה אף שאין לו דמים אלא דאין בו דין תשלומין שממנה תורה באוכל תרומה בשוגג, כיון דהתשלומין הוא לפי דמים ואין לתותים וענבים טמאים של תרומה דמים, ואכתי אם אפשר לסוחטם ובשביל זה יש להם דמים עכשו קדם סחיטה שפיר יש לקיים בהן דין תשלומי תרומה, ואין לומר דאין לחייבו להכניס פירות הראויים להיות קדש כיון דלא חיסר מן הקדש כלום דאותן שאכל ג"כ לא נתקיים בהן מצות תרומה, דל"כ גם למ"ד לפי מדה משלם יפטר, ומדמחייב ריב"נ שמעינן דאף שלא הפסיד מצות תרומה חייב בתשלומין ומיהו י"ל דלמ"ד לפי דמים כריך שיהי' לו דמים בשביל תשמיש תרומה ולא בשביל חולין.

ואפ"ר דכיון דמדרבנן גם מי פירות אסורין לזרים הכא שנטמאו בתורת אוכל אסורין משום תרומה טמאה לאחר שסחט להו, שהרי גם בענבים דין הוא שיינן טהור כדין אוכל שנטמא ונמס למשקין כדתנן רפ"ג דטהרות אלא דהכא שעיקרו משקין אלא שצלוע באוכל כי סחיט להו נשארנו בטומאתו כמו כן בתותים כיון דהחמיירו חכמים למחשך להו אוכל או משקה אסירי, אע"ג דמ"פ טהורין אינם מקבלין טומאה אפי' מדרבנן, מ"מ אלו שנטמאו קדם דריכה אסורין מדרבנן אף אחר שנסחטו ויאלו לחוץ.

ואפ"ר דכשם שאסור לסחוט תמרים ותפוחים בתרומה טהורה וכמ"כ הר"מ פ"א מה"ת ה"ב ה"נ בתרומה טמאה דקא מפקע לה מקדושת תרומה, אלא קוברה כמו שהיא.

מהא דאמרינן דתרומת תותים וענבים שנטמאו אין לו בהם הגאה, שמעינן דתרומה טמאה אסור להאכיל לבהמתו וכ"כ תו' ביצה כ"ז ב' מיהו קשה שהביאו סוגין ולא הזכירו שהדבר מבואר כאן בהדיא.

ל"ד א' תוד"ה טהרו, כיון דטהרו ישהה אותם בזריעה כדי לטהרה, לכאורה אינו מובן דהא קתני אסורין מלאכול, וכבר

ל"ו ב' תוד"ה פרט, והא' דאמרינן בסמוך כו' מדפטר כו', קושיאם לר"ל לק' דר"י מוקי לה כשאפאן בחמה אצל אפאן באילפס חייבין אצל לר"ל דאפאן באילפס פטורין ל"ל דהכא איירי בצלילתו עצה דמודה ר"ל, ומש"כ א"נ הכא דהדר אפי' בתנור למאי דמסקו מסוגיא דיבמות דצבלילתו רכה ואפי' בתנור חשיב לחם עוני והכא בצלילתו עצה באמת א"ל אפי' בתנור דמודה ר"ל בצלילתו עצה דמעשה אילפס חייבין אלא כונתם דמסוגין אין להוכיח דמודה ר"ל בצלילתו עצה.

ל"ז ב' תוד"ה ות"ק, אע"ג דלית ביה אלא שיעור חלה מזמאם, יא' לעי' א"כ תקשה למאי דמסיק תברא מי ששנה זו לא שנה זו ות"ק מחייב אליבא דב"ה בין המעיסה בין החליטה ותנא בתרא פוטר אליבא דב"ה בשתייהן תקשה ממ"נ אי תתאי גבר המעיסה תפטור בין בשיעור מזמאם בין בשיעור מרווח אצל בחליטה נהי דבשיעור מזמאם תפטור אצל בשיעור מרובה דאיכא שיעור חלה זולת כדי קליפה המבוסל יהא חייב ואי סבר עילאה גבר חליטה תפטור ומעיסה תחייב בשיעור מרובה, ובריייתא סתמא קתני בין בשיעור מזמאם בין בשיעור מרובה, ונראה דבאמת אין הביטול מבטל את העיסה משם לחם דהא בצלילתו עצה לכו"ע מחייב כמש"כ התו' בסמוך אלא דצבלילתו רכה לאו שם לחם עלה והלכך אין חילוק בין המעיסה להחליטה, ובאמת אפי' בללה צונן נמי בכלל מעשה אילפס הן אלא שאינה מיתקנה צונן לאילפס רק ע"י חמים להכי נקט מעיסה וחליטה, אצל עיקרה מפני שאינה ראוי לתנור אלא לאילפס כמש"כ תו' בסמוך ד"ה לחם, ולפ"ז י"ל הא דפריך מ"ס המעיסה ומ"ס החליטה, כיון דאין הביטול מבטל שם לחם אלא רכות הבליטה, וקו' התוספות ל"ע.

ס' תוד"ה אמר כה, ללישנא דאמרי לה כו', מדבריהם מבואר דהאי אמרי לה אינו מן הבריייתא אלא פלוגתא דאמוראי בגירסת הבריייתא.

ל"ח א' מנה"מ אמר רבה כו', נראה דרקיאי נזיר קשיא לי' דאפשר להביאן בע"פ ולקיים בהן מצות אכילת מנה בלילה אצל חלות תודה שאין מביאין צעה"פ והוא אופה אותן ב"ג ודאי אף אם לא הקריבין אינן ראויין למנות מנה של פסח שהרי היתה דעתו שלא לקיימן בליל פסח, ואף דבלשון הבריייתא הוזכרו גם חלות תודה משום דקושטא דמלתא דגם חלות תודה אימעטו מקרא אף אם היו מביאין תודה צעה"פ, ועוד דבפסח שני נמי פסולין וכמש"כ בחזו"א וא"ה, לק' ד"ה ל"ח ב' [ומיהו אפשר דבפסח שני לא מפסל כיון דבראשון אין פסולו רק משום ראוי לז' ול"ע בזה] ולהאמור שפיר יליף המרדכי דאופין מצות מנה ב"ג דסתמא דמתנ' דקתני עשאן למכור בשוק יולאין בהן קאי גם על חלות תודה אע"ג דאין אפיינתו אלא ב"ג, ול"ק מה שהקשינו בהגהות שם [וא"ה, לק' ד"ה ל"ח ב'].

ס' תוד"ה אחיא, כגון אם הוא כו' ישראל עני, מבואר מדבריהם דישראל עני מפריש מ"ע ומעבדו לעצמו, ותמה הש"א סי' ל"ז שזה

מטבחיא אלא כמשקה מדבחיא ולכו"ע דמשקה מדבחיא טומאה עמאן יא' להן כדאמר י"ז א' וא"ה, ע"ע חזו"א טהרות סי' א' סוס"ק ט"ז.

ויא' לעי' במי חג כי נטמאו מאי הוי הא קרבן כבור הוא ודוחה את הטומאה, ול"ל דס"ל דחוי' היא בצבור והלכך אי יכול להביא אחרת תחתיה מביא כדאמר יומא ז' א', ומיהו לפמש"כ תו' שם ד"ה מכלל אף למ"ד טומאה דחוי' אין אומרים הבא אחרת תחתיה דלאיכא רצוי אינן, ול"ל בשאינו על מצחו א"נ בנשבר האינן, והר"מ ז"ל פ"ו מא"מ ה"ו כ' ואם הקדישן ואח"כ נטמאו הואיל ונדחו ידחו, ואם כונת הר"מ מדין דחי' קשה דהא קיי"ל בכל טמאין שאם הקטיר הורגה אפי' בקרבן יחיד וכש"כ בקרבן ליבור וע"כ ללא מקרי דחוי' כיון דלא נדחה מעולם מלכות דיעבד וגם בסוגין מוכח דלא חשיב דחוי' דא"כ ל"ל למימר משום מעלה דאין זריעה להקדש תיפול משום שהוא נדחה וע"כ כונת הר"מ נמי משום מעלה אלא שצריך טעם למה שנה לה הר"מ בלשון דחי', וכן בפ"א מה' תרומות הכ"ג שנה לדיון זה בל' דחי'.

ל"ה א' חלות תודה ורקיאי נזיר עשאן לעצמו כו', מלשון הגמרא והפוסקים משמע דא"ל עשיית המנה לשמה, אלא שצריך מנה של לילה שימור מחימוץ ולא די במה שיראה שלא הכסיפה פניה, אלא שצריך שימור מעת לישא ואילך שלא תבוא לידי חימוץ, וליא' פוסקים משעת קליה, מיהו אין השמירה חסודה שמירה אלא אם משמרה לשם מנה של פסח, אצל אם משמרה לשם מצות תודה לא חשיב שימור, ואם משמרה שיהנה בה בפסח נראה דלא חשיב שימור, אמנם אם משמרה לאוכלה בפסח בשאר הימים אפשר דחשיב שימור, מיהו בסתמא דאופה מצות בשימור חשיב כמשמר לשם מצות מנה, וכדאמר בחלות תודה שעשאן למכור בשוק יולא ידי חובתו דאימלוכי אימלך אי לא מזדבן איפוק ב'י' אלא וכש"כ כשאופה לפסח דמסתמא דעתו שאם יראה יאכלן למנה, וכן מוכח מהא דתנן עיסת הכלבים בזמן שהרועין אוכלין ממנה אדם יולא בהן יד"ח בפסח וע"כ בסתמא איירי, וכ"כ המ"צ סי' ת"ס בזה"ל בשם הריטב"א דסתמא כלשמה, ולענין אם אופה עכו"מ וישראל עומד ע"ג ע"י בטור סי' ת"ס, ונראה לכאורה לדעת המתירין משום דעיקר הוא השימור, והמחמירין ס"ל דהעושה צריך להיות המשמר, אצל דעת הרשב"א המצדד להכשיר בעומד ע"ג היינו במצוהו שיעשה לשם מנה, אצל לדעת ר"ה גאון א"ל כלל שיעשהו שיעשה לשם מנה אלא המשמר הוא המכוין, והא' דאמר חולין ד' א' מ"ד אין בקיאין בשימור היינו שלא יעשה שימור אלא יניח העיסה ויראה אח"כ אם לא הכסיפה פניה או שמא לקח צקות של נכרים, מיהו לפי' תוס' שם א"ל לומר כן, וראוי דעיקר הוא השימור מהא דכתב השאלות שאם הביא נכרי חטין לא חשיב שמורה, וכתבו הפוסקים דכל המצות צריך שימור לכתחלה, ובראשונים לא הוזכר רק שימור ולא הוזכר כלל לשמה משום דמצוהו הוא שימור, וסתם שימור הוא למצוהו.

חייב ליתן מ"ע וכדאמר בירו', ומשה"ק בקו"א שם דל"כ הפרשה נמי לא ליבעי, ז"א דלעולם בעי קריאת שם וכל שלא קרא עליהן שם הרי זה טבל וגם אין טעם הירו' משום דחשיב כאילו הקנה לו בעה"ז מ"ע אלא דלא מרבינן עני על שם אלא אם חל החיוב בידו אבל אם חל החיוב ביד עשיר ואח"כ בא לידי עני יכול העני לעכב לעצמו, עוד מש"ל בעני האוכל משל בעה"ז ואף שאוכל משל בעה"ז יאכל כיון שהן שלו לכלותו ועדיף ממ"ש דהכא ממון הדיוט הוא וגם ראשי ליטול מ"ע כיון שאוכל משל בעה"ז וכדאמר נדרים ל"ד ב' לאפוקי דאי אומני' עלי'. וא"ה, וע"ע חזו"א דמאי סי' ט' סק"ג.

ל"ח ב' יתה ז' שאין משתמרת לשם מנה כו', ר"ל אפי' אם יחשוב לאכלו כליל פסח ולקיים בו מצות אכילת קדשים ואכילת מנה לא חשיבא אפי' לשמה דכל שהוא זקוק לעשותו מנה בשביל מצוה אחרת לא נתרוקנה כל מחשבתו לשם מנה ולא חשיב לשמה והלכך אפי' נמלך ולא קדשן ואוכלו כליל פסח אין יוצא בהן, ולר"י היה אפשר למחשב ב' מחשבות אלא הכא מחשבת תודה מפסדת מחשבת מנה שאין נאכל לו' ימים, והלכך אף דלא אקדשן אין יוצא בהן, והא דפריך ות"ל מלחם עוני לתרויהו פריך דלמה להו לחדש דבעינן ראוי' לו' לר"י או דעירוב מחשבות הוי חסרון לשמה לרבה ת"ל שאין כאן מחשבת לשמה משום לחם עוני, והלכך אפי' נמלך ולא אקדשניהו אין יוצאין בהן וכמש"כ תו' לעיל ד"ה חלות, ואם אפאן לשם מנה ונמלך והקדישן ושחט עליהן הזבח לרבה יוצאין בהן כיון דמשום ראוי' לו' לית לי' ולר"י אין יוצאין בהן משום שאין ראוי' לו', ולהאמור עשאן לעצמו אף בלא הקדישן אין יוצאין בהן לכו"ע, ועשאן למכור ולא מצא לוקחין יוצא בהן אבל מכרן והלוקח שחט עליהן זבח לר"י ודאי אין יוצאין בהן ולרבה אפשר דיוצא בהן שהרי חשב גם למנות פסח, ואפשר דגם לרבה לא יאכל דל"ד ההקדש אין כאן מחשבה לשם מנה, וכ"ז לריה"ג דקדשים קלים ממון בעלים אבל לרבנן אין יוצא בחלות תודה לעולם משום חסרון לכס, ומש"כ תו' דבסוגין הו"מ למפרך ות"ל משום דבעינן מלחם היינו למאי דמוקי לה דלא כריה"ג דלית לי' דרשה דנאכל באנינות ורבנן דריה"ג אית להו קק"ל ממון גבוה ואע"ג ד"ל דלענין קדשים קלים ממון בעלים אית להו כריה"ג מ"מ הו"ל בגמ' לפרש אלא משום דדין מלחם אינו אלא מימרא דאמוראי לא חש למפרך ולתרוץ, וכל מש"כ בזה בנו"ב תנינא או"ח סי' פ"ב תמוה.

והנה משנתנו תני חדא דלית בה תרתי מתחלה אשמעינן דאין יוצאין בחלות תודה הנאכלין בקדושת תודה ואחרי שידענו זה כל העושה חלות תודה יודע שלא יאכל בהן יד"ח מנה, ואז כריכין אנו לדעת מה דינן אם לא הוקדשו והוא רוצה לאכלן בפסח לשם מנה, וע"ז קתני שאם עשאן לעצמו שאין דעתו לחזור אין כאן מחשבה לשם מנה אבל עשאן למכור סתמו דעתו גם לשם מנה אם לא ימכור, ולא יתכן לפרש דמשנתנו דוקא בחשב ללאת בהן ידי מנה ואיירי בטועה שלא ידע שאין יוצאין בחלות תודה, אבל בידע שאין

נגד גמרא ערוכה חולין קל"א ב' שאפי' עני שבישראל מוציאין ממנו מעשר עני וליף לי' התם גז"ש לגר לגר מלקט דרשנין לא חלקט לעני להזהיר לעני על שם ומשנה שלמה פאה פ"ה מ"ה שנים שקבלו את השדה באריסות זה נותן לזה כו' ושם המקביל שדה לקור אסור כו' במעשר עני, אמנם בנדרים פ"ד ב' אמר בהדיא ר"א סבר לא נחשדו ע"ה על מעשר עני משום דאי בעי מפקר נכסי' והוי עני ושקיל להו לית לי' פסידא, וקשה מאי מהני הפקר נכסיו כיון דגם עני מוזהר על שם וע"כ ז"ל דכל שאינו בעלים בשעת לקיחתו המעשר עני שרי לי' למזכי בהו וה"ה בלקט שכחה ופאה והפקיר שדהו מותר לו לזכות בלקט שכחה ופאה שנתן, וכן מבוחר בהדיא בשטמ"ק ב"מ ט' ב' דאפילו בעל השדה אית לי' מיגו דאי בעי מפקר נכסי' והריטב"א כתב שם דאף אם יפקיר שדהו עדיין אסור בפאה שלה כיון שהי' בעלים בשעה שנעשה פאה דמרבינן לה מתעזב יתירא כי היכא דמרבינן מפקיר כרמו והשכים ובבב"ב ז"ל ד' ומבואר דמעשר עני מהני הפקר, איברא יס לתמוה דזהו נגד משנה מפורשת בפאה שם דתנן המקביל שדה לקור אסור בלקט שכחה ופאה ומעשר עני, והרי התם כיון שקור את השדה הרי כלתה אריסותו ושם אין לו בשדה כלום ולמה אסור בלקט שכחה ופאה דידה, ועי' חולין קל"ח א' הא לאנו לגזי חייב אמאי הא כל חד וחד בתר גיזה נפקא לי' מרשותי כו' כגון שהקנה לו כל שלשים יום, ואפשר דה"ל במקביל שדה לקור בקבלו באריסות שיש לו עדיין בשדה למשטח בה הפרי, ואין להקשות אדתיני סיפא אם אמר לו מה שאתה קורר שלך מותר בלקט כו' ליתני דאפי' במקביל אם אין לו בשדה אחר קצירה מותר בלקט וי"ל דמלתא פסיקתא נקט, וכן ז"ל ע"כ בהא דמשני בחולין שם כגון שהקנה כו' ותיקשי אדתיני במתני' הלוקח גז לאנו כו' פטור לישמעינן לאנו לגזוז נמי יפטור אלא מלתא פסיקתא נקט, ולדעת הריטב"א ניחא בפשיטות דבלקט שכחה ופאה כיון שהי' בעלים בשעה שנעשה לקט אף שהפקיר שדהו אח"כ אסור בלקט שלה.

ולפ"ז ספיר משכ"ל טבול למעשר עני ביד עני דחשיב לכס כגון שהפקיר או מכר שדהו דאז יכול לזכות בעצמו מעשר עני, ומיהו נראה דדין מ"ע אינו תלוי בשדה כיון דחיוב מעשר הוא בתלוש וכל שהכרי שלו חשיב בעלים והרי הוא בכלל דרשא דרשנין להזהיר עני על שם, וכן מוכח בהדיא בירושלמי ספ"ק דפאה והובא בקו"א של הש"א שם דדוקא בהוטבל ביד המוכר פליגי רבי ור"י הגשיא אבל אם הוטבל ביד העני הלוקח חייב ליתן מ"ע לכו"ע, וז"ל לפ"ז דהא דאמר בנדרים שם דאי בעי מפקר נכסי' היינו כיון שמפקיר גם את הכרי מותר לו ליטול מעשר עני ידי' כיון שאין הכרי שלו עכשיו, ואפשר דגם בלקט שכחה ופאה לא בהפקר השדה תליא כ"א בהפקר של הקמה תליא שהלקט ניתן מהם.

ולהאמור עדיין דברי התוס' קשים דלא יתכן שיהי' טבל טבול למ"ע ביד עני שיהא חשוד שלו לכיון דהוטבל שלו מוציאין ממנו מ"ע, ומיהו יתכנו דבריהם בלקח טבל שכבר נתמרח דאז אינו

יואלין בהן ולא חשב עליהן לשם מנה כלל אף בעשן למכור אינו יואל בהן, דאין דרך למתני סתמא וקאי דוקא על הטועה.

ויש לעי' איך יתכן לדון אם יואל ידי מנה בחלות תודה הלל אין מביאין תודה ב"ד כדאמר לעיל י"ג ב' וכשעושה חלות תודה הלל יודע שאין ראוי לליל פסח ואף אם אירע שהקריבו אכתי אין כאן לשמה בשעת אפיה, ואין לומר כר"ס דמביאין קדשים לבית הפסול דהא אמר זבחים ע"ו ב' דדוקא לתקוני גברא שרי ר"ס וכדאמר מנחות ק"ה ב', וי"ל דמש"ל בפסח שני והפסול לראשון פסול לשני, ולשון המדרכי ספ"ק לע"ג ואל"ה, עי' לעיל ד"ה ל"ח א'.

בנו"ב אור"ח סי' כ"ב כתב דאי נוקשה דרבנן ע"כ מים ומי פירות חמץ גמור דאל"כ לא מש"ל איסור חמץ במנחות שהרי יש בהן שמן ומים, ופשוט לא משמע הכי שהרי ר"ל אמר ל"ה א' דמים ומ"פ אין בו כרת ומסקנת אמוראי בתראי כן שהרי ר"פ ור"ה דבר"י קבלו מרב אידי ב"א, ואל"כ הדין נותן לנוקשה לאורייתא, והרבה פוסקים ס"ל דהלכה כסתם מתנ' מ"ח ב' דשיאור האוכלו פטור, ונראה דמש"ל חמץ גמור במנחה זהו המים מרובים על השמן ובזה הוי חמץ גמור כמש"כ במ"ב סי' תס"ב בבה"ל בשם הפר"מ, ועוד מש"ל בהחמץ קדם שנתן השמן דקיי"ל כרב מנחות ח' א' מנחה קדושה בלא שמן כמש"כ בס' ל"ה ס' ואף את"ל דמ"מ אינו חייב על חימומו מ"מ אם כבר הקדיש שמן ולבונה בכלי אחר ודאי חייב על חימומו ובכלי אחד נמי מש"ל בגבלה במים ונתן השמן באותו כלי ולא בלל עדיין ואף לאחר בלילה מש"ל כריד שלא הגיע אליהם השמן ואף שירים מש"ל בלא בלל דהא אם לא בלל כשר או בנשאר כריד בלא שמן, ועוד נראה דאם נתן שאור בתוך עיסה שנלושה במים ושמן והחמיאה בזמן קצר וחברתה שלא נתן לתוכה שאור לא החמיאה וזה מוכיח כי נתחמאה מן השאור וכהניא דתנן מ"ו א' בלק החרש כו', ויש עוד עיסה שנלושה במים ושאור והחמיאה וזה מוכיח שהשמן לא הוסיף בחימומה והו"ל זה יכול וזה אינו יכול והוי חמץ גמור, ולפ"ז מש"ל בהחמיאה בשאור, ומנחת נסכים מנחות נ"ז א' א' בשאור שממנה המים למנחה. ואל"ה, עי' לעיל סי' קי"ז סק"ג.

ל"ט א' מאי דעתך דמיריין טפי כו', מבואר דעיקר המאנה להטעים מיריתא ולפיכך מן המובחר שיהא מירירא טפי ואמר לקמן כללו של דבר כל שיש בו טעם מרור יואלין בו וכל שאין בו כו' ולקמן קט"ו ב' לא נשהי אינש מרור בחרוסת כו' ובעינן טעם מרור וליכא וס' בלע מרור לא יאל ויש גורסין יאל משום דטעים טעם מרור גם בבליעה אבל בלע מנה ומרור לא יאל ופרש"י משום דלא טעים טעם מרור, ויש לעי' דאמר בירו' בסוגין התיבון והרי חזרת מתוק הרי אינו קרוי חזרת אלא מתוק ר"ח בשם ר"ה כל עצמן אין הדבר תלוי אלא בחזרת מה חזרת תחלתה מתוק וסופה מר כו' ומשמע לכאורה דיואלין בחזרת שלקטה בעודה מתוק משום שסופה מר, וקשה דל"כ בחזרת הדין נותן דמותה לשהויי בחרוסת ויואלין בה בבלע מנה ומרור ויואלין בה בכבוסין,

ועוד מנ"ל דיואלין בה במתוק הלל מדיואלין בשאר ירקות שתחלתן מר חזינן דעיקר המאנה לזכר המריירות אע"ג שאין בהן זכר של תחלתן מתוק ומנ"ל ללכת במתוק והרי התורה אמרה על מרורים יאכלוהו, ועוד מנ"ל בגמ' לפרש משנתנו דיואלין בחזרת בעורו מתוק, ועוד ר"א ברי' דרבא ללא ידע טעם דחזרת איך ניחא לי' דינא דחזרת וע"כ היה סבור דאין יואלין בתחלתו ואין סברא שלא ידע עיקר הדין דיואלין במתוק, ולכן נראה דגם בירו' סבור שאין יואלין בחזרת עד שיפול בו המריירות אלא דקשיא לי' כיון שנגמר פריו ועדיין אינו מרור ואין יואלין בו הוי לן למעוטי שאינו בכלל מרורים דקרא ונריך לזכור דבר שמתחלתו ועד סופו מר וזה מרמז טפי על מריירות השיעבוד, ומשני לדבריה במה שתחלתו מתוק וסופו מר נזכר טפי שיעבוד מארים ולעולם אין יואלין בו אלא בשכבר נפול בו המריירות, והא דאמר הרי אינו קרוי חזרת אלא מתוק אפשר דר"ל דעיקר שימוש החזרת הוא קדם שהומרר וחזרת שנקרא בפיות בני אדם ושממשין בו הוא המתוק ולפיכך מסתבר שאינו בכלל מרורים דקרא, והנה הח"צ סי' קי"ט כתב דהוא סאלאט בלע"ז ונריך לזכור שלא ללכת בו עד שיתמרר ובסופו הוא מר כלענה כמש"כ הח"צ שם ונריך ליקח קדם שיתמרר כל כך.

ל"ט ב' מתנ' אכל חולטין, למאי דקיי"ל תתאי גבר לכאורה לא מהני מוגלשין ע"ג קמח וכמש"כ תוס' לעיל ל"ז ב' ד"ה ות"ק.

מ' ב' תו' ד"ה האילפס, ואם עירו רותחין על התרנגולת כו', נראה דאם העירו זמן לא על גשם חם אע"ג דתתאי גבר מ"מ אין האונן שנתחמם עכשיו מבשל את הגשם אלא מבליע בכלו, ונפקא מינה לענין תרנגולת רותחת שלא נללה כל זורכה וספכו עליה מים אוננים לא אמרי' דחשיב כנתבשלה בלא מליחה וזהו כדן כבוס סי' ס"ט סט"ו דאם לא יאל כל דמו וחזר מהני לי' מליחה לכ"ע כמו שבאר הגר"ע בגליון שס"ו, ולפ"ז אי שפכו עליה רותחין והיא רותחת יש להסתפק דאפשר דהכא לכ"ע אף העליון מבשל דכיון דליכא תתאי דמאנן לה לכ"ע גם העליון מבשל, ואי עירוי ככלי ראשון חשיב בישול, אבל אי עירוי לא חשיב בישול אלא בכדי קליפה, והא דאמר רב עילאה גבר היינו לענין דמבליע בכלו, הכא דשניהם חמים ג"כ לא נאסרה התרנגולת ומהני לה מליחה וועי' בגליון הגר"ע שם על דברי הש"ך ס"ק ס"ד ד"ה דהכא, דאם התחתון חם בחום מליחה והעליון רותח אומר בכלו מן הדין ולא פי' טעמו, אבל נראה כוננו כיון דאין התחתון מאנן לכ"ע העליון מבליע בכלו, וכן בכלי איסור הבא להגעילו והחמו ריקן עד שיד סולדת וספך עליו מים רותחים מכיל ראשון אי עירוי ככלי שני לא חשיב הגעלה דמה שהמים מתחממים מדופני הכלי לא חשיב הגעלה אע"ג דתתאי גבר מ"מ לא חשיב כהגעלה כיון שהמים אין להם חום מחמת עצמן אלא מה שקבלו מהקדירה ואם לא שהמים מרתיחים דאז אפשר דחשיב המתכת כגחלת עצמה ואל"ע ומה שהמים חמים מכיל ראשון ג"כ לא מהני אי עירוי ככלי שני, ולפ"ז יש לפרש כונתם מהא דע"ז דאמר כבולעו כך פולטו, היינו דהחם

מה"ת לכו"ע וממילא לר"א אמרינן ד' המל"א וכמס"כ רמב"ן, ולפ"ז י"ל דכותה מקרי אין זו כזית בכא"פ] וכן מוכח מהא דלא קיהיב ר"א שיעורא לדון המל"א דולאי לא אמר דמשהו, והרמב"ן ז"ל במלחמות כתב דשיעור התערובות הוא בנו"ט אבל שיעור זה לא נתפרש בגמ' אבל אם נימא דר"א דוקא דלאיכא כזית בכא"פ ניחא, ואפי' אם נימא דלרבנן ליכא ככותה הבבלי איסורא דאורייתא דחשיב לי' ליכא כזית בכא"פ מ"מ לר"א דכל היכי דאיכא כזית בכא"פ היתר מל"א ודאי חשיב כותה הבבלי כזית בכא"פ כיון דחייב בכזית מן התערובות והרי דרכו לכו"ע כזית מן התערובות בכא"פ.

ונראה שזה דעת הרמב"ם פ"א מה' חו"מ ה"ו, ומה שכתב שם בד"א שאכל כזית חמץ בתוך התערובות בכדי אכילת שלש ביצים, היינו שאכל מין עירוב חמץ שכזית חמץ בתוך התערובות הוא בכדי אכילת שלש ביצים, וכל המשך דברי הר"מ כן הוא, שכתב מתחלה שאין חייבין אלא על עצמו של חמץ כו' כגון כותה הבבלי כו' שהחמץ מעורב בהן אם אכלו כו' ואם כונתו שאפי' אכלו כל כך שאכל כזית מן החמץ עצמו, הוי לי' למימר שאין חייבין אלא על חמץ בעין, אבל על חמץ בתערובות לוקין ואין חייבין כרת, ועוד שהי' לו לפרש בהדיא שאכל כל הג' ביצים וכלשוננו בפ"ה מנזירות, אלא ודאי כונת הר"מ דחייב על כזית מן התערובות ופסק כר"א דהמל"א בחמץ דוקא דאיכא כזית בכא"פ, דוקא לענין מלקות אבל לא לענין כרת, כמו שאמר ר"א יכול יהא ענוש כרת, וכל הני דמתנ' דאיכא כזית בכא"פ עסקינן וכמו שאמר בכותה הבבלי [אחרי כן ראיתי דבמחלוקת שנוי' דבאמת דעת הר"ן פג"ה דאפי' בפחות מזית בכא"פ כל שיש ממנו אסור מה"ת וזה גם דעת ר"ש פ"ב דטב"י ומה שהקשינו בסוגין כבר הק' כן הר"ש שם ועי' מש"כ טב"י סי' ג', אבל דעת הר"מ פט"ו מה' מ"א דכל שאין כזית בכא"פ אין אסור מה"ת ולכן מש"כ בדעת הר"מ נכון].

שם רש"י ד"ה ואי משטר כו', כתב שכר המדי הוא משום דלא שתי לי' בד"א, נראה ודאי דאי שתי לי' בכדי א"פ חייב וכו' לא שייך בטלה דעתו [שור' בתו' נזיר ל"ו ב' ד"ה ואי, כתבו דבטלה דעתו, אלא שבתו' שם ד"ה הגה, חולקים על רש"י גם בכותה] אלא ודאי דרבנן לא איירו בהכי, אבל ודאי אסור מה"ת כדון חזי שיעור ומכאן ראוי למש"כ לעיל, ומיהו ז"ע דלא אימעט אלא אכילה גסה וזה לא מקרי אכילה גסה וכמס"כ תו' פסחים ק"ז ב' ד"ה דלמא.

ומסקנא דשמעתין דכל תערובות יבש ביבש שנגבל האיסור בהיתר ואין מכירו [או מכירו] אם יש כזית בכדי אכילת פרס אסור מה"ת ואם אכל כזית איסור עצמו בתוך התערובות לוקה, והכא ליכא משום נותן טעם בדבר הנגבל האיסור לחודי' קאי וההיתר לחודי' קאי וליכא משום נו"ט, ולפיכך אם אין כזית בכא"פ בטל מה"ת אע"ג דטועם טעם האיסור בתערובות דכבר בטל האיסור כדון יבש ביבש ברוב, אבל אם האיסור דבר לח ונבלע בהיתר דבר

הוי עירוי מכלי ראשון ונופל על שפתו ג"כ חס, ומ"מ לא חשיב ככלי ראשון לענין הגעלה לא מחמת חום היורה ולא מחמת חום המים, ואע"ג דהן אכל האש מ"מ כשהמים שוטפים מצחוץ ואין להם הנחה לא חשיב כמים תוך הקדירה אלא האש, אבל אי עירוי ככלי ראשון הכא חשיב הגעלה גמורה, ודעת תו' דאפי' קדירה שפשל זה על האש מהני הגעלה בכלי ראשון וא"ל על האש, והוצא דעת זו בטור יו"ד סי' קכ"א ותימא על התה"ד סי' קל"א שדן דליכא מאן דסבר הכין ועי' לעיל ל' ב' מגעילן ברותחין ובכלי ראשון ובר"ן שם.

מ"ד ח' אי בעינן כו' בטלה דעתו אלא כל אדם ואי משטר קשטר כו', לכאורה נראה דזהו שיעורו אם נתערב מין בשאינו מינו ויש צעירותו ממנו של איסור, אם יש בו באיסור כזית בכדי אכילת פרס אינו בטל האיסור ברוב ההיתר, ואם אכל פרס לוקה ואם אכל פחות מפרס אינו לוקה אבל אסור מן התורה כדון חזי שיעור בעין אבל אם אין בתערובות כזית בכא"פ אז בטל האיסור ברוב, והאי כותה הבבלי שיש בו כזית חמץ בכדי ג' ביצים, כיון דאין דרך אכילתו בעין בטל האיסור ודינו כתערובות איסור בפחות מכזית בכא"פ, ולפ"ז אף איסור דרבנן ליכא כדון פחות מכזית בכא"פ [רק אסור מדרבנן שמה יבשלם ויתן טעם יעוין יו"ד סי' ק"ט] אבל בר"ן כתב דאף אי קיי"ל כרבנן דר"א על עירובו ולא כלום, מ"מ אסור מה"ת, ונריך טעם למה לא בטל האיסור ברובו והלא אמרינן מכלל דכזית בכא"פ דאורייתא, מבואר דאם אין כזית בכא"פ אין איסור מה"ת, וכדאמר ואי אמרת כו' אמאי אמרינן שאני אומר, מכלל דאי ליכא כזית בכא"פ אין איסור כלל מה"ת, דאי הוי אסור כחזי שיעור אכתי אמאי אמר שאני אומר, ועי' חולין ל"ד ב' הגה לנזיר הדמע כו', ולכן נראה לפרש דבאמת כותה הבבלי אין החמץ מתבטל כיון דאיכא בכא"פ, והכא פטרי רבנן משום דלא מש"כ שיאכל כזית בכא"פ, ולר"א דהיתר מל"א חייב באכילת כזית כותה אף שאין כאן כזית חמץ ומשטר קשטר לי' ואכיל לי' כזית דרך אכילתו, ולפ"ז אף לרבנן דאין היתר מל"א מ"מ אסור מה"ת כדון חזי שיעור, ואפשר שזהו כונת תו' ד"ה לענין, שכתבו דלא דריש אלא לאיסורא כו' וכן גבי חמץ, ור"ל דגם גבי חמץ איכא איסורא משום חזי שיעור והכא פליגי רבנן ור"א לענין מלקות, דאין לומר דהכא בחמץ מרבין המל"א לאיסורא ולא למלקות דהא בהדיא אמר לעיל בגמ' ורבנן דלית להו עירוב כל לא דרשי, ועוד אם איתא דכותה לרבנן שרי לגמרי מה"ת דבטל ברוב וחשיב ליכא כזית בכא"פ א"כ מנ"ל לר"א לרבויה מכל אפי' ליכא כזית בכא"פ דלמא קרא להיתר מל"א במקום שאסור מן הדין דהיינו דאיכא כזית בכא"פ, אבל בליכא כזית בכא"פ דבטל בכל איסורין ה"נ בחמץ דלא שייך המל"א דכבר בטל האיסור, אלא ודאי אין הכי נמי דר"א לא רבי המל"א אלא דאיכא כזית בכא"פ [ומיהו לדעת ר"ן וש"פ שכתבנו לקמן אין הכרח לכ"ז דבאמת כל שנתערב ממנו של איסור אף בליכא כזית בכא"פ אסור

גוף אז כבר נתבטל ממנו של איסור וההיתר קבלו בתוכו ונתחדש בו טעם, ובזה ליכא משום המל"א שאין כאן ממנו של איסור, ואין בזה מלקות לעולם אף אי ליכא כזית בכא"פ, ויש בתערובתו איסור מה"ת משום דין טעם כעיקר, אף אי ליכא בכא"פ, ובכלל זה כל ביסולי איסור והיתר.

והכלל בכותח הבצלי ושכר המדי, היה ראוי לאסור משום טעם כעיקר, ודעת רש"י דלה"נ אלא רבנן דר"א לית להו טעם כעיקר, ודעת הראב"ד דבאמת אסור מה"ת משום טעם כעיקר, אלא שאין מלקות על טעם כעיקר, ואפשר אף אי יליף ממשרת לית בו מלקות לעולם חשיב כחאי שיעור ודעת הרז"ה שאין טעם חמץ בכל הגי אלא ע"י כל התערובות נולד בו טעם חדש, ואפשר דנהי דבאכילת התערובות טועם טעם החמץ היינו משום שאוכל חמץ בעין בתערובתו אבל אם היה מפריש את התערובות מן החמץ לא היה טועם בהן טעם חמץ, ובכה"ג ליכא משום נו"ט, ואולי זהו כונת הרמב"ן במלחמות.

ולמה שכתבנו דכותח הבצלי לכו"ע אסור מה"ת משום חאי שיעור, ה"ה דמוזהרין עליו בדי"ו וב"י מן התורה כדן חאי שיעור, וכן מטעם שיש בו טעם כעיקר לדעת הראב"ד, וכש"כ לדעת הפוסקים כר"א דתערובות חמץ בלאו, אלא שאין לוקין עליו משום כל יראה וכל ימלא לדעת ר"ת דלא אתרבי המל"א לענין ב"י וב"י. וכן בחמץ נוקשה לר"א למש"כ הר"ן דנוקשה בתערובות לא אתרבי, היינו דאין היתר מל"א בנוקשה, אבל כל שיש כזית בכא"פ חשיב נוקשה בעיני, וכן לדידן דנוקשה מדרבנן ומקילין בתערובתו, היינו בליכא כזית בכא"פ, ולמש"כ לעיל בזה לכו"ע שרי אף אי נוקשה לאורייתא, ומיהו מדברי הרמב"ן במלחמות משמע דהמל"א הוא אפי' בליכא כזית בכא"פ כל שיש בתערובתו טעם וכמש"כ לעיל.

ר"מ פ"ד ה"ח מה' חו"מ כתב דעוברין על ב"י בכותח הבצלי, ולמש"כ לעיל דגם לרבנן דר"א חשיב חאי שיעור ואסור מה"ת יס מקום לומר דאיכא ב"י מה"ת אף לרבנן דלענין ב"י איכא שיעור שלם, וכש"כ לר"א דהמל"א לענין אכילה דחשיב חמץ לענין ב"י דליכא כזית חמץ עממו בתוך התערובות, אבל אם אין כזית חמץ בכא"פ, לרבנן ודאי ליכא משום ב"י אבל לר"א לדעת הסוברין דלר"א המל"א אף בליכא כזית בכא"פ יס מקום לומר דאיכא נמי ב"י, ולמש"כ לעיל דדעת ר"מ ליכא כל יראה כל שאין מעורב כזית בכא"פ דמה"ת בטל, ואם יס בתערובות טעם כעיקר תלוי אי איכא ב"י על טעם, אבל דוקא ביש טעם בהיתר המופרש מן האיסור, אבל הרגשת הטעם משום תערובות החמץ לא מקרי נו"ט וכמש"כ לעיל ולא עיינתי בפוסקים בכ"ז.

מ"ה ב' כופה שאור שיחדה לשיצה בטלה ואינו חייב לבצר, יס לעי' מאי שנא מזומן של כבשים ועמילן של טבחים וקולן של סופרים דתנן לעיל מ"ב א' דחשיב חמץ נוקשה ואסורין בהנאה וחייבין בצעור ואפי' לדעת ר"ת דאינו עובר בדי"ו מ"מ כריכין

ביעור מדרבנן אלא מה"ג דאינו מיוחד למאכל רק לתשמיש אחר מ"מ לא בטיל מיני' שם חמץ והנה הראב"ד ז"ל פ"א מה' חמץ דעתו דהא דקתני הפת שעיפשה חייב לבצר מפני שראוי לשחקה היינו בפת שאור אבל פת חמץ אין ראוי לחמץ בה, ומיהו הא דבעי טעמא דראוי לחמץ בה אינו אלא בשנפסלה מאכילת כלל אבל אם נפסלה מאכילת אדם ועדיין ראוי לכלב אפי' בחמץ דאינו ראוי לחמץ בה חייב לבצר ואע"ג דבנבלה כיון שנפסלה מרג בטלה, איסורי הנאה שאני, ואע"ג דנפסלה קדם הפסח מ"מ לא אזיל מינה שם חמץ כל שראוי לכלב, ומיהו אי נפסלה מאכילת כלל קדם הפסח בטל מינה שם חמץ וכדאמרין בסמוך לענין טומאת אוכלין כל המיוחד לאוכל אדם טמא עד שיפסל מלאכול לכלב ושאור דראוי לחמץ בה אפי' נפסל מאכילת כלל חייב לבצר הואיל וראוי לחמץ בה והא דקתני כופה שאור שיחדה לשיצה בטלה מיירי נמי בנפסל מאכילת כלל וטעמא דלא בטלה משום דראוי לחמץ בה והלכך כיון שיחדה לשיצה ואינה מקויימת לחמץ בה בטלה וולדין בעינן שיהא טח בטיט דאל"כ חיישין דלמא מימלך עלי' ולא אזיל מינה שם שיאור עדיין.

ולפ"י ניחא הא דזומן של כבשים וחזרת' דהתם עדיין ראויין לכלב והלכך לא בטיל שם חמץ מינה.

ומיהו הא דתניא בסמוך דבנתן לתוכה עורות אין חייב לבצר ומסקי' אפי' שעה אחת קשה דלכאורה בנתינת עורות לא פסלה לכלב מיד אלא שבטלה מתורת אוכל ויחדן לעבוד העורות כמש"כ רש"י ד"ה ר' נתן ומ"ס מזומן של כבשים וע"כ ז"ל דהכא חשיב יחוד טפי אבל בזומן של כבשים זמנין דנמלך עלי' ומאכיל לכלבו.

וכן ז"ל ע"כ לדעת המגיד משנה שם דס"ל דאם נפסל מאכילת כלל קדם הפסח אפי' שאור בטל, והא דמחייבין בפת שפפשה משום דראוי לחמץ בה היינו בנפסל מאדם ועדיין ראוי לכלב ומיהו אי לאו טעמא משום דראוי לחמץ בה כיון שנפסלה מאכילת אדם קדם הפסח בטלה לה וטעמא דראוי לחמץ בה איתא גם בחמץ וקשה לפ"י דכופה שאור שיחדה לשיצה בטלה אע"ג דראוי לכלב ומ"ס מזומן של כבשים דמיוחד לשאר תשמיש ואפי"ה אינו בטל אלא ע"כ ז"ל דהתם זמנין דנמלך עלי' ומאכיל לכלבו.

ויס' לעי' לדעת המגיד משנה דכל שנפסל מאכילת אדם בעי טעמא דראוי לחמץ בה א"כ בזומן של כבשים כיון דנפסל מאכילת אדם ואינו ראוי לחמץ בה למה אינה בטלה וז"ל דמודה המ"מ דחמץ נוקשה מיהא הוי ומ"ד חמץ נוקשה בלאו יליף לה מקרא ולדידן מדרבנן מיהא מיתסר והיכי דראוי לחמץ בה חשיב חמץ גמור ולפ"י כל הגי חמץ נוקשה דתנן במתני' אין חילוק בין אם נתן הקמח בתחלה בתערובות ובין שנתן חמץ גמור לתוך הזומן של כבשים חשיב השתא נוקשה כיון שנפסל מאכילת אדם קדם הפסח אבל לדעת הראב"ד אם נתן חמץ גמור לתוך התערובות אע"פ שנפסלו מאכילת אדם ע"י תערובת שאר המינים חשיב עדיין חמץ גמור והא דחשיב ל"י לזומן של כבשים חמץ נוקשה היינו משום

לשקעה"ח שכתבו תו' לעיל מ"ו ב' ד"ה רבה, ללא שייד הואיל, ואי שיזדמן אחר חרישה הא לא הוי בעידנא כדאמר בינה ח' ב', וכן קשה הא דאמר ראוי לכתשן הא מ"מ לא הוי בעידנא דבשעת חרישה קעבר בל"ת, ולדעת הר"מ פ"א מה' יו"ט דמה"ת אף חרישה מותר לאורך אוכל נפש, וכן נוטה דעת הר"ן ר"פ א"ל, י"ל דה"נ שרי לאורך כיסוי והוי כמכשירין שא"ל לעשותן מעיו"ט כיון דאסרינן ל' לשחוט ע"מ שלא לכסות, ולדעת הפוסקים דאמרינן מתוך בבל מלאכות שרי לאורך מלוא משום מתוך, ולפ"ז מתפרש בפשיטות שאם יזדמן ל' עוף אשתכח דחרש בהיתר, ולפ"ז שפיר י"ל דלא שייד הואיל במקום דההיתר הוא משום דחי' דכיון דלא יבוא לידי פי"נ על הרוב חייב עלי'.

מ"ו ב' ד' וכל הבכור אחת ולא מעשר, עי' בכורות נ"ג ב' מוקדשין פשיטא כו' למאי נפקא מינה כו' וע"ע שם ט"ו ב' מתפיסן לשם אותו זבח כו' עד סוף הסוגיא, ועי' שו"ת ת"א ויו"ד סי' י"א.

מ"ט א' מתני' ואם לאו מבטלו בלבד, בר"ן ריש מכילתין מבואר דהפקר בלבד לא מהני דהוי דברים שבלב וכן לשון בטול לא הוי לשון הפקר בעלמא ואפי"ה מהני הכא דחמץ כיון שאסור בהנאה אלא שעשאון הכתוב כאילו הם ברשותו לענין כל יראה כיון דאסח דעת' מיני' סגי ולכאורה לפי"ז לריה"ג דאית ל' פסחים כ"ח ב' דחמץ מותר בהנאה לא יועיל ביטול אלא לשון הפקר ושיפיקורנו דפיו וכן לר"ג דאית ל' שם דלפני זמנו מותר בהנאה, ומ"מ הוא מוזהר שלא להשקותו מו' שעות ולמעלה משום עשה דהשבתה לא יועיל ביטול קדם שש וא"כ משנתנו דתני מבטלו בלבד ומהני בטול בלבד אף בשש שעות דלא כר"ג ודלא כריה"ג, וכל כהאי הו"ל להגמ' לפרושי, ועוד דהא סתמא מתני' לעיל כ"ח א' כר"ג אחיה לענין אחר זמנו, ולכן נראה דאף לריה"ג מהני בטול בלבד וטעמא כיון דהוא מוזהר משום עשה דהשבתה או לאו דכ"י להוציא החמץ מרשותו ולהפקירו בגילוי דעתא סגי ואנן סהדי דאפקורי מפקר ל' בלבד שסם, והלכך אפי' בלשון גרוע כמו בטול ולא הוציאו דפיו סגי והר"ן ז"ל לרוחא דמלתא נקע שאינו ברשותו לדידן דס"ל דחמץ אסור בהנאה וכ"ז דלא כהש"אגת אריה סי' ע"ט.

נ"ב א' ולית ל' לר"י הא דתנן כו', נראה דהולך ממקום שכלו למקום שלא כלו חייב מן הדין לבצר ואינו ענין לחומרי מקום שיצא משם דאפי' בני עיר הזאת אסורין לאכול אותן הפירות אחר בייעור וראי' מהא דאמר לקמן דהוציאן לחוץ לארץ יחזירן למקומן ומפיק ל' מקרא, ואי מדאורייתא פטורין לגמרי מן הביעור לא שייד ילפותא מקרא על זה, וכ"כ תו' ד"ה ממקום, ומיהו אם הביא ממקום שלא כלו למקום שכלו אינו אלא מפני שינוי מחלוקת וכו'. נ"ח א' ואי סלקא דעתך שמונה ומחאה לאורייתא היכי מקדמינן ל', ומ"מ אין זו קושיא גמורה דריב"ל סבר דאין זו אלא למאיה ולא לעכב, ומשום מלוא פסח מקדמינן ל' לתמיד, מיהו לרבה

שנתחמץ מתחלה בתערובת שאינו ראוי לאדם ונראה לענין חמץ נוקשה אינו משום שהוא רע לאכילה אלא שאינו עיקר החימוץ דהא מים ומי פירות חשיב חמץ נוקשה כמש"כ תוס' ל"ה ב' ומשמע דראוי לאכילה אלא שחימוצו משונה מעיקר החמץ.

מ"ו ב' תוד"ה הואיל, אלא בצע פורתא מכל חדא וחדא כו', הקשה הגרע"א אכתי מלי לאפרושי מקצת לחם אחד על כל הלחמים, ונראה דדוקא כשמפריש מכל אחד אמרינן בשעת אפי' דכל ככר וככר יס בו היתר ואיסור כמו שהוא באמת, אבל אם מפריש מאחד על חבירו חשיב בשעת אפי' כדבר מסופק ובכל ככר יס לומר שיהי' חלה כולו, ואין סופו מוכיח על תחלתו ואי אפשר להתיר את האפי' אלא מדין הואיל, עוד י"ל כיון דמאד הואיל מותר ל' להפריש אחת על הכל לא רמו רבנן עלי' חיוב דלקדק בהפרשתו ולהיות עבריינן אם ישנה ממה שחייבוהו חכמים.

ולולא דבריהם י"ל דלעולם הכרעת הדין בשעת אפי' ובשעת אפי' יס בטיבן איסור והיתר י"ל דבכל אחת איכא היתרא, וי"ל דאיכא חדא דאיסורא, ור"א סבר כיון דיש כאן אפשרות של היתר כי אפה אותן בהיתרא קמיפא, ור"י סבר כיון דאיכא אפשרות של איסור כי אפה באיסורא קמיפא ובין לר"א ובין לר"י אין נפקותא במה שיפריש אח"כ, וכן נראה דהא ר"י אסור לאפות בהחלט ומשמע אף אם יקבל עליו הטורה להפריש מכל חדא וחדא, והא דאמר בגמ' מ"ח א' בעידנא דקא עיילי לתורה כל חדא וחדא חזיא ל' ר"ל השתא יס כאן כחא דהיתרא בכל חדא, ואף אם יפריש מכל חדא מ"מ היתרא הוא מכא הואיל, דכי קא עייל לתורה מעורב בהן כחא דאיסורא ג"כ.

שם תוד"ה רבה, וא"ת כו' א"כ בטלת כל מלאכת שבת כו', ז"ע בשלמא דיו"ט י"ל כל שיש אפשרות לבוא לאכילת יו"ט מקרי אשר יאכל לכל נפש ולא חייב עלי' שם איסור מלאכה אף שאם באנו להכריע את המציאות נכריע מכא רוב שלא יבוא לאכילה וישתייר לחול, שאין היתר אוכל נפש מפני האורך לאכול והרי מותר לבשל קדירה לאכילה אף שיש לו קדירה אחרת לאכילה ומותר לו לשייר הראשון לחול ולבשל אחרת, ואף בשקדירה הראשונה נמי נתבטלה דיו"ט מותר אם בשעה שצטלה היה דעתו לאכול דיו"ט אלא דחיישינן להערמה ושללא יעשה כן בתחלה, אבל אם הראשונה נתבטלה בחול ודאי מותר, ועי' או"ח סי' תק"ג ובמ"ב שם סק"י, אבל בהיתר פיקוח נפש אינו כן וכל שיש לו אסור לו לבשל ורק לורך הפיקוח דוחה שבת וכיון דהכרענו מכא רוב שלא יביא ביטול זה פיקוח חייב על בישולו ואע"ג שאין הולכין בפ"נ אחר הרוב הא מסקינן יומא פ"ד ב' דבבבא אחרת אין מפקחין דכיון דלא הוחזק ישראל באותה חזר אין מפקחין וה"נ בלא הוחזק חולה כלל. ושוב העירוני דא"ל לחלק בכך דהא פריך מחרישה דיו"ט ובכלאים והתם משום עשה דל"ת וא"כ פי"נ נמי, אמנם עיקר פירושם דפריך משום עדל"ת ז"ע דהא כיון דבשעה שחורש ליכא דם הלא אי אפשר שיזדמן דם דהלא חורש חייב בכ"ס וגרע מאופה סמוך

כ"ל כן לרב חסדא דמפרש מלתא דר' ישמעאל בחטאת העוף ונראה דבזה ליכא מאן דפליג.

הבא בחטאת העוף עסקי, לכאורה קשה הא בהקטרת קמיירי כמש"כ תוד"ה אין וי"ל דאגב דנקט תנא מחוסר כפורים בערה"פ שנה מילתי דרבי ישמעאל אע"ג דלא איירי בהקטרה.

ס"ס כ' תוד"ה יכול, וי"ל דהיכא דחזי לאכילה כו', ולפ"ז י"ל דהיכי דחזי להקטיר ולאכילת כהנים בעלים מתכפרים בשעת זריקה אבל הכא דלא חזי להקטיר עד למחר כבר נעשה הבשר נותר וכיון ששפעת זריקה א"ל להאי קרבן לבוא לאכילת כהנים לא מתכפרים בעלים וממילא כל הקרבן פסול דאין חטאת ואשם באין נדבה ועוד דלא חשיב קרבן כיון שחסר לו הבשר חלק הכהנים בשעת שחיטה וזריקה.

ס"ס ונראה לפרש כו' לא מתכפרים בעלים עד שיאכלו כהנים כו', משמע קתא מלשונם דהשתא א"ל לומר דסגי בראוי לאכילה אלא צעין לאכילה דוקא והא דאמר בנטמא וזרק במזיד דבעלים נתכפרו היינו משום דאין ראוי לאכול, ואע"ג דמה"ת ראוי לאכול כיון דרבנן אסרו לאכול חשיב כאינו ראוי לאכילה, אבל לא מסתבר שיחשב אינו ראוי לאכילה מה"ת משום איסור דרבנן, ואכתי י"ל דצעין לאכילה, אלא בעלים יתכפרו בזמן שהבשר יהי נותר, ואמנם לפ"ז הדין נותן דאם הביא קרבן אחר קודם שנעשה הבשר נותר לא חשיב חולין בעזרה כיון שמתכפר שפיר בשני, וכדאמרו מנחות ס"ד א' בשחט שני קדם שזרק דמו של ראשון דלא חשיב חילול שבת, וא"כ שפיר יש להם כח לחכמים לחייב להביא קרבן שני, ובגמ' יצמות ס"ס מבואר דחשיב חולין בעזרה, ולכן נראה שכוונת תו' לקיים ב' התיוראים, והיכי דראוי לאכילה בלא שום עיכוב נתכפרו בעלים, והלכך בנטמא הדם וזרקו נתכפרו בעלים כיון דמה"ת ראוי לאכילה, וכן בנטמא הבשר שזכר פקעה מלות אכילה נתכפרו בעלים, ודוקא באיכא אימורים להקטרה והבשר לאכילה והשתא אי אפשר להקטירן לאימורים, וממילא מעוכב הבשר לאכילה, אז אכילה מעכבת, ומסיק דמותר לאכול הבשר כיון דאי אפשר עכשיו להקטיר האימורים.

ובגמ' עירובין ל"ב א' אמר האשה שיש עליה לידה או זיבה מביאה מעות ונותנת בשופר וטובלת ואוכלת בקדשים לערב ומשום שאין ב"ד של כהנים עומדים משם עד שיכלו כל מעות ששופר, אם אכילה מעכבת כפרה ולא סגי בראוי לאכילה, כ"ל דבכלל עבודתן אכילת כזית מכל חטאת ודאפי' אם אכילה מעכבת מסתבר דסגי באכילת כזית וא"ל אכילת כולה כדי שיתכפרו בעליהן לאכול קדשים לערב, ואי סגי בראוי לאכילה ניחא טפי, וזכור לטוב החכם שיחי' שהעירני לזה.

ויש לעי' באימורין דמעכבי אכילת בשר אי סגי בהקטרת כזית או צעין כולו, ומשמע דצעין כולו, ובתו' מנחות כ"ו ב' מבואר דלא סגי בהעלאת ע"ג אש המערכה אלא צעין הקטרה.

כ"ע בסמוך דר"ע סבר דבכל השבחות ב' ומחאה ולא גזר משום נוי"ע כ' מוכח דלא כריב"ל, וריב"ל סבר כאבוי או כרבא.

נ"ח ב' תוד"ה אלא, תימא לרב"ע נמי תקשי כו' ותירץ רש"י א' כו' או יתרץ כרבא, ביאור דבריהם דולאי רב"ע מודה דאיכא פלוגתא בין ר"י ור"ע בע"פ שחל להיות בשבת כדמוכח שתי הברייטות שהביאו בגמ', אלא רב"ע סבר דבריייתא קמייתא כסידורו בחול כך סידורו בשבת היא פלוגתא אחריתא ופליגי בשבת דעלמא כיון דבשבת ליכא משום נוי"ס ס"ל לר"ע דמקדמינן לז' ומחאה, ויש מקום לרב"ע לפרש הא דאמר ר"ע כסידורו בע"פ היינו בעה"פ המוקדם ביותר דהיינו בעה"פ שחל להיות בע"פ וכאבוי, ואע"ג דבריי ר"י לא ניחא ל' לפרש בשבת היינו בשבת בע"פ מדקתני סתמא, מ"מ ע"פ דר"ע שפיר י"ל כאבוי, וא"כ לר"ע בכל השבחות ב' ומחאה דס"ל ציזינן קודמין למוספין וגם אינו חושש משום גזירת נוי"ס, ולפ"ז ניחא בריתא דקתני חל להיות בשבת כחל להיות בשני ר"ע אומר כסדרו בע"פ, ולא קתני פלוגתא ר"ע ברישא, דבאמת קאי ר"ע ברישא וקאמר דבכל שבת קרב ב' ומחאה, וכש"כ בשבת ע"פ, אבל רב"ע אמר בהדיא דלא כאבוי אלא ר"ע אית ל' מוספין קודמין לצזיזין וסבר דבכל השבחות ב' ומחאה, וא"כ הוא מוכרח לפרש בריתא חל להיות בשבת כחל להיות בשני כרבא כשני בשבת דעלמא משום מיכמר בשרא, וקשה לפ"ז לרב"ע למה השמיט תנא דבריייתא פלוגתתן בשבת דעלמא דלר"ע ב' ומחאה, ואי באמת מפרש רב"ע דר"ע ברישא קאי אשבת דעלמא, קשה למה השמיט התנא פלוגתתן בשבת בע"פ דר"ע לא חייש למכמר בשרא, אבל אין זו קושיא כל כך אם דין אחד סתם כר"י ודין אחד שנה ל' בפלוגתא, וזו כונת תו' דרב"ע מפרש ע"כ דדין אחד סתם כר"י ודין אחד שנה בפלוגתא, אלא דלא נתפרש לן לרב"ע אי ר"ע קאי ברישא ודין שבת ע"פ סתם דחיישין למכמר בשרא, או ר"ע קאי בשבת ע"פ, ודין שבת דעלמא סתם כר"י.

ס"ס תוד"ה כאילו, דאע"ג דהיו מקדשין ע"פ הראיה היו נזהרין כו' ז"ע דאע"ג דהיו נזהרין מאד"ו ראש לא היו נזהרין מצד"ו פסח שהרי היו יכולין לתקן את המועדות בשאר חדשי הקיץ.

נ"ט א' ומחוסר כפורים, נראה דקאי אמאורע דשאר מחוסרי כפורים דמביאין חטאת העוף לא עבר כלל על עשה דהשלמה כדמסיק רב חסדא בסמוך מיהו קשה למה ידחה עשה דהשלמה ילינו בראשון של מזבח וי"ל דבערב הפסח לא מהגי לינה דלמחר נמי לא יוכל להקטירו דהו"ל עולת חול דיו"ט ולהמתין לערב השני אי אפשר דחיישין למסרח בשרא ושו"ר בכ"מ פ"א מה' תמידין ה"ז בשם ריטב"א ספ"ק דיומא דלא הסריח בשר קדש נאמר על זה ולא חיישין לזה, א"נ רבנן לית להו מלינה דחיישין לתקלה כדאמר לקמן או דלית להו סברא דעשאו כמי שנטמאו או שאבדו והיינו נמי טעמייהו דפליגי אר' ישמעאל בן ר' יוחנן בן ברוקה בשאר ימות השנה לרב פפא דמפרש מלתא דר' ישמעאל משום מלין ומיהו אפשר דרבנן לא פליגי עלי' דר' ישמעאל דע"כ

להתכפר בו ערלים בזריקה לר"ח פסול כדין שינוי בעלים דפוסל בד' עבודות, ואריך טעם למה נקטו שחטו כו' להתכפר כו', והנה מבואר בסוגין דמחשבת שלא לאוכליו אינה פוסלת אלא במנוין, ובמנוין מודה רבה שפוסלת מחשבת השחיטה על הזריקה, ודוקא בחשד בשחיטה אבל בקבלה הולכה וזריקה לא מהני מחשבתו, דאין מחשבת אוכלין אלא בשחיטה, וכמש"כ תו' ס"א א' ד"ה שחטו, ובשחטו להתכפר בו אינם אוכלין פסול בין שאינם אוכלין מחמת זקנה או ערלות או טומאה, ויש לעי' הא תנן במתני' שחטו שלא למנוין ופי' בתו' ס"א א' ד"ה ואיתקש דהיינו מחשבה בשחיטה ואין הפסול משום שינוי בעלים אלא משום פסול שלא לאוכליו דגלי רחמנא בפסח, וא"כ כי שחיט למולים להתכפר בו ערלים בלתי מנוים תפסול משום שלא למנוין, ולמה מכשיר רבה, וא"ל ללא מפסל משום שלא למנוין אלא בראיון למנוין, ווכ"כ תו' והר"ן נדרים ל"ו א' לענין איסור אכילה שלא למנוין ואפשר לר"ח דערל מקרי בר חיובא ה"ה דפסול משום שלא למנוין, וא"כ אפי' בשחטו לערלים בלתי מנוים נמי, והוי מצי למנקט פלוגתא דרבה ור"ח בשחטו לערלים בלתי מנוים, ואפשר דמודה ר"ח בזה דכשר ולא אמרינן הואיל בזה, אע"ג דלענין פסול שינוי בעלים אית' לי' הואיל, ועיקרא דמלתא דשלא לאוכליו ערלים וטמאים ללא פסלי אלא במנוין, ל"ע טובא מאי מינוי שייך בהם כיון דאינן במאות הפסח כלל, וכמש"כ רש"י לקמן פ"ח ב' ד"ה שלא למנוין.

(ב) ס"א א' תוד"ה שחטו, וריב"א פי' כו', לפי' ריב"א פוסל ר"ח אף בזרקו להתכפר בו ערלים בזריקה, ולמסקנא גם לרבה פסול בזה, אם הערלים מנוין הן, ופלוגתא דערלים אינם מנוין, וכן בלהתכפר בו זקן וחולה וטמא, והן מנוין לכו"ע פסול כמו בלערלים, אלא דבאינן מנוין לכו"ע כשר, דאין כאן הואיל, ולפי' ריב"א ג"כ קשה כל הני דלעיל, דכיון דכל שפסול במחשבת אוכלין בשחיטה, פסול במחשבת כפרה במנוין, א"כ בדין הוא דשלא למנוין שפוסל במחשבת אכילה בשחיטה, יפסול במחשבת כפרה כמו ערלים וטמאים.

(ג) ס"א ב' וכת"ה לזריקה כו', אין לפרש במחשד בזריקה גופה ומספקא לי' שיהא ערל שאני מזקן חולה וטמא דא"כ ליכא ראי' לרבה, אלא הא לא מספקא לי' דכל פסולי אוכלין שוין לענין מחשבת אוכלין ואין פסול מחשבה בהן אלא בשחיטה אלא בשחט להתכפר ערלים בזריקה קאמר וכן פרש"י והיינו דמסיק דאין מחשבת אוכלין בזריקה פי' דאם חשד בשעת זריקה להתכפר בו בלתי אוכליו כשר וכמש"כ תו' ס"א א' ד"ה שחטו, ולפי' ריב"א ה"ק וכת"ה מאי קולא כו' דאין מחשבת אוכלין כו' דהא דוקא להתכפר מספקא לן אבל ע"מ להאכיל לערלים אין מחשבה פוסלת בזריקה בין בחושב בעבודת הזריקה בין בחושב בשחיטה.

(ד) שם מתקיף לה ר"א כו' אלא אמר ר"א כו', רש"י פי' דלמסקנא מודה רבה בזה שפסול ולא הכשיר אלא בערל בלתי מנוי וכבר נתקשנו בזה בסק"א, וז"ל פרש"י ז"ל דלעולם

ס' ב' דהא סתמו לשמו קאי כו', במאירי פי' דקאי לאחר הפסח ללא כרש"י ותו' דפירשו דאייירי קדם הפסח ולכן כ' דאין הלכה כרשבא דקיי"ל כר"ח ב"ג דנזרקה מפי חבורה ללא חת"פ א"ל עקירה וכדאמר לק' ס"ד א', והלכך לשמו ושלא לשמו פסול, ונראה שאין זה מדברי רבנו ז"ל ללא יתכן שלא יביא כלל פרש"י ותו', ופירושם מוכרח ללא מצינו סוגיא בלשון סתמא דגמ' דמצעי לי' ופשיט לי' שיהא ללא כהלכתא, ואף אם היה הדבר אפשרי לא זו היא המדה לפרשה אחר הפסח ודלא כהלכתא במקום דאפשר לפרשה קדם הפסח וכהלכתא, ועוד אף אם רבא נקט מלת' אחר הפסח אכתי מלת' דרבא קיים להוכיח כן מקדם הפסח, ועוד איך יתכן דלשמו ושלא לשמו לאחר הפסח פסול, הלא אפי' לשמו לחוד כשר כדאמר לק' ע"ג ב' האוי הוא דצעי עקירה כו' והא דתנן ונודע שמסכו הבעלים את ידם כו' איירי בשוחט בהדיא לשם פסח וכדאמר לק' הא מני ר"א היא כו' ומאי קשיא לי' הא דר"ח ב"ג דאייירי בסתמא ומודה בשוחט לשם פסח, אלא ודאי ר"ח ב"ג אף בהדיא לשם פסח מכשיר וכמו שפי' ר"ת לק' ס"ד א' ואף לגי' רש"י דייק הא סתמא כו' מ"מ למאי דמסיק אחר הפסח כשר אף לשמו, וכן הוא בדברי רבנו לק' ע"ג ב' אבל בלשון רבנו ס"ד א' לא משמע כן.

שם תוד"ה פסח, לא חשיב למיחל, ל"ע דהא טעמא דר"מ דחשיב כאומר תחול זו ואח"כ תחול זו כדאמר תמורה כ"ו א' ובאומר בהדיא תחול זו ואח"כ תחול זו לכאורה ליכא סברא לפלוגי בין לשמו ושלא לשמו לשאר מילי.

שינוי בעלים כשינוי קודש דמי, יש להסתפק אי דוקא בשוחט ע"מ לזרוק שלא לשם בעלים קמיצעי לי' דזהו שינוי בעלים הפוסל אבל שוחט שלא לשם בעלים ודאי ללא חשיב עקירה כיון דאינה פוסלת או דלמא דאפי' בשוחט לשם אחרים קמצעי לי' דחשיב עקירה כיון דבזמנו פוסל משום שלא למנוין.

ס"א א' תוד"ה נעשה, אעפ"י שהוא כמפרש שלא לשם בעליו, לכאורה אין דין שינוי בעלים אלא דוקא בשוחט לשם שמעון שאינו בעליו אבל אם אמר הריני שוחט שלא לשם ראובן בעליו לא מקרי שינוי בעלים כדאמר לקמן ס"ב א' עליו ולא על חבירו דומיא דיד' וכיון דבזמנו לא מפסל משום שינוי בעלים שלא בזמנו לא חשיב עקירה ועוד דהתם בסוף אלו דברים מייירי בלא ידע השוחט שמתו בעלים, ונראה כונתם דאי איתא דשינוי בעלים עוקר את הפסח מפסח לשלמים הדין נותן דאם מתו הבעלים נמי לא צעי עקירה דאין לך עקירת בעלים יותר מזה והו"ל שלמים מיד וכיון דבמתו בעלים צעי עקירה ה"ה דאין שינוי בעלים חשיב עקירה, וע"כ הכי כוונתם דאי איתא דמיתת בעלים לא חשיב עקירה גם שינוי בעלים בהדיא לא חשיב עקירה ללא שייך שינוי בעלים לאחר מיתה ואפי' למ"ד יש שינוי בעלים לאחר מיתה היינו בעולה ושלמים דיוקש מביאן משא"כ בפסח.

א' ס"ב א' בהאי קרא קמפלגי כו', לפ"ז הא דנקט שחטו כו' לאו דוקא וה"ה דפלגי בזרקו לערלים לר"ח פסול, וכן בקבל והוליד

האי ללמא בל' תמי' למה לן להגיה הברייתא ללמא כפשטה, ומסדרי הש"ס סיימו הסוגיא בדברי ר"א ובסוף הסוגיא שו"ט ר"ה דר"י ור"פ דדברי ר"ח אליבא דר"א, וי"ע.

717 דברי הר"מ שפירשם הלח"מ שמחלק בין ערלים לשאר מחשבת אוכלים, יס' לפרשם בדרך אחרת שהר"מ ס"ל כפי' ריב"א בתו' ס"א ח' ד"ה שחטו, ללהתכפר בו היינו מחשבה אחרת ואינה מחשבת אוכלין, ומשמע מל' החו' שם דלפי' ריב"א שפיר גרסינן בפי' כיצד זולין לזרוק דמו שלא לאוכלין והיינו שהזריקה תהי' במחשבת שלא לאוכלין וזה כשר לכו"ע אע"ג דמחשבת בשחיטה ולפי"ז יס' לפרש ג"כ דברי הר"מ הכי דרישא מיירי במחשבת כפרה וסיפא במחשבת אוכלין, ואע"ג שאין נ"מ בין מחשבת ערלים למחשבת אוכלים נקט הר"מ הפסול בערלים, וההכשר בשלא לאוכלין, דדקדק לשנות משנתו אחר המבואר בהדיא בגמ', ומ"מ לא משמע כן בכונת הר"מ.

ז) ס"א ח' ב' יכול יפסול בני חבורה הבאין עמו, מל' זה משמע כפרש"י דבערלים מנוין חייבי וכו"מ ל' הגמרא ס"ב ח' דאי איכא ארבעה וחמשה גברי כו' ולמש"כ סק"ד ז"ל דלשון זה לאו דוקא ואין כאן שיתוף במינוי אלא משתפן במחשבתו, ואפשר לפרש לפרש"י דבאמת לא מהני להו מינוי שיחשבו בעלים, והא דמכשיר רבה להתכפר בו ערלים משום דערל לאו בר כפרה הוא, ומ"מ אין מחשבת אוכלין פוסלת אלא ח' כ"כ מינה אותן כדי שיהא נראה כשהוא חושב עליהן שהיא מחשבה אמיתית, אף שאין המינוי מועיל כלום, וי"ע.

ו) ואפשר דבאמת מחשבתו להמנותן בשעת שחיטה ושיהיו בעלים וזהו מחשבה הפוסלת וזה דוקא אם בעל הפסח רואה להמנותן והערל רואה להמנותן.

ס"ג ח' ורבען לטעמייהו דאמרי אין מפגלין בחאי מחיר, אע"ג דמודו חכמים שאם פגל בחאי מחיר שהוא פסול אלא שאין בו כרת מ"מ הכא במחשבת ערלות בחאי מחיר כשר לגמרי דמקאת מחשבת פגול הוא כמקאת שלא לשמה ופסול כיון דמעורב בעבודתו מחשבה הפוסלת אבל במחשבת ערלות כיון דמקאת ערלה לא פסלה גם מחשבת ערלה בחאי מחיר לא פסלה משא"כ לר"מ דמפגלין בחאי מחיר דחשיב סימן ראשון כעבודה שלמה לענין פגול ה"נ דפוסל מחשבת ערלות בחאי מחיר דהא גם בפגול מקאת מחשבת חוץ לזמנו לא מפגלת אי פתיכי ב' גם מחשבת חוץ למקומו וע"כ דחשיב חזי מחיר כעבודה שלמה, והלכך כשאמר לשם ערלים ולשם מולים ולא יחד סימן ראשון סימן שני דכשר אפי' לר"מ כמש"כ תו' ס"ב ב' ד"ה ערלים, לריך לטעמי' דכולה ערלה דעינן וליכא כדאמר בגמ' שם ולא סגי לי' ב'טעמי' דאין מפגלין בחאי מחיר דאי איתא דמקאת ערלה פסלה גם חזי מחיר פוסל אפי' לא יחד סי' ראשון וסימן שני כיון דסו"ס פתיכי לי' בעבודתו מחשבת ערלות וכן בלשמו ושלל לשמו אי ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף אפי' לא יחד סימן ראשון וסימן שני פסול אפי' לר"מ כיון דמקאת

ערלים וטמאין מקרי אינם מנוין שאין שייך בהן מינוי כלל, ומריש' הוא סבר דלכו"ע ליכא בערל משום שינוי בעלים משום שאינו בר חיובא, אלא דר"ח פוסל משום שלא לאוכליו דס"ל דפוסל גם במחשבת להתכפר בו ערל בזריקה, ורבה ור"ח פליגי בפירוש הברייתא, ומסיק ר"א דאי אפשר לומר כן דברייתא מתפרשת יפה כמו שהיא שנוי' וא"ל להגיה כלל ויליף מזאת להבשיר מקאת ערלה, וא"כ אין הכרע מכאן לא לרבה ולא לר"ח והא דנקט ר"א ל"ש בשחיטה ול"ש בזריקה נקט רישא לדחוי הא דאמר רבה מנא אמינא לה כו' וה"ה דהוי מצי למימר בשחיטה דוקא אבל בזריקה כלל לא, ומסיק ר"א דלכו"ע ליכא פסול מחשבת אוכלין בזריקה אף בלהתכפר בו, אלא דר"ח פוסל משום שינוי בעלים בערל. ואע"ג דאתקפתא דר"א אינו אלא במאי דפירש לעיל פלוגתא רבה ור"ח בהאי ברייתא אבל אחתי איכא למימר דפליגי בזה מסבא, ולא הוי לי' לר"א משום אתקפתא דידי' לשנות פלוגתתו, י"ל דר"א ס"ל מסבא דאין פסול שלא לאוכלין אלא בשחיטה דוקא, דלא מינוי בתורה אלא שלא לאוכליו בשחיטה, והני דהוו מפרשי דר"ח פוסל בזה פירשו כן מחמת האי ברייתא שהביאו, דתנא בעי למילף למפסל, אבל כיון דברייתא פירשה ר"א בענין אחר דהר"א לפרש דר"ח פוסל משום שינוי בעלים, ולפי' זה ניחא לן מכל מה שנתקשנו בזה בסק"א וניחא נמי סוגיא דלעיל ס' ח' דמבואר דשחטו לאוכליו להתכפר בו שלא לאוכליו כשר וכמש"כ תו' שם ד"ה אילימא ונתקשו בזה דהא במסקנא מודה רבה בזה שפסול, ולמאי שפירשנו ניחא.

ה) רמב"ם פ"ב מה' ק"פ ה"ו שחטו למולים כו', עי' ל"מ שפי' דעת רבנו דהא דאמר אין מחשבת אוכלין בזריקה היינו חולה וזקן וטמא ואינו מנוי דכל הני בשחיטה פסול ובזריקה כשר [באינו מנוי לריך שיהא באופן דלא מפסל משום שינוי בעלים] אבל ערלות זהו פלוגתא רבה ור"ח, ולר"ח פסול אף בזריקה, בין בחושב בזריקה עצמה, ובין בחושב בשחיטה על הזריקה, ונראה דה"ה בחושב בקבלה והולכה, ולפי' זה הא דאמר בגמרא ס"א ב' וכו"ת מאי קולא דזריקה דאין מחשבת אוכלין בזריקה היינו בשאר מחשבת אוכלין חוץ מערל, אבל בערל עדיין לא קים לן דהיינו הנידון, ולפי' הר"מ יס' לפרש הא דר"א כפרש"י דלר"א מודה רבה דמחשבת ערלים בזריקה, ופליגי בפסול שינוי בעלים, אלא דלפי"ז קשה דלא פירש הר"מ שאין מחשבת אוכלין ערלים וטמאים אלא במנוים כדמוכח לפרש"י, ויס' לפרש דלר"א לכו"ע כשר וכמו שפי' בסק"ד, אלא דהר"מ לא פסק כר"א וכמו שכתב הכ"מ, ומדברי הראב"ד שם שפסק כר"א ואפי"ה ס"ל דכולה ערלות פוסלת כדמשמע מדבריו ז"ל מבואר דמפרש כפרש"י.

ו) וטעמו של הר"מ דלא פסק כר"א לא נחלה ומש"כ הכ"מ דר"א אינו אלא כמסתפק לא נראה כן במשמעות הסוגיא אלא דר"א דוקא קאמר, וכדאמר אלא אמר ר"א, והרבה דלמא איתא שהן דוקא, וכש"כ הכא דלר"א מתפרשת ברייתא כפשטה ומתפרש

להו ליבטל כל כוס ברוב כוסות אחרים משום דעולין אין מבטלין זא"ז.

ומש"כ הראוי להתקבל היינו להתקבל מן הרצפה, ומיהו הלשון דחוק קצת.

ס"ט ז' תוד"ה האי, הק' ריב"א א"כ אמאי אמר ר"א לעיל ערל שלא מל ענוש כרת כו', אע"ג דערלות מעכבת בשעת עשי' אפילו מלת בנו וכדאמר יבמות ע"א א', מ"מ א"כ קרא שחם לא מל בנו ענוש כרת דהרי אם היו בבית האסורין אין מלת בנו מעכבת א"כ לא קרינן בו גברא דלא חזי, אלא חיוצא עלי' לעשות פסח ובכלל עשי' כל הדברים הנזכרים לפסח ובכלל זה מלת בנו, ואם לא מל ולא עשה פסחו ענוש כרת אלא ברייתא אשמעינן גס כשהוא עצמו ערל ולא מל ענוש כרת אע"ג דהוא גברא דלא חזי לאכילה שהרי אפי' ערל אנוס אסור לו לאכול שהערלות שבו מדהא אותו לגמרי והו"א דכיון דלא חזי לא אמרינן ל' זיל התקו נפשך קמ"ל דאפ"ה ענוש כרת, אבל כיון דש"ז על טמא שרץ ולא קרינן בו גברא דלא חזי לאכילה א"כ ערל נמי מקרי גברא דחזי ואין כאן עיכוב רק מלד מלח מלה והוי כלל מל בנו ופשיטא דענוש כרת, ולזה תירצו דבערל באמת מקרי גברא דלא חזי כיון דהוי שינוי הגוף.

ע' א' ואמר ר"ח זו דברי בן תימא, נראה מדלל קבעוהו בגמ' לקמן דסתמא דגמ' פליג על ר"ח וס"ל דלשון זה מתפרש אף לרבנן וכולו כלי היינו דרגילין לנתח את הכבש ומהם שערבין כלי ומהם שערבים מבושל והלילה הזה כל הכבש כלי, וזו דעת הר"מ שהעתיק בפ"ח מה' חמץ ה"ב לשון המשנה אע"ג דלא קיי"ל כבן תימא.

ע' ז' פירש הוא ודורתאי בנו, אע"ג דבטל מלח ראה ומלח שמחה [ע' חגיגה ו' ולטעמיה כו' חנה גופה מי לא מחייבא] נראה דלמגדר מלחא עבד הכי כדי להעמיד הדין על תלו.

ע"א א' לאו משום דאין לו במה ישמח, נראה דמוהיית אך שמח מרבינן כל מה שיש לרבות והלכך מרבינן מיני' כל לילות ויום שמע"ז וגם ליל שמע"ז ונקט ליל שמע"ז שזהו רבותא היותר גדולה שלא נזכר מלח שמחה שמע"ז כלל ולא נזכר בלילות כלל וגם אי אפשר לקיים זביחה בשעת שמחה ידי' דהא שמיני רגל בפ"ע ואי אפשר למשחט בלילה ופא"ה חייב בשמחה היינו לאכול בשר שלמים שנסחטו מאתמול מ"מ חשיב ל' זביחה בשעת שמחה כיון דגם אתמול חייב בשמחה משום מלח חג הסוכות והי' ראוי לרבות גם ליל ראשון ואע"ג דאי אפשר ל' לקיים זביחה בשעת שמחה מ"מ חייב לאכול שלמים שנסחטו מאתמול דאין זביחה בשעת שמחה מעכבת ונראה דלעולא הא דקתני סיפא מה ראית כו' שיש שמחה לפניו כו' היינו דבליל שמיני יכול לקיים זביחה בשעת שמחה אבל בליל ראשון א"א לו לקיים זביחה בשעת שמחה והלכך כיון דאיכא אך חלק למעוטי ממעטינן ליל ראשון ללמדנו שכל שאי אפשר לקיים זביחה בשעת שמחה פטור לגמרי מאכילה

שלא לשמו פוסל וזהו כונת התו' לעיל נ"ט ז' ד"ה דאי, שסיימו וא"כ לא יכשיר הכא לר"מ לשמו ושלא לשמו כו' אע"ג דלא איירי ביחד סימן ראשון וסימן שני, ובתו' לקמן ס' א' ד"ה אבל, כתבו דלא משכחת מקצת ערלה דלא פסלה לר"מ אליבא דרבא כו' פי' דלאביי שפיר משכ"ל באמר לערלים ולמולים או למולים ולערלים ולא יחד סימן ראשון וסימן שני דכשר מטעם מקצת ערלה, וסו"ר בתו' זבחים מ"א ז' ד"ה ממאי, כתבו כיון דפסול של חזי מתיר לרבנן אינו אלא מדרבנן לא גזרו בחד סימן דליכא למגזר בו כמו בקמץ ולבונה, ולפ"ז אף לשם פסח ולשם שלמים נמי לא מפסל לרבנן ביחד סימן ראשון וסימן שני משום אין מחשבה בחזי מתיר, ואם אמר מקצת סימן שלא לשמו גם לר"מ כשר, וס"ל לפ"ז דהא דכתבו התו' נ"ט ז' ד"ה דאי, דלמ"ד ישנה למחוע"ס לא יכשיר ר"מ לשמו ושלא לשמו היינו משום דמפרשין דכונתו על ז' מחשבות יחד דבעבודה אחת מודה ר"מ דלא אמרינן תפוס לשון ראשון וכ"ז שלא פירש סימן ראשון וסימן שני חשיב כעבודה אחת, וכונתו על כל השחיטה ז' מחשבות, וכן יס' לפרש דבריהם ס"ב ז' ד"ה ערלים, ומה שסיימו ועוד נראה דאפי' אמר בחזי סימן כו' כונתם דודאי באמר סתמא למולים ולערלים לא מפרשין לשונו סימן ראשון וסימן שני אלא שיש מקום לומר דכונתו מקצתו למולים ומקצתו לערלים וע"ז הוסיפו דבכה"ג לא מפסל, וזה גם כונתם ס' א' ד"ה אבל, דלאביי באמר סתמא למולים ולערלים או איפכא כשר דכונתו ז' מחשבות על כל השחיטה, ומיהו לא מצינו בגמ' הכרח לזה וי"ל דסתמא מתפרש סימן ראשון וסימן שני כדי ליתן למחשבתו מקום לחול, והא דאמר ס"ב ז' כלה ערלה צעינן היינו באמר בהדיא כל השחיטה למולים ולערלים וזהו ע"כ איירי כיון דהכשיר למולים ולערלים וא"כ ערלים ומולים נמי].

שם ז' אלא בהתראת ספק המיפלג, ה"ק כיון דקושטא דמלחא היא דר"ל ס"ל על בסמוך ובעינן עמו בעזרה ל"ל טעמא דהתראת ספק תיפוק ל' דעיקר חיוצא הוא עד שיהא עמו בעזרה. ס"ה א' והלא דם התמלית מעורב בו, קשה הלל כל דם הזריקה מעורב בו שהרי נופל על היסוד ומן היסוד לאמה והכא פקקו את האמה כדאמר בסמוך ודם זה חשיב כדם חולין שהרי כבר נעשה מלוחו כדאמר יומא נ"ט ז' ומאי האי דמשני קסבר ר' יהודה דם התמלית דם מעליא סו"ס השתא כשנתערב בהם הכוס הא כבר נעשית מלוחו וי"ל דהשתא ס"ד שהי' גודר בפני הדם המקלח מן היסוד שלא יתערב בדם הנשפך והלכך לא קשיא ל' אלא מדם התמלית ומשני דם התמלית דם מעליא הוא והי' מקבלו כלו בכוס. שם תוד"ה שמה, לא פריך מדם הראוי להתקבל ונשפך דעולין אין מבטלין, דבריהם תמוהים כמש"כ מהרש"א ונראה כונתם דהשתא דמשני דם התמלית דם מעליא הוא עכ"ל דהא דקרי ל' דם התערבות היינו שנספכו כוסות הרבה ימלא מהם כוס ויזרוק ודאה דם אחרינא ליכא בהאי תערובות דהא דם התמלית מקבלן כולן ובפני דם שכבר נזרק כבר גדר כמש"כ לעיל ולזה כתבו דל"ק

היא מ"מ חשיב עשה מורה כשחטו אחרים לשם פסח וכמל של אחד בשבת ולישגא בתרא סבר דמדנקט ר' יוחנן אשתו נדה דחשיב קצת פשיעה דהו"ל לשיולי ש"מ דר"י כר"מ ס"ל דאפי' לא עשה מורה נמי פטור ר' יהושע והלכך כשנתחלף לו שפוד של נותר בשפוד של כלי נמי פטור הכא באשתו חייב משום דהו"ל לשיולי והא דפריך בגמ' מ"ס יבמות כו' פ' בתו' דלא פריך ללישגא קמא דודאי שני ושני אלא ללישגא בתרא דפוטור ר"י אפי' לא עשה מורה והא דקאמר מ"ס יבמות דקעביד מורה ר"ל לפי מחשבתו וטעותו עשה מורה ומסיק להלכך באשתו לא חשיב טועה בדבר מורה דהו"ל לשיולי חס היא טהורה חס היא סמוך לוסתה אבל ביבמות בזיז מינה, ונראה דאפי' ללישגא קמא ל"ל דאייירי באשתו מעוברת דאל"כ כי היכי דיביבמות חשיב ל' עבד מורה משום שסוף סוף קנה גם באשתו חשיב מורה כיון שסוף סוף קיים פרו ורבו אלא הא דפריך והאיכא שמחת עונה לא פריך רק לל"כ מיהו ל' התו' לא משמע כן.

ע"ג ר' שחטו שלא לאוכליו חייב מה תיקון, עי' רש"א שכתב דבשלל לשמו תיקון להאילו מנוחר וזה תמוה שאין זה תיקון בשחיטה, תדע דאי הו' תיקון גם בשלל לאוכליו יס תיקון זה וכמ"כ הח"צ סי' קנ"ט דלעולם בפסול ליכא כרת משום נותר, איברא עיקר דמלתא דשחטו שלא לשמו הו' שלמים פסולים תמוה מאד דלא אמרו בגמ' לקמן דבעקירה לכו"ע הו' שלמים אלא בנטמאו בעלים או מתו או משכו ידיהם, אבל בבעלים קיימים ושחטו פסח שלא לשמו הו' פסח פסול לכו"ע וכמבואר במתני' זבחים י"א ב' דלכזן בתירא אפי' קדם חלות לא מהני למעיקרי מפסח לשלמים ור"י לא פליג אלא קדם חלות אבל לאחר חלות כב"ב ס"ל ולא אמרו אלא פסח בשאר ימות השנה שלמים אבל לא בזמן שחיטה, ודברי הגאונים הרש"א והח"א אינם מובנים.

ס' לגזר לאחר כפרה אטו לפני כפרה, ופרש"י ואי אפשר לשנות מזבח לזבח אחר כ"ז שעומד לשמו, וא"ת לר"ח ב"ט דאית ל' זבחים קי"ד ב' דאפי' לפני כפרה שלא לשמו כשר דמהני ל' עקירה א"כ למה בעי רעיה הלל דין פסח ודין אשם שוין דאי עקר ל' לאשם לשם עולה דינו כפסח שעקרו לשם שלמים וי"ל דר"ח לא אמר אלא במחו"ז בבעלים מהני ל' עקירה והו' כמו פסח בשאר ימות השנה אבל אשם שהגיע זמנו ליקרב לא מהני ל' עקירה כמו פסח בזמנו, תדע שהרי לר"א אשם לשם עולה פסול כדתנן זבחים ב' א' ולא אמרינן דעקר ל' לאשם ולתכשר לעולה א"כ שפיר גזרינן לאחר כפרה אטו לפני כפרה בשעה שראוי ליקרב.

ס' ב' כגון שמתו בעלים אחר חלות כו' יס לעי' למ"ד בע"ח נדחין אשם שניתק לרעי' ושחטו לשם עולה אמאי כשר הא אשם בכל זמן כפסח אחר חלות והו"ל דחוי וא"ל דרב לטעמי' דאין בע"ח נדחין דהא משמע בגמ' דאי לאו דמצינו לרב דאמר בע"ח

שלמים ומשני לא לעולם אימא לך דלא בעינן זביחה בשעת שמחה ואפי' ביום ראשון יכול לקיים מצות שמחה בשלמים שנשחטו אחתהו והא דממעט טפי ליל ראשון מליל שמיני משום שליל שמיני יס שמחה לפניו ולא מסתבר שיפסיק שמחתו באמצע ונראה דלעולם לא ממעטינן ליל ראשון אלא ממצות אכילת שלמים אבל מ"מ חייב לשמחו בכסות נקיה ויין יסן דהא לא ממעטינן ל' רק משום שא"ל למשחט בשעת שמחה ואין טעם זה רק לענין אכילת שלמים אבל לא למפטר לגמרי ממצות שמחה אבל רבין דאית ל' דלא בעינן זביחה בשעת שמחה מ"מ ממעטינן ליל ראשון י"ל דממעטינן ל' לגמרי אף מכסות נקי' ויין יסן ומיהו כיון דלא מצינו פלוגתא בזה ד"ל דגם רבין מודה דלא ממעטינן רק ממצות אכילת שלמים אבל מ"מ משמחו בכסות נקיה ויין יסן, ועי' לקמן ק"ח ב' ברש"ב ד"ה ידי יין ובתו' שם ד"ה ידי יין מבואר בהדיא דגם ליל ראשון חייב בשמחה, ואם חל יום ראשון בשבת פטור לעולם ממצות אכילת שלמים כיון דא"ל ל' לקיים זביחה בשעת שמחה כדמוכח בגמ' ואע"ג דאי לאו אד חלק הו' מרבין ליל ראשון לשמחה אע"ג דא"ל לקיים זביחה בשעת שמחה מ"מ השתא דכתב רחמנא אד חלק אמרינן דזביחה בשעת שמחה מעכבת וכל שא"ל ל' לקיים זביחה בשעת שמחה פקעה מצות אכילת שלמים לגמרי, וכ"ז מבואר מדברי התו' בסוגין, ובשון התו' ד"ה לאו נראה שיש ט"ס וכ"ל וי"ל דאי מהתם כו' אלא (בחיגה) בשמחה של יו"ט כו' וכוונתם דהיכא דאפשר לקיים זביחה בשעת שמחה צריך למשחט ביום שמחה אבל אם א"ל צריך לאכול שלמים מאתמול.

והא דמרבין לילות יס להסתפק אם צריך שלמים בין ביום ובין בלילה או דיואל באכילה פעם אחת בין אם אכלן ביום ובין אם אכלן בלילה.

ע"ב ב' יבמתו נדה פטור, יס לעי' הא קאמר לעיל דאם קדם של שבת בע"ש לכו"ע חייב ולא חשיב טועה בדבר מורה כיון שלא נתנה שבת לדחות ה"נ הא לא ניתן איסור נדה לדחות וכן בלולב שהוליאו ברה"ר וכן בצנ גרושה שאכל תרומה ונראה דדוקא בנתחלף לו חינוך של ע"ש דסבור שהוא חינוך של שבת אמרי' דאם כבר מל של שבת בע"ש וליכא השתא שום חינוך למול בשבת לא חשיב טועה בדבר מורה דלא הי' ל' לעשות בזה אבל אם שחט שהיום שבת שפיר חשיב טועה בדבר מורה כיון דרמיא עלי' מורה באמת וע"י המורה טעה ושחט שהיום שבת והלכך בלולב ויבמה ובן גרושה חשיב ל' טועה בדבר מורה כיון שטעה שלא ידע שיש כאן איסור כלל.

ס' אית דאמרי כ"ס בההיא דמחייב, תוכן הסוגיא דר"ל ודאי כר"ס ס"ל דלא פטור ר' יהושע טועה בדבר מורה רק בעשה מורה ור' יוחנן ללישגא קמא נמי כר"ס ס"ל והלכך באשתו נדה בעל חייב דלא עשה מורה דבנדה ליכא לא מצות עונה ולא מצות שמחה אבל יבמתו נדה פטור דעשה מורה שהרי קנאה ואע"ג דלכתחלה עברה

עדיין הוא ראשון, כמו כלי שהוסר מן האש והוא באויר שדינו כראשון אף לדעת רמ"א, והו"ל חס בחס ונטוה פסח מן הרוטב, ודוקא נגע רוטב בחרס אבל אם היה שז מן האויר על הפסח לא חשיב כלי מחמת ד"א לרוטב ופסח חד הוא וחוס הרוטב הוא מחמת האש והוא כפסח עצמו שמרתח קצתו את קצתו, אבל כשנגע בחרס והרתח את החרס וחזר החרס והרתחו והו"ל כלי מחמת ד"א כי הדך רוטב ומרתח לי לפסח הו"ל כלי מחמת ד"א, מיהו קושית תו' ז"ע דודאי ראוי להזכיר בגמ' פסול דפסח מחמת עצמו שנכלה ע"י ד"א, טפי מפסול טעם כעיקר שנכלע בו רוטב האסור, ונראה מזה שלא הזכירו בגמ' פסול דפסח עצמו אלא פסול מחמת הרוטב דבאמת הרוטב נעשה שני ואינו מרתח לי לפסח, ואין האיסור רק מחמת הרוטב שכבר נאסר והשתא כשהזר על הפסח הוא נכלע בכדי נטילה, ואע"ג דהרוטב הוא חוס כלי שני ועילאה גבר מ"מ השתא כשהרוטב על האש הוא מבליע כדין חס בחס.

ונראה דאפי' לרז דעילאה גבר אם עירה לכלי שני הוא חוס כלי שני אע"ג דלא נפסק הקיולה, והא דאמרינן דרוטב מרתח לי לחרס והדך חרס ומרתח לי לרוטב היינו בשעת עירוי אבל אם היה הרוטב נשאר על החרס לא הוא חוס של ראשון וכן החרס פגה חומו ואינו כחוס ראשון, אלא בנטף וחזר יש לדון אם הוא ראשון כמ"כ לעיל.

יש לעי' בהא דתנן בסוכו בשמן של תרומה וכן תנן לעיל מ' ב' דמותר לסוכו לפסח בשמן אם הוא דוקא לאחר שנכלה כל זכרו שאין בו משום כלי ד"א, או אפי' מקדם, וסתימת הדברים משמע דאפי' בתחלת כלייתו, ועוד דתנן אם חי הוא ידיחנו מכלל דחבורת כהנים א"כ להדיח וע"כ כולוהו עם השמן, ויש לעי' למה לא נפסל מדין כלי מחמת ד"א כמו רוטב שחזר, ואע"ג דחזר מאויר כתבנו לעיל דלא מפסל, היינו משום דהרוטב הוא פסח אבל הכא שמן דבר אחר הוא, ונראה דכיון דהשמן שעל גביו אינו מבטל שם כלי לחשבו כבישול במשקין כמו כן לא חשיב כלי מחמת ד"א, אלא חוס האש עובר דרך השמן לפסח כיון שאין השמן בפני עצמו אלא לעולם חוס השמן עובר אבל לסוכו בשמן חס אסור דכיון דקיבל החוס בפני עצמו חשיב אח"כ כמרתח את הפסח בחומו הוא.

ואף בנתן כונן על הפסח וכלאו לא הותר אלא בצלול, אבל נתן בצק על הפסח הו"ל כלי מחמת ד"א כדין נטף מרוטב על הסלת שאי אפשר ללכות את הסלת דחשיב כלי מחמת ד"א כמ"כ תו', ומיהו רוטב בסלת מבטל טפי, ואכתי י"ל דסלת על הפסח לא חשיב כלי מחמת הסלת כיון דהסלת כונן ומתחמם יחד עם הפסח, ואמנם א"כ ל"ק הו' דשפוד יפסול את הפסח משום כלי מחמת ד"א, אלא ודאי גוש ע"ג הפסח אף אם הונח כונן פוסל משום כלי מחמת ד"א, ויש להוכיח כן מהא דאמר דהדך חרס ומרתח לי לרוטב, והלא מה שהרוטב מרתח לי לעצמו לית לן ב' וא"כ נימא

אינו נדחין הוי ניחא לי' ול"ק לי' עיקר מימרח דרב ונתבאר לק' ז"ו ב"א.

ע"ג ב' בחול כה"ג ישרף מיד, במש"כ להסתפק בפסח קדם הפסח שנשחט אי חשיב כקדשים שמתו או קדשים פסולים נראה דמקרי פסול כדאמר במחוסר זמן בצעלים באשם ניזר ומאורע, ולפ"ז טעון שריפה, אמנם לענין אם עלה לא ירד ולענין שוחטין בחוץ ויעוין בזבחים קי"ב א' ז"ע אבל פדיון לא שייך בו.

שם הא מני ר"א היא כו', פרש"י דשחט בהדיא לשם פסח ומשמע דבסתמא שלמים הוא אע"ג דהשוחט סבר שהוא פסח מ"מ לא אמרינן דסתמא כמו ששחט בהדיא לשם פסח, ומיהו לולא פרש"י י"ל דהא דסתמא כשר היינו כשידע השוחט את שם הקרבן, אלא שלא חשב לשמו בשעת עבודה אבל כשטועה בשם הקרבן י"ל דסתמא הוי כפירושן לשם קרבן שהוא כפי מחשבתו וזה דעת הרש"א ולפיכך דקדק בלשון רש"י ז"ל והח"ל סי' ק"ס דבר קשות על הרש"א ז"ל בזה ולפי המבואר דברי הרש"א מבוארין ולפרש"י קשה דלא הוי לי' למסתם בחול כה"ג ישרף מיד אלא פעמים ישרף ופעמים תעובר לורתו בשחט סתם, אבל לדעת רש"א גם בסתמא ישרף מיד, והנה למאי דמוקי לה כר"א ע"כ סבר האי תנא עקירה בטעות הוי עקירה, דהא הכא סבר שהוא פסח ומטעי קטעי, ועי' מנחות מ"ט א' מסתברא מילתא דרב בכסבור אילים ושחטן לש"כ כו' אבל כסבור אילים כו' ולפי' מהרש"א רישא דוקא וסיפא סתמא קרי לשום אילים ולפי' הח"ל סיפא דוקא ורישא סתמא.

כתב הל"ח, ע"ה, שאם הותר מן הפסח בשר נא לא חשיב נותר ואין טעון שריפה כיון דלא היה ראוי לאכילה משום איסור נא ולדבריו ז"ל כמ"כ שאם הגיח חי אינו נותר, והדברים תמוהים, לא מדעי אם נימא דכל הפסולים חייב עליהם שם נותר דחייב שם נותר אפי' כשהוא נא אלא אפי' למש"כ תו' פ"ב א' ד"ה בשלמא דלא חייב שם נותר על טמא מ"מ הכא כיון דראוי לגמור כלייתו ולאכלו ודאי חייב עלי' שם נותר ואף דבסוף היום אין לו שהות ללכותו מ"מ לא מקרי פסול אלא דבר אחר מעכצו וכו' מ בהדיא פ"ג ב' דאמרינן גידין ישרפו בט"ז ומוקי לה בגיד הנשה וע"כ כריך להסירן קדם כלי' דהא ס"ל יש בגידין בט"ז מדעיי שריפה ואפ"ה בעי שריפה כדין נותר.

ע"ו א' תוד"ה בשלמא, וקשה דתיפוק לי' שרוטב איסור נכלע בפסח, משמע שזה אמת דיש כאן פסול שהפסח נכלה מחמת הרוטב, ויש לעי' הלא הרוטב שהונח על החרס נעשה חוס כלי שני וכשהוזר על הפסח ועילאה גבר אינו אוסר אלא כדי קליפה, ואע"ג דהרוטב הוחם ע"י אש שתחת הפסח, וכלי שעל האש שהוסר מעל האש והונח בכלי שני דינו כראשון אף לדעת רמ"א דבשר שהולא מן הקדירה והונח בכלי שני דינו ככלי שני, מ"מ בלא אפשר דאף אם הוחם על האש והונח בכלי שני דינו ככלי שני, הכא הרוטב החוזר אפשר דלא חשיב כהונח אלא כשז מאויר, ובאור

פליג שמואל מ"מ נקטו לה בתו' למ"ד עילאה גבר דלדידי' הוזכר דין זה בגמ'.

ס' ואומר ר"י דאין שפור של עץ קולט חוס כל כך, ר"ל ולא חשיב הנחת החוס בשפור כחד כח, ויציאתו לבשר כח שני וכמס"כ לעיל, ויש לעי' למה טרחי התו' להקשות מסוגית הגמ' ולחלק בין שפור של עץ לחרס, הלא הדבר מפורש במתני' לעיל ע"ד א' דאין כולין בשפור של מתכת משום דחם מקצתו חם כולו, ולכאורה המכוון דחם במתכת נקלט טפי וחשיב כהונח החם ואח"כ יוצא כסברת התו' ולא היה להם להתו' לפרש אלא דחרס וסלת קולט חוס כשפור, ואפשר דחם מקצתו חם כולו הוי שאר המתכת ככח שני, ואמנם א"כ משמע דהמתכת המקבל חוס מן האש לא היה חשיב כלי מחמת ד"ר ומדברי התו' משמע דוקא שפור של עץ אינו קולט חוס כל כך.

והנה סברת התו' אינו אלא בגוש יבש שהגידון משום כלי מחמת ד"ר אלא כשהשפור מוציא מים וחשיב ביסול לא שייך לבטל הביסול משום דהחוס עובר דרך המים דודאי מים חמים קובעין שם לעצמן וחשיב ביסול והיינו דאמרו בגמ' לעיל מפיק מיא והוי מבושל.

ע"ז ב' הא נטמאו, עי' סי' קנ"ו השמטות למס' פסחים סק"א.

ע"ח א' הא ביחיד כו', עי' שם סק"ב.

ע"ח ב' אם זרק הורלה כו' רב דאמר כו' נתן, לכאורה הלכה כר"נ כיון דסתם לן תנא כותי' אבל לקמן פ"ח ב' אמר אבבי אבל נתערבו לפני זריקה חייבין לעשות פ"ש מבואר דאין הלכה כר"נ, וכן מתני' לק' פ"ט א' לעולם נמנין עליו עד שיהא כזית לכל אחד משמע דלא כר"נ דמשמע דדינא קתני ולא למצוא לחוד.

ס' אמר ר' אלעזר במחלוקת שנוי' ור"נ היא, קשה הא מודה ר"נ שאם נטמא הבשר אינו זורק הדם לכתחילה כדתנן במתני', דבעינן איש לפי אכלו למצוא ה"נ אם נטמאו הצעלים לאחר שחיטה למה יזרק הדם לכתחילה, וי"ל דהא דתנן במתני' שאם נטמא הבשר אינו זורק לכתחילה היינו דוקא דלאפשר לו להביא פסח אחר דמשום דבעינן איש לפי אכלו למצוא מוציאין את הפסח הגשחו לבית הפסול ומביא פסח אחר כדי לקיים מצות אכילה אבל הכא דנטמאו הצעלים אחר שחיטה דאי אפשר לי' לקיים מצות אכילה זורק את הדם לכתחילה כדי לקיים מצות פסח ולא דחינן לי' לפסח שני כיון דלאפשר לי' לקיים עיקר מצות פסח בראשון וכן מוכח לעיל דפריך הא דתניא הרי שהיה חולה בשעת שחיטה כו' לימא רבנן היא ולא ר"נ ואמאי הא מודה ר"נ דלכתחילה אינו זורק א"ו כדפירשנו.

יש לעי' לר' נתן דאכילת פסחים לא מעכבא למה פסח שצא בטומאה נאכל בטומאה כיון דאכילת פסחים לא מעכבא הרי פסח כשאר קרבנות ויהא מביא בטומאה ולא יהא נאכל בטומאה וי"ל דאי איתא שאינו נאכל בטומאה א"כ צעלים טמאים לא הוי גברא חזי לאכילה בשעת שחיטה ולכו"ע מודה ר"נ דגברא חזי

דהרוטב מרתח לי' לעצמו דרך החרס אלא ודאי גוש קובע לו שם לעצמו ומה שהגוש חוזר ומרתח חשיב כח שני.

ובתו' הקשו למה אין השפור אוסר משום כלי ע"י ד"ר ותייראו דעץ אינו חם כחרס וסלת או פנים אינו חם כל כך, ולכאורה אינו מובן הרי כל יד סולדת שקבל החוס מן האש מבשל והשפור ודאי יד סולדת זו ולמה לא יכלה את הפסח, אבל יש חילוק בין פסח נוגע לחם לתוחב שפור כונן וכולהו דבנותן כונן על האש יש מקום לומר דזרס החם העובר דרך השפור לבשר הפסח לא חשיב כנח בשפור ואח"כ יש כח שני שהשפור זרס מקרבנו לפסח, אלא זרס החם של האש עובר לבשר הפסח דרך השפור וכדאמרו בשמן, ובזה אנו מחלקין גם בגוש דבשר מרובה של הגוש חשיבין לי' כחוס הבא מן הגוש אבל חוס מועט לא חשיב לקבוע שם לעצמו וחשיב כחוס המתגלגל דרך השפור וצא לבשר הפסח.

תו"ד"ה תנו, וה"ה לאחר שהוחם מעט מבשל בפסח כדי קליפה, מהא דאסרינן כדי קליפה בחלב רותח ע"ג בשר כונן אין ראוי דהאזנן מבשל את החם ד"ל דהחם מפליט לתוך כונן וגם מקבל ממנו אבל שהאזנן יקבל חוס עד שיחזור ויבשל את החם לא שמענו, אלא נראה להו דכסם דלרב דעילאה גבר אמרינן דתתאה נעשה חם והוי כשניהם חמים והתחתון מבשל את העליון כמו כן קליפה לשמואל, והא דפריך בגמ' חרס כיון דלוננת היא חקורי מיקר לי' לרוטב ופרש"י דאף קליפה לא בעי היינו משום דבדבר לח לא בעי קליפה לדעת ר"ת ואף לדעת ריב"א דבעי' ס' כנגד הקליפה הכא כשהקליפה הנאסרת חוזרת ונבלעת בבשר היא מתערבת בכל הרוטב קדם שנבלעת ולעולם איכא ס' בבשר נגד משהו שנאסר.

ס' ד"ה אלא, ביטול את מקומו סגי, נראה דיקמוץ דתנן היינו נטילה, ויטול את מקומו דאמרו בגמ' היינו קליפה ובבשר נופל לשון קולף, והלכך נקט קולף על שיעור מועט ונוטל על שיעור מרובה, אבל בסלת אינו נופל לשון קולף ונקטו לשון יקמוץ על שיעור מרובה ונוטל על שיעור מועט, וזה מוכרח למאי דגרסינן ביטול את מקומו סגי, והלא נטילה לשמואל ליתא בתחתון כונן אלא ודאי האי נטילה היינו קליפה וקומץ היינו נטילה.

תו"ד"ה בשלמא למ"ד עילאה גבר כו', הק' מהרש"א הלא בשפור איכא בשר הפסח בין תחתיו בין עליו ותקשה לכו"ע, ולשון הרש"א כ"ע דבשפור הוי חם לתוך חם דהשפור מקבל זרס האש כמו הפסח ולא נאמר דין עילאי ותתאי אלא בשניהם הוסר מעל האש והאזנן כל חומו הוא מקבל מן החם משא"כ בשניהם על האש, אבל כונת תו' באמת לכו"ע אלא דהכא הוזכר בגמ' דלמ"ד עילאה גבר אף בשניהם על האש מתחלה מקרי כלי ע"י ד"ר אע"ג דשרש החוס הוא האש אלא שעובר ע"י החרס או ע"י הסלת וכמס"כ לעיל ואבל למ"ד תתאי גבר מוקי לה בחרס חם וסלת חם ואין ראוי לפסול בשניהם על האש צבת אחת ואע"ג דבסברא זו לא

בכלי שרת טמאים שרינן טומאת בשר וטומאת צעלים משום
דאיסתרי כניסה בטהו"ג בשעת שחיטה. [א"ה, ע"ע חזו"א סס].

פ' ח' אותן טמאי מתים אין עושין וכו' בשני לא עצדי כל היכא
לעצדי כבור בראשון כו', הא דל"ק טעמא משום דבשני לא הוי
מיעוטא כדאמר לעיל ע"ט ב' דאיירי דהוי זבין גס ב"ש והא
דאמר לקמן שליש זבים שליש טמאים שליש טהורין דנלכפו זבין
עם טמאי מתים והו"ל רובא איירי כשנטהרו הזבין כדפירש"י, והא
דלא אמר התם טעמא דלא עצדי בשני משום דלא עצדי כבור
בראשון ומטעם זה לא יעשו בשני אפי' שלא נטהרו הזבים ז"ל
דהא דאמר לא עצדי כבור בראשון לאו דוקא כבור אלא דלא קרב
בראשון כלל קאמר אבל כל שקרב בראשון אפי' במעוט שפיר
עצדי מעוט בשני, והלכך התם כיון דהוי שליש טהורין אי לא
נטהרו זבין בשני שפיר עצדי שליש הטמאי מתים בשני, ולפ"ז הא
דאמר רב רובן זבין ומיעוטן ט"מ היינו דוקא דליכא טהורים כלל
אבל כל שקרב פסח אחד בטהרה בראשון שפיר עצדי מעוט בשני.
יש לעי' היו רובן דרך רחוקה ומעוטן טמאי מתים אי עצדי
ט"מ בראשון אי הוי כרובן זבין ומעוטן ט"מ או דלמא דרך רחוקה
כמאן דליתא דמי, ונראה דדרך רחוקה כמאן דליתא דמי כדאמר
לקמן ז"ד ב' בטמאים הלך אחר רוב העומדים בעזרה ואין לומר
דהתם כרוב קמן ורובן ט"מ ומעוטן טהורים ואשתכח דרוב
כבור קרבי בראשון (וגם הטהורים יכולים לעשות בטומאה דאין
ק"ל חלוק) דאי איתא דדרך רחוקה הוי דבין זבין גס כה"ג לא
עצדי כבור בטומאה בראשון דנראה דאם שליש זבין ופחות משליש
טהורין ויותר משליש טמאים נמי אמרינן הגדילו זבין על הטהורין
והו"ל ט"מ מעוטא ומעוטא לא עצדי בטומאה ומיהו אין להכריח
זה מהא דשליש זבין ושליש ט"מ ושליש טהורין דלא עצדי ט"מ
בראשון דבין מחלה טהורין ומחלה טמאין די"ל שאני התם כיון
דאין הטמאין גוררין אחריהן הטהורין דלישתרי טומאה גבייהו לא
מזו גם הטמאים לעשות בטומאה כיון דהוי מעוטא, ומיהו נראה
דאם שליש דרך רחוקה שליש טהורין ושליש טמאין עצדי טמאים
בטומאה דלכ"כ לא משכ"ל דינא דרב דאם היו מחלה טמאין
ומחלה טהורין עושין אלו לעצמן ואלו לעצמן היינו דוקא דליכא
אף אחד מישראל בד"ר, ואין להביא רא' מהא דאמר לעיל
משלחין אחד מהם לד"ר דהתם הו"ל רובא טמאים וגוררין גם את
הטהורין לעשות בטומאה והו"ל רוב כבור בראשון.

סס תוד"ה אתה, וכן איתא בירושלמי דאיתקש לעולת ראיה כו',
נראה כונתם להא דאמר ביר' פ"ק דחגיגה מהו שישלח חגיגתו
ביד אחר כו' ומסיק ז"ל שאין משלח חגיגתו ביד אחר, ונראה
דבעיא דרבב"ח אינה חגיגה דוקא דלכ"כ עולת רא' קים לי' דאין
טמא משלח ביד אחר וא"כ מאי פשיט לי' שאינו ראוי אינו מביא
דאיירי בראי', אלא האי חגיגתו כולל כל חיובי החג בין רא' בין
חגיגה, ומבדעי לי' בטמא דוקא דכל פטורי דתנן במתנ' ודאי פטורי
מן הקרבן דכתיב יראה וכתיב ולא יראה פני וגו' וכל הני דמיעטה

לאכילה בעינן בשעת שחיטה וע"כ דהותר לאכול בעומאת הגוף
וכ"ש דהותר טומאת בשר דכלאו.

גזירה שמא יאמרו כו', נראה דהא דקתני יזרק הדם בטהרה היינו
נמי מדרבנן כדי שלא יבא לאכול את הבשר בטומאה דמדאורייתא
יכול לזרוק את הדם אף כהן טמא דתנן לקמן ע"ט ח' היו ישראל
טמאין וכהנים טהורים יעשו בטומאה.

תוד"ה ולעכב, ואורי"י כו' אף בשעת זריקה סברא הוא דפסול,
עי' מהרש"א שהקשה הלא לר' אלעזר בעינן גברא דחזי לאכילה
בשעת שחיטה ולא בעינן גברא דחזי לאכילה בשעת זריקה וי"ל
דלכ"נ אין מלות אכילת פסחים תנאי בעיקר הקרבן שהרי כל
ישראל נמנין על פסח אחד אף דליכא מלות אכילה אלא שגזיה"כ
הוא דבעינן גברא דחזי לאכילה וגם אם שחטו לשם גברא דלא חזי
לאכילה פסול וכי היכי דמחשבה לא פסלה אלא בשחיטה ה"נ
גברא דחזי לאכילה לא בעינן אלא בשעת שחיטה אבל לרבנן
אכילת פסחים תנאי בעיקר הקרבן והלכך אין נמנין עליו עד שיהא
לכ"א כזית וכן חלים בשעת שחיטה וחולה בשעת זריקה פסול
והלכך גם בנטמא הבשר אחר שחיטה פסול.

ולבצע"ל רב דאמר כו' יהושע, ז"ע דלכאורה ר' יהושע ור"נ
תרווייהו חד מלתא היא ר"י כר"נ ס"ל ור"נ נמי כר"י ס"ל ורב
באמת סבר כו' יהושע וכו"נ ומה שייך כאן ליטנא דלבע"א.

ע"ט ח' תוד"ה או, אעפ"י שיכולין ליזהר כו', עיקר דין משנתנו
אם הכהנים טמאין וישראל טהורים יעשו בטומאה היינו דאין
לריכין הבעלים ליזהר בטהרה כיון דעיקר הקרבה אי אפשר
בטהרה משום טומאת הכהנים וע"כ איסתרי טוה"ג של כהן
בכניסה ובזריקת הדם איסתרי נמי טומאת צעלים וטומאת בשר
ורשאים ליטמא לכתחילה וכן אם נטמאו הבעלים לאחר זריקה
רשאיין לאכול את פסחם ואילו לא איסתראי רק דבר המוכרח אבל
מה דאפשר בטהרה לא איסתרי בטומאה היה הדין נותן שלא יגעו
הכהנים בפסח ויאכלו ישראל את פסחם בטהרה ואם נטמא פסח
של אחד מהם אסור באכילה ואפי' מיעוט הקהל הטמאין לא
יוכלו להביא את פסחם וזוהי כוונת התוס' דלע"ג דיכולים ליזהר
שלא יגעו בבשר כיון שהותרה טומאה באימורין ר"ל בזריקת הדם
ובהקטר חלבים הותר גם טומאת בשר וטומאת צעלים כי היכי
דאמרינן לקמן ז"ו, ואף שאין רא' גמורה מהתם דהתם לענין
אכילת אימורין בטומאה מרבינן להו מלד' כדאמר סס מ"מ הדין
אמת דכל שהותר לחד מלתא הותר בכולן ואין קרבן כבור חלוקה,
ולמשכ"כ ל"ק קושית הגרע"א ז"ל. [א"ה, ע"ע חזו"א זבחים סי' ד'
סק"ו].

סס תוד"ה אלא, אין כונתם דהרי יטמאו הכהנים הלא אפשר
שחיטה בזרים או במיעוט כהנים אלא כוונתם כיון דבכהנים
טמאים שרינן טומאת צעלים וטומאת בשר כיון דאיסתרי כניסת
כהנים לעבודת הדם איסתרי נמי טומאת צעלים וטומאת בשר ה"נ

נודע עד אחר שנזרק דמו הציץ מרעה וס"ל הציץ מרעה על העולין ועל האכילות דזיעבד כדאמר לעיל ע"ז ב' מודה ר' יהושע שאם זרק הורלה.

ס' ב'א"ו 7, ועוד הא לעיל תנן נטמא בשר וחלב קיים והיינו מדרבנן, לכאורה נראה למדאורייתא אינו זורק את הדם משום מכות אכילה וכדאמר יומא ז' א' במנחת העומר לאינו מקטיר את הקומץ ומביא אחרת וכדאמר מנחות ס"ד א' אומרים לו הבא שמנה ושחוט אעפ"י שכבר שחט כחושה, וכ"ש הבא לאיכא מכות אכילה.

והנה המהרש"א ז"ל הקשה על דבריהם להתם בנטמא בשר וחלב קיים אינו זורק לכתחילה משום מכות אכילה פסח ובזה אמרינן דאם זרק הורלה אכל הבא במשנתנו דמיירי בנטמא בשר וחלב ואינו זורק לכתחילה משום דאין בשר אין דם שפיר י"ל דאם זרק במזיד לא הורלה, אבל לעיל ע"ז ב' תניא ר' יהושע אומר לא יזרוק ומודה ר' יהושע דאם זרק הורלה ומבואר דגם היכי לאינו זורק לכתחילה משום דאין בשר אין דם מ"מ דזיעבד הורלה.

ס' מיהו יס' ליישב פי' הקונטרס והא דאמר הציץ מרעה היינו להקטיר האימורין, ז"ע דהבא מיירי ע"כ שנטמא גם החלב וא"כ איך מקטיר האימורין לכתחילה הא אמרינן לעיל דאין הציץ מרעה על העולין לכתחילה כדאמר לעיל ע"ז ב' אבל אם נטמאו תרומתו לא ז"ל דס"ל להתוס' דנהי ללא אמרינן איך מרעה על העולין לענין לזרק הדם לכתחילה מ"מ אם זרק הדם מעלה את האימורין למזבח בתחלה אף שהן טמאין ולפי"ז אם נטמאו לאחר זריקה מעלה אותן לכתחילה וז"ע.

פ"א א' אמרי לא משום דקסבר ר"י מכאן ולהבא כו' ואף ר"א כו' נראה דלמסקנא ע"כ מוכרח דטומאת התהום דזיבה לא מרעה דאל"כ אף לרבנן דפליגי אר"י וסברי למפרע מ"מ פטורה מפסח שני משום ריאי איך, ונראה דכשקמה ותהום דזיבה לא מרעה אין כונתם דזיבה עדיף משרץ אלא פריך לעיקר דינא דברייתא דלא אמרו אלא למת בלבד, ולפי"ז לדין טומאת התהום דזיבה לא מרעה ומאחר דקיי"ל דמטמאה למפרע מה"ת א"כ דין הוא דחייבין בפסח שני והרמב"ם ז"ל בפ"ו מה' ק"פ פסק כר"י והכ"מ הביא מקורו בסוגין בדברי ר"י ותמוה מאד וז"ע.

א' פ"ב א' תוד"ה בשלמא, ומיהו נראה לרשב"א כו' לדעת הרשב"א כל פסולי קודש דין בשרפה משום שריפת נותר דכיון דאסור לאוכלן לזרקו ולהקטירן ע"כ הן באין לידי נותר וטעונין שרפה מדין נותר ואע"ג דאפסלו כבר קודם שבאו לידי נותר מ"מ כשנתותרו קרינן בהו והנותר ממנו באש ישרף ולפיכך לאחר שתעובר לזרית לא צעין קרא דמזותן בשרפה ואשכחן בפסולין דגלי קרא בהדיא דמזותן בשרפה ע"כ למישרף להו קדם ביאתן לידי נותר קאמר והיינו דפריך בגמ' בשלמא טמא כו' דכיון דחני מתני' ישרף מיד ע"כ מלא להן תנא מקרא מן התורה דמזותן בשרפה וקרא ודאי מיד קאמר קדם שנתותרו ופריך בשלמא טמא

תורה מראית פנים אימעיט גם מקרבן, אבל טמא לא אימעיט מקרא אלא שאנום הוא שאסור לו ליכנס וס"ד דמ"מ ישלח עולתו וחגיגתו ביד אחר וזה ממעט מקרא ובאת והבאתם לכיון דאינו ראוי לביאה אינו ראוי להבאה והיינו קרבנות דחיובן בשעת חיוב ביאה וכמס"כ תו' בסוגין ובחגיגה ד' ב' דבעלמא טמא משלח קרבנותיו, ומס"כ תו' וכן איתא ביר' דאיתקש לעולת רא' אין הכונה דנלמד ממדת היקף ללא מנינו בהו היקשא בתורה אלא כונתם דשניהם שוין לענין טמא שאינו משלח ביד אחר חגיגתו.

ס' ביר' חזר ר' שמי ומר כו', ר"ל חזר וקבע הדבר דודאי צריך להגיה דברייתא ומוכי שחין דהגידון הוא אם חייב ברא' שהרי ראוי לבוא בפני עצמו אימעיט מקרא בבוא כל ישראל ומשום שאינו ראוי לבוא עם כל ישראל פטור, אבל טמא א"ל קרא שאינו חייב בראיית פנים שהרי אינו ראוי לבוא וקרא לפטור מן הקרבן וזה נלמד מקרא ובאת שמה, ונראה דברייתא דמייתא לעיל הטמא פטור מן הרא' דכתיב ובאת שמה היינו הרא' ברייתא וכמו שהגיה ר' שמי, ולענין לפטורו מקרבן.

דעת תוס' חגיגה ב' ב' ד"ה שומע, דדוקא טמא פטור מן החגיגה משום שאינו ראוי לביאה אבל אינו שומע וחבריו הפטורין מן הרא' חייבין בחגיגה דקרינן בו ובאת שמה שהרי הוא ראוי לביאה אלא שאינו חייב בביאה, אבל דעת הר"מ פ"ב מה' חגיגה ה"ד דכולן פטורין מחגיגה דקרא ובאת שמה דדרשין לפטורו מהבאה של חובות הרגל בביאת חובה דרשין לי' וכל שאינו בביאת חובה ברגל אינו בהבאת חובות הרגל.

מיהו בשמחה חייבין אפי' אותן דפטורין מן הרא' ולא דרשין כל שאינו ראוי לביאה אינו ראוי להבאה ששמחה אין ההבאה חובה שאין המזבח אלא באכילת בשר קדש ואפי' של חברו והכהנים בחטאות ואשמות וחזה ושוק, ויש לעי' בלשון הר"מ פ"ב מה' חגיגה שכתב דערב וטמא פטורין מן השמחה משום שאסורין לאכול בקדשים ואסורין בביאה והאי אסורין בביאה קשה לפרשו שהרי בשר קדש נאכלין בכל העיר ומאי אכפת לן שאסור ליכנס לעזרה, ואי משום שאי אפשר לו ליכנס להקריב הרי יכול לשלח קרבנותיו ע"י אחר, ואפשר דכיון שאינו ראוי לביאה אינו חייב בהבאה וכגון טמא שרץ אינו חייב להקריב שלמים ע"י אחר בשביל לאכול בערב וכמו דממעטין רא' וחגיגה, ואמנם לפ"ז חגר וסומא נמי יפטר משמחה וז"ע.

פ' ב' תוד"ה נזרק, פי' בקונטרס שהוא טמא הדם או הבשר, ברש"י הגי' הפסח ומיירי ע"כ שגם החלב נטמא ואי החלב טהור א"כ לית כאן משום אין בשר אין דם שהרי החלב קיים ושאר קרבנות כה"ג זורק לכתחילה וע"כ הא לאינו זורק כאן לכתחילה משום איך לפי אכלו למזבח ובזה דזיעבד הורלה אפי' בנשבר הציץ דא"ל כאן ראי איך רק משום לאכילת פסחים לא מעכבא דזיעבד ובמשנתנו תנן הציץ מרעה א"י איירי שנטמא גם החלב ויש כאן חסרון דאין בשר אין דם הפוסל בכל הקרבנות לזה קאמר דאם לא

משום מעשה שהי' לא בעי' למימר דבאמת מצינן למילף מחטאת דאהרן אלף ללך כריך למילף מיני' משום דגמירי הלכתא דהא בסוגיא דלקמן מוצא דמתני' כתנא דזה הכלל ס"ל דדס ובעלים תעובר אורחו וע"כ ז"ל ללך ילפינן מחטאת דאהרן דהוראת שעה היתה אלף ר"ל דבאמת דאהרן משום מעשה שהיה ולא למילף מיני' לדורות.

(ה) פ"ג ח' תוד"ה אהרן, ונראה לר"י דרבנן לא בעו וכו', מוצא מדבריהם דלמ"ד מפני אנינות נשפרה ע"כ מוכח מחטאת דאהרן דגם פסול בעלים יסרף מיד מדאודא להם משה דכתיב ויטב בעיניו וע"כ שהודה גם על השפרה דאם שרפוהו שלא כדין לא היו משתיק להו אבל למ"ד מפני טומאה נשפרה ליכא למילף מחטאת דאהרן דגם פסול הדם יסרף מיד ד"ל דהא דאמר הן לא הוצא את דמה לא בעי למימר דאם הוצא שפיר שרפוהו מיד אלף דאם הוצא שכיר עבדי ללך אכלוהו וואפשר דכבר ידע משה דמפני טומאה נשפרה אלף שהקפיד עליהן על מה שלא אכלוהו ולא הי' להם להשהותו והיינו טעמא דרבנן דס"ל דדס בעי עבד אורה ולא ילפי מחטאת דאהרן, וריה"ג נמי ס"ל כמ"ד מפני הטומאה נשפרה אלף דמ"מ יליף דדס יסרף מיד מהא דאמר להם משה הן לא הוצא דמשמע לי' הא אם הוצא שפיר עבדי דשרפוהו מיד ולפי דבריהם לכו"ע שפיר ילפינן מחטאת דאהרן לדורות, ולא אמרינן הוראת שעה היתה כיון דשעיר ר"ח הוא שהא קדשי דורות ולא קדשי שעה והא דאמר לעיל כתנא רבה בר אבהו ללך ילפי מחטאת דאהרן דהוראת שעה היתה היינו משום דפסול הגוף מסבירא יסרף מיד אלף דילפינן גז"ש עון עון מותר וגז"ש זו צאהל מועד נאמרה לאחר שהוקם המשכן וביום השמיני עדיין לא נאמרה.

(ו) ויל"ע לפי"ז דא"כ עיקר דין דחטאת חילונו שהוצא דמה לפניו אפסיל שפיר איכא למילף מחטאת דאהרן אף לרבנן דס"ל דדס ובעלים טעון עבד אורה א"כ מנ"ל דריה"ג ס"ל דדס יסרף מיד דלמא ריה"ג עיקר פסול דנכנס דמה לפניו ילפי מחטאת דאהרן אבל ענין עבד אורה שפיר י"ל דמודה ריה"ג דטעון עבד אורה ולא ילפי מחטאת דאהרן ד"ל ללך הודה להם משה אלף על מה שלא אכלוהו כדאמרי רבנן, וכ"ת מנ"ל לריה"ג עיקר דין שפרה דילמא בקבוצה סגי לי' זה אינו דהא הלכתא גמירי לה בין בק"ק ובין בקדשים קלים דכל שפסולו בקדש יסרף, ומפרש"י נראה דרבנן ס"ל דעיקר דין נכנס דמה לפניו ליכא למילף מחטאת דאהרן ד"ל הוראת שעה היתה וז"ל דאע"ג דשעיר ר"ח הוא קדשי דורות מ"מ כיון דביום השמיני היו כמה ענינים מחודשים של חובת היום ליכא למילף מיני' לדורות אף דבר שאירע בקדשי דורות ואיכא למימר דדוקא ביום השמיני נאמרה לו דאם נכנס דמה לפניו מפסיל, ולפי"ז לכו"ע איכא למילף מהא דא"ל משה הן לא הוצא וגו' דאי עייל דמה בשפרה אלף לרבנן לא ילפי דורות מחטאת דאהרן, ולריה"ג ילפינן מיני'

אשכחן אלף יוצא מנלן ומסיק דכולהו הלכתא גמירי לה וע"כ הלכה נאמרה לשורפן קדס שצאו לידי נותר. ויל"ע לפי' זה מנלן דדס ובעלים טעון עבד אורה דע"כ הלכתא גמירי לה שטעונין שפרה הוא בין בפסולי הגוף ובין בפסולי דם ובעלים דאל"כ מנ"ל דפסול דם ובעלים טעון שפרה וי"ל דהלכתא גמירי לא הוי אלף בפסול הגוף, ופסול הדם ובעלים באמת אין טעון שפרה מחמת פסול עצמן אלף נשארין עד שיעשו נותר וטעונין אח"כ שפרה משום דין נותר. ובתו' הקשו לפי' זה דלרבה בר אבהו ל"ל גז"ש עון עון דהא ע"כ ז"ל דלתנא רבה בר אבהו ל"ל דהלכתא גמירי להו דכיון דטעון עבד אורה ושרפתו מדין נותר לא כריך הלכתא לכך וכיון דלא גמיר הלכתא ע"כ טעון עבד אורה דקדס שנעשה נותר לית בי' כלל מלות שפרה, ועו"ק לפי' זה מ"ט דר' יוחנן בן ברוקה דאמר אף דדס ובעלים יסרף מיד דסבר כר' נחמי' דמפני אנינות נשפרה מה נפשך אי לא גמר הלכתא תקשי אשכחן ק"ק קדשים קלים מנלן ואי גמיר הלכתא ע"כ הלכתא בפסול הגוף הואי כמש"כ לעיל וממילא שמעינן דפסול דם ובעלים טעון עבד אורה ודוחק לומר דפליגי בהלכתא אי בפסול הגוף דוקא נאמרה או בפסול סתם.

(ז) ולכך פי' ר"י דצ"ל קרא לא ידעינן בכל פסולי קודש דטעונין שפרה מדין נותר דאפשר דנקברים קדס שנעשו נותר ולא חל תו עליהן דין נותר א"כ כיון שנפסלו קדס שנתותרו לא חל עליהן דין נותר והלכך בעי בגמ' מנלן דיך בכל הפסולים מלות שפרה ואי אשכחן להו מקרא דטעונין שפרה אכתי מחלקינן להו מסבירא דפסולי הגוף יסרפו מיד ופסול דם ובעלים טעון עבד אורה ללך איקבע פסול דידהו קדס זמן נותר כיון שאין הפסול בגופן אלף דאיעכב זריקת דמן להכשירן ומסקינן דהלכתא גמירי לה בין בק"ק ובין בקדשים קלים דטעונין שפרה בין בפסולי הגוף ובין בפסול דם ובעלים ואנן מחלקינן להו דבפסול הגוף יסרף מיד ובפסול דם ובעלים תעובר אורחו ויסרף אח"כ ושרפתו מחמת פסול עצמו ולא מדין נותר.

(ח) שם בגמ' אלף יוצא מנלן דכתיב הן לא הוצא את דמה כו' למאי דבעי למימר דטעמא דמתני' ציוצא דילפינן מחטאת דאהרן ע"כ ז"ל דסבר תנא דידן דגם פסול הדם יסרף מיד וברייה"ג לקמן פ"ג ח' וכו' שפי' ר' יוחנן דריה"ג דוקא דדס קאמר ולא דבעלים אבל למאי דמסיק דהלכתא גמירי לה שפיר יס' לאוקמא מתני' כתנא דסבר דדס ובעלים טעון עבד אורה ומחטאת דאהרן לא ילפינן, ובתו' כתבו כן לפי' רש"א ונראה דאף לפי' ר"י מתפרש כן ומל' התו' משמע דדוקא לפי' הרש"א י"ל כן, וכן לקמן פ"ג ח' ד"ה אהרן, הניחו סוגיא דהכא בקוש' ופי' מהרש"א ז"ל שם דהיינו לפי' ר"י דהכא וקשה דהלל שפיר מתפרש סוגין כר' יוחנן גם לפי' ר"י.

(ט) שם ע"ז וחטאת דאהרן משום מעשה שהי', למאי דפי' דסוגין אליבא דר' יוחנן ומתני' כריה"ג עכ"ל דהא דאמר דחטאת דאהרן

הקלוקל בשחיטה, דהא שחיטה כשרה בטמאין, איך יותר לו טומאת התהום לכתחלה, אלא ודאי דאפי' אם נטמא בטומאת התהום בין שחיטה לזריקה זורק לכתחלה, מיהו אכתי קשה כיון דלא הותר טומה"ת לכתחלה, אלא בשנודע לו לאחר שחיטה כמש"כ התו' ד"ה וטמא, והיינו משום כיון דכבר נשחט הקרבן ואין לו תקנה חשיב כדעבד והותרה טומה"ת לזרוק לכתחלה, א"כ כהן המרצה בתמיד דאין כאן שום פסול ויכול טהור לזרוק דמו בהכשר, למה נתיר את הטמא בטומה"ת לזרוק לכתחלה ומ"ש נודע לו בין שחיטה לזריקה לנודע לו קודם שחיטה.

פ"ר בתו' זכאים כ"ג א' ד"ה טומאת, מבואר דדוקא בנעשה השחיטה בטומאה, אבל אם נטמא בטה"ת בין שחיטה לזריקה ונודע לו אינו זורק וההיא דכהן המרצה בתמיד בקבל הדם בטה"ת איירי, וכ"ה בתו' שם ד"ה לא.

פ"ה ב' אין לי אלא מבית לבית מחצורה לחצורה מנין, נראה לאיסור הולאה אינו תלוי בכניסה לבית אחר או לחצורה אחרת אלא כל שיוציאו חוץ לאכילתו מפסל והא דאמר מחצורה לחצורה כל קביעות מקום אכילת פסח קרי חצורה והא דקאמר מבית לבית לאו דוקא אלא משום דקאמר מבית סיים לשנוי לבית ואפשר דהא ברייתא כר"ש אחיא ולא משכ"ל הולאה אלא בקבע לו חצורה אחרת במקום שהוליא וכמו שיתבאר לק' והא דאמר מחצורה לחצורה מנין היינו דחצורה שקבעה בזוית זו אסור להוליא משלחן לתוך הבית ומקרי חוץ לאכילתו וכמש"כ לק', ובפירש"י ד"ה מחצורה שק' חצורה של ב' פסחים בבית אחד וכן בל' התו' פ"ו ב' ד"ה מר לא משמע כן וכו'.

פ"ו א' מתני' מני ר"י היא, לר' יהודה הפסח נאכל בשתי חצורות בין בב' בתים ובין בשני שלחנות בהפיכת פנים בבית אחד אבל האוכל אינו אוכל בשני מקומות בין כל החצורה ובין יחיד ולא נקרא ב' מקומות אלא ב' בתים או ב' שלחנות של ב' חצורות בבית אחד. מיהו יחיד שאכל בזוית זו יכול לאכול בזוית אחרת דכיון דלא קבע עם חצורה לא מקרי שני מקומות כל שאוכל בבית אחד מיהו אם אכל עם החצורה אינו רשאי לעמוד ולאכול חוץ לחצורתו אפי' בבית זה דזה מקרי שני מקומות, וראי' לזה מהא דהשמע קופץ פיו עד שמגיע אלל חצורתו וכן בשמש שאכל כזית בצד התנור באים ויושבים בצדו משמע דמקבעי חצורתן בבית זה לא יועיל להתיר לשמש לאכול עמהן, ולר' שמעון אין הפסח נאכל בב' חצורות אבל האוכל אוכל בשני מקומות ולכאור' נראה דדוקא אם כל החצורה עוקרת מקומה ואוכלת במקום אחר אבל יחיד שאכל עם חצורתו אי אפשר לו לאכול במק"א דהוי ל' שתי חצורות וואין לומר דכיון שאכלו כזית בחצורה אחת רשאין אח"כ לחלק ולא איכפת לן גמר אכילה בשתי חצורות דהא אמר לקמן נפרסה מחילה ביניהם לדברי האומר הפסח אינו נאכל בשתי חצורות אין אוכלין ואין לומר דאיירי דלא אכלו עדיין כזית דהא אמר ונסתלקה מחילה ביניהן לדברי האומר אין האוכל אוכל בשני מקומות אין אוכלין והיינו

לדורות ואין להקשות לפי"ז מנ"ל דלר' נחמי' דאמר מפני חנינות נשרפה בצעלים ישרף מיד דלמא ר"נ נמי לא גמר דורות מהתם, ז"א דע"כ לא נאמרה הוראה מיוחדת שישרפה משום חנינות דהא משה הי' סבור שאינו נוהג חנינות אף בשעיר ר"ח ונריך לאוכלו, ומיהו אכתי קשה דלמא נאמרה באותה שעה דאי נפסל בפסול צעלים נמי ישרף מיד ולא ילפינן מיני' לדורות ולפי"ז הא דאמר לעיל תנא דרבה בר אבא דלא יליף מחטאת דאהרן משום דהוראת שעה היתה היינו דהיתה הוראה מיוחדת דגם בפסול דם ישרפו מיד דליכא למימר כמש"כ התו' דעדיין לא נאמרה גז"ש דתינח בפסול הגוף אבל בפסול הדם הוה ידעינן מסברא דטעון עבור אורה והא דאמר ליה הן לא הובא את דמה ילפינן דגם דם הי' דינו בשרפה מיד.

ז' פ"ב א' תוד"ה בשלמא, וא"ת כו' משום נותר, ומיהו נראה לרשב"א כו', מדבריהם מבואר דתעובר אורתו היינו נותר וכן משמע מדיליף תנא דרבה בר אבא דין עבור אורה עון עון מותר אבל בתו' לעיל ט"ו א' ד"ה ולד נסתפקו לומר דעבור אורה הוא לילה אחד אפי' בשלמים דלא נעשה נותר עדיין וכו'.

ח' ע"ג ב' עבור אורה צעי והתניא כו', ולא צעי למימר דברייתא כר' יוחנן בן ברוקא לקמן פ"ב א' דסבר דאף בצעלים ישרף מיד דמדקתני כאן ישרף מיד מכלל דאיכא פסולין דבעו עבור אורה, ולמש"כ תו' יומא כ"ט א' ד"ה אלא גם לר"י בן ברוקא הכא צעי עבור אורה.

טו' שם תו' ד"ה דם, תימא א"כ כו' ותו' ר"ש בר"ש כו' מדבריהם משמע דאם נטמאו הבעלים או שמתו בין שחיטה לזריקה אפי' אם זרק הדם בפסול לא חשיב פסול בגופו וטעון עבור אורה.

פ"א ב' אפי' נודע לו לפני זריקה מרצה, לכאורה משמע דאין הבשר נאכל לטומאת התהום הוא משום ראי' איך כדתנן פ' ב' במתני' ולא מצינו ראי' איך לענין היתר אכילה, מיהו קשה לפי"ז הו"ל נזרק שלא לאוכליו לרבנן דר' נתן לעיל ע"ח ב', ואפשר דהלכה היא לטומאת התהום מרצה אף כה"ג א"נ י"ל דגם הבשר נאכל דע"כ טומאת התהום שאני דבעלמא אין האיך מרצה על טומאת הגוף והכא בטומאת התהום מרצה אף על טומאת הגוף וכו'.

י"ב ע"ה, ע"ע בזה, חזו"א אהע"ז סי' קל"ט ס"ק י"ד. יל"ע היו הבעלים טהורים בשעת שחיטה ונטמאו בטומאת התהום בין שחיטה לזריקה ונודע להם אי מרצה כה"ג או לא ונראה דגם כה"ג מרצה מדבעי לעיל כהן המרצה בתמיד אי הותרה לו טומאת התהום והיינו לענין לכתחילה היינו אם יוכל כהן טמא בטומאת התהום לזרק את הדם וכדפי' רש"י לעיל דלענין דיעבד אם כבר זרק אפי' הי' טמא בטומאה ידועה כשר כדין קרבן כבור שדוחה טומאה ואי איתא דלא הותרה טומה"ת לכתחילה אלא בשכבר הי' הקלוקל בשעת שחיטה א"כ כהן המרצה בתמיד דשחיטתו הי' בהכשר דאפי' אם הי' השוחט טמא אין

יוליא וגם הפסח מפסיל, ועוד נראה לאפי' אם כבר אכלו כלם כזית והוליא את הנשאר לחוץ מפסיל זיואל, כל שאין אחד יכול לאוכלו כולו וע"כ לריק שיבואו כאן רבים מבני החבורה והו"ל ב' חבורות, ואפשר לאף אם אחד יכול לאוכלו מ"מ כיון שזמן הדין אין מגיע לו לחלקו כולו שפיר מפסיל זיואל והו"ל כקובע חבורה אחרת.

א) פ"ו ח' הפסח נאכל בשתי חבורות, אין חובה להקיא את החבורה שהרי השמש אוכל כזית בצד התנור אלא שאם אינם מיוחדים בחדר אחד או היקף סביבם הוי כל אחד בחבורה בפ"ע, ואי אפשר לו לאכול בשינוי מקום כל שהו, וע"י שהן בבית אחד או שהקיפו מחילה סביבן נחשב מקום זה למקום אחד לכולן ורשאי כל אחד לשנות מקומו בבית זה, וכן אם עשו ב' חבורות בבית אחד והקיפו מחילות כל אחת, שוב אין מחילות הבית עושה אותן לחבורה אחת אלא כל שטח המוקף הוי חבורה בפ"ע, ואין אחד מהן רשאי לאכול חוץ למחילותיו, ואינו רשאי לאכול בחבורה שני, וחייבו חכמים להפוך פניהם אלו מאלו, כדי לזכור שאין רשאי לאכול בחבורה שניה, וגם השמש בשעה שהוא משמש לחבורה השני' מהפך פניו לחבורתו להזכיר שלא יאכל בחבורה שני, והכלה רשאית להפוך פניה לחבורה שני, זה נראה לדעת הר"מ פ"ט מה' ק"פ, ולפרש"י אשמועינן כאן דהפסח נאכל בב' חבורות, ואמר שאם היו עשרה מנוין וחלקו את הפסח לב' חלקין וה' בני אדם אוכלין את חציו יחד בלא חלוקה ביניהן, וה' אוכלין את חציו השני, רשאי להפוך פניהו ה' למזרח וה' למערב ואע"ג דע"ז נעשין ב' חבורות והא דקתני הכלה הופכת פניה פי' בתו' שהיא חייבת, א"נ ר"ל אע"ג שכבר אכלה כזית בלא הפיכת פנים ולא מקרי ב' מקומות וואיירי בחבורה אחת בבית] ונראה דכל אדם רשאי לעשות כן ונקטו כלה בזה, ואם הפיכת פנים קובע אותן לב' חבורות, לריק טעם למה רשאי להחליף פניהו ליהוי כאוכל בב' מקומות, וי"ל דלא חשיב רק כנפרסה מחילה ביניהן לחשיב כב' חבורות ולא כב' מקומות, והשמש הופך פניו לצד חבורתו, שלא יחשדוהו שאוכל משל חבורה השניה, וזה לאשמועינן תנא הפיכת פנים ולא אשמועינן ב' בתים משום דבעי למתני הכלה הופכת פניה.

ב) והאוצל אינו אוכל בב' מקומות היינו אפי' לא הוליא את הבשר מחבורתו אלא אינו רשאי להניח בשעת חלוקה כזית בשר חוץ לחבורתו ולאכול בחוץ, ומיהו אם הניח לא נאסר הבשר ולא עבר בלאו אלא חוזר ומכניסו תוך חבורתו ואוכלו, ויש לעי' אם אכל בשתי מקומות אם עבר בלאו דלא תוליא לאפשר דקרא דלא תוליא שז' על רישא דקרא בבית אחד יאכל לא תוליא כדי לאכול, וכ"ה לשון הר"מ בס' המלות ל"ת קכ"ג הזהירונו מהוליא כלום כו' ממקום החבורה לאכול, ואפשר דר"ל החבורה לאכול שם, וא"כ אין באכילת חוץ לחבורה רק עשה, ודוקא בלא היה בשר זה תוך החבורה אכל אם כבר היה בשר זה תוך החבורה ויאל נפסל כדאמר פסחים פ"ה ח' וחייבין עליו משום בשר בשדה כקדשים

דוקא בשאכלו כזית כדתניא השמש שאכל כזית בצד התנור כו' וכדאמר לעיל מ"א ב' כזית עלי משחשכה פסל עצמו כו' אלמא דפחות מכזית לאו כלום הוא] אכל ח"א לומר כן דהתניא מכאן אמרו השמש שאכל כו' משמע דלר"ס רשאי השמש לאכול עם חבורתו ולא מקרי שתי חבורות וכן משנתנו דקתני השמש שעמד למזוג קופץ את פיו משמע דדוקא משום שהאוכל אינו אוכל בשני מקומות אכל לר"ס שרי וכן הוא בהדיא ברש"י ד"ה יחיד וא"ה, כמדומה לר"ל ת"ל דגברא אי בעי קאי מהכא ואזיל ואכיל הכא.

ונראה דלא מקרי ב' חבורות אלא דוקא בחברים הקובעים מקום אכל יחיד שאוכל דרך עראי בלא קביעת מקום לא מקרי ב' חבורות וכ"כ מהרש"א ז"ל והא דתניא לעיל מ"א ב' כזית עלי משחשכה פסל עצמו מבני חבורה ומשמע אפי' יחיד כו' יהודה אחיא דאין האוכל אוכל בשני מקומות, והא דאמר לעיל פ"ה ח' דמויא בשר מחבורה לחבורה עובר בלאו והפסח נפסל זיואל לר' יהודה דאמר הפסח נאכל בב' חבורות לא משכ"ל אלא בשכבר התחילו לאכול כל בני החבורה דאז אי אפשר להן ללכת ולאכול במק"א דקרינן בבית אחד יאכל וזה מסיים הכתוב לא תוליא מן הבית מן הבשר חולה וכי היכי דאסרתן תורה לאכול בב' מקומות אסרתן תורה גם ההולאה מחבורה, שיעבור בלאו בהולאתו וגם הפסח נפסל ולא מהני לי' חזרה לחבורתו, ומיהו מל' התו' בסוגין ד"ה ומ"ס משמע דאפילו לא התחילו עדיין לאכול כל שקבעו חבורתן והביאו לפנייהם פסחון אסור להוליא חוץ לחבורתו, אכל הדבר ל"ע, דקרא דלא תוליא מן הבית משמע דקאי אהא דכתיב ברישא דקרא בבית אחד יאכל וכיון דר"י מפרש לי' לקרא דאין האוכל אוכל בב' מקומות מנ"ל למיסר לעשות ב' חבורות אחר שקבעו בחבורה אחת, ועוד דאמרין בהדיא נפרסה לדברי האומר הפסח נאכל בב' חבורות, אוכלין אף שכבר קבעו עצמן בחבורה אחת ומנ"ל למיסר הולאה מחבורה לאחר שקבעו עצמן בחבורה אחת.

ויש לעי' בזה דאמר נסתלקה מחילה ביניהן לדברי האומר אין הפסח נאכל בב' מקומות אין אוכלין, אם נפסל הפסח זיואל כדין יאל מחבורתו.

ולר' שמעון חבורה שקבעה לאכול וכבר התחילה לאכול והוליא מקאתו לחוץ עדיין לא עבר עלי' משום לא יוליא ולא מפסיל שהרי רשאי היחיד לילך למקום שהוליא ולאכול שם דיחיד האוכל במק"א לא מקרי ב' חבורות כמ"כ לעיל ומיהו אם הוליא כל הפסח הנשאר ואיכא אחד מן החבורה דלא אכל עדיין כזית אז עבר עלי' ומפסיל דאם יבוא אותו שלא אכל ויאכל במקום שהוליא מקרי ב' חבורות דע"כ לא אמרין דיחיד האוכל במק"א לא מקרי ב' חבורות אלא כשאכל כזית גם עם בני חבורתו אכל אם לא אכל עם בני חבורתו כלל נראה דמקרי ב' חבורות, וכס"כ בדאיכא ב' וג' אנשים שלא אכלו עדיין שאין רשאי לאכול במקום שהוליא משום איסור ב' חבורות וכיון דאין רשאי לאכול עבר משום לא

ואם הוֹצִיאוּ שָׁנִים לֹא נִפְסַל וְאִסּוּרִין לֹא־כּוֹל מִשּׁוּם ב' חֲבוּרוֹת אִם עֲדִיין לֹא גִמְרוּ אֲחִיהֶם אֲכִילָתוֹ, וּמִתַּחֲלָה נָמִי אִי אִפְשָׁר לִיחִיד לִיחֲלָק וּלְאֲכּוֹל לְעֲלֹמֹו מִשּׁוּם דְּמִטּוֹת הָאֲכִילָה בְּחֲבוּרָה דּוּקָא, אֲבָל אִין כּאֵן מִשּׁוּם ב' חֲבוּרוֹת כִּיּוֹן שְׂאוּכֵל יחִיד, וְיֵשׁ לְעִי בִלְ רִשִׁי ד"ה יִכּוֹל וְא"ה, כְּמִדּוּמָה לִל"ל ת"ל שְׂכַחַב אֲבָל גְּבִרָא אִי בְעִי כו'.

ג) בְּמִנְ"ח מִנְה ט"ו, הִבִּיֵּא דַעַת הֲלָל"ח לְעֵנִין פְּסוּל יוֹצֵא חוּץ לְחֲבוּרָה א"ל עֲקִירָה וְהִנָּחָה אֲלָא כִּיּוֹן שִׁיֵּא חוּץ לְחֲבוּרָה נִפְסַל כְּמוּ בְּקִדְשֵׁים חוּץ לְחוּמָה, וְכֵן נִרְאָה דִּהָא לְמַחֲלַת חֲבוּרָה עוֹשָׂה מַחֲלָה לְבָשָׁר הַפֶּסַח אִינוּ מִקְרָא לֵיל תוֹצִיא אֲלָא מִתַּחֲלַת הַמִּקְרָא בְּבִית אֶחָד יֵאָכֵל וְאִין הָאוּכֵל אֲוֹכֵל ב' מִקּוּמוֹת, וּלְפִיכָךְ קָרִינַן בּוּ וּבָשָׂר בְּשָׂדֶה, בָּשָׂר שִׁיֵּא חוּץ לְמַחֲלָתוֹ, וְאִפְשָׁר לֵילָא לֵיל תוֹצִיא גִילוּי מִלְחָא טְפִי דִּהַחֲשִׁיבְתוּ הַתּוֹרָה מַחֲלָה וּמ"מ לְעֵנִין יוֹצֵא לֹא יִלְפִינַן מִהוֹלָאָה אֲלָא מִדִּין בְּבִית אֶחָד יֵאָכֵל וּבְמִנְ"ח הֵךְ כִּיּוֹן דִּלִּין חִיבִין מִשּׁוּם הוֹלָאָה עַל פֶּסַח פְּסוּל כְּדָא בִּירוּשׁ' שֶׁאִם הוֹצִיא וְחָזַר וְהִכְנִיס וְהוֹצִיא אַחֵר הַשָּׁנָה פְּטוּר, א"כ גַּם כֹּל הוֹצִיא יִפְטָר בְּשַׁעַת הַנֶּחֱמָה כְּבָר הוּא פְּסוּל, וְי"ל דְּבִהֲכִי חִיבִין רַחֲמֵנָא כִּיּוֹן שְׂאוּצִיא פֶּסַח כָּשָׁר וְעַכְשָׁן פְּסוּל אֲלָא דְּעֵינִין שִׁקְבַע הוֹלָאָתוֹ בְּהִנָּחָה.

פ"ו ב' הִיוּ יוֹשְׁבִין וְנִסְתַּלְקָה מַחֲלָה בִּינֵיהוֹן כו', לִר"ש אֲכֹל בְּאִסּוּר, וְעַכְשָׁן יֵאָכֵל כְּמִטּוֹתוֹ, וְאִפְשָׁר לִר"ש אִי יחִיד שִׁיֵּא מַחֲבוּרָתוֹ לֹא יִתְחַיֵּב מִשּׁוּם לֹא תוֹצִיא וְלֹא יִפְסַל הַפֶּסַח, לִאֲכִילַת אִיסּוּר אִינֵה קוֹבַעַת אֶת הַחֲבוּרָה, וּמִיָּהוּ מִשְׁ"ל בְּהִיתָר ב' פִּסְחִים, וְאִמְנֵם אִם לִר"ש עֲשִׂיתָ מַחֲלָה חוּבָה א"כ נִסְתַּלְקָה מַחֲלָה בִּינֵיהוֹן אִין אֲוֹכֵלִין.

ס' וְתִצְעִי כִּךְ אִיבְעִיא סִילּוּק כו', יֵשׁ לְעִי בְּשִׁלְמָא סִילּוּק מַחֲלָה אִפְשָׁר לֵיל חֲשִׁיב ב' מִקּוּמוֹת, אֲבָל עֲשִׂיתָ מַחֲלָה לְמָה לֹא תִהָא ב' חֲבוּרוֹת, וּמִשְׁמַע לֵיל מִבְּעִי לִי מִשּׁוּם דִּהוּיָא מַחֲלָה עֲרָאִי, וְנִרְאָה דְּכִיּוֹן דִּהֵן בְּמִקּוּמוֹן שְׂכַבָּר נִטְרַפּוּ לְחֲבוּרָה אֶחָת אִין הַמַּחֲלָה מִפְּסַקְתָּן אֲבָל אִם מַחֲלָתוֹן עֲבָדוּ לְמִקּוּם אַחֵר וְדָאִי הוּא שְׂתִי חֲבוּרוֹת.

ז) ר"מ פ"ט ה"א כֹּל הָאוּכֵל מִן הַפֶּסַח אִינוּ אֲוֹכֵל אֲלָא בְּחֲבוּרָה אֶחָת, ר"ל אִם נִתְחַלַּק הַפֶּסַח לְכִמָּה חֲבוּרוֹת אִין הָאוּכֵל בְּחֲבוּרָה זוּ רִשְׁאִי לֹא־כּוֹל בְּחֲבוּרָה שְׁנִי, וְאִם אֲכָל בְּשְׁנֵי עוֹבֵר בְּעֵשָׂה, וְכֵאֵן לֹא חִיבִי בִּיצָא הַבָּשָׂר חוּץ לְחֲבוּרָה אֲלָא הַפֶּסַח נִתְחַלַּק מִתַּחֲלָה לְכִמָּה חֲבוּרוֹת, וּבְכֹלל זֶה שְׂלָא תַעֲבֹד כֹּל הַחֲבוּרָה לְמִקּוּם אַחֵר.

ס' וְאִין מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ מִן הַחֲבוּרָה שִׁיֵּאֲכֵל בָּהּ וְהַמוֹצִיא כו', ר"ל אִם אֲכֹל כֹּל בְּנֵי הַחֲבוּרָה כֹּל אֶחָד כִּזִּית נִקְבַּעַה הַחֲבוּרָה כֵּאֵן וְאִסּוּר לִיחִיד לְהוֹצִיא מִחֲבוּרָה לְחוּץ וְאִם הוֹצִיא נִפְסַל וְלֹקָה עַל הוֹלָאָתוֹ וְלֹקָה עַל אֲכִילָתוֹ, וְדוּקָא יחִיד אֲבָל שְׁנֵים נַעֲשׂוּ חֲבוּרָה וְהוּא כְּנַעֲתָקָה הַחֲבוּרָה לְמִקּוּם אַחֵר לֵיל מִקְרִי הוֹלָאָה לְחִיבִי וְלֹא פְּסוּל לְחִיבִי עַל אֲכִילָתוֹ.

ס' וְאִין מוֹצִיא אַחֵר מוֹצִיא בְּפֶסַח כו', ר"ל שֶׁאִם הִחֲזִירוּ לְחֲבוּרָה וְחָזַר אַחֵר וְהוֹצִיאוּ פְּטוּר הַשָּׁנָה אֲבָל אִם הוֹצִיא הַשָּׁנָה כִּזִּית אַחֵר חִיבִי וְאִין כֵּאֵן לִירוּשׁ' שְׁנֵים כִּיּוֹן שְׂכִזִית הִרְאָשׁוֹן כְּבָר נִפְסַל, וּל' הִירוּשׁ' יֵשׁ

שִׁיֵּאֲלוּ חוּץ לְמַחֲלָתוֹן כְּמִשְׁכ"כ הִר"מ פ"ט מֵה' ק"פ, וּבִזָּה אִינוּ עוֹבֵר הַעֲשָׂה דְּבִבִית אֶחָד יֵאָכֵל, רַק בִּלְאֵל דְּבָשָׂר בְּשָׂדֶה. וּבְסִמּוּךְ יִבְאָר דִּין יֵאָלוּ שְׁנֵים וְשְׁנֵי זִיתִים עִמָּהֶם, וְדִין הַכְּנִיסָו לְחֲבוּרָה מִתַּחֲלָה עַל מִנָּת לִיחֲלָק לְשְׂתִי חֲבוּרוֹת.

ור"ש סָבַר דִּלִּין הַפֶּסַח נִאֲכָל ב' חֲבוּרוֹת, כְּשִׁחְוֹלְקִין אֶת הַפֶּסַח בְּתַחֲלָה ל' חֲבוּרוֹת, וְאִף אִם כְּבָר אֲכֹלוּ כּוֹלֵם כִּזִּית בְּחֲבוּרָה אֶחָת אִין רִשְׁאִין לְהִתְחַלַּק ל' חֲבוּרוֹת, שְׁהִרִי אִמְרוּ נִפְרָסָה מַחֲלָה בִּינֵיהוֹן אִסּוּרִין לֹא־כּוֹל וּמִשְׁמַע אִף שְׂכַבָּר אֲכֹלוּ כּוֹלֵם כִּזִּית, וְאִם אֲכֹלוּ ב' חֲבוּרוֹת עוֹבְרִים בְּעֵשָׂה אֲבָל יֵאָלוּ מִטּוֹת אֲכִילָה, וְאִפְשָׁר דְּחֲשִׁיב מִנְה הִבָּחָה בְּעִבְרָה אֲבָל אִין הַפֶּסַח נִפְסַל, וְלִאֲחֵר שְׂאֲכֹלוּ כִּזִּית ב' חֲבוּרוֹת חִיבִין לְקַבּוּעַ עֲלֵמִן בְּחֲבוּרָה אֶחָת וּלְגִמּוּר אֲכִילָתוֹ, וְיֵשׁ לְעִי אִיךְ הָאוּכֵל אֲוֹכֵל ב' מִקּוּמוֹת הֲלָא כִּיּוֹן שְׂמִנִית חֲבוּרָתוֹ וְאֲוֹכֵל בְּמִקּוּם אַחֵר הו"ל עַכְשָׁן פֶּסַח נִאֲכָל ב' חֲבוּרוֹת, י"ל דְּאִיירִי שְׂכָל הַחֲבוּרָה עוֹבֵרָת לְמִקּוּם אַחֵר וְכִלְאִיתָא בְּמִכִּילְתָּא שִׁירְדוּ גְּשָׁמִים בְּבִית זֶה וְעוֹבְרִים לְבִית אַחֵר א"נ כְּשִׁכּוֹלֵן גִּמְרוּ אֲכִילָתוֹ וְהִיחִיד גּוֹמֵר אֲכִילָתוֹ בְּמִקּוּם אַחֵר, וּמִיָּהוּ אִם חֲלָקוּ אֶת הַפֶּסַח ל' חֲבוּרוֹת אִף אִם לֹא יֵאָכֵלוּ בְּזִמְנָא אֶחָד אִסּוּר, אֲבָל זֶה שְׂאֲכָל כְּבָר עִמָּהוֹן רִשְׁאִי לְגִמּוּר גַּם בְּמִקּוּם אַחֵר, וְכֵן עֲשָׂרָה שְׂאֲכֹלוּ בְּחֲבוּרָה אֶחָת רִשְׁאִין חֲמִשָּׁה לְגִמּוּר אֲכִילָתוֹ בְּמִקּוּם אַחֵר, אַחֵר שְׂגִמְרוּ חֲמִשָּׁה הִרְאָשׁוֹנִים אֲכִילָתוֹ, וְלִר"ש כְּרִיד לֹא־כּוֹל אֶת הַפֶּסַח בְּחֲבוּרָה דּוּקָא דִּהִינּוּ שִׁיֵּהוּ מוֹקִפִּין מַחֲלָתוֹ אוֹ בְּבִית אֶחָד, שֶׁאִם לֹא הוֹקֵפוּ מַחֲלָתוֹ הו"ל כֹּל יחִיד בְּחֲבוּרָה בְּפ"ע וְהו"ל פֶּסַח נִאֲכָל ב' חֲבוּרוֹת.

וְיֵשׁ לְעִי אִיךְ יִקְיִים ר"ש קָרָא לֵיל תוֹצִיא הֲלָא רִשְׁאִי לְהוֹצִיא שְׁהִרִי הַפֶּסַח נִאֲכָל ב' מִקּוּמוֹת, וּבִירוּשׁ' מְבֹאֵר דִּלִּם עֲבָרָה כֹּל הַחֲבוּרָה לְמִקּוּם אַחֵר לֹא מִקְרִי הוֹצִיא הַפֶּסַח חוּץ לְחֲבוּרָה אֲלָא יֵשׁ בּוּ מִשּׁוּם אִין הַפֶּסַח נִאֲכָל ב' מִקּוּמוֹת, וְחִיבִין לְחָזֹר לְמִקּוּמוֹן הִרְאָשׁוֹן, וְכֵן אִם יֵאָלוּ שְׁנֵים לְמִקּוּם אַחֵר וְהוֹצִיאוּ ב' זִיתִים פְּטוּרִין ד' חֲשִׁיבֵי חֲבוּרָה וְהוּא כְּעִבְרָה הַחֲבוּרָה לְמִקּוּם אַחֵר, וְדוּקָא בְּהוֹצִיא אֶחָד חִיבִי מִשּׁוּם לֹא תוֹצִיא, וּלְפ"ז אִף לִר"ש דִּהָאוּכֵל אֲוֹכֵל ב' מִקּוּמוֹת דּוּקָא אִם עוֹבֵרָת כֹּל הַחֲבוּרָה לְמִקּוּם אַחֵר אוֹ שְׁנֵים מֵהֶם אֲבָל אִם עוֹבֵר אֶחָד לְמִקּוּם אַחֵר חִיבִי מִשּׁוּם לֹא תוֹצִיא, וְיחִיד אִינוּ רִשְׁאִי לֹא־כּוֹל אֶת הַפֶּסַח לִר"ש דְּעֵינִין חֲבוּרָה דּוּקָא, וְלֵיל מִסְתַּבֵּר שְׂאִסְרָה תּוֹרָה ב' חֲבוּרוֹת וּבִלְאֵל חֲבוּרָה כֹּלל מוֹתֵר אֲלָא בְּעֵינִין חֲבוּרָה שְׂכָל כֹּל הַמְּנוּיִן דּוּקָא וּמִיָּהוּ י"ל דְּר"ש מוֹקִי לֵה קָרָא לֵיל תוֹצִיא בְּעוֹבֵר לְחֲבוּרָה שְׂכָל פֶּסַח אַחֵר וְכֵן פִּרְשִׁי פ"ה ב' ד"ה מַחֲבוּרָה, שְׂכָל ב' פִּסְחִים, וְנִיחָא אִף לִר"ש.

וְאִם הוֹצִיאוּ שְׁנֵים ב' זִיתִים פְּטוּרִים אִף לִר"ש אַע"ג דִּלִּינִם יִכּוֹלִים לֹא־כּוֹל דִּהוּי ב' חֲבוּרוֹת, מ"מ לֹא הוּא כְּהוֹצִיא חוּץ לְחֲבוּרָה כִּיּוֹן דִּיכּוֹלִין חֲבִירָהוֹן לִימְשָׁךְ אַחֲרֵיהוֹן לֹא מִקְרִי חוּץ לְחֲבוּרָה.

וְהִנֵּה לִר"י אִם אֶחָד נוֹטֵל כִּזִּית וְיוֹצֵא חוּץ לְחֲבוּרָתוֹ נִפְסַל וְאִין כֵּאֵן מִשּׁוּם אֲוֹכֵל ב' מִקּוּמוֹת אֲלָא מִשּׁוּם בָּשָׂר בְּשָׂדֶה, וְאִם שְׁנֵים הוֹצִיאוּ ב' זִיתִים לֹא נִפְסַלוּ וְלֹא עֲבָדוּ מִשּׁוּם לֹא תוֹצִיא, וְאִסּוּרִין לֹא־כּוֹל מִשּׁוּם ב' מִקּוּמוֹת, וְלִר"ש אִם אֶחָד הוֹצִיא כִּזִּית נִפְסַל כְּמוֹ לִר"י,

לחבורה נראה למפסל ולא דמי לפי האדם, ואפשר לתוך המגדל מקרי חוץ לחבורה.

הביאו את כל הפסח לחבורה ודעת מקצת החזרים לאכול במקום אחר רשאים להוליך למקום אחר לחשיב כקדם חלוקה.

פ"ז א' מתני' תאכל משל בעלה, אע"ג דאמרין נדרים ל"ו הפריש פסח ע"ח לא עשה ולא כלום דבעינן דעת הכא חשיב כהמנתו שליח בפירוש, וכן בעבד של ב' שותפין דאמר בגמ' דכלא קפדי ראה מזה אוכל אע"ג דבעבד בעינן דעת רבו כיון ללא קפדי מתחילה דעתם שיאכל ממקום שיראה.

פ"ח א' וכולן ששחטו ושחט רבן עליהן יוצאין בשל רבן, עכ"ל דלענין עבדו ושפחתו שה לבית אבות לאורייתא דהא עבד חייב בפסח מן התורה וכתנן שכה מה אמר לי' רבו כו' טלה שלי ואי איתא דשה לבית אבות לאו לאורייתא אלא שחט עליו בע"כ א"ו דשה לבית אבות לאורייתא והתורה עשאתו בעלים לשחוט בשביל עבדו, וי"ע. וא"ה, ע"ע לק' לדף פ"ט ב' סק"ו השני.

שם כאלן כמשנה אחרונה, נראה למשנה אחרונה לא יאכל משל רבו אף אם אין העבד מקפיד דכיון דנפקע ממונו של עבד מיד רבו ולא רמי חיובא דפסח של העבד על הרב הו"ל כאינש נוכרה ובעינן שליחות בפירוש וכל שלא עשה שליח בפירוש הו"ל כהפריש פסח על חבירו והא דפירש"י במתני' ד"ה לא יאכל דמסתמא לא היה דעת בעלים להמנות הוא לפי מה דס"ד בגמרא דמתני' אליבא דמשנה ראשונה ומיהו לשון רש"י ז"ל ז"ע דגם למשנה ראשונה אין הטעם משום דאינו רואה להמנות חלק החרות רק שאין החלי בן חורין רואה להנות משל רבו וכמש"כ התו' ד"ה מתני' וכן הוא בפירש"י ד"ה בדקפדי, וחזיו עבד וחזיו ב"ח למשנה ראשונה שאינו אוכל משל שניהן ע"כ מייירי בדקפדי דאי לא קפדי לעולם אוכל משל עצמן, והא דלא מוקי מתני' כמשנה ראשונה ובדלא קפדי דהא רישא אוקימנא בדקפדי, והאי קפדי ולא קפדי נראה דשיילינן להו דאי אמרי דלא קפדי אוכל במקום שהוא רואה.

שם ב' אנו לא נאכל לא מן הראשון ולא מן השני, אע"ג דבשחט גדי לחוד או טלה לחוד, תנן במתני' דיאכל, התם ודאי ניחא לי' בשליחותו שלא יבטל ממנו פסח אבל כששחט גדי וטלה שבידו לבחור באיזה מהן שיראה שפיר יש להסתפק באיזה מהן ניחא להו בגדי או בטלה, ואם הקדיש גדי וטלה ונמלך ושחט רק אחת מהן שפיר יאכל וכיון דלא נשחט אלא אחד ודאי ניחא לי' בהך.

תול"ה והתניא, וא"ת אמאי לא משני כו', ר"ל דנימא דכל שהקדיש אחד בראשונה יאכל מן הראשון וכיון דבשעה שהקדישו ודאי ניחא לי' אף אם חזר והקדיש אחר אמרי' דאין דעתו למשוך ידו מן הראשון אבל אם הקדיש שנים צבת אחת הוא בוחר באותו שחביב לי' והלכך אף אם שחט ראשון אותו שאינו חפץ בו אינו מושך ידו מזה שחביב לו, ולזה תירצו דבמתני' תנא שאוכל מן הנשחט ראשון אלמא דשחיטה קבעה היכי דאינו מקפיד ולא

שובר אחר שובר ואין מוסיף אחר מוסיף אין שניהם על אופן אחד דשובר אחר שובר הוא צב' מקומות.

שם ה"ב צב' הפסח שילא כו', לא הזכירו כאן תנאי להנחה דמיד נפסל כמש"כ לעיל, ודוקא שהוסיף אחד אבל הוסיפו שנים צבת אחת לא נפסל כמש"כ לעיל.

שם אבר שילא מקצתו כו', אע"ג דלענין צבת לא מחייב כהאי גוונא דהרי אוגדו בפנים לענין פסול א"ל הנחה וכמש"כ לעיל.

שם ה"ג ב' חבורות שהיו אוכלות צבית אחד כו', בגמ' מוכח דמתני' צב' חבורות של פסח אחד איירי, וקשה לפ"ז איזה חיוב יש להקיף מחיאות לר"י לאוכלין פסח אחד צב' חבורות, והרי אמרו דהשמש אוכל אכל התנור, ואין המחיצה אלא כדי שיוכל לשנות מקומו תוך החבורה וכמש"כ לעיל, ונראה דעיקר קרא תן לו חוזה איירי באוכלין ב' פסחים צבית אחד, ויש מראה ליחד כל פסח בפ"ע, וממילא משתמע לר"י דאין אוכלין צב' מקומות כל חבורה קובעת מקומה ואם פסח אחד נחלק צב' חבורות אין מוסיפין מזו לזו ואין האוכל אוכל צב' מקומות, ומש"כ רבנו דמהפכין פניהן כדי שלא יראו מעורבין ז"ל שאם ירגישו עצמן מעורבין יבואו להוסיף מחבורה לחבורה, אבל לשון ז"ל משמע מחמת חובת חוזה לו.

שם וא"ח כ' אוכל מה שצפיו, דפרש"י משמע שאין צפיו כלום אלא קופץ את פיו יותר מהרגיל וניכר שאין צפיו מבשר הפסח, אבל בלשון רבנו מבואר שצפיו צב' הפסח וז"ע למה לא יפסל הפסח שצפיו משום מוסיף מחבורה דלענין פסול א"ל עקירה והנחה וגם יש כאן עקירת גופו והנחת גופו וחייב לענין צבת וז"ל לדעת הר"מ דכיון דנכנס הבשר צפיו חשיב הבשר כיצא כבר מתוך החבורה וכשהוא יוצא הוא כעין יצאו שנים שיש כאן משום אוכל צב' מקומות אבל אין כאן משום מוסיף מן החבורה.

שם ה"ה וכן אם היתה חבורה אחת ונעשית מחיצה ביניהן כו', דין זה תמוה דהרי בגמ' אמרו נפרסה מחיצה ביניהן לדברי האומר פסח נאכל בשתי חבורות אוכלין ולא מקרי ב' מקומות, ובכ"מ וא"ה, שם ה"א כ' לישב לשון שאין הפסח נאכל צב' חבורות שסיים רבנו דכה"ג מקרי ב' מקומות, ולא פירש עיקר הדין שזה נגד הגמ' ובגליון איתא גי' הר"י אבובא אין אוכלין עד שתחזור שאין הפסח נאכל צב' מקומות וגי' זו מכוונת, ובגליון סיים שגי' הכ"מ מדוקדקת ע"פ צבלי ויר' ואינו מובן.

ויש לעי' דנפרסה מחיצה בין האוכלין לחלק מן הפסח ואין שום אחד מהן יחד עם חלק שחזר לחבורה אי מפסל חלק זה משום יוצא חוץ לחבורה, וא"ל דלא מפסל כיון שהוא במקומו הראשון, יש לעי' אי חזר ויצא ממקומו חוץ לבית אי מפסל, כיון דעכשיו לא יצא מחבורה, ומסתבר דמפסל, ולא דמי ליצא בבשר שצפיו דלא מפסל דהתם נמי אם הוסיף הבשר מפיו בשעה שהוא חוץ מחבורתו מפסל, אלא כל זמן שהבשר במקומו צפיו לא מפסל, ומיהו צבתן מבשר הפסח במגדל תוך החבורה והוסיף המגדל חוץ

שם ואין מותר פסח במעות כו', אפשר כונתם לאפי' אי נימא דהפריש ב' פסחים לאחריות ונתכפר באחד מהם חשיב חזרו דחוי מפסח ואין יכול להמנות אחרים עליו מ"מ במעות ללא שייך דחוי ודאי יוכל להמנות עליהם אבל אם נימא דטעמא דפסח שגשאר בלא בעלים אינו יכול להמנות אחרים עליו הוא משום שכבר הוחלט לשלמים ופקע קדושת פסח מיני' ואין הבעלים יכול להקדישו עוד בקדושת פסח וואפי' למ"ד בעי עקירה י"ל דפקע קדושת פסח ממנו והו"ל פסח פסול כל זמן שלא שחטו בהדיא לשם שלמים] אין לחלק בין פסח עצמו למעות פסח דגם במעות פסח שנתותרו בלא בעלים אידחו להו מקדושת פסח וז"ע.

והנה מצואר מדבריהם דטעם פסח שגשאר בלא בעלים אינו ראוי עוד לפסח הוא משום דבע"ה נדחים. ואע"ג דלענין שלמים לא חשיב דחוי קדם חלות מ"מ לענין פסח חשבו דחוי אף קדם חלות, ונראה דאם הומם ופדאו אין מביא דמיו פסח לכיון לאידחי מפסח והי' ראוי לשלמים א"ל עקירה ואקבע לשלמים וכמש"כ תוס' וסוב אף שהומם אינו חוזר לקדושת פסח ולא דמי למפריש נקבה לפסחו לקמן ז"ל ב' דכתבו תוס' שם דקדם פסח יכול להביא דמיו פסח, דהתם כיון לאידחי גם משלמים וע"כ ירעה וא"כ צריך עקירה דלמא יומם קדם הפסח.

א' פ"ט ב' ת"ר הממנה אחרים על פסחו וחגיגתו מעות שבידו חולין, ומסקינן דברייתא רבי היא דאמר אף מכדי מקח וטעמא משום דמשייר אינש, כתבו בתו' דקרא אשמועינן דמשייר אינש, וז"ע בבהמת שלמים, למ"ד לאו ממון בעלים, בתנאי מפורש שיוכל למכור אי מהני. והנה בתו' כתבו דלרבנן דפליגי עלי' דרבי וס"ל דלא משייר אינש בפסח, טעמא דיכול למנות אחרים על פסחו הוא משום דמתחלה מקדשו לחזרו, אבל ז"ע דלדבריהם צריך לחול שם הבעלים בשעת הקדש, וכשממנה אח"כ אמרינן הוצרך דלמפרע הוקדש לו ולמ"ד אין ברירה מאי איכא למימר, ומה שנראה כונתם הוא לכיון דגלי קרא דיכול למנות אחר הקדשו אמרינן דחדשה לן תורה בפסח שיכול להקדיש פסחו ולבדר אח"כ בעליו וכמו שיכול להקדיש ב' תורים, א' לחטאת וא' לעולה, ובעשית כהן יתברר איזה לחטאת ואיזה לעולה, ואילו בשאר כל אדם המחויב ב' קרבנות ואמר שאלה ב' קרבנות יוקדשו לחטאת ולשלמים הוי חטאת ושלמים מעורבין ז"ל, ולפ"ז כשיקדיש בהמה לשלמים לא מהני תנאי וצריך לבדר את הבעלים בשעת ההקדש.

ב' וצפסח נמי דמהני לבדר אח"כ את הבעלים אין הציור חל עד השחיטה דהא אמרינן נמנין ומושכין את ידיהן, ונראה דשניהם יכולין לחזור ואף אם לקח מעות להמנותו מ"מ יכול לחזור דהמעות אינם במחיר הפסח דהא לאו ממון בעלים הוא, אלא מתנה בעלמא הוא כמש"כ רש"י ז"ל א' ד"ה לא משייר, והלכך המעות בקדושתן אם לקח מעות שנתקדשו לפסח, ויש להסתפק אם התנה שישאר מקום חולין בפסחו לענין שיתפוש את קדושת דמי פסח של חזרו כדי שיוכל לקבל מעות הקדש מחזרו ולהמנותו

הקדישו וא"כ אין חילוק בין המנהו על שני פסחים כאחת או בזה אח"ז.

שם בגמ' שלי מה שקנה עבד קנה רבו, הא ללא קשיא לי' כשממנהו רבו על פסחו איך זכה בו הא אין עבד יכול לקבל מתנה מיד רבו כמש"כ הריטב"א קדושין כ"ג דהבא אין כאן זכית ממון אלא שנעשה בעלים על הפסח לקיים מצות פסח ונראה דכשם שיכול הרב להמנות את עבדו על פסחו ה"נ יכול להקדיש לכתחילה את הפסח בשביל עבדו ול"ק לי' אלא הכא דהעבד מקדיש לעצמו וע"כ דזכה בטלה בעודנה חולין ולכך משני כשנתן לו ע"מ שאין לרבו רשות בו, ומיהו קשה למה לי' לרועה להקנותו ע"מ שאין לרבו רשות בו, ליקדש איהו גופיה את הטלה לקרבן פסח של עבד דהא אדם יכול להפריש קרבן על חזרו והא דאמר נדרים ל"ו הפריש פסח ע"ה לא עשה ולא כלום היינו שלא מדעתו דלא מהני בזה זכין לאדם שלא בפניו דבעינן דעת בעלים ועו"ק מאי פריך מה שקנה עבד קנה רבו נהי דקנה רבו מ"מ יקדיש העבד בשליחות רבו כיון דאנן סהדי דרבו ניהא לי' בזה והרי לעולם אין העבד יכול להקדיש לעצמו בלי רשות רבו כדתינו לעיל וכו' ששחטו כו' ואין יולאין בשל עצמן וע"כ הכא כיון שאמר לעבדו לא ושחטו שויה שליח לכל מה שיעשה עד שיהי' לו לרבו פסח כשר וכי היכי דמקדיש לי' לגדי וטלה בשביל רבו יכול להקדיש גם בשביל עצמו משום תקנת רבו, וז"ע.

פ"ט א' ואי ידי תם כו' נהוי שלמים, הקשה בשעה"מ הלא לא יוכל לשבור העצמות ולהוילא המה משום ספק שמא פסח הוא ונמא דמצינן לדי נותר, וי"ל דיוכל לשבור העצמות מצעו"י לרבי לעיל פ"ד ב' דאמר שלא בשעת אכילה אין בו משום שזירת עאם אע"ג דאמרי' התם דגזר מצעו"י אטו משחשכה, הכא דא"א שאני, ועוד שהוא ספק דרבנן דלמלא שלמים הוא וגם אפשר בטלה בן ח' ימים דליכא כזית מח בעאם והבשר בחוץ יכול לקלפו ואין בו משום שזירת עאם כדאמר פ"ה א'.

שם תול"ה ונותרו, וי"ל כיון דאיכא אינש דצריך לי' לכו"ע בעי עקירה. נראה דעתם ז"ל דפסח הנשאר בלא בעלים שאין יכול להמנות אחרים עליו הוא משום דחשיב דחוי ואינו חוזר ונראה לשם פסח ולפיכך אם הפריש ב' פסחים לאחריות דמבואר לקמן ז"ל ב' דאם הקריב אחד מהם לא חשיב חזרו דחוי וקרב הוא עצמו שלמים אע"ג דבמת בעלים או נטמאו לאחר חלות רועה והפריש שמים לאחריות לא חשיב דחוי כיון דמעיקרא למותר אפרשינהו ה"ה דלא חשיב דחוי לענין להקריבו לפסח ורשאי להמנות אחרים עליו לשם פסח, וכן הא דאמרינן בפסח שמתו בעליו או שמשכו ידם אין צריך עקירה, ולא אמרינן דהא חזי לפסח לאחריתי, כמו נטמאו בעלים לאידחי לפ"ה היינו משום דא"א לו להמנות אחרים על הא פסח שנדחה משום דחשיב דחוי כיון שגשאר בלא בעלים ולפיכך בהפריש שני פסחים לאחריות דלא חשיב דחוי ויכול להמנות עליו חבורה אחרת לכו"ע בעי עקירה.

שע"מ כן הקדישו משמע שאם פי' בהדיא בשעת הקדשו שלא יהי עוד ממונו מהני, אבל לריה"ג נראה דל"מ תנאי.

(ה) ונראה דלרבי אינו יכול לממני על פסחו לכפרה לחוד, כמו לריה"ג בקק"ל, רק למכור וליתן את הממון, ול"ל לרבי טעמא דרבנן דיכול לממני משום דיכול לזרר אח"כ, דלדידי' הא דיכול לממני אחר הקדשו ניהא בלא"ה, ונראה דפסח אינו יכול למכור את הממון לאחרים ולשייר לעצמו להתכפר [ר"ל למאות] דהא אינו נאכל אלא למנוי' ר"ל ליוצאין בו מצותו, ומה"ט נראה דפסח שהזיק אינו גובה מבשרו אף שפסח ממון בעלים הוא לרבי, ואין לומר דאם מכר את הפסח לממון בלבד מהני וצריך החזרה ליקח ממנו חלקו דא"כ למה נמנה עליו חזרה א' וחזרו ונמנו עליו חזרה א' הראשונים אוכלים ופטורים מלעשות פסח שני כדאמרינן ע"ח ב', הא לא הו' להו כזית, אלא מוכרח כיון שאין הלוקח יכול לזכות בו ללאותו או לאכלו אין בו קנין של כלום, ואף שיש לזכות שאין חזרה הב' זוכין ללאותו או אכלו אה"נ שזוכין לממון א"נ כיון שלקחו ללאותו ואין נתפסין ללאותו בו אינו זוכין כלום, אבל אם מכר לממון מהני, מ"מ הסביר נותנת לכל שלא יכול לאכלו אינו קונה, ומה"ט נראה דאינו יכול להפקיר שלמיו לריה"ג ופסחו לרבי רק למכור למי שיכול לקיים מצות אכילתו, ומה"ט ניהא שלא ראו בתו' למוקמי כריה"ג ההיא דקרבנו ולא הגזלו, ב"ק ס"ו ב', תוד"ה דגזל, אלא שצ"ע דגם לפסח לא צריך קרא דהא גזלן לא עדיף מצ"ח ומניק דלא גבי להתכפר ודוחק לומר דפסח עדיף כיון דלא זכי לממונו עד שזכה להתכפר וזכה גם להתכפר שזה דבר בלי טעם, ולא נגמר לע"ע.

(ו) פסחים ס"ט א' תוד"ה שוחטין, מבוחר בדבריהם שטמא שאינו ראוי לאכילה בליה א"ל למעטו מפסח מדין טמא אלא מאיש לפי אכלו דבעינן גברא דראוי לאכילה, ולפ"ז ל"ל דהא דאמר נזיר נ"ג א' דרובע עצמות ורביעית דם אינו מעבד מלעשות פסח היינו דחל ז' שלו בעה"פ, וסוגיא אולא כמ"ד אין שו"י על ט"ש, ואע"ג דחזי לאכילה לאורחא, וזה שחדשה תורה בפסח שאין נזרק עליו הפסח עד שיהא טהור בשעת זריקה, וכמו בנזיר שאינו מביא קרבנותיו אלא בטהרה, ובזה אמרינן דלא חדשה תורה רק בטומאה המעכבתו ביאת מקדש אבל כל שאין נזיר מגלח עליה שאין חייבין עליה משום ביאת מקדש קלישא טומאתו, ושו"י עליו, וכן הלכה דליכא מאן דפליג בזה, ונקטינן דאע"ג דקיי"ל אין שו"י על ט"ש מ"מ על טומאת מת שאין נמ"ע שו"י, ולדעת הרמב"ם שאין שו"י על טב"י דמת י"ל דסוגיא דנזיר בטב"י אולא ומכאן יא' לי' להרמב"ם לחלק בין טומאה שהנזיר מג"ע לאחרת, וא"ע שלא הוצא בו"כ.

פסחים פ"ח ב' רש"י ד"ה בתקנתא שממעט באכילתו דקאכיל בו' בשו"ת ח"כ סי' קנ"א כ' ליסב לשון רש"י דה"פ דממעט אכילת יוס ראשון שלא יוכל לאכול הבשר עד הלילה כשיצא רבו, ולכאורה תמוה דא"כ מאי פריך לקמן, פ"ט א', וניתי מותר פסח, דמ"מ

על פסחו ויהי המעות בידו חולין, ולפי מש"כ בתוס' בטעמא דרבי דקרא אשמועינן דע"מ כן הקדישו את פסחיהן, לפ"ז ל"פ רבנן עליו אלא בסתמא, אבל אם התנה הכל לפי תנאו, ולפ"ז ל"ל לר' אושעיא לאוקמא מתנ' כרבי, לוקמה במפרש ודברי הכל, איברא שאין מקום כלל לומר שהוא קדוש ויוכל לחלל עליו מעות הקדש, ומאי מהני מה שדעתו לכך, ואם נפרש שמקדישו על תנאי שאם ירצה להמנות איש שכבר הקדיש מעות לפסחו יהי הפסח חולין, א"כ מאי ענין רבי להיחא דממנה זונה על פסחו הלא התם הרי הוא כלוקח מעות חולין, וכלוקח מעות חולין ל"פ רבי ורבנן דהמעות מה שירצה יעשה דמעות מחנה בעלמא, ופסח בקדושתו קיימא. ואם לרבי הפסח חולין עד שימנה את אחרים א"כ איננו נדור, ואם יוכל אדם להזמין בהמה לקרבן שיהי חייב להקדישה או למוכרה לקרבן וזה מקרי נדור, א"כ נוקמא בכל הקרבנות ולכו"ע.

(ג) הלכך נראה דרבי ס"ל בפסח כמו ריה"ג בשאר קק"ל דבגמ' מוכרח לריה"ג יכול למכור שלמיו ולקבל במחירן דמי שלמים ומעות שבידו חולין כדאמר בגמ', והא ליכא לאוקמא כריה"ג כו', משמע דלריה"ג ניהא מה שמעות שבידו חולין, ולכאורה קשה דהא ריה"ג לא אמר אלא שיש לקק"ל דין בעלים, אבל לענין לחלל עליהן מעות הקדש מאי שייך לומר ממון בעלים, הא מ"מ קדשי ואין קדושה מתחללת על קדושה, ול"ל דכיון דיכול למכור ולקח מעות חולין א"כ כשלקחן ממנו הרי הוא מחויב לשלם לו ויכול לשלם חובו בהקדש דהקדש מתחללת על שכן פועלים כדאמרינן בעושי הקטרת ואפי' אם התם צריך פדיון הכא עדיף דהא מכנים בתחלה להקדש, וא"ל דלא דמי לשכר פעולה דהתם מכנים רוחא להקדש משא"כ הכא דמעיקרא כבר הוקדשו, ז"א דהכא נמי מעיקרא דמים הוי לי' והשתא אית לי' בהמה לקרבן.

(ד) ונראה דאינו יכול למכור את שלמיו שיתכפר בו חזרו, אבל לענין ממון ישאר אכלו כממונו והבשר לו יהי, ואע"ג דא"ל שיהי משלו בכל קרבנות ובתחלה יכול להקדיש בהמה לשלמים בעד חזרו ויהי ממנו ולא עוד אלא שאם הקדיש בהמה לעצמו יכול למכור את חלק הממון שבה ולשייר אותה לעצמו לכפרה ולמנוח והלוקח יוכל למוכרה לממון ולאכילת הבשר אבל לא לכפרה דכ"מ ב"ק י"ג, בתורה שהזיקה דהמתכפר הוא המזיק, מ"מ למוכרה לכפרה לחוד ולשייר לעצמו ממונה אינו יכול דהא לא שני לן בין ק"ק לקק"ל שהמפריש עולתו אינו מוכרה להתכפר בה חזרו, אלא בשקק"ל יכול למוכרה לחזרו להתכפר יחד עם קנין הממון, וכמו כן ס"ל לרבי בפסח דאינו קדוש רק לענין שצריך להקריבו אבל ממנו הוא ויכול למוכרו להקדשה לכל מי שירצה, ומפני זה יכול לקבל מעות הקדש שכבר הוקדשו לפסח והם יוצאין לחולין שאין מקבצן בעד הבהמה הקדושה בעצמה, דנימא אין הקדש מחוללת על הקדש, אלא למען העמידה ברשותו שיהי מעתה ממנו וקרבנו והלכך ממנה זונה על פסחו צריך למעט מפרט לנדור דאלא"ה הוי אחתן וד"ז יליף רבי מקרא דמהיות משה, והא דקאמר

להקדש כלום בחליפיהו, ובתחלת הקדשן הן קדושין להשתמש בתשמיש חולין ג"כ ולקנות בהן כמו שקונין במעות חולין זה יהי תכלית הקדשן ויאלו לחולין וזהו ענין במעות משייר אינש, וכל לליכא שויר בפסח לענין חליפי מעות קדש ליכא גם דין אתנו, שאין שכרה קונה עמם הפסח אלא זכותו של המקדיש הוא בשכרה ועמם הפסח נכנס ברכותה לא בשכרה אלא מדיון חקי הפסח, והלכך מוקי אבוי ההיא דאתנו מוקדשין בקק"ל ואליבא דריה"ג וברייתא דמעות שבידו חולין רבי הוא, והא דמוקי לה כרבי משום דמשמע לי' דהן חולין אף ליקח בהן חלוקה, ועוד דהאי ליגנא מעות שבידו חולין רבי קאמר לה בברייתא, ומיהו הא דאמר רבי מעות שבידו חולין ש"ע"מ כן הקדישו כו' ע"כ לא קאי על פלוגתא דפלוגתאן הוא אפי' במעות חולין כדמוכח בגמ' דמוקי מתני' דתמורה כרבי ולא כרבנן, אף דהתם כמעות חולין דמי, והכא מוקי בגמ' לאבוי דע"מ כן הקדישו ישראל מעות פסחיהן קאמר, אלא ע"כ דבמעות חולין א"ל שום טעם דמעות חולין, ואדרבה איסורא ליקח חלוקה הוי חידוש, וע"כ דמלתא באפי' נפשה קאמר רבי דאם היו מעות פסח הוו בידו חולין וזהו בין לרבי ובין לרבנן למר ליקח בו חלוקה ולמר ליקח בו מלה ומרור. וכבר כתבו רש"י ותו' בתחילת הסוגיא דפריך היאך הקדש חל על הקדש דקים לי' דבהכי איירי דבמעות חולין פשיטא שהן חולין, ומיהו ליגנא דברייתא אס ימעט הבית כו' משמע קתא דאף דדמי חולין אכטריך לאשמעינן.

ונראה דאם עבר זמן מלה ומרור דמיו חולין לכל דבר אף לרבנן כיון דהיו ראויין למלה ומרור בשעת מכירה וכו'.

ג) כ"ז ב' תוד"ה הפריש, קשה לריב"א כו' ונראה לר"י דכל כה"ג גמירי לה דרועה, נראה דאין כוונת ר"י דאף במקדיש על תנאי צריך רעיה, דזה לא מסתבר כלל אלא נראה דה"ק דכל זמן שהוא חייב קרבן יכול להפריש לחובתו כמה קרבנות דאף שהפריש אחת יכול להפריש אחרת ולהתכפר בה דאין הפרשתו ראשונה עושה אותו כלאו בר חיובא דהאי קרבן, והלכך כשמקדיש מתחילה שתיס יש לשני' דין מותר חטאת ואזלא לקיץ המזבח, וגדולה מזו אמרינן מנחות ס"ד א' דאפי' כבר שחטה לראשונה יכול לשחוט אחרת ולהתכפר בשני' והתם בק"ל איירי, ונראה דה"ה בחטאת יחיד, ובאמת קשה להבין קושית ריב"א דאין קדושה חלה על שני' בשביל שהפריש כבר, ואולי כונת ריב"א דודאי אס מקדישה להקריב שתיס אינה קדושה, ואי מקדישה להתכפר בשני' זהו ראוי להקרא נתכפרו בעליה באחרת, ובזה השיב ר"י דכה"ג רועה, וכו'.

ד) ס"ט א' נמנין ומושכין את ידיהן ממנו עד שיסחט, לכאורה לא חלוקה פסח מכל הקרבנות אלא בדין נמנין דבחטאות ואשם אין יכול ליתנו לחצירו המחויב חטאת כמותו, אבל דין מושכין את ידיהן זהו בכל הקרבנות וכמ"ס סק"ג דיכול להקדיש אחרת ולהתכפר בה ומיהו איכא חדוש בפסח דיכול למשוך ידו דאילו בשאר קרבנות במתכפר באחרת לא פקע שם בעלים מראשונה ובחטאת מתה ובאשם רועה, מיהו חדוש זה הוא בכלל נמנין

קממעט אכילת היום שלא יאכל עד הלילה ולמלא הוא מותר פסח ונאכל ליום ולילה וכו'.

ה) פ"ט ב' היאך הקדש חל על הקדש כו' אמר אבוי אי לאו כו' והשתא כו' נראה דפסח וקדשים קלים דיכול למוכרן יש בהו ענין ממון וענין הקדש ואי אפשר לומר שמכירתו כמכירת חפץ שהרי אינו נותן ללוקח אלא הקדש, ואי אפשר לומר שאין כאן מכירה וחליפין כלל שהרי התורה נתנה לו רשות ליתן ולמכור לכל מי שירצה, והלכך אמרינן דבאמת יש כאן כח מכר וזכות של מכירת חפץ, ולכו"ע בקק"ל ואליבא דריה"ג יכול לקבל מן הלוקח מעות שלמים והן בידו חולין דכח המכירה שיש ביד המוכר חשיב במכירת הקרבן לענין זה כמכירת חפץ וראוין מעות שלמים להתחלל במכירה זו, וכן בנותן שלמיו לזונה חשיב אתנו, דקנתה בשכרה, ואינו מתנה בעלמא, כיון דחזינן דמעות הקדש מתחללים במכירה זו, ולר' אושעיא ה"ה בפסח ממנה זונה על פסחו חשיב אתנו ומעות פסח מתחללין במכירה זו, והלכך מוקים מתני' דנתן לה מוקדשין באתונה בממנה זונה על פסחו, וברייתא דממנה אחרים על פסחו מעות שבידו חולין משום דמתחללין, והא דאמר אפי' בפסחו משייר אינש לאו דדעת המקדיש תלוי הדבר אלא ענין מלות הפסח כך הוא שהרי אמרה תורה נמנין ומושכין את ידיהן ונתנה לו רשות המכירה והא דמוקי כרבי ולא כרבנן, לא משום דרבנן לית להו שויר בפסח דהא לא נחלקו רבנן דמעות פסח מתחללין, אלא לפי שגחלקו רבנן דמעות שבידו אינו לוקח בהן אלא מלה ומרור, והיינו אפי' בלקח מעות חולין, והיינו טעמא משום דראוי לומר דאפי' בלקח מעות חולין יהיו בידו הקדש שהרי קנו מעות הללו ולא נתן משלו כלום והוי כחליפי הקדש, אלא דלא אזלינן בתר הקדש כיון שגשאר ההקדש כמו שהיה, ובזה ס"ל לרבנן דלא הותר אלא למלה ומרור, אבל לא לחלוקה דלענין חלוקה אמרינן דהוא חליפי הקדש, והלכך ממנה זונה על פסחו לא חשיב אתנו שהרי אין לו רשות להוציא מעות שמקבל בעד הפסח לשכר זונה, והלכך כשקובע בתחילה מכירת הפסח על זה לא הוי מכירה כלל, ולא מתוקמא מתני' כרבנן, וברייתא דממנה אחרים על פסחו מעות שבידו חולין, אחי נמי כרבי מהאי טעמא דמשמע דהן חולין אף ליקח בהן חלוקה, ומיהו למ"ד דאף רבי לא קאמר אלא במלה ומרור אבל חלוקה לא ע"כ הא דקתני מעות שבידו חולין היינו ליקח בהן מלה ומרור וכמ"ס תו' ד"ה כי.

ו) ולאבוי בפסח לא משייר אינש, פי' אע"ג דיס לו זכות המכירה ולהעמיד הפסח ביד הזוכה אותו, מ"מ אין ראוי מעות הקדש להתחלל במכירה זו, כיון דאין כאן חליפי חולין בקדש, אלא קדש בקדש אלא היינו טעמא דמעות יוצאין לחולין דמעות שהוקדשו להמציא לבעלים פסח כל ידיהן אינן קדושין רק לתכלית זו, וכיון שמוציאין לקנות פסחים מקדשים ע"י שנתנה התורה למקדישן זכות המכירה וליקח מעות במכירה זו ראויין מעות שהוקדשו לפסח ליתנו במכירה זו, ולכאף לחולין במכירה זו אף שלא הכניסו

ומה לי מיאנו בהקרבנות, אבל ליסנא דגמ' משמע להו בהמשכה שמוסרין חלקו לאחיהן וזה לא מש"ל אלא לר"ס, והנה מבואר מדבריהם דמתו או נטמאו מקצת בעלים הפסח כשר, דלין הפסח אינו כלין חטאת שמת אחד מן השותפין לאמר בהוריות ו' א' לאינו קרב, דפסח מינתק למנויו הנשארין, והכי נמי אמרינן לקמן ז"ח א' המפריש פסחו ומת לא יביאנו בנו אחריו לשם פסח נראה דהיינו טעמא דלא חשיב ירושה כמקח דכיון דלרבי דעת בעלים כדלמא נדרים ז"ו א' הפריש פסח ע"ח לא עשה כלום, ונראה דאשמעינן דלא מהני זכין לאדם שלא בפניו בזה דענין הקרבן כריד דעת וא"כ אף ירושה לא מהני, ומיהו לפ"ז באמר קדם מיתת האב שרצונו להמנות על הפסח בירושתו מביאו אח"כ לשם פסח ולא משמע כן, ואולי בירושה לא חשיב זוכה מאביו אלא התורה הקנתו כשכלתה קנין המוריש, וחשיב לעולם כנשאר בלא בעלים וז"ע, ואמרינן תו התם דאם הי' בנו מנוי עליו מביאו לשם פסח, וחזינו לחלקו של אב אינו פוסל את הפסח, וא"כ ה"ה במנוי עליו אחר שאינו יורשו ג"כ הפסח כשר, ומשמע דכן הוא דין שותפת הפסח שהוא שייך כולו להנשארין בשעת מותו, ואין היורשין זוכין בו כלום בין שמת אחד מהם קדם זריקה או לאחר זריקה.

אח"כ מלאתי בס' מלבושי יו"ט סי' כ"ח ס' ב' דאין מינוי פסח ענין קנין אינו יורש את הפסח מאביו נראה דה"ט דאין מינוי פסח ענין קנין ממון אלא כח שנתנה תורה לבעל הפסח אע"ג דחשיב גם קנין ממון שהרי חל על הפסח שם אהתן זונה וחשבינן לי' כממון שקנתה בשכרה כדלמא ז' א' היינו אחר שיש לו כח המינוי, והלכך יורש אינו זוכה בכח המינוי כיון שאינו נעשה בעלים על קרבן אביו אף בעולה ושלמים כדלמא זכאים ז' ב' מקופיא מכפר ובפסח לא סגי מקופיא והלכך לא חשיב בעלים להמנות את עצמו וירושא לא חשוב מינוי מן האב שאין ירושה מינוי אלא עיולי ממון ליד היורש ואחד מן המנוים שמת כריד דעת האחרים להמנותו ומה שהק' הגרי"ט ז"ל שם על דברי תו' רי"ד הא אי אפשר למיתה בלא גסיסה וכדלמא יצמות ע"ט ב' אין לך אדם שאינו סרים חמה שעה אחת קדם למיתתו וא"כ אפשר לי' הפסח מפני שאין לו בעלים וע"כ ז"ל דאע"ג דלמא שם דאם היה אביו גוסס בחיות לא מקרי נראה ונדחה כיון שהבעלים בחיות גוסס ואינו עומד על הרוב להיות ראוי לאכילה מ"מ לא מפסל עדיין משום שאין לו בעלים כיון שאפשר לי' להברא ולאכול פסחו וראוי אדם זה להיות בעלים על הפסח אף שאין ראוי לשחוט עליו פסח וז"ע.

(ו) נדרים ז"ה ב' הכל כריכין דעת חוץ ממחוסרי כפרה כו' נראה דהיינו מדין זכין לאדם אלא בכל הקרבנות כריד דעת הבעלים וריטיו וזהו תנאי בקרבן, וזהו אמרינן דקרבן מחוסרי כפרה א"כ תנאי הידיעה מהא דקטנים ראויין להיות מתכפרין, אבל כשמוחה אין מקדישין ואין מקריבין על כרחו, ולא מצינו בקטן אלא שלא מדעתו אבל לא נגד רצונו, והא דפריך לקמן ז"ו א' יפריש פסח על חצרו כו' נראה דלפי מאי דס"ד קה לבית אבות לאורייתא, מ"מ

דקתני, והוי נמנין ומושכין חד מילתא דליכא מינוי בלא המשכה, ומיהו י"ס להסתפק במשך ידו מפסחו ולא במכירה לאחרים אלא שהשאינו בלא בעלים ועדיין לא הקריב פסח אחר, אי מהני בו משיכת ידו לפוסלו, ואף אם יחזור בו לא מהני שכבר נדחה מפסח ואפי' למ"ד בע"ח אינן נדחין נראה דפסול לאינו בעלים להקדישו שוב לפסח, ולכאורה י"ס להביא רא'י מהא דתנן ע"א ב', שחטו ונודע שמשכו הבעלים את ידם כו' ואי ליכא משיכת ידים אלא במכירה א"כ הפסח כשר לחצורה השני, ומיהו י"ל דשחטו לשם בעלים הראשונים ופסול משום שלא למנויו ואשמעינן דאע"ג דבריטא שלא למנויו חייב הכא פטור, א"נ בשחטו בשעת משיכת ידו בכל הקרבנות כה"ג פסול כדלמא נדרים ז"ה ב' דבכל הקרבנות כריכין דעת, וכדלמא כריתות ז' א' היכי דלמא לא תקריב כו' דכתיב יקריב אותו לרצונו, ואע"ג דהכא רואה הקרבה אלא שרואה באחר מ"מ י"ל דאין מקריב על כרחו.

ועוד י"ס לפרש דמייירי שכבר נתכפר באחר, ומיהו י"ס להביא רא'י מהא דנחלקו ר"ס ורבנן בסוגין דלר"ס מושכין ידיהן עד שיזרק הדם והאי מושכין לא מש"ל במכירה דהא מודה ר"ס דאין נמנין לאחר שחיטה, וע"כ שמושכין ומשאיירינהו בלא בעלים לפוסלו ואי כשהקריבו פסח אחר לא פליגי רבנן עלי' דר"ס דהמשכה זו לא ילפינן מקרא דמהיות משה אלא בכל הקרבנות ישנה המשכה זו, ומיהו י"ס לפרש דמייירי כשאחד מבני חצורה מושך ידו ומניח חלקו לבני החצורה, ומיהו לפירוש זה כריד טעם דהא דנחלקו רבנן דלא מהני המשכה וקשה איך מהני לי' זריקה על כרחו ואפשר דלרבנן דלא מהני המשכה באמת הפסח פסול משום חלקו שזרק על כרחו, ועוד י"ס לפרש דמשך ידו וחזר בו דלר"ס דמהני המשכה תו אינו חוזר ונמנה לאחר שחיטה אף שהוא קדם זריקה, ולרבנן חוזר בו וזורקין עליו את הדם, ועוד רא'י ממש"כ תו' ז"ו ב' ד"ה קדם דמשכו בעלים ידם לא מיקרי דחי' בידים, וזה מוכח בגמ' ע"ג ב' דפריך דרב לית לי' בע"ח נדחים ולא חשיב לי' דחי' בידים. ומיהו י"ל דפריך אמתו ונטמאון ואי אפשר לפרש דבריהם אלא במשכו ידיהם והשאיירו בלא בעלים ולא במכרו לאחר דאין זה דחי' ולא בנתכפר באחר דזה הוי דחי' בידים ולא באינו רואה בהקרבנות דזה לא הוי דחי' דחי' בעי הדך ב' ומקריב לי', אלא ע"כ דמהני משיכת בעלים להשאיירו בלא בעלים, ונראה רא'י ברורה לזה מסוגיא ע"ג ב' דתניא התם ר"י בנו של ריב"ז אומר אם י"ס שהות כו' אם משכו כו' ותעובר לורתו כו' אלמא שלמים נינהו ופסוליהו משום אחר תמיד, ואי במשכו בעלים ומכרו לאחר או דלא ניחא לי' בהקרבנות פסולו בגופו הוא וכמש"כ תוס' ד"ה בדם, ואי כשנתכפר באחר הוא דחי' בידים ולכו"ע חשיב פסולו בגופו, אלא ע"כ שהשאיירו בלא בעלים.

(ה) ע"ח ב' תוד"ה שאני, והא בשעת זריקה כו' למש"כ סק"ד מודים חכמים דאין זורקין עליהן על כרחם כשמשכו ידם, מיהו זהו בכלל מש"כ בסוף דבריהם שנטמאו מקצתן דמה לי נטמאו

שחיטה בהלך דינוני ולרב ששת אם שחטו עליו לא הוראה ושיעור ט"ו מילין הוא בחלות היום ומחלות ולהלן משתער שיעור דרך רחוקה לפי ערך הזמן הנשאר, ונראה לאם הי' בדרך רחוקה בחלות ובא בסוסים ופרדים חייב להקריב פסחו ללא שייך לחוי בצעלים אבל הרמב"ם ז"ל פ"ה ה"ט מק"פ מפרש דשעור ט"ו מיל היינו מעלות השחר עד פלגא דיומא וכל שאינו יכול ליכנס בתחילת זמן שחיטה והיינו בחלות נקרא דרך רחוקה ומבואר מזה דאפי' אם נכנס אחר חלות לירושלים אינו חייב להביא פסחו דאי איתא דאי נכנס לירושלים חייב אע"ג דנכנס אחר חלות א"כ אין תלוי שיעור דרך רחוקה בהיותו רחוק מתחילת היום כלום אלא הכל תלוי במקום שהוא נמצא בחלות היום שאם הי' בתחילת היום רחוק ט"ו מילין ונכנס אחר"כ תוך ט"ו מיל לא חשיב דרך רחוקה שהרי יכול ליכנס לירושלים אחר חלות בהילוך דינוני וכיון שיכנס יתחייב בפסח ונמצא שאין דרך רחוקה מעכבתו ולא יתכן שיהא פטור מחמת דרך רחוקה אלא א"כ הוא רחוק ט"ו מיל בחלות היום ומדלתי הרמב"ם ז"ל שיעור דרך רחוקה בתחילת היום ע"כ דעתו ז"ל דאף אם יכנס לאחר חלות הוא פטור מחמת דרך רחוקה ולפי"ז אף אם זרקו עליו לא הוראה דהא קיי"ל כרב ששת.

ויש לעי' לדעת הרמב"ם אם הי' בתחילת היום מן המודיעים ולפנים ושהה שם שעה או שעתים ועכשיו אינו יכול להגיע לירושלים עד חלות אם מיקרי דרך רחוקה דלכאורה מסתבר דמיקרי דרך רחוקה כיון שסוף סוף לא יוכל להגיע לתחילת זמן שחיטה שזהו עיקר תחילת זמן חיובו אבל קשה לפ"ז הא דאמר פ"ט א' ש"מ י"ג ברירה משמע דאי י"ג ברירה נחא ואמאי הלא הי' בדרך רחוקה ברגע חלות היום ולדעת הרמב"ם כל שנכנס לירושלים אחר חלות אין שוחטין וזורקין עליו.

רמב"ם פ"ז מק"פ ה"ו כתב שאין משערינן רוב הצבור בכל הגמין אלא באותן שבאים בעזרה להביא פסחיהן וכתב הכ"מ דמקורו בירושלמי ויש לתמוה דהא בגמ' דידן ז"ל ד' אמרינן כמאן אזלא כו' בטמאין הלך כו' ולא מפרשינן הא דרב יצחק בר יוסף כמו שפירשו הר"מ, ומיהו י"ל דבגמ' ידע דהאי רב יצחק בר יוסף הוא משום דרך רחוקה כר' אליעזר אבל קשה דלעיל פ' א' הי' מחאה טהורין ומחאה טמאין משלחין אחד מהם לדרך רחוקה או מטמאין אותו בטומאת קרן ול"ל כולי האי ימסרו פסח אחד של הטהורין ביד טמא לשוחטו והטהור ילך לביתו, ועו"ק לדעת הרמב"ם דאפי' רוב הצבור טהורין אם שלחו פסחיהן ביד הטמאים עושין בטומאה א"כ היו רובן זבין ומעוטן טמאים מתים אמאי אינן עושין בראשון דהוי מעוטא כדאמר שם הלא רוב הגכנסים לעזרה הם טמאי מתים.

ל"ד א' ת"ר כו' עומד לפנים ואינו יכול, רש"י פי' שיכול לבוא יחידי, קשה דאין זה אונס כלל ואפשר לפרש שיכול לבוא בשעת חילה ואינו יכול לבוא בשעת עשי' וכיון דלא הי' דרך רחוקה חייב לעשות פסח ע"י שליח וזבאופן שיכול למסור שליחותיה

אינו צעלים לימשוך ידם ממנו, וכו"מ מהא דמבואר פ"ח ח' דאי שה לבית אבות לאורייתא גם אפטרופסים שוחטין על הקטן מדלאורייתא וענין אפטרופוס ליכא בדלאורייתא אלא ודאי מדין זכות הוא דאי לאורייתא הוא ע"כ מביא אדם פסח על חזרון דודאי אי הי קיימינן לאדם מפריש פסחו על חזרו, מ"מ אין המקדיש צעלים למשוך ידו ממנו אחר"כ שאין המקדיש צעלים אלא שליח וכיון שעשה שליחותו הרי הוא כאיש אחר, ואם איתא דשה לבית אבות לאורייתא הוא אף למשוך ידם וא"כ האב הוא בעל הקרבן אף אחר שהקדיש אלא שכן הוא מצוה להביא לכל ביתו, א"כ אין כלל מזה להפריש פסח על חזרו ומיהו קשה דהאמר פ"ח א' דמביא על עצדו בע"כ אף שהוא מוחה ומשמע שהוא מדין שה לבית אבות לאורייתא לענין עצדו, ואולי הוא מדין עצד שהוא מוכרח לראונו אבל אין זה טעם לענין מצוה וז"ע.

[א"ה, ע"ע לעיל דף פ"ח א' ד"ה וכולן].

ל"א א' ל"ג אלא גל עגול כו', לכאורה קשה הא תנן פט"ו דאהלות דתבן ובטלו עושה ראויא אבל לא בטלו לא, וכן עפר ועתיד לפנותו וכדאמר סוכה ד' א' והכא הגל עתיד לפנותו בשביל פיקוח נפש ואינו בטל, וא"כ העפר והאבנים שלמעלה נעשין אהל לחוץ בפני הטומאה כיון שגבוהין מן המת טפה, ומכאן ראי' דדוקא תבן בבית בעי ביטול כיון דהבית אהל קבע אין תבן בלא ביטול מצטלו אבל כל שאין כאן אהל קבע לעולם חשיב ראויא וכמש"כ אהללות סי' י"ב סק"ז.

ל"ב א' אמר רבא כו' מורע מאי היא דתניא כו', בתורע"א הקשה למש"כ תו' זכאים ל"ג ב' דאפי' אי ביאה במקלט שמה ביאה לענין עשה ול"ת אבל לא לענין כרת שרינן לי' להכניס בהונות דיבא עשה דפסח שיש בו כרת וידחה עשה ול"ת של ביאה במקלט שאין בה כרת מאי שייך לא העמידו דבריהם הא כל עיקר גזרת חכמים בטב"י משום לתא דבעל קרי וב"ק גופי' ראוי להתיר משום פסח כגון אם אינו יכול לטבול עד סמוך לערב דיבא עשה דפסח שיש בו כרת וידחה עשה דשלוש טמאים דאין בו כרת ונראה דהא דגזרו בטב"י שלא יכנס למחנה לוי' אינו משום לתא דבע"ק קדם טבילה אלא דגזרינן מחנה לוי' אטו מחנה שכינה תדע שהרי לא חסרו אלא בעזרת נשים לא בכל מחנה לוי' כמש"כ התו' בסוגין ואיסור כניסת טב"י הוא בכל טב"י אף באותן שמוותרין לכנס למחנה לוי' קדם טבילה כמבואר בתוס' וע"כ דעשו חכמים הרחקה בעז"ז כדי שלא יכנס לעזרת ישראל וכיון דגזרת חכמים בטב"י במחנה לוי' הוא משום לתא דמחנה שכינה שיש בו כרת שפיר הי' מקום לומר להעמיד דבריהם במקום כרת ולדחותו מפסח אלא שלא העמידו כאן דבריהם.

ל"ג ב', בפירש"י ותו' מבואר דבחלות שהוא התחלת זמן שחיטה כריך שיהי' חוץ למודיעים כדי שלא יוכל להגיע עד סוף זמן שחיטה ונראה דאף אם הוא מן המודיעים ולפנים בשעה או שתיים אחר חלות חשיב דרך רחוקה כל שאין יכול ליכנס עד סוף זמן

דמאי עייל כו' ול"ל להאריך בזה לפרוך בפשיטות למה ערל שלא מל חייב כרת לר"א הרי הוא בדרך רחוקה א"י כדפרישית וכל סוגיא דלעיל ס"ט דפריך מערל שלא מל כו' ומצרייתא דיכול לא יהא ענוש כרת כו' ערל וטמא שרץ כו' לאציי הוא אליבא דכו"ע ולרבא רבא ליטב דברי ר"א אף לת"ק דר' יוסי בר' יהודה אבל לריב"ז ולתנא דמשנתנו דס"ל דדרך רחוקה הוא חוץ לאסקופת העזרה ודאי לר"א כל היכי דגברא לא חזי אינו חייב למיתקן נפשי' וקס לי' תירוצא דרבא שם.

ולפי"ז קטן אין מחמין לו חמין להברותו למולו בשבת אליבא דר"א דהא דמסיק דלע"ג דלח חזי רמי חיובא עלי' אינו אלא אליבא דת"ק דר' יוסי בר' יהודה אבל לריב"ז ולתנא דידן אליבא דר"א כל היכא דלח חזי לא רמי חיובא עלי' וכן משמע לי' הגמרא שם אלא אמר רבא הכל חולין כו' אין מחמין לו חמין כו' משמע דקיימי הכי במסקנא ומיהו י"ל דלכולי עלמא בעלמא אמרינן כל היכא דלח חזי לא רמי חיובא עלי' והכא בפסח שאני דרבי קרא והאיכא כדאמר שם בגמ'.

ל"ה א' תוד"ה מיבעי, קשה לרשב"א דחיפוק לי' כו', משמע מדבריהם דר"י דלית לי' אין שוחטין את הפסח על היחיד אית לי' גם בפ"ט כן, וקשה טובא דביומא נ"א א' אמר דאין תמורה בפסח לר"י דאין שוחטין את הפסח עה"י, ופריך ולוקמי בפסח שני משמע דפשיטא להו בגמ' דמורה ר"י בפ"ט דנשחט עה"י בזמן שהוא יחידי בפ"ט וכדכתיב איש איש משמע אפי' יחידי, והא דאמרו כאן אין שוחטין היינו דכמה דאפשר לאהדורי מהדרינן וכלפי זה שאי אפשר לומר בפ"ט שיעכב דין יחיד פירשו בגמ' דקרא דיעשו אותו היינו למאור ולפ"ז גם לר"י דלית לי' בפסח ראשון אין שוחטין והיינו לעיכובא [וכדמוכח ביומא שם דליכא תמורה בפסח לר"י ואי הקרבן כשר דין הוא דעושה תמורה] איכא למדרש יעשו אותו בפ"ט למאור, ולדין דלית לן כו' יוסי דשוחטין על היחיד מ"מ למאור אית לן כמש"כ הר"מ פ"ב ה"ב דלח גרע פ"ר מפ"ט וכמש"כ הכ"מ שם, ור"ת מנ"ל לגמ' למדרש למאור נימא לעכב בזמן דאיכא שנים אבל בזמן דליכא אלא יחיד מביא פסח ביחיד וי"ל דלא מסתבר למדרש הכי דכיון דאפשר ביחיד ודאי אינו מעכב דין יחיד לעולם, והאי אהדורי דמהדרינן פרש"י כגון לטמא אחד בשרץ ול"ע דהא אמר לעיל ס"ט ב' דט"ס שלא טבל בכרת ואע"ג דבעבד פ"ט אינו בהכרת כדאמר לעיל ל"ז א' מ"מ אין חילוק בין אי מטמאין אותו לנמנע מלהקריב בזמן שהוא טהור שהרי גם מזידין מביאין פ"ט כדאמר לעיל שם, אבל ודאי אין ראוי שימנע מלהביא פסח כדי שיהיה לו לחברו שני, ול' הגמ' יס לפרש להדר אחר חזירו שיסכים עמו וכל' הר"מ פ"ב ה"ב בפסח ראשון שמשדלין לכתחלה להמנות שני.

ל"ו א' פ"מ מקחו מצעשור כו' יס להסתפק אי האי מקח היינו קדוש או סגי במזמינו לכך ואע"ג דיס בכלל המקרא גם הקדש כדדרשין רפ"ב דקדושין מ"מ במאות בעשור אפשר דסגי בהכנה

לחברו וחברו לחברו עד שיגיע שליתוחו להעומד בירושלים מיהו לרב יהודה דאמר א"א ליכנס בשעת אכילה א"א לפרש כן.

יט לעי' הי' עומד מן המודיעים ולפנים והפסיקו נהר אי הוי כהפסיקו גמלים ולא חשיב דרך רחוקה או דלמא כיון דעיקר דרכו הוא בהקפת הגהר שהוא יותר מט"ו מיל חשיב דרך רחוקה והפסיקוהו גמלים שאני דאינו אלא מקרה ועראי ועי' תו' ל"ג ב' ד"ה רב יהודה וי"ל דאיתתוס דרכים כו'.

ל"ז ב' רבא אמר תנאי היא, לכאור' משמע דרבא אית לי' דדרך רחוקה לטמא אבל אי אפשר לומר כן דל"כ איך אמר ר"א לעיל ס"ה ב' ועלי' חזי דן מה תועלת יס בהזאה הלל סו"ס לא יוכל ליכנס בעזרה עד ביאת השמש והו"ל דרך רחוקה ותנא דידן ס"ל אליבא דר' אליעזר דדרך רחוקה הוא חוץ לאסקופת עזרה ולרב ששת דלית לי' מדחא דחי' רחמנא לא מצי עביד כלל פסח ואפי' לרב נחמן אינו אלא רשות, ולכן נראה דגם רבא מודה דאין דרך רחוקה לטמא ולפיכך טבול יום שוחטין וזורקין עליו אף לר"א דלא מקרי דרך רחוקה אלא מי שיכול ליכנס ואינו נכנס אלא דלא מסתבר לי' לרבא אליבא דר' אליעזר לחייב כרת גברא דלא חזי משום דלא מיתקן נפשי' דהרי כל דרך רחוקה לר"א מצי עייל ואפ"ה פטרי' רחמנא ולא שייך למימר מיחס הוא דחס רחמנא עלי' כיון דדרך רחוקה לר"א הוא חוץ לאסקופת עזרה אין כאן טורח ולפיכך לא מסתבר לחלק בין דרך רחוקה לערל וטמא ולפיכך מוקים רבא הא דתניא ערל שלא מל חייב כרת כת"ק דר' יוסי בר' יהודה דסבירא לי' אליבא דר' אליעזר דדרך רחוקה הוא חוץ לחומת ירושלים וזוהי שפיר י"ל דמיחס הוא דחס רחמנא עלי' [ומיהו קשה לחלק בין חוץ לאסקופת עזרה ובין חוץ ירושלים ולמימר דבחוז ירושלים שייך למימר מיחס חס רחמנא עלי' ולפיכך פי' בתוס' דהאי תנא דס"ל אליבא דר"א ערל שלא מל ענוש כרת סבר דר"א לא פליג בשעור דרך רחוקה וגם לר"א דרך רחוקה הוא מן המודיעים ולחוז ותלתא תנאי אליבא דר"א] משא"כ בערל וטמא הואיל ומאי מיתקן נפשי' חייב כרת ולפי"ז י"ל דאף אם הערל הוא חוץ לחומת ירושלים חייב כרת שאין דרך רחוקה לטמא.

ולציי ס"ל לחלק בין דרך רחוקה לערל וטמא אפילו לר"א דאמר דרך רחוקה היינו חוץ לאסקופת עזרה וגזרת הכתוב הוא בדרך רחוקה דלע"ג דמאי מיתקן נפשי' פטרו רחמנא אבל ערל וטמא חייב למיתקן נפשי' והא דפריך בגמ' ואע"ג דמאי עייל והתניא ערל שלא מל כו' לא פריך משום דהא ערל הוא בדרך רחוקה דאפי' אם הערל הוא בעזרה קשיא לי' כי היכי דפטרה רחמנא בדרך רחוקה דלע"ג דמאי מיתקן נפשי' כיון דהשתא לא חזי ה"נ דין הוא למפטר ערל וטמא דלע"ג דמאי מיתקן נפשי', וכ"נ דאין לומר דקושית הגמ' הוא מפני שערל הוא בדרך רחוקה דמאין פסיקא לי' דלמא בערל שבעזרה קאמר דהא ר"א לא מרבה ערל כטמא יצמות ע' א' ועי' חגיגה ד' ב', וכן משמע לי' הגמ' ואע"ג

לרבותנו בתו' דשפיר י"ל דאינו ממעט אלא ביקור, ובתו' פירשו כיון דאין ביקור אין מקח ור"ל שם מצוה ליקח בעשור ע"כ צריך לבקרו דלמא בע"מ הוא ואינו ראוי ללקיחה, וזה לא יתכן אלא אם ביקור אינו מעכב אבל לר"י דביקור מעכב י"ל דהוה למעוטי עיכוב אבל מצוה איכא, ואי קיחה א"ל להקדיש י"ל דאפי' בע"מ עובר כשר, ועוד אי משום חשך מוס אין חיוב מה"ת אלא מדת זריזות, ועוד קשה בחפזון נמי נימא למעוטי פ"ש כמו שהגיהו תו' בקושיא ועוד למה לא תני לעיל כ"ה א' דפ"ר טעון ביקור ואין השני טעון ביקור ועוד הא כתיב ככל חוקת הפסח וזה מצוה שבגופו ואי אתא קרא הזה ואפקי' נימא דממעט פ"ר ואתא קרא ואפקי' ולכ"נ דהר"מ פירש פסח שני דכותי' דאמר אינו פסח שני שבאיייר אלא קאמר דהוה ש"ל ביקור אינו ממעט תמיד וממעט פסח וקרא ה"ק בחדש הזה ש"ל שנה שיואלים ממארים צריך שימור אבל בפסח שבניסן שנה השנית לא אבל תמיד לא אימעט, ומשום דבעי למימר דממעט רק פסח דכותי' נקט לי' בלשון ראשון ושני ור"ל פסח הראשון שהקריבו ישראל ושני שעתידין להקריב ובכלל שני כל פסחי דורות, ולפ"ז פסח א"ל לא מקח בעשור ולא ביקור ותמיד טעון ביקור ד' ימים קדם אבל לא מקח כדמוכח מנחות שם, ונתיישב מה שלא הביא הר"מ דין ביקור ד' יום בפסח.

ל"ו ב' רבה דאמר קדם שחיטה כו' ר"ז דאמר קדם חלות כו' לקמן כ"ח א' מבואר דפלוגתא ג"כ לענין מתו בעלים דלר"ז דאמר חלות קבע אי הופרש לאחר חלות ומתו בעלים קרב שלמים ולרבה כ"ז שחיטה קובע [יעוין שם ברש"י ד"ה ה"ג רבינא דאמר] ואפי' הופרש אח"כ ומתו בעלים לאח"כ ירעה, והנה מבואר בסוגין דאבוד לא חשיב דחוי ולפיכך כל שהי' אבוד בשעת שחיטה אע"ג דנאבד אחר חלות לא חשיב דחוי וקרב שלמים דהא לרבה כ"ז שחיטה קובע ומ"מ אם נמצא אחר שחיטה קרב ומיני' ילפינן דגם לר"ז אם הי' אבוד בשעת שחיטה אף שהי' קיים בחלות קרב, ואין לומר דהא דתנן לאחר שחיטה קרב היינו נאבד קדם חלות אבל אם נאבד אח"כ אף אם נמצא לאחר שחיטה רועה דהא לקמן ל"ז ב' בעי לשנויי שמואל כרבה ס"ל דאמר שחיטה קבעה ואכתי תקשי דאבד אח"כ בפסח ירעה ואילו בחטאת תמות א"ו דלרבה אף אם הי' קיים שעה אחת בזמן חיוב כל שהוא אבוד בשעת שחיטה קרב וה"ה לר"ז אף אם קבעו חלות כל שהוא אבוד בשעת שחיטה קרב, ונראה דה"ה אם מתו בעלים כשהוא אבוד לא חשיב דחוי.

ולרבה בין שאבד קדם חלות בין שאבד לאח"כ בין שהפריש אחר קדם חלות בין שהפריש אחר לאח"כ כל שהיו שניהם קיימים בשעת שחיטה בין ששחט את הראשון בין ששחט את השני הוי הנשאר דחוי דל"א כשהיו שניהם קיימים בשעת שחיטה אבל אם הי' אבוד בשעת שחיטה אף שנאבד אח"כ לא חשיב דחוי וקרב שלמים. ולר"ז הפריש אח"כ ואבד או הפריש קדם חלות ואבד קדם חלות ולא נמצא עד אח"כ אם הפריש אחר תחתיו אח"כ בין ששחט את הראשון בין ששחט את השני המותר קרב שלמים אבל אם אבד

וכ"מ ברש"י בסוגין שפי' דביקור בלא קיחה מש"ל שבקר ב' ג' בבשים ולוקח אח"כ אחד מהן משמע דאם בקר רק אחד כבר קיים קיחה כיון שיחדו בעשור לפסח, ואמרנו במכילתא שאינו אלא למצוה אבל דיעבד קיחה כשר גם ב"ד ונבמכילתא יליף לה מק"ו ומה עשור שאינו כשר לשחיטה כשר ללקיחה י"ד ששכר לשחיטה אינו דין שכשר ללקיחה ולכאורה אין זה ק"ו כיון דעבר מצות ללקיחה ומשמע במכילתא שם ששם לקח קדם עשור לא קיים מצוה.

ולין ביקור ד' ימים הוא קדם הקדש כדמוכח מנחות מ"ט ב' דלא פריך אלא מפני דתלתא בשבתא וכמ"כ תו' שם ד"ה מכל מקום, ואי גם פסח בעי ביקור ד' ימים וכדמסתמא סוגין לפרש"י ותו' מוכח דסגי בביקור בעודו חולין לעיל ס"ו ב' דאמר דמקדיש לי' בעזרה וכ"מ שבת קמ"ח ב' וכן אמר זכאים י"ב א' דמקדיש לי' ע"פ, ומיהו רשאי להקדישו קדם ביקור ד' ימים ואע"ג דאסור להקדיש בע"מ מ"מ בחד ביקור סגי, ונראה דאם יס' בו מוס עובר תוך ד' ימים לשחיטתו לא חשיב מבוקר דבעינן שלא יהא בו מוס ד' ימים קדם שחיטתו.

ובביקור ד' ימים בתמיד ס"ל לר"י סוכה מ"ב א' דמעכב דיעבד מיהו הר"מ לא הביא דין זה משמע דמפרש דרבנן פליגי וס"ל שאינו מעכב וכמ"כ הגאון מלבי"ם ז"ל פ' ויקרא, מיהו נראה דהא דאמר שם תמים יקדישו אינו ענין להא דר"י דהתם בשאר קרבנות ולכו"ע אין הביקור מעכב אלא למצוה שלא יכשל בהקדש בע"מ ובהקרבנות, והא דאמר ר"י שם בספרא שמעתי ששם שחט תמיד שאינו מבוקר בשבת חייב חטאת דוקא תמיד קאמר ואפשר דליכא מאן דפליג ואפשר לפרש מדאמר לה בל' יחיד פליגי רבנן עלי'.

והג"ה ד' ימים כ"ע אי בכל יום מבקרו או בחד ביקור סגי, והא דתנן פ"ג דתמיד מ"ד דמבקרין אותו קדם שחיטה אפשר שהוא מדרבנן, ומיהו א"כ יס' לחייב בדיקה זו בכל הקרבנות, והא דתנן לעיל ע"א ב' שחטו ונמצא בע"מ חייב חטאת ולא חשיב לי' אונס אין ראוי דחייב לבדוק אלא דמקרי שוגג ולא אונס.

שם בגמ' אלא ההוא הזה למעוטי פסח שני דכותי', לפרש"י קשה דהא המקשן בעי לאוכוחי דהוה אינו מיעוטא דאם הוא מיעוטא איך מרבינן תמיד ופסח דורות, והנה דעת המקשן דמקחו מצעשור וביקור בתמיד ופסח שוין דכולהו אי לאו מיעוטא איכא למילף מפסח מצרים פסח בהיקשא שיהא כל עבודות החדש הזה כזה ותמיד בגז"ש, ואי מיעוטא דהוה מעכב דלא ניליף בכולהו ליכא למילף והמתיר משכב לו דהוה ש"ל ביקור איכא לאוקמי למעוטי פסח שני, והו"ל לשנויי שאני ביקור דהוה למעוטי פ"ש אבל לא יתכן הא דאמר שאני התם דכתיב תשמרו ופסח דורות כו' ופרש"י בניחותא, ומיהו יס' לפרש ופסח דורות נמי הכתיב הוא קושיא ומשני אלא ההוא הזה כו' מיהו קשה נימא דגם הזה דמקחו נמי למעוטי פ"ש ומה שפרש"י דקרא תרויהו ממעט לא ניחא להו

שם שנמצא קדם שחיטה והמיר בו קדם שחיטה, נראה דתמורת הפסח לעולם קרבה שלמים אפי' לרבה דאמר שחיטה קצעה לא אמרינן כשקרב את הפסח תמורתו דחוי' דתמורה הוי לעולם כהפריש ב' פסחים לאחריות לפירש"י שצאמת היא ראוי' לפסח ואף לפי' ר"י בתוד"ה קמ"ל דאינה ראוי' לפסח ואינה חסובה כב' לאחריות מ"מ לא חשיבא דחוי' כיון דאינה ראוי' לפסח וגם לא הופרשה ע"י אבדה ולפי"ז הא דאמר דאם המיר קדם שחיטה תמורתו רועה היינו דוקא כשהקריב את האחר אבל אם הקריב זה שהמיר בו גם התמורה קרבה אבל אם הקריב את האחר וזה שהמיר בו נדחה גם תמורתו נדחה דקדושת התמורה כקדושת זה שהתפס בו. ויש לעי' לפי' ר"י דאין התמורה ראוי' לפסח א"כ תיכף כשהמיר יכול להקריבו ולמה ידחה כשנדחה אח"כ זה שהתפס בו ע"י שהקריב פסח אחר, וי"ע.

ל"ז א' קדם חלות לאו אבוד הוא, נראה דבחטאת נזיר ומאורע שהפרישן במחוסר זמן צבעלים ואבדו והפריש אחרת תחתיה נמי לאו אבוד הוא וחשיב כב' חטאות לאחריות ורועה דאל"כ אכתי תקשי מחטאת מאורע.

שם תוד"ה קדם, דכזה"ג לא איירי בו, קושטא דמלתא קאמרי אבל קושיית הגמ' נתיישבה אפי' אי איירי שמואל בזה דהא צאמת באבד קדם חלות [דהיינו בחטאת אבדת לילה] גם בחטאת רועה. שם אבדות לילה לאו שמה אבודה, לכאורה נראה דאם הפריש פסח אח"כ ואבד והפריש אחר תחתיו ונאנס ולא הקריב שניהן ונדחה לפ"ש וקרב אחד מהם השני ירעה אף לשמואל ור"ז דאמרי חלות קצעה דחלות של פ"ש קצעה וא"כ יש לעי' דאכתי תיקשי דאילו בחטאת כזה"ג הפריש ביום ואבד והפריש אחר תחתיו ביום ולא הקריב שניהן היום והקריב אחד מהן למחר שני' תמות אף שהפסיק הלילה וכשהאיר יום המחרת הו"ל כקדם חלות ואילו בפסח כזה"ג רועה וי"ל דאע"ג דבגמ' חשיב הפרשת לילה כהפרשה קדם חלות כיון דבליילה לאו זמן הקרבה היא מ"מ אם הפריש ביום לא חשיב הלילה הפסק שיחשב יום המחרת כקביעת חלות אבל חלות דפסח שני שפיר קצעה דקרנן בפ"ע הוא.

שם ב' ליטנא אחרינא כו' שמואל כרבה ס"ל, יש לעי' הא מודים חכמים שאם נתכפר בשאינה אבודה אבודה מתה כדאמר תמורה כ"ג א' ואילו הכא במתני' תנן נמצאת קודם שחיטה ירעה אף שנתכפר בשאינה אבודה וסוגין דהכא ע"כ כר' אבא משמי' דרב בתמורה שם דאילו לרב הונא לא נחלקו רבי ורבנן כלל בדין רועה ולא פליגי רק אי עשו תקנה בקדשים וי"ל דעדיפא מינה פריך. ומכאן יש להוכיח דלרבה שאם הקריב את האבוד זה שאינו אבוד רועה כמש"כ לעיל דהא כל עיקר קושיית הגמ' הוא מנתכפר באבודה דשאינה אבודה רועה וה"ל בהביא את האבוד יהא שאינו אבוד רועה וע"ז משני דכרבה ס"ל אלמא דלרבה זה שאינו אבוד רועה.

קדם חלות והפריש אחר קדם חלות ונמצא האבוד קדם חלות ואז בין שחט את הראשון בין שחט את השני המותר ירעה, ואם הפריש אחד קדם חלות ונמצא האבוד אחר חלות אז אם שחט את הראשון השני ירעה ואם שחט את השני הראשון קרב, הקדיש קדם חלות ואבד לאחר חלות ולא נמצא עד אחר שחיטה קרב.

מיהו יל"ע בהפריש קדם חלות ואבד לאחר"ל והפריש אחר תחתיו ואח"כ נמצא קדם שחיטה מי אמרינן דחלות קצעה לי' ושחיטה דחיא לי' או דלמא כיון דאבד והולך להפריש אחר תחתיו בטלה לי' קביעותי' דחלות לענין דחית השחיטה כיון דתחילת סבת הדחיה היתה ע"י אבידה או דלמא אפי' בכה"ג קבעי' חלות ושחיטה דחיא לי', ולכאורה למאי דמשני לקמן אבידת לילה לאו שמה אבידה תקשי הא בחטאת אם הפריש בלילה ואבד ביום והפריש אחר תחתיו ונמצא קדם כפרה לרבי תמות והכא רועה כיון שהי' בשעת חלות, אבל אם נימא דכל שנאבד והולך להפריש אחר תחתיו בטלה לה קביעותי' דחלות ניחא.

והנה הר"מ והראב"ד פ"ד מהק"פ ה"ו פסקו כרבה משום דרבה קאי כחכמים ור"ז כר"א ועוד ר' יוחנן קאי כוותי' כמש"כ הכ"מ שם ואע"ג דרבינא לקמן כ"ח א' מוקי לה לברייתא כמ"ד חלות קצעה י"ל לאו דס"ל הכי אלא מוקי לה לברייתא כר"א וכן הא דאמר רב הונא ברי' דרב יהושע לעיל ע"ג ב' כגון שהפרישו קדם חלות כו' י"ל דמלתא פסיקתא נקט אליבא דכו"ע, ונראה דהא דאמר לעיל ע"ג באשם שניתק לרעי' ושחטו סתם כשר לעולה דלמ"ד בע"ח נדחין נמי במחלוקת שנוי' דלרבה דוקא כשהי' אבוד בשעת כפרה אבל אם הי' קיים בשעת כפרה הו"ל דחוי וכן במתו בעלים הו"ל דחוי אבל לר"ז בכל ענין כשר לעולה ואפשר דלהכי נקט ר"ה ברי' דרב יהושע כגון שהפרישו קדם חלות כו' כדי לאוקמא הא דאשם שניתק לרעי' כשר לעולה בכל ענין וכמ"ד חלות קבע.

והא דנדחה קדם חלות לא חשיב דחוי וקרב שלמים לכו"ע דוקא במתו בעלים או משכו בעלים את ידיהם שחל עליו קדושה מעליא בשעת הקדשו לשם פסח והלכך שפיר מנתיק מפסח לשלמים אבל דחוי מעיקרא אי הוי דחוי כיון דלא חלה עליו קדושת הקרבה כלל אף קדם חלות חשיב דחוי והיינו דתנן המפריש נקבה לפסחו ירעה ואין חלוק בין קדם חלות לאחר"ל. מיהו יל"ע לפי"ז בעברה שנתה דאמרינן ל"ז א' דקרב שלמים כיון דשנתו כלה קדם ערה"פ ולא חלה עליו קדושת הקרבה כלל אמאי לא הוי דחוי כהקדיש זכר בן שתי שנים, ואין לומר דאיידי בעברה שנתה אח"כ דקי"ל שעות פוסלות בקדשים כדאמרי' זבחים כ"ה ב' דא"כ למה קרב כיון דנראה הוא בחלות ונדחה מ"ש ממת בעלים אח"כ, מיהו לרבי דאמר יומא ס"ה ב' דמונין לו שס"ה יום משכ"ל בהקדישו באדר ועברו ב"ד את החודש ואי לא עברוהו הי' כלים לו שס"ה יום בערה"פ וכשעברוהו כלתה שנתו ב"ג, ועוד י"ל שנטמאו בעלים קדם חלות ונדחה לפסח שני ולפ"ש תעבור שנתו.

אפשר להמנות על ז' פסחים כמו שמפרישין ז' פסחים לאחריות וכל אחד קדוש בקדושת הפסח וכשמתכפר באחד מהן השני מותר פסח וקרב שלמים כדלמך ז"ל ז' וה"ל יכול להמנות על ז' פסחים לאחריות ואם יתכפר באחד מהן יהי חלקו לשאר בני חבורה כדין משך אחד מהחבורה את ידו, וומיהו בתו' שם ד"ה הפריש משמע לכאורה דכל ז' לאחריות הוי כתנאי אבל אי אפשר לומר כן שיהי דין רועה ודין קרב שלמים לחולין אלא דהכי הלכתא שיכול להפריש שחים ויהיו שניהם קדושים עד הקרבה והשני יהי דינו כמותר, וז"ע ואפשר דלענין דין פסול פסח הנשאר בלא בעלים צריך שיהי לו בעלים שאין לו פסח אחר, שאם יש לו ז' פסחים והוא ממנה אחד מן השוק על אחד מהן והוא מושך ידו ממנו חשיב כהיה בלא בעלים דכיון דהמקדיש קבע עצמו על פסח השני הרי זה שמסר להאחר כאילו מתחלה לא היה לו בעלים גמור שיקריבנו, והלכך הכא נמי בשעה שראובן מתמנה על פסח שמעון הוי ל' פסח ראובן כז' לאחריות ואי אפשר לו שוב לראובן למסור פסחו לשמעון ולמשוך ידו ממנו דהו"ל פסח ראובן כשעה אחת בלא בעלים ובת אחת נמי לא מהני בזה דהוי כדין כל שאינו בזא"ז אפי' בזא"ל אינו כיון דמתמנה על ז' פסחים אי אפשר לו שוב ברגע זו למנות אחרים ולמשוך ידו וחשיב בשעת מינוי כאילו כבר יש לו ז' לאחריות וז"ע.

ל"ט ז' תוד"ה סמוך למנחה כו' והא דדייק רבא לקמן דחמרא גריר כו', ז"ל דהתוס' אויל לשיטתי [לקמן קי"ז ז' ד"ה רביעין דטעם לא יסתה בין שלישי לרביעי הוא כדמפרש בירו' וומייתי ל' הרשב"ם ק"ח א"ן שלא יסתכר אבל יין שלפני הסעודה אינו משכר ולפ"ז ראית הגמ' היא דודאי חמרא מיגרר גריר דא"ל מסעד סעיד אחי למיכל מזה אכילה גסה, אבל לפירש"ם דטעמא הוא משום דנראה כמוסוף על ד' כוסות ראית הגמ' כך היא, בשלמא א"ל חמרא מיגרר גריר לכן התירו למשתי בין א' לב' אע"ג דנראה כמוסוף אבל אי מסעד סעיד ולאו דוקא אלא לאפוקי ממגרר נקט לשון סעיד צריך ה' לאסור כדי שלא יהא נראה כמוסוף, אבל לעולם לא חיישין לדלמא אתו למיכל אכילה גסה.

ק' א' תוד"ה מפסיקין, ולספרים דגרסי לקמן ראשון כו' הוי עוקרין את השלחן לפני קדוש כדי להפסיק כו' כוונתם דאע"ג דאמר לקמן דאם הביא את השלחן קדם קידוש פורס מפה אע"ג דלכתחילה בעי שיהא הקידוש בשעת עקירת השלחן כדי שתיתי סעודתא ביקרא דשבתא מ"מ לא הטריחוהו לעקר את השלחן וא"כ הכא כשאכל מצעו"י הוי כהביאו לפניו את השלחן ואין להצריך עקירת השלחן בשעת קדוש מ"מ כיון דיטטרך לעקור את השלחן בשעת ברכת המזון תיכף אחר הקדוש דכל עיקר הקדמתו הקידוש לברהמ"ז, הוא רק כדי שיוכל לשותות כוס ברה"מ שפיר מאריכין ל' לעקר השלחן קדם קדוש והוכיחו דבריהם דאין לומר דעקירת השלחן ה' באמת אחר הקדוש מדאמר פורס מפה ומקדש ופריסת מפה הוא במקום עקירת שלחן לר' יהודה אלמא דעקירת

ל"ח א' תוד"ה הא, מ"מ אינו יכול לשלח קרבנותיו כו', לעיל ז"ב ז' כתבו התו' בד"ה הכא דהו"מ למחשב נמי אונן בהדי הגהו דהעמידו דבריהם ומת קדם חלות, וז"ע כוונתם אי ס"ל דהא לאונן אינו משלח קרבנותיו אינו אלא מדרבנן וקרא חסמכתא או דס"ל דמת קדם חלות כיון דלא רמי עלי' עדיין חיובא דפסח העמידו דבריהם ולא התירו לנינות לילה.

שם תוד"ה וס"מ כו' דמשכח"ל כו' כגון ששחט וקבל הדם כו' דראשון ראשון דחוי הוא כו', יס לעי' הא הו"ל כנשפך מן האורא על הרצפה ואספו וזה לא חשיב קבלה כדתנן זכחים כ"ה א' דה"נ כיון שלא נתקדש הדם מתחילת ביאתו בכלי שרת לא חשיב קבלה והא דאמר זכחים ע"ה א' אבל נפל דם לתוך מים ראשון ראשון בטל י"ל נמי משום דלא חשיב קבלה והא דאמר שם לענין כיסוי אינו כן לפי שאין דיחוי אלא מות לא שטעם הקדשים משום דחוי אלא קושטא דמילתא הכי הוא דבדם קדשים אף אי ה' חשוב קבלה ה' נפסל מטעם דחי' ובדם כסוי ליכא תורת דחוי ומיהו באמת דם קדשים לא חשיב קבלה וא"ל לטעם דחוי, ואפשר דאי לא מטעם דחוי הוי שפיר חשיב קבלה כיון דיכול להוסיף עליהן ולהכשירן מעיקרא קדשי על תנאי זה והוי כקבל טפין טפין דכל טפה שפיר מתקדש אף שאין זה שיעור הזי'.

שם רש"י ד"ה ש"מ יס דיחוי בדמים ותמיה לי אמאי גרע ממותר הפסח כו', לכאורה אדרבה תקשה מ"ס נקבה לפסחו מפסח שנשאר בלא בעלים דאקבע לשלמים ואף אם יומם ויפדה לא יביא בדמיו פסח, ובהא דהאשה פ"ט א' כבר האריכו תו' שם, ומיהו אין רא' מפסח שנשאר בלא בעלים כמ"ס לעיל, אבל מ"מ י"ל דמפריש נקבה לפסחו אידחי לגמרי מפסח ואקבע שלמים וזה גם דעת ר"ח בתו' זכחים י"ב א' ד"ה ש"מ ועיי"ש.

שם בגמ' דמית האב אימת כו' נראה דאמתנ' ודאי לא קשיא ל' דשפיר איכא למימר דמית קדם חלות, והלכך קרב שלמים, והא דתנן לא יביאו בנו לשם פסח דמשמע דבר הבאת פסח הוא, אין זה דיוקא דמתני' עיקר דינא אשמעינן דהוי ל' שלמים וקרב שלמים ופקע שם פסח מיני', ולא קשיא ל' אלא דבריייתא דקתני בהדיא יביאו לשם פסח והיכי מש"ל, א"נ מתנ' שפיר י"ל פסח שני או ללדדן אבל דבריייתא דקתני יביאו הו"ל לפרש כמו שפירש בשלמים בשעה עשר, אבל אין לומר דכל הני תירוטי הוא גם אמתנ' דהא דר"א לא יתכן דמתנ' ע"כ כמ"ד בע"ה נדחים.

ל"ח ז' רש"י ד"ה זה בא אלא זה כו' נמצא כשהוא נמשך משלו הרי הוא מניח פסחו כמות שהוא כו' מל' רש"י ז"ל נראה דראובן שיג לו פסח ואמר לשמעון הריני ממנה אותך על פסחי ואני מושך ידו ממנו בבת אחת לא מקרי הניח פסחו שעה אחת בלא בעלים, אלא דהכא דעינן שיהיו בבת אחת ז' המשכות וב' מונין ואי אפשר ל' להיות מנוי אלא א"כ משך מקדם שאין נמנין על שני פסחים כאחת ובזה לא מהני בת אחת להיות משוך ונמנה בבת אחת אלא צריך שיהי משוך מקדם כדי שיהי בר מינוי, ומיהו קשה למה אי

הטעונון ברכה לאחריהן במקומן ג"כ שנוי מקום צריך לצדק אלמא חד דינא הוא דכל שצריך לצדק במקום שנכנס צריך לצדק אף כשחוזר למקומו, אבל רש"י ביומא ל' פ"ה הפליג שעה ומשמע דמפרש דשהה עד שהסיוח דעתו מלאכול וא"כ אתיא אפי' כרבנן דלכו"ע היסח הדעת צריך לצדק אפי' בדברים הטעונון ברכה לאחריהן במקומן כדאמר בגמ' ק"ג ב' גבי הב ונצריך, וכן משמע לשון הפליג, ור"ע.

וי"ס להסתפק בשנוי מקום בדברים שאין טעונון ברכה לאחריהן שצריך לצדק אפי' מחדר לחדר כמבואר בתו' ק"א ב' ד"ה אלמא אם הי' דעתו מתחילה בשעת ברכה ללאכול בחדר אחר אי חשיב שנוי מקום והא לענין קדוש במקום סעודה כתבו התו' לעיל ק' ב' ד"ה ידי דלא חשיב שנוי מקום כל שהי' דעתו מתחילה לכך ואפשר דה"נ לענין ברכה.

ק"ג א' תוד"ה אנא, ואין נראה דהא מסקינן התם וכו' ועוד דלא דמי לתלמידי וענבים דיין חשוב בל מחמת סעודה, דבריהם הן בשאר המסובין שאינם שותים כוס ברהמ"ז דאי שיה ומצד אחריו מעין שלש שפיר יכול ללכת בברכה זו על היין ששתה תוך הסעודה א"נ בדלא שיה רביעית שאינו מצד אחריו.

ש"ס ב' תוד"ה צריך, והא דשנוי מקום כו' נראה כוונת התו' דאי שנוי מקום צריך ברכה למפרע לאו טעמי' משום שמא יפסע כדפי' לעיל ק"א ב' אלמא דכל שצריך ברכה לכתחילה צריך ברכה למפרע צריך הי' כאן לצדק גם אחר כל כסא וכסא כיון שצריך ברכה לפניו, ואינו ראוי לסמוך על ברמה"ז שיפטור את כולו.

ק"י ב' קערות וככרות אין בהן משום זוגות כו' כל שגמרו כו' י"ס לעי' א"כ בתרי כסי נמי לית בהן משום זוגות דהא גמרו בידי אדם כחרי קערות ובכל סוגין מבואר דיש בהן משום זוגות כדפריך היכא מיתקנא רבנן מידי דלתא לידי סכנה והאמר לא ישתה תרי ובצרייתא ק"י א' השותה כפלים דמו בראשו ושם חזינא ל' כו' דאכל כסא הוי נפיק כו' ושם כי שיה חד כסא מנקיט ל' אימי' כו' ושם י' כוסות תיקנו חכמים כו' ואזלא רבא לטעמי' דרבא אפקינהו כו' ולקמן אמרינן תרי דחמרא וחד דשיכרא כו' תרי קמי תכא כו' וכן מעשה דרבה בר נחמני ואמר כל המזוג מלטרף חוץ מן המים ואמרינן רב דימי קפיד ארישמי דחזיתא. ונראה דתרי עניני זוגי י"ס בשתי ביצים ושני אגוזים ושני קישואין אפי' אם אוכלן האדם שנים בבת אחת י"ס בהן משום זוגות מחמת שהן זוגות בעצמן ופעמים שמעשיו של האדם הם זוגות כמו שאמרו לא יקנח תרי ולא יעשה כרכיו תרי [אם לא משום נמלך] ובשתיית ב' כוסות נמי חשיב זוגות משום מעשיו של האדם ששתה תרי אבל ב' ככרות וב' קערות לא חשיבי כשתי מעשיות ואין כאן זוגות במעשיו אלמא שהן זוגות בעצמן ולזה אמרינן דגמרו בידי אדם לית ב' משום זוגות אבל שתיית כוסות חשיב ב' מעשיות ויש בהן זוגות במעשיו, ולפי"ז ז"ל דקפיד ארישמי דחזיתא היינו על הרושם שלא ירוש זוגי ולא על מציאות הרשמים בזוגי.

שלחן הי' קדם קדוש ולכאורה אין זה הכרח די"ל דלר"י באמת עוקרין השלחן לאחר קדוש כדין הביאו לפניו שלחן קדם הקידוש בעלמא אבל לשמואל דאמר פורס מפה, הוא קדם הקדוש דהא בעלמא נמי כשהביאו השלחן לפניו קדם קדוש פורס עליו מפה ומקדש, ולקמן ק"ב ב' תוד"ה ראשון הגיחו בקושי' מנ"ל להגמ' דעקירת שלחן לר' יהודה הי' קדם קדוש ור"ע איה מלאו כן בגמ', והא דאמר בגמ' מאי לאו לעקירת שלחן לא למפה לאו בחדא מחתא נינהו דעקירת שלחן הוא אחר קדוש ופריסת מפה הוא קדם קדוש ועיקר קושי' הגמ' הוא דהכא אמר שמואל דמקדש וחוזר לסעודתו ואין צריך להפסיק בברהמ"ז והתם אמר כסם שמפסיקין דמשמע שמפסיק בברהמ"ז כר' יהודה ומשני דמפסיקין היינו שמפסיק מלאכול עד שיקדש.

ק' ב' תוד"ה ידי קדוש יאאו, ויתיישב שלא יחלוק הירושלמי עם הש"ס שלנו, נראה דהא דאמר בירושלמי ולא פליגי היינו דמימרא דרב מי ססכתו ערבה עליו כו' לא פליגי אהא דשמואל דאמר קדש בבית זה ונמלך כו' צריך לקדש דבהיא דרב דעתו מתחילה ללאכול בבית אחר אבל קושטא דמלתא דרב פליג עלי' דשמואל ולא מצריך כלל קדוש במקום סעודה כדאמר בגמ' דידן דרב סבר דיוצאין בקדושא דבי כנישתא אע"ג דהוי מבית לבית ממז' ואפי' בנמלך פליג רב כדמוכח בסוגין דאמר ואף רב הונא סבר אין קדוש אלמא במקום סעודה אע"ג דהתם נמלך הוי אבל אי נימא דהירוש' איירי מבית לבית ממז' ואמר דמודה שמואל כשהי' בדעתו מתחילה ללאכול במקום אחר א"כ ע"כ פליג הירו' על גמ' שלנו דאמר שמואל אף ידי קדוש לא יאאו אע"ג דהי' דעתו מתחילה לכך ולפיכך ז"ל דהירוש' מייירי רק ממקום למקום בבית אחד, ולמש"כ נתיישב מה שפקפקו אחרונים ז"ל בדבריהם.

ק"א ב' תוד"ה אלמא, אמאי איתותב ר' יוחנן לעיל דר' יוחנן איירי בזין, י"ס לעי' הא ר"י אמר ידי יין יאאו אף שלא טעמו כולן רביעית בדיה"נ ולא נתחייבו בברכה אחרונה, וטעמא דרב חסדא לקיבעא קמא דהר לא שייך רק באכל כשעור שנתחייב בברכה אחרונה וחייב לחזור למקומו.

ש"ס תוד"ה כשהן, הי' מעורב בו לחם והי' לו טורח ליטול ידיו, לכאורה קשה אף אם לא הי' מעורב בו לחם צריך נט"י כדאמר יומא ל' דאף לשתי' שלאחר המזון צריך נט"י ועי' שם ברש"י ד"ה לא אמרו, הטעם שמא יתן פרוסה לתוך פיו, ואפשר דשאני הכא דכבר הסיוח דעתו ואסור ללאכול פת הלכך לא חיישינן שמא יסכת.

ק"ב א' תוד"ה כשהן, והנהו ברייתות והיהא דתוספתא אתיא כר' יהודה, מדבריהם נראה דמפרשי דרישא שקראו לדבר עמו היינו מפניה לפניה וסיפא דהפליג היינו שיאל עם חזרו מחדר לחדר אעפ"י שלא שהה כלל דהא דשנוי מקום צריך לצדק לא נזכר שער הפלגה ומשמע שתיכף כשנכנס לחדר אחר צריך לצדק וכל שצריך לצדק במקום שנכנס גם כשחוזר למקומו צריך לצדק כדאמר בני חבורה שהיו מסובין כשהם חוזרין כו' ומוכח מיני' בגמ' דדברים

צפ"ע אמרינן דדוקא זה צפ"ע וזה צפ"ע כדכתיב יאכלוהו לשון יחיד ורב אשי לא מסתבר לי' לפרושי הכי אלא דרבנן מכשרי בין בכריכה בין צפ"ע וקרא להכשיר כריכה דבעלמא מלות מבטלות זא"ז וקרא דיאכלוהו דלא נימא דוקא קאמר קרא ולהלל קרא דמלות ומרורים למאה דבעינן כריכה ויאכלוהו להכשיר דיעבד.

אחי מרור דרבנן ומצטיל ליה, אע"ג דמסקינן לעיל מ"ד דכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא לענין אסורין מ"מ לקיום מלה משמע כאן דלא מהני אכילת פרס, יעוין תו' זבחים ע"ח א' ד"ה אלא.

סם תוד"ה כל, וקאמר אם הסיבו מציאין להן מים כו' חוזר ונוטל ב' ידיו כו', ז"ע למה חוזר ונוטל נהי דנטיילה ראשונה לא היתה לשם קדושה מ"מ הא חולין לא בעי כוונה כמש"כ התו' לקמן ד"ה אסוחי דהתם איכא אגדתא והלילה וחיישינן דלמא אסוחי אסח דעת' אבל הכא דליכא היסח הדעת למה לא סגי דנטיילה ראשונה.

סם כל שכן אנו שאלו אנו נזהרין כו' ואין אנו צריכין לאותה נטיילה, יס' לעי' הא בצביל בימי האמוראים נמי לא איזדהרו בטהרות שלא הי' להם אפר פרה ואמרינן אדברי' רב חסדא לרבנא עוקבא ודרש כו' אלמא דבעי נטיילה ולפירש"י ניהא דהא דהקשו לפרש"י כי לא נגע נמי בעי נטיילה כמו אוכל מחמת מאכיל י"ל דלא גזרו בטבולי משקה אלא א"כ נוגע באוכל וכיון דמטמא לי' למשקה יס' בו משום סרך תרומה משא"כ בפירות יבשים דכיון דלא מטמא להן ובתרומה הוא פוסל בנגיעתו לא אחי' לאחופי חולין בתרומה אבל בפת גזרו חכמים משום סרך תרומה אע"ג דפת חולין לא מטמא מנגיעתו ופת תרומה מפסיל בנגיעתו, ולא שייך איחלופי מ"מ לא חלקו בדבר וגזרו משום סרך תרומה והלכך גזרו באוכל מחמת מאכיל.

סם אמרו עליו על הלל שהי' כורכן כו', בתוד"ה אלא מבואר דדיעבד מודה הלל דיאל, ואפשר דנהי דקיים מלות אכילת מלה דאיתא אפי' בזמא"ז מ"מ מלות דמלות על מרורים יאכלוהו היא מלה צפ"ע אכילת מלה בצביל פסח דהא נוהגת אפי' בפסח שני כדאמרינן לעיל ז"ה א' ולעיל ז' א' אמרינן כיון דהכשירו דפסח הוא כגופא דפסח דמי וכיון דלהלל מלותה בכריכה כל שלא כרכו חייב מדאוריתא באכילת מלה בצביל פסח ומיהו הא ליכא למימר דלא בעינן כריכה רק במלות על מלות ומרורים יאכלוהו דהיינו חובת מלה בצביל הפסח אבל לענין מלות אכילת מלה בלילה הזה לא בעינן כריכה כלל דא"כ בזה"ז למה כורכן כיון שאין כאן רק מלות אכילת מלה בלילה הזה א"ו דגם לענין מלות אכילת מלה מצריך הלל כריכה, ומיהו לפי"ז קשה לחלק בין מלות אכילת מלה בלילה הזה ובין מלות אכילת מלה בצביל הפסח לענין דיעבד, ומיהו י"ל דבאמת מלות כריכה הוא רק במלות על מלות ומרורים יאכלוהו אבל טמא ושהי' בדרך רחוקה כשאוכל מלה ומרור אינו צריך כריכה אפי' להלל אבל אנו כרכינן כיון דעיקר מרור לידן משום זכר למקדש צריך לכרוך להלל זכר למקדש שהי' בו כריכה,

ק"ל ב' זאת אומרת כו', אין להוכיח מכאן דלמ"ד מלות אין צריכות כוונה אף דאם חשב בפירוש שלא ללאת יאל ד"ל דבאמת אם כיון בפירוש לא ללאת לא יאל אלא דסבר ר"ל דלא הי' להם לחכמים לתקן לאכול מרור משום היכרא כיון שהוא מסור לכל ולא איזדהרו זה לכיון שלא ללאת ואתו לידי תקלה שיעשו אח"כ ברכה לבטלה.

סם כי היכי דליהוי היכרא דתינוקות, לכאורה ליכא היכרא לתינוקות אלא בטבול ראשון לפי שאין דרך לאכול ירק קודם סעודה כמש"כ הרשב"ם לעיל במתני' אבל הכא כיון דמלות אין צריכות כונה כבר נפיק מלות מרור בטבול ראשון קשה טבול שני למה ומאי משני משום היכרא דתינוקות ובתו' משמע דטבול שני הוא כדי לאכול מרור אחר מלה והכא תיקנו רבנן דאע"ג דנפיק כבר בטבול ראשון צריך לאכול עוד הפעם מרור אחר מלה והא דאמר בגמ' תרי טבולי למה לי משום היכרא ר"ל משום היכרא הוא מוכרח לאכול מרור קדם מלה ולפיכך הוא מוכרח לתרי טבולי.

סם פשיטא היכא דאיכא שאר ירקות וכו' אע"ג דלקמן פסק הלכתא כרב חסדא ולפי' תו' לקמן לר"ח אין צריך לאהדורי אשאר ירקא מ"מ בעי לכתחילה לאפקוי נפשא מפלוגתא דאמר לקמן רב אחא ברי' דרבא וומיהו בתו' לקמן ק"כ א' ד"ה באחרונה הציאו פירוש אחד דאפי' לר"ח צריך לאהדורי לכתחילה אשאר ירקא כדי שיעברך על אכילת מרור בטבול ב' וניהא טפי ומדבריהם סם נראה דנשמט כאן בתו' פירוש זה.

קט"ו א' תוד"ה מתקיף, מידי דהוי אדברכת שופר, ז"ע בשלמא בתקיעות איכא מיהא מלה דרבנן בתקיעות דמיושב ושאפיר מברך אתקיעות דמיושב ומוציא בדברכתו גם תקיעות דמעומד אבל הכא אין בטבול ראשון שום מלה במרור אפי' מדרבנן אלא שאוכל מרור מפני שאין לו שאר ירקי ולא שייך לבדוכי עליו כלל, ולולא דבריהם י"ל דר"ח סבר מלות אין צריכות כוונה והא דאמר לאחר שמלא כרכו ממנו לשון גוזמא נקט וכונתו שכבר יאל מלות מרור לפי"ז למאי דפסק הלכתא כר"ח נקטינן דמלות אין צריכין כוונה, ובעיקר דבריהם דבתקיעות דמיושב אינו יואל עיקר מלות שופר רק צריך לכיון בהן לשם מלה דרבנן ובתקיעות דמעומד צריך לכיון ללאת מלה דאוריתא לא משמע כן בתו' ר"ה ז"ג ב' ד"ה שער דלפי דבריהם דהכא הי' ראוי לעשות כל ספיקא דר' אבהו בתקיעות דמעומד שהן דאורייתא.

סם בגמ' אפי' למ"ד מלות אין מבטלות זא"ז, יס' לעי' הא לכו"ע מלה ומרור אין מבטלין זא"ז ומותר לכורכן בצ"א כדמסיק רב אשי לקמן, ונראה דהלל סבר כמאי דס"ד בגמ' דרבנן דפליגי אהלל סברי שאסור לכורכן בצ"א.

סם א"ה מאי אפילו, נראה דבני ישיבה דסברי דאסרי רבנן לכרוך מפרשי תיבת אפי' היינו דאפי' זה בפני עצמו וזה צפ"ע מתפרש בל' הכתוב על מלות ומרורים ומיהו כיון דמתפרש זה צפ"ע וזה

בתחילה חלל מזה עשירה או מזה שאינו משומר לשם מזה ומזה של חובה אוכל ביחד עם הפסח ומרור דאי אוכל לי' למזה של חובה בתחילה כבר נפיק ב' ותו כשאכיל מזה עם הפסח וה"ל מזה של רשות ולא קיים בו מצות על מצות ומרורים יאכלוהו דאפי' להלל בדיעבד יאכל כמש"כ תו' קט"ו א' ד"ה אלא וכוונת התו' למ"ד מצות צריכות כוונה להלל יכול לאכול מזה בתחילה שלא לשם מצוה ולכך הונח לעיל קי"ד ב' מדרך על המזה לבסוף כשאוכלים ביחד עם הפסח אוכל לרב חסדא מדרך בתחילה על המזה והא דכתבו תו' וכן ל"ל לאו להביא ראיה אלא לאשמעינן דלהלל צריך להקדים הברכה לאכילת מצת חובה.

ס' תוד"ה מפטירין, לא ס"ל כטעם היור' כו', לולא דצריהם י"ל דל"ק דאסר גם אחר מזה ס"ל דטעם דעל השבוע אינו מחייב רק לאכול הפסח על השבוע אוכל אינו מחייב שלא להפטיר אחריו אפי' קומן, כיון דסוף סוף אוכל הפסח על השבוע דהיינו שמתאווה לאכול קצת כמש"כ תו' ק"ז ב' ד"ה דלמא, והא דאין מפטירין אחר הפסח משום שלא לעבורי טעמא דפסח, והכי הו' כבוד המצוה, והלכך גם במזה כו', והא דאין מפטירין נמי אינו מחייב לאכול על השבוע כיון דמשאיר טעם פסח ואינו אוכל אחריו רק משום שלא ישובר עמם נאכל על השבוע, ול"ב סבר דמשום דנאכל על השבוע אסרו חכמים להפטיר אחריו וכדי שיאכל מקדם כשידע שאסור להפטיר אחריו והלכך לא אסר רק בפסח ולא במזה, ולכאורה אי טעם נאכל על השבוע כדי שלא יאכל אחריו וישאר טעם פסח, גם אי אוכל פסח הרבה עד שהוא שבע סגי, אוכל לטעם ירושלמי אף כזית ראשון נאכל על השבוע, ומיהו גם לטעם שיהי' טעם פסח י"ל דלא חלקו בדבר, ולכך כלו על השבוע, והא דתנן ס"ט ב' דבמועטין אין מביאין חגיגה אין הטעם שיאכל הפסח לרעבונן, אלא לעולם אוכל הפסח על השבוע, אלא שיעקר דין על השבוע היינו רעב קצת אלא שיהי' שבור חזק הרעבון וכמש"כ לעיל, ומאינו דאסרו למיכל מן המנחה ולמעלה שלא יהי' מזה אוכלה גסה, והלכך דבמועטין חששו חכמים שלא יהי' הפסח אוכלה גסה ויבוא לידי נותר, ובמרוצתן ליכא למיחש להכי וחששו שיהי' נאכל על השבוע ותיקנו חגיגה.

ס' מיבעי לי' לטמא ושהי' דרך רחוקה, אליבא דר"א בר יעקב צריך טעמא, מנ"ל דטמא וד"ר חייבין במרור כדמשמע מהא דאמר כיון דפסח לא אוכלי מזה ומרור נמי לא ניכול קמ"ל וכן משמע לקמן דאמר כתוב דהאי וכתוב דהאי וצריכי וגבי ערל ודאי הוא שחייב במרור מדממעטין מבו אינו אוכל דאינו אוכל פסח ותו לא ועכ"ל דערל וטמא וד"ר שוין דאלת"ה ל"ל צריכותא, ומנ"ל הא דלמא חייבה תורה טמא וד"ר רק במזה ולא מרור דומיא אליבא דרבא מרור בזה"ל דאינו רק מדרבנן.

ובזה אחי שפיר הא דאין כריכין מזה ומרור לאחר שאכל כבר מצת חובה ואם איתא דבזמן שציהמ"ק קיים כיון שאכל מצת חובה שוב א"ל לאכול מזה ומרור ביחד א"ל עבדינן מלתא דבזמן ציהמ"ק לא הוי עבד הכי וולעיל כתבנו דחייב מדרבנן לאכול בכריכה אוכל לא מצינו תקנת חכמים בזה אלא אם נימא דמצות על מצות ומרורים יאכלוהו לא קיים עד שיאכל בכריכה אחי שפיר.

קי"ט ב' תוד"ה אומר, דאלת"ה ליפריך ממחני' לרב כו' אע"ג דלרב דאסר לאכול ב' מקומות כל דבר דלמא יאכל פסח ב' מקומות קושטא הוא דאסור לאכול מזה ב' מקומות משום גזירת פסח, מ"מ י"ל דלא אסר רב אלא אחר הפסח אוכל לא לפני הפסח, ומותר לאכול מזה מקדם במקום אחד והפסח במקום אחר, ואם גם זה אסור י"ל דמ"מ אם אוכל מקצת במקום אחד וגומר במקום אחר ואוכל פסח במקומו עדיף, ואפי' אם גם זה אסור, דוקא בזמן דאיכא פסח אוכל בזמן דליכא פסח לא, ולפירוש רש"ס דגם מזה דינה כפסח ואינה נאכלת ב' מקומות דינא הוא דאסור לאכול כל דבר ב' מקומות אפי' בזה"ל גזירה משום מזה ב' מקומות והלכך תקשה למה נקטה מחני' פסח בזמן שהיה ציהמ"ק קיים, ושציק מזה בזה"ל אלא ע"כ דבמזה ליכא דין ב' מקומות, ואע"ג דלשמואל ור' יוחנן אין ראיה ממחני' וקיי"ל כר' יוחנן דתניא כותי, מ"מ לא מצינו דפלגי אדרב במזה ב' מקומות, ויש לעי' איך יתכן במזה ב' מקומות הא אין איסור ב' מקומות אלא בכזית כדתניא מ"א ב' כזית אלא משחשיכה כו', ובמזה כיון דאכל כזית, מזה שאח"כ לית בהו תורת מזה של מצוה, י"ל דחיישין דלמא אוכל חצי זית כאן וחצי זית כאן ובזה לא קיים מצות אוכלת מזה וה"ל בפסח י"ל דב' מקומות לא קיים מצות אוכלת כיון שאין הפסח נאכל ב' מקומות, ומיהו רש"ס פי' לקמן דאכלין מזה באחרונה זכר לפסח, ועבדינן בזה דין פסח, ולפ"ז לא קשיא ממחני' דבאמת מפטירין אחר המזה גם לרב אלא שאוכלין במקום אחד, ומיהו לא מצינו אוכלת מזה באחרונה זכר לפסח בגמ', ועוד ישנו כלן למה לא יאכלו, יאכלו כזית עכשיו דבמזה לא שייך ב' מקומות אלא במחלק הכזית ב' מקומות וכו'. והנה הרש"ס פי' לקמן בהא דאמר ר' יוסי נתננמו יאכלו נרדמו לא יאכלו קאי אמקצתן וסבר ר' יוסי דנרדמו אפי' מקצתן לא יאכלו והוכרח לזה דהא בעובדא דרבה ישנו מקצתן הוי דהא אביי הוי יתיב קמי' ואפי' הכי נרדמו לא יאכלו ונראה דלפי' התו' דעובדא דרבה בתענית הוה הא דר' יוסי מתפרש כפשוטו דנתננמו יאכלו אפי' נתננמו כולן כיון דנמנמו לא חשיב כישן אפי' נמנמו כולן יאכלו.

ק"כ א' תוד"ה באחרונה, וכן ל"ל להלל שהי' כורך פסח ומזה בסוף הסעודה כו' א"כ בתחלת סעודה הי' מדרך על המזה כו' למ"ד מצות אין צריכות כוונה ע"כ להלל אין אוכלין מזה של חובה

למסור את הדין ההוא לישראל, ולכן הוצרך להקריב משפטן לד', ועי"ז נאטו להגיד לישראל, שמגלגלין זכות ע"י זכאי, ול"מ כן ול"ע.

(ה) חגיגה ו' ב' ואס"ד עולה שהקריבו ישראל במדבר ע"ת הואי, מי איכא מידי דמעיקרא לא בעי הפשט ונתוח, כו', נראה דאע"ג דמודה ר"י דהרבה מלות נאמרו פרטיהן בסיני, כמו שביעית, וכל תורת המשפטים, מ"מ לא ניחא לי' למימר, דנאמר גם הפשט ונתוח, דס"ל לר"י לכל הפרטים שנכתבו בתורה ע"פ שנאמרו בזה"מ, לא נאמרו אלו הפרטים בסיני, שאילו נאמרו היו נכתבין בתורה כנתינתן בסיני, והלכך הפשט ונתוח שנכתב בתורה שנאטו בהם בזה"מ לאמר לישראל, מוכח מזה שלא נאמרה בסיני, ואף לפרש"י דבנין המזבח היה בחמישי קדם מ"ת, ובזה אולי אין הכרח שיכתב, מכל מקום על כרחך כבר נאמר לו בסיני כל מה שנאטו מקדם, כמו הפרשיות שנאטו במארים וכל סדור המאורעות שהן הן גופי תורה ונתנו למשה בלשון וצדקדוקו, ואם כן מן הראוי שיספר הכתוב מה שנאטו בע"ת ובהפשטה, ואחרי שהכתוב יספר דין הפשט ממה שנאמר בזה"מ. זאת אומרת שלא נפרטה לו דין הפשט בסיני, ומשמע דלר"ע שפיר י"ל דנאמרה לו דין הפשט ושינהג בה מעתה ואף שלא נכתב מלאכתה בסיני וזה דלא כמ"כ לעיל, ויש לעיין לפי הרמב"ן דויעלו עולות היה אחר מ"ת, מאי האי דקאמר, דיננה לפני הדיבור, ונראה, דעיקר מלות תמיד ודאי התחילה לאחר שהוקם המשכן, דהאי מזבח אין לו רק דין במה, ואין ק"ל בבמה, והוראת שעה היתה, וזה חומר ידי' דיטנו לפני הדיבור שכבר נאטו להקריבו בבמה, קדם הדיבור של עיקר אורחות, ומיהו לא היה לו כל דין במה, שהרי בבמה אין טעון כ"ס כמבואר במתנ' זבחים קי"ג א' והכא קבלו באגנות וילפינן מזה [שם ל"ז ב'] דס טעון קידוש כלי, ומ"מ לא נתקדש האי מזבח ומסתבר דלא היה לו קין וכבש ויסוד כו' דמעבדין בבמה גדולה כדאמרין שם ק"ח ב' ול"ע.

(ו) והנה נאמרו בסיני דברים שחייבין עליהן מיתת ב"ד, והנה דין השופטים הכתוב בתורה הוא ממה שנאמר בערבות מואב, ושפטו העדה והאילו העדה [במדבר ל"ה] ויליף מזה במתנ' סנהדרין ב' א' דד"נ בכ"ג, והנה נראה שכבר נהג דין זה בכל מ' שנה, ובדלוי שכבר נאמר לישראל, ע"פ מה שנאמר לו בסיני או בזה"מ, שהרי היו צריכין לדון, אלא שלא נכתב בתורה אלא מה שנאמרה לו בערבות מואב, ונראה דנאמרה בשעה ששאל משה את פי ד' למלא ענת יתרו לחלק בתי דיניו, ובאותה שעה הוצרך לדעת כמה סנהדרין צריכין לד"ג, ונראה דבמלות הגבלה שהנוגע בה דינו במיתה לא היו דנין אותו עד ממחרת יוה"כ, שהרי משה לא היה לו עדיין פנאי לדון, וגם דין השופטים עדיין לא נאמר דד"ג, ונראה דזהו כונ' תו' סנהדרין ט"ו ב' ד"ה שור סיני, שהקשו באיש מנ"ל דהיה בכ"ג, ותי' דמסתבר דיתרו תיקן להם סנהדרין של כ"ג לד"ג, ולכאורה אין דבריהם מובנין, שהרי יתרו לאחר מ"ת תיקן

(א) כאלך בידיעת פרטי סידור נתינת פרשיות התורה ומקום זמן אמירתן, יש בזה עיון רב, וצריכה תלמוד, והרבה סוגיות הש"ס שר"ט בזה, כמו סוגיא דגיטין ס' א' חגיגה ו' א', ראינו להביא מה שעלה בעיונו בזה.

שמות כ"ד א', ואל משה אמר עלה כו', לפי הרמב"ן ז"ל נועדו בחמישי לשמוע הדברים מפי ד', ואח"כ כששמעו קול השופר ואת ההר עשן וגו', אמרו דבר אתה עמנו וגו' [שמות כ' ט"ו] ויאמר משה להם אל תיראו וגו', וישמעו אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה, ושאר עשרת הדברות, שמעו את קול ד' אבל לא השיגו ביאור ענינו אלא ע"י משה, וזהו דכתיב משה ידבר והאלקים יענו בקול [שם י"ט י"ט] וכמו שפרש"י שם, ואחר עשרת הדברים ירד משה, ואז אמרו לו, הן הראנו ד' וגו', [דברים ה' כ"א], כי חשבו כי ישמעו גם בשאר המלות את קול ד' ואמר ד' הטיבו כל אשר דברו וגו', כי כן היה מחשבה לפניו ית' ובאותו יום שב משה אל הערפל, ואמר לו ד' כה תאמר וגו' אתם ראייתם וגו' עד לא יסבו בארצכם, ונאטו לכתוב את הדברים האלה בספר, ולכרות אתם ברית, ובהזאת דמים, הכל כמו שעשה, ומשה קרא לפניו את ספר הברית בשש' ובה מזבח בשביעי, ובאותו יום שב אל ההר והיה שם ארבעים יום.

(ב) והנה מבואר בדברי רז"ל דנאמרו לו למשה בהר סיני כל תרי"ג מלות באותן מ' יום, ודעת ר"ע, חגיגה ו', דכללות ופרטות נאמרו בסיני. וכ"כ רש"י בפיה"ת ר"פ בהר"ו, והנה במ' יום השניים החזיר לו הקב"ה למשה כל התורה, שאין מן הראוי שתהי' בידו במה שלמד בראשונים, שנשתבר הברית, והנה לא נאטו משה בכתיבתו עדיין, ולא במסירתו לישראל, אלא במלות מיוחדות שנאטו לאמר לישראל, ומ"מ לא נאטו בכתיבתו למ"ד תורה חתומה נתנה [גיטין ס' א'], וכשהוקם המשכן, נשנו לו הדברים שנאמרו לו בסיני, בזהל מועד, ויש לדעת, אם נשנו לו כל התרי"ג מלות בזה"מ, או שלא נאמרו לו בזה"מ אלא אותן שנאטו לומר לישראל בזמן ההוא.

(ג) ובערבות מואב נשתלש לו, והיתה שכינה מדברת מתוך גרונו של משה, ונאטו בכתיבתו, לכתוב באותו לשון הגאמר לו כל פרשה ופרשה בשעה שנאטו במסירתה לישראל, והיה בהן מלות שנכתבו בלשון שנאמרו לו בסיני, ומלות שנכתבו בלשון שנאמרו לו בזה"מ, ויש בלשון שבערבות מואב, ויש מן המלות שהוכפלו ונשתלשו, וכל כתיבתה ע"פ ד' ביד משה, והנה נתחלפו הלשונות בכמה מלות הגאמר בסיני ובזה"מ ובערבות מואב, והוא לרמז לנו, בכתבה, את התורה הגאמרה לו למשה בסיני בע"פ, כפי שקבלו רז"ל לדרוש את החסירות ואת היתרות והחליפות.

(ד) והנה לא נאמר בסיני דין המחלל שבת ודין מגדף ופ' נחלות וכמו שארז"ל משום שמגלגלין זכות ע"י זכאי, ומ"מ אינו חסר מתרי"ג מלות בסיני בשביל זה, שאינו אלא פרטי דיניו, ואולי, לא היה משה ראוי לדון ע"פ מה שקבל בסיני אלא א"כ נאטו כבר

זמן שקריבי בטומאה [ע"י יומא נ' א'] מ"מ אינן נאכלין כדתנ' פסחים ע"ז ב', אמנם בגיטין ס' א', אמרו דפרשת לויס נאמרה בח' למלוואים, ולפ"ז פרשה דאך את מטה לוי וגו' [במדבר א' מ"ח] ופרשת ואני הנה לקחתי [במדבר ג' י"ב] נאמרה אחר שכבר נתקדשו הלויס בהזאה ותגלחת וקרבנותיהן, וכמש"כ רש"י ז"ל, שם ז' א', דבשני נשרפה הפרה ובשלישי עבד הזאה וכו' גלחו והוא ז' ניסן, ולפ"ז ז"ל דכשנאמר להן דין טומאת מת, היינו אף על נגיעה שקדם הדיבור, א"כ י"ל שהיו לויס שנטמאו בו ביום, ועוד שהיו מישאל ואללפן שנטמאו, ונראה שאף לויס טהורין היו לריכין הזאה במלות חינוכן, וכן נראה דלא הוזהרו אנגיעה דקדם הדיבור, דא"כ נטמאו הכהנים, אם לא שאהרן ובניו לא נטמאו במת משעת מ"ת, וז"ל דלא השתתפו בהריגת עובדי העגל וכו', ויש לע' אם ז' ניסן גלחו הלויס, א"כ כבר נטהרו הלויס בז' וביניהן גם מישאל ואללפן, ובסוכה כ"ה, איכא מ"ד דטמאים לנפש בעה"פ היו מישאל ואללפן, ועו"ק דז' ניסן היה יום השבת ואיך גלחו, וז"ל דנדהה להן יום השבת לגילוחן כמו שנדהה לקרבנותיהן, יעוין מועד קטן ט' א', וכו', וע"י כזל"ח פסחים כ' ב', שהביא ראי' מהא דאמר נושאי ארונו ש"י היו ואף שלא נשאוהו מר"ח סיון דפרש"י, בסוכה שם, ולפ"ז הוזהרו אנגיעה דקדם מ"ת וכו'.

(ט) ה' מיתות נאמרו בסדר עבודת המשכן, הא', ובנסע המשכן יורידו אותו הלויס וגו' והזר וגו', [במדבר א' נ"א] הב', והחנים לפני המשכן וגו' והזר וגו' [ג' ל"ח] הג', ולא יגעו אל הקדש וגו', [ד' ט"ו] הד', ולא יבאו לראות כבלע וגו' [ד' כ'] הה', אך אל כלי הקדש וגו' [י"ח י"ג] ונראה דהאי, ולא יגעו ולא יבאו, אינו אזהרה אנגיעה, וראי', שגם זר אינו חייב בזה, אלא על עבודת הכהנים הזהיר את הלויס, ואין ד"ז נוהג לדורות, אלא בזמן המשכן כשנסעו ע"פ ד' היה מ"ע בסדר פריקת הכלים וכיסוין והלוי שעשהו חייב מיתה, ונראה שהנכנס שלא בשעת מותו ומפרקו אינו בכלל אזהרה זו, ובכלל אזהרה זו לויס וישראלים, ולמה הוכפל העונש בל' נגיעה ובל' ראייה, לא ידענא, ועונש דכתיב בהקמת המשכן ובהורדתו, היינו אישראלים וכהנים כדאמר בספרי פ' קרח דגם כהנים חייבין על עבודת הלויס, וקרא דוהחנים דריש ל' רבי בספרי התם לחייב לויס מעבודה לעבודה, ולמאן דדריש לה התם מגם הם, ל"י קרא דוהחנים למאי אתי.

[במש"כ דקרא דולא יבאו לראות כבלע את הקדש עיקרו להזהיר את הלויס על עבודת הכהנים, הכי מוכח בספרי פרשת קרח קט"ז, וכדאמר רבי א"ל שהרי כבר נאמר כו' בני גרשון ובני מררי מנין ת"ל אהרן ובניו יבאו ושמו אותם איש על עבודתו ואל משאו וגו' [ז' ג'] הגר"א והאי וגו' היינו ולא יבאו לראות כבלע וגו' אין לי אלא לויס שענושים על עבודת כהנים כו' אלמא דעיקר קרא על עבודה המסורה לכהנים, ומיהו ציומא נ"ד א' פריך אהא דאמר דמראין לעולי רגלים את הכרובים והא כתיב ולא יבאו לראות וגו', ונראה דאפקי' רחמנא בל' ראי' ללמדך שיש איסור

להם, וכמו שפרש"י דאפי' למ"ד יתרו קדם מ"ת בא, מ"מ וישב משה לשפוט, לאחר מ"ת היה, ועוד מנא הוא ידע יתרו לתקן להם ב"ד של כ"ג, כיון דלא היה כלל דין בכ"ג עדיין, אלא נראה שכונתם למש"כ לעיל, וע"י רש"י יומא ס"ז ב' ד"ה זיבא כו' וכאן בסייף שעדיין לא נתפרש להם דין ד' מיתות ב"ד ונדונו במיתת ב"נ כו' עכ"ל, וז"ל אם היה דין בע"א ודיין אחד, ונראה שכבר יבאו מדין ב"נ לענין זה עוד קדם מ"ת, וכבר האריכו המפרשים בזה, ובהדיא אמר [יומא שם] עדים והתראה וב"נ א"ל התראה כדאמר סנהדרין ס"ז ב', וא"כ ע"כ שנאמר לו במעשה העגל דין האופטים, או שהיה ראוי לעשות ע"פ מה שלמד בסניי, וכו', ועו"ק לפרש"י, דפרשת ואל משה אמר עלה, היה קדם מ"ת וכל פרשת משפטים בתוך מ' יום נאמרה, מנא ידעי להתרות, אבל לפי הרמב"ן י"ל שכבר ידעו בס' הברית, דמוכי יזיד וגו' נפ"ל בסנהדרין מ"א, דלריך התראה,

(ז) שמות י"ג, י"ג, וכל צבור בניך תפדה, אף דהצבורים נתקדשו לעבודה, ולא הוסרו מדבר העבודה רק בחטא העגל דכתיב ואני הנה לקחתי וגו' תחת כל צבור וגו' [במדבר ג', י"א] וכמו שפרש"י שם, מ"מ לא נבחרו לעבודת הקרבנות אלא עד הקמת המשכן, שהרי במ' יום הראשונים כבר כוה ד' על קדושתו של אהרן ובניו, ואח"כ היה ראוי, שיהיו הצבורים על השיר ועל המשא כמשמרת הלויס, והוסרו ע"י חטא העגל, והנה נטונו צפדין לדורות אחר שיבחרו הכהנים, ומיהו ז"ל דאע"ג שהן קדושין בעבודת הלויס, האריכו פדיון, ופדיון לכהנים, וא"כ אין מלות פדיון שנאמר בפ' במדבר, סיבתה מפני שהחליפן בלויס, אלא אחר שנבחרו הכהנים נכרכו הצבורים לפדיון, והיתה מלות התורה שהלויס שנבחרו אז יפטרו כנגדן בכורי ישראל מפדיון, וכמו שפטר בהמתן את בהמת ישראל, אך יש להסתפק באותן הגולדין במדבר, אי הוקדשו, ודעת הרמב"ן לפרש שלא הוקדשו רק היוצאין ממזרים, ולכן נאמר כי יביאך, שקדושת הגולדים מעת ביאת הארץ, אבל ז"ע דקדושת הלויס היה ראוי להם לצבורים לדורות, ואיך נגרעו הגולדים במדבר, ולא יתכן שנתמעטו מפדיון, אף שלא נתמעטו מקדושת הלויס, ואולי מן הראוי היה שיהיו ישראל בארץ בעת הקמת המשכן לולא חטא העגל, ולא נטונו צפדין עד אחר הקמת המשכן שנבחרו הכהנים ולכן נאמר כי יביאך וכו', שו"ר בצבורות ד' ב' סוגיא ערוכה בזה ולא עיינתי כעת.

(ח) במדבר ח', ה', וידבר וגו' קח את הלויס וגו', מדברי הרמב"ן ז"ל משמע דפרשה זו נאמרה אחר המנין ואחר שכבר כוה ד' על קדושתו, והיו לריכין להכנס לעבודה נאמרה לו סדר חינוכן לקדושתו בהזאה ותגלחת וקרבנותיהן, ולפ"ז נעשה הזאתן באייר, וי"ל שפיר דהזאתן הוא משום טומאת מת שאירע להן אחר שכבר נאמר להן פרשת טמאים באחד בניסן אבל קדם שנאמר להן פרשת טמאים לא קבלו טומאה ולכן היו הכהנים טהורין באחד בניסן, שהרי אכלו קרבנות המלוואים, ואם נדון אותן כחובות הקבוע להן

ולדורות נמי יס להמנות נשיאים, ואופן המינוי לא נתבאר, ונראה דבכלל פקדת הלויים ונשיאיהם גם נדבת המשכן ותיקון דקו, וע"י קנייתן יולא הקדש לחולין, להרבה גופי תורה תלויים בכח הגזר בהקדשות, ולא מצינו ענין כח הגזר שהוא שליח ההקדש, בקרא בהדיא, וע"י בשה"מ להרמב"ם, מ"ע ל"ד ומל"ת ע"ב, ושם הביא דהכנים ע"י הלויים אינם במיתה אלא במלקות.

(יא) שמות י"ג י"ז י"ח, ולא נחם וגו' ויסב וגו' דרך המדבר וגו' יס לדעת והלא כבר נבחר הר סיני לנתינת התורה כדבר ד' תעבדון את האלקים על ההר הזה [ג' י"ב] ואם מפני ואל"ה, אולי כ"ל ואולי מפני הטעם פן ינחם העם והולך להסיבם דרך המדבר, נבחר הר סיני, ולולא זאת היתה התורה נתנה להם בא"י, או שהיה הקב"ה מכניסם מקדם בא"י ואח"כ יקרבם להר סיני ונתן להם את התורה ולריך עיון.

סימן קכו

מעבבא כיון דליכא דכותה לדורות, וי"ל דה"נ לא מעבבא לדורות לדעת הראב"ד פ"ד מה' בה"ב ה"א, אבל לדעת הרמב"ם שם דמעבבא וכמש"כ בסוף הלכות כלי המקדש וזה גם דעת תו' לקמן כ"א ב' ד"ה ואורים, קשה דמאי פריך הא מעבבא לדורות, וע"כ כ"ל לדורות לא מעבבא אלא בעבודה אבל הכא בחינוך המלואים קאי, ומ"מ קשה הא לא אשכחן לדורות לא מעבבא, ועוד דהא מעבבא לדורות דריבוי בגדים, ול"ע, ואולי יס לפרש על מקרא פרשה לא כתיבא בהאי ענינא, ולא מעבבא לדורות, דביכורים. שם כי"ל מלבישן לעתיד לבוא, אין לפרש לכשיבנה ביהמ"ק ולענין מלואים, דהא ענין מלואים לא היתה אלא הוראת שעה כשנבחר אהרן לכהונה, וכיון שנתקדש אהרן כל זרעו הם בקדושת כהונה עד עולם, ואע"ג דהקריבו מלואים בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה כדאמר מנחות מ"ט א' היינו קרבנות כדרך שהקריבו בזה' למלואים וכמו שהקריבו הנשיאים, אבל חינוך כהנים לא שייך דקדישי וקיימו אלא כי"ל מלבישן כשיחיו המתים ויתכבד משה להלביש אהרן ובניו כדרך שהלבישן במלואים והוא ענין חביבות ותגמול למשה ולאהרן, ומיהו למאי דמסיק למסברי קראי אפשר דאין לנו גלוי לזה אלא מתחלה סבר דבהכי פליגי מיהו לא קיימא הכא ול"ע.

(ד) ה' ב' תוד"ה להביא, ותי' דמכנסים לא כתב הכא כו', וכ"כ תו' סנהדרין פ"ג ב' זכאים י"ז ב', וכ"כ הרמב"ן בפיה"ת, דר"מ פ"ט מה' ב"מ ה"י שחשב את כל הפסולין שאין חייבין אלא על עבודה תמה השמיט מחוסר בגדים השנוי במשנה זכאים ק"ב ב', וכתב דכ"מ בשם הרי"ק טעמו דכיון דכתב טעם מחוסר בגדים משום דהוי כזר ממילא שמעת מני' דאין חייב אלא בעבודות שזר חייב עליהם, ובאמת מהכא קים לן דין זה כמש"כ רש"י סנהדרין פ"ג א' זכאים ק"ב ב', ולמש"כ תו' בסוגין דמיתה האמורה בפ' תלוה קאי

בראי' בלא הכרח וכיון דנאסרו הלויים צפריקת המשכן יס בהם גם איסור ראי', ולפי שאין זה עיקר אזהרה דקרא אמרו שם שלא היה נהוג רק במשכן שהיו ישראל צבחינת ארוסה, אבל עיקר אזהרה שהיא לויים על עבודת כהנים נהוג לדורות כדיליף רבי בספרי ס"א. (י) והנה עיקר המאמר הוא לדורות, שכל עניני עבודת המקדש המיוחדות לכהנים ולויים, חייבים זרים עליהם, וכהנים על עבודת הלויים, ולויים על עבודת הכהנים, והלויים זע"ז, מיהו ענין הקמת המשכן וירידתו, אינו שייך כ"א במשכן ולא לדורות, ומ"מ בעבודות השייכות לדורות, חייבין עליהן לדורות כגון זר או כהן ששורר או ששיער במיתה, וכן משורר ששיער כדאמר בספרי, והנה בענין המשכן נסדרו הלויים ע"פ ד' בני קהת ובני גרשון ומררי, ומ"מ לא נסדרו ע"פ הדיבור, מי ששורר ומי ישער, ונראה דזה ניתן לנשיאי הלויים ולא לעזר נשיא הנשיאים, לבחור ולקבוע איש איש על עבודתו כדכתיב ונשיא נשיאי הלוי וגו' פקדת שמרי משמרת הקדש,

(א) ג' ב' אף הכא נמי כל הכתוב בהן מעבבא כו', ע"י בת"י בשם הירו' דאמר דשפיר ילפינן ממעבבא ובלמד אינו מעבבא, ונראה דר"ל פריך לר"י דכיון דקרא דלעשות לכפר היינו יוה"כ א"כ קרא דרבי עיכובא קאי גם אפרישה דיוה"כ, ור"י סבר דעיכובא לא קאי אלא אפשטא דקרא.

(ב) ד' א' תוד"ה נכנסו, אלא אסמכתא בעלמא כו', ל"ע לק' דמקשה אי מה מלואים כל הכתוב בהן מעבבא כו' ואם הוא דרבנן הדין נותן דאינו מעבבא, ועוד אמר לק' פרישת ז' א"ב ואם איתא לדורות אינו אלא מדרבנן, א"כ לא מצינו פרישה לדורות כלל, ואפשר דכונתם דקרא אסמכתא ופרישה הלכה.

(ג) ה' א' נתרבה יום אחד כו', לכאורה משמע דריבוי יום אחד מעבבא וקשה דלקמן י"ב א' אמר דאי אבננו של כה"ג זהו אבננו של כה"ד מתחנך באבננו ומסקינן התם דעבודתו מחנכתו, וי"ל דימלא ידו היינו כל ריבוי של כהונה גדולה והלכך גם בגדי הד' של יוה"כ בכלל מלאוי ידים, וגם עבודת יוה"כ בכלל מלאוי ידים, וכיון דמרבינן יום אחד ושעה אחת, אמרינן דעבודתו מחנכתו ובאין בב"א מלאוי ידים והכשר עבודה, ואע"ג דלמארה בעינן שבעה ימים, י"ל דמ"מ מותר לו לעבוד עבודת כה"ג קדם שמלא ז' ואח"כ משלים, א"נ ביוה"כ מותר משום דליכא אחר, וכן מובאר בר"מ ובר"א פ"ד מה' כלי המקדש הי"ג, דלענין יוה"כ בעינן ז' ימים לכתחלה וע"כ באירע צו פסול כדיעבד דמי.

שם מלתא דלא כתיבא בהאי ענינא, פרש"י נתינת אור"ת, ויס לע"י דלכאורה נראה דלא איתנין למידן שלא יעבבא אלא במלתא דליכא דכותה לדורות ולא מעבבא, אבל מלתא דליכא כותה לדורות שלא מעבבא, ממילא כל הכתוב מעבבא דליכא למילף שלא יעבבא, ובסבבא כל ענין המלואים חד הוא ומעבבא דהדברים זא"ז, וא"כ קרא, ומה"ט נראה דלא קאמר מקרא פרשה איכא ביניהו דלכו"ע

אמאי צריך להביא אחרת לכתחלה, ונראה ללהאי פי' הד' צי' ומוקים לה כר"ס דאמר דחוי' ומיירי בנשבר האיץ.

הקשה הגרע"א דדרוש וחינוך דהא פר ושעיר כיון דשחט להו והי דיעבד ואפילו למ"ד דחוי' אין צריך ללהדורי, ואינו מובן, דהלא מבואר לעיל דלמ"ד דחוי' מתוקמא ההיא דדס שנטמא וזרקו במזיד לא הוראה אפי' בק"ס ומשום דצריך להביא אחר בתחלה ולא לזרוק הדם ואם זרק הבשר אסור באכילה וכמס"כ תו' לעיל וא"כ מבואר בהדיא דהשחיטה אינה עושה כדיעבד, וכן הדין נותן דהלא במנחה נמי כיון שנתקדשה בכלי הרי הולכת לשריפה, ומ"מ לא איכפת לן בזה וה"ה בנשחט הקרבן ואולי ביוה"כ מגרע גרע דהלא צריך לחלל יוה"כ בשחיטתו, ויש לעי' לפי' התו' דאפי' למ"ד דחוי' כיון דאיכא ציץ א"ל ללהדורי ולפ"ז ההיא דדס שנטמא לא מתוקמא לא בק"ס ולא בק"י הקבוע לי' זמן, ובפסחים פ' ב' אמר דגם בפסח אם זרק במזיד לא הוראה, ואי נימא דבק"י לא מהני רצוי ציץ דלא ליבעי ללהדורי אטירה ור"ס דפריך לר"י כה"ג ביוה"כ יוכיח היינו דוקא שעיר של יוה"כ ניחא אלא קזה דוחק, ולק"מ דהא יחיד לא מיתא בטומאה פסח ראשון ומ"ל טומאה הגוף ומ"ל טומאת בשרו.

(ח) י"ב א' ירושלים נתחלקה לשבטים כו', נראה דלכו"ע מתחלה נתחלקה שהרי עדיין בשעת חלוקה לא ידעו מקום שיבחר ד' ועוד קרא כתיב יהושע ט"ו ס"ג ואת היבוסים וישבי ירושלים לא יכלו בני יהודה להורישם וגו' ועוד כתוב שם י"ח כ"ח והיבוסים היא ירושלים וגו' זאת נחלת בני בנימין, ובשופטים א' כ"א ואת היבוסים יושב ירושלים וגו', ובתהלים ע"ח ס"ח כתיב ויבחר את שבט יהודה את הר ציון וגו', אלא מ"ד לא נתחלקה היינו שגשאר זכות לכל ישראל וכדנתיא שאין משכירין בהם בתים, אבל מ"מ הוא נחלתם בקנין הגוף אלא שכלל ישראל זכות שימוש בנחלתם לירושלים ומ"ד נתחלקה לא נשאר זכות לכל ישראל בירושלים, ומ"ד לא נתחלקה היינו שע"ד כן חילקו שמקום שיבחר ד' לקדושת אכילת קק"ל ומ"ס יהי' לכל ישראל זו זכות.

ומקום המקדש למ"ד נתחלקה היה ג"כ נחלת יהודה ובנימין אלא נתחלקה ע"מ שיחליפו אותו דושנה של יריחו כדנתיא בספרי ראה וצרכה ובאדר"נ פל"ה, ונראה דאפי' למ"ד לא נתחלקה מ"מ נתנו להם דושנה של יריחו דהא מ"מ היה ירושלים נחלתם לנהוג בעלות כל אחד בשלו אלא שחייבין לאכסן כל ישראל, וכאשר נוטל מהם מקום המקדש היה ראוי ליתן להם חלק אחר תחתיו, וניתן להם דושנה של יריחו, וכן נראה דאנן קיי"ל דירושלים לא נתחלקה וסוגיא רהיטא דהגיוחו דושנה של יריחו בידי בני קיני וכדאמר בספרי שם ובאדר"נ שם וכמס"כ רש"י שופטים א' ט"ז, ובצחיים קי"ח ב' מדמנינו בבית עולמים דשכינה בחלקו של בנימין כו', ונראה דאע"ג דנתנו לבנימין דושנה של יריחו מ"מ נשאר לו לבנימין זכות מקדיש שהוא הקדישם בשביל הציבור שהרי אמרו צחיים נ"ג ב' דמזבח בחלקו של טורף וכן תרגם אונקלוס בראשית

על מכנסים לבד, דלא הוזכרו בקרא דוחגרת אותם אצנט וגו' דמזה ילפינן בסנהדרין שם אין צגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם, וא"כ הדין נותן דמחוסר מכנסים יהי' חייב בכל עצודות, ואם באמת הדין כן יש לתמוה למה לא כתבו הרמב"ם, דהרי לא הזכיר חילוק בין מכנסים לשאר בגדים, ובתו' צחיים כ"ד א' הגיוחו בקושיא למה צריך קרא למכנסים נילף מהתם, ואי מחוסר מכנסים חייב אפילו לעבודה שאינה תמה ניחא דחלקו הכתוב לחייבו אף בעבודה שאינה תמה, ואם נימא דכיון דהתנא מסתם לה סתימי משמע דכל הבגדים שוין ואף דל' הגמ' מנין למחוסר בגדים ודאי לא קאי במכנסים אכתי קשה דטעמא בעיא מנלן זאת, וביותר יש לתמוה על הרמב"ם דאזל תירוצ' הר"ק.

(ה) ו' ב' ועד שאתה מפרישו מטומאת ביתו הפרישהו מטומאת המת, ר"ל שע"י שידוע שכה"ג טמא ילכוך לעבוד הסגן והפרשת ביתו נמי הוא כדי שיעבוד כה"ג ולא הסגן שאין אנו חוששין לטומאת ביתו בלתי ידועה אלא לטומאה ידועה וכדאמר לעיל שמתא בחד אחר, ומשני טומאה הותרה ולא יעבוד הסגן אלא כה"ג בעצמו דלא מהדרינן, ועי' ריטב"א דמשום פרו לא מפרשינן לי' מטו"מ דפרו נמי כק"ל כיון דשעיר תלוי בפר, ומשום אילו לחוד לא רצו להפרישו, ונראה דר"ל דבאמת כשיתודע טומאה בכה"ג יקריב הסגן את אילו ומ"מ לא חיישינן לי' כיון דעיקר הקרבת הקרבנות היינו פר ושעיר יהי' בכה"ג.

(ו) ז' א' היה מקריב מנחת פרים כו' ואם אין שם אלא היא כו', פרש"י שלא מצא מזומן לכך ואע"ג דאפשר להקריב אפי' אחר עשרה ימים כדאמר תמורה י"ד א' מ"מ לא משהינן בשביל טומאה, ויש לעי' אכתי מאי מועיל הביא אחרת תחתיה מ"מ אכתי חייב להקריב גם את זו שהרי מנחת נסכים באה נדבה כדאמר צחיים פ"ד א', וכיון שחייב להקריבה קאי עלה בלאו דלא ילין חלב חגי וכמס"כ הר"מ בטה"מ ל"ת קט"ז דכל האימורים בכלל, ונראה דה"ה מנחה, וי"ל דכיון דאין כאן מנחת ציבור ולא קרבן הקבוע לו זמן לא שרינן להקריב בתחלה זו שנטמאה משום ריטוי ציץ וכדנתיא מנחות כ"ה א' נטמא הקמץ והקריבו האיץ מראה אבל לכתחלה לא, ועוד נראה דכל ששחט הזבח על הנסכים הוקבעו וכיון שהקריב אחרים על הזבח כבר אינתיקו הנסכים מהזבח והנסכים נפסלין וכדאמר מנחות ע"ט א' ב' בנפסל הזבח.

(ז) ז' ב' תוד"ה מכלל כו' י"ל דההוא תנא סבר כר"י בהא דאין עודהו כו' תימא א"כ לההוא תנא יקשה כה"ג ביוה"כ יוכיח וי"ל דאה"נ לההוא תנא צריך להביא אחרת ור"ס דפריך לי' בפשיטות לר"י דא"ל להביא אחר יודע היה שר"י ס"ל כן, ולפ"ז אין סתירה בפסקי הרמב"ם ז"ל שפסק דדחוי' ופסק כר"י.

בא"ד א"נ בנשבר האיץ, מבואר מדבריהם דאפי' למ"ד דחוי' א"ל ללהדורי אלא א"כ ליכא ציץ וצ"ע לפ"ז הא דאמר לעיל מנחת פרים ואיליים כו' ומוקים לפרים לפר ע"ז וכתבו התו' דה"ט דאומרים הוי פקח ושחוק משום רצוי ציץ וא"כ באילו של אהרן

ואע"ג דאס נאנה דאס ר"י היינו דר"י תריץ הכי קראי, והוא לכו"ע, וכן הא דאמר שם ד"א באחד שבטיך זו שלה מכל שבטיך זו ירושלים הוא ג"כ לכו"ע דבירושלים הכסף מכל שבטיך ובשלה אין זו כל מכל שבטיך.

ירושלים דחשיב בחלקו של יהודה בין למ"ד נתחלקה ובין למ"ד לא נתחלקה אין זכותו של השבט במה שנתאכנסה קדושת ירושלים על אדמתו אלא זכותם שקדושת ירושלים ניטלה מידם להתקדש ומיהו בירושלים אין קדושתה מחסר להם כלום שהרי ניתנה ליהנות בה.

ואע"ג דחומת העיר באין משל ליבור משירי הלשכה כדאמר כתובות ק"ו ב' מ"מ המקום עצמו בא משל שבט יהודה ובנימין בזכותם וכמו מקדש, וכמס"כ לעיל.

י"ב א' הא בתי כנסיות ובתי מדרשות מטמאין, עיקר דיוקו מהא בירושלים מטמא וס"ד השתא דגם ר"י מודה לאין משכירין בתי בירושלים והר"ל בתי ירושלים בתי כנסיות דכרכים ומשני דר"י סבר לא נתחלקה ומשכירין בה בתי כן מבואר בת"י, והא דמקום מקדש אין מטמא למאי דס"ד דר"י סבר ירושלים לא נתחלקה ומ"מ מטמאה פי' בת"י משום דנתנה דושה של יריחו כנגדו ולא קרינן בו בית ארץ אחזתכם, אבל כנגד ירושלים לא ניתן דבר אע"ג דניתן רשות לכל ישראל לשמש בו מ"מ עיקר הדירה נשאר לכל אחד בחלקו, ובתו' ב"ק פ"ב ב' כתבו דקים לי' לגמ' דדושה של יריחו לא ניתן כנגד ירושלים דא"ל שיהא לליבור חלק בו, ולכאורה קשה דמ"מ בשביל שלא לקפח חלקם ראוי ליתן להם כנגד ירושלים, ונראה דעתם ז"ל דעיקר מה שנתנו דושה של יריחו כנגד מקום המקדש אינו לטובתו של שבט בנימין דנוח היה להם יותר דלעבד כל המורה בממונם אלא שע"פ הדיבור לזכות גם הליבור במורה זו וליתן לשבט בנימין כנגדו וכמס"כ לעיל, אבל בירושלים שהחילוק בין נתחלקה ולא נתחלקה אינו אלא לענין שכל ישראל יס' להם זכות שימוש בירושלים, ובזה אין קפידא אם לא יתנו ליבור כנגדו, ובעצם החלוקה אין קיפוח בזה וזכות הוא להם שנעשין אכסניא לכל ישראל, ומס"כ תו' ב"ק שם דמוכח דיומא שלא נתנה דושה של יריחו כנגד ירושלים נראה כונתם למס"כ ת"י כאן.

סם ובפלוגתא דהני תנאי דתניא מה היה בחלקו כו', ז"ע מהיכי פסיקא לי' לגמ' דהאי תנא סבר נתחלקה דהא לכו"ע היה בחלקו של יהודה ובנימין וכמס"כ לעיל, ובאמת הוכיחו תו' בסוגין מכאן דמ"ד לא נתחלקה לא נבנה מזבח כלל בחלקו של טורף וסוגית הגמ' בעלמא כר"י דנתחלקה, אבל הדברים ז"ע וכמס"כ לעיל, ואפשר דאי לא נתחלקה הר"ל לתנא להתחיל הר הבית והעזרות היו בנויות בחלקו כו' אבל מה היה בחלקו כו' משמע מיוחד טפי וז"ע.

טו שם אירע בו פסול אחר תמיד של שחר במה מחנכין אותו, נראה דאי אפשר לחנכו בלבישת ח' בגדים לשם ריבוי בגדים דכיון

מ"ט כ"ז בארעי' תשרי שכינתא ובאחכנתא יתבני מקדשא, ולא מסתבר דכל זה דלא כהלכתא, אלא שבא מבנימין לקדש, ואפשר דקרקע עולם לא הוקדש והוא של בנימין, ואע"ג דאמר זכאים כ"ד א' עד ארעית דתהומא קדיש היינו כשמגלה עומקה קדיש פני המגולה של העומק אבל לעולם הפנים והאוויר קדיש, אבל לא קרקע אטום.

מיהו אף אי קרקע אטום של בנימין לא מתקיים בזה חלקו של טורף, דהא אמר זכאים נ"ד א' כך התנו אוירא דבנימין וקרקע דיהודה, אלמא דמקום המקדש בעינן של טורף, וע"כ דחלקו של טורף מקרי בזה שבא מיד בנימין להקדש, והנה כל המקדש נבנה משל ליבור וכדאמר כתובות ק"ו ב' מזבח הזהב כו' באין ממונת נסכים מזבח העולה כו' באין מקדשי דהא הבית וואע"ג דכסף זה בא מיחידים, מ"מ כבר מסרוהו לליבור וחשיב של ליבור וכדאמר מנחות כ"ב א' מה מזבח משל ליבור כו', וכן בגדי כהונה אמר יומא ל"ה ב' לזריך משל ליבור דוקא, וכדכתיב שמות כ"ה ה' והם יקחו את הזהב וגו', והא דכתיב שם ל"ה כ"ז והגשם הביאו וגו' אפשר דמסרו לליבור או הוראת שעה היתה לבוא משל נשיאים.

ואע"ג דלאחר שבא להקדש הוא קדוש ואין לבעלים ראשונים בו זכות כלל מ"מ בעינן שיכנס מרשות ליבור להקדש ונראה דכמו בכל הקרבנות יס' לבעלים זכות מתכפר בקרבנו, ואף קדם כפרה מקרי בעלים משום קנין כפרה ובעין דאמר חולין מ' ב', ה"נ מקדיש למזבח נשאר לבעלים זכות מורה לעולם, וזכות זה נראה במקדש ומזבח שיהא לליבור ולא ליחיד.

והנה מצינו דגם יחיד יכול לנדב בשביל ליבור וכדאמר יומא שם, אבל צריך להקדיש בשביל הליבור היינו שלא ישאיר לעצמו גם זכות מקדיש והיינו דאמר שם ובכדד שימסרם לליבור.

ונראה דמקום המזבח ראשית מלתו בשל יחיד ולא בשל ליבור כולו שכן זכה בנימין שיקח הקב"ה מידו מקום המזבח ומקום המקדש, ונשאר לו זכות מקדיש, ואינו כשאר מקדיש שאין צריך כאן הסכמתו אלא במה שצחרו ד' הוקדש, אלא שזכה שיבחר המקום ב"ה בחלקו, ונראה דבחירת מקום זה היה ג"כ בזכות בעליו, ואע"ג דכבר נבחר בימי א' א"ע"ה הר המורי', היינו משום שעתיד מקום זה להבחר בזכות בנימין.

ואע"ג דנשאר לשבט בנימין זכות שצחר בהם המקום מ"מ נותנין להם דושה של יריחו דמ"מ חסר להם נחלה ועוד דזכות זה ניתן לישראל שיהי' להם ג"כ כל סיוע במקום המקדש.

וכן הכסף שניתן לארונה בשביל ציון היה כדי לזכות לישראל שרשות היה ליקח ממנו כלל כסף שארץ ישראל מוחזקת היא וכבר חלק יהושע מקום זה לבנימין, אלא שרצו לעשות הכיבוש ע"י כסף וכל ישראל ישחתפו בזה ויהי' להם סיוע בכיבוש מקום זה וגם נתחייבו להחיותו לארונה דגר (דק) [תושב] היה, ולפ"ז הא דאמר בספרי ראה שם דמתקיים באחד שבטיך שמוקם הוא באחד, ומתקיים מכל שבטיך בגביית הכסף הוא לכו"ע, ולא דוקא לר"י

יח' י"ג ח' דמגרש לה על תנאי, עי' בתשובת הגרע"א סי' קנ"ט, שהאריך למה לא יקדש על תנאי, וי"ל שדברו חכמים בזהו דלא ימצא בתולה שתתקדש לו על תנאי שתמות אשתו ביו"כ דלמיתה לא חיישינן ולמה תתהלל במתת שקר דודאי לא תמות ולא תתקדש ותיפוק עלה שמה דאישות במגן, אבל ימצא שתתקדש לו אע"ג דעתיד לגרש אחת ביו"כ תקוה לשאת חן בעיניו ויגרש חברתה, ועוד דעד יו"כ ודאי תהא אשתו משא"כ להתקדש על תנאי, והא דאמר מתקינין לו אשה אחרת לאו ז' ימים קדם קאמר אלא כיון דידע כה"ג דלריך לו אשה אחרת ישתדל בזה מראשית השנה, ואין לומר דעבודה אחת בב' בתים לאו עבודה היא שאין כפרה לא לבית ראשונה ולא לאחרונה דהא אמר לק' מ"ט ב' בפר ואפי' בדמו של פר אע"ג דבית של כה"ג ראשון לא נתכפרה ולא בית של שני, אלמא דלא בעינן רק שיהי' לו בית, מיהו מש"כ שם דיעשה חופה על תנאי לא יתכן אלא במקדש על תנאי אבל במקדש לאחר שתמות חברתך א"ל לעשות חופה על תנאי שא"ל לעשות חופה שתחול לאחר זמן שכבר כלתה קנינו כמו במקדש בשטר ונקרע השטר.

יב' י"ז ח' נתכוין להזות על הבהמה והזה על האדם כו' ישנה כ"ה גירסת רש"י ופי' דאם הזה על האדם לא מפסל אבל הזה על הבהמה מפסל משום מלאכה ופי' בת"י דהאי פסול מדרבנן, ונראה דנתכוין להזות על הבהמה היינו אחר טבילה אבל אם טבל להזות על הבהמה טבילתו פסולה כמבואר בר"מ פ"י מה' פרה ה"ח וגם הר"א שם אינו חולק בזה, ובת"י בשם ר"ח פי' דאם נתכוין להזות על הבהמה כיון שאינו נושא לצורך נטמא משום נושא מי חטאת ופוסל המים כיון שעוסק בהן טמא אע"פ שאינו נוגע במים רק באזוב, אבל אם נתכוין לאדם לא נטמא, ולפי' זה נמי איירי בשטבל לאדם ונמלך לבהמה, ולפירש"י ז"ל דלא מפסל משום שעסק בהן הטמא, א"נ כיון שהזה על האדם לא נטמא משום נושא ולדעת הר"מ שם יס' לפרש דהאי נתכוין היינו בשעת טבילת אזור דאם כיון לאדם הטבילה כשרה וישנה ואם הטביל לבהמה לא ישנה אף שהזה על האדם, והנה לכו"ע בחדש וכלים אין חילוק בין טמא לטהור דדבר המקבל טומאה תליא וזה ילפינן מקרא, ואם טבל להזות על מקבל טומאה הטבילה כשרה ואינו טמא משום נושא מי חטאת.

ומבואר בר"מ פט"ו ה"א דמים המנטפין מן האזור אם הטביל לשם דבר המק"ט הרי הנוטפין פסולין להזאה כדין נעשה מזות ואינם מטמאין משום מי חטאת ואם טבל לשם דבר שאינו מק"ט הנוטפין כשרין להזאה ומטמאין, ומדברי הר"א בהש' פ"י ה"ח נראה דהנוטפין כשרין ומטמאין, ויס' לעי' למה מזין על הטהור טהור לרבנן ור"ע איטריך קרא לטמא תיפול"ל משום נוגע במי חטאת ולדעת הר"מ דכל שטבל לאדם הנוטפין פסולין וטהורין ה"נ כיון שגפרשו מאזור ליפול על הטהור הוי להו נתזין ופסולין ואינם מטמאין ולר"ע גזה"כ הוא כי היכי דחשיבי הזאה כשנפלת

לעכשיו אין עבודתו בח' בגדים אינם ראויים עכשיו לחנוכו בהם, ולמאי דאמר דמהפך בלגורא אפשר דא"כ להפך בלגורא כיון דראוי להפך בלגורא, ואפשר דמהפך דוקא כיון דאין חובה להפך בלגורא, ויס' לעי' חייב בטבילה וב' קידושין בר"מ כשצא להפך בלגורא.

ס' ר"פ אמר עבודתו מחנכתו, ואביי משמע דלית לי' בכה"ג עבודתו מחנכתו, דלא נאמר אלא בכלים, ואפשר דר"פ נמי לא אמר אלא דליכא חינוך אחר דהרי בזמן דליכא שמן המשחה אין עבודתו מחנכתו, והכא ביו"כ ליכא חינוך אחר דר"פ לית לי' היפוך בלגורא דכיון דליכא חיוב בזה לא מהדרינן עלי' בשביל חינוך, ואביי דס"ל דליכא תקנתא דהיפוך בלגורא וא"כ יס' כאן חינוך דריבוי בגדים וממילא לא אמרינן עבודתו מחנכתו.

ס' אמר אביי לובש כו', אפשר דאביי ור"פ לא באו לפרש למ"ד אבנטו של כה"ג לא זהו אבנטו של כה"ג, אלא לכו"ע אמרו דס"ל דלא נאמר ריבוי בגדים אלא בח' בגדים כמו שנאמר בקרא אבל אבנט של בוצ' אף דביוהכ"פ מיוכר שהוא כה"ג מ"מ לא זהו ריבוי בגדים שבתורה, והלכך לאביי לובש ח' בגדים ולר"פ עבודתו מחנכתו, וזו נראה דעת הר"מ פ"א מעיוהכ"פ ה"ג, ואפשר שזו כונת הל"מ שם אלא דדבריו ז"ל סתומין.

י' במש"כ הריטב"א י"ב ב' והוצא בכ"מ פ"א מה' עביוה"כ בשם הרמב"ן דמה"ת תמידין וכל עבודות שצבכ יוס' כשר בכה"ד, אלא דרבנן הצריכו כה"ג, ואי חליש כה"ג עושין תמידין בכה"ד ולריך כל אלו הפייסות ביו"ה, יס' לעי' דהא גמירי ה' טבילות וי' קידושין וכדאמר זבחים י"ט ב' יומא ל"ב ח', ואי תמיד כשר בכה"ד, א"כ בצרי לה ב' קידושין וטבילה ואף אי נחשב טבילה ראשונה וקידוש ראשון דאיתא גם בכה"ד אכתי קידוש של פשיטה שהוא חידוש דין ביוה"כ, ודאי לא מסתברא דנאמר בכה"ד, ועיקר קידוש דילפינן מקרא בזהרן נאמר שמזה ילפינן שכל עיוה"כ בכה"ג, וומיהו מקידוש של תמיד של בין הערבים ל"ק דליכא מקאת מוספין בהדי' כדתנן ע' ח' וזהו לכו"ע לריך כה"ג דוקא, ונראה דמודה הרמב"ן דבשביל מלות י' קידושין וחליפת הבגדים שהוא מלות היום לריך כה"ג, אלא שלענין זה לא שייך פסול עבודה בכה"ד, אלא שחסר מלוא, והלכך תמידין קריבין בכה"ד היכי דליכא כה"ג, ויקיים מלות תמידין כמו מלות כל יום, אלא שחסר עוד מלות יוה"כ שיסדר כה"ג ה' חליפות עבודות, משא"כ שאר עבודות היום שאין כל מלותן רק בכה"ג, ואם יעשה בכה"ד לא חשיבא עבודה כלל, ומש"כ הרמב"ן שאינו אלא למלוא טפי בכה"ג ומבואר שם דמדרבנן קאמר, היינו שלענין מלות ה' עבודות קרייך שיהי' בכה"ג היה סגי שיזרוק כה"ג דס' התמיד, אבל לא אכפת לן אם ישתתפו כהנים אחרים בעבודת התמיד, וחכמים תיקנו על עכ"ס עבודת התמיד שיטרוך כל עבודה כה"ג דוקא, וזה אינו אלא למלוא ומדרבנן, והקילו בזה"ד ובהפכת לגורא, ובמקום אונס לא העמידו דבריהם, ומקריבין תמיד בכה"ד.

ההר של עזרת כהנים שהרי עזרת כהנים גבוהה מעזרת ישראל ב' אמות ומחאה על פני כל המזרח מדרום לכפון, וכנגד המזבח נכנסה לשכה ארכה כנגד אורך המזבח ורחבה לא אחת, ויהיה מוקפת מחילות מג' רוחות מערב כפון ודרום גובה המחילות אמה ומחאה] ובה בנוי כעין צימה לעלות הלויים לדוכן צדיר על הקרבן והיו מעלות לעלות על הצימה, וכן היו מעלות בנויות בה לעלות לעזרת כהנים, והלשכה הלזו היתה רפה שלה גובה אמה מעזרת ישראל, נמצאת עזרת כהנים גבוהה מלשכה זו אמה ומחאה והיו בלשכה ג' מעלות של חצי חצי אמה לעלות ממנה לעזרת כהנים, ומעלות אלו לא נתפרשו באיזה רוח היו שאפשר לעשותם במערב או בצפון או בדרום, גם אורך מעלות האלו לא נתפרשו, וקדוב הדבר ללא היו על פני כל אורך הלשכה שלא לדחוק את הלשכה, ושהיתה כנגד המזבח כתבו רש"י ז"ל יחזקאל מ"ב י"ב מהכתוב דה"י ב' ה' י"ב, וכ"כ רש"י סוכה נ"א ב' ד"ה שעליהן.

והכניסה ללשכת הדוכן היתה ממזרח מעזרת ישראל ולשכה זו היתה קדושה בקדושת עזרת כהנים, ומסתבר דהיתה מעלה חצי אמה לעלות ללשכת הדוכן שהרי אין אורך להטריח הכהנים לפסוע פסיעה גסה לעלות אמה צבת אחת, ומעלה זו היתה בעזרת ישראל ולא היה צריך ראב"י להזכירה שלא בא לפרש אלא גובה עזרת כהנים, ושהכניסה ממזרח מפורש ביחזקאל שם, והזכירה הר"מ פ"ו ה"ו.

פ"א מה' ב"ה' ע"כ ה"ו ועושין בתוך עזרה גבולין ע"כ לישראל ע"כ לכהנים, הכ"מ פי' דכונת הר"מ על ראשי פספסין, ולמש"כ לראב"י היתה ע"כ גבוהה מע"י ב' אמות ומחאה צוקיפה רק כנגד לשכת הדוכן היתה כניסה ודאי לא היה אורך לפספסין, והר"מ פסק פ"ו ה"ג כראב"י, אלא כונת הר"מ שהעזרה היתה מתחלקת לגבולות יש חלק קדוש בקדושת ע"כ ויש חלק קדוש בקדושת ע"י, והדבר מוכרח דאם כונת ר"מ לפספסין לא יתכן ע"כ לכהנים ע"כ לישראל, דאי ממזרח למערב קחשיב אין גבול נעשה לעזרת כהנים למערב ואי ממערב למזרח לא שייך גבול לעזרת ישראל במזרח שהרי יש חומה במזרח, אלא כונתו שההלכה חלקה לגבולותיה, ואילו היתה דעת הר"מ שעושין פספסין היה קובען בפ"ו דשם פי' פרטים.

טז) י"א ח' ומסתברא דבמערבית דרומית הואי כו', לאמוראי קמאי דמוקו למתג' בפלוגתא, פליגי בין בלשכת הטלחים ובין בלשכת לחה"פ, דלחנא דתמיד לשכת הטלחים בצפונית מערבית, ולשכת לחה"פ במזרחית כפונית, ולחנא דמדות לשכת הטלחים דרומית מערבית ולשכת לחה"פ מזרחית דרומית, ור"ה דר"י בא לתרץ אליבא דר"א דר"י דר"י דמוקו לה אליבא דחד תנא, ורמינ נהי דתראת לשכת הטלחים מה תתרץ לחה"פ אלחא"פ, ולזה תירץ ר"ה דר"י דתנא דתמיד חשיב דרך שמאל ותנא דמדות חשיב דרך ימין. והנה הוכיחו בגמ' מזה בלשכת הטלחים היתה קרובה יותר לדרום והיתה לשכת החותמות במקצוע כפונית מערבית והלכך

על הטמא לטהר ה"נ חשיבא הזאה לטמא, וכיון שנופלת על האדם דרך הזאה חשיבא מי חטאת עד שתפול ותטמא, אבל לדעת הראב"ד דהגטוף טמא וכשר קשה, וי"ל דמודה הר"א דבנפלה על הטהור מפסל כמו בנפלה על הטמא דכבר נעשה מלואה, ולפיכך לרבנן הזאה על הטהור טהור כיון דנפסלו בצ"א עם נגיעתו לא מטמו משום מי חטאת, ולר"ע מרבין לה מקרא, והנה הר"מ פסק כרבנן ורמז לזה במש"כ בפט"ו שם וכן המים הנתזין כו' או על הטהור כו' והיינו כרבנן דלר"ע הטהור שנתז עליו טמא, ויש לעי' למה פסק דלא כר"ע הא סוגיא דלקמן י"ט ח' כר"ע כמש"כ רש"י שם ד"ה ואזיל.

וממש"כ הר"מ שם דטבל להזות על הבהמה מים הנוטפין כשרין ח"ע"ג דהאי טובל טמא משום נושא מי חטאת, למדנו דלית ל' דמים נפסלין משום שעוסק בהן טמא וכמו שכתבו בת"י, ומיהו יש לומר דשיעור כדי הזאה הוא כדי שיטביל ויזה ושיעור כדי הזאה במנא הוא יותר ממים שצאזב, והלכך באזוב פעמים דליכא שיעורא לטמא במשא וי"ל דבהכי איירי הר"מ, ומיהו למש"כ הר"מ דשיעור כדי הזאה מטמא בגדים במגע ופי' הכ"מ הטעם משום שצמגע מים מתגעגעין המים כלם ח"כ יש כאן משום משא לעולם, ומיהו קשה סברת הת"י למש"כ חו' חגיגה כ"ג ח' ד"ה מת דשאר טומאות חוץ ממת אינן פוסלין מי חטאת, ולמה גרע מה שחזון טמא מאילו נגע בהן.

יג) שם היכי עביד עבודה, ח"ע"ג דק"ל בא בטומאה, דוקא טומאת מת אבל לא שאר טומאות כדאמרי זקני דרום זכאים כ"ב ב', ואפי' למ"ד אין שו"ז על ט"ש דלדידי' משמע שם דכל טומאה שריא, מ"מ למ"ד דחוי' מהדרינן אכהן הדיוט וכדאמר לעיל ו' ב', ועוד לכתחלה אין ראוי לטמאות, והאי הזאה מעלה בעלמא, ולקמן מ"ז ח' אמר דמשום נטורא נכנס כהן אחר, ויש לעי' למ"ד אין שו"ז על ט"ש וכל טומאה הותרה, ולמ"ד הותרה, למה נכנס אחיו, ואין לומר דלסגן המוכן לכך מהדרינן דהא אמר לעיל ו' ב' הפרישהו מטוה"מ ומשני הותרה ומשמע דכה"ג עושה בטומאה דאי נכנס סגן ודאי ראוי לשמרו לכה"ג, ואי משום בגדי כהונה דנטמאו בצנורא הלא גם טמא מת מטמא בגדיו ואפשר דכשהוא טהור לא נתנה טומאה לדחות לשמש בצגדים טמאים, והיכא דאפשר בכהן אחר בטהרה, וי"ל דלא היו לו בגדים אחרים וי"ע, ולמש"כ לעיל סק"ה דאילו אינו מקריב בטומאה אלא סגן מקריב י"ל דהכא נמי קרב אחיו אילו.

יד) י"ד ב' אביי אמר כו' דעביד עבודה כולי יומא כו', ור"ח דמוקי דלא כר"ע סבר דכיון דמהדרינן אמעלות טהרה ולהרגילו בטהרה אין סברא שיטמאנו בכל יום ויעבוד למחר שאין זה ממדת הזהירות ליטמא ולסמוך שיטבול והיה ראוי להרגילו להתרחק מעבודה צימים שהוא מיטמא בכל יום.

טו) מלות פ"ב מ"ו ראב"י אומר מעלה היתה גבוהה אמה והדוכן נתון עליה כו', נראה דהמעלה היתה כעין לשכה כנוסה צוקיפת

עוד הקשו ללמא כולהו אקאויי מקאו, והיתה לשכת הטלחים קרובה לפפון ולשכת החותמות קרובה למזרח ולשכת בית המוקד קרובה לדרום ולשכת לחה"פ קרובה למערב כזה ותנא דתמיד חשיב דרך שמאל וקרי ללשכת הטלחים פפונית מערבית שצא מן הדרום וקרי ללשכת לחה"פ מערבית פפונית וא"ה, כמדומה לז"ל דרומית ותנא דמדות קרי ללשכת הטלחים מערבית דרומית שצא

אפי' הקדימון לזבח ואפי' כלילה הן כשרין אבל אין פוטריין חוב ניסוך המים אחר תמיד של שחר, כמו ביין שניסכין כלילה דהן כשרין, אבל אין יוצאין בהן חובת נסכים, ואמנם י"ל לדעת רמב"ן דגמ' דידן תענית ב' ב' דאמר ניסוך המים מאורתא דאמר מר ונסכיהם אפי' כלילה, פליגא וס"ל להמים הם חובת היום ולא חובת הקרבן דגמ' משמע דמים של חובה קאמר בגמ' דהן מאורתא, וזו נראה גם דעת הר"מ פ"י מה' תו"מ ה"ז שכתב שאם ניסכין קדם הזבח ואפי' כלילה יאל, ואי אפשר שדבריו ז"ל עפ"י הירו' להתם ע"כ לא אמרו דיאל אלא שכך כמו יין כלילה והיינו מדין נסכים הבאין בפ"ע וכמס"כ לעיל, אלא דבריו ז"ל מהא דגמ' תענית, אבל הריטב"א כתב דהראב"ד ס"ל שאין מנסכין כלילה ומשמע דס"ל שהוא חובת התמיד ואפשר דמפרש הא דאמרו תענית שם דניסוך המים מאורתא היינו דכשרין מדין נסכים הבאין בפ"ע כההיא דירו' וכ"מ בתו' שם, שכתבו להמים חובה בתמיד של שחר, ודלא כהרמב"ן, ואפ"ה כתבו דאי צעי מנסך כלילה, וע"כ ז"ל דדין באין בפ"ע, וכ"מ יומא כ"ו ב', דאמר אין מנסכין מים בחג אלא בתמיד של שחר ממאי מדקתני כו', ואי מים חובת היום ולא חובת הקרבן ורק שנהגו לנסך אחר התמיד מהיכי תיתי לנסך גם בתמיד של בין הערבים.

כא' יומא כ"ו ב' מתני' בד"א בק"א אבל בק"י אם ראה להקריב מקריב, פרש"י בלא פייס, ונראה דאם יש שנים או שלשה רואין מפיסין ביניהן וכתבנו לעיל כ"ב א' ואם היו שניהם שוין כו' הכביעו, אלא דבק"א קבעו חכמים פייס חובה ומאיה, ובמל"מ פ"ד מה' תו"מ ה"ט, נסתפק שיהא ביד הבועלים למסור לכהן שיראה ולא מצינו שיהא לבועלים זכות זה, ומהא דאמרו ב"ק ק"י א' בחולה וזקן שיכולין לעבוד ע"י הדחק דנותנין לכל כהן שיראה וכן בכה"ג אונן, אין ראוי להבועלים אין בכחן ליחד כהן, להתם קיימין דנותן לכהן שאינו באותו משמר אבל ליחד כהן של אותו משמר י"ל דכל אדם יכול ליחד, ומהא דאמר שם ק"ט ב' בכהן בע"מ דנותן לכהן שצארתו משמר אין ראוי ליכול ליחד ד"ל דנותן לכהן שצארתו משמר שזכה בהצבעה או שהסכימו חביריו שיקריב, והכ"מ פ"ד מה' כלה"מ ה"ח, כתב דג' רש"י נותנה לאנשי המשמר, ואף למאי דנסתפק המל"מ להבועלים יכולים ליחד הכהן צארתו משמר, מ"מ עבודתו ועורו לאנשי משמר, דאי אמרת ליכול ליחד ועבודתו ועורו שלו, א"כ לא מש"ל גזל הגר שאין פרוטה לכל כהן, שהרי יכול ליחד כהן לשמו ולמסור לו את הכסף דכיון דזכה באשם זכה בכסף, אלא ודאי אע"ג דזכה היחיד בהקרבנו ע"י הסכם אחיו הכהנים או שזכה בפייס עדיין עבודתו ועורו לכל בני המשמר, ולפ"ז ז"ל הא דכתב רש"י תמורה ל"ב א' דיך לו טוה"ל בקרבנות דישראל נותן לו דבר מועט שימסור לכן בתו כהן, היינו שימסור לו ביום שהוא עובד בבית אב שלו ויהי' לו חלק בו בין שהוא יעבוד בין שיעבוד אחר, שעבודתו ועורו מתחלק לבית אב כמס"כ הר"מ פ"י מה' מעה"ק הי"ד ועיי"ש בל"מ.

והרמב"ן דאין ניסוך המים חובת התמיד אלא חובת החג וכמו שכתבנו לקמן ס"ק כ"ו ולקמן כ"ז ב' פסיקא לי' לגמ' דעבודה שכשרה כלילה אין זר חייב עליה, ונראה דהא דאמרו דעבודה שכשרה כלילה אין זר חייב עליה, אינו אלא אם הכשר כלילה הוא משום שאינה עבודה חשובה כמו סידור מערכה, אבל מה שהכשירה תורה לילה בעבודה חשובה אינו שולל חיוב זר, וכמס"כ בת"י שם דהא דאמר בגמ' דזו שכשרה כלילה אין זר חייב עליה הוא מסבירא שאינה עבודה חשובה, והיינו דאמרו דהקטר חלבים ואזרים שאני דסוף עבודה דיממא הוא, ור"ל דלא משום דחשיבותה גרועה אלא דכן הוא הדין גומריין כלילה, וכן בתה"ד אמרו תחלת עבודה דיממא הוא, וה"נ בניסוך המים והיין אע"ג דאמרה תורה ומנחתם ונסכיהם אפי' כלילה, היינו דהחשיבתן תורה כעין הקטרת אברים כיון שהן חובת קרבן ואע"ג דננתקדשו עם הזבח אינן קריבין כלילה כדאמר תמורה י"ד א' אין אנו יודעין טעמי התורה אבל בבאין בפ"ע יזהינן להו דין אברים, והלכך המתנדב יין ג"כ באין כלילה וכן מי החג באין כלילה אבל לא משום גרעון בחשיבות עבודתן אלא בעבודה זו אין לילה פוגמת, ולפי האמור זר חייב על ניסוך יין אפי' בבאין בפ"ע.

ובעיקר דעת הראשונים ז"ל שניסוך המים חובת החג ולא חובת התמיד יש לעי' שהרי ר"ע מפיך לי' מקרא ונסכיה שתי ניסוכין משמע דתרויהו נסכי תמיד, ואם הוא חובת החג ואפי' מאורתא, לא יתכן לשון ונסכיה, ולא מצינו פלוגתא בעיקר ניסוך המים אי כשרים מאורתא.

כ' תענית ב' ב' מה ניסוך המים מאורתא דאמר מר ומנחתם ונסכיהם אפי' כלילה, בתו' הקשו דהא לא אמרו אלא כלילה שלאחריו ולא כלילה שלפניו, והריטב"א סוכה מ"ט ב' כתב בשם רמב"ן דמי החג לא מקרי כלל בא עם הזבח ולא קבעה התורה ניסוך מים לתמיד, אלא הם חובת היום וכשרים כל היום וכיון דהן נסכים הבאין בפ"ע דינן כנסכין הבאין בפ"ע דקריבין כלילה, וכיון דקריבין כלילה זמנן ג"כ בין ביום בין כלילה, והא דקריבין עם תמיד של שחר וכתבנו יומא כ"ו ב' אינו אלא מנהגא ולא מעיקר הדין, ולפ"ז מתפרש בפשיטות הא דאמר בסוגין מה ניסוך המים מאורתא דאמר מר כו'.

מיהו בירו' פ"ד דסוכה ה"ו איתא רש"ל בעא קומי ר"י הקדימון לזבח מה הן, ניסכין כלילה מה הן, כו', ונסכיה אחד נסכי מים ואחד נסכי יין, דהא אמרה הקדימון לזבח כשר, ניסכין כלילה כשר, והנה מבואר מכאן היפוך דברי הרמב"ן דדוקא משום דמקשינן מים ליין מכשרינן הקדימו לזבח וניסכו כלילה, ובאמת הדבר תימא הלא ביין הקרבת הזבח מחייבת נסכים, ומה יועיל שהקריב נסכים קדם ששחט הזבח וזרק דמו, וכמו שכתב הריטב"א בפשיטות דהא דאמרינן ונסכיהם אפי' כלילה, היינו לילה שני' דהו נסכים הבאין בפ"ע וכ"כ תו' תענית ב' ב', ואין לנו לישב אלא דשאלת רש"ל היא אם מי החג באין ג"כ בנדבה כמו דמתנדבין יין בפ"ע, וא"כ

ידיו ונתמנה להיות כה"ג, בשאר ימות השנה א"ל קידוש חדש שאין חילוק בקידוש בין כה"ד לכה"ג, וא"כ ה"נ כשמקדש ע"מ להכנס לעבודת היום אף שצעת קידוש עדיין הוא כה"ד שפיר חשיב קידוש שאין מעשה הקידוש עיקר המצוה אלא להיות מקודש והקידוש צריך להיות לשם עבודת היום, ושפיר מקיים מצוה טבילה ומצוה ב' קידושין לר"מ אף שהוא עדיין כה"ד וועי' לעיל סק"ט].

(כג) ל"ב ב' האי דאפקי' רחמנא לקידוש בל' ורחץ לאשמועינן לטבילה במקום קדוש, פרש"י לטבילה ראשונה מדרבנן, בתור"ע כ' ליבש פרש"י דמתנ' דקתני לטבילה ראשונה היתה בחול הוא כר"י לטבילה משום סדר טומאה עיי"ש, וקשה דא"כ מ"ט מוקמינן לעיל ל"א ב' מתנ' דלכ"מ לר"מ צריך ב' קידושין הא כיון דורחץ לא קאי על לבישה זו וגם טבילה א"ל א"כ מהיכי תיתי להצריך תרי קידושי.

(כד) ל"ה ב' אמי' של כו', ז"ל דגם של שחרית הוסיף משלו דהא צעין דשחרית עדיף ור"ע אם כשמוסיף משלו צריך ג"כ מסירה לציבור, אלא דהיכי דעושה כלה משלו לא מהני מסירה לציבור בעבודת ציבור דמזאתו מתרומת הלשכה, משא"כ במוסיף ויאל מצותו, או דלמא דל"ל כלל מסירה, ועי' ר"ה ז' א' ואם הביא מן הישן יאל אלא שחסר מצוה, וביחיד לא תנא שחסר מצוה אלא משמע דלכתחלה רשאי היחיד להביא ולמוסרה לציבור ומשמע דאין המצוה מן השקלים דוקא ור"ע.

(כה) ל"ט ב', עלית הגורל מעכבת, יא' לעי' אם העיכוב הוא מחמת חסרון מצוה הגרלה אבל השעירים נתפשו בשם, וא"כ אינם ראויים עוד להגרלה ויביא אחרים, או דלמא דקריאת שם לא עשתה ולא כלום ויוכל להגריל עליהם עתה, ונראה דהא בזה תליא דאם מצוה הגרלה שאמרה תורה הוא לעיכובא ואלא"ה פסול למצוה א"כ ודאי דקריאת שם אינו פוסלן דלא אשכחן דקריאת השם יפסל אלא קריאת השם מהני לקבען למצוה במקום דמהני קריאת השם.

(כו) שם אליבא דר"י כו' ומ"ס הגרלה לאו עבודה היא, יא' לעי' הלא א"ל חקה אלא לדברים שאינם מעיקר העבודה, אבל הכא נהי דמאד שחסר מצוה הגרלה לא מפסל דאינה אלא למצוה, מ"מ כיון שאמרה תורה שע"י הגרלה נקבע, וכיון שלא הגריל אין כאן קביעות לשם, ונראה דסמך אק"ו דמייתא בסמוך דיך למילף דקריאת השם מהני, ומ"מ אי ילפינן מחקה לעיכובא, שוב לא מהני קריאת השם כלום ויוכל עוד להגריל עליהם אחר שקראן שם דלא שייך עוד למילף בק"ו כיון דאין קרה"ש מכשרתן למצוה, וא"ל ולמפרך ק"ו מה להגרלה שכן מצוה בכך דהא כו"ע מודים דלמצוה צעין הגרלה, די"ל הא דהצריכה תורה הגרלה הוא משום דאחשבה להגרלה מצוה שהרי הצריכה תורה כה"ג ובגדי לבן, אבל לענין קביעות אין נפקותא אי נקבע ע"י הגרלה או ע"י קרה"ש, אלא שהאדם חסר מצוה, ולא שחסר מצוה.

(כז) ל"ב א' גמירי חמש טבילות ועשרה קידושין כו', נראה דאין מצוה מיוחדת ב' קידושין וה' טבילות אלא כל המצנה מעבודה לעבודה טעון טבילה וב' קידושין כדיליף לקמי' וממילא יאל ה' טבילות וי' קידושין, והא דהוצרכה הלכתא כבר פירשו תו' ד"ה גמירי, דמני' ידעינן דקראי לא על הסדר נאמר, והלכתא סימנא בעלמא היא ללמדנו דה' פעמים משנה מעבודה לעבודה, ואם אירע פסול בכה"ג אחר התמיד דאמר לעיל י"ב ב' דעבודתו מחנכתו לרבנן דמקדש ופושט חסר ל' חד קידוש אי נפסל הראשון קדם שקידש, ולא מנכרין ל' לפשוט אחר וידוי פר ולחזור וללבוש כדי להשלים י' קידושין שאין מצוה ב' קידושין, ומיהו אפי' היתה מצוה ב' קידושין אפשר דאין מצוה אלא בפרקים הקבועים אבל לא בין עבודת פנים לעבודת פנים, ומיהו אי נקרע בגדו והחליפו באמצע עבודת פנים יא' לעי' אי צריך טבילה וקידוש ומסתבר דא"ל כאן טבילה וקידוש שלא נאמרה אלא במצנה מעבודה לעבודה, וכיון דטבל וקידש כבר נתקיימה מצוה זו, וממילא משתמע שאם אירע פסול בראשון קדם שקידש ונכנס שני תחתיו אי אפשר כבר לשני למלא קידוש החסר ולא מהני אף אם יפשוט בגדיו אחר וידוי.

זכחים י"ט ב' תוד"ה וחקה, לכל הפחות קידוש דהוי בין בגדי זה לבגדי לבן לעכב כו', מבואר מדבריהם שאין המצוה במספר הקידושין והטבילות, אלא כל קידוש וטבילה מצוה בפ"ע ודע"ג שלא קידש וטבל לבגדי זה ובגון שקידש לתה"ד ולא קידש לפשיטת בגדי זה מ"מ אם טבל וקידש לבגדי לבן כשר, ואם לא טבל וקידש דיינינן ל' בצורך פנים כפנים דמי וצעי למימר דליעכב.

ומשמע מדבריהם דלמ"ד חקה אדברים הנעשים בחוץ נמי קאי דין הוא לטבילה וקידוש נמי לעכבו, ולכאורה טבילה וקידוש לאו עבודות נינהו אלא הכשרא דכהן, ובדבר דלאו עבודה לא קאי עלי' חקה וכדאמר מ"ב א' בשחיטה, ומיהו בצורך פנים כפנים אפי' בדבר דלאו עבודה מעכב כדאמר ס"א א' בשעיר ששחטו קדם מתן דמו של פר, וואל דלא פסלינן זר בשחיטה משום צורך פנים כפנים י"ל דלא קאי חקה אצורך פנים אלא שאם חיסרו או שעשאו שלא על הסדר מעכב אבל לענין נידון הכשר זר כיון דשחיטה לאו עבודה היא ובדין הוא דשחיטת זר כשרה כבר נשלם צורך הפנים.

י"ב א' אירע בו פסול קדם תמיד של שחר מחנכין אותו בתמיד של שחר, יא' לעי' אי יא' כאן מצוה טבילה וב' קידושין לר"מ לק' ל"א ב' דבטבילה ראשונה מקדש ג"כ ב' קידושין, דיך מקום לומר דצעין טבילה וקידוש בכה"ג והכא בשעת טבילה וקידוש עדיין אינו כה"ג וא"כ אי אפשר לקיימו, ואין לחייבו לפשוט ולחזור וללבוש שאין החיוב אלא קדם לבישה, ויש מקום לומר שטובל ומקדש אע"ג שהוא עדיין כה"ד שאין הטבילה והקידוש אלא טהרה והכשר יתירא שהחמירה תורה שלא תועיל טבילה כפרא וקידוש כפרא ולחשבו כלא רחוק ידיים ורגלים, והנה כה"ד שקידש

(כז)

שם דאי אקדים שיעיר מקמי' פר לא עבד ולא כלום, משמע דיתן דם הפר ויחזור ויתן דם השעיר ולא מפסל שחיטתו משום שנשחט קדם מתנות הפר בפנים, ולכאורה למ"ד דנעשה צבגדי לבן בחוץ מעכבא, הו"ל למפסל שחיטתו, וז"ל דנקט כר"י, ומיהו אף לר"י יש לעי' לתפסול השחיטה דהא מתן דם שפנים מעכבא שחיטתו וכדפרש"י בזה דהקדים מתן דם הפר בהיכל מקמי' דם השעיר בפנים דפסול אף לר"י, וי"ל דהא דאמר לא עבד ולא כלום, אה"נ דכיון דלא עבד כלום פסלה שחיטתו, ואין לומר כיון דנפסל שחיטתו, הרי צריך להביא שנים אחרים ולהגדיל ואשתכח דנפסל גם הפר שחיטתו שנשחט קדם הגרלה, י"ל דאה"נ דלמאי דאמרין דסדרא מעכבא גם הפר פסול, ומפרשין הפר מעכבא את השעיר ופסול השעיר, וכיון שהשעיר פסול גם הפר פסול, וכ"מ בהדיא לקמן, ס"א, דשעיר שנשחט קדם מתן דם הפר פסול ומשמע דאף לר"י קאמר לה, והטעם דמתנת פנים מעכבא את עבודת חוץ וכמו שמתן דם השעיר מעכבא את מתן דם בהיכל, ולפ"ז הא דאמר חפן קדם שחיטת הפר כו' כמאן כר"נ אפי' תימא ר"י לורך פנים כפנים, אם נפרש דקאי אחפינה יהי מוכרח דבין עבודת פנים מעכבא את עבודת חוץ ובין עבודת חוץ מעכבא עבודת פנים ולא נאמרו דברי ר"י שאין העכבה בעבודת חוץ אלא אם שחית בחוץ, ולפ"ז ז"ל דשחיטה לא הוי כפנים, דאי הוי כפנים א"כ ליעכב הגורל שהוא עבודת חוץ את השחיטה שהיא לורך פנים שהוא כפנים, והא דאמר דעבודת חוץ אינה מעכבא עבודת חוץ היינו אפי' יש אחר עבודת חוץ המאוחרת עבודת פנים והקדים עבודת פנים המאוחרת לעבודת חוץ המוקדמת נמי אינו מעכב, וראי' לזה מהא דמתן דם הפר אינו מעכב את הגרלה, וכ"מ לקמן ס' ב' דפריך לר"ח דאמר חפן קדם שחיטה ממתנ', ולכאורה הלא ר"ח לא הוסיף אלא דחפינה פוסלת אבל אם הקטיר הקטורת קדם שחיטה פסולה אפי' אם נימא לורך פנים לאו כפנים, אלא ע"כ דכיון דמפסיק עבודת חוץ בין עבודת פנים תו לא מעכבא אפי' אם הקדים עבודת פנים, ולפ"ז ז"ל בזה דמשני סדרא לא מעכבא, עיקר הגרלה מעכב, היינו כר"י דבעבודת חוץ לא מעכבא, והא דעיקר הגרלה מעכב הוא משום דתני ב' קרא, הלכך לא ילפינן עיכובא רק לעיקר הגרלה, [לא נגמר לע"ע].

(כח) שם מ' א' ואזדו לטעמייהו כו', עי' בתו' וביאור דבריהם דר"י ורבנן דפליגי בר"פ ב' שעירי תרויהו ס"ל דב' השעירין מעכבין זא"ז ואם מת המשתלח נדחה הב' לשעתו' הלכך למ"ד בע"ח נדחין שוב אינו חוזר ונראה ואם מת לאחר שחיטה לכו"ע דשחוטין נדחין ונריך להביא שנים אחרים תחת שניהם, וכן למ"ד בע"ח אינן נדחין מ"מ לא יזה דמו עד שיהי' לו בן זוגו אבל לר"ס יכול להזות דמו קדם שהביא השני לעזאזל ולדידי' אף אם מת המשתלח לאחר שחיטת שעיר החטאת מ"מ לא נדחה כלל שעיר החטאת, והלכך לדידי' לא שייך כלל להגדיל דאינו חסר כ"א אחד

והלכך לדידי' ז"ש כלל למדרש דהגרלה תעכב כיון שלפעמים א"ז אלא אחד, וע"כ שקריאת השם נמי מהני וגורל למאנה, אבל ר"י ורבנן דס"ל דמעכבי אהדדי הלכך אפי' לרבנן דלאחר הגרלה יוכל הראשון לחזור למאנה מ"מ שייך להגדיל שבשעה שמגדיל אין כאן עדיין אפי' אחד שראוי למאנה, וזהו דמשני הא מני ר"ס היא, ולכאורה אכתי תקשה מר"ס אליבא דמ"ד דלכו"ע מעכבא משום דתנא ב' קרא, ועוד מאי מיימא מר"ס דמביא חבירו שלא בהגרלה שא"ה דלא הוי כלל מאנה בהגרלה אבל היכי שמאנה להגדיל גם דיעבד מעכבא אלא ע"כ כמס"כ דלר"ס כיון דמס"ל פעמים דלא שייך להגדיל ודאי לדידי' לא מעכבא וכי פליגי אליבא דרבנן ור"י דפליגי עלי' דר"ס.

(כט) מ"א א' אי משלה בהן האור אין אי לא לא, בתו' פירשו דלענין שבת הוא, אבל בחול עושה להן מערכה אפי' לא משלה בהן האור ואפי' פסולין, ולפיכך נדחקו דהני ליסני לא פליגי דאי אפשר לומר דלל"ק עושין מערכה אפי' בשבת ואפי' בלא משלה בהן האור, דהא קיי"ל ולא עולת חול בשבת, אבל אם נפרש דבחול איירי שפיר י"ל דהני ליסני פליגי ול"ק סבר דכשרין עושין להן מערכה בפ"ע אפי' לא משלה בהן האור, ולכ"ז דוקא במשלה בהן האור, והחילוק בין משלה ללא משלה הוא משום דמשלה בהן האור נעשה לחמו ש' אש כדאמר זבחים פ"ה ב' דפסולין שעלו ומשלה בהן האור אם ירדו יעלו, אלא דלא מסתבר להו לרבנותו דעלי התוס' דיהי' עיקר דינא דר"מ דוקא במשלה בהן האור, ולפיכך פירשו דלענין שבת הוא, ולפירושם לא נזכר בחול תנאי דמשלה בהן האור אפי' בפסולין אלא דכל הפסולין ש' אתמוול שעלו ע"ג המזבח דקיי"ל דלא ירדו עושין להן מערכה בפ"ע לר"מ, ואין חילוק באברים שנתותרו בין חול ובין שבת ובין כשרין ובין פסולין לר"מ אלא דכל היכי דלרבנן סודרין ע"ג המערכה, לר"מ עושין להן מערכה בפ"ע, ולא משלה בהן האור בשבת גם לרבנן אין מקטירין בשבת.

שם דוחה את השבת ואין דוחה את הטומאה, רש"י פי' דלר"ח האי סופו היינו הקטרת אימורין אפי' ביומו ופי' התו' טעמי' דרש"י משום דבגמ' אמר טעמא דר"ח משום דלאו עיקר כפרה, ולשון זה יתכן על חילוק בין זריקה להקטרת אימורין ולא על חילוק בין איברים ופדרים דאתמוול לאברים ופדרים דהיום ולכן נדחק רש"י לפרש דסופו דר"ה לר"ח אינו מתפרש כמו לרבה, ולפרש"י רבה ור"ח ור"ה לא קיימו אליבא דר"מ דעושין מערכה בפ"ע אלא אליבא דכו"ע דהא לרבה באיברים ביומו איירי ולא נחלקו בזה ר"מ וחכמים, והא דאמר לעיל ופליגי דר"ה אליבא דרבה קאי דלר"ח דוחה את השבת ולא איירי ר"ה אלא בטומאה שאם לא עלו לא יעלו, ובתו' הקשו דלא יתכן שיהי' פירוש סופו לר"ח בענין אחר מלרבה דכל כי האי אורחא דגמ' לפרש, וגם מסתמא ידעו תלמידי דר"ה פירוש סופו דאמר, ולרבה ע"כ סופו היינו ש' אתמוול דודאי אימורים נקטרים בשבת כדאמר בפסחים

אלא שהעלן ודין שלא ירדו, מ"מ יליף לה מק"ו לכיון דטמאין אין עושה להן מערכה כש"כ הני דאם עלו לא ירדו ואף אם נפרש דבטומאת גברי איירי נמי יליף בק"ו פסולין דאין עושה להן מערכה בפ"ע כשעלו.

בתו' שבת כ' א' נסתפקו בקרבן דלא דחי שבת אי משלה בהן האור אי מחזירין בשבת, ולכאורה מדמקטיר אפי' פסולין מוכח דבכל הקרבנות כן דהא פסולין כשעלו דאמרינן לא ירדו לא שייך עליהן דין קרבן ליבור אלא דין קרבן סתם, ומדבריהם ז"ל נראה דיש עליהן דין קרבן ליבור.

בתו' פסחים פ"ג ב' כתבו דסוגין מוכח דר"ה לא פליג אלא לענין מערכה בפ"ע ולא לענין עיקר הקטירה, ואולי כונתם דמשמע דהא דאמר דפליגי דר"ה הוא בין לר"ח ובין לרבה וזה לא יתכן אלא לפי תו' ביומא.

נראה דנטמא הבשר והאימורין ונשבר האץ או שאינו על מנחו לר"י לעיל ז' ב', אינו זורק את הדם אפי' את"ל לזיץ מרצה על העולין היינו שמקריבין את האימורין וה"נ יתקן האץ ויוכל להקטיר אימורין מ"מ כיון דבשעת זריקה אין זיץ והשתא אין ראוי להקטירה אין זריקה מועלת להן להוציאן מידי מעילה והלכך אף אם יתקן האץ אחר זריקה לא יקטירם ובה נחא הא דפריך לעיל שם כה"ג ביוה"כ יוכיח כו' וקשה הלא לאחר עדותו של יב"י פסחים ט"ז א', אין טומאה בדם וכמס"כ הר"מ פ"א מה' פסח"מ הל"ו, וקטורת נמי אינו טמא מה"ת כמס"כ הר"מ פ"ו מאה"מ ה"ח, ולא מס"ל אלא דנטמא הבשר והאימורין והלא בשעת אימורין משמש ב' בגדים וע"כ כיון דבשעת זריקה אין זיץ קרינן בו אין בשר ואין חלב.

ל"א מ"ז ב' תוד"ה הדך כו', ביאור דבריהם שמן הדין כריך הקמץ להיות בבלי בין הבינים ומ"מ כיון שצבהנים כחושים איתא בין הבינים לא מפסל משום קמץ היתר שציתר אף אם יחשוב שלא יהי' לשם קמץ אלא כשיעורו והשאר יהי' שיריים מ"מ פסול אצל בין הבינים אינו פוסל ומ"מ מספקא לי' בדינו אי הוי קמץ או שיריים או דלמא טבולא הוי, ופי' התו' דספק טבולא אינו משום דמספקא לי' בכונת התורה למחשך בין הבינים לטבולא דזה אין סברא כלל אלא שמספקא לי' ללד הספק דהוא שיריים מכונת התורה, אי דעת הכהן על בין הבינים דליהוי שיריים דאולי אין כונתו רק על מה שצחצח וכמו מרבה במעשרות, ומשמע דלפי האד שהוא קמץ אין להסתפק בדעת הכהן שאין כונתו לשם קמץ דא"כ הו"ל קמץ חסר ופסול, ומדלל פסול ש"מ שדעת הכהן כמו שהוא מעיקר הדין, מיהו י"ל שדעת הכהן לעשות כמו שירצה אם לעשותו קמץ או שיריים והלכך מספקא לי' שמא לא עשהו כלום אלא טבולא הוי, מיהו קשה איך מספקא לי' דליהוי טבול שח"כ הו"ל מנחה שחסרה קדם קמיצה כיון שהשאר נשאר טבול נמצא שלא היתה הקמיצה במנחה שלמה, ואע"ג דנראה דלא פליגי ר"י ור"ל מנחות ט' א' אלא במנחה של עשרון אבל אם נשאר עשרון

כמס"כ תו', ולכן פי' דגם לר"ח אינו דוחה את הטומאה דוקא של אתמול דהיינו סופו וחשיב לי' לאו עיקר כפרה, והיה אפשר כפרש"י דר"ה לאו אליבא דר"מ קאי, אלא משום דלפ"ז ל"ל דרבה פליג אהא דאמר שבת כ' א' למשרי אברים ופדרים, וגם ל"ל דהא דאמר לעיל ופליגי דר"ה היינו אליבא דרבה דוקא, ולפיכך בחרו התו' לומר דר"ה נמי אליבא דר"מ קאי אבל לכו"ע דוחה שבת וטומאה אפי' דאתמול, אבל הר"מ פ"א מה' תמידין מפרש כפרש"י דרבה בעיקר דין דחית שבת קאמר שאין איברים דאתמול דוחין שבת, וסוגיא דספ"ק דשבת כר"ח וב"ק ורבא, ומיהו טעמא דעני דפסק כרבה כיון דבגמ' חסיק לעיל בקשיא בכל יום חנו.

ל' ובתו' הקשו לפרש"י איך יתכן דאין דוחה את הטומאה לר"ח אפי' אימורים דהאידינא, הא חנו פסחים ע"ז ב' ה' באין בטומאה ופי' דדוקא זריקה וקמאין, אבל לא אימורין, ויש לעי' הא פרכינן התם אם אין בשר אין דם, ומבואר שם דאי טומאה דחוי' בעינן ריזוי זיץ, ומסקינן לזיץ מרצה על העולין ועל אכילות ביחיד דיעבד ובליבור אפי' לכתחילה, וא"כ מבואר דמקטירין אימורין בטומאה בק"ל, וי"ל דהכא איירי לענין טומאת הגוף דכהן דליכא ריזוי זיץ והלכך כיון דטומאה דחוי' אינו מקטיר אימורין כיון דלאו עיקר כפרה הוא, א"נ אפי' בטומאת אימורין ולא מהני ריזוי זיץ אלא למחשך כאיתנהו לענין לזרוק הדם אבל לא להקטירין דומיא לזיץ מע"א דאמר התם דמ"מ אינן נאכלין, אבל קשה לפ"ז מ"ט דרבה ודוחק לומר דסבר לזיץ מרצה אפי' בקרבן יחיד להקטיר לכתחילה, דמשמע דוקא בק"ל פליגי, ואפשר דמשום דבק"י מדרבנן לא יקטיר פליגי בק"ל.

ולפי' תו' יס לפרש בין בטומאת גברי ובין בטומאת אימורים ואע"ג דטו"ד מ"מ מהני ריזוי זיץ ומ"מ אינו עושה מערכה בפ"ע לר"מ, ואם נפרש בטומאת גברי אין ראוי מכלאן דמהני ריזוי זיץ על האימורין להקטירן, ולפי' הר"מ ג"כ נראה דבטומאת גברי איירי דאי בטומאת אימורים וטעמא משום ריזוי זיץ א"כ אפי' דיחיד נמי מקריב מה"ת, ולא יתכן לחלק בק"ל בין דהאידינא לדאתמול, עי' יומא ז' א' תוד"ה פרים מבואר דק"ל אפי' אינו קבוע לו זמן מהני ריזוי זיץ לכתחילה וטעמא דמשום דמדאורייתא אפי' ק"י זורק לכתחילה כדאמר גיטין נ"ד א' וכמס"כ תו' זבחים ל"ב ב' א' פסחים נ"ט ב', ולפ"ז אין הכרע אי מהני ריזוי זיץ להקטיר אימורין טמאים ולכאורה מהא דתנן זבחים פ"ד א' טמא בהדי הני דאם עלו לא ירדו משמע דמה"ת לא יעלו, ומיהו י"ל דאיירי בנשבר האץ. וכן יס להסתפק למ"ד הותרה דאמר בפסחים שם דזורק לכתחילה אף שנטמא הבשר וחלב, אי מקטיר חלב טמא או לא, ובתו' פסחים נ"ט ב' מבואר דמקטירין בטומאה מן התורה. והא' דאמר ופליגי דר"ה אליבא דר"ח לפי' תו' היינו במאי דאמר ב"ק אליבא דר"מ דגם בפסולין עושין מערכה בפ"ע, והכא אמר דטמאין אין עושין להן מערכה בפ"ע, ואע"ג דהכא בטמאין של ק"ל איירי ולענין להעלותן לכתחילה, והתם בפסולין שאין נקטירין

לד) ונראה דבכל הקדשות רמי הקדש למאורו מכח המקדיש שאם הקדיש לבה"ב רמי לעשות כחפץ המקדיש לקבועו בצנין, ובהקדיש למזבח רמי להקריבו, והרי הוא כאילו משועבד ההקדש להמקדיש, וראינו שאין מעילה בגדולים מפני שאינו רמי למאורו מכח מקדיש, שמאנת המקדיש על ההקדש לבחתי לעשות בו שום דבר זולת מאורו, ואין מעילה בקדשי עכו"מ, ולא בדבר שנעשה מאורו, הרי ששיעבוד ההקדש להמקדיש, ועפ"ז נראה שק"ל שצריך שיהי' מש"ל, היינו ששיעבוד ההקדש לעשות מאורו יהי' לציבור, ובזה יש כעין דין ע"כ, שאחד יכול להקדיש ששיעבוד ההקדש יהי' לחצרו, ולפ"ז ח"ל שכל אחד יתן שקלו בעד כלם אלא כיון שכלם נותנים ע"ד לערסם ולקנות מהן קרבות הרי הוא כעין דאמרינן ב"מ ע"ד ח' דזבן לאחד זבן לכלהו, ושיעבוד של חוב הקרבה לכל ישראל הדר, מיהו על הגבוי והעתיד לגבות בזה צריך לדעת הנותן שנותן ע"ד ב"ד שיהי' שיעבוד ההקדש גם להם, ועפ"ז נראה דהא דקאמר ובלבד שימסרם לציבור אין פי' שמזכה להם ע"י אחר בעודן חולין דא"כ אינן משל יחיד, אלא פירושן שמתנה ששיעבוד ההקדש לעשות מאורו יהי' לציבור, משא"כ כשיחיד מביא בעד היחיד ששיעבוד ההקדש הוא לדידי, ורק ההקרבה תהי' בעד חצרו, ובזה מיושב הא דחוששין שמא לא ימסרם יפה יפה, והקשה במש"ל מ הא הוי דברים שבלב ולפי המבואר החשש הוא שפעמים שיבוא לידי מכשול שימסור רק להקרבת הציבור כמו שהוא מביא בעד חצרו, וגזרו בהו רבנן, ויש לעיין בהא דאמר יומא מ"ט ב' דאם מת הכה"ג, אחר נכנס בדמו ש"פ, ואמאי הרי צריך להיות משלו ר"ל ששיעבוד ההקדש יהי' לכה"ג, והבא נהי דאחיו הכהנים מתכפרים בו, אבל לא די בזה שצריך להיות משלו, אם לא שנימא דמעיקרא ע"ד כן הקדיש שאם ימות כו' וכו'.

לה) נ"ז ב' פשיטא כי יהיב מודאין יהיב מיהו הגך שירים הו כו', הק' בגב"א הלל כי יהיב מתנה מכל כוס לבו"ע כולהו נשפכין ליסוד והדין נותן שאם קבל דם הפר בג' כוסות ונתן מכוס אחד בפנים ומכוס אחד בהיכל ומכוס אחד על המזבח כולהו נשפכין ליסוד, וא"כ ה"נ אין התערובות מעבד אלא שאי אפשר ליתן בהיכל מהם אבל על טהרו הלל אפשר ליתן שהרי מערבין לטהרו לבו"ע ולמ"ד מערבין לקרנות אפשר ליתן מהם גם על הקרנות וכן הוא מאותן א"כ הדין נותן דשיריהו נשפכין ליסוד כדין קיבל ד' כוסות ונתן מתנה מכל כוס וכוס, ואין לומר דאיידי דנשפך הודאין קדם שנתן על הקרנות והוא צריך להביא פר אחר ובזה אפשר שאין רשאי ליתן על טהרו מן התערובות שכבר כל העבודות רמיין לפר השני כיון דהראשון לא היה ראוי לקרנות, והרי מזבח כפרה אחת ואין מחלקין מתנות המזבח לב' פרים וכדתנן ס' ח' ואם נתן על הקרנות ונשפך הדם יביא פר אחר ויתחיל בתחילה בקרנות, דכל זה ניחא למ"ד אין מערבין לקרנות אבל למ"ד מערבין לקרנות והכי סתם לן תנא כדאמר בסמוך אכתי אין צריך להביא פר אחר ועוד אפי' למ"ד אין מערבין לקרנות ח"ל להביא פר אחר בשביל

י"ל דא"ל כלל להביא מתוך ביתו. תדע דמקרא דמפקינן מני' שם דאי מביא מתוך ביתו אין, אי לא לא, מפקין מני' שם כ"ז ח' דמיעוטו מעבד רובו וא"כ גם לר"ל כשר, מ"מ במנחה של עשרון יפסול בכהן כחוש [וכמדומה דהוא טעות דלעולם אין מנחה אלא בשלימות העשרונין ועי' מנחות כ"ה ב', ע"ו ב', ובתו' שם ד"ה כל המנחות] ואין זה דין פרטי בפחות מעשרון אלא גם במנחה גדולה יש תנאי הזה שיהי' משתלם במדות העשרונין וכדאמרינן במנחות ח' ח' אין מלאין אלא שלמין וכ"ת אה"נ דמספקא ל' אי פסול דא"כ מאי דחקו התו' לאשכוחי נ"מ במאי דמספקא ל' בטבולא וכו'.

לב) כתבו עוד דנ"מ במאי דפשיט שאין להסתפק בטבולא אלא בקמץ ושיריים, [דהא אפי' מעיקרא שהיה מספקא ל' גם בטבולא היה יכול להקטיר הקמץ ואח"כ בין הבינים ויאל מידי כל ספק] במתערב בחולין לזולת הספק של טבולא בטל ממ"נ אם שיריים הוא שפיר ואם קמץ הוא נחטטל אבל כשמספקין בטבולא הו"ל דבר שיס לו מתירין לביא עשרון שלם והשירי בין הבינים יהי' עליהן תורת מנחה שחסרה קדם קמיאה דקיי"ל מנחות ט' לביא מתוך ביתו וימלאנה ויקמוץ גם על בין הבינים בתנאי אם הן טבול, ולפי האמור לעיל צריך שיהי' עשרון עם השירי בין הבינים ודברי מהרש"א ז"ל בכל דיבור זה שגבו מאד להבינם.

לג) נדרים ל"ג, המודר הגאה מחצרו שוקל לו את שקלו, ויש לעי' בטעם שאחד פורע חובו של חצרו אם הוא מטעם שהלוה זוכה במעות ע"י קבלת המלוה וא"כ המלוה הוא שפוחיה של הלוה, וכאופן דאמר, ב"מ ע"א ב', וא"כ איך מותר במודר הגאה, ואם הטעם שמלוה מוחל את חובו, לא יוכל לשלם כ"א מדעת המלוה, אלא נראה שהוא מדין ע"כ, שחצרו יכול לשלם עבורו, וא"כ ז"ע בשוקל שקלו נהי דפטר את חובו, אבל הרי צריך לזכות להיות שותף בק"ל והבא לא שייך דין ע"כ דהבא אין לו שום יד לזכות לא בקרבות ולא בשקלים אחרי שהקדישן, אלא שהמקדיש מקרי בעלים, מפני זה שמרשותו באלו לרשות הקדש, וא"כ אין מקום להקדיש בעד חצרו שחצרו יקרא מקדיש, מיהו לאלו שאלה היא כלל שהרי תורמין על הגבוי כו', וא"כ כיון ששלם עבורו הרי תורמין עליו את הקופות, אלא שהדבר בעצמו ז"ע איך יזכו כל ישראל בכל הקרבות נהי שנותנים כלם על דעת כן שיהי' לכלם חלק בהם, מ"מ כיון דצריך שיהי' בש"ל, הרי בעינן שיבוא לרשות הקדש מרשותן של כל הציבור, והיה דדין שיהי' השקלים חולין עד לאחר ההרמה, ואחד יגביה הקופות ויזכה עבור כל ישראל ואח"כ יקדישום, ואין לומר כיון דמתכפר מקרי בעלים, ואחד יכול להביא קרבן בעד חצרו, ח"כ הרי כלם מביאין בשביל כלם, ז"א שהרי ליחיד המביא ק"ל הכריכו מסירה לציבור, כדאמר ר"ה ז', יומא ל"ה, הרי אף שהיחיד מביא שהמתכפר יהי' הציבור, לא די בזה דבעינן משל ציבור והיינו שמרשות ציבור יבוא לרשות הקדש.

מיהו כל זה לא יתכן לפרש"י שם דאי כוס האבוד דחוי כל הזבח פסול דהא הכא אמר דנותן מן הודאין אלמא דפר ושעיר כשרין מיהו ז"ע מה הכריח לפרש"י לפרש כן ואפשר דאי הזבח כשר ולא מצעי ל"י אלמא אי האי כוס שנמצא אחר כן אי ניתן ליסוד הו"ל למצעי בכל הזבחים ולמה נקט חטאת אליבא דרבי והלכך פרש"י דמצעי ל"י אי פסול כל הזבח מיהו לפ"ז נריך לפרש דמצעי ל"י אי חשיב שירים או דחוי ועיקר הבעיה בכל הזבחים אלמא בחטאת מצעי ל"י אי מפסל זבח ולא משמע כן דמשמע דבדין חטאות המתות מצעי ל"י ולהאמור אין הספק רק אי כוס הוי דחוי או שירים בכל הזבחים ואי הוי דחוי פשיטא ל"י דבחטאת הזבח פסול, וי"ש מקום לפרש דפשיטא ל"י דלמ"ד שירים הוי ה"נ באבוד הוי שירים ולא מצעי ל"י רק אי חייל עליו דין אבוד מדין חטאות המתות אלמא דלמ"ד כוס עושה חזרו דחוי הכא פשיטא ל"י דחשיב אבוד אלמא דלמ"ד כוס עושה חזרו שירים אפשר דלמא חשיב אבוד וה"ק כי מצעי ל"י דלמ"ד כוס עושה חזרו שירים אפי' בחטאת ה"מ כי איתנהו לתרויהו כו' ר"ל ולא שייך למידן רק משום שירים ודחוי אצל הכא הא ליכא וחשיב חטאות המתות מיהו ליסגא דכל היכי דצעי זריק משמע דמשום דחוי אחינן עלה.

ולכל הפירושים י"ש מקום לפרש דלמא מצעי ל"י רק אי הכוס האבוד חייל עליו דין חטאות המתות אצל הזבח כשר, ומצעי ל"י בנמצא קודם שגמר המתנות דבכל הזבחים רשאי לגמור מכוס האבוד אצל הכא מצעי ל"י דהוי ל"י בחטאות המתות ובזה ניחא הא דר"פ דחשיב ל"י דחוי כדין חטאת שנתכפרו בעלים באחר וכמ"כ לעיל.

מיהו קשה דהכא קים ל"י לר"פ דחשיב דחוי כיון דאי צעי יהיב לא מצי יהיב והתם ר"פ קמצעי ל"י ואע"ג דהתם תרי ליסגא איכא הכא משמע דליכא מאן דפליג דולאי ר"פ אמרה וזה קשה בכל אופן דאף אי הכא לאו משום חטאת שנתכפרו באחרת אחינן עלה מ"מ הא פשיטא ל"י לר"פ דחשיב כה"ג דחוי והתם למ"ד כוס ע"ח דחוי לא מצעי ל"י ומ"מ למ"ד עושה חזרו שירים מצעי ל"י.

לזו בתמורה שם אמר דמצעי ל"י אליבא דרבי דאבדה בשעת הפרשה מתה, ולכאורה אינו ענין לרבי דהכא הוי כאבדה בשעת כפרה, וי"ל דאפי' אליבא דרבי מצעי ל"י ומשום דלל"ק לרבי לא מצעי ל"י קאמר הכא אליבא דרבי, ומיהו לפרש"י דמצעי ל"י דהזבח פסול י"ל דלרבנן לא מצעי ל"י דאי מפסל זבח לא חשיבא כפרה ולא הוי אבוד בשעת כפרה וממילא לא אידחי האי כוס ולא מפסל זבח וכו'.

לחן ר"מ פ"ד מה' עיוה"כ ה"צ והוא מסבב והולך ומזה על הקרנות כו', כתבו הכ"מ והל"מ דפסק כר"א שאינו מקיף ברגל, מיהו מש"כ הכ"מ הטעם משום דר"מ ור"י פליגי אליבא דר"א אין זה מספיק דר"מ ור"י פליגי בקבלתם אליבא דר"א ולא עדיף הא דר"מ ור"י מסתמא דמתני' דהביאה דרבי ר"א וסדרו לענין

שנתערבו אלמא נותן ד' מתנות לשם פר וחוזר ונותן ד' לשם שעיר, ומיהו י"ש לאוקמא בנשפך הודאין ובתערובות מועט הדם ואין זו כדי כל הזאות של מזבח וזה יתכן לפרש"י דאייירי שקיבל בכלי אחד ואח"כ עירה לכלי ריקון משניהם אצל לפי הר"מ פ"ה מעוה"כ הי"צ דאייירי דקיבל צב' כלים אי אפשר לפרש שהדם מועט למש"כ המל"מ פ"ד מה' מעה"ק ה"ח לדון שרריך לקבל כל שיעור הזאות בכלי אחד, ועי' חזו"א קדשים קמא סי' כ"ח והוא מוכרח להביא פר אחר והלכך אין הנידון רק אם הן שירים מחמת הזאות ראשונות, מיהו סתימת הגמ' משמע דבכל ענין איירי ואפשר דאע"ג שאם קבל צב' כוסות יכול ליתן מתנה מכל כוס מ"מ הכא אי אפשר לו להתחיל במזבח מכוס שלא נתן ממנו בהיכל למ"ד כוס עושה חזרו דחוי דכסם דשירים זקוקים להזאה מכוסן ואם לא הזה מכוסן הן נדחין, ה"נ מזבח שהדמים מתערבין הם בבחינת שירים לענין זה שאם הודחו בשעת ההזאה הודחו ממזבח כסם שהודחו מן השירים. ועוד י"ל כיון דהיכל ופנים ומזבח כל אחת כפרה לעצמן נריך שיהיו השירים של כולן וכיון שמכפרת ההיכל השירים דחויין אין השירים ראויין ליסוד וגרע מנתן מתנה מכל כוס. לחן ובתמורה כ"צ צ' מצעי ל"י בחטאת שקבל דמו צב' כוסות ונאבד אחד ונתן מן הנשאר אם י"ש בזה דין חטאת שנתכפרו בעלים באחרת ופרש"י שאם י"ש בזה דין חטאות המתות כל הזבח פסול ור"ל דלא דמי לחטאת שאבדה והפריש אחרת שהראשונה תמות והשני' כשרה דהכא חד חטאת היא וכוס האבוד ג"כ חלק מן הקרבן ואם דם האבוד י"ש צו דין חטאות המתות נפסל הזבח, ומסיק התם דלמ"ד כוס עושה חזרו דחוי לא מצעי ל"י דולאי י"ש בזה דין חטאות המתות ולא מצעי ל"י אלא למ"ד כוס עושה חזרו שירים דהכא גרע משום דליתא קמן, ולפ"ז י"ל דהא דאמר ר"פ הכא דאפי' למ"ד כוס עושה חזרו שירים הכא הוי דחוי משום דאי צעי למיחב מני' לא מצי יהיב היינו דהוי חטאת שנתכפרו בעלים באחר וכו' תמורה ט"ו א', דאפי' חטאת הציבור שנתכפרו בעלים באחרת תמות א"נ אפי' כר"ש שם דאין חטאת ליבור מתה מ"מ דחוי הוי וואע"ג דלענין מתו מקאת בעלים למ"ד אין חטאת אבוד מתה כשר להקריבה כמ"כ תו' תמורה ט"ו צ' ד"ה וקא, י"ל דנתכפרו באחרת גריעי טפי והוי דחוי ואע"ג דהכא עדיין ראוי התערובות למתנות המזבח מ"מ כיון דהוא אבוד בשעת הזאות היכל חשיב אבוד שהרי חטאת שאבדה ונמצאת לאחר שנתן מקאת מתנות אפי' צפר כהן משיח דכולהו מעכבי מ"מ למיתה אזלא אפי' לרבנן דרבי דאבדה בשעת כפרה מתה ואלא מצעי ל"י בתמורה שם אלמא בנמצאת לאחר שנתקבל הדם בכוס ולא הוזה עדיין ואע"ג דהכא הכוס לא נאבד מ"מ כיון שנתערב חשיב כאבוד כדאמר תמורה שם אפי' אחת באחת חשיבא אבדה, ומיהו אי ראוי עדיין למזבח י"ל דלא חשיב אבוד ומ"מ אין הדבר מוכרע וי"ל דחשיב אבוד.

לאפשר להשוות עבודתן משוין, מיהו צריך טעם למה מצטלן דינא דאין מעבירין על המאורות והרי הוא פוגע בדיומית מזרחית ברישא, ואפשר דהא לאמרינן מזבח לפני ד' ואין כהן לפני ד' היינו שהמזבח יפסיק בין כהן לקדש הקדשים, וכן ביוה"כ דכתיב ויאל היינו שיעמוד כמו שעומד בפר הבא על כל המאורות וכדלריש נ"ח ב' והשתא ממילא משתמע דהתחלת פלוגית מזרחית בשניהם שוה. מיהו לשון הר"מ וכל הדמים כו' כשהוא נכנס עומד כו' אינו מכון כל כך דביוה"כ הוא עומד בין המזבח למנורה והמזבח לפניו אחר שגמר ההזאות ויאל מן המזבח אלא הר"מ נקט לשון נכנס המתאים בפרים הנשרפין והמכון שוה גם בפר יוה"כ דלפני פתחו למתן קרנות עומד בין המזבח למנורה והמזבח לפניו.

יומא נ"ט א' מדקתני סיפא ר"א אומר כו' מכלל דת"ק כו', לכאורה זה אינו מכריע דפעמים כה"ג מצעי לי' אי פליגי רבנן עלי' או לא וא"ל דקיס לי' כאן דפליגי רבנן עלי' אבל עדיפא מני' הו"ל להקשות דקתני התחיל מחטא ויורד, ואי במקומו הוא עומד הרי אותה שצאלכסון לכ"ע נותן מלמטה למעלה ולר"י כולו נותן מלמטה למעלה, וי"ל דבאמת פריך מהא דקתני מחטא ויורד אלא משום דבדברי ר"א הענין מתפרש טפי ומני' שמעינן דת"ק מחטא ויורד בכולו קאמר ועיקר פלוגתאן אי חייב להקיף ברגל ולכך נקיט ר"א.

שם ועל כולן היה נותן מלמטה למטה כו', לא נתפרש למה קבעו חכמים חובה בדבר, הלא אין נפקותא בדבר ומה שיראה הכהן יעשה, ורש"י פי' בזה שלפניו ע"כ הוא נותן מלמטה למטה ובאותו של דלדין נותן דרך שהתחיל בזה, משמע שמתחלה אין קפידא בדבר אלא אותו שלפניו נותן מלמטה למטה בהכרח, ומפני זה יס' קפידא שלא ישנה בדלדין במה שהתחיל, וגם זה לא נתפרש וכי משנה מאי הוי, וכן טעמי' דר"י לא נתפרש נהי דלא חש במה שמשנה בדלדין ממה שהתחיל מ"מ כי היכי דבעי ניעבד, ורש"י פי' דהרחוקות נוח לו מלמטה למעלה, ואפשר דחכמים קבעו חובה לעשות מה שנוח לו שזו כבוד העבודה שלא תעשה בשנינו אלא בדרך הנוח, וא"כ טעמי' דר"י נתפרש מרש"י ז"ל, וטעמי' דר"מ אפשר דנוח לי' לאדם לעשות בסדר שהתחיל אף שצדדין היה נוח הטורח בעשי' מלמטה למעלה.

ומחטא ויורד דתנן פרש"י במתני' דנותן מתנה ארוכה ומשוכה, משמע שמוסף אלבעו על חוד המזבח, והנה לפ"ז אין מנחת הזאה בקרנות אלא נתינה דבקרנות לא כתיב הזאה אלא נתינה והא דאמר מנחות כ"א א' דפנימיות צריך טבילה והזאה היינו על הפרכת, ועל טהירו בשל יוה"כ, אבל על הקרנות בנתינה, אבל הר"מ פ"ה מה' מעה"ק ופ"ד מה' עיוה"כ כתב דמזה על הקרנות, ונראה מדבריו ז"ל שם דמפרש מלמטה למטה היינו שידו למעלה ומזה שהדם נופל למטה ומלמטה למעלה היינו שידו למטה ומזה ממעל לידו, מיהו בחיטות כתב בפ"ה מה' מעה"ק ה"ז מחטא ויורד כנגד חודה של קרן עד שיכלה הדם שצאלכסון, והוא

מלמטה למעלה וממעלה למטה, ועוד דסתמא דמתני' עדיפא מר"מ ור"י.

ולענין קו' הב' למה פסק דמתחיל בצפונית מזרחית שהוא כר"י והר"מ פסק ב' פרוכת כבר כתב הגרע"א בתוספותיו אות כ"ד לפרש דעת הר"מ כפי' ת"י דתנא דמתני' נ"ח ב' דאמר דמתחיל מצפונית מזרחית אין טעמו משום דסבר כר"י דפתחא בצפון ללא יתכן דסתרי רישא לסיפא אלא דסבר כיון דלריך למיפוק ממזבח צריך שיעמוד למזרח המזבח וצריך לפנות לימין והלכך מתחיל בצפונית מזרחית, וזו גם סברת ריה"ג, ור"ע סבר דבימינו לחוד המזבח סגי וקרינן בו יליאה, ושפיר פסק הר"מ דמתחיל מזרחית צפונית אע"ג דפסק ב' פרוכת, והזאה דרומית מזרחית הוא לפניו שהרי ימינו לחוד המזבח דרומית מזרחית.

ומש"כ הר"מ ועומד לפניו ממזבח הזהב בין המזבח והמנורה נראה דקאי ארישא דבהזאות הפרכת הוא עומד לפניו ממזבח הזהב ללא מערב, בין המזבח והמנורה מדרום לצפון, דבין הבדים נמשך לדרום מן כנגד המזבח ולחוץ וכשהוא עומד בין המזבח למנורה במשך דרום לפון שפיר מזה על הפרכת והרי יאל מן הדרום והולך רק עד כנגד בין הבדים ואינו נכנס בין המזבח לבין קודש הקדשים חדע שהרי אמרו לחנניא נ"ט א' דמתחיל דרומית מזרחית משום דפתחא דדרום ואם הוא נכנס בין ק"ק למזבח א"כ כשפונה אח"כ לקרנות יכול לפנות לצפון כמו לדרום אלא ודאי הוא עומד משוך מכנגד המזבח לדרום, ואח"כ פונה למזרח עד שאל למזרחו של המזבח והר"מ קיאר בהליכה זו שאין בה מן הלכה אלא ההלכה צריכה לפרש מהיכן הוא מתחיל וממילא משתמע הליכתו וכמו שסיים הר"מ ומתחיל להזות כו', וכן מש"כ רבנו (פ"ה) [פ"ו] מה' מעה"ק ה"ד וכל הדמים הנתינין על מזבח הזהב כשהוא נכנס עומד בין המזבח למנורה והמזבח לפניו, היינו כשהוא נכנס להזות על הפרכת ולשון רבנו הוא לשון התוספתא פ"ה דזבחים ושם שנוי' כשהוא מזה על הפרכת עומד בין המזבח למנורה והמזבח לפניו, והא דהמזבח לפניו ילפינן לי' בגמ' יומא נ"ח ב' מקרא אבל מהא דתניא בתוס' ילפינן שאינו עומד כנגד המזבח ממש דאין דרך שירות בכך להזות מעל המזבח באויר אלא צריך הכהן שיעמוד נגד הפרכת והלכך עומד בין המזבח למנורה כמו שעושה בהזאות יוה"כ פ', ומיהו לא נתפרש הטעם דביוה"כ הוא יואל מדרום והלכך עומד במקום הראשון שפוגע, אבל בפר עדה יכול לעמוד בין שלחן למזבח, מיהו למ"ד דרום ולפון מונחין אין לו מקום פנוי אלא בין המזבח למנורה, וכדאמר יומא נ"א ב', ומיהו הר"מ פ"ג מה' בה"ב ה"ב פסק דמזרח ומערב מונחין, ונראה דהא דשנינו בתוספתא הוא לכו"ע דחכמים קבעו להשוות מעשה חטאות וכמו שעושין ביוה"כ עבדין בפר העדה, ובזה ניחא הא דכתב רבנו שמתחיל בצפונית מזרחית וזה לא נזכר בתוס' ולמש"כ לעיל הא דמתחיל בצפונית מזרחית ביוה"כ הוא משום שצריך לעשות יליאה מן המזבח ניכרת, וטעם זה ליתא בפר העדה, אלא דכל מה

זה ש'לר' ליתן מלמטה למעלה ונתן מלמעלה למטה, לא מקרי שחיסר ההולכה ולמאי דגריס רש"י זכאים ט"ו א' בהולכה זוטרתא דכו"ע ל"פ דפסלה וגרר לה"ז שאם חיסר אותה הוי כחיסר הולכת רגל דכיון דכשר מלמעלה למטה הרי לא חיסר הולכה, וכן אם נתן דרומית מזרחית קדם לפנות מזרחית לא חשיב כחיסר הולכה זוטרתא, שהרי מקרן זו לא חיסר כלום.

יש לעי' בצריך ליתן מלמעלה למטה ונתן מלמטה למעלה, אי מחשבה פוסלת בהשטת יד למטה אי מקרי הלך במקום שא"ל להלך ויעוין זכאים ט"ו ב'.

היה לר' ליתן בקרן שלפניו ונתן בקרן הרחוק נראה למחשבה פוסלת בהאי הולכה זוטרתא שהרי לעולם לקרן שהוא נותן כריכה השטת זו.

לטו) ס"א א' מלמד שכולן כפרה כפרה בפ"ע, נראה דדיון זה דוקא בפר ושעיר של יוה"כ, אבל בפר העלם דבר של איבור ופר כהן משיח ושעירי עכו"מ ז' שעל הפרוכת וד' שעל המזבח כפרה אחת, ואם נשפך הדם קדם שנתן על המזבח מביא אחר ומתחיל על הפרוכת, וכן בדיון דביוה"כ עיקרו חובת היום אבל אותן שבאין על החטא עיקרו על החטא וחטאת זו כריכה י"א הזאות ולא שייך צירוף של ב' בהמות לחטאת אחת.

ס' גמר את המתנות שבפנים כו' ויתחיל בתחלה במתנות שבהיכל, יש לעי' בלא נשפך הדם אי אמרין לו הבא שמינה לכתחלה להזאות ההיכל וכדאמר מנחות ס"ד א' בחטאת איבור, וגרר דבלא נשפך הדם מזה בראשון מיהו יש לעי' בעבר והביא אחרת והזה משני' אי כשר, דבשאר קרבן איבור כשר כדאמר מנחות ס' ואע"פ שנתכפר לו בשני' אלמא שקפרתו כשרה, ואפשר דלא החשיבתו תורה לכפרות חלוקות אלא בנשפך.

סימן קכז

הסדר והביא דבתוספתא איתא בהדיא דאף לר"ג אינו מעבד כיון שאינה עבודה ממש, ואפשר דאף אם חסרה לגמרי אינו מעבד וכו' לקמן דפריך לר"ח דאמר לורך פנים כפנים דמי ממחנ' דתנן אם עד שלא גמר מתנות שבפנים נשפך הדם יביא דם אחר ויחזור ויזה בתחלה בפנים ולר"ח יחזור ויחפון מצעי לוי, ומשמע דאי לורך פנים לאו כפנים נחא ואמאי הלא כבר הקטיר בפנים ואם איתא דחוץ מעבד את הפנים ע"כ הקטרת לא יא' כיון שהוקטרו קדם שחיטת הפר השני, וכן אינו ראוי להזות מפר שני כיון שלא הקטיר קטרת בין שחיטתו להזאתו, אלא ע"כ אי לאו דר"ח לורך פנים כפנים אין השחיטה מעבדת את הקטרת ור"ח חידש דבין שחיטה לבין חפינה חשיבי כפנים כיון דשתייהן לורך פנים וכן משמע בגמ' מ' א' דאמר הגרלה מעבדת סדרא לא מעבד היינו כר"י דבגדי לבן בחוץ לא מעבד לל"ב שם ל"ט ב' דלר"ג לכו"ע מעבד והיינו אפי' סדרא, וע"כ הא דאינו מעבד היינו לר"י, ואם איתא דחוץ מעבד את הפנים א"כ אף לר"י הדין נותן דהגרלה

מבדייתא זכאים נ"ג א', משמע דהוא בנתינה, וכדאמרו במנחות כ"א א', וכן משמע במנחות שם בפנימיות כל דמן בהזאה לאל"כ ליפלוג בפנימיות בין נקדשו קדם מתנות הפרכת לנקדשו קדם מתנות המזבח ובמקום דבעינן הזאה ונתן בנתינה נראה למעבד דיעבד כמו בחטה"ע שמה דפסול כדאמר מנחות ב' ב', זכאים ס"ו ב', וחילונות שהזה נראה דכשר דגם הזאה בכלל ונתן ואפשר דמזה לכתחלה אם יראה וכן מבואר זכאים ט"ו א' דאמר היה מזה ונקטעה ידו כו' והזה ונתן בעינן אלמא דגם על המזבח הוא בהזאה ולפרש"י גם בפנימיות על המזבח בנתינה ומשמע דמזאתו בהזאה דוקא דשדינן והזה גם על ונתן וקשה לפרש"י דפירש דמחטא ויורד מתנה משוכה ואפשר דהא דמחטא ויורד לפרש"י היינו אחר שהזה ולא מקרי מוסף בהזאות אלא מוסף על ההזאה וכו'.

לרבנן דהולכה בסביב הקרנות הוא ברגל אי הקיף ביד פסול שהרי חיסר הולכה ומסקינן זכאים ט"ו א' דלריך לתקוני ואי לא תיקון פסול, וקדם שהזה חוזר ומקיף ברגל ולאחר שהזה אם יש לו דה"נ ל"ע אם אפשר לתקוני או שכבר נפסל, אבל לר"א דהולכה ביד אי הקיף ברגל כשרה, ואפשר דאף לרבנן אם הקיף ביד כשר ולא אמרו דאם חיסר הולכה פסול אלא במקום רחוק שאי אפשר בלא הולכה והוא הולך בהשטה או שנשפך הדם ונכנס לגואי אבל כשעומד אלא המזבח וסגי בהולכה זוטרתא נהי דדרשינן סביב שיקיף ברגל מ"מ אינו אלא למזה אבל אם הזה כמו שהוא עומד כשר, וכן נראה דהא אמרו דב' כהנים גדולים שנשתיירו חד אמר הקפתי ביד ולא מסתבר לרבנן חילל את עבודתו ונפסלו פר ושעיר.

א) יומא ס' א' אימתי בדברים הנעשין בצגדי לבן מצפנים, היינו אם ב' עבודות הן פנימיים אבל החוץ אינו מעבד את הפנים והפנים אינו מעבד את החוץ, וכמש"כ רש"י בדברי ר"ג שאם הקדים הולאת כף ומחתה לאילו ואיל העם לא מפסל אף על גב דהולאה היא בצגדי לבן, וואין לומר משום דאילו ואיל העם אינם מעבדין בעצמן וכמו למאן דאמר הגרלה אינה מעבדת דלא שייך למידין על סדרא ז"א דהגרלה אם אינה מעבדת כשרות השעירים בלא הגרלה אבל אילו ואיל העם נהי דאם לא הקריבין לא נפסל עבודת היום אבל אכתי חסר לו אילו ואיל העם וא"כ כשהקדים הולאת כף ומחתה לאילו יש מקום לומר שלא יקריב אילו השתא אבל לפסול הולאת הכף לא שייך שאין ה' טבילות ועשר קידושין מעבדין, מיהו אפשר דהולאה מעבדת ואם נאבדו לריך להביא פר ושעיר ולחזור על כל עבודת היום וא"כ כשהקדימן לאילו ואיל העם נמי יש לדון דפסל כל עבודת היום, שו"מ להרמב"ן יומא ע' א' שחולק על פרש"י ס' א' שפי' דלר"ג הולאת כף בכלל עיכוב

נמצא דנשחטו הפר קדם הגרלה ולר"נ גם סדרא מעכבא כדלמא שם מ' א', ואין לומר כיון דבשעת שחיטת הפר עדיין היו השעירים כשרים השחיטה כשרה, לר"כ גם דנשפך דם הפר למה לריך להקטיר קטרת הלל בשעה שהקטיר הקטרת עדיין היה הפר קיים, אלא ודאי כיון שנפסל הפר השני זקוק לקטרת בין שחיטה להזאה והקטרת זקוקה לשחיטה לפניה והזאה לאחריה, וה"נ ההגרלה זקוקה לשחיטה הפר לאחריה, מיהו לר"כ ס"ד א' דבע"ח אינם נדחין והמשתלח נשאר למותו י"ל להגרלה קיימת וא"ל להביא פר אחר וכמו דנשפך הדם אחר שגמר מתנות פנים דמביא פר אחר וא"ל קטרת והגרלה שכבר נתקיים צד ראשון.

(ד) ס"ה א' בשלמא נשפך הדם ימות המשתלח דאכתי לא אתעביד מלותי, פי' בת"י דאכתי לא אתעביד מלותו של פנימי וקרא כתיב יעמד חי לכפר אלמא דהוא זקוק להיות חי אחר הגרלה ולעיל מ' ב' נחלקו ר"י ור"ס ר"י סבר כפרת דמים ור"ס סבר כפרת דברים ולר"י ודאי אין המשתלח ראוי לוידי וליטול עד אחר כפרת דמים והיינו יעמד חי דקרא, ואף לר"ס דכפרת דברים קאמר נמי לריך להיות חי עד שיגיע הסדר לכפרת דברים, ומקרא זה דיעמד חי ילפינן דסדרא מעכב ואינו ראוי לוידי עד אחר כפרת דמים, ולא נחלקו ר"י ור"ס אלא אי וידוי מעכב לר"י אין וידוי מעכב ולר"ס וידוי מעכב אבל לכו"ע הזאת זה של שם מעכב את המשתלח, אבל מת המשתלח ישפך הדם קשיא לי' מנ"ל דהמשתלח מעכב את כפרת הדם, ומשני דמהאי קרא דיעמד חי לכפר דמפרש לי' ר"י כפרת דמים ילפינן דגם המשתלח מעכב את כפרת דמים, ובזה ניחא הא דהוסיפו דבי ר' ינאי דלכאורה הא ר"י אמרה לעיל מ' ב' וכמו שהקשו תו' ונמה שתיירו בתו' דהו"א יביא אחר ולא ישפך הדם ל"ע כיון דאין הדם ראוי עד שיביא אחר ודאי ישפך הדם דהא ר"י אית לי' בע"ח נדחין וכש"כ דשחוטין נדחין.

והא דקשיא לי' הא איתעביד לי' מלותי היינו לטעמי דר"י דס"ל וידוי אינו מעכב אבל אי וידוי היה מעכב הדין נותן דאי אפשר להזות קדם שיביא אחר דאם יזה לא יהא אפשר להביא אחר, אם לא שיביא שנים ויחזור ויזה, וכיון דההזאה מכשרת את המשתלח לוידי שזה מעכב הדין נותן דנדחה הדם בשעה שמת המשתלח.

והא דנשפך הדם ימות המשתלח משום דלא אתעביד מלותו, באמת לריך להביא שנים כיון דנשפך הדם ולריך להביא אחר לשם והלל הוא כמביא בתחלה שריך להביא שנים אלא אי המשתלח כבר היה ראוי לטילוח קדם שנשפך הדם היה ראוי לטילוח אחר שהביא שנים אחרים והקריב את הפנימי ולא היה נדחה אלא כיון שאינו ראוי למלותו קדם כפרת הדם כיון שנשפך הדם נדחה.

(ה) ואפשר דאף לר"ס מת המשתלח ישפך הדם ולא נחלקו ר"י ור"ס אלא אי וידוי מעכב, ולפ"ז הא דלמא מ' א' ואזדו לטעמיהו קאי אהא דלמא ר"ס לא התורה פסול וכפירש"י שם ולא יתכן

מעכב את השחיטה כיון דשחיטה הוי לורך פנים וכפנים דמי וכמו לר"נ דמעכבא, ושחיטה חשיבא לורך פנים כמו חפינה וכדפרש"י ס' א' ד"ה צבגדיו, ואפי' בלא זה לורך פנים כפנים קשה דהא השעיר אינו מעכב את הפר דתניא משמע אפי' הזה קדם הגרלה כשר ומשום דהגרלה הויא עבודה חוץ.

(ב) מיהו קשה לפ"ז הא דלמא מ' א' דאי אקדים דם הפר בהיכל מקמי' דם השעיר בפנים פסול אף לר"י, ולמה יעכב פנים את החוץ, ואמנם כבר הקשו כן בת"י שם ותיירו דכיון דיך כאן ב' עבודות של פנים זא"ז קיימא עלה חקה שאין להקטיר עבודה אחרת ביניהן אף עבודה אחרת ועבודה אחרת שביניהן נפסלת ומתקשרי ב' עבודות של פנים ויחזור ויתן דם הפר בהיכל, ולק' ס' א' כתבו דעבודת פנים מעכבת את עבודת חוץ, ועבודת חוץ אינה מעכבת את עבודת פנים, ולפ"ז שעייר ששחטו קדם דם הפר פסול בלא טעם לורך פנים כפנים אבל רש"י ז"ל דפי' משום לורך פנים כפנים ע"כ ס"ל כפי' ת"י דקדק מ' וכמש"כ לעיל וזו גם דעת הר"מ פ"ה ה"ב דהייב טעמא בשחיטה משום לורך פנים כפנים.

ואמנם קשה מאי ס"ד בגמ' שם דלמא מדסדרן לא מעכבא הגרלה לא מעכבא הלל הגרלה היא עבודה חוץ ודין הוא דלא מעכבא לר"י כמו דמתנות היכל דפר אינן מעכבות את מתנות היכל דשעיר לר"י או שהקדים מתנות קרנות של פר מקמי' מתנות שעיר דהיכל דכשר לר"י אע"ג דהן עמנו מעכבות כדלמא ס' ב' אם כלה כיפר, תירונו בת"י שם דהשתא לנו בגמ' שתהא הגרלה מעכבת משום שתהא חסובה לורך פנים כמו שחיטה וחפינה ולסדרא זו אין חילוק בין סדרא להגרלה עצמה ולמאי דמסיק הגרלה עצמה מעכבת משום קרא דאשר עלה, אבל זה דוחק דהא לא לנו בגמ' לעיל שנתעב לר"י אלא מאשר עלה, ואפשר דכוונתם דס"ד דהא דרבי רחמנא שנתעב הוא משום דלחשבי' רחמנא כלורך פנים ואיכלל השתא בחקה וכעין שכתבו בתו' דידן ל"ט ב' ד"ה דתנא.

עוד כתבו בת"י לפרש דבאמת לנו בזה בגמ' אי עבודה חוץ מעכבת עבודת פנים ועבודת פנים את עבודת חוץ, ולמאי דלמא מדסדרא לא מעכבא הגרלה לא מעכבא ס"ל דעבודת חוץ מעכב עבודת פנים ולפיכך ס"ל דאי אקדים מתן פר בהיכל מקמי' שעיר בפנים פסול, אבל למאי דמסיק סדרא לא מעכבא הגרלה מעכבת ס"ל דחוץ את פנים לא מעכב ובאמת אי אקדים פר בהיכל מקמיה שעיר כשר, אבל רהיטת הגמ' משמע דאי אקדים מתן פר בהיכל פסול דהחלט.

(ב) ובת"י שם ד"ה מדסדרן, שהאריכו לפרש הא דס"ד הוא לפי מסקנת דבריהם ד"ה נהי שכתבו ועוד לומר רבי כו' וכ"ה בדבריהם ד"ה מקמי'.

(ג) ס"א א' ואם איתא יחזור וישחוט מצעי לי', נראה דלמ"ד לעיל ל"ט ב' דהגרלה מעכבת הקדים דם השעיר לדם הפר לריך להביא פר אחר דכיון דנפסל השעיר ולריך להביא שנים ולהגריל עליהם

נראה דמת המשתלח אחר מתן דמים קדם וידוי מביא אחר לר"ט
 אע"ג דזה השני לא הי' בשעת כפרת דמים דכפרת דמים מכין את
 ההכשרה לכפרת דברים במשתלח וא"ל סיהא המשתלח בשעת
 כפרת דמים, וכ"ה בתו' מ' א' ד"ה ואזדו, והרי איכא למ"ד ס"ב
 א' אחרון משלח אע"ג דלא הי' בשעת כפרת דמים לפניו והני
 דפליגי מטעם אחר פליגי, וומיהו י"ל דהתם עדיף דכל שנגמרו
 בכשרות כל ההזאות כל כפרה וכפרה זוקקת את המשתלח ומ"מ
 כשהקדישו קדם מתן דמים ונשפך הדם שפיר חשיב דחוי כיון דכבר
 הוקדש ונדחה בהעדרת מכשירו, וכן הא דפליגי ס"ב א' נראה
 דאינו אלא למ"ד בע"ה אינו נדחין אלא למ"ד בע"ה נדחין ראשון
 כבר נדחה שהרי אינו ראוי לוידוי ולשילוח עד שיכלה כפרת דמים.
 ז' ס"ג ב' אימור דשמעת לי' לחנן המארי דלית לי' דחויין דלית לי'
 הגרלה מי שמעת לי', יס לעי' לפ' תו' מ' א' דמהא דר"ט דאמר
 כפרת דברים שמעינן דלית לי' דמשתלח מעכב את הפנימי והלכך
 א"ל להביא שנים ומזה שמעינן דס"ל דהגרלה לא מעכבא, א"כ
 הכא דחנן אמר דאין דם נדחה שמעינן דס"ל דאין מזה עד שיביא
 את המשתלח א"כ ע"כ דריש כפרת דמים כר"י וא"כ ע"כ ס"ל
 דמביא שנים וממילא הגרלה מעכבת ובגמ' משמע דלחנן אין
 הדבר מוכרע וי"ל דמ"מ י"ל דהגרלה אינה מעכבת וכדאמר לעיל
 ל"ט ב', ולפי' ת"י ניחא בפשיטות דגם ר"ט ס"ל דהמשתלח מעכב
 את דם הפנימי ומ"מ ס"ל דהגרלה אינה מעכבת.

ס"ד ב' תוד"ה האמר, תו"ד דאיכא למימר דהא דאמר ר"י נשפך
 הדם ימות המשתלח מת המשתלח ישפך הדם ת"ק לית לי', דהא
 בגמ' ס"ה א' אמר טעמא משום יעמד חי עד כפרת דמים וא"כ
 לר"ט דאמר עד כפרת דברים אין כפרת דמים מעכב את המשתלח
 ואין המשתלח מעכב כפרת דמים, וא"כ אם נשפך הדם לא נדחה
 כלל המשתלח אלא מביא שם שם ומכפר וסולח את המשתלח, וכן
 אם מת המשתלח אחר וידוי א"ל להביא אחרים כלל ואתא ר"י
 לפלוגי דיעמד חי היינו עד כפרת דמים ומעכבי אהדדי וכיון
 דחסר אחד נדחה השני וכיון דבע"ה נדחין וחטאת לבזר מתה
 תמות, והוסיפו תו' שהורא רמזו בדברי ת"ק דנקט מת שם ולא
 נקט נשפך הדם אלא נקט פסול קדם שהתחיל בעבודה משום
 דבעזאזל לא יתכן לאחר התחלת עבודה דהיינו וידוי דלאחר וידוי
 שמת א"ל להביא אחר, וכן במת עזאזל קתני השני ירעה והיינו שני
 שבזוג ראשון לר"י אלמא דאיירי דמת קדם שנשחט ראשון, ולא
 נקט מת לאחר שחטת פנימי וליתני ישפך הדם אלא דאיירי קדם
 וידוי ואי' הוי תני ישפך הדם הו"א דאיירי אפי' אחר וידוי, וע"כ
 הכי הוא דאי ישפך הדם ע"כ דמעכבי אהדדי ודרשינן יעמד חי
 לכפר בכפרת דמים, ומיהו הדברים תמוהים דהא ת"ק ע"כ לא
 ס"ל כר"ט דהא לר"ט א"ל להביא שנים אלא מביא אחד שם
 בהגרלה ולמה שפי' תו' לעיל מ' א' טעמי' משום דס"ל שאין
 כפרת דמים מעכב, ועוד למה שני שבזוג ראשון ירעה ולמה נדחה
 כיון שאין מעכבין זא"ז, ונראה שאין כונת תו' דס"ל כר"ט לגמרי

לפרש כפי' תו' שם דקאי אהא דהגרלה אינה מעכבת דאינו ענין
 להא דלית לי' וידוי מעכב.

ולפ"ז הא דאמר כריתות כ"ה א', דר"ט אית לי' בע"ה אינו נידחין
 ומייתי מהא דאמר ר"ט מת אחד מהן מביא חבירו שלא בהגרלה,
 נלמד בין ממת זה של שם ובין שמת המשתלח דגם זה של שם
 נדחה במת המשתלח לר"ט ואם בע"ה נדחין ע"כ מביא שנים
 אחרים.

והא דנחלקו תנאי אי מייתא שנים אחרים או מביא אחד שלא
 בהגרלה בסברא פליגי דתנא דמתנ' ס"ב א' ס"ל דאי אפשר
 להקדיש רק שנים המזדווגין, ואע"ג דליקח אחד מהן ומזווג עם
 הראשון למ"ד בע"ה אינו נדחין מ"מ בתחלת ההקדש לריד שנים,
 וואפשר דטעמא משום דהגרלה מעכבת ואע"ג דבגמ' מ' א' לא
 הוכיחו מכאן דהגרלה מעכבת וכמש"כ תו' שם דאע"ג דהגרלה
 אינה מעכבת מ"מ י"ל דלריד ליקח שנים משום דכן הוא קדושתן
 דוקא שנים מ"מ למאי דמסקינן שם דהגרלה מעכבת י"ל דמה"ט
 לריד ליקח שנים, ור"ט סבר כיון דאין חסר כאן רק אחד מקדיש
 אחד ודיו.

והא דפסיקא להו בגמ' שם דר"ט סבר דהגרלה אינה מעכבת
 מהא דאמר ר"ט מביא חבירו שלא בהגרלה יס לעי' והא מודה ר"ט
 דמעכבין זא"ז ואם מת אחד מהן אין השני ראוי עד שיביא חבירו,
 אלא דס"ל דא"ל להקדיש שנים כיון דאין חסר כאן רק אחד, ושפיר
 י"ל דבתחלה כשבא להקדיש שמאזה להגריל הגרלה מעכבת, וי"ל
 דס"ל לגמ' כיון דלר"ט פעמים מקדיש אחד אין סברא שתהא
 הגרלה מעכבת לעולם דשפיר מקדיש אחד אחד בתחלה.

ו' וי"ל דלעת ת"י אכל למה שפי' תו' שלנו מ' א' ואזדו לטעמיהו
 כו' דר"ט ס"ל דהגרלה לא מעכבא מהא דס"ל שאין המשתלח
 מעכב את של שם, ע"כ ר"ט דלית לי' כפרת דברים ס"ל שאין של
 שם נדחה כלל במיתת המשתלח וזרק דמו אף שעדיין לא הביא
 אחר, וכיון דלר"ט אינו אגודין זה בזה ילפינן מזה שאין הגרלה
 מעכבת כיון דב' מלוות נפרדות הן וזהו טעמו דר"ט דהגרלה אינה
 מעכבת וגם זהו טעמו דמביא אחד שלא בהגרלה, ומשמע קצת
 בתו' דגם של שם אינו מעכב המשתלח ומתודה עליו ומשלחן אף
 קדם מתן דמו של שם, אלא אי אפשר לומר כן דא"כ אין ראוי
 דר"ט לית לי' בע"ה נדחין שהרי אין כאן דחי' כלל כיון דכל אחד
 כשר בלא חבירו ובכריתות שם מוכיח מהא דאמר ר"ט מביא חבירו
 שלא בהגרלה דר"ט סבר בע"ה אינם נדחים, וע"כ דמודה ר"ט
 שאין ראוי לוידוי ולשילוח עד אחר מתן דם פנימי, והא דמייתא
 בכריתות שם דר"ט סבר בע"ה אינו נדחין היינו מהא דמת של שם
 מביא אחר אע"ג דהמשתלח כבר נדחה חוזר ונראה.

ואף דלעת תו' נראה דמתחלה אין אחד מתקדש ואם אין לו רק
 אחד אינו מביא כלום ורק אחר שנתקדשו שנים ואבד המשתלח
 מקריב את של שם ואתיא מתנ' מנחות כ"ז א' דב' שעירים מעכבין
 זא"ז אף לר"ט.

לקרנות ולא איירי בשינה בזה, ואם הקדים ז' של טהרו לקרנות לא עשה ולא כלום משום דבעינן שיכלה כדונו וז"ע.

ואפשר דעת הר"מ שאם לא עירב אלא נתן מן הפר וחזר ונתן מן השעיר פסול ואע"ג דלא כתיב חקה בהיכל מ"מ נלמד עיכובא מקרא וכלה וגו', א"נ אין כאן דם פר כל שלא עירבו עם דם השעיר ועירבו עושה אותו אורה חדשה וכמו שאין מנחה בלא שמן ואין קטרת בלא כל סממנים.

ס' ה"ז הקדים דם השעיר לדם הפר במתנות שבהיכל כו' יחזור ויזה מדם השעיר, דין זה תנן במתנ' ס' א' אצל הדבר קשה כיון דלר"י אין הסדר בהיכל מעבד וכבר הוראה דם השעיר כי חוזר ומזה מיא בעלמא קמדי ולמה יחזור ויתן ולא יתכן דמשתנו כר"נ דהו"ל בגמ' לפרש מתנ' דלא כר"י, ועוד דר"ח ועולא כר"י ס"ל ולמה שצקו סתמא דמתנ' ועוד דלעיל ל"ט ב' אמר ר"י דהגרלה לא מעבדא ולל"ב שם היינו כר"י אע"ג דר"י אית ל' הלכה כסתם משנה, ועוד קשה דלעיל מ' א' בעי לאוקמי הא דתניא הפר מעבד את השעיר השעיר אינו מעבד את הפר בהקדים מתנות דמזבח של פר למתנות שעיר דהיכל, וכר"י דבגדי לבן בחוץ לא מעבדי ותימא א"כ גם הפר אינו מעבד את השעיר שאם הקדים דם השעיר בהיכל מקמי דם הפר בהיכל כשר וכבר הקשו כן בת"י שם, ולכן נראה דדם השעיר קדם דם הפר הוי מחוסר זמן וא"ל קרא לעבד וכדאמר מנחות ה' א' בהקדים מתן שמן למתן דם או מתן בהונות למתן ז' וכן הקדים חטאתו לאשמו, וה"נ כיון דאמרה תורה ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר וגם דם הפר מכפר על הכהן עצמו ודם השעיר על העם אין הכהן ראוי לכך עד שיקדים כפרתו וקדם מתן דם הפר הו"ל מחוסר זמן וא"ל למילף מחקה, ומודה ר"י דפר מעבד את השעיר. וומיהו שחיטת השעיר קדם מתן דם הפר לא דיינינן ל' כמחור"ז מדיהיב הר"מ טעמא משום לורך פנים כפנים וכן קטרת שחפנה קדם שחיטת הפר ודוקא במתן דמים חשבינן ל' כמחור"ז אע"ג דבמאורע מנחות ה' גם שחיטה חשיבא מחור"ז ואפשר דהתם חשיב המאורע כמחור"ז לעבודה זו משום שמתן דם ומתן בהונות הן בגופו של מאורע וכמש"כ תו' מנחות שם ד"ה ואי, דדוקא מאורע משום שחסר לו טהרתו, ולא שייך כן במילי אחרני, ומ"מ במתן דם הפר והשעיר דכתיב כאשר עשה דיינינן בדין מחור"ז והדבר מסור לשיקול דעת חכמים.

ט' נ"ז א' והתורה אמרה וכלה מכפר את הקדש כו', הקשו בתו' תיפוק ל' מחקה, ועוד קשה דלא פריך ר"י אלא דקדים למעלה דשעיר מקמי מטה דפר, ומשמע דמעלה דשעיר ומעלה דפר בבת אחת שפיר דמי ולכאורה קשה הלא מאותו פר ואח"כ שעיר ולא בבת אחת, ואמנם הכא איירי במתנות דהיכל וכמש"כ תו' לק' ד"ה נותן, ולמאי דקיי"ל כר"י לא כתיב חקה במתנות היכל רק משום מחוסר זמן איתנין עלה ובזה ס"ל לגמ' דבב"א כשר דבבת אחת מגיע זמנו ומתבשר, וכבר רבא דכל הזאה והזאה של פר נותנת הכשר להזאת שעיר ונהי דלמארה כריך לגמור הזאת פר ואח"כ

אלא דס"ל כר"ס דוידוי מעבד ולאחר וידוי שמת א"ל להביא אחר אצל קדם וידוי מעבדין זא"ז וז"ע.

וכן מש"כ תו' דאם התורה קדם כפרת דמים ומת לר"ס א"ל להביא אחר ומשמע דאין כפרת דמים מעבד את הוידוי ל"ע דא"כ אף אם נשפך הדם המשתלח ראוי להתודות כיון שאין כפרת דמים מעבדו וזה לא יתכן וכמש"כ לעיל מסוגיא דכריתות כ"ח א' וז"ע. ס' א' רש"י ד"ה בבגדי, כגון הגרלה וידוי שפיכת שירים, משמע דלר"נ כולו מעבדי ואמנם בשפיכת שירים נחלקו לקמן בדרשא דקראי וכן בוידוי נחלקו ר"י ור"ס לעיל מ' ב' ואפשר דר"ס כר"י ס"ל אצל לר"נ מעבד מחקה, ולפ"ז אף וידוי פר מעבד אצל לר"ס משמע דאין וידוי פר מעבד, ואע"ג דוידוי פר מכפר על הכהנים על אין זה ויש זה לר"י ולר"ס וידוי ראשון על אין זה ויש זה ווידוי שני על שאר עצירות כדאמר בספ"ק דשבועות מ"מ אינו מעבד ואפשר דיוה"כ עצמו מכפר בלא וידוי וכמש"כ תו' שם י"ג ב' ד"ה דעבד לענין כפרת שעיר המשתלח.

ס' א' א' שעיר ששטו קדם מתן דמו של פר לא עשה ולא כלום, יס' לעי' דבמאורע נמי כתיבא עיכובא ואמר מנחות ה' א' דלא קאי אשחיטה כיון דלאו עבודה היא, ואפשר דהתם כתיב תהי' בעינן דבר המהוה דהיינו עבודה אצל חקה דיוה"כ קאי גם אשחיטה מיהו לרב דאמר לעיל מ"ב א' דשחיטת פרו בזר כשרה ופריך עלה אהרן וחקה כתיב ומשני לאו עבודה היא א"כ לא קאי עלה חקה ואפשר נהי דהיא עצמה לאו עבודה וכשרה בזר מ"מ קאי חקה על סדר השחיטה.

ח' ר"מ פ"ה מה' עבודת יוה"כ ה"א, בפנים בהיכל, רבנו פסק כר"י דלר"נ אפי' הנעשה בעזרה מעבד וכדאמר ל"ט ב' בהגרלה, ס' ב' בחפינה, ומשום דר"ח שם ועולא ס"א א' כר"י ס"ל דהא לר"נ א"ל לטעם לורך פנים כפנים דמי, ואין לומר דבגמ' דחי דאפשר דטעמא משום לורך פנים כפנים אצל אין הדבר מוכרע, דודאי כר"י ס"ל דאי כר"נ למה להו למנקט שחיטה וחפינה דהן לורך פנים לימו הלכה כר"נ והכל בכלל אלא ודאי כר"י ס"ל, ועוד דאמר מ"ב א' דשחיטה בזר פסולה משום אהרן וחקה ומשמע דאף לר"י דלא כתיב חקה בדברים הנעשים בחוץ וע"כ משום לורך פנים כפנים, מיהו ל' הר"מ "פנים בהיכל" משמע דהיכל הוא פירוש פנים אצל בגמ' מ' א' מבואר דלר"י בהיכל אינו מעבד וכן בזבחים מ' א', וכמש"כ הל"מ, וע"כ כונת רבנו פנים ממש, וביחזקאל מ"א ט"ז וההיכל הפנימי ושם י"ז הבית הפנימי וגו' ורבנו נמי פנים של היכל קאמר.

טו' ר' דלשון פנים בהיכל אי אפשר לפרש על פנים ממש, דלעולם לשון רבנו בזה הוא על היכל וכדאיתא פ"ב מה' פסח"מ ה"י, ושם פט"ז ה"ו, וכן נראה דבאמת כונת רבנו על כל עבודות ההיכל אלא שאין טעמו משום חקה אלא טעמו מקרא וכלה מכפר וכדאמר נ"ז א', אצל עדיין קשה דהא הקדים פר במזבח קדם שעיר כשר, ואפשר דלא איירי רבנו בזה כיון דאין זה סדרן שהרי מערבין

כלה דם הפר ר"ל תן למעלה ותן למטה וזו מקרי כלה אצל כיון שנתן אחת למטה של פר מקרי כבר כלה לענין מחו"ז, ונראה דאם הקדים של מזבח לשל היכל נמי פסול מה"ט דמזבח הוי מחו"ז קדם הזאות היכל בין צפר בין בשעיר מיהו השעיר אינו עושה את הפר מחו"ז לעולם רק משום סדרא יס לדון עליו והיינו דאמר מ' א' דאי אקדים דפר במזבח מקמי' של שעיר בהיכל כשר, ונראה דגם צפר משיח ופר העלם אס הקדים מזבח להיכל לא עשה ולא כלום דכיון דילפינן זבחים ל"ט ב' עיכובא כל המזות בכלל עיכוב וכיון דאמרה רחמנא אקדים פרכת לקרנות אי לא אקדים פסול, וכן ביוה"כ הוא בכלל אס כלה כיפר והיינו כלה כמאן.

יאל' ולפרש"י ותו' דהאי וכלה מכפר קרא יתירא לעכב יס לפרש דגם רבא ידע דטעמא דמתנ' דהקדים דם השעיר לדם הפר יחזור ויזה מדם השעיר אחר דם הפר הוא מקרא וכלה וגו' אלא דקרא מוקמינן בהקדים לכל דם הפר אצל לא בהקדים למקצתו וצ"א לא מקרי הקדים ור"י חידש להו דמעלה ומטה ב' מקומות הן ומקרי הקדים לכולו אס הקדים למתן דם למטה.

יב' יומא ע' א' לא משכחת לה מתקנתא כו', בתו' דקדקו לתקן ל' המשנה, והנה מה שלא הזכיר התנא פר ואימורים בדברי ר"א ל"ק דקיאזר התנא ומפרש ל' בדרייתא וכן מה שלא הזכיר הוצאת כף ומחתה קיאר בדבר, וכן בדברי ר"ע קיאר התנא ולא הזכיר רק שפליג צפר וז' כבשים שהיו בשחרית, ואמנם שעיר הגעשה בחוץ הזכיר התנא שנעשה עם תמיד של בין הערבים, והאי סיומא אינו סיום דברי ר"ע שהרי ר"ע סבר דשעיר מוספין קדם אילו תיכף אחר עבודת היום ותנא דמתנ' סבר דהא כר"א דשעיר מוספין אחר הוצאת כף ומחתה. ופלוגתא ר"א ור"ע צפר וז' כבשים, ובשעיר החיטון, אינו תלוי זה בזה וכדקתני טעמא דר"ע צפר וז' כבשים מקרא מלבד עולת הבקר, וטעמא דר"ע בשעיר מקרא מלבד חטאת הכפורים ור"א דריש ל' דרשא אחריתא כדאמר בגמ' והלכך יתכן דתנא דמתנ' סבר דשעיר החיטון אחר הוצאת כו"מ בהחלט ובפר וז' כבשים שנה פלוגתא, ואי נקטינן כר"ע וכתנא דמשנתנו יהי' הסדר פר וז' כבשים עם תמיד של שחר ואח"כ עבודת היום ואח"כ אילו ואיל העם ואימורין, ואח"כ הוצאת כף ומחתה ואח"כ שעיר ותמיד של בה"ע, והא דסיים התנא ונכנס להקטיר קטרת כו' קיאר התנא ולא הזכיר שעיר ותמיד וסמך על מה דתני דשעיר עם תמיד של בה"ע והיינו אחר הוצאת כף, ולפ"ז הא דתנן ופר העולה קאי לסיום דברי ר"ע שהיה קרב עם תמיד של שחר.

יב' פירשו דהאי ופר העולה ושעיר הגעשה בחוץ עם תמיד של בה"ע דקתני הוא סיום דברי ר"א דז' כבשים ופר העולה ושעיר חטאת כולן עם תמיד של בה"ע ור"ל אחר הוצאת כף ואמנם קשה למה לא תני פר מקדם ולמה הפסיק התנא בדברי ר"ע בתוך דברי ר"א וכמו שטרחו התו' לישב.

להתחיל הזאת שעיר אצל זה אינו מעכב דיעבד אלא כל הזאת של שעיר היא מחוסרת זמן כל זמן שלא הוצא הזאת פר של הזאת ז', וא"ת מ"מ כיון דלמטה צריך להקדים כל הזאת פר למה לא יזה מתחלה לשם פר ואח"כ לשם שעיר כדאמר ר"י כדי לקיים המצוה כתיקונה, ואפשר דכיון דמן הדין עלתה ל' גם הזאת שעיר אע"ג דהוא חושב שלא תעלה לו אין במהשבתו כלום ואע"ג דכתבו תו' זבחים כ"ו ב' דננותן התערובות למעלה לא עלתה לחותן שניתנין למטה אפי' למ"ד שלא במקומו כמקומו דמי התם כשנותן לשם מים שלא במקומו עדיפא טפי אצל הכא כיון דנותן במקומו אלא שמוצה להקדים של פר ולא הקדים ע"כ מתכפר, ואמרינן שאין כאן מזה כלל כיון שנתערבו ואי אפשר להקדים והוי כנותן הזאת כשרה ורואה שלא תרצה והוי כזורק לשם חולין כשרה, והלכך ע"כ צריך להזות לשם פר ולשם שעיר, ור"י חידש דחשיב דם השעיר מחו"ז עד שיגמור דם הפר דקרא וכלה וגו' משמע דכל הזאת דם צפנים כחד וכל הזאת אהל מועד כחד וצריך לכלות דם הפר ואחר כך דם השעיר.

יב' פירשו דקרא זה הוי כשנה עליו הכתוב לעכב, וכ"מ בל' רש"י והנה גם לפי דבריהם למדנו מקרא זה דגם הקדים דם השעיר לדם הפר בהיכל פסול אף לר"י דהא בהקדים דם שעיר למעלה מקמי' דם הפר למטה אין לפסול מחקה אף לר"ג וכמו שפי' תו' דחקה לא קאי רק בהקדים כל המתנות לכל המתנות ומ"מ פסלינן מקרא וכלה וגו' אף הקדים מעלה של שעיר ממטה דפר א"כ לר"י נמי איכא למילף מהאי קרא דהקדים של שעיר לשל פר בהיכל פסול, וא"כ משנתנו אף כר"י, מיהו ק"ק לפי' תו' דניליף מכאן דגם הקדים מתן מזבח של פר למתן שעיר בהיכל יפסול דהא בקרא כתיב וכלה מכפר וגו' ואת אהל מועד ואת המזבח וגו'.

י' שם והא קיהיב מטה דשעיר מקמי' מעלה דשעיר, משמע דהא דמקדים הזאת ראשונה של מטה של שעיר לשם הזאות אחרונות של פר לית לן בה, ומשמע דסברת רבא קיימת דלא הוי מחו"ז כל שהזאת זו שהוא מזה משל שעיר כבר הוצא משל פר אלא מעלה ומטה כב' מקומות הן והלכך כל שלא גמר למטה דפר אין ראוי להזות למעלה דשעיר וזו היתה סברת ר"י, אצל למטה של פר עם למטה של שעיר יכול להזות הזאת אחת למטה מפר ואח"כ הזאת אחת משעיר ולא מקרי מחו"ז, וזו סברת ר"פ, ורבא הסיב לו דגם הזאת שלמעלה עושה הזאות שלמטה מחו"ז, ומיהו צריך טעם דלמש"כ לעיל מקרי מחו"ז משום דבקרא כתיב ועשה את דמו וגו' וזה לא שייך בהקדים למטה משל מעלה ומ"מ י"ל דמסתבר ל' כן מיהו יס לעי' כיון דהזאת שלמעלה הויא מחו"ז משום שקדמה להזאות שלמטה של פר למה לא תהיינה הזאות שלמטה מחו"ז כיון שהן מאוחרות להזאת שלמעלה, וי"ל דלא מקרי מחו"ז אלא א"כ חסר כפרה שלמה אצל כיון שכבר נתן אחת ממתנות שלמטה כבר אינו מעכב את השעיר בין למעלה בין למטה והא דאמר ר"י לעיל

דלישנא דקרא וינא ועשה עולתו משמע למיד אחר עבודת היום עושה עולתו, ור"א דס"ל דלא קרב בשחרית כלום מן המוספין לא כריכא ל"י האי קרא לאגמורי שאין שיער קרב בשחר, וכן ס"ל דשעיר קרב אחר אילו ואיל העם, והלכך פריך בגמ' לר"א מלבד חטאת הכפורים מאי עבד ל"י.

ס"פ פ"ה ה"ג איל ושעיר המוספין שעשה אותן קדם עבודת היום אינן כלום, לא נתפרש מקורו בגמ', והנה ודאי לא נאמר חקה על שעיר החיזון דהא לא כתיב בת"כ, ואם אין לו שעיר חיזון אינו מעבד את עבודת היום כלאמר שבעות ח' ב', נ"מ היכי דלא עבד חיזון אלמא לפנימי כשר בלא חיזון, ואמנם בסוגיא ס"פ משמע לפנימי מעבד את החיזון לאמר ס"פ ונכפר חיזון אדידי' ואמאי דעבד פנימי נ"מ לטומאה לאירעה כו' ודקדקו בתו' ס"פ דלא אמר נ"מ היכי דלא עבד פנימי דאי ליכא אללא חד קרב פנימי ודבריהם ז"ל קשה לפנימי אי אפשר בלא שנים דהא שני שעירים מעבדין זא"ז ואי ליכא אללא חד יביא חיזון אללא ש"מ כדברי רבנו דאין מקריבין חיזון קדם עבודת היום, מיהו טעמא דעי, ואי עבודת פנים מעבדת עבודת חוץ וכמס"כ לעיל ס"ק ב' בשם ת"י ניהא אכל מהא דיהיב רבנו לעיל ה"ב טעם בחפינה ובשחיטה משום אורכ פנים משמע לפנימי מעבד את החוץ, ומיהו ע"כ י"ש קיזור בל' רבנו שכתב דלכך קטרת שחפנה קדם שחיטת הפר לא עשה כלום אע"ג דחפינה בעזרה משום שהיא אורכ פנים ואכתי אינו דבין שהשחיטה תעבד את הפנים כיון שהשחיטה בחוץ, ור"כ הו"ל לרבנו למימר אע"פ שהשחיטה והחפינה בעזרה, וע"כ שסמך רבנו על מה שסיים שגם שחיטה הוי אורכ פנים ור"כ י"ל דנקט בסיפא קושטא דמילתא דגם שחיטה הוי אורכ פנים אע"ג דבשחט שעיר קדם מתן דם הפר אין אורכ לטעם זה, אכל קשה דיותר היה ראוי לפרש בקטרת שחפנה קדם שחיטת הפר דבין חפינה ובין שחיטה הוו אורכ פנים דהתם אי לאו דשחיטה הויא כפנים באמת לא היתה מעבדת.

סו"ר שדברי הר"מ מבואר בגמ' ס"ב ב' דאמר דשעיר החיזון שהקריבו בחוץ קדם עבודת היום חשיב מחו"ז ומשום דאין מחו"ז לבו ביום מחייבין ל"י ואם איתא דאין עבה"י מעבדתה דיעבד לא חשיב כלל מחו"ז ור"כ לטעם שאין מחו"ז לבו ביום שהרי אף פסולין חייבין עליהן בחוץ כיון שאם עלו לא ירדו כדתנן זבחים ק"ט א' כס"כ בדבר שמרצה דיעבד ואינו אלא מצות קדימה לאחרים, אלא שמעינן מכאן דקרבנות הקריבין אחר עה"י פסולין קדם עבה"י משום מחו"ז ואכתי י"ל דדוקא חטאת החיזון משום דכתיב מלבד חטאת הכפורים, ומיהו סתימת הסוגיא משמע אף לר"א דדריש לה דלרשא אחריחא ולדידי' כל האמור בת"כ שוין והלכך סתם הר"מ דגם איל שהקריבו קדם עבה"י לא עשה ולא כלום [ומיהו עולה לא מפסל לא כיון דבאה נדבה אכל לא עלתה לשום חובתו] ואף שהר"מ לא פסק כסוגיא זו צ"פ י"ח מה' מעה"ק הי"א מ"מ שפיר למד דין זה מכאן, ונראה דאף אם לא הקדים

והגר"א פי' דתנא דמתנ' אליבא דר"א ס"ל דפר ושעיר החיזון קרב עם תמיד של שחר דאיהו ג"כ ס"ל דרשא מלבד עולת הבקר ומקיים ל"י בהקרבת פר ושעיר, והלכך לא נשאר אחר הולאת כף רק ז' כבשים והיינו דתני תנא בדברי ר"א רק ז' כבשים, ולפ"ז הא דתנן במתנ' דשעיר קרב עם תמיד של בה"ע היינו ע"כ סיום דברי ר"ע דהא לר"א קרב בשחר, אכל קשה דהא קרב קדם אילו וקדם הולאת כף ולא שייך לשון עם תמיד של בה"ע וכמו שהקשו בת"י, ועוד קשה דבגמ' פריך לר"א פר העולה אימת עבד ל"י ומייתא על זה הא דתני דבי שמואל ומשמע דכן מתפרש משנתנו, ואי באמת מתנ' ס"ל בשחר היה קרב היתה החובה לפרשה בגמ', ואדרבה הו"ל להביא ברייתא דתוספתא לפרש דברי ר"א ואף דתוספתא לא פירשו אימורין זהו דבר מובן מעלמנו.

ומה שהגיה הגר"א ז"ל בדברי ר"ע דשעיר אחר אילו ואיל העם ואימורין, לא מתפרש מה מכריחנו להגיה ואולי משנתנו הכריחו ז"ל דתני עם תמיד של בה"ע והיינו כר"ע לפי שיטתו ז"ל ור"ע. (יג) יומא ע' א' אכל פר העולה ושבעת כבשים ושעיר הנעשה בחוץ כו', למס"כ מנחות סי' ל"ג סק"ז דבשאר מוספין זולת החג, שעיר החטאת קדמה לעולות, ז"ל דהכא ליסנא דקרא נקט, דבקרא כתיב פר, וכבשים ושעירי החטאת, אכל סדר ההקדבה היתה חטאת קודמת לעולות, ור"ע.

ומהא דר"ע לאמר פר וז' כבשים עם תמיד של שחר ושעיר אחר עבודת היום לא קשיא דהתם קראי קדריש, וכן ר"א דתוספתא דמקדים ל"י לשעיר ל"ק דבלא"ה לא ידעינן טעמי' דר"א, וע"כ אית ל"י טעמא.

(יד) ר"מ פ"ד ה"א ואחר התמיד מקריב הפר וז' כבשים כו' ובה"ב ועושה השעיר הנעשה בחוץ כו' ומקריב תמיד של בה"ע כו', הנה רבנו פסק כר"ע דפר וז' כבשים עם תמיד של שחר, ומפרש רבנו דהולאת כף אחר תמיד של בה"ע קדם קטרת ולפ"ז לשון המשנה דקתני ושעיר הנעשה בחוץ עם תמיד של בה"ע הוא סיום דברי ר"ע והאי עם תמיד ר"ל לא בשחר אללא עם תמיד של בה"ע אחר עבודת היום קדם הולאת הכף, וכן הא דתנן נכנס להקטיר הקטרת הוא דקדוקה, וזו גם דעת רמב"ן בסוגיאן ורש"י לא ניהא ל"י לפרש כן משום דקרא ובא אהרן אל אה"מ משמע מיד אחר עבה"י אללא משום דגמירי ה' טבילות ע"כ מפסיק ביניהן והלכך אין ראוי לאחר הולאת הכף אללא במאי דמוכח בקרא וכמס"כ ת"י.

ונראה לדעת הר"מ דגם ר"א ס"ל כר"ע דהא דהולאת הכף בין אברים לקטרת ולא נחלקו אללא דפר וז' כבשים דלר"ע קרב להו עם תמיד של שחר ולר"א אחר עבודת היום, וגרסינן דתני דבי שמואל ופר העולה כגר"מ שהביאו בת"י, וכלן קריבין עם תמיד של בה"ע קדם הולאת הכף.

ע' ב' ואח"כ שעיר הנעשה בחוץ שנאמר שעיר עזים וגו', מהאי קרא יליף ר"ע שאין שעיר החיזון קרב בשחר כשאר המוספין אללא אחר עבודת היום, וכן יליף מזה שקרב קדם אילו ואיל העם אף

זריקת דמן קדם עבודה"י לא אמרינן ימרם בדמו עד אחר עבודה"י לא"כ היה ראוי לחייב על שחיטתו בחוץ.

סימן קכח

ראוין לכל קרבן אצל קשה כיון דלא קדשי עדיין קדה"ג למה חייבין עליהן בחוץ הלכא לאו קרבן נינהו ואינן ראוין לפתח אה"מ, ול"ל דכמו דקנין קדישין קדה"ג ומתפרשין אח"כ בעשיית כהן ה"ג שעירים הנקחין בתה"ל קדישין קדה"ג לכל קרבנות הבאין שעירין ומתפרשין אח"כ בעשיית כהן ושעירי יוה"כ הגרלותן מפרשן והלכך קדם הגרלה הן ראוין לשעיר החיצון, מיהו נראה שאם ייחד השנים להגריל עליהם נתיחדו למזבח ואינן ראוין לחיצון, והכא איירי בהקדישן ע"מ שיהי' ראוין לכל מה שייחדן ולפ"ז י"ל דסוגיא דזבחים קי"ג ב' דמשמע דקדם הגרלה פטור עליהן משום ד' איירי שייחדן לב' שעירי יוה"כ ואינן ראוין לחיצון, ובת"י תירצו דאיירי התם שכבר הקדיש חיצון ולכאורה אף אם הקדיש חיצון יכול להקדיש אחר שאין הפרשה מעכבת מלהקדיש אחר וכמש"כ מנחות סי' כ"א, וסק"ז וע"כ כונתם כיון דהחיצון נתיחד כבר כי מקדיש ב' השעירים למזבחן הוי כמיוחד למזבחן ואז אי אפשר לי' לשנותן, מיהו קשה כיון שמזבח לקיחתן כאחת א"כ סתמא מיחדן שאם יקח אחד מהן לחיצון בטל מזבח לקיחתן כאחת, ואפשר דמה שמיחדן כאחת אף שהוקדשו כבר בקדושת תה"ל קיים בשעת יחודן מזבח לקיחתן כאחת.

ורש"י ז"ל לק' ס"ג א' ד"ה הא, פירש דלא בעי עקירה מפנימייס לשעיר החיצון משום דהאי חטאת והאי חטאת, ושמותיהן שוות, והדבר תימא דאי באמת נתקדשו לפנימייס איך יתכן לשנותן לחיצון הלכא מבואר בדין אבדו דאי אפשר לשנות מפנימי לחיצון ואם אפשר לשנותן לחיצון נקדשינו גם ב"ח וברגלים אף בלא תנאי ב"ב.

ג) זבחים קי"ג ב' כאן קדם הגרלה כאן לאחר הגרלה, משמע דקדם הגרלה פטור על שניהם משום דמעורב בו ד פטור, וביומא ס"ב ב' משמע דכל שמעורב בהם ד חיוב חייב דאמר עד שלא הגריל עליהם חייב למאי חזו כו' ואמר שם עוד מ"ש לשעיר הנעשה בפנים דלא דמחוסר הגרלה כו' ועוד קשה תי"ל דמחוסר הגרלה כדאמר יומא שם וכבר האריכו בת"י שם לפרש סוגין ובתירוץ א' פירשו דבאמת הוי מצי להקשות כן ולמסקנא ניחא, וכ"כ תו' בסוגין, עוד תירצו דהאי קדם הגרלה היינו קדם הגחה ואע"ג דהגחה אינה מעכבת מ"מ כיון דאיכא מזה קרינן בו ראוי לאהל מועד, עוד תירצו דאיירי שכבר הקדיש חיצון [עיי' סק"ב] ומיהו זה תשובה רק על השאלה שיהא חייב משום שראוי לשעיר החיצון, אצל אכתי קשה דל"ל קרא ת"ל משום דמחוסר הגרלה, ועוד דטעם זה שאינו מיוחד לד' אינו מספיק דמ"מ ראוי לחייב משום שיש בו ד חיוב.

ס' כאן קדם וידוי כאן לאחר וידוי, נראה לפ"ז דתנא דמשנתנו דממעט לי' מואל פתח אה"מ ס"ל דקדם וידוי חייבין עליו דלכ"כ

א) שזעו"ב ב' ואף שמואל סבר להא דר"י כו' סכין מושכתן למה שהן, פי' תו' דשמואל כרבנן דר"ש דלכ"ב ב"ד מתנה עליהן ונראה דרבנן אית להו דאי אפשר לשנות מתמיד לקיץ [היינו לכתחלה דתמיד שנסחט שלא כמזבח לא מפסל כיון דעולה בזה נדבה] וכן משעיר חיצון של יוה"כ ב"ח ורגלים, וכדאמר לי' במשנתנו אע"ג דכולהו חטאות וכולהו באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו מ"מ כיון דחלוקין בכפרתן אי אפשר שיקרבו זה בזה, רק משום תנאי ב"ד קריבין זה בזה, ונראה דקדושה זו של זה שהפריש לו חייב מיד על תנאי שלא יתוטר, ואם יתוטר לא תחול קדושה זו שהפריש לה ויטאר בקדושת דמים של קדושת תרומת הלשכה, וכשיבוא להקריב של יוה"כ ב"ח וברגל סכין מושכתו ר"ל בשעה זו תחול קדושת שעיר ר"ח עליו, ואי אפשר לומר שגם קדושה של שעיר ר"ח חלה למפרע דהא תינח למאן דאית לי' ברירה אצל למאן דלית לי' ברירה אי אפשר שתחול למפרע בזמן שמתנה על ב' קדושות, ואי אפשר לומר שעד שחיטה אין בו לעולם רק קדושת דמים של תה"ל דל"כ לא יהא חייב על שחוטיו חוץ בקרבנות ליבור וביומא ס"ב ב' מבואר שחייבין עליהן על שחוטיו חוץ. ועוד דאמר לעיל י"א ב' שאני אבודין דלא שכיחי ואי אכתי לא איקדשו קדה"ג עד שישחטו למה לא ישנה אותן לקרבן אחר או יפדה אותן, וע"כ ז"ל דכשם פרישן לשעיר יוה"כ חייב להקדיש זה למפרע על תנאי שלא יארע דבר שיעכב הקדשתו, וואע"ג דהמקדיש זכר לדמיו קדוש קדה"ג שאני הכא דהדמים ראוין גם לקרבן אחר וכדאמר בגמ' לעיל הא דאמר לדמי נסכים.

מיהו קשה דאמר זבחים ו' ב' שאני ק"ל דלכ"ב ב"ד מתנה עליהן ומה תשובה היא זו נהי דכשנתוטרם איכא לב' ב"ד מתנה אצל כשקרבן הרי חלה קדושתן למפרע ואשתכח דלית לי' על מה לכפר כיון דאינו מכפר על אחר הפרשה וי"ל כיון דאין לו על מה לכפר אין לך נתוטר גדול מזה, ולכ"ב ב"ד מתנה שלא יהא עליו רק קדושת תרומת הלשכה עד שעת שחיטה. וא"ה, עיי' מנחות סי' כ"ח סק"ז.

ב) ס"ב ב' הואיל וראוי לשעיר הנעשה בחוץ, יס לעי' הלכא אף לר"ש דאית לי' כולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו ולכך מקריבין של יוה"כ ב"ח ורגלים, אין פנימי ראוי לשעיר החיצון וכדאמר שזעו"ב ב' ב' שמתחלתו לא בא אלא לכפר על מזבח החיצון וכמש"כ תו' שם ואמרינן לק' ס"ה א' פר ושעיר של יוה"כ שאבדו כו' ר"א ור"ש אומרים ירעו כו' ואי היה ראוי לחיצון ראוי נמי לרגלים אלא שאין פנימי ראוי להקרב בחוץ וכמש"כ רש"י שזעו"ב י"א ב' ד"ה כולן, וכש"כ לרבנן דר"ש דלית להו כולן באין לכפר על טומאת מקדש.

ונראה דקדם הגרלה לא קדשי עדיין קדה"ג אלא קדושת תה"ל וכשם שדמי תה"ל ראוין לכל קרבן ה"ג שעירים שלקחו בדמי תה"ל

(ד) ירו' פ"ה ה"ו ר"י צעי אצדו מה הן [מה] אריכה ל' כשהתחיל ליתן וחסרו כו', מצעי ל' למ"ד שירים מעבצין אי כל הדם מעבצ או סגי במקלת ואמר דדוקא כשכבר התחיל ליתן על היסוד ואח"כ נחסר לכיון שהתחיל ליתן כבר הוקבע דם זה לשירים אצל אס לא התחיל עדיין ליתן ונחסר מהם סגי במקלת, ולשון משהוא משייר שהן שירים קשה לכווננו שהרי שייר הרבה ולמה לא הוקבעו, ואפשר לפרש דמצעי ל' בהתחיל ליתן מן הדם דכל שהתחיל ליתן מהן כבר הוקבע כל הדם לכפרה ואס נחסרו הרי נחסרו השירים אצל קדם שהתחיל ליתן בין הבדים אס נשפך מעט לית לן בה, ובגמ' זכאים פ"א ב' אמרו אפי' למ"ד שירים מעבצין חסרו אין מעבצין והאס בחסרו לאחר שכבר נעשו שירים איירי.

(ה) יומא נ"ז ב' חד אמר מערבין, נראה דאפי' למ"ד מערבין אס נתן מזה בפי"ע ומזה בפי"ע כשר דהא לא כתיב עיכובא בדברים הנעשין בחוץ למאי דקיי"ל כר"י, ועוד נראה לכיון דאין עולין מבטלין זא"ז והוא כאילו הזה מכל אחד, מסתבר דהא דמערב לכתחלה אינו משום שמוא ליתנן בצי"א אלא משום שלא ניתן רשות אלא אחת בשנה וכדנפקא לן מאחת והוא מואה בגישה אל המזבח ולא בעבודה ולא קאי חקה אלא במידי דעבודה וכדלמאמר ל"ט ב', וכן מוכח בגמ' מ' א' דאמר דאס הקדים דם הפר במזבח מקמי' שעיר בהיכל כשר וכר"י דאמר לא כתיב חקה אלא על הנעשה בפנים אע"ג דר"י אית ל' מערבין לקרנות כדלמאמר מנחות כ"ב ב', וא"כ כשהקדים דם הפר במזבח ע"כ נתן מפר בפי"ע, ומיהו נראה דהא דאמר ר"י מנחות שם מקרא דולקח דם הפר ודם השעיר הוא משום דר"י ס"ל מערבין משום דהכי סתם לן תנא יומא נ"ג ב' אצל באמת תתכן פלוגתא דר"י ורבנן אפי' להני תנאי דנפקא להו זכאים פ"א ב' מדם דם או מקדש הסו.

וכן ב' הזאות דטהרו אס נתן מזה בפי"ע ומזה בפי"ע כשר, ונראה דאפי' הקדים שעיר לפר לית לן בה.

זכאים פ"א ב' קסברי אין מערבין לקרנות, וא"ת הא אכתי על טהרו לכו"ע מערבין וכדלמאמר לעיל מ"ב ב' והתניא ארבעים ושבע כמ"ד אין מערבין, וא"כ ניליף מזה דעולין אין מבטלין, וי"ל דשא"ה דמאותו בכך ולא שייך ביטול אצל מהא דמערבין לקרנות נפקא לן דקרי' רחמנא דם הפר ודם השעיר כ"כ ת"י כאן בסוגין.

א"כ למעט מקרא דואל פתח אה"מ, ועוד ליתני גם קדם וידוי מקרא לד', וזו דעת הר"מ פי"ח מה' מעה"ק הי"א ופי"ט ה"ז וברייתא דיומא ס"ב ב' הוא בברייתא דללא כמתנ' דזכאים וכבר פירשו בגמ' דזכאים דברייתא דממעט מלד' ולא מקרא דואל אה"מ הוא כדי למעט קדם וידוי וממילא משתמע דתנא דמשנתנו לית ל' מיעוטא לדל', ולדעת הר"א שם דגם תנא דמשנתנו ס"ל להלכה דאף קדם וידוי פטור על של עזאזל ז"ע לפרש משנתנו ונראה דהר"א מפרש לדל' מגלה דבעינן הבאה לאה"מ להקריבה ותנא דמשנתנו איירי גם קדם וידוי וסמך הקרא לד' וכמו שפירשו בברייתא, והא דאמר בגמ' כאן אחר וידוי לא באו לומר דמשנתנו אחר וידוי אלא ר"ל קרא ואל פתח אה"מ מספיק למעט אחר וידוי. וסו"ר בגמ' ק"ח ב' אמר לדל' למעט שיעיר המשתלח ומשמע דליכא מאן דפליג דאל"כ הו"ל לפרש לתנא דמשנתנו לד' למאי אתא וז"ע.

מיהו יס לעי' למה לא הביא הר"מ דין שחטו בחוץ קדם הגרלה דבר שדנו בו תנאי בברייתא ואמוראי בגמ', ונראה דהא דפריך בגמ' קדם הגרלה למאי חזו אינו משום דחסרון הגרלה הוי חסרון מעשה יותר מעבודת היום [דלמאמר אין מחו"ז לכו ביום] אלא משום דתנא סבר דעל המשתלח אינם חייבין בחוץ א"כ ראוי לפטור קדם הגרלה שאין כאן דל חיוב כלל כיון שגם דל החיוב ליכא עתה בעולם ואינו ראוי לפנים משום שלא נתיחד וכל שלא נתיחד יס בפנימי גופי' דל שלילי שאפשר שלא יהי' פנימי, ומיהו חייבין עליו משום דראוי לשעיר החיון אע"ג דראוי גם למשתלח כיון דלחיון כבר הוא ראוי השתאן אצל לתנא דמתני' דזכאים דקדם וידוי חייבין גם על המשתלח א"כ לא אכפת לן בזה שחסר הגרלה שאינו אלא כחסרון עבודת היום דהא השתא לא פתיכי בו דל פטור, וזה נוחא סוגיא דזכאים דמוקי לד' קדם הגרלה וקשה ת"ל דמחוסר הגרלה ואי אין חסרון הגרלה מעכבת הדין נותן שיחייב קודם הגרלה משום דל חיוב של שם וכמש"כ לעיל, אצל לפ"ז נוחא דאי לא מיעט' חייב קדם הגרלה דשניהם בני חיובא נינהו אצל השתא דממעט המשתלח נעשה עירוב פטור ופטור משום חסרון הגרלה.

סימן קכט

[א]ר' צטו"א הביא מיר' שיעור מירושלים וז"ע בפנים] ובעינן הילוך יפה כדרך המהלכים בלא משענת וכדפירש"י ד' א' ד"ה דבר, והלכך ממעטינן גם מפנקי אע"ג דיכול להלך בצער, דאינו בדרך סתם הילוך, וכ"ז בהילוך מסוף מחנה ישראל עד מחנה שכינה, אצל עד מחנה לוי' לא נתמעט מי שכתו רע ואינו יכול להלך ברגליו שאין זה ההילוך עיקר המואה רק מכשירי המואה כדי שיכול להראות ולכנוס במחנה שכינה, אצל הילוך מחנה לוי' אפשר שזה עיקר המואה, ואף את"ל דעיקר המואה הוא התראות

(א) ו' א' ועד הכא מאן אתי', אין לפרש דפריך דליפטר משום שא"ל ל' לרכוב על כתפו של אציו לעלות מעירו לירושלים, ואע"ג דאפשר להביאו לירושלים בעריסתו, מ"מ כיון שגדול פטור קטן נמי פטור, דהא ודאי גדול שא"ל לו לעלות ברגליו לירושלים רוכב על החמור ועולה ולא ממעטינן אלא זקן וחולה שאינו יכול לעלות מירושלים להר הבית, ונראה דכן קבלו חז"ל דהא דפטרינן חגר זקן וחולה מרגלים תלוי בהילוך מחנה לוי' דהיינו הר הבית, והא דלמאמר מירושלים להר הבית היינו כל הר הבית עד העזרה

ו"ל דקטן האוחז ביד אביו או רוכב על כתפו ש"א לב"ש חשיב בקטן עיקר הלכות וחשיב כהילוך בגדול, ולפ"ז י"ל דהא דקמבעי ל' בחגר ובסומא היינו משום דחסרון חגר ליכא בקטן כיון דהלכו ברכיבה וכן סומא חסרונא משום דלריד למשך דרכו וכדמשמע בצרייתא ד' א' דממעט סומא מרגלים ובקטן דהלכו ע"י אחיזה ביד אביו אין חסרון בסומא ומסיק דלפ"ה פטור כיון דגדול פטור וחסרון חגר וסומא אינו מחמת קטנות וכ"מ קצת בפרש"י ד"ה קטן, שפי' דלכך אינו יכול להתפתח פטור דאין תועלת בחינוכו כיון דלא אתא לכלל חיוב ומשמע דחסרון סומא בקטן אינו חסרון אלא שאין ראוי לחנכו כיון דלא אתא לכלל חיוב.

ויש לעי' למאי דמסיק דכל שגדול פטור קטן פטור א"כ למה קטן חייב הא אין לו קרקע וגדול שאין לו קרקע פטור כדלמאר פסחים ח' ב' וז"ל כיון שאין חסרון זה ניכר בגופו חייבוהו חכמים, והר"מ השמיט הא דאין לו קרקע וע"כ דמנא מי שחולק בזה ואפשר דלדביי דהבא ג"כ לא ס"ל כן.

(ד' ר"מ פ"א מה"ח ה"י המפריש עולת ראיתו ומת יורשין חייבין להביאה, עי' כ"מ ול"מ דה"ה בלא הפרישה אם הניח קרקע כמבואר בירו' ויש לעי' אי מקדישין לאחר יו"ט אחרון דבהפריש קרבן ולא הקריבו תוך הרגל ודאי קרב אחר הרגל דלא גרע מעולת יולדת ועולת נזיר דקרבני לאחר מיתה ואע"ג דלא חשיב עולת חובה כיון דעבר הרגל מ"מ כיון דעולה בזה בנדבה שפיר קרבה מיהו בלא אקדיש יס לעי' אי לאחר ז' שייך לאקדושי ואת"ל דכיון דנתחייב בה מקדישה אף לאחר ז' כמו בעולת יולדת דיורשין מקדישין אף שאין המת חייב בה ז"ל דהא דתנן ט' א' עבר הרגל ולא חג בו' היינו שלא ראה פני עזרה וממילא לא נתחייב בקרבן אבל אם ראה פני עזרה חייב להביא ול"מ כן, והלכך נראה דהא דיורשין מקדישין היינו תוך ז' ושמעין מכאן דאם נראה בעזרה ונטמא או נסתמא חייב להביא קרבנו, ובתוספות רע"א כתב בשם הטורי אבן לפרש הא דתניא ד' ב' הטמא והערל פטורין מן הראיה ואמר הטעם כיון שאינו צביאה אינו בהבאה היינו בנטמא לאחר שראה פני עזרה וזה תימא דלא גרע נטמא ממת ומסוגין נמי ל"מ כן דהא דומיא דערל קתני ובערל הלל לא ראה פני עזרה, וע"כ דעיקר הדין ילפינן מקרא ובאת שמה והבאתם שמה דכיון דאינו צריית פני עזרה פטור מקרבן. וא"ה, עי' חזו"א מנחות סי' ל"ב סקב"א.

(ה' ד' ב' תוד"ה דמרבא, וי"ל דהתם ממעטינן ערל שמאמ"מ דלאו כטמא ומיהו זה דוקא לפרש"י בו', לכאורה משמע דלקושטא דמלתא הכי איתא דר"ע לא קאמר במאמ"מ וזה תימא דהא ר"ע גם בטומטום קאמר דהוי אנוס וכמש"כ תו' בריש דצריהם וכ"ה בהדיא בגמ' יבמות ע"ב ב' דטומטום קידושן פסול מפני שהוא ספק ערל ומוקי לה כר"ע ואע"ג דלפר"ט ע"כ ז"ל דטומטום גרע מערל שמאמ"מ שהרי מבואר יבמות ע"ב א' דטומטום אסור בתרומה משום ערל ולמה באמת גרע ז"ע ומדין טומטום הכריעו

בעזרה מ"מ מה דילפינן מרגלים הילוך יפה אינו אלא בהילוך מחנה לוי', והא דפריך בשמעתין עד הכא מאן אחי' נראה דפריך דאין לחייבו בחינוך כיון דאינו צירושלים, ולהביאו לצירושלים אין חובה מאל חינוך כיון דאינו עיקר המורה א"י אין לחייבו בחינוך כיון דא"א לו לעזוב את אמו, ומשני דאמו דמחייבא בשמחה אייתית' לצירושלים, ובתו' ב' ב' ד"ה ומי, כתבו דמי שאינו יכול לעלות מעירו לצירושלים פטור כדפריך בסוגין ועד הכא בו' נראה דפירשו דפריך כיון דאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות ליפטור כי היכי דגדול פטור, ולמדנו מדצריהם דזקן וחולה שאינו יכול לעלות ברגליו מעירו לצירושלים פטור, ואע"ג דיכול לעלות מירושלים לעזרה, וכ"נ דעת הר"מ פ"ב מה"ח ה"א, ונראה דלפי' זה אינו אלא פטור אבל אם עלה לצירושלים חייב צרי' כיון שיכול לעלות מירושלים לעזרה וכ"מ בסוגין דמשני דאמו אייתית', אלמא דגדול כה"ג חייב, ולפ"ז אף מי שאינו יכול לעלות מהר הבית לעזרה אם הביאורו עד עזרה ויכול לכנוס ברגליו חייב צרי', אבל לפי' קמא דהילוך מחנה לוי' הוא שיעורא אף אם עלה עד שער העזרה פטור ואם נכנס לא קיים מצוה, וכן נראה דהא קתני זקן וחולה ומי שאינו יכול לעלות דומיא דחגר וסומא שאף אם נכנסו לא קיימו מצוה, ודברי הר"מ אפשר נמי לפרש כן אף שהן סתומין.

(ב' ב' ב' תוד"ה ומי, ורבותא נקט בו', דברי רש"י מבואר בגמ' ד' ב' דמוקי במפנקי ופרש"י דאין יכולים להלך בלא מנעל וכדמסיים מקרא דרמוס חכרי ומבואר דמייירי ביכול לעלות מעירו וז"ע כונת התו' ואף אם פירשו מפנקי כדפי' הר"מ בפ"ב מה"ח, אכתי אין ביאור לדצריהם דלמה נקט רש"י שאינו יכול לעלות מירושלים כיון דבאינו יכול לעלות מעירו סגי, ואולי יס ט"ס בדצריהם וז"ל דלא מצעי דלא מצי סליק מעירו לעזרה, ור"ל דמתנ' דקתני שאינו יכול לעלות בו' והיינו מירושלים לעזרה אבל מעירו מצי סליק וכש"כ מי שלא מצי סליק מעירו וולשון הכתוב בתו' יס לכונו ג"כ לכוונה זאת] ומה שסיימו וה"ה נמי בו' לעלות מעירו בו' היינו אע"ג דיכול לעלות מירו' לעזרה דומיא דקטן דהביאו ומיהו גם זה א"א לכיון דצצריהם דאינו יכול לעלות מעירו היינו זקן וחולה דתנן וע"ז הוסיף התנא ומי שאינו יכול לעלות בו' היינו אף שיכול לעלות מעירו כיון שאינו יכול לעלות להר הבית ול' התו' ז"ע וכבר כתבנו סק"א מה שאפשר לנטות מדצריהם ז"ל בעיקר הדין וואפשר דמש"כ רבותא היינו שקלקולו מרובה דלפי' להר הבית אינו יכול לעלות אבל באמת אף שאינו מקולקל כל כך ויכול לעלות מירושלים לה"ב אלא שאינו יכול לעלות מעירו נמי פטור מיהו לכל הפירושים יס לעי' הא חייב לעלות משום שמחה כדלמאר באשה וז"ע.

(ג' ו' א' כל היכי דגדול פטור בו' קטן נמי פטור, יס לעי' הא יכול לאחוז ביד חברו ולעלות בגדול פטור כמו זקן וחולה ומפונק והבא קטן חייב וכש"כ לב"ש קשה דמחייב יכול לרכוב על כתפו ש"א

כשלמים דמו דנאכל לכהנים ואפסר דגמ' ס"ל לעיקר כמו שהגיהו דברי רשב"א בגמ' שם וס"ל דשלמי נדבה אין קריבין ללא אשכחן תנא בהדיא שמחלק בנדבות בין שלמים ועולות, ומיהו בתו' בסוגין ד"ה עולות לא ס"ל הכי.

ג) שם תוד"ה עולות, כתבו דנו"נ קריבין דיו"ט ע"מ ללאת בהם מלות שמחה לכו"ע אף למ"ד דנו"נ א"ק, ובטו"א הקשה מסוגיא דביצה י"ט ב' דאמר מביא אדם תודתו בחג הסוכות ומוקי לה לענין כל תאחר שאם נדר לפני חג הסוכות יביאנו תיכף בזה"ס שאם לא יביאנו בזה"ס א"א לו שוב להקריבו בפסח ועצרת ויעבור בכל תאחר, ואמאי הא יכול להביאו בעצרת ללאת בה חובת שמחה, וי"ל דלא הותר לקיים מלות שמחה בנו"נ אלא לעני אכל לא לעשיר וכדתנן לק' ח' ב' נכסים מרובים ואוכלים מועטין כו' ודוקא בעני אמרינן שם טופל ומביא פר גדול.

ד) ביצה כ' ב' א"ש אומרה כו' במאי קמפלגי מ"ס נו"נ קריבין דיו"ט, נראה דלא"ש אף עולת נדבה קריבה דהא לא"ש לא השיבו להו מנו"נ ואי עולת נדבה אינה קריבה אכתי בטל לי' ק"ו, דהא עולה קריבה בשבת ועולת נדבה אינה קריבה דיו"ט, וכן לת"ק דאמרו נו"נ יוכיחו היינו נו"נ דעולה דאע"ג דנו"נ דשלמים קריבי, התם משום חלק הדיוט וכדאמר כ"א א' בהמה חזי' כו' וכמ"כ תו' שבת כ"ד ב' ד"ה לפי, ובזה ניחא הא דאמרו שבת קי"ד א' דלמ"ד נו"נ קריבין דיו"ט אף עולת חול שלא הקריבו דעיו"ט מקריבו דיו"ט ולכך לא איטריד קרא לעולת שבת דיו"ט ויהא דאמרו שבת שם ולא עולת חול דיו"ט הוא כמ"ד עולת שבת בשבתו היינו עולת שבת דיו"ט וכמ"כ תו' שם ואי נו"נ אין קריבין רק שלמים ומשום חלק הדיוט א"כ דדין הוא דלא להקטיר עולת חול דיו"ט כדין נו"נ של עולה ומה ענין היתר הקרבת שלמים לעולת חול דיו"ט אכל אי א"ש סבר דגם עולות קריבין ניחא דהתם ר"י כ"א"ש ס"ל דאפי' נו"נ של עולה קריבין והלכך גם עולת חול דיו"ט קרבה, וכן מוכח סנהדרין ל"ו א' דבעי למילף דדחי עבודה רצחה מדדחי יו"ט למ"ד נו"נ קריבין דיו"ט ואי נדרי ונדבות עולות אינן קריבין רק שלמים ומשום חלק הדיוט א"כ אין עבודה דוחה יו"ט, אבל סוגיא דהתם נמי לא"ש קאמר דאף עולות נדבה קריבין.

עוד י"ל דמ"ד אליבא דב"ה דלא ממעטינן מלכס אלא עולות ולא שלמים לית לי' מתוך אליבא דב"ה וכו"ע פסחים ה' ב' אכל למאן דאית לי' מתוך שלמים ועולות שזין ולמ"ד נו"נ אין קריבין דממעטינן מלכס ולא לגבוה גם שלמים לא קרבי ולמ"ד נו"נ קריבין גם עולות קרבי ובזה ניחא הא דאמר י"ב א' דלמאן דל"ל מתוך השוחט עולת נדבה דיו"ט לוקה וכתו' הקשו שם הלל מ"מ לילקי משום דממעטינן מלכס ונדחקו דאין בזה רק עשה ולהאמור י"ל דהא"נ דהיכי דממעטינן אהדרי' לאיסורא אלא הכא ע"כ כמאן דלית לי' מתוך דלמ"ד מתוך שלמים ועולות שזין.

תו' שם ע' א' כפרש"י וכו"כ תו' פסחים כ"ח ב' מ"מ לפי רש"י אין חילוק בין אונס דטומטום לאונס שמאמ"מ, ועוד דרש"י פי' בשמעתין ערל מאמ"מ ואם באו לחדש דאין דברי ר"ע רק בלא מל מזיד הו"ל למנקט האי דבריהם ולשונם משמע דלא באו לחדש רק דערל דפסח הוא אפי' באונס, ועוד הקשה הגרעק"א הא בל' הברייתא יצמות ע' א' מבואר דערל הכתוב בפסח היינו ערל דר"ע מדאמר לר"א דא"ז גז"ש דילפינן מאיש איש, ואם איתא הרי אריז גז"ש לערל שמאמ"מ, ואפסר דכונתם דמאיש איש לא מרבינן אלא מזיד דאשכחן דמלת בנו מעכבתו בפסח אכל אונס דאינו מעכב בבנו כדאמר יצמות ע"א א' ב' לא ידעין לרבווי דבאיש איש ערל לא כתיב ומיהו השתא דכתיב ערל בפסח אפי' ערל אונס במשמע וה"ה דמרבינן אפי' אונס לענין ערל כטמא מאיש איש, ולפ"ת מסקו דלא הוי מרבינן ערל כל דלא אשכחן לי' בפסח אע"ג דאשכחן דמלת בנו מעכבתו ועי' תו' שם ע' א' ד"ה איש.

ו) ב' תוד"ה יא, ושמעתתא שלנו כו' ס"ל כו' דבריהם תמוהים כמו שתמה הגרעק"א אבל יש כאן ט"ס וי"ל שהשמחה נוהגת כל ז' כו' ושמעתתא שלנו כו' דגם באינד יא להן תשלומין כל ז', וכ"ה בתוס' לפנינו, ופי' התוספתא דשמחה נוהגת כל ז' מה שא"כ בשתיהן דבחד יומא סגי, ושמעתתא שלנו לא חשיב לה כיון דראי' וחגיגה נמי איתנהו כל ז' לענין תשלומין ומקרי נוהג כל ז'.

א) חגיגה ז' א' אכל ראית פנים בקרבן יש לו שיעור, היינו שאין השאר נתפש בקדושת ראי' וחגיגה אע"ג שעולה ושלמים באין בנדבה, מיהו כשהקדישן לשם חובה שאינו חייב לא מתפש כלל בקדושה, מיהו זה דוקא כשכבר פסק מלהקריב קרבנותיו וכדאמר לקמן ח' ב', אבל כל שלא פסק מקריב והולך בשביל ראי' ראשונה, כדאמר שם בגמר היום חוזר ומקריב, מיהו אפסר דדוקא בהפריש י' בתחילה חוזר ומקריב למחר, אבל הפריש ה' אינו חוזר ומפריש לאחר שהקריב הראשונה, או אחת מן הראשונות, מיהו קדם שהקריב חוזר ומפריש אחת ומקריבה, אבל אם הקריב אחת מההפרישה הראשונה, הוי לה אחרונה נדבה ואינה קריבה דיו"ט ובכל אופן שאי אפשר לי' להקדיש בשביל ראי' ראשונה איפלגו ר"י ור"ל אי מקדיש בשביל ראי' שני'.

ב) ז' ב' רש"י ד"ה דיו"ט אינן באות דנדרים ונדבות אין קריבין, בטו"א הקשה דהא לא נחלקו תנאי בנו"נ אלא בשלמים אבל עולות נדבה לכו"ע אין קריבין דיו"ט, וי"ל דכוונת רש"י בפלוגתא דאבא שאול ורבנן ביצה כ' ב' ואב"ש ע"כ ס"ל אליבא דב"ה דאף עולת נדבה קריבה דיו"ט דאל"כ אכתי תקשה לב"ה מעולת נדבה שכירתך פתוחה וכירתך רבך סתומה, וכן מוכח בהדיא פסחים מ"ז, דאבא שאול לית לי' לכס ולא לגבוה כלל, והלכך מוקים לי' לכס למעוטי רק נכרים, ומיהו ק"ק ל"ל לאוקמא בפסחים שם רשב"ג כאבא שאול דלית לי' לכס ולא לגבוה ומתיר אף עו"נ לוקמיה כרב"א ביצה י"ט, דמתיר שלמי נדבה אליבא דב"ה דשתי הלחם

להקריבין במועד אם לא יפרישן ביו"ט, ודוחק לומר ללא הותר להקריב מעשר אלא בלא בלא הפריש חובתו כלל ביו"ט אלא במועד. ולענין קו' הראב"ד וכו' שצ"ח לה"ח מ' שהרי הר"מ פסק כר"י ולא מש"ל טפילה במעשר בהמה, י"ל דהר"מ פסק כר"ב שעת דמחנייתא לא פליגי והר"מ העתיק ל' הברייתא דטופלין מעות למעות כשיש שיעור אכילה ראשונה מן החולין, ואח"כ אשמועינן טופלין בהמה לבהמה במעשר בהמה.

(ו) שם חזקי' אמר טופלין בהמה לבהמה ואין טופלין מעות למעות, טעמי' דחזקי' דס"ל דקרבן שלם לריד להביא מן החולין, ואח"כ נטפל לו השאר, אבל לערב בקרבן אין כאן חובה מן החולין, ונראה דדוקא בהמה ראשונה אין לערב אבל שני' כיון דבאה כלה מן המעשר כש"כ מן התערובות, ור"י סבר דמותר לערב גם בראשונה ואין טופלין בהמה לבהמה, דבכל קרבן לריד חולין, ואז המעשר נטפל לו, אבל כל קרבן מן המעשר לא מקרי טפילה שאין קרבן אחד נטפל לחצרו למחשז שניהם בקרבן אחד והביא חובתו בעירוב חולין ומעשר, וחזקי' סבר דחובתו נחלקה לב' הבהמות וכאילו עשה חובתו בבת אחת מן התערובות ולשון התוס' והירו' שהביאו לא ידענא לפרשם כל לורכס וז"ע.

(ז) ח' ב' מאי אכילה ראשונה שיעור דמי אכילה ראשונה, נראה דהאי אכילה ר"ל קרבן חגיגה ושיעור דמי אכילה היינו שתי כסף שיעור חגיגה, ושיעור זה הוא מדרבנן, ומה"ת כיון דאין שיעור לחגיגה אין שיעור לדמי התערובות.

(ח) פסחים מ"ז ב' תוד"ה שם ולא בכור וא"ת צפ"ק לחגיגה כו', משמע מדבריהם דמטעם דבר שחובה הוא וז"ע דא"כ הקדיש בכור לשלמים יאה טעון מתן ד' וסמיכה ונסכים ואפשר לדבריהם אזלי למש"כ לעיל דבפסח איירי ולפ"ז י"ל דכל שאין מתנותיהן שוות אי אפשר להביא קרבן אחד לשתי חובות, ולא מש"ל אלא פסח מבכור ומעשר, ולפירש"י נראה דהכא ילפינן דאין מקדיש בכור לעולה וכן שאר קרבנות דס"ד דיכול להעלות בקדושה, ואע"ג דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, הכא אינו אלא עילוי הקדש כמו קידוש דם בכלי להיות ראוי לזריקה, וה"נ מקדיש בכור לעולה ואשמועינן דאין שם ב' קרבנות על בהמה אחת, בין בחובה בין בנדבה, והא דנקט תמיד לאו דוקא ואפשר לידעין זה מסברא ואסמכוהו אקרא, וכמס"כ תו' לפירושם.

(ט) חגיגה ח' ב' תוד"ה חוזר, וראי' לדבריו משמע בירו' במכלתין כו', לכאורה קשה דאדרבה מהא דירו' מוכח כפירש"י דלפ"ח ז"ל דהירו' פליג אגמ' דידן דאתמר משמי' דר"ל דחוזר ומקריב ביו"ט שני, אבל לפירש"י הא דירו' במפרש איירי ולכו"ע חוזר ומקריב אלא שאין דוחה יו"ט לר"ל, וז"ע, והא דאמר דמשום דטופלין בהמה לבהמה אין דוחה יו"ט, ז"ע מה טעם הוא זה, ואולי הוא מדרבנן דלמא אתא לאקרובי נדרים ונדבות דכיון דמייתי לה כלה ממעות מעשר נראה כנדרים ונדבות, ולמס"כ סק"ה דהר"מ פסק כר"ס דטופלין בהמה לבהמה דאין הוא שאין דוחה יו"ט, והר"מ

ועוד י"ל דשלמי נדבה דאתרבו מלד' אתרבו אפי' להקטרת אימורין ביו"ט ומני' אתרבו כל אימורין של הקרבנות אפי' אותן ששחטתן לא היתה חובת היום דהא מ"מ הקטרת אימורין חובה ומסתבר לרבוויינהו דהא השתא הקטרתן מלוא וראוי להחזירן משום מתוך ולא ממעטינן מלכס אלא שחטת עולה ולא הקטרת עולה חול.

(ה) חגיגה ח' א' בטופל כו', נראה דהא דיליף מקרא לדבר שחובה שאינה באה אלא מן החולין, הוא לענין שאינו מביא חובתו מן המעשר וכדאמר מנחות פ"ג א' משלו ולא משל מעשר, אבל להביא חובתו מן המוקדשין א"כ קרא דחטאת ואשם לריד להקדישן להקדשו ואיך יביאו מבכור ומעשר בהמה ושאיר מוקדשין שבער הוקדשו לשם הקדשן, מיהו בחגיגה וראי' לריד למעוטינהו שלא להביאן מעולות נדבה ושלמים, אע"ג דעולת רא' ושלמי חגיגה קדישין לשם הקדשן וחלוקין בקדושתן מנדבה דהא איכא למ"ד דשלמי חובה א"כ סמיכה, מ"מ חד קדושה היא עם שאר עולה ושלמים אלא שיש בהן מלוא נוספת, והלכך אי לאו דדבר שחובה אינה באתה"ח היה ראוי להביא נדבתו ברגל ולמיפוק בה חובתו, וכן חגיגה י"ד באה מן שלמי נדבה כיון דתרויהו שלמים נינהו, והלכך למ"ד חגיגה י"ד חובה אינה באה מן הנדבה משום טעמא דדבר שחובה אינה באה אלא מן החולין, מיהו לבן תימא פסחים ע' א' דחגיגה י"ד חלוקה משאר שלמים נראה דא"כ לטעמא דדבר שחובה דכלא"ה אי אפשר להביאה משאר שלמים, וא"ת למה לי קרא לטופל כיון דיוצא בבהמה אחת והשאר אינה חובה בדין הוא שצ"ח מן המעשר, וי"ל דכיון דהוא מייתי לה בחובה לא אפשר ל' להביא בחובה אלא מן החולין ולזה אשמועינן קרא לטופל דאע"ג דמביא מן המעשר מ"מ חלה עלה שם חובה ומקיים ב' מלות רא' וחגיגה, ומיהו קשה דקתני בברייתא ועולות רא' כו' אינה באה אלא מן החולין כו' וחגיגה יו"ט הראשון ש"פ כו' מן המעשר, ומשמע דבעולת רא' לא משכחת לה טופל ואלמא לא משכחת לה בטופל נדבתו או מעות נדבתו לעולת חובתו, ולכן נראה דראי' וחגיגה לריד להקדישן לשם חובה, וכל שבער הוקדשו לנדבה לא מש"ל טופל, וכל דין טופל היינו ממעות מעשר, ובעולה לא מש"ל דאין עולה באה ממעות מעשר וכמס"כ תו' ד"ה אמאי, ולפ"ז לא מש"ל טופל ממעשר בהמה, והא דתניא ושאר כל ימי הפסח אדם יוצא יד"ח במעשר בהמה, היינו לחובת שמחה וכו' שפרש"י, אבל הר"מ פ"ב מה"ח ה"ט פירש דשאר ימות הפסח יוצא יד"ח במעשר בהמה היינו חובת חגיגה, ולפ"ז גם בשאר נדבה בטופל, וקשה לפ"ז גם בעולת רא' נמי מש"ל טופל, ועוד קשה לפי' הר"מ דבשלמי חגיגה איירי, ובטופל, וטופלין בהמה לבהמה, הלא קיי"ל כיון שפסק להקריב קרבנותיו שוב אינו מקריב, וע"כ ז"ל דהפרישן ביום ראשון וטופל גם המעשר, וא"כ כי היכי דאסרו חכמים להביא מן המעשר ביו"ט דלמא יעשר ביו"ט, ה"נ בשאר ימות הרגל לא יקריב דלמא יעשר ביו"ט שהרי לא יכול

קרבה ב"ד וקרבה ב"ט דינה כשלמים לעלמא כדין פסח בשאר ימות השנה, מ"מ אינה ראוי לחגיגת ט"ו לאינה באה אלא מן החולין ואנן קיי"ל דנאכלת לב' ימים ואין חילוק בינה לחגיגת ט"ו, אלא כיון דאנן ס"ל שהיא רשות הו"ל כשאר נדרים ונדבות שאינו יולא בהן חגיגה, וזה כדעת תו' דלכא תימא הויא חובה ולדידן רשות, וכ"ה בל' הר"א בהש' דלכ"ת הויא חובה ולדידן רשות, והנה הר"א כתב דאם התנה עליה לזאת זה ושחטה ב"ט והוא ר"ת ביום טוב ולפנינו איתא ב"ד והוא ט"ס דודאי חגיגת ט"ו אי אפשר ב"ד, וכן מורה לשון הר"א שאם ב"ד לא הו"ל להזכירו שהרי בהכי קיימינן יולא זה ידי חגיגה, ונראה כוונתו ז"ל שהתנה בשעת הפרשה שאם תתעכב עד ט"ו יהא מביאה לחגיגת ט"ו, והנה דעת הר"א דאין יולאין זה חגיגת ט"ו בלא תנאי אפי' לתנא דברייתא דנאכלת לב' ימים והיא חובה, והלכך לא נתפרש לו דברי הר"מ בלא תנאי ותנאי מהני אף אי חובה ולכן הוקשה לו לפיכך שכתב הר"מ.

ואף לדעת תו' והר"א דלכ"ת הויא חובה, אכתי י"ל דגם לרבנן דהויא רשות מ"מ הוא קרבן צפ"ע מה"ת וכמס"כ לעיל וכ"ה בהדיא בר"מ פ"י מה' ק"פ הי"ב והי"ג שהיא נזכרת בתורה, ודעת הר"מ דגם תנא דברייתא ס"ל דהיא רשות, רק ב"ת דיהיב לה כל דיני פסח ס"ל חובה, ומשמע בר"מ דגם רבנן לא קבעו חובה, מיהו לשון הגמ' חגיגה ח' א' חגיגת י"ד לאו דאורייתא, משמע דמדרבנן חובה ואפשר דגי' הר"מ בחגיגה לאו חובה וכלשון הגמ' פסחים, ואפשר דמס"כ הר"מ דהיא רשות היינו מדאורייתא אבל חכמים קבעו חובה במועט, וכלשון הר"מ הי"ב כשמקריבין כו'. והנה הר"מ כתב ועל זה נאמר בתורה וזבח פסח וגו', והוא מספרי, ובגמ' ע' ב' אמרו האי קרא דלר"נ וז"ע, עוד יס' לעי' היכי אשכחן לרבנן דליקרי חגיגה.

ולק' ז"ו ב' מרבין שלמים הבאין מחמת פסח לסמיכה ונסכים ופרש"י בחד ליטנא דהיינו חגיגת י"ד ומשמע דאיתא אפי' לרבנן דבן תימא וזה ראי' דעיקר ענינה מה"ת.

ע' ב' שלמים ששחטון מעיו"ט כו' ולא משום חגיגה, נראה דר"ל ואם בא לשחטון ב"ט לזאת בהן חגיגה נמי אי אפשר משום דהוי דבר שחובה ואינה באה מן החולין וזתו' נדחקו לפרש דקאי אשחטון מעיו"ט ואפי' הקדישן לשם חגיגה.

והר"מ פ"ב מה' חגיגה הי"א כתב מי שהיו לו שלמי נדר כו' אע"פ שאכלן ביו"ט כו' והוא כפי' תוס' וכלשון הגמ' וז"ל דאפילו שחט חגיגה מעיו"ט לא יאכל וקיצר רבנו כמו שקצרו בגמ' וז"ע.

ר"מ פ"א ה"א והשמחה האמורה ברגלים הוא שיקריב שלמים יתר על שלמי חגיגה כו', אין כונת רבנו שאין יולאין באכילת חגיגה מנות שמחה דודאי לא גריעא שלמי חגיגה משאר קרבנות חובה שיולאין בה שמחה אלא בא להגדיר שאין מנות שמחה נכללת בחגיגה שהיא אורכל בשך חגיגה כל ז' ימים אלא זו מנה מובדלת וחגיגה יולא בבהמה אחת ואפי' לא אכל מבשרה, ושמחה מנותה

בפ"ב מה"ח השמיט הא' דירו', וז"ע, ויס' לעי' מ"ט יו"ט אחרון מיו"ט ראשון דמקריב כל היכי דבעי כדאמר הקריב ה' ביו"ט ראשון, הלא לאחר שהקריב אחת מן החולין מקריב השאר מן המעשר וז"ע.

ולענין כל תוסית נראה דגם לפר"ח אם כיון בהדיא שמקריב לשם חגיגת יום ב' ולא בעריכת חובתו הראשונה יס' בזה משום ב"ת אלא דלפרש"י סתמא הכי הוא עד שיפרש שהוא מרבה בחובתו ולפר"ח סתמא הוא כמרבה חובתו, או שמקריב נדבה עד שיאמר שחוגר גם בנ"י.

(י) פסחים ע' א' מתנ' ללא כב"ת כו', בתו' פירשו דלכ"ת ולתנא דברייתא לק' ע"א ב' דיליף מקרא דנאכלת לב' ימים וליילה דס"ל לחגיגת י"ד דאורייתא, דחיא שבת וטומאה, ותימא דל"כ תנא דמשנתנו ס"ל לחגיגת י"ד דרבנן ואין שם חגיגה עלה כלל, אלא שלמים נינהו, וא"כ פשיטא דמתנ' ללא כבן תימא, ובגמ' קבעו זה אלא דתנן דנאכלת לב' ימים, ומשמע דכתנא דברייתא שפיר איתא, ואפשר לפרש דלכו"ע איכא שלמים הבאין מחמת פסח ונקראין חגיגה והוא קרבן שיש לו שם צפ"ע, אלא שאין הקרבתו חובה אלא רשות, ולכך אינה דוחה שבת וטומאה, ולכן תימא חלוק דינה מכל שלמים דעלמא אלא דיניה כדיני פסח, ולתנא דברייתא דינה כשאר שלמים, ומ"מ כשמקריבה מקיים מנה נוספת מלבד מנות שלמים, ולפ"ז הכל מודים ללא דחיא שבת וטומאה, ולפ"ז יס' לקיים פרש"י ע' ב' דבן דורתא בחגיגת י"ד איירי, ואמנם מהא דפריך ורבנן מ"ט לא דחיא שבת כו' מוכח דבחגיגת ט"ו איירי וכמו שפי' תוס' דהא חגיגת י"ד לרבנן רשות ומאי קשיא ל'.
שם וחגיגת י"ד יולא זה משום שמחה ואינו יולא זה משום חגיגה, לק' ע"א א' מוקי לה בשחטה ב"ט, ואפשר מדסמך דין זה להא דרישא לחגיגת ט"ו לב' ימים, דאי היתה חגיגת י"ד לחגיגת ט"ו היה הדין נותן שאם לא הקריבה ב"ד יקריבנה ב"ט ולא שייך כאן דבר שחובה אינה באה אלא מן החולין דאין כאן שינוי שהרי הופרשה לחגיגה וקרבה חגיגה וכמו שהפרישה לפסח ולא הביאה מביאה בעצרת, וכדתנן ריש שבועות מהו שיקרבו זה בזה כו', ואמנם זה יתכן לדעת תו' דבן תימא ס"ל לחגיגת י"ד חובה אבל אי היא רשות בלא"ה אין יולאין בה חגיגת ט"ו כיון לחגיגת ט"ו חובה ושל י"ד רשות, ומיהו י"ל נהי דהיא רשות מ"מ כשהקדישה היא בכלל חגיגה, ולפ"ז לתנא דמשנתנו יולאין זה חגיגת ט"ו.

ובר"מ פ"ב מה' חגיגה ה"י כתב דחגיגת י"ד רשות לפיכך אין אדם יולא בה ידי חובת חגיגה ויולא בה ידי חובת שמחה, ונראה דאיירי בשחטה ב"ט דאי שחטה ב"ד ודאי לא שייך למידין שהיא יולא חגיגה דודאי חגיגה זמנה קבוע, והרי בעי למימר שהתא דוחה שבת דהוי בכלל מועד וכמס"כ תו' ע' ב' ד"ה הא, וכמס"כ תו' שם ד"ה שלמים, לחגיגה לריך לשחטה בזמן חיובה, והנה העתיק רבנו דינו דבן תימא ולאו מטעמי' דבן תימא חני שאין יולאין זה חגיגה משום דלא שוו בדיניהו וז"ע"ג שאם עבר ולא

ד"ה שומע וז"ע, ולדעת הטו"א לחולק בזה על התו' וס"ל דכל שפטור מראי' פטור מחגיגה ניחא.

עוד כתבנו לעיל לתמוה על הטורי אבן דפי' דנטמא אח"כ אף שכבר קיים ר"פ אינו מביא ראיתו, דהא לא גרע נטמא ממת דמביאין היורשין אף שלא הפריש, וכזה יש לתמוה על התו' ט' א' ד"ה כיון, דנסתפקו בפשוט ביום ראשון וחגר ביום שני אי מביא, ומה זו ספיקא הא אפי' מת ביום שני נמי מביאין יורשין, וי"ל דכונת תו' אי חייב בתורת רא' אבל ודאי מביא בתורת נדה שכבר נתחייב וכן יש לפרש דברי הטו"א, ונ"מ שאין מביאה ביו"ט.

י"ח ב' כאן באכילה דנהמא כאן באכילה דפירי, עיקר דברי רב שימי הוא לפלוגי עלי' דמ"ד דלרבנן שני פוסל מעשר, ולפיכך מתנ' דקתני משא"כ במעשר ע"כ כר"מ ולא כרבנן, אלא רבנן לא אסרי רק לאכול מעשר כשהוא שני אבל מודים לאינו פוסל בנגיעה, ולפיכך מתנ' דקתני משא"כ במעשר אפי' כרבנן ולענין נגיעה, וכן אכילת פירי דלא תקנו בו חכמים נטילה לאכילתו ודין אכילתו כדיון נגיעה, והא דהזכיר אכילת פירי יותר מנגיעה משום דלמ"ד דרבנן פסלי להו למעשר בנגיעה בשני אין חילוק בין גוף שני לידים שניות, וידים נמי פסלי להו למעשר אבל לרב שימי דרבנן באכילה איירו ולא בנגיעה, חלוק טומאת ידים מטומאת הגוף, דאם גופו טמא אסור באכילת מעשר אבל בידיו טמאות מותר באכילה, דכשגופו טמא קרינן בו ולא בערתי ממנו בטמא, אבל אם גופו טהור וידיו טמאות אין איסור באכילתו, ולפיכך פירש רב שימי בהדיא דאפי' אכילה מותר לרבנן אלא באכילת נהמא לא מש"ל דהא תיקנו נטילה לאכילה אף בחולין, אלא נ"מ באכילת פירי, ואולי זה כונת תו' ד"ה הא.

והא דלמחר אבל באכילה דחולין לא פליגי והיינו אכילת פירי, לא הוי צריך להזכירו דמלתא דפשיטא הוא, דטמא מותר בחולין אלא סיומא דמלתא היא דחכמים לא אסרי במעשר רק באכילה, בדבר שבחולין אין איסור באכילה בידים מסואבות וורש"א בתו' ד"ה כאן, פי' דמתחלה ס"ד דרבנן אסרי גם באכילת חולין, ותימא איך יתכן שטעון ב"מ מד"ס וקא אסור בחולין ואפי' זב ומאורע מותר בחולין.

והטו"א פי' דלמסקנא אסור אכילת פירי בידים מסואבות במעשר, ותימא דהא אפי' תרומה אמר חולין ק"ז ב' דהתירו מפה לאוכלי תרומה אלמא שאין איסור בעצם אכילה במה שידיו טמאות ולמה יאסר במעשר כיון שאינו פוסל בנגיעה, ועוד מנ"ל לחדש ד"ז כיון דרבנן לא אמרי אלא בגוף פסול, ועוד למה לי לאוקמא הא דמשא"כ במעשר באכילה וכר"מ לוקמא בנגיעה ואפי' כרבנן.

[ש"ר בחולין ל"ג ב' מבואר דאין אוכלין בשך הנקח בכסף מעשר בידים מסואבות לרבנן, הרי דגם באכילה דפירי פליגי רבנן, וכדעת הטו"א, מיהו לא משום אכילת מעשר בטומאת הגוף אחינן עלה דא"כ אף אם הבשר לא הוכשר נמי, ושם מבואר דאם לא הוכשר

אכילה ולא הקרבתה אלא שחייב להקריבה בשביל אכילתה, ויולא גם באכילת שאר קרבנות וכמש"כ רבנו לק' פ"ב ה"י שמאזה זו לשמוח באכילת בשר לפני ד'.

ע"א א' אר"א ה"נ מסתברא דאלת"ה כו', ל' מסתברא קשה הו"ל לתמוה דקארי לה מאי קארי לה, ונראה דליל ראשון של פסח חייב בשמחה אי לא בעינן זביחה בשעת שמחה שהרי הא דממעטין ליל ראשון של חג משום שאין שמחה לפניו, אבל ליל ראשון של פסח שמקיים בלמנו מלוא שמחה באכילת פסח דלא גרע פסח מבכור ומעשר, ולמה נמעט ליל פסח משום שאין שמחה לפניו הלא איכא שמחה השתא בלילו, וא"כ למ"ד לא בעינן זביחה בשעת שמחה הדין נותן דזה שנאנס ולא הקריב פסח חייב לאכול שלמים בליל פסח משום מלוא שמחה ולפ"ז אין אנו צריכין לדחוקי דברייתא בעיכב ושחטה ווהא דלמחר ואין יולא זה משום חגיגה אפשר דבא לאשמעינן עיקר חיוב חגיגת ט"ו די"ל דחגיגת י"ד פוטרתה, ואפי' אי מפרשין הא דאין יולא זה משום חגיגה בעיכב ושחטה, מ"מ רישא רהיטא טפי בשחטה בזמנה אלא אשמעינן דזה שלא אכל פסח יולא זה ידי שמחה וס"מ דלא בעינן זביחה בשעת שמחה, ולזה למר ר"א דלא מסתבר דאייירי בזה שלא אכל פסח אלא מסתבר טפי דאייירי ביום ובעיכב ושחטה.

ובמש"כ נתישב דברי הר"מ פ"ב מהל' חגיגה הי"ג שכתב שאם שחט תודה בע"פ יולא זה ידי שמחה ובכ"מ בשם הרי"ק הק' הא נפסלה בלינה, ולהאמור ניחא דיוולא זה בלינה ווכבר נחית לזה הרי"ק שם אבל הרחיק את הדבר דא"כ חייב כל אדם להביא שלמים עיו"ט, אבל ז"א דיוולא בפסח מלוא שמחה ומש"כ הרי"ק דאייירי בהביא בפסח, נראה דאם הביא בפסח התודה פסולה כהביאה בלא לחם דהא חמץ שבה איסורי הנאה נינהו ואם הביא לא קידש כדלמחר זבחים פ"ח א', ואע"ג דאצד הלחם אחר שחיטה התודה כשרה כדלמחר מנחות מ"ו א' דאיקרי שלמים מ"מ אם לא היה לה לחם בשעת שחיטה נראה דהיא פסולה והכי תניא בתוספ' פ"ג דמנחות הלחם מעבד ואינו מפגל את התודה.

ויש לעי' בזה דמרבינן לילה לשמחה, אי חייב באכילת בשר קדש ב' פעמים א' ביום וא' בלילה, או דסגי בפעם א' ומרבינן לילה שאם אכל בלילה ג"כ יולא, ולפ"ז אינו חייב ביום א' של פסח בשמחה שכבר יולא באכילת פסח, ולפ"ז בעיכב ושחטה היינו במועד. ויש לעי' שהר"מ לא הזכיר כלל דין שמחה בלילה ולא הזכיר לחלק בין ליל ראשון לשאר לילות.

ט' א' עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו, לעיל ו' א' סק"ד כתבנו דלמש"כ הכסף משנה והלחם משנה פ"א מהלכות חגיגה דאם מת והניח קרקעות יורשין חייבין להביא עולתו של אביהם ל"ל דהבא איירי בלא קיים ראית פנים, ולא נתחייב בראי', מיהו אכתי צריך טעם בחגיגה דהא אינה תלו' בראית פנים דהא מדבר ואינו שומע פטור מראית פנים וחייב בחגיגה וכמש"כ תו' ב' ב'

לדוקא במים קטפרס בעינן שיהיו סופן ליפול, אבל מים אשכורן שבאמצעות שפיר מאטרפין עם התחנתונה ע"י טופח להטפח שעל גב הכותל המחצרון, ואם תאמר נהי להמים שע"ג הכותל הרי הן כמי תחנתונה והיו לי התחנתונה נוגעת באמצעות מ"מ הא אין חיבורה אלא במי קטפרס, כבר כתבו תו' לכה"ג קטפרס חיבור, וא"ת א"כ גם עליונה תהא כשרה שהרי נוגעת לאמצעות שהמים שע"ג הכותל שביניהן הן מי מקוה, וי"ל כיון שאין טובלין בהן כמו שאין טובלין בראשו לא מהני חיבור בהן, אבל תחנתונה כשרה אע"ג דאינה נוגעת באמצעות אלא במים שע"ג הכותל ומים אלו פסולין לטבילה אף כשהכשרנו את התחנתונה, ואפי' אם יש בתחנתונה מ' סאה וכמו שאין טובלין בראשו אף שיש מ"ס במקוה, שא"ה דבאנו להכשיר התחנתונה ללענין זה חשיבי המים הזוחלין לתוכה כאפשרא לתחנתונה שהרי משלימין לה למ' סאה וה"נ מהני חיבורן להכשיר תחנתונה, אבל בנידון העליונה להמים שע"ג הכותל הן אפשרא לעליונה וא"ה, כמדומה לז"ל אפשרא לאמצעות ויהא בזה להכשיר אחרים כי היכי דאין טובלין בהן במים שע"ג הכותל ה"נ לא מאו להכשיר אחרים בחיבורן, אבל אי מטבילין מחטין בראשו ה"נ מהני נגיעה במים שע"ג כותל להכשיר העליונה, ולפי' זה למסקנא ליתא דר' פדת דמוקים לעיל הא דעודה רגלו אחת במים מחזיק כר' יהודה דהא מסקינן דר"י סבר דאין טובלין מחטין בראשו של ראשון, וה"ה דאינו מחזיק עצמו אלא ע"כ דמיקלינן במעלות, וכן קשה ללישנא דאמר בר"נ מחלוקת במעלות, וא"כ הא דמכשיר ר"י תחנתונה היינו לענין מעלות ועליונה פסולה אף לענין מעלות א"כ הא דתניא עודה רגלו אחת במים מחזיק ללא כמאן אם לא כרבי מאיר, ולא משמע כן בגמ', ואם הא דמבעיא לי' מהו להטביל מחטין היינו דוקא בליכא מ' סאה במקוה אלא בצרוף מים שע"ג אבל באיכא ארבעים סאה במקוה סבר ר"י דטובלין בראשו מחטין נחא דעודה רגלו אחת איירי באיכא מ"ס במקוה, מיהו לפ"ז קשה להבין הא דמדמה הכשר עליונה לדין טבילת מחטין בראשו, כנראה זהו כונת תו' לישב, דמדמה כי היכי דלא מהני הא דסופו ליפול לתוך המקוה לטבול בקטפרס, ה"נ לא מהני מעלת מ' סאה שבאמצעות להכשיר עליונה בחיבור קטפרס, אבל תחנתונה שפיר מתחברת לאמצעות כיון שהמים שע"ג הכותל מחוברת לשניהן לתחנתונה בשביל שסופן ליפול ולעליונה מחמת מעלת מ"ס אבל עליונה פסולה שאין הקטפרס חיבור לה, ומ"מ אי מטבילין בראשו גם עליונה כשרה וקשה לכיון מה תלוי זה בזה וי"ע.

שם תוד"ה נגזר, והיה קשה למורי כו' לישנא קטיעא הוא וכוונתם דהמורה לא גרס בגמ' של גשמים משום דבמתנ' משמע דאפי' חרדלית של ים פסלי ב"ה, ואע"ג דים כמעין מ"מ אין מטבילין בחרדלית שאין קטפרס חיבור, והא דמטבילין בגל היינו שהוא במקום שזה וזוחלין הוי חיבור רק קטפרס אינו חיבור וכדמשמע בפרש"י ואריך טעם דלא חשיב גל נאוק, מיהו יש לעי'

נאכל צידים מסואבות, אלא כשם שגזרו נט"י בחולין בנהמא גזרו במעשר אף בפירי ול"ק מהא דהתירו מפה לאוכלי תרומה, מיהו אכתי קשה מנ"ל דרבנן פליגי עלי' דר"מ בזה דמכרי נט"י לפירי דמעשר וי"ע, וולפי הטו"א ל"ק קו' התויו"ט פ"ד דמכשירין מ"ז וי"מ בסוגין בסמוך דאמר כאן בחולין כאן במעשר, ואם איתא דאין נט"י במעשר אלא בנהמא מדין נט"י לחולין, אין סברא להאריך כונה למעשר.

י"ח ב' תוד"ה כאן, ותירץ דכיון דנטל ידיו לחולין לא פסיל תרומה הרש"א פי' דהא דתנן הוחזק לחולין אסור למעשר היינו לאכילה, וכן כללו דוקא לאכילה, ותימא דהא תנן בגדי פרושין מדרס לאוכלי תרומה, וגופו של פרוש נמי פוסל תרומה שהרי הוא לבוש בגדיו שהן מדרס לאוכלי תרומה, ועוד דגם גופו של פרוש אפי' הוא ערום פוסל תרומה וכמס"כ תו' י"ט ב' ד"ה בגדי, מהא דירו' גופו של פרוש מהו שיעשה כזב, ועי' כ"ג א' תוד"ה לעולם נסתפקו ג"כ במעניות של פרוש, אבל ודאי פוסל תרומה, ושם בתוד"ה מטמאין מבואר דאוכלי קדש פוסלין לחטאת, ולענין קושית תו' נראה דפרוש אינו פוסל חולין לחולין חשבינן לי' כטהור גמור וכשאינו פוסל את התרומה, ולא אמרו פוסל תרומה מטמא משקה אלא בפוסל תרומה מחמת טומאה ידועה, אבל פרוש הפוסל תרומה משום מעלה ולא סמכין אשמירתו, אין מעלה זו אלא לתרומה ולא למשקה חולין, ונראה דזהו כונת תו' ומס"כ לא פסיל תרומה היינו דלא קרינן בו פסול תרומה לענין לטמא משקה.

שם בגמ' כאן לחולין כאן למעשר, יש לעי' היכי דמי אי נתכוין קדם שנגבו אפי' למעשר נמי כדאמר ר"א לקמן טבול ועלה מחזיק עצמו לכל מה שיראה, ואי כשנגבו ולא כיון א"כ לחולין נמי למה לא נפסלו בהיסח הדעת, ומיהו י"ל דנטיילת ידיים למעשר לא מהני חזקה אח"כ, דהוי לי' כלא נטל דהא בעינן כח גברא, וכיון שאין נטיילתו נטילה לא מהני החזקה אח"כ דכבר נפסקה הנטיילה משא"כ בטבילה וי"ע.

חולין ל"א א' ור"י אמר אף לביתה לא טהורה, נראה דאף לענין תרומה יש נפקותא בין רב לר"י דלרב אינו אלא מדרבנן משום מעלה ואף אם החזיק עצמו כשעלה מהני כדאמר חגיגה י"ט א' טבול ועלה מחזיק עצמו כו' אבל לר"י כל שלא נתכוין בשעת טבילה לאו טבילה היא מעיקר הדין ואינו מחזיק עצמו לכשעלה, ומיהו י"ל דנפלה מן הגשר אינה מחזקת עצמה לכשעלתה דטעמא דמחזקת כשעלתה דהוי כאיגלאי מלתא למפרע דלכך נתכונה אבל בנפלה לא שייך איגלאי מלתא למפרע וי"ע.

י"ט א' מבואר בגמ' דאי מטבילין מחטין בראשו ה"ה בג' גממיות העליונה כשרה, אבל אי אין מטבילין בראשו, העליונה פסולה ותחנתונה כשרה ויש לעי' איך תחנתונה כשרה נהי דהמים שעל גב הכותל המפסקת בין תחנתונה לאמצעות שייכים לתחנתונה משום שסופן ליפול לתוכה, מ"מ מים שבגומא אין סופן ליפול לכאן, וי"ל

י"ל להחמירו חכמים אפי' בנתחלפו לו כלים של שבת בכלים של חול, ומשמע דסוגין מפרש דברי ר"י לענין תרומה ונימא נפסקה ל' וקשרתיה בשעה שזכר נארג גע"ג ו"ע.

ס' כיון לכלים שבת עבד להו שימור טפי מסח דעתי' מנייהו, ואע"ג לאכתי עבד להו שימור דבגדי חול והאי שימור סגי לטהרות דבגדי חול, מ"מ כיון דאין גדר לשיעור השמירה וכיון דבגדי שבת עבד להו שימור טפי אלא עכשיו הקיל בשמירתו בטעות כיון שהסירה דעתו משמירה שהוא מחזיק בהן תמיד השבירו חכמים כהיסח הדעת ול"ק מהא דר' ישמעאל דודאי מיעוט שמירה פוחת את טהרתו הולאית, ולא היה לבו לשמרון קרינן ב'.

כ' ב' אמר ר"י נפחא רישא כו' אפשר דהמקשה סבר דמה דמרתתי מני' חשיבא שמירה ידי' וכיון דבטלו חכמים שמירה ביד חבירו גם זה לא חשיב שמירה במאי דמטיל אימתו עליהו, ומשני דה"נ אי היה צריך שמירה מנגיעתו הוי חשיב כשמירה ידי' ביד חבירו, אבל במטהר חמריו עסקינן וא"ל רק שמירה ממגע אחרים וחמריו שומרין אחרים שלא יגעו, וחשיב שמירה דידהו אע"ג דמחמת אימתו משמרין, ומה דמסיק צבא להם דרך עקלתון זהו לפרושי ברייתא לכו"ע.

כ"א א' תוד"ה האונן, ותירץ הר"ש כו' אך רש"י לא פירש הכי כו' עי' מהרש"א, ואפשר דהר"ש מפרש עשאוהו כטמא שרץ לישנא בעלמא הוא ור"ל עשאוהו כטמא גמור כאילו נגע בשרץ וצריך הערב שמם אלא משום שטבול יום כשר צפרה והא דפריך התם אלא מעתה לא יטמא אדם היינו לתקן הלשון אף שאינו מעיקר הכונה ומצינו כיצא בו בגמ', ועפ"ז פי' הר"ש דבכל טומאה לחטאת מינכרא טומאתו ואיכא היכרא לצדוקין רק בכלים הנגמרים בטהרה פליג ר"י דלא מנכרא טומאתו, אך רש"י לא פי' התם כן אלא דוקא קאמר משום שעשאוהו כטמא שרץ או כטמא מת מינכרא טומאתו ובעי הערב שמם והכא לא מצינו להחמירו לעשותו כטמא מת בנגע ע"ה בכלי חטאת ולא בנגע כהן אוכל קדש בכהן השוקף את הפרה, וכש"כ למש"כ לק' דהאי עשאוהו כטמא מת היינו לקדש והתם בעי באמת הע"ש, ולא שייך אלא בכלים הנגמרים בטהרה דטמאים אף לקדש אבל לא בנגע אוכל קדש בעושה חטאת.

ס' ואמר הר"י כו' ר"ל שהוא חידוש דכל שעשאוהו ראשון מטמא חולין במגעו ובזה יהי' ניחא הכל דזהו בכלל מה שאמרו עשאוהו כטמא שרץ, אבל התו' לא ניחא להו בזה.

ס' תוד"ה האונן, והביא הר"א סעד לדבריו מפ"ז דשקלים כו' עי' גה"ע ועי' אחרונים ז"ל שהביאו דבירו' פריך למ"ד פסול הגוף ל"ל עיבור אורה וכלאמר פסחים ל"ד א', ונראה סברת הר"י והר"א דענין השמירה שהאריכו חכמים הוא שידע המאורעות שיאירעו בהן לשאול עליהן, והלכך גם מאורע של אצדה ידוע לו ושואל עליו ואם מן הדין אין חוששין לטומאה בזמן אצדה הוא

בכונת תו' אי יס כמעין למה לי חיבור הא מעין מטהר בכל שיה, ואולי כונת תו' לאדם וכפוסקים ללאדם בעינן מ"ס א"נ נהי דמעין מטהר בכל שיה מ"מ בעינן שיהיו המים המקיפין את גוף הגטבול חיבור זה לזה ולא"ה לא חשיב כל גופו טבול.

ס' דקטפרס הוי חיבור לענין מקוואות עי' לקמן תוד"ה בתחתונה, ולקמן כ"א ב' תוד"ה כעובי', וכונתם להכריע לצריך לגרום חרדלית של גשמים ומשום זוחלין אבל חיבור הוי, ושם בתו' משמע לכאורה דדוקא לר"י קטפרס חבור אבל לרבנן דתוס' דפסלי אפי' תחתונה לית להו קטפרס חיבור וולא עיינתי בכ"ז רק רשמי ברייתא.

י"ט ב' מני מתנ' רבנן היא דשני להו כו' לכאורה י"ל דגם ר"מ מודה דהחזק לחולין אסור למעשר דכיון דמעשר בטומאה איכא איסור באכילתו ולכך עשו מעלה שאין שמירת חולין שמירה אלא מעשר, ומספקינן ל' בראשון, והיה אפשר לומר דכיון דקשיא רישא לסיפא תלינן לה בפלוגתא דר"מ דמקיל במעשר ורבנן דמחמרי, אבל א"א לומר כן בר"א ב"א דמוקי לה כלה כרבנן ולמה לא מוקי לה ככו"ע, ואפשר דלמאי דנקט לעיל דרבנן אית להו מעלה מסיק ל' כלה כרבנן, אבל אה"נ ד"ל דמודה ר"מ בזה ו"ע.

כ' א' רש"י ד"ה טמאה, ולמחמרי בטהרות הוי היסח הדעת טומאה, משמע דאפי' לחבר האוכל חולין הדין כן אע"ג דחולין לא בעי כונה, מ"מ היסח הדעת פוסל ולכאורה כל שלא הוחזק הוי היסח הדעת דהא טבול ועלה מחזיק עצמו כדאמר לעיל י"ט א' וע"כ הא דחולין לא בעי החזקה היינו אף לאחר עלי', ולמה לא חשיב היסח הדעת, ואי מיירי בתרומה ניחא דבעי החזקה, ואפשר דחולין שנעשו על טהרת תרומה נמי דינן בתרומה לענין מעלות כדאמר בחולין שנעשו על טהרת קדש דהוי כקדש, ואיירי הכא בתרומה ובחולין שנעשו על טהרת תרומה, וכן הא דתניא לקמי' הרי שהיו חמוריו ופועליו טעונין טהרות נמי בתרומה ובחולין שנעשו עט"ת או בטבול דלעולם הן בחולין שנעשו על טהרת תרומה.

ס' בגמ' אר"י באומר שמרתיה מדבר המטמאה כו' והא דנקט של יין ונמצאת של שמן נראה דרבותא אשמעינן אע"ג דנטרה לפלגא וגם נתחלף ל' מ"מ חשיב שמירה.

ס' נימא נפסקה לי כו' פרש"י קדם שהיתה ראוי' לטומאה והנה לקמן תנן כלים הנגמרים בטהרה ז"ט לקדש אבל לא לתרומה, ופי' הטו"א דבתרומה סגי שמירה מעת גמר ולקדש צריך שמירה גם בשעת עשי' משום חשך אנורא, וא"כ ע"כ הכא לקדש איירי, ואע"ג דלא היו קדש בימי ר"י ז"ל כדמשני בנדה חזריא מדכן בגלילא, וכ"ה בתו' בסוגין בשם היר' דמדן כלים הנגמרים בטהרה איירי, ומיהו קשה דמאי מקשה הכא מר"י נהי דטעם כלים הנגמרים בטהרה הוא מחשך טומאה, מ"מ שפיר י"ל דכ"ז קדם שראוי לקבל טומאה אין היסח הדעת פוסל אלא בחשך טומאה אבל כלי הראוי לקבל טומאה דפוסל בה היסח הדעת אף לתרומה

קשה לפי זה ליגזור דלמא טביל במקוה שאין בה רק מ' סאה ולא מהני אף בסל וגרנותני, ו"ל דלא שכיח, וי"ע.

[אחרי כותבי ראיתי דכבר פירשו התו' פסחים י"ז ב' ד"ה אלא, דממעין פריך ומעין נמי בעינן מ' סאה ופריך ל"ל מ' סאה הא כל מעין מחובר למ' סאה וי"מ דבעינן שפה"נ במקום אחד, ועי' מש"כ פסחים שם ו"א"ה, לעיל סי' קכ"ד].

שם בגמ' אבל בכלי טמא כו', אפשר דטעמא דמהני טבילה לכלי שאין בפיו כשפה"נ דכלי לא חייזר בין מים למים כיון דלא מבטל לה וכעין דלמרינן דריש סוכה דכרים וכסתות בסוכה, אלא להכא בעינן שיהא משמש בכלי לצורך טבילה אז היא כתשמישי המקוה, ולא חייבא בין מים למים, והיינו נמי טעמא דסלקא טבילה גם למה שכתובה כיון דבאותה שעה לא חייבא.

שם וניחוש לשאלה, יתכן לפרש דעיקר קושיתו הוא דסבר דנאמן ע"ה לומר נטבילתי וטבילתי את הכלי עכשיו וכדמיינתא ברייתא לקמן נאמנין ע"ה על טהרות טבילות מת וסבר דבאותה קמ"ל אפי' טומאת מת דחמיירא נאמנין, ואע"ג דאין נאמנין על שמירת טהרות, מ"מ לא משקר לומר טבילתי עכשיו, ולפיכך פריך דהוי לן לגזור אף לתרומה שאין מטבילין כלי בתוך כלי כיון דגם עם הארץ נאמן על הטבילה וסמכין עליה, והגמ' האריכה לפרש דין ע"ה דלא חיישינן ל' לטומאת מת רק לטומאת ערב ובטבילה סגי, ומסיק אח"כ קושיתו ואטבילה לא מהימן כו' ותירץ רבא דשיילינן ל' אי טבל כלי בתוך כלי ובכך מהימן, לתירוץ זה אכתי י"ל להקשות ניחוש דלמא טבל כלי בתוך כלי לטומאת מת ואין טבילתו דקדם הזאה טבילה וממילא אין הזאתו הזאה וכמש"כ תו' לקמן כ"ג א' ד"ה עשאוה, אלא עדיפא מני' פריך ומסיק דנאמן דוקא בטומאת מת משום דבבא הזאה כלל לא יקיל ע"ה אלא שאינם בקיאים בדקדוקי טהרות, וכיון שביא אלל חזר להזות לא יזה עליו עד שידע שעשה כדיון או שלא יקיל בטבילתו במזיד, אבל בשאר טומאות אינו נאמן לומר שטבל, והא דאמר נאמן על טהרת טמא מת, היינו דידעינן שנטמא, אבל בסתמא לא חיישינן כלל לטומאת מת דלא שכיח כולי האי כמש"כ תו' ד"ה טמא, מיהו י"ל למאי דמסיק אב"י דברייתא טעמא דלא חיישינן לטומאת מת בכלי ע"ה קאמר משום דנאמן הוא על טהרת טומאת מת משום שעושה ע"פ חזר.

שם תוד"ה לא, רש"י פירש כו' ול"נ כו' לשונם קשה דפתחו דדיון שעת הגתות וסיימו דרגל, אבל כונתם מבוארת דרש"י בא לתרץ למה לא חסרו לטבול כלי בתוך כלי משום שעת הגתות דמקבלינן מניהו וע"ז תירץ רש"י דבזמן ההיא מטהרין כליהם ע"פ חזר, והנה קושית רש"י י"ל להק' גם על רגל דמקבלינן מניהו ולריך לומר ג"כ דמטהרין לרגל ע"פ חזר וז"ל דמ"א ב"מ ד"ה הרמב"ם דהכל מטהרין עצמן ברגל וע"ז יתכן קושית תו', ובאמת גם בשעת הגתות אמרינן דאין נאמנים על הקנקנים וכמבואר ב"מ כ"ה ב' ד"ה ובמלאין דרך מחמת הפסד כהנים נגעו בה, וע"כ ז"ל דטעם

טהור ואם חוששין לטומאה הוא טמא, אבל היסח הדעת אין כאן, ומיהו כל זה בזמן שהוא אנוס אבל אם יקל בשמירתו במזיד זהו היסח הדעת שאמרו חכמים, ונראה דהא דאמר ר' יוחנן פסחים ל"ד א' היה"ד פסול טומאה אינו אלא מעלה של קדש ותרומה דתנן לעיל י"ח ב' דבעינן החזקה לתרומה וקדש, ואינו אלא מדרבנן, אבל ר"ל דאמר פסול הגוף משמע דהוא לאורייתא מדפריך התם ל"ל עיבור לורה, ואין דברי ר"ל אלא בתרומה עצמה וקדש עצמה אבל כלים לתרומה וקדש ודאי אין היסח הדעת פוסלת בהן אלא מדרבנן מחמת מעלה, ונראה דסברת הר"י הוא גם לר"ל דהוא לאורייתא וכ"מ ממתנ' דשקלים שהביא הר"א, ואם אירע טומאה או ספק טומאה בתרומה וקדשים לא מקרי היסח הדעת כיון דדעתו עליהן ויודע מאורעותיהן, אלא שהר"י חידש דאף בזמן שהוא אבוד ממנו לא מקרי הה"ד, ובזה ניחא דספק טומאה ברה"ר ואבד"ל מטהרין אף בתרומה וקדשים ולא קרינן ל' הה"ד, ומש"כ רמב"ן ריש חולין בשוחט בסכין טמא ואינו יודע אם נגע מקרי הה"ד, ש"ה שהסכיח לבו משמירתו ואינו יודע בדבר שהיה בידו, ומיהו התו' שם לא ס"ל הכי דזה נמי אנוס הוא, וכיון שיודע ספיקו לא מקרי הה"ד.

כ"ב א' סל וגרנותני שאין בפיהן כשפה"נ ליכא, לפרש"י קשה דנתת דבריד לשיעורין איזה כלי י"ל לגזור משום כלי שאין בפיו כשפה"נ ואיזה כלי אין לגזור ולא מצינו כיו"ב, כיון דגזרו גדולים משום קטנים הרי כל הכלים בכלל ועוד קשה הא דאמר רבא סל וגרנותני שמלאן כו' ומקוה שחלקו בסל וגרנותני כו' שאין סיפא ענין לרישא כלל, דסל וגרנותני דרישא איירי אפי' בכלים שאין נקבים בדליהן אלא כל מין כלי שאין במינו פיות לרות ועוקרו דלא גזרינן משום אין בפיהן כשפה"נ, ומה ענין מקוה שחלקו לכאן, ועוד ק' לפרש"י הא דאמר דהא ארעא כלה חלחולי מחלחלי, נהי דאיכא נקבים הלא מ"מ בעינן שיהא מים בנקב טופח להטפיח וחזינן דעושין חפירות בקרקע והן יבשין לגמרי הרי אין להן חיבור לנהרות, ומיהו מפרש"י נראה דממים נובעין פריך, ולריך טעם למה לא מקרי מעין, אבל הגר"א ביו"ד סי' ר"א נראה דמפרש דהא דאמר א"ב סל וגרנותני היינו שא"ל חיבור דרך פה ואפי' לא הכניס פיה במים כלים שכתובה עלתה להן טבילה, ואף שאין כשפה"נ במקום אחד כיון דיש כאן מקוה שלימה זולת המים שבסל לא בעינן שפה"נ במקום אחד, והיינו דמסיים רבא ומקוה שחלקו בסל כו' היינו כיון שאין כאן מ' סאה במקום אחד אין מטערף אלא א"כ איכא כשפה"נ במק"א, ולפ"ז ז"ל דהא דאמר דהא ארעא כלה כו' היינו אם יש ב' גומות זה בצד זה בזו כ' סאה ובזו כ' סאה אף שזוחלין זה לזה מ"מ לא חשיב חיבור, והלכה זו היתה רוחת בידם, ומיהו ק"ק לפי זה הא דאמר ואזדא רבא לטעמי' דלמא רבא דאמר סל וגרנותני שמלאין כלים לא איירי לקדש אלא לאשמעינן דלא בעינן לירוף כשפה"נ, ולעולם לקדש איכא למימר דטעמא דמתנ' משום חליצה, וז"ל דקים להו דרבא איירי אף לקדש, ועוד

דברייטא דהכא נמי טעון טבילה לקדש קאמער, לחטאת לא אכטריד לאשמעין כיון שאין מונין לחטאת ואפי' שני מטמא אדם, וקו' הטו"א סיעתא גדולה למה שפירשנו, מיהו לעיל כתבנו דכיון דהוי ראשון לחטאת הוי ראשון לקדש, ולמאי דאמרינן שאין מונין לחטאת לא שייך לכאורה לעשותו ראשון לחטאת שאין נפקותא בזה, וז"ל משום חומרא דחטאת עשאוהו כראשון לקדש וז"ע.

כ"ד ב' תוד"ה שביהודה, משום דאקדשי' פקע לה טומאה מני', אע"ג דטעם נאמנות שלא יהא כל אחד בונה במה לעצמו כדאמר לעיל כ"ב א' מ"מ לא מסתבר להו בלא סמך טהרה ולכך פירשו דאימת קדש עליו ותלינן דנזהר בשמירתו, ומיהו הא דסיימו וכן מצינו גבי תרומה כו' נראה דבאו לסתור דא"ל כלל סמך טהרה שהרי תרומה של כל השנה אינו נאמן ומ"מ בשעת הגחות מקבלינן מני' אף אותן שהפריש בכל השנה, ואפשר שכונתם דהתם נמי י"ל אימת תרומה עליו ושמרן מתחלה, ומ"מ לא האמינוהו רק בשעת הגחות משום הפסד כהנים וכדפרש"י לקמן כ"ה ב', ומזה מבואר דא"ל סניף של רש"י ז"ל לעיל כ"ב א' דבשעת הגחות מטהרין כליהם ע"פ חבר שהרי מקבלינן מני' אותן שהפריש בכל השנה וז"ע, ואין לומר דהא דמניחה לגת הבאה וכן הא דאמר בגמ' עבר וקבלה מהו שניחנה כו', היינו מגת לגת וזיה הקילו טפי אף שנוגע זה בכל השנה י"ל דנזהר בשמירתה, אבל אם הפריש שלא בשעת הגחות לא יקבל דא"ל מאי פריך בגמ' מהא דחבר ועם הארץ שירשו יניחנה לגת הבאה לישי בהפריש שלא בשעת הגחות, אלא ע"כ כמו שפי' תו' דגם בהפריש בכל השנה יניחנה לגת הבאה, ומיהו קשה הא דפריך שם בגמ' יניחנה לרגל, והיינו ע"כ למ"ד כ"ו א' דמניחה לרגל הבאה ומשמע דוקא מרגל לרגל אבל לא מכל השנה לרגל, ומיהו ע"כ מוכח מהבא דאין חילוק דלמ"ד מניחה לרגל הבאה אף מכל השנה לרגל, דכי היכי דשרינן מגע ע"ה של כל השנה בכלים שביד ע"ה ה"נ שרינן מגעו בכלים שביד חבר, והא דאמר ר"י שם א"ל להניחה לרגל הבא, אף דאיכא נפקותא בנגע בכל השנה, הכי קאמר ת"ק סבר דאף התחיל ברגל צריך להניחה לרגל הבא כמו מגע ע"ה של כל השנה, ור"י אמר דמגעו ברגל א"ל להניח לרגל הבא דהתירו סופן משום תחלתו, והטו"א לא פי' כן וז"ע.

ומש"כ תו' דאי איירי בחולין מיירי בידוע לנו שיחדן לקדש ז"ע דלכאורה נראה דע"ה נאמן על כך אף באין ידוע לנו וכדתנן ואם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קדש נאמן ועי' תו' זבחים פ"ח א' שפי' דהיינו יחדו, ומיהו בחולין ז"ה ב' פי' בע"א.

והנה מבואר מדבריהם דמש"כ רש"י אם הקדישוהו בשעת הגחות אין כונת רש"י דשעה זו עדיפא משום דנאמנן אז על התרומה, אלא כונת רש"י דתחלת עשיתו יהי' בטהרה שאין טומאתו פורחת מהן כשמקדישו, והלכך אף באפלי שכבר עבר זמן הגחות יכול להקדישו ומיהו ז"ל כשהקדישו קדם שהוכשרו וקיי"ל בוצר לגת הוכשר וע"כ ז"ל דעתו להקדישו מהני.

דרש"י דמטהרין כליהן ע"פ חבר אינו ענין בטוח אלא שכיח טהרה טפי ולכך לא גזרו בכלי בתוך כלי.

ס' תוד"ה אבא שאול, ז"ע אמאי לא שרינן בעבר והטביל, נראה כונתם למאי דמסיק משום דחזי לי' ע"ה ואזיל ומטביל א"כ סגי במאי דאמרינן לכתחלה, אבל במאי דאמרינן דיעבד אין תקנה בדבר דהא ע"ה לא ידע אי אסרינן לי', ומ"מ קשה כונתם דהרבה פעמים מצינו שהחזיקו חכמים תקנתם גם בדיעבד וגם לא יבאר ידיע ע"ה דאסרו האי טבילה.

כ"ג א' תוד"ה לא, ואפי' רבנן דלא בעו כמעשה שהיה כו', נראה כונתם דהא דאמר הכא בגמ' הא מני ר"ח ב"ע, לא דמוקי מתני' דלא כרבנן אלא כסברא דר"ח ב"ע קאמר והכא מקדש לתרומה גם רבנן מודו כמו דמודו התם דלא גזרו רק לחטאת אבל לא לקדש, כמדומה דהטו"א לא פי' כן.

ס' ר"ז אמר עבר ונשא טהור, נראה טעמא כיון דלא אמרו רק משום מעשה שהיה ומשמע שאין ראוי לגזור מסברא לולא המאורע, לכן סגי לאסור לכתחלה.

הא דאמרינן בכלי בתוך כלי ובנושא המדרס לתרומה אבל לא לקדש, היינו בכלי שמתבילו לקדש או שמחזיקו לקדש, אבל ליכא למימר בטבילה לתרומה שלא ישמש זה קדש דבלאו הכי טהרת תרומה טומאה אכל הקדש.

כ"ג ב' עשאוהו כטמא שרץ, משמע דכלים הנגמרים בטהרה לא הוו רק שני או שלישי אע"ג דחיישינן לנזורא דע"ה, ובתו' י"ט ב' ד"ה בגדי, כתבו דחוששין לזב לענין תרומה וקדש, א"כ הוי ראשון, מ"מ הכא שאינו אלא חשך רחוק לא הצריכו חכמים רק עיקר הטבילה ולא החמירו בטומאתה, ומשמע דקיימא הכי אף למאי דמסיק כטמא מת.

ויש לעי' היכי דעשאוהו כטמא מת או שרץ דהוי ראשון אי מטמא עכשו גם חולין במגעו, דאפשר דדוקא לחטאת ולקדש הוי ראשון ולענין חולין הוא טהור, ונראה דזהו ספיקם של רבותנו בעלי התו' לעיל כ"א א' ד"ה האונן, ואמר הר"י דמטמא כהן השורף את הפרה כדי שיהי' טמא לטמא חולין במגעו כו' וס"ל דאף מי שהוא ראשון לחטאת כיון שנתנו לו דין ראשון מטמא אף חולין ככל ראשון לטומאה, והתו' כתבו שם דלא משמע לטמא חולין במגעו, ומיהו נראה דשפופרת שחתכה לחטאת הוי כטמא מת אף לענין קדש כיון דדין כלים הנגמרים בטהרה הוא אף לענין קדש, תדע דאם לקדש לא הוי כטמא שרץ וא"ה, כמדומה דז"ל כטמא מת) א"כ לענין קדש לא בעי הערב שמש, ולענין חטאת לא שייך למתקן להצריך הע"ש שהרי בטבול יוס נעשה ומאי היכרא ללדוקין איכא, אלא ע"כ דכל שנעשה לחטאת החמירו ובעי הע"ש לקדש.

ס' לא חטמא אדם אלמה תניא חתכה ומטבילה טעון טבילה, בטו"א הקשה דבטמא שרץ נמי הדין כן בחטאת שאין מונין לחטאת, ולמ"ש לעיל דעשאוהו כט"ש היינו לענין קדש ניחא

הקדש שהרי לא הקדיש, ומ"מ מהני מה שמשמר על דעת להקדיש
שיהא נאמן אף על הקנקן בשעת הגחות וגם מהני להאמינו על
התרומה ועל הקנקן ע' יום קדם לגחות שאז כבר מוכנים כלים
לגחות ואחרי שמשמר לקדש מכין כלים בטרה.

כ"ץ א' ובשעת הרגל אף על התרומה, אע"ג דטומאת ע"ה בטלה
ברגל מ"מ בגדי פרושים מדרס לאוכלי תרומה, שהרי חזר יש לו
תקנה לטבול לתרומה ולקדש ודוקא ע"ה דשללו מני' נאמנות ויש
כאן פירוד ובעינן כאיש אחד חברים.

שם ורמינהו הגגדים כו' משמע לי' דאף לקדש איירי, דהא מתנ'
רק לקדש כמו שפרש"י וז"ע.

כ"ץ ב' שלחן כתיב צו תמיד, אבל משום טומאת לחה"פ לית לן
זה לא מציעא דאם השבת בתוך הרגל דטומאת ע"ה ברגל רחמנא
שרי, אלא אפי' שבת אחר הרגל לית לן זה דהוי כמתחיל עיסתו
על גבי הרגל והכא אפי' לרבנן דר' יהודה דהרי חל ע"ש אחר
הרגל משמטין בכל כלי עזרה עד אחר השבת בלא טבילה ולא
חיישינן למגען של ע"ה שבתוך הרגל וכן מדליקין במנורה מוצאי
יו"ט אף שהיא טבוי' שזה בכלל טהרת הרגל, וה"נ בלחה"פ
מקריבין אותו אף שנגע צו ע"ה ברגל, ועוד ק"ל הוא ובא בטומאה
כדתנן פסחים ע"ו ב' ובטומאת מגע של הנקרבין אין חילוק בין
טומאת מת לשאר טומאות, ולפיכך קאמר משום דכתיב צו תמיד
ולא יוכלו לטבולו לעולם וזה לא ניחא להו לחכמים להקל
והזהירו שלא יגעו, מיהו קשה כיון דכל הכלים שהיו במקדש יש
להם שניים יקחו שלחן אחר, ואפשר דלמ"ד מנחות ל"ט ב' טפחו
של זה בלד טפחו של זה אי אפשר ללמסם ב' שלחנות ועוד אפשר
שאי אפשר לשנות מקומו של שלחן, אבל לר' יוסי דאמר אפי' סילק
שחרית וסידר ערבית מקרי תמיד קשה ליסדרו על שלחן אחר,
ואפשר שלא רצו לשנות השלחן הקבוע, מיהו לסלק הלחם ולטבול
השלחן א"א אף לר' יוסי דהלחם צריך להיות על השולחן משבת
עד שבת הבאה אף לר' יוסי ודוקא מסילוקו עד סידור מותר להיות
השלחן פנוי לר' יוסי, אבל אין רשאים לסלק הלחם אף שעה אחת,
ולטבולו בין סילוק לסידור א"א דאין מטבילין בשבת.

שם שמגביהין השלחן ומראין, משמע דמוציאין אותו מהיכל
וכ"ה במל"מ פי"א מה' מו"מ יעו"ש ויש לעי' הא כתיב צו תמיד
ולכאורה אין מלות לחה"פ אלא על השלחן שבהיכל ואי הוציאו
בחוץ בטל מלותו, ועי' בר"מ פ"ט ה"ז מה' ב"מ דאם הוציאו
המנורה לחוץ מדליקו זר ומשמע דחשיבא הדלקה אף שאין
המנורה במקומה וז"ע והכא בשלחן י"ל דגזה"כ הוא ברגל דלא
מפסל בהכי.

שם תוד"ה שציהודה, משום להקדיש' פקע מני' טומאה, נראה
דכל קדש צריך שימור ע"ט הקדש משעה שהוכשר דהא חולין פוסל
את הקדש דבגדי אוכלי תרומה מדרס לקדש, וזהו דלמרינן חזריא
מדכן לקדש, וועי' חולין ל"ד ל"ה, דנחלקו ר"י ורבא אי תרומה
טהורה פוסלת את הקדש ולרבא בצגדים גזרו בפירי לא גזרו ולפ"ז
אפשר דיכול להקדיש מן החולין.

כ"ה א' תוד"ה שרעוה, אבל להביא יין כו' בעי שביב גדול, אע"ג
דיכול להביא מעט מעט מ"מ אין דרך להטריח בכך והא דפריך
בגמ' להביא בשידה תיבה ומגדל ובכ"ח מוקף ל"פ, התם ליכא
טורח בכך.

שם היאך עולין לרגל, ר"ל נהי דיכולין ליטהר בידיהם מ"מ
אין חייבין בכך דטמא שלא טיהר עצמו ברגל אע"ג דהיה יכול
לטהר אינו עובר במלות רא' כיון דטמא פטור מן הראי' כדאמר
ד' ב' והו"ל כמי שאין לו בגד של ד' כנפות ללא עבר במ"ע לזיאת
רק עצירה קלה שאין מלות חציבות עליו וכדאמר מנחות מ"א א'
בעידן ריתחא מיענג עלי, ומיהו כיון דארץ העמים דרבנן נהי
דהעמידו דבריהם שלא יכנס מ"מ י"ל דחייב לטהר עצמו כדי
לקיים מלות רא' כיון דמה"ת חייב והו"ל כמי שאינו עושה סוכה
ואינו לוקח שופר, דכשהגיע הרגל עובר במ"ע דסוכה אע"ג
דהשתא אנוס הוא שאין לו סוכה ושופר, ועוד נראה דמי שלא טהר
עצמו ברגל עובר במ"ע דשמחה שמחויב זה ואינו יכול לקיימה
מחמת אונס, ואפשר דגם מלות רא' עובר מי שאינו מטהר עצמו,
אע"ג דפטור השתא היינו שאינו ראוי למנוה זו והו"ל כשאר אונס,
ולפ"ז מי שאין לו קרקע נמי חייב ליקח קרקע כדי לקיים מלות
רא' וז"ע וועי' ר"ה ט"ז ב' חייב אדם לטהר עצמו ברגל, והתם
אף שקיים כבר רא' ושמחה היום ועי' פסחים ס"ט א' אבל הכא
דגברא גופי' לא חזי לא רמי חיובא עלי' כו' אלא אמר רבא כו'
אין מחמין לו חמין כו' ואע"ג דמסיק התם ערל שלא מל וטמא
שלא טבל ענוש כרת ואע"ג דלא חזי חיובא עלי' אפשר דהתם רבי
קרא והאיך, אבל בעלמא היכי דגברא לא חזי פטור, וכ"מ דהא
דאמר רבא אין מחמין לו חמין קיימא במסקנא.

שם להתם נשנית קדם שקלקלו כו' אע"ג דמשנתנו דנאמן לקדש
נמי בזמן דאיכא קדש איירי, ל"ל דנקט יהודה בדבר המבואר
השתא בזמן שסתם רבי המשנה, דכבר היתה ראויה מפסקת,
ולמאי דמסקו נתישבה קושיתם האידן עולין לרגל.

כ"ה ב' תוד"ה במטהר, ותירץ הר"א דהכא מיירי שיחדו כו' אבל
התם מיירי בשכבר הקדישו, ר"ל אם הקדיש בצאמת עכשיו ואתה
מאמינו לקדש נאמן גם על התרומה ועל הקנקן בכל השנה, אבל
הכא נותן לחזר בשעה שלא הקדיש עדיין, ואין כאן דין נאמן על

סימן קל

שהיו מקדשין בא"י ע"פ הראי', א"כ נגררין בני חו"ל אחרי קביעות
הועד שבא"י, ואין לומר דה"ק והאידינא שכבר חדלו בא"י לקדש

לא) בי"ה ד' ב' אר"ז כותי' דר"א מסתברא דהאידינא ידעין
בקביעות דירחא ועבדינן תרי יומי, תימא מאי מהני בקיאותנו כיון

ע"פ הראי, ואשר ע"פ חשבון זה קבעו הלל ובית דינו את חשבונם לכל ישראל, ועיקרם דמלתא הלכה היא כמש"כ בתשובת הרשב"א ח"ד סי' רנ"ד, וא"כ נראה דבכ"מ שאין שלוחי א"י יכולים להגיע יש להם רשות לחשוב ולכוון חשבון אשר המולדות והחדשים והתקופות ישרו יחד ולקבוע שנותיהן על פיו לכל בני ארצותם, וזה היה חשבונם של הלל בנו של ר"ה, וזה שאמר שמואל ר"ה כ' ב' כיכלנא לתקוני כללה גולה, היינו לקבוע את החשבון המכוון לקביעות השנים, ולפ"ז מבואר הסוגיא שהראשונים עוד לא היה להם חשבון כזה אלא היו מסורין להועד שבא"י שהיו מקדשין ע"פ ראי' והיו עושין ב' ימים מספק, אבל אח"כ יצאו ב"ד וקדשו להן את חדשי בני הגולה ע"פ חשבון שתקנו להן, ומה"ת אין להם לעשות רק את יום היו"ט ע"פ חשבונם, אלא משום אבותיהם שעשו ב' ימים וכדמסקינן.

ג) ומיהו אי הגיעם שלוחי ארץ ישראל דינם לגרור אחר הועד שבא"י, והוא יו"ט שלהם מה"ת, ובזה יתפרש עובדא דלוי אקלע לבבל ר"ה שם כיון דלא שמע מפי ב"ד מקודש, יש להם לילך אחר חשבונם ואינם נגררין אחר בני א"י, אבל אי שמע מפי ב"ד מקודש, יש להם לעשות כקביעות א"י, בפעם הזאת שהגיעם ידיעת קביעות הועד, ואח"כ חוזרין לחשבונם, וכ"מ בתשובת הרשב"א ז"ל שם, ודברי התו' אינם מובנים לכאורה, דאם קביעות חו"ל לאו כלום הוא, אלא שעליהם לעשות כקביעות הועד בא"י, מאי שייך אתם ואפי' שוגגין בזה.

ע"פ ראי' ואין הדבר תלוי בבקאות, וא"ה, כמדומה לז"ל אלא בבקאות שיהי רש"י לא פי' כן, בד"ה והא ר"א ובד"ה ספוקי, וכ"מ ליסנא דגמ' דבראשונה לא היו בקיאים ואח"כ נעשו בקיאים, ואין לומר שקדם ר"ז ור"א כבר נפסק קידוש הראי, ומ"מ היו עושין בני חו"ל תרי יומי משום שלא היו בקיאים בחשבון, ובימי ר"ז ור"א כבר היו בקיאים בני חו"ל בחשבון דע"כ מאי קאמר ר"ה כ"א א' רבא הוי יתיב בתעניתא תרי יומי זמנא חדא אשתכח כותי, דהיינו דעברוה לאלול, וזה לא יתכן ע"פ חשבון שלנו, וכן ר"נ יתיב בתעניתא כלה יומא כו' וכן הא דאמר שם שלא לי' ר"ה ב"א לרבא כד חזית כו' מכל הגי מוכרח שבימי רבא עדיין היו מקדשין ע"פ ראי', וא"כ הדבר יפלא מאי מהני בבקאות, ובשו"ת בית אפרים סי' נ"א, כתב דהיו מקדשין ע"פ חשבון מר' הלל בנו של ר"י הגסיא רק בני חו"ל לא היו בקיאים בחשבון, והיו מצפין לשלוחי א"י, ודבריו ז"ע, וכי רבא ור"נ לא היו בקיאים, והלא ר"ז קאמר והאיכא דידעינן גם לא יתכן שלא למדו, ועוד הלא ר"נ קאמר אתון דלא כו' ועוד מהא דשלא להו ר"ה ב"א לרבא כד חזית כו' מבואר שלא היו נוהגין בחשבון של ר' הלל.

ב) ונראה כיון שנתקבל הלמ"מ ב' חשבונות, הא' בזמן שי' סנהדרין ומקדשין ע"פ ראי', והב' בזמן שאין סנהדרין שאז רשות לב"ד לכוון חשבון מכוון לכיון שנות הלכנה עם שנות החמה, ולכוון קביעות החדשים שיכוונו עם חדשי המולדות, שלא יעדיף המולד על ימי החדש ולא שנות החמה על שנות הלכנה, ולקדש כל השנים ע"פ חשבונם ולקבעם לכל ישראל עד שישבו הסנהדרין לקדש

סימן קלא

ר"י סבר דגם תקנת ריב"ז וא"ה, כמדומה לז"ל דגם קודם תקנתא אי באו עדים מהמנחה ולמעלה ב' קדושות הן, ודבריהם מפורשים בגמ' שהרי תניא בגמ' מודה ר"י בב' יו"ט של גלויות אלמא דר"י איירי ביו"ט של גלויות ומודה בשאר יו"ט של גלויות אבל ברה"ט של גלויות ס"ל קדושה אחת.

והא לתני תנא פלוגתאן בבית הועד ולא תני פלוגתאן בגולה משום דשורש פלוגתאן הוא אי נהגי קדושה אחת בבית הועד וממילא יש נפקותא בגולה.

בי"ה ה' א' הא לן כו', מצינו לפרש דר"ל נהי דבבית הועד שמקבלין כל היום ליכא ב' ימים בקדושה אחת שאם לא באו עדים בראשון הראשון למפרע חול ואם באו עדים השני חול מ"מ בכל א"י שעושין ב' ימים מספק קבעוהו חכמים קדושה אחת כמו שהיו נוהגין קודם תקנת ריב"ז שהרי בכל א"י לא ראו שום השתנות וכל מה שפרס'י בבבל שייך בכל א"י וכ"כ הר"ז"ה דהאי לן היינו מקום הועד לחוד, ונראה לפ"ז דהא דאמרו בגמ' הא לן הא להו היינו לרב ושמואל אבל רבה ס"ל דגם בגולה שתי קדושות הן דלא יתכן דרבה במקום הועד קאי דלא הו"ל לסתום אלא לפרש שהרי במקום הועד לאחר תקנת ריב"ז על הרוכ לא היו כלל ב' ימים

א) עירובין ז"ט א' מתנ' רה"ט שהיה ירא שמא תתעבר כו', משנתנו ע"כ בבן ירושלים, דבכל א"י לא תתכן לשון המשנה והוא ירא שמא תתעבר, שהרי בכל א"י ע"כ הוא זקוק לעירוב בב' הימים שידיעת ר"ח לא תגיעם רק אחר רה"ט, וגם לא היה מאריך התנא שהרי ב' ימים של רה"ט הוא דבר ידוע, אלא הכא בבן ירושלים קדם תקנת ריב"ז ואחר תקנת רבי יוחנן בן זכאי וביום ראשון כבר ידע יום ראש השנה ואם יבואו עדים קדם המנחה אינו זקוק לעירוב ביום השני, אלא שאם יבואו עדים מן המנחה ולמעלה אז הוא זקוק לעירוב ביום שני, וזו כוונת תו' ד"ה אי, ואמנם לא מסתבר דפליגי רק במה שכבר עבר ואין נפקותא לדין לזה פירשו תו' דודאי נפקותא לדין לא מצעי לרבא בי"ה ה' ב' דאף לאחר תקנת ריב"ז אם באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש דודאי נפקותא בפלוגתאן בין במקום הועד ובין בכל א"י אי קדושה אחת היא או ב' קדושות, אלא אפי' לרבה בי"ה שם דלאחר תקנת ריב"ז אי באו עדים מהמנחה ולמעלה אין נוהגין קודש רק יום ראשון ואם לא באו עדים כל היום ראשון למפרע חול, מ"מ נ"מ בפלוגתאן לענין גולה דמודה רבה בגולה דקדושה אחת הן כמו קדם תקנת ריב"ז לר' יוסי, אבל

יומי ראוי לקובעו קדושה אחת אפי' כשעושין מחמת ספק וכש"כ כשצאו עדים מן המנחה ולמעלה, והא דא"ל אי אתם מודים כו' לדבריהם דרבנן קאמר דליהו ס"ל אפי' צב' יו"ט של גלויות קדושה אחת וע"כ ר"ש עירובין ל"ט ב' דאמר דר' יוסי גס צב' יו"ט של גלויות הכי ס"ל מפרש כן ברייתא דאי אתם מודים אלא דר"ש ס"ל דהלכה כר' יוסי ורבה ס"ל דאין הלכה כר"י ואע"ג דמתני' קתני דברי ר"י בלשון רבים מ"מ אין הלכה כר"י דמתני' גס צב' יו"ט של גלויות שגאה כר' יוסי דסיפא דמתני' איירי בשאר יו"ט וכמש"כ הרמב"ן ואע"ג דר' יוסי מוסיף טעמא ברה"ט וכדאמר אי אתם מודים כו' מ"מ אין לנו הכרע דמשנתנו סמכה בטעם זה.

ואין לומר דרבה ס"ל דר' יוסי מודה צב' יו"ט של גלויות ולא נחלקו אלא ברה"ט לאחר תקנת ריב"ז דא"כ דינא דרבה הוא פלוגתא ר"י ור"י צמחני' והו"ל לרבה למימר דהלכה כר' יהודה ועוד למה שביק רבים דמתני'.

ג) **עירובין** ל"ט א', א"ל ר"י אי אתם מודים שאם צאו עדים כו', פלוגתא קדם תקנת ריב"ז צבאו עדים מן המנחה ולמעלה ולאחר תקנת ריב"ז צבאו עדים מהמול"מ לרבא ביצה ה' ב' דנוהגין אה"י קדש ולמ"ק, דלר"י קדושה א' הן, ולרבנן צ' קדושות, וכן נחלקו לאחר תקנת ריב"ז כשלא צאו עדים כלל בראשון דשני עיקר מ"מ לר"י קדושה אחת כמו קדם תקנת ריב"ז כשלא צאו עדים כלל דקודם תקנת ריב"ז אין חלוק בין צאו עדים מן המנחה ולמעלה ללא צאו כלל דכל שהגיע זמן שאין מקבלין אותו ה"ז לא צאו, שאף אם יש עדים לא יבואו עוד כיון דידיעי שאין מקבלין אותו, ור"י דאמר להם אי אתם מודים כו' היינו להכריע דקדושה אחת הן בכל גווי, דכיון דקדם תקנת ריב"ז דין הוא דקדושה אחת הן גם לאחר תקנת ריב"ז קדושה אחת הן שהרי לא ראו חכמים לשנות ותקנו דנוהגין אותו היום קדש ולמ"ק אע"ג דראשון עיקר וקדם תקנת ריב"ז היה שני עיקר מ"מ לא חלקו חכמים וקבעו קדושה אחת כמו כן לאחר תקנת ריב"ז כשלא צאו עדים כלל קדושה אחת הן אע"ג דלא דמי לקדם תקנת ריב"ז דהתם לאחר המנחה ידעו שהוא חול ונהגו קדש ודין הוא שיהא קדושה אחת משא"כ לאחר תקנת ריב"ז שנוהגין בראשון קדש רק מחמת ספק מ"מ לא חלקו חכמים בדבר.

ולרבה לאחר תקנת ריב"ז מודה ר"י דבא"י צ' קדושות וכן בבית הועד כשלא צאו עדים כלל צ' קדושות הן, ולא נחלקו אלא קדם תקנת ריב"ז כשצאו עדים מהמול"מ, ונ"מ לגולה, וכמו שפי' תוספות.

ולפי' רמב"ן לרבה לא נחלקו קדם תקנת ריב"ז ואף ר"י מודה דקדושה אחת הן, ולא נחלקו אלא לאחר תקנת ריב"ז כשצאו עדים מהמול"מ דיום שני מדרבנן, או שלא צאו עדים כלל בראשון חול מן התורה, ור' יהודה סבר צ' קדושות הן, ור"י סבר קדושה אחת.

ד) שם ורבנן התם כי היכי דלא לזלזולי צי, גס לר"י הטעם דלא ליתי לזלזולי אלא דר"י סבר דמ"מ קבעו חכמים קדושה אחת

רה"ט רק כשאירע שלא צאו עדים כל היום ולשון הגמ' אמינא לך אנא ריב"ז כו' ר"ל אמינא לך אנא דברים של טעם ובאמת פלגינא על ר"ש ורגמ' מפרש דעתם של ר"ש, מיהו קשה לפ"ז הא חכמים ס"ל צמחני' עירובין ל"ט א' קדושה אחת הן וכמו שהקשו תו' ובתו' תיראו דרבנן קודם תקנת ריב"ז קיימו ונפ"מ לענין גולה לאחר תקנת ריב"ז וכונתם לפרש דגם רבה מודה דבגולה קדושה אחת הן והא דאמר בגמ' הא לן היינו צבא צבא כל א"י צ' קדושות, אצל לפי' הרז"ה קשה, ולפי' תו' הא דא"ל רבה אמינא כו' ר"ל וא"א דר"ש יאמרו קדושה אחת אלא ר"ש בגולה קאמרי כדמסיק בגמ', והרמב"ן במלחמות כתב דרבה ס"ל דטעמייהו דרבנן צמחני' דעירובין הוא דסברי דגם צ' יו"ט של גלויות קדושה אחת ואין הלכה כמותן, דהא פסק רב דנולדה בזה מותרת בזה ואפשר לפרש כן גס לפי' הרז"ה.

והרמב"ן לא ניחא לי' כפי' תו' דפלוגתא תנאי צמחני' דעירובין אין נפקותא למעשה בא"י רק בגולה ואפשר דהרמב"ן מפרש הא לן הא להו כפי' הרז"ה וע"כ דזה לר"ש אצל רבה ס"ל דגם בגולה שתי קדושות הן או דמפרש כפי' תו' ומ"מ ס"ל דרבה לא מחלק בין א"י לגולה ולפיכך פירש דרבה לית לי' הא דלא הודו לו דס"ל דחכמים פליגי גס בשאר צ' יו"ט של גלויות וכו"ש עירובין שם ולית הלכתא כותיהו דהא רב פסק נולדה בזה מותרת בזה, וברייתא דמודה ר"י צב' יו"ט של גלויות לא שמייע לי' כמו דלא שמייעא לר"ש ומשמע דלא מתניא בי ר"ח ור"א ולפיכך לא מותבינן מינה מיהו קשה דהא בגמ' עירובין שם מיייתא ברייתא דא"ל ר"י אי אתם מודים שאם צאו עדים מן המנחה ולמעלה כו' ובשלמא לפי' תו' ניחא דפלוגתא ר"י ורבנן קודם תקנת ריב"ז וכשצאו עדים מן המנחה ולמעלה שהיו נוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש דרבי יהודה סבר דהיו נוהגים צ' קדושות ור"י סבר קדושה אחת ונפ"מ בזה לענין גולה וקיי"ל כר' יוסי דקדושה אחת אצל לפי' רמב"ן דרבה ס"ל כר' יהודה ודברי ר"י דוקא לאחר תקנת ריב"ז שאם לא צאו עדים כלל והוקצע רה"ט ציוס צ' תשבינן השתא יום ראשון כחול, ור"י סבר כל שהיו צ' ימים מחמת ספיקא נוהגין צו קדושה אחת קשה מאי פריך אי אתם מודים שאם צאו עדים כו' שזו קודם תקנת ריב"ז ובזה לא פליגי ר' יהודה, ופי' רמב"ן דרבה לא שמייעא לי' האי ברייתא והאי ברייתא מכרעא כרבא דהא לרבה לאחר תקנת רבי יוחנן בן זכאי אם צאו עדים מן המנחה ולמעלה אין נוהגים מחר קודש ולפני תקנת ריב"ז גס ר' יהודה מודה דקדושה אחת אצל זה דחוק מאד דא"כ הו"ל להקשות בגמ' מהאי ברייתא לרבה וברייתא זו שהביאה בגמ' בשם רב תלמידו של ר"ח ודאי מתרבתא היא ולכן הוסיף הרמב"ן לפרש דלעולם גס רבה ס"ל דגם לאחר תקנת ריב"ז אם צאו עדים מהמנחה ולמעלה נוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש, אלא דס"ל דלא החמירו לנהוג דין קדושה אחת וגם לפי' זה ל"ל דר' יוסי ס"ל דגם צ' יו"ט של גלויות קדושה אחת ודעתו של ר' יוסי דלעולם כשעבדינן תרי

דכל א"י ראוי לבית הועד, ואמנם זה תלוי אם אבותיהם עשו ב' ימים בדין ספק, ואריכין אנו לזאת הזהירו במנהג אבותיהם בזה י"ל דלא נאמר בא"י, אבל אם אבותיהם נהגו קדושה אחת הו"ל גזירה קיימת אפי' לדין וכדאמר בגמ' ד' ב' כוותי דר"א מסתברא דהאידינא ידעינן כו', והשתא ידעינן כו' מ"ט כו' משום דשלחו כו', מבואר דאם קדושה אחת א"ל לטעם הזהירו במנהג אבותיהם אלא זו גזירה קיימת לזכות אף שקובעין ע"פ חשבון, ולרבה לאחר תקנת ריב"ז לא עשו בא"י ב' ימים אלא מחמת ספק יש מקום לומר דהאידינא לזכא ספק עצדינן חד יומא והזהירו במנהג אבותיהם לזכא בא"י דכל א"י כמקום הועד וכמש"כ לעיל, אבל לרבא דגם אחר תקנת ריב"ז כשכחו עדים מהמול"מ עושין ב' ימים קדושה אחת וכן כשלא באו עדים כלל דשני עיקר מ"מ נוהגין דין קדושה אחת כמו שהיו נוהגין קדם תקנת ריב"ז כשלא באו עדים כלל, וא"כ בכל א"י שעושין יום שני משום ספק שמא לא באו עדים קדם המנחה, ע"כ נהגו קדושה אחת דכל שהשני קדוש ע"כ גם הראשון קדוש, וא"כ הדין נותן דגם האידינא ב' ימים בא"י, וכ"ז מבואר במלחמות, והרמב"ן פירש דגם דעת הר"א אינו משום דכל א"י בבית הועד שבו עדים קודם המנחה דקביעות החשבון מילתא אחרייתא היא ועדיין ראוי לשמור תקנת חכמים של ב' ימים, אלא דסבר דזה שנהגו בכל א"י תרי יומי אינו אלא מספק, והא דנהגו דין קדושה אחת היינו משום דלא יתכן שיהי' יום שני לחוד דאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שניהם קדש וכן אם לא באו כלל, ולא אמרו בגמ' דאי קדושה אחת דין הוא דגם האידינא תרי יומי אלא בב' יו"ט של גלויות דבבית הועד אי אפשר שיהיו ב' ימים ואינו אלא ספק, ואם אמרו חכמים לנהוג קדושה אחת ע"כ היא גזירת חכמים לנהוג קדושה אחת ודין היא שתנהגו גם האידינא, אבל ב' יו"ט של ראש השנה בא"י לנוהגין קדושה אחת הוא מספק דלמא גם בבית הועד כן, אבל עיקר ההנהגה מספק, והאידינא ידעינן בקביעת דירחא לזכא ספיקא, והרמב"ן הקשה על זה א"כ בחוץ לארץ נמי האידינא ליהוי ברה"ש ב' קדושות כמו בכל יו"ט, ונראה דעתו ז"ל דנהי דבעיקר יו"ט שני אמרינן הזהירו במנהג אבותיהם, אבל לענין חומרת קדושה אחת לא שייך זה וצ"ע.

ומדברי הר"ה נראה דעיקרו דהאידינא הוי כבאו עדים מן המנחה וא"ה, כמדומה דל"ל קודם המנחה ולמעלה וכמש"כ לעיל, וכ"כ הרשב"א בשם ר"א, אבל הרשב"א סיים דודאי מדברי רבא אין הכרע מ"מ מסתבר שאין לחלק בין א"י לחוץ לארץ ואין לדמותו כבאו עדים קדם המנחה בבית הועד, דאין החשבון כקידוש רא' אלא מלתא אחרייתא וכשם שח"ל עושין ב' ימים ולא דיינינן להו כמו שהגיעו השלוחים ה"נ בארץ ישראל לא דיינינן כל א"י כמקום הועד וכאילו באו עדים קדם המנחה וכ"כ הרא"ש.

ב"ל ה' ב' תוד"ה מי, ומ"מ יש לישב פרש"י כו' כונתם לישב גרש"י אבל רש"י ס"ל דאפי' הוקבע יום ראשון כיון שבו עדים מן

ורבנן סברי כיון דעיקרו דאמרו שיגמרו אותו היום בקדושה הוא דלא לית לזלזולי לשנה הבאה סגי למגזר שיגמרו היום בקדושה ואין לורך למגזר קדושה אחת, ולשון הגמ' התם דלא לזלזולי המכוון שאין זה מכריח שהן קדושה אחת ויש הרבה כו"ב.

והנה סוגין כרבא דנחלקו קדם תקנת ריב"ז בלא באו עדים קדם המנחה אי קדושה אחת או לא, ולפי' תו' גם רבה מפרש כן, אבל לפי' רמב"ן סוגית הגמ' כרבא דוקא אבל לרבה טעמא דרבנן דאע"ג דקדם תקנת ריב"ז הוי קדושה אחת, מ"מ לאחר תקנת ריב"ז אם באו עדים מהמול"מ אע"ג דנוהגין גם מחר קדש מ"מ לא החמירו חומרת קדושה אחת, וה"ה בלא באו עדים כלל דהשני עיקר לא היו נוהגין קדושה אחת וכמש"כ הרמב"ן, והשתא בביריתא לא פי' מה השיבו חכמים לר"י מפני שהדבר מסור לשיקול הדעת ואין תשובת ר"י מכרעת והיינו דאמר בגמ' ורבנן התם כי היכי דלא לזלזולי ור"ל לא הולכנו חכמים להשיבו כי ידועה לר"י תשובתם, ובגמ' מפרש אליבא דרבא דהכי הלכתא וה"ה לרבה ידענו סברת רבנן דלא חשו לתשובת ר"י.

ה) ב"ל ה' א' והא ר"ש דאמרי תרויהו בינה אסורה, הא דלא פריך ל' ממתני' עירובין, דהרי ר"י סבר שם ב' קדושות, ועוד דהתם פליגי קדם תקנת ריב"ז, ואע"ג דעיקר פלוגתא דמה שיש נפקותא מזה בגולה וכמש"כ תו' מ"מ כיון דאין הדבר מפורש פריך ל' מר"ש.

ס' הא ל' הא להו, דעת תו' דר"ל בבבא קדושה אחת ובא"י שתי קדושות, ואריכ טעם שהרי רה"ש א"י ובבבא שוין דעושין ב' ימים לעולם מחמת ספק, ולא ניכר לבני א"י שינוי מחמת תקנת רבי יוחנן בן זכאי כמו שאינו ניכר לבני גולה, וי"ל כיון דבבית הועד ב' קדושות הן וכל א"י ראוי לבית הועד לא קבעו חכמים חומרת קדושה אחת בא"י.

ו) כתב הרי"ף דמהא דרבא שמעינן דעושין ב' ימים רה"ש בזה"ז אפי' בא"י, ור"א תלמידו והר"ה חולקים דבזה"ז הוי כבאו עדים קדם המנחה שאין עושין רק יום אחד במקום הועד ולא שייך לומר הזהירו במנהג אבותיהם דגם אבותיהם לא עשו ב' ימים כשכחו עדים קדם המנחה, ומקום הועד לא שייך לקבוע, דבכל א"י היה אפשר להיות מקום הועד וממילא אין מקום לשני ימים ראש השנה בא"י.

ו) דעת הרי"ף דאין לדמות חשבון הלל כבאו עדים קדם המנחה שענין החשבון וענין רא' ב' ענינים הם, והרי בטלה רא', והלכך אף מקום הועד לריך לנהוג מנהג הראשון ומקום הועד עכשיו כשאר א"י, וכיון דלפעמים היו עושין ב' ימים במקום הועד כשכחו עדים מן המנחה ולמעלה ובבבא זה קבעו חכמים בכל א"י ב' ימים גם עכשיו קיימת גזירת חכמים הראשונים לעשות ב' ימים, ואמנם יש מקום לומר שלא אמרו הזהירו במנהג אבותיהם אלא בחו"ל אבל בארץ ישראל כל שאין להם ספק עושין יום אחד כיון

ממנהג שנהגו קדם שחרב הבית, גם לדין ראוי לנהוג כמו שנהגו קדם שחרב הבית שהיה השני עיקר, וכשאלו עושין יום שני קדש ע"כ מספקין דלמא הוא קדש באמת וזה לא יתכן קדם החורבן אלא קדש לאורייתא, שהרי אם באו עדים קדם המנחה השני חול, ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה השני קדוש מה"ת, ואף לאחר תקנת ריב"ז נראה שהיו מצרכין זמן בכל א"י מחמת ספק דלמא לא באו עדים בראשון וכמו שמצרכין זמן ביו"ט של גלויות מחמת ספק.

ולשון רש"י ממ"נ אי ספק הוא כו', ז"ע לפרשן הלל אין כאן ב' אדלים כלל, דודאי אין מקום לקדש יום שני אלא מחמת ספק דלמא לא נתקדש יום ראשון אלא שני, ואנו נוהגין קדושה אחת משום דלמא אחרו סהדי מן המנחה ולמעלה, ואמנם לאחר תקנת ריב"ז יש מקום לקדש גם שני אף שהראשון עיקר אבל כד זה לא הזכיר רש"י.

סימן קל"ב

האחרונים מרובים על הראשונים ואע"ג דבישע ולבסוף הוקף ונתוספו הדיוורין אחר ההיקף כתב הטור"א ריש מגילה למיזל בתר רובא התם במציאות תליא מילתא והלא לאחרונים הוי הוקף ולבסוף יצא, אבל הכא כיון דהראשונים נחשבינן כידעין בקביעת דירחא ומנהגם הוא עיקר הדין כל בני העיר בתרייהו גרידי, ומסתבר דלא רמו חכמים לעשות שני ימים כשאלו בספק כיון שיש איסור לעשות את החול קדש שלא מן הדין כמו שיש איסור לעשות קדש חול, ובאלו לידי מצוה בקידוש ובתפלה, אלא ודאי מספק אין נוהגין ב' ימים, והר"מ שהצריך ב' ימים בספק היינו משום רובא וכמבואר בדבריו ז"ל, ומיהו אם כונת הר"מ דכל שיש לנו ספק עושין שני ימים כרוב העולם נמצא דנתקן ב' ימים למי שמסופק, אבל למש"כ לעיל כונת הר"מ משום רובא מכרעין זה המקום לשני ימים וכו'.

ב' ויש לעי' לדעת הר"מ דאף בחו"ל אין עושין רק יום אחד אם ידוע שהיו שלוחים מגיעים למקום זה מהא דאמר סוכה מ"ג א' אן לא ידעין בקביעת דירחא והקשה ריטב"א שם הא בימי ר"א דכבר בטלה ראי' ועושין ע"פ חשבון הלל הלא ידעין בקביעת דירחא ולידחי לולב בראשון שבת, ותירץ דכי היכי דגזרו לעשות ב' ימים דלמא גזרה המלכות גזירה ה"נ גזרו שלא לידחי לולב בראשון שבת דגזרו לנהוג כדן ספיקא לגמרי דלמא גזרה כו' ויהא באמת ספיקא, ואכתי קשה תינח במקום שלא הגיעו השלוחים אבל במקום שהגיעו השלוחים שנשארו במנהגם למה לא יטול בראשון בשבת והלא בהרבה מקומות בבבל היו שלוחי תשרי מגיעים כמבואר ר"ה כ"א א' והיה להם לעשות יום אחד, וכ"ת ה"נ א"כ במה נסתפקו בגמ' שהרי במסקנא בגמ' שם מסקין דאף בא"י אין לולב ניטל בראשון בשבת ובשלמא מנהגו של ארץ ישראל אפשר דלא ידעו שהיה שעת חירום ואפשר שלא היו ישראל בארץ כלל

המנחה ולמעלה נוהגין גם מחר קדש וכן מבואר ברמב"ן במלחמות ופי' כן גם דעת רי"ף שגרס כג' רש"י, והרמב"ן פי' דגם רבה מודה זה וכמש"כ לעיל.

ז' טור סי' ת"ר, כתב רש"י בתשובה רבותי אומרים שאין אומרים זמן אלא בראשון כו' אבל אני אומר כו', אפשר דדעת רבותיו ז"ל דכיון דברכת זמן דרבנן וראוי לברך גם במנהג דרבנן, והכא ע"כ שניהם קדשי מדרבנן, ואין צריך לחזור ולברך בשני דלמא שני עיקר שלא באו עדים כלל, דאכתי ראשון קדוש מדרבנן דקדושה אחת הן אפי' לא באו עדים כלל וכמש"כ לעיל, והלכך ספיר יוצאין בברכת זמן בראשון, ודעת רש"י דכל שהשני עיקר ראוי לברך עליו זמן כיון דראשון דרבנן ושני לאורייתא, ואע"ג דאנן בתר מנהג ריב"ז גרירין והיו מקבלין עדות כל היום והיה ראשון עיקר ומ"מ היו נוהגין קדש גם ביום שני למאי דקיי"ל כרבא, ואז מסתבר דלא היו מצרכין זמן בשני, מ"מ כיון דעיקר המנהג היה משום שלא לשנות

א' ר"מ פ"ה מהלכות קה"ח ה"ט אין עשיית יו"ט אחד תלויה בקריבת המקום כו', מדקדוק לשון רבנו הי"א י"ב מבואר שיש חילוק בזה בין א"י לבין סוריא וחו"ל דבא"י לא הצריך שיהא להן מנהג אבותיהן אלא כל שהיו בו ישראל בשעת הראי' בכבוש שני עושין יום אחד אף שאפשר שהי' חירום דרכים או מניעת כותים לעבור ביניהן אין חוששין לזה ועוד היה ראוי לחוש שמא נפסקה ישיבת ישראל במקום הזה קדם שפסקה הראי' מ"מ אין חוששין, והטעם דרבנו פסק פי"ג מהלכות מעשר ה"ח דבראשונה היה רוב א"י ביד ישראל והלכך בספק תלינן שהיו שם ישראל עד שפסקה הראי' וגם לא חיישין שמא לא הגיעו שם השלוחים מחמת סיבה אלא א"כ שיש שם מנהג שעושין ב' ימים, אבל בסוריא וחו"ל שרוב הארץ ביד נכרים בזמן הראי' וכדתנן דמאי פ"ו מי"א, ספיקו להחמיר אלא א"כ מנהג אבותיהן לעשות יום אחד דרוב מקומותיהן לא הגיעו להם השלוחים.

והנה לא הצריך רבנו לעשות ב' ימים בא"י אלא אם נתחדשה עיר במדבר א"י או ששכנו בה ישראל עתה ור"ל דידוע דהיתה עיר של נכרים, ולא נתפרש בדברי רבנו דין ספק אם היו שם ישראל מעולם ומשמע דספיקו להקל אע"ג דברישא נקט רבנו כגון אושא כו' מ"מ י"ל אדדייקת מרישא דייק מסיפא דנקט שנתחדשה במדבר א"י או ששכנו עתה, ואחרי שנהגו האידנא לעשות יום אחד אף שאכלנו הכל ספק המנהג מכריע, ונראה דכל שהיה בתחום העיר שהגיעו השלוחין הרי מקום זה כעיר ואפשר דשדות וכרמים של בני העיר הוא בכלל העיר אף אם נמשכו חוץ לעיר, ולפיכך רוב ארץ ישראל הוא דין שהגיעו שם השלוחים והלכך אין עושין ב' ימים עד שידוע לך שמקום זה הוא חדש.

ונראה דעיר שעושה יום אחד ונתרחבה העיר אל מקום שלא הגיעו שם השלוחים החדשים נגררים אחר הראשונים ואף אם

עושין יום אחד מ"מ המקומות הידועים לן אינן נכנסין בכלל הספק והמקומות המסופקים מנ"ל שהרוב היו עושין יום אחד וזכר בחו"ל לריד לדון על המקומות הנכנסין בכלל הספק ואין ידוע בהן רובן ש"כ הדבר תלוי בשעה שקבע הלל את חשבון שלטו דבמשך בית שני ואחר החורבן היו תקופות רבות שונות זו מזו ופעמים שהגיעו שלוחים למקומות אלו ופעמים שלא הגיעו וע"כ לקבוע הדבר ע"פ שעה אחרונה שקבעו הלל ובית דינו ומנ"ל ששעה זו לא היה דבר מן המונעים את השלוחים שלא יגיעו לרוב א"י במקומות המסופקים לן, ואפשר שאין כונת רבנו לדין הולכין אחר הרוב אלא הלל וז"ל קבעו כן להקל בא"י בספיקא ולנהוג כרוב א"י ולהחמיר בחוץ לארץ וכמש"כ הריטב"א אלא להריטב"א קבעו כן אף במקומות שהיה ידוע להם מנהג אבותיהם ולהר"מ דוקא בספיקא.

(ד) ונמלאו בזה עוד דברים להריטב"א ר"ה י"ח ושם כתב בהדיא דהמנהג בכל א"י לעשות יום אחד ומשום לאזלינן בתר רוב א"י ואחרי שצ"י נהגו בימים הראשונים בכל ההלכות כדעת הר"מ ע"כ הקילו משום שהכל בספק ולא החמיר הר"מ בארץ אלא בידוע שלא היה שם יסוב אצל מספק אין מחמירין וכמבואר בהדיא בלשון הר"מ וכמו שכתבנו לעיל והריטב"א שם הביא לשון הר"מ פ"ה ה"י ובהאי מנהגא לא הזכיר דברי רבנו ומבואר שפי' דברי הר"מ כמו שפירשנו, ובתשובת הרמב"ם סי' ק"ג כתב דגם בליכא מסורת אבותיהם בידיהם עושין ב' ימים מספק וכונתו ז"ל שם על נור שגשאל עלי' והיא מסוריא ובסוריא עושין שני ימים מספק עד שידע לך שאבותיהם עשו יום אחד.

בזמן ההוא, אצל מנהג בכל הלל היה ידוע להם וכמו ששאלו בגמ' א"ה האידנא נמי והרי ידוע להם שצבכל צבכל אין לולב ניטל בראשון בשבת אף במקום שעושין יום אחד ומאי משני אנו לא ידעין בקביעת דירחא, וכבר פירש בזה הריטב"א שם דכשגזרו צב"ד ש"ל הלל לעשות ב' ימים גזרו על כל חו"ל שלא תחלוף בחוץ לארץ, שהרי רוב חו"ל אין השלוחין מגיעין, וכמו כן לא גזרו בארץ אף אם היו מקומות שלא הגיעו השלוחין, כיון דכרוב המקומות הגיעו, אצל לדעת הר"מ קשה.

וע"כ ז"ל לדעת הר"מ דלע"ג ללא גזרו ב' ימים בחו"ל במקומות שהגיעו השלוחים מ"מ גזרו שלא לטול לולב בראשון בשבת אף במקומות ההם שלא תחלוף בחוץ לארץ, וכן פי' ריטב"א שם דבזמן שקידשו ע"פ רא"י בחו"ל אין לולב ניטל בשבת אף במקומות שהגיעו השלוחים שלא תחלוף בחו"ל, ומיהו הריטב"א ס"ל דמה"ט נמי גזרו ב' ימים על כל חו"ל דנהי דבזמן שהיו השלוחים יוצאין היה כל מקום נוהג כמנהגו מ"מ השתא שקובעין ע"פ חשבון ואין ניכר הבדל בין מקום למקום אי אפשר לחלק בחו"ל וגזרו על כל חו"ל והקילו בכל א"י.

ולשון הגמ' אנו לא ידעין כו' ושם מ"ו ב' ואנו דאית לן תרי יומי כו' משמע דהיו נוהגין במקום הישיבות תרי יומי אע"ג דהיה ידוע המקומות שהגיעו השלוחין.

והנהגה נהגו בכל א"י לעשות יום אחד ויש להם על מה שיסמכו אחרי שכן דעת הריטב"א ובשל סופרים הלך אחר המיקול ועוד דאלכנו הכל ספק ובספק גם לדעת הר"מ אין עושין רק יום אחד.

(ג) ויש לעי' לדעת הר"מ דבא"י מקילינן בספיקא משום לאזלינן בתר רוב ובחו"ל מחמירין לאזלינן בתר רוב, נהי דא"י רובה היו

סימן קלב

דמש"כ רמב"ן ורשב"א דנוטל מצע"ח לא הוי קואר הוא אף לשיטת ירו' דכיון דנתיחד גוזז לאב צפ"ע ע"כ אמצעיט מקואר וכמש"כ לעיל, אלא במקום ללא חייל שם גוזז כמו דלדל עובר דאין ענין גוזז אלא בשיער ופרינים שאינן גוף ממש אלא גילין בגוף, בזה י"ל לדעת היר' שהיא משום קואר, אצל לגמ' דידן דשולה דג מן הים הוא משום נט"נ ועד שיבש כסלע ולא משום קואר, וכן חולב אמרו ז"ה א' משום מפרק ולא משום קואר הדרינן לכלל דאין קואר אלא בגידולי קרקע ומצע"ח משום נט"נ, ואינו לא קואר ולא גוזז, ובזה נתישב מה שהק' הריט"א.

וכ' הרמב"ן דמותר למרוט עוף ציו"ט כדי לשחוט אע"ג לאורחי' הוא, משום דכיון דסופו למורטו וגם במיתה איכא משום גוזז מ"ל מורטו מתה מ"ל חיה, והרא"ש חולק דנהי דמותר לאחר שחיטה דהוי לורד לורכ נפש, אצל מחיים דהוי מכשירין ומכשירין דאפשר לעשותן מעיו"ט אסור וכ"ד הרמב"ם פ"ג מה' יו"ט ה"ג וכן הסכים המ"מ ומש"כ המ"מ כיון שאין הכרח לעשותה קדם שחיטה אין כונתו משום שאפשר לשחוט בלח"ה ולמה נתיירנו שאין

(א) בכורות כ"ה א' דהו"ל עוקר דבר מגידולו כלאחר יד, מדברי הרמב"ן בהלכות נראה דהאי עוקר דבר מגידולו היינו גוזז ולא קואר דאין קואר אלא מן המחובר או תלוש כעין מחובר כדאמר שבת ק"ז ב', ואף אם יש דין עוקר בשאר מילי מ"מ בתולש מצע"ח כיון דחלקה התורה גוזז מקואר הרי נכלל כל תולש מצע"ח בגוזז ונתמעט מקואר, וכשמזכיר בגמ' עוקר דבר מגידולו צ"ל ושיער היינו תולדות גוזז ולמאי דמסיק דהוי כלאחר יד נראה דאינו כלאחר יד ממש כמו דכל מלאכות בשנינו אינו חייב עליהן להכא תולש לאו שנינו גמור הוא דהא בקואר חייבין על קוטף ותולש אפי' במידי דלאו אורחי' וכמ"ס תו' בסוגין אלא גוזז מיוחד טפי וכל שמענהו לתלישה במידי דלאו אורחי' לא הוי בכלל תולדת גוזז, ולפ"ז מיושבת קו' תו' בכורות סי' כ"א סק"ו, ובריט"א האריך להק' בד' רשב"א שבת ק"ז ב' שכו' שאין קואר בגוזז או תולש מצע"ח מדלל מחייב תרתי בתולש כנף או נוטל כפרניו ושפמו וכדאמרין בסוגין, ולכן פי' דלדל עובר משום נט"נ, והא דאמר ביר' דלד כוורא חייב משום קואר לא אחיא כגמ' דידן, ונראה

לאיירי בשפיר, נמי אינו מספיק דהא לתירוץ בתרא בגמ' ע"ז מ"ב א' איירי בנפל גמור, ועוד מספק נמי אסור להטילו, ובמשנתנו חנן מלקט ע"ס ע"ס אלמא דמטילין שם נפלים גמורים, ואם אין מלוא בקבורת נפלים ז"ל דהא דאמר נדה נ"ז א' מאי דרוש אינו ר"ל שהם בדו דרש זה אלמא זה אמת, אלמא שישראל נהגו טהרה וקדושה לקבור נפלים או להטילין לבור והכותים מניחין בביתן ואמר מאי דרוש בו' ר"ל סומכין אהאי דרשא ומטילין אותן בבית, ומה שהוכיח מהא דאמעטי טומאת קרובים בנפלים אפשר למכאן ילפינן שאין מלוא בקבורתן וכמש"כ אהלות סי' כ"ב ס"ק ל"ג לענין אבר וכזית אצל לא נראה כן וכמש"כ לעיל ועוד א"כ למה אינטריך קרא נדה שם למעוטי, ולכן נראה עיקר כהמ"א והאי דבור שמטילין לתוכה נפלים הוא שלא בראון חכמים אלא נשים הזונות ובזין דדבר היו מטילין שם, ואין להקשות תפשוט לי' סנהדרין מ"ז ב' דקבורה משום בזיוני דכפרה לא שייך בנפלים, דאף אם אין קבורת נפלים מלוא תפשוט מקבורת קטנים, וע"כ דמ"מ לערן מכפר ואפשר דגם בנפלים איכא כפרה בצערן.

ובר"ש פט"ז מ"ה רשב"א הנפלים אינן קונים את הקבר, ר"ל שאין קברן נאסר בהנאה אפי' קבר בנין כדאמר סנהדרין מ"ח א', וכ' ר"ש טעמי' דרשב"ג דריש מי שאין לו נחלה אין לו גבול ולא אתפרש אי סבר שאין מלוא כלל בקבורתן א"כ סבר ככותאי ולא מלינו כן בגמרא שאחד מן התנאים יסבור ככותאי, ועוד דאמר ואין להם תבוסה ולמש"כ אהלות סי' כ"ב ס"ק י"ז היינו לענין חיוב נטילה, ואפשר דרשב"ג דריש לו שאין קברו נאסר, ואפשר דרשב"ג סבר דמותר לפנותו שאין בטלטולו בזיון כל כך והוי לעולם כלר בו ולא אומני' וז"ע.

ומשמע דלרבנן קבר של נפל אסור לפנותו ולפ"ז אף לפתוח קברו אסור שהפתיחה היא ציטול הקבורה וציטול הקבורה מוציא מכבוד לניווך, ולפ"ז נראה דאין לפתוח הקבר כדי לחתוך ערלתו אצל אחרונים ז"ל לא כ"כ.

ענין לדבריו כלל, אלמא כונתו אילו היתה התלישה מוכרחת תמיד היתה התלישה בכלל שחיטה ולא בכלל מכשירין אצל כיון דיש שאין להם שיער מעכב השחיטה ויש שהן גוזזין כבר א"כ הגזיזה מכשירין ואי אפשר לכוללה השתא במעשה של אורכל נפש להשתא אכתי לאו אורכל הוא והלכך אסור וזה כדעת הרא"ש, וכן הכריע בשו"ע סי' תל"ח סי"ג, אצל כתבו אחרונים דנהגו כהרמב"ן מפני שאי אפשר לשחוט בלא זה. ומ"מ ראוי למרוט מעיו"ט.

ובזהמה נמי הכריע בשו"ע שם סי"ב כדעת תו' דדוקא בצינו מכיון ובלא פ"ר שרי, ולגלח ודאי אסור לדעת כל הפוסקים ויש בזה איסור דאורייתא וריק לגלח מעיו"ט, דגילוח וגוזז נראה דחד מלתא היא, ובהדיא אמרו בכלי אסור.

ב' מ"א סי' תקכ"ו סק"ד הוכיח דמלוא לקבור את הנפלים, והא דתנן אהלות פט"ז מ"ה בור שמטילין לתוכו נפלים כ' דמ"מ קבורה היא כמש"כ ר"ש פט"ז מ"ה, וכונתו לדברי ר"ש שם במתני' דאמר שאם התקינו לקבר יש להם תבוסה, ואין זה מספיק דנהי דיש להן תבוסה מ"מ ודאי לא יא' ידי חובת קבורה שהרי אינו משומר וכדנתיא בתוס' שחולדה וברדלס מצוין שם ולכך הבור טהור, ולמאי שהוכיח המ"א מסוגיא דנדה נ"ז א' דאיכא נמי לא תלין וכוונתו מדאיטריך קרא למעוטי נפלים ומשמע דבלא קרא הן בכלל מלוא קבורה כגדולים ואין לומר דכונתו למש"כ תו' שם נ"ו ב' דרך לפי שעה הי' קוצרין ואח"כ מסלקין אותו לביה"ק, וע"ז אמר בגמרא מאי דרוש בו' דז"א דהא דאמר בגמ' מאי דרוש ע"כ קאי אהא דר"י דהיו משליכין דלת"ק שהיו קוצרין א"כ טעם דודאי אין איסור בדבר ומשמע להשלכה דר"י היינו בבית ולא פליג בבית הטומאות של כותים מטמאין בזהל דחיישינן שמא מושלך שם נפל, ויותר נראה דר"י מטהר דתלינן דחיה גוררתו, וזה שסיים שחיה גוררתו והלכך טהור, ואיך שנפרש אין מזה הכרח דיש בו משום ל"ת דכשמיניו עד שחיה גוררתו ודאי ביטל מלוא קבורה ודאי בעי קבורה גמורה בסתימת הקבר להיות משומר, ומש"כ עוד

סימן קלד

אף בלא שחו היכי דלא הגיע זמנם להשקות לפני המועד ובית הבעל דוקא בשחתן וחכמים מתירים הרוחה ומותר כל השדה באילן ולא שחו בשדה הלבו, ושדה גריד נראה דהיא מיוחדת במינה דמשתהה לבשל ומפני זה אינה נפסדת בזוש ואף בשתהה ויבשה ואין ההשקאה רק למחר לבשל ודינה כהרוחה, ובפלוגתא דראב"י ורבנן, ותרביצי מתקיימת לחה ואין צורך בהשקאה אלא למחר ושרי אע"ג דקיי"ל דהרוחה אסור כמשנה ראשונה ולא הוי כסתם ואח"כ מחלוקת כיון דגם אח"כ ראב"י אוסר וקיי"ל כראב"י דמשנתו קב ונקי ועוד דרבינא ס"ל לעיל ד' א' דליפותו אסור והוא בתרא, דהכא הרבנא פורתא שרי טפי, ואפשר דמודה ראב"י בהרבנא פורתא והא דאמר לק' מרביצי בשביעית אצל לא במועד ומוקמינן

מ"ק ו' ב' ראב"י אומר מושכין את המים מאילן לאילן, תוכן הסוגיא לפרש"י ותו' דראב"י ורבנן פליגי בהרוחה ובפלוגתא דראב"י ור"י לעיל ב' א', ומאילן לאילן מותר בבית הבעל משום דאילנות מפסדי אי לא משקי להו כלל וכמש"כ תו' לעיל ב' א' מיהו כל השדה כולה לא דאינו אלא הרוחה ואף אי איכא חריצין בכל השדה וכשנטל את הצרור הסותם משתקה כל השדה בחד טורח אסור וכן זרעים שלא שחו אינו אלא הרוחה אצל שחו ויבשו איכא פסידא ושמע דשחו אף בשדה הבעל מותר ויש לעי' א"כ מאי חילוק בין שדה הבעל לבית השלחין דהא לעיל ב' א' אמר שחרב מעינה משמע דוקא בשחו קדם המועד דאל"כ למאי הוזכר חרב מעינה וכן אמר שם ראב"ע ל"ש חרב מעינה בו' משמע דבחרב מעינה מותר טפי והיינו משום דשחו ואפשר בבית השלחין מותר

דסתמא דברייתא בגמ' ו' ב' כר"ש, מיהו קשה הא דכ' הר"מ דבמרווחין אין משקין השדה כולה הא בירו' אמר דשדה הלבן כמרווחין דמי ומסקין הא במועד הא בשביעית א"כ בשביעית אף במרווחין משקין את השדה כולה וועוד קשה למה לא כתב רבנו בפ"ח מה' יו"ט דלכופין משקין את השדה כולה אמנם מדברי הר"מ בפ' המשנה מצואר דהרצלה אינה השקאה והרצלה באמת מותרת אף במרווחין וזה"ל מפ"מ הא דמריבין עפר לבן באילנות ובמרווחין ולפ"ז פריך בירו' למה מותר לרבץ לרבן במרווחין ובמועד גם כה"ג אסור ולפ"ז הא דמשני כאן בשביעית כאן במועד היינו דבשביעית מותר הרצלה אף במרווחין, ונראה דאף אי מפרשין מושכין מאילן לאילן בבית השלחין מ"מ הא דשביעית משמע בכל אילנות ומריבין בעפר לבן לא הוזכר בית השלחין.

וגרסינן בגמ' ו' ב' לא במועד ולא בשביעית כגו' ר"ש ומריבין שדה לבן היינו אילנות וכמו שפי' הר"מ משנת שביעית.

וזה"ל פ"י הא דמריבין שדה לבן בשדה ממז' ופי' מריבין משקין, ונראה דלפ"ז קיי"ל כראב"י כמו דקיי"ל כותי' במועד ואף אי מפרשין מריבין השקאה פורתא אפשר דקיי"ל כראב"י, ואין משקין בשביעית אלא בית השלחין כפ"טא דמתנ' בריש מ"ק.

והא דתניא מריבין שדה לבן בשביעית כדי שיצאו ירקות צמחא שביעית ומשמע ללא איירי בבית השלחין אתיא כר"ש ודלא כראב"י, ואי הלכתא כראב"י לית הלכתא כהאי ברייתא, ויש לעי' לדעת הר"מ דפלוגתא דר"ש וראב"י באילנות א"כ לא מצינו פלוגתא בשדה ירק הא ברייתא דשריא בשדה ירק אמאן תרמי' וע"כ מוכח מכאן דלר"ש שרי אף בשדה ירק, וקשה למה השמיטה הר"מ, ואולי מפרש לה בבית השלחין, מיהו סתם שדה הלבן לאו בבית השלחין איירי.

(7) והנה משמע דמשקין בשביל שיהיו הפירות לאכילה והא דאמר כדי שיצאו צמ"ש ופרש"י אכל לא כדי שיצאו בשביעית, אפשר דר"ל דמשום שיצאו צמ"ש לא יהיו אסורין משום ספיחין, ולפ"ז לאו דוקא שיצאו אלא ר"ל שילקטו צמ"ש בזמן ההיתר ועי' שביעית סי' ט' ס"ק י"ג] ולפ"ז אילנות משקים משום פירותיהן ואע"ג שהן הפקר מ"מ הרי נאכלין ונהנין מהן עד זמן ציבור, ויש לתמוה במש"כ הר"מ פ"א מה"ש ה"י שהתירו כל אלה כדי שלא תעשה הארץ מלחה וימות כל עץ שבה, ולמה לא כ' משום שלא יפסדו הפירות כמו במועד, ויש נפקותא טובא אי מתירין גם משום הפסד הפירות או דוקא משום הפסד הארץ והאילנות, ואפשר דעת הר"מ דלעולם לא התירו בשביעית משום פירות שאין להשתדל בגידול פירות בשנה שביעית, והא דהתירו בית השלחין והרצלה היינו שלא תפסד הארץ והאילנות, והא דממסין את האורז נמי שהאורז שלא יסקנו הוא מוצץ לשד הארץ ונפסדת, ולפ"ז הא דתניא מריבין כדי שיצאו ירקות צמ"ש היינו שתהא הארץ ראויה להוציא ולא תתקלקל, וכן הא דאמר משקין בע"ש כדי שיצאו ירקות בשביעית ר"ל שלא

כראב"י התם בהשקאה קיימינן, א"נ ראב"י אסור הרצלה ורבינא ס"ל כרבנן בהרצלה.

ולפי' זה קשה בהא דאמר דמריבין שדה לבן בשביעית אכל לא במועד אתיא כראב"י ואילו ראב"י גופי' ס"ל שביעית פ"ב מ"י דאין מריבין שדה לבן בשביעית, ועוד דבירו' אמר דבאילנות מרווחין גם לרבנן אסור ופריך הלל מריבין שדה לבן וכמרווחין דמי ומסיק דמועד חמיר טפי אלמא דמועד לבו"ע אסור ולכן גרס ר"ש בסוגין לא במועד ולא בשביעית ואמר דראב"י היא והיינו ראב"י דשביעית ורבנן היינו ר"ש [וק"ק דקרי לי' רבנן, ועוד דדרך הגמ' להביא פלוגתא, אכל בירו' משמע דר"ש דשביעית היינו רבנן דהבא וכסם שמיקיל לגבי ראב"י בשביעית מיקיל במועד ולכך קרו לי' רבנן] ואפשר לישב פרש"י ותנא דברייתא ס"ל כר"ש בשביעית וכראב"י במועד.

ולע"ז ריטב"א דפלוגתא דמשנתנו אינה פלוגתא דר"מ ור"י ובין ראב"י ובין רבנן אסרי הרוחה והבא באילנות מטע עשרה לב"ס ס"ל דהוי פסידא, ואפשר בבית השלחין איירי אלא דבהמשכה מאילן לאילן נפקי מפסידא, וכן"ה בהדיא צמ"מ פ"ח מה' יו"ט ה"ג] וזרעים שלא שחו נמי בבית השלחין איירי [וכיון דכבר יבשו אין כאן פסידא אלא הרוחה, א"נ דהוי ככיון מלאכתו במועד וכמש"כ הר"ן בשם הראב"ד] ול"ג במשנתנו שדה גריד ובברייתא ל"ג וחכמים מתירין אלא פסקא דמשנתנו הוא, ויש גורסין צמח' שדה גריד אכל רבנן ל"פ אשדה גריד אלא ארישא, עי' רא"ש ור"ן] ולגי' זו ע"כ לפרש דהא דאמר שדה גריד כו' היינו פירכא דליכא למ"ד דשדה גריד מותר וכמו שפי' תו' בשם ר"ח וכמו שפי' הרי"ף. ונראה דגרסינן לק' כגו' ר"ש דאין מריבין במועד לבו"ע ובשביעית פליגי אכל לגי' דידן במועד פליגי ולרבנן מריבין במועד וזה לא יתכן והריטב"א פי' גי' דידן וכי היכי דמיקילי רבנן צמח' ה"נ מיקילי בהרצלה שהיא השקאה פורתא, ולפ"ז הא דאמר לעיל שדה גריד מ"ט לא כו' אינו אלא כראב"י דאילו לרבנן שדה גריד הרצלה מותרת ורבינא נמי בהרצלה איירי אכל בריטב"א ל"מ כן ול"ע. [ובשנ"א שביעית פ"ב מ"י תמה על גי' ר"ש הא רבנן שרו הרצלה ותימא הא שדה גריד אסורה אף בהרצלה אף לרבנן לדעת רי"ף ופ"פ ואדרבה גירסת הגר"א נגד הירו' ול"ע].

(8) והנה קיי"ל כראב"י ולפ"ז הרצלה במועד אסור, ומש"כ הר"מ פ"ח מה' יו"ט ה"ג דמריבין את השדה פי' המ"מ שם בבית השלחין, אכל הוא דוחק דדין זה לא הוזכר במועד, ולמה השמיט דין אין מריבין שדה לבן במועד.

ולענין שביעית פסק הר"מ פ"א מה' שמיטה ה"ח דמושכין מאילן לאילן במרווחין ובמטע י' לבית סאה משקין השדה כולה והיינו כרבנן במועד וכדאמר בירו' דר"ש דשביעית כרבנן דמועד ואע"ג דבמועד קיי"ל כראב"י בשביעית קיי"ל כר"ש דשביעית קיל טפי כדאמר בירו' ורבנן דמועד מיקילין בשביעית ונהי דלא קיי"ל כרבנן במועד בשביעית מיהא קיי"ל כותיהו, כ"כ הכ"מ, ועוד

אם הוא רק להרוחה אסור, והשקאה היא מלאכה גמורה ולא נזכר בגמ' דבר זה, וגם אם נפרש שהיתה לחה ויבשה לא נזכר זה בגמ' וגם מסביר בהמשכה מאילן לאילן סגי, ולעולם השקאה בהיתה לחה ויבשה איירי, מיהו ל' להשקות את כולה אינו מדוקדק כל כך, ומש"כ מרביצין את השדה במועד אפשר דלעת רבנו כגרש"י וכמש"כ תו' דרבינא סבר כרבנן בהרצלה.

ו' פ' ע"ט סי' תקל"ז לפיכך בית השלחין שהתחיל להשקותה כו' שקיון שהתחיל כו', אי הטעם דבלא התחיל לא תפסד כמו שפרש"י או שכבר נפסדה וכמש"כ הג"י איירי אף אם לא שחו באונס ואף אם היה משקה לפני המועד כבר היתה יבשה ולא שייך כאן כיון מלאכתו במועד, אבל לדעת הראב"ד שדביא נ"י דוקא בפשע ושכח ולא בנאנס ואיירי שאם היה משקה קדם המועד לא היה צריך להשקותה במועד, וכ"כ במ"ב.

וכ' ע"ד במ"ב דבה"ל ד"ה שקיון, דלדעת הרמב"ם אין מותר להשקות בית השלחין אלא כל זמן שלא יבשה, ולמש"כ לעיל אדרבה אם לא יבשה אין משקין אותה אלא דוקא ביבשה וכמו לפרש"י.

ז' מ"ק ב' א' תוד"ה מושקין, והא דקתני מושקין כו', משמע דמפרשי ובלבד שלא ישקה את השדה כולה היינו בשביל זרעים שבתוכה, ולפ"י הא דקתני זרעים שלא שחו כו' היינו בית השלחין, אבל צירי' מבואר דלא ישקה את השדה כולה היינו נמי לצורך האילנות אלא שהשקאה זו היא להרוחה, וענין מושקין מאילן לאילן עיקרו שאין משקין אלא סביבות האילן שממלאין את העוגיות, אלא שהשדה עשוי' חריצין הגמשקין מן האמה וכשמביא המים בשדה הושקתה השדה כולה ובמועד אסור לעשות כן ועושה חריצין חדשים קטנים בלא טורח מאילן לאילן ונפרש"י אם יס מים תחת אחד ומסתבר דה"ה ממעין לאילן הראשון.

ח' ד' א' וקמפלגי בד"ר כו', נראה דאף ר"א לא התיר מי גשמים דלא אהו לידי מי קילון אלא שהן בענין מיוחד כמו נהרות המושקין מן האגמים, דלא פסקי בשום פעם ונראין כמעניות, ולא אהו לאיחלופי בשאר פסיקות ובריכות, אבל פסיקות ובריכות אע"ג שהן מרובות והשדה קטנה ולא אהו לידי מי קילון עכשיו אסורין כיון דסתם בריכות אהו לידי מי קילון ברוב הזמנים ווכ"כ במ"ב ד' דאל"כ לא הו"ל למתני סתמא אין משקין ממי הגשמים ואינו אלא כשאין מספיקין לכל השדה עכשיו, וכן לק' בבביתא תניא הפסיקות והבריכות כו' אסור להשקות מהן, והיינו דקאמר וקמפלגי בד"ר כו' ולכאורה פלוגתא מפורשת בבריכה גדולה והשדה קטנה ולא יבואו לידי מי קילון והו"ל למימר דר"א סבר כר"י, אבל אי ר"א מודה בכל הבריכות משום דיש מהן דאהו למי קילון א"כ אין נפקותא ביניהן והלכך מפרש דפלוגתא בזה דר"י דר"י גזר בכל מ"ג, ואף בדלא פסקי כל שהמים בעמק שאפשר לבוא לידי מי קילון אסור אף בשדה קטנה ומים מרובים שלא יבוא לידי מי קילון עכשיו, ואף בנהרות המושקין שאין עמוקין כלל, א"כ

תפסד הארץ מלהוציא, תדע דהא להר"מ הירקות הנכנסות משקית לשביעית אסורין משום ספיחין כמש"כ שביעית סי' ט', ואולי צירקות הזולין שלא גזרו עליהן משום ספיחין, ואפשר דבהכי פליגי אמוראי צירי' פ"ו ה"ב דאמר שם ר"ח אזל לצור ואסר להן אשקיתא ופריך הא תנן משקין בית השלחין במועד ובשביעית ואפשר דפריך כיון דבא"י מותר בית השלחין צור שהיא סוריא יהא מותר אף שדה לבן ומשני אמר ר"י לזרעים ור"ל לצורך הזרעים אבל לא לשדה ר"מ בעי מעתה יהא מותר לחרוש ונראה דבצדיתא קאמר אם מפני לגדל זרעים הותר יהא מותר לחרוש בשביעית אלא ודאי לצורך השדה ולא לצורך זרעים ועדיין ז"ע.

וא"ה, ע"ע בדברי הר"מ בשביעית סי' כ"א סק"י ד].
ואפשר דר"מ לאיסורא קאמר דאם תאמר דבסוריא מותר להשקות א"כ מעתה יהא מותר לחרוש דהא משקה ג"כ חורש, אלא ודאי יאות אסר להו ר"ח אשקיתא.

והא לתנן ממרסין את האורז בשביעית אי מרביצין היינו השקאה כפר"ש ומותר אפי' בשדה הבעל לר"ש לא איצטריך משנתנו אלא לראב"י דבאורז מודה, א"נ אשמעינן דמותר למרס, ואי הרצאה היינו השקאה מועטת אשמעינן דאורז הוא כבית השלחין, וכן לדעת הר"מ מרביצין היינו אילנות אשמעינן דבאורז מותר ולא תני משקין את האורז לאשמעינן דמותר למרס.

ודין בית השלחין נראה דמשתנה לפי מין הגזרע ולפי זמנו בתקופות השנה וכל שנפסד במניעת ההשקאה הוא בכלל בית השלחין, והנה למדנו ממשנתנו דאורז בכל מקום כבית השלחין דנפסד בלא השקאה, ונראה דאינו נפסד לגמרי כשאר תבואת בית השלחין ממש אלא שחכמים הכריעו דשיעור שהוא מפסיד מקרי פסידא ואפשר דאיירי בבית השלחין ואשמעינן היתר מירוס, והנה לא הותר להשקות אורז אלא בזמן ובמקו' שהוא נחוץ לכך, אבל אפשר שיש אורז שגדל במי גשמים לבד ועי' שביעית סי' ז' סק"י אי אורז דינו כירק או כזרעים ואי דינו כזרעים ע"כ שגדל על רוב מים אלא בזמן שהוא צמא ואינו שותה הוא נפסד יותר משאר מין. והנה הא דמותר למרס את האורז היינו באופן שלא יהי' אסור משום ספיחין דבזמן שהוא אסור למה יתירו למרס, ועי' שביעית סי' ז' ס"ק ט"ז].

ה' ר"מ פ"ח מה' יו"ט ה"ג שכל הדברים האלו אין בהן טורח יותר, אין כונת רבנו דטעם ההיתר מפני שאין בהן טורח שהרי בהדיא אמרו בגמ' ב' א' דתרתני בעינן פסידא ואין בו טורח, אלא ר"ל דכל הני מותרין משום הפסד מפני שאין בהן טורח יותר, ולאפוקי זרעים שלא שחו מלפני המועד דלא שרינן משום פסידא דאיכא טורח ביותר וכמש"כ רבנו בסמוך, והאי לא שחו ר"ל שהיו צריכין לשחות ולא שחו, ואם היתה שדה מטוננת ועתה יבשה מותר וכן אם שחו ויבשו, וקרוצ הדבר דמאמר ואם היתה שדה לחה מותר להשקות את כולה מקומו בהלכה ד' אחר תיבות טורח יותר, דלא יתכן להתיר להשקות את כולה מפני שהיא עתה לחה דאדרבה

ולפ"ז נראה דהא דאמר ר"פ והוא שרובה של שדה שותה הימנו היינו אפשר לשתות ואע"ג שמסקנה את כל השדה מצריכה מותר ולר"א אף באינה שותה רובה של שדה.

והני בריכות ופסיקות נראה דאין נפקותא בין נתמלאו מגשמים או שנתמלאו מאמת המים העוברת בתוכן.

(י) שם והא עבדל דפסקא דר"י ועדיין היא מטפטפת כו', נראה דולאי פעמים שהמים מרובים ואף אם אינה מטפטפת לא תפסיק ופעמים מטפטפת ופסקא, אלא נראה דהא דפריך והא עבדל דפסקא ר"ל דכיו"צ פוסק שהוא מצריכה לעלמא ומפרש דעדיין מטפטפת וכדמפרש בא"י דעדיין לא פסק מעין ראשון והלכך חשיב כמעין ואפשר דאיידי דלא יפסקו המים קדם שיסקה כל השדה, א"נ חשיב כמעין ואמרין אי לא שיהא האידנא תשתה ליומא אחרת.

ויש לעי' לפי הראב"ד סק"ט דאמת המים עוברת תוך הבריכות ואפ"ה סבר ר"פ דבעינן דשותה רובה מאמת המים ומ"ש דהכא סגי במטפטפת אע"ג שאין בראותן טפטפות להסקות רובה של שדה, אבל לפי ריטב"א דהתם אמת המים מן הצד ניחא ווי"ל דהתם נתמלאו הבריכות ממק"א וכמש"כ לעיל אבל הכא הבריכה נתמלאה ממי המעין, ולמש"כ דהראב"ד מיידי דעכשיו אין האמה פונה לבריכה ניחא טפ"י.

שם תוד"ה בשלמא, מיידי כה"ג דקים לן דלא פסקי כו', ר"ל דמעין מותר אף אי פסקי באמצע השקאה וכמש"כ לעיל ומ"ג אסירי, א"נ כונתם דאפי' במים מרודדין דלא יבוא למי קילון אי פסקי לגמרי אסור, ולמש"כ לעיל לא בעינן שיפסקו עתה באמצע השקאה זו אלא כל שהן במין הפוסק אסור, ובאמת באין לידי מי קילון ופוסקין חד מלתא היא דהרי פסקו באמצע כיון דהשקאה טורח אסורה אלא לפי שיש מקום לומר דלא חיישינן שיביא ממקום אחר לזה פירשו תו' דאינו כן דחיישינן שמה יביא ממקום אחר, ור"א דאמר שמה יבואו למי קילון היינו אף דקים לן דלא פסקי, מיהו כל דיש לחוש שיבואו לידי מי קילון יש לחוש לפסקי לגמרי דהא לא בעינן שפסקה בריכה זו עכשיו אלא כיו"צ פוסקת.

(יא) ד' ב' תוד"ה מדליון, מדבריהם משמע דמותר להעלות בדלי כשאין עמוק וכ"מ ברש"י ד"ה מי גשמים, אבל הריטב"א כ' דכל הדלילה אסור ולא הותר אלא המשכה, והא דמדליון לירקות וליפותן אסור הוא אפי' בבית השלחין וכמש"כ ריטב"א דהא דהדלילה קיימינן וליפותן ל"ד אלא אפי' שלא יופסדו אסור, וכן ל"ל לפי' תו' דהא כתבו דהדלילה הוא ממקום עמוק, ויש לתמוה במש"כ תו' לק' ו' ב' ד"ה שרי, להוכיח מכאן דרבינא אוסר הרובה דהא הכא דהדלילה קיימינן ואף בבית השלחין אסור.

ולעת הר"מ לא הוכרעה אי מותר הדלילה באינו עמוק, וקצת משמע דמותר, דסתם בפ"ח ה"א דמותר להסקות מצריכה שאמת המים עוברת ושטפטף לתוכה ולא הזכיר דדוקא בהמשכה, ומש"כ פ"ז ה"ב ממשיכו ומסקה זו ר"ל שח"ל להביא בדלי אלא

שהמים שוטפים למעלה תמיד, ולעולם אין בהן חשש הדלילה והיינו דאמר דפליגי דר"ז.

שם איתבי' אבל לא ממ"ג כו', נראה דר"י הו' סבר דאסור מ"ג משום מי קילון כר"י דהא סתמא קתני והשיב לי' ר"ז דהני דינן כמעניות דלא פסקי ר"ל שלא יבואו לידי מי קילון דלא פסקי מההסקאה המותרת, ובכלל דבריו דלא פסקי לגמרי, ובד"י סי' תקל"ז משמע דמפרש דהנ"י סובר דאין דבפעם זה לא יבוא לידי הדלילה, ופ"פ ס"ל דחיישינן שמה יטעה והלכך בעינן שלא יפסקו המים מהאגס, ויותר נראה דכולהו ס"ל דבעינן שפע מים קבועים שאין מכזיבין אבל כל שהמים אינם קבועים הו' בכלל גזירת מ"ג ולא משום דחיישינן שמה יטעה.

(ט) שם ר"א אמר אע"פ שאין רובה של אותה שדה כו' אי לא שתיא לחד יומא כו', נראה דמותר להסקות מאמת המים אף באינה מספקת לכל השדה ואף באינה מספקת לרוב השדה, ובזה גם ר"פ מודה דלא אמרו אלא שלא יסקה ממ"ג אבל מעין מותר בכל גווני וכסדרת ר"א שלא יבוא להביא ממקום אחר, א"נ כיון דרוב המעניות מספיקין לא גזרו, אלא הכא במסקה מצריכה סבר ר"פ דבזמן שאמת המים עיקר ומ"ג טפלן לא גזרו דהו' בכלל מעין אבל אי מסקה רובא ממ"ג הו' בכלל גזירת מ"ג וואפשר דמיידי דלא אחיא לידי מי קילון כגון דהמים מרובים או שאינה עמוקה אבל אי אחיא למי קילון י"ל דחיישינן דלמא לא יפסיק מלהסקות לאחר שנעשו מי קילון, ואפשר דאפי' יבוא לידי מי קילון לא גזרו כמו שלא גזרו במעין עצמו ור"א סבר דאף אם מסקה השתא רובה ממ"ג מותר דלא הו' בכלל מ"ג כיון דיש כאן מעין סמך עלי' ולא יבוא להסקות באיסור ולא הו' בכלל גזירת מ"ג כיון דהשדה יש לה מעין בשדה זו לא גזרו.

וכ' נ"י בשם הראב"ד דהאי צנייהן היינו בתוכן ממש, ואז הו' בכלל מעין אבל אמת המים העוברת בשדה אין משקין מצריכות ופסיקות דהן בכלל מ"ג שלא חילקו חכמים בין בריכה לבריכה, ויש לעי' דא"כ גם הפסיקות מתמלאות מאמת המים וא"כ הרי זה השקאה ממעין ממש, ול"ל דאמת המים מימיו מועטין והיו הבריכות ריקניות ונתמלאו ממ"ג או מנהר אחר לפני המועד, ויותר נראה דכונת הראב"ד דעכשיו האמה מופנת לצד אחר ע"י שסתמו מבואה לבריכה אלא שבהלכך אפשר לפותקה לבריכה ומותר לפותקה במועד, אבל אם אי אפשר לפותקה לבריכה אע"ג שהאמה עוברת בשדה לאו כלום הוא, ומיידי שהחריצין שבשדה נמשכין כולן מהבריכה ואי אפשר להסקות מן האמה אלא ע"י לפותקה לבריכה, אבל אם אפשר להסקות מן האמה מודה הראב"ד, ועוד אם נמשכין מן האמה אמות קטנות ע"פ כל השדה א"כ אפשר על ידיהן למלא את הבריכה מן האמה שהרי גם הבריכה מרוכזת עם אמות השדה, ולפ"ז אין פלוגתא בין הראב"ד והריטב"א, ועי' סק"י' אבל הריטב"א כתב כל שהאמה סמוך לשדה ומשקין ממנו את השדה לא גזרו על הבריכות שבשדה זו,

המים עוברת בתוך הבריכה, אע"ג להשתא סתם הברזא ואין מים באין לתוך הבריכה, מ"מ כיון שיסיר הברזא יבואו מי המעין הוי כאמת המים עוברת ביניהן, ומיהו בזה יש לדון משום עבדי דפסקי, ומ"מ נראה דכי היכי דשרי להשקות ממעין ה"נ שרי להשקות מבריכה על סמך המעין, ומיהו בשעה שנתקלקל המזנק אין להשקות מבריכה דהוי ממס' כמ"ג ומי קילון.

ושרש איסור טורח בדבר האבדו כ' ריטב"א דאינו אלא מדרבנן אפי' לדעת האומרים דמלאכה בחו"מ לאורייתא, ולכן נראה דיש להקל בספיקו.

ונראה דבאילנות מטע י' לב"ס דאסרינן השקאה שדה כולה, הוא דוקא באפשר למשוך מאילן לאילן בלא טורח, אבל אם אי אפשר למשוך מאילן לאילן מותר להשקות כל השדה שהרי יש כאן דבר האבדו אלא כל שאפשר למשוך מאילן לאילן כבר נפיק בזה מהפסד משא"כ במקום דלא אפשר, ופרדסים שלנו אם הגיע זמנן לשותות במועד ומפסדי דין בבית השלחין ומותר להשקותן ע"י כנורות המים הנמשכין מן הבריכה המתמלאת ע"י כנורות הנמשכין מן המעין ע"י פלומפ, שאי אפשר למשוך מים מאילן לאילן, ועוד שהן רגופין יותר מעשר לב"ס, ושיעור זה בנטיעות אבל באילנות שיעורן ג' לב"ס, כדאמר ב"ב כ"ו ב', ושיעור נטיעה ואילן נחלקו פ"ק מ"ח ופסק ר"מ פ"ג ה"ז כר"ע, מיהו לענין דין זה משמע דבאילנות נמי שיעורן י' לב"ס דהא תנן מושכין מאילן כו', וכן בר"מ לא הזכיר נטיעה אלא אילן.

וב"ז בזמן שלא נתקלקל והמים עולין מן המעין אבל בזמן שנתקלקל אסור להשקות מן הבריכה ואע"ג דמפסדי דהא דאסרו חכמים להשקות ממ"ג הוא אפי' במקום דאי אפשר להשקות מן המעין ומפסדי, שהרי במקום שיש מעין בשדה מותר להשקות מן הבריכה ואמרו ב' א' דראב"ע אסור במעין שיצא מתחלה שחרב מעין הראשון, וכל הסוגיא הכי רהיטא.

ולין שביעית ומועד לענין השקאה חד הוא לדעת ריטב"א ואסור להשקות ממ"ג ומי קילון, ויש לעי' לדעת ריטב"א הא תנן פ"ב מ"ד ראב"ז אומר אף משקין את הנוף וא"א בלא הדללה וי"ל דהשקאה פורתא אין טורח כל כך בהדללה ולפ"ז צפרדסים שלנו במרווחין דאסור להשקות כל השדה ואצל מטע י' לב"ס פסק הר"מ דמותר להשקות כל השדה אם אי אפשר למשוך מאילן לאילן מותר להשקות כל השדה, וכמש"כ לעיל לענין מועד, אבל הר"מ לא הזכיר דין מ"ג ומ"ק לענין שביעית משמע דס"ל כפרש"י שהביא ריטב"א דשביעית מותר בכל גווי, ולפ"ז הדין נותן שאסור להשקות כל השדה אף במקום דא"א למשוך מאילן לאילן שהרי אפשר להשקות בדלי מאילן לאילן, אמנם אם אין כח לבצלים להשקות בדלי ואין ידו משגת לשכור פועלים, נראה דמותר לפתוח הברזא ולהשקות כל השדה, ואף אם ידו משגת אם הוא הפסד גדול אפשר דמותר, ואם ההיתר הוא משום שלא יפסדו הפירות וכמש"כ לעיל לא שייך להאריכו לבצלים לשכור פועלים

ממשך למקום שירצה וסם מדלה ומשקה, ואי הדללה בכל אופן אסור קשה לפרש הא דכ' הר"מ פ"ח ה"ד זרעים שלא שחו כו' מפני שהן כריכין מים רבים ויבוא לידי טורח, ואי הדללה אסור אי אפשר רק לסלק את סכר המעין וממילא משקה את כל השדה ולא שייך לבוא לידי טורח, אבל אי מדלה ומשקה ניחא.

יב' ב' א' שחרבה ממעין זה כו' לא כך ולא כך ל"ש חרבה כו', עיקרא דחרבה היינו דבעינן ששתו קדם המועד וכדתנן ו' ב' וכשאמר מעין שיצא מתחלה הוצרך לפרש דמתחלה היה מעין אחר ולזה פירש שהיה מעין אחר וה"ה כשהיה משקה קדם המועד ממ"ג ומי קילון, ולאפוקי כשלא שחו כלל קדם המועד, כגון שזרע בתחלה במקום זה לאחר שיצא המעין, ועדיין לא הגיע זמנם לשותות קדם המועד, ומיהו אם לא הגיע זמן לשותות לא מקרי לא שחו בין לפי הר"מ דטעם דלא שחו הוא משום טורח יותר, ובין לפי הראב"ד משום דפסע, ולא יתכן לפרש שזרע ע"מ שלא להשקות אע"ג דהגיע זמנם דא"כ לא הוי בית השלחין, ומיהו י"ל דהיה צריך למים והיה נפסד ונסתפק במאי דאמח, ובאמת הוא בית השלחין.

יג' ונראה דלענין הלכה קיי"ל שאין משקין בית הבעל בשביעית וכפשטא דמשנת מו"ק דדוקא בית השלחין מותר וכמש"כ ריטב"א, וכ"ד הר"מ פ"א מה' שמטה ה"ח, ואי ר"ס במשנה שביעית פ"ב מ"י מתיר השקאה לא קיי"ל כותי', ואפשר דלא מתיר ר"ס אלא הרבצה היינו לזרוק עליהם רסיסי מים כמו שפי' הר"מ וכמש"כ ריטב"א וכן לדדו התו', ולענין הרבצה נראה דיש להקל דקיי"ל כר"ס אי מפרשין ל' בהרבצה, וכן מבואר בירו' פ"ב ה"ג דכולהו אמוראי נהגו בהרבצה דרך סלים, ועי' שביעית סי' י"ז סק"ל.

ובית השלחין משקין את כולה, ובית השלחין של אילנות אם הן מטע עשרה לבית סאה או רגופין טפי משקין כל השדה, ואם מרווחין טפי מושכין מים מאילן לאילן ומרביצין אבל אין משקין, ואפשר דכל אילנות בבית השלחין בשביעית וכמש"כ לעיל.

יד' יש לעי' במעין שהוא בעומק אי מותר להשקות ממנו במועד, והנה הדללה בטורח מרובה ודאי אסור, כי קמבעיא לן בהעמיד במעין מזנק [פלומפ] והמים עולין מאליהן ומשקין את השדה, ונראה דמותר אע"ג דעבדי דמתקלקל המזנק והוי כעבדי דפסקי, מ"מ במעין לא גזרו וכמש"כ סק"ט, וכמו במעין שיצא מתחלה, ואע"ג דהכא אפשר דשכיח טפי שיתקלקל מ"מ אנו לא גזרינן מה שלא גזרו חכמים, ועוד אם יתקלקל מותר לתקנו במועד אם מספקין ממנו מים לצורך המועד ואף אם אין מספקין ממנו אלא לצורך השדה אפשר דלא חשיב טורח מרובה לאסור אף במקום פסידא, ואם המזנק מזנק אל הבריכה ומן הבריכה נמשכין כנורות אל השדות, לכאורה אסור להשקות מן הבריכה שהרי גזרו על הבריכות ועל הפסיקות אע"ג דכאן אין הבריכה בזה לידי מי קילון שהנורות בתחתית הבריכה וכל המים יורדין ממנה, מ"מ לא חילקו בבריכות וכמש"כ לעיל סק"ח, אמנם יש לדון דהוי כאמת

מקורבין משקין. וא"ה, לפני מרן זללה"ה היה הרמב"ם דפוס ברלין.

וספק שיאבד הו' כדבר האבוד ודאי כיון דשקדו לחוס על ממונן של ישראל, והרי מלות השבת אבדה על זה שעומד במקום התורף ואין קיומו מובטח.

סימן קלה

ש"ע אומר כו' אמנכש קאי אבז מחפה חייב משום זורע כמ"ס תוספות פסחים מ"ז ב' ד"ה וצביעית.

תול"ה קא מרפויי דבתר עיקר כו', הוכרחו לזה ולא ניחא להו לפרש דרבה ורב יוסף סברי דבאמת לא חייבה תורה משום ב' מלאכות על מעשה אחד וכדמשמע לשון הגמ' כל היכא דאיכא תרתי כו' ופריך מהא דרב כהנא דמחייב שתיים על מעשה אחד דא"כ מאי מקשה רב יוסף לרבה מהא דמנכש בכלאים לוקה כיון דבכלאים ליכא חיוב משום חורש שפיר יא לחייבו משום זורע ולפיכך פירשו טעמא דרבה ור"י דמר לא חשיב לי' זורע משום דעיקרו של מעשה זה הוא חרישה ומר לא חשיב לי' חורש דעיקרו זורע, והא דאמר בגמ' כל היכא דאיכא תרתי כו' היינו ב' תועלות בפעולה אחת אותה שהיא טפלה בטלה אגב העיקר ופריך מהא דר"כ דהתם נמי לא בטיל נוטע אגב קוצר כמו שפי' התו' ד"ה חייב.

ג' א' החורש בצביעית, נראה דלמ"ד לוקה עה"ח ה"ה על כל שאר תולדות השנויות בצרייתא כמו ניכוש עידור כו' מיהו קשה דלמ"ד לוקה מסקינן לקמן טעמי' משום דלית לי' דר' אבין לפרש"י או משום דלית לי' דר' אבין לפי' התו' וצרייתא דריש לי' שדך לא וצ"ע.

גה"ס מנין לעידור (ולקשקוש), כונת הגרעק"א למחוק תיבת ולקשקוש ולגרוס במקומו "ניכוש" וטעמו דמדפריך לעיל וקשקוש בצביעית מי שרי כו' ולא פריך מרישא לסיפא שמע מינה דצרייתא לא הוזכר קשקוש לאסור.

ע"כ ר' אלעזר, נראה דהאי פלוגתא דר"א ור' יוחנן כי אתא רב דימי לבבל קמשתעי לה דליכא למימר דסתמא דגמרא קאמר לה דא"כ ר"א ור"י אחי לפרושי הא דרב דימי ולא יתכן דר' יוחנן רבו מובהק דרב דימי הוה, וכל שמעתא דרב דימי מר' יוחנן קבלה, ועוד דר"י ור"א בא"י הוה, א"י כל זה מדברי רב דימי והי' בידם גמ' מרביתיהם או צרייתא יכול ילקה על התוספת ושכחו מסקנת הדברים ובאו ר"א ור"י לפרשן, והא דקאמר בלשון לא ידענא ליגנא בעלמא הוא ופירושו ולא ידענא, ולשון התו' ד"ה ר"א מלתא דרב דימי וכו' פי' שמעתתא דאיתי רב דימי.

תול"ה שהרי דאמרן לעיל דלוקה, א"ע דתקשה למ"ד אינו לוקה דבסברא זו לא מצינו תנא דפליג עלי' דרבי עקיבא.

ד' א' בשלמא מי קילון, הא דתנן משקין בית השלחין היינו הפנחת המעין לתוך אמות השדה אבז להלכות בדלי אף מן המעין אסור

שהרי אין הפירות שלו, אבז אם הוא שלא יפסדו האילנות יא להסתפק, וכ"ז אינו נוגע למעשה כי הפרדסים הם רגופין ומותר להשקות כל השדה, ובז' הר"מ פ"א נפל ט"ס בציון הלכה ט' שאין כאן פסקא אלא בבא אחת היא דאם הן מרוחקין מושקין ואם הן

ב' א' מתני' משקין כו' אבז אין משקין, אמועד קאי אבז בצביעית לא אסרינן משום טרחה יתירא כדאמר לקמן ד' ב' בשלמא מועד כו' וכן הרמב"ם העתיקו בהלכות מועד ולא בהלכות צביעית.

אמר אבזי שחרבה ממעין זה כו', א"ל דמתני' נמי דמתיר מעין היוצא בתחלה היינו בחרב מעינה ונראה דשדה חדשה שהתחילו עתה לזרעה משקין אותה ממעין היוצא בתחילה והא דקאמר שחרב מעינה לא בא למעוטי רק אם היתה גדלה את פירותיה בלי מעין עד עכשו אז אין משקין אותה.

רש"י ד"ה מושקין המים, פרש"י ז"ל נראה דהמשכה מאילן לאילן הוא השקאת עראי והתירוה, והא דקאמר ובלבד שלא יסקה את השדה כולה היינו המשכת המעין לכל אמות השדה אבז מדברי התו' ד"ה מושקין מבוחר מושקין ומשקין חדא היא אלא שהחילוק בין אילנות לשדה דאילנות יא להם דין בית השלחין לפיכך מושקין מאילן לאילן ובלבד שלא יסקה את השדה היינו שדה זרעים, שו"ר ברש"י לקמן מבוחר כפי' התוס' דהכא.

תול"ה יתר, משום דהו' טרחא יתירא, נראה דהאי להפנות אינו עשיית אמה בתחילה דמדקאמר יתר ע"כ משמע דלר"מ דשרי בית הבעל כש"כ דשרי להפנות לגינתו ולא מצינו דפליג ר"מ למשרי עשית אמה בתחילה ועי' פרש"י ד"ה אפילו, אבז לא מימי גשמים כו' ולא פי' על עשית אמה בתחילה משמע דליכא מאן דפליג עלה וא"ל דלהפנות היינו הפנחת ראש האמה לכל הגינה והמים הולכין מעצמן ומשקין ומ"מ יא בזה טורח יותר מהשקאת השדה ממעינה.

ע"כ משום חורש, יא לעי' הא לא שייך חורש אלא בשדה שעומדת לזריעה כדאמר שבת ע"ג ב' בבית חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש, והכא דהוא זורע ובא אינו עומד לזרוע ע"י חרישה זו, וי"ל דמ"מ מהגי האי חרישה להוסיף כמיחת התבואה ולא גריעה חרישה זו מחרישה של קדם זריעה, ומיהו קשה כיון דעיקר שם חרישה משום תועלת האמיחה למה אינו חייב משום זורע, וא"ל דסבר רבה כיון דחייבה תורה על מלאכת חרישה גם חרישה שזרעים הוא בכלל חרישה ותועלת האמיחה נטפל בה, אבז קשה זה תינה לענין שבת אבז כלאים דליכא איסור חרישה הדין נותן דחורש סביבות זרעים ואילנות להטיב כמיחתן יהא חייב משום זורע ומאי מקשה רב יוסף לרבה מכלאים וע"כ א"ל דהאי חורש דקאמר רבה לא משום הטבת האמיחה הוא אלא מפני שסופו לזרוע בעתיד במקום הזה וצ"ע.

עבדי דפסקי ואפשר דהא דבור של רש"י דבורו לקמן קודם ד"ה מיתבי.

ד"ה תשתי, לכאורה הו"ל לרש"י לפרש דלח אחי לאחוי מהני פסיקות וברכות כשלא יהיו מלאות ויתהוו מי קילון דזהו עיקר טעמו של מי גשמים לרב אשי.

ע"כ מפני שנראה כעודר, והא דשרי ראב"ע לתקן אע"ג דאיכא הני טעמי ז"ל דאמה מוכיח עליו כמו שאמר בסמוך בזב"ל.

רש"י ד"ה אלא, ז"ע דקמכסיר אותו מקום רחוק לזריעה וז"ל דמזדר להו, א"נ שדי להו במקום שאינו עומד לזריעה.

שם בגמ' עודר נמי, יא לעי' היכא רמיזא במאי דאמר טעמא משום עודר דאסור אפי' כי שקיל וסדי לבראי וי"ל דאם איתא דבשדי לבראי ליכא משום עודר ואין אסור משום עודר רק בשדי על שפת האמה א"כ טפי הו"ל טעמא דמכסיר אגפ' וטעם זה עדיף א"ו אתא לאשמעינן דאפי' שדי לבראי דליכא משום מכסיר אגפיה אסור משום דנראה כעודר.

ור"ל בר ממל כו', אע"ג דחד מהני אמוראי סבר טעמא משום דמכסיר אגפיה מ"מ לשנויי האי מתני' דדוחק לי' לאוקמי בשדי לבראי, א"נ אכתי תקשה הא דאמר יגביה ג' טפחים די' שיהא משום טעמא דמכסיר וא"ל לאוקמי במגביה בעלים ובאזנים ולא בעפר דא"כ הו"ל נותן על הסלע.

ור"ל זבלו מוכיח עליו, יא לעי' הא לעיל אמר דוקא דאחי מיא בתרי' ליתא משום עודר אבל מה שיצאו המים אח"כ לא אמרינן מימיו מוכיחין עליו והכא לא אחי זבל עד לאחר החפירה, ואפשר דהאי זבלו מוכיח עליו היינו זבל שמונח כבר דהא ר"ל בן עזרי' אר' מאיר קאי בהי' לו דבר מועט.

אב"י שרא, לכאורה נראה דהאי עובדא להשקאת בית השלחין הוא והתירוה כדין מתקנין את האמה דתנן במתני' אבל קשה דבעינן דוקא אישתייר טפח ועוד דהכא בכיון מלאכתו במועד והרי יכולים היו לתקנו מערב יו"ט ולכן פי' הרא"ש דהני לאורך רבים היו וכדאמר בסמוך בעובדא דרב אשי, וק"ק דלמה קבעינהו בגמ' הכא הו"ל למקבעינהו בתר פסקא דמתקנין את קלקולי המים ברה"ר.

רש"י כיון דמעיקרא לא עברי בה מיא, לפ"ז כל שלא הי' עומקה של האמה ו' טפחים אסור לתקנה בין שנטמם מעט בין שנטמם הרבה, וטעמא כיון דלא הוי' עליו' שם אמה כי נטמם וחופרו לא הוי' עליו' שם תיקון אלא כחופר בתחילה, אבל א"ל דטעמא דאסור משום דלא חשבינן לי' כפסידא כיון דלא עברי בה מיא שפיר דא"כ ליסור לאשקויי במועד א"ו חשיב כשאר בית השלחין לענין פסידא כיון דהשקאה זו מועלת לתבואתו.

ק"ק למת' לי' למימר חזי טפח על ג' לשמע'י רבותא טפי דאפי' עמוק חמשה ונטמם מעט אסור לתקנו, ויש להסתפק הא דאסר בלא נשתייר טפח אי הוא דוקא כשנטמם כל אורך באמה אבל אם נטמם מעט שם תקון עליו' אף אם אותו מעט שנטמם נתמלא

כדתניא לקמן לא ידלה מן התחתונה וכו' והא דאסר מי קילון היינו הדלחא ואין החילוק בין מי מעין למי קילון אלא החילוק הוא בין הדלחא להפנאה דמי קילון אי אפשר אלא בהדלחא אבל מי גשמים משכ"ל גם בהפנאה ולפיכך קשי' לי' מי גשמים מאי טרחא איכא, ופריק ר' יוחנן גזירה מי גשמים אטו מי קילון פי' דמעין הוא עיקר ההשקאה של השדה ולא אחי לאיחלופי במי קילון אבל מי גשמים אין זה עיקר ההשקאה ומשתמשים בהם לפעמים בהפנאה ופעמים בהדלחא ולפיכך אף אם יש הרבה מי גשמים שישפיקו להשקות את כל השדה גזרינן דלמא אחי לאשקויי פעם אחרת במי קילון, ורב אשי סבר דאם יש מי גשמים כדי להשקות את כל השדה בהפנאה ולא יאטרך להדלחא באמת שרי ומתני' איירי בשלא ישפיקו מי הגשמים להשקות כל השדה בהפנאה והלכך אסור לו להתחיל להשקות בהפנאה דלמא יגמור בהדלחא והלכך נהרות המושקין מים מן האגמים והיינו מי גשמים שמתקבצים לרב אשי שרי דלא גזרינן אטו מי קילון והנהו נהרות ישפיקו להשקות כל השדה כולה ולא יפסקו דמסקינן לקמן ולר' יוחנן גם כה"ג אסור דגזרינן מי גשמים אטו מי קילון.

הפסיקות והבריכות כו', רב אשי דאמר לעיל טעמא דמי גשמים משום דאחי למי קילון ניחא דהכא כשיכלו מי גשמים ישקה מן המעין אבל לר' יוחנן דאסר לעיל מי גשמים אף היכא דלא פסקא משום גזירת מי קילון דעלמא קשה ה"נ לגזור מי גשמים אטו מי קילון דעלמא וי"ל משום דלא התרת לו אלא בדאיכא מעין מדכר דכיר דמי קילון אסור.

אמר רב פפא כו', אע"ג דמודה רב פפא דמוחר להשקות מי מעין אף שאין רובה של אותה שדה שותה ממנו מ"מ לא מהני האי מעין להתיר את מי גשמים וגזרינן בהני מי גשמים אטו מי קילון לר"י וכן לטעמי' דרב אשי גזרינן דלמא אחו לידי מי קילון כיון דלית לי' מי מעין היום ולא אחי לאמתוני למחר.

ר"ל בר' שמעון כו', היינו משום טרחא יתירה, כ"ה ברמב"ם פ"ח ה"ב אבל ליכא למיסר משום גזירת מי קילון דהכא לא אחו למי קילון ואפי' לר' יוחנן דלעיל דגזר משום מי קילון דעלמא הכא השקאת עראי היא ולא גזרינן.

לעיל דקאמר מאן תנא דאפי' במקום פסידא מטרח לא טרחינן לא קאמר דר"ש בן מנסיא ור"א בר"ש היא דאסרי הכא אפי' טורח מועט במקום פסידא דעדיפא לי' למימר ר' יהודה דהוא מרביתו של רבנו הקדוש, אבל ר"ש בן מנסיא ור"א בר"ש חזירו וינהו.

רש"י ד"ה נהרות, נראה דאין כונת רש"י לפרש דהא דקאמר וקמיפלגי כו' היינו משום דס"ד השתא דעבדי דפסקי דאדרבא אי עבדי דפסקי שפיר י"ל דגם לרב אשי אסור דלמא יגמור ממנו קילון ועוד דבהדיא כתב רש"י בסמוך ד"ה ר' אלעאי דאמר גזרינן מי גשמים אפי' היכא דלא פסקא כו' ועוד לשון הגמ' ודאי משמע דהא קמיפלגי בדר' זירא קיימא במסקנא, אלא כונת רש"י לפרש הא דאיתבי' ר' ירמי' לר' זירא דר"י משמע לי' האי מי אגמים

טעמא דר' יהודה דאמר עד שיהא שם זקן בעיר שכל מאורעות העיר נחשכים על פיו אז סמיכין דודאי נחרשה כל השדה כולה אבל אם אין שם חכם אין לסמוך שנחרשה כל השדה ואין טהור רק מקום האילנות דאפשר שלא נחרשה כולה ואפ"ה לא נסתלק הציון למקום הטומאה והיינו דאמר אביי ש"מ ז"מ כו'.

וכ"ז לפרש"י, אבל תו' פרשו דהאילנות ראי' שנחרשה השדה קדם נטיעתם ואיירי בידוע שנטעו האילנות אחר הציון ופריך למאי דמשני ר"פ וליחוש דלמא אילנות כו' פי' דלמא לא נחרש רק מקצת השדה והותר זה נטיעה באותה מקצת ולפירושם אין צריך לשנות בדברי ר"י דסבר אם אין שם חכם חיישין דלמא נטעו באסור קדם שנחרש ואיירי שעדיין לא נחרש לכך האילנות ולפרש"י קשה מאי האי דקאמר ר"י לפי שאין הכל בקיאים בדבר וז"ל שאין סומכין על עדות בני אדם להעיד אם הוא שדה שנחרש או שדה שאבד רק על זקן חכם ודוחק, ועוד למאי דמשני רב פפא דודאי נאבד זה קבר אלא דת"ק מטהר לה ע"י החרישה ר"י מאי קסבר אי חרישה מועלת למה לי חכם לאסורוי עלי' ואי סבר דאין חרישה מועלת לטהר כי איכא זקן מאי הוי וז"ע.

רש"י ד"ה בעומדין, ז"ע האי רה"ר ה"ד אי הוא תוך הציונים ודאי הוא טמא ואי חוץ לציונים ודאי אין חוששין לו ולמה לא פרש"י בפשוטו דעומדין על הגבולין היינו סמוכות לציוני השדה ואין נפקותא אי מצררי רה"ר או שדות.

סימן קלהתוספות ד"ה מנפה, הלכך לא חיישין, פי' הלכך לדין לא חיישין שמא המת בעומק הועל תחת ברזל המחרשה.

באו"ז אי נמי, האי א"נ פירשו אפי' ור"ל דלא מיבעיא אי איכא דבר המאחיל על השדה דאז משכ"ל שיטמא האדם העובר אף אם לא האחיל בגופו על הטומאה אלא הדבר המאחיל האחיל עליו ועל הטומאה, אלא אפי' ליכא דבר המאחיל יס לחוש שמא האדם עצמו האחיל בגופו על הטומאה.

ו' א' אבל ניגן ניכר, האי ניגן ניכר ר"ל כלאים ידועים שהולכים ונוצצים יוצאין עליהם מיד וא"ת פשיטא דשראל אוכל נבלות ב"ד מצווין להפרישו, י"ל דלר' יוחנן יוצאין ועושין להם כדי יציאת ט"ו אדר שמפקירין כל השדה כולה ואין מניחין לבעה"ב לנקותה כ"ז נלמד מהרמב"ם פ"ב מהלכות כלאים.

רש"י ד"ה ציון בין האילנות, ז"ע והשתא קיימין דאין האילנות מסובכין ע"פ השדה ואיכא תוך הציון שדה בלא אילנות ולמה לי לחוש שקבר האבד נמצא בתוך השדה במקום שאין בו אילנות ולא נחרש עדיין ולמה שפירשנו לעיל ניחא הכל.

אין מרחיקין ולהכי כו', נראה דר"ל דלהכי תקנו חכמים שיהא מציין לכל ד' רוחות ולא סגי אפי' בג' רוחות כדי שיהא תמיד מסומן יפה שאם לא יציין רק במצר אחד או בשנים יסתפקו בני אדם בבאור גבולותיה ופעמים יחמירו יותר מדי ופעמים יקילו ולכן תקנו שיהיו מצינים לעולם כל סביבות השדה וכל שאנו

כולו או דלמא אפי' אם נטמם מעט כל שנטמם כל גובהו ולא נשתייר טפח בעומקו אסור לתקנו וז"ע.

סימן קלהשם ד"ה ציון דאיכא, כונת רש"י ז"ל לתת טעם שקבעו חכמים שעור ששה טפחים שזהו שעור אמה כמש"כ רש"י ב"ק נ' ב' ד"ה דללאי.

תול"ה מדלין ליכא טרחא כו', פי' אף להשקות מן המעיין אסור דבבית הבעל קיימין ואפי' בבית השלחין הדללה אסור אבל לצורך המועד שרי אפי' הדללה בין בשלחין בין בשדה הבעל ואפי' ממי קילון.

ה' ב' אבל מצינין על הספקות, האי ודאות היינו ידועות כמו בתי קברות קבועים וכמו שפרש"י אבל כל טומאה שדרכים ובשדות שאין מפורסמות בכלל ספקות הן וריכין ציון כיון שהן מתעלמות מבני אדם העוברים והן הן עיקר ציון הקברות והא דמסיים תנא וציון ספקות של סככות ופרעות תנא בא להשמיענו בבית הקברות הקבועים דאע"ג דאינהו גופייהו אין צריכין ציון אבל סככות ופרעות שסביבותיהן צריכין ציון שאין בני אדם בקיאים בזהירות הספקות והלכך כל סככות ופרעות הסמוכים לביה"ק שראוי להסתפק בהם שיש בהם טומאה צריכים ציון, ולפי' קמא שבתו' ד"ה אילן לעולם מספקינהו להו בטומאה ולפי' ב' דוקא בידוע שנמצאת הטומאה תחת אחת הגופות.

בידוע שנחרש זה קבר כו', השתא ס"ד דכיון שיש זה אילנות תלינן לכולו שנחרש וז"ל דקבר אבד אינו אלא מדרבנן דאיירי ברה"ר דספיקו טהור [עי' תו' כתובות כ"ח ב' ד"ה בית הפרס] ומיהו כי ליכא אילנות ציון דאין כאן חרישה ידועה לא תלינן שנחרש והא דאמר ר"י עד שיהא כו' ר"ל שיעיד שנחרש ולא תלינן לקולא כדפרש"י ד"ה ר"י, ומשני ר"פ דלעולם כל שנצטיינה בידוע שאבד זה קבר ומ"מ כשיש זה אילנות דודאי נחרשה נפקא מדין שדה שאבד וע"י החרישה ודאי נהרס הקבר ונתפזרה הטומאה על כל השדה וכמו שפי' תו' בכתובות שם] ופריך וליחוש דלמא אילנות כו' פי' אי אמרת בשלמא דתלינן שבתחילה היתה שדה שנחרשה שפיר י"ל דאפי' אין זה אילנות רק מעט תלינן שהיא שדה שנחרש דכיון דודאי נחרש סביבות האילנות י"ל שנחרשה כל השדה כולה אבל למאי דמשני ר"פ דבתחילתה ודאי הואי שדה שאבד זה קבר אלא שעכשו נהרס הקבר ע"י החרישה נהי דאם היתה הטומאה במקום האילנות כבר נהרסה ליחוש דלמא הטומאה שלא במקום האילנות ומשני דאילנות ממלאין את השדה כולה ואבד"א כו' אין מרחיקין ציון כו' פי' אי איתא דלא נחרשה כולה היו מסירין הציון ממקום האילנות ולציין את השדה מן האילנות ולפנים א"י שנחרשה כולה והא דלא הסירו הציון שסמכו על האילנות המוכיחים שכבר נחרש והכי קבעו חכמים בדבר שאם נחרשה כל השדה כולה אין חובה להסיר את הציון אבל אם חצי נחרש וחצי נשאר בטומאתו צריך לסלק את הציון לגבולות הטומאה שאין ראוי שיהא בתוך הציון מקום טמא ומקום טהור, ולתירוץ זה מהדרינן לפרושי

מתני' שלא שמו, נראה דהיינו שדות ביטוניות דיאלו מכלל שדה גריד ולכלל בית השלחין לא באלו ומשקין אותם לפרקים רחוקים וכשמונעו השקאתן מפסדי קלת ויהיב להו ראב"י דין שדה בעל ולא זו אף זו קתני.

אם היתה שדה מטוננת, ראב"י פי' בשדה הבעל והיתה לחה תמיד ועכשיו יבשה ע"י איזו סיבה והלכך דינה כבית השלחין דמפסדי אי לא משקי לה, והטור פי' דאזרעים שלא שמו קדם המועד קאי וקאמר דדוקא אם הגיע זמן ההשקאה קדם המועד אבל אם היתה לחה עד המועד ויבשה במועד שרי להשקותה ולפי' דינה כבית"ש אללא כיון שאין משקין אותה אללא לפרקים רחוקים אסרינן להשקותה במועד כיון שיכול להשקותה קודם המועד ואחר המועד ולכך קאמר דאם היתה לחה עד המועד דאי אפשר להשקותה קודם המועד שילחלח את השדה יותר מדי ויבשה במועד שרי להשקותה.

תול"ה שרי אפי' לראב"י, ז"ע דהא לקמן תניא אבל לא במועד ומוקמינן לה כראב"י ומבואר דגם הרבצא אסור לראב"י, וז"ל דכונתם לפי מה שפירשו לקמן דהרבצא היינו השקאה ובשדה לבן קרי לי' הרבצא והא דסיימו או שמה סבר כו' ופליג בהרבצא היינו לפרש"י דהרבצא דלקמן דברייתא היינו השקאה פורתא ומבואר דראב"י אוסר אפי' הרבצא אבל כ"ז דחוק, לכן גרס הגר"א אין מרביצין שדה גריד וחכמים מתירים בזה ובה היינו הרבצא וחכמים דברייתא אינם חכמים דמתני' דשרו אפי' השקאה ורבינא פסק דרבנן דברייתא דשרו הרבצא אפי' משום הרווחה.

מרביצין בהשקאה גמורה, והרבצא דסוף פרק ב' דשביעית כריד למימר נמי דהיינו השקאה ומאן דשרי שרי אפי' השקאה ואע"ג דמשנ' כראב"י באסור השקאה במועד בשדה לבן מ"מ שפיר י"ל דבשביעית ס"ל כר' שמעון דשרי.

הגהות הגר"א, ת"ר אין מרביצין כו' טעם רבינו דבסוף פרק ב' דשביעית איתא בהדיא דראב"י אוסר הרבצא בשביעית ולגירסא דידן מבואר דהרבצא בשביעית שרי אפי' לראב"י, ולגרסת רבנו פריד ממועד אמועד ומשביעית אשביעית ומשני הא ראב"י דאוסר (בין במועד) כמתני' דהכא ובין בשביעית כמתני' ספ"ב דשביעית, והא רבנן היינו רבנן דמתני' דהכא דשרו אפי' השקאה ולענין שביעית סברי כר"ש סוף פ"ב דשביעית דשרו הרבצא בשביעית והא דנקט תנא הרבצא משום שביעית דבמועד אף השקאה שרי, א"נ רבנן דברייתא קאמר דשרו רק הרבצא במועד לגרסת הגר"א, ולגי' דידן ז"ל הא דקאמר הא ראב"י היינו דתנא דברייתא סבר כראב"י במועד ובשביעית סבר לה כר"ש ספ"ב דשביעית ולא ראב"י גופיה שנה ברייתא זו.

ז' א' תול"ה תניא, מיירי בשדה הסמוכה לבית השלחין, נ"ב ז"ל לעיר.

באור"ל ונראה לי דגרסי' נראה שהוא גליון, שפי' קשה לי' דלגרסתנו מוכח דקאי על דברי ר' יהודה ולכן פי' דגירסת התו'

מואלים שאין המקום מצוין לכל סביבותיו אנו בטוחים שהציון רק טמא וכל השדה כולה טהורה.

תול"ה אר"פ ורפרו הסיד, ר"ל שאם הי' אבן חלקה בלא סיד מפסקת בין סיד שעל ראשה ובין סיד החרסית ודאי החרסית עד על הטהרה אבל הכא איירי שסיד שעל ראשה מרודה ומגעית עד סיד של חרסית ואפ"ה טהור לתלינן דבעסקם בחצור החרסית רדדו הסיד שעל ראשו ונשקו הסידים זה בזה, ולפי זה כל דליכא חרסים והסיד מרודה על לדי האבן בינתיים טמא אע"ג דליכא סיד על הקרקע שביניהן אבל לפרש"י אין ביניהן טמא רק אם יש סיד על הקרקע שביניהן.

באור"ל דקתני בקמייתא, נראה דגירסתם בגמרא היתה תנא ר' יהודה.

באור"ל ונ"ל דסלקא, וא"ת אכתי תקשה למסקנא דמסקינן דליכא חורש או חרס ביניהן טהור אפי' איכא סיד ובקמייתא קאמר דליכא סיד טמא אפי' באיכא חורש, וי"ל דלגירסת חורש לא מטהרינן בחורש אללא במרודה אבל אם הי' הסיד רק על ראש האבן ולא על לדדיו ויש סיד על הקרקע ביניהן אז לא מהני חורש ור' יהודה איירי באינו מרודה הלכך באיכא סיד ביניהן טמא אפי' באיכא חורש ולגי' חרס נמי לא מטהרינן דליכא חרס רק אם אין סיד ע"ג קרקע שביניהן אבל אם יש סיד ע"ג קרקע שביניהן לא מהני חרס ובהכי איירי ר' יהודה.

ד"ה ש"ס זה רובע פי' כשוראה כו', לדבריהם ז"ל דהא דפריך לקמן והתניא מפקירין כו' קאי אהא דאמר נוטלין שכרן מתרומת הלשכה אלמא דב"ד טרחי לבטל את הכלאים והכא אמר דמפקירין כל השדה ומשני דהא דתניא מפקירין היינו לאחר תקנה ולפי' מבואר דלאחר תקנה אין מטריחין לעקור את הכלאים אללא מפקירין אותה למרמס ולאכילת בהמה, והא דתנן במשנתנו יולאין בחוה"מ נשנית קדם תקנה, ולפי' בזמן הזה אין יולאין בחוה"מ אללא לאחר יו"ט אבל ראב"י ז"ל פירש דמתני' דכלאים לאחר שזרע וכמו שפי' התו' בבא בתרא ז"ל, ופריך אהא דאמר הכא ימעט והא תניא מפקירין כל השדה והוי ס"ד דתקנת חכמים היתה בכל שדה כלאים שפריך דבע"כ להפקירה כולה ומשני דהא דמפקירין כל שדה היינו קנסא בשלל בטל את הכלאים עד שצאו שלוחי ב"ד ולאחר תקנה כשראו ששמחים אבל קדם תקנה לא היו מפקירין כל השדה והלכך יחיד שמואל כלאים בשדהו אף לאחר תקנה דינו כקודם תקנה ששמעט ודיו, ומתני' דקתני ימעט ביחיד המואל כלאים בשדהו איירי.

ע"כ שיהיו מפקירין כו' לכאורה נראה דמפקירין ואין מטריחין כלל למעט את הכלאים ולפי' אחר תקנה אין יולאין בחוה"מ אבל הרמב"ם כתב שגם לאחר תקנה יולאים בחוה"מ וז"ל דמתחלה ממעטין את הכלאים ואח"כ מפקירין אותם, וק"ל לפ"ז מאי פריך מהא דתנן ימעט דלמא באמת מפקירין את כל השדה ותנא בכלאים קאי ואשמעינן דיני דכלאים דלכך למעט מרובע לסאה.

לטהרו או לטמאו וא"כ היה ראוי לראות קודם הפנאה לכו"ע, ובעיקר קושיית י"ל דמה שיורה לפנות הוה כאומר טמא.

תול"ה דבר הרשות ואין נראה לפרש כו', נראה דיש כאן ט"ס וכז"ל ועוד נראה לפרש שאר דברי רשות ופליגי בבית דבר"י לאמר חידוש הוא לא ילפינן דהא עמים ואזנים לא מטמאו ואפ"ה מטמאו כאן עמים ואזנים דהא דתנן במס' נגעים לר"י אפילו חבילי קש וחבילי תבן לאו דוקא וא"כ ז"ל דרבי נמי מודה לר"י מדלח מסיק דרבי כו' עכ"ל, וכוונתם דבפי' ראשון פי' דהא לאמר בגמ' דהא עמים ואזנים כו' היינו חדוש טומאת בתים והלכך בבית לכו"ע ממתינים לדבר הרשות ולא פליגי אלא בדבר הרשות דגופי' ובפי' השני פירשו הא לאמר בגמ' הא עמים ואזנים כו' היינו לעמים ואזנים שבבית המנוגע בשעת ראוי' ראשונה טמאים מגזירת הכתוב דופינו את הבית ולפ"ז הפנאה גופה חידוש הוא ואי אפשר ללמוד המתנה לדבר הרשות בבית מהפנאה, ולפי' זה האחרון כוונתו התו' לקמן ד"ה נפקא שכתבו ולפי' שפירשתי דר' יהודה לטעמי' כו' דלענין פנוי דוקא חידוש, והנה הר"מ ז"ל בפ"ד מהלכות נגעים פסק כר' יהודה דאפי' עמים ואזנים לריכס הפנאה אצל לא משמע כן מדבריו ז"ל שיהיו עמים ואזנים טמאים אם לא פינן וכמש"כ המל"מ שם ונראה דמפרש דהא לאמר דהא עמים ואזנים בעלמא כו' היינו עיקר טומאת בתים ומה שדקדק המל"מ שם דהול"ל מחובר י"ל לעמים ואזנים עדיפא לי' דר"ל חתיכת עמים שאינן כלים כלל ועמים ואזנים של בית המנוגע טמאים, אלא שקשה לפ"ז איך ילפינן מכאן המתנה לדבר הרשות כיון דהתם הפנאה חובה וכמשה"ק המל"מ שם ולפי' התו' נראה דלא מטמא ר"י אלא עמים ואזנים הנמצאים בבית המנוגע בשעת ראוי' ראשונה אצל לא הבאים אח"כ ודלא כדמשמע מלשון המל"מ שם דאף הבאים אח"כ טמאים.

י' א' השתא שתי וערב, ר"ל דיותר יש להתיר שתי וערב בחבלי המופשלין מעיו"ט מהפשלת חבליים לכתחילה אף אם יעשה שתי בלא ערב וכיון דחבליים המופשלין מעיו"ט שתי וערב אסור ולא אמרינן תקוני מנא בעלמא הוא כש"כ שאסור להפסיל חבליים לכתחילה אף שישייר את הערב דהפסלה והמתחת השתי הוא עיקר מלכתו ותו' הקשו היאך מותר לעשות כי האי בלא שינוי ולמש"כ י"ל כיון דחבליים מופשלין מעיו"ט שרינן סרוג לצורך המועד דלא מנכרא מלאכה כולי האי.

תול"ה ר' יהודה ולקמן בשמעתין נמי קאמר, ז"ע דבהגמ' קאמר דהא דאין גודלין היינו בימות הגשמים דלא הוי לצורך המועד אצל הכא כולא מתני' בצורך המועד איירי וא"כ שרי אף לגדל לכתחילה, ונראה דכוונת התו' דכי היכי דמעמידין תנור וכיריים דברייתא העמדה גרידא קאמר דהא אהא תני רבה בר שמואל ושון שאין גודלין ה"נ מתני' יש לפרש בהעמדה גרידא ומיהו העמדת ריחים דמתני' היינו בנין הריחים כולו כדאמר לקמן רב

היתה רש"א אומר בשדה לבן אצל בשדה לבן הסמוכה לשדה אילן אפי' כדרכו. מש"כ בגליון באיזה שדה לבן החירו חכמים אין כונתו שכלשון זה היתה גי' התו' אלא גרסתם היתה באופן שיתפרש על כונה זו, ומיהו אפשר דאף לגרסתנו י"ל דקאי לפרש מלתא דת"ק והוא כמשיב לר' יהודה דלא אמרו שלא כדרכו אלא בסמוכה לעיר, וכן י"ל דמלתא דנפשי' קאמר וקאי על דברי ר"י ופליגי עלי' דר"י אינו מחלק בין סמוכה לעיר בין סמוכה לאילנות ואיהו סבר דסמוכין לאילנות שרי אפי' כדרכו.

בהסגר היינו תחילת הסגר ראשון, אפשר דכוונתם ראית הכהן בשעת ההסגר שאם נתאחר ההסגר אחר ראוי' הראשונה של הכהן לריד הכהן לראותו בשעת ההסגר דפשיין תלוי מתחלת ההסגר לסוף ההסגר ולא מראוי' ראשונה של הכהן כדמשמע חולין י' ב' והלכך לריד הכהן לראותו בשעת ההסגר ובראי' זו אי חזי ב' כהן שער לבן או מחיה ראוי' לשחוק דלא קרינן ב' לטהרו או לטמאו כיון שאי אפשר שיאחר הגע ויטהרו אצל בסוף ההסגר ראשון ובסוף ההסגר שני אפשר שיטהרו אף שיש בו נגע כגרים כגון שכהה ונתמעט ולא קרינן לטהרו או לטמאו אלא במקום שאפשר טומאה וטהרה והגע קיים, ומיהו כ"ז לא יתכן אלא לפרש"י בפי' התורה דאין פוטרו בשבוע ב' רק אם כהה, ואפשר דאם כהה בשבוע א' נמי פוטרו אצל לדעת הרמב"ם והרמב"ן דכהה לא מעלה ולא מורידה משמע דבשבוע א' אפילו נתמעטה וכהתה מסגירו שנית, עי' ר"מ פ"א מטו"א ה"י.

ועי' ל' דהא דנחלקו ר"מ ור"י אי רואין היינו מחמת חשך פשיין דאי אפשר לו לישראל לראות אם פשה דפשיין תלוי בעיני כהן המסגיר [עי' רמב"ם פ"ט מטו"א ה"ד] אצל מחי' ושער לבן יוכל לראות ישראל חכם והלכך בראי' שבשעת ימי ההסגר אי אפשר שיטמאו הכהן בפשיין ולענין שער לבן ומחי' יראה לישראל חכם קדם שיראו הכהן, ובה מדקדק מה שלא הקשו התו' בהסגר א' אלא מפשיין ומיושב מה שדקדק המל"מ בפ"ז מהל' יו"ט.

הגהת הגר"א הגהה זו כמו שהיא אין לה מובן, ואפשר שנפל ט"ס בהעתקה, וכוונת הגר"א לגרוס כי פליגי בהסגר ראשון ובהסגר שני, ואפשר שהי' רשום אות א' על תיבות כי פליגי ואות ב' על תיבות בהסגר ראשון והיתה כונתו ז"ל להטיל שתי תיבות בהסגר ראשון אחר תיבות כ"פ ולמחוק שביניהם.

ע"כ תול"ה יש יום תימה לר"מ כו', לכאורה טעמי' דר"מ נמי מהבא דיש יום שאי אתה רואה אלא דר"מ סבר דאי אתה רואה לטמאו קאמר ויש לך רשות לשחוק ור' יוסי סבר דאין לך רשות לשחוק כיון דכתיב לטהרו או לטמאו ונראה דעיקר קושייתם סמכו אהא דסיימו למה טורח לפנות והקשיא להו דלר' מאיר ודאי היה ראוי שיראה ויאמר אי לריד לפנות או לא אלא אפי' לר"י דאית לי' לטהרו או לטמאו מ"מ בראי' ראשונה ראוי' לשחוק לפר"י דלא קרינן לטהרו או לטמאו אלא אם אפשר שיהי' טהור בנגע קיים אצל בראי' ראשונה שאי אפשר לטהרו בנגע קיים לא קרינן ב'

המועד וכיון דלצלות נחשבת לאונס שמעיין דאפי' דבר האבד אסור בימי אבדו ורב אשי לא חש להאי דיוקא ומפרש דמתני' תרתי קתני.

אלו דברים העושין כו', כלל הדברים שאבד מותר לעשות דבר האבד ע"י אחרים [נראה אפי' לשכור פועלים שרי] ולרשב"ג מותר לעשות בעצמו אם אינו מוצא אחרים [נראה דאם מוצא לשכור אינו רשאי לעשות בעצמו אף שמפסיד שכר פועלים] ונראה דאבד אסור לעשות בשל אחרים אפי' בדבר האבד ואין בעה"ב מוצא אחרים זולת האבד ואם הי' רבים לריכים לו קדם הרגל לרשב"ג רשאי לעשות אפי' אינו דבר האבד רק כרד המועד ואם הי' ארים חוכר וקצבן הרי זה שוכר אחרים בשבילו אפי' אין במניעת המלאכה הפסד רק לאשווי אפלי חרפי כיון דאיכא פסידא לבעה"ב והוא משועבד לבעה"ב למלאכה זו אבד לעשות בעצמו אינו רשאי אף כשאינו מוצא לשכור וחומר וגמל וספן רשאי לעשות בעצמו אם הי' מוחכר או מושכר אלל אחרים קדם שנגעה אבד והחלוק בין שדה לגמל או ספינה דבשדה על הרוב ימצא לשכור פועלין בשוין אבד גמל וספינה שאירע לו אבד באמצע הדרכ ולא ימצא פועלים רק ביוקר גם יטורד לפרק משאו גם להטעינו מחדש והלכך כיון דאבד משועבד לו לבעה"ב מקדם רשאי לעשות בעצמו ואם הי' שכיר יום אינו רשאי לעשות בעצמו אף אם אירע לו האבד באמצע הדרכ ומשמע מתוך פרש"י דמפסיק באמצע היום כיון דפועל יכול לחזור לא מקרי משועבד לבעה"ב ואם היתה מלאכת תלוש של אחרים בידו בין לשכירות יום ובין בקבלנות אינו עושה והטעם משום שאין באחרון הפסד ולענין אם רשאי לשכור פועלים אחרים תחתיו לא נתבאר ולכאורה נראה דבקבלת אינו רשאי לשכור אחרים תחתיו כיון דמלאכה ידי' הוא אבד אם הוא שכיר יום רשאי לשכור אחרים תחתיו ואם מלאכתו ביד אחרים צדיתו אסור צדית אחרים מותר [נראה דוקא בקבלת אבד שכיר יום אסור כיון דמלאכת האבד הוא, שו"ר בריטב"א שכ' דמלאכת אחרים בידו אפי' שלא בקבלת לא יעשה ע"י אחרים ומשמע אפי' בשכיר יום וכו'].

רש"י ואירעו שלא סמוך, דבריו ז"ל יתבנו לרב אשי בגמ' אבד לרב שישא איירי באבד סמוך לרגל כן מבואר ברא"ש ובבבב"ד שהביא שם, אבד מדברי רש"י ז"ל משמע דאף לרב שישא איירי שלא בסמוך לרגל וקשה לפירושו ז"ע.

י"ב א' בהגר"א ב' בכל ענין אסור, נראה דר"ל דת"ק פליג ארבי וס"ל דבשבת ויו"ט אסור בכל ענין ואע"ג דרב יוסף פסק הלכתא כרבי היינו דוקא במועד דשרי אפי' בשכר, מיהו ז"ע דלישנא דרב יוסף הלכתא כרבי משמע דהלכה כרבי בכל מילי.

ע"ב ואי ר' יוסי ידוש כו', ז"ע דהא ר' יוסי דוקא בדבר האבד קאמר אבד מלאכה הנעשית לאורך המועד ודאי בעי שני דתתן לעיל ח' ב' ההדיוט תופר כדרכו, ועוד שנינו י"א א' עושין מעקה כו' מעשה הדיוט, וכן מבואר בתו' לעיל י' א' ד"ה ההדיוט, והא דאמר לעיל י"א א' דמתני' האיך והאנור כו' איתא כו' יוסי ז"ל

יהודה שרי למבני ריחיא והטעם דכל בנינים מעשה הדיוט הוא ואף ר' יהודה לא אסר במתני' אלא כבוס דחשיב לי' מעשה אומן. ע"ב רש"י ד"ה מייגזרינהו לחותכן לשנים, ז"ע מה מלאכה היא זו, והרא"ש פי' דלוקטן מן המחוצר לאורך אכילה מייגינהו אסור אם נתותרו ור"פ סבר כיון דלוקטן מתחילה לאכילה שרי למייגינהו כפרקמטיא האבד.

סימן קלהשם ד"ה ובדבר האבד שלא להרויח אסור, משמע דכל שיטת בו הרווחה מקרי דבר האבד ואע"ג דלעיל ב' א' אמרינן פסידא אין הרווחה לא, י"ל דהתם במלאכה אבד הכא מקח וממכר טרח בעלמא הוא, א"נ כיון דהסחורה שויה עכשו הרבה ולאחר המועד תיזל חשיב כהפסד קרנא, ונראה דאין סתירה לדברי רש"י ז"ל מהא דאמרנו בירושלמי (הובא ברא"ש) והוא פוחת מקרנא י"ל והוא פוחת משויה קאמר ולא בא לאפוקי אלא שלא יוזל אחר המועד אלא שהוא ממחר למכור מפני שהוא רוצה במעות אז אסור.

י"א א' שרי להו רבא מיאד, נראה דלא שרי אלא לאורך המועד בהרווחה אבד להרבות לאורך חול ודאי אסור כדאמר לקמן י"ב ב' טוחנין במועד לאורך המועד כו' אלא דלישנא קמא סבר דלא שרי למלוח רק אותן שנתותרו ולישנא בתרא סבר דמולח הכל כיון דמתאכלי ע"י אינא ויכול לאכלן כולן אגב אינא והא דאמר בלישנא בתרא שרי להו רבא מיאד כו' ומימלח לא דשרי להו למיאל יותר ממה דשרי ללישנא קמא אלא דלישנא קמא לא שרו למימלח הכל דלא סבירא לי' דמתאכלי אגב אינא וכל אותן שאפשר לו להסתפק מהן במועד אסור למולחן רק אותן שבדלי יתותרו ויופסדו התיר להן למלוח וללישנא בתרא התיר למלוח את כל ידיו לאורך המועד והא דאיתא בשו"ע סי' תקל"ג ס"ד ווהוא מהרמב"ם [ד' אדם כו' כל מה שיכול לאור ר"ל מה שיכול לאור במועד והיינו לאורך מועד בהרווחה ועיקרו לאשמעינן היתרא דמליחה, והמגן אברהם ז"ל פי' דשרי לאור הרבה יותר מאורך המועד משום שאין כל דג שוה בטעמו ודבריו ז"ל תמוהים דא"כ לעולם שרי למימלח משום פרקמטיא האבד כיון דמעיקרא אדעתא דאכילה ציידינהו ומ"ט דלישנא קמא דאסר למיאל מיזל אחויה וממלח, ועוד איך שרי למלוח לאורך חול יבדור המשובחין וימלחן וכמשה"ק המ"א ומש"כ דאין עבד באוכלין אין זה טעם דא"כ ל"ל טעמא דמתאכלא אגב אינא ומש"כ לע"ע אין מבדור לו איזה מהן לבחור אינו מובן כשיש לו הרבה משובחין למה מולח את הפחותין.

מי שהפך, פתח באבד, נראה דרב שישא גופי' דייק לה דע"כ מתני' דתני אבד לא בדין אבד קאמר אלא בדין מועד איירי ואבדות היא אחת האונסין שעכצוהו לעשות קדם הרגל דאי איתא דבדין אבד איירי לא הו"ל דמתני' או אונס כו' אלא הו"ל להזכיר שהפך זיתיו קדם המועד ואירעו אונס ועוד שסיים ומניחה לאחר

לפי שמתוך מרידות אבילותו, כ"ע דבגמ' אמר זאת אומרת דברים המותרים כו' אסורין כו' ומאי ראי' היא זו לעולם אימא לך דמותר ואפי' חשיב אונס דאגב מריה אין דעתו סובלתו.

שם סוף אות ג' בפרהסיא הוא ואסור, ר"ל והוי כעושה מלאכה בביתו דקתני היתה מלאכתו ביד אחרים בביתו לא יעשו, ומיהו לא דמי להתם ממס' דהתם בביתו אסור אפי' אם מסר מלאכתו בקבולת והכא בשדה בקבולת שרי ולבית אחרים נמי לא דמי להתם בבית אחר שרי אפי' אם אחרים שכירי יום כיון שמסר להם מלאכתו קדם אבילותו וסוף דבריטב"א מבואר דגם בתלוש ביד אחרים והם שכירי יום לא יעשו.

שם אות ז' מלאכת האכל, ולפרש"י לא קשי' הא דאמר לעיל האריסין והאכירין וכו' דהרי רש"י ז"ל פי' דאריס אכל ודין אכל בעל השדה לא נתבאר דבבביתא אכל לפי' ראב"ד (ברא"ש לעיל סי' ג') והאריסין והאכירין איירי דבעל השדה אכל מבואר דמקבלי קבולת שרי אפי' בתוך התחום דאין סברא כלל לאוקמי ברייתא בשבתות ויו"ט ועוד דהא קתני שכייר יום אפי' בעיר אחרת לא יעשה מכלל דאריסין אפי' בעירו יעשו וזהו שהקשה הראב"ד לעיל ברא"ש ס"ו למאן דסבר דמקבלי קבולת איירי באכל.

סימן קלו

פלוגתא הפוסקים אלא יפסיק פחות מכדי נשימה ויואל ידי כולם, איברא דהבית יוסף הביא דעת הראב"ש דמשמע דס"ל דש"ת הוא קול אחד ואין להפסיק בו כלל, והפסקה פוסלת דיעבד.

והא דכתב ב"י בתחלת דבריו דכ"ה ונראה דאפילו להאומרים בנשימה אחת כריך להפסיק מעט, היינו זולת דעת הראב"ש, ודברי תה"ד סי' קמ"ב תמוהים בזה שכתב כדברי ב"י, וא"כ למה הכריך לשנות ולעשות על הסדרים בב' נשימות, וע"כ כונתו להפסיק ביניהם יותר מכדי נשימה ולא מצינו כן בשום פוסק, ואולי כונתו שם בסוף דבריו לחזור ממס' כ למעלה ובאמת א"ל לשנות בחקיעות דמעומד אלא כלם בהפסקה מועטת ויואל לדעת כלם ונ"ע, והב"י החזיק בדברי תה"ד משום דעת הראב"ש דאין להפסיק ביניהם כלל, ולפ"ז עושה חקיעות דמיושב בנשימה אחת ר"ל מריע מתוך השבר ואפי' פחות מכדי נשימה לא יפסיק, ובחקיעות דמעומד יפסיק פחות מכדי נשימה ללא דעת ר"ת.

ומה מאלד תמוהים דברי הגאון רימ"ה (שליט"א) [זללה"ה] במשנה ברורה ס"ק י"ח שפירש דברי השו"ע בנשימה אחת היינו דוקא בהפסק פחות מכדי נשימה, והלא זהו פירוש ב' נשימות שכתב השו"ע שלא יפסיק יותר מכדי נשימה כמבואר בשו"ע וזהו דעת רבנו תם כמו שפירשוהו המרדכי והג"א, ונשימה אחת הוא משום דעת הראב"ש, ולדידי' אין להפסיק כלל אלא בכח אחד, ומס' כ ב"י דאפי' בנשימה אחת כריך להפסיק אינו אלא לפי' הרמב"ן, ומס' כ דריך להפסיק היינו דמלשון הרמב"ן משמע דאינו חולק על סברת ר"ת דהם ב' קולות אלא דס"ל דאפי' אין להפסיק ביניהם יותר

דהתם נמי הוי דבר האבד שלא יגנבו, וכן הוא בהג"ה מא"ז ברא"ש סי' כ"ז.

רא"ש פ"א אות כ"ח שהוא דרך כ"א, מלשון מבואר דאין כונתו לחלק דמקח וממכר אינו מלאכה מל"ט מלאכות משא"כ במולח דהא באמת גם מולח אינו מלאכה דקיי"ל אין עבוד באוכלין כדאמר שבת ע"ה ב' אלא כונתו דמו"מ אינו מלאכת עמל ועבודה אלא טורח בעלמא וגם מפונקין רגילים בזה וזה התיירו אכל מלאכת עמל כמו מליחת ידה של דגים לא התיירו ונראה דבפרקמטיא שרי אפי' הוצאה מרה"י לרה"ר וכמו"כ נראה להתיר פרקמטיא של בגדים אף שצריך לחותכו לכל קונה וקונה לפי מדתו כיון דאין בזה עבודה עמל ומצינו לעיל ו' ב' דשרי הרבצה משום הרווחה אף שהוא מלאכה לאורייתא כיון שהוא טורח מועט וזה דלא כהמשנה ברורה תקל"ט ס"ה בבה"ל ד"ה אינו.

שם פ"ב אות א' דהא לאו אונס הוא, ואין לומר דמתני' בדאיכא אומן זולתו דאסור לו לעשות בעצמו, למדנו מדבריו ז"ל דכיון דיכול לשכור פועלים קודם הרגל הו"ל כמכין מלאכתו אף שעושה תמיד בעצמו והי' לי' אונס קודם הרגל שלא הי' יכול לעשות בעצמו.

א' טור או"ח סי' תק"ט כתב ר"ת כו' אכל ג' ש"ת דתשר"ת לא עבדינן בנשימה אחת כו' ועי' ב"י לשונות הפוסקים בזה, והנה במרדכי ובהג"א מבואר דלא הכריך ר"ת להפסיק יותר מכדי נשימה רק פחות מכדי נשימה, והלכך לא קשיא לר"ת מהא דאמר סוכה נ"ג ב' דלר"י אין בין תקיעה לתרועה ולא כלום דהתם שלא יפסיק יותר מכדי נשימה קאמר, ולפ"ז אפסר דאם הפסיק יותר מכדי נשימה פסול דיעבד, דהא דאמר לר"י אין בין תקיעה לשברים ולא כלום היינו לעכב דיעבד, כמבואר בתו' ערכין י' א' דאם נאנס ושהה אחר השברים חוזר לשברים, והפוסקים דחשבו לי' קולות אין הכרע דכשר בהפסיק יותר מכדי נשימה, אע"ג דבגמ' מאן דמני להו לכ"א ומ"ח כשר בהפסיק יתר מכדי נשימה, מ"מ שפיר נקטו הפוסקים לי' לאשמעינן דלריך הפסק מעט והלכך נחשבין לב' קולות, אכל מל' המ"מ שהביא ב"י וכפי שפירשו ב"י, מבואר דפי' לדעת הר"מ כשר אף בהפסיק יותר מכדי נשימה, אכל לכתחלה די בהפסק מעט, והלכך כתב לחוש להמחמירין שלא להפסיק יותר מכדי נשימה, ואין לומר דכונת המ"מ שלא להפסיק כלל דלא מצינו מי שפוסל בזה, דמלשון הר"ן משמע דדוקא בהפסיק בשבר אחד שיש ביניהם הפסקת קול פסול אכל הפסק מעט אינו פוסל והיינו כפרש"י שהביא המרדכי, ועוד דהמ"מ הכריך לחוש לחומרא ומשמע דבזה יואל גם דעת המקילין ואם לא יפסיק כלל הלא בזה דעת ר"ת שצריך להפסיק, וע"כ זה דעת הר"מ שמונה לי' קולות, אלא ע"כ דעת המ"מ כמו שפירשם ב"י, וכונתו להחמיר שלא להפסיק כדי נשימה, ולפ"ז למעשה אין נ"מ

לכתחלה וללא כר"ת, ומדברי הר"ן עצמם יש להוכיח כן דמלשון הר"ן מבואר דמה שפוסל הרמב"ן מריב"ר ר"ת לכתחלה, ולפי"ז ב"י דהרמב"ן אינו פוסל אלא בהפסק יותר מכדי נשימה, ולר"ת כשר בזה דוקא דיעבד, והר"ן הביא לשון ר"ת בתשובה אצל ג' שו"ת דתשר"ת כו' מבואר שזה לכתחלה, ור"ת לא אמר לכתחלה אלא הפסקה פחות מכדי נשימה כמש"כ המרדכי והג"א שמשנת ר"ת דוקנית בידיהן, אלא ע"כ כמש"כ שדעת הרא"ש והרמב"ן והריטב"א והר"ן שוין הן שאין להפסיק כלל וללא כהה"ד והב"י, ומה שהביאו מלשון רש"י סוף פ"ק דחולין אינו ראוי דלשון בנשימה אחת אינו נופל על כל אחד, אלא כונתם דבנשימה אחת נופלת גם על הפסק מעט, כמו שמתפרש בשלהי פ"ק דחולין, ומה שהכריח לרש"י לפרש כן שם הוא משום דאם לא כן היינו דר"י דלאמר התם מריע מתוך תקיעה נמצינו למידין לפ"ז דאם הפסיק יותר מכדי נשימה פסול לכו"ע, ולדעת הרמב"ן והרא"ש אין מפסיקין את הקול כלל ודיעבד פסול אפי' בהפסקה מועטת ולדעת הרמב"ם ור"ת ופ"פ מפסיקין לכתחלה הפסקה מועטת, ואפשר דאם לא הפסיק פסול כמו שצ"ד התה"ד אצל מלשון המ"מ משמע דכשר לכו"ע, ונכון לעשות כמש"כ המחבר תקיעות דמיושב בכח אחד ושל מעומד בב' כחות בהפסק פחות מכדי נשימה.

סימן קלז

וכתב עוד הר"ן א"נ סדרן מעבד ר"ל הקדים זכרונות למלכויות או תרועה לתקיעה ולאפוקי תקיעות וזכרות שאין סדרן מעבד, ופסקו הרמ"א שם שאם התפלל קדם שתקע יאל, ולכאורה אין דברי הרמ"א מובנים שכיון שאם בירך ולא תקע כלל יאל, ואם תקע ולא בירך כלל יאל, מאי שייך לדון על שינוי הסדר, ונראה דולאי ברכות בלא תקיעות ותקיעות בלא ברכות יש לו בשינוי הסדר, אצל עדיין י"ל דחסר לו זכות ברכות בשופר כיון שלא תקע על כל ברכה וברכה, אצל אם הסדר אינו מעבד יש לו ברכות בשופר כשגמר מלכויות זכרונות שופרות ואח"כ תקע, וכן פי' המ"ב דברי הרמ"א, ומתפרשין דברי הרמ"א בתקיעות דמעומד לאחר שתקע תקיעות דמיושב, ונראה לפ"ז הא דתנן בירך ואח"כ נתמנה לו שופר תוקע ומריע ג"פ קאי אף בתקע כבר תקיעות דמיושב ואשמעינן דגם אחר תפלת המוסף תוקע תקיעות דמעומד, והא דדייקין לעיל טעמא דלא הו"ל שופר כו', והיינו דדייק ממחנה דגם תקיעות דאורייתא מהדרין על סדר הברכות, הוא משום דסתימת המשנה משמע בכל אופן בין שלא היה לו שופר כלל ובין שהיה לו לתקיעות דאורייתא ואח"כ לא היה לו בשעת תפלת המוספין, ולאחר המוספין נתמנה לו שופר.

ל"ב ב' מחנ' השני מתקיע, ומסקינן בשעת גזרת המלכות שנו, ופי' הר"ן דאי לא משום גזרת המלכות היו קובעין מלכויות זכרונות שופרות בתפלת שחרית, ולמאי דמבואר בירושלמי באמת היו אומרים ט' ברכות בשחרית עד המעשה שהיה ואח"כ חזרו וקבעו

מכדי נשימה כמו תר"ת לר"י, וא"כ בהפסקה מועטת מודה הרמב"ן.

ב' מיהו עיקר דברי הב"י יש להתישב בהן דלפירושו לדעת המ"מ כשר לדעת הרמב"ם בהפסיק יותר מכדי נשימה, וישאר קושית הראשונים ז"ל וכי גרע מתר"ת לר"י דמאז אחת היא, ואם באנו לומר דשו"ת בנשימה אחת לא עבדי אנשי, אלא דוקא בהפסק יותר מכדי נשימה א"כ למה א"ל באמת להפסיק יותר מכדי נשימה לדעת הרמב"ם ור"ת, ועוד דהמרדכי והג"א כתבו דהחולקים על ר"ת הקשו עליו מסוגיא דסוכה אלמא דהחולקים ס"ל דהפסקה מועטת פוסלת, וע"כ דהרמב"ן ס"ל דתר"ת לר"י אין להפסיק כלל את חיבור הקול כמו תקיעה לדידן, וללא כפרש"י בסוכה שם ומה שהביא בתו' שם סמוך לפרש"י מהא דלאמר ר"ה ל"ד א' תקיעה בפ"ע אין הכרע עיי"ש בפרש"י, וכן מבואר בחי' הריטב"א ר"ה שם לדעת רמב"ן אין מפסיקין כלל, ודברי הר"ן נמי הכי מתפרשין ומש"כ שהוסיף שבר אחד ולא פסל משום הפסקה מועטת, כונתו דפסול אפי' לר"ת דאין הפסק בין שברים לתרועה פוסלת מ"מ השבר שהוסיף פוסל לדעת הרמב"ן דשבר פוסל בין תקיעה לתרועה, ודברי המ"מ ע"כ מתפרשין דס"ל דמודה הרמב"ם דבנשימה אחת ר"ל בכח אחד כשר דיעבד א"נ אפי'

ר"ה ל"ד ב' טעמא דלא הוה לי' שופר כו', יש לעי' הא תנן לה בהדיא לעיל ל"ב א' דתוקעין למלכויות זכרונות ושופרות, ואפשר דכשתוקעין תקיעות דמיושב ואח"כ תקיעות דמעומד פשיטא לי' דתוקעין על סדר הברכות, אצל הכא בלא היה לו שופר עד אמנע תפלת המוספין ונזדמן להם שופר למלכויות זכרונות שופרות ובה אפשר לכיון דחייב בתקיעות דאורייתא לא קבעינן להו אסדר הברכות דמיחזי שצבציל התפלה תוקעין בתקיעות של תעניות, וזה דייק ממחנ' דקתני שברך ואח"כ נזדמן לו שופר משמע שאם נזדמן לו למלכויות תוקע על סדר הברכות ומקיים מלה דאורייתא ומקיים תיקון חכמים על סדר הברכות, והיינו דמיתו בגמ' דר"פ ב"ש היה סבור דגם ביחיד נהי דאינו חייב לתקוע ולחזור ולתקוע מ"מ בשעה שמקיים תקיעות דאורייתא ראוי לקובען על סדר הברכות ומסקינן דענין סדר הברכות אינו אלא בציבור.

שם תקיעות אין מעבדות זו את זו כו' תקיעות וברכות של ר"ה ויוה"כ מעבדות זא"ז, פי' בתו' לעיל ל"ג ב' ד"ה שיעור, דהיינו דהברכות מעבדות זא"ז שאם אינו יודע לומר מלכויות זכרונות שופרות אינו אומר אחת מהן או שתיים מהן, וכן אם יודע תקיעה ולא תרועה או תרועה ולא תקיעה אינו תוקע כלום ורישא דאין מעבדות זא"ז פי' הרא"ש בתעניות ודלא כפרש"י דמעבדות התקיעות את הברכות, שהרי תנן בירך ואח"כ נתמנה לו שופר ותניא ב' עיירות באחת תוקעין ובאחת מזכרין, וכן הסכימו הרא"ש והר"ן וכ"ה בטוש"ע סי' תקל"ג.

(ד) יס' לעי' אחד שצא לבית הכנסת בשעת תקיעות דמעומד ואת הברכות לא שמע מן הש"ס אי קעביד מורה בהאי שמיעה, וזה ודאי ליחיד שיתקע תקיעות דמעומד לא קעביד מורה ללא תקנו חכמים רק בחבר עיר, אבל כששומע תקיעות של איבור אפסר דקעביד מורה והוא משותף עם האיבור במאות תקיעה, ואילו אנום שצא בשעת תקיעה לביהכ"נ מסתבר דקעביד מורה שהרי אנום יוצא בתפלת הש"ס אע"ג שלא שמע, וא"כ תפלת הש"ס מתייחסת אליו והוא שלוהו, א"כ גם תקיעות שהוא שומע מורה שלו היא, ואפי' בקי שהתפלל בלחש ולא שמע ברכות מפי הש"ץ נראה דשפיר שומע התקיעה, דאע"ג דאינו יוצא בתפלת הש"ס בלא שמיעה מ"מ הוא משותף במאות תפלה של הש"ס לא פחות מזה שהוא אנום, אלא כיון שהוא בקי [לרבנן] ואינו אנום [לר"ג] הטיילו עליו חכמים לשמוע או להתפלל בעצמו ולא סגי לי' במה שהש"ס מתפלל בעשרה בעיר, וכיון שהוא משותף במאות תפלה של הש"ס הוא משותף גם במאות שופר ושפיר שמע להו לתקיעות של איבור ושמיעתו מורה.

ויחיד שלא בא לביהכ"נ ולא שמע תקיעות דמעומד לא חשיב עברין על שלא קיים מלות שופר, דמעולם לא נתחייב היחיד בתקיעות דמעומד, אלא חטאו שהוא פורש מן האיבור ואינו משתתף עמהן בתפלת האיבור שהיא מורה ובכלל התפלה של רה"ס גם מלות שופר על סדר הברכות, ואין חומר בשמיעת תפלת הש"ס ברה"ס יותר מבכל השנה, ודעת ריטב"א דתקיעות שעל סדר הברכות הן להמתקת התפלה כתקיעות של תעניות, ואמנם לאלו האומרים שאסור לדבר בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד משום הפסד הברכה משמע דיש בזה מורה דרבנן של שופר דרה"ס ומ"מ אין תקנתם לחייב כל יחיד לשמוע קול שופר אלא חובת האיבור היא וחוב על כל יחיד לכוון בעיר תפלת ש"ס בעשרה, אבל אינה חובה על היחיד בתקיעת שופר מדיון מלות שופר של רה"ס.

(ה) איתא בטוש"ע סי' נ"ה שאם התחיל הש"ס בעשרה ויאלו מקלגון גומר הש"ס ומקורו בירושלמי פ' הקורא עומד, ונראה דיש לתפלה זו דין תפלת אבור להוציא את היחיד השומע או לעם שבשדות, וברה"ס יס' לו דין חבר עיר ואומר מלכיות זכרונות שופרות ותוקעין על סדר הברכות, וראי' לזה מקה"ת באור"ח סימן קמ"ג ס"א דאם התחילו ב' גומרים כל ז' הקוראים [עיי"ש בבה"ל דבאשכול לא כתב כן] וע"כ דיש כאן דין איבור.

[והדבר מבואר יותר במרדכי פ' השותפין שכתב שאם יס' בכפר עשרה ואחד רוצה ללאת בימים נוראים כופין אותו ליטאר או לשכור אחר במקומו, אבל אם יס' עשרה בלעדו אין כופין אותו ולא חיישין ללמא יטטרך אחד ללאת וסיים ועוד דאפי' נכרך אחד ללאת אין כריך הש"ס לשחוק עד שיחזור כיון דהתחילו בעשרה כדאמר בירושלמי, והוצא באור"ח סי' נ"ה סכ"א, ואם איתא דמפסידין תקיעות דמעומד, אין כאן פטור זה].

במוסף, ונשאר קביעותו גם לדיון וכמו שפי' תו', ונראה דבשעת הגזרה לא היו תוקעין תקיעות דמיושב שהרי לא היו תוקעין קדם המוספין, ואע"ג דלדיון תוקעין מקדם תקיעות דמיושב, מ"מ אין משנין מקביעות חכמים ממוסף לשחרית, אבל מה שאנו תוקעין תקיעות דמיושב אין זה ביטול דברי ב"ד הראשון שלא תקנו בזה כלום אלא ממילא לא היו תוקעין קדם המוסף, אבל קביעות מוטבע התפלה של מוסף ב' ברכות שקבעו ב"ד הראשון אין לשנות, ומש"כ תו' דלפי' הירושלמי ניהא טפי ור"ל דלעולם שייך טעמא בירושלמי, היינו דראוי לקובעם במוסף, ומ"מ אין אנו חוששין לזה בתקיעות דמיושב בזמן שאין חשש מן המלכות, אבל במוסף אין משנין כיון דיש חשש מאורע שאירע אז.

ל"ג ב' רש"י ד"ה ומשך בשניה, שהיה כריך לעשות זו פשוטה שלאחריה מלכיות כו', אין כונת רש"י תקיעות שעל סדר הברכות דודאי אין לו תקיעה דזכרונות קדם ברכת זכרונות, ומשנתנו בתקיעות דמיושב או בתקיעות דיחיד, או בלא היה לו שופר עד אחר המוספין, אלא רש"י נקט לה כפי סדר התנא דאיידי בשעת גזירת המלכות והיו תוקעין תקיעות דאורייתא על סדר הברכות, והיו תוקעין ומריעין ותוקעין פ"א על מלכיות ופ"א על זכרונות ופעם אחת על שופרות שהרי לא היו נוהגין מנהג ר' אבהו, והלכך נקט רש"י תקיעה ראשונה בלשון מלכיות ושניה בלשון זכרונות שזו לשון קצרה, אבל כאן איירי שאינו תוקע על סדר הברכות, וכן מש"כ רש"י בסמוך תוקע ומריע ותוקע בשביל מלכיות כו' ר"ל בשביל שהי' ראוי לתקוע במלכיות אילו היה לו שופר ואפסר דבתקיעות דאורייתא קיימין, מיהו קושטא הוא דמקיים בזה גם תקיעות שעל סדר הברכות וכמש"כ לעיל שגם זה בא התנא לאשמעין.

(ג) ונראה לפי זה שאם התפללו תפלת מוסף בצבור ואין להם אפשרות להוריד ש"ס מפני איזו סיבה, כריכים לתקוע תקיעות דמעומד, למש"כ הב"ח סי' תקצ"ב, דעשרה שמתפללין בלחש הו' בכלל חבר עיר ואילו ידעו שלא יהי' להם ש"ס ראוי להם לשמוע על סדר הברכות וכמש"כ הערוך מנהג זה, ואע"ג דהר"ן כתב דהא דשאל ר"ג לחכמים למה ש"ס יורד היינו בשאר ימות השנה אבל ברה"ס לירד בשביל תקיעות ומשמע דעת הר"ן דעשרה המתפללים אינו בכלל חבר עיר, מ"מ לדינא יס' לנקוט כדברי הב"ח דברא"ש וריטב"א מבואר דשאלת ר"ג הוא ברה"ס ופירשו בשביל זה לרבנן הקהל מתפללין תשע, ומבואר דאפסר לתקוע על סדר הברכות גם בתפלת לחש ואפסר דגם הר"ן מודה בזה, אלא אחרי שאנו נוהגין שלא לתקוע בתפלת לחש דקשה לכיון שיהא כולן שוין וגם אין ידוע אם סימנו כולן, שפיר י"ל שש"ס יורד לפני התבה בשביל התקיעות ושפיר יס' כח ביד חכמים לתקן כן.

ואחרי שתפלת לחש של הקהל בכלל חבר עיר לשמוע על סדר הברכות, אם לא שמע על סדר הברכות יכולים לשמוע אחר התפלה שהרי אין הסדר מעכב.

המ"א שכתב דכן משמע בתמורה כו' אינו מדוקדק דולאי בגמ' לא אמרו אלא מו"א ש"ס לבטלה, אבל דרך הודאה לאו לבטלה הוא, ורשאי אדם לנסח תפלה ותהלה לו', ורק דרך ברכה שקבעו חכמים אסור לבטלה, ואין מקום לחלק בזה בדאורייתא.

ו) איתא בירושלמי פרק כיצד מזכירין ה"א, למצדך ברכה שאינה צריכה אומר ברוך שם כו', ויש לעי' בשלמא מזכיר שם שמים לבטלה, ודאי מתקן בזה שאומר ברוך שם, אבל מצדך ברכה שאינה צריכה נהי דאין כאן חיוב מ"מ שפיר יש בה הודאה, שהרי מצדך ומודה לו' על הלחם שברא בעולם וכיו"ב, ומה תיקון באמירתו ברוך שם יותר מזה שאמר ברוך שמו בתחלתו, וע"כ ז"ל דכיון למדרבנן אסרו ברכה שאינה צריכה, תקנו בזה להראות שזה אסור ולהחשיבו כמו"א שם שמים לבטלה, והר"מ כתב הא דירושלמי בפ"ד מהלכות ברכות ה"י במצדך ברכה שא"ל, וכתב כן בפ"י ב מהלכות שבעות ה"א, במזכיר שם שמים לבטלה, ומבואר בלשון הר"מ דמזכיר ש"ס ואומר אח"כ ברוך הוא ומהולל אין זה לבטלה וע"כ ז"ל דזה מותר מה"ת, דאי זה אסור מה"ת א"כ לא תיקון איסורו שהזכיר ש"ס לבטלה, ואין מקום לחלק בין אומר ברוך בסופו לאומר ברוך בתחלתו.

והא דאסמכו רבנן איסור ברכה שא"ל על ל"ת, אפשר דכל שם לבטלה יש בו גם משום ל"ת מדרבנן ואפשר דאיסור ברכה שא"ל אינו משום הזכרת השם אלא משום חסרון יראה שאין האדם ראוי לגשת אל הקדש תמיד אלא כפי מה שקבעו חכמים, והלכך לא סמכו חכמים איסורו על מקרא ליראה ד' דמני' ילפינן שם לבטלה, דהכא אפי' מצדך בכנוי אסור וכמ"כ הגרע"א בתשובה סי' כ"ה, מיהו אין זה מוכרע.

נראה לזכור השומעים מן הש"ס אם דלגו תיבות וענינים שלא שמעו, אם שמעו ענינים שיש בהם שבה ותהלות או שיש בהם תפלות ובקשות יש להם מזה שמה שמעו, ואע"ג שדלגו דברים שהן עיקר במטבע הברכה והמתפלל שדלגן אינו יורא בתפלתו, ויש בו איסור ברכה לבטלה, מ"מ השומע יש לו מזה שמה שמעו, דאיסור ברכה לבטלה אינו אלא מדרבנן כמ"כ חו' ר"ה ל"ג א' והר"א ש"פ קדושין סי' מ"ט, ועיקר שם לבטלה הוא דאורייתא כדאמר תמורה ג' ב', נדרים ז' ב', ח' ב', אלא כל שאומר דרך הודאה לו' אין איסור מה"ת אלא שחכמים קבעו בברכות גדרים שאין ראוי למסור הדבר לכל אדם שיזכיר השם בכל עת, וכדאמר ברכות ל"ג א' דהמצדך ברכה שא"ל עובר משום ל"ת, ואינו אלא מדרבנן, דכיון דיך בדבריו הודאה אע"ג דאינו חייב עכשיו בזה מ"מ הודאה היא ואינה לבטלה, אלא שחכמים אסרוה וסמכו איסורם על לא תשא, והלכך אם משנה ממטבע שטבעו חכמים ג"כ עבד איסורא, וממילא אין לו מזה, אבל שומע מפי הש"ס בדילוג כיון דלא עבד איסורא של שם שמים לבטלה יש לאוקמי' אדאורייתא ואית לי' שבר תפלה, והלכך יש לו ענין מלכיות זכרונות שופרות במקצת ששמע אף שלא שמע ממטבע שקבעו חכמים, ואפשר דכי שומע התקיעות על סדר הברכות יש לו מזה תקיעות דמעומד.

כתב המ"א סי' רט"ו סק"ו דלעת הר"מ פ"א מה' ברכות ה"ו, למצדך ברכה שא"ל דאורייתא, ואין זה מוכרח דהר"מ העתיק דברי הגמ', ואף שהוסיף שהוא כשבעות שוא להדגיש איסורו כתבו, וע"כ אין כאן ל"ת מה"ת שהרי כמו"א ש"ס לבטלה ג"כ לא עבר בל"ת מה"ת כדאמר תמורה ד' א' שאין בה אזהרה לאו, וגם לשון

סימן קלח

תקופות, ובמחזור הראשון של בריאת עולם שאנו חושבין אנו חושבין שנה אחת של תורה, נמצא דלא היו באמת רק י"ח שנה ולא היו במחזור זה רק ע"ב תקופות, ועיבורים אנו חושבים ז', ונמצא שבאמת היתה התקופה הראשונה שבראשית מחזור שני קדם למוולד, ובשביל זה ראוי היה לנכות מחשבון התקופות בזה שנת התקופה עודף על שנת המולד שהוא י' כ"א ר"ד, ולפיכך אנו חושבין התקופה לא מראשית השנה בתשרי אלא תקופת ניסן שלאחריו, וזוהי כבר השלמנו חצי שנה שהיה חסר בשביל שנת התורה, וחסר עוד חצי שנה, ולפיכך צריך להסיר ה' י' תרמ"ב מחצית עודף שנת התקופה על י"ב מולדות, וכ"ז היה אם באמת היו מתחילין התקופה והמולד יחד בראשית בריאתן, אבל באמת הקדימה החמה להקיף היקפה מהיקף הלכנה א' כ"ג, היינו יום וכ"ג שעות ולפיכך אנו מסירים עוד א' כ"ג עם ה' י' תרמ"ב ועולה ז"ט תרמ"ב.

ולפי דבריהם אנו קיי"ל כר"א בין לתקופה ובין למוולד, אלא בזה אנו קיי"ל כר"י דתקופה ראשונה של תשרי שנת היסוד לא היתה

לא ר"ה ח' א' תוד"ה לתקופות, וזה טעם למחשבי העיבור כו' שמסירים כו', ר"ל חשבון המולדות מתחשב כפי שארית של כל מחזור ומחזור ומצרפין כל השאריות, ומסירין את השבעות השלימות והמותר הנשאר מצרפין עם זהר"ד שהוא מולד ראשון, ועפ"ז ידענו יום המולד אחרי שהחשב יודע יום שהוא עומד כמה הוא בחדש, לפי שאין ספק המולד רק בימים ולא בשבעות, וכל שיועד באיזה יום בשבוע יהיה המולד לא יסופק באיזה שבוע, אבל חשבון התקופות לא ירא עד שיחשב כל מספר הימים מתקופה הא' עד יום שעומד בו החושב, ולפיכך מצאו קיצור החשבון לחשוב מותר התקופה על המולד במחזור י"ט שנה, ומצאו שעה ותפ"ה חלקים, ומצרפין כל השעות וחלקים וכמה שעולה הן האיחור של התקופה על המולד, אלא שמסירין ז"ט תרמ"ב מקדם, והנשאר אח"כ הוא האיחור של התקופה על המולד, ולא נחבאר טעם הסרה הזאת, ופירשו הו' דטעמו משום דאנו עושים ז' עיבורים בכל מחזור כדי להשלים את שנות הלכנה לשנות החמה, ונמצא דז' פעמים י"ג מולדות וי"ב פעמים י"ב מולדות משחזין עם ע"ו

והמולד בט' תרמ"ב וע"כ דנתלה הלכנה באופן להפגשה עם החמה היתה ט' תרמ"ב, וזה גורם להקדים זמן התקופה ממולד ראשון ט' תרמ"ב, וא"כ כניסה בטלה רק ז' ימים.

ואנן קיי"ל כר"א ולפיכך אנו מונין תקופת ניסן בתחלת הלילה, והא' למונין לתקופה מניסן ע"י בהגר"א שם טעמים, ויש להוסיף טעם למש"כ המפרש פ"ט ה"ג שהשעה תפ"ה חלקים כבר נתקבץ לימים אלא שעד שתוחזר רא"י בישראל לא יפסיד הדבר, והנה הרוחנו במה שאנו מקדימים ז"ט תרמ"ב כנגד שעה תפ"ה המתקבץ שאילו התחלנו מתש"י לא היינו עושין ב"ח שנים שבע מעוברות והשתא עשינו ב"ח שנים ראשונות ז' מעוברות, וע"י בספר עתים לבניה מאמר י"ב דעד מחזור רכ"ח עולה השעה ותפ"ה ליותר מ"ז ימים ובנכיון ז"ט תרמ"ב לא נשארו רק עשרה ימים. [א"ה, ע"י לק' סק"ח].

ג) בבהגר"א חו"מ סימן ס"ז כתב לפרש דעת חו' והרא"ש שלא איחרו שנת השמיטה משום בהר"ד דתורה דס"ל דבאמת שנות בריאת העולם שבידנו הוא משנת אדם הראשון והא' דמתחילין בהר"ד דקיי"ל כר"י בראשית רבה פ' כ"ה דלא שימשו המזלות בשנת המצול וחסר לנו שנה ולפיכך הקדמנו למחשב בהר"ד שזה מותר שנת הלכנה ד"ח תתע"ו מבהר"ד עד וי"ד, וכן הא' דמנכין ז"ט תרמ"ב משום שעד ניסן י"ט שנה ומחלה, ותחת שנת המצול שצריך לנכות הכנסנו ו' חדשים מתש"י עד ניסן וחסר לנו רק ו' חדשים שהן ב' תקופות שיותר החמה על הלכנה בהן ה' ימים י' שעות תרמ"ב, ומשתהו הדבר כמו לחשבון הרמב"ם.

ונראה לדעת הרמב"ם קיי"ל כר"א דשמשו א"י לכו"ע סבבו תנועתם אלא שלא פעלו על הארץ וכדאמר ר"י במדרש שם שמשו אלא שלא היה ראוינו ניכר.

ולדעת הגר"א י"ט לע"י לר"א במדרש שם דסבר שמשו איך נתישב המולד והתקופה וי"ל דנחלקו במספר השנים ולר"א מנין ברי"ע מוקדם שנה אחת, אבל לא יתכן לומר כן שהרי כל המנין עד חורבן בית שני המנין מוכרע כדאמר ע"ז ט' ב' ור"א ור"י היו בזמן חורבן הבית, וי"ל דלר"א אה"י דאין התחלת החשבון מבהר"ד אלא מו"ד, והא' דמנכין ז"ט תרמ"ב ס"ל לר"א דכשנתלה השמש לא נתלה בתחלת טלה אלא חוד טלה עד שבעת המולד כבר נמצאה החמה חוד טלה כמהלכה בז"ט תרמ"ב.

ולדעת הר"מ דאנו מונין שנת התורה וס"ל דשמשו י"ט לע"י לר"י דלא שמשו תקשה ל"י מולד דידן, וי"ל דסבר דמולד ניסן ראשון היה ביום א' י"ח שעות תל"ח והלכך כשחושבין בהר"ד למולד תש"י של תורה משתהו כשחושבין שנת המצול עם אי"ח תל"ח של מולד ניסן כשאין חושבין שנת המצול, והתקופה קדמה למולד ז"ט תרמ"ב, ומיהו יותר נראה לכו"ע סבבו אלא שלא פעלו פעולתן.

ד) במה שהקשו על תקופת שמואל שאינה בדקדוק י"ל דמצינו כיו"צ בריבוע יותר על העיגול ובאלכסונוא תרי חומשא דזהו בכלל שיעורין ונתנה ההלכה לחשוב בקירוב שלא נתנו המזאת אלא לרף

בתחלת ליל ד' אלא בסוף ג' שעות ביום, ולא מטעמי דרבי יהושע דבניסן נברא העולם, אלא לא התחילה החמה הקפתה בתחלת ליל ד' אלא בסוף ג' שעות ביום.

אבל דעת רש"י ז"ל לקמן י"ב א' דקיי"ל כר"י בין לתקופה ובין למולד ובניסן נברא העולם, אלא דמולד ראשון היה ביום ד' ט' תרמ"ב, ואין אנו יודעין סיבת הדבר אלא קבלה בידנו כן, וי"ל לפ"ז הא' דמסירין מחשבון התקופות ז"ט תרמ"ב משום נזיפות הלכנה ז' ימים מעל"ע והתחילה היקפה ביום ד' שבת שני' לבריאת עולם, ומאז הותחל מנין שנות עולם, ונמצא דקדמה החמה להקף ז"ט תרמ"ב ללכנה, ובזה ניחא דל"ק קושית חו' איך יתכן פלוגתת ר"א ור"י במולד ב' ימים הלא אפשר לבד, ולפרש"י דאמת ליכא פלוגתא במולד.

ולפי' חו' י"ט לע"י בזה דהרואה חמה בתקופתה ברכות נ"ט ב', דלא יתכן אלא לר"י דבאמת היתה תקופת ניסן ראשונה בתחלת ליל ד' וי"ע.

עוד י"ט לע"י לפי' חו' הא' דכתבו דמנין שנות עולם שאנו חושבין הוא עם שנת התורה, דלכאורה אנו מונין שנות אדם הראשון וכל שנות עשרה דורות שמאדם עד נח, ועשרה דורות שמנח עד אברהם, ושנות יצחק ויעקב ושנות ד' מאות שנה מלידת יצחק עד יציאת מצרים ושנות שמיציאת מצרים עד בנין שלמה ושנות מקדש ראשון וגלות בבל ושנות בית שני ושנות הגלות, ובכל אלה לא נכנס שנת התורה דהא' לא שייך למחשב שנת תורה לשנות חיי אדם, ואמנם כונתם דהמנין לבריאת העולם שאנו מונין הוא מוקדם שנה אחת משנות הדורות שאמרו בע"ז ט' א' וכו"ה בר"מ הלכות שמיטה פ"י, ובתו' י"ב א' ס"ל כפרש"י להלכה כר"י, וכו"ה בתו' לקמן כ"ז א' ד"ה כמאן. [א"ה, ע"י לק' סק"ח].

ב) בתו' ר"ה ח' ב' נתקשו במה נחלקו ר"א ור"י אי נברא העולם בניסן או בתש"י הלא אפשר לבד, והגר"א חו"מ סי' תקפ"א כתב דאין נפקותא במנינות ונראה דר"ל דכיון דבזמן ר"א ור"י נמצא המולד והתקופה על חשבון שמואל ראשון בהר"ד בשנת התורה ומולד של אדה"ר וי"ד, ותקופת תש"י של אדה"ר ביום ד' ט' שעות, לא נחלקו על אמתת המולד והתקופה בזמנם, אלא שנחלקו בטעם החשבון דר"א סבר דתש"י נברא העולם וכו"ה האמת להתקופה היתה ביום ד' ט' שעות ונתלה השמש בתחלת ליל ד' במזל בתולה כדי מהלך ט' שעות ואז נכנסה החמה לראש מאזנים וזו תקופת תש"י כמ"כ הר"מ פ"ט מהלכות קה"ח ה"ג, א"י שנתלה בראש מאזנים והתחילה תנועתה בט' שעות כמ"כ המפרש שם.

ור"י סבר דבניסן נברא העולם והיה המולד ד"ט תרמ"ב ומולד תש"י שלאחריו וי"ד [וכ"כ רש"י ר"ה י"ב א' ד"ה חכמין] ותקופת ניסן היתה ז"ט תרמ"ב קדם שנברא העולם ר"ל שנתלה השמש בתחלת ליל ד' ערך ח' מעלות במזל טלה כדי מהלכה בז"ט תרמ"ב. [נ"ב א"ל רק ז' ימים, דהרי תקופת ניסן בתחלת ד'

שבמחזור יש ז' עיבורים גו"ח אלז"ט אין הדבר מדוקדק שאין ז' עיבורים חיוב ב"ט שנה אלא רשות להקדים את העיבור ולאחריו ובזמן שקדשו ע"פ רא"י יש הלכה קבועה בדברים המארכין לעבר ולא יכנו בגו"ח אלז"ט, וקדם מתן תורה במדרשו של שם ועבר ובני לוי במארכים שקיימו התורה ע"פ סודות הפנימיות שאין ההלכות הקבועות שלאחר מ"ת נוהגות בהן ודאי אין לנו שום מצוה לדעת שנים המעוברות והפשוטות ולא החדשים המלאים והחסרים.

וראיתי בספרים שהביאו מפרקי דר"א דכתוב שם לעבר גו"ח אלז"ט, ובדאי אין כונת הדברים על הסנהדרין הדנין על כל שנה ושנה דא"כ בטלה כל הסוגיא בסנהדרין י"א בהלכות עיבור השנה ומעולם לא הוזכר בגמ' מענין גו"ח אלז"ט, אלא כונת הדברים לענין קביעות לוח כהא דעשה הלל, וגם לא לעיכובא נאמר אלא השנים האלו יותר ראויות לעיבור לאיזה טעם שידעו חכמים, אבל אינו ענין לא לשנים שקדם מ"ת ולא לאחר מ"ת.

(ו) ב"ע פ"ד איתא אר"א והלא מתחלת ברייתו של עולם ימי החמה יתירים על ימות הלבנה י"א יום שנבראו מלאין ט"ו לא מהן ד' לפניו מיכן הרי י"א א"ל וכיון שעברה עבור ראשון הגיעה לבנה לחמה א"ל חזרת היא ומשיבה, ונראה לפרש דלא בא ר"א להוכיח על אמתת יתרון י"א יום דא"כ לא הוכיח כלום, דערבא ערבא צריך ועוד דלא יתכן תשובת חזיריו וכיון שעברה עיבור ראשון כו' [וסימן ליתרון י"א אמר רשב"ג בסמוך] אלא כלפי שאמרו מגלה ה' א' שאין מונין ימים לשנים והכא חדשו דמשפט אנשי המבול היתה שנת חמה בא ר"א לומר דשנת חמה הוא ג"כ דבר הנמצא וקיים ופעמים שעושין ע"פ שנת החמה ואמר דאע"ג דכל היתרונות מצליעין בעיבור מ"מ אין זה אלא למאות הקידוש והעיבור והמאות התלויות בזמן מן הזמנים, אבל לא נמנע הדבר לענין עונש לקובעו לשנת חמה תקציב ענשן, וסומכו בסברא שהרי שנה ראשונה שהיתה התקופה דט"ו והמולד וי"ד והיה יתרון החמה מקצתו קדם שנת הלבנה ומקצתו לאחריה והיתרון שלפניה אין מצליעין לעולם בשנת הלבנה וא"כ ראוי למחשב שנת חמה לעצמה, וזהא דאמר שנבראו מלאין ט"ו ר"ל אם תחשוב י"א יום אחרי שנת הלבנה יגיע היתרון עד ט"ו יום ולא עד בכלל שהרי יש יתרון ג' ימים קדם שנת הלבנה [וחשיב מקצת יום ד' ומקצת יום ו' וה' שלם והא דאמר ד' היינו עד ד' וכלפי שאמר ט"ו אמר ד' לא מהן ד' ר"ל ג' שהוא עד ד' והסירו מ"א שלאחריו כיון שהתחיל שנת החמה מקדם הרי נגמרה קדם ונשתייר י"א יתרון הקדום והמאוחר], וא"ל כיון שעברה עיבור ראשון כו' ר"ל וכיון דיך עיבור לקבץ את היתרונות לחדש אין ראוי לחשוב שנת חמה לענין לעצמו והרי גם בשנה ראשונה הצליעו מקצת היתרון בשנות הלבנה וא"כ אין ראוי לחשוב לשנה ארוכה של חמה א"ל והלא חזרת ומשיבה ר"ל וכיון שהוא ענין תמידי ששנת החמה יש לו יתרון לשעתו הוא שנה לעצמה.

הבריות ולדקדק בראיותיו ית' לקבלת מלכותו ית' וגם לקיום חכמת התורה הכלולה בכל דיני המורה ולסוד הפנימיות ולכל הגי' אינו מפסיד אם הקביעות של גבולי הצמאם יהי' בקירוב כדי שיוכלו לקיים מצוות המעשיות אף חלושי הדעת.

ואפשר שקבעו לחשוב מחזורות של י"ט שנה ולא חשו לשעה תפ"ה חלקים כדי לצמאם החשבון שבאמת יש בתקופת שמואל מותר וכשמיסרין המותר לא יותרו השעה ותפ"ה חלקים וכמש"כ המפרש.

ולע דתקופת שמואל היא מכלל התורה וכן כ"ט י"ב תש"ג הנאמר בגמ' היא תורה וכל תורה שבגמ' היא התגלות תורה שבע"פ שנתגלה ע"י חכמי הגמ' וכמו שאמרו ע"ז ט' א' ב' אלפים תורה ואמרו ב"מ פ"ו א' רבי ור"נ סוף משנה רבינא ור"א סוף הוראה, ופעם היו דבריהם בקבלה ממך איש מפי איש ופעם שזכו ברוח קדשם בדקדוק התורה שבכתב והמשנה שבידם להחזיר הנשכחות וכמו שאמרו ביר' דבר שמסרו עצמם החכמים עליהם זכו להם כנתינתן מסיני [ומש"כ בספר עתים לצינה דשמואל לקח שיטה ישנה של התוכנים וכן י"ב תש"ג לא נולד בב"א הם מהכזבים שהיאר מחבצן וכעין ינרא דע"ז ואם כי המחבר היה יר"א אבל שגה וחסד שמואל לומר כן ועבד את המינות בשוגג] ונתנו כולן מסיני להתנהג בהן כמה שאנו נוהגין אמנם לענין להכחיש העדים המעידים על ראיית הלבנה מסרו להם סוד העיבור שהיה בדקדוק ממך והיתה החכמה גנוזה אצל חכמים, והיינו שכתב המפרש דתקופת שמואל בפרהסיא ושל ר"א בצנעא, ואין מסורה בטובה בתקופת ר"א אבל אנו בטוחים על תקופה שני' שהיתה מסורה ביד החכמים ואפשר שנתמרה בידינו כמה שמתייחס לתקופת ר"א, וכתבו שאיננה מתאימה עם המופתים בזמנינו, אבל היתה מבטחת את חיבור העדים בזמן שהיה קדוש החדש, ולע"ל החכמים יתקנו ויחקרו את העדים לפי הדקדוק שאין כאן ההלכה מההלכות אלא דקדוק דרישה וחקירה של העדים המוטל על סנהדרין מקבלי עדות החדש.

(ה) בספר ע"ל הביא קו' רד"ל בהא דאיתא בפרקי דר"א דינא"מ היתה ביום ה' בשבת ב"א תמ"ח י"ז למחזור, ואינו אלא ט"ז וכתב המחבר שבאמת הוא ט"ס אבל לא כמ"ס הרד"ל להגיה ט"ז אלא צריך להגיה י"ח דהמחזורים מתחילין משנת התורה וגם שנת המבול עולה במחזור ואינו עולה לחשבון שאנו מחשבים משנת היצירה, ואינו אמת דשנת המבול עולה ואילו לא נמנה נמצא שביעית מאוחר שנה אחת וזה לא אמרה אדם וקרא כתיב ויהי באחת ויש מאות שנה וגו' ע"י ר"ה י' ב', וא"כ הגי' י"ז אמת בלי שום הגה', אמנם מלד אחר יש להגיה י"ח כלפי החשבון ע"ז ט' א' משמע דתמ"ח עד שנת מ"ת ושנת מ"ת כבר הוא תמ"ט ומ"מ א"ל להגיה לאפשר דעשו מחזורים מוי"ד שהרי אין המחזורים בהתחלת בהר"ד חיובי רק הסכמת חכמים ושאפ"י יש לכון החשבון בהתחלת וי"ד וכך ה' התנא חושב, ובענין המולדות שהאריך שם ע"פ היסוד

את התקופה ה' ו' תרמ"ב שלא כאמתתה, ולפיכך חנו משליכין ז"ט תרמ"ב כמו שעולה יחד א' כ"ג וה' י' תרמ"ב, ולר"א כשנתלה הלכנה בתחלת ד' נתלה במזל בתולה כדי היולך ט"ו שעות למאזנים, או ששהתה בתנועתה ממערב למזרח עד ט"ו שעות [ובחזו"א שבת סי' ל' סק"א וא"ה, הוצא לעיל סק"ב] טעות מש"כ שם שנכנסה לטלה ונתלה בדגים].

ולר"י דניסון נכרא העולם מולד ניסן היה ביום ד' ט' תרמ"ב והשמש נתלה בתחלת ד' ונתלה בטלה כדי מהלך ז"ט תרמ"ב, א"נ נתלה בתחלת הלילה ואיחרה תנועתה כדי ז"ט תרמ"ב, והשתחו החשבונו לר"א ולר"י.

והא' לראמרו ברכות נ"ט ב' למזכר על החמה כשהתקופה של ניסן נופלת בתחלת ליל ד', היינו ע"כ כר"י דניסון נכרא העולם ואע"ג להתחילה הקפתה כדי ז"ט תרמ"ב תוך טלה, מ"מ תליית החמה היתה בתחלת ליל ד' ולזכרון תחלתה לתחלת ליל ד' מזכרינו, מיהו בר"מ פ"י מהלכות ברכות הי"ח כתב כשהיה הלכנה בתחלת מזל טלה, בתחלת החדש מזכר, מבואר שהיה המולד הראשון בתחלת מזל טלה, ואם נתלה החמה תוך מזל טלה ז"ט תרמ"ב א"כ לא היתה הלכנה במולד הראשון בתחלת טלה, וא"ל דנתלה בתחלת טלה אלא איחרה תנועתה, ומיהו אחתי לא היה המולד בתחלת הלילה אלא אחרי ט' תרמ"ב ומ"מ מקרי תחלת טלה וז"ע.

ותחלת הלילה המזכר כאן היינו תחלת הלילה בירושלים כמ"כ לעיל סק"ז.

(ז) ר"מ פי"א מה' קדוש החדש הי"ז כתב חשבון הראי' בירושלים וסביבותיה ולמדנו דהא לחשבינן תקופה ראשונה שהיתה חמה בראש טלה בתחלת ליל ד' היינו הימים והלילות של ירושלים [דהא השקיעות והזריחות משתנות עד יום שלם ולריד לדעת המקום שתלינו עליו את החשבון] וז"ל דהחמה נתלה ז' מעלות מירושלים למערב והיה בירושלים תחלת הלילה וכשהלכה החמה עוד ק"פ מעלות והיתה ז' מעלות ממזרח ירושלים התחיל היום בירושלים וזה בין למ"ד דניסון נכרא ובין למ"ד בתשרי, אלא דלמ"ד בתשרי לא נכנסה החמה לטלה עד ג' שעות על היום.

ולפ"ז אם נחשוב היום מא"י וכל מעלה ומעלה למערב יתאחר התחלתו ונניח חשבון זה בכל הש"ס מעלות עד שנקוב לא"י למזרח, יהי' התחלת יום שבת ליושבי מזרח ירושלים בשעה שהיא התחלת יום ראשון בירושלים וזה נסתר מן הגמ' ר"ה כ' א' בסים תבטילא דבבלאי כו' אלמא דבבל וא"י זמין יוה"כ ביום אחד אע"ג דבבל למזרח ירושלים, וכבר פי' הרז"ה ר"ה כ' ב' דהתחלת היום בתחלת הישוב במזרח וסמכו על המקרא והנה וגו' בא מדרך הקדים וגו' ומקרא המזרח עד א"י מקדים ומא"י עד סוף יום האוקינוס מאחר והאיחור י"ח שעות וההקדם ו' שעות וכ"כ הכוזרי, [עני' קוני' י"ח שעות (לעיל סי' ס"ד) באורד].

(ח) בענין השתוות החשבון של התקופות והמולדות לר"א ור"י והוצא לעיל ס"ק א' ב"ן יש לקיים שיטת רש"י ותוספות דשניהם אמת, ולר"א דנכרא העולם בתשרי ומולדו וי"ד והתקופה קדמה א' כ"ג, ואנו מתחילים חשבונו מניסן דתוהו שזה אינו אמת ואחרנו

סימן קלט

בגלות בבל מונין ז' ז' ואין מונין יובל שאין קדושת יובל כלל כיון שבטלה קדושת הארץ והיא א"י כחול"ל, ובזה יש לפרש שיטת הגאונים דלאחר החורבן מונין ז' ז' ואין מונין יובל [ואף דקיי"ל כרבנן דשנת היובל אינו עולה] וכסוגיא דע"ז ט' ב', דקיי"ל כרבנן דר"י יצמות פ"ב א' ב' דקדושה שני' נמי לא קלע"ל, והלכך בטלה קדושת יובל לגמרי, וחושבין שמיטה לענין כספים ז' ז', וואפסקר שזו כונת הר"מ בתשובה שהביא בכ"מ פ"י ה"ה, אלא שיש בה ט"ס וא"ל וחושבנא דילי' אליבא דמ"ד עזרא קידש כו' ואזיל מימרא קמא דאמרי כו' אליבא דמ"ד עזרא לא קידש כו', מיהו לפ"ז ע"כ דעת הגאונים דקיי"ל לא קלע"ל, ואין כן דעת הר"מ, ובתשובה שם סיים הר"מ דבגמ' אזלא כמ"ד לא קדש ומשמע דר"ל לא קדש עזרא אלא ק"ר קיימת וא"כ לא נתישבו דברי הגאונים ואפסקר להגיה לא קדשה אבל אין כן דעת רבנו וז"ע, ואף את"ל דהלכה כרבי דהשמטת כספים בזה"ז נמי דרבנן, מ"מ תיקנו חכמים למנות ז' ז' בין לענין כספים בין לענין שמיטת קרקע כיון דקדושת יובל בטלה אין ראוי להפסיק בשנת היובל ועבדינן כמו לרבנן בשמיטת כספים, ויש מקום לומר דאפי' את"ל דהלכה כר"י דקדושה שני' קלע"ל מ"מ לענין יובל לא קלע"ל כיון דעיקר היובל א"א לנהוג

(א) ערכין י"ג א' תוד"ה הנך, בתו' לעיל ד"ה הנך, מבואר דנחלקו ר"י ורבנן אי הפסיקו את המנין בגלות שני המטות וחזי וחזרו במנין החדש כדאדרינהו עזרא, או שהיה המנין הראשון קיים דר"י סבר דהפסיקו המנין והוכרח לומר כן דלכ"כ לא מש"ל י"ד שנה אחר החורבן יובל ולרבנן לא הפסיקו ומנו יובלות לקדש שמיטין, והנה קשיא להו כאן לרבנן למה לא מנו יובלות גם בגלות בבל כדי לקדש שמיטין, ותיורו משום שלא נהג שביעית וקשיא להו הא נהג שביעית לענין כספים, ונראה דעיקר ילפותא מקרא דלכל יושביה הוא שאין ראוי לקדש ליובל אלא בזמן שכל יושביה עליה דיוכל עיקרו בקידוש וכדאמר ר"ה ט' ב' יכול אע"פ שלא שלחו כו' וחכ"א שלשתן מעכבות זו, וס"ל לרבנן דנהי שאינו ראוי לקידוש מ"מ לענין מנין קדושת יובל עליו ואינו עולה למנין כמו בעצרו ולא קדשוהו דמ"מ הוא קדוש לענין שאינו מן המנין, והלכך בראותן השנים שגלו ולא היו כל יושביה עליה מנו יובל לקדש שמיטין, וכן כשעלה עזרא קידש לענין יובל כדאמר לק' ל"ב ב' אע"פ שאין מאות היובל נוהגות מ"מ קדושת היובל אית' לענין המנין, אבל בגלות בבל כיון שבטלה קדושה בטלה קדושת יובל לגמרי והלכך לרבנן דרבי גיטין ל"ו א' דשמיטת כספים נוהג מה"ת בזה"ז וה"ה

נמנה בשנות השמיטה לעזרה קדש הארץ אף לענין יובל, אבל לאחר חורבן פקעה קדושת יובל לגמרי ולענין מנין לחוד לא קדשה לע"ל ולאע"ג דבזמן הבית קדשה למנין לחוד התם משום שקווי שיחזרו כל ישראל ויחזור יובל למקומו והלכך קידש הארץ לקדושת יובל וממילא אף שלא חזרו היתה קדושת היובל קיימת לענין מנין אבל לא קדשה לזמן הגלות כיון שאין נפקותא בקדושתה אלא לענין מנין והלכך לאחר חורבן מונין ז' ז', וכן בגלות צבל מנו לענין שמיטת כספים ז' ז' כיון דבארץ לא היה קדושת יובל כלל, וסוגיא דערכין י"ב ב' קימת ובר"א דהני שית שנין עד דסליק עזרא לא קחשיב.

ולתאמור נחא הא דפסקה הר"מ בפ"ב הי"ד ט"ו דלענין בתי ע"ה לא קדשה לע"ל ולכאורה כיון דק"ש קימת בארץ למה קדושת בתי ע"ה בטלה ואי לירושלים מדמינן להו להוי ק"ר קימת וכבר השיג בזה הר"א וי"ל דדעת הר"מ דלענין בתי ע"ה קיי"ל כמ"ד לא קלע"ל כיון דק"ר בטלה לענין יובל דהא קדושת הארץ בטלה וממילא אין ראוי לקיים קדושת בתי ע"ה לשעתה שאין נפקותא בקדושתן שאין דין בתי ע"ה נהוגות בזמן שאין יובל אף אם יהיו מקודשים, והלכך לא קדשו לע"ל לקדושה לחוד וכיון דבזמן החורבן אינן ראויין לקדשן פקע קדושתיהו ולכשיבנה בית שני צריכים קידוש וכן עזרא קידשן לשעתן אולי ישובו כל ישראל אבל כשחזר בשני פקע קדושתן ולא קדשן לע"ל, שאף אם ישובו ישראל קדם הגאולה אין היובל חוזר דבעינן שיהא כל אחד מכיר בשלו וחלוקה ראשונה בטלה ולעתיד צריך חלוקה חדשה כדאמר ב"ב קכ"ב א'.

ואע"ג דאיכא למ"ד ערכין ל"ב ב' דקדשן לע"ל מ"מ אנו לדינא נקטינן כמ"ד לא קדשה לע"ל א"נ מ"ד קדשה לע"ל סבר דקדושת הארץ ג"כ לא בטלה ואם ישובו ישראל לארץ אף קדם גאולתן ישוב דין יובל והלכך ראוי גם לקיים קדושת בתי ע"ה.

ומטעם זה קדשו הארץ לע"ל לענין תרומה"ע אע"ג דלדעת הר"מ בעינן ביאת כולכם מ"מ ראוי לקדש דאם יבואו רוב ישראל טרם שישובו מלך ונביא וסנהדרין נמי יתחייבו בתרומה"ע דלא בעינן שיהא כל אחד מכיר בשלו, אלא ביאת כולם.

ערכין ל"ב א' כגון קרנה הישנה כו' וכן כיו"ב בגמ' איכא פלוגתא איכא למ"ד אלו קדשם כשעלו מן הגולה והראשונות בטלה קדושתן ומשמע דליכא רק הני דמני ואיכא למ"ד דאלו נתברר לחכמים שמנו ואם יתברר בעוד עירות שהן מוקפות מימות יב"נ נמי קדשי דק"ר לא בטלה, ומשנתנו אפשר לפרש לכו"ע והא דקתני וכיו"ב היינו שכל שהיו מוקפות מימות יב"נ ראוי לקדשם ועיקר דינא דבתי ע"ה קתני דלריך מימות יב"נ והזכיר אותן שקדשו.

והא דפריך בגמ' מאי קאמר ופרש"י ותו' וכי אין יותר לכו"ע פריך דהא איכא קרנה ואינך דחשיב במתנ' ואם בא לפרש היכן הם

אחר חורבן אין קדושתו אלא לזמנו, ויתישב מנין הגאונים אף לשיטת הסוברין דקיי"ל ק"ש קידשה לע"ל, ואפשר דסוגיא דערכין כרבנן אבל לרבי שאם אין יובל אין שמיטה, הדרינן לומר כיון שאין שמיטה אין יובל אף לענין מנין שאינו קדוש כלל.

ב) והא דס"ל לר"י דבימי הגלות עד דלהדרינהו עזרא לא נכנס בכלל החשבון וכדלהדרינהו התחילו בזמנן חדש הוא אפי' לרבנן דרבי דנהגו שמיטין באותן השנים דמ"מ כיון דלהדרינהו וחזרה קדושת יובל נפסק המנין שאין השנים הקדמוניות עולות ליובל ואין ראוי למנות ב' מנינים אחת לשמיטות ואחת ליובל והוכרח להתחיל מנין חדש.

ב) למס"כ לעיל זכינו בו דברים לפרש תשובת הר"מ שהביא הכ"מ והוא דהא דאמר ערכין ל"ב ב' מנו יובלות לקדש שמיטין אינו אלא אי סברין דק"ר ל"ק לע"ל ועזרא קידש ואז שפיר קידש אף ע"מ שאם לא יהיו כל יושביה עליה יוקדש יובל מיהא לענין שלא יעלה למנין שנות השמיטות, אבל אי ק"ר קלע"ל ועזרא לא היה יכול לקדש משום דחסר ל' אור"ת כדאמר שבעות ט"ז א', אז אמרינן דלא קדשו לע"ל אלא במידי דנהוג ע"מ הקדושה כמו קדושת הארץ לענין תרומה"ע וקדושת המקדש להקריב אע"פ שאין בית אבל לענין יובל כיון שאין ע"מ היובל משום שאין כל יושביה עליה לא נמשכה קדושת היובל קדושה קליפתא לענין שלא יעלה לשנות השמיטות והלכך בזמן גלות צבל וכל זמן בית שני ואחר חורבן מונין ז' ז' והנה סוגיא דערכין י"ב ב' דק"ר של יהושע בטלה דהא ר"י אמר לה שם ור"י הכי תני בס"ע דקדושת יהושע בטלה וכדאמר יצמות פ"ב ב' והלכך ס"ל בגמ' שם דבזמן עזרא הותחל מנין חדש שהרי בזמן גלות צבל פקעה קדושת הארץ לגמרי ועזרא קידש וגם סבר שם דבבית שני לא היה שנת יובל עולה לשנות השמיטה אע"ג דלא נהוג עיקר היובל, והא דהוי סבר דשית שני עד דאחא עזרא סלקא למנינא אע"ג דק"ר בטלה ל"ל דהוי סבר דזרובבל ונביאים קדשו את הארץ קדם שבה עזרא.

והנה כל זה אינו לדינא דאנו קיי"ל דק"ר של יהושע לא בטלה וכמ"ד ערכין ל"ב ב' דבתי ע"ה קדשי מימות יהושע וכדקיי"ל אף שאין לו חומה עכשו וכר"ה שבעות ט"ז א' דעזרא לא קידש וא"כ בין בגלות צבל ובין בבית שני ובין לאחר החורבן מנין שמיטות ולא יובלות שאין קדושת יובל לענין מנין כמו שאין יובל לדיני היובל וא"כ החשבון מכוון שבמוצאי שביעית חרב הבית ואף לרבנן דר"י וא"ל למאי דק"ר ערכין י"ב ב' ולדעת זו אין חילוק בין קדושת הארץ לקדושת ירושלים ומקדש.

ולאמנם הר"מ בחיבורו נטה במהקצת מזה והוא דיך חילוק בין קדושת הארץ למקדש וירושלים וקדושת הארץ בטלה בחורבן הראשון וכמו שאמר ר"י יצמות פ"ב ב' אבל קדושת מקדש וירושלים לא בטלה קדושה של שלמה, והא דאמר שבעות ט"ז א' דעזרא לא מצי קדיש אינו אלא קדושת מקדש אבל קדושת ארץ שפיר מצי עזרא לקדש והלכך בבית שני קדיש יובל לענין שאינו

לחיתא בם"ע והוצא בם"י עזרא ב' ס"ד דפרטון אי אתה מוצא
אלא שלשים אלף אלא שעלו משאר שבטים, ומיהו משמע בגמ'
לחותן שעלו לא היו מכל השבטים כולן או שהיו מקצת מהן
מוזלעין בתוך שבט אחר, דלכ"כ מאי פריך ערכין ל"ב ב' השתא
משגלה שבט ראובן כו', ומאי קל וחומר הוא אדברה עזרא עדיף
שהיו עמו כל י"ב שבטים, אלא ע"כ קים ל' שלא היו מכל
השבטים מיוחדין במקומן, וכן היה המקרא מספר שהיו מכל
השבטים כיון שזה יסוד לחיוב יוצל ושאר מאות התלויות בו, אמנם
ל' התו' קשה לכוונת דלכ"כ אתקפתא גמורה היא לדבריהם, והא
דהתקין הלל שיהא חולש את מעותיו ללשכה, פי' רמב"ן שם שנהגו
בדיון בתי ערי חומה בבית שני מדרבנן, ולפ"ז יס' לפרש דקדשו בתי
ערי חומה כדי שנהגו במלוותיה מדרבנן, ועוד נראה דלע"ג דאין
יוצל נוהג ואין בתי ערי חומה נוהגין, מ"מ אין זה מעכב בקדושה
ואם יסובו כל ישראל אח"כ א"כ למיהדר ולקדשניהו, והלכך קדשו
לבתי ערי חומה בתקוותם שישבו כל ישראל, ובגמ' לא פריך אלא
בהא דתנא דמנו יוצלות דיוצל לא נהגו אפילו מדרביהם.

(ד) ערכין ל"ג א' תוד"ה אלא, וי"ל דנוכל למצוא אותן עבדים
שהיו להם קדם שגלו כו', ל"ע שהרי משגלו שבט ראובן וגד עד
שהחזירין מאה ותשע שנה, שהרי בשנת י"ב לאחז גלו כמש"כ רש"י
מ"ב י"א א', ונמצא ה' שנה לאחז כ"ט חזקיהו נ"ה של מנשה ב' של
אמון י"ח של יאשיהו הרי ק"ט, וכשהיה נרצע כבר היה לא פחות
מ"ט א"כ כבר היה בן ק"ל שנה, ועוד דק"ט שנה קדם שהחזירין
ירמיה' היתה שנת מ"א ליוצל שהרי שנה שהחזירין התחיל היוצל
האחרון, וא"כ היה העבד שכבר היה זמנו ללאת דיוצל קדם שגלו
בני ראובן עכשיו בן קע"א שנה, וע"כ ל"ל שבין כל ישראל היו
נמצאים נרצעים שהיו מאריכים ימיהם ועליהם הוכיחם ירמיה',
ול"ל דהיו מועטים אותן שלא שלחו דאם היו רובן הלא קי"ל ר"ה
ט' ב' דכולם מעבדים וכיון שלא שלחו לא נהג יוצל, וכיון שעבר
שנת היוצל כבר בטל דין יוצל.

(ה) בחשבון השמיטה דעת רש"י ע"ז ט' ב' כפי שפירשו הרא"ש
שם דלמסקנא קי"ל דהבית חרב בשנת ת"ך לבנינו ואותה שנה
היתה ראשונה לשמיטה ואלע"ג שהוא דוחק לומר דבגמ' נסתפקו
בדבר אי חרב בת"ך או בתכ"א מ"מ בחר בזה הרא"ש דבפשוטו
משמע דת"כ דשני כת"י דראשון ולפיכך נטה הרא"ש דלמסקנא
חרב בת"ך, והר"מ פי' ג"כ דחרב בת"ך אלא שמפרש דתכ"א היה
מוצאי שביעית וקרי ל' אותה שנה שחרב משום דכי חשבת ל'י
לשנת החורבן מיום ליום ר"ל י"ב חדש מט' באב של ת"כ עד ט'
באב של תכ"א יהי' שנת מוצ"ש רובה בשנתו וכמש"כ הר"מ פי'
מהל' שמו"י אצל מגלגלין חוב ליום חייב אינו מיושק כל כך
דבראשון חרב במוצאי שביעית ובשני שביעית] ועפ"ז כתב הטור
חומ"מ סי' ס"ז דלכ"כ שביעית בשנת פ"ז, אצל לדעת רש"י ור"ת
חרב הבית בשנת תכ"א והיא היתה מוצאי שביעית וס"ל דהא
דאמר ר"א ערכין י"ג א' דעד דאתא עזרא לא קחשיב אינו אלא

הו"ל לפרש כולו וגם אין דרך התנא לפרש מקומותיהן שהן
ידועות וגם אין גליל ועבר הירדן סימן, אלא שאם לא היה יותר
אפשר לתנא למסור שאינן אלא יחידות אחת בגליל ואחת בעבר
הירדן וג' ביהודה אצל כיון דאיכא עוד אי אפשר לפרש כן, ול"ע
קו' תו' דלמה לא פריך אמתנ' הלא מפרש בגמ' למה מנו חכמים
את אלו.

ולאחמור נלמד ממשנתנו דאפי' למ"ד עזרא קידש אין מקדשין אלא
אותן המוקפין חומה מימות יב"נ.

ר"מ פי"ב הט"ו ועיר שהיתה מוקפת כו' דברי רבנו ז"ל קשים
דבגמ' משמע דמ"ד אע"פ שאין לו עכשיו ס"ל קלע"ל, ומש"כ
הכ"מ דלמאי דאמר תרי תנאי אליב"י דריב"י ס"ל דמראב"י אין
ראי' ל"ע דודאי לא ניחא ל' להגיה והגירסא השגורה היתה
בתרייהו ריב"י, ולפיכך אין ראוי לומר דלפליגי ועוד דבגמ' אמר
מ"ט דמ"ד ק"ר כו' ומשמע דמ"ד קדשה לע"ל ניחא מקרא דאשר
לו חומה, ואפשר דאיכא תנא דלא דריש אשר לו חומה כראב"י
ואיהו סבר לא קלע"ל מסבבא וראב"י דדריש אע"פ שאין לו
עכשיו זה מכריע הסבבא אע"פ שחרב הבית, ולפיכך פריך מ"ט
דמ"ד ל"ק לע"ל ולא ניחא ל' לשנויי דלא סבר דרשא דלע"פ שאין
לו עכשיו ומשני דדריש מקרא ולעולם נמי ס"ל אע"פ שאין לו
עכשיו וכן נראה דאי מ"ד ל"ק ס"ל דאפי' נפלה חומתה בטלה
קדושתה ולא דריש לו חומה מאי פריך מ"ט דמ"ד לא קדשה.

והנה אמר בגמ' דראב"י אמרה דכיון דס"ל אע"פ שאין לו עכשיו
אפשר דס"ל קלע"ל ואיהו תני לה לברייתא אצל אין זה מכריח
ד"ל דיליף מקרא אשר ירשו אבותיך דלא קלע"ל.

ולעת הר"א בהש' דתלוי זה בזה והא דאמר בגמ' מ"ט דמ"ד ל"ק
לע"ל ואמר מקרא היינו דלפיכך לא דרשי לו חומה אע"פ שאין לו
עכשיו ודברי הכ"מ פ"י ההש' תמוה.

ונראה דאף דלעת הר"מ לא קידש עזרא כדך שאין לו חומה עכשיו
שהחומה תנאי בשעת קידוש שזו שלימת הצורה שנאמר עליה הדין
והיינו נמי דבעינן קלעים ומיושק מה שגמגמו בזה בשביעית סי'
ג' ס"ק י"ד ומש"כ שם לא יתכן דלעת הר"מ.

(ג) ערכין ל"ב ב' אמר רנב"י מנו יוצלות לקדש שמיטין, יס' לעי'
אכתי למה קדשו בתי ערי חומה וי"ל דהוי מצי לאקשו' הכי
ולמסקנא נהגו יוצל בבית שני משום דאהדרינהו ירמיה' וכמש"כ תו'
לעיל ל"א ב' ד"ה התקין, א"נ לענין שילוח מאורעים קדשי בתי
ערי חומה אף בזמן שאין היוצל נוהג וכמש"כ הרשב"א ברכות ה'
ב' בשם הר"א אצל אין כן דעת תו' שם.

ולעת הר"מ פי' מה' שמיטה ה"ג דגם למסקנא לא נהגו יוצל
בבית שני, ובתו' גטין ל"ו ב' כתבו דעזרא מני ל"ב שבטים,
ובהגהות זאב בן ארי' הגיה לא מני וכ"כ הרמב"ן בם' הזכות
דבמקרא מבואר דיהודה וצנימין והכננים והלויים שביניהם היו כל
השבים, ועתה ראיתי ס' זכרון יהונתן ואשר העמיק מאד בהלכות
אלו והרבה דברי תורה נתפרשו על ידו והק' על הרמב"ן מהא

פסח עוד היום בנוב לעמוד עד געה עונת פסח והיינו מפלחו של סנחריב כדאמר סנהדרין ל"ה א', והכי איתא במדרש רבה שמות י"ח ליל שמורים שבו עשה גדולה ללדיקים כו' ובו האיל לחזקיהו, ואם היתה ב"א ליוכל הרי זו בט"ו לחזקיהו דבא' בניסן נגמרה שנת י"ד של חזק' והותחלה שנת ט"ו, ואפשר דהא דכתיב ב"ד שנה לחזק' היינו תחלת עלות סנחריב היה ב"ד אבל מפלחו היתה בט"ו, והא דכתיב מ"ב כ' והוספתי לך חמש עשרה שנה היינו עם שנת ט"ו שעומד בה, ואפשר דבאמת היה הדבר בשנת עשר ליוכל ולפי שהיה כבר נכנס ניסן קרי ל' י"ד, והא דחני בס"ע שהיתה י"א ליוכל היינו שבשנת י"ד נכנס שנת הי"א, ולפי ששנות היוכל ושנות המלכים הולכות זו אחר זו אלא שזו תחלתה ניסן וזו תשרי מתכוונים אלל הסופרים זו כנגד זו, ופעמים שחושב את שנות המלכים מוקדמות ופעמים שחושב שנות היוכל מוקדמות וכשחושב שנות המלכים מוקדמות מקבילה שנת י"א של יובל לשנת י"ד של חזק', וז"ל מתורתו של הז"י בשינוי מעט.

וכתב עוד שם דהא דאיתא בס"ע דמפלחו של סנחריב ב"א ליוכל וברביעית לשמטה יתכן אף לר"י דיוכל עולה לכאן ולכאן, למאי דאיתא בירושלמי פ"ק דקדושין דלר"י יובל לעולם בסוף חמשים ופעמים באמצעו של שנות מנין השמטות, וא"כ אין שינוי דיוכל בין ר"י ורבנן, וומיהו גמ' דידן לא ס"ל הא דיר' כדאמר ערכין כ"ד ב' אי כרבי פונדיון מאי עבדתי כו' רבי כר"י ס"ל כו' וגם היתה רביעית לשמטה, דלרבנן שנחשב הבית באחת לשביעית ומשנת החורבן עד י"ד לחזק' למפרע איכא קב"ה שנה יס כאן י"ח שמטות חסר אחת והיה ראוי י"ג לחזק' להיות א' לשמטה וי"ד שני לשמטה, אבל באותן קב"ה פגשו ב' יובלות ולא נשארו רק קב"ג שנה והלכך שנת י"ד ארבע לשמטה, ולר"י איכא קב"ה, אבל לר"י היתה שנת החורבן שלישיית לשמטה עייל תרי ואפיק תרי ונשתתה החשבון בין לר"י ובין לרבנן, מיהו לר"י לא נהוג יובל ב"ד לחזק' כלל ומשמע דהא דס"ע כרבנן, והנה בסוגיא דערכין לא פסיקא לה לגמ' אי ר"י סבר כר"י או כרבנן, ולמאי דמסיק ר"א דערכין שם דשית שני עד דאחא עזרא לא קחשיב ע"כ ר"י כרבנן, ובתו' ר"ה ט' א' כתבו דר"י כר"י ס"ל מדסבר קדושין מ' ב' דיוכל מתחלתו קדוש, וז"ע דא"כ למה לא אמרו כן דערכין שם, ואע"ג דאמרו ר"ה ח' ב' דלרבנן יובל היא לאפוקי מר"י, מ"מ שפיר י"ל דר"י בנו של ריב"ב נמי ס"ל כרבנן וסבר לה כן מסבירא דכיון דיוכל קדוש אין ראוי למנותו לשמטה וזה דעת הר"מ דפסק דיוכל מתחלתו קדוש ופסק כרבנן דיוכל אינו נמנה לשמטה ומ"מ ס"ע אפשר דסבר לה ואפשר דלא סבר לה, כמו במשניות וברייתות שסידרו התנאים ופעמים לא ס"ל ולא נחלקו ביצמות פ"ב אלא בהא מלתא וכ"כ בז"י שם.

ז) ערכין י"ב ב' רס"י ד"ה ומשני, לא וחשוב מאותה שנה כו', ר"ל דשנה שנגמרה שנת י"ז בא' בניסן והותחלה י"ח לא קחשיב דאף

לרבנן אבל לר"י מנו מתחלת הבנין ולדעתם הלכה כר"י והיינו דכתב הטור דלר"י שביעית בשנת פ"ה, ודעת הר"מ דקיי"ל כרבנן וכר"א דו' שני עד דאחא עזרא לא מנו, והחשבון כפר"ס ור"ת דשנת תכ"א היתה ראשונה, וכל החשבון הוא מאדם הראשון אבל מה שאנו מונין לבריאת העולם הוא עם שנת תורה ולפיכך פ"ח מאדם הראשון אנו קורין אותו פ"ט, וכתבו אחרונים דגם ר"י ורס"י מודים בזה, וא"כ לרס"י שביעית בשנת פ"ח ולר"י פ"ט וכן להר"מ וכ"ה בטור יו"ד סי' של"א.

ולענין הלכה נקטינן כהר"מ ור"י וס"פ שהרי הר"מ כתב כן בשם קבלת הגאונים ואין אנו חוששין לדעת הרא"ש ז"ל ע"פ פרש"י, אמנם דעת הגר"א חו"מ סי' ס"ז דמנינו הוא מו"ד והא דמסירים ז"ט תרמ"ב משום דשנת המבול לא שמשו המזלות, וזה ניחא לשון הרא"ש ולשון תו' ר"י שהביאו תו' ע"ז, ומאד החזיק הגר"א בשיטה זו עד שמאל להעיר להחמיר לחוש גם לדעת הר"מ ולדעת זו תרל"ז שמיטה ולדעת הר"מ תרל"ח, ומ"מ נראה כיון שנהגו כהר"מ אין לזוז מהמנהג, וגם תו' ר"ה ח' כתבו דמנינן מבהר"ד.

ו) ערכין י"ב א' עשרים ושית הויא, מבואר מזה דבשנת ל"ו דיוכל באחד בניסן מלאו י"א שנה ללדקיהו וכשחשב הבית בט' באב כבר נכנס החדש החמישי של שנת י"ב ומ"מ לא חשיב לה בשנות דק' אלא לשנות החורבן, והא דכתיב מ"ב כ"ה ותבוא העיר במאור עד עשתי עשרה שנה וגו' בתשעה לחדש וגו' היינו עד מלאת עשתי עשרה ובתשעה לחדש הוא כבר בשנת י"ב, ולפ"ז באחד בניסן שנת כ"ו של יובל נשלמה שנה ראשונה של דק' ובא' בניסן של כ"ה נשלמה שנת י"א של יהויכין, ובט"ו של יובל נשלמה שנתו הראשונה, ובראשונה של יובל נשלמה שנת י"ח של יאשי', ובמ"ב כ"ג כתיב ויאו המלך וגו' ככתוב על ספר הברית הזה כי לא נעשה וגו' כי אם בשמונה עשרה שנה וגו' ושם כ"ב כתיב והי בשמונה עשרה שנה וגו' למדנו כי מציאת הספר היתה בניסן דאם קדם ניסן והיתה שנת י"ח א"כ בפסח היתה שנת י"ט, וע"כ היתה שנת היוכל ובאחד בניסן הותחל שנת י"ח, וא"ל לומר בשנה ראשונה של יובל דבפסח בשנה ראשונה כבר היתה י"ט של יאשי', ולכן הגיה הגר"א בס"ע דהיא היתה שנה של יובל, אבל גרס"י בסוגין ד"ה ומשני אותה שנה תחלת יובל, ור"ל דבשנת י"ח החל שנה ראשונה של יובל דשנת המלך מניסן עד ניסן ובאותה שנה בתשרי תחלת היוכל ר"ל שנה ראשונה למנין היוכל.

ולפ"ז בשנת ל"ד ליוכל באחד בניסן נגמרה שנה ראשונה של יאשי', ובז"ב נגמרה ראשונה של אמון ובז"א נגמרה הג"ה של מנשה ובראשונה של יובל נגמרה שנת כ"ה של מנשה, ובכ"ז ליוכל נגמרה ראשונה של מנשה, ובכ"ו נגמרה שנת הכ"ט של חזקיהו ובראשונה ליוכל נגמרה רביעית של חזקיהו, ולפ"ז ב"א דיוכל נגמרה שנת הי"ד של חזקיהו, ויס' לעי' לפ"ז הא דאיתא בס"ע דשנת י"ד של חזק' שצא עליו סנחריב היתה י"א ליוכל, הלא מפלחו של סנחריב היתה כליל פסח וכמו שסיד הפייטן בהגדה של

ישראל לגבולם קדם יובל וינהגו יובל, דמ"מ כיון דהשתא אין כל ישראל עליה ואינה ראוי ליובל אינה ראוי גם לשמיטה והכי ס"ל לרבי בהדיא ערכין כ"ד ב' כרצון לחד מ"ד.

ערכין י"ב ב' רש"י ד"ה ומשני, ולא היה להם פנאי לחרוש ולזרוע ולא מנו שמיטין ויובלות, ל"ע מה טעם הוא זה וכי חובה לחרוש ולזרוע בשאר שני שבוע, וגם מניין א"ל, אלא שמיטות ולא שנים.

י"ב א' תוד"ה משבע, ומצית לשנויי דשנה שגלו בה היא היתה שנת ראשונה לדקיהו כו', ר"ל שגלו בין תשרי לניסן בשנה אחרונה של יהויקים וכל החודשים שאחר ניסן קדם מלאת שנה אינן נחשבין למלך שעבר אלא למלך הבא, והלכך נחשבה שנת החורבן לדקיהו וכשאלו מונין שנים אחר חורבן ואחר גלות יהויכין אנו מונין מתשרי ושנת החורבן שהתחל מתשרי הוא הראשון מט"ו שנה במנין ט"ו שביחזקאל אחר אשר הוכתה העיר ומשנת גלות יהויכין עד תשרי של שנת החורבן נגמרו י' שנה עם שנת החורבן, אבל שנות לדקיהו נמנין מניסן נגמרו י"א בניסן של שנת החורבן, אלא קים ל"י דאינו כן אלא גלו קדם תשרי ועד תשרי כלתה שנת הגלות וכשאלו מונין השנים שאחר הגלות בתשרי שני שנפגע במלכות דקיי' נגמרה שנה ראשונה שלאחר הגלות ואיכא י' שנה מלבד שנת החורבן, ולשון התו' צריך לדחוק קצת דודאי הגלות היה בשנה ראשונה של דקיהו, אלא ר"ל דשנת הגלות לא נחשב לשנה קדם מלאת שנה לדקיהו אלא אחר כן. ושו"ר שדעת תו' דשנת ל"ו של יובל היתה שנת י"א של דקיהו וכפשוטו של הכתוב, ובניסן של כ"ז נגמרה שנה ראשונה של דקיהו ולעולם לא נמנה סוף השנה למלך שעמד אלא למלך שמת ואף שחיינו מנו לו סוף השנה לשנה ראשונה כדאמר בגמ' ר"ה, הכא בשנות הדורות לא דקדקו בכך דע"כ א"א לחשוב לשניהם, ומנו את השנה למלך שמת ולפ"ז בא' בניסן בראשונה של יובל נגמרה שנת י"ז של יאשיהו ובניסן כבר היתה י"ח של יאשיהו וא"ל להגיה בס"ע, גם דברי רש"י כפשוטו, ולפ"ז בא' בניסן בי"א ביובל נגמרה י"ג לחזקיהו ומפלתו של סנחריב בי"ד לחזקיהו, וניחא הכל, וקו' תו' בפשוטו דלמלא חשב סוף השנה לדקיהו וגם תחלת השנה ולא מלך אלא ט' שלימין ומקצת בתחלה ומקצת בסוף, וקושיאם אהא דאמר גלו בז' גלו בי"ח שזה למדו משום דכתיב בעשתי עשרה למלך דקיהו ולמלא גלו בי"ז אלא שנמנה שנת ז' גם לדקיהו ולזה כתבו דקים להו דאינו כן.

שם בגמ' ולדידך מי ניחא כו', ל"ל דידע רבינא שהמקשה טעה דמקושיהו אין הכרע שטעה.

י"ג א' מדשבע כיבשו שבע חילוק, כגון זה צריך רב מה ענין כיבוס לחילוק. וא"ה, עי' זבחים קי"ח ב' רש"י ד"ה מדשבע.

אם אהדרינהו באב או באלול לא התחילו למנות אלא מתשרי שלאחריו שבשנה ההיא נגמרה שנת י"ח של יאשיהו.

ס"ס וכך מנאחי בס"ע בי"ח ליאשיהו היה תחלת היובל כו', ל"ע מאי ראוי מכאן לר"י דלמלא הא דס"ע כרצון, ומשמע דנוח ל"י לרש"י ז"ל לפרש דר"י תנא ל"י וסבר ל"י ואי ר"י כר"י ס"ל צריך לפרש הא דס"ע ג"כ כר"י.

מלכרי רש"י ע"ז ט' א' נראה דרד"ו שנה נגמרו בתשרי תמ"ט לב"ע והיו ישראל עוד במצרים יותר מחצי שנה, ואמנם חשבינן שנת תמ"ח לגלות מצרים ותמ"ט ראשון ליציאה, ונשלמו מ' שנה בא' בתשרי תפ"ט ועברו ישראל את הירדן בניסן ואותה שנה בכלל ז' שבשו, ובכלל ת"פ וא"ה, כמדומה דל"ל ת"מ שנה שמכניסותם לארץ עד בנין הבית, ונשלמו ת"פ שנה בא' תשרי תתקס"ט וא"ה, כמדומה דל"ל תתקכ"ט וזאתה שנה בחדש זיו הותחל הבנין ושנה זו בכלל ת"י של עמידת הבית, וכ"ה בר"מ פ"י מה' שמיטה.

בת"כ מנין עשה שמיטה אע"פ שאין יובל כו' מנין עשה יובל אע"פ שאין שמיטה כו' דברי ר"י וחק"א שמיטה אע"פ שאין יובל ואין יובל אלא א"כ יש עמו שמיטה, ובתו' ערכין ל"ב ב' כתבו לפרש דאיידי שלא עשו בחטא, ולחכמים כל שלא שמרו שביעית אין יובל, ואפשר דחסרון ספירת ב"ד מעכב, עי' ר"מ שם, ובמל"מ שם בשם תו', ומיהו קשה למה לן קרא לשמיטה אע"פ שאין יובל נהי ללא שמרו יובל מ"מ לא נפטרו ממנויות וראוי להן לשבב בתשובה ולהתחיל מעכשיו למנות שמיטין ויובלות, ואולי מרבינן אע"פ שלא שבו ולא קבלו עליהם לשמור יובל מ"מ נהגא שמיטה, ועוד פירשו דהוא ללא כרבי ומרבינן שמיטה אע"פ שאין כל יושביה עליה, ומיהו יובל אע"פ שאין שמיטה קשה לפרש, ובז"י שם כ' בשם הראב"ד דר"ל שאם חזרו עשרת השבטים עושין יובל אע"פ שלא נהגו י' שבטים שמיטה, ור"ל אע"ג שלא עשו שמיטה בזמן חיוב יובל, וחכמים ס"ל שאין יובל ומתחילין במנין חדש, והא דאמר ערכין י"ב ב' דלר"י מתחילין מחדש לא קיימא במסקנא דהא ר"י גופי' ס"ל בת"כ דעושין יובל אע"פ שאין שמיטה, וזה כונת הראב"ד בהש' פ"י ה"ג, דלר"י היה החורבן בג' ליובל, ואין כונת הר"א שם להשיג אלא לפרש דשיעור י"ז יובלות קאמר, ודברי הכ"מ ל"ע, ולדעת הראב"ד לית ל"י לר"י דרשא דקרא בר"ה בעשור לחדש איזה שנה דר"ה שלו כו' אלא ראשיהו של שנה קאמר שלא עברו אלא י' ימים משנה.

הא דלרבי דבזמן שאין יובל נהג אין שמיטה נוהגת אחיה אפי' כרצון דאין שנת חמשים עולה ואע"ג דלמ"ד אין שנת חמשים עולה אי הוי נהגא שמיטה לא היינו מתחילין המנין מחדש כששבו ישראל לגבולם, מ"מ לא שייך למימר דנהגא שמיטה דלמא יחזרו

סימן קמ

א) תלחא מקובלות באו לעקור, אשר עקירת הקבוע והמקובל כפי רבותנו מדור דור והטלת ספק בהם היא מסלה לעקשות

רש"י דשנת ת"ך ראשונה לשמטה וכמו שפירש הרא"ש בע"ז ט' ב' סוגיא דערכין.

ומלכד כל זה כל הסוגיא מוכחת דשנים שאחר החרבן תחלת מניין מתתכ"ח ושנת תתכ"ט בכלל השנים שאחר החרבן ואפ"ה אמר נטפי חד שתא ומה שתמהו על הראשונים ז"ל דלמא רש"י ס"ל כרשב"ס אינו מוזן הלא בתו' דחו דעת רשב"ס בקושיות גדולות ואיך ייחסו פירוש זה לרש"י ולהסב עליו כל הקושיות דעת דסתמו כפירוש דת"כ הן שנות הבנין ותכ"א נמנה בשנים שאחר החרבן וכרהיטת כל הסוגיא ופרש"י וכמש"כ תו'.

ויש לעי' למאי דסברי בגמ' דמנו משנה ראשונה קדם שבא עזרא איך נהוג שביעית קדם קידוש הלא ק"ר של יהושע לכו"ע בטלה וכמש"כ תו' יבמות פ"ב ב', ואפשר דסבור דחכמים שבא"י קדשו קדם שבא עזרא ועזרא קידש את החומה ואת העזרות אבל קדושת הארץ שאינו במעשה אלא ירושה ע"מ שתהי' קדושה כיון שהחלו לבנות ע"פ ד' היה דעתם לקדשה.

יש לעי' למש"כ לעיל ס"ס קל"ט דשנה שהחזיר ירמיה עשרת השבטים והיינו שנה דבניסן שבו החל שנת י"ח ליאשיהו נכנס בזמנו היוזל, והלא בניסן עדיין לא שב ירמיה דלפיכך שלח המלך לחולדה הנביאה, ומוכח דסוף השנה סליק לזמנו היוזל, ואפשר דכיון דהארץ היתה בקדושתה רק משום שאין כל יושביה עלי' אין שמטה ויזל נהוג סגי במקלת שנה א"נ כבר שבו מעשרת השבטים לפני תשרי אלא שירמיהו האריך בשיבתו להחזיר עוד.

ב' ידיעת הזמן בחיים אי אפשר ללמוד מן הספר רק מסורה איש מפי איש ודור מפי דור, והנה יש בידינו מנין לבריאת עולם, ומסרו לנו ששנה פלונית ה' אלפים תרכ"ז לבריאת עולם, ועל פי מנין זה אנו מתיחסים להתולדות הכתובות בספר כמה אנו רחוקים מכל מאורע ומאורע שבתולדות ימי עולם, והנה נפלה בזה מחלוקת מחמת שנת המבול, דעת תו' דמנין המסור לנו התחיל שנה קודם בריאת עולם כמש"כ ר"ה ח' א' ב' וולדעת זו נקטינן להשמט והירה הלכו מהלכס גם בשנת המבול וכאשר אנו באין ליחוס זמני בתולדות הימים כריכים לאחר שנה כגון בחשבנו שנות של חרבן הבית שאנו יודעים ע"פ התולדות דשנה ראשונה שלאחר החרבן היא ג' אלפים תתכ"ט לבריאת עולם היא דמנין שבידינו ג"א תת"ל ששנות הדורות הכתובות בתורה ושנות גלות מצרים ושיבת הארץ קודם הבית ושנות בית ראשון וגלות בבל ובית שני הם כולם משנה ראשונה של יצירה והיה ראוי להחזיק מנין זה אלא שלא היה סבה הוסיפו הדורות שנה ומסרו לנו שהוסיפו ואין הפסד בדבר.

ולעת הגר"א דלא הוסיפו שנה ומנינו משנה ראשונה של יצירה ופולגתהו בביאור סיבת דהר"ד של מולד ראשון ולדעת הגר"א נקטינן להשמט והירה עמדו בשנת המבול.

והנה יתה פלוגתא בזמן השמיטה למאי דנקטינן דשנת תכ"א לבית שני היה ראשון לשמיטה לדעת האומרים דמנין שבידינו הוא נוסף שנה שנת ה' אלפים תרכ"ח שמטה ולדעת הגר"א תרכ"ז.

והגרוע ממנה, ובהיות שכל מה שהאריכו בזה אין להם זכות קיום כלל ודברי רבותינו ז"ל קיימים וכמסמרות נטועים, חוששני להתחייב לפרש.

שומה בפי' תו' הרא"ש והטור ורבו יהודה בתו' דעת רש"י דבית שני חרב בת"כ והיה ראשון לשמטה ומוצא כן לשיטת ההלכה בפוסקים ושקנת השמטה בפלוגתא, וחלקו על כל הראשונים במליות עזות ותקיפות שאינו כן, ואגם דעת רש"י כהר"מ ואגם הרא"ש והטור לא אמרוהו למעשה שהרי לא יחלקו על ההבדל, ואלא למאי אמרוהו ולמה השמיטו את האמת ואמרו את זה שאינו אמת ולא עוד אלא שסיימו וכן עיקר, ואינו אלא שימת עלילות ויסודם דהא דאמרו ערכין י"ג א' הני שית שנין עד דאתא עזרא לא תקשיב היינו שב שנין מת"כ של עמידת הבית ומשום שעזרא בא באמצע השנה ולא התחילו למנות שמטה אלא מר"ה, ואמנם המעיין בחושבנא הותחלו ע' שנה של גלות בבל בר"ה של"ט שהבית נחרב של"ח והוא בכלל הת"י של הבית ושנת של"ט שנה ראשונה של גלות בבל, ושנות נבוכדנצר ואח"כ מרדך ובבלשאר ודריש המדי וכו' ואחשורוש קפלו ס"ט, כיצד, נבוכדנצר בגלות דקדי' ה' בשנת י"ט למלכותו ובאחד בתשרי הותחל שנת כ' ומלך מ"ה כדאמר מגילה י"א ב' נשאר כ"ו א"מ כ"ג בלשאר ג' דריש המדי ב' כורש ג' אחשורוש י"ד הרי ע"א ושתי שנים היו מקוטעות ור"ל ששנה אחת נחשב למלך שעבר ולמלך שאחריו וכמו שפרש"י נשאר ס"ט ודריש השני מלך תוך שנת הע' ובר"ה ג' ב' מסקינן דמלך אחר תשרי וואפשר דאחשורוש נכנסה מלכותו בתשרי ומ"מ לא חשבינן ל' תוך שנותיו כיון דחשבינן השנה לדריש ומשום דמלך כשר היה מנו לו מניסן וכשנכנס ניסן מנו לו שנה שני' ובחדש אלול שנה זו שהיא שנה שני' לדריש שלח חגי הנביא להתחיל דבנין והיא שנת ת"ח ליצירה ובט' באב נשלמו ע' שנה מיום ליום ושארית השנה הוא דמנין הגלות ושנת ת"ט הוא דמנין בית שני והתחילו דבנין קדם ר"ה כדכתיב חגי א' י"ד ויער ד' וגו' ויעשו מלאכה וגו' ביום עשרים וארבעה לחדש בששי וגו' וואע"ג דאז התחילו לבנות באצנים ועיקר יסוד הבית היה בכ"ד כסלו ת"ט כדכתיב חגי ב' י"ח מ"מ קדם תשרי כבר הובטחו מאת ד' ע"י חגי הנביא על הללחתם וכבר קרבו למלאכה ונגמר הבית בשנת תי"ג בחדש אדר כדכתיב עזרא ו' ט"ו והיא שנת ו' לדריש ובניסן אחר גמר הבית החלה שנת השביעית לדריש ועזרא בא לירושלים באחד בשנת תי"ד כדכתיב ס' ז' ח' וכדאמר ר"ה ג' ב' והיא שנת ח' לדריש והכתוב ס' קרי לה שביעית משום שהחמיץ וחזרו למנותו מתשרי וכיון שעמד בשנת ת"ח אחר ר"ה נשלמו ו' שנה בר"ה תי"ד ועד ר"ה תט"ו עדיין שנה שביעית.

והנה נתבאר דעזרא בא בשנה הששית לבנין הבית בא' באב אכל לא התחילו למנות שמיטין עד ר"ה תט"ו ולא נחסר רק ו' שנה, ו' ולא ה' ו' ודברי רבותנו כדקאי קאי חיים וקיימים לדעת

אדם לא חי בשנת תורה אף שעה אחת וע"פ חשבון זה יאלץ לשנות ת"כ הוא ראשון לשמיטה והוא ג"א תתכ"ח ליצירה מו"ד, והחשבון בריאת עולם שצדיקו דור מפי דור הוא מזהר"ד והחושבים חשבון המולדות מגכ"ב תתע"ו יודעים שהם חושבים כן ואין הבדל במסגרת בין החשבונות וכל חושב יודע להתייחס אל חשבון וי"ד שהוא חשבון המליאות באמת, וכחשבון שלנו תרל"ז חשבון של גכ"ב תרל"ה וכשידענו לתרל"ז מו"ד שמיטה חשבון שלנו יודע להוסיף שנה ובשנת תרל"ח הוא פוגע תרל"ז של וי"ד, והחושב גכ"ב יודע להקדים שנה ובשנת תרל"ו הוא פוגע תרל"ז של וי"ד ושנת השמיטה לעולם שזה לכולם.

ג) מעולם לא בחנו בגמ' את השנים של הדורות מנקודת החשבון למאור את המעובדות והפשוטות ולא למאור את החדשים אם הן מלאות או חסרות וכדאמרו ר"ה י"א א' תנא אותה שנה מעוברת היתה ובשנת פ"ז ב' אייר דההיא שתא עברי עברה כו' וס' ומדריש כו' ואע"ג דהיתה ידועה השנה במנין שנות הדורות ובסוטה י"ב ב' בשלמא למ"ד בשנה בסיון כו' אותה שנה מעוברת היתה, ומשמע דלראב"ח א"כ לומר דמעוברת היתה ואם דבר העיבור מורס מכל נידון לא היו בעלי התלמוד מוסרים לנו בסגנון כזה ומדת החכמה מחייבת למסור פלוגתא ראב"ח ורחב"פ שנחלקו אי נולד משה באדר ראשון או באדר שני ולא להאריך במשא ומתן בדבר שאין בו שום משא ומתן ואילו היה כאן ביורר חשבוני ודאי לא היו מעבירים על הדבר בשתיקה ולהשאיר הדבר בסגנון של קבלה ובסגנון תירוץ אפשרי, והטעם לכשם דבזמן קידוש ע"פ הראי' אין קביעות לשנים המעוברות ולא לקביעות החדשים כמו"כ בזמן שקיימו את התורה קודם שנתנה נהגו ע"פ הלכות ראי' וע"פ הוראת שעה ע"פ הסוד בחכמת האמת ואין שום מצוא לבד את הדבר. והבא לבד את הדבר שלא ברורו בגמ' מלבד שאינו אמת מטה את הקלים לקלותם כאילו התחכם בעומק החשבון לדעת מה שבגמ' חשבוהו לבדתי מבורר.

והנה הדבר יותר מצואר בהדיא בגמ' שם דפריך ומדריש ירחא דניסן דהאי שתא חד בשבת דאשתקד ד' כו' ומצואר דנקטו דבריהם כאילו שנה שני' ליציאת מצרים שהיא שנת ב"א תנ"א למנין בזהר"ד היתה פשוטה ואילו נהגו אז בחשבון הלל היתה ראוי' להתעבר והנה בשביל זה לא חשכו מלהגיה בגמ' ולגרסא דאשתקד בג' ווסמכו להם במה שכתוב ד' בחא"י ריבוע וכתבו שכבר הוגה קדם רש"י ותו', ואין הדבר כן אלא מפני שגמטה תיבה זו באחד הדפוסים ובדפוס שאחריו תקנוהו הראו על זה וכאילו ח"ו רש"י ותו' וכל הראשונים והאחרונים הסבו על גרסא מזויפה, והכל בהשערה בדוי' בלי כל משען ומשענה, ולא די להם במחיקת תיבת ד' ולהחליפו בתיבת בג' אלא שמוחקים עוד ה' תיבות ריש ירחא דאייר מעלי שבתא מפני דליחא בכ"י מינכן וומפניה עזבו את הגי' של הכ"י שהיה בידי רבותנו ושנתנו לעתם על בחינת גרסאותיו בזמן שכ"י מינכן הגמא אכלנו אין לו סמכות עד כמה סופר דיקני

ויש עוד פלוגתא במדרש פרשת נח אי שנת המבול מן המנין, והנה פלוגתא ר"י ור"נ בשנות נח אי היו שנותיו תתק"נ חוץ משנת המבול או עם שנת המבול והנה ר"נ השיב לר"י אע"פ שאינה עולה מן המנין עולה היא בתקופות ובחשבונות והנה מודה ר"נ דאינה עולה מן המנין אבל אפשר דאין ר"י מודה לעולה בחשבון תקופות ואפשר דסבר ללא שמשו ור"נ סבר דמשו ואי שמשו ואינה עולה אפשר שהדבר נוגע לחשבוננו אי גם בשנות שם לא נכנסה שנת המבול ואנחנו חושבים לשם מאה שנה כמו שפרש"י ע"ז ט' א' ויהי' באמת ק"א וזה פי' הפ"י ר"ה ח' ב' וכתב דר"י דסבר דניסן נברא העולם סבר דשנת המבול אינה עולה ור"ל דמשו וא"כ העולם לר"י קשיש שנה ומחאה מחשבון ר"א ומישב בזה תמיהה הו' שם, ובעיקר הדבר קשה להכריע בדבר הסתום שלא נתפרש, אבל הדבר אינו נוגע לן ללא נחלק אדם לחשבון בריאת עולם שצדיקו מתחיל בשנת תורה בזהר"ד ולר"א דסבר בתשרי נברא העולם וגם סבר דשנת המבול מן המנין ואי סבירא לן דמשו חשבוננו מדויק, ולר"י כפי שפירשו הפני יהושע אין חשבוננו מדויק שאנחנו חושבים מולד תשרי של תורה בזהר"ד ואנו חושבים את שנת המבול מן המנין ולר"י היה המולד של ניסן של תורה וי"ד וגם יש להוסיף על חשבוננו שנת המבול, אבל לענין חשבון השמיטה אין לן נפקותא אי שנת המבול מן המנין או לא שהרי השנים שאחר החורבן מנו הדורות בכל שנה ושנה ובכל שנה הוסיפו שנה אחת על המנין עד שמסרו לנו שהיום בשנת תרל"ח עברו משנת החורבן אלף תתס"ט שהבית חרב ג"א תתכ"ח מו"ד והשנה ה' אלפים תרל"ח מזהר"ד ותרל"ז מו"ד, הרי דשנת תרל"ח שנת האלף תרס"ט ממנין השנים שאחר החורבן, והשנים האלו לא ישחנו בין אם חשבו בלדק את ג"א תתכ"ח בין אם באמת היה עוד שנה במנין ההוא, ולכן מה שכתבו דאם אין שנת המבול מן המנין יוצא לן דגם לרש"י שנת השמיטה תרל"ח אין להדברים זכות כלל, כללו של דבר כשיש ב' מנינים אחד מו"ד ואחד מזהר"ד הבדל השנה הוא בכל שנה ושנה אבל כש' המנינים דלגו על שנה אחת נשאר יחוס המנינים אחר הדילוג כמו קדם הדילוג ואין הבדל ביניהם אלא שנה אחת, ומלבד זה הלא קיי"ל דמולד תורה בזהר"ד כר"א וזה מכריח דשנת המבול מן המנין אי שמשו החמה והלכנה. ואמנם מה שחדשו שדעת רש"י דהעולם לעיר עוד שנה זה בכלל בדויות כוזבות נגד כל ישראל.

ומש"כ עוד דלמא רש"י לחשבון גכ"ב תתע"ו אין לו שום מובן שהרי אנו עומדים במנין של השנים שאחר החורבן והראשונה א' והשני' ב' ומנין זה אין לו לא וי"ד ולא בזהר"ד ומאחר שפרש"י נטפי חד שתא שמעינן דשנה ראשונה למנין זה ב' לשמיטה ושמעין דת"כ היתה שמיטה, וגם החשבון עד החורבן אין בו פלוגתא כלל והלא רש"י ע"ז ט' א' מפרט כל החשבון מאדם הראשון וכל חשבון הדורות הכתובים וזה הכל מו"ד ודהרי הכתוב ויחי אדם שלשים ומאת שנה וגו' ודאי לא חשב שנת תורה שהרי

והנה כל דברנו לתמ"ח לוי"ד נגמרה בתשרי קדם יליאת מארים
אבל קשה להכריע בזה ואפשר לכל שנות הדורות כשמת באמצע
השנה מונין שנה שמת לו ולא לבנו וכן משמע ר"ה י' ב' וכמו
שהאריך הריטב"א שם דהא דכתיב ונח בן שש מאות שנה והמבול
וגו' היינו דבתשרי נגמרו תקל"ט שנה ונכנסה שנת שש מאות, ולפ"ז
כל שנות הדורות כן ויליאת מארים לפ"ז בשנת תמ"ח לוי"ד
וכשעברו את הירדן היה בשנת תפ"ח ועד תשרי תפ"ט נחשבו מ'
שנה של מדבר וי"ד שנה של כיבוש וחילוק נגמרו בשנת תק"ב בניסן
אבל מנין השנים מתשרי שאחריו היינו תק"ג לוי"ד, וכמש"כ הר"מ
פ"י מהלכות שמיטה, וחשבון זה מוכח ג"כ דלילו שנה שעברו
הירדן כבר נגמרו מ' שנה בתשרי ושנה זו נכנסת ב"ד שנה א"כ
הדין נותן למחשבת ט"ו שנה שהרי י"ד שנה נגמרו בניסן ואין ראוי
להתחיל חשבון השמטות אלא מר"ה כמש"כ הר"מ שם ובערכין
י"ב ב' מני רק י"ד שנה ולפ"ז שנה שני' לילי"מ תמ"ט לוי"ד ת"ן
לבהר"ד, וכל הראיות שכתב שיליאת מארים בתמ"ט הוא על יסוד
הבדוי שנהגו בחשבון הלל, ונזהר נחמ"כ ביוחסין בשם ראב"ח
דמשה נולד שס"ח וכונתו לוי"ד ומש"כ דהיה ביום ד' הוא קבלה
אבל חשבון אין כאן לא לחייב ולא לשלול ומש"כ להכחישו ע"פ
החשבון הוא הכל על יסוד הבדוי.

ובעיקר חשבון שנות הדורות אין נפקותא אם נחשוב את תחלת
השנה לשנה או שנחשוב סוף השנה לשנה כגון אדם בן ק"ל שנה
ויולד את שת, שת בן ק"ה ויולד את אנוש בין אם נאמר דשנתו
של אדם הן ק"ל שלמות ועוד חדשים ובין שהן קכ"ט ועוד החשבון
שזה שאל שנתו של אדם ק"ל ועוד שנתו של שת ק"ד ועוד
ונחשבות לק"ה ושל אדם שהן ק"ל ועוד נחשבות לק"ל, ואם שנתו
של אדם קכ"ט ועוד של שת ק"ה ועוד ואינן נחשבות רק לק"ה ושל
אדם שהן קכ"ט ועוד נחשבות לק"ל וצריך שנתיהם בכל אופן הן
רל"ה וכן לעולם בין אם נחשוב יליאת מארים בתמ"ח לוי"ד בין
לתמ"ט החשבון שזה שיש לנו לחשוב ב"א תמ"ח ועוד ת"פ עד בנין
הבית ועוד ת"י של הבנין וכבר נתבאר בגמ' דנחשב בת"י ואותה
שנה בכלל הת"י ומחברר מזה שעברו מר"ה הראשון של וי"ד עד
ר"ה שאחר החרבן ג"א של"ח שנה שלמות מיום ליום והמקום שיש
לדון הוא רק ב"ד שנה שכבשו ושלחו את מתחשפין שלמין או
חסרין חצי שנה וכמש"כ לעיל, וכל חשבון זה לוי"ד שהרי החשבון
שכתובים הם וכמש"כ רס"י ע"ז ט' א' ואין כאן מקום לפלוגתא,
ובסדר הדורות לא נחית לדקדק בזה ומעתיק חשבון וי"ד שאין
נפקותא כל כך בידיעת התולדות בכללותה.

וכן מחורבן בית ראשון עד עכשיו החשבון ידוע ואין בו מחלוקת
שעברו ע' שנה מר"ה שאחר החרבן ועוד ת"כ שנה ונמצא מראש
השנה שלאחר החרבן עד ר"ה שלאחר החרבן ת"ץ שנה מיום ליום
והן מר"ה וי"ד ג"א תתכ"ח, ואח"כ מונין השנים שאחר החרבן ואין
בזה מחלוקת, גם בהתחלת הבנין אין מחלוקת דשנת ת"ט היא
השנה ראשונה של הבנין.

כתבו ואשר בפשוטו נראה דהוא השמטת הסופר מריש ירחא לריש
ירחא, שהרי בכתב יד מנינן כתוב תיבת ב' דלילו ליתא בכ"י
מנינן היה הד"ס מביאו, והנה בררו ג' חדשה ללא בגירסתנו ודלא
ככ"י מנינן, ואחרי כן פי' חדש דקושיה הגמ' משום דתנ"א היתה
מעוברת ומדוע עברו כאן חז"ל במילין כדרך הגמ' בכגון זה והיה
ראוי לומר מכדי שני' ליליאת מארים תנ"א כו' ולפרש הכלל זהו
חידה, ומפני מה אמרו ז' לר"י וחי' לרבנן ולא אמרו ט' לכל השנה
וכמו להתחילו ומדריש כו' לאשתקד כו', וכשחשבו מסיון עד ניסן
למה לא כללו את חדש העיבור ולמה סתמו ריש ירחא לסיון
בשבת, הו"ל למימר לר"י במעלי שבתא לרבנן בשבתא וכדרך הגמ'
בכגון זה ובתיבולא הרי הוסיף ח' וא"ה כמדומה לז"ל ז' חסרים
ולא הזכיר בקושיא לר"י את המכריח להוסיף ח' וא"ה כמדומה
לז"ל ז' הנמצא בגמ' רמזות כאלה, ולא די בכל זה אלא שהחשבון
לא יולדק דמולד ניסן תנ"א היה ג' כ"ג תתקכ"א ולא תראה הלכנה
עד יום ד' וכה"ג אין מחסרין כמבואר ערכין ט' א', ומש"כ לרפא
משום שענני כבוד מקיפין אותן ולא מרנני מחסרין אין זה כלום
דהלכות העיבור קביעי וקיימו ואין דברי חכמים לשיעורין ונבאמת
טעם רינון אינו אלא להגדיר את השיעור אבל רבוי החסרין
ולעשות ריש ירחא במלאוי סיהרא הוא נגד עיקר כונת החדשים
שצריך לעשות ריש ירחא בזמן חידושה של לבנה וקבעו בדבר ד'
ימים שכבר ניכר לכלל אבל אין היסוד קיים שהיו רואין דרך עננים
ומש"כ רבנו בחיי שלא היו מקדשין ע"פ הראי' היינו שאין מעידין
ע"פ ראי' דרך העצים ודרך העשיות כדאמר ר"ה כ"ד א' ונמש"כ
ר"ב שם שלא ראו השמש והירח היינו ראי' בלא מסך מבדיל ואל"כ
היו ישראל בחשך כל היום וקרא כתיב ולילה בעמוד אש להאיר
אבל ביום היה אורן ומש"כ שאפשר דמולד האמתי היה מוקדם
אינו אמת דו' שעות מכסי סיהרא היינו ממולד אמלעי אבל ממולד
אמתי צריך כ' שעות וכמש"כ הר"מ פ"ז ה"ג דבט' מעלות לא
יראה לעולם, והילוך ט' מעלות של לבנה י"ח שעות בקירוב, וט'
מעלות מטטרפין ע"י אמלעי ואמתי יחד דההבדל בין אמתי
לאמלעי ז' מעלות ה' בהבדל הילוך הלבנה בין אמתי לאמלעי וב'
מעלות בהבדל הילוך השמש בין אמתי לאמלעי וב' מעלות מהלוך
אמלעי וכשמזדמן שההבדל בין אמתי לאמלעי ז' מעלות אז
כשעברה ב' מעלות מהילוך אמלעי אחר הקיבוץ תראה הלבנה
והיינו דכתב הר"מ פט"ו ה"ב שאי אפשר שיהי' מרחק הכפול פחות
מה' מעלות צעת הראי' והיינו שעברה הלבנה מהחמה בחשבון
אמלעי יותר מב' מעלות, גם מש"כ שאפשר שתקדים י"ד שעות
אינו אמת דמולד ניסן אלא בתשרי, אבל זה בזמננו אבל קודם
אלפים שנה הדבר משתנה לפי שינוי מקום גובה השמש אבל אין
הדבר נוגע במה שאנו דנין עלי', ועוד דבערכין אמרו דגם ב'
מעל"ע לא מקדמינן דהיינו שלא תראה ביום ריש ירחא ומחרתו
עד יום שלישי.

לפושעים, ומש"כ שגם לגירסתנו אפשר לפרש במעוברת הוא פלי והרי ד' אינו ג' ומעלי שבתא אינו ה' בשבתא.

ומה שהקשו קו' זהא דאמר לרבנן ח' חסרין הרי עיצורו לאייר כבר תירץ מהרש"ל דלא קאי בשנה מתשרי לתשרי אלא מסיון לסיון והא דלא נקט ז' לרבנן מתשרי לתשרי משום דז' מתשרי לתשרי גם בחשבון הלל שלנו מאי כן שהרי בכל שנים חסירות כן אצל כל החסירות הן קבועות לחסר חשוון כסלו אצל כאן שיש ז' חסרין מסיון עד ניסן לא סגי במה לעבדו חשוון כסלו חסרין ואריך לחסר עוד חדש, ובאמת הו"ל למימר לר"י ו' חסרין ולרבנן ז' והיינו מסיון עד ניסן אלא נקט שנה שלימה מסיון לסיון ונקט לשונו ח' על הדרך שניסן ואייר אחד מלא ואחד חסר ואע"ג דאפשר לעיבדו לאייר גם בשנה שני' ולא יהיו רק ז' חסרין מ"מ אין נפקותא בדבר שאין ל' ח' חסרין רק תפיסת לשון כדי לפרש שבעשרה חדשים שמסיון עד ניסן עשו ז' חסרין שלא כדרך הרגיל בחשבון העיבור בזמן שאין ראוי ושימוש לשון יס' לו רשות למנקט את אייר לחסר כדרך רוב השנים מבלי הזדקק למציאותו אז באמת הבלתי ידוע לן ודברי מהרש"ל מאירים.

ומש"כ שכן כתב רב האי גאון ז"ל הלשון שהעתיקו אינו ענין כלל להגידון וזה שכתב רב האי גאון ז"ל לנו אוחזין כסדר הזה לשנים הראשונות מלפני משה רבנו גם אחריו עד ימי ר' הלל כו' כונתו ז"ל כשאנו באין לעשות החשבון לנו מתחילים מזריאת עולם וחושבין לנו כל השנים כן עד שאנו מגיעין לשנות דורנו כי כן נתיסד חשבון הלל לחשוב כל השנים כן וע"י זה החשבון קובעין בכל דור, ואע"ג דבאמת לא היו הפשוטות והמעוברות כן וכן לא היו השנים והשלימות וא"ה, כמדומה דל"ל החסרות והשלמות כן בשעת ראוי מ"מ בהמשך השנים היו משחוות שהרי לעולם החשבון מכריח להשוות שנות החמה ושנות הלכנה אלא שבזמן הראוי היו עושין לפעמים מלאין בשביל שלא באו עדים או היו מעבדין השנה מפני דברים שמעבדין עליהם והיו שנות החמה ושנות הלכנה לזיון בשנה זו ופורעין בשנה אחרת וכשעשה הלל שנה ראשונה אפשר שהיתה ביותר מלאין או ביותר חסרין אצל אח"כ כל המחזורים שוות, תדע שאין כונת רה"ג שהיה הדבר בפועל שהרי כותב דמימות משה עד ר' הלל אוחזין סדר הזה, והרי כל הזמן היה ע"פ הראוי אלא לנו אוחזין בשעת החשבון סדר הזה קאמר.

ולדברי ר"ח סנהדרין י"ב א' כריכין פירוש דהנה רש"י פירש ב' פירושים זהא דאמר שאין מעבדין ג' שנים זו אחר זו, פי' א' שאין עושין ג' שנים מעוברות ראפות, ופי' ב' שאין מחשבין חשבון עיבור של ג' שנים לקבוע מעוברות אלא כריך לחשוב בכל שנה ושנה, והנה לפי' א' פרש"י הטעם שצ"ל ניסן באמצע הקיץ ור"ל אע"ג שהדרכים והגזרים וגלויות שנקשרו מצריכין לעבר מ"מ אין מעבדין ולא נתפרש עד כמה מאחרין ניסן אחר התקופה ושיעור ג' שנה זו אחרי זו אינו ראוי לטעם רש"י דזימנין בשתי שנים זו אחר זו מתאחרין יותר משלש שנים זו אחר זו ומש"ל דבשנה ראשונה

ומש"כ רש"ס שמונין מתכ"ז היינו שהיו בעולם מונין כן אף שבגמ' נקטו שבזמננו ת"כ לבנין וממילא תכ"א למנין השנים שאחר החרבן, ולהעולם שמונין מתכ"ז אמר ליטפי חד שתא אצל בתו' לא ניחא להו בזה דסוגיא רהיטא דתכ"א הוא ראשון למנין שאחר החרבן ולא שמענו מונין אחרת וכן הוא צפי העולם דנשארו קע"ב שנה מאלף הרביעי.

אצל בכל אופן נסתר היסוד דבזמן שאין ראוי חשבון הלל קיים דא"כ איך יתכן לדון בחדשים חסרים ומלאים הלל בחשבון הלל כל החדשים מסודרים ה' מלאים וה' חסרים וחשוון כסלו מתחלפים בין שנה שלימה וחסירה וכסדרן והכל מסודר ואיך יתכן לעבר אייר או להרבות בחסרים, וכ"ת להלל"מ לא היתה רק דבשנה שלמה שנה יום ובחסירה שנה"ג ובכסדרן שנה"ד אצל רשות לעשות מלאין וחסרין את כל החדשים שיראו ואע"ג דלאו אין לנו רשות לזה היינו משום שאין לנו סמוכין והלל קדש את כל החדשים אצל בזמן שיש סמוכין ואין ראוי עושין חשבון הלל אצל רשות להחליף את חדשים המלאין לחסרין ואת החסרין למלאין ובלבד שתהא השנה מסודרה בסך הימים, אכתי נסתר החשבון סתירה מוחלטת שהרי שנת ת"נ מולדו ב' כ"א, תתקע"ד, וסימנו גכ"ה, ושנת תנ"א מולדו ז' ו' תש"ע, וסימנו זש"ה, ותנ"ב מולדו ו' ד' רע"ט וסימנו זש"ג, וא"כ אם ריש ירחא דסיון ת"נ ביום ב' ותשרי שלאחריו ר"ה בשבת ע"כ דבד' חדשים שמסיון עד ר"ה אחד מלא וג' חסרין ומאחר דניסן חנ"א ריש ירחא בחד בשבתא ע"כ עשו ח' חסרין ואחד מלא באותן ז' חדשים שמתשרי עד ניסן [והשנה מעוברת] והיינו ח' חסרין שפי' בגמ' לפי הבדולא, והנה כריך להשלים במלאין בחדשי הקיץ כדי לפגוע ר"ה תנ"ב בשבת ואי אפשר ל' להרבות עוד בחסרין שהרי כריך לפגוע במולד או סמוך לו ואריך לעשות את השנה שפ"ה יום כמשפט ז"ש ובה יקרב אל המולד תחת אשר הרבה בחסרין בחדשי החורף והנה אפי' אם יעשה כולם מלאים לא יגיע ר"ה בשבת אלא בששי בשבת והרי נתבאר זיפו אצל דברי רבותינו רש"י ותו' וכל חכמי הדורות עד עכשו שגרסו בגמ' כגירסא המקובלת אמת, ולא נהגו בחשבון הלל לא קדם מתן תורה ולא לאחר מ"ת ומש"כ ר"ב שלא קדשו ע"פ ראוי אלא ע"פ חשבון היינו ששמרו את החשבון לילך על פיו אצל קדשו כל חדש וחדש כמשפט קידוש ראוי ואע"ג דלא היו עדי ראוי היה דינו כחדש מעונן שמעבדין אותו או שמחסרין לאורך אצל לא היו מעובדים מלעבר ולחסר וכמו שעשו בשעת קידוש ראוי ואע"ג דר"ב ז"ל שם הביא חשבון דידן ע"כ לא הביא רק את עיקר היסוד שאין ראוי מעבדת אצל אין כונתו ז"ל שצריך לשמור כן, תדע שהרי הביא לכל החדשים קבועים וזאת חשוון כסלו וזה ע"כ אי אפשר שהרי מבואר בגמ' שאין החדשים קבועים, וע"כ לסימנא בעלמא נקטי'.

סוף דבר גירסתנו בגמ' אמת וכל דברי רבותינו רש"י ותו' שם אמת ואסור לשמוע נטיות ההבלים שאין בהם ממש ונותנין יד

שנות החמה ושנות הלבנה לעולם בין בזמן רא' בין בזמן החשבון אלא בשעת רא' פעמים לוי ופורעין ונראה לאין מקפידין בשעת רא' על מחזורים ופעמים שיש במחזור פחות מז' עיבורים שאין מחזור מהלכה ולוי ממחזור זה ופורעין במחזור אחר, ואם נמצא בלשון רבותנו דבמחזור יש לעולם ז' עיבורים היינו מספר יחסי שאם נחשוב את כל העיבורים במספר שנים של מחזורים הרבה יעלה ז' לכל י"ט שנה שטבע השתוות שנות החמה ושנות הלבנה הן ז' עיבורים זי"ט שנה, אבל אין כונתם שאין לעבור המחזור בלי ז' עיבורים וכש"כ שאין קבוע איזה שנה לעבר.

ומש"כ שז"ה בירו' פ"ק דע"ז ה"א לאמר ר"י בר מדייא אגא חשב יתה ולא הוה בשעתא וכתב דהוי בשית שנין עד לאתא עזרא ולא קדשו ברא' והלכך נהגו בחשבון הלל ואפשר לברר אינו ענין לקדם מתן תורה דודאי לאחר מתן תורה נהיגין בחשבון בזמן שאין רא' אבל מה ענין רא' לעזרא הלל גם אחר חרבן היו מקדשין ע"פ רא' ואפי' בחו"ל אם לא הניחו כמותן בארץ, אבל אין אנו צריכין לכל זה דהאי קרא דנחמי' ט' א' וציוס עשרים וארבעה לחדש היה אחר שבא עזרא ומפורש שם בכתוב ח' א' ויאספו וגו' ויאמרו לעזרא וגו' וכל הענין ע"י עזרא וכבר כתבו תו' ר"ה ג' ב' דבפשוטו כל הענין בכ' לדיוס ובכל אופן האי קרא אחר שבא עזרא.

והא לאמר בירו' שם אגא חשב יתה כו' קאי כלפי מה שאמר שאי אפשר שהיה כ"ג בשבת דא"כ ר"ה דע"ש ויהי"כ בא' בשבת ופריך בירו' שם ומה זה ולית ר' חוני מיקיל למאן דמעבר ל' מן אתרי' ור"ל דס"ל לאין ראוי לאיים על העדים לא לעברו ולא לקדשו בשביל זה וע"ז משני דחשב יתה ולא היה המולד בשנה ההיא לפני ע"ש ולא יתכן שהיו עדים קדם ע"ש וא"כ ודאי לא קדשו שלא בעדים לר"ח לאין מעבדין ואין מקדשין לאורך וכש"כ בזמן שאם יקדשו קודם הראי' עוד יפסידו דאיקלע יוה"כ בחד בשבת.

והנה נחמי' בא בכ' לדיוס וזה שנת י"ט למנין ת"כ של בית שני והיא שנת ג"א תכ"ז לוי"ד תכ"ח לבהר"ל והגוס דכ"ד תשרי תכ"ט ומולד ר"ה היה ז', י"ט תתרי", ואין ראוי לקבוע ר"ח תשרי דע"ש רק ע"י לאיים על העדים לקדש.

והנה מסיק בירו' דממ"נ לא היה אחד בתשרי דע"ש דאם מאיימין לעבר ולקדש הלל מקפידין דלא ליקלע יוה"כ באחד בשבת, ואם קבעינן ע"פ רא' דוקא א"כ אין ר"ה בשנה ההיא דע"ש, ומיהו אכתי יש מקום לומר דלמ"ד מאיימין לקדש היה דע"ש ואיימו על העדים לאורך והיה להם לרדך למהר ר"ה ולא השגיחו על מיקלע יוה"כ בחד בשבת, ואפשר משום כדי למהר תשובת ישראל ופירת יוה"כ שהיה לרדך השעה ככתוב שם, וזה שאמרו בגמ' ביצה ט"ו ב' לאין נכון לו זה שלא הניח ע"ת אמנם י"ל דלא כיונו שבשנה ההיא היה ר"ה דע"ש אלא אמרו דחובת החסד שלמדנו מהאי קרא מנעת גם לשלוח לזה שלא הניח ע"ת.

היתה התקופה מוקדמת הרבה מפני שלא עשו עיבורים בשביל רעבון ושיעית ונתקדמה התקופה וכשעוסין ג' מעובדות החזירו התקופה למקומה, ופעמים שעוסין ב' שנים זא"ז ומאחרין התקופה יותר מדאי וכגון שהיתה התקופה בזמנה בשנה ראשונה, ואפשר דזו כונת תו' שם שכתבו דאפי' בב' שנים נמי ואפשר דהא לאין מעבדין ברעבון ושיעית היינו בשביל דרכים ואינך אבל בשביל תקופת ניסן [דמעבדין עלה לבדה וכמש"כ תו' ר"ה כ"א א'] מעבדין לעולם וזו דעת הר"מ פ"ד הט"ז, וא"כ לעולם אם יעברו ג' שנים בשביל שאר דברים אף שהתקופה לא האריכה לעבר ע"כ אחרו ניסן.

ולפי' הב' שמחשדין השתא על חשבון ג' שנים יש לעי' ללא שייך למחשב השתא רק חשבון התקופות דשאר דברים כגון דרכים וגשרים ואביב ופירות אילן אכתי ליכא קמון, וחשבון התקופות אי אפשר שיצרכו לעבר ג' שנה זא"ז, ואין לומר דחשבו ג' שנה מפוזרות שהרי אי אפשר לחשוב שנים מפוזרות דלמא יאטרכו לעבר באמצע מפני הדרכים וחברותיהן [ומיהו י"ל שחשבו על תנאי שאם לא יעברו מפני שאר דברים].

ולכן נראה דלפי' הב' אין מעבדין בשנת רעבון ובשיעית אף מפני התקופה [וזו דעת הרמ"ה דהש' שם] ולכן אפשר שנתאחררה התקופה והוארכו אח"כ לעבר ג' שנים רכופות מפני התקופה, וזו נראה כונת ר"ח ומה שהזכיר י"ט שנה וז' עיבורים היינו שז' עיבורים זי"ט שנה הוא קו המשקולת של השתוות שנות החמה והלבנה [ובמספר היחסי יש ז' לזי"ט] ושנהגין כן בזמן שאין רא' אבל בזמן רא' התקופה היא המכרעת וממילא הו' ז' עיבורים זי"ט שנה אבל אין י"ט שנה קבועות בשם מנין מחזורים ופעמים שיש ח' עיבורים במחזור זה ושם במחזור זה, כיון שסיבת העיבור לא נתיחד בגו"ה אדז"ט אלא בסיבות מקריות כמו דרכים גשרים וגליות שנעקרו ואביב ופירות אילן, ולא הוזכר בגמ' שאין מעבדין בשביל שכבר היו ז' עיבורים במחזור או שמעבדין בשביל שלא היו רק ו' עיבורין, ואיך יתכן לחדש כמה שלא הוזכר בגמ' והלא ע"כ אין חשבון העיבורים קבועין בגו"ה אדז"ט ומנ"ל לחדש דהמחזורים קבועין, והתירוץ של שלש שנים נחא בלא"ה וכמש"כ לעיל, ולכן נראה דכונת ר"ח רק לחושבנא בעלמא וכונתו ז"ל שהתקופה הכריחה לעבר ג' שנים רכופות ואף למאן דמפרש דברי ר"ח כפסטן אין גו"ה אדז"ט קבוע לעבר דאל"כ בטלו כל סיבות העיבור ולכן אפשר לטען י"ט למחזור להיות פשוטה אם יעברו ז' שנים מפני שאר הסיבות שמעבדין בשבילן קדם שנת י"ט, ובלשון ר"ח שם יש דברים בלתי מתפרשין שכתוב שם "חוב מקשינן אהא דתנינן" ואין לו פירוש, עוד כתוב שם והלא שנינו אין מעבדין ג' שנה כו' ואינו מובן ואולי ט"ס.

וכן מה שנמצא במאמרי חז"ל חשבון השנים קדם מתן תורה למספר המחזורים [ואמנם שנה פלונית היתה כך וכך במחזור] הוא לשימוש יחסי הזמנים דבאמת המחזור בקביעות של ר' הלל משוה

חשבון אחר שגם על פיו יסודרו שנות החמה והלכנה וכדאמר שמואל ר"ה כ' ז' יכילנא לתקוני לכולה גולה ואם חשבון הלל מקובל מסיני מה לנו כריכין לשמואל בזה.

ובעיקר חשבון שלנו שכתב הר"מ שהוא הללמ"מ, אין הכונה שנמסרו פרטותיו בהלכה אלא נמסר שרשות לחכמים לעשות חשבון קבוע שעל פיו יסודרו השנים ויתאמו שנות החמה ושנות הלכנה וע"פ זה קבע הלל זכ"ד את חשבוננו אבל לא נמנע לקבוע

סימן קמא

ירחא ח' שעות תתע"ו חלקים שארית השנה, והא דאמר בגמ' ואכתיו חד יומא כל שאל הגיע לב' ימים חד יומא קרי ל', ולפ"ז אי נולדה בתחלת היום דראש השנה לאשתקד אפשר לעשות ח' מלאים, אבל ח' חסרים אי אפשר אלא ח' קדס המולד לרה"ט ח' שעות תתע"ז חלקים, ומתנ' דאייירי בקדס ח' תתע"ו לא מש"ל ח' מלאים ולא ח' חסרים אלא בשנה מעוברת, או בשנה שלאחר מעוברת ואייירי דקדס המולד לרה"ט ח' שעות תתע"ו חלקים ושארית של חדש העודף אי עשינוהו מלא דהיינו י"א שעות רפ"ז חלקים, ונמנא דקדס המולד לרה"ט ח' שעות פ"ג חלקים ואי עשינוהו חסר נמנא דהמולד ג' שעות תתקל"ז כליל רה"ט, ולפ"ז יתקבץ עובדא דרבי דעשה ט' חסרין ונראה חדש בזמנו דבתו' כתבו דלרבי דרחוק בזמנו לאו דוקא אלא ממחרת, ולמש"כ י"ל בזמנו דוקא אלא נראה לאו דוקא אלא המולד היה ביום ריש חדש, ואייירי דהמולד לאשתקד קדס לרה"ט ח' ימים פחות מעט, ולדעת הרז"ה בבבא"מ רה"ט ח', דכ"ד שעי מכסי סיהרא בכל מקום, ע"כ ז"ל דלא עבדינן ח' מלאים משום דקדס סיהרא תרי יומי היינו המולד דהא ראי' לא קדמה רק חד יומא אפילו אי קדס המולד אשתקד ח' שעות תתע"ו קדס רה"ט, אלא דלא סגי בהעדר הראי' כיון דירגישו העם בגדל הלכנה ויכירו שקדמה לריש ירחא.

ג) והנה מתנ' אשמעינן עד כמה רשאין לקדס סיהרא וליתר סיהרא, ומזה שמעינן דאם חיסר בשנה זאת רשאין למלאות יותר בשנה האחרת ומש"ל לפעמים גם ט' מלאין או ט' חסרין כעובדא דרבי, אלא דקשה לפ"ז הא דאמר שמואל סבר לה כר"ה מדאמר לא פחות משנ"ב ולא יותר משנ"ו, והלא גם לעולא מש"ל ח' מלאין אי אשתקד היו ז' חסרין, וי"ל דע"כ שמואל חושבנא דמתנ' נקט ולא משום תשלום שנה מלאה תחת שנה חסירה דאל"כ מש"ל שני"ז יום כגון לאשתקד היה המולד ביום א' י"ח שעות פחות מעט ורה"ט ביום שבת, ומולד דהשתא ביום ו' ז' שעות תתע"ה חלקים ורשאין לעשות רה"ט ביום שבת שלאחריו ותהי' השנה שני"ז יום, ולפי' תו' דרשאין להקדים המולד מ"ב שעות לריש ירחא, מש"ל דשנה שאחריה של שני"א יום, ומיהו קשה הא דאמר דאף רבי סבר לה כר"ה מדעשה אשתקד שניהם מלאים, והרי גם לעולא מש"ל דהמולד היה י"ב שעות קדס ר"ה והיה אפשר לעשות השנה הבאה ח' מלאים כמו לר"ה ומאן לימא לן דהא דעשינו אשתקד ח' מלאים משום שהיה שנה לאשתקד אחר שנת עיבור והיה חדש העיבור חסר כר"ה, דלמא היה חדש חסר משאר סיבה, וניחא אף לעולא.

א) ערכין ט' א' ואכתיו חד יומא כו', בחד פירושא פי' בתו' דלעולם לא מאחרין ריש ירחא אחר המולד יותר מל' שעות, כדי שלא תראה הלכנה בל"י קדס כ"ד שעות מריש ירחא דהיינו ביום שני שלפני ריש ירחא, וכן לא מקדמינן ריש ירחא קדס המולד יותר מי"ח שעה דהיינו שהמולד ממחרת ר"ח י"ח שעה ומשהו דל"כ לא תראה הלכנה עד יום שלישי לחדש, ומתנ' דקתני אין פוחתין מד"ח המעוברין דאייירי אחר מעובר וקדס המולד את ריש ירחא י"א שעה רפ"ז חלקים ברה"ט לאשתקד, ואם ראש השנה יום ז' יהי' רה"ט עכשיו יום ז' והמולד יום ג' כ"א תקפ"ט, פי' בתו' דאייירי דקדס המולד אשתקד עוד ו' שעות שיעור הראי' ולא הולך התנא לפרש דסמך על המובן דהעיקר תלוי בראי', ולולא דבריהם י"ל דלא קפדינן במאי דנתאחר ראית הלכנה ליום ג' כיון דהמולד היה ביום ז' ומה שלא ראו לא קים להו, ומיהו כשהמולד ביום ג' ירגישו בדבר כי האריכה הסתירה ביותר, וגם כשיראוהו אח"כ יכירו זה בקטנה.

עוד פי' בתו' דאפשר לאחר ריש ירחא מ"ב שעות אחר המולד, כיון דבכל שיעור ראית הלכנה י"ח שעות סגי בזה להוציא מלעז, ולקדס ריש ירחא שיעורא י"ח שעות כיון דתראה בל"י ממחרת ריש ירחא, ובזה הרווחו לר"ה דתני במתנ' תרתי ח' מלאים וח' חסרים, ודין דח' חסרים ע"כ דמייירי דמולד דרה"ט אשתקד קדס ו' שעות של ראי' וכמש"כ לעיל, ודומיא דהכי במלאים דרה"ט ביום השבת, והמולד ביום ה' כ"א תקפ"ט אם נקדים עוד ו' שעות שיעור ראי' יהי' בל"י ראית הלכנה ביום ה', אלא שאין לנו חוששין כיון שלא תראה בבבא, ולפי' קמא ז"ל דללדדין קתני כמו שפי' בתוספות.

ובלשון התו' משמע דגם לא נראה לחסר יתר על שמונה איירי בשנה מעוברת, וקשה דהא קתני אין פוחתין מד"ח מעוברין ואי במעוברת אין פוחתין מה' מצעיא ל' וכמש"כ רש"י, ואולי ד' מי"ב חדשים קאמר חוץ מחדש העיבור, ומיהו קושטא דמלתא הכי הוא דגם בשנה פשוטה שאחר העיבור מש"ל ח' מלאין או ח' חסרים גם לפי' תו' וכן מתפרש מלתא דשמואל לקמן דאמר אין שנת לבנה פחותה מג' מאות ונ"ב כו' ונקט מלתא בשנה פשוטה, וע"כ דאייירי אחר עיבור.

ב) ויש מקום לפרש לפי' רש"י, דכל דלא קדס המולד ז' ימים שלמים לריש ירחא לית לן זה, ומתנ' נקטה החשבון כאילו כל חדש מלא משלים את חדש החסר, ולא נחית תנא לחשבון השארית של תשנ"ג בכל חדש, ולפ"ז איירי דר"ה לאשתקד היה המולד קדס ריש

יתירי הוא שהרי נראה החדש, וע"כ לאיכא גם שאר כרכין לפעמים לעבר וכי היכי דיש לפעמים כורך לעבר ה"נ איכא כורך לחסר ול"ע.

ובתוספות כתבו די"מ איפכא דניסן ותשרי אין מקדשין לכורך, ובשאר חדשים מקדשין ויתישב לפ"ז מתנ' דערכין, אלא שקשה לפ"ז לר"ד מנהרדעא דאין מעבדין לכורך דתקשה הא דעיצורה לאלול וכן תנן לקמן ל' ב' שאין מקבלין העדים מן המנחה ולמעלה, ואפשר דמודה דלכורך גדול מעבדין אפי' בניסן ותשרי.

(ו) **ביל"ה ו' א'** תוד"ה מימות, ר"י אוסר אי אתרמי ונהרדעי אמרי דלא איתרמי, לפ"ז ז"ל דנהרדעי ס"ל כרבא דגם לאחר תקנת רבי יוחנן בן זכאי אי לא באו עדים ביום ראשון הוי קדושה אחת, דאי ס"ל כרבה דלאחר תקנת ריב"ז ב' קדושות הן, אלא בצב"ל נוהגין קדושה אחת כיון דלא פסקו, ור' יוסי נמי לענין צב"ל קאמר וכמס"כ תוס' לעיל ה' א' ד"ה הא, א"כ ע"כ ליתא לסברת נהרדעי דמשום דלא איתרמי בפועל שיהי' קדושה אחת לא נהיגי קדושה אחת, דהא כיון דלא איתרמי מימות עזרא עד תקנת ריב"ז שיהי' קדושה אחת שוב אף אי איתרמי לאחר תקנת ריב"ז דעצרה לאלול מ"מ אינה קדושה אחת כיון דלא איתרמי קדם תקנת ריב"ז ולא שייך גם בצב"ל להחזיק מנהג הקדוש לסברת נהרדעי, אלא ודאי נהרדעי כרבא ס"ל והלכך אף לאחר תקנת ריב"ז אי אתרמי דעצרה לאלול הוי קדושה אחת לר' יוסי, וקושטא דמלתא דכל שהי' מתרמי אלו מעובר פעם אחת לאחר תקנת ריב"ז עד שבטלה ראי', היה צדין דעכשו דבקיאינו אנו בקדיעא דירחא משום שבטלה ראי' ונהיגי ע"פ החשבון, מ"מ היה קדושה אחת משום מנהג הקדוש אלא דלא איתרמי עד שבטלה ראי' ולא היה קדושה אחת בפועל בשום פעם ולפיכך ס"ל לנהרדעי דב' קדושות הן ור' יוסי אי אתרמי קאמר, אבל תימא דהא באמת אתרמי בשנים אחרונות דעצרה לאלול כדאמר ר"ה כ"א א' לוי אקלע לצב"ל כו' ושם רבא הוי רגיל כו' זימנא חדא כו' ושם ר"נ יתיב כו' וע"כ דאחר רב דאמר לא מצינו אלו מעובר אתרמי, וכיון דהיה קדושה אחת אז גם לדין אסור, ונראה דזה דעת תו' עירובין ל"ט ב' דנאדו מתירין זה שהוא פשוט, ופירשו דטעמא דנהרדעי משום דאזלינן בחר רוב שנים לענין נולדה בזה מותרת בזה ונהי דנהיגי ב' ימים אבל לא מחמירין לאסור נולדה בזה שיהי' אסורה בזה, ובתו' שם הקשו שהרי ר"י אמר דבב' יו"ט של גלויות נולדה בזה מותרת בזה מכלל דבר"ה אסורה ותיירו דנהרדעי לא ס"ל בזה כר' יוסי, וא"ע דאכתי תקשה איך פליגי אר' יוסי שהוא תנא בסברא, וזה לא מצינו מי שחולק על ר' יוסי דבמקום הועד יהי' קדושה אחת והרחוקין יסמכו על הרוב, ולולא דצריהם י"ל דאטריד לאשמעינן בב' יו"ט של פסח דלא מצינו דרוב השנים אדר חסר, ואשמעינן דהן ב' קדושות אע"ג דר"ה במקום הועד קדושה אחת.

ר"ה י"ח א' רש"י ד"ה ועל אלו כו' וע"כ הולכין אחר רוב שנים, אין כונת רש"י ז"ל שבני גולה הולכין אחר רוב שנים ואין עושין

(ז) **ט' א' גמ'** כגון שהיתה שנה שלפניה מעוברת, לא יתכן לאוקמא מתנ' בחיסר שנה שלפניה דא"כ לא ידענו כמה חיסר ולא בא התנא לסתום אלא לפרש, והלכך מסתמא איירי התנא בדבר מסויים והיה המולד ר"ה אשתקד בתחלת ריש ירחא, ומיהו יתכן לאוקמא במעובר דע"כ חדש העיבור דוחה או מקדים את המולד והוא דבר מסוים שהרי שנים מעוברות יסנן בהכרח, ויש לעי' מ"ט דעולא דנחליד מאוקימתא דר"ה דס"ל דחדש העיבור ל' יום לעולם נהי דהעיבור הוא מלא אכתי אפשר דעשה אחד מן המלאין חסר תחתיו והיו בשנה ז' חסרין ושקא מלאין, ואפשר דלמ"ד עיבור ל' ס"ל דשנה מעוברת שפ"ד יום דוקא, א"נ כיון דחדש העיבור מלא לא הוי דבר מסוים לשנות המסנה בחיסר אחד מן המלאים, ויש לעי' דהכא מוקים ר"ה מתנ' כמ"ד ראה ל' ראה כ"ט ובר"ה י"ט ב' מוקמינן סתמא דמתנייתין כמ"ד שלשים דוקא ואי טעמא דעולא דסבר דלמ"ד ל' לעולם השנה שפ"ד יום, י"ל דר"ה פליג וס"ל דאפשר לחסר חדש אחר תחתיו ומתנ' בהכי מתוקמא, ואתיא מתנ' אפי' כת"ק דרשב"ג, והא דאמר בגמ' בעיבור שנה קמפליגי כו' היינו בפרשא דפלוגתתן, והא דאמר הכא רבי סבר לה כר"ה היינו בעיקרא דמלתא דהא רבי סבר בהדיא ר"ה שם כרב"ג, ומיהו לא משמע הכי סוגין ול"ע.

(ה) **ר"ה כ' א'** הא בשאר ירחי פרש"י בשאר ירחי לא, ותימא דא"כ תקשה מתנ' דערכין ח' ב' דאין פוחתין מד' חדשים מעוברין הא ד' עבדינן ומפרש בגמ' שם דמיתרי סיהרא תרי יומי ואיך מש"ל הלא כיון דלא נראה הלכנה ביום ל' לעולם אין מקדשין יום ל' אפי' לכורך רק חדש אלו אפשר לחסר לכורך ולעולם לא מש"ל בכל החדשים שיהי' המולד ביום ר"ח רק עד י"ח שעות, ואם נחסר אלו לכורך לא מיתרא סיהרא רק ערך ו' שעות ביום מחרת ריש חדש, ולא שייך לדון לעשות ח' חסרים, וגם למאי דמפרש שם דמש"ל ח' חסרים אחר עיבור. ויתאחר המולד עד י"ח שעות ממחרת ר"ח ע"כ דעשו ב' חסרים לכורך וכורך החיסור לא נתבאר בשאר ירחי, ונראה דהיינו איזה סיבות שיהיו פנוים להקריב מוספי ר"ח ביום זה מיום האחר, או שיש הפסד בציטול מלאכה שנהגו הגסים ביום זה מביום אחר ופעמים יש תענית בחדש זה או חנוכה ופורים, ויקרה דיש להם נפקותא בדבר, ורש"י ז"ל פי' לכורך החיסור בשביל שהיו מעוברין כבר ח', וקשה דהא טעם שאין מחסרין יותר מח' משום מיתרא סיהרא, וא"כ ע"כ אין החיסור משום דקדמה סיהרא, גם מה שפרש"י דגם בשביל דקדמה סיהרא אין מחסרין לכורך, ז"ע דהא תנן אין נראה לעבר יתר על שמונה וע"כ דמחסרין בשביל זה ולפרש"י ז"ל דאין מעבדין יתר על שמונה היינו דנראה הלכנה ומעבדין בשביל שום כורך אז אין מעבדין יתר על שמונה, אבל אם לא נראה מעבדין גם יתר על שמונה ורהיטא דסוגיא דערכין לא משמע הכי, אלא לעולם אין מעבדין יתר על ח', ועוד קשה הא דמאיימין על העדים על החדש שנראה בזמנו דאיירי בשאר ירחי ע"כ לא בשביל שעשו חסרין

הלמ"מ לעשות ע"פ חשבון בזמן שאין להם ידיעת הקידוש, ועי' לקמן כ"ה א' רש"י ד"ה ואת משמע דגם לענין קידוש ראוי איירי וזה תימא.

(ט) **בספרי הרמב"ם** בדפוסים האחרונים נדפס הגה' בה' קה"ח בשם מתחכם אחד אשר יתפאר כי גלה את האמת הפשוט בביאור סוגיא דר"ה כ' ב' ודלא ככל הראשונים ז"ל, ולהיות שאין הדבר אמת ראוי לפרש הדברים, א' חידש דאין מקדשין החדש אלא א"כ קדם המולד י"ח שעות קדם ליל ר"ח, וזהו דאמר נולד אחר חלות ר"ל חלות הלילה בידוע שלא נראה סמוך לשקיעת החמה ואם זהו כונת הגמ' מאי פריך למאי נ"מ האם לא סגי בנפקותא זו שאין מקדשין החדש, ואין לומר שאף אם קדם המולד מ"מ כל שלא ראו העדים עד שחשכה אין מקדשין ע"פ ראוי' זו, דהא בזהדיא תנן כ"ה ב' ראורו ב"ד ולא הספיקו לומר מקודש ה"ז מעובר הרי דמקדשין ע"פ ראוי' ביום ל', ועוד א"כ למה תנן ערכין ח' ב' אין פוחתין כו' ובגמ' שם מסיק שאין ח' חסרין, ואמאי הלא המולד אשתקד ע"כ קדם י"ח שעות ואי עדיין ח' חסרין לא קמיתרא סיהרא רק חד יומא.

ועוד פירש בזה דכ"ד שעי מכסי סיהרא עיי"ש, וזה אינו כלום דא"כ מימרא דר"נ היינו הא דתניא בסוד העיבור לשיעור הגעת הירח לראית העין הוא י"ח שעות ומה אתא ר"נ להוסיף? ולמה לי' להזכיר בכל וא"י קדם חלות ולאחר חלות, לימא ל"ו שעות מייכסי סיהרא שזה אמת בכל מקום ובכל זמני המולד, ואם יש בזה שעות יומיות שהירח אינו נראה בם מה הפסד יש בזה בכונת הענין, שהרי הענין הוא רק מבאר שיעור גודל הירח הראוי' לראי', הוא בן י"ח שעות? ואם היה צורך לפרש כמה בהן מן היום וכמה מן הלילה, לימא נולד קדם חלות שית מחדתא וי"ח מעתיקא, נולד לאחר חלות י"ח מחדתא שית מעתיקא, אבל השתא דאמר לידן לא פירש זמן המולד נושא כל המאמר? ועיקר הדבר אינו דלעולם לא מש"ל שית דכי היכי דאין היום ראוי לראי' מחמת אור השמש ה"נ אין חצי הלילה קדם הבקר ראוי' לראי' הירח שהירח בקירוב אלל החמה, לכן אין חצי לילה ראשונה ראוי' לראית יסנה, ועיקר השני שאור היום מונע הראי', ג"כ אינו אמת דבסמוך לשקיעת החמה אפשר לראות כדאמר ר"פ ראורו ב"ד דאפשר לראי' ביום, ולפיכך אף אם נולד קדם חלות מעט אפשר לראותה קדם י"ח שעות לולא קטנותה, וכן סמוך לנץ החמה אפשר לראות היסנה קדם י"ח שעות אף שנוכח אחר חלות, וכל מה שהביא לנו רק עמל ואפס.

ובעתון הצפירה תרל"ד נ' 321, כתב בבטחה שנאח את הגאונים הראשונים ז"ל ושופך שיחה על פי' הרז"ה והכוזרי לאמר, פי' זר ורחוק כו' היודע דרך התלמוד וסגנונו, ודברים בעלמא הם, שזהו מקום יחידי בתלמוד שדנו על שינוי האופקים, והזכירו בכל וארץ ישראל ולדעת הרז"ה הוא קלה בכל שפטה עד ים אוקיינוס, עוד כתב גם איזה ענין יש לו עם מימרא דר"ז שם צריך שיהי' לילה

ר"ה רק יום אחד, דולאי עושין ב' ימים ר"ה כמבואר בסוגיא דביצה ה' ו' וש"מ, אלא נראה דכונת רש"י לענין יוה"כ דעושין רק יום אחד והולכין אחר רוב שנים, ורש"י ז"ל האריך בתועלויות של ידיעת אלול שיש תועלת להרחוקין שאלוהי תשרי לא יגיעו אליהם עד יוה"כ פ' יהי' להם תועלת מידיעת אלול דאל"כ לא ידעו מתי י' בתשרי אף אם יחשבו אלול לחסר, ובסמוך כתב רש"י ז"ל דמודיעים אם עיברו אלול אם לאו כדי שלא יהא לבן נוקפן ביוה"כ וסוכות, ונראה דכונת רש"י דאם לא עיברו יש נמי תועלת ביוה"כ, אע"ג דבלא"ה חושבין אלול לחסר ואין עושין רק יום אחד מ"מ מצלין אותן מנקיפת הל"ב, ומה שסיים רש"י וסוכות שיגרא דלישנא הוא ובסוכות יש תועלת שלא יעשו ב' ימים.

(ז) כ' א' עברה לאלול, משמע דהיו להן ספק אם עברה עד שהודיעום, ותימא דהא אמר סוכה נ"ד ב' דלא קבעין יוה"כ לא באחד בשבת ולא בו' בשבת ורק לאחרים אמרינן שם דקבעין תרי שבי ואנן לא קיי"ל כאחרים, וי"ל דעדיין לא היה הדבר מוכרע ואולי ב"ד שקדשו את החדש יעבדו כאחרים ולזאת היו צריכין להודע וכו'.

ויש לעי' כיון דכי מקלע ר"ה ב"ד דחיון לי' איך יתכן הא דאמר לעיל י"ט ב' דמימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר, וי"ל דאין ה"נ דמשום ד"ו היה אלול מעובר, ואין דברי רב רק דלא הי' מעובר בשביל שלא באו עדים ביום ראשון ויהי' אז ב' ימים ר"ה אבל כשהיו מעברין בשביל ד"ו לא היו נוהגין יום ל' קדש רק יום ל"א, וכל עיקר דברי רב שלא היו נוהגין ב' ימים קדש, וכ"ה לפרש"י ז"ל לעיל י"ט ב' אלא שאין פירוש ז"ל מצובר לן כמש"כ תו' שם, וגם בגולה לא היו עושין ב' ימים כל שהיו יודעין שב"ד המקדשין את החדש לא ס"ל כאחרים, ויודעין בבירור שאין ר"ה ב"ד.

והא דלא היה אלול מעובר ברוב השנים נראה משום דהיה מצוי ב' מלחים בחשוון וכסלו שהוא זמן יורה ובניסן שהוא זמן מלקוח וכן בתמוז ואב מפני הארכת היום וקשה לראות הלכנה תיכף אחר המולד, אבל בר"ח תשרי אין עבים ואין היום ארוך והיה נראית הלכנה תיכף אחר המולד, וכאשר כבר היו ו' או ז' מלחים היה המולד במוקדם והיה אלול לעולם חסר.

(ח) כ' ב' צריך שיהא לילה ויום מן החדש, מבואר שאין עושין מולד זקן וע"כ לענין לחסר לצורך איירי דראי' לא מש"ל, ויש לעי' הא תנן ערכין ח' ב' אין פוחתין מד"ח המעוברין ומסקינן שם דלא חיישינן אי מיתרי סיהרא חד יומא אחר ר"ח, וכש"כ שאין חוששין למולד זקן, ונראה דזהו טעמו דהרז"ה בספר המאור דפירש דלענין קידוש החשבון איירי וכמו שהוא בידינו, והיו סומכין על זה גם קדם שצטלה ראוי' אם היתה שעת גזרה ודחק שלא היה אפשר לקדש ע"פ ראוי', ובזה ניחא הא דאמר לקמן כ"א א' לא שמעתי מב"ד מקודש, וכבר הקשו תו' דמ"מ היום יוה"כ אלא שהיו עושין ע"פ החשבון כיון שלא היה להם ידיעה מקידוש ב"ד, וכן הוא

ראוי שיהי' אדר שני מלא וכן אייר תמוז אלוך ויהי' ז' מעוברין, אלא לעולם עושין אחד מלא ואחד חסר עד ג' שנים דמני חד יומא ועושין שני מלאין יחד וחוזרין לעשות אחד מלא ואחד חסר, ובמעובר ממלאין אדר שני ומחסרין תחתיו ניסן.

(א) ר"ה ו' ב' ומאן תנא דפליג עלי' דרב שמעי' אחרים היא כו' עיקר מלתא דרב שמעי' מש"ל גם לאחרים דבשנת עיבור אי מלאוהו לאדר מחסרין ניסן ומש"ל שניהם חסרין, ואי אחיא שארית ד"ח תתע"ו ליום שלם מש"ל דממלאין אייר, אלא עיקר מלתא דרב שמעי' בכל השנים ולא חושבנא בעלמא אשמעינן אלא לאפוקי מאחרים, ולפ"ז שנה בלא רגלים מש"ל גם לאחרים והא דאמר מאן תנא דפליג כו' אינו אלא לפרש מלתא דרב שמעי' לאפוקי מאי קאתי וקאמר לאפוקי מאחרים.

סימן קמב

על דבריהם עיי"ש, וה"ה דהוי מאי לאוקמא דמיירי שאמר הרי עלי מן החורים או מן בני היונה ע"מ שאיני חייב באחריותן וכדאמר רבא בשמעתין ו' א'.

(ג) י"ט ב' אר"פ מ"ד חדש ראה חדש ראה ל', האי ראה אין ר"ל שאין כאן מראה לקדש ע"פ ראי', אלא ת"ק סבר דעיבור השנה ל' יום, והלכך אף אם באו עדים ביום ל' אין מקבלין אותו כדין מעברין את החדש לאורך כדאמר לקמן כ' א', אבל רש"ב סבר דאין קפידא בעיבור השנה שיהא דוקא ל', ומדין עיבור ראו ל' עושין ראו כ"ט עושין, וממילא יס' כאן מראה לקדש ע"פ ראי' ואם באו עדים ביום ל' מקדשין אותו והוי העיבור כ"ט ואם לא באו עדים ביום ל' עושין העיבור ל', והא דאמר סנהדרין י"ח א' דשלח להו רש"ב"ג ואוספת על שתא דא תלתין יומין ופריך הא רש"ב"ג סבר חדש ומשני ראו חדש ראו ל', אע"ג דבאמת בשעה שמודיעין אינן יודעין אם ל' או כ"ט, מ"מ שולחין ל' או כ"ט ואין קפידא בדבר, דבאמת התוספת הוא עוד מחזור חדשי של לבנה והוא כ"ט י"ב תש"ג"ג אלא שאין מחשבין שעות לחדשים וקובעין ימים, ואפשר לכנות התוספת למנין כ"ט ולמנין ל', וכששולחין להארכות להודיע על העיבור הן יודעין דמספר הימים שאמרו אינו קובע כלום ועדיין צריכין לדעת אם נתעבר אדר ראשון, וזה מבואר בהדיא בגמרא בסוגין שהרי רבי אומר אם נתעברה השנה יולאין אף על אדר שני, ואמרו הטעם משום דסבר ראו חדש ראו ל', ומשמע דאע"ג דכבר הודיעו על העיבור צריכים להודיעם על אדר שני, ואם בשעה שמודיעים אותו על העיבור הם קובעים כבר כ"ט או ל', א"כ אין צורך לזאת על אדר שני, ואין צורך לזאת על אדר שני רק בעיבור באלה, ורבי סתמא קאמר משמע אפי' נתעברה קודם אדר, ועוד נראה דאם נתעברה באלה נמי שולחין להודיעם על העיבור אפי' לת"ק ואין סומכין שיבינו שנתעברה השנה מפני שלא באו שלושי ניסן דחיישין דלמא אירע אונס, ופלוגת רבי וחכמים דוקא בהודיעו כבר את העיבור, והא לא קשיא דאם לא הודיעו

יוס מן החדש, כנראה לא ירד כלל לפי הרז"ה ולא יגע להבינו, שהרי לפי הרז"ה זהו מימרא דר"ז שצריך שיהי' במקום מן המקומות כל הלילה מן החדש, כתב עוד וכן תירוצ רבא שם כו' מה ענין פסח לכאן, גם זה דברים בעלמא כמבואר למעיין.

(י) ערכין ט' ב' כיון דליתא בכל שתא כו', לכאן הי' נראה דלאחרים לעולם קבעין ריש ירחא ביום המולד, וממילא הוי אחד חסר ואחד מלא עד י"ח חדשים בערך, ומתחילין לעשות אחד מלא מקדם ואח"כ החסר, ויהי' חדש י"ח וי"ט שניהם מלאים וחוזרין ועושין חדש י"ח מלא ויהי' י"ז וי"ח שניהם מלאים וי"ט חסר, ובזה נתמלא יומא חדא בכל ג' שנים, אבל אי אפשר לומר כן דא"כ לא מש"ל במעובר ה' ימים אלא פעמים ה' פעמים ו' דאם חדש ניסן היה ראוי מצלעדי העיבור להיות מלא וכן סיון אב, השתא

(א) ר"ה ג' א', בטו"א הקשה איך יתכן דר"ה תשרי א"כ יהיו שנות חיי משה רבנו קכ"א שהרי אהרן היה בן קכ"ג בא' באב ויהי' בן קכ"ד בז' אדר שאחריו, ויהי' משה קכ"א כדכתיב בפרשת וארא דמשה בן שמונים ואהרן בן שלש ושמנים בעמדם לפני פרעה, וי"ל דאין ראוי מזה דאפשר דשנותיהם שלהם ולא של עולם, וכמו בערכין כדתנן ערכין י"ח א', וחשיב שנה שעומד בו דל' יום בשנה לכו"ע חשיב שנה, ולפ"ז א"ל דאהרן נולד בין אדר לאב, וכן למאי דבעי למימר דר"ה אייר סיון תמוז, ולא עברו מליאחא מצרים עד מיתת אהרן רק ל"ח שנה וד' חדשים, יתכן דמשה מת בז' אדר בשנה ה' וכדי לקיים המן אכלו מ' שנה ואפ"ה לא היה רק בן ק"ך דבז' אדר שלפני גאולתן נשלמו לו פ' שנה, ואהרן נולד בתמוז, והלכך בעמדם לפני פרעה בניסן קדם הגאולה וכדתנן בעדות משפט מצרים י"ב חדש היה משה בשנת פ' ואהרן בשנת פ"ג, ולאחרן כלתה קכ"ג בתמוז שנה שקדם גאולתן ובתמוז אחר י"מ נשלמו לו פ"ד, ובתמוז לפני מותו נשלמו לו קכ"ב ובאב היו שנותיו קכ"ג, ואע"ג שאמרו לקמן י"א דהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים נראה דאין זה כלל אלא במקום שאמרו חכמים, ולקושטא דמלתא דליאחא מצרים מניסן מנין, נמי י"ל דשנות משה ואהרן שלהם ולא של עולם, ואהרן נולד בא' באב, ונשלמו לו קכ"ג ובעמדו לפני פרעה היה בשנת פ"ג ואפשר דליאחא מצרים נמנו שנותיהם מניסן.

(ב) 7' ב' כיון שעברו עליהן ג' רגלים כו', אמר הרי עלי והביא קרבן ונשחט שלא לשמו דאינו עולה לו לשם חובה, עובר דב"ת בג' רגלים מיום שנדר וצ"ע, אמר הרי עלי והפריש לאחר ב' רגלים ולא הקריב ועבר רגל ג' עובר דב"ת, והא דאמר הוא ולא חלופיו שאם הומם לאחר ב' רגלים והחליפו מיירי באמר הרי זו וצ"ע, ועיין תו' חולין כ"ב ב' שכתבו א"נ כיון שהביא ליד כהן ילא ידי נדרו, ונראה דר"ל לענין ב"ת דלא עבר לא משום אמר ולא הפריש ולא משום הפריש ולא הקריב, ובמל"מ פי"ד ממעה"ק ה"ה תמה

פסק פ"א מה' מגילה הי"ב דאם נתעברה השנה חוזרין וקוראין בשני, ואפשר דעיקר קושית הגמ' דהו"ל לאשמעינן דיואלין שהרי לת"ק דרשב"ג אין יואלין ולראב"ד אין יואלין, אבל הר"מ שכבר פירש דר"ט כ"ט ר"ל וגם כבר אשמעינן דעיקר זמנה בשני, הרי זה שאמר דיואלין על אדר מפני הפורים כולל אדר של פשוטות ואדר שני של מעוברות.

ובגמ' אמרו ואילו נתעברה השנה יואלין אף על אדר שני, והנה לשון הגמ' משמע דהשאלה היא דהו"ל למתני דאע"ג דכבר יאלו על הראשון יואלין אף על השני, ואכל אס עיברו בשבט אין יואלין בראשון אלא בשני, וזה הוא בכלל ועל אדר מפני הפורים דקתני וכ"ה בהדיא ברש"י והיינו דבזה לא הו"ל לחנא לסתום אלא לפרש דהוי רבותא וכמ"ש"כ לעיל, ומיהו אף בעיברו בשבט יש כאן רבותא דהא לראב"ד לכתחלה בראשון, ולת"ק דרשב"ג א"ל לזאת על השני אחרי שהודיעו העיבור, ומיהו י"ל שאין לדייק ממשנתנו אלא שאין יואלין ב' פעמים על הפורים, אבל אין התנא אחראי לפרש דין פורים ודין עיבור השנה כיון דלא עסיק כאן רק ביציאת השלוחים.

רש"י פי' נוהגות בראשון ויאלו ידי חובתן בפורים שעשו בראשון ומשמע דיעבד, אבל ליכא למ"ד הכי וראב"ד סבר לכתחלה בשני כדאמר מגלה ו' ב'.

העיבור כגון בעיברו בסוף אדר הרי יואלין על אדר ב', דיציאה זו היא מוכרחת בשביל עיבור השנה אבל בתו' לא כתבו כן.

וכל זה כונת הר"מ פ"ד מהלכות קה"ח הי"ז שכתב והוספנו על שנה זו כך וכך ראו תשעה ועשרים יום ראו ל' יום שחדש העיבור רשות לב' להוסיפו מלא או חסר לאנשים הרחוקים שמודיעים אותם אבל הם לפי הראי' עושים מלא או חסר, והנה השתדל להעתיק לשון הגמ' בלשון ראו, ולפי שהלשון לרהיטותו שולל גם מלות קדוש ע"פ הראי' הוסיף הר"מ לפרש דהאי רשות שהזכיר היינו לאפוקי מת"ק דסבר דעבור השנה קבוע ל' יום, ואם העיבור קבוע כן כבר נשלל רשות כ"ט יום אף אם באו עדים ביום ל', אלא מאל העיבור אין קבע ורשות ביד ב' לעשות העיבור כ"ט או ל' כפי מלות הראי', וראו דקאמר היינו ראו ע"פ מלות הראי', אלא לאנשים המודיעים אותם דעדיין לא נקבע אם יהיה מלא או חסר והגידון אם חדש העיבור הוא קבוע או חפשי להיות מלא או חסר, בזה אמרין שהוא חפשי למלא וחסר, ולפיכך כשכותבין אגרת העיבור ראו כותבין כ"ט ראו כותבין ל', אבל הם יודעים שהדבר עדיין ספק אם יהי' מלא או חסר.

ודברי הר"מ שראו כ"ט ראו ל' היינו אדר ראשון שהוא נחשב לעיבור וכמבואר בגמ' דרבי דאמר יואלין על אדר שני משום דסבר אדר ראשון פעמים כ"ט פעמים ל'.

ויש לעי' לדעת הר"מ דפסק כרבן שמעון בן גמליאל דר"ט כ"ט ראו ל', הו"ל למחשב דנתעברה השנה יואלין על אדר ב', דהלא

סימן קמג

ובש"ע סי' תרכ"ט ס"ז יש להסתפק אם מותר להגיה סולם כו', במ"ב הביא אחרונים שפי' להספק הוא ביש בסולם ד' טפחים ור"ל להסולם הוא ספק סכך פסול, ואם הוא משלים לעוד סכך פסול והוי ד"ט פסול ושאין רגיל להיות בסולם ד' טפחים במקום אחד] ח"נ שיש בסולם ב"ט מכאן וב"ט מכאן ואויר פחות מג"ט באמצע, ולפ"ז הא דסיים רמ"א שאין להגיהו על הסכך היינו נמי דסכך שתחתיו מחשב לסכך פסול ומיירי נמי באופן דאי תשבת ל' לסכך שתחתיו כנגדו לסכך פסול יהי' ד' טפחים סכך פסול, והיינו כדעת הפוסלים בזה בסי' תרכ"ו ס"א.

ב) סימן תרכ"ט ס"ח לחבר כלונסאות הסוכה כו', כתב המ"א דזה כשר אפי' לדעת רמב"ן ור"ן דמחמירין במעמיד בדבר המקבל טומאה דהוי מעמיד דמעמיד וכ"כ הגר"א, וכ' דהתה"ד להכשיר מטעם הרא"ש דאין אנו חוששין למעמיד לא ראה דברי הרשב"א [ר"ל דברי הריטב"א שנדפסו על סם הרשב"א ב"ט"ו שטות] שכתב דאם מעמידין קונדסין על המטה ומסככין על גבן כשר משום מעמיד דמעמיד, ודבריהם ז"ל תמוהים מאד, דלא כתבו הרמב"ן והר"ן והריטב"א להכשיר אלא במעמיד הדפנות על המטה והמטה היא קרקעית הסוכה דהמטה מעשה קרקע בעלמא קעבד ולשון הרמב"ן במלחמות והר"ן ואינו ענין למעמיד

א) סוכה כ"א ב' אמר אביי ל"ש אלא סמך אבל סכך ע"ג המטה כשרה, דעת הרמב"ן והר"ן להחמיר שלא להעמיד בדבר המקבל טומאה, דמשמע דדברי אביי להלכה נאמרו ולא אליבא דר"י דאם אליבא דר"י ולית הלכתא כותי' הו"ל למימר מחלוקת בסמך כו', וע"כ זו דעת הרי"ף שהביא דברי אביי, אבל אכתי לא ידעינן אי טעמא דר"י משום שאין לה קבע או משום שמעמידה בדבר המקבל טומאה, ובזה דעת רמב"ן ור"ן להחמיר דהא אי טעמא דר"י משום שאין לה קבע הוי ר"י לטעמא דסוכה דירת קבע ואביי מוקי להא דר"י כשיטה לעיל ז' ב' ולית הלכתא כותי', וע"כ אביי ס"ל טעמא דמעמידה בדבר המק"ט, ומיהו אין זה מוכרח דהרמב"ן פי' דהכא חסר לה קבע טפי וכמו שפירשו בירושלמי, ומ"מ כיון דאביי הזכיר שני הטעמים משמע דס"ל להחמיר כשני הטעמים, ואמנם דעת הרא"ש דאין חוששין לטעם מעמיד כמו שהכריעו בירושלמי, ודעת הר"ז"ה דהלכה כחכמים ולפי' הרא"ש אין הכרע גם מדברי הרי"ף, ודעת רמב"ן ור"ן דאיסור מעמיד אינו אלא מדרבנן, ויש מקום לומר להקל דרבנן מספק אחרי שבירושלמי מסקו דאין חוששין למעמיד, וכן פסקו בטוש"ע סוף סי' תר"ל, וכן פסק בתה"ד סי' ז"א.

מחוברות אל המטה על כרחה המטה נעשית קרקע הסוכה ורדיך י"ט מן המטה עד הסכך, ולשון הטור שכתב והכרעים הם מחיאות, הוא לתאר את לורת הסוכה ור"ל שהפך את המטה והכרעים הם זקופים מלמטה עד הסכך וא"כ הם מחיאות לסוכה אבל לא שהכרע ממלאה כל רחב ואורך המטה באופן שהן ממלאין כל ד' רוחות של הסוכה אלא הכרע הוא קרש אחד מקרשי דופן הסוכה, ושאך הקרשים עומדים לעצמן, ומ"מ לרדיך י"ט מן המטה עד הסכך לכיוון דהסכך נסמך על כרעי המטה אי אפשר למחשב המטה כמטה שהוכנסה בסוכה לתשמיש כיון דכל קיום הסכך הוא ע"י המטה ואי שקלת לי' למטה אין כאן סוכה, אבל אם העמיד עמודים וסמך הסכך עליהן חשבינן המטה כהוכנסה בסוכה לתשמיש, ואע"ג דכל ד' הכרעים הם ד' זויות הסוכה והמטה ממלאה את כל הסוכה ואי אפשר לי' ליצב בסוכה רק על המטה וגם השלחן מעמיד על המטה מ"מ אין המטה ממעטת את האויר, וכל זה רמז במש"כ הטור והכרעים הם דפנות, אבל אם דפנות הסוכה מחוברות אל המטה וכי שקלת לי' למטה הדפנות נופלות לרדיך י"ט מן המטה עד הסכך דע"כ המטה היא קרקעית הסוכה, ואין בזה שום סברא לחלק בין סכך נסמך על המטה לדפנות נסמכות, שהרי לא מכח דין סכך אחינן עלה אלא דברי סברא הן לקבוע אם דירתו על הארץ והמטה כלי תשמיש, או שדירתו על המטה, והכרעת הדבר אם אפשר לו להוויא המטה ולהיות הסוכה נשארת, ואין לנו מקום לחלק בזה בין המטה מקיימת את הסכך או מקיימת את הדפנות, ואף שמרן הב"י לא פי' כן, מוכרחים אנו לנטות מדברי מרן ז"ל מפני שאי אפשר לן ליצבם.

(7) א' תוד"ה והוא, הא אי קלסת היו ההואין כו', הא דאמר בסוגין אם כלתם מרובה כו', היינו אם ההואין משתרעין על רוב הסוכה ואם הן על מיעוט הסוכה היינו חמתה מרובה, אבל עובי ההואין הם בתוך הסוכה בשיעור מספיק ואינם בשיעור קלוש, אבל מקלת סכך בתוך עשרים שאמרו בעירובין דאי קלסת לי' היו חמתה מרובה, היינו שהסכך קלוש מאד ומחמת קליפותו חמתה מרובה, ואי אפשר לפרש בסוגין דחמתה מרובה מחמת קליפותו שהרי אביי סבר להכשיר בהואין יורדין למטה מעשרה והיינו ברוב הסוכה גבוהה עשרה טפחים, אבל אי רוב הסוכה אינה גבוהה י"ט כי סכך קלוש ממעט לה מאי הוי הלל זהו סוכה שאינה גבוהה י"ט דתנן, ובעירובין אי אפשר לפרש דמקלת סכך של השטח תוך עשרים ורוב השטח סככה למעלה מעשרה וא"ה, כמדומה דל"ל למעלה מעשרים דהרי דומיא דקורה קאמר ואמרו ע"כ נעשו כשפודין ש"מ ה"נ ע"כ כו', והא דאמר ע"כ נעשית כממ"ח ז"ע דהא סכך קלוש אין פסולו משום שאינו מתקיים אלא משום שאינו עושה כל, ולפיכך פי' תו' דבאמת אין שיעור לעובי הסכך וכל משהו עושה כל, אלא כונת הגמ' אי קלסת לי' הוי חמתה מרובה היינו שלא יעמוד סכך הקלוש בפני רוח מזוי, ובזה נמי מן הדין

הכלונסאות בדבר המקבל טומאה, שהרי הכלונסאות הן הן ג"כ סכך ואין אנו מחלקין בסכך למחשב התחתון כמעמיד את העליון ולהכשיר את העליון ולא נאמר אלא בדופן הנסמך על המקבל טומאה, ובזה נמי דוקא כשהמקב"ט הוא קרקע כמבואר בלשון הרמב"ן והר"ן, ואילו היה דעתם גם בסכך גופה מעמיד דמעמיד כשר אין התחלה לדון במעמיד הדפנות על המטה, ואף אם בשאלתם נקטו כאילו מעמיד דמעמיד נמי פסול, מ"מ במסקנתם הוי להו לפרש דאפי' בסכך גופה מעמיד דמעמיד כשר, שהרי כן הוא מדת חכמים לפרש חידוש כזה ואשר אחר חידוש זה אין כלל מקום לדון לפסול דפנות הנסמכות על המטה, ולא עוד אלא בסכך עצמה לא שייך כלל מעמיד דמעמיד דסכך הנסמך על מקבל טומאה יכ' לומר דנעשה סכך פסול, וחזרו הנסמך עליו הוא בדין נסמך על דבר שפסול לסכך בו, אלא ודאי דעת הראשונים ז"ל דכלונסאות הנסמכין על דבר הפסול לסכך בו הרי זה בדין העמיד את הסכך על דבר המקב"ט, דעו שהרי הרמב"ן פי' סמך סוכתו על כרעי המטה היינו שהפך המטה וכרעיה למעלה, ואי אפשר לסמוך כל הסכך על הכרעים אלא א"כ יתן כלונס מכרע לכרע ועל הכלונסות הוא מסכך, והר"ן והריטב"א הביאו מדת חסידות שהיו נוהגין בזמן שהכתלים של אצנים להעמיד קונדסין אכל הדפנות לסמוך עליהן הסכך, וע"כ היו נותנין כלונס מקונדס לקונדס ומסככין על הכלונס, ואם איתא דמסכך על הכלונס לא איכפת לן במה שהכלונס הועמד בדבר הפסול לסכך בו, למה להו כולי האי הלא אותו הכלונס המניח על הקונדסין יניח על הכתלים.

ולכן לדין שאנו נוהגין להחמיר בדין העמיד הסכך בדבר המקב"ט כדעת רמב"ן ור"ן אין לקבוע הכלונסות במסמרים, ומיהו דוקא אם הכלונסות אינם נסמכים על הכותל אלא המסמר משלבו אל הכותל, אבל אם הכלונס נסמך על הכותל ומחזקו במסמר שלא ישמט ממקומו בשעת עריכת הסכך עליו לית לן בה כיון שעומד בלא המסמר.

ולסמוך הסכך על כותל אצנים אנו נוהגין היתר כמש"כ הר"ן, ואפי' אם נותן חוטי ברזל בתוך הכותל לית לן בה כיון שעיקר הכותל של אצנים ועפר וטיט, וגם הברזל אינו נראה וגם הכותל עומד בעצמו ואין הברזל רק לחזק שלא יפול ע"י הכאה ותנועה. במלחמות כתב דעושה סוכתו באילן נמי אין בו משום מעמיד בדבר שאין מסככין בו דהאילן משמש קרקע ואמנם רש"י שכתב קנ"ד ב' פי' דהסכך נסמך על האילן וכבר פי' תו' שם דאפשר לפרש בב' ענינים, ולדעת רמב"ן ע"כ לפרש שהאילן קרקע הסוכה, אבל י"ל דמחובר לא גזרו עליו כיון דהוא מין כשר.

(ג) תר"ל סי"ג הסומך סוכתו על כרעי המטה והכרעים כו', נראה דאירי דדפנות הסוכה אינן מחוברות אל המטה ויכול להוויא המטה וסוכה נשארת על בסיסה בסככה ודפנותיה, והלכך אין המטה ממעטת את חלל הסוכה, אבל אם דפנות הסוכה

גמ' עירובין ג' ב' חלל סוכה תנו, בעיקר בא רבא לפרש כדעת המכשירין במקתא סכך למטה אבל חידש עוד דבסכך המונח מלמטה עד חלל עשרים כשר וזה מוכיח רבא מלשון המשנה, ומזה מוכח שאין שיעור לעובי הסכך, שהרי כשהסכך מגיע עד חלל עשרים אין כאן סכך כשר אלא משהו קלוש, דשאר הסכך הוא למעלה מכ' ומשהו והרי כאן חלל סוכה יותר מעשרים.

ומעיקר הדין ללא נפסל אלא בזמן שחללה יותר מעשרים אין ראוי דכשר בסכך קלוש בהכשר דשפיר י"ל דבעינן סכך גם בהכשר, אלא זה שהוא למעלה מעשרים משהו בכלל סכך הכשר, אלא שזה אינו במציאות דכל משהו אפשר לחלקה לשתיים, ואמנם כיון דמבואר בסוגין דמה"ת כשר אלא אנו דנין לפסול מדרבנן, שפיר יש לקיים דחלל סוכה תנו, ומ"מ פסול במקתא סכך תוך עשרים מדרבנן, אבל רבא הוכיח ממתנ' דכיון דחלל סוכה תנו ע"כ אף פסול דרבנן ליכא בחלל עשרים.

סוכה ב' א' תוד"ה אמר, וי"ל דהא מפרש התם טעמא משום דסוכה דביחיד כו', ומ"מ יש לעי' הא דאמר שם ע"כ נעשה כשפודין ש"מ ה"נ ע"כ כו' למה לי טעם זה הלא מקתא סכך תוך עשרים לא גרע מדפנות מגיעות לסכך דלרבה כשר, ולא שייך כלל לומר אי קלסת לי' דהבא כל הסכך כשר אף זה שלמעלה מעשרים, ונראה דבגמ' נקט טעמא אפי' לרבא ור"י יש להכשיר ויש מקום לומר דגם לר"י דאמר דלמעלה מכ' אמה ליכא כל סכך מ"מ כל שהסכך מקצתו למטה כולו כשר, וכן לרבא דאמר משום קבע כיון דמקצתו למטה במקום שאפשר לעשות עראי סגי, ואפשר דזו כונת הגמ' ע"כ נעשית לכתה מרובה.

בדין ידות בקוור לסכך. [א"ה, עי' סי' קנ"ו לסי' תרכ"ט].

ו) במג"א סי' תרכ"ט סק"ח, כתב דסולם לענין קב"ט תלוי אם נקבי העמודים הם מעבר לעבר או שהם בלתי מפולשין דאם הנקבים מפולשין מעבר לעבר לא מקרי בית קיבול והוי הסולם פשוטי כלי עץ וטהור אבל אם אין הנקב מפולש חשיב בית קיבול ואע"ג דהוא ביי"ק העשוי למלאות הא מסקינן סוכה י"ב ב' דבי"ק העשוי למלאות שמי' ביי"ק והדברים ז"ע דזה דכלי עץ הפשוטים טהורים הוא דאיתקש כלי עץ לשק ובעינן מיטלטל מלא וריקן והבא בסולם אין השליכות מחטלטלן ע"י שולי הנקב אלא ע"י דלדי הנקב אבל נראה דעת הרמב"ן דהא דתנן כלים פט"ז מ"ח זה הכלל העשוי לתיק טמא הוא אפילו בעשוי כתיבה פרוצה כיון שכן הוא עיקר תשמישו וכמש"כ חזו"א כלים סי' כ"א סק"ח והלכך אפילו אם הנקבים מפולשין מעבר לעבר חשיב ביי"ק, כיון דעיקר תשמישו שהיינה השליכות קבועות בלדי העמודים, ולפ"ז נראה דגם בקבע השליכות במסמרים על העמודים הסולם טמא מפני שהעמודים מקבלים את המסמרים וחשיב ביי"ק, וי"ל לפ"ז דהא דכתב התה"ד דסולם אינו מק"ט הוא כשיטת התו' שבת נ"ב ד"ה היא, וכמש"כ חזו"א שם סי' כ"ז סק"ד, אבל קשה דהא בת"כ פ' שמיני ממעט סולם שאינו מק"ט משום שאינו משמש משמשי אדם

כשר כיון דהשתא הוא מתקיים ונעשה כשפודין ש"מ כדאמר בעירובין שם אלא מחמירין מדרבנן לל"ק שם, עד שיהא עב קלסת דאי קלסת לי' הוא מתקיים, ובזה קשיא להו הבא בהואין שהן מתקיימין רק על ידי שהן מחוברין לסכך שלמעלה מעשרים ראוי לפסול מדרבנן ללישנא דבדלורייטא מחמירין שיהא מקתא שבתוך עשרים מתקיים לעצמו, ולזה תירצו דדוקא בסכך קלוש מחמירין אבל לא בהואין שהסכך עב וראוי להתקיים בפני עצמו, אלא עכשו אינו נסמך על כלונסות, אלא מחובר לסכך העליון בזה לא החמירו חכמים.

ובתו' עירובין שם פירשו עוד דבאמת הא דאמר אי קלסת לי' הו"ל לה חממה מרובה, היינו דסכך קלוש אינו מגין בפני החממה ולא חשיב כל וכן פי' הר"י, והא דאמר שם ה"נ ע"כ נעשית לכתה מרובה היינו דכיון דהוא חלק מכל הסכך חשיב כל מקתא כמגין ועושה כל והלכך מעיקר הדין כשר, ומ"מ החמירו מדרבנן כיון דזה שבתוך כ' אינו עושה כל, והבא בהואין עושין כל בפ"ע, ובתו' עירובין שם הקשו דלל"ב דמכשיר בסוכה למה אמרו בהואין ואם לאו פסול, ויש לעי' הלא הבא בהואין שאינו על רוב השטח קיימין וכמש"כ לעיל, ונראה דמסתבר להו דהא דאמר ואם לאו פסול כולל הכל בין אם אין ההואין על רוב הסוכה ובין אם הן תוך כ' רק משהו דאי קלסת לי' הוי חממה מרובה, ופי' הטעם דהואין כיון דהן תלוין על סכך שלמעלה מכ' זילי טפי ואין להכשיר רק אי קלסת להו הוי לכתה מרובה.

ה) עירובין ג' ב' תוד"ה חלל, והואין כו' לאו דוקא, דכריהם הם לפי' קמא שכתבו לעיל דאין חילוק בין הו"ל למקתא סכך וגם בהואין סגי בעובי קלוש, וא"כ לרבא דחלל סוכה תנו סגי ביס חלל עשרים עד ההואין ואז ע"כ ליכא מקתא סכך כשר, אבל לפי' בתרא דהואין גריעי ולא סגי בעובי קלוש ע"כ בעינן דהואין יורדין תוך עשרים ויהא עובין שיעור העושה כל, והרא"ש בסוגין פי' ג"כ דאין לריד שיהיו ההואין יורדין תוך עשרים אלא באין אויר יותר מעשרים סגי, ולשון הרא"ש ואע"פ שמקתא הסכך הו"ל מלמעלה הא כו', ר"ל אפי' הוא תוך כ' משהו סגי דהא קיי"ל חלל סוכה תנו וזה מכריח שאין שיעור לעובי הסוכה ואפי' משהו סכך בהכשר סגי, וא"כ א"ל הו"ל מגיעין תוך עשרים אלא מגיעין עד עשרים סגי, ולכתם מרובה מחממה דאמר בגמ' היינו שטחם על הרוב, אבל הר"ן כתב דבהואין בעינן עובי גם שיהא ראוי לעשות כל, וזה כתירוצ' בתרא בתו' דהואין לריכין עובי גם ולא קליש, ומפרש לכתה מרובה היינו בין בשטח ובין בעובי וכמש"כ לעיל, ובמ"א סי' תרכ"ג סק"ב הביא דעת הרא"ש והר"ן ולשונו ז"ל סתום ואינו מובן, אבל באמת אית' כאן פלוגתא, לדעת הרא"ש א"ל שגיעו הו"ל תוך כ' ולדעת הר"ן לריד שיעור חשוב הגוון על האדם מפני החממה בתוך עשרים, ולא סגי במשהו תוך כ' אלא בעובי העושה כל תוך כ'.

שיש לו שולים מקרי צי"ק אף שמתלכטו בשולים מן האד, ועוד דפעמים מתלכט הסולם על אדו ואז השליכות זקופות למעלה כדרך קבלת הנקב.

בדין לבד, ודין מחילה שאינה יכולה לעמוד ברוח מזוי. [א"ה, עי' לעיל סי' ע"ה].

סימן קמד

לסוכה ולא לכל ואין כאן גזירת תקרה כיון שאין משמש אלא בג' ולכך סמך פסולו לדין פסל היואל.

ואפשר דדעת הרא"ש לפרש דבאמת פסל היואל לא נעשה לכל ואפשר לפרש דמיירי בחשב בהדיא שלא להשתמש בהפסל דבסתמא אין הדבר מוכרח במה שהאריך את הדופן שאין דעתו להשתמש אלא כנגד הדופן דלמא ניהא לי' טפי במה שהוא גדור יותר ומ"מ ישתמש כנגד כל הדופן הארוכה ומ"מ מתכשר משום פסל היואל ואע"ג דסכך פסול ודאי לא מתכשר משום פסל היואל פסול שלא נעשה לכל קיל טפי שאין פסולו אלא במחשבה וקל לי' להיות נטפל לעיקר הסוכה וחשיב כולה סוכה, וזו כונת הרא"ש ליסב פרש"י דמכשיר כל הסוכה אף חוץ לאטבא ולמדה מפסל היואל, ואע"ג דבחוטט בגדיש כתב הרא"ש סי' ל' שהשאר לא מתכשר משום פסל היואל התם שאין בו אור ככל תחתיו חשיב סכך פסול ממש אבל הכא בשעה שהונח למעלה אין פסולו רק משום מחשבה.

ונראה דהר"י שהביא הרא"ש סי' ג' פליג ג"כ בהא דהכשירו תו' בנשתייר מהאור עד דופן אמנעית שיעור סוכה את כל האדדים וכנגד הפתח.

ולענין הלכה כבר הכריע בשו"ע סי' תרל"ג סעי' ה' דאף חוץ לאטבא כשר, וכן הכשיר הרמ"א סי' תרל"ב ס"ב, את האדדין ואף כנגד הפתח, ולפ"ז פסל היואל כשר אף שאין ברחבו ז"ט ואף ברחוק מן הדופן ג"ט ובלבד שיהא דופן כנגדו.

י"ז א' תוד"ה אור, ואפי' מה שיואל לחוץ לגמרי, ז"ע דהא דעינן דממשך חד דופן בהדיה, ואפשר לפרש הא דאמר י"ט א' וממשכא ואולא חד דופן בהדיהו היינו הדופן האמנעית שהיא לבדה מחוברת לפסל היואל אבל הלשון ל"מ כן וגם אין לחדש נגד הראשונים ז"ל, ולכן נראה כונתם שיואל לחוץ היינו שיואל להלן מדופן הקצר.

רא"ש פ"ק סי' ל' ולא דיינינן לי' כפסל היואל כו' דהא לא ממשכא חד דופן בהדי, ר"ל דכמו ללא מתכשר בלא ממשכא חד דופן שאין פסול גמור מתכשר מדין פסל היואל ה"נ הכא בסכך פסול ומש"כ בק"נ אות קי"ד אינו מובן.

מ"א תרל"ג סק"ח הקשה מ"ש בסוכה עשוי ככריף מותר לישן אף במקום הקצר ומ"ש בחקק בה להשלימה לעשרה אין מכשירין את סביבות החקק, ונראה דבעשוי ככריף אין ראוי להכשיר משום פסל קזה הוי פסול גמור כל שאין אור עשרה תחת הסכך אלא

והוא בתו' מנחות ל"ו ב' ד"ה ולדברי, ובש"מ, ופסקו הר"מ פ"ד מה"כ, וע"כ ל"ל דמסמרות שהן עצמן נוקבין לא מקרי צי"ק א"כ אף בשליכות נקב לא מקרי צי"ק כיון דעיקר תשמישן ע"י השענס על העובי של העמוד ולא על השולים וכמו שכתבנו לעיל, ואפשר לקיים דברי המ"א דכל שאין לו שולים לא מקרי צי"ק אבל בזמן

(א) סוכה י"ט א' וממשך חד דופן בהדיהו רש"י והרא"ש ז"ל פי' שכל הסכך נמשך בחד דופן והוקשה להם ז"ל הלא כל סוכה כגי בשלישית טפח ופי' הרא"ש דכיון דעשה השלישית ארוכה גלי דעתו שאין סוכתו אלא בין הדפנות, וקשה וכי כריך סוכה לשמה הלא סוכה גנב"ך כשר וז"ל שהקנים היואלין לא נעשו לשם כל ולא לשם סוכה וכדאמר לעיל מ"ד הואיל ולגואי עבידי וכו', ומיהו קשה אי באמת לא נעשה לשם כל הו"ל כסכך פסול ולא שייך בו פסל היואל מן הסוכה וכמש"כ הרא"ש סי' ג' וע"כ ל"ל כמו שפרש"י דקמ"ל דהו"ל ככלל סוכה וא"כ לא מצינו שהחסר תנאי הכשר יוכשר בשביל פסל היואל וזה דעת הר"י שהביא הרא"ש סי' ג'.

ומיהו לשון הגמ' הא לית בהו הכשר סוכה משמע דבאמת לית בהו הכשר סוכה והנה בתו' י"ז א' ד"ה אור כחצו דאם יס שיעור הכשר סוכה מן דופן האמנעית עד האור כשר אף מן האדדין ואף כנגד הפתח משום פסל היואל ומה שכנגד הפתח הלא אין לו דופן האמנעית ואין לו אלא דופן אחת וכן מה שצ"ל דדין אין דופן שלישית מתיחסת אליהן ואף את"ל דכיון דשלישית כגי בטפח חשיב מה שצ"ל דדין כיס לו ג' דפנות אכתי באין לסוכה רק ב' דפנות וטפח אין להכשיר הא שאל כל דופן טפח שהרי דופן השני אינה מתיחסת אליו שהרי אור מפקיק ביניהן, ועוד דמלשון התו' משמע אף שאין צ"ל דדין רחב ז"ט כדי שיעור סוכה ולמדנו דדין פסל היואל מן הסוכה הוא אפי' כשאין כל הקנים יואלים לפניו מן הסוכה אלא מקצתן ואין ברוחב היואל ז' טפחים וגם אור ג' טפחים מפקיק בין היואל לדופן הגמשת בהדיהו כשר, ולפ"ז קשה מאד למה נדחקו רש"י והרא"ש לפרש כיס להו שיעור ז"ט ויש להו הכשר דפנות.

וסוגיא דגמ' י"ד ב' נמי הכי מוכח דאמר בנתן נסר אפומא דמטללתא ועייל תלתא לגו פסול משום דפסל היואל נידון כסוכה והו"ל כנסר ד' ואם איתא דפסל היואל הוא בתוך מחילות ודאי הוי הנסר סכך פסול ד"ט שהרי כל הנסר תוך הסוכה ונהי דבצרייתא אינטריק לאשמעינן דחשיב עשוי לסוכה אבל לענין למפסל ד"ט לא אינטריק לאשמעינן שהרי אי איכא בסוכה ד"ט שלא נעשה לכל פוסל משום סכך פסול וכן סכך פסול ד"ט ג' מהן עשה לשם סוכה והטפח הרביעי לא עשה לשם סוכה ולשם כל נמי חשיב ד"ט למפסל וא"כ כאן למסמך מלתא לדין פסל היואל, ומיהו י"ל דלמאי דסבר דהפכן על אדיהן כשר י"ל דעייל נסר תלתא תוך המחילות וטפח לכראי נמי כשר אי חשב שהטפח לא יהי' לא

וכן בסוכה קטנה שנתן נסר ד"ט ועייל פחות מג"ט בפנים והשאר בולט אחורי הדופן דינו כסכך פסול פחות מג"ט בסוכה קטנה ומאטרף ולרש"י ישנין תחתיו.

(ג) שו"ע סי' תרל"ב ס"א אכל ס"ק שאין זה אלא זע"ז כו' המ"א כתב דל"ד אלא אפי' חסר משהו לשיעור ז"ט בסכך הכשר וצריך לצרף סכך פסול אין סכך פסול מאטרף להשלים שיעורו כל שיש בסכך פסול ג"ט, ויש מקום לחלק שאם יש בסכך פסול ד"ט שהוא מקום חשוב לעצמו ואין ישנין תחתיו לכו"ע אז אי אפשר לחלק את הסכך פסול ולמחשך מיעוטו להשלמת הסוכה והרי קיי"ל דגם בסוכה גדולה ד"ט סכך פסול מפסיק, והכי מוכח בהדיא י"ח א' דמוקי ר"ה דרש"י בסוכה של ח' אמות והלא ר"ה דרש"י ס"ל לעיל ט"ז א' פרוץ כעומד אסור ומוקי מתנ' בנכנס ויוצא וא"כ ה"נ איירי במקום הפסול משהו יותר וא"כ א"ל לצרף רק פחות מג"ט מן הנסר להשלים השיעור ואפ"ה פסול וכ"כ תו' י"ז א' ד"ה אור דבעינן שיעור סוכה מן הפסול עד דופן האמצעי, אבל אם כל הסכך פסול הוא פחות מד"ט דבסוכה גדולה ישנין תחתיו י"ל דכל שאין חסר בסכך הכשר אלא פחות מג"ט סכך הפסול משלימו שאין סכך הפסול חשיב טפי כשהוא בסוכה קטנה משהוא בסוכה גדולה, אלא שאין סוכה מתכשרא ע"י צירוף סכך פסול ג"ט אבל כשמחשכר צירוף פחות מג"ט שפיר מתכשרא ודינה כסוכה גדולה וישנים תחת הסכך פסול כולו וולדעת תו' דאין ישנין תחתיו בסוכה קטנה ה"נ אין ישנין תחתיו אף חוץ למקום המשלים שיעור סוכה, וכ"מ בהדיא ברש"י י"ז ב' י"ח א' שפי' סוכה קטנה ששיעורה מזומא וע"כ מזומא עם האויר והסכך פסול קאמר ואם איתא דאף בסוכה של י"ט חסר משהו ג"ט סכך פסול פוסל אין כאן להזכיר שיעור מזומא אלא הו"ל לרש"י לפרש סוכה קטנה שאין בה שיעורא בלא צירוף סכך פסול, ומה שהקשה רש"י י"ח א' בדפחות מג' ומחלה ליכא ב' פסלים שיעור סוכה והלא אכתי איכא לצרף משהו מהנסר אין ה"נ אלא רש"י קושטא דמלתא קאמר דכל הסוכה כשרה כיון דאין מפסיק ד"ט ביניהם.

וכ"מ ל' הר"ן שכתב דכיון דליכא בסוכה אלא ז' בעינן שלא יהא בה מסכך פסול ג' כו' ולפי דברי המ"א הו"ל למימר כיון שאין זה ז' בלא צירוף סכך פסול, ובאמת לא עדיפא לשון רש"י והר"ן מלשון השו"ע שכתב המ"א דלאו דוקא אבל גם לשון השו"ע א"א ליבדו לדעת המ"א, והא דכתב בשו"ע דגדולה היינו שיש בה זע"ז מלבד הפסול הוא משום הכשר ד"ט אבל בפחות מד"ט אינו פוסל בס"ק אלא א"כ חסר לה ג"ט לשיעורא וז"ע דלינא.

ואף לדעת המ"א י"ל שאם פחות מג"ט תוך הסוכה ומקצתו חוץ לסוכה ולא ממשיך חד דופן בהדי' דלאו הו"ל פסל היוצא כשר, ואע"ג דבסכך פסול ד"ט כה"ג נמי פסול וזה דאמר י"ד ב' טעמא משום דהו"ל פסל היינו דאי לא דהו"ל פסל היוצא נמצא דאינו משמש מן הנסר רק ג"ט והו"ל כהפכן על דלון לחשיב כל מקום ד' כרשות לעצמו כמש"כ רש"י י"ז א', מ"מ בפחות מד"ט י"ל דכשר.

דבחד כל עשוי' כצריך עדיף דמקום הקצר לא חשיב בפ"ע אלא נטפל להסוכה וכמו שסמך לה הרמ"ש סי' ל"ז לדון שיפוע אהלים, והבא בחקק אין דין שיפוע אהלים שאם יש חור בכותל פחות מטע"ט אינו נידון בשיפוע אהלים והלכך לא מתכשר מדיון פסל.

(ב) סוכה י"ד ב' כגון לאנחה אפומא דמטללתא כו', אי מיירי בסוכה גדולה ע"כ הגידון אי מותר ליטן תחת הנסר ומפני שהוא פסל היוצא חשיב כנסר ד' והו"ל סכך פסול ודאלא"ה הו"ל כהפכן על דליהן כיון שאין בסוכה רק ג"ט ועוד דפחות מד"ט סכך פסול ישנין תחתיו לדעת רש"י ותו' וס"פ ומשכו ד"ט, ואף לר"ה יש לפרש כן ואע"ג דחשיבי כשפודין של ברזל ופשיטא דג"ט שהכנים הוא סכך פסול מ"מ אצטריך לאשמעינן דחשיב סכך פסול ד"ט ואין ישנים תחתיו לדעת הסוברין דפחות מד"ט ישנין תחתיו, אבל ליטנא דברייתא משמע דהסוכה פסולה וע"כ בסוכה קטנה כמש"כ מהרש"א בשם המאור וא"כ עיקר אשמעינן דחשיב כהכנים ד' בתוך הסוכה וחשיב סכך פסול ולר"ה דהפכן על דליהן נמי פסול לא אצטריך לאשמעינן דהא ג"ט בסוכה קטנה פוסל דלאמר י"ז ב' י"ט א', וע"כ לר"ה מפרשין לה כהפכן על דליהן א"נ בעייל תלתא לגו ואף בלא ממשיך דופן בהדי' פסול.

ולשון רש"י י"ז כפי שפירשו מהרש"א ז"ל א"א ליבדו שאם איירי בסוכה גדולה ע"כ ז"ל דפסולה דקתני היינו ליטן תחת הנסר ובזה אין נפקותא אם יש דופן אם לאו דאף אם נפיק בדופן עקומה אין ישנין תחתיו, ומה שפי' המ"א סי' תרל"ב סק"א דאם היה דופן ולא היה מכנים לפניו מן הדופן רק ג"ט היה כשר הדין אמת אבל לא הו"ל לרש"י ז"ל להזכיר דופן עקומה רק שאין כאן דופן להפסיק, וע"כ ז"ל שאין כונת רש"י כאן להקשות ולתרוץ רק להדריך את התלמידים על הפשט שאין כאן ענין לדופן עקומה אלא הגידון אי חשיב ג"ט או ד"ט.

מ"א שם וא"כ לדלי' אף בסוכה גדולה כו' נראה דהמ"א פירש בדברי מהרש"א שאין דופן מפסיק בין הג"ט לטפח הנשאר ולפ"ז היה קשה ל' מש"כ מהרש"א דמ"מ פסולה אדרבא כיון דהכותל מפסיק חשיב כהכנים ג' והשתא ס"ל הפכן על דלון כשר ומוכח מדברי מהרש"א שאין כותל מפסיק וא"כ אף בסוכה גדולה שנתן נסר אכל דופן ועייל תלתא אין ישנין תחתיו, אבל א"א לקיים סברא זו שהרי אמרו בגמ' דלכך חשיב כעיייל כל הנסר משום דהו"ל פסל היוצא ומבואר שאם לא היה דין פסל היוצא היה כשר וא"כ במפסיק דופן ודאי חשיב כהכנים ג' ולכן פי' המ"א דכונת רש"י דדופן מפסיק וכבר כתבנו דלשון רש"י עדיין אינו מיושב, וכונת מהרש"א נראה דהדופן יהי' חוץ לכל הנסר.

ולענין הלכה ודאי הדין כמסקנת המ"א שאם פנים פחות מד"ט ישנין תחתיו אף שבולט בחוץ ואף מהרש"א ז"ל מודה בזה והמ"ב זללה"ה סי' תרל"ב סק"ז כתב שאין ישנין תחתיו ובשעה"ל כתב טעמו דהו"ל כהפכן על דלון ושהמ"א מסתפק בזה ותמוה מאלו.

בלא"ה כשר וא"ת פשיטא דאם רובו וראשו תחת הסכך כשר לכל גרע ממיעוטו חוץ לסוכה י"ל דאם ישן תחת האויר ואמנע גופו תחת האויר וימינו תחת הסכך לימין ושמאלו תחת הסכך לשמאלו יש לפסול שאין כאן רובו בסוכה במקום אחד ואין מקאת הימין ומקאת השמאל מאטרפין כיון שיש הפסק אויר ביניהן, ולזה חידש הר"ן דכל שאין ראשו או רובו באדם כחוש תחת האויר אין האויר פוסל ומקרי כולה סוכה, והנה לדעת הר"ן אין נפקותא אם האויר במקאת הסוכה או שהולך ע"פ כולה.

נמצא לפ"ז לדינא אם אויר פחות מג"ט עובר ע"פ כל הסוכה ויושב ברוב ראשו או רוב גופו תחת האויר לכו"ע פסול ודברנו על פי הכרעת השו"ע כפרש"י דבאויר אין ישנים תחתיו אין האויר ע"פ כולה [א"ע] אי סגי ברובה או בז"ט ומקאת ראשו או גופו תחת האויר אפי' אמנע גופו תחת האויר לכו"ע כשר, היה האויר ע"פ כולה ואמנע גופו תחת האויר וקאותיו תחת הסכך ורובו בצירוף הוא תחת הסכך לדעת הרא"ש והרי"ו פסול ולדעת הר"ן והריטב"א כשר, אין האויר ע"פ כולה ורוב ראשו תחת האויר לדעת הר"ן פסול ולדעת הרא"ש כשר וקיי"ל בתרויהו להחמיר.

ו) כתב המ"א סי' תרל"ד סק"א שאם קרן אחת מן הסוכה נמשך לפנים ואין רחבו ז' טפחים הקרן הזה פסול כדין סוכה קטנה שאין בה ז"ט, והדבר תמוה דמ"ש מפסל היוצא מן הסוכה ואין ברחבו ז"ט דכשר וכמ"כ תו' והרא"ש י"ז א' וכמ"כ לעיל סק"א אלמא דכל שנטפל לסוכה גדולה לא אכפת לן במה שמקום הזה אין ראוי לתשמיש הגון וכל הנטפל לסוכה כסוכה ולא עוד אלא בנתן נסר ופסל נסר ופסל מאטרפין כל הפסלין לשיעור סוכה למ"ד באמנע ד"א וכדאמר י"ז ב' אע"ג דאין ישנין תחת הנסר כדאמר י"ד ב' אלמא דכל שיש שיעור בצירוף חשיב ולא מפסל במאי דאין לו ז' טפחים במקום אחד לתשמיש וה"נ בקרן הנכנס לפנים לא גרע מפסל היוצא ועדיף מני' ומה שנסתייע המ"א מהא דסוכה העשויה קיטוניות ור"ל דפסלין הקיטוניות משום למעלה מכ' ולא מכשרינן להו משום שהן נטפלין לגדולה והרי בעשה אלטבא מכשרינן חוץ לאלטבא משום פסל היוצא י"ל דהיה לו"ה לקיטוניות ולו"ה מפסיק אבל בפרוץ במלואה לגדולה באמת כשרה, ומיהו י"ל דכל שיש לקטנה ג' דפנות והגדולה מוגדרת ממנה בעומד מרובה חשיב כרשות אחרת אף בלא לו"ה ואפשר דדוקא התם בקיטוניות שיש בהן שיעור סוכה אינן נטפלות לגדולה אבל בפחות מז"ט נטפל טפי לגדולה, וכבר כתבו אחרונים ז"ל לנטות מדברי המ"א ומ"מ לא הכריעו בדבר.

ולכאורה לדעת המ"א צריך מחיצה בין גדולה לקטנה שצקרון דכיון דהיא פסולה אין דפנותיה מועילות לסוכה הגדולה ובעינן שיהא לגדולה דפנות מלבד מה שהיא פרוצה לקטנה, ולפ"ז לפעמים הקיטוניות פוסלות את הגדולה ומיהו עד ד"א יש להכשיר משום דופן עקומה.

7) נראה דהא דבס"ק פוסל ג"ט דוקא כשהן במקום אחד דנפיק מלבוז אבל נתן סכך פסול טפח ומחלה וסכך כשר ב"ט וטפח ומחלה ס"פ וב"ט סכך כשר שפיר מתכשר, וכן בנתן טפח ומחלה ס"פ וד"ט סכ"כ וטפח ומחלה ס"פ.

נראה דאע"ג דאויר וס"פ אינן מאטרפין לפסול את הסוכה כולה מ"מ כל שיש בין האויר וסכך פסול משך ד"ט אין ישנין תחתיו. סוכה י"ד ב' דעיי' לתתא לכו' כו' למש"כ לעיל סק"ג אף בהכנים לתוכה פחות מג' טפחים ונקט ג"ט שיעור דליכא פסול משום גזירת תקרה וכן הוא ע"כ למאי דמפרש לי' בהפכן על דין.

דינים העולים. גג הבולט מן הכותל ד"ט ועושה סוכה תחת גג הבולט והניח הסכך עד הכותל אם יש בסוכה י"א טפח כשרה ואין ישנים תחת הגג, ואם הסוכה פחותה מי"א טפח פסולה.

היה הגג בולט פחות מד' טפחים עד ג"ט אם יש בסוכה ז"ט חוץ ממנה שתחת הגג כשרה וישנים אף תחת הגג.

ואם אין בסוכה ז"ט חוץ מתחת הגג לדעת המ"א פסולה, ולמש"כ לעיל אם יש בה ד"ט ומשהו חוץ ממנה שתחת הגג יש לדד להקל, אבל לא הוכרע להקל.

היה הגג בולט פחות מג"ט אף שאין בכל הסוכה רק ז"ט כשרה וישנין תחת הגג.

היה הגג בולט ד"ט או יותר והעמיד דופן גבוהה י"ט אלא כותל הבית חושב את הסכך פסול מן הדופן ולחוץ ואם לא נשאר ג"ט מן הדופן ולחוץ כשר אף בסוכה קטנה שאין בכולה רק ז"ט, ואם נשאר פחות מד"ט בסוכה גדולה שיש ז"ט מתחת הגג ולחוץ כשרה וישנין תחת הגג ובסוכה קטנה שאין בה ז"ט מתחת הגג ולחוץ לדעת המ"א פסולה.

ה) ד' א' ויש בה הכשר סוכה, פרש"י ז"ט, ונראה דאפי' אין מן האלטבא עד הפתח ג"ט לא סגי בפחות מז"ט ואין הסכך למעלה מכ' משלים שיעור סוכה כיון שאין הסכך במקום הכשר וגרע סכך שלא במקומו מסכך פסול, ומיהו כשיש ז"ט כשר הסכך למעלה מכ' מדיון פסל היוצא ועדיף מסכך פסול כמ"כ הרא"ש דלמעלה מכ' לא מקרי סכך פסול.

ט"ז א' שאין שם חלל טפח במשך שצעה, לכאורה במשך ד"ט ומשהו סגי ומאטרף סכך פסול פחות מג"ט ואפשר דנקט מלתי' בגומר לחטטו בעומק ולא איירי במרחיבו אבל אה"נ דסגי בד"ט ומשהו.

י"ט א' וזה מאטרף ואין ישנים תחתיו, יש לעי' הלא ברובו בסוכה סגי וגברא באמתא יתיב וא"כ למה לא יישן תחתיו ואפשר דבראשו תחת האויר וראשו מעבד א"נ במיעוטו חוץ לסוכה, והר"ן כתב ומסתברא דוקא בשיש בו כדי לישן כלומר שעומד ראשו או רובו תחתיו נראה דלא יהיב הר"ן שיעורא באויר דא"כ לא שייך למימר ראשו או רובו אלא הו"ל למנקט שיעורא זוטא וגם לא ידעינן את האדם לשער בו ולשון הר"ן משמע דבאותו שישן משערינן אלא כונת הר"ן דהוא ישן רובו תחת האויר או ראשו תחת האויר אבל

שהרי הקיטונא כשרה מדין פסל היואל ה"ל כדן פחות מד"ט בסוכה גדולה יושנים תחתיו, וכן בכל פסל היואל שיש בו פחות מד"ט סכך פסול ואף את"ל לסכך פסול ואויר מאטרפין לד"ט לענין שאין יושנים תחתיו הכא אין אויר העולם מאטרף כיון שאין האויר בין הדפנות.

במ"ב בבה"ל הביא דברי דה"ח דלא פסל המ"א אלא בקצר ואינו רחב ז"ט אצל ברחב ז"ט ואין בעומקו ז"ט כשר ובה"ל שם פקפק עליו ודבריו ז"ל תמוהין דהלא בלשון המ"א מבואר שאין כאן פסול משום שחסר ל"י שיעורא שהוא כמקום בפני עצמו אלא אע"ג שהוא שטח אחד מ"מ המקום קצר אינו ראוי לסוכה שזר לשבת שם וטעם זה לא שייך ברחב ז"ט ואינו עמוק ז' שהרי יכול לשבת בסוכה גדולה, וגם אי נמצא דקצר נידון בפ"ע מ"מ רחב ודאי הכל שטח אחד והרי יש בזוית ז"ט על ז"ט שהרי שטח הגדולה משותף גם לזוית.

מיהו המ"א כתב הטעם דהקדן פסול משום דלר לו לשבת שם והטעם הזה אי אפשר לקבל דא"כ כל פסל היואל שאין בו ז' נמי וכן נסר ופסל נמי וכן סוכה קטנה שאויר פחות מג"ט משלימה נמי שהרי אין יושנים תחת האויר, וכיון שטעם המ"א ז"ל קשה נראה ליש להקל וההיא דקיטוניות ביש להן לו"ה, ועוד דדוקא בלית ל"י לזוית שיעורא מתכשר בהיותו נמשך מסוכה גדולה אצל לטעמא דר"ז שאין כאן כל סוכה י"ל דהוי כסכך פסול ולא דיינינן ל"י כפסל היואל ולא הכשירו את הסוכה חוץ לאצטבא אלא לטעמא דרבה ורבה דכיון דעיקר סוכה שלטא בה עינא והיא עראי כשר כל הנטפל לה, וכן למ"ד דל"פ אלא בסוכה קטנה זע"ז ופי' תו' משום דנראה כלול י"ל כל שהוא בנוי בפ"ע והוא גבוה וקצר יש בו חסרון חיובי ולא מתכשר משום פסל היואל. ונראה דאם יש בקיטונא סכך פסול פחות מד"ט יושנים תחתיו אף שאין בקיטונא רק זע"ז או פחות מכיון דא"כ כאן יכיר סכך פסול

סימן קמה

ב) שם נטלה התיומת לפי' הרי"ף היינו שנטלה גב העלה וכן בכל עלה ועלה עד רוב העליון, וממילא נחלקו כל העליון לשתיים אחר שהוסר גבן המחצתו, וס"ל השתא דזה גרע מנחלקו בלא חסרון, ולד"ד גם בנחלקו בלא חסרון פסול, והנה לפי' תו' שנפרעו עליו א"א לפרש כפי' הרי"ף דאפי' אם נדחוק דנחלק התיומת לא דמי לחופיא דהתם נחלק באמצע רחב העלה והגב קיים, מ"מ נטלה התיומת היינו נפרעו עליו וכ"כ הרא"ש דהתו' לא יוכלו לפרש כפי' הרי"ף מחמת פי' שנפרעו עליו, ויש בזה מקום עיון בדעת הראב"ד שמפרש נפרעו כפי' תו' כמש"כ הר"ן, ומפרש תיומת כפי' הרי"ף וכמש"כ הטור בשמו.

ג) כ"ט ב' תוד"ה נקטם כו' א"נ נטלה אחת מן התיומת דנקטם לא מפסל כו' נראה הא דקים להו דבא' מפסל בנטל היינו דבנטל התיומת הפסול הוא בנטל התיוס וכל שנטל אחד ונשאר אחד הרי כבר נטל התיוס שאחד אינו תיוס, והלכך קים להו דאפי' לל"ק דלא פסול בנחלק היינו משום דחשיב להו עדיין תיוס דאיתנהו תרויהו, אלא אי נטל אחד אחר שנחלקו פסול שודאי אין כאן תיוס, ודברי תו' המה ע"פ פי' רש"י שלפנינו שחלוקת התיומת הוא למטה במקום שצ' העליון האמצעי העליוני נמוחין שכבר הם בשם שדרה וכמש"כ תו' ל"ב א' ד"ה נחלקה, ולפי פי' זה נטלה היינו ג"כ מלמטה ולהכי קשיא להו מאי איריא נטלה אפי' נקטם ראש העלה פסול, ולזה תרצו דריב"ל פוסל בנטל היינו בנחלקה ונטל חד וזבה דוקא מלמטה אצל בקטימת ראש אינו פסול בקטימת חצי ראש.

ד) ונראה דאין ללמוד מדברי תו' לפסול בנחלק א' מן העליון היכי דכלתה השדרה ב' עליון ע"פ פרש"י בלשון הב' המובא בהסמ"ק דדברי תו' אינו אלא אם נטל חצי המתאים ונשאר אחד ולא שנים דאין כאן תיוס ודכותי בכלתה השדרה בעלה א' ונחלקה

א) בע"ה, אור ליום ג' כ"ז תשרי העת"ר.

סוכה ל"ב נחלקה התיומת כו', בביאור הגר"א ז"ל סי' תרמ"ה מבואר ליש בזה ג' פירושים, א', דעת הרי"ף והרמב"ם דר"ל רוב העליון נחלקו ברובו, ב', פרש"י שר"ל שהשדרה שכלה ב' עליון נחלקו העליון זה מזה, ודוקא שנחלקו ונפרדו במקום חיבורן עד למטה במקום יציאת העליון שתחתיהן וכמש"כ תו', או שהיו דבוקין בגידולן עד ראשו ונסדקו ונפרדו זה מזה וכמש"כ תו' בפ' הב', ג', פי' אחר בשם רש"י ז"ל מובא בהגה' סמ"ק שמיירי בכלה השדרה בעלה אחד ואותה העלה נסדקה, ולדעת הגהת סמ"ק שם אינו פסול אלא א"כ נחלקה עד למטה מן העליון, נראה דר"ל עד אחר שרשי העליון האדדיות שלימין התיומת ולשמאלו, ולדעת האו"ז עד שתחלק השדרה עד העליון שלמטה הימנה, נראה דר"ל שבמקום שרשי העליון האדדיות שמימין התיומת ומשמאלו ששם נמוחין ג' העליון התיומת והעליון האדדים מתחיל שם שדרה, ואינו פסול עד שתחלק גם השדרה עד שרשי העליון שלאחר ג' העליונין, ולדעת הרשב"א והר"ן והמ"מ פסול לפי' זה בחלוקת רוב העלה התיומת, וכתב הגר"א דלדינא יש להחמיר ברובו כפי' הרשב"א וסיעתו, ונראה דאין כונת רבנו להכריע בפרש"י אחרי שדעת הרי"ף והרמב"ם והראב"ד והרמב"ן וכן הוא פי' דברי בה"ג וכמו שכתב רבנו שם דדוקא ברוב עליון, אלא כונת רבנו כשאנו מחמירין לכתחלה בפרש"י יש לחוש כפי' פי' הרשב"א והר"ן והמ"מ שהוא יותר נראה בפשט הענין מפי' הסמ"ק והאו"ז, אצל במקום הדחק או ליעבד ודאי יש לזכך עליו בנחלק רובו דכשר לדעת רוב הפוסקים, ולפי הסמ"ק והאור זרוע כשר אף לפרש"י, וגם לכתחלה כיון שאין מנהג לפוסלן בחלוקת רוב וכמש"כ הרמ"א נראה דאין לבטל המנהג ולהחמיר כפי' הרשב"א אף שנראין דבריהן לפי פרש"י, מ"מ יש לסמוך המנהג ע"פ פי' הרי"ף ופ"פ.

והגרימ"ה (שליט"א) [זללה"ה] שם צביאור הלכות מזלד בשם אחרונים לברך בקטימת רוב עלה אמנעי לסמוך דבעין קטימת רוב עלין בצירוף דעת הראב"ד ובעה"ע וקשה להקל בזה, וכמבואר צביאור הגר"א ז"ל דעת רה"פ להחמיר, ועוד יש לזכר דעת רש"י בפי' הב' שחששו לו הרשב"א והר"ן והמ"מ ונהגו להחמיר בזה כמס"כ הרמ"א בחלוקת רוב וכס"כ בנטל דלרה"פ פסול אפי' לדעת הרי"ף ומלד נקטם ראשן, ומיהו למדנו מדברי האחרונים ז"ל דיש לברוכי בנחלק רוב התיומת בדליכא אחר.

(ח) שו"ע תרמ"ה סעי' נסדק אם נתרחקו כו' יש לעיין לדעת המחבר דאין קטום אלא ברוב העלין א"כ יקטמו ויוכשר ודליכא אחר יקטמו ויברך עליו אפי' לדעת הרמ"א ופשוט הסוגיא משמע דעבד כהימנך לית לי תקנתא ואפשר דלה"נ דדליכא אחר מצרכין עליו דעבד כהימנך במקלח כס"כ מנקטם כיון שסומכין על הפוסקים דמכשרי נקטם ולדידהו עבד כהימנך הוא ע"פ פרש"י שיש לה כמין ב' שדראות, ובאמת מלשון הרי"ף והרא"ש שציינו את תמונת הימנך נראה דאינו פסול אלא כשנתעקמו כל הראיין חצין לחצין ולחצין לחצין אלא דפסול אפי' נתעקמו מקלחת גס א"צ שיהי' העיקום ע"י גידול דוקא וכמו לפרש"י אצל נסדק ומתרחק אחת מחברתה אין בכך כלום, תדע שהרי נחלקה התיומת במקלחתה ונטל אחד מהחלוקות כשר וכמס"כ לעיל סק"ו ע"פ סדרת תו' דלא הוי קטום כה"ג ותפסול משום עבד כהימנך שהרי אין לך נתרחקו סדקיו יותר מזה, ועוד שהמ"א פי' דעבד כהימנך פסול אפי' בעלין הדלדיות וקשה יקטמו ויוכשר שהרי הפסול משום הדלדיות וקטום הדלדיות הוא ואם נימא דכל העלין נתעקמו ניהא ולפ"ז אפי' בלא נסדק שום עלה אלא שנתעקמו מקלחת עלין לחצין ומקלחת לחצין ול"ע, והפוסל בריחוק לבד בכל שהוא יש לו לפסול בנקטם כ"ס אפי' לא נקטם ברחב כל העלה דהיינו ב' הכפלות שבה אלא אפי' במחציתה דהיינו כפל אחת ולפ"ז לז"ק דפוסל בנטל התיומת היינו ע"כ בכ"ס אף אם נטל מחצית המתיים וכס"נ סק"ו, וא"כ נחלקה נמי בכ"ס ועכ"ל כתי' האחרון שם.

(ט) כתב דבה"ל שם ד"ה נסדק, דע דלדעת כו' דענין נחלקה כו' לא אבין הדברים שהרי דין עבד כהימנך נאמר בגמ' דדין כפוף קוץ ומה ענין רוב עלין לכאן, ועוד דלד"ה קאי דקאמר סדוק כשר ובזה אמר דר"ה מייירי דללא עבד כהימנך ור"ה בראשן של לולב קאמר דאמתנ' קאי ואי לא פסול אלא ברוב עלין לשני דברייתא ברוב עלין ור"ה בעלה אמנעי ואפי' עבד כהימנך, וקרוז הדבר דיש כאן ט"ס והכונה לדעת המחבר בסעיף ו', בנקטם ראשן דהיינו רוב עלין א"כ גם נסדק היינו רוב עלין וע"ז משני דעבד כהימנך, ובזה יש ליישב קלח דברי המחבר שנתקשו סק"ח אצל הסוגיא ל"מ הכי, ויש לעיין בכלה ב' עלין וא' עבד כהימנך לפי' אחרונים ז"ל דנפתחו לחוד פסול, ונקטם אחד מן העלין כשר וא"כ יקטמו.

ונטל מחצית אחת דמקרי נטל התיומת לפי' הב' של רש"י אצל כלו בב' עלין ונחלקה א' שפיר י"ל דלא מפסל עד שיחלקו שתייהן דכל שנסאר אחד שלם יש לחשוב את העלה הזאת לתיומת י"ל דאכתי הדלדיות וכמו בנקטם דלא יאל מכלל הדלדיות עד שיקטמו שניהן, ודברי הב"ח ז"ל ז"ע שסמך בדברי התו' לפסול בנחלק אחד מעלי התיומת והגרימ"ה (שליט"א) [זללה"ה] העתיקו במ"כ ס"ק ט"ו וז"ע.

(ה) ונראה דאם נחלקה אחת מן העלין פסול ה"ה נקטמה אחת מהן דל"כ יקטמה ויוכשר, והא דמבואר בתו' שאין לפסול בקטימת אחד מהן היינו מזל קטימת ראש אין לפסול בקטימת חצי ראש אצל אכתי פסול מזל נטל התיומת אלא שיש נפקותא בזה שמחמת נטילת התיומת לא מפסל עד שנתגל רובו ונקטמו שניהן דפסול מזל קטימת ראש אפי' בכל שהו, ולמאן דמחמיר בנחלקה מקלחת עלה התיומת וחשש לפסול בנחלק אחד מן העלין במקלחת וכמס"כ המ"כ שם בשה"ז אות ט"ז כס"כ בנטל דהא קאמר נחלקה הוי כנטלה [ל"ב א'] ועוד דל"כ יטלנו ויוכשר, ובמ"כ שם ס"ק כ"ט מסתם לה סתומי בנקטם אחד מן העלין ואינו אלא לפי' הרי"ף בתיומת, אצל לפרש"י ודאי פסול בנקטם רוב למאי דהעתיק דברי הב"ח בס"ק ט"ו ולהני דמחמירין בנחלק מקלחת אף נקטם מקלחת, מיהו כבר נתבאר כי דברי הב"ח ז"ע ויש מקום להקל בכלתה השדירה בב' עלין ונחלקה א' מהן וה"ה נקטמה אחת מהן.

(ו) נטלה התיומת פסול, לפי' הב' של רש"י לפי' האו"ז והסמ"ק יש להקשות קושית תו' היינו נקטם ראשן ואפי' בכל שהו ויש לתרץ כל ג' התיוראים והתיורין האחרון היינו דמייירי בנחלקה העלה התיומת ונטל אחד מהחלוקות ובכה"ג לא מפסל מחמת קטום אלא מחמת נטל התיומת, ולפ"ז נחלק ונטל רוב העלה והשאר לא נחלק כלל כשר דאין כאן קטום ואין כאן נטילת התיומת, ולדעת הרשב"א והר"ן דפסול בחלוקת רוב העלה ונטלה היינו נמי רוב צריך לפרש ג"כ דנחלק ונטל אחת מן החלוקות ברוב, א"נ שנטל הגב של העלה המתיים וכס"נ לעיל לפי' הרי"ף, ולמאי דכתבו להחמיר בנחלק מקלחת העלה וכן בנטל יש לעי' דא"כ מתנ' דנקטם ראשן למה לי וז"ל דדינא דריב"ל משום נקטם ראשן ואשמעינן אפי' בנטל מקלחת התיומת לבד פסול ול"כ נחלק הוי כנטל וז"ע.

(ז) ולענין דינא בנקטם ראשן לפרש"י שבהסמ"ק לדעת הרשב"א והר"ן ע"כ מוכרח דפסול בנקטם כל שהוא עלה האמנעי לבד ובזה ניהא להו דדוקא נקטם אצל סדוק כשר דמייירי במקלחתו וכ"מ ממאי דפסלינן סדוק כהימנך והיינו ע"כ במיעוטו ואי קטום במקלחתו כשר יקטמו ויוכשר, מיהו לפרש"י דעבד כהימנך אין ראוי מכאן ושפיר י"ל דלא מפסל בקטימת מקלחת עלה האמנעי אלא בקטימת מקלחת רוב העלין, מיהו בקטימת רוב עלה אמנעי פסול משום נטילת תיומת לכל הפי', ודעת הראב"ד ובעה"ע דמכשרי בקטימת רוב עלה אמנעי הוא ע"פ הרי"ף בפי' תיומת,

בקטימה ומצעי לי' ביצשו ומסיק דכשר, והנה לדינא בין לדעת הראב"ד ובין לדעת הרא"ש יבש ראש התיומת כשר, ואף ביצשו רוב ראשי הלולב כשר דהא דתנן לולב היבש היינו רוב העלין כל עלה רובה כמבואר בריטב"א ומש"כ הראב"ד דביצשו כל העלין צעין שהעלה האמצעית תשאר לחה כמו בהדס, היינו דוקא ביצשו רוב העלין כל עלה ברובה אז צעין דעלה אמצעית תשאר רובה לח, אבל יבשה ראשה לא הוזכרה לפסול, אף ביצשו רוב העלין כל עלה ברובה, וכש"כ בלא יבשו רוב העלין כל עלה ברובה דאין יבשות התיומת פוסלת, וכמו יבשו עלין העליונים של הדס ורוב עבדו קיימת למטה, כמש"כ הטור סי' תרמ"ו בהכרעת הרא"ש, וכמבואר בירו' דיבש אינו כנקטם.

והב"ח סי' תרמ"ה כתב דבירושלמי נקט לה דדרך דחי' והוי ספק ונקטינן לחומרא, ולא נראה כן בראשונים שהרי הראב"ד נקט מהירושלמי להכשיר, וכן רהיטת הירו' לכיון דיבש עדיף מנקטם אין לנו לחדש פסול שלא נשנה.

מש"כ הרא"ש דיבשו העלין פסול נלמד בכש"כ מנפראו עליו, נראה דכונת הרא"ש דכמו דנפראו עליו פסול כמו כן לולב היבש מתפרש העלין, וכיון דרוב העלין יבשין מקרי לולב היבש, אבל אי לא תנן כלל פסול יבש ודאי ליכא למילף מנפראו.

וכן לא נזכר בטור וש"ע פסול יבש ראשו רק לולב היבש ברוב עליו, ואמנם בריטב"א אחרי שכתב להחמיר בנקטם ראש עלה אמצעית בכל שהו, סיים וכל שיבש לגמרי חוששין לו כאילו נקטם, והמשך דבריו ז"ל שהיא הגהה טובה ליראי מצוה, אבל מה שהוסיף בלשונם יבש גמור לא נתפרשה כונתו ז"ל ובשיעור יבש פי' דכלה לחלוותיו וסימנו מראה לבן, אבל נראה דהכא כונתו ליובש יותר דחשיב כניטל ואולי כונתו דנופל במיעוד מעט וז"ע, ומאזי הדבר שהחמה שורפת ראש העלה בחודה ממס ומראהו אדום אבל הוא עומד בקשיותו ואינו בכלל יבש.

[א"ה, לולב הבא מדקל נקבה, עי' סי' קנ"ו לסי' תרמ"ה].

(י) עוד גם הביא דברי החיי אדם שהשיג על הט"ז דמפרש כ"ס טפח מדברי הר"ן, וכתב דאין זה תשובה דהר"ן מייירי בעבד כהימנך יעו"ש, ולכאורה ע"כ מוכרח ללא כהט"ז מדדחיק להו סוגיא דמכשיר בנסדק ואינו פסול עד לעבד כהימנך ופי' דל"ל דמייירי בנסדק לרחבו ועבד כהימנך נמי לרחבו ומפני שהלשון דחוק לפ"ז דעתם נוטה לעיקר דינא דאין פסול נחלק התיומת אלא ברוב וסוגיא דנסדק בפחות מרוב ואי כונתם לפסול בטפח בנחלק ובעבד כהימנך פסול בכ"ס נחא הסוגיא בפשיטות דמייירי בפחות מטפח וע"כ כונת הרשב"א והר"ן בכ"ס ממש וכדעת החיי אדם.

(יא) סוכה כ"ט ב' לולב היבש, עי' ברא"ש שהביא דעת הראב"ד דדוקא ביבשה השדרה אבל יבשו העלים כשר, וכן נקטם ראשו היינו ראש השדרה, ובראב"ד ס"ל דנטלה התיומת היינו ברוב העלים וכמש"כ הטור סי' תרמ"ה בשמו, אבל להמפרשים נטלה התיומת היינו עלה עליונה אי אפשר לפרש נקטם ראשו היינו ראש השדרה דא"כ נטלה התיומת ואפי' נטלה עד השדרה ולא נפגעה השדרה פסול, וז"ע לשון הריטב"א שפי' הוכחת הראב"ד דלולב היינו שדרה מהא דאמר אבל נסדק לא והיינו השדרה דאי העלה הלא ודאי הוא פסול שהרי זהו נחלקה התיומת ותימא דאי נטלה התיומת היינו עלה אמצעית לא יתכן כלל פי' הראב"ד ונחלק עליו דודאי העלין בכלל הלולב ולולב היבש היינו העלין ור"ל רוב העלין רוב כל עלה, וכן נקטם ראשו היינו ראש העלין, והנה הרא"ש הביא בשם הראב"ד דלמד דינו להכשיר יבש העלין מהירושלמי, ונראה דלמאי דמסיק הרא"ש דיבשו העלין פסול מפרש לשון הירושלמי יבשו הויזן היינו העלין העליונים כמו להגירסא לויזתו א"נ דגרס באתמא לויזתו ודבראב"ד לשיטתו דסובר דיבשו רוב עליו כשר ונקטם ראשו היינו דוקא ראש השדרה, הוכרח להסכים על הגירסא יבשו הויזן ולפרש רוב ההויזן, אבל הרא"ש דסובר דנקטם ראשו היינו העלין בלא שדרה ולולב היבש היינו העלין שפיר מתפרש הירושלמי על העלין האמצעין שנפסלין

סימן קמו

אינו חופה את העץ אלא העלין עולין למעלה מן העץ, מיהו אם עלי הקנין הקלונים הנשארים רוכבין על מקום שרש העלין שגשגו י"ל שאין חושבין את חפזין אלא עד שרשן של הנשר, ואריך שיהי רוב השיעור מן שרש הנשר ולמטה.

(ב) ונראה עוד דאפי' בערבה דינא הכי והא דנשרו רוב עלין היינו רוב אורת העלין שעל הערבה והעלין המרוחקין נוטלין חלקן בצורת ערבה יותר מהמקורבין ולפ"ז רוב עלין ר"ל עלין של רוב ומיעוט עלין היינו עלין של מיעוט, ועוד י"ל דנקטו בזה דברוב עלין הוי רוב העץ, אבל לענין דינא העיקר תלוי ברוב העץ מיהו בערבה נראה דאין למדוד את הרוב רק משרש העלה הנשאר ולא מכנגד ראשה.

(א) דע"ה, יום ועש"ק ז' חשון העת"ר.

לאו"ח תרמ"ו סעיף ה' ולעיכובא ברובו ובהגה' ואפי' אינו בראשו, לכאורה נראה לשיטה זו דאם נשרו רוב עליה ורוב הקנים ונשתתיר רוב ארך ההדס מכוסה בעצות ג"כ כשר, ומשכחת לה בהיו הקנים בראשן מקורבין יותר מלמטה כזה וכשנפלו הקנים מלמעלה ששה הקנים עדיין רוב ההדס עבות מחמשה הקנים הנשארים, ואפשר דאפילו אין בין הקנים הנשארים רוב שיעור ארך ההדס אלא צירוף מקלט העץ שעלה האחרונה חופה אותה נמי כשר דלעולם העץ הנחפה תחת העלין עבות מקרי ואפי' כשהעלין פרושות יש לשערן כאילו מושכבות וחופות ולפ"ז מש"ל הרבה שיהי' נשרו רוב עלין וקנין העליונים, ורוב העץ עבות בקנין התחתונים שהרי הקן העליון

(ח) נראה שכשמודלין רוב החיפוי יש לחשוב את העץ שמלמטה מהקו התחתון כמגולה, אבל העץ שממעל הקו העליון כגון אם נשרו העליון שבראש העץ או שנקטם ראשו ועלתה בו תמרה כמכוסה דלעולם העליון חופין לראש ההדס כדרך גדולו, אמנם אם נשרו רוב העליון פוסלין אף אם הרוב חפוי או שאין תלוי כלל בחיפוי רוב אלא בקיום רוב הקנים, יש להסתפק בהני עוקלי העץ שמלמעלה ומלמטה אי נדונין למנין החסרין ומסתבר דהעץ שמלמעלה מן הקו העליון בנקטם ראשו ועלתה בו תמרה נידון כניטל קו אחד אבל העץ שמלמטה מהקנים אם נחתך ההדס אלא שרשו ולא היו עליו חופין אותו מעולם לא נחשב למנין הנושרין אבל כשנחתך בין הקנים הרי הוא כנטל קו, וכ"ז אם צריך להעץ להשלמת שיעור ארך ההדס.

(ט) ה'דס' שהיו לו ז' קנים ונשר הקו הב' ג' ד' ונשאר ה' ו' ז' והא' שבראש אי נימא דהעיקר תלוי בשיור רוב הקנים כשר אבל אי צעינן חיפוי רוב אע"ג לאסיקנא דהקו שאכל הנשר שפיר מקרי חיפוי אכתי אין כאן רק מחצה חפוי ואי הנשארין מקורבין כל שהו מהנושרין אין כאן רק מיעוט חפוי, וכן אם יש עוקץ תחת הקו התחתון והמשלים שיעור ההדס וצאופן ללא מקרי נטל קו וכש"נ לעיל, אכתי פסול משום רוב מגולה.

(י) היה קניו ט' וחתך העץ בין א' וב' ובין ח' וט' והשאיר עץ לאחר הקו הקלוני מזה ומזה, והוא עתה בשיעורו י"ב גודלין ונשרו ג' קנים ועדיין רובו חפוי בד' הקנים הנשארים שיש כאן ג' תוכיות מגולות ב' תוכיות של קו ג' וד' וחצי התוך הנשאר בין קו א' וב' וחצי התוך הנשאר בין ח' וט', וד' תוכיות מכוסות תלוי בספק אם נשירת רוב הקנים פוסל ברובו חפוי.

(יא) (ס) בזה"ל סד"ה ולעיכובא כתב בשם הב"י דאם ההדס ארוך הרבה והקנים הנשארים מפוזרות ע"פ ארכו אם יש בצירוף כל הנשאר רוב של י"ב גודלין כשר, והנה אם עיקר הדין תלוי בחפוי רוב הנה בכגון זה יש למדוד כל קו וקו אם כל וא"ה, נל"ל את כל אורך העליון או עד מקום שורש הקו שגשר וכש"נ לעיל, ואפי' אין כאן רק קנים בודדין וכש"נ לעיל, אבל אם נשירת רוב קנים פוסל אף ברוב מכוסה מש"ל שיהא ז' גודלין עבות ואכתי ליכא שיעור הכשר שהרי צעינן שיתלקטו מכל הצד עד שצירופן יהי ג' טפחים שרוב קניהן קיימין, כגון בד של כ"ד גודלין ובין קו לקו אגודל ונפלו כל הקנים ונשארו א' ד' ז' י' י"ג ט"ז י"ט כ"ב הרי כאן ח' גודלין קנים ואין אתה יכול ללקט בו י"ב גודלין שיהא רוב הקנים קיימים שכל מקצת הקיים יש בו רוב נשר מכאן ומכאן וכש"נ לעיל סק"ח, וכן ציור האמור כשאין ביניהן אגודל אלא פחות מעט עד שז' תוכיות הן רוב ממומס, ונשרו כל העליון ונשארו א' ג' ה' ז' ט' י"א י"ג הרוב חפוי ואין כאן י"ב גודלין ברוב קנים שהרי אין כאן רק י"ב תוכיות וי"ב גודלין הן י"ד תוכיות פחות מעט ובמשך י"ד תוכיות יהי הנשר לא פחות מז' או ח' קנים והקיים אינו אלא ז', וכן אם הקיים מרוחקות זה מזה והנשר

(ג) והא' דמוכח בגמ' ל"ב ב' ללא מש"ל נשרו רוב עליון ועבותו קיימת היינו נמי שמפרש עליון של רוב ועוד דמפרש לכל עבותו קיימת נמי מש"ל ועוד דמפרש רוב היינו רוב כל קו וכדאמר שם נתרו תרי כו' והלכך לא מש"ל אלא באסא מצרחה, ובלא"ה מש"ל נשרו רוב עליון כשר מבצעדי אסא מצרחה לפי מש"כ הגרימ"ה (שליט"א) [זללה"ה] צביאור הלכות ד"ה ולעיכובא להסתפק להכשיר ע"י תרי רובא יעו"ש.

(ד) ולכן אם רוב העץ מגולה בזהם ודאי פסול אף שרוב הקנין קיימין בראש ההדס וכן בערבה אם נשרו העליון של רוב העץ, ונראה דאפי' אי נימא לפסול ברוב העץ מכוסה ונשרו רוב הקנין מ"מ נראה דיש לפסול ג"כ ברוב העץ מגולה בין בזהם ובין בערבה.

(ה) כתוב בשע"ת בשם מו"ק בעלי הדס שאין ראשו ש"ז מגיע לעיקרו של זה פסול יעו"ש ומני' דאם ראשו של זה מגיע לעיקרו של זה כשר, ונראה דדוקא כשהיו כן בגידולן אבל אם היו העליון מורכבין זע"ז ונשרו האמצעין ועדיין קני ההדס תכופין זל"ז והעץ חפוי, יש להסתפק בנשרו רוב הקנין, אי נימא ללא מהני חיפוי הרוב בנשרו רוב הקנין וכש"נ לעיל להסתפק בזה, ה"נ בזה פסול, ואפי' את"ל דהעיקר תלוי בחפוי רוב עדיין יש להסתפק אי חשבינן פרישת העלה לחיפוי דאפשר דוקא בין הקנים שהיו בגידולן מקרי חפוי, ואפשר דעד שרשן של הני נשרו מקרי חיפוי ומסס ולהלן מתיחס להעליון שנשרו ומקרי גלוי ועד"ז יש למדוד את הרוב שיהא עבות וכבר נתבאר לעיל כל הני ספיקות.

(ו) ולפי מש"כ בסק"ד לפסול ברוב מגולה אפי' ברוב קנים קיימין ואפי' כשתמאי לומר דנשרו רוב עליון פסול ברוב מכוסה, לפ"ז כל הני ספיקי דסק"ה יש להסתפק ואפי' ברוב הקנים קיימין כיון דאנו מסתפקים בו שאין כאן חפוי רוב פסול לכל הפי', ואי נימא כספק החמור שבכל הני ספיקות והוא ללא מקרי חפוי אלא העץ שבין שני קנים הסמוכין בגדולו, לפי זה הדס שהיו בו שמנה קנים ונשרו שתי עליון מקו השלישי שמראש ההדס ושני עליון מקו הה' פסול שאין כאן חפוי אלא בין קו א' וב' ובין ו' וז' ובין ז' וח' בס"ה ג' תוכיות שבין הקנים וד' תוכיות מגולות, ולא מסתבר כלל לפסוק בזה, ולכן יש לפשוט דלעולם תחת עלי הקו מקרי חפוי ואף שגשר הקו הסמוך לו ואף שאין העלים שבהן הנשאר מגיעין לקו הסמוך להן עתה, אחר שגשר הקו הסמוך להן בגידולו, וכ"ז מוכרח מהציר שנתבאר.

(ז) ומהאמור נלמד דדינא דמו"ק המובא בסק"ה לפסול בעליון שאין ראשו של זה מגיע לעיקרו של זה לא יתכן רק אם היו כן בגידולן אבל לא כשגשר אמצעו, ולפ"ד ציור האמור כשלל היה בקו הג' והה' רק עלה א' בתחלת גידולו או שלא היה כל זמיתה עליון במקום הראוי לקו ג' וה' פסול שקו הג' והד' והה' והו' חסר עליון.

ונראה דבאין רש"י מגיע לעש"ז נמי דינו כניטל כיסוי ותלוי בספק המבואר שם.

(טז) תרמ"ה ס"ב בהגה' ועדיין הולב נשאר מכוסה בעלין כו', דין נפרטו עליו היינו בעלין שיש להן שרש בשדרה בתוך ד' טפחים סמוך לראשה אבל העלין ששרשן מלמטה מד' טפחים אף שעלין כנגד השדרה של ד' טפחים הראשיים שלה מ"מ אין פוסלין בשצירתן, ובהני עלין ששרשן תוך ד"ט שפוסל בהן חילוק ושצירה נראה דנמנין העלין שבין ב' לדיו יחד וגם עלי התיומת נכנסין בכלל המנין וכשיעמוד על מספרן ידע רובן כמה הוא ואם נפרץ רוב המנין פסול, ומשמע דאף אם נפרץ רוב מזל אחד כשר כיון שאין כאן רוב מכלל סך המנין של העלין ומיהו אם נפרטו כל העלין מזל אחד ונשארה השדרה ערומה פסול.

(יז) והנה בלולב פסול בין צפרוץ רוב עלין ובין צנתגלה רוב השדרה אף שרוב העלין קיימין, כגון היו העלין שבב' טפחים העליונים י"ד והעלין שבב' טפחים התחתונים עשרה ונפרץ י"א עלין התחתונים פסול משום שנתגלה רוב השדרה, נפרטו י"ג עלין עליונים מכאן ומכאן פסול משום נפרץ רוב העלין אף שרוב השדרה מכוסה, נפרטו ט"ז עלין העליונים כשר, אע"ג דנתגלה רוב השדרה כיון שהעלין התחתונים עולין למעלה ומכסים השדרה, וכיון שלא נפרץ אלא מזל אחד ואין כאן פרט רוב עלין כשר, ואם בב"ט העליונים י' עלין ובתחתונים י"ד אף צנפלו י"א מכאן וי"א מכאן כשר אף שנפרץ מכנגד רוב השדרה.

(יח) ומ"מ אין ללמוד מלולב להדס שהעלין התחתונים תחפנה בארכן אף מלמעלה מכנגד שרשי הקנים שנקרו ד"ל דשאני לולב דבעינן רק שיהא מכוסה בעלין שלא יהא אופתא אבל בהדס דבעינן עבות י"ל דעיקר עבותן עד שאר העלין, וכן מהא דפסול בלולב נפרץ רוב אף שהשדרה מכוסה אין ללמוד הדס דהתם בעינן רק שיהא עבות והרי עבות קיים תדע שהרי מכשרינן באסא מאראה נשרו רוב עלין ודכותי' בלולב נראה דפסול, ומיהו צנפרץ מיעוט עלין ונגלה רוב השדרה דפסול בלולב נראה דאין לחלק בזה בין לולב להדס וכש"ל לעיל.

(יט) לכאורה נראה שרוב עלין קיימין ורוב השדרה מכוסה בעינן דוקא בד' טפחים העליונים ולא מהני צנפרצות ע"פ כל אורך הולב כיון דבעינן שיהא ראשו של לולב קיים ותיומתו קיימת בעינן שיהיו קיימין סמוך לשדרה של הכשר הולב ולא מהני צנפרץ של מקאת שדרה שמלמטה שיש בה עלין ואע"ג דבהדס כה"ג י"ל דכשר וכמש"כ לעיל וגם בהדס אין הדבר מוכרע כ"כ ובמ"ב אות ח' ובשה"כ אות י"ג בשם הבי"ע משמע דכ"מ שנשאר בלולב ד' טפחים בעלין כשר אף מלמטה ואינו מסתפק אלא משום שרוב הולב פרוץ, ומשמע דאם יש שיעור שלם של ד"ט ודאי כשר וכש"כ אם רוב הולב העלין קיימין, ונריך תלמוד דאפשר דבעינן דקמשתתיר רוב בד"ט העליונים דוקא הסמוכים לעלין העליונים של השדרה, מיהו צנפלו רוב העלין של ד"ט העליונים ואח"כ העלין

תכופות הקנים זה לזה דבקל מש"ל שהרוב חפוי אבל כשתאטרף את החסר לי"ב גודלין יהי' הגושין רוב, ואם הקנים הגושין הסמוכות להני הנשארים סמוכות וכאשר תאטרף מקאת הבד שצקנים הקיימים עם מקאת הבד הרחוק מהן שהקנים שנשרו שם היו מרחקות ויהי' רוב הקנים במשך י"ב גודלין קיימין נראה דאין מאטרפין דנהי ללא בעינן י"ב גודלין במקום אחד מ"מ בעינן שכל מקאת הבד המאטרף סמוך למקאת בד הקיים ונטפל לו משא"כ בסירונו.

(יב) כללל דמלתא לפי' דנריך חפוי רוב יש לחשוב כל קו וקו ע"פ כל אחד הבד עד שיעלה בידי מידת רוב י"ב גודלין, ולפי' דנריך רוב קנים כל שמואל ב' או ג' קנים יאטרף להן עד בד הערום שמכאן כמה שיוכל שעדיין יהי' המקום הזה מיעוט נשר ורוב קיים וימודד מדתו ויבקש את הקנים היתירים הנשארים עד שיתלקטו בידי כל הליקוטים יחד י"ב גודלין.

(יג) כתבו אחרונים ז"ל דתרי עלין צקינא או תרי וחד כיון דאינו עבות נידון כנשר, ואי נריך רוב קנים קיימין מאטרף קינא בן תרי להני קנין דנשרו, ואי בעינן חיפוי רוב מהני האין קו של תרי שלא יחשב העבות של קו בר תלתא שתחתיו אלא עד שרשי עלין וכש"ל לעיל צנפרטו אבל אם צנפרטו חשבינן כל אורך עלי הקנים הנשארים לשיעור העבות נראה דה"ה צקינא בר תרי.

(יד) כתב צב"ל ד"ה ולעיוכזא, בהדס של ז' קנים ונשרו ג' ונשארו ד' ומן הד' הנשארים נשר א' מכל קו י"ל דפסול משום דנשר רוב עלין, ולפי המבואר י"ל דלא מיפסל צנפרט רוב עלין, אלא שיש לדון לכרך האורך והרוחב לשיעור הגלוי ויהי' הרוב מגולה, ומש"ל שיהי' רוב עלין קיימין והרוב מגולה כגון צצור של הגאון (שיח"י) [זללה"ה] אם היו הגושרים מלמטה ונתגלה צנפרט שלשת הקנים שלשה תוכיות שהן ו' גודלין ובין הד' הנשארים יש ג"כ ג' תוכיות שהן ו' גודלין אלא שהנשארים היו גודלין שוחקות כדי שיהי' הרוב קיים, וכשנפל עלה אחד מהקו הד' הוא רוב מגולה מהשטח הכולל, וכן מש"ל שנקרו רוב עלין והרוב חפוי אם היה חפוי ברוב גמור של ארצו כגון הדס בר ה' קיני ונפל הקו שצראשו וקו הב', ועדיין ג' הקנים קיימין, והנה ג' תוכיות חפוי ותוך א' שבין א' וב' גלוי ונשר א' מקו הג' ומקו הד' הרי צנפרט נשרו ח' עלין ונשארו ז' עלין והרוב חפוי שז' חלקי י"ב חפוי וה' חלקי י"ב גלוי, וכ"ז כשנשאר תרי צקו אבל נשאר חד הרי הוא כנשר ואינו מאטרף לא לחשבון הענין ולא לשטח החפוי.

(טו) ובעיקר דין המו"ק שצסק"ה יש לעי' דאפשר שאין ללמוד מלולב דהתם עיקרו כך הוא בעלין ארוכין ואלא"ה אין שמו עליו או שאינו הדך משא"כ בהדס, ואי משום חפוי הא קיי"ל דחפוי רוב סגי, ונראה דבלולב גם צנפרטו עליו שצנינתיים אע"ג דלא היו רוב הגושין מ"מ אם אין הנשארים מגיע ראשו ש"ל לעיקרו של זה פסול אע"ג דהדס כה"ג כשר, ועי' צב"ל תרמ"ה ד"ה ועדיין

דהיינו לולב ולא אופתא כדאמר בגמ' ל"ב א', אלא א"כ רוב שיעורו בלא עליו, וכמבואר בלשון הר"ן דלין הדם שפסול בנשירת מיעוט עליו ודין גלוי השדרה במיעוט עליו תרי מילי נינהו אלא דבתרומהו לא ילפינן מערבה משום שכל אחד ואחד יש טעם לחלק מערבה ולהחמיר והיינו בהדם משום שכל עבדו וכלולב משום דהוי אופתא בגילוי, ואי נימא דכל מקצת לולב דעינן כיסוי ואלא"ה הוי אופתא האי מקצת, ודאי דפסול לכו"ע אפי' למאן דמכשיר בהדם ברוב עבדו קיימת להתם מינא דעבות הוא וס"ל דכל שרוב עבדו קיימת עבות הוא בפועל אבל הכא אין כפות בלא עליו, ונראה להוכיח דע"כ דעת הר"ן דבעינן כלו מכוסה וכל מקצת הגלוי פסול מדאוכיח דינו מציני הר הבדולב באין ראשו של זה מגיע לעיקרו של זה ואם איתא דכונת הר"ן הוא להביא ראיה לפסול ברוב שדרה ערומה אף שרוב העליון קיימין מאי ראיה משם הלא התם כל העליון קצרות והוי ככלו בלא עליו, שהרי אם אין מקצת גלוי פוסל בשאר לולב ע"כ התם טעמא משום שאינם חשובין עליו ולא משום גלוי שהרי התם רוב השדרה מכוסה, ואדרבה דין צני הר הבדולב נלמד משאר לולבין שיהא עליהן מגיעין זל"ז ברוב שיעור הלולב, וע"כ שכונת הר"ן דמקצת גלוי פוסל והוא בכלל דינא אין ראש"ז מגיע לעש"ז ופוסל תוך הד' טפחים אפי' בעלה אחד שאינה מגיעה, וזה למד הר"ן משום שאין נפקותא אם הוא מגולה מתולדתו או שאין ראש"ז מגיע לעש"ז ע"י שפיר.

כה) ולפ"ז אין להקל כלל בגלוי מקצת שדרה ואפי' לדעת הפוסקים דמכשיר בהדם ברוב עבדו וכ"מ לשון השו"ע סעיף ד' דבעינן כל השדרה מכוסה, ומש"כ בזה"ל שם שדעת הר"ן להסתפק כהרא"ה לכאורה הוא ראיה להיפך דאפי' קסתם בגלוי שדרה לולב לפסול וע"כ שדעתו לחלק, אבל משמע דעת הרא"ה דדוקא נשאר רוב כל קון אבל נשאר רוב קון א' מהשיעור פסול ברוב ארכו לא מהני וכ"ד הר"ן ולכן כתב בפשיטות בהדם פסול בנשירת מקצת ולא נלמד מערבה, אבל מה שהקשיר הרא"ה בנשאר עלה א' הלא בערבה אין שייך פסול זה, ולפ"ז ע"כ דעת הר"ן לפסול בגלוי מעט אף לפי הגאון (נ"י) [זללה"ה] שדין אחד להדם ולשדרו של לולב.

כו) ועיקר דעת הר"ן דגלוי שדרה פסול הוא משום דהוי אופתא, לא מצינו חולק בזה דמה שפרש"י בנפרטו משום הדר היינו שהשדרה מכוסה בעליון התחתון הגשירין.

כז) נראה דאפי' את"ל דבעינן שיהי' הד"ט הראשיים של השדרה בהכשירן לעולם ולא מהני צירוף שיעור שלמטה וכמש"כ לעיל מ"מ דדין גלוי שדרה מהני הכיסוי של העליון ששרשן מלמטה מהד' טפחים דאל"כ לא מש"ל לולב כשר בנשלמו הד' טפחים דין עלה לעלה דהא הוי מקצת שדרה מגולה ואין חיפוי העליון שמלמטה מד' טפחים חפוי, ונראה לדחות העליון שלמטה מד"ט שמשמין להכשירא דלולב ככלל מנין עליו לענין נפרטו רוב עליו

קיימין כשתחשוב את רוב המספר של ה' טפחים העליונים נמצא שהרוב קיים י"ל דכה"ג כל הה' טפחים הם כשרים ודוקא אם העליון התחתון מכסין השדרה ואע"כ. [א"ה, עי' לק' סק"ז].

כח) תרמ"ה ס"ד או שאין לו הרבה כו' אלא כו' יוצא אחד כו' משמע דב' עליון סגי א' עד מחצית הד"ט והב' משם ולהלן ונמצא לולב כשר ב' עליון ב' מכאן וב' מכאן וא' על ראש השדרה, והא דעלה אחד פסול היינו באותן הד' טפחים שצסוף השדרה ואע"כ דהעליון שמלמטה מד"ט עולין עד כנגד ראשו של לולב.

כח) שם אם ראש זה מגיע כו' עד שנמצא כל שדרו של לולב מכוסה כשר י"ל דלא סגי הכא ברוב אלא כל ד"ט יהא מכוסה דשדרו של לולב דעינן ולא של אופתא ואף אם במשך רוב הד"ט העליון מגיעין כיון שצמיעוטן אין מגיע פסול וכש"כ אם מיעוטן ערום בלא עליו, ולפ"ז הא דאיתא בסעיף ב' ועדיין כו' נשאר מכוסה היינו כלו וכמש"כ בזה"ל מדברי הגר"א, ולפ"ז אין הטעם משום שצמיעוטו מגיע לאו שמי' עלה אלא שהמיעוט המגולה פוסל, וא"כ ודאי אין דין זה בהדם דכשר ברוב עבדו קיימת ולכל הפי' נראה דאם חתך את העלה עד שאינה מגיעה נמי פסול, ואין הפסול תלוי בקטנות הגידול דוקא.

כב) לפי מש"כ בזה"ל דאין גלוי שדרה פסול אלא ברוב גם הא דאין מגיע נמי בזה"ל מייירי ונ"ל דהעלה כנטולה ואי ינטלו העליון שאינם מגיעין ויהי' רוב השדרה מגולה פסול, ולפ"ז ז"ל דאם עלה אחד יוצא מלמטה ממחצית הד' טפחים ועולה עד ראשו של לולב פסול אבל אם יש ב' עליון ברוב הד' טפחים כשר ואף שהשאר מגולה.

כג) צמ"צ אות ד' ובזה"ל אות ז' כתב בשם הב"י דנשברה השדרה לא עדיף מנקטם ראשו וצריך להחישב בזה, מאי חזית דמזמית לי' לנקטם ראשו נדמי' לנקטם עוקא שציקר אורת הלולב הוא העליון העליונים נכדים על השדרה והלכך נקטמו דין בראשן דין באמצען ודין סמוך לשדרה נחצטלה אורתו אבל אם נשתייר מקצת השדרה ללא העליון העליונים הרי אורתו קיימת ולא חסר אלא שיעורו והלכך כל שמעורה כשר ומאטרף לשיעור, ולא מציעא אם נשברה השדרה לאחר רוב העליון דאין כאן קטימת ראש כיון דרוב אורת הלולב קיימת אלא אפי' במיעוט עליון י"ל דסגי ומיהו קודם העליון הצדדין י"ל דאין כאן שם שדרו של לולב לענין עיקר אורתו ואע"כ דלענין שיעור ד' טפחים נראה דממקום דמתאחדין ב' התיומות מנינן, תדע שהרי לדעת הראב"ד קטימת הראש הוא בשדרו.

כד) בזה"ל ד"ה ועדיין, באמת אין מבואר בהדיא לא בר"ן ולא בדברי הגר"א שפסול במיעוט מגולה, והא דכתבו שאין ללמוד מערבה, י"ל דהתם אין פסול רק בנפרטו רוב עליון מכל הסביבות והכא במגולה השדרה מלא אחד במיעוט עליון פסול והטעם כיון ששדרו ערומה הוי אופתא, אבל שפיר י"ל דלא נפיק משם כפות,

אין הקטימה נכרת וא"כ לפי דרך גידול ההדם שהעלין מגיעין רש"י לעש"ז כל קטום כשר אלא א"כ נפרצו מקצת עליו וזזה י"ל קצת דלא ניחא להו להפוסקים לפרש בזה מתנ' ולא סוגיא דעלתה תמרה, ומ"מ לא הו"ל להפוסקים דמכשרי ברוב עליון קיימין להשמיט בעיא דר"י ולכן נראה דאפי' להני דנקטו טעם ההכשר משום שאין הקטימה נכרת מ"מ אין דעתם לחדש בזה הדין לפסול בגלוי כיון שאין טעמם מפורש בגמ', ואפשר כיון שלא ראו חכמים לפסול בעיקר הקטום סתמו להכשיר בכל קטום דגבולי ההדר חפץ ד' בהסכם חכמים כמס' כ"ה הרא"ש הוצא בשעה"ל תרמ"ט אות ס"ג, ואפשר שכלם כונתם כדברי הרמב"ן ועי' במ"מ הלשון ג"כ כבמלחמות.

ל"ו במ"ב תרמ"ו ס"ק ל"ג, ומה כו' בין הקנים ענפים כו' מקור פי' זה הוא בר"ן וכתבו בשם הרמ"ה, ובשעה"מ פי' כהראב"ד [7] ואם כתוב דהן מפסיקין כו' דלא הוי ג' בחד קינא אבל בין הקנים לא שמענו פסול ההפסקה, וראיתי במ"ע העתיק לשון הראב"ד ופי' ולפי' כשלא הסיר הענפים עדיף טפי וזהו אינו קטום דקאמר ר"י שיהא הבד האמצעי וענפי פארותיו שצבדיו, אלא שיש לפרשו ביוצא בין הקנים ולא בין עלי הקו, וכיון שלדעת רה"פ אין מקור לדין זה וגם להראב"ד דפוסל נקטם ראשון מפרש לי' בפי' אחר הו"ל הר"ן יחידאה וכס"כ אם אינו אלא במיעוטן שאין העצות מעכב אלא למאה, ואע"ג דלמעשה ודאי יש לחוש לדעת הר"ן דלפי' הוא דינא דמתנ' ואין חולק בזה בהדיא בעיקר דין הפסקת הענפים, מ"מ אי חושש שיחזור את ההדם בחתיכת הענפים יש לסמוך אדברי הק"נ שהעיד שהמנהג שלא להקפיד ע"ז.

ל"ז כתב הרא"ש סי' י"ג האי נפרצו עליה בזהם וערבה פירוש שנפרצו ממקום חיבורן אף לפי ר"י כו' והמ"מ פי' ועיין בל' המ"מ דה"ה בערבה להני פירוש דנפרצו בלולב ונראה דה"ה בזהם, והמ"א כ' להחמיר בערבה כהמ"מ אחרי שערבות מצויות, אבל לעיקר דינא כשר בנסדקו העליון, ונראה דבנדלדלו העליון ותלויות למטה דמבואר בשו"ע תרמ"ה בלולב שפסול וזהו נפרץ לפי' הרי"ף ע"כ הכי הוא גם בזהם וערבה כיון דחשיב להו כנטל ויעוין בלשון הר"ן שמשוה פרש"י והרי"ף, ולפי' יש ליזהר הרבה בזהם שמצוי שעליו תלויות למטה, אבל מלשון המ"א משמע דגם נדלדלו עליה מהקנה אין לפסול מעיקר הדין וכו'.

ל"ח כתב הטור סי' תרמ"ה היו לו עליון הרבה אלא שאין מכוסין זע"ז כגון שלא ינא עלה הב' עד שכלה כל אורך העלה שלמטה ממנו פסול, וכו' שהרי לא אמרו אלא רש"י מגיע לעש"ז ולשון השו"ע שהוא לשון הרמב"ם כלשון הגמ'.

ל"ט במ"ב תרמ"ה סק"ד כתב בשם לבוש דאין רש"י מגיע לעש"ז הפסול משום הדר, ועי' לעיל ס"ק כ"ה כ"ו דמבואר דעת הרשב"א והר"ן משום דהוי אופתא וזהו בכלל ואימא אופתא דפריך ל"ב א' ונראה דהיינו נמי טעמא דעלה אחד מעיקרו לראשו ועי' במ"ב ס"ק י"ג בשם הריטב"א.

וכיו"צ מיהו אותן שיכולין להשתמש להכשרא אלו נפלו אותן שבתוך ד"ט י"ל כיון דהשתא אינם משמטין להכשירו אינם בכלל מנין העליון של בלולב אבל י"ל דכל העליון שחופין תוך הד"ט הרי הן בכלל הלולב וכל שרשן שתחת הד"ט אינם אלא שימוש אליו כדי שיהא חלקו תוך ד"ט באופנו הראוי ר"ל שיהי' מחובר ולא תלוש והכל הוא בכלל ד"ט של בלולב, ואפשר עוד דדוקא העלה הסמוכה לד"ט הנצרכת לחיפוי הד"ט בגידולו חופה אבל שאר העליון שמלמטה אינן חופין כלל, להכשיר את הנפרץ תוך הד"ט ועי' לעיל ס"ק י"ט וכו' ע"כ.

כח) ולפי המבואר לעיל נראה דבעלי הדם באין רש"י מגיע לעש"ז, תליא בפלוגתא להני דסברי דבעינן כל שיעורא עצות ה"נ אם עלי קו אחד אינן מגיעין לעלי הקו שאחריהן פסול, ולמאי דקיי"ל דלעיוכבא ברובו ה"נ כל שרובו מכוסה כשר, ודברי המו"ק ז"ע.

כט) ל' בזה"ל ד"ה ולעיוכבא נסתפק בנשאר רוב הקנין ונפל מהן עלה אחד מכל קו יעו"ש, והנה בר"ן ד"ה מש"ל באסא מנראה העתיק לשון הרא"ה שאם קו אחד אינו אלא תרי עליון בתולדתו פסול כיון שאינו עצות וזזה הרא"ה מחמיר יותר מהראב"ד ומבואר שם שהוא הדין בנפלו שני עליון מקו אחד בר תלתא עליון פסול דהרא"ה סבירא לי' דכל שיעורא בעינן עצות אלא בנשאר רוב הקו ס"ל דמקרי עצות וזה דעת הר"ן דז"ה נפרצו וכמס"כ לעיל ס"ק כ"ה, ונראה בזה ג"כ דעת הרשב"א שהביא הגר"א וכמס"כ לעיל ס"ק, ולפיכך נראה דאם נשר עלה אחד מהד' קנים הנשארים אין להקל אף ברוב עליון קיימין דהא לדעת החולקין על הרא"ה תרי לאו עצות הוא והרי כאן נשרו רוב הקנים ולדעת הרא"ה פסול משום נשירת קו אחד, ואף שחלוקין בטעמם מ"מ כלן שוין לפוסלן ועי' לעיל ס"ק י"ד.

ל' בשעה"ל תרמ"ו אות ל"ב כתב בשם הפמ"ג דאם אין עליון בראשו פסול בקטימה וכו' דלפי' שפיר ניחא מתנ' דחשיב נקטם ראשון בפסול הדם אפי' לר"ט ומיירי על אופן הקטימה ששה ללולב ולערבה דהיינו דלכיצא עליון על הקטימה ושפיר י"ל ל"ש אלא שאין עליון חופין על הקטימה אבל חופין לית לן בה, ואין זה דוחק דמתנ' מיני פסולין מניא ואזלל וכל אחד ואחד כדינו ועוד דסוגיא דעלתה בו תמרה ובעיא דר"י שפיר מתפרש אף לדידן ובנקטמו העליון, והרי"ף והרא"ש השמיטו בעיא דר"י וכתבו בסתמא דאף בלא עלתה בו תמרה, ויעוין ברמב"ן המועתק בר"ן שדחק מאד בבעיא דר"י, ועוד דתנא קסתם לה סתומי קטומין להכשירא, ויעוין בלשון הרמב"ן במלחמות שכתב וז"ל משום שההדם בעצותו תלוי הדרו כו' נראה שהכונה שטבע הקטימה אין מפסיד אורתו כמו בשאר מינין שהדרתן בראשן אבל הדם הדרת אורתו הוא חיפוי ועליו, ולכן נראה דגם חשיבת ראש אין כאן שאין הדרו מתיחס אל ראשו, ולשון שאר הפוסקים אינו כן יעוין בר"ן וברא"ש, ומיהו כל שאורך העליון עוברין את הקטימה ודאי מקרי

שהענפים הקטנים טפילים לה והם כגוף אחד וכשחתכם מקרי הדם קטומה שכל ענף וענף הוא קטום מחלקי בדיו וכשהן יחד הם דבר שלם והדר, ובעינין שיהי' האמצעי וזמורות שמלדיו כלן עבות, ואיני מבין לפי' קושית המלחמות בזה, אי' למה בזהם יתר משאר מינין, כמדומה ללא שייך זה לא כלול ולא בערבה, ב' לשון ענף אינו מעיד שיהא קטום, ג' שפיר השלם הדר טפי, והרא"ש הרחיק את פי' הראב"ד והק"נ פי' כונתו לפי' הר"ן בשם הר"ה.

סימן קמז

כתב דהאי קליפה הוי דומיא דחוץ מקליפתה דלעיל והתם ודאי לאו בקליפה דקה איירי דמאן דחיק להו לומר כן הלא בפשיטות י"ל שקרא שם על חדרי הזרע ולא על הקליפה ועוד אי לא שיר רק הקליפה הדקה אכתי איכא משום הפסד אלא ודאי בשר קרי קליפה ועוד שהקשה לאם כן הוי לי' חסר ואי קליפה ממש מאי פסיקא לי' דהוא בכלל בשר, ועוד הקשה דאיגלד כהאינא סומקא אינו בנקלף כל קליפה העבה ואי באיגלד קליפה דקה ודאי הוי כהאינא סומקא, וא"כ למאי דמסיק הר"ן דעתו כדעת הרא"ש, וגרסא דכל הידוק הוא בכלל קליפה ואינו אורכל בפ"ע, והאורכל הוא לבן ואין חסר פוסל אלא באורכל מיהו כל שנשאר לבן ודאי נחסר כ"ש שא"כ לאמצע בזה, ואי נקלף כולו אפילו הוא ירוק פסול ומסתבר דוקא באיגלד כל עור החיצון והידוק הוא רק מחמת מראה פני הבשר אבל נשתייר מעוצי העור אינו בכלל גלודה כמו לענין טריפות.

ב' פ"ע תרמ"ח ס"ה אבל נשאר בו שיעור למעלה ולמטה אפי' כ"ש בשר, כן כתב הטור ודקדק כן מלשון התו' והרא"ש שכתבו שנסדק ע"פ כולה ואע"ג דחזו"ט ושינוי מראה פוסל בחוטמו בכ"ש כמש"כ הרא"ש סי' י"ז, מ"מ סדק ונקב אינו פוגמו כל זמן שאין בשיעור הסדק והנקב לפסול, ולדעת זו חסר כשר ביו"ט שני אפי' נחסר בחוטמו.

אבל דעת הר"ן דנסדק בחוטמו בכ"ש והכי נמי ניקב דסדק כ"ש היינו ניקב וכ"ה בלשון הרמב"ן שצ"י סי' תרמ"ה בשם א"ח ומשמע דפסולו משום הדר ובכל ז' ימים וחסר דכשר ביו"ט שני היינו חסר למטה וכ"ה במ"ב סי' תרמ"ח סי"ב בבה"ל ד"ה שינוי בשם אחרונים ז"ל.

ולדעת הטור למדנו ללא מקרי לבן שינוי מראה אלא בלקוי בחזותו בחוץ אבל נקלף ונתגלה בשרו הלבן אין זה בכלל שינוי מראה ואינו פוסל לא ברובו ולא בחוטמו, וגם הרמב"ן והר"ן אפשר ללא פליגי אלא בנסדק וניקב, אבל נקלף ומחשוף הלבן לא מפסל והא דכתב הרא"ש בשם הראב"ד דנקלף ונשתנה מראהו פסול היינו בנשאר פני האחרון ונלקה מירוק ללבן, וא"ה, עי' סק"ה ד"ה כתב במ"ב בבה"ל.

לה) י"ש לעיין בעלי הדם וערבה התלוי למטה אפי' אי אינו פוסל משום נטל מ"מ ליבעיא איגור שיזקפו כדי שיהא נוטל דרך גליתו לאפשר לכל חלק וחלק שבו לריק דרך גליתו וכן נראה בבה"ט תרמ"ו סק"ט בשם הש"ה ואינו תח"י, ולפ"ז נפל בבירא הכשירא דנדלדלו העלים.

לו) מלשון הראב"ד המועתק במ"ע, נראה דלעולם הענף האמצעי שענפים קטנים יוצאין מזדיה מקרי שלמה יחד עם ענפיה

א) סוכה ל"ו א' הא כולה הא במקתה רש"י פי' במקת פסול משום מנומר, ובתו' הקשו דא"כ מאי הוי דאמר אי נקלף תנינא הלא נקלף דתנינא אינו מסימני טריפה כלל, ועוד י"ש לעי' לפרש"י אי נקלף כל שבו בכל מקום פסול, למה בחרו בעינין כאיסר, ואף לפרש"י שם דשיעור כאיסר בנקב שאין בו חסרון אכתי ניקב לא עדיף מנקלף, ועוד חסר כל שבו למה לי הלא חסר היינו נקלף כ"ש, וי"ל דדין ניקב וחסר בנקלף כולו שאין כאן פסול נקלף ופסול משום ניקב או חסר, ואכתי קשה כי היכי דנקלף עושה אותו מנומר ה"נ ניקב ונחסר יהא מנומר ואפשר דניקב ונחסר אינו פוגמו בנקלף.

ובתו' פירשו דכולה פסול ומקתה כשר, וי"ש לעי' מאי הוי דאמר רבא דאיגלד כהאינא סומקא כיון דעיקרו אתא לאשמעינן דמתנ' דוקא בכולה הו"ל לפרש מתנ' דאם נשתייר כסלע כשר, ועוד מאי איריא מקתו הא אפי' רובו כשר, וי"ל דרבא אשמעינן דאפי' נקלף כל העומק עד הבשר כשר ואינו בכלל חסר ואפי' בשטח הרבה, ובגמ' מפרש דיתכן דינו דרבא ואינו נפסל משום נקלף דנקלף דמתנ' היינו בכולו, ולפ"ז משמע דנקלף כולו פסול אפי' נשאר מעט עובי העור אלא הבשר דאי נקלף דמתנ' היינו כהאינא סומקא א"כ לא אכטריך רבא לאשמעינן ואי לפרש מתנ' אתא דדוקא כולה לא הו"ל למנקט מילתא באפי' נפשי' אלא לפרושי מתנ', וכן מוכח למש"כ הרא"ש בשם הראב"ד דאם נשתנה מראהו בחוטמו כ"ש פסול ואי נקלף כהאינא סומקא ע"כ נשתנה ומאי איריא כולה הלא בחוטמו לחוד מפסל וע"כ דמתנ' אפי' נשאר מעט ירוק וכ"ה בר"מ ובשו"ע תרמ"ח ס"ו, ומשמע דפני הבשר של האחרון ג"כ ירוק אחרי קליפת עורו החיצון, ואיגלד כהאינא סומקא הוא כשנגלד כל הידוק ובלבד שלא נחסר מן הבשר, מיהו קשה למה לא הביא הר"מ ושו"ע דינא דרבא, ומשמע דנשאר ירוק שכתב הר"מ היינו כהאינא סומקא דרבא, ואם לא נשאר ירוק ע"כ חסר מעט מן הבשר.

ובתו' צ"ב בשעה"כ אות כ"ז, כתב ע"פ דברי צ"י דיש לו ב' עורות ובעור הפנימי איכא פלוגתא דלדעת הרא"ש הוא בכלל עור ולדעת הר"מ והר"ן הוא בכלל בשר, ולא מצינו כאן פלוגתא דמש"כ הר"ן בפי' הראשון היא הקליפה העבה שיש בה חריפות היינו בשר הלבן שסביב חדרי הזרע קרי קליפה, והדבר מוכרח בדבריו ז"ל שהרי

מקצתו ולא הגיע הסדק עד חדרי הזרע כשר וא"כ איך יתכן שנקב מעבר לעבר בקליפה יפסול הלא בכלל סדק יש נקבים הרבה כאלו, ועוד למה להו לרבותנו לרחוקי נימא דמפולש היינו עד חדרי הזרע ולא קושטא הוא דכונתם דמפולש היינו עד חדרי הזרע וזיה ניחא דברי הטוש"ע ס"א שכתבו שיבדוק בחוט שנתקשו האחרונים ז"ל הא הוא נקב מפולש.

ולדעת דה"ג שהביא הרא"ש דמפולש הוא מעל"ע נראה דאין נפקותא אם הנקב לארכו או לרחבו אלא כל שהנקב עובר חדרי הזרע ויוצא מאלו השני חשיב מפולש, אבל אם לא נכנס לחדרי הזרע אף שהוא מעל"ע כשר לכו"ע.

ולדעת האומר דנסדק הוא בכל הקליפה ע"כ ז"ל דנקב מפולש בלא חסרון אינו פוסל, דאי נקב מפולש פוסל אפי' אי ס"ל כדה"ג לחדרי הזרע לא חשיב מפולש, אכתי נסדק שנקבם לחדרי הזרע פסול משום נקב מפולש, ואפשר דנסדק הוא בניקבה כל הקליפה אבל עדיין קרום הדק שעל הזרע קיים אבל לענין נקב מפולש צעין שיעבור גם הקרום הדק.

שם אי ניקב תנינא לפרש"י קשה דהא נקב מפולש לא תנן ואינו מפולש אינו סימן טריפה, וי"מ ניקב וחסר תרי מילי ניקב נקב מפולש או חסר, אבל קשה דהו"ל למתני חסר בלא וא"ו ועוד דקתני סיפא נקב ולא חסר כשר וז"ל בנקב שאינו מפולש ועיקר חסר מן המשנה, ומפני זה הכריעו הריטב"א והר"ן דלעת הראב"ד דנקב מפולש בלא חסרון אינו פוסל, וחסרון בלא פילוש אינו פוסל עד שיהא בו כאיסור והא דאמר נסדק תנינא היינו תנינא דכשר, ועוד הביא הגר"א ראי' דלעת הראב"ד מהא דתניא בתוס' דלהלות ובר"ש שם פ"ג מ"ד אחריו שפרץ ותחבו בכוש אינו חיבור אחריו שנחלק לשנים טהור ואינו חושש שמא חסר, ופר"ש דסיפא איירי בלייף, אלמא דניקב בלא חסר אינו פוסל אף בנקב מפולש, ומיהו ז"ל דאיירי בלא נסדק רובו שפסול משום נסדק, אבל קשה רישא מאי איירא שאין חיבורי אדם חיבור הלל אף בלייף במקום אחד אכתי פסול משום נסדק ואפשר לפרש בנפרץ מיעוטו מלרז.

(ה) כתב הגר"א סי"ב דמשמע בטוש"ע דלעה קמייאת ס"ל דיבש אינו פוסל בחוטמו במשהו וכתב הטעם משום דיבש פוסל בכולו דוקא ולא ברובו וחוטמו כרובו, מיהו דלעת הפוסל יבש במשהו בחוטמו ע"כ יבש פוסל ברובו דאל"כ לא משכחת דין יבש באתרוג חוץ מחוטמו, וא"כ איכא פלוגתא דדין יבש רובו, ומיהו לא מצינו בהדיא מי שמכסיר יבש בחוטמו, ולשון הטור י"ל משום דחזית ומנומר איתא בהדיא בגמ' ויבש ליתא בגמ' כתבו בשם הראב"ד.

כתב במ"ב דלעת הר"ן דנסדק פוסל ברובו ה"ה במשהו בחוטמו, ואין הדבר מוכרח לעיקר כונת הגר"א דבמקום דהפסול משום קלקול מראהו אז חוטמו חמיר טפי, ותחת רובו בשאר אתרוג פוסל משהו בחוטמו, אבל נסדק אין פסולו משום קלקול מראהו אלא קלקול יסותו וכאילו הוא חסר וזיה אין הכרח להחמיר בחוטמו, ואין נפקותא אם שיעורו ברובו או בכולו,

וכן מבואר בהג"א סי' כ"ג בשם ראב"ה דמנומר שחתכו לא מתכשר הואיל ובא מפסול, ומבואר דהשתא לא חשיב מנומר אע"ג דהחתך בחוטמו או צד' וג' מקומות, דאל"כ אינו מנומר.

(ג) צ"ל נסדק הביאו הר"ן והריטב"א פלוגתת הפוסקים אי צעין מב' דלדים או מאל אחד, ולכאורה כיון דאמר בגמ' נסדק תנינא מנ"ל להקל מאל אחד כיון דהא דתנינא בגרירת הוא באל אחד, ונראה טעמם שאין תמונת האתרוג כתמונת הגרירת דהתם אין הצדדין נכנסין זה לתוך זה לארכו והוי כל דל לעצמו אבל אתרוג שהוא עגול אין חילוק בין ארכו לרחבו וכולו חטיבה אחת ואם באנו לפסול נסדק שיעורו ברובו של כל ההיקף ולא שייך כאן נשתייר למעלה ולמטה שאין כאן מעלה ומטה.

ולעת האומרים מאל אחד דחשבינן אורח האתרוג מפטמא עד העוקץ כאורח הגרירת וכתב במ"ב בזה"ל ד"ה ויש, דלעת הר"ן פסול בנפסק רובו באמצעו ונשאר למעלה ולמטה ובאמת אין הכרח לזה, דיך לומר דכלל נשתייר למטה איירי אבל בנשתייר למעלה ולמטה אין מקום לפסול דלעת האומר דמאל אחד מפסל ע"כ מדמה לו לגרירת לגמרי, וכיון דבפרש"י תו' והרא"ש מבואר בהדיא דהוא כשר אין ראוי להחמיר ואפשר דמש"כ הרמ"א ויש מחמירין לפסול בנסדק רובו כונתו רובו בעוביו וכמו שסיים וכולא חד מלתא היא.

וכתב הר"ן לפי' קמא דצעין רוב צ' דלדין דנסדק לרחבו נמי פסול משום נסדק, ונראה דדוקא לפי' קמא אבל לפי' השני ברובו מאל אחד ומדמינן ל' לגרירת ממא אין רחבו בכלל ברוב רחבו בגרירת הוא בשם נפסק ולא מצינו מזה באתרוג, ואפשר דנפסק לא עדיף מנסדק, וומיהו דוקא אם הגיע הסדק עד חדרי הזרע אבל לא ברוב עוביו.

ואם נסדק רובו מב' דלדין ואינו במקום העוקץ אלא משוך הגדה דלעת תו' והרא"ש נראה דכשר אבל לפי' קמא של הר"ן י"ל שאם הסדק ארוך שיעור שהיה בו רוב של היקף האתרוג במקום העוקץ פסול וז"ע.

ואם נסדק סדק עגול כמטבע אפשר דחשיב כחסר ומיהו דוקא אם הגיע הסדק עד חדרי הזרע.

הריטב"א הביא פלוגתא אי סגי ברוב עוביו בנסדק וכתב הגר"א דמאן דפוסל ברובו מדמה ל' לבשר החופה, וסתומת הסוגיא משמע כולו דומיא דגרירת וכו' סתומת הפוסקים אלא שהדבר מוכרח למאן דפוסל נקב מפולש עד חדרי הזרע, ולא שייך לפ"ז לדון בנסדק וע"כ דנסדק סגי ברוב עוביו.

(ד) ל"ו א' תוד"ה אי, ולעיל דבעי נקב מפולש היינו שלא כנגד אותן חדריים בו ר"ל הא דמנריך מפולש היינו לאפוקי אם אין הנקב מתפלש ונראה כנגד אותן החדרים אבל אם ניקב עד שם בכלל מפולש הוא, והאחרונים ז"ל פירשו דר"ל שניקב בראשו שעדיין אין חדרי הזרע שם ואז צריך שיהי' הנקב מפולש מאל זה של האתרוג עד אל הצננו, והדבר תמוה דהא לכו"ע נסדק

ספק חסר ב' וג' מקומות אם הוא במיעוטו של האחרון יש להקל כדעת הראב"ד והרא"ש דאין ב' וג' מקומות פוסלין במיעוטו, ופירוש מיעוטו היינו שאם יקיף בחוט את כל הצעצועות לא יכיל הניקף רוב השטח של כל האחרון, ודברי המ"א ז"ל ס"ק י"ג תמוהין דמנ"ל לחדש שיעורים אלא כונת הראב"ד לפרש דשטח המנומר מקרי כולו לקוי, אבל אם כולו אינו אלא במיעוטו לא גרע מאילו מלא החזית בכל צד הבינים, ודיוקו ז"ל מלשון דל אחד אינו מכריח כלל, ואילו היתה כונת הראב"ד לחלק צד רובו במקום אחד לב' וג' מקומות ברובו היה מאריך לפרש זה שזה יסוד חדש שאינו ראוי להבליעו ברמז.

הא' למחמירין בספק חסר בחוטמו דוקא בחודו ממשי אבל במקום שיפועו יש להקל דאף את"ל כדעת רמב"ן דחסר כ"ש בחוטמו פסול אכתי דלמא הלכה כהרי"ז גיאות והר"מ שאין חוטמו אלא חודו, ואם יש בו ב' חסרות אחת בשיפועו ואחת בגופו אף שהן ספק חסר ראוי להחמיר דאם הן חסרות יש לפסול משום חוטמו לדעת הרא"ש ומשום ב' מקומות לדעת הרי"ז גיאות דאפי' במיעוט, וא"כ אין כאן רק ספק אחד דלמא לא נחסר אבל אם נחסר איכא ס"ס להחמיר דלמא חסר פסול דלמא חסר פסול משום הדד ואז איכא ס"ס להחמיר דלמא הוא חוטמו ולמא פסול ב' מקומות במיעוטו, וכן אם קלף שינוי מראה בשיפועו איכא ס"ס להחמיר.

בשאר הימים אפשר להקל בודאי חסר בחוטמו וב' וג' מקומות משום ספק כדעת הר"מ דכל פסולין כשר בשני ולמא חסר בחוטמו אינו פסול משום הדד.

מש"כ המבי"ט דאם לריד הסתכלות אינו פסול היינו דגם בקרוב לריד הסתכלות.

מוהל היוצא אינו בכלל חסר, ואם נתיבש ע"פ האחרון אינו פסול משום מראה.

ובל"ה אין כאן קלקול ברוב שטחו ולא שייך כאן חוטמו כרובו, ובעיקר הדבר לא מצינו מאן דפוסל בנשתייר למעלה ולמטה וכמש"כ לעיל סק"ג.

כתב במ"צ בבה"ל ד"ה שינוי לדעת הר"ן פוסל נקלף כ"ש בחוטמו אע"ג דנשאר גוון האחרון, ותמוה דהא אין נקלף פוסל אלא בכולו, ואי בחוטמו פוסל בכל שהו ע"כ פסול נקלף בחוטמו קיים, ואם חוטמו קיים יכיל מגלדה אלא ודאי מודה הר"ן שאין נקלף פוסל במשהו בחוטמו ולא אמרו הר"ן אלא בניקב דסבר דניקב וחסר לא עדיף ממראה פסול, מיהו בניקב ונסדק נראה דאין שיעור בעומק הנקב אלא כל שנחסר בשרו בחוטמו פוסל תדע שהרי נסדק כל שהו כשר בכל האחרון ומ"מ בחוטמו פוגם א"כ מה לי ניקב רוב עוביו מה לי מקצתו, ומיהו נקלף ונשאר בשרו לבן לא מפסל אלא משום שאנו חוששין לחסר כ"מ מלשון הר"מ וכמש"כ סק"ב ושו"ר במל"מ הביא דברי רבנו בפי' המשנה כתב בהדיא דאם נתגלה הלבון הוא חסר, ומבואר שאינו פסול משום מראה לבן.

נראה לדינא. ניקב נקב שאינו מפולש וספק חסר כשר מחמת ס"ס שמה כדעת ר"ח ורי"ד שהביא הטור והראב"ד והר"ן וריטב"א שאין חסר פוסל עד כאיסר, ואף לדעת רש"י והר"מ ותו' והרא"ש שמה אין כאן חסרון, ואם הוא בחוטמו או ב' וג' מקומות, יש כאן ס"ס להחמיר שמה כדעת הרמב"ן והר"ן וריטב"א דפוסלין ככ"ש ומיהו כיון דספק אחד יש בו ס"ס להכשיר אינו מצטרף לס"ס, ומ"מ ראוי להחמיר בספקו.

ואם היה חזית בחוטמו או שינוי מראה וקלפו ויש ספק אם נחסר נמי ראוי להחמיר לדעת ראבי"ה כה"ג אין פסול חוזר להכשירו וכדליתא סי' תרמ"ט ס"ה בהגה', וכן אם נקב במנומר במקום הנימור נקב שאין בו חסרון פחות מכאיסר ראוי להחמיר משום דעת ראבי"ה ודעת רמב"ן ודעמי'.

סימן קמח

פסול משום שאינו גמר פירי ואין תחלתו אוכל כלל, ואף אם נאכל ע"י הדחק לא חשיב מאכל אדם, ואף את"ל דחשיב מאכל אדם אכתי רחוק הוא מעיקר טעם הפרי וכיון שאין בו עיקר טעם פרי אין זה אחרון, ונראה דפטור גם ממעשר כדמשמע ל"ו א' דחד דינא אית להו לענין גמר פירי, אלא שצ"ז בנגמר בוסר שזה קלקול בתחלת ממיחתו כולד נפל, אבל בבוסר העתיד להתגדל נסתפקו בפחות מכאגוז אי חשיב פירי לרבנן דחשיב פירי טפי מנגמר בוסר, וזהו שסיימו ויתכן דאפי' רבנן למקשרי התם פסלי הכא בפחות ר"ל פסלי הכא בשיעור הפחות ולפי דבריהם מתחלה פחות מכאן לא חשיב אוכל בכל בוסר צדן בגמור צדן בעתיד לגדל, ולמאי דנימא דעתיד ליגדל אפי' בפחות מכאגוז כשר, איכא למימר דאפי' כפול הלצן כשר, ומיהו עיקר דבריהם לחלוק על פרש"י קיים דשיעור פול הלצן אין ראוי להזכיר באחרון ולא בזה נחלקו ר"ע

(א) סוכה ל"א ב' תוד"ה שיעור, דאפי' ר"ע דפסל התם כו' עוד יתכן דאפי' רבנן כו' כונתם דפלוגתא דהכא הוא צדן לר"ע צדן לרבנן דאע"ג דר"ע פוסל בוסר אפי' גדול כבינה משום שאינו הדד או משום דכל שזרעין אותו ואינו מלמיה לא חשיב פירי אף לענין אחרון, מ"מ כשנגמר פריו צעדו בוסר הוא ניכר שהוא גמור והוא הדד טפי, וכן לא מפסל משום שאינו מלמיה דלא אמעט אלא כשאינו מלמיה משום שהיה עומד להתגדל, א"נ זה שנגמר בוסר באמת מלמיה וומש"כ הכא מכשיר ככאגוז כו' דחשיב גמר פירי, אין זה טעם למה שמכשיר ר"ע אלא כיון דחשיב גמר פירי וליכא פסול בפחות מכאגוז מכשיר ל"י ר"ע ולא פסיל ל"י ג"כ משום הדד והטעם כבר פירשנו לעיל דמשום שאין סופו להתגדל עדיף, ואפשר דלשון דחשיב גמר פירי שדבריהם מכוון גם לענין הדד וכש"כ לרבנן דכשר ביש בו כבינה, ובפחות מכאן צדן לרבנן צדן לר"ע

והקשה בחוט המשולש סי' כ"ג ח"כ אין פסול אתרוג אלא מספק, ועוד רובן חוזרין, ונראה להראשונים שהיו בקיאים בטבעיות וכמבואר סוף פ"ב דנדה לענין ראיית דם ובש"מ, ידעו והכירו איזה יחזור ואיזה לא יחזור ואפשר ללמוד כל הזמנים והמקומות שוין, ואע"ג דבמקומנו חוזרין בשאר מקומות אינן חוזרין ובש"כ שאין לנו בקיאים במראות וכל החוזרין אפשר שלא היו ככרתי, עוד הקשה דלמה נכשיר כשסופו לחזור למראה אתרוג דלמא הוא נגמר בתלוש, וי"ל להראשונים ז"ל פי' שזה ראי' שהוא גמר פירי בתחלתו דכן הוא טבע אתרוג, עוד הקשה הלא קיי"ל אתרוג הבוסר כשר וי"ל דירוק ככרתי שאין סופו לחזור למראה אתרוג חסר גמרו טפי וכמש"כ לעיל, ובחז"מ שם פי' דאע"ג דר"מ ור"י לית להו טעם דרירוק ככרתי אנו לא קיי"ל כתריותו אלא כפלוגתת ר"ע וחכמים דפליגי בבוסר ופלוגתתן הוא משום דהוא ירוק ואינו ככרתי ממש, וקיי"ל כרבנן דמכשירי, אבל ככרתי ממש פסול משום שאינו הדר, וכ"ז תמוה מאד דתנא תני בוסר, ואנו ניקו ונימא ירוק ופלוגתתן באינו ככרתי שאין לזה זכר כלל, ומשנה שלימה שנינו דירוק ככרתי ר"מ מכשיר אלמא הדר הוא, ור"י פוסל משום דלאו גמר פירי והדר הוא לכו"ע, ומה שהביא מהיר' פירוש ז"ל ביר' תמוה דאיה הוזכר לאתרוג כדיך להיות במראה מיוחדת שלא יסונה ושמראה שלו ירוק דפריך לי' מירקרק שהוא כזהב, הלא אדרבא במתנ' קתני מראה הפוסל ירוק ככרתי, וגם לפירושן אין הכרע דפסולו משום לאו הדר ומלשון הזהב דכזהב משובח מבואר דלאו כזהב כשר אלא שאינו משובח.

עוד הביא ראי' מהא דכתב הריטב"א והר"ן בשם הראב"ד דמנומר הוי דוקא ממראות הפוסלות וחשיב ירוק ככרתי אלמא דמראה פסולה היא ונראה דאע"ג דפסול ירוק אינו משום מראה מ"מ כיון שאין האתרוג במראה זה שפיר הוי מנומר שהרי הראשונים הביאו דברי הראב"ד לאפוקי מראות כשרות אלמא מראות כשרות כשהן מנומרים נמי פוגמין, מיהו אי במקום הזה הירוקין חוזרין למראה אתרוג ח"כ יש כאן אתרוגין ירוקין וע"כ הראב"ד קאי במקום ובזמן שהירוקין אינן חוזרין וועי' סוכה ל"ו א' הא לן והא להו ובפרש"י שם מיהו אין סברא לחלק, ואפשר כיון שאין זה עיקר מראהו וסופו לחזור ממראה זה פוסל משום מנומר, ואי ככרתי ממש לעולם אינו חוזר נוחא, וכמדומה שאין מצוי אצלנו שיהי' רובו ככרתי ממש ויחזור.

ורבנן וספיר י"ל דפול הלכזן באתרוג אינו נאכל לבני אדם כלל, ובאתרוג בעינן היתר אכילה ובש"כ ראו לאכילה, ולכך כתבו תו' ל"ו א' בפשיטות לחלוק על פרש"י שפי' בוסר כפול הלכזן, וכ"ז כפי' ז"י סי' תרמ"ח בלשון התו' ובשע"ת שם סכ"ב הביא בשם אחרונים ז"ל שהשיגו על ז"י ופי' דבפי' א', ס"ל להתו' דר"מ ור"י כר"ע דוקא, ובפי' ב' כתבו דאפי' לרבנן פסול, ואינו מובן דכיון לאתרוג כביצה כשר לר"ע וחשיב הדר אע"ג דהוי בוסר כיון שנגמר ובפחות מביצה נמי חשיב הדר למסקנא ולא פסיל ר"י אלא משום דלאו גמר פירי, וכיון דפסולו משום לאו גמר פירי, איך ס"ד לתלי בפלוגתת דר"ע ורבנן ולרבנן יהא כשר, ועוד דלמה האריכו כל כך במסקנתם כיון דקיים להו פחות מכביצה מודים חכמים בשסופו ליגדל דפסול רק ס"ל דבשנגמר פליגי חכמים אף באין זו כביצה הו"ל למימר דיתכן שאין חילוק בין סופו ליגדל לאין סופו ליגדל בפחות מכשיעור, ואדרבה בפי' א' היה להם לפרש טעם, ואפשר לפרש דבפי' א' ס"ל לרבנן לעולם חשיב פירי בפחות משיעור בין בבוסר הגמור ובין בעתיד ליגדל אבל לשון תוס' ל"מ הכי.

שם בתו' ובפ"ק דמעשרות בירושלמי רע"א אינו פרי וחכ"א פירי כל"ל וכ"ה בירושלמי, ור"ע כונתם ואולי הביאו סמך לדבריהם בבוסר חשיב פירי טפי.

ומש"כ לאתרוג הקטן היינו בשאין סופו לגדל אינו ליטב פלוגתת ר"מ ור"י אליבא דר"ע אלא קושטא דמלתא הכי הוא דלשון אתרוג הקטן משמע הכי.

ב' במ"ב תרמ"ח סכ"א בבה"ל ד"ה פסול, דאם נלטמק האתרוג מכביצה פסול משום הדר, ותימא דהא ר"מ מכשיר כבאגוז ור"י לא פליג אלא משום דלאו גמר פירי, ומנ"ל לחדש פחות מכביצה לאו הדר הוא, ולכן נראה דמלטמק לפחות מכביצה כשר ומזכרין עליו.

ג' ל"א ב' אתרוג הירוק כו' משום דלאו גמר פירי, אפשר דאף לענין מעשר ירוק לאו פירי הוא לר"י, ואפשר דבאתרוג בעי פירי טפי, ואע"ג דלקמן ל"ו א' קאמר לאתרוג שאני דבעי הדר משמע דלענין גמר פירי שוין הן קושטא דמלתא נקט דלדין בעינן הדר, אבל י"ל דאף כר"י אתיא לאתרוג בעינן פירי טפי ולמש"כ הריטב"א דר"י פוסל בכל פסולי אתרוג משום דלאו שמו עליו כמו שפוסל ירוק ואתרוג כאגוז מבואר דדוקא לענין אתרוג לאו גמר פירי הוא אבל לא לענין מעשר, והנה קיי"ל כר"י בירוק דפסול, וקיי"ל כחכמים בבוסר, וע"כ בבוסר שאינו ירוק ככרתי, וכתב התו' דאם חוזר למראה אתרוג כשר דמוכה דנגמר פירי, ואפשר דזה מורה שלא היה ככרתי ממש.

סימן קמט

כאחת הלא הרבה מהשנויות במתנ' נאמרו כאחת ומ"מ מזכרין להו קרא לעכב, ולפ"ז למש"כ תו' בשם בה"ג דד' מינים יכול ליתכן בזה"ז גם ג' הדם וב' ערבות יכול ליתכן בזה"ז, מיהו אין נטילת ג"פ הדם אחד עולה לג' הדם וכן בערבה.

א' מנחות כ"ז א' ד' שבלולב ולקחתם לקיחה תמה, משמע דכלא קרא הוי מפרשין דכל אחד מזה, ונראה דלר"י סוכה ל"ד ב' דג' הדסים וב' ערבות גם זה בכלל ולקחתם לקיחה תמה ומעכבין זה"ז, אבל בלא קרא מפרשין דכל אחד מהן מזה, ואף דנאמרו

ה' סלעים, ואין לומר שהגידון על החומש, לכיון דבשעה שמכר נכסיו נתחייב כבר ודאי מגבין מני' מנכסיו שיש לו עכש, כגון שהיה לו כ"ה סלעים ומכרן ועכש יס לו כ"ה סלעים שהרויח ונולד לו בן בכור חייב לפדות גם את בנו וגם את עממו מאותן כ"ה שיש לו עכש, ואין גובין ממשועבדים, ומיהו לפי' תו' לא איירי סוגין ממשעבדי ידי' אלא ממשעבדי לאבדוה, ואמנם בעיקר הדבר נראה דפדיון בנו שאני מכל מצות כיון דיש כאן שיעבוד נכסים והרי שמכר נכסיו ואין לו צלית בדגלו ומזוזה בפתחו ותפילין בראשו אינו מוסיף נכסיו מלקוחות לקנות תפילין, ובפדיון הבן הוי מלכה הכתובה בתורה, ובזה לא מפטר במה שאין נכסיו מרובין ונראי' לזה מקרבן עוי"ר לכל שיש בידו כדי שיהי מקרי עשיר כמש"כ הרא"ה בס' החינוך והר"מ פ"י מה' שגגות ה"ב ועיי"ש בכ"מ ל' הת"כ, ואפשר דדינו כהשג יד לערכין למסדרין, אבל בכל ענין חייב יותר מחומש, וכן חייב עני' במצות מחלית השקל כדתנן שקלים פ"א מ"ז השוקל ע"י עני ובר"מ ה' שקלים פ"א ה"א אפי' עני כו' ונ"ב, מש"כ דבעי"ר מסדרין, הוא מבואר ערכין י"ח א' הא מני ר"א היא כו' ומיהו עדיין לא נתישב הא דתניא לפדות את בנו ולעלות לרגל למה חייב לעלות לרגל כיון שאין לו רק ה' סלעים, ודוחק לומר דסגי ל' בסלע אחד לעלות לרגל, ואם נימא דלעולם חייב להפריש חומש למצות, וכל שלא הפריש ואכל כל מה שהרויח, כשצאת מצוה לידו חייב בה עד כדי שהיה חייב להפריש נתיח הכל, דאיירי בהכי שהרויח כבר ואכלן ועכש אין בידו רק ה' סלעים, עוד י"ל דלעלות לרגל אינו הוצאת הדך אלא למיכל ולמשתי, והלכך חייב לעלות דגם כאן צריך להוציאן, ומיהו כשיתנן לכהן א"צ לעלות שאין לו מי שיפרנסנו שם, והבא ימלא דקה או להשתכר, ואפשר שאם ראונו לעלות לרגל חייב לעלות שהרי רשאי להוציא כל ממנו לכל מה שהוא רוצה וכיון שצרכנו להוציא מעותיו לראות ירושלים ומקדש וכבוד ישראל, אף אם לא היה מצוה ממילא חייב בזה בשביל מצוה, ואפשר עוד לפרש דאיירי בירושלים ונתחייב בעולת ראי' וזה גובין ממשעבדי כדאמר בכורות נ"א ב', והלכך חייב בכל נכסיו, ומיהו ליסגא דלעלות לרגל לא משמע הכי, ויש לעי' כיון דפדיון בנו מצוה פשיטא דכהן נוטלן דלעלות לרגל ולפרוע חובו פשיטא דפורע חובו שהרי המלוה גובה בע"כ ול"ל דמצוה שאני שאין דין הכהן כבע"ח אלא אם מתחייב עכש במצוה זו, אבל אם לעלות לרגל קודמת אין כאן חוב כלל, ויש לעי' הא אמר פסחים ח' ב' דמי שאין לו קרקע פטור מראי', א"כ ע"כ יש לו קרקע ויגבה הכהן קרקע, ואף שעי"ז יפטור מראי', מ"מ לא מסתבר שצב"ל זה פקע מצותו, ואפשר דהקרקע לא שויא ה' סלעים וחמש ולא חצי חמש כדאמר בכורות מ"ח ב' ולא מצי גבי לה כהן, ומיהו אנו לא מחייבין ל' למזבין קרקע ידי' כדי שיפטור מראי' ויוכל לקיים מצות פדיון, והר"מ השמיט דין מי שאין לו קרקע פטור מראי' ועי' טו"א חגיגה.

ס' ואין אדם יוצא ידי חובתו בהן עד שיהו כולן באגודה אחת, הוא לשון קלר וקאי על ג' מינים ובריב"א קאמר דהתורה כותה לקחת כל הד' מינים ב' העושין פירות וב' שאין עושין וכולן זקוקין זל"ז, ואח"כ אמר דמהן שפיתה תורה שיהיו באגודה אלא אין האחריו עמהן באגודה כדאמר סוכה ל"ד ב' מי כתיב וכפות כפות כתיב, ונראה דאחריו ושאר ג' מינים לר"י כמו כל ד' מינים לרבנן, ונוטל האחריו ושאר ג' מינים בזה אחר זה, לכיון דאין האחריו עמהן באגודה אין ראוי לעכב כלל, אלא ילפינן מלקיחה תמה שיעכבו זל"ז וכיון דביש לו נוטלן אף בזל"ז ומקרי לקיחה תמה ה"נ באחריו ושאר ג' מינים נוטלן בזל"ז, ולר"י לאגודה מעכבת אי ס"ל כר"י דג' הדם וב' ערבות ג"כ כריכים באגודה אחת.

יש לעי' לר"י למה פוסל בלל אגדו דיליף קיחה קיחה מפסח מצרים, הלא גם באזוב של טהרת מת יליף קיחה כדתנן פרה פ"א מ"ט וכמש"כ הר"מ שם בפירושו, ומ"מ לא אגדו כשר דאינו אלא למצוה, ונראה דזהו דקשיא להו להתו' סוכה ל"ד ב' ד"ה שתהא, ופירשו דלר"י כיון דמצותו באגודה קאי עלי' ולקחתם שתהא לקיחה תמה, ואם אינו באגודה לאו לקיחה היא.

סוכה ל"ד ב' יכול יהא אחריו עמהן באגודה כו', ואע"ג דאנו קיי"ל כרבנן דלולב אין צריך אגד, מ"מ נפקא מינה דאסור לאגוד אחריו עמהן, ויש להסתפק אם אגד האחריו עמהן מהו אם פוסל דיעבד, אח"כ ראינו ב"ב סי' תרנ"א ד"ה ואלו כתב בשם א"ח בשם הירושלמי דאם נטלן בידו אחת לא יא, ומבואר דאפי' לא אגד אחריו עמהן לא יא, ומיירי שנטלן בבת אחת דאם נטל לולב ואח"כ אחריו או אפכא יא כדן נטלן בזל"ז, ובירושלמי פ"ג ה"ז איתא אפי' זה בידו אחת וזה בידו אחת, ונראה דלא גרס "אפי'".

אלא גרס לית כתיב אלא כפות תמרים זה בידו אחת כו'.
ב' שאלה, היה אוחז ד' מינין קדם עמוד השחר ועלה עמוד השחר צריך להניחם מידו ולחזור וללוקחם למצותן או לא, נראה דאין צריך להניחם ואע"ג דכתיב ולקחתם ובזבחים י"ד אמרינן דאי רמי ל' קוף אידו פסול התם אין הטעם דלקיחה אין הפי' אחיזה אלא מעשה התחלת הנטילה, אלא משום דבעינן מכ"ש כדתנן זבחים ל"ב יחזור לכ"ש וה"ה אם הוא יקח מהקוף פסול והלכך התם פירושא דלקיחה היינו נטילה מכ"ש וכן בחפינה יומא מ"ט א' דמצביא ל' ולקח והביא בעינן היינו נמי דחפינה צריך להיות מתוך מחתה כ"ש והלכך ע"כ הלקיחה היינו הנטילה מכ"ש ואי דרשינן ולקח והביא צריך שהחופן מכ"ש יהי' המביא אבל ד' מינין שפיר מקרי אחיזה לקיחה, ובספר בנין שלמה מהגרש"ד זל"ל מוויילנא הביא בשם גדולי אחרונים לדמות לקיחה דד"מ ללקיחה דחפינה ודטבילת אלבע וז"ע, ועיי"ש סי' מ"ח ובהשטות.

ג' קדושין כ"ט ב' הוא לפדות ובנו לפדות כו', עי' במ"ב סי' תרנ"ו שהק' למש"כ בשו"ע שם שאינו חייב ליתן יותר מחומש עבור מ"ע עוברת, א"כ פטור לגמרי ממצות פדיון כיון שאין לו רק

סימן קנ

ברשכ"א שכתב בע"א, ומה שהורכרו לפלוגי בגדולה ובקטנה לדעת הרמב"ן בדעת הר"ף הורכב להשמיענו בקטנה דפסולה לגמרי, והרמב"ן כתב דלרבותא דב"ה היא לאף שאין יכול להביא השלחן אלא מ"מ לא גזרינו, ונמשמע מדבריו ז"ל דאין זה רבותא כלל מה שסוכה פסולה היא לגמרי, ולפי' הרא"ש ע"כ ז"ל כסברת הרמב"ן, ומש"כ בס' ק"נ דבגדולה מיידי שרק ר"ר בתוך הסוכה ובקטנה מיידי שכל גופו בתוכה ל"מ כן כלל, ומה גם אם נימא דהא דבעי לחלק בריש הסוגיא בין גדולה ובין קטנה נמי מטעם גזירה היא דאין מקום כלל לדבריו ז"ל, ולמש"נ שיטת הר"ף מבואר דסוכה שאין ראוי לכל דבר לאו סוכה היא, והוא כדעת המרדכי פרק הישן ודלא כהחכם נבי ס' ז"ד.

7' ז' א' תוד"ה והוא, הוה לי חממה מרובה כו', לכאורה אין שיעור לעובי הסכך וגם דק שדק עושה כל דק ומשמע מדבריהם לכל דק לא חשיב סכך אלא דענין כל חסוד שהאדם נהנה ממנו וכ"ה בהדיא בל' הר"י לא יסאר סכך שיגן על האדם בחמה, ומיהו מה שהחליטו דבזה אין להכשיר כיון שסכך שלמעלה מעשרים מטרים, י"ל כיון דמקאת כל השטח תוך עשרים אין כאן פסול כלל, דלא שייך למפסל לכל הני טעמי דמפרשי אמוראי לעיל, וכ"ה בלשון הר"י בדברי רבא דאמר חלל סוכה תנן, ומרהיט לשונו משמע שזה כונת רבא וא"ה, נדל"ל כונת רבא טעם על מה שמכשיר, אבל לכאורה כל הני דפסלי בסוכה אינו אלא מדרבנן, אפי' לרבינא ז"ל דסוכה דאורייתא פסול, אינו אלא חומרא דרבנן והא דאמר רבא חלל סוכה תנן היינו דאי למעלה מכ' קאי על סכך אפשר לפרש דענין כל סכך למטה וכל שמקאתו למעלה מעשרים היינו בכלל פסול דמתנ' אבל אי חלל תנן ע"כ מוכח דכל שאין חללו למעלה מכ' כשר, אע"ג דכל עובי הסכך הוא למעלה מכ' ומשהו ואפ"ה כשר, אבל אי סכך סוכה תנן נמי שפיר י"ל דבמקאת סכך למטה סגי.

ועי' בלשון הר"ן שהקשה ג"כ למה חממה מרובה פסול מ"ש ממקאת סכך למטה ותירץ דהואין לא חשיבי סכך אבל מקאת סכך חשיב ונראה דכונתו ז"ל דסכך קליש סכך גמור הוא, וכי מתעבה בסכך שלמעלה כולי חד סככה הוא והרי אין כאן שום פסול וכמש"כ הר"י, ודברי המ"א סי' תרל"ג סק"ב אינם מובנים, ולכו"ע אם הואין לכתן מרובה א"כ שירדו למטה מעשרים אלא שלא יהא האויר יותר מכ' וכמש"כ הרא"ש ותו' עירובין ג' ז'.

ומדברי המ"א נראה דקושיית הר"ן היתה למה דענין יורדין תוך עשרים ולא יתכן לא בלשון הר"ן ולא בסברא דלא שייך לחלק בזה בין הוין לסכך וגם הקושיא ליתא וכמש"כ תו' והרא"ש.

ה' ז' ב' ורב נחמן אמר באמצע הגג מחלוקת כו', נראה דר"ה לא בא לשמיענו דלא מהני דיומדין לר' יעקב דכיון דלא שמיע לי' ברייתא לא סלקא אדעתין שיועילו דיומדין אלא בא לפרש טעמא

סוכה ג' א' רבנן סברי צניח בסוכה מעליא כו', יש לעיין א"כ תקשי לרבה ולרבא דאמרי דאפילו בסוכה גדולה פליגי רבנן מאי אהדרי לי' רבנן לר' יהודה.

ב' סס, הרא"ש ז"ל פירש דבקטנה פסלי בית שמאי מה"ת משום דדירה סרוחה היא, ואפי' אם הכנים השלחן בתוכה ואף אם יש בה ששה על שבעה והכנים השלחן בריוח, וכן היא פסולה אף למאות ישיבה בעלמא שלא בשעת אכילה, שגם זהו בכלל מאות סוכה כדאמר לקמן כ"ח ב' דלאו סוכה היא, ובה הלכה כב"ש כדפסקינן בסוגין, ואף שאביי מוקי לה לקמן ז' ב' בשיטה דסברי דירת קבע דענין סוגיא דהכא לא ס"ל כותי' אלא דאף דירת עראי לא הוי, א"נ גם אביי מודה דעראי כהאי פסולה אף דמוקים לה בשיטה, יעויין בהמאור ובחי' הרש"א, ודעת הר"ף דב"ש דפסלי בס"ק נמי משום גזירה הוא ונראה מדברי הרא"ש שדפסק דעת הר"ף דאם הכנים שלחנו בתוך הסוכה כשרה גם לב"ש, וכן אם אוכל ופתו בידו ולטייל ולישון בה אם אינו מאטער כשרה ואף אם שלחנו בתוך הבית כשרה מדאורייתא רק חכמים פסלוה משום גזרה, ולפ"ז הא דקאמר לריכה שתהא מחזקת וכן הא דקאמר ושאניא מחזקת אלא כדי ראשו ורובו בלבד ב"ש פוסלין מיידי בשלחנו חוץ לסוכה והפסול הוא רק לענין אכילה, ועי' הקשה הרא"ש דלישנא ל"מ הכי יעויין בדבריו ז"ל, ועוד יש לדקדק דאכתי יא"א ולא יא"א מבעיא לי' למתני, ועוד מדמפרש טעמא בסוכה גדולה משום גזרה משמע דבסוכה קטנה דענין למיפסל מטעמא אחרינא, אם לא שגדחוק, דמעיקרא סבר דעת רש"י דפסול משום דלית בה שיעורא, ולבסוף דמסקינן דבתרתי פליגי, וא"כ לא פסלי ב"ש רק משום גזרה, ומלשון המשנה משמע דחד טעמא הוא, וא"כ כריכין לפרש גם דברי רש"י משום גזרה ואולי גרסינן אלא בתרתי פליגי, ויעיין ברש"י ז"ל אלא, אמנם קשה הא דענין לקמן ז' א' פס ד' ומשהו בג' ומשהו סגי, למשך סוכה מה"ת ו' ורק משום גזרה פסולה, אבל לענין שיעור דופן בששה טפחים סגי, וכן באינטרא ד' א' דענין ז' אף דכשרה כלה כמבואר בשו"ע אף דבשו"ע פסק כהר"ף.

ג' לכן נראה דעת הר"ף דהיא פסולה מה"ת כיון דהוא עלול להמשך אחר שלחנו לאו דירה היא, ואף אם יאכל פתו בידו או ידחוק שלחנו בתוכה מ"מ הוא עלול להביא שלחן ולהמשך אחריו, ונראה דאף אם היא ו' על ז', מ"מ פעמים שיהפך ישיבתו וישכח סוכתו וימשך אחר שלחנו, וכיון דלאו סוכה היא לאכילה פסולה לכל דכיון דאינה ראוי לכל לאו סוכה היא, וכ"ז מבואר ברמב"ן במלחמות, ועלה הכל כהוגן, מיהו הא דהורכב לפרש הטעם בסוכה גדולה משום גזירה ומשמע דמעיקרא לא ס"ל טעם זה קשה גם לפי' זה, ומש"כ הרמב"ן ז"ל דאביי ס"ל דבקטנה לחוד פליגי ולא חש להוכחת הגמ' בסוגין מלישנא דמתנ' ז"ע, ועי'

שם הב"ע כשגבוהה עשרה, אע"פ שאין לה גג, ובל"א סבר דבלא קביעי אינו אסור אלא בגבוהה י' ויש לה גג.

(ח) י"ב ח' וכלן שהתירן כשרות, בקלנן לעיל י"א ח' קיי"ל דלריד לנענע כדליתא סי' תרכ"ו ס"ב, אבל הכא ח"כ נענוע כיון דאינו אלא משום גזירת אורח, כיון שהתירן ובטל גזירת אורח הוי כהוכשרו למפרע וכדליתא סי' תרכ"ט סי"ז, ונראה דגם לרב לעיל י"א ח' דקצ"ה חשיבא מעשה וה"נ התרה חשיבא מעשה יש נפקותא בין חילן לחבילה דבאילן בעינן קצ"ה לשם סוכה אבל חבילה שהתירה אפי' התירה לשם כונה אחרת כשר כיון שהגיה בתחילה החבילה לשם סוכה.

(ט) י"ג כ' אבל קורא יש לו ידות, לכאורה אין רבותא בקורא לסיכוך לענין שאין לו יד מכח שהוא משמש לאכילה, דכי היכי דבוצר לגת אינו יד ולא חיישין דלמא מימלך ואכיל לי' ה"נ בקורא לסיכוך לא חיישין דלמא מימלך ואכיל לי', ואפשר דר"א אשמעינן דלא אמרינן דחייב עלי' שם יד במחוצר ואינו עולה משם יד בלא מעשה, ואע"ג דבמחוצר אינו מקבל טומאה מ"מ י"ל דשם יד עלי' דסתמא עומד לאכילה ובמקום דרובו לאכילה, ואפי' ברובו לגת מ"מ כל אשכול אפשר לאכיל לו והיד נוחא לי', ולטעם זה ג"כ אין חילוק בין בוצר לגת לקורא לסיכוך, ויש לעי' בפ"י מנ"ל לר"א להכחיש את ר"מ דשמע מר"ה קורא לסכך, מהא דנקט ר"ה בוצר לגת מדלל נקט לסכך, הלכא ר"ה נקט בוצר לגת לאשמעינן דאין לו יד מכח זה שהוא שמוץ לאכילה ובזה נקט לגת שהוא בזה ולמה לי' למינקט לסכך ואי לאשמעינן שאינו יד מכח זה דניחא לי' דלא ליצדרן זימנן טובא אשכחן לאשמעינן מילי מילי, ולא להרכיב שני ענינים נפרדים בחד מלתא והי' אפשר לומר דלר"א אר"ה לא הי' לענין טומאה דכבר פסקה בימי ר"ה אלא אמרה לענין סוכה, והשתא דייק שפיר למה נקט לגת ואח"כ סכך לימא שצ"ל לסכך וס"מ דבוצר לסכך יש לו ידות אבל ח"א לומר כן דא"כ בוצר לגת ונמלך לסכך נמי יש לו ידות וע"כ ר"ה לענין טומאה קאמר, וא"כ קשה מנ"ל דקורא לסכך לר"א יש לו ידות ונראה דלענין זה דאין לו יד מכח אכילה נמי רבותא היא טפי בסכך מלגת, דלגת דהיד מפסיד ודאי בטל לי' מיד אבל לסכך י"ל דניחא לי' שמא ימלך ואכיל לי', וא"כ הו"ל לר"ה למנקט לסיכוך, אלא ודאי ס"ל דלסכך יש לו ידות משום דניחא לי' דלא ליצדרן ולא קאמר משום דלא שייך בו דלא ליצדרן דהכא לענין שאין לו יד מחמת שימוש אכילה קיימין ובזה הוא עיקר הדיוק דר"א לית לי' דרב מנשיא וכמש"כ לעיל, ומיהו לענין דבטל לי' יד משימוש אכילה מסתבר לי' לגמ' דבאמת אין חילוק בין גת לסכך, אלא לר"א לסיכוך יש לו יד מחמת דניחא לי' דלא ליצדרן ולפיכך לא מצי ר"ה למנקט לסכך.

וקולר לסכך דקאמר ר"מ ב"ג קאי בין בתבואה בין בענבים, דכשנוטלן לזרוד ענבים מקרי בוצר אבל כשנוטלן לסכך הרי אריד להענפים ומקרי קורא, וכדאמרו שבת ע"ג ב' הבוצר כו' כולן משום

דר' יעקב דאיידי בשפת הגג ומשום גוד אסיק, ורב נחמן דאמר באמצע הגג מחלוקת פירש בהדיא דפליגי בדיומדין אלא שבגמ' קילרו וסמכו על שהביאו ברייתא בסמוך, ור"נ שמיע לי' ברייתא, מיהו אי שמיע לי' ברייתא הו"ל למימר תניא, ואפשר דר"נ מסבירא קאמר וכיון בדעתו כהא דתניא ולפ"י אפשר דר"ה נמי בא למעט דיומדין ולאפוקי מר"ג, והא דמצעי בגמ' אליבא דר"נ אי בין בזו בין בזו מחלוקת לא בא לומר דפליגי בגוד אסיק דא"כ ר"י מכסיר על שפת הגג אפי' בקונדסין שאין צעובין כדי לחלק טפח דמהיכי תיחי לן להכניס פלוגתא חדשה ביניהן, אלא מספקא לי' בהא דאמר ר"נ באמצע הגג אי הוא דוקא דבשפת הגג כשר משום גו"א ולא שייך לפלוגי משום דיומדין, או באמת לא מהני גו"א בסוכה וא"כ גם בשפת הגג תתכן פלוגתא דיומדין אלא נקט אמצע כדי לאפוקי מר"ה דדוקא בשפת הגג פליגי, ובזה ניחא דלא מספקא לי' אי בשפת הגג דברי הכל פסולה שהרי אפשר לכלולי עלמא לא מהני גו"א בסוכה בקונדסין דלית בהו כדי ליחלק טפי, אלא זהו דאמר בין בזו בין בזו מחלוקת, וכן הא דאמר בסמוך באמצע הוא דפליגי כו' פליגי באמצע הגג וה"ה על שפת הגג היינו דגם בשפת הגג פליגי בדיומדין אבל אין לפרש דבגו"א פליגי ור"י מכסיר על שפת הגג בקנים דקים דא"כ לא שייך למימר והאי דקמפלגי באמצע הגג להודיעך כחו דר' יעקב כו' דהרי אע"ג דפסלי רבנן בשפת הגג אפשר דיכסירו בדיומדין בין באמצע בין בשפת הגג ופלוגתא אחריתא לגמרי היא, ואע"ג דשמעינן מברייתא דלא פליגי בשפת הגג דין גו"א מ"מ לא קשיא לר"ה בתרתי דחדא היא דכיון דפליגי בדיומדין ל"פ בגו"א, אלא לפי שהעמיד ר"ה ורבנן דר"י דלית להו גו"א ש"מ דס"ל לר"ה כן דלינא ודייק מדנקט ברייתא על הארץ משמע דעל הגג לא שייך פלוגתא משום דאמרינן גו"א א"כ שמעינן דלינא דלא כר"ה אלא גו"א מהני בסוכה וקשיא לר"ה בתרתי ודחי לה.

שם תול"ה אבל, משום דניכרות צבית, שפת הכותל הפנימי לא אמרינן דה גו"א דתקרה מבטל לה רק בשפה החיצונה אמרינן גו"א ומ"מ מהני מה שניכר צננים לחזק מחיצה הנעשה ע"י גו"א בשפה החיצונה למחשב מחיצה ניכרת, כיון דלענין שבת הויא מחיצה בכל אופן.

(ו) ט' ח' לשם חג בענין, ואם עשאה לשם תשמיש כל השנה וגם לקיים בה מצות סוכה נראה דכשר דהרי עשאה לשם חג, ולפ"י סוכת גנב"ד אם עשאה תוך ל' יום כשרה, והיינו דמחלקינן בין עשאה לפני ל' יום לתוך ל' שהרי עשאה לשם חג אפי' מתחילת השנה כשרה ואם עשאה בהדיא שלא לשם חג, אפי' תוך ל' נמי פסולה, וסתמא לא מש"ל דאדם העושה בנין יש לו מחשבה, אלא ודאי תוך ל' מחשבתו גם לשם חג אף שעיקרו לתשמיש כל השנה.

(ז) י' ב' אר"י ח"ס כו' והוא שאינה גבוהה עשרה, אבל גבוהה אף שאין לה גג אסור.

המיעוט ואינו מעורב, אלא להכא מותר משום פרוץ כעומד נמי ל"ל כונתו להכא מהני רוב שהסכך פסול לא יפסול את הכשר, וכמו למכשרין מע"מ כשכל אחד עומד בפני עצמו כמו כן מכשרין הכא בתערובות כשיש רוב מהכשר אז ל"א שהסכך כשר כמו שאינו, שהרי אמרה תורה שב תחת כל סוכה מסכך כשר והכא הרי יש כאן כל פסול, דע"מ מהני רוב ואיכא כאן כל כשר.

יג) מיהו מה שנתן טעם בהא דמהני חצטן ממאי דמהני פרוץ כעומד ל"ע מה ענין זה אלא זה, וי"ל דה"ק כיון דבסכך פסול ליכא פסול אלא חסרון הכשר סוכה שאמרה תורה שב תחת פסולת גורן ויקב, א"כ כשיש ב' סככים זה תחת זה, והוא שניהם שקולין לענין האל שתחתיהן דכמו שיש כל בזה בלא זה יש כל בזה בלא זה, ויש מקום לומר דיוכשר כיון דשניהם שקולין, אלא שיל"ל כיון די"ש כל מצלעו לאו סכך הוא דסכך שאמרה תורה היינו החוצץ בין תחתיו ובין החמה, ואין להקשות א"כ גם ב' סככים כשרים תפסול, י"ל דאין ה"נ כשהסכך העליון רחוק שיעור הראוי לכל אמוראי כדאית להו אה"נ דפסולה, כדתנן במתני' סוכה תחת סוכה כו', וה"ט כיון דכל אחד מהסככים איקלש סיכוכו די"ש סכך מצלעו פסולים, אבל כשאניס רחוקים דיינינן להו כחד, שהרי בכל סכך י"ל דחצי עוביו העליון פסול משום התחתון והתחתון משום העליון, אלא תרוייהו כהדדי חשיבי, מיהו כ"ז כשהסכך השני כלתו ממ"ח אבל כשהאחד חמתו מרובה והשני כלתו מרובה אזי לא מקלש סיכוך השלם מפני החסר, אלא שבמקום שסוככים ב' הסככים יש לדון האל שתחתיהם הוא מכח שניהם, והלכך אם שניהם כשרים כשר, ואף אם הוא למעלה מעשרים דע"מ סכך כשר מתכשר גם הוא ללא בעינן אלא שיתחיל הסכך למטה תוך כ', וכ"ז בסכך כשר אבל כשהאחד מהסככים סכך פסול נפסל מקום הכשר דתרוייהו משותפים בכל שתחתיהם, וע"מ כתב הר"ן הטעם דע"מ תערובות גרע, והלכך בעינן תערובות הסכך פסול בסכך כשר שיתבטל ברוב, וע"מ כן יוגרע כחו ויוכשר האל שתחתיהם.

יד) וכ"ז הוא כשהסכך כשר כלתו מרובה, אבל לפי' התו' דמייירי כשהסכך כשר חמתו מרובה, ל"ל דע"מ גרעון כח הפסול מתכשר ברוב האל מכח הכשר דודאי ביטול אין כאן מה"ת, ועי' במ"א תרכ"ו סק"ג שהעתיק דברי הר"ן בדעה קמייחא בשו"ע שם שהוא ע"פ דברי התו' ואינו מכונן, ונראה דזהו כונת הגר"א שם סק"ה, ועי' במה"ש שפי' דברי המ"א באופן אחר, עוד שם במ"א סק"ד כתב דלמ"ד דסכך הפסול פוסל את הכשר עד שחצטן וזה דעה בתרייתא שם, לא בעינן שלא יהא נכרים וכתב שם דכן מבואר ברא"ש ור"ן ותו', וז"ע שבתו' כתבו כן לשיטתם שאין סכך פסול פוסל את הכשר ואף בלא תערובות כלל, אבל אם נימא דסכך פסול פוסל א"כ פסול כיון שנכרים כמבואר בדבריהם ט' ב' ט"ו ב', וברא"ש ור"ן לא כתבו, אלא כשיש כל מרובה מחמה מהסכך מלבד הסכך שתחת האילן ואז א"כ כלל לחצטן, ונראה דזהו כונת הגר"א שם.

קואר, ולר"א קואר לסכך יש להם ידות הוא ג"כ בין בתבואה ובין באחריו ואחרים בצרייתא נמי בכולהו פליגי, והזכירו קשין לדוגמא.

יז) ד' אין שעת הסכנה ראוי, ור"י סבר שהי' להם לדקדק שיהיו הגסרים פחותים משהו מד"ט ולא ירגישו בזה האויבים ור"מ סבר שלא ראו לדקדק בזה שמה ירגישו או שמה יתגלה להם ע"י מי שהוא.

יח) ט"ו א', מתני' אם יש ריוח ביניהן כמותן כשרה, נראה דמייירי כשאין נקבים בסכך הכשר לאילו יש נקבים בסכך הכשר אף שיש כנגדן נקבים בסכך הפסול מ"מ כיון שאין כלתה מרובה מחמתה אלא בצירוף סכך פסול פסולה, ואף דפרש"י לקמן כ"ב ב' פסולה כשהיא מסוככת מחלה מלוממם דלמטה חמתה מרובה, ומ"מ כשרה כשנתוסף עליהן סכך פסול התם ה"ט ללא נפסלה כשהחמה והאל למעלה שוין אלא משום שהחמה מתפשטת למטה, אבל כשמסוככת כלה ואז עושין שניהן כל האל ונמא סכך הכשר עשה מחלה וע"מ ק"ל פרוץ כעומד מותר, וכמש"כ הרא"ש והר"ן ז"ל שם לי"ש פרש"י ממה שהקשו תו' שם, אבל כשהסכך הכשר פחות ממחלה שאז כלו פחות ממחלה וצריך לצירוף סכך פסול פסולה, וד"מ מבואר לעיל ט' ב' בגמ' דפריך וכי חמתו מרובה מכלתו מאי הוי הא קמאטרף סכך פסול כו', ובין לפי' התו' שם דמייירי דהסוכה היא חמתה מרובה מכלתה ובין לפי' הריב"א דחשבינן כל הסכך כשר שתחת סכך הפסול כאילו הוא סכך פסול, מ"מ מבואר דאף כשהסכך כשר רבה על הסכך הפסול מ"מ כל שאין בסכך הכשר לבדו לממ"ח פסול, דהא משני שם כשחצטן והסכך כשר רוב ואפ"ה בלא חצטן פסולה, וכן שם בגמ' אם היה הסיכוך הרבה מהן ופריך ה"ד אילימא בשלא חצטן ואף לפי' הריב"א י"ל מהא דקאמר הא קמאטרף, משמע דהסכך פסול הוא פחות, וכן מהא דפריך ה"ד כו', הא לפי' דקאמר אם היה הסיכוך הרבה מהן, היינו שהסכך שבין הפסול מרובה על הסכך שעל הפסול ומאי פריך הא קמאטרף, אלא ע"כ ללא מכשרין פרוץ כעומד אלא במסוככת כלה שהוא מעובה כעין בית דכשרה, אבל כשהיא חלולה באוירין ואיננה רק לממ"ח צריך שיהי' לממ"ח מסכך כשר לבד, וכן מבואר בכל הפוסקים דין סוכה שתחת האילן.

יב) ולפ"ז ל"ל הא דכתב הר"ן לי"ש הא דלריך בחצטן רוב מהסכך כשר ובהמקרה סוכתו בשפודין סגי במחלה, אין כונתו להכא יהא סגי מדין פרוץ כעומד דהא הכא כיון דהסכך הכשר הוא על הפסול או תחתיו, וא"כ הרי הוא כמו שאינו וכיון שנחשבו כפסול א"כ שוב אין כאן אף מחלה והא"נ דאם יש סכך כשר מלבד מה שתחת סכך הפסול מחלה מכל שטח משך הסוכה כשרה, אלא ל"ל דכונת הר"ן כיון דחזינו דחצטן מהני שלא יפסול סכך פסול את סכך הכשר, א"כ ל"ל רוב אף כשיש מע"מ נמי לא יפסלנו, וע"מ משני דהיכי דהוא בתערובות גרע וצריך רוב, ומש"כ עוד שם דגם כשיש רוב אינו בטול גמור דאין דבר בטל ברוב היכי שידוע

למה לא תני של קנים ברישא, ונראה לנקט שיפא וגמי משום דזה לכו"ע אין מסככין זה אף לריב"י לקמן כ' א' וכמש"כ תו' שם ד"ה של שיפא.

(יז) י"ט א' לא נכרכה אלא לסוכה שרובה כו', הר"פ כתב דבעינן שסוכה בכללה תהא ללחיה מרובה וכן כתב הר"מ, ונראה דקים להו כן מסברא, ואי הסוכה בכללה חמתה מרובה מפסל אותו המיעוט שחמתו מרובה ורואין את רובה אי איכא בו שיעור סוכה ויש בו הכשר לפנות כשר, ומיעוטה שחמתה מרובה אינו בכלל הסוכה, ואם אין ברובה שיעור משך הסוכה או שאין בו הכשר לפנות כולה פסולה.

(יח) י"ט ב' א"ל כמאן כר"א כו', למדנו דאם אין אהל מפסיק בטל אוירו וכשהוא כבילה הוי כנמאל באויר הסוכה ומן הדין אין חילוק בין קבוע לאינו קבוע מיהו מדרבנן אסור בקבוע ודלתניא לעיל י' ב' ובלבד שלא יהיו נקליטין גבוהין מן המטה עשרה, והיינו מדרבנן וכמש"כ תו' שם ד"ה ובלבד, ומיהו למ"ד שיפועי אהלים כאהלים אסור מן הדין, ובכילה שאינה קבועה אף איסור דרבנן ליכא באין לה גג אף שגבוהה עשרה, והיינו עובדא דר"י, אבל למ"ד שיפועי אהלים כאהלים דבקביעי אסור מן הדין בלא קביעי אסור מדרבנן ובאיכא גג טפח אסור אפי' בלא קביעי ודוקא בגבוהה עשרה, אבל בלא גבוהה עשרה אף בקביעי אינו אלא מדרבנן והיינו קנופות, והלכך בלא קביעי אף איסור דרבנן ליכא והיינו דאמר שמואל לעיל י' ב' דתחת המטה ואין המטה גבוהה עשרה יאל, ואם יש דופן טפח מקרי יש לה גג, וקביעי ויש לה גג דאסרינן באינה גבוהה עשרה, ל"ע שיעורו, ואי אסור גם בפחות מד' ובקביעי ואין לו גג דאסרינן בגבוהה י' אפשר דבעינן גבוה י' על משך ד' טפחים.

(יט) כ' ב' בשלמא למאן דאמר מרזבלי כו', משמע דבעי למימר דמחללת למ"ד מרזבלי אינה טמאה משום כלי קבול, ויש לעי' א"כ למה מודה ר"ד בשל גמי דאין מסככין זה כמש"כ תו' לעיל ד"ה של, ונראה דכיון דאינה ראוי' לשימוש, סתמא לשכיבה עומדת וטמאה מדרם ולכך מודה ר"ד דאין מסככין זה.

(כ) כ"ד א' קסבר ר"מ כל מחיאה כו', יש לעי' מ"ט דר"ז ואביי ואפשר דכונת הגמ' להגיה שאין דברי ר"ז ואביי לפרש טעמא דר"מ אלא ר"ז ואביי לפרש אליבא דר"י דנהי דר"י סבר דחשיב דופן מ"מ בעינן קשור שלא תברח אבל לא חיישינן שמא תמות למאי דמפרש ר"ז, ולאביי בעינן פיל קשור, אבל סתימת הגמ' לא משמע כן, ונראה דר"ז ואביי ס"ל דמילי מילי קתני ובגולל דבעינן שיחול עלי' שם גולל אין בעל חי בכלל זה, אבל לענין דופן שאין הדין חל על הדופן אלא על האויר שהוא חלוק מאויר העולם כי חייז ל' חי נמי חייז, אלא שמא תברח, או תמות, ורצ"י סבר דגם לענין מחיאה לאו מחיאה היא.

(כא) גזלן שנתן מתנה ע"מ להחזיר לאחר יאוש תנאו קיים שהרי ידעו לעכב על כל אדם ומקרי ש"ר וקני המקבל, וכשמחזירו לגזלן

(טו) לעת ר"ת שאם הסוכה קדמה אינו פוסל עוד סכך פסול עלי' או תחתיו, וז"ל דל"ד לעשה תקרה ע"ג סוכתו, דהתם משום דנפקא מתורת סוכה משום קבע כמו שכתבו תו' ב' א', או משום שעשוי לדור ואין זה סוכה, אבל כשסכך בדבר המקבל טומאה או בשאר פסולים לא מפסל אלא שחסר הכשר, וס"ל דבזה כיון דשניהם שקולין תליא בסכך הראשון שהוא עשה הכל, וז"ל דס"ל דגם בסכך פסול וכשר חשבינן ל' כחד, דאילו עשאו למעלה וא"ה, כמדומה דל"ל למעלה מ"י נראה דפסולה, ללא עדיף מסוכה תחת סוכה דמיירי אף כשהתחתונה קדומה, ואולי דוקא בסוכה חדשה תורה וז"ע, והביא רא' ממח' דקתני הדלה עלי' וסיכך ע"ג, משמע דוקא סיכך ע"ג, והקשה עליו הרשב"א ז"ל הא התם מיירי כשהסיכך פחות מדקתני שיפא אם הסיכך הרבה, וכתב הגר"א שם סק"ד שא"מ קושיתו, ונראה דכונת הגר"א דהא דקתני שיפא ואם היה הסיכך הרבה אין פירושו להסכך כשר מרובה על הגפן והלענת דא"כ רישא כשהגפן מרובה, והא אפי' סכך כשר מרובה פסול, דכל הסכך שנגד הגפן פסולה, דלעת ר"ת כריב"א וכו' שהסכימו כל הפוסקים, והתו' גופיהו כונתם בהביאם דעת ר"ת לחלק בין סכך פסול לסכך שלמעלה מכ', כונתם דלפ"ז י"ל היפך דבריהם כמש"כ הגר"א ז"ל להוכיח מדבריהם לקמן ט"ו ב' אלא פי' משנתנו רישא כשאין מרובה בין הגפנים על הגפנים, וסיפא כשמרובה מקום בין הגפנים ואפי' פריך שפיר והא קמלטירף ס"פ, דהא מח' לא מיירי כשמסוככת כלה, דסתם סוכה עשוי' כדינה, ועוד דל"ל סיכך הרבה אפי' בשוין נמי, אלא מיירי כשכלתו מרובה, וא"כ שפיר הוכיח ר"ת דלכך לא קתני הדלה על הסכך, דבזה אף אם אין בין הגפנים מרובה על הגפנים כשרה, אלא שאין רא' רק כשהפסול חמתו מרובה אינו פוסל כשהסוכה קדמה דמתנ' בהכי מיירי, אלא שדעת ר"ת שאין לחלק בזה כל שאין בהכשר, מלבד שתחת הפסול כדי שתהא לממ"ח כ"ז מבוחר בדברי רבנו ז"ל שם.

(טז) ט"ז א' מחללת של שיפא ושל גמי כו', יש לעי' למה לא קתני של קנים בהדיהו ולמש"כ הר"פ כלים פ"ב מ"ב דהמיוחד למדרם עולה מטומאתו במחשבה י"ל דבסיפא דקתני אין מסככין נמי אשמעינן דאין מסככין בצלחי כלים, דהא דאין מסככין במחללת הקנים בלית לה גזנפא הוא משום דסתמא לשכיבה עשוי' כדאמר לקמן כ' ב' וא"כ כשמסכך זה עלתה מטומאתה כיון שיחדה לסיכוך, ומ"מ פסולה לסיכוך כדין מטלניות, אבל של שיפא ראוי' לנזייתא וטמא משום כלי קבול ואינה עולה מטומאתה בסכך זה בלא שינוי מעשה לכך נקט שנפחתו מכשיעורה, מיהו דברי הר"פ ל"ע כמש"כ חזו"א כלים סי' י"ט סק"ו, ועוד דא"כ הו"ל לאתווי מתנ' י"ט ב' עשאה לשכיבה אין מסככין זה אע"ג דכשסכך זה טהורה מלטמא מדרם, וע"כ דאינה עולה מטומאת מדרם במחשבה או דאיידי לאחר החג תשמך לשכיבה כמקדם, וא"כ דברייחא נמי לא שמעינן דין בצלחי כלים מסיפא, וא"כ אריך טעם

אי קיימא השדה ברשות הגזלן לענין אונסין, אבל בסוגיא דסוכה קיימינן לענין דלא מהני יאוש בקרקע קדם שנשתקעו שם בעליה וזוהי גם ר"א מודה דקרקע לדידן כמו מטלטלין לרבה ב"ק קי"ד א', דס"ל דאע"ג דמיאש בפיו אין כאן יאוש מספיק כלל, דאין הלכ נקי מתקות של הלכה, ובקרקע כו"ע מודים דיש בה תקוה ממושכה עד שנשתקע שם בעליה, ואינו ענין לפלוגתא ר"א ורבנן.

ובעיקר הסוגיא נראה דדינא דמלכותא דינא לענין קנין א"ל ראי' שהרי נלמד ממתנ' גיטין י' ב' וגם הוא מסתבר, אבל הכא הביאו רא' דאפי' ליקח ממון ישראל בעל כרחו לא הוי גזל, ועל זה אמר אביי דלמא משום דמיאש ושינוי רשות הוי במאי דנתנו המלכות להציבור ואע"ג דלא עשו קנין קנו דדינא דמלכותא וכיון דלענין קנין דינא דמלכותא חשיב קנין הוי יאוש ושינוי רשות, ורבה ס"ל כיון דש"ר גומר את הגזלה אם איתא דלא אמרינן דד"ד בגזלה ה"נ אין ד"ד גומר את קנין של ש"ר, ולפי' תו' גם רבה ס"ל דאפי' אי לא אמרינן דד"ד לענין גזילה, מ"מ לענין לגמור את קניית הגזילה שפיר קני דד"ד, ולפיכך פירשו דאין כאן יאוש.

כ(ב) נראה דבעבדים וקרקעות מהני יאוש כדי, דהא ה"ט דלא מהני יאוש בגזילה משום דהוא חייב בהשבה ולא פקע חיובו אבל בעבדים וקרקעות דליכא מלות השבה מהני יאוש כדין יאוש דאבדה, והיינו טעמא דמהני נשתקע שם בעליה בקרקע והוא מטעם יאוש כמש"כ תו' סוכה ל' ב', והלא קיי"ל יאוש כדי לא קני, אלא קרקע שאני, והיינו נמי טעמא דמהני יאוש בעבד שברח וכמש"כ ב"ק סי' י"ח סק"א, ובעבדים יש עוד טעם דאי קני עצמו נעשה ב"ח ושחרור מפקיע חוב השבה כדין שחרור מפקיע מידי שעבוד, ועוד כיון דנעשה ב"ח הו"ל כעין ש"ר ואפשר דהוי כשינוי השם דקני לאחר יאוש.

ובתו' סוכה שם הוכיחו מסוגיא דפ' חזקת, דיאוש לא קני בקרקע, וכתבו דאין לומר משום דיאוש כדי לא קני ושנוי רשות לא שייך בקרקע ור"ל דהיא קבועה לעולם במקומה ולא חשיבא מכירה לעשות קנין אע"ג דמטלטלין נעשה קנין במכירה וקרינן בה שנוי רשות דהלא טעם ש"ר משום דהיתירא אתא לידו וא"כ בקרקע נמי, ומשמע לכאורה דדבריהם דגם בקרקע יאוש כדי לא קני, אבל י"ל דנקטו לרוחא דמלתא אפי' לר"א דקרקע נגזלת מ"מ יאוש וש"ר דין הוא שיועיל, אבל לקושטא דמלתא יאוש כדי קני בקרקע וכמו שסיימו בהא דאמר בירושלמי דנשתקע שם בעליה אוסר ד"ת ופי' דאנן סברי [אולי ז"ל סהדי] דמיאש, אלמא יאוש לחוד קני.

סוכה ל"א א' וקרקע אינה נגזלת וסוכה שאולה היא, הא דסוכה גזולה פסולה נפקא לן מקרא לעיל ט' א' כ"ז ב', ומפרשין לה בגזילה שמתחייב בהשבתה ואונסיה, אבל בנכנס בבית חברו הרי הוא גוזל בישיבתו כאוכל פירות של שדה חבירו אבל גוף הבית של בעלים הוא ולא חייב שם גזולה על הבית עצמו, ולא פסלתה תורה סוכה זו, והלכך לר"א דקרקע נגזלת ומתחייב בהשבתה ואונסיה

אין הגזלן חייב להשיב החפץ עצמו לנגזל שכבר זכי גזלן בהחפץ ואינו חייב אלא דמים וכמש"כ ב"ק סי' ט"ז, וכשמחזיר לקיים תנאו הוי כמקנהו עכשיו ואינו שויר במתנה וכמש"כ הרא"ש פ"ד דסוכה, ואף לדעת הקרות החשן שהלוקח זכי מהפקר מ"מ כבר פקעה מלות השבת גזילה עצמה ואין הגזלן חייב עכשיו בהשבת גזילה עצמה.

אין הגזלן עצמו נעשה שליח לזכות ללוקח כיון דהלוקח מני' קזכי, אבל לדעת הקרות החשן דזכי מהפקר יש מקום לומר דהגזלן נעשה שליח לזכות ללוקח.

ב"ק קי"ג ב' תוד"ה היכי, ובקונטרס פי' היכי מיאשוי כו', לא פירשו למה נאדו מפירוש רש"י ולשון הגמ' אמנם לא משמע כפרש"י ועוד מה דעתו דאביי דפריך דלמא משום דאייאש להו מנייהו, וכיון דאביי היה סבור דמהני כאן יאוש, הו"ל לרבה לפרש למה לא מהני יאוש, ואמנם למאי דמבואר לעיל דלגבי עצמא לעולם מהני יאוש, רק הגזלן מעכב על אחרים מלזכות, א"כ כדין הוא כשהגזלן נותן לאחר רשות להשתמש בגזלה מותר לו להשתמש כיון דהבעלים כבר נתיאשו, ואמנם כיון דהגזלן חייב בהשבה, והגזלן יש לו זכות לעכב על אחרים, שז הזכות גם לבעלים לעכב על אחרים, וכשהגזלן מוכר את הגזילה דהו"ל יאוש ושינוי רשות וקני לה גזלן והלוקח מני' שפיר קני לוקח, אבל כשמוסרה לשימוש אין כאן קנין לגזלן וממילא היא של בעלים, ואין לו לזה שנמסר לו שום זכות להשתמש בה, אבל י"ל כיון דהבעלים כבר נתיאשו ואין לבעלים זכות מכא עכמו למחות באחרים רק מכא גזלן י"ל דשימוש של הגזילה משתייך להגזלן בשעת שימוש וכאילו קני לה גזלן והשני מכא גזלן קזכי, ולא גרע שימוש לענין השימוש עצמו מלוקח לענין כל החפץ וזו דעת תו', ולפ"ז אם השכירה הגזלן רשאי השוכר להשתמש בה כיון שהוא לאחר יאוש.

ושמענין מדברי רש"י דעכו"מ שגזל מישאל ונתיאשו הבעלים לא חשיבין ל' לגבי עצמא כיאוש דאבדה כמו בגזלן ישראל, ולכאורה היה מקום לומר דכיון דיאוש מהני לגבי עצמא אלא כיון דהגזלן חייב בהשבה הוא מעכב על אחרים, עכו"מ שגזל ונתיאשו הבעלים אין מי שיעכב על אחרים מלזכות שאין ישראל מזהר שלא לקפח זכות העכו"מ הגזלן שאינו רק כעין הפקעת הלואתו, ומהכא שמעינן דאין חילוק דזה לא מקרי הפקעת הלואתו אלא ממונו דכשצא אחר לזכות זוכה הגזלן ראשון וכמש"כ לעיל ואפי' אי חשיב הפקעת הלואתו מ"מ כיון דע"ז זכות הגזלן מתקיים זכות הבעלים אין כאן הפקר עדיין והגזילה ברשות הבעלים, וכן נלמד מלשון הגמ' סוכה ל' ב' כי היכי דתיהוי יאוש בדיהו וש"ר בדיהו משמע דבעינן כאן דין שינוי רשות, ואע"ג דבן נח נהרג על הגזל מ"מ חייב בהשבה כמש"כ תו' עירובין ס"ב א' ד"ה ב"ג.

ויש לעי' בלשון רש"י ותו' סוכה ל' ב', שפירשו דהא דאמר בגמ' שם וקרקע אינה נגזלת היינו מה דלפינן מקרא ב"ק קי"ג ב', ולכאורה אינו ענין לשם דלא נחלקו ר"א וחכמים שם אלא לענין

בהגהותיו מקרא לנחמ' ח' לעשו סוכות בחלכות בית ד' וברחובות, ובלא"ה ל"ק דכיון דלר"א זעני לכס כמו בלולב היה דעת כולם להקנות חלקם לכל אחד ואחד כמו באתרוג של הקהל וכמש"כ תו' לעיל כ"ז ב' וקנו בתשמישם ושיבתם.

והא' לאמרו בגמ' אי קרקע אינה נגזלת שאולה היא, ר"ל יס' כאן חסרון לכס דהרי המסכך ברה"ר אין לסוכה קרקע כלל אפי' לפי שעה ואף שהדפנות והסכך שלו לא מקרי שיש לו סוכה משלו שאין שם סוכה בלא קרקע והרי אין לו זכות לקיים את הסוכה כאן אפי' שעה אחת, וכן אי קרקע נגזלת פסולה אפי' לרבנן דאם הקרקע גזולה מקרי סוכה גזולה שבלא קרקע לאו סוכה היא.

שם תוד"ה אב"ל, ולא דמיא לקרקע דבחזקת הבעלים עומדת כו', הגרע"א הקשה דהא עבדים נמי הרי הן כקרקע, ונראה דכיון דאין הקרקע שלו לא חשיב האי חיבור דאי אפשר לסוכה ליטול אגב קרקע כיון שהקרקע אינה שלו וכמש"כ תו' ב"מ נ"ד א' ד"ה הקדש, דכיון דלמיעקר קאי אין דינו כקרקע.

ב"מ ס"א א' תוד"ה אב"ל, דהא דקרקע אינה נגזלת אינו מן המקרא כו', נראה דעתם דהעושה חזקה בקרקע ע"מ לגזלה לאו כלום הוא, שאין גזילה אלא במשך והגביה או שהיא בגגו חצרו ונתכוין לגזלה אבל בקרקע לא שייך גזילה אלא א"כ שימש עליה שוה פרוטה או אוכל פירותיה, ומיהו לר"א ב"ק קי"ז ב' דקרקע נגזלת דין הוא שנתעשה גזלן בהחזיק בה כיון דרחמנא אוקמה ברשותו לענין אונסין, אבל לרבנן לא עבר כלום, אבל בעבדים אע"ג דאינן נגזלין ואינו מתחייב באונסין, מ"מ עבר על לא תגזול, אבל הר"מ פ"ז מהלכות גנבה ה"א כתב דעובר בלא תגזול בהשגת הגבול לחוד, וקשה קושית תו' לימא קרא לגזל קרקע, מיהו קושית תו' ז"ע דהא המוכר כלי במנה והלוקח שילם לו בולד שפחתו הניקום במנה, ואח"כ נודע שאין הכלי שוה רק מנה נכי ט"ז וב' שלישים, הרי אמרה תורה להחזיר אונאה, הרי שהקפידה תורה שלא ליקח עבד חבירו אע"ג דהיה דרך מקח וממכר וכש"כ בגזלה, והא דאין אונאה לעבדים וקרקעות היינו אע"ג דשילם בכסף ונשאר ממונו ביד חברו, ואם באנו ליליף מזה יהא מותר גם גזל כל דבר, אלא שזה ענין מיוחד בדין אונאה, אבל אנן שפיר ילפינן איסור גזל מאיסור אונאה במקום שאמרה תורה דין אונאה, וכן רבית שאינו נוהג בקרקע היינו הלואת קרקע אבל הלואת כסף אסור בתשלום קרקע ברבית וכמש"כ תו' לעיל מגמ' דערכין, ובדברי התו' חסר כאן תירוצם שגשגט מהמעתיקים שהרי התחילו בלשון ואח"ת, ובכל המקומות שלא סיימו בתירוצם הוא השמטה ואפשר שתירצו כן.

(כג) נ' א' ליעבד במסנת כו', עי' שבת קל"ח א' משמר משום מאי מתרינן כו' וז"ע לחלק למה מותר כאן לסנן בשבת, ואפשר משום דגילוי אינו אלא חומרא כדאמר פ"ק דחולין, והא דמחמירין לניסוך משום הקריבהו וגו', ואע"ג דהשתא לא ס"ד אפשר דסבר

חשיבא סוכה גזולה, אבל לרבנן לאו סוכה גזולה היא, והקשו תו' לעיל ט' א' תפסל משום מלוא הבאה בעצירה וכתבו דאינו אלא מדרבנן מיהו בסוגין משמע דאפי' פסול לרבנן ליכא, והריטב"א בסוגין כתב דלאו מלוא הבאה בעצירה היא דאין המלוא מולידתה מרשות בעליה, ור"ל דבאכילת טבל או מלוא גזולה מקרי מלוא הבאה בעצירה שהרי המלוא מכלה את חפץ חברו, ובאתרוג אע"ג דאין המלוא מכלה את החפץ, מ"מ מקרי מלוא הבאה בעצירה שהאתרוג הוא גזול וחייב באונסין, אבל בקרקע שאין על הקרקע שם גזולה ואין הישיבה מכלה את החפץ לא מקרי מלוא הבאה בעצירה, ואריך טעם למה הישיבה עצמה אינה חשיבא גזל, שהרי שימוש בשל חברו כשהוא מוחה הוא גזל, ונראה דאיירי שאין הבעלים מקפידים על ישיבתו עכשיו, אלא איירי שדעתו לגזלה לגמרי ולא גזלה לשם חג אלא גזלה לגמרי והשתא יושב בה בחג, וכן בסיכך ברה"ר מקפידין על הסכך והדפנות שמפריע את בני רה"ר, אבל אחת היא להם אם הוא יושב בה או לא, וכל זמן שהסוכה עומדת דין הוא שכל אחד ואחד נכנס לה כמו שכלן משמטין ברה"ר ואין כאן גזל שימוש, והראשונים דנו משם מהבב"ע שהרי עבר על ל"ת בסוכה זו ואף שאין עצירה בישיבה עצמה מ"מ יושב בסוכה שעובר עליה על לא תגזול שהרי הוא נוהג אלמות לעבד את הבעלים מליטול את שלו, ולזה תירץ הריטב"א דכיון שזה אינו קשור בישיבה לא מקרי מלוא הבב"ע, ודאחאן עלה נראה דאם גזל את השימוש הוא באמת בכלל סוכה גזולה, תדע שהרי לא מנינו דפליגי רבנן עלי' דר"א אלא בסוכה שאולה, וספיר י"ל דלרבנן קרא למעוטי גזולה היינו שהשימוש בגזילה, ואם נפרש דכונת הגמ' למעוטי גזולה היינו שיקנה הגוף בקנין גזילה להתחייב באונסין אין לנו טעם למה הרחיקה הגמ' כל כך פלוגתתן של ר"א ורבנן והלא לר"א אימעיט מלך אפי' שאולה, וספיר י"ל דלרבנן אימעיט בשהשימוש גזול והרי הא דרבנן מכשרי שאולה אינו דלא אכפת לן בשהאולה אע"ג דלא קרינא בה כך, אלא כיון דהגוף שאול לפירות קרינא בה שכן, אבל גזולה דאין לו כלום שפיר יס' לפסול, ועוד הרי מבואר בגמ' דאי לאו כל האזרח הוי ממעטינן גם שאולה ומנ"ל להכשיר גזילה בשימוש הלא כל האזרח לא הכשיר אלא שאולה, אלא ודאי זהו אמת דשימוש גזול הוא בכלל גזול, אלא אפי' אין השימוש גזול כל שהסוכה גזולה נמי אימעיט, וזו בגזל מטלטלין או למ"ד קרקע נגזלת.

נראה דכל שהקרקע גזולה אף שהסכך והדפנות שלו פסולה אי קרקע נגזלת, וכן לר"א פסול משום חסרון לכס שאם אין קרקע אין סוכה, אבל אם חברו נתן לו רשות לעשות סוכה בחצרו והדפנות והסכך שלו מקרי לכס אפי' לר"א כיון דיש לו קרקע שאולה כבר יס' לו מקום לסוכה והסוכה עצמה שלו ולפרש"י לעיל כ"ז ב' דאי יס' לו פרוטה קרינן בו כך, ודאי סגי בדפנות וסכך וקרקע שאולה, ואף לפי תו' שם דר"א ממעט גם שותפות הכא בכל הסוכה שלו סגי, ובה ניחא מה שהקשה הגר"מ ז"ל

הוא משום שאין כאן רק מעט מהמשמר וזה שייד בשבת שלאחר עזרת שלא באו בשביל יום אחד אבל בשבת שלפני עזרת הרי כלם כאן.

יש לעי' לדעת הר"מ אמאי מפסיד כהן גדול בשביל משמר המתעכב כמבואר יומא י"ח א' והמשמר שזמנו קבוע מרויח וז"א דין אלא שכהן גדול יכול חלקו ומשמר המתעכב שמים והשאר למשמר שזמנו קבוע ובאמת הר"מ לא הביא ד"ז לכה"ג יפסיד ע"י משמר המתעכב, וכבר תמה בזה בלח"מ שם, וחזינא בח"כ סי' קס"ו שדחה לפי' רבנו דהרי אין כל המשמרות שוות רק בחובת הרגל אבל בתמידין ונו"נ ושאר כל הקרבות הרי הוא למשמר שזמנו קבוע כדתנן לעיל נ"ה ב', ולפי מה שהשוה הר"מ עזרת לשאר רגלים דמוכח מזה דאף משום יום אחד שהפסיד הם מתעללים לבוא בשביל יום א' הנשאר לק"מ קושית הגאון ז"ל דהא קיימא לן דנו"נ אין קריבין ביום טוב ומשנתנו בחולו של מועד אבל ביום טוב אין קריבין רק קרבות הרגל דגם בעולת רא' ושלמי שמחה ושלמי חגיגה כלן שוין רק התמידין שייד להן לבדן ומתעללין לבוא כולן.

סימן קנא

מביתו תלוי, וגם משמע מלשון הט"ז שפריך שיהי' שם כל הלילה, ולמש"נ כ"ז אינו.

ומשנתנו מכרחת כמש"כ דתלי אס עתיד לחזור ואינו עתיד, ובעתיד לחזור אע"פ שלא חזר, ובאינו עתיד לחזור אע"פ שחזר וכמש"כ הפוסקים, וע"כ לקבוע זמן שבו יהי' תלוי אס עתיד לחזור לפי מחשבתו בזמן ההוא אס לאו, ואס הזמן הוא שעת לאתו מביתו יתחייב לפ"ז דאפי' שז קדם י"ד לביתו יהי' כבני המקום האחר שהי' שם קדם הפורים וזה דבר שאי אפשר וע"כ כבניסות י"ד הדבר תלוי.

ומש"כ הט"ז וכן הוי שהיה עד שהאיר היום אינו מובן ששם בן כרך שהוא בעיר צ"ד אינו כבן עיר עד שהיה כל הלילה, אימתי יקרא כליל י"ד, וכן אמרו דבן כפר בעיר בין כך ובין כך קורא עמהם, והתם בתחלת הלילה קורא עמהם אף שחוזר מיד, והו"ל לרבא לחדש אע"פ שחזר, אבל אי בדעתו כבניסות היום תלוי ניחא. וא"ה, עי' לק' סי' קנ"ב באורדן.

נראה דאס נתוספו בתים חוץ לחומה אע"פ שהאריכו חוץ לתחום ויש בתים שאינם סמוכים ואינם נראים מ"מ קורין צט"ו כיון שכל העיר כד"ל ומקרו כולן תוך התחום ובלבד שלא יהא ציניהן מגרש פנוי שבעים אמה או קמ"א כדן תחום לענין שבת. וא"ה, עי' לקמן סי' קנ"ג ס"ק ב'.

לאחר סינון ליכא משום הקריבהו, מיהו בתו' לעיל מ"ח ב' ד"ה שהיו לא פירשו כן.

(כד) נ"ד א' רש"י ד"ה לפי, שכבר נתמלא מע"ס כו', ור"ז סבר דאפ"ה סדרו שמחת בית השואבה, וכדתנן נ' א' שאין החליל דוחה שבת אלמא דשמחת בית השואבה הוי.

נ"ד ב' רש"י ד"ה וה"ד, דשמחת בית השואבה לא דחיא י"ט כו', ואפי' לר"ז לעיל דסבר דהוו תקיעות בשבת, צו"ט לא הוי דלכתי לא תקנו שם תיקון גדול דתנן נ"א א', מיהו ז"ע דאמר לעיל נ"א א' אף יו"ט אינה דוחה אלמא דהוי שמחה בית השואבה צו"ט וז"ע ועי' לקמן נ"ה א' רש"י ד"ה אומרים.

(כה) נ"ו א' במתנ' והמתעכב נוטל שמים, הרמב"ם מפרש דהיינו המשמר צו"ט חל בשבתם ועי' בלח"מ פ"ד מהלכות תו"מ שמפרש לדעת הר"מ ששם חל עזרת ביום ה' נוטל משמר הנכנס בשבת שלפני עזרת שמים ותמוה דמתנ' בשבת צו"ט סמוך לה לפניה או לאחר' בהפסק יום אחד מיירי ולפ"ז בעזרת שחל ביום ה' בשבת שלאחר עזרת נוטל משמר היוצא שמים אבל בשבת שלפני עזרת חולקין ב' המשמרות בשוה, תדע שכן הוא דהא טעמו של הר"מ

או"ח סי' תרפ"ח ס"ה בן עיר שהלך לכרך כו' נראה דלעתו לחזור ולא לחזור תלוי בכניסת ליל י"ד כגון בן עיר שהלך לכרך ובכניסת ליל י"ד היה בדעתו לשב קדם האיר יום ט"ו לרש"י או קדם האיר יום י"ד להרא"ש נתחייב בקריאת י"ד ואף אס אחר זאת הכוכבים נשתנה דעתו להתעכב כבר הוכרע דינו כבן עיר, ואס בכניסת ליל י"ד היה דעתו להתעכב עד האיר יום ט"ו לרש"י או יום י"ד להרא"ש, פקע ממנו חיוב י"ד ונתחייב בקריאת ט"ו ואף אס חזר לעירו אחר זאת הכוכבים צ"ד קורא צט"ו, ואף שלשון הרא"ש דאזלינן בתר דעתו בשעת לאתו מביתו, אין הכונה ששם נשתנה דעתו קדם ליל י"ד אזלינן בתר מחשבתו בשעת לאתו מביתו אלא הכונה אס נשתנה דעתו כליל י"ד, ועד כניסת ליל י"ד הוא בלשון הרא"ש במחשבתו ראשונה, שאין סברא כלל ששם כבניסות י"ד דעתו של בן עיר להיות בכרך גם צט"ו יהי' כבני עירו משום שחשב בלאתו מביתו לשב, או בן כרך שהוא בעיר ודעתו שלא לשב צי"ד יהי' כבן כרך משום מחשבתו ראשונה שהיתה לשב, ויותר תימא בן עיר שהלך לכרך והיתה דעתו להתעכב שם צט"ו ובכניסת י"ד דעתו לשב כליל י"ד ושז לעירו יקרא צט"ו ואס אתה אומר כן אף אס שז קדם י"ד לביתו יקרא צט"ו, אלא ודאי בתר התחלת החיוב היינו זאת הכוכבים של י"ד אזלינן ואז מכריעין דינו כפי דעתו אס הוא פרוז או מוקף, ואחרונים ז"ל סתמו ולא פירשו הדבר ונראה מדבריהם דבתר מחשבתו בלאתו

סימן קנב

האיר היום מתחייב ב"ט"ו, אבל אם יאלץ מן הכרח קדם ליל ט"ו פקע מלותו, ושלל יפקע ממנו כתב הראב"ד דחייב להיות בכרך, ודעת הרמב"ן כהראב"ד דלענין חיוב ט"ו ביום ט"ו תליא מלתא, והלכך בן עיר שהיה בכרך ב"ד והיה דעתו להשתהה עד האיר יום ט"ו דבזה נפטר מחוב י"ד אף לדעת הרמב"ן, מ"מ אינו מתחייב בחוב ט"ו אלא א"כ היה בכרך בכניסת ט"ו ע"מ להיות שם עד האיר היום, ואם נמלך ויאלץ מהכרח אחר שנתחייב כבר קורא ב"ט"ו אפי' בעירו וכמש"כ הרא"ש לשיטתו ולא מצינו שחולקים בזה על הרא"ש דהחולקים על הרא"ש טעמם שאין יום י"ד קובע חוב ט"ו, אבל בזה שכתב הרא"ש דאפשר לקרות בעיר ב"ט"ו לא מצינו חולק והלכך אם היה ב"ט"ו בכרך ונעשה מוקף בן יומו ויאלץ לעירו קורא ב"ט"ו אף לדעת רש"י והרמב"ן וס"פ.

(ב) ירו' פ"ב ה"ג רב"ח בעי בן עיר שעקר דירתו בליל ט"ו נתחייב כאן וכאן, וב"כ שעקר דירתו בליל ט"ו נפטר מכאן ומכאן, לשון בעי משמש בירושלמי הרבה פעמים בלשון החלטה, וכן פירשוהו כאן הרמב"ן במלחמות והר"ן והרי"א, ונראה דעקר דירתו בליל ט"ו נתחייב כאן וכאן, ונפטר כאן וכאן, היינו שעקר דירתו בסוף יום י"ד ובכניסת ליל ט"ו אינו כבר במקומו, אבל אם בן עיר שהיה בעירו בכניסת ליל ט"ו ואח"כ הלך לכרך אינו חייב ב"ט"ו לאי אמרת דחייב ב"ט"ו א"כ כי אזל בסוף הלילה קדם האיר המזרח נמי, והרי אמרו בן עיר שהלך לעיר דעתו לחזור קדם שהאיר יום י"ד קורא במקומו אע"ג שמתעכב לאחר שהאיר היום כיון שלא היה דעתו לכך בכניסת ליל י"ד, וכמש"כ הרמב"ן והר"ן פ"י דברי הר"י וכו' דפר"ח וכמש"כ הרמב"ן וא"כ כש"כ בזה בכרך בכניסת י"ד וקדם שהאיר המזרח הלך לעיר אינו מתחייב ב"ד, ואין חילוק בין הלך בתחלת הלילה קדם אור היום, וכיון דבן עיר שהלך לעיר אחר כניסת ליל י"ד אינו נעשה פרוז בן יומו ה"ה בן עיר שהלך לכרך אחר כניסת ליל ט"ו אינו נעשה מוקף בן יומו, וכן הוא בהדיא בר"מ פ"א ה"י שכלל בן עיר שהלך לכרך ובן עיר שהלך לעיר, וכתב שאם היה דעתו לחזור למקומו בזמן קריאת מקום שהוא שם, ויהיו ב"ע שהלך לכרך היה דעתו לחזור קודם האיר המזרח ט"ו ונתעכב ולא חזר קורא במקומו, הרי בן עיר שהיה בכרך והיה דעתו לחזור קדם האיר ט"ו אע"ג שנתחדש לו קדם האיר היום שהוא מתעכב בכרך אינו חייב בקריאת ט"ו, וכש"כ ביאל מעירו ב"ט"ו קדם שהאיר היום שאינו חייב בקריאת ט"ו, ומיהו אם נתחדש לו ביום י"ד שהוא מתעכב ב"ט"ו כיון שנכנסה ליל ט"ו חייב ב"ט"ו לדברי הרמב"ן והר"ן, אבל אפשר דהר"מ לא ס"ל דין הרמב"ן כלל וכמש"כ לקמיה.

ואפשר לפרש לשון הירושלמי רב"ח בעי ב"ע כו' בלשון קושיא למה לא אמרינן כן ולפי משנתנו משמע שאין אדם מתחייב לעולם ב' ימים, ואין אדם נפטר לעולם מיום אחד, ומ"מ קיי"ל כן שאין מתחייב ב"ט"ו כל שנתחייב ב"ד ואינו נפטר מט"ו אף שהלך משם וזו דעת הרא"ש שכתב בן עיר שהיה בכרך והיה דעתו להתעכב

(א) מגלה י"ט א' ל"ג אלא שעתיד לחזור בליל י"ד אבל אין עתיד כו', עי' בספר המאור, וכונתו ז"ל שפי' דברי רי"ף דבן עיר שהלך לכרך נמי תלוי במחשבתו על יום י"ד, שאם דעתו להיות מקלט היום בכרך נעשה בן עיר, ואינו קורא ב"ד אלא ב"ט"ו ואם היה דעתו לחזור קודם אור היום הרי הוא פרוז והיינו מתנ' ב"ע שהלך לכרך אם דעתו לחזור למקומו קורא במקומו, והנה קשה לפי' זה שאין כאן כלל בן עיר שהלך לכרך כיון שהיה דעתו לחזור ב"ט"ו וחזר באמת ואינו ב"כ במעשה וגם לא היה לו מחשבה להיות בן עיר, וכן פי' הרא"ש סברת רש"י ולשון הרא"ש ל"ע שכתב דלא מסתבר דיחול עליו חוב מוקפין ב"ד כיון דעדיין לא הגיע זמן קריאת מוקפין, והרי אף לפרש"י דחשך להיות ב"ט"ו מ"מ חייב עליו שם מוקף ב"ד ונפטר מ"ד ומתחייב ב"ט"ו, וע"כ כונת הרא"ש שאין כאן כלל מחשבה להיות מוקף ולפי דעת הר"ז"ה כוון הר"י לתקן זה, ופי' דבסוף נאנס ונתעכב ב"ט"ו, וזהו עיקר החידוש שאם לא היה דעתו להיות יום י"ד בכרך אע"פ שמתעכב ב"ט"ו יס' לו דין פרוז ואם היה דעתו להיות בכרך ביום י"ד ונתעכב ב"ט"ו הרי הוא כבן עיר, ועל זה קשיא לי' להר"ה תרתי, אחת דעיקר חסר מן הספר דליירי דלא נתקיימה מחשבתו ולא הוזכר זה במתנ', שנית לכיון דבלא נתעכב ב"ט"ו פטור אף שהיה דעתו להיות ב"ד, אלא שאם נתעכב ב"ט"ו חייב ב"ט"ו, כי לא היה דעתו להיות ב"ד נמי כיון דלא חזר ליחייב, ואמנם הרא"ש פי' דאם היה דעתו להיות ב"ד אף אם חזר ב"ט"ו לעירו קורא ב"ט"ו, ובהיה במחשבתו לחזור קודם אור היום נמי אכטריך לאשמעינן דאינו מסתלק מפרוז בהיותו בכרך תחילת ליל י"ד, ומה שהזכיר הר"י אע"פ שנתעכב אינו בשביל לפרש כן מתנ' אלא מוסיף בפרטי הדיון.

והרמב"ן במלחמות מסכים לדברי הר"ה שאין מחשבתו על יום י"ד עושה אותו בן עיר, כיון שאינו חושב להיות עמהם ביום ט"ו, וכן מסכים עמו שאם נתעכב בכרך ב"ט"ו חייב אף שביום י"ד חשב לחזור לעירו ב"ט"ו, וכדליתא בירושלמי דבן עיר שעקר דירתו בליל ט"ו חייב כאן וכאן, ופי' דברי הר"י אב"כ שהוא בעיר, שהכרעה תלוי ב"ד בשביל להתחייב ב"ד, והנה אם דעתו היה בתחלת הלילה להיות מקלט היום מתחייב בתחלת הלילה והקורא עמהם, ואם בכניסת הלילה חשב לחזור למקומו קודם האיר המזרח אינו קורא בלילה ואפי' נשתהה ביום חוזר לכרך ואינו קורא ב"ד כלל אפי' בעירו בעיר.

ולעת הרא"ש דאף בן עיר שהלך לכרך בתר מחשבתו ב"ד אזלינן ואם בכניסת י"ד חשב להיות בכרך עד האיר היום פקע מני' דין פרוז וחייב עליו דין מוקף ואינו קורא ב"ד, וכ"ד הראב"ד בהשגותיו על המאור, אלא לדעת הרא"ש חייב עליו שם מוקף וקורא ב"ט"ו אפי' שב לעירו ב"ט"ו, ולדעת הראב"ד אינה מועילה מחשבת י"ד אלא לשלול ממנו חובת י"ד, אבל לענין חוב ט"ו ביום ט"ו תליא מלתא, ואם הוא בכרך בכניסת ט"ו ע"מ להיות שם עד

א"כ כי יאל קדם שהאיר המזרח נמי שהרי חייב ב"ד אף שנכנס לכרך כיון שכבר נתחייב דין פרוז בכניסת הלילה, ואל דקאי אב"כ שאלא לעיר ודעתו לחזור למקומו לאמרינן שאינו נעשה פרוז, ואמר דדוקא בשדעתו לחזור קדם שהאיר המזרח, אבל כשיאל ולפי מחשבתו לאחר שהאיר המזרח כבר נפטר, ר"ל כשאתה נותן לו דין פרוז כבר נפטר שהרי היה בעיר בלילה ומקצת היום שזה עיקר זמן י"ד, ובשביב שאלא אח"כ אין להפקיע ממנו חוב פרוז, והאי יאל אינו נקוד קמוץ המורה על עבר אלא נקוד ירי"ו והוא עתיד. **שם מעתה** גר שכל לאחר שהאיר המזרח כו', נראה דלא בא רנב"י לספק הדין של ב"כ וב"ע שלא יהא תלוי בהאיר המזרח, דולאי הדין מוכרע, אלא שמתקפק אם האיר המזרח קובע לגמרי כאילו מצות מגילה הוא דבר העבר שאין לחייב את הגר שנתגייר אחר שהאיר המזרח, או דלמא כיון דעדיין זמן קריאה כל היום גר שנתגייר מתחייב בקריאתה.

(7) **בירו'** שם, תינה ב"כ שהלך לעיר כו' ב"ע שהלך לכרך ואין זמנו מוקדם, אר"י לית כאן כו', ע"כ דעת ר"י שאם חשב בכניסת י"ד להיות גם ביום ט"ו בכרך לא נפטר מקריאת י"ד, שאם היה מודה בד"ז שפיר מתפרשת משנתנו גם ב"ע שהלך לכרך, וכ"כ הרמב"ן במלחמות, ור"י אמר דבעתיד להשתקע ב"ט"ו מיפטר מי"ד.

ל' **הרמב"ן** במלחמות בשם ר"ח ב"ע שהלך לכרך שזמנו מוקדם למה שנינו אם עתיד לחזור אם חזר הרי חזר ואם לאו נעשה מוקף, ר"ל דלענין חיוב ט"ו אין הדבר תלוי במחשבתו ב"ד שאם חזר קודם כניסת ליל ט"ו אף אם היתה מחשבתו ב"ד לשהות ב"ט"ו בכרך מ"מ כיון שחזר חזר, ואם לא חזר אף אם במחשבתו ב"ד לחזור כיון שלא חזר נעשה מוקף, ואמנם ע"כ ס"ל דגם י"ד הוא חייב בהחלט כיון דאין י"ד קובעו חובה ב"ט"ו נשאר פרוז, דאל"כ לא קשיא הא דתנן אם עתיד לחזור כו' שהרי בתחלת ליל י"ד נופל לו הספק אם חייב לקרוא בלילה כפרוזה וזה תלוי אם עתיד לחזור, אלא ודאי הוא ס"ל דהוא בהחלט פרוז, וכבר הוסיף הרמב"ן בסוף דבריו לפרש כן.

שם אר"י אית כאן בעתיד להשתקע כו' נתפרש הפי' שפירשנו, לא בא רבנו להביא ראיה דרבא קאי אב"כ שהלך לעיר דבאמת ר"ח חד מניה נקט וה"ה ב"ע שהלך לכרך וכדאמר בירו', וכן לא בא להביא ראיה דב"כ שהלך לעיר והיה דעתו לחזור קודם חזר היום, דאינו נעשה פרוז אע"פ שנתעכב אחר אור היום דזה לא נזכר בירושלמי, והא דאמר בירושלמי בעתיד להשתקע היינו ב"ע שהלך לכרך ואם עתיד להשתקע ב"ט"ו לפי מחשבתו בכניסת ליל י"ד נפטר מפרוזה ואם מחשבתו ב"ד לחזור בליל ט"ו הרי הוא חייב ב"ד כפרוזה שהרי בכניסת י"ד אי אפשר לדעת את המעשה העתידה והכרעת הדין לפי מחשבתו וכיון שנעשה בכניסת ליל י"ד לפרוזה הרי הוא פרוז, אבל ב"כ שהלך לעיר והיתה דעתו לחזור קודם אור היום ונתעכב אחר אור היום שפיר י"ל דנעשה פרוז

עד האיר יום י"ד פקע מני' חוב פרוז וחל עליו חוב מוקף והלכך אף אם חזר לעירו קורא בעירו ביום ט"ו, ואפשר שזו דעת הר"מ שהשמיט חידוש זה שיהא אדם חייב ב' ימים או פטור משניהם.

שם ב"ע שנתן דעתו לעקור דירתו בליל ט"ו כו', ר"ל שנתן דעתו ב"ד לעקור דירתו בליל ט"ו, והיינו לאחר כניסת הלילה, ואילו ב"ע שנכנס לכרך בסוף י"ד ע"מ להיות שם יום ט"ו נתחייב כאן וכאן אבל בהיה בעיר ונתן דעתו לעקור מצעי ל' אי חייב ב"ט"ו, אבל ב"ד ודאי חייב כיון דדעתו להיות כל י"ד בעיר והיה כל י"ד בעיר דלא יהא אלא כב"כ והלא ב"כ שהוא בעיר חייב ב"ד, ושמעינן מכאן דב"ע שהלך לכרך בסוף י"ד נתחייב כאן וכאן, וזה מכריח כפי' הרמב"ן שכתבנו לעיל וי"ע לפי' הרא"ש, עוד שמעינן מכאן שאם עקר דירתו בליל ט"ו אחר כניסת הלילה אינו מתחייב ב"ט"ו דאל"כ מאי מצעי ל' בנתן דעתו כי לא נתן דעתו נמי, ואין לומר דמצעי ל' בלא נכנס לכרך עד האיר המזרח דכה"ג ודאי לא מהני נתן דעתו.

ולמא"כ מתפרש בליל ט"ו כאן לאחר כניסת הלילה ולעיל מתפרש בליל ט"ו קדם כניסת הלילה, והרבה פעמים הל' אחד והפירוש משתנה ומוכן לפי הענין, ועוד י"ל דמצעי ל' בנתן דעתו ונאנס ונכנס לכרך לאחר כניסת הלילה.

ויש לעי' מאי פריך בגמ' מתניתא היא ב"ע שהלך לכרך כו' הלא ר' יודן אמר לעיל לית כאן ב"ע שהלך לכרך, ושמעינן מכאן דלא אמר ר"י אלא דמחשבתו ב"ד אינו פוטרו מחיוב פרוז כיון דמחשבתו ב"ד אינה מחייבתו ב"ט"ו שהרי בידו ללכת לעירו ב"ט"ו וליפטר, אבל אם נשתהה בתחלת ליל ט"ו בכרך מודה דהוא בכלל משנתו דקורא עמהם.

עקירת דירה שהזכירו חכמים כאן אין הכונה קביעות דירה לעולם, אלא עקירת דירה ליום אחד נמי בכלל שהרי פרוז בן יומו נקרא פרוז ומוקף בן יומו נקרא מוקף, וראי' לזה מהא דב"ע שנתן דעתו לעקור דירתו כו' שאין לומר דדוקא לעקור דירתו לעולם מצעי ל' שהרי אמרו מתניתא היא כו' מבואר דדומיא דמתנ' מצעי ל' אלא דבמתנ' הוא בכרך והכא הוא בעיר.

אבל בריטב"א פי' דמצעיא ל' בנתן דעתו לעקור דירתו ב"ט"ו שיהא פטור מי"ד ואע"ג דב"כ שהוא בעיר ב"ד חייב ב"ד הכא דעוקר דירתו גרע דלא ניחא ל' כבר ישיבתו בעיר, ולפ"ז עוקר דירתו דוקא הוא.

(8) **בירו'** שם אבל יאל לאחר שהאיר המזרח כבר נפטר, אי אפשר לפרש ב"כ שהלך לעיר, דאפי' יאל קדם שהאיר המזרח אינו נעשה פרוז, כיון דבכניסת ליל י"ד היה בכרך, דאפי' היה בעיר בכניסת ליל י"ד והיה דעתו לחזור קודם אור היום אינו נעשה פרוז, כש"כ כשהיה בכרך בכניסת הלילה ולא היה דעתו כלל ליכך לעיר, ואף אם היה דעתו ליכך לעיר אכתי תלי בצעיא דר' יודן וכמא"כ לעיל, וכן אי אפשר לפרש ב"ע שהלך לכרך דזוה לא נפטר מט"ו כיון שנכנס לכרך קודם ליל ט"ו, ואי ר' יוסה פליג

הדברים, ומדברי רש"י אין שום הכרע בזה, אבל למש"כ שאינו ענין לפלוגתת רי"ף ורז"ה א"כ אם באלו לדייק מדברי המ"מ כן יהי' דין זה מוכרע מדברי המ"מ ללא מנינו מי שפליג בזה, ואמנם אין כל דיוק מלשון המ"מ דהרי באמת תחלת דין עתיד לחזור למקומו נופל בתחלת ליל י"ד לענין קריאת הלילה וכמו שפרש"י י"ט א' ובה הכל מודים דההכרעה הוא ע"פ דעתו אם עתיד לחזור, וסתימת הדברים לאף אם אירע שיצא קדם אור היום לא הוי ברכתו לבטלה, ולא מנינו שיהא פרוז בלילה ומוקף ביום, ולא יתכן שיזכיר המ"מ דין מחודש דהבלעה וכלאחר יד, אבל כונת המ"מ הכל כפי מחשבתו ומש"כ ואינו מתעכב שם ביום י"ד היינו כן מחשבתו מתחלת הלילה, וכן מש"כ אלא שנתעכב שם אותה הלילה וקצת מן היום היינו נמי לפי מחשבתו ונראה לז"ל אלא שמתעכב שם כו' כמו ברישא וכל הנידון על קריאת הלילה וכמש"כ המ"מ בשם רש"י.

ולכן נראה עיקר לדינא דכל שהיתה דעתו להשתקע לאחר אור היום נעשה פרוז ואף אם יצא קדם אור היום קורא ביום י"ד בכרך, אלא שקורא גם בט"ו כיון שהוא בכרך, ולשון הר"ן ונתעכב נמי כדי שיהא קורא עמהם ולא יהא קורא כמקומו כלל וכונתו ונתעכב גם בט"ו, וכמו שסיים שאם חזר לכרך קורא גם בט"ו.

ובט"ו ס' תרפ"ח סק"ו כתב בפשיטות שאם חזר קדם אור היום לא חשיב פרוז, וכבר כתב הפמ"ג שאין מקור לזה, ואף לדברי הל"מ בלשון המ"מ לא קיי"ל בדברי המ"מ, שהרי בשו"ע סתם בדברי הר"מ, וזו גם דעת ר"ח והרי"ף והרמב"ן והר"ן, והר"ן פי' גם דברי רש"י כן, ובמ"ב העתיק דברי הט"ז ובשה"ל כתב לעי' בדברי הפמ"ג.

ו) ר"א"ש פ"ב סי' ג' וכן מוכח בירו', כונתו ז"ל דמשמע בירו' דמוקים לה דעתיד להשתקע כדי ליטב ד"ע שהלך לכרך, ואמרו שם והוא שיצא קדם שהאיר המזרח, וא"כ ראוי לרבא ג"כ לפרש ב"ע שהלך לכרך שזו רבוא טפי, וע"כ נראה לומר דהר"ן דרבא אכולי מתנ' קאי ומ"מ נקט ליל י"ד.

שם ואשמעינן להדבר תלוי בזמנו בשעה שיצא מביתו כו', אין כונת רבנו לאף אם נשתנתה דעתו קדם כניסת ליל י"ד, לא אזלינן בחר דעתו בכניסת ליל י"ד דזה אין סבירא כלל דמחשבתו ביי"ג תהא עדיפא ממחשבתו בכניסת י"ד ועוד אם יצא לפני שנה נמי, והגע עצמך אילו חזר לכרך ויצא עכשיו מכרך ע"מ שלא לחזור ביי"ד, יפטר מחיוב כרך, שהרי יצא עכשיו מביתו ע"מ שלא לחזור ונתבטלה יציאתו הראשונה, כי לא חזר לכרך נמי כבר בטלה מחשבתו ראשונה אלא הר"א"ש נקט דלא נשתנתה דעתו עד ליל י"ד, וכ"ה בהדיא ברמב"ן ובר"ן דמחשבתו קדם כניסת ליל י"ד היא המכרעת. ברמב"ן ור"ן הוזכר זה בצד עיר שהוא בכרך וה"ה בב"כ שהוא בעיר, ובריטב"א מפורש כן בפירוש דברי רי"ף דמחשבתו בתחלת ליל י"ד הדבר תלוי ומפרש לדברי רי"ף בב"כ שהלך לעיר.

וחייב בקריאת היום אע"פ שלא קראה בלילה, וכדס"ל כן להר"ה, ואין לזה ראיה מהירושלמי, אבל כונת ר"ח לפרש דעתיד לחזור דב"כ בעיר היינו בליל י"ד, והיינו זמן חיוב במקום שהוא נמצא וכן עתיד לחזור דב"ע בכרך היינו נמי בזמן קריאה במקום שהוא נמצא, וזהו שסיים הרמב"ן ואין הדבר מוכרע מן הירושלמי הזה כמו שאמר כו' ר"ל דאין כונת ר"ח להכריע מן הירושלמי בב"כ שהלך לעיר ודעתו לחזור ואח"כ נתעכב אלא זה אמר ר"ח מסבירא, ומ"מ למדנו מדברי ר"ח כונת הרי"ף.

מה שהזכרנו דעת רז"ה דב"כ שהיה בעיר והיתה דעתו ללכת קדם האיר היום ונתעכב נעשה פרוז, אין זה מוכרע דקשה לעמוד על כונתו ז"ל בזה, ומהא דב"ע שהיה בכרך והיתה דעתו לחזור ולא חזר דמבואר ברז"ה דנעשה מוקף אין ראיה דהתם י"ל דאיידי דבתחלת ליל ט"ו כבר היתה דעתו להשאר בכרך ומוקף בן יומו תלוי ביום ט"ו, ואמנם ריטב"א כתב לחלוק על הרי"ף ודעתו ז"ל דכל שנתעכב בעיר ביום קורא ביום, אבל אין כן דעת הרמב"ן והר"ן וכן מבואר בר"מ דכל שהיתה דעתו ללכת ונתעכב אינו נעשה פרוז.

ה) בלין ב"כ שהלך לעיר והיה בדעתו ללכת קדם האיר המזרח ונתעכב נראה דאינו חייב לקרות ביי"ד כיון דדעת ר"ח רי"ף ורמב"ן ור"ן והר"מ כן, וכן הרא"ש מסכים דנתעכב לאו כלום הוא, ובתחלת הלילה כבר הוחלט שאינו פרוז וכבר סתם כן בשו"ע סי' תרפ"ח, ואם היה בדעתו להתעכב אחר האיר היום ויצא קדם האיר היום נראה דכבר הוקבע לפרוז וכיון שנתחייב בליל י"ד כפרוז הרי הוא כפרוז אע"ג שיצא לכרך, וקורא בכרך ביי"ד, וכ"כ הרא"ש דב"ע שיצא לכרך והיה בדעתו להיות בכרך ביום י"ד נעשה מוקף ואע"פ שחזר לעירו קורא בט"ו, ואע"ג דש"פ חולקים בזה על הרא"ש וס"ל דב"כ שיצא לעיר קודם כניסת ט"ו פקע מני' שם מוקף ופטור כאן וכאן היינו דוקא ביצא קודם כניסת הלילה דפקע מני' שם מוקף, אבל יצא לאחר כניסת הלילה מודים דקורא בעיר בט"ו, וה"ה דקורא בכרך ביי"ד כל שנעשה פרוז, ומיהו עדיין יס מקום לומר דכל שיצא קדם אור היום בטלה מחשבתו הקודמת ואינו נעשה פרוז, וזה אינו תלוי בפלוגתת הרי"ף והר"ה בזה דדעתו ללכת ונתעכב, דאפי' לדעת הרי"ף דעיקוב בלא דעת אינו קובעו לפרוז ובעיני דעתו דוקא בשעת כניסת הלילה, י"ל דבדעתו בשעת כניסת הלילה להתעכב אחר אור היום ויצא קדם אור היום בטלה מחשבתו ולקובעו לפרוז תרתי בעיני, וכן י"ל להיפוך לאף לדעת רז"ה דמתעכב נעשה פרוז היוצא קדם אור היום ג"כ הוא פרוז כיון דבכניסת הלילה נעשה פרוז משום שהיתה דעתו להשתקע.

והל"מ בפ"א ה"י דייק מלשון המ"מ דב"כ שהלך לעיר והיתה דעתו להתעכב אחר אור היום ויצא קדם אור היום אינו נעשה פרוז, והל"מ תלי ד"ז במחלוקת הרי"ף והר"ה, וא"כ דברי המגיד משנה דלא כהר"מ, וזה תימא דא"כ היה המגיד משנה מפרש

כתב ריטוב"א דב"כ שהיה בעיר בי"ד וקרא עמהם וסב לדרך חייב בט"ו, וכתב דקצת וקרי לי' קצת שאין הדבר מוכרע] סעד לזה מהא דאמרנו בכ"פ שהלך לעיר בין כך ובין כך קורא עמהם אע"ג דכבר קרא ביום הכניסה, ור"ל דמשמע דהא דיהיב בגמ' טעם האי כבני עיר בעי למקרי כו', היינו במאי דחלוק בכ"פ בעיר מב"כ בעיר, דב"כ אס דעתו לחזור בליל י"ד אינו קורא עמהם, ואילו בכ"פ אע"ג דדעתו לחזור בליל י"ד קורא עמהם אבל אס דעתו לחזור אחר האיר היום א"ל למיהב טעמא, והרי בן כפר כבר קרא ביום הכניסה ודירתו בכפר והוא אורח בעיר, ומשמע דב"ע בדרך כה"ג חייב בט"ו.

ומיהו לפ"ז הדין נותן דב"ע שקרא בי"ד ובא לדרך בט"ו יהא חייב, ואס עקר דירתו לאמרנו בירו' דוקא מצואר דבא ליום אחד אינו נעשה מוקף בן יומו כל שכבר קרא בי"ד.

ולאחי דיוקא אין בכ"פ קורא עמהם אלא כשהיה בעיר בכניסת ליל י"ד דכן הדין בב"ע שעקר דירתו בליל ט"ו וכמש"כ לעיל. בלשון הראב"ד הזכיר שלא הזדמן לו דרך ונתעכב באונס, וכן הרמב"ן הזכיר שהוא יושב ומתעכב שלא מדעתו, ואמנם לא נקבע כאן הדין מאל דלירה בע"כ ל"ש דירה, דא"כ לא שייך לקבוע זמן בזה דאפי' יאז מציתו באונס כגון שהובילוהו בכבלים לעיר או לדרך, וכל הראשונים הזכירו שנסתנה ממה שחשב מקדם, הרי"ף כתב שעתיד לחזור ונתעכב, וכן הר"מ כתב אס היה דעתו ונתעכב, הרא"ש כתב שהיתה דעתו בשעה שיאז מציתו, הרמב"ן והר"ן כתבו שחשב בי"ד להיות בדרך בט"ו, הריטב"א כתב שהיתה דעתו בתחילת ליל י"ד, אלא ודאי הוקבע הדין ע"פ מחשבה בזמן כניסת היום ומה שלא נתקיימה מחשבתו זה עיכוב שלא מדעתו, וכל הפרת מחשבה יפול גם לשון אונס דגם כפי' מחמת חפץ האדם מקרי אונס וכמו שאמרנו אנוסים היינו מחמת ממון וכתובות י"ט א' אונסא דנפשי' [ב"ב מ"ז ב'] ונראה דלא חלקו חכמים כאן בין בא לעיר או לדרך באונס או בדרך אפי' באונסא דאחרינא, דאין לנו לדחש במה שלא הזכר בגמ', וכן מה שכתבו הפוסקים דנתעכב נגד מחשבתו הראשונה אזלינן בחר מחשבתו הראשונה היינו נתעכב באונס דנפשי' שיש לו חפץ להתעכב מחמת ריוח ממון או שאר מצואר חפציו, ואפי' מתעכב בשמחה וחפץ לב, והיינו שלא הזדמן לו דרך שהזכיר הראב"ד.

דינים העולים, ב"כ שהלך לעיר והוא שם בכניסת ליל י"ד, אס דעתו להיות בעיר עד האיר המזרח נעשה פרוז וקורא עמהם בליל י"ד, וכן קורא ביום י"ד אף אס כבר חזר לכרכו, ואף אס יאז מן העיר קדם האיר המזרח, ואין נפקותא דדעתו בשעת יציאתו מציתו, אלא דעתו בכניסת ליל י"ד קובעת את דינו.

ואס היתה דעתו ללכת קדם האיר המזרח, נשאר בן כרך ואינו קורא בלילה ולא ביום, אף אס נתעכב אחר האיר המזרח, יאז מכרכו אחר כניסת ליל י"ד, נשאר ב"כ ואינו קורא בי"ד.

חזר לכרכו קדם כניסת ליל ט"ו נתחייב גם בט"ו, ואף אס דעתו ללכת קדם האיר המזרח ואפי' יאז, חייב בט"ו בלילה וביום, ואס נשאר בעיר בליל ט"ו, ודעתו ליכנס לכרכו קדם האיר המזרח, נראה דחייב בט"ו, כיון שהוא בן כרך, ואס היה דעתו להשתקע בעיר עד אחר האיר המזרח נפטר מט"ו.

בן כרך שיאז לעיר קדם כניסת ליל ט"ו ע"מ שלא לשוב עד האיר המזרח נפטר מט"ו ואס דעתו לחזור קדם האיר המזרח, חייב דדין מוקף לילה ויום, יאז לאחר כניסת ליל ט"ו חייב כמוקף לילה ויום.

ב"ע שיאז לדרך ודעתו בכניסת ליל י"ד להשתקע עד האיר המזרח של ט"ו נפטר מי"ד ואינו קורא בליל י"ד ואפי' אס חזר לעירו קדם האיר היום אינו קורא ביום י"ד, וחייב לחזור לדרך בט"ו ולקרות עמהם ואס נשאר בעיר בכניסת ליל ט"ו ע"מ להיות בעיר עד אחר האיר היום נפטר מט"ו ואס דעתו לחזור לדרך קדם האיר היום קורא בעיר בליל ט"ו וקורא ביום ט"ו בין שהוא בעיר בין שהוא בדרך, והרי דינו בב"כ שהלך לעיר, כיון שנפטר מי"ד מחמת שניתן לו דין ב"כ.

ואס דעתו בכניסת ליל י"ד לחזור לעירו קדם האיר המזרח בט"ו, קורא בי"ד לילה ויום, ואס נשאר בט"ו בדרך אס בכניסת ליל ט"ו חשב להיות עד אחר האיר המזרח נעשה מוקף ליומו וקורא בט"ו אפי' חזר לעירו.

ב"ע שנכנס לדרך בסוף י"ד ע"מ להיות עד אחר האיר היום נעשה מוקף בן יומו, וקורא בט"ו לילה ויום, ואס היתה דעתו לחזור קדם האיר היום אינו חייב בט"ו, וכן אס נכנס לאחר כניסת הלילה אינו חייב בט"ו, ואמנם אס עקר דירתו דוקא הוא, נמצא דב"ע שבא לדרך ביום י"ד ע"מ לחזור לעירו פטור, אף אס דעתו להשתקע בט"ו בדרך, ולכן לא יבדל.

סימן קנג

ופי' הפ"מ אינו מובין ולדעת הפוסקים דנראה אף שאינו סמוך ל"ל דחמתה לא היתה נראה, וכן הוא בהדיא בלשון הרמב"ם פרק א' הלכה י' שכתב אס אין ציניהם יתר מאלפים אמה כו', מצואר דשיעור מיל הוא ההפסק שבין כרך לעיר, אבל העיר עצמה בנויה חוץ למיל, וכן מתפרש הא דתנן ראש השנה כ"ט ב' שכל עיר כו' וקרוכה ור"ל תוך התחום כדאמר בגמ' ל' א' היינו שמתחלת תוך

א' מגלה ב' ב' כרך וכל הסמוך לו כו', נראה דר"ל דהתחלת העיר תהא תוך תחום של הכרך, ואע"ג דהעיר נמשכת הרבה וכן מצואר בירושלמי פ"ק דמכילתין ה"א דאמר כגון הדא חמתא לא אמר אלא כגון הא חמתא כו' ומצואר דאי חמתה לא היתה מוקפת היתה נידונית דדין סמוכה לטבירי' אע"ג דצינה לטבירי' מיל כדאמר בגמ', וכל העיר חוץ לתחום טבירי' והדברים כפי' הק"ע

ציר'ו' אמרו ר"י קרי לה בכנישתא לכיפרא ואמר הדא היא עיקר טיבירא קדמייתא, ואין זה טעם אהא דקרי בט"ו שאף אם אין זה עיקר טביר' הרי הוא סמוך לטביר', אלא משום חציבות ארץ ישראל ועיר טביר' ששם עתידה של סנהדרין קדם הגאולה כדאיתא ר"ה ל"א ובר"מ פי"ד מהלכות סנהדרין הי"ב, הודיע להם ר"י ששם עיקר טביר', והא דקרי בכנישתא לכיפרא לא שצא לשם בשביל לקרות בט"ו, שאם היה בית מדרשו במקום שקורין צ"ד למה ילך לכרך, וכי מורה היא להיות בן כרך, אלא עיקר מקומו היה בכנישתא לכיפרא, וקרא שם בט"ו, ועיקרא לטביר' לאמר אפשר דר"ל דשם התחלת עיקר טביר' קאמר והיינו טביר' העתיקה.

ולעיל סימן קנ"א כתבנו שאם נתוספו בתים סמוך לחומת הכרך והם מתיחדים לעיר אחת שאין ביניהם הפסק ע' אמה וסיריים, אף אם הן נמשכין חוץ למיל לא גריעי מסמוכין תוך התחום ומופסקין ע' אמה וסיריים ויותר, ולהמבואר אפי' ביש הפסק גדול בין הבתים לחומת הכרך כל שאין הפסק יותר ממיל הרי הבתים בכלל סמוך וכל שתחלת העיר במרחק מיל ולא יותר הרי כל העיר בכלל סמוך.

בהא למצעי לן ציר'ו' בנעשה של עכו"מ, הגר"א ז"ל בסי' תרפ"ח מסתפק בפירוש הגמ' אי פשיט לי' דקורין בט"ו, או פשיט לו דקורין צ"ד, ונעשה של עכו"מ היינו רוב עכו"מ.

דלין בני כרכים שקראו צ"ד לאמרו ציר'ו' דיכא, נראה דהיינו בטעם וקרא, אבל בקרא במזיד צ"ד חייבוהו חכמים לקרות גם בט"ו, כן נלמד מיר'ו' שקלים פ"ק לפי מה שפירשו הגר"א שם דהתם פריך מהא דקורין בספיקא צ"ד וט"ו, ומשני דאם יאמר אדם אקרא צ"ד ולא בט"ו אין שומעין לו דא"כ אתה מבטל זמן כרכים, ורק במקרה אם קרא צ"ד יאל, וא"כ אם יעשה כן במזיד ואמרין דיאל אכתי נעקרת זמן כרכים, ומיהו י"ל דכיון דאסרינן לי' למקרי צ"ד אף בעבר וקרא יאל, ולא נעקרה בזה זמן כרכים כיון דעביד איסורא, אבל בספק דקורא צ"ד בהיתר ובקביעות חייבו חכמים גם בט"ו מספק, ובזה ניחא ג"כ הא לאמרו ציר'ו' פ"ב דמגילה ה"ג בן עיר שעקר דירתו כו' נתחייב כאן וכאן דכל שקורא צ"ד בהיתר ובחיוז לא פטרוהו מט"ו אע"ג די"ד היא קריאה של מורה אף בצן כרך, מ"מ שלא תעקר זמן כרכים קבעו חכמים שיתחייב בט"ו.

ובמקום ספק קבעו חכמים לקרות בט"ו מחמת ספק, וקבעו לכרך צ"ד ולא בט"ו, דבי"ד קיים מורה בודאי אף אם היא מוקפת ובט"ו היא ספק מורה.

ג הגר"א ז"ל כתב דעת הגאונים דחזקיה דקרא צ"ד וט"ו זו מדת חסידות ומן הדין יאל בקריאת י"ד אף אם היא מוקפת, וא"ע דא"כ מאי פריך ציר'ו' מהא דתני מקום שנהגו לקרותה כו', ועוד כתב הגר"א לחלק בין ארץ לחוץ לארץ ולא אתפרש טעמא ואפשר

התחום אע"פ שנמשכת הרבה חוץ לתחום וכן פשוט לי' להט"ז סי' תרפ"ח סק"ג שלפי מה שפירש נקט מיל מפסיק בין עיר לעיר, מיהו עיקר פירושו לא נראה כלל.

ויש כאן שאלה בהא דחזקיה קרא צ"ד וט"ו משום דמספקא לי' בטביר' דימה חומתה, תיפוק לי' משום דטביר' סמוכה לחמתה מיל וכדאמר ציר'ו' שם ובגמ' דידן שם, וכשם שבחמתה ראוי לקרותה בט"ו משום שהיא סמוכה לטביר' ה"נ ראוי לקרותה בטביר' בט"ו משום שהיא סמוכה לחמתה, ונראה דחומת חמתה הישנה רחוקה מחומת טביר' ג' אלפים, רק בזמן ר' ירמיה נתוספו בתים בחמתה ללד טביר', ואז היה בין חמתה ובין חומת טביר' מיל והיינו דאתגח צ"י סימנא מיל, וכן ר"ח ב"א אמר ציר'ו' כגון הדא חמתא בזמנו, ואז היתה סמוכה לטביר' וראוי לקרות בט"ו מחמת שהיא סמוכה לטביר', אלא היא עצמה מוקפת חומה ואינה צריכה להסתמך על סמיכתה לטביר', ואמנם טביר' רחוקה מחומת חמתה יותר ממיל, ואע"ג לאמרו ציר'ו' פ"ה דעירובין ה"ז בראשונה היו בני טיבירא מהלכין את כל חמתה ובני חמתה אינן מגיעין אלא עד הכיפה ועכשיו כו', זאת היתה בימי התנאים שהרי זו שנויה בתוספתא, אבל בימי חזקי' ור"י נחרבו מקצת בתים שביניהם והיתה הפסקה קמ"א אמה בין טביר' הישנה לבתים הנוספים, וכן היתה הפסקה לבתים הנוספים של חמתה לסוף אלף אמה, והלכך היתה חמתה רחוקה מחומת טביר' מיל, וטביר' רחוקה מחומת חמתה ג' אלפים, ובימי תנאים הראשונים לא היתה הפסקה בין בתים הנוספים לטביר' הישנה, ורק היתה ההפסקה בסוף אלף, ורחב חמתה שמונה מאות אמה, והיתה חמתה מובלעת בתחום טביר' ותחום חמתה כלתה בהתחלת טביר' הישנה, ובימי אמוראים הראשונים נפסקה טביר' מן הבתים הנוספים ואין צורך ליחד את ההפסקה בין טביר' הישנה לבתים הנוספים, אלא ההפסקה יש לקבוע גם באמצע הבתים הנוספים ובלבד שתהא המדה בין קנה טביר' לחומת חמתה יותר מאלפים].

דלין סמוך ונראה אין צריך שיהא בימי יהושע בן נון, ולא בשעת הגם דא"כ נפל צבירא דין סמוך שאי אפשר לנו לדעת אם היו בתים בנויות חוץ לחומה סמוך לחומה, וכן הפוסקים לא הזכירו בזה שום תנאי, והלכך כל שהוא עכשו סמוך יש לו דין סמוך, ונמצאנו למידין דכל שאין מפסיק מיל בין עיר לכרך יש לעיר דין סמוך אף שהעיר גדולה.

ב ונראה דאף אם נבנתה העיר בתחלתה רחוקה מן הכרך ואח"כ נתוספו בתים ונסמכה העיר אל הכרך יש להעיר דין סמוך אע"ג דעד השתא היתה פריזת קדם שנסמכה ולא מצינו בפוסקים חילוק בדבר, תדע שהרי אם היתה העיר סמוכה לכרך בשעת הגם והיה דינה בט"ו, ואח"כ נחרבו מקצת בתים ועכשו היא רחוקה הרי היא יוצאה לדין פריזת, וה"נ רחוקה ונסמכה שבה מדין פריזת לדין מוקפת, ואם נתוספו בתים לכרך חוץ לחומה ועי"ז נעשה הפרוז סמוך לאו כלום הוא ובעינן סמוך לכרך ממש.

הדרך המסומנת מחמתן לטבירי, ואפשר שנמדדה לענין תחום שבת, ועל פיה הוקל להעם לדעת בשאר דרכים שאם הוצרכו לדעת מרחק מעיר לעיר שיערו אם הדרך קצרה מדרך חמתן לטבירי או ארוכה ממנה.

ג' ב' תוד"ה כרך, דקרא אחי כו' שלא דר אדם שם כו', בטו"א כתב לחלוק על הראשונים ז"ל דתלו הדבר ביוצב בני אדם שהרי לא כתיב אלא בית מושב, ובעינן שהבית יבנה בחומה אבל כל שהבית נבנה מקדש אין זה הוקף ולבסוף ישב, ונראה דעת הראשונים דאין בית אלא מקום פיתא ולינה וכלאמרו ערכין ל"ב א' בית אין לי אלא בית כו' והיינו מקום פיתא או לינה של בני אדם כדאמר עירובין ע"ג א', ואע"ג דמרבין מגילות ושוכין היינו לענין דין מכירה אבל הא דתנן שם ג' חצרות של ב' בתים עושין עיר היינו דוקא בתים של פיתא ולינה וכן אין שם חצר בלי בתים, והלכך כל זמן שאין בני אדם דרין שם אין על הבתים דין בית, אף שהזמינום לדירת בני אדם, אין הזמנה קובעת עד שיכנס וידור, וזה בית מושב שאמרה תורה, וזה דרשין שהבית יתהוה בחומה ולא שיחול על העיר שם פרזות ואח"כ יקיפו לה חומה, אבל כל שלא חל עדיין שם עיר והקיפוא ואח"כ נכנסו לדור הו"ל בית מושב עיר חומה, ואפשר דמלת מושב מורה על דירת בני אדם, ואין לנטות מדברי הראשונים ז"ל.

ומש"כ הר"ן דשיצת עכו"מ לא נחשב היינו נמי דלא נחשב עדיין בית לענין עיר חומה ובעין דאמרין עירובין ס"ב א' ע"ה א' דירת עכו"מ ל"ש דירה.

ערכין ל"ג ב' יכול אפי' הקיפוא ישראל כו' יכול אפי' הקיפוא עכו"מ אח"כ כו', האי הקיפוא ישראל ר"ל הקיפוא בזמן שהוא ברשות ישראל, ובנין החומה אין נפקותא אם פועלי הבנין ישראלים או א"י, ושיעור הדברים כך הוא, אם הקיפו בזמן שכבר דרים ישראל בו, אין זה מוקף, ונלמד מקרא דבית מושב עיר חומה, ואם הקיפו ישראל שטח פנוי ובו בו, ילפינן מגז"ש דבעינן דישראל כבשו עיר חומה, ועדיין יש לדון בהקיפו עכו"מ לאחד המקומות ובו שם לאחר שכבשו ישראל את הארץ ב' שנה והניחו עדיין מקומות שלא כבשו כדכתיב ביהושע, ובו עכו"מ באותן הנשאות, ואח"כ נכנסו ליד ישראל, וחזר ויליף גז"ש דבעינן הוקף קדם שכבשו הארץ דומיא דארץ סיחון ועוג, ואפשר דאימעיט הנבנה אחר שהתחילו ישראל לכבוש, אבל בנו עכו"מ את העיר אחר שכבשו כבר ישראל מקום זה לא משכחת לה דזהו הקיפואו ישראל, [והטו"א לא כתב כן ואינו מובן].

והק' הטו"א לדעת הר"ן דשיצת עכו"מ אינה נחשבת, א"כ ל"ל קרא למעט ישב ולבסוף הוקף הלא צעין שיכבשו עיר מוקפת וממילא הוי הוקף ולבסוף ישב, והנה הא דממעטין הקיפואו ישראל היינו בתחלת כניסתן לארץ, אבל בימי עזרא למ"ד עזרא קדש דק"ר בטלה, מקדש השתא אף אם ישראל יקיפוא כיון דמקום זה נכנס לישראל בראשונה בהקפת עכו"מ, ומ"מ יהיה

דר"ל דבחו"ל כיון שאין ידוע לן תהיינה הרבה עירות מסופקות והקילו, אבל הלא אין לנו מקור בגמ' לזה.

שיעור מיל דיהבו חכמים בסמוך, נראה דמבתי עיר לחומה משחינו, ואף אם יש בליטות בכרך, דלענין תחומין מרבעין לעיר מקדש ואח"כ נותנין לה תחומה, לא מקרי סמוך בשביל זה, אף שהעיר בתוך התחום ע"י הריבוע שנתנו לכרך, וכן אם העיר נגד הזוית של הכרך ויש כאן אלכסון לתחום הכרך, מ"מ אין נותנין אלכסון לענין דין סמוך, ובז"י סי' תרפ"ח האריך לפרש לשון הר"ן, ולהאמור יש לפרש דברי הר"ן דנראה לריך שיהא תוך תחום הכרך ומהני לזה ריבוע ואלכסון, ובסמוך צעין שלא תהא העיר רחוקה יותר ממיל בית הקיפואי מבית הקיפואי, אמנם אין כאן מקום לבדות הלכה חדשה, גם לשון הר"ן אינה מתיישבת, וכבר כתב המ"ב דכונת הר"ן כדברי הריטב"א דיהיו משותפין צעניניהם עם הכרך, אבל סיוס דברי הר"ן דעד כמה קאי אתרויהו ושיעורן עד מיל, אי אפשר לפרש לפ"ז.

ותנאי דיהיו בני עיר משתתפין עם בני הכרך צעניניהם משמע דאינו אלא דנראה ואינו סמוך, אבל סמוך א"כ תנאי זה.

במ"ב סי' תרפ"ח צבה"ל ד"ה או, כתב בשם הברכ"י דהסמוך לכרך ספק קורין ב"ד ולא בט"ו, ותימא דסמוך ילפינן ל' מקרא ואותו הספק שבכרך הוא ספק בסמוך שלו, וי"ל כיון דבן כרך יוכל ב"ד אלא בשביל שלא יעקר זמן כרכים בידיהם התקינו חכמים לקרות בט"ו וזה לא שייך כל כך בסמוך, אבל אין לן לחלק בין כרך להסמוך לו בלי מקור וסתמא שוין הן.

מגלה ג' ב' בשלמא נראה לע"פ שאינו סמוך כו', קים לי' דעד מיל נראה, ואמר מש"ל נראה לע"פ שאינו סמוך היינו שהוא רחוק כל כך שאין העין רואה במישור ומ"מ אם נראה משום שהעיר יושבת בהר ג"כ הוי ככלל נראה ואף שיש לפרש במישור והעיר חוץ למיל מעט ועדיין נראה קושטא קאמר דנראה נותנת לה דין סמוך אף ביושבת בהר, אלא סמוך ואינו נראה לא מש"ל לע"ג דאפשר בנחל, סבירא לי' דמה שאינו נראה מחמת עומק אין זו רבותא כלל שהרי זה כעולם עיניו מלראות, ולא דמי לנראה ואינו סמוך דהתם המרחק ראוי להפריד ובשביל שנראה יהיבין לעיר דין סמוך, אבל סמוך מאי אכפת לן דמחילה מפסקת מלראות, וע"כ דליירי בסמוך שיש לו מרחק שמעכבו מלראותו ואידך מש"ל סמוך ומרחק משתמשין כאחד, ומשני לעולם בנחל, ומ"מ הזכירו התנא דלא לימא דבעינן נראה דוקא.

(7) ב' ב' הא קמ"ל דשיעורא למיל כמחמתן לטבירי, נראה דזה מסרו חכמים לדורם דהמידה היא טורח מרובה ורכיך בקיאים במדידה וסילכו ויעמלו במלאכתם עד שיקבעו הדבר, והלכך כשהיה כבר מקום שטרחו חכמים בו וקבעו מדתו היו חכמים מוסרים להעם לסימנא דקל להבחין בכל דרך מן הדרכים אם היא ארוכה מן המסומן או קצרה, ובימי רשב"ל היתה הדרך המסומנת למיל ממגדל נוניא לטבירי כדאמר פסחים מ"ו א' ובימי ר"י היתה

הלוים שאמרה תורה גאולה עולם תהי' ללוים, וכתבו תו' דאע"ג דבעלמא דנפלה החומה לא פקע דין בתי החומה ודלאמר לעיל ל"ב ב' אע"פ שאין לו עכשו, הכא כיון דערי הלוים אינם ראויין לחומה כי סתרינהו בטלה קדושתיהו, ומ"מ קדם הסתירה הן בקדושת ע"ח, ויש לעי' הא מוקפות חומה בעי קידוש ודלאמר לעיל ל"ב ב' ורש"י שבועות ט"ז א' ד"ה וקדשום, כתב לא פירש לי במה מקדשים ערי ישראל, והטו"א מגילה י' א' פירש דקדושת ערי ארץ ישראל היה בפה מפי ב"ד ויש לעי' לפ"ז איד קדשו ערי הלוים הלא ב"ד לא קדשום כיון דלמסתרינהו קיימו, ולאו קושיא היא דמעיכרא לא ידעו איזו עירות יתנו רק אח"כ נתנו השבטים מנחלתם ע"פ הגורל כדכתיב יהושע כ"א, ומתחלה קדשו כל הכרכים.

ומסוגלגין נלמד דהא דאמר ערים הללו אין עושין אותן כרכים גדולים תרתי קאמר לא כרכים ולא גדולים דהא הכא נותנין להם עיר וצריכים למסתר החומה אלמא שאינה גדולה ומ"מ צריכים למסתר חומה.

בשעת קידוש בעינן וכמש"כ לעיל סי' קל"ט סק"ב, וא"כ אם נפלה החומה והקיפיה בימי עזרא היה צריך להקיף ואח"כ לישב, ואפי' למ"ד ק"ר קלע"ל, מש"ל דנפלה החומה קדם שקידשה יהושע, ואריך לחזור ולבנות ובעינן הוקף ולבסוף ישב.

ה) הטו"א כתב דאם ישב ולבסוף הוקף ואח"כ נתוספו בתים, הבתים הנוספים מקרי הוקף ולבסוף ישב ומישב בזה קו' תו' משור איגרי, ואמנם י"ל כיון דהחומה נבנתה להגן על הפרזית אין זו חומה ולא מהני הוספת הבתים, גם י"ל כיון דקדם כאן שם פרזית, כל הנבנה אח"כ בטל לראשונה.

וד"ז נפ"מ לדין לענין מקרא מגלה דלכו"ע בחו"ל יש לנו דין הוקף ולבסוף ישב ואין נ"מ בין יושבים ישראל ליושבי עכו"מ, ואם ישב ולבסוף הוקף ואח"כ נתוספו בתים לדעת הטו"א חשיב מוקף, ולדעת תו' נראה דלא חשיב מוקף, ואף הטו"א לא אמר אלא ברוב העיר מן הנוספים.

ערכין ל"ד א' אדמסתתרי מסתתרי אי מזדבנו ליחלטו, ר"ל דכל ללא נסתרה החומה הן בדין ערי חומה ובה אנו צריכין לזכות

סימן קנד

ב) ונראה דאחרים שהביא הריטב"א הוא הרמב"ן דין על כל דברי הרמב"ן, א. מה שכתב הרמב"ן לפרש כפר ר"ל עיר דמתרגמינן חכרים כפרנייתא, ויקרא כ"ה ל"א, ועל זה השיב הרשב"א דמתרגמינן פלחיא, ואמנם כונת רמב"ן על ת"י דמתרגם כופרניאל, ב. מש"כ הרמב"ן דקרי בירו' תקנתו שקורא ב"ד שהוא עיקר הגם השיב הרשב"א דלא שייך למקרי תקנתו דאדרבה תקנתו שיקרא ככרך דכרך חשיב טפי, ג. מש"כ רמב"ן דלשון נעשית כעיר משמע לגמרי להיות זמנה ב"ד, השיב הרשב"א דר"ל דנעשית כעיר דלפי שאין זה יב"ט מקדימה ליום הכניסה וכמש"כ לעיל. והנה יסודו של הרמב"ן לקבוע כרך שאין בו יב"ט זמנו ב"ד הוא מלשון נעשית עיר שאמרו בירו' ובזה גיר' הרמב"ם בירו' כפר שאין בו עשרה בני אדם כו', ולגי' זו אין לנו שום מקום לומר דמוקף משתנה זמנו ל"ד בשביל שאין בו יב"ט וכמש"כ הרמב"ן דמסבירא צריך לפרש מה שאמרו בגמ' נידון ככפר היינו רק לענין להקדים, וכ"כ הרמב"ן דלעת הרמב"ם דמוקף שאין בו יב"ט קורא ב"ט ויהיב ל' טעם משום גרסתו בירו', ואמנם הר"מ לא יהיב ל' גם קולת הקדמה כפי שפירשו המ"מ.

והמאירי הביא ג"כ דינו של הר"מ ככפר שאין בו י' בני אדם והסכים עמו, וא"כ דעתו דהכרח דזמנו של המוקף שאין בו יב"ט הוא ט"ו, אלא שדעתו ז"ל כהרשב"א והריטב"א דיש לו הקדמה ליום הכניסה.

והנה לענין קריאה דעת תו' והרא"ש והרמב"ם והרשב"א והריטב"א והר"ן והמאירי דמוקף שאין בו יב"ט קורא ב"ט, וכן סתם בטוש"ע וכן שתקו בזה האחרונים ז"ל ולא חששו לדעת

א) מגלה ג' ב' כרך שאין בו י' בטלנין נידון ככפר, דעת תו' דכרך המוקף חומה מימות יב"נ אע"פ שאין בו יב"ט קורין ב"ט ואין מקדימין ליום הכניסה, וכרך שאמרו כאן היינו עיר גדולה שמשמטמטין בגמ' לקרותה כרך, וזו גם דעת הרא"ש, ולפי מה שפי' המ"מ זו גם דעת הר"מ פ"א ה"ח, אבל כתב דהרמב"ן והרשב"א חולקים, ואמנם המ"מ דרכו ז"ל להכריע, ומדברי הריטב"א שהביא כאן דברי הרשב"א למדנו שיש חילוק בין הרמב"ן להרשב"א, דלעת הרשב"א דכרך מוקף שאין בו י' בטלנים יש לו קולא של הקדמה ליום הכניסה אבל עיקר זמנו ב"ט, אבל דעת הרמב"ן דעיקר זמנו ב"ד וגם יש לו קולא של יום הכניסה, וצריטב"א שם הרחיק דעת זו שאין חסרון י' בטלנין ראוי לשנות זמנה מט"ו ל"ד אלא מפני שאין י' בטלנין מאוין יש להם טורח למאור בקי ולקבץ י', ראוי להקל להן להקדים ליום הכניסה, ודעת הרמב"ן דלפי שאמרו בירושלמי כרך שאין בו י' בטלנין תקנתו קלקלתו ונדון כעיר משמע כעיר ממא שזמנו ב"ד אבל דעת הרשב"א דמה שאמרו נדון כעיר היינו כי היכי דבעיר קולת ההקדמה תלו' ב' בטלנין הכי נמי בכרך שאם אין בו עשרה בטלנין יכול להקדים ליום הכניסה והרשב"א הוכיח כן מלשון תקנתו קלקלתו דבהקדמתו ליום הכניסה טובה היא להם אבל קביעות זמנם ב"ד לא שייך למקרי תקנה שאין להם שום טובה בזה, אדרבה כבודם ב"ט כשאר כרכים, ועו"ק לפי' הרמב"ן הא דפריך בגמ' תנינא איזו היא עיר גדולה כו' דבשכמא לענין הקדמה ליום הכניסה יש לומר מסבירא שאין לחלק בין עיר לכרך אבל אין ללמוד מהמשנה לקבוע זמן הכרך ב"ד בשביל שאין בהם י' בטלנין.

הגר"א ז"ל דגרס ג"כ חו"ה לו יישב זה יעו"ש, ואמנם עדיין לא שמענו מה דין כדך שחרב ואין בו יושבים כלל לא ישראלים ולא עכו"ם, ישראל הנכנס לשם מה דינו, ואם דין חרב דין נעשה של עכו"ם נחא הא ללא מוקי הא דריב"ל כשחרב מיושביו וכמ"כ לעיל, ובמ"כ בזה"ל סי' תרפ"ח כתב בשם דבר משה דכדך ששם, הסמוך לו קורא ב"ד, והנה דין הכדך והסמוך לו הם לעולם דין אחד, ואם הכדך ששם הנכנס לתוכו קורא ב"ד הדין נותן שגם הסמוך לו קורא ב"ד, ומשמע שדעתו ז"ל דכדך ששם פקע מיני דין מוקף, אבל אין הדבר מוכרע.

ולדעת הרמב"ן דמוקף שאין בו י' בטלנין זמנו ב"ד, אי אפשר לפרש דברי הירושלמי אלא כשחזרו ונתישבו ישראל, דכ"ז שאין שם ישראלים, הרי אין שם י' בטלנין ואין לו דין מוקף, וכן פי' בהדיא הרמב"ן להירושלמי מיירי כשחזרו ישראלים ונתישבו בתוכו, והא דמצעי לי' בירושלמי היינו אם זה שנפסק בישיבת עכו"ם, בטלו דין מוקף מני' לעולם, ולא יועיל החזרת ישראל לתוכו, וכמימרא דריב"ל בגמ' דידן כדך שחרב, ופשיט לאינו מפסיק דין מוקף מני' שהרי דין מוקף לענין מקרא מגילה, הוא גם בחו"ל בישיבת עכו"ם, ואם אפשר לפרש דברי הירושלמי להגידון הוא כשחזרו ישראל ונתישבו שם, אין לנו מקור שיהא דין מוקף אף בשעה שיושביו עכו"ם, ואמנם פשטא דירו' הוא בשעה שיושביו עכו"ם וכמו שפי' הריטב"א, אלא לדעת הרמב"ן דמוקף שאין בו עשרה בטלנין אין לו דין מוקף סתמו כפירוש להגדון הוא כשחזרו ישראל אבל למאי דקיי"ל כדעת ש"פ דמוקף שאין בו עשרה בטלנין לא פקע מיני דין מוקף, פי' הירושלמי הוא כפשוטו דמצעי לי' בשעה שיושביו עכו"ם, ופשיט דדינו כמוקף, ואין לנו מי שיחלוק על דברי הריטב"א דאף הרמב"ן לא קאמר אלא משום דיושביו עכו"ם חסר התנאי די' בטלנין אבל לא משום חסרון ישיבת ישראל.

והגר"א ז"ל בביאורו מפרש ג"כ הירו' בשעה שיושביו עכו"ם, וכ' לישב דברי הרמב"ן להירושלמי איירי ברוב עכו"ם ויש שם עשרה בטלנין, ומסיק דאע"ג דלענין בתי ע"ח רוב עכו"ם מצטלין דין מוקף, לענין מקרא מגילה אין העכו"ם מצטלין, ונראה דה"ה לדין בכל העיר עכו"ם, עוד פי' הגר"א דהא דאמרו בירושלמי בו אין קורין ח"ל קורין הוא בניחותא, בו אין קורין מפני שאין בו י' בטלנין אבל הסמוך שיש בו י' בטלנין קורין ב"ד.

נמל"א לדינא כדך שחרב ונעשה של עכו"ם, הסמוך לו קורא ב"ד, כמו שמבאר בירושלמי לפי' הריטב"א והגר"א, ולא מנינו מי שחולק ע"ז.

וכן כתב בזה"ל שם בשם הבר"י דכדך ששם ונעשה של עכו"ם, ישראל הנכנס לשם קורא ב"ד ואמנם בצרכ"י לא החליט זה ודעתו שם נוטה להכנס קורא ב"ד, אבל כל דברי הברכ"י נכתבו בזמן שלא היה בידו לא הרמב"ן ולא הריטב"א, אבל כשזכינו לדבריהם אין מקום למש"כ הברכ"י.

הרמב"ן ז"ל כיון דהרשב"א והר"ן והריטב"א תלמידיו ובתראי אינהו הסכימו בזה לדעת הר"מ וס"פ.

ורבנו הגדול ז"ל בבהגר"א סי' תרפ"ח כתב דהרמב"ן והרשב"א חולקין והוא מדברי המ"מ, אבל למה שזכינו לדברי הריטב"א למדנו לאמנם הרשב"א חולק על התו' בפי' כדך הנאמר בגמ' ודעתו ז"ל דמוקף שאין בו יב"ט יש לו קולת הקדמה, אבל בעיקר זמנו אין דעתו כהרמב"ן אלא ס"ל דזמנו ב"ד.

ובמ"כ שם סק"ב ובשה"כ שם הביא דעת הרשב"א וזכעין זה בריטב"א והמאירי כדעת הרמב"ן ודלא כסתימת השו"ע, וכ"ז תמוה לדרכה דעת הרשב"א והריטב"א והמאירי כסתימת השו"ע. והר"ן כתב ג"כ כדעת הרשב"א והביא דעת הרמב"ן דלמד מהירו' דאף אם אינן מקדימין זמנן ב"ד, וסיים אע"פ שהגיר' מתחלפת ואין פירושו ברור, והלשון מגומגם וכונתו ז"ל שאין להכריע מהירו' שאין אנו בטוחין בגיר' שהרי גיר' הר"מ כפר שאין בו עשרה כו' ואפי' לפי גיר' הרמב"ן אין פירושו ברור דיש לפרש כעיר לענין הקדמה ליום הכניסה וכמו שפי' הרשב"א, והנה דעת הר"ן כהרשב"א וכ"כ הב"י.

והנה לדינא אין לנו אלא סתימת הטוש"ע דמוקף שאין בו יב"ט קוראין ב"ד אחרי שזו דעת הרמב"ם התו' והר"א ש' הרשב"א הריטב"א והר"ן והמאירי וכ"ה במדרכי, וכבר סתם כן הטוש"ע, ומה שחששו ה"א והמ"כ לדעת הרמב"ן ז"ל הוא משום שהשוו דעת הרשב"א וס"פ כהרמב"ן.

ג' ב' כדך שחרב כו' ישב אין לא ישב לא כו', נראה דלענין בתי ע"ה אם חרבו ולא נשארו ו' בתים בטל דין מוקף חומה, חזרו ונבנו חזרו לדין מוקף חומה, וכן אם חרב ונעשה של עכו"ם בטל דין מוקף וכמ"כ תו' כתובות מ"ה ב' דאפי' ברוב עכו"ם מתבטל דין מוקף חומה, חזרו וישבו שם ישראל חזר לדין מוקף, ואם הדין כן גם למקרא מגילה יש לתמוה למה לא פי' בגמ' כן הא דריב"ל, והלכך נראה דלענין מקרא מגילה אף אם חרבה ואין שם ו' בתים מ"מ קוראין ב"ד, וכן אם נעשית של עכו"ם.

ובאמת דין נעשית של עכו"ם, מבואר להדיא בירושלמי והביאורו הראשונים ז"ל לאיתא התם כדך שחרב ונעשה של עכו"ם אית חמו בו אין קורין בח"ל קורין כו', ופי' הריטב"א דמצעי לי' בנעשה הכדך כולו של עכו"ם, ישראל הנכנס לשם אם קורא ב"ד, כיון דלענין בתי ע"ה פקע מיני דין מוקף בנעשה של עכו"ם, לענין מקרא מגילה מהו, ופשיט דלענין מקרא מגילה אין הפסד בזה שיושביו עכו"ם, שהרי דין מוקף חומה לענין מקרא מגילה הוא אפי' בחו"ה לארץ, שאין שם דין בתי ע"ה ויושביו עכו"ם, ה"נ בא"י אעפ"י שיושביו עכו"ם דינו כמוקף לענין מקרא מגילה, עוד פי' הריטב"א דהאי ח"ל המוזכר בירושלמי הוא ר"ת חו"ה לו ר"ל דהסמוך ודאי קורא ב"ד שהרי נתחייב ב"ד והוא לא נשתנה ואיך יתכן שבו יקראו ב"ד ויהא טפל חמור מן העיקר וזהו כ"ע דאם הטפל אינו חמור מן העיקר דין הוא שגם חו"ה לו קורין ב"ד אבל

סימן קנה

בה, וע"כ הכונה שאין מקדימין עשיה לזכירה אבל י"ל שאין רגילין לאמרוי נפסן לפני הנותנין אלא ביום הקריאה.

ולאמור נראה דחל ט"ו בשבת דבני כרכין קורין בע"ש, מש"מ ומלא"ב בע"ש ודלא כמש"כ בק"ה, ובמלא"ה נראה דמש"מ ומלא"ב אינם מתחלקים ולכן לא הזכירו בגמ' משל"מ דזה בכלל מלא"ב, ואמנם במ"א בשם רלב"ח כ' דמש"מ בכלל משתה ושמחה ושמעתי בשם כנה"ג דמשלוח מנות בכלל מתלא"ב וכמש"כ] והא דבני כפרים המקדימין נותנין לעניים ביום הכניסה ומש"מ ב"ד הוא משום דעיקר זמנם ב"ד, אבל יום ט"ז שאינו יום הגם לא עבדין בו אלא סעודה המוזכרת בירושלמי.

ב) לענין קריאת נשים בעשרה [למקופין בחל י"ד בשבת וא"ה, נל"ל ט"ו בשבת] יס הרבה לדין להקל. א. דעת רש"י הראב"ד והר"ה והרא"ש, שאין דין עשרה לעיכובא אפי' שלא בזמנו. ב. מדברי הר"מ פ"א ה"ז מבואר דשלא בזמנו הנאמר בגמ' אינו אלא חוץ מ"ד וט"ו, אבל בני חמיסר הקוראין בארביסר איכא פרסומא טובא כיון שהוא זמן קריאה לרוב העולם, ואם זה ג"כ בכלל שלא בזמנו ובעי' לא יתכן לומר ההלכה כלשון אלו הקוראין קדם י"ד, דהרי לשון זה ממעט בני ט"ו הקוראין ב"ד, אלא ודאי האמת כן דאין בני ט"ו הקוראין ב"ד בכלל שלא בזמנו ומש"כ במ"ב בשעה"ל אות נ"ט תמוה דבגמ' איתא י"ד שחל בשבת וקוראין ב"ג דזה חשיב שלא בזמנו. ג. באר"ז מסתפק בלאו בני חיובא אי הוו בכלל עשרה [והיינו קטנים] ומשמע דנשים ודאי הוו בכלל עשרה כיון דבני חיובא נינהו ואיכא פרסומא ניסא [ולשון הרמ"א בנשים כבר כתב המ"א דאינו מדוקדק] וכ"כ הרמב"ן דאפי' רובא כבר ילאו לית לן בה, דלאו משום זכותא דעשרה הוא אלא משום פרסומא ניסא, וא"כ אין מקום לקבוע דפרסומא ניסא תנאים ולמעוטי נשים. ד. למש"כ הרמ"א דיחיד שלא שמע א"ל עשרה כיון דכבר נתפרסם בקריאת עשרה בציבור, נראה דגם שלא בזמנו הדין כן, ונפל בצירא כל הגידון.

בגליון יד אפרים כתב דהרי"ף ותו' דהביאו רא' דהלכה כרב מהא דאמר ר"י י"ט ב' בציבור מכלל דאיכא ביחיד לית להו סברת הראב"ד דאם כבר קראו בציבור איכא פרסומא ויכול יחיד לקרותה אח"כ יחידי, דא"כ אפשר לאוקמי הדין דר"י בהכי, ואפשר דלא שייך לאוקמי בהכי כיון דלא הוזכר דבר זה בהדיא בגמ', מדרך הגמ' לפרש, וסתמא משמע דר"י בא למעט יחיד הקורא בזמנה, דבר שהוזכר בהדיא בגמ' ודברי הראב"ד נלמד מהיה עובר אחורי ביהכ"נ אם כיון לכו ילא וכמו שהביא ב"י בשם הר"ן, והר"ן כתב כיון דבמקום הקריאה יס עשרה, ודעת הראב"ד דה"ה ביחיד הקורא אחריהם, ועוד נראה דלדעת הסוברין דעשרה מעבדין מוכח בגמ' דלאחר שקראו בציבור מותר ביחיד לאמרו י"ח ב' לא יאמר אקרא חזיה עם הציבור כו' משמע דחזיה הראשון לא יקרא

א) מגלה ה' א' מתנ' באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין, ברי"ף הביא הירושלמי דסעודת פורים שחל בשבת מאחרין, ואחרונים ז"ל והמ"א והק"נ הביאו קו' רלב"ח מסוגיא דלק' ל' א' בפורים שחל להיות ע"ש ר"א מקדימין פ' זכור שלא תקדים עשי' לזכירה ושמאל אמר כיון דאיכא מוקפין עשי' וזכירה כהדדי נינהו, אלמא דסעודה דמוקפין בט"ו ונראה דזכירה של פרשה זכור קבעו חכמים קדם פורים שהוא יום שאירע בו הגם במחייית המן, ויום הפורים קורין אותו חכמים עשיה שהוא יום שאנו עושין אותו זכרון על העבר, כדכתיב ט' כ"ז, להיות עושים וגו' והכונה קביעות הימים למאות, וכן מתפרש הא דאמר י"ז א' מה עשיה למפרע לא, ור"ל אין ט"ו קדם לי"ד שאי אפשר לפרש על משתה ומשלוח מנות ומלא"ב דבהן אין סדר, ופ' זכור הוא זכירה לעשות בעתיד, ואין נפקותא אם אנו נוהגין בו כל המאות שקבעו בו חכמים או לא, דמ"מ יום הפורים הוא יום המאורע ובו מאות זכרון של הגם, והרי אמרו ד' א' דשואלין ודורשין בט"ו שחל להיות בשבת, ואם אין אנו מקיימין בו קריאת המגלה וסעודה מפני שאי אפשר מ"מ לא שייך לקרוא את יום ט"ז יום המאורע אף שיש בו מאות סעודת פורים להשלמה מה שחסרנו בשבת, ומה שאמרו ב' ב' איתקיש זכירה לעשיה היינו קריאת המגילה כלפי עשיית סעודה קורין אותה זכירה, ומשתה ושמחה קורין עשיה] וברש"י ה' א' מבואר דבזמן כנה"ג היו קורין בשבת ואח"כ גזרו משום דרבה.

ואחרי שהדבר מפורש בירו' דהסעודה ביום א' ופסקוהו הראשונים ז"ל כמבואר בר"ן וסתמו בשו"ע אין מקום להרהר, ולק' מבואר מקור בגמ' דאפשר לאחר בה לאמר רב יוסף מפני שעניניהם של עניים כו'.
ד' ב' מפני שעניניהם של עניים נשאות למ"מ, פרש"י וא"א בשבת, נראה דר"ל דאי אפשר להביא מחנות לבית עני משום איסור הולאה, ונראה דמה"ט אי אפשר לקיים משלוח מנות בשבת, ואפשר דאין לקבוע מצוה זו בשבת דהוי עובדא דחול כיון דכל העם עסוקין בזה [וזכר לדבר שורה בינה י"ד ב' אבל אין סברא דמשום דיוצאין מתנות לאציונים במעות אי אפשר בשבת דשפיר יס לקיים בצער ויין, והדבר מוכרח שהרי גזרו במגלה שמה יעצירנה ואיך אפשר לקיים משלוח מנות ומלא"ב בשבת שעיקרן הבאה מבית נותן לבית מקבל ואכילת מקבל בבית נותן תחתן רק באופן מוגבל ומצומצם].

והא דאמרו מפני שעניניהם כו' משמע דלולא טעם זה היה אפשר לחלק ויקבעו קריאת המגלה בשבת ומשלוח מנות ומלא"ב ליום אחר, ונראה דהיינו לאחר המשלוח ליום א', אבל להקדים אי אפשר דהרי משמע דעת חז"ל נזכרים ונעשים דוקא זכירה קודמת לעשיה, ואפשר דעיקר טעם דעניניהם של עניים כו' היינו שאין ראוי לקרות המגלה ולא לשמחם אבל אם יקדימו ליתנם לית לן

דין עשרה אינו דוקא באחד קורא ותשעה שומעים אלא אפי' כל אחד קורא במגלה שלו, כדתנן י"ז א' היה כותבה כו' אם כיון לבו יאל, ובגמ' י"ח ב' מוקמינן לה דמנחה מגלה קמי' וקרי לה מינה, ולר"א דאפי' בזמנה בעי עשרה, ולדעת הרי"ף דעשרה מעכב, מוכח מכאן דאע"ג דקרי לעצמו מ"מ מקרי עשרה, ונראה דאע"ג דאין קוראין כולן יחד בשוה אלא אחד ממנה קריאתו ואחד מרבה במתינות אין בכך כלום כמו הכא דקרי וכותבה ואינו מכין עם הציבור מ"מ יאל אפי' לרב אסי, דלא משמע כלל דאיידי דהציבור ממתין עליו עד שיכתוב, וכן הדין נותן דגם בתפלת עשרה כל שקבעו ב"א מקרי ציבור אף שאחד מזדריז ואחד מתעכב, וכפ"כ הכא במגלה דא"ל עשרה רק משום פרסומא ניסא וכמש"כ לעיל, ואף אם היחיד מתאחר וגומר קריאתו אחר הציבור מקרי בציבור, דכן הוא בכותבה.

ג) שו"ע או"ח סי' ר"ב ס"ג גרעיני הפירות אם הם מתוקים מברך עליהם בפה"ע, כ"כ תוספות והרא"ש ברכות ל"ו ב' מדחייבין בערלה, ופירשו דמקרא לא ילפינן אלא לקליפין אבל גרעינין מסבירא דפירי הוא, ולדבריהם אין ערלה נוהג אלא בגרעינין המתוקין, והגר"א בביאורו ובשנו"א ערלה פ"ג מ"א, חלק עליהם דבירו' מבואר דגם גרעינין מרבינן מקרא.

ומיהו אכתי אין זה מכריע דין גרעינין המתוקין, די"ל דמרבינן בערלה אף גרעיני אחריו ושאר גרעינין המרים והיבשים וכמו דמרבינן קליפי אף אותן שהן עץ בעלמא, אבל גרעינין המתוקין י"ל דפירי הן, והוסיף הגר"א להוכיח דאף המתוקין לאו פירי הן, מדתנן תרומות פי"א מ"ה דגרעינין שכנסן הכהן אסורים לזר ומוקמינן בירושלמי בגרעיני אגסין וקרוטמלין אבל שאר גרעינין לא, וכן תנן עוקצין פ"ב מ"ב דאין מאטרפות ואם היו פירי למה אין מאטרפות, עכ"ל, ודבריו ז"ל תמוהים לן מאד, דאדרבה לענין תרומה גרעיני זיתים תמרים וחרובים אסורים לזרים אף שלא כנסן וכדנתיא בתוס' דתרומות ופסקה הר"מ פי"א דתרומות הי"א, ובשאר גרעינין מהני כינוס, אם לא ביבשים שאין להם מיץ, וכן לענין טו"א רוטב מאטרף, ואם נדמה ברכה לתרומה במקום דמהני כינוס א"כ כל גרעינין המתוקים בפה"ע, והאסורין בלא כינוס מיהא חשוב פירי, ואדרבה קשה על הרשב"א שכתב דכל הגרעינין מברך בפה"א, ועכ"ל ל"ל דלא חשיב פירי לענין תרומה אלא מדרבנן אבל אכתי אין הכרע בדבר וועי' לעיל סי' ל"ג, ערלה סי' ג'.

עם הציבור דרהיטא דלישנא בלשון חכמים לומר ואחזור ואקרא בציבור אחר אם היה הדין כן, דבליכא ציבור אחר לא שייך לדון בזה.

ומש"כ ב"א שם דהראב"ד ס"ל דבמקום דבעינן עשרה אף דיעבד לא יאל ביחידות, והראב"ד חידש דלאחר הציבור חשיב בציבור כדי לתרץ ההיא דר"י בכתובה בין הכתובים, אין לכל זה הכרח, ואם הראב"ד שהביא הא"ח הוא הראב"ד בעל השגות הרי דעתו ז"ל מבוארת פ"א ה"ז דאין עשרה אלא לכתחלה, וההיא דר"י באין לו עשרה, ולא מוקי לה בקורא אחר הציבור.

נראה לדעת רש"י וסיעתו דאין עשרה מעכבין לכו"ע, הא דאמר הקורא במגילה הכתובה בין הכתובין לא יאל בטל למאי דמסיק דדוקא בציבור דכיון דביחיד יאל בזה ע"כ בציבור ג"כ יאל דאפשר לחשוב את הציבור ליחיד ומה נגרע שהן עשרה, וזה בכלל ומחו לה, וכן פי' הר"ן, אלא דהר"ן פירש דאף לדעת הרי"ף דשלא בזמנו עשרה מעכבין מ"מ מגלה כתובה בין הכתובין כשרה דיעבד שאין זה חסרון גמור כחסרון עשרה וזה אינו מוכח די"ל דומחו לה אינו אלא להכשיר בזמנו אלא הר"ן דקדק דלשון ומחו לה משמע לשבר הדין שאמר, אבל שתהא כתובה בין הכתובין כשרה ביחיד ופסולה בציבור דיעבד אף שאין ציבור מעכב זה אי אפשר.

ו' ב' תוד"ה ורבי, ויש שנוהגין כו', והר"ן כתב דעושין סעודה בראשון אבל לא משל"מ דזהו בכלל מתל"ב דאינו אלא בשני, ולא דמי לבני כפרים המקדימין דנותנין מל"ב ביום הכניסה ומ"מ משל"מ בזמנן דהתם הסעודה ג"כ אינה ביום הכניסה, ור"ל דהתם אין עושין הסעודה ביום הכניסה משום די"ג אינו יום שנתו הלכך אע"ג דנותנין לעניים ביום הכניסה משום שעיניהם נשואות למ"מ, מ"מ משל"מ ביום הסעודה דכשם דסעודה ראוי לקבוע בזמנה כן משל"מ עדיף בזמנה, אבל הכא לענין אדר ראשון ושני נהי דסעודה עדינן גם בראשון, כשם שאסור בהספד ותענית, ויש מקום לומר לנהוג גם משל"מ ומל"ב שהם בכלל חיזוק שמחת הפורים, והמשנה אמרה דאין מל"ב בראשון אין לנו לחלק ולומר דמשל"מ איתא גם בראשון, אלא משל"מ ומל"ב חד מלתא היא ומשל"מ בכלל מל"ב דתנן שאינן אלא בראשון, ובני ט"ו שקוראין ב"ד ועושין סעודה ב"ז אין הכרע מדברי הר"ן לא לכאן ולא לכאן, די"ל די"ד עדיף לענין משל"מ כיון שהוא עיקר הזמן לרוב העולם ומרויחין ג"כ דריעות של משל"מ ומל"ב הם יחדו, וי"ל דחיזוק השמחה ב"ז עדיף.

סימן קנו

ס' ונ"ס כמאן דלית' דמי, ק"ק דהא מודה שמואל דמרושלין חסר להו מלות כמדתו, אלא שאינו מעכב, וא"כ הכא לענין ליציא לא חשיבא בעלת ארבע, וי"ל ודאי כמדתו אינו מתפרש אלא כמדתו ממס, ולא שייך כמאן דליתא דמי, דודאי אינה כמדתו, אבל מאן דפסל סבר דאין זה בגד כלל לכהן זה, כיון שאינו כמדתו,

זבחים י"ח ב' מרושלין שסילקו ע"י אבנט כשרין, שמעינן מכאן שאין כפלים פוסלין, והלכך אם הן רחצים ראשי לכופלן ולהדקן באבנט ואפי' בטבעת [פחות מגע"ג] שאין עושה יתור בגדים, ולא יתחוב ראשי הטבעת תוך הבגד שלא יחור.

במס"כ דאיינר דרוב הזיע מן המים ראיתי להגר"א ז"ל או"ח סי' קנ"ח ס"ה דמפרש דכל שהמים מוילאין הזיע גם זיעת האדם נהפכה לדיון משקין, וזה כהא דתניא בתוס' דר"ס פ"ב מ"ג דמ"פ שגפול לתוכן מים כ"ס נהפכו כולן לדיון מים, ועי' מס"כ מכשירין סי' ד' סק"ד ואף למאן דפליג התם הכא בזיע שהמים מהוה אותן מודה ואפשר דא"ל גם רוב מים מתחלה, ומיהו כל זיע היוצאה ע"י המים, המים אין הרוב בתחלה שהזיע יוצאה מעט מעט, ומבואר מדברי הגר"א שם דאף אם נפרשו המים מן הזיע אח"כ ונשארה הזיע לבדה כל שחל עליו שם מים פ"א לא פקע שם מים מני' לעולם, ולפיכך כל רוטב היוצא מן הבשר ע"י בישול דינו כלו כמים ואף אם נפרש המים ממנו כגון שנקרש כלו שזה ראוי שאין בו מים מ"מ אם חזר ונמס דינו כמים ואם נימא דלא בטל מני' שם משקה ע"י קרישה עי' מס"כ טב"י סי' ד' וזוהי פי' הגר"א לשון רש"י חולין ק"כ א'.

וכתוב בשם הגר"א שאמר להגאון ר' רפאל מהאמצורג ז"ל שנתאכסן אצלו שיין שרף שלנו דינו כמים לענין טיבולו במשקה ואע"ג שזיע בעלמא הוא וכדתנן פ"ב דמכשירין, וכונתו ז"ל למס"כ דכיון דיוצא מתחלה בתערובות המים אע"ג דתעשית היי"ש להפריש זיעת המים ולא נשארה רק זיעת הפירות מ"מ דינו כמים. (מכשירין סי' ב' סק"ד).

כלים פ"י מ"ד ר"ס שולי המחצין ושולי הפחתין וקרקרות הכלים ודופנותיה כו' לכאורה נראה דאע"ג דאחרתו גסטרואות לטומאה, מ"מ לכל הני לא חשיב כלי, אלא א"כ שפן שזה חשיב תיקון כלי מחדש, אבל אי אפשר לומר כן לענין הלכת כ"פ ולהציל מיד כ"ח דהא כתב הרמב"ם פי"ד הי"ב החמת והכפישה שנפחתו כמוציא רמון אע"פ שבטלו מתורת כלי הרי אלו מצילין מיד כ"ח כו' והוא מהתוספתא הובא דר"ס פ"ט מ"ח, ועוד דהרי הר"ס הביא כאן דקתני בסיפא דתוספתא שבדי כ"ח שמקבלין אפי' כל שהו ממלאין בהן כו' ותניא תו בתוספתא הובא דר"ס פ"א דידים מ"ב החמת והכפישה אע"פ שפחותין נוטלין מהן לידים, ותניא תו בתוספתא פ"א דידים שבר כ"ח שיש בהן כדי קבלת רביעית נוטלין מהן לידים למדנו מכל זה שכל שהוא כלי לענין קב"ט חשיב כלי לכל דיני התורה, וע"כ הא דקתני קרקסן שפן כו' הוא באופן דקדם שפי' לא הוי כלי לענין טומאה, וכן משמע בתוספ' דקתני לאחר ששפן מקבלין טומאה מכאן ולהבא ופליגי רבנן כיון שטהור שעה אחת, אלמא קדם שפי' טהור, וע"כ דמייירי בלא נשתייר שיעור גסטרוא דתנן פ"ב מ"ב וכ"ה בתוס' חולין נ"ה א' ובתוס' נדה מ"ט א', א"נ שיש חידודין מסרטין המעכבין את התשמיש וכדתנן כלים פ"ל מ"א א"נ שיש חידודין מכריעין את הגסטרוא על אדה שאינה מקבלת, ובכל הני צריך קרקסן ושפן וכן פי' ד"י או"ח סי' קנ"ט, ובמ"א שם סק"ג תמה על הב"י ועיקר תמיהתו הוא משום דהב"י לא כתב רק דמייירי באינה מקבלת שלא מסומכת, וזוהי הקשה דבפ"ל אי אפשר לפרש כן דקתני שהתקין לתשמיש טהורין משמע

ומאן דמכשר סבר נהי דמסולק לאו בגד הוא, אבל מרושל, כיון דאין חסרון במה שהוא לבוש, אלא שהוא מעדיף, שפיר מקרי בגד, וה"נ בליטת שפיר מקרי בת ארבע כנפות, ומ"מ אינטריך קרא לרביא בעלת חמש, דאי לא רבינהו קרא י"ל דארבע דוקא, דודאי בעלת חמש אינה בעלת ארבע בעלם, ומ"מ כיון דסבר תנא דיש בכלל חמש ארבע שמעינן ל"י דאית ל"י האי סברא דיתר כמאן דליתא וומדמחייבין בעלת חמש, ואמרינן דיש בכלל ה' ד', שמעינן דאע"ג דכנף הוא מרובע דוקא, א"ל ריבוע גמור דהא הכא בבעלת חמש ע"כ ליכא ריבוע גמור, שהלכות אינן נצבות אלא באלכסון, ואפ"ה חשיב ל"י כנף, ולא דמי לתפילין דצריך ריבוע הן ואלכסון, ומיהו מס"ל בעלת ה' כזה /במקור יש שרטוט/ ויש כאן ד' כנפות. (זבחים סי' ג' סק"א).

מכשירין פ"ב מ"א בא במים שאובין והזיע זיעתו טמאה, מלשון הר"מ משמע משום שהזיע מעורבת עם המים ול' זיעתו טמאה קשה שאין הזיע טמאה אלא המים, ואפשר לפרש דבא במים שאובים חמים והזיע מהבזל המים זיעתו טמאה שהן זיעת המים ואף אם הוא עצמו ג"כ מזיע מ"מ רוב הזיע מחמת המים, ואיירי בהזיע בשטח גופו שלא היה במים שלא היה כלו במים אלא ראשו ורובו, והא דזיעתו טמאה הכא היינו אפי' לא ניחא ל"י בזיעתו דכיון דכבר היו המים לראו הוי דין כל משקה שתחתיו לראו ונטמאו המים כיון שנטמא האדם דחוזר ומטמא המים כדיון כל הפוסל את התרומה מטמא משקה להיות תחילה וכמס"כ ר"ס מקואות פ"ג מ"ד מתוס', וכן כשנפלה הזיע על האוכלין אפי' שלא לראו מכשירין, והא דתנן נסתפג ואח"כ הזיע היינו שילא מן המים ונסתפג מן המים ומן הזיע, וה"ה בלא הזיע בעודו במים וילא ואח"כ הזיע בשטח גופו הגוב אלא אורחא דמלתא נקט, והנה לא סיים התנא בא במים מחוברים והזיע הרי הן בכ"י וכמו שחלק בסיפא במרחץ בין טמאה לטהורה דהכא תנא רישא זיעתו טמאה אפי' שלא לראו והלכך לא מתני ל"י בא במים מחוברים והזיע זיעתו בכ"י דדוקא בניהא ל"י בזיעתו הן בכ"י, אבל בלא ניחא ל"י אינן בכ"י, ואע"ג דמים שעליו הן בכ"י אף דלא ניחא ל"י בתלישתן וכמס"כ מכשירין סי' ב' סק"ג היינו דוקא במים שהי' ניחא ל"י בלילתן מעיקרא והוא תולשן בהכרח אבל הזיע מתחילה שלא לראו באה עליו, וכ"ז נראה כונת ר"ס.

שם מ"ב מרחץ טמאה זיעתו טמאה וטהורה בכ"י, הכא עיקר דינא דזיעת המים כמים וטהורה בכ"י היינו אם הן מים שאובין טהורין הן בכ"י אף אם הזיעו האוכלין שלא לראו, ואם הן טהורין מחוברים זיעתן בכ"י אם הזיעו האוכלין לראו, והר"ס פי' טהורה מי מעין זיעתו בכ"י היינו לראו, ואולי רבותא אשמעינן דאפי' במי מעין מתוקמא מתני, א"נ משום דסתם מרחץ כבר רחאו בו בני אדם ואם הן מים שאובין ע"כ כבר נטמאו משום שנטמא האדם מדיון בא ראשו ורובו במים שאובין ולפיכך פירשה הר"ס במי מעין.

שיעמדו על השולים, ועי' כלים סי' י"ח, ועי' פי"ז לכלים מ"ד נגממו במה שהן.

כ' במ"ב שם גסטרטא לריך יחוד והוא דעת רש"י ואפשר דמודה רש"י בעושה מעין מלאכה באופן דטמא בכ"מ דא"ל יחוד דהרי מה ששנינו ברפ"ד הוא לטהר מטומאת השרץ שנגע בו כבר ואי בפחות משיעור השנוי לריך יחוד א"כ נטהר מטומאתו שהי' לו כבר אלח ע"כ דאם נשאר בדלי כדי למלאות בו א"ל יחוד ואפשר דה"ה בכ"ח.

ונראה דמודים הסמ"ג והסמ"ק נוטלין בגסטרטא, ומ"מ ניקב גרע וכמס"כ תוס' שבת ל"ה ז' ד"ה ניקב, והלכך ס"ל לכל שניקב בכדי טהרתו אין נוטלין אף דרך הנקב ודבריהם מוכרחים מסוגיא דחולין לפי שיטתם דכלי שאין מחזיק רביעית היינו כל שיש בו נקב כמוציא משה מקרי אינו מחזיק, א"כ הא דאמר רבא כלי שניקב ככונס משה אין נוטלין ממנו ע"כ בהנקב למעלה מרביעית וליטול דרך הנקב דאי ליטול דרך פה כמוציא משה נמי דכל למעלה מנקב שאינו מחזיק אינו בכלל כלי לענין נטילה וא"כ מוכח דאף דמחזיק רביעית מ"מ אינו כשר מדין גסטרטאות ואף די' לדחוק בכלי גדול שאין די בשי"ר רביעית בכ"ח ובשאר כלים דלא נתבאר שיעורן.

לדעת הטור דלעולם נוטלין דרך הנקב מדין גסטרטא, ואין נוטלין דרך פיו, יש לומר דדוקא אי למעלה לאו כלי הוא לענין טומאה, אבל במיוחד לאוכלין, דאין נקב ככ"מ מטהר, ונשתייר רביעית מן הנקב ולמטה נוטלין דרך פיו אע"ג דנקב למטה מרביעית ודאי פסול מדין אין מחזיק רביעית אבל למעלה מרביעית דשפיר הוי כלי המחזיק וגם שם כלי על כלו, מיהו נראה דכיון דמה שלמעלה לאו כלי הוא לענין נטילה אין נוטלין דרך פיו ואם הכלי יותר מסאה ומיוחד לאוכלין והנקב למעלה מרביעית י"ל דפסול דכיון דלענין נטילה למעלה לאו כלי הוא וא"כ להכשיר מדין גסטרטא ויותר מסאה לא סגי בשיעור גסטרטא רביעית אבל לדעת הסמ"ג מבואר דכשר, דהא כמוציא משה למעלה מרביעית נוטלין דרך הנקב, אף שאין הכשר מדין גסטרטא לדעת הסמ"ג, ויש לפרש בזה לשון הטור במה שדן במיוחד לזיתים.

נראה דבכל מקום דשרי דרך נקב ופסול דרך פיו היינו דוקא למלא מים מן הנקב ולמעלה אבל כשהמים עד הנקב ומענה דרך פיו אם אין הרבה למעלה מן הנקב דהמים באין בכח ראשון מן הכלי על ידיו כשר דלא גרע דופן הכלי מאריתא דללאי דאי מקרב לגבי דוולא כשר כדאמר חולין ק"ז א' ובה מיושב קו' המ"ב בבה"ל ד"ה והוא, אמנם ל"מ כן בל' הפוסקים ונר' דכל שהמים נעצרין בכלי ואם יעמיד הכלי יסובו המים לא מקרי עדיין יציאה, ונמצא ליציאת המים הוא מחלק השבור משא"כ בשופך מן הכלי באריתא וכן מסתבר. [א"ה, עי' לעיל סי' כ"א ס"ק ח']

במס"כ תוס' שבת ל"ה ז' דניקב גרע מנשבר ואין טמא משום גסטרטא, יש לעי' מהא דתניא בתוספ' הובא בר"ש פ"ט לכלים מ"ח

דהן מקבלין ואפ"ה בעינן שפן דוקא, עוד הק' דכמו שפירשו בפ"ל דשולי היינו בית קיבול מאחוריו, כן יש לפרש בתוספתא ידידים, והלכך בעינן שפן דוקא משום שאינו עשוי לקבלה, אבל אין זה מספיק דהא בתוספ' לכלים תניא קרקרותיהן ודופנותיהן ולמש"כ עיקר דברי הב"י מכוונן ובזהגר"א שם תמך בקושית המ"א אבל אין כוננו רק שפי' ב"י דחוק ובפ"ל אי אפשר לפרש כן, דהתם שפן דוקא משום שהחודוין מסרטין, והכא לא משמע לי להגר"א לפרש כן דלא נאמר אלא בכלי זכוכית, והנה עדיין לא זכינו להכרעת הגר"א בדיון זה דבריש דבריו ז"ל הביא כל הגי' ברייתות השנויות להכשיר גסטרטאות לנטילה, וכדעת סה"ת והרא"ש והטור, ואחרי כן שהביא דעת הסמ"ג דבניקב בכ"מ פסול אף מן הנקב הביא האי תוספ' דשולי כלי עץ כו' דמסייעה לדעת הסמ"ג, והנה לא באר הגר"א אם באמת הוא פלוגתא דתנאי ומי ששנה זו לא שנה זו ואחרי שדברי הגר"א סתומין אין בידינו מדעת הגר"א בזה, והגר"א בביאורו לתוספ' ידים כתב דשולי המחזין היינו בשפתו חד ומסרט, ולכך בעינן שפן, ובאמת אחרי שבתוספ' לכלים הובא בר"ש פ"י מ"ד ובתוספ' ידידים תנאי כלי זכוכית בהדי כלי עץ וכלי ערס דבעינן קרקסין וכבר פירשו המפרשים בפ"ל בכלי זכוכית משום שמחזקין את הידים, ולמוד סתום מן המפורש דהיינו טעם כולו, ואי אפשר לומר כלל דפליגי תנאי בזה דהא בהאי תוספ' גופה תנאי בסיפא דשבר כ"ח נוטלין לידים, וכן בכלים תנאי בסיפא שברי כ"ח כו' ממלאין בהן, וע"כ רישא במחוסר סיפה וקרקס וסיפא באין מחוסרין וזהו דתנן בפ"ד לכלים מ"ג היו זה חדודים כו' ולא נטהר כל הגסטרטא בשבילן ז"ל בחלקים שאינם מסרטין ול"ע].

ולפ"ז נראה להלכה כדעת הב"י דכל גסטרטא כשרה לנטילה, ומיהו דוקא ביש בזה כשיעור דתנן בפ"ב מ"ב מלוג ועד סאה רביעית כו' [ויש לעי' אם בזמנינו ג"כ משתמשין בהי גסטרטאות] ובמ"ב כתב בס"ק י"ב לחלק בין שולים לדפנות, והכשיר בשולים ופסל בדפנות, ותמוה מאד, דאם באנו לדקדק ולפסול מהא דתנן בפ"א ידידים ובתוספ' שם דשולי הכלים לריך קרקסין, א"כ גם שולים נמי, ואם נסמך אהא דתניא שבר כ"ח נוטלין ממנה גם דפנות נמי, ולא חלקו חכמים בזה רק ר"י מחלק בזה ברפ"ד לכלים ועיקר שהחמיר בזה משום דעת הגר"א ולמש"כ לא מצאנו הכרעת הגר"א בזה, ומיהו למעשה יש לדקדק אם משתמשין בגסטרטאות אלא דאפשר דכל אלו הדינים תלוי לפי המקום והזמן וקרוי הדבר דבזמנינו משתמשין בשולים ולא בדפנות ואפשר דאף יחוד לא מהני].

ועיקר שיעור גסטרטאות לא נאמרו אלא בכ"ח אבל בכ"מ תנן רפ"ד לכלים דשיעור גסטרטאותיהן שיהיו עשויין מעין מלאכתן ממש ונראה דאין בהן דין גסטרטאות בדפנות ואף בשולים לריך שיעור יותר גדול ובכלי עץ אפשר נמי להיות בהו שיעור אחד ולריך

לקבל את החמין כגון טמאין וכ"ס שאר כלים שאין סדקן מוסיף כל כך כמו בזכוכית כגון מתכת ועץ. (כלים סי' כ"ב).

לסי' קס"ו סעי' ו'. ואל"ה, עי' במה שהועתק לקמן לסי' קס"ח. מנחות נ"ד א' ת"ס בשר זקנה שהי' בו כשיעור ולמק' כו' וטהור מכאן ולהבא כו' תימא אדמותיב מברייתא ליתביב ממחני' דטהרות דמייחא לקמן כבינה אוכלין כו' טהורין ואין חייבין עליהן משום פיגול נותר וחלב, וי"ל משום דמההיא מחני' פריך במסקנא שבקי' למסקנא וכן דרך הגמרא א"כ האי ברייתא עדיפא דחני' בשר זקנה וקאי לפרש מחני' דתנן משתערינן לכמות שהן.

שם אלא חמר רבה כו' וכל היכא דמעיקרא לא הוי בי' והשתא הוי בי' מדרבנן, נראה להוכרח רבה לומר כן ולא ניחא לי' דפליגי בזה ולרב כמו שהן מדאורייתא כמו שהי' סובר מעיקרא, דמשנתנו לא מתפרשת לפ"ז לשמואל דאמר לכמות שהן דבשלמא בשר עגל שנתפח שפיר י"ל לכמות שהן אלא בשר זקנה שנתמעך איך אפשר למחני' לכמות שהן, הלא זה לכו"ע טהור, ולפיכך פ"י רבה דמשנתנו בלמק' וחזר ותפח וסבר רב כמות שהן ושמואל סבר לכמות שהן ומדאפלגו בנדחה וחזר, מוכח דלא הוי בו כשיעור מעיקרא ותפח כו"ע מודים דאינו אלא מדרבנן.

שם תיובתא למ"ד יס' דיהוי באיסורין תיובתא, תימא וכי לא ידע שמואל מחני' ואפשר דר"ס ב"ר תנא הוא ופליגי ושמואל ור"ל כותי' ס"ל, ומדמסיק בתיובתא משמע דלא פליגי רב ושמואל בקבלה מרביתיהם בגירסת המשנה דעוקצין דא"כ לא שייך תיובתא אלא מתניית פליגי, אלא רב ושמואל בסברא פליגי והנה למאי דמסיק בתיובתא אפשר דמהדרין מהא דרבה, וספיר י"ל דשמואל ס"ל לכמות שהן מה"ת דהי' בו כשיעור מעיקרא כיון דבלא"ה קשיא מחני' וומיהו א"כ לומר כן דא"כ סבר רב כמו שהן מה"ת בתפח אף בלא הי' בו כשיעור מעיקרא ובמחני' דטהרות משמע דוקא בנדחה וחזר לכשיעור אבל דחוי מעיקרא לא מהני לי' תפח.

והנה קיי"ל במסקנא להלכה דאי הוי בו כשיעור ולמק' כמות שהן משערינן והלכך כזית של כל איסורים שבתורה שצמק אין חייבין עליו, ואם הוא טבל מעשרין עליו לפי מדה, וכן כבינה אוכלין שצמק אינו מטמא, ואם לא הי' בו כשיעור מעיקרא ותפח נמי אין חייבין עליו, וכן לענין מעשר משתער לכמות שהן, ולענין טו"א טמא מכאן ולהבא מדרבנן ותאנים ונעשו למוקים משתערינן לכמות שהן לענין מעשר, ונראה דה"ה לענין איסורים כגון ערלה כזית שנטמק משתער לכמות שהן ומשום דיכול לשלקן ולהחזירן לכמות שהן ואריך פירוש הלא כל המצמקין חוזרין ונתפחין במים, וא"ל דכלן אינן חוזרין לכמות שהן אלא פנים חדשות באין.

ואם הי' בו כשיעור מעיקרא ולמק' וחזר ונתפח חוזר לכמות שהי' בראשונה מה"ת בין לענין איסורין בין לענין מעשר בין לענין טו"א וכ"ז מבואר בר"מ פ"ד מה' אה"ט הי"ג, ובפ"ד מה' טו"א הלכה ה' ו', חתיכת נבילה שבה ב' זיתים ותפחה ויש בה ג' זיתים, וחתך שלש ממנה טהור, כיון דכזית זה לא הי' בו כזית מעיקרא בלא

החמת והכפיפה שנפתחו במוציא רמון כו' מצילין באוהל השרץ, ופירש הרמב"ם בפ"ד הי"ב דפחת למעלה איירי, וע"כ משום גסטרט הוא וומיהו הר"ס שם פירשה בע"ל ותינא תו הוצא בר"ס פי"ז מי"ב דר"א מלמטה אבל מן הצד הרי אלו טמאים מפני שהן מקבלים מן הנקב ולמטה ותו תניא הוצא בר"ס פ"ל מ"ג תמחוי וקערה שניקבו מלמעלה טמאין מלמטה טהורין, ואולי כונתם בגסטרט שצריך להטות על צדה ובה כשהיא שלימה אינה ראוי' לתשמיש זה וכן משמע בסוף דבריהם שם ולפ"ז נראה דבנשאר מן הנקב ולמטה שיעור גסטרט לא נטהר כלל מטומאתה ומודה רש"י דא"ל יחוד, וא"כ ניקב כמוציא רימון היינו שלא נשאר שיעור גסטרט מן הנקב ולמטה וכן מוכח בדבריהם שם שכתבו דלכך לא אמר ו' מדות, דלא מיירי אלא כשיכול להשתמש כדרכו, ומבואר דניקב כרמון מיירי דאין יכול להשתמש כדרכו דא"כ אכתי מש"ל ו' מדות, וומיהו עיקר דבריהם ל"ע דרבא לא חשיב אלא הכלים החלוקין בשיעוריהן אבל גסטרט שיחדה היא כלי אף לקדש בה מי חטאת, שהרי היא כלי שלימה ורבא לא איירי אלא במשמש נקוב ואפ"ה חשיב כלי, וא"כ לא שייך למחשב ו' מדות, ואולי זהו כונת דבריהם דרבא לא איירי אלא במשמש על הנקב אבל טומאת הגסטרט אינה אלא במשמש על השלם, והנה לפי המבואר דכל שנשאר מן הנקב ולמטה שיעור גסטרט טמא ה"ה לכל מילי חשיב כלי, וא"כ דעת הסמ"ג והסמ"ק ל"ע אח"כ ראייתי שבכר הקשה כן האגודה הביאו הט"ז סי' קנ"ט.

שבת ל"ה ב' ניקב ככונס משקה טהור מלקדש בו כו' מבואר דאפי' במיוחד לאוכלין דעדיין כלי הוא לענין טומאה מ"מ לקדש מי חטאת אינו כלי, וטעמא דכלי לענין מי חטאת דעינין ראוי למים, שיהי' חזי למילתי' ומבואר דבמוציא משקה מקרי חזי למילתי' וכ"ה בהדיא נדה מ"ט א', ומכאן ראוי לדעת הטור סי' קנ"ט דניקב במוציא משקה נוטלין ממנו לידים ואין סברא כלל להחמיר בנט"י יותר ממי חטאת.

במ"א סי' קנ"ט סק"ג כ' דניקב אף שנשאר מן הנקב ולמטה רביעית פסול לקדש בו מי חטאת כדאיתא ס"פ המצניע ע"ס ברש"י עכ"ל, ולא ידענא כונתו ז"ל היכן הוזכר ד"ז ונראה כונתו דאמר שם ניקב בשורש קטן כו' ופרש"י לרבנן, ולמטה מרביעית מודה ר"ס כדאמר לעיל שם, אמנם למש"כ שם דר"ס לא מודה רק דניקב בכדי טהרתו למטה מרביעית אבל לא בשורש קטן לאו ראוי' היא ועי' מש"כ ידים סי' ד' סק"ד ראוי' לזה מפ"ה דפרה מ"ז.

במש"כ המ"ב בבה"ל ד"ה כיון לענין נסדק, ל"ע דאין כאן ספק כלל דאם מקבלת כבתחלה כשרה וכדתנן כלים פ"ד מ"ב חבית שנתרועעה כו' וכש"כ במטלטלת כבתחלה וכן בפ"ד מ"א כ"מ כו' ופי' ר"ס בנתרועעו, ואם אינן מטלטלין במלואן, לא נאמר לן שיעור כל כלי וכלי, אבל כל שהכלי משמשת כבתחלה ודאי הוא כלי עדיין, וכהא דתניא בכ"ז בר"ס פ"ל מ"ג נסדקו אם יכולין

דכל המנחות נלושות בפועל וכוללן בשמן ואח"כ קומאן התם עיקר מאותן כך אבל במנחת חוטא כיון דקומא נאמר בחריבה והוא קמץ עיסה הו"ל קמץ חסר ויתר, מיהו קשה הלל לא נאמר דין קומץ לשם מדה שרצון התורה בכך וכך סלת והוא נמדד בקמץ אלא רצון התורה שיקמוץ ואין נפקותא כמה יכנס בקומא ואם יארע נס שיכנס יותר בקומא אכתי הוא קומץ ואמאי מפסל משום לכמות שהן משערינן ואי הוי חסרון בקומץ דהוי שינוי בעבודה בשביל שיש שינוי במדת הקמץ א"כ לא יועיל כמות שהן משערינן לאכשורי לאכתי נשתנה ע"כ מדת הקומץ, ולכאורה יש לפרש דאי כמות שהן משערינן פסול דבשעת קמיא לא הוי עשרון דהוי חסר או יתר, אבל אי לכמות שהן משערינן כשר, והא דמסיק דמ"ס חריבה משמן ומ"ס חריבה מכל דבר היינו לכיון דחריבה רק משמן ניתן רשות לגבלה במים והוי כשאר מנחות שגלושות בפועל, והלכך אע"ג דכמות שהן משערינן כשר, ומ"ס חריבה מכל דבר ואע"ג דמשום זה לא מפסל אלא שצטל מורה דהא לקמן נ"ט ב' מריד קרא למפסל בנתן עלי' שמן ולא פסלינן מחריבה הכא מפסל משום שהיא חסירה או יתירה וולפ"ז ז"ל דבשמן ליכא עירוב בנתן עלי' ולא עירב ומיהו קשה הא אי אפשר ללא מיערב פורתא וכדאמר התם פוסל אני בשמן שא"א ללוקטו ול"ע ולפרש"י ז"ל דפסלינן משום חריבה, ומיהו הכא אין הגדון למפסל דיעבד, דהא דאמר מגבלה במים והיא כשרה היינו לכתחלה דאי אסור לכתחלה אכתי היא הקשה לקמיא כשנעשית כמלותה והנה לפרש"י לא מצי למימר דכו"ע לכמות שהן דא"כ מ"ט דמאן דמכשיר, אבל למאי דכתבנו לפרש הוי מצי למימר דכו"ע לכמות שהן ומאן דפסל משום חריבה ולכתחלה מיהא אסור.

והנה לפרש"י אף אי חריבה משמן מ"מ אי לכמות שהן פסול וא"כ למאי דקיי"ל דבנתמעט משערינן כמות שהן ובנתפח משערינן לכמות שהן מה"ת, א"כ במנחת חוטא כשנגבלה במים צריך ליזהר שתהא צלילתה עבה דבצלילתה רכה פסול ולמש"כ לפרש אין נפקותא דבכל ענין כשר ול"ע.

עירובין פ"ג א' ת"ר ראשית עריסותיכם כדי עריסותיכם כו'. הנה יש לפת ד' זמנים, חטים מדתן מלומקת, נטחנו נתרבו, נלושו פעמים נתרבו פעמים נתמעטו, נאפו פעמים נתרבו פעמים נתמעטו, והנה הכריע הרשב"א [הובא בב"י אור"ח סי' תנ"ו] דשיעור חלה נאמר בקמח ואין נפקותא בשינוי המדה בשאר הזמנים ואם כי לא נתפרש מנ"ל לחז"ל הכי מ"מ הדין דין אמת ועי' בתשובת הרא"ש כלל ב' דין י"ד ט"ו, ובתשובת הרשב"א תס"א תס"ה ואינו ענין לכמות שהן או כמות שהן כיון דדינן בשיעור הקמח וכמו במנחות דשיעורין בסלת.

ושיעור חלה הוא במדת עומר עשירית איפה, ונמסר לנו מדתה מפי הקבלה ע"פ מדידת האצבעות כדאמר פסחים ק"ט א', וע"פ מדידת ביצים כדאמר עירובין פ"ג א' ומדדו אחרונים ז"ל ומלאו כי מדידת האצבעות ומדידת הביצים לא השתאו אללנו ושיעור הביצים

תפחה חצי זית נבילה שגלממק וחזר ותפח חוזר לכמות שהי' ואם יאטרף עמו עוד חצי זית יטמא ולענין שאם נגע בשניהם בב"א דקיי"ל חולין קכ"ד ב' יש נוגע וחוזר ונוגע] כביצה אוכלין שגלממק וחזר ותפחה חוזרת לקבל טומאה כשיעור שלם לטמא אחרים, ואין חילוק בין נטמא האכל כשהי' בו כביצה ללא נטמא עד אחר שגלממק וחזר, וכן פחות מכביצה שנתפח טהור מה"ת אף שנגע בו השרץ עכשיו ומדרבנן מטמא אחרים אף שנגע בו השרץ בעודו פחות מכביצה וכמש"כ המל"מ פ"ד מטו"א ה"א מהתוס' דתורמסין ומה שדחה דאיידי בגלממק וחזר לא נראה אלא כיון דפחות מכביצה טמא כשנתפח ויש בו כביצה מטמא אחרים.

ונראה דפת משתער מה"ת כמדת החטים ומה שנתרבה בטחינה ואפי' דינו כנתפח, ואין טמא אלא מדרבנן והא דתנן פ"ב דעוקצין מ"ח פת ספוגנית משתערת בכמות שהיא היינו מדרבנן וק"ק ללא פריך במנחות נ"ד א' מפת ספוגנית, ולאוכוחי דטמא מדרבנן.

הר"מ בפ"ד מטו"א ה"ט העתיק המשנה בשר העגל שנתפח כו' משתערינן כמות שהי', וקשה דלמאי דמסיק דבשר העגל שנתפח אינו אלא מדרבנן ע"כ מתני' בגלממק וחזר ונתפח וכדפרש"י מנחות נ"ד ב' ד"ה כי פליגי ואע"ג דהר"מ מעתיק לפעמים משנה ופירושה סמך על מפרשי המשנה מ"מ הכל לפי מדת החכמה שלא להכביד על התלמידים אבל הכא אדרבה הו"ל לפרש כמו שפירשו בגמ' ולא להעתיק דין שאינו אמת שאין בשר העגל שנתפח משתער כמות שהיא מן הדין ואי מדרבנן קאמר לא שנה דין המשנה דדין המשנה מה"ת ואפשר דהר"מ מפרש דלמסקנא לרב מתפרש כמות שהן מדרבנן והוי דומיא דפת ספוגנית דרישא ואפשר עוד דלמאי דמסיק רבה רב ושמואל בעלמא פליגי ולא בפירוש משנתנו.

מנחות נ"ד א' תוד"ה ת"ש, תימא מאי קושיא הא פלוגתא היא במתני' כו' וי"ל ללא דמי דהתם טעמא דר"מ משום דעשרון סלת אמר רחמנא כו' ור"י סבר דעשרון סלת קרינן ב', ר"ל דבמדת המנחה ודאי השיעור עשרון נאמר בסלת ואע"ג שצלילתו עבה ונתמעט או צלילתו רכה ונתרבה לא איכפת לן ללא בעינן רק שהי' כאן סלת עשרון ואין נ"מ בין הקדיש הסלת להקדיש עיסה או הקדיש חלות ווכההיא דתנן פסחים ל"ה א' דאופין חלות תודה בחולין ומוכרין אותן למקריב תודה] לעולם בעינן שהי' בהן שיעור הסלת שאמרה תורה ולא שייך כאן בתר מעיקרא אזלינן או בתר השתא וניחא טעמא דר"מ ור"י נמי מודה שאם הביא עיסה שיש בה יותר או פחות מדת הסלת פסול אלא הכא בשאור כיון שהוא אורך המנחה לא חשיב כעיסה אלא כסלת לחה והוא בכלל סלת שאמרה תורה זה נראה כונת דבריהם ואפשר דר"י סבר דמדקדקין שהיא השאור כמדת הסלת ובעין דאמרינן נ"ג ב' ולשקול פורתא מני' כו'.

שם דכו"ע כמות שהן משערינן ובהא קמיפלגי דמר סבר מאי חריבה כו' רש"י פי' דאי לכמות שהן פסול משום קומץ דהוי חסר או יתר אבל אי כמות שהן משערינן הו"ל קומץ מעליא, ואע"ג

עוקצין פ"ב מ"ח בשר העגל שנתפח כו' משתערין כמות שהן כחצו הר"ש והרא"ש דפלוגתא היא במנחות אי כמות שהן אי לכמות שהן ותימא ללא הביאו מסקנא דנתמעט לכו"ע כמות שהן וכדתנן בהדיא פ"ג לטהרות מ"ד ובנתפח לכו"ע מדרבנן ולא נחלקו אלא ביש דיחוי וגם זה הוכרע ממתני' לטהרות לאין דיחוי ועי' לעיל.

שבת ל"א א' בעי רבא הוציא חצי גרוגרת לזריעה ותפחה כו', אם דין שבת כשאר מילי קיי"ל מנחות נ"ד א' דתפח משתערין לכמות שהן מה"ת, וכבר הקשו כן חו' ס' וי"ל דאיידי בלמק מעיקרא ואחר כך תפח, ומיהו אי אפשר לומר דאיידי בגרוגרת ממס וכשתפח למאי דהוי מעיקרא הוכפל החצי גרוגרת לשיעור גרוגרת דהא אמר מנחות נ"ה א' דגרוגרות משתערין לכמות שהן הואיל ויכול לשלקן וע"כ באכל דעלמא קאי, ועוד י"ל דלענין שבת לעולם בחר השתא אזלינן בין בנתפח ובין בנתמעט [אף ביכול לשלקן ולהחזירן לכמות שהן] דחשיבות השיעור בעיני האדם לפי גדלו עכשיו.

ס' בגמ' יש דיחוי לענין שבת כו' דוקא בלמק בין עקירה להנחה אבל אי הוציאו לבתר דתפח ודאי אין דיחוי ול' הגמ' דמשמע דמבעיא ל' אין דין שבת כשאר איסורין דמסקינן מנחות נ"ד ב' לאין דיחוי, או שבת שאני, לאו דוקא, אלא בדין הוצאה שנדחה באמצע מלאכתו קרי' ל' לענין שבת. (עוקצין סי' ג' מסק"ד ואילך).

דמאי פ"א מ"ד דמאי כו' מזכרין עליו ומזמנין עליו, פי' הר"ש ומזכרין עליו בהמ"ז דטעונה כוס, נראה ללא יתכן לפרש מזכרין עליו בתחלה דודאי לא שייך לבדך בתחילה על אכילת איסור דאף אחר שצריך מצוה שלא יאכל ואין כאן פת לפניו כלל ואיך יודה לפניו ית' על שנתן לו פת איסור, ולא נחלקו בטור סי' קצ"ו אלא בזהמ"ז דהשתא שכבר אכל הוא ש, ורואה לבדך על מה שכבר נהנה, ואי איירי בעני פשיטא שהרי אוכל בהיתר ועוד סתם מזכרין עליו משמע בכל אדם, ולפיכך פר"ש דמזכרין בהמ"ז על כוס של דמאי ומשום מיגו דאי בעי מפקיר נכסי ואף שהמזכר עשיר, ולענין טעימה יכול ליתן לאחד מן המסובין אם הוא עני, ומזמנין עליו היינו שמזכרין עליו בהמ"ז וגם אומרים עליו ברכת הזימון שהעשיר שאכל דמאי מטרף לזימון ואע"ג דבאכל טבל לכו"ע אין מזמנין עליו הכא דיעבד לא גזרו חכמים כמו שלא גזרו על העני לכתחלה, והיינו דאמר ברכות מ"ז א' מיגו דאי בעי מפקיר נכסי.

עוד פרש"י דמזכרין עליו ר"ל ברכת המוציא ואיירי בעני ואשמעינן דמוציא את העשיר אף שהעשיר לא מצי אכיל מדעני, וכן מזמנין עליו ר"ל שהעני מוציא את העשיר בזהמ"ז, ואיירי נמי בעני, ולפ"ז מתני' דהבא אינו זה דתנן ברכות מ"ה א' דהתם בעשיר שאכל באיסור כדמוכח ס' מ"ז א', מיהו י"ל דמזמנין עליו היינו כהיא דברכות ואינו דומיא דמזכרין עליו. ועיקר פירוש זה

פלגא משיעור האכזריות, וע"כ אין ביצה בינונית שלנו ביצה הבינונית שבימי חז"ל ומשום שנתקטנו הביצים או משום שבאופקים החמים הביצים גדולים או שאין שלנו בינונים מפני שיש הרבה גלילות שביניהם גדולים ומשערין בבינונית לפי ערך הגדולים והקטנים שבכל הארץ עי' באחרונים ז"ל] והלכך השיעור באכזריות עיקר וביצה שלנו הוא חצי ביצה בינונית, אמנם מש"כ הח"ס או"ח סי' קכ"ז דהביצים לא נתקטנו אלא שהיו קטנים גם בימי חז"ל ומה שאמרו לענין שיעור חלה מ"ג ביצים היינו אם הי' הקמח מתעבה על עובי ביצה הי' שיעורו מ"ג ביצים אבל כשהקמח על מהותו שיעורו כמדת פ"ו ביצים והולך ומתמי' על כל הראשונים והאחרונים ז"ל שכתבו מ"ג ביצים בפשוטו ודוחה אותם ומגי' אותם, אין כל הדברים האלו ראוי להכתב כלל וכלל הלא בהדיא מבואר עירובין פ"ג א' דחצי פרס ב' ביצים ופרס ד' ביצים והכבר משלש לקב ח' ביצים והקב כ"ד ביצים והיינו ביצים שלהם אלמא שהקב המשוער ע"פ האכזריות הי' מחזיק כ"ד ביצים וכן מודיא דקונדים הי' סאה לפורית ממס ומאז בו רבי רי"ז ביצים ולדברי הח"ס הי' לה להחזיק תל"ד ביצים ומה שתמה על מדידת המ"ג ביצים ע"י המים שכתבו ראשונים והחליט הדבר לטעות ישתקע הדבר שלא נאמר מעולם שיהי' קמח אזור בתוכו אכל כשיעור אכל האזור במ"ג ביצים [דאז הי' צריך לשער בקמח מעובה כעובי הגסם של הביצה] וכן לא נאמר שיעור קמח האזור בתוכו אכל כשיעור אוכל האזורים מים הנפלים ממ"ג ביצים [דאז הי' סגי בקמח פחות ממדת המים] אלא אמרה תורה זה העומר הוא מדה לקמח שיעור חלה ואילו הי' העומר בידינו היינו מודדים בו, וע"י הפלת המים במ"ג הביצים אנו מוצאים את העומר האבוד ממנו ואחרי שמתאונה אנו מודדים בו וכל הנאמר בפוסקים בזה הוא בפשוטו ואין כאן לא טעות ח"ו ולא תמי' אלא פשוט ואמת וברוחא שהביא ס' יש ט"ס קל שכתוב ברישא מ"ח ו"ל מ"ד ונתחלף הד' בח', ובסיפא נתחלף המ' בכ' ו"ל מ"ד, ולפיכך אין שום סניף להקל בדברי הח"ס בשיעור כזית דמצוה ולא בשיעור אחריו.

ולענין שיעור עירוב דתנן עירובין פ"ב ב' נראה דבפת משערין ואם נחוסף מדתו אחר אפיתו משערין בו והוא בכלל הא דתנן פ"ב דעוקצין מ"ח פת ספוגנית משתערת כמו שהיא והיינו לכל דיני תורה וכן לענין בהמ"ז בכזית או בד' ביצים לענין דאורייתא ואם נימא דבשל עולם משערין ולא בדילי' עי' מ"ב ס"ם קפ"ד וסי' קס"ח ס"ו בזה"ל ס' משערין בפת וכן אם בלילתו עבה ונתמעט משתער כמו שהוא [ומיהו לענין שביעה ודאי בלילתו עבה סגי בפתות וכן לענין עירוב אפשר דסגי בשיעור של אפי' בינונית] ואם נימא דלענין עירוב בקמח משערין, ל"ל דהא דמסקינן דחצי חצי לטו"א עיקר שיעורי' נקט אבל יש נפקותא בבילתו עבה ונתמעט דאינו מטמא טו"א ובכתובות ס"ד ב' תנן דנותן לה חטין ואפשר דחטין ופת קריבין להיות שוין.

ימצאו להן אוכלין, והנה תנן במסלת יניחנו במקום המונע שלא יאבדום ביד אכל אינו חייב לבקש להן אוכלין, ומיהו יותר מכשיעור אסור לסלת אף אם יש להן אוכלין דמ"מ מיקרי בשעה זו כעין הפסד אם לא בשנת רעבון.

ולמדנו מזה גם דין שביעית שאין בהן כלל מנחה באכילתן אלא איסור הפסד דאין איסור להניחן שירקבו מעצמן וואם יש עניים שאפשר לפרנסן בהם חייב מדין דקדקא וכלאמר בירו' שביעית פ"ז ה"א והדא קניבתא דירקא מסקין לי' לאיגרא והיא יבשה מן גרמה ומשמע דקניבתא דבעה"ב קיימינן דקיי"ל בתרומה שאסורים לזרים ובשביעית נמי עדיין אוכל אדם הוא קדם שיבש ומ"מ מסקין לי' לאיגרא ומשמע דזה מותר לכתחילה דהא פריך מהא דתניא אין מוכרין אוכלי אדם ליקח אוכלי בהמה אע"ג דזדיעבד אם קנה קדשי דדין דמי שביעית ומשמע דלא ניחא לי' לאוקומי בעביד באיסור ומשמע דקניבתא דירקא הוא בהיתר, ונראה דהא דמסקין לאיגרא לא מקרי מפסיד בידים דאם לא ייבשו וירקבו והיבש מעלה להו ומ"מ שמעינן שאין חייב לאוכלן או לבקש להן אוכלים וויש לעי' למה לא מוקי בקניבא דירקא שז' חנוני שנפסל מיד מאכילת אדם].

והא דכ' הר"מ פ"ה ה"ג ואינו מטפל לאכול תבשיל שנפסד כו' ר"ל שנפסד מאכילת אדם ופקע קדושתו וכמס"כ רבנו פ"ג מה' מע"ש ה"א אכל לעולם אינו חייב לאכול פירות שביעית וכלכל שלא יפסידו וולשון לא יטפל משום שאכילת הנפסד הוא טיפול ואמר שאין ענין אכילת שביעית בטיפול זה שאם הי' זה בכלל ראוי לאכילה הי' חייב עדיין בשמירתו וגם דמ"ס אין חיוב לאכול ואף להרמב"ן ז"ל בהשגותיו שמנה אכילת מ"ס מ"ע מ"מ לא עבר בעשה אם לא אכלו אלא חיסר מנחה וגם יש בו עון של בזיון קדשים ואם נפסדו קלת והוא מפונק נראה דאינו חייב לאכול כמו קניבת ירק.

מסקנא דמלתא דקולף בפירות ומקנב בירק כל מה שרואה ומניחין בכלי עד שירקבו ויפסלו מאכילת בהמה ואפשר דנפסל מאכילת אדם סגי כל שאינו מיוחדין לבהמה.

וכל זה בקליפין הראוין לאדם או שיש בהן אוכל אכל קליפין שאינן ראוין לאדם אם אינן עומדין לבהמה מותר להשליכן ואם מיוחדין לבהמה אסור לאכלן אכל מותר להניחן עד שירקבו, וגם בזה יש להסתפק אי אזלינן בחר מנהג המקום או כפי תשמיש הגאות ואין לנו תלמוד בכל הקליפין, ותנן פ"ז מ"ג קליפי רמון כו' יש להן שביעית ושאר כל הקליפין לא למדנו תורת כל אחד ואחד, ובר"מ פ"ה מה"כ ה"ח כ' עד שיקיים דבר שכמוהו מקיימין רוב העם באותו מקום משמע שמתנהג לפי המקום והזמן.

ובמ"ב סי' ר"ב בשעה"ל אות מ"א כתב בשם הברכ"י דהיום אין נוטעין אדעתא דקדש, מבואר דעתו ז"ל דהא דאמר בגמרא ברכות ל"ו א' כלף נטעי אינטי אדעתא דקדש אינו הכרעה על עיקר טבעו וטבע בני אדם שינהוג דין זה לעולם אלא הכרעה

ז"ע דמזכרין עליו היינו על הדמאי ולא הזכר כלשון זה שמזכר לאחרים.

וכ' עוד הר"ש דהא דמ"ס מוטל לפניו לאמר אינו מזכר ואינו מזמן היינו להוציא אחרים, ומשמע כונת רבנו דבאמת חייב לבדוק המוציא ובהמ"ז אלא לענין להוציא דבעי היסבה וקביעות אין זה שמתו מוטל לפניו מיקבע בסעודתו, אבל לריד טעם מ"ס מק"ס דהוא פטור, ועוד למה אם בירך אין עונין אחריו אמן, והר"ש הוכיח מזה שאריך לבדוק, ואינו מובן. ומה שהק' הר"ש מאי האי דקתני אין מזכרין עליו פי' הר"ש דאשמעינן דאף לאלת בשמיעה פטור משום טרדא דמנחה או משום כבודו ש"מ. (דמאי סימן ד' סקט"ז).

נראה דמותר לקלוף פירות שביעית אף צפירי שאפשר לאכול עם הקליפה כמו תפוחים וכיו"ב וכלאמר בירו' בתרומה פ"א דתרומות ה"ד ומקנב בירק כל שהוא רואה ונראה דה"ה שביעית וכמס"כ הר"מ פ"ה ה"ב ג' דדין שביעית בתרומה מיהו הקליפה שקלף קדוש עדיין בקדושת שביעית שהרי יש בה אוכל וכמס"כ הר"מ פ"א דתרומות ה"י וואף בלא אוכל פעמים שהקליפה אוכל כמס"כ הר"מ שם ומניח הקליפה בכלי עד שיתעפף ויפסל מאכילת אדם ואז מותר להשליכה ואם עדיין ראוי לבהמה נראה שאם רוב בני אדם מיוחדין אותן לבהמה עדיין קדשי בק"ש ואם רוב בני אדם אין מיוחדין אותן לבהמה פקעה קדושתה וכמו דאמר רוב עמים להסקה אף שראוין לבישול ולהתחמם בהם, וכמס"כ תוס' ב"ק ק"א ב' ומיהו יש לעיין אי תלוי במקום שהן נמצאין אי אזלינן בחר רובא דעלמא, או הדבר מסור לחכמים כפי התשמיש הגאות להם ואפשר שהתשמיש הגאות הוא ליתנן לבהמה ועדיין קדשי.

יר' תרומות פ"א ה"ד ר"א בשם ר"י כך היא שיעורא כו', נראה דאין מנחה אכילת תרומה חובה אלא כשכהן אוכלה בטהרה ובגדולה קיים מנחה ועיקר המנחה הוא קיום הל"ת שבה כי באכלה כהן נראה בזה קבלת מנחתו ית' שאסר בה אכילת זר ובאכלו בטהרה קבלת איסור טומאה אבל אין מנחה בעצם אכילה שהרי הר"מ לא מנחה בזמני המנחות והרמב"ן בהשגותיו חשב איסור טומאה לעשה אבל לא עשה האכילה ויותר הי' נראה שיש מנחה באכילתה מדמזכר עליה אלא שאין מנחתה חובה וכמס"כ הר"מ פ"א מה' ביכורים ה"ב שמזכרין על כל אכילות המקודשות, וכ"ה בהדיא בר"מ פט"ו מה"ת הכ"ב, ובגמ' פסחים ע"ב ב' קרי לה עבודה אלא שאם אינו אוכלה ומניחה לרקוב הוא נוהג בזיון בקודש וכמס"כ הר"מ פ"ב מה"ת ה"י שאם מניחה לחיה ולבהמה הוי חילול השם והלכך כשנוהג סלסול לאכול סולת נקי' אין זה חילול שמותר לו לאכול מה שערב לו ביותר והלכך אסור לו לסלת יותר מהשיעור קב לסאה שזה נקרא מפסיד את השאר שאין דרך לסלת ביותר והא דאמרו כאן בשנת שובע כאן בשנת רעבון אפשר דבשנת רעבון מותר לסלת ביותר דלא מקרי מפסיד דגם המורסין

ומיהו נשיב הכדים בידים וכבו צכח ראשון ודלי חייב ואפסר
 דאפי' צכח שני חייב כיון דצמעשוי התחילו מיד המים לצבא על
 האש ואע"ג דלענין שחיטה ורביחה אמרו חולין ט"ז א' דכח שני
 לא חשיב כח אדם אין לדמות מלאכת שבת להן שהרי פורש ממורה
 חייב לענין שבת ואפי' נאוד לאחר כמה שעות ולענין רביחה כה"ג
 פטור וכן לענין שחיטה לא חשיב כח אדם, ולפ"ז אם היתה מחייל
 מפסקת בין האש והקדירה וסילק המחילה כדי שיתבשל הקדירה
 חשיב מבשל, אף שהחום שבשל כמאכל בן דרוסאי ה' כח שני, וכן
 אם סילק מחילה שהיתה בין הגינה והמים ובאו המים והשקו את
 הגינה חייב אפי' באו המים צכח שני, אע"ג דבפקע האש את

ומ"מ מקדים תמיד למוסף דאל"כ לא היו אומרים בתפלה שיקדים מנחה, וכבר כ' בהגה"מ ספ"ג מה' תפלה שדן לפני מורו מהר"מ ולא הודה לדברי הר"י וכ' דמלא בתשובות טובים מן הראשונים כדברי מהר"מ וכן הר"מ פסק דמנחה קודמת, אלא שכתב דיש מי שמורה שאין עושין כן בליבוב שלא יטעה היחיד. (מנחות סי' ל"ג ס"ק י"א).

מכתב

שלו' רב. בתו' מבואר דיש ג' מדרגות, ניעור במקומו, וטלטול מן האד, וטלטול גמור למקום אחר, גם במשנה קמ"ב ב', שנה דין טלטול למקום אחר לבבא בפני עצמה, ומבואר שזה חמור מניעור, והיתירא ידי' שנוי בשוכה, והנה בהניח ע"מ ליטול בשבת היתירא דניעור שמענו, ובטלטול מן האד פליגי תנאי, וקיי"ל דמותר, ובמדרגה החמורה מטלטול מן האד, דהיינו טלטול למקום אחר [כמבואר בתו' קכ"ג א'] לרבנן דאסרי טלטול מן האד, כש"כ דאסרי בזה, אבל לראב"ת דמתיר טלטול מן האד לא שמענו אם מתיר גם טלטול למקום אחר, ובכגון זה אמרינן ע"כ ל"פ ראב"ת אלא בטלטול מה"כ, אבל טלטול למקום אחר לא, גם לשון התו' מתפרש כן דבקושיה הזכירו דשוכה טלטול גמור מותר, ולא סיימו דבמניח ע"מ ליטול בשבת נמי פליגי אלא הדבר רהיטא דבזה טלטול גמור לכו"ע אסור ונחלקו בטלטול מה"כ ואין לומר דמאן [ד]מתיר במניח ע"מ ליטול בשבת חשיב לו כשוכה ממס, שהרי לרבנן ג"כ חשיב לי' כשוכה לענין ניעור, ומ"מ מחמירין בטלטול מה"כ וספיר י"ל כן לראב"ת שאע"פ שמתיר טלטול מה"כ אוסר בט"ג.

שלו' רב. כנראה לא הגיעך מכתבי על דברי התו' קכ"ג א', אולי אני זכור הדברים, והוא דהגבהה לצורך ניעור ובזמן שעומדת בין החציות שאי אפשר להטות החצית בלי הגבהה היא בכלל ניעור, אבל כשאפשר לו להטותה אלא שהאזן תפול על החציות ותשברן, אז מקרי הטלטול טלטול גמור, וכן כשאינו מנער כאן מפני שרריך למקום זה לשימוש, ומטלטלו למקום אחר זהו טלטול גמור, והנה התנא שקבע פלוגתא ראב"ת ורבנן בטלטול מן האד שהיא מדה הבינונית בין ניעור ובין טלטול גמור, למדנו דרבנן מודים בניעור, ואלא אמרו חכמים במדה גדושה דכל שהניח להיות בשבת יהי' דינו כמניח גמור ויהא אסור גם הניעור, כן נקטו התו' בפשיטות ובלי ראייה, אלא כיון דהתנא שנה פלוגתא בטלטול מן האד וגם בזה ראב"ת מתיר, אין לנו לומר דרבנן פליגי עלי' גם בניעור, ואין לנו לחלוק את השווין ומכאן דטלטול גמור היינו להוליך המוקצה למקום אחר שלא להפריע השימוש ממקום זה, לא פליג ראב"ת ארבנן ואין לנו לחלוק השווין וכללל הוא בלימוד התורה המסורה לן בתלמודא של מסורת רבותינו, וראב"ת מודה בטלטול גמור, והדין נותן דכיון דמחמירין משום שאין לאדם להכין מע"ש צורך טלטול המוקצה, יס' להחמיר יותר בטלטול גמור,

שלו'. אחדשה"ט, חנסה להזכיר הכתוב במכתבים שעברו, מה שפי' הרשב"א מיחס ע"ג המיחס, ר"ל ששתי הקדירות היו טמונות מע"ש, ובשבת נותן קדירה ע"ג קדירה, ואע"ג דבע"ש קדירה ע"ג קדירה מקרי הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל, מ"מ בשבת דכל הטמנה אסורה, זה שנותן קדירה ע"ג קדירה מקרי מעין הטמנה בשבת, כיון שהוא מחדש הוספת הבל ע"י השתתפותם של ב' הקדירות.

סי' רס"א אין מעשרין, עי' במה שהועתק לק' לסי' של"ט. כתב הרמ"ש דלעת רי"ף משום עת לעשות ור"ל דשיער הרי"ף בדורו דמותר משום עת לעשות וכ"כ המרדכי וכן פסקו אחרונים ז"ל יו"ד סי' רפ"ג ונראה לאס' לא אפשר למכתב בכתב סופר אלא בדפוס שוב אין חילוק בין ספר שלם למגלה דכיון דדפוס לא היו כח אדם אלא היו ככתבו קוף לא היו ספר ולא ניתן לקרות בו, וכן אם לא אפשר על הקלף או אי אפשר בדיו, והלכך לדידן דהכל נעשה ע"י דפוס והוא שלא מכה אדם ושלל בדיו ולא על הקלף והסופרים נתמעטו ודאי הוא לא אפשר, ונראה דאין נפקותא לדידן בין ספר שלם למגלה כיון שאינו על הקלף ולא בדיו ולא ע"י סופר, ועוד דלא מקרי שלם אלא בנקראים בגלילה ראשה של יריעה אחרונה בלד סופה של ראשונה אבל מדביק ראשי היריעות אף אם כתב על הקלף בדיו ותפר בגידין כל ראשי היריעות כקונטרס פסול ואין זה ספר, ולפיכך כשאין נביא כתוב כדינו ומפטיירין בליבוב בקונטרס אין נפקותא בין קונטרס של תנ"ך שלם או אפטרותא שבחומש. (ידים סי' ח' ס"ק י"ב).

ברכות כ"ח א' מתפלל מנחה ואח"כ מתפלל מוסף, ולכאורה פלוגתא גם בקרבנות וכמס' מנחות סי' ל"ג סק"ז, ויש לעי' הא תמיד קרב בח' ומחאה בין בחול בין בשבת כדתנן פסחים נ"ח א' ולמה לא יקדים מוסף כיון דבלא"ה אין מקריב עכשיו את התדיר וי"ל דמ"מ אין להקדים את שאינו תדיר, מיהו יס' לעי' במוספי ר"ח וחוה"מ דמקריבין נדרים ונדבות קדם תמיד והדין נותן דמוספין קודמין לנו"נ משום דבאין בשביל קדושת היום, ונו"נ לא מקרי תדיר אלא מאי כדאמר זכאים ל"א א', ועוד דהא איכא שלמים דעולה קדמה להו ואפי' ביו"ט איכא שלמי חגיגה וא"כ דין הוא להקדים מוסף שהרי אי אפשר להקדים תמיד לנו"נ שהרי נו"נ מזה עוברת שאי אפשר להקריבן אחר תמיד וכיון דמקדים נו"נ דין הוא דמקדימין מוספין לנו"נ וכדאמר ז' ב' בחטה"ע ועולה ומעשר עיילא בה עולת בהמה בחטה"ע ואגבהתה ממעשר וה"נ עיילא נו"נ במוספין ואגבהתה מתמיד, ואפשר דלא דמי כל כך, ואף את"ל דבאיכא נו"נ מקדימין למוסף מ"מ י"ל דבתפלה שהיא כנגד מוסף לא שייך כאן למיעל נו"נ והדין נותן דמנחה קודמת כמו דתמיד קדם היכי דליכא נדרים ונדבות.

מיהו יס' לעי' במס' כ' תו' ברכות כ"ח א' ד"ה הלכה בשם הר"י דאם אינו מתפלל עכשיו מנחה מותר להקדים מוסף, הלא בקרבן מוסף ותמיד לעולם אינו מקריב עכשיו תמיד אלא בשמונה ומחאה

שהוא מטלטל לפעמים דרך רחוקה ואין ניכר כלל שמטלטל בזהיר.

מכתב

יסוד הדברים שיקול הדעה, ויש חילוק בין פועל האורה ע"י פעולה בלתי ממשית, כמו מחמם ברזל באש, ובין מחבר ב' פרקים וע"י זה נעשה כלי, ואנו נכנסין לדיון של רפוי ותקוע שאמרו רז"ל, וזה אין אנו בטוחים למיקרי רפוי בזמן שההרכבה שאנו עושין יש בה ב' תופעות, א. חיבור נפרדים לגוף אחד, ב. הבאת מעבר לזרם החשמל, ואחרי שחיבור הפרקים הוא בונה בתקיעה, יש כאן בחיבור חוט החשמל בונה, וטענת רפוי אינה מוסיפה כאן משום יצירת הזרם שהוא ענין תקוע וקיים, וביחד מיקרי בונה וכמנורה של פרקים שתקע פרקיה, ויעוי' בספר בפנים.

טענת עשוי לסגור ולנעול, אינה אלא דלת וכיסוי, שהפתיחה והנעילה יחד מטביעים את אורת הכלי, אבל כאן החיבור הוא הכלי המשמש, וההפסקה היא ביטול התשמיש וסבירה הכלי, ואם אדם יתפור בגד ע"מ לנתק את התפירות תיכף ולחזור ולתפור ולנתק, לא יתבטל בשביל זה שם מלאכה, וכאן ג"כ ההפסקה משמשת לחשך תשלומי החשמל וכיו"ב, ואינו ענין לפתיחת דלת וכיסוי ויעוין בספר בפנים.

התחלת בישול ודאי אסור, אבל אין שם בישול על קדירה של מתכת כיון שבזמן שהיא מלאה לעולם לא תרכך על האש, לא חייל עלה שם בישול, דבישול במתכת אין לך בו אלא חידוש, בזמן שהמתכת על האש כדרך הניתכין, אבל לא בזמן שהוא לבוש שריון ואינו מתירא מן האש.

אחדסה"ט וס"ת באהבה, יקרתם הגיעני, הענין תלוי בשיקול הדעה, חימום ברזל, אינו מחדש טבע חדש בברזל, אלא החם שוכן לפי שעה בתוך הברזל, והברזל מתמיד לגרשו, אבל חיבור חוט החשמל מעורר את כח החשמלי המוטבע בחוט עצמו והוא מההרכבה המזגית שבשרש יצירתו, ושימוש זה תדירי, וההעמדה על מתכונתה ע"י החיבור, שנעשה החוט המופסק גוף אחד עם מכונת החשמל חוששים בו משום בונה, א. משום הרכב הפרקים זה עם זה ולא מהני כאן היתר רפוי, כיון דזרם החשמלי מחדרם שהוא בבהינת תקע, ב. דחיקון החוט עצמו ממות לחיים הוי בונה.

היתר של עראי, אינו במלאכה, כמו שהתופר ע"מ לקרוע חוטי התפירה, ולחזור ולתפור, ולחזור ולקרוע, לא מקרי שימוש אלא עושה מלאכה, ולכן קנה של סיידן ומטה של טרסיים אסור לתקוע, דכיון דתקיעה אורתה מלאכה לא מהני מה שאינה לזמן מרובה, ולא דמי לדלת וכיסוי כלים שכל עיקרן להתחלפות מסתימה לפתיחה ומפתיחה לסתימה, אבל שימוש החשמל הוא בחיבור, וההפסק הוא משום חשכון תשלומין וכיו"ב דבר אדדי.

התחלת חימום ברזל ודאי אסור אבל קדירה מלאה שאין האור שולטת בה להתיכה אין שם מלאכה עלה.

ואכפול שלו' דו"ס וס"ת אי"ש

רב שלומים, אחדסה"ט וס"ת באהבה רבה, דברייכם היקרים הגיעני, לשמחת לב, כד"ת שנאמר בהם משמחי לב.

ואמנם הגידון שלנו עליו אינו לענין ענש הדין, שחיבור החוטים ע"י הכפתור, הוא שילוב פרקים, ואילו היה הפסק בלאחד החוטים, ולקח פתיל ברזל וחיברו בשבת חייב חטאת, וכל הגידון משום שהכפתור רפוי, ועומד לפתוח ולנעול, וזה יש מקום לומר שאם עושה כן בשעה שהחשמל בשימוש וחיבורו כבר נעשה קבלת הזרם, זה בנין חשוב והוי כתקע את הפרקים, וכמו שכתוב במכתבי הקדום, ולזה א"ל להכנס בצורת החשמל בחוט, ואפשר לאין בונה אלא בהרכבת גשמים של ממש, והלכך אין בחימום ברזל ולא בהכנסת זרם משום בונה, וכאן בסיבוב הכפתור יש בו משום העמדת מנורה בתקע, ואמנם, יש עוד מקום לומר לגם חוט החשמל שנעשה ע"י שימוש כח הקבלה שלו, שבגמי אין בו כח זה, והברזל יש בו כח הקבלה, וכל זמן שאינו מחובר אין לאדם חפץ והגהה בכח האלור בו, וכשמחברו נעשה בידו של אדם כלי שימוש, ואין נפקותא אם הברזל פועל או קרקע עולם, שענין המלאכות הוא נידון לפי טבעת בני אדם בשימוש, והרי בחיבורו החוט בכשרון הטבעי, הועמד לשירותו של האדם, וחשיב תיקון מנא, וכח הקבלה הוא טבעו ותמיד, הוא ענש מעצמו ושמה בו ואינו מגרשו לעולם, ולא עוד אלא שהחוט נותן חלקו בזרם, ואפשר שכל הקבלה הוא דוקא ע"י זרם שלו המשותף, ודוקא בחוט החשמלי, שאין כל הגשמים ראויים לכך, אבל קבלת חום כל הגשמים שבזעולם מקבלים חום, ואף הגשרפין כשהן בקדירה, ובכלל דעת בני אדם מכרעת במלאכה, ושימוש פשוט לאו מנא הוא וכל הגשמים הקרירות והחום הם ענש התיאור שלהם, לאם הם באויר הקר הם מוסיפים להתקרר, ואם הם תחת השמש יתחממו, ומהם שנעשים יד סולדת, אבל דבר הנעשה ע"י הרכבת בני אדם בחכמה ובכשרון זהו ענין בנין שהיה במשכן וחשיבא מלאכה.

ודוקא אם מכונת החשמל מסתובבת עכשיו בלי צעל בחירה והוי סיבוב החשמל כטבע העולם כרוח מזוי, אבל אם האדם מסבב אין כאן בונה מאד החיבור דמעשה צעל בחירה חשיב נולד, ועדיין אין החיבור פועל כלום, וכן אין להמסבב דין בונה על החיבור, שהרי לא חיבר.

ואחתום שלו' דו"ס"ת, באה"ר אי"ש

יו"ד סי' ז"ח ס"ב רובו היתר אסור, ודעת הרמב"ם והרמב"ן והר"ן והריטב"א לטכ"ע דרבנן וכ"ד רש"י ומ"מ אם נתערב ממנו של איסור ויש כזית בכא"פ לכ"ע אסור מה"ת ונראה דמרב היוצא מן הבשר הוי כממשו של איסור כיון דליר הבשר אסור מה"ת כמש"כ הראשונים בסוגיא דחולין ז"ט, ולפיכך טריפה שבשלו במים ונתפטמו המים מאיר ושומן של הטריפה אם יש כזית בכא"פ אסור מה"ת, ולפיכך מותר לשחוט בשבת לחולה ואין מאכילין אותו נבלה אף אם אינו אוכל רק המרק אם יש כזית בכא"פ מן

דהא אה"נ דהוא מחובר אף לענין טו"א, והא דלא מוקי לה ביבש האילן דקתני יבש בל' רבים והא דלא קתני באמת בצרייתא יבש האילן דזה פשיטא ואשמעין דאף ביבשו פירי הוי כמחבר לענין שבת.

ולעת הר"מ קשה ש' שם בה"ד אילן שיבש ובו פירות הו' כחלושין ובה"ה כ' תאנה שזמקה באציה מטמאה טו"א והנה אם דעת הר"מ דיבש האילן עדיף דהוי יבש עוקציהן א"כ לא הוי לי' להזכירו כמו שלא נזכר ד"ז בגמ' ואם יבש האילן רבותא טפי כיון שהעוקצין והפירות לא יבשו, א"כ אין לד"ז באמת מקור בגמ', ונראה דהר"מ גרס בצרייתא חולין שם יבש הרי הן כמחברים והיינו יבש האילן ומבואר לפ"ז דחד דינא הוא אי יבשו הפירות או האילן ולעולם הפירות כחלושין לענין טו"א ומחברים לענין שבת, וה"ה ביבשו שניהם והא דפריך בגמ' שם אי דיבשו הן ועוקציהן פשיטא היינו לענין טו"א פשיטא ודלא כפרש"י דאף לענין שבת הן כחלושין, ויותר נראה לחלק דעוקצי ירקות שמתבישין הן נפרכין בקל ולא חשיב חיבור כלל וזוהי ניחא הא דעשבים יבשים שם דחשיבי כחלושין.

ולפ"ז נראה דיש ט"ס בל' הר"מ פ"ח מה' שבת ה"ד ש' תאנים שיבשו באציהן וכן אילן שיבשו פירותיו זו החולש מהן בשבת חייב אע"פ שהן כעקורין לענין [טומאה], עכ"ל, והנה קשה מאי וכן אילן דקאמר וכי תאנה אינה באילן ואין כאן ב' דברים כלל ועוד למה לא הזכיר דין יבש האילן שהזכיר בפ"ב מטו"א ואי סבר דזוהי אף לענין שבת פטור דהוי יבש עוקציהן הו"ל לפרש כמו שפירשה לענין טו"א, ואם הוא חייב לענין שבת וכמו שפירשנו לעיל דגרסינן יבש והיינו האילן ואפ"ה מסקינן דלענין טו"א הרי הן כחלושין, א"כ נתפרש בגמ' דחייב לענין שבת, והו"ל לרבינו להזכירו אבל ט"ס יש כאן וז"ל וכן אילן שיבש ופירותיו זו וניתק הוי"ו ממקומו ונתקרב לתיבת שיבש וכן בל' הראב"ד בה' טו"א אירע זה המאורע וז"ל שיבש ובו פירות וכמס"כ מל"מ שם החולש מהן כו' וכן נראה מל' המ"מ ש' שדין אילן מוזכר ג"כ בחולין שם ולהאמור דברי המ"א סי' של"ז סעי' י"ב מכוונים והאחרונים ז"ל כתבו בשם הא"ר דיבש האילן מודה הר"מ דהוא חלוש לענין שבת וזה לא יתכן וכמס"נ ועוד אדמפלגי בצרייתא חולין קכ"ז ב' בין נפשא ליבשו ליפלוג בדידי' יבש האילן הרי הן כחלושין יבשו הפירות הרי הן כמחברים.

אח"כ ראיתי במ"ב כ' בשם הג"א כמס"כ, ובה"ל שם כ' דעת רש"י ותו' והרשב"א דבין יבשו עוקציהן ובין יבש האילן הוי חלוש לענין שבת, ולמס"כ המ"א לחלק בין ירק לאילן אין רא' מדברי רשב"א שבת ק"ג ב' דהתם בקש, וכן מס"כ לדעת תו' דיבש האילן הוי כחלוש למס"כ לעיל אדרבה דעת תו' כהראב"ד דיבש האילן ולא הפירות ועוקציהן הוי כמחבר, ומה שנסתפק בנטל מעט מן התאנה ולא קצץ העוקץ להאמור לעיל הדבר מוכח בסוגיא דחייב ונראה דאף לדעת הר"מ דיבש האילן הפירות כחלושין מ"מ לענין

הציר והשומן ולא שייך לסמוך ע"ד המקילין בטכ"ע ולהחמיר לענין שבת אלא בליכא כזית בכא"פ וכ"ז באיכא נבילה מוכנה אבל אם נריך ליתן לנכרי לנחור אין לבקש נכרי אלא עושה ישראל בעצמו, ואף בליכא כזית בכא"פ ואיכא נבילה מוכנה אין הדין מוכרע ונראה דהשוחט לחולה לא הפסיד. (יו"ד סי' ט"ז סק"ה). לא"ח סי' סנ"א ס"ה אנדרוגיטוס כו' ויואל דופן כו' אין מילתן דוחה שבת, כעת יולא דופן מאי מאור וקורין אותו קייז"ר שני"ט, ויש להזהיר את המוהלים שלא ימולו אותם בשבת.

לסימן של"ו

חולין קכ"ז ב' ה"ד אי דיבשו הן ועוקציהן פשיטא, פרש"י דגם לענין שבת חשיב כחלוש, ושמעין דהא דאמר שזמקה באציהן החולש מהן בשבת חייב היינו כשהעוקצין לחין ונראה דאף בלא קצר העוקץ חייב דאם איתא דבמסיר הפירי מעל העוקץ אינו חייב, א"כ פשיטא דמטמא טו"א דהא האוכל חשיב כחלוש אף לענין שבת אלא ודאי כל שהעוקץ לח חשיבא התאנה הממוקה כמחברת לענין שבת, אבל העוקץ שיבש הוי הפירי כחלוש לענין שבת והנה בעירובין ק' ב' אמרינן דבעשבים יבשים ליכא משום קולר דשרינן לילך ע"ג עשבים יבשים בשבת אף לר"י דאמר שא"מ אסור, וטעמא דבעשבים שיבשו הוי יבש עוקציהן, והא דאמר שם דבאילן יבש נתרי פירי נתרי קינסי פרש"י שם דגזרינן תלישת יבש אטו תלישת לח, וקשה הלא איירינן בעולה באילן ולא בחולש אלא שגזרו חכמים שמה יתלוש ואפשר דביבש ודאי נתרי, ובתו' ד"ה והאידנא, משמע דגזרינן משום לח כמו דגזרינן בימה"ג משום מראית העין.

וכתב הראב"ד פ"ב מטו"א דדוקא ביבשו או אטו הפירות אבל יבש האילן ולא הפירות פירותיו כמחברים, ונראה הטעם דפירות שיבשו לעולם אין חוזרין לזמוח וכן יבשו העוקצין אינן חוזרין אבל יבש האילן אפשר לחזור כדכתיב [ואיוב י"ד] ימות בארץ גזעו מריח מים יפריח וגו' אע"ג דאמר עירובין ק' ב' דיבש היינו אין גזעו מחליף, היינו שאין לאפקוי בידוע טבעו ליבש ולחזור, אבל גם כל יבש אפשר לחזור א"נ הפירות שיבשו עומדות לינטל וחשיב כחלוש אבל אין האילן עומד ליעקר וחשיב עדיין מחובר, ולדעת הראב"ד הא דאמר עירובין שם נתרי פירי נתרי קינסי היינו משום דאיירי באילן יבש ולא בפירות יבשין מיהו מדברי הראב"ד שם נראה דלא מלא סתירה בגמ' לדעת הר"מ, לכן נראה דבגמ' פריך אף בפירות יבשין וכמס"כ רש"י ותוס', מיהו התוס' שבת ק"ג ב' ד"ה במחבר, כתבו דהא דאמר נתרי פירי באילן יבש היינו ביבשו הן בלא עוקציהן, ואין כונתם ביבשו הפירות בלא עוקציהן דהא באילן יבש איירי בעירובין, ומבואר מדבריהם דלעת הראב"ד דיבש האילן אכתי הפירות כמחברים.

והא דתניא חולין קכ"ז ב' אילן שנפשא כו' יבשו הרי הן כמחברים היינו יבשו הפירות ולכך פריך התם מה תלושין כו' אף מחברים לכל דבריהם אבל אי מפרשין לה אילן לא פריך מידי

בשבת וזה מותר בדמאי אף לדבר שאינו ברשותו, ואף ביה"ש אצל
לא בודאי.

כשמפריש תרומה ומעשר ע"י ברירה, יכול להפריש מ"ש בין ע"י
ברירה ובין ע"י יחוד בצפונ, ואין זה מקדים ב' לא' כיון דחייב
למפרע, אבל כשמפריש בתנאי אינו רשאי ליחד את מ"ש דהו"ל
מקדים ב' לא', מיהו בדמאי דרשאי להקדים יכול ליחד מ"ש.

התקנה הראשונה לא יתכן בדבר לח, דכיון דמתחיל לשותת הוא
מדומע אפילו אם יאמר התרומה בפי הכוס, וכלתניא בתוספ'
והוצא בדגרי"א יו"ד סי' קכ"ד ס"ק כ"ו קרא שם בשולי החזית
לא ישתה מפיה כו', ומיהו דוקא כשהוא שותה מתדמע אבל כל זמן
שלא נענעו אינו מתדמע וכדמוכח ע"ז נ"ט ב' דאמר כל דלהדי
ברזא חמרלא אסור כו' ופי' תו' למכרו לנכרי, ואי מחזקין לי'
למתערב בכל שעה א"כ עבר כל היין להדי ברזא, אלא ודאי כל
זמן שהיין שוקע על מקומו אינו מתערב, והלכך כשנטל שיעור
תרומה ותרומ"ע בכלי יכול ליחד שאר המעשר בכוס בשוליו או
בפיו ולא אמרינן שכבר נתבטל המעשר ברוב והו"ל טבל דרבנן
ואין מפרישין מטבל דאורייתא אדרבנן דכל שהיין שוקט ואמר בפיו
אין כאן תערובות והכי מוכח במתני' ודמאיין פ"ז מ"ב דלומר שאר
מעשר סמוך לו ולא אמרינן שמתבטל בכוס תיכף כשנעשה מעשר.
ותקנה השני' נמי ליכא לדין דא"כ דלאורייתא, רק תקנה
השלישית, מיהו בדמאי איכא גם תקנה השני' ע"י ברירה ולעולם
מה שנסתייר בכוס מתברר שהוא תרומ"ע ואין כאן מדומע, וכן
שאר מעשר עושה סמוך לו ונעשה למפרע היין הסמוך לתרומ"ע
כפי שהוא עתיד להתברר, מיהו יש לעי' הא התרומ"ע ששולי
הכוס הוא בשעה שהכוס מלא מעורב בכל הכוס וא"כ המעשר
הסמוך לו נמי מעורב בכל הכוס וליבטל, ותרומ"ע אינו בטל כיון
שסופו להתברר ע"י ברירה, ונמצא דתורם מן החיוב על הפטור,
ונראה לזכיר לעשות הסמוך לו לשויר הכוס בשעה שעושה המעשר
אף שהשויר הזה אינו אותו השויר שהיה תרומ"ע, וכן מתנ' פ"ז
מ"ב נמי מתפרש הסמוך לו לשויר הכוס, ולא למה שעתידי
להתברר לתרומ"ע.

בשנו"א [פ"ז דמאיין] כתוב דבכוס לא שייך צפונ ואינו מובן למה
ובצהגרי"א בירו' כתב לענין מזיגת הכוס דר"ל דהכל מעורב ואין
יעשר ואמר דיעשה בשולי הכוס, ור"ל דכלא אין כאן פירוין
ופרדין ולכן כריך ע"י ברירה במה שישיר בכוס וכמש"כ דמאי סי'
ט' [סקי"א] והא דנקט פיו משום דעשה בשוליו תרומ"ע וסמוך לו
מעשר, אין כל צפונ ראוי למע"ש שיפגע במע"ר ותרומ"ע,
ובל"ה נאות למנקט פיו כשהתחיל בשוליו, והא דאמר פ"ה ה"ב
עד כדון יבש כו' נראה משום דביבש א"ל להפריד קדם הפרשה רק
לסמן, וכלא כריך ליטול בכוס קדם קריאת שם, וגם יש מקום
לומר דלח אי אפשר משום שלא יהי' אפשר להפרישו כלל עירוב
לכך מפרש לי' בגמרא שגם כלל כן.

שחיתה והכשר זרעים חשיב מחובר אף את"ל לתלוש ולבסוף חברו
כתלוש כדאמר חולין ט"ז דדוקא האוכלין חשיבי כתלוש או לענין
קולר בשבת לא חשיב קולר אבל מחובר לקרקע מקרי.

ע"ז מ"ו א' ומאילן יבש, מכאן ראי' למש"כ לעיל דאילן יבש
מקרי מחובר גמור ולא הוי כעמוד שנעלם בקרקע דדינו כתלוש
ולבסוף חברו, דא"כ דינו כתלוש לענין עכו"מ והו"ל כאבני הר
שנדלדלו. (עוקצין סי' ג' סק"א ב' ג', וע"ז סי' ו' ס"ק כ"ו).

הגרע"א סי' קנ"ט כתב דקנין שיחול בשבת או שיקיים התנאי
בשבת הוי שבות, ולפ"ז הא דלגין [עירובין ל"ו א'] והא דר' ינאי
יבמות כ"ג א' משום היתר תנאי הוא וכי היכי דמהני תנאי להפריש
מותר גם להתנות שיחול בשבת ושיקיים תנאו בשבת ומיהו למש"כ
הר"ש פ"ד מ"ד דר"י אכתי לא קים לי' תנאי ודאי דאי אית לי'
היה מתנה ולא היה צריך לתרום שלא מן המוקף מוכח לחלות
בשבת אינו בכלל שבות וכלענת התה"ד שהביא הגרע"א שם. [א"ה,
וע"ע דמאי סי' ט' סק"י].

מי שיש לו פירות ע"ש ואין לו פנאי להפריש יש לו ג' תקנות,
והשפריש בשבת מפריש לאורך השבת אבל לא יותר א', ליחד
תרומה במזרח ומע"ר בצפון ומ"ש בדרום, ומותר להפרישן בשבת,
מיהו תקנה זו קשה שאי אפשר לכיון שלא יאחר מן התרומה בחולין
או להשאיר חולין בתרומה, שאין הצפון ידוע בדקדוק לצפונם של
עולם וגם עובי של חלק התרומה שצרכי קשה להכריע.

ויחול זה שרי אפי' הוא בביה"מ ואין כאן משום חסרון מוקף,
ואע"ג דלפרש"י גיטין כ' ב' דמוקף הוא משום שמה אין הפירות
קיימין הדין נותן שצריך שיהיו הפירות לפניו בשעת הפרשה, כבר
כתבו תו' שם לחלוק על פרש"י דהטעם הוא משום דילפינן מקרא
דממנו, ואם כן צריך רק מוקף של התרומה להחולין אבל א"כ
שהיו לפני התורם, ותקנה זו אסורה ביה"מ בודאי ומותרת
בדמאי.

התקנה הב' שיאמר [בע"ש או בביה"ש כמו שפר"ש] מה שאני
עתיד להפריש למ"ש [אם אומר ביה"ש ואם מתנה ביום רשאי
להפריש בשבת] והוברר למפרע, וזה לא מהני לדין רק בדמאי וכן
בודאי בפירות אינן חוץ מגפן וזית, ובירק, או בלקוח אחר מירוח
שמירח על מנת למכור דכ"ז חיונן דרבנן אבל מדין זה"ז דרבנן
כ"ע.

התקנה הג' שיתנה מע"ש כדי להתיר הפרשה בשבת, ולמש"כ
לעיל מתנה ואומר מה שאני עתיד להפריש [ר"ל שאפריש בשבת
ואעשה תרומה] הרי הוא תרומה, והחלות הוא בשבת ע"י עשייתו
בשבת ומה שאומר עכשיו הרי הוא אינו כלום מעיקר הדין, שאם
חייב למפרע אין עשייתו בשבת כלום, וכיון שאינו עושה עכשיו
אלא זה שנעשה בשבת הרי מתנה דבר שאי אפשר, שזה שנעשה
בשבת אי אפשר שיעשה גם עכשיו, ומ"מ התירו חכמים השבות
ע"י תנאי זה, והלכך אף בדמאי דיך ברירה אינו חל מעשר אלא

לפי שעה לא נחלק בזה אדם וכן עמא דבר ואין להחמיר כלל וכלל.

ירוש' מעשרות פ"ג ה"ד חזר הנעדרת כו', דעת הר"מ פ"ד [מה"מ] ה"ד דבזמן שהחזר נעדרת רובה ועדיין לא נזרע בטלה מתורת חזר אבל כשנזרעה עדיף טפי להמיעוט שלא נזרע שם חזר עלה [ואע"ג דלענין שבת זרעים מבטלי דירה הכא לענין מעשר לא בעינן דירה כולי האי אלא גמר חסיפה של הפירות] וכיון דהמיעוט הוא חזר גם בין הזרעים שם חזר עלה, וכן אם ניטע רובו אין עידור החזר מבטל שם חזר, אבל אם ניטע לנוי של חזר אין זה נטיעה גמורה והעידור מבטל שם חזר, ובזה מתפרש סוגיין בלא הגה' הדא ילפא מההיא זרע רובה חייבת והוא שתהא נעדרת [ר"ל הא דליטרידך לאשמעינן זרע רובה קאי על אידיך ברייתא בנעדרת ואשמעינן דאם נזרע חייבת] וההיא ילפא כו' והוא שעידור רובה [דאי במיעוטה נעדרת פטורה הו"ל לאשמעינן סתם דאם נזרע חייבת].

אבל דעת הראב"ד והגר"א להשוות דין מעשר לדין רשויות שבת, ונזרע רובה בטלה מתורת חזר וניטע רובה לנוי של חזר אינה בטלה, אלא שלמדנו מכאן דאם זרע בלא עידור לא בטלה ובעידור לחוד להראב"ד פטורה ולהגר"א חייבת.

ולפי' הר"א והגר"א נפסטה ספיקא דהרא"ש עירובין פ"ב סי' ב' אי זרעים מבטלי דירת חזר ואין ראוי לקולת סניף אחרי שמבואר בסוגין זרעים מבטלי חזר [עי' בה"ל סי' שני"ח ס"ט וד"ה זרעים].

ולפוס סוגין ראוי להחמיר בנטע שלא לנוי של חזר אף לענין שבת, מיהו אפשר דר"ח כאבימי עירובין כ"ד א' דבעינן עשוין אקטבלאות ולא קיי"ל כן. (מעשרות סי' ה' סק"ח).

אחדשה"ט וס"ת.

שטחים שסביבות העיר – אף שהן תוך גדרי היקף העיר – אם אין להם שום תשמיש הרי הן כדין קרפף שלא הוקף לדירה, וכל שיש בהן מעוקב של ע' אמה על ע' אמה, שהן ארבעים מטר על ארבעים מ' מרובע אוסרין את העיר, בין שהן זרועין, בין שהן בור, ואמנם הסמוכין לעיר שהולכין בתוכן אפשר שהן בשם חזר אבל שטחים גדולים ודאי אי אפשר להקל. [וא"ה, ועיין לעיל סימן פ"ח סקכ"ו, סימן קי"ב סק"ו, מעשרות סימן ה' סק"ח (הועתק לעיל)].

שלו' רב דו"ש"ת באהבה וכבוד אי"ש.

שלו'. דברי המ"ב סי' שס"ג בשעה"ז אות ז"ג תמוהים מאד שהביא מדברי המ"א סי' שמ"ה ס"ק י"ד שצריך שיהא המתלקט בשפתו שאם המתלקט הוא רחוק כבר נעשה המקום הזה כרמלית ובמ"א מבואר בהדיא בהיפוך שהרי כתב המ"א שם הטעם דהוי כמו קרפף ותל שלא הוקף לדירה, והנה מבואר שמאד שהמים מכסין את המחילות ואין כאן מחילות אין ליתן דין כרמלית בגומא שבים רק משום לא הוקף לדירה כמו קרפף ותל שיש להן מחילות

ויש עוד תקנה בטבל ודאי אף לדין שאין ברירה בדאורייתא, שיעשה בע"ש את אשר יפריש בשבת ויהי' החלות של התרומה בשבת, ולכאורה זה מותר ולא גרע מתנאי, אבל לא מצינו היתר זה ואפשר שזה לא הותר וכמ"כ דמאי סי' ט' סק"י, ויש מקום לומר דזה הוי בכלל ברירה, ואע"ג דכל הגלקט לא חשיב ברירה אע"ג שאומר בשחרית, התם אפשר לחלל את כל הכרם וכיון שחלות החיולול הוא בזמן שידוע מה שמתחלל לא חשיב ברירה אבל לזר מה שהוא מעשר ומה שנעשה חולין ועיקרה של ההפרשה הוא ליחד שזה יהי' מעשר ע"ז כל שאינו מיחד בשעת אמירתו אלא הדבר תלוי במקרה שיקרה אח"כ אין זה הפרשה למ"ד אין ברירה. ומ"מ הפודה מ"ש קדם שהפריש ומתנה שיחולל על המעות הללו לאחר שיפריש [ולא חשיב דשלכ"ל כיון דכידו להפריש כדאמ' קדושין ס"ב א' וכמ"ש דמאי סי' י"ז] אע"ג שלא בירר איזה פירות שיפריש לא חשיב ברירה כיון שחייב לאחר שהזכר, ואפשר דהכא עדיף שהחילול בכל מ"ש שימאל ואין נפקותא בענין החיולול בהתיחדות הפירות.

נראה דהמפריש שיחול למפרע מדין ברירה או שמפריש שיחול לאחר זמן בשעת הפרשה מדרך בשעת אמירה ולא בשעת הפרשה, וכדמשמע במ"א סי' של"ט סק"ח, דדוקא בפה"ב קדם ל' לא שייך לזכר דהשתא ליכא מלוא כלל אבל מלוא שאפשר לעשותה עכשיו ועושה מעשה המלוא עכשיו אע"ג דחלות לאחר זמן מדרך בשעת עשייה, אבל כשמתנה בע"ש כדי להתיר ההפרשה בשבת הדין נותן שיצרך בשבת. [וא"ה, ועי' בכ"ז חזו"א דמאי סי' ט"ז]. (דמאי סי' ט' סק"י ב – ט"ו).

דברי הק"נ פ"ז דשבת סק"נ תמוהים, דהתחוב מחט להדק לפי שעה הוא כמהדק בקרסים ואין בזה שמץ של תפירה כלל, וזה מבואר בהדיא בב"י סי' ש"א ס"ג דמהדקין מפתח החלוק במחט שאינה נקובה ולא לנו כלל בזה רק בענין ללאת בשבת ול"א כלל דאיירי שהן תחובין מע"ש, ועוד א"כ גם בבית ליתסר דילמא שלפה ומחוי והו"ל קורע, והק"נ עצמו העיד שהעולם נהגו היתר בדבר, ובזמנו ז"ל היו גאונים אדירים עומדים בפרץ וגם כל העם היו יראי חטא, והק"נ לא מלא פיו לומר איסור בדבר, אלא שתמה במנהגם ולפי מה שחשבו ז"ל לתפירה הי' ראוי לחייב חטאת, דמה שחשבו שאינו של קימא תמוה דהכא במחט הוא קימא, ואילו תפר ב' תפירות בחוט והיה מקשה את החוט בצרזל שלא יכפף ועי"ז לא יאלו ראשי החוטין הוי חשיב כעשה קשר בראשן, אלא הכא כיון שאין עשוי לקיום ואין דרך תפירה בכך אין זה תפירה, וזה מבואר בהדיא בהגהמ"ר והובא בד"מ סי' ש"מ החולק בדין הידוק בתי ידים המבואר בשו"ע סי' ש"מ ס"ז וכ' כיון שאין ההידוק אלא לפי שעה אין זה תפירה, ובד"מ כ' שנהגו להקל כדעת ההגהות, ומיהו בשו"ע לא הגיה הרמ"א כלום, וקיי"ל כהאוסרין, אבל האוסרין לא אסרו אלא כשתפר בחוט ואין שינוי בעצם המלככה, אבל כשתחוב במחט שחזותו מוכיח עליו שאין זה תופר אלא הידוק

הרע"צ והגר"א דבורגנין הוא לאור התבואה מאי מציעא לי' הא לאו בית הוא, ומיהו לדבריהם ז"ל הא דאמר בעירובין דמתעבדין עם העיר היינו זיך בהן בית דירה, והא דתני שם שיש בהן בית דירה באורוות ואורוות קאי גם דבורגנין ואכל לא יתכן דא"כ הו"ל למיתני בסיפא דבורגנין שאין להן בית דירה וא"כ יש מקום לומר לאורוות ואורוות אין טובלין אף שיש בהן בית דירה ומצעי לי' דבורגנין אם טובלין לבעליהם ופשיט דאין טובלין, ומיהו בתוס' תניא באורוות ואורוות העשוין למכנס פטורין העשוין לדירה טובלין, והאי עשוין לדירה ע"כ למכנס ולדור בהן דאי לדור ולא למכנס לאו שמי' אורוות אלמא דבית דירה מהני באורוות ואורוות לטבול, ודבורגנין ע"כ כפרש"י שהאדם השומר דר שם.

והאי יש שם בית דירה דקתני הכא ובעירובין, נראה דר"ל דדר בבית האורוות ודבריהם ז"ל ולא שיש שם חדר מיוחד לדור שם, דאי יש שם חדר מיוחד ודאי אותו חדר טובל לאחרים, ומיהו י"ל דע"י בית דירה חשיב כל דבריהם ז"ל דירה לו אכל לא לאחרים, אכל ל"מ כן בעירובין שם דלא פריך התם אלא במערה תיפוק לי' משום בית ומשני להשלים, אכל בכל הני דקתני יש בהן בית דירה לא פריך, ומוכח דהאי יש בהן בית דירה דקתני היינו שדר דביהכ"נ, וזה דמותר לו לאכול ולישן דביהכ"נ משום דעסיק בשמירתו וכלאיתא בשו"ע סי' קנ"ג ס"ד, ובמ"צ סי' שצ"ח בבה"ל פי' בית דירה חדר מיוחד וטעמא דטובל לו ולא לאחרים, דביהכ"נ אינו בית דירה בעלמא תעודתו, והלכך אף שלחזן הכנסת הוא דירה לאחרים לא, והא דאמר אין טובל לאחרים היינו בקצת שם לינת לילה או להתאכסן אכל בנכנס לפי דרכו בלא"ה אין בית חדרו טובל.

וגר"ס כמו שהוא לפנינו, וגרסינן הדא אמרה שהן טובלין לבעל דבורגנין, והא דאמר דטובלין לסופר ולא הזכיר שיש להן בית דירה, דכיון דמחלק ביניהן ובין אחרים ממילא משתמע שהן דרין שם, דאל"כ מה ביניהן לבין אחרים, מיהו יש לעי' היכי פשיט מביהכ"נ שיש בהן דירה לדבורגנין שא"ה שהן דירה גמורה, ויש להסתפק לדעת ר"ס אי ה"ה כריפין והאלקטיות וסוכת גוססר טובלין לבעליהן. (מעשרות סי' ה' סק"ט י').

נגעים פי"ב מ"א פרט לבית הבנוי בספינה, משמע דחשיב בית אכל דממעט לי' מקרא דבית ארץ דומיא דע"ג קורות, וא"ת הא לענין עיבור דבית שע"ג קורות ודאי חשיב בית, מ"מ בית שבספינה אין עושין אותו עיבור כדתניא עירובין נ"ה ב' אלמא דלאו בית הוא, וי"ל דהתם בעינן בית קבוע במקומו, וכן פרש"י שם.

שם בית שבים א"מ בנגעים, בעירובין נ"ה ב' אמר בית שבים מעבדין עמה ואמר שם דבית שבים הוא בית שעשוי לפנות בו כלים שבספינה ושממע בגמ' שם דאי לאו לאפנויי כלים אין דרך לקבוע שם דירה ואף אם קבע בטלה דעתו ולא דירה הוא ומשמע דיש שם בית דירה דבאור לכלים לחוד אף ביבשה אין מעבדין עמה, ופרש"י שם דבית שבים היינו באיי הים, ונראה

גמורות ובכל זאת הן כרמלית, והנה דברי המ"א בגומא שהיא יתרה מסאתים וכו"כ בהדיא במחלית השקל צפי' דברי המ"א והוא פשוט מאד] אכל כשהיא פחותה מסאתים נלמד מדברי המ"א שהוא רה"י גמורה אף לטלטול, ואיך העתיק המ"ב זללה"ה דברי המ"א שכל שהרחיק משפתו הוי כרמלית, ולא עוד אלא שאין דברי המ"א אלא בגומא שבים שאין בית פתוח לתוכה אכל נידון המ"ב שהמבוי פתוח לים הנכנס כיון דמחילות איכא לים הנכנס ואנו באין עליו רק מטעם שלא הוקף לדירה כיון דהמים ראוין לשתי' או לכביסה אינם מצטלין דירה אפי' כשהן יתירין מבית סאתים, ומה שמחילת הים לא הוקפה לדירה לא אכפת לן שהרי במחילה אחת שהוקפה לדירה סגי והרי כל מחילות העיר הוקפו לדירה וא"כ הדין נותן לפי דברי המ"א אלו דאף אם גידודי הים רחוקין מן המבוי כל שאין פרכת עשר מן הצד מותר.

י"ב שצט"ס

גדר בית הקובע היינו צנין שנעשה לדור בו אדם, ונראה דלאכול בו חשיב דירה למאי דקיי"ל כרב עירובין ע"ג א' מקום פיתא, וועי' מעשרות סי' ה' סקי"א] אכל בתים לאור תבואה או אורוות סוסים לא חשיב בית כדתניא בתוס' [מעשרות פ"ב] ולענין עיבור של עיר לא בעינן עיבור בו אדם עכשיו אלא כל שנעשה מתחלה לדור וכדאמר עירובין נ"ה ב' אלו שמתעבדין עמה נפש כו', ופרש"י לע"ג דלא דייר כיון דסתמא נעשה לדירה, וכן שם כ"א א' אחוי לי מתותא, ונראה דה"נ הדין כן, וכ"מ מהא דתניא בתוס' ובירו' [פ"ג] דביה"ס שיש בהן בית דירה טובלין לסופר ולמשנה, אלמא דשאר בית לע"פ שאין דרין שם, ומיהו י"ל דבא לאפוקי שע"ז שבאין ללמוד לא מקרי בית דירה, ומ"מ בנחמד ונשתיירו ג' מחילות בלא תקרה מסתבר שאינו טובל לע"ג שמתעבדין.

ופעמים צנין שאוכל בו ולן שם ומ"מ אינו טובל כל שאינה דירה נאותה לתענוג בנ"א וזוהי שנינו מעשרות פ"ג מ"ז הכריפין כו', והנה תני לא זו אף זו דכריפין גריעי דבורגנין דכריפין שבעיר איירי ולא עשו אלא מפני עניות ואמר עירובין נ"ה ב' חיייהן אינם חיים, אכל דבורגנין אורחיהו בהכי בשעת אסיפת הפירות ואמרו סוכה ג' ב' דבורגנין חזו למלתיהו, ורש"י פי' שם דבורגנין נעשה לשומרי פירות והר"מ פירש לשומרי דרכים אכל הר"ס פירש לאור פירות ותימא דא"כ למה מתעבדין עמה] ואלקטיות עדיפי טפי שהן לתענוג ומ"מ אינו דירה, והנה כריפין ודבורגנין מתעבדין לעירות כדאמר עירובין שם ומ"מ אין טובלין. וא"ה, עי' אורח"מ סי' ק"י.

ירו' מעשרות פ"ג ה"ג מהו שיטבולו לבעל דבורגנין מן מה דתני ביה"ס ובית תלמוד אם יש בהן בית דירה טובלין לסופר ולמשנה אכל לא לאחרים הדא אמרה שאין טובלין לבעל דבורגנין זו גי' הגר"א, ואינו מובן דלמא ה"נ טובל לבעליהם כיון שזו דירתו, ואפשר דפשיט מדתני במתני' סתמא ואילו היה טובל לבעה"ב היה שונה שהוא טובל לו אכל לא לאחרים, מיהו יש לעי' לפי' הר"ס וכן פי'

להן ידות, וכן פרכילי ענבים וסוכי תאנים ומכבדות של תמרים כלוהו באין דעתו לאכלן וכן מצואר בגמ' לק' י"ד א' חזיא לכי סתר למינקט להו בגיליהו ור"ל ונוח לי' לסתור בכך כמו שפרש"י, ואם בדעתו לאכלן קיימינן הרי הן כשאר ידות לכסיסתור, ול"ל טעמא למינקט להו בגיליהו, וכ"מ בתו' ד"ה אס דאל"כ ל"ק קושיתא ומש"כ דבסוכה לא בטילי דעביד דסתר לה, היינו שאין חיבור אורכל והוי כמחשבה גרידא שלא לאכלן שאין אורכל יולא מתורת אורכל במחשבה ואע"ג דחישב בשעת קאירה שעדיין לא ירד לידי טומאה ואף דאמר נדה נ' ב' דמחשבת חיבור לא חשיבא מחשבה היינו דדבר דלכיד מחשבה אכל דבר דסתמו אורכל אף במחבר חשיב אכל לענין שאין מחשבה בשעת קאירה מולאחאו מידי אורכל, כדאמר חולין קכ"ז ב' בקללן ע"מ ליבשן ועיקר ספיקא אי סיכוד חשיב מעשה, ואף שהאור אורכל מ"מ יד לא הוי כיון שאין דעתו ליד. שם דניחא לי' דליסכך זהו כי היכי דלא ליבדקן, נראה דרב מנשיא לא חשיב לי' בשביל זה יד שאין זה אורכ גמור אכל אין לומר משום דבעינן יד לאורכ המביא לידי אכילה שהרי תנן ירקות שדה כו' שעתקן לשחלן חשיב שומר וכמש"כ עוקצין סי' א' סק"ו.

י"ד א' האיל וראוי להפכו בעתה, ואע"ג דיד גרוע הוא ואילו לא ירד עליו תורת יד מעיקרא לא הי' מחשב יד בשביל כך מ"מ כיון דהי' יד מעיקרא לא פקע מני' שם יד אף בשביל תשמיש גרוע, ואין לפרש דלר"י חשיב יד גמור בשביל הפיכת עתה שהרי מוקמינן אחרים כר"י ומשום דלמנקט בגיליהו חשיב כהפיכת עתה, ולמינקט בגיליהו ודאי אין מועיל למחשב יד בתחלה שהרי רב מנשיא מוקי כלוהו תנאי דקורר לסכך אין לו ידות, ואם איתא דהפיכת עתה חשיב טפי מלמנקט בגיליהו, אין למילף מנקט בגיליהו מהפיכת עתה אלא ודאי גם הפיכת עתה לא חשיב לעשות יד בתחלה, וכ"ה בריטב"א.

שם אלא הכא למאי חזיא כו', יס לעי' נימא טעמא משום דניחא לי' דלא ליבדקן דאע"ג דלרב מנשיא לא מהני טעם זה לעשות יד בתחלה מ"מ שלא יופקע מני' שם יד מהני, וטעם זה נראה דאלים מטעם דלכי סתר לי' מנקיט לי' בגילי' שהרי טעמא דר' אבא דאמר קורר לסכך יס לו ידות מפרש משום דניחא לי' דלא ליבדקן ולא משום טעמא לכי סתר לי' מנקיט בגילי' ור"ל דקים לי' לגמ' דר"מ לית לי' טעמא דלא ליבדקן כלל דאם איתא דאית לי' הוי חשיב לי' יד בתחלה ג"כ דטעם גמור הוא.

ולדינא קיי"ל כר' יוחנן דהתיר אגדן לא סגי לטהר הידות אלא א"כ בססן ממש ובססן קיי"ל דטהורין כרבנן דר' יוסי, ובקורר לסכך קיי"ל דאין להם ידות דהא מוקמינן ר"א כתנאי והוא דאמר כאחרים וקיי"ל כרבנן ואע"ג דלפעמים אמוראי מכריעין כיחיד הכא משמע דאמוראי לא שמיעא להו ברייתא, ובזה הדרינן לכלל דיחיד ורבים הלכה כרבנן וכמש"כ תוס' ע"ז ס' א' ד"ה אר"פ ועוד כיון דאמוראי פליגי ושקולים הם הדרינן לכלל דהלכה כרבנן ועוד דבגמ' דחקינן לאוקמי' דרב מנשיא ככו"ע ומשמע

דהוא אי קטן ואין בו אלא בית זה, דהרבה ערים נבנו על איים והתם פריך בית שבים למאי חזי אלא בבית יחידי קיימינן, ור"ל דהא דא"מ בנגעים משום דלא קרינן בבית ארץ כמו דממעטין בית שביםפינה אכל קשה הלא נסין שבים הן כא"י לכל דבר כדאמר גיטין ח' א', ואין זה יס אלא ארץ, והגר"א ז"ל גרס בית שבים מטמא בנגעים, ובזה ניחא קו' הר"ש דל"ל למימר בית שביםפינה כיון דאפי' בית באי הים אינו מטמא. (נגעים סי' ט' סק"ט).

ו גליון שרשס מרן זללה"ה על ספר. והננו מסבירים על מה סובבים הדברים.

סי' ת"ט ס"א פסק הנותן עירובו בביה"ק אינו עירוב, והוא מגמ' עירובין נ"א א', וכתב המג"א דמיירי בקבר של בנין דבקבר קרקע שרי דקרקע עולם אינו נאסר, ותמה שבגמ' לא חילקו בין קבר קרקע לקבר בנין ורואה לחלק ע"פ דברי ש"ג בפ' גמור הדין שדעת הרמב"ם דבתי קברות של רבים אסורים בהנאה אף בקרקע עולם ובקבר יחיד אינו אסור אס' אינו קבר של בנין, וע"ז נרשם בגליון שם וז"ל: כל דברי תורה עניים במק"ז ועשירים במק"א וכשדנו בקבר האסור בהנאה הוא ע"פ ההלכה שנתפרשה בה' קבר וזה מהדברים היותר מנוים בכל הפוסקים, ומה יושיענו אי של רבים אסור אכתי לא נתפרש לא בגמ' ולא בשו"ע דאיידי בשל רבים ובעירובין ל"א א' מצואר דבקבר יחידי איירי כמש"כ רש"י ותוס' שם.

סי' תנ"ו. [א"ה, עיין במה שהועתק לעיל בהשמות לסיומן קס"ח]. סנהדרין נ"ב ב' בזמן שיס כהן יש משפט כו', ובתו' כתבו דהוי מצי למימר דבעינן מקום כדאמר ע"ז ח' ב' ויס לעי' למה לן תרי קראי, בשלמא כהן מקריב בלא מקום מש"ל אלא מקום בלא כהן היכי מש"ל, ואם נפגם המזבח מעכב דר"נ ניחא, וכן נראה למה דפסק הר"מ פ"ו מה' ביה"ב דקדושת מקדש לא בטלה מאי מייתא הכא בזמן שאין כהן הלא מקריבין אע"פ שאין בית אלא ע"כ משום שאין מזבח בנוי, והא דאמר חולין קל"ח ב' דהו"א דאור"ב אינו נוהג שלא בפני הבית משום דכתיב בענינא דקדשים היינו נמי בנפגם המזבח, מיהו הא דאמר פסחים ק"כ א' דאין מרור לאוריתא אלא בזמן דאיכא פסח לא שמענו דבנפגם המזבח פטור ממרור וע"כ ל"ל דכיון דבידינו לבנות מזבח מקרי זמן פסח ולא אימעט אלא בגלותנו וה"נ מחפרש כולהו.

[ומש"כ דבנפגם המזבח חייב במרור, יס בזה דברים שאם נפגם לאחר אכילת פסח ודאי חייב מדאוריתא דקרינן בו על מצות ומרורים יאכלוהו, ואפי' נפגם קדם שאכל כיון שהקריבו פסח קרינן בו בזמן דאיכא פסח כדן ערל וטמא פסחים ק"ד א' דחייבין במרור ואם נפגם קדם שהקריבו פסח ולא הספיקו לבנותו עד הלילה בזה אפשר שאין חייבין במרור מה"ת. (שביעית מהדו"ח סי' ג' ס"ק ט"ז)].

סוכה י"ג ב' הקורר לסכך אין לו ידות, נראה דמיירי דאינו חושב עליהן לאכלן לעולם דאי דעתו עליהן לאוכלן אחר החג ודאי יס

מאכל נמי כדאמר בירו' בזוין ופעורה אי לאו דמקיימין אותן ליונים ולמאי דפר"ש לאיסור הרכבה נוהג אפי' בסרק נראה דאין מרכיבין ירק באילן סרק אף את"ל דירק בירק אין זו משום איסור הרכבה.

והא לאמר דאילן סרק חשיב חד מינא, אינו ר"ל דחד מינא ממשי נחשבין דהא אמר פסחים נ"ו א' דמרכיבין דקל זכר אדקל נקבה אע"ג דנקבה הויא אילן סרק ולא חשבינן לי' עץ מאכל על סרק וע"כ כיון דהן מין אחד לא חכפת לן במה שהוא סרק, וא"כ ע"כ אינו מין אחד עם שאר מיני סרק ומ"מ מותר להרכיב דקל נקבה על סרק אחר שאין חילוק המינים חשוב בסרק למיסר משום כלאים, ואפשר דאף דקל נקבה חשוב אילן מאכל אף שאינו עושה פירות אלא בהרכבה מ"מ הוא עומד לכך וכולן מין אחד ובתו"ט פסחים שם הביא דבס' הערוך דשניהם מגדלים פירי וכ"ה ברש"י עירובין כ"ח ב' ד"ה התם.

ונראה דלולב הבא מדקל נקבה נמי כשר כיון דמותר להרכיב זה בזה וקרינן בו כפות תמרים. (כלאים סי' ב' ס"ק י"ח).

נראה דאין זה כלל דכל שבה מב' מינים חשיב כלאים במולידיו וכההיא דאמרו בירו' כלאים פ"ק ה"ז דמרכיב זית על תמרה אין הזית נפגם עיקר פריו אלא שהתמרה ממתקו, מסתבר שאין זית זה המורכב כלאים בשאר זיתים ומעשרין מזיתים אלו על שאר זיתים, כיון דקרי לי' אין בהן פסולת, ונראה דכל הרכבה שהפרי דומה לאחד ממולידיו והשני לא שנה אורת הפירי אף שהשפיע בו, דינו כפרי שהוא נדמה לו אבל אין אתנו להכריע בזה והרי לא אמרו אלא זית ובלא"ה יש להתירן משום שהן דומין זל"ז וכמש"כ הר"מ פ"ג ה"ה, ואע"ג דהתם עיקר המין שוה עם חברו והבא ע"י ההרכבה השתווה מ"מ לטעמא דיהיב הר"מ דעיקר כלאים במראית עין תלוי אין לחלק בזה.

ונראה דכל הני דחנן פ"ק מ"ח כגון ירקות בסדן של שקמה ותאנה לתוך החצוב ודחתנן שיהא מקירו ומשמע דאין כאן תכלית אחר שאין התאנה מקבלת מן החצוב וזמורה לתוך האצטית ודחתנן שתהא זורקת מימיה אבל אין מתאחזין לגדל פרי חדש וזרע דלעת לתוך החלמית שתהא משמרתו, כולוהו אין תערוכתן משנה את אורת הפירי ושניהם מגדלים פריין כל אחד את מינו ודין התאנה הגדילה בחצוב כשאר תאנים לענין כלאים ומעשר וכן הדלעת שבתוך החלמית ואפשר דמשנתנו שנתה אלו לאשמעינן דאע"ג דאין מתאחזין הן כלאים ומיקרי הרכבה, ודין זה מוכח ג"כ בכלאים רפ"ז במבדיל את הגפן דלא יזרע על גביו אלא א"כ יש על גביו ג"ט ופי' הראשונים משום מרכיב ירק באילן אע"ג דכל אחד גדל כדרכו.

וכן הא לאמר סוטה מ"ג ב' דמרכיב אילן בירק נוהג בו ערלה ורבעי אפשר דהיינו נמי באופן שאין הפירי משתנה דאם נשתנה ראוי למיזל בתר שרשו שהוא ירק, ואין לומר דאיידי דהשרשים של אילן עברו את הירק ונשתרשו בארץ דא"כ הא הוי אילן ולא

דכך הלכתא, ועוד דכיון דחד תנא ודאי אית לי' דקולר לסכך יש לו ידות ואין הכרח דחבירו פליג עליו בהא, אין לעשות פלוגתא בזה ומוטב לאוקמא פלוגתיהו במידי לאשכחן דפליגי בזה תנאי וכדאוקמי' בגמ', וכן פסק הר"מ פ"ה מטו"א ה"ז ועיי"ש בכ"מ שלא מלא לו טעם ולהאמור טעמו מבואר.

ובקלרן לאוכלין וגמלך עליהן לסיכוך יש להן ידות אלא א"כ בססו, ושיעור הידות דחתנן פרכילי ענבים טפח מכאן וטפח מכאן, וקנה השבולת ג"ט, אבל במכבדות ובהן תמרים, אם הוא השריג שהשרביטין דבוקין בה שיעורו ד"ט אבל השרביט עצמו לא חנן בו שיעור ומשמע דכלו יד ודחתנן עוקלין פ"א מ"ה שייך בו תמרה אחת טמא וסוכי תאנים לא ידענין שיעורו, ומש"כ הרא"ש בתשובה הובא בב"י סי' תרכ"ט ובש"ע סעי' י"א דמסככין בפינוג"ו וכ' הרא"ש משום דידו ארוכה ולא חשיב יד אלא ג"ט, היינו משום שהוא מן הגקלרין דחתנן ידיהן ג"ט, ובמ"א כ' אחר דברי הרא"ש דמס' עוקלין יש דברים שידיהן כל שהן ולכן יש להחמיר, ודבריו ז"ל סתומין, אבל ודאי אין מקום להחמיר נגד משנה שלמה ומפורשת ופסקה הרא"ש הלכה למעשה לכל ישראל, ואדרבא חובה עלינו לקיים את הדין והתורה על מותר מותר ועל אסור אסור ובודאי אין כונת מרן הגאון ז"ל להחמיר בלי שום טעם אלא נראה כונתו ז"ל דדברים שלא נשנה יש לחוש אפי' ביותר מג"ט דלא ידענין שיעוריהו ופעמים שכלו יד, ולפיכך אין להחמיר בקש של שיבולת יותר מג"ט ובמ"ז שם ס"ק ל"א תפס בפשיטות דקנה השיבולת יש ג"כ להחמיר בכלו ואין מקום לחומרא זו.

כ' עור המ"ז שם דאם נשאר גרגירין אחר דישה חשיב יד והנה ודאי אין דעתו ללקט את הגרגירים לעולם ומ"מ לא נפיק מתורת יד שאין עולה מתורת יד במחשבה, ומ"מ אפשר דדישה שהוא מעשה להפריש מהן האוכל הוא ממילא מעשה לבטל מתורת יד, והלכך אע"פ שנשאר גרגיר כיון שאין דעתו תו דליהוי יד לאותו גרגיר בטל לי' מתורת יד, ונראה דלסכך בקשין עם השיבולין לאחר דישה אין להחזיק שרוב השבולים נשארו בהן גרגירין, וכש"כ כשהן יותר מג"ט דאע"ג שאין ארוכין יותר מו' טפחים מ"מ ודאי איכא מיעוט שאין בהם גרגירים וצריך מה שמעדיף על שיעור יד איכא רוב פסולת, ואחרי שד"ז דחשיב יד לגרגיר הנשאר אחר דישה, אינו מוכרע יש להקל בזה ומשום אין יד לפחות מכפול אין להקל דברי' שאני וכמש"כ עוקלין סי' א' סק"ג ואח"כ ראיתי בס' מ"א פי' דפלוגתא דר"י ורבנן אחר דישה משום דנשארינן גרגירים, ותמוה מאוד דפלוגתתן שבססן לדוש ולא דש עדיין ואפ"ה מטהרי רבנן ובזה פליג ר"י אבל אחר דישה לא שייך הפיכה בעתה וכ"ז נלמד בסוגיא שם. (עוקלין סי' א' ס"ק י"ב ג.)

כלאים פ"א מ"ז ר"ס ושמה היינו טעמא כיון דעץ סרק נינהו אפי' מין בשא"מ כחד מינא חשיב, ולא ניחא לי' לרבינו לפרש דסרק לא חשיב מן הצמחים למיסר בו כלאים דא"כ בסרק ואילן

לחברתה שחונטים החדשים ושל אשתקד קימים, וכן יש להסתפק בהשתוותן במראה ותבנית שהתיר הר"מ אפי' ב' מינין.

ומיהו אפי' את"ל דלתרוג ולימון ב' נורות מחד מינא הן, מ"מ לענין מצוה קבלנו מאבותינו שהוא אתרוג דוקא, והוא פרי עץ הדור הכתוב בתורה.

ואם הרכיב אתרוג בלימון לענין מצוה חשיב כתערובת מין אחר ועי' לעיל.

ולענין איסור הרכבה אסור להרכיב יחור של מורכב ואתרוג בלימון בסקן לימון אע"ג שיש ביחור תערובות לימון וכדלמסר ר"י אבטיח ומלפפון אע"ג שיש במלפפון תערובות אבטיח ועי' כלאים סי' ב' ס"ק י"ב וכתבנו פ"ק מ"ד ברמין וזאפין אע"ג שיש בזאפין תערובות רימין כדלמסר בירי'.

ומיהו אם ע"י הרכבה נדמה לאחד המולידים ובא לכלל השתוות הפירות והעלים הותר עם מין הגדמה לו דהא אפי' חשבת לי' ב' מינים שיווי הדמיון מתירו, והלכך נראה דמותר להרכיב אתרוג המורכב באתרוג שאינו מורכב שהפירות דומין דמיון גמור כלל ולפת.

ומיהו לענין מצוה אם המורכב הראשון פסול גם אם הרכיבו באתרוג הגידולין השניים נמי פסולין, מיהו גם בראשון יש להסתפק וכמש"כ כלאים סי' ב' ס"ק ט"ו (הועתק לעיל).

וכן מעשרין מן המורכב על שאינו מורכב, דכיון דאינו כלאים מעשרין מזע"ז וכתבנו תרומות פ"ב מ"א. (כלאים סי' ב' ס"ק ט"ו, וסי' ג' ס"ק י').

בדהרמ"א סי' תרפ"ד סעי' ג' בהתחיל לקרות של חנוכה. וא"ה, עי' זבחים סי' ט"ו סק"ג.

פסחים ע"ז ב' בגמ', הא נטמאו תרומה לא כו' משמע דאי איז מרצה על אכילות או על עולין זורק בתחלה, כיון דהדס טהור והאיז מרצה ומשזה להו כמאל דאיתא, וכ"מ לקמן ע"ח א' בהא דקאמר נראין דברי ר"א בנטמא משום דאיז מרצה, וע"כ לענין לבתחלה בדעיבעד גם ר"י מודה וכ"כ התו' לפירושם דהא דאינו זורק מדרבנן.

ע"ח א' בגמ' אלא הא ביחיד הא בציבור, פרש"י בצבור מביא בתחלה משום דטומאה הותרה ולעולם אין האיז מע"א, ולכאורה קשה מתנ' למנחות י"ד ב' נטמא אחת מן החלות כו' וחכ"א הטמא בטומאתו והטהור יאכל ואמרין בגמ' שם משום דאיז מע"א, וי"ל דלמסקנא דמסיק טעמא דר"י משום דאין ק"ח הדור ב' ממאי דמפרש טעמא דרבנן משום איז מע"א, אלא טעמא דרבנן משום טומאה הותרה, והא דכתבו התוס' שם דטומאה הותרה לא מהני לאשתרוי' באכילה, היינו לפי מאי דס"ד שם דטעמא דר"י משום דאין איז מע"א וקשיא להו הא ר"י סבר ט"ה וע"כ ל"ל דהיתר זה כיון דאינו מתיר את הטמא באכילה אף הטהור אסור, אבל למאי דמסיק טעמא דר"י משום דאין ק"ח חלוק י"ל דטעמא דרבנן משום טומאה הותרה, ומהני טעם זה לאשתרוי' הטהור באכילה,

מורכב, ומיהו נראה דסוף הפרטים של מורכב בירק להשתרש בארץ שאין הירק מתקיים שנים רבות והשתא כשהחזר עליו עדיין לא השריש בארץ ויונק מן הירק, ומ"מ לפ"ז טבע נטיעה זו מסתבר שהפרי עיקרו כפרי האילן, והדבר מוכרח דהא רנב"י סוטה שם משמע דסבר דמודה גם ראב"י בהרכבה דהיתר אע"ג דראב"י סבר דוקא כרם וע"כ דמרכיב גפן בירק חשיב הפירי פרי גפן ואם הפירי משתנה הו"ל מין חדש שהרי אין תורמין מן המלפפון על התפוח וכמש"כ לעיל, ועוד אם הי' מגדל פרי משונה לא הו' מתיר ריב"ג וכן בירק באילן לא הו' מתיר ר"י וכמש"כ תוי"ט ועי' כלאים סי' ב' ס"ק ט"ז.

ולפיכך יש מקום להסתפק להכשיר אתרוג המורכב בלימון בזמן שהפירי כולו אתרוג בטעמו וריחו ומראיתו, אבל באמת הוא משתנה בתבניתו הפנימי והחיצוני ע"י ההרכבה בכמה פרטים וכבר יא' הדבר לאיסור וגם אין ללמוד מין אתרוג מכלאים דכלאים מראיתו עיקר ואתרוג מינו עיקר וגם אין לדמות לזית מינים אחרים וכמש"כ לעיל.

נראה דאף בדורותינו רשאים החכמים לסמוך על הכרעתם בצורות המשתנות איזה מהן מין אחד ואיזה מהן ב' מינים בין כשהנידון במין אחד שנברא בצורות מתחלפות ובמהות ומוצא אחד, ובין בנידון דמיון הפירות והעלין שהתיר הרמב"ם וא"ל אם שינוי נורתן מפני שינוי המקומות, ואע"ג דהתנא האריך לפרש לנו הפרטים וכדי ללמוד מהן כיו"צ ואנחנו אינו בקיאים בדקדוק הדבר, מ"מ כל שדעתנו מכרעת הכרע גמור שאין בו ספק סומכין אנחנו להתיר ומיהו מה שנקראין בשם אחד אין זו עדות שהן מין אחד שהלשון הוא רק הסכמת בני אדם ומ"מ אפשר שהוא סניף להתיר שהרי הסכים עליהם דעת הבריות שהן מין אחד.

והנה צ"ת [יו"ד] סי' רל"ה סק"ב הביא פלוגתא אחרונים ז"ל בקוסניאם ותפוחים, שהלבו"ש אסור ובמשכנ"י היתר, והנה כל עצמו של היתר המ"י הוא דכיון שהן מין אחד לא איכפת לו מה שהן חלוקין בטעמן ולא במה שאינן אוכל וכן כתבו כלאים סי' ב' ס"ק י"ח] אבל לא נתבאר מנ"ל שהן מין אחד ואין בזה אלא שיקול הדעת, ובדאי לא היינו יודעים להכריע השנויות במשניות מדעתנו, ואיך אנו סומכים על דעתנו ונאפשר לכל השנויות יש בהן חידוש שהכרעת הדעת היתה מכרעת להיפוך וכמו ששנינו אע"פ שהן דומין כו' אבל שאר המינים סומכים על שיקול הדעת, ובסמ"ק כתב טוב ליזהר מכולן לפי שאין המון העולם מכירים רוב המינים והביאו הרמ"א סי' רל"ה ונראה דר"ל דאף המכיר יזהר אבל אינו מכיר אסור מעיקר הדיון, ומ"מ נראה דשינויים קלים שצפירות ושאנו מחזיקים אותם למין אחד מותרים כמו כמה מיני תפוחים וכיו"ב.

ולימון ואתרוג ואשכוליות ותפוז"ז יש להסתפק בהן אם הן מין אחד מצד השתוותן בטבען והן גדילין על כל מים ר"ל שצריכים השקאה ואין הגשמים מספיקין להם והם מתקיימין במחזור משנה זו

ולא על אכילה ואפ"ה מהני לחשו' לבשר כמאן דאיתא לאכשורי זריקה, וע"כ הטעם דכל שאנו באין לגרוע ולפסול את עבודת הקרבן מחמת פסול טומאה אף שאין הטומאה בעולין גופי' אלא שהטומאה בבשר, וממילא נפסל הזריקה משום פסול דאין בשר, אפ"ה כיון דסוף סוף הטומאה גורמת פסול, על זה מראה איך ובשעה שאנו דנין על הזריקה חשבינן לבשר כטהור, ונפסל תיכף לאחר זריקה כדי שלא תפגום הטומאה את הזריקה, וא"כ לא עדיף נטמא הבשר מנטמא הדם וכמו בנטמא הדם לא יזרוק לכתחלה, כן בנטמא בשר נמי לא יזרוק, שאין האין מראה רק דיעבד. וכ"ז בק"י אצל בק"ל דגם בנטמא הדם זורק לכתחלה ה"ה בנטמא הבשר. ולפ"ז מיושב כל הקושיות, מיהו עדיין ישאר לבאר דברי הר"מ פ"ב הי"ד ש' דבנטמא כל הלחם לא יאכל ידי נדרו, ואמאי. כיון דאיך מע"א דיעבד, וכן מש"כ בפ"ג מה' מעילה ה"ט דדיו הולאה מידי מעילה שמשוה דין טמא ויואל, והיינו דוקא מקלחו וכמש"כ הכ"מ שם בשם הרי"ק, ואי דעת הר"מ למע"א דיעבד אף בנטמא כלו נמי וכו'.

במש"כ סק"ד סק"ה בענין אמע"א בק"י לענין לכתחלה, מלאתי אח"כ בגיטין נ"ד א' מצואר בהדיא דמה"ת זורק את הדם שנטמא לכתחלה משום רצוי איך וכמש"כ רש"י שם ד"ה במזיד, וכ"ה בתו' זבחים ז"ב א' ד"ה שלנה וכ"מ בתו' בפסחים ע"ח א' ד"ה הא וא"ת כו' י"ל כו' ולפ"ז נראה דכש"כ דיון אמע"א דזורק לכתחלה מה"ת.

פסחים פ' ב' תוד"ה נזרק, וכמ"ד האין מע"א וכר"ג, הולרכו לאוקמה כמ"ד האמע"א משום דמשמע להו דמיירי אף בנטמא גם החלב, והרמב"ם ז"ל כ' בפ"ד מה' ק"פ ה"ב וז"ל בשר הפסח שנטמא ונודע לו קדם זריקה אע"פ שהאימורין טהורין לא יזרוק ואם זרק לא הוראה, ואם לא נודע לו עד שנזרק הוראה שהאין מראה כו' ובח"מ שם מפרש דהא דכתב רבנו הטעם משום רצוי איך הוא כדי שלא יפסול מחמת שאין בשר, וקשה כיון דאימורין קימין הא זורק לכתחלה וז"ל דהר"מ מיירי אף בנטמא תרויהו, ותמה בלח"מ כיון דרבנו מפרש כפרש"י דמתנ' מיירי אף בנטמא בשר א"כ ע"כ מתנ' כר"ג וכמש"כ תו' והר"מ פסק כחכמים, ולכאורה י"ל דבר חדש והוא דכי היכי דמהני רצוי איך, למ"ד האמע"א, אף שאין הבשר נאכל אלא שחשבינן ל' בנטמא לאחר זריקה וכמש"כ לעיל, כן ה"נ בפסח דאיכא עוד פסול בטומאת בשר שאם אין אוכלין אין פסח, מהני רצוי איך לאשוי' כטהור בשעת זריקה, ומ"ל פסול דאם אין בשר אין דם, ומ"ל פסול דאם אין אוכלין אין דם, כיון דהא דאין לו אוכלין הוא מחמת טומאת הבשר, ולפ"ז איתא מתנ' כחכמים ומיושב לשון הר"מ דהא דאיך מראה היינו לתקן מה שאין לו אוכלין ומיירי אף בחלב קיים. והא דאמר לעיל ע"ח ב' והא בעינן אכילה כו' אע"ג דמתני' סברה אמע"א כדשני לעיל היינו משום דסוגיא דלעיל כרבינא דאם נודע לו ואח"כ זרק לא הוראה, והטעם דאע"ג דבכל הקדשים אף בנודע

והתו' כתבו דבק"ל מביא לכתחלה משום איך מע"א וביחיד לא יזרוק מדרבנן וכן הא דקאמר נטמא שריה כו' כדברי ר"י פסולה היינו לכתחלה ומדרבנן.

נמצינו למידן. לפי' התו'. נטמא גרע מיואל דביואל אסור לזרוק מה"ת ואפ"ה אם זרק הוראה דכן מסתבר ל' לר"ע דלא חשיב יואל כשרוף לענין דיעבד יעוין מעילה ו' ב', וטעמא דר"י כר"ע כמש"כ תו' לעיל ז"ד ב', אצל נטמא גרע והוי כשרוף כיון דפסול דגופה הוא, אי לאו משום דאיך מראה על אכילות. וכ"מ בתו' בע"ז ד"ה כי כו'. ולפרש"י, טמא ויואל כחדא נינהו דלא יזרוק מה"ת ואם זרק הוראה, ולענין קביעות דפיגול והולאה מידי מעילה לפרש"י בנטמא כלו לא הוי כמו יואל כלו לר"י אליבא דר"ע במעילה שם, ולפי' תו' אף בנטמא כלו יואל מידי מעילה, אצל בנטמא מקלחו גם לפרש"י יואל מידי מעילה אף דאין איך מע"א, וכן נטמא מקלח מן המנחה, הטהור מותר באכילה כדאמרין במנחות, י"ב ב', הא יואל אחת מהן הני דאיכא גואי כשרות ולפרש"י טמא ויואל כחדא נינהו, ויש לתמוה לפ"ז למה לן לדחוקי במנחות ט"ו א' טעמא דמתנ' משום איך מע"א והוי שלא כהלכתא לימא דטעמא דחכמים כר"ע דזריקה מועלת ליואל וה"ה לטמא לפרש"י, הלכך הטהור יאכל, ור"י כר"א, ועוד קשה מהא דאמר שם, י"ב א', ה"מ יואל דלאו פסולא דגופה משמע דבנטמא לא קאמר כיון דפסולא דגופה הוא, ואפשר גם לפרש"י גרע בנטמא לענין הולאה מידי מעילה, מיואל, אע"ג דשוה עמו לענין הוראה.

והרמב"ם ז"ל שפסק בפ"ד מה' ב"מ דט"ז בליבור, ופסק שם ה"ז דאח"מ על אכילות כ' בלח"מ, פ"א מה' פסח"מ הל"ד, שמפרש הא ביחיד הא בליבור. דבליבור אמע"א וביחיד אכמע"א, וז"ל דהא דכ' הר"מ שם שאם זרק הוראה משום דל"מ על הטומאה היינו על העולין, ולפ"ז דעת הר"מ דנטמא גרע מיואל כפי' התוספות שנתבאר, מיהו קשה דלא מצינו תנא דסבר הכי, ועו"ק הא דפסק הר"מ שם פ"ב הי"ד בלחמי תודה שאם נטמא אחת הטהור יאכל, ואמאי, כיון דנטמא גרע מיואל ואין זריקה מועלת לנטמא, וגם ריזוי איך ליכא ביחיד, ועו"ק הא דפסק בפ"ג מה' מעילה ה"ט, דהטמא יואל מידי מעילה, ואמאי, גם גוף דברי הלח"מ קשה דאטו בקרא דונשא אהרן עון הקדשים ק"ל כתיב הלל סתמא כתיב, ודעתו של ר"ג דהא דגלי קרא במועדו אפי' בטומאה היינו דוקא בטומאה דהאיך מראה עליה וכיון דאין האין מראה רק על העולין ולא על הנאכלין למשוניהו כמאן דאיתנהו מה"ת דבק"ל תראה, וכ"מ בהויא בגמ' לעיל, ז"ד, דבפסולא דגופה לא הוראה, ובנטמא משום רצוי איך, עיי"ש.

וכעת מלאתי בלח"מ, פ"ד מה' ק"פ ה"ב, שמפרש דגם הר"מ מודה דאיך מע"א, אלא שאין רצוי איך מועיל בק"י אלא דיעבד, ובמסקנא זו הדך ב' ממאי דהוי סבר עד השתא דאין מע"א אף לכתחלה, וכן מסתבר דכיון דאין רצוי איך מהני לאשתרוי בשר באכילה דונשא אהרן עון הקדשים היינו דוקא עון עבודת הקדשים

אבל בנמלך הטבילה כשרה, ומיהו הכא אף אם הטבילה כשרה מפסל השתא כיון שמכיון לבהמה והזה על הבהמה מפסל, ופרש"י משום מלאכה ובת"י הקשו שאין מלאכה פוסלת אחר קידוש. וכתבו מדברבנן פסול כאן, ואע"ג דהכא דריש ל"י מקרא ל"ל דה"ק דאם נתכוין לבהמה והזה על הבהמה לא מקרי הזהה וטמא משום נשא מ"ח וההא אתא קרא, והר"ש פ"י"ב מ"ג כתב דנטמא משום נשא מ"ח ואינו ראוי להזות, וכיון דאינו ראוי להזות אף אם יקח אחר מידו ויזה פסול דכיון דנטמא בין טבילה להזהה בטלה לה טבילתו ונפסלה, ואם איירי בלא נתקיימה מחשבתו בשעת הזהה דוקא י"ל דחשיב כהוטבל מתחלה לבהמה ונטמא בשעת טבילה ולא חשיבא טבילה.

וכ' הר"ש שם וז"ל ואפי' כי לא נגע במים שבאזוב דאין המים טמאים מ"מ נפסלה טבילת האזוב, וקשה דאפי' נגע אין המים נפסלין דאין מ"ח מטמאין לחזור ולהטמא ממנו כמ"כ ר"ש פ"ח מ"ב, ואפשר דלררוחא דמלתא נקט שלא נגע תדע דהא הפסול לחטאת מטמא מ"ח במשא דכתנן פ"א מ"ו, ועוד דכיון דהוא נושאן והוא טמא הו"ל כקלל שעל האסל והאסל על תנור הטמא פ"י מ"ד ללא חשיב מקום טהרה אלא שהמיטמא מחמת מ"מ אינו מטמא מ"ח, והא דנפסלה הטבילה אפשר משום שהוא נטמא ונפסל להזהה וכמ"כ לעיל אבל אפשר שכונת הר"ש דטבילה המטמאתו משום נשא מ"ח לא מקרי טבילה, ואף את"ל דהוא כשר גם להזהה כיון שאין טומאתו רק מחמת מ"ח, מ"מ הטבילה פסולה, ולפ"ז ל"ל דנטמא בשעת טבילה דכל שהזה על הבהמה מתיחסת הטבילה ג"כ להזאת בהמה למפרע, ובזה ניחא דלא יסתרו דברי הר"ש להא דכתב לעיל פ"ח מ"ב פ"ט מ"ח דאין מ"ח מטמאין הטהור לחטאת, לענין חטאת, וסתומת המטמא שם משמע דהוא טהור אף להזות ולקדש ולא נטמא ממ"ח אלא לחולין ולתרומה, ואיך כתב כאן דנפסלה הטבילה משום שנטמא, אלא ע"כ ל"ל כונתו ז"ל דכיון דנטמא לתרומה אין זו טבילה כשרה, ויש מקום לומר דאפי' את"ל דהטבילה בשעה ראשונה לא טמאתו מ"מ כיון דבשעה שהזה על הבהמה נטמא לתרומה שוב פסולה הטבילה ואין הזהה מתכשרת ע"י טבילה כזו המטמאתו בין טבילה להזהה.

והנה פשוט ל"י להר"ש דהמים המנטפין מהכשר להזהה כשרים להזהה ומטמאים משום מ"ח אבל המנטפים מהפסולים אינם מטמאים משום מ"ח והא דתנן המנטפים כשרים לפיכך הם מטמאים, היינו לפרש"י בנתכוין להזות על הבהמה והזה על האדם, ולפר"ח שהביאו הת"י יומא שם בנתכוין להזות על האדם, אבל במקום דלא יסנה גם המנטפים פסולים ואינם מטמאים, ולא נתפרש טעמא דנהי דהטבילה פסולה מ"מ המים לא נפסלו שאין מ"ח מיטמאין מחמת טומאת עצמן וכמ"כ לעיל, ובת"י שם כתבו דממילא הן נפסלין כיון שעוסק בהן טמא, ואין כונתם מבוארת למה הן נפסלין ועיקר דבריהם ז"ל דמשמע דאם נטמאו נפסלין

ואח"כ זרק נמי הורגה מ"מ פסח גרע כיון דעיקרו לאכילה, והלכך מוקים רב כר"נ דכיון לאכילה פסחים לא מעכבא והוי כשאר קדשים ומיושב קו' הלח"מ הב' דהכא אין האין מרלה במזיד, ובפ"א מה' פסה"מ סתם דאף במזיד הורגה, מיהו ישאר קו' התו' כיון דפטור מפסח שני איך חייבוהו חכמים ועי' בלח"מ דלין א' מש"כ על השגת הר"א, ועוד דבגמ' מדמה פסח ושאר קדשים דאמר ורמיניהו כו', לכן נראה שאין לנטות מדברי תו' דמתנ' כר"נ, והטעם דלא מהגי ראוי איך דבכל הקדשים אף שיש איזה סיבה שלא יבוא הבשר לאכילה מ"מ כיון דבשעת זריקה ניחר הבשר הזריקה כשרה, משא"כ בפסח דבעינן דבשעת זריקה יהי לו אוכלין בלילה והכא הרי הוא עומד ליטמא תכף לאחר זריקה אף אם נחשוב את הבשר כטהור בשעת זריקה.

יומא ג' ב' ריב"ל מתני תרתי כך היא עיקר הגי' וא"א למגרם ר"ל דהא ר"ל לא יליף ממלואים דהא ר"ל פריך לר"י בסמוך דאי ממלואים ילפינן נימא דמעכבא, ומסיק דמסיני יליף, והמל"מ פ"ב מה"פ ה"ב היתה גירסתו ר"ל ולפיכך תמה על הר"מ שם למה שבק ר"י ופסק כר"ל, אבל לגי' דידן ריב"ל ניחא דקיי"ל כריב"ל לגבי ר"י כמ"כ תו' מגילה כ"ז א'.

שם והא חנן שבעה חנן מתנ' ריב"ב כו' למאי דמסיק דהזהה מעלה ואמר לק' ח' ב' ראשון שמה שלישי כו' הוי מצי לשנויי משום הזהה דכל זמן שלא פירשוהו חוששין לו לט"מ.

שם תוד"ה ריב"ב, תיסגי בשעה ימים גבי פרה כו' לכאורה לר"ל ודאי פרה מעלה דלא ילפינן מסני אלא הנכנס למחנה שכינה, וא"כ לא שייך להקשות דאפשר דעשו מעלה בעין מלואים.

שם ושמא ריב"ב כותי' ס"ל, ז"ע דהא ליכא מאן דפליג עלי' דריב"ב, והא דריב"ב אינו אלא טעם דמפרישין אותו מביתו כדאמר לק' ו' א', אבל עיקר הפרישה גם לריב"ב ממלואים או מסיני או מעלה, והכי הוי להו למימר דלר"ל דיליף מסיני יאמר דהא דתנן שבעה הוא משום טומאת ביתו, תנא דמשתנו כיוסף הבבלי זבחים י"ז ב' דפוסל מתו"כ דזב וה"ה טב"י דב"נ.

שם ו' א' תוד"ה מביתו, הוי לן למימר שיפרישוהו למחילה כו' יש לעי' אם הוא במחנה ישראל כמה איקיים זו מלות פרישה, וז"ל דביחוד מקום ואינו ראוי ללכת משם מתקיימת מלות פרישה, וגם הוא סמוך למקום קדושה.

יומא י"ד א' נתכוין להזות על הבהמה והזה על האדם אם יש באזוב יסנה, לפרש"י אין הטבילה נפסלת כמה שלא כיון בשעת טבילה להזות על האדם, והוי כטבילה כשרה ואינו נטמא משום נשא מ"ח כיון דבסוף הזה על האדם ואפשר דדוקא בלא נעשה מחשבתו שבעת הזהה נמי התכוין לבהמה ונפלה על האדם ואזלינן בחר מעשה דאשתכח דהטבילה היתה מראש לאדם, אבל אם נמלך אחר טבילה והזה על האדם י"ל דכבר נטמא בשעת טבילה, וגם הטבילה פסולה ואם יש באזוב יסנה, אבל אם הזה על הבהמה אף שנתכוין לאדם ואפשר דדוקא בנתכוין בשעת הזהה

א' כריכים אנו לחוש לדברי זקן, ובכרכות נ"ז ז' לא איעתרי עד דחזאי ראשי לפתות, ולכך היה נוחא לי' דליכרד וליעשר, ומה שהקפיד רב לא בשציל שראה שנתקיים לחוד דהרי ר"ה לא ידע מתחלה שיתקיים, אבל כל ברכה של גדול הדור עושה רושם למעלה ועושה עת ראון ולכך ראוי למתכרד לבדך את המכרד, אלא שמתחלה לא הוי מדרך ענוה שיחזיק רב עצמו למעלה זו, אבל כי חזי שנתקיימה היה אפשר לו להעיר לר"ה שמדרך הטובה לומר וכן למר.

מו"ק ט"ז ז' א"ל הקב"ה לדוד דוד שירה אתה אומר כו', ודאי היה דוד מצטער על מותו של שאול כמבואר בכתוב אלא היה סבור שחייב גם לומר שירה על חלק השלוחה שהגיע אליו וכדאמר ברכות נ"ט ז' מת אביו והוא יורשו בתחלה אומר ברוך דיין האמת ולבסוף הוא אומר ברוך הטוב והמטיב, והקב"ה אמר לו שגגה בזה, דהבא אין לערב שום שמחה משום גדל הכרה ועוד דהתם הוא מצדך על הנכסים שאפשר שימות אביו עני, אבל הכא עיקר השירה על מיתתו, וא"ל הקב"ה אלמלי כו' ואין כאן שמחה לפני אלא גזירה היא מלפני, ואפשר שאין כאן חטא אלא שגגה בדיון, וניחא קושית תו' יומא כ"ב ז' ד"ה והאמר. (סנהדרין דף ק"ח).

ז"ע דהא אין מ"ח מטמאין לחזור ולהטמא וכמס"כ תו' זבחים ק"ה מהירו', ואפשר דכל שהן נפסלין להזאה ודעתו להזות אין כאן שמירה לשם מ"ח ולפיכך הן נפסלין בזה"ד ואפי' אם נטפו בכלי הן פסולין, שכבר נפסלו. (פרה סי' ו').

וא"ה, העתקתי מגליונות החומש והגמ'.

דברים ה' כ"ו מי יתן וגו', המקום ב"ה מניח את הבחירה ביד האדם, אבל האדם ראוי להכריח את רעהו לעבודתו ית' בין בכפי' בין בפיתוי ולא הוי ביטול הבחירה כיון דהמעשה עושה בבחירה וכל ישראל כאיש אחד והיינו מי יתן שיהי' בין דיקי הדור משתדלים לקרב לב כל העם לעבודתו ית', אבל המקום ב"ה אינו נותן בלבם את הקירוב דא"כ לא יתיחס הדבר לבדאיו, אמנם אם יש מתפלל לפניו ית' על הקירוב ותפלתו נשמעת, מתיחס הקירוב שעושה הקב"ה לבדאיו, כיון שנעשה ע"י תפלת נברא, והיינו דאמרו ע"ז ה' א' היה להם לומר אתה תן ור"ל ועי"ז היה אפשר לו להקב"ה לעשות הקירוב כיון שהוא ע"פ תפלתם.

מגילה כ"ז ז' א"ל לא הוה לי קידושא ומשכנתיה להמיינאי כו', בתענית כ' ז' מבואר דהי' ר"ה עשיר גדול, אבל זה היה קדם שהעשיר ואפשר דברכת רב העשירו והא דאיטוס בשיראי היה רמז שגזר עליו לקיים בו ברכתא דרב, ורב עני היה כדאמר חולין פ"ד

בריך רחמנא דסייען